Plus quam commentum

IN PARVAM GALENI ARTEM

TVRISANI FLORENTINI MEDICI PRAESTANTISSIMI, cum duplici textus interpretatione, antiqua ſcilicet & Leoniceni, & eiuſdem libello DE HYPOSTASI,

Opus non ſolum Medicis vtile ac neceſſarium, verum etiam Philoſophis valde accõmodatum: Quod olim quidem IVL. MARTIANVS ROTA Artium & Medic. Doctor pluribus auxit & emendauit:

Nunc vero magna diligentia recognitum, atque aptius exornatum, additis quibuſdam ad eandem rem pertinentibus, denuo imprimendum curauimus.

EA AVTEM SVNT

Hali, qui eandem Galeni Artem primus expoſuit.

Ioannitij ad eandem Introductio.

Gentilis, qui primum eiuſdem Artis librum partim explicando, partim dubitando declarauit.

Nicolai Leoniceni quæſtio de tribus doctrinis, in capita diuiſa.

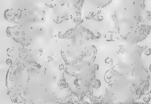

VENETIIS APVD IVNTAS

M D LVII

Iul. Martianus Rota, artium & medicinæ doctor, artium & medicinæ studiosis.

Platonicum illud octauo de re pu. libro, Quicquid ab initio aliquo fluxerit, certis quibusdam temporum spatijs ad interitum sensim deuolui, non solum in alijs nostris operibus verum esse experimento constat, sed etiam in his ipsis quæ sublimis ille animi nostri vigor, tanquam immortalitatē suam probaturus, literarum monumentis commiserit, fidem nescio quo pacto consequitur. Quis enim egregium ac pene diuinum opus, quod assidue literatorum mētes exercet, quod tam alacri studio, tantaq; contentione, quocunq; scholasticorum conuentu, bene erudiri homines profitentur, non dicam deprauatum fuisse, sed ne transuersam, vt aiunt literam habuisse, aut non vndiq; expolitum esse credidisset? & tamen tot inerant mendę, totq; deprauationes surrepserant, vt sępe dum in eo essem, vt ipsum percurrerem, admirabūdus substiterim, illud diutius animo versans, ân ne qualis se mihi tunc offerret, re vera esset, aut eiusmodi potius esse videretur. Neque enim & si annos pauloplus ducentos huic ætati superior Turisanus extitisset, propterea de prisca dignitate immutatum aliquid in eo, imminutumúe putabam, cum & ex cartusinis monachis in quorum familiam natu iam grandior peruenit, sectatores viuus habere multos potuerit, & mortuus postea doctrinæ vbertate, è nostratibus complures in suas factiones allexerit, eoq; in honore hactenus semper sit habitus, vt vna cum parua Galeni arte, tertio quoque anno, scholis omnibus prælegatur. Verum quo magis in honore est, & à multis amatur, minusq; accurate conseruatus est, eo ad plures se noster iste labor quantuluscunque extendet, qui si nostræ vt est in studiosos omnes beneuolentiæ impar erit, accuratior certe hac in re, aut maior esse minime potuit. Principio nanque latina Galeni verba græcis eo consilio comparauimus, vt quam Turisanus literam exposuisset, integram haberemus, nihil prorsus adijcientes, subtrahentesue, aut immutantes, nisi quod omnino superfluum, omnino deprauatum, omnino peruersum vnusquisque iudicasset, qua in re facienda obiter etiam adnotauimus, quid ex gręca Galeni oratione colligi possit, quoties de latina vir iste inter exponendum addubitasse visus est. Verum quia antiquorum translationes dum verborum numero & situ, exemplaribus pares nimis esse volunt, obscuriores effici solent, ideo Nicolai Leoniceni viri cum perspicui, tum accurati, interpretationem adiecimus, Turisani vero expositionem, consultis & impressis, & manu scriptis exemplaribus, multis in locis restituimus, nam præter ea nomina, quæ à græcis accepta in omnibus medicorum libris inuersa leguntur, mēdas alias supra mille sustulimus. Qua in re auctorum à quibus egregius hic vir pleraq; omnia sumpsisse videtur, me plurimū iuuit inspectio, neq; enim dum singulos librorum numeros in margine describeremus, idipsum solummodo nobis curæ fuit, sed librum libro, sensibus sensa, conferre, Velim tamen hac in parte apud eruditos iuuenes excusatus haberi, si non huiuscemodi præstigijs, vt nunc fieri cœptum est, totos margines oppleuimus, nugę enim isthęc tricęq; nobis esse videntur, & quę legentibus socordiam per lusum obiectent, imo studiosis hominibus quicquid libuerit adnotandi optimam libertatem adimant. Consulto igitur in his nostris marginibus literas tantum indicesq; numeros disposuimus: hos vt sine temporis dispendio in loca ex varijs auctoribus citata quamprimum perueniendi facultas adesset: illas, vt, vnde in indicem relata sumpta forent, cognosci facile posset. Excerpsimus autem, vt de innumeris paucula quædam solummodo, ne non ceu de multis flosculis ingenuus lector corollam non haberet, plura enim ex accurata voluminis lectione suis ipse manibus colliget, illud animo reputans, non vulgaris, aut plebei alicuius medici, sed summi cuiusdam & medici & philosophi, se hortulos ingressum. Præter.n. pauca quæcunq; præclarus hic auctor in suum opus contulit, de Aristotelis, Galeni & Auicennę libris cōfluxerūt, illud modo interest, quòd hic præsius clariusq; singula tradūtur, quàm sint à suis auctoribus, literarum monumentis commissa. Quam ob rem qui sibi familiarem hunc librum fecerit, multa ditatus eruditione gaudebit & splendescet. Valete.

INDEX EORVM QVAE in pluſquamcōmento adnotatu digna viſa ſunt.

post

FINIS.

INDEX DIGRESSIONVM & dubitationum contentarum in Plusquamcommento.

Tabula secundi libri.

Vtrum

Tabula tertij libri.

Digressio

Index Queſtionum Gentilis in Plusq̃commentum.

FINIS.

TVRISANI VITA, MARTIANO ROTA AVCTORE.

VRISANVS, quem Turianum aliqui dicunt, ex honestis parentibus Florentiæ natus est è Turisanorum familia, Anno salutis millesimo ducentesimo circiter septuagesimo. Is vbi altioribus disciplinis idoneus esse cœpit, Bononiam se contulit, celeberrimum illa tempestate gymnasium. Ea in vrbe, cum & Dialectica se diu exercuisset, & Philosophiæ plurimum insudasset, medicinæ tandem animum applicuit. Profitebatur ibi tunc medicinam Thadeus, magnam eruditionis opinionem apud omnes Italię populos adeptus, & ea de causa, longeq́ senectutis beneficio, supra modum ditatus: Huic se discipulum Turisanus facit, nec prius ab eo discedit, quàm integram artis tam magnæ peritiam obtinet. Finem tandem studiorum suorum laboribus cum imposuisset, in patriam reuertitur factionibus vehementer agitatam. labebatur iam annus millesimus trecentesimus secundus, cum ecce seditione facta, Nigri, Albos Florentia pellũt, inter quos Dantes Turisanusq́ fuerũt. Horum, ille hac illac vagus & supplex, reditum impetrare nunquàm valuit. Hic redeundi spe deposita, cum iam ætate parentes amisisset, ne huc & illuc anxius errare, cum vitæ periculo cogeretur, in Cartusiensium familiam grandis natu secesit, in qua tam securitatem corporis, quàm tranquillitatem animi nactus, se totum diuinarum humanarumq́ rerum contemplationi tradidit, atque in ea vitæ felicitate ad extremum vsque diem lœtus perseuerauit, nec in tãto ocio, quod alijs tediũ etiã afferre consueuit, negotium ipsi defuit. Nam & sibi perpetuam nominis memoriam excitauit, & cæteris perennem eruditionis vtilitatem peperit: libros enim duos conscripsit, vnũ de simplici medicina (sicut ipse in tertio dicit) nondum in lucem emissum; alterum, has ipsas in artem paruam Galeni elucubrationes, omnibus notum, qui propter exquisitam & perspicuam doctrinam, vsque ad hæc tempora semper in manibus hominum fuit, & scholis omnibus singulo quoque triennio legitur: Huncipse, q́ sæpius ab expositione digreditur, Plus quàm commentum inscripsit. Libellum etiam adiecit, in quo scrutatur originem nebulę, quæ in vrinis suspensa conspicitur. Itaque Turisanus quiescendo plus in solitudine profecit, quàm plerique assidue discurrendo in vrbibus assequantur. Moritur autem senex, Ioanne vigesimo tertio sedente, quo tempore & Gentilis & Dinus succrescere incipiebant.

TVRISANI MONACHI CARTHVSIENSIS PLVS QVAM COMMENTVM

IN LIBRVM GALENI, QVI MICROTECHNI INTITVLATVR.

IBRVM GALENI, qui intitulatur Microtechni, i. ars parua, veritatis operationem nobis & alijs zelantibus, exponamus. Nec enim modico amore veritas amplectenda, cum contemplatio veritatis secũdum scientiam & sapientiam vera sit beatitudo, vt 10 Ethicorũ ostendit Philosophus. Et, licet veritas attestetur sibi ex omni parte (sicut ait Auerrois) ad ipsam tamen in hoc libro, vbi clarius se non offert intellectui, parumper innuemus, hoc quidem reuelando, hoc autem causarum exquisitione confirmando, hoc autem & extrinsecus superannotando, quod est ad promotionem veritatis. Ab illo quidẽ expectamus auxilium, qui est prima omnium veritas: quod si, vt speramus, non acciderit, hoc ad minus lucri reportabimus, ꝙ sapientiores nobis induxerimus ad scribendum. Dicamus ergo, cum Galenus in agro medicinæ multos libros, quasi plantulas, sparsim hinc inde plantasset, in quibus ad particularia problemata demõstrationibus coadunatis particulariter edocuit scientiam totam, decuit eum in fine, librum vnum componere, quasi plantam ducentem fructum, omnium saporem habentem: in quo libro fieret summa totius artis in generalibus & communibus, sicut in epilogo omnium dictorum. Hunc ergo librum sub intentione prędicta constitutum Galenus intitulat nomine Artis paruæ: communia nanq; & generalia parua sunt, i. pauca respectu particularium, quæ in eis comprehenduntur. Nec dicitur ars parua comparatione libri de ingenio sanitatis, aut libri de conseruatione sanitatis (sicut recte dixit Hali) nam hi duo libri non sunt ars tota, sed partes artis totius. In hoc autem libro ars tota traditur, vt confusa: quia, sicut essentia speciei & indiuidui differunt per signatum & non signatum, & essentia generis & speciei similiter (licet alius modus designationis sit vtrobiq;, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus: designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam) similiter differre videtur ars tota in hoc libro ab arte tota in particularibus libris eius, vt confusum à determinato. Neq; enim est determinatio, quæ est in specie respectu generis, per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit: immo, quicquid est in natura & essentia speciei, est etiam in essentia generis, vt non determinatum. Si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis de suo toto prædicetur. Propter quod sapienter Hali comparationem istius libri ad alios libros particulares Galeni dixit esse, sicut pueri ad virum perfectum. Sicut enim natura generis imperfecta est & indeterminata, nisi perficiat eam natura differentiæ, adiuncta illi & conducens ad speciem, sic etiam natura hominis, licet in puero tota sit, est tamen ibi vt imperfecta, quæ perficitur per processum ad virilitatem. Cuius naturæ simile est de hoc libro ad alios libros comparato: nam hic liber generaliter cõtinet artem totam, illi specialiter: hic confusam, illi determinatam: hic imperfectam, illi perfectam.

Capite 8. 3. de aĩa cõ. 5

B

In pl. expo. huius libri.

C

Loco alle.

Hic autem liber, & si postremo inter libros Galeni, quasi epilogus, factus sit, & ad memoriam ordinatus, non minus tamen discipulis ad artem accedentibus anteponendus est. A communibus enim omnis incipit speculatio, sicut Aristo. in principio libri de physico auditu, & Princeps in principio sufficientię declarauerunt. Et, quoniam in hac dictione nostra non solum mentem Galeni proponimus commentari, sed sæpe digredientes aliqua intercipimus, medicis non inutilia scitu, ideo Plus q̃ cõmentum, expõnem hanc appellauimus. Et Deus sit dator auxilij.

Tex. cõ. 4. li. 1 cap. 1.

D

Antiqua. Tres sunt omnes Doctrinæ, quæ ordine habentur.

Leoniceni. Tres sunt omnes doctrinæ, quæ ordini inhærent.

Galenus traditurus medicinam sub insueto genere docendi scientias, operi suo præmittit procemium de distinctionibus doctrinarũ, vt eliciat, quã intendit: & dicit, TRES SVNT &c. i. omnes doctrinæ ordinariæ sunt tres numero. Et intelligit per doctrinam, doctionem, tam eam, quæ est actio doctoris in discipulum, quæ proprie dicitur doctrina siue doctrinatio, quàm eam, quæ est passio discipuli à doctore, quę proprie dicitur disciplina siue disciplinatio: quæ duo idem sunt in essentia, licet differant in ratione. Quoniam autem tribus modis ordinarijs tãtum & discimus & docemur, propterea tantũ tres dixit esse doctrinas, quę ordine habentur, ad modum quidem actionem conferens. Quòd autem tribus modis tantum ordinarijs doceamur, in logica declaratum est (sicut & nos in sequentibus innuemus) immo ipsa logica est modus discendi & docendi. Et propterea Arist. in 2 Metaph. loquẽs de tribus impedimentis ad scientiam, quorum vnum & maximum est impotentia complectendi, contingens ex paucitate instructionis in logica, ait, Absurdũ est quærere scientiam & modum scientiæ: & vult per modum scientiæ, logicam ipsam, sicut exponit Auerro. Omnes etiam scientiæ de sermone, potius modi scientiarum, q̃ scientię dici debent, aut notitiæ quædam de modis sciendi: propter quod etiam Princeps in principio suæ logicæ vocauit logicam, instrumentum in philosophia, quo mediante philosophus inquirit omne scibile. Significatur etiam per hoc nomen, doctrina, non solum doctio, sed etiam ipse modus aut forma, qua docetur: immo etiam frequenter

Textu c. 15.

Cap. 1 circa finem.

ter apud philoſophos ponitur pro ſcientia. Quare nec reputo Hali hunc locum perſcrutãtem ſufficienter dixiſſe, cum dicẽs, ꝙ doctrina eſt actio doctoris in diſcipulum, dicit, ꝙ hæc actio eſt ipſa prolatio vel ſermo, ſiue actu, ſiue potentia ſit ſermo, quia non docemur per prolationem abſolute, niſi ſint in ea aliæ conditiones, quę requiruntur in doctrina: neque docemur per ſermonem cognitum qualemcũq;, ſed per aliqualiter comparatum ad quæſitum incognitum: neq; etiam quando non fuerit ſub ordine, quo debet, ad hoc, vt per aliquẽ modum comparationis excitet animam diſcipuli ſuper incognitum. Nec eſt prolatio vel ſermo ipſa doctio (ſicut credit Hali) ſed potius eſt instrumentũ doctoris: non enim poteſt docere niſi per ſermonem, nam voces ſunt notę intentionum, quę ſunt in anima, vt dicit philoſophus in primo Perihermenias. Propter quod & Princeps dixit in primo libro ſuæ logicę, quòd, ſi doctor artis poſſet reuelare id, quod eſt in anima eius alio modo, quàm per verba, ſuperſederet ſemper à verbis. Nos enim proprie non docemur niſi intentiones verborum, non verba, quæ ſunt vt ſigna: neq; niſi per ipſas intentiones cognitas, nõ per verba, quæ ſunt earum ſigna: propter quod ſcientiæ, quæ citra ſermonem magiſterium tradunt, non ſcientiæ ſunt, ſed modi, ſicut diximus. Melius eſt ergo dicere, intentiones cognitas ſub debito modo & ordine, quibus prouehimur ad ĩcognitum, eſſe vt inſtrumenta doctoris: ſermonem autem & voces, quæ ſunt eorum ſigna, eſſe vt inſtrumentorum quædam inſtrumenta: doctrinam autem eſſe aut doctionem, aut modum ipſum vel formam, ſub qua fit doctio. Dicemus ergo, quòd doctrina, ſecũdum quod eſt doctio, eſt manifeſtatio incogniti à doctore: &, qm̃ actio eſt quodammodo etiã in inſtrumento, oportet, quòd intentiones cognitæ atque ſermones, ſub debito modo & ordine apud aĩam quieſcentes etiam manifeſtent incognitum. Quot ergo modis manifeſtamus incognitum, tot modis docemus: ſed (ſicut iam diximus) incognitum non manifeſtatur niſi per cognitũ: nec per quodcunq; contingit, ſed per certum & determinatum: neq; per qualitercunq; diſpoſitum & ſub quocunque ordine quieſcens apud intellectũ, ſed per ipſius diſpoſitionem certam & ordinem apud ipſum. Ad hanc vero diſpoſitionem & ordinem intentionum cognitarum in anima conſiderandum, qui eſt inducens diſcipulum ad cognoſcendum quæſitum incognitum, eſt logica inſtituta, ſicut ait Princeps principio ſuæ logicę: & propterea logica proprie eſt doctrina aliarum ſcientiarum, ſ. modus docendi & diſcendi eas, ſicut ſupra diximus. Et hac de cauſa Gal. per diſtinctionem iſtorum trium generum & modorum docendi excitat nos ad diſcendam ſcientiam logicæ, ſine qua non eſt poſsibile, vt diſcamus nec medicinam nec aliquam artium, niſi per hominem excellentis ingenij (ſicut fuit Hip.) quemadmodum in hoc toto recte vadit Hali. Dixit enim Ariſt. in libro Elenchorum, quòd dialectica & tentatiua, cum non ſint diſciplinæ circa aliquod genus determinatum, neq; oſtenſiuę, alicuius propriæ paſsionis de aliquo vno ſubiecto, ſed circa omne genus, & de omnibus, propter eſſe ſolum ex communibus principijs, quibus omnes artes vtuntur, etiam idiotæ vtuntur vtraq; illarum: nam cõmunia non minus ſapiẽtibus ſciunt ipſi dijudicare, ſicut dicit: ideoq; arguunt omnes, nam participant ſine arte id, de quo dialectica eſt artificialiter. Et, cũ hoc ſit apud idiotas omnes, non eſſet mirabile neq; magnum, aliquem ſic eſſe excellentis ingenij, ꝙ vteretur demonſtratione recte ex proprijs principijs alicuius artis, etiam ignorans eam partem logicæ, quę demonſtratiua dicitur: à parte cuius logica maxime dicitur & proprijſsime doctrina ſiue modus docendi. Sed non ſemper hic talis perambulat tutus ab errore, quamuis ſæpe contingat, vt rectum faciat, ſicut recta iaculatio cæci: nam homo aliquando, qui perfecte eſt aſſecutus doctrinam logicæ, non ſibi ſufficiens eſt vndiq;, ita vt non fallatur in acquiſitione ſcientiarum propter multas cauſas, quas numerauit Princeps in principio ſuæ logicæ, nedum ille, qui ignorat logicam.

SED, Qm̃ oĩs ſcientia docibilis & diſcibilis eſt per doctrinam, oportet ſcire, quid ſit ſcientia: ſic. n. melius de doctrina cõtẽplabimur, ſecundũ ꝙ intẽdimus de illa. Dico ergo, ſicut Ariſt. dicit in Analyticis. Scire opinamur vnũquodq; ſimpliciter & nõ ſophiſtico modo, qui eſt ſecundũ accidens, cũ cauſam, propter quã eſt res, arbitramur ſcire, & qm̃ illius eſt cauſa, & non contingit ſe aliter habere. Principaliſsimũ. n. ipſius (ſicut ait) eſt ipſum ꝓpter quid ſpeculari. Si ergo cognitione cauſæ neceſsitantis eſſentiã rei, ſine qua nõ eſt poſsibile, quòd inueniatur res illa, opinamur nos ſcire: eſt aũt demõſtratio ſyllogiſmus oſtẽſiuus cauſæ, & ipſius ꝓpter quid, ſicut dicit Philoſophus: erit ſcientia cognitio per demonſtrationẽ. Dico aũt demonſtrationẽ ſyllogiſmum ſcientificũ, ſecũdũ quem, habendo ipſum, ſcimus. Sed, qm̃ non contingit aliter ſe habere, quod ſcimus: nõ cõtingens autẽ aliter ſe habere, neceſſariũ eſt: oportet ſcibile neceſſariũ eſſe: hoc aũt æternũ eſt & incorruptibile. Sed cognitio cuiuslibet talis nõ pẽdet niſi ex neceſſarijs: oportet ergo ex neceſſarijs demonſtrationẽ eſſe: hoc. n. maxime propriũ demonſtrationis. Ex veris quidẽ eſt & non demonſtrantẽ ſyllogizare: ex neceſſarijs aũt non, niſi demonſtrantẽ, ſicut dicit Ariſt. Recte ergo diffinit ſcientiã in 6 Ethic. eſſe habitum demonſtratiuum non contingẽtem aliter ſe habere, intelligens quidem per habitum qualitatẽ difficulter mobilẽ à ſubiecto, quæ eſt ipſa cognitio habita ex demonſtratione apud intellectum, quã habens poterit demonſtrare: eſt. n. habitus, quo quis agit, qñ voluerit, niſi aliud impediat: Per non contingentem vero aliter ſe habere, intelligit neceſſarium, qm̃ neceſſariorum eſt ſcientia, neceſſarijs innixa pręcognitis. Opinamur etiam ſcire, ſed non ſimpliciter, qñ ſcimus aliquid per rem comitãtem illud ex neceſsitate; ſine qua comitante non inuenitur, illud ſcibile: & hic modus ſcientiæ differt à priori nõ per nõ eſſe ſcibile neceſſariũ, & ex neceſſarijs & ĩmediatis concluſum, ſed propter nõ ſciri ꝓpter quid, ſed quia de illo habetur talis ſcientia p demonſtrationẽ, q̃ non eſt demõſtratio abſolute, ſed demonſtratio quia. Sed, q̃ aliæ pręter has ſint huius & illius demonſtrationis cõditiones, in Analyticis requiras. Quicquid. n. ſcire probamus, nõ ſcimus illud, niſi aut à cognitis, quæ cauſant, aut à cognitis, q̃ ſequunt̃. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ credulitas rei ſcibilis, cũ nõ poſsit eſſe niſi ex diuerſo illius exiſtẽte in ſciente, innititur alteri rei præcreditę apud ipſum, ex qua pp aliquẽ modũ cõpoſitionis habet aptitudinẽ moueri ad hanc; ſi. n. nõ præcredit & ſcit eãm, nõ hẽt cognitionẽ cauſati per eã. Si. n. non præcredit & ſcit quãlibet præmiſſarũ, concluſioni non credit, nã hæc ſola eſt, q̃ ſcitur: & ꝓpterea dicitur ſcĩa habitus concluſionis: nulla. n. pręmiſſarũ ſcitur, niſi cũ concluditur aliunde, aut fuerit ex per ſe notis, à natura quorũ non eſt ſcĩa, ſed intellectus

A telle ctus vtriq;. Oportet præterea, ꝙ illa, ex quibus aduenit cognitio ista certa de aliquo, quæ intransgressibilem facit habentem, sint certiora apud ipsum, q̃ illud: nam propter quod vnumquodq; tale, & ipsum magis. Si enim principia, ex quibus habetur, non sunt magis credita & cognita ipsa conclusione, secundũ accidens habetur sciẽtia illius, sicut dicit Arist. Sed dicamus rursus, ꝙ omnis scientia & docibilis & disciplinabilis est, sicut dicit philosophus: & doctrina & disciplina non est nisi ex præcognitis, proprietatem habentibus excitare nos ad incognita: est enim discere, motus de cognitis ad incognita, incognita nanq; nullam promouere possunt cognitionẽ. Si ergo discere est illo modo moueri, tunc scire est finis motus. Quare doctrina, secundum ꝙ est doctio, habebit se ad sciẽtiam, sicut factio ad factum, & omnino sicut via ad terminum: secundum autem ꝙ est modus aut forma doctoris, quoniam proportionata est scientia doctrinæ sic acceptæ, sibi ex æquo correspondens (ex quibus enim docemur ex illis scimus: quasi doctrina sit deriuatorium scientię à magistro in discipulum) digna erit doctrina comparari sciẽtiæ, sicut mensura quædam ipsius, secundum ꝙ est docibilis: per mensuram enim cognoscimus & tradimus mensuratũ. Videtur ergo non immerito dici, ꝙ scientia sit mensura sciti, nam ipsa adęquatur scito, sicut mensura mensurato: & etiam ꝙ doctrina sit mensura scientiæ, nam per ipsam acquiritur scientia, & deriuatur ex magistro in discipulum, sicut per quandam mensuram, quæ ei ęquatur. Ex his ergo, quæ præmissa sunt, sine præiudicio dicamus, ꝙ doctrina vniuersaliter est per omnem dispositionem & modum sermonis, aut potius intentionum significatarum per sermonem, quæ habet proprietatem faciẽdi fidem de aliquo: hoc autem vniuersaliter dicitur argumentum, quod est ratio, rei dubię faciens fidem. Quare erit doctio vniuersaliter argumentatio, siue specialiter demonstratio, secundum ꝙ est actus argumentãtis vel demonstrantis: argumentum autem est vis ipsa dispositionis & ordinis intentionum ac etiam sermonum, qua proprie docemur. Sed rationum, quædam facit fidem necessariæ veritatis, quæ non potest infirmari: quædam autem facit fidem verisimilitudinis: per quarum vnãquamq; fit doctrina alicuius scientiæ, æquabilis suo modo doctrinæ: quæ quidem æquiuoce dicuntur scientiæ, sicut & æquiuoce doctrinæ. Illa autem ratio, quę facit luctari sciẽtiam, de qua primo loquebamur, quæ simpliciter & proprie dicitur scientia, est prima, s. quæ facit fidem necessariæ veritatis: & hæc dicitur syllogismus demonstratiuus, sicut in Analyticis ostensum est: Secunda, quæ est topicus syllogismus, nõ docet scientiam certam nec propriam, sed verisimilem, & modum cõmunem, cum ex probabilibus & cõmunibus sit, & non necessarijs neq; proprijs, vnde cauendum est in scientia. Sed & syllogismus omnis ex vniuersalibus est, quorum principium est inductio, ex singularibus venans illa: quæ & syllogismo subseruit. Exemplo quoq; non ad certitudinem vtimur, sed ad rhetoricam suadelã. Hic ergo syllogismus demonstratiuus, secundum ꝙ ipse est causa conclusionis tam ad modum essendi, q̃ ad modum consequendi, dicitur à quibusdam causa efficiens scientiam conclusionis: & hic respectus eius est ad materiam & formam: dicitur enim à quibusdam instrumentum omnium scientiarum. Nobis autem placet plus, ipsum appellare modum aut formam doctrinæ omnium scientiarum: & hic respectus eius est magis ad formam:

C cuius cõparatio ad sciam est, sicut mensuræ ad mensuratũ: eadẽ. n. mensura mensuratur oleũ, frumẽtum, & vinũ, & similiter eodẽ syllogismo docemur & discimus oẽs scias. Materia siquidẽ syllogismi hincinde mutuatur, sed figura, & modus, & ordo, & cõpositio præmissarũ ad cõclusionẽ eadẽ est in oibus scientijs: ꝓpter quod plures sunt scię, cum pauciores sint modi docẽdi eas. Hic aũt syllogismus distinguitur in duos modos ipsius, de quibus adhuc infra loquemur, qui sunt duo primi modi docendi, & adæquati duobus modis scientiæ generalibus, prius dictis. De tertia autem doctrina posterius fiet sermo, cum de vnaquaq; doctrina per se speculabimur.

Post hoc sciendũ est, quid sit ordo in doctrina, à quo ipsa dicitur ordinaria. Dico ergo, ꝙ ordo nõ est nisi in habentibus ad se inuicem cõparationem secundũ aliquem modũ dependentiæ, vnius ab altero, quasi ex via cuiusdam situs: hæc aũt sunt & vnius generis, & ad vnũ aliquod cõparata secundũ prius & posterius. Et propter hoc nihil aliud est ordo, q̃ recta antecedentia prioris ad posterius, vel recta dependentia posterioris à priori, cum quo recte continuatur & stat. Et, quia prius ad posterius multis modis dicitur, secundũ quẽlibet illorũ modorum est assumere ordinẽ in rebus, quæ illis modis priores posterioribus, & posteriores prioribus nũcupantur. Est autẽ ordo in doctrina hoc mõ: Quia, cum alicuius rei scia quæritur (cum eius scia non habeatur nisi p causas & principia) si causas habuerit, oportet, ꝙ prius aspiciatur in cã, quæ ꝓpinquior, & nobis notior est, quæ imediata dicitur (nam quod ꝓpinquius & notius est, prius est, quo ad doctrinã) deinde causa cãæ, quæ mediata causa dicitur, & sic deinceps, donec resoluẽdo veniatur ad primũ principiũ & cãm in illo genere, ex cuius suppositа cognitione q̃sitũ

D extrahitur & cõpletur. Ordo. n. talis est hmõi, quia, quod ꝓpinquius & nobis notius est, prius est, quantum ad doctrinã, sicut diximus: licet non sit prius absolute, vel secũdum alios modos prioris, sed dicitur prius secundum quendã ordinem, qui modus est tertius prioris, dictus ab Arist. in Prędica. Innuit aũt Gal. in textu translationis arabicæ, cũ ꝓcessit ad certificandũ resolutiuã doctrinam, ordinẽ in doctrina esse talem, qualẽ diximus, cũ ait, Est, vt statuas rẽ, ad quam intẽdis, & cuius inquiris sciam, secundũ finẽ cõplemẽti eius: deinde cõsideres in ꝓpinquiori, & ꝓpinquiori, sine quo nõ stat quæsitũ, &c. Palã. n. velle videtur ordinẽ dicendorũ in doctrina sumptum esse p cõparationem ꝓpinquitatis aut remotionis eorũ ad ipsum quæsitũ demonstrandũ. Propter ordinem aũt doctrina, & quod eẽ similatur ex rebus, memorabilior est: vt in tractatu de memoria Arist. ait, ꝙ reminiscẽtiora sunt, quæcũq; ordinatione habẽt aliquã, sicut mathematica. Ex quo velle videtur oẽm doctrinam ordinem habere: q̃d & verum est adeo, ꝙ, si exir ab ordine, exit etiam ab esse doctrinæ. Nam, cum per doctrinam, quæ currit non secũdum ordinem, non extrahatur quæsitum (sicut recte dicit Hali) recte etiam post illud arguitur non esse doctrinã, quæ quęsitũ nõ docet. Si enim, cũ quęritur scia alicuius rei, aspiciatur primo in aliquo, quod secũ nõ continuatur, ver. g. in ea, quæ nõ est imediata causa inuentionis eius, aut imediatũ signũ, sed remotũ valde, & apponitur prius, quod longinquius est, & derelinquitur illud, q̃d ad ordinẽ doctrinæ prius erat, tũc sine dubio non seruatur ordo: vt cũ dicitur, in Scythia nõ est musica, quia ibi nõ est vitis. Aut, si primo aspiciatur ĩ aliquo, p quod nõ extrahitur,

I. ethi. ca. 4.

prio poste. 1. c. 5.

in postpdi. de priori.

ca medi. em libri.

cõ. 1. plogi

qualia sunt accidentalia rei quæsitæ, quæ secum non proportionantur in genere, neq; ordinantur: vt cum concluditur, ꝙ homo est animal, quia homo est musicus, & musicus est animal: deinde ꝓceditur, & concluditur, ꝙ homo est animal: Vel per causam, vt cum dicitur, quod est voluntarie mobile est animal, tunc sine dubio non seruatur ordo, quia inter ea, quæ sunt diuersi generis, non est ordo. Primum nanq; quæsitum ostenditur per aliquod accidentale. Secundum vero per causam remotam. Nec etiam fuit doctrina, quia nõ certificatur quæsitum, non quia ordo sit causa doctrinæ, licet de necessitate comitetur doctrinam, sed quia peccatur in conditionibus demonstrationis siue doctrinæ. Cum autem Gal. dixit tres esse doctrinas ordinarias, supponere videtur aliquas esse inordinarias. Aut fortasse dixit, tres sunt doctrinæ ordinariæ, ad similitudinem eius, quod dicitur, spondiles dorsi: non enim hoc dicitur, quia alibi sint spõdiles, q̃ in dorso, sed modus hic loquendi potius innuit, ꝙ dorso sunt propriæ. Similiter ibi fortasse nõ dicitur, tres sunt doctrinę ordinariæ scilicet, ꝙ aliæ quędã sint inordinarię, sed quia doctrinis proprium est ordinem habere, sicut ostendi. Aut re vera supponendo aliquas inordinarias, vocat omne id, quo aliquid quoquo modo certificatur, esse doctrinam, vt topicam, & inductionem, & exemplum, & diuisionem, & descriptionem: in quibus sine dubio non attenditur ordo, cum certificent rem per ea, quæ sunt extranea à re ipsa: nec etiam verissimæ sunt doctrinæ, quia non extrahitur per ipsas quæsitum ex necessitate. Hæc igitur de doctrina & ordine doctrinæ dicta sint nobis. Reliquum autem est dicere, quæ sunt illæ tres doctrinæ, & quare tres tantum: quas sicut Gal. in processu textus exequitur, sic exponemus eas. E F

Prima quidem ex finis notione, quæ secundũ dissolutionẽ fit: Secunda vero est, quę ex cõpositione secũdum resolutionẽ inuentorum: Tertia vero ex termini dissolutione, cui nunc insistimus. Ant.

Prima quidẽ ex notione finis, quæ per resolutionẽ fit. Secunda ex cõpositione constat eorũ, quæ ex resolutione fuerint inuenta. Tertia ex diffinitionis dissolutione: cui nunc incumbimus. Leo.

Cõ. Cum dixit, quot sunt doctrinæ ordinariæ, manifestat vnam quanq; earum, dicens, PRIMA QVIDEM &c. i. prima, quę est primarum maxima secundum veritatem (vt patebit) s. resolutiua, fit ex notione finis. i. fit per finem notum, inuentum per dissolutionem: nam, donec nõ peruenitur ad finem notum per viam solutionis, quęsitum non extrahitur, neq; certificatur ad plenum. Et huic expositioni consonat illud, quod dixit Gal. paulo post de hac eadem doctrina, ꝙ ipsa incipit ex finis notione. Non enim potest intelligere, ꝙ hæc doctrina incipiat ex quæsito, quod finaliter intendit notum facere (sicut multi voluerunt) quoniam non incipimus inde doceri, sed dubitare. Adhuc etiam in hoc omnes doctrinæ conueniunt. Præterea inconueniens videtur etiam, ꝙ incipit ex notione finis, appellando finem, quæsitum, quod finaliter demonstrare intendimus, cum illud adhuc sit ignotum, rectius enim tunc diceret, quòd incipit ex ignoratione finis. Incipit ergo hæc doctrina ex finis notione, quoniam ex fine solummodo resolutionis per se noto incipit homo doceri dubitatum primum, & nullo modo prius. G Arist. enim in Analyticis ostendens, quòd demonstratio vniuersalis potior est particulari, probat illud inter cætera in hunc modum. Post. t.c.9 Demonstratio est syllogismus ostensiuus causæ: vniuersale autem est magis causa: hoc autem probat, quia, cui per se inest aliquid, hoc ipsum illi est causa: vniuersale autem est primum, &, quanto vniuersalius, tanto prius: ergo & causa: vsq; enim ad tale vniuersale quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, cum non contingit amplius procedere: Vt puta cuius causa venit? vt accipiat argentum: hoc autem, quatenus reddat, quod debuit: hoc autem, vt non iniuste agat: sic procedendo, donec non sit amplius propter aliud: tunc enim (sicut dicit) maxime est scire, propter quid venit: sic enim magis ex superioribus & vniuersalioribus nouit causis. Ergo tunc est scire dubitatum primum, cum non est amplius de assumptis dubitare. Quare recte ait Gal. hanc doctrinam fieri ex notione finis secundum dissolutionem inuenti, & ab ipso inchoare. Translatio autem ex arabico in certificatione huius doctrinæ plus continet de textu, s. cum dicit, Est, vt statuas rem, ad quam intendis, & cuius scientiam inquiris, secundum finem complementi eius: deinde consideres in propinquiori, & propinquiori, sine quo non stat res illa, neq; completur, vsq; quo peruenias ad principia eius: & est textus iste quasi expositio translationis ex græco. Sicut autem doctrina resolutiua fit, vt accipiatur quęsitum, & consideretur in causa propinquiori, & resoluatur vsq; ad primum principium & causam eius, sic & doctrina compositiua fit, vt accipiatur quęsitum, & componatur vsq; ad vltimum causatum ipsius, secundum contrarietatem primæ: & hoc intẽdebat, cum dixit, secunda vero &c. H Deinde dixit, TERTIA VERO &c. Sed tertia doctrina fuit ex dissolutione diffinitionis rei quęsitę ad partes suas, & partium partes, qua proprie sub vno ordine docemur scientiam totam, sicut dicemus: & hac dicit se procedere in hoc libro: quod intendebat, cum dixit, Cui nunc insistimus,

SED, QVONIAM in explanatione modi processus cuiusq; doctrinæ & in sufficientia numeri earum est dubitatio, paulo altius ordiendum est. Dicamus ergo, quòd sicut dicit Aristote. in secundo Analyt. quæsita tot sunt numero, quot sunt scita: tex. nam nos non scimus in fine, nisi quod quæsitum fuit in principio: quæsita autem sunt quatuor (sicut dicit) duo. s. simplicia, & duo cõposita. Primũ de simplicibus est, an res est inuenta absolute: Secundũ est, quid est res. Primum aũt de cõpositis est, an hoc inueniatur illi: Secundũ est, quare hoc inueniatur illi. Et scire oportet, ꝙ in his quęsitis nihil aliud vult quæsitor, q̃ vt ostẽdatur ei inuentio termini medij, quo sibi cõcluditur & certificatur dubitatũ: & ꝓpterea ꝓprie dicitur medius terminus illud, vnde fit scientia rei: conclusio aũt ꝓprie dicitur scitum. Tria aũt istorũ sciuntur syllogismo demonstratiuo, s. illud, quo quæritur, an hoc inueniatur illi: & illud, quo quęritur, quare inueniatur illi: & illud, quo quęritur, an hoc inueniatur absolute: quartũ aũt, quo q̃ritur, quid est res, scitur ꝑ diffinitionẽ, & per mediũ concludens eã nobis. Et non est eadem scientia acquisita per demonstrationem & syllogismũ cum scientia acquisita per diffinitionem, sicut ostensum est in secundo Posteri. t.8. licet contingat alicubi esse vnã & eandem, non tamen ex parte vna, sicut ibi dicitur. Sed, cum in primis tribus

quęsitis

A quęsitis non quęratur nisi inuentio termini medij, sciendum est, q in quęsito, quo quęritur, an hoc inueniatur illi: & in eo, quo quęritur, an hoc inueniatur absolute: si detur inuentio eius per terminũ medium, qui non est causa inuentionis, tunc restat in vtroq; quæstio de quare, quæ non certificatur, nisi terminus medius detur, qui est causa inuentionis. Si autem respondeatur per terminum medium, qui est causa inuentionis, tunc cessat quæstio de quare, quoniam iam dedit inuentionem & causam. Verùtamen, sicut dicit Arist. demonstratio, quæ dat causam inuentionis, est alia à demonstratione, quę dat inuentionem tantum. Nam ea, quæ dat causam inuentionis, dicitur demonstratio propter quid, quæ competit in quæsito de quare: & est ista demonstratio per priora natura, nam terminus medius in ea, est causa quæsiti. Ea autem, quæ dat inuentionem tantum, dicitur demonstratio quia, quæ competit in quæsito dicente, an hoc inueniatur illi, vel an inueniatur absolute. Nam, licet sit ex propositionibus immediatis & necessarijs & per se, tamen terminus medius in ea est rēs causata à maiori extremo, & est per posteriora natura. Ad vnum ergo istorum quæsitorum, quod est quæsitum de quare, respondetur per demonstrationem, quæ absolute demonstratio dicitur, & est demonstratio propter quid: & hæc est doctrina resolutiua. Ad alia autem duo respondetur per demonstrationem, quæ dicitur demonstratio non absolute (sicut vult Arist.) & est demonstratio quia: & hæc dicitur doctrina compositiua, quæ est opposita primæ. Quare autẽ & illa resolutoria, & hæc compositoria dicta sit, consequenter dicemus: de demonstratione autem, siue de syllogismi demonstratiui essentia & natura in analyticis requiratur. Assignemus autem modũ processus istarum doctrinarum, & eisdẽ exempla conuenientia substituamus: deinde dicamus, quomodo ad quæsitum quartum satisfit per diffinitionem

B compositionis, cuius extractio per medium terminum sumitur, vel cuius diffinitionis expositio est tertium genus doctrinæ. Dicamus ergo, q processus vniuscuiusq; duarum est, vt assumatur quæsitum, & aspiciatur ad id, quod sequitur ad subiectum, & antecedit ad prædicatum (& hoc dico in prima figura syllogismorum, quæ dignissima figurarum est, in alijs autem aliter) illud enim erit terminus medius, ex quo extrahitur ratiocinatio sic per quæsito: Et consideretur, si iste medius terminus est causa maioris extremi, quod. s. prædicatur in quæsito, siue in conclusione, quod idem est, nam id, quod quæritur primo, concluditur postea. Nam, si sic, tunc proprie dicitur facta esse resolutio ad causam, nam ascensio fuit in ipsam per resolutionem causati, vt ostenderetur causatum, quod ab illa compositum fuit: & dicitur hæc resolutio quæsiti in principia eius, quæ ipsum causant. Deinde consideretur in propositionibus syllogismi, per quas quęsitum factum est conclusum, si fuerit in aliqua illarum locus dubitationis: & soluatur similiter ad medium terminum, qui sit causa maiorum extremorum: & fiat prosyllogismus alter, & alter, donec nullus remaneat locus dubitationis, quia iam deuentum sit ad aliquod principium per se notum in illo genere, ex cuius cognitione firmatur cognitio prioris quęsiti. Tale autem principium est illud, quod Aristo.

1.post.c.5. vocat propositionem immediatam, qua non est altera prior in illo genere, per quam demonstretur, eo q prędicatum eius non est in subiecto per aliquod medium, cui primo insit: & ex talibus dicit fieri demonstrationes, sicut ex positionibus & primis dignitatibus in scientia concessis. Si vero medius terminus, qui sequitur ad subie-

C ctum, & antecedit ad prędicatum, fuerit causatum maioris extremi, tunc non resolutio sed compositio facta esse dicitur, nam in causatum per compositionem descenditur, quod à causa compositum est, vt causa ostendatur: mo tus enim ad causatum, vt ostendatur causa, cõpositio quædam est: & dicitur hæc cõpositio quęsiti ad causata eius, quæ ipsum sequuntur. Deinde, si in ratiocinatione, per quam ostensa fuit causa ex causato, fuerit locus dubitationis, similiter compositio fiat ad causatum illius dubitati: & concludatur per id & fiat prosyllogismus alter, et alter, donec deueniatur ad illud causatum, quod per se notum est, nec indiget, quòd per aliquod demostretur, ex cuius cognitione firmatur cognitio prioris quæsiti. Ex his patet, quòd vtraq; istarum doctrinatum dicitur fieri ex finis notione: nam, donec non perueniatur ad finem notum vel compositiue vel resolutiue, nunquam extrahitur quæsitum. Propter quod potest legi textus ita, quòd repetatur hoc dictum, ex finis notione, etiam ad compositiuam, & dicatur, Secũda vero est, quæ fit ex notione finis, idest per finem cognitum ex compositione inuentorum secundũ resolutionem. Sed, quoniam maxime resolutiua est ex finis notione (illud enim, quod est finis resolutionis, est simpliciter notius, & nobis notius: finis autem compositionis, & si contingat nobis esse notius, non tamen est simpliciter notius, simpliciter enim notius est causa, q̃ causatum: causatum enim, & si aliquando nobis sit notius, non tamen est simpliciter notius) ideo de hac sola dixit infra, ex finis notione incipiat. Non oportet aũt

D nos latere, q differunt, quæ à principijs, rationes, & quæ ad principia. Bene enim Plato dubitauit hoc, & quæsiuit,

1.1.ca.5. vtrum à principijs vel ad principia est via, sicut Arist. dixit in Ethicis. Et, licet in doctrinis vtraq; videatur esse via, tamen nobis incipiẽdum est à cognitis, sicut ibi dixit. Et, cum hęc sint dupliciter, quędam quidem cognita simpliciter, quædam nobis, incipiendum est in vtraq; doctrina à nobis cognitis, nam p hęc manifestãtur nobis incognita, siue illa contingat esse principia, siue esse principiata. Sed resolutiua plus assimilatur viæ, quæ à principijs: compositiua autem plus viæ, quæ ad principia: nam in resolutiua manifestatur principiatum ex suis principijs, in quæ resoluitur: in compositiua autem manifestatur principium ex principiatis suis, ad quæ componitur. Iste ergo est modus resolutiuæ & compositiuæ doctrinæ: & est illud, quod dicit alia translatio, s. Et oportet, quòd aspiciatur in propinquiori & propinquiori, sine quo non stat quæsitum commune duabus doctrinis simul. Nam in resolutiua inspicitur in propinquiori, sine quo, sicut principiante & causante, non inuenitur res illa: in compositiua etiã aspicitur in propinquiori, & propinquiori, sine quo, sicut concomitante, non stat quæsitum: & demonstratio tum per causam, tum per effectum rationabiliter contingit, nam sępe notior est nobis causa, sępe autem effectus: ex

T.c.2. notioribus aũt apud nos innata est nobis via in doctrinis, sicut dicit Arist. in primo Physico. Exemplum autẽ conueniens resolutiuę doctrinę est, vt sit propositum in quęstione nobis hoc, s. An febris putrida, vel calor accidentalis sit inuentus in corpore humano, vel quare sit inuentus. Demonstratio autem eius per causam est, vt respondeatur, quia putridus humor est in eo inuentus, qui accidentali calore calidus calefacit continens corpus.

Si autem postea queratur, quare putridus humor est in eo inuentus, demonstratio per suam causam similiter est,
quia prohibitio expirationis & euentationis, calorem naturalem corrũpens, & extraneum superaddens est inuen- E
ta in multitudine humoris. Si autem adhuc dubitetur, quare ꝓhibitio transpirationis & euentationis est inuenta
in humore, demonstratio etiam eius similiter per suam causam est, quia oppilatio est inuenta in corpore, in suis
meatibus, per quos euentatur calidum, & expirat capnosum. Si vero postea dubitetur adhuc, quare oppilatio est
inuenta, demonstratio per suam causam est, quia aliqua ex causis oppilationis est inuenta: quæ est aut humorum
multitudo, aut grossities, aut viscositas, aut nimia frigiditas, aut siccitas, aut calor cũ siccitate & quęcunq; harũ cau
sarum magis fuerit causa, erit pariter notior apud demonstrantẽ. Si autẽ supposito, ꝙ multitudo humoris sit eius
causa, quæratur, quare multitudo humoris sit inuenta, demonstratio eius per suam causam est, quia nimia come-
stio cum indigestione & quiete est inuenta. Nimia autẽ comestio cum indigestione fortassis habet causam adhuc,
cum habeat dominium appetitus superans digestionem: quod similiter & causam habet, aliquam complexionis
malitiam: quæ complexionis malitia simul causam habet aut naturalem, aut extraneam: & hucusq; peruenit reso
lutio tanquam ad primum principium totius quæsiti. Et, siquidem fuerit huiusmodi processus in nullo peccans
in conditionibus demonstrationis, dicitur hæc resolutio per conuersionem, quia resolutio veram demonstratio-
nem faciens debet assumere pro medio causam necessariam, sine qua non extrahitur quæsitum. Et ex hac potest
fieri conuersio argumenti, vt cum concluditur, ꝙ febriens est ægrotans, quia habet operationes sensibiliter læsas: F
possum.n. hoc conuertere, concludens, ꝙ habet operationes sensibiliter læsas, quia est ægrotans: quod quidem nõ
contingit in topicis argumentis propter assumi in medio accidentalia quæsiti. Hac autem doctrina resolutiua
maxime vtuntur scientiæ doctrinales: vt geometria, & reliquę, quæ non ob aliud dictę sunt doctrinales, nisi quia
hanc maxime cæterarum artium exercent doctrinam, eo ꝙ ista doctrina per excellentiam dicitur doctrina, nam
ex ea resultat scientia in discipulo per causam, nos autem vnumquodq; scire dicimus, cum eius causam cognosci-
mus. Vsus autem huius doctrinæ apud mathematicos ideo est maxime, quia in omnibus mathematicis ea, quæ
sunt natura priora, sunt etiam notiora nobis, & ex illis declarantur posteriora: vnde & illas scientias certissimas
conuenit esse. In physicis autem frequenter non est sic, quoniam sunt nobis occulta, quæ priora sunt secundum
naturã: & accidentia, quæ posteriora & aduentitia sunt naturæ, sunt nobis magis manifesta: quapropter aliquãdo Li
oportet ex posterioribus incipere, & venire in priora: ex quo accidit physicas scientias in quibusdam non habere
tantam certitudinem, quantam habent mathematicæ. Hali vero in exemplo huius doctrinæ deficit, cum tamen
prius sufficienter assignasset modum processus ipsius: nam exemplum eius nõ respondet ei, quod declarat de pro- Cō.4.
cessibus doctrinæ: nam hæc dicit ipse: Volumus addiscere medicinã; inuenimus ergo artis medicinæ partes duas,
conseruatiuam scilicet, & curatiuam: Consideramus conseruatiuam sanitatis, & inuenimus, ꝙ existit per cibum G
& regimen: & consideramus curatiuam ægritudinis, & inuenimus, ꝙ existit per curationem, & cibos, & medici-
nam: & consideramus in vnaquaq; earum, non cessantes, donec perueniamus ad principia. Sed hæc eius omnia
verba sunt vana, tum quia non respondent ei, quod dixerat de resolutione quæsiti in subiectum & prædicatum,
& inspectione ad id, quod sequitur ad subiectum, & antecedit ad prędicatum, per quod, tanquam per medium ter 2.
minum, debet extrahi ratiocinatio super quanto: tum etiam quia credit totam scientiam medicinæ traditam esse, ca
vel tradi posse hoc genere doctrinæ, & sub vno ordine, reliquis nõ intromissis doctrinis: hoc aũt falsum est: quod
patet per id, quod Gal. dicit in fine huius procemij, ꝙ tractatio medicinæ secundum partẽ scripta est ab eo in alijs Te.4.
libris multis, in quibus libris dilatatur res ad vtendum doctrinis tribus. Immo etiam in libro vno vtimur aliquã- r.d
do doctrinis tribus: quod manifeste innuitur per hoc, ꝙ in eodẽ libro inuenimus Gal. vsum fuisse modo demon- c.1
stratione, quia, modo demonstratiõe, propter quid, cum earum vna fiat in resolutiua, immo sit ipsa: alia autem in
compositiua, immo sit ipsa. Quod autem fecit eum errare est, quia vidit medicinam totã in generalibus summis
tradi sub genere doctrinę, diffinitionis expositiuæ, & sub vno ordine certo ad expositionem vnicæ diffinitionis
credidit similiter totam medicinam particulariter traditam tradi posse in vno aliorum duorum generum doctri-
næ tantum, & sub vno similiter ordine, non attendens, ꝙ diffinitionis doctrina expositiua non potest similiter in-
ueniri in particularibus medicinæ: Neq; attendens, ꝙ diffinitio medicinę in se includit totam scientiam in genera- H
libus summis: sed nullum potest esse quæsitum, ad quod demonstrationes ordinatæ vsq; in finem resolutionis vel
compositionis ipsius quæsiti contineant totam scientiam medicinæ, sed indigemus propositione diuersorum quę
sitorum, quę sibi non coordinantur: quo fit, ꝙ non potest particulariter doceri sub vno ordine: Nec attendens, ꝙ
ista diuersa q̃sita nõ semper possunt ęqualiter certificari, sed quędã ꝑ priora, quædã per posteriora naturę: quo fit,
ꝙ nõ potest tradi vno genere doctrinæ: vnde & resultant multi libri ad cõplementum totius scientiæ, in quorum
quolibet varijs conuenit vti doctrinis, & sub diuersis ordinibus. Propter q̃d sciendũ, ꝙ ordinatia doctrina non
est nisi ad vnum quæsitum primum, ad quod & propter quod omnes demonstrationes adductæ coordinantur,
sicut patet in exemplo, quod posuimus: scientia aũt tota multa habet quæsita diuersa, quibus non potest nec vno
ordine responderi, nec vno genere doctrinæ, propter causam, quæ dicta est. Ex quo sequitur, quod tota sciẽtia ex
multis ordinarijs doctrinis diuersorum generum & diuersorum ordinum simul addiscitur, & docetur: quæ mul-
titudo quæsitorum cum multitudine doctrinarum sibi correspondentium ideo sunt vnius scientię dicenda, quia
circa vnum speciale subiectum scientiæ sunt, & ad vnum finem tendunt. Credunt autem aliqui (sicut in eorum
expositionibus reperitur non imitari in hoc Hali) quod ordinatio capitulorum in scientia, siue librorum, vel re-
ductio ipsorum, seu ipsarum partium scientiæ ad vnam diuisionem principalem & generalem, quæ contineat oẽs
partes, sicut genus continet species, aut vniuersaliter ordinatio partium scientię ad totã sciẽtiã sit genus doctrinæ
alterum: quod falsum est, quoniã prima diuisio generalis in sciã cum subdiuisionibus ab illa dependentibus nihil
est probans, sed innititur ipsa tãtum diuersitati acceptionis subiecti, & specierũ, & partium subiecti cũ diuersitate a.po

suarum

A suarum passionum: & propterea non est dicenda doctrina, sed est illud, vnde dependet ordinatio capitulorum,
& librorum, & vniuersaliter omnium partium scientiæ. Propter quod in hoc nulla est diuersitas inter scientias:
omnis.n. scientia diuiditur diuisione prima, continente infinitas quasi subdiuisiones, quę oẽs ad illam reducũtur
(sicut in medicina notum est, & in naturali) & oẽs scientiæ ab illa incipiunt, & illam præsuppon ũt: & ita sequitur,
ꝙ solũ esset vnum genus doctrinæ, quod nihil est. Exemplum vero compositiuæ doctrinæ est in opposito exẽ-
pli, quod assignatum est resolutiuæ: si forsan contingat apud aliquem discipulum notiora, ex quibus proceditur
in doctrina, esse ecõtrario, q̃ ibi sint assignata, s. vt, quod ibi erat notius, s. medius terminus ad concludẽdum quæ-
situm, sit hic positum in quęstione, an sit inuentũ: Vt si petatur illud, quod erat primum principiũ febris putridæ,
vel caloris accidentalis huius in corpore generati, ad quod deuentũ est per finem resolutionis, s. an sit inuentum
distemperamentũ complexionis stomachi naturale vel extraneum, & demonstretur id per suum cãtum, quod de
necessitate concomitatur ipsum, s. quia appetitus non ęquatur digestiõi: sub tẽperamẽto.n. ęquatur: sed in distẽpe
ramẽto ad frigiditatẽ appetitus superat digestionẽ, ad caliditatẽ aũt ecõtra. Deinde, si dubitatur, an appetitus supe-
ret digestionẽ, demonstrabitur id quęsitũ similiter per suũ cãtum, quod de necessitate concomitatur, s. ꝙ nimis co
medit, & parum digerit. Si aũt & hoc dubitetur, an sit inuentũ, rñdebitur, ꝙ est inuentũ, quia multitudo crudi hu-
moris est inuenta. Et, si de hac dubitetur, an sit inuenta, rñdebitur, ꝙ sic, quia oppilatio est inuenta cũ priuatione
aliarũ causarũ oppilationis. Et, si hoc iterũ quæratur, rñdebitur, ꝙ est inuenta, quia ꝓhibitio euentatiõis & expira
tionis est inuenta. Et, si hoc iterum petatur, respondebitur, ꝙ est inuenta, quia putredo est inuenta. Et, si hoc iterũ
B dubitetur, demonstrabitur inueniri per inuentionem caloris accidentalis huiusmodi, & hoc est vltimũ causatum,
quod sensibiliter patet. Et est manifestum in hoc, quo modo doctrina cõpositiua fiat ex cõpositione inuentorũ
secundũ resolutionẽ. Debet aũt & talis compositio ad hoc, vt vere demonstret super causam, assumere pro medio
tale causatum, quod de necessitate concomitatur causam: ex tali enim cõuertitur argumentum modo prędicto.

Non est autem difficile exercitatis in arte syllogizandi habitis medijs terminis componere syllogismos, & pro
syllogismos sic adinuicem: sed, qm̃ in scientijs syllogismi raro proferuntur cõpleti, sufficit nobis innuere medium
Lib.2.ca.17 terminum tm̃. Scire aũt oportet, ꝙ in hac doctrina fuit petitio principij, nam ostenditur aliquid per id, quod pro
prie per ipsum ostenditur: quod in libro Priorum Arist. petitionem principij dixit esse. Sed forte apud illum, cui
notius est causatum, q̃ causa, non contingit esse petitionem, cum causa non sit principium ostendendi sibi causa-
tum. Hæc hactenus de duabus doctrinis: nunc de tertia, videlicet diffõnis dissolutiua, plenius exequamur.

DICEMVS ergo, ꝙ ad quæsitum quartum, quo quæritur, quid est res, respondetur per diffinitionem, & scitur
illud quæsitum per ipsam: &, cum ignotum non possit acquiri nisi per notum, oportet propterea, quòd diffinitio
sit notior diffinito, & ex notioribus cõposita, extractio cuius cõpositionis etiam sit per aliquod medium notius,
concludens eam nobis. Sed diffinitiones (sicut dicit Philosophus in secundo Poster.) trium sunt modorum:
T.c.10. quædam enim sunt sicut principia scientiarum, de quibus non est demonstratio: & tales sunt pleruniq; diffinitio-
nes apud omnes artifices omnis artis, quæ ponuntur positiones quasi concessa, vt principia illius artis, vt Aristo.
2.post.te.9. cap.4. ait in libro prædicto. Idem in septimo Topico. dixit, ꝙ nullus aut pauci diffinitionẽ syllogizant, sed omnes, ꝙ ta-
C le est, primum accipiunt: vt qui circa geometriam & numeros & alias disciplinas: nam geometra supponit diffini
tionẽ trianguli & circuli, & arithmeticus diffinitionẽ numeri, & sic de alijs. Et quędam diffinitiones sunt ipsæ de-
1.de aĩa tex. c.11. monstrationes, positione tantum differentes: & istæ sunt medij termini in demonstrationibus. Vnde & Arist. ait,
Oĩs demonstrationis principium est quod quid est: & tales diffinitiones, quę sunt medius terminus in demonstra-
tione, sunt diffinitiones passionum, dicentes, & quid est passio, & propter quid inest subiecto: qualis est ista diffi-
nitio de ira, dicens, ꝙ est accensio sanguinis & caloris circa cor propter appetitum vindictæ rei contristantis. Vnde
demonstratio, quæ dat inuentionẽ passionis in subiecto & causam inuentionis, quæ simpliciter & proprie demon
stratio dicta est, non ostendit id nisi per talem diffinitionem passionis: vt cum ostenditur inuentio tonitrui pro-
pter inuentionem extinctionis ignis in nube, extinctio enim ignis in nube est plurimum diffinitionis tonitrui.
Sicut enim contingit in demonstratione absoluta, vt det causam & inuentionem simul, similiter contingit in ea,
vt det inuentionem & quiditatem simul: tiam dat inuentionem rei per diffinitionem eius: & erit quodammodo
idem demonstratio & diffinitio: & est quæsitum quodammodo vnum & idem id, de quo quæritur, quid est res, &
D id, de quo quæritur, quare est res. Sed hoc non potest fieri, nisi vbi diffinitum non fuerit manifestę inuentionis, &
diffinitio eius fuerit notior: vbi autem fuerit econtrario, diffinitio ignota, & diffinitum manifestum, non poterit
demonstrari ex diffinitione. Differentia vero, quæ est inter tales diffinitiones & demonstrationes prædictas est
positione & ordine. Nam, cum quærit aliquis, quare eclipsis lunæ est inuenta, respondet demonstrator ei, quia ter
ræ interpositio ad rectam diametrum inter solem & ipsam facit defectum luminis in ea. Cum autem quæret ali-
quis, quid est eclipsis lunæ, respondet diffinitor alio ordine, ponens id primo, quod ibi dicebatur vltimo, s. ꝙ est
defectus luminis ex interpositione terræ ad rectam diametrum inter solem & ipsam. Est etiam adhuc tertius
modus diffinitionum, quæ sunt cõclusiones demonstrationum vel alterius argumenti: & istæ dicunt, quid est res
tantum, non tamen, quare inueniatur ipsa: & ista est, quæ in artibus inuestigatur, & docetur extrahi, cum fuerit
occulta, per res manifestas: & habet se id, quo extrahitur diffinitio, ad diffinitiones, sicut argumentum ad conclu-
siones. Vtrum autem via, qua prouehimur ad diffinitionem, sit demonstratio, vel diuisio, vel compositio, vel
aliud, hoc videndum est adhuc, scilicet vt sciamus, si via, qua extrahitur & concluditur diffinitio, sit dicenda spe-
cies doctrinæ ordinariæ, sicut via, qua dissoluitur diffinitio & diuiditur & explanatur, est vna species doctri-
næ ordinariæ: aut, si non, vt sciamus, quare non, hoc enim valde necessarium est inquiri. Dicamus ergo,
2.post.tex. 5. quòd non est possibile, vt per demonstrationem ostendatur, sicut Aristotele dicit. Nam demonstratio est
syllogismus: syllogismus autem est per medium, & illud est diffinitio: sed diffinitio rei conuertitur cum re,

& prædicatur de ipſa in quid: oportet ergo, ſi aliquis vult concludere extremum maius eſſe diffinitionem mino- E
ris, vt medius terminus conuertatur cum vtroq; extremo, ita. ſ. vt medius terminus ſit pręd icatus de minori ex via quid eſt & ęqualiter, & prędicetur de medio ex via quid eſt & ęquali: niſi. n. fuerint in ſyllogiſmo iſtę conditiones, non ſequitur maius extremum eſſe diffinitionem minoris, ſed ſequitur tantum, quòd ſit inuentum ei. Sed exiſtẽtibus prædictis conditionibus in ſyllogiſmo contingit, quòd fiat petitio eius, quod eſt in principio. Nam, ſi oſtendatur, quòd diffinitio animę eſt numerus mouens ſeipſum, ſicut videtur Platoni, per hoc ſcilicet, ꝙ anima eſt cauſa vitæ per ſe, vt dicatur, Quicquid eſt cauſa vitæ per ſe, eſt numerus mouens ſeipſum: ſed anima eſt cauſa vitæ per ſe: anima ergo eſt numerus mouens ſeipſum: tunc medius terminus æque erit diffinitio minoris, vt maius extremũ, & erit vtraq; diffinitio vna, diuerſarum tamen interpretationum & diuerſorum vocabulorum idem ſignificantium. Si ergo per vnam inuentam diffinitionem oſtendatur alteram eidem inueniri, cum in vna intelligatur altera, & reſpondeant ſibi inuicem æqualiter de quæſtione quid eſt, manifeſtum eſt iam, quòd oſtenditur idem per ſeipſum, & ita petitur quæſitum primum. Ex his ergo videtur, quòd non eſt poſsibile demonſtrari ſuper diffinitionem. Syllogiſmo etiam hypothetico non videtur extrahi poſſe diffinitio, cum fuerit ignota. Sicut enim dicit Philoſophus, quemadmodum in contrarijs ſępe diffinitionem venantes dicimus, Si diffinitio ſanitatis eſt diſpoſitio faciens actionem, tũc etiam diffinitio ægritudinis eſt diſpoſitio nocens actioni: ſed diffinitio ſanitatis eſt illud: ergo ægritudinis erit hoc: quoniam, qui incepit hac via, in inuentione diffinitionis eſt petens, quod eſt in principio, propterea, quia eius intentio eſt, quòd ſcientia in diffinitionibus contrariorum, & ignorantia in ipſis eſt ſecũdum vnum modum, quia oſtendit aliquid per id, quod per ipſum oſtenditur: quod eſt petitio diffinitionis. Et, ſi forſan diffinitio vnius contrariorum eſſet notior aliquando, non accideret hoc in omni loco. Et propter hoc, qui ponit, quòd per diffinitionẽ inuenitur diffinitio ſemper & in omni loco, contingit iam, quòd petat diffinitionẽ. Nec etiam contingit, quòd extrahatur diffinitio per inductionem, eo quòd in inductione oſtenditur, quòd res inuenitur in re dictione prædicatiua: diffinitio autẽ eſt dictio expergefaciens de ſubſtantia rei conditionalis in executiua non prædicatiua. Iam ergo patet, quòd nec ſyllogiſmo cathegorico nec hypothetico poteſt oſtendi diffinitio, nec etiam inductione, ita ſcilicet, ꝙ diffinitio ſit ex iſtis argumentis concluſa, velut concluſio de neceſsitate ſequens, per illud, quod dictum eſt. Reſtat ergo inquirere modo, vtrum per viam diuiſionis ſit poſsibile inuenire diffinitionem. Dico ergo, quòd Ariſt. in ſecundo libro præallegato dicit, quòd via à diuiſione non eſt perficiẽs, vt inueniatur ex ea aliquid ignotum, nedum quòd inueniatur diffinitio, ſicut ipſe idem dixit in Prioribus: nam non oportet, quòd concluſio deducatur, ſicut ex via conceſsionis, ſed ex via, qua ſequitur de neceſsitate ex aliquibus, quæ conceſſa ſunt. Nam, ſi volumus oſtendere, quòd homo eſt animal ambulans, duos pedes habens, ex diuiſione, tunc non eſt alius modus, quàm iſte, vt dicamus, Homo aut eſt animal, aut non eſt animal: & cum conceditur nobis, quòd eſt animal, procedimus, & quærimus, ſi eſt ambulans, aut non ambulans: &, cum conceditur no- G
bis, quòd eſt ambulans, dicimus poſt illud, quòd eſt habens duos pedes, aut multos pedes: &, cũ conceditur, quòd habet duos pedes, aggregamus omnia cõceſſa nobis, & dicimus, quòd homo eſt animal ambulans, duos pedes habens: ſed hoc non eſt aliud præter conceſſa, cum oporteat concluſionem eſſe aliud ab his, quæ conceſſa ſunt, ex quibus ſequitur. Adhuc etiam in Prioribus dixit, quòd in diuiſione, quando conamur per eam oſtendere aliquod ignotum, fit petitio: vt, cum dicitur, Homo aut eſt rationalis aut irrationalis: ſed nõ irrationalis: ergo rationalis, petit. n. homini ineſſe rationale, propterea, quia hominem non eſſe irrationale non oſtenditur niſi per hoc, quod eſt ratione vtens: &, quod eſt ratione vtens, eſt rationale: ergo, quod ponitur vt præmiſſa, oſtenditur ex concluſione. Sed tamen (ſicut dicit Ariſt.) Et ſi via diuiſionis nõ ſit per ſyllogiſmum, eſt tamen vtilis in ſyllogiſmo. Nam, cum præmittitur diuiſio, quòd homo aut eſt animal, aut non animal: deinde, ſi eſt animal, non euadit, quin ſit greſsibile aut nõ greſsibile: deinde, ſi eſt greſsibile, non euadit, quin ſit bipes aut multipes: deinde oſtẽditur per ſyllogiſmũ, quòd eſt animal & non nõ animal, & quòd eſt greſsibile, & quòd eſt bipes, & non non greſsibile neq; multipes, aggregatur nobis hominis diffinitio ex his ſyllogiſmis. In venatiõe ergo quiditatis (ſicut dicit Philoſophus) accipienda ſunt, quæ ſemper inſunt rei: extendũtur autem in plus, non tamen extra genus: dico autem in plus & extra genus, vt trinitati ineſt ens, quod eſt extra numerum, & ineſt multis: in plus autem & intra genus, vt trinitati ineſt imparitas, & extenditur in plus, quia & quinario ineſt, non tamen extra genus, nihil. n. extra numerum impar eſt. Accipienda autem ſunt talia vſq; ad hoc, quòd ſufficiat: ſufficit autẽ, cum vnumquodq; ſit in plus: H
omnia autem ſimul non in plus accipiantur, etiam quæ prædicantur in eo, quod quid eſt, & ordinetur quid primum, & quid ſecundum, vniuerſalius enim prius: vt quòd trinitati ineſt numerus, & quòd impar primum, & nõ menſurari numero, neq; componi ex numeris: hoc. n. totum iam trinitatis eſt diffinitio. Vtiles autem ſunt diuiſiones ad ſic progredi (ſicut dicit Ariſt.) maxime tamen, quando genera, quæ diuiduntur, ſunt nota ineſſe rei, de qua prædicantur: &, quando fuerit diuiſio, in qua non cadit error, vt quia ſit in differentias primas, in quas incidit omne, quod eſt in genere, & non inferiores: vt, ſi diceretur, ſi eſt animal, aut eſt rationale, aut eſt diuiſum pennis: non. n. in hanc omne animal incidit, ſed rationale tantũ & volatile. Et quando fit diuiſio in differentias eſſentiales non in accidentales: vt, ſi diceretur, animal aut eſt ſanum, aut eſt ęgrum: nam per talem diuiſionem huius generis non inuenitur diffinitio hominis. Quando ergo conceditur, quòd genus diuiſum eſt inuentum in re, cuius quæritur diffinitio, & nõ erratur in diuiſione & tranſitu, donec peruenitur ad ſpeciem, cuius intẽditur diffinitio, tunc exit diffinitio per viam diuiſionis ex neceſsitate: propter quod ſcientia perueniens ex ea per hunc modum neq; eſt ex ſyllogiſmo, neq; ex ſpecie ſcientiæ proueniente ex ſyllogiſmo, ſed ſimilatur adinuicem in aliquo: quã ſimilitudinem non eſt opus hic referre. Sic ergo videtur per diuiſionẽ diffinitio inueniri poſſe. Boetius quoq; hoc innuit in libro diuiſionum, cum dicit, quòd in eodem diuiſionis & diffinitionis ratio verſatur, nam diuiſionibus iunctis vna componitur diffinitio. Ars quoq; diffiniendi ſecundum ipſum eſt, vt propoſita ſpecie diffinienda

ſumatur

A sumatur genus eius,& diuidatur per differentias suas primas,& adiungatur vna earum, quæ de specie prædicatur, generi,& videatur,si æquetur speciei: nam, si æquetur, hoc erit eius diffinitio completa: si non,tunc diuidatur in differentias alias suas primas,& addatur prædictis illa,quæ prædicatur de specie,& aspiciatur iterum, si æquatur: nam,si non,tunc fiat hoc iterum,& iterum,donec æquetur. Et tunc videtur diffinitio non esse aliud, q̃ composi- Li.tex.5. tio diuisorum. Et propter hoc Arist. in principio de anima dicit,quòd,cum manifeste cõtingit,quòd aliquis vnus modus est cõmunis,quo inquirimus in vnoquoq;,quid sit,quærendum est,quis sit ille modus, vtrum ex prioribus,vt demonstratio(sicut Auer. dicit in cõmento Hippocratem voluisse)an ex posterioribus,sicut procedit diuisio(sicut dicit Platonem sensisse)aut sit aliqua via,sicut collectio diffinientium per diuisionem inuentorum,& cõpositio corũ,sicut dicit Aristotelẽ velle. Videtur ergo genus doctrinę,quo inuenitur diffinitio,via diuisionis cũ collectione & aggregatione diuisorum, donec æquentur ei,quod intenditur diffiniri. Quamuis autem,videatur per viam diuisiõis melius,q̃ per aliquã aliam viam extrahi diffinitio,tamen adhuc accidit dubium in hac via, 2.cap.2. sicut dicit Philosophus: propter quod dubium non videtur necessario extrahi diffinitio ex diuisione. Nam non sequitur,cum prædicatur de homine,quòd est animal,prędicatione separata:& quòd est gressibile,prædicatione separata:& bipes similiter,quòd verificentur hæc prædicatione coniuncta, sicut dictũ in libro perihermenias:quia de homine verificatur separatim,quòd est musicus,& quòd est bonus,& non sequitur propterea,quòd sit bonus B musicus coniunctim. Non remanet ergo hic aliqua via, qua ostendatur diffinitio ex necessitate, sicut ostenditur occultum per manifestum:igitur via inquisitionis diffinitionis,non est aliquod genus doctrinæ ordinarię, stricte accipiendo doctrinã:ideoq; Gal. hoc considerans,videns etiam diffinitiones plerunq; esse sicut principia in omnibus artibus supposita,non dixit esse genus doctrinę,quo diffinitio inueniatur,sed potius expositionem & diuisionem diffinitionis sic suppositæ appellauit genus doctrinæ. Et Arist. de hoc genere doctrinæ nequaquam mentionem fecisse videtur,eo quòd hoc genus doctrinæ non videtur aliquod ignotum declarare per notum, sicut ex conclusione. Vnde nec eo vtimur ad particularia quæsita scientiæ declaranda, sicut alijs duobus,sed vtimur eo ad tradendam scientiam totam sub vno ordine simul,imo ad numeranda capitula sciẽtiæ generalia, vt habeatur per id aliqua memoria totius scientiæ: nam habitis vniuersalibus capitulis facile habet homo progressum ad particularia capitula,facilemq; memoriam eorundem:& propter hoc subtiliter inspiciendo potest dici,quòd vtimur eo ad memorandum,& non ad docendum vel discendum: ex quo,& rationabiliter, nec sibi visum est esse genus doctrinæ. Aut fortasse quia non videtur esse alius modus diffinitionis venatiuus(quem Arist. dixit esse diuisionem, vel diuisorum compositionem)q̃ modus diffinitionis expositiuus,& sub illo ipsum comprehendit. Nam hic etiã diffinitionis modus diuisiuus dicitur,nam assumitur diffinitio,& diuiditur in genus & differentias,& vnaquæq; differentiarum diuiditur in sua significata,& vnumquodq; significatum in suas species, vsq; ad quendam termi- C num,non descendendo vsq; ad specialissima,neq; prosequendo vnumquodq;,quantum contingit. Sicut ergo est diffinitionis compositio ex diuisis,sic diffinitionis expositio est similiter ex diuisis:& ita videtur vna esse,vel consimilis via. Galenus vero hanc potius dixit esse genus doctrinæ,s. diuisionẽ diffinitionis,q̃ eius inuestigationẽ,quia, cum diffinitiones plerunq; sint suppositæ in scientijs, sicut principia,non indigent inuestigatione,sed explanatione. Exemplum autem conueniens huic doctrinæ est illud,quod habemus prę oculis in hoc libro,vt assumatur D diffinitio medicinæ aut alicuius aliarum scientiarum,& diuidatur, sicut supra diximus,& declaretur omne id,cuius intellectu indigetur in vnaquaq; partium,ita tamen,quòd ex generalibus summis non declinetur. Patebit aũt & huius doctrinæ ordo ex ordine partium diffinitionis,quæ talem habẽt ordinem in expositione, qualem habẽt in essentiando diffinitum: ibi autẽ rectus ordo est,vt anteponatur vniuersalius,minus vniuersali,& principalius, minus principali,quod. n. principalius & vniuersalius, prius locabile. Hæc autem oĩa & si ad Medicinã superflua sint,tñ hæc sunt visa bene dici ad excusationẽ Gal. qui nõ posuit diffinitionis venatiuã & conclusiuã esse genus doctrinæ,sed magis diffinitionis expositiuã & qui hanc doctrinam videtur adinuenisse & cognouisse, dictis Arist. addens cã: quam etsi Arist. præteriuit,nõ sine causa (sicut diximus)fuit. Iam ergo manifestũ est,q̃uo tres D sunt doctrinæ ordinarię,& quia tantũ tres,& quæ sit vnaquęq; illarũ. Alij autem modi docendi,qui,vt oportet, rem occultã per manifestã declarant,aut nõ sunt dicendi doctrinæ, aut non ordinariæ pp id,quod supra dictũ est.

Ant. Appellare aũt licet huiusmodi doctrinã non solũ termini dissolutionem, sed & apertionem,vt quidam nominauere: aut resolutionẽ: aut diuisionem: aut(vt alij quidam)explicationem: aut expositionem,vt alij.

Leo. Licet autem huiuscemodi doctrinam appellare non tantum diffinitionis dissolutionem, sed & explicationem,vt non nulli vocarunt: vel resolutionem: vel diuisionem: vel(vt non nulli alij)explanationem: vel expositionem,vt alij.

Cõ.3. Cum declarauit tres esse doctrinas, & elegit vnam earum,s. diffinitionis dissolutiuam,qua intẽdit in hoc libro tradere Medicinam,ostendit diuersitatẽ nominum,quibus potest appellari hæc doctrina,sicut ab antiquis accepit horum nominum diuersitatem,& dixit, APPELLARE AVTEM & c. i. appellatio huius doctrinę,cui nunc insistimus,põt dici his varijs nominibus,quæ ponuntur in textu. Hæc aũt nomina ficta sunt ad parũ diuersas intẽtiones,& propter hoc sunt quasi synonyma. Sed,quod ex eis magis cõpetit ei,est hoc,s. q̃ nominetur diuisio diffinitionis,propter hoc,q̃ dictum est,s. quia,siue diuisione inuestigetur diffinitio,siue per prius diffinita sit,diuisione in diffinientia separatur.

Ant. Conati sunt autem quidam Herophiliorum huiusmodi facere doctrinam,quemadmodum Heraclides Erythræus. Conati sunt & eam,quæ est secundũ cõpositionem,& ipsi Herophilij,& quidam Erasistratio

rum,

rum,& Athenæus Attalensis. Nullus tamē ante nos eam scripsit disciplinam, quæ ex finis notione incipit, E ex qua omnes artes consistunt secundum rationem: sed illam quidem alibi pertransiuimus.

Conati sunt & Herophiliorum quidā talem facere doctrinam, quēadmodum Heraclides Erythręus. Lec. Conati sunt & eam, quæ per cōpositionem, & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati sectatores, & Athenæus Attaleus. Neminem tamen ante nos eam, quæ oritur à notione finis, scripsisse cōperimus, ex qua oēs artes via quadam atq; ordine constituuntur: sed illam quidem alio pertractauimus loco.

Cum manifestauit doctrinas, ostendit, qui ex antiquis medicis qua specie doctrinę tradiderunt Medicinam, & qua non, & dicit, CONATI SVNT &c. i. quidā de secta Herophili conati sunt tradere medicinā sub huiusmodi Cō.4. doctrina, quam tot nominibus vocari dixit, quæ quidē est termini diuisiua: & modus iste loquendi (quia. s. dicit eos conatos esse) significat, ꝙ non sufficiēter sub illa doctrina tradiderunt Medicinā; quod contigit, aut quia optimam diffōnem, quid est esse Medicinæ dicētem, nō sufficienter posuerunt: aut quia omiserūt explanationem eius ad aliquā partem, vel partium partes: aut quia in ipsarū declaratione peccauerūt: quod si forte non peccassent, excusassent Gal. (sicut dicit Hali) super hac doctrina. Deinde dicit, CONATI SVNT &c. idest conati sunt & alij Cō.5. sequaces Herophili, & quidā de secta Erasistrati, & Athenæus Attaleus tradere Medicinam sub doctrina compositiua. Dicit aūt Hali super isto loco, ꝙ in hac doctrina fit inceptio ex principijs Medicinę, & cōponitur & extrahitur Cō.6. in logi. per cōpositionem totū, quod est necessariū in Medicina. Sed iste sermo nō est verus, nam intentio eius est, ꝙ ex principijs Medicinæ demonstretur in hac scientia, quidquid posterius est principijs, & hoc appellat cōpo F sitionem: cū istud sit resolutio, sicut præmonstrauimus. Et signum, ꝙ hoc fuerit sua intētio, est, quia dixit in cōpositiua doctrina fieri demonstrationē propter quid, cū Arist. in Analyticis dixerit eam fieri in resolutiua: propter quod Arist. vocauit librū suum librū Resolutiuorum: &, vt breuiter est dicere, hic homo veritatē perturbat, ne Cō.3. scio. n. quid intelligat per principia Medicinæ. Si. n. in exēplo, quod attribuit resolutiuæ doctrinæ, diuideret me Cō.2. dicinam in partes eius primas, s. in theoricam & practicam, & nō in partes partis, quæ sunt conseruatiua & curatiua, tunc inueniret secundum opinionem suā, ꝙ ēt resolutiua inciperet ex principijs Medicinæ, quod ipse quidem attribuit cōpositiuæ: nam theorica circa multa principia Medicinæ versatur. Præterea sic diuidendo & subdiuidendo scientiā est deuenire ad ea, quæ sunt medicinæ vltima, non ad principia (sicut vult hō iste) ex quibus vltimis ꝙ medicinam discamus, īpossibile aut difficile videtur. Consurgit aūt totus hic error, quia ignorat principia scientiarum esse primas propositiones concessas in scientijs, quasi maximas & primas dignitates, ex quibus cōclusiones probātur: & quia credit doctrinā dici ordinariam ex eo, ꝙ causa sit ordinis partiū scientiæ, non quia seruet ordinem in extractione quæsiti. Et declaratur error eius ex hoc, ꝙ multi in tradendo scientias similibus doctrinis vtuntur, sed ordinem partium sciæ non similem seruant. Dicemus ergo, ꝙ in cōpositiua non ostēduntur posteriora ex principijs, quia hoc esset demonstratio propter quid, quæ resolutiuæ ꝓpria est: sed potius econuerso principia ex posterioribus declarantur, principia. s. eorum, quæ quærūtur in scientijs: & hęc demonstratio dicit̄ quia, sicut iam expediuimus. Deinde dixit, NVLLVS TAMEN &c. i. sed ante tpa nostra nullus tradidit medicinam sub genere doctrinæ resolutiuæ: & hoc intendebat, cū dixit, quæ ex finis notione incipit. In resolutiua. n. doctrina homo incipit doceri ex fine noto, cum. n. deuentum fuerit p resolutionē ad aliquē finem notū, tunc iam apparet G dubitatum primū, & nullo mō prius, sicut diximus. Deinde dixit, EX QVA &c. idest ex qua extrahitur quęsitum in omni arte per viā rationis. i. per causam: & hoc intendebat, cum dixit, Ex qua omnes artes secundū rōnem consistunt. Et est alia translatio planior in hoc loco, nam, vbi hæc habet, cōsistunt, illa habet, extrahuntur. Expono aūt rōnem per causam, qm̄ illa per excellentiam ratio & demonstratio dicitur inter oēs, quæ dat causam, sicut diximus: propter quod, cum sæpe petimus nobis dari causam alicuius rei, dicimus, ostēde rōnē huius: talis aūt species demonstrationis est, quæ fit in resolutiua doctrina. Inquit. n. Gal. in fine huius libri in numeratione suorū librorū, volentē artem medicinæ secūdum rōnem extrahere, exerceri oportere in libro suo, quē de demonstratione constituit, ex quo manifeste innuit resolutiuā doctrinam nihil aliud, q̄ demonstrationē eā esse, scilicet, quæ absolute demonstratio dicitur: vnde & verificatur nostra expositio, quā superius induximus in doctrinis. Sed hāc doctrinam dicit Gal. se exercuisse alibi, sicut in varijs libris suis, sicut est scrutantē videre: & hoc intendebat, cū dixit, Sed illam quidem alibi pertransiuimus. Causa vero, propter quā antiquorū nullus in medicina tradenda visus H fuerit ista doctrina (quia in alijs scientijs non dubitamus philosophos, qui præcesserunt Gal. sicut Arist. & alios, ipsa vsos fuisse) est, quia hæc doctrina valde difficilior est cōpositiua. Facilius. n. est videre, ꝙ homo habeat febrē, quia habet ea, quę consueuerunt cōcomitari febri, quæ sunt dolor capitis, sitis, pulsus spissitudo, & incensio coloris vrinæ, & similia, q̄ discernere, ꝓpter quid habet febrem, quia habet putredinē calefacientē. Antiqui autem, quasi rudes & primi scriptores dę medicinalibus, à sensibilibus inchoantes, & à posterioribus, deuenerūt in nō sensibilia & priora, insipientiū. n. & rudium est à posterioribus in priora deuenirę. Vnde quidam ex antiquioribus eorū, sola accidentia, quę in ægro sensibiliter cōprehenderunt, & quæ æger sibi manifestauerat, mandauerunt libris, tantum ab eis numerantes ægritudines, illius mēbri quatuor, & illius decē, & sic inde, sicut Hippo. refert in libro de regimine acutarum ægritudinum, & Gal. in cōm. eiusdem. Omnis igitur ars (sicut dicit Princeps in l.1.t. cā.7. circa sua Meta.) in exordio suo est cruda & īmatura, sed maturatur postea, & deinde decoratur paulatim & perficitur: & tales dicit fuisse scias primitus apud antiquos græcorum. Et, licet Gal. ea, quæ in medicina quærūntur, visus fuerit ex causa demonstrare (sicut est videre in libro suo de Mor. & acci. & de numero ęgritudinum, & in tertio de Criticis diebus, de causa dierum criticorum, & in multis alijs quæsitis in medicina) scia tamen medicinæ & vniuersaliter scia naturalis, & quæcūq; sub illa, plus vtitur in suis quæsitis demonstratione quia, q̄ demonstratione propter quid, propter debilitatē nostræ cognitionis, quæ circa simpliciter priora & manifestiora naturæ ita se habet,

sicut

A sicut oculus nycticoracis ad lucem diei. Adhuc autem, cum medicina sit applicabilis ad opus, opus autem omne circa singularia & sensibilia, oportet, q ab his, quę sensibus subiacent, certificetur, quę à sensibus sunt remota: hęc aũt sunt accidentia & posteriora natura: quare est naturalior est medicinæ demonstratio quia, vel doctrina cõpositiua, q̃ demonstratio, ꝑpter quid, vel doctrina resolutiua. Adhuc autem magis, ꝓprium videtur esse medici ostendere ægritudinem inesse corpori per signa & accidẽtia comitantia ægritudinẽ, q̃ econuerso per ægritudinẽ & causam ostendere effectus, qui sequuntur: nã ægritudo & causæ eius plerũq; sunt occultę, quæ nõ nisi per significationes accidentiũ cõprehenduntur (vt ait Princeps) nedum q ostẽsionis alterius principiũ sint. Postea nõ est medici per notitiã morbi, quæ fit apud eũ, deuenire in cognitionẽ accidentium & effectuũ consequentiũ, qm eius cognoscere est ad opus & ꝑpter opus, operatio aũt eius non est futura principaliter post cognitionẽ circa accidentia, quę sequuntur, sed circa ipsorũ causas & causarũ causas, quibus remotis ipsa remouentur, ꝑpter hoc plus intendit per

Cap.8. hoc illa, q̃ econtra. Hoc aũt et Gal. sensisse videtur in tertio de Crisi. vbi redarguit Asclepiadem, qui volebat sibi assignari causam de principijs medicinę, quorũ scientia siue causa in sciã naturali quęrenda est: propter quod dicit ei Galenus, Melius esset, vt tu iudicares de principijs ecõtrario, q̃ intendisti, nã melius est, cũ tu videas operationes mirabiles valentes ad illa principia, vt verificemr apud te ex illis esse illorũ principiorum. Si ergo videamus operationes ex talibus principijs medicinæ esse bonas & veras, credendũ est illa principia esse bona & vera. Verifica-

B tio ergo artis (sicut Gal. ibi dicit) currit cum cõtrario viæ inuentionis & processionis eius, nã verificatio est ex operibus cõsequentibus principia aliqua supposita, & facit demonstrationẽ quia: processio aũt est ex principijs ccdẽdentibus tales operationes & tales effectus, & facit demonstrationẽ, ꝑpter quid. Deinde dicit Gal. ibi, Et tu quidẽ nõ es coactus cõprehendere scientias principiorũ cum demonstratione, cũm tu possis consequi ramos scientiæ: & vult per ramos, effectus principiorũ. Et, licet Galenus, qñ dicit, q sufficit medico ꝓbare principia ex his, q̃ sequũtur illa, loquitur de primis principijs medicinę, quę sunt in scientia sua supposita, nõ probata cu neganibus, quæ nõ habet medicus disputare, sed naturalis, tñ vult illud idem posse sufficere medico in suis quæstins, s. q demonstrẽ

a. huius tra. 1.cõ.22. tur illa ex posterioribus & consequentibus, & nõ ex prioribus. Vnde & infra dictũ est ab Hali, medici speculationẽ nõ transcẽdere sensum, ex his enim quę apparent sensibus, quæ ꝓpriè sunt posteriora natura, cõcludũtur, quę sensibus sunt ignota, quę sunt priora natura: nos aũt hoc clarius faciemus, cũ ad locum peruenerimus, vbi hoc dixit Hali. Non lateat aũt nos, quod sæpe cõtingit, q ex effectibus & cõcomitantibus, quæ natura posteriora sunt, ostenditur inuentio causarum, & peruenitur per illa in cognitionem earum: quibus cognitis (sicut in libro Anal.

1.poste.tex. cõ.30. dicitur) possibile est inferre concomitantia & posteriora ex ipsis causis suis, qñ. s. medius terminus conuertibilis

C fuerit cum maiori, facto de medio termino, maiori, & de maiori, medio, vt in hoc exẽplo: Cuius lumẽ crescit paulatim in figura lunari, eius figura est sphęrica: sed lumen lunę crescit paulatim in figura lunari: ergo luna est sphęrica. In hac ergo demonstratione, quæ est demonstratio super inuentionem, tñ augmentum luminis paulatim sub figura lunari, quod est medius terminus ad ostẽdendũ sphęricitatẽ; est effectus sphęricitatis. Non est ergo impossibile neq; difficile, cognito, q sphęricitas est causa augmẽti luminis sub hac figura, si fiat medius terminus maior, & maior medius, & cõcludatur tale augmentũ luminis ex sphęricitate hoc modo: Quod est sphęricũ, eius lumen crescit sub hac figura paulatim: sed luna est sphęrica: ergo eius lumen crescit paulatim sub hac figura: & hęc demonstratio est super, quare est tale crementum luminis paulatim sub hac figura inuentũ: & redditur causa eius, quę est sphęricitas. Sæpe ergo in scientijs physicis hac conuersione procedimus, vt in medicina manifestum est. Nam frequenter ex accidentibus & signis declaratur inuentio ægritudinis, & causę ægritudinis: quibus cognitis & scitis, inuentori per illa, tanq̃ per posteriora, reostẽditur inuentio illorum accidentiũ ex ęgritudine & causa sua,

1.poste.tex. cõ.30. tanq̃ ex causis suis: & ita contingit vti ambabus doctrinis simul. Cũ aũt media nõ conuertuntur illo modo, & est notius, quod est, non causa, sed signũ, demonstrabitur quia tñ, & nõ propter quid, sicut dicit Philosophus.

Ant. Hic vero diffinitiuam faciemus doctrinã. Quæ quãtum relinquitur ab ea, quæ secundũ resolutionẽ fit,

D & dignitate & ratione, tñ abundans est ad cõprehensionẽ totius artis, & memoriam eorum, quæ secundũ partem. Facile. n. memorabilia sunt ex termini dissolutione omnia, eo q contineat in sese totius artis capitula optimus terminus: quem & substantialem quidam nominant, econtrario diuidentes his, quas notiones appellant. Illi siquidem ab accidentibus rebus diffiniunt: hi vero à substantia ipsa constituuntur.

Leo. Hic vero diffinitiuam faciemus doctrinã, quæ quantũ ab ea, quæ ex resolutione consistit, & dignitate & ipso docendi ordine linquitur, tñ & ad totius cõpendium, & ad singulorum memoriã præstare inuenietur. Sufficienter. n. facillime memoriæ cõmendantur ex diffinitionis dissolutione vniuersa, quoniam totius artis capita in se optima diffinitio cõplectitur: quam quidam substantialẽ vocant, ex aduerso distinguentes alijs, quæ notionales appellãtur. Illę siquidem ab his, quæ accidunt rebus diffinitis: hæ vero ab ipsa essentia constituuntur.

Cõ.5. Cũ dixit se vsum fuisse doctrina resolutiua in alijs libris suis, ostendit, qua hic vsurus est, præeminentiã vtriusq; ad alterã assignando, & dicit, HIC VERO &c. i. sed in hoc libro doctrinã faciemus diffinitiuam, quæ quidẽ diffinitiua nõ dicitur, vel quia diffinire doceat, seu nobis ipsam concludat, vel quia semper diffiniendo procedat, sed quia diffinitionem scientiæ docẽdæ, ꝓpositam, in diffinientia dissoluit, & vnumquodq; diffinientium ad suas partes, & partium partes explanat. Cõpositiuam aũt doctrinam se exercuisse non dixit, aut quia non fuerat neq; magnum neq; mirabile, aut quia ipse plus in libris suis conatus est causam reddere in omnibus quæstionibus medicinæ, & ex causa ipsas extrahere, nec sufficit ei scire, qm sic erat, nisi sciret, quare sic esset. Causæ. n. excogitatio in morbis & in alijs curationis semitam notam facit. Deinde cõparauit hanc diffinitiuam doctrinam, quam dicit

hic

hic se facturũ, resolutiuæ, secundũ preeminentiã vtriusq; ad alterã in diuersis, & dixit, QVAE QVANTVM &c. A
quæ diffinitiua, quantum superatur à resolutiua in rõne & dignitate (& hoc intendebat, cum dixit, Quæ, quãtum relinquit &c.) tñ est superans ipsam resolutiuã in cõpendio & breuiatione totius artis: & hoc intendebat, cũ dixit, Tñ est abundãs ad cõprehensionẽ &c. quod alia trãslatio declarat, cũ dicit, Tantũ superfluit ei in hoc, ꝙ aggregat totã artem. Deinde dixit, ET MEMORIAM &c. i. tñ est superãs in memoria particulariter tractatorũ in sciã & hoc intendebat, cum dixit, Eorũ, quæ secundũ partẽ. Resolutiua siquidẽ superat oẽm aliam doctrinã in rõne & dignitate. Superat. n. in rõne, & in causę redditione, sola. n. hęc oñdit q̃situm per cãm, quę potissima est demonstratio. Et hac de cã superat ẽt in dignitate, dignitas. n. eius. super alias est; quia ex ea resultat in discipulo scia certa, cum sit p cãm: ex alijs aũt nõ sic, vt ex prędictis palàm est. Sed doctrina diffinitiua plus aggregat & cõpendiat, qđ diffusum est, sub vno ordine coacto ad expositionẽ vnicæ diffinitiõis capitulãs sciam totam: ideoq; cõpendiosior est, & in vnico libro esse põt: sed resolutiua particulariter tñ, & sub diuersis ordinibus tradit sciam, propter cãm, q̃ dicta est supra, ideoq; sub diuersis libris. Vnde fit, ꝙ nõ põt esse cõpendiosa, neo p eam ars totã facile memorabilis, sicut p illã, breuitas. n. & vniuersalitas simul cũ ordine eorũ, quæ dicuntur, cã sunt facilis memoriæ. Deinde volẽs oñdere facilitatẽ memorię particularũ artis ex hac doctrina, subiecit, FACILE &c. i. facile. n. sunt memorabilia oĩa particularia artis ex dissolutiõe diffinitionis: & dedit cãm eius, & dixit, EO QVOD &c. i. quia cõtinet capitula totius artis ex cõtinẽtia optimi termini: & intelligit p capitula, summas gñales, quasi capitula, quorũ multa sunt mẽbra capitibus per collũ adiuncta. Et est in summa rõ eius talis: Quęcũq; doctrina continet totius artis capitula & optimũ terminũ, ex ea sunt facile memorabilia oĩa, quæ sunt in arte: sed doctrina diffinitiua est hmõi: ergo ea ex &c. Maior est ex textu manifesta, quia, si cõtinet oĩa capitula, i. summas gñales, tũc, cũ sub generalibus cõprehendãtur spãlia, facile ex eis memorãtur oĩa, quæ in arte sunt. Accidit aũt cõtinere oĩa capitula ex cõtinẽtia optimi termini, bonitas. n. diffinitionis est, quę ꝓponitur in diffinitiua doctrina, quę quidẽ diffinitio est diffinitio sciæ quęsitę p illam doctrinã. Ideo est cã continẽtię oĩum capitulorũ in illa doctrina, quia in bona diffinitione, q̃ datur de aliqua scientia, continetur generaliter omne id, de quo est illa; quod eius expositio manifestat. Minor autem, quæ in textu cum conclusione locatur, patebit infra. B F

SED DICET, quis, ꝙ ẽt doctrina resolutoria cõtinet oĩa capitula, ideoq; & ꝙ ex ea facilis habeatur memoria particulariũ, quę in arte sunt. Nisi esset, ꝙ hoc à veritate diuersum est, Tũ quia de quibusdã quęsitis nõ semp satisfieri põt per cãm (sicut ex supra habitis patere põt) ideoq; talia, & q̃ circa illa dicũtur, sunt extra resolutoriã doctrinam: imo in quibusdã medicinæ q̃sitis oĩs deficit rõ, quę solo experimẽto subueniẽte nobis innotescũt: ver. g. scamoneã choleræ rubeæ euulsiuã esse, solo experimẽto cõuincitur: talia ergo particularia quęsita extranea sunt ab oĩbus spẽbus doctrinæ. Tum ẽt, quia, si oĩa capitula cõtineret, illa capitula nõ essent gñales summæ, sicut sunt in diffinitiua, ex quibus posset rememorari eius, quod est capitulatũ in scĩa, sed essent quasi partes speciales illarũ summarũ, & ex quolibet illorũ capitulorũ satisfieret de vno q̃sito particulari tñ: & ita sumeret capitulũ hincinde æquiuoce. Sed doctrina resolutiua nõ ordinatur ad vnũ quæsitum demonstrandũ; resolutiones cuius quæsiti vsq; in finẽ factæ contineãt totam sciam, sicut doctrina diffinitiua ordinatur ad expositionẽ vnicæ diffinitionis de scĩa datæ, expositio cuius cõplet in gñali sciam totam: oportet. n. in resolutiua ad cõplementũ totius sciæ diuersa q̃sita nõ vnius ordinis, neq; se inuicem cõprehendẽtia declarare. Propter quod cõtingit doctrinã resolutiuã multiplicari numero multiplicatione q̃sitorum, licet secundũ formã sit eadẽ. Contingit ẽt sciam particulariter diffusis voluminibus tradi, & nõ sub vniuersalibus summis: ideoq; p eã non põt haberi facilis memoria eorũ, quæ in arte sunt, quia in ea nihil est aggregatum, sed dispersum. Deinde volẽs magis explicare, quid velit per optimũ terminum, adiunxit, QVEM &c. i. quẽ optimũ terminum aliqui noĩant substantialẽ, vt distinguãt hunc ab illo, quẽ vocant notionem, qm̃ illũ accidẽtalem appellãt: & hoc intẽdebat, cum dixit, Econtrario diuidẽtes his, qui vocãt notiões, siue descriptiões: & notauit fortassis p hoc, quod dicit, ecõtrario diuidẽtes, ꝙ ex diuisione talia venamur. Deinde adiecit, qũo ecõtrario, & dixit, ILLI SIQVIDEM &c. quia illi termini, qui vocãtur notiones, diffiniunt rem ab accidẽtalibus ipsius rei: hi vero, qui dicũtur optimi & substãtiales, diffiniunt rẽ à substãtialibus ipsius rei: quare diuisio venãs notiones est p accidentales differẽtias: venans vero optimos terminos est per substãtiales, volens. s. ex hoc, ꝙ diffinitio, quã ꝓpositurus est de medicina, sumpta est ex substantialibus medicinæ. Sed, cũ intentiones substãtiales rei sint (vt vniuersaliter est dicere) genus & substãtialis differentia (sicut in logica declaratũ est) oportet de necessitate, ꝙ optima diffinitio, qua sufficiẽter discernitur diffinitũ, cõstet ex genere ꝓpinquo & substãtiali differẽtia, vna, vel pluribus: Notio aũt ex accidẽtibus termini cõponitur, ex his, quæ in essentia rei nõ ingrediũtur. Est tñ magis ꝓpria descriptio (sicut dicũt) ꝙ ꝓponatur genus rei, & adiungantur ei ea, quæ sunt accidẽtalia, donec æquẽtur descripto. Quid aũt sit substantiale, quid accidentale, quid genus, quid differẽtia, quæ sit ars diffiniendi, quę describẽdi, quæ vitia diffinitionis, quę descriptionis, in libris logicę requirantur. Vtrum autem diffinitio præponẽda sit optima, sicut dicit eam debere esse, inferius inquiremus. C G D H

Quę vero secundum partem est tractatio vniuersæ medicinalis speculationis, in multis alijs à nobis scripta est negocijs, quibus expedit vti ad tres doctrinas. Sed nunc à diffinitiua incipiemus, tñ adhuc apponentes, ꝙ sola capitula, & velut conclusiones explicatius demonstratorum dicentur nunc. Ant.

Elaborata autem est à nobis particulatim, & in pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio, quibus vti quis possit ad triplicẽ doctrinã. Nũc vero diffinitiuã aggrediemur, hoc vnũ apponentes: ꝙ solũ capita, & quædã veluti cõclusiones eorũ, quæ alibi latius sunt demonstrata, nũc à nobis dicẽtur. Leo.

Cum dixit de ꝓprietatibus doctrinæ, qua vsurus est, esse cõpendium & vniuersalitatem quandã capacẽ singulorum, Cõ.

A rum, ne lateat nos eũ particulariter tradidiſſe medicinam, oſtẽdit, ꝙ pertractatio particularis huius ſcientiæ, à particularibus libris ab eo de ea factis eſt quærẽda, & dicit, QVAE VERO SECVNDVM PARTEM &c. i. particularis pertractatio medicinę eſt diffuſa in multis noſtris negocijs, i. libris, quibus expedit vti ad tres doctrinas, i. ad quę negocia expedit vti tribus doctrinis: & eſt modus loquẽdi ſimilis ei, quo vtitur Boetius in libro de cõſolatione, cũ dicit, Collecto in vires aĩo, i. collectis viribus in aĩo, per figurã, quæ apud grãmaticos dicitur hypallage: quã expoſitionẽ alia tranſlatio manifeſtat, cũ dicit, Quibus negocijs dilatatur res ad vtendum doctrinis tribus. Per hoc aũt, quod dicit, ꝙ ad illa negocia particularia vtimur doctrinis tribus, duo innuit; Primũ eſt, ꝙ ẽt in particularibus tractatibus medicinę vtimur doctrina diffinitiua (nec eſt illud inconueniens) licet nõ ſic ꝓprie, ſicut vtimur ea ad aggregandũ ſcientiam totã. Nam, ſi diffinitionẽ alicuius particularis rei de ſcĩa diſſoluimus & explanamus, nõ facimus illud, vt pateat, quicquid gñaliter cõtinetur ſub illa, ſed vt pateant ea, quę aſſumpta ſunt in diffinitiõe. Secundũ, qđ innuit Galenus eſt, ꝙ nõ eſt poſſibile particulariter tradere totã medicinã ſub vna ſola ſpeciorũ doctrinæ (ſicut nos ſupius diximus cãm huius) ſed vtimur doctrinis tribus ad illud. Ex quo patet, ꝙ ſtulte quærũt aliqui, in quo libro ſuorũ Gal. vſus fuerit doctrina reſolutiua tñ, nã in vnico libro eſt reperire ſpẽs diuerſas doctrinarũ frequenter. Deinde dixit, SED NVNC &c. i. ſed incipiemus mõ à diffinitiua (& eſt hic quidẽ tranſitus ex prædictis ad dicẽda) apponẽtes. i. adiũgentes adhuc tñ ad ea, quę dicta ſunt de doctrina diffinitiua, ꝙ. ſ. dicẽtur in ea ſola capitula, & velut cõcluſiones particulariter demonſtratorũ in particularibus libris ſuis: & hoc intẽdebat, cum

D dixit, Demonſtratorũ ſecundũ explicationẽ: quod. n. eſt ſummatũ, nõ eſt vſquequaq; explicitũ. In illis ergo explicauit particulariter, quod hic implicat, ſummas eorũ ꝓſequens tñ, quę quidẽ dicũtur capitula ꝑ ſimilitudinẽ, quã dixi, ad caput. Sed, qualiter dicũtur velut cõcluſiões, hic oſtẽdamus. Impoſſibile eſt. n. coaſſumptis in vno libro particularibus cõcluſionibus oĩum particulariũ demonſtrationũ, quę in ſcĩa ſunt, doctrinã fieri ordinariã: ꝓpter quod ſapiẽter adiecit, velut, ſicut ſimilitudinis oſtenſiuũ. Dico ergo, ꝙ pręmiſſę dicũtur ꝓprie cã efficiens cõcluſionis, & dicũtur ẽt, licet nõ ſic ꝓprie, cã materialis cõcluſionis, ſicut manifeſte innuit Ariſt. in fine ſecũdi de phyſi

t.c.74. co auditu, licet id nõ placeat Principi in ſua Sufficiẽtia. Sed imitemur hic Ariſt: & dicamus, ꝙ pręmiſſę ſunt materia cõcluſiõis, nõ gratia medij termini, qui ad cõcluſionẽ nõ venit, ſed gratia extremorũ: medius. n. terminus, quia in vtraq; pręmiſſarũ inuenitur, nõ eſt alicuius earum ꝓpria materia, ſed fortaſſis cõis. Pręmiſſę ergo ex maiori & minori termino tñ diſtinctę ſunt, & horũ gratia ſunt materia cõcluſiõis, nã in cõcluſione maior terminus eſt prædicatus, minor ſubiectus. Sed diceret aliquis, materia & efficiẽs in vnũ non coeũt, ſicut dicit Ariſt. Niſi eſſet,

2. phy. tex.70. ꝙ pręmiſſę maxime dicũtur cã efficiens ex medio termino, & dicũtur cã materialis cõcluſionis ex maiori & minori extremo, & ita nõ in vnũ coeunt efficiẽs & materia ſecundũ idem. Sed, qualitercũq; ſit, hęc cõcluſio videtur eſſe quędam abbreuiatio pręmiſſarũ, & videtur in ea eſſe tota virtus earũ. Sicut ergo cõcluſio eſt cõtinẽs præmiſſas & virtutẽ earũ, & hoc ſub cõpendio, ita & iſta doctrina cõtinet ſub breuibus ſummis totũ, quod in particularibus li

C bris explicatũ eſt, & oẽm eius virtutẽ, nõ explicatã quidẽ in actu, ſed in potẽtia ꝓpinqua actui, ad ſimilitudinẽ rubricę initiantis, aut epilogi finiẽtis. Ita ergo aſſimilantur ea, quę dicuntur in doctrina diffinitiua, cõcluſionibus, licet in ea quędam contineantur, quæ ſunt veræ concluſiones alibi demonſtratæ. Sed, ꝙ ipſe dixit dicendũ eſſe in

cõ. 11. prolo. ea, velut cõcluſiones, hoc fuit ex reſpectu ad capitula & ſummas, quæ hic dicũtur de ſingulis. Dixit aũt Hali, ꝙ, ſi dixiſſet Gal. ꝙ ea, quæ habentur in hac doctrina, ſunt cõcluſiones, eſſet doctrina currẽs nõ ſecundũ ordinẽ: cãm tñ huius nõ dicit, ſed videtur ea, quã innuimus: quia, ſi cõcluſiones, quæ ſunt in particularibus libris, aſſumpſiſſet ad hũc librũ, tunc, qm̃ illæ nõ poſſunt coordinari, fieret doctrina currẽs nõ ſecundũ ordinẽ. Vocauit ergo velut concluſiones, capitula, & ſummas ꝑ modũ, quẽ diximus. Dicũt aũt quidã, ꝙ ea, quæ in hac doctrina aggregantur

vbi ſupra de ſcĩa medicinæ, ſunt quidã fructus librorũ particulariũ, ſed hoc nõ eſt verũ. Nã (ſicut recte dicit Hali) fructus illorum librorũ eſt iuuamentũ, quod habetur ex eis ad opera medicinæ, pro ſanitate. n. reddẽda ſcrutamur hmõi

ca. vlti. cõ. 11. (ſicut ait. Gal. in prima particula de morbis & accidẽtibus) & ita oĩa ordinantur ad opus, tanq̃ ad finẽ deſideratũ. Sed vtilitas huius libri eſt circa duo, ſicut ſapiẽter innuit Hali in ſuo cõmento. Primũ eſt, quia cõfirmat canones in mente medici, & facit rememorari de facili particularia medicinæ, quorũ põt in ſenio fieri obliuio multitudine particularium artis, ſimul & ſenio memoriã hebetãte: & ſecundũ hoc liber iſte proponitur ad perfectos. Secun

B dum eſt, ꝙ illud, quod eſt in hoc libro ſummatum de totalitate medicinæ, facit diſcipulum potentia propinqua manu ductum in omnia particularia artis: & ſecundum hoc proponitur liber iſte ad rudes, ordo enim rectus eſt in ſcientijs, cum ab vniuerſalibus ad particularia fit progreſſio. &c.

Ant. Medicina eſt ſcientia ſanorum, ægrorum, & neutrorum.

Leo. Medicina eſt ſcientia ſalubrium, & inſalubrium, & neutrorum. Nihil vero differt, & ſi quis loco inſalubrium, ægrorum dixerit.

Cõ.7. Cum præmiſit operi ſuo procœmiũ, in quo gña doctrinarũ diſtinxit, vt eligeret, quã intẽdit, incipit tradere ſciẽtiam Medicinæ ſub electa doctrina. Et, quia de eſſentia huius doctrinæ eſt diffinitionẽ ſcĩæ diuidere & explanare ad partes eius, & partiũ partes, & inquirere de vnaquaq; totũ, cuius intellectu indiget diſcipulus, à gñalibus nunq̃ declinãdo, ꝓpea ponit in principio diffõnẽ medicinæ, vt eã ꝓpoſitã ſic explanet (vt dictũ eſt) ex cuius explanatione reſultet in diſcipulo ſcĩa tota ĩ gñe: & dicit, MEDICINA EST SCIENTIA &c. Et eſt hic ſciẽdũ, ꝙ in oĩ ſcĩa cõtinentur tria, ſubiectũ: & paſſiones, q̃ q̃runtur de illo ſubiecto: & ꝓpoſitiones cõceſſæ in illã, ꝑ quas oſtenditur paſſio de ſubiecto. Per hoc ergo, quod dicit, eſt ſcĩa. poſſunt intelligi principia cõceſſa, ex quibus ſcimus: oĩs. n. ſcĩa cum demonſtratiõe eſt, demonſtratio aũt ex talibus fit, ad talia aũt principia nõ oportet explanare diffinitionem, quia ſunt cauſæ efficiẽtes ſcĩam, & non ſcientiæ partes. Per hoc aũt, quod dicit, ſanorũ. intelligit ſubiectum & paſſiones,

& pasſiones, quæ diuiſione & ſubdiuiſione ſua conſtituunt partes artis, ad quas oportet explanare diffinitionem. E
Eſt ergo genus in hac diffinitione illud, in quo medicina cõicat cum alijs ſcientijs: differentia vero id, in quo ab eis
differt. Cõicat aũt in hoc, ꝙ eſt ſcĩa: differt aũt in ſubiecto & paſſionibus. Sed hanc diffinitionẽ quidam dixerũt
diminutam eſſe, ꝓpter duo. Primũ eſt, quia videtur eſſe acceptum in ea genus remotũ, ſicut dicunt, ꝙ eſt ſcientia.
Secundum eſt, quia nõ eſt in ea differentia, qua diſcernatur à medicina beſtiarũ, tota.n. diffinitio hęc de illa ẽt dici
tur: & hoc innuũt eſſe verũ ex translatione arabica, in qua talis eſt diffinitio: Medicina eſt ſcĩa rerum pertinẽtium
& cõtinuatarum cũ ſanitate & ægritudine, & cũ diſpoſitione, à qua nõ euadit hoĩs ſanitas nec ægritudo. Dicit.n.
Hali, hũc locum perſcrutans, ꝙ ſcĩa harum rerũ eſt genus oĩum ſcĩarum, factarũ ex principijs ſumptis ex ſcientia co.1.
naturali, ex quibus enumerat quatuor tm̃, ſ. medicinã hoĩum, beſtiarum, agriculturã, & ſcĩam paſtoralẽ. Sunt aũt
& alię, ſ. ſcĩa alchimię, & ſcĩa imaginũ, & incantationum, & ſcientia de ſpeculis, & ſcĩa nauigandi, & necromantia.
Dicit quoq; Hali, ꝙ p hanc differẽtiam cũ ſanitate & ęgritudine, & cum diſpoſitione, à qua nõ euadit hoĩs &c.
appropriatur ad genus ꝓpinquum, & fit ſpecies, q̃ eſt ſcĩa medicinæ hoĩum, & ita per eã diſcernitur ab his, q̃ ſecũ
cõicabant in gñe. Defectus.n. noĩs tam gñis ꝓpinqui, q̃ differẽtiæ (ſicut dicit) coegerunt Gal. aggregare plures di-
ctiones ſimul ad intentionẽ gñis & differẽtię. Nos aũt, licet de genere aliter ſentiamus, manifeſte tñ dicimus in
hac diffinitiõe nihil haberi ꝓ differẽtia, per quod diſcernatur medicina hoĩum à medicina beſtiarũ, niſi per excel-
lentiam, cũ dicitur ſanorũ & ęgrorum, vt intelligatur ſanorũ & ægrorum, ideſt hoĩs, fortaſſis, quia ſcĩa ſanorum & F
ęgrorũ bruti nõ ſit in promptu, neq; ſufficiẽter inuenta: quod forte vitio trãslatoris euenit, maxime cũ translatio,
quæ ex arabico ad nos venit, nõ habeat illũ defectũ, ſicut patuit. De gñe aũt dicemus, ꝙ ſcĩa in hac diffinitione
eſt aſſumpta ẽt, vt genus ꝓpinquũ. Nã, quod in alia translatione facit videri in diffinitione eſſe genus ꝓpinquum,
eſt differẽtia vna, quæ ſignificatur his noĩbus, rerum pertinentiũ cõtinuatarũ. Scĩa.n. harum rerũ, i. corporũ, cau-
ſarum, & ſignorũ eſt genus ꝓpinquũ illarũ ſcĩarum (ſicut dicit Hali) ſed hoc idẽ totũ implicite continetur in hoc,
quod dixit, ſanorũ & ægrorũ: quia.n. medicinã dixit eſſe de ſanitate & ægritudine in cõcretione, nõ in abſtractio-
ne, ſignificatur p id & ſubiectũ, & paſſio, de quibus eſt. Ex hoc ergo, qđ dixit, ſanorũ & ægrorũ, datur intelligi cor
porũ, cauſarum, et ſignorũ, quod ibi ſignificatur p rerum pertinẽtium continuatarũ. Quare id, quod in hac diffini
tione eſt pro differẽtia, eſt ẽt cõtrahẽs genus longinquũ, & eſt ẽt ipſum ꝑficiens ad ſpeciem, ſeparãdo à ſpecie diffi-
nita, quicquid ſecũ conueniebat in illo gñe. Ita ergo manifeſtũ eſt in hac diffinitione eſſe genus ꝓpinquũ, & neq;
ex hac parte diminutã eſſe, ſicut dixerunt. Sed nos de hoc nõ multũ curamus, maxime cũ videamus, ꝙ Gal. in pro
ceſſu ẽt apud aliã translationẽ, cum diſſoluit diffinitionẽ in partes eius, q̃ ſunt genus & differẽtia, dixit ſcĩam tm̃
abſq; hac determinatione, rerũ pertinẽtium cõtinuatarũ, eſſe aſſumptã in diffininione loco gñis: Cũ videamus ẽt,
ꝙ Princeps in diffinitione, qua diffinit medicinã, vſus eſt hoc gñe remoto. Propter hoc ergo ſciendũ eſt, ꝙ ſcĩæ 1.cur.2
oẽs, ſecundũ ꝙ ſunt notitiæ vniuerſales, differũt p ſubiecta, de quibus ſunt: & ꝓpterea ſemp in diffinitione ſcĩę de- 1.doc.
bet cadere ꝓ differẽtia ſubſtãtiali ſubiectũ, de quo eſt illa: Secundũ ꝙ aũt ſunt formæ quædã decorãtes intellectũ, G
ſiquidem ſunt de rebus eiſdẽ apud diuerſos hoĩes, differũt indiuidualiter per ſubiecta, in quibus ſunt, quæ ſunt in-
tellectus hoĩum: non.n. ſunt niſi indiuiduæ quædã formæ cõparatione eorũ, quæ informãtur ab eis, licet ſint ta-
les vniuerſales cõparatione eorũ, à quibus abſtractę ſunt: Et hęc ſecundũ ſñiam Principis in ſua Metaphy. Scientię li.5.ca.
igitur differũt p ſubiecta, de quibus ſunt, & hæc ſubiecta cadũt pro differentijs in diffinitionibus ſcĩarum, ſicut di-
ximus: Eſt tñ hic cõſideratione dignũ, ꝙ, licet ſpãle ſubiectũ alicuius ſcĩæ ſit ſub ſpeciali ſubiecto alterius ſcĩæ
ad modũ, ꝙ eius ſuſcipiat prædicationem, nõ ꝓpterea de neceſſitate ſcientia erit ſub ſcĩẽtia ita, ꝙ eius ſuſcipiat præ
dicationem, licet ſit ſub ea ad modũ, ꝙ ſua principia recipiat ab ipſa, qui eſt alter modus ſubalternãdi. Nam oĩa ſu
biecta ſunt ſub ſubiecto metaphyſicæ ita, ꝙ de oĩbus prædicatur ens: ens.n. quod eſt ſubiectũ metaphyſicæ, de oĩ-
bus ſubiectis aliarũ ſcientiarũ prædicatur, & tñ metaphyſica de nulla aliarũ prædicatur. Sed hic cauendũ eſt,
qm̃ ſubiecta ſcientiarũ ſi ſumãtur recto ordine ſub primo ſubiecto ſcĩẽtiæ, quæ eſt genus, & deinde ſub prima di-
uiſione illius ſubiecti, tũc ſine dubio erit ſubiectum vnius ſcientiæ ſub altero, & ſcientia ſub ſcĩẽtia ad modũ, quo
ſpẽs eſt ſub gñe, & exibunt hoc mõ genera ſubalterna. Et hoc mõ ſcientia, ſecundũ ꝙ eſt genus, eſt de rebus. Sed
hęc diuiditur, & ſubdiuiditur, queẽadmodũ & res: Sed res prima diuiſiõe, ſecũdũ. ſ. ꝙ de eis eſt ſcĩẽtia, diuidũtur in
res, q̃ nõ ſunt noſtra opera, & in res, q̃ ſunt noſtra opera (ſicut vult Princeps in principio ſuæ logicæ) nõ tñ ſecun- circa principium
dum ꝙ abſolute ſumũtur, quia tũc prima diuiſiõe diuidũtur in ſubiectũ & accidẽs, ſicut ens. Dicitur aũt ſcientia
primi mẽbri, ſpeculatiua, ſecũdi vero mẽbri dicitur actiua: & hæc ſunt duo genera ſubalterna, q̃ ſuis differẽtijs ſub H
diuiſa, adhuc ſub ſe cõſtituunt alia gña ſubalterna, vſq; ad ſpecies ſpãliſſimas: quas ſpecies ſpãliſſimas nõ eſt facile
diſcernere, ꝓpter errorẽ ſumẽdi partes integrales ꝓ ſpẽbus. Niſi diceremus oẽm vnã demonſtrationẽ de vna parti-
culari cõcluſione eſſe vnã ſcientiam, quaſi ſpẽm ſpecialiſſimã ſub ſuo genere. At, qm̃ genera iſta ſubalterna non
ſunt oĩa noĩata, ſed pauca eorũ ſortiũtur noĩa ex quadã longa circũſcriptione verborũ, ꝓpterea philoſophi in dif-
finitione ſcientiarũ particulariũ nõ curant ponere niſi primũ genus, quod eſt ſcĩẽtia, aut quia ꝓpinquum non eſt
noĩatum, aut ne ex poſitiõe ſubalterni, ſi forte nominatũ ſit ex circũſcriptione, nimis obſcura reddatur diffinitio.
Bene ergo põt eſſe, ꝙ Gal. per hoc, quod dicit in alia translatione, rerũ pertinentiũ continuatarũ cum ſanitate
hominis &c. non intelligit aliud, q̃ quod in iſta per ſanorum &c. per hoc quidẽ, ſicut & per id, ſignificans ſubie-
ctum medicinę cũ ſuis paſſionibus. Non.n. videtur p hanc aggregationẽ nominũ, ſ. ſcĩẽtia rerũ ptinẽtiũ continua
tarum &c. ſufficienter eſſe ſignificatũ genus ꝓpinquum illarũ ſcĩẽtiarũ, q̃ ſunt velut rami ſcĩẽtiæ naturalis.
AMPLIVS AVTEM de genere dubitatur. Quia.n. medici videntur à medicina, q̃ in eis eſt, aliquid operan-
tes & inducẽtes in corpora, ſicut artifices ab arte, videtur fortaſſis, ꝙ genus medicinæ ſit potius ars, q̃ ſcientia: aut,
ſi vtraq; de ea dicitur, videndum erit, quõ hæc duo genera ſint diuerſa. Ad hoc ergo intelligendũ interponere
oportet aliqua ex his, q̃ ſexto legũtur Ethic. videlicet ꝙ duo ſunt in anima habentia rõnem, vnũ, quo ſpeculamur cap.6.

A talia entia,q̄ nō contingit aliter se habere, & hic dicitur intellectus sciētificus vel speculatinns:aliud vero,quo spe-
culamur contingentia, & hic dr̄ intellectus practicus siue rōcinatiuus: hi.n.ambo diuersæ sunt potētiæ aīæ,tum
ꝓpter cognitoꝝ genus diuersum hincinde,tum pp finē diuersum, qui intendit̄ ab vtroq;:hic.n.rōcinat̄ pp opus,
vidē ca. 3. ille vero pp veritatem tm̄. Vtrorūq; ergo intellectuū veritas & falsitas opus est(sicut dicit Philosophus)nā spe-
culatiui opus est veritas absolute: practici vero opus est veritas cōsesse hn̄s se appentui recto. Sed vtriq; horū sunt
aliqui optimi habitus,qui sunt virtutes ambobus, ſm quos vnusquisq; ipsorum maxime verū dicit. Et intellectui
speculatiuo sunt tres,s.scīa,intellectus,& sapiētia:& est scīa cōclusionū,intellectus ꝑncipiorum,sapiētia vtrorūq;:
practici vero duo,s.ars,& prudentia. Nā ea,de quibus rōcinat̄ intellectus practicus,sunt operabilia ꝑ nos,quę con
tingit aliter se habere: hęc aūt sunt duorū generū,s.agibilia, & factibilia:diuersa.n.sunt gn̄e actio, & factio,sicut
apite 5. dicit Philosophus. Agibile enim vocat̄ operabile,cuius actū sequit̄ declaratio & tristitia, in quo ēt ipsa actio finis
est:& hoc agibile est de operibus virtutū moraliū, quarū operatio ſm se eligibilis est:& ꝑfectio intellectus practi-
ci ad hoc opabile,& eius optimus habitus circa illud dr̄ prudētia. Propter hoc prudēti oēs virtutes morales inesse
apite 18. necesse est,sicut Philosophus dicit. Est aūt prudentia,habitus intellectus practici, cū rōne vera actiuus circa bona
& mala humana. Factibile autem vocat̄, quod in mechanicis opere fit manuali in quibuscūq;, in quibus finis est
aliquid factū:& ꝑfectio intellectus practici,& eius optimus habitus circa illud est ars mechanica. Hęc aūt est habi
B tus intellectus practici,cū rōne vera factiuus. Ars.n.neq; est eorū,quę ex necessitate sunt,vel fiunt,et in hoc differt
à scīa,intellectu,& sapīa(q̄uis ars sæpe sumat̄ ꝓ sciētia,& artifex pro sciēte in multis locis apud Philosophos) neq;
est eoꝝ,quæ sunt agibilia,& ꝑ hoc differt à prudētia:neq; ēt eoꝝ,quę natura fiūt,in seipsis.n.nō habēt hoc princi
Eth.ca.5. piū,& ex hoc differt à natura:est tn̄ imago naturę,& facit,sicut illa. Sicut ergo dicit Philosophus,ars est circa gn̄a-
tionē,& artificiari,& speculari,qualr̄ fiet aliquid contingentiū esse & nō esse,quorū principiū est in faciēte,& nō
in facto. Quare ars est de his,quæ sunt,vel fiūt contingēter: scīa aūt de his,quę sunt,vel fiūt ex necessitate. Adhuc
aūt ars est principiū artificialiū,sed scīa nō est principiū scibiliū, scibilia.n.alterum hn̄t principiū essendi. His
ꝑhabitis dicamus,ꝙ medicina est scīa,ſm ꝙ ea,de quibus ē,cōsiderant̄ ab intellectu speculatiuo,i.ſm ꝙ ex aliqui-
bus ꝑncipijs speculat̄ aliquas cōclusiones,quę sunt necessariæ & ęternę. Sed ab hac scīa,q̄ quidē est habitus intelle
ctus speculatiui,resultat in intellectū practicū factiuus quidā habitus,qui est ars medēdi,quę magis ꝓprię dicitur
medicatiua,quā medicina. Nō.n.est mirabile, si scīa,quæ est de operabili, adiuuet intellectū practicū ad induēdū
artē,quę est habitus quidā circa operationē,cū ab illo(sicut dicit Princeps)transumat maximas ꝓpositiones ad id,
quod cogitat & cōcludit de particularibus faciēdis:q̄uis ex experimētis & opibus tales habitus ꝓmptius inducan-
Eth.ca.1. tur:ex ędificare siquidē ędificatores sumus:ex bn̄ vero vel male,boni vel mali,sicut dicit Arist. Sicut ergo à rectis
demonstrationibus fit scīa in nobis,ita à rectis opibus fit in nobis ars:sicut quoq; ab habitu,qui est scīa, recte sci-
mus,ita ab habitu,qui est ars,recte opamur:ꝓpter quod ars nō est ꝓprie docibilis,sicut scīa, sed magis assuescibi-
C lis. Ergo sanitatis ꝑncipiū,inquātum ab arte efficit̄ in materia,i.in corpore,est in medico faciēte, & nō in corpore
curato vel cōseruato. Sanitas enim,q̄ est in mēte medici,ꝑncipium est sanitatis,quę fit in ęgro corpore:ab illa.n.sa
nitate regulat̄ medicus,cū inducit purgationes,& clysteria,& incisiones,emplastra,& suitiones,& silia,vt sanitatē
faciat in corpore:& est sanitas illa inducta,inquātum ab arte inducit̄,res artificiata,licet, inquātum natura corpo-
ris,in quo inducit̄,plus confert ad inducendū, q̄ ars ipsa,q̄ quasi vernula est naturę,posset dici res naturata. Nam,
cū ipsa sit dispositio naturalis(vt infra patebit)ad eā naturalr̄ redit corpus,sicut aqua calefacta ad frigiditatem: ars
aūt adminiculat̄ ad hoc,īpedimēta remouēdo. Hæc aūt res,quæ ex scīa medicinæ resultat in medico,ęquiuoce dr̄
medicina cū illa,quæ est scientia, & alterius est diffinitionis: &,sicut genus illius est scīa, sicut genus huius est ars.

Nequaq̄ tn̄ lateat,ꝙ ad opa virtutū perficiēda,& virtutes inducēdas,scire de virtutibus,quid sint,& circa quid,
nihil aut parū refert,sed assuefiēdo rectis opibus virtutes īducimus,sicut ait Philosophus:sed ad artes multū cōfert
ibidē ca.1. scire:nihilominus tn̄,quæcūq; oportet discētes facere,hoc faciētes discimus(sicut dicit 2 Ethi.)& ita habitū,qui est
ars,inducimus ēt ꝓpter vsum opationū. Ergo ad habendā artē cōfert scīa rei opabilis,& pariter opatio ipsa,nam
opari ꝑ experientiā inducit artē:scire aūt īducit artē absq; ꝑcessione operū per transumere inde cōiecturas operis,
apite vlti. sed tn̄ nō in oibus sufficiēter. Propter qđ & recte Philosophus ait in 10 Ethi.ꝙ neq; vn̄r medici ex cōscriptiōibus
fieri,q̄uis tentēt diuidere spēs cōseruationis & curationis, & singulos habitus ꝑscrutari:talia.n.(sicut dicit)exptis
quidē vtilia,inexpertis aūt inutilia. Ad virtutes aūt plus cōfert opari,q̄ scire,nā scire nunq̄ aut parū valde,facit be
D neplacitum id,quod oportet opari,operationis aūt assuefactio facit illud:opus aūt virtutis beneplacitū oportet
tex.cō.17. esse. Hoc ergo mō,ſm ꝙ medicina est ars,est vna ex mechanicis. Et hac cōsideratione Ari.& Auer.in ꝑncipio
de Anima innuunt eā mechanicā. Hac ēt cōsideratione à politica regulat̄,sicut ēt oēs reliquæ artes mechanicę:
vtitur.n.eis oībus politica,& legem ipsis imponit,sicut ex Politicis manifestum est.

FORTASSIS AVTEM & ꝯ diffinitionē dicet quis,ꝙ dr̄ia debet ꝑdicari de diffinita spē:sed,quæ in hac diffi-
textu 19. nitione ponit̄ dr̄ia,non ꝑdicat̄ de medicina. Nisi esset,ꝙ accidētia nō hn̄t verā diffinitionē, sicut 7 Meta.declarat̄.
Nā,sicut ſm quid sunt entia,ita ſm quid hn̄t diffinitionē:&,quia nō hn̄t esse absolutū à subiecto, ideo oportet su
biectū cadere in diffinitionibus eoꝝ loco dr̄iæ,& in obliquū casum,& nō in rectū,qn̄.s.in abstracto diffiniūtur:
& hoc quidem ſm cōem modum suarū diffinitionū: vt cū dr̄,quātitas est mēsura substātię: qualitas est dispositio
substātię,ideo,quia talis dr̄ia ꝑdicari nō pōt, nec est vera dr̄ia,sed vt dr̄ia. Scire.n.oportet,ꝙ dr̄iæ in accidentibus
(sicut in ꝑma Philoso. dr̄)sumunt̄ ex principijs,vn̄ causant̄:&,quia ꝓpriæ passiones causant̄ ex ꝑncipijs subiecti,
ideo subiectū cadit in diffinitione earū: vt cum dr̄,simitas est cauitas nasi. Silr̄ ēt,si accidēs fuerit principiū accidē-
tis,vt actio,vel passio,vel quātitas principiū relationis,cadet vnū accidens in diffinitiōe alterius,neq; tn̄ vel subie-
ctum,vel aliquod accidens,ex quo causat̄, ꝑdicari pōt de diffinito accidēte. Sed,qn̄ ꝓpria ꝑncipia accidentis non
fuerūt nota,tunc dr̄iæ in eis sumunt̄ ab effectibus suis: vt,cum diffinit̄,albedo est color disgregatiuus visus, & ni-

gredo

gredo color cōgregatiuus,cōgregatiuū & disgregatiuū dicunt̃ dr̃iæ coloris,quę causant̃ ex abundantia vel paucitate lucis,ex quo diuersæ causaut̃ coloris spẽs:& tales dr̃iæ p̃dicari possunt,si recte sumant̃. Et hoc mõ fortassis põt dici,ꝙ,cū dr̃,ꝙ medicina est scia sanoꝝ &c.intelligit̃,ꝙ est demoustratiua sanoꝝ,& egroꝝ:& tūc hæc aggregatio est dr̃ia medicinę,q̃ de ipsa,sicut dr̃ia de spẽ,p̃dicat̃. Propter hoc ergo in accidentiū diffõne nõ semper nec oĩmode est reperire cõditiones diffõnis,& diffinientiū,sicut in diffinitione substãtiæ. Adhuc aūt dicet aliqs insufficientẽ esse diffõnem per hoc,quia,cū in diffõne sciæ cadat pro dr̃ia subiectum,& passiões,quas de subiecto ꝓbat artifex, medicus aūt nõ solū sanitatẽ & ęgritudinẽ inquirat de subiecto suo, sed p̃ter has caliditatẽ,& frigiditatẽ,& hmõi, videbit̃ fortassis nõ sufficere,qđ dictū est,sanoꝝ,& ęgroꝝ,& neutroꝝ. Nisi esset,ꝙ medicus non cõsiderat corpus humanū,nisi inquantū sanabile & ęgrotabile,ideoq; tm̃ has passiões,s.sanitatẽ,& ęgritudinẽ inquirit de illo. Quòd si aliqñ inuestiget caliditatẽ,& frigiditatẽ,& hmõi,nõ facit hoc,nisi inquantū aut hæc sunt ipsæ passiones, aut cõparabilia ꝑmis passionibus, quas intẽdit,s.sanitati aut ęgritudini. Sicut.n.geometria nõ cõsiderat lineam, inquãtum est pulchra vel turpis(hæc.n.non insunt ꝑ se lineæ, sed sunt accidentia extranea à subiecto geometrię) sic medicus nõ cõsiderat corpus humanū,inquãtum aĩatum aĩa rõnali,vel erectū,vel risibile,vel hmõi,qm̃ extranea sunt à subiecto,inquãtum est subiectū. Sed dicet aliquis,ꝙ medicus inquirit de vrina,& de egestionibus,& hmõi,multas illarū passiones,vt colorẽ,substantiã,& hmõi:& de cibo & potu,et motu & quiete,& aere,& hmõi, multas istorū naturas:ergo nõ solū sanitatẽ & ęgritudinẽ inquirit de subiecto. Nisi esset, ꝙ medicina nõ inq̃rit ęgritudinẽ solū de corpore,vt de subiecto,sed quodãmõ de cã,& signo,sicut patebit in vlteriori expositione diffinitionis. Medicina.n.non habet inuestigare sanitatẽ & ęgritudinẽ de corpore humano tm̃, sed de cõseruatione & amotiõe vtriusq; in illo,& ab illo,ƒm ꝙ hæc vel illa significat̃ inueniri in illo. Propter quod nõ inq̃rit de vrina,& egestionibus,& sĩlibus colorẽ,& substãtiã,& reliqua,nisi inquantū significãt sanitatẽ & ęgritudinẽ in illo:de cibo autem & potu,& motu & quiete,& huiusmodi non inquirit multas eorum naturas,nisi inquãtum causant sanitatem & ægritudinem in illo. F

ADHVC AVTEM dubitabit aliquis ex eo,ꝙ Gal.in hac diffinitione ꝯdicere vr̃ Arist.ponens medium inter sanū & ęgrū,quod ꝑ abnegationẽ vtriusq; dr̃,cum Arist.negauerit illud in Postprędic. Et hãc contradictionem inter eos tãgit Hali,quã deniq; sic nitit̃ quietare. Dicit.n.ꝙ intẽtio Arist.qui dicit,ꝙ inter sanū & ęgrum nõ est mediū,est,ꝙ nõ est poſ̃e simul remoueri sanitatẽ & ęgritudinẽ à corpore,dum viuit,& fieri in eo dispositionẽ tertiã,in qua nõ sit portio sanitatis vel ęgritudinis:& ita vult Hali,ꝙ,qñ Arist.dixit nõ esse mediū ĩter sanū & ægrū, intelligat mediū,quod nõ participat de extremis. De Gal.aūt dicit,ꝙ vult ꝑ neutralitatẽ,dispositionẽ corporis,in qua inuenit̃ aut sanitas & ęgritudo ƒm semitã ꝑmistionis,aut in diuersis partibus, aut in diuersis horis,ƒm.s.triplicẽ acceptationẽ neutralitatis,q̃ infra dicet:& hãc intentionẽ dicit eẽ eandẽ cū ea,q̃ Arist. Sed in veritate Hali Aristotelẽ nõ bene intellexit,nec intẽtionẽ,ƒm quã Gal.mediū ĩter ea posuit,declarauit. Nã,si Arist.cū negat mediū inter sanū & ęgrū,nõ negat nisi id,quod nõ participat de extremis,tūc eadẽ rõne põt negare mediū inter albū & nigrū,& ĩter oĩa ꝯ̃ria,q̃ dicunt̃ mediata,inter q̃ sine dubio nõ est mediū,quod nõ participet de extremis : viride enim,& rubeū,& puniceū,& reliqui colorū ex extremis ꝑmisti sunt:& ita ƒm Arist.oĩa essent ĩmediata, quod est absurdū,& ꝯ̃ ipsum in eodẽ loco. Ergo sub alia intentiõe,quã dicat Hali,negat Arist.mediū inter sanū & ęgrum. Quod aūt de Gal.dicit, ꝙ vult ꝑ neutralitatẽ,dispõnem, in qua inuenit̃ sanitas & ęgritudo simul ƒm semitã ꝑmistionis,aut in diuersis partibus,aut in diuersis horis,veꝝ dicit,sed,qua intentiõe velit hãc esse mediã inter illas,maxime ƒm primū significatū neutralitatis,quia ƒm reliqua duo nõ est difficile hoc videre, nullo modo declarat. G

Dicimus ergo rursus ad hoc,ꝙ diuersimode accipit Gal.& Arist.sanitatẽ & ęgritudinẽ. Nam Arist.accipit sanitatẽ stricte,ƒm ꝙ est ęqualitas calidi,frigidi,humidi,& sicci, ęqualitas(dico)nõ absolute, sed ad opus & ƒm opus ꝑficiendū ęgritudinẽ aūt intelligit eẽ inæqualitatẽ eorundẽ,& ƒm idẽ. Sed,sicut inter æquale & inæquale non est mediū,sic inter sanū & ęgrū isto mõ nõ est mediū: ęq̃le.n.duobus opponit̃,q̃ maxime inter se opponunt̃,s.ad maius & ad minus,inter q̃ ipsum est mediū:mediū aūt cõparatū ad vnum extremoꝝ est alterū,& ita existens,vt duo opponit̃ ad duo. Propter quod r̃ndetur ei,ꝙ dr̃,tm̃ vnum vni est oppositū. Et silr̃ sanitas est media duarū ægritudinū. Nã,si sanitas est tẽperies calidi & frigidi,tūc est media distẽperantiæ,q̃ in calido,& eius,quæ in frigido,ad quas cū egredit̃,subito egredit̃,cõtinuo enim,cū æquale auget̃, vel minuit̃,fit inęquale. Et ꝑꝑ sub hac acceptatione nõ põt esse motus de sanitate in ęgritudinẽ, sed potius erit inter eas mutatio,q̃ est trãsitus subitus,nõ paulatim & in tẽpore,sicut motus,accipiẽdo motū,ƒm ꝙ est ꝑfectio eius,quod est in potẽtia, ƒm ꝙ adhuc est in potẽtia:nã æquale & inæquale sunt in p̃dicamento ad aliquid,in quo nõ est motus. Adhuc aūt sanitas & ægritudo sunt in ꝑma specie qualitatis,q̃ est habitus & dispõ:sed ꝓbatum est 7 Physi.ab Arist.nõ esse motū,nisi in tertia spẽ qualitatis,q̃ est passio & passibilis qualitas(licet illud non placeat Principi in sua sufficiẽtia) igit̃ imitãdo hic Arist.dicamus,ꝙ mutatio,q̃ est in ꝑma spẽ qualitatis,& in alijs ẽt p̃ter tertiã,vt plurimū comitat̃ motum,videlicet in aliqua qualitatū ꝑmarum vel secūdarū,q̃ sunt in tertia spẽ qualitatis. Quare oportet dicere ꝙ mutatio de sanitate in ęgritudinẽ sequit̃ motū in caliditate,frigiditate,humiditate,& siccitate ad modū mutatiõis,q̃ est in substãtia. Quòd si mutatio sanitatis in ęgritudinẽ à parte cõpositionis organicæ,vel à parte vnitatis nõ sequat̃ semp motum in illis quatuor,ad minus tñ subitã mutationẽ inter eas,dicta Arist.custodiẽs,nõ negabit. Gal.vero accipiẽs sanitatem & ęgritudinẽ largius,terminat eas ambas ad duo puncta,inter q̃ est spatiū ĩtellectū. Nam ipse diffinit sanitatẽ,dicẽs, ꝙ est dispõ ƒm naturã,ꝑficiẽs operationẽ:de ęgritudine aūt nõ dicit , ꝙ sit dispõ præter naturã,diminuẽs ꝑfectionẽ operatiõis,sed dicit,ꝙ est dispõ preter naturã,sensibilr̃ lędẽs operationẽ:sed inter ꝑfectionẽ operationis,& sensibilẽ eius lęsionẽ est mediū insensibilis læsio in illa:non ergo dicit eẽ ęgritudinẽ, nisi eã,q̃ ad sensum vr̃ ęgritudo, sensibile faciẽs nocumentū in operatiõe:& nõ,qualitercūq; cadat corpus à sanitate,iudicat ipsum ægrū,sed sicut dictū est. Ideo sub tali acceptiõe resultat mediū inter sanū & ęgrū , ex cuius medij positiõe sequit̃ p̃seruationẽ esse H

diuersam

A diuersam à curatiōe, motū quoq; posse fieri ex vna in alterā, imo nulla sit sibi cura, an sit inter eas motus, an mutatio, quę est trāsitus subito, dūmodo ipsos gradus lapsuum pquisite distinguat & regat. Sed hę oēs dubitatiōes, q de diffinitiōe, logicę sunt & vanę, ad medicos cōparatę, verū, q a qdam eas attulerūt, ideo de his satisfecimus.

Ant. Scientiæ ergo nomen cōmuniter & non ꝓprie audire oportet.

Leo. Nomen vero scientiæ communius, non autem proprie accipere oportet.

Cō.8. Cum posuit diffinitionē, explanat eā: &, q a diffinitio constat ex gn̄e & differētijs (sicut diximus) ꝑmo explanat genus, & dicit, SCIENTIAE ERGO &c. i. hoc nomen scia debet accipi in diffinitione ꝑdicta loco gn̄is: & hoc intēdebat, cū ait, Cōiter & non ꝓprie audire cōtingit. nā scia in cōi assumpta ꝑdicat de medicina, & de multis alijs spēbus suis, in q d & substātialiter, quę sunt gn̄is, ꝓprietates, sicut in Isagogis dr̄. De hoc aūt gn̄e plus nō ꝓsequit Gal. quia, quicquid de eo esset dicendū, non esset ꝓprium medicinæ, sed cōmune sibi in oībus alijs scientijs. Nam, licet intētio, essentiæ vniuscuiusq; rei significet ex genere & differentia simul cōiunctis, tñ essentia speciei plus est ex differentia, sicut ex vltima forma perfectiua, quæ determinat & constituit in speciem, formam generalitatis confusam & indeterminatam: quæ forma generalis, ꝓpter sui cōfusionem, ꝓportionatur materiæ in diffinitione, differentia vero formæ: & ꝓpter hoc expositio diffinitionis plus pendet ex explanatione differentiarū, q̄ generis.

B

Ant. Sanum aūt, & ægrum, & neutrū, vnūquodq; tripliciter dicitur, Hoc quidē vt corpus, hoc vero vt causa, hoc aūt vt signū. Etenim susceptibile sanitatis corpus, & efficiens & cōseruans eā causa, & declarans signū, oīa hæc vocant Hellines sana. Secundum vero eundē modum & ægra, & susceptibilia ægritudinum corpora, & efficiētes & conseruantes ægritudinum causas, & signa declarantia. Quin & neutra secundū eandem rationem, & corpora, & causas, & signa sane vocant.

Leo. Salubre autem, & insalubre, & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur, Hoc quidē vt corpus, hoc aūt vt causa, hoc vero vt signum. Etenim corpus, quod sanitatē natura suscipere aptū est: & causam, quæ eandem efficere, vel conseruare: & signū, quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare consueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes conseruantesq; causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signa ue dixerunt.

Cō.9. Cum explanauit diffinitionē, q̄tum ad genus, mō explanat eā, q̄tum ad drias. Et ꝑmo explanat, q̄tum ad drias, in cōi diuidēdo vnāquāq; driam in sua significata: deinde quālibet illarū applicatā suis significatis in suas spēs siue modos: postea vero in vnaquaq; partiū illarū declarat totū, cuius intellectu idigetur in hac doctrina, notificādo, numerādo, & cōplēdo in oībus summas tm̄ (& hoc erit explanare vnāquāq; driam in particulari) & dicit, SANVM
C AVTEM &c. i. sanū, ęgrum, & neutrū dr̄ tripl̄r, s. vt corpus, & vt cā, & vt signum. Deinde declarauit illud, & dixit, ETENIM &c. i. q a corpus dr̄ susceptiuū sanitatis, & sl̄r ęgritudinis, & neutralitatis: & cā dr̄ cōseruatiua sanitatis, sl̄r ęgritudinis, & neutralitatis: & signū dr̄ declaratiuū sanitatis, & ęgritudinis, & neutralitatis. Deīde volēs ostēdere, ꝙ susceptiuū denoīat ab eo, qd̄ suscipit: cōseruatiuū aūt & effectiuū ab eo, qd̄ ipsum cōseruat & efficit in susceptiuo: declaratiuū aūt ab ipso, ꝙ ipsum declarat i susceptiuo sl̄r, auctorizat p Hellines, i. Grecos hoc, q hęc oīa isto modo appellāt, sana, egra, & neutra, s. corpora vt susceptiua, illarū causas vt cōseruatiuas & effectiuas, signa vero vt declaratiua. Hęc igit est explanatio drīarū ad sua significata, de qbus dr̄ nō equiuoce, sed analogice: nā sanū & ęgrū neq; sub vna rōne, sicut vniuoca, neq; penitus sub diuersa, sicut ęquoca, dr̄ de corpore, cā, & signo. Quę. n. dicunt de pluribus analogice, dn̄r p respectū ad vnū, ad qd̄ diuersas hn̄t ꝓportiones: & ideo illud vnū, oportet, ꝙ ponat in diffinitione oīum, quasi sit quodāmō rō eorū vna. Sanū aūt & ęgrū ſm ꝓpriam suā rōnē dn̄r de susceptiuo sanitatis & ęgritudinis, vt corpore: sm vero nō ꝓpriā sed aliqual̄r participatā dn̄r de cibo, & vrina, & medicina, & talibus, q a sm aliquā habitudinē eorū ad susceptiuū illarū. Propter qd̄ oportet, ꝙ sanū & ęgrum p prius dicant de corpore, p posterius de cā & signo. Sed eorum, quæ p analogiā in vno cōueniunt, vnica est scia, sicut est videre de substantia & accidente, de qbus in ente per analogiam cōuenientibus metaphysicę est docere. Sicut. n. dicit Phi
tex. cō. 2. losophus quarto Metaphy. non solū circa vnū dictorum vnius est scientiæ speculari, sed ad vnam dictorum natu-
D ram: etenim quoddammodo circa vnum dicuntur. Erit ergo medicinę docere de corpore, causa, & signo, sm ꝙ de eis dicitur sanū, & ęgrum, & neutrum, sicut illius erat docere de substātia & accidēte, sm ꝙ de eis dicitur ens.

ET IN HOC iam manifestat rnsio ad id, qd̄ solet quæri de medicinę subiecto. Dicunt. n. ꝙ vr̄ esse triplex, q a de tribus rebus vr̄ medicus inqrere passiones ꝑdictas, s. de corpore, cā, & signo: cū igit scia vna sit, q est de subiecto vno (sicut dicit Philosophus) vr̄ esse medicina scia triplex à triplicitate subiecti. Huic. n. non ignorāter rn̄det, ꝙ medicus nō inqrit sanitatē & ęgritudinē, vt de subiecto, nisi de corpore, sed de cā & signo inqrit eas, vt ꝑpter subiectum. Nā scia eorū, quæ in analogo cōprehendunt (sicut dicit Philosophus), ꝑprie est prioris, & eius; ex quo alia pēdent: sed cā & signū non cadūt in medicina, nisi, ꝑpter corpus, & ad ipsum in analogo referunt, dr̄. n. cā vel signum sanū, q a vel tale causat vel significat corpus. Et ita tm̄ erit vnum subiectū, de quo ꝓprie, & ꝑncipal̄r, & ꝑmo ꝓbat
pria primi doc. 1. ca. 1. passiones. Ex quo et sequit sciam vnā esse: qd̄ Princeps cōsiderās dixit in diffinitione sua medicinę, ꝙ ipsa sit scia, qua humani corporis dispōnes noscunt tm̄, & nō qua noscunt dispōnes causarū & signorū. Subtilius vero speculātibus nobis nō incōueniēter dici posse vr̄, ꝙ, sicut metaphysicę subiectū aliqual̄r dici pōt substantia & accñs, sm ꝙ p analogiā in ente cōueniūt, qd̄ est eius vere subiectū: & de passionibus substātię & accidētis, inquātum sunt entia, tm̄ inquirit in illa, & ita de passionibus entis solius, inquantū ens est, sl̄r dici potest, ꝙ corpus, causa, signum sunt aliqualiter medicinę subiectū, sm. s. ꝙ p analogiā cōueniūt in sano & egro, quæ sunt ipsius medicinæ vere subiectū: quę q dē sanū & ęgrū, licet sint duo cōtraria, cōsiderant tñ vt vnū, per vnū genus, ad quod, sicut cōtraria, re

ducibilia sunt. Quare scia eorũ non erit nisi vna, cõtrariorũ enim eadẽ est disciplina. Dicetur ẽt, ꝙ in ea inquiri
habet de passionibus corporis, causę, & signi, inquãtum .s. solũmodo sunt sana & ęgra: & ita tm̃ de passionibus sa- E
ni & ęgri. Sicut ergo metaphysicę subiectũ est magis ens, q̃ substãtia: & adhuc magis suastantia, q̃ accidẽs, sic medi
cinæ subiectum magis est sanum & ęgrũ, q̃ corpus, causa, aut signũ: & adhuc magis corpus, q̃ causa, aut signum.

Quod Gal. considerans eleganter ait medicinam esse scientiam sanorum, & ægrorum, & neutrorum. Nam, si
subiectum debeat cadere in diffinitione sciæ (sicut superius diximus) erit necessario positũ pro subiecto medicinæ
sanũ & ęgrum, quæ in eius diffinitione ponunt: quorũ quodlibet qa plura analogice significat, s. corpus, causam,
& signum, ratione pluralitatis dixit, ꝙ est scientia sanorum ęgrorum, & neutrorum, & non sani, & ęgri. Sed, cũ
Princeps capitulo de subiectis medicinæ vocat medicinæ subiecta valde plura his, sicut elementa, mẽbra, spiritus,
& humores, complexiones, virtutes, & operationes, & etiam eius res non naturales, & huiusmodi multa, large cre-
dendum est ipsum vocare subiecta causas materiales, formales, & efficientes, & finales sanitatis & ægritudinis, in
quibus scientia medicinæ versatur, vt cognoscat ipsas cognitis causis suis: fere enim subiecta appellat omnia ea, de
quibus medicina tractat. Sed hæc omnia non inquirit nisi circa vnum subiectum, quod est corpus humanum,
cuius illa aut sunt componẽtia, aut accidentia sibi, aut imutantia ipsum, aut doctrina regiminis ipsius. Iam aũt
supra videmur innuisse tres differentias haberi in diffinitione proposita, s. sanorum, ægrorum, & neutrorum: sed
nulla sequentiũ videtur separare diffinitum ab aliquo, à quo prima non separauerit, quare nec esse plures. Nisi
esset, ꝙ totũ illud est vnica differentia, vt tres partes habens: & ita sunt quasi tres differentiæ. Sed tamen in hac vna,
quæ tres partes habet, duæ sunt implicitæ, s. subiectum & passio, sicut supra dicebamus. F

Amplius autem dubitatur medicinam non esse scientiam signorum, & causarum. Videtur enim suffice
re, ꝙ dicatur sciẽtia corporum tantum, ſm. s. ꝙ sunt sana & ægra, nam signa sunt medium in demonstrando sani-
tatem & ægritudinem de corpore, sicut accidentia & posteriora natura: causæ quoq; similiter sunt medium ad de-
monstrandum illas passiones de corpore, sicut priora natura, sicut patet de causis ægritudinum: demonstramus. n.
corpus esse febriens, quia putruit humor eius, q causa febris est: & similiter de alijs multis. Sicut ergo non dicimus
de scientia naturali, ꝙ ipsa sit nisi de corpore, ſm ꝙ est mobile: & non dicimus, ꝙ ipsa sit de signo, & causis, qui-
bus ostendit motum hunc vel illum de corpore, vel alias passiones, secundum ꝙ est mobile, similiter debet dici de
medicina, ꝙ est scientia de corpore humano, secundum ꝙ est sanabile & ægrotabile: & non de signis & causis, qui-
bus ostendit sanitatem & ægritudinem de corpore. Nisi esset, ꝙ signa & causæ sine dubio, secundũ ꝙ sunt me-
dium ad demonstrandum passionem de subiecto, comparantur ad scientiam, sicut efficiens eam, sicut supra innui
mus: & isto modo non dicitur scientia esse de eis, sicut de subiecto, sed potius per ea, non de eis: & hoc est generali-
ter in omnibus scientijs, in quibus vtimur signis & causis ad ostendendum passiones inesse subiecto. Sed in me
dicina aliter est. Cũ enim tota vergat ad opus, habens quidem & ipsa demonstrare passiones de subiecto propter
docere conseruare, vel amouere eas à subiecto, licet ipsa vtatur aliquando causis ægris & neutris ad ostendendum
ægritudinem & neutralitatem de corpore, eis maxime, quæ immediatę & per se sunt causæ, tamen causis efficienti G
bus & conseruantibus sanitatem nunquã vtitur ad demonstrãdum sanitatem de corpore, sed ostendit eam de cor-
pore aut ex perfectione operationum, aut ex concomitantibus ipsam, aut ex his, quæ ingrediuntur quiditatem sa
nitatis: immo docet, qualiter talibus causis sanis sit vtendum, cum instat nobis efficere vel conseruare eam in cor-
pore: per eas enim efficitur opus, ad quod vergit. Item de causis ægris & neutris non considerat tantum, vt per
eas ostendat ægritudinem & neutralitatem inesse corpori, quoniam ad hoc ostendendum aliæ sibi patent viæ per
signa: sed præter hoc considerat eas, vt abijciendas: vult enim medicus, ꝙ causæ sanæ remoueant ægras, & suum
effectum. Potest ergo medicina esse quodãmodo de causis, aliter autem, q̃ vt per eas ostẽdat passiones de subiecto:
& hoc totum ideo est, quia operatiua dicitur: nam de causis sanis considerat, vt per eas efficiat & conseruet sanita-
tem in corpore: de ægris vero & neutris, vt eas remoueat à corpore, remotione, qua remouet ægritudo. De signis
vero similiter potest esse aliter, q̃ vt per ea ostendat passiones de corpore, s. quia simul & cum hoc per ipsa diriga-
tur in opere: propter quod & signa & causę in medicina denominantur etiam nomine passionum, sicut & corpus,
per analogiam nominis: dicuntur enim signa sana & ægra, & causæ similiter, quod non contingit de signis & cau-
sis, quibus ostendimus passiones de subiecto alterius scientiæ. Et propter hoc medicus quodãmodo videtur osten
dere sanitatem & ægritudinem de signo & causa, non tamen nisi per respectum ad corpus: dicit enim signum sa-
num vel ægrum, quia tale significat corpus: & causam sanam & ægram, quia tale vel efficit vel conseruat: corpus H
enim ex se habet, ꝙ est susceptiuum sanitatis & ægritudinis. Non enim dicitur corpus ægrum ab ægritudine cau-
sæ, quæ per se sit ægra, sed dicitur ægrum, quoniam operationes non perficit: verũtamen causa bene dicitur ęgra,
qa causat corpus ægrũ: nã, ꝙ signũ & causa sint significatiua vel curatiua sanitatis & ægritudinis, hoc habẽt ex cor
pore, nõ ex se. Si. n. cibus vel potus vel aliqd aliud haberet ex se, ꝙ causaret sanitatẽ, tunc idem cibus in oĩ corpore
faceret sanitatem: sed hoc est falsum, nã idem cibus ad diuersa corpora cõparatus, est & sanus & æger. Hoc igit mo
do; quia sanum & ægrũ dicitur de signo & causa, licet hoc habeat ex corpore, põt dici medicina esse de eis. In alijs
aũtẽ scientijs quibuscunq; non contingit passiones de signis & causis dici: nec potest dici, ꝙ sint de eis, sed per ea.

Et est secundum primam quidem rationem scientia medicinalis sanarum causarum: per illas autem
etiam aliarum, secundo quidem ægrarum, tertio vero neutrarum. Et post hæc corporum, primum qui- Ant.
dem & in his sanorũ, deinde ægrorũ, deinde neutrorũ. De signis quoq; secũdũ rationẽ eandẽ. In actioni-
bus vero prius quidem corporũ cognitio ex signis manifesta est, post hoc vero & earũ causarũ inuentio.

Et secundum quidem primam rationem atq; præcipuam, causarum salubriũ est medicina scientia: pro-
pter eas autem & aliarum, secundo quidem loco insalubrium, & tertio neutrarum. Et post has eodem mo Leo.
do corporum, primo quidem & hic salubrium, secundo loco insalubrium, tertio neutrorum. Itidem de si-
gnis

A gnis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc earum, quæ in ipsis, inuentio causarum.

Cõ.10. Cum dedit, quid intelligatur per vnamquãq; differentiarum, & quomodo, ostendit, quo ordine sit medicina de his, quæ dantur intelligi per differentias, & dicit, ET EST SECVNDVM PRIMAM QVIDEM &c.i. & scientia medicinæ sub alio ordine est de eis oĩbus per viam intentionis, & alio per viam operationis: nam secundũ primam medicinæ intentionem, i. secundũ id, quod primo cadit in intentionem medici, medicina primo est sciẽtia de sanis causis: & hoc intendebat, cum dixit, Et est quidem secundum primam rationem &c. Quod manifesta alia translatio, cum dicit, Et prima quidem intentio medici non est nisi ad sciendũ causas sanas. Nam finis rei, dt qua agitur, primo cadit in intentione artificis, ꝗ id, quod est ad finem: sed finis medicinæ est sanitatem efficere & conseruare, hoc autẽ medicus consequit̃ imediate ex sanis causis: ergo primo intendit ad sanas causas, sicut ad con iunctas suo fini: deinde post has peruenit eius intentio ad ægras, & neutras, quas intendit, vt abijciendas, vt sanarũ consecutio possibilior sit: deinde post has ad corpora & signa secundum eundem modum. s. primo ad sana, secundo ad ægra, & neutra. Deinde, cum dixit, quo ordine sit de eis per viam intentionis, ostendit, quo ordine sit de his per viã operis, & dicit, IN ACTIONIBVS VERO &c.i. sed, cum medicus conat̃ operari per ca, quę didicit ex scientia medicinæ, tunc eius prima inchoatio est econtrario. Incipit enim à signis, à quibus peruenit ad cogni-
B tionem corporum: ex quibus cognitis, si inuenit in eis sanitatem, quærit causas sanas, quibus conseruet eam: si inuenit in eis ægritudinem vel neutralitatem, quærit causas sanas, quibus efficiat sanitatem: nam, quod primum est in intentione, vltimum est in operatione, & econtrario. Iam aũt intellexerunt quidam ex antiquis magistris de Salerno, ꝙ Gal. per hoc dictum suum innueret diuisionem medicinæ in theoricam & practicam, quam nequaꝗ inuenimus haberi in aliquo librorum suorum, qui vsq; hodie ad latinam linguam exiuerint: licet hęc diuisio non effugiat ratioñe, propter habere medicinam nõ solum speculari pasiones de subiecto, sed conseruatione & amotione earum in illo, & ab illo: quorum primum videt̃ theoricæ, secundũ practicæ. Et intendunt illi, quod Gal. dixit, Secundũ primam quidem rationem. i. theoricam: quod vero dicit, In actionibus etiam. intendunt practicam.

Quorum intellectus vanus est & continuo falsus, nam ea pars medicinę, quę theorica est, nunꝗ est de causis effi cientibus & conseruãtibus sanitatem, sed practica, sicut habet̃ à Principe in suo libro. Actiones aũt & operationes, quę à medicina fiunt, esse partem medicinæ sit̃ falsum est, sicut Princeps probauit, nam vtraq; partium medicinæ est scire (sicut dicit) & non vna scire, & altera operari, licet sint scientiæ ad operandum.

QVAERET ETIAM aliquis in hoc loco causam, quare, cum Gal. innuat duplicem viam in medicina, quarum vna est à causis ad corpora & signa, teliqua veto à signis ad corpora & causas, non procedat infra in declaratione partium diffinitionis, aliqua illarum viarum, sed incipiat à corporibus, deinde transeat ad signa, vltimo ad
C causas. Cui respondendum est, ꝙ nulla duarum viarum, quæ hic innuuntur, est via docendi medicinam. Nam via intentionis, quæ à causis suis incipit, non est via docendi medicinam, nam medicus non debet prius conseruare vel curare, ꝗ doceat rem conseruandam vel curandam, nam conseruatio vel curatio, quæ à causis conseruantibus & efficientibus sanitatem completur, pendet ab illa, & diuersificatur secundũ diuersitatem illius. Practica vero, cuius est docere de his causis sanis, licet tractatus de materijs earum sit theoricus, nunquam præordinatur theoricæ, cuius est docere de re conseruanda vel curanda. Nec etiam via, qua procedimus in opere, potest esse via doctrinæ. Nam, cum operatio sit circa singularia, oportet, ꝙ ea, quæ in scientia docentur in vniuersali inueniri in homine, cognoscantur in hoc homine singulari, qui modo sensui subiacet, vt per hanc cognitionem dirigamur in opere circa ipsum. Fient autem illa cognita nobis non aliter, ꝗ per ea, quæ primo de illo singulari se sensui ostendunt: hæc autem sunt signa & accidentia illis rebus, quarũ quæritur in eo cognitio. Sed scientia primo habet supponere essentiam rei, circa quam quærit: deinde inquirere, quæ sibi accidunt, vt ex his discernat pasiones, quas de subiecto quærit: demum vero, cum scientia fuerit ex operatiuis, inquiretur de cõseruatione & amotione pasionũ de subiecto. Adhuc ẽt medicina non est de causis & signis nisi ꝓpter corpora. Sicut. n. diximus, ipsa dicunt̃ sana & ægra cũ quadam relatione ad corpus: sed, quod dicit̃ cũ quadã relatione ad aliqd, non põt cognosci, nisi cogno-
D scatur id, ad quod refertur: ideo oportet, ꝙ scĩa medicinæ, fm ꝙ est scientia doctrinalis, incipiat à corporibus tm̃.

AT, QVONIAM de theorica & practica mentionẽ fecimus, in quas scientia medicinæ (sicut diuulgatum est in libris medicorum Arabum) prima diuisione diuiditur, conueniens nobis videtur propter doctrinæ bonitatẽ, & quia non solum exponere, sed apponere intendimus, cum occurret necessitas, & licebit, plenum & planum faciendo sermonem, scrutari, quomodo ex speculatiuo & actiuo, ex opposito diuidentibus scientiam, vna species scientiæ posit componi: quod quidam volentes fugere dixerunt theoricam & practicam in medicina esse species medicinæ: qui in maius inconueniens sunt lapsi, sicut dicemus. Scrutandum est etiam, quanuis ipsa sit composita ex speculatiuo & actiuo, vtrum ipsa potius dicenda sit tota actiua, aut speculatiua. Et inquiramus primo de secundo quæsito, quoniam ex eo patebit facilior aditus ad responsionem primi. Dico ergo, ꝙ hanc scietiam quidam scribunt esse speculatiuam, ex eo, ꝙ subalternatur speculatiuæ, s. naturali philosophiæ: & ex eo etiam, ꝙ nulla videtur actiuarũ, s. nec monastica, nec œconomica, nec politica: nec. n. videtur scientia actiua in plures diuisa.

Sed ostẽdemus primo ipsam esse actiuã, deinde satisfaciemus ꝓdictis. Primo ergo ex quodã simili persuadet̃ medicinã esse operatiuã: dicit nanq; Boetius quarto de consolatione, Quid animorũ salus aliud est, ꝗ virtus: quid ęgritudo aliud, ꝗ vitia. Sicut ergo aliqua est scĩa opatiua circa salutẽ & ęgritudinẽ aĩe, sicut ethica, sic dignum est aliquã debere esse operatiuã circa salutẽ & ęgritudinẽ corporis, hęc aũt nõ est nisi medicina: igit̃ medicina est scĩa operatiua. Adhuc aũt (sicut p se patet) scĩa medicinæ est de operabilibus à nobis circa corpus humanũ: sed oĩs talis est practica & operatiua: igit̃ medicina est de genere actiuarum. Adhuc (sicut dicit Aristo 2 metaphysicæ)

theoricæ finis est veritas: practicæ vero opus, theoricum enim & practicum non solum ab his, de quibus sunt,
sed etiã à fine distinguuntur. Cuius ergo scientiæ finis est opus, ipsa est practica: sed medicinæ totius finis est opus; E
igitur ipsa est practica, & actiua. Quòd etiam finis totius sit opus, patet ex diffinitione medicinæ apud Principem
innuentẽ finem eius: quæ est, Medicina est sciẽtia, qua humani corporis dispositiões noscuntur ex parte, qua sana-
tur, & ab ea remouetur, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: vt enim, ibi notat causam finalem: sed
sanitatis conseruatio & amissæ recuperatio opus est. Sed dicet aliquis, ꝙ theorica medicinæ habet alium finem,
diuersum à fine totius medicinæ, qui sibi proprius est, & ꝙ hic prædictus finis, sit finis practicæ, ostendens illud ex
dicto tertia primi capitulo primo Principis, qui ait, ꝙ theorica est, quæ in demonstrando sententias tm̃ confertur ita
ꝙ in demonstratione qualitatis operationis nullũ auxilium præbet: & ita videtur finis eius veritas tm̃ de princi-
pijs medicinæ, & de his, quæ sunt vsq; ad declarationẽ qualitatis operationis, de quibus est ipsa theorica. Nisi
esset, ꝙ finis, qui in diffinitione prædicta innuitur, non est practicæ, cũ illa nõ sit diffinitio practicæ, sed medicinæ,
licet medicus illũ finem cõsequatur immediatius ex practica, q̃ ex theorica: sicut domus plus habet, ꝙ sit cooperi-
mentum defendens ab imbribus & caumatibus, à tecto & pariete, q̃ à fundamento, nihilominus tñ finis totius do
mus est ab his defendere. Adhuc etiã Gal. in libro de morbo & accidenti (quẽ librum theoricũ dicunt) scrutans
de morbis ait, Pro sanitate enim reddenda scrutamur huiusmodi. Amplius, cũ qualitas sanationis non diuersi-
ficetur nisi penes diuersitatem eorum, quæ tradũtur in theorica, s. ægritudinum, & suarũ causarum, cõplexionũ,
& ętatum, & aliorum multorum, oportet de necessitate practicam à theorica dependere; theoricam quoq; ordi- F
nari ad practicam, & ad opus simul cũ practica, sicut fundamentum ordinat ad parietem & ad tectum: est enim
theorica quasi practicæ fundamẽtum. Propter quod oportet intelligere, ꝙ in demonstratione qualitatis opera
tionis nullum auxilium præbet principaliter & per se, sed sicut secũdario & per accidens. Et autem, ꝙ aliqui di-
cunt eam esse speculatiuã, quia subalternat speculatiuæ, Dicendum est, ꝙ medicina nõ subalternatur vere ad mo-
dum, quo subalternatur species generi, s. suscipiendo prædicationem, sed secundum ꝙ sua principia recipit ab illa:
qui est alter modus subalternandi. Ethica enim, quæ est actiua scientia, subalternat metaphysicæ, quæ oĩbus specu
latiuior est, & tamen ethica nõ est speculatiua, quia subalternatur ei secundo modo, non primo. Quod autem
ipsi dicunt, ꝙ non est aliqua trium actiuarum, in quas diuiditur philosophia actiua, verum est: sed tñ ipsa dicitur
operatiua s̃m aliud genus operationis ab illis: quoddam enim opus est actio, quoddam factio: diuersa aũt genera
sunt actio & factio, sicut supra dictũ est. Illæ ergo tres dicuntur operatiuę ad genus operis, quod est actio: medici-
na autem dicit operatiua ad genus operis, quod est factio: ab illis enim docemur operabile, quod per virtutes: ab
hac autẽ operabile, quod per artẽ, non quidem per artẽ absolute, sed per eam, quæ ex scientia medicinæ resultat in
medico, vt supra diximus. Attende tñ, ꝙ nihilominus ipsa medicina tota à parte. s. cuiuslibet suæ partis est sciẽ-
tia speculandi, sed non speculãdi gratia, sicut sunt speculatiuæ, sed ꝓpter opus: quemadmodum Aristo. ait in secũ-
do Ethic. de ethica, ꝙ est negocium contẽplatiuum, sed non contemplationis gratia, quemadmodum & alia: non G
enim, vt sciamus, quid est virtus, scrutamur, sed vt boni fiamus, verũ enim in operabilibus quęrimus ꝓpter opus.
Vnde tales nõ dicuntur practicę, quia non sint vllo modo speculatiuæ, sed quia sunt speculatiuæ ꝓpter opus: nec
etiã, quãuis tales sciẽtiæ dicantur practicæ, sunt ꝓpterea de genere perfectionũ intellectus practici, sed speculatiui
tantũ, intellectus enim practicus est principium motiuũ ad opus tantum. Cum enim politicus considerar, quid ci
uitas, & ad quid cõstituta: quæ politia recta, quę nõ recta: quæ lex bene posita, quæ non bene: quid est illud, quod
corrumpit ciuitatẽ, quod saluat: quid virtus, & quid malitia: qualiter quoq; ciuibus conuiuendum sit, & alia huius
modi operabilia, non cõsiderat ea, vt circa quæ tunc sit opus: nec, vt operantes, appetimus hoc prosequi, illud fu-
gere, cum opus sit circa singularia, politica autẽ sit de his oĩbus vniuersaliter. Similiter quoq; medicus, cũ ratio
cinatur de speciebus morborũ & sanitatum, de differentijs quoq; sanationum & cõseruationum, quæ de genere
operabiliũ sunt, considerat de his omnibus vniuersaliter & speculatiue, & sic non, vt circa quæ modo sit opus, cũ
medicus nũc non sit in opere, licet hoc faciat ꝓpter finem, qui est opus. Quod autẽ dicitur, ꝙ medicina est ha-
bens aliquid theoricũ, non dicitur illud ꝓpterea, quia non ordinetur illud ad opus, sicut practicum eius, sed quia
nõ sic ĩmediate sicut illud: quod ostendit per hoc, ꝙ Theorica medicinæ est de principijs, & his, quæ sunt post ipsa
vsq; ad operis demonstrationẽ, nam per ipsam scitur, quot sunt elementa, & quæ & quot sunt cõplexiones, & quæ
ægritudines, & accidẽtia, & similia, & ita vniuersaliter de his, q̃ nõ sunt opera nostra, ad similitudinẽ philosophiæ
speculatiuæ. Sed tamẽ quædã ex eis sunt, vt subiecta, in quibus & quorũ gratia futurum est opus, vt res naturales, H
& cõtra naturam: quædam vero ex eis sunt vt operis instrumenta, sicut res nõ naturales, vt aer, cibus, potus, & me
dicina, & vniuersaliter omne id, quo vtimur ad sanandũ vel sanitatem cõseruãdum. Practica vero est de speciebus
conseruationis & sanationis, & per ipsam scitur de qualitate & modo operandi illas. Vtraq; ergo videt ad opus
&, ꝓpter opus inquiri, sed, quoniam hæc vicinior est operi, eo ꝙ operis modum docet, dicta est practica: illa vero,
quoniam per hanc mediam ordinatur ad opus, & ita non principaliter, nec per se, videtur s̃m aliquid assimilari
theoricæ philosophiæ. Hinc ergo orta est diuisio medicinæ in theoricam & practicã: & similis diuisio potest fieri
in omnibus scientijs operatiuis, est nanq; similiter in ethicis aliquod theoricum reperire, & aliquod practicum.
Quod enim ibi dicitur, ꝙ oportet politicum aliqualiter scire, quæ circa animam, cum eius sit de beatitudine scire
(hæc autem operatio animæ secũdum virtutẽ) & de virtute etiam, tam de morali q̃ intellectuali: Similiter etiam
cum dicit, quid electio, quid voluntarium, quid inuoluntarium, quid delectatio, quid tristitia, & similia multa,
innuitur, ꝙ tota ista inquisitio sit loco alicuius theoricæ. Sed, cum dicitur, qualiter simpliciter fiat bonus homo,
aut qualiter bonus ciuis, & huiusmodi, innuitur, ꝙ hoc totũ sit loco practicæ: nec videtur inconueniens. Scien-
dum tamen est, quòd differentia est inter theoricum & practicum acceptum in medicina, & in diuisione philoso-
phiæ, vel scientiæ in cõmuni, propterea, ꝙ theoricũ medicinę ad practicum ordinat (sicut diximus) in philosophia

autem nõ:

A aūt non:non.n.sunt speculatiuæ sciæ ꝑpter actiuas;nam metaphysica,mathematica, naturalis philosophia nunq̃ sunt,ꝑpter ethicam,nec ad eā ordinanť.Sunt aūt & aliæ differentiæ, sed ista nobis satis est in hoc loco. Aequiuoce ergo sumunť theoricū & practicū,in quæ medicina diuidiť,cum illis,in quæ diuiditur philosophia vel sciā: nō.n. potest esse per eadē diuisio generis & speciei,nā corporeum & incorporeum , quibus diuidiť substātia, nō possent diuidere corpus,quod est species substantiæ:silr theoricū & practicū,q̄bus diuidiť,sciā,non posset diuidere medicinam,quæ est species sciæ,nisi ęquiuoce sumerenť. Nec est ęquiuocatio tm̄ per diuersam acceptionem speculatiui & actiui hincinde,sed ēt per hoc , ꝙ diuisio medicinæ in theoricam & practicam nō est, sicut generis in species ex oppositis differentijs cōstitutas,sicut diuiditur sciā in speculatiuam & actiuā,sed ęst sicut in partes integrātes,quæ sibi inuicē nō opponunť. Theorica ergo & practica nō sunt opposita in medicina,sicut in philosophia cū vna altera ordineť,vt dictum est. Ex quo patet rn̄sio ad id,quod ꝑmo quærebatur,s.qūo ex speculatiuo & actiuo ex opposito diuidentibus sciam vna species sciæ posset cōponi. Dicunt aūt quidam in hoc loco,ꝙ theorica & practica sunt species medicinæ,sicut theorica & practica species philosophiæ,vel sciæ,ad confutandū,quod diximus,& conantur id astruere ex vilibus & debilibus valde. Dicunt enim topice loquētes,Quod pręicať de altero,& nō cōuertitur,difficillimū est remouere,quin sit genus:sed medicina pręicať de theorica & practica(sicut dicunt)& nō cōuertitur,totū autem integrale nō prædicať de partibus: igitur est genus. Quòd aūt prædicetur de eis,ostendunt

B per hoc,quod dicūt,ꝙ sciā,quæ est genus medicinæ,prædiceť ēt,vt genus,de theorica & practica. Si ergo theorica & practica est sciā,tūc est aliqua sciā:sed non est aliqua aliarū pręter medicinam:igitur quælibet illarū est medicina. Sed mirabile videť nobis istam pręicationē fieri,nec esse.in libris medicorū alicubi eam reperire. Adhuc aūt,si ꝑdicatur, vt genus,debet pręicari noīe & diffinitione:sed diffinitio medicinæ nunq̃ tota cōpetit alicui illarum(sicut scrutantibus per singula patet)nam theorica nō est sciā sanarū causarum , nec practica est sciā sanorum & ęgrotum corporū : ergo nō est earum genus,immo nō est aliquo modo ꝑdicabilis de eis, si proprie loquamur. Nec enim,quia sciā ꝑdicetur de theorica,ꝑdicabitur,ꝑprie de eis medicina:nam corpus est genus domus,& ꝑdicatur ēt,vt genus,de partibus domus,sicut de pariete,& tecto,& fundamēto,immo ēt de partibus partiū,s.de lignis, lapidibus,nec tn̄,ꝑpterea domus ꝑdicatur de illis aliquo modo,nedum ꝙ sit genus illorū:immo ēt sciā potest ꝑdicari,vt genus,de qualibet cognitione particularis conclusionis habita ex demonstratione (sicut ex præmissis sup procemio patet) nec tn̄ illius cognitio erit dicenda aliqua sciārum noīatarum. Sed,qn̄ multæ conclusiones aggregatæ sunt de vno & circa vnū speciale subiectum,& ad vnum finem ēt specialē,quem nō consequiť artifex,nisi ex oībus simul,tūc facta est vna specialis sciā,cuius partes integrantes sunt multæ. Ita ergo sunt theorica & practica partes medicinæ,cuiuslibet quarum multæ sunt partes. Sed dicet adhuc aduersarius,ꝙ diffinitio medicinę vi

C detur cōuenire theoricæ & practicæ. Si ergo theorica,sciā est sanorū,& ægrorum,& neutrorum corporū,& signorum,tūc ipsa est sciā sanorum,ægrorū,& neutrorum. Et similiter,si practica est sciā sanarū,& ęgratum causarū,& neutrarum,tunc ipsa est sciā sanorū,& ęgrorum,& neutrorū. Quare ex hoc arguet theoricam & practicā esse species medicinæ,cuius,vt generis,diffinitio in vtraq;,sicut in speciebus,saluata videtur. Nisi esset,ꝙ ꝑmū practica nō est sciā ęgrarū & neutrarū causarū,sed sanarum tm̄. Adhuc aūt nisi esset,ꝙ,qn̄ dicitur,ꝙ medicina est sciā sanorum,ēt intelligiť,ꝙ ipsa sit sciā oīs speciei sanorū,i.oīum modorum analogice significatorū hac dictione, sanorum,nō ꝙ ipsa sit sciā sanorum solūmodo, prout hæc dictio sanorū abstrahit ab oībus speciebus vel modis ipor-

textu 2. tatis per ipsam. Dixit nanq; Arist.in quarto Metaphy.ꝙ,sicut oīum salubriū habentiū se ad sanitatē aut ſm susceptionem,aut significationē,aut conseruationem,aut actionē est sciā vna,vt medicina, silr & omniū specierū entis vna est sciā,vt metaphysica. Si ergo medicinæ est speculari de oībus speciebus salubriū,cuiuscūq; sciæ nō est speculari de oībus speciebus salubrium,illa nō est medicina:sed medicinæ theoricæ nō est speculari de oībus speciebus salubriū,silr nec practicæ:ergo nō est medicina,nec in aliqua illarū saluatur,sed in ambabus simul,sicut integrū in suis partibus. Meminisse.n.hic oportet,ꝙ nō qualitercūq; sciā de spēbus alicuius gn̄is est species sciæ,q̄

D est de illo genere,imo plerūq; est pars integralis eius,vt hic patuit:aliqn̄ aūt est extra illā,nec species illius,proprie sumendo speciē,sicut patet de naturali,quæ nō est species metaphysicæ,& tn̄ corpus mobile est vt species entis:& de medicina,quæ nō est species naturalis, & tn̄ corpus humanum est species mobilis corporis. Quando aūt & qūo sciā speciei sit species sciæ generis,maioris eget inquisitionis:de quo ēt innuimus aliquid in præmissis.

Ant. Sed,qm̄ & efficiens,& declarans,et susceptiuū dupliciter vnūquodq; dicitur,hoc quidē simpliciter,hoc vero vt nūc, sciendum est horū vtrorūq; sciam esse medicinalē. Ipsum vero simpliciter dupliciter dicitur, hoc quidem vt semper tale,hoc vero vt multū:& eorum vtrorūq; scientia medicinalis.

Leo. Sed,qm̄ & effectiuum,& indicatiuum,& susceptiuum dupliciter vnūquodq; dicitur,hoc quidem simpliciter,hoc vero vt nunc,nosse oportet amborum esse medicinæ sciam. Ipsum vero simpliciter duobus dicitur modis,& quod semper,& quod vtplurimū:de quorum vtroq; medicina pertractat.

Cō 11. Cum dedit,quo ordine medicina sit de his,quæ dabātur intelligi per differentias,redit ad ꝓsequendū diuisionē & explanationem vniuscuiusq; eorū,& dicit, SED QVONIAM &c.i.sed qm̄ efficiens:& intellexit per hoc causam tam efficientem,q̃ conseruantem ęgritudinē,& sanitatem,& neutralitatē:maxime cum alia translatio vtrūq; habeat. Nam conseruans cā quodammodo efficiens est,& ad ipsam reducitur,sicut tractatu de causis Deo volente dicemus. Deinde ait, ET,QVONIAM DECLARANS.& intelligit per hoc,signū. ET,qm̄ susceptiuū.& intelligit per hoc , corpus,ſm ꝙ de eis dr̄ sanū,ęgrum,& neutrū. Dicuntur aūt dupliciter,nā quodlibet illorū dr̄ sanū, & ęgrum,& neutrum aut absolute & simpl̄r, sine additione alicuius determinantis aut diminuētis conditionis: & hoc intendebat,cum dixit, Hoc quidē simpliciter.aut diciť vnūquodq; sanum,& ęgrum,& neutrū nō simpl̄r,

ſed ſm additionem cõditionis tpis pręſentis:& hoc intendebat,cũ dixit, Hoc vero vt nunc, ſciendũ eſt vtrorumq; eſſe ſciam medicinalem. Deinde docuit ẽt differentias,qbus diuiditur vnũquodq; iſtorũ,dictũ ſimplr,cũ dixit, Ipſum vero ſimplr.i.corpus cauſa,& ſignum,dictũ ſimplr ſanũ,ęgrũ,& neutrũ,dr̃ dupliciter. Nam aut dr̃ ſimpliciter tale,ꝙ in oĩ tpe ſuę vitæ habet,vt ſit tale ſemp,q̃tum eſt de naturali ſui aptitudine:& hoc intendebat,cum dixit, Hoc vero vt ſemper. Aut dr̃ ſimplr tale,quod in pluribus tpibus vitæ ſuæ habet,vt ſit tale,q̃tum eſt de ſui naturali aptitudine:& hoc intẽdebat,cũ dixit,Hoc vero vt multũ. Deinde dixit,ET EORVM VTRORVMQVE &c.i.& hæ diuiſiões & ſubdiuiſiones oẽs ſunt in ſcĩa medicinæ cõſiderate,& de eis oĩbus eſt medicina:nã diuiſiones ſubiectorum,ſm ꝙ de eis dicunt paſſiones,nõ poſſunt eſſe extra illã ſciam,quæ illas paſſiones de ſubiectis inquirit.

SED DICAMVS rurſus ad expoſitionẽ huius dictionis;ſimpliciter,& huius dictionis,vt nũc,quid intelligat ꝑ ſimpliciter tale,& quid per vt nunc tale:qd quoq; intelligat per ſemper tale,& multũ tale: q̃uis hoc in ſuis proprijs capitulis ẽt repetere oportebit. Rememoremur ergo ꝑmum,qd apud philoſophos dicat ſimpliciter,& vt nũc aliquale. Dico ergo,ꝙ Philoſophus in libro Elenchorũ dicit in paralogiſmo de ſm qd,& ſimplr,ꝙ aliquid dr̃ ſimplr,& nõ ſimpliciter. Nõ ſimplr aũt exponit per quo,qñ,& vbi,& ad aliqd,& ꝑ hmõi determinationes diminuẽtes totalitatẽ importatam ꝑ ſimpliciter,& cõtrahẽtes eã particulariter. Nõ tale ergo ſimpliciter,cõtra diuiſum cõtra ſimpliciter tale,erit tale quo,vel ſm qd,vel ſm partẽ:& tale qñ,ſeu vt nũc:vel tale vbi,vel in hoc loco:vel tale ad aliqd,ſiue cõparatum,& hmõi. Simpliciter aũt tale apud philoſophos dr̃ priuatione oĩs additiõis,quę poſſit addi:ait.n. Philoſophus. Simpliciter dico,quod nullo addito dico. Sed,cum dr̃ aliquid ſm qd tale,vel qñ,vel vbi,vel aliter,iam ceſſat dicta indeterminabilitas ꝑ determinationẽ cõtrahentẽ ad aliqd,quod innuit per quo,& qñ,& vbi,& alicubi, quicqd illud ſit. Patet aũt & harũ determinationum diuerſitas ꝑ hoc. Nam nõ eſt neceſſarium omne ſm qd tale,eſſe vt nũc tale,nã Aethiops albus dentes tñ,dr̃ ſm qd albus,qa ſm partem determinatã tñ:nõ tñ dr̃ vt nũc albus,cũ ſemp ſit ita albus. Sed contingit aliqñ ambo dici de eodẽ,vt ſm qd turpis,vt ſm faciẽ,in aliqua ęgritudine põt dici vt nũc turpis,dũ adeſt ęgritudo. Iterũ nec eſt neceſſariũ, omne tale alicui eſſe vt nũc tale,nam ira eſt facile incutribilis alicui homini,& ſemp ita facile,& nõ aliqñ,vel vt nũc tñ:tñ contingit aliquãdo ambo dici de eodẽ,nam proiectio merciũ eſt alicui eligibilis,vt in ꝓcellis periclitanti : & hęc eadẽ eſt vt nũc eligibilis,vt ſtante procella. Adhuc autem non eſt neceſſarium alicui vtile, eſſe ſecundum partem vtile: ſæpe enim ſecundum totum eſt vtile,licet contingat alicui vtile, eſſe ſecundum partẽ vtile,Similiter, quod eſt bonũ in domo, non eſt neceſſarium eſſe vt nũc bonum in domo,cũ poſſit eſſe ſemp bonum in illa , licet & hoc contingat adhuc nec,quod eſt bonum in domo,neceſſarium eſt eſſe bonum alicui tantum,cum poſſit eſſe cuilibet bonum in illa, licet & hoc cõtingat. In oĩbus ergo his eſt aliqua diuerſitas, ſed cõiter diuiſum cõtra ſimpliciter eſt ſm quid : qñ enim,& vbi,& alicubi quodãmodo eſt ſm quid;ꝓpter quod modus ille paralogiſmi dr̃ ſm qd & ſimpliciter. Manifeſtum eſt ergo,ꝙ indeterminabilitas huius dictiõis ſimpliciter,maxime intelligit priuatione illius generis rei, quod accidit ſignificari ꝑ contrapoſitã determinationẽ,ſ.quo,vel qñ,vel vbi,vel alicui. Cum ergo vt nunc determinet rem,quę ſic dr̃ ad tp̃s pręſens,tũc ſimpliciter,ꝓprie dicet priuatione additionis tpis determinati,vt ſit dicere ſimpliciter tale,in oĩ tẽpore exiſtens tale,vel ſine determinatione tpis exiſtens tale:cuius ſignũ eſt,ꝙ diuiſum eſt in ſemp & multum tale,vt nũc vero tale,quod non in oĩ tpe,ſed ſm præſens eſt tale. Multis ergo in locis diſtinguens Philoſophus bonũ & malum in ſimpliciter & ſm quid,vel in ſimplr & ad aliqd,vel in ſimpliciter & vt nũc,dicit illud eſſe ſimpliciter bonũ,quod in ſe & abſolute bonũ eſt priuatione oĩs cõditionis,vt viuere,vel ſanũ eſſe,& vl̃r quicquid ſm ſe eſt eligibile:bonũ aũt non ſm ſe,neq; ſimpliciter,ſed ad aliud cõparatũ eſt, ſicut ſumere medicinã eſt bonũ ad ſanitatẽ,ſed nõ ſimpliciter:& potare aquã frigidã eſt bonũ ad febrem,& non ſimpliciter: & hęc eadẽ accidit eſſe vt nũc bona demonſtratio tpe ĩminentis morbi & febris. Adhuc ẽt eiectio merciũ in procellis,aut occiſio matris tyranno cogente , & hmõi operationes (ſicut dicit Philoſophus tertio Ethic.) ſunt ſimpliciter inuoluntarię,vt nunc aũt voluntarię:nullus enim(ſicut dicit)eligeret ſm ſe aliquod taliũ,in ſalutẽ aũt ſui,ad tp̃s ſcilicet,in quo procellis aut tyrãnidibus purget,volũtarię ſunt:quare vt nũc volũtarię ſunt. Per cõſiderationẽ ergo ad ſalutẽ,cuius contrariũ minat procella & tyrãnis,ſunt ad aliquid volũtariæ : ꝑ conſiderationẽ aũt ad tẽpus præſens,quo ꝑ̃dicta purgent,ſunt vt nũc voluntarię. Videt ergo,ꝙ id,quod eſt vt nũc vel alicui aliquale,ipſum accidit eſſe ſimpliciter ad alterũ q̃uolibet illi oppoſitũ,& econuerſo: ſicut eiectio merciũ in ꝓcella eſt nũc eligibilis,ſimpliciter aũt in eligibilis : & ſaluatio merciũ,quæ eſt ſimpliciter eligibilis,aliqñ eſt ineligibis,vt in ꝓcella:& eiectio merciũ ẽt alicui eſt bona,vt periclitanti,quę ſimplr eſt mala:& ſaluatio earũ,quæ ſimpliciter eſt bona,eſt mala periclitãti. Similis ergo ꝑ̃dictis eſt diſtinctio ſani & ægri apud Gal. in ſimpliciter,& in vt nunc:ſanitas enim ſimpliciter,opponit ad ſanitatẽ alicui,& ad ſanitatẽ vt nunc:& oppoſita ad vtrũq; eſt idem ſubiecto, rõne tñ differens. Similiter quoq; ſanitas alicui,& ſanitas vt nũc,ſunt idẽ ſubiecto,rõne tñ differunt: quod,ad excitandũ ſuper intellectum dicendorũ infra,hic oſtendamus. Sanitas ergo ſimpliciter,oppoſita ad ſanitatẽ vt quid,eſt illa,quæ nullius cõparatione vere & ſm ſe eſt ſanitas, & non habenti tñ:hæc aũt ſm ſe nõ eſt alia,q̃ optima,quę in medio extremorum exiſtens,ſeparatior eſt à ſuo oppoſito,& ad nullum extremorũ inclinata , quia nihil habens de ꝑmiſtione alicuius conditionis. Oppoſita aũt ad ſanitatem vt nũc,eſt illa,quæ priuatione additionis tpis determinati eſt aptitudinaliter in omni tempore ꝑdurans:hæc aũt eſt eadem,quę prior,ꝓpter eſſe vere in medio extremorũ,& non inclinari ad aliquod illorum,& nõ eſt de facili cõuertibilis ad illa:difficulter igitur paſſibilis exiſtens ab extrinſecus accidentibus,eſt omni tempore duratiua. Similiter aũt & alicuius ſanitas, & non ſimpliciter,non eſt alia,q̃ quæ lapſa eſt à prædicta verſus aliquod extremorum , ideoq; iam habens permiſtionem conditionis:talis enim non eſt abſolute ſanitas,ſed habenti tantum:& hoc ipſo propter vergere ad alterum extremorum , & de facili conuerti in illud ab extrinſecus accidentibus , eſt ſanitas non longe duratiua: quare eſt dicta vt nunc ſanitas. H

Sed , vtrum accidat vt nunc ſanum, eſſe ſimpliciter ægrum,& econuerſo:aut vt nunc ægrum eſſe ſimpliciter ſanum,

A sanum, & ecõuerso, vel nõ:&, si accidat, vtrũ eadẽ dispositione seruata & vno respectu, & quomodo hoc fiat, procedentibus erit manifestum. Causa vero dr̃ simplr̃ sana, quæ aut efficit, aut conseruat sanitatem, quæ est simplr̃ sanitas. Signum ẽt simpliciter sanũ, cuius est eãdem declarare. Causa aũt sana vt nunc, quæ efficit, aut conseruat sanitatẽ vt nũc. Signũ sanum vt nunc, quod eandẽ declarat. Et silr̃ intelligi oportet de ægro & neutro, dictis de corpore cã & signo, tam simplr̃, q̃ vt nunc, sicut suis capitulis planũ reddemus. Et, qm̃ sanitas, q̃ simplr̃ est sanitas, est illa, quæ est optima, hæc aũt ppter esse in medio extremorũ distantissima est à morbo, nõ inclinata in ipsum, quemadmodũ lapsa, non patiet de facili ab extrinsecus accidentibus, sed ex aptitudine quidem sua naturali durabilis erit semper vel multum: vt quia sanitas optima duorũ est modorũ, s. optima ſm veritatem, & optima ſm sensum tm̃. Ex quo sequit diuisio corporis simplr̃ sani in sanum semper, & sanum multũ: qui duo modi eius sonant in aptitudine, nõ in actu, sicut infra patebit. Causa aũt & signum semper sanũ, & vt multũ sanum, ad corpora, quæ talia sunt, referunt. Similiter quoq; intelligendũ est de ægro simplr̃, & neutro simpliciter, in semper tale, aut multũ tale, diuisis, tàm in corpore, q̃ causa, & signo, quod nos suis locis ostendemus. Iam aũt dixerunt alij circa expositionẽ dictionis, simplr̃, prædocentes illud simplr̃ dici, quod nullo addito dicit: q, cum dicit corpus sanum, ægrum, neutrum, multæ fieri possunt additiones determinãtes sanitatẽ & ægritudinem simplr̃ ipsorum: ſm quas additiones videt posse intelligi corpus tale, vel tale (nam põt intelligi corpus sanum ſm aliquod membrum, vel ſm

B aliquã operationem, vel ſm aliqualem locũ, vel tempus, vel diætam, & similia) & q simplr̃ tale intelligatur priuatione additionis oĩum talium, vt verbi. g. q intelligat corpus simpliciter sanũ, illud, quod est sanũ ſm omne membrum, & locum, & tp̃s anni, & diætam, & operationẽ, & silia. Sed hoc non est ſm sententiam Gal. Nam, quauis simpliciter sanũ, sit sanum ſm omne mẽbrum, non tñ illo respectu dicebat simpliciter sanũ, sed eo, quid dictus est: nam tunc ægrũ simpliciter, esset de necessitate intellectum ægrũ ſm omne mẽbrum, quod falsum est ſm mẽtem Gal. vt patet capitulo de corporibus ægris. Adhuc aũt sanũ cõparatum, quod apud Gal. est illud, quod est sanũ sanitate, quæ sibi est sanitas, & non simpliciter, non intelligit sanum ſm determinata mẽbra tm̃, sed ẽt ſm omnia mẽbra, sanitate. s. aliquã lapsa, quę nõ dicit sanitas, nisi habenti tm̃. Nec ẽt potest intelligi tale simpliciter priuatione additionis loci, temporis, & diætæ, & similium, vt. s. sit absolute illud, quod est tale ſm omnem locum, & tp̃s anni, & vlr̃ ſm omnem diætam, & similia. Nam simplr̃ sanum, q̃uis potissime respectu aliorum repugnet oĩbus ægris causis ppter id, quod dictum est, sub aliquibus tñ diætis, & temporibus anni, & locis infirmat. Neutrũ vero & ægrum sub aliqbus reducit ad sanum. Et vlr̃ nullum est corpus, quod ad oĩa bene, aut ad omnia male se habeat.

Videtur aũt dictum Hali infra in expositione corporis sani multũ ab hac sententia diuersum existere: sed nos in illo loco dicemus de falsitate expositionis illius, ex quo etiã, quod hic induximus, clarius elucebit. Alij vero subtilius indagantes dixerunt, q corpus dr̃ sanum, ægrum, & neutrũ simpliciter, priuatione additionis temporis determinati solius ex tota latitudine tẽporis suæ vitæ: vt intelligat sanũ simpliciter, illud, quod est sanum in omni

C tẽpore suæ vitæ, quãtum est ex sui aptitudine naturali: quod ostendũt per suũ oppositũ, quod secũ venit ad diuisionem eiusdem, s. tale vt nunc, quod est tale ſm præsens tempus. Cum. n. vt nunc opponatur ad simplr̃, cum hæc dictio vt nunc, positiua est, hæc dictio simpliciter, puatiua est: ergo, si sanũ vt nunc, est illud, quod est sanum ad tp̃s determinatum, erit ẽt simpliciter sanum, illud, quod in omni tẽpore sanum est & nõ ad determinatum tempus.

Quos nos veridicos esse existimantes dicimus, q, sicut sano sanitate, q̃ sibi est sanitas, accidit ppter id, quod diximus, dici sanum vt nunc, simplr̃ sano sanitate, quæ est simpliciter sanitas, accidit silr̃ propter id, quod diximus, dici sanum in oĩbus tẽporibus: quasi fieret diuisio sani in sanum in oĩbus tẽporibus, & sanum in tempore præsenti, cuius diuisionis prima radix est diuisio sani in sanum simpliciter, & sani ad seipsum. Signum autem, hoc verũ esse, est, quod diuisum est simpliciter tale in semper & multum tale, sicut diximus.

Ant. Neutrum vero & causa, & signum, & corpus, & quod simpliciter dicitur, & quod vt nunc, tripliciter vnumquodq; dicitur, hoc quidem, eo q neutro contrariorum participet: hoc vero, eo q vtriusq;: hoc autẽ, eo q aliqñ quidem hoc, aliquando vero illo. Horum vero ipsorum secundũ, secundũ duos modos dicitur, aliquando quidem participando vtroq; contrariorum ęqualiter: aliquando autem altero amplius.

Leo. Neutra vero & causa, & corpus, & signũ, & quod simpliciter dicitur, & quod vt nunc, tripliciter vnũquodq; appellatur, hoc quidem, quia neutrius cõtrariorum est particeps: hoc vero, quia vtriusq;: hoc vero,

D quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum rursus duobus dicitur modis, aut quia vtrũq; contrariorum ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterum.

Cõ. 12. Cum dixit sanũ, & ægrũ, & neutrum dictũ de corpore, causa, & signo dici simplr̃, & vt nũc, ostendit neutrum dici multis modis, quorũ qlibet dr̃ simpliciter, & vt nunc, & dicit, NEVTRVM VERO & c. s. neutrum dictũ de corpore, cã, & signo, tã simplr̃, q̃ nũc, est triũ modorũ, aut quatuor, secũdo in duos subdiuiso, de qbus oĩbus modis ita dictis est sciã medicinæ. Deinde exposuit modos, & dixit, HOC QVIDEM & c. i. vno mõ dr̃ neutrũ p abnegatiõe vtriusq; extremorũ: alio mõ per participationẽ vtriusq; simul in eodẽ tp̃e: tertio vero per participationẽ vtriusq; in diuersis tp̃ibus. Secũdus vero istorũ modorũ duas habet acceptiones, aut enim dr̃ per participationẽ vtriusq; extremorum ęqualiter: aut p participationem eorũ inęqualiter, s. quia vno magis altero. Est aũt consuetudo in hoc loco, vt numerent partes gñales, ad quas diuidit diffinitio medicinę, ex qbus cõsurgit numerus capitulorũ siue summarũ gñaliũ totius sciæ. Dicamus aũt ſm Hali, q tres sunt res, de qbus dr̃ sanũ, & ęgrũ, & neutrũ, posita in diffinitione, s. corpus, causa, & signum: quorũ quodlibet, ſm q de eis dicitur sanũ, ægrum, & neutrum, potest multiplicari cum dicto absolute semper, & cum dicto absolute vt multum, & cum dicto in tempore præsenti. Et, cum sanum dictum de corpore multiplicetur his tribus modis, et dictum de causa alijs tribus mo-

dis, aut sex modis, ſm q cā diuiditur in efficientem & cōseruantem: & de signo silr alijs tribus modis, prouenient à sano hoc modo multiplicato nouē summæ, seu capitula gñalia, aut duodecim, si subdiuidatur cā, sicut dictum est: E
& totidem prouenient ab ægro. Erunt ergo aut xviij, aut xxiiij partes medicinæ, quę prouenient à sano & ægro.

Sed, qm neutrum dr quatuor modis, secundo. s. in duos subdiuiso, quilibet istorū quatuor modorū dictus de corpore absolute semper, & absolute vt multū, & in tpe præsenti, efficit tria capitula. Quatuor igitur deducta per tria perficiunt xij: igitur xij summæ prouenient à neutro, dicto de corpore: & totidem à neutro, dicto de signo: & similiter totidem à neutro dicto de causa: & totidē, si causa intelligatur diuidi in efficientē & cōseruantem. Et ita partes medicinæ, quę proueniunt à neutro, erunt aut xxxvj, xij deductis per tria: aut xlviij, xij deductis p quatuor: sed xlviij aggregata cum xxiiij, perficiūt lxxij. Sunt ergo partes generales, ad quas diuiditur diffinitio medicinæ, lxxij, de quibus omnibus in isto libro tractauit, ita tamen, q implicite quasdam in quibusdam innuit contineri, sicut in processu suis locis manifestabimus.

Est autem & de toto termino dubitatio quędam secundum locutionem, quam & ipsam oportet determinare. In eo enim, q dicit medicinam scientiā sanorum esse, & ægrorum, & neutrorum, significatur quidem & oium particularium, significatur aūt & qualium, significatur etiam quorundam. Sed omnium quidem incomprehensibile est & impossibile: quorundam vero imperfectū est, & non artificiale: qualiū vero & artificiale simul & sufficiens ad oēs partes artis: quod & cōtineri dicimus in medicinæ diffinitione. F

Est vero & in tota diffinitione, si verba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipsam dissoluere oportet. Cum enim dicitur medicinam esse scientiam & salubriū, & in salubrium, & neutrorum, significatur, & q omnium particulariū, & q quorundā, & q qualium. Sed omnium quidem indefinitū quoddā est, atq; īpossibile: quorundā diminutum, atq; artificio carens: qualiū vero artificiosum pariter atq; sufficiēs ad omnia artis particularia: quod ēt dicimus in medicinæ diffinitione comprehendi.

Cum declarauit diffinitionem in cōmuni, dat dubitationem circa eam, & soluit, & dicit, EST AVTEM &c. Sed est quędā dubitatio de diffinitione prædicta ex ipso modo loquendi, in diffinitione: & hoc innuebat, cū dixit, Dubitatio quædam secundum locutionem, quā dubitationē (sicut dicit) anteq̄ pcedamus, determinare oportet.

Deinde incipit dare eā, & dicit, IN EO ENIM QVOD &c. i. quia in eo q medicina dicitur scientia sanorū, ęgrorum, & neutrorꝝ, sicut & oīs scīa diffinif vt existēs de aliquo vel de aliqbus, ex isto. s. mō loquēdi, quo ponunf in hac diffinitione & silibus drīæ indefinitæ sine signo determinātē vlītatē vel particularitatē, datur intelligi, q sit oīum particulariū sanorꝝ, ægrorꝝ, & neutrorꝝ: & daf intelligi, q sit quorūdam: & daf intelligi, q sit sanorꝝ, egrorꝝ, & neutrorū vlium, sub qbus oīa particularia cōprehendunf: & hoc intēdebat, cū dixit, Significat qdem oīum partium, & quorundā, significat & qualiū: & vocauit vlīa qualia pter id, quod dicemus. Et, cū dedit dubitationē, q ppric est dubitatio rudiū & indoctorꝝ pter paucitatē exercitij eorꝝ in scīa cōi, ignorantiū oēm diffinitionē vniuersalem esse, & ex vlibus cōstitutam rei ēt vlis (nam sola spēs diffinitur, ad quā diffiniendam sumif genus & drīa, quæ silr sunt vlīa, sicut species) dissoluit eā, dicens, SED OMNIVM QVIDEM &c. Sed, cū dr medicina est scīa sanorū, egrorꝝ, & neutrorū, non pōt intelligi, q sit oīum particulariū sanorꝝ, pterea qa dicit cognitionē particularium esse incōprehēsibilē & īpossibilē, incōprehensibilē qdem pter ipsorꝝ infinitatē (pterea à gñalissimis descendentē, ad spālissima iubet Plato qescere in doctrinis, & nō ad particularia transire, qm ipsa sunt infinita p successionē gñationis: &, cum infinitorꝝ non sit cōprehēsio, negat ipsorꝝ posse fieri disciplinā) impossibilē vero pter eorꝝ mutabilitatē & corruptibilitatē: pter quod particulariū nulla pōt eē scīa. Nam (sicut sup pœmio diximus) scīa nō est nisi de his, quę nō cōtingit aliter se hr̄e: hęc aūt sunt, q ex necessitate sunt: sed ex necessitate entia simplr, sunt ęterna, ęterna vero ingenita & incorruptibilia: sed particularia nō sunt talia: ergo de eis nō est scīa. Deinde dixit, QVORVNDAM VERO &c. nec ēt pōt intelligi, q sit quorūdam particulariū sanorꝝ &c. qa hoc esset imperfectum, eo q deficerēt in cognitiōe qunrūdam aliorꝝ, de qbus nō est maior rō, q debeant ignorari, q̄ de illis: & esset ēt inartificiale, nam ars est vlis acceptio oīum, q̄ silr fiunt, vt ēt Philosophus in principio Metaphysicæ ait: fit aūt ars, cum ex pluribus experimento intellectis vna fit vlis de silibus acceptio: & in hoc differt ab experimento. Nam scire, q̄tum hæc medicina cōfert Socrati & Platoni hac ægritudine laborāti & æstu febricitāti, & sic de multis, experimēti est: scire aūt, q̄tum confert oībus silibus sc habētibus, artis est. Propter hoc ergo, si esset quorundā particulariū sanorꝝ &c. nō differret ab experimēto: & ita medicinam esse scīam quorūdā, esset inartificiale. Ipse ēt Gal. dicit in libro de pulsibus ad Teucrū, q, qa nō contingit in oīum experiētiam deuenire, i. in cognitionē pulsus vniuscuiusq; (multi. n. iam rogauerūt medicos, qbus sani nō potiti sunt) propterea optimū esse dicit in hoc plus idiota artifice hr̄e: habebit aūt plus, disciplinā adinueniens ab his, q̄ in multis eorꝝ silr existunt. Vult ergo (sicut & Arist.) artē & scīam esse vlem acceptionē oīum, q̄ silr sunt vel fiunt. Non pōt ergo esse quorūdā, qa hoc esset ꝯ naturā artis assimilatā in experimēto. Deinde dixit, QVALIVM &c. i. sed, cū medicina intelligatur scīa sanorū, ęgrorū, & neutrorū qualiū, i. vlium, est artificiale simul & sufficiens ad oēs partes artis, i. ad oīa particularia, q̄ sunt sub illis vlibus: & hic intellectus (vt dicit) cōtinef in diffōne pposita. Dicunf aūt vlīa, qualia (sicut puto) qualitate, q̄ est p̄dicabilitas: nō dico vlīa, ſm q sunt intentiones, qa talibus vlibus nō accidit p̄dicabilitas, sed est de eorꝝ essentia cadēs in diffōnibus eorꝝ, sed dico vlīa ea, qbus accidit esse vlīa, vt aīal, homo, rōnale, risibile, albū. Nam hō, inquatum est hō, nō est vle nec particulare, sed accidit ei vtrūq;, sicut dicit Princeps in sua Metaphy. Sicut ergo accidit ei vlītas, sic ēt predicabilitas. Vtrum aūt cū dicif, Soc. est hō, intelligatur predicari hō, quod est vle in actu (qa hoc est aīæ cōceptio) aut homo, inquātum est hō à natura, cui accidit vlītas, hoc iam Princeps declarauit in sua Metaphy. Sed, quicquid sit de hoc, vle, ſm q est vle, est principium artis & scīæ, & vlr cognitionis vniuscuiusq; rei: &

A rei:& hoc est æternum & incorruptibile,nec corrũpitur particulariũ corruptione. Et,quia sciã nõ est nisi de vli, quod vlẽ in aĩa conceptum non est nisi similitudo quædam oĩum singularium,oportet,q̃ oĩa singularia sub isto vl accepta,sint & scita in illa sciã. Nam,si habetur apud aliquem sciã,q̃ homo est aĩal, scitur & apud eũ,q̃ oĩs homo sit animal,nam indefinita concludit vniuersalem in materia necessaria : quicquid enim dicitur de homine,inquã tum est homo,dicitur de omni singulari hoĩe:& propter hoc etiam scitur apud eum, q̃ Soc. qui est homo,est animal,& sic de alijs: Socraem aũt esse hominẽ iam sensus ostẽdit. Quamuis igitur nulla scientia consideret particulare(sicut dicit Arist. in Rhetorica)tamẽ habetur cognitio ex cõsequenti de particulari per sciẽtiam in re vniuersali ipsius. Ideoq; & recte Gal. ait in libro prædicto de pulsibus ad Teucrum:earum vero causarum, quę ex toto capite 4. genere præter naturã sunt,multitudo quidẽ est infinita,& ,ppterea incõprehensibilis. Sed ars in his consistit,sm q̃ contingit gñibus & speciebus finitis,mensuras,quod infinitum est:vnde ars dicitur finitũ infinitorũ cõpendium.

Intellectus ergo,q̃ medicina est sciã qualium,est artificiale simul & sufficiens,artificiale quidem ,ppter id,quod dictũ est:sufficiens aũt ad oĩa particularia,quia oĩa particularia,quæ sub vlibus sunt accepta,cognoscuntur ex cõsequenti,sicut iam diximus. Arguit aũt Hali super hoc loco modernos , inquirentes virtutes mirobalanorũ & aliarum medicinarũ indiuiduarum infinitarum,dicẽs,q̃ eorũ doctrina est vana,quia conantur pertransire infinita. Et excusat Galenũ in libro suo de simplici medicina,q̃a in postremis sex tractatibus de talibus visus est docere, dicens,Eã,quæ Gal. dixit de talibus indiuiduis,non fuerunt nisi exẽpla exponentia canones primos, & regulas dictas in primis quinq; tractatibus. Sed,sicut errabundus,excusat Gal. de eo,quod iuste nõ accusauit: qm̃,si inquiret medicus de virtute chamomillæ & absinthij , ratiocinando super illis ex arte sua & vlter ex his,quæ in vlibus B scientiæ suæ dicta sunt , non adhuc declinat ad singularia , quæ sunt infinita , quia non est sermo eius in singulis chamomillis,sed consistit in speciebus specialissimis. Ideoq; sua redargutio non est laudanda.

Ant. Incipiemus igitur à corporibus primum,qualia sana,& ægra,& neutra contingat existere. Post hæc vero & de signis,& causis orationem percurremus.

Leo. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur,qualia nam sint,& salubria,& insalubria,& neutra. Post hæc de signis & causis disseremus.

Cõ.14. Cum explanauit in cõi diffinitione medicinæ ad partes suas,& partium partes,ordinat, quæ dicẽda sunt in particulari de ipsis,& dicit, INCIPIAMVS IGITVR &c. i. incipiamus determinare in vnaquaq; partium id, quod oportet,& pmo in corporibus, ,ppter cãm,quæ à nobis dicta est supra, dicendo de eis,qualia existentia contingat esse sana,i. qualiter disposita existentia dicant sana,ægra,& neutra:& hoc erit dicere diffinitione corporum,sanorum,ægrorum,et neutrorum:& post hoc eodem modo de signis & causis. Et est hoc totum quasi proœmium & titulus dicendorum,quo innuitur ea,quæ deinceps dicuntur,separari in tres generales summas,s. corporũ, signo- C rum,& causarum,sm q̃ cuilibet horum trium differentiæ diffinitiones applicantur.

Ant. Sanum est simpliciter corpus,ex generatione eucraton quidem existens simplicibus & primis partibus, coæquale vero in ijs,quæ ex his componuntur,organis.Sanum vero vt nunc,est corpus , quod secundum tempus præsens sanum est.Est autem & hoc secundum tempus, quo sanum est,eucraton & coæquale , nõ tamen secundum optimam eucrasiam & coæqualitatem , sed secundum propriam . Ipsius vero simpliciter sani corporis , semper quidem tale, maxime eucraton & maxime coæquale: Vt multum vero est,quod est ab optima compositione derelictum,non tamen multum.

Leo. Salubre simpliciter corpus est,quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis,atq; in illis his , quæ ex componuntur,instrumentis est commensuratum. Salubre vero nunc,est corpus , quod in præsenti est sanum. Est vero & hoc eo tempore , quo sanum existit , bonam habens temperaturam & cõmensurationem,non tamen optimam,at sibi propriam.Ipsius vero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper id,quod est optima teperantia præditum,ac maxime est cõmensuratum;vt multum autem,quod à constitutione optima non valde admodum deficit.

Cõ.15. Cum exposuit diffinitionẽ suam ad partes suas,incipit declarare de vnaquaq; partium id,quod oportet sciri de D eis in hoc modo doctrinæ : & ponit primo sermonẽ suũ in corporibus sanis. Et, qm̃ ipsa sunt tria,s. sanũ simplr, quod separat in duo,s. sanũ semper,& sanum multum,& tertium est sanũ vt nunc , de his tribus in breui capitulo simul docet;quod & nos simul cõmentabimur,quatuor partes habere dicẽtes. Primo. n. docet de sano simplr, deinde de sano vt nũc,post hoc de modis sani simplr,s. primo de sano semper,deinde de sano vt multũ. Determinatio aũt de his corporibus est per vnum modũ,dando scilicet,quale existens est vnumquodq; ipsorum,quod est proprie quiditas vniuscuiusq; rei. Et similẽ modum declarationis seruat de corporibus ægris,& neutris:& dicit, SANVM EST SIMPLICITER &c.i. sanum corpus simplr,est eucraton & coæquale: & aggregauit in hac diffinitione genus diffiniti ex his duobus noĩbus,eucraton,& coæquale, sicut nõ habemus vnũ nomen,ex quo possit haberi intẽtio amborum. Possumus aũt fortasse dicere,q̃ sit eucraton positum in his & illis,vt sit eucraton cõpositum ex his,genus eius:in vtraq;.n. specie membrorum,quibus corpus constituitur,est cõpositio quædã(sicut patebit)& hoc est genus propinquũ duorum corporũ diuidentium corpus sanũ,s.eius,quod simplr,& eius,quod vt nunc,vtrũq;.n. est eucraton & coæquale. Antequã,q̃ ad reliqua diffinitionis procedamus,dicemus,q̃ intelligit per eucraton,bene cõplexionatũ,eu enim in græco bona significat,crasis vero idẽ valet,quod cõplexio.

EXPEDIEMVS autem paucis verbis,quid sit cõplexio,dicentes,q̃ est qualitas fũs in toto cõplexo, proueniẽs ex cõfractione quatuor primarũ qualitatũ , quæ sunt in elemẽtis,in vnam,cũ earum actione & passione corpora miscentur,

miſcentur, ſine miſtione.n.nõ eſt cõplexio. Nam, ſicut miſtio eſt corporũ, ſic cõplexio eſt qualitatũ, quæ, quãtum
illa miſcentur, tm̃ & ipſæ cõplectuntur: imo potius, quãtum ipſę cõplectuntur, tm̃ illa miſcent. Illud nanq;, quod E
magis eſt cauſa miſtionis (ſicut dicit Philoſophus) nõ eſt penetratio corporũ per inuicem cũ diuiſione per minima
(licet hæc ſit ẽt neceſſaria ad illam) ſed actio & paſſio miſcibiliũ cũ ſuis cõtrarijs qualitatibus adinuicẽ tãdiu, donec
per alterationem, quã facit alterutrũ in alterutrũ, nõ ꝓpter deſtructionẽ, ſed ꝓpter reductionẽ ad mediũ, quieſcat
in miſto qualitas vna per totũ coſimili, quæ vocat̃ cõplexio: quod quidẽ fieri non põt, niſi ingredientibus elemen
tis totis ꝑ tota, donec plurimũ vnius plurimũ alterius contingat: ex quo euenit quãlibet partẽ miſti miſtã eſſe &
homiomerã. Ideoq; elemẽta in miſto ſunt alterata & cõtracte in ſuis qualitatibus, nõ corrupta ſimplr̃, ſed calido
ſcḋm aliquid infrigidato, & frigido ſcḋm aliquid calefacto, & humido & ſicco ſilr̃, ſunt redacta ad vnũ corpus mediũ:
qualitates ſilr̃ ad vnam qualitatẽ mediam: quare cõplexio eſt mediũ inter cõtraria. Bene ergo dicit Philo. primo
de Generat. & cor. ꝙ miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio, & non corruptorum vnio: nam miſtio non eſt ge-
neratio, neq; miſtũ gñatum, ſcḋm quod miſtũ tm̃, licet ſit in via ad gñationẽ. Elemẽta ergo non corrũpunt̃ in miſto
ſimplr̃: ſi.n. corrũperẽtur, nõ eſſent miſtio, ſed gñatio quędã. Adhuc aũt, quę miſcent̃, ſeparata prius, cõueniũt,
& iterũ poſſibilia ſunt ſeparari: quod nõ contingeret, ſi corrumperet̃ vel alterũ, vel ambo, ſicut dicit Philoſophus.
Nos aũt videmus miſta reſolui in oĩa elementa: ergo ipſa vident̃ ſaluata ſcḋm formas ſuas ſubſtantiales. Adhuc
aũt, ſi forma ſubſtantialis miſti ſit actus materiæ nõ ꝑſuppoſitis formis ſimpliciũ corporum, tũc corpora ſimpli-
cia amitterẽt diffinitionẽ elemẽtorum: eſt.n. elementum, ex quo aliquid fit ꝑmo, & eſt in eo indiuiſibile ſcḋm ſpe-
ciem. Sublatis ergo formis ſubſtãtialibus ſimplicium corporũ nõ poterit corpus miſtum ſic cõponi ex ſimplici- F
bus, ꝙ in eo remaneant: quare ipſa non eſſent elemẽta illius: quod eſt abſurdũ. Sed, ſi ſic eſt, tunc videt̃ accidere
ĩpoſſe: Primo quidẽ, quia, cum quælibet pars miſti miſta ſit, oportebit materiã ſcḋm idem ſuſcipere diuerſas formas
ſubſtãtiales, quod eſt ĩpoſſe, maxime cũ forma ſubſtãtialis requirat in materia ꝓpriam diſpoſitionem, ſine qua eſſe
nõ põt: ꝓpter quod alteratio eſt via ad gñationem & corruptionẽ. Impoſſe aũt eſt in idẽ conuenire diſpoſitionẽ, quę
requirit̃ ad formã ignis, cũ ea, quę requirit̃ ad formã aquę, qa hmõi diſpoſitiones ignis & aquę ſunt cõtrarię: con-
traria aũt ĩpoſſe eſt oĩno eſſe in eodẽ: ĩpoſſe igitur eſt, ꝙ in eadẽ parte miſti ſit forma ſubſtãtialis ignis & aquę. Si aũt
tales formæ ſubſtãtiales ſint in miſto ſcḋm diuerſas materię partes, cũ impoſſe ſit eã habere partes niſi per intellectã
quãtitate, erit miſtio nõ ad veritatẽ, ſed ad ſenſum. Adhuc aũt, ſi elemẽta ſunt ſaluata in miſto ſcḋm formas ſub-
ſtantiales, nõ videbit̃ in gñatione carnis vel ligni ex elemẽtis aliquid corrũpi: quod eſt incõueniens, cũ generatio
vnius ſit corruptio alterius. Adhuc videbit̃, ꝙ miſtum gñatum habeat plures formas ſubſtantiales: quod eſt in
conueniens, qa tunc poneretur in diuerſis ſpeciebus, & nõ in vna. Auerro. aũt volens vtraſq; rõnes effugere in
maius incõueniens labi videt̃. Vt.n. diſtinguat miſtionem à corruptione, dicit formas ſubſtantiales elementorum
aliqualr̃ remanere in miſto: ſed rurſus, ne cogat̃ dicere eſſe miſtionem ad ſenſum, & non ad veritatẽ, dicit, ꝙ ipſæ
nõ manẽt in miſto ſcḋm ſuum cõplemẽtum, ſed reducunt̃ in quoddã mediũ, ſuſcipiẽtes magis & minus, & cõtrarie
tatem habentes adinuicẽ. Sed, qa hoc repugnat dictis Ari. in Prædicamẽtis, qui dicit, ꝙ ſubſtãtię nihil eſt cõtra- G
rium, & ꝙ nõ recipit magis & minus, addit iterũ, ꝙ formæ ſubſtãtiales elementorũ ſunt imperfectiſſime, ſicut ma
teriæ ꝑmę ꝓpinquiores. Vnde dicit, ꝙ ſunt mediæ inter formas ſubſtãtiales & accidẽtales, ita ꝙ, inquantũ accedũt
ad naturã formarũ accidentalium, intendi poſſunt & remitti: & ſic ponit elemẽta in miſto eſſe ſcḋm aliqd corrupta,
& ſcḋm aliquid ſaluata, ſicut & ipſorũ qualitates, & per hoc eſſe in ipſo actu ĩperfecto & indiſtincto. Ex quo eſt faci-
le rñdere ad vtraq; genera argumentorũ. Sed iſta poſitio eſt impoſſis, Primo quidẽ, quia non põt eſſe medium
inter ſubſtantiã & accidens, niſi ſit inter affirmationẽ & negationẽ: eſt.n. proprium accidentis in ſubiecto eſſe, ſub
ſtantiæ vero in ſubiecto nõ eſſe, quæ qdem opponunt̃, vt affirmatio & negatio: forma.n. ſubſtantialis eſt quidẽ in
materia, non aũt in ſubiecto, cũ ipſa ſit pars ſubiecti. Adhuc aũt, quia impoſſe eſt eſſe medium inter ea, quæ nõ
ſunt vnius generis (vt ꝓbatur 10 Metaphy.) medium.n. & extrema ex eodẽ genere eſſe oportet: ſed ſubſtãtia & ac-
cidens nõ ſunt eiuſdẽ generis: igit̃ inter ea nõ eſt aſſignare medium. Adhuc aũt, ſi formę ſubſtantiales elemẽto-
rum ſuſcipiunt magis & minus, tunc generatio & corruptio elementorũ eſſet motus continuus: quod eſt impoſſe,
qm̃ motus & continuus nõ eſt niſi in tribus prædicamẽtis (ſicut dicitur in 5° Phyſicorũ) ſ. in qualitate, & quãtitate,
& vbi. Adhuc aũt oĩs differentia ſcḋm formã ſubſtãtialem variat ſpeciẽ: quod aũt recipit magis & minus, differt,
vt quod eſt magis, ab eo, quod eſt minus. Si igit̃ forma ignis ſuſcipit magis & minus, magis facta, & minus facta H
variabit ſpeciem: quare ſcḋm hoc alteratis formis ſubſtãtialibus elementorũ in miſto non erunt eadẽ, quæ prius ſcḋm
ſpeciem. Oportet igitur aliũ modum inuenire, quo veritas miſtionis ſaluet̃, & elemẽta totalr̃ non corrũpãtur,
ſed aliqualiter in miſto maneant. Dico igitur, ꝙ elemẽta in miſto corrumpuntur, ſed non totaliter, qm̃ remanet
ipſorũ virtus: & hoc eſt, quod dicit Ari. primo de Gener. Non remanẽt igitur elemẽta in miſto actu, vt corpus &
albũ, nec corrũpitur nec alterum, nec ambo, ſaluat̃.n. virtus eorũ: quod quidẽ patet. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ quali-
tates actiuæ et paſſiuæ elementorũ ſunt cõtrarię adinuicẽ, & magis et minus recipiunt: ex contrarijs aũt qualitati-
bus, q̃ recipiunt magis & minus, cõſtitui põt qualitas media, quæ ſapiat naturam vtriuſq; extremi. Remiſſis ergo
excellẽtijs qualitatũ elementariũ cõſtituit̃ ex his quædã qualitas media, q̃ eſt qualitas corporis miſti, differens tñ
in diuerſis ſcḋm diuerſam miſtionis ꝓportionẽ: & hæc quidẽ qualitas eſt ꝓpria diſpoſitio ad formã corporis miſti,
ſicut qualitas ſimplr̃ ad formã ſimplicis. Sicut igitur extrema ĩueniunt̃ in medio, quod participat naturã vtriuſq;,
ſic qualitates corporũ ſimplicium inueniunt̃ in ꝓpria qualitate corporis miſti. Qualitas aũt corporis ſimplicis eſt
aliud à forma ſubſtãtiali eius, agit tñ in virtute illius: alioquin calor ignis calefaceret tm̃, non aũt per eius actionẽ
forma ſubſtãtialis educeret̃ in actũ, cum nihil agat vltra ſuã ſpeciem. Sic ergo virtus formarũ ſubſtantialiũ elemẽ
torũ manet in miſto, cum in eo inueniant̃ actiones & paſſiones oĩum qualitatũ, quæ agũt in virtute formarũ ſub
ſtantialiũ eorũdem: ꝓpter quod elemẽta non dicunt̃ in eo ſimplr̃ corrupta. Ex quo eſt manifeſtum, ꝙ in miſto, &

A qualibet parte misti nõ est multiplex forma substãtialis oĩum elementorum, sed virtus illorum, ex qua possibile est misto & cuilibet parti eius resolui ad oĩa elementa. Mistio quoq; nõ est simplr gñatio, neq; corpora simplicia dimittũt diffinitionẽ elemẽtorũ in misto, cũ ipsa simplr nõ corrũpanẽ. Manifestũ est ergo, ꝙ in gñone carnis ex elemẽtis corrũpunẽ oĩa elemẽta, nõ tñ simplr, cũ maneat eorũ virtus: qđ qdem nõ accidit in simplr corruptis.

POST HAEC aũt dicemus, ꝙ, licet cõplexio sit mediũ inter cõtraria, non oportet credere, ꝙ ipsa sit vere media, ęque distans ab extremis, ita ꝙ virtutes cõtrariorũ ęquenẽ in misto per hoc, ꝙ in eo sit equaliter de oĩbus elementis, qm̃ hoc impoẽ est fieri (sicut dicũt Philosophi) sed est ita mediũ, ꝙ declinat magis ad alterã extremitatũ, aut in cõtrarietate, q̃ est inter caliditatẽ & frigiditatẽ: aut in contrarietate, quæ est inter humiditatẽ & siccitatẽ: aut ad vtrãq; simul. Propter qđ oportet scire, ꝙ dupliciter dicunẽ equari cõtraria in misto, Aut ẽm æqualitatẽ rei, quæ est p similẽ mensurã q̃titatis & virtutis: & hoc in nullo põt esse cõmisto, quia (sicut dicit Algazel) corpus ita cõmistum nec quiesceret nec moueretẽnã, si quiesceret in terra, tũc vinceret in eo terra: si aũt moueret à terra, tũc vinceret in eo aliqđ aliorum: Aut dicunẽ æquari ẽm equalitatem ꝓportionis ad quoddã alterũ, quod est gñatum cõstituere in specie & in forma: ꝓpter gñationẽ.n. fit mistio, & ad ipsam ordinatur, sicut dixi: & hoc est possibile. Et hæc equalitas ꝓportionis est, vt tñ sit ibi de quolibet elemẽto, q̃tum sufficit ad gñonem vnius, s. illius rei, propter quã est mistio: hoc aũt infinitẽ est latitudinis: quod ostẽdit diuersitas gñatorũ, in nullo quorũ est eadẽ ꝓportio calidi ad frigidũ, & humidi ad siccũ cum aliquo alio: nã, si sic, tũc essent & eiusdẽ formę substãtialis, & eiusdẽ operis, cum ẽm exigentiã mistionis & cõplexionis ista donenẽ. Sicut ergo res diuersificanẽ in forma, ita oportet mistionem elementorũ ad ipsas, & equationes eorũ in misto esse sub altera & altera ꝓportione cõplexiones quoq; alteras & alteras esse, vnde multoties est cõplexio plus ad calidũ declinãs, multoties plus ad frigidũ, q̃a sic oportuit, ꝓpter formã, q̃a quædã præ parãẽ in materia ex vna cõplexione, quædã ex alia. Non est ergo cõplexio vere media & equalis inter cõtraria p æque distantiã ab extremis, qm̃ hęc (sicut diximus) irreperibilis est. Sed sciendũ, ꝙ, quis hæc cõplexio equalis irreperibilis sit apud naturã, est tñ reperibilis vt regula apud intellectũ, cui cõparanẽ cõplexiones oĩum gñatorũ: & dr̃ coęqualis & media, q̃ ei magis appropinquat: & dr̃ inęqualis & distẽperata, quę magis ab ea remota est, cum sibi inuicẽ cõparanẽ, respectu illius. Sed ꝓbatum est alias hoĩs cõplexionẽ inter cetera gñata magis esse illi vicinã, ex manifestissimo qđem signo, quia aĩam habuit cõsimilem aiæ celi, ꝓpter similitudinẽ eũ ipso in recessu ab oĩ cõtrarietate: ẽm.n. merita materiæ danẽ formę, vt ait Plato. Sicut.n. dicit Princeps sexto de natura libus, cõtrarietas in rebus est ꝓhibitiua aĩationis & vitę. Propter quod nullũ elementorũ simpliciũ est aptũ vitæ, sed in cõpositis cõplexatio frangit aliqđ de virtute contrarietatis, ꝓpter quod ad aptat vitæ: ideo, in quo est maior contrariorũ adequatio, fit aptior nobiliori modo vitæ. Cum ergo hõ inter viua sit nobilioris vitæ, erit eius cõplexio equalissima, oĩum aliarũ cõparatione. In hac aũt hoĩs cõplexione q̃uis sit vicinior ceteris illi equalitati certę, in qua intelliguntẽ equata cõtraria, equalitate ponderis & mensurę, i. equalitate quãtitatis & virtutis, est tñ equa

C tio contrariorũ in ea equalitate ꝓportionis ad formã humanã, in qua est fortassis declinatio ad caliditatẽ & humiditatem, consideratione vel cõparatione illius. Aequatio vero cõtrariorũ in cõplexione ẽm ꝓportionẽ ad formã humanã multę latitudinis est inter duas extremitates, ab vna quarũ cũ exierit, nõ põt esse humana cõplexio, sicut

pria primi c. de cõple. dicit Princeps: quã quidẽ humanã cõplexionẽ medici adhuc subdiuidũt in æqualẽ, & in inæqualem. Nã æquatio ista cõtrariorũ in cõplexione ẽm ꝓportionẽ ad formã humanã põt esse taliter, vt in ea sit de elementorũ q̃titate & qualitate mẽsura, quã humana natura debet hr̃e ẽm meliorẽ ꝓportiõis & diuisiõis equitatẽ, nõ solũ ad formã, sed ad oẽ opus formę: & hęc erit vicinissima equalitati certę. Et põt esse, vt nõ sit in ea de eis ẽm meliorẽ ꝓportionis & diuisionis equitatẽ ad opera formę humanæ. Eam vero, quæ est sic habẽs, medici appellãt equalẽ ad iustitiam, quæ nõ solũ melius recipit formã humanã, sed et melius saluat eã, & oẽ opus formæ: sic vero nõ habẽntẽ, inequalem ad iustitiã dicunt: quod & nos exponere volumus, quia nõ est intentionis nostrę cõmentari solũ, quod hic habetur, sed digredi, vbicũq; fuerit aliquid occultum de his, quę medico sunt vtilia sciri, cũ sermo noster in illud of-

capite 3. fenderit. Dicamus igiẽ, interponẽtes aliquid de his, q̃ secũdo Ethic. determinata sunt, videlicet ꝙ iustitia est virtus pfecta, nõ simpliciter, sed ad alterũ, nã habens ipsam ad alterũ põt virtute vti, non solũ ad seipsum: hęc aũt est equalitas quædã ꝓportionalis: ꝓportionalitas aũt est equalitas ꝓportionũ. Sed illa equalitas ꝓportionis est duarũ specierum, nã quędam est equalitas in cõmutationibus, de qua nihil mõ ad nos: alia vera est equalitas in distributione pecuniarũ, & honorũ, & aliorũ, quęcũq; partibilia sunt cõicanubus vrbanitatẽ: cui assimulaẽ iustitia, q̃ attẽ-

D ca.6. ibidẽ. dit in cõplexione Quia ergo iustitia est equalitas, iustus est equalis, & iustũ equale: equale aũt est mediũ duorũ, scilicet eius, quod plus, & eius, quod minus: q̃ duo dicunẽ inequalia & iniusta. Sed necesse est (sicut dixit Philosophus) iustũ, & mediũ, & equale esse, & ad aliquid, & quibusdã. Nam, ẽm quod dr̃ medium, est aliquorũ: hęc aũt sunt plus & minus: Secundũ aũt ꝙ est equale, est in duobus, vt minimũ: Secundũ aũt ꝙ iustum, est aliquibus & ad aliquos ꝓpter quod iustũ est, vt minimũ, in quatuor: nã, q̃bus iustũ cõtingit esse, duo sunt, & in q̃bus, ꝑsonæ duæ: & eadẽ erit ęquitas quibus, & in quibus. Sicut ergo adinuicẽ se habẽt ꝑsonæ, q̃bus fit distributio, sic & illa, quæ distribuunẽ illis, oportet se hr̃e: & ꝑmutatim, sicut vna ꝑsona se habet ad illud, quod sibi distribuiẽ, sic & alterã ad id, quod sibi, oportet hr̃e, ad hoc, vt sit iustum. Sic ergo, quod distribuiẽ inter ciues, honor est: sed oĩs rei distributio apud ciues est ẽm quandã dignitatẽ: ergo ciues aliqualiter hr̃e se oportet adinuicẽ respectu cuiusdã dignitatis. Hæc autem dignitas apud diuersos diuersa iudicaẽ: quidã.n. dicunt eam virtutẽ, quidã nobilitatẽ, quidam diuitias, quidam aliud, ꝓpter quod honor inter cos ẽm dignitatem distribuendus est: ex quo fit, ꝙ iustũ est ꝓportiona le quoddam. Sicut ergo ciues se habent adinuicẽ in dignitate, ita se habẽt ad mensurã honoris: &, quatum supe rat vnus alium in dignitate, tñ per iustitiam stare debet in mensura honoris est: ergo iustũ de honore, quod adęquetur dignitati cuiuslibet. Similiter calidum, frigidum, humidum, & siccum, quæ sunt in cõplexione hoĩs, aliqualiter se habent ad opus eius, ad quod ipsa cõplexio aut est instrumẽtum, aut dispositio instrumẽti: vnũquodq;

enim

enim ad opus confert, sed vnū plus alio. Quia ergo non sunt paria ad cōplendum opus, seu ad valendum in opere,
tūc iuste & æqualiter erit vnūquodq; in complexione hoīs, & ſm iustam mensuram, qn̄, prout cōpetit operi eius, E
mensuratur in illa. Est ergo opus illud, in quo cōparantur, vel respectu cuius cōparant calidum, frigidum, siccū,
humidum, quę sunt in cōplexione, sicut dignitas est id, in quo & respectu cuius cōparant ciues: & mēsura q̄titatis
de vnoquoq; in illa est, penes quā est iustum, quod distribuibile est ad illa, sicut mensura honoris est, penes quā est
iustum, quod distribuibile est ad ciues. Sicut ergo sunt æquati ciues in honore, qn̄ sic ꝓportionātur & participant
de illo, & si non participēt æqualiter, nisi æqualitate ꝓportionis, silr cōplexio est æqualis, siue cōtraria sunt æquata
in cōplexione, qn̄ de vnoquoq; est illa q̄titas, quæ cōmensuratur vel ꝓportionatur operi, & si de vno non sit q̄titas
æqualis alteri, nisi æqualitate ꝓportionis. Hæc ergo talis cōplexio dicta est æqualis ad iustitiam per similitudinem
iam dictam: & hoc in omni specie rerū. Nam in specie hoīs, canis, & formicæ, & reliquorū est q̄dam complexio
æqualis ad iustitiā, in qua ſm meliorem ꝓportionem & diuisionis æquitatem ad ipsum opus rei ꝓprium cōtraria
sunt æquata, & ita ſm iustitiam. Et, sicut inter ciues, qn̄ æquales in dignitate, inæqualiter: aut inequales, æqualiter honore participaot, fiunt pugnę & accusationes, sic in cōplexione, qn̄ non ſm ꝙ cōuenit operi, fuerit facta cōplexio & æquatio, fiunt languores & morbi: quæ quidem cōplexio dicit̄ inæqualis ab iniustitia, ex causa habēdi
plus vel minus de calido vel frigido, humido vel sicco, q̄ sit humanis operibus opportunū. Istius ergo inæqualis cōplexionis quædā dicit̄ calida, q̄dam frigida, quædam humida, quædam sicca, s. per cōparationē ad æqualem
ad iustitiam in specie hoīs, & silr in specie leonis, & bouis, & aliorum. De æquali aūt per æquidistantiā ab extre- F
mis, & de inæquali respectu illius, declarare nō est medici, sed potius naturalis. His pręmissis dicamus, ꝙ illud est
corpus simplr sanū, quod est natum ſm cōmistionem, quā vocari diximus æqualē ad iustitiā, quæ optima cōplexionum est, sicut innuimus: & ꝓpter hoc dixit Gal. de eo, quod est eucraton ex gn̄atione in simplicibus & primis
particulis. Hoc aūt, quod intelligit̄, maxime vel optime, cū eo, quod adiecit, in simplicibus & p̄mis particulis, cōtrahit genus p̄dictum, sicut differētia in diffinitione, faciens differre à sano vt nūc, sicut postea patebit. Vult autē
per gn̄ationē principium suæ formationis in ventre matris suæ ex p̄mis spermatibus: quæ q͞a cōmista fuerūt sub
tēperamento ꝓportionis ad id, quod dictum est, secundum meliorem proportionis & diuisionis æquitatē, secuta
est inde eucrasia corporis generati, in simplicibus & primis particulis, quæ sunt ossa, chartilagines, nerui, chordæ,
panniculi, ligamēta, venæ, & arteriæ, pinguedo, caro: quæ oīa dictæ sunt primæ, q͞a, antequā ipsæ, ex spermatibus
nihil fuit: organicæ. n. partes non sunt primæ, sed ex harū primarum aggregatione secūdæ suot. Simplices aūt dicuntur, q͞a similes sunt in partibus suis ad sensum: vnde, quantūcūq; ipsarum sensibilē assumpseris partem, quæ
est pars q̄titatiua, erit toti cōmunicans in noīe & diffinitione: nā quælibet talis pars carnis est caro & noīe & diffinitione, & sic de alijs. Non sunt autē simplices ſm partes essentiales, quę in illis sunt saluatæ (sicut diximus) ex elemētis. n. mista sunt, quæ sunt nō solum in toto misto partes essentiales ſm veritatem, sed ēt in qualibet parte misti
quantitatiua, nā quęlibet pars misti mista est. Eucrasia aūt in istis particulis est, vt sit æquatio contrariorū in eis G
per modū iam dictum, ver. g. in osse, vt in cōplexione eius sit de calido & frigido, humido & sicco, in mēsura, quā
debet hr̄e humanum os ſm meliorem ꝓportionis & diuisionis æquitatē, respectu operis ꝓprij: & silr de alijs: ergo
coæqualitas cōplexionis eorū ad opus est vna. Sed cōplexio ipsorū est diuersa, sicut & opus & iuuamentū eorū est
diuersum. Quādo igit̄ vnaquęq; istarum partiū fuerit habēs cōplexionē suā ſm meliorem ꝓportionē ad opus
ꝓprium, quā habere pōt ſm speciem sui mēbri, tunc totū corpus resultat illius æqualis cōplexionis ad iustitiam,
quā vicinissimam esse diximus æqualitati certæ. Non. n. est credendū, ꝙ sit illi vicinum, nedū vicinissimū cōparatione alicuius istarū, p̄terq̄ cutis solius: nō. n. ossis, quod ad tantā declinat siccitatē: vel nerui, qui ad tantā declinat
frigiditatem: vel carnis & pinguedinis, quę ad humiditatē declinant, sed suorū mēbrorum alteratione, calidorū. s.
frigidorū, humidorum, & siccorū. Nam, licet os hoīs sit vicinius illi oībus ossibus aliorum aīalium, & os talis hoīs
vicinius sit oībus ossibus aliorum hoīum, nō tn̄ est vicinius illi oībus alijs rebus: & silr est de alijs mēbris, p̄terquā
de cute. Est aūt illa cōplexio æqualis ad iustitiam, quam attribuimus corpori simplr sano penes ſm modū octo
modorū, distinctorū à Principe de æquali cōplexione ad iustitiam: Ea aūt, quā attribuimus simplicibus particulis
eius corporis, est penes octauum illorū modorū, ſm quos duos modos dicta est cōplexio dignius & ꝓprius æqualis ad iustitiam: sicut ex his, quæ diximus patere pōt, & ex cōsideratione aliorū sex modorū, in q͞bus iustitia nō est H
ea oīno, de qua diximus, sed est citra illam. Deinde dixit, ET COAEQVALE &c. i. sed est silr coæquale ex generatione in his organicis, quæ cōponuntur ex his, s. ex simplicibus & primis: & vult per organa, mēbra instrumētalia vel dissimilia, composita ex p̄dictis similibtis, qualia sunt musculus, manus, pes, crus, facies, oculus, nasus, lingua, frons, cor, hepar, &c. quorum quācūq; assumpseris partem, toti cōicans non erit neq; in noīe, neq; in diffinitione, nā pars manus nō est manus, & sic de alijs. Dicuntur aūt instrumentalia (sicut dicit Princeps) quia sunt instrumenta animæ ad cōplendū motus & operationes. Membra vero cōsimilia non simplr sunt instrumenta, sed
instrumentorū materia: Propter quod intelligendū dicemus, ꝙ mēbra quædam sunt formalia, habentia & continentia materiā: quæ ideo dicunt̄ formalia, q͞a forma, quæ est aīa, maxime in eis consistit, & eis operat̄ vel ad ea: &
sunt dissimilia vel organica, ad actum virtutum aīæ pertinentia: & hęc ꝓprie dicunt̄ instrumēta aīæ: Quædā autē
sunt materialia, ex q͞bus illa cōponunt̄: quæ in creatione nō sunt de intentione naturæ, nisi ꝓpter illa: quod ostenditur per hoc, ꝙ iuuamēta eorū in creatione nō sunt nisi ꝓpter instrumētalia, sicut à Principe est videre capitulo
de mēbris. Vnde & aīa per nutrimentū & augmentū nō saluat & cōplet ea, nisi vt instrumentalia saluentur & cōpleantur: neq; ēt vtitur venis & arterijs, nisi ad quoddā obsequium instrumentaliū mēbrorum: ꝓpter quod etiam
Gal: ait infra, de musculis loquēs, ꝙ ad eos venientia hæc vasa velut riui q͞dam sunt, nō cōplentes eorū substantiā,
sed seruientes ad conseruationē. Neruis ēt non vtit̄, nisi ad deferēdum sensum & motum à cerebro ad musculos,
& pāniculos inuoluentes alia mēbra. Neq; ēt arteriæ euentant suo motu calorē ꝓpter seipsas, sed ꝓpter conseruationem

A tionem caloris in mẽbris principalibus & alijs in suo tẽperamento. Ossibus ẽt vtitur non ad motum, sed ad adiutorium quoddã motus, qa sunt sustentaculum in motu. Et ita quidẽ vl'r & de alijs oĩbus dicere oportet, q, licet aĩa vtatur eis ad quædã, & sm hoc possint dici genus instrumẽti, tñ, quia non sunt principales actus aĩæ participantia, nisi aut sicut existẽtia materia formaliũ, aut sicut ad illos actus ęqualiter valentia, nõ dicunt instrumenta simpl'r: os enim, & caro, & neruus, & reliqua similia nõ participant actus aĩæ, q est vita, s. nutriri, & augeri, & sentire, & moueri, nisi sicut materia organicorum: intentio. n. aĩæ est facere viuere, nutriri, & augeri organica tñ, & nõ illa, nisi ppter hæc: & sentire & mouere per organica tñ est, & nõ per illa, nisi ad hæc. Post hæc aũt dicemus, q ęqualitas cõpositionis organorum non intelligit absolute, sicut nec coæqualitas in cõplexione simpliciũ, sed ad aliud dicit, sicut illa, s. ad cõplementum operis ipsorũ. Est aũt coæqualitas in cõpositione organorũ penes quatuor naturas, q-
b.1.cap.6. bus indiget ad perfectionem sui operis (sicut Gal. monstrat in prima particula de morbis & accidẽtibus) quę sunt forma, quantitas, numerus, positio: & Forma est vna quinq; rerũ, s. figura, cõcauitas, porus, lenitas, & asperitas: per Positionem aũt intelligit locus & societas: per Numerũ aũt numerus consimilium in cõposito, aut numerus cõpositorum in cõposito ipso, sicut digitorũ in manu. Vnaquęq; autem istarum naturarum in organo potest esse coęqualis ad opus sm optimam iustitiam supradictam, aut secundum illã, quæ infra eam est, & inæqualis propter iniustitiam plus habẽdi, vel minus, vel aliter, q̃ oporteat. Quandocũq; ergo vnumquodq; organum est habens

B istas quatuor naturas bene proportionatas operi secundum meliorem proportionis ęquitatem, tunc corpus dicitur optime coæquale in organicis. Habebit aũt hoc corpus ex gñatione, si virtus formatiua, quæ est in semine, fuerit fortis, materiam quoq;, circa quam operatur, eucraton: eius aũt fortitudo comitatur tẽperamentum seminis in quãtitate & qualitate. De vnitate aũt, qua indiget vtraq; species mẽbrorũ ad suũ opus (sicut idẽ in particula pma prędicta ostẽdit) ideo tacuit, qa in ea aut nõ contingit à gñatione peccatum, aut semper per naturã prędictis bene se habẽtibus continuitas comitat: quia, cũ dixit corpori simpl'r sano inesse eucrasiam cõsimilium, & organicorum coæqualitatem, intellexit inesse eidem coęqualitatem vtrorũq; in vnitate. Est igit simpliciter sanum corpus id, quod est ex gñatione coęquale in simplicibus mẽbris, & coęquale in cõpositis: hæc. n. duplex coęqualitas, est vna
. physico. sanitas eius: nec cõplexio est sanitas, sed coęqualitas in ea, non qdem absolute, sed ad opus: vnde Aristo. diffinit, q
x.cõ.17. est coęqualitas calidorũ, frigidorum, humidorũ, & siccorum: nec ẽt illa quadruplex natura organi, vel cõpositio penes eas, est sanitas, sed coęqualitas in eis, sil'r respectu ad opus. Hęc vero duplex coęqualitas per iustitiam, quã supra nominauimus, dr vere & sm se & simpliciter sanitas, qua corpus est simpl'r sanum, & non sanum, sicut cõparatum ad seipsum tñ: sed simpliciter & absolute & hoc ipsum, est priuatione additionis tẽporis determinati sanũ, ppter non esse de facili conuertibile, neq; passibile ab extrinsecus accidẽtibus, eo q distantissimum est à cõtrario: quare semper vel multũ tale duratiuũ. Cum ergo dr corpus sanum nullo addito, intelligit illud, quod est sanum sanitate prædicta: quæ aũt fuerit infra illam, dr sanitas nõ absolute, sed habẽti tñ: & hæc est sanitas alicui, qua cor-

C pus est sanum sm seipsum, & nõ absolute: & hoc ipsum est sanum vt nunc, consideratione, qua diximus, & adhuc in sermone de sano vt nũc, repetemus. Cum ergo dixit, q illud est simpl'r sanũ corpus, qd ex gñatione eucraton est, & coęquale, intellexit optime eucraton, & optime coęquale, quasi per eucraton & coęquale notificet dictionẽ suã sanum, & per hoc aduerbiũ optime, subintellectum, notificet dictionem suã simpl'r: non est. n. simpl'r sanitas nisi ea, quæ est optima & oĩno ĩpermista sui contrario: ita. n. vocamus simpl'r bonum, quod nihil habuit de malo sm se. Sed, q ibi siluit hunc gradũ supremitatis, qui ĩportat per hoc aduerbium maxime, vel optime, ideo fortasse fuit, quia sic esse sm veritatem non cõpetebat ęqualiter suis modis, s. sano vt semper, & sano vt multũ, licet cõpeteret id ęqualiter sm apparentiã & sensum: quare expectauit illud dicere, cũ de modis eius loquatur, assignaturus p illud differentiã inter eos. Nam sanũ vt multum, sm veritatem nec est optime eucraton, nec optime coęquale, nec ẽt sm veritatem põt dici simpl'r sanum, q̃uis ad sensum tale videat: quasi optima sanitas & absolute sanitas duplex sit, s. sanitas sm veritatem & sensum simul, & alia sm sensum tñ. Dixit aũt, à gñatione, quia dispositio simpl'r talis, qua corpus est simpl'r tale, est vt habitus qdam solũmodo cõgenitus. Hoc aũt primo de dispositione, quæ est sanitas simpl'r, manifestum est, nam sanitas cõnascit, sicut & vita: est. n. sanitas dispositio sm naturam: cuius signũ est naturalis reditus corporis ad eã, cum perdit, si dimissum fuerit corpus suæ naturæ. Sed hoc aliqñ connascitur magis vt habitus, vt simpl'r sanitas: aliqñ aũt magis vt dispositio, sicut vt nunc talis. Dispositio vero neutralis, q̃

D corpus est simpl'r neutrum: & ægritudinalis, qua corpus est simpl'r ægrum, sil'r est habitus quidam solũmodo congenitus, eo q est sanitas quædam: accidens. n. naturæ per lapsum à sanitate nõ est simpl'r tale, sed huic, vel illi, cui. s. accidit, sicut infra ostẽdemus. Sed dicet aliquis ab arte reductiua posse quodcũq; corpus lapsum & fieri simpl'r sanum, & simpl'r ægrum fieri simpl'r neutrum: & sic nõ esset verum, q dispositio simpliciter talis sit tñ congenita.

Nisi esset, q talia reducta, nõ sunt vere illa, sed imagines quædam illorũ, sicut ars imago naturæ: hoc autem & infra Deo volente discutiemus. Dispositio aũt nunc talis, qua corpus est nũc tale, non oĩs congenita est, sed sola tñ sanitas vt nunc, non qdem vt habitus, sed vt dispositio tñ, sicut ostendemus. Aegritudo aũt vt nunc, & neutralitas vt nunc, sunt supuenientes extrinsecus ad naturam, quasi sit diuisio corporũ in habentia se sm naturã, & pter naturam. Et sunt habẽtia se sm naturã oĩa alia exceptis ægro vt nunc, & neutro vt nunc. Habẽtia aũt se sm naturam, quædam sunt sana sanitate optima, quæ dr absolute sanitas: & quædã sanitate ab ea lapsa, quæ dicitur sanitas vt nũc. Sana aũt vt nunc, quædam sunt ægra simpl'r, opposita sanis simpl'r: quędã vero neutra simpl'r, media inter illa. Dicunt aliqui aũt, q, si corpus simpl'r sanum infirmet, deinde aliquo cooperante sanet, non dr postea simpliciter sanũ, cum nõ sit à gñatione eucraton & coęquale, sed aliquo cooperãte post gñationem, sicut ab arte, vel quolibet aliter. Sed hoc nihil est, nam corpus non dr simpliciter sanũ per esse à gñatione eucraton, sed p esse optime eucraton, sicu postea patebit. Præterea nullũ corpus infirmatũ sanari põt, nisi restituatur pristinæ dispositioni, quæ sibi inerat per naturã, ad quam & ipsum naturaliter redit, licet aliqñ coadiuuetur ab arte, sicut aqua ca

lefacta

lefacta naturaliter redit ad frigiditatem suā naturalem, si dimittatur suæ naturæ: cū ergo ipsum redierit ad dispositionem naturalem, quæ à generatione inerat, non est dubium, ꝙ ipsum est simplr sanum, quale prius erat. E
Non oportet aūt latere, ꝙ dicta coęqualitas, qm̄ connascitur, vt habitus quidā comitat̄ oībus ętatibus: nec alteratio cōplexionis in ętatibus suis abscindere pōt coęqualitatē, quæ cōplexioni inhæret, dum ꝑmanet vita, qa nō est vnius modi coęqualitas corporis optime sani, sicut nec eius cōplexio, sed sunt habētes latitudinē inter duas extremitates: sicut cōplexio & sanitas cuiuslibet indiuidui habet illam, vt dicit Princeps: imo nec cōplexio nec sanitas, quæ mane inest alicui corpori, est eadē cum ea, quæ in sero, sicut Dam̄. ait. Propter quod, sicut alterat̄ complexio in ætatibus, sic alterat̄ coęqualitas inhærens illi per naturā: cuius alteratio, cū sit ſm naturā, non facit minus debere esse corpus simplr sanum, maxime cū illa coęqualitas comitet̄ vna ſm speciem, vel vna ſm ambitum suæ latitudinis, licet ſm ipsius differētias, vel ſm partes latitudinis sit nō vna. Talis nāq; fuit in cōplexione suorū seminū proportio cōtrariorum ad inuicē, ꝙ in prima ętatę corporis gn̄ati ex illis seminibus resultauit cōplexio eius, optime adęquata ad opus, & in secūda, & in tertia, & in quarta silr, sicut cōpetit naturę ętatis: non. n. est par opus in ętatibus, qa non est par cōplexio: pariter ergo īmutabit̄ & cōplexio & opus in priori ꝓportione, quę fuerit inter ipsa saluata. Erit ergo cōplexio eius in ętate pueritię æqualis ad iustitiā per cōparationē ad omne aliud corpus in eadē ętate, & silr in iuuentute, & in senectute, & senio. Dicit ergo Hali circa hunc locū, ꝙ, cum complexio fiat diuersa per diuersitatē ætatis, sanitas in complexione corporis simplr sani erit, vt ꝓportionent̄ cōplexiones similiū mēbrorum, s. vt sit, ſm semitā exempli, ꝓportio cōplexionis ossis in ętate pueritię ad cōplexionē carnis, sicut ꝓprtio eius ad eā in ætate iuuentutis, aut adolescentiæ, aut & senij: & ſm hoc exēplum in reliquis, sicut dicit. F
Si ergo intelligat Hali saluationē istius ꝓportionis inter mēbra in oī ætate esse ꝓprium corpori simplr sano, nō audire hoc à viro, qm̄ in oībus corporibus, qualiacūq; sint, à gn̄atione contingit illud. Nam in ætatibus cuiuslibet corporis vnum mēbrum nō alterat̄ magis alio, q̄tum est ex ordine naturæ, sed ęqualiter omne mēbrum à principio natiuitatis vsq; ad finem vitæ ꝓcedit de calido & humido ad frigidū & siccū: illa ergo ꝓportio, quæ erat vnius ad alterū, in pueritia, remanebit in oībus ętatibus vsq; in finem. Ex regimine aūt bene pōt abscindi ꝓportio, vt si alterū plus altero aliqn̄ calefiat, vel infrigidet̄. Si vero per hoc vellet nobis significare remanētiam suæ dispositionis à gn̄atione cōnatæ per oēs ætates, tūc sermo eius esset sufficiens: omne. n. corpus est simplr aliquale à generatione, s. aut simplr sanum, aut simplr ægrum, aut simpliciter neutrum ex aliquo habitu sibi congenito, qui concomitatur per oēs ętates. Deinde, cum declarauit de corpore sano simplr, declarat de sano vt nunc, & dicit, SANVM VERO VT NVNC &c. i. sed sanum vt nunc, est illud, quod est sanū aliqn̄, & non semper ꝓpter eius mutabilitatē: quare est sanū sub determinata differētia tēporis, & nō simplr. Et non intelligit per nūc, tp̄s præsens, in quo modo loqtur, sed quodcūq; tēpus de tēporis infinita latitudine dicat̄ præsens respectu sanitatis tūc existētis, non tn̄ possibilis in longius extendi: ꝓpter quod nō dixit nunc, sed vt nunc. Nec assumebat nunc pro instanti, quod est vt punctum, copulans præteritum ad futurum, sed ꝓ tempore præsenti, quod est cōpositum ex parte tēporis p̄teriti, & ex parte tēporis futuri, nō multū remoti ab instanti: & seruauit hic alium modū notificandi, q̄ in corpore simplr sano. Diffinit. n. hic siue exponit dictionē suam vt nūc, & nō dictionem suam sanū, cū. s. dicit, Sanum vt nunc, est sanum ſm præsens tp̄s. Non dixit aūt, ꝙ sit sanum à tēpore præsenti, quasi tēpus pręsens. i. vsus aeris & aliarū rerum nō naturaliū sit causa suę sanitatis (sicut multi intelligunt in hoc loco per hoc dictū eius, Secundū præsens tēpus. i. in tēpore pręsenti, sed dicit, ꝙ est ſm tēpus p̄sens in tēpore præsenti, sicut in mensurāte, nō sicut in causante. G
Sanitas. n. corporis sani, vt nunc, non est sanitas semper vel multum duratiua, sicut corporis simplr sani: quare est sanitas qn̄, & non simplr, vt dum adest. Deinde, ne hæsitaret discipulus in intellectu dictiōis suæ sanū, subiecit, EST AVTEM ET HOC &c. i. & istud corpus, quod vocamus sanum ſm præsens tēpus, est in hora, in qua est sanum eucraton & coęquale, i. ęquale in cōplexione consimilium, & ęquale in cōpositione organorum: nullū. n. corpus pōt esse sanum, quod non sit eucraton & coęquale, qm̄ eucrasia & coęqualitas sunt sanitas: sicut ergo albū nō est sine albedine, sic nec sanū sine eucrasia & coęqualitate. Deinde, ne ex hoc crederet aliquis istud corpus esse simplr sanum ꝓpter silitudinē cū illo in eucrasia & coęqualitate, subiunxit, NON TAMEN SECVNDVM OPTIMAM &c. i. &, licet hoc corpus sanum vt nūc, sit eucraton, & coęquale, nō tn̄ est eucraton & coæquale ſm optimam eucrasiam & coęqualitatē, sicut, supple, corpus simplr sanum. Ergo est eucraton & coæquale ſm eam, quæ infra illā, quasi in morbū inclinatam, & ex hoc de facili conuertibilē in morbū ab extrinsecus accidentibus, & nō duratiuam semper vel multū, & ideo dictū, sanū vt nūc: & hoc est, quod subiunxit, SED EST &c. i. sed eucraton & coæquale ſm naturā ꝓpriam ipsius sani corporis: & vult dicere, ꝙ eucrasia & coæqualitas eius nō est in se & absolute eucrasia & coæqualitas, sed habēti tm̄: qđ notauit ꝑ illud, quod dicit, SECVNDVM PROPRIAM NATVRAM &c. eucrasia aūt & coæqualitas corporis simplr sani est in se & absolute eucrasia & coæqualitas, & nō habēti tm̄, propter esse vere eā, quæ est in medio extremorū. Ecce ergo, ꝙ manifeste innuit hic Gal. ꝙ corpus sanum vt nūc, non differt à corpore sano simplr, per nō esse à gn̄atione eucraton & coæquale, sed per nō esse optime eucraton & optime coæquale, sicut illud: dixit enim, ꝙ est eucraton & coæquale, verūtn̄ non ſm optimā &c. & non dixit, verūtn̄ non à gn̄atione. Propter quod nō est verū, tp̄s esse causam sanitatis vt nūc, sicut multi credūt. H

Quod adhuc & aliter ex ipso textu notat̄. Dicit. n. ꝙ hoc corpus habet eucrasiam & coæqualitatē ſm ꝓpriā naturam: sed nihil inest alicui ſm naturam, cuius principiū nō sit natura iuxta expositionē Ari. de hoc, quod est esse ſm naturam: dicit. n. in secundo Physi. ꝙ ſm naturā sunt hæc, s. substātia, & quæcunq; insunt his ſm ipsam, vt igni ferri sursum. Si ergo eucrasia inest ei ſm naturā, tunc principium eucrasiæ erit natura: quare non tp̄s, nec extrinsecum. Adhuc autem (sicut Gal. dicit in primo de morbo & accidenti) sanitas est naturalis cōpositio membrorum, faciēs actionē: signū huius est naturalis reditus corporis ad eā, cum deperdit̄, si dimittat̄ suæ naturæ: sicut aqua calefacta remotis obstaculis naturaliter redit ad frigiditatem, quod esse nō posset, si frigiditas inesset ei accidentaliter.

A dentaliter. Quare oportet, ꝙ sanitas sit corpori à natura, sicut aquæ frigiditas. Sed quæret aliquis, quare nõ dixit de hoc corpore, ꝙ sic sanũ à gñatione, si sanitas eius nõ est à tẽpore, siue ab vsu rerũ non naturaliũ. Est aũt dicendum, ꝙ, quia sanũ nunc, est simpl'r aut ægrũ, aut neutrum, & ecõuerso, nulla in eo facta mutatione (sicut ostendemus) hoc aũt à gñatione tale esse dicet, nõ curauit illud apponere in hoc loco. Si ergo egrũ simpl'r, est sanũ vt nũc, tunc sanũ vt nunc, est à gñatione sanũ vt nũc. Quòd aũt ægrum simpl'r, & neutrum simpl'r, sit sanum vt nũc, in sequentibus erit manifestum. Sed aliqui nõ paruæ auctoritatis viri nõ attendentes, quæ diximus, dicũt & credũt, ꝙ sanitas corporis sani vt nũc, est sanitas causata à tẽpore: quod intelligũt à Gal. cum dicit sanũ vt nũc, i. sanum ab hoc tẽpore: per tẽpus aũt intelligũt res nõ naturales. Prouocantur aũt ad hoc ex duobus, Primũ est, quia vident Gal. dixisse de oĩbus corporibus simpl'r talibus, ꝙ dispositio, qua simpl'r talia sunt, est eis congenita (vt cum dixit à gñatione eucraton, vel à gñatione distemperatũ, vel à gñatione medium) & non dixisse illud de aliquo corpore vt nũc tali: ex quo suspicant̃ per hanc particulam à gñatione, separari simpl'r talia ab vt nunc talibus. Secundum est, qa vident, ꝙ egritudo vt nũc, est accidẽtalis & aduentitia, ex quo suspicant̃ sanitatẽ vt nũc, similiter accidẽtalem & aduentitiã esse: & ex his talẽ inducunt rõnem: Sanum & egrũ sil'r, dicunt̃ simpliciter & vt nũc: sed egrum ita dicit̃ simpl'r, & vt nũc, s. quod simpl'r est egrũ, est à natura tale, vt nũc egrũ est à tẽpore tale: ergo sil'r dicetur sanũ simpl'r, & vt nũc, s. ꝙ simpl'r sanũ sit natura tale, vt nũc sanum à tẽpore tale. Ad hanc aũt eorũ opinionẽ saluandum, aliqui eorũ textũ corrũpunt, suæ opinioni adaptãtes, cũ dicunt, Est aũt & hoc, fm ꝙ tẽpus sanum est, eucraton & coequale &c. ponẽtes hoc relatiuũ quod, post hãc dictionem fm: ex quo innuunt Gal. velle, ꝙ hoc corpus sit sanũ,

B fm ꝙ tp̃s est sanum. Sed insurgamus aduersus eos, quęcũq; dicũt, repellentes, & adhuc vlterius veritatẽ confirmantes. Quãuis. n. & ipsi amici nostri sint, tñ sanctum est prębonorare veritatẽ. Dicemus ergo primũ ad inculpationẽ transmutati textus, ꝙ ipsi sermone abutunt̃. Non. n. est corpus sanum, quia tẽpus est sanum: neq; corpus egrum, qa tẽpus sit ægrum: sed corpus est sanũ, quia in se operationes perficit: & est egrum, quia eas nõ perficit: sed bene dr̃ tempus sanum vel egrũ, quia efficit vel cõseruat corpus sanum vel egrũ. Dicitur ergo tẽpus sanum, vel cibus sanus per relationẽ ad corpus, & nõ ecõuerso. Hic aũt eorum textus facit videri, dici corpus sanũ per hoc, ꝙ tempus, quo vtit̃, sit sanum, quasi tẽpus habeat in se sanitatem, quod oĩno improprium est. Manifestat aũt & hãc corruptionem alia translatio: dicit. n. Et hoc ẽt in hora, in qua est sanum, est tẽperatę cõplexionis, & ęqualis cõpositiõis. & nõ dicit, Et hoc ab hora, quæ est sana, vel fm ꝙ hora est sana, est tẽperatæ cõplexiõis &c. Adhuc aũt dicemus, ꝙ corpus nõ sit simpl'r sanum per esse eucraton à gñatione; sed magis per esse maxime eucraton: neq; simpliciter egrum p esse distẽperatum à gñatione; sed magis per esse pessime vel vltime distẽperatũ: cuius signũ est, quia assignauit differentiã sani vt nũc, ad sanum simpl'r, per nõ esse optime eucraton, & nõ per nõ esse hmõi à generatiõe.

[Co]nfutatio [op]inionis.

Adhuc ẽt, qm̃ aliquid dr̃ simpl'r tale nõ solũ per aliquẽ habitũ innatũ sibi à gñatione, sed ẽt per habitũ post acquisitum: corpus. n. lapsum cõtingit reduci ad simpl'r sanum: cũ aũt est reductũ ad simpl'r sanum, est illud, ad quod reductum est, aut aliter non esset reductum ad illud, quod datum est esse reductum ergo post generationem contin-

C git corpus esse simpliciterr sanum. Item etiam dicitur homo simpliciter iustus per habitum post acquisitum, quando. s. ad omnem distributionẽ cuiuscũq; rei semper est iustus sine vlla permistione conditionis. Et etiam aliquid simpl'r dicitur dulce per inferre fm se talem passionẽ in gustu, & semper, quod tñ non habet dulcedinem à prima sui gñatione, sed acquisiuit eã per decoctionẽ, vel infusionẽ, & hmõi: dum tñ acquisiuerit puram eã, vt habitum perseuerantẽ aut semper, aut vt multũ. Quòd si acquisiuit eã non purã, & vt dispositionẽ facile separabilẽ, nõ dicet̃ simpliciter dulce, sed alicui, & vt nunc, nam, fm ꝙ habet eã non purã, dicit̃ non simpl'r, sed vt nunc dulce.

Adhuc ẽt à dispositione cõnata dr̃ vt nunc tale: sicut homo, qñ est infans, nõ dicit̃ simpl'r infans, sed vt nũc: neq; sine pilis vel dentibus simpl'r, sed vt nunc, & tñ infantia & priuatio illorũ cõnascitur ei, imo & plurimæ dispositiones cõnascuntur ei, fm quas nõ dicit̃ simpl'r tale, sed vt nunc tm̃, eo ꝙ nõ inhærent, vt habitus, sed vt dispositiones.

[Pr]ędicam. [qu]alitatis.

Est aũt habitus (sicut dicit Philosophus) qualitas difficile mobilis à subiecto, semper vel vt multum comitans. Dispositio vero qualitas de facili mobilis à subiecto, & inde comitãs vt nunc tm̃. Sic ergo videt̃, ꝙ illud, quo aliquid dr̃ simpliciter tale, purum & impermistũ contrãrio, habituale debet esse: nec differt, vtrum sit habitus innatus à gñatione, vel post acquisitus. Videtur ẽt vlterius non esse necessariũ, ꝙ solum à dispositione post acquisita sit aliquid vt nunc tale. Sed tunc ĩminet nobis dicere causam, quare in corporibus simpl'r dictis sanis vel ægris, dixit, quod à gñatione sunt ita disposita, cũ iam videatur aliquod corpus posse fieri post gñationem simpliciter tale.

D Propter quod dicemus, ꝙ causa huius est, qa scientiæ medicinæ nõ est distinguere nisi aut corpora naturæ, aut defectus naturæ: de his enim sicut de contrarijs est: videtur aũt sensus & scientia contrariorũ esse. In oĩbus autem corporibus, quæ natura exhibet medico, est cõplexio & cõpositio, & coæqualitas & inæqualitas in eis, sicut habitus quidã congenitus, quo corpus dr̃ simpliciter aliquale: corpora aũt reducta non sunt nec hęc, nec illa, sed sunt corpora profectus naturæ, ab arte, nunq̃ à scientia distinguenda: vnde ars medicinæ non est proprie de illis, sed ad illa, assimilãtur tñ corporibus naturalibus, sicut ars assimilatur naturæ, & vl'r sicut habitus acquisitus habitui naturali. Quare & per hãc particulam à gñatione, quæ ponitur in diffinitione corporũ naturæ, possumus intelligere hæc ab illis separari, qm̃ non sunt talia, sed vt talia. Sed adhuc remanet hæc difficultas stabiliendi corpus sanũ vt nunc. Ipsum. n. nõ est corpus defectus naturæ, quia tale nõ est, nisi corpus ægrum vt nunc, aut neutrum vt nũc: nec videt̃ corpus naturæ, qm̃ in talibus, dictũ est, ꝙ æqualitas & inæqualitas habitudinaliter connascit̃, ex quibus habitibus corpus diximus simpl'r esse tale vel tale, & non vt nunc tale. Nos aũt dicemus adhuc, ꝙ inæqualitas cõplexionis & compositionis cõnata, diuersis respectibus põt intelligi vt habitus, & vt dispositio. Cõparata. n. ad optimam ęqualitatem, inest vt habitus, simpl'r existens ægritudo, qua corpus est simpl'r egrum: cõparata autem ad habentẽ, cui inest quædam sanitas, sub qua viuit, agitabilis quidem & ipsa, &; non semper vel multũ duratiua, propter inclinationem in morbum, est vt dispositio quædam, existens vt nunc sanitas, qua corpus est vt nunc sanum.

Ad rõnem aũt, quam inducunt, nõ est difficile rñdere. Corpus enim ægrum vt nunc, quis habeat ægritudinem accidentalẽ, non tñ dicitur vt nũc tale per sic habere, sed per habere ęgritudinẽ cõtractam ad hoc tẽpus, ꝓpter non esse duratiuam semper vel multũ. Sed hic idem intellectus habet de sano vt nũc, s. ꝙ ipsum est sanũ sanitate cõtracta ad hoc tp̃s, per nõ esse duratiuam semper vel vt multũ. Sed illi accidit nõ durare, qa est aduentitia: huic aũt, qa est diminuta ab optima, & in morbũ inclinata, & ꝓpter hoc de facili cõuertibilis in ipsum ab extrinsecus accidentibus. Adhuc nec Gal. in his capitulis intendit ostẽdere, à qbus principiet sanitas & ægritudo, sed qd sint ambe, vel corpora penes ambas. Adhuc nec per tp̃s sufficienter significant illę sex res nõ naturales. Amplius oppositum eius, quod dicũt, oportet eos cõfiteri. Est. n. ęgritudo vt nũc, opposita toti sanitati, nam nõ est aliqua sanitas, quam nõ cõtingat corrũpi in ęgritudinẽ vt nũc, quis magis opponat supremæ parti latitudinis sanitatis, sicut magis distans ab illa iuxta verbũ Gal. infra, cum dicit, Ponentibus nobis duos cõtrarios terminos alterutrũ &c. sed, si vnũ cõtrariorum est corpori innaturale & aduentitiũ, reliquũ est naturale & ab intra principiatũ, & ecõuerso, contrariorũ. n. cõtraria sunt principia & causæ: manifestũ est ergo ex his, ꝙ sanitas vt nunc, nõ est primũ inuenta corpori à tẽpore, sed à natura. Adhuc & aliter ostẽdemus, dicẽtes, ꝙ res nõ naturales cõparant sanitati, aut vt cõseruantes, aut vt efficientes: Si vt conseruãtes, tũc aut vt cõseruantes in eodẽ, aut reductiuę ad melius: Si vt conseruantes in eodẽ, tunc, cum ipsæ conseruẽt inuentam, nõ acquirũt eam corpori: Si vt reductiuæ, & tunc, cũ contingat p tales reduci ad optimã, male dixisset de corpore sano vt nunc, quòd est eucraton, verũ tñ non s̃m optimam. Quòd si dicat ipsum penes eas reductũ esse ad aliquã sanitatẽ infra optimã, s. corporis sani vt multũ, tunc quare cõtinuo sanũ vt multũ, nõ est sanũ vt nunc, sed simplr̃, siquidẽ ad ipsum reductũ est sanũ vt nunc? Sed cõstat, ꝙ sanũ vt multum, nõ est sanũ vt nunc, sed simplr̃: quare nec ad ipsum reductũ est sanũ vt nunc, sed simplr̃. Adhuc corpus reductum nõ est aliquod corpus distinctorũ à scĩa, sed fiendorũ ab arte, sicut iam diximus, & in tractatu de causis repetemus. Si vero vt efficientes, tũc, cum ipsæ non efficiant sanitatẽ nisi reuocãdo corpus ad naturã suam, erit sanitas effecta vna & eadẽ cum priori. Sic ergo nõ est dubitãdum sanitatẽ vt nunc, esse cõnatam corpori, & nõ à tempore ꝑmum causari. Sequit ergo ex his, ꝙ oĩa corpora, qualiacũq; sint à gñatione, ꝑter simplr̃ sanum, tm̃ dicant sana vt nũc, donec ipsa nõ succũbunt ægris causis, i. donec ipsa sunt in sanitate sibi ꝓpria, quam à gñatione cõtraxerũt. Omnia. n. corpora cõtrahũt à gñatione aliquã cõplexionem ęqualẽ, sub qua sunt sana & viua, sicut dixit Princeps in assignatione quinti modi æqualis cõplexionis: Hic autẽ est ęqualis absolute, aut habenti tm̃, quia oĩa corpora lapsæ cõplexionis & cõpositionis à sanitate simplr̃, oriunt sana, sanitate, quę sibi tm̃ est sanitas, & nõ absolute: quę, quia vacillans est & nõ perseuerãs, ꝓpter diminutionẽ, quã habet ab optima, & inclinationẽ in oppositũ, facile ab ægris causis vincibilis & cõuertibilis, dicta est sanitas vt nũc, i. sanitas determinati tẽporis. Sicut ergo sanũ simpliciter, contrahit à gñatione optimã sanitatẽ, quæ est absolute sanitas, durabilis qdem existens semper aut multũ ꝓpter elongationẽ à contrario, sic sanũ vt nũc, habet à gñatione sanitatem lapsam ab optima, quæ nõ est absolute sanitas, sed habenti tm̃, non qdem durabilis existẽs semper vel multũ ꝓpter passibilitatem, quã habet ab inclinatione sua in morbũ, sed in determinato quodam tempore: quare vt nũc sanitas, est noĩata. Erunt ergo corpora vt nũc, duo in gñe, s. id, quod est neutrum simplr̃, & illud, quod est ęgrum simplr̃. Hæc. n. corpora, licet sua sanitas cõmitetur ea, qm̃ sibi cõnaturalis est, qa tñ nõ est ita firma, sicut sanitas optimi corporis, sani, ex minori distantia eius ab opposito, q̃ ipsius, magis disposita sunt ad ęgritudinẽ recipiendã, q̃ optime sanum corpus: vnde & sæpius infirmantur. Propter quod dicta sunt à Gal. sana vt nũc, quasi diceret, sunt sana, qñ sunt in ꝓpria natura: hæc aũt, quia nõ sunt optime sana, nõ sunt ẽt semper aut multũ in ꝓpria natura, sed determinato quodã tẽpore: ꝓpter quod vocauit ea sana vt nunc. Quòd aũt Gal. velit prædicta duo corpora esse illa, quæ debent dici vt nunc sana, declarat ex textu infra, in summa de signis. Ait enim Diuiditur aũt totius sanitatis latitudo in tres partes, latitudinẽ habẽtes & ipsas multã, s. sanorum simplr̃, ægrorũ simplr̃, & neutrorũ simplr̃: sed, quicquid est in latitudine sanitatis, est sanũ: ergo ægrum simplr̃ & neutrũ simpliciter sunt in latitudine sanitatis: ergo ipsa sunt sana: sed non sunt sana simplr̃: ergo sunt sana vt nũc: non. n. est sanum diuisum in plures partes, q̃ in simplr̃, & vt nunc. De necessitate ergo intelligit Gal. ægrum simplr̃ & neutrum simplr̃ esse sana vt nunc: cuius irrefragabile signũ est, ꝙ infra nec locutus est de signis corporis sani vt nũc, neq; ẽt de causis conseruatiuis eiusdẽ. Intendebat. n. se locutum esse de illis, cum de signis & causis illorũ duorum corporũ lapsorum ab optime sano tractauerat. Afferamus ẽt adhuc & super hoc demonstrationẽ fortem, dicẽtes, Constat, ꝙ non omne corpus sanũ à gñatione, est simplr̃ sanum, sed aliquod est à gñatione sanum, quod ab illo est lapsum. Nos. n. videmus ad sensum, ꝙ pleraq; corpora, cum nascuntur, habent aliquã sanitatẽ, quæ non est semper vel multũ duratiua, eo ꝙ nõ est simplr̃ sanitas, qñ in paucis illam cõperiri contingit, attingere. n. vere medium difficile est naturæ: sed illud sanũ lapsum à gñatione sic ortũ, cum non sit simplr̃ sanũ, de necessitate coincidet in nũc sanũ, qm̃ sanũ nõ est diuisum nisi in hoc duo. Rursus aũt palàm est, ꝙ corpora à gñatione aliqualia nõ sunt nisi tria, simplr̃ sanum, simplr̃ ęgrum, & simplr̃ neutrum. Si ergo est aliquod corpus à gñatione sanum lapsum, cum ipsum non sit simplr̃ sanum, coincidet de necessitate in simplr̃ ęgrum, vel simplr̃ neutrum, s̃m diuersitatẽ sui gradus cõnati lapsus, non. n. sunt plura corpora à gñatione aliqualia post simpliciter sanum, nisi hæc duo. Sed isto prætacto fundamento cõstituo tale argumẽtum: Quæcũq; vni & eidẽ sunt eadẽ, inter se sunt eadem: sed sanũ vt nunc, & ægrũ simplr̃ sunt eadem alicui, s. sano lapso à gñatione sic orto: ergo ipsa, s. ægrum simplr̃, & sanũ vt nunc, sunt inter se eadem: & similis rõ est de neutro simplr̃. Adhuc aũt, quicqd est aliquid vt nũc, est aliquid ad alterum simplr̃, quod qũolibet illi opponitur, ver. gra. eiectio mercium in tempestatibus, quæ est vt nunc voluntaria, simplr̃ est inuolũtaria: & saluatio mercium, quæ est simpliciter voluntaria, vt nunc, s. in procella, est inuoluntaria: & (vt breuiter dicã) est in oĩbus similiter, quæ dicũtur vt nunc tale vel simplr̃: & ecõuerso: & si aliquod corpus est simplr̃ ægrum vel neutrum, ipsum vt nũc, s. dum s̃m naturam se habet, est sanum, & si aliquod corpus est simplr̃ sanum, ipsum vt nunc, s. qñ ægrorat, est vt nũc ægrum: & illud, quod est

vt nunc

A vt nunc ægrum, ipsum est simpliciter sanum, vel aliquid alterum simpliciter, quod illi opponitur ex latitudine sanitatis: non m̃ ab eadem dispositionẽ, sicut ab eadẽ dispositione, aliquid est ægrum simpliciter, & sanum vt nunc, quemadmodum postea patebit. Sed hic restat assignare diuersitatem respectus, quare idem corpus dicitur simpliciter ægrum, & vt nunc sanum: vel simpliciter neutrum, & vt nunc sanum. Propter quod dicemus, ꝙ, inquantum sua dispositio congenita, plurimũ, aut infra illud mediocriter lapsa est ab optima sanitate, dicitur simpliciter ęgrum aut simpliciter neutrum, & ita per collationem sui connati lapsus ad optimam sanitatem: inquantum vero hæc eadem indispositio est ei melior, quæ acquiri potuit ex suis principijs, qua.s. suo modo perficit operationes, dicitur ei propria sanitas: quæ, quoniam non est firma neq; perdurans propter id, quod diximus, dicitur sanitas vt nunc, qua ipsum est vt nunc sanum, & ita ex collatione sui connati lapsus ad seipsum. Apparet autem ex prædictis, ꝙ sanitas simpliciter, & sanitas vt nunc, differunt, sicut habitus & dispositio: quare sanum simpliciter, & sanum vt nunc, differunt in magis & minus habere sanitatem, sicut magis album & minus album in albedine: magis autem & minus non diuersificant speciem. Sed, quoniã eadem ratio est albedinis in niue & cerussa (sicut dicit
...hi. ca.7 Philosophus) quãuis non sint æque alba, erit diffinitio sanitatis in vtroq; corpore vna & eadem: quod Gal. innuit esse verum, cum non posuerit differentiam inter eas, nisi à gradu sanitatis, dicens de corpore sano vt nunc, quod est eucraton &c. verũtamen non f̃m optimam &c. sicut simpliciter sanum. Sed hæc differentia f̃m gradum facit
B inter ea aliam differentiam, quæ est sumpta penes durationem in tẽpore, propter inesse vni vt habitum, alteri vt dispositionem. Quare nõ proprie dicetur sanitas habere species, sicut nec albedo, nisi nos large gradus eius, species
...ui° tex. appellemus, sicut Gal. ipse infra in summa de causis: dixit enim, ꝙ reductiuas ad melius, conseruatiuas vocabimus ad totum genus sanitatis referentes, & non ad eas, quæ f̃m speciem in ea, differentias: & tunc erunt in vniuerso tres species, sanorum simpliciter, neutrorum simpliciter, ægrorum simpliciter: in his enim continetur totius sanitatis latitudo (sicut infra dr̃) vt sit primum dicere sanum aliud simpliciter, & aliud vt nunc: sanum vt nunc, aliud simplr̃ ægrum, aliud simpliciter neutrum. Sed circa expositionem huius loci iam inchoat error Hali, quem habuit de
...or Hali ...c.3.cō.2. ...e finem. corpore ægrotatiuo. Dicit enim, ꝙ, quando complexio & compositio diminuitur à meliori formarum, diminutione pluri, q̃ diminutum sit corpus sanum vt multum, donec fiat corpus susceptiuum ægritudinis, tunc non nominatur sanum nisi in hora pręsenti, nam in hac hora (vt dicit) sunt complexio & compositio sua f̃m temperantiam aliquam propriam infra æqualitatem, quæ est corpori sano vt multum. Deinde, cum postea transiuit ad exponendum de corporibus ægris, manifeste dixit, ꝙ sanum vt nunc & ægrotatiuum idem sunt. Si ergo, quando
...ite 3. dicit Hali, ꝙ tantus lapsus alicuius corporis ab optime sano, donec fiat susceptiuum ægritudinis, facit ipsum non debere dici sanum, nisi vt nunc, intelligeret per susceptiuum ęgritudinis, potentiam habens suscipiendi, tunc erraret, propterea, quia etiam corpora non lapsa, s. semper sanum, & vt multum sanum, sunt potentia suscipere ægritudinem. Si autem per susceptiuum intelligit aptum suscipere propter naturalem vicinitatem ad ipsam, tunc mani-
C festum est hęc esse duo in genere (sicut dictum est) neutrũ simpliciter, & ægrum simpliciter: de quibus nullã mentionem fecit Hali, ꝙ sint ægritudinis susceptiua, ĩmo dixit sanum vt nunc esse id, quod est ægrotatiuum ex corporibus, credens ægrotatiuũ esse aliud ab ęgro simplr̃: de quo nos ipsum inferius arguemus. SEMPER TALE &c. Cum declarauit de corpore sano vt nunc, declarat de modis sani simpliciter, s. de sano semper, & vt multum, & dixit. Semper tale &c. idest semper sanum est, quod est optimæ cõplexionis, s. illius, quã diximus æqualem ad iustitiam per comparationem ad complexionem omnium aliorum, & hoc dico in natura consimili: & est optimæ & æqualis compositionis in natura organica: & hoc intendebat, cum dixit. Maxime eucraton, & maxime coæquale. Et oportet in hac diffinitione subaudire hanc particulam, à generatione, quæ hic tacetur, quia id, quod dicitur de cõmuni, intelligitur in minus cõmuni, quod est sub illo. Sed hanc diffinitionem, quam dedit de sano, semper præcedit diffinitio vna, quæ indicat quid est, cũ hæc videatur dicere propter quid, ad similitudinẽ eius, cum dicimus, ꝙ tonitruum est extinctio ignis in nubibus, cum ipsum sit, propter extinctionem ignis in nubibus sonus in eis. Dicit enim hic, ꝙ corpus semper sanum est id, quod est maxime eucraton, & maxime coæquale: cum ipsum sit id, quod ꝓpter maximã eucrasiã & coæqualitatem est aptũ in omni tempore suæ vitæ stare sanũ pp non esse de facili passibile ab extrinsecus accidẽtibus, & ꝙ in medio extremorũ existẽs nõ est de facili cõuertibile ad aliquod illorũ.

SED DVBITABIT aliquis, si corpus semper sanum infirmari possit. Quidam.n. persuadere conant̃ ipsum
D ęgrotare nõ posse ex hoc, ꝙ ĩproprie dictum esset semp sanum, si contingeret ęgrotare: quod.n. semper est sanum, nullo tempore ægrotat, vt dicunt. Quos nos parua inspectione errare reperimus, cũ ipsum videamus posse cale fieri, & infrigidari, & in pugnando vulnerari, licet ipsum plus cæteris ægris causis repugnare sciamus ex sui tẽpera
...ui° te.2. mento: quod Gal. innuit tractatu de causis, dicens, Si.n. esset ĩpassibile & immutabile corpus, & semper maneret optima compositio, non indigeret arte conseruante &c. Nec recte intelligũt, quare simpliciter sanum diuisum sit in semper sanum, & multũ sanum. Sicut.n. iam supra diximus, sanũ simpliciter est illud, quod est sanũ sanitate, quę simplr̃ & vere & f̃m se est sanitas: hęc aũt est ea, quę est optima, in medio extremorũ existẽs, nequaq̃ in oppositũ inclinata, sicut est ea, quę est sanitas lapsa, existens sanitas habenti tm̃: ex priuatione cuius inclinationis priuatum est aptitudine naturali ad dispõnem cõtrariam, quæ est ęgritudo. Inter aptitudinẽ aũt & potentiã drĩa intellecta est, est.n. potentia super cõtraria ęqualiter: aptitudo vero sup alterum cõtrariũ magis. Nec est ineptitudo eius ad cõtrariũ, per hoc, ꝙ sibi fit sanitas à natura (sicut aliqui crediderũt) qa ẽt corpori lapso est quędã ꝓpria sanitas à natura (sicut diximus) & tamẽ ipsum ex lapsu suo, quem habet ab optima sanitate, est aptum ægrotare: sed est eius ineptitudo, quia eius naturalis dispositio est remotissima ab extremis propter esse in medio extremorum: ex quo sequitur difficilius eam esse cõuertibilem in extrema per extrinsecus accidentia, q̃ quod vicinum est illis. Et, quoniam non conuertitur in extrema nisi ex maximis causis, hæ autem fere quidem euitabiles sunt in vita, ideo reddit corpus habẽs eã, q̃tum est ex sui natura, aptũ aut semper stare sanũ, aut vt multũ, vt quia duorum sint mo-

dorum, sicut dictum est: vnde & ipsum à medicis sanatiuum dr̄, quod quidem nomē ostendit in ipso aptitudinem durationis sanitatis. Est ergo idem corpus sanum simpliciter, & sanatiuum, sed sanitas simpliciter non est idem quod sanatiuitas: sanitas. n. simplr̄, qm̄ per eā corpus disponitur, est in prima specie qualitatis: ineptitudo aūt patiendi ab extrinsecis accidētibus, q̄ sibi inhæret, & ſm quam sanum simplr̄, diuisum est in semper, & in vt multum tale, à qua corpus nō proprie disponitur, est in secūda: hęc autem nō ꝓprie dr̄ sanitas, sed sanatiuitas, quæ est in sano simpliciter, sicut propria passio in subiecto, inhęrens quidem sano simpliciter. Per illam priorem consideratione ergo aptitudinis solius, quę inest corpori per dispositionē congenitā, quæ est simplr̄ sanitas, aut ad viuendum sanū in oībus tp̄ibus, aut in pluribus, diuisum est simplr̄ sanum in semper sanum, & in multū sanum. Intelligitr̄ ergo semper sanum, i. aptum stare sanum, aut multum sanū, i. aptum stare sanū in pluribus tp̄ibus. Nec intelligitr̄ ex dicto nostro, cum dicimus, ꝙ ipsum nō est aptū ęgritudini, ꝙ ipsum ꝓpterea nō possit ęgrotare (omne. n. corpus humanū susceptiuum est ęgritudinis) sed intelligimus, ꝙ non est aptum ꝑ naturā ex naturali inclinatione ad ipsam, licet ab extrinseco possit ægrotare & succumbere. Patet ergo, ꝙ semp sanū non debet intelligi, i. semp actu existēs tale, sed ꝑ aptitudinē existēdi tale in oībus tp̄ibus, ex qua aptitudine & ipsum semp actu sanū esse poēe est, eo ꝙ fortia accidētia, ex q̄bus ipsum ægrotare cōtingit, euitabilia sint: & oportet intelligere ꝑ omne tp̄s, tp̄a quatuor ętatum, vnaquaq; ętatū ītellecta subdiuidi in plurimas partes suas, q̄ sunt anni, & partes annorū. Et ex hoc patet, ꝙ, cum dr̄ sanum vt multum est id, qđ habet, vt sit sanum in pluribus partibus seu tp̄ibus suæ vitæ, nō intelligitur ꝑ plura tp̄a plures ętates, cum tēperantia & distēperātia, qua cōnascitr̄, cōcomitetr̄ in oībus ętatibus: cōplexio nāq; à gn̄one optime tēperata, in oībus ætatib⁹ est optime tēperata: & à gn̄one calida plus opportuno, in oībus ętatibus est calida plus opportuno ſm ꝓportionē ad naturale debitū ętatis. Adhuc aūt sanū vt multum, si in aliqua ętate haberet, vt ęgrotaret, & in alijs, vt eēt sanum, tūc videretr̄ neutrum tertij significati. Intelligetr̄ ergo ꝑ plura tp̄a, plures partes cuiuscūq; ętatis. Quia. n. dispositio naturalis eius est lapsa ab optima, licet valde parum, cōtingit per eā corpus aliqualr̄ aptum eē ꝑ naturā ad ęgritudinē, sed ꝓpter paruitatē lapsus adaptātis talis aptitudo adhuc multū remota est ab actu: ideo in ipsum nō decidet nisi à forti & magna īpressiōe, q̄, qm̄ raro fiet, raro faciet ęgrotare: q̄re & in pluribus tp̄ibus sanū erit. Scias ergo, ꝙ hoc corpus, cuius est eē semp sanū, est illud, cuius forma dr̄ melior formarū, & q̄ maxime & verissime dr̄ simplr̄ sanū, sicut supra diximus. Vn̄, q̄cq̄d de corpore simplr̄ sano dixim⁹, de hoc mō eius, quod dr̄ sanū semper, maxime intelligēdū eē iubemus: de corpore aūt sano vt multū nō ita ꝓprie, sed cū q̄dā diminutiōe, sicut & hoc corpus ab illo diminutū est in bonitate naturæ: nec. n. simplr̄ sanū ęqualr̄ dr̄ de his duobus modis eius, sed ꝓprius & verius de semp sano, īproprius aūt, iudicio ꝑ sensum facto, de vt multū sano.

VIDETVR AVTEM aliquibus corpus sanum semp, eē sanum vt nunc, ex tribus sophismatibus, q̄ placet nobis īducere, ne seducāt. Primum est, q̄a, quod est semp, est vt nūc. Argumētū tenet à toto in tp̄e existēte. Secundum est, quia nō est trāsitus ad cōtrariū nisi ex cōtrario: sed semp sanum pōt fieri ęgrum vt nunc: ergo ipsum est sanum vt nunc: nā ęgro vt nunc nō vr̄ opponi nisi sanum vt nunc, ꝓpea, quia, sicut vnum oppositorū assumitr̄, sic & reliquum oportet assumi, ad hoc, vt recta fronte opponātur: cum. n. sanum & ęgrū opponātur, tunc, si vnum assumitr̄ vt nunc, & reliquū debet assumi vt nunc, & si vnū simplr̄, & reliquum simplr̄: eis. n. nō silr̄ dictis nō est incōueniēs nō opponi, sicut calidum ī potētia nō opponitur frigido in actu, īmo cōtingit vtrunq; idē eē: sicut supra patuit, ꝙ idē corpus, quod ē ægrum simplr̄, ē sanum vt nunc, & ab eodē, licet non vno respectu. Tertium est, quia, si semper sanum trāsit in ęgrum vt nunc, sicut in suum oppositum, tunc oportet, ꝙ trāseat ꝑ medium, quod est īter illa: sed īter optime sanum & nunc ęgrum ē medium, sanum lapsum, qđ dr̄ sanum vt nunc, sicut iam ostēdimus: igitr̄ vr̄, ꝙ optime sanum, anteq̄ fiat ęgrum vt nunc, fiat sanum vt nunc. Verūtn̄ istud argumētum nō ꝓbat, ꝙ ipsum existēs optime sanum sit sanum vt nunc, sed ꝙ possit fieri vt nunc. Sed veritas alia ē ab hoc, ꝙ hæc argumēta ꝓbare videtur: qđ patet ex hoc, quia, si semp sanum, est vt nunc sanum, tunc, cum sanum vt nunc, sit sanum nō ſm optimā eucrasiā & coęqualitatē, erit optime sanum nō optime sanum: qđ est absurdum. Propter qđ, cum in ꝑmo argumēto dr̄, Quod ē semp sanum, est vt nunc sanum, quia, qđ est semp, est vt nunc, nō accipitur recte eē vt nunc: cū. n. dr̄ aliqđ vt nunc tale, ītelligitur cum hac dictiōe tm̄. Ergo sanum vt nunc, ē sanum vt nūc tm̄: simplr̄ autē sanum, & vt semp, ita ītelligitur sanum vt nunc, ꝙ nō excludit alia tp̄a. Adhuc ēt sanum semp, non dr̄ nisi aptitudinalr̄ sanum semp: quare nō est īcōueniēs sanum semp, esse vt nunc ęgrum: nō ergo sequitur, qđ est semper sanum, esse vt nunc sanum. Sed, cum ī secundo dr̄, ꝙ sanum semp, si fit ęgrum vt nunc, oportet ꝙ fiat sanum vt nunc, ītelligēdum ē, ꝙ semp sanum verius opponitur vt nunc ęgro, q̄ opponatur ei vt nunc sanum, quia maior ē distātia īter ipsa: quod Gal. ōn̄dit infra in summa de signis, cum volens declarare corpus sanum, ęgrum, & neutrum, q̄ sunt in latitudine sanitatis, differre ab inuicē per īparē q̄titatē distātiæ ab optime sano, dixit illud patere, ponētibus nobis duos terminos cōtrarios alterutrum, s. optimā sanitatē, & nunc factā ægritudinē, & considerātibus, cui horum sunt viciniora, quæ ꝓbātur corpora: hæc. n. corpora, quæ sunt in medio, sunt lapsa, ex quibus duo postrema dicuntur vt nunc sana: ideoq; sanum vt nunc minus distat ab vt nunc ægro, q̄ semper sanum. Quòd si aliquis dicat hæc opposita nō silr̄ accipi, Dicēdum est, ꝙ, qn̄ modi accipiēdi tales sunt, ꝙ faciāt vnum oppositum in ambitu alterius cōtineri, aut nō vltime distare ab inuicē, nō oportet ad hoc, vt vere opponātur, silr̄ accipi, nec ēt semper dissimiliter accepta oportet opponi. Propter hoc ergo, licet sanum & ægrum sint opposita, non tn̄ oīs modus vnius opponitur vere sili modo alterius, īmo suis modis se inuicem ingrediuntur, & non opponuntur, ægrum. n. simpliciter nō pōt vere opponi sano simplr̄, cum sit secum in latitudine sanitatis: q̄cunq; nāq; sunt in eadē latitudine, nō differūt nisi per magis & minus: magis aūr & minus nō diuersificāt speciē. Sanum ēt vt nunc, nō pōt vere opponi ægro vt nunc, cum nō sit vltime distās ab eo, sed opponitur ei quodāmodo, sicut medium ad extremum, licet adhuc & aliud intersit medium inter ambo, cum circa idem subiectū alternantur, s. neutrum vt nunc. Nec ēt oportet, ꝙ, sicut sanum simplr̄ vere opponitur ęgro vt nunc, sic etiam per cōtrarium, ęgrum simplr̄ opponatur sano vt

nunc,

A nunc,quoniam hæc duo dicuntur simul de eodem,licet non vno respectu,sicut dicebatur. Sed obijciet aliquis, dicens,ꝙ optimę sanitati maxime opponiť distanter pessima ægritudo:hæc vero est,quę simpľr dicitur ægritudo, faciens corpus simpľr ægrum:sed simpľr sanum est illud,quod est optimę sanū: ergo ei vere debet opponi simpľr ægrum,quod est idem,quod pessime ægrū. Nisi esset,quia pessima ægritudo,quæ est simpľr ægritudo,est(sicut iam dictum est)dispositio naturalis,ideoq; est sanitas appropriata,existens sine dubio vltime distans ab optima sanitate inter dispositiones naturales:vnde ipsa cōuenientius dř pessima sanitas.Sed ægritudo vt nunc,cū sit dispositio cōtra naturam,magis adhuc distat ab optima sanitate,q̃ illa,ideoq; & ei verius diceť opponi:&,sicut illa diciť sanitas in vltimo,sic & ista à Principe vocať ægritudo in vltimo. Ad illud aūt,quod tertio diciť,ꝙ sanū semper, cum fit ægrū vt nunc,oportet,ꝙ transeat per sanū vt nunc,sicut per mediū,dicendū est,ꝙ optime sanum,cum fit ægrum,non pōt transire nisi per mediū,neutrū vt nunc.Nam dispositiones corporū mediorum,quæ sunt sana vt nunc,sunt dispositiones naturales,ad quas non est deuenire,cū accidentaliter transeunt in sibi oppositū.Concedo tñ,ꝙ,sicut sanū lapsum,per vsum boni regiminis pōt fieri optime sanū,sic optime sanum , per vsum praui potest peiorari & fieri sanū lapsum:sed,cum hæc deductio paulatim fiat,donec per assuefactionē transeat in habitū,non erit medium trāsitus ad ægritudinē,quæ fit magis subito.Non sunt ergo sana lapsa,s.sanum vt multum,& sanum vt nunc,quod est duplex,s.neutrū simpľr,& ægrum simpľr,media extremorum circa idem subiectum,qđ.s.transeundo de alio extremorum in alterum deueniat ad pdicta,sicut ad media:sed existentia circa alia subiecta ab illo,

B circa quod alteranť extrema,dicuntur media,quia eorū dispositio naturalis propinqua est in natura vtriq; talium extremorum,& per talia media non transeunt talia extrema. Omnis ergo dispositio media inter optimā sanitatē & ægritudinē vt nunc,eiusdē subiecti transmutabilis existens,dř neutralitas vt nūc,quā ſm diuersas partes suæ latitudinis ꝓportionari concedimus dispositioni corporū sanorū lapsorum,s.sani vt multū,neutrius simpľr,& ægri simpľr:quibus ēt cōpositis vt extremis ad ægritudinem vt nunc,fit in transmutatione contingeť.

Restat autem adhuc duo inquiri de corpore optime sano,quibus adiunctis ad ea,quæ diximus super expositione corporis simpľr sani,iam sufficienter habitū erit de corpore optime sano. Primum est,vtrū optime sanum corpus sit reperibile in rerū natura.Secūdum,si reperibile ēt,vtrum tm̄ vnum,vel plura simul. Dicamus

Scđo huius tex.7.& 8. igitur de primo,ꝙ Gal.sensisse videť ipsum reperiri nō posse,cum in caplo de signis corporum lapsorū ab optima sanitate diuisit latitudinem totius sanitatis in tres partes,quarū nullam voluit esse optimā sanitatē,sicut in fine illius capituli per epilogum manifestat. Ait ēt in eodē,ꝙ,si corpora,quæ sunt in latitudine sanitatis,non distinguerentur per sensum,sed ſm veritatē & ipsam rei naturā,periculum esset sempiternæ pasśiōis irrepere dogma: quasi dicat,eum nulla corpora sint illius optimæ sanitatis,quā diximus,imo oīa ſm veritatem sint ægra respectū illius, non oportet,ꝙ dicamus ipsa sana esse,qn̄ tm̄ sunt in illa optima sanitate,sed dicamus ēt illa esse sana,quæ sensibili

C ter non habent operationes læsas.Si enim non ita diceremus, tūc scīa medicinæ esset de corporibus semper ægris,

3. hui⁹ t.31. quod esset absurdū,& cōtra diffinitionē medicinæ. Videť ēt & hoc idē voluisse capitulo de causis correctius corporis lapsi ab optime sano in natura cōmuni,ait.n.ibi nullum corpus hře optimas operationes vniuersas. Hali

secunda tō. cōmen. 24. quoq; manifeste dicit super finē capľi de signis corporis optime sani, & lapsorū ab optime sano,super illo,Signa vero eorū,quę sanātur,corporū &c. ipsum nō esse inuentū in natura. Dicit ēt hoc idē super capitulum signorum

tract. de te/sti. com.11. optime cōplexionis,sumptorū à musculis:vult.n.illā non esse inuentā in natura,sed esse regulam in intellectu,cui

li.1.de regi. cōparātur reliqua,sicut extrema medio cōparātur,&ad illud dicunť. Adhuc aūt ad idē Gal.in prima particula

san.nō lōge à principio. sanatiuæ methodi dicit,ꝙ sanitas alia est optima & perfecta & summa,alia defectiua & nō certa & non perfecta,q̃ & latitudinē habet multā. Deinde dicit,ꝙ simpľr sanitas & perfecta,quæ certisśimā habet eucrasiā,aut nunq̃ fuit in aīalis corpore,vel,si vnq̃ fuit,neq; pusillo neq; instanti tpis permansit,in ictu oculi in vnoquoq; momēto alterata tum,ꝓpter cōtinuas mutatiōes factas in ætatibus , tum ꝓpter eas,quæ fiūt à sex rebus necessario alterātibus.

Nos aūt ostēdemus primo debere ipsum inueniri , ſm quod medici intēdere habēt de illo: deinde auctoritatem Gal.& Hali cōtrariā exponemus. Dicamus ergo,ꝙ cōplexio , q̃ subesse pōt speciei humanæ,multæ latitudinis

pria primi ca.de ꝯple. est,sicut dicit Princeps,quæ tota latitudo dř æqualis per cōparationē ad cōplexionē oīum aliarum rerū,ꝓpterea, quia vicinior est alijs æqualitati certæ,quā primo diximus irreperibilē esse.Sed in hac latitudine vñ,quæ tantæ va stitatis fuit,est aliquā cōplexionem reperire(sicut ostēdemus)quæ dř æqualis per cōparationem ad oēs alias illius

D latitudinis,quæ est media inter duas extremitates huius latæ cōplexiōis:& hæc est illa,quæ nō solū potest recipere formā humanā,sed eā melius saluare,& omne opus eius,sicut iam diximus:ꝓpter quod corpus eā habēs optime sanū dictum est.Hanc vero cōplexionem medialem esse reperibilē in natura ostēditur per hoc,q̃a,si extrema illius latæ cōplexiōis sint reperibilia in natūra,tūc & mediū reperibile debet esse,ad mediū enim refertur extre

li.1. cap.32. ma.Probatum est postea in arithmetica Boetij oēs species inæqualitatis à principio sui generis,s.ab equalitate,ꝓcedere,quasi radicis & matris vim obtinente,& in candē rursus resolui:quod,nisi prolongare timeremus sermonem,plane ostēderemus in numeris. Quod Gal.ēt inspiciens verum esse,in primo libro de cōplexionibus arguit

capitu 3. quosdā,qui dimiserūt ponere cōplexionem æqualē,ac si ipsa nō reperireť,neq; ꝓcederet alias in bonitate & potentia,dicēs,ꝙ ipsi dimiserūt & meliorē & antiquiorē in natura,respectu cuius dř oīs alia cōplexio vel calida,vel frigida,vel humida,vel sicca. Item Boetius in tertio de cōsolatione ostendit,ꝙ,si in aliquo genere est aliquod imperfectum , in eodem aliquod perfectum necesse est esse:etenim sic ait, Perfectione sublata , vnde aliud imperfectum extiterit,ne fingi quidem potest,sola nanq; diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Propterea nec est verum,nec verisimile naturam vniuersalem,quæ facit esse hanc speciem & naturam humanam,in melioribus illius naturæ humanæ defecisse , cum ipsa in omnibus intendat , quod melius,neq; intentione sua frustretur, nisi aut defectu materiæ ,'aut eius ineptitudine non recipientis omnem eius intentionem : qui defectus & quæ ineptitudo in materia , vnde homo generatur , poni non potest. Amplius natura vniuersalis , sicut &

Plusq̃ Cō. C ij particularis,

particularis, in necessarijs non deficit, sicut & in superfluis non abundat. Sed maxime necessariũ est optime sanum
corpus ad regimen ciuile hoĩum, qm̃ talem hoĩem concomitatur esse sapientissimũ, & hr̃e omnem perfectioné, E
quæ hoĩ deputatur ẽm naturã (sicut docuit Gal. in p̃mo de cõplexionibus) hoc aũt maxime necessariũ est in mun-
do, qm̃ hæc talis maxime est p̃ncipantis naturæ, cui per naturã debet̃ imperiũ & dñatio ac directio. Adhuc etiã
de nõ ente nõ est scĩa: sed de hoc corpore optime sano habet̃ scĩa apud medicos, nã medici dant intentioné eius ex
cõcomitãtibus ipsum, vt Gal. secũdo de cõplexionibus docet ipsum cognosci, & silr̃ in hoc libro. Dicunt ẽt ipsum
cõseruari, vt Gal. in hoc libro, & in libro de cõseruatione sanitatis, & Princeps, & reliqui. Fecit quoq; Gal. vnam
particulam de optima habitudine corporis, in qua dedit scĩam de optime sano corpore. Nec põt quis dicere, ꝙ sit
opinabile, sicut chimera, nã tunc accidẽtia & passiones illius nõ fuissent scita, neq; causæ illarũ passionũ, neq; etiã
sibi cõpetentia ad cõseruationẽ, cum oĩs nostræ scĩæ principium sit à sensu. Nos ẽt talia corpora optime sana, quę-
dam, licet non multa, videmus, & in diuersis regionibus orta, quæ totis ętatibus vitæ suæ sint sana, & habẽtia oẽm
mediocritatẽ, de qua dicunt libri medicorum, & per hoc sapientiã & industriam & ingeniũ ad omne, quod est ex
ipsa aptitudine naturali. Neq; est fortassis incõueniens in distẽperatis regionibus talia corpora haberi, sicut &
à distẽperatis aliqualr̃ parentibus. Potest. n. in corporibus distẽperatis humor tẽperatus, ex quo fit semen, cõtineri;
sicut & in tẽperatis distemperatum haberi, sicut apparebit caplo de signis cõplexionũ cerebri. Est tñ talia corpora F
maxime inueniri in regiõibus ęqnoctialibus ẽm Principẽ, p̃pter aeris tẽperiẽ in illis locis: ẽm aliquos aũt maxime
in quarto climate: ẽm aliquos vero in climate quinto. Sed quolibet istorũ duorũ magis æquinoctiũ videt̃ tẽ-
peratũ, sicut post ostendemus. Vnde & Gal. ait secũda particula sanatiuę methodi, ꝙ eucratissimũ corpus, & quod
in cõstitutione sui sit sine q̃rela, nõ inuenit̃ in distẽperatis regionibus. Sicci. n. sunt & subtiles & cutẽ solidã haben-
tes, q habitãt in calidis regionibus, vt in Aegypto & Arabia: inęqualis vero craseos sunt, vt exteriora qdem eis sint
frigida, interiora vero vltra, q̃ oportet, calida, q habitant in frigidis regionibus, vt Celtæ & Scythę. Deinde dicit,
Optima vero multa corpora inueniunt̃ in nostra velut eucrata regione, sed maxime, velut eucratissima, in patria
Hipp. hæc aũt regio Græcia fuit (sicut putamus) quę qdem est in eodẽ climate cũ Roma, hoc aũt est quartũ cli-
ma. Sunt aũt ideo pauca talia corpora, qa, sicut attingere mediũ in vnaquaq; rerũ difficile est apud nos, qm̃ faci-
le qdem est diuerti à signo, difficile aũt signum inuenire (sicut in Ethicis dr̃) sic ẽt est difficile hoc naturæ attingere
vere mediũ ĩ cõplexione, multis ei refragãtibus: p̃pter quod natura paucissima dedit nobis corpora optime sana.

Quod aũt Gal. innuit in summa de signis, & in summa de causis, adhuc & in libro sanatiuæ methodi, nullũ cor-
pus optime sanũ esse, ideo fuit, qa nullum sibi vr̃ optimas hr̃e operationes vniuersas. Cuius cã est, qa, cum corpus,
imo ẽt vnicum ex mẽbris eius multas habeat virtutes & operatiões, ad quas cõplẽdas vtit̃ cõplexione sua, vel sua
ęqualitate, quasi instr̃o: nulla aũt virtus vtit̃ eodẽ tẽpetamẽto ad suũ opus cũ alia virtute (sicut Gal. ait in sexta par-
ticula de morbis & accidẽtibus) ĩpoſſe est ẽm vnũ mẽbrum multas ex eis optimas fieri, ĩpoſſi existẽte ipsum diuersa
tẽperamẽta simul sortiri. Contingit ẽt de necessitate ex mutatione cõplexionis in ętate aliquã virtutẽ sortiri suum G
tẽperamẽtum, quo vtit̃ ad opus ẽm meliorẽ modorũ: aliã aũt aliqualr̃ amittere p̃prium tẽperamẽtum, quo vteba-
tur, Sicut, virtus motiua cũ in pueritia esset debilis ex sup̃flua humiditate, cũ illa humiditas minuet̃ ex processu ad
virilitatẽ, fiet fortior eius operatio: alia aũt operatio, quæ humiditate dominãte valebat, peiorabit̃. Vnde hac cõsi-
deratione nullũ corpus habet optimas operationes vniuersas, nec ẽt ista cõsideratione est reperire optime sanũ cor-
pus. Et sub hac intentione dicebat in salubriũ negocio, ꝙ optima sanitas aut nunq̃ fuit in aĩalis corpore, aut neq;
pusillo, neq; instanti tẽporis permãsit. Ait. n. ibi, ꝙ, sicut differunt actiones, sic & moderationes, qbus vtunt̃: quare
& sic differunt sanitates, siquidẽ sanitas moderatio quædã est: sed illa moderatio est in cõtinua variatione p̃pter il-
lud, quod prius dixit: quare aut nunq̃ fuit optima, ẽt ad vnam operationẽ, aut, si fuit, non permãsit. Possunt tñ me-
dici appellare optime sanum corpus largius, s. quod ex optima eucrasia & coæqualitate à gñatione habita, est sem-
per sanũ, ẽm quod est melius possibile naturę: & hoc modo nõ erit incõueniẽs esse optime sanũ corpus. Atten-
dendum tñ, ꝙ Gal. in prima particula sanatiuæ artis oĩno videtur sanum semper irreperibile iudicare. Cum. n. ibi
dixisset, ꝙ sanitas quædã est optima & summa, quæ qdem est, sicut in puncto: quædam defectiua, quæ & latitudi-
nem multam habet: deinde dixisset, ꝙ liber de custodia sanitatis loquit̃ de sanitate, quæ est ẽm latitudinem, & non
de ea, quæ est summa, eo, ꝙ est aut nõ inuenta, aut est sicut in puncto pertransiẽs, dixit, ꝙ sanitas, quæ est ẽm latitu-
dinem, duplex est, Hęc quidem eucrata & sine querela, vt ad sensum, in qua non amplius, q̃ oportet, corpora sunt
calida, vel frigida, vel humida, vel sicca, vt habitudo bene carnosorum, quæ in medio est tenuis & multũ carnosæ H
habitudinis: Hæc aũt velut discreta & cum querela, in qua maxima est differẽtia ab optima, non tñ sensibilis est
p̃pter paruitatẽ: ideoq;, vt optimam, eã adhuc laudamus p̃pter operationes. Ex quo palã videt̃, ꝙ hic subdistin-
xit sanitatem, ẽm ꝙ abstrahit ab ea, quæ simplr̃, & ea, quæ vt nunc: & abiecta (sicut videtur) ea parte sanitatis sim-
pliciter, quæ facit sanũ semper, sicut irreperibili existente, vel quasi punctualiter transeunte & nõ habente latitu-
dinem, videt̃ velle per eam, quæ est eucrata & sine querela vt ad sensum, illã sanitatẽ, quæ corpus facit sanũ vt mul-
tum: hoc enim nõ est ẽm veritatem eucraton & sine querela, sed ad sensum tale (sicut infra patebit) quod dicit per
cõparationem ad punctualem: Per eã autẽ, quæ est valde discreta & cum querela, videt̃ velle eam, quæ facit sanũ
vt nunc: p̃pter quod dicit, quod in ea est maxima differẽtia ab optima, sed tñ non est sensibilis p̃pter paruitatem:
quod quidẽ dixit per cõparationẽ ad ægritudinem vt nunc: p̃pter quod continuo subiecit, ꝙ eam cõstitutionẽ,
in qua nõ dolemus, neq; in secularibus negocijs ĩpedimur, vocamus sanitatem, & nõ solum eam, quę summa est:
& quod tunc dicimur infirmi actionibus, cũ præter naturã sui ipsius vnusquisq; nostrũ est, & non cũ cõparat̃ alij.

Sed (sicut videt̃ mihi) inconueniens est dicere, ꝙ sanitas irreperibilis vel punctualiter transiens, sit illa, quæ facit
sanum semper, quia illud, de cuius proprietate est non esse, improprie dicitur facere sanum semper, propterea,
quod nihil prohibet eam sanitatem, de qua dicit, quòd est eucraton, & sine querela vt ad sensum per compara-
tionem

A tionem ad punctualem, iterum subdiuidi in eam, quæ facit sanum semper, & eam, quæ facit sanum vt multum, vt talis sit cõparatio huius ad illã, qualis illius ad punctualẽ. Ostendemus ẽt modo, vtrũ plura simul talia corpora esse contingat. Videt̃. n. aliquibus in vno tpe non inueniri nisi vnum, p hoc, φ dñt ipsum esse maxime eucraton & maxime coæquale: quod aũt per superabundantiã dicit̃, vni soli cõuenit, sicut dicunt. Quibus dicemus super latium hr̃e expositiones duas, vt albissimum, i. cæteris albius, &, sub hoc intellectu quod per superabundantiam dr̃, vni soli cõuenit: alio modo, i. quo nihil albius, &, sub hoc intellectu quod p superabũdantiã dr̃, potest pluribus cõuenire: hac. n. expositione dr̃ elementũ minima corporis particula, cuius est elemẽtũm: nã minime particulæ in sunt quatuor generum. Propter quod dicemus, φ eadẽ rõne, qua aliquę partes elementorũ cõmiscent̃ hac cõmistione æquali, eadẽ rõne in eodẽ tpe possunt cõmisceri aliæ quædã partes ipsorum sub eadẽ cõmistione æquali: nec erit, ppter hoc æqualitas eadẽ numero cũ priori, qm̃ subiecto differt, i. elementorũ particulis. In eodem aũt gradu illius equalitatis duo aut plura indiuidua cõuenire fortasis impõle videt̃ (siquidẽ hanc æqualitatẽ intelligamus, i. punctualem) aut ex regione, aut aere, aut ętate, vita, vel moribus acqsitis non sĩlibus cõplexione eorũ diuersificata in gradu æqualitatis, cuius multa est latitudo. Sunt. n. (sicut infra dr̃) tres partes latitudinis sanitatis, quarũ vnaquęq; (sicut asserit) latitudinẽ multam habet. Deinde, cũ declarauit corpus sanũ semp, declarat sanũ vt multũ, & dicit, VT MVLTVM VERO & c. i. corpus sanũ vt multũ, est illud, quod modicũ lapsum habet ab optima sa-

3.1.cap.2. nitate: & hoc intẽdebat, cũ dixit, Quod ab optima cõpositiõe derelictũ est, nõ tñ multũ. Assumpsit. n. cõpositionẽ

B φ sanitate, sicut in libro de morbis & accidẽtibus, cũ sanitatẽ diffiniuit: ostendit. n. φ sanitas est cõpositio ſm naturam, faciẽs actionẽ. Cum. n. mẽbra sint instrumẽta virtutũ ad operatiões suas, oportet sanitatẽ esse dispositionem instrumẽti, qua instrumentũ melius deseruit virtuti, sicut ægritudinẽ esse dispositionẽ eius, cũ qua deficit in operatione: hæc aũt dispõ instrumẽti mala vel bona ad opus, nihil est aliud, nisi ipsius cõpositio bona vel mala respectu opis. Est aũt ista cõpositio duarũ specierũ, sicut & duarũ specierũ sunt mẽbra: est. n. qdã cõpõ mistionis, q̃ fit p altę rãonẽ vniuscuiusq; mistorũ ab alio, qualis est mistio elemẽtorũ in mẽbro cõsĩli, & in hac puenit̃ ad vnitatẽ, φ est cõplexio: alia est cõpõ vnitatis absq; alteratiõe cõpositorũ, qualis est cõsilium in organico, & ĩ hac puenit̃ ad vnitatẽ, quę est forma: in oĩ. n. cõpõne debet pueniri ad aliquã vnitatẽ. Est aũt & hic intelligẽdũ, φ à gñatione siue à natura insit ei paruus hic lapsus p ea, q̃ superius dicta sunt. Remiscẽdũ est, φ hæc diffinitio, quã dedit de corpore vt multum sano, nõ est dicẽs qd est de eo, quod dicit vt multũ, sed dicit de eo, ppter quid, sicut supra fecit de semp sano: qa. s. dicit, φ est derelictũ ab optimã cõpositione non multũ, cum ipsum sit illud, quod, ppter eucrasiã & naturalem cõpositionẽ, paulo peiorẽ optimã, habet, vt sit sanũ non in oĩbus, sed in pluribus tẽporibus suæ vitæ, q̃tũ est ex ipsa aptitudine naturali, qm̃ natura & eius sanitas est ei optima q̃tum ad sensum dictũ. Est aũt ipsum etiam simplr̃ sanũ medicorum iudicio, qui in talibus & similibus credunt sensibus, in ipsis fortasis errantibus: dicit nãq;

1.hui^tex.6 Gal. de illo in summa de signis, φ & ipsum læsum est ſm veritatem, non tamen sensibile hoc: vnde, quantum ad sensum, optime sanum est, non enim discernit sensus inter ipsum & optime sanum vere, sed discernitur hoc ab il-

C lo per minus posse repugnare ægris causis, sicut ibi dicet.

VIDETVR AVTEM aliquibus ipsum esse sanum vt nunc eadẽ ratione, qua neutrum simpliciter, & ægrum simplr̃, pptereà, quia cũ ex suo lapsu naturaliter aptũ sit aliqualiter ægrotare, vr̃ esse sanum ſm determinatum tẽpus, sicut illa, licet sua sanitas durabilior sit in pluri tpe, q̃ illorum. Adhucẽtiã quia oĩs sanitas aut est optima, aut lapsa ab optima: optimã aũt esse diximus, sanitatẽ simplr̃, lapsam aũt sanitatem vt nunc: sed sanitas corporis sani vt multum, est lapsa ab optima: igit̃ videt̃ sanitas vt nunc. Dicunt ẽt Gal. hoc innuere in sermone de sano vt nũc, cum dixit, Quod est eucraton, & coęquale, verũtamen nõ ſm optimã &c. & nõ dixit ſm parum diminutã ab optima. Nisi esset, φ, sanũ vt multum licet videatur sanũ ſm determinatum tp̃s, quia tñ determinatio tpis suæ sanitatis est per aptitudinẽ ægrotãdi minimã valde, neq; discernibilem p sensum, neq; de facili ducibilem ad actũ, reputat̃ quasi nulla. Longitudo quoq; duratiõis suæ sanitatis facit ipsum posse dici sanũ, plusq̃ ſm p̃sens tempus: quare non põt, pprie dici vt nunc sanũ. Ipsum quoq;, licet nõ sit optime sanum ſm veritatẽ, vr̃ tñ esse ſm sensum: ideoq; apud medicum iudicabile est simplr̃ sanum. Cum ergõ Gal. dixit, φ sanum vt nunc, est eucratũ & coæquale, nõ tñ ſm optimã &c. intellexit p optimã eã, quæ est hic ſm veritatẽ, & eam ẽt, quę sic vr̃. Sed dicamus rursus, φ, vbi nos habemus, sanum vt multum, translatio, q̃ ex Arabico, habet, sanũ in pluribus dispositionibus. Hali vero

co.2.trac.2. exponit hoc, & dicit, φ Gal. intelligit p dispõitiones operationes, ætates, & regiones, & sĩlia, vt dicat̃ sanũ in pluribus dispositionibus, i. sanũ in pluribus operationibus, & in pluribus ætatibus, & in pluribus regionibus, & his si-

D milibus. Sed, qm̃ operationes sunt ex rebus naturalibus, ætates aũt sunt ex rebus annexis naturalibus, regiões vero ex rebus nõ naturalibus, cũ sint ex rebus, à q̃bus pẽdet aeris ĩmutatio, nõ põt esse, quin p sĩlia intẽdat aut reliquas res naturales, vt dicat̃ sanũ in pluribus operationibus, & sĩlibus, i. in elemẽtis, & humoribus, & cęteris. Aut intẽdit reliquas res pẽdentes cũ naturalibus, vt dicat̃ sanum in pluribus ætatibus, & sĩlibus, i. in pluribus coloribus, & sexibus, & habitudinibus. Aut intẽdit reliquas res nõ naturales, vt dicat̃ sanũ in pluribus regionibus, & sĩlibus, i. pluribus naturis aeris, pluribus cibis & potibus, pluribus exercitijs & quietibus, & cæteris ad hunc modum. Sed hoc totũ error est, palã est. n. φ nõ potest intelligi sanum vt multum, esse sanum in pluribus operationibus vel pluribus mẽbris. Nam, si aliqua pauca habet ægra reliquis existentibus sanis, tunc potest dici neutrum secundi significatum: aut fortasis, si illa pauca essent ex principalibus, potest dici ægrum semper. Si aũt quis dicat, φ, cũ dr̃ sanũ in pluribus operatiõibus vel mẽbris, nõ intelligat̃, φ in alijs sit ægrum, sed φ in eis sit lapsum paruo quodã lapsu. Dicemus illi, φ, ẽt si oĩa mẽbra & operationes sunt lapsa paruo quodã lapsu, adhuc dicet̃ sanũ vt multũ, nedũ qñ aliqua tm̃: quare vr̃ debere intelligi, φ illud est sanũ vt multũ, quod est sanum sanitate parum lapsa, nõ quod est sanum ſm plura membra vel operationes. Lapsus autem eius aut est in consimilibus, aut in organicis, aut in vtrisq;: & his aut omnibus, aut pluribus, aut maxime dominantibus, sicut in omnibus lapsis ab optime sano contingit

dicere:aut ipſum ſanum ſm plures humores & ſpiritus rediret in ſimile ſupradicto. Sed dicere corpus ſanum ſm plures complexiones ſtultum videt̃:ſimiliter quoq; ſm plures colores,& habitudines, & ſexus:nã omne corpus ſanũ deberet eẽ ſanũ ſm aliquã cõplexionẽ,ex qua ſequit̃ & color appropriatus,& habitudo appropriata,& ſexus appropriatus. Intelligi quoq; ipſum ſanũ ſm plures ętates iam ſuperius reprobatũ eſt. Manifeſtũ eſt ergo, quòd non põt intelligi apud aliã translationẽ per diſpõnes neq; res naturales,neq; cũ eis pendentes. Adhuc aũt ipoſſe videt̃ per diſpõnes intelligi res nõ naturales,ſ.aerẽ,cibũ potũ,motum quietẽ,ſomnũ vigiliã,inaniuonẽ repletionẽ,& accidẽtia aĩæ:nam tũc intelligeret̃ corpus ſanũ ſemper ſanũ in oĩbus diſpõnibus,i.in oĩ modo aeris,& cibi,& potus,&c.hoc aũt falſum eſt,qa tunc nõ indigeret tale corpus aere cõſeruãte. Quęcũq;.n.ex rebus nõ naturalibus cuiuſcũq; modi,& cuiuſcũq; q̃titatis & qualitatis,approximata nõ põt ei nocere,cũ ſit ſanũ in oĩbus illis:hoc aũt abſurdum. Adhuc aũt ĩproprie videt̃ dictũ,ꝙ corpus dicat̃ ſanũ ſm aliquã rerũ non naturaliũ,vt ſm aerẽ, vel ſm cibũ,ꝓprius.n.dr̃ cibus ſanus ad corpus vel ſm corpus, q̃ corpus ſanũ ad cibum vel ſm cibũ : cuius cauſa iam ſuperius dicta eſt. Amplius aũt corpus ſanũ vt multũ,lapſum eſt ab optima ſanitate aut verſus caliditatẽ, aut frigiditatẽ,aut humiditatẽ,aut ẽt ſiccitatẽ:ſed,ſi eſt lapſum verſus caliditatẽ,tũc male ſe habet ad res calidas,& bene ad frigiditas,nã diſtẽperatũ male ſe habet ad ſiľe,bene aũt ad cõtrariũ:ergo nõ erit ſanũ in pluribus diſpõnibus,nã in totidẽ erit ęgrũ in quot id eſt ſanũ. Item optime ſanũ corpus nõ eſt ſanũ ſm oẽs iſtas res nõ naturales iſto mõ,nam nõ eſt ſanum niſi ſm tẽperatas ex eis,ſm diſtẽperatas vero diſtẽperat̃ & ipſum: quare nihil eſt,quod expoſuit Hali. Melius eſt ergo ſanũ intelligere vt multũ,p relationẽ ad tp̃s,ſicut ſanũ vt nũc,i.ſanũ in pluribus tẽporibus cuiuſq; ętatis. Quia.n.eſt paucus lapſus in eo ab optime ſano,potẽter,licet nõ potẽtiſsime,ſe tuet̃ ab oĩbus ęgris cauſis,ꝓpter eſſe fere in medio extremorum,ita ꝙ raro ſuccũbit illis,& in paucis ſuarũ ętatũ,qa non niſi magnis cauſis & fortiter ĩprimẽtibus,quas raro contingit euenire. Quare poſſet fortaſsis p plures diſpõnes intelligere plures ex cauſis alterantibus,vt excipiant̃ ſolũ fortiter alterantes,ſm quas cõtingit ęgrotare,non.n.ab oĩbus qualitercũq; ipſum alterantibus ægrotabit,ſed à fortiter. Quare iſto modo poterat intelligi ſanum in pluribus diſpoſitionibus cauſarũ alteranuũ:ſed ille modus habet improprietatem,quam ſupra diximus.

Aegrum vero corpus ſimpliciter eſt, quod ex generatione aut eſt diſtemperatum in his,quæ ſimiles habent partes,aut non coæquale in organicis,aut vtriſq;. Aegrum vero vt nunc,eſt corpus ægrotans in tempore,in quo dicitur tale exiſtens: manifeſtum eſt aũt,ꝙ & hoc ſecundũ tempus,quod dicitur ægrum,aut diſtemperatum eſt in ſimiles habentibus partes,aut inæquale in organicis ,aut vtriſq;. Et ſemper quidem ægrum eſt,quodcunq; ex generatione diſtemperatũ exiſtens in ſimplicibus & primis particulis,aut omnibus,aut quibuſdam,aut maxime dominantibus:aut in organicis valde inæquale:ſimiliter vero & in his aut omnibus,aut quibuſdam,aut maxime dominantibus. Vt multum vero ægrum eſt corpus,ab huiuſmodi quidem malitia derelictum,nondum vero in medio conſtitutum.

Inſalubre vero ſimpliciter eſt corpus,quod ab ipſo ortu naturæ vel in conſimilibus partibus malam habet temperaturam,vel in inſtrumentarijs incõmenſurationem, vel vtrunq; vitium. Inſalubre vero nunc eſt corpus , quod eo tempore,quo tale dicitur , ægrotat:neq; obſcurum eſt,ꝙ & hoc ipſum eo,quo dicitur tempore ægrotans,vel in conſimilibus malam habet temperaturam,vel in inſtrumentarijs incõmenſurationem,vel vtrunq;. Eſt vero & ſemper inſalubre,quod ex ipſo naturæ ortu vel peſsimam habet temperaturam in ſimplicibus & primis particulis omnibus,vel aliquibus,vel his,quæ obtinent principatũ:vel in inſtrumentarijs incõmenſuratum exiſtit:ſimiliter autem in his,vel omnibus,vel aliquibus,vel illis,quæ obtinent principatum. Vt multum vero inſalubre eſt corpus,quod ab huius quidem vitio recedit,nõdum tamen mediocritatem attingit.

Cum declarauit de corporibus ſanis,declarat de ægris, & dicit, AEGRVM VERO &c.i. ſed ęgrum corpus
ſimpl'r eſt illud,quod eſt gñatum aut cũ diſtẽperautia conſimilium , & hoc eſt in cõplexione:aut eſt gñatum cum
lapſu & inæqualitate organicorũ,& hoc eſt aut in cõpoſitione,aut vnitate:aut eſt gñatum cũ lapſu vtrorũq; mébrorum ab optima cõpoſitione. Et notificauit corpus ęgrum cũ hac diſiunctione,aut, propterea ꝙ corpus non dr̃ ſanum,niſi & conſiĩa,& organica eius ſint ſana,quaſi integrata ſit ſanitas eius ex ſanitate vtriuſq; ſpeciei membrorum. Vnde,ſicut ad deſtructionẽ domus non eſt neceſſariũ deſtrui ſimul tectũ & parietem & fundamentum, ſed ſufficit alterã iſtarum partiũ deſtrui,ita ad ſanitatis priuationẽ à corpore,& ſtabiliendũ ęgritudinem in eo,ſufficit,ſi vnum genus mẽbrorum factũ ſit inęquale ad opus. Propter quod ſufficit ſibi dicere aut hoc aut illud diſiũctiue,nec fuit neceſſarium dicere hoc & illud copulatiue. Et aggregauit hæc duo nomina , diſtemperatum & inæquale,per diſiunctionem ad intentionem generis,ꝓpter cauſam dictam capitulo de corpore ſano,

SED DICET aliquis ſanum & ęgrum eſſe cõtraria,cõtraria vero ſub eodẽ genere poni,& illo diffiniri,quod hic non videt̃ obſeruatũ. Niſi eſſet,ꝙ non oĩa duo cõtraria ſunt in eodẽ genere ꝓpinquo,ſed quædã ſunt in diuerſis generibus,quędã aũt ſunt ipſa genera oĩum contrariorũ,& nõ in genere,ſicut dicit Ariſt. in poſtp̃dic. Liberalitas enim & auaritia ſunt in diuerſis generibus propinquis,ſ.illud in virtute,& hoc in vitio:bonum aũt & malum ipſa ſunt genera omnium,quæ ſunt in cõtrarietate:ſanum vero & ęgrum ſic opponũtur,vt liberalitas & auaritia, & oĩno ſicut medium & extremũ : ꝓpter quod in diuerſis ꝓximis generibus collocari accidit,ſicut illa. Eſt aũt hic attentione dignum,ꝙ illud corpus dr̃ ſimpl'r ægrũ,quod eſt ęgrũ ęgritudine,q̃ dr̃ ſimpl'r ęgritudo:hęc aũt eſt illa diſpõ naturalis,quæ vltime lapſa eſt ab optima ſanitate:pp quod oportet ĩtelligere,ꝙ eſt vltime diſtẽperatũ ex generatione in his,aut illis &c. Sed ſiluit hũc gradum ſupremitatis ibi,quia non cõpetebat æqualiter ſic vltime

lapſum

A lapsum esse ab optima sanitate, oĩbus suis modis, i. semper ægro, & vt multum ægro, expectans illud apponere, cũ infra loquetur de modis eius, vt per illud asignet differẽtiam inter eos, sicut superius diximus de simpliciter sano. Sciendũ est, ꝙ, q̃uis dispositio accidens contra naturã, ea scilicet, q̃ ęgritudo vt nunc dicit̃, sit magis elongata ab optima sanitate, q̃ ea, quæ dicta est, non tñ dicitur simplr̃ ægritudo, sed habẽti tñ. Nam vna & eade dispositio non naturalis, siue idem lapsus cõtra naturã, q̃tum ad gradum vnum cõparatus, est ægritudo, ad alterũ vero est neutralitas, sicut Gal. infra dicturus est capitulo de signis corporũ neutrorum: imo is ad aliquem cõparatus vix est exitus à latitudine suæ sanitatis. Non ergo põt dici simplr̃ ægritudo, sed habenti eã, qui sub illa sensibiliter læditur per cõparationem ad seipsum prius: quæ, qm̃ non stabiliter adhæret tum, ꝑpter esse aduentitiam, tum propter corporis promptitudinẽ seu pronitatem ad dispositionẽ naturalem, quam dimisit, sicut in sui natura, dicta est ægritudo ẽm præsens tempus, quo. s. corpus afficit. Aegritudo autẽ simpliciter, est habitus quidam naturalis semper comitans. Lapsus enim naturalis ab optime sano multus existens nõ est ægritudo habenti tñ, sed simplr̃ ęgritudo apud Gal. sicut vere opposita sanitati simplr̃, inter dispositiones naturales: qua q̃dem corpus est simplr̃ ægrum, & nõ ẽm seipsum tñ, priuatione et temporis determinati existẽs tale, & nõ vt nunc tale, aptitudinẽ quoq;, & ipsum habens ad facile pati ab extrinsecis, ẽm quã diuidit per semp, aut vt multum tale, per modũ, quem dicemus memoriter semper tenentibus, ꝙ illud corpus, quod est simpliciter ægrum, est vt nunc sanum, sicut supra dictũ est. Dico ergo,

B ꝙ nõ ab eo respectu, quo simpliciter ægrum dictum est ægrũ, põt subdistingui per multũ, aut semper. Nam, q̃uis in semper ægro, & vt multũ ægro ponat̃ lapsus inæqualis à corpore simpliciter sano, tñ, qa lapsus proprius vniuscuiusq; eorum propter cõnasci, vt habitus, est semper concomitãs illa vsq; ad finem vitæ, vtrunq; esset simpliciter ægrum respectu optime sani. Quare oportet, ꝙ nõ ab actuali & naturali ægritudine, qua est simpliciter ægrũ contra positum simpliciter sano, distinctũ sit in semper ægrum, & vt multum ægrũ, sed ab aptitudine ęgrotandi aut semper, aut vt multum, aliqua alia specie ægritudinis, quæ sit præter naturã ipsius: hoc autem erit ẽm diuersitatẽ sui naturalis lapsus plus vel minus adaptantis: & hãc cõsideratione vocat̃ à medicis corpus ægrotatiuũ, ꝑpter passibilissimum esse oĩum ab extrinsecis accidentibus oĩbus: nihil aliud significantibus per hoc nomen, nisi aptitudinem ipsius ægrotandi. Aegritudo autẽ simpliciter, qm̃ per eam corpus disponitur, est in prima specie qualitatis: aptitudo aũt facile patiendi ab extrinsecis accidentibus, ẽm quam ægrum simpliciter diuisum est in semper, & vt multum, est in secunda specie; qm̃ per eã non disponitur corpus ꝓprie: hæc aũt non dicitur ægritudo, sed ægrotatiuitas, inhærens q̃dem subiecto per illam. Post hæc aũt dicemus, ꝙ, vbi nos habemus, egrum simpliciter, trans latio, quæ ex arabico, habet, ægrotatiuum, quod Hali credidit aliud esse ab ægro simpliciter. Propter quod dixit incurialiter loquens, ꝙ non fuit ostensum à Gal. hoc corpus in eo, quod præterijt de sermone, neq; numeratum in partibus diffinitionis, quia nõ cognouit illud: sed, postq̃ declaratum fuit ei, dixit illud in vestigio loci, in quo peruenit cognitio eius ad eum. Sed fatuitas est cogitare de Gal. ꝙ ipse in inchoatione libri non cognouerit illud cor

C pus. Adhuc, si post inchoationem libri tñ cognouit ipsum in hoc loco, nõ erat ei difficile linire cuncta, q̃ scripserat, vt rursus incipiens numeraret ipsum in partibus diffinitionis, ne videretur aliquid addere, quod in diffinitione nõ esset cõtentum. Amplius, si hoc corpus ægrotatiuũ non est idẽ, quod ęgrum simplr̃, tunc relinqueret Gal. in hoc caplõ determinationẽ ægri simpliciter, nec esset dictũ cõuenienter, ꝙ determinãdo de modis huius, s. de semp ęgro, aut multũ ægro, determinasset de ægro simpliciter, qm̃ nõ sufficit ei sic determinare in corporibus sanis, & ægris, & neutris: quare cõtingeret, ꝙ ab acq̃sitiõe vnius corporis nõ numerati in partibus diffinitionis fieret deperditio corporis numerati. Amplius, hæc diffinitio, quam dedit Gal. de corpore ægrotatiuo, in totum competit simpliciter ægro: ergo est idem secum: non ergo recte intellexit Hali, cum opinatus est mutatione nominis mutationem rei. Deinde, cum declarauit corpus ægrũ simpliciter, declarat de corpore ęgro vt nunc, & dicit, AEGRVM VERO VT NVNC & c. i. sed corpus ægrum vt nunc, est illud, quod est ægrotãs ægritudine præter naturam in aliquo determinato tempore, in quo dicitur ægrum, quasi per ægrotãs intelligatur in hoc loco illud, quod est ægrum ægritudine pręter naturã. Ex quo notãdum est, ꝙ, vbicũq; in hoc libro noĩat ægrotans, intelligit per ipsum ægrũ vt nunc, & nõ aliud genus ægri. Hoc aũt est illud corpus, quod est ægrũ ꝑ cõparationẽ ad seipsum prius, & ita ad seipsum tñ, qa est ægrũ ægritudine, q̃ nõ simpliciter est ægritudo, sed habẽti tñ, ꝑpter id, quod dictum est: q̃, qm̃ nõ est firma neq; stabilis, tũ quia aduẽtitia est, tũ quia corpus in oppositum ꝓnum est, sicut ad sui naturã, illã pro viribus à seipso decurrẽs, facit corpus dici ęgrũ solum ẽm ꝑsens tp̃s, quo. s. ipsum afficit, & ita

D vt nũc: quasi ægrum vt nunc, ẽm ꝙ est habẽs dispõnem cõtra naturã, opponat̃ sano quocũq; mõ dicto, in quo est dispõ naturalis. Si. n. vnum oppositorum inest alicui natura, reliquum nõ põt inesse, nisi ꝑter naturã: &, ẽm ꝙ est ægrum in tpe determinato, opponit̃ simpliciter ægro, quod ꝑuatione additiõis tpis determinati est ęgrum. Sic igit̃ manifestum est, ꝙ sanum vt nunc, & ęgrum vt nunc, eãdẽ habẽt expõnẽ huius dictiõis, vt nunc: nã vtrunq; dr̃ vt nunc tale, ꝑ dispõnẽ, q̃ est nõ simpliciter, sed alicui talis, & nõ duratiua quidẽ existẽs nisi determinato quodam tpe. Sed sanitati vt nunc, accidit nõ durare, ꝑpter de facili cõuerti ad ęgritudinẽ ex inclinatiõe, quã habet ad ipsam ægritudinẽ: ægritudini autẽ vt nunc, accidit nõ durare, ꝑpter eẽ aduẽtitiã, & ꝑpter corpus in dispõnẽ amissam ꝓnum esse, sicut diximus. Deinde dixit, MANIFESTVM EST AVTEM & c. i. manifestum est autem, ꝙ hoc corpus, quod est ægrum secundum determinatum tẽpus, est distemperatum in cõsimilibus, distemperamento. s. ꝑter naturam: & hoc põt esse in natura consimili & propria, s. in cõplexione, aut in natura cõmuni, s. in vnitate: Aut est inæquale in organicis inæqualitate similiter pręter naturam: & hoc põt similiter esse in natura organica & propria, scilicet in compositione, aut in natura cõmuni, scilicet in vnitate: Aut est in vtrisq;, scilicet cõsimilibus & organicis, habens inæqualitatem: & dixit hoc disiunctiue, sicut superius, propter eandem causam, quam ibi diximus. Sed hic inuestigandum est, quare, sicut dixit, quòd corpus sanum vt nunc, est eucraton & coæquale, veruntamen non secundum optimam eucrasiam & coæqualitatem, non similiter dixit hic, quòd corpus

ægrum vt nunc, aut est distemperatum in cõsimilibus, aut in organicis, verũtamen non ẽm pessimam distẽperantiam. Et est sciendum, ꝙ causa huius est, quia ęgrum simplr, & vt nunc, nõ differunt per magis & minus habere ægritudinẽ, sicut sanũ simpliciter & sanum vt nunc, differunt per magis & minus habere sanitatẽ, eo ꝙ ægrũ simpliciter, & vt nunc, non sunt in eadem latitudine sicut illa, sed in oppositis, quarũ vna est naturalis, reliqua præter naturam. Propter quod potius differunt per, hoc quidem habere ægritudinem præter naturam, illud vero ẽm naturam: & simile huius intelligendũ est de neutro simplr, & vt nunc. Adhuc aũt, quia sanũ vt nunc, & sanũ simpliciter nõ coeunt in vnum corpus: sed ægrum vt nunc, & ægrum simplr, coire contingit, eo ꝙ nullum est corpus aliquale à gñatione, quod nõ contingat fieri ægrum vt nunc. Potest ergo contingere, ꝙ ægrum vt nũc, sit distemperatum à gñatione ẽm pessimam distẽperantiam, licet nõ ab ægritudine, qua dicit ægrum vt nunc, nisi nos vocaremus ægritudinem vt nunc pessimam distẽperantiam respectu neutralitatis vt nunc (sicut Princeps vocauit) non tñ adhuc potest dici pessima absolute & simplr, manentibus radicibus supradictis. Manifestum est ergo, ꝙ illud corpus, quod est ægrum vt nunc, est simpliciter aliqd alterum, quod quolibet illi opponit, sicut de sano vt nunc, manifestum fuit duabus solis differentijs intellectis: Quarũ vna est, quia sanũ vt nunc, nõ coit in vnũ nisi cum duobus corporibus, s. ægro simpliciter, & neutro simpliciter: sanũ. n. lapsum, quod est sanũ vt nunc, non coniungit cũ sano simpliciter, quod est sanũ optime: sed ægrum vt nunc põt coire cũ quolibet trium, s. sano simpliciter, & ęgro simpliciter, & neutro simpliciter, propterea, q̃a non est aliquod corpus à gñatione aliquale, quod nõ cõtingat fieri ægrum vt nũc. Secũda vero est, ꝙ idẽ corpus ab vna & eadẽ dispositione, qua sanũ est vt nunc, est ęgrũ simpliciter, vel sanum vt nũc & neutrũ simpliciter, licet nõ vno respectu, tñ nullum corpus põt esse ab eadẽ dispositione, qua est ægrum vt nũc, sanum simpliciter vel ęgrum simpliciter, sed existens ęgrũ vt nunc, contingit esse aliquod illorũ per dispositionẽ, quæ latet apud ipsum, sicut potentialis frigiditas latet apud aquã calefactam. Et attende, ꝙ sanũ simpliciter, & sanũ vt nunc, quoniam sunt in eadem latitudine sanitatis (vt præmonstratum est) differunt in sanitate per magis & minus, sicut albissimum, & minus album: sed ægrum simpliciter, & ægrum vt nũc, qm̃ non sunt in eadem latitudine, ægro simpliciter, existente in latitudine sanitatis (vt Gal. infra dicit) ægro vero vt nũc, existẽte sani in vltimo cõtrarię latitudinis, plus videbunt differre, q̃ ꝑ magis & minus, qm̃ diuersarũ sunt specierũ.

Sed dicet aliquis Nullum corpus vnũ & idem posse simul & semel esse in oppositis latitudinibus, quare nec vnũ & idem esse ęgrum vt nũc & ægrum simpliciter, vel ægrũ vt nunc & sanum simplr. Nisi esset, ꝙ nõ est illud incõueniens, cũ nõ sit hoc ab vna & eadẽ dispositione, sicut ab vna & eadẽ dispositione est aliquod corpus sanũ vt nunc, & ęgrum simpliciter: & cũ non sit hoc ab vtrisq; actu existentibus: est. n. à diuersis dispositionibus, quarũ vna latet sub altera; ꝓpter quod nõ ita contingit ꝓprie aliquod corpus idẽ esse ægrum vt nunc & ęgrũ simpliciter: vel ægrũ vt nunc & sanũ simpliciter, sicut idem contingit esse sanũ vt nunc & ægrum simpliciter. Et, qm̃ idem corpus contingit esse ęgrũ simpliciter & ęgrũ vt nunc, à diuersis dispositionibus, nõ potuit Gal. includere determinationẽ signorum & causarũ ægri vt nunc, in signis & causis ægri simpliciter, sicut inclusit in eis determinationẽ signorum & causarũ sani vt nunc, quod secũ est vnius dispositionis, differẽs ꝑ respectũ tm̃: ꝓpter quod est in hoc libro ꝓprium capitulũ signorum & causarũ ægri vt nunc, cum de sano vt nunc, nõ sit illud. Accidit aũt oĩs hæc difficultas ꝓpter non accipi apud Gal. ægrum vt nunc in eadẽ latitudine cũ ægro simpliciter, sicut sanum vt nunc, cum sano simpliciter accipit in eadẽ. Qm̃ vero nos iudicamus ægritudinem vt nunc, ægritudinẽ ꝑter naturam, nã ægritudo, quæ est à generatione siue à natura, in plus est, q̃ vt nunc, cũ insit vt habitus semp comitãs, sequitur ex hoc, ꝙ nullum corpus põt esse ægrum vt nunc à gñatione siue natura: Corpus autẽ cæci aut claudi, sic orti, vel eius cõsimile non diceret ægrum vt nunc, sed potius neutrũ simpliciter in secundo significato reliqua habendo sanaĩmo habẽdo multum distemperata, vel multum inæqualia, nõ solum oculũ vel pedem, sed et oĩa mẽbra, aut pleraq;, aut maxime dominantia, dicet semper ægrum (sicut in sequẽtibus patet) & nullo modo ægrum vt nunc. Nec equidẽ dicit habere sensibilem læsionẽ in operationibus ille, qui natus est cæcus aut claudus, aut in quibuscũq; alijs mẽbris deficiens, cum operationes illorum mẽbrorum non habuerit aliter à natura, qñ. s. comparat sibi ipsi, sed non qñ comparatur corpori optime sano. Sanatio quoq; talit corporis non est, nisi eius reductio ad melius, quæ est de genere conseruationis, sicut dicetur in summa de causis.

Dubitabit aũt aliquis circa notificationem, quã dedit de corporibus ægris. Dictum. n. eius cũ hãc disiunctione, aut, palã innuit, ꝙ corpus dicit ęgrum, si sit habẽs multã distẽperantiam in cõsimilibus tm̃, organicis saluis existẽtibus, nã ꝓpositio disiunctiua verificatur quacũq; parte existẽte vera: sed hoc tale est neutrũ secũdi significati: quare idem erit medium & extremũ, quod absurdum videtur. Et hæc est dubitatio cõmunis ꝓ vt nunc ægro, & pro simpliciter ægro. Absoluemus aũt hanc dubitationẽ dicentes ad cõplemẽtum huius solutionis, primum oportere scire, vtrũ ægrotatio in cõsimilibus tm̃, sit aliqñ sufficiens ad faciẽdũ totũ corpus ægrũ vt nũc, cũ corpus hoc habens videat neutrũ vt nunc secũdi significati. Ad quod dicendum est (sicut dicit Gal. infra capitulo de signis) Sensibilis operationum læsio distinguit ægritudinẽ vt nunc, ab alijs dispositionibus, quæ nõ sunt ægritudo vt nunc: & hoc dico, q̃tum ad mẽbrum vel mẽbra, in q̃bus est illa læsio. Sed, an per hanc sensibilẽ læsionẽ operationis in vno mẽbro, vel duobus, vel pluribus, sicut oĩbus cõsilibus, saluis remanẽtibus alijs, sicut organicis saluis existẽtibus debeat iudicari totũ corpus ægrũ vt nunc, hoc nõdum habet ex hoc, sed habet hoc tm̃, ꝙ illa mẽbra, in q̃bus est sensibilis læsio operationũ, sunt ægra vt nunc. Propter quod rursus dicendũ est, ꝙ nõ cuiuscũq; operationis læsio manifesta & sensibilis indicat totũ corpus esse ęgrũ vt nunc, licet significet ægrũ vt nunc illud mẽbrum, cuius est operatio, sed sensibilis lęsio conuersationũ, s. qñ ab alicuius mẽbri læsione, vel aliquorũ, ad cõsueta operationum ĩpeditur corpus, i. ꝓhibetur in necessarijs occupationibus cõuersari: tũc ista habens ægrotare dicitur. Nã (sicut infra dicit caplo de signis corporũ neutrorũ) ægritudinis terminus iste est, à quo. s. corpus incipit ægrotare. Hali aũt super illo loco docet intelligi ꝑ cõsueta operationũ, occupationes, in q̃bus homo solitus est cõuersari,

à quibus

A à quibus nisi prohibeatur, non dicitur corpus ægrum vt nunc: quod & Gal. velle videtur in primo de Criticis, vbi
.55.tract. querit de pncipijs morbi. Non.n. decet intelligi per occupationes, operationes ꝓprias suorũ mẽbrorum, nam cũ
..ture.c.6. minori lęsione, q̃ sit ꝓhibitio seu ablatio taliũ operationum, aliqñ corpus seu mẽbrum ægrotat. Intelligunt̃ ergo per operationes, extrinseca exercitia volũtaria humanæ necessitatis, in q̃bus diuersorũ mẽbrorum operationes cõcurrant: sed has tales occupationes posse est nõ prohiberi, & tñ aliquod vnum mẽbrum ægrotabit: ergo vt̃ illud requiri nõ ad aliud, q̃ ad indicandũ de toto, ꝙ sit ægrum vt nunc. Si ergo vnũ mẽbrum tñ ęgrotat, cuius ęgritudo sit ꝓhibens corpora cõsueta operari, faciet totũ corpus ęgrũ vt nũc. Dicemus igit̃, ꝙ hoc tale corpus particulari cõsideratione mẽbrorum eius, & cõparatione adinuicẽ debet dici corpus neutrũ vt nunc secundi significati: sed cõsideratione totius corporis ĩpediti ex ęgritudine alicuius, vel aliquorũ mẽbrorum tñ, cõsuetorũ operari, dicet̃ ęgrũ vt nunc. Et ita nõ est incõueniens idẽ corpus esse ægrum vt nũc, & neutrũ secũdi significati, diuersis tñ respectibus. Similiter quoq; idẽ corpus põt dici ęgrũ simplr̃ & neutrum simplr̃ diuerso respectu. Secundum.n. ꝙ cõsiderat̃ à distẽperamento consilium tñ, ex quo habet, vt ęgrotet aut in oĩbus, aut in pluribus tp̃ibus vitæ suæ, dicet̃ ęgrum simplr̃: s̃m aũt ꝙ cõsiderat̃ ab eodẽ distẽperamento cõsilium, vt indifferẽter oĩ tẽpore habẽs aptitudinẽ ad ęgrotandũ in illis mẽbris, absq; cõsideratione, an p ęgritudinem illorũ totũ dicatur ęgrotãs, siue nõ dicatur: cum cõsideratione ẽt nihilominus, quã habet, vt viuat sanũ in organicis ꝓpter optimã sanitatem in eis, dicetur neutrũ
.4.tra.2. simplr̃ secundi significati. Dicit aũt Hali, ꝙ Gal. incepit capitulũ de ęgris corporibus à corpore ęgro vt nunc,
B & dicit, ꝙ hoc corpus ęgrum vt nũc, qñ in alia & alia hora est sanũ, est melius inter corpora ęgra: & ꝙ, sicut in corporibus sanis incipit à meliore, sic in ægris incipit à meliore: nã dicit, ꝙ corpus semp ęgrũ, est in tota vita sua ęgrũ, & nõ est ei hora, in qua dicat̃ sanũ: & vt multũ ęgrũ, dicit̃ esse ęgrum in plurimo tp̃e vitæ suæ. Sed primo dicemus, ꝙ rectius diceret Hali, si dixisset, ꝙ, sicut Gal. incipit in corporibus sanis à meliori, ita in ęgris incipit à deteriori: opposita.n. oppositis conuenire debent: & tũc non inuenisset sententiã suam verã, cum corpus ęgrũ vt nũc, apud ipsum sit melius inter ea. Adhuc nec oĩno est melius inter ea, cũ sit vltime distãs ab optime sano, sicut in-
.hui9 te.9. nuitur infra illo caplo, Ponẽtibus nobis duos terminos cõtrarios ad se inuicem &c. cum ipsum ẽt sit vicinius morti (oĩa.n. corpora morientiũ, ęgritudine moriunt̃, quæ dr̃ vt nunc ęgritudo) præternaturaliter moriens tantum. Amplius maior latet error in dictis eius, s. ꝙ ipse dicit corpus ęgrum semp, nõ posse esse sanũ in aliqua horarũ: sed hoc esse non põt, nisi intelligat̃ semper ęgrũ p habere ęgritudinẽ actualem respectu corporis optime sani. Sed nos iam ostẽdimus manifeste hanc esse sanitatẽ eius ꝓpriam, quæ dr̃ vt nunc sanitas, licet sit dicta ęgritudo simplr̃ respectu optime sanitatis. Adhuc aũt nõ esset distinguendũ corpus simplr̃ in semp ęgrũ, & multũ ęgrum, nã vt multũ ægrum illo eodẽ respectu semp est ęgrum, licet eius lapsus sit minor. Propter quod dicendũ est semper ęgrũ, non ab actuale & naturali ęgritudine, quã habet respectu corporis optime sani, sed ab aptitudine incurrẽdi ægritudinem, quæ est præter naturã, in oĩbus tp̃ibus vitæ suæ: & ęgrum vt multũ ab aptitudine incurrendi eã in
C pluribus tp̃ibus suæ vitæ. Nec errat Hali ꝓpter aliud, nisi q̃a corpora talia semp, aut multum, sumpsit ab actu, nõ ab aptitudine: nullo.n. modo dici debet de corpore semper sano, ꝙ non sit aliqua hora, in qua non sit sanũ, cũ iam supra ostẽderimus ipsum ęgrotare posse. Deinde, cũ declarauit de corpore ęgro simplr̃, & de corpore ægro vt nũc, declarat de corpore ęgro semper, & vt multũ, cum dicit, SEMPER QVIDEM AEGRVM &c.i. & semp ęgrum est, quodcũq; corpus est gñatum, habens cõplexionẽ in cõsilibus valde remotã ab ęqualitate: & hoc intendebat, cum dicit, Quodcũq; ex gñatione &c. & est hic modus diffiniendi, q.d. homo est, quicũq; est aĩal rõnale & mortale. Deinde dixit, IN SIMPLICIBVS &c.i. in cõsilibus aũt est habẽs à natiuitate magnã discrasiam in oĩbus, aut in q̃busdã, s. plerisq; ex eis, aut in maxime dñantibus ex illis. Sunt aũt maxime dñantia ex cõsimilibus illa, quorũ quãtitas in corpore supfluit alijs, sicut caro, & pinguedo, & ossa, fortassis & panniculi: ista.n. mẽbra, cũ gñata sunt cũ malitia cõplexionis valde longinqua, aut versus caliditatẽ, aut frigiditatẽ, aut siccitatem, aut humidi-
.An. tatem, faciunt corpus semp ęgrũ, i. aptũ ęgrotare in oĩbus tp̃ibus vitæ suæ. Deinde dicit, AVT ORGANICIS VALDE INAEQVALE &c.i. aut est gñatũ, satis habẽs inęqualitatẽ cõpositiõis in organis, & in his. s. aut oĩbus, vt q̃a sunt pęccãtia à natura in aliqua quatuor naturarũ, s. aut plasmatis, aut quãtitatis, aut numeri, aut situs: aut in aliq̃bus, s. in pluribus, aut maxime dñantibus ex eis, qualiter sunt quatuor mẽbra pncipalia, s. cor, cerebrũ, hepar, & testes, & ẽt præter hæc multa dñantia, quæ habẽt virtutẽ innatã & influentẽ, vt pulmo, & intestina, stomachus,
D splen, & renes, & musculi: his.n. mẽbris gñatis multũ inæqualibus s̃m suam cõpositionẽ, fit corpus aptũ ad ægro-
H tandũ in oĩ tp̃e vitæ suæ. Deinde dixit, VT MVLTVM VERO &c.i. vt multũ ægrum est corpus, quod, siue in cõsimilibus, siue in organicis lapsum sit, minus est lapsum, q̃ semper ęgrum dictũ corpus: & hoc intendebat, cũ
.Leo. dixit, Ab huius q̃dem malitia derelictũ. i. diminutũ: ꝓpter quod ipsum nõ est aptũ ęgrotare in oĩbus, sed in pluribus tp̃ibus vitæ suæ. Deinde dixit, NONDVM VERO &c.i. licet sit minus remotũ ab optima cõpositione, q̃ semper ægrũ, nondũ tñ est cõstitutum in medio extremorũ, i. semper sani, & semper ægri, ita ꝙ debeat dici ægrũ neutrũ. Nam istud corpus, s. vt multũ ægrum vergit magis ad alterũ extremorũ, s. ad semper ægrũ: quo fit, ꝙ corpus neutrũ est melius illo: & hoc q̃dem est mediũ nõ quorũcũq; extremorũ, sed eorum, q̃ sunt in latitudine sanitatis, sicut post apparebit. More aũt solito ꝓcessit in notificatione dictionis suæ, semper, & multũ, nam sufficit sibi dare causas eius, quod intendebat̃ per illas, sicut superius fecit de corpore sano. Quia.n. semper ægrũ, est distẽperatũ satis &c. ꝓpterea est aptũ semper ægrotare, & ꝓportionaliter ægrum vt multũ. Diceret aũt aliquis, non videt̃ corpus vt multũ ægrũ differre à semper ægro, cũ ab aptitudine ægrotãdi ægra dicant̃. Nam positis vt multũ ægro, & semper ægro, lapsis versus calorẽ, licet lapsus vt multũ ægri sit minor, q̃ semper ęgri, tñ, quia existẽs habitus cõnaturalis comitat̃ p oẽs ætates, fiet ab illo lapsu aptum ægrotare semper, q̃a per oẽs ætates. Poterit ergo dici corpus semper ægrũ, sicut illud, & ita nõ erit differens ab illo in aptitudine, q̃ est ad semper. Nisi esset, ꝙ, cũ dicitur, corpus semper est aptũ ægrotare, hæc dictio semper, põt coniungi cũ hac dictione aptũ, & cum hac dictione

ęgro-

ægrotare. Si intelligatur cõponi cum hac dictione aptum, tunc vtriq; cõpetit: si vero cum dictione ægrotare, non cõpetit nisi semper ægro. Ergo vtrũq; est aptum semper, ægrotare, sed nõ ægrotare semper, sed hoc quidẽ semper, hoc vero multũ. Quãuis.n. aptitudo ægrotandi comitetur semper vtrũq; corpus, quia tñ dispar est aptitudo, sicut & dispar lapsus, accidit, ꝙ minor aptitudo indiget maioribus causis, i. fortioribus alterantibus, vt actũ consequat, q̃ maior: maior aũt aptitudo ex oĩ parua causa consequit actum. Et, qm̃ paruæ causæ sunt quasi ineuitabiles, ideo maior aptitudo fecit corpus aptum ægrotare semper. Et, quoniã magnæ causæ, quæ sunt fortiter alterantes, magis euitabiles sunt, ideo minor aptitudo fecit corpus aptum non semper ægrotaru, sed vt multũ. Similis autem quæstio potest fieri de sano semper, & vt multum, similis quoq; solutio similiter.

SED OBVIABIT adhuc aliquis, ꝙ corpus semper ægrũ non sit aptum ægrotare in oĩbus temporibus vitæ suæ, quia, si sit lapsus versus calidum, nõ erit aptum ægrotare in tpibus frigidis, vt in hyeme, qm̃ corpora distẽperata se habent ad similia male, ad cõtraria aũt bene: & ex hoc cõcludunt ipsum nõ esse aptum ægrotare in omnibus tẽporibus, sed in sibi similibus tm̃. Nisi esset, ꝙ, cum Gal. dicit semper ægrum per habere aptitudinem ægrotãdi ẽm omne tps, non intelligit, ꝙ hæc aptitudo sit ei respectu aeris tm̃, sed respectu oĩum causarũ ægrarum sumptarum ẽm oẽs res non naturales. Adhuc ẽt nec, si respectu aeris sit hoc dictum, intelligit per omne tps tempora quatuor anni, qm̃ impossibile est in ipsis esse æqualiter aptum, q̃tum est ex aere, ꝑpter id, quod dicebatur, sed intelligit per omne tempus oẽs partes cuiuscunq; ætatis, ætate diuidi subintellecta in partes, quæ sunt anni, in quibus semp est aptum ægrotare corpus à gñatione calidũ plus opportuno: in oĩbus autẽ ætatibus est calidũ plus opportuno cõparatione ætatis ad ætatem corporis optime sani. Propter quod videmus quædam ex talibus corporibus habere magis aptitudinem ægrotandi in oĩbus æstatibus suarum ætatum, nisi sibi præuideant: quædã vero in oĩbus hyemibus. Et ex hoc apparet, ꝙ vt multum ægrum nõ est dictum tale per habere aptitudinem ægrotãdi in pluribus ætatibus, cum illa aptitudo concomitet ẽm omnem ætatem, vt supra diximus. Si.n. haberet aptitudinem, vt in aliqua staret sanũ, & in aliqua ægrotaret, esset potius neutrum tertij significati. Adhuc autem nec est dictum tale per habere aptitudinem ægrotandi ex parte aeris tm̃, sed ex quibuscũq; causis ægris, sumptis ẽm quãlibet rem non naturalem. Nam, si hæc aptitudo intelligitur respectu aeris tm̃, impossibile esset intelligi sanum vt multum, s. sanum in pluribus temporibus, quia, si est aptum in calido tempore, in frigido est ineptum, quantum est ex aere illius temporis. Quare intelligitur aptum ægrotare in pluribus temporibus, ex quibuscũq; causis ęgris indifferenter: aut, si respectu aeris sit hoc dictum, tunc intelligitur (vt diximus) in pluribus temporibus, i. in pluribus partibus cuiuscunq; ætatis, i. in pluribus annis.

SED HIC ALIVD subiungitur dubium, videlicet ꝙ hæc corpora videtur sub capitulo reponenda neutrius tertij significati, qñ. s. ex aptitudine naturali habent, vt æstate ægrotent, hyeme autem sint sana, aut econuerso. Nisi esset, quia diuersis respectibus vnũ & idẽ corpus põt ex istis modis corporũ multos simul recipere, sicut in aliquibus supra diximus. Secundum ergo ꝙ aliquod corpus distemperatum à gñatione siue à natura, verbi gratia versus caliditatem, habet aptitudinem ad ægrotandum per comparationem ad omnes ętates, & oẽs partes cuiusq; ætatis, q̃uis aptitudo illa perficiatur ad actum magis in determinatis partibus annorum, dicet tale corpus ægrum semper: Secundum aũt ꝙ hoc idem habet aptitudinem ægrotandi per cõparationem tm̃ ad tempora anni, nõ ẽm quòd anni cõputantur in ætatibus, velut partes, sic erit tale corpus neutrum in tertio significato: Quòd si fuerit habens hãc aptitudinem à natura per cõparationem tm̃ ad tempora anni, erit etiam hæc aptitudo durãs in oĩbus ætatibus, & dicetur simpliciter neutrum tertij significati. Differt tñ, quia hæc aptitudo illius cõparatur ætatibus tm̃, licet in certis temporibus cuiusq; anni ætatum magis ad actum deducat: huiusmodi autem aptitudo comparatur temporibus anni tantum, licet sit durans per omnes ætates.

Quoniam autem & neutrum corpus tripliciter dicebatur, hoc quidem, eo ꝙ neutra extremarum dispositione participet: hoc vero quod vtraq;: hoc autem quod aliquando quidem hac, aliquando vero illa, Secundum primum quidem significatum neutrum erit corpus, medium verè existens sanissimi corporis & ęgerrimi. Et huius, hoc quidem simpliciter tale, quod ex generatione ita constitutũ est: hoc vero vt nũc, quod in præsenti tempore medium existit sanissimi corporis & ægerrimi. Eius vero, quod simpliciter, hoc quidem semper tale, quod in omnibus ætatibus permanet tale: hoc vero vt multum, quod mutationes quasdam accipiens est.

Quoniam vero & neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud autem, quoniam vtriusq;: aliud, quoniam aliquando huius, aliquando vero illius, Iuxta primum significatum, neutrum erit corpus, quod exquisite medium est & saluberrimi, & insuberrimi corporis. Et huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutũ: hoc vero vt nunc, quod in præsenti tempore medium exquisite existit saluberrimi atq; insaluberrimi corporis. Ipsius autem simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multũ autem, quod non nullas recipit mutationes.

Cum expediuit se à determinatione corporũ sanorum & ægrorum, subsequenter addit declarationem corporum mediorum inter illa, quę dicunt neutra per abnegationẽ vtriusq; extremorum. Et, qm̃ corpus neutrũ in tres modos distinxerat in pręmissis, rememorat in principio illius distinctionis, vt ostendat, quod eorũ verius dicatur medium extremorũ, & deinde distinguat quẽlibet modorum suis differentijs, sicut facit de sano & ęgro, & dicit, QVONIAM AVTEM & c. i. qa neutrũ corpus distinctũ est à nobis supra in tres modos, in corpus, quod neutra extremarũ

A extremarum diſpoſitionũ participat:& in illud,quod participat vtraq; ſimul:& in id,quod participat aliq̃n vna, aliq̃n altera,ſciẽdum eſt,ꝙ corpus neutrum ſm intentionẽ pͥmam eſt mediũ ſm veritatẽ inter extrema,ſ.inter ſa-
5.18. hui⁹. niſsimum,& ęgerrimum. Et,quia hoc neutrum ſm intentionẽ primam dr̃ per excellentiã neutrũ,ideo dixit Gal. de illo,ꝙ ſit medium ſm veritatẽ ſaniſsimi & ęgerrimi,& nõ dixit illud de aliquo aliorũ:corpus.n.neutrum intẽtione ſecunda & tertia non dicitur proprie neutrum,ſed cum additione aliqua,ſ.neutrum perfecte. Poteſt enim aliquo reſpectu dici vtrũq; ęque bene,vt neutrum,ſicut neutrũ ſecundum intentionem ſecundã poteſt dici vtrũq; in eodem tempore:& neutrum ſecundum tertiam poteſt dici vtrunq; in diuerſis temporibus. Eſt ergo vere neutrum illud,quod eſt vere neutrum in primo ſignificato,per abnegationem vtriuſq; extremorum principaliter dictum,&,ſicut eſt vere neutrum,ſic etiam vere mediũ ſaniſsimi,& ęgerrimi,& dr̃ pfecte neutrum ſm vero ſecundam & tertiã intentionẽ dicet̃ neutrum pfecte,poſtpoſita hac dictione pfecte. Quid autẽ intelligat p ſaniſsimum & ęgerrimum,paulopoſt dicemus,ſ.cum ꝓceſſerimus ad exponẽdum modos eius, qm̃ aliter intelligit ſaniſsimũ & ęgerrimũ,inter quę eſt medium,modus eius ſimplr̃ tale,ab his,inter quę eſt medium,modus eius vt nunc tale.

Deinde,cum rememoratus fuit diſtinctionis pͣdictæ de neutro, ꝓceſsit ad exponẽdum modos neutrius ſm intentionẽ primã,cum dixit, ET HVIVS &c.i. huius corporis neutrius ſm primã intentionẽ quoddã eſt ſimplr̃ neutrũ,videlicet illud,quod eſt à gñatione tale: hoc.n.eſt diſpoſitum diſpõne media extremorum,q̃ dicit̃ ſimplr̃ neutra,& nõ tm̃ ad aliquã cõparata,priuatione ẽt tpis determinati exiſtẽs neutra. Et habet hęc translatio ꝓ quod,
B qm̃,vt cum dicit,Quoniã ex gñatione ita cõſtitutum eſt.& nõ eſt in hoc magna vis. Medicinæ.n.nõ eſt diſtinguere niſi corpus naturæ, & defectus naturę, ſicut ſupra diximus:ſed omne corpus naturę.i.omne corpus à diſpõne ſua naturali pͥma,dr̃ ſimplr̃ hoc vel illud:quare,cũ talis diſpõ fuerit media extremorũ latitudinis ſanitatis,dicitur ſimplr̃ neutra. Diſpõ nãq; forinſecus ſuperueniẽs,media extremorũ p lapſum à ſanitate, nõ eorum.ſ.extremorũ, quæ ſunt à latitudine ſanitatis,ſed aliorum,q̃ dicemus,dr̃ alicui neutra,& ẽt vt nunc neutra,& nõ ſimplr̃ & abſolute,ſicut ẽt ex ſuperius determinatis pſpicuum eſt. Propter quod nõ incõuenienter dixit de ipſo,ꝙ ſimplr̃ tale eſt, quod generatum fuit à natura vere medium inter ſaniſsimum & ęgerrimum corpus: quod intẽdebat,cum dixit, Quoniam &c.quaſi natura in prima gñatione cõferat diſpõnem,qua corpus dr̃ ſimplr̃ aliquale. Et eſt talis ſermo potius innuẽs diffinitionẽ,q̃ diffinitũ,quaſi diceret,aliqd dr̃ homo,qm̃ eſt aĩal rõnale. Manifeſte ergo,cum dictio hæc,qm̃,ſit redditiua cauſæ,innuit naturã eſſe cãm eſſendi ſimplr̃ aut ſanũ,aut ægrũ,aut neutrum,eo ꝙ cõplexio, & cõpoſitio,æqualitas,& inęqualitas earũ cõnaſcitur corpori,vt habitus qdam oĩ tẽpore cõcomitãtes,q̃tũ in ipſis eſt ſm naturã,qbus habitibus aliquid dr̃ ſimplr̃ tale. Sed hoc nihil prohibet,ꝙ aliquid,quod vno reſpectu cõnaſcitur vt habitus,alio reſpectu innaſcatur vt diſpõ:quare nec ꝓhibet ſanitatẽ vt nũc,eſſe diſpõnem cõnatã per modum,quẽ ſupra diximus. Poſt hoc dicemus,ꝙ intelligit p ægerrimũ(inter quod & ſaniſsimũ,vult eſſe medium ipſum neutrum)illud,quod à natura,ſiue à gñatione dr̃ maxime ægrum,ſiue peſsime ſanum,quod vocari docuit
C ſemper ęgrum. Per ſaniſsimum aũt intelligit,quod à natura,ſiue à gñatione maxime ſanum eſt,quod vocari dixit ſemp ſanum. Nam hoc neutrum ęque diſtat ſm veritatẽ à ſemp ſano,& ſemper ęgro,quia,ſicut inter hoc neutrũ & ſemp ſanũ cõtinuat vt multum ſanum, ſic & inter ipſum & ſemper ęgrum continuat vt multum ęgrum. Erit ergo vere medium, cum nõ ſint plures gradus ab ipſo ad vnum extremorũ,q̃ ad alterum:& hoc mõ eſt medium latitudinis ſanitatis,ſ.optime ſani,& peſsime ſani. Poteſt ẽt dici ægerrimum corpus,quod habet vt nũc factam
hui⁹ tex.9 ægritudinẽ,ſed alio reſpectu,ſ.neutrius vt nunc,quod ægerrimum dici nõ põt,illud.n.dixit Gal.infra eſſe cõtrarium optime ſano. Cum.n.vellet oſtẽdere corpus ſanum,ægrum,neutrum,q̃ continent̃ in latitudine ſanitatis,differre abinuicẽ per imparẽ q̃titatem diſtãtiæ,quã habent ab optime ſano,dixit illud patere ponẽtibus nobis duos terminos cõtrarios alterutrũ,ſ.optimã ſanitatẽ,& nunc factã ægritudinẽ:Et dixit,ꝙ illud corpus,quod maxime appropinquat optime ſano,dr̃ ſanum,& hoc eſt illud,quod vocat̃ ſanum vt multum:quod vero magis appropinquat vt nunc ægro,dr̃ ægrum ſiue ægrotatiuum,quod eſt ægruum ſimplr̃:quod autẽ vere æqualr̃ diſtat ab vtroq;, dixit appellari neutrũ,& hoc eſt neutrum ſimplr̃. Sic ergo appellando ægerrimum,adhuc inuenit̃ neutrum medium ęque diſtans. Sed in hac poſitiõe extremorum,ſi cõſideret̃ ægrum vt multum,ſicut cõſideratur ſanũ vt multum,inuenient̃ plures eſſe gradus à neutro ad nunc factã ægritudinem,q̃ ab ipſo eodẽ ad optimã ſanitatẽ:ſed nos hoc clarius faciemus,cum ad illũ locum ꝑuenerimus. Vtroq; igit̃ modo vr̃ poſſe intelligi ægerrimum,ſed pͥmus dictus modus eſt magis quietãs aĩam. Memoriter aũt oportet haberi,quod dictũ eſt,ſ.ꝙ ſimplr̃ neutrum nõ eſt
D medium extremorũ circa idẽ ſubiectum alternatorum,quod qdẽ, cũ tranſmutet̃ de vno in alterũ,trãſeat p ipſum tanq̃ p medium. Nã ſm primã expõnẽ ſaniſsimi & ægerrimi ſaniſsimum nunq̃ trãſit in ægerrimum,nec ecõuerſo:ſecundum ſecundã aũt,& ſi trãſmutet̃ vnum in alterum,nõ trãſit p neutrum ſimplr̃,nã trãſitus iſto mõ ſaniſsimi in ægerrimum eſt pͥter naturã:neutralitas vero ſimplr̃ eſt diſpõ naturalis: ponebat̃ ergo medium inter ambo p modum,quẽ prius oſtẽdimus. Sciẽdum quoq; eſt,ꝙ & neutrum ſimplr̃ aut diſtẽperatum eſt à gñatiõe,ſiue à natura in conſilibus,aut inæquale in organicis,aut in vtriſq;:& in his aut oĩbus,aut pluribus,aut maxime dñantibus,ſicut dictum ẽ de corpore ęgro:veruntñ lapſus eius ab optime ſano nec eſt tãtus,q̃tus corporis ęgri vt multũ, nedum q̃tus corporis ægri ſemp,& plus,q̃ corporis ſani vt multum. Deinde,cum declarauit de corpore neutro ſimplr̃ ſm intẽtionẽ primã,declarat de neutro vt nunc, & dicit, HOC VERO &c.i.huius neutrius ſm primam intẽtionẽ eſt alter modus,ſ. neutrum vt nunc:& tale eſt,quodcunq; in pͥſenti tẽpore vere eſt medium ſaniſsimi & ægerrimi corporis. Eſt autẽ & hoc illud corpus, quod eſt neutrum ad ſeipſum tm̃,& nõ ſimplr̃, quia eſt medium p diſpõnẽ mediã,quæ nõ eſt ſimplr̃ neutra,ſed habẽti tm̃,ſicut patet pͥdicta memorãti:quæ,qm̃ nõ eſt firma neq; durãs,tũ quia eſt aduẽtitia naturæ,tum qa corpus vergit in ſuã naturã, quã pdidit, nõ facit corpus neutrum,niſi ſm pͥſens tp̃s,quo ipſum afficit,& ita vt nunc. Iam autẽ manifeſtum ex pͥdictis,ꝙ illud corpus, qđ eſt neutrum vt nunc,eſt ſimplr̃ aut ſanum,aut ægrum,aut neutrum,ſicut dictum eſt de vt nunc ęgro:& ꝙ ẽt neutrum vt nunc,

& neutrum

& neutrum simplr', cum sint contrarijs in latitudinibus, differunt plus, q̃ per magis & minus: & ꝙ determinatio signorum & causarũ huius corporis nõ potuit includi in determinatione signorũ & causarum ægri simplr, & neutrius simplr, ꝓpter eandẽ cãm, quę dicta est de corpore ægro vt nunc. Qm̃ vero dispositionẽ neutrã vt nũc extra naturã aduenire dicimus (nam, quæ ſm naturã est, in plus afficit corpus, quã vt nũc) manifestũ est, ꝙ nullũ corpus põt fieri neutrum vt nũc, à gñatione, siue à natura, sicut nec ægrum vt nunc, sed fuit tale à defectu naturæ, aũt eius, quod est per naturã, s. sanitatis. Et, sicut omne corpus, qualecũq; sit à gñatiõe, siue à natura, põt fieri ęgrum vt nũc, silr etiam põt fieri neutrũ vt nũc. Nã, (sicut supra innuimus) nullũ corpus põt transire de sui sanitate, siue sit optima, siue ab ea lapsa in ægritudinẽ vt nunc, nisi transeat ꝑ dispõnem mediam, neutrã vt nũc, in primo significato.

Et, qa vnũ extremorũ trãsit in alterũ, & ecõuerso, cõtingit inde corpus neutrũ vt nunc posse esse duobus modis tm̃. Aut. n. est corpus in via motionis media, de sanitate ad ægritudinẽ, & dr̃ neutrum ęgrotatiuũ: aut est in via mutationis media, de ægritudine ad sanitatẽ, & dr̃ neutrum sanandũ vel cõualescens. De senio aũt si est, vel nõ est neutralitas vt nunc, infra (si deo placuerit) ostẽdemus. Iam aũt & ꝑpendere facile est, ꝙ hoc neutrũ vt nunc, est vere mediũ sanissimi & ægerrimi circa idẽ subiectum transmutabile de vno extremorum ad aliud. Sed, qm̃ nõ solum simplr sanum, quod sanissimũ est, transit in ægrũ vt nunc, quod ægerrimum vocat Princeps, ꝑ medium neutrum vt nunc, sed ẽt sanum lapsum, quod nõ est sanissimũ absolute, sed sanum vt nunc, intelligeret de necessitate, cũ dr̃ neutrũ vt nunc, esse vere mediũ sanissimi & ægerrimi, i. sui sanissimi & sui ægerrimi: omne. n. corpus, est habens à natura quãdam sanitatẽ, quæ dr̃ optima siue absolute, siue nõ. Sicut. n. dicimus, ꝙ, si corpus Indicũ fiat, quale corpus Sclaui, aut infirmabit, aut moriet (Principe volẽte) silr ẽt idem põt dici de hoĩbus vnius & eiusdẽ climatis, ꝙ, si corpus Soctatis fiat subito, quale est corpus Platonis, aut infirmabit, aut moriet: nullum. n. corpus viuere põt, nisi sub sanitate sibi ꝓpria: Quod indicat manifeste, qa, si medicus conet reducere ad melius corpora lapsa, nimis repẽte, ægrotabunt, nõ tolerãtia illã reductionẽ: si aũt paulatim fiet, tunc fiet sibi ꝓpria, quasi sibi innasceret à natura: & hoc mõ fortassis corpus Indi põt reddi, quale corpus Sclaui, & nõ ęgrotabit, neq; moriet sub illa qualitate. Scrutabimur aũt postea de hoc in tractatu de causis. Ita ergo intelligebat hoc sanissimum, vt sit neutrũ vt nunc, medium sui sanissimi & sui ægerrimi, in ægritudine. s. nunc facta, q̃ à Principe dr̃ ægritudo in vltimo respectu neutralitatis vt nũc; q̃ ab eo dicit ægritudo parua. Est aũt & hoc corpus in p̃senti tp̃e, in quo dr̃ neutrũ vt nunc, silr, sicut ęgrũ vt nunc, aut distẽperatũ in consilibus, aut inęquale in organicis, aut in vtrisq;: & in his aut oĩbus, aut qbusdã, aut maxime dñantibus, sed tñ in paruo siue mediocri quodã lapsu, nondũ faciẽte vacare à cõsuetis exercitijs.

IMMINENT aũt hic dubitatiões nõ paruæ. Dicet. n. qs, ꝙ, si corpus põt dici neutrum ab illo mediocri lapsu in aliqbus consilibus tm̃, quod innuit hæc particula disiunctiua, aut, sanis existẽtibus alijs aut ægris, aut qbusdam ex eis sanis & qbusdam ægris, tũc consurget hic duplex modus corporũ, de nullo quorũ Gal. fecisse vr̃ mentioné, Primo. s. corpus, cuius quædã mẽbra sunt sana, q̃dam neutra: aut cuius q̃dam sunt ægra, q̃dam neutra: Secũdo corpus, cuius quædam sunt mẽbra sana, quædã ęgra, quædã neutra. Dicemus ad hoc, ꝙ, si corpus fuerit habẽs à natura quædam sana & quædã neutra, & dominata fuerint sana neutris, tũc fortassis hoc corpus reducibile erit ad sanum vt multũ: si aũt ecõtra fuerit dñium, reducibile erit ad neutrũ primi significati: si aũt non dñentur altera alteris, reducibile fortassis erit ad neutrũ simplr secũdi significati, sicut ẽt corpus illud, quod habet à natura quædam neutra & quædã ægra. Nam, si ægra dominabunt neutris, reducibile erit hoc corpus ad ægrotatiuũ: si aũt econtra, reducibile erit ad neutrũ primi significati. Si aũt nõ dominent altera alteris, reducibile fortassis erit ad neutrũ secundi significati, sicut ẽt corpus illud, quod habet à natura q̃dã sana, quædã neutra, quædã ægra. Si vero sit habens quędam neutra ab accidenti, reliqs existentibus aut sanis, aut ægrotis, tũc, si illa neutra fuerint talia, ꝙ, cũ ægrotauerint, faciant totũ corpus ægrotans ꝑ cessationẽ à consuetis exercitijs (mõ aũt debilitatem quãdam in eis efficiunt solũ) tunc sufficienter ab eis tm̃ dicet totũ corpus neutrũ vt nunc. Scias tñ, ꝙ ab aliqbus tm̃ sanis nõ potest recte denominari totũ corpus sanũ, sed oportet oĩa esse sana, sicut supra innuimus: ab aliquibus vero tm̃ ægrotis, nisi faciant cessare totũ corpus à consuetis vniuscuiusq; conuersationibus, nõ dicet corpus ægrũ vt nunc, sed illa mẽbra sua tm̃. Videtur ergo ex hoc nõ esse incõueniens, nec ĩpoſe, ꝙ vnũ & idẽ corpus possit dici ægrum vt nunc, gratia ægritudinis quorũdam membrorũ, facientis cessare à cõsuetis totũ corpus: & dici ẽt neutrũ corpus vt nũc, gratia neutralitatis quorũdam aliorũ, quæ, cũ ægrotabunt, facient silr cessare à consuetis, sicut gratia alicuius causæ antecedẽtis, q̃ nondũ causet ęgritudinem, qm̃ non est hoc eodem respectu. Iudicabit aũt tunc nõ nisi ægrotans iudicio facto à dominantiori, sanũ tñ vt nunc, & neutrũ vt nunc, simul & semel nullum corpus esse põt. Sed illud corpus, quod habet quædã sana, à qbus nõ dicit corpus sanũ, sed dicunt illa sana tm̃: & quædam ægra, à quibus nõ dicit corpus ægrotũ, sed illa tm̃: & quædam neutra vt nunc, à qbus non dr̃ neutrum vt nunc, sed illa tm̃, reducibile erit ad neutrũ vt nunc secundi significati. Sed ab his varijs intricationibus non nisi solers ingeniũ euadere potest.

Deinde, cum declarauit de corpore neutro simplr, & vt nunc, ſm intentionẽ ꝑmam, declarat de corpore neutro semper, & vt multũ, & dicit, EIVS VERO &c. i. sed huius corporis simplr neutrius ſm primã intẽtionem, quoddam dr̃ semper neutrũ, quod qdem est illud, quod in oĩbus ætatibus ꝑmanet tale. Et habet ista translatio ꝑ quod, qm̃: & nõ est magna vis in hoc, sicut diximus prius. Et mutauit hic modũ notificandi, quẽ superius obseruauit, intendit. n. ad notificationem dictionis suæ, semper, magis, q̃ suæ dictionis, neutrũ: non. n. dixit, Semper neutrum est illud, quod est maxime mediocriter distẽperatum &c. (sicut superius sile huius fecit in sano semp, & semp ægro) sed dicit, semper neutrum est, quod in oĩbus ætatibus &c. Et hoc est cõsideratione dignum, ꝙ corpus nõ dr̃ semper neutrum, qa dispõnem cõgenitam vere mediam extremorum, qua dr̃ neutrum, conseruet in oĩbus ętatibus, siue semper, sicut videt ostendi ex hoc, quod dicit, In oĩbus ætatibus permanet tale. nam neutrum vt multum per hoc nullo modo differt ab ipso, recollectis supradictis, nam eius dispositio neutra fit à natura, sicut & illius, licet nõ sit ita vere media extremorũ, Hoc aũt, ꝓpter cõnasci vt habitum cõcomitantẽ semper, posset ęque, vt illud

A illud, dici semper neutrum iuxta modum suum, sed dicitur semper neutrũ ab aptitudine sempiterna vere neutrius extremorum, quam habet, ad ægrotandũ. Quare, cum dixit, ꝙ in oĩbus ætatibus permanet tale, intelligit, ꝙ in oĩbus eis est vere neutralitas, apta ad ægrotandũ, cuius simile non cõtingit in multũ neutro, sicut dicemus. Quia.n. semper neutrũ dispositum est dispositione verisſime media extremorũ, quæ in oĩbus ætatibus cõcomitatur, propterea ipsum habet in oĩbus alijs aptitudinẽ vere mediocrẽ ad ęgrotandum, nec est ita parua, vt corporis sanatiui, nec ita maxima, vt corporis ægrotatiui. Vnde ipsum ex hac aptitudine ẽt, minus sæpe & difficilius fiet ægrotans, ꝙ̃ ægrotatiuũ, & magis sæpe & facilius, ꝙ̃ sanatiuũ, qa ex causis mediocribus, quę mediocriter sunt euitabiles. Ideoq; erit aptũ ad ægrotãdum in medietate tpis vitæ suæ, & in medietate ad sanũ existẽdum, non ita tñ, ꝙ in duabus ætatibus sit aptum sanũ stare, in reliquis aũt duabus ægrotare, qm̃ hoc esset potius neutrũ ẽm intentionẽ tertiam, sed quòd habẽdo aptitudinem mediocrẽ supradictam nõ est aptũ in qualibet ętate plus sanũ esse, ꝙ̃ ægrotans. Et, sicut semper sanũ contingit fieri aliqñ ægrotãs, & semper ægrũ contingit aliqñ sanum stare, silr semper neutrum cõtingit minus & plus ægrotare, vel sanum stare, ꝙ̃ in medietate tpis suæ vitæ, ꝗuis sit ita aptum esse ex sui natura: actus enim, ad quẽ est aptitudo, inducit plus & minus ẽm latitudinẽ extrinsecus ĩmutantium, adeo ꝙ illud, quod nõ est aptum, ẽt patiatur ab ipsis, si fortia sint. Deinde dixit, HOC VERO VT MVLTVM &c.i. & quoddã dr̃ multum neutrum, quod qdem est illud, quod est mutationes quasdã accipiens ẽm quãlibet ętatem, aut ad latus multũ

B sani, aut ad latus multũ ægri. Et habet ista translatio pro ꝙ, qm̃: & nõ est vis, vt diximus. Est aũt & hoc consideratione dignum, ꝙ hoc corpus nõ dicit neutrum vt multũ, quia in pluribus tpibus vitæ suæ sit vere mediũ extremorum, & in aliquibus tpibus non sit tale. Nam ipsum, cum à dispositione sua naturali cõsideratur, in nullo tẽpore est vere mediũ extremorũ, sed aut ad latus multũ sani, aut multum ægri parũper declinat: dr̃ tñ neutrum ẽm apparentiã, quasi simplr neutrum, quod est medium extremorũ, dicatur dupliciter, ẽm veritatẽ, & ẽm apparentiã. Erit itaq; dictũ neutrum vt multum, ab aptitudine, quã habet ad ægrotãdum in pluribus tpibus, sed nõ vere neutrum mediũ extremorũ. Quia.n. à natura aut plus aut minus parũ, lapsum est, quàm vere medium, nõ est habẽs semper aptitudinem ad ægrotandũ vere mediã inter aptũ semper, & aptum nunꝙ̃, sed habet eam vt multum, quia vergit ad maiorem aptitudinem, aut minorem. Erit ergo dictũ vt multũ neutrum, qm̃, quãtum est ex sui naturali aptitudine, vt multũ habebit se mediocriter, quia in pluribus partibus cuiusq; suæ ætatis, sed tñ non semper, quia aliqñ forte ægrotabit aut plus, aut minus, iuxta modũ suum, ꝙ̃ ægrotet semper neutrum: & hoc intendebat, cum dixit, Mutationes quasdam accipiens. Nec est intelligendũ, ꝙ in pluribus ætatibus habeat se sicut mediocriter, & in aliqua ætate non sic, quasi non seruaret dispositionem sibi congenitam: diximus enim, ꝙ habitus connatus comitatur semper in qualibet ętate ẽm vnum modum proportionis ad ipsas ætates: vnde ipsum mutationes quasdam accipiens, est mediocris aptitudinis ad ægrotandum ẽm quamlibet ætatem.

SED QVAERET aliquis, cur nõ exposuimus corpus semper neutrũ ab aptitudine semper neutrãdi, i. fiendi

C neutrũ vt nunc, sicut diximus semper sanũ per aptitudinẽ viuẽdi sanũ semper: & semper ægrũ per aptitudinẽ semper ægrotãdi. Cui dicemus primũ (sicut ex supra habitis manifestũ est) omne corpus oriri sanũ ẽm actũ à natura aut sanitate optima, aut lapsa ab optima, quã trium graduũ dixit esse Gal. infra, sicut & nos aliquid de hoc tetigimus in ꝓmissis. Et est optima sanitas, & parũ ab ea lapsa, simpliciter sanitas: sanitas vero aliorũ duorum graduũ, est vt nunc sanitas, vt ex ꝓmissis patet. Habetq; id, quod est natũ sanum optime, aptitudinem naturalem viuendi semper sanũ, & nunꝙ̃ ægrotãdi, ꝗtum est ex sui naturali aptitudine: illud vero, quod natũ est sanũ sanitate lapsa, habet ab illo suo lapsu aptitudinẽ naturalẽ ad ægrotandũ aut in paucis tpibus, qa non nisi à fortibus imprimẽtibus, vt illud, quod dr̃ vt multum sanũ: aut in oĩbus tpibus, quia à qbuscũq; leuibus ĩmutantibus, vt ægrotatiuũ: aut in tot tpibus siue tantis, ꝙ sint media inter oĩa & pauca, quia à mediocriter alterãtibus, vt neutrũ. Omne ergo corpus lapsum ab optima sanitate ẽm naturam, distinguit per maiorem vel minorem aptitudinẽ ægrotãdi, sicut patebit infra ꝑ ipsum textũ Gal. vbi per magis & minus repugnare ægris causis hæc sana corpora distinguit. Quod ergo ex his corporibus paucã habuerit aptitudinẽ ægrotandi, dictũ est sanũ, quia superauit in eo aptitudo viuendi sanũ, aptitudinem ægrotandi: quod aũt habuit plurimã aptitudinẽ ægrotandi, dictũ est ægrum, quia superauit in eo aptitudo ægrotandi, aptitudinẽ viuendi sanũ: quod aũt medio modo se habuit, dictũ est neutrum: ꝓpter quod manifestum est, quod ipsa oĩa sint lapsa ẽm veritatem respectu corporis optime sani, quod his diuersis nominibus nominatur, non ob aliud, nisi ad indicandum aptitudinem, quam habent diuersam, ad ægrotandum. Non ergo

D debet dici corpus semper neutrum ab aptitudine semper neutrandi, i. fiendi semper vt nunc neutrum, sed ab aptitudine neutrius modi extremorum, quam habet, ad ægrotandum. Melius est enim, ꝙ illa aptitudo comparet vltimæ dispositioni, ad quam deuenire potest, ꝙ̃ mediæ, per quam trãsit: nullum enim prædictorum corporum sanorum potest fieri ægrotans, quin transeat per dispositionem mediam, neutram vt nunc.

Ant. Secundum vero secundũ significatum, neutrum erit corpus cõtrarijs simul dispositionibus participans ex generatione, aut secundũ vnam partẽ, aut secundũ duas differẽtes partes. Secundũ vnã quidẽ, si secũdũ alteram oppositionẽ effectiuarũ qualitatũ eucraton fuerit: aut secundũ vtrasq; oppositiones quidẽ, sed circa formationẽ, aut magnitudinẽ, aut numerum particularũ, aut positionẽ lapsum: aut econuerso, in his quidem correctum oĩbus, aut quibusdã, in crasi vero delinquens. In differentibus vero partibus, & secundum oẽs oppositiones, potest aliquid contrarijs simul participare. Et semper quidẽ tale est, secundũ oẽs ætates manens simile: vt multum vero est, quod & permutatur secundum aliquid. Ita vero & neutrum vt nunc erit corpus secundum secundũ significatum, aut eo ꝙ circa vnam partem hæc habeat sana, hæc vero ægra: aut circa differentes partes.

Iuxta vero ſecundũ ſignificatum, neutrum erit corpus, quod ab ipſo ortu naturæ cõtrariarum ſimul eſt particeps diſpoſitionum, aut. ſ. in vna parte, aut in duabus differentibus. Vna quidẽ, ſi ſecundũ alterã oppoſitionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit tẽperaturam: vel etiam ſecundũ vtrãq;, ſed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel ſitu delinquat: aut cõtra, in his quidem recte ſe habeat vel omnibus, vel quibuſdam, peccet autem in temperatura. In differentibus vero partibus & iuxta omnes oppoſitiones poteſt quidq̃ ſimul particeps eſſe contrariorum. Et ſemper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perſeuerat: vt multum vero, quod aliqua ex parte euariat. Ita vero & nunc neutrum erit corpus iuxta ſecundum ſignificatum, quia vel parte in vna hæc quidem ſibi ſalubria exiſtunt, illa vero inſalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus.

Cum declarauit de neutro ẜm intẽtionẽ primam, declarat de neutro intẽtionis ſecundę, & dicit, SECVNDVM VERO &c. i. ꝙ corpus neutrum ẜm ſecundã intentionẽ eſt illud, quod participat ſimul cõtrarijs diſpoſitionibus, ſ. ſanitate & ægritudine, de quo iam diximus nec ꝓprie neutrum eſſe, nec vere mediũ poni poſſe inter extrema: & hoc dicit Gal. ſupra eſſe duobus modis, ſ. aut participans vtriuſq; æqualiter, aut vtriuſq; inæqualiter: participatio aũt vtriuſq; æqualiter nõ poteſt eſſe, niſi ſint ambæ in mẽbris æqualibus & numero & virtute. Sed Gal. de his duobus modis in cõi determinat in iſto caplo, nã breuiloquum oportet eũ hic eſſe, q ꝓſecutionẽ capitulorũ ad vnguẽ in iſto nunq̃ libro conat̃, ſæpe valde admonẽs, ꝙ claris ingenijs derelinquat ſupplendũ. Erit aũt & ſimplr̃ tale, quodcũq; à gñatione ſiue à natura fuerit vtriſq; ſimul contrarijs participans, ſiue hoc ſit æqualiter, ſiue inæqualr̃. Et volebat hic per cõtraria, ſanitatẽ & ægritudinẽ, vtrãq; ſimplr̃ dictam, quę qdem non ſunt ꝓprie cõtraria, cum ſint extrema eiuſdẽ latitudinis ſanitatis. Et eſt ſciendũ, ꝙ hoc neutrum dr̃ neutrum cũ aliqua additione, ſ. neutrum ꝑfecte, i. nec vnũ, nec alterũ perfecte, qa vtrũq; ſimul ĩperfecte. Dicitur aũt ſimplr̃ tale per habere diſpoſitionem, quæ eſt ſimplr̃ talis, ſ. neutra perfecte, & non tm̃ ad aliquam cõparata, priuatione ẽt tp̃is determinati exiſtens talis, & nõ vt nunc tm̃: cuius qm̃ principiũ eſt natura ab ipſa, in initio creationis (ſicut ſupra in alijs innuimus) ideo dixit, ex gñatione &c. Eſt aũt & hoc corpus ſanũ vt nunc, ex miſta confractione ſuorũ mẽbrorum, licet conſideratione eorũ ſolum, quæ in eo ſunt ſana, poſſit dici optime ſanũ in illis: ſuccũbens aũt & ipſum ægris cauſis, fieri põt ægrum vt nunc, ſicut & reliquæ latitudines ſanitatis, qbuſcũq; mẽbris in eo ægrotantibus, ab ægritudine quorum totũ vacet à cõſuetis. Deinde dixit, AVT SECVNDVM &c. i. hoc neutrum ſecũdę intentionis ſimplr̃ dictum, quod eſt participans ſimul cõtrarijs diſpoſitionibus, aut participat eis ſimul ẜm vnam partẽ, aut ẜm duas diuerſas. Secũdũ qdem vnum mẽbrum, cũ fuerit optime tẽperatum in cõplexione à parte vnius contrarietatis, quę eſt inter qualitates actiuas, & fuerit diſtẽperatum in illa à parte alterius cõtrarietatis, quæ eſt inter paſſiuas: & hoc intendebat, cũ dixit, Si ẜm alteram oppoſitionũ eucraton fuerit effectiuarũ qualitatũ: Aut ſi exiſtente illo mẽbro organico fuerit bene tẽperatum in cõplexione ẜm vtrãq; oppoſitionũ effectiuarũ qualitatum: & hoc intendebat, cũ dixit, Aut ẜm vtraſq; qdem &c. & fuerit inæquale in copoſitione ẜm aliquã naturarum cõpoſitionis, ſ. aut ẜm formationẽ, quæ eſt plaſmatio in quinq; naturis cognitis, aut ẜm magnitudinẽ, aut ẜm numerum particularum conſimiliũ in ipſo organico, aut ẜm poſitionẽ: & hoc intendebat, cũ dixit, Sed circa formationes &c. Aut ſi fuerit ecõtrario, in his qdem correctum oĩbus, i. ſanũ & æquale in forma, magnitudine, numero, & poſitione: in cõplexione vero peccans. Deinde cũ dixit, qũo poteſt eſſe participans ſimul cõtrarijs diſpoſitionibus ẜm vnam partem, oſtẽdit, qũo ẜm diuerſas, & dixit, IN DIFFERENTIBVS VERO &c. i. ſed in diuerſis membris põt fieri aliquod corpus particeps contrariorũ ſimul ẜm oẽs oppoſitiones, nedũ ẜm aliquas, vt habeat. ſ. aliquod mẽbrum organicum ſanũ in cõplexione tota ſuorũ conſimilium, & ſanũ & æquale in tota ſua cõpoſitione, & aliud membrum in his omnibus delinquẽs. Vocauit autem effectiuas qualitates, quatuor primas, ex qbus eſt oĩs cõmiſtio, ſ. calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, inter quas duæ ſunt oppoſitiones, vna quidem inter calidum & frigidum, altera vero inter humidum & ſiccum.

EST AVTEM hic conſideratione dignum, ꝙ oẽs quatuor vocauit actiuas, ĩmo efficaciores inter oẽs qualitates: & hoc eodẽ modo vocauit eas infra cap. de cognitione cõpoſitionis totius corporis, ſumpta à muſculis, cũ ait, Dominatur vero ſilitudo vehementiorem habẽtis quãlibet quatuor qualitatum, quas & operatiuas noĩamus: tñ Ariſt. in ſecũdo de gener. & in quarto methe. duas ex eis nominauit actiuas, ſ. caliditatẽ & frigiditatẽ, duas vero paſſiuas, ſ. ſiccitatẽ & humiditatẽ. Erit ergo hic ſciendũ, quare dicunt̃ qualitates primę, & qũo duæ earũ dicunt̃ ab Ariſt. actiuæ, & duę paſſiuę, & qualiter dici p̃nt oẽs actiuæ. Dico igitur, ꝙ caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas dicunt̃ primę qualitates, qa primã materiã ſunt elemẽtorũ diſtinguẽtes in quatuor prima corpora, quę dicunt̃ elemẽta, ſicut dicit Ariſt. in 2 de gen. & Gal. in fine primi tractatus de elementis: dicunt. n. ambo, ꝙ hę ſunt qualitates illæ, à qbus elemẽtũ dr̃ elemẽtũ. Cum. n. elemẽta nõ dicant̃ niſi ad admiſtionẽ & gñonẽ (quod oſtẽdit diffinitio data de elemẽto à Gal. in ꝑncipio ſui ꝑnoĩati libri, q̃ eſt, Elemẽtũ ẽ minima pars corporis cõpoſiti, cuius eſt elemẽtũ. & ab Ariſt. in 5 meta. cũ de eo dicit, ꝙ Elemẽtũ eſt, ex quo ꝑmo inexiſtẽte aliquid fit, cũ inſit indiuiſibile ſpẽ in aliã ſpẽm. licet hoc intelligat̃ tã de elemẽto corporũ, q̃ eorũ, q̃ nõ ſunt corpora) miſtio aũt & gñatio qa ſine trãſmutatione eorũ adinuicẽ fieri nõ põt, oportet de neceſſitate, ꝙ ꝑ quaſcunq; qualitates ipſa trãſmutãtur adinuicẽ, ꝑ illas & ab illis dicant̃ elemẽta: ſed nõ trãſmutãtur adinuicẽ, niſi ꝑ caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatẽ, & ſiccitatẽ, ſicut pariter dicunt duo ꝑdicti viri. Nam graue leue, rarũ denſum, album nigrum, dulce amarum, lene aſperum, durum molle, & reliqua, inquãtum talia, nõ trãſmutãt illud, quod tãgunt, cum totalitate ſuę ſubſtãtię, ſicut faciunt calidum frigidum, humidum, & ſiccum, ſicut eſt videre de calido, quod in vaporẽ extenuãdo aquã, trãſmutat eã in aerẽ. Propter qd̃ Gal. iſta quatuor vocat efficaciora, nã approximata ſibi, & tangẽtia ſe, ſtatim trãſmutant̃

& miſcent̃

A & miscetur adinuicem. Dicuntur ergo primę qualitates, quia prima corpora distinguunt, & faciunt elemēta: efficaciores aūt, quia transmutāt id, quod tāgunt, cū totalitate suę substātię, quod de nulla aliarū cōtingit. Dicunt etiam primę, quia oēs alię qualitates tangibiles & aliqualiter sensibiles, quę sunt in tertia spē qualitatis, oēsq; aliæ qualitates, quarū esse est in rebus corporalibus per naturā, ad illas primas quatuor reducunt, quia oīum aliarū sunt cāæ aut simplr, aut cōmitte. Quę aūt ex eis sunt rerum spūalium qualitates, vt sciā, prudētia, iustitia, & reliqua similia, agunt ab alio, q̄ ab ess. Sed
mete. t. 1 hæc oīa certius pēdent ex sciā naturali. Dicamus aūt post hoc, quod (sicut dicit Arist.) calidū & frigidum diffinita sunt per actiōes suas, humidū vero & siccū per passiōes. Nā calidū est, cuius est aggregare homogenea, & segregare etherogenea, quę sūt diuersi gnīs: nā, cū subtilia sunt mista grossis, calidū dissolutiuū existēs, oīa subtilia, quę sibi conueniētia, euocādo de cētro ad circūferētiam, sibi cōiungit, & separat à grossis, grossa et sibi similia relinquēs: quā eius actio nē multæ alię actiōes comitant, s. digerere, liquare, aperire, maturare, mouere, & hmōi multa. Frigidū vero est, quod congregat homogena & eterogenea, quia ipsum constringit partes rei ex circūferentia ad cētrum, ideoq; abscindit motū rei: & ad hāc eius actionē sequuntur alię, s. incrudare, densare, imobilitare, & hmōi. Calidum aūt & frigidū sic agēdo, ad vltimū trāsmutāt substātiā patiētis, & assimilāt eā sibi, q̄tum posse est: sed, quia frigiditas est abscindēs motus, & quia prima eius actio est cōdensare, ex quo prohibet penetratio in profundū, nō sic facile trāsmutat substātiam, in
B qua agit, sicut caliditas: imo in frigidis locis corpora oīa diutius cōseruant, nedū quòd in substātia transmutentur: propter
capite 4. quod & Gal. in libro de natu. virtutibus, calidū efficacissimū dixit esse vltra oēm aliā qualitatē. Humidū autē & siccū per passionē diffinit, nam humidū est indeterminatū proprio termino, bene terminabile existēs alieno: per se. n. nō stat, sed fluit ad alterū, s. siccū, per quod finit & determinat: & hāc eius passionē multæ aliæ sequunt. Siccū vero est bene terminabile termino proprio, male aūt ē terminabile alieno, siccū. n. se cōtinet, & nō fluit, ideoq; figurarū retētiuū est: alienū aūt terminū nō quęrit, quē & nō cōsequitur, nisi difficulter, quia nō pōt tangi vndiq; terminis alicuius corporis, licet prędatur vsq; ad ipsum. Est tn̄ sciendū, quod, licet isto mō humidum & siccū per se passiua sint, sunt tn̄ per accidēs actiua, quia sunt actiua fm quod aliqd passa sunt. Nam humidū continuat cōpositū, non per se, sed passum à mistione sicci: siccum et terminat cōpositum, non per se, sed passum à comistione humidi.

SED DVBITABIT aliquis circa hoc, quod calidū vr̄ pati à frigido, & ecōuerso. Siccū quoq; vr̄ exiccare: humidum humectare, & agere alterutrū in alterutrū, sicut cōtraria: quare videntur oēs quatuor esse actiuæ & passiuæ.

Nisi esset, quod, quia Arist. dicit calidū & frigidū esse actiua, humidū & siccum passiua, intelligit hoc in cōparatione
men. 1. gnōnis indiuiduorū mistorū (sicut dicit Auer. in cō. quarti Mete.) & non in cōparatione actiōis & passionis adinuicē. In illa nāq; mistione (sicut dictū) fuit inuentū, quod calor & frigus sunt, q̄ coniungūt, quod applicant elementa rerū ad se inuicē, & admiscēt, quousq; generentur res noua: & fuit inuentū, quod humiditas & siccitas sunt id, quo disponitur res ad recipiēdum actionē caloris & frigoris, & mistionis: & propter hoc illa fuerūt diffinita per actionē, ista per passio
C nem, cū tn̄ oēs quatuor sint actiuę & passiuæ. Et dicunt aliqui in hoc loco, quod humidū nō humectat, & siccum nō exiccat, sed id, quod humectat & exiccat, est calidū & frigidū. Nam frigidū quidem humectat cōstringēs & ingrossans subtile (vt patet in cōuersione aeris ad aquā) aut īpediens euaporationē humidi, exiccat vero deprimens humidū in profundum, aut solidans ipsum: calidū vero humectat, sicut eliquās cōgelatum, exiccat vero, sicut resoluens humidū. Sed nō est verū: humidū. n. & siccū humectat & exiccāt per se, calidū vero & frigidū faciunt illud per accidēs tm̄. Et posset de hoc assignari rō, quia oportet, quod cuilibet qualitati primæ attribuatur aliqua prima operatio, sicut & elemēto cuilibet debetur aliqua prima qualitas: mō cōstat, quod calefacere attribuitur calido primo, & sic de alijs: quare &c. Deinde, cum declarauit de neutro simplr fm intentionē secūdā, pcessit ad declarandū de corpore neutro semper, aut multū fm eandē intentionē, postponēs in fine de neutro nūc, pter solitū ordinem, & dicit, ET SEMPER QVIDEM & c. i. & semper neutrū in secūdo significato est illud, quod in oībus ętatibus manet sile, i. in oībus ętatibus, & qualibet parte cuiuscūq; est neutrū perfecte, i. nec vnū nec alterū extremorū perfecte ppter eē vtrunq; simul īperfecte. Et volebat per hoc, quod dicit, quod manet sile in oībus ętatibus, non quod silitudo sit tm̄ p participationē vtriusq; extremorū in qualibet illarū, quia in hoc nō differt semper neutrū ab vt multū neutro, sed quod sit silitudo aptitudinis eius ad stādum sanum, & ęgrotādum simul fm eas oēs, nunq̄ variata: nā hoc neutrum per qdā mēbra, vel quasdā naturas, pportionatur semper sano, & per qdā alia, pportionatur egro semper. Ex
D semper igitur sanis habet aptitudinē viuēdi sanū semper in illis, & ex semper egris habet aptitudinē ægrotādi in illis semper: & ita est aptū semper eē neutrū perfecte, hoc est manere sile per oēs ętates, & fm oēm partē cuiuscunq; ętatis. Manere aūt sic sile, pprium est oīs corporis talis semper in respectu ad corpus vt multū tale. Deinde dixit, VT MVLTVM VERO & c. i. sed vt multū neutrū est illud, quod per mutatur ab hac silitudine fm aliquid, quia hoc corpus est, pporrionatū fm qdā mēbra vel quasdā naturas sano vt multū, vnde eā dīam, quā habet vt multū sanū ad semper sanū, habet hoc vt multum neutrum ad semper neutrum fm illa mēbra. Et est, pportionatum fm qdā alia mēbra vel alias naturas ægro vt multū, vnde eā dīam, quā hēt ægrum vt multum ad ægrum semper, hēt hoc vt multū neutrū ad semp neutrū fm illa mēbra vel illas naturas. Propter quod nō est manens sile in qualibet parte ętatis, nā nec est aptū stare semp sanū fm mēbra sana, nec semp egrotare fm mēbra ęgra, sed in plerisq; partibus cuiusq; ętatis est in his & illis aptū eē tale, & tale: & hæc est pmutatio eius fm aliqd, quā volebat. Iam aūt & sæpe diximus, quō semp tale, & multū tale, oportet, quod intelligant ab aptitudine, & nō ab actu: & quō & quare nō intelligit vt multū tale, i. in pluribus ętatibus tale, sed in qualibet ętate vt multū tale, quia in pluribus partibus cuiuscūq; ętatis. Hęc igit & in hoc capīo nō īmemorē nō latebūt. Deinde, cū declarauit de neutro semp, & vt mul
figni. tū fm secūdā intētionē, declarat de neutro vt nūc, & dicit, ITA VERO & c. i. & neutrū vt nūc in isto secūdo significato est ita, & sile participās cōtrarijs dispōnibus simul, sicut pdicta, quia. s. fm pśens tpś ex naturis inhærētibus sibi, fm quas attendit sanitas & ęgritudo, has habet sanas, illas vero ęgras, aut fm vnū mēbrum, aut fm duo mēbra. Volebat aūt per naturas inherētes caliditatē, frigiditatē, humiditatē, & siccitatem, ex qbus est cōplexio, & forma

quantitatem,

quantitatem,& numerũ,& poſitionẽ,in quibus eſt cõpoſitio. Eſt aũt & hoc neutrum vt nũc,ſm quædam mẽbra, aut quaſdã naturas ꝓportionatas ſano vt nũc,& ſm quędã alia mẽbra,vel alias naturas ꝓportionatas ægro vt nũc: ꝓpter quod dictũ eſt neutrũ vt nunc ꝑ diſpõnẽ neutrã pfecte,quę nõ eſt ſimplr neutra pfecte,ſed habenti tñ:quæ quoq;,qm̃ tenuiter & mobiliter inhæret ꝑ cauſam ſupradictã de ſanitate vt nũc,& ægritudine vt nunc,facit corpus neutrũ vt nunc,& non ſemper vel vt multũ. Et attendẽdum hic,ꝙ,cũ dicat hoc neutrũ vt nunc,participare ſimul cõtrarijs diſpõnibus,vocat cõtrarias diſpõnes ſanitatẽ vt nunc,& ægritudinẽ vt nũc. Aegritudo.n.vt nunc, opponitur toti latitudini ſanitatis,eo ꝙ nulla eſt pars latitudinis,quæ non poſſit in eam conuerti, ſicut in oppoſitum,licet magis opponatur optimæ ſanitati,ſicut magis ab ea diſtanti. Sciendum quoq; eſt hic,ꝙ hoc neutrum vt nunc,non eſt inconueniens eſſe ſimpliciter alterius modi,ſicut de alijs ſupra innuimus.

DVBITABIT aũt aliqs,quia videt̃ eſſe quoddã corpus neutrũ,quod nõ tetigit Galenus: Vt,ſi ponamus corpus optime ſanũ ægrotare ſm quædã mẽbra tñ,reliquis manẽtibus ſanis,ſicut contingere põt,tũc dicet aliquis,ꝙ hoc corpus nõ eſt neutrũ vt nunc primi ſignificati,nec tertij,ſicut plane vr̃:nec ẽt apparet neutrum vt nũc ſecundi ſignificati,nã nõ habet aliqua mẽbra ſana vt nũc,imo habet ea ſana optime,& ita ſemꝑ,ꝗtum eſt ex aptitudine naturæ:quare nullum erit corpus neutrũ,& tñ videbit̃ neutrũ ſm ſecundã intentionẽ,nã cõtrarijs diſpõnibus ſimul participat. Niſi eſſet,ꝙ nõ oportet oẽ inuenibile corpus eẽ aliquod hic dictũ de neceſſitate, ſed de neceſſitate ad aliqd hic dictorũ reducibile eſſe:quare dicemus,ꝙ tale corpus reducibile eſt ad neutrũ vt nũc ſecũdę intentionis, cũ quo videt̃ hr̃e maiorẽ cõuenientiã. Non lateat aũt,ꝙ nõ oportet,ꝙ,qñ corpus ſanũ fit ęgrotãs, tranſeat per hoc mediũ neutrum vt nunc,ſicut tranſit ꝑ mediũ neutrũ vt nunc primæ intentionis,ſicut ꝑ ſe perſpicuum eſt.

Secundum vero tertiũ ſignificatũ neutrum erit corpus,quod quidẽ modo ſanũ,modo ægrum in parte ſit,quemadmodum quibuſdam inerat,pueris quidem exiſtẽtibus, ſanos eſſe: adoleſcentibus vero factis, ægros,aut econuerſo In vno autem tempore ita neutrum vere quidem non contingit exiſtere,ſecundum latitudinem vero contingit. Scimus vero quod nunc dupliciter.

Iuxta vero tertium ſignificatum neutrũ erit corpus,quod aliqñ quidẽ ſalubre,aliquando vero inſalubre exiſtit,vt non nullis accidit, qui in pueritia ſalubritate corporis vigent,cũ vero ad iuuentutem peruenerint,inſalubres euadunt,aut contra. In vno autem tempore,quod ita eſt neutrum,conſiſtere nequit,latius vero ſi accipiatur,contingit. Nouimus autem,ꝙ nunc dupliciter dicitur.

Cnm declarauit corpus neutrũ ſecũdæ intentiõis,declarat neutrum tertiæ intentionis,& dicit, SECVNDVM VERO TERTIVM &c.i.ſed illud corpus erit neutrũ ſm intentionẽ tertiã,quod in aliqua parte tp̃is eſt ſanũ,in alia vero ęgrum:& hoc intendebat,cũ dixit,Quod mõ ſanũ,mõ vero ægrũ in parte ſit.& vult dicere,ꝙ in diuerſis tp̃ibus induit naturã extremorum,ſ.ſanatiui,& ęgrotatiui. Deinde volẽs hoc exẽplificare ſubiunxit, QVEMADMODVM &c. Et poſſumus hic ſupplere diſtinctionẽ modorũ eiꝰ,quos obticuit ſicut manifeſtos,dicẽtes,ꝙ ſimplr tale eſt,quod à gñone habet,& à natura ,vt in aliqua parte tp̃is ſuæ vitæ viuat ſanũ,in alia aũt vt ęgrotet:quẽadmodum in aliqbus exiſtẽtibus in pueritia inerat à natura ſanos ꝑmanere,& veniẽtibus ad adoleſcentiã inerat eis ęgrotos fieri,aut ecõuerſo. Et dr̃ hoc tale ſimplr neutrũ ꝑ hr̃e diſpõnem hoc mõ ſimplr neutrã,neutrũ.ſ.pfecte ꝑ participationẽ vtriuſq; impfecte,nõ ſimul,ſed in diuerſis horis,& nõ ꝑ hr̃e hãc diſpõnẽ neutrã huic vel illi tñ,cui.ſ.ineſt:adhuc aũt ꝑ hr̃e talẽ diſpõnẽ,priuatione tp̃is determinati exiſtentẽ neutrã,& nõ vt nũc tñ. Et eſt ſciendũ,ꝙ oẽ corpus lapſum à ſimplr ſano cõtingit hoc tale neutrũ eſſe,cũ ipſa apta ſint ad ægrotandũ magis in aliqua parte tp̃is,ꝗ in alia:& in alia parte ſint magis apta manere ſm ꝓpriam ſanitatẽ,ꝗ in alia,cũ cõparant̃ ad particularia tp̃a anni,nõ aũt ſm ꝙ cõparant̃ ad ętates,ſicut ex p̃miſſis patet. Iam aũt & p̃oſtenſum eſt nõ eſſe inconueniens vnũ & idem corpus diuerſis relationibus diuerſa ſortiri noĩa. Sed vtrũ poſſe ſit idem corpus à natura ſiue à gñone aptũ eſſe ad vtrũq; extremorũ ſm diuerſas ętates(ſicut Gal. exẽplificat in hoc neutro)an nõ,ſubſequẽter inquiremus. Erit igit̃ hoc corpus ſanum vt nũc,donec non ſuccũbit ægris cauſis:quod,qñ conſiderat̃ ab aptitudine,quã habet ꝑ naturã ſimul aptã ad vtrũq; extremorũ in diuerſis tp̃ibus,dr̃ neutrum ſimplr.tertij ſignificati,quod qdem ſm diuerſa tp̃a,ꝓportionatum eſt ſanatiuo & ægrotatiuo corpori,vt habens aptitudinẽ naturalẽ,qua aſſimilat̃ aptitudini vtriuſq;,ꝓpterea,qa eius diſpõ naturalis in diuerſis tp̃ibus ſimilat̃ diſpõni vtriuſq; iam dicti. Semper aũt tale in exẽplo Galeni non erit niſi ꝑ cõparationẽ ad illa duo tp̃a tñ,ſiue ad illas duas ætates,ad quas extendit̃ aptitudo,quaſi dicamus,ſemper tale eſt,quod in totis dictis duabus ætatibus ſic ſe habet,vt ſit à natura: vt multũ vero, quod aliqualiter ꝑmutatur,quia nõ habet à natura,vt in tota pueritia ſanũ ſit, ſed vt multũ in illa:ſilr neq; quod in tota adoleſcẽtia fiat ęgrotans,ſed vt multũ in illa. Si aũt ad particularia tẽpora dentur exempla(ſicut innuimus, cum de ægro ſemper & multum loqueremur)tunc poterit dici ſemper tale,quod in omnibus ætatibus ſemper ꝑmanet tale:& vt multum tale,quod ſecundum aliquid permutatur.

DVBITABIT aũt aliquis,quia vr̃,ꝙ nullũ corpus poſſit eſſe neutrũ ſimplr tertij ſignificati ſub exẽplo Galeni,ſ.cui à natura ſiue à gñone inſit ſanũ eſſe in pueritia,in adoleſcẽtia vero ægrotans,aut ecõuerſo:nã(ſicut vr̃) habitus naturalis comitat̃ ſemper. Si.n.corpus à gñone,ſiue à natura fuerit calidũ plus opportuno,tũc in oĩbus erit ętatibus calidũ plus opportuno:ſilr,ſi fuerit ſiccũ plus opportuno,tũc in oĩbus ætatibus ſilr erit. Nã,licet ſit mutatio cõplexionis in ætatibus,qa tñ ipſa eſt naturalis,erit ſeruãs ꝓpriam ꝓportionẽ ad naturalẽ debitũ ætatis iuxta modũ ſuũ,quia depẽdet ex principio gñonis, ita ſcilicet,ſicut in p̃ma ſua ætate cõplexionẽ habebat ſiccã ꝑ cõparationẽ ad optime ſanũ in eadẽ ætate. Silr in oĩbus alijs ętatibus. Sicut igit̃ corpus,qđ habet aliquẽ lapſum à natura, eſt aptũ ægrotare ab ipſo ſuo lapſu ſub aliquo mõ & gradu in vna ſua ætate,ſilr erit in alijs oĩbus ætatibus:aut,ſi in vna ætate nõ habet illã aptitudinẽ,nõ habebit ẽt in alijs;non.n.habere illã in prima ſui ætate innuit eucraſiam

A eius à natiuitate principiatā fuisse:hoc aūt habere est optime sani corpis. Propter hoc ergo difficile nobis vr̄ stabilire corpus neutrū tertij significati sub exēplo prædicto. Sed experientia huic rōni repugnās vr̄, quia multa talia corpora sub illo exēplo videmus, scilicet, dū fuerūt in pueritia, fuisse sanatiua: ægrotatiua vero, cū ad adolescentiam peruenerūt. Galenus ēt infra cap. de signis complexionis frigidæ & siccæ cerebri dicit, ꝙ sensus eis in pueritia quidē sunt perfecti, prouectis vero emarcescūt citius: innuit ergo manifeste corpora posse esse in pueritia sanatiua, in adolescentia vero aut vlterius ægrotatiua. Euademus autē nodum hunc, dicentes, ꝙ corpus à generatione siccum plus opportuno, indubitanter tenendum est esse siccum plus opportuno in omnibus ætatibus suis, cum quęlibet ætas sua per ordinē conferatur ętati corpis optime sani. Scilicet hoc tale corpus nō comparabit̄ sibi ipsi in ętatibus suis ad modū illius: nā habens corpus optime sanū dicitur esse maxime sanū & vicinius ęqualitati certę in ętate sua, quæ est vltimū adolescentię & principiū iuuentutis, per comparationē ad se ipsum in alijs ętatib⁹ suis, sed corpus natum cōplexionis siccę respectu illius dicetur esse tēperatius, & ꝓpinquius ęqualitati certę in ętate pueritia ꝑ comparationē ad se ipsum in alijs ętatibus suis, ita ꝙ fortassis corpus hui⁹ pueri habebit fere opa illius iuuenis: qđ nos sepe videmus, multos. s. pueros sapiētes & ingeniosos vltra debitū ętatis, & ad opera fere cūcta perfectos, de quibus s̄m prouerbiū dicimus eos longis tēporibus nō victuros, qā preter ordinē, senilis cōplexio puerilem pręuenit, aut iuuenilis puerilē: alijs aūt iuxta idem prouerbiū aimus, esto malus, vt viuas. Erit ergo corpus habēs complexionem siccā sibi congenitā à natura, anteq̄ humiditates suę superflue exiccentur processu temporis, dū. s. existit in

B pueritia, sanius per cōparationem ad se ipsum ī alijs ętatibus, imo fere in illa ętate assimilabit̄ corpori sanatiuo, sed erit dictū siccius opportuno, cū totum confert̄ toti, aut ętas huius ętati eidē illius: & huius ēt pueritia, cum pueritię illius cōfertur, s̄m aliquid ęgrotabilior est, licet sit sanatiua per comparationē ad sibi propriā iuuentutē, nō quidē ob aliud, nisi qa pueritiā multę humiditatis eē oportet, vt nutrimētū & augmentū procedāt, sicut decet. Poterit ergo esse, ꝙ oē corpus naturaliter lapsum ab optime sano in qualitate quacūq;, & in quocūq; gradu, siue in gradu multū sani, siue neutrius in primo significato, siue ægrotatiui, cū sibi ipsi cōparatur in suis ætatib⁹, inuenietur, ꝙ in vna ætate sit sanius, q̄ in alia, cū in vna assimiletur sanatiuo, in alia ægrotatiuo, licet in oībus illis cōparatū ad siles ætates corpis optime sani, silr̄ & æqualr̄ se habeat. Illo ergo respectu oīa prædicta corpa possunt dici simplr̄ neutra tertij significati ēt sub exēplo Gal̄. Deinde volēs declarare de neutro vt nūc in eodē significato, dixit, IN VNO VERO & c.i. sed in hoc tertio significato nō contingit esse neutrū vt nūc, vel in vno tpe pręsenti, sumēdo nūc siue vnum tp̄s præsens s̄m veritatē. Nam, cū neutrū in hac tertia intētione dicat̄ illud, quod participat qn̄q; vno, qn̄q; altero extremorū, si poneretur nunc pro pūcto indiuisibili tpis, s. pro instanti, non posset illud corpus tale esse, nec ēt, si ponatur pro parte tpis diuisibili in partes valde breuiter transeuntes, sed eo posito pro tpe habente latitudinē, bene poterit tale corpus esse: & hoc intendebat cū dixit, Secundum latitudinē vero contingit & c. Deinde dixit, SCIMVS VERO & c.i. sed illud sic poni nō erit impossibile, qm̄ nos bene scimus, nunc, dupliciter accipi, s. pro

C instanti illius latitudinis, & pro tpe præsenti ēt latitudinem habente paruā & magnā iuxta hominum positionem.

Sciendū est ēt in hoc loco, ꝙ hoc neutrū non est tale per dispositionē neutrā, quæ in hoc significato sit simplr̄ talis, sed per eā, quæ est talis huic, vel illi tm̄, cui inest, ꝑꝑ quod proportionatū est vtriq; contrariorū, s. sano vt nunc, & ægro vt nūc in diuersis tpibus, quia sub vtroq; nō est perdurans, sicut ex supradictis manifestū est. Dicitur ergo neutrū vt nunc illius tertiæ intentionis, illis duobus diuersis tpibus assumptis pro vno. Nec hoc neutrum vt nunc, est medium trāsitus vnius extremorū in aliud, sicut est neutrū vt nunc primi significati, nā hoc corpus est sanū vt nunc, & vt nunc ægrū in collectione duorū temporū diuersorū, quę cū sumuntur, vt vnum tp̄s indiuisum, & comparatur corpus ad illud tp̄s, dicitur vt nunc tertij significati, licet simplr̄ sit alterius modi: ꝑꝑ quod minus proprie, q̄ reliqua neutra, dictū est medium extremorū. Iam aūt per se patet esse superius dictum, corpus lapsum à simpliciter sano posse fieri tale neutrum vt nunc, nec est opus prolongare sermonem.

Ant. Sanum ergo, & ægrum, & neutrum corpus quoties dicitur, & quale vnumquodq;, sufficienter determinatum est: de signis vero deinceps dicendum est.

Lau. Salubre igitur, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodq; sit, sufficienter explicauimus. De signis vero deinceps dicendum.

cō. 20. Cū declarauit de corporibus s̄m naturā propositi methodi, epilogat, quæ dicta sunt, trāsiens ad dicēda, & dicit,

D SANVM ERGO & c.i. iam ergo diximus sufficiēter, quantū ad breuiloquium huius doctrinæ ptinebat, quoties dr̄ corpus sanum, ægrū, & neutrū: & declarauimus sufficienter, quale sit vnūquodq; illorū in suis modis, i. qualiter sit dispositū existens illud, quod est notificatio vniuscuiusq;. Deinde dixit, DE SIGNIS & c.i. sed deinceps dicendū est de signis, ordine. s. corporibus respōdente. Est aūt sciēdum in hoc loco, ꝙ corpus humanū sic diuisum & subdiuisum est medicinæ subiectū, sicut iā supra innuimus. Nullius aūt artis est (sicut in libris Anal. dicitur) sup inuentionē suorū subiectorū demonstrationē afferre, sed diffinitiones subiectorū, & suarū passionū, quæ de subiectis probātur, cointelligēdæ sunt in principijs omniū artium, quasi positæ & cōcessæ, sicut dicit Arist. & Princeps. Quod aūt debet conari artifex, est inquirere de ipsis passionibus in subiecto, & demonstrare inuentionem earū in illo, & causam inuētionis. Principium aūt omnis demōstrationis sunt diffinitiones, & maxime diffinitiones passionum: diffinitiones aūt subiectorum, qn̄ non sunt datæ de eis absolute, sed s̄m ꝙ sunt causa & subiectum passionis, multū conferūt ad cognoscendū causas accidentiū in subiectis (sicut dixit Arist. in principio sui libri de Aīa) & nō solū vtiles sunt ad illud diffinitiones passionū. Si enim homo vult cognoscere, ꝙ cerebrum sit sanum, vtile est sibi ad hoc cognoscere, & quid sit cerebrum, & quid sanitas: nō sunt autem diffinitiones corporū, quæ præmissæ sunt, absolute diffinitiones subiecti medicinæ, sed subiecti cum suis passionibus concepti, ꝑꝑ quod in eis est supposita principaliter diffinitio passionum & c.

Finis primi libri.

Figura dispositionum à generatione contractarum.

Corpus sanum semper

sana

semper sano linea lapsus a sem.

simpliciter

neutra simpliciter

sanum vt multum

sanum vt multum

neutra simpliciter

ægra simpl. linea lapsus per calidum a

per sano per fri dum ægra simplr

Via lapsus semper & vt multum sani in neutralitatem & ægritudinem

ægrum semper

ægrũ vt multum

neutrũ vt multum

neutrũ semper

neutrũ vt multũ

neutrum vt multũ

neutrum semper

neutrum vt multũ

ęgrũ vt multum

ęgrum semper

Sa. na vt tu ne Sa na vt tu ne

neutrũ nunc

neutrũ vt nũc

neutrũ vt nũc

neutrũ vt nunc

neutrum vt nunc

neutrum vt nunc

neutrũ vt nũc

neutrũ vt nũc

neutrũ vt nũc

neutrũ vt nũc

ęgrum vt nũc

ęgrum vt nunc

ęgrum vt nunc

ęgrum vt nunc

ægrum ut nunc

ęgrum ut nunc

ęgrum ut nunc

ęgrum utnunc

ægrum utnunc

ægrum vt nunc

ęgrum vt nũc

Latitudo dispositio- num præter natu ra lium

Verum quia Turisanus non nullis in locis visus est dicere, nihil interesse, siquis semper sanum, vt me-
dium, aut vt extremum, accipiat, & neutrum in medio sanę latitudinis esse opinor, ideo D. Ludouicus
Carensis, qui & Ferrariæ & Pataui philosophiam atque medicinam multos iam annos professus est, dum
accuratius Plusquamcommenti dicta contemplaretur, hanc sequentem figuram ad eius mentem aptius
deliniari posse credidit, quo & transitus, & reditus corporum, ab vna dispositione in aliam, conspicui ma
gis essent. Quę omnia quoniam suis verbis ipse satis superq; explicuit, nequid desiderari posset, hanc eius
picturam subiiciendam curauimus.

IVL. MARTIANVS ROTA ARTIVM ET MEDICINAE DOCT.
STVDIOSIS MEDICINAE. S.

CVm viderimus hæc, quæ à Plusquamcōmentatore de corporibus hactenus tradita fuissent, quãuis luculenter & abunde satis exposita, obscuritatē quandam difficultatēq; præ se ferre, neq; inutile neq; ingratū plerisq; fore duxi, si (quēadmodum mathematici solent) pictura quapiam illius animum aperiremus, vt, quoties inter legendum scholasticorum mentes aut verborum multitudine obruerentur, aut nimiæ difficultati succumberēt, aliqua' ue alia de causa huius viri sermonem non assequerentur, aliquid, ad quod se referre possent, conquisitum paratumq; haberent, ac, velut ij, quibus magnū aliquod ædificium extruendū est, operis imaginē ex propositis formulis inspicerēt. Quicquid enim tā volubili orationis prolixitate & superiore libro & sequētis parte, præclarus auctor enarrauit, vno hinc obtutu aspici facile colligiq; potest. Neq; tamen hæc in eā sententiam dicere me quispiam existimet, vt hisce figuris auctor ipse haberi velim, vetus enim est hæc prima, ac à priscis inuenta doctoribus per manus multorum ad nos vsq; peruenit. In cuius apice corpus illud re vera sanum semper, impermistum, nullamq; omnino in partē inclinatum, tanquā æquus omnium iudex, collocatur. Ab hoc eiusdem qualitatis & nominis participes corpus alterum, si temporis spacium aliquod durare credatur, in circumpositis proxime locis dispositum est: sin autem decursu ætatis attingi tantummodo tantus sanitatis cumulus existimetur, linea inter vtraq; sana vt multū, extensa, copulantis tunc nō distinguentis officia subeunte significabitur. A supremo cuius lineæ pūcto, quod paulo ante apicis nomine, saniq; semper, extra latitudinē positi sedem appellauimus, quatuor decliues semitæ, tanquā ab alicuius collis vertice, vsq; ad alterius latitudinis initia protenduntur, licet ex eis duæ tantum, celebresq; magis, hic pingi commode potuerint, hæc per calidum, illa per frigidum deriuatæ. Has apud summitatē duæ aliæ lineæ extrinsecus venientes, ex obliquo intersecant: atq; cum linea, quam semper sani sedem esse docuimus, angulum facientes, geminas corporis vt multum sani, areas ostendunt. Hinc via se aperit, qua semper, & vt multum sana, quoties in neutralitatem, ægritudinem' ue vt nunc, descendere causarum violentia coguntur, transire solent, ne quis ea putaret neutra, & ægra simpliciter, prius effici debuisse: quanquam dispositiones illis proportionales tunc assumāt, quæ sibi neutralitates vt nunc, sunt. Ab hac vtrinq; primo neutra vt multū, deinde vt semper, distributa sunt, tum neutra & ægra vt multum collocata, postremō ad imas fauces, quas superincumbētia trianguli latera basisq; extremum, naturalis latitudinis terminus, constituunt, ægra semper incumbunt. Quæ omnia licet corpori simpliciter sano collata, operationes intantū mancas habuerint, vt neq; sensum fefellerint, sibi tamen ipsis cōparata, vt nunc sana & sunt & habentur, talem membrorum conditionem ex prima seminū constitutione sortita. Sub his vero acquisitarū dispositionum latitudo iam porrigitur, duabus regionibus cōprensa. Quarum quæ infima est, ad extremam vsq; vitæ lineam, mortisq; loca, peruenit, id corporum genus continens, quod à sibi connata valetudine deiectum, in ægritudinū aliquam ceciderit. Superior vero ita interiacet, vt nemo aut in ægritudinem descendere, aut ad sanitatē euadere possit, quin istac iter faciat, hincq; cōualescens, inde decidens, neuter, appelletur. Atq; idcirco protractæ in hac parte lineæ, non modo corporum spatia, vt alibi, monstrant, sed cum hoc etiā transeuntium semitas docent. Illud vero in commune omnibus dicatur, corpora vniuersa, præterquā optime sanum, in punctum cōsurgens, atq; extra latitudinem positum, non lineis, sed areis, ideo significari, vt nullum extare corpus existimetur, quod sub eodē sanitatis ægritudinis' ue momento, ne per exiguum quidem temporis interuallum perseueret, sed aut huc & illuc ad diuersa loca continue reuolui, aut in eiusdem areæ spacijs assidue fluctuare: lineasq; omnes corporum spacia circunscribere, & eorum vias indicare: ac trāsuersas quidem varias habituū latitudines, in altum verō erectas, quantum in suo quisq; habitu profecerit, demonstrare, præter appendices, ornatus gratiam tantummodo apportantes: causarum præterea, signorum, ac corporum ab vna dispositione ad aliam, artis beneficio traductorum, in eandem figuræ designationem cum istis venire, nominibus tantum immutatis. Tot enim & causarum & signorum species sunt, quot modo corpora à nobis sunt enumerata: totidemq; medicæ artis virtus effingete corpora nititur, quot parens natura procreare consueuit. Quę omnia, quia ex hac formula concipere facillimum est, idcirco ab hac picturarum ostentatione supersedimus. Plura diligens lector ex ipsa voluminis lectione cognoscet, quàm sint à nobis in præsentia dicta. Neque enim, si hanc figuram omni descriptionis ornamento nudam appingere nolebamus, propterea cuncta, quæ dici potuerunt, huc congerenda censuimus.

Latitudo dispositionum contractarum à natiuitate, siue sanorum naturalium ſm Plusquamcommentatorem. Quę corpora naturalia sola considerantur à medicina, quę est scientia: artificialia vero corpora considerantur à medicina, quæ est ars, & non scientia.

Per istud rotundum in telligit corpus optime sanum punctuale ac indiuisibile, qđ nō est ī latitudine, nec à medico considerattur, nisi vt aliorũ mẽsura, vt statua Polycleti respectu aliarũ, & pt dici terminus latitudinis.

la titudo ſa a sano semper punctuali latitudo sanorum semper punctualium
latitudo sanorum per sunt lia
latitudo sanorum multum
lap suum
latitudo neutrorũ vt multũ
latitudo neutrorũ semper
latitudo neutrorũ vt multũ
latitudo ęgrorũ vt multum
latitudo ęgrorum semper

Sana simpliciter, sibi inuicem æqualia ſm sensum, & non secundum veritatem.

Neutra simpliciter, sibi inuicẽ equalia ſm sensum, & non secundum veritatem.

Aegra simpliciter, sibi inuicẽ equalia ſm sensum, & non secũdũ veritatẽ.

transitus a dispõne sanĩ ad ptẽr naturalẽ & ecõtra
Sa na vt nu nc
1º gra- dus 2º gra- dus 3º gra- dus 4º gradus
transitus transitus transitus transitus transitus

Latitudo causarum deducentiũ corpora humana ad ęgritudines & neutralitates vt nũc, in tres partes diuisa. At corpora distinguũtur penes causas mediocriter occurrẽtes, respectu quarum Socrates cholericus nõ potest dici sanus semper, cum respectu earum non sit aptus durare sanus tota vita sua. Et licet ĩ illa tota posit durare sanus, non tamen merito suę virtutis ac potentię, sed merito boni regiminis: ideo nõ debet dici aptus semper permanere sanus, nec debet dici sanus semper. Et Iacobus Forliuiensis Turisanũ reprehendens in hoc fundamento, deceptus fuit.

causę debiles frequenter occurrẽ.

causæ mediocres cõiter occurrẽtes.

causę potentissimæ raro occurrentes.

deciden conua lescentię tię

latitudines ęgrorũ vt nunc quæ veniunt a neutralitate vt nunc, & redeunt ad eam, si curantur.

Latitudo neutrorũ vt nũc, q̃ sunt media transitus à sanitate naturali, ad ęgritudinẽ vt nũc, & econtra.

Latitudo dispositionũ præternaturaliũ, dictarum vt nunc, acquisitarũq; post principium natiuitatis, ad quas labi põt quodlibet sanum naturale, & hoc immediate, id est absq; hoc, ꝙ magis sanum labatur ad dispositionem minus sani. Et ab his dispositionibus, si curabiles sunt, fit reditus ad sanitatem, aut immediate, si fit neutralitas: aut mediãte neutralitate, si fit ęgritu. vt nunc.

Figura corporum artificialium, quę sunt vt imagines naturalium, similis est huic factę, nisi ꝙ addi debet hæc dictio imago, vt loco sani semp, dicat imago sani semp, & loco sani vt nunc, dicat imago sani vt nunc: & sic de alijs oĩbus artificialiter factis. Quæ omnia solum considerantur à medicatiua, quæ est ars & non scientia, sicut è contrario naturalia considerantur à medicina, quæ est scientia & non ars, ad quę artificialia deduci possunt corpora naturalia præterquam ad sibi punctualiter correspondentia.

Ex hisce duabus picturis, vel alterutra, diligẽter inspectis, p te ipsum facile cõcipere poteris vniuersam Plusq̃cõmẽtatoris sententiã, quã de corporũ, signorũ, & causarũ latitudine habuit, quę singula siquis, vt olim, imagine suppressa, verbis explicare conetur, suspensos diu auditores habebit, & tandem ignaros confusosq; dimittet. Quam ob rem iuste gratias habebimus illis, qui nobis commoditatem istam suis erumnis præstiterunt.

TVRISANI PLVS QVAM COMMENTVM IN SECVNDVM MICROTECHNI.

Ant.

SVnt autem & horum ſana quidem, quæcũq; præſentis ſanitatis ſunt demonſtratiua,& futuræ pronoſtica,& prius factæ rememoratiua. Aegra vero & præſentis ægritudinis demonſtratiua,& futuræ pronoſtica, & prius factæ rememoratiua. Secundum vero hoc & neutra ſunt,& quæ neutrarum diſpoſitionum demonſtratiua,pronoſtica,& rememoratiua:& quæ nullã omnino diſpoſitionem,aut non magis ſanam,quã ægram, ſignificant: & quæ ſecundũ aliquid ſanã, ſecundũ aliquid vero ægrã diſpoſitionẽ ſignificant: & quæ modo ſanã,modo ægrã declarant:atq; hæc ſecundũ tria tẽpora,queadmodũ & ſanorũ & ægrorũ. Appellantur autẽ à veteribus medicis aliqñ oĩa hæc ſigna pronoſtica,etſi præſentiũ ac præteritorũ declaratiua ſint. Et vtilitas quidẽ magna eſt demõſtratiuorũ & ꝓnoſticorũ, minor vero rememoratiuorũ.

Leo. Sunt autem & ex his ſalubria quidem, quæcunq; præſentem indicant ſanitatem,& futuram prænunB ciant,& præteritam memoriæ ſubijciunt. Inſalubria vero,quæ & præſentem indicant ægritudinem,& futuram prænunciant,atq; præteritam memoriæ ſubijciunt. Eadem ratione neutra dicuntur,quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt,prænunciant,& memoriæ ſubijciunt: & quæ nihil omnino de diſpoſitionibus indicant,vel nihilo magis ſalubrem,q̃ inſalubrem diſpoſitionem oſtendunt,& partim quidem ſalubrem, partim vero inſalubrem indicant diſpoſitionem:& quæ aliquando quidem ſalubrem, aliquando vero inſalubrem:& hęc quoq; ſecundum tria tempora,veluti ſalubria & inſalubria,appellantur. Vocantur aũt nõ nunq̃ à vetuſtioribus medicis hęc oĩa ſigna prænunciatiua,quãuis pręſentium ac pręteritorum indicatiua ſint: Vſus vero non paruus ex prænunciatiuis atq; indicatiuis,minor aũt ex his, quæ memoriæ ſubijciunt.

Cum expleuit expoſitionem diffinitionis medicinę ad partes eius,quæ ſunt corpora, cõſignificatas ꝑ differen-Cõ.1. tias eius,ſanorũ,ægrorum,& neutrorũ,exponit eam ad partes,quę ſunt ſigna per eaſdẽ differẽtias conſignificatas. Rñdet aũt,inchoans,continuationi ꝓmiſſæ in fine ꝓcedentis capl̃i,& dicit, SVNT AVTEM &c.i.ſed & horum ſignorũ,de quibus deinceps dicendũ eſt,cum quędam ſint ſana,& quędã ægra,& quędã neutra(ſicut ſupra oſtenſum eſt)nec dicanť talia,niſi ꝙ taliũ diſpoſitionũ corporis ſunt declaratiua,ſciendũ eſt,ꝙ quodlibet iſtorũ contingit diſtinguere tripliciter,apud diſpoſitionẽ oĩs modi corporis,quã declarant. Nam,quæ declarant ſanitatem,ſiue eã,quæ ſimpl̃r,ſiue eam,quæ vt nunc,dñr his tribus modis,ſm ꝙ in tribus tpibus eã declarant:aut.n.declarant eã præſentem,& dicuntur demonſtratiua:aut futuram,& dicuntur pronoſtica:aut præteritam,& dicuntur rememo-C ratiua. Et ſimiliter,quæ declarant ægritudinem, ſiue eam,quę ſimpliciter,ſiue eam,quę vt nũc, pariter dicuntur his tribus modis,ſm ꝙ in tribus tpibus eã declarant. Et pariter dñr tribus modis,quæ neutram diſpoſitionẽ declarant,tam eam,quę ſimpliciter,q̃ eã,quæ vt nunc,ſm quolibet trium ſignificatorũ neutrius,inquãtum contingit neutralitatem cuiuslibet trium ſignificatorũ declarare præſentem,vel futurã, vel præteritam: Vt ſecundũ primũ ſignificatũ dicanť neutra,quę neutram declarãt diſpoſitionẽ,aut ꝑſentẽ,aut ꝑteritã,aut futuram : ſm vero ſecũdũ ſignificatum,quæ declarãt ſm aliqd ſanam,& ſm aliqd ęgram,& hãc ꝑſentem,pręteritã,vel futurã: ſm vero tertiũ ſignificatũ,quę declarãt ſanitatẽ & ęgritudinem in diuerſis tpibus exiſtentes,& has quidem aut ꝑſentes,aut ꝑteritas,aut futuras. Deinde,cum dedit diffinitionem ſignorũ,oſtendit non diuerſificari noĩationem eorũ apud veteres,& dicit, APPELLANTVR AVTEM &c.i.ſed hæc oĩa ſigna ſunt vocata à veteribus medicis aliquando b.1.cõ.8. pronoſtica,& ſi declarent diſpoſitionem præſentem,quæ proprie dñr demonſtratiua,vel pręteritam,quæ proprie dñr rememoratiua. Et hoc conſonat ei,quod in cõmento ꝓnoſticorũ dixit:ait enim, ꝙ non tm̃ ſignificationes,q̃bus ſignificatur,quod futurum eſt,ſunt pars artis,qua fit pronoſticatio,ſed & illæ,quibus peruenitur ad cognitionem eius,quod præterijt,& quibus comprehenditur,quod eſt pręſens. Hoc autem ideo fortaſsis,quia ſignum pronoſticum poteſt interpretari, quaſi prędoctiuum rei,antequam ſit,& hoc modo eſt proprie futurorum:& poteſt interpretari pronoſticum,i.pro alio cognitum,& tunc eſt cõmuniter præſentium,præteritorum, & futurorum.
D Cum.n.quodlibet ſignũ ſit alicuius rei edoctiuũ,oĩs aũt doctrina ſit ex ꝑcognitis,oportet omne ſignũ præcognitum,eſſe rei,quã edocet,ſiue res illa ſit præſens,ſiue pręterita,vel futura:& inde prænoſticũ,vel pronoſticum dicit.

SED DICET aliquis omne ſignum,demonſtratiuum eſſe,& præſentis rei declaratiuum tantum,quia ſignũ ſignificat ſuper re,cuius eſt ſignũ,ſicut effectus ſuper ſuam cauſam:cauſa aũt & effectus, inquantum huiuſmodi, ſunt ſimul tẽpore & natura:igiť,ſi ſignũ eſt in tẽpore pręſenti,ſignificat neceſſario rem ꝑſentem : ſed omne ſignũ eſt in tẽpore pręſenti, aliter.n.nihil ſignificaret. Niſi eſſet,ꝙ & verum eſt proculdubio omne ſignũ principalr̃ ſignificare ſup re ꝑſente,ſecũdario autem aliqñ ſuper re præterita,aliqñ ſuper futura per coniecturationẽ inde aſſumptam à medico ſm ꝓprietatem ſigni:& hoc ẽt patet,ſi ponanť exẽpla ſignorum demonſtratiuorũ,pronoſticorum,& rememoratiuorũ. Dico ergo,ꝙ ſignũ ſanitatis demonſtratiuum eſt ꝑfectio operationũ,quarũ ſanitas eſt cauſa:perfectio aũt operationũ quædam ex ſeipſa ſenſui ſubijcitur,quędam per egeſta cognoſciť: & de hoc q̃dem nõ eſt dubiũ,ꝙ ſignificat ſuper re ꝑſente. Signum aũt ꝓnoſticum ſanitatis eſt ſignũ digeſtionis in febre,vt hypoſtaſis alba vel rubra in vrina:hæc aũt principaliter ſignificat ꝑſentẽ victoriã alicuius virtutis,ſ.digeſtiuæ ſuper cã febris,& ex hoc coniecturabilis eſt futura ſanitas. Nam,ſi digeſtiua vincit ſuum obiectum, probabile eſt, ꝙ expulſiua vincet ſuper ſuo, cum ſecundum plurimum cruditas extrahendæ ſeu excernendæ rei moretur opus

eius:causa autem per has virtutes superata, coniecturabilis est reditus corporis ad naturam suam, amoto impedimento. Signum aũt sanitatis rememoratiuum est spectatio habitus & naturæ corporis, pilositatis.s.& nuditatis, pinguedinis & macredinis, latitudinis venarũ & stricturæ earũ, & similiũ, quæ licet principaliter significent super dispositione corporis, quæ præsens est, faciunt tñ de facili coniecturari, qualis fuerit eius sanitas in præterito: quod ẽt medico confert ad curam, cũ terminum sibi præfigat, ad quem reduci conuenit ægrotantẽ. Et similiter hoc est verum de signis ægris & neutris, si recte eorum significata respiciantur. Deinde, cum distinxit signa tam sana, q̃ ęgra & neutra in tria genera, cõparat iter se penes vtilitatẽ eorũ in arte medicinę, & dicit, ET VTILITAS &c.i. demonstratiuorũ & pronosticorum signorum vtilitas est magna, rememoratiuorũ vero est minor ea, quæ illorũ duorum. Et causa huius est, quia signa demonstratiua vtilia sunt sano vel infirmo tñ (sicut dicunt) inquantũ rectificant medicũ præcipientem, quid facere debeat sanus vel æger sibi cõmissus, quod vtilissimum, ĩmo necessarium est ad finem intentum. Sed (sicut videtur) hoc ẽt extollit medicum. Nam, si cõfert sano vel ægro sic obedisse medico præceptori, tunc honor est medico sic præcepisse: sed, qm̃ hic honor in posterum sequit, non cõnumeratur ad præsens opus: vtilitas enim per rectificationem præcipiendi, modo, quo post gloria cõsequat, pronosticorũ est: quorum est ẽt vtilitatem magnã efficere tam medico, q̃ sano vel ægro sibi cõmisso, medico quidem excellentiam ostendendo, cum futura prędicat: infirmo autẽ vel sano, medico præmonente, qualiter illi per regimen disponantur, vt præuisa quidem bona cõsequant, impręuisa autẽ mala non incidãt, quod proximũ est illi in necessitate ad finem intentum. Sed rememoratiuorum est minor vtilitas, quia (sicut ipsi dicunt) soli conferunt medico, declarando eum in sua arte excellentẽ, cũ rememorat corã ęgris vel sanis, aliqua eorũ, quę pterierũt in corporibus suis, præter q̃ quod aliquis annunciauerit ei illa. Sed hoc ægro sibi cõmisso non confert, nisi fortasse dicat, ꝙ præparet eos ad confidendũ de medico: confidentia aũt eorum disponit eos ad recipiendũ, quod quærunt de sanitate; ꝓpter quod dixit Gal. in cõmento Pronost. ꝙ, de quo cõfidunt infirmi, & in cuius manibus se cõmittunt, ille plus sanat eorũ ægritudines, quia fortassis corpus plus obedit credulitati aĩæ, q̃ cõtrarijs agentibus in ipsum, sicut dicit Princeps in suo lib. de aĩa. Præter hoc ẽt, cum medicus rememorat præteritæ sanitatis p aliqua signa, scit pręfigere sibi terminũ, ad quẽ reducere contingit ęgrotantem, vt nec vltra transgrediatur, nec infra subsistat: & vtrũq; eorum vtilissimum vr̃ ægro. Sed, qm̃ hæc vtraq; vtilitas nec in promptu est, ꝓpter paucitatẽ vsus eorum apud medicũ, nec certitudinem habet, vt illa duo, numeratur illis minor. Diffiniunt aũt in hoc loco Signũ, quod se offert sensui, aliquid deręlinquẽs in intellectu, ideo scilicet, quia signũ sumit ex posterioribus natura, prioribus aũt nobis: & ex talibus est nobis via in omne, quod discimus. Sunt aũt nobis priora, quæ sensui subijciunt, principiũ enim nostrę cognitionis ex sensibus est: quare sensibilia sunt signa eorum, quę latent sensui: significãt autem illa intellectui se, scire aliquid contendẽti de his: non significarent autem, nisi intellectus præsciret talia habere prodire ab his, quæ inquirit, sicut effectus à causis suis. Sæpe autem & causas assumimus ad significandũ super suis effectibus, siquãdo contingat eas notiores nobis esse, q̃ effectus, quod proprie non dicitur significatio, sed demonstratio.

Existentibus igitur corporibus sanis, his quidem simpliciter, his vero nunc, quæ & sana dicuntur, Simpliciter sanorum corporum duplicem diximus esse differentiam, & eorum hæc quidem semper esse talia, hæc vero vt multum. Semper talia quidem, quæcunq; optimam cõpositionem habẽt: vt multum vero, quæcunq; ab hac non multum deficiunt. Cognitiones vero ipsorum & ab inhærentibus secundum substantiæ eorum rationem oportet fieri, & ab ijs, quæ ex necessitate hęc consequuntur, effectibus, & casibus, quæ & accidentia vocamus proprie.

Cum vero sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc vero vt nunc, quæ & bene valentia dicuntur, Salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam, quoniam non nulla quidem semper, non nulla vero vt multum essent talia: & semper quidem, quę optimam constitutionẽ sortita sunt: vt multum vero, quæ non magnopere ab illa recedunt. Horum autem dignotiones sumendæ sunt ab ijs, quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, & ab ijs, quæ ex necessitate consequuntur, operationibus casibusq;, qui proprie accidentia vocantur.

Cum præmisit diuisionem signorum in sana, ægra, & neutra, quorum quodlibet ẽt tripliciter subdistinxit, qm̃ signa referunt ad corpora, incipit ab hoc loco ponere signa cuiuscunq; corporum prædistinctorũ: &, quia incipere ab eo, quod est melius, est laudabilius, incipit à signis corporũ sanorum, præostendens à quot & à q̃bus sumere oportet eorũ signa. Ante tñ rememoratur distinctionis corporũ sanorum superius datæ, vt per ordinẽ exequatur eorũ signa, & dicit, EXISTENTIBVS &c.i. igit, cum oporteat incipere à signis corporum sanorum, recordari oportet, quod diximus, corporũ alia simpl̃r talia, alia vero vt nunc: & simpl̃r sanorũ alia esse semper talia, vt quæcunq; habent cõpositionem optimam: alia vt multum talia, vt quæ habẽt cõpositionem non multum ab illa deficientem. Deinde pręmissa rememoratione diuisionis corporum sanorum ostendit, à quibus sumenda sunt eorum signa, & dicit, COGNITIONES VERO &c.i. sed hæc corpora sana oportet in genere cognoscere à duobus, s. ab his, quæ ingrediunt diffinitionẽ substãtiæ eorum, s̃m ꝙ sunt sana (& hoc volebat p substãtialiter inhærẽtia) & ab his, q̃ cõsequunt hęc ex necessitate, i. illa diffiniẽtia: hęc aũt sunt duo, s. operationes illorũ corporũ (& hoc volebat per effectus) tum quoq; & casus, ab illis diffiniẽtibus coaccidendo cadentes, quę proprie vocamus eorum accidentia. Et videtur, ꝙ relatiuum, quæ, non solum referat casus, sed casus & effectus, si enim Gal. referri voluisset casus tantum, dixisset quos; ꝓpter quod ambo vocauit accidentia eorum. Est autem & hic attentione dignum, ꝙ non solum totum genus sanorum ab his tribus sumitur signis, sed & ægrorum & neutrorum s̃m quodlibet

significatum

significatum vtrorumq;,ficut plane patebit in eorum signis: propter quod credendum est hoc in hoc loco positũ esse vt canonem sumendorum signorum ẽm omnia corpora.

SED ostendamus hic, quot sint intrantia in diffinitionibus corporum sanorũ, & vtrum operationes sint accidentia diffinientibus, quia sic erunt accidentia diffinito, & quot modis dicatᷣ accidens in medicina, & quid intersit inter accidens & signum. Dico ergo, ꝙ, sicut ex superioribus patet, eucrasia & coæqualitas sunt ingredientia diffinitionem oĩs corporis sani, optima. s. in diffinitione simpliciter sani: lapsa ab illa, in diffinitione vt nũc sani. Iam enim diximus, ꝙ eucraton & coæquale, vel aliqđ cõmune, in quo ista cõueniunt, sicut bene cõpositum vel bene tẽperatũ, sunt genus corporis sani: differẽtiæ aũt, quæ adijciuntur, sunt (sicut dicit) qđ est tẽperatum optime vel non optime tẽperamento calido, frigido, humido, & sicco in simplicibus & primis particulis: & temperamẽto formæ, quantitatis, numeri, situs & positionis: hæ enim differentiæ appropriant genus prædictum: propter quod genus prædictum sic appropriatum est substantia vtriusq; corporis sani. Sed dubitabit aliquis, quia videtᷣ, ꝙ operationes sint ingredientes in diffinitione corporis sani. Sanitas. n. per ipsum eundẽ diffinitur in libro de mor. & acci. quòd est cõpositio ẽm naturã perficiens actiones: ergo similiter debebat cadere in diffinitione corporis sani, vt diceretᷣ, ꝙ est temperatum in his & in illis tẽperamẽto perficiente actiones. Adhuc aũt temperamentum relatiue dicetᷣ ad aliquid: & nõ est nisi in relatione ad opus: igitᷣ opus debet cadere in diffinitione tẽperati, sicut vnũ relatiuorum in diffinitione alterius. Nisi esset, ꝙ opus nullo modò est de esse sanitatis vel sani. Non enim est de conditione sani, ꝙ semper & cõtinuo, quãdo est sanũ, sit operans, sed aptum operari: stomachum enim contingit esse sanum, qñ non digerit: & intestina, quãdo non expellunt: & oculum, quando non videt: est enim sanitas habitus, quo mẽbrum agere potest. Opus ergo nõ est de essentia sani corporis, inquãtũ sanũ, nec de essentia sanitatis: vnde & Arist. cum diffinit sanitatem, nõ dixit, nisi ꝙ est temperamentũ calidi, frigidi, humidi, & sicci. Quòd: si dicatᷣ, ꝙ sanitas est cõpositio ẽm naturã, faciens actiones, intelligere oportet, i. apta nata facere, quãdo necesse fuerit, nisi aliud impediat. Propterea tẽperamentũ non est illud, quod diffinitᷣ, sed corpus sanum, hoc aũt nullo modo dicitur relatiue. Tẽperamentum aũt assumptum in eius diffinitione licet dicatᷣ relatiue ad illud, cuius est tẽperamentum, s. ad opus, non tñ opus de necessitate debet cadere in diffinitione, in qua tẽperamentum cadit: ꝙ & si ponatᷣ, nõ ꝓpter hoc erit de esse sani corporis. Adijcitur tñ illud aliqñ in diffinitione eorũ, sicut accidentalis differentia, ad magis explicandum: sæpe. n. contingit, ꝙ aliquid notificatᷣ per effectus suos, cum ꝓpriæ eius differentiæ ignorantᷣ, sicut dicitᷣ, ꝙ albedo est color disgregatiuus visus; disgregare. n. non est de essentia albedinis, sicut effectus non est de essentia causæ. Est ergo operatio accidens sano, inquãtum sano, non tñ accidit ei, inquãtum viuo, imo est de esse eius inquãtum huius: viuere enim est operari, & vita operatio, & viuum operans, sicut in libro Ethi. dicit Philosophus: non est aũt idem sanũ & viuum corpus, cõmunius enim est viuum. Dicamus aũt, quot modis dicatᷣ accidens, & qũo se habeat ad signum in medicina. Dico ergo, ꝙ accidens apud logicum dicitur illud, quod, cum sit in aliquo, nõ est sicut quædam pars: & impossibile est esse sine eo, in quo est: & hoc est accidens appositum substãtiæ. Dicetur ẽt accidens apud ipsum vnum de quinq; vniuersalibus, quod idem est dicere, quod accidentale: & est oppositum substantiali, & non substantiæ: est. n. prædicabile de multis differentibus specie in eo, quod quale, vt album scilicet, non vt albedo: accidens. n. oppositum substantiæ non prædicatur de subiecto, sed oppositum substãtiali, & hoc est denominatiuum eius. Propter quod sæpe contingit substantiam ipsam esse tale accideus, sicut accidit medicatum esse hominem, & dicimus medicatus est homo: tunc. n. homo prædicatur vt tale accidens, sicut aliquando, quod in se est accidens, vt color, prædicatur, vt substãtiale, de albedine. Accidens ergo ex intellectu accidentis, quod est in Isagogis, non est accidens, quod est in categorijs, sicut dicit Princeps primo libro suæ logicæ.

Dicitur ẽt aliàs accidens apud ipsum, quod est oppositum ad per se, vt quicquid nõ est in diffinitione rei, aut nõ est tale, ꝙ illud, cui inest, insit in eius diffinitione, sicut est musicum & album animali: & hoc modo propriæ passiones nõ sunt accidentia, nec rectitudo est accidens lineæ, sed per se, nec sanitas est accidens animali, sed per se. Dicitᷣ etiam accidẽs oppositum ad ẽm quod ipsum, quod idem est, quod per se, vt si aliquo ambulante coruscauit: nõ. n. propter illud, quòd ambulat, coruscauit, sed accidit ei: & istud est, quod proprie dicitur casus vel fortuna, quæ dicuntur causæ per accidens: sed, si aliquid interfectum interijt, propter interfectionem interijt. Cum ergo aliquid est innatum alicuius causa, & accidit, ꝙ sit causa alterius, cuius per se non erat causa, aut ad quod per se non erat ordinatũ, illud dicitur euenisse per accidens causale. In medicina aũt aliter accidens appellamus. Dicimus. n. ꝓmo cõmuniter accidẽs, quicquid de necessitate comitatᷣ sanitatem & ægritudinem, quod in effectus & casus hic generaliter diuisit. Proprie autem hic dicimus accidens, quicquid præter naturam accidit corpori: hoc autem distinguitur in causam, & morbum, & comitans morbum. Magis aũt ꝓprie dicimus accidens, quod consequitur morbum, sicut vmbra corpus: hoc autem est aut operatio læsa, quæ dicitur effectus ægritudinis, sicut operatio perfecta sanitatis: aut est exiens à corpore immutatum, vel qualitas corporis ĩmutata, quæ dicuntur casus, cadentes ab ægritudine mediante læsione operationis, sicut ẽm naturam se habentia cadunt à sanitate mediante perfectione operationum. Sic ergo videtur, ꝙ ẽm nullum modum accidentis dictum à medico potest dici accidens sanitas vel eius causa, quãuis sanitas sit accidẽs ẽm primum modum dictũ à logico, nõ autem ẽm vltimum. Signorũ vero quoddam est sanum, quoddam ægrum, quoddam neutrum, cuiuslibet quorum (sicut in textu nominauit) quoddam sumitur à substantialiter inhærentibus, quoddam ab effectibus & casibus, quæ accidentia vocamus proprie, quasi d. quoddã est substantiale, aliud accidentale. Sed his præmissis planum est videre, qũo se habeat signum ad accidens in medicina. Manifestum enim est, ꝙ nõ omne signum est accidens, quia vno modo non sanũ substãtiale vel ægrum substantiale, quæ qdem ingrediuntᷣ in diffinitionem rei, quorũ sunt signum, licet dici possint accidentia primo mõ apud logicũ: alio mõ, cũ medicus ꝓprie vocet accidẽs, morbũ, causam, & comitãs morbũ, nõ vocabit proprie accidens, neq; sanitatem, neq; eius causam, neq; comitãs sanitatem, sed vocabit ea ẽm naturam. Quare

non omne signum erit accidens, quia non sanum tam substantiale, q̃ accidentiale: nec omne accidens erit signū, quia non morbus, & causa eius: quare (sicut videt) se habēt vt excedētia & excessa. Post hoc dicendū, ꝙ (sicut recte dicit Hali) signa sumpta ab his, quæ ingrediunt diffinitionē corporū sanorum, & ægrorū, & neutrorum, sunt necessariæ veritatis, si sensus nostri in cōprehēsione illorum nō decipiant: sumpta aūt ab effectibus siue operationibus sunt proxima illis in necessitate veritatis, decipiunt tñ aliqñ, quia sæpe erit mala digestio, ꝑpter malā quātitatē vel qualitatem cibi, & tñ stomachus in se bene tēperatus erit. Non ergo erit credendum de distēperamēto stomachi, ꝑpter malitiā operationis stomachi semper, nec oī modo. Signa aūt sumpta à casibus plus decipiunt, inquātū pluribus accidentibus contingit variari casus, q̃ operationes, sicut ostēdit Gal. 2 de cōplex. mollities. n. & durities, nuditas & pilositas, & color, & hmōi ex multis causis variātur, præterq̃ à cōplexione innata: pp quod sunt multoties veridica, sed nō semp. Est aūt & hoc attentiōe dignū, ꝙ cōmentantes nō aliter signa ꝑdicta, talia corpora significare ostēdemus, q̃ vel per ingredi diffinitionē ipsorū, fm ꝙ taliū, vel per ab ipsis causari, fm ꝙ talibus &c.

A substantia quidem ipsa, eorum, quę in optima compositione sunt, est cōtemperantia, mēbrorum quidem cōsimilium in caliditate, frigiditate, siccitate, & humiditate: Organicorum vero in quātitate, & qualitate componentium ea, & adhuc in formatione, & positione particularum vniuscuiusq; , & totius organi. Ab his vero, quæ ex necessitate sequuntur, similes partes habentia, quantum quidem ad tactum, in duritie & mollitie mediocritas: quantum vero ad visum, & bonus color, & secundum lenitatē & asperitatem mediocritas: secundū vero actiones perfectio, quam & virtutem earū nominamus. Eorum vero, quæ organica consequuntur, in coæqualitate & pulchritudine totius corporis organorū, amplius vero & in existentium ipsis actionum virtute. Optimę igitur cōpositionis corporis signa hęc sunt demonstratiua.

Ab essentia quidem ipsa eorum, quæ optimam habent constitutionē, cōmensuratione cōsimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: Instrumentorum vero, in quantitate ac numero eorum, ex quibus cōponuntur, ac præterea formatione, situ partium singularum, ac totius instrumēti. Ex his vero, quę ex necessitate cōsequuntur consimilia, quantum quidem attinet ad tactum, à mediocritate, quæ in mollitie ac duritie consistit: quantum vero ad aspectum, à colore optimo, & leuitatis atq; hispiditatis mediocritate: In operationibus, à perfectione, quam & ipsarum virtutem appellamus: Ab his uero, quę instrumentarias partes consequuntur, à cōmensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum, ac præterea earum, quæ ipsis insunt, uirtute operationum. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc.

Cum dedit vlr, à quot & à quibus sunt signa sumenda corporū sanorum, incipit particulariter ostendere signa eorū. Et, qm corpora sana, quædā sunt simplr, quædam vt nunc talia (vt rememoratus est) primo ostēdit signa corporis simplr sani in hoc caplo, in quo ēt intermiscet, vt in genere, signa quędā corporum ab illo lapsorum, quæ dicuntur vt nunc sana: particularius aūt declarabit illa in sequēti caplo. Et, qm simpliciter sanū dicitur hoc quidē vt semper, hoc vero vt multū sanum, incipit à signis semper sani. Et, quia signorum quędā sunt sumēda à substantialiter inhærentibus, quædā ab accidentaliter, incipit à substātialiter inhærētibus vtriq; generi mēbrorum, & continuans sermonē his, quæ dicta sunt, dicit, A SVBSTANTIA QVIDEM &c. i. cognitiones qdem corporū optimæ cōpositionis à substantialibus eorū sumptę diffinientibus (& hoc intendebat, cū dixit, A substātia quidē ipsa) sunt tēperantia mēbrorum cōsimiliū in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: & coęqualitas organorū in quātitate & qualitate cōponentiū organica, i. consimiliū, & intendebat per qualitatē, numerum: & pręter hęc coæqualitas in forma & positione vniuscuiusq; partiū sic cōponentiū organica, vt in qualitate, & quantitate, forma, & situ ossis, nerui, & venæ, & reliquorū in digito, & digitorum in manu: & præter hoc ēt coæqualitas in forma & positione totius organi. Et tacuit hoc de quātitate & numero totius organi, fortassis quia forma & situs magis in sunt à parte cōpositionis: quantitas aūt & numerus magis à parte cōponētium. Et recte qdem dicit, ꝙ hęc sunt signa sumpta ab ipsa substātia corporis optime sani, cū temperātia cōsimilium, & coæqualitas organicorum sint ingredientia diffinitionē corporis sani semper, & sint ei substantialia, inquātum tale: nihil. n. est aliud corpus optime sanum, q̃ optime tēperatum in cōsilibus, & coæquale in organicis. Iam aūt sciuisti, qūo cōsimilia indigent tēperamento calidi, frigidi, humidi, et sicci, ex qbus sunt mista, fm diuersitatem inter ea respectu operationis, ad quā sunt: & ꝙ totū corpus dr temperatum, qñ vnūquodq; consimilium cōsequit tēperamentū sibi debitū: & silr qūo organica indigēt coæqualitate cōpositionis in quatuor naturis, q sunt forma, situs, q̃titas, numerus, fm diuersitatē īter ea respectu opis, ꝓprij: & ꝙ totū corp9 dr coęq̃le, qñ vnūqdq; organū cōsequit coęqualitatē in illis sibi debitā.

SED DVBITABIT aliquis, quia signū debet esse diuersum à significato, hic autē idem vr positum signū sui ipsius, vt tēperantia & coæqualitas optimę sanitatis. Nisi esset, ꝙ tēperantia & coæqualitas non significant sup optimā sanitatē, sed super optime sanum, hæc aūt non sunt idem. Præter hoc aūt non est incōueniens, ꝙ idem non fm idem sui ipsius sit declaratiuū. Erit aūt idem super seipso significans, diuersum à seipso significato, quia tēperantia consimilium est signū, fm ꝙ est afficiens tactum medici, imo magis est signum impressio, quæ tactui ab ea derelinquit: significatum aūt est, fm quòd est mēbri dispositio. Et silr est de coæqualitate organorū in suis quatuor naturis, quātum ad visum & tactum. Deinde, cū dedit signa corporis optimæ cōpositionis, sumpta à substantialiter inhærentibus, dat signa sumpta ab inhærentibus accidētaliter, quæ dicunt casus & effectus fm vtrūq; genus mēbri, & primo ab his, quæ consimilium, & dicit, AB HIS VERO &c. i. sed signa corporis optimæ compositionis, sumpta ab his, quæ ex necessitate cōsequunt temperantiā cōsimilium, casibus scilicet, sunt mediocritas

in duritie

A in duritie & mollitie,quantū ad tactū:& bonus color,quantū ad visum: & mediocritas inter nuditatē & pilositatem:& hoc volebat p asperitatem & lenitatē ſm aliam translationē. Est tñ mediocritas inter lenitatē & asperitatē ppriè dicta,signum et corporis optimæ cōpositionis,& hoc est q̄tum ad tactū tñ:ſed nuditas & pilositas ad tactū & ad visum simul,est signū illius. Sed,quia posuit illud signū esse ſm visum,intelligendū erat,vt diximus: hæc.n. mediocritas significat tēperamentū inter actiuas. Nam caliditas superflue resolués in pilum facit pilositatē:frigiditas vero diminute resoluens,nuditatē:mediocritas aūt inter molliem & duritiē significat tēperantiam inter passiuas:mollities.n.est effectus humidi,& effectus sicci durities,sicut dicit Arist.in secundo de gñone. Sed bonus color est,qui est ex albo & rufo mistus:nā,cum mēbra,quę Gal.vocat radicalia,sint alba,frigiditati & siccitati attinētia,caro vero & sanguis sint rubea,accidit ex eorum mistione color apparēs in exterioribus ex vtroq; colore cōmistus. Sunt aūt & alia signa optime sani corporis sumpta à casibus præter prædicta,sicut mediocritas figuræ inter maciē & crassitiem:mediocritas inter apparentiā venarū & earum submersionē,& hmōi:oēs.n.tales mediocritates consequunt̄ de necessitate tēperantiā cōplexionis,ideoq; signgificant illā. Deinde dixit, SECVNDVM VERO ACTIONES &c.i.ſed signum sumptū ab his,quæ ex necessitate consequuntur tēperantiā consimiliū, effectibus scilicet,est perfectio ſm actiones,i.perfectio operationū eorum,quā diximus esse virtutē operationum eorū:& volebat per virtutē bonitatē:est.n.operatio effectus mēbri aliquam aiæ virtutē habentis,ſed operationes consimilium sunt attractio,retentio,digestio,expulsio,amplius aūt nutricatio,& augmētatio:& vl'r operationes

B vegetationis, quæ naturales dicunt̄ à medicis,sunt principaliter operationes mēbrorū consimiliū , licet ſm aliqd hæ operationes indigeāt mēbris & naturis organicis,sicut aliàs sciri faciemus. Quæ quidē operationes si fuerint perfectæ,nihil diminutionis habētes,significant optimā cōpositionem ſm consimilia,virtutes.n.prædictæ vtunt̄ cōplexione pro instrumēto ad suas pficiendas operationes.Si ergo cōplexio fuerit tēperata,erit obsequium instrumenti,q̄ melius esse potest,& proinde operationes perfectæ.

DVBITABIT aūt aliqs,quia virtutes,quę pficiunt has operationes,nō vtuntur eodē instrumēto, ſed quędā plus calore,quędam minus:quędam plus humore,quędā minus, sicut cognitū est ex fine sexti de mor.& acc.& primo cañ.cap.de virtutibus ministrātibus : ſed ipose est hęc cōtraria tēperamenta in eodē mēbro simul haberi: ergo iposibile est has oēs operationes esse pfectas ſm omne mēbrum cōsimile. Nisi esset,q, strictè corpus humanum optime sanū sumēdo,iposibile est ipsum reperiri posse,sicut supra diximus,cū de semper sano cōmentaremur,eo q, iposibile est ſm aliquā horarum reperiri ipsum habens oēs operationes pfectas,propter illud,quod dicebat:ſed largiori mō sumēdo sanitatē optimā,videlicet quātum possibile est naturæ,reperibile erit illud,quod in omni ætate habet operationes decentiori mō,qui possibilis est naturæ,sibi inuicē corrñdentes,s.vt,pportionet̄ digestio attractioni,sicut melius possibile est,& ita de alijs,s.q, vnaquæq; perficiat̄ meliori mō,quo possibile est p cōparationē ad subsequētes operationes. Quāuis.n.contingat digestionē melius pfici in cōsimilibus talis corporis in vna ętate,q̄ in alia,ppter adeptionem tēperamenti in illa sibi magis cōpetentis,nihilominus tñ optime sanū

C corpus erit,cum ex debito ętatis cōtingat illud,in qua corpus necessaria mutatione mutat̄. Deinde,cū dedit signa corporis optimæ cōpositiōis,sumpta ab accidētaliter inhærētibus cōsimilibus,tā casibus,q̄ effectibus,dat signa sumpta ab accidētibus inhærētibus organicis,ſilr casibus & effectibus,& dicit, EORVM VERO &c.i.cognitio corporū optimæ cōpositionis fit ét ab his,quæ sequuntur organica,vel coæqualitatē cōpositionis eorū,s.à casibus,vt à coæqualitate & pulchritudine totius corporis cuiuslibet organorū.Intelligit aūt per coæqualitatē,nō illud,quod superius,qa esset signum nō ab accidēte,ſed ab ipsa substātia corporis optime sani:coæqualitas.n.superius dicta intelligit̄ per relationē ad opus,pprium mēbri,hic aūt intelligit̄ per relationē vnius mēbri ad aliud:,pter quod,ppriè dicitur cōmensuratio.Nec est idem cōmensuratio & pulchritudo(sicut dicit Arist. in Ethicis)pulchritudo.n.nō est absq; decenti magnitudine,ſed cōmensuratio pōt esse ét cum paruitate: propter quod ait,Parui quidem cōmensurati sunt,pulchri aūt non. Corpus ét optimæ cōpositionis vtrāq; habet:sunt aūt huiusmodi signa,procerus status hominis,& facies hilaris amabilis & iucunda,& huiusmodi:oīa enim comitant̄ æqualitatem primam,quam diximus,quasi ab ea cadentia. Deinde dicit, AMPLIVS AVTEM &c.i.ét ab his eorum,quæ sequuntur organica,s.effectibus eorū,sicut à bonitate operationum suarum,quæ eis insunt: & hoc intendebat,cū dixit,Et inhęrentium eis effectuum virtute.& volebat per virtutē bonitatē,sicut prius. Operationes aūt organorū sunt vniuersaliter oēs operationes aīales,sensus scilicet,& motus,imaginatio,cognitio,& memoria,quæ,qñ sunt

D perfectę,nihil diminutionis habentes,significāt corpus optime cōpositum ſm organica: consequitur.n.optima operatio sensus & motus coæqualitatem cōpositionis in quatuor naturis organicis,sicut optima operatio vegetationis cōtemperantiam quatuor naturarum in cōsimilibus. Huius etiam generis signa sunt coæqualitates somni & vigiliarum,& mediocritas in moribus naturalibus inter superfluitatem & diminutionem, vt mediocritas inter audaciam & timorem,inter iram & patientiam,inter impietatem & misericordiam,humilitatem & arrogātiam, instabilitatem & perseuerantiam,& huiusmodi:oīa enim hæc sunt habitus animæ,qui,sicut ex assuefactione insunt,sic & innascuntur animę ſm corporis exigentiam. Si.n.cor & cerebrum fuerunt habentia temperantiam & coæqualitatem,& vniuersaliter corpus totum,tunc inerit per naturam virtuti cōcupiscibili animæ omnis mediocritas circa mores naturales. Deinde epilogat,& dicit, OPTIMAE IGITVR &c.i.igit̄ ista sunt signa demonstratiua corporis optimæ compositionis.Pronostica autem & rememoratiua non apparent in tali corpore,nisi cū ægrotat , propter quod alibi , q̄ in hoc capitulo,sunt quærenda. Non ostendit autem signa corporis optime sani, sumpta à speciebus mēbrorum eius,sicut facit in corpore simpliciter ægro,breuitati congaudens in hoc opere,& quia pertractanda infra de signis simpliciter ægri coniecturabilia erunt signa simpliciter sani:aliqua tamen eius signa sumpta à quibusdam particularibus membris,sicut cerebro,& musculis,intermiscebit,cum corporis simpliciter ægri signa elicict,sicut infra patebit.

Marginalia: x. cõ. 13. 12. huius. — capite 3. — 1.doc. 6. — capite. — 4. cap. 6. — hoc loco digit. qua Aristo. in hi. studio actiões re quis actio bus regu et volue-

Eorum vero, quæ deficiunt quidem ab hac, sana tamen adhuc sunt, hęc quidem in consimilium contẽperantia lapsa sunt secundum paruum quendam lapsum: hæc vero in organicorum coæqualitate, paruum aliquid & hic, & aut omnium, aut aliquorum, aut secundum vtrunq;. Genera autem lapsuum eadem sunt ijs, quæ virtutes eorum complent, temperantia quidem in consimilibus: numerus vero & formatio & positio in organicis: vtrisq; vero cõmune est vnitas, quam & continuitatem eorum nominamus.

Eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, non nulla quidem in consimilium temperatura vitium aliquod paruum habent: non nulla vero in instrumentariorum cõmensuratione, & hoc quoq; perexiguum: accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut in vtrisq;. Vitiorum vero genera eadem sunt ijs, quæ virtutẽ perficiunt, tẽperatura quidem in consimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentarijs: vtrisq; vero cõmunis vnitas, quam & ipsorum continuitatem appellamus.

Cum dedit signa corporis semper sani, siue optime sani, dat in genere signa corporis ab eo parum lapsi, siue vt multum sani, & p consequẽs intermiscet gñaliter signa aliorum corporum naturaliter lapsorum ab ipso, s. simplr ægri, & simplr neutrius, quę dicunt vt nunc sana, & dicit, EORVM VERO &c. i. sed eorũ corporũ, quæ deficiũt ab optima cõpositione, sunt tñ priuatione oĩs additionis sana, quæ qdẽ vocauit vt multũ sana, quædam sunt lapsa ab illis in consilibus modico quodam lapsu, quædam in organicis similiter quodam paruo lapsu. Deinde dicit, ET AVT &c. i. & in vtroq; genere istorum mẽbrorum aut sunt lapsa ẽm oĩa membra, aut ẽm aliqua tantum.

Deinde dicit, AVT &c. i. aut sunt lapsa ẽm vtrũq; genus mẽbrorum, s. in consimilibus & organicis: & potest illud subdiuidi, vt dicat, ꝙ aut erunt lapsa in oĩbus mẽbris vtriusq; generis, aut in aliquibus paruo quodam lapsu. Et, qm̃ dixit paruo quodam lapsu talia corpora lapsa esse in his mẽbris, vel illis, manifeste innuit, ꝙ talium corporum signa parũ differunt à signis corporis semp sani, siue optime sani. Deinde, cum dixit in qbus mẽbris cõtingit ea lapsa esse paruo quodam lapsu, declarat, ꝙ genera lapsuum in his corporibus sunt eadem cũ his, quę cõplent sanitatẽ eorum, & bonitatẽ operationis, quæ est effectus sanitatis, & dicit, GENERA AVTEM &c. i. sed genera lapsuum talium corporum, ĩmo cuiuslibet alterius, quod lapsum est, sunt de his, qbus cõplet virtus eorum, i. corporum: & volebat per virtutẽ, bonitatem operationis, sicut prius. Sed genera lapsuum sunt tria in duplici genere mẽbrorum supradicto, s. distẽperantia in cõsimilibus, inæqualitas in organicis, tertiũ est solutio cõtinuitatis, quæ in vtrisq; per se cõtingit: quilibet. n. istorum dr genus, quia multas habet species: & hæc genera dicit esse eadẽ his, quæ virtutẽ eorum cõplent. Sed ea, quæ complent virtutem eorũ, sunt tẽperantia in consimilibus, & coæqualitas in organicis, & perfecta continuitas in vtrisq;. SED distemperantia non est idem temperantiæ, neq; æqualitas inæqualitati, neq; perfectio vnitatis solutioni continuitatis: quare ergo dicit, ꝙ eadẽ sunt? Nisi esset, ꝙ intelligit (sicut videt) ꝙ subiecto sunt eadẽ, non solũ illo subiecto cõi, quod est mẽbrum, sed adhuc ꝓpinquiori, quod est cõplexio, cõpositio, & vnitas: cõtraria. n. apta nata sunt fieri circa idẽ subiectũ, vt temperantia & distẽperantia in cõplexione: æqualitas & inæqualitas in compositione: & silr perfectio & imperfectio vnitatis in vnitate. Et hæc expositio maxime vr esse ẽm modum lræ nostræ translationis, quæ dicit, Genera aũt lapsuum sunt eadẽ his, quæ virtutẽ eorum cõplent. Vel põt hoc exponi aliter, s. cum dicit, Genera lapsuum &c. intelligit, ꝙ genus vniuscuiusq; lapsus ẽ idem generi cuiuslibet cõplentis eorũ virtutem, eo ꝙ cuiuslibet triũ cõtrarietatũ idem est genus: oĩa enim duo cõtraria vtplurimũ sunt in eodẽ genere. Est aũt genus tẽperantiæ & distẽperantiæ, cõplexio: æqualitatis & inæqualitatis, cõpositio: perfectæ aũt vnitatis & imperfectæ, vnitio, licet hoc minus ꝓprie dicat, non enim dici põt solutio cõtinuitatis siue vnitatis ꝓprie vnitas, sicut tẽperantia & distẽperantia dr cõplexio, & æqualitas cũ inæqualitate cõpositio. Hæc expositio fere in idem redit cũ priori, est. n. genus quodãmodo subiectum differẽtiarum ipsum diuidentiũ. Videt aũt & hæc expositio maxime esse ẽm modũ lræ alterius translationis, quæ ait, Et genera læsionum sunt genera rerũ, quibus cõplet earum virtus. Sed hæc expositio nõ põt recte cadere apud nostrum textum; cũ dicat, ꝙ genera lapsuum sunt eadẽ his, quæ cõplent virtutẽ eorũ. Hæc. n. oĩa assignata genera, s. cõplexio, cõpositio, non sunt cõplentia virtutem eorũ, sed earũ species, s. tẽperantia, & ęqualitas: sed bene sunt generatã lapsuum, q̃ cõplentiũ. Sunt ergo genera lapsuum eadẽ his, quę virtutẽ eorum cõplent, per modũ, quẽ diximus. Dixit aũt eadem, & nõ totidẽ, quia nõ solũ sunt totidem, sed subiecto sunt eadẽ, licet forma differãt & natura. Ea enim, quæ cõplent sanitatẽ, siue effectũ eius, quę est virtus seu bonitas operationis, sunt cõtemperantia in cõsimilibus, & coæqualitas in organicis, & perfecta vnitas in vtrisq;, sicut vr ex supradictis manifestũ: qbus volẽs genera lapsuum esse totidẽ, & eadẽ subiecto, numerauit cõplentia virtutẽ eorum nõ à forma, sed à subiecto, cũ dixit, Temperantia &c. Alia translatio habet cõplexio (& est rectior textus). i. cõplexio in cõsimilibus, & cõpositio in organicis, & vnitas in vtrisq;: & volebat per formam, numerum, & quãtitatem, & situm, ipsam cõpositionẽ, qm̃ in eis & circa eas est cõpositio organica: aut, si numerauit ea à forma, tunc volebat p formam, numerũ, & quantitatem, & situm, æqualitatẽ in eis. Sicut ergo cõplentia bonitatẽ vel sanitatem operationis, quæ est effectus sanitatis, est tẽperantia in cõplexione, coæqualitas in cõpositione, perfectio vnitatis in vtrisq;, ita lapsus à sanitate sunt distẽperantia in complexione, inæqualitas in cõpositione, solutio in vnitate, cũ sanitas corporis sit quoddã totum integrum, vt domus, quæ circa tectũ & parietẽ & fundamẽtum cõplementum sui esse acquirit, & circa eadem patitur defectũ sui esse. Cõplexio ergo, cõpositio, & vnitio sunt subiectũ, circa quod fit sanitas, & oĩs lapsus ab ea, sicut tectum, paries, & fundamẽtum sunt, circa quæ est pfectio & defectus domus. Non. n. cõplexio & cõpositio est sanitas, sed tẽperamentum in eis: quare ẽt genera lapsuũ eadem sunt subiecto, & totidẽ numero cõplentibus sanitatẽ, aut bonitatẽ operationũ, quæ est effectus sanitatis. Sunt tñ species lapsus plures speciebus sanitatis, nam sanitas

vniuscuiusq;

A vniuscuiusq; mébri cõsimilis non est, nisi vna téperantia eius in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, respectu operis sui, species aût suorũ lapsuũ sunt multæ. Nã põt esse in sola caliditate, & silr in frigiditate, humiditate, & siccitate: cõpositæ in caliditate & siccitate, & sic de alijs: & in qualibet istarũ ẽm diuersos gradus, qui possunt etiã dici diuersæ species. Non igit̃ opponit̃ cuilibet speciei morbi sua species sanitatis, sed sanitas, vna existens in medio oĩum extremitatũ opponit̃ oĩbus speciebus morborũ, sicut mediũ ad extrema. Restat aût modo videre, quare cõplentia sanitaté corporis, aut operationis eius bonitaté nõ sint nisi tria, s. téperantia cõplexionis consimiliũ, coæqualitas cõpositionis organorũ, & vnitas in vtrisq;. Dico ergo, ꝙ corpus semper sanũ nõ est aliud, q̃ bene cõpositum ad operationes perficiẽdas. Erat enim sanitas cõpositio ẽm naturam, perficiens actiones, sicut Gal. dixit. Sed cõpositio corporis nõ est nisi triplex, s. calida, frigida, humida, & sicca in consimilibus: & consimilium ẽm formam, numerum, quantitaté, & situm in organicis: & cõpositio, quæ est vnitio partis cum parte, quæ in consimili dr̃ continuitas, in organico contiguitas. Igitur oportet, ꝙ ex his tribus cõpositionibus perfectis perficiatur corpus sanũ. Sed pfecta cõpositio calidorũ humidorũ ĩ consilibus, dr̃ tẽperãtia cõplexionis pfecta: & cõpositio cõsiliũ in organicis dr̃ coæqualitas: pfecta aût vnirio in vtrisq; cõtinuitas dr̃, sicut diximus. Igit̃ sola p̃dicta tria sunt cõplẽtia sanitaté, aut operatiõis virtuté, & nõ plura: & circa totidẽ & eadẽ gña subiecta est defectus & lapsus ab ea &c.

[margin: de accidẽ. & morbo capite 2.]

Ant. In ijsdem vero generibus & ægrorum corporum est vitium secundum vtrũq; ægritudinis significatũ.
B Terminus vero vtriusq; discretiuus est operationis lęsio sensibilis.

Leo. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia secundũ vtrunq; insalubritatis modum. Terminus autem, qui vtrũq; distinguit, est operationum lęsio sensibilis.

Cõ. 5. Cum declarauit genera lapsuum corporis vt multũ sani parificari numero, & eadem esse subiecto cõplentibus sanitaté, & operationis virtuté, ne aliquis suspicaret̃ huius solius corporis esse tot genera lapsus, & nullius alterius, declarat, ꝙ ẽm eadem & totidẽ genera subiecta lapsuum est corpus ægrũ, & dicit, IN IISDEM &c. i. vitium in q̃buscũq; corporũ ægrorum ẽm quodlibet significatũ ægri, s. ægri simplr̃, & ægri vt nunc, est ẽm eadẽ p̃dicta gña subiecta, in q̃bus erat lapsus corporis vt multũ sani, s. in cõplexione consimiliũ, & cõpositione organicorũ, & vnitate vtriusq;. Et intelligit per hoc, neutrum ẽm quodlibet significatum neutrius, quia positis extremis intelligit̃ medium. Deinde, cum noĩasset duo significata ægri, subiunxit ẽm quosdã continuando signum gñale, quo ab inuicẽ distinguunt̃, ꝓpterea ꝙ dicunt exponẽtes, TERMINVS VERO &c. i. sed terminus vtriusq; discretiuus, s. corporis ægri simplr̃, & vt nũc ægri est læsio sensibilis in opatione, quasi dicat, corpus ęgrũ simplr̃, & si multũ remotũ sit ab optima sanitate, nõ tñ habet læsioné in operatiõe, cũ. s. ad seipsum cõparat̃, q̃q̃ habet sensibilẽ læsioné in operatione respectu optime sani: donec. n. nõ labit̃ vlterius lapsu cõtra naturam, nõ habet hanc læsioné: Et manifestum esse dicũt, ꝙ ipsum põt fieri ægrũ vt nunc: dicet̃ aũt tale ex quocũq; lapsu cõtra naturam, acq̃sito super

C lapsum naturalẽ, q̃ sensibilẽ facit læsionem in operatione. Ergo sensibilis lęsio est terminus in operatione, q̃ discernit ægrum vt nunc ab ægro simplr̃: donec. n. ægrum simplr̃ nõ labit̃ hoc lapsu, nõ est ægrum vt nunc. Sed hoc nihil est. Nam (sicut videt̃) hoc signũ non discernit corpus ægrum vt nũc, solũ ab ægro simplr̃, sed ab oĩ alio corpore in latitudine sanitatis, à semper, & vt multũ sano, & neutro semper, aut multum. Nullum enim ex his habet lęsionem aliquã, nedum sensibilem, cum sibi ipsis cõferuntur, ꝓpter quod nullũ eorum ægrotans dici potest, nisi p lapsum cõtra naturam, sicut habẽs sensibilem læsionem operatiõis per cõparationem ad seipsum prius. Ergo sensibilis læsio operationis distinguit ægrum vt nũc à sano simplr̃ & neutro simpliciter, & nõ solum ab ægro simplr̃.

Quare dicemus, ꝙ dictum, TERMINVS vero &c. patitur aliam expositionem, sicut videtur magis consonare ei, quod Gal. hic videtur intendere. Ipse enim videtur velle docere distingui corpus sanũ vt multum, & neutrum simplr̃, & ægrum simpliciter ab inuicẽ, & optime sano. Distinctionem enim corporis ægri vt nunc ab ægro simpliciter, & ab his, quæ sunt in latitudine sanitatis, melius erat tardare vsq; post distinctioné illam latitudinis sanitatis: quod ipse videt̃ fecisse, cum post distinctionem illam subiunxerit, A quibus deinceps sunt iam ægrotantia corpora læsionibus sensibilibus operationũ determinata. Aliter. n. esset eiusdẽ inutilis repetitio. Propter quod dico, ꝙ, qñ dicit, TERMINVS vero vtriusq; &c. intelligit per vtriusq; corpus vt multum sanũ, & corpus ægrum, ẽm quodlibet eius significatum: ipse enim dixerat in ijsdem ipsis generibus esse vitium corporis ægri, in quibus

[margin: ex. 7. hui⁹.]

D est lapsus corporis vt multũ sani: &, cum in hoc cõicent, dignum fuit continuando, differentiã assignasse. Cũ ergo dicit, Terminus vero discretiuus vtriusq;. oportet, ꝙ per vtriusq; demonstrentur eadem, quæ cõuenire notauerat, cum dixit, In ijsdem &c. Propter quod dico, ꝙ corpus ægrum differt à corpore vt multũ sano per sensibilẽ læsionem in operatione: corpus enim ægrum, cum cõparatur corpori optime sano, babet operatiões sensibiliter læsas: sed corpus vt multum sanum, cũ comparat̃ corpori optime sano, nõ habet eas sensibiliter læsas: sensus enim (sicut diximus in tractatu de corporibus) non distinguit inter semper sanum & multum sanum. Hæc aũt expositio cõfirmatur per illud, quod continuando subiunxit, Ab optima vero deficientia cõpositione corpora, breue q̃dẽ læsa sunt & ipsa, nõ tñ sensibile, quasi d. terminus vero vtriusq; discretiuus est opationis sensibilis lęsio, eo ꝙ corpora ægra sunt sensibiliter læsa in operatione: sana vero vt multũ, quæ breue quiddam deficientia vocat ab optima cõpositione, licet læsa sint, non tñ hoc sensibiliter. Si aũt quis dicat, ẽm hãc expositioné videtur, ꝙ corpus ægrũ vt nunc ab ægro simplr̃ non differat per sensibilem læsionem operationis, qñ in vtroq; est operatio sensibilr̃ lęsa, Dicemus, ꝙ nihilominus differt ab illo per hoc idem sub alio respectu. Nam in corpore ægro simplr̃ nõ sunt operationes sensibiliter læsæ, nisi per comparationem ad corpus optime sanum, non aũt in comparatione ad seipsum prius, nisi quando ægrotat præter naturam: sed in corpore iam ægrotante, qualecũq; fuerit prius, sunt operationes sensibiliter læsæ tàm per comparationem ad seipsum, q̃ per comparationem ad optime sanum.

[margin: sẽn. tq.]

Ab optima

Ab optima vero compoſitione deficientia corpora breue quiddam lapſa quidem ſunt & ipſa ſecūdum veritatem,non tamen ſenſibile eſt hoc:determinat itaq; ea magis & minus in operationibus,& ægris cauſis repugnare.Simpliciter ergo ægra corpora determinata ſunt, eo ꝙ facile ab ægris cauſis vincantur,& eo ꝙ multum ſecundum operationum virtutem derelinquantur.Sunt ergo vtrorũq; in medio neutra,& quę vere dicuntur,& quæ cum quadam latitudine.

Quæ vero ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt, re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa,non tamen id ſenſu comprehenditur.Diſtinguuntur vero ex eo,ꝙ magis minus ve in operationibus exiſtit:ac quia cauſis,quæ ægritudinem pariunt,non æque reſiſtunt.Quę autem ſimpliciter inſalubria ſunt corpora,diſtinguuntur ob id,ꝙ facile à cauſis, quę morbos cõmittendi vim habent; ſuperantur: & quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea,quę neutra exquiſite appellantur,& cum latitudine quadam,

Paragraphus iſte continuatur gñaliter in hũc modum. Cum dedit,ꝙ genera lapſuum ſunt eadem ſubiecto ſm omne corpus lapſum ab optime ſano,oſtẽdit gñaliter, qualr̃ iſta corpora diſtinguant̃ abinuicẽ,& ab illo:& dicũt exponẽtes, AB OPTIMA VERO &c.i.cum manifeſtum ſit,ꝙ corpora parum lapſa,& plurimum lapſa,& mediocriter lapſa eiſdem gñibus lapſuum derelinquũtur ſm diuerſos gradus,ſciẽdum,ꝙ breue,i. parũ deficientia ab optima cõpoſitione,quæ,ſ.dñr vt multum ſana,læſa ſunt in operationibus reſpectu optime ſanorũ,quæ dñr ſemper ſana.Sed tñ eorum læſio &c. Secundũ aũt noſtram expoſitionẽ p̃cedẽtis paragraphi,quæ rectior vr̃,alia eſt cõtinuatio,vt ſcilicet, cum dedit,ꝙ corpus ægrũ ſm quodlibet ægri ſignificatũ eſt lapſum in eiſdẽ gñibus lapſuũ, in q̃bus & corpus multum ſanũ:& ꝙ diſtat ab illo p ſenſibilem leſionẽ in operatione,oſtẽdat,qũo hoc ſit,& dicit, AB OPTIMA VERO &c.i.terminus vt multũ ſani,& ægri,ſm quodlibet ægri ſignificatũ eſt operationis læſio ſenſibilis. VERO, pro quia. DEFICIENTIA BREVE &c.i. parũ ab optima cõpoſitione,ſunt lęſa in operationibus ſm veritatem reſpectu optime ſanorũ,ſiue ſemper ſanorum, licet talis læſio nõ pateat ad ſenſum,ſicut patet ad ſenſum læſio opationis corporis ſimplr̃ ægri,cum ad optime ſanum cõfertur. Iam.n.diximus,ꝙ ſenſus non diſtinguit inter ſemp ſanum & vt multũ ſanum,ſenſus ſcilicet,qui habet̃ de pfectione operationis,qm̃ operationes in vtroq; videtur ad ſenſum æqualr̃ pfectę, ſed ſm veritatem pfectiores ſunt in ſemper ſano: vnde & ambo vocauit ſupra ſimplr̃ ſana. Deinde,cum oſtẽdit,ꝙ à ſenſu læſinnis,quã habet,nulla ſit eius ab illo diſtinctio,quærẽs aliam diſtinctionẽ dixit, DETERMINANT VERO &c.i.ſed breue deficientia,& optime ſana determinantur abinuicẽ per repugnare in operatiõibus,ægris cauſis ſm magis & minus:ver.gra.in operatione ſtomachi vtriuſq; dato cibo diſtẽperato vtriſq;,magis ſe tuebitur ab eius malitia ſemper ſanũ, q̃ vt multũ ſanum. Corpus igit̃ ſemp ſanum determinatur à multũ ſano per magis repugnare cauſis ægris,i.ægrotare faciẽtibus, q̃ illud:vt multũ vero ſanum determinabit̃ ab illo p repugnare minus illo:& eſt cauſa maioris repugnantiæ,maior certiorq; temperies, ſub qua virtus fortior,& operationũ pfectio maior. Quare difficilius ſuccũbit,& nõ niſi à maximis ĩpreſſionibus ægritudinum:mediũ.n.difficilius conuertitur in extremũ, q̃ quod à medio lapſum eſt. Dubitabit aũt aliquis, quia,ſi corpus vt multũ ſanum ponat̃ eſſe lapſum à medio verſus calorem,vr̃,ꝙ tale corpus plus repugnabit ægris cauſis frigidis,q̃ corpus,qđ eſt in medio,ſ.ſemper ſanũ,ſed calidis tale minus:quare videbitur,ꝙ non ſemp minus illo repugnet ægris cauſis. Niſi eſſet,ꝙ nnn ſimplr̃ repugnat oĩbus magis illo:nec ipſe dicebat oĩbus. Vel fortaſſis fortior virtus,quę ſub maiori tẽperie viget, maiorẽ facit eſſe repugnantiã huius,q̃ illius,ſm oẽs cauſas ægras.

Deinde,cum docuit,p quid diſtinguant̃ vt multũ ſana à ſemper ſanis,oñdit, per quid diſtinguant̃ ſimplr̃ ægra ab vtriſq;,& dicit, SIMPLICITER VERO &c.i. ſed corpora ægra ſimplr̃,diſtincta ſunt dupliciter à ſemper & vt multũ ſanis,Primo ſcilicet,quia facilius vincunt̃ ab oĩbus cauſis ægris,q̃uis paruę ſint,q̃ vt multũ ſana:amplius aũt,quàm corpora ſemp ſana,ppter diſtẽperantiam,quã habent plurimam valde,& vicinam ipſi ęgritudini. Secũdo,quia multum ſuperant̃ in bonitate operationum à corporibus vt multũ ſanis:amplius aũt plurimum à corporibus ſemper ſanis,ppter plurimã eorum diſtẽperantiam:& volebat per virtutẽ,bonitatẽ,ſicut prius. Tanta enim eſt ſuperatio eorũ ab vtriſq;,ꝙ ſenſibiliter patet:ſed ſuperatio vt multũ ſanorum à ſemper ſanis in bonitate operationum non patet ad ſenſum,ſicut dixerat. Deinde,cũ dedit,qualiter diſtinguantur ſimplr̃ ægra à ſemper & vt multũ ſanis,oſtẽdit,qualiter diſtinguantur neutra ab vtriſq;,& dicit, SVNT VERO &c.& tolerat iſte textus expoſitiones duas,ſm ꝙ relatiuum, quę,poteſt referre vtrũq;.ſ.neutra,vel vtrorũq;. Secundũ ergo ꝙ refert neutra, erit intentio,i.ſed in medio horum vtrorũq;,ſ.ſanorum & ẽt ægrorum,dictorũ quidem ſemper & vt multũ,ſunt neutra,tã ea,quę vere dicunt̃ neutra,vt primi ſignificati,q̃ ea,quę dicunt̃ neutra cũ quadã latitudine,vt ſignificati ſecundi & tertij:aut aliter,ſ.tàm neutra, quæ vere dicũtur neutra,vt ſemper neutra,q̃ ea,quæ dicuntur neutra cũ quadã latitudine,vt neutra vt multum:vt intelligantur eſſe cum quadam latitudine,quæcunq; non vere dñr talia: neutra.n.vt multum nequaq̃ ſunt vere neutra,declinantia q̃dem & ipſa magis aut ad vnũ,aut ad alterũ extremorum. Secũdum vero ꝙ refertur vtrorũq;†(quod q̃dem eſt magis cõſonum menti eius)erit intentio,i.ſed in medio horũ vtrorũq;,ſ.quæ dicuntur vere,vt ſemp ſanorũ & ſemper ægrorũ,& eorũ,quæ dicuntur cũ quadam latitudine,vt ſanorũ vt multũ & ægrorũ vt multũ, ſunt corpora neutra cuiuſcũq; modi. Neutra.n.cuiuslibet ſignificati nec ſunt habentia operationes ita ſenſibiliter læſas reſpectu corporis optime ſani,ſicut ſimplr̃ ægra:nec ſunt ita parum repugnantia ægris cauſis,ſicut ipſa:nec ẽt ſunt habentia oĩno inſenſibiliter læſas operationes,ſicut vt multũ ſana:nec ſunt ita fortiter repugnantia ęgris cauſis,ſicut ipſa, ppter quod in medio ſunt ipſorum amborũ. Et eſt ſciendum,ꝙ optime ſanum,licet ſm veritatem ſit in medio latitudinis totius ſanitatis pendẽtibus vtrinq; corporibus lapſis,& his quidem lapſis in caliditate, his vero lapſis in frigiditate,& ſic de alijs,ponitur tamen vt vnum

extremorum,

A extremorum, cum ad alterutram partium comparatur: ipsum quoq; dicitur vere sanũ, nomen enim albedinis verius competit vltime albo, q̃ remissius albo, sed vt multum sanum dicitur cum quadam latitudine: & idem est iudicium de ægro vt semper & vt multum, & neutro semper & vt multum, est enim ægrum semper, possibile vt aliud extremum inter dispositiones latitudinis sanitatis, propter quod dicitur vere ægrum: vt multum vero ægrum, dicitur ægrum cum quadam latitudine, eo fortasis, quia extrema & medium iudicantur in puncto: quæ autem sunt inter medium & extrema, latitudinem habent quandam, secundum quam comparantur: quãuis subsequenter dicturus sit, ꝙ tres sunt partes latitudinis sanitatis, quarum quælibet latitudinem habet multam.

Ant. Et diuidetur totius sanitatis latitudo in tres partes, latitudinem habentes & ipsas multas, quarũ quidem prima erit sanorum corporum: secũda vero neutrorum: tertia autem ægrorum, à quibus deinceps iam sunt ægrotantia corpora, læsionibus sensibilibus operationum determinata.

Leo. Quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinẽ habent non paruã, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum: secũda neutrorum: tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.

Cõ.7. Cum dedit, per quod distinguantur in communi tria corpora lapsa secundum naturam ab optime sano, quæ B omnia sana vocat, ostendit, sicut ex prædictis concludendo, latitudinẽ sanitatis habere tres partes, & dicit, ET DIVIDETVR &c. i. similiter distinctis corporibus lapsis tàm ab inuicem, q̃ ob optime sano, manifestum est, ꝙ latitudo totius sanitatis diuiditur in tres partes, quarum quælibet adhuc habet magnam latitudinem: & est prima pars huius totius latitudinis corporum sanorum: secunda neutrorum: tertia ægrorum.

SED DVBITABIT hic aliquis, vtrum semper sanum vel optime sanum sit dicendum esse in hac latitudine, vel non. Videtur enim, ꝙ, sicut per secundam partem latitudinis, quæ est corporum neutrorum, intelliguntur neutrã simpliciter, quæ sunt duobus modis, scilicet semper & vt multũ: & per tertiam partẽ latitudinis, quæ est ęgrorũ, intelliguntur ægra simpliciter, quæ sunt duobus modis, s. semper & vt multum, similiter per primã partem latitudinis, quæ est sanorum, debent intelligi simpliciter sana, quæ sunt duplicia, s. semper & vt multum. Adhuc aũt, si optime sanũ non esset in latitudine sanitatis, tunc esset extra eam, quare non diceretur sanũ, sed ægrotans: sed hoc est inconueniens: igitur incõueniens est, ꝙ non sit in latitudine sanitatis. In oppositũ videtur textus in fine huius
10.hui⁹. capituli, cum epilogat ea, quæ dicta sunt. Dicit enim, Optimę igitur cõpositionis dictæ sunt cognitiones, deficientium vero ab ea, æqualia sunt numero quidem genera, eis in magis & minus diuidi potẽtibus, & separatis in tres latitudines: & vult dicere (sicut ibi ostendemus) ꝙ genera signorum corporum deficientium ab optima sanitate sunt æqualia numero ipsis generibus corporũ, ipsis, dico, potentibus diuidi in magis & minus: & ipsis, dico, separatis in C tres latitudines: quasi videatur velle, ꝙ latitudo totius sanitatis non sit continens nisi corpora deficientia ab optime sano, & non optime sanũ. Sed dicemus, fortasis adhuc ideo eum non posuisse optime sanũ in latitudine sanitatis, quia (sicut in præcedẽti paragrapho diximus) in latitudine alicuius apud ipsum videtur esse, quod diminute participat naturam illius, vt dicatur in latitudine albedinis solũ illud, quod est diminute album, & non quod perfecte & summe. Illud enim, quod est caput latitudinis, mediũ existens à lateribus descendentiũ, nõ est in latitudine eius, cuius ipsum est principiũ, sicut nec punctum, quod est inchoatoriũ lineæ, est dicendum esse in latitudine lineæ: nec tñ propter hoc, ꝙ sit punctualiter acceptum sanũ, est in opposita latitudine. Aut magis, idem videtur apud ipsum esse in latitudine albedinis, quod est habere albedinẽ latitudinem habẽtem, in qua quidem albũ intendi & remitti posit, & non habere eam punctualem, quę non suscipiat magis & minus. Sed, si sic est, tunc potius fuisset dicendum, ꝙ diuiditur tota latitudo sanitatis in tres partes, & nõ totius sanitatis. Nisi hoc excusetur, quia talis optima & punctualis sanitas non est inuenibilis in natura: sed de hoc nõ est multa vis. Dicemus tñ, ꝙ optima sanitas est in latitudine totius sanitatis, quia in medio illius. Tota enim latitudo sanitatis humanæ, sicut & humana cõplexio, est necessario conclusa inter duos terminos siue extrema, à quibus cũ exierit, exit ab esse sanitatis: in medio quorũ extremorum est optima sanitas, Vt, si sanitas optima sit optimũ temperamẽtum calidi & frigidi, extrema autem, quæ nihil participant sanitatem, sicut excellens intensio frigoris, & excellens intensio caloris accidens præter natu-
D ram, oportebit de necesitate latitudinem sanitatis habere de longitudine per quantitatem distantiæ vnius extremi ab altero. Er erit hoc modo sanitas optima in latitudine sanitatis, quia in medio, quasi punctum æque distans ab extremis, secundum ꝙ stricte assumitur: vtrinq; autem erunt corpora multum sana, & neutra simpliciter, & ægra simpliciter, æquidistantia. Quod enim naturaliter lapsum est in calore ab eo parum, erit vt multum sanum, astans sibi ab vna parte: ab altera vero, quod est parum lapsum in frigore: quorum quodlibet latitudinẽ magnam habet, nam hic paruus lapsus latitudinem habet; in qua fit corporum vt multum sanorũ comparatio, & dicitur vnum altero magis lapsum. Præter hoc autem hic paruus lapsus aut est in consimilibus, aut in organicis, aut omnibus, aut pluribus, aut maxime dominantibus: & in hoc innuitur alter modus suę latitudinis, in quorum quolibet lapsuum est latitudo prius dicta. Quod autem est ſm naturam plurimum in calore lapsum, dicitur ægrũ simpliciter, astans sibi ab vna parte: ab altera vero, quod plurimũ lapsum est in frigore. Quod aũt mediocriter est ab ea lapsum iàm in calore, q̃ in frigore, dicitur simpliciter neutrũ, illi astans: quorum quodcũq; habet latitudinẽ, quam diximus in vt multum sano. Sed hic est attentione dignum, ꝙ nõ est idem esse in latitudine sanitatis, & esse sanitatem ſm latitudinẽ. Illa enim sanitas, quæ punctualis existit, est in latitudine totius sanitatis, quia in medio, sicut punctũ æque distans ab extremis: non tamen est sanitas ſm latitudinem, quia eius nulla est latitudo, sed est punctualis, non recipiens magis & minus: in qua corporum ita sanorum nulla est adinuicẽ comparatio, vt dicatur alterũ altero magis sanum. Alterius aũt sanitatis vtrinq; descendentis latitudo est multa, vt in genere tres partes habens (vt hic dicitur)

scilicet

scilicet sanorum, ægrorum, & neutrorum, cuiuslibet quorum multa est latitudo quedam: propter quod qualibet earum apud ipsum in libris ὑγιεινῶν, id est sanatiuæ artis, videtur vocari sanitas secundum latitudinem, scilicet sanitas lata. Ergo sanitas secundum latitudinem, id est sanitas lata, tres partes habet, quarum nulla est ea, quæ est sanitas stricta & punctualis: & hoc volebat hic, sicut innuebat per epilogũ in fine huius capituli. Quare latitudo sanitatis vno modo accepta cõprehendit summam & optimam, in medio scilicet sui existẽtem: alio autem modo est declinans ab ea, sicut à puncto inchoatorio multarum linearum, quasi sit dicere, latitudo sanitatis est idem, quod sanitas lata. Quare hoc modo per primã partem latitudinis sanitatis non intelligitur nisi latitudo corporum sanorũ vt multum, siquidẽ sana semper intelligamus habere sanitatẽ punctualiter, sicut videtur velle Gal. hic, & in libro ὑγιεινῶν. Posset tamen fortassis & cõuenienter quis dicere, ꝙ ideo nõ posuit optimam sanitatẽ in latitudine sanitatis, quia ipsam nõ est inuenire, sed quia sit cõiecturalis apud medicum, quasi ipse posuerit signa eius, sicut rei tantum coniecturalis in arte, vt cognoscatur cõparatio eorũ, que circa eã sunt. Neq; potest aliquis dicere, ꝙ, si optima sanitas est irreperibilis apud naturam, tũc illa diuisio latitudinis sanitatis est illius solius, quæ dicitur sanitas vt nũc, quasi tota sanitas sit sanitas vt nunc, quoniam (sicut iã diximus) optima sanitas, vno modo sumẽdo eã, est reperibilis, & iam sciuisti hoc. Adhuc autem vt multum sanũ, est apud sensum optime sanũ, sicut ex prędictis liquet. Sicut enim pręostendimus, cũ de vt multum sano cõmentati sumus, nullo modo vt multum sanũ potest dici vt nũc sanum, ipsum enim est simpliciter sanũ, ad eandem diuisionẽ veniens cũ vt nunc sano, sicut & semper sanum. Quare in latitudine totius sanitatis continentur secundũ veritatem vtraq;, scilicet optima sanitas, & sanitas vt nunc, quã quidem duplicem esse dicimus scilicet neutrius simpliciter, & ęgri simpliciter. Deinde diuisa latitudine sanitatis in tres partes ostendit, quæ corpora sint post illã totam latitudinem, quæ quidẽ dicuntur corpora contrariæ latitudinis, & dicit, A QVIBVS & c. i. à qbus tribus partibus latitudinis sanitatis deinceps in descẽsu sunt corpora ægrotantia, quæ transeuntia iam oẽm latitudinem sanitatis deuenerũt in alterum extremũ: & vult per ægrotantia & hic & vbiq; in hoc libro corpora vt nunc ægra, ad quæ non deuenitur naturaliter, sed præter naturã: hæc autem dicit esse determinata à prædictis tribus partibus latitudinis sanitatis sensibili læsione operationũ, hoc enim relatiuum, quibus, referebat oĩa dicta tria corpora, in quibus stat totius sanitatis latitudo: ab oĩbus enim his determinantur & discernũtur ægrotantia pp sensibilem læsionẽ operationis, cum nullũ sit eorũ, quod non contingat ægrotare. Et volebat hic p operationes conuersationes humanas, quales sunt militare, venari, & ẽm quamcunq; artiũ artificiari: sensibili enim taliũ operationũ læsione iudicatur corpus ægrũ vt nunc, sicut ẽt vult in primo de Criticis, de principio morbi quærens, & nõ absolute à quacunq; læsione sensibili operationũ alicuius virtutis animæ in organo, eo ꝙ tales nõ sunt semper sensibiles, cũ multoties sit corpus ægrotãs ægritudine non solum lædente, sed auferente quasdam tales operationes, quas aliqñ latet ablatas esse tàm medicũ, q̃ habentem: sed prohibitio conuersationum, aut sensibilis earũ lęsio nequaquam vnquã latebit ægrotantem: quare ab hac tantũ iudicabitur corpus ægrotans. Non est tñ dubium, ꝙ sensibilis læsio operationũ virtutis in organo indicat illud membrũ ægrotũ, cuius est operatio, sed non corpus totũ, nisi prohibeatur conuersatio, quã diximus. In nulla aũt trium illarum partium latitudinis sanitatis, cũ derelinquitur suæ naturæ, est talis prohibitio solitæ cõuersationis, neq; vlla sensibilis operationum læsio, cum sibi ipsi confertur, licet sit sensibilis lęsio operationũ ad minus in ęgro simpliciter, cũ comparatur ad semper sanũ: sed quodlibet illorum triũ, si labatur præter naturam in vlteriorẽ gradum lapsus, peruenit in ægritudinẽ vt nunc, qua prohibetur quis conuersari in solitis occupationibus, eo ꝙ in ea & ab ea sit lęsio in operationibus fortis valde alicuius virtutũ animę per comparationẽ corporis ad se ipsum prius. Sed dicet aliquis, ꝙ inter sanitatẽ cuiusq; trium partiũ latitudinis & lapsum ab ea faciẽtem sensibilem læsionẽ operationis est aliquod mediũ, scilicet lapsus faciens læsionẽ, sed insensibilem, & talis lapsus est corporis neutrius vt nunc: & ꝙ hac consideratione medici ponunt mediũ inter sanum & ægrum: ex quo videtur, ꝙ sensibilis læsio operationũ distinguat solũ corpus ægrum vt nunc à corpore neutro vt nunc, quia non debent distinguere ipsum nisi ab eo corpore, in quo est læsio, eadem comparatione, qua in ipso, sed insensibilis, Quod & nos dicemus proculdubio videri nobis magis propriũ.

Sed Gal. in hoc loco pro eodem accepit ægrum vt nunc, & neutrum vt nunc, volens ipsa distinguere à sanis per sensibilem læsionem operationum, licet talis læsio inferioris sit sensus in vno, q̃ in alio, cum tamen ambo ipsa distinguantur secundum veritatem à sanis solum per habere læsionem operationum per comparationem ad se ipsa prius, quod in sanis non est reperire, sed abinuicem per habere sensibilem & insensibilem. Tacuit ergo hic de neutro vt nunc, in quo similiter corpora sana deueniunt præter naturam, antequam pertinganr ad ægrũ vt nunc, comprehendens illud sub ægro vt nunc, sicut pluribus locis mos est eius. Sicut enim dicit Princeps, ægritudinem paruam habere dicitur, licet minus, q̃ sensibiliter, operationes in illo lędantur.

Dolentia ęrgo, & quorum motiones sunt delinquentes, aut omnino perierũt, manifestos habent terminos. Quæcunq; vero infirmas habent operationes, in maximis quidem discessionibus facile discernuntur, secundum vero minores ambigua: & propter hoc secundum genus læsionis neutro contrariorum participans consistit dispositio, quam & ipsam neutram dicimus nominari, omnibus his sensu dijudicatis, non secundum ipsam rerum naturam, periculum enim esset in sempiternæ passionis irrepere dogma.

Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt vitiosi, aut omnino interierunt, manifestam habent determinationem. Quæ vero imbecilles ædunt operationes, in magnis quidem distantijs facile discernuntur. In paruis vero ambigua sunt, atq; idcirco in eo genere noxæ collocatur, quæ neutrius contrariorum participat dispositio, quam & ipsam neutram dicimus appellari, ita tamen, vt horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur, ne periculum sit in dogma perpetuæ passibilitatis incidere.

Cum

en. 8. Cum dedit latitudinē totius sanitatis diuidi in tres partes, post quas corpora ægrota subsistūt, ostēdit, sicut colli-
A gens ex prędictis, quę ex p̄missis corporib⁹ sint facillimę distinctionis ab optime sano, quę facilis, & quę ambiguę,
& dicit, DOLENTIA VERO &c. id est ergo corpa ęgrotātia manifestos habēt terminos, ex qbus cognoscunt̃ à
sanis, s. sensibilē lęsionem in operationibus p comparationē ad se ipsa prius: quod est vltimus discessus ab optime sa
no, & pręter naturā existēs. Dicit ēt, manifestos. quia hoc nō potest latere. Qñ ergo corpus ad hoc deuenerit, iā ęgro
tans esse nō dubitatur. Et volebat p corpora dolentia, & quorū motiones, i. operationes sunt delinquētes, aut oīno
perierūt, corpora ęgrotātia à tribus lęsionibus operationū, denotās illa maxime, qñ sunt in eo genere gradus, quo
sensibiles sunt, s. à dolore, delicto operationū, & peritione ipsarū. Et intendebat p motiones, cōuersationes p̄dictas,
quas nominauit a duplici lęsione, cū. s. dixit delinquētes aut peuntes: sunt aūt delinquētes infra peuntes. Adhuc
aūt dolor quidam mediocris, quidā fortis manifeste ostendit, ꝙ sub ęgris vt nūc, cōprehendit neutra vt nūc, in qui-
bus nō est omnino deperditio conuersationū, sed delictū quoddam illarū. Vel potest qs dicere aliter, ꝙ à tribus
3. lęsionibus operationū denotat illa. Operatio. n. (sicut dicit ipse in 3 de morbis & accñtibus) aut fit praua, aut debi-
. hu. 2. lis vel tarda, aut oīno aufert̃. Infra ēt cap. de signis corporū ęgrorū vt nūc, dicit, læditur aūt operatio ant leuiter, aut
mediocriter, aut oīno non fit. Per dolentia ergo vult corpora ęgrotātia, quorū operatio praua est s̃m virtutē: dolor
. hu. 2. enim (sicut ipse dicturus est infra cap. de signis corporis neutrius vt nunc) est ex toto gñe pręter naturā, est enim sen
B sus cōtrariæ causæ, quæ s̃m naturā non debet sentiri. Sicut visio muscarū apparentiū volitate corā oculis, cum non
sint, est praua operatio virtutis visiuæ: & cōuersio cibi in qualitatē extraneā, vere est praua opatio virtutis digestiuę
stomachi. Per corpora aūt, quorū motiones sunt delinquētes, vult ea corpa ægrotantia, quorū operatio debilis est
aut tarda, vt debilis digō stomachi, s. semiplena vel tarda, vel debilis visio oculi, & silia. Et vr̃, ꝙ talis læsio opera-
tionis pōt esse, ꝑpria corporis neutrius vt nūc, cū non sit magna læsio, potēs oīno prohibere cōuersari in occupatio
5. hu. 2. nibus: imo & mediocris quidam dolor indicat corpus neutrū vt nunc: pp quod dixit infra cap. de signis corpis neu
trius vt nūc, nondū ægrotare ita habētes dicunt̃. Ex quo manifeste apparet, ꝙ sub ægris vt nunc cōprehendit neu
tra vt nūc. Per ea aūt corpora, quorū oīno motiones periērūt, vult ea corpora ægrotātia, quorū operationes nō
fiunt oīno, sicut, qñ stomachus nihil digerit, nihil immutat: & sicut, qñ oculus nihil videt, & hmōi: talis autē læsio
operationis maxime, ꝑpria est iā ægrotāti. Vocauit aūt fortassis operationes, motiones, qa nulla operatio ē, quę nō
sit alicuius motio, s. aut virtutis & organi ab obiecto, vt in virtutibus apprehēsiuis: aut obiecti à virtute & organo,
aīa. c. 18 vt in vegetatiuis: aut ipsius organi à virtute, vt in motiuis. Sed (sicut dicit The. in paraphrasi de aīa) impropriē dicit̃
. 4. operatio motus, nā operatio s̃m vnāquāq; partem tpis, in quo fit, pfecta est (sicut ēt dicit Philosophus 10) Ethi. vt vi-
sio & intelligētia, motus aūt est actus impfectus. Adhuc aūt operatio est cōseruatiua substātiæ operantis, motus
aūt est exitus à substātia moti: pp quod melius est p motiones intelligere cōuersationes prędictas. Deinde, cū de-
dit, q̄ ex p̄dictis corporib⁹ sint facillimę distinctionis ab optime sano, ostēdit, quę ex eis sint facilis, & dicit, QVAE-
C CVNQVE VERO &c. i. sed quęcūq; corpora habēt opationes infirmas, q̄lia sunt corpa ab optime sanis naturalr̃
lapsa, qualia sunt, quę dicūtur vt nūc sana, s. neutra simplr̃, & ęgra simplr̃: hęc. n. vere hñt operationes infirmas, pp
inclinationē enim, quā hñt in ęgritudinē, nō sunt firma sanitate sibi propria: vnde dictū est de eis, ꝙ facile ab ęgris
causis vincunt̃. Hęc aūt talia sunt duorū modorū, Aut enim sunt ī maximis discessib⁹ ab optima sanitate, sicut sim
pliciter ęgra: & ista facile cognoscunt̃, eo ꝙ s̃m bonitatē operationū adeo multū superantur ab optime sanis, ꝙ nō
latēt sensum: & qa facillime omniū corporū sanorū succūbunt ęgris cāis, vt dictū est: & ideo dixit hoc esse in maxi
mis &c. & volebat hoc eē in maximis discessib⁹ ab optīe sano nō absolute, sed inter corpa sana: Aut sunt ī discessib⁹
minoribus, q̄ p̄dicta, sicut simplr̃ neutra: & ista sunt ambiguę discretiōis, nō. n. tm̄ superant̃ ab optime sanis in boni
tate operationū, qđ oīno sit patēs, sicut patet in simplr̃ ęgris: nec ēt hñt opationes pfectas, vt optime sana corpora: &
iō subiūgit, ET PROPTER HOC &c. i. pp hoc. s. qa medio mō se hēt hoc secūdū genus lęsionis, qđ neutro ɔ̄trio-
rum pticipat, hēt dispositionē, quā dicim⁹ neutrā: & vocauit neutrū eē scđm gen⁹ lesiōis ab optime sano, supponēs
vt multū sanū eē primū gen⁹ lęsiōis, licet sensus hoc nō distinguat. Deinde dicit, OMNIBVS HIS &c. i. ita. s.
docuim⁹ noīari corpora, q̄ sunt in latitudine sanitatis, q̄dā sana, quędā ęgra, q̄dā neutra, à qb⁹ deinceps ęgrotantia
disposuim⁹, vt p̄dictis opposita, determinata qdē ab eis sensibili lęsione opationis, his oībus sensu diiudicatis, & nō
s̃m naturā rei. Si. n. s̃m ipsā rei naturā & veritatē fieret iudiciū, cū corp⁹ optime sanū stricto mō sit irrepibile apud
D naturā (vt p̄ostēdimus) & oīa corpa, q̄ videm⁹, respectu illi⁹ in veritate sint ęgra, eēt periculū mirabilis incōuenien
tis, ita ꝙ medicina esset de corporibus ægris tm̄. Cum enim necessariū sit sciam vnā esse contrariorū, & cū eorū sit
vnius ad ꝓsecutionē, alterius ad fugā, esset medicina eius tm̄, quod ad fugā vr̃ intendere: quod absurdū est. Sed iudi-
cio p sensum facto, i. s̃m illud, quod apparet, dicimus illud corpus ex latitudine sanitatis vocari sanū, quod ad sen-
sum vr̃ habere opationes pfectas, quia. s. modicū lapsum est ab optime sano, & illi est vicinū valde. Illud aūt corp⁹
ex latitudine sanitatis, qđ ad sensum hēt opationes infirmas valde, & de facili vincibiles ab ęgris causis pp plurimū
discessum ab optime sano, vocamus ægrū: non qa in se sit ægrū ęgritudine pręter naturā, sed qa de facili recipit eā.
Quod aūt medio mō vr̃ se habere inter hoc & illud, vocam⁹ neutrū. Quod vero iā ex lapsu præter naturā sensibilr̃
læsas hēt operationes p cōparationē ad se ipsum prius, hoc iā vere est reliquū extremū, qđ ægrotās dr̃, inter quod &
prædicta est neutrū vt nūc, & sic accidit inde medicinā esse scientiā sanorū, ægrorū, & neutrorū, vt præmissum est.
. 2. ptis q̄ DICIT AVTEM Hali sup illo loco, ꝙ consideratio medicinalis sit semper s̃m sensum: quod vtrū veritatē ha-
de signis. beat, & qualr̃ intelligendū sit, hic edocebim⁹. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Philosophus 1 Analy.) omnis doctrina &
oste. 1. t. 1. oīs disciplina fit ex præexistēti cognitione. Præexistēs aūt cognitio, à qua fit doctrina, vr̃ esse sensitiua cognitio: ni-
hil enim addiscimus nisi demōstratione aut inductiōe sicut dicit Philosophus. Vtraq; aūt harum p præcognita fa
cit doctrinā: non. n. est addiscere conclusionē syllogismi, nisi præcedat apud discentē cognitio ꝓpositionū, ex qbus
syllogizat: nec addiscere vl̃e conclusum p inductionē singularium, nisi præcedat apud eū cognitio singularium, ex
quibus

quibus inducit. Sed manifestū est, ꝙ syllogismus est ex vlibus: impoſſe aūt vlia speculari nisi ꝑ īductionē, sicut dicit Philosophus: sed inductio ē ex singularib⁹, vt nūc ipse dicit, singularia aūt sunt nota sensu tm̄: quare adhuc redit, ꝙ cognitio preexistēs, à qua fit doctrina, est cognitio sensitiua. Propter quod recte Philoso. ait, ꝙ deficiēte vno sensu necesse est scientiā aliq̄ deficere, eo ꝙ nobis non' est via ad inductionē sensibiliū illius sensus, nec possibilitas speculandi propositiones vles in illo genere, igitur neq; habendi scientiā conclusionis, quæ ab illis. Hoc etiā Gal. in 2. de complexionibus imitat̄, dicens, ꝙ radix omnis demōstrationis sensus est. Si ergo, cū Hali dicit, ꝙ consideratio medicinalis fit semper fm sensum, intenderet, ꝙ principia demonstrationū in medicina fiunt nobis nota ꝑ sensum, tunc scientia illius nō magis appropriaret̄ medicinæ, q̄ alteri scientiæ. Dicere aūt, ꝙ consideratio medicinæ est semper fm sensum, id est de sensibilibus, quæ sunt singularia, impossibile est, nulla enim scientia cōsiderat particularem, sicut dicit Philoso. in rhetoricis: est ergo de vlibus tantum, sicut & reliquæ oēs scientiæ, vt ostendimus supra illo paragrapho, Est aūt de toto termino dubitatio. licet opationes, quę exeūt ab arte medicinę sint circa singularia, nō .n. homini medetur, sed Socrati. Circa .n. singularia & sensibilia sunt opationes: operatiōes aūt tales de scientia nō sunt. Cō.9. A

SED dicet aliqs, quanuis sciētia medicinæ abstrahat à singularib⁹, sicut & reliquæ scientię, tn̄ ipsa non abstrahit à materia sensibili, sicut mathematicæ vel diuinæ sciē. Considerat enim formā in materia ꝓpria, vt sanitatē in neruis, & ossibus hominis: Diuina aūt formam omnino sepatam à materia, s. tàm ratione, q̄ esse: Mathematica aūt considerat formā, quæ fm esse nō est separata à materia naturali, ratione aūt est separata: diffiniēs .n. rectam nō coassumit materiā naturalem cū suis passionibus naturalib⁹, sicut naturalis coassumit, diffiniēs ipsam. Sed nos dicemus illi, ꝙ, si hoc modo vellet intelligere consideratione medicinę esse semp fm sensum, tunc nō esset illud proprium medicinæ ab eo, ꝙ medicina, sed ab eo, ꝙ subalternat̄ naturali, quæ illo modo cōsiderat formam. B Si vero aliquis alter intelligat medicinæ consideratione esse semper fm sensum, quia demonstrationes sint ei semper à posterioribus, s. effectibus & signis, quæ sibi notiora sunt, & ex talibus concludat sibi ignota, Dicemus ei non esse hoc vlr verum, cum inueniamus demonstrationes aliquas à causis, & his, quę priora sunt fm naturam, sicut patet in inuestigatione morborum numeri in prima particula de morbis & acc. & in inuestigatione dierum criticorum in 3. particula de criticis diebus. Potest tamen quis dicere, ꝙ medicina, cū applicatur operi, non transcendit sensum, eo ꝙ solum ex his, quæ apparent sensui in singularibus, circa quæ est opus, addiscit ea, quæ latent sensum in eis, scilicet ægritudines & causas eorum. Sicut enim dicit Philosophus in primo ethico. medicus considerat sanitatem, quæ hominis, magis autem eam, quæ huius hominis, id est hominis singularis, cum circa ipsum cōtingit esse opus eius: & hic intellect⁹ tolerari potest. Sed nos amotis his dicemus, ꝙ artifex medicinę in indagatione eorum, quæ quærit, duplicem insequitur viam, scilicet experimenti, & rationis. Via autem experimenti, cum scientia medicinæ sit ad finem, qui est opus, opus autem contingat circa singularia, experimentum autem tātum singularia attingat, est ei magis proportionalis: propter quod experimento magis innititur, q̄ rationi: Sed experimentū nihil aliud est, q̄ ex multiplici sensu multiplicata memoria de aliquo vno, quod similiter contingit in multis, sicut dicit Philosophus. C Qualia ergo sensus medico ostendit, talia, quantum est ex hac via, profitetur se scire: ideo & quasdam conclusiones suas, amplius certificat sensu & experimento, q̄ ratione, scilicet vtrum hæc medicina sit calida vel frigida, & humi. vel sic. Via etiam rationis ad sensum declinat, nam positiones suę plus sensui īnituntur, q̄ rationi superioris artificis. Ipsæ etiam rationes suæ magis sunt à posteriori secundum naturam, & his, quæ priora sunt apud sensum. Ponit enim hepar esse principium virtutis sanguificę, quia sensus hoc indicat illi, cum appositis remedijs ei & non cordi virtus sanguifica conualescat, quamuis ratio naturalis philosophi cor esse conuincat. Sed hęc positio, licet aliquid falsitatis contineat, tn̄ medico sufficiēs est & recta: vbi enim apparet prima virtutis operatio, ibi aliquid oportet esse virtutis principium, sed non de necessitate primum. Propter quod Prin. assignans diuersitatem hanc & similes inter philosophum & medicum dicit, ꝙ medici, cum considerant, sicut debent, inueniunt rem, quemadmodum videtur Aristoteli, & non quemadmodum ipsis videtur: & inueniunt tractatus suos excerptos ex propositionibus sufficientibus, & non necessarijs, in quibus nō consequitur, nisi quod ex rebus apparet. Videtur ergo dicere, ꝙ propositiones, quibus illud ostendunt, sunt sufficientes, & non necessariæ: ergo & illud sufficiens est, etsi non sit necessarium: sed, cum comparatur ad opus medicinæ, non solum sufficiens est, sed rectum, immo rectius, q̄ quod absolute dicitur à Philosopho, cor esse illius principium, eo ꝙ remedia cordi apposita nō faciunt conualescere virtutem sanguificatiuam. Via ergo rationis ad talia & similia probandum non est secundum plurimum, nisi ab his, quæ sensibus subiecta sunt, & apparent sic esse, & intentioni suæ sufficiunt, quamuis non contineant complementum veritatis: hæc enim via familiarior est ei propter singularia, circa quæ versatur ex operatione. Sic ergo potest intelligi, ꝙ medicinæ speculatio non transcendit sensum &c.

Hęc signa ergo eorū, quæ sanantur, corporum, sed ęgrorū, sanorum, & neutrorū existentiū, quātitate distantiæ differūt, nobis ponentibus extremos terminos contrarios ad se inuicem, optimam. s. compositionē, & nunc factam ęgritudinem: cōsiderantibus vero, cui horum sint viciniora ea, quæ probātur corpora. Propinquius .n. optimæ compositioni, sanū: quod vero ab hac longius est, & iā ęgrotanti propinquius, ęgrum: quod vero vtrorunq; medium est, & æqualiter ab vtroq; abesse apparens, neutrum erit hoc.

Et quidem signa sanorum corporū, sed quæ insalubria, salubriaq;, & neutra existunt, quātitate distantiæ differunt, duobus inuicē contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine: ac deinceps cōsiderantibus, vtri eorū viciniora sunt ea, quæ ad examē corpora veniūt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria: Quę vero ab hac longius distant, atq; ad ea, quę iā ægrotāt, magis accedunt, insalubria: Quæ aūt intermedia, atq; æqualiter ab vtrisq; distare vident̄, neutra.

Cum

26.9. Cum dedit ex toto ordinē corporū, quędā esse facillimę discretionis ab optime sano, quędā facilis, quædā ambi
A gue, quędā vero ad sensum indiscreta esse, concludit ex pdictis signa corporū latitudinis sanitatis differre abinuicē
per quātitatem distantię à signis ipsorū duorum extremorū, inter quæ sunt ipsa signa corporum latitudinis sanita
tis, & dicit, HAEC SIGNA ERGO EORVM &c. i. ergo, postq̃ iste est modus discretionis signorū corporum,
quę sanant, i. sanorū (& volebat per hoc multū sana) & ægrorū, & neutrorum (& volebat per hoc ęgra simpliciter,
& neutra simplr, quę oĩa dixit esse in latitudine sanitatis) differunt ēt in quātitate distantiæ à signis duorum extre-
morū, inter q̃ sunt illa: & exēplificat illud in corporibus, vt silr intelligat in signis, & dicit, PONENTIBVS &c. I.
patebit hoc, si ponemus duos extremos terminos cōtrariorū adinuicē, s. optimā sanitatē, & ęgritudinē vt nunc fa-
ctā (& vocat eā factā, quia ipsa fit ab extrinsecus accidētibus, & nō cōnascit, sicut quælibet species sanitatis) & consi
deramus corpora latitudinis assignatæ, cui illorū extremorum viciniora sunt: sic. n. inuenientur differre abinuicē
per quātitatem distātiæ maioris vel minoris, vnius ab altero, & ab extremis, & silr eorum signa. Quod. n. vicinius
est optimæ sanitati, dicit sanum, quod vt multū sanum esse dicimus, nihil differens ad sensum à semper sano, quod
est extremum: & silis est habitudo signi huius ad signum illius: Quod vero remotius est ab optima sanitate, & pro
pinquius vt nūc factæ ægritudini, dicit ægrum: & hoc diximus esse ægrum simplr, duplex existens, s. semper tale
& vt multum. Similis est habitudo, & silis est, ppinquitas signi huius ad signum vtriusq; extremorum, qm existēs
B in medio dictum est neutrū extremorum. Sciēdum aūt, ꝙ ideo optima sanitas, & nunc facta ægritudo sunt po-
nenda extrema in ordine corporum, quia sunt in vltima distantia, ideoq; & magis contraria. Simplr. n. sanum, &
simplr ęgrum nō sunt in vltima distāntia, cū sint in latitudine sanitatis ambo, nisi forte inter dispositiones sanita-
tis: sed vlterior est distātia ægritudinis vt nūc, ab optima sanitate, cū hoc sit vltimū tēperamētū naturale, illud aūt
distēperamentū prẹter naturā. Et, licet inter sanum vt nūc, & ęgrum vt nūc sit oppositio, non tñ est tantę distantiæ
oppositio, q̃ta inter prędicta, eo ꝙ sanū vt nūc, est neutrū simplr, vel ęgrū simplr, quę ex naturalibus suis lapsibus
sunt inclinata in ęgritudinē vt nūc, ideoq; & magis ei vicina. Nec oportet, ppter hoc, ꝙ sanū optime, cū trāsmutat
in ęgrū vt nūc, trāseat p oĩa media, q̃ inter ipsum & illud locant, ppter illud, qđ diximus ĩ tractatu de corporibus.
SED DICET aliquis nō esse inter eas vltimā distantiam, eo ꝙ optima sanitas est in medio omnium extremi
tatum: ergo non opponit ægritudini, nisi sicut medium ad extremum: ergo ĩproprie dicit, Nobis ponētibus duos
extremos &c. Adhuc autem minor lapsus præter naturam, quātum ad gradum, est ægritudo vt nunc corpori
optime sano (sicut videt) quā lapsus naturalis, quem habet corpus simplr neutrum, nedum q̃ lapsus, quem habet
corpus simplr ægrum, cū ceciderit in ægritudinem vt nunc. Quare non videt, ꝙ inter talia duo extrema possint lo
cari talia media, ex q̃bus medijs aliquod est æqualr lapsum, vt ipsum extremū, quāuis lapsus eius nō sit pter natu-
ram. Quòd si forte dicat non intelligi pro extremo nisi ęgritudinem vt nunc, in quā deueniet ægrum simplr,
dicet tunc extrema nō esse contraria, sicut ex textu habet esse ea, s. ꝙ nō sunt nata fieri circa idem numero: sed hęc
C non obuiaret ad plenum, cum media nō habeant fieri circa idem subiectum numero. Sed nos dicimus ad hoc,
medium ad quodlibet extremorum opponi vt extremū. Positis enim ægritudine calida & frigida vt extremis, &
temperamēto pro medio, erit ponere inter ipsum & vtrūq; extremorū latitudinem sanitatis, tres partes habentē,
vt diximus. Dicimus ēt non esse verū, ꝙ minor lapsus præter naturam, q̃tum ad gradum, sit ægritudo vt nunc
corpori optime sano, quàm lapsus naturalis corporis simplr ægri: nec ēt æqualis illi, quia tunc nō esset optime sa-
num corpus magis remotū ab ægritudine, q̃ reliqua corpora, quod absurdū est. Propter quod dico, ꝙ corpus opti
me sanū, cū labit prẹter naturā in ęgritudinē vt nunc, trāsit p lapsus prẹter naturā, qui sunt pportionales lapsibus
naturalibus, q̃ sunt in medio assignati: & dñr oẽs neutralitas quædam vt nunc: hoc aūt antea iam diximus: & hac
de causa corpus optime sanum, si ægrotet, nō ægrotat nisi ex magna cā. Multa aūt separatio eius à sua natura facit
difficultatem reditus ad naturā, sicut per se patet: vnde suę ęgritudines, licet sint raræ, sunt tñ periculosæ.
DVBITABIT forte aliquis, quia, si medium dicitur reperibile, tunc extrema dicuntur esse reperibilia, quod
de altero extremorum, s. de optima sanitate negatum est supra. Nisi esset, ꝙ hoc extremum (sicut iam diximus)
vno modo reperibile est: alio modo habet esse sicut in opinione. Non est autem incōueniens medium habere esse
verum, extremis positis in sola opinione.
DVBITABIT etiam aliquis, quia supra positū est simplr neutrum mediū inter sanum simplr, & simpliciter
ægrum, à talibus enim vere æque distat: hic vero ponit illud esse medium altero modorum simpliciter sani, s. sem
D per sani, & nunc ægri, à q̃bus non æque distat. Inter ipsum enim & optime sanum est multū sanum tñ, sed inter
ipsum, & vt nunc ægrum est multum ægrum, & semper ægrum, adhuc ēt vt nunc neutrum, ad quod deuenit cor-
pus omne, anteq̃ ægrotet: propter quod non videt esse vere medium. Nisi esset, ꝙ simpliciter ægrum assumitur
in hoc loco vt indiuisum. Quia enim semper sanum intelligebat non esse reperibile, nō potest simplr sanū suppo
nere nisi pro altero modorū, s. pro vt multum sano. Quare, sicut simpliciter sanum supponit pro vno tñ, similiter
oportet intelligi, ꝙ supponat simpliciter ægrum, quasi non existens multiplex, cum tamen sit duplex, quorum
vtrūq; reperitur. Neutrum aūt vt nūc, cōprehenditur sub extremo, quod est ægrum vt nunc (vt iam supra ostendi
mus) & sub hac assumptione neutrum corpus æque distat ab extremis propositis, licet verius æque distet à sano
primi 1. ca. 8. simpliciter, & ægro simplr, vt dicebat. Post hoc aūt dicemus dicta Auicennę, ꝙ ordo corporū inter hæc duo ex-
trema, quæ Princeps assignat, similis est huic, quem Gal. hic ponit. Dicit enim, ꝙ ordines corporum inter sanita-
tem & ægritudinem sunt sex, s. corpus, quod habet sanitatē in vltimo, & est apud Gal. corpus optime sanū: & cor-
pus, quod habet eam non in vltimo, & est apud Gal. corpus sanum vt multū: & corpus, quod non est sanum neq;
ægrum, & est apud Gal. corpus neutrum simplr, diuisum per semper & multum tale: & corpus ægrotatiuū, quod
ægritudinē cito recipit, & est apud Gal. corpus ægrum simplr, diuisum per semper & vt multū: & corpus, quod ha
bet paruam ægritudinem, & est apud Gal. corpus netrum vt nūc, cōprehensum sub ægro vt nūc: & corpus, quod

habet ægritudinem in vltimo,& est apud Gal. corpus ægrum vt nunc. Iam ergo ex hoc manifestum est, ꝙ hic ordo corporum vsq; ad ægritudinem descendendo,sortitur diuersa noīa, non ex hoc,ꝙ oīa illa vsq; ad ægritudinem non sint sana,s. aut simplr, aut vt nunc,sed ad indicandum diuersam aptitudinem, quam habent ad ægrotandum sm peiorem & meliorem eucrasiam,quam habet vnum altero: hoc autem iam expositum est. E

Optimę ergo cōpositionis corporis dictæ sunt cognitiones: Deficiētium vero ab ea,æqualia sunt numero quidem genera,eis in magis & minus diuidi potentibus,& separatis in tres latitudines.

Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus: Eorum vero,quæ ab ipsa deficiunt,totidē sunt numero genera,quæ in magis & minus secari possunt.

Cum cōpleuit signa corporis optime sani,& eorū,quæ sunt ab illo lapsa sm genus, epilogat in fine huius capli, q̄ dicta sunt in illo,& dicit, DICTA SVNT ergo signa corporis optime sani,& dicta sunt ēt gn̄a signorū corporū deficientiū ab illo esse æqualia numero ipsis corporibus deficientibus: quæ corpora licet possint diuidi diuisionibus infinitis sm magis & minus labi ab optime sano,quod est fere infinitis modis,tn̄ nos separauimus ea in tres partes,quarū quālibet latitudinem habere diximus supra. Et patet in illo epilogo optimā vere sanitatē apud Gal. non cōprehendi in latitudine totius sanitatis,& non ob aliud(sicut diximus)nisi quia irreperibilem eam credit(& nos iam diximus quid sit in hoc)aut quia in latitudine sanitatis vult esse solum eam,quę est sanitas sm latitudinē, & non eā,quæ est punctualis,quasi latitudo sanitatis idem sit,quod sanitas lata. F

Signa ægri corporis simpliciter dicemus, ex his enim erunt & reliquæ duæ latitudines manifestæ. Secūdum genus ergo dictum est prius in optimæ compositionis ratione: Secundum speciem vero nunc dicetur,diuidentibus nobis prius partes.

Cum autem in tres latitudines diuisa sint,corporis insalubris simpliciter indicia trademus,ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescent. Generaliter igitur prius à nobis in eo,quem de optima constitutione sermonem habuimus: specialiter autem nunc dicetur,si prius partes diuiserimus.

Cum dedit signa corporis optime sani,& lapsorum ab illo corporū signa sm genus, interserēdo ostēdit particulariter signa eorū lapsorum sub exēplo signorum corporis simplr ægri: &,quia simplr ægrum,est ēt sanum vt nunc(sicut docuimus)intelligit ēt dicere signa illius,cū determinat signa huius, & dicit, SIGNA & c.i. prædictis expeditis dicemus nunc signa corporis simplr ęgri. Et,ne aliquis admiret,quia derelinquere videat signa duorum corporū,quæ in diuisione latitudinis sanitatis antecedunt corpus simplr ægrū,s. sani vt multū,& neutrius simplr, subiunxit, EX HIS ENIM & c.i. nam ex signis corporis ægri simpliciter,declarant nobis reliquæ duæ latitudines,s. latitudo corporis sani vt multum,& latitudo corporis neutrius simplr sm quālibet acceptionem neutrius. G

Et attēde,ꝙ,cum dixerit supra latitudinem sanitatis esse vnam tres partes habentē,hic quālibet partem ex illis tribus latitudinem vocat nō irrationabiliter,cū & ibidem subdiderit quarūlibet illarum latitudinē multam hr̄e. Declaratio aūt harum duarum latitudinū ex signis corporis ægri simplr erit in hunc modum. Nam,cum corpus ægrum simplr,sit vltima & pessima pars latitudinis sanitatis,oportebit signa eius esse illa,quę vltime malā declarant sanitatem: q̄bus scitis ad remissiora illis in malitia nō erit difficile subdescendere,sm duplicem gradum ostendentia illos duos minores lapsus. Et,licet ex signis cuiuslibet corporis de illis tribus reliqua vtcūq; declarari possint,tn̄ ex signis ægri simplr præelegit melius reliqua declaranda,q̄ econuerso,quia cognitio parui lapsus nō facit coniecturari de facili,quis & quātus sit maximus,sicut cognitio maximi facit cōiecturari,qs & quātus sit paruus, eo ꝙ scientia parui non declarat: vsq; ad quātum maximum ꝓcedere potest,cognitio vero maximi cōiecturalem fidem facit de his,quæ infra ipsum sunt: maximum enim continet paruum infra suum ambitum,& nō ecōuerso.

Deinde dixit, SECVNDVM VERO GENVS & c.i. sed dictum est prius gn̄aliter in declaratione signorū optime sani corporis de signis corporis ægri simplr,& aliarū duarū latitudinum,cum dixit supra, Ab optima vero deficientia cōpositione corpora breue quiddā lapsa quidem sunt & ipsa sm veritatem,non tn̄ sensibile est hoc,determinat vero ea magis & minus in operibus & ægris causis repugnare. quod fuit gn̄ale signū distinctiuum corporis sani vt multū,ab optime sano: & cū dixit, Simplr corpora ęgra sunt determinata,eo ꝙ facilius ab ægris causis vincantur &c. quod fuit signū distinguēs gn̄aliter corpus ægrū simplr ab optime sano,& ab his oībus,quæ lapsa sunt ab optime sano vsq; ad gradum ipsius,in quibus nō est facilis oīno victoria ab ægris causis,nec ēt sm operationes magna derelictio,ab oībus.n.his facilius vincitur & magis derelinquitur: cum dixit quoq;, Sunt ergo vtrorūq; in medio neutra &c. quod fuit signū gn̄aliter distinguēs à prędictis corpora neutra: Dictū est ēt gn̄aliter de eis alias in eodē capitulo,cū dixit, Signa ergo eorū,quæ sanant,corporum,sed ægrorum,sanorū,& neutrorum existentiū, quātitate distantiæ differūt,ponētibus nobis &c. ibi enim suppositis cōtrarijs terminis,optima cōpositiōe,& nunc facta ægritudine declarauit generaliter signa cuiuslibet illarū latitudinū sic se hr̄e adinuicem, sicut & latitudines adinuicē se habent. Deinde,cū dixit gn̄aliter dictum esse supra de signis corporis ægri simplr,manifestat de eis spāliter se dicturū,& dicit, SECVNDVM SPECIEM VERO & c.i. sed nunc dicet de eis spālius,postq̄ ostēderimus prius diuisionem oīum mēbrorum corporis,quę ideo præmittēda est,qm̄ ex declaratione naturæ cuiusq; illarum specierum membrorum dependet specialis cognitio corporis ægri simplr,& cuiuslibet alterius corporis. H

Sed dubitabit aliquis,dicēs,ꝙ magis oportuit & decuit dici spāliter signa corporis simplr sani,sumpta à spēbus mēbrorum,q̄ simplr ægri: ex eis.n. poterat manifestari multo melius tres latitudines. Gal. enim scrutans 2 de cōplexionibus signa illius dixit, Et nos ponimus naturam æqualē in cōplexione, sicut regulā cognitionū omnium reliquarum naturarum, & iudicamus naturas, quę egrediuntur à genere huius naturæ,per illā. Adhuc autem

(sicut

anima cō. 35. (sicut dixit Philosophus) rectum est iudex sui ipsius & obliqui, per obliquum autem non potest iudicari de recto. Dicendum ad hoc, ꝙ potuit illud fecisse ſm rationem, sed considerans, ꝙ perrarum est corpus optime sanum,

A & propterea non deducibile sic in sensum, sicut illud, quod est ab eo lapsum: neq; de facili exemplificabile per corpora, quæ videmus, tacuit illud. Nequaquam enim esset facile determinatis particularibus signis eius & non possibilibus ostendi ad sensum, accedere ad cognitionem reliquorũ sibi cõparandorũ, maxime cum in singularibus nobis cõmissis, aliquando conaremur accipere, quod in vniuersalibus scientia declarasset.

Ant. Quatuor autem sunt earum differentiæ omnes. Quædam enim principia quædam sunt: quædam vero ab illis orta sunt: quædam neq; alijs dominantur, neq; ipsis aliæ dominantur, innatas habentes se regentes virtutes: quædam vero & innatas simul & influentes habent. Principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, & testiculi. Ab illis vero exorta sunt & illis famulãtur, nerui quidem & spinalis medulla cerebro, cordi vero arteriæ, venæ autem hepati, seminalia autem vasa testiculis. Ipsa vero seipsa regũt, chartilago, os, ligamentum membrana, glandula, pinguedo, caro simplex. Aliæ autem omnes partes cõmune his habentes ex se ipsis regimen, arterijs, & venis, & neruis adhuc indigent. Capillorum vero & vnguium neq; regimen aliquod est, sed generatio sola. Hę igitur differentiæ partium sunt.

B

Leo. Sunt vero earum quatuor vniuersæ differentiæ. Quoniam nõ nullę earum principia quædam existunt: aliquæ vero ab ipsis originem habent: aliquę nec aliarum gubernationi præsunt, neq; aliunde gubernantur, cum insitas habeant à natura potẽtias, à quibus reguntur: quędam vero sunt, quę insitas simul & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, testiculi. Ab his vero ortum habent atq; eisdem subministrant, nerui quidem & spinalis medulla cerebro, cordi vero arteriæ, hepati venę, ipsa vero seminaria vasa testiculis. Quæ autem à se ipsis gubernantur, sunt chartilago, os, copula seu ligamẽtum, mẽbrana, ædenes, adeps, caro simplex. Reliquæ vero partes, cum vnà cum istis habeant ex se ipsis regimen, arterijs, neruis, & venis insuper eguerunt. Capillorum autem atq; vnguium neq; regimen vllum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

Cõ.12. Cum dixit ad particularem cognitionẽ ægri simpl̃r, anteponendam esse diuisionẽ mẽbrorum corporis, à q̃bus sumẽda est particularis ipsorũ cognitio, proponit eam in primis, dicẽs, QVATVOR AVTEM &c. i. sed d̃riæ seu species mẽbrorum corporis, à q̃bus sumunt particularia signa corporis, in vniuerso sunt quatuor. Quedã. n. sunt mẽbra principalia, ex q̃bus, sicut ex fontibus, prosiliunt in mẽbra virtutes, & quędã alia cum eis, sicut sanguis aut spũs: Quędam vero sunt ex illis exorta, sicut quędã semitæ, p quas virtutes suas, siue aliq̃d aliud cũ virtute influũt

C alijs mẽbris: Quędam vero sunt, quę neq; alijs partibus dominant̃, neq; ipsis aliæ dominant̃, habentia q̃dem ipsa virtutes innatas, q̃bus se ipsa regũt: vocat aũt virtutes innatas, quæ nõ ab alio sibi influxerũt, sed ex prima generatione sibi cõnascunt̃ ſm exigentiã suę cõplexionis, q̃bus se ipsa saluant in esse suo: & sunt hæ, ex q̃bus nutrimentũ in eis cõplet̃. Sed verũ sit aliquod mẽbrũ, quod nulli d̃ñetur, & nullius d̃ñium suscipiat, post dicemus: est. n. alteri d̃ñari, influere alteri virtutẽ vel aliq̃d alterũ cum virtute: nullius aũt d̃ñium suscipere est sibi ipsi sufficere p virtutem, quę sibi nascit̃ à primęua g̃natione, quod verũ & q̃uo sit, declarabimus post. Quędã aũt sunt mẽbra, q̃ simul h̃nt virtutes ĩnatas, q̃b⁹ se ipsa regũt: & aliq̃ alia, q̃ ex p̃ncipalib⁹ manãt ad ipsa: q̃b⁹ virtutib⁹ & ad aliud opus valẽt.

VIDETVR AVTEM hæc diuisio non p opposita, nec bimẽbris. Ex principalibus enim sunt quædam, quæ habent virtutẽ sibi ab alio influentẽ: nemo. n. negat vitam & calorẽ influi cerebro & hepati à corde: & habent ẽt innatas virtutes quibus se ipsa regũt, licet ex cõsimilibus cõponentibus ea & principaliter virtutes innatas habentibus, eas habeant. Adhuc ẽt à principalibus orta videntur habere virtutem innatã influentẽ. Neruus enim, ſm ꝙ est semita, qua emanat virtus sensibilis à cerebro ad musculos, est & ipse sentiẽs: & videtur se quoq; ipsum regẽs innata virtute. Nisi esset, ꝙ aliquis est hic modus oppositionis proculdubio. Cerebrum. n. & hepar, quãuis habeant virtutem innatã, qua se ipsa regunt, & adhuc ab alio eis quandã influẽtem, t̃ñ ipsa d̃ñantur alijs, & sunt principia aliquarũ virtutum respectu aliorũ mẽbrorum: & in hoc differũt ab his, quę absolute dicuntur h̃re virtutem innatã & influẽtem, hęc. n. nullis d̃ñantur, neq; sunt principia influendi virtutẽ alijs. Orta ẽt à principalibus differunt

D in hoc ab habentibus virtutẽ innatam & influentẽ, ꝙ sunt famulantia principalibus, quasi quædam viæ. Fortassis nec ꝓprie dicuntur h̃re influentẽ: non. n. est virtus sensibilis in neruo, sicut nec motiua, sed in lacerto: nec sanguifica in vena, sed, si aliqua ĩmutatio chyli est in venis hepatis, & sanguinis in alijs venis corporis, hoc fit à carnosa substantia hepatis, nõ venali, calore quoq; prodeunte ab hepate & corde per ipsas, aut etiã ipso calore membri, cuius est vena, magis, q̃ ab ipsa vena, quæ de genere panniculi est. In substantia quoq; arteriæ non est virtus pulsatiua (sicut ostendemus infra) neq; in vasis seminalibus generatiua. Differunt etiam à regentibus se ipsa tantũ, eo ꝙ principalia d̃ñantur eis, illis aũt non, ſm mẽtem Gal. Potest hæc diuisio ad bimẽbrem reduci p hunc modum. Mẽbra quędã sunt principalia alijs dominantia & influentia, quædam vero non principalia. Nõ principaliũ vero quædam deseruiunt principalibus, quædã non. Non deseruiẽtia autẽ quædã habent virtutẽ innatam t̃ñ, quædam nõ habent t̃ñ, sed adhuc aliam eis aliunde influentem. Sed quęret aliquis, quare nõ primo posuit primã generalem diuisionẽ membrorum corporis in simplicia & cõposita, sed fecit officialia habentia aut virtutẽ innatam & influentẽ eis ab altero, aut habentia virtutẽ innatã & influentẽ ab eis ad alterum: cõsimilia aũt fecit habentia aut virtutẽ innatam t̃ñ, nullius alterius officij existẽtia, aut pręter hoc & principalibus deseruientia. Et dicendum adhuc, ꝙ, cum Gal. principal̃r intendat dare cognitionẽ corporis ægri simpliciter ex operationibus mẽbrorum, & suis officijs, ad quę sunt, oportuit ponere diuisionem mẽbrorum multorũ penes materiã, quæ est principium

operationis & officij, & non penes materiam. Ideoq; ex diuersitate virtutis eorum sumenda est eorum diuisio, non ex diuersitate cõpositionis eorũ ex ꝓpria materia. Princeps aũt capitulo de mẽbris in principio hanc materiam vel diuisionem perscrutans sub alio ordine ipsam edocuit. Dicit enim primum, ꝙ omne mẽbrum habet virtutem naturalẽ, qua ei res nutrimẽti cõpletur, quod est nutrimẽtum attrahere, & retinere, digerere, & vnire, & assimilare, & supfluum expellere. Deinde dixit, ꝙ post hæc, mẽbra diuersificant: nam quædã pręter hãc virtutẽ prædictam habent aliam, quę ab eis ad aliud ꝓcedit: quædam aũt hoc non habent. Adhuc aũt & quædam eorũ sunt, quæ pręter hanc prædictam virtutẽ habent aliã, quæ eis ab alio influit: quędã aũt hoc non habent. Et hoc non est plus dicere, ꝗ̃ ꝙ præter habere prędictam virtutẽ quædam sunt principalia participantia quãdam alijs virtutem, & sunt apud medicum quatuor: quædam aũt non, & sunt reliqua oĩa: & quòd ex his quædam præter illa sunt habentia virtutẽ sibi ab alio influentem, & sunt illa, quæ Gal. vocat habẽtia virtutem innatam & influentem: & quædam non, & sunt illa, quæ Gal. vocat habentia virtutẽ innatam tm̃, quæ neq; alijs dominantur, neq; aliæ dñantur eis. Et deficit ẽm hanc diuisionẽ vna species mẽbrorum, s. quæ principalium famulatrix existit: nisi hæc reponatur sub his, quæ habent virtutẽ innatam & influentem. Præter hæc aũt dicit Princeps, ꝙ, cum fiet cõpositio inter mẽbra diuisionis huius, sequetur, ꝙ est membrum tribuẽs & non suscipiens, quod est cor ẽm Philosophũ, qm̃ ipsum est omniũ virtutũ prima radix: Et mẽbrum suscipiẽs & non tribuens, & est quodlibet, quod Gal. vocat habere virtutẽ innatam, & aliã ab alio sibi influentẽ, sicut musculi: Et quoddã suscipiens & tribuẽs, sicut cerebrũ, & hepar, quodlibet enim horũ recipit aliquã virtutem à corde, etiam ẽm Philosophum, quã alijs tribuit: Quoddam vero nec suscipiẽs nec tribuens, sicut caro, & ossa non sentientia, huiusmodi. n. mẽbra ẽm Gal. nec suscipiunt ab altero, nec alteri tribuunt nutritiuam virtutem, sed sibi eam habent naturaliter ẽm exigentiam suæ cõplexionis. Sed de his diuersitatibus inter Arist. & Gal. cõsequenter disseremus, cum ad textum procedemus. Deinde dixit, PRINCIPALIA IGITVR SVNT &c. Cum dedit diuisionem partiũ, à quibus sumenda est specialis cognitio corporis ægri simpliciter, exemplificat de singulis membris diuisionis, & dicit, Principalia igitur sunt &c. i. membra principalia sunt cerebrũ, cor, hepar, & testiculi. Quæ ideo sunt principalia (sicut dicit Princeps) qa primarũ virtutũ, quę ĩ corpore sunt, q̃ ad hoc sunt necessarię, vt singulare, aut spẽs ꝑdurent, ꝑncipia habẽt. Cerebrũ enim, cor, & hepar sunt principia virtutũ necessariarũ, vt singularia ꝑdurent: testiculi aũt sunt principiũ virtutis necessarię, vt ꝑduret spẽs.

SED HIC PROPTER expositionis bonitatẽ vidẽdum est, vtrũ hæc quatuor mẽbra sint ęqualiter principalia, ita ꝙ nullũ ex eis alteri dominet: an principatus tribuat vni, sicut Regi, reliquis aũt, sicut ducibus aut vicarijs regi subiectis. Dico ergo primũ, ꝙ impᵉ est illa ęqualiter principari. Sicut. n. aĩa in quolibet aĩali est vna essentia ẽm se impartibilis, multas & diuersas habẽs potestates, ita oportet corpus aĩalis esse vnum, multa & diuersa habẽs organa deseruientia illi. Sicut aũt oẽs potestates ad vnã essentiam adiacent, sic oportet oẽs partes organicas ad vnũ organum cæteris principalius cõnexionem habere. Illud aũt est organum substantiæ aĩæ deputatum, ex quo aĩa, sicut ex fonte, corpus regat atq; ꝑficiat: ꝓpter aĩam. n. cuiuslibet aĩalis eẽ vnam ẽm essentiam, oportuit esse vnum principale mẽbrum, à quo principaliter pendeat, sicut dicunt oẽs Peripatetici ipsum quoq; inter mẽbra corporis primum gñari, & vitam in ipso primum inueniri, & vltimo ab ipso auferri. Sed, vt verificatum est ex anatomicis & longis experiẽtijs, tale mẽbrum non est nisi cor. Quod adhuc ẽt aliter ostendamus. Manifestũ est enim, ꝙ aĩa regit corpus & ꝑficit per actiões & motus, quos per ipsum facit. Sed oẽs actiones & motus ĩpedit frigus, coadiuuat aũt calor: non. n. est sentiri, neq; moueri, neq; aliqualiter vegetari sine calore, sicut dicit Philosophus, calor nanq; cæteris qualitatibus agentior est, sicut edocuit Gal. ꝓpter quod ignis, cuius ille est pręcipua qualitas, est agentior & formalior inter elemẽta, minus materię corpulẽtę participans: est. n. à forma actio, à materia aũt passio: vnde fere ignis nõ est calidus, sed est calor: ex quo quidã ausi sunt ponere aĩam esse ignẽ, errantes (vt dicit Philosophus) ac si dicat malleum esse fabrũ. Si ergo aĩa aliqua qualitate, vt instrumẽto, potitur, dignissime & maxime calore potiet: quare illud mẽbrum, quod caloris fons & principiũ existit, erit dignius, vt ab eo aĩa principaliter pendeat. Sed hoc esse cor palã est, calidiora enim, quæ in corpore, sunt cor & spũs, vt dicit Princeps: spũs aũt generatio in corde est, & eius virtute caloris. Testat & hoc Gal. in libro de cõplexio. adhuc aũt & in eo, qui de malitia cõplexionis diuersæ: ait. n. ibi, ꝙ, si intromiseris digitũ in ventriculis cordis, dum aĩal adhuc viuit, senties ex eo fortiorẽ caliditatem, quę est in ventriculis, quod de alijs nõ contingit mẽbris. Vnde & recte Philosophus ait in libro de partibus aĩaliũ, ꝙ oportet adeo eẽ membrum, velut caminũ, in quo ponat viuificans, & hoc bene custoditũ, velut arx ciuitatis, existens pars corporis. Est aũt viuificans aĩa, facit aũt hoc ꝑ operationes, hoc aũt à calore, ꝓpter quod recte ait oportere primũ mẽbrum viuificans deputatũ eẽ, velut caminum igneũ. Adhuc sanguinis principiũ est cor (sicut dicit Philo. in libro de part. aĩalium) inuenitur enim sanguis in ipso, præterq̃ locatus in vena, quod in hepate vel in alijs nõ contingit: in vena aũt non est, nisi sicut in canali, per quod fluit ad mẽbra. Inuenitur ẽt cor habẽs sanguinem in embryone nõdũ distinctis venis. Sed sanguis (vt dicit Philosophus in libro prędicto) ita est calidus, vt quod erat ipsi sanguini eẽ, quẽadmodũ si aliquo noĩe significaremus feruentẽ aquã: in diffinitiõe ergo eius existit caliditas, sicut in ea, quę albi hoĩs existit, albũ. Non solũ aũt ipse calidus est, sicut & quid erat ipsi sanguini eẽ, sed est cã ipsis mẽbris, vt disponant in calore ẽm mẽsurã ipsius in eis: dicit. n. Gal. in lib. de cõplexio. ꝙ vnũquodq; mẽbrũ tm̃ habet de calore, q̃tum habet de sanguine. Si ergo calor in mẽbris ꝑncipiatur ex sanguine, sanguis aũt à corde, palã erit caloris totius fontẽ eẽ cor. Adhuc aũt, quod maxime hoc oñdit, est, ꝙ inchoatio refrigeratiõis est ab illo, sicut dicit Philo. in lib. de respiratiõe, & in lib. de somno & vigilia: ait. n. in lib. de somno, Respirare aũt & humido refrigerari, i. aere vel aqua, ad salutẽ eius, qui in hac particula, caloris, natura adepta est. Nisi. n. eẽt in eo fontalis caloris abundãtia, nõ indigeret refrigeratione, quæ per anhelitum fit & pulsum, quorũ in ipso & ab ipso est ꝑncipiũ. Hęc eadem in lib. de partibus oñdit, dicens, Huius quidem igitur quod est vnũ ꝑncipiũ, facere ẽt ab vno principio ambas oriri venas, cã est omnia habere vnã sensitiuam aĩam & operationem: quare pars vna erit hanc

habens

A habens primo, hoc aūt est cor: cuius signum est vegetatiuū & sensitiuum primū in eo inueniri. Dicit aūt postea, ꝙ & calidi principium necesse est in eodē esse, ꝓpter operari animam oīa cum calore quodā, hoc aūt (vt dicit) est causa & sanguinis caliditatis. Propterea qdē igitur ꝙ in vna est parte sensitiuum primum, & id, quod caliditatis, ꝙ sanguis ab vno est principio, ꝓpterea sanguinis vnitatē qdem, & ꝙ venarū ab vno. Si qdem ergo vnū est mēbrum omnibus principalius, non erunt illa quatuor æque principalia, sed corde existente vt rege alia tria duces erunt. Quod & Aristo. in lib. de motu aīalū manifeste significat. Volens. n. ostēdere, ꝙ aīa per essentiā est in vno principali mēbro, & p virtutes suas in singulis alijs, ait, Existimandū aūt constare aīal, queadmodum ciuitatē bene legibus rectam: in ciuitate enim (vt dicit) cum semel stabilitus fuerit ordo, nihil opus est separato Monarcho, quem oporteat adesse per singula eorū, quę fiunt, sed ipse quælibet facit, quę ipsius, vt ordinatū est, & fit hoc post hoc, ꝓpter cōsuetudinem. In aīalibus aūt hoc idem, ꝓpter naturā fit, & quia natū est vnūquodq; sic cōstantium facere ꝓprium opus, vt nihil opus sit in vnoquoq; esse animā, sed in quodā corporis principio existēte ipsa, alia qdem viuere, eo ꝙ adnata sunt: facere aūt ꝓprium opus per naturā. Vocat ergo sicut Monarchum quēdam, animā ipsam seu eius essentiā, quę singulis mēbris ordinat ꝓprium opus ꝓpter potestatē, quā sibi influit: ipsa aūt per sui essentiam cordis arcē inhabitat, sicut Monarchus in medio ciuitatis, cuius nequaq̄ essentia, sed potentia tm̄ ad ciuitatis extrema pertingit. Quare videndū est primo, quid oībus mēbris principietur ex corde. Si. n. cor est principium omniū virtutū (sicut medici dicunt) nō erit principiū alicuius solius. Dico ergo, cū cor sit organum, substātiæ animæ deputatum, erit omnis animę virtus in ipso cōfusē, ꝓpter quod recte ait Auer. ꝙ cor est potētia faciēs operatiōes oēs. Nō aūt facit oēs actu, quia impōle fuit ipsum organizari ad oēs operationes particulariū virtutū: sed, qm̄ potētia sunt in ipso semp, potuerūt restaurari deperdita in alijs mēbris, seruata qdem ipsarū potētia in radice: operationes aūt, quæ in eo manifestanť, est vegetatio, & sensatio, ad sui saluationē solæ cōpetētes. Effluunt ergo oēs animę potestates ad reliqua corporis mēbra ab eēntia animę, cordis hospite, & ita à corde, sicut à principio: quę, cū sint organicę, effluunt super instrm quoddā vle omnium, sicut super quodā vehiculo, quod est spūs. Quod aūt super hūc spiritum animę diffundunť potestates, manifestať ex hoc, ꝙ oppilatio venarū & arteriarum ex multitudine sanguinis absq; grossitie ꝓhibet emanationē virtutis ad mēbra, ex quo est causa apoplexię & mortis, sicut Gal. dicit: & ꝙ apprehēsio & cōstrictio quarūdam venarū pulsatiliū ceruicis facit insensibiles & immobiles, sicut dicit Philosophus in lib. de somno & vigilia: quod fieri nō posset, nisi hæ virtutes cū aliquo corpore vehente manarent. Non est aūt hoc corpus humor, sed spūs tm̄: nam oppilatio nerui optici veniētis ex cerebro ad vtrūq; oculū impedit virtutem visiuā ad oculū ferri, sed, cū per eū nullus habeat discurrere humor sm̄ naturā, nō impedit illā, qa latot eius sit humor, sed spūs. Vnde ergo principiať spūs, oportet & omniū potestatū principiari, ꝓgressum: in corde aūt principia ri spūm in ꝓcessibus erit manifestū. Cōparať aūt spūs ad oēs animę organicas potestates, sicut manus architecti ad potestates artis, quę sunt in mente sua. Huius. n. potestates sunt dolatiua, & serratiua, & terebratiua, & hmōi, C quarū omniū sunt ꝓpria instrā, dolabra, serra, & terebrū: cōmune aūt omniū est manus artificis, sicut vehiculum cuiuslibet in ꝓpriū instrm. Similiter ergo spūs fert oēs animę potestates in organa ꝓpria. hic aūt spūs (vt dicit princeps vltimo de anima) cōplexionē habet ꝓpriam, quę mutať, ꝓut necesse est in eo diuersitatē esse, ꝓpter quam sit vehens virtutes diuersas: cōplexio enim, qua concupiscit, non est apta, vt per eā sentiatur: nec cōplexio, quę apta est spiritui visibili, est apta spiritui mouenti: & vlr dicit, ꝙ, si cōplexio huius spūs erit vna, virtutes, quæ sunt in spū, essent vna, & actiones earū vna. Quare, cum hic spūs dispergitur à corde per varios eius meatus ad diuersa mēbra prorumpens iam incipit mēbris appropriari, & ad similitudinem cōplexionis eorū conuerti, eisq; virtutem appropriare collatam, & iam quidem sortitam in eis organizationem conuenientem ad opus. Sic ergo vertibilis est spiritus complexio, sicut manus architecti in omnem modum ducibilis.

Viso autem, quō cor est primū omniū virtutū principiū, vidêndū restat, quo modo cerebrum est primū, & hepar & testiculi sint post ipsum principia earum, sicut respectu aliquorū mēbrorum. Dico ergo, quòd spūs exit à corde, sicut lumen à Sole. Sicut enim Sol est fons luminis, sic & cor spūs: &, sicut Sol est principiū gñationis & corruptionis, & vlr vitę in vniuerso p motum & lucē, ita cor in animali est principiū vitę p motū & emissiōem spūs viuificantis totum, sicut postea patebit. Queadmodum et non sufficit ad diuersitatē generabilium diuersitas lucis acqsita per motum Solis, sed oportuit eā recipi in alijs corporibus cœli, ad hoc, vt induens in eis aliam & aliā naturā refundatur ad loca gñationis alterius actus & naturę, sicut patet in Luna, quæ lucē à sole receptam, alterius D naturæ refundit super terrā, & silr est in omnibus stellis, ita et oportuit spūm cordis, vt possit tot diuersitates operationum efficere, recipi primum in quibusdā mēbris, in qbus induat cōplexionem cōueniētē vni gñationi operationis, & ab eis refundatur super omnia membra, quæ participant illo genere. Propter quod sciendū est, quòd spūs exiens à corde oēm qdem habet cōfusē virtutē, quarum quālibet nō ante qdem explicat, q̄ sortiatur cōplexionem illi cōueniētē virtuti, & organum, in quo possit illius operationes exercere, prima enim cōplexio in corde acquisita nō erat extra cor ad illud sufficiens. Pertingens ergo ad cerebrum iam aptatur ibi eius complexio ad deseruiendum sensui cōmuni, & imaginatiuę, & cogitatiuę, & memorię: in quo & organizationē decētem sortitur ad illas diuisione cellularum eius: & ibi qdem collocatus & collectus appropriatur. Sēsui autem particulati & motui iam quidem complexione existens conueniens, nondum autē adeptus materiam, in qua operationes sensus & motus cōpleri possint, eo quòd talis materia nō est nisi neruus in carne cōtextus, aut alijs mēbris cōnexus, nōdum in ipso explicare pōt vtrasq; illarum. In suis ergo transitibus iam subtilior factus, vt strictiores possit subire meatus, iterū inde inchoans, sicut à principio, penetrat in neruos, bis sensibiles, his motiuas appropriando virtutes. Qm̄ aūt cerebrum, spiritui latori sensus & motus, ministrat nō originē, sed dispositionē quādam, qua illis magis aptatur: ministrat quoq; organis eorū originē, s. neruis, ꝓpterea dr̄ non insuste scdm, post cor, principiū sensus & motus, respectu. s. mēbrorum omnium participantium illis. Signum āt cor eē pncipium sensus & motus

respectu.s.cerebri,est,ꝙ constrictio quarundam venarũ pulsatiliũ colli facit insensibiles & ĩmobiles,vt dictum est: quod esse nõ posset,nisi esset semita,qua cor influit oẽs virtutes illas cerebro. Ex quo videt Princeps nõ bene sensisse,cũ visus est velle cerebrũ exhaurire virtutẽ sensus & motus à corde per neruos,quos cerebrũ ad ipsum emittit. Gal.enim in libro de iuuamẽto mẽbrorum dixit solũ duos neruos paruos venire ad capsulã cordis ad ministrandum ei tactũ,nec dicit vnq̃ illos vel alios pertingere ad cor. Sed signum cerebrũ esse principium sensus & motus respectu reliquorũ mẽbrorum est,ꝙ oppilatio in neruis vel nucha ꝓhibet sensum & motũ diffundi in mẽbra,ad quæ pertingit neruus: &,cum ipsi oẽs continuent cerebro aut per se,aut per nuchã,& nõ cordi,manifeste innuit,ꝙ à cerebro in ipsos diffundat. Post hoc aũt dicemus,ꝙ prædictus spũs,cum exiens à corde pertingit ad hepar,appropriat ei virtutẽ nutritiuã,sortitus q̃dem in eo & cõplexionem ad eã cõuenientem,& organizationẽ ei deseruientem. Propter quod dixit Philosophus in libro de partibus,ꝙ cor & hepar sunt necessaria oĩbus aĩalibus sanguinẽ habentibus,cor q̃dem(sicut dicit)ꝓpter caliditatis principiũ: hepar vero digestionis gratia. Digerit enim chilũ,quẽ pręparat ei stomachus,& sanguificat ipsum hepar,& p̃parat ipsum digestioni vlteriori,fiendę in corde, p̃cipue illã eius partẽ,quę mẽbra supra cor existẽtia nutritura est,qm̃ & illorũ nutrimentũ ſm plurimum per cor transit(si.n.nõ oporteret ipsum vlteriori digestione digeri in corde,aduenisset ei naturæ transitus aliunde) qm̃ palam est mẽbra superiora digniori & puriori sanguine nutriri,q̃ inferiora. Mẽbrorum quoq; nutrimẽtum inferiorum nõ est necessariũ digeri in corde, licet ipsius calore atq; virtute ab eo primũ ꝓdeunte digerat. Hanc aũt sanguificationẽ non efficit hepar solum sibi,sed ad totius corporis vtilitatem cõem,sicut & cor. Sicut ergo ipsum potestatẽ habet super vltimi alimẽti cõis digestionẽ,& ipsius ad totum corpus delegationẽ,ita & sup influxionẽ virtutũ,quæ circa nutrimentũ operant: cũ ipso enim sanguine influit simul & calor & spiritus, cũ q̃bus & nutritiuæ virtutes vehunt,operaturæ quidẽ in mẽbris ſm vniuscuiusq; mẽbri cõplexionis exigentiam: Cuius signum est,ꝙ oppilatio inter hepar & vnũquodq; mẽbrorũ ꝓhibet omnẽ nutritiuæ operationẽ in illis, ẽt si nutrimẽtum aliunde eis offerat: quod esse non põt nisi per priuationẽ influentiæ,quæ fit ab hepate,sicut à principio. Est tñ sciendũ,ꝙ,q̃uis hepar in sanguificatione verius operet,q̃ cor,tñ est illius secũdũ principiũ,qm̃ nõ efficit illud,nisi sicut cordis Delegatus,ipsiusq; virtute caloris. Exiens vero à corde spũs,cum ptingit ad testiculos, appropriat eis generatiuã virtutem & cõplexionẽ,& organizatã materiam iam in illis sortitus est ad illius operationis cõplemẽtũ. F

Scias tñ,ꝙ testiculi nõ ꝓprie dicunt principium huius virtutis,qm̃ post receptionem eius à corde nulli alteri eã principiant. Fortasis aũt ẽt dicuntur ipsius virtutis principium quoddam,non ꝓpterea,ꝙ alteri mẽbro eã infundant, sed quia semini,quod in eis digerit & cõpletur,exhibent virtutẽ informatiuã,quæ est imago quædã virtutis generatiuæ patris. Mouet.n.sperma viri mẽstruum mulieris eo motu,quo motũ est à patre (quẽadmodum dicit Philosophus) sicut organũ artis mouet materiam eo motu,quo ab artifice mouet: species.n.motus artis aliqualr est in organis,sicut dicit. Secundũ ergo hãc sententiam Philosophi non erit aĩa actus primus per sui essentiam, sed per potẽtias,quę sunt in continuo fluxu ab ea super spũm prorũpentẽ à corde: hoc aũt ideo fortasis,quia aĩam aĩalis ꝓpter sui nobilitatẽ,& ꝓpter esse multarum potentiarũ oportuit esse magis vnitam & collocatã in loco fontali. Videmus enim,ꝙ formæ,quanto minus nobiliores sunt,tãto sunt magis toti suæ materiæ participabiles,ita vt q̃busdam aĩalibus ĩperfectis & ignobilibus, vt in entomis,sit fere æqualiter p essentiam ſm omnem ipsorum partẽ,ita vt accidat eas in diuisis vtrinq; esse. In plantis aũt ꝓpter adhuc inferiorem nobilitatem,ſm quotcũq; ferè partes rediuidantur,accidit eas multiplicari & saluari,sicut formas accidentales,vt albedinem. G

Dubitabit autem aliquis ex hoc,quia,si essentia aĩæ est in corde tm̃,à quo effluere videntur animæ potestates ad mẽbra,tunc videt,ꝙ potẽtia separet ab essentia, quod est impossibile. Ad quod dicũt,saluantes Philosophum dicentẽ in hunc modũ,ꝙ virtutes ita manãtes semper dependẽt ab essentia aĩæ, quæ est in corde,sicut lux Solis recepta in alijs corporibus semper est dependẽs ab illo,sicut continue generata ab eo indesinẽter faciẽte lucis emanationem,quæ non abscinditur à recipiẽte,nisi aut per corpus opacum interpositũ,aut per ineptitudinẽ recipientis & destructionẽ ꝓportionis ad illam. Per hunc aũt modũ(vt dicunt)nõ cõtingit simplr lucẽ à Sole separari, sed ſm quid tm̃,sicut ẽt virtutes artis ędificatiuę non ꝓpterea dicunt ab arte,quæ est in mẽte artificis,separari,licet mediante manu,quę est organũ organorũ,effluant in dolabrã & serrã,& pficiant ipsas ad actũ suũ,continuationẽ habentes ad mẽtem per ipsam manũ motam à mente. Vnde nec aĩam volunt esse in alijs mẽbris nisi per virtutes suas,& nõ per essentiam: si enim essentia aĩæ esset in oculo,sicut anima, tunc eruto oculo erueret animæ essentia.

Adhuc aũt sequeretur,ꝙ virtus auditiua esset in oculo,& visiua in aure,quod absurdum est: quare nequaq̃ cõcedunt,ꝙ sit tota in qualibet parte corporis,cũ apud eos nõ sit ei alia totalitas,q̃ potẽtiarum,ſm quam nõ potest esse in qualibet parte. Sed ista opinio stare nõ põt. Nam aĩa nõ dat esse corpori, nisi ſm ꝙ vnitur ei: sed anima dat esse toti corpori & cuilibet parti eius: igitur aĩa est in toto corpore & in qualibet parte eius. Adhuc autẽ aĩa nõ operatur,nisi vbi est: sed operationes aĩæ apparent in qualibet parte corporis: ergo anima est in qualibet parte corporis. Præterea illa opinio,quæ tenet animam esse in corde tm̃,supponit vnum impossibile,s.animæ potentias effluere à corde ad membra per diuersas semitas,& super vehicula numero diuersa,quod stare non põt. Quia, si vegetatiuum est in sensitiuo,sicut trigonum in tetragono(vt dicit Philosophus)erit sensitiuum in aĩali id,quod vegetat ipsum,quãuis alicubi vegetet,vbi nõ sentit,ꝓpter ineptitudinem instrumẽti,vt in osse. Quare impõe erit has duas potentias essentia differentes effluere à corde ad mẽbra, quæ vtriusq; operatione participant fere,sicut sunt musculi super diuersa numero vehicula,& per diuersas semitas,sicut opinantur, sensitiuum quidem & motiuum per neruos,vegetatiuum vero per arterias & venas facientes emanare,propterea,quia videtur,ꝙ in musculis aliquando amisso sensu per oppilationem in neruo,remanet vegetatio: posita enim tali emanatione accideret eas loco & subiecto separari,quod est absurdum. Quare rectius videtur per has semitas non virtutes influere, sed instrumenta,non enim potest sensitiuum cessare à musculo, remanente vegetatiuo, quod inerat sensitiuo.

Præterea,

A Præterea, qui faceret ea vnum in eſſentia, redeunte ſenſitiuo neq̃uaq̃ pōt fingere: ſed bene poteſt ceſſare opera-
tio ſenſus remanente vegetatione ꝓpter indigere ad hãc & illam nõ eodẽ inſtrumento, ſ. ſpiritu. Propter quod
alij ſubtilius indagãtes dicũt, ꝙ aĩa, ſm ꝙ eſt forma corporis, non vnit toti corpori aliqua parte mediante, neq; me
diantibus potentijs, ſed toti corpori ĩmediate, eſt enim forma totius corporis, & cuiuslibet partis eius: forma enim
et.t.cō. ĩmediate vnit ſuæ materiæ, ſicut dicit Philoſophus in Meta. & hoc neceſſarium eſt dicere. Quia, cum corpus hoĩs
16. aut cuiuslibet alterius aĩalis ſit quoddã totũ naturale, dicit vnum, eo ꝙ vnam formã habet, qua perficitur, nõ ſolũ
aggregatiõe vel cõpoſitione, ſicut accidit in domo, ſed ſic formatũ in ꝓpria ſpecie. Vnde oportet, ꝙ quælibet pars
anima hoĩs & aĩalis recipiat eſſe & ſpeciẽ ab aĩa, ſicut à ꝓpria forma: vnde Philoſophus dicit, quòd recedente aĩa neq; ocu
cō. 6. lus, neq; caro, neq; vlla partium remanet niſi ęquiuoce. Quare oportet, ſi anima dat eſſe cuilibet parti corporis
ſm ſententiã Ariſt. quòd ſit in qualibet parte corporis: nã ea rõne dicimus aĩam eſſe in toto, q̃a eſt forma totius,
Quare, ſi eſt forma cuiuslibet partis, oportet, quòd ſit in qualibet parte, & nõ in toto tm̃, neq; in vna parte tm̃, qđ
oſtendit eius diffinitio: ip ſa. n. eſt actus corporis organici, quod q̃dem eſt conſtitutum ex diuerſis organis. Si ergo
aĩa eſſet in vna parte tm̃, vt forma, nõ eſſet actus corporis organici, ſed actus vnius organi, puta cordis, reliquæ aũt
partes eſſent perfectę per alias formas, & ſic totũ non eſſet quid vnũ naturale, ſed cõpoſitione tm̃. Quia tñ aĩa eſt
in toto corpore, & in qualibet parte eius, dicunt ẽt, quòd eſt tota in toto, & in qualibet parte eius. Poteſt enim (vt
dicunt) attribui totalitas alicui formæ tripliciter, ſm quòd tribus modis habet aliq̃d partes. Vno. n. modo aliquid
habet partes ſm diuiſionẽ quãtitatis, ꝓut diuiditur numerus aut magnitudo: ſed vlli formæ nõ competit totalitas
numeri nec magnitudinis, niſi forte per accidens, puta in formis, quę p accidẽs diuidũtur diuiſione continui, ſicut
albedo per diuiſionẽ ſuperficiei. Alio mõ dicit totum per cõparationẽ ad partes eſſentiæ ſpeciei, ſicut materia &
forma dñr partes cõpoſiti, & genus & differẽtia quodãmodo partes ſpeciei: & hic modus totalitatis attribuit etiã
B eſſentijs ſimplicibus rõne ſuæ perfectionis, eo quòd, ſicut cõpoſita habent pfectionem in ſpecie ex coniunctione
principiorũ eſſentialiũ, ita ſubſtãtiæ & formæ ſimplices habẽt pfectas ſpecies p ſeipſas. Tertio modo dr̃ aliquid to
tum per cõparationem ad partes virtutis, quæ q̃dem partes accipiuntur ſm diuiſionẽ operũ. Si ergo quęrat de
forma, quę diuiditur p diuiſionẽ continui, ſ. de albedine, vtrũ ſit in qualibet parte ſuperficiei tota, Si accipiatur to-
tum per cõparationẽ ad partes quãtitatiuas, quę totalitas cõpetit albedini p accidens, nõ eſt tota in qualibet parte,
ſed tota in toto, & pars in parte. Si aũt accipiat totũ totalitate, quæ pertinet ad ſpeciẽ, ſic tota eſt in qualibet parte:
nam ęque eſt albedo tota in aliqua parte, ſicut in toto, licet nõ ſit intẽſa in qualibet parte, ſicut in toto: ꝓpter quod
adhuc verũ eſt, quòd ſm virtutẽ non eſt tota in qualibet parte, non enim pōt tm̃ diſgregare in parte ſupficiei, ſicut
in tota. Anima aũt aĩalium pfectorũ nõ diuiditur diuiſione quãtitatis, quæ eſt numerus, videlicet diuiſione conti-
nui, cũ diuiſa nõ viuãt: ſecus aũt eſt forte de aĩabus anuloſorũ aĩalium: in q̃bus eſt aĩa vna in actu, plures in poten-
anima tia, ſicut dicit Philoſophus. Quare in aĩa hoĩs & cuiuslibet aĩalis pfecti non pōt accipi totalitas niſi ſm pfectionẽ
cō. 20. ſpeciei, aut ſm virtutẽ. Cum ergo pfectio ſpeciei ptineat ad aĩam ſm ſuam eſſentiã, aĩa aũt ſm eſſentiã ſit forma
corporis, &, prout eſt forma corporis, eſt in qualibet parte corporis, vt oſtẽſum eſt, relinquit, quòd ipſa eſt tota in
qualibet parte corporis ſm totalitatẽ pfectionis ſpeciei. Si aũt accipiatur totalitas ſm virtutẽ, ſic non eſt tota in
C qualibet parte, ſicut p ſe patet. Sic ergo dicũt, quòd aĩa per eſſentiam ſuã nõ eſt tm̃ in corde, ſed in oĩbus mẽbris, &
quòd ſemp adeſt potẽtiæ & operi eius (non. n. ſeparatur potentia ab eſſentia, niſi ſicut ꝓpria paſsio à ſubiecto) ſed
tñ principalius eſt in corde, ſicut in loco, vnde exhaurit principale oĩum ſuarum poteſtatum inſtrumentũ, ſ. ſpiri-
tum & calorẽ: ex quorũ fluxu à corde euenit opinari, quòd aĩæ poteſtates abinde diſpergũtur, ſicut ex toto, vbi ea-
rum eſſentia cõſtituta ſit, cũ tñ corpore organizato aĩa ſit æqualiter in quolibet mẽbro ſm virtutẽ ſibi cõuenien-
tem: ſed ꝓpter indigere ipſas inſtrumẽto excitante & mouẽte, quod à corde effluit, viſę ſunt q̃buſdã & ipſę fluere
ab illo: ꝓpter hoc eruto oculo nõ eruetur eſſentia, quã ipſe habet in prima radice, ſ. corde, dante organũ primum
ſuorũ operum. Nec adhuc ꝓpter hoc ſit ipſa extenſibilis extẽſione ſubiecti. Non. n. maior eſt in maiori, & mi-
nor in minori, ſicut alię formę ſubſtãtiales & accidẽtales, quas accidit diuidi diuiſiõe ſubiecti, ꝓpter ipſam magis
cō. 90. cõtinere corpꝰ, q̃ à corpore cõtineri, ſicut dicit Philoſophus ĩ pmo de aĩa. Quare, ſicut ipſa p eſſentiã nõ diuiditur
apud corpus, ita oportet corpꝰ, vt vnũ ĩdiuiſibile, ſibi cõparari. Sed, q̃d horũ ſit verius, dimittamus nũc, manife
ſte iã vidẽtes cordis ſup alia mẽbra pncipalitatẽ pp pncipiare primũ oĩum virtutum inſtrm̃, ſ. ſpũm & calorẽ.

HIS ITA expeditis ſciendum eſt, quòd cor nõ ſolum eſt principium oĩum pdictarum virtutũ per modum,
qui dictus eſt, ſed (ſicut dicunt medici) eſt principiũ cuiuſdam alterius virtutis, quã ſpiritualẽ vocant ſeu vitalẽ, quę
(ſicut aſſerunt) eſt cã vitæ in toto aĩali: & quòd eã impartit arterijs, & per eas oĩbus mẽbris. Quare & hic vide-
D re oportet, quę ſit eſſentia huius virtutis, ſ. an ſit virtus aĩæ, vel naturæ, alterius enim eſſe nõ pōt: & quę ſit eius ope
ratio: quid quoq; ſit vita, & vtrum, & q̃uo ſit ab ea. Quoniam aũt ex operatione ſibi attributa principaliter habet
cognoſci hęc virtus, ſicut & reliquæ, tanq̃ ex notiore apud ſenſum, primo dicemus, quòd hæc virtus nõ videt aĩæ
anima virtus, eo quòd oẽs aĩæ potentiæ (ſicut dicit Philoſophus) ſunt vegetatiuum, ſenſitiuum, & intellectiuũ, & ſm locũ
cō. 18. motiuum, quarũ nullam eſſe dicũt eam, nec in veritate alicui earũ poteſt adaptari. Non. n. eſt poſitum ab aliquo,
quòd huiuſmodi virtutis ſit nutrire, vel augere, vel generare, nec ſentire, nec intelligere, ſed vitam dare, cor & arte-
rias mouere. Sed dicet aliq̃s fortaſsis, quòd ſit virtus motiua animæ, eo quòd cor moueat & arterias. Hoc aũt
ſtare non poteſt. Virtus enim motiua animæ appetitus eſt: ſed motus cordis non eſt ab appetitu. Motus enim ab
appetitu, præcedente imaginatione fit, cum qua & appetitus eſt idem ſubiecto, ratione tamen differens: ſed motus
cordis fit nulla præcedente imaginatione: ergo ipſa non eſt virtus motiua animæ: quare virtus ſpiritualis non erit
primi virtus animæ. Peccauit ergo Princeps, dicens, quòd, cum Philoſophi teneant, quòd anima ſit perfectio cor-
ſ.6.c.4 poris naturalis inſtrumentalis, & ſit principium omnis virtutis, ex qua met ipſa motus proueniunt & operatio-
nes diuerſæ, hæc apud eos eſt virtus animæ, ſicut eſt apud eos virtus animæ, quã medici vocant naturalem, quæ eſt

idem, quod vegetatiua pars aĩæ. Nam, si esset virtus animæ, esset reducibilis ad aliquam ꝑdictarum, quod non vĩ. E
Dicit aũt hoc sicut minus declinare visus in partem, ꝙ ipsa sit simplr naturalis, cum natura moueat ad vnã partem
tm̃, hæc aũt ad duas oppositas: quod satis patẽter refellet, si dilatationem & cõstrictionẽ conuincat nõ fieri ab vna
numero natura, quod in sequẽtibus erit manifestũ. Adhuc ẽt sibi cõtradicit, cũ dicit paulo superius in eodẽ ca-
pitulo, ꝙ hæc est prima virtus, quæ in spiritu ꝓuenit, cũ spiritus ꝓcedat ex subtilitate humorũ: deinde per eã reci-
pit principiũ primum & aĩam primam, ex qua aliæ ꝓfluunt virtutes: & dicit hanc sententiã fuisse Arist. Ex hoc.n.
videt̃ velle, ꝙ hæc virtus recipiat̃ in spiritu ante aĩæ receptionem: sed nulla virtus, quæ est in spiritu ante aĩæ rece-
ptionem est virtus aĩæ: ergo virtus spiritualis ẽt ſm eum nõ est virtus aĩæ: quare sensibiliter cõtradicit sibi. Si autẽ
nõ est virtus aĩæ, tunc nõ est datiua vitæ, cũ vita non sit nisi ab aĩa, vel eius virtute: vel, si huius virtutis est dare vitã,
tunc, quæcũq; hac nõ participant virtute, nõ possunt participare vita: quare plantæ & quædã aĩalia sanguine carẽ-
tia, in q̃bus hæc virtus nõ assignat̃, non habẽt vitam. Ex hoc ergo videt̃, ꝙ hæc virtus, neq; sit virtus aĩæ, neq; dans
principaliter vitã: non aũt natura videt̃ principium motus cordis & arteriarum, cũ sit ad duas partes oppositas, ad
quas natura non mouet. Dicam ergo, ꝙ essentia huius virtutis delaratur ex noĩe, quod operationis eius est signi-
ficatiuum: ipsa.n. dicitur spiritualis, quia spirituificat sanguinem. Sicut.n. ex humorũ spissitudine ſm aliquam cõ-
plexionem substantia gñatur spissa, quę est mẽbrum vel pars mẽbri, ita ex humorum vaporibus & eorũ subtilita-
te substantia gñatur subtilis, quę est spiritus: &, sicut prioris principium est virtus aliqua vegetatiuæ partis aĩæ, sic
secũdæ principium est ea, quã spiritualẽ dicunt. Sed manifestũ est in exterioribus, ꝙ humidũ aqueũ spirituificat̃ à F
calore, subtiliante ipsum, & deducente in vaporem: Silr ergo & in corpore aĩalis spirituificationis sanguinis princi-
pium est calor cordis. Et, sicut in exterioribus sufficit ad illud natura caloris nulla existente ad hoc indigentia aĩæ,
ita in aĩali sufficit natura caloris cordis: cuius signum est spirituificationẽ istam fieri ẽt in semine aĩalis in matricẽ
iniecto ante oẽm corporis informationem: ꝓpter quod & hanc virtutem receptionem aĩæ antecedere posuerunt.
Est tñ anima, cum recepta fuerit, & ante illud virtus informatiua seminis, illius spirituificationis perfectio, & vtens
virtute caloris hanc faciente, vt natura alligata: est.n. aĩa, sicut sine hac deseruiente stare non possit, indigens enim
spiritu ad suas operationes regulat ipsa calorẽ ipsum gñantem: & erit ſm hoc virtus ista nihil aliud, q̃ aĩæ essentia
regulans naturæ opus. Sed diceret quis fortassis hãc spirituificatiuã virtutẽ esse virtutẽ nutritiuã spiritus, restau-
rantem semper, quod à spiritu dissoluitur. Sed hoc in veritate stare non põt: nam spiritus nulla est nutritiuo, cum
nutritio sit saluatio subsistentis: de spiritu autẽ nulla subsistit fundamentalis particula, quæ transmutet adueniens
nutrimentũ in sui naturã. Adhuc aũt virtus nutritiua est in nutritis: hæc aũt nõ est in spiritu, sed in corde: qua-
re non põt dici virtus illa nutritiua spũs, sed gñatiua tm̃: gñatur quidem.n. spũs ad modũ fluuij vel ignis, qui sem-
per est alter. Post hoc aũt dicemus hac spirituificatione fiente duplicem accidere motũ, cordis, & arteriarũ, sicut
Philosophus ostendit libro de vita & morte: ait enim, ꝙ tria sunt accidentia circa cor, s. saltus, & pulsus, & ꝙ respi- circa
rationis. Deinde dicit, Accidens aũt pulsatio cordis, quã semper videt̃ facere continue, similis nascentijs est. i. si- libro
milis pulsationi apostematũ, quæ (sicut dicit) faciunt motũ cum dolore ꝓpter pręter naturã esse sanguini permu- G
tationem, quia. s. in saniẽ tũc est ei conuersio. Deinde subiungit, Est aũt similis ebullitioni hæc passio. & expo-
nit ebullitionem dicens, Ebullitio aũt fit spirituoso facto humido à calore: eleuatur.n. (sicut dicit) ꝓpter amplio-
rem fieri molẽ ipsius humidi. Cum.n. calidum agit in humidũ extenuando ipsum, & in vaporem deducendo, fit
amplior moles humidi, eo ꝙ fit spirituosa: ex modico.n. humido aqueo fit magna quãtitas spiritus ampliorẽ lon-
ge occupãs locum, q̃ faceret humidũ. Similiter ergo dicit, ꝙ in corde semper accidẽtis humidi ex alimẽto, i. humi-
di nutrimentalis per caliditatem tumefactio facit pulsum: tumefactio, dico, eleuata ad vltimam tunicã cordis. Fit
aũt hoc ideo cõtinue, quia semper affluit humidũ in cor, ex quo fit sanguinis natura. Iam ergo ex his patet, quę
sit causa dilatationis cordis & arteriarũ, quia tumefactio humidi nutrimẽtalis cõtinue influentis in cor & arterias,
cum. s. spirituificatur. Est ergo principalis causa huius motus calidũ tumefaciens humidum: humidum aũt tume-
factum dilatat non solũ sursum, sed circũferentialiter totum cor & arterias, quasi violentiam ab illo passa: sed de-
pressionis causa nõ est caloris natura, sed corporis dilatati & violentiam passi, cum expirat spiritus vel obtunditur
feruor. Cum enim expirauerit ex aqua, quæ bullit in lebete, spiritus tumefaciens, aut ex frigido supermisso obtun-
datur ebullitio, concidit deorsum aqua, prius vim passa. Similiter, ibi cum exhalauerit spiritus, & feruor obtusus
fuerit à frigiditate aeris attracti apud eleuationem, concidunt cor & arteriæ, vim passa. Et, sicut hoc continue fiẽs
ibi facit ebullitionem, ita hic pulsum cõpositũ ex duobus motibus & duabus quietibus. Manifestum est ergo, H
ꝙ non ambo hi motus naturales sunt, sicut videt̃: aut, si possibile est ambos dici naturales (sicut infra ostendemus)
non tñ sunt ab eadem natura. Ex quo patet, ꝙ non est vna virtus amborũ causa, licet vna sit alterius causa p acci-
dens. Vnde soluitur illud Principis, volentis, ꝙ ideo sit virtus aĩæ dicenda, quia sit principium motuum diuersorũ:
non.n. est animæ vllo modo nisi sicut regulantis & vtentis. Quòd aũt ẽt in hac dilatatione cordis & arteriarũ
aliquid aeris subingrediatur, refrigerans, sicut à calore & vacuo attractum, & in depressione pellatur associatũ re-
solutis fumositatibus, & Arist. & Gal. testantur, licet in causa dilatante & constringente discordent. Ait.n. Aristo. lib. &
ꝙ dilatatio est humidi calefacti spirituificatio: resultatio vero facta obuiatio ad frigidi constitutionem. Ex quo vi-
detur esse, sicut secũda causa depressionis, ipsa expressio naturalis mẽbri, qua depellit à se, quod infrigidat & lędit.
Huius aũt attractio frigidi, & ipsius cũ fumositatibus expressio, comitãtes hos motus, ẽt sunt de intẽtione naturę,
aĩæ subseruientis, vt seruetur calor, cui aĩa colligatur. Sicut enim dicit Philosophus in libro de respiratione, siqui-
dem futurum sit viuere, oportet calorem seruari, siquidẽ vita est animæ operatio, hoc aũt cum calore quodã, sicut
subsequenter ostẽdemus: hoc aũt fieri per quandã refrigerationem caloris, qui est in fonte: cuius exẽplum est vide-
re in suffocatis carbonibus. Si.n. fuerint circũquaq; obstricti p suffocatoriũ aliquod, extinguuntur velociter, sicut
dicit: si vero vicissim per ventilabrum faciat quis frequenter ablationẽ fumi & appositionem aeris refrigerantis,

A manebunt igniti multo tempore. Nec enim contrariat his, ꝙ occultatio ignis sub cinere saluat ignem, eo ꝙ tunc
neq; respirare prohibetur propter raritatem cineris, sicut Philosophus dicit. Est autem sententia Gal. de causis
horum motuum non modicum discordans ab ista: sed illam quidem capitulo de signis complexionis cordis dice-
mus, vbi locus erit referre & examinare perfecte.

Post haec autem restat dicere, vtrum hæc virtus, quam spūalem vocant, det vitā in toto: & qūo, si det
eā: patebit aūt hoc, si prius inquisierimus, qd sit vita. Dico ergo, ꝙ vita (sicut dicit Philosophus) est actus viuētis.
Viuētis aūt duo sunt soli actus, s. primus & secūdus, sed primus actus viuētis assimilat habitui vel somno, sicut vult
2. cōmē. 5 Philosophus secūdo de aīa: secūdus actus assimilat actui ab habitu ꝓdeunti, vt cōsiderationi vel vigiliæ, & est ope-
ratio ipsa aīæ in corpore. Non est aūt vita primus actus, qm̄ vita non est aīa, sed causatum ipsius: aīa aūt (sicut dicit
Philosophus) est viuentis corporis causa & principiū: derelinquitur ergo, ꝙ sit actus secūdus, qui est operatio ipsa.
2. com. 7. Quod ēt cōfirmatur p diffinitionē Arist. 2. de aīa: ait enim, ꝙ aīa est actus primus organici corporis physici, vi-
de anima tam habētis in potētia. Est aūt potētia vitā habēs (vt dicit Auer. in cōmēto) sicut aīal dormiens: non. n. est abijciēs
men. 10. aīam, quod potētia ens vt viuat, cū potētia sit viuere, sicut dicit in textu. Si ergo potētia viuēs, est vt dormiēs: dor-
miens aūt, est vt nō operās: priuatū erit actu, potentia viuens: &, cum sit actu viuens vt vigilans, & vl̄r, vt actu ope-
rans: ergo viuere est operari, & vita operatio. Hoc aūt ex multis locis ethicorū licet auctorizari: ait. n. in nono,
pite 11. ꝙ viuere determinat aīalibus potētia sensus, & potētia intellectus: potētia aūt (sicut dicit) ad operationē reducitur,
B principale. n. est in operatione: est ergo viuere principal̄r sentire & intelligere. In. 10. aūt expresse dicit, ꝙ vita ope
pite 10. ratio quædam est. Hoc. n. & Gal. sensisse v̄r in libro de ingenio sanitatis, cū ait, oportet aut virtutē, aut eius, actio-
pite 5. nem esse vitā. Sed ipol̄e est potētiam esse vitam: nā, sicut essentia aīæ se habet ad totum corpus, sic eius aliqua potē
tia ad organū ꝓprium, vt dicit Philosophus: sicut ergo aīa nō est vita totius, sed cā, ita nec potētia est vita partis, sed
causa. Est ergo s̄m hoc oīs operatio quodam mō vita organi eā perficiētis: vnde vita oculi, s̄m ꝙ oculus est, videre:
auris audire: linguæ aūt, s̄m ꝙ huiusmodi, loqui & gustare: & oīno hoīs, s̄m ꝙ est homo, est intelligere: imo & vita
men. 13. substātiarū separatarū est suum intelligere. Et hoc est, quod Philosophus ait in secūdo de aīa, & ꝙ multipl̄r dicto
viuere ipso, si alicui aliquid horū insit, solum ipsum viuere dicimus, vt intellectus, & sensus, & motus, & status s̄m
locum, & adhuc motus s̄m alimētum, augmentum, & decremētum. Hæc. n. oīa ponit pro operationibus potesta
tum aīæ: quod manifestat ex hoc, quod dicit, Motus & status s̄m locum, & motus s̄m alimētum &c. Motus. n. &
status s̄m locum sunt operationes virtutis motiuæ: motus aūt s̄m alimētum est operatio virtutis nutritiuæ. Sil̄r
pite 18. ergo & intellectū & sensum posuit ꝓ operationibus, & nō pro potētijs. Propter quod recte in primo Ethi. vocauit
somnū dimidiū vitæ: dormiētes. n. non dicunt viuere s̄m operationes sensus & motus, quæ somno ligant, sed s̄m
operationes vegetationis, quæ nō solū tunc nō ligant, sed magis vigent. Sed ex his nunq̄ scitur nisi in cōi, quid
sit vita: quæramus aūt specialius. Manifestum est enim, ꝙ viuere est cōtinuus actus viuētis, nullo mō interceptus:
C non. n. cessat nisi p mortem, à qua nō fit reditus s̄m naturā, nisi sicut de priuatione ad habitū. Aīal enim ēt viuit,
qn̄ non vigilat: & oculus, qn̄ non videt: & auris, qn̄ non audit: & homo, qn̄ non intelligit: & ideo hoc, qm̄ aīatum
de anima est: aīatum aūt ab inaīato differt in viuendo, sicut dicit Philosophus. Si ergo aliqua est aīæ opatio nō intercepta, dū
xtu 13. aīa inest corpori, illa proculdubio maxime & principalissime d̄r vita: vnde manifestū est, ꝙ hæc est nutritio: vnde
in principio secūdi de aīa ait, Dico aūt vitam per se alimētum, i. alitionē. si. n. mors est corruptio viuētis, oportet,
2. cō. 14. ꝙ vita sit sicut generatio quædam, talis aūt est alitio, sicut post apparebit: vnde post dicit, Quæcunq; enim alunt, &
2. cō. 16. in finem veniunt, quousq; possunt suscipere alimentum. Deinde autem conclusit, Viuere quidem igitur propter
hoc principium, scilicet vegetatiuum, inest omnibus viuentibus: aīal aūt propter sensum primum, habentia enim
sensum, aīalia dicimus, & viuere solum: cuius simile ēt in libro de respiratione declarauit.

Sed dicet aliquis, ꝙ, si sic est, tunc aīa non est actus primus habētis potētia vitam, sed habētis vitā in actu.
Nisi esset, ꝙ ab aīa, cum sit actus primus, qui similatur habitui non semp actum & opus emittenti, aīatum nō est
nisi potentia viuens: ꝙ si s̄m aliquam partē aīæ habitus semper sit in actu, nihilominus ex parte habitus est poten
tia viuens tm̄. Adhuc aūt dicitur quis potēs ambulare, cum ambulat: ergo & sil̄r potens viuere, dum iam viuit,
de anima sicut dicit Themistius. Sed principiū totius nutritionis, totiusq; materiæ nutrimēti cor est, ipsum enim primū
pite 6. vegetari & sentire ꝑspicuum est: quod aūt primū hoc habet, & alijs est principiū habendi. Cum ergo Peripatetici
& medici dicunt à corde profluere vitam in totum, volunt hoc fieri nō nisi per fluxum ab eo primorum instrumē
D torum vitæ, cū quibus aīa primū viuificat, tanq̄ habentibus oēm vim aīæ, sicut artis organa vires artis. Propter
hoc & nos aliud principium faciētes dicemus, quòd Arist. in libro de respiratiōe diffiniēs vitā dixit, ꝙ viuere habi-
tus est aīæ cum caliditate quadā: igne enim agit oīa, sicut dicit. Fortassis aūt mirādum de hac diffinitione, nō enim
vita est habitus, sed actus, sicut ex p̄dictis patet. Adhuc aūt neq; v̄r habitus vel actus aīę, neq; corporis, sed cōiun
cti: qūo ergo dicit, ꝙ est habitus aīæ? Dico aūt, ꝙ & sapienter hoc dixit. Licet. n. vita sit cōiuncti, tn̄, qa in coniū-
cto nobilior pars est aīa, sicut forma nobilior est materia, cui ēt oīs actio attribuenda est principaliter, imo ēt sim-
pliciter, & nō organis, qbus agit: non enim, si ense dolamus, & ensis dolat, sicut dicit Princeps. Et non sine causa
dixit, ꝙ est habitus. Dixit aūt habitus & nō actus, ꝓpter duo, primo. s. ad ostendendū principalitatē aīæ super cau-
sanda vita: actus. n. exiens ab habitu magis est cōiuncti, cum nō expleat sine organo: sed habitus plus est animę, in
cuius est potestate agere. Secūdo, quia s̄m quasdam operationes est viuere, quæ intercipi possunt cū somno &
cum ægritudine, nō accidēte mori s̄m eas, eo ꝙ habitudinaliter inest viuere s̄m illas essentia aīę à principali adhuc
organo dependente. Sed in veritate vita est actus secūdus corporis aīati (vt dictum est) cōtinuus & nō interceptus.
Dixit aūt post Philosophus in eodē libro, quòd, qa viuere est habitus aīæ cum caliditate quadā, in quo primo lo-
co corporis, & in qua prima huius loci parte est principiū ignis, hic & primā nutritiuam aīam (dixit) necessarium
est existere. Dixit aūt nutritiuam, quia s̄m hanc est viuere, vt dictum est: hoc aūt ideo, quia alimentum necesse est

decoqui

decoqui,si debet nutrire:decoctio aũt fit à calore:vbi ergo est radix caloris,ibi & nutritionis:sed principium & radix caloris est cor:quare & nutritionis,nõ qdem solũ in seipso,sed in toto per emissionẽ caloris & spiritus, sicut dictũ est. Recte ergo Princeps cõparat cor soli,& spũm lumini eius: dicit.n.Sicut ĩ maiori mũdo sol ĩplet totũ cœlũ radijs,qbus feruentibus seu ferẽtibus eius virtutes in materiam generabiliũ & corruptibiliũ est principiũ generationis & corruptionis oĩum eorũ,quæ in mũdo sunt,ita cor totũ corpus implet spiritibus,quasi radijs à se missis, qbus ferentibus ab eo oẽs aĩæ potestates(vt diximus)viuificat totũ corpus habendo oẽs virtutes, quas mẽbris appropriat,sicut manus Architectonici vires architetonicas. Secundũ Philosophũ aũt implet cor spiritibus totũ corpus, qbus excitat oẽs virtutes ad opus suũ, per hoc quidẽ viuificans vniuersum ſm opinionem ponẽtium aĩam ſm essentiã,esse in qualibet parte corporis,& nullam aĩæ virtutẽ effluere à corde. Sed hic spiritus, licet sit corpus subtile aereũ,mouetur tñ sursum & deorsum,& dextrorsum & sinistrorsum ſm cõgruentiã aĩæ,cui deseruit, & habet grauitatẽ ad ignea,& leuitatẽ ad cõtraria,sicut dicit Philosophus in de motu aĩalium. Dicitur aũt & hic spũs & oĩs calor à corde exiens vitalis,eo ꝙ viuificat,vt instrm̃,non vt principale efficiens,virtutes,siquidem vel ferendo,vel ad suũ opus excitãdo,& instrumẽtaliter eis deseruiẽdo. Virtus ergo,quæ spirituificat, ipsa ẽt aliquo mõ viuificat per spũs generationẽ:donec enim durat spirituificatio,durat vita,vt quasi vita spirituificatio quędam sit. Recipiẽ aũt hæc virtus in mẽbris,effluens à corde cũ sanguine & calore,cũ sit ipsa virtus caloris & sanguinis à cordecalẽtis:cuius signum est inuentio spirituificationis in oĩbus arterijs mẽbrorum corporis,quæ & dilatanẽ & cõstringunẽ ad silitudinem cordis. Quod aũt dicit Princeps,ꝙ hæc virtus recepta in mẽbris p̃parat ad receptionem sensus & motus,nõ põt aliter intelligi, q̃ p fluxum caloris à corde habẽtis hanc virtutẽ: frigiditas enim stupidum reddit,& oĩs sensus est ꝓhibitiua,& silr motus. Quare aĩalia oportuit hr̃e caloris fontẽ inexhaustũ, ex quo effluẽs calor in organa sensus & motus ꝓpria,p̃pararet ea ad actũ suum facilius cõsequendum à virtute: ꝓpter quod oĩa aĩalia habẽt aut cor,aut aliqd loco cordis, à quo scaturit calor & spiritus. F Dicitur aũt virtus hæc,qua spirituificat,aliqñ à medicis virtus aĩalis,nõ quidem ab aĩa,cum nõ sit simplr̃ eius virtus,sed ab aĩali,quia in solis aĩalibus reperitur. Qm̃ aũt & hęc spirituificatio est quasi protractio fili ex penso,ideo & poetę metaphorizant Fata nere hoĩum vitam. Adhuc ẽt,quia nutritio & oĩs spirituificatio est semp in fieri,ideo vitã necessariũ est esse semper fientẽ. Qm̃ ergo vita est habitus aĩæ,siue actus aliqs in cõiuncto cũ caliditate quadã,ideo & sine caliditate ista non est viuere. Simul ergo & viuere,& huiusmodi caliditatis saluationẽ eẽ oportet:& mortẽ,huius corruptionẽ, sicut dicit Philosophus:vnde & in fine libri de respiratione diffinit vitã,ꝙ est mansio,i.saluatio caloris. Ex quo patet,ꝙ fluxus spũs & caloris à corde est quodãmodo fluxus vitæ. Sed Princeps suo libro de aĩa inquirens drĩam inter vitam & aĩam nõ bene opinatus est de vita. Post.n.multam inquisitionẽ dixit nomen vitæ significare aptitudinẽ corporis p̃fectã,vt emanent oẽs operatiões ab illo:p̃fectionẽ aũt illius aptitudinis causari à p̃sentia aĩæ,sed nõ esse idem,quod esse aĩam in illo. Aptitudo enim nauis,vt ꝓueniant ex ea cõmoda naualia,nõ est idẽ,quod esse in ea rectorẽ nauis,rector enim & hæc aptitudo(sicut dicit)nõ est idem in subiecto,licet rectoris p̃sentia sit illius aptitudinis p̃fectio. Sed hęc opinio corrupta est,nam vita,licet sit passio cõiũcti,principalius tñ est aĩæ, q̃ corporis,sicut causæ:aĩa enim(sicut dicit Philosophus)viuentis corporis est cã & principiũ: signum cuius est,quia scimus animã quandã viuere p̃ter corpus,quod nõ cõtingit de corpore præter aĩam. Adhuc aũt rectius dr̃,ꝙ vita sit ab aĩa,cũ incorporaẽ,q̃ à corpore,cũ aĩatur:sed aptitudo corporis,vt emanẽt operatiões ab ipso,principalius est corporis,q̃ aĩę. G Nã hęc aptitudo causaẽ à cõmẽsuratiõe elemẽtorũ calidorũ,frigidorũ,humidorũ,& siccorũ in cõsimilibus:& formę,quãtitatis,numeri,& situs in organicis,quę sanitas est:hæc aũt,licet sit principalr̃ passio cõiuncti,principalius tñ est corporis,q̃ aĩæ, sicut idẽ asserit in eodẽ libro: sed,qm̃ cõmensuratio eorũ,quæ dicta sunt relatiue,diciẽ ad quædã,s.ad aĩæ operatiões,ideo nõ habet eã corpus nisi cũ aĩa. Mouebatur aũt ad hoc opinandũ,quia videbat priuationẽ operationũ nõ esse mortẽ oĩno,sed priuationẽ aptitudinis operationum,quare nec operatiões esse vitam,sed aptitudinẽ corporis ad illas. Sed,quãuis hoc sit verũ de quibusdã operatiõibus,vt sensus & motus, nõ tñ est verum de operatiõe,quæ est nutritio:priuatio enim huius oĩno est mors viuẽtis,sicut & eius p̃sentia vita est,maxime cũ dicat Arist.viuẽtia viuere,donec vsq; susceperint alimẽtum. Qm̃ autem nõ p̃fecte ĩtellexit,qnid sit vita,dixit diffiniens aĩam,ꝙ aĩa est perfectio prima corporis naturalis,instrumẽtalis,habẽtis opera vitę,& nõ dixit habẽtis potẽtia vitam,sicut dixit Philosophus: non.n.credebat opus esse vitam,sed esse vitę. Quare vult,ꝙ aĩa sit p̃fectio prima habẽtis actu vitã, Philosophũ qdem nõ subtiliter intelligẽs. Adhuc aũt nec Albertus bñ opinatus est de vita,dicens in suo libro de aĩa,ꝙ vita est essentialis actus aĩæ,q supponitur vt fundamẽtum in oĩ opere suo,visus per hoc velle,ꝙ vita sit aliud ab opere, quod aĩa operatur cũ corpore, sed subsistens in illo:quare nullũ H talium operũ põt esse sine vita. Propter quod dicit,ꝙ vita põt dupliciter cõsiderari,s. ꝓut est ab aĩa,& sic dicit,ꝙ est essentialiter actus aĩæ,sicut lucere est essentialiter actus lucis solis: Secũdo põt cõsiderari, ꝓut est in corpore,& sic formaliter adhærens ei,sicut lux in diaphano,est forma eius,ſm ꝙ ea est huius influxa sibi à sole. Et ex hac forma dicit,ꝙ oĩs pars corporis formaliter viuit,sed nõ oĩs pars formaliter sentit, quasi sit in sentientibus,ſm quòd sentiẽtia,aliud vita,q̃ sentire:& in vegetabilibus,ſm quòd vegetabilia,aliud vita,q̃ vegetatio: & dicatur caro viua aliud,q̃ caro operans aliquã illarum operationũ. Et hic dicit, quòd ab essentia aĩæ influitur hæc vita in corpus,& nõ per aliquã potentiam,& hoc à principali mẽbro per spiritum: & quòd aĩa dat corpori esse per vitam,quia vita (sicut dicit Philosophus) est viuẽtibus esse: ꝓpter qd̃ diffinit vitam,quòd est primus & cõtinuus actus aĩæ in corpus,dicens quòd vegetatio,& sensus,& motus,& huiusmodi nõ sunt vita,sed opera vitæ. Sed tũc quæreẽ ab eo, vt ostẽdat nobis hunc actũ essentialẽ aĩæ,qui est ab ea in corpus p̃ter operatiões corporis. Hæ enim oẽs operatiões corporis aĩati sunt actus aliqui ꝓcedentes ab aĩa in corpus,& hi dicũtur actus secundus corporis aĩati:nõ sunt aũt plures actus corporis animati,q̃ primus,& secundus(sicut dicit Philosophus)primus vt aĩa,secundus vt operatio. Si ergo aĩa influat aliquem actũ in corpus præter operatiões,tunc erũt tres actus corporis aĩati,& nõ duo tm̃,sicut

dicit

A dicit Philosophus. Adhuc autem lumen, quod est actus perspicui, influxus ei à sole, est aliquid euidens in perspi
cuo. Si ergo vita est actus, influxus corpori ab aïa, & nõ est operatio, qd erit? nos enim nil in carne discernimus præ
ter opus, quo ipsam viuere iudicemus. Quòd si dicat, ꝙ vita in viuo est, sicut lux quædã spũalis animæ influxa
corpori, tunc vita erit imperceptibilis, & nesciemus, vtrũ corpore nihil operante adhuc luceat aïa super illo: nõ. n.
dicere põt, ꝙ operationes inseparabiliter comitent̃ illã lucem, cũ aliquæ opationes cessent ẽt vita cõstante: nullum
ergo signũ erit apud eũ defectus opationum ex defectu vitæ. Quòd si dicat hũc actum, q dr̃ vita, ſm ꝙ exit ab
aïa, esse ipsius essentialem actum, & nõ corporis aïati: in corpore aũt esse formã, quia vita sit essentialis actus ipsius
aïæ, sicut lucere est essentialis actus ipsius lucis, quæ est in sole: in recipiente aũt corpore, sicut forma quædã, sicut
lumen est diaphani forma ſm ꝙ huius, tunc Dicemus, ꝙ ſm hoc sic vita nõ videt̃ esse coniuncti, sed videt̃ esse aïæ,
& videt̃ esse corporis, in aïa siquidem est opatio, in corpore aũt forma: hoc aũt dissonat, qa cõiunctum est, quod vi
uit. Adhuc aũt nõ videtur forma. Siquidẽ enim vita opponit̃ morti, oportet, ꝙ, cũ mors sit quædam corruptio,
ipsa sit gñatio quædam, & nõ forma: talis aũt videtur operatio, quę est nutritio, hæc aũt gñatio quędam, sicut post
ostendemus. Adhuc aũt videt̃ talis continua spũificatio & cõtinuus fluxus spũs & caloris à corde. Nõ aũt incon
ueniens vitã esse gñationem quandã: duplex est enim generatio, sicut & duplex esse, primũ scilicet, & ſm. Esse aũt
primum sortit̃ vnũquodq; per acquisitionẽ formæ, quod qdem fit p generationem primã, quasi prima gñatio sit
B rei formatio: esse aũt secũdũ sortitur per operationẽ, quã habet ſm illã formã, quasi secũda gñatio sit rei opatio.
Differt aũt prima à secũda, quia prima generatio dat esse, remanẽs post gñationem: secũda vero dat esse, quod nõ
remanet, nisi dum ipsa existit; ꝓpter quod tale esse est, sicut suũ fieri, esse aũt primum nõ est suũ fieri, sed cõcomitã
ad illud. Cum ergo vita sit operatio qdã (vt ostẽsum est) erit ipsa esse secũdũ viuentis, & huic esse secũdo principal̃
opponit̃ mors, sicut eius priuatio: esse aũt primum non dicit̃ vita, & sil̃r nec prima generatio, quare nec corruptio
eius opposita põt ꝓprie dici mors. Quãuis enim ad mortẽ sequatur ẽt corruptio primi esse, hoc nõ est, nisi quia eẽ
secũdũ viuentis inseparabiliter cõnexũ est primo, illud scilicet, ſm quod principaliter dr̃ vita: omne. n. aïatum ha-
bet quendã actum ſm, qui inseparabil̃r est cõcomitãs ad primũ: aliter enim nõ esset verũ, ꝙ aïatum ab inanimato
differt in viuẽdo, sicut dicit Philosophus. Adhuc aũt & incõuenienter dicit, ꝙ anima dat corpori esse per vitã:
nam forma improprie dr̃ dare esse rei, cuius est forma, sed est qd erat esse rei, cuius est forma. Quòd si cõcedamus
formã dare esse rei, cuius est forma, nõ erit verũ, ꝙ det eẽ per aliud à se, sed per seipsam tñ: oĩs enim forma substan
tialis est ſm seipsam pfectio prima suæ materiæ, & nõ per emanationẽ alicuius alterius rei ab ea, qua mediante pfi
ciat. Verũtamen, cũ ipsam pfecerit, tũc emanãt à subiecto sic pfecto operationes, quę nõ dñr solius formæ, sed cõ-
iuncti. Non igit̃ põt dici, ꝙ anima det corpori eẽ per vitã. Præterea, si anima dat corpori esse per vitã, cum ipsa
sit actus primus potẽtia vitã habẽtis, tũc erit actus primus potẽtia habẽtis essentiã: hoc aũt absurdũ est, quia tunc
forma rei existens in re faceret eẽ potentia: hoc aũt nihil est, nã corpus animatũ est ens per animã, & nõ per vitam,
C inquãtum animatũ: erat enim anima forma alicuius animati, & nõ forma alicuius actu viuẽtis, sed potẽtia viuen-
tis. Est tñ vita eẽ alicuius actu viuẽtis, ſm quòd hmõi causatũ ab anima, quæ est potẽtia viuẽtis, sicut cursus currẽ-
tis est eẽ: & sicut calefactio est eẽ calefaciẽtis, q̃tum hmõi causatũ qdem à calore, q est eẽ calidi, calefacere potẽtis.
Recte ergo dr̃, quòd anima dat eẽ corpori animato p seipsam, corpori aũt viuẽti dat eẽ per vitã, cuius ipsa est prin
cipium, quasi duplex sit eẽ corporis animati, sicut & duplex actus, sicut dictũ est. Viuere ergo est agere, & vita est
actio omni dubio ꝓcul abiecto: omnis aũt actio ꝓcedit ab anima p potestatẽ ab actione nominatã, sed actionum
quędã est cũ participe corpore, quędã sine, sicut aliàs oñsum est. Hic igit̃ de essentia virtutis, quã medicorũ schola
spũalem seu vitalem vocat, & de vita, qd sit, & qual̃r sit ab ea, incidẽter hic dicta sint tanta. Deinde, cũ exẽplifica
uit de principalibus, exẽplificat de his, quę famulant̃ principalibus, & dicit, AB ILLIS VERO &c. i. sed exor-
ta ab illis, s. principalibus, & eis famulantia sunt, sicut nerui, & spinalis medulla, quæ oriunt̃ à cerebro, & eidem fa
mulant̃: & arteriæ, quæ oriunt̃ à corde, & eidẽ famulant̃: & venæ, quæ ab hepate, & eidẽ famulant̃: & vasa semina-
ria, quę à testiculis, & illis famulant̃. Sciendũ aũt hic, ꝙ mẽbrorũ deseruientiũ (sicut dicit Princeps) quædã deser
a primi .5. ca. 1. uiunt seruitute latoria, quædam seruitute pręparatoria & latoria: seruitus qdẽ latoria est simpl̃r seruitus, pręparato
ria vero vocat̃ seruitus iuuamen. Et est cordi seruiẽs p̃parator pulmo, & lator arteria: cerebro aũt p̃parator est he-
par, & alia mẽbra circa nutrimẽtũ operãtia, & circa custodiã spũs, sicut arterię, & lator eius neruus est: hepatis ve-
ro pręparator est stomachus, & lator est vena: & testiculorũ pręparator sunt mẽbra, quę ante, q̃ ipsi, imutãt sangui
D nem ad aliquã silitudinẽ spermatis, lator aũt sunt vasa seminaria, & virga in viris, & viæ, quæ sunt inter ipsos & vir
gam: in mulieribus aũt sunt venæ, quæ sanguinem menstruũ ad matricẽ impellũt, collũ quoq; matricis spermatis
assumptiuum, & fætus eductiuũ. Quæ aũt deseruiunt virtute latoria, maxime dñr oriri ab his, qbus deseruiũt, sed,
q̃ pręparatoria seruitute deseruiũt, nõ oriũtur ab illis, qbus pręparant. Restaret hic dicere, qual̃r nerui & spina
lis medulla orian̄t à cerebro, arteriæ à corde, venæ ab hepate, sed hoc in posterũ locis cõuenientibus nobis reserue-
tur addẽtibus illud tñ, ꝙ signũ, quòd mẽbra, quæ dicta sunt, deseruiant seruitute latoria principalibus iam dictis
in dando virtutẽ eis aut sanguinem, & spũm cũ illis, est oppilatio contingens in eis, aut eorũ recisio, vel strictura.
Si enim fiat oppilatio, vel strictura, seu recisio in neruo vel nucha, aufertur virtus sensibilis & motiua à mẽbris, q̃
per illa recipiebant eas, adeo ꝙ duricies vel recisio cõtingẽs in aliqua parte nuchæ aufert motum à mẽbris, quæ re-
cipiunt neruos nascẽtes ab ea post locũ duritiei vel recisionis. Similiter & oppilatio arteriæ, vel strictura, siue reci-
sio ipsius, ꝓhibet fluxũ caloris & spũs, qui per eã fiebat, & p hoc prohibet fluxum vitæ, quia rei instrumẽtaliter vi-
uificantis (vt diximus) quãtum est à parte illius arteriæ. Similiter quoq; & oppilatio venæ, & eius recisio, vel strictu
ra prohibet fluxum nutrimenti & virium nutritiuarum, quantum ex ipsa scilicet fiebat.

SED DICET aliquis, quòd, quæ deseruiunt virtute seu seruitute pręparatoria, nõ fuerũt cõprehensa in diui-
sione quadrimẽbri superius posita: nam talia neq; sunt principalia, neq; à principalibus orta, quãuis talia quædam

sint

sint eis deseruientia. Adhuc aũt nec sunt habẽtia virtutẽ innatam tm̃, qm̃ alteri iuuamẽtũ efficiunt, & ita quodammodo alteri influunt: neq; sunt illa, quæ Gal. vocat habẽtia virtutẽ innatã & influentẽ, nã per hoc intelligit, ꝙ habẽt virtutẽ sibi influentẽ ab altero, ista aũt plus habent; s. alteri aliquod influere, sicut videt. Nisi esset, ꝙ mẽbrorum (sicut Gal. dicit) quædã faciunt operationẽ tm̃, quædã iuuamentum tm̃, quædam vtrũq;: exẽplum primi est cor, exẽplum secundi pulmo, exẽplum tertij hepar. Oportet aũt intelligi per operationẽ, eã solam, quę ingredit in permanentiã indiuidui aut speciei, sicut cor generat spũm: per iuuamentum aũt, illud, quo fit pręparatio ad talem opationem perficiendã, qua saluet indiuiduũ aut species, sicut pulmo pręparat aerẽ cordi, per hoc disponens cor ad tẽperandam spũs gñationem. Adhuc aũt & in quolibet mẽbro cõposito (sicut Gal. dicit) est aliqua particula principalr̃ efficiens operationẽ, ad quã illud cõpositum cõstitutum est, reliquæ vero particulę cõponentes sunt ad iuuamẽtum illius: sicut in musculo principalis particula est neruus, caro vero, pãniculus, & ligamenta sunt iuuamẽtales: in oculo aũt principalis particula est crystallois, reliquæ vero tam tunicę, q̃ humores, sunt iuuamentales: & erit ꝺm hoc operationẽ efficere, potẽtiæ aĩæ principaliter deseruire: iuuamentũ aũt efficere, nõ principaliter illi deseruire, sed seruiẽti cõferre. His aũt talibus iuuamẽtis fere oĩa mẽbra sibi inuicem deseruiũt, colligata sibi inuicẽ existẽtia, aut. s. quia cooperant cum recipiente seruitiũ, aut quia pręoperant disponẽdo ad operationis executionẽ. His præmissis dicemus, ꝙ aliqua faciẽtia iuuamẽtũ sunt cõprehensa sub habentibus virtutẽ innatã tm̃, quæ neq; alijs dñantur, neq; alię dominant eis, per alicuius. s. virtutis influxũ: iuuamentum. n. alteri efficere nõ est alteri dñari, sed potius alteri subiacere, cum emanatio iuuamẽti nõ sit virtutis influxio, ex quo sequat dominium influentis. Aliqua vero sunt cõprehensa sub habẽtibus virtutẽ innatã & influentẽ. Quòd si dicas, ꝙ per hr̃e influentẽ non vr̃, nisi ꝙ recipiat eã ab altero, nõ ꝙ influat eã alteri, Dicendũ est ꝙ emanatio iuuamenti nõ est influxio virtutis, vt prædiximus. Adhuc aũt plus habere, q̃ innatã & influentẽ, non prohibet, quin reponat sub illis, semper. n. species abundat à genere, sub quo est, ꝺm aliquã dr̃iam. Deinde, cum exẽplificauit de ortis à pn̄cipalibus, & eis famulãtibus, exẽplificat de habẽtibus virtutẽ innatam tm̃, & dicit, IPSA VERO &c. i. sed membra, quę neq; alijs dñant, neq; alia eis, suis virtutibus sibi innatis ex principio creaturæ seipsa regẽtia, sunt numero septem, s. os, chartilago, ligamẽta ossium, mẽbrana (& vult per hoc genus pãniculi) glandula, pinguedo, & caro, & vult per hoc carnẽ simplicem nulli neruo cõmistam, qualis caro est nõ sentiẽs, sicut caro hepatis, pulmonis, renũ, & hmõi, iuuamẽta quorũ ĩ cõpositiõe totius corporis quęrẽda sunt in particularibus libris. Hęc enim mẽbra ꝺm mentẽ Gal. habẽt virtutes innatas tm̃, q̃bus se ipsa regũt: est aũt seipsum regere, virtutes saluare, q̃bus res nutrimẽti cõpletur, quarum est nutrimẽtum attrahere, retinere, digerere, vnire, & assimilare, & superfluum expellere. Has aũt virtutes (vt dicit) à nullo alio mẽbro recipiunt, sed eas pro suimet cõplexione merent, quasi, cũ creata fuerint ꝺm cõplexionem, quã debent habere, illico sint habẽtia has virtutes. Errat aũt Hali, cum dicit, ꝙ substantia huius virtutis ꝺm sententiã Gal. est cõplexio mẽbri ꝓpria, & ꝺm Arist. virtus, qua mẽbrũ substantiat, & est res addita cõplexioni: cõplexio vero est illi instrumẽtaliter deseruiẽs. Nam non est suspicãdum de Gal. ꝙ crediderit aliud ab Arist. cum ipse in libris suis distinguat virtutem à cõplexione in multis locis, maxime cum dicit naturam quadrupliciter dici, s. hanc qdẽ vt cõplexionem, hanc vero vt cõpositionẽ, hanc vero vt virtutẽ, hanc vero vt cõsuetudinẽ.

Quod aũt Gal. in principio de iuuamentis mẽbrorũ dixit, ꝙ cõplexio ꝓpria est substãtia mẽbrorum, & est eius natura: & illud, quod est in eo post ipsam, est sequens illam de necessitate ꝺm illius naturã, s. sapor, & calor, & huiusmodi, nõ intelligit, ꝙ sit mẽbri substantia absolute, sed ꝙ ꝺm sui naturam & præparationẽ insit forma substantialis, & amouetur ꝺm illius amotionẽ: & ꝙ formæ substantiali deseruit ad opus suũ, quasi non videat substãtialis forma esse aliud, q̃ cõplexio ꝺm sensum. Sed in veritate ĩpoĩe est cõplexionem esse illud, quo mẽbrum substantiatur in esse: nam nulla forma substantialis recipit magis & minus: sed cõplexio recipit magis & minus: ergo. Quòd aũt cõplexio recipiat magis & minus manifestum est: nam cõplexio alicuius mẽbri dicitur calida, alicuius frigida, alicuius humida, alicuius sicca: sed quælibet harum recipit magis & minus in mẽbro, substantia manente eadem, sicut ad sensum patet. Adhuc qualitates istæ primæ non sunt formæ substantiales elementales, sicut per multa ostendunt Philosophi: ergo nec cõplexio erit forma substãtialis elemẽtato. Est ergo virtus visiua qd erat esse oculi, & nõ eius cõplexio vel cõpositio: & sic de alijs mẽbris simplicibus & cõpositis. Habent aũt & has virtutes, quas innatas vocat, oĩa mẽbra corporis, sed prædicta septem habent eas tantum, & nullas alias.

SED HIC VIDENDVM est, quare virtutes, q̃bus regimen per nutrimentũ cõpletur, dicat esse naturales siue innatas mẽbris: alias aũt, quas vocat aĩales & vitales, aliunde venientes & non innatas: videturq; fortassis, ꝙ oẽs pariter magis dicãtur innatę, vel oẽs magis aliunde venientes. Dicit ergo Hali, ꝙ ideo dñr à Gal. virtutes istę innatæ prędictis septẽ mẽbris, & nõ aliunde, s. à principali mẽbro, sibi veniẽtes, quia nõ inuenitur ꝺm sensum cõtinuari eis arteria, quæ detur eis à corde: nec vena, quæ detur eis ab hepate: neq; neruus, qui detur eis à cerebro: quare videtur ei fortassis, ꝙ videantur innatæ, & non tñ sint, iudicat enim medicus esse, quod apparet. Sed istud nõ sufficit: ipsę enim dñr naturales à medicis siue innatæ & ẽt alijs mẽbris oĩbus, quibus accidit arterias & venas & neruos continuari. Adhuc aũt Gal. dicit in lib. de interioribus morbis, ꝙ naturalibus instrumentis & aĩatis necessaria fuit vena & arteria ad durationem. Sicut tñ puto, ideo vocat eas innatas, quia non vr̃ ei, ꝙ oppilatio intermedia inter hepar & reliqua mẽbra possit eas ꝓhibere à suis operatiõibus, sicut oppilatio intermedia inter cor & reliqua mẽbra prohibet vitales: & sicut oppilatio neruorũ & nuchæ prohibet aĩales. Sed oppilatio viarũ hepatis nõ prohibet naturales, quia ꝓhibeat emanationẽ earũ ab hepate, sed quia ꝓhibet emanationem nutrimenti ab illo: sed hoc nequaq̃ verum existit, sicut patebit. Quare dicemus, sicut Gal. dicit in prima particula de interioribus morbis circa finẽ, Inter aĩatum instrumentum & naturale magna dr̃ia est. Nam naturale instrumentũ naturalem virtutẽ habet, cui primo ꝓpria est actio: aĩatum vero instrumentũ virtutem sumit à fundamento & initio, sicut splendor Solis venit ad rem, in qua splendet. Vocat autem instrumentũ naturale vl̃r mẽbrum cõsimile, cui virtus naturalis

primo

A primo debetur: animatum vero vocat mēbrum organicum, quod deseruit sensui & motui: fundamētum autem & initium vocat mēbrum principale. Deinde subiunxit, ꝙ, sicut magnes virtutem habet attrahendi ferrum, sic vnūquodq; instrumentum naturale habet virtutē trahendi nutrimentū. Postea vero dixit, ꝙ, si substantia instrumenti naturalis, fuisset pmanens & indeficiens, non eēt necessaria ei vena vel arteria, sed, cum necessariū sit nutrimentum, vt nutriat, calor quoq; eius naturalis custodiat, vena & arteria fuerunt ei necessariæ. Lacertis vero (sicut dicit) quæ sunt aīata instrumēta, venæ & arteriæ silr fuerunt necessariæ, vt suā essentiam custodiant, sicut & naturalibus instrumētis, eo ꝙ aīatum instrumētum & naturale ordinē in se habet: sed, quia nō habuerūt naturaliter sensum & motum, fuit eis necessarius neruus, qui det eis sensum & motum à cerebro. Propter quod dicit, ꝙ mēbris, quæ mouent & sentiunt, sæpe contingit, ꝙ ipsa sunt sana, & eorū actio īpedit, qa. s. prohibet discursus virtutis suæ à principali mēbro ad ipsa, ppter aliquā oppilationē, vel aliquid aliud: quod in naturali instrumēto dicit nō posse contingere, eo ꝙ virtutem habēt sibi naturalē ab initio creaturæ cōnatam, & nō habent eā sicut cōtinuo influentem, quę, ppter oppilationem viarū, per quas influit, posit auferri: vnde nunq̄ (sicut dicit) eorū actio patit, nisi ipsa patiant. Sed hæc sentētia erronea est primo: qa, cum virtutes, q̄ circa nutrimētum operant, sint virtutes vegetatiuæ partis aīæ: partes aūt aīæ sic se habeāt adinuicē vt figuræ, queadmodum. n. trigonū in tetragono, & ambo in pentagono, sic vegetatiuum in sensitiuo, & ambo hæc in intellectiuo (semper. n. in eo, quod est secūdum vel cōse-

ia. t. 13. quenter, est potētia, quod prius est, vt in figuris & in aīatis, vt dicit Philosophus) oportet de necessitate has virtutes

B adiacere in animali, illi eidem essentiæ, cui adiacent sensitiuæ, quare & illi eidem organo principali, à quo quidem sicut emanant, vnę, sic aliæ, & sub eisdem vehiculis & per easdem semitas. Quòd enim venæ & arteriæ non sint in instrumētis naturalibus, ita semitæ influxionis virtutū, quas dicunt naturales, sicut sunt semitę influxionis sanguinis, & spiritus, & caloris, nullam rationabilem causam est fingere. Non cōtinuati autem alicui ex prędictis septem arteriam vel venam nō est sufficiens signū non influere sibi virtutes ab aliquo principiorum, vnde est ortus illarum: spiritus enim, qui est vehiculū virtutis, nō influit solum per has vias, sed exit ab eis in vnaquaq; systole cordis & arteriarum, totū occupans corpus, sicut Solis radius totū mundū. Oppilatio igit non videtur talium virtutum influxū, phibere posse, quia īpoſe est eā inter hepar & reliqua mēbra fieri adeo cōpletam, ꝙ nihil transfluat ad ipsa de virtute, si quidem transfluxerit ad ipsa de nutrimento, & spū, & calore, cū his. n. & virtus influit. Quòd si alicuius mēbri fortis ligatura, phibeat oēm spūm, & caloris influxū, nō est dubiū, ꝙ abscindit à mēbro virtutes naturales: ppter quod videmus membrū illud macrescere, infrigidari, & nigrescere, & ideo vitā & nutritionē amittere.

a. vlti. Nō est ergo verum, quod dixit in libro de interioribus morbis, ꝙ actio naturaliū instrumentorū non patitur, nisi

primi ipsa patiant: quare bene dixit Princeps sup hoc eodem loquēs, ꝙ, si via inter os & hepar clauderet, & osi aliunde

4. c. 1. nutrimentū offerretur, ꝙ eius actio in nutrimento destrueretur. Dico aūt, quia hoc fieret ppter defectū decursus virtutū primi instrumēti, in quo fluit oīs actio aīæ, s. caloris à principalibus influētis. Adhuc aūt, si nulla esset

C naturaliū instrumentorū ad principalia colligātia, tunc abscissa possent, eis apposito nutrimēto, nutriri, quod absurdum est. Præterea, si aīa est actus primus corporis totius & nō cordis tm̄, siquidē etiam ipsa est tota in toto totalitate pfectiōis & essentię (sicut quidā ex pręcipuis opinātur) non vr̄ ipsa principalius principali mēbro vniri, nisi quia inde exhaurit principale suatū virtutū instrm̄, s. spūm, & calorem, ad quorū effluxum è corde totū corpus viuificatur, quia oēs virtutes p illud ad suū opus excitātur. Quare s̄m hoc nulla virtus influet vni mēbro ab altero, sed solū calor & spūs sunt sicut prima organa, & erunt oēs aliæ virtutes aīæ silr & pariter organis suis innatæ, sicut iuxta opinionem Aristo. oēs erunt pariter influentes à corde. Quocūq; ergo modo sit, necessarius est hic influxus spūs & caloris à principalibus mēbris ad actū virtutum: quare falsum erit naturaliū instrorum actiones non īpediri ex oppilationibus viarum inter ipsa & principalia, s. cor & hepar, sicut aīatorum īpediūtur ex oppilationibus inter ipsa & cerebrum. Sed Gal. platonicus existens, nō posuit has virtutes, quas naturales vocāt, vnum esse cū

cap. 1. sensibilibus & motiuis, quas vocat aīales: ppter quod & in libro de naturalibus virtutibus ait aīalia dispensari aīa simul & natura: dicit. n. nutrire, & augere, & gn̄are naturæ opera, & nō aīæ, cum tn̄ sint aīæ tm̄, vt ordinantis naturæ, aut solū vt obsequentis & ordinatæ: natura. n. p se operans nō moueret nutrimentū sursum & deorsum & ad dextram & ad sinistrā, sicut nunc facit, sed ad partem vnā tm̄. Non est ergo virtus nutritiua magis naturalis osi vel cuilibet alteri mēbro, q̄ sensibilis vel motiua in musculo: nec vr̄ vlla ex vegetatiuis dr̄ naturalis, quia aliter innascatur, q̄ illę, sed dicūtur naturales, aut quia sua sponte opantur ad silitudinem naturæ: aut quia sunt virtutes non

D nisi parū eleuatę sup qualitates elementales, quarū opatio naturalis est: aut quia qualitatibus illis, vt instrumentis, vtuntur. Nec sensibilis & motiua dn̄r aīales, quia magis sunt ab aīa, q̄ illæ, sed dn̄r aīales ab aīali, quia sunt differētia constitutiua aīalis, vel principium dr̄iæ, & in solis aīalibus sunt. Hæc ergo vr̄ in hac materia veritas, si liceat tanto medico contraire. Deinde, cum exemplificauit de habentibus virtutem innatā tm̄, exemplificat de his, quæ habent innatā & influentem, & dicit, ALIA VERO &c. Et patitur hęc litera duas expositiōes: vna quidem, s. alię omnes, s. partes alię, s. à prędictis tribus gn̄ibus partiū, s. principalibus, & eis deseruientibus, & habentibus virtutes naturales tm̄ cum hoc, quod habent sui ipsarū regimen p virtutes naturales ęqualr̄ cum prædictis septem (& hoc intendebat, cū dixit, Cōmune his &c.) indigent arterijs, & venis, & neruis: arterijs quidem, quibus influat eis vita à corde p spūm & calorem: venis aūt, quibus influat nutrimentum ab hepate: neruis aūt, quibus influat eis sensus & motus à cerebro: Cor aūt nō est indigens arteria ad sui vtilitatem, sed aliorum: nec hepar vena pro se, sed p alijs: nec cerebrū neruis, vt sibi aliquid acquirat, sed alijs: ipsa etiā seruientia nec se ipsis, pprie indigere dicuntur.

SED, VTRVM prædicta septem indigeāt arterijs & venis, quia neruis certū est nō indigere, non est valde manifestum. Sed in veritate, licet habeāt virtutem attractiuā nutrimenti, nō attraherent tn̄ ipsum in quacūq; distātia existens, sicut nec magnes ferrū attrahit ad omnem distātiam, sed ad signatam. Virtutes enim corporeæ sunt terminati vigoris, quare & indigere videntur venis porrigentibus ipsum sibi ppe, & si in illas septem partes nō ingrediantur

grediantur ipsæ eędem. Preterea in libro de interioribus morbis dicit, ꝙ naturali instro necessaria fuit vena & arteria, sicut aĩato, vt sint permanẽtia. Adhuc aũt non sufficit eis ꝓprius calor in transmutatione nutrimenti in E
substantiã suam, sed indigent adiumento caloris influentis eis à corde per arterias, quãuis nec ipsæ in eas ingrediãtur. Nec est verum, ꝙ, quia sit qdam calor innatus, qdam influens, erit ꝓpterea quædam virtus innata, quædam influens: non. n. est pluralitas organorũ causa pluralitatis virtutis, sed potius econuerso: & silr neq; maneries organi, quo vtitur virtus aut eius species, facit maneriem aut speciẽ in virtute, sed potius econuerso. Manentibus ergo radicibus supradictis oẽs virtutes æqualr cõnascunt, aut æqualiter influunt, sed nullius mẽbri ꝓprius calor cõtractus ex prima sui materia sufficere vnq̃ potest ad aliquod opus virtutis, nisi influente à corde augeat & excitet: influit aũt & hic in spiritu & sanguine, quæ à corde calescunt. Secundum aliã vero expositionẽ hæc dictio, Aliæ vero &c. ostendit diuersitatem à proxime dictis tm̃, s. septem nominatis partibus, quas dicit hre virtutes innatas tm̃: & tunc erit intẽtio, ꝙ oĩa alia mẽbra, exceptis his septẽ, indigẽt arterijs venis & neruis, cũ hoc, ꝙ habent virtutes, quibus se ipsas regũt: & sequet ex hoc, ꝙ principalia indigeant eis: adhuc aũt & principalibus orta. Sed non video cor aut cerebrum indiguisse neruis ad aliquid sibi acquirẽdum: nec neruos indiguisse se ipsis, aut ẽt arterijs vel venis, nisi sicut prædicta septẽ: neq; silr venas venis, aut arterias arterijs: ꝓpter quod prior expositio melior vr, sicut apparens absoluere quartum mẽbrum diuisionis à quolibet trium. Secundũ enim hanc secũdam expositionem videret, ꝙ principalia & ab eis orta haberent virtutẽ influentẽ simul cum innata, quod de corde ẽm veritatẽ F
non est sentiendum: nullum enim mẽbrum ei influit, sed ipsum oĩbus. Adhuc exorta non vident hre influentem virtutem (sicut supra ostendimus) q̃uis nec hoc sit penes intentionem Gal. volẽtis cor recipere influentiam ab hepate, ipsaq; exorta influentes participare virtutes. Deinde, quia remanserant ei aliquæ partes nõ cõprehensæ in præmissa quadrimẽbri diuisione, ne credat quis eas includi sub quarto mẽbro per hoc, ꝙ dixit, Aliæ vero oẽs &c. subiunxit ostendens de eis, ꝙ non sunt partes, & dixit, CAPILLORVM VERO &c. i. sed capillorum & vnguiũ nõ est aliquod regimen per nutrimentum, quare nec vita: nullũ ergo actum aĩæ participantes non ꝓprie possunt partes corporis nominari; quare nec in diuisione mẽbrorum cõprehendit, sed, qm̃ ab eis aliqua sumitur particularis cognitio corporis simpliciter ægri, ideo de eis inter mẽbra corporis mẽtionem facit. Non ergo anima regit has partes, sed generat eas tantum, à corpore. s. ipsarum materiam tanq̃ superfluam expellẽdo: nihilominus tamen in ipsarum generatione iuuamenta quædam intendit, sicut in capillis in protectione cooperimentum & ornatum: in vngulis autem pedis extremitatis digitorum & manuum posuit iuuamenta res minutas colligendi, & mundandi, & scalpendi, & huiusmodi. Posuit autem vltimo epilogum, & dixit, HAEC VERO &c. i. hæ sunt differentię partium corporis, à quibus particulis cognitio corporis ægri sumenda est in sequentibus &c.

Signa vero vniuscuiusq; craseos deinceps dicentur, principium à Cerebro facientibus nobis. Sunt vero quinq; innata genera cognitionum eius, Vnum quidem totius capitis dispositio, Secundum vero sensibilium operationum virtus à vitium, Tertium autem operatiuorum, Quartum principalium, Quintum naturalium. Aliud vero genus in his omnibus est, ab his, quę extrinsecus ei accidunt, alteratio. G

Indicia autem singularum temperaturæ sumpto à Cerebro initio deinceps dicemus. Sunt vero quinq; vniuersa genera, quę ipsius naturam ostendunt, Primum quidem totius capitis dispositio, Secundum vero sen sibilium operationum virtus & vitium, Et tertium actiuarũ, Quartum earũ, quæ tenent principatũ, Et quintum naturaliũ. Aliud vero genus præter hæc oĩa, ea, quæ extrinsecus aduenit, alteratio.

Dum dedit diuisionem partiũ corporis, à quibus sumenda est particularis cognitio corporis ægri simpliciter, incipit dare signa eius, ẽm ꝙ est lapsum ab optime sano in cõplexione per signa cõplexionis partium prędictarũ, daturus quidem postea signa ipsius, ẽm ꝙ est lapsum ab illo in cõpositione per signa cõpositionum illarũ ex eis, quæ sunt partes organicæ: intitulãs aũt capitulum suũ præordinat se, & dicit, SIGNA VERO &c. i. sed deinceps dicent signa cõplexiõis vniuscuiusq; partium prædictarũ cõplexionis, s. distẽperatæ in gradu corporis simpliciter ęgri, ex quibus cognoscet corpus simpliciter ægrum, quãtum est à parte lapsus in cõplexione. Dicentur aũt facientibus nobis principiũ à cerebro: hoc aũt dicit, nõ quia cerebrũ sit principalius corde, sed quia signa cerebri prius occurrunt sensui, q̃ cordis. Deinde daturus postmodũ in cõmuni cognitionẽ distemperantiæ cerebri simul & tẽperãtiæ, q̃ ẽm ipsum, cõnumerat prius genera signorũ, à qbus illas cognoscemus, & dicit, SVNT VERO &c. i. H
sed innata genera signorum cõplexionis eius sunt quinq;: dicit aũt innata, quia sextum genus, quod in fine huius addit, non est innatum, sicut dicemus. Est aũt primum genus (vt dicit) totius capitis dispositio: vocat aũt dispositionem & ipsius magnitudinem, & figurã ipsius, atq; naturã capillorum. Secundũ vero est virtus & vitiũ, i. bonitas & malitia sensibilium operationum, quæ sunt in organis sensuũ ortis ab ipso. Tertium est bonitas & malitia operatiuarũ operationum: & vult per operatiuas operationes, motiones voluntarias, factas à virtutibus motiuis musculorũ, recipientium illas à cerebro per neruos motiuos. Sed dicet aliquis per operationes sensuum & motuum non posse significari aliquid super cerebri cõplexionem, cũ cerebrũ non sentiat nec moueatur volũtario motu. Nisi esset, ꝙ illæ principaliter significant super cõplexionem suorũ ꝓpriorum organorũ, secundario aũt super cõplexionem mẽbri principiantis organa illarũ operationum, adhuc & super virtutes: horum aũt, sicut ĩmediata causa, est cerebrum, vt dicemus. Vnde, licet ipsum nõ sentiat nec moueatur, quia tñ ĩmediate principiat vtrũq;, potest vtrũq; super ipsum significare. Quartum vero est bonitas aut malitia operationum principaliũ: & vocat operationes principales, imaginationẽ, cogitationem, & memoriã, quæ ẽm medicum fiunt per virtutes, quas cerebrum in se habet, non emittens eas ad aliud organũ, sicut emittit sensum & motũ: vnde & ipsum nõ erit respectu harum dicendum principium, cum nulli principiet illas, sed organum, ex quo sibi principales dicuntur,

A Non dixit autem virtutes sensibiles & motiuas esse cerebro principales, qm̃ earum operationes non cõplentur in eo, sed in organis alijs extra ipsum, ad quæ effluunt ab ipso: vnde cerebrũ dicitur earum principium non organũ.

Quintũ vero est bonitas aut malitia operationũ naturalium, quæ cõplent per virtutes naturales, quarum nullũ ex mẽbris expers fuit: quæ nec ipsæ dicunt sibi principales, quia nõ habent eas per esse mẽbrum cõpositum, sed ꝓpter simplicia, quæ in eo sunt cõponentia: ex nutriri enim & augeri simplicia, nutriuntur & augentur cõposita. Adhuc aũt non sunt in ipso ita, ꝙ nõ in altero, nec ẽt sunt in ipso sicut in earũ prima radice: quare nõ possunt principales ei dici. Dicet aũt adhuc aliquis genera signorum, quibus cõplexionem cerebri declarauimus, esse plura quinq;, nam ipso colore, & calore vel frigore exteriorũ partium capitis, & somno & vigilia, & moribus quibusdã naturalibus, cerebri cõplexionem cognoscimus, qbus & ipse eã infra declarauit. Nisi eẽt, ꝙ hæc in prædictis generibus cõprehendunt, nã color, & calor & frigus in exterioribus ad totius capitis dispositionẽ reducunt: somnus aũt & vigilia ad opationes sensibiles: mores aũt ad opationes ꝑncipales. Deinde dicit, ALIVD GENVS &c. i. & aliud genus signorum est in his oĩbus dictis generibus, alteratio ab his, quæ accidũt ei extrinsecus. Et habet alia translatio nõ in his, sed cum his, vt sit dicere, ꝙ aliud genus signorũ est alteratio ab extrinsecus accidẽtibus, inquãtum numeratum cũ prædictis quinq;. Sed textus noster melior est (vt mihi videt) vt sit dicere, ꝙ aliud genus signorum est alteratio ab his, quæ accidũt ei extrinsecus in quolibet istorũ quinq; generum, vt alteratio ab extrinsecus

B accidentibus circa capitis dispositionẽ, & circa operationes sensibiles, & motiuas, & principales, & naturales: à tali enim alteratione circa hæc genera significat ẽt complexionis maneries. Non est aũt hoc genus signorũ innatum ei, sicut prædicta, eo ꝙ sumit ab alteratione, quæ sibi fit ab extrinsecus, propterea dixit aliud genus esse. Quãuis enim aptitudo vel ineptitudo susceptionis vel alterationis sit innata, tñ ipsa alteratio accidens est aforis: propter quod non est ex hoc genere semper cognoscere cõplexionem cerebri, sicut ex alijs, sed, qm̃ accidit prædictas eius operationes de facili lædi à frigore vel calore, iudicamus cerebrum calidum vel frigidum. Vocat autem accidẽtia ei extrinsecus res non naturales, in quarum natura est ipsum alterare, sicut & reliquum corpus: quæ ideo dicuntur accidentia extrinsecus, quia non sunt intra corporis essentiam, sicut res naturales.

SED DICERET aliquis somnũ & vigiliã non accidere extrinsecus, silr motum & quietẽ. Nisi esset, ꝙ hæc dñr extrinsecus accidere ꝓpter nõ semper adesse, sed alternatim: adhuc aũt & ꝓpter induci aliqñ ab extraneis causis: magis aũt pp esse aĩæ actiones vel passiones, quæ à corpore extranea sunt. Est aũt & hic attentione dignũ, ꝙ

Cõ 2. hæc genera signorũ reducunt ad hæc tria, ſm quæ vel à qbus dixit supra horũ corporũ fieri cognitiões: ait enim supra, Cognitiones vero eorũ & ab inhærentibus ſm substantiæ eorũ rõnem oportet fieri, & ab his, quæ ex necessitate hæc consequuntur, effectibus & casibus, quæ & accidentia vocamus ꝓprie. Totius enim capitis dispositio, ſm ꝙ stat in magnitudine & figura ipsius, est signum sumptũ à substantialiter inhærẽtibus capiti: æqualitas enim vel inæqualitas ſm magnitudinem & figurã ingreditur diffinitionẽ cerebri vel capitis sani vel ægri: ꝓpter quod

C significat principaliter super cõpositione capitis, cui sunt substantialiter inherẽtes: secundario aũt sup cõpositione & cõplexione cerebri, sicut partis principalis, quæ in capite est. Secundum aũt, ꝙ dispositio eius attenditur in capillis & in colore ipsius capitis & capillorũ, est signum sumptum à casibus: talia enim nõ diuersificãtur nisi diuersitate cõplexionis & cõpositionis totius capitis: quare à cõplexione & cõpositione cadunt, sicut ꝓprię illarum passiones. Bonitas autẽ & malitia operationum sensibilium, & motiuarum, principalium, & naturalium sunt signa sumpta ab effectibus: est enim operatio mẽbri aliquã virtutem habẽtis. Sed hic accidit dubitatio, ad quod illorum trium reducat alteratio ab his, quæ sibi accidunt extrinsecus: non enim videtur signum substantiale, nec accidentale, s. effectus vel casus, sicut per exempla Galeni de talibus manifestum est. Nisi quis dicat, ꝙ genera signorum, quæ reducuntur ad illa tria, sunt ea, quæ sunt innata membris, quorum cognitio quæritur, & non accidentia eis extrinsecus. Aut fortassis dicemus, ꝙ passibilitas ab extrinsecus accidentibus est comitans cõplexionem mẽbri, sicut cadens ab illa, quare reducetur ad genus signorum, quod dicitur casus.

Ant. Totius quidẽ capitis dispositio ex magnitudine & figura eius accipitur & capillis. Paruum igitur caput est prauę cerebri cõpositionis signũ proprium: magnũ vero non est ex necessitate bonę cõpositionis signũ, sed, si propter vehementiã factum est eius, quę inest, virtutis, in materiã multam & bonã operantis, bonũ

D signum est: sin propter solã multitudinem materię, non ẽst bonũ signum. Determinandũ ergo est ipsa, ex figura, & his, quę ab eo nata sunt. Ex figura quidem, si caput bonę formæ sit, semper enim bonum hoc signum. Ab his vero, quæ ab eo nata sunt, si forte collum est & alijs ossibus bene dispositum, & si neruosum eius omne & plenum est & viuidum. Propria vero figura capitis est, velut si videas sphęram perfectam ceream ex vtraq; parte leuiter pressam: necesse enim huius talis spheræ posteriora & anteriora gibbosiora fieri, rectiora vero, quæ sunt ex vtraq; parte.

Leo. Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine & figura sumitur atq; capillis. Paruum igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum vero non necessario indicat bonam cerebri composituram, sed, si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam atq; optimam materiam afformauerit, eueniat, optimum est signum: at, si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda vero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his, quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna, semper enim hoc bonum est signum. Ex his aũt quæ ab eo ortũ habent, si valida est ceruix, & si alijs ossibus optime constet, atq; omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intẽtum. Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisite rotundam ex cera constructam,

paulatim

paulatim vtrinq; depressam. In hac enim necesse est,vt posteriores prioresúe partes plus gibbæ fiant,q̃ spheræ conueniat,quę vero vtrinq; consistunt,magis rectæ. E

Cum dedit,quot sunt genera signorũ,q̄bus deueniendũ est in cognitionem cõplexionis cerebri,incipit ex quo libet illorum ostẽdere cerebri cõplexionẽ,& primo ex capitis dispositione. Exponens aũt in principio,in quibus attendat capitis dispositio,dicit, TOTIVS QVIDEM &c.i. dispositio totius capitis est accepta in magnitudine & figura ipsius:& intelligit per magnitudinẽ genus eius,s. quantitatẽ,in qua tam paruitas,q̃ magnitudo cõprehensa est. Dicit aũt genus totius,quia cõsequenter ẽt dicturus est cognitionẽ cõplexionis cerebri per dispositionẽ partis capitis. Et mirãdum est,quare non silr dicit,ꝙ sit accepta ex numero & situ ipsius capitis. Sed causa est,q̄a, quãuis ex quatuor naturis officialibus bene vel male se habẽtibus accidat mẽbrum officiale bene vel male disponi,non tamẽ contingit,nisi raro,peccare caput in numero & situ suo:quare semper vel plurimum penes illas duas naturas bene disponit,ideoq; non accidet ex dispositione penes eas deuenire in cognitionem cerebri simplr ægri. Mirãdum est ẽt adhuc,ꝙ dispositionem,quæ est prima species qualitatis,accipit in quarta specie,quæ est figura circa aliquid cõstans:aut oĩno extra qualitatẽ,s. in magnitudine,quæ est quãtitas. Nisi esset,ꝙ nõ est illud inconueniens, est enim & in quãtitate qualitas aliqua,vt figura in lineis. Adhuc aũt nec est inconueniens, ꝙ qualitas vna insit in subiecto per alterã,vt per mediũ,sicut claritas est in albedine:& sanitas,quæ est dispositio,est in cõplexione,quæ est passio vel passibilis qualitas. Continuo enim apparet aliqua capitis dispositio penes magnitudinẽ & figuram,cũ visui occurrũt,quãuis neutra illarum sit dispositio:non.n.est incõueniens,ꝙ aliquid,quod non est dispositio,sit dispositionis significatio. Est ẽt accepta capitis dispositio in eo,quod est ex capillis eius, ex quibus caput aliqualiter disponit quãtum ad visum. Facit aũt hic textus existimari,ꝙ sit accepta ex magnitudine & figura capillorũ,sicut & capitis:sed ex magnitudine capillorum nulla est significatio super cerebri cõplexione,ex figura aũt,s. crispitudine & planitie ipsorum licet sumat significatio sup eam,tñ adhuc nõ minus sumitur significatio ex multitudine & paucitate,& velocitate & tarditate ortus eorũ;& ipsorum coloribus,quę oĩa ex figura eorum non possunt cõprehendi. Propter quod alia translatio melior est,dicẽs,ꝙ totius capitis dispositio scit ex magnitudine,& figura,& eo,q̄d ex ipsa est ex capillis. Sed ex hac natura capillorũ,ẽm quã aliqualiter disponit caput,signum sumere tardans vsq; in finem huius capituli, incipit per maguitudinẽ & figuram capitis significare de cerebri cõplexione,& dicit, PARVVM VERO &c.i. paruitas capitis est ꝓprium signum prauæ cõpositionis cerebri. Dicit aũt proprium,quia oĩ & semper capiti paruo inest significatio super prauã cerebri cõpositionẽ:& causa huius est, quia paruitas capitis in creatione prima est ex paruitate materiæ spermaticæ partitæ in participatione,quæ capiti est naturalis, sicut magnitudo est ex multitudine illius. Si ergo caput est paruũ,sequit cerebrum esse paruum:ad paruitatem aũt cerebri & totius capitis sequitur ventriculos eius strictos esse,& nucham,& dorsum,& costas,& neruos, & collum, quæ ab ipso oriunt,stricta & parua esse:vbi.n.radix est parua,oportet illud,quod nascitur ex ea,esse paruum. Ad stricturã aũt ventriculorũ eius sequit debilitas operationũ virtutis imaginatiuę,cogitatiuæ,& memorialis,siquidem ipsa sunt organa illarum,eo ꝙ (sicut dicit Hali) non erit spũi aĩali amplitudo, in quam conuerset:hic aũt spũs istarũ virtutũ ẽ organum, plurimum q̄dem liberos expetẽs hr̃e meatus, vt ĩprohibite suscipiat & reddat formas apprehensibiles. Ad paruitatem aũt nuchæ sequit paruitas & tenuitas neruorũ motiuorũ,& per illud debilitas motus: adhuc aũt paruitas costarum,ad quã sequitur strictura pectoris,& in anhelitu nocumentũ. Sequitur ẽt ad paruitatem cerebri tenuitas neruorũ sensibilium,& per hoc debilitas oĩs sensus: ad omnem.n. operationem officialiũ mẽbrorum,& spãliter operationũ aĩalium indigetur debita forma,debita quãtitate,& debito numero,& situ. Nullius ergo officialis mẽbri distẽperata paruitas cõueniens est ad opus,& spãliter ad sensum & ad motũ,quare nec cerebrum ipsum, paruum nimis existens,suis sufficit operationibus:imo ẽt & in naturalibus operationibus officialiũ,quas ad totius corporis vtilitatẽ cõmunem efficiunt,quales sunt operationes stomachi & hepatis,nimia paruitas indecens est,sicut infra declarabit. Propter quod hic sciẽdum est,ꝙ naturales operationes,quales sunt appetitus,digestio,retentio,& expulsio,principalr indigent naturis cõsimilibus,s. tẽperamẽto cõplexionis sibi deputato ad sui ꝑfectionem,qm̃ cõsimile est,quod principaliter habet eas,officiale aũt,inquantum cõpositum est ex cõsilibus:per accidens aũt & secũdario naturis officialibus,s. cõcauitate,in qua fiat digestio,& poro,per quẽ fiat expulsio & attractio,& magnitudine debita ad cõtinendũ quãtitatem cibi decentẽ,& numero & situ ꝓpter hæc eadẽ. Animales aũt indigent principaliter ęqualitate cõpositionis,secũdario cõplexionis ęqualitate,qm̃ organũ sensus & motus est mẽbrũ cõpositum,licet in quolibet cõposito sit aliqua principalis particula. Scire aũt oportet,ꝙ paruitas capitis cõcomitans spermatis seu mẽstrui paucitatẽ potuit eẽ (sicut Princeps dicit) cũ fortitudine virtutis informatiuæ seminis virilis,quare cõtingit ipsum esse bonæ figuræ:& erit illud minus malum,q̃ si cũ paruitate fuerit malæ formæ. Est ergo paruitas capitis ẽm hoc distinguibilis in malitia suę significationis ẽm plus & minus. Deinde dicit, MAGNVM VERO &c.i. sed magnũ caput non est ex necessitate signum bonæ cõpositionis cerebri,contingit.n. esse signum bonæ & nõ bonæ. Deinde ostẽdit,qua cõditione est signũ huius & illius,& dicit, SI ENIM &c.i. si magnitudo capitis cõsequat fortitudinem virtutis operantis circa multam & bonam materiam,est cerebri bonę cõpositionis signum:si vero cõsequatur solum materię multitudinem, erit signum nõ bonæ cõpositionis cerebri. Vult aũt per virtutẽ,eam,quæ informatiua dicit,a principio creationis inhærẽs semini virili,cuius ꝓprie est hæc virtus, sicut infra dicemus. Et notauit fortassis per hoc,quod dicit,Propter vehemẽtiam eius,quæ inest,virtutis.ꝙ hæc virtus ẽt remanserit in mẽbris,per quã se ipsa saluat sub plasmate primo acquisito. Sunt aũt hmõi virtutis operationes prima mẽbrorum generatio,& ipsorũ lineatio,figuratio,& cauatio,perforatio,lenitio,& exasperatio,et huiusmodi. Dicitur aũt & hęc virtus fortis,sicut & oĩs alia,propter habere organum sibi cõtẽperatum ad opus ꝓprium:hoc aũt organum est semen virile,& spũs in illo,quę cũ fuerint

F G H

A temperata, erit informatiua fortis. Per materiam autem vult menstruum mulieris: per bonitatem autem materiæ vult eucrasiam ipsius recte q̃dem, dicens, operantis circa bonam & multam materiam: quantũcũq; enim virtus seminis virilis fortis sit, agit tñ ₰m exigentiã materiæ: si.n. materia malitia cõplexionis & substantię suæ fuerit illi inobediens, nõ figurabit eã bene, neq; fiet capiti decens magnitudo. Sic ergo à duobus conditionauit capitis magnitudinẽ esse signũ bonæ cõpositionis cerebri, s. cum fuerit à fortitudine virtutis, & multa materia & bona, quorum quolibet deficiente indecẽs erit magnitudo. Deinde, cum dedit, qua cõditione capitis magnitudo est signũ bonum cõpositionis cerebri, & qua nõ, docet signa, p quæ distinguit hoc ab illo, & dicit, DETERMINANDVM ERGO &c. i. postq̃ capitis magnitudo consequens fortitudinẽ virtutis, circa multã & bonam materiã operantis, est signũ bonæ cõpositionis cerebri: cõsequens aũt solã materiæ multitudinẽ est signum prauę cõpositionis, determinandũ est hæc duo abinuicem p figurã capitis: & docebit sub hoc significare sup cerebri cõplexione p figuram capitis, in qua stabit ẽt capitis dispositio. Determinandum ẽt ipsa per ea, quę nata sunt à capite: & docebit sub hoc significare sup cerebri cõplexione p virtutẽ & vitium sensibiliũ & motiuarũ operationũ. Per figurã siquidem isto modo & hoc volebat, cũ dicit, Figura siquidem. & erat figura ablatiui casus, s. vt cõsideretur, si caput magnum sit bonę formę, i. bonę figuræ: & ponit cõmune p proprio, est.n. figura vna de quinq; naturis formæ, sicut aliàs scitũ est: nã, si fuerit bonę formæ, semp erit hoc signũ bonæ cõpositiõis cerebri. Si.n. virtus informatiua formauit bene

B caput, quod ad cerebrum ordinat, verisimile est, q apud ipsam cõpositionẽ cerebri nõ deficiat. Quare magnitudo capitis cũ bonitate figurę fuit cõsequens fortitudinẽ virtutis informatiuę operãtis circa multã & bonã materiã, & ideo erit signum bonę cõpositionis cerebri: & hoc ideo, qa nunq̃ existẽte debili virtute formatiua cerebri põt esse caput bene figuratũ, cũ figuratio capitis sit de operationibus illius virtutis ordinãtis figurã capitis ad cerebri figuram: ppter quod aũt vnũquodq; & illud magis: comitant aũt seinuicẽ fortitudo virtutis & bonitas cõpositionis eius, & sit bonitas operati, cũ susceptiuũ nõ fuerit inobediẽs. Si vero caput magnũ non fuerit bonę figuræ, erit signũ prauæ cõpositionis cerebri nõ habẽtis q̃dem magnitudinẽ cõsequentẽ nisi solã materię multitudinẽ: & malitia figurę eius comitat aut virtutis informatiuę debilitatẽ, aut ineptitudinẽ susceptiui. Quę aũt sit capitis bona figura, cõsequẽter subiunxit dicẽs, PROPRIA VERO &c. i. sed figura pprie capitis, quę s. debet ei ₰m naturã, est vna tm̃, s. sphærica, in longitudine tñ facta, & p hoc habẽs duas eminẽtias, s. ante, & retro, vt nõ coangustent origines neruorũ deriuatę à cerebro, quę q̃dẽ in longitudine sunt positæ: & vt duę eminẽtię defendãt neruos, q ad frontẽ descẽdũt & nuchã. Tota aũt capitis figura fundata ẽ supra cranei figura, sicut multorũ aliorũ mẽbrorũ sup ossis sui figura fundata est: cranei aũt figurã oportet rotundã esse, vt sit plus cõprehẽsiua, & minus impressionis susceptiua. Sed decuit sphæricitatẽ eius esse vtrinq; paruper cõpressam ex vtraq; parte, & p idẽ habere longitudinem duas eminẽtias habentẽ, qm̃ origines neruorũ à cerebro in longitudine sunt positę: quare oportet, vt nõ coangustet, vt diximus. Adhuc ẽt vt p longitudinẽ locus cellularũ cerebri melius disponat: & hoc est, quod Gal. dicit, Ve-

C lut si videas sphærã pfectam cereã, ex vtraq; parte leuiter cõpressam. Dicit aũt, leuiter, qa superflua cõpressio facit duas eminẽtias indecẽtes, & coarctat locũ medię cellulę cerebri. Deinde dicit, NECESSE ENIM &c. i. necesse est huius talis sphærę leuiter cõpressę ex vtraq; parte posteriora & anteriora fieri gibbosa, excũtia à termino rotunditatis sphærę in anteriori & posteriori p gibbũ; ex vtraq; aũt parte, quæ cõpressa est, esse rectiora, i. excuntia à termino rotũditatis p rectitudinẽ & planitiẽ amborũ laterum. Sunt aũt tres aliæ figuræ capitis, licet innaturales, quarũ vna est vt anterior eminẽtia minuat: secũda, vt minuat posterior: tertia, vt pdat vtraq;, vt fiat caput sicut sphæra pfecta longitudinẽ & latitudinẽ habẽs æqualiter: à q̃bus cõsequẽter docet sumere signũ sup cerebri cõpositione, sicut ostendemus. Nec est (vt dixit Gal.) reperire quartã innaturalẽ, in qua s. longitudo sit minor latitudine, nisi de corpore cerebri & ipsius vẽtriculis aliq̃d minueret, quod q̃dem vitæ est cõtrariũ, sicut dicit. Deinde, cũ docuit determinare hæc abinuicẽ p figurã, docet illud p ea, q̃ à capite nata sunt, & dicit, AB HIS VERO &c. i. & determinandũ est ab his, quæ orta sunt à cerebro, s. p collũ, & ea, quę in ipso, ossa & neruos, nõ aũt ita, vt credatur ossa colli oriri à cerebro, sed melius disponi, cũ p fortitudinẽ virtutis circa materiã multã & bonã operantis factũ est caput majus: ppter quod dicit, in alijs ossibus optime dispositis. Ipse.n. infra capl'o de signis cõplexiõis cordis dicit, q cerebrũ resistit cordi in latitudine vel strictura thoracis, eo q q̃titas nuchæ est ₰m quãtitatẽ cerebri: & ₰m quãtitatem nuchę est quãtitas spondyliũ: & ₰m quantitatẽ horũ est quãtitas costarũ; quare non semp cõitatur caliditatẽ cordis latitudo thoracis, aut eius frigiditatẽ illius strictura, sed cerebri aliq̃n quãtitatẽ magnã vel paruã.

de iuua. b. c.vlt.

D Ergo oportet magnitudinẽ capitis cõcomitantẽ fortitudinẽ virtutis, circa materiã multã & bonam operantis disponere non solũ bene ossa colli, sed ẽt spondyles dorsi & costas: ppter quod dixit, in alijs ossibus, & non solũ colli, sed his, quæ sub collo. Gratia aũt neruorũ & oĩum lacertorũ dicit collũ à cerebro oriri, ppter quod dixit, Si & forte collum est &c. tunc est bonum signum, non solũ multitudinem materiei significans, sed fortitudinem virtutis, circa materiam multam & bonã operantis. Est aũt fortitudo colli, imo etiã & totius corporis, ex neruis & lacertis consistens, quorum est figere & mouere totum corpus: & ideo dixit, ET SI neruosum est omne. i. totum collum, nõ quia plures neruos habens, q̃ alia, sed quia grossos & duros, ex talibus enim inest eis fortitudo: & hoc manifestat alia translatio, dicit enim, ET SI nerui oẽs grossi & fortes &c. Deinde dixit, ET PLENVM EST. s. carne, s. ea, quæ lacertorum, non quia caro à cerebro oriatur, sed quia fortitudinis virtutis est, cum emiserit fortes & magnos neruos à radice, circuntexere eis carnem sibi proportionatam, maxime cum materia non defuerit.

Deinde dixit, ET SI VIVIDVM. hoc autẽ fortassis dicit respectu operationis totius colli; est enim vita operatio, vt supra dictum est, quare & viuidum operatiuum interpretabitur. Aut forte dicitur viuidum respectu coloris ostendentis vitæ perfectionem: hic autem commistus est ex albo & rubeo, multi enim dicunt viuidum, bene coloratum. Quare ostenderetur collum bene abundare in nutrimento & calore, & per hoc fortitudine virtutis esse factum tale ipsius principium, & non sola materiei abundantia: semper enim orta à principio attestantur

vigori & vitio sui principij, & econtra, sicut dicturus est infra. Et manifestum est per hoc, q significat ex dictis, super complexione cerebri tàm per figuram capitis, in qua stat capitis dispositio, q̃ p virtutem & vitiũ motiuorũ. E

Sed hic accidit dubitatio, quærens, quare, cum propositum esset ei vniuscuiusq; prædictarum partium crascos signa declarare, à cerebro inchoans dat signa nõ cõplexionis sed cõpositionis. Et dicendũ, q bonitas vel malitia cõpositionis, super quas dat ꝓpria signa, sunt ẽt signa temperantiæ & distẽperantiæ, quæ ẽm cerebrum sunt, qm & ab eis causant: ait. n. & ipse in primo de cõplexionibus, q equalitatẽ cõplexionis sequat bonitas plasmationis. Et intelligo, q bonitas plasmationis passiuæ sequatur equalitatem cõplexionis materiæ, s. mẽstrui mulieris: & bonitas plasmationis actiuæ sequat equalitatẽ cõplexionis agẽtis, s. spermatis virilis: quare nec est intentio eius signũ bonæ vel prauæ cõpositionis cerebri hic dicere, nisi vt in cognitionẽ cõplexionis eius ipsa signa coassumat. Et erit quidem ẽm hunc modum signũ sumptum à cõpositione super cõplexionem, sumptũ à casibus cõplexionis, coincidit enim bonitas & malitia cõpositionis à bonitate & malitia cõplexionis ẽm plurimum.

Si vero secundum occipitium eminentia minor sit alicui, considera & neruos, & collũ cũ ossibus alijs. Secundum naturã siquidẽ his se habentibus, propter indigentiã materiei, non virtutis imbecillitatẽ taliter factũ est: ineptioribus vero existẽtibus infirmũ fuit principiũ. In pluribus vero secundũ occipitiũ indigẽtiã ĩbecillitas eorũ, quæ dicta sunt, sequitur, & raro valde nõ tale est. Crassius vero secundũ occipitiũ caput cõsidera, eisdem, quibus in oĩ magno capite, vtens determinationibus. In pluribus vero & hic cũ bona figura facta parencephalis, bonũ signum, quã quidam medicorũ posterius cerebrũ nominant, quẽadmodum & posterius est determinatũ formã literæ lãbdę habẽte cõmissura. Spinę vero principiũ est pars hæc, & per illã oĩum secundũ totũ aĩal neruorũ operatiuorũ. Ipsa vero posterior pars secundũ se oĩno paucorũ sensibilium participat, multorũ vero operatiuorũ, sicut anterior, sensibiliũ quidẽ plurimorũ, paucorum vero operatiuorũ. Itaq; bene dispositæ perfectas habebunt à se procreatas naturas, vnaquæq; proprias. F

Quod si ea, quæ secũdum occiput, eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos atq; ceruicẽ vnà cũ ossibus alijs. Nã, si secundũ naturã constiterint, materiæ defectu, nõ virtutis ĩbecillitate contingit: illis vero nõ recte se habẽtibus principiũ est debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, cõsequitur eorum, quæ ante diximus, ĩbecillitas, rarissimeq; aliter euenire cõsueuit. Caput aũt, quod secundũ occiput in acutiẽ tendit, aĩaduertere oportet ijsdem adhibitis distinguendi rõnibus, quibus antea in capite grandiori facto vtebamur. Vt plurimum vero & hic optimum est signum figura concinna eius partis, quæ cerebro adhæret, quam non nulli medici posterius cerebrum appellare consueuerunt, quẽadmodum & posterius existit ea sutura, quæ grecæ literæ Λ formam habet præfinitam. Est vero huiuscemodi pars, spinalis medullæ principium, & eius rõne neruorum oĩum in toto animali, qui actionibus obseruiunt. Ipsa aũt pars posterior per se ipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos, plurimos vero actiuos, sicuti & anterior sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare, vbi bene fuerit affecta vtraq; pars, robustas habebunt eas, quæ ab ipsis, deriuationes. G

Cum dedit signa cõplexionis cerebri sumpta à dispositiõe totius capitis, quæ attendit in magnitudine & figura ipsius, dat signa cõplexionis cerebri sumpta à dispositione partiũ capitis, & primo à dispositione occipitij, & dicit, SI VERO &c. i. sed, si pars capitis posterior, quę dicit eminẽtia ẽm occipitium, fuerit parua, nõ erit hoc absolute signum prauæ cõpositionis cerebri, sicut paruitas totius capitis, sed erit distinguibilis tàm per ea, quæ ab ipsa oriũtur, q̃ ẽt per figuram ipsius. Propter quod ait, si hoc alicui fuerit, considera, quæ oriuntur ab ipsa parte (suæ. n. attestatur origini omne, qñ oritur) s. considera collum & neruos cum alijs ossibus: nam, si ista habuerint se ẽm naturam, i. fuerint conuenientia in figura, situ, & operatiõe (hoc. n. volebat per ẽm naturã) non erit occipitij paruitas signum prauæ cõpositionis posterioris partis cerebri, sicut est paruitas totius, sed significabit tale factũ esse occipitium, i. paruum, ꝓpter indigentiam materiei, nõ ꝓpter imbecillitatem virtutis. Si. n. virtus informatiua fuisset imbecillis, comitans distemperantiam seminum, remansisset hæc pars posterior ineptæ figuræ, & oĩno debilis in suis operationibus, & similiter orta ab ea, cum trahant ab ipsa materiam & virtutem. Et significauit per hoc, q ĩbecillitas virtutis aliqñ est causa paruitatis materiei ꝓpter nõ posse circa materiã multam laborare. Sed, si predicta habuerint se ẽm deteriorem dispositionẽ dispositione naturali (& hoc intendebat, cum dixit, Ineptioribus vero existentibus, in figura scilicet, & in situ, & operatiõe) tũc significat radicis infirmitas ẽm cõplexionẽ & cõpositionẽ, s. cerebri, causata quidem à virtutis informatiuæ debilitate, quæ seminis distemperantiam comitatur. H

SED QVÆRET aliquis, quare paruitas occipitij nõ est ꝓprium signum prauæ cõpositionis posterioris partis cerebri, sicut paruitas totius capitis est ꝓprium signum prauæ cõpositionis totius cerebri, maxime cũ eadem videatur ꝓportio partis capitis ad partem cerebri, ac totius capitis ad totum cerebrum. Est dicendum nõ oĩno esse ꝓportionem eandem, toto. n. existente paruo ĩpoĩe est nõ esse parua & debilia, quæ oriunt ab illo. Nec. n. bene est persuasibile naturã circa digniora deficere in necessarijs, abundare aũt in vilioribus. Quare paruitas totius capitis nõ est distinguibilis in bonitate & malitia p ea, quę oriunt ab ipsa. Sed aliter est de paruitate occipitij. Solo. n. occipitio existẽte paruo nõ poterit dici naturã oĩno deficere circa dignius, s. circa cerebrũ: quare nec est necessariũ defecisse circa exorta. Quare, si figura eius est cũ hoc bona, nõ significat cũ hac paruitate informatiua debilis: quare nec distemperantia radicis. Quare accidet paruitatem occipitij distinguibilẽ esse per orta ab ipso, & per figuram ipsius in bonitate & malitia, vt dignoscatur ex hoc aliquã paruitatem occipitij nõ virtutis imbecillitate factam esse, sed

A materiæ,aliquam paucitate solius materiæ. Sed,quĩa vtplurimũ proportio,quã diximus,vera est,ideo subiũxit, IN PLVRIBVS VERO &c.i.sed in pluribus ĩbecillitas eorum,quæ dicta sunt,s.neruorũ,& colli,& nuchæ,& dorsi,comitatur paucitatẽ materiæ, vnde debuit occipitiũ generari. ET RARO valde non tale. idest,nam illud occipitium paruũ,ad quod nõ sequat̃ debilitas prædictorũ,est rarũ valde:hoc aũt ideo,quia à parua radice parua sunt,quæ inde oriuntur: parua aũt & exilia inepta sunt operationi,& maxime motui,ideoq; debilia. Deinde, cum docuit signa cõplexionis cerebri sumpta à paruitate occipitij,docet signa illius sumpta à magnitudine illius; & dicit, CRASSIVS VERO &c.i.sed,si caput ſm occipitium fuerit habẽs eminentiã crassiorem, cõsideramus in illo,eodẽ modo determinatis eisdem,s.figura,& his,quæ ab ipso oriunt̃,sicut determinata sunt prius in toto capite,quod natum est magnum. Dixerat aũt de magno capite,ꝙ nõ est ex necessitate signũ bonæ cõpositionis cerebri,sed solum qñ est cõcomitans fortitudinẽ virtutis,circa materiã multã & bonã operantis:& ꝙ discernẽdũ illud erat ex figura,& his,quæ ab ipso oriunt̃. Similiter ergo & hic determinandũ non esse magnũ occipitium de necessitate signũ bonæ cõpositionis posterioris partis cerebri,sed solum qñ comitat̃ fortitudinem virtutis informatiuæ,circa materiam multã & bonam operãtis,quod sit̃ discernendũ est per figuram,& ea,quæ ab ipso oriuntur: ꝓpter quod continuo subiunxit, IN PLVRIBVS VERO &c.i.& in pluribus verificat̃ bonam figurã parencephalidos,i.posterioris capitis,esse signum bonæ cõpositionis cerebri illius partis. Dicit aũt,in pluribus,cũ superius bonã figuram totius capitis dixerit esse semp bonũ signum,quia fortassis nõ est semp veridicum, sicut illud:
B potest.n.& sine bona cõpositione alicuius partis cerebri, illius partis capitis figura nõ peccare virtute formatiua ſm id vigorata,ꝓpter aliquã materiei aptitudinẽ ſm illam partem. Et vult per bonam figurã,eam,quæ naturalis est illi parti,quam medici(sicut dicunt)assimilantes determinãt forma,habẽte cõmissuram,velut lambda literam græcam,quæ talis est Λ. Hæc enim litera videt̃(sicut appatet)habere cõmissurã duarũ linearum rectarum,à diuersis punctis venientium,in angulo vno ad modũ cõmissuræ anguli trianguli:& huic sĩlis est figura cranei in occipitio,sicut spectare licet ex anatomia; sub qua figura demonstrat̃ posterioris cerebri cellulam esse aptam oĩbus suis operationibus,sicut ostẽditur libro de iuuamẽtis mẽbrorum. Si aũt huius partis capitis figura nõ habuerit se ſm naturã(sicut dictum est)in pluribus erit signũ prauę cõpositionis posterioris partis cerebri,nõ tñ semper,quia nõ est necessarium,ꝙ, si virtus informatiua deficit circa partẽ extrinsecã & ignobilem,deficiat circa intrinsecã & nobilem:nobiliora.n.ampliore naturæ ꝓuidentia reguntur. Deinde,cũ docuit illud determinari à figura posterioris partis,docet illud determinari p ea,quę oriunt̃ ab illa parte,primo ostẽdẽs,quæ sunt exorta ab illis,& dicit, SPINAE VERO &c.i.& hæc pars est principiũ spinæ,& p spinam est principiũ oĩum actionum neruorũ,quæ sunt ſm totum aĩal,i.motuum. Volebat.n.per actiones,motus ipsos,ad differentiã sensuum,q potius dicunt̃ passiones quædam:est.n.motus quasi in aliud actio,sensus vero ab alio passio:sed spina est genus ossis, quod est additamentũ dorsi,ꝓpter quod & frequẽter spina ponit̃ pro dorso. Sed manifestũ est,ꝙ cerebrũ nõ est ossiũ principiũ,
C non.n.dicunt̃ ossa principiari ab aliquo principali mẽbro,sed sunt ipsa sicut corporis fundamẽtum,& sustentaculum erectiõis & motus. Principiũ aũt oĩum aliorum ossiũ est dorsum,sup quod & totũ corpus fabricatũ est,existens qdem sicut lignum,quod in exordio nauis prius ponit̃,cui reliqua ligna postea infiguntur. Et,qm dorsum est clypeus mẽbrorum nobiliũ,quę sunt corã ipso,fuerunt ei spinę quasi arma,qbus bellatores ĩpedientes repellunt. Cum ergo dicit,ꝙ pars posterior est principiũ spinę,intelligit nõ dorsi vel spinę,ꝓprie dictę,sed spinalis medullę,quę quasi pars cerebri existẽs,& ab illo ꝓcedẽs trãsit p dorsum,ſm cuius exigentiã disponit̃ et quãtitas dorsi. Dicitur aũt,ꝙ p spinã est principiũ oĩum actiuorũ neruorum,q sunt ſm totum aĩal,quia cerebrũ principiat oẽs neruos,pręter paucos,mediãte spinali medulla,quę est eius vicaria in illo,& p ipsam medullã descẽdit à cerebro virtus motiua in neruos,q ab ipsa trahũt originẽ. Dixit aũt,oĩum,qa per paucos est excipere,sicut dictũ est. Fuit autẽ spinalis medulla ideo vicaria cerebri in emissiõe neruorũ à se ipsa,qa,si nerui oẽs à cerebro nascerentur, fuisset necessarium caput esse multo maius,q̃ sit,quod esset onus corpori:neruo quoq; necessariũ esset ptransire longã viã, anteq̃ ꝑueniret ad extrema corporis:quare esset magis nocumẽtis expositũ,& eius longitudo debilitaret eius fortitudinẽ ad mouendũ mẽbra grauia. Qm aũt dixerat posterius cerebrũ esse principiũ oĩum neruorũ motiuorũ,
D ne accidat admirari,qa dixit,oĩum motiuorum,& nõ dixit,aliquorũ,subiunxit, IPSA VERO &c.i.ipsa posterior pars cerebri ſm se,i.per sui naturã,in oĩbus,i.nõ solum hoĩbus,sed in reliquis aĩalibus est principium paucorum sensibilium & multorum motiuorum, sicut pars anterior plurium sensibilium & paucorum motiuorum. Hęc autẽ ideo,qa(sicut dicit Philosophus in 2 de cœlo & mundo,& in lib. de ꝓgressu aĩaliũ)anterius diffinitur p esse illud,in quo fit nobis sensus. In quacũq; parte ergo fit nobis sensus,illã oportet maxime principiare neruos sensibiles:sed anterior pars est talis:ergo ab ipsa & in ipsa oportet sensibilium plurimorũ esse ortum: quare posteriori parti derelinquitur ortus motiuorum, cum non possint ab eadẽ parte oriri. Et,qm oportuit sic esse,fuit cerebrum anterius,habẽs principiare rẽ passiuã ab altero,magis molle,vt,quod ab ipso oritur,sit facilius passibile: cerebrum vero posterius,habẽs principiare rẽ actiuã in alterũ,fuit magis durum,vt,qđ ab ipso oritur,sit forte in retẽtiõe & expulsiõe,quę motui sunt necessaria. Deinde,cum dedit,q̃ mẽbra principiãtur ab vtraq; parte cerebri,s.posteriori & anteriori,docet p illa,qũo magnitudo occipitij sit signum bonę cõpositionis posterioris partis cerebri,& qũo nõ,& dicit cõcludẽdo, ITAQVE &c.i.ergo cum hęc,s.anterius & posterius cerebrũ,fuerint bene disposita,vnũquodq; oriẽtiũ ab illis hẽbit ꝓprias naturas pfectas,s.cõplexionẽ & virtutẽ:si aũt male,ĩperfectas. Si autẽ hęc illa comitãtur,tũc & sup illa significãt, sicut effectus sup suã cãm. Et est manifestum p hęc,ꝙ in hoc loco docuit deuenire in cognitionẽ cõplexionis cerebri p genus signorum,quod est operatiuorum virtus & vitium.

DICAMVS autẽ post hoc,digrediẽtes,ad qd cõstitutũ sit cerebrũ ĩ corpore hoĩs,& ad qd nucha,qd quoq; sit vnũquodq; ipsorũ,& vtrũ ortus neruorũ sit ab ipsis,an ab alio,sicut vr̃ Philosopho. Dico ergo(sicut Gal. vr̃)ꝙ cerebrũ est mẽbrũ organicũ,virtutũ aĩaliũ ꝑncipiũ scđm,quarũ qđã ĩ ipso pficiũt suũ opus,et harũ cõparatiõe est

proprius organum, & nõ principium, sicut post dicemus: qualis est sensus cõis, imaginatiua, & memorialis, & horum media cogitatiua, de q bus posterius intendẽdum est. Quedã vero ab ipso ad alıud ꝓfluunt, s. sensitiua & motiua, & harũ cõparatiõe dicit̃ principiũ scd̃m respectu cordis, quod est principium primum, sicut supra ostẽsum est.

Sed, vtrũ, & qũo cerebrũ principiat sensum & motũ post cor oĩbus mẽbris participãtibus illis, hiç ostẽdamus. Dico ergo primo, ꝙ Aristo. in lib. de part. aĩalium dicit, ꝙ natura cõdidit cerebrum ad totius saluationẽ. Oportet enim aĩal habere quendã caloris fontẽ, maxime enim (sicut dicit) deseruiẽs aĩæ operibus est corpus, quod calidũ: nutrire. n. & mouere aĩæ opera sunt, hæc aũt maxime p calorẽ fiunt. Sed oĩa vergenna in alterũ extremũ indigent cõtraria inclinatione, vt sortiant̃ cõtraria mẽsuratũ & mediũ, & mediũ est illud, quod maxime habet & saluat substantiã, sicut dicit: quare oportuit aliquod frigidũ fieri, cordi opposite collocatum, quod adequet eius excessum in calore: collocari aũt sursum, qa motus caloris maxime sursum, plus. n. calefacit ignis in sursum, q̃ à dextris vel à sinistris, ꝓpter hoc idẽ: hoc aũt est celebrũ, sicut dicit. Et ꝓpter hoc oĩa sanguinẽ habẽtia habẽt cerebrũ, aliorũ autẽ nullũ: hoc aũt ideo, qa sanguinẽ habẽtia, magis sunt excedẽtia ĩ calore nõ habẽtibus, ꝓpter qđ magis indigẽt adequari: & ꝓpter hoc idẽ dicit hoĩem hr̃e maius cerebrũ reliqs aĩalibus, vt ad suã magnitudinẽ, quia plus habet caloris: signũ huius (vt dicit) est aĩal erectũ eẽ: inualescẽs. n. calidi natura facit incremẽtũ ſm ꝓpriam calidi lationẽ, hoc aũt est in sursum. Ostẽdit aũt eius frigiditatẽ à duobus, à reumate phlegmatis & liquoris, silr̃ factũ pluuiarũ generationi. Cum. n. exhalauerit à terra vapor, & delatus fuerit à calido in superiorẽ locũ, rursum conuertit̃ in aquã ꝓpter loci frigiditatẽ: silr̃ ibi vapor à cibo p calorẽ resolutus, & sursum delatus, in reuma cõuertit̃ à cerebri frigiditate. Ostẽdit ẽt hoc à somno, nã & ipsum est de principalibus causis somni: infrigidãs. n. vaporis effluẽtiã, quæ ab alimẽto cõsurgit, calorẽ & sanguinẽ fugat deorsum: ipsum quoq; calorẽ cõpingẽs & spũm, & aditũ eis præcludẽs ad organa sensus & motus, dormire facit. Sed hoc ei cõcesso nõ concedit̃ ei, quod dicit, ipsum nõ esse aliquo mõ principium sensus. Dicit. n. ꝙ nullius sensus põt eẽ causa, quod insensibile: cerebrũ aũt est insensibile ſm seipsum.

Adhuc aũt dicit, ꝙ oportet principiũ sensus hr̃e cõtinuitatẽ ad sensitiuas particulas: sed cerebrũ (sicut dicit) neq; vnã cõtinuitatẽ habet ad eas, quod dicit eẽ manifestum p visum. Sed hoc dictum instãtiã habet nõ paruã. Si. n. nõ põt eẽ principium sensus, quod ĩsensibile, nõ poterit pari rõne principium visus eẽ, quod inuisibile est: & tunc cor ſm eum nõ erit ꝑncipium visus, cum ipsum nõ videat: hoc autẽ dissonat dictis eius, volẽtis vl̃r principium oĩs sensus eẽ cor. Adhuc manifestum ẽ, ꝙ cor est principium primum & cã oĩum virtutum animę, sicut organum primum substãtię aĩę principalr̃ deputatum. Si ergo silr̃ dicat̃ nõ eẽ principium primum & cãm voluntarij motus, quod nõ est voluntarie mobile, nõ erit cor illius virtutis principium primum, cum nõ sit voluntarie mobile: hoc autẽ dissonat à dictis eius. Adhuc autẽ cõtinuitatẽ vr̃ hr̃e ad sensitiuas particulas, primo quidẽ ad eius velamina, secundo ad neruos ipsos, quos eẽ organa tactus, nec ipse põt diffiteri, carnem eẽ medium in tãgẽdo confitẽs.

Adhuc autẽ est manifestum, ꝙ sensus ſm actum est alteratio qdã à sensibilibus. Cum ergo oẽs sensus particulares rñdeant sensui cõi, oportet sensum cõem hr̃e organum facile alterabile: tale autẽ est, quod molle, nõ quod durum: difficulter autẽ passibile, qđ durum: q̃re organum illius magis apte erit cerebrum, q̃ cor. Adhuc autẽ cerebrum ipsum magis ſm anterius, q̃ ſm posterius; mollius. n. anterius. Et hoc est, quod Gal. dicit lib. de iuuamẽtis mẽbrorum, ꝙ cerebri substãtia est ꝓpinquissima inter oẽs res assimilatiõi neruorum, ꝓpter indigẽtiã originis eorum ab eo. Sed dixit, ꝙ est magis mollis, hoc ipso scilicet, quia, cum recipiat id, quod reddunt ei oẽs sensus, & imaginet̃ & formet res oẽs ĩtellectas, fuit ei mollities aptior, qm̃ (sicut dicit) istę opationes nõ fiunt nisi p instr̃m, ĩ quo facile fuit alteratio & mutatio: sed huius naturę magis ẽ res mollis, q̃ dura: sed manifestum ẽ, ꝙ cor est multum duræ substãtię: quare ineptum, vt sit primi sensus organum. Adhuc autẽ (sicut ipse Arist. dicit in codẽ libro) roboris quidẽ factiuus magis, ẽ grossior sanguis & calidior: sensibilior autẽ & magis intelligẽs, qui subtilior & subfrigidior: propter quod dicit, ꝙ apes & aĩalia alia talia prudẽtiora ſm naturã sunt multis habẽtibus sanguinẽ & habẽtium sanguinẽ, frigidum habẽtia & subtilẽ & purum prudẽtiora cõtrarijs: optima autẽ (sicut dicit) calidum habẽtia & subtilẽ & purum, simul. n. talia & ad virilitatẽ & prudẽtiã habẽt bene. Sed manifestum ẽ, & ipse in codẽ dixit, ꝙ circa cerebrum sanguis subtilior & purior & frigidior est: ait. n. de cerebro loquẽs, Vt autem hęc particula sortiat̃ moderatã caliditatẽ, ab vtraq; vena, s. magna & aorti, ꝓtingunt venę in miringã eã, quę circa cerebrum: vt autẽ nõ lædat̃ caliditate, ꝓ magnis quidẽ & raris crebrę & subtiles venæ ambiunt ipsum, ꝓ turbido autẽ & grosso sanguine subtilis & purus & frigidus; ꝓpter quod & reumata ĩ corporibus existunt, & magis, quibuscunq; fuerint ea, q̃ circa cerebrum, frigidiora cõmẽsurata cõplexione. Adhuc autẽ gustum & tactum tẽdere dicẽs ad cor, ostẽdit auditum, odoratum, & visum in capite collocari ꝓpter organorum naturã. Adhuc autẽ quia dicit hos sensus ꝑspicaciores esse ꝓpter spiritualr̃ magis cõprehẽdere: sed necessarium est (sicut dicit) ꝑspicaciores fieri sensus p habẽtes puriorẽ sanguinẽ partes, aufert enim (vt dicit) motus caliditatis, quæ in sanguine, sensitiuã operationem: quare organa horum trium sensuum nõ sunt circa cor, sed circa cerebrum. Ex his ergo ipsius dictis manifeste cõcludit̃ opportunius & dignius cerebrum esse organum primum sensus, quã cor, quod tum duritie substantiæ, tum sanguinis feruore, tum ipsius crassitie primo sensui ĩeptum existit. Adhuc autẽ ꝑncipale organum oĩs sensus est neruus (ipse. n. Philosophus in codẽ libro oñdit, ꝙ oĩs sensus fit p partẽ homiomerã, quia quilibet sensus est vnius gñis, organum autẽ cuiuslibet sensus ẽ susceptiuum sensibilium ipsius, patit̃ autẽ existẽs potẽtia, ab actu ente: quare oportet patiẽs eẽ idẽ gñe cum actiuo: q̃re, sicut illud vnum, & hoc vnum erit, ergo & homiomerũ: id autẽ magis vnum, quã cõpositum: sed nihil tale ꝓprie nisi neruus. Licet. n. mẽbrum cõpositum, vt musculus, & oculus, & auris, & lingua sint instr̃a propria sensuum, tñ ſm sententiam Gal. quędam sola in ipsis particula principalis est operationem faciens, reliquæ autẽ sunt iuuamẽtales, quod de tactu & gustu primo est manifestum. Ostendit enim Aristo. carnem mediare in his sensibus, organum autem esse intus: sed quid erit illud nisi neruus? Si enim illud velit cor esse per hoc, quod dicit, ꝙ ĩtẽdit ad cor, tunc nõ erit organum sensus homiomerũ, sicut dicit. Sin autẽ

cor nõ

A cor non est per se illorũ organum, sed per cõsimilia eius, tunc dicemus, q̃ nõ per partẽ carneã, q̃a illa mediat apud eum, ergo p nerueam. Quare videt oĩ modo, q̃ neruus sit organum tactus & gustus, et apud Arist. Adhuc autẽ & ipse ponit organũ sensus cõis esse cor. Sed impoſſe est vnũ idẽ organum esse sensus cõis, & proprij .s. tactus, quia tũc cõtingeret in organo sensus tactus recipi alba & dulcia, quod est ĩpoſſe. In auditu aũt nisi motus factus in aere quieto, qui est in aure, contingat neruũ expansum in superficie ossis petrosi, nunq̃ fiet auditus: quare neruus ille principaliter est organũ auditus, & siľr est in odoratu. In visu aũt licet formatio coloris & siľr rei visibilis fit in crystallino, tñ pfectio visus non fit nisi in loco cõi, vbi intersecant se duo nerui optici duabus formis vtrinq; venientibus in spũ descẽdẽte, tendẽtibus in vnã, propter spiritũ in illo factã vnionem, sicut dicit Gal. & Princeps: aliter .n. duobus videre oculis nõ esset vnum videre. Sed nulli mẽbro oẽs nerui continuant, præterq̃ cerebro, oẽs enim cõtinuantur aut per se aut per mediam nuchã: cui aũt omnia organa sensuum cõtinuantur, illi sensibilia oĩa reddũtur: circa ergo illud dignius est organũ primi sensus, .s. sensus cõis. Adhuc aũt nõ, sicut venæ oẽs sunt vna vena, i. ab vna ramificatæ, ita oẽs nerui sunt vnus neruus, non .n. ramificantur ab vno, sicut per visum patet. Et causa huius est, q̃a nõ est operatio neruorũ cõis vna, sicut & venarũ: alij .n. sunt, quibus fit motus: alij, quibus sensus fit: alij aũt, quibus fit vtrũq;. Illorũ quoq;, quibus sensus fit, alij sunt, quibus fit sensus tactus: alij, quibus gustus: alij, quibus auditus, & sic de alijs. Quare, sicut sunt diuersarũ operationum, diuersorũ generum, & diuersorũ sensibilium susceptibiles, ita & diuersarum naturarũ esse oportuit, quare nec decuit ab vno ramificari.

B Si ergo redditus sensibiliũ pprlorum fit p neruos, vt supra ostensum est, hi aũt neq; inueniunt ramificari ab vno, cuius principiũ sit à corde, neq; oẽs continuati cũ corde, impoſſe est organum sensus cõis esse cor, in quo .s. eius operatio pficiatur. Sed diceret aliquis, q̃ principiũ primum sensus est cor, sicut cęterarum aĩæ potestatũ, per modum, quem supra diximus: vnde aũt & vbi est principiũ primũ virtutis vnũ, ibi & inde est principiũ primũ & progressio instrumenti, sicut dicit Princeps libro suo de aĩalibus, cõtra Gal. hoc assumens. Sed nos dicemus ad hoc, nõ esse istud verũ absolute. Manifestũ est .n. q̃ oẽs virtutes mẽbrorum, i. quorũ singula mẽbra sunt instrumẽta vel organa, primo pgrediuntur à corde p modum, qui dictus est, & tñ non oĩum illorum pgressus est ab ipso, sicut per se patet. Propter quod dicemus, q̃ instrumẽta virtutũ duorũ sunt modorum: quædã .n. sunt sicut vehiculum, vt spũs: quædam vero sicut semitę, quibus illę influunt p spũs mẽbris oĩbus, vt arteria vel vena, & de illis verũ est, q̃ pgrediuntur & principiant, vnde & virtutes: quędam aũt sunt organa, quibus illarũ operatio exercet, & taliũ progressus nõ est necessario à loco, vnde pgredit primo virtus. Sed nerui non solũ sunt instrumẽta, quibus influit sensus & motus, sed sunt et ea, quibus fit sensus & motus, sicut ex p̃missis patet: nullum .n. mẽbrum sentit & mouet principaľr nisi neruus: quæ aũt vident sentire, nõ entia neruus, mediãt in sensu tñ: chorda et non cõtrahit vel relaxat mẽbrũ, cui cõtinuat, nisi cõcomitans contractionẽ vel relaxationẽ nerui. Quare nõ est necessarium pgressum neruorũ esse à corde: si .n. esset à corde, cũ nobis manifestũ sit p sensum non oẽs neruos ab vno ramificari, nec ipsos oẽs cordi cõ-

C tinuatos, sequeretur aliquos neruos nõ esse neq; semitam vectionis sensus aut motus, nec organũ, quod manifeste dissonat his, quę videmus, & oẽs dicũt. Adhuc, si neruus dat à corde, quare oportuit ipsum cõtinuari cerebro, si nihil ei exhibeat, & cerebrũ est insensibile: nullã .n. post talẽ suppositionẽ rõnabilẽ causam est fingere. Possunt itaq; influere virtus sensibilis & motiua p arterias à corde in cerebrũ, existẽtes quidẽ & ipsę adhuc indistinctæ non solũ à seipsis, sed ab alijs, cũ adhuc solũ in organo cõi vehant, quod est spũs: distinctio .n. virtutis non accidit nisi p organũ pprium. Signũ aũt eas p arterias pgredi primũ à corde ad cerebrũ, est, q̃ si arterię quædã, quæ in collo sunt, cõstringant, accidit fieri insensibiles & ĩmobiles, sicut dicit Philosophus: cuius cã nõ est alia, quã phibitio pgressus illarũ virtutũ ĩ organa ppria. Ortus aũt neruorũ à cerebro & nucha signũ ẽ (sicut Gal. dicit) mollities eorũ circa cerebrũ, attestãs suę radici, & eorũ ĩduratio post elongationẽ ab ipso: ipsorũ quoq; crassities iuxta cerebrũ & nuchã, & eorũ subtiliatio, cũ elogant ab eo, sicut arboris stipes ẽ grossior iuxta radicẽ, subtilior aũt in ramis, cuius siľe ẽ videre ĩ ortu arteriarũ & venarũ à corde: adhuc aũt & cõtinuatio oĩum ipsorũ cũ ipso p se vel p aliũ. Sed hęc & hmõi signa nõ sunt necessario illud ostẽdẽtia, etenim durities & grossities & subtilitas fiũt à virtute ĩformatiua, & non à materia. Adhuc autem quia hęc virtus informatiua, sicut discernit materiam cerebri & cordis, sic potest discernere materiam neruorum & nuchę, & applicare hãc, cui expedierat. Sed, quicquid de ortu ipsorum à cerebro fit, applicationẽ tamen ipsorum omnium ad ipsum videntes, & maxĩe sensibilium, nullo modo dubitamus

D cerebrum habere aliquem principatum super sensum & motum.

SED SPINALIS medulla, quæ dicitur nucha (sicut dicit. Arist. in libro de partibus aĩalium) non est siĩs alijs medullis. Est .n. medulla (sicut dicit) sanguinei alimenti distributi in ossa interceptũ supfluum digestum. dico aũt nõ superfluum eijciendũ, sed continẽdum ad refectionẽ ossis. Sicut .n. dicit Princeps, ex mẽbris quædã sunt, quorũ cõplexio à sanguinis cõplexione multũ est remota: quare oportet sanguinẽ ipsa nutrire debentẽ, multis cõuersionibus in ea cõuerti: & talibus factũ est foramẽ, in quo longo tpe ĩmoret: quęcũq; aũt sunt talia (sicut dicit) necesse est, vt nutrimẽto ampliori, q̃ eis tũc sit necesse, repleant. Signũ aũt ipsum esse supfluũ digestũ sanguinei alimẽti distributi in ossa, est, q̃a inuenimus medullã ossiũ embryonis sanguineã, augmẽtato aũt & digesto pmutare colorẽ, sicut & oẽs partes. Sed spinalis medulla nõ est sanguinosa vel seposa, quẽadmodũ aliæ, sed (sicut dicit) neruosa & viscosa, habẽs colligare spinã, quę ppter distinctionẽ spondyliũ colligatione indiget, debuit esse nõ frangibilis, sed potẽs hr̃e tensionẽ in flexiõe dorsi, sicut dicit Philosophus. Nos aũt dicemus spinalẽ medullã nõ assimilari alijs medullis in essendo supfluũ nutrimẽti distributi in ossa. Nõ .n. est supfluitas nutrimẽti spinę, sed est genita ex p̃ma materia totius, sicut & spina & alię particulę corporis, existẽs q̃dẽ semita, q̃ descẽdit virtus motiua in neruos: cuius signũ ẽ, q̃ eius abscisio, siue durities abscindit motũ ĩ oĩbus partibus, ad q̃s puenie bat neruus à loco eius, q̃ est post recisionẽ vel duritiẽ. Fuit aũt neruosa, nõ vt colligaret spõdiles, q̃ ligamẽtis à seipsis pdeũtibus bñ colligant, sed vt ĩ emissiõe neruorũ à seipsa, eẽt vicaria cerebri, & vt ĩterior substãtia medullaris sit meliꝰ saluata p pãniculũ neruem

circũstantem ad imaginem medullaris substantiæ cerebri velaminibus suis contextę. Propter quod videt & ipsa quędã pars cerebri, nullo mõ existens vt supfluum, vel alterius nutrimẽtũ: nutrit.n.& auget ipsa, sicut & reliquæ E
partes, nutrimenti aũt nõ est nutritio, & oĩno nec cibi cibatio. Nec ẽt est calida, sicut reliquæ medullę, sed frigida, cuius signũ est neruositas & frigiditas totius dorsi: qđ manifestãt rigores inde incipiẽtes. Quare nõ erit spinalis medulla cõiuncta cerebro, vt adęquet eius frigiditatẽ (sicut dicebat Philosophus) paris secũ frigiditatis existens.

Eędem vero in anterioribus capitis partibus signorum eorum, quæ secundum frontem, determinationes, his, quę secundũ posterius, ad paruitatem & magnitudinem eius respicientibus nobis, & figurã, & qui in his sunt sensus, visum, gustum, & odoratum. Mutuæ.n.sunt cognitiones, & inuicem sibi attestantur, à principio nata principij virtuti & vitio: & principium his, quæ ab eo nata sunt.

Eędem quoq; distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quę etiã ad posteriores, earundemq; paruitatẽ & magnitudinem inspicere oportet, atq; itidẽ figuram, & sensus ibi collocatos, visum, gustum, atq; odoratum. Hæc enim se inuicem indicant atq; attestantur, & quę à principijs oriuntur principij virtutem & vitium, & principium ea, quæ ab ipso nascuntur.

Cum dedit cognitionẽ cerebri p totius capitis dispositionẽ cõprehẽsam in magnitudine & figura totius: cum F
dedit ẽt cognitionẽ cõplexionis eius p dispositionẽ occipitij, cõprehensau silr in magnitudine & figura illius, ex quo extrahit signa cõplexionis cerebri sumpta à virtute & vitio motiuorũ, dat cognitionẽ cõplexionis eius p dispositionem sincipitis, cõprehẽsam in magnitudine & figura illius, ex quo extrahet signa sumpta à virtute & vitio sensibiliũ, & dicit, EAEDEM VERO &c.i.determinationes eorũ, quę ẽm frontẽ in anterioribus capitis, i. determinationes sincipitis ad cognitionẽ cõplexionis cerebri, sunt eędẽ his, quæ de occipitio dictę sunt: & hoc volebat, cũ dixit, Sunt eędem his, quę ẽm posterius, hoc.n.dicit occipitiũ, sincipitiũ aũt, quod ẽm frontẽ, frons aũt in anterioribus, anterius aũt, in quo fit nobis sensus, vt diximus. Patebit aũt esse eãsdẽ, i. cõsimiles, respicientibus nobis ad magnitudinẽ & figurã eius, s. sincipitij, & ad organa sensuũ trahentia originẽ ab ipso: & hoc vult cũ dicit, Et qui in his sunt sensus, i. in anterioribus. Deinde exponit sensus, q sunt in anterioribus, & dicit visum, gustũ, odoratũ, quorũ quilibet est in anteriori parte, sicut p se manifestũ est. Nã organũ visus est oculus, & huius maxime crystallinus, adhuc aũt magis neruus opticus (sicut dictũ est) cuius ortus est ab anterioribus cerebri ventriculis. Ab his ẽt & in his est ortus duorũ additamẽtorũ mamillariũ cũ suis neruis, quæ sunt instrumẽta odoratus. In anteriori parte capitis est ẽt lingua, cuius nerui molles, ꝓprium gustus organũ existẽtes, à ꝓfũndo duorũ anteriorũ ventriculorũ oriunt, sicut ex anatomia patet. Et tacuit duos sensus, s. auditũ, & tactũ: auditũ quidẽ, qm̃ organi eius ꝓgressus & situs est in lateribus capitis, & nõ in anterioribus: tactũ aũt, quia, licet ꝓgressus organi eius fit ẽm plurimum ab anterioribus, tñ situs illius nõ est magis in anterioribus, q̃ ĩ posterioribus, cũ vbiq; corporis hoc sensu sentiamus. G
Quare p hos duos nõ est significare principaliter sup cõplexionẽ anterioris partis cerebri, sicut p tres nominatos.

Dicit aũt determinationes esse easdẽ, qa eminẽtia ẽm sincipitiũ minori existẽte, q̃ ea, quæ ẽm naturã est, nõ erit hoc necessariũ signũ prauę cõpositionis illius partis cerebri, sed erit recipiẽs distinctionẽ per considerationẽ ortorum ab ipso, sicut oculorũ, & frontis, & linguæ, & naris, & vlr totius faciei; sicut in occipitio p cõsiderationẽ neruorum & colli cũ alijs ossibus: his.n. in virtute existẽtibus, i. operationũ pfectionẽ habẽtibus erit paruitas sincipitij non qdem signum prauę cõpositionis anterioris partis cerebri, sed signũ paucitatis materię. Et, si eminẽtia fuerit maior naturali, vt dicat hęc naturalis cõplexio, quæ circa tẽperamẽtũ est (natura enim, cũ à nulla rerũ impedit, talem efficeret) nõ erit necessariũ signũ bonę, sed recipiens distinctionẽ per cõsiderationẽ figuræ & ortorũ ab ipsa parte. Si.n. figura fuerit arcualis, & orta ab ipsa fuerint in virtute, s. visus, odoratus, & gustus, erit signũ nõ solius multæ materiæ, sed eucratæ, & cũ illa fortis virtutis informatiuæ, quare & bonæ cõpositionis illius partis cerebri. Magnitudo aũt cum horum oppositis erit signũ solius multæ materiæ, quare & prauæ cõpositionis cerebri. Sicut aũt cõsimiles sunt determinationes, sic & cõsimiles causæ, ideoq; nõ oportet ĩmorari. Deinde, cũ dedit, ꝙ anterioris capitis eminentia maior & minor naturali iudicatur esse signũ tũ bonę cõpositionis cerebri, tum prauæ ẽm naturam ortorũ ab anteriori cerebri parte, subiunxit sicut cãm hmõi, & dixit, MVTVAE ENIM &c.i. quia orta ab aliquo principio attestantur virtuti & vitio sui principij, & principium virtuti & vitio exortorũ ab ipso, & sup se inuicem significãt, sicut causa & causatum. Semper enim erit aliquod vestigium causæ in causato, quo significatur causa ipsa: & causa, cum sit influens super suum causatum, significabit dispositiones apud se inuentas inueniri H
posse in causato, sed qñ dispositiones radicis & causæ cognitiores esse accidat his, quæ sunt in causatis & ramis, vt per illas in his aliquid esse ostendamus. Vocauit autem orta à cerebro non solum prædictos sensus, sed ipsorum organa, gratia. s. neruorum, sensus ad ipsa ferentium.

SED DVBITABIT aliquis contra hunc canonem, dicens aliquos à natiuitate surdos & mutos & cæcos natos, esse optimæ imaginationis & memoriæ & optimi intellectus. Adhuc autem & aliquos acuti visus & auditus ingenio hebetes esse, quare sibi inuicem non attestari. Aut non est illud simpliciter verum. Surdi enim & cæci à natiuitate ẽm se plerũq; male dispositi sunt ẽm cerebrum, sed accidit eos valere in imaginatione & memoria, sicut minus distractos ab exterioribus sensibus, ex quo magis ad ipsas formas conuertuntur, easq; plus conseruant, quãuis fortasse aliquando hoc contingat propter naturã fuisse magis solicitam circa principiũ, q̃ principiatum, sicut circa nobilius, virtute formatiua non valente ob materiæ defectum vtriq; subuenire. Sed acuti visus & auditus non contingit inuenire cum ingenij hebetudine, cum impossibie sit naturã in vilioribus abundare, deficere autem in melioribus, vt dictum est. Nisi fortassis aliqñ visus & auditus acuitas comitetur situm oculi & auris profundum, & non ipsorum eucrasiã & puritatem: dicitur enim acuitas visus & auditus multipliciter, sicut

post

A post ostendemus. Adhuc quæret aliquis, quare per tertiam innaturalem figurā capitis, in qua. s. vtraq; capitis eminentiæ sunt amissæ capite quidem perfecte sphęrico existēte, non docnit significare super cerebri cōplexione. Dicendū, q ideo est, quia partes huius figuræ rotundę capitis, sunt figuræ, q dictæ sunt supra, s. ea, in qua est eminentia occipitij diminuta, & ea, in qua est diminuta eminentia sincipitij. Positis ergo partibus illis nō est difficile deuenire per hanc, sicut & per illas, in cognitionem cōplexionis cerebri. Adhuc aūt & capitis longitudo, in qua, vtraq; eminentiarum maior est naturali, intellecta est per partes illius distinctim positas.

de anima tx 51. SED OSTENDAMVS hic in generali, quatenus nō lateat medicos, quid sit sensus, & quō sit sentire, quot & quæ sint sensus maneries. Dico ergo, q sentire accidit (sicut dicit Philosophus) in pati aliquid & moueri ab alte ro, videl. n. alteratio quædā esse. Sensitiuū ergo est, quod est in potētia, ad hoc alterans & mouens, nō. n. sensitiuū ē actu ipsum, s. à se ipso, sicut cōbustibile nō cōburit ipsum à seipso sine cōburēte. Quare, sicut cōbustibile oīo, vt cōburat actu, indiget igne in actu, sic & sensus ad hoc, vt actu sentiat, idiget, vt aliqd actu sit mouēs. Sed, qm non quodcūq; agēs isert pasione certā in quodcūq; passum, sed oportet aliquā eē naturę cōicatiōnē iter ꝑpriū agēs, & ꝑpriū patiēs, nō erit pasio sensitiui à quocūq;, sed ab eo, qd pōt depingere formā suā in sensu, hoc aūt dr sensibile: quare potētia sensitiuū est sicut sensibile actu. Patit itaq; sensitiuū à sensibili, sicut dissimile: passum aūt iam quodāmodo assimilatū est, sicut sigillatū ab illius forma: dico aūt quodāmodo, qa non est ꝑprie patiēs sensus à sensibi libus, neq; sicut ꝑprie alteratus suscipit ipsorū species. Non. n. dicit albatus, cū suscipit albedinē: nec factus dulcis, B cū suscipit dulcedinē: neq; factus grauis, cum percipit grauitatē, sed assumit species sine materia, nō tñ factus oīno le anima per t. 62. materia speciei (sicut dicit Themistius in paraphrasi de aīa) eo q species intētionalr se tm figurat in illo, & nō sicut educta de potētia materię p qualitates actiuas & pasiuas, à qbus est ꝑprie actio & pasio: si. n. sic educeret, tunc, cū le anima t.cō.121. susciperet formas lapidis, fieret lapis. Hoc ergo intendebat Philosophus, cum dixit, q sensus est susceptiuus formæ sine materia, i. ita suscipit formā, q nō sit materia formę, qa suscipit eam intentionalr tm, sicut cera recipit signum anuli sine auro vel ferro: recipit aūt aureū vel ferreū signum, inquātum fuit signū materię existētis, nō inquātum aurū vel ferrū (sicut dicit Philosophus). i. nō fm illud esse, quod habet in auro vel ferro, s. nō fm esse reale, sed fm esse intentionale. Et sic vnusquisq; sensus patit ab habēte aut colorē, aut saporē, aut sonum, aut hmōi, nō fm q vnūquodq; illorū dicit, i. nō fm illud esse, quod forma sensibilis habet in materia extra, qa tunc, cū visus reciperet colorē, fieret coloratus, & nō esset eius receptio cōprehēsio: sicut neq; materia exterior cognoscit colorē, cū genera tur in ipsa, sed recipit intētionē eius tm, cuius ꝑprietas est nō materialiter disponere, sed facere notitiā de re, cuius ēt intētio. Quare sensus recipit hmōi formā, sicut formalius determinatū p minus formale, quod qdem facit cognitionē determinātis in determinato: materia. n. fine pceptione & iudicio existit, sensus aūt speciē percipit, sicut dicit Themistius. Ergo sensus est potētia & actu, potētia. n. existens dicit aīæ virtus in organo: actu vero existens dr illius virtutis operatio. Adhuc aūt potētia existens, est vt habitus quidā, quo qs agit, qn voluerit, nisi aliqd īpediat, C existens sicut sciens, & sciam habēs: actu vero existēs sic est ipsi cōsiderare, quod in sciēte. Et in hoc solo differētia s. de anima tx. cō. 59. intelligit (sicut dicit Philosophus) q motiua sensus sunt extra, & cū materia pendentiū, q sensus est singulariū & cū materia pendentiū, quę qdem extra sunt: motiua aūt sciētis sunt intra: scia. n. est vltium, quæ (sicut dicit) quodāmodo in aīa sunt: & ꝑpter hoc intelligimus, qn volumus, non aūt sentimus, nisi ad præsentiā sensibilis: sed, qm forma sensibilis est pendens cum materia, quātitati & situi cōplicata, impōe est eam nisi in organo describi. Quare oportet hanc virtutē organicā esse, coassumere aūt pasionē cum organi pasione. Sed sensibile duplex est, s. sensibile p se, & sensibile per accidens. Sensibile aūt per se est illud, quod ex seipso agit in sensum: hoc aūt est duplex, quia quoddam est ꝑprium vniuscuiusq; sensus, quoddā aūt cōmune oīum. Est aūt ꝑprium, quod non contingit altero sensu sentiri, & circa quod nō contingit errare sensum, vt color est ꝑpriū visus, & sonus auditus, & odor olfactus, & sapor gustus, & tactus plura genera, quasi pluris existentiæ, circa quæ apud nullum horū est deceptio medio & organo bene dispositis, penes. s. esse, quod habēt in abstractione, nō penes esse, quod habent in ꝑprio subiecto. Cōmune aūt est, quod ab oībus aut pluribus contingit sentiri, & hoc est quincuplex, s. motus, quies, numerus, figura, magnitudo, ꝑpter. n. sensibilia oīa sunt in magnitudine sicut in subiecto: &, quia determinata magnitudo est figura, ideo sunt ēt in figura: quia vero numerus cognoscibilis est in diuisione magnitudinis, suot ēt in numero: quia ēt magnitudo non solū diuidit essentialiter, sed quodāmodo p motū; ideo ēt sunt in motu, & in eius opposito, quod est quies. Propter quod hæc oīa, sensibilia sunt cōia, quæ cū ipsis ꝑprijs īprimunt intētiones suas in sensibus, nōn quidē pri-D mo, sed secūdo. Sensibile aūt per accidens est illud, à quo, inquantū tale, nō patit sensus, sed sentitur per hoc, q accidit ei, quod per se agit in sensum: vt, si album sit dyarius, sentitur dyarius per accidens, quia accidit albo dyarium esse, inquātum. s. albū est sensibile, nō aūt absolute, sed potius ecōuerso albū accidit dyario: & circa tale p accidens sensibile frequēs est deceptio apud sensum, sicut per se manifestū est.

SED DICERET aliquis, q sensibilia cōmunia sic sentiunt per accidēs, eo q videantur accidere albo, alijsq; ꝑprijs, inquātum sensibilibus, sicut & dyarius. Nisi esset, q nō est verum hoc vllo modo, q accidant eis, inquantum sensibilibus, sed insunt eis per se: albedo. n. & caliditas nō est separabilis à quātitate, nec ab alijs cōmunibus, sicut à Socrate. Propter quod illa dicunt sensibilia cōmunia, quia à pluribus propriorum nō separant: per se aūtē dicuntur sensibilia, quia semp simul cum ꝑprijs imprimunt intentiones suas in sensibus. Cum enim visus sentit magnitudinem, ibi imprimit magnitudinis charactēr, & similiter de figura, motu, & quiete, & numero: abstrahit enim horum species nō minus, q̄ coloris. Socrates autem, fm q Socrates, oon īprimit intentionē suā in sensu, sed fm q coloratus vel q̄tus. Sed, qm cōia nō agerēt in sensibus, si sola essent, dicunt ꝑpterea apprehēdi mediantibus ꝑprijs; nō tñ ꝑpterea apprehēdunt p accidens. Nō. n. quicquid est mediāte alio, est p accidēs: qd. n. inest per se hoī, nō inest p accidens aīali, licet mediāte hoīe isit ei, eo q oō accidit hoī aīal esse, sed est ei p se. Sic, si q̄tū mediāte colorato sentit, nō sentit p accidēs, eo q nō accidit colorato, inquātū est sensibile, q̄tū esse, sed inest ei p se. Sunt aūt

omnes sensus quinq; diuulgati, cuiuslibet quorum est iudicare de suo proprio actiuo: sed, qm̃ de his longum est disserere, dimittamus modo, tantũ ad hoc adiungentes, ꝙ, quia inuenimus nos iudicare & discernere, ꝙ dulcia differũt ab albis, oportet de necessitate, cum sint sensibilia, ꝙ & sensu illud discernamus: ergo oportet aliquẽ sensum esse, qui patiatur ab vtroq;. Sed, quia non est aliquis predictorum quinq;, oportet necessario esse aliquem sensum cõmunem, cui oẽs particulares noĩati reddunt sua sensibilia: & hic est sicut eorũ prima radix, & dr̃ sensus interior, cuius postea distinctiones assignabimus ſm ipsius operationes: nunc autem de his in tantum dictum sit. E

Principalium tamen operationum virtus & vitium sunt ipsius principij solius secundum ipsum cognitiones. Voco autem principales operationes, eas, quæ à solo principio fiunt. Facilis igitur intellectus, subtilis substantiæ cerebri cognitio est: tarditas vero intellectus, pinguioris: facilitas discendi, mollis: memoria, permanentis. Sic vero & difficultas discendi, durę: obliuio vero, fluentis: & bene mobile in opinionibus, calidæ: manens vero, frigidæ.

Earum autem operationum, quæ obtinent principatum, virtus ac vitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniũt. Ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas vero intellectus crassam: discendi vero facilitas formarum facile susceptiuam: memoria autem stabilem ac firmam: Sicuti & discendi difficultas formarũ non facile susceptiuam: & obliuio fluidam: Mobilitas quoq; in operationibus calidam: stabilitas autem frigidam. F

Cum dedit cognitionem cõplexionis cerebri in cõmuni per dispositionẽ totius capitis, & per virtutem & vitiũ sensibilium operationũ & etiam motiuarum, dat eam per virtutem & vitium operationũ principalium, & dicit, PRINCIPALIVM &c. i. sed virtus & vitiũ principalium operationũ sunt cognitiones solius eiusdẽ principij ſm ipsum. Dicit aũt, SOLIVS SECVNDVM IPSVM. i. solius & nõ alterius, ad drĩam signorũ sumptorum à sensu & motu, quæ non sunt signa solius cerebri, sed mẽbrorum, q̃bus exercent̃ sensus & motus, imo ĩmediate & principal̃r illorũ, mediate aũt & secũdario cerebri, à quo est ipsorũ progressus: neq; sunt signa ſm ipsum, sed sunt assumpta ab altero super ipsum. Et vult ꝑ cognitiões hic & vbiq; in hac summa de signis, signa, q̃bus fit cognitio: ꝑ principium aũt vult cerebrũ, quod dictũ est principiũ sensus & motus, respectu aũt harum virtutũ, quas vocat principales, nõ ꝓprie dicit̃ principium, cum nulli mẽbro principiet illas, sicut principiat sensum & motum, sed est ipsarum ꝓprium organũ, quo illarũ operationes ꝑficiuntur: ex quo sibi principales dicuntur, sicut sibi reseruatæ, & nõ alteri cõmissæ, sicut cõmittit sensum & motũ. Propter quod subiunxit, exponens, quid velit per principales operationes, & dicit, VOCO AVTEM &c. i. voco per principales operationes, illas, quæ fiũt à solo principio, organice. s. seruiente: hæ aũt sunt duæ in gñe, s. sensitiua siue apprehensiua deintus, & appetitiua, quæ. s. est motiua velut imperãs motum. Sunt aũt hæ duæ, idem subiecto, & rõne differũt, appetibile enim apprehensibile est. Fieri aũt hoc modo à principio, s. cerebro, nõ est cerebrum earũ esse principiũ: visus enim fit ab oculo, q nõ potest vnq̃ dici virtutis visiuę principiũ, superiori expositione de principio salua existente. Vnde & recte inquit à solo fieri, quia nõ principiat eas alteri: sensus aũt & motus fiũt ab eo, sed nõ solo, nã ab eo q̃dem, sicut à principiante: ab alio aũt, sicut exercente. Vocat aũt alia translatio nõ principales, sed q̃bus fit regimen aĩalis: & recte q̃dem, nã principium q̃dem oĩum motuũ, q̃bus mouet̃ aĩal ad repellendũ vel amplectendũ, est appetitus, hic aũt cum phantasia & imaginatione idem est subiecto, rõne aũt differẽs. Ex quo videtur ẽt, ꝙ alia intentione dicãtur principales, s. quia sunt principium regiminis aĩalis: sicut dicit alia translatio, ꝙ virtus & vitium actionũ, q̃bus fit regimẽ, sunt signa solius radicis, ita ꝙ nõ aliorũ. Non habemus exponere apud eã, quare dicantur principales, sed, cum dicit, ꝙ significat per actiones, q̃bus fit regimẽ, ea, quę sunt ipsius radicis solius, exponemus ꝑ radicẽ, quod in nostra diximus intelligi ꝑ principium, & fieri ab ipsa organice, sicut dictũ est. Deinde, cũ docuit, quid velit per operatiões principales, ostẽdit per eas cognitionẽ cõplexionis cerebri. Et, qm̃ virtutes cerebri principales apprehensiuæ sunt in genere tres, s. sensus cõmunis, imaginatiua, cogitatiua, & rememoratiua, ſm tres ipsius ventriculos, ideo primũ adhuc à triplici genere operationũ prędictarum virtutum naturã cerebri conatur ostendere, s. à facilitate siue difficultate discendi, à facilitate vel difficultate intelligendi, à memoria vel obliuione perceptorum. G

SED NOS, anteq̃ textum exponamus, distinguemus has virtutes abinuicẽ per ipsarũ operationes, vt nõ lateat, ꝙ operationes, quas dicit in textu, sunt prędictarũ virtutum. Dico ergo (sicut dicit Philosophus in libro de somno & vigilia) sensibilia ſm singulũ sensitiuum afficiunt nobis sensus: vnde diffinita sunt sensibilia per esse motiua sensuum. Passio aũt, quæ ab eis fit in organis, remanet in illis; non solũ dum sensibilia agunt in sensum, sed ẽt dum abeũt: quod ostẽdit passio facta à Sole in oculis, cum. n. post visionẽ solis cõuertunt̃ ad tenebras, accidit nihil videre, ꝓpter adhuc subsistentẽ motũ in oculo à lumine. Est aũt hæc passio, quæ est alteratio sensitiuorũ facta à sensibili, similis passioni eorũ, quæ ꝓijciuntur: non. n. vlterius cõtingente eo, quod primo mouit, mouent̃, ꝓiecta: illud enim, quod primo mouit impulit aerem quẽdam, & hic alium, donec stet violentia. Similiter est & in oĩbus alterationibus: calidũ enim, vt ignis, ꝓximum calefacit, & hoc aliud, donec durat violentia calefactionis. Ita ergo ꝓcedit alteratio facta in sensibus: cum. n. sensus mouent̃ à sensibilibus, mouent alias intus virtutes cum suis organis, & hę alias, donec à talibus accidit pati virtutẽ aĩę non organicã, s. intellectũ. Et, sicut in proiectis accidit primo mouente quiescente scd̃m moueri, & post hoc tertium, & accidebat proiectũ ferri, sil̃r & in his nõ præsente sensibili accidit virtutes motas alias mouere. Ex quo ẽt accidit formam rei sensibilis semper magis vlterius aspici, magisq; cõsiderari & enucleari: alterationẽ quoq; semper fieri magis spũalem, & minus organicam, donec attingat H

virtutem

A virtutem nō organicam per vlteriorem semper abstractionē à materia,& eius appendicijs,quæ sunt quantitas,locus,& situs,& hmōi. Sensus.n.primo sigillāur à sensibili,sicut cera à sigillo,recipiunt aūt formam sine materia, sicut & cera,materia tñ præsente:sigillati aūt sensus sigillant alias intus virtutes. Sicut aūt sensus elicit formā sensibilis à sua materia,sic adhuc vlteriores intus virtutes formā aliam eliciunt à prædicta forma, qbus prima est quasi materialis,vt semp sit verum virtutes apprehēsiuas esse susceptiuas formarū sine materia, sicut sub forma Socratis elicere,quod amicū (amicitia.n.est alia forma à forma Socratis)& sicut sub forma Socratis elicere formā hominis, forma.n.cōmunis alia est quodāmodo à forma singulari. Prima ergo virtus,quā sensus exteriores mouent,& cui oēs reddunt,est sensus cōmunis,q est radix oium eorū. Huius aūt operatio est discernere inter sensibilia diuersorum sensuum, vt q dulcia alia sunt ab albis,quæ tñ aliqñ coniungunt in eodem subiecto. Discretio.n.horum, cum sunt sensibilia,nō pōt esse nisi apud sensum,& apud vnā virtutem,& nō plures,qm oportet ea esse coniuncta apud discernentē:apud eā quoq;,cui oēs sensus particulares reddant,ex quo dicta est cōmunis. Et hac virtute excitatur aīal ad inquirendū dulce,cum videt colorem,q cōsueuit esse in dulci:& cognoscit homo per eā,q hic homo albus,est,qui est iocularis,per hoc,q audiuit eū canentem,& hmōi: per albedinem.n.cognoscit,q est albus:& q causatum,q est causator:hoc enim & similia iudicia sunt sensus cōmunis. Sicut aūt vna est virtus,qua iudicamus album & nigrū differre,sic & vna est,qua iudicamus differre dulce à calido. Si enim separatis potentijs & distantibus abinuicem hoc iudicaremus,esset quasi hoc quidem ego,illud aūt tu sentires: non.n.per hoc sciret illorum di B uersorum diuersitas apud alterum nostrum. Oportet ergo vnum existere,quod ambo sentiens dicat vnum nō esse alterum. Sicut autem & in tempore vno indiuisibili iudicat ea esse diuersa, sic oportet & ambo sentire in eodem indiuisibili tempore:sicut enim nunc dicit,qm altera sunt,sic & nunc sentit altera, vt dicit Philosophus.

de anima tex. 146.

SED TVNC videt impos̄e,s.q aliquid vnū & indiuisibile simul moueat pluribus motibus diuersis. Fortasis aūt à cōtrarijs motibus vnū & non diuisibile simul moueri accidit:non.n.pupilla sola & lingua nunciat illi flauū & dulce,sed pupilla sola occurrens libris scriptis,simul ei nunciat album & nigrū,quæ sunt contraria:sentimus.n. tunc simul ambo. Nisi esset,q possumus dicere potentiam sensitiuā, ad quam oēs nunciationes particularium sensuum transmittunt,vnū qdem esse numero & subiecto, rōne aūt plures:quare aliqualiter diuisa sentit diuersa & cōtraria. Sed nec istud sufficiens videtur. Nam idē esse potentia diuisum & indiuisum nihil mirū,sicut idem potentia est calidū & frigidum,sed idem actuari simul fm ambo cōtraria est ipos̄e. Quare non videbit simul suscipere contrarias species neq; sensus neq; intellectus,sed oportet simul eas suscipere,si simul iudicat eas diuersas aut contrarias. Quare rōnabilius existimabit aliquis potentiā sensitiuam assimilari puncto,magis aūt cētro circuli, ad quod oēs lineæ ex circūferentia terminantur. Tale.n.punctum simul est vnū,& plura,vnū quidem,sicut centrum circuli:plura aūt,quia plurium linearū est terminus:quare tale punctum est simul diuisibile,& indiuisibile. Nam fm se est vnū & indiuisibile:fm vero q cōparatione pluriū in ipsum terminantiū accidit pluries sumi,fit diuisibile,& plura. Similiter & potentia sensitiua vna existēs,est terminus pluriū organorum. Secūdum ergo q vna C est & indiuisibilis,erit vnū,quod diuersa iudicat & simul:fm aūt q est terminus diuersorum,vna fit multæ. Et,qa pro duobus vtit vno termino,duo iudicat sicut diuisa,cū fm se indiuisa sint. Ergo fm q est virtus pasiua,est plures,sicut à pluribus patiens:fm aūt q est virtus iudicatiua,est vna,sicut dicit Auer. Neq; ipsa simul albat & nigrescit (hoc.n.inconueniens erat) sed nunciat ei vnūquodq; sensiterium pprias differentias sensibilium,ipsa aūt existens incorporea ratione,& fundata in spū primo sensitiuo,ex quo oīa sensiteria,sicut à fonte,expirant,& in quā oēs concurrunt,quæ à sensibilibus,nunciationes,pnunciat alterum esse albū à nigro,& albū à dulci,non sicut patiens cōtraria, sed sicut speculans cōtraria. Huiusmodi.n.formæ non sunt contrariæ,nisi in materia:intentiones aūt contrariorum in aīa acceptæ nō sunt cōtrariæ. Manifestum est ergo ex his,q visus primus nō est in pupilla, neq; primus auditus in auribus,& sic de alijs,sed sunt in spiritu primo sensitiuo. Cū ergo dicimus quinq; esse sensus,nō dicimus nisi esse quinq; sensitiua,& quinq; esse spūs sensitiuos,sicut ex fonte vno canales quinq; deriuatos, quasi vnus sit Rex,quinq; aūt nūcij. Sicut.n.ibi multi sunt nuncij,vnus aūt,qui iudicat, sic & hic multa sunt nunciatiua organa, vnum aūt,quod de oībus pronunciat. Non ergo visu iudicamus,quia videmus,nec auditu,qa audimus,sed hoc sensu cōmuni sentimus,quia videmus & quia audimus: quo.n.differētias actuū,hoc & actus ipsos sentimus (sicut dicit Themistius) sensus aūt ille mouet phantasiā. Est aūt phantasia motus à sensu fm actū factus, sicut dicit Philosophus. Virtus aūt hoc modo mota dicit phantasia vel imaginatiua seu informatiua:& huius operatio est formā à sensibus abstractam detinere in seipsa & cōseruare ad tps,et recedētibus sensibilibus: ppter quod dicit Princeps,q est thesaurus formarū sensibilium,nō differens à sensu cōmuni subiecto,sed sicut retinens ab apprehendente. Themistius aūt in paraphrasi de aīa dicit, q phantasia differt à sensitiua,quia hæc quidem cessat operans,illa aūt formas,quas suscepit,adhuc detinet,ppter quod præsentē sensibili,& ipso ambas euocante,difficile est tunc (vt dicit) inuenire illarū potētiarum differentiam. Qm aūt & hæc virtus adhuc circa sensibile est,sensi-

de anima tex. 149.

de anima parte 8.

de anima tex. 161.

de anima parte 14.

D tiua dicitur,sicut & prior,sed dicit Princeps,q ad hanc virtutem nullū sequitur iudicium, sed repræsentatio sola. Sed hoc non est verum. Nam Aristo.dicit,q phantasia aliqñ est vera,aliqñ est falsa,sicut & sensus:recte.n.aut non recte phantasiare à sensu sibi aduenit,cū sit motus à sensu. Sicut ergo sensus circa obiectum pprium,vt colo ris,& soni,& huiusmodi,semper est verus,aut q paucissimū habens falsum,similiter & illorū phantasia. Et,sicut circa cōmunia,vt magnitudinē,& figurā,& hmōi,adhuc aūt circa sensibilia p accidēs accidit frequēter deceptio, similiter & phantasie:non.n.mentit,si album,sed si albū sit Socrates. Adhuc aūt (sicut dicit Arist.) phantasia,cum fuerit pprij & præsentis,semp est vera:cōmunium aūt & accidentalū,tam præsentium,q̄ absentiū contingit esse falsam. Videtur ergo phantasia esse absentium ppter imanere simulachra similia sensibilibus (sicut dicit) non tñ ppter hoc minus est quoq; præsentiū:videtur et esse aīæ iudicatorium quoddam, sicut & sensus. Sed hæc imaginatiua seu phantastica fm Arabes mouet distinctiuā,quam Princeps vocat existimatiuam,cuius est distinguere

de anima tex. 161.

intentionē

intentionem formæ sibi oblatæ ab imaginatiua: in formis enim sensibilibus(sicut dicit Auer.) est aliquid quasi
subiectum, sicut lineatio & figura: & aliquid quasi forma, & est intentio illius figuræ. Virtus imaginatiua cōprehē-
dit de sermone vel pictura id, quod scriptor scribit in pariete: distinctiua aūt cōprehendit intentionē illius picturę.
Est aūt hæc virtus(sicut dicūt) qua, cū ouis videt lupum, fugit sicut inimicū: & vlter qua aīal discernit amicum & E
inimicum, cōferens & nociuum, & hmōi intentiones. Et differunt in hoc bruta ab hoīe, quia bruta nō percipiunt
intentiones hmōi nisi quodā instinctu naturæ, homo aūt per quandam collationem intentionum indiuidualiū,
quasi sit ratio quædam particularis: ꝑpter quod in brutis dicit existimatiua, in hoīe dicitur cogitatiua. Thesau-
rus aūt istius virtutis est virtus memorialis(sicut dicit Princeps) quæ est cōseruatiua intentionum illarum, quarum
illa est distinctiua, non differens ab illa subiecto, sed sicut retinēs ab apprehēdente: & hæc ipsa(sicut dicit Auer.) est
vna subiecto, & duo ſm modum & rōnem. Si.n. continue feratur super aspectū formarum pceptarum, dicit con-
seruatiua: si aūt cum abscisione, dicitur rememoratiua, quasi sit rememoratio cōseruatio abscisa, conseruatio aūt
rememoratio continua. Est aūt & præter has alia virtus(sicut videtur) quæ circas has formas & earū intentiōes
exercetur cōponendo & diuidēdo, quam Princeps aliqñ vocat imaginatiuam. Sunt igit hæ apud ita distinguen
tes tres virtutes in genere, s. virtus, quæ facit præsentari imaginē rei: virtus quæ facit p̄sentari intentionē illius ima-
ginis: & virtus, quæ cōponit imaginem cū intentione, & imaginationē cum imaginatione, & intentionē cum in-
tentione, & diuidit has ab illis. Et oportet ſm hanc positionem, ꝙ rememoratio cōpleat apud aggregationē triū
virtutum, quarum adunatio aut fit à rememoratiua, sicut à principaliori inter eas: aut fit per obedientiā earum ad
rōnalem, vt in solitarijs cogitationibus, in qbus aīa vacat ab occupationibus sensuum exteriorum: talis.n. aduna- F
tio & cogitatio videt quasi plurium coadunatio. Cum ergo rememoratiua præsentauerit intentionē formæ, tunc
imaginatiua præsentabit formā, cuius est intentio, & cōponet eam cū illa, & tertia virtus inde accidet(sicut dicūt)
rememoratio rei oblitæ. Sed iste modus rememorationis oīno dissonat ab eo, quē ponit Aristo. Etenim reme-
moratio apud eū est operatio vna simplex: prædicta aūt est ex multis cōposita. Adhuc autē hæc positio duplicē
fingit rememorationem, s. vnam intentionū, & alteram formarū: quod nihil est, sicut patebit. Adhuc aūt dicit,
ꝙ quædam operatio rememoratiuæ est cōtinue cōseruare: sed hoc nō est verum, nā memoria nō est nisi oblitorū,
continue enim aspectorū non est memoria, sed phantasia Adhuc aūt apud Ari. nulla fit mentio de virtute, quā
distinctiuam vocant. Tales enim intentiones, s. amicum & inimicū, cōferens & nociuum, & consimilia vident esse
de sensibilibus per accidens, sicut Cleonis filius: ꝑpter quod nō videt, ꝙ perceptioni ipsarum sit alia virtus ponen-
da, q̄ sensitiua vel phantastica. Adhuc aūt ouis nō timet lupū apud eius visionem, sicut discernens inimicitiam
in forma lupi ab aliquo aīæ iudicatorio collationē faciente, sed sicut perterrita quodam instinctu naturæ: propter
quod nec accūbit super eius corium. Abiectis ergo in hoc sentētijs Arabum dicemus ſm Aristo. ꝙ hæ sunt tres
virtutes alterius modi ab eo, quem dicunt, s. phantastica, ad quam ita se habent ſm actū sensus, sicut sensibilia ad
ipsos: ꝑpter quod dicit Philosophus, ꝙ phantasia, quæ est operatio illius, est motus qdam à sensu ſm actū factus. s. G
à sensu sentiente. Cum enim sensus sigillatus à sensibili mouet super ipsum sensibile, quod habet apud se, detinen
do & considerando ipsum, dicit hæc phantasia & virtus phantastica. Cum aūt hæc ipsa cōponit & diuidit formas,
quas habet apud se, & cōfert ad intētiones, dicēs hoc esse vel nō esse, dicit hæc cogitatio, vel virtus cogitatiua, eadē
subiecto cū prima, sed differens ſm modum. Dicitur aūt cogitatiua quasi coactiua, cogit.n. ipsius operatio conti-
nuas sibi esse operationes phantasiæ, & memoriæ, sicut subiectū suum, circa quod versatur ipsa. Adhuc ēt, quia co
git aīm exterioribus nō vacare: & hāc ipsam vocat Arist. noīe phantasiæ, sicut & primā. Tertia vero est memorati
ua, cuius opus est reuocatio formæ impressæ hactenus in phantastica post eius obliuionē siue deletionē. Obliuio
aūt est illius amissio apud phantasticā. Reuocatio aūt intentionū nō est, nisi quia est formarū, quibus illæ accidūt,
& ita per accidens, sicut est & illarū sensus & phantasia per accidens. Ex quo patet, ꝙ memoria nō est virtus re-
ceptiua, sed reuocatiua hactenus recepti post eius deletionem. Si enim esset virtus receptiua, tunc, qñ reciperet for
mam, haberet cogitationem de illa: quare memoria nō esset præteritorū & oblitorū, sicut nunc est, sed præsentiū,
quæ sigillarent illā: quod constat esse falsum, quia taliū non est nisi sensus & phantasia. Nec ēt est conseruatiua: nā
cōseruare nō est nisi detinere phantasma, & continuo aspicere, quod qdem est phantasiæ, sed est virtus reuocatiua
passionis factæ in sensu & phantasia, postq̄ deleta fuit, quasi eius operatio sit reformatio iterati aspectus, quem ha-
buerat sensus & phantasia in p̄terito &c. Qm̄ ergo memoria nō est nisi eorū, quæ nobis obtulit phantasia, erit
memoria eiusdē partis aīæ, cuius est phantasia: phantasia aūt est, cuius est & sensus. Primi ergo sensitiui necessarie H
hę sunt virtutes, vt sit memorabile, quod est phantasiabile: phantasiabile aūt est, qđ est sensibile, sicut dicit Philoso
phus. Sunt ergo memorabilia p se, quorū qdē est phantasia: ſm accidens aūt, quæcūq; apprehendunt sine phanta-
sia, vt intellectualia. Dicemus aūt post hoc, ꝙ actus virtutis memoratiuæ est præsentare formam post eius obli-
uionē, & iudicare ipsam esse illius, qđ prius sentiebatur. Quare videtur memoratio esse motus ab aīa ad res, sicut
sensus motus à rebus vsq; ad aīam: passione enim præsente(sicut dicit Philosophus) rememoratur rem absentem,
quę fecit eā: hoc aūt fit non per aspicere eā, vt formā, sed sicut imaginem ab altero factam. Manifestum est ergo, ꝙ
rememoratio nō est nisi post factum tempus: sicut enim sensus est præsentis, spes futuri, ita memoria est præteriti.
Vnde aīalia, quæ nō percipiunt tēpus, neq; memorātur, neq; sperant, passio enim, quæ fit, nō infit, sicut dicit Phi-
losophus: cū enim prius addiscāt aut patiātur, nō memorant: oportet.n. ante factā esse passionē, & ab illa auersum
esse, & post hoc accidit memoratio: ꝑpter quod nō fit de facili à semel pati, sed à frequenter. Efficit ergo frequētia
passionis rememoratiuam ꝑpter habitualiter inesse primo sentienti, isto modo motus moueri, & sic formari &
figurari, vt prius. Recte ergo inquit Philosophus in tractatu de reminiscentia, ꝙ memoria est habitus phantas-
matis: quod qdem dicit, nō quia memoriæ sit suscipere vel seruare, sed reuocare: quod qdem Philosophus innuit
in libro de reminiscentia, cū dicit, Semper enim, cū ſm memorari agat, †sicut in aīa, dicit, ꝙ hoc prius audiuit, aut

sensit,

A sensit, aut intellexit: quod qdem nihil aliud est, q̃ reuocatio ante factæ passionis. Sed, quia nõ erat possibilis reuocatio, nisi prius fieret habitus de phantasmate, ideo dixit, ꝙ virtus rememoratiua est habitus de illo: est enim habitus, quo quis agit, qñ voluerit: nõ fit aũt habitus de illo nisi apud id, quod recipit ipsum: &, quia reuocatio non est nisi apud habentẽ habitũ, fit ex hoc, ꝙ memoria & phantasia sunt virtutes vnius subiecti. Adhuc aũt & recte inqt, ꝙ cogitationes memoriã saluant. Cum. n. operatio cogitationis sit ferri sup imaginationẽ, accidet, cũ frequenter fecerit id, impressionẽ eius magis habitualiter inhærere, adeo vt præsto sit reuocatio post auersionẽ. Sed, qm̃ reuocatio formæ oblitę sæpe est difficilis aut, ꝓpter malitiam instrumẽti, in quo describit: aut ꝓpter paucitatem motus aię super formã: aut quia forma multæ est spiritualitatis, erit hæc alia virtus aĩæ naturalis nõ differens subiecto à prædicta, cuius actio est venatio quædam rememorationis, & dicit reminiscitiua, & eius actio reminiscẽtia apud Philosophum: & hæc est solius hoĩs, & nullius alterius. Reliqua. n. animalia, si memorãt, memorant tñ, si autem nõ memorant, memorare nõ desiderant, neq; cogitant de hoc, hic enim appetitus & hęc inquisitio est solius hoĩs. Accidit aũt reminiscentia per moueri aliqbus motibus inducẽtibus vsq; in eum, q̃ est à re quæsita: hoc aũt fit, qm̃ actus est hic post hunc nõ sicut ex necessitate (per quod differt ab addiscere) sed sicut ex quadam cõsuetudine. Mouetur aũt ad illum aliqñ per eum, qui fit à simili, aut ꝓpinquo: aliqñ per eũ, qui fit à cõtrario: à simili qdem, vt à lacte in album, ab hoc aũt in aerẽ, à quo in glaciẽ, à quo meminit hyemis, hanc horã quærens. Talis ergo venatio

B formarũ est reminiscentia, existẽs qdem vt syllogismus qdam, sicut dicit Philosophus. Sunt aũt oẽs hæ virtutes organicæ, quia ipsarum operationes sunt circa phantasmata, quæ sine dubio in organis describunt, ꝓpter dependentiam eorũ cum materia. Sed, quod sit organũ harum virtutum dubiũ est. Sicut enim ex supradictis patet, Gal. ponit cerebrum esse, ꝓpter id, quod diximus: Aristo. aũt vult organum istarum virtutũ esse cor: dicens enim cerebrum factũ esse, vt adequet cordis calorẽ, subiunxit, ꝙ, si amplius debito calefiat vel infrigidetur ipsum cerebrũ, nõ faciet ꝓprium opus, quod est adequare cordis calorẽ, sed (sicut dicit) aut non infrigidabit, aut coagulabit, vnde aut dementias faciet, aut mortes: quod enim in corde calidũ (sicut dicit) velociter simul passiuum est patiente eo, q̃ circa cerebrum, sanguine. Ergo videt velle, ꝙ demẽtia fiat ꝓpter pati cor, sicut organũ mentis, pati aũt propter nõ ęquari à cerebro. Sed, si ita esset, tunc oporteret oẽm cordis distẽperantiam esse causam dementiæ: cuius cõtrarium videmus in multis febribus, in quibus calidũ cordis actuatum valde vsq; in mortem dementiam nõ efficit; quod ob aliud non fit, nisi quia cerebrum nõ est passum. Ergo nõ est dicendũ cor esse illarum organum, sed cerebrum, quod manifestat dementiarũ sanatio per medicinas illi appositas, & nõ cordi: quod qdem distinctum est per tres ventriculos, sicut & tres sunt in genere virtutes, quorũ primus attribuit sensui cõmuni & phantasiæ: secũdus vero cogitatiuæ, vel cõpositiuæ, vel existimatiuæ in brutis: tertius vero rememoratiuæ: cuius signũ est, has operationes lædi per læsionem harũ partium cerebri, sicut manifestat sanatio & restitutio harũ operationũ per appositionẽ medicaminũ in his locis. Quare poterit p has cognosci aliquid de cõplexiõe suorũ organorũ. Fortassis

C aũt, cum prædictæ virtutes sint primi sensitiui (vt ostensum est) videtur, ꝙ operationes earũ possint per idem organum exerceri: cuius. n. est recipere formas sensibiles, illius est detinere in se ipso, & considerare absentibus sensibilibus extrinsecis, quæ eas ĩprimunt. Est ẽt componere illius, & diuidere eas adinuicem & abinuicem, & cõferre ad intentiões: eiusdẽ quoq; reuocare oblitas ꝓpter factum fuisse habitũ de illis apud cõsiderantẽ eas, & cõponentem, & diuidentem: cuius præcipuum videt signũ, ꝙ velociter discentes ĩmemores sunt: & bene memores male discentes fm̃ Philosophum fm̃ plurimum: ꝓpterea discentes qdem oportet esse humidos, illos siccos, quod quidem non oporteret sic accidere, si organũ sensus cõmunis, & phantasię, & memorię esset diuersum. Propter quod, sicut tactus plures existens sensus ꝓpter esse plurium contrarietatũ, vno & eodem organo ꝑcipere põt suas diuersas operationes, diuersę quoq; operationes nutritiuæ vno & eodem cõplentur organo, ita & sensitiui primi videntur cõpleri. Quare, siue illud sit cor, siue cerebrũ (quod magis puto ꝓpter subtiliores & clariores spũs habere ipsum, q̃ cor) erit ĩmediatum ipsarũ organum spiritus vnus & continuus, & mẽbrum, in quo spiritus redditur eis aptus.

Si tñ inter eas est aliqua instrumẽti diuersitas, tũc videtur, ꝙ apprehensio & inspectio sit in spũ anterioris partis cerebri, sicut in ꝓprio organo sensus cõmunis & phantasiæ: cõpositio aũt, & diuisio, & collectio, quæ cogitatio dicitur, fit in spũ mediæ partis cerebri: in eo vero, qui est in posteriori, fit reuocatio oblitĩ, & rememoratio (quod memoratio dicitur) sicut in loco, vbi maior est quies spũs. Sed, qm̃ Gal. hic non docet per has virtutes cognoscere super cõplexione determinatarũ partium cerebri, sed super cõplexione totius in cõmuni, manifeste videt innuere

D totũ spiritũ cerebri esse illarum ꝓprium organũ, & nõ partem partis. REDEAmus aũt post horum pręmissionem ad textus expositionem, in quo dixit, FACILIS ERGO &c. i. facilis intellectus esse est signum substantiæ subtilis cerebri, maxime tñ medij ventriculi, cui attribuit hæc operatio: & volebat per intellectum non operationem virtutis rõnalis, quæ est sine organo, ex qua nihil est discernere de cerebri cõplexione fm̃ se, sed operationem virtutis, quã diximus cõponere, & diuidere, & conferre: hanc enim qdam intellectũ vocauerunt. Potest aũt fortassis per intellectum intelligere operationem virtutis rõnalis, quæ dicitur apta vel inepta, facilis vel difficilis per aptitudinem vel ineptitudinẽ phantasticæ, distincte & clare ostendẽtis sibi formas, à quibus abstrahit suum obiectum, s. vniuersale, quare erit isto modo per illius virtutis operationẽ deuenire in cognitionẽ cõplexionis cerebri per accidẽs. Est aũt facilitas operationis apud cogitatiuam, aptitudo cõponendi & diuidẽdi phantasmata, & cõferendi ea ad intentiones sine multo scrutinio. Apud aũt aĩæ rationalis particulam facilitas intellectus solertia dicit: hęc aũt est facilis quædã cõiecturatio medij in nõ perspecto tẽpore, sicut siquis vidẽs, ꝙ Luna semper habet splendorem cõuersa ad Solẽ, statim intellexit hoc contingere per illustrari ab illo: aut cognoscens de aliquibus, ꝙ sunt amici, statim perpendit, ꝙ sunt eiusdẽ inimici, videns. n. oẽs causas medias, cognouit & vltimas. Hic aũt talis habitus, cum nõ fuerit acquisitus ab exercitio vel doctrina, sed fuerit connatus alicui, est signũ subtilis substantiæ cerebri. Et vult per substantiam subtilem, peruiam & claram, sicut dicit Hali, nam ex peruietate sequitur facilem esse

Marginal notes: de pti. c. 7 — post. tex. timo.

penetrationẽ

penetrationem virtutis & spūs porrigentis formas: ex claritate autem distinctiuam formarum apparitionem, ex qbus consequit facilem discretionem perceptorum. Est aūt subtile effectus humidi, magis, q̃ sicci, sicut dicit Arist. in 2 de gener. humidū. n. repletiuum est per nō eē bene terminabile termino proprio: tale aūt (sicut dicit) subtiliū est partium: quare subtile humidum est. E Deinde dixit, TARDITAS VERO & c. i. sed tarditas intellectus est signum substantiæ pinguioris, i. grossæ & turbidæ, quare & siccæ & propter causas contrarias, sicut per se patet.

Sciendum est aūt, ꝙ cerebrum (sicut dicit Hal.) est medulla capitis, cui sunt in genere tres vētres, quorū anterior in duos diuiditur. Sunt aūt oēs spumosi propter copiose effundi spiritum in illos ex rete mirabili, ex arterijs cōtexto, ac si multa retia sibi inuicem cōnecterentur, inter quæ fit impletio ex substantia medullari. Non fuit aūt cōplicatio illa retium ex ipsis arterijs, nisi vt sanguis in eis, ꝓpinquus naturæ vaporis melius digerat, & plus subtilietur, & pspicuus fiat, vt ex eo repleret & repararet in ventriculis cerebri spūs multus & subtilis & pspicuus, quo indigetur ad operationes cōprehensiuas & motiuas: & vt ēt plus aptetur ad subeundum strictos neruorū meatus; sicut Gal. dicit in libro de vtilitate pulsus. Non est aūt cerebrum dictū medulla nisi æquiuoce cū alijs, cum ipsum sit natura frigidum, medulla aūt calida: cū ipsum ēt non sit supfluum sanguinei alimenti distributi in ossa, nec ad ipsorum ossium nutrimētum, sicut reliquæ medullæ; ꝓpter quod negauit Arist. ipsum medullam esse. Deinde, cum dedit cognitionē cōplexionis cerebri per opationes cogitatiuæ vel distinctiuæ, quæ est operatio medij ventriculi, dat cognitionē eius p operationē sensus cōis, q̃ est operatio anterioris, & dicit, FACILITAS VERO & c. i. F sed facilitas discendi est signum substantiæ mollis, quare & humidæ, mollities enim est effectus humidi. Vult aūt per facilitatem discendi, bonitatem sensus cōis, phantasiæ, vel informatiuæ operationis: est. n. facile discere facile imprimi ab obiectis, seu facile informari: hęc aūt facilitas causatur à mollitie cerebri, maxime tñ anterioris partis, molle. n. facile impresibile. Deinde dixit, DIFFICVLTAS & c. i. sed difficultas discendi signum est duræ & siccæ propter causas cōtrarias. Deinde, cū dedit cognitionē cerebri per operationē sensus cōis, & phantasiæ, dat per operationes memoratiuæ, dicens, ET MEMORIA, i. bonitas memoriæ est signū substantiæ permanentis, habentis fixionem & firmitudinē: talis aūt est, quæ est sicca, nō adeo tñ, ꝙ omnē impresionē fugiat, & à nullo sigillatur, sed cū temperamēto. Obliuio vero est signū fluentis substantiæ: talis aūt est, quæ est multum humida, nullum tenēs idolum, quare nec faciens sibi habitū de illo: est. n. memoria (sicut ex prędictis patet) habitus phantasmatis. Pasio enim, quæ præcesit, à phantasmate facta, non fit habitus nisi per impresionē eius stabilem fieri, & non de facili deleri: hoc aūt accidit, ꝓpter organū eius esse magis siccū, q̃ humidū, magisq; fixum, q̃ fluidum, ꝓpter quod huic operationi sicciorē partem cerebri pro organo attribuunt, s. posteriorem: in tali enim licet difficulter imprimatur, post impresionem tñ non est facilis deletio. Tenax ergo seruatio facit habitū sic figurari, vt præsto sit reuocatio eius post auersionē. Et est hic attētione dignum, ꝙ, sicut obliuio est amisio formæ apud phantasiā, ita facilitas obliuionis est signum substantiæ fluētis organi phantasiæ: tenax aūt seruatio formæ est substantiæ pmanentis eiusdē organi phantasiæ signum. Et, qm̄ hoc facit bonitatem memoriæ per habitū facere de phantasmate, ideo G dicit, ꝙ bonitas memoriæ est signum substantiæ pmanentis, nō ꝙ memoriæ sit retinere, sed reuocare, quod qdem non accidit nisi per phantasiā tenaciter aliquādiu seruasse. Ergo idem erit organū phantasiæ & memoriæ, quia, cuius est obliuisci, illius est memorari. Si aūt obliuio nō est amisio formæ & auersio ab ea, sed est quædam impotentia reuocationis formæ amissæ (dicitur. n. quis oblitus, cum reuocare non pōt) tunc ēt talis impotētia non accidit, nisi propter nō esse factum habitum de phantasmate: quod qdem accidit ex fluenti substantia organi phantasiæ.

Dicit aūt Arist. ꝙ pueri & senes īmemorabiles sunt, ꝓpter fluere vtrosq;, hos qdē propter augmentū, illos vero propter decremētum. Adhuc aūt veloces in discēdo, & multū tardi, īmemores sunt, hi quidem ꝓpter esse humidiores opportuno, & nō immanere eis phantasma, sicut nec in aquis figuras: alij vero ꝓpter duriores esse opportuno, neq; tangi à phantasmate, neq; sigillari ab illo. Adhuc aūt reminiscibiliores sunt, qui velociter discentes, ꝓpter hos de facili moueri ab vno in aliud: memorabiliores aūt, qui tarde, propter fieri apud hos magis habitum de perceptis. Deinde, cū dedit signa cōplexionis cerebri sumpta ab operatione principali apprehensiua, dat signa sumpta ab operatione principali motiua, quæ est operatio appetitiuæ motū imperantis, & dicit, ET BENE MOBILE & c. i. esse bene mobile in opinione est signum calidæ substantiæ cerebri: figi vero & permanere in illa, est signum frigidi. Et vult per mobilitatem in opinione, velocitatem permutationis in consilijs & in voluntatibus, qualis est ī infantibus, quod alia translatio declarat, cū dicit, ET MVLTITUDO opinionum & permutationis in voluntatibus & c. Contingit aūt & hoc à caliditate organi phantasiæ, cum qua appetitus idē est subiecto, & ꝓpterea H idem organum: calidū. n. bene mobile & bene venabile ab omni appetibili, facile faciens persuasibile à quocūq; & maxime si iunctum fuerit humiditati, nō diu tñ retentiuum: frigidum vero ecōnuerso. Fortasis autem vult per opinionē, conceptionem de vero aut falso, sed de contingenti aliter se habere: & hoc fit per acceptionē mediatæ ꝓpositionis, & nō necessariæ: & per hoc differt à scientia. Opinans enim, ita hominem vult esse aīal, vt cōtingat aliter se habere: & silr vult hoīem non esse aīal ita, vt contingat aliter se habere. Est ergo opinio per rōnem nō necessariā, ꝓpter quod diuidit per veram & falsam. Talis aūt existimatio venatiua est supremæ veritatis: donec. n. intellectus nō cognoscit, quia nō contingit aliter se habere, nunq̃ quiescit: ꝓpter quod accidit moueri de opinione in opinionē, donec incidat scire, vbi quiescit. De facili ergo moueri per hunc modū venationis, i. esse bene persuasibilem, ad quodcūq; & per quodcūq; signum videatur illud inferre, signum est caliditatis cerebri, calidum. n. bene mobile. Cum enim hæc oīa fiant in phantasmatibus, si fuerit phantasia in organo calidiori, erit bene transmutabilis ab vno in alterum, & proinde intellectus: hæc aūt transmutatio fit per velocem cōpositionem & diuisionē formarū & intentionum, causatam quidē à cerebri & spūs caliditate. Difficile aūt sic moueri est signum frigidæ substantiæ cerebri & ꝓpter causas cōtrarias. Sed, qm̄ rectius videt exponi per mobilitatem in opinione, mobilitatem in appetitu, aliter. n. derelinqueret cognitionem cōplexionis cerebri ab operatiōe principali motiua, ideo

& de

A & de virtute ista, quæ est motus imperatrix, & vĩr qualiter fiat motus ab illa, pauca differendum, vt ex hoc appareat ita cerebrũ esse principiũ motus, sicut & sensus. Dico ergo, ꝙ in motu oportet cõsiderare, qd sit mouẽs, & id, quo mouet, & qd est illud, quod mouet. Est aũt mouẽs duplex, s. imobile, & quod mouet. Mouẽs imobile est appetibile extra, hoc aũt est actuale bonũ, quod est vel videt bonũ: mouẽs vero, qd mouet, est appetitus, hoc aũt nõ est sine phantasia, idẽ subiecto cũ illa existẽs: phantasia aũt est iuncta rõni, vel nõ, q̃a appetibile aut est imaginatũ tm̃, aut ẽt intellectũ. Id aũt, quo mouet, est organũ. Hoc aũt, quod mouet, est aĩal, siue pars eius: est aũt pars appetitus siue species, ira, & concupiscẽtia. Et est ira appetitus repellendi, cõcupiscẽtia vero amplectendi: volũtas quoq; appetitus est cũ ratione, s. rõni subiectus. Quod ergo mouet, est iunctura, & per hanc totũ aĩal: mẽbrum aũt, quo appetitus mouet iuncturam, est chorda: chordam aũt mouet per musculum, hunc aũt per neruum, sed hunc p spiritum, & hoc ideo, quia opera motus sunt pulsio & tractio. Quare oportet ĩmediatum organũ motus augeri & breuiari posse, & talis est spiritus natura, etenim sine violẽtia corripit & augetur, & trahit & expellit, sicut in libro de motu aĩalium dicit Philosophus. Dubitabit aũt aliquis, quia, cũ appetitus sit cum phantasia idem subiecto, huiusmodi aũt organum sit determinata pars cerebri, nõ videt, ꝙ appetitus in cerebro habẽs organum posit mouere oẽs corporis iuncturas, non pueniens ad illas. Nisi esset, ꝙ spũs influens à cerebro per neruos motiuos cũ ipsis neruis & chordis exequit motũ per particulares virtutes motiuas, quæ in eo sunt correspondentes appetitui, sicut oĩs sensus correspondet sensui cõmuni: quo fit, vt ex crassis & fortibus neruis fortes sint motus, ex tenuibus autẽ
B & debilibus debiles. Non solũ aũt hęc est cã fortis & velocis motus, sed multitudo spũs, & eius caliditas, signũ cuius est, ꝙ retentio spirationis facit fortitudinem propter prohiberi exitum spiritus, & eius infrigidationem.

Ant. Adhuc vero mihi videntur duo deesse genera cognitionum, quæ à principio suscepi dicere, vnum quidem naturalium actionum: alterum vero extrinsecus accidentiũ. Erit autẽ de vtrisq; cõmunis ratio. Nam, si eucraton cerebrum existit secundum quatuor qualitates, omnia hæc, quæ dicta sunt, habebit cum modo: & superfluitatum quæcũq; per palatum, aut nares, aut oculos, aut aures expurgantur, & has habebit moderate: & minime lædetur ad omnia, quæcunq; extrinsecus calefaciunt, infrigidant, siccant, & humectant. Talibus, infantibus quidem existentibus capilli subrufi: pueris vero subrubei: perfectis vero fiunt rubei, medij quodam modo existentes crisporum & simplicium, neq; calui fiunt facile.

Leo. Adhuc autem duo iudiciorum genera mihi videor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturũ pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales: alterum vero ad ea, quæ extrinsecus occursant. Erit autem in vtrisq; sermo cõmunis. Si quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarũ qualitatum temperaturam, omnia, quæ diximus, habebit moderata: & excrementa, quæ vel per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoq; modice se habebunt: atq; ab ijs, quæ extrinsecus occur-
C sant, minime lædetur, quę scilicet vel calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectant, vel exiccant. Talibus igitur capilli capitis, cum adhuc sunt infantes, subrufi: cũ vero pueri, subflaui: cum iam adoluerint, flaui fiunt, medijq; sunt inter eos, qui omnino sunt crispi & simplices: non tamen facile caluitium patiuntur.

Cõ. 18. Cum dedit cognitionem cõplexionis cerebri ex quatuor generibus signorũ superius nominatis, s. totius capitis dispositione, & virtute & vitio sensibiliũ operationum, & virtute & vitio motiuarũ, & virtute & vitio principalium, quia remanserãt ei adhuc duo alia genera signorum ex numeratis, ex quibus cognoscibilẽ dixit esse cerebri cõplexionem, incipit nunc ostẽdere cognitionem illius p illa duo, & dicit, ADHVC &c. i. sed adhuc mihi vident deesse duo gña signorum ex illis sex generibus, q̃bus supra dixi cõplexionẽ cerebri cognosci, quorũ quinq; dixit esse innata, sextum aũt extrinsecus accidere: quorũ duorum vnum est virtus & vitiũ naturalium operationũ: scd̃m vero est alteratio ab his, quæ sibi accidunt extrinsecus: de quibus vtrisq; (vt dicit) cõmunis erit rõ, idest declaratio: & cõiunxit ẽt determinationem de ipsis, ppter ambo ĩmediate significare sup cerebri cõplexionem, & nõ per mediam cõplexionẽ, sicut prędicta: adhuc autẽ ppter scd̃m à primo dependere, & s̃m illius exigentiam accidere, sicut
H patebit. Deinde, pcedens ad declarandũ cõplexionem cerebri per illa, primo præmittit quoddã signũ sumptũ ab oĩbus his, quæ dicta sunt super cõplexionem cerebri tẽperatam, quod q̃dem signum per mediã cõpositionem significat super cõplexionẽ, & dicit, NAM, SI EVCRATON &c. i. nam, si cerebrũ sit bene tẽperatũ ex quatuor
D qualitatibus primis, tunc habebit oĩa, quæ dicta sunt, s̃m æqualitatẽ: & volebat per modum, æqualitatẽ. Sunt aũt ea, quæ dicta sunt, & dispositio capitis, & opatio sensitiua & motiua, & ea, quę dicitur opatio principalis. Aequalitas. n. dispositionis capitis in magnitudine & figura, & operationis sensibilis & motiuæ, & principalis (sicut ex prędictis patere potest) causat principalr̃ ab æqualitate cõpositionis: hæc aũt ẽt à tẽperantia cõplexionis cerebri: ergo talis tẽperantia in illis dignoscet. Cum aũt dicit cerebrum temperatum, intelligendum est tẽperamẽto à iustitia, s. ꝙ caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas sunt in ipso nõ pariter, sed s̃m mensuram pportionis ipsorum ad opus cerebri, ad quod ĩpariter ordinant. Non puenit aũt à suo tẽperamento à iustitia ad tẽperamentum à iustitia, quod est carnis vel cutis, quod vicinum est æqualitati certe, sed dicitur cerebrũ temperatum, quia sortitum est cõplexionem non parum declinantem ad frigiditatẽ & humiditatẽ: huius enim cõplexionis esse oportet, vt adęquet excessum caloris cordis (vt dicit Philosophus) & vt sit molle & lene (vt dicit Gal.) & ex hoc impressibile propter habere virtutes apprehensiuas, quæ ab altero passiuæ dicuntur, & vt ex exercitio spirituum ipso tempore cogitationum non accendatur, & superflue exiccetur, vt addimus nos.

SED DICET aliquis, ꝙ non posit habere oĩa, quæ dicta sunt, s̃m æqualitatem. Cum. n. operationes illarum virtutũ, quæ cerebro attribuuntur vel sicut principio, vel sicut organo, non indigeant eodẽ temperamento ad suã

perfectionẽ,

perfectionem, impoſſe est cerebrum per aliquod vnum tẽperamentum sortiri oẽs operationes illas fm equalitatem. Sensibilis.n.operatio magis perficitur ꝑ cõplexionem declinantẽ ad modicam frigiditatẽ & humiditatem, E vt ex supradictis patet: motiua aũt, declinãte ad modicã caliditatem & siccitatem: cuius signum est confortari eam aliqñ in phreniticis, vt teneri non possint. Adhuc aũt & velociter discentes ĩmemores sunt fm Philosophum ꝓpter informatiuã qdem indigere plus humiditate, memoratiuam vero siccitate: quare impoſſe videt cerebrũ consequi posse vtriusq; operationem fm æqualitatem. Nisi esset, ꝙ sine dubio non est poſſe aliquod corpus habere optimas operationes vniuersas ꝓpter causam, quæ nunc dicebat, & quæ dicta est supra capitulo de corpore semp sano, sed põt habere eas fm meliorem equalitatem, quæ possibilis est naturæ, cum sortitur temperamẽtum optimum, quãto amplius est poſſe reperiri: ideoq; & cerebrum sortitũ optimum sui tẽperamentum poterit habere oẽs operationes suas cũ modo, s. alteri cõpossibili. Hic tñ addendũ, ꝙ prędictæ operationes nõ cõplentur nec principiãtur ab eadem cerebri parte: ꝓpter quod nec est impoſſe cerebrum fm diuersas sui partes sortiri cõplexiones vtriq; cõuenientes, vt sit anterior pars humidior fm congruitatem ad sensum & imaginationem, posterior vero siccior fm congruentiam ad motum & memoriã. Deinde declinans magis ad dandum cognitionem cõplexionis cerebri per virtutem & vitium naturalium operationũ dixit, ET SVPERFLVITATVM &c.i. habebit superfluitates, quæ purgãtur per palatum, & aures, & nares, moderatas: dico aũt moderatas in quãtitate & qualitate. Et causa huius est, quia cerebrum, si sortitũ est optimũ tẽperamentum à natura, de necessitate erit habens virtutes naturales, quæ tẽperantia complexionis, vt instrõ vtuntur optimarum operationũ, quæ sunt attractiua, digestiua, F retentiua, & expulsiua, quas medicis cõsuetum est vocare virtutes ministrantes nutritiuę, augmentatiuę, & generatiuę, quas ẽt naturales, vocant medici. Mihi aũt non vident esse nisi de ipsa essentia nutritiuæ virtutis. Virtutis enim nutritiuę est has operationes efficere oẽs, fm oẽ mẽbrum, s. attrahere, digerere, retinere, & expellere, digestione dicta de omni gradata transmutatione nutrimenti, donec in substantiam conuertat nutriti. Sed, quia viderunt operationes earũ effici in stomacho & hepate ad vtilitatem cõmunem totius corporis, arbitrati sunt eas non esse de essentia nutritiuæ, cum ꝑ eas nondũ aliquid corporis nutriat, sed subseruientes illi. Sed non erat hoc opportunum, cum operationes nutritiuæ circa nutrimẽtum gradatas esse oporteat: ex quo indiguit organis quibusdã cõibus, quibus adiuuentur specialia. Sicut ergo nutritiuæ operationes dicunt apponere, vnire, & assimilare, ita & prędictas eius esse operationes cõcedere possunt: &, sicut, qñ apponit, potest dici positiua: qñ vnit, vnitiua: qñ assimilat, assimilatiua, ita, qñ digerit, digestiua: qñ attrahit, attractiua: qñ expellit, expulsiua: qñ retinet, retentiua: ab oĩbus.n. his operationibus diuersa sortit nomina, & est vna virtus quasi multę virtutes: quẽadmodum ẽt vegetatiuũ est triplex, s. nutritiuũ, augmentatiuum, & generatiuũ: & nutritiuum est multiplex, sicut patuit. Si vero nutritiuũ vellent dicere ab vltima sui operatione, quæ est assimilatio nutriẽtis cum nutrito, tunc restaret dicere, cuius partis aĩæ essent prædictæ operationes, & esset difficile fingere, cuius alterius. Adhuc autẽ & oĩs præcedens digestio est quædam assimilatio semicõpleta: & attractio, quædam ꝓportionalis appositio: retentio vero, quædam ꝓportionalis vnio seu vnitio, &(vt est simpliciter dicere) operationes eius precedẽtes imitantur sequẽtes, vt poſſe. Si ergo G cerebrum perfecte digerit suum nutrimentũ, erunt superfluitates eius digestionis moderatæ, non excedẽtes mensuram, quæ est decens, sicut qñ digestio non cõpletur, vt in catarrhis & corizis accidit. Adhuc aũt & bene digeret fm qualitatem per habere quandã mediocritatẽ inter tenuitatem & spissitudinem, neq; participare colore vel odore præter naturam, quales sæpe videmus in catarrhis & corizis. Aut fortassis erunt moderatæ per cõparationẽ ad eas, quæ sunt frigidi & humidi cerebri, in quo fiunt excedentes in quãtitate, & diminutæ in spissitudine: & eas, quæ calidi & sicci, in quo fiunt diminutę in quantitate, & excedẽtes in spissitudine, sicut postea patebit. Propter habere aũt hoc mẽbrum nutritiuam debiliorẽ alijs ex diminutione caloris in illo: adhuc aũt & ꝓpter totum corpus in ipsum vaporare, fuit habẽs & ipsum plures superfluitates quocũq; alio membro: vnde & plures ei canales, vnde ipsas excernat, natura contribuit. Phlegmaticas.n. magis per palatum & nares, cholericas vero per aures expellit, melancholicum autem non habet aliquid, de quo sit curãdum propter nutrimẽtum eius esse subtile valde.

Ex opposito vero intelligẽdum, ꝙ, si cerebrum nõ fuerit eucraton, aut per diminutionẽ digestionis in eo abundabunt superfluitates ĩmoderatæ fm qualitatem & quantitatẽ: aut per superexcessum digestionis diminuentur & qualitate mutabũtur. Et est hic notabile, ꝙ velit virtutem & vitiũ oĩum naturalium operationum apparere in H superfluitatum moderãtia vel ĩmoderãtia, ꝓpter tres earum ordinari ad quartam, cuius est cõuersionẽ facere: moderantiam vero ipsarum significare conuersionem bonam, immoderantiam vero malam. Est autem hic attentione dignum, ꝙ, licet dixerit supra in initio huius capituli, ꝙ ex signis corporis ægri simpliciter, erunt reliquæ duæ latitudines manifestæ, non recusat tamen aliquando interponere signa corporis sani vt multum, quod etiã est simpl̃r sanum & optime eucraton secundum sensum (vt manifestum est) hic apponens signa cerebri temperati, vt nõ lateat, ꝙ ex his illa, sicut econuerso, coniecturare facile est. Aut fortassis signa, quæ ponit cerebri temperati, sunt tantum signa sani semper, sumpta penes cerebrum: quæ ideo intermiscet, vt signa corporum lapsorum ad ipsa collata facilius intelligantur. Deinde, cum docuit cognitionẽ complexionis cerebri per virtutẽ & vitium naturaliũ operationũ, docet illã per alterationẽ ab his, quæ sibi accidũt extrinsecus, & dicit, ET MINIME &c.i. &, si cerebrum fuerit eucraton, minime aliorum lædetur ab his, quæ extrinsecus calefaciunt, & infrigidant, & humectant, & exiccant: & causa huius est, quia tẽperamentum in medio extremorum existens non est facile deducibile in aliquod illorum, ꝓpter distare ab eis, nisi à forti impressione: calidũ autem facilius à calefacientibus calefit, & frigidum ab infrigidãtibus infrigidatur, & sic de alijs. Manifestum est ergo, ꝙ penes eucrasiam & discrasiam ipsius, fm quam principaliter inest ei bonitas & malitia naturalium operationũ, accidit ei parum vel multũ lædi ab alterantibus extrinsecus. Propter quod de his signis determinationem cõiunxit, vt videt. Adhuc aũt coniunxit prædictis signum sumptum à capillis, recõpensans per hoc, superius omissum de totius capitis dispositione, quã

dixerat

A dixerat accipi i magnitudine,& figura,& capillis,& dixit, TALIBVS &c.i.talibus eucraton cerebrũ habẽtibus, dum quidem sunt infantes,capilli sunt subrufi:qñ autem pueri fiunt,subrubei:quando vero perfecti,s.post finem augmenti,s.quæ dicitur ætas status,tunc capilli fiunt rubei. Et diuisit totum tempus adolendi in infantiam,& pueritiam,volens per infantiam tempus vicinum magis ad natiuitatis principium,q̃ ad finem augmenti:per pueritiã vero vicinum ad finem augmenti magis,q̃ ad natiuitatis principium.

SED HIC VIDENDVM est de causa & modo gñationis capillorũ,& vlr omnium pilorum:adhuc autem & de causa dictorum colorum in capillis in prædictis ętatibus. Dico ergo,ꝙ pili gñantur in poris cutis ex vapore, qui à corpore resoluitur. Sicut naq; dicit Gal.in 2 de cõplexionibus,pili pendent à cute,& procedunt ab ea,sicut herba à terra,in hoc solo differentes,ꝙ non nutriunt,sicut herbæ. Sicut ergo in terra extremæ siccitatis,qualis est arenosa,& in fine æstatis nõ oriuntur herbæ nec crescunt,sed,quæ fuerint,exarescunt,sic nec in cute corticali,vel testa,qualis est cancrorũ,& testudinis,& serpentũ, & squamosorum piscium,nascitur pilus. Et sicut in terra super fluæ humiditatis,qualis est paludosa,& in medio hyemis non oriuntur herbæ nec crescunt fm plurimũ,sic nec in cute vltimæ humiditatis oriuntur pili, vt vi in piscibus non squamosis,& in cute humidioris ex hoibus. Quando ergo incipit superfluum humiditatis terræ cõsumi,tunc oriunt & crescunt in ea herbæ,tanto amplius augmentum suscipientes,quãto amplius siccitas terræ augetur:quare fit earũ augmentũ equale in medio veris:in principio aũt

B æstatis suscipiunt augmentũ velociter,donec in breui cõsequantur finẽ,qui ex augmento possibilis est. Ex hac igitur similitudine ostẽdit Gal.ꝙ oportet cutim,ex qua pili,pcedunt,esse tẽperatæ siccitatis,nõ penitus priuatã rore, sicut terra in fine veris & in initio æstatis. Nam cutis humida nimis, mollis sicut caseus humidus,nõ habet poros stantes,p quos transeat vapor,q à corpore resoluit,sed,cum separant partes,apud transitũ eius reconiungunt iterũ ,ppter mollitiem,donec vniunt ex quo fit abscisio continuationis vaporis. Adhuc aũt nec in tali põt vapor conse qui ex siccitate tm,ꝙ durescat in pilum. Cutis aũt dura ad similitudinem casei diu coagulati,perforat ex caliditate rei penetrantis in eã,&,cũ separatę fuerint partes,remanẽt sic,vt nõ coniungant ,ppter duritiẽ. Si ergo transiens p hos poros fuerit vapor subtilis,nulla ei erit mora in poro,vt cõdensari possit in pilũ,sed erit ei transitus velociter à poris cutis:Si aũt fuerit humidus,multoties ,phibetur pertransire ,ppter strictũrã pori,vt cogatur redire ad interiorã ipsam ,ppellentia:Si aũt fuerit vapor fumosus,& grossus terrestris,nõ erit ei possibilitas de facili penetrãdi per exitus strictos,donec eleuet ex profundo corporis vapor alius illi cõsilis,qui pcutiat primũ illic,& ,ppellat ipsum ad exteriora:& post alius,q percutiat hunc:& iterũ alius,donec fiat cõplicatio ipsorum in poro,vt ,pueniat ab eis corpus vnũ coniunctum,oppilans totũ porum : & hoc ipsum est radix pili,,pportionata radici herbæ. Cum ergo surrexerint vapores illi de genere prædictorũ, percutiẽtes ipsum illuc,& non inueniẽtes exitum,,pellunt ipsum ad exteriora, cogentes ,pdire ex cute,iam quodãmodo ex mora siccatũ & factum velut quædam corrigia,& ,pportionatum herbæ.

C Manifestum est ergo,quõ,& ex quo fiat pilorum gñatio:sed efficiens est caliditas,quæ corporis humiditatem resoluit in fumũ,& siccitas cutis,qualis dicta est,adiuuans ad cõdensandum ipsum. Multiplicant aũt pili in capite ex multis superfluitatibus fumosis tam à capite,q̃ à toto corpore venientibus ad ipsum, ,ppter caliditatẽ mouere vaporẽ in sursum magis,q̃ ad dextram & sinistrã : ex quo contingit caput fieri sicut caminũ oĩum vaporum corporis: Adhuc aũt ,ppter mẽbrum,in quo fit ipsorum ,pductio,esse siccum valde,s.craneũ,cuius cutis,quę ipsum circũdat,ersuperfluit in siccitate & duritie cuti,quæ est fm reliquum corpus. Post hoc aũt dicamus de causis prædictorũ colorũ. Dico ergo,ꝙ in plerisq; aĩalibus(sicut dicit Philosophus quinto de generatione aĩalium)color pilorũ est fm colorem cutis:ab alba enim fiũt albi,à nigra vero nigri,& à rufa rufi. In hoibus aũt (sicut dicit)nullã causa cõloris pilorũ est cutis,sæpe.n.valde albi fm cutem,nigros habẽt pilos. Causam aũt huius esse dicit,ꝙ eius cutis nihil põt super pmutatione pilorum ,ppter subtilitatem & imbecillitatẽ sui,tñ ipsa pmutat frequenter in colore à Sole & ventis,& tñ pili non pmutantur.In crassitie aũt & subtilitate imitant sine dubio naturam cutis(vt dicit)crassi naq; ex crassa,& subtiles ex subtili pelle fiunt,,pterea ꝙ pili,qui in capite hoibus,crassissimi sunt,,ppter cutim ibi esse crassissimã eorũ,quæ in corpore sunt. Adhuc aũt & senibus crassiores propter cutim in eis crassiorẽ fieri. Si ergo cutis fuerit rarior & crassior,erit pilus crassus ex largitate pororũ & terrestritate cutis:si vero subtilior & strictior,erit pilus subtilis ex causis contrarijs. Adhuc aũt &

H cum causa huius est(sicut dicit)humidi euaporantis natura,crassi.s.vel subtilis. Comitatur ergo color capillorũ dispositionem materiei,& ef-

D ficiẽtis virtutem. Qñ.n.caliditas cerebri & totius corporis fuerit fortis,vt adurat illũ vaporem,& fiat fumosus,tũc capillus ab ea generatus erit niger:&,cum caliditas fuerit debilis,vt sit adustio vaporis ab ea minor, tunc capillus erit attinens albedini. Habentes ergo cerebrũ temperatũ , cũ fuerint infantes,habent capillos subrufos:& cã huius est,quia,cum color subrufus, qui aliàs dicitur flauus,sit cõmistus ex albo & nigro , nõ poterit comitari nisi vapore minime adustiõis,qualis fit ex calore modicę acuitatis:talis aũt est maxime,q infantis,,ppter cerebri ipsius tẽperiem,& ,ppter obtundi sub humido ex natiuitate adhuc vicina possesso. Cum aũt fuerint pubeřes,habent capillos subrubeos:& causa huius est,quia color subrubeus comitatur vaporem paulo maioris adustionis , qualis fit à calore maioris acuitatis , q̃ fit in infante:talis aũt est in pubere ,ppter ipsum ab humido iam minus suffocari. Cum aũt fuerit in ætate perfectionis , quæ dicit ætas status,tunc habet capillos rubeos:& causa huius est,quia hic color comitatur vapore multæ adustionis,& vno solo gradu potentẽ plus aduri,s.vt nigrescat:talis autem fit à calore exacuto,qualis nequaq̃ est in eucratis cerebris. Non põt igitur in talibus fieri color capillorum albus,aut niger,qui sunt extremi colores comitantes cerebri frigidã cõplexionem,& calidam,cum sint habentes cerebrum tẽperatum,licet fiant in eis colores medij,permutabiles & ipsi fm aliquam permutationem cõplexionis ab ætatis variatione , vt sit ab initio augmenti color capillorum vicinior albo , in fine aũt vicinior nigro. Deinde dixit, MEDII QVODAMMODO & c.i.& sunt habentes capillos medios inter crispos & rectos:& volebat per simplices rectos,recta.n.linea simplex est,curua aũt non simplex. Sunt aũt in talibus ideo sic medij,,ppter euaporatione

in eis

in eis mediam esse inter humidam & siccam. Si.n. euaporatio fuerit fumosa, calida existens & sicca, aliquid terrestritatis admistum habẽs, facit pilum crispum (sicut dicit Philosophus) eo ꝙ flectitur ꝓpter ferri duobus motibus, terrestre quidẽ deorsum, calidum aũt sursum. Bene aũt flexibilis est tota euaporatio, ꝓpter debilitatẽ: adhuc aũt & ꝓpter prohiberi sic in rectũ ꝓcedere à cutis duritie, & hinc accidit crispitudo. Addidit aũt sicut cõcausam crispitudinis, desiccationẽ factam à continente, dicens, ꝙ crispitudo est cõtractio quædam pili ꝓpter indigentiã humidi à circũdante caliditate: flectitur.n. rectum, si euaporauit, & contrahitur, quẽadmodum (sicut dicit) in igne vstus pilus. Signum aũt & huius esse dicit & crispos pilos duriores esse, & in calidis & siccis regionibus abundare. Sed Gal. in lib. de cõplexionibus addit pro causa crispitudinis, torturam pori, vnde ꝓcedit pilus: hanc aũt torturã pori efficit (sicut dicit) euaporatio ipsa, aut quia nõ procedit ſm rectitudinem, sed flectit̃ propter debilitatem, & accidit formã pori ſm flexionem eius fieri: aut quia, si fuerit fortis, accidit cutem duriorẽ esse, & inde ꝓhibetur, ne in rectum ferat̃: quare reflectit̃, & dirumpit sibi viã oblique, & accidit pilũ fieri ſm figurã, qua radix eius figurata est.

Sed tortuositas pori in veritate nõ est ponẽda causa crispitudinis, cũ pori tortura simul causet̃ cum crispitudine pili: illud enim, quod est prima causa crispitudinis pili, est causa tortuositatis pori: potest tñ & postea poni sicut cã conseruans crispitudinem. Si aũt euaporatio fuerit multam habens humiditatẽ, nihil terrestritatis per viã adustionis admistum habens, facit pilos rectos, ꝓpter ferri vno motu tñ: adhuc aũt propter non esse contrahibilẽ humiditatis indigentia. Deinde dixit, NEQVE CALVI & c.i. & tales de facili nõ fiunt calui. Alia translatio habet, ET FORtassis nõ aduenit eis caluitium. & causa huius in promptu erit scrutantibus, vnde caluitiũ causetur.

Dico ergo (sicut dicit Philosophus in 5 de gener. aĩalium) ꝙ caluitium est cõis quædam passio aĩalium & plantarum. Maxime aũt inter aĩalia hoĩes caluescunt, & aues ẽt quædam latitantes, abijciunt plumas: similiter quædam plantæ semp̃ sunt foliatæ, plurimæ aũt folia proijciunt: accidit aũt hæc passio (sicut dicitur) ꝓpter defectum humiditatis calidæ, talis aũt est, quæ pinguis: propter quod pingues plantę semper sunt foliatæ, vt oliuæ. Signum autem huius est nõ accidere hanc passionẽ ante luxuriã, sed post tñ, propter calidi humidi in coitu amissionem: cuius ẽt signum est mulieres nõ caluescere, sicut neq; pueros & eunuchos, ambo.n. sunt agona, i. expertia spermaticæ emissionis. Fit aũt hæc passio plantis maxime in hyeme ꝓpter defectum calidi attrahentis humidũ, hoĩes vero suis ætatibus agunt hyemẽ & æstatem, vt dicit. Vnde & ꝓpter hoc maxime accidit in ætate, quæ assimilatur hyemi, toto qdem anno diuiso in tempus calidum & frigidum, & silr̃ tota ætate in calidã & frigidam. Propter quod & circa cerebrum ait illud accidere ꝓpter defectum caloris in eo: magis aũt in anteriori parte capitis propter magis ibi cerebrum esse, vt dicit. Gal. aũt in li. de cõplex. dicit caluitium accidere ꝓpter cutim fieri superflue aridã & siccã. Ait enim, ꝙ, cuius cutis ab initio natiuitatis fuerit decliuior siccitati & duritiei, cũ peruenerit ad senectutẽ, in qua mẽbra oĩa infrigidantur & siccant̃ & ethicant̃, postea fiet cutis testea, in qua nõ est possibile, vt nascatur pilus, sicut ex præmissis patet. Signum aũt huius esse dicit, ꝙ interiora manuũ & inferiora pedum pilis sunt priuata propter siccitatem & spissitudinẽ cutis, quæ in interioribus eorũ est. Adhuc ẽt & caluitium accidit in parte caluarię tñ, quæ est siccior oĩbus partibus capitis, & hoc ideo (sicut dicit) quia cutis illic est annexa ossi. Quare accidet apud ipsum mulieres & eunuchos & pueros nõ caluos fieri ex corporis totius & cutis ipsius humiditate copiosa, non de facili siccabili ꝓpter senectutem. Videtur ergo, ꝙ horum duorũ sentẽtiæ simul coniunctæ sufficientem exhibeãt causam caluitij. Manifestum est ergo ex his, ꝙ tales ꝓpter cerebri temperiem nec sunt de facili cõsequentes immoderatam cutis siccitatem, nec de facili pinguis humidi defectum habentes, quare non de facili caluitium incurrentes: sunt enim minus incurrentes calidis & siccis, magis autem frigidis & humidis. Sunt etiam habentes mediocritatem facilitatis incurrendi canos, sicut infra patebit, cum canorum causam indagabimus in his locis, vbi p cos super frigidam cerebri complexionem significare docebit.

Audire vero oportet, quæ dictæ sunt cognitiones, & quæ dicendæ sunt, vt in bene temperatis habitationibus: quæcunq; vero secundum capillos, non in regionibus tantum, sed & in humorum temperantia, proportionem habente temperantiæ eorum, quę secundum cerebrum.

Quæ vero dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet vt in bonam habẽtibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinent non ad locorum tantum, sed ad humorum quoq; temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt referenda.

Cum dedit simul & in cõi cognitionẽ temperantiæ & distẽperantiæ cerebri per sex genera ꝓpositorũ signorũ, dat canonẽ coarctantem prædicta signa, ne accidat decipi circa illa, & dicit, AVDIRE VERO & c.i. sed oportet intelligere signa, tàm quæ dicta sunt, q̃ quæ dicenda sunt super cognitione cõplexionis cerebri, verificari tñ in bene tẽperatis regionibus. Et volebat per signa, quæ dicta sunt, non solũ illa, quæ sumpta sunt à capillis super eucrasiam cerebri, sed (sicut videtur) quæcũq; ẽt sumpta sunt ab operibus virtutũ eius: qđ manifestũ est ex hoc, ꝙ aduersatiue postea subiunxit; QVAEcũq; vero ſm capillos & c. Per dicenda aũt signa vult, quæcũq; est propositurus super cognitione discrasiæ cerebri. Nam, quãuis maxime sequantur naturam regionis, quæ sumpta vel sumenda sunt à capillis & cute, ex eo ꝙ continens aer plurimũ potest super immutatione eorum, quæ in exteriori corporis sunt, s. cutis & capillorũ, nihilominus tñ vult per cognitiones dictas & dicendas, sumpta ẽt ab operationibus prædictarum virtutum. Videmus.n. & ſm distẽperatas regiones, ẽt quãtũcũq; temperatum cerebrum peiores omnes operationes habere, vt sit fere dicere hoĩes temperati cerebri in regionibus valde frigidis stultos per cõparationẽ ad sibi similes in regionibus temperatis, & ſm mores naturales etiam intemperatiores esse.

DICEMVS tamen, ꝙ (sicut dicit Hali) aer continens regionis valde parum potest super ĩmutationem intrinsecorum mẽbrorum à naturis suis, nisi vehemẽter excedat in aliqua qualitatum, reliqua diæta cõueniente seruata.

Propter

A Propter quod in omni fere regione signa sumpta ab operationibus prædictarum virtutum verificantur, regione distẽperata nihil aut parum valde operatiões tẽperati cerebri alienare potente, aut calida frigidi, aut frigida calidi. Quòd si ẽm aliquid alienauerit eas, hoc erit ex via accidẽtis, s. superflua quadam constrictione caloris intrinsecus, vt in regionibus frigidis, aut expiratione & ẽminentia eius superflua, vt in calidis. Facta aũt imutatione caloris ẽt operationes, quæ calore perficiuntur, accidit imutari, in frigidis quidem impetuosiores factas, in calidis autem quietiores. Quòd si regio faceret illud p se, tunc frigida ĩmutaret potius ad quietem, calida vero magis ad impetũ. Recte ergo dicit, q̃ signa dicta & dicenda sumpta à capillis & reliquis super cerebro tẽperato & distẽperato audiẽda sunt in regiõibus tẽperatis: simile cuius ẽt admonuit infra cap. de signis cõplexionis totius, sumptis à musculis.

5. Sicut enim dicit ipse Gal. in lib. de cõplexio. capilli Aegyptiorum, Arabum, & Indorũ, & omnium calidas & siccas regiones inhabitantium fere indifferenter sunt nigri, tardi augmenti, duri, crassi, crispi, asperi, velociter scissibiles: Inhabitãtium vero regiones oppositas, s. frigidas & humidas, vt Turcorum, Scytarum, Sclauorũ, & Germanorum, indifferenter fere omnium capilli sunt flaui, velocis augmenti, subtiles, recti, & molles: Inhabitantiũ vero regiones medias inter prædictas sunt medij inter prædicta extrema. Habentes ergo cerebrum eucraton, non habebunt in extremis regionibus capillos, quales dictum est habere eos: nec habẽtes cerebrum frigidum habebunt in regione Indorum capillos sibi proprios, vel quales Sclaui habent: nec habentes cerebrum calidum habebunt in

B regione Sclauorum capillos sibi proprios, vel quales habent Indi, intermiscente se complexioni cerebri complexione regionis ad causandum capillos. Cum fuerit ergo regio frigida, effectum frigidæ complexionis augebit; calidæ autem diminuet: calida autem regio econtrario: Cum vero fuerit æqualis, consonabit eius effectus effectui complexionis cerebri temperati, effectum autem distemperatæ complexionis non poterit refrangere refractione; de qua curetur. Quare maxime verificantur signa dicta & dicenda in bene temperatis regionibus. Tales autem regiones (sicut Princeps dicit cap. de complexione) sunt, quæ sunt sitæ sub æquinoctio, maxime si nulla de rebus terrenis obuiando impedierit, sicut sunt maria, & montes, & huiusmodi, sicut dicit. Adiungit etiam, quòd opinio tenens, q̃ excessus caloris accidit regioni propter rectitudinem Solis super capita, falsa est, & ad hanc sententiam affirmandam dicit se fecisse librum. Propter quod dicit, q̃ rectitudo Solis super capita minus ibi malum operatur, q̃ apud nos, qui non habemus eã verãm, & q̃ apud habentes maiorem, q̃ nos. Propter qđ est sententia eius, q̃ excessus caloris non accidit ex rectitudine Solis super capita, sed ex mora rectitudinis. Ait enim. cap. de accidentibus aeris, q̃ terra, quæ est sub circulo æquationis diei, est circa æqualitatem, quia causa cœlestis calefaciens ibi, est causa vna, quæ est Solis oppositio capiti: & q̃ oppositio sola non magnam efficit impressionem, sed durabilitas opositionis: cuius signum dicit esse, q̃ calor horę octauæ maior est, q̃ in medio diei, quãdo Sol magis opponitur capiti, & q̃ etiam maior est, cum Sol fuerit in postremo cancri & principio leonis, q̃ quando est in fine suæ declinationis, s. in postremo geminorum, quando maxime nobis opponitur, qui sumus in quinto vel sexto climate. Pre

C terea dicit, quòd in linea æquinoctiali non opponitur Sol capiti nisi paucis diebus, postea cito elongatur: & q̃ hęc elongatio augetur citius & plus, versus quãcũq; partem Sol procedat, quàm apud duos tropicos. Apud hos enim non operatur motus trium aut quatuor dierum impressionem sensu perceptam, sed ex eo q̃ Sol ibi moratur in vna latitudine, aut circa, longo tempore, primo declinando, deinde recedendo semper cum vlteriori mora rectitudinis, q̃ in equinoctio. Post æquinoctium autẽ temperatior regio est in climate quarto (sicut dicit) eo q̃ ipsum positum est in medio climatum calidorum & frigidorum. Dicit ergo, q̃ calidiores regiões sunt illæ, quę sunt sub vtroq; tropicorum, æstiui scilicet, & hyemalis, post quas sunt istæ, quæ elongantur à lateribus ad partes duorum polorum per quantitatem latitudinis quindecim graduum: frigidiores autem sunt, quæ in septimo sunt climate, aut extra ipsum versus arcticum polum. Hæc est ergo sententia Principis ex libris extracta medicinæ. Sed hic est sciendum, q̃ rectitudo Solis super capita (sicut ipse dicit) est causa caloris, quia radius eius cadens perpendiculariter super illa super ipsorum terra, reflectitur super se ipsum ad pares sibi angulos, ex quo accidit sibi duplicari, & ex hoc magis illuminare & plus incendere: signum cuius est clariorem esse diem æstatis, q̃ diem hyemis. Adhuc etiã, quia sic cadens cadit ab axe suæ à centro Solis, cui aduenit virtus à tota eius circunferentia. Sed hæ causæ supponere videtur, q̃ radius per hoc, q̃ est radius, aut ad minus per hoc, q̃ est radius Solis, proprietatem habeat ca

D lefaciendi: quod & nos proculdubio credimus esse ita, cũ videamus Solem, & Martem, & Iouem proprietatẽ habere calefaciẽdi: Lunam autẽ, & Venerem, & Saturnũ infrigidandi. Dicimus tñ, q̃ radij Solis, absq; proprietate sua habent ẽt vim calefaciendi multo magis per refractionem suam in se ipsis factam à solidis corporibus, q̃ propter ipsorum duplicationem, quæ nequaq̃ potest esse causa, nisi radius per hoc, q̃ est radius, aut ad minus radius Solis, sit calefaciens, sed (sicut dicit Simplicius in cõmento de cœlo) per hoc, q̃ interceptus ab ipsis aer, & simul motus, & ad se ipsum detractus, propter conquassationem incalescit: & hoc maxime in locis, in quibus radij maxime ad se ipsos refracti intermedium aerem magis comprimunt, & magis inspissant: Cuius signum esse dicit, q̃ monti bus campestria calidiora sunt, quia radij apud refractionem sunt ibi aggregati, ideoq; magis aerem conculcant: ꝓpter quod etiam apud æstatem videmus aerem apud planitiẽ esse spissum, nõ q̃dem à multitudine vaporũ, qui tunc exuruntur & in aerem exterminant, sed ab hoc tñ, quod dictum est. In montibus autem sunt magis diffusi, sicut apud ortum, & apud occasum, & apud hyemem, & minus refrangunt, & plus diffundunt, ideoq; minus aerẽ intercipiunt, & minus conculcant & detrudunt ipsum ad se ipsum. Si aũt Solis radius haberet ab hoc tñ, q̃ est Solis radius, vt calefaceret, principio calefaciẽdi adueniente sibi desuper tñ, tunc montes essent calidiores campestribus. Adhuc autem aer superior, vbi & nubes, ꝓpter loci frigiditatẽ densant & cõgelantur, esset calidior, q̃ q̃ est apud nos, quod totum manifeste falsum videmus. Videtur ergo ex hoc, cũ oĩs radius cuiuslibet cœlestis corporis per hãc refractionem intercipiat aerem, & comprimat ipsum, & detrudat ad se ipsum, q̃ possit calefacere iuxta sui magnitudinem, magis aũt quæcũq; illorũ præter emisionem radij ꝓprietatem habent calefaciendi, sicut Sol

& Mars & Iuppiter. Hęc autem talis refractio radiorũ, quantacũq; sit, non excellenter multum calefacit, nisi caliditas primo inducta præueniat à secunda, quæ reditu Solis super eundẽ locum efficiatur: delitescit. n. prima, si non mansiuę inhæreat ex longitudine suæ moræ: propter quod recte ait Princeps, ꝙ rectitudo non magnam facit impressionem, sed mora rectitudinis. Vtraq; ergo istarũ causarum simul iunctarum sunt vna causa fortis caloris: iunguntur aũt in climate secundo & tertio magis, q̃ in alijs, adhuc aũt magis in quarto, q̃ in quinto: In sexto autem & septimo deficit oĩs rectitudo, adhuc aũt magis extra septimũ. Sed nos hic dicemus loca ęquinoctij nõ videri summe temperata, cum illa nõ sint media inter duo cõtraria, s. calidissimum & frigidissimum, sed inter duo calidissima, quæ sunt sub vtroq; tropico, quod Arist. sentire videt in tractatu de inundatione Nili. Ait. n. totũ intermedium, quod tropici includunt de terra, inhabitabile esse, ꝓpter calorẽ (& hoc ẽt vult in metheorologicis) intermedium aũt inter tropicos & eã partẽ, quã semimanifestus & semiimmanifestus circulus describit apud vtrunq; polorum, esse habitabile ꝓpter magis tẽperari, & horũ vtrũq; per climata subdistingui. Hoc ẽt & Virgilius sentit in geor. dicẽs, Quinq; tenẽt zonę cœlũ &c. Et s̄m hoc, cũ scd̃m clima sit sub tropico ęstiuo, & hoc sit calidissimũ: regio aũt, quę est extra septimũ clima, sit frigidissima: ęquidistãs aũt ab his extremis sit quintũ clima, hoc erit vere tẽperatũ: circa finem cuius Roma sita est: ꝓpter quod & Gal. in lib. de cõplexio. loquens de cute ait, Et cutis quidem in hac nostra regione æquali, proculdubio significat naturam mẽbrorum, quæ sub ea sunt. Manifestum est aũt, ꝙ non vocat nostrã regionem, nisi eam, in qua habitabat ipse. Cum ergo ipse fuerit græcus, sit aũt Græcia in eodẽ climate cum Roma, erit s̄m ipsum regio quinti climatis vere æqualis. Rationes aũt Principis non ostendunt de necessitate circa lineã æquatoris diei esse temperamentũ, sed minorem ibi esse calorem, q̃ sub tropicis, & q̃ in vicinia tropicorũ à partibus duorum polorum. Deinde, cum dicit, QVAECVNQVE VERO &c. dicit, quæcũq; dicta signa & dicenda sunt s̄m capillos, nõ sunt audienda tm̃ in regionibus temperatis, sed cũ proportione humorum ad cerebri cõplexionem, siue sit tẽperata siue distẽperata: & hoc itendebat, cum dixit nõ in regionibus tm̃, sed si humorum tẽperantia proportionẽ habet tẽperantiæ eorũ, quæ s̄m cerebrum. Non enim esset necessarium cerebrũ tẽperatum habere capillos, quales dicti sunt, quãtũcũq; regio sit tẽperata, nisi ꝓportionentur sibi humores: cum. n. pilus fiat ex humore resoluto in vaporẽ, accidit vaporẽ attestari naturæ humorũ. Propter quod ẽt signa distẽperantiarum cerebri s̄m capillos sumpta, audienda erunt silr non tm̃ in regionibus tẽperatis, sed cum distẽperantia humorũ ꝓportionali distẽperantiæ cerebri, sicut patebit. Videtur aũt mihi, ꝙ ẽt operationes cerebri pro signo assumptę audiendę sunt nõ tm̃ in regionibus tẽperatis, sed cũ proportione humorũ ad cerebri cõplexionem, sicut signa sumpta à capillis. Iam. n. supra diximus, ꝙ s̄m sanguinis naturã fiunt corpora diuersarũ operationum, quædã magis robusta, & minus sensibilia: quædam econuerso. Sed non dixit hæc, quia modica est imutatio operationum mẽbrorum ex improportione humorũ, quia, cũ humores sint cibus mẽbrorũ, non imutant, sed imutantur, nisi post lõgum tẽpus: capilli aũt magis fere sequuntur naturã humoris dominantis, q̃ cõplexionẽ membrorum, aut fortassis q̃ regionis naturã. Propter quod dicit Gal. in lib. de cõplexio. ꝙ, si superfluitas fumosa coarctata in cute fuerit ꝓpinquior cholerę nigrę per adustionem generatę, fit capillus ex ea niger: si vero fuerit ꝓpinquior cholerę rubeæ, fit capillus ex ea rubeus: &, si propinquior phlegmati, fit albus: si vero supfluitas illa fuerit media inter fęcem phlegmaticã & cholericam, erit capillus ex ea flauus vel igneus. Non ergo solũ distẽperantia regionis falsificaret signa, sed improportionalitas humoris ad cõplexionẽ membrorum. Notauit aũt per hęc Gal. ꝙ non semper corporis complexio generat sibi proportionales humores, licet vtplurimum faciat illud: aliquando enim ex diuersitate dietæ continetur in corpore calido humor frigidus, & econuerso: & omnino in temperato distemperatus, & econuerso: aliquando autem & ex altero accidente, sicut in senibus, qui frigidæ & siccæ sunt complexionis, accidit ex malitia digerendi abundare humorem frigidum & humidum &c

Si vero calidius fuerit temperato, & secundum alteram oppositionem eucraton, si quidem plurimum fuerit calidius, fortiora omnia, quæ dicenda sunt, fient signa: breui vero superabundantia existente, lenia. Communis vero hæc ratio in omnibus dicta sit mihi partibus, quarum in omnibus distemperantijs dicendę sunt cognitiones.

Si vero calidius sit, q̃ oporteat, in altera vero oppositiõe bonã habeat tẽperaturam, si quidẽ in caliditate excesserit, oĩa, quę dicẽtur, validiora erũt indicia: sed, si paruus fuerit excessus, imbecillia. Cõmunis aũt hęc ratio statuatur in oĩbus partibus, quarum in temperaturis vniuersis indicia sumus traditurі.

Cum dedit simul & in cõmuni signa tẽperantiæ & distẽperantiæ cerebri, incipit dare signa solius distemperantiæ s̄m ipsum, vt adhuc cognitio simpliciter ægri corporis, quantum ex ipso cerebro dependet, melius habeatur. Non continuat aũt Hali bene, cũ dicit, Cum dedit signa cõplexionis æqualis cerebri, dat signa inæqualis. Non enim dedit signa solius æqualis, dixit enim, ꝙ facilitas discendi est signum substantiæ mollis, memoria permanentis, obliuio fluentis, & bene mobile calidæ, manens vero frigidæ, & huiusmodi: quare continuatio prædicta melior est. Volens aũt inchoare à signis distemperantiarũ simplicium præmittit canonem quendam obseruãdum in simplicibus distemperantijs omniũ mẽbrorum, & dicit, SI VERO &c. i. si cerebrum fuerit calidius tẽperato, fuerit aũt tẽperatũ s̄m alteram oppositionem, s. quæ est inter passiuas qualitates, s. inter siccum & humidũ, tunc, si fuerit plurimum calidius temperato, oĩa signa, quę de ipso dicentur, erunt fortiora (& vult per fortiora excedẽtia in gradibus suarum dispositionum) si vero fuerit parum excedens in caliditate supra tẽperamentum, tunc omnia signa, quæ dicentur de ipso, erunt leuia: & vult per leuia remissiora in gradibus suarum dispositionũ. Et est hic attendendum, ꝙ per hæc innuit modum cognitionis aliarum duarum latitudinum ex signis corporis simpliciter ægri. Cerebrum enim multo calidius temperato erit simplr ægrum: parum aũt calidius temperato est vt multum

sanum:

A sanum: mediocriter autē calidius tēperato erit simpliciter neutrum: quare accidet signa illorum esse ad se inuicem in eadem proportione, qua corpora. Deinde dicit, COMMVNIS VERO &c. i. hæc aūt ratio (& vult per rōnem canonem dictum) intelligatur cōmunis in signis, quæ dicent, distemperantiarū non solum cerebri, sed quorūcūq; mēbrorū, nam in oībus est verū, ꝙ multū excedēus qualitatis, multū excedūt signa, parū ēt excedentis, parū &c.

Ant. Deinceps vero signa eius, quę in cerebro, caliditatis, ad ea, quę prędicta sunt, rubicundiora & calidiora, quæ circa caput, sunt oīa: &, quæ in oculis, venę sensibiles. Et capilli his natis citius in capite crescūt: multū vero calidioribus existētibus bene tēperatis nigri & fortes & crispi fiunt: nō multū vero, subrufi quidē primum, deinde nigrescūt. Accedētibus vero ætatibus fiūt calui, & magis plurimū calidi. Superfluitates vero secundū palatū & nares & oculos & aures, breues & digestæ his sunt, qñ irreprehensibiliter sani sunt: repleto vero aliqñ capite (cōtinue enim, & maxime, cū negligēter diætā obseruāt, hoc tale accidit) plurima quidem, sed non indigesta, fiunt eis superflua. Repletur autem & grauatur caput ex calefaciētibus cibis, & potibus, & odoribus, & extrinsecus accidentibus omnibus, in quibus est continens nos aer: adhuc autem magis, si non solum calida sunt talia natura, sed & humida. Breues somni huiusmodi temperantiæ dominan-
B tur, adhuc nec profundi ipsi fiunt.

Leo. Deinceps igitur signa caliditatis cerebri præter ea, quę nuper diximus, sunt, ꝙ ea, quæ circa caput, oīa rubicūda & calida magis: &, quæ in oculis, venæ magis sensui patēt. Capilli quoq; in his statim in lucē æditis habēt in capite ortū: &, cū plurimum in caliditate à mediocri tēperatura recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiūt: cum vero nō multū, subflaui quidē ab initio fiūt, deinde nigricāt. Ac progredientibus ætatibus caluitiū patiūtur, atq; eo magis qui plus modico sunt calidiores. Excremēta vero, quæ p palatū, & nares, & oculos, & aures, pauca & cōcocta ipsis existunt, cū integram habuerint sanitatē: cū vero eis caput repletur (cōtinuo enim, ac tum præsertim, cum nullā victus seruauerint rationē, tale quid eis accidit) plura quidē in ipsis excremēta, sed nō inconcocta, gñantur: impleturq; atq; aggrauantur eorū capita à calidis cibis, & potibus, odoribus, atq; hisce oibus, quæ extrinsecus occursant, in quorū numero est, & qui nobis circūfunditur aer, sed pręterea magis, si nō solum natura calida, sed ēt humida, talia corpora extiterint. Breuibus autē somnis huiusmodi temparaturę contentæ sunt, neq; admodum profundis.

Cō. 21. Cum præmisit canonem, incipit dare signa distemperantiarum cerebri simpliciū, & primo caliditatis, & dicit, DEINCEPS VERO &c. i. sed deinceps sunt & alia signa caliditatis cerebri cū his, quæ dicta sunt (dixerat enim
C supra quædam signa caliditatis cerebri, quibus adiungit & ista) hæc scilicet, ꝙ habētes cerebrum calidum, habent oīa, quæ sunt circa caput, s. superficiem totā capitis, & faciei, & colli, rubicundiora ad visum, calidiora ad tactum. Et causa huius est, quia cerebrū habens caliditatis excessum adiacentia sibi mēbra calefacit tum contactu, tum aliqua influentia super illa: &, cum calidū sit motiuū à centro ad circūferentiam, fit caliditas cerebri propulsiua sanguinis ad superficiem: quare accidet per illud exteriora rubicundiora fieri, & per hoc calidiora, nisi obueniat aut regio, sua frigiditate sanguinē coercens intrinsecus: aut humor, improportionalis existens distemperantiæ: & sunt ambo signa sumpta à casibus. Quāuis enim caliditas cerebri sit substantialiter inhærens cerebro calido, tñ caliditas exteriorū sibi adiacentium non est substantialiter inhęrens ei, vel diffinitionem eius ingrediens, fm ꝙ sani vel ægri, sed cadens à substantialiter inhærente caliditate, sicut & rubicūditas. Nisi quis dicat, ꝙ hæc caliditas sit illius eiusdem, cui exteriora cōmunicant. Deinde dixit, ET, QVAE IN OCVLIS. i. & venæ in oculis talium sunt manifestæ & apparentes: & causa huius est, quia sunt magnæ, latæ, & sanguine plenæ, caliditate cerebri eas dilatante, & sanguinem ad ipsas propellente: & hoc est similiter signū sumptum à casibus. Deinde dicit, ET CAPILLI &c. i. & talibus post eorū natiuitatem pducuntur capilli citius, q̃ ab alijs: & vult per capillos maxime capitis pilos, non aūt pilos superciliorum, generatos a natura fm intentionem primam, sicut reliqua membra: nō enim fiunt post natiuitatem, sed connascūtur. Pilorum autē barbæ velox ortus post natiuitatē non comitatur solū cali-
D ditatem cerebri, sed quorūdam aliorū membrorum, s. cordis, & testium. Dicemus ergo, ꝙ pueri parui nō sunt lenes & nudi pilis, nisi quia nōdum generatur in eis vapor neq; superfluitas fumosa, quare nec pilus, propter calorem adhuc nimis obtundi sub multitudine humiditatum: cum autē humidū incipit diminui, & calor exacui, apparent in eis caliditates seu superfluitates fumosæ, perforantes cutim, & pilum ibi generantes. In quorūcūq; ergo cerebro excessus est caliditatis ab initio creaturæ, generabitur in capite eius post ipsius natiuitatem hæc superfluitas fumosa citius valde, q̃ in quibus est temperātia, propter velocius dominari calidum humido. Deinde dixit, MVLTVM. &c. i. & tales aut habebunt magnū excessum in caliditate, aut paruū: Excedētibus quidem multum, capilli erunt nigri, & fortes, & crispi, nigri quidem propter vaporem aduri & denigrari plurimo excessu caloris: crispi autem propter contrahi quidem ipsos humiditatis indigentia, quæ ab adustione fit: fortes autē propter duros esse magis propter hoc idem, & quia ēt crassi sunt, propter cutim bene perforabilem esse calori, & materiam eorum habere plus terrestritatis admistam, q̃ qñ non est tantus calor resolutionem multiplicans: Excedētibus aūt parum, capilli primo fiunt rubei propter nō sic fortiter aduri vaporem, vt denigretur, sed vt rubeat: deinde postea nigrescunt, cum s. iuuenescunt, propter calorē magis acui dominante iam siccitate. Meminisse aūt oportet, ꝙ audienda sunt hęc signa in regionibus temperatis, & in humoribus distemperantiam proportionatam distemperantiæ cerebri habētibus. Humoribus enim dominātibus eis, s. phlegmaticis, non erunt ipsis oīno tales capilli, cū pilus non solum efficientis virtutem, sed materiæ naturā comitetur: agit. n. omne agens fm materiæ exigentiam.

Deinde dixit, ACCEDENTIBVS VERO &c.i. sed procedentibus ætatibus(& vocat ætates, quæcunq; post primam fuerint, s. post pueritiam & omnino adolescētiam, i. ætatem status & senectutem: & est hic alia translatio planior dicens, ET CVM ostenditur ætas & c. est enim ætas spacium tēporale vitæ, continuū & vnum, quāuis ei distinguantur partes) fiunt calui, & magis & citius, habētes plurimum caloris excessum: & causa in promptu est; velociter enim in talibus finitur pingue humidū, & arescit cutis capitis, & durescit, vt non possit in ea produci pilus, sicut nec herba in terra circa finem æstatis, & maxime si caliditas associetur siccitati. Deinde dicit, SVPERFLVITATES &c.i. & talibus superfluitates excernēdæ à cerebro per palatū, nares, oculos, & aures, sunt paucę & digestæ, quādo sunt irreprehensibiliter sani, i. quando habent sanitatē sibi connaturalem conuenientē, non impeditam ab inconuenienti vsu sex rerū non naturalium: & notauit per hoc, ꝙ cerebrum simpliciter ęgrum, est sanū, quod multi negant imprudenter; sed non est sanū simpliciter: ergo vt nunc, sicut dicebamus. Paucæ quidem, quia nō habet cerebrum superfluitates plus oībus alijs membris, nisi quia frigidum existens natura, deficit in transmutatione sui nutrimenti, cuius calor est dominus. Si ergo cerebrū non fuerit adeo frigidū, consecutum à primæua generatione plus caloris cerebro tēperato, transmutabit nutrimētum suū plus & melius: quare superfluitates erūt pauciores, & magis digestæ ꝓpter hoc idem, superfluitas enim bene digesta digestionē perfectam in nutrimento præcessisse ostendit. Et possunt dici hæc signa sumpta ab effectibus naturalium virtutū, sicut per se manifestū est.

Deinde, quia cōtingit cognoscere cerebrū calidius tēperato à superfluitatibus per emūctoria eius exeuntibus, non solum qn̄ est in sua sanitate, sed ēt quando labitur parū versus morbū, subiunxit, REPLETO VERO &c.i. sed repleto aliqn̄ capite talium(quod continue videmus multis accidere, maxime tn̄ eis, qui negligenter obseruāt diætam, superflue comedendo & bibendo, & simul inordinate) ꝓpter caliditatē cerebri attrahere ex toto corpore humiditates ad caput magis in ipsis, tunc eis reprehensibilem sanitatē iam ex hoc habētibus superfluitates per dicta emunctoria non descendunt paucæ, sed plurimæ: sed tn̄ in hoc ab illis significatur cerebri caliditas, quia ipsæ sunt ēt bene digeste, sicut & quando sunt irreprehēsibiliter sani. Deinde, cum dedit signa super cerebro calido, cum accidit ex negligenter obseruata diæta repletū esse caput, non pigritatus est subiungere, quibus rebus magis accidat tale cerebrum repleri, sicut & in signum hoc ipsum assumens, quod qdem est genus signi, quod dicit alteratio ab his, quæ ei accidunt extrinsecus, reductū ad casus, & dicit, REPLETVR AVTEM &c.i. repletur & grauatur caput ab oībus calefacientibus, siue sint cibi, siue potus, siue odores, siue alia extrinsecus accidentia, de quorum numero est aer, & similiter exercitium, & balneum, & huiusmodi. A calefaciētibus quidem cibis & potibus, quia talia vaporosiora sunt, ideoq; ad caput festinantia, quare & ipsum replentia, & per hoc aggrauantia, & generantia extensionem quandā & calefactionem ipsius: Ab odoribus aūt calefaciētibus, ideo, quia odor est aut fumalis euaporatio, aut sine illa non est, sicut quibusdā videt: hęc aūt per nares attracta in vnaquaq; respiratione ascendit in anteriorem partem cerebri, vbi est odoratus instrumentum, quare fit cerebri repletiua. Adhuc autem, & si non cum fumali euaporatione, eo ꝙ est odorare in aqua, in qua non contingit eam fieri, sed fit tm̄ passio, facta in humido ab enchyma siccitate, sicut dicit Philosophus, cum sit oīs odor virtute calidus(sicut dicit) calefaciet & grauabit caput, & magis cum cerebrum fuerit multo calidius temperato: multo autē magis, cum processerit odor ab odorabili virtute calido, qualia sunt aromatica, talia enim ꝓprie vocat calefacientia: quod Hip. innuit illo aphor. cum dicit, Muliebria educit ex aromatibus calefactio: multoties vero & ad alia vtilis esset, nisi capitis grauedinem faceret. Sunt enim aromata multum odoris emittētia, & maxime in vaporē resoluta per calefactionē: adhuc autē & pleraq; virtute calida: quare & eorū odor ꝓportionalis existens illis, plus erit calefaciens, ideoq; plus aggrauans caput. Est aūt & hic sciendum, ꝙ Arist. in libro de sensu & sensibi. dicit odorem esse adiutorium quoddam sanitatis. Existente. n. cerebro natura frigido cibi fumositas infrigidata propter locū, frequēter infirmantia facit reumata: ascendentibus aūt odoribus ad cerebrum propter leuitatem caloris, quæ in ipsis, sanius habent(sicut dicit) quæ circa locum hunc, eo ꝙ odoris virtus natura calida est. Ideoq; ingeniata est natura, vt instrumētum odoratus locaret in cerebro. Extrinsecus aūt accidentia, quæ cerebrū calefaciūt, & illud replent & aggrauant, vocat, quæcūq; ex rebus nō naturalibus calefaciunt ipsum, aut replent vaporibus, de quorū numero est aer, sicut potentior in hoc, cum fuerit calidus, ꝓpter imediate ad ipsum puenire per aures & nares. Adhuc aūt & exercitium, & balneum, & vigilia, & hm̄oi oīa calefaciunt illud. Deinde dicit, ADHVC &c.i. adhuc magis repletur & grauatur caput ab his oībus, quæ dicta sunt, si cū caliditate sua ēt sint humida, vt si aer sit calidus & nubilosus: & cibus & potus humidi & calidi: talia. n. pluris vaporis existentia amplius repletiua sunt. Deinde dixit, BREVIBVS &c.i. & tale distemperamentū cerebri, s. versus calorem, non facit multum somnolentos neq; profundos somno.

AD QVVIS causę cognitionem plene habendam scire oportet, quid sit somnus, & vnde causetur. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Philosophus in libro de somno) Somnus est passio primi sensus, sicut vinculum & impotētia seu immobilitas quædam: Vigilia aūt solutio ipsius ad actum & opus. Qm̄ aūt & appetitus idem est subiecto cum sensu (appetibile. n. est sensibile) accidit de necessitate ad vinciri sensum, vinciri & motū voluntariū: & ad solui sensum, solui & illum. Non est aūt somnus oīs impotētia primi sensus(nam in syncopizantibus est defectus sensus & motus, q tn̄ non est in somno) sed ex vaporatiōe circa nutrimētū fit hæc passio, quæ vocat somnus, vt dicit. Ideoq; maxime fiunt somni post cibū assumptū, calor. n. in cibū agēs, tunc maxime subleuat corpulentum vaporē, quemadmodū ignis lignis primo suppositus. Hic aūt vapor sui leuitate ad superiora natus est ferri, s. ad caput: cum autē fuerit ibi multus simul, iterū reuertit ferturq; deorsum, sicut ꝓcella, & reuertēdo calorem ꝓpellit ad principiū, s. cor: pellit aūt, eo ꝙ ipsum infrigidat, iam infrigidatus & ipse p cerebrū: hic aūt fugiēs suū cōtrariū cōtrahit versus originē suā. Adhuc aūt & pars vaporis ibi loci frigidate densat, oppilās viam caloris naturalis, & spūs in venis, & neruis, & vlr in vijs medijs inter cor & cerebrū; quare ꝓhibet spūm ferētē virtute sensus ad cerebrū, sicut nubes ꝓhibet trāsitū lucis Solis ad terrā: nō. n. transit ad ipsam copiose, sed ea quātitate tm̄, qua necessarius est ad vitam.

Adhuc

A Adhuc autem vapor ille tum ascendendo à loco digestionis sursum: tum descendendo à cerebro deorsum totum occupat cor,& ipsum infrigidat,& spiritum incrassat,& calorē pigrum reddit ad expansionem. Coarctatus ergo sic calor non transit ad organa sensus:&,cū non sit sentire sine calore & spū ferētibus ad illa virtutē,accidit vinciri sensum,& sic aīal dormire. Est ergo in vigilia motus caloris & spūs à corde ad cerebrū:in somno aūt econtra,à cerebro ad cor. Quare videt vnūquodq; istorū mēbrorum aliqd pati in somno:sed cerebrū magis est cā somni per infrigidare & densare vaporē. Signū aūt horū est,somnifera oīa aut esse vaporosa,vt vinū:aut frigida,calorem naturalē obtundētia,& phibētia motus,s.à centro ad circūferētiam,sicut opium,mādragora,lactuca,& hmōi. Et huius signū ēt,qa à laboribus colliquatiuis accidit somnus:colliquatus.n.humor,est sicut nutrimētum indigestū, quare & vaporē corpulētum emittēs. Adhuc ēt,& quòd in ęgritudinibus qbusdā accidit somnus multus,sicut in sientibus à supfluitate calida & humida p putrefactionē vaporosam,sicut in qbusdā febribus & lethargis. Signū ēt horum est,φ pueri in prima ętate multū somnolēti sunt,ppter multū in eis vaporē fieri à calore & humido dominante,& ppter omne nutrimentū ferri in eis magis ad supiora,in qbus tūc maxime fit augmētum. Videt ergo somnus cōuentus qdā caloris intrinseci,& naturalis quędā reciprocatio,ppter prędictā cām. Adiuuat aūt ad hanc reciprocationē eius,infrigidatū esse ppter spūs sparsionē in vigilijs,& diminutū ppter ipsius resolutionē in operationibus sensus & motus,ex quibus accidit ei naturalis quędā retractio & naturalis fuga,vt se ipsum saluet. Quare motus eius ad centrū est naturalis ex suppositione,ex centro aūt simplr naturalis.

B Cum aūt iterū auctus fuerit p nutrimēti digestionē,& obtinuerit caliditas,quę impacta fuerat in angusto,vaporē corpulentum, qui circūstabat,expergefacit,liberū habens motū ad organa sensus & motus. Sunt ergo somni amatores,quicunq; habent cerebrum frigidius temperatō,& quicunq; angustas venas & de facili obstructibiles à vapore prędicto:in talibus enim plurima est caloris repressio,& hebetatio motus eius,q à corde,& vaporis infrigidatio & densatio,neq; facilis refluxio deorsum. Habētes aūt calidius tēperatō,& venas,quę ad cerebrū,latas valde,breuibus somnis occupātur,ppter causas cōtrarias:adhuc ētnec habet eos pfundos. Est.n.pfundus,q difficulter est excitabilis:Difficulter aūt excitabilis est,ppter calorē multum obtūdi & cōprimi,& obstructiōes fortes fieri in meatibus,q sunt à corde ad cerebrū:hoc aūt in habētibus calidū cerebrū ipossē est fieri,sicut ex prędictis patet. Sciēdū est ēt,φ hoc signū sumptū est ab effectibus virtutis sensitiuę:est.n.somnus quędā ipotētia effectus illius,sicut dictum est &c.

Ant. Frigidioris aūt,q̄ oportet,cerebri cognitiones superflua plura secundum proprias effluxiones:& capilli recti,& rufi,& manētes sunt,& post multum tēpus nascētes,subtiles,& exiles:& facile à frigidis causis lęduntur,& secundū id tēpus lęsionis catarrhis & coryzis cōsumūtur:neq; tangētibus,calida sunt,quę circa caput,neq; inspiciūtur rubea:& oculorum venę inuisibiles:& sunt somnolentiores quodammodo.

Leo. Frigidioris vero,q̄ oporteat,cerebri indicia sunt,plura in proprijs meatibus excremēta:& capilli recti,

C & rufi,& stabiles,& qui longo post natiuitatē tēpore nascūtur,tenues,atq; ab initio male nutriti:& facile à causis frigidis offenduntur,atq; hoc ipso offensionis tēpore destillationibus & grauedinibus capiūtur:neq; si tetigeris partes ad caput attinētes,admodum calidę sentiūtur,neq;,si inspexeris,rubicundę apparent:& oculorum venę omnino visum effugiunt,& somnolenti quodammodo sunt.

Cō.22. Cum declarauit signa distēperantię cerebri in caliditate,declarat signa distēperantię eius in frigiditate,& dicit, FRIGIDIORIS VERO &c.i.sed signa cerebri frigidioris,q̄ oportet(oportebat aūt tēperatū cerebrū esse tēperamēto ad frigiditatem declinantē)sunt hęc;s.φ habet supflua plurima per ppria emūctoria,quę dicta sunt:adde aūt & male digesta,in contrarium cerebro calido,& ppter causam cōtrariam. Deinde dicit, ET CAPILLI.i. & pili capitis eius sunt recti in figura,& rufi vel flaui vel ignei in colore,& manētes p priuationem caluitij,& post multū tps nascentes ab exitu à ventre matris,& exiles plurimū & tenues in substātia,& in his oībus ppter causas cōtrarias his,quę de cerebro calido dicta sunt,audiētibus nobis semp hęc signa in regiōibus tēperatis,& sub proportionali distēperantia humorū,sicut supra diximus. Ignoro aūt,& quare nō dixerit horū capillos cito canescere,cū illa cōplexio(sicut paulo post ostendā)sit cā maximę velocitatis canorū. Deinde dicit, ET FACILE.i. & facile à frigidis causis lędunt,sicut in aere frigido,& cibis & potibus frigidis,& hmōi,qa inclinata in frigidum

D facile cōuertunt p ipsas ad frigidius:quorū.n.maius est symbolū,facilior est trāsitus. Hoc.n.est cōmune oīs distēperantię partis,lędi à similibus suę crasi,sicut dicturus est infra,quod nos ibi latius exponemus. Deinde dicit, ET SECVNDVM.i.& sm idē tēpus lęsiōis,hoc est in quo lędunt à causis frigidis,incurrūt catarrhos & coryzas. Est aūt Catarrhus defluxus humoris à cerebro ad guttur,ad cuius humoris sonitum,qn cū rascatione screat,fortassis ipositum est hoc nomē à gręcis:Coryza aūt est defluxus eius ad nares,cui ēt hoc nomē est impositū fortassis ab ipso sonitu emūctionis à naribus. Est autem idē catarrhus & coryza cerebro,quod fluxus ventris stomacho & intestinis(sicut dicit Gal.in fine libri de mor.& acci:)cum.s.ex debilitate digerendi cōtingat. Infrigidatum igitur amplius tale cerebrū ab extrinsecus accidētibus debilitat valde in digestione sui nutrimēti,quare & abundans tūc magis superfluis,hęc ad guttur,hęc ad nares expellit. Est aūt & hic sciendū,φ,sicut ipossē est in mundo maiori nō fieri pluuiam,sic & in mūdo minori,quod est humanū corpus,nō fieri aliquid de catarrho. Nam,sicut exhalatio,quę à terra fit per Solis caliditatē,cum delata fuerit à calido in frigidā aeris regionē,cōprimitur,& ibi densata rursus in aquā mutatur ppter loci frigiditatē,& fluit deorsum ad terrā,ita in hoīe alimento per calorem in vaporem extenuato & sublimato per venas ad caput,accidit ibi à cerebri frigiditate vaporem densari & cōprimi,& in phlegma & liquorem redigi,& deorsum reumatizare ad modum pluuię. Sicut aūt & in frigidiori regione maior est talis densatio,& maior & frequentior pluuia,ita & in homine plus catarrhi,cū ea,quę circa cerebrum,fuerint frigidiora mensurata complexione: econtrario autem à prędictis in calidiori regione,& calidiori cerebro.

Deinde dicit, NEQVE TANGENTIBVS, apparent calida, quæ circa caput tanguntur:neq; inspicientibus apparent rubea, quæ circa caput inspiciuntur. & hoc propter causas cõtrarias his, quæ de cerebro calido diximus. E
Deinde dicit, ET OCVLORVM .i. & oculorum venæ sunt inuisibiles, similiter propter causas contrarias his, quæ ibi. Deinde dicit, ET SOMNOLENTIORES .i. & sunt somnolentiores quodãmodo propter contrarium eius, quod nuper dictum est, de signis calidioris cerebri determinantibus nobis. Comparat autem, cũ dicit, somnolentiores, non ad habentes calidũ, q nequaquã somnolenti sunt, sed ad habentes tẽperatũ, q mediocriter se habẽt ĩ illo. Nõ habet aũt alia trãslatio, quodãmõ, sed dicit, ꝙ habẽs hãc cõplexionẽ ẽ dormiẽs parũ. Et vr̃ dixisse, quodãmõ, ꝑ cõparationẽ ad hñtes frigidũ & humidũ, qa adhuc multo somnolẽtiores sunt habẽtibus frigidũ tñ.

Sicciores vero cerebri cognitiones non superfluum in effluxionibus, & sensuum perfectio. Vigilantes vero sunt, & capillos fortißimos habent, & citißime producunt nati, crispos magis, quam rectos. In breui vero calui fiunt.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucę superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autẽ ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, & qui celerrime eis genitis innascuntur. Crispi autem potius sunt, quàm recti. Cito autem calui fiunt.

Cum dedit signa distẽperantiarum cerebri in qualitatibus actiuis, dat signa distẽperantiarum eius in paßiuis, & primo in siccitate, & dicit, SICCIORIS VERO &c. i. sed signa cerebri siccioris tẽperato sunt carere supfluitatibus per emunctoria: & hoc intendebat, cũ dixit, NON superfluum in effluxionibus. quod alia translatio planius habet, cũ dicit, MVNdatio meatuum cecebri à superfluitatibus. Nec vult dicere, ꝙ sit habens in effluxionibus nõ superfluum in quãtitate, sed tẽperatum, qm̃ hoc erat ꝓprium tẽperati cerebri & nõ siccioris, sed ꝙ sit nõ habẽs superfluitatem emundandã: & causa huius est, quia tẽperantiam habẽs in actiuis, bene digerit: siccũ vero existens superflua consumit. Deinde dicit, ET SENSVVM PERFECTIO. & vult per pfectionẽ sensuum, bonitatẽ operationis eorũ, & vr̃ oĩum operationum apprehensiuarũ & motiuarũ: & causa huius est claritas spirituum in illo, & priuatio humiditatũ perturbantium, & superfluitatum obstruentiũ ab organis eorũ, cerebro attestantibus per esse silr̃ sicca, sicut manifestum est per hoc, quod docuit significare super principiũ per orta ab ipso. Sed dicet aliquis ĩpossĩe esse per siccitatem organorum esse sensus pfectos, cum sentire sit ab altero quoddam pati, patiať aũt difficilius humido siccum. Nisi esset, ꝙ nõ est dictum sensus esse perfectos in talibus ꝓpter organa sicca esse, sed ꝓpter magis esse depurata ex siccitate, ex quo sequiť euidentior perceptio sensibilium: efficit ergo illud siccitas per accidẽs. Deinde dicit, VIGILANTES VERO SVNT. & cã huius est vapores causantes somnũ in talibus consumi, & ad siccitatẽ quandã cõuerti & tenuitatem, vt minus oppilent vias spiritus, & calorẽ minus obtundant & pellant. Deinde dicit, ET CAPILLOS fortißimos habent. & causa huius est ipsorũ durities comitãs siccitatem vaporis, q est materia capillorũ, & siccitatẽ cutis capitis, quæ ambo ex cerebri siccitate sequunť. Deinde G
dicit, ET CITISSIME producunt nati capillos. & causa est huius moderata siccitas cutis capitis eorũ circa natiuitatem, hoc enim (sicut prius diximus) coadiuuat ad pili generationẽ. Deinde dicit, ET CRISPOS magis, q̃ rectos. supple, ꝓducunt. & causa huius est ipsos cõtrahi circa radices eorũ humiditatis indigentia. Deinde dicit, CALVI VERO fiunt in breui. i. ante magnã extensionem ætatis: & causa huius est eis citius finiri pingue humidum, & cutim eorũ in processu ætatis nimis arescere, vt non poßit extra eam pilus produci &c.

Humidioris vero cerebri capilli plani: & non oĩno calui fiunt. Et sensus eorum hebetes sunt, & superfluitatum multitudo, somniq; multi & profundi. Hæ vero simplices distemperatię sunt.

Humidioris vero cerebri indicia capilli plani: & nequaq̃ calui fiunt. Sensus aũt turbulenti, & excremẽtorum multitudo, somni multi atq; profundi. Et hæ quidem simplices sunt intemperaturæ.

Cum dedit signa distemperantiæ cerebri in siccitate, dat signa eius in humiditate, & dicit, HVMIDIORIS VERO &c. i. sed signa cerebri humidioris tẽperato sunt hæc, s. capilli plani: & vult p planos rectos. Nã recti sunt plani siue lenes per habere supficiem ęqualẽ, eo ꝙ mediũ non exit ab extremis: crispi vero sunt asperi per habere ipsam inæqualem ex exitu medij ab extremis: & causa huius ex supradictis nota est. Deinde dixit, ET NON oĩno calui fiunt. & silr̃ huius causa pręcognita. Deinde dixit, ET SENSVS hebetes. i. obscure discernentes: & causa silr̃ est perspicua ex iam dictis. Deinde dicit, ET SVPERfluitatum multitudo. cuius ẽt causa pspicua est in causa cõtrarij. Deinde dicit, ET SOMNOLENTI sunt. cuius quoq; causa non latet prędicta memorantem, & contrariorum causam contrariam esse scientem. Deinde epilogat dicens, HAE QVIDEM sunt simplices distemperantię. Meminisse aũt oportet, ꝙ & prędicta signa distemperantiarũ cerebri audienda sunt in regionibus temperatis, & in proportionali distemperantia humorũ. In distemperatis enim regionibus, & in non ꝓportionali distemperantia humorũ, distemperantiæ cerebri non ita verificanť propter illud, quod dictum est. H

Cõpositę vero, calida & sicca prima, secundũ quã nõ abundãt supfluitates: & perfecti sensus, & vigilantißimi. Et calui fiunt cito, prima tñ generatio capillorũ citißima est, & plenißima: capilli nigri fiunt & crispi. Et apparent calidi tangentibus caput, & rubei sunt vsq; ad status tempora.

Compositę aũt primum calida & sicca, secundũ quam & superfluitatibus carent, & sensibus vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos vero habent nigros, & crispos. Et tangentibus caput calidi sentiũtur, & sunt rubicundi vsq; ad ætatem consistentiæ.

Cō.25. Cum dedit signa distemperantiarum cerebri simplicium, dat signa distemperantiarum cōpositarum, & primo
A distēperātiæ in caliditate & siccitate, & dicit, COMPOSITAE VERO &c. i. hæ quidem simplices distemperantiæ
sunt, sed cōpositę sunt istę, s. calida & sicca, s̄m quā cerebrum (vt dicit) non est habēs sup̄fluitates defluentes per sua
emūctoria: & cā huius nota est in signis distēperantiarū simpliciū. Deinde dicit, ET PERFECTI sensus, & vi
gilantissimi, & calui fiunt citius. quorum oīum causa ex superioribus in promptu est. Deinde dicit, PRIMA
TAMEN &c. i. &, licet ipsi cito caluescant, prima tn̄ generatio capillorum citissima est in eis, & abundantissima.
Et causa citissimę generationis capillorū in talibus iam ex supradictis manifesta est: multitudinis autē horum, cau
sa est, copiosa resolutio humiditatū in vaporē ex caloris excessu: & humiditatū adhuc constātia circa viciniam sui
ortus, quæ sunt materia vaporis: & siccitas cutis, plusq̄ in humidis, non dum tn̄ immoderata, sicut in processu ęta-
tis, in qua caluescunt. Deinde dicit, ET NIGRI capilli & crispi. cuius etiā ex prædictis in propatulo causa est.
Deinde dicit, ET APPARENT calidi tangentibus caput, & rubicundi videntibus. quorū causa non est igno-
ta, si non pigeat prædicta reminisci. Sed addit vsq; ad ætatem status, ita vt, vsq;, includat etiam hanc ætatem, quæ
post augmentum inchoans finitur circa 35. annum. Non enim possibile est, donec adhuc stant in eo, in quo positi
sunt, augmento, deficere in eis caliditatem & rubicunditatem: postea vero deferuescente iam calido non sunt
tales: quare nec ab his duobus signis vlterius cognoscendi. Est autem hic attentione dignum, q̄ hæc est distem-
perantia pessima distēperantiarum cerebri naturalium, quia magis recedit à tēperamento eius, quod oportet de-
B clinare ad frigiditatem & humiditatē, vt diximus: propter quod dixit Hali, q̄ non diu remanet super ipsum sani-
tas sua: ex quo potest patere, q̄ dicitur vere sanum vt nunc. Iam autem diximus, quare oportet temperamētum ce
1°. cō. 2. 18. rebri ad frigidum & humidū declinare: nec est propter causam, quam dicit Hali Galenū dixisse, s. ne superflue cale
fiat ab accidenti, s. arterijs & venis ipsum intrantibus: potius enim factus est introitus earum in ipsum, ne frigidū
nimis existens ineptum sit vitæ, vt iam ab Arist. innuimus supra: nec ꝑpter causam, quā dicit dixisse Arist. s. ne sæ-
pissimus motus ipsum incendat, quia tunc oporteret similiter cor esse frigidum & humidum, quod nihil est: hic
enim motus non incendit, sed potius refrigerat euentando & respirando. Sed nos hos viros nequaquam vidimus
hęc dicentes, sed quæ dicta sunt magis.

Ant. Si vero humiditas accedat caliditati, parum quidem supergredientibus vtrisq; mediocritatē, bonus co-
lor, & caliditas, & in oculis venę magnę, & sup̄fluitates plures mediocriter digestę, & capilli recti & subru
bei, & non calui fiūt facile: repletur aūt & grauatur caput à calefaciētibus. Si vero humectantur, multo ma-
gis statim abundantiā habēt sup̄fluitatum. Qn̄ vero ad plurimū humiditatis & caliditatis veniunt, ægrum
his caput est, & sup̄fluitatibus plenū, & facile à calefaciētibus & humectātibus læditur. Notus vero cōtra-
rius his semper, optime vero in Borea degūt. Sed neq; vigilare possunt vsq; ad multū, & ad somnū cōuertē
C tes se ipsos, simul & dormiētes grauiter & vigilātes sunt, & phantasias vident in īsomnijs: & visiones tene-
brosæ, & sensus imp̄fecti Si vero multū sit tēperato calidius cerebrū, parū vero humidius, retinebit calidę
craseos cognitiones, miscebūtur aūt eis leuiter humiditatis cognitiones: velut & si multo sit quidē humi-
dius, parum vero sit calidius, manifestę quidē erūt & vehemētes humiditatis, leues vero caliditatis cogni-
tiones. Cōmunis vero hæc ratio est in oībus secundū complexiones distemperantijs.

Leo. Si vero humiditas adiungatur caliditati, parum vtrisq; qualitatibus superātibus mediocritatē, color bo
nus, &, quæ circa oculos, calidiora, venæ magnæ, & plura excremēta & mediocriter cocta, & capilli recti,
subflaui, & nō facile calui fiunt: implentur vero atq; aggrauantur eorū capita à calidis. At, si humectentur,
tūc multo magis excrementorū habēt multitudinem. Et, si plurimū caliditas atq; humiditas creuerit, his
caput ægritudinibus est obnoxiū, atq; excremētis abūdans, & quod facile à calefaciētibus atq; humectanti
bus offendatur. Hauster vero semp eis aduersatur, atq; optime in Aquilone se habēt: nō tn̄ diu vigilare pos-
sunt, &, cū se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentantur & vigilant, & somnia habent imagi
nationibus plena: visus eis turbulenti, neq; satis sensibus vigent. Quod si plurimum in caliditate cerebrum
D à mediocritate recesserit, paululum aūt humidius extiterit, calidæ tēperaturæ indicia quidem superabūt,
cum quibus leuia quædam humiditatis signa coniungentur; veluti si longe quidem humidius, paululum
vero calidius, vehementia quidem erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Cōmu
nis vero hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Cō.26. Cum dedit signa distēperātiæ eius in caliditate simul & siccitate, dat signa distēperantiæ eius in caliditate & hu
miditate: &, quia p̄ hoc potest esse in diuersis gradibus, s. parui & magni lapsus, primo dat signa parui, & dicit, SI
VERO &c. i. sed, si cerebrū distēperatū fuerit in caliditate & humiditate (& hoc intēdebat, cū dixit, Si vero humi-
ditas accedat caliditati) tūc, si paruus fuerit excessus ipsius à tēperamēto s̄m vtrasq; (& hoc intēdebat, cū dixit parū
q̄dem &c.) signa tale distēperamētum habentiū erunt hęc, s. bonus color, & caliditas. Nō dixit aūt, q̄ sint rubicū-
di, sicut calidum & siccū habētes, ꝑpter caliditatē obtusiorē esse sub humido, q̄ sub sicco, quare nec esse ita ꝑpulsi-
uā sanguinis ad sup̄ficiē, sicut in calidis & siccis, sed dixit, q̄ est in eis bonus color: & vult p̄ bonū colorē rubeum,
parum mistū albo, qui comitat̄ aut tēperamentū, aut modicū lapsum ad caliditatē et humiditatē. Dixit ēt, q̄ calidi
sunt tangētibus, cuius cā iam dicta est. Deinde dixit, ET IN OCVLIS venę magnę. cuius ēt causa dicta est.
Deinde dicit, SVPERFLVITATES plurimę mediocriter digestę. Sunt aūt plurimę p̄p cerebri lapsum in hu
miditate, nō aūt simplr̄ bn̄ digestę, sicut ī lapsis in caliditate tm̄, tēperamētū aūt hn̄tibus ī passiuis, sed mediocriter

digestæ, nam propter eas esse plurimas non dominatur eis perfecte calor, sicut in illis, qui tantas non habent.

Deinde dicit, ET CAPILLI RECTI, subrubei:& nõ calui fiunt:& replet̃ & grauat̃ caput à calefacientibus. E quorum oĩum causa coniecturabilis satis est ex prioribus, nec oportet ĩmorari. Sed tñ, cum subiungit, SI VERO humectantur & c. intelligit, ꝙ, qñ repletur caput & grauat̃ à calefacientibus, si illa calefacientia fuerint humectantia, tunc multo magis, supple, replent̃, & grauãtur, & statim consequuntur maiorẽ abundantiam superfluitatum: & causa ẽt huius nõ est ignota, cũ humectatio sit ẽt magis repletiua, & supfluitatum augmentatiua. Similis ẽt huic sermoni est, quem dixit in signis cerebri calidi, ait. n. Replet̃ & aggrauat̃ caput à calefacientibus cibis & potibus, adhuc aũt magis, si nõ sint talia tm̃ calida natura, sed ẽt humida. Deinde, cum dedit signa cerebri parũ calidioris & humidioris tẽperato, quod potest dici in gradu vt multũ sani, dat signa plurimum ẽt calidioris & humidioris, quod põt dici in gradu simplr̃ ægri, admonens ꝑ hoc in oĩbus distẽperantijs intelligi posse hos gradus, & facile ab vno in alterum transferibilia esse signa per augmẽtum & diminutionẽ signorum, sicut & distẽperantiarum, & dicit, QVANDO. VERO & c. i. sed, qñ cerebrum fuerit plurimũ calidius & humidius tẽperato, tunc sic habẽtes habent caput ægrum, i. ægrotatiuum, ꝓpter minime aliorũ repugnare ægris causis ex vicinia lapsus naturalis ad præter naturã. Ex quo innuit, ꝙ, qñ cerebrum est parũ lapsum in his qualitatibus, non põt vere dici ægrum simpliciter, siue ęgrotatiuũ, sed vt multũ sanum: in medio vero magni & parui lapsus existens dicetur neutrũ simplr̃.

Sed quæret aliquis, cum hic ostẽdat signa simplr̃ ægri corporis, sumpta à cerebro, quare non ẽt dixit in alijs distemperantijs cerebri, maxime in magnis lapsibus à temperamento, ꝙ caput in illis sit ægrum, sicut dicit in hac. F Sed dicendum, ꝙ fortassis magis in hac, quia hæc distẽperantia multis supfluitatibus abundare facit, sicut cõtinue adiungit, cum dicit, Et supfluitatibus plenum, calore ad illud attrahẽte, & humiditate eas conseruante, quas ẽt hęc distẽperantia dispositas reddit ad putredinem: vnde tales de facili incurrunt reumatismos à cerebro in inferiores partes, ex q̄bus multas ęgritudines incurrunt. Propter quod & recte Hippo. in apho. ait, Quibus natura nares humidæ, & semen humidũ, cito infirmant̃: quibus vero cõtraria, salubrius. humiditas. n. facile passibile facit, & maxime qñ cum ea est supfluitatum abundantia, in q̄bus calor occumbit innatus. Quare hæc distẽperantia ægrotabilius facit caput, q̃ cæterę. Deinde dixit, ET FACILE AB humectantibus & calefacientibus læditur. cuius est causa non latens. Deinde dixit, NOTVS. VERO eis semper contrarius: optime vero in Borea degunt. & vult per Notum ventum australem, qui eis contrarius est propter calidũ esse & humidũ & vaporosum, & ideo capitis repletiuũ. Boreas aũt sanus est eis ꝑꝑ esse frigidũ & siccũ & serenũ, & ideo inclinatiuũ eorũ in cõtrariũ sui lapsus.

DICAMVS AVTEM & medicis aliquid manifestius de his ventis. Dico ergo (sicut dicit Philosophus in meteoro.) ꝙ duę sunt exhalationes à terra ꝑ Solem, & vl̃r per cælum totũ super terrã motum, Quarum vna est humida, & dicitur vapor, principium existẽs pluẽtis aquæ, & vl̃r nubium, & niuium, & grandium, & roris, & pruinæ, & silium ſm̃ diuersas pasiones sibi accidẽtes à calido in frigidũ in aeris regione: Alia aũt est sicca, & dicitur fumus, principiũ existens ventorũ, & tonitruũ, & coruscationum, & cometarũ, & terręmotuũ, & similium. Est ergo Ventus (sicut dicit Philosophus) multitudo quædã siccæ exhalationis ex terra, mota circa terrã, cum tñ in rectũ fiat exhalatio: hoc est signum, ꝙ, q̃uis principium materiæ & generationis eorũ sit de subtus, principiũ tñ lationis eorũ est desuper, sicut dicit Philosophus. Flant aũt oẽs debiliter à loco, vnde incipiunt, exhalationes hæ: cum aũt longe ꝓcesserint, conuenientibus iam multis exhalationibus, sicut ex multis fontibus, aqs in fluuiũ, fortiter flant. Quod aũt ventus sit exhalatio sicca, signum est, ꝙ cessant venti pluuia facta, & cessantibus ipsis pluuia fit. Cessantibus q̄dem ventis, quia calidũ segregat̃ semper, & sursum fert̃ in superiorem locũ, vapor constat infrigidatus, ꝓpter hoc, & fit aqua, quæ infrigidat & humectat siccã exhalationem, cessare faciens eã. Plurimi aũt ventorũ sunt ab Vrsa & meridie, Boreas scilicet, & Auster: cuius causam esse dicit, ꝙ post pluuiã ventus fit. Nam, cum pluit, rursus exiccat̃ terra, tum ab eo, quod in ipsa, calido, tum ab eo, quod desuper: ꝓpter hoc exhalat ab ea, quod est venti corpus. Sed Sol sola hæc loca nõ supergredit̃, sed ad hæc, & ab his, accedit, & recedit: super alia aũt occidens & oriens semp fertur, quare exhalationes exterminat ampliori calido, & peruenit exiccans, anteq̃ simul multa facta fuerit, sicut ſm multum ignẽ inciderit modicũ exustibile: ꝓpter quod nubes consistunt in lateribus tm̃. Accedente. n. Sole fit humidi exhalatio: accedente aũt ad cõtrarium locũ fiunt aquæ: & breuiter ꝓpter lationem eius, quæ ad tropicos, & à tropicis, æstas fit, & hyems: non. n. excedunt sc regiones in frigore & æstu ſm̃ longitudinẽ cõparatæ, sed ſm̃ latitudinem, sicut dicit Philosophus. Plurimã ergo oportet fieri aquã in his locis, in quę vertit̃, & à quibus: vbi aũt plurimam aquã terra suscipit, ibi plurimam necesse fieri exhalatiõnẽ, simili modo, vt ex viridibus lignis fumũ: hæc aũt exhalatio ventus est: rõnabiliter ergo plurimi & principalissimi venti fiunt ab his locis. Sunt aũt Boreæ crebri & fortes apud nos, quia maxime de ꝓpe impetus ipsorũ est, ꝓpter hanc totã regionem supponi Arcto, ideoq; & serenissimi sunt. Sui enim fortitudine oẽs alios repellunt ventos, & efflantes consistẽtes nubes faciunt serenitatem, & maxime quia nubes ꝓpellunt versus loca tropici æstiualis, vbi caliditas exterminat illas: nisi fuerint fortassis aliquando magis frigidi, q̃ magni, tunc. n. præueniũt citius coagulantes, q̃ propellentes. Frigidi aũt sunt oẽs & sicci, frigidi q̄dem ꝓpter distare à Sole, & pertransire ad nos ꝑ loca niuosa: sicci aũt propter expellere humectantes vapores: adhuc aũt propter transitum facere per loca gelu arefacta. Sicut aũt impetuosi & magni sunt inchoantes, sic debiles & parui cõsummantes ad imaginem torrentis nõ valde de longe fluentis. Australes aũt debiles sunt inchoantes, fortes aũt cõsummantes ad imaginẽ magnorum fluuiorum de longe fluentium. Non veniũt tñ hi ab altero polo, qm̃, qui ab illo veniunt, sunt proportionales his borealibus, cũ proportionalia sint & loca: hi aũt nec illuc perueniũt, à Sole q̄dem prius exusti & exterminati. Flant ergo australes à locis adustis, qui sunt sub tropico æstiuali, & ꝓpterea oẽs æstuosi sunt. Nubilosi aũt sunt oẽs non ꝓpter frigidos esse, ex quo constare faciunt vapores in nubes, sed magis propter vndiq; adunare vapores à longo ipsorum defluxu & pellere ad frigida loca. Adhuc autem ẽt sunt humidi, nõ quidem ꝓpter esse omnem ventũ exhalationem siccã, sed propter ipsos facere trãsitum

super

A super maria ad nos, qui in hac regione, vnde vapores humidos colligunt & huc propellunt. Orientales autem oēs calidi sunt, ꝑpter vt plurimum inchoare cum ortu Solis, & pluri tpe stare sub Sole. Occidentales aūt frigidi, ꝑpter inchoare plurimū in eius occasū, & velociter ab eo dereliq. Deinde dicit, NEQVE EXCITARI possunt vsq; ad multum sic à somno. & vult per excitationē non quācūq; euigilatonē, sed perfectam somni excussionem, qm̄ (sicut paulo post patebit) hi continuos habent somnos: propter quod subiunxit, ꝙ sunt ad somnum conuertentes se ipsos. Et causa horū est; cerebrum ipsorū semper multis vaporibus plenū esse, non solū his, qui à toto corpore, sed à se ipso surgentibus, & frequenter in eo renouari, cū superfluitates in eo sint multæ, neq; calidū desit extenuans. Deinde dicit, ET GRAVANTVR &c. i. & quāuis ipsi se ipsos ad somnū conuertant, sicut vigilare nō potētes, tñ ipsi nō habent cōtinuos somnos, sed grauant, nūc vigilantes, nunc dormiētes cū apparitione phantasiarum, sicut patiētes subeth euigilatiuam: quod alia trāslatio suo textu magis declarat, ait enim, Et, cum quærit somnum, accidit ei in eo subeth cū vigilijs & imaginationibus &c. & causa huius est calor, qui in eis est, quasdam qñq; adaperiēs obstructiones, oīno aūt nō potens. Volebat aūt per phantasias, somniales visiones: est. n. somnium

de som. 1. ca. de insō. (sicut dicit Philosophus) quædā in somno phantasia. Nam simulachra sensibiliū conseruata in phantasia, iterum agūt in sensum cōmunem, & in sensiteria alia, sicut speculū formam reflectit in speculum, quā recipit ab illo. Exterminant aūt in vigilijs, ꝑpter maiores esse motus ipsorū sensiteriorum à sensibilibus extra, queadmodum iuxta

B magnū ignem, qui minor: & tristitiæ & oblectationes magnæ secus paruas: Quietatis aūt sensiterijs de his, quæ extra, per somnū apparent simulachrorū motus magis parui, vt videat quis videre, quod non videt, & audire, quod nō audit. Sicut accidit talis deceptio cataractas habētibus, & vigilantibus ipsis, ꝑpter apparere sensiterium moueri ab extra, cū intrinsecum sit, quod mouet, vt vapor aliquis sensiterio interclusus, quod frequēter dicunt muscā esse volātem. Sed in talibus cerebris, ꝑpter nimis humida esse, plurima figurantur idola: & ꝑpter multam esse in eis cōturbationem, & motum vaporum, queādmodū in pueris, & vinolētis, & febriētibus, distorta apparent idola & monstrosa. Deinde dicit, ET SENSVS ipersecti. Eius ex his, quę dicta sunt, in prōptu est causa. Deinde, cum dedit signa magni & parui excessus à temperamento fm ambas simul qualitates pariter excedentes, ostendit signa excessus fm illas impariter excedentes, & dicit, SI VERO MVLTVM &c. i. sed, si cerebrū fuerit multum calidius tēperato, parum vero humidius, retinebit signa calidę distēperantiæ, ꝑmistis leuiter ci signis humidæ: ecōuerso autē, si fuerit multo humidius, paulo vero calidius: & causa in promptu est, nec oportet imorari. Addit tñ, ꝙ hæc rō cōmunis est fm omnes distemperantias compositas non solum cerebri, sed omnium aliorum.

Ant. Frigidæ vero simul & siccæ crases cerebri frigidum & sine colore perficiunt caput, quantum in ipsis est. Semper enim oportet meminisse eius, quæ in principio, determinationis, considerantem, quantum ex humorum crasi alrerantur, quæ circa illud. Statim vero huiusmodi crases sine venis circa oculos sunt, & à frigidis causis cito lædunrur, & ideo inęqualiter sani sunt, aliquando quidem leuissima capita, nec superfluas habent effluxiones: aliquando catarrhis & coryzis in paruis causis facile consumuntur. Sensus vero eorum

C in pueritia quidem perfecti, prouectis vero emarcescunt citius. Et (vt breuiter dicam) cito senes circa caput omnes sunt, ideoq; canescunt citius. Capilli vero eis natis veniunt vix, exiles, & rufi. Accedente vero tempore, dominante amplius frigiditate, q̄ siccitate, non calui fiunt: econtrario vero, si accidit siccitatem quidem amplius dominari humiditate, frigiditatem vero calidirate, tales parum calui fiunt.

Leo. Frigidæ vero & siccæ cerebri intemperaturæ frigidum & minime coloratum sui ratione caput reddūt. Semper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt pręterea aduertamus, quātum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiuscemodi temperaturæ venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facile lædūtur. Quare & inæquali sanitate fruuntur, quoniam nōnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus: non nunquā vero & grauedinibus & distillationibus minima ex causa capiuntur. Sensus autem eorū in iuuentute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent, sed progrediente ætate cito marcescunt. Et (vt summatim dicatur) omnes celerrimam circa caput senectutem ostendunt: quare & cito cani fiunt. Capilli vero ipsis quidē

D genitis vix exeunt, & male nutriūtur, & rufi sunt. In progressu aūt ætatis superante magis frigidirate calidirarem, q̄ siccitate humiditatem, multum non caluescunt: contra vero si contigerit siccitatē quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem vero caliditati, parum calui fiunt hi.

Cō. 27. Cum dedit signa calidæ & humidæ distēperātiæ, dat signa frigidæ & siccæ, & dicit, FRIGIDAE VERO &c. i. sed frigidæ simul & siccæ distemperantiæ cerebri discernuntur per hoc, quoniā, quantum in ipsis est, faciunt mēbra circa caput discolorata: nec vult dicere, ꝙ oīnō sint sine colore, quia hoc ipōsle, sed ꝙ non sint habentia colorē viuidum, qui calori sanguinis attestatur, qualis est rubeus: & causa huius ex præmissis manifesta est. Deinde, quia dixerat, Quantum est in ipsis. subiunxit, SEMPER ENIM OPORTET meminisse determinationis dictæ

19. huius. à nobis in principio. vbi dixit, Audire vero oportet, quæ dictæ sunt, & dicendę sunt cognitiones &c. & considerare per hoc, quantum alterant ea, quæ circa caput, ex cōplexione humorū ibi dominātium. Si. n. humores fuerint in cōplexione sua, ꝑportionales cōplexioni cerebri, tunc verificabitur signum prędictum, & reliqua, quæ sequuntur: Si aūt contingat humores nō esse tales, tunc, quātum est ex ipsa cōplexione cerebri, talia fient in eo accidentia: quātum aūt est ex humore, parūper variabunt, humore quidem habente ingressum in causando illa, sicut habet cerebri cōplexio: ꝑpter quod et dixit Hippo. ꝙ color corporis humorum dominiū ostendit, si non in ꝑfundo latuerint. Dico aūt, ꝙ ostēdit, quales sunt, qui dominant humores, & non minus, q̄ quæ in mēbris dominetur cōplexio.

complexio. Deinde dicit, STATIM VERO huiuſmodi craſes ſinè venis circa oculos ſunt.& non vult dicere ꝙ omnino,ſed ꝙ inſenſibiles eas habent:& cauſa non eſt difficilis cognitu prædicta recolenti. Deinde dicit, ET A FRIGIDIS cito lęduntur.cuius ẽt cauſa p.ſe conſpicabilis eſt. Deinde ſubiunxit, ET IDEO PROPTER velociter lędi à frigidis, ſunt inæqualiter ſani.i.modo habẽtes ſanitatẽ ſibi ꝓpriã,modo paulo peiorẽ. Hoc.n.eſt ꝓprium oĩs corporis ſimplr ægri,cum ipſum per habere ſanitatẽ inultum lapſam ab optima,quæ dicitur ſanitas vt nunc tñ,ſit de facili alterabile & paſsibile,ẽt à paruis cauſis:magis aũt & talis cerebri, ꝓpter id,quod continuo ſubdidit, ET ALIQVANDO quidem leuiſsima & c.i.inęqualiter ſani ſunt,qa aliqñ habent caput leuiſsimum, & nõ ſuperfluas effluxiones per eius emunctoria (& hoc eſt,qñ habent ꝓpriam ſanitatem illæſam ab extrinſecus accidẽtibus:& cauſa huius eſt ſupfluitatibus aggrauantibus nõ abundare ꝓpter ſiccitatẽ cõſumentem)aliquando vero à paruis cauſis,ſupple,infrigidantibus,incurrunt catarrhos & coryzas(& cauſa nota eſt)ex qbus tunc ſupfluitatum abundantiã habentes grauiſsimum habent caput: quare inæqualiter ſani ſunt. Deinde dicit, SENSVS VERO IN pueritia perfecti, prouectis vero emarceſcunt citius.& cauſa huius eſt,qm̃ in pueritia adhuc calore natiuo participantes,& organa ex ſiccitate depurata habẽtes,& nunq̃ ſupfluitatibus humidis in pueritia abundãtes ſenſibilia clare diſcernunt. Cum vero ꝓuehunť in ætate,deficiente iam magis calido naturali,& digeſtione in eis circa cerebrum peius fiente ſupfluitatibus replenť,ex qbus organa ſenſus emarceſcunt,cerebro cõpatientia,i. extinguunť & debilitanť, vt peius diſcernant extincto calore,& ſpiritu ingroſſato. Deinde ſubiunxit, ET VT BREVITER &c.i.& vl̃r, cito oẽs ſiunt ſenes circa caput: hoc aũt dixit breuiloquus eſſe volens. Cum.n.ad eos multa feſtinent accidẽtia ſenilis ætatis, ſuffecit ei dicere, ꝙ cito ſenes fiunt circa caput. Non aũt oportet hoc fieri circa reliquum corpus, niſi alterius corporis cõplexio fuerit capiti homogenea:& cauſa huius eſt,quia,cum ætas ſit menſura alterationis naturalis corporis viui de calido & humido in frigidum & ſiccũ ab initio vitæ vſq; in finẽ eius,ſit autem hoc caput modicum habens calidi & humidi, accidet illud citius in oppoſitum alterari. Cum autẽ pars ætatis,quæ dicitur ſenectus,ſit mẽſurans illius alterationis finem,recte inquit tales ſeneſcere cito circa caput: ꝓpter hoc adiecit, Ideoq; caneſcunt citius. hoc.n.eſt de præcipuis accidentibus ſenectutis. E C F

ET DICAMVS hic nunc,cauſam huius inquirentes,primo vnde cani naſcunť. Dico ergo, ꝙ canities eſt quidam languor pili,ſicut dicit Philoſophus in fine libri de gener.aĩalium. Non eſt tñ oĩs albedo canities: ſi.n.fuerit cutis alba,vt in morphea alba,fient pili albi:non tñ conuertiť, ſi pili ſint albi, ꝙ cutis ſit alba,quia nõ eſt ſola cutis cauſa dealbationis. Vera aũt canities eſt,quæ fit à corporis ſenectute: corpore.n.declinaote iam ad frigiditatẽ fit ſenectus,frigida exiſtens & ſicca. Cum ergo digerẽs vniuſcuiuſq; alimentũ ſit ꝓpria & innata caliditas, extranea aũt putreſaciens & corrũpens,accidet dominante frigiditate nutrimentũ fieri aquoſum & phlegmaticum & putreſcibile ab ea,quæ in cõtinente,caliditate. Vapor ergo,q eſt materia pili,à tali alimẽto ſurgens, ꝓpter ſui viſcoſitatẽ & caloris pellẽtis debilitatem non de facili pertranſit. Ex longitudine ergo morę in poro putrefit à caliditate cõtinẽtis,&,cũ putreſcit,dealbať ꝓpter plurimũ habere aeris interclusum ex ſui viſcoſitate,ſicut dicit Philoſophus: quare accidit ab eo capillus canus: Et breuiter,quæ in corporibus indigeſtio,facit canos,vt dicit:ſignum cuius eſt ex continuis languoribus aliqñ canos naſci: vt ſit qdem dicere languorẽ eſſe ſenectutẽ acquiſitam:ſenectutem vero languorem naturalẽ:ſed curatis qdem & ſanitati reſtitutis corporibus cani pmutanť,ſeniles aũt nequaq̃. Signum aũt putrefactione quadã vaporis contingere canos,eſt, tectos pilos pileis & operculis citius caneſcere ꝓpter non perflari,impediente coopertura: pflatio.n.prohibet putrefactionẽ. Caneſcunt aũt oẽs citius in tẽporibus,tardius aũt in poſterioribus ꝓpter humidiora eſſe tẽpora oĩbus partibus capitis ex duobus magnis lacertis apud ipſa:poſteriora aũt vacua eſſe humiditate ꝓpter minus ibi eſſe de cerebro,adhuc aũt & ſiccius. Cum ergo hanc cerebri diſtemperantiam habẽtibus,citius calidũ naturæ deficiat,rationabiliter citius caneſcẽt. Deinde dicit, CAPILLI VERO &c.i.& capilli vix eis ꝓducuntur,& cum difficultate,poſt ortum ipſorum:& cauſa nota eſt ex prædictis. Adhuc aũt dicit, ꝙ EXILES ſunt,& rufi. exiles quidem ꝓpter vaporis tenuitatem priuatione caloris multum reſoluentis,adhuc autem propter pori ſtricturam priuatione caloris elargantis:rufi autem propter id,quod ſcitũ eſt ex præmiſsis. Deinde dicit, ACCEDENTE VERO &c.i.&,cum ꝓcedunt in tẽpore,ſi frigiditas dominet amplius ſiccitati,non fient multũ calui, humiditate adhuc in eis conſtante:ſi vero victoria ſiccitatis ſuper humiditatem ſit multũ,victoria vero frigiditatis ſuper caliditatẽ ſit,parum fient calui propter cauſam contrariam. G

Humidæ vero & frigidæ craſes cerebri grauiter dormientes faciunt & ſomnolentos,& inutiles ſenſibus,& humiditatibus abundantes,& facile patientes fiunt à frigore,& facile replentes caput,& facile patientes catarrhum & corizam:neq; calui fiunt huiuſmodi. H Au.

Humidæ vero & frigidæ cerebri tẽperaturæ faciunt hoĩes graui ſomno tentari,& ad ſomnũ facile conuerti,ſenſibus quoq; minime vigentes,atq; excrementis redundantes,& qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium,ac deſtillationibus & grauedinibus facile tentantur,neq; tamen hi calui fiunt. Le

Cum dedit ſigna frigidæ & ſiccæ diſtemperantiæ cerebri, dat ſigna frigidæ & humidæ, & dicit, HVMIDAE VERO &c.i.ſed diſtẽperanriæ frigidæ & humidæ faciũt grauiter dormientes,i.profunde, ꝓpter corpulentos vapores,q ſunt cauſa ſomni,multum circa ipſorũ cerebra infrigidari & denſari,vt fortes oppilationes faciant,& calorem ex corde venientẽ multum obtũdant,vt nõ niſi difficulter & poſt tempus obtineat illas,& penetrare poſsit ad organa ſenſuum. Deinde dicit, ET SOMNOLENTOS & inutiles ſenſibus. ſomnolẽtos quidẽ ꝓpter multum reprimi calorem cordis cerebri frigiditate,vt ex centro pigreſcat extendi,& ꝓpter abundare cerebrum ipſorum multis ſuperfluitatibus tum ex digeſtionis malitia ꝓpter diminutũ in eis calorem: tum quia vapores cõtinue ad ipſum eleuati non exhalant ad extra,nec refluunt deorſum niſi difficulter,prohibente meatuum ſtrictura,quę Co.

frigiditatẽ

A frigiditatē comitatur: quare continue in somnum flectuntur, grauati quidem ab illis & oppilati. Inutiles aūt sensi bus sunt, ꝑpter hoc idem, habentes quidem spūs turbidos, & organa sensuum neq; mūda neq; pspicua. Deinde dicit, ET FACILE PATIENTES à frigore, & facile replētes caput, & facile patiētes catarrhum & corizā: neq; calui fiunt hi. quorū oīum cā iam ex præmissis ꝑmpte coniecturabilis nos amplius indigne moraretur.

Ant. Hæc igitur sunt signa eorū, quæ in cerebro, crasū. Ex his vero tendens ad vnūquodq; organum sensus, scies cognitiones, transferens te de alio ad aliud. Sufficiet vero tantum de oculis dicere.

Leo. Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ, à quibus si progrediaris, ad vnūquodq; sensorium dignotiones transferre licebit. Sed sufficiet de oculis facere mentionem.

Cō.29. Cum dedit signa distemperantiarū cerebri, tàm simplicium, q̄ cōpositarum, vtitur epilogo, addens q dem, q ex ipsis traducibilia sunt signa oīum organorum sensuū à cerebro pendentiū, & dicit, HAEC IGITVR &c.i. hæc, quæ diximus ī caplō precedenti, sunt signa, q bus habetur cognitio vniuscuiusq; cōplexionis cerebri, s. tēperatę, & distēperatæ: & fuerunt in summa sex genera signorū, aut ad illa reducibilia (sicut diximus) verificata quidē semp cū adiectione cōditionis regiōis tēperatę, & ꝑportionalitatis in humore. Deinde dicit, EX HIS VERO &c.i. sed ex his signis, q bus cerebri cōplexiones cognoscimus, poteris traducere signa cōplexionis vniuscuiusq; organi B sensus. Hæc.n. organa colligata sunt cerebro p neruos ortos ab ipso, & ferētes ad ipsa sensum, quare oportet cerebro esse ꝑportionabilia in natura & signis: ꝑpter quod ēt supra dixerat, q alterutrū sunt cognitiones, & adinuicē sibi attestanť, & à principio nata principij virtuti & vitio, & principiū his, quę ab eo nata sunt. Sunt aūt hæc, organa, sicut oculi visus, aures auditus, nares odoratus, lingua gustus, & vniuersi corporis musculi tactus. Incedentes ergo via, qua incessimus in cognitione cerebri, & transferentes hæc ad quodlibet illorū non erit difficile cognoscere cōplexionem vniuscuiusq;. Deinde dicit, SVFFICIET VERO.i. sed, qm hic modus doctrinæ est abbreuiatio quædam, sufficiet nobis hanc traditionē facere in oculis tm̄, sicut in his, qui cerebro certius sunt ꝑportionati, ꝑpter ei magis vicinos esse, & horū tēperamētū declinare ad frigiditatē & humiditatē, sicut ēt cerebri. Erit ergo trāsferre cognitionē à cerebro in oculis fere ex oībus prędictis sex gñibus signorū (sicut patebit) & nō absolute ex oībus (sicut credit Hali) quia non ex virtute & vitio principalium, quorum principia non sunt in oculis.

Ant. Quicunq; igitur tangentibus manifeste sunt calidi, & mouentur facilius & frequenter, & venas latas habent, omnes calidi sunt: frigidi vero, qui his contrarij. Et humidi quidem, molles simul & multæ humiditatis sunt: sicci vero, qui duri simul & aridi. Et lęduntur quidē à similibus causis crasi facile: iuuantur vero à cōtrarijs, moderato vsu. Sed hoc cōmune signū esse in oī cognitione craseos oīs partis meminisse oportet.

Leo. Quicunq; tangentibus quidem manifeste calidi existunt, & facili ac crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt: frigidi vero his contrarij. Et humidi quidem molles simul, & multa humi C ditate pleni: sicci vero duri simul & aridi. A similibus aūt suę temperaturæ causis facile offenduntur: iuuantur autem à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunq; partis temperaturæ dignotione oportet meminisse.

Cō.30. Cum dedit, signa cōplexionis organi cuiuslibet sensus traduci posse ex signis cōplexionis cerebri, & sufficere, q ostendatur hoc in oculis tm̄, incipit declarare signa distemperantiarū oculi, per hoc intendēs breuiter expositionē signorū corporis ægri simpl̄r, sumptorū ab his, q̄ oriunť à ꝑncipalibus, & dicit, QVICVNQVE IGITVR &c.i. quicūq; oculi sunt manifeste calidi ad tactum, & mouētur facilius & frequentius, instabiles quasi existentes, & habent venas latas & apparentes, oēs hi sunt calidiores temperato. Et cōditionauit per hoc cognitionē distēperantiæ oculi in caliditate à tribus, Primo à manifesta caliditate, quæ ad tactū apparet. Et vult per caliditatē, nō qualis tangiť apud omne corpus humanū, ex quibus nihil est nisi calidū actu, sed vlteriorē, q̄ quæ tangiť apud corpus tēperatum: ꝑpter quod nō dixit solū, Quicūq; sunt calidi. sed, Quicūq; sunt manifeste calidi. & est hoc signū à substantialiter inhærentibus sumptū. Si.n. oculus lapsus à tēperamento in caliditate diffiniatur, sicut simpl̄r ægrum, cadet distēperantia in caliditate in eius diffinitione: hæc aūt non solū fm oculum, sed fm quodlibet exterius mē- D brum est tactus impressiua, & per hoc sui ipsius edoctiua. Secundo aūt à facilitate & frequentia motus ipsorum. Non debeť aūt hic motus oculis ex se ipsis, nō enim sunt organum motus, sed sensus visus, sed debeť eis ex musculis ad ipsos colligatis, q (sicut dicūt anatomici) sunt sex, quorū quatuor in vtrisq; lateribus existunt, sursum scilicet, deorsum, ante, retro, siue dextrorsum, & sinistrorsum, & vnusquisq; mouet ad suam partem: duo vero alij sunt incidentes ex transuerso, & hi mouent oculū fm rotūditatem. Est aūt & quidam alter posterius, qui sustentat neruū concauum, & eleuat ipsum, & prohibet ipsum à lapsitate, qua oculus promineť exterius, & retinet ipsum, cū intentè intueť. Fuit aūt hic motus oculis opportunus, vt fine motu & cōuersione colli possent ad dexteram & sinistrā, sursum & deorsum spectare visibile, exponentes quidem se per illos sub rectis lineis ad rem visam, sine q bus oculus nō patiť à visibili: visibile.n. non generat intentionē suā in diaphano nisi sub rectis lineis. Si ergo oculi fuerint calidiores tēperatis, tunc redundabit ēt ipsorum caliditas super hos musculos, & fient ex hoc aptiores ad mouendum, virtute q dem motiua fortiTa apud eos leuitatę & agilitatem mobilis ex spiritus in eis caliditate. Et sunt hæc signa sumpta ab effectibus virtutis motiuæ musculorū, quibus oculi mouentur. Tertio aūt à latitudine venarū, quā ipsa caliditas operať apud informationē primam, habēs singula dilatare, cū naturalior quidem motus ipsius sit magis à centro, q̄ ad centrū. Quāuis.n. latitudo venarum principaliter comiteť caliditatē principij, à quo ipsæ sunt, adiuuatur tñ latitudo earū ex caliditate mēbrorum, per quæ fit transitus earū, vt in calidioribus temperato mēbris

membris sint ipsæ latiores, q̃ principium earum operetur: in frigidioribus vero econuerso. Etiam est hoc signum sumptum à casibus distẽperantiæ, ſm enim exigentiã cõplexionis fit prima mẽbrorum creatura. Deinde dixit, FRIGIDI VERO .i. sed frigidi oculi sunt, quicunq; supradictis cõtrarij sunt ſm signa, in non ostẽdere videlicet manifestam caliditatẽ ad tactum, sed potius frigiditatẽ quãdam, & in esse qdem graues ad motum, & in habere venas strictas: cõtrariarũ. n. cõplexionum contraria sunt signa, ꝓpter signorum causas silr esse contrarias. Deinde dixit, HVMIDI QVIDEM &c. i. & humidi oculi sunt, quicũq; fuerint simul molles, & multæ humiditatis: molles qdem ad tactum, multa vero humiditas ad tactũ & visum. Et sunt qdem molles ꝓpter esse humidiores tẽperatis, est. n. mollities effectus humidi, sicut supra diximus: & est hoc signũ sumptum à casibus distẽperantiæ in humiditate. Multæ vero humiditatis sunt, ꝓpter abundare in multis superfluitatibus hanc cõplexionem, complexio. n. humida est humiditatũ conseruatiua, sicut & sicca ipsarũ consumptiua: nec enim volebat hic per humiditatẽ eã, quæ est qualitas, sed eam, quæ est substantia, apparens qdem in angulis lachrymalibus oculorũ in vigilantibus, resudans qdem apud sumnũ penes pilos palpebrarũ: & est hoc signũ sumptum ab effectibus virtutum naturalium: ꝓpter quod tales multarum sunt lippitudinum, & de facili incurrũt ægritudinem, quæ lachryma dicit. Adhuc aũt, si à tristitia ipsos qdem propter retractionem caloris exprimente qñq; lachrymentur, copiosius effundunt lachrymas, sicut in pueris & mulieribus contingere videmus, quibus copiosior est humiditas, q̃ prouectis & viris.

Deinde dicit, SICCI VERO &c. i. sed sicci sunt, quicũq; sunt simul duri & aridi: & volebat per aridos priuatos prædictis humorositatibus & lippitudinibus, quales in multũ vigilantibus videmus. Et est qdem non difficile ex supradictis conuincere, qua de causa oporteat hoc in siccis apparere: contrariorũ. n. effectuum contrariæ sunt causæ, & econuerso. Deinde dixit, ET LAEDVNTVR &c. i. & signũ cõmune cuiusq; dictarum cõplexionũ est, ꝙ facile læditur vnusquisq; talium oculorũ à silibus causis suæ crasi, vt calidæ cõplexionis oculus à calidis: frigidæ aũt à frigidis: humidæ ab humidis: siccæ à siccis: & iuuatur à causis contrarijs sub moderato vsu, sicut calidæ à frigidis, & sic de alijs. Et est hoc signũ sumptũ ex alteratione ab his, quæ extrinsecus accidũt, reductum ad casus.

Deinde dixit, SED HOC &c. i. & hoc oportet memoriter habere, sicut signum cõmune, in cognitione craseos oĩs membri: vt per lædi à calidis cognoscamus esse calidũ: per iuuari vero ab illis cognoscamus esse frigidũ. Et volebat per craseos distẽperatã crasim: tẽperata. n. crasis sola est (sicut ipse dixit in cõmento aphorismorum) quæ suis silibus bene disponitur. Non docuit aũt cognitionem alicuius prædictarum distẽperantiarum oculi à bonitate vel malitia visus, expectans illud docere in genere, cũ subsequenter docebit signa sumpta à magnitudine & paruitate oculorum. Videtur. n. bonitas & malitia visus ĩmediatius significare super bonitatem & malitiam cõpositionis, q̃ cõplexionis, sicut bonitas & malitia oĩum operationum aĩalium, sicut ex supradictis patet. Compositarũ autem discrasiarum oculi signa supersiluit, sicut ex simplicibus manifesta.

SED HIC VIDENDVM est, vnde accidat vnãquãq; distemperantiarum lædi facile à silibus suæ crasi, iuuari vero à contrarijs sub moderato vsu, maxime ne sibi contradicere videat, cum in summa de causis admonuerit similia silibus offerre oportere, volẽtes crasim, qualẽ accepimus, cõseruare: vnde quoq; accidat iuuari à contrarijs moderato vsu: quid ẽt per moderatum vsum intelligat. Dico ergo, cum cõseruatio sit ex rebus nõ naturalibus, quæ sunt aer, cibus potus, somnus vigilia, motus quies, & huiusmodi, istarũ autem rerũ non sit dare oĩno veram silitudinem cũ corpore, quadam existente calida, vel frigida, vel humida, vel sicca, potentia tñ: adhuc aũt effectiue magis, q̃ passionaliter, vt cibo vel potu: quadam vero nullo modo passionaliter existente, sed effectiue tñ, vt motu & quiete, somno vel vigilia, corpore aũt passionaliter existente tali: adhuc aũt & actu calido vel frigido existente, vt vocet frigidũ diminute calidũ, accidet de necessitate, cũ ab eo infra dicit corpus similibus cõseruari, ꝙ silia corpori ex his rebus sint, quæcũq; corpori approximata cuiuscũq;, non ĩmutant ipsum à ꝓpria natura, ĩmutatione, de qua curet, vt quæcũq; corpori calida oblata nõ calefaciunt ipsum vltra corporis caliditatem, nec ẽt infra illam: minus. n. calefacere esset infrigidare: talia. n. ſm intellectum Gal. sunt corpori vere similia, quibus conseruat, sicut post dicturi sumus. Sed talium similiũ electio difficilis est apud medicũ, & potius experientia, q̃ ratione, concipit. Cum ergo hic dicit oẽm distẽperatam crasim à similibus lædi, distinctione dignũ est de simili, in simile, quod excedit, vel deficit, vel quod ęquat: vt calido simile id, quod minus calidum: & id, quod plus: & id, quod æque. Quod ergo est minus calidũ, nõ simplr nec oĩmode est lædens, cũ sit retẽperans & reducens: nec quod ęque, cũ sit conseruans: quod aũt plus, simplr est lędens, quia distẽperantiam in caliditate coaugens. Dixit aũt non absolute à talibus lædi, sed facile lædi, nõ ob aliud, nisi ꝙ calido pronior est lapsus ad calidius à quocũq; ipsum amplius calefacere potente, q̃ ad frigidum: & frigido silr ad frigidius à quocũq; ipsum amplius infrigidare potẽte, q̃ ad calidũ: maior enim est cõtrarietas calidi ad frigidũ, & econuerso, q̃ calidi ad calidius: inter quæ aũt maior est contrarietas, inter ea difficilior est trãsmutatio. Propter quod, si calidũ vel frigidum est, quod ægrum, tẽperatum aũt, quod sanũ, aut non lædet calidum à frigidis, nec econuerso: aut non facile, ĩmo ab eis iuuabitur, cũ gradatim ad medium, & non vltra, deducetur. Et ꝓpterea facile lædi à calidis est signũ ꝓprium cõplexionis calidæ, & nunq̃ frigidæ, quæ nõ potest lædi à calidis, nisi difficulter: iuuari vero à calidis est semp signum frigidæ cõplexionis, & ecõuerso. Nam, si cõtingat calidũ calidis conseruari, non tñ contingit iuuari: conseruari. n. in malis nõ est iuuari absolute. Sed attendendũ est, ꝙ dicit nõ iuuari distẽperatam cõplexionẽ à contrarijs nisi moderato vsu; ꝓpter quod videndũ est, quid velit per moderatũ vsum. Dicit aũt Hali, ꝙ vsus moderati sunt duo, vnus eorũ est, qui est rerum tẽperatarũ inter quatuor qualitates: & alter est rerũ, quarum declinatio ad partẽ contrariã est ęqualis declinationi cõplexionis: & ꝙ cõplexio distemperata iuuatur à primo, sed tñ minus, q̃ à secundo. Sed ista moderantia vsus nõ est sumpta à qualitate & modo ipsius (sicut Gal. videt intẽdere) sed à rebus vsualibus. Propter quod nõ est multum appretiãda distinctio, ĩmo nec recta, qm̃ errorem subducit in opere: contrariorum. n. vsus æqualiter declinantiũ, si continuetur, repentine alterabit, & fiet causa ægra, & nullo modo iuuatiua. Quare dicemus, quoniam hæc reductio, facta à

contrarijs,

A contrarijs, horida est naturæ: omnis. n. sua alienatio inimica est illi, se ipsam saluare semper appetenti. Ideo contrariorum vsus tunc maxime acceptabitur à natura, cum non continuus erit, sed cum aliquo interuallo, interpositionem habente similium, quibus gaudet: continuus enim vsus nimis subito alterat: à subita autem alteratione fiens dispositio non esset sanitas, sed ægritudo. Cum enim sanitas sit dispositio naturalis, nulla adueniens dispositio potest esse sanitas, nisi subintret & quasi innascatur: propter quod non simpliciter calida iuuatur à frigidis, neq; semper, sed cum vsu, qui dictus est, quem ipse volebat moderatum.

Ant. Magnitudo vero oculorum cum proportione quadam & operationum virtute multitudinem substantiæ eucratam, ex qua facti sunt, ostendit: quæ vero sine his, multam quidem substantiam, sed non eucratã, declarat. Paruitas vero oculorum cum proportione quidem & virtute operationum paruam quidem, sed eucratam, substantiam demonstrat, ex qua facti sunt: cum non proportione vero quadam & vitio operationum paruam simul & inutilem esse significat substantiam eorum.

Leo. Magnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatę substantię ostendit, ex qua sunt conformati: quæ si desint, multam quidem substantiã, non tñ bene temperatam, ostendunt. Paruitas vero oculorũ adiuncta quidẽ concinnitate ac virtutum operatione paucam quidem, sed bene tẽperatam, substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. si vero sociam habuerint B inconcinnitatem quandam atq; operationum vitium, tunc paucam simul ac vitiosam materiã ostendunt.

Co.31. Cum dedit signa cuiuslibet quatuor distẽperantiarum oculi, sumpta qdem ab his, quæ tangunt & vident circa oculum, adhuc aũt & à motibus ipsius, deficiebat autem adhuc & illarũ cognitio sumpta à magnitudine & colore oculi, subsequenter dat signa, quæ ab eis sumunt, & dicit, MAGNITVDO &c. i. magnitudo oculorũ proportionalis est magnitudini capitis in significando. Sicut enim magnitudo capitis nõ est signũ bonæ cõpositionis cerebri, & per illud ipsius eucrasiæ, nisi qñ figura eius decens existit, & operationũ bonitas in ortis ab ipso, significans qdem tunc fortitudinẽ virtutis informatiuæ operantis circa multã & bonam materiã, aliter vero solam materiæ multitudinẽ significat, ex qua factũ est, Ita magnitudo oculorum, qñ est cum ꝓportione quadam (& volebat per hoc ꝓportionem oculi ad visibile debitã, qualem oportet habere actiuũ ad passiuũ, quæ cõsequit̃ ex figura & situ decentibus, & diaphaneitatẽ perfecta, & dicit̃ oculi harmonia: aut fortassis qñ est cum ꝓportione quadã totius cõpositionis in reliquis naturis ad magnitudinem, s. forma, numero, & situ, & vult per, quadam, eã, quæ est decens: adhuc aũt & qñ est cum debita operationũ virtute, & volebat, per hoc bonitatẽ visus, & aliarum operationum, si naturalium oĩum) significat oculos factos esse in prima suĩ creatiõe ex multa & eucrata materia. Aliter vero, si qñ fuerit sine his cõditionibus, significat factos esse ex multa tñ & non eucrata materia, quasi velit, ꝙ virtus informa- C tiua efficiat oculũ seu organum bene vel male dispositum ſm exigentiã materiæ, cum tñ, si virtus informatiua seminis nõ esset fortis, nequaq̃ sufficeret eucrasia materiæ, vt bene crearetur organum: ꝓpter quod supra de capite magno dicit, ꝙ, qñ comitatur virtutis fortitudinẽ, circa multam materiã & bonam operãtis, est signum bonum: & nõ dixit solum, qñ comitatur multã & bonam materiã. Et volebat per eucrasiã, non qualem consecuta est caro vel cutis, sed declinantẽ ad frigiditatem & humiditatẽ, sicut ea, quæ cerebri, cum dominetur in eis aqua, sicut dicit Philosophus de sensu & sensato. Et manifestũ est p hoc, ꝙ oculorum magnitudo prædictis associata cõditionibus significat eucrasiam ipsorũ: dissociata vero ab his significat discrasiã, discernendam postea qdem ex prius dictis signis. Eucrasia. n. materiæ, ex qua facti sunt, causa est prædictę ꝓportionis per obedientiã eius ad formationem primam, maxime si virtus informatiua nõ sit debilis: adhuc aũt est causa bonitatis visus per ęqualem oculi cõplexionem, & ꝑspicuam in eo diaphaneitatem, quæ illã comitantur, sicut ostendemus, cũ paulopost de visus bonitate loquemur: Discrasia vero illius per cõtrarium est causa cõtrarij. Deinde, cum dedit signa cõplexionis oculorum sumpta à magnitudine ipsorũ, dat signũ sumptum à paruitate ipsorum, & dicit, PARVITAS VERO &c. i. sed paruitas oculorũ non est ꝓportionalis paruitati capitis in significando. Paruum enim, à quo nihil alteri tribuit, sed est sibi tñ principiũ vnius operationis, non põt ęquari in malitia paruo, quod est multorũ radix, habens mul- D tis tribuere, multisq; operationibus deseruire: propter quod paruitas oculorũ distinguẽda est, sicut & magnitudo. H Si enim fuerit cũ proportione prædicta, & bonitate operationũ, significabit materiam, ex qua facti sunt, fuisse eucratam, nihilominus & paucam, cum tñ distemperata paruitas oĩs organi inepta sit ad opus ſm plurimum, sicut supra diximus: Cum corruptela vero ꝓportionis, & cũ defectu operationum, cũ hoc, ꝙ significat materiæ paucitatem, ex qua facti sunt, significat ẽt eam fuisse inutilem ꝓpter disconuenientiam ex discrasia ad primam formationem, & ad sequentem visionẽ. Et videtur hoc signũ, quod sumit à magnitudine & paruitate oculi, sumptum à substantialiter inhærẽtibus organicis: sed, cum hic nõ det signa cõpositionis oculi, sed cõplexionis eius: comitetur aũt bonitas compositionis bonitatem cõplexionis, erit hoc signum sumptum à casibus complexionis &c.

SED OSTENDEMVS, quid sit visus bonitas, & vnde causetur, ante aũt hoc & quid sit visus, & qd visibile, & quid videre. Dico ergo, ꝙ visus est pars aĩæ, quæ est in potentia ad visibile, cuius substãtia apta nata est à visibili pati. Visibile aũt est duplex, quoddã est visibile in lumine, & quoddã in tenebris. Visibile aũt in lumine est color, & hoc est ſm se visibile nõ illo modo dicẽdi per se, quo prædicatũ est in ratione subiecti, qui est primus modus, sed illo modo, quo subiectũ est in ratione prędicati, qui est secũdus, qm in ipso est causa, ꝙ aliquid sit visibile, non aũt videtur sine lumine, lux. n. principalius videt (sicut dicit Auer.) sed color mediante luce: & propterea, quę in tenebris vident, sunt illa, quæ modicũ lucent, sicut squamæ pisciũ, & noctilucæ, & hmõi, quæ in die à maiori lumine superatæ videntur sub ꝓprio colore, & non sub luce. Vniuscuiusq; igitur proprius color in lumine videt: est enim oĩs color (sicut dicit Arist.) motiuus eius, quod ſm actum, diaphani: actus aũt diaphani lumẽ est, diaphanum

enim

enim non est actu diaphanum nisi per lumen: huiusmodi autem actus influitur ei à corporibus luminosis, qualia B
sunt ignis, & stellæ. Habet aũt se lumen, quod est actus diaphani, ad lucem, quæ est forma corporis luminosi, sicut
intentio coloris generata in diaphano ad colorẽ, qui est in superficie colorati, in hoc tñ differẽs (sicut volunt Peri-
patetici) ꝙ lumẽ est forma nobilior, potens perficere diaphanũ ad actum, quod color non potest: tenebra autẽ est
priuatio actus huiusmodi in eodẽ subiecto. Potentia ergo diaphanũ est corpus peruium, quod ſm se non est vi
sibile, quia nullũ habet colorem, sed videt per lumen, quod est sicut color diaphani: tale corpus est aer, & aqua, &
cœlum. Talium aũt in actu diaphanorũ motiuus est color de sui natura, & per hoc continuationẽ habens ad sensi
terium visus, fit motiuus visus: hoc aũt mouere, est diaphanũ alterare & visum, id est formare se intentionaliter in
illis, vt in speculis. Quare superuacanee & importune dicitur à Platonicis visum fieri per extra missionem, cum
ipsius coloris natura sit hoc modo mouere diaphanum, & sensiterium visus, vt dictum est. Si enim fieret visus per
exitum alicuius corporis ab oculo ad visam rem, tũc, si in illo corpore esset virtus visiua, fieret visio extra animal;
quare animal non videret: si aũt non esset virtus in eo, nõ posset fieri visio per illud nisi per retractionẽ corporis:
sed retractio illius corporis est impossibilis: quare illius emissio non cõfert ad visum. Emissio aũt radiorum non
est opportuna nisi ad manifestationẽ coloris, & ad dandum ei actũ, quo mouere possit, aut ad exhibendũ diapha-
no intermedio actum suum, sine quo nõ videt moueri à colore: sed hoc fit melius à corpore magis luminoso, q̃ sit
oculus. Quare nõ expedit quicquam exire ab oculo ad hoc, vt videamus, sed magis vt actionem alicuius ab extra F
suscipiamus: hæc aũt actio (vt diximus) fit à colore.

SED QVAERET aliquis, vtrum lumen in hac actione coloris sit necessarium, ꝑpter colorem ipsum, cuius est
agere, aut ꝑpter diaphanũ intermedium, cuius est pati. Videtur enim Arist. dicere in 2 de aĩa, ꝙ color est motiuus
eius diaphani, quod est in actu, i. illuminati: quare videt, ꝙ indigeatur lumine, ꝑpter diaphanũ non posse à colore
moueri sine illo: videt. n. Aristo. dicere, ꝙ color sit per se visibilis. Et ex his eius dictis credit Auer. ꝙ lumen nõ sit
necessarium, nisi quia color non põt mouere diaphanum non illuminatũ: cuius cõtrarium videmus, quia color il
luminatus mouebit ẽt oculũ positũ in obscuro, & non ecõuerso oculus in luce positus videt colorem in obscuro.

Nos aũt dicemus, ꝙ color (sicut dicit Philosophus) est extremitas ꝑspicui, non tñ cuiuscũq; perspicui, sed deter-
minati, s. corporis solidi, per quod non fit transductio visibilis ad visum. Duplex aũt est ꝑspicuum siue diaphanũ:
est. n. quoddam ꝑspicuum peruium, quod per se nõ terminat, sed per se transducit visum, vt aer, aqua, vitrũ, crystal
lus, & hoc in toto est ꝑspicuum: quoddam est nõ peruium, quod est terminans visum, & hoc nõ est in toto, sed in
superficie, ꝑspicuum. Quod ergo in toto est ꝑspicuum recipit lumen in sũpficie & in profundo: quod aũt in toto
nõ est ꝑspicuũ nõ recipit lumen nisi in superficie, in qua color, quãtum est ex ipsa, nõ est nisi materialiter & dispo-
sitiue. Manifestum est ergo ꝙ ꝑspicuum cadit in diffinitione coloris: ꝑspicuum aũt in actu non est, nisi per lumẽ:
ergo & lumẽ ingredit diffinitionẽ coloris: ex quo videt, ꝙ formale esse coloris à lumine sit. Et hoc est, quod Arist.
dicit in 2 de aĩa, ꝙ lumen potẽtia colorem, efficit actu colorẽ: non. n. est actu color, nisi per habitũ luminis diffu-
sum in superficie corporis terminati. Ergo, cum dicit, ꝙ color est motiuus diaphani, quod est in actu diaphanum, G
intelligit, ꝙ hoc facit color silr, qñ est in actu color, nihilominus tñ oportet mediũ ad aliquod spaciũ esse illumina
tum iuxta colorẽ, quia, cũ color sit lumen alligatũ materię corporis terminati, nõ põt mouere mediũ nisi actu il-
luminatũ, qa ꝑ hoc magis disponit ad coloris silitudinem recipiendã: quare lumen requirit ad vtrunq;.

DVBITABIT ETIAM adhuc aliquis de hoc, ꝙ duplex videt visibile, s. color, & lux: sed oĩs sensus est vnius
generis, vt auditus soni, gustus saporis, olfactus odoris, tactus. n. non ob aliud dicit plures sensus, nisi quia tangibi-
lia nõ sunt reducibilia ad vnũ cõmune genus: sed lux & color nec sunt reducibilia ad vnũ cõmune genus, nec etiã
vnum ad alterũ, vt videtur: quare videbit, ꝙ visus sit plures sensus. Nisi esset, ꝙ vnum illorũ reducit ad aliud pro-
culdubio: sed, cum lumen nõ diffiniatur ꝑ colorem, sed color per lumen, oportet, ꝙ color reducibilis sit ad lumẽ:
est. n. color lumen quoddã corporis terminati, quãtũ ad esse formale vel actuale coloris. Erit ergo visus principali
ter lucis, coloris aũt sicut cuiusdã lucis. Sed, qm̃ oportet esse ꝓportionem passiui ad suũ actiuum (actus. n. actiuorũ
sunt in patiente disposito) &, quorũ maior est silitudo, facilior est vnius ad alterũ transmutatio, oportuit oculum
esse parũper luminosum. Propter quod Gal. sapienter dixit in lib. de iuuamẽto mẽbrorum, ꝙ sensus luminosus
alterat à coloribus, sicut à silibus sibi. Et hæc est causa, quare oĩs superfluus splẽdor cito destruit visum, quia nimis
transmutat oculũ ꝑpter silitudinem, & valde citius, q̃ sũpflue obscurum: cuius signum est, diu remanere in oculo
impressionem ab eo factã, nõ aũt eam, quæ ab obscuro, nisi per diuturnũ tp̃s efficiatur: remanente aũt impressio- H
ne splendidi nihil videtur alterũ. Et propter hoc oportuit oculum esse sine vllo colore, de facili tñ imprimibilẽ ab
omni: si. n. vllum haberet, aut difficulter pateret ab alio, aut reciperet alterum ſm exigẽtiam illius, quẽ habet tñ,
sicut oculus multum icterici iudicat oĩa citrina esse. Manifestum est ergo, ꝙ necessarium fuit oculũ cõponi ex
peruijs, & politis, & incoloratis, spiritum copiose recipientibus tanq̃ lumen: est. n. oĩs spiritus & maxime visibilis,
substantia lucida; ꝑpter quod vocatur aliqñ à medicis radius & lux. Ad quod quidẽ ingeniata est natura facere in
eis humores cõgelatos ad modum crystalli, & tunicas in eis politas circũdantes illos: neruum quoq;, ferentem eis
virtutem visus, faciens concauum, vt copiosus refundatur in eo spiritus lucidus per ipsum. Non alteratur autem
oculus à colore nisi per medium diaphanum primo ab illo alteratum: signum cuius est, ꝙ, si coloratum ponitur
super pupillam, non videbitur. Similiter quoq; videtur Philosopho nullum sensibile agere in sensum nisi per me-
dium, quia, si ponatur supra sensiterium, non faciet sensum, vt dicit: de quo nos postea inquiremus.

SED DICET aliquis, ꝙ omne vnum visibile debeat videri duplex, quia formatio eius fit in duplici oculo, &
dextra rei visæ debet videri sinistra, quia, cum dextra rei visæ in se sit contra sinistram partem oculi, & ecõuerso,
sigillabitur dextrum eius in sinistra parte oculi, & ecõuerso. Nisi esset, quia perfectio visus (sicut dicit Princeps)
nõ est in crystallino vtriusq; oculi, sed in angulo pyramidali, vbi se cancellant nerui optici, qui ferũt ad oculos vir

tutem

A tutem sensus visus. Ibi. n. vniūtur formæ visibiles, quæ fuerunt formatæ in crystallino vtriusq; oculi, relatæ q; dem ad illum angulum per spiritum visibilem, qui discurrit in vtroq; neruo, & in vnicam redactæ per spiritus in illo factam vnionem: aut in vnicam redactę propter alterationem factam à visibili, pariter ab vtroq; oculo veniente, continuate ꝓcedere vsq; ad prædictū angulum, in quo, sicut in puncto, vniuntur. Cuius signum est, quia, si aliquis digitum supponens exprimat parūper oculum, vt accidat vni neruorum contorsio, nō fiet par discursio spūs deferētis formā per vtrūq;, aut par ipsius informatio, sed antecedet, quæ peruenit ad alterā partium, quare non fiet vniō formarū, & apparebit vnū duo. Et vniuersaliter, ex quibuscūq; causis parilitas velocitatis motus spūs vndiq; discurrentis, aut alterationis ipsius ab oculis vsq; ad prædictum angulum impeditur, videbit̃ vnum duo. Quāuis quoq; dextrum rei formetur in sinistro oculi, non tamen peruersum fit iudicium de re visa, quoniam ad rem terminatur, sine cuius præsentia non mouetur visus.

ADHVC AVTEM dubitabit aliquis, qūo, si color mouet diaphanum, & per diaphanum continuū cum oculo mouet oculū & visum, posśit quantitas colorati videri maior ipso oculo, in quo format̃. Ad quod oportet scire, ꝙ color nō mouet visum sine præsentia materiæ: materia aūt non est præsens oculis nisi per directas lineas: quare processus colorati in oculū fit sub lineis rectis, ab oī parte colorati procedentibus in visum: quare, ꝓcessus eius est sub figura pyramidis, cuius basis est res visa: cōclusio aūt anguli fit versus oculum. Cum ergo īmutatio oculi fit in puncto, in quo cōcluduntur lineę prędictę, fiet iudiciū quātitatis rei visæ ſm quātitatem anguli conclusi in oculo

B ſm punctum. Hic aūt angulus est magnus, vel paruus, Primo ſm distantiam lineę, quę est in summo, ad eam, quę in infimo apud basem: si. n. est magna, tunc angulus fiet obtusior, quare & maior: si aūt parua, tunc erit acutior, quare minor: Secundo aūt penes distantiā ipsius anguli à base, quanto. n. propinquior est rei visæ, tanto maior: &, quanto remotior est, tanto minor. Et, quia ṗdictæ lineæ, quanto plus ꝓcedunt à re visa, tanto magis coeunt, si contingat, ꝙ concludantur ante, q̃ conueniant ad oculū, res non oīno videbit̃. Hęc aūt conclusio accidit post, vel ante, ſm ꝙ oculus fuerit aptior īmutari à visibili, vel minus aptus. De cuius aptitudine cōsequenter faciemus sermonē, vbi ex coloribus oculorum signa sumentur, ex quo patebit, qūo visus bonitas comitetur æqualitatem cōplexionis & cōpositionis oculi: malitia vero inæqualitatem, sicut in textu dicebatur. Tanta autem de his accidentaliter hic adiecta sint, copiosius autem à naturalibus & perspectiuis quærenda sunt &c.

Ant. Ea vero, quæ sunt secundum colorem, sic oportet determinari. Glauci. n. oculi, splendentes humiditate pura & non multa, luminis splendidi fiunt continentia: nigri vero econtrario: medij vero secundum medias causa. Glaucus igitur oculus aut propter magnitudinem, aut splendorem crystalloidis, aut in summo positionem, aut propter subtilis & aquosi humoris, qui secundum pupillam, paucitatem & puritatem fit. Omnibus quidem simul conuenientibus, glaucissimus: si vero hæc quidem adsint, hęc vero non, magis & minus in glaucitate cōsistit. Niger autem oculus fit aut propter paruitatem crystalloidis, aut propter eius

C in profundum positionem, aut quia splendidum & rutilans perfecte non est, aut quoniam subtile humidū aut amplius aut non purum est: Aut propter quædam horum, aut propter omnia natum est fieri magis & minus in eis, quemadmodum prædictum est.

Leo. Quę vero ad colores attinent, ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac nō multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: cōtra vero nigri: &, qui intermediam naturam seruant, causas quoq; intermedias habent. Glaucus igitur oculus fit vel propter magnitudinem, vel propter splendorem humoris, qui à græcis crystalloides nominatur: vel propter situm prominentem: aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Atq; omnibus quidem in vnum conuenientibus fit glaucissimus oculus: quòd si aliqua adsint, aliqua vero non, tunc maior minor've glaucedo contrahitur. Niger vero oculus fit aut ob paruitatem crystalloidis: aut propter profundum sitū: vel quoniam splendidus ac fulgidus exquisite nō est: vel quoniam tenuis humor vel superabundat, vel purus nō existit: Vel propter vnā aliquam ex his, quas ante diximus causas, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis & minus (vt ante diximus) reperitur.

Cō.32. Cum dedit signa cōplexionis oculorū, sumpta à magnitudine & paruitate ipsorū, dat signa illius sumpta à co-

D loribus, sicut à casibus cōplexionis ipsorum. Qm̄ autem colores oculorū hoīum sunt in genere tres tm̄, s. glaucus, niger, & medius, inter hos primo ostendit causam istorū colorum, vt penes eos eliciat postmodum cognitionem cōplexionis ex ipsis, & dicit, EA VERO &c. i. sed signa sumpta à coloribus determinanda sunt hoc modo, s. vt prius cognoscamus, vnde quilibet oculorū causetur color. Dico ergo, ꝙ oculi sunt glauci coloris per habere multitudinē splendoris clari, ꝓcedentis ab humiditate pura grandinea: & hoc volebat, cū dixit, Sunt splendentes humiditate pura. adhuc aūt per habere humiditatē albugineam, quæ turbidior est per naturam, clarā & paucam, ideoq; nec resistentē splendori glaucedinē causanti, sed potius adiuuantē: & hoc volebat, cum dixit, Et non multa luminis splendidi fiunt continentia. i. & fiunt splendidi nō multū à continentia luminis: & vocauit lumen humorē albugineum, aut verius irradiationē ab ipso ꝓcedentem in aerem extrinsecū. Sic ēt in cōmēto ꝓgnost. vocauit, cum

cō.26. dixit se ostēdisse in libro 7 de sententijs Hippo. & Pla. & in 10 de iuuamēto mēbrorum, ꝙ lumē visibile, lucidū est, simile humiditati subtili claræ, simili valde albugini oui: & ꝙ hoc lumen visibile penetrat ex pupilla ad aerem extrinsecum, cū quo continuat: & ꝙ aer lucidus, cum quo continuat lumen hoc, stat loco instrumenti naturalis, cuius virtus est sīs virtuti nerui in corpore, quia, sicut sensus cerebri, quo sentit dolorem accidentē in digitis, fit mediatione nerui inter ea, sīr sensus visus sentit res visibiles, quæ sunt deforis mediantē tali aere. In quibus verbis no

tauit,

tauit, ꝙ lumē visibile apud ipsum est aut humor albugineus, aut verius radiatio facta ab oculo sup aerē extrinsecū per medium albugineum: hic.n. existens in pupilla, quam cooperit cornea, vicinior est aeri extrinseco: quare radiatio prædicta procedit ab ipso vel per ipsum. Vocauit autem hoc lumen visibile apud ipsum, quia suspicatur illam radiationem adiuuare in visu, quæ opinio Platonica est. Sed, ꝙ exitus istius luminis siue sub aliquo eius vehiculo, siue non, sit impossibilis: aut, si possibilis est, non sit opportunus ad visum, iam ostendit Philosophus in lib. de sensibus & sensibilibus: quod etiam nos supra satis innuimus. E

SED SCIENDVM est, ꝙ, sicut non est videre sine lumine exteriori, ita & sine lumine intrinsecus oculi, sicut Philosophus dicit in lib. prædicto: quare oportuit oculū esse diaphanum & luminosum, cuius causam iam supra diximus. Dixit autē Auer. in tractatu de sensibus & sensibil. ꝙ lux non est in oculo per naturā oculi, sed intrat ipsum ab extrinsecis. Dicit enim, ꝙ, si esset ibi ab ipsius natura, tunc videret in obscuro: & propter hoc dicit, ꝙ, qui claudit oculos, & postea aperit, nō vere videt continuo, nisi postq̄ visus eius fuerit illuminatus: ideo dicit, ꝙ iratus nō videt perfecte, quia obscuratur oculus nō recipiens illuminationem talē propter vaporē, qui excitatur in oculo à calore iræ. Sed in veritate Ari. vult ipsum esse luminosum, ēt à se ipso: propter quod, cū dixisset in libro prędicto, Videtur aūt sicut exterius nō sine lumine, ita & interius. subiunxit, Perspicuū.n. oportet esse oculum. Necesse igitur est aquā esse, quia nō est aer, perspicuitas.n. erat vtriq; cōmunis: dicit enim nō sufficere, ꝙ sit perspicuum in extremo tm̄ eius: non.n. (sicut dicit) in extremo tm̄ siue in vltimo oculi est aīa, aut aīæ sensiterium, sed interius: quare necessario perspicuū est & receptibile luminis, quod interius oculi. Deinde dicit, Et hoc ēt ab accidentibus oculi est manifestū. & ait, Iam.n. quibusdā vulneratis in bello iuxta tempora, ita vt absciderent pori oculi, accidit fieri tenebras in oculis sicut lucerna extincta, eo ꝙ quasi lampas quędā, abscisum fuit perspicuū, vocatum pupilla. Sed constat, ꝙ ipse nō vocat poros oculi, q̄ possibiles sunt abscidi ex vulnere tēporum, nisi neruos opticos, quibus fluit spiritus visibilis ad oculos. Si ergo ab illorū abscisione accidit fieri tenebras in oculis, sicut ab extinctione lucernæ, manifestum est, ꝙ oculi p illos poros abintra recipiunt aliquod lumen, & non solū ab extra. Nisi diceret quis, ꝙ ratio talis extinctionis lucernæ ex illo vulnere pōt esse ꝓpter abscisionem virtutis visiuæ venientis p illos poros, qua nō veniente accidit non videre lumen exterius, quod ꝓcedebat in oculos. Sed hoc nō sufficit: manifeste.n. videmus, ꝙ oculus lucet in tenebris adeo, s. apud quædā aīalia, ꝙ reuelant sibi ipsis de nocte per lumen suū colorata, & venantur sibi cibū: non tñ ꝓpterea videbunt oēs oculi in obscuro, quia lumen illud, quod ab eis extra graditur ſm plurium aīalium oculos, insufficiens est ad reuelandū visibile. Adhuc aūt neq; oporteret exteriorem lucem recipi intrinsecus oculi ad hoc, vt videamus: videmus.n. positi in obscuro, qñ nullum lumen progreditur in oculos, reuelato nobis tm̄ visibili à remotis. Manifestum ergo est, ꝙ nō sine causa vocat Gal. prædictum humorem, lumen visibile: lucidum.n. oportet ipsum esse, sicut diximus. Et pōt quidē & ipsum lucere tum à sui natura, tū à luce spiritus visibilis in ipsum terminantis, tum à lumine crystallini. Deinde dixit, NIGRI VERO &c.i. sed nigri sunt ex causis contrarijs: medij vero inter nigros & glaucos sunt ex causis medijs. Deinde, cū dedit causam in cōmuni glaucedinis & nigredinis oculorū, explanat eam magis, & dicit, GLAVCVS VERO &c.i. igitur oculi fiunt glauci ex altera quinq; causarū, quæ si oēs conueniunt, fiunt glaucissimi: si aūt adsint quędā ex eis, quędam non, fient glauci magis & minus, ſm ꝙ plures vel pauciores causæ cōcurrerint. Sunt aūt harum quinq; causarum tres ex parte crystalloidis, & duæ ex parte albuginei, ex parte q̄dem crystalloidis magnitudo crystalloidis, aut ipsius splendor, aut eminentia exterius: ex parte vero albuginei paucitas, & puritas ipsius: & hoc intendebat, cum dixit, Aut propter subtilis & aquosi humoris, qui est ſm pupillam, paucitatē, & puritatem fit. Albugineus enim humor subtilis est & aquosus respectu crystallini: ille aūt & siccior & durior per naturā: propter hoc crystallo assimilatur. Pupilla aūt est foramen vueæ tunicæ, quod cooperit à cornea. In facię aūt huiusmodi foraminis est situs albugineus, existēs sicut clypeus crystallini, gradatam faciendo delationem luminis extrinseci super ipsum, & sui humiditate defendēdo, ne ab extrinseco aere nimis exiccetur. Deinde dicit, NIGER AVTEM &c.i. & oculi fiunt nigri propter vnā ex alijs quinq; causis cōtrarijs prædictis, s. aut ꝓpter paruitatem crystallini, aut ꝓpter priuationem splendoris in eo, aut propter positionem eius in profundo, aut quia humidū subtile, quod dicit humor albugineus, est aut multū, aut non purum: Quæ oēs causę si cōuenerint, fiunt oculi nigerrini: si vero quędā adsint, quædam, nō fient plus vel minus nigri ſm causas plures vel pauciores, sicut dictum est in glaucis.

SED DICAMVS nos, qūo ex prędictis causis causetur oculorū glaucedo, & nigredo. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Philosophus) oculus aqueæ naturæ est. Cum.n. oporteat ipsum esse diaphanum, erit aut aeris, aut aquæ: sed seruabilior est aqua aere. Adhuc aūt propter spissitudinē est magis impressarum formarum detentiua & cōseruatiua, q̄ aer: quare decētius oculus aquæ erit. Propter quod natura cōposuit ipsum ex tribus humoribus, & septem tunicis cōprehendētibus eos, & distinguētibus inter ipsos, sicut est discernere ex anatomia. Est aūt quilibet humor clarus & diaphanus: quorū medius dr̄ glacialis seu crystallinus, eo ꝙ assimilat crystallo, seu aquæ congelatæ, siue grādini: & in hoc ꝓprie formantur visibilia, sicut in principali particula oculi, cuius est moueri à colore vel luce: Posterior aūt dicitur vitreus, qui est ad nutrimētum crystallini: Exterior vero albugineus, qui est vt illius superfluitas, situatus q̄dem anterius ꝓpter iuuamenta, quæ diximus. Postq̄ ergo constat oculū aqueę naturæ esse, oportebit (dicit Philosophus in quinto de gener. aīalium) penes ipsius naturam diuersificari colores. Hi colores q̄dem plus humidum habent, hi aūt minus cōmensurato, hi autem cōmensuratum. Habētes ergo multū humidum nigri sunt, ꝓpter non facile peruia esse multa, sicut dicit: habētes vero modicum, glauci sunt ꝓpter causam contrariam: habentes aūt cōmensuratum sunt & coloris medij inter prædictos, quēadmodum (sicut dixit) cōtingit & in mari. Quod enim facile peruiū ipsius existit spectantibus, glaucum videt: quod vero minus, aquūlū: quod aūt non determinatum ꝓpter profundationem, nigrum & obscurum. Penes ergo facilitatem vel difficultatē transitus splendoris in humidum (sicut videtur) causat glaucedo, & nigredo: quare sumpsit differentias tum à parte splendoris, tum à

A parte humidi. Eleganter ergo ait Gal. ꝙ oculi glauci, sunt splendentes humiditate pura, & ꝙ splendidi sunt ex modici luminis continentia, i. modici humidi albuginei: modicum. n. facile peruiū est splendori. Adhuc aūt & recte ait, ꝙ glaucus fit oculus aut ꝓpter magnitudinem aut splendorem crystalloidis, aut ꝓpter ipsius in summo positionem: ab illo. n. humore maxime prodit splendor in totum oculū, sicut à lucerna. Quare, si fuerit magnus quātitate, splēdidus vero ex nimia ipsius puritate, fuerit ēt extra prominens valde, vt splendor eius iuuetur ab extrinseco splendore, tunc, quātum est ex parte ipsius, splēdor exauctus causa fiet glaucedinis: Si vero ēt cum hoc humidum albugineum fuerit & clarum & purum, adhuc autem & paucum in quantitate, vt facile peruium sit splendori ad glacialem procedenti, tunc glaucedo vincet in oculo ab vtrisq; natura, s. splendoris, & humidi, quod peruium est splendori. Propterea etiam recte ait, Aut propter subtilis & aquosi humoris, qui est ſm pupillam, paucitatem & puritatem fit. Adiecit autem & non inconuenienter Ioānitius pro causa glaucedinis multitudinē spiritus visibilis, & ipsius claritatem: hic. n. lucidus est per naturā, sicut dicunt Philosophi: Nigredo vero vincit in oculo ex causis contrarijs: Color autem medius, qui dicitur varius & caprinus, vincit in oculo ex causis medijs, seu cōmistis ex his, quæ nigredinis & glaucedinis, sicut iam ex prædictis patet, nec oportet immorari.

Iam autem & hic tempus adest de bonitate & malitia visus ostendere, quid sint vtraq;, & vnde causentur. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Princeps) oculus omnino medius inter oēs dispositiones, est oculus æqualis in cōplexione, s. medius inter esse facile & difficile mobile, & inter esse siccum & lippū, & inter lædi & iuuari à calore, & lædi B & iuuari à frigore, & huiusmodi, sed non medius inter obtuse & acute videntē, nam superfluus in bonitate visus, est, qui est æqualis (vt dicit) nō qui est medius in illo. Est autē bonitas visus (vt dicit) videre obiectū alonge, & propinquo simul, & bene illud secernere: hoc aūt Gal. attribuit maximæ multitudini & claritati visibilis spiritus in oculo, sicut est videre ab eo quarta particula de morbis & accidētibus. Ait enim, ꝙ, si spiritus visibilis fuerit multus & clarus, remota & propinqua videbit, & perfecte secernet: si aūt paucus & clarus, propinqua tm̄ secernet, & videbit: si aūt multus & turbidus, remota videbit, sed non bene secernet: si vero paucus & turbidus, tunc nec propinqua videre poterit, nedū ꝙ secernat. Dicit aūt hoc existimans hunc spūm oportere exire ab oculo ad rem visam, ad hoc, vt visio perficiat. Sed hoc paruipendendū est: spūs. n. visibilis est ferens virtute visus ad oculum tm̄, & sigillat ēt ipse à visibili, & sigillat spūs alios, qui sunt intus, aliarū vehicula virtutum: si quid aūt facit ad visus bonitatem vel malitiam, hoc est per efficere diaphaneitatē & claritatem in oculis plus vel minus iuxta sui naturam, ex quibus oculus reddit mobilis plus vel minus à colore vel luce. Efficit aūt hoc magis vel minus, ſm ꝙ multus vel paucus, grossus vel subtilis, diaphanus vel turbidus. Non tñ est necessariū, ꝙ, quāto oculus est splendidior, tāto sit videntior, & econuerso, sicut pōt aliqs ex prędictis suspicari: nam glauci oculi sunt splendidiores nigris (sicut Gal. in textu dicit) & tñ (sicut dicit Philosophus in 5 de generatione aīaliū) minus acute intuent de die, q̄ nigri: de nocte aūt minus nigri, q̄ glauci: & causam eius esse dicit, ꝙ glauci oculi ꝓpter paucitatem humidi multū peruij existētes C mouent & alterantur magis à lumine & visibilibus ꝓpter similitudinē, vt iam dictū est. Mouentur aūt magis, qa non solū ſm ꝙ diaphani tm̄, sed ſm ꝙ humidi, eo ꝙ accidit à forti motu humidū dissolui, vt & lachryment. Erat aūt motus huius particulæ visio, ſm ꝙ diaphanum tm̄, & non ſm ꝙ humidū, sicut dicit: propter quod à fortibus coloribus permutati nō vident, sicut ex Sole in tenebras euntes: fortis enim existens, qui inest motus, prohibet eū, qui de foris. Nigri aūt oculi propter causam contrariā parum vel nihil mouent de nocte, eo ꝙ debile est nocturnū lumē, & modicū reuelans de colore: ipsi aūt imobiles sunt nisi à luminosis valde. Signum aūt horum dicit esse, ꝙ passio, quæ glaucedo dicit, qua prohibetur oculus videre in die, magis fit in senescētibus & glaucis. Est enim glaucedo siccitas quędā ꝓpter paucitatē humidi: Passio aūt dicta noctylopa, qua prohibetur oculus videre deficiente die, magis fit in nigris & iuuenibus, ꝓpter humidi abundantiā, est. n. superflua quędā humiditas oculi. Manifestum est ergo, ꝙ imediatius & magis est attribuēdum acute vel nō acute videre naturæ humidi, mobilis à colore: & totius oculi cōpositioni, q̄ naturæ spūs in illo: propter quod ēt recte ait Philosophus, ꝙ oculus medius pauci & multi humidi est optimi visus. Nec enim paucū existens, ꝓpter turbari à lumine impedit motum oculorum: nec ꝓpter multitudinem exhibet difficultatē motus: ergo oportet cōmensuratū esse, vt nec accidat nō moueri, nec magis, q̄ vt deceat. Non solum aūt humidi natura, est causa acuti vel hebetis visus, sed ēt natura pellis, quæ est ante pupillam, s. corneæ, hanc. n. (vt dicit Philosophus) oportet esse subtilē & albā & æqualē, subtilem qdem, vt de foris facilè motus facile penetrare possit ad crystallinū: albā vero ꝓpter nigrā nō esse diaphanā, nihil. n. aliud est nigrū, q̄ nō diaphanizatum: equalē, vt non obūbret, rugosa existens: & propter hoc senes nō acute vident, quia fit in eis hęc pellis spissa & rugosa, sicut & totius corporis cutis. Sed, ꝙ qdā, sicut ꝓpter senes, literas, cū sibi ex approprinquant, non vident, sed tm̄, cum paulo magis à se distant, causa est, quia debilis est eorū visus, ꝓpter humidi paucitatem, cuius causa fortiter mouetur à lumine, sicut diximus. Cum ergo color in actu existens habeat lumen sibi conexum (vt supra patuit) propinquus existēs, nimis eos alterabit, vt nihil alterū possit videri postea: remotus aūt cōmesurabitur magis, quare impressio erit debilior & nō mansiua. Quod aūt alij sunt, qui eminus nihil vident, cōminus aūt clare intuentur, nō est causa positio crystallini in profundo (sicut putat Albertus) quæ (sicut patebit) est causa cōtrarij, s. vidēdi à remotis: sed est causa huius (sicut dicit Philosophus) spissitudo tunicæ, quæ est super pupillam, & crassities & multitudo humidi intrinseci, hmōi. n. nō mouetur nisi à forti motu, talis aūt est, qui fit à visibili, quod est prope. Adhuc aūt nō solū humidi atq; pellis natura est causa acuti vel hebetis visus, sed ēt ipsius oculi situs. Propter quod primū dicemus, ꝙ (sicut dicit Philosophus in libro prędicto) acute videre dicitur dupliciter, vnum qdem, quod de longe pōt videre: alterū, quod pōt differētias visibiliū q̄ maxime discernere: & hi duo modi (sicut dicit) non accidunt semper simul eidem. Idem, n. homo sup visum tenens manum, aut videns per fistulam aliquam & canalem, longius videbit, q̄ si non hoc modo spectet, sed differentias colorum non magis vel minus discernet, sicut aliqui ex puteis vel profundis foueis vident astra: & causa huius est (sicut dicit) quia motus factus à

visibilibus non dissoluitur in latum, sed coadunatur in canalem, ideoq; fit fortior. Causa ergo de longe vidēdi est positio oculi in ꝓfundo, eo ꝙ videt sicut ex canali: causa aūt visibilis bene discernendi est puritas & diaphaneitas oculi. Quemadmodum.n.in vestimēto mundo paruæ maculæ patentes fiunt, sic & in peruio oculo parui motus faciunt sensum. Siquis ergo habet oculum multum positum in profundo: humidum aūt, quod est in pupilla, nō purum nec cōmensuratum motui colorum deforis, pellem ēt non subtilē, nō discernet certitudinalr differentias colorum, sed tñ de longe videbit. Duobus ergo modis dictis acute videre, vnius causa est positio oculi in ꝓfundo: alterius vero humidi est puritas & diaphaneitas, & cōmensuratio eius ad motum, qui deforis ex temperata ipsius quantitate & qualitate: quæ omnia comitantur fortitudinem virtutis informatiuę, circa eucratam materiã operantis: contraria autem in omnibus sunt causa contrarij.

Subtile igitur humidum, aquosius & amplius factum, humidiorem demonstrat oculum, quemadmodum & si spissius & minus fiat, sicciorem. Crystalloides vero, si quidem durius sit, sicciorem operatur oculum: si vero mollius, humidiorem. Ita vero, & si insuper addat contemperatię subtili, sicciorem: si vero deficiat, contrarium.

Tenuis igitur humor, quo magis ad aquę naturam accedit, & superabundat, humidiorem oculū ostendit, quemadmodum, si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem, si quidem durior existat, sicciorē efficit oculum: si vero mollior, humidiorem. Sic, & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorem: si autem defecerit, contrarium.

Cum dedit causam colorum naturalium oculi, ostendit penes ipsos cognitiones complexionis ipsius, & dicit, SVBTILE IGITVR &c.i. humidū subtile, quod albugineū vocatum esse diximus, si sit aquosus in substantia, amplius vero in quātitate (quod ostēdit nigredo oculi comitās illa) significat oculū esse humidiorē, sicut causa, nō sicut effectus: Queadmodum ēt, si fiat spissius in substātia, & minus in quātitate (quod ostendit glaucedo oculi comitans illa) significat oculū esse sicciorē, silr sicut causa: cōplexio.n.ois mēbri organici disponitur ꝼm naturam simpliciū cōponentium ipsum. Ergo, cū humores, quos diximus, sint principaliores partes oculi, oportet ꝼm ipsorum naturã oculum maxime disponi in cōplexione. Sed crystallinus & albugineus maxime in hoc differunt, quia albugineus est aquosior & turbidior per naturã: crystallinus vero spissior & siccior, adhuc aūt & clarior. Augmētum ergo albuginei in quantitate & qualitate facit oculū humidiorē esse: remissio vero sicciorē esse in illis, quātū ab ipso est. Discretio aūt humorū horū est per colorē oculi, sicut dictū est. Deinde dixit, CRISTALLOIDES VERO &c.i. sed crystallinus humor, si fuerit durior & splendidior (quod ostēdit glaucedo) facit oculū sicciorem: si vero fuerit mollior, & minus rutilans (quod ostēdit nigredo) facit oculū humidiorē, q̃tum ab ipso est. Deinde dicit, ITA VERO &c.i. & silr, si crystallinus superaddat in quātitate quantitati albuginei, nō absolute, quia hoc est ipossle, cum semper crystallinus minor sit in quātitate albugineo fere ipsum amplectente, sed ꝼm cōparationem ad debitã proportionē, in qua ꝼm naturã debent esse (quod ostendit glaucedo vincens in ipso) facit oculū sicciorē: & hoc intendebat, cum dixit, Si quidem superaddat cōtemperantię subtili. Deinde dicit, SI VERO &c.i. sed, si deficiat in quātitate similiter proportionali ab albugineo, vt ꝙ albugineus supra debitum vincat (quod ostendit nigredo oculi) facit cōtrarium, s. oculū humidiorē. Et innuit per hoc manifeste, ꝙ crystallinus est natura siccior albugineo: albugineus vero humidior illo, sicut dixeramus. Propter quod augmentū quātitatis vtriusq; eorū facit in oculo dominium cōplexionis suæ: ex augmēto.n. substātiæ in quātitate, ꝓuenit augmentum virtutis in robore suo, sicut dicit Princeps. Cuiuscūq; ergo ipsorū quātitas vincat in oculo, vincit ipsius complexio.

De cordis vero crasibus deinceps dicatur, prius hæc cōmemorantibus nobis, ꝙ vnamquãq; partem aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut sicciorem se ipsa factam dicimus, non ad aliam aliquam comparantes. Quantumcunq;.n. cor fiat quadam natura frigidissimum, multo calidius secundum crasim est cerebro calidissimo.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendū est, si prius hęc in memoriam reuocauerimus, ꝙ vnãquãq; partem se ipsa vel calidiorem, vel frigidiorem, vel sicciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad se ipsam. Sic enim, vtcūq; extiterit cor natura frigidissimum, multo sane calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Cum declarauit signa corporis ægri simplr, sumpta à distemperātijs cerebri & ortorum, sicut oculorū, declarat signa sumpta à distemperantijs cordis. Dicturus autē signa cordis calidioris & frigidioris, humidioris, & sicciors prędocet, ad quid intelligatur fieri cōparatio, cum dicimus, cor frigidius aut calidius, & similiter cerebrum, hepar, & testes, aut quodcūq; aliud membrum, & dicit, DE CORDIS AVTEM &c.i. sed determinato iam de signis cōplexionis cerebri, & ortorū ab ipso dicatur deinceps de signis crasium cordis: & est vt titulus quidã dicēdorum.

Dicamus autem de eis, cōmemorantes primum, ꝙ, cum dicimus vnãquãq; partem esse calidiorē, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut sicciorem, non cōparamus eam ad aliquam aliam partem, sed ad se ipsam tñ: neq; ad se ipsam omni modo, sed ad se ipsam tēperatam temperamēto, quod sibi debetur: nec ad se ipsam tēperatã in gñali, sed in spē, eo ꝙ cor, vel quodcūq; mēbrū, quod naturalr calidius dicitur, nō pōt dici calidius se ipso aliter existenti in præterito, cum nunq̃ aliter fuerit: ergo dicetur calidius tēperato in sua specie, sicut cor calidius tēperato corde.

Deinde dat cãm, quare nō oportet itelligere cōparationē fieri ad aliquã aliã partē, & dicit, QVANTVMCVNQVE.n.&c.i. quātūcūq; cor fiat frigidissimū i hoīe ꝼm quãdã naturã, siue q̃tūcūq; à q̃dã natura cōsequat vltimū frigiditatis

A frigiditatis in homine, quecũq; sit illa, multo tñ est calidius cerebro calidissimo. Et significat in hoc, q vnũquodq; mēbrum habet cõplexionem sibi appropriatã, diuersam à cõplexione alterius: sicut. n. membra sunt diuersorum operũ, aut diuersorum iuuamentorũ, ita diuersarũ cõplexionũ esse oportuit. Si ergo, cũ dicit aliqua pars calidior, fieret cõparatio ad partē diuersam in specie, accideret cõparationē esse falsam. Cor. n. quãtũcũq; factum frigidissimum in sua specie, non pōt dici frigidius cerebro quãtũcũq; calidissimo in sua specie, imo non pōt dici frigidius vlla parte corporis quãtũcũq; cõsecuta calorē in sua specie, eo q ipsum est semp calidius, quod est in corpore, propter fontē esse caloris. Ecõuerso aũt ēt potest dici de cerebro. Quãtũcũq;. n. fiat à quadam natura calidius, non tñ dici pōt calidius corde quãtũcũq; cõsecuto frigiditatē in sua specie, eo q cerebrũ est fere frigidius, quod in corpore est, in opposito cordi locatũ, vt adequet ipsius calorē, sicut supra dictũ est. Est aũt hic attentione dignũ, quod dicit, Cõmemorãtibus nobis. Non. n. est cõmemoratio nisi habitorũ prius: sed, cũ in præcedētibus huius libri nõ dixerit illud, oportet intelligere se docuisse in alijs suis libris. Ait. n. in primo de cõplexionibus, q calidũ, frigidũ, humidũ, & siccũ dicit primo duobus modis, s. absolute & simplr, sicut in elemētis: dicit. n. ignis absolute & simplr calidus, aqua frigida, aer humidus, & terra sicca: aut nõ absolute & simplr, sed ẽm quid, quia per vincens in re, qũa sic dicit, qũ odest aliquod ex elemētis, quod dicitur absolute tale, vt in cõpositis & mistis: sicut dicit de sanguine, & phlegmate, & adipe, & vino, & oleo, & melle, & reliquis his silibus, q sunt humida: in cõmistiõe. n. horũ ex elemētis dominat elementũ humidũ, quod est aer, vel aqua. Et sic dicit de lapidibus, & lignis, & cornibus, & pilis, & ossibus, & chartilaginibus, & hmõi, q sint sicca; quia in ipsa cõmistione ex elemētis dominat siccum, ignis, vel terra. Illud aũt, quod calidũ est, vel frigidũ, vel humidũ, vel siccũ per vincens in cõmistione eius, adhuc dicit duplr, quia Aut dicit absolute cõmistione tm ipsius in se considerata, sicut dicimus de osse, q est siccum p dominari in eo ex ipsis cõmiscibilibus siccũ tm: Aut dicit ita in cõparatione ad aliqd diffinitũ, & hoc dicitur duplr, quia dicit ita per cõparationem ad equale in genere aĩalis, vel in specie, sicut dicit leo calidus per cõparationē ad equalē in genere, quod est homo: aut p cõparationē ad equale in specie leonis, quod est leo mediocris ẽm oẽs extremitates inuenibiles in specie leonis. Tale. n. equale generis vel speciei, licet in se consideratũ possit dici calidũ, vel frigidũ, humidũ, vel siccum per vincens, tamen ad opus generis vel speciei bene adæquatum, dictum est equale. Calidum enim vel frigidum, vel humidum, vel siccum comparatione illius per lapsum ab illo dicitur, & per vincens respectu illius: & isto modo accipiebat hic partem calidiorem vel frigidiorem: Aut dicitur ita per comparationem, ad quãcũq; rem contingit, sicut dicitur Socrates calidus respectu Platonis, aut alicuius alterius.

Ant. Calidioris igitur, vt ad propriũ modũ, cordis signa inseparabilia quidē & familiaria sunt magnitudo respirationis, & pulsus velocitas & frequētia, & audacia, & ad actionē impigrum esse: si vero ad plurimũ veniat caliditatis, furor est, & maniaca confidentia. Est aũt & pilosum eis pectus, & quę circa hypochondria, thorax, & maximē his proxima. In pluribus vero & totum corpus calidũ ex calore cordis fit, nisi maximē contra operetur hepar. Dicemus aũt paulo posterius totius corporis cognitiones.

Leo. Calidioris igitur cordis, vt ad modum, qui ei proprius est atq; couueniens, indicia quidem sunt inseparabilia & propria, magnitudo respirationis, & pulsus velocitas & frequētia, & audacia, & ad actiones natura prompta: q si multum caliditate excesserit, tunc furibunda quędam iracundia, & temeritas adsunt. Est aũt his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcũq; hypochondrijs partes proximiores. Magna vero ex parte calidi cordis temperatura vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia.

Cõ. 35. Cum prędocuit, qñ dicimus partem calidiorem aut frigidiorē, oportere intelligi cõparationem fieri ad equale in sua specie, incipit declarare signa cordis, & dicit, CALIDIORIS IGITVR & c. i. igitur signa inseparabilia & propria cordis calidioris tēperato, nõ quocũq; tēperamentõ, sed vt ad, propriũ modum sibi debitum respectu sui operis, in quo tēperamento sine dubio dominatur calor (quasi dicat signa cordis calidioris corde tēperato, ad proprium modũ se habente: est aũt proprius modus, quē natura faceret nulla rerũ impedita) sunt, quæ sequuntur. Et volebat per familiaria propria. Non est aũt omne inseparabile proprium, sed tñ quod omni & semper inest, qualia sunt, quæ dicit, Magnitudo respirationis & c. hec enim omni & semper insunt. Et volebat per respirationē motum pulmonis, & omnino diaphragmatis, & pectoris, qui dilatatione cõficitur, ad quã sequitur aeris inspiratio: & depressione, ad quã sequitur ipsius expiratio, hoc. n. totum vocat respirationē: quã operationem et anhelitum dicimus: Quãuis per respirationē Aristoteles aeris tm ingressum intelligat: per pulsum aũt vniuersaliter motũ cordis & arteriarum simul, ex diastole & systole cõpositum: in quo motu est aeris introitus & exitus, sicut ostendemus. Dicitur aũt hic ideo pulsus, qñ arteria in sui diastole corpora post se existētia pellit: cor aũt magis in systole, quia tũc maxime prosilit pectori. Cum aũt cor dilatatur, separatur à pectore, quare non percipitur eius expansio: sed, cum in naturalē figuram recurrerit, appropinquat ei, quare tunc maxime sensibiliter pellit: ex quo accidit hũc pulsum cordis in thorace, & pulsum arterię vbicũq; existētis simul eodē tpe sentiri, eo q, qñ cor cõstringit, arterię dilatant. Magnitudinē aũt respirationis intelligit à magnitudine quãtitatis aeris inspirati, & superfluitatis fumosæ cũ aere inspirãte p dilatationē altam & depressionē, pfundam. Velox aũt pulsus apud eũ est (sicut ipse in suis libris de pulsibus ostēdit) qñ vterq; motuũ, ex qbus pulsus cõponit, in breui tpe pficit: tardus aũt, cum in longiori, velox. n. & tardus differētię motus sunt respectu tpis mensurãtis motum. Frequētia siue spissitudo pulsus apud eũ est nõ in vno ẽm se motu, sed in multis sibi inuicē cõparatis respectu tēporis quietis in motibus intercidētis. Cum. n. mora intercidēs motibus fuerit breuis, dicitur pulsus spissus: cum aũt fuerit longa, dicitur rarus.

SED OSTENDAMVS hic, quõ fiat pulsus & respiratio, & cuius virtutis sit hoc facere: amplius ãt cuius iuuamenti sit vtraq; istarũ operationum ad vitam aĩalis. Ex his. n. apparebit, qualiter magnitudo respirationis, & pulsus velocitas & frequẽtia comitet cor calidius tẽperato. Dicit ergo, ꝙ Gal. & oĩs fere medicorũ schola dicit, ꝙ causa dilatationis cordis & arteriarum, quæ dicit pulsus, est virtus cordis, profluens ab eo in oẽs corporis arterias, quã (sicut prius diximus) vitalem dicunt: Et ꝙ hanc dilatationem & constrictionem efficit ad regendum spiritũ, qui est in corde & arterijs per aerem attractum, siue ad conseruationem caliditatis innatæ in eis: Et ꝙ hoc regimen vel hæc conseruatio est ex duplici operatione, videlicet euentatione sequente dilatationem, qua fit aeris refrigerantis attractio: & mundificatione sequente constrictionem, qua fit fumosæ superfluitatis cum aere eductio.

Dicunt etiam, ꝙ hæc virtus non solũ est causa pulsus, sed generationis spũs & dationis vitæ, & huius per transmissionem spũs viuificantis ad mẽbra: & ꝙ hæc virtus est virtus aĩæ: & ꝙ pulsus est prima operatio, quæ est in corpore ab aĩa. Nam, cum calor & spũs sit dignius & proprius & vniuersalius aĩæ instrumentum ad oẽs eius operationes, oportuit primam aĩæ operationem esse ad conseruationẽ eius principalis instrumẽti. Accideret aũt caloris suffocatio ex multitudine fumosæ superfluitatis in corpore ab eo resolutæ, & spũs per hoc idẽ in cõstrictionẽ ignitiuam conuersio, nisi adesset euentatio, spũs impulsiua, & caloris refrigeratiua: & mundificatio fumositatis eductiua. Sic ergo videt, ꝙ dilatatio & cõstrictio supradictæ fiant à virtute ẽm exigentiam caloris indigentis euentatione & mundificatione magis vel minus, ẽm ꝙ fuerit maior vel minor, intẽsior vel remissior. Ex quo dixerunt tres esse causas essentiales pulsus, quas contẽtiuas pulsus vocauerunt; s. virtus, necessitas, & instrumẽtum: & ꝙ varietas pulsus est ẽm varietatem istarũ trium. Dicunt ẽt, ꝙ eodẽ modo fit respiratio & pulsus & ad idẽ iuuamentum, assimilantes vtranq; earum operationum folli fabrorum, quem virtus fabri dilatans, & per hoc vacuũ facere conans, subingredi cogit aliquid ad replendũ, cum vacuũ non possit esse in natura. Est aũt subingrediens, aer, sicut subtilius ex corporibus vicinis, & facilioris recursus non solũ per os & nares, qñ dilatatur pectus & pulmo, sed ẽt per insensibiles poros, qñ dilatatur cor & arteriæ. Sed in hoc est differentia inter respirationẽ & pulsum (sicut dicunt) ꝙ pulsus fit à virtute vitali: respiratio vero à virtute aĩali, quæ est virtus voluntarie motiua. Sed nos istis opinionibus non in totũ consentimus. Quãuis. n. ab eis sufficienter apparentium causæ demonstrẽtur, neq; per eas vllo modo impediatur medicus in suis operationibus, nihilominus tñ falsitatem habent: ideoq; ipsarũ prius patefactis erroribus, ab alijs suppositionibus dictorũ causas ostẽdemus, textum qdem Gal. super hoc magis, q̃ mentem, obseruantes. A nullo. n. philosophorũ adhuc inuenimus dictum, ꝙ aliqua virtus aĩę sit motiua ẽm locum preter appetitiuam. Sed dissonat, ꝙ motus cordis & arteriarum, si qdem est localis, sit ab appetitu, cũ non sit precedente imaginatiõe, sicut diximus. Fortassis aũt neq; est localis, cum per ipsum nõ fiat motus corporis vel mẽbri omnino de suo loco, sicut a dilatatione & cõstrictione musculi. Rõnali aũt aut sensitiuę ipsum attribuere dementię videtur. Adhuc aũt vegetatiuæ non recte tribuitur, siqdem nõ est motus gñationis, nec augmenti, nec alterationis. Oportet aũt, si hic motus est à virtute animæ, vni ex his quatuor ipsum attribuere, cũ non sint plures his principales aĩæ potestates.

Dicet tñ aliquis aliquã dilatationem & cõstrictionẽ, & vl'r aliquem motũ localem in mẽbris inueniri à virtute aĩæ, quæ non est appetitus, sicut ab attractiua, & retentiua, & expulsiua, quæ sunt partes nutritiuæ. Sicut. n. dicit Gal. in lib. de natural. virtutibus, singulis eorũ, quæ mouent, organicorum corporibus ẽm positiones villorũ in eis sunt motiones: quod primũ dicit esse manifestũ in organis aĩalibus, sicut in musculis: deinde in organis naturalibus, sicut in vẽtre. Ait enim, sicut in musculis in vnoquoq; villorũ tenso, & ad principiũ attracto motiões fiunt, ẽm eandem rõnem & in ventre. Tensis. n. obliquis villis seu rotundis necesse est stomachũ cõtrahi, & spaciositatẽ fieri minorem, ad quod sequit continere: cõtractis aũt rectis & in se ipsis coactis necesse est longitudinẽ minui, ad quod sequitur attrahere. Videtur ẽt hoc modo matrix ad semen sugendũ longitudinem suã tunc in breuius cõtrahens, & ad continẽdum iam assumptum & contentũ semen spaciositatem concauitatis suæ circũtrahens & diminuens; & os claudens: ad expellendum aũt fœtum se relaxans, & aperiens; quæ oĩa sine motu locali partis fieri non possũt. Similiter dicet cor & arterias his generibus villorum dilatari & contrahi, & exteriorẽ qdem tunicã arteriæ villos habere obliquos siue rotundos: intrinsecam aũt habere villos rectos. Sicut ergo attractiua, & retentiua, & expulsiua sunt animæ virtutes, mẽbrum aliqualiter ẽm locũ potẽtes mouere, præter quod percipiatur hic motus, sicut percipit is, qui ab appetitu, similiter dicet, ꝙ virtus dilatans & constringens cor & arterias potest esse virtus aĩæ homogenea prędictis. Sed nos dicemus adhuc, ꝙ prædicti motus fiunt sine dubio à prędictis virtutibus ẽm ibi appropriata genera villorũ: & ꝙ dicuntur naturales, non quia natura sit simpliciter horum causa, sed quia fiunt ab anima sponte, ad similitudinem motuum naturalium. Non tamen ꝙ sit proprium nutritiuæ mouere localiter membrum, nisi per accidens, sed potius conseruare ipsum per restaurationem deperditi, ad quod quidem indigens attractione nutrimenti, & retentione, & digestione, & superfluitatis eius amotione, vtitur ad hoc calore innato, cuius est naturaliter transmutare id, quod tangit (ad quod sequitur digestio) & expandi naturaliter à radice sua, & ad illam contrahi, ad quod sequitur motus quidam villorum membri, attractionis & retentionis & expulsionis existens causa. Sed motus pulsus, vel cordis & arteriarum continue fiens non proprie est localis, sicut nec prædicti, cum membrum per ipsum non mutet totaliter locum, sed est motus dilatationis & constrictionis eiusdem corporis in eodem loco, qui plus participat cum motu augmenti & diminutionis, q̃ cum locali: quod. n. dilatatur & constringitur, intumescit & detumescit, sicut auctum & diminutũ. Sed, quoniam talis tumor & detumitio non est secundum omnem diametrum, quia non secundũ spissitudinem cordis & arteriæ, adhuc autẽ neq; per aliquid receptum in substantia talium, vel ab illa resolutum, sed per aliquid existens in concauitate eorum, & ab illa expulsum, non potest proprie dici augmentum vel diminutio. Adhuc nec potest talis motus attribui prædictis virtutibus aĩæ, sicut nec alicui aliarum, vt ostendimus. Nam dicere per hoc, ꝙ dilatatiua & cõstrictiua cordis & arteriarũ sint de genere attractiuę & expulsiuę, nequaq̃ est conueniens, quia attractio aeris & sanguinis,

quæ

A quæ fit apud dilatationem, est (ficut oftendemus) à vacuo inducto, & non eft à virtute, ficut eft ab ea attractio nutrimenti in fubftantiã mẽbri. Adhuc aũt attractiua mẽbri operatur ad vtilitatẽ mẽbri ipfius, hoc aũt ad minus in ipfis arterijs nõ opatur ad vtilitatẽ fubftantiæ arteriẹ, fed eius, quod continet in cõcauitate eius, & ad illius vtilitatem expellit. Arteria quoq; alias habet naturales virtutes, qbus fe ipfam nutrit & regit. Amplius aũt incõueniens videt, ꝙ aliquẹ virtutes dilatãtes & cõftringẽtes emanent à corde in ipfas fubftãtias arteriarũ. Si.n. arteria haberet intra fui fubftantiã virtutẽ dilatantẽ, quæ emanaret à corde, nulla effet indigẽtia cõftrictionis cordis, ad hoc, vt fieret dilatatio arteriẹ, ficut nũc eft (quemadmodũ paulopoft apparebit) qa poffet accidere dilatari arteriã, cum cor dilatat, ficut eodẽ tpe accidit nutriri alia mẽbra, quæ virtutẽ nutritiuã ab hepate recipiunt, cũ ipfum nutritur: fed, qm̃ hoc nõ contingit, nõ poffumus vnq̃ dicere, ꝙ talis dilatatio fiat à virtute aĩæ, quæ emanat à corde in fubftãtias ipfarum. Neq; põt quis dicere, ꝙ in dilatatione cordis impediat emanatio virtutis, ppter cõftrictionẽ meatus arteriæ. Poffet.n. virtus emanare à corde p ipfam fubftantiã tunicarum arteriarũ, cordi continuatã, nõ indigẽs cõcauitate, ficut femita, quẽadmodum virtus fenfibilis & motiua emanat à cerebro p fubftãtiam ipfam nerui, nullam habẽtis cõcauitatem. Adhuc aũt, cum nos inueniamus pulfualẽ motum in fpermate ante omnẽ aĩæ receptionem, nõ erit talis motus rõnabiliter attributus alicui virtutũ aĩẹ. Adhuc aũt, cũ talis motus fit paffio quẹdã fĩlis ebullitioni (ficut dicit Ari.) fit aũt inuenire talẽ motũ in quocũq; humido exteriori calefacto, vbi non eft aĩa, nõ poterimus iufte nec ppriẹ tribuere aĩẹ, ficut attribuimus, motũ attractionis & expulfionis p villos factũ, quorum fĩle nõ eft reperire in nõ aĩatis. Adhuc autẽ actus aĩæ exercent per mẽbra: fed, fi huius caufa eft ebullitio in humido nutrimẽtali, quod non dum vllum aĩæ participat actũ, non poterit aĩæ attribui. Decentius ergo videt, cũ caufa huius motus fit fpũificatio quẹdam fanguinis à calore facta (ficut ex fentẽtia Philofophi eft fupra dictũ) attribuere ipfum naturẹ, q̃ aĩẹ. Nam, qcqd operationis attribuitur aĩæ, attribuitur alicui fuẹ poteftati: fed ĩpoſſe eft hũc motũ alicui fuẹ poteftati adaptari, ficut pmifimus: derelinqtur ergo naturẹ. Sed, qm̃ natura in corpore aĩato eft aĩæ colligata, erit aĩa ficut illius fpũificationis pfectio: indigens.n. ipfa fpũ, regulat & ipfa calorẽ generantẽ eum (ficut prius diximus) non tñ per aliquã fui potẽtiam, fed p effentiam tm̃. Cum.n. fpũs nõ fit alicuius potẽtiẹ pprium inftrumentũ, fed cõmune oĩum, oportet aĩam p fui effentiã fpũs generationẽ ordinare, & ipfius in mẽbra delegationẽ, vt, ficut eft emiffiua virtutũ, ita fit & fpũum eas ferẽtiũ. Quare, fiquis dixerit, ꝙ virtus illa, quã vitalẽ feu fpũalem vocauerũt, fit aĩæ effentia, ficut imperãs naturẹ, nõ calũniabimur illũ, cum tñ illius motus primũ principium nõ fit aliud, q̃ natura caloris, in fanguinẽ à corde pdeuntis. Dicemus ergo in hoc fere oppofitũ ei, quod medici atteftantur in fuis libris. Ipfi.n. dicũt, ꝙ calor eft caufa finalis dilatationis, volẽtes dilatationẽ fieri à virtute animæ, fluẽte à corde in ipfas fubftantias arteriarũ ad cõferuationẽ caloris innati in fuo tẽperamento. Nos aũt dicimus, ꝙ calor eft principalr caufa efficiẽs dilatationẽ, & nõ aĩa, vel aĩæ virtus, nifi ficut quædã adiecta pfectio: fubaccidit tñ, & ꝙ ipfe fit cã finalis, p hoc, ꝙ ad dilatationẽ feqtur attractio fanguinis enutrientis calorẽ, & aeris, exceffum ipfius adẹquãtis (ficut dicemus) cũ tñ nec calor fit dilatationẽ faciẽs ad hũc finẽ principalr, fed fecũdario tm̃, ficut patebit.

de vita orte.

supra.

C Quare dicemus, ꝙ humidum nutrimentale, ficut eft fanguis, cum deuenerit in fontẽ caloris ad ipfius nutrimentum & aliorum mẽbrorum, incalefcit ibi vfq; ad ebullitionẽ, quæ nihil aliud eft, q̃ fpirituificatio humidi per calorem: fed, cum fanguis fpũificatur, oportet, ꝙ intumefcat: cũ aũt intumefcit, dilatat cõtinentẽ eũ particulã: propter quod dicit Philofophus, ꝙ dilatatio eft humidi calefacti fpũificatio. Cum aũt fpũs genitus expirat, & feruor obtũditur, concidit particula dilatata: fi.n. nullo modo expiraret, remaneret tumida & femp dilatata, donec rũperetur: quẽadmodum in feruore mufti, fi fpiraculũ vegetis pfecte cõcludatur, vt nihil expirare poffit, rumpitur veges: fĩlr quoq; & in feruore ollæ. Continue igitur iftud fiens per continuã humidi influentiã in cor & arterias continue facit pulfum. Sed, ꝙ huius dilatationis, calor fit principalius caufa efficiẽs, q̃ finalis, manifeftũ eft ex hoc, ꝙ, cũ aĩæ fit viuificare corpus, viuificatio aũt fit ab ea p fpiritũ emiffum in totũ (vt fupra dictũ eft) erit fpũificatio principalius intẽta, hæc aũt à calore: caloris aũt adẹquatio fubiacẽs fpũificationi, erit intẽta fecũdo, ficut ad durationẽ viuificationis: quod qdem ex fapiẽtia naturæ factũ eft, in vnica operatione componẽtis feu cõpẽdiantis vtilitates multas.

de vita orte.

Quòd aũt hæc dilatatio fit à fanguine prorũpente in fpm̃, fignificatur ex hoc (vt Philofophus dicit in lib. de refpiratione) ꝙ hẹc pulfatio magis fit in iunioribus, q̃ fenioribus. Exhalatio.n. feu fpũificatio fit amplior in eis, ppter plus habere calidũ & humidum. Quod ẽt fenfiffe videtur lucanus poeta cũ dicit, Dum mouet hæc calidus fpirantia pectora fanguis &c. fanguini.n. calido motum fpirationis attribuit.

D Declaratur ẽt adhuc ex alijs motibus huic fĩlibus, factis à fpũ in corpore, quẽadmodum in tremoribus, & tetanis, & faltibus feu iectigationibus. Interceptus.n. fpiritus craffus frigidus in neruis caufat qñq; tremorem, qñq; tetanũ: interceptus aũt in toto corpore lacerti caufat faltum: & fic continua ftante gñatione talis venti fub cute in corpore lacerti, & continua refolutione, videtur in faltu continuatio dilatationis & depreffionis, donec durat materia & efficiens: ita etiã contingit in pulfu. Quòd aũt hoc ita fit, Arift. in meteorologicis caufam terrẹmotus inquirens oftendit, dicẽs, ꝙ, ficut in corpore noftro tremorum & pulfuum caufa eft fpũs intercepti virtus, fic ẽt in terra inclufus fpũs hũc quidem terræmotũ facit fimilem tremori, hũc vero pulfui. Ait enim, ꝙ, quãtã habeat fpũs virtutẽ, nõ folum ex his, quæ in aere & terra fiunt, oportet fpeculari, fed ex his, q̃ fiunt in corporibus aĩaliũ. Tetani enim, & fpafmi, adhuc & faltus, funt motus fpũs intercepti in lacertis & neruis, adeo quidem fortes aliqñ (vt dicit) ꝙ tentantes vi tenere motus infirmantium nõ poffunt, quod & nos iam experti fumus. Oftendit ẽt & hanc dilatationem fieri à fpũ faltatio caftaneæ in ignẽ ĩmiffæ, cum ignis intra ipfius corium foluerit fpm̃. Adhuc & virgẹ erectio & apud coitum & apud fomnum per fpm̃ vaporofum influentem in illam, & cafus eius apud exitum eius cum femine vel vrina. Adhuc autem tremor poft vrinationem contingens tranflato fpiritu à deforis fubito intus: & multi alij tales motus à fpiritu facti. Nec perturbet aliquem, ꝙ ventũ vocamus fpm̃, nõ.n. differunt ventus, q eft cã tetani, & fpũs, qui eft cã pulfus, nifi per craffum & fubtile: adhuc aũt per hunc quidem fieri à natura, illum vero fieri præter naturã, & ab ægritudine.

Circa hoc dubitabit aliquis, quia diximus motus pulsatilis causam esse naturã. Cum enim pulsus sit motus cõpositus ex motibus cõtrarijs, s. dilatatione & cõstrictione apud vnum & idẽ corpus, ĩpoſ͞e videtur ipsum totum fieri à natura: nam nihil est, quod posit à natura moueri cõtrarijs motibus, sed, si vno mouet naturaliter, reliquo violenter mouebit: violenter aũt motũ, habet principiũ motus extra. Ergò, si dilatatio cordis & arteriæ est à natura, cõstrictio erit prĕter naturã, & ecõuerso. Nisi esset, ꝙ nõ est incõueniens vnũ istorũ motuũ esse naturalẽ purũ, alterũ vero violentũ esse, & naturalẽ ſm diuersos respectus: nec ẽt vtrũq; esse naturalẽ à diuersis naturis corporis mobilis factũ. Secũdum ergo ꝙ calor innatus spũificans est intra substantiã cordis, dilatatio cordis comitans illius actionẽ dicetur naturalis: sed nõ silr in arterijs, nõ. n. calor spirituificãs sanguinẽ arteriarũ est intra substantiã earũ, sed aliũde veniens: Secũdum aũt ꝙ calor cordis nõ efficit hoc, nisi ꝓdeat in humidũ: humidũ aũt nõ est extra substantiã cordis, sed contentũ in eius cõcauitate, & silr in arterijs, videbitur humidũ tumefiẽs violentiã quandam inducere cõtinẽti. Quare dilatatio ſm hoc erit violẽtus motus, verũ, qm̃ hoc totũ est à natura ĩplantatũ aĩali, non erit incõueniẽs adhuc eã dicere naturalẽ, sicut mẽbro cõnatã: cõtractio aũt oĩo est naturalis; sed tñ ab alia natura, sicut adhuc plenius oñdemus. Nõ est aũt incõueniẽs plures motus diuersos, & actiones naturales in eodẽ inueniri subiecto à pluribus in ipso naturis. Manifestũ est ergo, ꝙ virtus dilatãs arteriã non est in ipsa substãtia arteriĕ, sed aut est cõtẽta in cõcauitatibus, aut in corde: ipsa. n. est virtus caloris, & sanguinis à corde calẽtis, quo qdẽ calore sanguis spũificatur. Ex quo patet rñsio ad dubitationem, qua dubitauerũt antiq. s. vtrũ dilatẽtur cor & arteriæ, qa repleãtur: an repleãtur, quia dilatẽtur. Manifestum est enim, ꝙ sanguis, cũ transit in spiritũ, tumescit in cõcauitate cordis & arteriæ, & fit amplius repletiuus illius: expetens ergo tunc maiorem locũ dilatat eam vndiq;. Dilatantur ergo, quia replẽtur, & nõ ecõuerso, sicut credebat Gal. in lib. suo de vtilitate pulsus. Si. n. replerẽtur, quia dilatãtur, ꝓpter ipoſ͞e vacuum fieri, tunc quereñda erit alia causa dilatationis à prædicta: quid ergo erit illud? Cum. n. non sit volũtas, aut erit natura, aut violẽtia: sed natura esse nõ põt, si. n. cor & arteriĕ natura dilatãtur, nunq̃, nisi violẽter, cõtrahẽtur: nos aũt nullã videmus in cõtractione fieri violentiã, sicut in dilatatione. Quare non erit poſ͞e, ꝙ repleãtur, quia dilatẽtur, sed econuerso, per modum, quem diximus: nequaq̃ tñ negamus tunc aliquid aliud subingredi, quod etiam repletiuum est, sicut aer & sanguis, quemadmodum posterius patebit.

Dubitabit aũt aliquis, vtrũ dilatatio arteriĕ sit ꝑ influxũ spũs repletiui à corde ĩ ipsam, aut ꝑ spũificationẽ sanguinis in ipsam tm̃. Videtur enim, ꝙ sit à spũ, qui in ipsam influit à corde: nõ. n. dilatatur, nisi qñ cor cõstringitur, cõstrictũ. n. tũc exprimit spũm copiose in ipsam.: cuius ẽt signũ vr̃, ꝙ, si ligaueris filo arteriã, nõ mouebitur postea, sicut nõ recipiẽs spũm influxũ. Nisi esset, ꝙ nõ est illud poſ͞e vllo mõ. Quãuis. n. ab vnaquaq; cordis constrictiõe fiat hĕc expsio spũs ĩ arterias, nõ tñ est poſ͞e oẽs corporis arterias ꝑ illũ simul & subito repleri: trãsitus. n. huius spũs per tot circũuolutiões arteriarũ à corde vsq; ad caput & pedes ĩpoſ͞is est in instãti: nos aũt videmus oẽs corporis arterias simul tpe, & eodẽ modo moueri, vt ex vna earũ posit de oĩbus cõsyllogizari & argumẽtari, sicut Gal. ait ad Teucrũ. Adhuc aũt (sicut Princeps dicit) si latera alicuius diuersificãtur ĩ cõplexione, vt vnũ ipsorũ sit frigidũ, alterũ calidũ, erit pulsus calidi lateris calidĕ cõplexionis, & lateris alterius pulsus cõplexiõis frigidĕ. Ipse ẽt Gal. dicit ad Teucrũ, ꝙ pulsus phlegmonis, qui mouet vniuersum corpus, ẽ velox & spissus, nõ aũt semꝑ magnus, sed durus serrinus & cõcussiuus est: sed eius phlegmonis, qui nõ mouet vniuersum corpus, ĩ phlegmonis parte pulsus ẽ, q̃lis dictus est. Si ergo ab ĩfluxu spũs à corde ĩ arterias fuerit hic motus, earũ nullo mõ cõtingeret diuersificari pulsus ĩ lateribus diuersis ĩ cõplexione, aut diuersificari pulsum alicuius partis à pulsu aliarũ ꝑ phlegmonẽ ĩ illa.

Apparet ergo manifeste, ꝙ caliditas maior & minor ĩ parte corporis aliter & aliter spũificat sanguinẽ, qui est in arteria illius partis, ideoq; aliter & aliter mouet arteriã. Ligatio aũt arteriĕ nõ ꝓhibet motũ eius partis, q̃ post ligaturã, ꝓpter ꝓhibitionẽ trãscursiõis spũs tm̃, sed ꝓpter ꝓhibitionẽ receptiõis caloris ĩflãmãtis sanguinẽ totius arteriĕ ad modũ radij subito trãscurrẽtis vsq; ad vltimũ ipsius, ad apertionẽ cordis ĩ ipsam; apitur. n. meatus in ipsam, cũ cor deprimitur, clauditur vero, cũ dilatatur. Ex hac aũt aptione formalis quidã habitus excitatur sanguini, qui est in arteria, vt tũc spũificetur. Ex quo manifestum est, ꝙ ad dilatationẽ arteriarũ necessaria est cordis depressio.

Sed diceret aliquis, ꝙ, si ita est, tũc oportet arteriã viciniorẽ cordi plus ĩflãmari, & ipsius sanguinẽ plus spũificari, ideoq; & plus dilatari, & pulsum maiorẽ fieri, q̃ ĩ remotis arterijs: quare nõ poterit ex vna earũ syllogizari motus aliarũ inĕqualr motis ipsis. Nisi esset, ꝙ arteriĕ, quãto amplius elongãtur à corde, tãto amplius ꝓcedũt ad strictius: ex quo seqtur, vt minor spũificatio ĩ minori arteria ꝓportionalis sit, ad motũ faciẽdũ, maiori, q in maiore.

Sed quaeret iterũ aliquis, q̃re nõ spũificatur sanguis ĩ vena magna, q̃ exit à dextra cordis in gibbũ hepatis, & ꝑ cõsequẽs in alijs venis ab ea ramificatis, vt moueãtur oẽs, sicut arteriæ, maxime cum ex eadẽ vicinia cordis ĕqualis sit vtriusq; inflãmatio, licet vni apud depressionẽ, alterius vero apud dilatationẽ fiat aptio inflãmans: Cũ ẽt Arist. in lib. de partibus aĩalium dixerit cor habere tres ventriculos, quorũ dextrũ dixit habere sanguinẽ plurimum & calidissimũ, ꝓpter quod ẽt calidiorem partium dextrã esse: minimũ vero & frigidiorẽ dixit habere sinistram: mediam aũt habere mediocrem multitudine & qualitate, in caliditate & frigiditate, sed puriorem valde.

Nos aũt respondentes ad hoc dictum Arist. nõ totũ acceptamus. Sanguis. n. dextri vẽtriculi, licet sit plurimus, non tñ calidior: nuper. n. fusus per venã chylis ab hepate in ipsum nõ põt esse vehemẽtis caliditatis, nondũ consecutus supremam digestionẽ, quæ in corde. Continue ergo in dextram ipsius partẽ influens adhuc crudus ineptus ẽ spũificationi, donec ex mora in corde digeratur & subtilietur: ex quo sequitur venã illã & ab ea ortas pulsare nõ poſ͞e. Cum aũt penetrauerit in sinistrũ cordis, & arterias, quæ ab eo oriuntur, calidior est valde tũ ex longitudine moræ in corde per reuolutionẽ sanguinis in transitibus ipsius: tum ẽt quia, cũ non sint manifesti meatus à dextro in sinistrũ (sicut Gal. dicit in lib. de iuuamento mẽbrorum) ĩpoſ͞e fuit sanguinẽ ad ipsum penetrare nisi valde subtiliatũ, & naturæ spũs vicinũ, in transitibus, latẽtibus visum, ex quo bulliẽtior illo sentitur. Propter quod dicit Gal. in lib. de malitia cõplexionis diuersĕ, ꝙ, si intromiseris digitũ tuum in ventriculũ cordis sinistrũ, dum aĩal adhuc

viuit,

A viuit, sentiens ex eo fortiorem caliditatem, quæ est: non tñ propterea erit sinistrum corporis latus calidius dextro,
hepate qdem carens & felle, adhuc aũt & sanguinis abundantia. Trãsiens aũt sanguis in alias venas supra cor, nec
adhuc spirituificabilis, nõ est adeo subtiliatus, vt ille, q per meatus insensibiles transpirauit in sinistrũ. Non la-
teat aũt nos, ꝙ in arteriȩ dilatatione semp aliquid subingredit̃ cõsequẽs ad id, quod euacuat̃. Tumefactio. n. sangui
nis à spũ saliente plus dilatat, q̃ repleat, ꝓpter quod oportet de necessitate aliqd assequi. Sed, quid sit, quod assequi-
5. ca.2. tur, Gal. innuit lib. de morbis & accidẽtibus, se ostẽdisse innuens in alijs libris suis, ꝙ pulsus sit repletio siĩs inflatio
ni folliũ, dum aere iplent̃, et inflationi vtriũ, dum aliquo replent̃ liquore. Attrahit̃ qdem in eas sanguis & aer, sicut
subtiliora & leuiora, ex vicinis corporibus, semp. n. in cõsequẽtia, quȩ fit, ad quod euacuat̃, prius recurrit, quod le-
.ca.14. uius. Sicut. n. dicit in lib. de naturalibus virtutibus, quȩcũq; arteriȩ fuerint ꝓpe cutim, aerẽ, qui extrorsum, euel-
lunt, qñ distrahunt̃: ꝓpe. n. eas hic est & leuissimus q̃ maxime: Quæcũq; vero intus ꝓpe venas existunt, quod sub-
tilius & euaporabilius sanguinis, ad se ipsas attrahunt: Quæcũq; aũt ꝓpe cor, ex ipso corde sanguinẽ & spiritum:
spũm aũt à corde attrahũt & aeri cõmixtũ, quem cor attraxit à pulmone. Ideo (sicut videtur mihi) hæ duæ mate-
riȩ vbiq; corporis ꝓpe eas inueniũtur, & ad eas attrahũtur. Transumi aũt sanguinẽ ex venis in eas signũ esse dicit,
ꝙ, si incidens multas & magnas arterias interfeceris aĩal, inuenies siĩr venas p illas euacuatas, quod ĩpoĩe esse dicit
7. ca.3. absq; apertione orificiorũ occultorũ, quȩ ad inuicẽ habent. Sicut nãq; Gal. dicit in lib. de iuuamen. mẽbrorum,
arteriȩ sunt in toto corpore ptranseũtes ad venas, & accipiunt sanguinẽ & spũm à se inuicẽ ex vijs strictis, latẽtibus
B visum. Dicit ẽt ibidẽ, ꝙ vena nõ habuit orificiũ apertum, vt transeat sanguis ab ea in arteriã in hora dilatationis,
quasi resudãs ex vijs strictis, neq; possit recurrere in hora cõstrictionis: trãsumi ẽt aerẽ vbiq; corporis in ipsas arte-
rias p poros extrinsecos, q sunt cũ artetijs cõtinui in vnaquaq; ipsarũ dilatatione, & p easdẽ extra euomi cum suis
supfluitatibus fumosis, quas natura eis associat in vnaquaq; ipsarũ cõstrictiõe: Signũ est, ꝙ densatis & cõstrictis ex
terioribus poris cutis p infrigidationẽ ab aere, seu aqua frigida, seu balneo aquȩ aluminosȩ oritur cõtinuo febris
ephemera ꝓhibitione euentatiõis, & retẽtione mordacis supfluitatis, solitȩ foras emanare, quȩ sui in se cõstrictio-
nem acqrens exignitur. Rursus dicemus, ꝙ cor quatuor habet orificia, in quolibet. s. ventriculorũ duo, quorũ
vnũ adducit cordi illud, quo indiget: alterũ vero extrahit illud, quo nõ indiget. Eorũ aũt, q in dextro ventriculo,
vnũ attrahit sanguinẽ ab hepate ad ipsum p venã chyli: reliquũ vero extrahit eũ ab ipso ad pulmonẽ p venã arte-
rialem: Eorũ vero, quȩ in sinistro, vnũ attrahit ad ipsum aerẽ à pulmone p arteriã venalẽ: alterũ vero extrahit ab
eo spũm p arteriã magnã, quȩ dicitur aorti. Sup quolibet aũt istorũ orificiorum sunt tria coopertoria, qbus claudi
tur & apitur orificiũ, excepto ꝙ sup orificiũ arteriȩ venalis sunt duo tm̃ ꝓpterea, qa, cum cor in cõstrictione expel
cap.4. lit supfluitatẽ fumosam cũ aere ad pulmonẽ p arteriã venalẽ, cũ nõ sit ei via ꝓpinquior, oportuit (sicut dicit Gal.)
vt eius orificiũ non pfecte cõcluderetur in cõtractione cordis: ꝓpter quod habuit duo coopertoria tm̃. Non su
spicor aũt solas fumosas supfluitates cordis p hanc viã exhalare, sed ẽt spũm ipsum: adhuc aũt non solũ p hanc viã,
sed circũquaq; p omnẽ partem, sicut vult Gal. in lib. de vtilitate pulsus. Et siĩr in cõstrictione arteriarũ nõ suspicor
C exire solũ fumosam supfluitatẽ spũs, sed spũm ipsum: si. n. spũs cõtinue gñatus nõ exhalaret, aut nimis densaretur,
aut cõstrictus igniretur, & ineptus esset ad vitã. Signũ aũt exhalationis eius in oĩ cõstrictione cordis, & arteriarũ,
& siĩr pulmonis, est, ꝙ detẽtio spirationis pectoris efficit vigorẽ motus in corpore: nõ efficit aũt hoc nisi p retẽtio-
7. ca.7. in. nem spiritus, q exhalaret, hic. n. est ĩmediata causa motus, vt supra ostẽsum est. Cor ergo (sicut dicit Gal. in lib. de
iuuamen. mẽbrorum) cũ in hora expãsionis attraxerit telas a suis radicibus, aperiet orificia viarũ siue vasorũ attra-
hentiũ sanguinẽ & aerem cordi, & claudet vias vasorũ extrahentiũ sanguinẽ & spũm: in cõtractione aũt econtra.
Et est qdem in attractione sanguinis, vtilitas ad nutrimentũ cordis, magis autẽ ad gñationẽ spũs: sicut attractio
olei ad flãmã licinij in lucerna, vt oleũ resolutũ in vaporẽ cõtinuo igniatur, & p hoc subsistat flãma sicut cõtinue
reparata: In attractione aũt aeris, est vtilitas ad tẽperandũ calorẽ, ne nimis incẽdat spũm, & ad impellẽdum spũm;
a primi & ad euentãdum, ne accidat ei cõstrictio suffocãs: aer. n. (sicut dicit Princeps) prȩter hoc, quod est elemẽtũ nostro-
.2.ca.2. rũ corporũ, & spirituũ, est ẽt emanatio, necessaria nostris aduenire spiritibus, vt sit causa meliorationis eorũ, sicut
tẽperãs eos. Hæc aũt tẽperatio à duabus pẽdet operationibus, quȩ ab ipso fiunt, s. mundificatione, & euentatione.
Ipse. n. frigidus existẽs cõparatiõe nostrorũ spũum, cũ eis aduenit in dilatatiõe cordis & pectoris, ĩpellit eos, & mi-
scetur cũ eis, & ꝓhibet, ne pueniãt ad cõstrictionẽ ignitiuã, & exhibet in eis tẽperamẽtũ relatũ, s. ꝓportionatũ ope
H rationibus aĩæ, & hæc vocatur Euẽtatio: Mũdificatio vero est ab eo p hoc, ꝙ est sicut vehiculũ fumosis supfluitati-
bus educẽdis in depressiõe illorũ. Sed cõtractio cordis & arteriarũ post distractionẽ, nõ est à natura caloris, quæ
D distraxit, sed à natura corporis, à distractione violẽtiã passi, relaxationẽ faciẽtis tũ p expirationẽ spũs gñati, & pro-
pter naturã ĩplere cõtinue corpus hoc spũ ad viuificãdũ ipsum, sicut Sol ĩplet radio mũdũ: tũ p obtusionẽ quandã
prȩdicti feruoris seu vaporis ab aeris attracti frigiditate, sicut obtũditur feruor ollæ per aquã frigidam super im-
missam. Neq; tñ ab hac sola pficitur, quia tũc nunq̃ esset cõtractio maior distractione, sicut aliqñ esse videmus,
e morte vita cir- finem. sed ẽt à naturali quadã fuga membri infrigidati per aerẽ attractum (sicut enim dicit Arist. resaltatio est facta ob-
uiatio ad frigidi cõstitutiones, propter quod profundior est cõstrictio in hyeme, q̃ in æstate) dhuc aũt & à natura-
li expressione, qua omne membrũ aptum natum est depellere à se superfluũ. Sicut enim in generatione humoris
superfluitas quȩdã aquosa separãda est, sic & in generatione spũs superfluitas est separãda fumosa. Penes ergo quã-
titatem eius magnã vel paruã fiet cõtractio magis vel minus ꝓfunda: manifestũ est enim, ꝙ in somno profundior
est cõtractio, q̃ in vigilia: & in febre putrida, q̃ in ephemera, ꝓpter plures esse tũc fumositates corporis, quæ secer-
nendæ sunt à corde & arterijs: & in his duobus cõsistit cõtractionis vtilitas. Et est attẽdenda in hoc mirabilis di-
ligentia naturȩ, & aĩæ naturã dirigẽtis. Quia, cũ indigeret ipso spũ ad viuificandũ corpus: hic aũt nõ posset nisi ab
excedẽte calore generari: excessus caloris aũt ineptus esset ad vitã: adhuc aũt & spũs cõtinuo gñatus cõstrictionem
acqreret ignitiuã, & turbulẽtiam fumosam, & incõuenientẽ aĩȩ opibus, cõplicauit ipsa in hoc vtilitates multas, vt,

dum ſpiritum generaret, ipſumq́; in totum inſufflaret, caloris ſimul & ſpiritus adęquationem efficeret: de quo ſit oĩbus meliori factoribus laus, cuius intelligẽtiæ omne opus naturæ attribuitur ſicut inſtrumẽtaliter illi obſequẽtis. Sunt ergo pulſus iuuamẽta, quæ dicta ſunt, coaccidentia q̃dem ſpiritus generationi, ſicut & ipſa pulſatio. E

Post hoc aũt de reſpiratione dicendũ. Dico ergo, ꝙ reſpiratio ſit motus pulmonis cõpoſitus ex dilatatiõe & cõſtrictione, ſicut pulſus. Dicit aũt vniuerſa medicorũ ſchola, ꝙ pulſus eſt motus naturalis purus: anhelitus vero, qui & ſpiratio dicit̃, eſt motus voluntarius, nam põt alterari ꝑ voluntatẽ à curſu ſuo naturali, quod pulſus nõ põt.

Quòd ſi aliq̃s dicat volũtarium motum ꝑ neruos & lacertos fieri: ad pulmonẽ aũt nullum attingere neruum à cerebro, Rñdet Gal. in libro de iuuamẽto mẽbrorum, dicẽs, ꝙ nihil eſt in pulmone ad motũ pertinẽs, ꝓculdubio, ſed mouet̃ motu pectoris tm̃, pectori q̃dem & ipſe colligatus: motus aũt pectoris à lacertis exiſtit. Princeps autem dicit, ꝙ anhelitus ęqualis, & naturæ curſu currens, & oĩo vacuus à nocẽte, cõpletur motu diaphragmatis tm̃, cuius motus à lacerto, q̃ eſt in eo, ꝑficitur, cui ẽt colligatus eſt pulmo: ſi aũt ſit aliquid, ꝓhibẽs tũc motũ fieri, aut indigeat additione fortitudinis, ſicut ꝓpter exercitiũ & huiuſmodi, adiuuatur à motu lacertorũ pectoris. Signum aũt & horum inducũt, ꝙ ęgritudines oppilatiuę cerebri & nuchæ, & maxime à q̃bus virtutes volũtariæ motiuæ deſcendunt in lacertos, hanc ĩpediũt operationẽ, aliq̃ñ ipſam auferẽtes, & ꝑ illud mortẽ inducẽtes. Adhuc aũt inducunt pro ſigno ſuſpiriũ, quod eſt omiſsi hauſtus à mẽte defixa, in multitudine reſtauratio. Cũ.n. mens defigit̃ in aliquo cogitato, tunc ſic abſtracta à cæteris operibus aliq̃d de aeris attractione dimittit, quo cũ accidat nocumẽtum, recõpenſat illud in vna ſpiratione q̃ maxima, quaſi ſubito reuocata. Sed in oppoſitũ huius videt̃, ꝙ hic motus fit ẽt F in ſomno, qñ nõ vtimur volũtate: & ꝙ ẽt hic motus infatigabilis eſt, quod de alijs motibus volũtarijs nõ cõtingit. Propter quod dicemus, ꝙ, licet volũtas ingreſſum habeat in adiutoriũ huius motus ꝑ modũ, quẽ dicemus, nihilominus tñ eſt à natura, ſicut & motus pulſus, & oĩno illi cõſimilis, & ab eodẽ, & ꝓpter idẽ, ſicut Philoſophus innuit in libro de reſpiratione. Cum.n. dixiſſet ibi Philoſophus, ꝙ tria ſunt accidẽtia circa cor, ſ. ſaltus, & pulſus, & reſpiratio, dixiſſetq́;, ꝙ ſaltus eſt cõſtrictio calidi, quod in ipſo, ꝓpter refrigerationẽ ſuꝑfluam, aut contabeſcentiã, vt in infirmitate, quę vocat̃ palmos, i. ſaltus, & alijs ſilibus: aut ꝓpter ſuꝑfluam eius fugã, vt in timoribus: & ꝙ pulſatio eſt humidi calefacti ſpirituificatio, reſaltatio aũt facta obuiatio ad frigidi cõſtrictionẽ, ſubiunxit, Reſpiratio aũt fit augmentato calido in membro, in quo eſt principiũ nutrimẽti. Et vult ꝑ calidum, ſanguinẽ, continuo.n. adiecit, Quemadmodũ alia mẽbra indigẽt alimẽto, ita & illud, imo, q̃ alia, magis, etenim alijs illud alimẽti cauſa eſt. Demum dixit, Neceſſe itaq́; eſt amplius factũ, ſ. id calidũ ſeu alimẽtum, eleuare organũ: fit aũt amplius, cũ ſpirituificatũ intumeſcit: vnde ſubiunxit, Eleuat̃ q̃dem, amplius factũ: eleuato aũt eo neceſſariũ eleuari & continẽtẽ ipſum particulã: quod q̃dem videntur facere reſpirãtes, vt dicit: eleuãt.n. pectus ꝓpter principiũ ibi exiſtẽs in ipſo huius particulę idẽ hoc facere, i. eleuãt pectus ꝓpter facere hoc idẽ cor, quod eſt principiũ inexiſtẽs in ipſo pectore. Eleuatur ergo cor & pectus ab eadẽ cauſa, ſicut videtur: nec eſt mirũ, multa.n. eſt caloris redũdãtia in pulmonẽ à corde. Eſt ẽt pulmo mẽbrum ſanguineũ valde, ex ſanguine ſubtili vaporoſo genitũ & nutritũ, ſicut pariter dicũt philoſo- G phi & medici. Sed, qm̃ calor eius eſt infra eũ, q̃ cordis, nõ potuit tumefactio eius ita frequens fieri, ſicut cordis, quę (ſicut experimur) multiplex eſt ad illam. Quod & ſapienter natura ordinauit, cõplicans in hoc vtilitates plures, ad quas cõprehendendũ oportet exiſtimare (ſicut dicit Philoſophus) cõſiſtẽtiam huius organi eſſe ſimilẽ follibus, qui in ferrarijs, nõ longe.n. neq́; pulmo neq́; cor ad figuram talem (vt dicit) cauernoſum exiſtens vtrũq́;. Eleuato ergo vtroq́; organo neceſſariũ inferri aerẽ, qui deforis, quẽadmodum in follibus: & frigidũ exiſtentem & refrigerantẽ extinguere exceſſum ignis, vt dicit. Qm̃ aũt per calorẽ pulmonis nõ intenditur ſpiritus generatio, ſicut per eũ, qui cordis, nõ erit calidũ pulmonis & totius pectoris tumeſcens tm̃ cauſa efficiens dilatationẽ in anhelitu, quãtum eſt finis intentus à natura: non q̃dem ſimpl'r ipſum calidũ, ſed ipſius adæquatio, q̃ neceſſaria eſt ad vitã: neq́; ſolius calidi, quod in pulmone, ſed ante hoc, principaliſsimi, quod in corde. Vnde in libro de iuuamẽto membrorum dicit, ꝙ pulmo præparat aerẽ cordi, ſicut ſtomachus cibum hepati: quare anhelitus pulſui famulatur. Si.n. aer ex epigloto attraheretur ſubito ad cor abſq́; medio pulmone, vt vna & indifferẽs fieret operatio anhelitus & pulſus, tunc ingrederetur aer nimis frigidus ipſum domiciliũ vitæ: quare accideret inde læſio pernecãs. Adhuc autem eſſet multiplex aliud nocumẽtum. Quia, cũ cõpendioſa natura vtatur & hoc aere attracto ad vocẽ & odorem, conſtituens ipſum materiam vocis, & vehiculum odoris, nõ poſſet homo, ſicut modo põt, anhelitũ retinendo cõtinuare ſermonẽ ſuũ, aut diu vociferare, nec in aqua ſubmergi, quin cõtinuo accideret inde mori: nec abſtinere ab odo- H ribus corrũpentibus in tranſitu ꝑ illos, & huiuſmodi multa. Quare neceſſe fuit poni pulmonẽ in concauo pectoris, quod clibanũ dicitur, quaſi mediatorẽ inter cor & epiglotũ, q̃ aerẽ præpararet, vt ne frigiditate, qua vtilis erat, inutilis fieret, ſubito & ſuꝑflue cor infrigidans: in quo ẽt, ſicut in vaſe, cõgregetur multa quãtitas aeris, quę pluribus dilatatiõibus cordis ſufficere poſsit ante, q̃ vtilitate, ꝓpter quã attrahebatur, amiſſa, ſuo vicario locũ euacuet: cauſa cuius prędicta nocumenta ſunt ſortita remediũ, anhelitu nõ ſil'r pulſui cõſpiſſato. Recipitur aũt hic aer, q̃ attrahitur ad pulmonẽ, in cannulis eius, in quas extremitas cãnę, quę trachea dicitur, diſꝑgitur, quaſi ſicut ipſius radices in illo. Has ẽt natura locauit ſecus arteriã venalẽ ſubdiuiſam in pulmone, quę aerẽ in ſui dilatatione ab eis attrahẽs ſubminiſtrat ipſum cordi. Ex quo apparet, ꝙ hæc arteria cũ cordis dilatatione dilatatur, cũ reliquę tũc cõſtringantur: & cũ cordis cõſtrictione conſtringitur, cũ reliquæ tũc dilatẽtur. Si.n. dilataretur, qñ cor cõſtringitur, ſicut reliquæ, tũc nõ duceretur ꝑ eam aer cordi, qm̃ in conſtrictione cordis clauditur orificiũ huius arteriæ venalis, alterius aũt arterię aperitur. Adhuc aũt, ſi, qñ cor dilatatur, ducitur aer cordi ꝑ illam & ex illa, non eſt autẽ aer in ea, niſi qñ dilatatur, oportet de neceſsitate, ꝙ ibi dilatetur, qñ cor dilatatur: ꝓpter quod fuit vnius tunicæ tantum, vt dilatationi cũ corde obediret, & facilius & copioſius intraret in ipſam aer, & exiret ſimul cum ipſo aere fumoſitas, expulſa per ipſam ad pulmonẽ. Gal. aũt in libro de iuuamen. membrorum dicit, ꝙ ideo fuit vnius tunicæ, vt leuius obediret expanſioni pulmonis. Dicit enim, ꝙ venę pulſatiles, q̃ ſunt in pulmone, dilatãtur in hora

A dilatationis pulmonis,& contrahuntur in hora contractionis eius. Quod nos credimus falsum esse. Nam,qñ ar-
teria venalis expandit̃,ducitur aer cordi: si ergo,qñ expanditur pulmo,expanditur arteria venalis,tunc,qñ expan-
ditur pulmo,subito & continuo ducetur aer cordi,& erit anhelitus & pulsus operatio vna, quod ipse ibidem refu-
git dicere. Sicut aũt accrescente calido eleuabatur hæc particula,ita ab eodem decremẽtum patiente per aerẽ frigi
dum supermissum necessarium est deprimi, sicut recurrẽtem in sui naturalẽ figuram obtuso quodãmodo violen-
ter eleuante:depressa aũt ipsa necessarium est exire aerem,qui ingressus fuit. Assimilat̃ aũt expansio magis motui
violẽto:cõtractio vero magis naturali(sicut dictũ est in pulsu)licet totũ dicatur naturale p modũ,quem diximus.
Est aũt & totus hic motus continuo fiens,qa continuo est caloris redundantia à corde in pulmonẽ. Sed,quod à
natura in depressione iuuamẽtum attendit̃, est mundificatio supfluitatis fumosæ,permistę qdem aeri exeunti,vt
iterum redeunti celeriter cedat. Non.n.cessat cor attrahere aerẽ frigidum ex ipso pulmone,eiq; reddere vaporem
fumosum,donec aeri ad pulmonẽ attracto accedant duæ res,quibus destruitur intentio,qua fiebat eius attractio,
Prima est eius cõuersio ad caliditatẽ à tactu mẽbri calidi,& ab eo,quod admiscet̃ ei ex vapore fumoso:Secũda est
claritatis pturbatio ab eodẽ. Indigebat.n.spũs cordis & arteriarum aere frigido,ne accidat ei exignitio:& aere cla-
ro,ne nubilositas,quæ per systolẽ mundificari intendit̃, per diastolen inducat̃ in illo. Cum ergo calefactus & per-
turbatus inutilis factus fuerit,educit eũ natura p depressionem,vt suo vicario locũ euacuet. His expeditis dice-
B mus,ꝙ,quãuis calidũ intumescens,ipsumq; infrigidatũ detumescens sit principalis causa anhelitus,habet tñ volũ
tas ingressum in hunc motũ,sicut dicebat̃,non tamen sicut principale efficiens,sed sicut adiuuans tm̃ motum dia-
phragmatis & pectoris,qbus pulmo colligatus dilatat̃ & contrahitur ipsis dilatatis & cõtractis. Est ergo hic motus
cõmistus ex voluntario & naturali,& non simplr̃ voluntarius,cũ voluntas nõ possit ipsum nec ĩmutare nec ꝓhi-
bere simplr̃,sicut põt reliquos volũtarios motus,sed vt nunc tm̃,s.ad modicum tẽpus. Stimulat.n.quodam modo
natura voluntatem:volũtas aũt naturæ coniuncta,ipsam,sicut p lubricum tracta,comitat̃:quemadmodũ irascibi
les p naturam,licet voluntate irascant̃,vt multum tñ naturam quasi coacte sequunt̃,sicut voluntate nõ vtentes,sed
tracti per naturam. Propter quod talia vitia conditionalia quasi indomabilia sunt(sicut dicit Philosophus in ethi-
cis)sicut in arbitrio nostro nõ existentia. Quare,sicut appetitus hepatis naturalis existens,& à sensu absolutus,
cum p venas meseraicas sugit à stomacho,cogit appetitũ stomachi ex naturali & sensibili cõpositum attrahere ci-
bum ab extra,vt sibi & illi subministret, silr̃,cum cor attrahit aerẽ à pulmone,naturaliter cogit pulmonem ab ex-
tra ipsum attrahere naturaliter simul & spontanee. Et,sicut naturalẽ stomachi appetitũ sensibili coniungi magni
fuit iuuamenti ad subsistentiam aĩalis,per hoc,ꝙ cogit aĩal quærere cibũ ab extra,ita & magni fuit iuuamẽti mo-
tum naturalem pulmonis cõmisceri volũtario mẽbrorum adiacentium,vt potentes ipsum ad tẽpus coercere eui-
temus nocumenta,quæ diximus. Hanc igit̃ colligantiã virtutum,& ordinẽ ad se inuicem,sapientissima natura
C disposuit,vt,nisi eis sibi inuicem ministrãtibus,aĩal constare non possit. Inquãtum ergo volũtas habet ingressum
in hunc motum,in tantũ & ipsum alterare põt,intm̃ quoq; & lacertorũ ægritudines ei nocere. Quod aũt & hic
motus perficiatur apud somnum,sicut & in vigilia,innuit manifeste,ꝙ principale ipsius efficiens nõ est voluntas.
Adhuc aũt fortassis nihil ĩpedit in hoc somnus. Nã sæpe à voluntate quædã facimus,quorũ volũtas inhærens,
vt habitus,operationẽ perficit,vt natura. Propter quod virtus volũtarie motiua pectoris,à natiuitate suæ opera-
tionis initium capiens,quasi nõ spontanee mouẽs fit,natura semp eam stimulante:ad quod natura solicita fuit,stu
diose ꝓcurans,ne viæ,qbus virtus voluntarie motiua influit à cerebro ad pectus,p somnum oppilent̃: ad quod ẽt
adiuuat calor pectoris,q redundãs vsq; in radicẽ neruorum,qbus influit hæc virtus,oppilationes fieri nõ pmittit.
Sed infatigabilis fuit hic motus,ꝓpter esse magis à natura,q̃ volũtate,volũtatem quoq; naturã imitari seu seq.
Voluntarius.n.motus nõ ob aliud est fatigabilis, nisi quia in eo accidit mobile moueri violenter cõtra naturam
suæ inclinationis,quare indiget forti impetu mouẽtis:ex hoc.n.dissoluit̃ mouens,seu eius instrumentũ,quare las-
satur. Quare,sicut homo,cũ se demittit ab alto,natura & volũtate descendẽs nõ lassat̃,sicut qñ salit in altũ,in con-
trarium naturæ conans,ita nec in motu anhelitus põt esse lassatio,cũ voluntas in eo imitetur naturam.
INCIDENTER AVTEM & hic quæret aliqs,quare opatio nutritionis nõ est fatigabilis, sicut operatio sen-
sus & motus,cum vtraq; sit ab aĩa. Nec.n.est ad hoc sufficiens aliquorũ rñsio,ꝙ aĩa est causa nutricationis me-
diante natura, cuius operatio infatigabilis est:p se aũt causa sensus & motus. Manifestũ est enim,ꝙ ipsa mouet &
sentit mediante natura,sicut & nutrit,nõ.n.mouet sine spiritu mobili & calore naturali. Sentit ẽt mediantibus q-
D busdam dispositionibus naturalibus. Nisi.n.oculus haberet politionẽ diaphanã,sicut speculũ,nõ esset videre per
ipsum:talis aũt politio & diaphaneitas facit esse naturaliter receptiuũ formarũ,&si non sit ibi virtus visiua. Sed
dicendũ,ꝙ nulla operatio est fatigabilis,nisi in qua accidit resolui aut operans,aut instrumentum operanti vnitũ:
sed in operatiõe nutritionis nõ accidit resolui instrumentũ operãtis,quod est calor,& spũs,& ipsum mẽbrum,sed
potius saluari & augeri:in sensu aũt & motu semp est multa caloris & spũs resolutio,ex quo mouẽs & sentiens ac-
cidit peiorato instrumẽto nõ posse operari. His igit̃ ad pfectionẽ expositiõis inductis redeamus ad textus expo-
sitionem,quę iam plane patebit. Ait enim,ꝙ magnitudo respirationis est inseparabile & ꝓprium signũ calidioris
cordis tẽperato,comitat̃.n.hoc semp & in oĩbus excessum caloris in pulmone redundantis ad ipsum à tali corde.
Cum.n.fuerit calor intẽsus,altior erit ipsius calidi tumefactio,propter quã & maior eleuatio pulmonis,plurisq;
aeris ad refrigerationẽ in ipsum subintratio,quã respirationẽ ꝓprie dicimus. Deinde dixit, ET PVLSVS,i.pul
sus velocitas & frequẽtia est de signis eius inseparabilibus,& ꝓprijs,sumptis qdem ab effectu pulsatiuę,sicut & ma
gnitudo respirationis ab effectu respiratiuę sumebat̃: semper.n.in oĩbus talibus cordibus,& arterijs ortis ab eis,
quãtum ex ipsis est,talis erit pulsus. Semper enim,cũ in aqua fuerit ebullitio à forti calore,erit aquæ tumefactio à
spiritu saliente velox & frequẽs,velox qdem ꝓpter magis subito & repente prorumpere aquã in spiritũ:frequens
autem propter frequenter iterari causam caloris, fortiter & indesinenter agentis: vt à fortiter agente sit velox,ab
indesinente

indesinente autem agente sit frequens. Admiror autem, cur non similiter dixerit inseparabile eius & proprium signum esse magnitudinem pulsus, cum ipse in libro de pulsibus ad Teucrum, & in alijs dixerit, ꝙ natura calidiores habẽt pulsum maiorẽ, maxime cũ excellẽtioris caliditatis sit spũificationẽ maiorẽ facere, ad quã sequit̃ dilatationẽ corporis cõtinẽtis maiorẽ fieri, s. patẽtiorẽ ſm oẽ genus dimẽsionis in corpore dilatato. Nisi nos dicamus (si cur dicit Hali) ꝙ p velocẽ & spissũ subĩelligit magnũ, à quo nec illi separant̃, ꝗuis nõ sub ĩtẽtiõe, quã existimat. E

SED DICET aliquis, ad magnitudinẽ dilatationis sequit̃ multi aeris ingressus: ad multitudinẽ aũt ingredientis aeris sequit̃ multa feruoris obtusio, vt nõ possit iterum velociter & frequẽter intumescere: ꝓpter quod magno existente pulsu nõ poterit esse velox & spissus. Nisi esset, ꝙ hoc nõ est verũ vllo modo, s. qñ magnitudo diastoles cõitatur fortitudinẽ caloris spirituificãtis, nam tũc ingressus aeris ꝓportionatur dilatationi, sicut dilatatio feruori, feruor vero calori. Quare nõ est p hoc maior eius obtusio, q̃ sibi ꝓportionet̃, ideoq; nõ poterit ꝓhibere, quin spirituificet iterũ velociter & frequẽter penes quãtitatem suæ fortitudinis. Sed, cum magnitudo diastoles comitat̃ lenitatẽ instrumẽti, põt illud cõtingere, tunc. n. maior est p illud eius obtusio, q̃ sibi ꝓportionet̃. Quare ex hoc sequet̃ subtrahi aliqd de velocitate & spissitudine ꝓculdubio, sicut postea apparebit. Est aũt magnus pulsus, in quo distensio arteriẹ ĩmissa tactui ſm omnem dimensionẽ est abundãs super temperatum ſm latum longum & altum. Propter ꝙ oportet habere pulsum mediocrẽ inter magnũ & paruum fixe imaginatũ apud mentẽ: adhuc mediũ inter velocẽ & tardum, & frequentẽ & rarũ, qui cordis intẽperantiã cõsequunt̃, volentẽ ẽt ex his cor calidius tẽperato dignoscere, qm̃ magni velocis & frequẽtis, & parui & tardi & rari, & aliorum oĩum extremorũ est mediũ, ad quod est cõparatio: vt dicat̃ talis vel talis per deficere vel abũdare à medio sui generis, sicut supra diximus, cõmentantibus nobis, ad qd fiat cõparatio, cũ dicit̃ pars calidior, vel frigidior, vel humidior, vel siccior. Sunt aũt 9 genera pulsuũ tactu cõparata, quẹ Gal. suis libris enumerat, aut decẽ, vno in duo subdiuiso, s. ẹquali in ordinatum, & in inordinatũ. Videt̃ ẽt, ꝙ fortis pulsus sit de signis ꝓprijs talis cordis, maxime cũ à forti calore fortis ꝓportio spiritus, impetuose subleuãs arteriam, fortiter ĩpellat tangentẽ. Sed Gal. & eius vniuersa sequela medicorum aliter causas horũ in suis libris assignat, supponens tres essentiales causas pulsus, s. virtutẽ, necessitatẽ, & instrumẽtum: & penes illarũ differentias diuersas, & ad se inuicẽ varias cõmistiones, oĩs generis pulsus causam extrahit, Vt sit dicere pulsum mollẽ & durũ, calidum vel frigidũ, vacuum vel plenũ, penes naturã instrumẽti, & eius, quod in eo cõtinet̃ tm̃: Magnum aũt vel paruum, velocẽ vel tardũ, spissum vel rarũ, fortẽ vel debilem, ẹqualem vel inẹqualẽ, ordinatum vel inordinatũ, boni vel mali ponderis, penes virtutẽ fortem vel debilem, instrumentũ aptum vel ineptũ, necessitatem magnã vel paruam, & horũ ad se inuicẽ diuersas mistiones. Propter quod diceret, ꝙ virtute constante, necessitate tñ aucta per excessum caloris maiore euentatiõe indigẽtis, instrumẽto quoq; p sui duritiẽ ineptitudinẽ nõ habente, oportet pulsum maiorari: ꝙ si hoc nõ sufficiat vtilitati, velocitari & inspissari. Sed nos hãc positionem nõ acceptamus ꝓpter superius dicta de virtute pulsus faciẽte. Adhuc aũt ꝙ ipsi dicũt, ꝙ virtus ista, quã facere opinant̃ pulsum, põt esse fortis aliqñ cũ duritie instrumẽti, aliqñ cũ vehemẽtia necessitatis, aliqñ cum vtraq; & debilis cũ oppositis, quod est impoẽ. Nam debilitas & fortitudo oĩs virtutis est à sola aptitudine vel ineptitudine instrumẽti, quo vtit̃, quod nõ fit aptũ vel ineptum, nisi à tẽperantia cõplexionis & cõpositionis ipsius. Si ergo instrumentũ est ineptũ motui p duritiem, adhuc aũt distẽperantiã habens in calore vel frigore, nõ poterit illius instrumenti virtus esse fortis, nisi nos necessitatẽ & virtutẽ essentialiter idẽ esse fateamur, sicut ex superius dictis confitendũ esse cõuincimus. Quare acceptabimus à Gal. significationes pulsus sup causas remotas, sicut ab experiẽtia longa cõparatas: super ꝓpinquas nõ admittemus oĩno. Dicemus ergo tres esse causas essentiales pulsus alterius modi ab eo, quẽ dicũt, s. calorẽ spirituificantẽ humidum spirituificabile, & instrumẽtum dilatabile & constringibile: ex differentijs quorũ ad se inuicẽ cõmistis oĩa genera pulsuũ ortum habent. Non est tñ facile discernere differentias caloris, & humoris, & organi: neq; quod ipsorũ alteri cõnexum quod genus pulsus efficiat, sed experimẽto qdem & tẽpore indiget horũ inuestigatio. Nos aũt sine oberrãdi timore talia sic incipiẽtes aggredimur. Quare dicemus, ꝙ, si calor innatus cordis supra tẽperamẽtum exstiterit, humidũ aũt sanguineũ nõ fuerit modicum, neq; crassum, neq; ẽt in quãtitate supfluens, vt nec materia desit spirituificationi, nec sit ꝓhibens calorẽ sui dominari, instrumentum quoq; fuerit lene, erit pulsus magnus, velox, & frequens, & fortis etiam ꝓpter id, quod dictum est. G

Deinde dicit, ET AVDACIA: i. est silr signum inseparabile, & ꝓpriũ, sumptũ qdem à casu coaccidente calori, aut ab effectibus irascibilis, quos ſm naturã caloris à corde ꝓdeuntis accidit disponi. Et vult p Audaciam nõ habitum aĩẹ acqsitum, sed naturalẽ, similem acqsito, p quem aliqs in audẽdo naturaliter circa terribilia superabũdat: cui opponit̃ Timiditas: in medio aũt horũ est Fortitudo, habitus existens, quo terribilia ĩpauide sustinemus: vnde fortis est, q ad bonã mortẽ est ĩpauidus. Dicit autẽ Philosophus in ethicis, ꝙ Audax videtur fictor fortitudinis: sicut. n. fortis se habet circa terribilia, sic ille vult videri, imitatur enim, in qbus põt, vt dicit: ꝓpter quod, cũ audet, nõ sustinet terribilia, ad quẹ audet, sed fugit: Fortis autem, cum audet, bonæ spei est in sustinẽdo, & potius eligens mori, q̃ fugere. Ergo fortis audet audenda, in qbus cũ terribile acciderit, est potẽs sustinere: audax aũt audet audẽda & nõ audenda, in qbus cũ terribile acciderit, nõ est potens sustinere. Sicut aũt à suetis timere vel confidere circa periculorũ operationes hi habitus acquiruntur, sic & aptitudines quædã insunt instar habitus per naturã, vt dicatur quis naturaliter audax, naturaliter fortis, naturaliter timidus, quẽadmodũ & à more dicitur. Adaptat aũt aĩam fortitudini & audaciẹ, fortitudo caloris innati, & spũs multitudo: signũ cuius est iuniores senioribus audaciores esse: & aĩalia calidiora frigidioribus audaciora, & faciẽtia insultũ ad rapinã. Et causa huius est, quia ligãs & vniẽs aĩam corpori, est calor innatus, cuius saluatio saluat eã in illo. Cum ergo hic fuerit multus & fortis, erit aĩa fortius corpori alligata p illum, quare resultabit ex eo bonitas spei, & credulitas, & aptitudo confidẽdi circa oĩa minantia mortẽ, & audẽdi magis terribilia, nisi mos in cõtrarium adduxerit. Fortassis aũt nõ ꝓpter hoc, sed quia sanguinis feruor in eis ꝓhibens oẽm apprehensiuẹ opationẽ, minus facit ꝑusores piculi, quare plus audẽtes sunt in piculis. H

Deinde

A Deinde dixit, ET AD ACTIONES impigrum.i.& signum ēt illius inseparabile & ꝓprium est velocitas ad
actiooes & motus:& est sumptum ab effectibus virtutis motiuę, qui penes cordis calorē disponuntur. Sicut.n.su-
pra dictum est, virtus motiua non mouet iuncturam, & per hanc aīal, nisi cōtrahens & relaxans chordā cōtractio-
ne & laxatione musculi & nerui per spūm, qui breuiatus & auctus trahit & pellit, sicut dicit Philosophus. Hic aūt
spūs, cum à corde generet, corde existente calidiore abundantior erit, & calidior, & saliētior, quare & velocius mo
uens: calidum.n. semper motiuum est, sicut frigidū sistens motum. Deinde dicit, SI VERO &c.i. sed si calidi-
tas cordis non solū sit excedens tēperamentū, sed plurimum excedens, quod simplr calido cordi ꝓprium est, tunc
signa illius inseparabilia & ꝓpria, sumpta qdem ab effectibus virtutis irascibilis, qui penes ēt cordis calorem dispo
nuntur, sunt furor, & maniaca cōfidentia. Et vult per furorem irā fortem & impetuosam, permistam agitationi,
qualis est, quę maniaca, hæc.n. ꝓprie vocatur furor: ꝓpter quod subiunxit, Maniaca cōfidentia. Ex quo notandū
est, ꝙ irascibilitas comitat omnem excessum caliditatis cordis: furor aūt eum solū, qui multus est. Comitatur aūt
hic multum excessum caliditatis cordis, nō propterea, ꝙ ira sit accensio sanguinis & caloris circa cor, sanguis aūt
in tali eodem sit accēdibilior ꝓpter excessum in caliditate, quia ira nō nisi materialiter est accensio sanguinis & ca-
loris circa cor, formaliter aūt non est hoc, sed appetitus vindictæ. Vnde aūt hic appetitus facilius & velocius cadat
in aīam calidi cordis, q̃ in aīam frigidi, hic pro causa huius comitantię inquirēdum est: non.n. est sanguinis accēsio
B faciens hunc appetitū, sed potius hic appetitus, sanguinis accensionē. Propter quod dicimus, ꝙ Ira est appetitus
aīæ, mouens corpus ad repellēdum, quod cōtristat, sicut Concupiscentia est appetitus mouēs ipsum ad amplecten
dum, quod delectat. Repulsio aūt iniuriantis sicut non pōt fieri nisi à forti motu, ad quē adaptat caliditas, ita nec
appetitus repellēdi pōt de facili cadere nisi in subiectum seu instrumentū valde calidū, Primo scilicet, quia mouet
aīa corpus, sicut ipsum dispositū est ad motum: Secundo aūt, quia calidum facilius est īprimibile ab oī appetibili,
q̃ frigidum, sicut & impressum facilius mouet: quare hic appetitus sub calidiori cōplexione fortior est. Aīa autem
frigidi cordis, licet pcipiat id, quod lædit, non tñ repellere appetit propter ineptitudinem corporis, in quo est, ad
hanc repulsionē: & quia subiectū frigidum nō fortiter nec de facili excitatur ab appetibili: tardi.n. motus, quod
frigidum. Cum aūt aīa vult repellere, excitat calorem & spiritū, cum qbus hoc faciat: hoc aūt & in sanguine exci-
tat feruorem: &, sicut caliditas iram introducit, sic & ira caliditatē. Confidentia aūt maniaca est cōfidentia bestia
lis, quæ nulla regulatur rōne: agunt.n. tales à falsis imaginationibus, quæ in eis, ex quo accidit confidere, vbi esset
desperādum. Cum.n. tales ab ira forti capiunt propter feruorē adustæ choleræ, corruptam habentes cogitationē
non præuident periculū: quare indeliberate aggrediētes, stulte confidunt ad silitudinem iratæ bestiæ, quæ mittit
se in telum. Et talem confidentiā videtur habere vehemēter iratus, à passione iræ ductus, & nō à rōne: imo & silis
confidētia in habentibus cor calidum existit, ēt non iratis. Superflua.n. caliditas propter feruorem, quē inducit in
sanguinē, inepta est oī virtutis apprehensiuæ operationi (sicut dicit Philosophus) motui aūt apta: bonitas aūt ap-
C prehensionis & iudicij sanguine quieto indiget, & nō moto. Propter quod tales, sicut minus ratiocinantes, frequē
ter irascuntur, cui, & qñ, & quātum nō oportet: &, sicut minus præuidentes periculum, quasi maniace cōfidunt in
periculis. Non aūt lateat, ꝙ ēt potest hanc irascibilitatē mos in cōtrariū adducere, vt naturaliter irascibilis, man
suetus fiat. Adhuc aūt, ꝙ potest hęc irascibilitas comitari morem, sicut & cōplexionem: & tunc nō erit per ipsam
aliquid de cōplexione cognoscere, sicut post apparebit. Deinde dixit, EST AVTEM &c.i. thorax habētis cor
calidius tēperato est pilosus, & maxime anterior pars thoracis, quæ dicitur pectus: adhuc aūt sunt pilosa eius hypo
chondria, & quæcunq; ex partibus ventris proxima sunt pectori. Et est hoc signū inseparabile & ꝓprium, sicut p̄-
dicta, sumptum qdem à casibus, sicut ex præmisis scitum est. Et volebat per thoracem, totam partem positam sub
ceruice, sup 12 spondyles, tam anterius, q̃ posterius: per pectus aūt anterius tm̄. Ad caliditatē aūt alicuius membri
sequi pilositatem in mēbris proximis, & exterioribus, ad quæ redundat caliditas, ex superius dictis palam est, nec
oportet immorari. Sed anterior pars est posteriore calidior, quia cor vicinius est ſm situm anteriori, q̃ posteriori,
ꝓpter quod & anterior pilosior existit. Deinde dicit, IN PLVRIBVS VERO &c.i. & in pluribus comitatur
excessum caliditatis cordis, excessus caliditatis in toto corpore, nisi maxime cōtra operetur hepar. Et est hoc signū
non ꝓprium, quia nō est in oībus, sed pluribus, sumptum quidem à casibus: coaccidit.n. caliditas totius, caliditati
D cordis, quasi cadens ab ea: & causa huius est influentia cordis sup toto, fortissima oīum aliorum mēbrorum, sicut
principij & radicis sup stipitem & ramos vniuersos, per emissionē sanguinis, & spūs, & caloris, quē fontaliter ha-
bet. Propter quod in cōplexionibus tā naturalibus, q̃ accidētalibus, assimilat sibi totū, sicut palā est in febre, quę,
nisi cor cōprehenderit, nunq̃ extēdetur in totum. Dicit aūt, Nisi maxime contra operetur hepar. quia hepar, licet
non ita potenter, tñ influit sup toto p sanguinē, cuius digestioni præest prius, q̃ cor: quare erit eius contra operatio
à contraria influentia sup toto p sanguinem frigidum in illo generatū à frigida ipsius cōplexione. Nō potest autē
hepar huic assimilationi factę à corde potenter resistere, quia plurimū sanguinis post digestionē in hepate ascēdit
in cor, vlterius digerēdus in illo, quare & nō omnino silis hepati persistit: propter quod nō dixit absolute, nisi con
tra opererur hepar. sed, nisi maxime.i. vehemēter, cōtra operetur: tunc.n. sanguis semp aliquid retinet de hepatis
qualitate. Sed sciendum, ꝙ duplex est cōtra operatio hepatis ad cor, & econuerso, Vna scilicet, quę est resistentia
quædā tm̄ vnius ad alterū, ne assimilet sibi totū, ex qua euenit à contrariarū cōplexionū influentia corpus ęquari:
Alia autem est nō solum resistētia, sed victoria, qua vnum illorū influentiā ab altero factā ad contrarium adducit
ꝓpter plus posse in hoc, q̃ illud in cōtrario: & videtur intelligere de vtraq; istarum cōtrariarum operationum, ma
gis autē de secunda, sicut innuit iofra, cum dicit, Caliditas quidē ex corde prorumpens &c. Et attendendū est,
ꝙ dicit hoc accidere in pluribus, nisi maxime contra operetur hepar, fortassis.n. quia, licet nullum mēbrorum in
hac assimilatione totius possit resistere, sicut hepar, per cōtrariam influentiā, tñ, si omnia vel pleraq; simul mēbra
fuerint à natura frigidæ complexionis valde, non omnino corpus calidum totum ex calido corde fiet, difficulter
cōuertibile.

conuertibile existens ab hac influentia propter contrarie dispositum esse. Adhuc autẽ & multum potest resistere ei cerebrum ſm sententiam Philosophi, cum natura statuerit cerebrum frigidum in opposito cordis, vt adæquet caloris excessum in illo. Si ergo accidat fieri cerebrũ nimis frigidũ, superflue obtundit caliditatem in corde adeo, vt & hæc ipsius influentia sit potentior. Deinde dixit, DICENTVR AVTEM .i. sed paulo post dicentur signa totius corporis, vbi signa corporis ægri simplr sumet à mẽbris habentibus virtutẽ innatam & influentem, vt musculus. Hoc aũt ideo dicit, quia nõ sufficit assumere caliditatem totius pro signo caliditatis cordis, nisi sciamus, ex qbus signis corpus totũ calidum esse iudicemus. Et est hic notabile, ꝙ nõ docuit vlla signa cõplexionis cordis sumpta à substãtialiter inhærẽtibus ei, quia nullius occulti ad sensum mẽbri substãtialiter inhęrẽtia patere possunt.

Est autem & pectoris latitudo caliditatis cognitio, nisi & hic aliquando maxime cerebrum cõtra operetur, quoniam spinalis medullæ magnitudo proportionalis est illi vtplurimum. Tanta.n. sunt spondylia secundum magnitudinem, quanta spinalis medulla, quare spina tota. Coniungitur vero thorax ad potentiorẽ partem, sicut nauis carinæ. Quare ex necessitate erit secũdum longitudinem quidem æqualis metaphreno: secundum latitudinem vero, quando quidem proportionalis est crassitudini spondyliorum, coniunctio eius fit secundum illam. Quando vero caliditas cordis dominans augmentabit thoracem & dilatabit secũdum primam generationẽ, proportionabitur huius caliditati. Ideoq;, cum in paruo capite thorax latus fuerit, maxima cognitio fit eius, quæ secundum cor, caliditatis: Quãdo vero in magno capite paruus est, maxime proprium & hoc signum est cordis frigidioris. Si vero proportionem habet cum capite, alijs signis determinandum est de corde, vt ex thoracis quantitate nihil sis accepturus.

Est quidem & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hic quoq; cerebrum plurimum obstiterit, quoniam ei magna spinalis medulla respondet. Tantæ vero erunt magnitudine vertebræ, quanta & spinalis medulla, quare & spina vniuersa. Configitur vero thorax ad eam spinæ partem, quę metaphrenum, id est dorsum, dicitur, tanquam ad carinam nauis. Quare necessario eius longitudo æquabitur dorso: latitudo vero erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem earum crassitudinis fuerit confixus. Cũ vero cordis caliditas superans perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens. Quare cum caput paruũ, thorax autem latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: Cum vero magno existẽte capite paruus fuerit, proprijssimum hoc erit cordis frigidioris signum. Si vero capiti fuerit proportione respondens, tunc alijs signis de corde distingues ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Cum dedit plurima signa cordis, addidit vnũ, à casu sumptũ, s. à q̃titate thoracis, & dicit, EST AVTEM, & c.i. & pectoris latitudo est ẽt signum caliditatis cordis. Nõ tñ est hoc signum proprium, cũ cerebro aliqñ contra operante nõ insit hoc oĩbus: proptcrea dixit, ꝙ est signum caliditatis cordis, nisi aliqñ cerebrum contra operetur maxime & hic, i. cõtra operet̃ hic, sicut ibi in dispositione totius accidit contra opari hepar. Deinde, cum dixisset latitudinẽ thoracis comitari cor calidũ, nisi fortiter cõtra operet̃ cerebrũ, docet, qualiter accidat ipsum cõtra operari, & dicit, QVONIAM AVTEM & c.i. qa. n. quãtitas spinalis medullę est ꝓportionalis quãtitati cerebri ꝓpter trahere ortũ ab ipso, & esse illius vicariã in origine neruorũ (& volebat per magnitudinẽ, quãtitatem) accidit spondylia tanta esse ſm quãtitatem, quanta est spinalis medulla, quare & spinam totã esse ſm illius quantitatẽ, nihil.n. aliud est spina tota, q̃ oĩum spondylium simul vnitio: & causa est huius, qa cõcauitas spondylium, per quã nucha distendit̃, debet proportionari nuchæ, sicut cõtinens cõtento. Quare, si nucha est magna, cõcauitas spondyliũ est magna, quæ qdem sine magnitudine totius spondylis magna fieri nõ potest. Quare tanta erunt spondylia ſm magnitudinem, & ẽt spina tota, quãta est spinalis medulla: semp enim virtutis informatiuæ naturaliter se habentis est proportionale facere cõtinens cõtento, si materia quidẽ non deficiat. Deinde, cum dixit ſm quãtitatem cerebri esse quãtitatem nuchæ, & ſm quãtitatem nuchæ esse quãtitatem spondylium & totius dorsi, iam ex hoc declarat cõtraoperationẽ cerebri, & dicit, CONIVNGITVR VERO & c.i. & thorax coniungit̃ ad posteriorẽ partem, i. spinã seu dorsum, existens in longitudine ęqualis metaphreno, i. habẽs longitudinem vsq; ad phrenon: qcqd.n. est sub ceruice vsq; ad phrenon, thorax dicitur. Antiqui.n. (sicut Gal. dicit in libro de interioribus morbis) inferiorem pectoris terminũ phrenon appellabant, quod idẽ est, quod mens: hoc aũt ideo, quia, dum apostema existit in eo, menti nocumẽtum videbant inferri: à tempore aũt Platonis (vt dicit) cœpit vocari diaphragma. i. diuisio. Ideo aũt dicit, ꝙ thorax coniungit̃ ad posteriorem partẽ, quia fabricatus est supra partem dorsi, quæ continet 12 spondyles ab eo, quòd est sub ceruice: & hæc est quantitas longitudinis eius ad diaphragma perueniẽs. Deinde dicit, SECVNDVM VERO & c.i. sed ſm latitudinem fit cõiunctio ꝓportionalis spissitudini spondylium: ſm.n. ꝙ hæ 12 spondyles fuerint crassæ, fient costę ab eis exeũntes longiores, ex quo resultat latior thorax. Manifestũ est ergo ex his, ꝙ penes cerebri magnitudinem & paruitatem disponit̃ latus & strictus thorax. Sciendũ est aũt hic, ꝙ (sicut dicit Arist. in lib. de partibus aĩalium) silis est natura ossium & venarũ, nam vtraq; ipsorũ (sicut dicit) ab vno principio orta & continua sunt. Nulla.n. vena est ipsa ſm seipsam, sed oẽs, particulæ vnius sunt. Si.n. vena aliqua esset separata & nõ continua ad principium venarũ, nõ saluaretur in ea sanguis, sed coagularetur, vel putresceret, non recipiens caliditatem à principio. Similiter ẽt nullum os est ipsum ſm se ipsum, sed est aut pars velut cõtinui, aut copulatum & colligatũ sicut ad partem totius, vt possit natura vti ipso & vt vno & vt continuo, & vt duobus & diuisis, ad flexibilitatem. Si.n. aliquod esset separatum, nõ faceret opus, cuius gratia causatũ est: non.n. p ipsum fieret reflexio, neq; rectitudo corporis & mẽbrorum. Sicut aũt principium venarum est cor, ita & ossium spina

dorsi,

A dorsi, huic.n. omnia ossa corporis continua sunt: quæ ideo principium ponendum, quia longitudinem & rectitudinem continet animalium, sicut lignum in fundamento nauis positũ, à quo fit nauis inchoatio. Sicut autem penes cerebri quantitatem fit latus & strictus thorax, ita penes cordis caliditatem intensam & remissam: propter quod subiunxit, CVM VERO &c.i. sed, cum caliditas cordis fuerit excedens, dilatabit thoracẽ à primæua generatione secundum mensuram sui excessus: virtus enim informatiua cum ampliori calore dilatabit plus id, quod informat: caloris enim proprius motus est à centro ad circunferentiam, ad quam sequitur dilatatio.

Deinde volens aptare, quomodo latitudo thoracis sit signum caliditatis, nisi contra operetur cerebrum, dixit, IDEO, ET CVM IN PARVO &c. quasi dicat, nõ semper ad calidũ cor latus thorax comitatur, quia paruo existente cerebro, licet cor sit calidũ, non tñ poterit omnino caliditas dilatare thoracẽ, materiã dilatãdam paucam inueniens, sicut magno existente cerebro frigiditas cordis prohibebit dilatari, licet materia non desit. Adhuc autem paruo existẽte cerebro, nescimus, vtrum strictura thoracis comitetur paruitatẽ cerebri, an cordis frigiditatẽ: existẽte aũt magno, nescimus, vtrũ latitudo thoracis comitetur cerebri magnitudinẽ vel cordis caliditatẽ. Propter quod, si paruo existẽte capite thorax fuerit latus, certissimũ signum erit cordis caliditatis: Si vero thorax ꝓportionẽ habet cũ capite, videlicet ꝙ ipsius latitudo correspõdeat illius quãtitati, vt parua latitudo paruę quãtitati, & ecõuerso, tũc oportebit determinare de caliditate cordis ꝑ alia signa, & nihil significatiõis accipere à quãtitate thoracis.

B Ant. In frigidiori vero corde pulsus minores sunt moderatis, non tñ tardiores ex necessitate, aut rariores. Spiratio vero, siquidem tantum minor thorax, quantum cor frigidius, pulsibus proportionalis. Si vero maior fuerit, ꝙ̃ secũdum quãtitatem frigiditatis cordis, nõ minorem tantũ, sed & tardiorem & rariorem declarat naturam. Tales & timidi sunt, & curiosi, & pigri, & nudum eis pectus pilis est. De paruitate vero thoracis determinandũ, vt prius dictum est: secũdũ verò hęc & de totius corporis caliditate.

Leo. In frigidiore vero corde pulsus minores existunt, ꝙ̃ modo naturæ conueniat, non tamen necessario tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tãto thorax minor extiterit, quãto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si vero maior fuerit, ꝙ̃ pro frigiditatis vehementia, non minor est tantum, sed etiã tardior, & rarior. Tales sunt timidi natura sunt & sine audacia, & segnes, & nudum pilis habet pectus. De eius vero paruitate distinguendũ, vt diximus prius: eodem modo & de totius corporis caliditate.

26.37. Cum designauit signa cordis calidioris tẽperato, declarat signa frigidioris, & dicit, IN FRIGIDIORI &c.i. sed in corde frigidiori tẽperato signa sunt ista, s.ꝙ in eo sunt pulsus minores cõpetentibus. Et vult per cõpetentes, æquales, i. medios inter magnos & paruos, qui debentur cordi tẽperato, vt sit dicere minores cõpetentibus, i. minores equalibus, quãtum ẽt ipsum cor frigidius est æquali, & non minores cõpetentibus cordi frigido, quasi cor frigidum expetat eos maiores, ꝙ̃ habeat: & est causa minorationis pulsus, minoratio caloris spiritus ificantis, & per

C illud, minus ꝑm omnem dimensionẽ cor & arteriã expandentis. Deinde dicit, NON TAMEN &c.i. non tñ in eo ex necessitate sunt pulsus tardiores & rariores: quod qdem dicit, quia ꝑm intẽtionẽ suã, quãuis pulsus in eo sint parui paruitate necessitatis ad hoc inducẽtis, & ꝑ hoc idem debeant esse tardi & rari, ꝑm totum oppositi pulsibus calidi cordis, ꝑ viam tñ accidentis cõtingit aliqñ esse eos aut tẽperatos in velocitate & spissitudine, aut parũper addere supra tẽperatum. Et nõ est qdem hoc accidens debilitas virtutis super cõplexione frigidiori, nõ potens in vna dilatatione satisfacere necessitati; quantũ illa vice cõpeteret, & ꝓpter hoc recõpensans in velocitate & spissitudine dilatationi, quia tunc nõ esset hoc accidens, sed comitans semp: quare, si sic esset, potius dixisset, ꝙ pulsus in eo sunt minores, sed velociores & spissiores. Cum ergo ipse dixerit, ꝙ pulsus in eo sunt minores cõpetentibus, non tñ de necessitate tardiores & rariores, manifeste innuit, ꝙ, sicut sunt minores cõpetentibus, sic tardiores & rariores, quãtum est à parte necessitatis inducentis: sed hoc nõ est semp necessariũ, eo ꝙ aliqñ impedit̃ per accidẽs. Est autẽ hoc accidens apud eũ, cõpositio totius corporis densior & cõpactior & minus trãspirabilis, quę aliqñ comitat̃ paucitatem fontalis caloris, ex qua accidet apud eũ aut virtutem impediri à dilatatione arteriæ ꝓpter circũstantium densitatem corporum, vt nec satisfacere possit necessitati, nisi parũper addat velocitati & spissitudini: aut aerem refrigerantẽ nõ posse apud vnã dilatationem subingredi, proportionatũ necessitati: propter quod cogit̃ virtus paulo

D frequẽtius & velocius dilatare. Et ex hoc videbit̃ fortassis alicui, ꝙ, cum dixerit, ꝙ in eo sunt pulsus minores cõpetentibus, voluerit intelligere, ꝙ sunt minores cõpetentibus suæ naturæ: sed, qm̃ accidens prædictũ non semp cõitatur cor frigidum, melior erit apud intentionẽ suã expositio prius dicta. Hæc est ergo causa apud suppositionem Gal. quare in frigidiori corde pulsus sunt minores cõpetentibus, non tñ de necessitate tardiores & rariores: Et huiusmodi cõsimile est assignare apud suppositionẽ nostram, dum tñ prius non lateat, ꝙ omnino mihi necessarium videt̃ diminuto calore velocitatem & spissitudinem feruoris diminui proportionaliter ipsius magnitudini, quãtum est ab ipsa parte caloris. Sicut.n. calor fortis, multũ & subito & indesinenter spũificat, qñ humidum spũificabile nõ est paucum, neq; sui viscositate rebellans calori, sic diminutus & debilis, parũ & tardius & cũ interuallo maiori. Sed ingressus aeris obtũdentis feruorẽ semp est ꝑm mensurã dilatationis, si viarũ non sit obstructio, hac enim perstante cogit̃ natura minus de aere & plus de euacuato vapore retrahere: dilatatio vero est semper ꝑm naturã spũificationis, cum nõ est defectus ex parte organi dilatabilis: spũificatio vero ꝑm mensurã caloris, cũ non est defectus ex parte humidi spũificabilis. Ergo (sicut videtur) hac cõditione persistente refrigeratio caloris nunꝙ̃ est minor in vna diastole, ꝙ̃ ei expediat, & quã ei proportionet̃. Quare diastole existente parua, ꝓpter solam caloris debilitatem paruũ tumorem inducẽtis in sanguinẽ non erit possibile, vt sit caloris proditio iterũ in tumorẽ velocior & spissior, sicut debiliter obtuso per primã diastolen: siquidẽ ingressus aeris refrigerantis proportionat̃ dilatationi, dilatatio vero feruori, feruor vero calori. Potest tñ contingere, ꝙ frigidiori existente corde tota corporis

cõpositio densior & cõpactior sit & minus trãspirabilis, ex quo accidet aut dilatationẽ non proportionari feruori impediente cõpactione circũstantium mẽbrorum: aut (quod magis puto) nõ fieri aeris subingressum proportionatum dilatationi & feruori ĩpediente densitate & intranspirabilitate, sed minorem valde: ex quorũ quolibet accidet calidũ non sufficienter obtusum, iterũ velocius & spissius intumescere, q̃ si proportionaliter suæ magnitudini obtusus fuisset. Sic.n. pulsum mulierũ minorem esse pcipimus eo, q̃ virorum, spissiorẽ aũt valde, & velociorem parum. Sed, cũ instrumentum propter duritiẽ difficulter est dilatabile, humidum quoq;, aut paucum, aut tenuis exhalationis, tunc, quãtũcũq; calor sit fortis, spũificare & dilatare multũ potens, tñ tunc dilatatio parua fit, quare & modica caloris obtusio à modici aeris ingressu, quare & iterum velocius & spissius prodit in tumorẽ, q̃ si sufficientius obtunderet. Sic.n. pulsus phreniticorũ est paruus, sed velox & spissus: lethargicorum aũt huic cõtrarius, sicut contrariæ sunt passiones: Lethargia.n. ab humore humido multumq; vaporoso cõtingit, temolliẽte tunicã arteriæ, & facile obedibilẽ dilatationi reddente, sicut Phrenesis à sicco contrarium illi operante. Ex quo contingit pulsum in lethargia fieri maiorem, q̃ exigat feruor à calore in ea factus, ideoq; & aeris ingressum obtundẽtis excedere proportionẽ feruoris, quare calidum ꝑpter hoc tardius & rarius iterũ intumescere posse. Sed, qñ humidum arteriarum est paucũ, tunc, si calor multus existat & fortis, bene sibi dominat: sed, qm̃ à pauco pauca fit exhalatio, fiet parua dilatatio cordis & arteriarũ, Cuius signum est, post assumptũ cibum in oĩbus pulsum augeri, ꝑpter fieri tunc plurem exhalationem ex augmẽto humidi nõdum exhausti: quare fiet ex hoc modici aeris obtundẽtis ingressus: ex quo sequit, vt calori maior sit vigor iterum velocius & spissius in tumorẽ prodeundi. Sic.n. videmus in febribus, in quibus æger tendit ad mortem, nec adhuc calor deferuescit, ꝙ adhuc pulsus fit minor, sed tñ spissior valde, maxime si multa sit inanitio, aut modica sanguinis attractio in arterias propter naturã abhorrere nutrimẽtum ex aliqua sui malitia: vel propter nõ posse penetrare in eas ex grossitie vel viscositate. Sed dicet aliquis, ꝙ pulsus nõ sit tunc paruus, sed frequens propter debilitatem virtutis recõpensantis illud in frequentia, quod amisit in magnitudine. Ait.n. Gal. in suis libris de pulsibus, ꝙ, cũ multum minoretur diastole ꝑpter virtutis debilitatem, non põt cõplere, quæ vtilitatis: quare cogit virtus apponere velocitati & spissitudini, nisi forte qñ necessitas fuerit plurimum diminuta, tunc.n. non oportet apponere. Sicut enim dicit, defectio prioris diastoles in spissitudinem conuertit pulsum: virtus.n. pulsatiua (sicut dicit) cum fuerit debilis, operat ad modum debiliũ hominũ, qui, cũ vrgent necessitate, & non possunt rem magnã simul mouere, mouẽt paruam, & addunt velocitati & spissitudini motus.

Sed hæc sententia nõ videtur cõueniens, Primo, quia nõ decet hanc virtutẽ operari ad modũ fatigabilium virtutum & voluntarie mouentium. Virtutem vero natura mouentẽ nõ videmus addere velocitati & spissitudini, cũ diminuat magnitudini, ẽt si magnitudine egeat. Virtus.n. attractiua nutrimenti, qñ propter debilitatem modicũ est, quod potest attrahere, nõ propter hoc addit velocitati & spissitudini attractionis, quãtũcũq; necessitas vrgeat: si.n. hoc faceret, nõ accideret propter eius debilitatẽ macrefieri mẽbrum, sicut accidit. Secũdo ẽt, quia, si causa minorationis diastoles est debilitas virtutis, nõ potẽtis per vnã dilatationem cõplere refrigerationẽ, qua prouincia illa indiget calor, non videtur, ꝙ vllo modo possit ei attribui recompensatio talis. Nam, si fortioris virtutis est operari magis velociter & spisse, q̃ rare & tarde, &, cum potuit ipsa hoc, debuit fortitudinem suã in magnitudinẽ primum expendere, cũ non sit eam fatigari propterea, oportebit tunc, ꝙ in statu paroxysmi, in quo virtus est debilior, q̃ in principio vel augmento, sit pulsus minor, q̃ in principio vel augmento, cuius oppositũ videmus. Nec possunt ad hoc dicere, ꝙ virtus, quam posuerũt dilatare cor & arterias, nõ sit debilior in statu paroxysmi, cũ discrasia cordis & arteriarum sit tunc intensior valde: nos ẽt illa hora cæteras corporis virtutes debiliores videamus, licet in statu vĩ febrium saluandarũ aliter se habeat, sicut alibi (si occurret) ostẽdemus. Non est aũt intentionis nostrę modo, vt penes hanc nostrã suppositionem oĩum generum pulsus causas adaptemus: aut oĩum suarum ĩmutationum, quas recipit à rebus naturalibus, & nõ naturalibus, & cõtra naturã, causas proprias apponamus: nec ẽt fieret nobis leue volentibus, cũ huius nouæ suppositionis adinuentio, ab Aristotelis deriuata sentẽtijs, nõ sit per eũ, qui adinuenit, sine magna inquisitione & studio applicabilis ad prædicta. Propter quod posteris relinquendũ est hoc, de q̃bus, cum ab his, quæ diximus, manuducti fuerint, confido, ꝙ hæc omnia perseuerando & elaborando complebunt.

Deinde dixit, SPIRITVS VERO &c. i. respiratio: & hoc intendebat, cum dixit spiritus. Multiplr.n. dicitur spũs, s. substãtia incorporea, & vapor subtilis generatus ex sanguine in corde & arterijs, adhuc aũt & ventus & aer dicitur spũs, & ipsa aeris inspiratio & expiratio: De hac quidem dixit, ꝙ est proportionalis pulsibus, s. quia minor æquali, non tñ de necessitate rarior & tardior, sicut pulsus. Non tñ est proportionalis absolute, sed cum hac conditione, siquidem thorax fuerit tanto minor æquali thorace, quanto cor frigidius æquali corde, vt. s. correspondeat gradus stricturæ pectoris gradui frigiditatis cordis, tunc enim respiratio vere proportionalis est pulsui: & causa huius, quia redundantia caloris à corde super pulmonem & pectus totum est secundum mensuram caliditatis, quæ est in corde. Quare oportet semper motum pulmonis motui cordis proportionari, si mensura latitudinis thoracis correspondeat mensuræ caliditatis, quæ est in eo.

SED DVBITABIT aliquis, quõ, & quare respiratio nõ sit de necessitate tardior & rarior, sicut & pulsus, cũ nihil sit apud dilatationem pectoris, aeris ingressum ĩpediens penes mensuram dilatationis. Nisi forte dicamus (siquidẽ vera est hæc sentẽtia) ꝙ, quia aer inspiratus nõ attrahitur principalr nisi ad refrigerium caloris cordis, cũq; densitate meatuũ aliqñ comitante cordis frigiditatẽ prohibeat aerẽ libere penetrare, accidit sic aliqñ calorẽ illum, propter nõ semel solũ proportionalr suæ magnitudini refrigerari, iterum velocius & spissius cogi. Sed, prędictam cõditionẽ quare adiecerit, subiungit, dicens, SI VERO &c. i. sed, si thorax fuerit maior ẜm quantitatem, i. latior ipsa frigiditate cordis, i. maior, q̃ frigiditas cordis causare poterit, vt quia comitet magnitudinẽ cerebri, tũc nõ solum erit respiratio minor ęquali, sed rarior & tardior: & causa huius est, quia, cũ latior erit thorax, sequetur ad dilatationem eius amplior aeris subingressus, quia dilatatio cõtingit magna nõ nisi gratia magnitudinis eius, quod

dilatatur,

A dilatatur,qm̃ in se quidem parua est paruitate caloris intumescentis:ad magnitudinem aũt ingressi aeris sequitur calidũ pulmonis multũ obtundi, adeo vt nõ possit velociter nec multũ frequẽter intumescere,propter quod rarã & tardã oportere fieri. Deinde dicit, TALES &c.i.& habentes cor frigidius tẽperato sunt timidi propter causam cõtrariam ei,quæ dicta est de audacia. Sunt ẽt curiosi.i.obseruatores attentissimi,& causa horũ est timiditas: propter timorem.n.incurrendi lęsionem,oĩa obseruãt quasi boni iudicij existentes,& pręuisores periculi pręmuniuntur,& securant:Signum cuius est aĩalia timida multæ obseruationis esse,vt mus,& lepus. Alia aũt translatio habet,Et neq; est eis curiositas.& est corrupta,ꝑculdubio, quia,cũ isti non confidant, sequitᷣ eos multæ esse curæ, & nullo modo sine cura. Deinde dicitur, ET PIGRI &c.i.& in actionibus pigros habẽt motus,ꝑpter oppositum eius,quod dixit in habẽtibus cor calidius. Deinde dixit, ET PECTVS &c.i.& pectus taliũ est nudũ pilis,cuius causa ex supradictis patet. Deinde dicit, SED DE paruitate eius & c.i.sed de paruitate eius,s.pectoris determinandũ est,vt prius dictũ est,s.qa pectus est strictũ,nisi cõtraoperetᷣ cerebrũ:& iam patuit,qũo est eius contraopatio. Deinde dicit, SECVNDVM VERO.i.& ẜm hæc prius dicta determinãdũ est de frigiditate,totius scilicet,qa vtplurimum totũ corpus fiet ab eo frigidũ,nisi cõtraoperetᷣ hepar:& iã diximus,qualr̃ cõtraoperatᷣ.

Ant. Siccum vero cor pulsus operatur duriores,& furorem non promptum quidem,ferocẽ tamẽ,& difficile

B placabilem:vtplurimum vero totum corpus est siccum,si hepar non contraoperetur.

Leo. Cor aut siccius pulsus efficit duriores,& iram non promptam quidem,sed feram,& quæ non facile sedari queat:magnaq; ex parte vniuersum corpus siccius existit,nisi hepar obstiterit.

Cõ.38. Cum declarauit signa naturalis distẽperantiæ cordis ẜm vtrãq; actiuarũ,declarat signa distẽperantiæ ipsius ẜm vtrãq; passiuarum,& primo in siccitate,& dicit, SICCVM VERO &c.i.sed cor siccius tẽperato facit pulsus duriores:& causa huius est durities instrumẽti,comitans siccitatẽ ipsius, ipsum.n.siccum est propter siccũ esse principium,à quo oritur. Quãuis.n.per mediã cutim & carnem arteriæ superpositas,sentiamus arteriã,cum dilatatᷣ,manifestat tñ nobis ipsa suas qualitates,s.caliditatem & frigiditatẽ,duritiẽ & mollitiẽ,quia,sicut sensus percipit solã intentionẽ sensibilis,sic & medium recipit qualitatem sensibilis intentionaliter tm̃ per aliquã affectionem ꝑdeuntem ab ipso in ipsum,& ab hoc in sensum. Deinde dicit, ET FVROREM.i.& facit non valde velociter irascibilem(& hoc intendebat p furorem nõ promptum)sed tñ(sicut subiungit)cum fit casus in iram,efficit eã ferocem & difficile placabilem. Est aũt ferox ira,quæ feralis & bestialis,nõ satiata per vindictam,sed adhuc iterũ ꝑsequens more feræ. Et cã nõ prompti furoris est siccitas dominans sup toto,nõ facile imprimibilẽ reddens appetitũ ab eo, quod iniuriam infert. Ferocitatis aũt cã est fortis ignitio sicci:dicitᷣ.n.siccitas legitima caloris,sicut ei magis essen-

C tialis existens,q̃ humiditas:exignitum aũt calidũ fortem efficit repulsionem iniuriantis. Sed difficultatis placationis causa est retentio tenax in sicco acquisitæ impressionis,eo.n.ipso,ꝙ difficulter eam suscepit,habitualius hæsit. Deinde dicit, VT MVLTVM &c.i.& vt multum fiet totũ corpus ab eo siccius,nisi contraoperetur hepar. Iam aũt diximus,qũo,& p quid cor assimilat sibi totũ in suis qualitatibus: & qualr̃,& ꝑpter qd cõtraopetur hepar:& qũo hepate nõ contraoperante nõ oporteat fieri semp,sed vt multũ,ꝑpter id,quod dictũ est,nec oportet ĩmorari.

Ant. Humidioris vero cordis signa,pulsus molles,& consuetudo facilis quidem est ad iram,sed facile placabilis,& totum corpus humidius,nisi ea,quæ secundũ hepar,contraoperentur.

Leo. Cordis vero humidioris signa,pulsus molles,& mores ad iram quidem procliues,sed talem,quæ facile sedari possit,& vniuersum corpus humidius existit,nisi hepar obstiterit.

Cõ.39. Cũ declarauit signa cordis siccioris tẽperato,declarat signa humidioris,& dicit, HVMIDIORIS VERO &c. id est signa cordis humidioris temperato sunt pulsus molles:& huius causa ex contrario siccæ est. Deinde dicit, ET CONSVETVDO. i.& signum eius ẽt est cõsuetudo facile irascendi,& facilitas placationis eius:& vult p consuetudinem,naturã,quia nõ est intentio eius,ꝙ habeat à cõsuetudine,sed à natura:natura enim cõsuetudini similatur,& econuerso. Signum aũt tales esse humidũ cor habẽtes,est facilis irascentia puerorũ,& facilis eorũdem placatio:& est silr̃ huiusmodi causa contraria supradictæ. Deinde dicit, ET TOTVM.i.& totum corpus fit ab eo

D humidius,nisi cõtraopetur hepar:cuius ẽt causa iam ex his,quæ præmisimus,scita est. Est aũt de signis cuiuscũq; cõplexionis apud omne mẽbrum,lædi de facili à silibus suæ crasi:iuuari vero à contrarijs,moderato vsu: propter quod & in oĩbus hoc attẽdẽdum pro signo,sicut superius admonuit. Dicit aũt Hali in hoc loco,ꝙ Gal.nõ fuit rememoratus resistentiæ hepatis ad cor in dispositione cordis calidi & frigidi super toto,ꝑpterea quia(sicut dicit, cor est origo caloris innati:quare,si est excedenter calidũ,calefit ab eo totũ corpus necessario,& nõ est poẜe,ꝙ vllũ mẽbrum possit ei resistere in hoc,licet cõsequatur vltimũ frigiditatis, quod põt:Et silr̃,qñ est frigidũ,põnet frigidum totũ corpus,ĩpoẜi existente,ꝙ vllum mẽbrum quãtũcũq; caloris consecutum possit ei resistere in hoc. Sed palã est,ꝙ non dicit verũ,ꝙ Gal.nõ fuerit rememoratus illius,cũ ipse dixerit in signis calidi cordis,ꝙ in pluribus totũ corpus calidum ex corde calido calefit,nisi maxime contraoperetur hepar:in signis aũt frigidi dixerit,Secundum hoc vero & de totius corporis frigiditate. Vnde aũt Hali sic amens fuerit,ignoramus. Et adhuc aũt nec cã, quam de hoc assignat,vera est. Non.n.propterea,quia cor sit fons caloris,erit ĩpoẜe,ꝙ aliud mẽbrum sibi resistere possit in transmutatione totius ad calorẽ vel frigus. Non.n.dicitur fons caloris,quia nullũ mẽbrum habeat aliqd caloris nisi ab ipso,qm̃ mẽbra ẽt ex prima sui materia,vnde sunt genita,calorem habent innatũ,licet insufficientẽ ad vitam:respectu mensuræ cuius caloris quædam calida,quædã frigida nominamus: Calor aũt cordis dicitur innatus cordi tm̃,alijs aũt mẽbris dicitur influens eis ab eo. Quãuis ergo nullum mẽbrũ sit æquipotẽs illi in influentia caloris super toto,tamen ẽt sunt mẽbra præter ipsum,à quibus fit redundãtia suæ cõplexionis super toto,sicut

maxime

maxime quæ digestionis nutriméti pro toto corpore curam habẽt, sicut stomachus, & hepar. De stomacho enim mutanť cætera mẽbra (sicut Gal. dicit) maxime si forte sit eius distẽperamentũ naturale vel extraneum: multo aũt fortius fiet illud ab hepate, qui præest vltimo omni nutrimento, sanguis autem est extremum nutrimentum, sicut dicit Philosophus. Quare contraoperatio aliorum, licet non sit fortis, tamen est posibilis. E

Secundum cõbinationem vero primarum qualitatum distemperantiæ cordis sic se habent. Calidi quidem & sicci cordis signa, sunt pulsus duri, & magni, & veloces, & spissi: & spiritus magni, & veloces, & frequentes, & multo magis ad velocitatem tendunt & frequentiam non crescente secundum proportionem cordis, thorace. Omnium hi pilosissimi secundum pectus & hypochondria, ad actiones vero parati, & animosi, & veloces, & tyrãnicis moribus, & furiosi, & difficile placabiles. De totius vero corporis crasi, adhuc & de thoracis amplitudine proportionaliter his, quæ prius dicta sunt, determinandum est.

Secundum vero coniugationem qualitatum primarum, vitiosę cordis temperaturæ ita se habẽt. Calidi & sicci cordis pulsus duri sunt, & magni, & veloces, & frequentes: & respirationes magnæ, & veloces, & frequentes, & multo magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi vero præ cunctis pectus habent maxime hirsutum & hypochondria, ad actiones autem prompti sunt, & iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habent ad furorem faciles, non facile vero placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his, quæ ante diximus, proportionaliter est distinguendum. F

Cum declarauit signa simplicium distẽperantiarũ cordis, declarat signa distẽperantiarum cõpositarum. Intitulans autem in primis capitulum, primo declarat signa distẽperantię eius in caliditate & siccitate, & dicit, SECVNDVM & c.i. distemperantiæ cordis simplices cognoscũtur; vt dictum est, sed distẽperantiæ cordis ſm cõpositionẽ primarũ qualitatum habent se, sicut dicetur: Et incipit, & dicit, CALIDI SIQVIDEM & c.i. signa cordis calidioris & siccioris tẽperato sunt, ꝙ pulsus in eo sunt duri, & magni, & veloces, & spissi. Et palam est ex dictis, ꝙ duri sunt ob duritiem & siccitatem arteriæ: magni aũt, & veloces, & spissi propter intensionẽ caloris, cuius est spirituificationem in tumorẽ prodeuntẽ, & maius, & velocius, & spissius exercere. Et est hic attentione dignũ, ꝙ durities naturalis in instrumento nõ est impeditiua dilatationis, sicut ea, quæ ab ægritudine contingit: propter quod caliditate excessum habente, quãuis ꝓpter siccitatẽ sint duri, nihilominus sunt magni. Deinde dicit, ET SPIRITVS.i. & respiratiões sunt magnæ, & veloces, & frequẽtes: proportionales.n. sunt semper pulsibus ꝓpter id, quod dictum est, quãtum est à parte redundantiæ caloris à corde sup pulmonem & pectus. Deinde dicit, ET MVLTO & c.i. & multo magis adhuc augetur ipsorũ respiratio in velocitate & frequentia super tẽperantia, si impedientẽ cerebri paruitate non crescat eorũ thorax ꝓportionaliter caliditati cordis. Et causa huius apud suppositionem Gal. & sequacium eius est, quam innuimus supra, s. ꝙ defectio prioris diastoles in spissitudinẽ vertit pulsum & silr respirationem. Cum.n. virtus motiua pulmonis ꝓpter pectoris stricturã nõ consequatur in dilatatione, quã facit, aerem sufficiẽtem ad refrigerationẽ, recõpensat in velocitate & spissitudine dilatationis. Apud suppositionẽ aũt nostrã causa huius est, quia, cum parua dilatatione fiente causa paruitatis eius, quod dilatatur, modicus fit aeris ingressus, modica fit obtusio calidi tumescẽtis: propter quod intumescit iterum velocius & frequẽtius, q̃ si amplius obtunderet. Deinde dicit, OMNIVM & c.i. & hi sunt pilosissimi oĩum circa pectus & hypochondriũ: & huius causa iam ex supradictis in promptu est. Deinde dicit, AD ACTIONES & c.i. & sunt in actionibus parati & veloces: & huius causa silr dicta est. Deinde dicit, ET TYRANNICIS.i. & sunt moribus tyrãnicis: & vult per mores, naturales habitus, nõ à consuetudine acquisitos, sicut significare videť per hoc, quod dicit, moribus per tyrannicos aũt crudeles & iniustos: Est enim Tyrãnus prauus Rex non ad cõmune, sed ad ꝓpriuni regens cõmodũ, & iniuste premens plebẽ. Est ergo mos tyrãnicus iniuste irasci, aduersus quẽ nõ deberet, & quãtum, et ꝓpter quod non deberet: & in oĩbus obtinere velle, & non psuaderi ratione, & huiusmodi. Propter quod, sicut causam huius subiungens dicit, ETENIM & c.i. propterea sunt tyrãnicis moribus, quia sunt furiosi, i. fortiter irascibiles, & difficile placabiles: tales.n. à pasione iræ ducti, & nõ à ratione, frequenter tyrannizant: quorũ oĩum causa iam ex dictis palam est. Et est hoc signum sumptũ ab effectibus appetitus, illius maxime partis, quæ diciť irascibilis: mores enim videnť maxime habitus illius partis aĩæ, quę diciť appetitus. Deinde dicit, DE TOTIVS VERO & c.i. sed de ĩmutatione totius corporis ad hãc cõplexionẽ cordis, & de amplitudine thoracis determinandũ, silr supradictis, s. ꝙ ſm plurimũ totum corpus erit calidũ & siccũ, nisi maxime contraoperetur hepar: & thorax erit latus, nisi cõtraoperetur cerebrũ. Dicit aũt Hali super illo loco, ꝙ, cum dilatatur cor, dilatãtur oẽs arteriæ simul corporis: &, cum constringiť, constringuntur oẽs simul, dum ꝑmanet sanitas. Sed hoc est manifeste falsum excepta arteria venali propter id, quod diximus: reliqua aũt arteria, quæ vocatur aorti, & oẽs, quæ ab ea ramificantur, dilatantur, qñ cor constringitur tm̃: non.n. calidum intumescit in eis, nisi ad apertionem cordis in ipsas, eo ꝙ tũc maxime inflãmat eas, excitans in sanguine habitũ tumescendi, sicut diximus. Hæc aũt apertio fit in ea, quæ vocatur aorti, in cordis constrictione: in ea vero, quæ vocatur venalis, fit in cordis dilatatione. Dicit aũt sic fieri, dum perseuerat sanitas, quasi aliqua ægritudo posit impedire: quod silr nihil est. Non enim variatur, quod diximus, p vllam infirmitatem, nisi ꝙ, dum fuerit aliquod mẽbrum calidius phlegmone factũ, vel alia ægritudine in ipso, augebitur in illo pulsus adaucta spirituificatione in illius arteria ꝓpter augmentum caloris: nõ tñ inspissabitur vllo modo, quia tunc cõtingeret, ꝙ dilatatis alterius partis arterijs quater vel quinquies, arteria illius dilataretur sexies vel septies, quod est ĩposibile, qm̃ principalis causa motus earũ est cor tm̃: quare oportet toties eas tm̃ moueri, quoties cor mouet. Dicit ẽt Hali, ꝙ motus cordis & arteriarum generat per frictionem, eorum calorẽ innatum, &

(G and H section letters in right margin)

A euentat ipsum simul:& hoc similiter nihil est,quia nulla est ipsorum frictio ad alterum mēbrorum. Adhuc aūt,si per hunc motum fieret generatio caloris,sicut ab exercitio quodam membri,tunc peccasset natura,nimis immoderatum imponens exercitium illis membris,quæ deinde post infrigidaret.

Aut. Si vero humiditas obtinuerit cum caliditate,pilosi quidem minus huiusmodi his, qui prius dicti sunt, parati vero ad actiones non minus illis:non tamen feroces furore,sed in ira tantum parati: pulsus vero magni,& molles,& veloces,& frequentes:& spiritus quidem,thorace proportionaliter se habente cordi,similis pulsibus est,minore vero existente thorace,spiritus tanto velocior & frequentior prædictis,quanto & thorax est minor. Multa vero secundum crasim conuersione facta,& maxime si secundum humiditatem hoc accidat,ad ea,quæ dicta sunt,adhuc & putridas ægritudines ex corruptis & putrescentibus in eis humoribus incidunt,& expirationes maiores & velociores inspirationibus,& in pulsibus systole velox.

Leo. Si vero caliditas vna cum humiditate dominabitur,minus quidem ijs,quos antea diximus,hi sunt hirsuti,ad actiones vero nihilominus prompti:non tamen ferior est animus,sed ad iram procliuis tantūmodo:pulsus vero magni,ac molles,& veloces,& frequentes existunt:& respiratio,cum thorax cordi fuerit proportionalis,eandem pulsibus formam seruabit,si vero minor extiterit,tanto illis velocior erit & frequentior,quanto & thorax minor extiterit. Si autē multa facta fuerit euersio in tēperatura,ac si hoc præsertim in humiditate contigerit,præter ea,quæ diximus,contingent etiam ex putredine morbi ijs, qui in ipsis fuerint,humoribus corruptis,ac putrefactis:expirationes autem maiores sunt ac velociores inspirationibus,& submissio arteriæ in pulsibus velox.

Co. 41. Cum declarauit signa cordis calidioris & siccioris temperato,declarat signa calidioris & humidioris, & dicit; SI VERO &c.i.sed,si cor sit calidius & humidius temperato, tūc signa eius sunt illa,s.quòd tales sunt minus pilosi ijs,qui dicti sunt,i.habentibus cor calidum & siccum: & causa huius est,quia vapor,qui est materia pili,cū fuerit nimis humidus, difficilius condensatur & indurescit in pilum. Deinde dicit, PARATI VERO .i.& quamuis sint minus pilosi, non tamē sunt illis minus parati ad actiones,& motum:& iam diximus causam istius promptitudinis in præmissis. Est tamen hic attentione dignum,φ omnis superflua humiditas organorum motus inepta est ad motum:cuius signum est,in infantibus debiles esse motus, in phreniticis autem aliquando fortes esse:Similiter etiam omnis superflua siccitas, quoniam hæc spasmat: signum cuius est debiles esse motus in senibus,quod etiam attinet frigiditati,sicut & siccitati. Propter quod sciendum est,φ in motu necessaria est flexio & C fixio organorum motus:flexio autem magis humiditate,fixio vero magis siccitate completur. Quare expedit organis motus habere temperamentum inter vtranq;,parumq; ad siccitatem declinare propter sicca habere fortitudinem,quæ ad motum expedit,magis,q̄ humida. Ex hoc ergo manifestum est hos non esse minus illis promptos ad motus,in caliditate quidem si non dispares. Deinde dicit, NON TAMEN &c.i.& sunt parati & veloces ad iram plus dictis propter humiditatem velociter imprimibilem,sed tamen non sunt ferociores in ipsa propter nō sic igniri humidum, sicut siccum: & velocius deferuescere, sicut citius assumere. Deinde dicit, PVLSVS VERO &c.i.& pulsus in eis sunt molles,& magni,veloces,& frequentes:quorum causa expedita est. Deinde dicit, SPIRITVS VERO &c.i.sed respiratio est similis pulsibus in magnitudine,velocitate,& frequentia, si latitudo thoracis correspondet caliditati cordis, ita scilicet,φ thorax tanto sit latior temperato, quanto cor similiter calidius temperato:& causa huius nō latet prædicta recolentē. Deinde dicit, MINORE VERO &c.i.sed si impediente cerebri paruitate thorax in latitudine non correspondeat caliditati cordis,tunc erit respiratio tanto velocior & frequentior adhuc super temperantiam,quanto thorax est minor & strictior,quàm caliditas efficere possit: cuius causam supra nuper ostendimus. Deinde dicit, MVLTA VERO &c.i.sed, si multus fuerit excessus caloris in hac distemperantia,& maxime si hic multus excessus accidat in humiditate,tunc præter hæc,quæ dicta D sunt comitari hanc distemperātiam cordis,erit aliud comitans,sicut signum existens illis,s. φ tales incurrunt de facili putridas ægritudines ex corruptis & putrescentibus humoribus: & vult p hoc febres putridas. Et causa huius est,quia non prohibente hepate,cum hæc complexio redundauerit super totō,dispōet humores ad putredinem propter in tali corpore multas abundare superfluitates,& capnosas resolutiones,quas cum accidit retineri,& constringi,& non euentari,de facili occumbit in eis calor innatus,& insurgit in eis extraneus putrefaciens & corrumpens eas. Maxime autem hæc complexio disponit ad putredinem,si humidum calido dominetur:putrefactio t.t.c.3 enim & corruptio magis accidit in rebus(sicut dicit Philosophus)cum passiuæ qualitates actiuis dominantur,& maxime humiditas caliditati, quia tūc plus fit indigestio & molensis: Cuius signum est,quia oīa subijcientia humiditatem calori, & ipsam consumentia sunt prohibitiua putredinis, maxime si calorem innatum confortauerint,sicut sal,& aromata. Signum etiam hanc complexionem maxime putrefactiuam esse,est,φ omnia sub Austro magis,q̄ sub Borea,putrefiunt,& φ putrida omnia secundum plurimum inueniuntur calida & humida,humefacta quidem per dissolutionem humidi,naturali calore terminante corrupto, calefacta vero per extraneum tandem vero euaporante humido incinerantur, & frigida fiunt & sicca. Et hoc est signum sumptum ex alteratione ab ijs, quæ ei accidunt extrinsecus secundum aptitudinem, quam habet à complexione, quod ad casus reducitur.

SED DICET ALIQVIS ijs, quæ apparent, repugnare, quod dictum est,eo quòd sanguis inter humores calidus existens,& humidus minus est cæteris putrescibilis. Nisi esset,quòd, sicut primo de complexionibus

dicit Gal. de vere, ꝙ non est calidum, nisi comparatum hyemi, nec humidum, nisi comparatum ęstati, in se autem cōsideratū est tēperatū, Sił̄r dicemus & nos, ꝙ sanguis in se est tēperatus, nō qdem eo tēperamēto, quo fortasis aer veris, in quo nec calidum sup frigido, nec humidū vincit super sicco, nec econuerso, quātū ad tactū nostrum, sed tēperamēto, quo corpus humanū tēperatū est, sicut cōpositum & cōmistū, in quo ſm se calidū & humidū dominat̄ sup frigido & sicco. Sed, cum sanguis cōparabit̄ phlegmati, erit calidus; cū cōparabit̄ cholerę, erit humidus; sed in se qdem tēperamento p̄dicto tēperatus est: propter quod minus alijs est putrefacibilis, quēadmodū ver minus infirmū est alijs tpibus. Et hęc r̄nsio sufficere pōt ēt apud tenentes, ꝙ sanguis sit vnus ex quatuor humoribus, sicut quartus & simplex. Sed in veritate sanguis in vena nō est nisi trinitas quędā substantiarū, sicut infra ostēdemus. Nec.n. est sanguis in corpore repertus, q sit separabilis in plures, q̃ in tres substantias, s. in fęcē, aquositatē, & spumam, i. melancholiā, phlegma, & choleram, ex qbus debite cōmistus existens est tēperatus, licet calidus & humidus respectu ipsius aquositatis, vel fęcis, vel spumæ seorsum existētis. Et propter hoc cōcedimus, ꝙ isto modo sanguis, siquidem distēperatus extiterit ex parte alicuius illarū in eo supfluentis, nō est minus putrefacibilis alijs humoribus seorsum ab ipso existētibus, oīs tn̄ putrefactio eius est sequens vnā illarū substantiarū trium in ipso dominantium, sicut post declarabimus. Suspicamur igit̄ falsam esse illorū sententiā, qui dicūt in sanguine venarū quatuor inueniri substantias; s. tres prędictas, & quandā aliā puriorem & tēperatiorē, quā proprijssime sanguinē vocant. Oīs.n. sanguis, quātūcūq; depuratus, adhuc in prædictas tres substātias separabit̄ tn̄, nihil ex eo remanente, nec propter hoc falsum erit, ꝙ nō sint in corpore quatuor humores: quælibet.n. illarum triū substantiarū seorsum existens ab alijs, est vna spēs humoris, quartā aūt faciunt, vbi sunt mistę, s. in vena: Cuius signum est, lac, quod nihil est aliud, q̃ sanguis dealbatus in mamilla, in plures, q̃ in tres substantias, separari non posse: vt caseus quidem assimiletur fęci, serum vero aquositati, butyrum aūt aut pinguedo spumæ supernatanti & cholerę, pinguia enim materia choleræ sunt. Sed hoc quidem in capitulo de signis cōplexionis hepatis latius perscrutabimur. Deinde dicit, ET EXPIRATIONES & c.i. & habent expirationes maiores & velociores inspirationibus, & in pulsibus systolen velocem respectu diastoles (et intelligit, ꝙ habet ista, dum sani sunt, & nō solū in febribus putridis, qn̄ eas incurrunt (sicut videbat̄ dicere Hali) in hoc.n. nequaq̄ differret ab alijs, qn̄ sił̄r eas incurrerent. Non.n. est hic intētio eius dicere signa febrium putridarū, sed signa cordis calidioris & humidioris tēperato) Et causa huius est, resolutiones capnosas, magis in talibus abūdare (sicut diximus) quas natura corporis exprimere à se conans, sicut abominans illas, plus & velocius cōtrahit ea mēbra, in qbus maxime generantur, s. cor, & arterias, & pectus, q̃ distrahat, eo ꝙ spirituificatio facta à calore iuncto humiditati non est tanto velocius dilatans supra tēperantiam per tumorem inductū, quanto magis ipsi spirituificationi aggenitis supfluitatibus, natura mēbri eas abominans, resultando plus & velocius cōprimit. Propter qđ nō contrahit illa solū sicut reuocās ea in naturalē sui figurā obtusō p aerē attractū calido tumescēte & violenter eleuante, sed sicut habēs à se depellere plus & magis de superfluo, quod ipsa fastidit: propter quod velocius & ꝓfundius contrahit. Et sił̄e huius est in febre putredinis, ꝓpter suffumigantia humoris putridi additamētum facere in talibus excernēdis fumositatibus. Hali. aūt dicit, ꝙ in febre putrida dilatatio est minor & tardior cōstrictione, quia ꝓpter putrefactionē humorū generatur vapor fumosus plus, quare fuit necessitas expulsionis maior: calor aūt innatus in febre est minor, quia extranea caliditas debilitat ipsum, vt dicit: quare indiget introitu aeris minus. Sed hæc eius sententia de calore innato est corrupta. Ipse enim loquitur de calore innato, sicut quasi subiecto differat ab accidentali & extraneo: quod nihil est, subiecta.n. caloris innati, vt mēbra, & humores, & spiritus amplius incalescunt in febre à causa extranea, vt differat sicut albū natura, factū albius ab extra: quare subiecto sunt idem, licet differant suis causis, & sicut tēperatum & intēperatum. Cum ergo dicitur innata caliditas debilitari per extraneā, intelligitur, ꝙ huius debilitatio nō est nisi respectu operationis virtutum, quarū innatus calor erat instrumentū, qn̄ illarum opus peius perficitur, cum calor naturalis per extraneā causam incenditur. Sic ergo, supposito ēt, ꝙ dilatatio fiat à virtute ad refrigerandum calorē; nullo modo verum erit, ꝙ in febre debeat esse minor, quia tunc in omni febre dilatatio esset minor, q̃ in sanitate, quod falsum est: sed indigentia refrigerationis tāto est maior, quanto calor intensior, multo enim fortius indiget natura, vt refrigeret extraneus, q̃ naturalis, sicut magis comburens. Magis ergo esset iuxta sententiam Gal. ꝙ in febre putrida constrictio est maior & velocior dilatatione, quia fumositas excernenda caliditatem superat refrigerandam.

Humidioris vero & frigidioris cordis signa sunt, pulsus molles, & consuetudo timida & formidolosa & pigra. Sunt autem & nudi pilis hi secundū pectora, & minime irascuntur, vt & in iram non parati. Quæ vero circa thoracem & totū corpus, ijs, quæ dicta sunt prius, similiter determinandum.

Humidioris vero, & frigidioris cordis pulsus quidem molles, moribus autem nequaquam audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimeq; iram retinent, sicuti & ad iram non admodum sunt prompti. Quæ vero ad thoracem, & vniuersum attinent corpus, distinguere oportet, sicuti ea, quæ ante diximus.

Cum declarauit signa cordis calidioris & humidioris tēperato, declarat signa frigidioris & humidioris temperato, & dicit, HVMIDIORIS VERO & c.i. signa cordis humidioris & frigidioris tēperato sunt ista, ꝙ pulsus in talibus sunt molles, vt patet ex dictis: et parui, & tardi, & rari propter causam, quam in corde frigido cōmentantes dicebamus, q̃uis ꝓpter breuitatē, & sicut subintellectū, hic taceat. Deinde dicit, ET CONSVETVDO & c.i. etiam in eis est consuetudo timida: & volebat per consuetudinem, naturam, sicut & pauloante, tales.n. naturaliter timidi sunt: & causa huius satis spectabilis est in causa contrarij, scilicet audacię, quæ cor calidum comitatur. Deinde dicit, ET FORMIDOLOSA. & vult per hoc, ꝙ est pusillanimis & inuirilis. Paucitas enim caloris

in talibus

A in talibus centralis est tm̃, & inepta & impotens est sparsioni, ex qua accidit animam se ipsam vilificare, & paruæ spei existere, nullo modo se honore dignificante, sicut ad omne magnũ impotente. Deinde dicit, ET PIGRA. eius et causa ex ipsa cõtrarij causa nota est. Deinde dicit, SVNT VERO &c.i. tales habẽt pectus nudũ pilis: et eius causa ex superioribus plana est. Deinde dicit, ET NON irascunt, & in irã nõ parati sunt. & vult dicere, q̃ neq; tenẽt iram, cum susceperũt, nec parati sunt suscipere, sicut manifestat alia trãslatio, cũ dicit, Et nõ remanet ei odiũ, neq; pperat ad ipsum ira: quorũ primũ fortiunt ab humiditate: scdm̃ vero à frigiditate (sicut ex præmissis in simplicibus distẽperatijs discibile est) qm̃ aut nõ irascunt, aut moderatius oĩbus, sicut iniurias illatas paruipẽdẽtes: & vindictam non quærẽtes pij sunt, & misericordes; & cõpaßibiles. Deinde dicit, QVAE VERO &c.i. sed de quãtitate thoracis, & de inuentiõe cõplexiõis talis cordis sup hoc toto, determinãdum est sicut prius dictis, f.q̃ pectus erit strictũ, nisi cõtraoperet cerebrũ: & totũ corpus erit frigidũ & humidũ, nisi maxime cõtraoperet hepar.

Ant. Frigidum autem & siccum cor pulsus quidem duros operatur & paruos: spiritum vero, siquidem proportionaliter frigiditati paruus thorax fiat, competẽtem, si vero maior, rarum & tardum. Minimum vero iracundi omnium sunt hi, coacti tamen ab aliquibus irasci seruant memoria. Sunt vero & non pilosi pecto ra omnium maxime. De paruitate vero thoracis, & totius corporis frigiditate similiter determinandum

B est, Vnum cõmune in omnibus, quæ dicta sunt, illud cõmemorantes, q̃, quæcũq; de moribus aut nunc, aut secundum aliquam aliam scriptum est orationem ad cognitionem craseos, non de bonis aut prauis moribus ex philosophia exercitatorum, sed de naturalibus vnicuiq; dictum est.

Leo. Frigidius vero cor & siccius pulsus quidem duriores reddit, & paruos: respirationem autem, si quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: si vero maior extiterit, raram ac tardam. Hi vero præ omnibus minime ad irascendum prompti, cum autem coacti fuerint irasci quibus dam, retinent iram. Habent autem maxime omnium nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate similiter distinguendum, Vnum illud cõmune in hisce omnibus memoria repetentibus, q̃, quæcũq; de moribus siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem, non de optimis moribus, aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis vniuiq; ac naturalibus, nos exposuisse.

Cõ. 43. Cũ declarauit signa cordis frigidioris & humidioris, declarat signa frigidioris & siccioris, & dicit, FRIGIDVM

C VERO &c.i. sed cor frigidius & siccius temperato efficit pulsus duros & paruos, duros qdem ex siccitate: paruos vero ex frigiditate, sicut in simplicibus distẽperantijs edocuimus. Deinde dicit, SPIRITVM &c.i. & efficit re spiratione cõpetentẽ, si thorax fuerit paruus s̃m pporuonẽ frigiditatis cordis. Et intellexit per cõpetentẽ, nõ tẽperatam siue mediocrem inter magnã & paruam, quæ tẽperanne cordis signũ est (sicut superius intẽdebat, cũ in capitulo de corde frigido dixit, q̃ pulsus sunt in eo minores cõpetentibus) sed vult hic nõ absolute cõpetentẽ, sed cõpetentem pulsibus, i. pulsibus consimilẽ. Alia aũt translatio habet æqualem: & oportet intelligere æqualẽ, i. proportionalem pulsibus. Semper. n. respirationes sunt similes pulsibus non contraoperante cerebro circa pectoris quantitatẽ, propter causam, quæ à nobis superius dicta est. Deinde dicit, SI VERO &c.i. sed, si ppter cerebri magnitudinẽ thorax fuerit maior, q̃ frigiditas cordis habeat rñdere; tunc ad maiorẽ ipsius dilatationẽ sequentem magnitudinem dilatati, nõ fortitudinẽ calidi tumescentis sequitur pluris aeris ingressus, ad quẽ quoq; maior calo ris obtusio, & ad hanc tardior & rarior iterata tumescentia, sicut superius diximus. Deinde dicit, MINIME VERO &c.i. & hi tales minime oĩum irascibiles, ppter siccitatẽ qdem, quæ est minime imprimibilis: ppter frigiditatẽ vero nihil ad vindictam sumẽdã dispositi, sicut palã ex dictis. Deinde dicit, COACTI VERO &c.i. sed, cum cogunt irasci, seruant memoriter iram suã, nõ semp sicut irati (memoria. n. iræ nõ facit irã) sed sicut semper odientes, quod iniuriã fecit: & causa huius est tenacitas fixionis in sicco. Et rectè qdem, coacti, inquit, nõ enim

D de facili irascunt (vt dictũ est) sed ex magna causa. Deinde dicit, SVNT VERO &c.i. tales sunt maxime oĩum nudi pilis circa pectus: & est causa huius priuatio tã materiæ, q̃ efficientis pilorum: & iam diximus in præmissis,

H quid sit efficiens, & qd materia pilorum, nec oportet imorari. Deinde dicit, ET DE PARVITATE &c.i. determinandum est de paruitate thoracis, & de frigiditate, & siccitate totius corporis, sicut in alijs cordis discrasijs, vnum tñ (addit) cõmemorantibus nobis cõmunem canonẽ, obseruandũ qdem in oĩbus, quæ dicta sunt, f. q̃, quæcũq; sunt dicta à nobis de moribus ante & modo in discrasiarum cordis cognitione, aut s̃m aliquem alium librũ ad cognitionem alicuius cõplexionis, sicut in lib. de cõplexionibus, aut in libro de bona habitudine corporis, intelligenda sunt de habitibus naturalibus, qui impropriè dicunt morales, nõ insinentes à more & consuetudine, sed à natura: & non de habitibus acquisitis exercitatione philosophica, qui propriè dicunt morales, à more facti, sicut dicit Philosophus. Et causa huius est, quia ex acquisitis non est cognoscere cõplexionem naturalem, cum sæpe contingat ab exercitatione acquiri mores contra inclinationem naturæ. Attendendum est tamen hic Principis dictum, q̃, sicut mali mores, videlicet naturales, maliũæ cõplexionis speciem sunt sequentes, sic, cum ex consuetudine acquiruntur, sequitur eos malitia cõplexionis: & similiter, sicut boni sequuntur temperantiam, sic, cum ex consuetudine acquirunt, sequit eos tẽperãtia: & hoc est dicere, q̃, sicut innati sunt signũ cõplexionis, sic acquisiti sunt causa. Sicut. n. sequitur aĩa corpus in suis cõplexionibus, sic & corpus animam in suis meditationibus.

SED DICET ALIQVIS, q̃, quãdo dicit non esse dictum hoc pro bonis aut prauis moribus exercitatorũ ex philosophia, videtur innuere, q̃ philosophia practica, quæ circa opera humana versatur, doceat exerceri etiam in prauis, sicut & in bonis. Nisi esset, q̃ scientia est vna cõtrariorũ, quæ, quamuis sit vnius scilicet et amplectẽdi,

alterius vt repudiandi, tamen docet essentiam & modum generationis vniuscuiusq;. Fortasis autem non hoc vult, cum dicit, exercitatorum in philosophia, sed intelligit per philosophiã generaliter tàm leges, q̃ disciplinas, & artes oẽs, & quęcunq; alium vitæ modũ, ex q̃bus hoĩes diuersimode morigerantur. Mores enim Christianorũ alij sunt à moribus Iudęorũ, & Maumeticorũ, & Gentiliũ: adhuc aũt alij sunt mores Religiosorũ, q̃ Seculariũ: adhuc alij sunt mores Studentium in liberalibus ab his, qui in mechanicis versanť: adhuc aũt alij sunt mores Scriptorũ, alij Mercatorum. Docet aũt hoc in loco Hali discernere mores naturales ab acquisitis per hoc, vt sciatur, q̃ mores debenť ei ex lege, seu vita, vel cõuersatione, vel arte: & considereť, ad quos mores redeat, cũ excitauerit eũ fortiter aliqua rerum insolitarum, qm̃ illi erunt naturales, ex q̃bus erit dignoscere de naturali cõplexione ipsius. Dicit enim, ꝙ homo fuit calidi cordis, q̃ sup domesticos & seruiẽtes suos habebat mores lupinos, & tñ erat ei dilecta religio, & castitas, & opera mansuetudinis & iustitię ex conuersatione & lege, irascebať tñ de facili sup illos, & erat sup eos tyrannizans. Sed in veritate, q̃ de facili dimittit acquisitos, recurrens in naturales, probat eos nondum sibi habitualiter inhæsisse, nec adhuc ꝓprie posse mores nominari. Dicit. n. Philosophus in primo ethicorũ. Circa nihil existit sic humanorũ operum cõstantia, vt circa operationes, quæ sunt ẜm virtutes morales: ꝑmanentiores. n. disciplinis & hæ videnť esse, non. n. fit obliuio circa eas, sicut circa disciplinas. Sed est q̃dẽ consideratione dignũ, ꝙ aliq̃ sunt mores naturales, cõmunes vni patriæ, & vni regioni, q̃ debenť eis ex cõmunitate aeris, sub quo degũt: ꝓpter quod mores vnius climatis diuersi sunt à moribus alterius. Adhuc aũt & alij sunt mores orientis ab his, qui occidẽtis: Imo ẽt ex ĩmutatione stellarũ errantium in longitudine & latitudine vitia & consuetudines ĩmutantur, sicut dicit Ioan. Damascenus. Ex talibus aũt moribus, licet cõnascanť, nihil est significare super re speciali de complexione vnius hominis, sed super complexione cõmuni regionis: propter quod oportet, ꝙ ista sciantur apud volentem per mores de alterius complexione iudicare &c.

Hepatis calidi cognitiones, venarum amplitudo, rubea cholera multa, in tẽpore vero augmasticæ ętatis & nigra. Calidior ipsis est sanguis, & propter hoc & vniuersum corpus, nisi ea, quę secundum cor, contraoperentur. Pilositas eorum, quæ secundum hypochondria & ventrem est.

Hepatis calidioris indicia, venarũ latitudo, flaua bilis abundantior, in cõsistenti vero ętate ẽt atra. Calidior ipsis sanguis, atq; eadẽ rõne corpus vniuersum, nisi obstiterit cor. His vẽter & hypochondria hirsuta.

Cum declarauit signa corporis ægri simpl̃r penes signa distẽperantiarũ cordis, declarat signa illius penes signa distemperantiarũ hepatis, & primo pẽnes signa distemperantiæ eius in caliditate, & dicit, HEPATIS &c. i. signa hepatis calidioris tẽperato sunt hæc, s. amplitudo venarũ: quod q̃dem est signum sumptum à casibus cõplexionis eius. Siue. n. origo venarum nõ pulsantiũ sit à corde, vel hepate, siue neutrũ sit horum, semp tñ hepar cũ sit membrum nobile, præpositũ à natura digestioni sanguinis, & per hoc habens influere super toto, siquidem fuerit calidum, ipsas venas, ꝑ quas sanguinẽ ĩmittendo influit super toto, latiores efficit: caliditas enim dilatatiua est, sicut frigiditas constrictiua. Manifestũ est enim, ꝙ venæ, ꝑ quodcũq; mẽbrum calidũ transeant, apud ipsum latiores fiunt; sicut in oculis calidioribus palam est. Quare non est mirum, si mẽbrum influens sup toto per venas, disponat ipsas penes sui cõplexionem non solũ apud se ipsum, sed ẽt apud totum. Sed in veritate, cũ vena sit vas sanguinis, necessarium est ipsam initiari, vbi & sanguis initiatur: sed sanguis in corde initiatur, qm̃ hoc est & primo nutritum, sicut & primo genitũ: sanguis aũt oĩbus sanguinẽ habentibus est extremũ nutrimẽtũ, vt dicit Philosophus: quare initium sanguinis inde est. Cuius signũ dicit esse Philosophus, ꝙ apud embryonẽ inuenitur sanguis in corde, nõdum distinctis venis, quod nõ cõtingit in hepate: non. n. est in eo sanguis, nisi sicut in vena: in corde aũt est sicut in vena, & sicut in fonte, dexter. n. ventriculus habet sanguinẽ non sicut vena, sed sicut fons. Quare origo venarũ necessario est a corde: hoc enim, sicut est inter mẽbra primo nutritũ, sic & alijs principiũ est nutriendi nõ solum per emissionem virtutis in alia, sed ẽt nutrimenti. Sed, qm̃ alteratio ciborũ, donec in si͂litudinem cadant cibatorũ, non potuit esse subita, ꝓpter distãtiã ipsorũ ab illa, oportuit has alterationes gradari. Quia vero nutrimentũ debet vniri nutrito, & in substãtiam ipsius transire, siccũ vero nõ erat de facili per corpus discurribile, vt omni membro posset præsentari; neq; ẽt præsentatum erat facile vniri, & in ipsa cõuerti, oportuit nutrimẽtum per humidã substantiam fieri. Quare necessarium fuit ex cibis humidã substantiam assugi, siccã vero separari, hoc autẽ fit per digestionem primam resoluentẽ & liquantem. Si aũt sic assucta subito transmutarentur in cor ante ipsorũ iteratam decoctionem, & vlteriorem depurationem, sui acerbitate & impuritate calorem eius innatũ confunderent: quare oportuit hanc depurationem fieri per digestionem secundã. Sicut aũt primæ natura pręposuit stomachum, sic secundę præposuit hepar. Est ergo hepar in aĩalibus digestionis gratia, sicut dicit Philosophus: ipsum. n. chylum assumptum primo sanguificat, & depurat, vt sit aptior vlteriori digestioni suscipiendæ in corde, quæ potest dici tertia digestio, sicut vniuscuiusq; postea membrorum quarta. Sanguificat autem ipsum sua carnosa substantia, quæ est sicut sanguis coagulatus, quasi sanguis sit cibus cõuersus ad si͂litudinem hepatis. Neq; fuit ei creatum spacium amplum vnũ ad continendũ chylũ, sed ramosum & dispertitum, vt sit cõprehensio eius totius super chylum vehementior, & passio dispertiti chyli ex eo cõpletior & velocior. Vena ergo chylis, quæ à dextro cordis descendit in gibbũ hepatis, ramificatur in substãtia hepatis, & dispartitur ibi in partes plurimas, vt plurima fit in eis chyli sanguificandi cõprehensio: inter quas cõtexitur caro hepatis cõprehendẽs & digerẽs: quæ apud simã iterum in vnum coeunt, quę dicitur porta. Hęc aũt procedens dispartitur in ramos multos, qui sparguntur in fundum stomachi & intestina, & dicunť venæ meseraicæ, quarũ est chylum ab illis sugere & ad portã ducere. Cum ergo hepar chylum cõprehẽderit, sanguificat ipsum totũ, quãtũ possibile est: humor. n. generatus in hepate ꝑ intẽtionẽ naturę non est nisi sanguis: hic enim solus hepati similatur, propter quod supra diximus, ꝙ sanguis videť esse cibus conuersus ad

si͂litudinẽ

A ſimilitudinẽ hepatis. Cui ergo ex humoribus hepar nõ ſimilatur, ad illius generationẽ non eſt ordinatũ à natura:
ſed tales ſunt oẽs præter ſanguinem: ergo nulla eſt intentio naturæ generare in hepate alios humores à ſanguine.
cap.3. Adhuc aũt (ſicut dicit Philoſophus in lib. de partibus aĩalium) ſanguis eſt extremũ nutrimẽtum oĩbus ſangui-
nem habẽtibus, exanguibus aũt, quod proportionabile: nõ dicit aũt de aliquo aliorum, ꝙ ſit extremũ nutrimẽtũ.
Aſſumo igit̃ ex hoc, ꝙ id, quod nõ eſt ſanguis, nõ eſt nutriẽs ſanguineũ aĩal: ergo non expedit naturę ad nutrimẽ-
tum aliũ generare humorẽ à ſanguine. Adhuc ẽt, cũ intentio humoris ſit nutrimẽtum: nõ nutriat aũt, niſi dul-
ſenſ. ce, ſicut dicit Philoſophus: nõ erit de intentione naturę generare aliquid amarũ, aut acetoſum, vel inſipidũ crudũ,
ca.9. quæ oĩa contriſtantes & male morigeratos humores vocat Gal. in lib. de naturalibus virtutibus. Propter quod ẽt
excludit natura eos, & emũdat corpus ab eis, non.n. ſunt de intentione eius, ſed accidẽtes ei ex natura materiæ nõ
vnigeneę, neq; poſſis ſm̃ omnem ſui partẽ ſuſcipere actionẽ caloris æqualẽ. Huiuſmodi.n. ſapores horribiles ſunt
naturæ, neq; videnť expedire aĩali ſm̃ naturam ſe habẽti: nos.n. nõ videmus, ꝙ guſtui noſtro vnq̃ placeant, dũ ſani
iſti.2. ſumus perfecte, oĩs.n. famelicus ſanus deſiderat ſatiari dulci & pingui, ſicut dicit Gal. in lib. de ſimplici medicina:
aliqñ tñ propter diſpoſitiones ægritudinales ad illa recurrimus, ſicut ad cõtraria, q̃bus reducimur ad naturã. Inde
cap.1. eſt, ꝙ id, quod purgat̃ ex cibis primum, tres habet modos, ſicut Gal. dicit in lib. de iuuamẽtis mẽbrorum: quoddã
enim eorũ eſt, vt fęx, quæ eſt quaſi cortex vuarũ: deinde fęculentũ, quod deſcẽdit in vinũ: deinde ſpumoſum, quod
ſupernatat. Primũ q̃dem ſeparat̃ in digeſtione prima, quę ſtomachi: ſecũdũ vero & tertiũ ſegregatur in digeſtione
B ſecũda, quæ hepatis, ante ſcilicet, q̃ eleuetur ad cõuexum ipſius. Superfluitas vero aquoſa, quę adhuc ſeparanda eſt
ante, q̃ nutriat, ſ. quæ dicit̃ ab Hippo. deferẽs cibũ, non debuit ſeparari, donec adiuuaret tranſitũ ſanguinis in ve-
nas hepatis ſtrictas: quo pacto diſtinguit̃ ſicut inutilis exiſtẽs: & prima q̃dem ad inteſtina mãdatur, ſecũda vero ad
ſplenẽ, tertia vero ad cyſtum, quarta vero ad renes. Videtur ergo in chylo aſſumpto in meſeraicis triplex diuerſitas
ſupfluitatum. Sed, qm̃ ſuperfluitas atteſtatur ei, cuius eſt ſupfluitas, oportebit, ꝙ triplex ſit remanẽs in defęcata ſub
ſtantia. Nam, quia ex chylo aliq̃d eſt vnctuoſum, aliq̃d aqueum, aliquid vero terreſtre, nõ erit totus chylus æqualr̃
paſsibilis à calore: quare oportebit has ſubſtãtias in ſanguine inueniri, cuiuslibet aũt illarũ eſſe aliquã ſupfluitatẽ,
immundiorem videlicet partẽ, à qua natura defęcans ſanguinẽ, & ſeorſum ponẽs, alios præter ſanguinem humores
videtur generaſſe: q̃bus ẽt ita genitis curioſa natura vtitur ad quędã, quæ nõ eſt opus hic referre, more boni œco-
nomi, qui ẽt ex ſupfluo ſubſtãtiæ domus ſuę nihil relinquit ocioſum. Sic ergo verũ eſt, ꝙ oẽs reliqui ſm̃ naturam
humores ſimul cũ ſanguine generãtur, quãuis nõ de prima intẽtione naturę: cuius cauſam referimus ad heteroge-
ni do. neitatẽ materię non ęqualr̃ paſsibilis à colore. Quare, cũ Princeps & reliqui medici dicũt, ꝙ tẽperatus calor gene-
2. rat ſanguinẽ, ſupfluus vero cholerã, & adhuc magis ſupfluus melancholiã, diminutus vero phlegma, nõ eſt intelli
gendũ, ꝙ in vno hepate tantę diuerſitatis calor exiſtat, ſed ꝙ vnus & idẽ calor ad heterogeneitatẽ materię cõpara-
reg. ſa. tus has oẽs habet diuerſitates. Sed hoc dictũ videtur eſſe contrariũ ei, quod Gal. dicit quarta particula ſanatiuæ
med.l. methodi. Dixit enim, ꝙ in medio ſanguis eſt & cholericorũ & phlegmaticorũ humorũ: illi enim, i. cholerici ſup-
C digeſto pficiuntur ſanguine ſicut ſupdigeſti oĩo & vltimo facti ſanguis in ĩmenſitate caloris: hi aũt, i. phlegmatici
velut ſemidigeſti, pficiũtur nondũ facto ſanguine, i. ante, q̃ cibus certiſsime fiat ſanguis. Ex quo videtur ſuppone-
re, ꝙ neq; ſimul generẽtur humores, nec ẽt materia eorũ heterogenea ſit, ſed ꝙ calor ſm̃ principium ſuę actionis
apud vnã & ſimilẽ p totũ materiam debiliores faciat trãſmutationes, poſt tẽpus vero fortiores, & fortiores: vt ſit
q̃dem dicere, ꝙ vnus humor materia eſt ad alterũ, ſicut phlegma ad ſanguinẽ, ſanguis ad cholerã, cholera ad melã-
choliam. Et eſt ita q̃dem, pculdubio (ſicut dicit) apud homogeneitatẽ materię ſuſcipiẽtis continuatã actionem
naturalis caloris. Sed, qm̃ melancholię ſpecies, quã naturalẽ dicunt, nõ eſt p viã aduſtionis generata, ſed p viam hy
poſtaticę reſidẽtiæ: adhuc ẽt qm̃ interceptio naturalis actiõis caloris, ppter aſsimilationẽ materiæ noui chyli nihil
phibet ẽt ſm̃ omnem diſpoſitionẽ ex oĩ cibo vſq; ad quantũlibet digeſto has oẽs diuerſitates humorũ in corpore
reperiri, licet ſm̃ plus & minus penes materiã & efficiens, Conueniens nobis videtur primam cauſam diuerſitatis
humorũ ponere heterogeneitatẽ materiæ: eſt.n. ſanguis heterogeneę nature, quod q̃dẽ oſtendit diuerſitas ſupflui-
tatum ab eo ſeparatarũ. Cum aũt dicimus ſanguinẽ eſſe heterogeneę nature, nolumus dicere, ꝙ nõ ſit res vna,
quẽadmodũ vnum cõmiſtum habẽs partes ſm̃ ſenſum aſſumi poſsibiles in totũ cõſimiles (quęlibet enim pars ſan
guinis ſanguis eſt) ſed volumus dicere, ꝙ cõmiſtio eſt debilis propter poſſe de facili diſcerni in ſubſtãtias diuerſas,
quarum quęlibet exiſtens adhuc cõſimilis quãtum ad ſenſum; non eſt expers cõmiſtionis ex elementis.
D VOLVNT AVTEM oẽs medici heterogeneitatẽ eius eſſe ex quatuor ſubſtantijs, ſ. ex cholera, phlegmate, &
melãcholia, & ſanguine, aſſerẽtes ſanguinẽ dici de duabus ſubſtãtijs, ſ. de toto cõmiſto, quod eſt in vena, & de quar
to ſimplici illius cõmiſti, quod q̃dẽ dicunt eſſe puriorẽ partẽ illius cõmiſti, & tẽperamẽto viciniorẽ. Propter quod
c 8. dicit in 2 de nat. virtutibus ſanguinẽ q̃dẽ moderati caloris, cholerã vero ĩmoderati exiſtere germẽ. Dicũt ẽt ipſum
eſſe alias ſubſtãtias quãtitate ſuperantẽ, & ppter hoc, totũ cõmiſtũ à ſe denominatũ: in oĩ.n. ſucco bulliẽte dicunt
tales quatuor ſubſtãtias reperiri, quod in muſto volũt eſſe manifeſtũ. Gal. nãq; in 2 de nat. virt. ſcrutãs humorũ
generationẽ, talẽ explicat in ſanguine ſubſtãtiarũ quaternitatẽ: vnde cõtra Eraſiſtratũ, q genus humoris melãcho
lici auferebat, oſtẽdit eſſe quatuor cõiugatiões craſiũ in humoribus, ſicut in alijs multis rebus, ſ. calidũ & humidũ,
in.2.li. & calidũ & ſiccũ, frigidũ & humidũ, frigidũ & ſiccũ. Idẽ ẽt in lib. de elemẽtis oſtẽdit elemẽta ſecũda eẽ quatuor,
ſicut prima, ſ. ſanguinẽ, phlegma, cholerã, & melancholiã, corrñdẽtia aeri, & aquę, igni, & terrę. Dicit enim, ꝙ oĩa
mẽbra aĩalium ſanguinẽ habẽtium fiunt ex ſanguine currẽte ad matricẽ ex matre, & ꝙ cũ illo ſanguine admiſce-
tur vtraq; cholera, & phlegma, volens hos tres humores admiſceri ſanguini, ſicut quarto & ſimplici. Sicut enim
ait, ſi ſanguis eſſet res vna, eſſet ſecũdum ſimilitudinem vnam in omnibus diſpoſitionibus, quod non apparet ita.
Aliquãdo enim (vt dicit) vincit ſuper ipſum aliquid nigrum terreſtre, ita vt declinet color corporis totius ad ni-
gredinem: aliquando vincit ſuper eum aliquid rubeum clarum: aliquandoq vero aliquid rubeum profundum, vt

cognoscatur vtrunq; in colore corporis & capillorum: aliqñ aliquid album, vt cognosci possit & hoc in colore corporis & pilorũ. Adhuc aũt ex auctoritate Hippocratis ibidem volens ostẽdere eundẽ sanguinẽ venarum non esse rẽ vnam, puram, simplicẽ, sed esse in eo quatuor substãtias dixit, Inquit enim, si dederis hoĩ in potu medicinã extrahentẽ phlegma, inuenies eã educere phlegma siue vomitu, siue solutione ventris: &, si dederis extrahẽtẽ choleram rubeã, inuenies eã educentẽ illam: &, si dederis extrahentẽ cholerã nigrã, inuenies eã educere illã: &, si vulneraueris locũ corporis, curret ex eo sanguis. Dicit ẽt adhuc idẽ, ꝙ, si bibat medicina educens cholerã, euacuabit primo cholerã, deinde, si supfluat eius virtus, euacuabit phlegma, postea vero melancholiã, vltimo aũt sanguinem, ex hoc visus ostẽdere, ꝙ, cũ medicina hos humores vel plurimos horũ educat ex venis, in venis talis sit humorũ quaternitas. Hanc ẽt sententiã (vt puto) tenuit in lib. de hu. qui nondum exijt in latinam linguam. Sed nos ad hãc eius intentionẽ de sanguine textũ obseruabimus, & nõ mentẽ, de presumptione qdem postulantes veniam, si diuertendum nobis appareat à sentẽtia tanti viri, maxime qñ librum eius explanamus bene qdem scientibus, ꝙ oĩs cõtradictor in primis, cũ est sup veritatẽ, est excusatus. Dicemus ergo videri nobis heterogeneitatẽ illius cõmisti, quod est in venis, ex tribus cõstare manifestis substãtijs tñ; s. terrestri, aquosa, & spumali, quarũ vna pportionatur melancholię, reliqua phlegmati, tertia cholerę: ex qbus ẽm pportionẽ cõmistis resultat sanguinis tẽperamẽtum. Propter quod aliqñ dicimus sanguinẽ cholericũ, aliqñ melancholicũ, aliqñ phlegmaticũ, à dominio vnius eorũ in cõmisto: nõ dicimus aũt sanguinẽ sanguineũ, sicut à dominio alicuius quartæ substãtię pter dictas, sed dicimus eũ tẽperatum à tẽperãtia mistiõis illarum trium ẽm decentẽ pportionem ad opus naturę: & hoc est, quod simpliciter dicit sanguis sine hac additione cholericus, vel phlegmaticus, vel melancholicus. Et ex hoc patet, ꝙ nihil est dicere, ꝙ phlegma naturale, & cholera, & melãcholia naturalis sint admistã sanguini, sed potius sanguis ipse est tales tres substãtiæ sibi inuicẽ cõmistę, quarũ quęlibet pportionatur suę cõpari supfluitati. Quare, cũ dicit choleram vel phlegma esse in sanguine, nihil aliud intelligat, q̃ ꝙ sanguis ipse sit cholericus vel phlegmaticus. Venamur aũt hãc sentẽtiam ex pluribus signis. Primũ. n. quia nullam rõnabilẽ causam est fingere, quare natura istũ humorem quartũ simplicẽ, alijs tẽperatiorẽ, & quãtitate maiorẽ nõ defęcasset oĩo ab alijs, vtens eo vt simplici, si esset ibi. Cõmistio. n. eius ad amarũ, & acetosum, & insipidum debet facere ipsum horribilẽ naturę: nos. n. videmus, ꝙ gustui nostro nunq̃ placet hęc mistura, dũ sani sumus. Nec obuiare videt his id, quod dicit Ari. in lib. de sensu & sensato. Cum. n. ibi dixisset, ꝙ aĩalia & plantę nutriunt dulci, adiunxit, Commiscent aũt & alij sapores ad cibũ eodẽ modo, quo salsus & acutus pro cõdimẽto, ppter cõtrahere ipsum, eo ꝙ nutrimẽtum nimis sit dulce. Talis. n. cõmistio nõ fit nisi ad acqrendũ nutrimẽto maius tẽperamentum, & decentiorẽ pportionem ad corpus: quod talis quarta substãtia ex se ipsa videt habere ẽm medicorũ positionẽ. Dicere aũt, ꝙ cholera debuit admisceri ad nutrienda mẽbra calida, & ad adiuuãdũ penetrationẽ sanguinis: & melãcholia ad nutriẽda mẽbra densa frigida, & ad adiuuãdam sanguinis spissitudinẽ, & hmõi, quæ Gal. refert in lib. de iuuamento mẽbrorum, nihil est. Sanguis enim, quẽ quartũ dicunt humorẽ, licet sit apud eos tẽperamẽto vicinior, calidus tñ est & ipse ẽm medicorum positionem, & potẽs penetrare, & inspissari p vlteriorẽ decoctionẽ, & nutrire hæc & illa: nutrimẽtum. n. est patiens, & nõ agens actione, de qua curet, quare cõuertit ẽm naturã agentis in ipsum. Videmus nãq; oĩa homiomera, tantæ diuersitatis ad inuicem existẽtia, ex eodem sanguine, & similẽ cõmistionẽ habente nutriri, sicut & generari, sicut post dicemus. Nutrimẽtum ẽt nõ exhibetur simile mẽbro, sed mẽbrum ipsum sibi assimilat. Quare nõ oportuit, si sanguis est vnus humor, quartus, & simplex, ꝙ natura derelinquat sibi admistos reliquos humores, potens eo vti perfecte depurato ad nutrimẽtum oĩum: aut ad minus deberet eo vti simplici ad nutrimẽtum æqualiũ mẽbrorũ, sicut carnis: quod nequaq̃ est spectare factũ, nec ẽt ipsi cõcedunt, manifeste asserẽtes nusq̃ simplicẽ reperiri. Qm̃ ergo natura hoc nõ videtur fecisse, seqtur ex hoc, ꝙ in misto, quod est in venis, nulla est substãtia quarta, quæ pprie dicatur sanguis, cui aliæ tres substãtiæ cõmisceantur. Adhuc ẽt signũ huius est, ꝙ sanguis vere, quãtũcũq; melius digestus, & magis defęcatus, magisq; tẽperatus, cũ emanat à vena in aliquod vasorum, inuenitur segregari in solas tres substãtias pręductis cõsimiles, quẽadmodum facit vinũ quãrũcũq; defęcatum, si transmutetur in aliam vegetem.

Adhuc ẽt signum huius est, ꝙ lac, quod nihil aliud est, q̃ sanguis iterata quadã decoctione decoctus, nõ separatur nisi in tres substantias pręductis cõsimiles, s. caseũ, butyrũ, & serum. Quòd si dicat aliquis butyrũ nõ assimilari choleræ, non intellexit sic dicens, ꝙ maxime vnctuosum & pingue materia choleræ est: sed deficit efficiens in mamilla propter modici esse caloris mamillam: quod. n. est vnctuosum de chylo & sanguine, superexustum cito cholericum fit, sicut Gal. dicit in lib. de virtutibus naturalibus. Hoc. n. tale, si calorẽ inueniat excedentẽ, de facili est vribile: propter quod in calidis naturis amplius dominatur hæc substãtia, q̃ in frigidis ẽt ab eisdem cibis, quia plus de chylo superardet in eis. Quòd si adhuc superexcedit vstio, tũc incineratur, & fit abundãs substantia terrestris. Quare dicemus, ꝙ spumalis substãtia duplex est, quarum vna materia est ad alteram: quędam enim est sicut vnctuositas & pinguedo: quædam aũt sicut res superexusta & ignita, quæ magis proprie dicitur spuma, q̃ prior, vtraq;. n. talium supnatare apta nata est. Nec põt quis dicere ꝙ substãtia pinguis sit illa quarta substãtia, quã proprie medici vocant sanguinẽ, cũ illa sit valde pauca quãtitate, eo ꝙ est sicut condimẽtum, hoc aũt debet esse paucũ in cibo, sicut dicit Philosophus: medici aũt dicunt sanguinem pprie dictum superare alios in quãtitate humores.

Adhuc ẽt signum huius, ꝙ tres tñ sunt superfluitates, quæ ab eo secernuntur, s. hypostasiua, aquea, & spumalis seu cholerica, oportet. n. quãlibet supfluitatẽ attestari suę substantię. Si ergo esset in eo quarta substãtia, oporteret illius aliquam fuisse supfluitatẽ, sicut aliarum, non. n. põt aliquis dicere illas tres supfluitates fuisse sanguinis, sicut quarti & simplicis, cũ adhuc videamus in illo cõmisto substantias remansisse, fæcibus illis proportionales. Ipse ẽt Gal. dicit in lib. de naturalibus virtutibus, ꝙ de melancholia & cholera remanserunt in sanguine partes puriores. Si ergo sunt aliquæ superfluitates phlegmatis, & choleræ, & melancholiæ remanentiũ in sanguine, sicut impuriores partes illarum, oportebit esse aliquam superfluitatem sanguinis, sicut quarti: si aũt tota cholera, melancholia,

& phlegma

A & phlegma sunt superfluitates sanguinis, sicut quarti, & horum adhuc est alia superfluitas, tunc sequeretur, ꝙ esset superfluitatis superfluitas, & abiret in infinitum. Adhuc aũt nec vlla istarum trium superfluitatum attestat̃ sanguini, sicut quartæ substantiæ, cũ nihil ei similet̃, quod ꝓprie substantiam vocant, seu sanguinẽ: oportet aũt superfluitatem assimilari vtili residuo. Sicut ergo pars melancholica, & cholerica, & phlegmatica, quę sunt in cõmisto venarũ, habuit aliquid fęcis, sic & pars sanguinea, quã quartã dicunt esse substãtiam, debuit habere: quod nos nequaq̃ videmus: quare necessariũ est superfluitates prędictas esse sup̃fluitates illius cõmisti, corrñdentes tribus substantijs, quæ in eo. Neq; rõnabiliter finget qs, ꝙ hypostasis vrinæ sit superfluitas sanguinis sicut quartæ substantiæ, qñ nõ assimilatur ei, quã vocant quartam substãtiam: dicit. n. Gal. ꝙ est illud de cibo, quod refugit actionem naturę apud cõuersionẽ suã ad sanguinẽ: ergo est illud, quod nõ conuertit̃, sed remanet sicut chylus: quare est sup̃fluitas cõmunis tribus substãtijs, quę in chylo. Adhuc aũt signum huius, licet debile, videt̃, ꝙ nulla est medicina laxatiua, quę sit principalr̃ & prius eductiua sanguinis qualitercũq; dicti; nedum sanguinis sicut quarti & simplicis: esset aũt aliqua eductiua quartæ substãtiæ, sicut & eductiua cuiuslibet aliorũ trium: sed hoc oĩo latet medicos: quare ĩpoſ̃e est ob aliud esse, q̃ quia talis quarta substãtia nõ inuenitur. Sanguis enim, quãtũcũq; purus & magis defęcatus, semper heterogeneę est naturę, ex prędictis tribus substãtijs cõstãs nõ fortiter cõmistis, & in has tres manifeste separabilis. Non fuit aũt necessarium in natura esse medicinã, quæ hoc cõmistum purget: sup̃flueret

B enim, cũ posset apertione venæ educi cõmodius: quare natura non dedit nobis talium aliquã. Sed, quare quælibet aliarum, qñ superflue purgat, educit illud, post dicemus. Adhuc aũt certissimũ signum huius est, ꝙ nulla est febris de putredine sanguinis, sicut quarti & simplicis: esset aũt, si hic humor inueniretur, sicut est de putredine aliorum. Quòd aũt non sit febris ex eo, palã est ex hoc, quia, si esset aliqua ex eo continua, oporteret aliquã eiusdẽ generis esse interpolatam: sed nõ est ex eo aliqua interpolata, sicut videmus, & oẽs confitent̃: ergo nec cõtinua: quod

cap.9. Gal. credidit in libro de differentijs febriũ, licet ex alia causa, quã Princeps nitebatur reprobare. Quòd aũt oporteret sic esse, palã est: nã cholera, melancholia, & phlegma, cũ putrescunt extra venas, putrescunt in medijs regioni-

ti tra c.44. bus, ad quas resudant ex venis: aut in q̃bus ẽt ex eo, quod in illas influit, nutrimẽto generant̃, sicut paulo post patebit: sed ad easdem debet resudare illa quarta substãtia, quã proprie sanguinẽ vocant, nisi. n. ad eas resudaret, nõ nutriret: quare, sicut accidit ibi putredo cuilibet illorũ, silr̃ debet posse accidere sanguini sicut quarto & simplici, ex eisdẽ & paribus causis: sed hoc cõstat esse falsum. Nec sufficeret vnq̃ ad hoc dicere, ꝙ resudat semper mistus alijs tribus, sicut in venis admistus est eis, eo ꝙ, sicut cõfitent̃ accidere ei putredinẽ in venis, vbi eis est cõmistus, silr̃ neq; poterit denegari, ꝙ accidere possit ei extra venas, vbi similem habet mistionẽ. Sed dicet aliq̃s, ꝙ natura expellit alios tres humores ex venis ad medias regiones, cũ superfluunt ei, aut alicuius malæ qualitatis existunt, per quam disponunt̃, vt fiant causa ægritudinũ aut putredinũ: sanguinem aũt, quẽ quartam dicũt substãtiam, sicut filiũ, pro thesauro cõseruat in vena, vt nõ resudet à vena, nisi paulatim cõuersus ad aliud genus humoris, quod dicitur ros, sicut q̃dem nutritiuus existens, & nõ ægrotatiuus: ex quo dicet nõ posse fieri interpolatã de sanguine sicut quarto

C & simplici, quãuis continua possit esse. Cui dicemus sicut stulte opinanti, quod palã est, ꝙ natura non secernit illos ex venis ad medias regiones, nisi fuerint qualitatis vel quãtitatis præter naturã existentes, & ex hoc dispositi, vt fiant causæ ægritudinũ & putredinum. Si ergo aliqua pars sanguinis, quã quartũ vocant, est ex vlla sui malitia disposita ad putredinem, nõ est versimile naturã, qñ super eã pręualuerit, semp eam conseruare in venis loco thesauri, cum facta sit incõueniens ad nutrimentũ, sed, sicut aliqñ fortem habẽs expulsiuam expellit ad ignobiles partes vnũquodq; aliorum, segregans ab alijs, sic & illam quartã substantiã debet expellere, mũdans ab eo venam, & nõ sicut paulatim conuertens in genus humiditatis, quod dicit̃ ros, sicut conuertit eũ, quo vtit̃ ad nutrimentũ. Quare nullo modo videtur ex hoc, ꝙ nõ debeat esse interpolata de illius putredine, sicut est cõtinua: sed non est interpolata de illo, sicut oẽs dicunt: ergo non continua: quod nõ potest esse ob aliud, nisi quia quartus nõ est inuenibilis.

Adhuc aũt, qñ huic quartę substantiæ accideret putredo siue in venis, siue extra venas, periodicaretur ẜm aliquẽ vnum modũ diuersum ab alio, sicut phlegma deinceps per diẽ, cholera vero per tertium, melancholia ꝑ quartum: sed nos non aliã periodicationẽ videmus præter dictas. Nec est adhuc cõueniẽs responsio, ꝙ putredo de sanguine, pro periodicatione facit febrem, quę est sicut vna exacerbatio tñ, & vnus paroxysmus: opinãs enim hoc, igno-

fine. rat causam verã, vnde febris multorũ dierũ fit, sicut vnicus paroxysmus. Gal. n. in lib. de differentijs febrium dicit

D hoc esse, quia in tali febre nullus est patiens locus pręcipuus, ad quem, sicut ad minerã putredinis, reumatizans humor faciat reuolutionẽ putredinis, sed est dispersio putredinis in oĩbus venis & arterijs, & maxime magnis & cordi vicinis, sicut dicit: & talem febrem dicit esse de cholera, quã synocham vocãt. Sed nõ est necessarium putredinẽ huius quartæ substantiæ esse semper cõmunem oĩbus venis, sicut nec choleræ, maxime cum apostemata ab eis cõcedantur fieri de hac quarta substantia, in q̃bus apostematibus hic humor alligatus est vni mẽbro: ergo nec febres ex illa esse semper, sicut vnicum paroxysmum. Nulla ergo est putredo sanguinis in vena, sicut quarti & simplicis; sed sicut cõmisti ex prædictis tribus substantijs tm̃: hoc. n. vere est, quod dicitur sanguis, & non illud, quod putant, cuius putrefactio sequitur in proprietatibus dominium vnius illarũ trium substantiarum. Cum enim illius cõmistum, quod in venis est, superflue calidum est, tunc dominatur in eo substãtia cholerica, & dicitur sanguis cholericus, & erit in eo putrefactio sequens proprietatẽ substantiæ cholericæ: & similiter de alijs. Si enim in vena cholera, & melancholia, & phlegma non sunt per se, sicut seorsum existẽtes, sed sunt partes cõmisti alteratæ, & confractæ in misto, non possunt ibi putrescere eo modo, quo putrescunt in medijs regionibus, vbi sint segregatæ, sed putrescit mistum, sic habens intemperãtiam ex parte vnius illarum, & illius naturam tenet. Quare isto modo omnis febris continua erit de sanguine, & nulla eo modo, quo opinantur, non quidem propter causam, quam Gal. existimabat, sed propter non inueniri sanguinem sicut quartum. Sunt autem hic & aliæ dubitationes, quas Deo volente tractatu de causis exequemur, vbi de febre paulisper differemus.

AD INDVCTA ergo pro tali opinione medicorum respondemus, & dicimus nõ oportere elemẽta secunda corrñdere primis in numero, sicut nec tertia corrñdere secundis vel primis. Non.n. sunt quatuor mẽbra cõsimilia tñ, sed decẽ: elementũ aũt secũdũ nõ est nisi vnũ cõmistũ, s. sanguis menstruus. Huius aũt eterogeneitas ex tribus tñ constat substantijs supra notatis: nec.n. oportet omne humidũ cõmistum discerni posse in substantias, similes quatuor elemẽtis, quarũ quęlibet sit adhuc ex elementis, sicut nec alia mista. Caulis.n. non discernitur nisi in duas substãtias: rosa aũt in tres: consilr de alijs, quæ virtutes dicunt habere contrarias ex cõtrarijs substantijs, debiliter sibi inuicẽ cõmistis. Quædam vero fortis cõmistionis existentia in nullas alias partes toti dissimiles, præter elemẽta, dissoluunt, vt oleum: fortis.n. mistio maiorẽ facit vnitatẽ in cõplexione & forma, & ꝓpter hoc in virtute. Neq; ẽt oportet, ꝙ color rubeus profundus significet dominiũ quartæ substãtiæ, sed cõtẽperantiam mistionis ex tribus, qua sanguis est simplr sanguis. Adhuc aũt nec oportet quatuor coniugationes crasium adaptari quatuor tẽporibus anni, sicut Gal. ipse ostendit in primo de cõplexionibus: aut, si oportet illud in humoribus, nullũ est incõueniens dicere, ꝙ mistũ ex illis tribus substãtijs, quod dicit sanguis, est calidus & humidus respectu cuiuslibet trium substantiarũ per se consideratarũ, aut seorsum existentiũ. Apertio aũt venæ nõ educit nisi cõmistũ, nullam habens virtutem discernendi cõmistum in simplicia, sicut habet medicina. Quod aũt medicina supfluens in purgatione, cũ purgauerit oẽs tres, vltimo purgat sanguinem, non accidit illud, quia medicina adhuc discreuerit à sanguine sicut quarto & simplici, qcqd ei admiscebatur de tribus: aut quia vltimo purget quartum & simplicẽ sicut vltimo reseruatũ, tanq̃ magis dilectum naturæ ex suo tẽperamento, sed purgat eũ non sicut quartã substantiam, sed sicut adhuc mistã ex tribus: nec qdem sicut sui ꝓprietate attrahens ipsum, sed sicut laxans orificia venarũ meseraicarum, vt sanguinem cõtinere nõ possint, & sicut mordicans & stimulans: cum.n. supfluerit, tunc cõmistũ sicut indiscretum attrahitur, quẽadmodum à dolore & calore stimulante. Laxo itaq; tunc existente orificio venarũ effluit foras. Si.n. hoc nõ fieret, & duraret vita, fortassis medicina cõmistum totũ discerneret in simplicia, & accideret tunc nihil euacuari de sanguine. Post hoc dicemus, ꝙ hepar, sicut chylum sanguificat, sic ẽt sanguificatum defęcat à fęcibus, quæ in oĩ humido bulliente vident esse, s. spumali, hypostatiua, & aquea: seu cholerica, melancholica, & aquosa, hanc qdem ad cystim fellis, hãc ad splenẽ, hanc vero ad renes excernens. Est ergo hepar sanguinis & suarũ supfluitatum principiũ, primo operãs; non tñ virtutẽ deputatam operationi primo habens, cũ ipsum non sanguificet sola sui virtute caloris, sed à corde fluentis: ꝓpter quod penes hepatis cõplexionem oportet in sanguine hanc substãtiã vel illã dominari: ideoq; subiunxit, ET RVBEA &c. i. & de signis hepatis calidi est abundãtia choleræ rubeæ: & volebat per abundantiã choleræ rubeæ in sanguine illã, quam medici vocant cholerã rubeã naturalem. Constat.n. ex prędictis, ꝙ generatũ in hepate est sanguis, cui sunt superfluitates, quæ dictæ sunt, & quæ segregatę, & seorsum existentes sortiunt nomen ꝓprium. Cum ergo hepar fuerit tẽperatum, i. habens calorẽ ęqualẽ, fiet, quãtum est ex ipso, de chylo sanguis bonus & ęqualis, in quo nulla prædictarũ substantiarũ superfluet vltra ꝓportionem, quã in eo debet habere. Si aũt fuerit calidum, tũc abundabit in eo substãtia cholerica, dicta rubea, seu rufa, quę est calidior trium substantiarũ sanguinis ꝓpter superexcessum eius, cuius materia maxime est dulcius & vnctuosius, quod de chylo, hoc.n. de facili vribile modicã caloris superfluitatẽ inueniens: & ex hoc amarum fiet ꝓpter aduri in eo partem humidã, quemadmodũ accidit in melle, si superflue coquatur. Erit itaq; per tẽ totus sanguis calidior & rubicundior, ex quo ẽt totũ corpus erit calidius, nisi contra operetur cor: secundũ.n. sanguinis dispositionẽ totũ corpus oportet disponi, siquidem sanguis ad totũ perueniens, totius corporis est materia. Et signum ab abundantia cholerę, sumptũ est ab effectibus virtutis digestiuæ hepatis: quod aũt sumitur à caliditate totius, est sumptũ a casibus cõplexionis mediantibus effectibus. Est aũt hæc substantia cholerica, quę est pars sanguinis, rufa in colore, tenuis in substantia, leuis in motu, & amara in sapore: illa aũt, quæ est illius fęx, est substãtia crassior, colore declinans ad citrinũ: cuius signum est citrinari corpora ictericorum, cũ prohibentibus oppilationibus superfluitas illa nõ excernitur à sanguine: aut cũ ex malitia cõplexionis calidæ plus est, quod ex eo generatur, q̃ quod excernitur. Sunt aũt præter has aliæ cholerarũ maneries, quæ cõmistione serosæ superfluitatis cũ priori quadã alteratione & vstione conficiuntur. Si vero hepar multũ superfluat in calore, aduretur in eo sanguinis materia, s. chylus: aut ipsa substantia cholerica vicina existens adustioni: & augebitur per hoc in sanguine substantia terrestris nigra per viam adustionis; ꝓpter quod subiunxit, IN TEMPORE &c. i. & in tpe augmẽti ætatis abundat in eo cholera nigra: & causa huius est, quia hæc ætas est finis adolescẽtiæ, & dicitur ætas status, quã medici iuuentutem dicunt, in qua calor innatus iunctus siccitati est adurentior. Non lateat aũt nos, ꝙ non solũ apud hepar in venis sanguis phlegmatizatur, & cholerizatur, & melancholizatur iuxta hepatis cõplexionẽ, sed in ipsis ẽt mẽbris, quod Gal. manifeste innuit vltima particula de morbis & accidentibus, assignans accidentia in virtute digestiua. Cum.n. dixisset, ꝙ triplex est in digestiõe stomachi nocumentũ, s. ablatio, minoratio, & corruptio: & ꝙ ablatio est, qñ cibus in stomacho nullo modo mutatur: minoratio vero, qñ cibus tarde digeritur: corruptio vero, cũ in malã qualitatẽ cõuertitur, adiunxit continuo, Silr quoq; in venis intelligimus. Qñ.n. humores natura crudos deserit, nullã habentes concoctionẽ, ablatio digestionis vocatur: Minoratio vero est, cum media fit concoctio: Corruptio vero, qñ in venis mali humores generant. Postea quoq; subiecit, Eodẽ modo ĩtelligimus in tertia digestiõe, quæ fit in toto corpore: tũc.n. est illius Ablatio, qñ crudi humores in mẽbris generãtur: Diminuta vero digestio, cũ fiunt semicocti: Corruptio vero ipsius est, qñ pessimi & mali chymi in mẽbris procreantur, ex quibus in eis herisipelas, cancer, mẽbrorũ mortalitas, farsa, carbones, formica, & alia nascuntur similia.

SED DICERET aliquis cor non posse contraoperari hepati calido. Quãtũcũq;.n. cor sit frigidius tẽperato, semp tñ fons existens caloris, calidius est oĩ mẽbro corporis; ꝓpter quod videtur, ꝙ nõ possit contraoperari hepati calido, sed potius cooperari, & tanto magis, quãto calidius. Nisi esset, ꝙ influentia caloris, à corde remissioris eo, quod influit tẽperatũ cor, dicitur infrigidare, nõ absolute per absentiã calidi, sed per absentiã caloris debentis ex

fonte

A fonte prodire,quasi remissio calefactionis sit infrigidatio. Adhuc etiã,quia,cũ hepar non influat super toto nisi per sanguinẽ,& nõ digerat sanguinẽ solo suo calore,sed à corde prodeunte,ĩpossibile est corde existẽte frigidiori hepar quãtũcunq; calidius posse generare sanguinem nimis excedentem in caliditate:ex quo patet,ꝙ contraoperatio vnius istorum principiorum ad alterum facit corpus ad temperamẽtum inclinari, nisi fuerit alterius eorum superfluus excessus. Deinde dixit, ET PILOSITAS.i. & signum eius est etiam pilositas partium exteriorum adiacentium hepati,s.hypochondriorum & ventris, in quibus redundans caliditas hepatis multiplicat materiam pilorum,quæ est vapor.

SICVT AVTEM hepar est aliquod principiũ nutrimenti, sic est aliquod principium virtutũ,quæ circa nutrimentũ operant,per modũ,qui supra dictus est,de quibus nunc incidẽter speculãdum. Sunt aũt hæ duæ in genere,vna scilicet,quæ operat circa nutrimentũ,vt remaneat indiuiduũ:altera vero,quæ operat circa illud,vt remaneat species. Illa aũt,quæ opatur,vt remaneat indiuiduũ,vnam habet principalem opationem,quæ est restaurare, quod ex illo cõtinua resolutione deperdit,quod qdem facit per assimilationẽ nutriẽtis cũ nutrito:ex qua operatione dicta est vegetatiua,seu nutritiua. Sed hæc opatio nõ est semp vno modo,qa aliqñ superaddit ad restauratũ,per hoc qdem augens ꝓprium subiectũ,& dicitur augmentatiua: aliqñ diminuit de restaurato,p hoc diminuens corpus,& dicit diminutiua:aliqñ nec addit,nec diminuit,& dicit æquatiua:& ẽm has tres opationes,tres distinguuntur ætates aĩalis.

B Illa vero,quæ operatur in nutrimẽto,vt remaneat species,vnã habet in genere operationẽ,s. decidere partẽ,quæ superfluit ex digesto nutrimento,& ex illa generare tale alterum,quale id,à quo decidit,& dicitur generatiua:de qũa postea dicemus. Sunt aũt virtutes,quæ præsunt his opibus,potestates vegetatiuæ partis aĩæ: nullum.n. inanimatorum hoc habet:sine his aũt nullũ existit aĩatum,quia(sicut dicit Philosophus de vegetatiuo loquens)separari qdem hoc ab alijs possibile est,alia aũt ab hoc ĩpoẽe est in mortalibus,perfectiones.n. secũde nõ sunt sine primis,habẽtes qdem & primas in se ipsis. Impoẽe est.n. moueri & sentire nõ saluatis organis:saluant aũt ab hoc principio,ꝓpter quod oĩbus est viuere,cuius opera sunt generare & alimento vti:quorum vnum saluat in specie,reliquũ in indiuiduo. Qm̃ aũt à fine appellari oĩa iustum est,sicut dicit Philosophus:finis aũt viuentis est generare tale alterũ,quale ipsum,totũ hoc principium, ẽm quod est viuere,generatiuũ vocabitur:propter quod incipit à nutrire,& finit in generare,cum.n. nutrierit,& ad finẽ augmenti perduxerit corpus,excitat generationẽ: quare nutritiua & augmentatiua generatiuæ deseruiunt,& ad ipsam ordinantur. Quòd aũt finis viuentis sit generare,manifestum est ex his,quæ dicit Philosophus,ꝙ oĩa appetunt esse diuinũ & ĩmortale,& illius causa agunt oĩa,quæcũq; agunt,ẽm naturam. Sed,qñ non possunt cõmunicare illo in singulari,ꝓpter corruptibilia esse singularia:nullum aũt corruptibilium ꝑmanere põt vnum & idẽ numero:ẽm ꝙ participare põt vnumquodq;,sic & cõmunicat:potest aũt participare vnũquodq; in specie,manens qdem non idem,sed vt idẽ. Adhuc autem generatio faciens succedere inuicẽ singularia est necessaria: quare naturalissimũ operum viuentibus est,& principalius intẽtum,

C quæcũq; perfecta & nõ orbata sunt,generare alterum,quale ipsum,quatenus participet ipso semp diuino & ĩmortali esse,ẽm quod possunt. Adhuc aũt nutritio generatio quædã est,sicut ostendemus. Qm̃ aũt priores potentijs sunt operationes,his aũt obiecta,quantũ ad cognitionẽ nostram,primo de obiectis videndum debentibus operationes & potẽtias cognoscere. Est aũt alimentũ obiectum earũ virtutum, non sicut agens in virtutes,quẽadmodum obiectum sensus,sed sicut patiens ab eis:hoc aũt est corpus,de cuius natura est posse similari nutrito ad restaurationẽ eius,quod de illo dissoluebatur:nihil aũt nutritur,nisi quod est aĩatum,inquãtum aĩatum,& nõ ẽm accidens. Qm̃ aũt & hoc est ad restaurationẽ,non erit nutricatio nisi patientis dissolutionẽ: constat.n. corpus nostrum omnisq; viuentis continue dissolui tum calore ꝓprio,tum mundano. Si ergo nutrimentum restaurare debet,quod dissoluitur ex nutrito,oportet,ꝙ restauretur in formam nutriti:quia vero oĩs transmutatio est ex cõtrario transmutantis,erit tota hęc operatio assimilatio ad transmutans,inchoans qdem à dissimili,& terminans in simile. Transmutans qdem & conuertens est corpus aĩatum,& quælibet eius pars homiomera: auomiomera autẽ non aluntur,nisi quia & illę alunt:non transmutat aũt nisi per calorẽ ꝓprium,agentior enim est calor inter qualitates,& magis viuificus. Quare oportet aĩatum habere calorẽ:alimentum aũt posse decoqui. Patitur ergo alimẽtum aliquid ab eo,quod alitur, sed nõ hoc ab alimento,sicut nec artifex à materia. Sunt ergo hæc tria,s. quod alitur,& quo alitur,& alens. Sed alens duplex est,sicut & gubernans nauim:nam hoc qdem est mouens motum,vt clauus:hoc vero mouens tm̃,vt manus: Et silr ibi hoc quidem mouens motũ, vt calor:hoc aũt mouens tm̃,vt aĩæ

D potentia,mouet enim animæ virtus calorem, vtens eo vt instrumento,& regulans eius actionem ad terminatum finem. Hic autem calor diuersificatur penes homiomerorum diuersitatem:& similiter hæc animæ potentia,cum sit in quolibet animali vna secundum genus, suscipit diuersitatem penes organum & subiectum. Quód vero alitur,est corpus hanc habens:quo vero alitur,est alimentum.

SED HIC ADVERTENDVM est,ꝙ,cum alitio sit transmutatio alimenti in substãtiam aliti:transmutatio aũt in substantiam sit generatio,videtur alitio generatio quædã esse:vnde Arist. qñq; vocat nutritionẽ,eam,quæ deforis,generationẽ. Est aũt similis ei,quæ in igne,qui continuo se generat ex vribili,donec durat vribile,ad modum fluuij,sub cuius vna & eadem forma semper renouatur materia. Non est aũt alitio simplr generatio,nihil.n. se ipsum generat,sed alit & saluat:generatur et,quod nõ est,quod aũt alitur,iam existit. Inquãtum ergo ex potẽtia carne fit actu caro,illo corrupto generatio est:inquãtum vero hoc nõ seorsum fit,sed sub altero,quod existit,non generatio,sed nutritio dicitur:alimentum.n. non accipit formã nouã ẽm se ipsum,sed sub altero, cuius qdem esse ẽm formã semper est manens,materia aũt influens & effluens est,donec viuit. Adhuc aũt & id,quod proprie dicitur generari,debet manere idem ẽm materiam, ẽm formã nõ idem:sed nutritũ manet idem ẽm formã tm̃,materia aũt semper renouatur. Ex quo sciendũ est,ꝙ vnũquodq; mẽbrum eius,quod nutritur,est duplex,i. ex duobus cõstat(sicut dicit Philosophus)s. materia & forma. Ipsum ergo dictum ẽm formã,nutritur & augetur,nõ vero

ẽm

anima 5.15.
anima 5.49.
anima 5.34.

ſecundum materiam: vnicuiq; .n. minimæ ſm ſenſum particulæ, eius, quod nutritur, oportet aliquid aduenire de cibo, non aũt aduenit cuicunq; minimæ particulæ materiæ carnis vel oſsis & aliorum, de potentia carne, ſed hoc qdem de materia effluit, hoc aũt aduenit formæ aũt ſpeciei cuiuſq; minimæ particulæ aduenit aliquid, quẽadmodum ſi eadẽ menſura menſuremus aquã, continue aliã & aliam ſuperinfundentes. Et oportet hic intelligere per formã, figuram ipſam organicorũ, quæ dicuntur mẽbra formalia, quia forma, quæ eſt aĩa, maxime in eis cõſiſtit, vt cap̃. de corporibus oſtenſum eſt. Illud aũt, quo alitur, & quo augetur, idẽ eſt ſubiecto, ſicut & alens, & augẽs, ſed differunt ſm eſſe. Inquãtum .n. eſt aliquod quãtum, augmẽtatiuum eſt: inquãtum vero hoc aliquid & ſubſtantia, alimẽtum eſt: ſm .n. ꝙ aduenit potentia caro, nutrit: ſm vero ꝙ potentia quãta caro, auget. Eſt ergo virtus augmentatiua, potẽtia aĩæ, cuius eſt in omnẽ addere corporis diametrum oĩquaq; facta extenſione ſolidarũ particularum corporis per pluris impacti nutrimenti aſsimilationẽ, q̃ ſit id, quod diſſoluitur. Propter quod augeť corpus in principio, minuiť aũt in fine, quia in principio plus & velocius poteſt virtus aſsimilare de nutrimento, q̃ expediat ad reſtaurandum, propter plurimũ ineſſe calidum & humidũ corpori, qbus illud cõpletur: tranſmutat .n. fortius maius calidum, ſuſcipit aũt vnitionem ſubintrantis plus & velocius, quod magis humidũ: In fine aũt deferueſcente iam calido, & humido deſiccato difficilior eſt aſsimilatio: quare minus poteſt aſsimilare, q̃ expediat ad reſtaurationem: In medio aũt æquat. Virtus vero nutritiua eſt potẽtia aię, potens ſaluare ſuſcipiens ipſam per reſtaurationem deperditi: hoc aũt cõpletur triplici ipſius operatione, ſ. appoſitione, cuius defectus apparet in phthiſi: & vnitione, cuius defectus apparet in hypoſarca: & aſsimilatione, cuius defectus apparet in morphea. Appoſitio autẽ ſine attractione non perficitur, neq; vnitio ſine retentione, neq; aſsimilatio ſine digeſtione & tranſmutatione multiplici & in multis organis. Sicut .n. non ex oĩbus cibarijs omne aĩal nutriri aptum eſt, ſed ex ijs tm̃, quæ quãdam habent cõmunionẽ in qualitatibus cum aĩali; ita neq;, ex qbus poſſe eſt nutriri, cõfeſtim nutritur. Vt .n. album fiat rubeum, vna & ſimplici indiget tranſmutatione, ſed, vt album fiat nigrum, indiget oĩbus ijs, quæ in medio, ſicut Gal. dicit in lib. de naturalibus virtutibus. Vt ergo in corpus hominis tranſmutentur cibaria, multiplici indigent conuerſione, in quarum vnaquaq; neceſſaria eſt ſuperfluitatum excretio, ſicut partis non poſsibilis hanc aſsimilationẽ ſuſcipere. Ergo hęc virtus eſt attractiua, retẽtiua, digeſtiua, expulſiua, adhuc aũt appoſitiua, vnitiua, & aſsimilatiua, diuerſa qdem ſortiens noĩa ſm diuerſitatẽ illarũ operationũ. Sed, q̃a res à fine denoĩare iuſtũ eſt, dicta eſt hæc aĩæ potentia nutritiua vel aſsimilatiua, nutritio enim nihil eſt aliud, q̃ aſsimilatio nutrientis cũ nutrito.

SED CONTRA prædicta, duo dubitanť, quorũ Primũ eſt, quia conſtat, ꝙ ex qualibet parte corporis ſignabili ſm ſenſum ſemp aliquid effluit, donec viuimus: propter hoc .n. ſm quãlibet talem partẽ ſemper nutrimẽto reſtauramur, quia ſm eam cõtinue fit aliqua deperditio: ſed, ſicut vna pars materiæ effluit, eadem ratione põt & alia affluere, hoc .n. poſito nihil videť accidere ĩpoſſe, quia falſo & nõ ĩpoſſi poſito, quod accidit, eſt falſum & nõ ĩpoſſe, ſicut dicit Ariſt. ſed ex hoc accidit, ꝙ tota materia, quæ nũc eſt in aliquo indiuiduo, effluere põt, & ꝙ id indiuiduũ ex toto põt effici aliud ſm materiã, & ita forma vna modo erit ſucceſsiue in diuerſis materijs: quod qdem videtur inconueniẽs, quia vnius formæ vnica & determinata eſt materia, qua deficiente deficit forma, quæ erat actus eius. Secundum eſt, ꝙ, ſi cuilibet minimę parti ſignabili ſm ſenſum oportet aliquid aduenire de cibo apud nutritionẽ, & cuilibet tali parti fieri additamentũ apud augmẽtationem, minimo aũt non ſit dare minus, oportebit apud nutritionem cibũ ſemper eſſe mole æqualẽ corpori: apud vero augmentationẽ oportebit, ꝙ omne, quod augeť, ab quo toto adueniente, ſemper ad minus creſcat in duplũ: quod eſt incõueniens & falſum. Sed nos dicemus, ꝙ ad primum diuerſę ſunt philoſophorũ ſolutiones, quarũ famoſior eſt eorũ, qui ſoluunt per interemptionẽ, dicentes nõ eſſe verũ, ꝙ tota materia, quæ nũc eſt in aliquo indiuiduo, effluere poſsit: neq; ꝙ vna pars materiæ affluere poſſit, ſicut alia, quia oportet formã ſeruari in propria ſibi & determinata materia, hanc aũt dicunt eſſe humidũ ſeminale diffuſum in mẽbris, & ex quo formata ſunt mẽbra, in quo qdem licet continua fiat deperditio per actionem caloris, non tñ ex toto cõſumitur, quin durante vita ſemper remaneat diffuſum in membris: cuius ẽt conſumptio hãc, quam videmus, habet dilatationẽ per humidũ accidentale nutrimẽtale, quod in ipſum conuertitur: quod quia non eſt illi æquiualens, accidit ſeneſcere & mori. In hoc humido coagit calor innatus magis, q̃ in ſeminali, quod eſt, ꝓprium ſubiectũ, ſicut magis habẽs cõtrarietatem ad illud, ideoq; ipſum magis cõſumit. Et huius exemplum ponunt in lampade, in qua vnus humor eſt imbibitus & conſubſtãtialis licinio, & alter circũfuſus vndiq; licinio: non .n. poteſt fieri, quin humor ſubſtantialis cõtinuo paulatim conſumatur, ſed aliquãdiu retardatur à circũfuſo ſibi addito: & nutritur flãma, donec durat humidum, quod eſſentialiter ineſt licinio, & nõ donec durat circũfuſus de lampade. Sed hoc exẽplum de lampade (ſicut mihi videtur) non eſt per ſimile. Nam, licet ab humido circũfuſo nutriatur flãma licinij, non tñ conuertiť in humidũ imbibitũ & conſubſtantiale licinio, neq; reſtaurat illud, ſicut nutrimentale ſeminale, quãuis faciat differri eius conſumptionẽ per dare aliã materiam flãmę. Nos vero adhuc magis innitentes Ariſtoteli dicẽti, ꝙ mẽbrum dictum ſm formã, nutritur & augeť, & non dictum ſm materiam, dicimus, ꝙ per humidũ ſubſtantiale intelligimus in hoc loco illud, ex quo ſicut ex materia, facta ſunt mẽbra, ſiue hoc ſit menſtruũ mulieris, ſicut vult Ariſt. ſiue ſemen à muſculo & fœmina reſolutũ, ſicut vult Gal. ergo id, quod tranſmutatũ eſt, ſuſcipit formã mẽbrorũ. Sed mẽbrũ diciť duobus modis (ſicut vult Ariſt.) ſ. ſm materiã, & ſm formã: &, cum ipſum dictum ſm materiã patiatur diſſolutionẽ, nõ vero dictum ſm formã, euenit quoddã mirabile (ſicut vult ipſe) ſ. ꝙ ipſum tm̃ dictum ſm formam nutriatur & reſtauretur, & nõ dictum ſm materiã: & cauſa huius eſt, quia nutritũ oportet ſaluari: materia aũt non ſaluatur, ſed eſt in continuo fluxu: forma aũt ſtat ſemper durante vita. Ergo ſentẽtia Ariſt. eſt, ꝙ materia humidi ſeminalis, quę facta eſt ſub forma mẽbrorum, illa nõ manet, ſed loco illius aduenit materia nutrimentalis humidi, quæ ẽt non manet, ſed loco illius ẽt continuo aduenit alia, donec ſtat vita: ſi .n. prima ſaluaretur vſq; in finem, tũc mẽbrum diceremus nutritum ſm materiam, quod eſt cõtra Ariſt. Quare materia nutrimenti nõ conuertiť in materiam, quæ ſuberat formæ mẽbri, hoc .n. eſſet mẽbrum

 nutriri

A nutriri ſm materiam,quod Ariſ.negat:non.n.poteſt conuerti in eam,quę cõtinuo fluit,ſed ſuſcipit formã,quam prior materia habebat,ſtans loco illius:ex quo accidit formam membri ſemper ſaluari,non aũt materiam,& per hunc modum ſaluatur ſimile:quod Ari.dicere videtur tam de igne,ꝙ de vrte,in quē ſemper ſimiliter tenſum con tinue aqua influeret & deflueret. Secundum hoc itaq; formæ membri modo ſubijcitur pro materia humidum ſeminale,modo nutrimentale,& hoc ſemper aliud,& aliud. Quare nihil incõueniens hoc modo,ſi eadē forma ſit ſucceſsiue in diuerſis materijs,eo ꝙ talis forma non fuit data niſi materiæ ſic effluenti & influenti: ſimiliter enim, cum fiebat generatio ex ſeminali,fiebat nutritio eius ex nutrimẽtali: Si autem aliqua forma detur materiæ magis ſtanti,& non habenti influxum comitantem ad effluxum,illa nullo modo poterit alterare materiam. Hæc vtiq; videtur mihi conuenientior reſponſio ad dubium primum,magisq; attingere Ari.mentem.

5.12. SED AD HANC ſolutionẽ accidit dubitatio ex dictis eiuſdẽ in 5 metaphy.ꝙ eadē numero ſunt,quorũ materia eſt vna.& vult materiã ꝓpinquam:Sed ſm prędictam ſolutionē materia nullius indiuiduorũ,quæ nutriunt, remanet vna primo & vltimo:ergo nullũ tale indiuiduũ remanet vnũ numero. Ex hoc.n.textu trahitur id,quod cõmuniter dicitur,ꝙ principium indiuiduationis eſt materia,quaſi de natura formæ ſit eſſe cõmunicabilē multis vnã exiſtẽtem,non aũt de natura materiæ. Niſi eſſet,ꝙ nõ eſſet credendũ Ariſtotelē velle,ꝙ abſolute materia ſit ſufficiens principiũ indiuiduationis,neq; illud,vnde res principaliter ſortiat vnitatem in numero,Primo qdem,

om.3. quia materia nõ dicitur vna,niſi ſicut & ens(nihil.n.eſt aliud vnũ præter ens,ſicut dicit 4 meta.)ſed ipſa nõ eſt ens

B niſi per formã:eſt ergo per formã vna:quare redit dictũ eius ad hoc,ꝙ eadē numero ſunt,quorũ forma eſt vna. Adhuc et materia oĩum generabiliũ eſt vna cõmunis,non aũt vna cõmunis forma:quare oportet,ꝙ forma faciat appropriari materiam,& nõ materia formã:ergo forma facit,ꝙ materia ſit hæc materia,& non materia facit, ꝙ forma ſit hæc forma. Et hoc eſt,quod dicit Princeps in prima particula ſexti de naturalibus,ꝙ materia ꝓpria,in qua exiſtit aĩa,non eſt id,quod eſt,niſi ex cõplexione ꝓpria: nõ eſt aũt(vt dicit)remanens cũ illa cõplexione,ꝓpria in effectu,niſi quãdiu aĩa fuerit in illa,aĩa.n.eſt(vt dicit)quæ facit eã eſſe illius cõplexionis. Propter quod dicit,ꝙ eſſentia materiæ nõ ſeruatur eadē poſt aĩæ ſeparationē:ſi.n.ſeruaretur eadē,tunc ſequeret,ꝙ aĩa adueniret ſubiecto cõpleto ſicut accidēs,& non ꝙ ex ea & materia fieret ſubiectũ cõpletũ. Ex quo patet,ꝙ forma appropriat ſibi

om.2. materiã,& nõ econuerſo. Et ſimile huius eſt,quod dicit Auer. ſuper 2 de aĩa,ꝙ melius eſt exiſtimare,ꝙ cauſa in di

n.60. uerſitate materiæ eſt diuerſitas formarum,ꝙ ecõuerſo. Adhuc etiam Ari.in 2 de aĩa dicit,ꝙ ſubſtantia eſt vnum quoddam genus eorũ,quæ ſunt:huius aũt aliud qdem eſt ſicut materia,quod ſm ſe nõ eſt hoc aliquid:alterũ autē forma & ſpecies,ſm quam iam dicit hoc aliquid. Quare videtur ei,ꝙ forma ſit,ſm quam res dicitur hoc aliquid: ſed hoc aliquid eſt indiuiduũ:ergo forma eſt illud,per quod aliquid ſit indiuiduũ,& nõ materia. Adhuc autem indiuiduũ eſt,quod,ſm ꝙ huius,nõ diuiditur:ſed hoc habet à ſola forma(ſm.n.materiam indiuiduum diuiditur, quia ſm hanc eſt quãtum,non aũt ſm formã):ergo forma eſt id,à quo res principalr ſortitur indiuiduationem,&

C nõ materia. Adhuc aũt ipoſſe & nequaꝙ intelligibile videtur vnã formam eſſe cõmunicabilem multis materijs ſimul,niſi vnam ſm vnã rõnem ſpeciei,ſicut dicimus,ꝙ collectione ſpeciei oēs hoies ſunt vnus homo. Omnes.n. formæ ſingulariũ hominũ ſunt vna forma ſm vnam rõnem ſpeciei,ſed tñ non ſunt vnum quid ſimplr,quod in-

ca.2. ueſtiat multas naturas,ſicut oſtendit Princeps in ſua metaphyſica. Adhuc ẽt,ſi res indiuiduatur à materia,tunc accideret indiuidua eiuſdē ſpeciei differre ſolum ſm materiã:quare aiæ oĩum ſingulariũ hoĩum eſſent vna,quod eſt abſurdum. Adhuc aũt accideret,ꝙ eſſe indiuiduũ eſſet magis à materia,ꝙ à forma,quod eſt incõueniens, cum forma dicatur,quod qd erat eſſe rei. Adhuc aũt,ſi indiuiduatio eſt à materia,oportebit omne indiuiduum habere materiam,quod falſum eſt de ſubſtãtijs ſeparatis ſm philoſophos. Quòd ſi dicat aliquis,ꝙ ipſa eſt aliquod principiũ indiuiduationis ad minus in rebus materialibus,dicã illi,ꝙ ipſa nõ habet hoc ex hoc,ꝙ eſt materia,ſed ex eo,ꝙ non eſt participabilis à pluribus ſimul,quod qdem habet à forma,quæ facit ſibi eã propriam:ſed multo magis hoc habet forma,nulla.n.perficit ſimul diuerſas materias. Quare manifeſtũ eſt,ꝙ diuerſitas indiuiduorum eiuſdē ſpeciei nõ eſt ab ipſis materijs principaliter,ſed à particularibus formis ſuis,quæ qdē diuerſantur ſuis eſſentijs,quas acquirunt ab agentibus diuerſis,aut ab agente vno diuerſimode ſe habēte,quod qdem propter hanc diuerſitatē reducit materiæ potẽtiam in diuerſos actus. Neq; ẽt materia eſt id,per quod aliquid eſt indiuiduũ niſi ſm accidēs,inquãtum.ſ.acquiſitio formæ eſt in ea. Qm̃ ergo indiuiduũ, videtur indiuiduũ magis à forma,ꝙ à ma

D teria,ſi põt contingere,ꝙ ſeruata forma materia varietur,nõ ꝓpter hoc indiuiduum erit aliud,& aliud,qm̃,à quo erat ei eſſe,ab illo eſt ẽt vnitas,hæc aũt eſt forma,quæ ſaluata eſt. Quòd hoc aũt poſsit contingere,manifeſtum eſt in fluuio,qui,cũ ſit vnus ſm formã,materiã tñ ſemp renouat. Sic autē huius eſt videre & in forma alicuius corporis,quæ repræſentatur in aqua fluuij manentis ſicut in ſpeculo:illa.n.forma,cum ſit vna,ſtat ſuper materia diſcurrente. Nullo ergo modo mirandũ formam mẽbrorum ſeruari ſub diuerſis materijs ſibi ſuccedentibus per viã nutritionis,cuius eſt reſtaurare,quod de priore deperditur. Nam,ſicut generatiua prima tranſmutauit materiam,donec induit eã forma membrorum,ſic generatiua ſecunda,ſ.nutritiua,tranſmutat nutrimentum,donec poſsit eandem formam ſuſcipere:ex quo accidit ſecundam materiam ſimilari primæ,procedere tamen ſemper paulatim ad diſsimilius primæ radici,propter calidum & humidum materiæ,cuius virtute fit tranſmutatio,non ſtare ſub vno modo,ſed tranſire continuo in frigidum & ſiccum:quare pars repoſita loco deperditæ non eſt ex omni parte ſimilis ei,quæ effluxit,propterea accidit & ſenium & mors.

SED DVBITABIT adhuc aliquis,quia videtur,ꝙ vna forma ſimul perficiat diuerſas materias,quod ſupra negatũ eſt. Nam adhuc perſiſtẽte prima materia mẽbrorum & nõdum tota diſſoluta,ſicut iuxta viciniam generationis & ortus,continuatur ſibi materia nutrimẽtalis humidi ad reſtaurationem partis deperditæ,ſuſcipiens formam eandē cum illa:ex quo videtur,ꝙ vna forma ſimul pficiat diuerſas materias. Niſi eſſet,ꝙ materia adueniēs tam continuata præexiſtenti,ſed fluenti,põt dici vna continuatione cum priori:vnum aũt continuatione dicitur

ſpecies

ſpecies ſiue modus vnius in numero, ſicut vult Princeps in ſua metaphyſica. Quare nõ accidet vnam formam perficere ſimul diuerſas materias, nam ſequens, fit vna numero cũ priori per continuationẽ ſeu mutationem, cum tñ aliter ſit diuerſa. Ad ſm dicendum, ꝙ, ſi cuilibet minimæ ad ſenſum particulæ dictæ ſm materiã aliquid adueniret de cibo, Apud nutritionẽ oporteret ſine dubio ſemp cibũ eſſe mole ęqualem corpori: ſed, qa corpus & vnũquodq; mẽbrũ dictũ ſm formã, nutrit & auget, non tñ dictũ ſm materiã, & vnicuiq; tñ minimę ad ſenſum particulę dictæ ſm formã aliquid aduenit de cibo, & nõ dictæ ſm materiã, nõ oportet molẽ cibi corpori ęquari: Apud vero augmẽtationẽ ex appoſito cuilibet tali particulæ nõ oportet fieri cremẽtũ ſemp ad duplũ, eo ꝙ, ſicut nutrimentum carnis fit ex potentia carne, ſic & eius augmentum fit ex potentia quanta carne: quare tale augmentum non affert ſecum vllam determinatam quãtitatem, ſed aſſumit quantitatem eius, in quod conuertitur, diſtendens illius quantitatem, ſecundum ꝙ materialiter fuerit plus eo, quod diſſoluitur.

Frigidioris vero, anguſtia venarum, phlegma plurimũ, ſanguis frigidior, & vniuerſa corporis habitudo frigida, niſi ea, quæ circa cor, calida ſunt. Nuda pilis ſunt hypochondria & venter.

Frigidioris vero, anguſtia venarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, & totius corporis habitus, niſi à corde calefiat. Venter illis glaber eſt, atq; hypochondria.

Cum declarauit ſigna hepatis calidioris, declarat ſigna frigidioris, & dicit, FRIGIDIORIS & c.i. ſed ſigna hepatis frigidioris temperato ſunt anguſtia venarum, cuius cauſa iam ex premiſsis in promptu eſt. Deinde dicit, PHLEGMA & c.i. de ſignis eius eſt, ꝙ in ſic habente abũdat phlegma plurimũ, & ſanguis eſt frigidior, & ſilr totũ corpus frigidius, niſi cor caloris exceſſum habẽs contraoperet. Et volebat per phlegma illam partẽ ſanguinis, quæ indigeſtior & aquoſior eſt ex tribus, quã ꝓprie phlegma naturale vocant, frigida quidem & humida reſpectu aliarum duarum exiſtens. Abundabit aũt hæc ſub frigido hepate, quia in eo ꝓpter caloris defectum diminute digeret chylus: quare nõ ingroſſabit, nec pingueſcet (pingueſcit.n. quod digeritur, ſicut dicit Philoſophus) quare ſanguis remanebit aquoſior & ſubtilior, & ex hoc ẽt frigidior erit, & totũ corpus perinde frigidius, niſi cõtraoperet cor: contraoperatur.n. cor per emiſsionẽ caloris digerentis in totum: adhuc aũt per vlteriorẽ digeſtionẽ ſanguinis, in ipſum aſcendentis. Sunt autem & aliæ ſpecies phlegmatis præter hanc ſpeciem phlegmatis à ſanguine ſeparati, cũ quadam alteratione tum cõmiſtione fientes, vt ſalſum, dulce, & acetoſum: adhuc autem, quæ per nares & palatum decolatur à cerebro ſuperfluitas, phlegma dicitur: ſimiliter autem, & quæ in inteſtinis viſcoſi humoris ſpecies.

Deinde dicit, NVDA & c.i. de ſignis eius eſt nuditas pilorum circa ventrẽ, & hypochondria: ſemper.n. frigiditas eſt prohibitiua pilorum, ſicut caliditas eſt multiplicatiua, propter id, quod ſcitum eſt.

Siccioris vero, ſanguis quidem ſpiſsior & paucior, & venæ duræ, & vniuerſa corporis habitudo ſiccior.

Siccioris aũt, ſanguis quidẽ craſsior & minime abũdãs, venę duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Cum declarauit ſigna diſtemperantiarũ hepatis in actiuis qualitatibus, declarat ſigna illarum in paſsiuis, & primo diſtẽperantiæ eius in ſiccitate, & dicit, SICCIORIS & c.i. ſed ſigna hepatis ſiccioris temperato ſunt hæc, ꝙ ſanguis ſic habẽtis eſt ſpiſsior in ſubſtantia, & paucior in quãtitate, q̃ ſit ſanguis habẽtis hepar tẽperatum: & cauſa huius eſt ſiccitas conſumens ſanguinẽ aquoſum, terreſtriorem propter hoc faciens ipſum & pauciorẽ. Deinde dicit, ET VENAE & c.i. & venæ totius corporis ſunt duriores, ſilr ꝓpter ſiccitatẽ hepatis & ſanguinis. Deinde dicit, ET VNIVERSA & c.i. totũ corpus eſt etiam ſiccius propter ſiccitatẽ ſanguinis ab eo in totũ influentis. Et tacuit hic rememorationem contraoperationis cordis ad hepar, & cauſa huius eſt, quia ĩpoſſe eſt cor ſibi in hoc cõtraoperari, eo ꝙ, cum origo ſubſtantiæ humectantis corpus, ſ. ſanguinis, ſit a b hepate, de neceſsitate, cũ ipſum fuerit ſiccũ, minorabit humiditas in toto corpore, corde nequaq̃ cõtraoperari potẽte, qa ſanguis iã ſiccus & paucus exiſtẽs nõ eſt rehumectabilis in corde neq; augibilis, maxime cũ cor ipſum quãtũcũq; humidius tẽperato, ſemp ſit valde ſiccũ: Adhuc aũt, cum plurimũ humiditatis eius ꝓpter calorem ſpiritu ficantem exhalet in corde.

Humidioris autẽ hepatis ſigna ſanguis plurimus & humidus, venæ vero molliores, ſicq; & vniuerſum corpus, niſi ea, quæ circa cor, contraoperentur.

Humidioris autem, ſanguis quidem abundantior atq; humidior, venę autem molliores, ita vero & vniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Cum delarauit ſigna hepatis ſiccioris, declarat ſigna humidioris, & dicit, HVMIDIORIS & c.i. ſed ſigna hepatis humidioris ſunt, ꝙ ſanguis ſic habentis eſt plurimus quantitate, & humidus qualitate: & cauſa huius eſt, qa complexio humida generantis, non eſt conſumptiua humidi generati, ſicut ſicca, imo eſt conſeruatiua: ex quo accidit ſanguinem plurimum eſſe in quantitate, humidum autem in qualitate propter ſimilitudinem generantis.

Deinde dicit, ET VENAE & c.i. & venæ totius corporis ſunt molliores propter humiditatem hepatis & ſanguinis, & ſimiliter totum corpus humidius propter humiditatem ſanguinis ab hepate in totum influentis, niſi cor per exceſſum ſiccitatis contraoperetur: & iam patet ex dictis, quis ſit modus contraoperationis.

Calidi ſimul & ſicci hepatis ſigna piloſiſsimum hypochondrium, ſanguis ſpiſsior & paucior, & amara cholera multa, circa vero augmaſticam ætatem nigra, venarũ amplitudo & duritia, ita vero & vniuerſum corpus. Caliditas ſiquidem ex corde prorũpens vincere poteſt ex hepate prorumpentẽ frigiditatem, quemadmodum & frigiditas caliditatem: ſiccitatem vero non poſsibile eſt ad contrariũ à corde humidiori facto adduci.

A adduci. Media vero est ab hepate humiditas, eorum, quæ dicta sunt, magis siquidem ab ea, quæ in corde, vincitur siccitate, q̃ siccitas ab humiditate, minus vero à caliditate, amplius autem multo minus à frigiditate: facile enim vincibilis hæc earum, quæ ab hepate prorumpunt, qualitatum. Manifestum ergo, quoniam, si in idipsum concurrant principiorum vtrorũq; crases, totum perfecte corpus secundum eas disponetur: dicentur autem eorum paulo post cognitiones.

Leo. Calidioris vero simul ac siccioris hepatis indicia, hypochondria plurimum hispida, sanguis crassior simul ac siccior, flaua bilis plurima est, consistente autem ætate & atra, venarum aũt latitudo & durities, sic vero & vniuersum corpus se habet. Nam, quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatem, sicuti & frigiditas caliditatem: siccitatem vero non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media vero inter has, quæ dictæ sunt, ea, quę ab hepate humiditas oritur: magis enim à cordis siccitate superatur, q̃ siccitas ab humiditate, minus autẽ caliditate, adhuc vero multo minus frigiditate, hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillime vincitur. Liquet aũt, ꝙ, cum in vnum conuenerint vtriusq; principij temperaturæ, totum exquisite secun dum illas afficitur corpus: paulo vero inferius ipsius dicentur indicia.

B

3.48. Cum declarauit signa distemperantiarũ hepatis simpliciũ, declarat signa cõpositarũ, inchoans à signis distẽperantiæ eius in caliditate & siccitate, & dicit, CALIDI & c.i. signa hepatis calidioris & siccioris tẽperato sunt hæc, s. ꝙ hypochondrium sic habẽtis est pilosissimũ respectu habentũ quãcũq; aliam cõplexionem hepatis: & intelligebat dextrum hypochondriũ, ad hoc. n. maxime redundat hepatis calor propter in eo locatũ esse: & causa pilositatis in hac cõplexione nõ latet pdicta memorante. Deinde dicit, SANGVIS & c.i. & sanguis in eo est spissior & paucior propter resolui & cõsumi sub hac complexione sanguinis aquosum, & ex hoc inspissari & diminui. Deinde dicit, AMARA & c.i. & est in eo abundãtia cholerae amare, propter vnãquãq; cõplexionẽ adgenerare sibi ꝼm plurimum sanguinem similem in natura, nisi ĩpediatur hoc ex via accidẽtis. Est aũt amara cholera calidior & siccior sanguinis pars, vt dictũ est: quare sanguis eius cholericus erit multũ. Et est manifestũ per hoc, ꝙ cholera nõ est in natura ciborũ, sicut aliqui voluerũt, sed in natura efficiẽtis. Si. n. haberet naturã cibi, tũc in oĩ corpore ex eodem cibo fieret paris naturæ humor, quod falsum esse videmus. Ex melle. n. in iuuene multum fit de substantia

ap.8. cholerica in sanguine: in sene autẽ fit sanguis æqualis, sicut Gal. dicit in lib. de nat. virtutibus: nihilominus tñ agit omne agens ꝼm exigentiã materiæ: & fiet per hoc ex calidis cibis plus de cholera & minus de phlegmate, ex frigidis vero econtrario, ex tẽperatis aũt sanguis æqualis, quãtum est ex aptitudine materię. Propter quod ex calidis cibis in corporibus calidis fiet multũ de cholera, sed in frigidis fiet sanguis æqualis: & siłr ex frigidis fiet in corpori-

C bus frigidis multũ de phlegmate, in calidis aũt sanguis æqualis. Deinde dicit, CIRCA VERO & c.i. sed circa ætatem status abundabit in eo cholera nigra per viã adustionis, propter esse ꝼm ætatẽ hanc, acutiorẽ calorẽ & magis adurentẽ. Deinde dicit, VENARVM & c.i. & est in eo amplitudo venarũ & duritia ipsarũ propter id, quod supra dictum est in signis distẽperantiarũ simplicium. Deinde dicit, ITA VERO & c.i. similiter totũ corpus disponit, sicut hepar, ꝑpter id, qđ scitũ est de influentia ipsius sup toto. Sed, quia põt ei contraoperari cor in calore, & non in siccitate, ideo cõsequenter ostẽdit, quæ qualitas prorũpens à corde quã qualitatem vincat prorũpentem ab hepate, & quã non, cõparãdo inter qualitates hepatis in vincibilitate, & dicit, CALIDITAS qdem & c.i. caliditas qdem prorũpens à corde super toto potest vincere frigiditatem prorũpentem ab hepate, imò (sicut dicit

c. 1. Princeps) magnifice vincit eã, sicut et frigiditas prorumpens ab eodẽ potest vincere caliditatem prorũpentem ab hepate. Et vult per hoc, quod dicit, nõ qualẽcũq; resistentiam in cõuersione totius, sed victoriam completam, quæ omnino denigrat influentiã hepatis super toto. Et causa huius possibilitatis nõ est ignota, cũ emanatio caloris à corde calidiori sit vt plurimũ potẽtior, q̃ frigoris ab hepate frigidiori. Propter quod de frigiditate, quę ab hepate, paulopost dixit, ꝙ est facile vincibilis hæc, earum, quæ ex hepate prorũpunt, qualitatum propter non posse hepar declinare ad multum frigus vita consistẽte, cũ sanguinis præesse habeat digestioni: Cor aũt semper multi est caloris: quanto ergo amplioris, cũ fuerit calidius tẽperato? adhuc aũt quia emanatio frigoris à corde frigidiori poten-

D tior est vt plurimũ, q̃ caloris ab hepate calidiori: defectus. n. emanationis aquæ à fonte nõ nisi mediocriter reparabilis est à stagnis: est aũt cor (vt diximus) fons caloris. Deinde dixit, SICCITATEM vero & c.i. sed ĩpossibile ẽ siccitatem prorũpentem ab hepate super toto, cõuerti ad cõtrarium, i. ad humiditatẽ, propter cor naturaliter humidius factum, cuius causa iam supra dicta est. Et notauit per hoc, quod superius volebat per contraoperationẽ: non. n. volebat absolute emanationem contrarię qualitatis, sed emanationẽ contrarij cum victoria super altero.

Deinde dixit, MEDIA VERO & c.i. sed humiditas prorũpens ab hepate super toto est media in vincibilitate aliarũ trium qualitatũ ab ipso prorũpentium, quia magis vincitur à siccitate cordis, q̃ siccitas hepatis vincatur ab illius humiditate, eo ꝙ siccitas hepatis est inuincibilis, sed humiditas vinci potest. Quare cor semp potentiã habet in sicco, quãto ergo magis, factum siccius tẽperato? Deinde dicit, MINVS VERO & c.i. & humiditas prorumpens ab hepate minus est vincibilis à sui cõtraria qualitate in corde, q̃ caliditas ab eodẽ prorumpens hepate, fit vincibilis à sui cõtraria in corde: & causa huius est, quia cor factũ siccius non põt tñ super toto, quãtum põt factum frigidius, defectus nanq; caloris in eo, & ab eo, non est perfecte reparabilis ab vllo mẽbro calidiore facto, sicut diximus. Deinde dixit, AMPLIVS autem & c.i. adhuc valde minus vincibilis est humiditas prorũpẽs ab hepate à sui contraria in corde, q̃ frigiditas prorũpens ab hepate fit vincibilis à sui contraria in corde, eo ꝙ frigiditas facillime vincibilis est oĩum earum, quę ex hepate prorũpunt, qualitatũ, ꝑpter id, quod dictũ est. Non dicit aũt, quæ qualitates, ꝓdeuntes à corde sint vincibiles ab ijs, q̃ ab hepate, licet supra dixerit hoc esse posse, ideo fortasse, qa pro-

deuntes ab hepate debiliter possunt illas vincere excepta sola siccitate, quæ magnifice vincit cordis humiditatem.

DVBITABIT aũt aliqs, qa cor silr est principiũ caloris, sicut hepar humiditatis, quare, sicut ĩpoſſe est siccitatẽ hepatis superari à sibi cõtraria cordis, silr non est ĩpoſſe frigiditatẽ cordis superari à sibi cõtraria hepatis: quod ipse supra nõ dixit, volens qdem ex frigido corde totum corpus fieri frigidum, nisi contraoperet hepar. Nisi esset, ꝙ nõ est oĩo similitudo inter ipsa in principiando, hoc qdem calorem, hoc vero humidum. Nullũ.n. mẽbrum corporis nutrit ab aliqua humiditate, quã nõ prędigesserit hepar, & quã nõ sibi transmiserit hepar, sed bene habet calorem quendã pręter eũ, q influit eis à corde. Quare defectus humiditatis sequens siccitatẽ hepatis nõ est reparabilis, sicut defectus caloris sequẽs frigiditatẽ cordis, quãuis & hic nõ nisi modicũ reparari possit. Deinde ostẽso, ꝙ nõ est poſſe totum corpus assimilari vlli ex duobus altero cõtraoperante, cõcludit, ꝙ à couenientia influentiæ super toto per silem eorũ distẽperantiã totũ corpus pfecte disponet, & dicit, MANIFESTVM ERGO &c.i. manifestũ est, ꝙ, si hæc duo mẽbra principalia cõcurrant in eandẽ distẽperantiã, ꝙ totũ corpus ſm eam disponet pfecte: vt, si ambo sint calida, totũ erit calidũ: &, si frigida, frigidũ: & sic de alijs, nullo alio mẽbro cõtraoperari potẽte. Deinde subiungit, ꝙ paulopost dicentur signa totius corporis, quia non sufficit dicere, ꝙ distemperantia totius est signum distemperantiæ vtriusq; illorum, nisi doceamus, vnde totius distemperantia cognoscatur.

Humidum vero simul & calidũ hepar, minus quidẽ calido & sicco, ea, quæ circa hypochondrium, operatur pilosa: plurimũ vero sanguinẽ, & venas magnas, & habitudinẽ humidã & calidã, si non ea, quę circa cor, contraoperẽtur. Si vero amplius vtrisq; qualitatibus auertatur ab eo, quod secundũ naturã, prompte consumuntur à cacochymis & putrefacientibus ægritudinibus: adhuc vero magis, si plurimum augeatur humidũ, paululũ vero calidũ. Si vero ecõtrario parum quidem humidum, plurimum vero calidum, minime cacochymi fiunt.

Humidius aũt ac simul calidius hepar minus quidẽ, q̃ calidius & siccius, hypochondria reddit hispida, plurimũ vero sanguinis, & venas amplas, habitũq; calidiorẽ & humidiorẽ facit, nisi obstiterit cor. Si vero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis, qui ex putredine ac vitiosis humoribus fiunt, facillime capitur: adhuc autẽ magis, si plurimũ augeatur humiditas, caliditas vero non ita. Si aũt contra parũ quidẽ humiditas crescat, plurimũ vero caliditas, minime vitiosis humoribus laborant.

Cum declarauit signa hepatis calidioris & siccioris temperato, declarat signa calidioris & humidioris, & dicit, HVMIDVM SIMVL &c.i. & si hepar fuerit excedens tẽperamentum humiditate & caliditate, minus efficit pilosum hypochondrium, quã quod excedit in caliditate & siccitate: cuius causa iam ex superius dictis manifesta est.

Deinde dicit, PLVRIMVM VERO &c.i. & tale hepar operatur plurimũ sanguinẽ: & intelligo per sanguinẽ absolute prolatum, cõmistum prędictũ, quod est in vena, qñ tẽperatũ existit ex proportione cõuenienti triũ substãtiarũ in eo seruata, tale.n. simplr sanguinẽ voco. Fit aũt hoc propter esse sub hac cõplexione digestionẽ bonam, & humidũ sub ea cõseruari & nõ cõsumi: adhuc aũt propter aggenerare sibi omnẽ cõplexionem humores sibi proportionales, nisi ĩpediatur per accidens: sanguinem aũt, quem substantiarũ trinitatẽ diximus esse, magis ad calidũ & humidũ declinare eo magis, quanto magis tẽperate cõmistum. Deinde dixit, ET VENARVM &c.i. & efficit venas nõ pulsatiles magnas, propter id, quod scitum est: & totum ẽt corpus calidũ & humidum, nisi contraoperetur cor, propter id, quod supra expositum est de influentia super toto. Deinde dicit, SI VERO &c.i. sed, si multũ recedat in vtrisq; qualitatibus ab eo, ꝙ ſm naturam, i. à tẽperamento (tẽperamentum.n. magis est ſm naturam, quia in ipso magis saluatur natura, & ad ipsum maxime conatur, cũ à nulla causa prohibetur, licet intẽperamentum, de quo loquitur, sit ẽt naturale) tunc tales promptissime assumunt ab ægritudinibus cacochymis & putrefacientibus. Et vult per ægritudines cacochymas, illas, quæ sunt ex malis & multis chymis: p putrefacientes aũt, illas, quæ sunt de putredine humorum, sicut febres putridas: non.n. dicitur ægritudo proprie putrefaciens, sed ex putredine eam faciente generata. Et adhuc magis assumuntur ab eis, si recedat à tẽperamẽto in humido magis, q̃ in calido: & causa horũ iam nota est ex ijs, quæ diximus in causa de corde calido & humido, neq; oportet ĩmorari.

Deinde dicit, SI VERO &c.i. sed, si recedit à temperamento econtrario, s. plus in caliditate, & minus in humiditate, tunc talia corpora minime fiunt cacochyma, i. in malis chymis abundantia, propter superfluitates in tali corpore pauciores existere, & calorem naturalem humorum omnium bene dominari.

Humidum vero hepar & frigidum, sine pilis quidẽ habet hypochondrium, sanguinem vero operatur magis phlegmaticum cum venarum gracilitate, & vniuersum corpus similiter se habens, nisi ea, quæ cordis, ad contraria ducant.

Humidius autẽ & frigidius hepar hypochondria glabra, sanguinẽ vero ad pituitæ naturam accedentẽ generat cũ venarũ angustia: sic & reliquũ afficit corpus, nisi à corde ad contrariã naturã transferatur.

Cum declarauit signa hepatis calidioris & humidioris temperato, declarat signa frigidioris & humidioris, & dicit, HVMIDVM VERO &c.i. sed hepar humidius & frigidius tẽperato his signis discernetur, s. ꝙ hypochondrium est nudum pilis (& causa non latet) & ꝙ sanguinem magis efficit phlegmaticum, q̃ oportet, propter facere dominari in eo substantiam aquosam ex malitia digestionis chyli in eo: & ꝙ efficit venas graciles & strictas propter id, quod in similibus dictum est: & ꝙ efficit corpus totum similem habens cõplexionem, nisi cor ad contrarium adducat per victoriam contrariæ influentię, propter id, quod iam sæpe expositum est.

Ant. Frigidum vero & ſiccum hepar, pauci ſanguinis & gracilium venarum efficit corpus, & frigidum, hy-
A pochondriumq; pilis nudum, niſi & hic vincat cor.

Co. Frigidius autem & ſiccius hepar cum pauco ſanguine & venarum anguſtia efficit corpus atq; frigidius,
& hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

51. Cum declarauit ſigna hepatis frigidioris & humidioris temperato, declarat ſigna frigidioris & ſiccioris, & dicit,
FRIGIDVM & c. i. & hepar frigidius & ſiccius efficit corpus pauci ſanguinis, propter hanc cōplexionem aduer-
ſari digeſtioni & ſanguificationi: adhuc aūt ꝓpter humidū eſſe exiccatum & denſatū ſub complexione ſicca, ſicut
ſub humida conſeruari. Et efficit corpus gracilium venarum propter id, quod ſcitum eſt, & totum etiam corpus
frigidius & ſiccius, niſi contraoperetur ſibi cor in frigiditate: in ſiccitate vero contraoperari non poteſt. Et efficit
etiam hypochondrium nudum pilis propter id, quod de ſimilibus ſæpe dictum eſt.

Ant. Teſticulorum vero craſis, calida quidem, maxime venerea eſt, & generatrix maſculorum, atq; fæcun-
da: & citiſsime pubeſcunt genitales partes, atq; vicinę: frigida vero craſis, contraria. Et humida quidē mul-
ti & humidi ſeminis eſt: ſicca vero pauci & mediocriter ſpiſsi ſeminis eſt.

Co. Temperatura vero teſticulorum, calida quidem ad Venerem procliuis, & maſculorum generatrix, &
B fæcunda: celerrimeq; genitales partes obſepit pilis, ſimul autem & circūiacentes attingit partes: frigidior
vero contraria efficit. Et humida quidem, multo & humido ſemine abundat: ſicca paucū & modice craſ-
ſum generat ſemen.

52. Cum declarauit ſigna corporis ægri ſimplr̄ penes ſigna diſtemperantiarum hepatis, declarat ea penes ſigna di-
ſtemperantiarum teſticulorum, & primo ſimpliciū, dicens, TESTICVLORVM VERO & c. i. cōplexio calida
teſticulorum diſcernit ex eo, ꝙ eſt maxime venerea, i. facit habentē, maxime venereū: & eſt hoc ſignum ſumptum
ab effectu appetitiuæ tàm naturalis, q̄ ſenſibilis. Eſt aūt venereus, qui maxime coitiuus, & q ſtimulatur ab appeti-
tu coitus. Aſtrologi enim pariter, & poetę filios Veneris tales dicūt, eo ꝙ, quibus Venus in natiuitate dominatur,
coitus eſt maxime dilectus. Stimulat aūt hæc cōplexio ideo ad coitum, quia hęc cōplexio eſt multiplicatiua ſemi
nis ſpumoſi & pruritiui in ipſis teſticulis, calidum n. attractiuum, & digeſtiuū, & ſpirituificans. Talis ergo ſeminis
euacuatio tanto eſt delectabilior, quāto ſpumoſius ſemen fuerit, propter quod in pueris nō ſeminātibus ēt fit de-
lectatio in coitu à ſpiritus titillantis exitu. Adhuc ēt delectatio tanto eſt maior, quanto pruritus & titillatio for-
18. tior, ſicut dicit Philoſophus: talis ergo delectatio quāto maior fuerit, tanto ſimulachrū eius remanēs in aīa magis
prouocat appetitū coeundi. Adhuc aūt ſemē, quāto plus fuerit, magisq; pruritiuū, tanto magis ſtimulat expulſi-
C uam teſticulorū, ſicut ſtercus pruritiuū ſtimulat expulſiuā inteſtinorū: & vrina pruritiua multa ſtimulat expulſi-
uam veſicæ. Has enim expulſiones ordinauit natura ſenſibiles & voluntarias, vt poſsint propter turpitudinē vita-
ri, ſaltem ad tēpus, & coerceri, volūtarium motū nō ſine quodā ſenſu factū cōmiſcens naturali ad illius adiumētū.
Deinde dicit, ET GENERATRIX & c. i. huius cōplexio eſt maxime generatiua maſculorū, i. talis facit eſſe
virtutis hanc habētes cōplexionē: & eſt hoc ſignum ſumptū ab effectu generatiuæ. Et ſignificat per hoc, ꝙ virtus
generatiua eſt ſita in teſticulis in oībus aīalibus habentibus eos, ſignū cuius eſt, ꝙ eis abſciſis fit aīal non generans
24. ſ̄m plurimū: Quāuis dicat Ariſt. in lib. de generatione aīalium eos nō eſſe neceſſarios ad generationē, ſed propter
melius fieri qbuſdam aīalibus, & non oībus: fierent aūt oībus (ſicut dicit) ſi neceſſarij eſſent ad generationē: nunc
aūt fiunt qbuſdam tm̄ propter melius, vt pori ſpermatici in eis intexti & reuoluti moroſiorē faciāt motū ſperma-
ticę ſuperfluitatis. Indigent aūt tali mora quæcūq; aīalia tēperatiora oportet eſſe, & ad aliud ordinata, q̄ ſolum ad
ſemen & fructum, ſicut quędā aīalia videntur eſſe, & plantę oēs: propter quod dicit, ꝙ iam viſus eſt taurus impre-
gnaſſe poſt abſciſionem teſtium, eo ꝙ pori ſeminales nondum interius retracti erant.
SED NOS dicemus, ꝙ teſticuli ex tali reuolutione pororū ſeminalium in eis, addunt ēt aliquid in digeſtione
ſeminis: propter quod albificant ſemen ad ſiīitudinem ſuæ carnis, ſicut mamilla cōuertens ſanguinē in lac: ex quā
digeſtione melius ſuſcipit generatiuū principiū. Adhuc ēt, ſi eſſent ſolū ꝓpter melius, eorū abſciſio nō tranſmu-
D taret corpus in naturam fœmellę. Quare, cū ſint principiū, vnde maſculi, principiū generationis vident habere, in
ijs ſcilicet, q eos habēt. Ad huius aūt, quod dicit, inueſtigationē, ēt ſcire oportet, qualiter fiat aīalis generatio, &
ex quo, qualiter quoq; maſculinizatio: hinc. n. patebit, qd ſit virtus generatiua, & quę ipſius opatio, & circa quid.
Dico ergo, ꝙ, quia generatio eſt alicuius ex aliquo, & ab aliquo, oportet principia generationis eſſe duo, quorum
vnū ſit vt materia, reliquū vero vt efficiens. Videmus aūt aīalia oīa præter ea, quæ ex putrefactione fiunt, ex cōbi-
natione fieri maſculi & fœminę: quare maſculus & fœmina principiū erunt generationis, maſculus qdem, vt mo-
uens & generationis habens principiū: fœmella aūt vt materiæ. Sunt aūt determinata virtute & opere maſculinū
p.2. & fœmininū, vt dicit Philoſophus in de generatione aīalium: maſculinū. n. eſt id, quod in aliud generat: fœmini-
num vero, quod in ſeipſum, & ex quo fit, intra exiſtens in generante, quod generatur. Ex quo apparet, ꝙ virtus
generatiua eſt in vtroq; quodāmodo, magis aūt ꝓprie in maſculo, q̄ in fœmella, ſicut in agente, eſt. n. generare ma
gis agere, q̄ pati: cuius ſignū videtur eſſe, quia antiqui in toto terrā vt fœmellā & matrem noīant: cœlum aūt & So
lem vt generantes & patres appellant. Sicut aūt determinata & diſtincta ſunt virtute & opere, ſic & organis, qbus
p.2. cōplent opera. Sunt aūt (ſicut dicit Philoſophus in eodē libro) organa, qbus determinatur fœmininum, matrix &
vulua; qbus vero maſculinū, teſticuli & virga. Ex quo notandū eſt fœminā apud eū teſticulos nō habere, ſicut mul
ti putauerunt. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ prædicta membra ſunt organa virtutis generatiuæ: ſicut enim oculo vide-
mus, ſic & his membris generamus. Ex quo autem, & per quid, generent ea, quæ virtutem habent generatiuā:

& quid conferat vterq; ad generationẽ, oportet non latere. Dico ergo, ꝙ oĩa ex spermate videntur fieri, ex hoc.n. constant, quę natura fiũt, sicut dicit Philosophus: quare oportet sperma à gñantibus decidi, ex quo fiat generatio.

Et, quoniam duo sunt generantia, iam dudũ dubitatum est, vtrũ ab vtroq; decidatur sperma. Quibusdã enim videt, ꝙ ab vtroq; segreget sperma: & ꝙ ex amborũ mistura fiat, quod fit: & ꝙ vtrũq; sit efficiens & materia, quod palã cõstat falsum esse, accideret.n. sic efficiens esse partẽ facti, quod ĩpoſe. Adhuc aũt, si ei, quod decidit à masculo, nihil aliud dignitatis attribuit, q̃ ei, quod decidit à fœmella, sed pmistionem agũt, & patiunt abinuicem, videbit fœmella magis esse pficiẽs generationẽ, q̃ masculus, cũ hęc mistio fiat in matrice: quod est incõueniens, quia fœmella respectu masculi semp sit frigidior, & ĩperfectior. Propter quod vidẽdum est, qũo aliquid fiat ex spermate: sic.n. sciet, vtrum mulier cõferat sperma in generatione, vel aliquid aliud. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Philoso. in primo de generatione aĩaliũ) multipliciter fit aliqd ex alio, Vno qdem mõ, sicut dicimus, ꝙ ex die fit nox, & ex puero fit vir, qa. s. hoc post hoc. Alio mõ vero, sicut dicimus, ꝙ ex ære fit statua: & quæcũq; ex materia fiũt sicut ex aliquo inexistente, suscipiẽte figuram vel formam. Tertio modo vero, sicut dicimus, ꝙ ex musico fit nõ musicus, & ex sano laborãs, & vniuersaliter sicut cõtrarium ex contrario. Quarto modo vero, sicut dicimus, ꝙ ex criminatione fit maledictio, & ex hac pugna, & vniuersaliter quęcũq; ex aliquo fieri dicunt sicut ex habẽte principiũ motus: Quod qdem duplr est, s. aut in ipsis, aut extra; In ipsis qdem, sicut in predicto exẽplo, criminatio.n: pars aliqua est totius turbatiõis accidẽtis: extra vero, sicut cũ dicimus, ꝙ ex arte ędificatiua fit domus. Sed manifestũ est, ꝙ ex spermate nõ dicit aliquid fieri nisi altero duorũ modorũ, s. aut sicut ex materia, aut sicut ex habẽte principiũ motus: non.n. dicit aliquid ex eo fieri sicut hoc post hoc, neq; sicut ex contrario: corrupto.n. fit cõtrariũ ex cõtrario, & aliquid alterum oportet supponi vt subiectũ & materiam cõtrariorum, ex quo primo inexistente fit, quod fit. Ergo oportet, ꝙ ex spermate fiat aliqd aut sicut ex materia, aut sicut ex habẽte motus principiũ: sed, si fit aliquid ex eo sicut ex materia, tũc quid erit efficiẽs? Si.n. ab vtroq; generantiũ segregat sperma, sicut plurimi medicorum dicunt, nec est generantẽ generare ex aliquo alio, q̃ ex spermate, tunc non erit, cui attribuamus efficiens: Si aũt segreget à masculo tm̃, tũc magis fœmellę attribuet efficere: quod est incõueniẽs, cum sit ĩperfectior. Ergo oportet, ꝙ aliqd fiat ex spermate sicut ex habẽte principiũ motus, & ꝙ hoc segreget à masculo tm̃: à fœmella aũt segreget, quod est sicut materia, si.n. ab ea esset efficiẽs & materia, supflueret vnũ efficiẽs: natura aũt nõ abũdat in superfluis.

Attestat aũt huic & hoc, quod videtur ad sensum, s. ꝙ semẽ plantę iactum in terrã ex cõpactione quadã terrę plantã gignit, ipsum aũt putrescit & resoluitur. Adhuc aũt, ꝙ gutta seminalis in ouo inuenta, est efficiens pullũ ex ouo, non quidẽ cedens in materiã pulli: signũ cuius est, ꝙ inuenitur adhęrens in cõuexo oui, & nõ inuenitur permista cũ ouo. Videtur ergo, ꝙ sperma ppriẽ masculorũ est, fœminarũ aũt non semẽ, sed aliquid aliud vt materia: hoc aũt mẽstruũ dicitur. Nunc aũt ante, q̃ ad vlteriora transeamus, dicamus, qd sit sperma, & qd menstruũ, & vnde pueniat. Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Philoso. in primo de gener. aĩal:) sperma est superfluitas alimẽti vtilis & vltimi. Adhuc aũt de eo ibidẽ dicit, ꝙ vtilis supfluitatis pars aliqua est sperma. Ex quo videtur, ꝙ ęquiuoce dicatur superfluitas de spermate & alijs supfluitatibus, quę in prima & in secũda digestione separãtur, vt stercore, & vrina, & hypostasi, & hmõi: hæ.n. sunt supfluitates, quas natura sanguificare & cõuertere nõ põt, propter quod excludit eas sicut nõ potẽs vti eis ad nutrimentũ: Sperma aũt nõ est hoc modo supfluitas, sed est id, quod supfluit naturę de bono vltime digesto, & apto distribui in vnãquãq; particulã p digestionẽ quartã, q̃ fit in resudatiõe alimẽti à venis capillaribus in mẽbra: Cuius signũ est, ꝙ & frequẽter in ijs, qui abstinẽt à coitu, vtitur eo natura ad nutrimẽtũ, eo quia male cibatis nil, aut parũ valde, supfluit de tali. Sic ergo intelligitur, cũ dicit, ꝙ est supfluitas alimenti vtilis. Adiecit aũt, vltimi, quia (sicut dicit) alimenti vtilis & primi superfluitas nõ est sperma, sed phlegma, & siquid aliud tale, hoc enim vtilis alimenti superfluitas est: cuius signum esse dicit, quia mistum puro alimento nutrit. Cum ergo virtutis nutritiuæ sit digerere alimentum vltimum, illius etiam erit digerere, quod de eo superfluit. Quare nequaquam est verum, quod dicit Princeps, s. ꝙ generatiuæ est efficere sperma: non enim est illius efficere, sed effectum segregare, ad quod sunt ei instrumentum testiculi, & perineus, vt dictum est.

Convenit aũt & hic dubitari, vtrum à toto corpore rescindatur sperma vel non, quibusdã.n. videtur, ꝙ à toto pueniat. Dicunt enim, ꝙ, nisi à qualibet parte corporis aliquid segregaretur ex spermate, nõ accideret fieri ex mutilatis mutilata, neq; ẽt filia parentibus ſm partiũ figuras & stigmata: sicut enim totũ toti assimilatur, sic & partes partibus. Rõnabile.n. videtur, ꝙ, sicut illud, ex quo fit generatio, est aliquid totius, ita & id, ex quo fit vnaquęq; partium, sit aliquid partis illius pportionale. Sed istud nequaq̃ verũ est. Non.n. semp genitus assimilatur generanti in numero & figura partiũ: oportebat autẽ semp similari ſm illorũ rõnem. Adhuc, si oportet generari os ex parte ab osse resoluta, oportebit nutriri ẽt à tali, cũ nutritio generatio quędã sit: hoc aũt nõ videmus, nã ex pane & carne, & herbis, & hmõi comestis accidit oĩa mẽbra nutriri. Quòd si dicat in nutritione trãsmutari in naturam ossis, quod nõ est osseũ, quare & nõ silr dicit illud in generatione? Adhuc aũt, si oportet ex qualibet parte aliquid spermatis segregari, vt sit totũ ex toto, accidet in oĩ genito esse virgã, & nullam fieri fœmellam, siquidẽ nihil ex segregato natura sinit ociosum: aut, si à fœmella segregatur sperma, sicut à masculo, oportebit omne genitũ habere vtrũq; sexum, quod absurdũ est. Propter quod melius habet dicere (sicut dicit Philosophus) ꝙ non prouenit ab oĩ sperma, sed ad omne aliquid esse, aptum natũ est: tale aũt est, quod supfluit ex cõmuni nutrimẽto. Voco autem cõmune, quod nõ dum est appropriatũ per resudationẽ in vnaquaq; partiũ, sed est sicut ad quãlibet aptum natum: tale.n. natura deriuat ex venis subtilibus ad poros spermaticos, testiculis inuolutos, generationis gratia, in quibus cõpletur ipsius digestio. Sicut aũt masculo est aliquod supfluum, sic & fœmellę: sed, quia infirmior est ſm naturam fœmella masculo, & minore caliditate participans, erit supfluum eius plus in quãtitate, indigestius tñ: tale aũt est vocatũ menstruũ, multitudo existens sanguinosæ humiditatis. Vnde & recte ait Arist. in lib. de gener. aĩaliũ, ꝙ, sicut in vẽtribus ppter indigestionẽ fit diarrhœa, ita & in venis hęmorrhoides & mẽstrua: menstruũ.n. hæmorrhois

A rhois quædam eſt,ſed hæc quidẽ ab ægritudine,illa vero naturaliter. Nõ potente enim natura digerere neceſſe eſt ſupfluum fieri nõ ſolum vtilis & vltimi alimẽti,ſed in venis ſuperabundare multiplicatũ ſm ſubtiles venas,quod, cũ ita ſuperabundauerit,natura deriuat ad matricẽ ꝓpter melius,qa gñationis gratia,vt,quale futurũ erat,tale fiat alterũ ex illo.Signũ aũt,quod ex ĩpotentia quadã digerẽtis ſit tale ſupfluum,eſt,quod maxime educiť in decremẽ to Lunę:frigidiora.n.tunc ſunt aĩalia,ꝓpter infrigidari aerẽ ex defectu luminis Lunę,ſicut dicit Philoſo.ꝓpter qđ & hyemales dicit eſſe menſiũ curſus.Sol qdẽ.n.in toto anno facit hyemẽ & ęſtatẽ,Luna aũt in mẽſe nõ qdẽ ꝓpter verſiões,ſed ex augmẽto & diminutiõe luminis. Habet aũt eandẽ ꝓportionẽ mẽſtruũ mulieri,quã ſpma viro: quod patet ex hoc,ꝙ ſm ętatẽ eãdẽ incipit vir ſpmatizare,& mulier mẽſtruare:& ꝙ ętate deſinẽte,ab hoc qdẽ ceſ ſat ſpma,ab illa vero mẽſtruum:& ꝙ eunuchis exiſtẽtibus vtriſq; hic qdẽ deficit in ſpermate,illa vero in mẽſtruo ꝓpter totũ cõſumi alimẽtũ in corporis nutrimẽtũ : adhuc aũt,qa tẽpore mẽſtruorũ ſunt viros magis appetẽtes:& circa oculos ꝑturbatę,quẽadmodũ & vir,cũ coeunt. Deprimunť.n.oculi manifeſte à venereis pluribus,nõ aũt ꝓpter deſcẽdere ſpma à capite,ſicut aliq opinati ſunt(ĩpoſe.n.videtur,ꝙ in hora coitus à capite deſcẽdat,tã velociter qdẽ ſm plurimũ facto coitu)ſed(ſicut exiſtimo) ꝓpter indigere oculos copioſo ſpũ ad viſum,ex hoc aũt multum dꝑdiť maxime ĩ coitu:fortaſsis aũt & ꝓpter ꝑturbari ſanguinẽ venarũ in oculis ex feruore ſanguinis in toto,ſicut accidit maxime in mẽſtruis,& ex hoc ꝑturbari diaphaneitatẽ oculi,& ipſius vigorẽ. Si ergo hoc idẽ eſt mẽſtruũ

B mulieri,quod ſpma viro,manifeſtũ eſt,ꝙ fœmina non habet ſpma:duas.n.cõtingeret habere ſpmaticas ſupfluitates,quod eſt ĩpoſe. Adhuc aũt manifeſtũ eſt,ꝙ nec à toto reſoluiť,ſed à cõi oĩum mẽbrorũ alimẽto,quod eſt in potẽtia ad oẽ mẽbrũ,ſicut ſperma. Signũ aũt,ꝙ nõ tale ſperma emittit mulier,quale vir: & ꝙ neq; ẽt ex amborum ſpermatũ miſtura fit generatio,eſt,ꝙ frequẽter cõcipit mulier nõ facta ei in coitu delectatione ꝑ talẽ emiſsionem,ſicut dicit Philoſophus,& ipſę eędem annũciãt. Humiditas ẽt aquoſa,quã quędã earũ emittũt apud delectationẽ in coitu,& apud pollutionẽ in ſomno,neq; eſt ſemẽ,neq; cedẽs in materiã fœtus:ſignũ cuius eſt,qa emittit eã extra,vbi & vir effundit:nõ emitteret aũt illuc , ſi ex eo deberet fieri generatio, oportet.n.ſic intus rurſus attrahere,hoc aũt modo fieri ſupfluum eſt:natura aũt nihil facit ſupfluum:Quare nõ eſt ſperma,ſed humiditas loci illius ꝓpria,& ꝑ coitum diſſoluta cũ delectatione quadã:quare nec oĩbus accidit talis emiſsio,ſed colore albis mulieribus,& nõ nigris & virilibus. Delectãtur aũt nõ ſolũ ab huius deciſione,quæ nõ eſt oĩbus generalis,ſed à tactu ſui cõparis,& emiſsione ſpũs,ſicut accidit pueris antẽ ſpmatizare : adhuc aũt & ſeminis virilis receptione. Gal. aũt opinãs ex vtroq; ſegregari ſperma,& eſſe vtrũq; materiã & efficiẽs fœtus,dixit,ꝙ ex pmiſtione vtriuſq; generantur mẽbra radicalia. Vocat autẽ radicalia illa mẽbra,quę ſunt dura & alba,ſimilata ſpermati in colore,& dicta qdem radicalia quaſi genita ex radice,ſicut oſſa,chartilagines,panniculi,nerui,& hmõi:carnem aũt & adipẽ dicit generari ex ſanguine mẽſtruo,quod nõ ponit ꝓ radice,ſed ſicut aduentitiũ ad radicẽ. Vel vocat iſta radicalia quaſi fundamentalia:carnẽ aũt & adipẽ ſicut ſuperędificata in illis. Suſpicať aũt hoc(ſicut puto)quia cuiuſdã acciden

C tis cãm nõ bene venať,huius ſcilicet,quare dura mẽbra detrũcata nõ recreſcãt,ſicut pinguedo,& caro:Cuius cãm dicit eſſe,quia illorum materia non eſt iterũ reficibilis,cũ fuerit ſperma peremptum:carnis vero & pinguedinis põt qdem refici,cũ fuerit ſanguis mẽſtruus,loco cuius ſtat ſanguis in corpore generatus. Sed hęc ſentẽtia cũ hoc ꝙ ſuppoſitionẽ habet falſam , ẽt in ſe nõ habet veritatẽ,ſicut oſtẽdemus in ſumma de cauſis. Adhuc aũt incõueniens eſt generari à prima radice humida & calida & digeſta,mẽbra ignobiliora & frigidiora,ſicut oſſa,& chartilagines, & hmõi:nobiliora aũt & calidiora gñari ex aduẽtitio & magis crudo,ſicut carnẽ & pinguedinẽ. Manifeſtũ eſt enĩ; & oẽs teſtãtur,ꝙ mẽbrũ primo gñatum eſt cor,hoc aũt carneũ eſt:ſi ergo ex mẽſtruo gñatur ſolũ caro & pinguedo,accidet virtutẽ gñatiuã primo gñare ex aduẽtitio,ꝗ ex radice. Adhuc aũt principalius inter mẽbra nõ eſt ex ſpermatibus,quod eſſet apud eos incõueniẽs. Propter quod melius habet dicere ſm Philo.ꝙ fœmella cõfert in gñatione materiã tm̃,quæ mẽſtruũ diciť,à materia qdẽ mater appellata:ex eodẽ.n.fit aĩal & nutriť(ſicut dicit Philoſophus)cũ nutritio gñatio quędã ſit:ſed manifeſtũ eſt,ꝙ ex ſanguine nutriť:ergo & ex eo gñatur:Maſculus vero cõfert efficiens,ſ.ſperma,& inde artifex dictus eſt & pater. His p̃miſsis videndum eſt,qualr ex his generet fœtus. Dico,ꝙ ſperma viri eſt idẽ gñe cum mẽſtruo mulieris,differẽs qdem ab illo ꝑ digeſtionẽ ſolã,acquirentẽ ſibi pfectionẽ quandã actiuã ſup menſtruum. Quare iniectũ in matricẽ,ſi mẽſtruum ſibi cõmenſuratũ inuenerit,cõſtare ipſum facit,quẽadmodũ lactis coagulũ ipſum lac. Sicut.n.dicit Philoſophus,coagulũ eſt lac habẽs caliditatẽ vitalem,quę ſibi ſile conſtare facit,& in vnũ ducit,quod qdem ſperma ad menſtruũ paſſum eſt. Sicut ergo ea,quę fiũt ab arte,fiunt ꝑ inſtrumentũ,aut verius ꝑ motũ ipſorũ inſtrumentorũ,q motus diciť opus artis,ars aũt eſt forma factorũ in alio,ita & in natura cõtingit,cuius ars eſt imago:homo.n.gñat hoĩem ꝑ ſperma,ſicut ꝑ inſtrumẽtum.

D Sicut aũt nõ eſt ꝓprie dictũ fabricatiuã eſſe in malleo,ſic nec gñatiuã in ſpermate,ſed hęc qdem in fabro,illa vero in decidente ſperma,& primo mouẽte ipſum. Quare,cũ venerit in matricẽ,mouet ſupfluitatẽ fœmellę eo motu, quo ipſum exiſtit motũ,ſicut malleus ferrũ:ipſum aũt ita exiſtit motum,ꝙ oẽs partes habet potẽtia : ſi n.partireť in corpus,oẽm partem corporis nutrire poſſet. Quare nõ oportet dicere,ꝙ calido,& frigido,& talibus paſsionibus efficiat carnẽ,& os,& vnãquãq; aliarũ particularum,ſed ꝑ motũ,q à generante. Quòd.n.particulæ ſint molles vel duræ,viſcoſæ vel fragiles,& huiuſmodi,caliditas & frigiditas illud operatur,non aũt,ꝙ ſint caro,vel os,vel neruus,ſed motus,qui à generãte,Sicut,ꝙ ferrum ſit durũ vel molle,caliditas & frigiditas illud operatur,gladium aũt eſſe facit non hoc,ſed motus organorum habẽs rõnem artis. Manifeſtum eſt ergo,ꝙ virtus actiua ſpermatis,quã informatiuã vocant,eſt deriuata à gñatiua,quæ eſt in patre:paſsiua vero menſtrui ab ea,quæ eſt in matre. Et eſt iſtarum virtutum duplex operatio(ſicut videtur)quarũ prima diciť ĩmutatiua prima,& eſt ea,quę diciť oſsifactiua,neruifactiua,& hmõi:alia vero diciť ĩmutatiua ſecũda,ex qua ꝓuenit lineatio,& figuratio ĩ mẽbris:quare quidẽ corpus fiet ex fœmella,aĩa autẽ,& oĩs forma,& figura à maſculo. Virtus.n.quæ in ſpermate,cum conſtare fecerit mẽſtruum mulieris,paulatim trãſmutat ipſum,donec ꝓducat in eo actũ aĩæ vegetabilis:hanc enim animã

primum accipiunt embryones: videntur.n.(sicut dicit Philosophus) primũ viuere plantę vita. Deinde aũt, quia in mẽbris nõ agebat sperma in virtute solius aĩę vegetabilis, sed habẽs vlteriorem pfectionẽ sensus & motus, adhuc vlterius transmutãdo, ꝓducit in eo actum aĩæ sensibilis & motiuę, qua introducta vegetabilis prima corrũpit, habente qdem postrema totã virtutẽ prioris, & adhuc amplius. Si.n. prior nõ corrũperet, sed fieret ei additio vlterioris potestatis, tũc nõ esset gñatio hęc, sed alteratio quędã: adhuc aũt nõ fieret generatio ex nõ ente, quod est cõtra determinata in lib. de gene. & corru. Deinde, qa nõ agebat sperma in virtute solius aĩæ sensibilis & motiuę, sed sensibilis & motiuę asini vel equi, adhuc vlterius transmutãdo, ꝓducit in illo actũ aĩæ asini vel equi, priori qdẽ corrupta, sequente vero prioris potentiam obtinẽte, & amplius. Et hoc est quod Philoso. dicit in 2 de gen. aĩal. ꝙ non fit simul aĩal & equus, nec aĩal & hõ.. Sed dubitabit aliquis, qa ĩpośe videtur esse aĩal primum, q̃ sit aliquod aĩal: & vlr esse in genere, & non in aliqua specierũ illius generis. Nisi esset, ꝙ hoc est verũ de rebus pfectis ẜm esse, de rebus aũt fientibus nequaq̃. Cum enim aliqd pmutatur de nigredine in albedinẽ, existens qdem in transitu & fluxu est sub colore, non tñ inde sub determinato colore: finito aũt motu sub determinato colore iudicatur: & silr est de rebus progredientibus ad esse animal.

QVIA VERO & sperma hoĩs decisum est ab habente aĩam nõ solum vegetatiuam & sensitiuam, sed vlterius intellectiuã, videndũ est nobis, vtrum posśit agere in virtutẽ aĩæ intellectiuæ, vel non. Et manifestum est, ꝙ non potest: constat enim, ꝙ virtus intellectiua aĩæ nõ est organica, sicut demonstrat Philosophus in 3 de aĩa: Sed à parte aĩæ, quæ nõ est organica, non põt traduci vlla virtus in semine, semen enim, sicut est in potentia ad oẽm partẽ, ita oĩum partiũ habet vires: à parte aũt aĩæ, quæ nullius partis corporis est actus, nõ põt segregari virtus cũ superfluo, quod ex corpore segregat: Quare nullo mõ agit in virtute aĩæ intellectiuæ. Ex quo apparet, ꝙ huius aĩa nõ traducitur ex masculo, sed ingredit ab extrinseco: & hoc est, quod Philosophus post demonstrationẽ prędictã cõcludit. Relinquitur ergo intellectũ solũ deforis aduenire, & diuinũ esse solum, nihil.n. ipsius operationi cõicat corporis operatio. Quare vltima hoĩs pfectio habens qdem potestatẽ priorũ oĩum, & adhuc amplius, s. intellectiuum, quo specificatur hõ in esse suo, infunditur à Deo sublimi, p̃cedente qdem pfectione corrupta, & nõ ꝓuecta (sicut multi putauerũt) ꝓpter id, quod dictũ est. Et erit quidẽ ꝓductio hoĩs, ex multis generationibus & corruptionibus eueniens, sicut in multis alijs solet cõtingere: ipsum vero semẽ, & oĩs eius virtus erit quasi primi motoris instrumẽtũ ad oẽm corporis organizationẽ futurę aĩæ decentẽ. Et est hoc mõ aĩa humana nobilior forma, ad quã deuenire potuerit ꝑ gñationẽ, existens qdẽ ipsa actus corporis, ita tñ, ꝙ eminẽtior eius ptãs nullius partis est actus, sed ipsius gratia attingit ad naturã substantiarũ separatarũ, mediãs inter formas simplr materiales & simplr separatas. Sicut aũt hõ per sperma generat, ita & sperma ꝑ calidũ. Non est aũt hoc calidũ elemẽtale solũ, s. igneũ: nõ.n. ignis habet hoc vitale principiũ: ignis.n. nullũ generat aĩal, sicut dicit Philosophus: nec est aĩal cõsistens in ignitis, Sed est hoc calidũ cęleste magis, elemẽtali cõiũctũ, tale.n. magis viuificũ. Propter quod dixit in physicis, ꝙ hõ generat hoĩem & Sol: in 2 aũt de gene. aĩal. dixit, ꝙ oĩs virtus aĩę altero corpore visa est participare, & diuiniore vocatis elemẽtis. Oĩum.n. in spermate existit, quod facit gonima esse spermata, vocatũ calidũ: hoc aũt nõ ignis, neq; talis virtus est, sed ĩterceptus in spermate spũs aliqs, & in spũ natura ꝓportionalis astrorũ ordinationi. Oportet igit sperma, si ex eo debeat eẽ gño, multũ habere de calido supradicto: tale aũt est, quod pfecte digestũ: in calidioribus aũt testiculis tale pficit, digestio.n. à calore: subtile aũt & frigidũ sperma, sicut nõ est cõstãs, ita nec cõstare facit mẽstruũ mulieris. Discernitur aũt à gonimo sterile (sicut dicit Philoso.) qa effusum in aquã diffunditur & supnatat: gonimum vero descẽdit & cõstat, qa grossitiẽ habet. Recte ergo ĩ signũ calidę cõplexiõis testiculorũ assumpsit, ꝙ hęc cõplo gñatrix existit: adhuc aũt, & ꝙ masculorum gñatrix. Manifestũ est enim, ꝙ masculus & fœmella determinata sunt potẽtia quadã & ĩpotẽtia. Philoso.n. in 4 de gene. aĩal. diffinit Masculũ ꝑ posse digerere, & cõstare facere, & segregare spma, hñs principiũ speciei nõ tale (vt dicit) ex quo, vt ex materia, sit tale, q̃le, quod gñat, sed vt mouẽs primũ: Fœmellã aũt diffinit ꝑ posse suscipe, & esse ĩpotẽtẽ digerere, & cõstare facere, & nutrire. Qm̃ ãt digestio à calido pficit, oportet masculina aĩaliũ fœmellis calidiora eẽ. Sicut aũt masculus & fœmella virtute differũt, sic & organis: simul.n. natura virtutẽ assignat vnicuiq; & organũ, q̃re huic qdẽ matrix, huic aũt perineus assignatus est, ꝓ organo.

VIDEAMVS igitur post hęc, qũo hęc qdẽ fœmella, hic vero masculus fiat. Ad hoc aũt sciẽdũ scire oportet (sicut dicit Philoso. in lib. p̃dicto) ꝙ existẽte eodẽ, quo fit & augetur aĩal, hoc aũt fit alimẽtũ, vnaquęq; particularũ fiet ex tali materia, cuius vtiq; susceptiua erat. Adhuc aũt manifestũ est, ꝙ oẽ, quod fit, aliqualr fit ex cõtrario: & ꝙ in cõtrariũ ẽt fit corruptio: quare necessariũ est, quod nõ est victũ ab operãte, ꝑmutari in cõtrariũ. His suppositis (sicut dicit Philoso.) manifestũ est, quod q̃ritur. Si.n. nõ dñetur principiũ mouens, neq; potuerit digerere ꝓpter ĩdigentiã caliditatis, neq; deducere in ꝓpriã spẽm ipsius, sed si vincatur, necesse est ꝑmutari ĩ cõtrariũ: masculo aũt fœmella est cõtrariũ. Qm̃ aũt & habẽt dñias in virtute, habebũt ẽt organũ differẽs: quare in tale ꝑmutat. Si igitur masculinũ est quoddã principiũ & cã: est aũt masculinũ, ẜm ꝙ põt aliqd, fœmella aũt, ẜm ꝙ ĩpotẽs est: potẽtię aũt & ĩpotentię terminus est esse digestiuũ, aut nõ digestiuũ vltimi alimẽti: huius aũt causa est in particula, quę fons & principiũ existit caloris: hoc aũt cor, necessariũ est corde cõstituto, continuo masculi aut fœmellę vestigiũ apparere, pfici aũt hoc vel illud, cũ organũ habuerit ꝓprium, ẜm ꝙ differũt masculus & fœmella. Hic est ergo motus generationis, & masculinizatiõis. Quare tam gño, q̃ masculinizatio ex calida cõplexione cordis atq; totius pficitur, aut maxime ex calida cõplexione testiculorũ sicut vltimo pficientiũ digestionẽ in semine. Attestãtur aũt dictis ẽt ea, quę ad sensum apparent, s. ꝙ in ætate status existẽtes magis masculinant iunioribus & senioribus: his etenim calidum non dum pfectum est, suffocatum existẽs ab humido: his autem deficit. Adhuc autẽ, ꝙ in dextris matricis, sicut in loco calidiori, masculinizatio magis fit, q̃ in sinistris. Adhuc vero & ad conflatum Boreæ magis, q̃ Austri, propter esse tunc seminale superfluum minus humidum & magis digestum, calido innato tunc maxime intus reuocato. Non solũ aũt propter dictas causas differunt masculus & fœmella ad masculogoniã & fœmellogoniam

aīa. goniam(ſicut dicit Philoſophus)ſed opus eſt in miſtura maſculi & fœmellę cōmēſuratione adinuicē: quæcūq;.n. fiunt ſm artē aut naturā,conſiſtūt ſm quādam rōnē. Sicut.n.in his,quæ coquunt,incendit qdem amplior ignis,
A nō coquit aūt minor,medioq; modo accidit pfici,quod fit,ita in miſtura maſculi & fœmellę calidum qdem valde dominans deſiccat humidū multū,deficiēs aūt non facit cōſtare:quare oportet ipſum habere medij rōnē,vt generationē pficere poſsit.Signū aūt & huius eſt,ꝙ pluribus maſculis & fœmellis accidit qñq; qdem,cū coniungūtur inuicē,non generare,diſiūctis aūt & alteris ſociatis generare:& qñq; qdē ad mutationē ætatis,& regionis,& diætę has fieri ſubcontrarietates non ſolū ad generationē & ſterilitatē,ſed ad maſculogoniam & fœmellogoniā propter accidere ex his ſortiri vel perdi hāc conuenientē ꝓportionem ad ſuū cōparem. Deinde dixit, ET CVIVS &c. i.& partes genitales,quales ſunt teſticuli & virga,pubeſcunt citius,q̃ in habētibus tēperatā cōplexionē. Sunt autē generaliter dicti puberes,q ſecundū ſeptenarium conſecuti ſunt:circa enim hāc ætatē germinat pectinis pilatura, & tumeſcunt maxime teſticuli & virga,& ſpermatizare incipiunt : ab horū.n.ſignorum apparitione pubertas diſtinguit. Quod ergo dicit,ꝙ citius pubeſcūt,intelligendū eſt,ꝙ citius,q̃ in alijs cōplexionibus,apparet in eis pectinis pilatura,& augmentū teſticulorū,& virgę,& ſpermatis ſegregatio : cuius cauſa eſt caliditas cōplexionis teſtiū ipſorū,hæc.n.velocius pilorū materiā multiplicat ī partibus adiacētibus,ipſoſq; & virgā dilatat,copioſius nutriēdo:adhuc autem & citius ad ipſos ſemen attrahit,& digerit,& pruritū efficit,ideoq; & citius ad coitum ſtimulat.

Deinde dixit, FRIGIDA &c.i.ſed frigida cōplexio teſticulorū cognoſcit ſignis cōtrarijs ſupra dictis & ꝓpter
B cauſas cōtrarias,nec eſt opus īmorari. Deinde dicit, ET HVMIDA QVIDEM &c.i.cōplexio humida teſticulorū cognoſcit ex hoc,ꝙ hāc habēs eſt multi & humidi ſeminis,multi qdē ꝓpter cōſeruari & nō cōſumi humidū ſupfluum ſub hac cōplexione: humidi vero ꝓpter aſsimilari in cōplexione ſm plurimū mēbro generāti vel digerenti,quicquid in illo digerit & cōpletur:& hoc ſignum eſt ſumptum ab effectu digeſti ſeminis. Deinde dicit, SICCA VERO &c.i.ſed cōplexio ſicca teſticulorū cognoſcitur per eſſe ſemen ab ea reſolutum paucum & mediocriter ſpiſſum,paucum quidem propter id,quod ſcitū eſt:mediocriter ſpiſſum propter conſumi propter hanc complexionem,quicquid de ſemine eſt aquoſum:ex quo accidit ſemen parumper inſpiſſari.

QVAERET AVTEM aliqs,quare nō docuerit cognoſcere cōplexionē teſtiū ab influētia ſup toto,vident.n. influere ſup toto,ſicut & cor,& hepar. Calidos enim habentes teſticulos,viriliores videmus in geſtibus,quod ſine totius caliditate nō bene cōtingit:frigidos vero habētes effœminatę naturę,quod ſine quadā totius frigiditate eſſe non pōt. Adhuc aūt ſignū influentię teſtiū ſup toto eſt,ꝙ calidos habētes teſtes videmus multā habere barbā:habentes vero frigidos videmus īberbes. Quòd aūt hoc fiat teſtiū influētia,manifeſtat hoc,quod videmus in abſciſſione teſtiū eunuchos fieri īberbes,& natura muliebres,& circa vocē & alia plura in fœmineā naturam pmutari.

Nos aūt dicemus ad hoc,ꝙ teſticuli ſine dubio influūt ſup toto,ſicut ex p̄dictis apparet: totū quoq; corpus ſibi aſsimilāt in cōplexione,niſi reſiſtat ſibi alterum principiorū duorum: nō tñ potēter hoc faciūt,ſicut cor,& hepar, neq; p aliquod corpus manifeſte ꝓcedēs ab eis in totū,ſicut ſanguinē,vel ſpiritū,vel aliquod tale,ſed p redundan-
C tiam ſuę cōplexionis ſup toto:quare tacuit illud ſicut magis latēs,erat.n.medici magis ſenſibilia ꝓſequi. Nequaq̃ tñ fit hęc influētia p eſſe teſticulos cōuentū multorū principiorū,ſ.cerebri,cordis,& hepatis(ſicut aliqui voluerūt
2. dicētes teſticulos habere illorum vires)ſed(ſicut vult Philoſo.in lib.de gener.aīal.primo & quarto)per eſſe ipſos principiū quoddā & ſpeciale mēbrum,p quod differt maſculinū à fœminino. Si.n.dicitur aīal maſculinū & fœmininū ſm quādā virtutē,tūc & ſm quoddā organū aſsignatū virtuti,quod eſt maſculino qdē teſticuli & perineus: fœminino vero matrix & vulua:quare oportet hoc mēbrū ſicut principiū,p quod differt maſculus à fœmella,fa-
aīa. cere influētiam ſuper toto. Propter quod dicit Philoſophus,ꝙ genitali particula corrupta ſolum,tota ſimul for-
2. ma permutatur in tantum,vt aut fœmella videatur,aut parum deficere à fœmella,propterea,quia(ſicut dicit)accidit remitti principiū,ex quo exiſtit corpori vigor:modica vero pmutatio accidens circa principiū fit cā magnarū pmutationū in toto,nā principia,licet ſint parua,magnitudine virtutū ſunt magna,ſicut ibidē dicit Philoſophus.

Aut. Calida vero & ſicca ſpiſsi ſeminis eſt,& maxime generatrix,& citiſsime ad coitum excitat aīal à principio ſtatim.Sed & huiuſmodi pubeſcūt citiſsime in partibus genitalium,& in omnibus in circuitu,ſurſum quidem vſq; ad regionē circa vmbilicum,deorſum vero vſq; ad medium coxarum.Petulca eſt igitur huiuſ
D modi craſis ſatis ad venerem,ſed citiſsime ſatiatur: &,ſi cogatur,læditur.

Leo. Calidior vero ac ſiccior & craſsiſsimum ſemen habet,& fœcūdiſsima eſt,ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal.Sed & his genitales partes citiſsime hiſpidæ fiunt,atq; omnes,quæ circūſtant,ſupra quidem uſq; ad vmbilicum,infra vero vſq; ad media fæmora.Petulca igitur eſt,& ad libidinem prona huiuſcemodi temperatura,ſtatim vero ſatiatur: &,ſi cogatur,offenditur.

6.53. Cum dedit ſigna ſimpliciū diſtēperātiarū teſticulorū,dat ſigna cōpoſitarū,& primo diſtēperātiæ in caliditate & ſiccitatē,& dicit, CALIDA &c.i.& complexio calida & ſicca teſticulorum efficit ſemen ſpiſſum propter bonitatē digeſtionis ſequentē dominiū caloris,ſpiſſius enim fit,quodcūq; digeritur:adhuc autē propter cōſumptionem oīs eius aquoſitatis comitantē cōplexionem ſiccam. Deinde dixit, ET EST &c.i.& hæc cōplexio eſt maxime generatrix,propter fieri ab ea ſuperfluū ſeminale maxime cōſtāns,& maxime grandineū,& minus habens de aquoſo,tale aūt maxime generatiuum:adhuc autem & maxime maſculinans,ſicut ex prædictis manifeſtū eſt.

Sed dubitabit hic aliquis ex hoc,quod dicit Hali ex ſentētia Hip.& Gal.ꝙ cauſa in generatione maſculorū eſt fortitudo virtutis ſpermatis,& ꝙ hęc ſequit ęqualitatē cōplexionis ſuę:quare videbit,ꝙ calida & ſicca cōplexio teſticulorum inepta ſit ad generationem maſculorū. Propter quod dicit Hali,ꝙ,licet hic dixerit,ꝙ cōplexio hæc eſt maxime generatrix,non tñ dixit,ꝙ ſit maſculorum generatrix.Sed in veritate,ſi humida & frigida eſt parum

generans,& fœminas generans(ſicut poſt dicit)tũc calida & ſicca debet multũ eſſe generãs,& maſculos generans oppoſitarũ.n.cõplexionum oppoſiti debent eſſe effectus. Adhuc aũt palã eſt,ꝙ maſculus eſt calidus & ſiccus reſpectu fœmellę:ergo ẽt aptus fieri ex ſemine ſibi ꝓportionali:ſed tacuit illud in cõplexione calida & ſicca, ſubintelligens ſe dixiſſe illud in ea,quę ſolũ calida eſt:in ea vero,quæ calida eſt & humida,tàm de generatione,q̃ de maſculinatione ſubticuit. Propter hoc ergo,ſi fortitudo virtutis eius ſequiť tẽperantiã cõplexionis,nullo modo debuit dicere,ꝙ cõplexio calida ſit maſculorum generatrix: ſed dixit illud. Quare dicemus,ꝙ fortitudo virtutis ſpermatis duplex eſt, Vna qdem,qua ſperma eſt generatiuum,quę ſequiť bonitatẽ digeſtionis eius:hæc aũt ſequitur tẽperantiam cõplexionis digerẽtis,licet hæc tẽperantia declinet ad calorẽ: non.n.enunciantes tẽperantiam cõplexionis in oſſe & carne, vnã & eandẽ eſſe dicimus,cum hæc qdem declinet ad calorẽ,illa ad frigus,ſed talis fortitudo virtutis,qua ſperma eſt generatiuum ad generationẽ maſculi,& fœmellę,cõmunis eſt,& modo qdem huius,mõ illius, ſm materiæ ſuſcipiẽtis naturam: Alia vero eſt fortitudo virtutis,qua ſperma eſt generatiuũ maſculorũ,quę ſequiť quendã ipſius exceſſum in caliditate & ſiccitate,non tñ adeo ſuperfluũ,ꝙ exiccet humidũ,hoc.n.vigoroſius efficit calore,& magis trahẽs menſtruũ in ſui ſpeciẽ & formã. Propter hoc ergo non eſt dubiũ,ꝙ cõplexio calida & ſicca, ſi nõ fuerit multũ excedens,eſt generatiua maſculorũ. Deinde dicit, CITISSIME &c.i.& hæc cõplexio excitat ex principio citiſsime aĩalia ad coitum,i.ante horã cõmunis pubertatis:& cauſa huius eſt,qa calidũ iunctũ ſicco fit citius & magis pruritiuũ,ſimile aũt factũ ſemen ab hac cõplexiõe ſtimulabit expulſiuã,vt dictũ eſt. Perficiet aũt hoc tẽpeſtiue,quia humiditas viciniã natiuitatis comitans,ſiccitate cõplexionis adæquata,citius ꝓportionatur ad calidum digeſtiuum,quare citius omni alia complexione abundare faciet in ſemine pruritiuo. Deinde dicit, IGITVR &c.& videť cõcludere ex prędictis,ꝙ hãc habentes cõplexionẽ pubeſcũt citius in partibus genitalibus, & eis adiacentibus,vt in ſurſum qdẽ vſq; ad regionẽ vmbilici,in deorſum vero vſq; ad mediũ coxarũ:quãuis relucta trãslatio copulatiue ꝓponat. Volebat aũt p partes genitales,inguen,& teſtes,& virgã;per pubeſcere aũt volebat maxime dictarũ partium pilaturã,& eis adiacẽtiũ,adhuc aũt & ipſarum tumorẽ:cum enim illarũ partiũ piloſitas & tumor exoriť,pubeſcere dicimur. Quòd aũt hæc cõplexio multiplicet materiã pilorũ circa partẽ,in qua dominať,& ei vicinas,iam frequẽter ſuperius cõmẽtati ſumus. Cõcludebat aũt ex pręmiſsis fortaſsis,quia,ſi citius excitat ad coitũ,tũc & facit pubeſcere multo magis:aut fortaſsis,qa frequẽtia ſtimulati coitus ꝓpellit vaporẽ quẽdam ad cutim,qui cõſtituiť materia pilorũ:adhuc autẽ,quia p continuam frictionẽ tumeſcere facit partes genitales,ꝓpter attrahi per hoc ad illas copioſius alimentum : quare,ſi ad coitum citius ſtimulat,citius ẽt tumeſcere facit.

Deinde colligit ex prędictis,& dicit, PETVLCA &c.i.igitur hęc cõplexio facit multũ appetitiuos venereorũ, ſicut dictũ eſt:ſed ipſa facit cito ſatiabiles ꝓpter nõ eſſe plurimũ ſemẽ ſub hac cõplexione,caliditate & ſiccitate humidum conſumente. Propter quod ſubiungit,ꝙ,ſi cogantur coire hanc habentes per appetere vel delectari,lædũtur valde,quia amplius exiccantur,& in phthiſim deducũtur tranſeunte in ſemen ex nutrimento mẽbrorum,eo, quod eis ſuperfluum non erat,propter aſſugere tunc teſtes à toto corpore,ſicut ventoſa.

Conuenienti autem humiditate cum caliditate piloſi quidẽ minus hmõi,iis, qui dicti ſunt,multi ſeminis vero magis,non concupiſcunt tamen magis illis:ſufficiunt vero ſine læſione venereis plurimis. Si vero ſatis vtrunq; augeatur humidum & calidum,non ſine læſione abſtinent à venereis.

Si autem caliditas humiditati coniungatur,hirſuti quidem tales minus,plus vero ſemine abundant,nõ tamen plus cæteris appetunt,ſed minori detrimento præter modum venereis indulgent. Quod ſi ſatis excreuerint & caliditas & humiditas,non ſine detrimento à venereis abſtinent.

Cum declarauit ſigna diſtẽperantiæ teſticulorũ in caliditate & ſiccitate declarat eius,quæ in calore & humiditate,& dicit, CONVENIENTI AVTEM &c.i.ſed,ſi conuenerint in teſticulis caliditas & humiditas,tũc hanc contrahentes diſtẽperantiam fiunt minus piloſi habẽtibus calidã & ſiccã ꝓpter cauſam,quã diximus in calida & humida diſtẽperantia cordis. Deinde dicit, MVLTI VERO &c.i.ſed ipſi ſunt pluris ſeminis,q̃ prędicti:& cauſa in promptu eſt,quia ex cõplexiõe humida & calida:quę,cũ adgenerat,cõſeruat ſupflua plurima. Deinde dicit, NON CONCVPISCVNT &c.i.ſed,licet ſint pluris ſeminis,nõ tñ appetunt plus coire,q̃ illi,ſed minus:& cauſa huius eſt,qa calidũ iunctũ humido nõ efficit ſemen adeo pruritiuũ,ſicut iunctũ ſicco:ſiccitas.n.eſt magis homogenea calori,q̃ humiditas,ꝓpter quod dicit,ꝙ eſt legitima caloris. Deinde dicit, SVFFICIVNT VERO &c. i.ſed,licet ipſi minus illis appetãt coitũ,tñ plus ſufficiũt abſq; nocumẽto in vſu ipſius ꝓpter eſſe copioſiores in ſuperfluo ſeminali,Imo(ſicut dicit)ſi maior ſit exceſſus in vtraq; qualitate,nõ abſtinebit ſine lęſione à coitu:& cauſa huius eſt abundantia ſeminis ſub tali exceſſu copioſior valde:ꝙ,ſi coarctetur in corpore,cauſa eſt plurium ægritudinum,quas tractatu de cauſis oſtendemus,vbi Gal. vſum venereorum ordinat ad ſanitatem conſeruandam.

Si vero humidi & frigidi ſecundum craſim fuerint teſticuli,nuda,quę in circuitu,pilis,& tarde coire incipient,& neq; vehementes ad operationem ſunt. Aquoſum autem & tenue ſemen eis,& parum generans,& fœminas generans eſt.

Si vero frigidiorem & humidiorem tẽperaturam teſticuli habuerint,partes circũpoſitæ glabræ ſunt,& tarde rem veneream exercere incipiunt,neq; proni ad actũ huiuſmodi ſunt. Aquoſum vero & tenue ipſis eſt ſemen,& infœcundum,& fœminarum generatiuum,vel omnino non generans.

Cum declarauit ſigna diſtemperantiæ teſticulorum in caliditate & humiditate,declarat eius,quæ in frigiditate & humiditate,& dicit, SI VERO &c.i.ſed,ſi teſticuli fuerint frigidi & humidi in complexione,fient nuda pilis

A membra, quæ ſunt in circuitu genitalium, ſicut inguen, & tibiæ: & cauſa patet ex his, quæ ſuperius expoſita ſunt. Deinde dicit, ET TARDE &c. i. & tarde incipiunt coire ex principio, & neq; ſunt fortiter durātes ad coitum priuatione caloris digerētis & pruritū facientis; adhuc & tarde ſunt effundentes ſemen, cū coeunt, debilitate caloris & virtutis, & ipſius pruritus priuatione. Deinde dicit, AQVOSVM VERO &c. i. & ſemen in eis eſt aquoſum & ſubtile propter id, quod ſcitum eſt de priuatione digeſtionis. Adhuc aūt ſubiungit, ꝙ tale ſemen eſt parum generans, & fœminas generans, quia propter indigeſtum eſſe non facit conſtare menſtruum mulieris: aut, ſi facit conſtare, ſicut non habens plurimum exceſſum in frigiditate & humiditate non poteſt deducere propriam ſpeciem debilitate virtutis ſuæ, quia ſicut victum trahitur in naturam materiæ, ideoq; permutatur in fœmellam.

Ant. Sicca autem & frigida craſis ſimilis quidem plurimum eſt ei, quæ prædicta, craſi: ſpiſſius vero eis ſemen & omnino exiguum eſt.

Leo. Frigidior vero & ſiccior temperatura ſimilis quidem in reliquis eſt, antedictæ: craſſius vero in ipſa ſemen exiſtit, atq; omnino paucum.

Cō. 56. Cum declarauit ſigna diſtēperantiæ teſticulorū in frigiditate & humiditate, declarat eius, quæ in frigiditate & B ſiccitate, & dicit, SICCA VERO &c. i. ſed cōplexio frigida & ſicca teſticulorū eſt in ſuis ſignis ſm plurimū ſilis prędictę, ſ. frigidę & humidæ, ſ. in nuditate pilorū, & tarditate & paucitate coitus: adhuc & in tarda emiſſione, cū coeunt: ſimiliter quoq; in ſterilitate, & fœminarum generatione magis, q̃ maſculorū (& cauſa in promptu eſt ex prædictis) ſed tñ in hoc differunt ab illis, ꝙ ſemen ipſorum eſt ſpiſſius propter ſiccitatem.

Ant. Totius vero corporis habitudines dictæ ſunt quidē & prius, ꝙ aſſimilantur cordi & hepati, dominatur vero ſimilitudo habētis vehementiorē quālibet primarū qualitatū, quas & operatiuas noīant. Totius vero corporis habitudo in illis maxime diſcernitur partibus, quæcūq; vidētibus ſubiacent prima. Muſculi vero ſunt hi, oībus oſſibus circūuoluti, cōpoſitę carnes quędam ex ſimplici & prima carne & neruis, quibus hæ circūnatæ ſunt: propria enim muſculorū ſubſtantia hæc vtraq; ſunt. Ad eos vero venientia vaſa velut quidam riui ſunt, non complentes eorum ſubſtantiam, ſed ſeruientes ad conſeruationem.

Leo. Totius autem corporis habitus, diximus & ſuperius, quomodo & hepatis, & cordis naturam ſequātur, ei aūt magis aſſimilatur, quod vnā aliquā ex primis qualitatibus potētiorē habuit, quas & effectiuas appellāt. Totius vero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primæ oculis ſubijciūtur. Sunt vero hæ; muſculi, qui oīa ambiūt oſſa, carnes quædā cōpoſitæ ex prima & ſimplici carne, & præterea fibris, qui- C bus innaſcūtur: propria. n. muſculorum ſubſtantia his duobus conſtat. Quæ vero ad ipſos vaſa pertingunt, veluti riui quidam ſunt, qui non ſubſtantiam complent, ſed eis ſubminiſtrant, vt in vita permaneant.

Cō. 57. Expeditis ſignis corporis ægri ſimplr, ſumptis à partibus, quæ dicunt principia, incipit dare ſigna illius ſumpta à partibus, quas hīc dixit virtutē innatā & influētē. Qm aūt ex his quędā exterius cōſtituta ſunt, vt muſculi: quędā vero interius, vt vēter, & pulmo, & hmōi, primū dat ſigna earū, quę exterius taliū apparēt partiū, ſ. muſculorū.

DVBITABIT aūt aliquis hic ex hoc, ꝙ videtur derelinquere ſigna corporis ægri ſimplr, ſumpta à partibus, quæ principijs famulātur, & ab illis oriuntur: ſic. n. diuiſerat prius partes, à qbus dixerat ſumēda eſſe ſigna illius, dicens quaſdā illarū eſſe principia, quaſdā vero ab illis exortas, quaſdā vero &c. Niſi eſſet, ꝙ à partibus, quę principijs famulātur, nō eſt ſumere ſigna corporis ægri ſimplr ſm plurimū niſi per hoc, ꝙ ſignificat ſup principia, à qbus exorta ſunt. Ipſe aūt iam ſupra ſatis tetigerat ſigna principiorū, quæ ab eis famulātibus ſumūtur in neruis, & venis, & hmōi, prędicens qdem ab initio, ꝙ orta à principio atteſtātur vigori & vitio ſui principij, & principiū eis, quę ab eo nata ſunt. Adhuc aūt ſub exēplo oīum orientiū à principijs edocuit ſigna oculorū, breuitati cōgaudens per naturā doctrinæ: Qm aūt per totius corporis habitudinē docuit ſignificare ſup corde & hepate, dicēs, ꝙ ex calido corde calidā eſt totius corporis habitudo, niſi reſiſtat hepar: ſilr ex calido hepate, niſi reſiſtat cor: ſignificationes aūt habitudinis totius corporis neceſſariū erat dici, & ibi ꝓmiſit, exeqtur hic, quod promiſit. Quia vero to- D tius corporis habitudo eſt ꝑ amplius adiacēs muſculis, maior. n. pars totius corporis muſculi ſunt exiſtētibus corporis muſculis qngentis & 29, ideo in principio rememoratur, ſm quæ maxime mēbra diſponatur totū: in qbus quoq; diſpoſitibo iſta ab eis ꝓcedēs maxime dignoſcat, & dicit, TOTIVS VERO &c. i. dictū eſt prius, vbi cordis & hepatis cognitiones edocuit, ꝙ habitudines totius corporis aſſimilantur cordi & hepati, ſicut maxime aliorū influentibus ſup toto. Ait. n. ſupra, ꝙ totū corpus calidū ex calido corde fit, niſi cōtraoperetur hepar: & ſilr ex calido hepate, niſi cōtraoperetur cor: ic ām & ibi cōmentātes adiecimus. Deinde dixit, DOMINATVR vero &c. i. veruntñ, quāuis aſſimiletur vtriq;, dñinabitur tñ in toto ſilitudo illius ex prędictis duobus, quod habuerit vehementiorē quācūq; primarū quatuor qualitatū, quas vocamus actiuas. Si. n. cor habuerit plus in calido, q̃ hepar in frigido: vel in frigido, q̃ hepar in calido, dominabitur in toto ſilitudo cordis: & econuerſo in hepate, eo ꝙ neutrū alteri reſiſtere poteſt in influentia ſuper toto, niſi aut æquet, aut ſuperuincat in oppoſita influentia. Et vocauit oēs quatuor primas qualitates actiuas ſub intentione, quā diximus ſupra cap. de corpore neutro ſm intentionē ſecundam, cum tñ apud Philoſophum duæ tm̄ ſint actiuæ, ſ. caliditas & frigiditas: duæ vero paſſiuæ, ſ. humiditas & ſiccitas per modum, quem ibi cōmentātes expoſuimus. Deinde volens oſtendere, à ſignis quorum mēbrorum hæc habitudo totius dignoſci poſſit, dixit, TOTIVS VERO &c. i. ſed habitudo totius corporis, ad quā prędicta mēbra totū ſibi aſſimilantia diſponūt, diſcernitur maxime in illis partibus, quę primo ſubiacent viſui. Siue. n. ꝓdicta mēbra oēs partes corporis ſm ſui ſilitudinē condiſponant, ſiue ex prima materia cōſequantur ſimilem quandam

dispositionem, non tñ est ipsam de facili discernere nisi in mẽbris apparentibus. Deinde dicit, quæ sint talia, & dicit, MVSCVLI VERO &c.i.sed tales partes primo visui subiacentes sunt musculi, circũuoluti oĩbus ossibus, quasi ossa sint ipsorum fundamẽtum. Propter quod (sicut dicit Hali) cum dicimus totius corporis habitudinem, tunc plurimum, quod significamus, est musculus: & causa huius est tũ ipsorum apparentia, tũ ipsorum multitudo totum occupans corpus. Deinde ostẽdit, q̃d sint musculi, & dicit, ET SVNT &c.i.& musculi nõ sunt aliud, q̃ quędã carnes cõpositæ ex simplici & prima carne, & neruis diuisis in villos, q̃bus hæ carnes intexunt. Dicit enim, ꝙ sunt quędã carnes denominatione facta ab eo, quod ẽm quãtitatẽ dominatur in eis, sunt tñ cõpositi ex simplici & prima carne, & neruis, q̃bus illa simplex & prima caro intexit. Et vult ꝑ simplicem & primã, eã, quæ ex primo sanguine menstruo coagulato fit intra neruorũ villos, hæc.n.(sicut dixit Gal. in secũdo de cõplexionibus) proprie dicit caro. Prima aũt & simplex dicitur respectu cõmistæ cum neruis, cuius cõmistæ illa pars existit. Est aũt & alia simplex caro pręter eam, quæ est pars musculi, s. caro cordis, hepatis, renũ, & pulmonis, & fundi stomachi, & aliorum talium viscerũ, quę tam abinuicẽ, q̃ ab ea, quę musculorũ, plurimũ differũt secundũ spissitudinẽ & raritatẽ, duritiẽ & mollitiẽ: & talis nõ dicitur ꝓprie caro. Deinde, q̃a alię quędã particulę videbant de substãtia musculorum, subiunxit, PROPRIA ENIM &c.i.& vere q̃dẽ ex prędictis tñ partibus cõponunt musculi, proprię.n. partes musculorũ hę sunt, s. prima caro, & nerui: alię vero partes, quę in eis vident, nõ sunt eis ꝓprię, sed comunes cũ alijs. Propter quod subdit, AD OMNES VERO &c.i.sed vasa ingrediẽtia in ipsos, s. venę & arterię, q̃ dicunt vasa ꝓpter eẽ suis cõcauitatibus cõtẽtiua sanguinis & spũs, nõ sunt de substãtia musculorũ ꝓpter nõ cõferre essentialr̃ ad opus, ad q̃d sunt ipsi, vel ꝑ efficere vel iuuare solũ, tales.n. partes cõstituũt ipsorũ substantiã, & nõ aliæ: sed sunt deseruiẽtes eis ad cõseruationẽ, venę q̃dẽ ꝑ allationẽ nutrimẽti: arterię vero ꝑ allationẽ spiritus & caloris.

DVBITABIT aũt & hic aliquis ex eo, ꝙ Princeps facit musculũ esse cõpositũ nõ solũ ex prima carne & neruis, sed ex ligamẽto & pãniculo. Ait enim, ꝙ, q̃a motus volũtarius nõ cõpletur mẽbris, nisi virtute adueniente eis mediãtibus neruis: non aũt erat cõueniens, vt nerui cõtinuarent ossibus, quę sunt radix mẽbrorum nobilium in motu, ꝓpter esse ossa dura & neruos subtiles, extraxit natura ex osse rẽ neruo similẽ, quę ligamẽtum vocat, & eam neruo adiunxit, & ex eis rete faciẽdo, quasi rem vnã effecit. Quia vero adhuc nõdũ cõsecuta fuit crassitiẽ sufficiẽtẽ, quã cõueniret eis affirmari, & maxime cũ durities nerui apud elongationẽ à cerebro nõ sit augmẽtata sup eã, quę apud ortũ, augmẽto, de quo sit curandum: adhuc aũt cum ꝓpter ramificationẽ ipsius in mẽbris sit illud, quod ad vnũ peruenit membrum, subtilius, q̃ radix, ingeniata est natura attribuere ei vlteriorẽ crassitiẽ, implẽdo ex carne vacuitatẽ villorum corporis ex neruo & ligamẽto cõpositi. Propter quod dicit, ꝙ huiusmodi summa facta est mẽbrum ex neruo, & ligamẽto, & eorũ villis, & carne ĩplente, & pãniculo cooperiẽte cõpositum, quod est musculus.

Sed nos dicemus, ꝙ nec pãniculus est de substãtia musculi, sicut nec venę, nec arterię, nõ.n. valet ad opus ipsius, sed deseruit ad defensionẽ ab extrinsecis nocumẽtis: ligamẽtũ aũt, sĩe neruo est ĩ substãtia, licet ĩsensibile. Propter q̃d, cũ supra dixit, ꝙ sunt cõpositi ex prima carne & neruis, sub neruis voluit & ligamenta cõprehẽdi. Fortassis aũt & magis ingredit ligamentũ cõpositionẽ chordę, q̃ musculi: villi.n. neruorũ in carne eis circũ posita dispertiti, cũ appropinquant ad finẽ musculi recepta cõmistione ligamenti aggregantur in chordã ad maiorẽ chordæ firmitatem, quę ꝓcedit ad mẽbrum, cuius motus quęrebatur ꝑ musculũ. Quare vera substãtia musculi non est nisi ex prima carne & neruis, sicut Gal. dicebat. Videtur aũt & hęc diffinitio musculorũ materiã tñ reddere, speciẽ vero & rõnem subticere more diffinitionũ naturaliũ: reddẽs aũt rõnem & formã est ea, quę dicit, ꝙ ipsi sunt proprium organũ motiuę virtutis: adhuc aũt & tactiuę, sensus.n. tactus à volũtario motu nõ separatur ẽm naturã, nec econuerso. Nullus nanq; musculus inuenitur nõ sentiens tactu, nec aliq̃d aliud ab eo, sentiens, pręter cor & pãniculũ: voluntarium aũt motũ perficit oĩs musculus. Propter quod aut vnicus neruus fert à cerebro ei vtrãq; virtutem, aut duobus indiguit, quorũ vterq; suã reddit. Est aũt in quolibet mẽbro cõposito principalis quædam particula, principaliter illius operationẽ ꝑficiens, reliquæ vero iuuamentales, sicut in musculo neruus, in oculo crystallinus. Propter quod, siquis dixerit solũ neruum tangere & mouere, non calũniabimur illum, sicut neq;, si dixerit solum crystallinum videre. Si.n. caro esset principaliter sentiens, sentiret caro hepatis, & pulmonis: non ergo sentit, nisi neruo cõmista, præterq̃ in primo principio, s. corde: imo, sicut tunicæ & albugo circũposita crystallino mediant in visu, sic & caro circũposita neruo sensibili mediat in sensu tactus.

Dicentur igitur & eorum craseos cognitiones secundũ bene temperatas habitationes, permutãt enim distẽperatæ regiones, cutem secundũ se formantes, & corrũpunt quasdã cognitiones. Ita vero & secundũ bene tẽperatam regionẽ, tempore messis, si se ipsum Soli aliquis exponat nudum, permutabit cognitiões, quæcunq; secundum colorẽ sunt, & in mollitie & in duritie consistentiam. Si vero, vt bene temperata est regio, ita & ipse bene temperata diæta vtatur, neq; exustus in Sole nudus vnaquaq; die plurimum, neq; vt quidam, more virginis in vmbra degens, perfectum craseos demonstrabitur signũ. Quasi in his igitur oratione futura, intendamus iam intellectum eius craseos.

Dicentur igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione, nam, quę male temperatæ sunt, cutem permutant, ex seipsis formantes, & quædam ex indicijs corrumpunt. Ita & in bene tẽperata regione siquis se tẽpore æstatis nudum Soli exposuerit, permutabit indicia, quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumuntur. Si vero, quemadmodum bonam tẽperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato victu vsus fuerit, vt qui neq; se nudum singulis diebus in Sole plurimũ torrefaciat, neq;, sicuti pleriq; more puellarum continue in vmbra degat, hic certa atq; exquisita temperaturæ indicia prę se feret. Tanquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

Cō.28. A Cum declarauit totius corporis habitudinē, cuius dicenda sunt signa, maxime discerni in musculis: quid quoq; musculi sint, adiecit, ante executionē signorum habitudinis totius corporis sumptorū ab ipsis præmittit cōditiones quasdā, quas obseruare oportet ad verificationē dicēdorum signorū, & dicit, DICENTVR IGITVR &c. i. ideo scire oportet, q̈ significationes cōplexionis musculorū, quę dicent̃, intelligēdæ sunt dici f̄m tēperatam regionem. Deinde subiunxit causam huius, & dixit, PERMVTANT ENIM &c. i. distēperantiæ regionū pmutāt cutim superpositā musculis, & alterant eā in colore, & mollitie, & duritie, & alterant eā, sibi cōformātes, f̄m quod attinet distēperantię regiōis, in calore, vel frigore, humiditate, vel siccitate. Quare corrūpunt quasdā significatiōes, sumēdas à cute sup cōplexiōe musculorū. Manifestū. n. est q̈ in regione Sclauorū cutis & pilus albescūt, quātūcūq; musculi ab ea cōtecti sint calidi: in regione vero Aethiopū nigrescūt, quātūcūq; sint frigidi. Conformatio. n. cutis ad regionē fortiter distēperatā maior est, q̄ ad musculos, propter fortitudinem alteratiōis factæ ab aere, quę nō solum attingit ad cutim, sed ad musculos ingredit̃. Tēperata ēt regio nō est potens īmutare cutim īmutatione, de qua sit curandū, quare saluat̃ in ea dispositio, quę infit à musculis apud cutim. Deinde adiecit alias cōditiōes, & dicit, ITA VERO &c. i. & silr̃ distēperātiæ regionis corrūpunt quasdā significatiōes, sumēdas f̄m colorem, & duritiē, & mollitiē, vt distēperata corporis expositio aut ad Solē, aut ad vmbrā ēt in tēperata regione: Adhuc aūt & distēperantia regionū, si. n. tēpore messis, quo Sol ex directo nostrorū capitū radios iaciens est aduretior, exponat se qs nudū frequēter ad Solē, quātūcūq; sit regio tēperata, tñ īmutabit̃ corpus f̄m colorē, & duritiē, & mollitiē, nō attestās postea cōplexioni musculorū; denigrabit̃ enim, & asperabit̃, & durescet. Supflua ēt mora in vmbra ad cōtraria disponet. B Propter quod subiūxit, SI VERO &c. i. sed signa cōplexionis musculorū demonstrabūtur pfecte sine pmistione supfluitatis, si, sicut regio fuerit tēperata, ita & ille, cuius musculorū signa quæruntur, tēperata vtat̃ diæta: neq; exurendū ponat se ad Solē vnaquaq; die: neq; sit degens in vmbra more virginis: hæc. n. est distēperantia dicta penes aerē: adhuc autem neq; sit supflue dormiens aut vigilans, aut exercens aut quiescens: ex oībus. n. his corrūpit̃ significatio sup cōplexione musculorū, ppter mutationē, quā faciunt non solū circa cutim, sed ēt circa ipsam substantiā musculorū, vt ex multitudine somni, & ocij, & cibis humidis supaddat̃ eis carnositas & pinguedo: ex oppositis aūt diminuat̃. Cōprehendunt̃ aūt & sub distēperata diæta artes, & cōsuetudines, & huiusmodi, quibus musculorum effectus in cutim prodire prohibetur. Ars enim conuersatiua in fluminibus, & balneis ad contraria disponit arti fabrorum. Temperata autem diæta circa hæc omnia non variat corpus variatione apparenti, quare sub ea tales se prætēdent musculi, quales sunt. Deinde, cum præmisit, quibus conditionibus verificentur signa, quæ dicentur, concludit epilogans, & dicit, IAM IGITVR intellexisti, qualis condicionis sermo meus futurus existat.

Ant. C Signa competentis craseos secundum totam habitudinem animalis, color quidem ex rubeo & albo cōmistus: capilli vero rubei mediocriter, & crispi vt in pluribus: mediocritas vero carnositatis in quantitate & qualitate. Medium enim perfecte est huiusmodi corpus omnium superfluitatum, vt dicantur & intelligantur ad hoc. Etenim spissum corpus ad hoc spissum dicitur, & tenue: similiter ad hoc & multā carnē habens & paucam, & pingue, & durum & molle, & pilosum & nudum. Nihil igitur horum est, mediocre, sed, qualis Polycleti regula, ad summum venit mediocritatis vniuersæ, vt tangentibus quidem neq; molle appareat neq; durum, neq; calidum neq; frigidum: vidētibus vero, neq; pilosum neq; nudum, neq; grossum neq; gracile, aut aliquam aliam habens intemperantiam.

Leo. Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, color quidem ex rubro & albo cōmistus: capilli vero flaui, & vt plurimum mediocriter crispi: carnositatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium est enim exquisite huiuscemodi corpus inter omnes excessus, vt qui ad ipsum dicātur, & cognoscantur. Nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc eodē modo, & carnosum & macilentum, & pingue, & durum & molle, & hispidum & glabrū. Nullum igitur horum corpus est, mediocritatem habens, sed, qualis Polycleti regula, ad summū totius peruenit mediocritatis, D adeo vt neq; tangentibus molle videatur neq; durū, neq; calidum neq; frigidū: inspiciētibus vero neq; hirsutum neq; glabrū, neq; crassum neq; tenue, aut aliquē alium habens excessum vel defectum.

Cō.29. Cum declarauit, quibus conditionibus præsuppositis audienda sunt signa distemperātiæ musculorum, incipit dare ipsa. Daturus autem ipsa primo premittit signa temperantiæ ipsorum, ad quam omnis distemperantia comparatur. Quāuis enim ex signis corporis ægri simpliciter, quæ nunc intendebat, reliquę duæ latitudines manifestæ fiant, non tamen recusauit interponere signa corporis semper sani, aut vt multum sani, propter id, quod supra diximus, cū tēperati cerebri signa pertractarem. Quare ab eis inchoans, dixit, SIGNA COMPETENTIS &c. i. signa complexionis æqualis secundum habitudinem totius corporis denotatæ in musculis, sunt hæc, s. color commistus ex albo & rubeo: temperantia enim musculorum efficit hunc colorem in cute, quia, cum cutis sit natura alba ad modum membrorum, quæ Gal. vocat radicalia, propter calorem, cum exiccauerit humidum sanguineū, ex quo fiunt, dealbare ipsum per vlteriorem decoctionem in ipso: sanguis autem & caro musculorum, quæ à cute teguntur, cum sortita fuerint temperamentum conueniens, sint rubea, resultabit in superficie color commistus ex vtroq;, cū cutis q̄dē tenuis existens admittat colorē eorū, quæ tangit. Deinde dicit, CAPILLI VERO &c. i. & ex signis eius sunt capilli rubei & mediocriter crispi in pluribus. Et causa huius in promptu est ex prædictis, apud recolentem, q̈ color rubeus medius est inter album & nigrum, quorum vnus frigiditatem, alter caliditatem annunciat: recolentem quoq;, quòd crispitudo siccitatem significat, simplicitas vero humiditatem. Dicit autem

in pluribus, propter quãdoq; fieri tortuositatem pororum causam in talibus superfluæ crispitudinis, nequaquam augmentata siccitate. Est aũt & hic sciendum, ꝙ tales capilli non sunt necessarium signũ temperantiæ omnium musculorum corporis, sed principalius eorũ, qui in capite. Deinde dixit, MEDIOCRITAS VERO & c.i. & ex signis est mediocritas carnositatis in qualitate & quãtitate. Deinde dixit huius causam vnã cõmunẽ, & dixit, MEDIVM ENIM & c.i. & ideo est habẽs mediocritatem carnositatis, quia hoc corpus est pfecte mediũ inter oẽs tales superfluitates, adeo vt oporteat oẽm superfluitatẽ dici & intelligi tanq̃ ad ipsum relatam: oĩs.n. supfluitas ad medium cõparatur, vt nõ dicatur superfluum, nisi quod super medium excellit. Deinde exemplificat, & dicit, ETENIM & c.i. quia spissum & tenue, multæ carnis & paucæ, crassum & macrum, durũ & molle, pilosum & nudum, & huiusmodi non dicunt nisi per cõparationẽ ad ipsum ſm quãtitatem separationis ab ipso. Deinde volens declarare mediocre, ostendit illud p quoddã simile, & dicit, NIHIL IGITVR horum & c.i. nihil igitur nimdictorum, f. spissum & tenue & c. est mediocre, cum ipsa sint extrema abextrinsecus existentia, & dicta per cõparationem ad illud, talia, sed mediocre est illud, quod venit ad summũ vniuersæ mediocritatis, discernibile ad tactũ vel visum, vel aliquem sensum, Vt ad tactum neq; sit molle, neq; durum, temperantiam habẽs inter passiuas: neq; calidum, neq; frigidum, temperantiã habens inter actiuas: Ad visum vero neq; sit pilosum neq; nudum, neq; grossum neq; gracile, neq; alicuius alterius superfluitatis habens denominationem, sed temperantiam in vtrisq;, & sit, qualis regula Polycleti statuifici. Hic.n. (sicut dicitur) in memoriam Helenæ fecit statuam tantæ pulchritudinis, vt nulla posset ei attribui deformitas; & posuit eam regulã statuarum, vt diceretur pulchrior per maiorem appropinquationem ad ipsam. Et sunt hæc omnia signa sumpta à casibus, sicut patet ex prædictis.

IAM VERO mediocritatis inter mollitiẽ & duritiem, nuditatem & pilositatẽ causa coniecturabilis est ex supradictis: eius vero, quæ inter crassum & macrũ, multæ carnis & paucæ causam hic ostendamus. Dico ergo (sicut dicit Gal. in lib. de cõplexionibus) ꝙ abundantia carnis & pinguedinis fiunt ambæ ex augmẽto humiditatis super æqualem; sed tñ dispariter: adhuc aũt & cum disparitate in calore, non.n. æquãtur hæc mẽbra in caliditate & humiditate. Est aũt materia carnis sanguis ipse, sicut & aliorũ mẽbrorum, non tñ similiter; ad hoc enim, vt ex eo fiat caro, non indiget plurima cõuersione, sicut indiget ad hoc, vt ex eo fiat os, & neruus, & huiusmodi, eo ꝙ cõplexio sanguinis est vicina cõplexioni carnis: quare ilico, cum ei occurrit, in ipsam conuertitur, ab aliorũ aũt cõplexione multũ est distans. Propter hoc ergo multitudo carnis ex multitudine sanguinis generat: materia aũt pinguedinis est, quod de sanguine est vnctuosum, & leue, & subtile: sed, qm̃ hoc tale est paucũ in corporibus, quę caliditati sunt decliuiora, cibus seu pabulum à caliditate resolubile existens & vribile non fiet in talibus pinguedo, nisi modica valde: in corporibus aũt, quæ ad frigiditatẽ sunt decliuiora, abundabit multũ: Signum cuius est, ꝙ, cũ tale vnctuosum egreditur a venis & resudat ab eis, si obuiat mẽbris frigidis, quales sunt pãniculi, coagulatur super eis, propter quod pinguedinẽ inuenimus maxime apud ipsos: Si vero obuiat calidis, qualia sunt carnosa, consumitur & resoluitur ab ipsorũ caliditate. Quare, cũ corpus fuerit frigidum valde, accidet illud coagulari et apud mẽbra carnosa: signum.n. coagulationis eius à frigido, est, ꝙ inuenimus id liquari & resolui à calido. Qm̃ ergo caro est in calore vicinior tẽperato, q̃ pinguedo, accidet (sicut dicit Gal.) qñ calor innatus remanet ſm vltimum æqualitatis suæ, humiditas vero exaugetur augmento nõ egrediente terminũ sanitatis, ꝙ corpus erit multæ carnis: &, licet etiam tũc augmentetur in eo pinguedo, silr diminutior erit satis, q̃ caro. Si vero humiditas nõ fuerit multũ super æqualem, sed corpus sit diminutũ in caliditate, erit in corpore multo plus pinguedinis, q̃ carnis. Si vero augmentetur caliditas, humiditas vero sit vicina æqualitati, erit in eo minus pinguedinis, q̃ carnis. Et similiter, cũ in corpore vincit siccitas, caliditas vero remanet æqualis, erit corpus decliuius ad maciẽ, sicut Gal. dicit. In quibuscũq; igitur corporibus fuerint caro & pinguedo æquales in augmento, erit ſm supfluitatem humiditatis in eis sup cõplexionem ęqualem superfluitas dominij frigoris super ipsam. In corporibus aũt, in qbus est pinguedinis plus, q̃ carnis, frigiditas est augmentata super cõplexionem æqualem multo plus, q̃ sit augmentata humiditas super æqualem. In corporibus vero, in quibus est pinguedinis minus, q̃ carnis, humiditas est augmentata amplius, q̃ oportet, sed frigiditas non est ita, quia (sicut dictum est) cum caliditas remanet ſm terminos sibi proprios, & est in corpore supfluitas laudabilis sanguinis, sequetur istud necessario multitudo carnis. His pręmissis manifestum est, ꝙ bonitas carnis & temperantia quãtitatis eius, & similiter pinguedinis sequitur complexionem æqualem inter actiuas & passiuas qualitates. Dubitabit aũt aliqs, qũo, cum pinguedo sit humidius mẽbrũ carne (sicut etiam ipse Gal. dicit in prę allegato libro) fiat multitudo pinguedinis ex humiditate vicina æqualitati: multitudo vero carnis ex humiditate super æqualem. Nisi esset, ꝙ coagulatio, quæ fit à frigido, est debilior, q̃ ea, quę à calido: propter quod humidum coagulatum à frigido remanet mollius & humidius, & ad tactum & ad virtutem, illo, quod coagulatur à calido: talis autem est pinguedo respectu carnis. Nihilominus autem, cum generatio carnis expectet intensiorem calorem, q̃ pinguedinis: vtriq; autem calori oporteat suam humiditatem proportionalem existere, fiet multitudo carnis ex humiditate pluri, q̃ multitudo pinguedinis.

Quæcunq; vero temperato calidiora quidem sunt, non tamen humidiora, aut licciora secundum carnem (de his enim pręsens oratio est) apparent quidem & tangẽtibus calidiora tantum, quantum sunt secũdum crasim calidiora: pilosiora vero tantum erunt, quantum calidiora & pinguedinis minus habentia, Colore vero rubea sunt, & nigros capillos habentia.

Quæcunq; aũt in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate & siccitate, hæc, quantum ad carnosum genus attinet (de hoc enim præsens est sermo) videntur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temparatura calidior: tanto vero magis hirsuta sunt, quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent, Colorem autem rubrum, & capil los nigros habent.

Cum

Cõ.60. Cum dedit signa temperantiæ musculorum, ad quam omnis distemperantia comparatur, dat signa distemperantiarũ fm eos, & primo in calore, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c.i. sed quæcũq; corpora sunt calidiora A tẽperato fm musculos, nõ tñ humidiora aut sicciora temperato fm carnem (de talibus.n. est nunc sermo.i. de ijs, quæ fm carnem distemperantiã habent:& dicit fm carnem, denominans musculũ ab eo, quod dominat in eo fm quãtitatem) talia.s. apparẽt ad tactũ calidiora iuxta quãtitatem excessus in caliditate: cuius causa in promptu est: & est hoc signũ sumptũ à substãtialr inhærẽtibus. Deinde dicit, ET PILOSIORA &c.i. & apparẽt pilosiora, ꝓpter id, quod scitũ in sifilibus: & habẽtia minus pinguedinis, ꝓpter calorẽ excedẽtẽ depasci plus de sanguinis vnctuositate, q̃ coagulari pmittat: & cõparauit in oĩbus his ad tẽperata. Deinde dixit, COLORE VERO &c.i. & apparent habentia colorẽ rubeũ propter caliditatẽ fieri propulsiuam sanguinis ex profundo ad superficiẽ cutis, talis enim est motus excedentis caloris: adhuc autem & habentia capillos nigros, propter id, quod supra expositum est.

Ant. Frigidioris corporis crasεos signa sunt non pilosum, & pingue, & frigidum tangentibus. Color vero eorum cum capillis magis rufus: multa vero frigiditate existente, liuida quodammodo est caro, & (vt hos vocare consuetudo est quibusdam medicorum) plumbei coloris.

Leo. B Frigidioris autem temperaturę indicia sunt pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat. Color autẽ vnà cum capillis rufus: &, vbi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit: quẽ nõ nulli medici colorem plumbeum appellant.

Cõ.61. Cũ dedit signa corporis calidioris tẽperato fm musculos, dat signa frigidioris, & dicit, FRIGIDIORIS &c.i. signa complexionis musculorũ frigidioris tẽperato sunt hæc, s. non esse pilosum propter exposita in præmissis: & esse pingue propter id, quod paulo ante ostendimus: & esse frigidum ad tactum. Regula.n. prima & maxima iudicans de calido & frigido actuali est tactus, sicut Gal. dixit. Deinde dicit, COLOR VERO &c.i. de signis eius est, q̃ color capillorũ in talibus est declinans ad rufum: & volebat per rufum, flauũ, qui est in vicinia albi; & causa non latet prædicta memorantẽ. Deinde dicit, MVLTA VERO &c.i. sed frigiditate cõplexionis eorum habẽte multũ excessum fiet caro eorũ coloris liuidi, quos medici quidam consueuerunt vocare plumbei coloris propter plumbum liuescere in colore: & euenit hic color propter frigus mortificans, & contractionem sanguinis & caloris ad inима propter ipsorum paucitatem.

Ant. Sicca vero crasis gracilior est & durior bene temperata tanto, quanto siccior fuerit, in reliquis vero proxima primis. Humida vero secundũ alia quidẽ similiter se habet, magis vero carnosa ac mollior est.

Leo. C Siccior autem temperatura tanto gracilior est & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas, in reliquis autem eodem modo se habet: Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet, melius autem carnosa & mollior.

Cõ.62. Cum dedit signa distemperantię musculorum fm qualitates actiuas, dat signa eius secundum passiuas, & dicit, SICCA VERO &c.i. sed cõplexio musculorũ siccior tẽperata, non tñ calidior vel frigidior, est tanto gracilior & durior, quãto siccior, propter paucitatẽ carnis & pinguedinis comitantẽ cõplexionẽ siccam. Cum aũt dicit cõplexionẽ tanto fieri graciliorẽ & duriorẽ, quãto fuerit siccior, non intellexit, q̃ cõplexio dicatur gracilis vel dura, nisi propter rem cõplexã esse talem. Deinde dicit, ALIA VERO &c.i. sed alia signa sunt proxima primis: & vult per prima, ea, quæ dixit esse signa tẽperantiæ musculorũ, s. ea maxime, quæ sunt comitãtia tẽperantiam actiuarũ. Cõplexio.n. solum siccior tẽperata, nihil, aut modicũ valde permutat eorũ, quæ sunt tẽperantiæ actiuarũ de manifeste apparẽtibus: ꝓpter quod alia signa similiter huius distẽperantię dixit esse proxima primis. Deinde dixit, HVMIDA &c.i. & cõplexio humidior tẽperata habet ẽt alia signa proportionalia primis, s. cõplexioni siccæ, præter q̃ est carnosior & mollior: abundantia.n. carnis sequit hanc cõplexionẽ tẽperamento stante inter actiuas, sicut dictum est. Dicit aũt Hali, q̃ distẽperantiæ actiuarũ mutant oĩa signa æqualitatis, sed distẽperantię passiuarum non mutant oĩa, sed quædam tm, propter actiuas maiorẽ habere potentiã ad transmutationẽ faciẽdam, ex quo & actiuæ nominantur. Nobis autem hoc non videtur. Gal.n. in signis cõplexionis calidæ & frigidæ nullum dicit D signum immutari ex ijs, quæ sunt temperantię passiuarũ. Adhuc autem, quãtum agens assimilat sibi patiens, si ipsum sibi proportionatum inuenerit, tñ & patiens obnubilat actionem agentis, si sibi rebelle: sicut.n. disponitur materia fm agentis actionẽ, sic & agit agens fm existentiam materiæ. Propter hoc ergo signa tẽperantiæ passiuarum remanẽt in distẽperãtia caliditatis & frigiditatis nõ minus, q̃ ecõuerso, quãuis illud non dixerit Gal.

Ant. Et, secundum copulationem quidem primarũ qualitatum quæ fiunt distemperantiæ, cognitionis formam habent cõpositam. Calida nanq; & sicca crasis pilosior, & calidior, & durior, & minus pinguis est, & gracilis, & nigri capilli. Si vero ad amplius veniat caliditatis, etiam nigri coloris sunt.

Leo. Et quidem secundum coniugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ compositam habet indiciorũ formã. Calidior simul ac siccior est hirsuta magis, ac calida & dura existit, & pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros habet. Si vero multũ in caliditate excedat, color quoq; niger illi adest.

Cõ.63. Cum dedit signa distẽperantiarum simplicium fm musculos, dat cõpositarum, & dicit, SECVNDVM COMPLEXIONEM &c.i. & distẽperãtiæ, quæ fiunt fm cõpositionẽ primarum qualitatum, i. distẽperantiæ cõpositæ habent formã signorum, qbus discernunt, cõpositam ex signis vtriusq; cõponentium. Deinde volens hoc ostẽdere incipit à calida & sicca, & dicit, CALIDA NANQVE &c.i. calida & sicca cõplexio musculorũ est pilosior, & calidior,

& calidior, & durior ſm tactum, i. talẽ facit habentẽ: & cauſa non latet. Adhuc autem & facit habentẽ eſſe paucæ pinguedinis, & ſimiliter paucæ carnis: & hoc volebat, cum dixit, Et gracilis. & horum cauſa ſimiliter patet. Adhuc autem & nigrorum capillorum propter id, quod ſcitum eſt ex præmiſsis. Deinde dicit, SI VERO & c.i. ſed, ſi hæc diſtemperantia amplius augeatur in caliditate, fient non ſolum capilli ipſorum nigri, ſed corpora ipſorum ſecundum totum erũt nigri coloris, propter caliditatem adurentem denigrare tam ſanguinem, q̃ cutim. Reſpondentibus ergo quibuſdam prædictorum ſignorum diſtemperantiæ in caliditate, quibuſdam diſtẽperantiæ in ſiccitate manifeſtum eſt formam ſignorum talis diſtemperatiæ compoſitam eſſe, ſicut præmiſerat.

Humida vero & calida craſis mollior eſt, & calidior, & multo carnoſior optima craſi tantum, quãtum auctæ fuerint vtræq; qualitates: ad plurimum vero aucta putridis cito conſumuntur ægritudinibus & cacochymi cito fiunt. Si vero parum quidem humidior ſit, multum vero calidior, molliores quidem parum ſunt temperato hi tales & magis carnoſi, piloſiores vero non modicum, & tangentibus non parum calidiores. Nigri vero his ſunt capilli, & caro ſine pinguedine. Si vero parum quidem ſit calidior, multũ vero humidior, mollis his eſt caro & multa, & color cõmiſtus ex ruheo & albo, & tãgẽtibus paululũ calidiores. Vniuerſaliter vero hoc eſt dicere, Secũdũ cõplexionẽ craſium dñantis qualitatis ſemp dominabũtur ſigna.

Calidior autem & humidior tẽperatura, mollior, & calidior, & carnoſior tanto eſt bona temperatura, quantum & vtriſq; qualitatibus aucta fuerit. Quod ſi plurimum augeatur, cito ſimul à putredinis corripitur morbis, quoniam & humorũ vitio prompte laborat. Si vero parum quidem humidior ſit, multo vero calidior, molliores quidem parum huiuſcemodi ſunt, ijs, qui bonam habent temperaturam, & magis carnoſi: non parum vero hirſutiores, & tangentibus non parum calidiores: nigri vero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si vero paulo quidem calidior, multo vero humidior, mollis ijs caro eſt & multa, & color cõmiſtus eſt ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et (vt ſummatim dicatur) omnibus temperaturæ coniugationibus ſemper ſuperexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Cum dedit ſigna diſtẽperantiæ muſculorum in caliditate & ſiccitate, dat ſigna eius, quæ in caliditate & humiditate, & dicit, HVMIDA QVIDEM & c.i. & complexio calida, & humida muſculorũ eſt calidior & mollior ad tactum, & eſt tanto carnoſior tẽperata cõplexione, quanto caliditas & humiditas auctę fuerint ſupra temperamẽtum: quorũ oĩum cauſa in propatulo eſt ex prędictis. Deinde dicit, AD PLVRIMVM VERO & c.i. ſed hac diſtẽperantia plurimum aucta ſm vtrãq; qualitatẽ, accidet corpus cõſumi putridis ægritudinibus: & vult per hoc febres putridas, & conſimiles, ex apoſtematibus, & talibus. Et cauſa huius in promptu eſt ex his, quę diximus cap. de ſignis cõplexionis calidę & humidę cordis. Deinde dicit, ET CACOCHYMI & c.i. cito fit abũdans in malis chymis propter abundare in corpore ſub hac cõplexione multas reſolutiones & ſuperfluitates, quas cum accidit retineri, ꝑpter aliquã cauſarũ, cito fit cacochymia, ſicut ex prædictis manifeſtũ eſt. Deinde dicit, SI VERO PARVM & c.i. ſed, ſi hæc cõplexio fuerit parũ humidior tẽperata, multo vero calidior, tũc tales erunt parũ molliores, & parũ carnoſiores tẽperato, ſm ꝙ parũper eſt humidior ipſorum cõplexio: iam. n. diximus, ꝙ multitudo humiditatis ſtante calore æquali, & paulo ſupra æqualẽ cauſa eſt multæ carnoſitatis. Sed (ſicut dicit) ipſi erunt piloſiores tẽperatis non parũ, inquãtum. ſ. ipſi appropinquant magis cõplexioni calidæ & ſiccæ, quæ ſui natura piloſiores facit, ꝑpter id, quod ſupra diximus. Et erunt ẽt non parũ calidiores tẽperatis ad tactũ: & cauſa eſt in promptu.

Deinde dicit, NIGRI VERO & c.i. huiuſmodi cõplexio paulo humidior, multo vero calidior temperata facit eſſe nigrorũ capillorũ propter appropinquare ad calidam & ſiccã, quæ tales facit propter magis adurere vaporem, quæ eſt materia capillorũ, oĩ alia cõplexione. Adhuc aũt (ſicut dicit) & caro eſt eis nõ ſine pinguedine: non tñ intendit, ꝙ ſit multa propter depaſci calorẽ intenſum ſanguinis vnctuoſitatẽ, ex qua fit pinguedo. Erit tñ aliqua in eis pinguedo propter viciniã ad tẽperiẽ inter paſsiuas, quã multitudo pinguedinis expetebat. Deinde dicit, SI VERO & c.i. ſed, ſi parum ſit calidior, multũ vero humidior, caro erit mollis & multa propter multitudinẽ humiditatis: color quoq; miſtus ex albo & rubeo, non tñ ſiľr temperatę cõplexioni, ſed ſuperabit in eo color tubens propter abundantiã ſanguinis, & ꝓpulſionem eius ad ſupficiem cutis ſub tali cõplexione. Tales vero erunt paulo calidiores tẽperatis ad tactũ, ſicut per ſe patet. Deinde oſtendit vno canone diſcretionẽ taliũ augmentorum illius qualitatis ſup aliam in cõpoſitis cõplexionibus, & dicit, ET VNIVERSALITER & c.i. & vľr intelligẽdum eſt, ꝙ in cõpoſitis craſibus ſemp dominabunť ſigna dominantis qualitatis, ſicut & aliàs dixit. Et eſt hic attentione dignũ, ꝙ hoc nomẽ humiditas aliqñ denominat qualitatem tm̃, aliqñ ſubſtãtiam humidã, ſicut & hoc nomen calor, apud medicos, vt Gal. dicit. Cum aũt humiditas denominat ſubſtantiã humidã, aliqñ denominat eã humidam humiditate actuali tm̃, ſicut cholerã, & melancholiam ſubſtantiã humidam dicimus: aliqñ vero humiditate actuali & virtuali, ſicut ſanguinẽ & phlegma dicimus humida. Scias aũt, ꝙ ſubſtantia humida humiditate actuali & virtuali ſemp ſequiť humiditatẽ, quæ eſt qualitas, propter quod in cõplexione calida & humida credendum eſt abundare hanc, niſi ꝑ accidens ĩpediatur. Dicit aũt Hali, ꝙ duo ſunt modi calidę & humidæ cõplexionis, vna. ſ. naturalis ab initio creationis cõnata, quã laudabilem eſſe ſuſpicať: altera vero accidentalis, quã dicit eſſe vituperabilem propter eſſe velocẽ ad putredinem. Sed palã eſt, ꝙ ẽt, quę naturalis eſt, ex hoc eodẽ vituperatur, ꝙ velox eſt ad incurſum putredinis (ſicut eſt videre ab ipſo textu in aſsignatione ſignorũ calidæ & humidæ cõplexionis prędictorũ mẽbrorum: quod Hali, nequaq̃ conſideraſſe videtur) licet minus, q̃ extranea, propter cõſeruari humidũ à calore innato, corrũpi vero ab extraneo, ſicut Gal. & Ariſt. dicunt. Scire quoq; oportet ꝙ calida & humida cõplexio naturalis cauſat longitudinẽ vitæ. Duæ aũt ſunt conditiões. cõplexiõis, à q̃bus dependet longitudo

vitæ

A vitæ(ſicut dicit Philoſophus in lib. de bre.& longi. vitæ)ſ. ꝙ actiuæ dominentur paſsiuis:adhuc aũt,& ꝙ calidum ſuper frigido,& humidũ ſuper ſicco. Eſt.n.vita,& oĩs aĩæ operatio per calorẽ ſicut ꝑ primum & maximũ inſtrumentum:humidum aũt ſuſtentaculũ caloris exiſtit. Dominiũ aũt paſsiuarũ ſuper actiuas cauſa eſt putrefactionis & molenſis,ſicut dicit Philoſ.in 4 meteo. Adhuc dominiũ ſicci ſup humido minus ſuſtẽtat calidũ. Eſt ergo cã per ſe longitudinis vitæ id,quod dictũ eſt:coadiuuans aũt ſunt cauſę cõſeruãtes ex ſex rebus non naturalibus,quibus qcunq; habẽs prędictas cõditiones vtiẽ,ſm ꝙ deſcriptũ eſt in arte cõſeruãdi ſanitatẽ,ꝓlongabiẽ eius vita,& nõ accidet ei niſi mors naturalis:cuius cauſa eſt frigiditas & ſiccitas. Si vero nõ vtetur eis,ſm ꝙ oportet,morieẽ fortaſsis propter dominium virtutum paſsiuarũ ſuper actiuas, quod eſt cauſa ægritudinũ materialium. propter abundare ſuperfluitates in eo ex debilitate virtutum actiuarũ:non autẽ ipſe ſolum,ſed quicũq; alter non vtetur eis ſm modum appropriatum ſuæ naturæ:in nulla tamen cõplexione tantum elongabitur vita,quãtum in habente conditiones prædictas,quãtũcũq; conſerueẽ,ꝓpter carere cauſa intrinſeca longitudinis,quæ per ſe eſt cauſa.

casi. DVBITAVIT aũt aliqs ex hoc,quod dicit Auer.in ſuo trac. de longi.& bre. vitæ,ꝙ cõplexio,quam diximus eſſe ꝓpriam longitudinis vitæ,in qua ſunt prædictæ conditiones,aut eſt ignorata in arte medicinæ,aut difficulter ſcitur. Si.n.eſſet nota(ſicut dicit)præciſe iudicaret medicus longitudinem & breuitatem vitæ:non facit autẽ hoc, quia difficile eſt eã ſcire per ſenſum,cui medicus innititur;magis.n.videtur cognita eſſe per rõnem,q̃ per ſenſum.
B Signum aũt ignorantiæ eius in arte medicinæ eſt(ſicut dicit)quia videmus,ꝙ multi infirmi ẽt viuunt multũ,quos medicus nõ crederet habere cõplexionem aptam longitudini vitæ:& multi bonæ conſiſtentiæ moriunẽ iuuenes, quos medicus ſuſpicaẽ potius eſſe longæ vitæ:propter quod dicit,ꝙ cõplexio,quã Gal. vocat mediã,videẽ eſſe iſta:

Nos aũt dicemus,ꝙ proportio cõplexionis prędictæ nõ eſt omnino ignorata in arte medicinæ,licet difficulter diſcibilis ſit ad ſenſum. Non tñ eſt credendũ,ꝙ aliqua infirmitas,quę ſit totius infirmitas,ſit cauſa longitudinis vitæ tanq̃ faciens acqrere hanc ꝓportionem in cõplexiõe:ĩpoẽ.n.eſt,quod eſt præter naturã,eſſe longæuũ. Adhuc aũt,cum ægritudo ſit nocens operationi:ſit aũt vita operatio,ſicut ſupra oſtẽſum eſt: erit oĩs ægritudo nocẽs vitę: nihil aũt,quod nocet vitæ,põt eſſe cauſa ꝓlongationis eius,cũ nocumentũ operationis tranſeat de leui ad mediocrem,& de mediocri ad nõ oĩo fieri,quod eſt ipſa mors. Poteſt tñ alicuius ignobilis membri infirmitas fieri cauſa longæ vitæ per accidens,eo ꝙ(ſicut Gal. dicit)qui habet vnum mẽbrum infirmũ,plerũq; habet alia incolumia ſuſcipiente mẽbro infirmo corporis ſupfluitates:ſi aũt fuerit tale mẽbrum ex nobilibus,non erit illud poẽ propter redundantiam nocumẽti ſuper toto. Adhuc aũt bonæ conſiſtentiæ hoĩes non moriuntur iuuenes propter nõ habere hanc ꝓportionẽ,vel ei vicinam,ſed propter peccare in cõſeruatione illius nũc vno modo,nunc altero,& inde accidere ægritudines mortiferas:ex quo fit,ꝙ medicus non iudicat præciſe longitudinẽ vitæ,quia non pendet hoc ſolum à cauſa intrinſeca,ſed à cauſis conſeruantibus ab extra. Cõplexio aũt,quam Gal. vocat mediam,non eſt illa, ſed ea,quæ paulo excedentior eſt in caliditate & humiditate: hęc enim,quãuis ſit ægrotabilior illa,tñ,quãtum eſt
C à parte intrinſeca,eſt cauſa longæ vitę,propter quod dicunt medici,ꝙ,ſi hęc cõplexio euaſerit à putredinibus,ad quas habet pronitatẽ,maxime dum iuueneſcit,fiet cauſa longę vitę:ſed ad tales putredines nõ eſt apta,quę media. Nec ẽt eſt inconueniens cõplexionem longioris vitæ habere operationes minus perfectas ea,quæ media, propter intẽperamentum in calido & humido,& nihilominus ſub ea plus elongari vitam,quantum eſt ab ipſa.

Ant. Frigida vero & humida craſis,paululum quidem vtriſq; augmentatis,ſine pilis eſt,& alba,& mollis,& ſpiſſa,& pinguis. Si vero amplius,in alijs quidem ſe habẽt ſecundũ proportionẽ augmẽtationis qualitatũ: color vero cum capillis eſt magis rufus,quẽadmodum plurimũ vtriſq; augmẽtatis liuidus. Si vero inęqualiter augmentatio fit qualitatum,dominabuntur,magis augmentatæ propria ſigna.

Leo. Frigidior autem atq; humidior temperatura,ſi parũ quidem vtraq; augeatur,capillis nuda eſt,& alba, & mollis,& craſſa,& pinguis. Si vero magis exceſſerit,reliqua quidẽ ſunt ſecundũ proportionem augmẽti qualitatum:color autem vna cum capillis rufus, quemadmodum,ſi plurimum vtraq; augeatur,liuidus. Si vero qualitatum augmentum fuerit inæquale,eius,quæ ſuperexceſſerit,indicia eminebunt.

ō.65. Cum dedit ſignũ calidæ & humidę diſtẽperantiæ muſculorũ,dat ſigna frigidę & humidæ,& dicit, FRIGIDA
D VERO &c.i.ſed frigida & humida cõplexio muſculorum diſcernitur per hoc,ꝙ modicũ egrediẽtibus tẽperamẽtum vtriſq; qualitatibus erit ſine pilis, adhuc aũt & alba,& mollis,& ſpiſſa,& pinguis:quorũ oĩum cauſa ex prædictis manifeſta eſt. Attende tñ,ꝙ duplex eſt ſpiſsitudo,ſ. carnoſitatis,& pinguedinis:intelligit autem hic eam,quæ pinguedinis. Deinde dicit, SI VERO &c.i.ſed egredientibus vtriſq; tẽperamentũ amplius,cõſiderare oportet alia ſigna ſm proportionem augmentationis qualitatum:ſi enim auctæ fuerint multũ,augebuntur & earũ ſigna proportionabiliter illis:& ſimiliter,ſi parum. Deinde dicit, COLOR VERO &c.i.ſed color capillorum & cutis eorum eſt declinans ad rufum(& vult per hoc glaucum ſiue ſubcitrinum)quemadmodum vtriſq; plurimũ auctis color eſt liuidus:& vult colorem cutis, capillorum.n.non eſt hic color proprius propter participare omnem vaporem,qui eſt materia capilli,aliquid de aduſtione. Deinde dicit, SI VERO inæqualis & c.i.ſed ſi augmentatio qualitatũ ſupra temperamentum non ſit æqualis,ſed aucta ſit vna magis altera, dominabuntur ſigna ꝓpria magis augmentatæ:& eſt hic ſicut canon communis,qui ſæpe ſubijcitur.

Ant. Si vero frigidum cum ſicco æqualiter augmententur,natura durum & gracile habent corpus,& non piloſum,& tangentibus frigidum,pinguedo tamen ipſis gracilibus exiſtentibus diſperſa eſt per carnem:capilli vero,& color proportionales ſunt menſuræ frigiditatis.

Leo. Si autem frigiditas vna cum ſiccitate æqualiter augeatur, natura durum, ac tenue,& glabrum corpus

habent,

habent,& tangentibus frigidum,pinguedo tamen ipsis,etsi graciles sint,per carnes dispersa. Capilli autem & color frigiditatis modum ac proportionem sequuntur.

Cum dedit signa frigidę & humidę distẽperãtię musculorũ,dat signa frigidę & siccę,& dicit, SI VERO &c.i. sed,si frigidum cum sicco æqualiter excedãt temperamentũ,tunc discernet ex hoc,ꝙ corpus est natura durũ & gracile:comitatur.n.semper durities siccitatem,sicut mollities humiditatem.Per gracile autem vult priuatum carne, quod comitatur tam frigiditatem,q̃ siccitatẽ,sicut præmisimus.Ad hoc aũt & corpus est nõ pilosum,& tangentibus frigidũ propter id,quod sæpe dictum est. Deinde dicit, PINGVEDO VERO &c.i.sed,licet tales sint graciles paucitate carnis,tñ pinguedo inuenit in eis dispersa p carnem,maxime si siccitas nõ fuerit multũ extra temperamentũ:sicut.n.sciuisti,stante frigiditate cũ tẽperantia inter passiuas habebit pinguedo,ꝓpter id,quod dictũ est. Deinde dicit, CAPILLI VERO &c.i.sed color capillorũ & cutis erit in eis ꝓportionaliter mensuræ frigiditatis.Si.n.frigiditas fuerit multum excedens,erit color capillorum glaucus,cutis vero liuidus:si vero parum,tunc color capillorũ erit magis rufus,cutis vero magis vergens ad album. Et attende,quia(sicut dicit Hali) hæc complexio facit breuioris vitæ oĩbus aĩal:post eã vero cõplexio,quę est frigida tñ:post istam vero,quæ sicca tñ: deinde cõplexio frigida & humida:post quam calida & sicca:& post istam complexio humida tñ:deinde æqualis:post quam complexio calida & humida,hæc.n.si conseruetur,facit longioris vitæ omnibus.

Decidente vero calida & sicca crasi tempore paracmasticæ ætatis in frigidam & siccam habitudo taliũ gracilis,& dura,& melancholica est,& propterea nigra simul & pilosa,Dominante vero altera qualitatũ multum,altera vero parum à mediocri immutatą dominabuntur quidem dominantis, obscure vero erũt alterius cognitiones.

Vbi vero calida & sicca temperatura in tempore decrementi in frigidum & siccum labitur habitum, tunc ij graciles fiunt & duri,atq; atra bilis in eis dominatur,& ob id nigri simul & hirsuti euadunt.Vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur,altera vero parũ à mediocritate recedit, superabunt eius,quæ dominatur,exilia autem erunt alterius qualitatis indicia.

Cum dedit signa distemperantiæ musculorũ in frigiditate & siccitate natiua,dat signa illius,ad quã deuenitur per casum calidæ & siccę in ipsam apud transitũ ætatis status ad eam,quæ senectutis. Hæc enim,licet non sit natiua,habet tñ similitudinẽ cũ natiua per hoc,ꝙ ipsa dicit tunc fieri frigida & sicca non solũ per cõparationem ad se in ætate status,sicut reliquę,sed per cõparationem ad temperatam in ætate eadẽ,sicut si esset natiua,& dicit, DECIDENTE VERO &c.i.sed signa cõplexionis frigidæ & siccę,quæ fit per casum & transmutationẽ calidæ & siccæ in ipsam in tẽpore paracmasticæ ętatis,sunt,ꝙ habitudo taliũ est gracilis & c.Et volebat per ętatẽ paracmasticam,initiũ senectutis, παρα.n.in græco idẽ est,quod iuxta, ἀκμὴ aũt idem,quod status:quare ętas paracmastica idem est,quod iuxta ætatẽ status.Neq; volebat per calidã & siccã,ẽt eam,quæ est talis ex debito acmasticæ ætatis, sed eam,quæ ab ipsa natiuitate talis decernit,sicut diximus:non.n.erat eius intentio absolute dare signa cõplexionis acquisitę ex transmutatione in ętate.In oĩ.n.sene est cõplexio frigida & sicca respectu eius,quã habuit in ętate status,nec tñ est inuenire signa,quæ dicit:in oĩ sene:sed vult dare signa frigidæ & siccæ subeuntis ex calida & sicca natiua.Talis.n.frigiditas & siccitas,licet eueniat apud principiũ senectutis,tñ quædã habet sibi ꝓpria nõ ex debito ætatis,sed ex debito cõplexionis calidę & siccę pręcedẽtis;ꝓpter quod dicit,ꝙ silr est gracilis & dura. Et vult similitudinem in hoc ad calidã & siccam,quæ pręcessit,ex qua deuentũ est in eã;fortassis aũt & ad frigidam & siccã natiuam,cuius signa ostẽderat:vtraq;.n.gracilis est & dura:causa aũt facile conspicabilis est ex dictis. Deinde dicit, ET EST melancholica. Alia aũt translatio nõ copulatiue,sed aduersatiue subiungit, Verũtñ vincit super eã cholera nigra.& videt rectior:non.n.est absolute melancholica,quia talis est ẽt oĩs cõplexio senectutis, sed est abundans in cholera nigra,quæ est melancholia nõ naturalis, quæ nõ per viã hypostasiuæ fæculentiæ,sed ꝑ adustionẽ generat:& hoc est sibi ꝓprium super eam,quæ nõ transmutata est ex calido & sicco;& causa huius est remanentia adustionis ex cõplexione præcedente. Deinde dicit, ET PROPTEREA &c.i.&,quia vincit in ea adustio generans choleram nigram,erit in ea propter id & color niger in cute & pilis,& pilositas simul multa,propter aduri multũ ex humiditate in vaporẽ & in materiã pili. Deinde dicit, DOMINANTE VERO &c.i.sed dominante multũ vna qualitatũ,altera vero parũ à mediocri ꝑmutata dominabunt signa dominãtis : alterius vero signa erũt debilia sicut tenentia mediũ inter ea,quæ multũ excedentis,& ea,quæ tẽperatę:& est hoc sicut regula,sæpe dicta.

DVBITABIT aũt aliquis,quare istud cap̃.intercidat in hoc loco. Sicut.n.videt,Gal.in hoc loco,cum iam dixisset de signis cõplexionis frigidę & siccæ natiuæ musculorũ,subiunxit de signis cõplexionis frigidæ & siccæ decidẽtis ex calida & sicca apud initiũ senectutis. Sed ista subiectio nõ videtur rõnabilis,Primo quia,cũ ipse loquatur in hoc totali cap̃.de signis cõplexionis corporis ægri simplr,sumptis à musculis:corpus aũt ægrum simplr,sit à generatione habens tales distẽperantias,nõ debet hic intermiscere signa distẽperantiarũ eius,quæ accidũt ei post generationem. Adhuc aũt oĩs cõplexio,quæ à generatione lapsa est à tẽperata,videtur ꝑmanere sub eodẽ lapsu per oẽs ætates,cum sit cõparatio ætatis eius ad similem ætatẽ corporis tẽperati,sicut tractatu de corporibus ostensum est;ergo .cõplexio musculorum,quæ fuit à generatione calidior & siccior tẽperata,erit apud oẽs ætates calidior & siccior tẽperata,seruata cõparatione,quã diximus.Quare,cũ videtur decidere in frigidã & siccam apud senectutẽ, nõ decidit in eã nisi silr alijs: nõ.n.est aliqua cõplexio,quæ apud initiũ senectutis nõ transmutet in frigidã & siccã.Quare oportebit ẽt dicere signa cõplexionis frigidæ & siccæ decidentis ex frigida & humida,& frigida & sicca, & ex calida & humida,& non solũ decidentis ex calida & sicca,quod ipse non fecit,hoc.n.facere esset dicere signa

cõplexionis,

A complexionis, quam corpus acquirit ex trāſmutatione ætatis: quod nō eſt hic intentum. Niſi eſſet, ꝙ iſtud cap. videt hic intercidere ad oſtēdendum, ꝙ cōplexio muſculorum natiua frigidior & humidior tēperata, & frigidior & ſiccior, & calidior & humidior, in oībus ætatibus ſunt tales per operationē ſuæ ętatis ad ſimilem ætatē corporis tēperati: calidior aūt & ſiccior nō eſt talis apud ſenectutē. Nam, cū pertranſierit ætatē ſtatus, nō eſt iam calidior & ſiccior per cōparationē ad corpus tēperatum in eadē ſecum ætate, ſed frigidior & ſiccior iudicanda ꝑ accidēs, quod dicetur. Eſt ergo verū, ꝙ quęlibet cōplexio ſit frigida & ſicca apud ſenectutē per cōparationē ad ſe ipſam in pręcedentibus ætatibus: ſed calida & ſicca fit tūc frigida & ſicca non ſolū per cōparationē ad ſe ipſam in pręcedētibus ætatibus, ſed ēt per cōparationem ad ſimilē ætatem corporis tēperati: & cauſa huius eſt, qa, cum cōplexio eſt ſicca, prima generatiōe aſſociata caliditati humidū depaſcenti, fit continue ſiccior multo plus, q̃ reliquę. Ergo, cū adhuc per proceſſum ad ſenectutē augetur ſiccitas, finito iam humido, quod eſt ſuſtentamētum caloris, accidit calidū in frigidum tranſmutari valde amplius, q̃ gratia ætatis oporteret euenire, vt nō ſolum fiat tunc frigida ſicca per comparationem ad ſe ipſam in pręcedentibus ætatibus, ſed ēt per cōparationem ad ſimilē ætatem corporis tēperati: & eſt hæc tranſmutatio per accidēs, ſicut eſt ſupra dictum. Quare nō decebit, vt loquatur ꝓpter hoc de ſignis cōplexionis frigidę & ſiccę, in quā trāſit quęlibet aliarū cōplexionū apud ſenectutē, eo ꝙ talis nō dicitur frigida & ſicca niſi per cōparationē ad ſe ipſam in pręcedētibus ętatibus, & nō ꝑ cōparationē ad ſimilem ætatem corporis tēpera-
B ti, ſicut illa. Ex quo manifeſtū eſt, ꝙ non habet ſimilitudinē cū frigida & ſicca natiua in tali cōparatione, ſicut iſta.

Ant. In omnibus vero, quæ dicta ſunt, & quæ dicenda, cōmunis cognitio craſeos, ſi facile frigeſcens ſit pars, aut frigiditate, aut raritate: ſi vero difficile frigeſcens, aut caliditate, aut ſpiſsitudine: ſi vero à deſiccantibus lædatur, arida & ſicca & difficile mobilis fiat, ſiccitate: quēadmodum, ſi grauetur humidis, humida.

Leo. In omnibus vero, de quibus ſupra diximus, & poſtea dicemus, cōmue eſt temperaturæ indicium, ſi mēbrum facile frigeſit, vel ſriditatis, vel raritatis: ſi vero non facile, vel caliditatis, vel denſitatis: ſi vero à deſiccantibus offendatur, & aridum & ſiccum & non facile mobile fiat, ſiccitatis: quemadmodum &, ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis.

5.68. Cum dedit ſigna ſpecialia cuiuſq; diſtēperantiarū in muſculis, dat ſignum cōmune, quod extenditur ad cognitionem cōplexionis non ſolū muſculorum, ſed ēt aliorū, quæ dicta ſunt & dicenda: & eſt ſignum ſumptum ab extrinſecus alterantibus, & dicit, IN OMNIBVS & c. i. ſed in oībus dictis & dicendis cōmune ſignum cōplexionis eſt hoc, ſ. ſi pars, de cuius cōplexionis cognitione contenditur, expoſita frigori, ſit facile frigeſcens, erit ſignū vnius duorum, ſ. aut frigiditatis illius partis, aut raritatis: ſi vero difficile, ſignum erit aut caliditatis, aut denſitatis ſuę ſub
C ſtantiæ. Et cauſa huius eſt, quia alterās ad frigiditatem, citius pōt conuertere ſuum paſſum, ſi fuerit ſibi ſimile, q̃ ſi cōtrarium, ſicut vicinius alteranti: aut ſi carens ſimilitudine ad actiuum, fuerit raræ cōpoſitionis in ſua ſubſtantia, per quod admittat actiui tranſitum in profundū: ſic enim penetrans, citius infrigidabit, q̃ exterius tm̄ attingens. Sed raritas texturę villorum mēbri ſm plurimū eſt cum caliditate (eſt. n. caliditatis & rarificare & aperire: propter quod pōt calidū eſſe facile infrigidabile per accidens) ſecundū autem minus eſt cū temperamento: cum frigiditate aut minime videtur exiſtens, cum tā innata, q̃ exterius adueniens, ſit ſpiſſans & denſans: ecōuerſo autem intellige de denſitate texturæ. Ex quo manifeſtum eſt, ꝙ frigidum poteſt eſſe difficile infrigidabile per accidens, ex denſitate. ſ. cutis, non permittente conuerti, quod interius exiſtit. Deinde dixit, SI VERO & c. i. ſed, ſi pars, cuius cōplexionem cognoſcere volumus, areſiat & ſiccetur de facili, & in motu læſionem acquirat proximam deſiccantibus, ſignum erit complexionis in ea ſiccæ, quemadmodum, ſi molleſcat & grauetur ab humidis, erit ſignum complexionis humidæ: & cauſa huius non eſt ignota, prædicta memoranti.

Ant. Conſiderare vero oportet, & ſi ſimilem adinuicē omnes muſculi, aut non ſimilem craſim habent, ſimul conſiderantē in omnibus quantitatē inuolutorum oſsium. Aliquando. n. gracilior videtur eſſe pars, non exiſtens gracilior, quantū ad muſculos, ſed propter anguſtiam oſsium talis apparens. Simiter autē & ſpiſ-
D ſior videtur eſſe multoties non propter amplitudinem oſsium, ſed propter carnis multitudinē, quæ aucta & minuta, durior & mollior dū fit, ſiccior vel humidior apparet pars. Si igitur pauca & dura, ſiccior: ſi vero multa & mollior, humidior. Similiter vero & mediæ regiones, ſimiles partes habentium corporum, aut ampliorem humiditatē aut minorem in ſe ipſis continentes, aut ſpiſſiorem aut tenuiorem, aut humidiorē aut ſicciorem demonſtrant partē: humidā quidem, vbi tenuior & amplior eſt humiditas: ſiccam vero, vbi ſpiſſior ſimul & minor. Ipſas. n. corporis ſolidas partes, & vere ſolidas & primas ſecundum nullū modum poſsibile eſt humidiores facere, ſed ſatis, ſi prohibeat aliquis eas non cito ſiccari: eas vero continentes regiones licet replere humiditate tali aut tali: id vero proprium nutrimentum eſt ſimiles habentium partes, ex appoſitione, non per vaſa adductum. Cōmunis vero & hæc ratio eſt omnium partium, diceturq; poſtea in ſanarum cauſarum doctrina: nunc vero, quæ ſequuntur, dicamus.

Leo. Inſpicere autem oportet, ſi eandē omnes muſculi ſeruant tēperaturam vel minime eandē, atq; in oībus animaduertere ſubiectorum oſsium quantitatē. Non nunquā. n. gracile videtur mēbrum, cum tamen non ſit gracile, quod ad muſculos attinet, ſed propter oſsium tenuitatē tale videtur. Sic & craſsius quibuſdam plerunq; apparet non ob oſsium amplitudinē, ſed ob multitudinē carnis, quæ vel aucta vel cōminuta, vel durior aut mollior effecta, ſiccius aut humidius mēbrum oſtendit. Pauca igitur ac dura, ſiccius: multa autē

& mollis,

& mollis,humidius. Sic & intermedia ſpatia ſimilarium corporum,vt plus vel minus humidæ ſubſtantiæ in ſe ipſis continent,vel craſsius vel tenuius,vel humidius vel ſiccius membrum oſtendunt: humidius quidem,vbi ſubtilior & plurima eſt humiditas,ſiccius vero,vbi craſsior ſimul & minor. Ipſæ.n.ſolidæ corporis partes,quæ vere ſolidæ ſunt ac primæ,nullo modo poſſunt effici humidiores,at ſatis eſt,ſi quis eas celerius exiccari prohibeat:Intercepta autem in ipſis ſpatia hac vel illa humiditate complere poſsibile:hæc vero eſt proprium partium ſimilarium alimẽtum,quod ex appoſitione fit,& non per vaſa attrahitur. Cõmunis autem hæc ratio & omnium partium exiſtit,& iterum in ſalubrium atq; inſalubrium cauſarum doctrina repetetur:nunc autem ea,quę ordine ſequuntur,attingamus.

Cum dedit ſigna diſtẽperantiæ muſculorum tàm ſpecialia,q̃ cõmunia,dat quatuor cautelas,quibus cauet deceptio potens accidere à prædictis ſignis,& dicit, CONSIDERARE VERO &c.i.ſed,qñ cõplexionẽ muſculorũ indagamus per ſigna prędicta,cõſiderare oportet,ſi oẽs muſculi habent ſibi inuicẽ ſimilem cõplexionem,vel nõ, vt non accidat iudicare ex cõplexione aliquorũ ſupra cõplexionem oĩum. Accidit aũt cõplexionem ipſorũ diuerſificari nõ ex ſuis ſitibus,penes quos appropinquat plus vel minus ad mẽbra calida,ſ.cor & hepar,ex quibus plus vel minus adueniat eis de calore, qm̃ ſm hoc ſemper inuenirentur differentes, ſed ex materia prima,vnde fuit eis generatio,quia nõ fuerit ſm omnes muſculos vnigenea. Sciendum tñ eſt,ꝙ,quãtũcũq; ex prima ſui materia non oĩo vnigenea diuerſæ ſint cõplexionis,ſi cor & hepar conueniant in vna cõplexione,totũ corpus ſibi ſimiliter cõdiſponent,parũ valde refragare potente cõplexione ipſorum innata,ab illis influentem. Deinde,cũ dedit cautelam,quæ ſumiť à diſsimilitudine muſculorũ,dat aliã ſumptam à quãtitate oſsium,muſculis ſubſiſtẽtiũ,& dicit, SIMVL CONSIDERANTES &c.i.ſimul cũ prædicta conſideratione cõſiderare oportet quantitatem oſsium inuolutorũ à muſculis. Deinde dat cãm,quare hoc oportet cõſiderare,& dicit, ALIQVANDO ENIM &c.i. quia aliqñ videť pars eſſe gracilior tẽperato,nõ exiſtẽs gracilior quãtum ad muſculos,ſed videť talis,ꝑpter oſsium tenuitatem:aliqñ videtur ſpiſsior nõ propter craſsitiẽ oſsium,ſed propter multitudinẽ carnis. Ex hac ergo cõſideratione accidit cauere,ne iudicemus corpus eſſe ſiccę habitudinis ex carnis paucitate,phãtaſiata ex anguſtia oſsiũ: aut ecõuerſo iudicemus eſſe humidę ex multitudine carnis,phantaſiata ex latitudine oſsium. Deinde,cũ dedit cautelam,quę ſumiť ab oſsium quãtitate,dat eã,quæ ſumiť à cõſideratione carnis in ſe ipſa,& dicit ſicut cõtinuãs ſermonẽ ad prædicta, QVAE AVCTA EST &c.i.quæ caro penes ſui augmentũ & diminutionẽ in quãtitate,& penes ipſius duritiẽ & mollitiẽ plus vel minus ſignificat partẽ humidiorẽ aut ſicciorẽ. Nam,ſi ipſa fuerit paucior & durior tẽperata,ſignificat partẽ ſicciorẽ:ſi vero fuerit plus & mollior,ſignificat partẽ humidiorẽ. Et ex hac cautela videtur monere,ne iudicemus abſolute ꝑ multitudinẽ carnoſitatis totũ corpus vel partẽ eius eſſe humidæ habitudinis,anteq̃ cognoſcamus,vtrũ iſta caro ſit in ſe durior tẽperata,vel nõ:qm̃,ſi fuerit in ſe dura,nõ oſtendetur corpus vel pars eius ab ipſius multitudine oĩo humidæ habitudinis,quãuis dictum ſit ſupra,ꝙ multitudo carnis à ſuperante humiditate fiat. Et ſilr,ſi fuerit pauca,nõ oportet iudicare totũ corpus oĩo eſſe ſiccæ habitudinis,anteq̃ inueſtigemus,vtrũ ſit mollis vel nõ:nam,ſi ſit mollis,paucitas carnis non eſt oĩo cum ſiccitate,quãuis dictum ſit ſupra,ꝙ paucitas carnis ſequitur dominiũ ſiccitatis. Deinde,cũ dedit cautelã,ſumptã à cõſideratione carnis in ſe ipſa,dat quartã cautelã,ſumptã ab humiditate cõtenta in medijs regionibus cõſimiliũ mẽbrorum,& dicit continuãs ſermonẽ ad prædicta, SIMILITER &c.i.&,ſicut caro paucior & durior demonſtrat partẽ ſicciorẽ,multa vero & mollis humidiorẽ,ſilr & medię regiones partium cõſimilium,cõtinentes in ſe ipſis humiditatẽ ampliorem aut minorem,aut tenuiorem aut ſpiſsiorẽ, demonſtrant partem humidiorem aut ſicciorem.i.talem faciunt apparere:demonſtrant.n.humidiorẽ,quando humiditas in eis contenta,fuerit tenuior & amplior:ſicciorẽ vero, cum ſpiſsior & paucior. Et volebat ꝑ medias regiones,ſpacia quædã parua inter muſculi ſubſtantiã cõſtituta,imo intra ſubſtantiã carnis & nerui,ad quę terminanť venæ capillares latẽtes viſum,aliaq; ſpacia ſm intrinſeca cuiuſq; partis cõſimilis,in qbus eis apponitur nutrimẽtum:quę,qm̃ in intrinſecis earũ ſunt,dicũtur mediæ regiones. Per humiditatem vero in eis contentã vult humiditatẽ nutrimẽtalem ad eas reſudantẽ ex venis capillaribus,quã medici vocant rorẽ. Et monemur ex hac cautela,ꝙ nõ eſt iudicãdum abſolute partẽ eſſe humidã vel ſiccã,qa talis videatur ad ſenſum:ſæpe enim cõtenta in medijs regionibus humiditate multa & tenui apparet pars humida,cũ in ſe cõſiderata ſit ſicca:cõtenta vero in eis pauca & ſpiſſa videtur ſicca,cum tñ ſit humida. Qm̃ aũt talis humiditas eſt penes ſui quãtitatem & qualitatẽ faciens apparere partẽ humidam vel ſiccam,non tñ omnem,ſubiunxit, IPSAS VERO &c.i.tñ ipſas partes corporis vere ſolidas & primas nullo modo eſt poſsibile facere apparere humidiores ad ſenſum ꝑ efficere,ꝙ in earũ medijs regionibus contineatur humiditas multa & tenuis,ſed ſufficit per hoc ꝓhibere,ne cito ſiccentur. Et volebat per partes vere ſolidas & primas,duras,vocatas apud eũ radicales,generatas ſm opinionẽ ſuã ex primis ſpermatibus ex fœmina & mare reſolutis,quales ſunt oẽs præter carnẽ & adipẽ: illas enim vocat primas,quaſi primo genitas,& quaſi corporis fundamẽtum:carnem vero & adipẽ non vocat primas,faciẽs eas genitas poſtea,ſicut ſuperedificatas in illis ex eo,quod de ſanguine mẽſtruo attrahitur ad primas radices. Et tu iam ſciuiſti ex ſentẽtia Ari.quid ſit in hoc,ſciturus adhuc latius in tractatu de cauſis. Hoc aũt,quod dicit,ꝙ ſm nullum modũ poſe eſt tales partes facere apparere humidiores,cauſa eſt,plurima ipſarũ durities nõ admittens tranſitũ in ſui medias regiones multæ humiditatis:pauco.n.valde nutrimẽto contentę ſunt,eo ꝙ frigiditate & ſiccitate in eis dominante neq; multũ ab eis reſoluitur,neq; multũ in ſui ſubſtantiam cõuertere poſſunt ex alimento:quare nõ poſſunt ex hoc apparere humidiores:ſed ſm veritatem,ſi humidiori & pluri nutrimẽto nutriantur,nõ eſt dubium,ꝙ humidiores fiunt. Ergo per contineri in eis tale non poſſunt apparere humidiores,ſed fieri in poſterum humidiores proculdubio per nutriri à tali,aliter.n.nõ prohiberentur cito ſiccari(ſicut ipſe dicebat)quãuis nec hoc ſit multum patẽs ad ſenſum. Deinde,qm̃ penes humiditatẽ contentã in medijs regionibus

multam

A multam vel paucam, tenuē vel spissam apparent partes humidiores vel ficciores, aut ad minus, ꝑhibentur mēbra ficcari tardius vel citius, corrūdet autē talis humiditas naturæ assumptorū, ideo subiungit in arbitrio nostro esse implere eas humiditate quātacūq; & qualicūq;, & dicit, EAS VERO &c.i. sed ipsas medias regiones cōtentiuas prædicti roris licet nobis pro voluntate nostra replere humiditate tali aut tali, i. multa vel pauca, tenui vel spissa ꝑm pparationem ciborum aptorū ad has vel illas, & facere apparere partes humidas vel ficcas, sicut volumus. Alia aūt translatio habet, ꝙ licet īplere humiditate cū dispositione & absq; dispositione: & videtur intēdere, ꝙ licet īpsere humiditate sibi aut dissimili ad ipsas partes. Quāuis.n. nutrimentalis humiditas magis sit vt patiens, ꝙ̄ vt agens, respectu mēbrorum, tn̄ est et aliquid actionis & rebellionis in ea, ꝑpter quam neq; in totū neq; perfecte, neq; semper eā assimilant sibi mēbra, sed ꝑm magis & minus, penes distantiā naturæ ciborum ab ipsis membris. Quare, si hæc humiditas in eis contenta pōt nos decipere in cognitione cōplexionis musculorū, faciens credere partem humidam, quę in se est ficca, & econuerso, oportebit ante firmationem iudicij hāc prius sciri, quanta & qualis sit: fiet aūt cognita per cognitionē diætę. Deinde, qm̄ talis humiditas est nutrimētalis humiditas, dicitur aūt nutrimentum multis modis, ostendit, sub quo modorū cadat, & dicit, ID VERO &c.i. & talis humiditas est ꝑprium nutrimentum partium cōsimilium, factum ex appositione, nō per vasa. Et vult dicere, ꝙ nutrimentū existens in medijs regionibus similiū partum, iam appositū est ijs, quæ ex eo nutrienda sunt, nondum tn̄ est vnitū neq; assimilatū triplex.n. est vltima operatio nutritiuæ (sicut supra expoſuimus). s. appositio, vnitio, & assimilatio: ex quo sequitur & tripl'r dici nutrimentū, s. appositū, vnitum, & assimilatū. Per hoc aūt, quod dicit, ꝙ est eis ꝑprium, vult, quod est eis iam appropriatū, distributum in ipsis, qa, quod est in vasis, i. in venis, nō est vlli ꝑprium, sed cōmune oīum. Quare, cū dicit, non per vasa, nō intendit, ꝙ non fuerit attractū illud ex vasis, sed ꝙ nō est tale, quale quod in vasis: propter quod vult dicere, ꝙ tale nutrimētum est iam appropriatū, quia appositū, & nō est sicut cōmune, nondum appositū, neq; distributum. Sciendū aūt & hic, ꝙ (sicut dicit Gal. in lib. de naturali. virtu.) tripl'r dicitur nutrimentū, s. nutrimentū absolute, quod iam nutrit, quale est, quod iam est vnitū & assimilatum, stans loco deperditi: & nutrimentū non absolute, Et hoc est duplex, s. velut nutrimentū, quale est, quod apponitur: & futurū nutrimentū, quale est, quod in venis & ventre. Ex duobus autē postremis vnū est proprium, alterū vero cōmune, sicut hic innuit. Deinde, qa dixerat licere nobis replere medias regiones humiditate tali aut tali, erit aūt hoc nō solū præstans cautelam in signis, sed et auxilians ad causas, vt ad conseruationem, & reductionem, & omnino curationem, quia consimilis præparata conseruat, dissimilis vero alterat, ideo in tractatu de causis huric canonem dicturum se promittit, & dicit, COMMVNIS VERO &c.i. & hæc ratio, qua dicimus licere nobis replere medias regiones & c. est cōmunis omniū partiū, s. tam solidarū, ꝙ̄ molliū: quę (sicut dicit) dicet postea in doctrina de causis, & nos dicemus, cū illuc peruenimus: nunc vero transeundū dicit esse ad sequentia.

C Ventris cognitiones natura quidē ficcioris, velocius fiunt sitientes, & paruus ipsis sufficit potus, & grauantur ampliori: & fluctuationes habent, vel supernatat superfluum eis: cibisq; gaudent ficcioribus. Humidioris autem ventris signa, si neq; sitientes fiant, nec ampliorem humiditatem moleste ferant, cibisq; gaudeant humidioribus.

Ventriculi indicia, eius quidem, qui natura ficcior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis sufficiat potus, à plurimo autem aggrauentur: fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id, quod abundat: & cibis delectentur ficcioribus. Humidioris autem, si neq; sitibundi fiant, & superabundans humidum facile tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Cum dedit signa corporis ægri simpl'r, sumpta à partibus apparentibus, habentibus virtutē innatam & influentem, vt musculis, dat signa illius sumpta à partibus talibus quibusdā occultis, quales sunt vēter, pulmo, & trachea arteria: sub horum.n. exemplis, oīum talium partiū figuraliter signa tradit. Et incipiens qdē à signis vētris primo dat signa distēperanuæ eius in passiuis, & primo in ficcitate, & dicit, VENTRIS COGNITIONES &c.i. signū ventris naturaliter ficcioris tēperato est, ꝙ talē habētes velocius sitiētes fiunt, ꝙ̄ qui habent tēperatū: & causa huius est, quia, cū sitis sit appetitus humidi (sicut dicit Ari. in 2 de aīa, & Gal. in lib. de cōplexione mala diuersa) non sit tn̄ hmōi appetitus, nisi ꝑpter indigentiā eius, quod appetitur: facillime aūt fiat indigentia humidi in eo, quod est ficcum, eo ꝙ ex quacūq; causa leui ꝑcedit ad ficcius, oportet de necessitate ficcum habētes ventrē ex omni leui causa sitis inductiua, sicut et modicum salsis & acutis, velociter sitire per procedere facile ad ficcius illo modo. Et est hoc signū sumptū ab effectu virtutis cōposite ex naturali & sensibili, quā dicemus. Deīde dicit, ET PARVVS &c. i. &, cum sitiunt, sufficit eis paruus potus: & causa huius est, quia, sicut lapsus in ficcius, puocans eis sitim erat facilis propter id, quod scitū est, ita & ipsius reductio in naturam priorem facilis existit: quare paucus sufficiet eis potus. Et intelligit per paruū potum paruitatem in quātitate & qualitate, vt sit paruitas qualitatis modicus eius excessus in gradu humiditatis: ficcū enim lapsum ad ficcius, minus humido reducemus ad suū tēperamentū, ꝙ̄ humidum aut tēperatum. Adhuc aūt superflua quātitas potus esset ei inconueniens, quia augmentum substantiæ in quātitate facit et augmētum virtutis in robore suo, sicut dicit Princeps lib. suo de aīa: propter quod videmus, ꝙ piper in quāutate vnius 3 assumptum calefacit plus, ꝙ̄ granum vnū ex eo: quare subiūxit, ꝙ grauatur à multo potu, sicut ab eo, quo non indiget, & sicut à re sibi non homogenea: quo fit, vt nō digeratur in eorū stomachis: quare nō descendit, sed supernatat in eis superfluū existens: nō descēdēte aūt habent fluctuationē ex ipso (sicut dicit) in vētre, cum deponere desiderat, & nō possit, indigestū: fluctuat ergo, modo huc, modo illuc propulsum. Et est hoc signū sumptum ab effectu digestiuæ simul & conientiuæ stomachi. Deinde dicit, CIBISQVE &c.i. & gaudēt cibis ficcioribus tēperato, sicut tēperato ficciorem habent ventrem (& hoc est signum sumptum ab effectu appetitiuæ) & causa

& causa huius est, quia (sicut scitũ est ab Ari.) natura est principiũ motus & quietis, eius, in quo est. Ipsa.n. quietans est subiectum in locum & situm suum proprium: adhuc autem & omnem qualitatẽ & dispositionẽ subiecto connatam iuxta posse reuocans, cum perduntur: cuiuslibet.n. rei naturalis appetitus est ad esse, & nullius ad sui corruptionẽ. Appetere.n. esse est res, quæ venit ex Deo in omne, quod est, sicut dicit Princeps: quare sibi similibus gaudet omnis natura, sicut magis esse facientibus, & secundum nihil transmutantibus.

DVBITABIT aũt aliquis ex hoc, ꝙ ipse ponit sitim esse signũ siccioris vẽtris, quę est appetitus humidi, dicit postea ipsum gaudere siccis: oportet.n. aut gaudere ijs, quę appetit: aut appetere, q̃bus gaudet. Nisi esset, ꝙ (sicut dicit Hali) de natura oĩs mẽbri est, vt trahat ad nutrimẽtum sui id, quod cõuenit ei, quo fit (vt dicit) vt venter siccus desideret cibos siccos, & non desideret bibere vinũ, aut aquã, donec nõ prouocet ipsum ad illud sitis: & recte dicit in hoc, non.n. Gal. dixit, ꝙ sitis absolute sit signum siccioris ventris, sed facilitas incurrendi sitim ex leuibus causis, propter id, quod dicit, ꝙ velociter sitientes fiunt. Ex quo videtur, ꝙ sitis & fames non fiant nisi ex quodã lapsu naturalis cõplexionis stomachi ad siccius vel humidius. Si enim à corpore nihil resolueretur, sed duraret conseruans dispositionem, in qua posuit ipsum natura, meliorem, neq; famesceret, neq; sitiret.

PROPTER quod rursus quęremus, quid sit fames & sitis, vtrũ.s. sint operatiões alicuius virtutis naturalis, an sint accidẽs cõtra naturã, quod est operatio virtutis ĩmutata. Videtur.n. ex dictis, ꝙ sint accidẽs cõtra naturã, manifestum est enim, ꝙ dolor est cõtra naturã: sed fames & sitis sunt dolor q̃dam, nam dolor est sensus contrarię causæ, fames aũt & sitis sunt huiusmodi, nã sitis est sensus cuiusdã exiccationis, fames aũt cuiusdam humectationis: ꝓpter quod sunt fames & sitis appetitus ad cõtraria eorum, quæ sentiuntur, sicut ad ea, quæ reuocant ad naturã. Ex quo videtur, ꝙ in fame & siti sit distẽperantia cõtra naturam: nã (sicut ipse paulo post dicet) distẽperantiæ ęgritudinales cõtraria cõcupiscunt, & nõ similia, quẽadmodum naturales. Adhuc aũt Gal. in lib. de mala cõplexione diuersa, dicit, ꝙ dolor fit à mala cõplexione diuersa, proprerea, ꝙ mẽbrum calefit, aut infrigidatur ꝓprie: & illud est (sicut dicit) ꝙ hæ duæ qualitates sunt fortioris operationis, q̃ aliæ. Deinde dicit ibidẽ, Sed iam fit illud ꝓpterea, ꝙ membrum aut desiccatur, aut humectatur, vt in fame & siti, & accidit dolor & passio propter penuriã substantiæ siccæ in fame, & ꝓpter penuriam humiditatis in siti. Videtur ergo ei, ꝙ in fame & siti sit dolor. In cõtrariũ aũt est illud, quod vr̃ dicunt medici, ꝙ fames & sitis sunt operationes virtutis cõpositæ ex naturali & sensibili. Quare dicimus, ꝙ quædam fames & sitis sunt ꝓcedẽtes cursu naturali, quædã non: quæ aũt sunt ꝓcedentes cursu naturæ, sine dubio sunt operationes alicuius virtutis aĩæ. Ad intelligendũ aũt, quæ sint cursu naturæ ꝓcedentes, & cuius virtutis operationes sint, scire oportet, ꝙ corpora cõtinue resoluunt resolutione occulta p calorem naturalẽ, & eum, qui continẽtis. Is aũt, qui continentis, fortius resoluit mẽbra vicina cuti: Hæc aũt resoluta & inanita ex sibi vicinis attrahunt sua virtute naturali, vt recuperent se in esse suo, ad quod adiuuat & calor, & vacuũ: Vicina vero euacuata ab alijs alliciunt, donec inanitio ab vno ad aliud ꝓcedẽs mẽbrorum attingat venas, quæ stomacho sunt cõiunctæ. Hæ.n. a. stomacho sugũt, sicut radices plantæ à terra: Stomachus aũt assuctus sua virtute sensibili sentit hanc suctionem, imo alterationẽ sibi factam à suctione sensu tactus: Sensus aũt lędentis seu lęsionis prouocat appetitum repellendi: Quare cogitur aĩal subuenire læso siue læsionis. Et sunt hæc (sicut dicit Gal. 4 particula de mor. & acci.) quinq; motus continui, quorũ vnus sequitur alterũ: Primus est inanitio: secũdus naturalis appetitus membri, qui attractio restaurantis: tertius suctio venarũ à stomacho: quartus sensus illius suctionis: quintus aĩatum desiderium, quod est oĩum finis. Et intelligit per aĩatum desideriũ operationẽ virtutis motiuæ aĩalis, cõtradiuidens ipsum desiderium naturale, quod est principiũ attractionis nutrimẽti, existens vna ex operationibus nutritiuæ. Sed quid horum erit fames, aut sitis? non enim est attractio mẽbrorum, aut suctio venarũ: percipit.n. homo se famescere & sitire, nec tñ scit venas hanc suctionem facere. Erit ergo fames & sitis (sicut Gal. ibidem dicit) sensus alterationis stomachi factæ ab assuctione prædicta, ꝓuocans appetitum subueniendi. Melius tñ est dicere, ꝙ est ipse appetitus subueniendi ad talẽ alterationẽ perceptã sensu, quia mouet aĩal ad quęrendũ cibum, & ad masticandũ, & transglutiendũ, idem subiecto existens cũ sensu & phantasia. Sunt ergo fames & sitis operatio virtutis motiuæ, quã dicimus appetitum. Qm̃ aũt appetitus est ex sensu, nequaquã.n. appetit aĩal nisi quodam sensu facto, sensus aũt nõ est nisi alicuius alterationis, oportet de necessitate, ꝙ, si aĩal appetit subuenire stomacho, non sit illud nisi quia percipit ipsum alterari. Qm̃ aũt alterationẽ faciens est suctio naturalis, ꝓcedens à naturali appetitu mẽbrorum, quæ est ex operatione nutritiuæ, nõ erit fames & sitis huius virtutis operatio, nisi sicut dantis causam duplici appetitui stomachi, s. naturali, & sensibili eiusdem: quorum concursus fames & sitis dicitur, principium existens alterius operationis compositæ, quę dicitur transglutitio. Hæc.n. ex parte appetitus sensibilis perficitur tratione quadam facta per musculum transglutitionis: & ex parte naturalis perficitur attractione stomachi naturalis: cuius signum est, ꝙ ea, quæ natura abhorret, non traijciuntur nisi cum magna difficultate.

SED QVAERET hic aliquis, quare appetitus naturalis mẽbrorum, quẽ aliqui vocant famẽ mẽbrorum, nõ sentiatur, maxime in mẽbris sensibilibus, vt musculis, cũ insit sensus potens sentire alterationẽ, quæ mouet naturalem appetitum. Et dicendũ, ꝙ non, vbicũq; est appetitus & sensus, vel attractio & sensus, est ibi sensus attractionis vel appetitus: neq;, vbicũq; est expulsio & sensus, est sensus expulsionis, sed vbi sensus & appetitiua, vel sensus & expulsiua sunt vna cõposita virtus, faciẽs vnam cõpositam operationẽ, sicut est in ore stomachi, & capite longaonis intestini recti, nõ aũt in musculis, qui vbicũq; corporis sunt. Sed huius cõpositionis modus solũ nouit Deus sublimis & excelsus. Cum ergo fames & sitis ꝓcedunt hoc cursu naturæ, qui dictus est, erunt operationes virtutis cõpositæ attributæ cõcursui duarũ virtutũ: alteratio aũt stomachi, quã ipsæ comitãtur, non põt dici ægritudinalis, cursu naturæ ꝓcedens: neq; sensus illius alterationis põt dici dolor, ꝓprie loquendo: non.n. sensus oĩs alterationis est dolor, sed fortis & lędentis & corrũpẽtis organũ sensus. Quòd si dicat, ꝙ fames & sitis sunt appetitus cõtrariorũ ad dispositiones habitas, & nõ similium: ergo dispositio habita, ex qua ꝓcedunt, est ægritudinalis & nõ naturalis.

Dicendum

A Dicendum est, ꝙ, sicut dispositio existẽs adhuc parui lapsus non est dicenda ægritudinalis, quãuis sine dubio sit illius inchoatio dispositionis ægritudinalis, non dum tñ valde apparẽtis, ita fames & sitis sunt appetitus eorum, quę contrariantur ad illa non valde apparenter. Quare fames & sitis cursu naturæ procedentes non erunt simpliciter ex dispositione naturali, neq; simpliciter ægritudinali, sed ex illius inchoatione, quæ sub sanitate adhuc existit: fames autem & sitis, quæ cursu naturæ non procedunt, non est dubium, ꝙ sit accidens dictum operatio virtutis ĩmutata sequens aliquem morbum stomachi. Deinde, cum dedit signa ventris siccioris temperato, dat signa humidioris, & dicit, HVMIDIORIS VERO & c.i. sed signa humidioris ventris sunt hæc; s. ꝙ tales non fiunt facile sitientes: & causa huius est intellecta per causam oppositi. Deinde dicit, ET AMPLIOREM & c.i. &, quando accidit eos sitire, non grauantur multitudine potus: & causa etiam patet per causam oppositi. Deinde dicit, CIBISQVE & c.i. & gaudent humidioribus cibis propter id, quod similiter dictum est in sui opposito.

DVBITABIT autem aliquis hic, quare non dixit, ꝙ habentes ventrẽ humidum de facili famentes fiant, sicut dixit, quòd habentes sicciorem, sunt de facili sitientes, cum fames & sitis sint appetitus contrarij, quare in contrarijs distemperãtijs apti fieri. Nisi esset, ꝙ non est in fame indigentia substantiæ siccæ propter humectari stomachum, aut totum corpus secundum eam. Apparet enim ſm eam siccitas corporis non minus, q̃ ſm sitim: sed, quĩ
B fames procedit magis ex diminutione quanti, q̃ qualis: sitis autem magis ex diminutione qualis, q̃ quanti, ideo di-
q.dif. xit Gal. ꝙ Fames est ex diminutione substantiæ siccæ, s. corpulentæ transeuntis in locum deperditi, & non ex di-
c.1. minutione siccitatis: Sitis autem econtrario est ex diminutione substantiæ humidæ qualificantis potius, q̃ replentis: propter quod non est fames aptior stomacho humido, q̃ sicco, imo minus: signum cuius est, ꝙ mollificãtia os stomachi deijciunt appetitum cibi. Nec etiam est credendum, ꝙ sitis & fames sint vere contraria, cum secundum eundem stomachum sæpe coniungantur.

Ant. Calidior vero natura venter digerit quidem melius, q̃ appetit, & magis quęcunq; dura & difficile mutabilia, corrumpuntur enim in eo facile mutabilia. Gaudet vero calidis cibis & potibus, neq; à frigidis quicquam læditur secundum moderatum vsum. Frigidus autem venter natura appetere quidem bonus, digerere vero non bonus, & maxime quicunq; difficile mutabiles & frigidi cibi sunt, acescunt enim cito in eo: propterea & acide ructans huiusmodi venter est. Et gaudet quidem frigidis, læditur vero facilius, immoderatè vtens. Ita vero & extrinsecus ei accidentibus frigidis non fert diuturnam eorum dispositionem, quemadmodum neq; calidus calidorum.

Leo. Calidior vero natura ventriculus melius quidem concoquit, q̃ appetat, & multo magis quæcunq; dura sunt, & non facile alterationem suscipiunt, nam, quæ facile alterantur, in ipso corrumpuntur. Gaudetq;
C calidis potibus ac cibis, neq; à frigidis vllam percipit noxã, si modice ipsis vtatur. Frigidus vero natura ventriculus ad appetendũ quidem plurimũ viget, ad concoquẽdum autem minime, tales præsertim cibos, qui frigidi sunt, & non facile alterationem suscipiunt. Cito itaq; in ipso acescunt, atq; ideo acidis eructationibus talis ventriculus plurimũ abundat. Et gaudet quidẽ frigidis, sed ab eorũ vsu immodico offenditur. Ita & ea, quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tpe tolerare, quemadmodũ neq; calidus calida.

3.71. Cum dedit signa distemperantiæ ventris secundum qualitates passiuas, dat signa eius ſm actiuas, & postposuit signa distemperantiæ secundum actiuas, ijs, quæ secundum passiuas, contra modum obseruatum in alijs: & causa huius videtur conuenientia cuiusdam signi distemperantiæ in actiuis ventris, & distemperantiæ in actiuis pulmonis, vt continua sequela huius ad illam magis patentem ostenderet conuenientiam & differentiam earum penes illud signum, & dicit, CALIDIOR & c.i. sed venter secundum naturam calidior temperato cognoscitur ex hoc, ꝙ digerit melius, q̃ appetat: calidum enim deseruitiuum est digestioni magis, q̃ appetitui. Si enim digestio cibi in stomacho non est nisi transmutatio quædam ipsius in qualitatem corpori conuenientem, qua aptetur sequentibus digestionibus ad induendum corporis formam: calor autem transmutantior fit omni alia qualitate:
teo. erit calidior venter de necessitate digerentior. Adhuc autem digestio est opus caloris proprij, sicut dicit Philoso-
14. phus: propter quod diffinit eam, ꝙ est completio à proprio & naturali calore ex contraiacentibus passiuis. Quan-
D to ergo calor innatus stomachi fuerit fortior, tanto digestio melior erit, sed non erit melior appetitus, frigus enim plus pertinet appetitui, q̃ calor. Et signum huius est, ꝙ ex ventis septentrionalis excitat appetitum, & ex temporibus hyems, adhuc etiam itineratio per loca niuosa, & comestio rerum acetosarum & ponticarum: & est causa huius, quia frigus coadunando & constringendo villos oris stomachi videtur in eo facere quasi idem, quod suctio supradicta. Sensus enim talis dispositionis apud os stomachi prouocat appetitũ succurrẽdi ad illam dispositionem
ca.7. per repletionem: caliditas autem facit in eo contrariam dispositionem prædictæ, eo ꝙ (sicut dicit Gal. in libro de morbis & accidentibus) mollificat & dissoluit corpora, vt nihil possint attrahere: adhuc autem quia humores liquat, quibus fluentibus loca inanita replentur.

DVBITABIT autem aliquis ex hoc, quod dicimus, & ipse paulo post asserit, frigidum esse bonum appetere;
ido. cum Gal. & Princeps aliàs dicant, ꝙ frigus non ingredit̃ opus naturæ. Nisi esset, ꝙ frigiditas, de qua loquitur, nõ
ca.3. est frigiditas absoluta, sed comparatiue dicta, quia est diminuta caliditas. Aut fortassis frigiditas non facit aliquod iuuamentũ in aliquo opere naturę nisi per accidẽs. Quia. n. per viã cõstrictionis efficit in ore stomachi dispositionẽ similẽ suctioni naturali, comitat̃ ad illã, quod comitabat̃ ad naturalẽ suctionẽ, nõ qdẽ per infrigidare, sed p accidere infrigidatiõi talẽ dispositionẽ, & ita p viã accidẽtis: Signũ cuius ẽ, ꝙ, si supfluat, accidit ex hoc deiectio appetitus pp mortificationẽ duarũ virtutũ simul, s. sensibilis & appetitiuę naturalis, sicut ex supfluitate caloris in ore stõi

fames canina causatur propter resolutionem, continuam requirentem restaurationem, quare os stomachi semper famelicum fit: quãuis hoc secundum plurimum faciat sitim & non famem, calor. n. proprie non est causa famis, A
nisi cum superfluit in corpore toto & in extremis propter cogere venas vti suctione post suctionem. Fortasis autẽ & caliditas incisiua, qualis est in cępa, prouocat appetitum per abstersionem & incisionem phlegmatis humidi & viscosi lenientis stomachum, licet hoc credatur magis facere cæpa propter stipticitatem quãdam, quę in eo existit. Leo.
Et scias, ꝙ digestio magis est ex fundo stomachi, sicut ex loco carnosiori: appetitus autẽ magis ex ore stomachi, sicut ex loco neruosiori & magis sensibili: ex quo patet, ꝙ appetitus stomachi, qui est fames, magis est sensibilis, q̃ naturalis, nam, cum stomachus vbiq; sentiat, ibi magis sentit: naturalis autem ęqualiter est ex toto ventre: sicut & transglutitio magis est ex musculo transglutitionis, q̃ ex attractiua stomachi naturali: signum cuius est non posse transglutire, quæ abhorret, naturam, musculo sano existẽte: illo autẽ infirmo nihil ẽt ex delectabilibus. Deinde dixit, ET MAGIS &c. i. & magis digerit cibaria, quę sunt dura & difficile mutabilia, vt carnes bouinas, & hmõi. Et causa huius ęst, quia oportet in omni genere rerum agentium & patientium adinuicẽ, ad hoc, vt actio sit ęqualis & completiua patientis, ꝙ passiuum adęquetur actiuo, tantam habens. s. potentiã patiendi, quantam illud agẽdi, & econuerso: aliter. n. passiuum non perficitur, sed destruitur: propter quod subiungit sicut causam assignans sui dicti, CORRVMPVNTVR ENIM &c. i. quia facile mutabilia cibaria corrumpuntur in eis, sicut improportionata existentia, & est eorum corruptio sicut quædam adustio, & in fumositatem cõuersio propter superare stomachi actionem illorũ passibilitatem. Cō.73 Deinde dicit, GAVDET &c. i. gaudet calidis cibis & potibus, propter id, quod supra diximus in stomacho sicciori: & intelligit per cibos calidos non solum eos, qui actu, sed multo magis eos, qui virtute sunt calidi: sed tamen (sicut subdit) non lędetur à frigidis ſm vsum moderatum, eo ꝙ à talibus reducitur ad temperamẽtum. Est autem vsus moderatus contrariorũ ille, quẽ diximus capitulo de signis oculorũ. B

Deinde, cum dedit signa ventris calidioris, dat signa ventris frigidioris, & dicit, FRIGIDIS VERO &c. i. sed venter naturaliter frigidior temperato cognoscitur signis contrarijs prædictis, s. quia bonus est appetere, digerere vero nõ bonus: cuius causa ex causa cõtrarij cõspicabilis est. Deinde dicit, ET MAXIME &c. i. & maxime nõ est bonus digerere, quæcunq; cibaria fuerint frigida & difficile conuertibilia: rebellant enim semper frigida digestioni, sicut obtundentia calorem digerentem: difficile. n. digestibilia improportionata sunt paucitati caloris: propter quod, sicut reddens causam, subiunxit, ACESCVNT ENIM &c. i. quia talia cibaria acescunt in eo, corrupta propter paucitatem caloris: & est hæc corruptio cõtraria ei, quæ fit per adustionem: propter quod (sicut dicit) emittit acidas eructatiões, sicut prędictus fumosas. Deinde dicit, ET GAVDET &c. i. & gaudet frigidis, ppter id, quod dictum est, sed tamen (sicut dicit) facilius læditur ab illis, ĩmoderate eis vtens in quãtitate & qualitate, q̃ aliquis alterius distemperantię venter, peccans in vsũ sibi similium; & causa huius est, quia distemperantia in frigido disconuenientior est stomacho, q̃ in alia qualitate, cum sit sicut naturę cocus, coctio autem fiat per calidũ. Quare conseruatio eius ex sibi similibus bene proportionatis nequaquã est vtilis propter diminutionẽ digestionis eius, C imo est necessaria ei reductio ad melius: quo fit, ꝙ maior lapsus in frigiditate, ab immoderato vsu ipsorum acquisitus, fortiter est lædens. Deinde dixit, ITA VERO &c. i. sicut læditur ab immoderantia vsus frigidorum ciborum & potuum, ita non diu tolerat concursum frigidorum extrinsecus accidentium ex aere, vel aqua, vel emplastris, sicut neq; venter calidus diu tolerat concursum calidorum, propter augeri lapsum vtriusq; à diuturno concursu talium, eo ꝙ est immoderatus.

Ex ęgritudinibus vero in ventre distemperantiæ in hoc differunt à naturalibus, quatenus contraria cõcupiscunt, & non similia, quemadmodum naturales. Secundum vero coniũctiones in ventre distemperantiæ per simplicium cognoscuntur compositionem.

Male vero temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab his, quæ naturales existunt, quoniam contraria, non autem similia appetunt, quemadmodum naturales. Malæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatæ ex compositione simplicium cognoscuntur.

Cum dixit, ꝙ omnes distemperantiæ naturales stomachi gaudent sibi similibus, assignat per hoc differentiã earum ad ægritudinales, & dicit, EX AEGRITVDINIBVS &c. i. sed distemperantiæ cõplexionis ventris ægritudinales & aduentitiæ & præter naturam in hoc differunt à connatis, quia hæ appetunt sibi contraria, & non similia, sicut connatæ: & causa huius est, quia, sicut natura cuiuslibet rei appetit ipsius saluationem in esse connato, cõgaudens propter illud saluantibus, ita &, si ipsius subiectum alteretur aliqualiter à prædicto esse, appetit reuocari ad ipsum, congaudens propter hoc reuocantibus. Et hoc est verum non solum in ventre, sed etiam in omnibus membris, sicut per se manifestum est. Vltimo vero datis signis distemperantiarum ventris simplicium pertransit breuiter de signis compositarum, & dicit, SECVNDVM COMPOSITIONEM &c. i. sed distẽperantiæ ventris complectentes duas qualitates, s. vnam actiuam & alteram passiuam, cognoscentur per compositionem signorum ex simplicibus assumptorum. D

Diligenter vero oportet adhibere intellectũ ijs, quæ dicta sunt, discernẽtes ea ab ijs, quæ dicenda sunt. Non solum. n. venter sitientes & non sitientes operatur, & frigidũ & calidũ potum desiderantes, sed & ea, quæ circa thoracẽ, viscera, hepar cor & pulmo. Sed hi propter horũ caliditatem sitiẽtes inspirant amplius, & exufflant longius, & sentiunt secundũ thoracẽ cauma, non quẽadmodum qui propter ventrẽ secundũ hypochondria: & quidẽ bibentes nõ statim quiescunt, atq; frigidus potus sistit magis eorũ sitim, q̃ multus calidus. Refrigerat autem eos & frigidus aer inspiratus, nil alleuans ex ventre sitientes. Ita vero ęcontrario habentes, frigida inspiratione sensibiliter læduntur, & maxime hæc cognitio est in pulmone frigiditatis.

Quẽadmodũ

Quemadmodum autem frigidum inspirantes sentiunt manifeste læsionem & insrigidationem, ita calidũ
est ipsis amicum: sed & phlegmaticas superfluitates loquentes cum tussi expellunt.

Oportet autem eas, quę iam sunt dictæ, diligenter aduertere, easdem ab ijs, quæ dicentur, distinguẽtes.
Non solum.n. ventriculus sitibundos & minime sitientes facit, & frigidi calidi've potus appetentes, sed ea
quoq; viscera, quæ in thorace sunt, vt cor, & pulmo. Sed, qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirant,
& longius expirant, atq; æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui ventriculi ratione in hypochondrijs ca-
liditatem patiuntur; &, cum potauerint, non statim sedatur sitis, & magis cum frigidum hauserint, q̃ cum
calidũ nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat, qui ventriculi ratiõe
sunt sitibundi. Ita & ij, qui contrario modo se habẽt, à frigida inspiratione sensibilẽ sentiunt affectũ. Et hoc
maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vti vero frigidũ inspirantes manifeste dolorem sentiunt & frigi
ditatem, ita & caliditas est ipsis amica: sed & pituitæ excrementa cum screatu & tussi expuunt.

Cum dedit signa corporis ægri simplr, sumpta à distemperantijs ventris, dat signa eiusdẽ sumpta à distemperan
tijs pulmonis. Qm̃ autẽ vnũ est cõmune signũ caliditatis circa cor & pulmonẽ, & caliditatis circa ventrẽ, videlicet
sitis, prius docet, quibus signis discernat sitis, ꝓcedens à caliditate pectoris, ab ea, quæ ꝓcedit à caliditate ventris, in-
tendens per hoc ostendere signa caliditatis pulmonis, & ideo dicit, DILIGENTER VERO & c.i. & diligenter
B oportet attẽdere ad quædã signa, quę dicta sunt de ventre, & discernere ea à sitibus, quæ dicenda sunt de pulmone.
Deinde manifestat, quę sint ista, & dicit, NEQVE ENIM & c.i. quia nõ solũ distẽperantiæ ventris efficiunt sitien
tes & nõ sitientes, & desiderantes potũ calidũ & frigidum, sed ẽt faciunt illud distẽperantiæ eorũ, quæ circa pectus,
s. cordis & pulmonis. Dixerat nanq; supra, ꝙ siccus vẽter operatur sitientes, humidus vero non sitiẽtes. Adhuc aũt
nõ minus operat sitientes venter calidus, nõ sitientes vero frigidus, quãuis non dixerit illud supra. Est.n. sitis appe
titus frigidi nõ minus, q̃ humidi: fit.n. ex quodam lapsu ad calorẽ, sicut ad siccitatem. Dixerat ẽt, ꝙ venter calidus
gaudet calidis cibis & potibus, frigidus vero frigidis, sed manifestũ est, ꝙ caliditas & frigiditas eorũ, quæ circa tho-
racem, efficit hæc eadẽ, quia caliditas thoracis efficit sitientes, sicut caliditas ventris: & frigiditas eius non sitientes,
sicut illius: non tñ efficit illud ĩmediate, sicut caliditas ventris, sed per coalterare sibi ẜm sui similitudinem os sto-
machi, cuius operatio erat sitis: Imo & hoc idem facit caliditas hepatis, & renum, & totius corporis, sed nõ eodem
modo: hoc.n. propter facere venas exercere magis suctionẽ: thorax aũt ex coalterare os stomachi propter viciniã.
Sed, qm̃ vtriusq; distẽperatio conuenit in operando sitiẽtes & non sitiẽtes, discretionẽ huius oportet habere, ne ac-
cidat ꝑ hoc signum errare super ipsis: propter quod subiunxit, SED PROPTER HORVM & c.i. sed in hoc dif
ferunt, quia sitiẽtes propter caliditatẽ eorũ, quę in pectore, amplius tẽperato inspirant de aere, & ẜm longius spa-
tiũ tpis tenẽt inspirationẽ: & hoc intẽdebat, cũ dixit, exufflãt lõgius. sicut manifestat alia trãslatio: & fit hoc, ꝓpter
C fieri altiorẽ intumescentiã clibani pectoralis, pluris aeris subingressum faciẽtis & expetentis. Adhuc aũt & sentiũt
incendiũ circa thoracem, & nõ circa hypochondriũ, quẽadmodum illi, qui sitiunt propter caliditatem ventris: &
hoc est ꝑ se manifestũ. Deinde dicit, ET QVIDEM BIBENTES & c.i. sitiẽtes ex caliditate thoracis nõ statim
euadũt à siti sua per bibere, sicut hi, qui sitiunt ab ea, quę stomachi. Et causa huius est, quia potius iste nõ statim re-
frigerat eam caliditatem, quæ est radix illius sitis, sed post tẽpus, s. cum transierit potus in venas, & attigerit virtus
eius ad thoracem. Deinde dicit, ET FRIGIDVS & c.i. & adhuc differunt in hoc, qa frigidus potus sistit sitim
sitientium ex pectoris caliditate, magis, q̃ valde calidus. Quare tales calidum potum refugiunt, non autẽ omnino
refugiunt ipsum sitientes ex stomachi caliditate, dictũ enim est supra, ꝙ stomachus calidus gaudet calidis cibis &
potibus. Causa aũt, quare illi refugiunt, est, qm̃ transiturus in venas nihil ad causam sitis efficiet. Quod si quęrat
aliquis, quare caliditas pectoris nõ gaudeat sibi similibus, sicut ea, quæ vẽtris. Dicemus ad caliditatem loci illius
sicut fontalem, multoq; plus intensionis habentẽ & habere debentẽ, vt possit alijs in calore subuenire, natura fla-
bellum quoddam sicut adęquatorium constituit, vt neq; adustio neq; suffocatio sit in loco: quare semper gaudet
frigidis sicut adæquantibus & saluantibus: propter quod, qñ fuerit ibi excessus caloris, congaudet paulo magis fri
gidis. Reliqua aũt membra nõ habentia nec habere debentia calorem sic intensum, sed magis æqualem, gaudent
ẽt semper sibi similibus sicut saluantibus ea. Deinde subiũxit aliud signum distinctiuum, & dixit, REFRIGE-
D RAT & c.i. sed frigidus aer inspiratus refrigerat pectoris caliditatẽ, ꝑ hoc alleuans eorũ sitim: sed nõ alleuat sitim
ex ventris caliditate procedentẽ, quia nõ attingit ad ipsum. Deinde, cũ dedit signũ vnũ cõmune caliditatis pul-
monis cũ stomachi caliditate, quod est sitis, per quod quoq; distinguitur esse huius vel illius, dat signa frigiditatis
eius, & continuans ad prędicta, dicit, ITA VERO & c.i. &, sicut aer frigidus inspiratus refrigerat caliditatẽ thora
cis, propter hoc alleuans eorum sitim, ita habentes thoracem frigidum. Et hoc intendebat, cũ dixit, Econtrario ha
bentes læduntur ab inspiratione frigidi aeris. cuius causa est non esse calori fontali multam indigentiam refrige-
rationis, cum paucus extiterit. Quare, si aer talem refrigerans, fuerit multæ virtutis in infrigidando, periculum
est naturalem calorem extingui & mortem inde sequi. Deinde dixit, ET MAXIME & c.i. & hoc signum. s. læ
di ab inspiratione frigidi aeris est maximũ signum frigiditatis pulmonis: hoc aũt dicit sicut pauca habens signa,
quibus significet super illa. Deinde, cum dedit signum sumptum à nocumento per frigidum, dat signum eius à
iuuamento per calidũ, & dicit, QVEMADMODVM & c.i. &, sicut sentiunt maximam lęsionem & infrigidatio-
nem, cũ inspirant frigidũ, ita calidum inspiratum est eis amicum & cõferens sicut saluãs calorẽ innatum in fonte,
non qdem quia quadã refrigeratione nõ egeãt, sed quia non oportet esse nimis excedentẽ. Quare vocabit hic cali-
dum aerẽ, non illũ, cuius caliditas aut excedit aut ęquat caliditati cordis, sed illũ, cuius caliditas est adhuc paulo mi
nor ea, quę cordis, qualis est ea, q̃ ęstatis. Deinde dat signũ eius sumptũ ab ijs, q̃ educunt ab ipso, & dicit, SED
PHLEGMATIS & c.i. sed tales, cum loquunt, expuunt cũ tussi semp phlegmaticas supfluitates, s. albas viscosas

& causa huius est, quia, si pulmo horum fuerit natura frigidior tẽperato, exauget sibi superfluitates phlegmaticas sicut male digerens suum alimentũ more cerebri: has aũt cõmouet ad ascensum locutio, cuius materia est aer expiratus, sicut & vocis, hoc aũt per exercere pulmonẽ ad fortiorẽ aeris expreſsionẽ, qua non fiente nullus esset sonus offensionis eius ad epiglottim, quare nec vox: locutio aũt vocem præsupponit. Aer ergo sic fortiter expulsus frequenter eas intercipit & propellit vsq; ad initium tracheæ, cumq; ibi existens impediat anhelitum, oportet pulmonem excitare tuſsim, cum qua ipsas foras eijciat. Est enim tuſsis cõcuſsiuus motus pulmonis & pectoris, quo natura expellit, quod impedit vias spiritus, hoc ipsum existens pulmoni, quod sternutatio cerebro. Cum enim canales pulmonis sint duri & chartilaginosi, non possunt per se comprimendo expellere, quare cogitur natura cum fortiſsima aeris expreſsione hoc facere.

Siccitates vero pulmonis sine superfluitate sunt, & puræ à phlegmate, & vocem operantur claram, Quẽadmodum & humiditates obscuram quidem & raucam vocem operantur, incurrunt autem eis superfluitates, magis & acutius loqui volentibus.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant & pituita, & vocem claram efficiunt, Quemadmodum humiditates obscuram reddunt ac raucam, &, cum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

Cum dedit signa distẽperantiarũ pulmonis in actiuis, dat signa earũ in paſsiuis, & dicit, SICCITATES &c. i. sed siccitas pulmonis facit esse sine sup̃fluitate, & purũ, & vacuum à phlegmate screabili per tuſsim à pectore: & causa huius est in promptu ex multoties dictis. Deinde dicit, ET VOCEM &c. i. & operant̃ vocẽ clarã: & vult per hoc, ꝙ disponit instrumentũ vocis ad ipsam. Est aũt vox (sicut dicit Philoso. 2 de anima) sonus animalis non in quacũq; parte corporis, sed vbi aerem respirat: erat. n. sonus aut cõmotio, aut accidens quoddã cõmotionis aeris expulsi à percutiente & percusso: quare erit vox p̃cuſsio respirati aeris ad tracheam arteriã, facta à virtute aĩæ, quæ in partibus respirantibus. Adhuc aũt nec oĩs talis percuſsio est vox, sed quæcũq; aliqua imaginatione præcedente perficit̃, significatiuus. n. sonus existit. Quare efficiens vocẽ erit virtus voluntaria, motiua pectoris, aerẽ percutiens ad tracheam, eadẽ existens subiecto cũ imaginatiua: propter quod tuſsis nõ erit vox, quia nõ fit cum imaginatiõe & voluntate. Adhuc aũt & aliter tuſsis nõ est vox, sicut dicit Philosophus: nam tuſsis est p̃cuſsio respirati aeris, vox aũt non est huius p̃cuſsio, sed cũ hoc, percutit. n. aĩa cum ipso eũ, qui in trachea, ad ipsam tracheam: signũ eius est nõ posse vocare inspirantẽ & expirantẽ, sed detinentẽ spiritũ, detinens. n. mouet cum illo. Quare vox (sicut dicit Themistius) est sonus, ab aĩato factus per respiratiuas partes respirati aeris ad eũ, qui in arteria cõprehensus, & ipsam arteriam ſm quendã impetum aĩæ cũ phantasia significatiua. Vocat aũt Gal. clarã vocem, bene sonoram: fit aũt hoc ex organi vocalis siccitate: cuius signũ est, chordas organorum musicorũ non nisi multum siccas, sonoras fieri, & in tempore sicco magis resonare, q̃ humido. Adhuc aũt ex munditia ipsius organi à superfluitate, quæ poſsit intercipi cum aere discurrẽte per organum, & eius sonoritatẽ impedire per hoc, ꝙ impediat discursum eius & ictum: aut per hoc, ꝙ remolliat organum, ad quod fit percuſsio: non. n. bene sonatiuum, quod molle, quia nõ est fortiter repulsiuum percuſsi aeris. Est aũt vocale organũ trachea arteria maxime ſm caput eius, vicinum, dictum epiglottis, & corpus, quod in eo sil̃e linguę fistulę: non tñ. est organũ sicut actiuum, sed sicut paſsiuum.

AD QVOD intelligẽdum scire oportet, ꝙ duplex est efficiens omnẽ sonum, s. percutiens & p̃cussum. Est aũt in voce percutiens duplex, vnũ quidem sicut primo mouens & ĩpellens, vt virtus motiua velaminis & lacertorum pectoris: reliquum vero sicut impulsum, vt aer respiratus. Percussum vero sil̃r est duplex, vnum quidẽ sicut cõstrictum ad aliud, vt aer cõprehensus in trachea: alterũ vero, ad quod fit constrictio, vt tracheæ corpus apud epiglottum: neq; ad hoc fit aeris constrictio, nisi præparetur, vt aliquid obuiet aeri exeunti: quare posuit natura musculos apud ipsum, quorum quidã claudunt, quidã aperiunt viam eius. Qui ergo claudũt ipsum, sunt cõtraoperantes eibus musculis, qui constringunt pectus, quare sunt retinentes anhelitũ, & ex hoc iuuantes ad vocem per viã accidentis: non. n. est poſsibile vocare nisi cum quadam detentione spiritus, sicut dicit Philosophus, & ad sensum apparet.

Adhuc aũt sunt angustantes viam epiglotti, vt sit offensio aeris ad epiglottum, ex qua resultat vox. Sicut. n. dicit Gal. in libro de iuuam. memb. vox nõ fit, nisi constringatur trachea: in libro autem de voce dicit, ꝙ aer, ex quo fit vox, indiget cursu recto & constricto. Quare (sicut dicit) necesse est ad hoc, vt vox fiat, ꝙ aer impellatur fortiter, & cursus eius in epiglotto sit strictus: si enim epiglottus fuerit apertus, non fiet vox, sed anhelitus: si vero constringatur, vt orificium eius fiat strictum, fiet anhelitus ille vox vera, sicut dicit: quare cõmensuratio clausionis & apertionis eius præparat ipsum ad varios modos vocum. Sed, quoniam ex his duobus, s. percutiente & percusso illud magis efficit sonũ, quod est durius, & magis resistẽs alteri, sicut dicit Princeps: talis aũt est trachea arteria respectu aeris eam ferientis, ideo ei magis vox attribuitur, sicut sonus citharę magis attribuitur fidibus, q̃ citharistæ vel plectro. Aer vero constrictus inter percutiens & percussum, cum disilit ab eis, fit materia vocis, non quidem secundum seipsum, sed per inundationem, quam acquirit aeri contento circũferentialiter ad locum percussum, quemadmodum accidit aquæ ad iactum lapidis in eam: semper. n. sonus motũ quendam concomitatur propter hoc, quod nõ recipitur in aere vel in aqua nisi cum quadã ipsorum cõmotione imaginaria primi motus, percutiẽtis. s. & percuſsi; quæ, cum aerem quietum in aure contentũ ad instar sui mouet, & hęc motio tangit neruum, auditur quidem ipsa & cõcomitans eam sonus, ipsa quidem sicut sensibile cõmune, sonus aũt sicut proprium. Cum ergo trachea sit organum vocis, disponet & ipsam vocem penes sui naturã: sed continua existens & ipsa pulmoni per diuisionẽ inferioris extremitatis eius in plurimas sectiones ingredientes in ipsum, quæ dicuntur cãnulę pulmonis, oportet, ꝙ in sui natura ẽt aſsimilet̃ ei. Siccitas ergo pulmonis siccã & mundã facit esse tracheã, quare & bene resonantem. Scias tñ, ꝙ, si tracheę siccitas superflue excedat, facit vocem asperam & irregularem, sicut postea dicemus.

Deinde

A Deinde continũans sermonem ad signa humiditatis pulmonis dicit, QVEMADMODVM &c. i. siccitas operatur claram vocem, quẽadmodum & humiditas ipsius pulmonis operatur obscuram & raucam, obscuram qdem propter remollitionem organi ab ea factam: raucam vero propter organum non esse mundum à superfluitatibus prohibendibus ictum spiritus. Deinde dicit, INCVRRVNT AVTEM &c. i. & humidũ habentibus pulmonem currunt superfluitates in tracheam de facili, quando conantur emittere vocem magnam & acutam: & hoc intendebat cum dixit, Magis & acutius loqui volentibus: & causa huius est, quia ad talem vocem indigetur tali exufflatione forti, sicut post apparebit: hæc autem est cõmotiua superfluitatum ibi latentium, & propulsiua ipsarum in cannam. Sed, quid sit vox magna & acuta, subsequenter erit manifestum.

Non vero ipsa magnitudo vocis à caliditate fit, quemadmodum neq; paruitas à frigiditate fit, sed hoc quidẽ amplitudine tracheæ arteriæ fit & exufflatione vehementiori, paruitas vero contraria sequitur. Itaq; neq; semper, neq; principaliter, sed secundũ accidens, & solis naturalibus crasibus & nõ superuenientibus consequitur vocis magnitudo & paruitas. Quoniam n. huiusmodi organa propter crasim facta sunt, talia vero talis sequitur vox, propterea ex voce est aliquid de naturali crasi colligere. Etenim lenis vox lenitatẽ tracheæ arteriæ sequitur, quemadmodum aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ contemperantiam
B craseos sequitur, asperitas autem siccitatem, asperitas enim quædã est inæqualitas secundũ durum corpus. Arteriam vero duram operatur cõsimiliũ eius partium siccitas: inæqualẽ vero dispersæ in eis humiditatis indigentia. Ad eundem vero modũ neq; acuta natura vox sine angustia gutturis, neq; grauis sine latitudine potest proferri. Angustia igitur naturalis frigiditatis filia est, amplitudo vero caliditatis. Proportionaliter vero naturalibus differentijs vocum, quæ secundũ passionem perficiuntur, sunt cognitiones existentes efficientium causarum, de quibus omnibus in ijs, quæ de voce, sufficienter determinatum est.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neq; paruitas à frigiditate, fit, sed altera quidẽ asperæ arteriæ latitudinẽ sequitur & vehementiorem efflatum, paruitas vero à cõtrarijs aduenit causis. Quare neq; semp, neq; primũ, sed ex accidẽti, & solas naturales tẽperaturas nõ aũt aduentitias, vocis magnitudo aut paruitas sequitur. Qm̃ etenim talia instrumẽta tẽperaturæ rõne sunt facta, ad hæc aũt cõsequitur hm̃oi vox, idcirco contingit ex voce de naturali tẽperatura rõcinari. Nã & lenis vox arteriæ lenitatẽ cõsequitur, sicuti & aspera asperitatẽ. Lenitas igitur arteriæ moderatã sequitur tẽperaturã, asperitas vero siccitatẽ, asperitas etenim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriã vero durã similariũ partiũ, ex quibus cõstat, siccitas, inæqualẽ vero dispersæ in eisdẽ humiditatis defectus. Eodẽ mõ neq; acuta natura vox sine angustia fauciũ, neq; grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atq; innata nascitur frigiditate, latitudo aũt
C à caliditate. Differentijs igitur naturaliũ vocum eæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales: quæ & ipsæ indicia sunt causarũ, à quibus oriũtur, de quibus in libris de voce sufficienter distinxi.

75. Cum dedit signa corporis ægri simplr, sumpta à distemperantijs pulmonis, dat signa eius sumpta à tracheæ distemperantijs. Qm̃ aũt operatio tracheæ est vox, ideo principalr per vocẽ docet ẽt cognitionem cõplexionis eius. Sed, quia differentiæ vocũ non variant ẽm se penes cõplexionem organi, sed penes eius cõpositionẽ, adhuc aũt & penes eius virtutem insufflantẽ, ideo primũ ostendit, ꝙ vox magna & parua non principaliter sed per accidens significet super cõplexione calida & frigida ipsius, & dicit, NON VERO &c. i. sed magnitudo vocis nõ fit principaliter à caliditate pulmonis & tracheæ, neq; paruitas à frigiditate: & causa huius est, quia habẽs hæc duo mẽbra calida nõ semper emittit vocem magnã, nec habens frigida paruam emittit: emitteret aũt semper talem, si caliditas & frigiditas essent principales causæ magnæ & paruę vocis; ꝓpter quod subiunxit, SED HOC QVIDEM &c. i. sed magna sequitur amplitudinem tracheæ & exufflationem vehementiorẽ, parua vero contraria: exufflatio autẽ
D vehementior est volũtaria, & nõ naturalis. Adhuc aũt & amplitudo tracheę est constringibilis ẽt apud epiglottum per lacertum constringentẽ & dilatantem ipsum: quare non sequitur de necessitatẽ ad cõplexionem calidam vox magna, neq; ad frigiditatem parua: propter quod, sicut ex hoc concludens, dixit, ITAQVE &c. i. itaq; magnitudo & paruitas vocis non sequuntur ex cõplexione calida vel frigida, neq; semper, neq; principaliter, sed ẽm accidens, Non semper quidem, quia non semper cum calida cõplexione est fortis exufflatio, & cum frigida debilis, sine quibus nõ est effici vocem magnam & paruam, sed fiunt tales exufflationes pro voluntate exufflantis: Nõ principaliter vero, quia nõ est principalis causa paruitatis & magnitudinis vocis cõplexio calida & frigida, sed magis est causa principalis, exufflatio fortis & debilis cum amplitudine & strictura tracheę: Sed ẽm accidens sequuntur ex cõplexione calida & frigida, inquantum cõplexio calida & frigida sunt causa respirationis multi vel pauci aeris, qui est materia vocis: non enim fit vox magna, nisi quia aer, qui expellitur, sit multus: neq; parua, nisi sit paucus. Adhuc autẽ inquantum sequuntur ex eis per mediã fortitudinẽ & debilitatẽ virtutis, & latitudinẽ & stricturam tracheæ, quæ ex calida & frigida cõplexione causari vidẽtur. Adhuc aũt & isto modo vox magna per accidens non sequitur nisi cõplexionẽ calidam naturalẽ, non ægritudinalem, & silr neq; parua frigidã: & causa huius est, quia nullo modo accidit cõplexionẽ calidam ægritudinalẽ cõfortare virtutem, aut organum dilatare: propter quod febrientes minorẽ habent vocem, q̃ circa pectus infrigidati: accideret autem ecõtrario, si magnitudo vocis sequeretur cõplexionem calidã accidentalem. Sed, quid sit vox magna & parua, & à quo sequant, ex his, quæ dicit post, declarabimus. Deinde, cũ dixit, ꝙ magnitudo & paruitas vocis sequũtur ẽm accidens ex cõplexione calida & frigida, manifestat illud accidẽs, & dicit, QVONIAM IGITVR &c. i. igit, q̃a hęc organa vocalia fiũt talia

propter crasim, f. ampla vel stricta, adhuc aũt & magis apta vel minus fortem facere exufflationẽ, multi vel pauci aeris, ex quibus variç sequuntur vocũ differentiç, erit ex hoc per vocẽ cognoscere de cõplexione eorũ naturali per accidẽs, per cognoscere latitudinẽ vel stricturam, & multũ vel paucum aerem respiratũ, cõplexionem comitates licet vocũ differentiç ad has non comitent sine fortitudine vel debilitate exufflationis, quæ voluntariç sunt, propter quod dicit, ꝙ est colligere aliquid, quasi dicat modicũ, quia nõ multũ certitudinaliter. Deinde, cum dixit, quod sit illud accidẽs, fm quod est aliquid per vocẽ de naturali crasi colligere, exẽplificat illud adhuc in voce leni & aspera, acuta & graui, intendens per hoc ex huius differentijs vocum colligere aliquid de cõplexione tracheç, & dicit, ETENIM &c.i. quia vox lenis sequitur lenitatem tracheç: lenitas vero sequitur tẽperatam cõplexionem: ipsius ergo temperata complexio est causa per accidẽs lenis vocis, quia per planitudinem factam ab ea in trachea: Et vox aspera sequitur asperitatem tracheæ: asperitas vero sequitur siccitatem: quare siccitas est causa vocis asperæ per accidens, quia per asperitatem inductam ab ea in trachea.

SED DVBITABIT aliquis, cum cõtrariorũ effectuum cõtrariæ debeant esse causæ, quare non dixit, ꝙ lenitas sequat humiditatẽ, sicut asperitas siccitatẽ. Nisi esset, ꝙ tẽperantia, quã dicit esse causam lenitatis, est declinata ad humiditatẽ quandã superficialẽ & applanatiuum: propter quod dicit Gal. in libro de iuua. mẽb. ꝙ coopertorium claudens epiglottum factũ est humidum pingue, vt humefaciat epiglottũ per suam humiditatẽ naturalẽ, & nõ indigeat humiditate extrinseca semper, sicut qñ fortiter exiccatur p sermonem: & fuit eius humiditas viscosa, vt remaneat, & non dissoluatur. Et in libro de voce dicit, ꝙ voci imposita sunt tria instrumenta, f. lingua, epiglottus, & trachea, quorum vnicuiq; impositũ est instrumentũ glandulatum ad hoc, ꝙ tẽperet ipsum humiditate conueniente. Sonat igitur instrumentũ vocis per declinare fm se ad duritiem & siccitate: lenitur vero per habere humiditate applanantẽ ipsius superficiem: coniunctionẽ quotũ considerans dixit, ꝙ lenis vox sequit tẽperantiam craseos, cũ tñ lenitas sit ex humiditate quadã cõnata superficiei tm, non qualis est humiditas superflua aduentitia, quæ scilicet, hoc.n. non lenem, sed raucam, facit vocẽ. Deinde ostendit, quo modo siccitas causet asperitatẽ, & diffiniens asperitatẽ dicit, ASPERITAS ENIM QVAEDAM &c.i. quia asperitas est quædã inæqualitas duri corporis. Dicit aũt, quædam, quia nõ est inæqualitas in quacũq; eius natura, sed in situ partium. Deinde ostendit, vnde fiat durities & inæqualitas, & dicit, ARTERIAM VERO &c.i. sed siccitas partium cõsimilium cõponentium tracheam efficit eam durã (& causa huius in promptu est: sed, quæ sint partes cõsimiles cõponentes tracheã, disces ex anatomia) indigentia aũt dispersæ humiditatis efficit eã inæqualem: & vult per humiditatem dispersam, eã, de qua primum dicebamus, hæc.n. cũ minuitur, accidit contractio partium, & ex hac inæqualitas superficiei. Deinde, cum exẽplificauit illud accidens in voce leni & aspera, exẽplificat illud in voce graui & acuta, & dicit, AD EVNDEM VERO &c.i. fm eundem modum, fm quẽ vox lenis non est sine lenitate tracheç, & aspera sine asperitate, non ẽt vox naturaliter acuta sine angustia gutturis, neq; grauis sine latitudine ipsius: & volebat per guttur, caput tracheæ, dictum epiglottis, & ipsius orificium. Dicit aũt naturaliter acuta, quia vox põt acui & grauari ex quadam dilatatione & constrictione gutturis facta per voluntatem, sicut aliquos canentes videmus modo cantare grauiter, modo acute: naturaliter tñ acute & naturaliter grauis naturalẽ angustiam & naturalẽ latitudinẽ gutturis concomitantur, cuius causam post dicemus. Deinde volens ostẽdere, qũo per accidens ex his differentijs vocũ colligatur aliquid de cõplexione vocalis organi, subiunxit, ANGVSTIA IGITVR &c.i. & angustia est filia frigiditatis naturalis, amplitudo vero filia caliditatis naturalis: & causa huius est, quia frigiditas est qualitas cõtrahens ad centrum, quare & in paruum & constrictum redigens: caliditas vero est qualitas motiua ad circũferentiam, quare magnificans & dilatans. Dicit autẽ filia caliditatis naturalis & frigiditatis naturalis, quia accidentalis caliditas non dilatat, sed siccat & minuit per consumptionẽ naturalis humidi: frigiditas vero accidentalis sæpe mollificat & extendit inductiõe humidi extranei. Quoniã ergo caliditas & frigiditas naturalis fiunt causa vocis naturaliter acutæ & grauis per esse causam angustiç & latitudinis gutturis, manifestum est, ꝙ fm accidens & non principaliter est causa illarum. Deinde, cum dixisset, ꝙ vox magna nõ sequitur ex cõplexione calida accidentali, neq; vox parua ex cõplexione frigida similiter aduentitia: sit aũt manifestũ, ꝙ aliquç differẽtiç, ppriç vocũ causant ab accidẽtalibus cõplexionibus, licet nõ semper eçdẽ vel similes ex similibus, subiunxit, PROPORTIONALITER &c.i. sed differentiç vocum, quæ fiunt ab ægritudinibus, significant sup suas causas, sicut voces factæ à natura significant super suas: & hoc intendebat, cum dixit, proportionaliter naturalibus. Deinde, quia de differẽtijs vocum accidẽtalium & ipsarum causis non erat hic sermo, remittit ad lib. de voce, & dicit, DE QVIBVS &c.i. de quibus omnibus differentijs vocum ægritudinalibus & ipsarum causis sufficienter determinatum est in libro de voce.

SED ADHVC expedit dicere, quid sit vox magna & parua, lenis & aspera, acuta & grauis, & qualiter vnaquęq; earum fiat, sine his enim nequaquam est perfecta cõmentatio. Dico ergo, ꝙ illud, quo iudicamus de sensibili, non est nisi sensus: sit autem vox sensibile sensus auditus, oportet de differentijs vocum iudicare penes impressionem factam ab eis in auditum. Est ergo vox magna, quæ simpliciter multum mouet auditum: parua autem, quæ simpliciter parum: acuta autem, quæ in breui tempore multum: grauis autẽ, quæ in longo tempore parum: lenis aũt vox est, quæ leniter afficit auditus organum & æqualiter: aspera autẽ est econtrario. Sed, vnde tales accidat fieri, scire oportet ab ijs, quę dicit Philosophus circa finem quinti de gener. aĩalium: adhuc autem & ab ijs, quæ Gal. dicit in libro de voce. Secundum ergo Ari. in lib. pręd icto magna vox fit propter esse multũ id, quod mouet (est aũt id, quod mouetur, aer exufflatus multus, existens materia vocis magnæ, non.n. põt esse magnũ, cuius materia nõ est multa: mouens aũt est virtus aĩæ pręd icta percutiens ipsum ad epiglottũ) parua aũt fit propter esse illud paucũ: grauis aũt fit propter tardũ esse motum illius, quod mouet, graue.n. tardi motus, quare silr vox grauis, cuius materia tarde mouet: acuta aũt propter velocẽ esse motum eius, quod mouet. Sed quęret aliquis, vtrum tarde moueri sit ex parte mouentis, an ex parte rei motæ. Aliqui dicunt esse ex parte rei motæ, aiunt enim, quod est multum,

A tum, tarde moueri: cito aũt, quod paucum: & hanc volunt esse causam grauis & acutæ vocis. Sed ad hoc sequitur omnẽ magnam esse grauem, & omnem paruã esse acutã, quod est falsum: sunt enim & oxiphona, magniphona, & paruiphona, & grauiphona, sicut dicit Philosophus. Propter quod sciendũ est, ꝙ magnitudo & paruitas, sicut multitudo & paucitas rei motæ dicit̃ dupl̃r, s. simpliciter, & in respectu ad mouentem. Magniphona quidẽ igitur sunt in eo, ꝙ multum est simpl̃r id, quod mouetur: microphona vero in eo, ꝙ simpl̃r paucum: grauiphona & oxiphona non in eo, ꝙ id, quod mouet̃, sit simpl̃r multum vel paucum, sed in respectu ad mouentem: si. n. excedat id, quod mouet̃, vigorem mouentis, necesse est ipsum tarde ferri, & dici multũ per cõparationem ad virtutem illius: si aũt excedatur, necesse est ferri cito, & dici paucum per cõparationem ad virtutẽ illius. Quare sæpe contingit, ꝙ fortis virtus multũ mouens tardum facit motum, aliq̃n aũt, quia præualet, facit celerem: & ꝙ debilis, mouẽs plus virtute tardũ facit motũ, aliq̃n vero per infirmitatẽ modicum valde mouens facit motũ celerem, sicut ægrotãtes, propter quod pleriq; ex eis acutam habent vocẽ. Manifestum est ergo, ꝙ vox grauis eadem est magnę in genere, vtraq;. n. habet esse ẽm magnitudinem quãdã eius, quod mouet̃: propter hoc. n. (sicut dicit Philosophus) neq; est facile proferre grauem & paruã vocem, neq; magnam & acutã. Adhuc aũt & propter hoc videtur esse generosioris naturæ vox grauis, perfectum. n. in excessu est, grauitas aũt excessus quidam est. Cum ergo dicit Gal. ꝙ vox magna ꝓcedit principaliter ex forti exufflatiõe & amplitudine tracheæ, non intelligit, nisi ꝙ fortis exufflatio causat

B magnam, quia multũ mouet de aere, amplitudo aũt tracheę coadiuuat, simul multũ capere potens: nõ. n. cõferret multum mouere, si meatus simul paucũ susciperet: Cũq; dicit, ꝙ parua sequitur contraria, cõuenit illud propter causam cõtrariam: Cũ vero dicit, ꝙ acuta nõ est sine angustia gutturis, nõ intelligit, nisi ꝙ meatus strictus adiuuat ad velocitatẽ motus, paucum. n. est, quod capit, hoc aũt facilius & velocius mobile. Adhuc aũt (sicut dicit in libro de voce) si cum strictura fuerit breuitas cãnę, addit in acuitatẽ vocis propter hoc idẽ: si vero longitudo, addit in grauitatem: & talis q̃dem vox est mulierũ respectu eius, quæ virorũ, & puerorum respectu pfectorũ: grauis aũt non est sine latitudine propter causam cõtrariã. Non est aũt hoc solũ, quod diximus, causa grauitatis & acuitatis vocis, sed (sicut dicit Philosophus) calidus spiritus propter spissitudinẽ grauitatẽ facit vocis, frigidus vero propter subtilitatem facit cõtrarium: Cuius signũ sumit ex fistulis: ait enim, ꝙ calidiore spiritu vtentes, & talem emittentes spiritum, qualem qui perfectæ ætatis, grauius fistulant: & causa huius est, quia spiritus non solum mouet̃ velociter & tarde propter esse multum & paucum, sed per esse spissum & subtilem. Adhuc autẽ etiam siccitas epiglottis addit in acuitatem vocis, humiditas vero in grauitatẽ, sicut dicit Gal. asperitatis aũt & lenitatis in voce causa non est alia (sicut dicit Philosophus) q̃ æqualitas & inęqualitas sup̃ficiei percussæ ab aere expulso. Facit aũt inæqualitatẽ in illa multa siccitas, aliq̃n vero humor extraneus adhærens in aliqua parte ipsius: propter quod vox rauca est de genere aspę: vox aũt flexibilis & inflexibilis (sicut Philosophus dicit) fit ex mollitie & duritie organi; molle. n. varie flecti põt & omniforme fieri, durum aũt nõ põt. Nam molle q̃dem põt sonare magne, & parue, & grauiter, & acute, eo

C ꝙ in eo cameratur facile spiritus, factus quidẽ ipse facilis, magnus, & paruus: in duro aũt difficilis est cameratio.

Ant. Aliæ vero partes animalis, quæ intrinsecus sunt, non leues craseos habent cognitiones, tentandũ tamen eas per adiuuantia & per nocentia cognoscere, amplius etiam secundum naturalium potentiarũ actiones. Dictum est aũt in tertio de causis accidentium, ꝙ vnicuiq; potentiæ virtutis & vitij dominatrix crasis est. Craseos itaq; signa & species dictæ sunt.

Leo. Reliquæ vero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia, tentandum tñ ea ex iuuantibus atq; nocentibus agnoscere, ac præterea naturalium potentiarum operatione. Dictum vero est in tertio de causis accidentium, ꝙ cuiusq; potentię virtus & vitium temperatura principalis existat. Temperaturarum itaq; indicia iam explanauimus.

5.76. Cum dedit signa cõplexionis corporis ęgri simpl̃r, sumpta à quatuor generibus mẽbrorũ, habentiũ virtutem innatã & influentẽ (nõ erat aũt sibi posse ostẽdere signa valde veridica aliorũ multorum, quę sil̃r habent virtutem innatã & influentẽ: adhuc aũt nec eorũ mẽbrorum, quę posita sunt ab ipso habere virtutẽ innatam tñ, à quibus nõ dum assumpsit signa corporis ægri simpl̃r, sicut ꝓmiserat: nec patit̃ hæc doctrina diffinitiua, cuius est summa-

D riẽ cuncta pstringere) edocet hic vt summã, quibus ingenijs accedẽdũ sit ad cognitionẽ cõplexionis illorũ, & dicit, ALIAE VERO PARTES &c. i. sed alię partes corporis humani, quę intrinsecus sunt, siue sint ex habẽtibus virtutẽ innatã & influentẽ, siue ex habẽtibus virtutẽ innatam tñ, nõ habent leues cognitiones suę cõplexionis: & causa huius est, q̃a signa cõplexionis eorũ non sunt valde in promptu, non multũ patentibus effectibus alicuius eorũ extrinsecus, à q̃bus erat addiscere. Sed, q̃uis hoc ita sit, tentandũ est tñ (vt dicit) cognoscere cõplexionẽ eorũ à duobus, s. per iuuantia & nocẽtia, & per manieriẽ operationũ naturaliũ virtutũ. Non dixit aũt p alias operationes, aut q̃a alia mẽbra habẽtia virtutẽ innatã tñ non sunt alterius operationis: aut q̃a ad has operationes, in q̃buscũq; sint mẽbris, cõplexio est sicut instrumentũ, magis, q̃ ad aĩales. Per iuuantia q̃dẽ & nocẽtia cognoscemus scd̃m mo-

hui*. dum dictũ superius cap̃. de signis oculorũ: ait. n. ibi, ꝙ lędit̃ oĩs pars facile à sĩlibus suę crasi, iuuat̃ vero à cõtrarijs, moderato vsu. Quare læsio cõtingens à frigidis significat partẽ frigidã: iuuamentũ vero cõtingens ab eis, calidam esse demonstrabit, & ecõuerso: & iã diximus cãm huius. Per manieriẽ aũt operationũ naturaliũ cognoscemus cõplexionẽ eorũ p hoc, ꝙ aspiciamus, quę illarũ virtutũ melius valeat, & fortius operet̃ in mẽbro, vel quę peius, s. an attractiua, an digestiua, an retẽtiua, an expulsiua: hoc. n. cognito de facili cognoscet̃, quę cõplexio membro dñet̃, si tñ sciat̃ prius, qua cõplexione vtat̃ ad suum opus virtus illa, cuius op̃atio valentior aut peior est. Sed, q̃m istud non erat hic dicẽdũ ꝓpter breuiloquiũ huius doctrinę, remittit ad tertiũ librũ de causis accidentiũ, vbi hoc ptractauit, & dicit, DICTVM EST AVTEM &c. i. dictũ est in libro de causis accidentiũ (& est sextus & vltimus tractatus

libri, qui inſcribitur de mor. & acci.) quę cõplexio ſit dominatrix bonitatis & malitię cuiuslibet prędictarũ potentiarum: & volebat hic per virtutẽ, bonitatem. Vltimo vero in fine totius iſtius cap. epilogat, quæ dicta ſunt, & dicit, CRASEOS & c. i. igitur dicta ſunt ſigna cõplexionis corporis ęgri ſimpl'r, & ſpecies ẽt ſignorum ſm ſpecies cõplexionum, & ſm ſpecies mẽbrorum prædiuiſorum. Oſtendamus & nos breuiter hic ad perfectionem commentationis, quæ craſis dominatrix ſit bonitatis & vitij cuiuſq; virtutũ. Dico ergo, ſicut dicit Gal. in 3 parti. de cauſis accidentium, Vnũquodq; mẽbrum plures habet actiones, quarũ vna aliqñ nocumentum recipit alia exiſtente ſana, & interdum plures lędũtur vna exiſtẽte ſana: cuius cauſa eſt cõplexio, ſicut dicit: non. n. eſt neceſſarium cuiq; actioni idem tẽperamentum, nam cõuerſiua actio, qualis eſt digeſtio, nõ eget ea cõplexione, qua indiget actio aliqualiter ſm locum motiua, ſicut attractio, retentio, & expulſio. Cum. n. conuerſio ſit à contactu corporũ, nullus motus localis expedit cõuertenti, dum cõuertit, ſicut expedit attrahenti, dum attrahit, & continenti, dum cõtinet, & expellenti, dum expellit: quare actio, quæ eſt cõuerſio, non indiget firmitudine multa cõuertentis, ſicut actio localiter motiua, ſed indiget, vt ſit amplectens alterabile & alterans: tale aũt erit, quod humidũ, maxime ſi cũ humiditate calorẽ habuerit, nulla. n. qualitas ſui vicinam mutat, vt calor. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ calida & humida complexio digeſtionẽ & conuerſionẽ operatur; ꝓpterea corpora calida & humida bene mutant cibum ſuũ, ſibiq; aſsimilant, humida enim & liquida facile cõiũgi & miſceri poſſunt, quare adinuicẽ ſolidari (ſicut Gal. ibi dicit) frigida vero & ſicca deterius oĩbus. Sed, qm̃ talia corpora non firma ſunt neq; ſtabilia, incõpetentia ſunt attrahere, continere, & expellere: motus enim quadã fortitudine indiget mouentis. Propter quod ad prędictas tres operationes cõplexio ſicca valentior eſt, eo ꝙ ſiccitas fortitudini & ſtabilitati prętat ſubſidium, & ſuſtentationẽ efficit, quę in motu eſt neceſſaria. Sed tñ, ſi frigiditas huic cõplexioni coniungatur, debilitabit oẽm motum, eo ꝙ frigiditas eſt ſiſtẽs motum, & paralyticum faciens, & mortificans. Quare prædictæ tres operationes indigebunt calida & ſicca cõplexione magis, ſed tñ differunt, nam retentiua plus indiget ſiccitate, q̃ caliditate, nam tẽpus, quo indiget calore, eſt tẽpus motus, quo. ſ. contrahit villos tranſuerſos ſm figuram cõprehenſionis bene factã, reliquum vero totum tẽpus ſuæ operationis eſt tempus quietis, ad quod ſiccitas eſt vtilior, q̃ caliditas: propterea debilis eſt hęc virtus in pueris. Attractiua vero plus indiget caliditate, q̃ ſiccitate, qm̃ in attractione viuacior eſt caliditas, q̃ ſiccitas, tũ quia maior pars huius operationis eſt in motu, quo. ſ. mouet villos in longitudine protenſos ad cõſtrictionẽ attracti, & deductionem in partes, quæ vlterius, ad quod adiuuat calor: tum qa calor eſt de attrahẽtibus ſm ſe ipſum propter hoc, ꝙ euacuat. Expulſiua vero minus indiget ſiccitate, q̃ caliditate, eo ꝙ eius operatio nullo modo eſt in quiete, ſed in motu tota: adhuc aũt minus indiget ſiccitate, q̃ retentiua & attractiua; non. n. indiget conſtrictione retentiuę, neq; adhęrentia & inſeparabilitate attractiuæ, & conſtrictione attracti, tenẽdo partes inſtrumẽti, donec ipſum ad partes, quæ vlterius ſunt, perducat, ſed indiget inſpiſſatiõe pauca, ſ. menſura, qua villus latitudinis fiat bonæ expreſsionis. Caliditas ergo oĩbus eis cõmunis exiſtit, ſicut frigiditas eſt oĩum impeditiua, niſi per accidens tm̃, ſ. gratia conſtrictionis cuiuſdã ab ea factæ, quæ neceſſaria eſt in cõtentiua & attractiua: & gratia vẽtoſitatis ab ea generatæ, quæ conferens eſt expulſiuæ. Sed, quæ plus oĩbus eis indiget caliditate, eſt digeſtiua, qm̃ huius eſt nutrimentũ tranſformare in ſimilitudinẽ nutriti: hoc aũt potẽtius efficit caliditas, humiditas aũt ad hoc, eſt diſpoſitiua materiæ, tm̃ faciens eam paſsibiliorem. Sicut aũt vnaquęq; iſtarum virtutũ vtitur tẽperamẽto cõplexionis diuerſo ab eo, quo vtitur altera, ita & læditur à diſtẽperamento altero, q̃ altera. Nihilominus tñ ſciẽdum eſt, ꝙ oĩs mala cõplexio, quæcũq; fuerit, cum in multo fuerit exceſſu, oẽs lædit operationes: & hoc eſt, quod Gal. innuit in cõmento ſuper illo aphoriſmo tertiæ particulæ, Aegritudines quidem omnes in temporibus & c. Ait enim ibi, ꝙ ſtranguriæ fiũt propter acredinem vrinarum, & propter imbecillitatem virtutis contentiuæ in veſica, quæ rurſus imbecillitas fit propter immoderatam quandam diſcraſiam. Deinde adiecit, Exiſtentibus autem 8 immoderationibus, ſecundũ vnamquanq; illarum imbecillis fit veſica, vt euenire poſsit ſtranguria ex debilitatę contentiuę. & ſimiliter eſt de debilitate aliarum virtutum naturalium in quibuſcũq; membris.

Quæcũq; vero aut propter magnitudinẽ, aut plaſmationem, aut numerum, aut poſitionem lapſa ſunt, quæ quidem cadunt ſub ſenſu, cognoſci facilia: eorum vero, quę ſub ſenſu non cadunt, hæc quidem difficilia ad cognoſcendum, hæc vero ignota ſunt. Capitis ergo magnitudo & figura & cum eo cerebri, manifeſta eſt (vt prius dictum eſt) poſt hęc vero & thoracis. Ita vero & quæcũq; ſecundum homoplatas, aut humeros, aut brachia, aut cubitos, aut ſummas manus, aut iſchion, aut coxas, aut ſuras, aut pedes, non difficilia cognoſcere, ſiue ſecundũ plaſmationem lapſum ſit aliquid talium, ſiue ſecundum magnitudinem, ſiue numerum, aut ordinationem cõponentium ea: manifeſtæ vero & operationis in vnoquoq; læſiones. Ea vero, quę intra corpus ſunt, non oĩa cognoſci poſsibile: ventrem ſiquidẽ cuiuſdam ita paruum, & rotundũ, & propenſum iuxta hypochondrium vidi, vt manifeſte appareret ſecundũ circũſcriptionem propriam & videntibus & tangentibus. Similiter vidi & veſicam cuiuſdam expoſitam, & paruam ita, vt, ſi aliquando tardaret ad egeſtionem vrinarum, tumor appareret circũſcriptus manifeſte. Non tñ aliquid aliorum, quæ intrinſecus ſunt, manifeſtam cognitionem dedit mihi aliquando. Tentare tamen oportet cognoſcere, vt poſsibile eſt, virtutem & vitium eorum, &, ſi non ſecundum diſciplinam certam, ſaltem ſecundũ coniecturam quandam artificialem, velut ſi ita accidat hepati. Vidi enim quoſdam, & multos, graciles quidẽ venas habentes, ſine colore vero vniuerſum corpus; &, ſi paulo amplius cibi intuliſſent, & magis ſi inflantia & piſſa & glutinoſa, hos quidẽ velut pondere quodam impoſito & ſuſpenſo ſecundum dextrum hypochondrium ſentientes in profundo, hos vero cum extenſione quadam dolentes. In his igitur conueniens eſt &

A parvum esse hepar & angustum in exitibus. Alterum vero vidi phlegmaticum secundum totam habitudinem, vomentem quotidie choleram pallidam. Agnoui igitur oportere & egestiones eius videre, & minimum habuerunt fellis. Cognoui igitur ex hoc signo, felleum humorem emittentem porum, non paruam eius partem in piloron ventris transmittere, vt in quibusdam apparet animalibus. Ex quibus manifestum est, q in remotis à nostris sensibus partibus valde proficit ad cognitionem ex anatomijs notitia, & operationum & vtilitatum cognitio. Quicunq; igitur cognitor esse vult (sicut dictũ est) nunc lapsorum corporũ, in anatomijs se exerceat, & in operationum & vtilitatum inuentionibus. Scriptum est aũt de omnibus separatim in alijs negocijs, de quibus in fine totius orationis dicetur, vt cognoscant amantes discere, singula, quæ desiderant discere, ex quo maxime negocio eligere oporteat. Sed de his sufficienter.

Leo. Circa magnitudinem vero, & formationem, vel numerum, vel situm quæcunq; quidem sensibus subijciuntur errata, cognitu facillima sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, quædam vero facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul, in propatulo sunt, & de his antea diximus. Sic & quæ thoracis sunt, & quęcunq; ad scapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, non est difficile agno-
B scere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat, siue secundum numerum, vel partium, ex quibus constant, cõposituram: singularum etiã operationis detrimẽta facile patent: Quę autem intra corpus sunt non oĩa possunt agnosci. Cuiusdam enim ventriculum adeo paruum, ac rotundum, ac pronum secundum hypochondria situm habentem inspexi, vt manifeste ex circũscriptione propria & videntibus & tangentibus appareret. Sic & cuiusdam vesicam contigit intueri, ita expositam ac paruam, vt, siquando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circũscriptus manifeste cerneretur. Non tamen aliud ex interioribus quicquã mihi vnquã manifestum prębuit indicium. Tentare aũt oportet, q̃ maxime fieri potest, virtutem ipsorum ac vitium & si non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura cõprehendere, veluti exẽpli gratia in hepate. Vidi enim aliquos, & quidem quã plures, quibus venæ erant angustę, & totum corpus colore priuatum. Quòd si plusculũ cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax, non nulli quidem veluti pondus quoddam insidens atq; suspensum in profundo dextræ hypochondriorum partis sentiebant, non nulli vero quandam cum dolore intentionem. In his quidem verisimile est hepar esse paruum, atq; angustos meatus habere. Alterum vidi, cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur in-
C spicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui biliosum egurgitat humorem, non minimam eiusdem partem ad imum ventriculi locum, quem græci pyloron, i. ostiarium vocãt, effundere, vt in quibusdam apparet animalibus. Ex quibus id constat, q plurimum ad eorum, quæ latent sensum, confert cognitionem, ea, quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, & operationum atq; vtilitatum inuentio. Quicunq; igitur facultatẽ dignoscendi huiuscemodi corpora, quæ ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum atq; vtilitatum inuentionibus exercitari. Scripsimus vero de omnibus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino proposuimus facere mentionem, vt discendi cupidi intelligant, quęcunq; discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatu. Sed tamen de hisce satis.

Cõ. 77. Cum dedit signa corporis ægri simplr penes lapsum eius in cõplexione, dat signa illius penes lapsum in cõpositione. Sicut aũt cõplexio est cõsimiliũ tm̃ & nõ officialium nisi p cõsimilia penes confractionẽ quatuor qualitatũ in vnam: & lapsus in cõplexione penes vnã illarũ non æquatã alteri in cõplexo, Ita cõpositio est organicorũ penes adaptationẽ quatuor naturarũ in ipsis, cõuenientiũ ad vnã formam, s. magnitudinis, plasmatis, numeri, & situs: & lapsus in cõpositione penes vnã illarũ nõ ęquatã alteri in cõposito. Cũ ergo oporteat sumere signũ lapsus in cõpositione penes illas, dicit, QVAECVNQVE VERO &c. i. sed, quęcũq; mẽbra organica sunt lapsa penes magnitudinem, aut plasmationẽ, aut numerum, aut situm, cognoscetur per hunc modũ (& volebat per magnitudinẽ, quãtitatem, speciem ponẽs pro genere: per plasma aũt 5 naturas superius dictas) & continuo subiungens modũ diuidit mẽbra organica in manifesta & occulta, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c. i. quæcũq; mẽbrorum cadũt sub sensu, qualia sunt extrinseca, oĩum facilis est cognitio lapsus in qualibet pręd ictarum naturarum, potentibus nobis & tangere & videre ipsas partes: nõ cadentiũ vero sub sensu, qualia sunt intrinseca quædã, sunt difficilia cognitu, vt quęcunq; per partes superpositas phantasiantur nobis: quędam oĩno ignota, sicut quorũ phantasia non habetur ex superpositis. Deinde incipit à cadentibus sub sensu, & dicit, CAPITIS IGITVR &c. i. igitur magnitudo capitis & figura cũ eo, imo magnitudo & figura cerebri propter caput manifesta sunt ad sensum; & dictũ est supra de ipsis: & similiter magnitudo & forma thoracis patet ad sensum, vt dictũ est supra de ipsis: &, qm̃ sensui se ostendunt, facilis est cognitio lapsus capitis & thoracis in qualibet illarum. Et tacuit de numero & situ capitis & thoracis, quia raro peccant in eis. Deinde procedens ad alia cadentia sub sensu dixit, ITA VERO &c. i. capiti silr, & thoraci, facile est cognoscere, vtrum spatulę (& hoc volebat per homoplatas) aut humeri, aut brachia, aut cubiti, aut volę manus, siue pectẽ, aut coxendices (& hoc volebat per ischion) aut crura, aut tibiæ (& hoc volebat p suras) aut pedes sint lapsa in plasmate, aut magnitudine, aut numero, aut posiuone paruum similium, cõponentiũ

ipsas

ipsas organicas, qa manifestat hoc visus & tactus. Et erunt talia signa sumpta à substantialr inhærẽtibus organicis.
Deinde, quia sensus non discernit hos lapsus nisi cõparans ad coęqualitatem, quã & aliam & aliã præsuppone- E
re põt, & per hoc frequẽter suspicari lapsum in magnitudine & figura, quod nõ ẽst ita, ideo subiunxit & ab alio ẽt
cognitionẽ lapsus haberi posse, & nõ solum à simplici aspectu, & dicit, MANIFESTAE VERO &c. i. & manife-
stæ ẽt sunt ad sensum læsiones operationis in vnoquoq;: &, qa operationes organicorũ non lędunť nisi ab inęqua
litate ipsorũ penes aliquã pręd ictarum naturarum, scimus ab illa certitudinẽ lapsus. Aspectus ergo & cõsideratio
læsionis in operatione facilẽ dat discretionẽ lapsus. Deinde, cum dedit, qbus modis cognoscatur lapsus organi-
corũ sub sensu cadentiũ, ostẽdit, qualiter cognoscať lapsus organicorũ sensui occultorũ, & dicit, EA VERO &c.
i. sed mẽbra organica occulta, s. quę sunt intra corpus, non oĩa poẽ cognoscere, vtrum sint lapsa ſm aliquã prædi-
ctarum naturarũ, sed ea solũ, quorum quãtitas & figura & situs ex superpositis phantasiabilis est: aut operationes
quorum virtus & vitium bene coniecturabilia sunt. Et, qm̃ his duabus vijs cognoscitur eorum lapsus, ideo penes
vtrũq; modum exẽplificat de duobus mẽbris, & primo penes modũ phantasiationis ex suppositis declarat lapsum
ventris & vesicæ: quod quidẽ est ẽt signum sumptum à substantialiter eis inhærẽtibus, & dicit, VENTREM &c.
i. sicut vidi ventrem cuiusdam paruum & rotundũ, eminentẽ iuxta hypochondriũ, adeo scilicet, vt declararet illũ
ad visum & tactum penes circũscriptionẽ propriam. Et peccabat hic vẽter in tribus naturis organicis, magnitudi-
ne, figura, & situ, quorũ quodlibet peccatorũ est nocens operationibus stomachi, non quia naturæ officiales expe- F
diant principaliter opationibus naturalibus, quas stomachus pficere habet, sed secũdario tm̃, sicut supra diximus.
Adhuc autem nec paruitas, & figuræ rotunditas, eiusq; eminẽs situatio noceret operationibus naturalibus, ad sui
saluationẽ fientibus tm̃, Sed fientibus ad cõmunem totius corporis vtilitatẽ nocet paruitas, quæ prohibet cõtinere
eam quãtitatem cibi, quæ toti expedit: Rotunditas vero, quia prohibet exitum eius ab infra: Eminẽs aũt situatio,
quia angustat hepar, & quia, cũ repletur, cõprimit diaphragma & anhelitũ impedit: quare hic prohibet eũ repleri
viso nocumẽto, & ex hoc accidit ẽt nocumẽtum super toto. Non intelligit aũt se vidisse ventrẽ sic dispositum lin-
ceis oculis vtentẽ, sed vidisse per circũscriptionem ꝓpriam ventris, apparentẽ in mẽbris extrinsecis sibi suppositis.
Circũscribitur. n. locatum à loco, penes naturã locati, vt locus ẽt sit magnus, paruus, rotundus, & trigonus, & te-
tragonus, si locatum fuerit tm̃ & tale, eo ꝙ ei adęquatur, cum sit superficies corporis ambientis aliud corpus: Sunt
aũt locantia vẽtrem & ambo hypochondria, & zirbus, & lacerti ab interiori sibi superpositi: propter quod appa-
ret apud hæc mẽbra & quãtitas, & figura, & situs ventris ex tumore, quẽ facit apud ipsa, & propter figurare quodã
modo se in illis de facili ex mollitie superiacẽtiũ, maxime qñ cibis repletus fuerit. Deinde dicit, SIMILITER
VIDI &c. i. & silr vidi vesicam cuiusdam prominentẽ & paruam adeo, ꝙ, si aliqñ propter occupationẽ tardaret
vrinam emittere, apparebat tumor circũscriptus apud inguen. Et peccabat hęc vesica in duabus naturis officiali-
bus, s. in magnitudine & situ, quorum quodlibet peccatorũ impedit vesicam seruire operationibus, ad quas fuit
creata: nimis. n. prominens impedit mẽbra, ad quæ ꝓminet, & ab eis cõpressa impediť: parua aũt existens non põt G
multam quantitatem vrinæ continere, ex quo nimis frequenter cogit vrinare: quod ẽt redundat in iacturã totius.
Deinde, quia non est de plurimis mẽbris intrinsecis per hanc viã certificari, in qbus naturis organicis sint lapsa,
ostendit tẽtandũ esse ea cognoscere per secundũ modum, circa quẽ modum de alijs duobus exẽplificat mẽbris, s.
hepate, & poro, q exit à felle, & dicit, NON TAMEN &c. i. licet hoc ita viderim de vẽtre & vesica, tñ sensus nunq̃
dedit mihi manifestã cognitionem alicuius aliorum mẽbrorum intrinsecorũ: & causa huius est, quia talis phanta
siatio ex suppositis non est possibilis nisi apud pauca mẽbra, sicut apud ea, quæ accidit tumescere ex susceptis in cõ
cauitate sua, & propellere supposita, mollia existentia, qualia sunt vẽter & vesica. Et, quia difficile est hoc modo
discernere de pluribus, ideo subiunxit, TENTARE AVTEM &c. i. sed tẽtare oportet, vt poẽ est, cognoscere bõ
nitatem & malitiam operationis eorũ: &, si non possint hęc cognosci certitudinaliter, sicut cognoscũtur apud mẽ
bra extrinseca per sensum, addiscanť tñ per coniecturam quãdam artificialem cognoscere, qualis est ea, quæ acci-
dit ex quibuscũq; signis: & per has cognitas tentandũ vtiq; deuenire in cognitionẽ lapsus officialiũ, si quos habẽt,
Velut si ita accidat hepati, sicut se vidisse cõmemorat, & dicit, VIDI QVENDAM &c. i. vidi quendã, imo & mul
tos, habentes venas graciles nõ gracilitate pãniculorũ, sed angustia suæ concauitatis, habẽtes ẽt vniuersum corpus
sine colore, i. sine rubore, genus enim pro specie ponitur: hoc. n. est consequens gracilitatis venarũ: quia enim gra-
ciles, minimum habẽt de sanguine, & ex hoc minimũ de colore, qui per excellentiam est dictus color in ijs, quæ H
viuunt & sanguinem habẽt, qualis est rubedo, à cuius priuatione discoloratum dicimus animal. Deinde dicit,
ET, SI PAVLO &c. i. & consideraui in eis per obseruationẽ, ꝙ, si paulo amplius opportuno comederint, & ma-
xime si comederint cibaria inflatiua & spissa & vitiosa, ꝙ aliqui eorũ sentiebant quasi quoddã pondus suspensum
ſm dextrum hypochondriũ: aliqui vero dolorẽ, aut quandã extensionẽ. Deinde, cum dedit obseruationẽ suam
de talibus, ostendit, quid cõiecturabile sit in illa, & dicit, IN HIS IGITVR &c. i. in talibus conueniens est con-
uincere, hepar eorũ angustos habere exitus venarum, quare & lapsum esse in natura plasmatis, quæ est porus. Hęc
enim cõiecturatio à duobus exoriť, Primo. s. à gracilitate venarũ & discoloratione, visis in toto corpore, ex qbus
iam significať venas hepatis esse tales, maxime si earũ origo acceptetur esse ab hepate: Secũdo à sensu ponderis &
doloris extensiui apud dextrũ hypochondriũ post comestionẽ plurium opportunorũ ciborum & maxime infla-
tiuorum crassorũ & viscosorum, Sensus. n. suspensi ponderis conuincere facit crassa & viscosa cibaria introducta
detineri in transitibus, & ex hoc oppilare, & inde hepar totum sicut ponderosius factum inferius trahi: talis autẽ
detentio nequaq̃ ita velociter contingere posset, nisi hepar augustos haberet exitus venarũ: Sensus aũt doloris ex-
tensiui conuincere facit, ꝙ plura & inflatiua cibaria introducta, non habentia magnos meatus, in quibus euadãt,
extensionem inducunt, & per hanc dolorẽ non qdem in hepate, quod est mẽbrum carens sensu, sed in panniculo
continente ipsum, quẽ per hoc accidit extendi. Coniecturalis ergo cognitio malitiæ operatiõis, cui porus hepatis

A deseruire habet, facit aliqualem fidem de eius lapsu in natura plasmatis, quæ est pori strictura. Deinde dicit, ALTERVM AVTEM &c.i.& vidi alterum existẽtem phlegmaticum totum secundum corporis habitudinem: & vult per phlegmaticum, in cuius sanguine dominatur phlegma: per habitudinem autem corporis vult dispositionem comitantem in toto dominium humoris, quæ apud humorem phlegmaticum est albedo, & mollitia, & somnolentia, & pigritia, & ignauia, & huiusmodi. Deinde dicit, VOMENTEM VERO &c.i. vidi illum vomentem quotidie choleram pallidam: & vult per pallidã, eam, quæ non erat intensæ citrinitatis. Deinde, quia hoc non correspondebat habitui, subiungit, AGNOVI &c.i. igitur propter hoc iudicaui oportere videri egestiones eius: quę visæ ostenderunt se modicum habere fellei humoris propter declinare ad quandam subalbedinem.

Deinde, cũ dedit obseruationẽ suã, ostendit, quid ex hoc coniecturauerit, & dicit, COGNOVI IGITVR &c.i. igitur ex hoc signo cõiecturabile est, ꝙ porus, qui est emittens humorẽ cholericũ à cysti fellis in duodenũ & piloron, magnã partem eius emittebat in piloron vẽtris (& volebat per piloron, fundũ stomachi) sicut ẽt cõtingere asserit in quibusdã aĩalibus, vt in accipitre, & filibus rapacibus, in his.n. propter effundi fere totã cholerã in stomachi fundũ albescunt egesta, & fit stomachus eorum calidior, vt & cruda & dura digerere possint: sed, quĩ amara est valde, frequẽter vomitum excitat in eis, cibis cõmista. Exoritur aũt talis cõiectura ex hoc, quia, cũ homo fuisset habitudine phlegmaticus, nõ poterat esse quotidianus vomitus cholerę in eo ex abũdantia cholerę in eo generatæ, quare de necessitate erat ex effusione totius suę cholerę in piloron: nullus.n. est adeo phlegmaticus, quin ẽt aliquid cholerę in eo generet: sed cholera talium non est multę citrinitatis, sed pallida propter sapere aliqd de natura

B phlegmatis. Est aũt meatus extrahẽs cholerã ad cystim fellis ramificatus ĩ duos, quorũ vnus est maior & latior, alter vero subtilis & paruus: maior quidẽ ſm plurimũ cõtinuat duodeno, minor vero fundo stomachi ad abstergẽdum eorũ superfluitates, & raro ẽcõtra: imo (sicut Gal. & Prin. dicunt) in plerisq; nõ est inuentus nisi vnicus, & ille est cõtinuatus duodeno, quia cholera sparsa in fundo stomachi & cibis cõmista nauseã inducit & cibũ corrũpit. Si ergo porus continuatus duodeno fuit subtilis, quod ostẽdebat paucitas fellis in egestionibus, nõ poterat esse vomitus choleræ in eo nisi ex largitate eius pori, qui continuat fundo stomachi: quare notitia talis pori & officij eius facit cõstare lapsum eius in largitate. Est aũt hic porus non mẽbrũ officiale ſm se, sed gratia sui meatus, sicut & vena participat officialis naturã. Fortassis aũt & hæc natura officialis nõ est de natura venæ vel pori, sed mẽbri organici continentis illa. Deinde dat cõsequẽs ex prędictis, & dicit, EX QVIBVS &c.i. ex quibus manifestum est, ꝙ in mẽbris officialibus remotis à sensibus, qualia sunt, quę intrinsecus, multũ confert ad cognitionẽ ipsorum lapsuũ, habuisse p recisiones notitiã, quæ per eas de mẽbris ostendit, adhuc aũt & cognouisse, quorũ iuuamentorũ & operum mẽbra sint: nisi.n. sciretur, quod sit pori officiũ, & cui mẽbro continuet porus, nõ esset aliquid, vnde posset cõuinci largitas vel strictura pori: propter quod cõclusit, volentem hoc cognoscere, in talibus exercendum esse, & dicit, QVICVNQVE IGITVR &c.i. igitur, quicunq; vult ista cognoscere, necessariũ est, vt exerceat in recisioni-

C bus corporũ, & inuentione iuuamentorũ & operũ, ad quę natura mẽbra cõstituit. Deinde, quia de talibus scripsit ipse plura volumina, remittit ad illa, & dicit, SCRIPTVM AVTEM &c.i. sed de oĩbus talibus anatomijs & iuuamentis & operibus scriptum est à nobis separatim in alijs libris nostris (quos de anatomia diuersorũ mẽbrorum fecit) & in libro de iuua. mẽbrorum: de quibus libris (sicut dicit) fiet mẽtio in postremo libri totius capitulo, vt singuli amantes discere, cognoscant, ex quo libro requirenda sint ea, quorum desideratur disciplina. Hic est ergo modus signorum corporis ægri simpliciter, lapsi ſm compositionem: Signa vero lapsus eius in natura cõmuni superuacuum est apponere, raro vel nunquam in ipso existere potentis à natura: præter naturam autem existẽtis & iam facientis corpus ægrum vt nunc, ad sequens attinebunt capitulum.

Ant. Quæcunq; vero in præsenti ægra sunt corpora, cognoscere oportet & hæc, sensibus quidem subiacentia mutatione eorum, quæ secundum naturam eis insunt, in magnitudine, colore, figura, numero, & positione, & secundum duritiem & mollitiem, & caliditatem & frigiditatem differentia.

Leo. Quæcunq; vero vt nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinẽ patiuntur, dignoscere & hæc ipsa

D oportet. Quæ quidem subijciuntur sensui, ex eorum, quæ ipsis insunt secundum naturam, permutatione in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ, & ea, quæ est secundum duritiem & mollitiem, & frigiditatem & caliditatem differentia.

Cō. 78. Cum declarauit signa corporis simplr sani, adhuc aũt & simpliciter ægri, quod vt nunc sanũ esse demonstrauimus, ex signis cuius duas precedentes ipsum latitudines voluit esse manifestas, quarũ vna.s. vt multum sani est sub simplr sano: reliqua vero.s. neutrius simplr, est sub vt nunc sano simul cũ ægro simplr, & ita, cum declarauit signa totius latitudinis sanitatis, declarat signa alterius extremi, s. corporis vt nunc ęgri. Aut sic. cũ declarauit signa corporis simplr sani, & vt nunc sani, duplicis scilicet, quia ægri simplr, & neutrius simpliciter, cũ deinceps in descensu sint corpora ægrotantia, quæ dicunt vtq nunc ægra, declarat signa corporum ægrorum vt nunc. Et, quia corpus iudicatur esse ægrũ vt nunc ab ægritudine præter naturã aliqñ membrorũ apparẽtium, aliqñ occultorũ, ideo signa eius dat penes vtranq;, & primo penes ægritudinẽ apparentiũ, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c.i. sed, quæcunq; corpora sunt ægra vt nunc, & sunt ægrota ſm membra subiacentia sensibus, oportet ea generaliter cognoscere à mutatione eorũ, quæ insunt eis ſm naturã. Et notauit per hoc, ꝙ ægritudo vt nunc, est ægritudo pręter naturam, nõ sicut ægritudo corporis ægri simplr, quæ est ægritudo naturalis, dicta quidẽ ægritudo per collationem

tra. ad optimã sanitatem, cũ tñ ipsa sit sanitas quædã habentis, sicut supra diximus. Dicit aũt Hali, ꝙ ægritudo corporis ægri vt nunc, est eadem genere cũ ea, quæ est corporis ægri simplr, sed differt per hoc, ꝙ ipsa nocet operatiõi nocumento sensibili, illa vero nõ. Et est hoc verũ in genere generalissimo: dum tñ non lateat, ꝙ ægritudo simplr,

facit

facit ẽt læsionem sensibilem in operatione, cum cõparatur ad sanitatem vt multum, in quã est læsio operationum respectu corporis semper sani, sed tñ insensibilis, non tñ facit sensibilem læsionẽ in operatione per cõparationem ad se ipsam prius, cum ipsa sit quædã sanitas, & nunq̃ fecerit eam aliter. A Quare (sicut videtur) melius est assignare differentiam huius ab illa per esse præter naturam, cũ illa sit naturalis: sensibilis aũt operationum læsio, melius est, ꝙ sit illud, per quod differt ægritudo vt nunc, à neutralitate vt nunc: ab vtraq; n. fit operationis læsio præter naturam, i. per cõparationem ad se ipsam prius, sed in neutralitate vt nunc non dum valde sensibilis: hoc enim & sic oportere iam supra declaratum fuit. Deinde, quia ea, quæ ƒm naturã eis insunt, sunt cõplexio & compositio, & quęcunq; alia eas comitantur, vt color, mollities, & durities, & hmõi, adhuc aũt & operationes, quas virtutes eorũ efficiunt ƒm exigentiam cõplexionis & cõpositionis, ideo dixit, ꝙ oportet ea cognoscere à mutatione eorũ in magnitudine, & figura, & numero, & situ, penes quas est mẽbri cõpositio: & à mutatione ipsorum seu differentia in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, penes quas est mẽbri cõplexio: adhuc aũt & à mutatione eorum ƒm colorem, & ƒm mollitiẽ, & duritiẽ, & huiusmodi, quæ cõplexionem & cõpositionẽ sequuntur. Et nescio, quare tacuerit, ꝙ oporteat ẽt ipsa cognoscere à mutatione operationũ, quæ similiter ƒm naturã eis insunt: ex his. n. omnibus apparentibus mutatis à natura sua, est cognoscere, ꝙ ægrotant. Et sunt signa, quæ sumunt à mutatione quãtitatis, figuræ, numeri, situs: & sunt sumpta à substantialiter inhærentibus organicis. Quæ vero sumuntur à mutatione in caliditate, & frigiditate, sunt sumpta à substantialiter inhærentibus consimilibus, tales nanq; mutationes B cadentes sunt in diffinitionibus ipsorũ ægrotorum. Quæ vero sumuntur à mutatione in colore, & mollitie, & duritie, sunt sumpta à casibus complexiõis, sicut sumpta à deformitate sunt sumpta à casibus cõpositis. Sed, quęcũq; sumuntur à mutatione operationum, sunt sumpta ab effectibus suarũ virtutum, sicut ex dictis manifestum est.

Non apparentia vero, vniuersaliter cognoscere oportet quidem læsionibus operationũ, aut egestionibus, aut doloribus, aut tumoribus pręter naturam, aut quibusdam horum, aut omnibus.

Quæ autem visum effugiunt (vt summatim dicam) ex operationum læsionibus, aut ijs, quę excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

Cum declarauit signa, à quibus est sumere signa corporis ægri vt nunc, cũ ægrotat ƒm mẽbra sensui subiacentia, declarat, à qbus est sumere signa illius, qñ ægrotat ƒm mẽbra non apparentia, & primo dat genera signorũ, & C dicit, NON APPARENTIA VERO &c. i. sed mẽbra occulta egrotantia est cognoscere (vt vl̃r quidẽ est dicere) ab altero quatuor generũ, aut à quibusdã ex eis, aut ex oĩbus simul, s. aut à læsionibus operationũ (& vult ꝑ hoc, ẽt læsiones iuuamentorũ, iuuamentũ. n. ad operationẽ, est quasi quædam operatio) aut ab egestionibus, aut à doloribus, aut tumoribus præter naturam. Dicit aũt pręter naturã, quia à tumoribus naturalibus, quales fiunt propter pinguescere & crassescere ex impacto nutrimẽto, nihil ex ægritudinibus occultorũ mẽbrorum est cognoscere, sed ab ijs, quę pręter naturã, quales qui sunt ab apostematibus & ventositatibus, sicut post dicet. Non solũ autem à tumore pręter naturã, sed ẽt à detumitione naturalis tumoris, est ægritudinẽ cognoscere: sed hoc signũ iam dictũ D est supra, cum docuit signa apparentium egrotorum sumi à magnitudine. Sed, quot sint species siue modi læsionis operationum, & egestionũ, & dolorum, & tumorũ pręter naturam, nõ est opus hic dicere, cũ ipse subsequenter dicturus sit. Et est hic attentione dignũ, ꝙ Gal. in declaratione signorũ corporis egri vt nunc non seruat modum, quẽ seruauit in declaratione signorũ corporis ægri simpl'r. Ibi enim dixit signa lapsus eius ƒm quãlibet cõplexionem apud prima genera mẽbrorum: hic aũt non dixit signa lapsus eius ƒm quãlibet ægritudinẽ cõplexionis, cõpositionis, & vnitatis apud prima genera mẽbrorũ, contentus existẽs dicere qdem sola signorũ genera, quibus est deuenire in cognitionẽ oĩs ægritudinis intrinsecorũ mẽbrorum, quæcũq; sit ægritudo, & cuiuscũq; sit mẽbri, nõ adaptando signũ ęgritudini: sed tñ, sicut adaptauit ibi signa ꝑ species lapsuũ oĩs generis mẽbrorum, ita hic species signorũ adaptat ꝑ species mẽbrorum, nõ per species lapsuum. Et causa huius nõ est alia, q̃ acquisitio ex hoc maioris cõpendij, circa quod laborat hæc doctrina. Quomodo aũt quodlibet istorũ ostendat mẽbrum ægrotum, nõ est difficile videre. Læsa. n. operatio ostẽdit morbum sicut ĩmediatus effectus eius, est. n. morbus cõpositio præter naturã nocẽs operationi. Si ergo sciatur quæ operatio lęsa sit, & cuius mẽbri sit prima opatio, iam certissime sciet, quod ex mẽbris ęgrotet, nõ tñ certissime, qua ægritudine, cũ multis ęgritudinibus vna opatio lædi possit: dicit. n. Gal. in lib. de mor. interioribus, ꝙ nulla actio corporis patit nocumẽtũ, nisi mẽbrũ, cuius est actio, patiatur: dolor aũt ostẽdit ipsum, qa nihil aliud est dolor, q̃ sensus gñationis morbi: vbi ergo dolor, ibi ægritudinẽ narrat. Si ergo habeat locorum notitia, sciet ẽt ex hoc mẽbrum ægrotans, non tñ qua ęgritudine certissime, cũ duplicem committur, sicut post dicet. Egestiones ẽt ostendũt mẽbrum ęgrotans ꝑ habere innaturalitatẽ quandam iuxta naturã mẽbri, cuius sunt egestiones: ergo oportet ꝓscire, quæ egestiones sunt naturales cui mẽbro, & cui innaturales. Tumor vero ostendit mẽbrum ægrotans intrinsecũ penes locum, vbi patet in extrinseco: adhuc aũt & penes figurã tumoris: ad quæ oĩa necessaria est anatomiæ membrorum agnitio, & actionis eorum & iuuamenti inuestigatio.

DVBITABIT aũt aliquis circa læsionẽ operationis, quia nõ videtur semper ostẽdere mẽbrum ægrotans. Aliquando. n. (sicut dixit Archigenes) læditur mẽbri operatio mẽbro nihil ægrotante, cuius est operatio, sicut accidit propter colligantiam aliorum infirmantium, vt qñ oculus patitur accidentia catarhactæ ex fumo capnoso caput ascendente, ex materia clausa in stomacho: quæ accidentia quia nõ sunt mãsiua in oculis, faciunt æstimari, ꝙ nulla sit passio in essentia oculi: Similiter quoq; cum nihil patiẽte epiglotto vox aufertur ex mollificatione lacerti intra costas existentis, cũ nõ insuffletur ad ipsam aer, qui est materia vocis: Sicut quoq; cũ digiti sensum amittunt, ꝑpter percussionem factã in initio dorsi, prohibentem descensum virtutis sensibilis ad illos per neruũ inde procedentẽ. Nisi esset, ꝙ proculdubio læsio operationis inuenta sine infirmitate in essentia mẽbri, cuius est operatio, nunquã bene manifestat, quod sit mẽbrum ægrotans, cui medicinã oportet apponere, nisi sciatur mẽbri colligãtia potentis

iprimere

A imprimere in ipſum, & vnde, & à quo, & quid habeat ſuſcipere ad hoc, vt eius operatio perficiatur. Sed tñ hic ſciẽdum eſt, ꝙ eſſentia membri, cuius opatio lęditur, non poteſt oĩo dici non patiens, cum aut ſuſcipit à ſibi colligato, quod non debet ſuſcipere: aut cũ non ſuſcipit ab illo id, quod debet: maxime aũt dicetur pati, ſi ſuſcipiat ab illo aliquid extraneũ, quod nõ debet, ſicut oculi ſuſcipientes fumum capnoſum à ſtomacho paſsionem habent, quæ dicitur repletio eorũ de illo: ex quo apparet, ꝙ viſus inde non lęditur niſi per læſionẽ factam in ſubſtantia oculi. Nõ tñ ſimplr̃ poteſt dici, ꝙ eſſentia digitorũ aliquid patiaṫ per priuationẽ virtutis, ab altero ad ipſos influentis, nec.n. cõplexio nec cõpoſitio ipſorum videṫ ĩmutata, ſed tñ, quod de virtute ſenſibili ſolet ad eos ſm̃ curſum naturę venire, nõ venit, nõ qdem ꝙ ex hoc vere dicantur infirmi, ſed fere mortui, quãtum eſt ex parte priuationis talis virtutis & operis, ſicut lapidei vel depicti, hoc excepto, ꝙ remoto obſtaculo aptitudinem habent iterũ eam recipiendi, quã lapidei habere non poſſunt. Quare dicemus, ꝙ à tribus põt fieri læſio operationis in membro operationi deputato, ſ. aut à corruptione inſtrumenti cauſa mutationis complexionis ſeu compoſitionis eius, aut à corruptione membri iuuamentum facientis ad illam, aut à prohibitione aduentus virtutis à principali, cuius erat illam operationem principaliter efficere. Secũdum ergo primum modum membrum operationi deputatum eſt proprie dictum ægrotans: ſecundum vero ſecundum, iuuamentale dicitur ægrotum, & non principale: ſecundum vero tertium eſt ægrotum illud tantum, in quo eſt obſtaculum prohibens aduentũ virtutis, ſiue illud ſit principiũ, ſiue B ortum à principio: ex quo videṫ, ꝙ operatio læſa oſtendit ægritudinẽ, ſed non mẽbrum de neceſsitate.

DVBITABIT aũt aliquis hic, quia Gal. ponit dolorem eſſe diuerſum genus ſigni à læſione operationis, cum videatur ſub ea cõprehendi, videtur.n. dolor eſſe læſio in ſenſu tactus. Niſi eſſet, ꝙ dolor ſine dubio non debet proprie dici læſio in operatione tactiua, non.n. eſt ablatio ſenſus, quod eſt non ſentire aliquid ex ijs, quæ oportet: neq; eſt debilis ſenſus, quod eſt nõ certe cõprehendere impreſsionẽ factam à ſenſibili: neq; eſt prauus ſenſus, quod eſt ſentire aliquid nullo præſente ſenſibili, vt viſio muſcarũ volantium, cũ non ſint: & auditus ſoni, vbi nullus eſt ſtrepitus, & hmõi, tot.n. modis diciṫ apud Gal. læſio ſenſitiuæ operationis: ſed eſt ſenſus rei nocentis, quia ſupfluæ aletrantis, & corrũpentis harmoniã organi eius. Ex quo videṫ, ꝙ dolor nõ eſt læſio ſenſus, ſed eſt ſenſus lædentis: propter quod neq; cõprehẽditur oĩo ſub læſione operationis, ſed eſt per ſe genus accidẽtiũ & ſignorum. Quod & ipſe idem ſenſiſſe videṫ in ſecunda particula de mor. & acci. cũ aſsignata triplici læſione operationis, quæ cuilibet ſenſui accidit, ſubiunxit, Item eſt quoddã aliud accidẽs, quod ſoli tactui cõtingit, vt dolor &c. Sed dicet aliquis, ꝙ triplex eſt tñ genus accidẽtium comitãtium morbum, ſicut Gal. dicit tertia part. de mor. & acci. ſ. operatio virtutis ĩmutata, exiens à corpore ĩmutatum, & qualitas corporis ĩmutata. Si ergo dolor eſt de genere accidentium, oportet, ꝙ ad aliquod illorũ trium reducaṫ: ſed nõ reducitur ad exiens à corpore ĩmutatum, neq; ad qualitatẽ corporis ĩmutatam: ergo oportet, ꝙ reducaṫ ad operationem corporis ĩmutatam: ſed ĩmutatio læſionis operatiõis eſt læſio operationis; ergo dolor eſt læſio operationis. Nos dicemus ad hoc, ꝙ reducibilis eſt ad genus ĩmutatę operationis, non tñ ꝙ ſimplr̃ poſsit dici ĩmutata operatio, cum de cõditione ſenſus ſit poſſe ſentire, tàm quod corrum C pit, q̃ quod ſaluat harmoniam eius, ſed inquãtum fortaſsis talis operatio põt dici læſa per ſentire, quod lædit, & immutata à curſu naturæ per eſſe præter naturã id, quod apud dolorẽ afficit ſenſum. Et erit quidẽ hoc accidens ꝓportionale læſioni operationis, quæ diciṫ praua operatio: veſtigium.n. intra albugineum, & ventus apud aurẽ pręter naturam afficiunt auditum & viſum, ſicut cauſa doloris pręter naturam afficit tactum: &, ſicut tale quid pręter naturam intus exiſtens facit imaginari apud viſum & auditum impreſsionem fieri ab extra per aliquid illi ſimile, ſic & cauſa doloris facit imaginari apud tactum, ꝙ ipſa aſsimiletur quandoq; diuerſis tangibilibus, ſicut patet in ſpeciebus doloris, quas Gal. diſtinguit in ſuo lib. de morbis interioribus.

SED QVAERET aliquis, ad quod genus accidentiũ reducatur tumor: non.n. videtur læſio operationis, neq; exiens à corpore ĩmutatum, neq; qualitas corporis ĩmutata, ſed potius quãtitas. Et dicendũ ad hoc, ꝙ ægritudinem mẽbrorum interiorum nõ eſt cognoſcere per tumorẽ, qui eſt apud ea, niſi tumor ille denoteṫ exterius ꝑeminentiam exteriorũ propulſorum ab illo, quaſi tumor exterior ſit accidens interioris tumoris: vterq; enim iſtorum tumorũ, maxime tñ interior, ſi per ſe noceat operationi, vocaṫ morbus in magnitudine membri: ſi autem nõ noceat, dicitur accidens ſecutiuum, ſicut dicit Gal. prima part. de mor. & acci. cum loquitur de morbis cõcreſcẽtibus in apoſtemata. Si ergo à tumore, qui eſt morbus, pars exiſtens morbi compoſiti, qui eſt apoſtema, eſſet cognoſcere ipſum apoſtema, tunc eſſet hoc ſignum ſumptũ à ſubſtantialiter inhærentibus ipſi morbo: ſi vero ſit cognoſcere iſtud à tumore exteriori membrorũ adiacentium, qui ſm̃ plurimum non eſt morbus, tunc hoc ſignum de genere accidentis exiſtit, quod dicitur qualitas corporis immutata, quę proprie caſus vocatur. Ait enim Gal. tertia particula ſupradicta, ꝙ hoc genus accidẽtis cognoſcitur aliqñ viſu, aliqñ guſtu, aliqñ odore, aliqñ tactu. Cum aũt noĩauit poſtea qualitates corporis cognitas tactu, dixit, Silr̃ vnum ex accidẽtibus malę qualitatis tactu cõprehẽdimus; aliqñ.n. corpus ſit durum, aliqñ molle, aliqñ extenſum. Ecce ergo ꝙ tumorẽ ponit eſſe accidens, quod eſt qualitas ĩmutata: nec eſt hoc incõueniens, quędã.n. qualitas in quantitate diſponitur, vt triangulus in ſuperficie.

QVAERET ETIAM aliquis adhuc, cum dixerimus ſuperius ſigna cuiuslibet corporis ſumi à ſubſtantialiter inherentibus ei, ſm̃ ꝙ tali: & ab ijs, quæ hoc ex neceſsitate ſequunṫ, & caſibus & effectibus, quæ vocantur accidentia illis: & per hoc quędam ſigna eſſe ſubſtantialia, quędã accidentalia, ad quæ illorum hęc quatuor genera ſignorum reducantur, & quõ. Et dicemus ad hoc, ꝙ nullum eorũ eſt ſumptum à ſubſtantialiter inhęrentibus mẽbro ægrotanti: nullum enim ſubſtantialiter inhęrentium membris intrinſecis ægrotis eſt aſſumibile in ſignum ſuæ ægritudinis, cum nõ manifeſtent ſe ſenſui, ſignum autem ſit res ad ſenſum oſtenſa, occultum ſenſui declarans: nec enim lęſio operationis, aut dolor, aut egeſtio, aut tumor ſunt talia, ſicut per ſe manifeſtum eſt. Oportet ergo, ꝙ reducantur ad effectus & caſus: læſio.n. operationis & dolor ad effectus reducuntur: tumor vero ad caſus, cum ſit ſicut quædam qualitas cadens à morbo, ſicut mollities, & durities, & color, & dolor, & ſapor, & huiuſmodi, quæ

in ægrotis

in egrotis apparent. Egestiones ergo, in quibus est morbi deprehensio, etiam ad casus reducuntur: non. n. sunt ope- E
ratio virtutis læsa, sed sunt sicut aliquid aliud coaccidens morbo aut mediante læsione operationis, sicut genera
superfluitatum ex stercoribus, & vrina, & hypostasi, & sanie, & huiusmodi, in quibus apparent læsiones immuta-
tiuæ, quia secundum operationis eius vitium & illa qualia redduntur; aut nullo mediante, sicut cum particula mẽ-
bri ægrotantis egreditur, vt in vlceribus corrosiuis solet contigere.

Secundum vero partem, quæ quidem secundum cerebrum ægræ dispositiones, aut desipientię specie-
bus, aut sensibilium & phantasiarum lęsionibus, aut appetituum voluntariorum motionibus, aut egestio-
nibus per palatum & nares & aures, aut secundum illud dolorum differentijs.

Particulatim autem, quę quidem sunt in cerebro ęgræ dispositiones, aut dementiæ speciebus, aut sensi-
bilium imaginationum læsionibus, aut actuum, qui secundum electionem fiunt, aut ex his, quæ excernun-
tur per palatum vel nares vel aures, aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentijs.

Cum declarauit, à quibus generaliter est sumere signa corporis ægri vt nunc, cũ ægrotat ſm membra intrinse-
ca, declarat, à quibus specialiter. Et, qm̃ hoc est appropriare genera signorũ ſm species mẽbrorum, primo dat, à q-
bus est specialiter sumere signa corporis ægroti ſm mẽbra principalia, inchoans à cerebro, & dicit, SECVNDVM
PARTEM &c. i. vt vniuersaliter est dicere, ab ijs, quæ dicta sunt, est sumere signa partium nõ apparentium egro-
tarum, Sed particulariter (& hoc intẽdebat, cũ dixit, Secundũ partem) est sumere signa cuiusq; partis occultę à spe- F
ciebus illorũ quatuor generum signorũ appropriatis parti: verbi gratia egritudines cerebri declarant à læsionibus
operationũ suarũ, & egestionibus superfluitatũ, quæ ab eo effluunt p palatum aures & nares, & differentijs dolo-
rum euenientiũ in eo. Operationes aũt, quæ in eo sunt principales, sunt quatuor (sicut superius ostẽdit) s. operatio
phantasiæ, cognitionis, & memorię, & quarta operatio imperãtis motũ, s. appetitus. Ergo declaratur cerebrũ esse
ægrũ ex læsionibus istarũ: & hoc est, quod dicebat, ꝙ ęgræ dispositiones cerebri declarant aut speciebus desipien-
tiæ (& volebat p hoc læsiones cogitationis & memorię, vtriusq;. n. læsio dicit apud eũ desipientiæ species) aut lęsio-
nibus operationũ sensibiliũ, & phantasiarũ (& nõ dixit, aut phantasiarum, sed copulatiue apposuit, volens per hoc
quasi lęsiones vnius operationis: volebat. n. per operationes sensibiles, eas, quę sensus cõmunis, quę ab operationi-
bus phantasiæ nõ differũt, nisi quãtum supra ostẽdimus) aut lęsionibus volũtariorũ appetituum mouẽdi. Alia aũt
translatio nõ habet voluntariorũ appetituum mouẽdi, sed voluntariorũ motuum: propter quod dicit Hali, ꝙ no-
cumenta voluntariorũ motuum in lacertis & neruis, & cũ his ẽt nocumẽta sensuũ, significant egritudines cerebri.
Sed hoc non est semp necessariũ: frequẽter. n. videmus, ꝙ aliqua duritie seu grossitie ex percussione orta in neruo
læditur sensus motus membri, cuius est neruus, nihil cerebro patiente: ſm plurimum tñ significat ægritudines ce-
rebri, sicut destructio sensus & motus in toto significant apoplexiam: quare rectior erit hic textus.

DISTINGVAMVS AVTEM in hoc loco læsionẽ harũ operationũ ab inuicem, Principẽ sequentes, qui ait,
Cum. n. sensus hoĩs est incolumis, & imaginatio formarũ rerũ in somnio & vigilijs est sana, deinde põt ꝓponere
de ijs, quæ videt in somno aut in vigilijs, & circa ea quærere & rñdere ſm rectũ, cũq; audit ab alio, testificatur eis, G
sed tñ non figunt apud ipsum aliquãdiu, & obliuiscit illa, & non põt formationem eorũ reuocare post obliuionẽ,
aut difficulter põt illud & diminute, tũc læsio est in memoria: ex quo cognoscit cerebrũ posterius esse ęgrũ. Quod
si in hoc nullũ sit ĩpedimentum, sed loquit, quod nõ est dicendũ: & timet, quod nõ est timẽdũ: & sperat, quod non
est sperandũ: & putat bonũ, quod est malũ, & ecõuerso: & iudicat amicum & cõferens, quod est inimicũ & nocẽs,
& econuerso: & inquirit & facit, quod nõ debet: põt tñ & illa cõseruare aliquãdiu, & oblita & deleta reuocare, tũc
læsio est in cogitatione: ex quo scitur mediã cerebri cellulã ægram esse. Si vero tam memoria, q̃ loquela, sunt, sicut
debent, sed imaginat singularia mendosa, quę reflectunt in sensum cõmunẽ, in visum, & auditum, & alios sensus,
sicut somnia, & videt sibi videre ignem, & aquã, & hmõi, quę nõ videt, operatur tñ & loquitur recte penes imagi-
nata, & põt seruare illa & reuocare oblita, tunc læsio est ex imaginatione: ex quo scitur anterius cerebrũ esse ęgrũ.
Sed hæ duæ læsiones cogitationis & imaginationis, quę dictę sunt, dicunt prauę virtutis operationes, quæ dicuntur
alienationes, sed ablatio harũ operationũ dicitur stupor, & cõgelatio, & taciturnitas, seu lethargia, diminutio autẽ
earũ nomen nõ habet: lęsio aũt memoriæ supradicta dicitur aut ablatio actionis, aut ipsius diminutio, sed praui-
tas aut alienatio nõ habet proprie apud eã contingere. Est aũt & hic sciẽdum, ꝙ aliqñ oẽs cerebri lædunt actio-
nes: aliqñ duæ simul, & non tertia: & ꝙ accidit læsio in vna propter læsionẽ in altera ex sola colligantia actionum H
absq; ẽt cõpassione instrumenti: & quod ſm plurimũ (sicut dicit Auer.) accidit læsio superiori propter inferiorẽ,
aut sequenti propter pręcedentẽ, sicut læsio imaginatiuæ propter sensus læsionẽ, & læsio cogitatiuæ propter lęsio-
nem imaginatam, cõstat enim, ꝙ, siquis imaginat adesse hostes, cũ non adsint, timet, quod nõ est timendũ, & facit,
& iubet, & loquit, sicut nõ oportet, qm̃ talis imaginatio est fixa & fortis, cui nõ resistit aĩa. Post hoc autem dice-
mus, ꝙ tres virtutes, quę præsunt prædictis tribus operationibus, dicunt à Gal. vno noĩe mens, siue virtus animæ
regitiua, eo ꝙ ex eis procedit omne regimẽ aĩalis: principiũ. n. oĩum suorũ motuum ad prosecutionẽ & fugam est
appetitus, q cum prædictis virtutibus est idẽ subiecto, sicut diximus. Propter quod nocumẽta appetituũ volunta-
riorum comitatur nocumenta in actionibus illarũ, sed in actione virtutis aĩæ regitiuæ (vt in summa est dicere) tria
contingunt accidẽtia (sicut dicit Gal. in lib. de mor. & acci.) quorũ vnũ est ablatio actionis, scd̃m vero est nocumẽ-
tum siue diminutio, tertium vero à cursu suæ naturę mutatio. Ablatio vero, quæ vl̃r lethargia vel taciturnitas dici-
tur, frigiditatem cerebri præter naturã comitatur: & sĩlr nocumentũ & diminutio actionis, quæ dormitatio men-
tis vocatur: Signũ cuius esse dicit, ꝙ ab haustu opij & taliũ frigidarum medicinarũ talia videmus euenire. Quod si
hæc ægritudo frigidum humorẽ comitetur, aut frigidũ ventum, facit accidentia, quæ veniunt & recedunt, sicut in
epilepsia:

epilepsia: si autē sine vitio humoris adsit, tunc accidentia sunt magis mansiua. Hæc aūt infrigidatio causam habet intrinsecam & extrinsecam, intrinsecam qdem, sicut frigidū humorem in substantia cerebri coadunatum: extrinsecam vero, frigidum aerem aut frigidā medicinam. Sed mutatio actionis à cursu naturæ, alienatio vocata dicitur malus in regitiua virtute motus: hic aūt aut est cum febre, aut sine febre: Qui quidem est cum febre, dicitur calida phrenesis, eueniēs aut ab apostemate calido in cerebri substātia vel eius paniculis, aut à mala cōplexione calida ex humore calido, aut ex acuti & calidi humoris fumo pungitiuo caput ascēdente in acutæ febris statu: Qui vero sine febre cōtingit, aut generatur à calida aut pungitiua materia, qualis est cholera adusta, & dicitur mania: aut frigida aut sicca, & dicitur melancholia. Quare dicit Gal. q nulla species alienationis nascitur ex frigida causa, ea excepta, quę melancholia dicitur siue frigida phrenesis. Prin. aūt dicit, q ablatio & diminutio actionis vr̄ à frigiditate contingit, & à crassitie spiritus ex humiditate superflua, frigidum. n. sistitiuū est oīs motus & actionis: permutatio vero actionis seu alienatio, & omne, quod cōparatur motui & agitationi, vr̄ à calido & sicco contingit, calidū. n. omne agitatiuum videtur. Quòd si cōtingat à frigiditate nō multa, sicut phrenesis frigida, quę melācholia dicitur, nunq̄ tn̄ cum humiditate contingit: propter quod accidit cū permistione vigiliarū, & alicuius pminentię caloris à corde ad cerebrum. Sed genera superfluitatum, quę ab eo descēdunt, significant super ægritudines cerebri sui quātitate & qualitate. Cum. n. præter naturā excreuerint, significant abūdare in cerebro materias diuersas penes sui colorem, saporē, & odorem, qui em habet, & mordicationē, & extensionē, & grauitatem, quā inducunt, & alia hmōi: & per hoc varias ægritudines in eo portendunt: Diminutio vero earū supra naturā eueniens, si est cū leuitate capitis, significat siccitatem purā: si vero cum grauitate, significat oppilationē, aut expulsiuę defectū, & per hoc egritudinem in cōplexione. De doloribus aūt, qui in eo, sciendū est, q cerebrū nō sentit dolorē ex medullari sui substantia, sed ex panniculis suppositis tm̄: hi aūt (vt vr̄ est dicere) significant in eo vnā duarum fientium ægritudinū, quas, pprium est doloris significare (sicut post dicet) s. aut malitiā cōplexionis, aut solutionē continuitatis ex speciebus extensionum, aut mordicationē in pāniculis. Differentię aūt dolorum in eo sunt, q quidam dolor in eo est pulsatiuus, & significat ſm plurimum apostema velaminum, aut repletionem ex materijs calidis & acutis, aut cōtentionem vaporum: qdam vero extensiuus, & significat ventositatē in cerebro: qdam vero grauatiuus, & significat repletionē ex materijs frigidis crassis: qdam vero pungitiuus, & significat cholerā: qdam vero corrosiuus, & significat humorem corrodentem, aut vermem generatum in anteriori parte capitis secundū quosdam. Sunt & alię dolorum differētię, s. quia quidam fortis, quidam debilis: quidam separabilis, quidam inseparabilis; quidam vero continens partem capitis, vt hemicranea, quidam continens caput totum, sicut oualis; & omnes hi proprias ægritudines & loca designant, sicut est videre in capitulis, qui de soda inscribuntur.

Eas vero, quæ secundum cor, ex dispnϖæ speciebus, & motibus secundum ipsum, adhuc & pulsibus secundum ipsum, & arterijs, animositatibus q;, & pusillanimitatibus, & febribus, & infrigidationibus, & in colore differentijs, & doloribus circa ipsum.

Quæ vero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, ex pulsibus quoq; eius atq; arteriarum, & ab excandescentis iræ celeritate aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis, qui ipsi adueniunt, doloribus.

Cum declarauit, à quibus est specialiter sumere signa corporis ægroti ſm cerebrum, declarat, à qbus specialiter est sumere signa corporis ægroti ſm cor, & dicit, EAS VERO & c. i. eas dispositiones egras, quæ sunt ſm cor, est cognoscere ex speciebus dispnϖæ: & vult per dispnϖam, malitiā respirationis. Alterat enim respiratio à cursu naturæ p ęgritudines cordis calidas vel frigidas; quæcūq;. n. fuerit naturali maior, & velocior, & spissior, significat malitiam cōplexionis calidæ in corde: quæcūq; vero fuerit his contraria, significat in eo malitiam cōplexionis frigidæ. Est aūt aliqn̄ parua non significans frigiditatem cordis, sed aliqn̄ dolorem in mēbris anhelitus, aut eis adiacentibus, maxime si associet ei frequentia: sicut ēt aliqn̄ est parua propter cōnstrictionē. Velocitas aūt expirationis & eius profunditas multitudinē significat sumositatū in corde. Sunt aūt anhelitus præter naturā multæ species, s. magnus paruus, longus breuis, velox tardus, rarus spissus, frigidus quoq;, & fœtidus, & inæqualis, & dissimilis, & huiusmodi, ex qbus oībus est cognoscere ægritudines aut cordis, aut mēbrorū anhelitus, sicut est videre pe librum, quē fecit de malitia anhelitus. Non est aūt anhelitus principaliter cordis operatio; sed fit ab eo fere tota per mediū pulmonē: adhuc aūt & ad cordis vtilitatē instituta existit: quare per eius læsionē est cognoscere illius ægritudines. Deinde dicit, ET MOTIBVS & c. i. & est cognoscere eas per motus, qui fiunt ſm ipsum: & vult per hos motus, eos, quos cor aliqn̄ habet præter vocatos pulsuales, quales sunt saltus & tremor. Et significat Saltus in eo constrictionem calidi, quod in ipso est, propter refrigerationē superfluam, aut cōtabescentiā, sicut dicit Philosophus in libro de respiratione: fortasis aūt & ventum in eo introclusum. Sicut. n. iectigatio accidit cuti & lacertis ex tali ventositate, quæ in eis habet generationē & resolutionē, donec durat materia, in qua & efficiens, sic & in corde cōtingere pōt: & est hic motus impetuosior, q̄ pulsualis, intm̄ ab eo differens, q̄tum spiritus à vento. Tremor autē est motus tremulus, quo concutit sicut excutiens, quod ipsum lædit, siue id sit vapor resolutus à vermibus, aut veneno, & huiusmodi: siue sit humor effusus in ipso aut in eius pāniculo: siue malitia cōplexionis, siue apostema in ipso vel eius panniculo, siue oppilatio in venis eius, siue solutio vnitatis. Deinde dicit, ET PVLSIBVS & c. i. & eas est cognoscere ex pulsibus eius & arteriarū. Ex omni. n. pulsū, qui præter naturā declinat ad magnitudinē aut velocitatem & spissitudinem, significat lapsus eius in calorem, ex cōtrarijs aūt contrarium. Ex eo vero, qui præter naturam declinat ad lenitatem & mollitiē, significatur lapsus eius in humiditatem, è contrario vero contrarium. Declinatio vero pulsus ad inæqualitatē præter naturā, significat aut repletionē apud ipsum & arterias & totū corpus, aut

aut ſanguinis viſcoſitatem, aũt apoſtema, aut oppilationem, quæ prohibet calorẽ ſpirituificantẽ æqualiter ſibi dominari, aut aliquid aliud, quo motus eius & arteriarũ prohibeatur deinceps ęqualiter fieri, ſiue ſit ex parte caloris, ſiue ex parte organi, ſiue ex parte humoris ſpirituificabilis: Et vĩr omnes ĩmutationes, quæ accidunt pulſibus præter naturam, nõ accidunt niſi propter mutationẽ aut in calore ſpirituificante, aut in humido ſpirituificabili, aut in organo, ꝑ quod dilatatur & cõſtringitur, ſicut ſuperius nobis viſum fuit. Sed, quæ mutationes pulſus quas mutationes in calore, vel humore, vel organo ſignificare aptæ natæ ſint, nõ eſt penes poſitionẽ noſtram facile in hoc loco demonſtrare, ſed Galeni qdem poſitionẽ acceptantibus de cauſis contentiuis, ſufficiunt libri eius, quos de pulſibus ædidit, in qbus docuit, qui pulſus quas mutationes in virtute, neceſsitate, & inſtrumento ſequant. Deinde dicit, ET ANIMOSITATIBVS &c. i. & eſt eas cognoſcere animoſitatibus & puſillanimitatibus, i. audacijs & timoribus. Alia aũt translatio habet loco huius, ex velocitate iræ & tarditate. Et volebat per audaciam & timiditatem nõ eas, ad quas quis diſponit à natura: neq; eas, ad quas quis diſponit ẽm morem, ſed eas, ad quas quis diſponitur per lapſum cordis præter naturã ad caliditatem vel frigiditatẽ: audacia enim caliditatẽ, timiditas vero frigiditatem ſignificat: ſilr enim diſponere videt cõplexio adueniens, ſicut cõplexio naturalis, & propter idẽ: & ſunt hæ mutationes in operatione virtutis iraſcibilis. Deinde dicit, ET FEBRIBVS &c. i. & eſt eas cognoſcere febribus, & infrigidationibus: & cõmiſcuit hic ſpecies quaſdam ſignorũ, quæ non ſunt ſub aliquo premiſſorũ quatuor generum, ſ. ſumptũ à febre, & infrigidatione, & calore. Eſt enim febris mala cõplexio calida & ſicca, in toto eueniẽs: in toto aũt euenire non põt niſi propter cõpaſsionem totius ad cor calefactũ: & ſilr totius infrigidatio: prominentia aũt caloris totius, & multi vel pauci, naturalis vel extranei penes quãtitatẽ & naturã fontalis exiſtit. Deinde dicit, ET IN COLORE &c. i. & ẽ eas cognoſcere differentijs in colore. Color. n. declinãs ad plũbeitatem præter naturam non põt eſſe ſine paucitate fontalis caloris, & declinatione cordis ad frigiditatẽ: declinans vero ad rubedinem non põt eſſe ſine abundantia illius, & declinatione cordis ad caliditatẽ: caliditas. n. ſemper eſt impulſiua ſanguinis ad ſuperficiẽ, ſicut frigiditas eſt contractiua ipſius ad centrum. Deinde dicit, ET DOLORIBVS &c. i. & eſt eas cognoſcere doloribus accidẽtibus circa ipſum: hi. n. ſignificant in genere aut malitiã cõplexionis, aut ſolutionem cõtinuitatis in eo. Omnis aũt dolor in corde, cum cõfirmatur, eſt mortalis, eo ꝙ impedit motũ & omnẽ ab eo fluxũ vitæ. Dicit aũt Hali, ꝙ plurimũ dolorũ cordis eſt aliquod ex accidentibus aĩæ, ſicut triſtitia, & anguſtia, & furor, & hmõi. Sed, cum hoc nõ ſuperueniat niſi cũ quadã conceptione imaginaria, quæ in cerebro perficitur, nõ poſſunt proprie dici dolores cordis, quãuis materialiter talia accidentia ſint quędam ſanguinis & ſpiritus diſpoſitio circa cor: adhuc aũt dolor, de quo loquitur, non eſt ſine mutatione cõplexionis aut compoſitionis, quæ præcedit in parte corporis: ſed in triſtitia nihil tale præcedit, ſed ex conceptione alicuius nociui conſurgit. Ex quo videtur, ꝙ Dolor, qui eſt accidens in tactu, quãuis ſit paſsio coniuncti, magis tamen eſt corporis, quàm animæ, eo ꝙ ibi cauſa nociua eſt corporea: Triſtitia vero, quæ dicitur accidens animæ, licet ſit paſsio coniuncti, magis tamen eſt animæ, eo ꝙ cauſa nociua non eſt corporea, ſed mentalis.

Eas vero, quæ ſecundum hepar, ex humorum indigentia, & abundantia, & conuerſione in non naturales decolorationes: & adhuc eis, quæ ſecundum digeſtionem ſunt, aut nutrimentum, aut ſuperfluorũ egeſtionem, immutatis: ſed & ponderibus ſecundum ipſum, & tumoribus, & doloribus non in regionibus hepatis tantum, ſed & ſecundum cõpaſsiones, quæcunq; alicui fiunt per dyſpnœæ ſpeciem, & tuſsis.

Quæ autem in hepate, ex defectu humorum, atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam, euerſione, & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in ijs, quæ ad alimenti diductionem, aut ſuperfluitatum attinent excretionem: ſed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modo ijs, qui in eo ortum habent, verum & in illis, qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua vel ſpiritus grauis, vel tuſsis, ſpecie.

Cum declarauit, à quibus ſpecialiter eſt ſumere ſigna corporis ægroti ẽm cor, declarat, à qbus ſpecialiter eſt ſumere ſigna corporis ægroti ẽm hepar, & dicit, EAS VERO &c. i. ſed eas diſpoſitiones ęgras, quæ ẽm hepar ſunt, eſt agnoſcere ex abundantia & indigentia chymorũ, & à mutatione ipſorũ à diſpoſitione naturali ad eã, quæ extra naturã. Et vult per hoc, ꝙ eſt eas cognoſcere à mutatione eorũ in quãtitate, & qualitate: hoc. n. ſignum, licet nõ ſit à mutatione operationis, eſt tñ à mutatione operati, oſtẽdente mutationẽ operationis. Abundantia. n. chymorum præter naturã ſigñat conuerſionẽ hepatis ad humiditatẽ: diminutio vero ipſorũ, conuerſionẽ eius ad ſiccitatẽ, cõplexiones. n. accidentales proportionales ſunt naturalibus ad generationẽ chymorũ: mutatio vero eorũ à diſpoſitione naturali eſt per hoc, ꝙ ſint cholericiores ijs, qui ſoliti ſunt eſſe ẽm naturã, & ſignificat lapſum ad caliditatem: aut ꝙ ſint phlegmaticiores ſolitis pręter naturã ab ipſo generari, & ſignificat lapſum ad frigiditatem: & ſic de alijs.

Deinde dicit, ET CONVERSIONE &c. i. & eſt eas cognoſcere ab euerſione coloris naturalis in colorẽ nõ naturalẽ, aut in decolorationẽ. Et miſcuit hoc ſignũ ex colore, quod nõ eſt ex quatuor generibus: & vult per decolorationem, priuationem rubedinis permiſtæ albedini, hic. n. eſt naturalis color: cuius priuatio; eſt decoloratio, quæ oẽm cõplexionis malitiam ſequi põt: ſed colores nõ naturales, qui comitant ęgritudines hepatis, ſunt, qui declinãt ad citrinitatẽ, & albedinẽ, & viriditatẽ, & fuſcoſitatẽ. Qui ergo declinant ad albedinẽ & viriditatẽ, ſignificant malitiam cõplexionis frigidæ: qui vero declinãt ad citrinitatẽ & fuſcoſitatem, ſignificant malitiam cõplexionis calidæ. Et videtur, ꝙ diſtẽperãtiæ hepatis nõ ſint cauſa iſtarũ decolorationũ niſi per mutationẽ factam ab eis in ſanguine: hic. n. penes ſui naturã diſponit ſuperficiẽ corporis in colore ẽm plurimũ. Deinde dicit, ET ADHVC &c. i. & adhuc eſt eas cognoſcere à mutatione, quæ eſt ẽm digeſtionẽ, aut ẽm nutrimentum: aut à mutatione ſuperfluorum, quę ab eo educunt. Et vult per digeſtionẽ, tranſmutationẽ chyli, quæ eſt ipſius ſanguificatio apud hepar: hæc

A enim operatio dicitur debilis, cũ sanguificatio est diminuta: praua vero, cum fit generatio corrupti sanguinis, aut habentis qualitatẽ extraneã inconuenientẽ: aut aufertur oĩo, cum chylus remanet assumptus, sicut aqua, vt in hydropicis: & hæ oẽs læsiones significant aliquã complexionis malitiã in hepate. Aut fortasis vult per digestionem, conuersionẽ sanguinis, quæ fit in vnoquoq; mẽbro, cũ dispergitur in corpore: per nutrimentũ aũt vult vltimam actionẽ virtutis nutritiuæ in nutriens, quæ est assimilatio nutrientis cũ nutrito, sicut ẽt vocauit hanc actionẽ vltima particula de mor. & acci. cum dixit, Dico, q; nutrimẽtum prius & dignius est oĩum naturalium actionũ &c.

cap.2. & hoc patet magis apud aliã translationẽ, cum dicit, Et ex mutationẽ, quę accidit inpassione nutrimenti à corpore, aut in assimilatione sui cum mẽbris. mutatio. n. in his actionibus significat hepatis distemperãtias. Cum enim ipsum, ppter cõplexionis maliuã generat humores malos, sicut aut superflue acutos, aut baurachios, aut aquosos, aut terrestres spissos, abhorrent ipsos mẽbra, quare aut eos reijciunt ad debilia mẽbra, aut non assimilant eos perfecte: ex quo veniunt varia genera accidentium, sicut scabies, impetigo, morphea, lepra, hydrops, macies, & hmõi.

A mutatione aũt egestorum superfluorũ cognoscuntur ægræ hepatis dispositiones, sicut egestionibus eruginosis, & sicut lotura carnis recentis significatur debilitas hepatis circa operationẽ virtutis sanguificæ, quæ malitiam sequitur cõplexionis, aut apa: & sĩr vrinis proportionalibus ad tales egestiones. Sicut enim, cũ deficit stomachus in digerẽdo, euomit aliqñ cibum & emittit ipsum ad intestina, media quadam digestione digestũ, ita, cum deficit

B hepar, emittit sanguinem, sicut ipsum euomẽs, ad meseraicas media digestione digestũ. Egestiones vero nigræ, qualis sanguis, & sicut crasis vini fęces, significãt debilitatẽ contentiuæ hepatis, & sanguinis incensionẽ, & defectũ mundificationis splenis. Deinde dicit, SED ET PONDERIBVS &c. i. non solum ab his est eas cognoscere, sed & ponderibus, & tumoribus apud ipsum: pondus. n. significat oppilationes in ipso, tumor vero significat apa. Est aũt tumor in apate hepatis lunaris figuræ iuxta situm hepatis, in quo diuersificatur à tumore apãus lacertorũ, qui est ad similitudinem fusi. Deinde dicit, ET DOLORIBVS &c. i. & est cognoscere illas doloribus, accidentibus nõ in regionibus hepatis tm̃, sed accidẽtibus in regionibus alijs ad ipsum colligatis. Dolores. n. circa ipsum, si fuerint vehemẽtes, vnum duorum significant, s. aut apa calidum in ipso, aut ventositatẽ inter ipsum & eius paniculum: sed apa tum est cum febre acuta, ventosum aũt sine febre. Dolor aũt, qui nõ est existens in ipsius regione, est significans super ipso per colligantiam, vt est dolor furculæ eueniens in apate hepatis ex attractione eius ad interiora propter tensionẽ concauitatis & suspensoriorũ. Deinde dicit, SED SECVNDVM cõpassionẽ &c. i. sed ẽt per species malitiæ anhelitus & tussis, quæcũq; fuerit, ppter cõpressionẽ pectoris ad hepar, significat sup ipsius ægritudinem. Manifestũ est enim, q; si fuerit apa in hepate, maxime in latere eius gibboso, propter cõpassionem diaphragmatis accidit difficultas anhelitus eius ex prohibitione dilatationis eius, & tussicula quædã sicca propter hoc idem, adhuc autem & propter malam cõplexionẽ ad totũ pectus redundantem. Si vero fuerit in cõcauo, tunc magis patitur stomachus ex singultu & nausea, ppter id, qđ refunditur & resudat ab ipso ad stomachũ de humore.

C

Ant. Ita vero & secundum ventrẽ, ijs, quæ circa digestionẽ, & orexim humidæ aut siccæ oblationis, aut superfluorum egestionibus peccantibus: similiter vero & in singultibus, & eructationibus, & nauseis, & vomitibus, & ipsis eorum, quę vomuntur, formis: & doloribus, tumoribus, dispnœis.

Leo. Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in concoctione, & appetitu humidi vel sicci alimenti, vel super fluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum, quę euomuntur, speciebus.

Cõ.83. Cum declarauit, à quibus est sumere signũ corporis ægroti fm mẽbra principalia, tacens de signis ægritudinis testium sicut numeratorũ inter mẽbra apparentia, & non inter occulta, declarat, à qbus est sumere signũ corporis ægroti fm mẽbra habẽntia virtutẽ innatam & influentẽ, & primo fm ventrẽ, tacens de musculis sicut de numeratis inter mẽbra apparẽtia, & dicit, ITA VERO &c. i. & sĩr est cognoscere dispositiones ægrotas fm ventrem ex peccatis pter naturã circa digestionẽ. Peccat aũt digestio tribus modis, aliqñ enim est diminuta, aliqñ praua, aliqñ ablata: Diminuta qdem est, cum transmutatio cibi nõ cõpletur, & tardius efficitur: & significant eã grauitas, & extensio, & rugitus, & velut nausea & desiderium eructandi, & tarditas descensionis cibi, & inuentio saporis cibi in

D eructatiõe, & hmõi, & hoc sequitur malitiã cõplexionis maxime frigidã: & sĩr digestionis ablatio, quæ est remansio ciborũ & potuũ sub eisdem qualitatibus, qbus assumpti fuerunt, excessum frigiditatis comitatur: & sĩr ex sitibus indicatur, eum tñ oẽs mala cõplexio excedẽs posit nocere digestioni. Cum. n. dicimus, q; cõplexio calida & humida iuuantior est ad digestionẽ, non intelligimus nisi de naturali: extranea enim & ægritudinalis semp nociua est illi. Praua aũt digestio est cõuersio cibi in qualitatẽ non conuenientem corpori, sicut conuersio eius in fumositatẽ, aut odorẽ luti similem, aut in fetorẽ similẽ fetori pisciũ crudorũ, ẽt hmõi, penes aptitudinẽ ciborũ: quarũ qualibet manifestat eructatio: & tales corruptiones ciborũ ob malitiã cõplexionis calidæ cõtingunt, q; maneat sitis & febris eam cõcomitans, & calor extraneus sĩs caloris ethicæ: Aut sicut cõuersio eius in acetositatẽ, quod manifestat acetosa eructatio, & hoc à frigiditate contingit: Aut, si nimis excedens fuerit, inueniunt cibũ in vomitibus & eructationibus, vt ante fuerat: quod digestionis ablatio dicitur: si vero parum, vt & conuertere parũper posit, inueniunt acetositatem in ore: quod indigestio pura vocatur & cibi corruptio. Deinde dicit, ET OREXIM &c. i. & sĩr est eas agnoscere ex peccatis præter naturã circa appetitũ humidæ aut siccæ oblationis: appetitus. n. humidæ significat maliuã cõplexionis siccę, sed appetitus siccę significat humidæ, sicut ex superioribus manifestũ est. Adhuc autem huius generis est corruptio appetitus, qñ s. accidit appetitus carbonum, & terræ, & hmõi propter qualitatẽ inuentam in eis, exiccantem aut incidentẽ, contrariam qualitati humoris in stomacho dominantis. Non solum autem ab his læsionibus appetitus est eas cognoscere, sed etiam à debilitate, quæ est ipsius diminutio, aut ab eius

augmẽto, adhuc autem à destructione appetitus: & comitatur diminutio ipsius ſm plurimũ cõplexionẽ calidam, augmentũ vero frigidã, destructio vero humidã & calidã, stomachum remollietem, vt nihil posit attrahere: aliqñ vero & frigidæ cõplexionis excessum, vt mortificet duas virtutes simul, s. sensibilem & naturalẽ. Deinde dicit, ET SVPERFLVORVM &c. i. aut est eas cognoscere ab egestiõibus supfluorum peccãtibus p̃ter naturã. Peccãt aũt aliqñ ſm tincturam à natura egredientẽ, & significant humorẽ dominantẽ in stomacho: aliqñ aũt in lenitate, & aquositate, & descẽsu ante horã solitã ſm naturã, & significant malitiã cõprehẽsionis cibi, & debilitatẽ retẽtiuę, quare cibus nõ digerit: aliqñ vero in fętore supfluo, & tũc sunt liquidæ interminatę, cũ superabũdantia humiditatis, & significant debilitatẽ digestiuę: ex qbus oĩbus cõplexionis malitia significat. Deinde dicit, SIMILITER VERO &c. i. & silr est eas cognoscere singultibus, & eructationibus, & nauseis, & vomitibus. Est aũt singultus malus motus expulsiuę virtutis, silis existens motui lacertorũ in spasmo, magis aũt silis motui, q fit in tussi. Abominatio quoq; & vomitus sunt ẽt mali motus expulsiuę stomachi, sed in hoc differũt à singultu, & ab inuicẽ, nam in singultu satagit virtus expellere rẽ nociuã, quę in stomachi essentia continetur, siue sit humor, siue mala cõplo: in vomitu vero satagit expellere rẽ nociuã, quę continetur in eius cõcauitate; in nausea vero nõ dum fit expulsio, sed motus aliqs ad expellẽdũ: sed psistit abominatio, ꝓpter esse humorẽ viscosum; nõ natantẽ, sed ĩbibitũ, causam eius. Propter quod subiũxit, ꝙ ẽt ex ipsis eorũ, quę vomũtur, formis est cognoscere ægras stomachi dispositiones: si. n. fuerit res phlegmatica, sigñat in eo ęgritudinẽ frigidã: si cholerica, calidã: & sic de alijs. Eructatio vero est vẽtositatis emisio à supiori, minimã aut nullã lęsionẽ in expulsiua significãs, q̃tũcũq; p̃ter naturã extiterit. Potest tñ desideriũ eructãdi sine eructatione significare expulsiuę debilitatem, licet aliqñ hoc cõtingat ex crassitie venti nõ potẽtis erũpere, nisi carminetur: sed tñ vẽtositas est accidẽs in operatiõe cõtentiuę. Cũ. n. stomachus cibũ male cõprehẽderit nõ circũfractus vndiq; ad ipsum, sed derelinquẽs vacuũ inter se & cibũ, seqtur rugitus & ĩflatio, tũc. n. debiliter digerit non contingẽs cibũ vndiq;: quare resoluit cibũ in ventũ, aptũ qdem intercipi in vacuitate relicta. Ex quo videt, ꝙ, qñcũq; calor stomachi fuerit modicus respectu cibi, ẽt si cõprehensio eius sit bona, tñ ventositas generabitur ex cibo: ad gñationẽ. n. vẽti paucus est necessarius calor, q moueat, & euaporare faciat, nõ tñ tantus, ꝙ digerat: quo fit, vt multus excessus in frigido & calido nõ faciat vẽtũ. Deinde dicit, ET DOLORIBVS &c. i. & ẽt eas cognoscere doloribus, & tumoribus, & dyspnœis. Et dolores qdẽ in eo sunt significãtes vnã duarũ ęgritudinũ, s. aut cõplonis malitiã, aut solutionẽ cõtinui ab humore mordicatiuo, aut vẽtositate extensiua. Tumores vero, aut ap̃ata aut vẽtositates in eo significãt, & signũ distinctiuum est febris, nõ. n. accidũt sine febre ap̃ata in intrinsecis mẽbri. Ablatio aũt, aut difficultas anhelitus, ꝓpter stomachi ægritudinẽ fit (sicut dicit Gal. quarta part. de mor. & acci.) si cor & cerebrum ex eius colligantia lędantur, aut si diaphragma ab ipso cõprimatur: quare talis duritia anhelitus ex colligantia eueniens põt assumi vt signum super ægritudine stomachi.

Cæterum & quęcunq; secundum pectus, dispnœis, tussibus, & doloribus, qui in ipso, adhuc & eorum, quæ expuuntur, differentia cognoscere oportet.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum, quæ cum tussi expuuntur, differentia.

Cum declarauit, à quibus est sumere signa corporis egroti ſm ventrẽ, declarat, à quibus est sumere signa corporis egroti ſm pectus, & dicit, CAETERVM ET quæcunq; ſm pectus. i. vel ẽt oportet cognoscere corpora in præsenti ægra ſm pectus per permutationes respirationis, & tusses, & dolores, & per screatuũ differẽtias. Et volebat p pectus, pulmonẽ, & diaphragma, & pãniculos inuoluentes pulmonẽ, & eũ, qui tegit costas, & lacertos ipsos, quibus & pectoris motus adiuuatur. Quæ. n. fiunt in his mẽbris ægritudines, mutãt respirationẽ à cursu naturali, sicut ap̃ata & oppilationes faciunt eã difficilem & paruã & spissam: & oĩs mala cõplexio calida circa loca prędicta spissat eã, & facit eam magnã, nisi sit cum ea dolor aut oppilatio prohibẽs dilatationem, tunc. n. diminuta magnitudine augetur spisitudo & velocitas tñ: mutant ẽt eam ægritudines lacertorum, sicut spasmi, & paralyses, qñ cõmunicauerint lacertis pectoris. Tussis aũt, cũ sit concussiuus motus pectoris & pulmonis, quo conatur natura expellere nocumẽta viarum anhelitus, significat in mẽbris pectoris aut oppilationes canaliũ pulmonis, aut cõcauitatum pectoris ex ap̃ate vel sanie vel humore, aut malitiã cõplexionis solã, calidam, vel frigidã in pectore vel pulmone. Dolores vero circa pectus, aut vlcera aut ap̃ata demonstrant in eo. Sed dolor comitans pleuresim est acutus similidinem habens puncturæ: comitans vero peripneumoniã est dolor lenis propter mẽbri insensibilitatem, vbi est hoc ap̃a, s. pulmonis, cui non est sensus nisi ex panniculo inuoluente ipsum: propter quod vt plurimum in peripneumonia est grauitas quædam & extensio; perueniens vsq; ad tenerũ anterioris partis pectoris & ossa dorsi, qm̃ pelliculæ circũdantes pulmonem sunt his alligatæ. Differentiæ aũt sputorum significant ægritudines pectoris iuxta suũ modum. In ap̃atibus nãq;, cum semper ab eis resudet aliquid, quod miscetur sano sputo, significat humorem dominantem in ap̃ate ſm substãtiam & colorem suũ, & per hoc speciem ap̃atis. Cum vero sputũ fuerit sanguis purus, significat vulnera in partibus pectoris, aut pulmonis, aut cannæ, aut apertionem venarũ in pulmone, quæ est morbus officialis in natura pori. Sed, cum vulnus fuerit in trachea, est sputũ sanguineum, paucũ, cum rascatione & tussi pauca. Cum vero fuerit in pectore, fit sputum cũ tussi multa, & est sanguis niger, crassus, coagulatus, ꝓpter longitudinẽ vię, & sentit in loco dolor, & additio eius in somno est certius signũ eius. Cum vero fuerit in cãna pulmonis, tunc est spumosum, nõ continuum, sed abscissum, cũ quo nõ est dolor. Sed, cũ fuerit ex incisiõe eius venarum, tunc nõ est spumosus, sed exuberans valde. Si vero vulnus fuerit ex corrosione, tunc est sanguis admistus saniei, aut habens aliquid corticis aut partis pulmonis, & fit sputum simile aquæ carnis. Si vero fuerit non vulnus, sed apertio venarũ orificiorum, ꝓpter repletionem, exiet sine dolore, & cum inuentione requiei & suauitatis. Si vero sputũ fuerit sanies pura, sigñat vulnus iam factũ esse vlcus, aut ap̃a maturatum factũ esse exituram.

Ant. Et ſecundum tracheam arteriam ægritudines, diſpnœa, & tuſsis,& ſecundum locum dolor,& ſputa,
A & vocis læſio notificant.

Leo. Sic & aſperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tuſſes,& dolor in loco,& quę expuuntur,& vocis offenſiones oſtendunt.

t.85. Cum declarauit, à qbus ſumunẗ ſigna corporis ęgroti ſm pectus, declarat, à qbus ſumunẗ ſigna corporis ęgroti ſm tracheã,& dicit, ET SECVNDVM &c,i. ſed ęgritudines tracheę declarabit diſpnœa, tuſsis, dolor,& ſputũ, & lęſio vocis. Difficultas.n. anhelitus ſemp. ſignificat aut oppilationẽ meatuũ, in qbus trãſit aer inſpiratus, aut læſionẽ in lacertis faciẽtibus hũc motũ. Cõſtat ergo, ꝙ cõſtrictio tracheę facta ab ãpate in ea, aut in mẽbris ei colligatis, ſicut in meri, mutãt anhelitũ à curſu ſuo,& ſilr̃ q̃cũq; alia conſtrictio in ea cõtingẽs. Tuſsis aũt, nõ eſt dubiũ, ꝙ in ęgritudinibus eius cõtingere põt, cũ ipſa ſit motus qdã ad expellẽdũ, quod nocet mẽbris anhelitus, ſiue illud ſit mala cõplexio, ſiue aliqd, quod oppilet. Dolor vero ſm eam ſignificat vnã duarũ ęgritudinũ, quas ĩ alijs diximus. Sputum quoq; aliqñ eſt humor aliqs reſudãs ab eius ãpate,& ſignat ſpẽm ãpatis: aliqñ ſanguis purus, & ſignificat vulnus ĩ ea: aliqñ vero ſanies,& ſignat vlcus. Lęſio aũt vocis, ſiue ſit eius deſtructio, aut diminutio, aut eius alteratio, ſignat ęgritudinẽ aut in ijs, quę mittũt materiã eius ad epiglottũ, vt in lacertis pectoris,& velamine,& pulmone, aut in ipſa trachea,& epiglotto,& lacertis eius. Aegritudines aũt tracheę ſignatę ex mutatiõe vocis, ſunt, ſicut
B mala cõplexio ipſius, aut epiglotti,& eius conſtrictio, vel dilatatio, vel mollificatio in ipſius lacertis. Et ſignat vox rauca malitiam cõplõnis humidę: aſpera vero, ſilis voci gruum, ſignat malitiã cõplexionis ſiccę: grauis vero ſignat dilatationẽ meatus eius: acuta vero cõſtrictionẽ: deſtructa vero aut tremula exñs ſignat mollificationẽ lacerti &c.

Ant. Proportionaliter vero & in oĩbus alijs partibus ex tumore,& dolore,& læſione operationum, amplius & ex egeſtionum differentijs cognitiones erunt.

Leo. Secundum vero eãdem proportionem & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore,& operationum læſione,& excrementorum differentia ſumentur indicia.

t.86. Cum declarauit, ꝙ à quatuor generibus ſignorũ eſt cognoſcere corpus ægrũ vt nunc, qñ ægrotat ſm membra non apparentia,& appropriauit illa genera ſm eaſdem ſpecies mẽbrorũ, penes quorũ lapſus docuerat ſupra ſigna corporis ęgri ſimpliciter: qm̃ longum erat hãc appropriationẽ percurrere ſm oĩa membra, quę habent virtutem innatam & influentẽ: adhuc aũt longius ſm mẽbra habẽtia virtutem innatam tm̃,& ſm à principalibus orta: nec ẽt penes plurium mẽbrorum lapſum docuerat ſupra ſigna corporis ęgri ſimplr̃, oſtendit, ꝙ ab eiſdem generibus ſignorum, vt in ſumma, eſt cognoſcere corpus ęgrotans ſm quæcũq; alia membra non apparentia,& dicit, PRO-
C PORTIONALITER &c.i.& ꝓportionalis ſupradictis partibus fiet cognitio ægrotantiũ ſm oẽs alias partes nõ apparentes, ex quatuor generibus ſignorum dictis prius, ſ. ex tumore, dolore, læſione operationum,& differentijs egeſtionum. Propter quod (ſicut ſupra diximus) neceſſaria eſt adhuc, vt per hæc genera cõpleatur cognitio ęgritudinis mẽbrorum interiorum, ſcientia anatomiæ, per quã declaratur ipſorum mẽbrorum forma,& ſitus,& quantitas,& numerus,& colligantia: quibus cognitis facile eſt cõiecturabile, quod mẽbrorum indicet dolor & tumor: Scientia quoq; operis & iuuamenti ipſorum, per quã ſcitur, ꝙ omne membrum aut facit operationem, aut iuuamentum ad operationem, & quod mẽbrum cuius ſit operis aut iuuamenti, & quale quid ſolitum ſit à mẽbro reſolui de genere ſuperfluitatũ: quibus cognitis cognoſcitur corruptio tam iuuamẽti, q̃ operis. Egeſtionum quoq; mutatio, cũ ſignificet ęgritudinẽ in mẽbro, cuius illę ſunt proprię, facile coniecturabitur mẽbrum ęgrũ, ſpecies tñ ęgritudinis non ex vno ſolo iſtorum generum ſignorum, ſed ex pluribus ſimul innoteſcet.

SED TAMEN hic ſciẽdũ eſt, ꝙ corruptio iuuamenti cum hoc, ꝙ ſignificat ægritudinẽ in iuuamentali mẽbro, ſignificat ẽt aliqñ ægritudinem eſſe in principali. Ad cuius declarationẽ dicemus, ꝙ ægritudo mẽbri iuuamẽtalis ad aliquã operationẽ nõ dicit̃ ęgritudo mẽbri principaliter deputati ad illam operationẽ, niſi accidat, ꝙ per ſe lædat illius operationem abſq; cõpaſsione principalis: ſi aũt prius cõpatiat̃ principale, q̃ lędatur operatio, tũc ęgri-
c.6. tudo mẽbri iuuamẽtalis dicit̃ cã ægritudinis in principali ſiue in toto mẽbro cõpoſito,& nõ ægritudo:& hoc eſt,
D quod dicit Gal. prima parti. de mor.& acci. Ait enim, ꝙ oĩa mẽbra cõpoſita habent quandã partem principalem, ꝑ quã efficitur actio, alię vero ſunt, vt ei adiutoriũ inferant:& ꝙ oẽs illa ſola infirmata infirmãtur: ex quo innuit, ꝙ ægritudo in principali, fit ægritudo totius & cuiuslibet partis, nã ipſa lædit operationẽ, quæ eſt totius operatio, & annihilat aliorũ iuuamenta. Deinde dixit, ꝙ aliqua iſtarũ nimium patiente.i. iuuamentalium, actio.ſ. principalis impediet̃. Deinde ſubiecit, ꝙ, ſi ex eius mutatione, ſ. partis iuuamentalis, actio principaliter nõ ĩpediat̃, ſed pars principalis, ꝑ quam fit actio, cõpatiat̃, tunc mutatio in iuuamẽtali nõ eſt ægritudo mẽbri cõpoſiti, ſed cauſa: ꝙ ſi illius mutatio, ſ. iuuamẽtalis partis, prohibeat actionẽ nõ cõpatiente principali mẽbro morbus mẽbri compoſiti vocabitur. Ex quo videt̃, ꝙ omne, quod ĩmediate lædit actionẽ, dicit̃ ægritudo mẽbri cõpoſiti, ſiue illud ſit mutatio in principali, ſiue in iuuamentali: ſed, ſi mutatio iuuamẽtalis nõ lædit operationẽ niſi per facere cõpati partem principalẽ, nõ vocabit̃ morbus mẽbri cõpoſiti, ſed cã morbi: dicet̃ tñ morbus in iuuamẽtali ĩmediate lædẽs ipſius iuuamentũ. Dicit aũt Hali in hoc loco, ꝙ vni mẽbro poſſe eſt eſſe plura iuuamẽta, ſed nõ eſt poſſe, vt vni mẽbro numero ſit plus vna operatione numero: & excuſat ſe de cerebro, ꝙ, quãuis ſit vnũ mẽbrũ plures habẽs operationes, nõ tñ efficit illas ꝑ vnam partẽ numero: & ſilr̃ de corde & arterijs, ꝙ, q̃uis videant̃ duas efficere operationes, ſ. dilatationem & cõſtrictionem, non tñ efficiunt illas per eandẽ ſpeciẽ villorũ. Sed hoc nequaq̃ ſenſit Gal. in lib. de iuuamento membrorum, vbi dicit, ꝙ melius eſt, vt ſint multæ operationes per pauca inſtrumenta, q̃ paucæ per multa: adhuc aũt plura mẽbra videmus cõpetere in duo opa, ſicut linguam ad guſtũ & ſermonẽ. Quod ſi dicat

sermonem ab ea fieri per neruos motiuos, gustum aũt per sensibiles, dicemus ei, ꝙ lingua ſm hoc non erit vnum mēbrum apud sic dicentem, quod est inconueniens: adhuc aũt & per eundem neruum, per quem est in ea gustus, est & motus in ipsa, & silr in quibusdam musculis per eundem neruum est sensus tactus & motus.

Ex tumoribus quidē, qui ꝑter naturã, ĩ phlegmonibus & sclirosi, & ĩflatiõibus, & erysipelatis ĩspiciẽdi. Excrescẽtiæ ãt nõ naturales in iflãmatiõibus, durisq; ac laxis tumoribus, & erysipelatis sunt explorãdæ.

Cum declarauit gñа signorũ, quibus est oĩa intrinseca mēbra ęgrota cognoscere, subdistinguit ad maiorē declarationē qđlibet illorũ, & prĩo tumores, & dicit, EX TVMORIBVS QVIDEM &c. i. ita etũt ex ꝑdictis gñibus cognitiones mēbrorũ ægrotorũ nõ apparētiũ: nã ex tumoribus qdē ꝑter naturã cõiecturãdũ est mēbra ægrotare vna quatuor ęgritudinũ, s. aut phlegmone, aut sclirosi, aut inflatiõe, aut erysipelate: & nõ videt̃ p hoc plus velle dicere, quã ꝙ tumor est quadruplex. Et volebat p phlegmonē apã de sanguine, cũ quo est dolor, & inflatio, & tēsio, & pulsatio, & est in eo dolor vehemētior, quãto mēbrum fuerit sensibilius, & pulsatio in eo maior, quanto plures habuerit arterias. Per sclirosim vero vult apã de melãcholia, quod triũ est generũ, s. illud, quod vocat̃ durities, & est illud, qđ fit de fęce sanguinis, quæ melãcholia dicit̃, siue tale sit incipiēs, siue transmutatũ ex phlegmonibus, quorũ subtile resolutũ fuerit: & est cũ eo insensibilitas, & durities, & obfuscatio, & priuatio inflãmatiõis. Secũdum vero est, quod dicit̃ cancer, factũ à melãcholia, quę est de cholera adusta: & est cũ eo mobilitas, & ĩflãmatio, & additio, & habet radices innexas mēbro, & est cũ eo dolor, nõ tñ destruit̃ p ipsum sensus mēbri, nisi elonget̃ tps eius & mortificet mēbrũ. Tertium vero est genus glandularũ, sicut scrofulæ & nodi: & istorũ alia sunt sepatata ab eo, in quo sunt: alia sunt mista & ĩfusa in substãtia mēbrorũ, in qbus stãt. Et videt̃, ꝙ priuatio doloris & sensus ĩ apãte melãcholico non est, nisi ꝑpterea, ꝙ ille humor suis qualitatibus stupefacit & mortificat mēbrũ. Per inflatiõnē vero vult apã de phlegmate, seu de vēto, vel aqua, & est duplex, s. apã laxũ, cuius humor est ĩfusus ĩ substãtia mēbri: & glãdulę molles, quarũ humor est separatus & ĩuolutus in coopertorio: & est cũ hoc apãte mollities, vt ad ꝑssurã digiti fossa relinquat̃, & priuatio caliditatis, & dolor paruus. Aquosa vero apãta sunt sicut hydrops, & ramex aquosa, & sicut apã, quod accidit ĩ craneo, de aquositate. Vētosa vero sunt sicut cacesia & inflatio: & est in cacesia ventus admistus ĩ substãtia mēbri, &, cũ tãgit̃, sentit̃ mollis: In ĩflatione vero est vētus aggregatus, & separatus, & nõ admistus mēbro, & resistit tactui valde. Per erysipelã vero vult apã de cholera, cũ quo est dolor & ĩflãmatio: sed dolor est minor, q̃ in phlõne, ꝑpter minorationē tēsionis in ea, eo ꝙ cholera ꝑpter leuitatē & subtilitatē spargit̃ in superficie mēbri, & nõ colligit̃ neq; conculcat̃ in locũ vnũ, sicut sanguis: sed inflãmatio in ea est maior, & multotiens adurit cutim, & vesicat, & vlcerat eã: & nõ est in hoc apãte tumor magnus ꝑpter subtilitatē humoris, & eius dilatationē: & accidit ſm plurimũ in exterioribus mēbris, & supioribus ꝑpter eius leuitatē, & maxime circa faciē: & est cũ ea rubedo loci admista citrinitati, & nõ rubedo pura aut ꝑfunda decliuis ad nigredinē, qualis in ĩflatione est. Et est quędã spēs eius, q̃ dicit̃ formica, quod est apã ambulatiuũ, latitudinē nõ habēs, in quo sentit̃ sicut punctura formicę: & est spēs eius, q̃ dicit̃ miliaris, existēs multitudo pustularũ paruatum, assimilatarũ grano milij: & est in hac cõpositio phlegmatis cũ cholera ſm plurimũ. Cõponunt̃ aũt & dicta apãta ſm humorũ misturã adinuicē: defluxus. n. cholerę ad mēbrũ aliqñ est cũ sanguine, aliqñ cũ phlegmate, aliqñ cũ melãcholia, & silr cuiuslibet cũ quolibet: & ĩ oĩbus talibus est denoĩatio à magis dominãte, & vincũt accidētia vincētis. Est aũt & hic sciendũ, ꝙ apã est morbus cõpositus (sicut in tractatu de causis Deo dãte dicemus) cuius cã est reumatismus ad mēbrũ: cã aũt reumatismi est aut depulsio fortiorũ ad ĩbecilliora, cũ supfluitas ĩ eis abũdat: aut attractio ad mēbrũ p calorē, aut dolorē in eo: q̃o aũt dolor aut calor attrahat, infra dicemus. Est aũt & hic defluxus p venã & p oēm corporis meatũ, sed, cũ fuerit p venas, ē id, qđ defluit, sanguis, eius. s. maneriei, cuius ĩ venis existit, s. aliqñ cholericus, aliqñ phlegmaticus, aliqñ melãcholicus, aliqñ vero tēperatus, quē absolute sanguinē voco: ꝑpter quod dixerũt aliq, ꝙ oē apã de sanguine est: & hoc est verũ, cũ reumatismus ad mēbrũ fit per venas. Gal. aũt assignãs cõpositionē morborũ in apãta, prima part. de mor. & acci. dixit, ꝙ vna spēs cõpositionis morborũ in eo euenit, qa humores ſm plurimum sunt cõmisti, & raro simplices inueniũtur &c. Hoc verũ est, cũ simplex reumatismus ad mēbrũ fit p venas, nam in venis est oē genus humoris inuētũ admistũ sanguini ſm medicorũ positionē: & nos iã diximus, qđ de hoc sentiendũ sit. Sed, cũ reumatismus fit p alios meatus, nõ est dubiũ, ꝙ quęlibet ex tribus humiditatibus põt sola ad mēbrũ defluere: ꝑpter quod dicit Gal. 2 part. de mor. & acci. ꝙ hi humores aliqñ defluũt simplices, aliqñ cõmisti, ideoq; diuersa apãta fiũt & pustulę. Nã aliqñ fiũt ex solo phlegmate, aliqñ ex sola cholera, aliqñ ex sola melãcholia, aliqñ ex solo sanguine, aliqñ ex alia materia, q̃ nullũ istorũ existit, sed, quia illa matetia aut est calida humida, aut calida sicca, aut frigida humida, aut frigida sicca, necessario (sicut dicit) habet reduci ad aliquē quatuor humorũ. Signũ ãt hoc verũ esse, est, ꝙ aliqñ dicimus de quodã humore, ꝙ nõ sit cholera, vel phlegma, vel melãcholia, sed cholericus, vel phlegmaticus, vel melãcholicus. Est aũt & hic cõsideratione dignũ, ꝙ Gal. hic nõ docuit, q̃o tumor significet mēbrum ęgrũ, sed tñ quas ęgritudines: ꝑpter quod dicemus, ꝙ (sicut dicit Prin.) tumor vel apã tribus modis significat, s. aut p sui essentiã, & tunc significat manerie humoris, ex quo existit, sicut erysipelas significat choleram rubeã, sclirosis nigrã: aut ex loco, & tũc significat mēbrũ, vt, cũ fuerit apud dextrũ hypochondriũ, significat, ꝙ est in hepate, cũ vero apud sinistrũ, significat, ꝙ est in splene: aut ex parte figurę, & tũc significat super mēbrũ, nam, si apud dextrum hypochondriũ fuerit, lunaris figurę, significat, ꝙ est in hepate, si vero fuerit longius, significat, ꝙ est in lacerto superposito: talis enim est lacerti huius figura, sicut hepatis est Lunæ similis.

Dolores vero, secundum quem incũbũt locum, aut continuitatis solutionem, aut alterationes subitas ostendũt. Soluitur igitur continuitas incisione, corrosione, & fractura, & tensione: alteratur vero substãtia caliditate, frigiditate, siccitate, & humiditate.

Dolor

Leo. Dolor autem, quẽcunq; obsederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostẽ
A dit. Soluitur autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tentione: alteratur vero substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate.

Cum subdistinxit tumorẽ, subdistinguit dolorẽ, & dicit, DOLORES &c. i. sed dolores, sm̄ quẽcunq; fuerint
Cō. 38. locũ, ostẽdunt vnã duarum ægritudinũ, s. aut solutionẽ cõtinuitatis, aut subitã alterationem in cõplexione: & hoc nõ est amplius dicere, q̃ ꝙ dolor est duplex sm̄ duplicẽ causam eius. Assignant aũt & dolori multæ species sm̄ ꝓprietatẽ sensus in eis, & naturã mẽbri, & causæ faciẽtis dolorẽ: quidã. n. dicitur pruritiuus, quidã pungitiuus, quidã mordicatiuus, quidã exasperatiuus, quidã extensiuus, quidã cõcussiuus, quidã frangitiuus, quidã lassatiuus, quidã stupefactiuus, quidã pulsatiuus, quidã grauatiuus, quidã fatigatiuus, quidã ꝑforatiuus, quidã acualis, & quidã cõpressiuus. Et est sciẽdũ, ꝙ neq; hic dicit, quõ dolor significet mẽbrũ ægrotũ, sed quas ægritudines indicet. Propter quod dicemus, ꝙ (sicut dicit Prin.) doloris significationes in duobus cõprehendũtur generibus: nã dolor aut signi
primi do. 1. ca. 1. ficat ꝑ suũ locũ, sicut, cũ fuerit apud dextrum hypochondriũ, significat, ꝙ est in hepate, cũ vero apud sinistrũ, significat, ꝙ est in splene: aut per eius speciẽ, & tunc significat sup naturã causæ eius, vt, si fuerit grauatiuus, significat, ꝙ apostema est in mẽbro nõ sensibili, aut cuius sensus est destructus: si vero fuerit extensiuus, significat materiã multam: si vero mordicatiuus, materiã acutã: & sic de alijs. Deinde, cũ subdistinxerit dolorẽ sm̄ solutionẽ cõtinui-
B tatis & alterationẽ subitã, nõ pertæsum est eũ dicere, quot modis fiat vterq;, & distinguit eas penes causas, & dicit, SOLVITVR IGITVR &c. i. sed continuitas mẽbri soluitur quatuor modis, s. incisione, corrosione, fractura, & tensione: & habent duę istarũ causas extrinsecas tm̃, s. incisio, & fractura: aliæ vero duæ habẽt causas intrinsecas & extrinsecas, s. corrosio, & tensio. Non est aũt quęlibet istarũ specierum solutionis continuitatis, doloris inductiua, quia non species fracturæ, quæ ꝓprie in osse habet contingere, quod est mẽbrum insensibile: nisi ẽt per fracturam intelligat species contusionũ, quę lacerto contingunt, hæ. n. & quandam fracturã efficiũt in villis mẽbri. Propter quod fortassis videtur, ꝙ, cũ ipse non dixerit cõtusionẽ, ad fracturã eã reduxerit. Deinde dicit, ALTERATVR AVTEM &c. i. sed substantia mẽbri alteratur à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate.

primi do. 2. c. 19. DICIT AVTEM Gal. lib. de mor. & acci. & Prin. primo cañ. cap. de causis doloris, ꝙ, licet mala cõplexio diuersa, sit vnũ ex generibus causarũ doloris, nõ tñ oĩs: nam (sicut dicit) frigidum & calidũ essentialiter causant dolorem: siccũ vero ꝑ accidẽs tm̃, s. solutione cõtinuitatis, quã facit ꝓpter fortitudinẽ constrictionis, humidũ vero nullo modo: & causam huius dicũt, ꝙ calor & frigiditas sunt qualitates agẽtes, siccitas vero & humiditas sunt qualitates passiuę, ꝑ quas non habet res, vt agat in aliud, sed ꝙ ab alio patiatur. Sed hoc nihil est, quia (sicut diximus in tractatu de corporibus) humiditas & siccitas per se agunt vnaquęq; in sibi oppositã, nã & humectat humidum, & exiccat siccũ. Adhuc autẽ, q̃uis humidũ nõ humectet, & siccum nõ exiccet, sed aliud sit illud, quod humectat, &
C exiccat, s. calidũ & frigidũ (sicut ipsi volunt) nihilominus tñ contingit mẽbrum alterari ad humiditatẽ & siccitatẽ, q̃uis nihil tale ad eas ipsum alterauerit: sed hæc alteratio est sensibilis, nã tactus nõ est minus humidi & sicci, q̃ calidi & frigidi. Adhuc aũt sunt substantiæ mẽbri corruptiua, igitur poẽ est ea dolorẽ inferre. Adhuc aũt in fame & siti videtur esse dolor quidã, sicut dicit Gal. in lib. de mala cõplexione diuersa, in fame quidem ꝓpter humectationẽ: in siti vero ꝓpter exiccationẽ: quod patet ex diffinitionibus famis & sitis: Est. n. fames appetitus sicci propter salutẽ distẽperantiæ in humido: sitis vero appetitus humidi ꝓpter salutẽ distẽperantiæ in sicco. Nullum ergo dubiũ est, ꝙ ab alteratione sm̄ quãlibet primarũ qualitatũ est sentire dolorẽ, non tñ lateat, ꝙ talis alteratio efficit dolorẽ in mẽbro, quod est sensibile, & nõ in mẽbro, quod est insensibile, quale est os. Propter quod sciendũ est, ꝙ duobus indigetur, ad hoc, ꝙ sit dolor, s. ꝙ mẽbrũ sit sensibile, & ꝙ transmutetur à natura sua. Adhuc aũt ꝙ trãsmutatio sit subita, non gradata: nam, quæ paulatim efficitur, est insensibilis propter assuefieri ei mẽbrum, & propter simul esse parũ, quod sensum non facit: oĩs aũt dolor est sensus transmutationis ad extra naturã. Vbi ergo trãsmutatio nõ est sensibilis, nõ est inductiua doloris. Propter quod nõ põt res habere dolorẽ, nisi dum exit à natura sua, & non postq̃ exierit: nam sensus actu nõ est nisi quædã alteratio organi ab obiecto, aut aliquid adiunctũ alterationi: vbi ergo nõ est alteratio, ibi nõ est sensus: sed, qñ mẽbrum exierit à natura sua, iam est trãsmutatum, & nõ est sub transmutatione, quare neq; in sensu: ergo nec in dolore. Propter quod malitia cõplexionis ęqualis nõ facit dolorem propter iam cõpletam esse alterationẽ ad malã, & exinde æqualem dici: in omni. n. alteratione aliud est, quod inducitur, aliud quod abijcitur: propter quod, dum ꝑseuerat alteratio, dicitur esse mala cõplexio, diuersa à
D naturali, quę abijcitur. Silr̃ neq; soluto cõtinuo est dolor, sicut in solutione, sed aut ꝓpter alterationẽ cõplexionis, aut humorum mordicationẽ ei superuenientẽ. Manifestũ est ergo, ꝙ dolor nõ est nisi in exitu ad extra naturã: nõ
2. ca. 2. aũt egreditur mẽbrũ à natura sua, nisi aut alteretur in cõplexione sua, aut eius cõtinuitas soluatur, sicut dicit Gal. in lib. de malitia cõplexionis diuersæ. Non dicit aũt hoc, quia nõ possit mẽbrum egredi à natura sua per exitum à quantitate, numero, & figura, & situ naturalibus, siquidem natura apud medicum est cõpositio, sicut & cõplexio, sed quia exitus ab his sm̄ plurimum concomitatur transmutationem membri in cõplexione vel vnitate: aut quia talis exitus non est immediate sensibilis: quare transmutatio in eis non efficit dolorem nisi per illas: perceptio. n. sensibilium cõmunium, qualia sunt magnitudo, figura, & numerus, non est nisi mediantibus proprijs.

SED QVAERET aliquis, quare exitus à figura, & magnitudine naturalibus, & reliquis naturis officialibus nõ efficit ꝑ se dolorẽ, sicut exitus à cõplexione naturali, cũ magnitudo, figura, & numerus, & reliqua sensibilia cõmunia ꝑ se sentiãtur, sicut & ꝓpria. Dicendũ, ꝙ sensibilia cõmunia ꝑ se sentiuntur, sed nihilominus mediãtibus ꝓprijs, sicut supius ostẽsum est: qđ aũt mediat ad aliud, semp habet aliquã principalitatẽ ad illud. Adhuc ẽt tactus nõ habet dolorẽ, nisi ad materialẽ organi trãsmutationẽ, nõ ad intẽtionalẽ & spũalẽ, qa tũc oẽ sentire esset dolor. Adhuc aũt nec ad oẽm materialẽ, sed ad magnã & fortẽ & corrũpẽtẽ organũ: & inde est, ꝙ, quãuis tactus sentiat

simul cum caliditate & frigiditate rei extrinsecę, quæ in ipsum agit, aliqñ quãtitatem, & figurã, & numerũ in illa, quia tñ magnitudo, figura, & numerus ĩprimunt se in tactũ intẽtionalr tm̃, & neq; alterãt organũ eius materialr, sicut caliditas & frigiditas, ideo non est à magnitudine, figura, & numero sentire dolorẽ, cũ in extrinsecis pcipiunt obiectis, sicut est à caliditate & frigiditate, nam hęc nõ solum intentionaliter, sed ẽt materialiter organum sibi cõdisponunt, quando fuerint multũ excedentes, qm̃ fit per eas transmutatio & corruptio substantiæ mẽbri. Et, sicut magnitudo, & situs, & figura, & numerus percepta in extrinsecis nõ sunt potentia inducere dolorem in tactu propter id, quod dictũ est, sic nec exitus mẽbri sentientis, in magnitudine, numero, & situ, & figura naturalibus potest per se inducere dolorem, tũ quia ĩmediate non sentiť, tum ẽt quia talis exitus non est per se substãtię mẽbri corruptiuus, sed p accidẽs tm̃, inq̃tũ. s. accidit exitus à cõplone & vnitate naturalibus, aut inq̃tũ exitus ab his illi accidit.

Dubitabit autem aliquis, qa videtur, q solutio cõtinuitatis nõ posit inducere dolorẽ, eo q non videtur, ꝓprium sensibile, neq; cõmune, discurrẽdo p singula: quod aũt non est vllũ sensibile, neq; imprimit ẽt in sensum: quod aũt nõ imprimit in sensum, nõ põt facere dolorem. Nisi esset, q solutio cõtinuitatis est reducibilis ad numerũ, qui est sensibile cõmune: sensus. n. apprehendit vnum negatione diuisionis, & numerũ diuisiõe cõtinui aut negatiõe cõtinuitatis. Exitus ergo mẽbri ad hanc diuisionẽ & dualitatẽ fit sensibilis ad modũ numeri, nõ qdẽ sicut numerus intẽtionalr pceptus in extrinsecis, q nõ sensu pcipitur, sed sicut numerus substantię membri corruptiuus, q pcipitur tm̃ tactu. Quòd si dicat aliqs, dictũ est supius exitũ mẽbri à numero naturali nõ posse ĩmediate sentiri, ideoq; nec p se dolorẽ inferre. Dicẽdum est illi, q duplex est exitus membri à numero naturali, vnus scilicet, q est morbus officialis, alius vero est morbus cõis. Diminutio ergo consilis ex officiali, quę est morbus in numero, nõ inducit dolorẽ per se, sed p solutionẽ cõtinui, quã illa comitatur: sed solutio cõtinuitatis, quę est exitus mẽbri ad dualitatẽ ex vnitate, p se sentitur, nõ tñ à quocũq; sensu, sed à tactu tm̃, eo q tãgibilr afficit solũ. Propter qđ rectę dicit Princeps suo li. de aĩa, q, qa aĩal cõstat ex elemẽtorũ cõmistione, & mistorũ cõpositione, oportuit de necessitate, q sanitas & infirmitas eius quędã cõparetur cõplexioni, quędã cõpositioni: &, sicut in corruptione cõplexionis est aliqd, quod est noxiũ, sic in corruptione cõpositionis est aliqd, quod est mortiferũ: &, sicut tactus est sensus, quo deprehenditur corruptio cõplexionis, sic est sensus, quo cognoscitur corruptio cõpositionis. Sicut aũt tactus nõ pcipit cõplexionẽ naturalẽ sui organi, eo q nõ est à se ipso pati, sensus aũt passio quędã, sed pcipit aduẽtiam, quæ illã ĩmutat, ita & ꝓpter idẽ nõ pcipit sui organi cõtinuitatẽ naturalẽ, sed illius solutionẽ extraneam.

Dubitabit autem adhuc aliquis circa hoc, quod innuit duplicẽ esse causam doloris, s. subitã alterationem in cõplexione, & solutionẽ cõtinuitatis. Nõ. n. videtur, q alteratio in cõplexiõe inducat dolorem, nisi soluat cõtinuum: quare sola solutio continuitatis erit ĩmediata causa doloris. Quòd aũt hoc sit, ẽt Gal. alibi sensisse videtur, qa li. de mala cõplexione diuersa visus est dicere, q alteratio facta à calido & frigido nõ est doloris inductiua, donec non puenit ad terminũ, quo soluat continuũ. Et silr hoc in lib. de mor. & acci. Ait enim, q calidũ soluit cõtinuitatẽ p hoc, q dissoluit & separat substantiã, in qua vnitur: frigidũ vero p hoc, q adunat & astringit, & exprimens aliqd ab ea, dirũpit: quare ex hoc visus est consentire sermoni Hip. q oẽs ęgritudines sunt quędam vlcera: & puto, q Hip. intẽdebat de ęgritudinibus faciẽtibus dolorẽ. Sed hoc nihil est. Manifestũ est enim, q alteratio facta à calido, frigido, humido, & sicco nõ solũ ꝓpter solutionẽ continuitatis, quę ad eã cõtingit accidere, sed ẽt ex se ipsa doloris est inductiua: nã ipsa corrũpit & transmutat substantiã multo magis, q̃ solutio continuitatis: calidum enim, & frigidũ, humidũ, & siccum sunt primæ qualitates, à qbus est oĩs generatio & corruptio. Adhuc aũt est sensibilis per se ipsam, sicut illa: tactus. n. calidi est, & frigidi, nõ minus, q̃ solutionis cõtinuitatis: quare palam est, q ex se ipsa põt dolorem inducere nõ minus, q̃ propter cõtinuum soluere. Cuius declaratio (sicut dicit Princeps) est, qm̃ dolor factus ex alteratione in cõplexione videtur esse ęqualr in qualibet parte mẽbri, quod alteratur, cũ tamẽ solutio cõtinuitatis ab ea cõtingens nõ sit ab ea ęqualiter in qualibet parte illius. Quare, cũ dolor apud alterationem cõplexionis sit ẽt in loco, vbi nõ accidit esse solutionẽ continuitatis, nõ erit ille dolor nisi ex alteratione.

Adhvc avtem ẽt dubitabit aliquis, vtrum in quolibet sensu sit dolor: & videtur primo, q sic. Contraria enim sunt nata fieri circa idẽ: Sed delicia est in quolibet sensu, quilibet. n. sensus delectatur ex cõprehensione sensibilis conuenientis, si fuerit pfecte ſm naturã dispositus, vt visus ex medijs coloribus, auditus ex melodijs suauibus, gustus ex dulcibus saporibus, odoratus ex aromaticis, sicut tactus ex tepidis & lenibus: Ergo quilibet erit doloris susceptiuus ex apprehensione incõuenientiũ, qualia sunt excellẽtiæ suorum sensibiliũ, talia. n. corrũpunt harmoniam sensus, sicut dicit Philosophus. Quæcũq; aũt sensibilia existẽtia fuerint sensus corruptiua, illa sunt sensui doloris illatiua, sicut, quęcũq; sensibilia existẽtia fuerint saluatiua sensus, sunt sensum delectantia. Sed in contrariũ videtur, q dolor nõ fiat nisi ex duplici causa, quę superius dicta est: quarũ quęlibet est cõprehensibilis solo tactu, sicut ostẽdemus. Propter quod dicendũ, q dolor maxime ꝓprie est in tactu. Si enim nõ est dolere nisi ex aliqua corruptela sensiterij; nõ est aũt excellẽtia alicuius sensibilis potẽs materialiter transmutare organũ, sicut excellẽtia tangibiliũ; neq; in ipsum inducere aliqd, quod sit ęgritudo nisi tangibilr afficiat, nullũ aliorũ poterit inducere dolorem in suo sensu, nisi fortassis æquiuoce dictũ cũ dolore, qui est in tactu. Aliorum. n. excellentiæ corrũpunt in sensiterio harmonias & rõnem sensus ad sensibile tm̃, substantiam aũt sensiterij corrũpere nõ possunt, eo q oĩs talis transmutatio à qualitatibus tm̃ primis tangibilibus existit. Adhuc aũt tactus (sicut dicit Princeps) oĩbus sensibus spissior est, & magis retinens id, quod recipit ex impressione cõuenienti & inconuenienti: hoc aũt ideo, quia sensibile tangibile, maxime quod ex primis qualitatibus, efficit in eo nõ solũ intentionalẽ, sed materialẽ transmutationem, & ꝓpter hoc dolor & delicia fiunt apud ipsum maiores valde, & maxime aliorũ potẽtes: ideoq; medicus causas doloris assignans solũ tangibiles ꝓsequitur. Non est tñ dubiũ, q in oĩ sensu est delicia ex apprehensione cõuenientiũ sensibiliũ, & saluantium harmoniã sensus, à sensu ipso perfecte disposito: & silr dolor ex apprehensione incõuenientiũ & corrũpentium sensus harmoniam, contingit tñ sensus ęgre dispositos delectari aliquando ab

A apprehensione sensibiliũ, quę non sunt absolute conuenientia, sed tñ ita dispositis, propter reduci ab eis ad conueniente harmoniam. Quod aũt Gal. dicit in lib. de mor. & acci. ꝙ in quolibet sensu videt esse dolor ex solutione
4. ca.6. cõtinuitatis, sicut in visu, ex lumine splendidissimo, cuius est dispergere spiritũ visibilẽ: in auditu, ex voce magna aspera & acuta: in gustu, ex sapore amaro, acetoso, pontico, & acuto: in odoratu, ex fumis saliẽtibus ad cerebrum à talibus saporibus, qm̃ (sicut dicit) de natura oĩum taliũ sensibiliũ est soluere cõtinuũ ĩ suis sensibus: Adhuc autem, quod dicit, ꝙ delicia est passio, qua subito reducimur ad naturã, nõ videt cõuenienter dictũ. Solutio nãq; continui non pcipit nisi sensu tactus, sicut supra monstratũ est: sed, qm̃ organũ cuiuslibet sensus sentit tactu, hic. n. sensus cõmunissimus est, à quo nec alij separant, sed ipse ab alijs, accidit, ꝓpter illud cuiuslibet sensus organũ solutionẽ cõtinuitatis posse sentire, non qdem inquãtum visus, vel auditus, vel odoratus, vel gustus, sed inquãtum cũ eis sensus tactus inerit: Sed nõ erit ipsis dolor, inquãtum sunt tales, ab hac solutione, sed à magna & forti alteratione, quæ fit eis ab excellentijs suorũ sensibiliũ, ex qua cõtingit harmoniã dissolui, quæ est ratio sensus ad sensibile: ꝓpter quod post sensum taliũ excellentiarũ nõ est aliqd sentire. Delicia vero nõ est nisi ex apprehensione cõuenientiũ & saluantium: sed, qm̃ dispositionẽ naturalẽ & harmoniã organi saluantẽ sensum accidit cõprehendi in subito reditu ad eam, quæ, dum aderat, nequaq̃ erat ab illo cõprehensibilis, creditum est oẽm deliciam esse talem, quasi accidentale sit assumptum pro substantiali, cum tamẽ omnis subita apprehensio sensibilis conuenientis & saluantis à sensu, non solum ad propriam perfectionem redeunte, sed sub ea existente, faciat deliciam.

B
Ant. Lęditur autem operatio tripliciter, aut leuiter, aut peruerse, aut omnino non fit.

Leo. Lęditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitiose, aut quia nullo modo fit.

Cõ.89. Cum subdistinxit dolorẽ, subdistinguit læsionẽ operationis, & dicit, LAEDITVR AVTEM &c. i. sed operatio lędit tribus modis, aut leuiter, s. qñ est debilis aut tarda: aut peruerse fit, qñ. s. fit praua & corrupta: aut oĩo non fit, quod ꝓprie nõ est lędi, sed ex toto auferri: & respectu illius operatiõis quodãmodo dicit mors. Et est hoc nihil aliud dicere, q̃ ꝙ triplex est læsa operatio, qua est ęgrota mẽbra agnoscere. Sed hic sciendũ est, ꝙ distinctio nocumẽtorũ operationis nõ ostẽdit mẽbrum ægrotãs, nisi sciatur, cuius mẽbri sit operatio, sed potius modos & gradus ægritudinũ: Et est qdem prioris læsionis causa ₰m plurimũ neutralis dispositio tñ, secũdæ vero læsionis causa est ęgritudo ipsa, tertię vero vltimum ęgritudinis dominiũ. Et est hic sciendũ, ꝙ operatio læsa ostendit nõ solum mẽbrum, cuius est operatio, esse ęgrotũ, sed aliqñ ex consequenti coniecturaliter ostẽdit esse ęgrotans aut mẽbrũ, à quo emanat virtus, quæ pręest operationi: aut mẽbrum, quod est semita, qua influit, quod emanat.

Ant. Quæcunq; autem egerũtur, hæc quidẽ vt particulæ sunt eorum, quę patiuntur: hęc autem vt superfluitates: hæc vero vt in ipsis contenta secundũ naturã: ostensionẽ propriam vnũquodq; faciet.

Leo. Quæcunq; aũt excernuntur, non nulla quidẽ sunt veluti partes patientiũ locorum: non nulla vero tanq̃ excrementa. Quę vero in ipsis naturaliter continentur, singula propriam facient iudicationem.

C
Cõ.90. Cum subdistinxit lęsionẽ opationis, subdistinguit egestiões, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c. i. sed sunt egestiones duorũ modorum, quorũ vnusqsq; ₰m naturã facit ꝓpriam declarationẽ de mẽbro ægroto: quędam. n. sunt particulę mẽbrorũ patiẽtium: quędã vero sunt res in eis cõtentę. Translatio vero ex arabico tres modos egestionũ declarat, cum dicit, ꝙ ex eis alię sunt, quę sunt partes mẽbrorũ, in qbus sunt læsiões: & aliæ sunt, quæ sunt
34. trac. venue. supfluitates: & alię sunt res cõprehensę in eis natura. Et dicit Hali, ꝙ vult p res cõprehensas in eis natura, sanguinẽ contentũ in venis, quẽ aliqñ accidit euacuari p solutionẽ continuitatis in vena alicuius mẽbri, & tũc supfluitates nõ dicent contentę natura in mẽbro. Sed, licet hoc sit verũ de qbusdã superfluitatibus, sicut de sanie, & arena, & hmõi, quę corpore ₰m naturã se habẽte nequaq̃ est egestiõibus cõmisceri, nõ tñ est verũ de generibus vrinarũ, & egestionũ, & aliorum supfluorũ naturaliter contẽtorum in suis receptaculis: quare ₰m hoc melius fuisset dicere,
cap.5. quędã sunt supfluitates, quædã nõ supfluitates. Præterea Gal. in prima parti. de mor. interioribus non facit eas nisi duorũ modorũ, cum dicit, A corpore vero egrediẽtia aut erũt pars mẽbri, aut eorũ, quę in eo habent. nequaq̃ apponẽs ibi hanc dictionẽ, ₰m naturã: & tũc cõprehendunt in hoc dicto, contenta naturaliter, & contenta præter naturã. Quòd si hæc dictio, ₰m naturã, apponat, sicut hic apposita est, nõ debet cõiungi dicto præcedẽti huic, s. in
D ipsis cõtenta, sed dicto sequẽti, vt dicat, ꝙ vnũquodq; faciet ꝓpriã ostensionẽ ₰m suã naturã: alia. n. est natura earũ particularũ, quæ à mẽbro decidunt: alia vero eorũ, quæ in ipso continent, & alias & alias ægritudines in alijs & in alijs mẽbris significare apta nata sunt. Et est qdem de natura oĩum horũ egestorũ, maxime aliquorũ, significare tã mẽbrum patiens, q̃ ęgritudinis ipsius speciẽ. Cum. n. egredit aliqua mẽbri particula, significat species vulnerũ & vlcerũ, quæ in mẽbro existũt: sed mẽbrum patiens significat primũ ex loco, vnde egredit, secũdo ex sui substantia, tertio ex sui q̃titate, quarto ex colore: Ex loco qdem, qa, si exit cũ tussi, significat vulnera in mẽbris pectoris: si cũ vrina, in mẽbris vrinalibus: si cũ vomitu, in meri vel stomacho: si cũ egestionibus, in intestinis. Ex proprietate vero suę substãtię determinatius pandit mẽbrũ. Nã, si screauerit qs corpus anulosum, significatur, ꝙ pulmo vlcus corrosiuum patiatur, & silr si screet frustum venæ non paruum: ĩpoſe. n. est hoc euenire à corpore tracheæ, quãuis hoc corpus sit chartilaginosum & venas habẽs, nã eius chartilago nõ screaretur nisi à magnis in ea vlceribus, ad q̃ anteq̃ deueniat, moritur patiẽs, sicut dicit Gal. lib. de interi. mor. venæ quoq; in eo sunt paruę, sicut pili. Adhuc ẽt à proprietate substãtiæ taliũ particularũ egestarũ discernimus, an vlcus sit in renibus vel vesica. Qui. n. mingit squamã, vlcera in vesica habet: qui vero sicut frustũ carnis, habet ea in renibus: & silr de alijs multis. Silr & à ꝓprietate suę quãtitatis panditur mẽbrum ęgrũ: Nam cortices, qui in dysenteria egerũtur, si fuerint crassi viscosi, significant vulnera in intestinis crassis & magnis: si vero fuerint tenues, significant ea in gracilibus. A proprietate vero

Plusq̃ Cõ. M iiij qualitatis,

qualitatis,quēadmodum petala rubea in vrinis apparētia significant vlcera in renibus: alba vero,in vesica. Sed res in mēbris contentæ,quas euacuari accidit,aut sunt in eis contentę sm naturam,aut pręter naturam. Si fuerint in eis pręter naturā,sicut lapis,arena,sanies,vermis,& similia,egressa qdem significabunt suū mēbrum ægrotans, tum ex via,qua fit egressio:tum ex ꝓprietate substantiæ,tum quātitatis,tum qualitatis: si vero fuerint contenta in mēbris sm naturę cursum,tunc aut sunt supfluitates,aut non sunt supfluitates. Si fuerint nō superfluitates,qualis est sanguis,tunc significant sup mēbrum ægrotum ꝓprietate suę egressionis,& substantię,& coloris,& paucitatis, & multitudinis,& ꝓprietate suæ pmistionis multæ aut paucæ cum supfluitatibus,cū qbus emanat: si vero fuerint superfluitates,tunc significant super mēbrum ægrotum non solū sui euacuatione,sed ēt retentione, Euacuatione qdem,vt si egrediať inuoluntarie,vel difficulter,vel īordinate,adhuc aūt proprietate suę substantiæ,quantitatis,& qualitatis:retentione vero penes accidentia comitantia apud membra diuersa,in quibus fit retentio. E

Dictum est aūt de huiusmodi omnibus amplius in patientium locorum negocio,authore nullo hoc in artem prius redigente,aut perfecte assignante:quemadmodum nec aliud eorum , quæ inceperūt quidem, non perfecerunt autem veteres. Aegrotantium igitur corporum ex illo negocio cognitiones discere oportet:ægrotaturorum autem & sanandorum ex præsenti facultate.

Dictum est autem de hisce omnibus plenius in tractatu de membris passis,quem nullus ante nos aut in artem redegit,aut ad absolutam perfectionem deduxit,quemadmodum & in omnibus alijs euenit,quibus initium quidem aliquod ab antiquis est datum , non tamen absolutum est opus. Aegrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia sunt sumenda:eorum autem,qui in ægritudinem lapsuri sunt,& qui sanitati restituendi,præsens doctrina complectitur. F

Cum subdistinxit quatuor genera signorū,à quibus est cognoscere mēbra ægrota nō apparentia,quia de proprietate huius doctrinę nō est ꝓsequi singula,quātum contingit,sed in cōmunibus stare tm̄,remittit ad librum de morbis interioribus,vbi latius & particularius disseriť de cognitione mēbrorum interiorū ægrotantium per hæc quatuor genera signorū , & dicit, DICTVM EST AVTEM &c.i.sed dictū est de his oībus,i.de cognitione per tumorē,& dolorem,& operationis læsionē,& egestionē,amplius,q̄ hic dicať,in libro locorū patientiū:& est liber intitulatus de cognitione morborū mēbrorum interiorū,in quo libro iactat se dedisse artificialē cognitionē iam ægritudinū,q̄ locorū intrinsecus ægrotorū sicut difficile cōprehensibilē propter nō subiacere sensibus illa loca:cū nullus ex prioribus redegerit illud in artē,aut perfecte assignauerit: nec,si conatus quis fuerit,quēadmodum neq; aliquid aliorum,quæ inceperunt,ad perfectionem deduxerit:& hoc intendebat , cū dixit, NVLLO in hoc artem prius & c. Et volebat per redigere in artem , assignationem doctrinæ cōpendiosæ & vniuersalis,quæ circa oīa singularia verificať. Veteres.n.sicut insipientes & rudes,nō potuerunt neq; in hoc neq; in multis alijs oīo discernere, quod vl'e est,s.quod in multis & de multis verificať:hoc.n.artis est,quæ non nisi post inqsitionē longā,plurimāq; obseruationē,& experientiam attentā pōt acquiri. Quare artificialē cognitionē mēbrorum interiorū ægrotantium scire volentē ad illū remittit librū,& dicit, AEGROTANTIVM &c.i.ergo addiscere oportet signa corporum ægrotantium,quę dicuntur vt nunc ęgra,ex libro prędicto,non tamen nisi eorum,quæ sm intrinseca tantū ægrotant,de talium enim signis ars ibi docetur:cognitionem autem ægrotantium extrinsecorum sensibus quidē perfecte suppositam nequaquam difficile in artem redigere. Deinde transiens ad sequentia intitulat , quod docturus est subsequenter,& dicit, AEGROTATVRORVM &c.i.sed cognitiones corporum neutrorum vt nunc, quorum quædam dicuntur ægrotatiua,quædam sananda,oportet discere ex doctrina præsenti,s.ex sequenti capitulo:hoc autem dicit,sicut nusquam alibi in suis libris illorum signa demonstrauerit. G

Ea igitur,quæ sunt ægrotaturorum,sunt in medio secundū formam eorum,quæ sanis & ægrotantibus accidunt.Secundum naturam quidem omnia sanis insutt:præter naturam vero,ægrotantibus , inquātum ęgrotant:in medio vero horum sunt ægritudinum futurarum declaratiua,quædam quidem ex genere existentia eorum,quæ secundū naturā sunt,sed in quantitatibus,aut qualitatibus,aut in temporibus īmutata: quædam vero ex ijs,quæ præter naturam quidē , sed minora ijs,quæ in ægritudinibus sunt. Et propter hoc dispositiones ipsę corporū,quęcūq; ęgrotatura esse videtur,neutrorū sunt,& declarantia ipsas signa:primo siqdē hæc sanitatē designāt,secūdo vero ęgritudines:& fiūt eadē signa secūdū primā habitudinē & neutra, & ægra,in eo quidē,q̄ iam existētē dispositionē demonstrāt,neutra: in eo vero,q̄ futurā declarāt,ægra. H

Eorum igitur indicia,quibus ægritudinis periculū īminet,mediā formam habent inter ea,quæ sanis,& quæ ægrotātibus eueniūt. Siquidē sanis oīa secundū naturā insunt:præter naturā vero ęgrotātibus,quatenus ęgrotāt:in cōfinio aūt horum ea,quæ sunt corporū neutrorū indicia,quorū nō nulla quidē sunt ex eorum genere,quæ secundū naturā,sed vel qualitatibus,vel quātitatibus,vel tēporibus permutata:quędā aūt ex ijs,quæ præter naturā,ac minora ijs,quæ ægritudinibus adsunt. Atq; idcirco hæ quidē corporū dispositiones,quæ in ægritudinē casura monstraui,sunt ex neutrorū genere,atq; vnà ea,quæ ipsa indicant,signa, primo.n.hæc sanitatē ostendūt,secūdo aūt ægritudinē:& fiūt eadē signa secūdum ad aliquid habitudinem neutra,& insalubria:q quidē præsentē dispositionē ostēdūt,neutra:quæ vero futurā pmonstrāt,insalubria.

Cum declarauit signa corporū optime sanorum,adhuc aūt & corporū ab eo lapsorū,quorū quædā dicūtur vt multū sana,sub sanis simplr cōprehensa,quædā simplr neutra,& quædā simpliciter ægra,ambo siquidē sub sanis

nunc

A nunc intellecta, adhuc aũt & corporum ægrorum vt nunc: non restabant aũt de signis oĩum corporum nisi signa corporũ neutrorum vt nunc, incipit ab hoc loco ea declarare, & dicit, EA IGITVR &c. i. cum ex præsenti facultate discẽda sint signa ægrotaturorũ & sanandorum, sciendũ est, ꝙ ea qdem signa, quæ sunt ægrotaturorũ, sunt in medio ſm formã inter signa, quæ sunt sanis, & ea, quæ sunt ęgrotantibus. Et volebat p hoc, quod dicit, ſm formã, illã naturã, à qua corpus, & signũ, & causa dicunt̃ neutra p abnegationẽ vtriusq; extremorũ, illa. n. vere extremorum media est, cũ vtroq;. s. in aliquo participãs: forma. n. signi proportionatur formę corporis: vnde, sicut corpus neutrum est sub forma media corporis sani & ęgri, sic & signum neutrum est sub forma media signi sani & ægri: sunt. n. hęc signa in medio, sicut dictum est: in medio qdem dico, ad vnum & idẽ corpus facta relatione, & non ad diuersa, vt dicatur, ꝙ signa ægrotaturi sunt in medio inter signa sui sani, & sui ęgroti, siue prius existat optime sanum, siue vt nunc sanum. Deinde, cum dixit, ꝙ sunt in medio, declarat, quomodo, & dicit, SECVNDVM NATVRAM quidem &c. i. quia omnia signa, quę insunt sanis, insunt secundum naturã, sicut & sanitas ipsa (secundũ naturam autem dicit̃ id, cuius principium est natura) omnia vero, quæ insunt ægrotãtibus, inquãtum ægrotant, sunt præter naturam, sicut & ægritudo, cuius principium est ab extra. Dicit aũt, inquantũ ægrotãt, quia & in ipsis contingit apparere signa futuræ sanitatis, quę nõ dicunt̃ ægra, sed sana, quæ, cũ erectione vigoris naturæ superueniant, nõ possunt dici præter naturã: inter quę signa, & ea, quæ sanorũ, nõ dicunt̃ media ea, quæ ægrotaturorũ, sed

B inter illa solũ, quæ declarãtia sunt pręsentẽ ægritudinẽ, & ea, quę sunt declarantia præsentẽ sanitatẽ: propter quod subiunxit, IN MEDIO VERO &c. i. sed in medio his vel horũ, quæ insunt ſm naturã, & horũ, quæ sunt pręter naturã, sunt signa declaratiua ægritudinũ futurarũ, quæ apparẽt in ægrotaturis tm̃: & talia sunt duplicia, ſm. s. declinationẽ magis ad alterũ extremorũ: propter quod subiunxit, QVAEDAM &c. i. quorũ quædã sunt ex genere eorũ, quæ sunt ſm naturã, sed ĩmutata sunt à cursu naturali aut in quãtitate, aut in qualitate, aut tpe: & hæc declinant magis ad latus sanorũ, in quãtitate qdem ĩmutata, sicut appetitus minoris cibi aut maioris: in qualitate vero, sicut appetitus frigidioris aut calidioris: in tpe quoq;, sicut appetitus cibi tardior aut citior consueto: hmõi. n. ideo reponuntur sub genere eorũ, quę sunt ſm naturam, quia ex toto genere pręter naturã non sunt, sed sola quãtitate, qualitate, vel tpe: radix. n. siue genus eorũ est res naturalis, s. appetitus cibi: Quędã vero sunt ex genere eorũ, quæ præter naturã, sed sunt minora ijs, quæ apparent in ęgritudinibus: & hæc declinant magis ad latus ęgrorũ, sicut est mediocris quidã dolor, & hmõi, quæ sunt præter naturã toto genere: nã dolor à toto suo genere remouet̃ à corpore sano, eo ꝙ nulli corpori sano põt aliquis dolor inesse magnus vel paruus, s. non tm̃ intensus, quantũ ille, quem iam ęgrotãtes habẽt: Manifestũ est enim, ꝙ dolor ſm se est toto genere pręter naturã, nihil. n. de genere eius est res naturalis, sicut de genere appetitus. Sicut aũt sunt in medio pędictorũ signa ęgrotaturorũ, siľr & sanandorũ, sicut post declarabimus. Deinde, cũ dixit, ꝙ signa ęgrotaturorũ sunt in medio signorũ, quæ insunt sanis, & eorũ, quę insunt ęgrotis, inquãtum ęgrotãt, sicut & ipsa corpora ęgrotatura sunt in medio sanorũ & ægrotorũ, colligit ex p̃-

C dictis, ꝙ talia signa duplicẽ habẽt respectũ, ſm quelibet quorũ diuersimode nominant̃, & dicit, ET PROPTER HOC &c. i. propter hoc. s. quia ægrotaturis quædã insunt de genere vnius extremi, quędã de genere alterius, oportet, ꝙ hæ tales dispositiones corporũ, quę vident̃ ęgrotatura, sint de genere neutrorum: & ꝙ signa declarantia ipsa, pmo qdem, i. principaľr, significẽt hãc neutralitatẽ: secũdo vero, i. p cõsequens, significẽt ęgritudines, quę futuræ sunt. Non indicat̃ aũt ab eis futuras esse ęgritudines de necessitate, qa nõ est necessariũ, quod lapsum est ad mediũ, deuenire vsq; in extremũ, sed cũ verisimilitudine quadã: & ꝙ ſm hoc eadẽ signa dicant̃ ſm primã habitudinem & neutra, & ęgra, in eo qdem, quod demonstrãt dispositionẽ iam existentẽ, dicant̃ neutra: in eo vero, quod declarant futurã, dicant̃ ægra: & erunt qdẽ neutra demonstratiua, ęgra vero ꝓgnostica. Et videt̃, ꝙ, cum habitudo sit quædam relatio, debeat dicere ſm duas habitudines, & nõ ſm primã: quod manifestat alia translatio, cũ dicit, Fit ergo vnum signũ per cõparationẽ ad aliquid pręter aliud ex signis, quę nõ significant sanitatẽ neq; ęgritudinẽ: & ex signis, quę significant ęgritudinẽ. licet Hali intelligens de his, quę Gal. vult dicere, diuidat hoc ab illo, principiũ paragraphi faciẽs, vbi dicit, Et ex signis, q̃ significãt ęgritudinẽ. Manifestũ est enim, ꝙ cõparatio ad aliqd p̃ter aliud, duplicẽ ponit habitudinẽ: propter quod in hoc deficiẽs mihi vr̃ nostra trãslatio. Nõ est aũt incõueniẽs vnũ & idẽ signũ esse neutrũ & ęgrũ, ꝓpter diuersos respectus, sicut tales respectus poses esse monstrauimus ẽt apud corpus.

…æcũ exẽ… ar hõ hʒ …c verbũ, …imã, ß ad quid ha… …tudinẽ. …o. tra. vl.

Ant. Secundum eandem rationem, & quæcunq; apparent in ęgrotantibus signa salutis, dicentur quidem sana, eo ꝙ futuram sanitatem denuncient: dicentur vero & ægra, secundum ꝙ existentem ęgritudinem ostẽdũt: & manifestum, ꝙ sic vtrorunq; declaratiua, dicantur neutra secundum vnum aliquod significatorum, neutrorum vocis. Nihil vero mirandum est eadem signa tres rationes habere in differentibus habitudinibus, & sana, & ægra, & neutra dici.

D

Leo. Eadem vero ratione, & quæcunq; ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidẽ salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: dicentur etiam ægra, quatenus pręsentem ostendunt ægritudinem: neq; in ambiguo est, ꝙ, quæ sunt vtrorunq; indicatiua, neutra dicentur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum. Neq; vero mirari oportet eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ salubria, & ægra, & neutra dicantur.

Cõ. 93. Cum ostendit, ꝙ eadẽ signa, quæ apparent in ægrotaturis, possunt penes differentes respectus dici & neutra, & ęgra, ostẽdit, ꝙ ẽt ea, quæ apparẽt in ęgrotantibus, penes siľr differentes habitudines possunt dici & sana, & ægra, & neutra, & dicit, SECVNDVM EANDEM rationẽ &c. i. ſm rationẽ, quę est à differentibus habitudinibus: quia eadem signa apparentia in ęgrotaturis, sunt & neutra & ægra: &, quæcunq; signa apparent in ægrotantibus, quæ sunt signa futuræ salutis, sicut digestionẽ indicantia, dicunt̃ sana, ꝙ sanitatẽ futurã denunciant: dicunt̃ etiam ægra,

inquãum

inquãtum ostendunt existentẽ ægritudinẽ. Quare eadẽ signa in differentibus habitudinibus sunt & sana & ægra, E
sana qdẽ prognostica, egra vero demonstratiua. Deinde adhuc vlterius ostẽdit, ꝙ hęc eadẽ sunt neutra, & dicit,
MANIFESTVM EST &c. i. manifestum est, si ipsa sunt declaratiua vtrorũq;, s. sanitatis futuræ, & ægritudinis
pͥsentis, ꝙ ipsa ẽt dicerent neutra sm aliquod vnũ significatorũ p hanc vocẽ neutrorum, i. sm aliquã intentionem,
quã significat hæc dictio, neutrũ. Et videt quibusdã intentio secũda. Dicũt enim, ꝙ, sicut corpus neutrũ penes
scdm significatũ est, ꝙ simul participat sanitate & egritudine, ita & signũ, quod dictũ est, vnũ & idẽ existens, significans sanitatẽ & egritudinẽ, dicet eadem intentione secunda neutrũ. Sed hoc nullo modo videt, eo ꝙ nõ refertur
ad corpus neutrum in secũdo, cũ non significet corpus sub tali neutralitate. Non. n. corpus neutrũ in secũdo significato est illud, quod habet pͥsentem ægritudinẽ, in qua apparet & signũ futuræ sanitatis, sed illud tm̃, quod simul
habet vtrunq; sm diuersa mẽbra, aut sm vnum, sed in diuersis naturis. Et huius qdem signũ est, ꝙ sm aliquid qdẽ
sanam, sm aliquid vero egrã declarat dispositionẽ, sicut dixi in principio summæ de signis: vt pulsus medius inter
magnum & paruũ, spissum & rarũ, velocẽ & tardũ, significat ex tẽperantia in illis sanitatẽ cordis in actiuis, ex mollitię vero lapsum in humiditate. Non. n. fortassis corpori sic habenti simul sanitatẽ & ægritudinẽ est reperire vnũ
signum, quod ex vna parte vtraq; significet, maxime cũ sanitas & ægritudo fuerint vni corpori in diuersis mẽbris:
sed signum apparens in egrotantibus futuræ salutis ideo vnũ & idẽ existens põt significare vtrãq;, quia vnã significat pręsentẽ, alteram vero futurã. Quare significatio huius signi simul est de vtraq; extremarũ dispositionũ, sed illę F
non significantur simul esse in eodẽ corpore: sed hoc nõ facit signum esse neutrũ in secũdo, cum superius dictum
sit signum & cãm dici sanũ, & egrũ, & neutrũ, qa tale causet vel significet corpus. Adhuc etiã manifestum est, ꝙ
corpus simul participans sanitate & ægritudine ideo dicitur neutrum, quia nec vnum nec alterum est perfecte: &
similem acceptionem debet habere signum in hac intentione secunda, qñ vnũ & idem existens tale inuenitur: sed
signum, quod in egris apparens indicat futuram salutem, nullo modo videtur tale, eo ꝙ perfecte significat egritudinẽ præsentẽ, & perfecte sanitatem futurã: quare melius diceretur vtrũq;, quã neutrum. Propter quod melius diceretur, ꝙ tale signum sit neutrum in tertio significato, cum vnũ & idem existens significet vnũ & idẽ corpus modo sub sanitate, modo sub egritudine. Deinde amouet admirationem, quæ euenit ab hac mulũplici acceptione
vnius & eiusdem signi, & dicit, NIHIL VERO &c. i. sed nihil mirandum est eadem signa habere tres rationes. i.
diffinitiones, diffinitionem sani, egri, & neutri, in differẽtibus habitudinibus & relationibus, qm̃ illud est propter
relationis diuersitatem ad diuersa, qua contingit idem ad diuersa relatum diuersimode diffiniri.

Secundum vero alterum significatum, quęcunq; ex ægritudinibus conualescentibus insunt signa, dicimus neutra, secundum quòd (arbitror) & ea, quę in senectute. Hac igitur ratione omnia sub plures cadunt
intellectus & rationes. Quæcunq; vero perfecte sanis insunt, sub sola cadunt sanorum cognitione: & quæcunq; egrotantibus, non manifestantia futuram sanitatem, sub sola ægrorum & hęc cadunt cognitione.
Ac de his quidem deinceps dicetur. G

Secundum vero alterum significatũ, quęcunq; ijs, qui à morbo referuntur, insunt signa, neutra appellamus: neq; in alio significato accipiunt ea, quę senibus insunt. Hęc quidem omnia pluribus & cõceptibus &
rationibus subijciuntur. Quæcunq; vero in ijs, qui integra sanitate fruuntur, inter salubria tantum modo
computantur: &, quæcunq; ægritudinibus insunt, neq; futuram prænunciant sanitatem, soli & hæc ægrorum conceptui subijciuntur. Sed de his quidem postea dicetur.

Cum declarauit, ꝙ signa ægrotaturorũ sunt in medio eorũ, quæ insunt sanis, & ægris: & ꝙ in duplici habitudine existentia, sunt dicta & neutra demonstrantia, & egra prognostica, ostẽdit, ꝙ eis proportionabilia sunt signa sanandorũ, & dicit, SECVNDVM ALTERVM VERO &c. i. sed, quęcũq; signa insunt conualescentibus ex egritudinibus, & senibus, arbitramur ẽt signa neutra, sed tñ sm alterum significatũ neutrius ab ĩmediate dicto, s. à tertio, in quo diximus esse signũ apparens in ægris futuræ sanitatis, sm ꝙ significat vtrãq; extremarũ dispositionum
in diuersis tẽporibus, s. hanc qdem præsentem, illã vero futurã. Signa. n. cõualescentiũ & senum sunt in primo significato neutrius, sicut & signa ægrotaturorũ: quæ qdem ambo dicuntur neutra per abnegationẽ vtriusq; extremorũ. Sunt aũt & signa conualescentiũ sir in medio sm formã eorũ, quæ sanis & egrotantibus accidunt, sicut ea,
quæ ægrotaturorũ, sed tñ nihil eorũ, quæ insunt eis, est pręter naturã, existẽtibus qdem omnibus ex genere eorũ, H
quæ sm naturam, sed defectioribus ijs, quę in sanis. Manifestum est enim, ꝙ cõualescens exuit à morbo, traiectis
qdẽ oĩbus iam morbi tpibus, & nullo semine morbi restante, quo dicatur ægrotaturus: propter quod nihil habet
de ijs, quæ pręter naturã, sed nondũ stat motus eius ad sanitatẽ nequaq̃ adhuc recuperato gradu, in quo prius erat.
Sicut enim, qñ natura mouet ad locum, nõ quiescit, nisi consequatur eum, qui debetur naturę ad sui saluationem,
similiter, quando mouet ad formam seu qualitatem, non quiescit nisi post adeptionem illius, in qua saluatur: sed
in conualescente nõ dum est adeptio hæc: propter quod omnia, quæ insunt ei ex operibus & alijs, sunt diminutiora ijs, quæ in sanis: & est hic defectus & hæc diminutio à cursu naturali in quantitate, vel qualitate vel tẽpore, sicut
& in ijs eisdem est immutatio apud ægrotaturos. Ergo, quod in illis dicebatur mutatio naturæ in exitu ad ægritudinem, dicitur in his defectus & diminutio naturæ in prouectu & recuperatione sanitatis.

SED HIC EST dubitatio de corpore senis, vtrũ sit corpus neutrum, sicut videtur dicere Gal. quã Deo volente tractatu de causis absoluemus. Deinde, qm̃ ea, quæ cõualescẽtibus insunt, sunt sir in duplici habitudine, sicut
ea, quæ insunt ægrotaturis, eo ꝙ possunt dici sana, inquãtum declarant futurã sanitatẽ, & dici neutra, inquantum
demonstrant præsentẽ dispositionẽ, subiunxit, HAC IGITVR RATIONE &c. i. igitur hac ratione, quæ sumitur à diuersitate relationis, oĩa, quæ apparent in ægrotaturis, & ipsis ægrotantibus, & conualescentibus, cadũt sub

plures

A plures intellectus & rõnes:& vult p intellectus & rõnes,diffinitiões ipsas diuersas à diuersa relatiõe sibi cõpetẽtes.

Et est hic attentione dignũ,ꝙ,cũ dicit oĩa,non intelligit oĩa,quæ apparent in ægrotantibus,sicut intelligit oĩa, quæ apparent in cõualescentibus & ægrotaturis,sed ea solũ oĩa,de qbus dixerat,i.quæ in eis sunt signa futuræ sanitatis.Manifestũ est enim,ꝙ in eis apparent quædã signa,quæ nihil indicant de futura sanitate,& talia nõ cadunt nisi sub intellectu ægrorũ:propter quod adiecit sicut distinctionẽ huius,& dixit, QVAECVNQVE VERO &c. i.sed,quęcunq; insunt perfecte sanis,nõ cadunt nisi sub intellectu & ratione sanorũ:& volebat perfecte sanos,eos, q habẽt sanitatẽ sibi ꝓpriã,siue illa sit cũ hoc simplr sanitas,siue hñti tm̃. Deinde dixit, QVAECVNQVE &c. i.quæcunq; insunt ægrotantibus nõ manifestantia futurã sanitatẽ, cadũt solũ sub intellectu & ratione ægrorũ:& causa horũ in promptu est:manifestũ est enim,ꝙ in perfecte sanis nullũ apparet vestigiũ futurę ægritudinis:quòd si appareret,non dicerent pfecte sani,sed ægrotaturi: quare signa ipsorũ sunt sana tm̃ sicut demonstratiua p̃sentis sanitatis:In ęgrotãtibus vero signa,quę nõ indicãt futurã sanitatẽ,sed demonstrant ægritudinẽ p̃sentem tm̃,aut cũ hoc mortẽ futurã,non possunt aliter noĩari,q̃ ægra. Deinde dicit, DE HIS QVIDEM &c.i.de his signis,quę apparẽt in ægrotãtibus,nõ manifestantia futurã salutẽ,dicet deinceps,qñ percurrerimus signa ægrotaturorũ,non qdem qa de illis sit signis hæc principalis intẽtio,sed sicut incidẽs huic caplo:ꝓpter qđ reseruauit de illis in fine.

Ant. Futuræ vero ægritudinis prognostica percurramus prius.Duplici vero existẽte differentia eorũ,aggre-
B diamur priora quãtitatibus,aut qualitatibus,aut tpibus,non ipsis proprijs formis permutata ab ijs,quę secundum naturã,velut Orexim ciborũ intensam,aut remissam,aut quę nõ secundũ tempus consuetum sit, aut non consuetorũ ciborum:Aut egestionem superfluorum,esse paucιorũ aut plurium,aut humidiorum aut duriorum:Ita vero & humidorũ superfluorum indigẽtia & abundantia præter naturã,aut coloris,aut consistentię permutatio,aut tpis euacuationis:Et vigiliæ,& multus somnus,aut tpe non consueto:Secundum hæc vero & potus amplior aut minor,aut calidi aut frigidi concupiscentia præter consuetudinẽ:Quẽ admodum & circa venereorũ vsum ĩmensurata,aut nõ tẽpore consueto concupiscẽtia:Et sudores plures, q̃ oporteat,aut pauciores:Pigritia ad motionẽ,aut tentãtibus moueri aggrauatio aut dissolutio valida:Et menstruorũ retentio,aut amplior aut minor euacuatio:Sic & quæ per hæmorrhoidas.Sed & secundũ eundem cibũ aut potum nõ similis ei,quæ prior,delectatio,cognitio est futuræ ægritudinis:Similiter & intellectus hebetudo nõ secundũ naturã,aut obliuio in nõ cõsuetis,aut phantastici magis somni,q̃ prius:& quidem auditus,& odoratus,& visus hebetiores & infirmiores:Et(vt simpliciter dicam)quęcunq; secundum naturam fiunt,hæc quidem aucta,hęc vero minuta,hæc vero tẽporibus quibusdã à quantitatibus aut qua-
C litatibus permutata:quare & corporis tumor minor factus,& rubicundior aut albior,& liuidior aut nigrior:Eructatiões quoq;,& sternutationes,& vẽtositates plures aut pauciores naturalibus:Ita & quæcũq; per nares,aut palatum,aut aures,quibus cerebrum expurgatur,quantitatibus,aut qualitatibus,aut temporibus permutata.Hæc igitur omnia generis eorum,quæ secundum naturam,sunt,

Leo. Nunc,quæ futuram præmonstrant ægritudinem,prius exequamur.Cum vero sit eorũ differentia duplex,prius ea pertractemus,quæ quãtitatibus,vel qualitatibus,vel tẽporibus,non aũr proprijs speciebus,ab eo,quod secundũ naturam,euariant,veluti Ciborum appetentia intenta,vel dissoluta,aut quæ non seruat tẽpus consuetũ,aut quę ad edulia non vsitata feratur: Aut excretiones cibi superfluitatum,quæ aut pauciores aut plures,aut humidiores aut duriores existant: Sic humidorum excrementorum vel defectus,vel superabundantia præter consuetudinẽ naturalem,aut in colore aut in consistẽtia varietas aliqua,aut in tempore excretionis:Er vigiliæ plures,ac somnus,aut nõ consueto tẽpore: Eodem modo potus pluris aut paucioris,calidi aut frigidi insolens appetitus:Sicuti & circa rerum venerearum vsum ĩmodica aut intẽpestiua concupiscentia:Et plures aut pauciores sudores ijs,qui sint opportuni: Et ad motus torpor,aut,si moueri tentauerint,grauitas,aut vehemens exolutio:Menstruorum occultatio,vel ĩmodica aut diminuta eua-
D cuatio:Sic & quæ per ora venarum(græci hæmorrhoidas appellant)fit sanguinis effusio.Sed non eadẽ,quæ prius,in cibo potuq; voluptas sunt futuræ indicia ęgritudinis·Hebetudoq; animi nõ naturalis,aut obliuio quędã inconsueta,aut somni,qui pluribus imaginatiõibus abundãt,q̃ prius:Auditus,& odoratus;visus've hebetiores aut turbulentiores:Et(vt simpliciter dicam) quęcunq; secundũ naturam inerant,hæc quidem augmentata,hęc vero cõminuta,hęc vero tẽporihus quibusdam aut qualitatibus ĩmutata:Siquidẽ & ipsius corporis moles aut maior aut minor,aut magis alba aut magis rubra,quẽadmodum liuidior aut nigrior: Ructusq;,ac sternutamenta,& flatus plures aut pauciores ijs,qui secundum naturam:Sic & quæcunq; per nares,vel palatum,vel aures,per quos meatus cerebrum expurgatur,vel temporibus,vel quantitatibus,vel qualitatibus ĩmutata.Hęc igitur omnia ex genere eorum sunt,quæ secundum naturam.

Cõ.94. Cum declarauit in genere signa ægrotaturorũ,quædam qdem dicẽs de genere eorũ,quæ ſm naturã,sed quãtitatibus,aut qualitatibus,aut tẽporibus ĩmutata:quędã vero de genere eorũ,quę præter naturã,sed minora ijs,quę in ægritudinibus,specificat de vtrisq;,& primo de ijs,quæ sunt de genere eorũ,quæ ſm naturam,& dicit, FVTVRAE VERO &c.i.sed percurramus prius,q̃ dicamus signa,quæ apparent in ægrotantibus de futura salute vel morte,signa ægrotaturorũ,quæ dicunt prognostica futuræ ægritudinis:& duplici eorũ differentia existente(sicut modo diximus)primo dicamus de prioribus,s.de ijs,quæ non sunt permutata in proprijs formis ab eo,quod ſm naturam,

naturam,sed solũ in quantitate,vel qualitate,vel tpe:& volebat ꝓpriam formam,naturam generis: nullũ.n.taliũ
exiuit à genere suo,sicut patebit. Et sunt(vt vl̃r est dicere)signa,quæ dicent̃, sumpta ab effectibus vel casibus,sicut E
ab aliqua leui lęsione operũ naturaliũ,aut mutatione egestionũ,& colorum,& similium. Deinde,cũ proposuit
ordinẽ dicendorũ,incipit exẽplificare de eis,& dicit, VELVT & c.i.aggrediamur priora,velut appetitũ ciborum
intensum,vel remissum,aut q̃ fit ante vel post solitũ tẽpus,aut q̃ fit non ad solitos cibos,sed ad humidiores,vel sic-
ciores,& hmõi:aut egestionẽ sup̃fluitatũ cibi paucιorũ vel plurium cõsuetis ẽm naturã,aut liquidiorũ,aut durio-
rum.Manifestũ est enim,ꝙ talis ĩmutatio in appetitu & egestionibus iam significat inchoationẽ lapsus à propria
sanitate ẽm aliquã speciem discrasię,quæ ẽm acceptionẽ medici nõ dum est ægritudo,sed ꝓgnosticans illã.Intẽsio
enim in appetitu ẽm plurimũ significat inchoationẽ lapsus stomachi ad frigiditatẽ,aut abundantiã in eo humoris
acetosi,aut totius corporis dissolutionẽ maiorẽ,quare fit cibus cõtinuo necessarius,& fit ĩde suctio venarũ maior:
& hoc significat potius lapsum totius ad caliditatẽ.Remissio vero in appetitu cõtraria significat.Tardatio vero in
appetitu ẽm plurimũ significat abbreuiationẽ in digestione & retẽtione cibi in stomacho longiorem,& ex hoc la
psum ẽm plurimũ ad frigiditatẽ,& suctionẽ paucã,& repletionẽ multã.Anticipatio vero in ipso suctionẽ venarũ
maiorẽ,aut dispositionẽ silẽm suctioni factã ab humore acetoso. Appetitus aũt ad insolitos cibos significat ẽm na
turã cibi,ad quẽ fit cõuersio:si.n.cõuertitur ad humidiores,significat lapsum in siccitate: si ad sicciores,lapsum in
humiditate:& sic de alijs. Egestio vero maior solito significat indigestionẽ cibi ,ꝓpter quod est suctio ipsius à
meseraicis pauca:aut significat oppilationẽ in meseraicis,aut debilitatẽ attractiuę in eis,aut repletionẽ in toto,aut F
regurgitationẽ alicuius humoris p eas ad ĩtestina.Egestio vero paucior solito significat priuationẽ cibi & lapsum
in siccitate,aut retẽtionẽ fęcũ ex debilitate expulsiuę & paucitate choleræ stimulãtis & abstergẽtis,& huiusmodi.
Egestio vero liq̃da indigestionẽ significat:dura vero siccitatẽ & adustionẽ , nisi in oĩbus fuerit cã ex parte ciborũ.

Deinde dicit, ITA & c.i.& sil̃r prognosticãtur futurã ęgritudinẽ,augmentũ vel diminutio præter naturã sup-
fluorũ humidiorũ,& ꝑmutatio coloris & substantię in ipsis,& sil̃r mutatio tẽporis euacuationũ.Et volebat p sup-
flua humidiora,vrinã,& quæ cũ ea descẽdũt ex hypostasibus:nõ intelligit aũt pręter naturã,toto genere,sed quã-
titate vel qualitate tm̃.Manifestũ est enim,ꝙ oĩa signa,quæ hic dicit,sunt generis eorũ,q̃ ẽm naturã,sed delinquen
tia à naturę cursu in quãtitate,vel qualitate,vel tpe. Significat aũt vrinæ abũdantia aut renũ caliditatem plurẽ
exuccantẽ sanguinẽ,aut sanguinis aquositatẽ plurimam. Hypostasis aũt copiosior solito significat,ꝙ minus solito
de chylo in sanguinẽ cõuertit̃,& ꝙ malæ materiæ in venis abũdãt,quæ excutiẽdæ sunt. Paucitas aũt vrinę signifi-
cat oppilationẽ,aut renũ frigiditatẽ,& debilitatẽ attractiuæ in eis,& ex hoc sanguinẽ repleri aquositate.Permuta-
tio vero coloris in vrina sil̃r significat initiũ lapsus aut ad caliditatẽ,aut frigiditatẽ(oẽs.n.colores,qui sunt post ci-
trinũ,caliditatẽ significãt,q̃ vero ante ipsum,frigiditatẽ)& sil̃r ꝑmutatio substãtiæ:nã Attenuatio substãtiæ vrinæ
significat ẽm plurimũ aut oppilationẽ,aut cruditatẽ & maturationis priuationẽ:Inspissatio vero sil̃r significat ma
turationis priuationẽ,quia maturationẽ substantiæ comitat̃ mediocritas : significat quoq; materiei multitudinẽ, G
& ipsius corruptionẽ,& ꝓhibitionẽ digestionis separantis,& ad fundũ descendẽtis. Permutatio quoq; tpis eua-
cuationũ sil̃r aliquod initiũ lapsus significat:nã Anticipatio solitæ horæ significat aut acuitatẽ vrinæ stimulantem
expulsiuã vesicæ,aut contẽtiuę debilitatẽ,& hmõi:Postpositio vero insensibilitatẽ vesicæ significat,aut oppilatio-
nem viarũ vrinalium,aut aliq̃d huiusmodi. Deinde dicit, ET VIGILIAE &c.i.aut vigiliarũ multitudo,aut
somni: aut vigilia & somnus nõ in tpe cõsueto,sunt de signis ꝓgnosticis ęgritudinũ. Vigiliarũ enim sup̃fluitas si-
gnificat ẽm plurimũ lapsum ad caliditatẽ & siccitatẽ:somni vero ad frigiditatẽ & humiditatẽ,& maxime si in tpe
fiant nõ consueto. Deinde dicit, SECVNDVM HAEC &c.i.& sil̃r prędictis est signũ ꝓgnosticũ futurę ægri-
tudinis augmentũ aut diminutio potus,aut appetitus potus calidi aut frigidi præter solitũ.Et significat additio po
tus initiũ lapsus ad caliditatẽ & siccitatẽ:diminutio vero cõtrariũ. Appetitus aũt potus calidi pręter solitũ,signifi-
cat lapsum in frigiditate : frigidi vero in caliditate. Deinde dicit, QVEMADMODVM & c.i.significat cõcupi-
scentia coitus ĩmensurata & inordinata pręter cõsuetudinẽ: nam hæc significat spermatis pruritiui abundantiã,&
vẽtositatis inflatiuę in neruo cõcauo ipsius virgæ,qualis fit in priapismo. Deinde dicit, ET SVDORES &c.i.
sudores plures opportuno aut pauciores:nã plures significant repletionẽ aut rarificationẽ pororũ,& virtutũ dige-
stiuarũ debilitatẽ:pauciores vero contrariũ. Et est hic attentione dignũ,ꝙ Gal.videtur velle,ꝙ sudor aliquis na
turalis sit,aliter.n.nõ esset hoc signũ de genere eorũ,quæ ẽm naturã,de q̃bus intendebat in isto paragrapho,cum
tñ in cõmento sup illo aphor. Ventres hyeme & vere. visus sit consentire Diocli,qui dixit eũ esse præter naturam.
Ait enim,ꝙ transpiratio corporis,quãto vtiq; fuerit robustius innatũ calidũ , tanto magis effugit sensum.Et pro-
pterea præter naturã esse sudores Diocles dixit,qm̃ bene oĩbus dispensatis ẽm corpus,& superato nutrimẽto à na- H
tura,nequaq̃ vnq̃ sensibilis per cutim humiditas excernetur.Quãtũcũq;.n.ex balneis,vel vehemẽtibus exercitijs,
vel propter æstuum calores sudent hoĩes,violentarũ causarũ sunt germina. Sed,licet Dioclẽ in hoc allegauerit,
non tñ ei consensit:propter quod in tertia particula de mor.& acci.dixit se cõtradicturũ ei ad hanc sententiam de
sudore. Propter quod credẽdum est(sicut puto)ꝙ,sicut natura virtutẽ habet excernendi aquositatẽ sanguinis
ad renes,ita & ad cutim:sed nõ cuiuslibet corporis sanguis est tantæ aquositatis,ꝙ nõ sufficiãt ad excernendum eã
renes,sed corporis humidi tm̃,nõ multum tñ habẽtis calidũ,quod innatũ,& debiliter digerentis:quare in talibus
sudores naturales sunt,sicut & in aliquibus corporibus naturaliter est hęmorrhois ad sil̃itudinem mulierũ.Quare
in talibus pauciores aut plures opportuno significãt(sicut diximus)futuras ægritudines. Deinde dicit, EX PI-
GRITIA &c.i.& de signis prognosticis futuræ ægritudinis,simile prædictis,existens de genere eorũ,quæ ẽm na
turam,est & pigritia ad motiones,& sensus aggrauationis in tentatione motionũ,& debilitas multa,cũ fiunt mo-
tiones:quæ oĩa apud spontaneos labores contingunt. Nisi quis dicat hos labores esse dolores aliquos leues,de
genere quidẽ eorum,qui præter naturã,sequenti paragrapho attinentiũ:verũtamen,inquãtum ipsi sunt læsiones
in virtute

A in virtute motiua, non est dubiũ, q̃ sunt de genere eorũ, quę ſm naturam, ſed imutata à curſu naturali quantitate, vel qualitate: inquãtum vero ſenſum cum motu coiunctum accidit ex his & ex horũ cauſis dolorẽ ſentire, ex toto genere preter naturã iudicant. Et horũ qdem triplex eſt ſpẽs. Quidam.n.eſt vlceroſus, q̃dã vero eſt extenſiuus, & q̃dam apoſtemoſus. Et ſignificat vlceroſus humiditates ſubtiles acutas, ſparſas & motas in carne muſculorũ: Extẽſiuus aũt aut vẽtoſitatẽ, aut repletionẽ ex humiditatibus nõ malæ ſubſtãtiæ retẽtis in muſculis: Apoſtemoſus vero repletionẽ & extenſionẽ cũ caliditate quadã. Eſt aũt & in apparitione ſpontanearũ laſſitudinũ vicinia morborum: vnde recte. Hip. Labores ſpontanei narrãt morbos. In oĩbus.n. hmõi laſſitudinibus eſt pigritia motus, & fit corpus ſolito ponderoſius virtuti mouẽti, quę cũ ſenſu tactus eſt cõis: propter quod apparet ſenſui grauitas in motu, eo q̃ muſculus, qui eſt organum motus, factus eſt ineptus virtuti propter repletionem aut cõplexionis malitiã. 1.2.pt.2.

Deinde dixit, AVT MENSTRVORVM &c.i. aut retẽtio mẽſtruorũ, aut amplior aut minor ipſorũ euacuatio pgnoſticaĩ ęgritudines. Retẽtio.n. ſignificat oppilationes in venis matricis, & humorũ groſſitiẽ in corpore, ſicut amplior ipſorũ euacuatio ſignificat apertionẽ orificiorũ venarũ, & ſanguinis ſubtilitatẽ & caliditatẽ, aut aquoſitatem & cruditatẽ: minor vero cõtrarium. Deinde dixit, SICVT VERO &c.i. ſiĩr eſt ſignũ prognoſticũ futuræ ęgritudinis, retẽtio fluxus hęmorrhoidarũ, aut amplior aut minor opportuno: & ſignificat p hoc, q̃ fluxus ſanguinis p hæmorrhoidas aliq̃bus põt eſſe quodãmodo naturalis, queãdmodũ menſtruũ mulieri. Sunt aũt tales maximẽ effœminatę naturę, & ſanguinẽ male digerẽtes, q̃bus natura hęmorrhagiã adinuenit p venas ani, excernẽs qui
B dem malũ & ſuperfluum p illas. Retẽtio ergo talis fluxus, aut ipſius ſuperfluitas p̃dicit ęgritudines more menſtrui ſiĩr ſe habẽtis. Et eſt manifeſtũ, q̃ in oĩbus dictis & dicẽdis p̃dicunĩ ęgritudines indicio cauſæ antecedẽtis in corpore aut cõplexionalis, aut cõpoſitionalis, aut humoralis, ſicut patere põt inſpicieñti. Deinde dixit, SED SECVNDVM &c.i. ſed ẽt nõ ſiſis delectatio ei, quę prius, ẽt eundẽ cibũ & potum eſt ſignũ futuræ ęgritudinis, q̃m iam ſignificat quãtitatẽ lapſus peñes quantitatem diminutionis delectationis. Deinde dicit, SIMILITER &c.i. ſiĩr hebetudo intellectus nõ ſm naturã eſt de numero p̃dictorum ſignorũ. Dicit aũt, non ſm naturam, q̃m aliquibus eſt p naturam hebes intellectus. Et volebat p hebetudinẽ intellectus, debilitatẽ imaginationis & cogitationis, quæ aliqñ cõplexionis malitia circa cerebrum cõtingit. Deinde dicit, AVT OBLIVIO &c.i. aut obliuio circa ea, quorũ conſueuit rememorari poſſe, q̃m hoc ſignificat lapſum cerebri ad humiditatem: in talibus.n.nõ fit habitus de phantaſmate acq̃ſito, ꝓpter paucitatẽ fixionis in illo. Deinde dicit, AVT MAGIS &c.i. aut magis phantaſtici ſomni, q̃ prius: & volebat p hmõi, eos, cũ q̃bus multa ſunt ſomnia & monſtroſa: nã tales ſignificant repletionẽ capitis ab humore & vapore multo. Deinde dicit, ET AVDITVS &c.i. & auditus, & odoratus, & viſus hebetiores & infirmiores ſolito, ſunt de numero ſignorũ prędictorũ, ſignificãtes qdem aliquã cõplexionis malitiã in ſuis organis, aut oppilationes meatuũ, p quos obiectũ imutat organum, aut aliquid hmõi. Deinde colligit talia ſigna in genere, & dicit, ET VT SIMPLICITER &c.i. & (vt ſimpl'r eſt dicere) quæcũq; ſm naturam exiſtentia
C aucta quidẽ, vel imutata à ſua naturali conſiſtentia, vel tẽporibus quibuſdã vel qualitatibus permutata, ſunt ſigna prognoſtica futuræ ęgritudinis. Et addit adhuc hmõi quædã, & dicit, ET CORPORIS &c.i. & tumor corporis factus maior aut minor ſolito, eſt de talibus ſignis, & ſignificat maior repletionẽ: minor vero cõtrariũ. Deinde dicit, ET RVBICVNDIOR &c.i. & ipſe tumor factus rubicundior, & albior, aut liuidior, aut nigrior ſignificat futuras ęgritudines. Color.n. corporis humorũ dominiũ oſtẽdit, niſi qñ propter aliquod accidens humores in ꝓfundo corporis ſeceſſerint. Deinde dicit, ET ERVCTATIONES &c.i. & eructationes, & ſternutationes, aut ventoſitates plures vel pauciores naturalibus ſiĩr prognoſticantur ęgritudines. Et innuit hic quibuſdã quaſdã naturaliter exiſtere, ſanis exiſtẽtibus ipſis ſuã ꝓpria ſanitate. Et volebat p eructatiões, ventoſitates, quæ erũpunt ſuperius ab ore p meri: p ſternutationes vero, eas, quas expellit cerebrũ p vias colatorij: p ventoſitates vero, eas, quas inteſtina expellũt ab infra. Et ſignificant, vt generaliter, hæ differetię defectũ caloris & malitiã operationis cõtẽtiuę. Deinde dicit, ITA &c.i. & ſiĩr, quæcũq; ſuperflua purgant à cerebro p nares, & aures, aut palatũ, q̃ mutãtur in quãtitatibus, aut qualitatibus, aut tpibus, ſigna prognoſtica ſunt futuræ ęgritudinis: & patet, q̃ atteſtãtur cauſę antecedẽti ipſius aut humorali, aut cõplexionali, aut cõpoſitiõali. Deinde epilogat ſicut cõcludẽs totum genus ſignorum, & dicit, HAEC IGITVR &c.i. igitur ſigna oĩa prędicta, & quęcũq; alia hmõi ſunt, exiſtunt de genere
D eorũ, q̃ inſunt ſm naturã, eo q̃ genus eorũ naturale eſt, licet q̃titas, qualitas, vel tps eorũ, naturę curſum dereliq̃rit.

Arl. Tertio vero in ventre, aut ſecũdum ſtomachũ, aut ſecundum aliquod inteſtinorũ, aut in egeſtionibus, aut in ijs, quę euomuntur, aut minguntur, aut alius aliquis mediocris dolor de genere quidem eſt eorum, quę præter naturam, non dum tamen ęgrotare ita habentes dicuntur, quemadmodum neq; grauati caput, aut dolentes, aut vigilantes, quando non dum propter hęc à conſueta operatione impediuntur. Et terminus quidem ægritudinis iſte eſt in talibus diſpoſitionibus. Et propterea ad aliquid eandem diſpoſitionem & ægram & neutram dicimus adhucad vigorem enim facile ferentis, aut victæ virtutis, aut ægra eſt, aut neutra diſpoſitio ſingulorum, quæ dicta ſunt.

Leo. Morſus autem ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo inteſtinorum, aut cum aluus ſubducitur, aut cum vomitus excitatur, aut cum mingitur, ſiue aliquis alius dolor mediocris, ex genere quidem exiſtit eorum, quę præter naturam, non tamen, qui ita ſe habent, ęgrotare dicuntur, ſicuti neq; qui capite grauãtur, aut dolent, aut vigilant, cum non dum in conſuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiuſcemodi diſpoſitionibus terminus eſt. Atq; idcirco in eo, quod ad aliquid, eãdem diſpoſitionem ægram atq; neutrã appellabimus: nam pro vigore potentiæ, quæ vel facile ſuſtinet, vel vincitur, vnaquæq; ex ijs, quas anteà diximus, vel morbus eſt, vel neutra diſpoſitio.

Cum declarauit signa simpliciter corporũ ægrotaturorũ neutrorum, existẽtia qdem in eis prognostica futuræ ægritudinis, illa scilicet, quę sunt de genere eorũ, quę ꝯm naturã eis insunt, declarat illa specialiter, quę sunt de genere eorũ, quę pręter naturã eis insunt, & dicit, TORTIO VERO &c. i. sed tortio, aut aliquis alter dolor mediocris (quasi tortio sit dolor mediocris) existens qdẽ in ventre, aut in stomacho, aut in meri (sicut habet alia trãslatio: & est rectior textus, quia vẽter & stomachus idẽ sunt) aut existens in aliquo intestinorũ, aut apud egestionẽ, aut vomitum, aut mictũ, est signum futurę ægritudinis, existens de genere eorũ, quę præter naturã. Genus. n. tortionis & doloris nõ est vllo modo naturale, à parte. s. rei, quæ sensu pcipit, licet à parte sensus nõ exeat à genere suo, de cõditione sensus hoc existẽte, quod possit pcipere oẽ, quod lędit: sed, cum parua existũt, nõ significãt adhuc corpus ęgrotũ, sed ægroraturũ. Et est qdẽ hęc tortio, de gñe punctionũ & dolorũ exñs, ad quos accidit cõtorqueri patiẽtẽ sicut quęrentẽ figuram ẽt, qua minus doleat, aut sicut quęrẽtem exprimere causam doloris ad alia loca: & est eius causa, quę p eã significat, aut humor mordicatiuus, aut vẽtositas extẽsiua, aut vlcus ab apãte, aut cõmotio vermiũ, aut humor viscosus frigidus, qui nõ expellit, aut ciborũ quęcũq; corruptio & in malã qualitatẽ conuersio. Et hoc intẽdebat, cũ dixit, AVT IN egestionibus, aut in ijs, quæ euomunt, aut mingunt, nõ sicut volẽs tortiones existere in egestis fęcibus, aut vrinis, aut supfluitatibus euomitis, quę insensibiles sunt, sed sicut in ipsis actibus expulsionũ: multoties. n. contingit in expulsionibus harũ supfluitatũ has sentiri tortiões, sicut cũ fęces, & vrinæ acutæ fuerint, aut bauracbię, aut cũ in vijs trãsitus earũ fuerint vlcera. Deinde dicit, NON DVM VERO &c. i. sed habẽtes tales tortiones, & paruos dolores nõ dum dicunt ægrotare, quẽadmodũ neq; dicunt ægrotare habẽtes grauedinẽ in capite, aut dolorẽ, aut parũper amplius solito vigilantes (& interposuit hoc signũ vigiliarũ, quod nõ est de gñe eorum, quæ preter naturã) qñ nõ propter talia pati ꝓhibent exercere actiones, quas consuetũ est eis efficere, sicut aut militare, aut venari, aut ꝯm quacũq; solitarũ artiũ artificare. Et volebat p cõsueta operationũ, tales occupationes, sicut dicit Hali, recte illud intelligẽs. Et dedit cãm huius, & dixit, AEGRITVDINIS &c. i. qm̃ in talibus dispositionibus iste est terminus ęgritudinis, i. à quo inchoat ægritudo, s. ꝓhibitio cõuersationis in solitis operibus: ab apparitione. n. huius iudicamus corpus ęgrotans, & non à quocũq; dolore, seu vigilijs, aut destructione appetitus, & sensu lassitudinis, & hmõi, sicut ẽt innuit primo de creticis de principio ęgritudinis inuestigãs. Non. n. quicunq; lapsus à sanitate dicit ægritudo, sed qñ ꝑuenerit ad terminũ, quo ĩpediat dictas occupationes. Et hoc idẽ voluit in principio de mor. & acci. ait. n. Vnusquisq; dicat se esse sanũ, dũ solitas preter vllũ ĩpedimẽtũ facit actiones. et vult p actiones, cõuersationes ꝑdictas, sicut habet alia translatio. Deinde dicit ibidẽ, Mẽbro aũt eius aliquã actionẽ suã facere nequeũte, vel ĩpedite faciẽte, infirmũ ꝯm illud appellat. Ex quo habet, ꝙ corpus nõ dicitur ægrotãs absolute, ĩpeditũ ꝯm aliquod opus mẽbri, sed dicitur ægrotãs ꝯm illud tm̃: absolute aũt ægrotãs nõ dicitur nisi ĩpeditũ in cõuersationibus supra dictis. Nulla ergo corporis dispositio, quę grauedinẽ, aut dolorẽ, aut vigiliã inducit, dicitur ægritudo, nisi qñ propter eã & lęsiones operũ, quas inducit, prohibetur qs in cõsuetis exerceri: nõ. n. quæcũq; læsio opationis alicuius organorũ prohibet in consuetis exerceri, sed magna & fortis. Sic ergo videtur, ꝙ sensibilis læsio alicuius opationis virtutũ aĩæ significat ægrotare mẽbrũ, cuius est opatio, non tñ significat corpus totũ debere dici ægrotãs, nisi ab illius læsione totũ corpus sit ĩpeditum in cõsuetis occupatiõibus. Manifestũ est enim, ꝙ dolor, & sensus lassitudinis, & destructio appetitus, & hmõi sunt sensibiles lęsiones operationũ, & tñ Gal. in lib. de criticis nõ videtur iudicare ab eis adhuc corpus ægrotãs, nisi ĩpediatur, quod diximus. Propter quod, cũ Gal. dixit supra, corpora vt nũc ægra distingui à sanis p sensibilẽ læsionẽ operationis, exposuimus, ꝙ intẽdebat p hoc manifestum ĩpedimẽtũ in talibus occupatiõibus, hoc. n. vocabat sensibilẽ læsionẽ in operatiõibus: dolor nãq;, & sensus lassitudinis, & destructio appetitus, & hmõi ęquiuoce sunt sensibiles læsiones cũ illis. Deinde, qm̃ dispositio signata p hmõi tortiones vẽtris & alios mediocres dolores, sicut est sensus lassitudinũ, & hmõi, apud quędã corpora sicut mollia, & delicata, & valde passibilia, est ĩpeditiua talis cõuersationis in cõsuetis operationibus, colligit ex ꝑdictis, ꝙ vna & eadẽ dispositio põt dici neutra, & ægra, ꝯm cõparationẽ ad virtutẽ magis & minus tolerãtẽ, & fit signũ eius, & dicit, ET PROPTEREA &c. i. & propter hoc, s. quia ægritudinis terminus iste est, dicimus eandẽ dispositionẽ & neutrã, & ægrã: nã quælibet dispositionum significatarũ ex vnoquoq; prędictorum signorũ, comparata ad virtutem fortem, adhuc eam facile ferentẽ, & nõ cessantẽ propter hoc in consuetis exerceri, dicit neutra: comparata autem ad virtutem vincibilem de facili, dicitur ægra. Manifestum est ergo, ꝙ duobus propositis corporibus, quorũ vnum sit fortis virtutis, reliquũ debilis, si vtrũq; labatur à sua sanitate versus eandẽ qualitatẽ, & pari gradu, ita scilicet, ꝙ vtrunq; distet à sua sanitate ęqualiter alteri, accidet lapsum fortis esse neutralitatẽ, debilis vero ægritudinem, imo fortassis alicuius fortissimi non esse exitum à latitudine suæ sanitatis,

Ita vero & quęcunq; secundũ sensus non in eo, quod est magis & minus, differunt abinuicem, sed toto genere præter naturã sunt. Et hæc sunt ægritudinũ signa, quãdiu tñ fuerint parua, & non dum à consuetis vnicuiq; actionibus ĩpedire sufficientia. Talia vero sunt, secundũ gustũ quidem, qñ salsæ, aut amaræ, aut alterius alicuius qualitatis manifestatio est & in comestis & bibitis oĩbus: aut sine acceptione cibi saliua ei videtur talis. Secundũ odoratum vero, qñ vel aliquã sentimus vnã qualitatẽ odorabili nullo præsente, vel afferentes plurima & diuersa, oĩa vt similia sentimus: plerũq; vero oĩo sensus nobis nullius, aut fętoris alicuius fit nullo præsente fætido. Secundũ auditum vero, sonitus & crepitus generis eorũ, quæ præter naturã, sunt. Quẽadmodũ & scd̃m visum, quęcunq; apparere vident nigra, & alba, & cærulea, & rubea, & rufa: & hæcquidem rotunda, hæc vero oblonga, & hæc quidẽ gracilia, hæc vero crassa: aut præteruolare oĩa videntur. Secundum tactum vero, qñ inęqualitas quędam, aut spissitudo, aut grauitas, aut tensio, aut stupida aut dolens dispositio apparet secundum totam habitudinem. Ita vero & secundũ quãlibet partem tensio, aut

tribulatio,

A tribulatio,aut punctio,aut grauitas,quando paruæ quidem fuerint & non manentes,dispositionem quidem neutram esse declarant,pronunciant vero futuram ęgritudinem.

Leo. Sic & quæcũq; in sensibus nõ in eo,quod magis aut minus,inuicẽ differunt,sed toto genere sunt præter naturã.Et hæc sunt signa morborũ,donec modica fuerint,& nõ dum hoĩem à consuetis opibus sufficiunt amouere.Talia vero sunt in gustu quidẽ,cũ vel salsæ,vel amarę,vel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicat siue ĩ oĩbus,quæ bibũtur,aut mãducãtur,aut p̃ter q̃ aliquid assumatur,saliua ipsa talis sentiatur.In odoratu aũt,qñ alicuius vnius qualitatis sensum habemus nullo odore p̃sente:aut,cũ plura differentia naribus admouemus,oĩa veluti similia sentimus:sępius vero nihil sentimus,aut aliquid fętens,et si nihil adsit,quod fęteat.Quãtum vero ad auditũ,soni & strepitus ad id,quod p̃ter naturã,ptinent.Quẽadmodũ in visu,quęcũq; ante oculos apparere credũtur,nigra,& atra,& cærulea,& rufa,& flaua,& nõ nulla rotũda,nõ nulla aũt oblonga,quædã gracilia,quædã crassa oculis prætendi vidẽtur.In sensu aũt tactus,cũ inæqualitas aliqua,vel spissitudo,vel grauitas,vel tentio,vel torpida vel vlcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur.Sic & in singulis partibus vel tentio,vel cõpressio,vel morsus,vel grauitas,qñ modicæ fuerint ac minime firmæ,neutrã quidẽ dispositionẽ adesse demonstrant,futurã vero ægritudinem prænunciant.

B
ō 97. Cum declarauit,q̃ torsio,& dolor,& grauitas,& hmõi sunt signa corporum neutrorũ ægrotaturorũ de genere eorũ,quę p̃ter naturã existẽtia,& prognosticantia in eis futurã ęgritudinẽ:& q̃ p cõparationẽ ad virtutẽ magis & minus tolerantẽ possunt esse signa neutra & ægra,nõ q̃dem ęgra sicut prognostica,quia ẽt neutra existentia dicũtur talia,sed sicut demonstratiua iam p̃sentis ægritudinis,ostẽdit,pportionaliter se habere p̃dictis quasdã sensuum læsiones,& dicit, ITA VERO &c.i.silr supra dictis sunt signa neutra,& futurę ęgritudinis prognostica,quęcũq; lęsiões sensuum nõ differũt à naturalibus oparionibus eorũ in magis & minus,sed existũt toto gñe pręter naturã,ita scilicet,q̃ quãdiu sunt parua & nõ dum sufficiẽtia ĩpedire ab actionibus cõsuetis vnicuiq;.Et dicit hoc ideo,qa,qñ essent adeo magna,q̃ hoc ĩpedimentũ p̃stare possent,nõ diceretur prognostica futuræ ægritudinis,sed demonstratiua p̃sentis.Dicit aũt,Quæcunq; nõ differunt in magis & minus.quia,quę sic differrẽt,essent de gñe eorũ,quę s̃m naturã insunt,sed qualitatibus aut q̃titatibus pmutata,p̃cedenti q̃dẽ & nõ huic paragrapho attinẽtia.Sunt aũt talia oĩs debilitas sensus in cõprehensione sensibilis,vt nõ pfecte discernat illud:talis.n.perceptio differt à naturaliter se habente per esse minus:naturaliter vero minus se habens differt ab hac per esse magis.

SED DVBITABIT hic aliq̃s per hoc,quod dicit,q̃ tales lęsiones in sensibus sunt signa neutrorũ & ægrotaturorũ,cũ nõ dum sufficiũt ĩpedire à cõsuetis vnicuiq; actionibus.Læsio.n.operis nõ videt illud,quod impedit in cõsuetis exerceri,sed illud,quod est cã lęsionis,s.mala dispositio,quæ est ægritudo. Nisi esset,q̃ & sapiẽter hoc di-
C xit.Quia.n.per cõsuetas actiões vnicuiq; volebat occupatiões & conuersationes in diuersis artiũ exercitijs,quibus vnusq̃sq; p voluntate sua natus est ĩplicari,ad eas vero multarũ virtutũ,quæ in corpore,opationibus indigemus,oportet,q̃,si illę operationes,q̃bus ad occupationes p̃dictas indigemus,plurimũ lędunt,ĩmediate ĩpediant in eis exerceri:ægritudo vero,quę illarũ læsionũ est causa,ĩpedit illis mediãtibus tñ,cũ tñ ĩmediate virtutũ operatiões ĩpediat. Deinde,cũ dixit lęsiones sensuũ toto genere p̃ter naturã,minores tñ ijs,quę in ægritudinibus,esse de signis pgnosticis ęgritudinũ,declarat,spalr q̃ sint illę læsiões s̃m vnũquęq; sensum,& dicit, TALIA VERO &c.i.& talia signa sumpta s̃m gustũ sunt apparẽtia salsæ aut amaræ qualitatis in oĩbus comestis & bibitis,aut alicuius alterius qualitatis nõ existẽtis in eis,aut apparẽtia taliũ saporũ,sine vlla acceptiõe cibi apud ipsam saliuã tñ:& hoc q̃dẽ accidẽs ad prauã virtutis operatiõnẽ reducit. Et manifestũ est,q̃ apparẽtia taliũ saporũ nõ existẽtium in ijs,quę gustãtur,aut apud saliuã tñ,est toto gñe p̃ter naturã,nõ q̃dem à parte gustus,sed à parte rei pcepte per ipsum:Omnino.n.p̃ter naturã est,q̃ aliq̃d intus existat,quod afficiat organũ alicuius sensus.Si.n.illud esset naturale,tũc accideret naturã sibi fecisse ĩpedimentũ in pceptione extrinsecorũ:sed ipsa in oĩbus facit,quod melius:ergo ea qualitas,quę non est in extrinseco obiecto,sentitur toto gñe p̃ter naturã,& nõ sentitur naturaliter vllo modo,q̃uis in natura gustus sit,vt possit eã pcipere. Et est q̃dem cã taliũ apparentiarũ infusio organi gustus,s.linguæ,ab humore talis saporis,& cõmistio illius humoris cũ saliua,aut alteratio illius saliuæ tñ ad tales qualitates:quod cũ ac-
D ciderit,cõmiscetur ipsa cõmestis & bibitis,& denigrat,& cõfundit ipsorũ sapores:ipsa enim,s.saliua,est mediãs in gustu,sicut aer in visu.Quia ergo est susceptiua oĩum saporũ,& redditiua organo gustus,tũc tñ discretissime reddet eos,cũ fuerit expers oĩum,eo q̃ tũc de facili põt ad oẽm trãsmutari:Si aũt fuerit alicuius saporis ex alicuius mistione,vel sui alteratiõe,recipiet eos s̃m suj exigentiã,nequaq̃ tũc de facili potẽs ad sapores extrinsecos cõuerti.Idẽ aũt faceret instrumẽtũ,quod facit & mediũ,si esset s̃m se aliquo sapore affectũ.Et prognosticatur q̃dẽ hoc ægritudinẽ,eo q̃ significat dominiũ qualitatis extraneę in corpore,& augmentũ humoris cholerici,aut salsi,seu alterius p̃ter naturã existẽtis in stomacho & superficie oris illi continua:quæ,cum amplius augebuntur,ægrotare facient.

Deinde,cũ declarauit,q̃ sint tales læsiões s̃m gustũ,declarat,quę sint hmõi s̃m odoratũ,& dicit, SECVNDVM ODORATVM &c.i.sed s̃m odoratũ sunt tales læsiões,qñ accidit sentire odorẽ aliquẽ odorabili nullo p̃sente:aut qñ oblatis pluribus & differẽtibus odorabilibus accidit nõ discernere vniuscuiusq; odorẽ,sed sentire vt solius odoris:aut qñ accidit nullũ eorũ sentire odorẽ:aut qñ accidit sentire fętorem nullo p̃sente fętido:oĩa.n.hæc,dum sunt parua,& nõ sufficiẽtia ĩpedire ab actionibus cõsuetis vnicuiq;,demonstrant neutralitatẽ,& pgnosticãtur ægritudinẽ:Sentire q̃dẽ.n.fætorẽ aut aliũ quẽcunq; malum odorẽ nullo p̃sente fætido aut odorabili,pprio illius odoris,significat,q̃ humor putrefactus alicuius malæ qualitatis dominatur in vẽtre,aut in pectore,aut naso,aut cerebro ipso,ex quo vapores sui gñis eleuantur ad partẽ anteriorẽ cerebri,vbi est organũ odoratus,& afficiunt ipsum,ac si venirẽt ab extra:odor.n.aut est fumalis euaporatio,aut nõ sine illa s̃m plurimũ,sicut pręcipuis videtur.Et est hoc

toto

toto genere ꝑter naturã per modũ, quẽ in gustu diximus. Non discernere aũt inter odorabilia diuersa, aut nullius odorabilis odorem ꝑcipere, significat debilitatẽ odoratus, & paucitatẽ passionis eius ab odorabilibus: aut eius ablationẽ, & ꝑ hoc malitiã cõplexionis in instr̃o eius: aut oppilationẽ meatuũ, in q̃bus transit odor ad ipsum. Sed debilitas q̃dẽ est de gñe eorũ, quæ ſm naturã, non aũt ablatio: nequaq̃ tñ põt quis diffiteri, ꝙ ablatio odoratus nõ sit sensibilis oꝑationis læsio, nec tñ vult, ꝙ demonstret corpus ęgrotare; donec non prohibet à cõsuetis actionibus.

Ex quo apparet, ꝙ sensibilis læsio operationũ, qua corpora vt nũc ægra distinguunt̃ ab vt nunc neutris, est ea, quã dicebamus: & ꝙ ablatio odoratus, & hmõi est sensibilis oꝑationis lęsio ęquoce cũ illa: & ꝙ talis lęsio, q̃tũcũq; sit sensibilis, nisi ꝓhibeat in cõsuetis cõuersari, nõ demonstrat corpus ægrotare, licet ægrotũ demonstret mẽbrũ, cuius est oꝑatio: nõ tñ ꝙ ablatio odoratus valde possit ꝓhibere in cõsuetis exerceri, nisi q̃n malitia cõplexionis aut oppilatio, quæ ablatiõis eius sunt cã, ꝑ sui incremẽtũ ad alias læsiões extẽdat. Est aũt & aliud accidẽs in odoratu toto gñe ꝑter naturã, de quo nõ facit mẽtionẽ, q̃d maxime praua eius oꝑatio dicit̃, s. cũ odorẽ malũ iudicat bonũ & placidũ, ꝓpter inuentionẽ alicuius qualitatis in eo, cõtrariãs ad dispositionẽ aliquã organo dominantẽ: quod q̃dem ꝓportionat̃ comestioni carbonũ, & terræ, & delectationi in eis: & sĩle hmõi est accidere in quolibet sensu, quod ꝓprie dicit̃ mala sensus oꝑatio. Deinde, cũ declarauit, quæ sint talia accidentia ſm odoratũ, declarat, quæ sint talia ſm auditũ, & dicit, SECVNDVM AVDITVM &c. i. sed sunt ſm auditũ talia accidẽtia, q̃n accidit audire sonitũ vel strepitũ nullo præsente sonabili: hoc. n. est ex toto gñe ꝑter naturã ꝑ modũ ꝓdictũ, habens q̃dẽ cõtingere, ꝓpter inundationẽ factã in aere q̃eto, contẽto in auris cõcauitate. Talis aũt inundatio cũ nõ sit ab inundatiõe exterioris aeris mouẽtis intrinsecũ ad imaginẽ ipsius, oportet ꝙ sit aliq̃d ab intra mouẽs & inundans ipsum supra motionẽ & inundationẽ, quã habet à natura: & est ſm plurimũ vẽtositas gñata in parte capitis & mota in ipso: aut feruor puris ĩ aure: aut agitatio tẽdẽs versus cerebrũ, sicut in ꝑcussiõe, & casu, & vomitu laborioso: aut cõmotio vaporũ multorũ, sicut ĩ ebrietate, & hmõi. Hoc ergo cũ est paruũ, nõ sufficiẽs ĩpedire ab actiõibus cõsuẽtis vnicuiq;, demonstrat neutralitatẽ, & ꝓgnosticatur ęgritudinẽ ꝑ hoc, ꝙ significat initiũ malæ cõplexionis in corpore iã afficientis auditũ ꝑter naturã, ꝑ cõmotionẽ vaporis aut venti ad aurẽ. Deinde continuans sermonẽ suũ transiuit ad ostendendũ tale genus accidẽtis in visu, & dixit, QVEMADMODVM &c. i. ita est in auditu, quemadmodũ & tale q̃d cõtingit & ſm visum, q̃n videtur visui apparere corã ipso & nigra, & alba, & rufa, & rubea: & hæc q̃dẽ ipsorum esse rotũda, hęc vero oblonga; & hęc q̃dẽ gracilia, hęc vero grossa, tanq̃ volitãtia corã ipso sub talibus coloribus & figuris. Contingũt aũt hæc accidẽtia aut ab interclusiõe vaporũ inter pupillã & crystallinũ, habẽtiũ q̃dẽ colorẽ in se ipsis penes naturã humoris, à quo cõsurgũt, figurantiũ aũt se nũc vno modo, nũc altero, & ita se ĩprimentiũ in crystallino, quẽadmodũ est videre in iis, q̃bus fluxurus ẽ sanguis de naribus, aut q̃bus vomitus est vẽturus, sicut dicit Hip. in ꝓgnosticis: ĩ vtrisq;. n. accidit oculos repleri vaporibus: aut sicut est videre, in q̃bus digestio stomachi praua fit ex mala materia in stomacho clausa, quæ ad caput fumũ emittit. Aut cõtingũt, ꝓpter vestigiũ aliquod, quod est in albugineo corã crystallino, sicut q̃n albugineus ſm aliquã partẽ sui mutatur ad crassitiẽ, aut ad colorẽ extraneũ, ex q̃bus mutatur eius diaphaneitas: tunc. n. apparent imaginatiões visui penes mutationes, quas habet albugineus, tanq̃ videatur ei, ꝙ ꝑuolet coram eo aliquod sĩle muscæ, aut cimici, aut grano hordei, aut capillis, aut hmõi penes figurã vestigii, quod est ĩ albugineo. Et prognosticãtur talia accidẽtia ſm plurimũ cataractã, quę fit à descẽsu aquę in oculũ, ex qua tãta fit crassities albuginei, vt nihil ꝑmittat ab extrinsecis trãsmutari crystallinũ. Et sunt talia accidẽtia toto gñe ꝑter naturã ꝑ modũ ꝓdictũ. Sed, q̃n fuerit parua, & nõ dũ sufficiẽtia ĩpedire à cõsuetis vnicuiq; actionibus, demonstrant neutralitatẽ & ꝓgnosticantur ægritudinẽ, s. eã, quã diximus. Vltimo aũt declarat talia accidẽtia in tactu, & dicit, SECVNDVM TACTVM VERO &c. i. sed ſm tactũ talia eueniũt, q̃n ſm totã habitudinẽ corporis, s. ſm oẽs musculos (in iis. n. stat totius corporis habitudo, sicut supra diximus) apparet tactui, ꝙ apud suũ organũ sit inæqualitas quędã (& volebat ꝑ hoc asperitatẽ) aut ꝙ sit in eo spissitudo, aut grauitas, aut tensio, aut stupor, aut dolor aliquis: nõ hæc quidẽ sicut ĩpressa in ipsum ab extrinsecis obiectis, sed sicut insidentia ipsum organũ tactus ab intra. Talia itaq;, si fuerint parua & nõ mansiua, demonstrant neutralitatẽ, & prognosticantur ægritudinem. Et volebat ꝑ stuporem, priuationẽ sensus, quæ obdormitatio dicitur, quæ quidẽ tactu ꝑcipitur ſm accidens, sicut tenebræ à visu. Deinde dicit, ITA VERO &c. i. sed, sicut talia accidentia sunt, ſm q̃ dictũ est, significãtia, q̃n hæc apparent tactui, ſm totã corporis habitudinẽ, ita &, q̃n ſm quãlibet partẽ apparent tactui illius partis aut extẽsio, aut tribulatio, aut punctio, aut grauitas, & hmõi, si fuerint paruæ, & nõ mansiuę dispositiones, demonstrãt dispositionẽ neutrã, & ꝓgnosticãtur ægritudinẽ ad modũ illorũ. Sunt aũt hmõi dispositiones tactui apparẽtes inuentæ ſm plurimũ apud spontaneas lassitudines. Hæ. n. q̃uis principalr̃ sint accidẽs quoddã in motu volũtario, tñ, quia motui volũtario sensus tactus cõis existit, eodẽ secũ organo vtens, accidit ipsi ĩpedimentũ motus, illasq; dispositiones, quę motũ ĩpediunt, esse tactu ꝑceptibiles, eo ꝙ toto genere ꝑter naturã tactum afficiũt sĩlr̃ supradictis apud alios sensus. Asperitas. n. sentitur apud lassitudinẽ, quã Prin. arefactiuã appellat: cuius causa est aut nimietas exercitii desiccans corpus, aut siccitas aeris, aut multitudo ieiunii & vigiliarũ, & huiusmodi; Punctio vero & tribulatio, apud vlcerosam: cuius cã est humor acutus & mordax, qui mouetur in carne musculorum. Spissitudo autẽ, & stupor, & grauitas, apud apostemosam: cuius causa est repletio ab humore malo. Tensio aũt, apud extensiuam: eius cã est repletio vaporosa ab humore nõ malo, aut vẽtositate. Dolor vero est oĩbus cõis. Prognosticantur aũt tales lassitudines ſm plurimũ febres putridas ꝓpter humorem iam vicinũ esse putredini ex tali decursu ꝑ mẽbra: si aũt calor innatus eũ superaret, nõ reumatizaret per ipsa. Assumit ergo eũ extraneus calor, præsertim cum, secundum aliquem locum conclusus respirare non possit. Et est hic attentione dignum, ꝙ tacuit signa neutrorum sanandorum, qui dicuntur conualescentes, aut sicut manifesta per exitum ab ægritudine, aut quia sunt similia signis ægrotaturorum, illis scilicet, quæ sunt de genere eorum, quæ ſm naturam eis insunt (sicut dixeramus) sed differunt in hoc tñ, ꝙ sub eis est motus ad sanitatẽ: sub his vero ad ægritudinem.

Quæcunq;

Ant. Quæcunq; vero in iam ægrotantibus fiunt signa, hæc quidem sanitatem designant, hæc vero mortem. A Sana quidem priora, altera vero genere quidem ægra, secundum speciem vero perniciosa dicuntur.

Leo. At, quæ iam in ægrotantibus signa videntur, ex quibus non nulla salutem, non nulla mortem portendunt, prima quidem salubria: altera vero genere quidem ægra, secundũ speciem aũt perniciosa dicuntur.

5.98. Cum declarauit signa neutrorum ægrotaturorum, redit ad declarandum id, quod promiserat, postq̃ ea percurrisset, s. ad declarandum signa, quæ apparent in ægrotantibus, non manifestantia futuram salutẽ. Et videt istud capitulum hic intercidẽs propter tria, primo quia ex signis ægrotantiũ est quędam (sicut dicet) vocari neutra, de talibus aũt hic intendebat: secũdo quia ex eis est quædã vocari sana, prognosticãtia. s. futurã salutem, ex quibus signa conualescentiũ hic omissa, sicut recuperata p illa, coniecturabilia fiunt: tertio vt signa mortis, quæ sunt de genere ægrorum, non dum dicta, recuperentur in hoc loco. Vt ergo hæc distinguat abinuicem, dixit, QVAECVNQVE VERO & c. i. talia sunt signa ægrotaturorum, sed, quæcũq; signa apparent in iam ægrotantibus, duorũ sunt modorum, nã hæc q̃dem sunt demonstrantia sanitatẽ, hæc vero mortẽ. Et volebat per hoc, quod dixit, demonstrãtia, prognosticantia: manifestũ est enim, φ signũ demonstratiuũ super re presenti assumitur, sicut patuit in principio summe de signis: sed in corporibus ęgrotantibus neq; mors, neq; sanitas est præsens: quare ambo significant vt futura. Et videt, φ demonstratiuũ conuenieñter posit accipi ad illud, quod ꝓprie dicit demonstratiuũ, & illud, quod B ꝓgnosticũ, & illud, quod rememoratiuũ, nõ minus ꝓprie, quã de eis dicat prognosticũ, cuiuslibet. n. est aliq̃d demonstrare, maxime cũ oẽ signum sit principalr̃ sup re p̃sente, ex cõsequenti vero posit esse super p̃terita & futura, sicut ibi ostendimus. Deinde, cum ostendit, φ sunt duo modi signorum, declarat, q̃uo vocetur vterq;, & dicit, SANA QVIDEM & c. i. priora q̃dem, s. demonstrantia sanitatẽ, dicunt sana prognostica. Sunt autem signa sana prognostica, quę apparent in ęgrotis, aliq̃ñ simpliciter sana, si, quod ægrotat, est simplr̃ sanum: aut vt nunc sana, si, quod ægrotat, erat prius vt nunc sanũ. Ea quoq;, quæ essent sana rememoratiua, silr̃ distinguent. Altera vero. s. demonstrantia mortẽ, sunt ẽm genus ægra, ẽm speciẽ vero sunt mortalia, eo φ ęgrũ prędicat de mortali, sicut genus de specie (omne. n. signum mortale dicitur ægrũ, sed nõ conuertit) non q̃a mors posit dici ægritudo, licet eueniat ex vltimo eius dominio, qñ. s. nõ accidat à natura mori, sed quia ipsum idem signũ, quod prognosticat mortẽ futuram, declarat ægritudinem præsentẽ. At, qm̃ signa apparentia in ægrotantibus sunt triũ modorũ (vt post dicet) interpretandum hoc aliter, tanq̃ sub vna constructione accipientes dictum, s. Quæcunq; in iam ægrotantibus fiant signa, quorum quædam sunt sanitatẽ demonstrantia, quædã mortem, sciendum est priora, s. sanitatem demonstrãtia esse sana: altera vero esse ẽm genus ægra, ẽm vero speciem mortalia. Et est hoc verius, siquidem in ægrotãtibus contingit apparere aliqua signa, quę neutra vocari posint, sicut subsequenter ostendet.

Ant. Accipiuntur vero, vt vniuersaliter quidem dicere est, ex operationum virtute & vitio: secundum vero C partem ex ijs, quæ sunt secundum partem, operationibus, quarum genera prædicta sunt. Primum quidem principiorum. Secundum vero eorum, quæ ab illis nata sunt. Et tertium, proprium habentium regimen, à principijs vero quędam supplementa recipientium. Nam quartum genus eorum, quę dicta sunt, ex se quidem inutile ad cognitiones, secũdum accidens vero ex ijs erit aliquo modo prænotio, quemadmodum & ex superfluitatibus, semper ex ijs quidem ratione compasionis, ex superfluitatibus vero, quoniam digestionis & indigestionis in eis erunt signa.

Leo. Sumuntur autem, vt vniuersaliter dicamus, ex operationum virtute ac vitijs: secundum partem vero ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus. Primum quidem eorum, quę principia existunt. Secundum vero illorum, quæ à principijs ortum habent. Et tertium eorum, quæ ex se ipsis gubernant, à principijs autem quasdã deriuationes habent. Quartum siquidem genus eorum, quę tunc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscendum inutile est, secundum accidens autem & ex ijs aliquando præcognitiones erunt, quemadmodum & ex excrementis, ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem semper, quoniam coctionis & inconcoctionis signa continent.

D

5.92. Cum declarauit genera signorum, quæ in ægrotantibus apparent, & denominationes suas, quas ex suis merent significatis, ostendit, ex quibus est accipere talia signa, & primo, ex q̃bus vlr̃, & dicit, ACCIPIVNTVR & c. i. sed (sicut vlr̃ est dicere) talia signa, s. tàm quæ declarant futuram sanitatem, q̃ quę declarant futurã mortẽ, accipiuntur ex virtute & vitio operationum: & volebat p virtutẽ bonitatem. Et attende, φ non dixit ea accipi ab alio, q̃ à virtute & vitio operationum, eo φ signa mortis, quæ maxime veridica sunt, nõ possunt ab alio sumi: sicut. n. vita est operatio, ita eius priuatio mors existit. Quare maxime ab operationũ virtute & vitio est signa veridica vitę & mortis assumere: à substãtialiter aũt inhęrentibus non multũ est assumere signa prognostica eius, quod est futurũ, sed signa demonstrãtia eius, quod est p̃sens: nã substãtialr̃ inhęrẽtia intelligunt illa, quę sunt de substãtia significati: sed nihil de ijs, quæ sunt in ęgrotãte, est de substãtia corporis mortui, ẽm φ tale: aut de substãtia corporis sani, ẽm φ tale. Oĩs aũt coniectura, quę ab eis sumit sup futura morte vel vita, verificat intm̃, inquãtum & illud, à quo sumit, operationes imutat magis vel minus. A casibus quoq; signa, q̃ super futura sanitate vel morte sumunt, silr̃ non sunt veridica, nisi q̃tum sup operationes retorquent. Deinde, cũ dixit, à q̃bus vlr̃ est ea accipere, ostẽdit, à q̃bus particulariter, & dicit, SECVNDVM PARTEM VERO & c. i. sed particulr̃ ẽ ea accipe à virtute & vitio particulariũ operationũ vniuscuiusq; mẽbrorũ, quorũ gña diximus prius eẽ quatuor, s. in principio capl̃i de signis corporis ægri

Aui. simplr̃, primũ q̃dẽ. s. principiorũ: ẽm vero ab eis natorũ: tertiũ hñtiũ ꝓpriũ regimẽ p virtutes, quas supra vocauit innatas, & sunt virtutes nutritiuę, & cũ hoc recipiẽtiũ quędã supplemẽta à principijs, q̃ dicunt virtutes eis influẽtes

ab illis, supra illas, quas ex se habebát: & sunt, quas vocat vitales, & sensibiles, & motiuas: et nos iam diximus, qđ de hoc sentiendū sit. Deinde dicit, NAM QVARTVM &c. i. sed quartū genus est habētiū virtutes innatas tm̄, s. eas, quibus existit regimen ipsorū: & ab hoc genere (sicut dicit) non sumitur prognosticatio sup sanitate vel morte, qm̄ ſm se inutile est ad talē præcognitionē: & causa huius est, quia ab operationibus horum non dependet vita totius: quare neq; ab ipsarum defectu pōt vnq̄ mors prædici veridice, neq; ab ipsarum virtute potest veridice sanitas prænunciari, nisi fortasis tantūmodo, qn̄ ab ipsorum ægritudinibus corpus ægrotabit: & causa huius est, quia talia membra nihil, quod sit considerabile, influunt super toto, quare nec operationis eorū bonitas potest significare sanitatis erectionem futurā in alijs nisi per viam accidentis. Propter quod subiunxit, SECVNDVM ACCIDENS VERO &c. i. sed erit aliqn̄ ex bonitate & malitia operationis talium membrorum præcognitio sanitatis vel mortis ſm accidens, inquantum: s. ad bonitatem & malitiam operationis aliorū generum mēbrorum accidit comitari aliqn̄ malitiam & bonitatem in ea, quæ illorū, quēadmodum ēt ſm accidens est præcognitio ex superfluitatibus, quę descendunt à corpore, inquantū superfluitates attęstantur operationibus digestiuæ virtutis in mēbris nobilibus, & per illas super futura sanitate vel morte. Deinde, cum dixit, ꝙ operatio quarti generis mēbrorum in hoc conuenit cum superfluitatibus, ꝙ ſm accidens est ex vtrisq; prænotio, subiunxit continuo, in quo differt, & dixit, SED EX HIS &c. i. sed ex his. s. operationibus quarti generis mēbrorum est prænotio sanitatis vel mortis non principaliter, sed ratione cōpasionis: ſm. n. ꝙ cōpatiuntur alijs plus vel minus, prænoscitur ab hoc mors futura vel sanitas. Ex superfluitatibus vero semper est posibilis illa prænotio, & dedit causam huius, & dixit, QVONIAM &c. i. quoniam signa digestionis & indigestionis semper erunt in superfluitatibus: & volebat per signa indigestionis tàm ea, quæ sunt absolute talia, q̄ ea, quæ cum hoc sunt signa perditionis, sicut post apparebit.

ET VIDETVR EXTRANEVS esse modus aduersandi, cum dicit, Ex superfluitatibus vero semper. cum dictio eius, semper, nō opponatur cōpasioni, sicut opponit ad aliqn̄. Adhuc aūt, si ex superfluitatibus semp est possibilis prænotio, tunc non debet dici ſm accidens: quod. n. est accidentale, est aliqn̄, & non semper. Nisi esset, ꝙ, qn̄ dicit, Sed ex his quidem ratione cōpasionis. quia cōpasio ad reliqua non semper est, sed aliqn̄ tm̄, intelligit, ꝙ prętnotio est ab eis aliqn̄, & non semp, sicut à supfluitatibus: neq; propter hoc erit minus ſm accidēs prænotio à superfluitatibus. Dupliciter. n. dicitur ſm accidens, s. quod opponitur ad per se, & hoc modo ſm accidens est aliqn̄ tm̄, vt medicus per se medicat, & ſm accidens scribit, s. inquantum accidit medico scriptorem esse, hoc enim accidens non est semper. Secundo mō dicitur ſm accidens, quod opponitur ad īmediate, & hoc modo ſm accidēs nō est incōueniens esse semp: & hmōi est prænotio à superfluitatibus, nam ab eis est prænotio sanitatis & mortis non principaliter, sed īmediate, sicut per ipsas operationes, s. inquantū attestantur operationibus: & ita per medias operationes attestantur in ipsum semp, sicut semper resolutę ab eo, circa quod sunt operationes. Et est hic sciendū, ꝙ signa prognostica sanitatis vel mortis fortiora oībus & magis veridica sunt ea, quæ sumuntur ab operationibus mēbrorum, quæ vocantur principalia, s. cordis, hepatis, cerebri, & testiculorum: & causa est necesitas influentiæ ipsorum super toto ad durationem vitæ, & suarum operationum vtilitas, quæ redundat super toto, licet testes sint inferiores alijs tribus in hoc. Ex his autē fortiora & magis veridica sunt, quæ sumuntur ab operationibus cordis, s. respiratione, & pulsu: respiratio. n. illius est operatio nō prima, sed secunda, ad quā sibi iuuamentaliter deseruiunt mēbra pectoris: & causa est, quia per eam principiatur alijs primum instrumentum virtutum, & est calor & spūs, ad cuius defectum omnes virtutes deficiunt, & illo solo stante sub proprio temperamēto possibile est adhuc alias in vigorem erigi: nullius autem aliarum est talis ad eam proportio. Post signa autem, quæ sumuntur ab operatione principalium, sunt veridica ea, quæ sumuntur ab operatione habētium virtutem innatam & influentem, sicut ab operationibus stomachi, & intestinorum, splenis, & renum, & vesicę, & huiusmodi: talium. n. operationes sunt ēt toti vtiles, nō quidem principaliter, sed secūdario. Post ista vero sunt, quæ sumuntur ab operatione eorum, quæ deseruiunt principalibus, & hæc sunt debilia in veridicitate, nisi inquantum attestantur principalibus.

Itaq; non contingit non demonstrare ea semper aut naturam superare materiam, aut materiá naturá, aut neutrum neutrū. Sana igitur dicentur signa superante natura, ægra vero superata natura, neutra vero inæqualibus pugnis. Manifestæ igitur digestionis signa, sanorum sunt, quēadmodum indigestionis ægra: neq; digestionem vero neq; indigestionē manifeste indicantia, naturæ neutrorum sunt. Neutra vero, quęcunq; nunc quidem hoc, nunc vero cōtrarium declarát, quemadmodum denigrati digiti. Tales vero sunt & creticæ superfluitates: dictum est autem de omnibus his, in ijs, quæ de crisibus, quemadmodum & de vniuscuiusq; operatione in libro de causis accidentium morborum dictum est: ex ijs igitur oportet secūdū partem omnem materiam colligere. Ego vero longitudini parcens, hic quidem iam finio de signis orationem: transibo vero ad eam, quæ de causis.

Quare fieri nō potest, quin omnino significent aut naturam materiei, aut materiam naturę, aut neutrū neutro dominari. Salubria quidem signa dicentur natura superante: insalubria vero superata: neutra autē, quæ pugnas habent æquales. Sed, quæ quidem manifestam indicant coctionem, ex salubribus sunt, sicuti, quæ cruditatem, ægra: quæ vero neq; coctionem neq; cruditatem ostendunt, ex neutrorum sunt natura. Sunt vero & neutra, quęcunq; nunc quidem hoc, nunc vero contrarium significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica. i. decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris de crisi dictum est, sicuti et de ijs, quę ad vnamquāq; attinent operationem, in ijs libris, in quibus de causis accidentium agitur: quare omnium horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego vero prolixitati parcēs hic sermoni de signis finem faciam: trāsgrediar autem ad illum, qui de causis.

Cum

A Cum declarauit, ꝙ signa futuræ sanitatis vel mortis accipiuntur ẜm se ab opationibus trium generũ mẽbrorũ,
& ꝙ ab opationibus quarti gñis mẽbrorũ accipiunt ẜm accidens tm̃, sicut à supfluitatibus: assignauitq; differentiã
significationis, acceptę ab opatione quarti gñis mẽbrorum, ab ea, quę accipit à supfluitatibus, psequit ostendens,
q̃uo à supfluitatibus p̃dicta genera sumant, & dicit sicut colligẽs ex p̃dictis, ITAQVE &c. i. igitur, qm̃ ex super-
fluitatibus est semp pośs talis p̃notio futuræ sanitatis & mortis, ppter semp eẽ in eis signa digestionis & indigestio-
nis, nõ poterit cõtingere, ꝙ supfluitates non semp demonstrẽt aliquod triũ, s. aut naturã superare materiã, quæ est
causa morbi, aut ecõuerso materiã superare naturã, aut neutrum supare neutrũ, eo ꝙ in oĩ pugna agentis & patien-
tis est hoc necessariũ. Et est hoc verũ in ęgritudinibus, quæ habẽt causas humorales, eo ꝙ digestio & indigestio in
his tm̃ existit, & in supfluitatibus gratia illorũ. Tales aũt causas consuetũ est medicis vocare materias, nõ qdẽ quia
sint cã materialis morbi, sed efficiẽs tm̃ (sicut subsequẽter ostẽdemus in summa de causis) sed qa respectu causæ cõ-
plexionalis sunt res materiatę, sicut qd corpulentũ. Deinde, cũ dixit semp alterũ trium demonstrari à supflui-
tate, ostẽdit, qualiter tale signũ denoĩetur ab ostẽsiõe cuiuslibet triũ, & dicit, SANA IGITVR &c. i. igitur signa
ostẽdẽtia naturã superare, dicũtur sana: ostẽdentia vero naturã supari dicũtur ægra: ostẽdẽtia vero pugnas ęquales
ipsius & causę morbi, dicũtur neutra. Deinde ostẽdit, quæ sint illa, quę demonstrãt quodlibet horum, & dicit,
MANIFESTAE QVIDEM &c. i. & sunt qdẽ manifestę digestionis signa, ea, quæ significant naturam superare:
quare sunt signa de numero sanorũ, qa futurã sanitatẽ ostẽdẽtia: Quę vero sunt signa manifestę indigestiõis, sunt,
B quæ significãt naturam superari: quare sunt signa de numero ęgrorum, quia futuram mortem portendentia: Quę
vero nec significant manifestam digestionem vel indigestionem, designant pugnas æquales: quare sunt de nume-
ro neutrorum in primo significato, & quia neq; sanitatem neq; mortem portendentia.

DVBITABIT AVTEM hic aliqs, quia ille modus neutralitatis ĩproprius videtur. Neq; .n. dicitur hoc signũ
neutrũ, qa demonstret, vel rememoret, vel pgnosticetur aliquod corpus neutrũ ex ijs, quæ p̃dicta sunt, sed signifi-
cat corpus ęgrũ, in quo nõ dum apparet victoria alicuius duorũ, s. ęgritudinis, vel virtutis: ergo dicitur neutrũ si-
gnificatione victoriæ neutrius illorũ: sed corpus, in quo tale qd apparet, neq; est neutrũ, neq; significatur futurum
neutrũ. Nisi esset, ꝙ põt fortassis qs dicere, quia neq; Galenus alicubi dixerit, ꝙ signũ dicatur neutrũ in primo,
quia significet corpus neutrũ in primo, aut qa significet dispositionẽ tertiã, quę dicitur neutra p abnegationẽ sani
tatis & ęgritudinis, sed à significatiõe neutrius duarũ extremarũ dispositionũ, qualitercũq; eas significet, s. siue si-
gnificet neutrã earũ p̃sentem, vel neutrã earũ præteritam, vel neutram earũ futurã: & ꝙ tale signũ est neutrum in
primo significato, qa neutrã extremarũ dispositionũ pgnosticatur, neq; sanitatẽ, neq; mortẽ, quasi mors p altero
extremorũ ponatur, s. pro ęgritudine, eo ꝙ videtur illius vltimũ dominiũ. Sed in veritate signũ neutrũ nõ vide
tur ita supius acceptũ, sed p relationẽ ad corpus, quod tale significat aut p̃sentis, aut p̃teritę aut futurę, & nõ p signi
ficationẽ victorię neutrius in corpore, s. ęgritudinis, vel virtutis. Nisi fortassis adhuc diceremus, ꝙ & hoc pgno-
C sticetur quodãmodo corpus neutrũ. Nam tale signũ, quod neq; sanitatẽ neq; mortẽ pgnosticatur, est illud, quod
(sicut dicemus) significat longitudinẽ ęgritudinis: longitudo aũt ęgritudinis est neutralis dispositio respectu sani-
tatis & mortis: quare sigñat corpus futurũ sub hac neutralitate: sed hęc neutralitas proculdubio alia est à dictis in
principio, licet sit ei pportionalis, sicut mihi videtur. Sed dicamus, quæ sint signa manifestę digestionis in sup-
fluitatibus, & q̃ sint signa manifestę ĩdigestiõis: quęq; signa neq; indicãtia manifestã digestionẽ, neq; ĩdigestionẽ.
Dico ergo, ꝙ digestio, cuius signa hic intẽdimus, nõ est nisi victoria q̃dam naturę sup cãm morbi, & obtẽtio q̃dã
eius à calore innato, & redactio ad ęqualitatẽ, à qua exiuit, disponẽtẽ eã aut nutrimento, aut ad minus expulsioni:
ppter quod ẽ signũ futurę sanitatis. Dignoscitur aũt digestio talis in supfluitatibus à corpore resolutis, q̃ qdẽ sunt
supfluitates eius, q quotidie gñatur, humoris, qualis est vrina, & egestio, & sputũ, & quęcũq; talia. Taliũ .n. supflui
tatũ alia est natura, qñ digestio eius, cui sunt admista, cõpletur ab ea: alia vero est natura, qñ non cõpletur ab ea. Et
sigñat qdẽ vrina sup digestionẽ, q̃ venarũ: egestio vero sup eã, quæ stomachi: sputũ vero sup eã, quę pectoris, sicut
& mucus colatorij sup eã, quę cerebri. Primũ ergo dicemus, ꝙ (sicut dicit Gal. primo de crisi) signa ex supfluita-
tibus accepta q̃dã sigñant digestionẽ, quędã contrariũ digestiõis. Quæ significãt cõtrariũ digestionis, sunt duobus
modis, nã q̃dã sigñant digestionis priuationẽ absolute: q̃dam vero cũ hoc, ꝙ sigñant priuationẽ digestiõis, sigñant
pditionẽ: & prima qdẽ (sicut dicit) sunt signa sanitatis, secũda vero mortis, tertia vero longitudinis morbi. Et exẽ-
plũ horũ in vrina est ẜm hũc modũ. Ea nãq;, quę in colore declinat ad rufedinẽ tinctã, in substãtia vero ad medio
D critatẽ, in qua est nubes alba, lenis, ęqualis, aut residẽs in fundo vasis, aut pendens in medio, aut natãs in supremo,
sigñat digestionẽ: ea vero q̃ est alba, subtilis, sigñat contrariũ digestionis tm̃: quæ vero est fusca, nigra, & viridis, &
fœtida, in qua residet aliqd sĩle granis tritici fracti, aut petalis, aut furfuribus, nõ sigñat cõtrariũ digestionis tm̃, sed
cũ hoc pditionẽ. Proportionalr aũt his currit exẽplũ in egestionibus, & sputo, & muco. Sed signa manifestę dige-
stionis, q̃ dicit esse sanorũ, apparẽtia qdẽ iam superante natura, sunt illa, ab apparitiõe quorũ Gal. in lib. de crisi do
cet cognoscere terminũ principij, & initiũ augmenti: q̃ qdẽ sunt inter signa digestiõis occultę, & signa digestionis
cõpletę. Signa vero digestionis occultę (sicut dicit) sunt pmutatio vrinę à dispõne sĩli aquę ad rufedinẽ subtilẽ: aut
pmutatio à dispõne tenuitatis ad ebullitionẽ q̃dam, remanẽtẽ ẜm dispõnẽ suã, postq̃ mingitur, ita, ꝙ nulla fiat di-
discretio apud ipsam. Signa vero digõnis cõpletę sunt, vt sit vrina ĩ colore & substãtia, sicut diximus prius, ĩ qua sit
subsidẽs fęx alba, lenis, ęq̃lis. Signa aũt, q̃ sunt inter hęc, sunt, vt sit vrina ĩ colore p̃dicto, hñs nubẽ albã, lenẽ, ęqua-
lẽ in supremo, aut ĩ medio vrinę. Signa vero manifestę indigestionis, q̃ dicit eẽ ęgrorũ, apparẽtia qdẽ iam superata
natura nõ sunt ea, q̃ sunt signa indigestiõis tm̃, nã ex talibus nõ sigñatur supata eẽ natura, sed pigritãs, sed sunt ea, q̃
cũ hoc, ꝙ sint signa indigestiõis, sunt ẽt signa mortis. Signa vero, q̃ neq; manifestã digestionẽ sigñant, neq; manife
stã indigestionẽ, q̃ dicit esse neutrorũ, apparẽtia qdẽ in pugnis ęqualibus, sunt duorũ modorũ: Quædã sunt signa
indigestiõis tm̃, nã talia neq; significãt digestionẽ naturę supantis, neq; indigestionẽ naturę supatę, licet significent

indigestionē absolute, quare sunt in medio illorū, sed magis declinant ad partē superatæ naturę, q̃ causæ: Quędam vero sunt signa digōnis occultæ, & hæc magis declināt ad partē superatæ causæ. SED POTEST quis fortassis dicere, ꝙ signa, quæ dicit esse neutrorū, apparentia in pugnis ęqualibus, nō possint esse illa, quæ significant cōtrarium digestionis absolute, vt vrina alba, subtilis. Nam, cū de natura talis vrinæ sit, ꝙ appareat in morbi principio, in quo natura nō dū insurgit in cām morbi, nō pōt significare ęqualitatē pugnæ, ęqualitas. n. pugnæ magis videt in augmento. Quare cogemur & hoc aliter exponere, vt dicamus, ꝙ velit per signa manifestæ digestionis ea, quæ dicebamus cōpletæ: p signa vero manifestæ indigestionis, tàm ea, quæ significāt cōtrarium digestionis tm̄, quàm ea, quæ significant cū hoc ꝯditionē, hæ. n. vrinæ sunt ægrorum, ex q̄bus nihil ꝑpendit de futura salute: per signa vero neq; manifestæ digestionis neq; indigestionis, signa, quæ participāt cū vtrisq;, s. aut signa digestionis occultę, sicut ea, quæ dicebant prius: aut signa indigestionis occultæ, sicut est nubes alba, sed diuulsa, & hmōi. Sed isto modo signa digestionis manifestæ, erunt eadē signis digestionis cōpletę, quod ipse nō vult, sicut in primo de crisi. Sed, qualitercūq; sit, hoc manifestū est, ꝙ signa neq; manifestæ digestionis neq; indigestionis significant quandā neutralitatem primi significati, s. quia neq; significant manifeste futurā sanitatē, neq; futurā mortē, sed naturā quandā mediam inter hęc duo extrema, quę pōt dici longitudo morbi. Deinde, cū dixit, ꝙ signa, quæ neq; sunt manifestæ digōnis neq; indigestionis, sunt signa neutra, ad ptimū significatū neutrius reducta, quia adhuc in ægrotantibus est apparere alia signa neutra, quę ad tertiū reducuntur, subiungit, & dicit, NEVTRA VERO. i. sed & neutra etiam sunt, quæcunq; significant nūc hoc, s. sanitatē: nunc vero cōtrarium, s. mortem: & exēplificat de his, & dicit, Velut denigrati digiti. Nam (sicut dicit Gal. in cōmento ꝑgnost.) denigratio digitorum in febrę acuta apparēs significat mortificationē caloris innati ꝓdeuntis à corde: aliqn̄ vero materiā melancholicā, quæ ad ipsos effundit per viam crisis. Et signū distinctiuū huius ab illo est, ꝙ cū hoc est tolerātia ægritudinis facilis, & aliquod aliud signū salutis de signis notis: cum illo vero grauitas in motu, & alia signa mortis. Deinde dixit, TALES VERO &c. i. & de numero talium signorū neutrorum sunt ēt oēs criticæ superfluitates: & vocauit criticas sup̄fluitates, materias, quę expelluntur p viam crisis. Est aūt crisis (sicut ipse in cōmento aphor. dicit) acuta reptatio corporis ægri ad sanitatem vel mortē: & volebat p reptationem, aut subitā alterationē, quæ accidit ęgrotanti, ad sanitatē vel mortem: aut perturbationē antecedentē ad illam alterationē, quæ est quasi quædā cōmotio ad prolationem iudicij, noīe crisis significati, ad quā continuo cōsequitur iudicij executio, quæ est alteratio prædicta: Per acutam veto volebat velocem & vehementē alterationem: quæ. n. est paulatim facta & patua alteratio, nō est digna vocari crisis. Fit aūt talis reptatio (sicut dicit Gal.) natura à benignis mala discernēte, & ad excretionem properante; propter quod continuo subsequitur malignorum excretio iuxta mensuram possibilitatis naturæ. Tales ergo superfluitatum excretiones malæ & bonæ crisi cōmunes sunt: fluxus enim sanguinis natium, & sudor, & vomitus, & fluxus ventris, & huiusmodi, quæ tunc superueniunt, aliquando significant sanitatem, aliquando mortem. Si enim post apparitionem digestionis eueniant, sunt signum salutis: si vero antecedunt, sunt signum mortis.

SED ADHVC ETIAM dicet quis, ꝙ talia signa īproprie dicuntur neutra in tertio significato, cū neq; declarent corpus neutrū in tertio significato, s. qđ est in vno tpe sanū, in alio ægrū: quod q̄dē videt illud signum, quod demonstrat pn̄tem ægritudinē, sed prognosticat futurā sanitatē. Nisi esset, ꝙ pōt q̄s fortassis dicere, ꝙ neq; Gal. inuenit dixisse, ꝙ signū sit neutrū in tertio significato, q̄a significet vel demōstratiue, vel rememoratiue, vel ꝓgnostice vnū & idē corpus in diuersis tpibus sub sanitate & ægritudine, sed ꝙ significet nunc vnā extremarū dispositionū, nunc alterā, nequaq̃ existēs tale signū vnū numero reperibile, qđ nunc sanitatē nunc mortē significet, sed vnū specie tm̄. Sed in veritate, si tales acceptiones neutralitatis in signo receperimus, oportebit pari ratione, ꝙ signū dicatur vt nunc sanum, non quia significet corpus vt nunc sanum, sed quia vt nunc significet corpus sanum: & similiter signum vt nunc ægrum, nō quia significet vt nunc ægrum, sed quia vt nunc significet corpus ægrū: & eodem modo ēt dicatur signum simpl̄r sanum, & simpliciter ægrū, non quia significet corpora simpl̄r talia, sed quia simpliciter significet corpora talia. Similiter quoq; oportebit de causa, s. ꝙ dicatur vt nunc sana vel ægra, nō quia causet corpus vt nunc sanum vel ęgrum, siue quia sanitatem vel ęgritudinē causet vt nunc: & similiter simpl̄r sana vel ægra, non quia talia causet corpora, sed quia sanitatē & ęgritudinem causet simpl̄r. Sed hoc est incōueniens, quia, cum signū & causa dicantur sana, quia hoc significet sanitatē, hæc vero causet, oportet de necessitate, ꝙ dicantur simpl̄r vel vt nunc sana, quia talem significēt vel causent sanitatē: sicut enim genus ad genus, ita species ad speciem referēda est. Propter quod videtur, ꝙ tales modi neutralitatis in signo īproprij sint, & præter numeratos in diffinitione proposita in principio huius doctrinę. Signum enim neutrū in tertio significato proculdubio non est aliud, q̃ illud, quod vnū & idem existens in numero significat corpus sub sanitate & ægritudine in diuersis temporibus, vt quia vnā significet pręsentē, alteram vero prognosticetur futurā, sicut superius diximus. Deinde, q̄a de talibus signis manifestæ digestionis, & manifestæ indigestionis: & ijs, quæ neq; manifestæ digestionis vel indigestionis sunt: adhuc autem & de criticis superfluitatibus: & de signis ēt sanitatis & mortis, sumptis ab operatiōibus vniuscuiusq; generis mēbrorum non est prosequi artificē diffinitiuæ doctrinæ succincte cuncta perstringentem, remittit ad libros suos, ī q̄bus particulariter de talibus executus est, & dicit, DICTVM EST AVTEM &c. i. sed dictum est de oībus his signis, i. digestionis & indigestionis, & criticis superfluitatibus, quæ aliqn̄ sunt signum sanitatis, aliquādo mortis, in libro de crisi: sicut ēt dictum est de operatione vniuscuiusq; virtutis in libro de causis accidentium: & sunt quatuor postremi tractatus de morbis & accidētibus, in quibus habens ipse loqui de causis accidentibus in opatione virtutū, de vniuscuiusq; virtutis operatione tractauit. Quare p illū librū est scire virtutē & vitiū operationū, à quibus sumunt signa sanitatis & mortis. Deinde dicit, EX HIS ERGO &c. i. ergo ex his libris oportet colligere oēm doctrinā taliū signorū. Ego. n. parcens longitudini (vt dicit) gratia. s. huius doctrinę non ꝑscrutabor de eis in hoc loco, sed hic quidē iam finio orationē de signis, transiturus ad orationē de causis.

Turisani

TVRISANI PLVS QVAM COMMENTVM IN TERTIVM MICROTECHNI.

Ant. Voniam vero & harum sunt quædam salubres, quædam ægrę, quædam neutræ, primum de sanis sermo erit. Quoniam vero & harum ipsarum hæ quidem seruantes, hæ vero efficientes, sunt autem & tempore & dignitate priores seruantes facientibus, à seruantibus incipiendum est. Cum igitur sit non vnum sanum corpus, sed plura (quemadmodum determinatum est prius) secundum vnumquodq; eorum erit conseruatiua, quoniam omnis causa ad aliquid est. Rursus igitur & hic principium ab optima compositione corporis faciendum est, considerantes, quæ sint ad hanc salubres.

Leo. Quoniam vero & harum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ vero neutræ, primum de causis salubribus erit sermo. Quia vero & harum non nullæ quidem conseruatrices, non nullæ vero effectrices,
B sunt autem & tēpore & dignitate priores conseruatrices, incipiendum est à conseruatricibus. Quum igitur non vnam tantum sit sanum corpus, sed plura (vt supra diffiniuimus) in eorū singulis propria erit causa conseruatrix, siquidem omnis causa in eo, quod ad aliquid, existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corporis constitutione, ac, quę ei salubria sint, considerandum.

Co. 1. Cum cōpleuit explanationem diffinitionis medicinæ ad partes, quæ sunt corpora & signa, consignificatas per differētias eius, sanorū, ægrorum, & neutrorū, explanat eā ad eius partes, quæ sunt causę, silr cōsignificatæ per easdē drias. Disponit aūt in principio huius summæ ordinē dicēdorū deinceps, & dicit, QVONIAM VERO & c. i. finita de signis oratione transeamus ad eā, quæ de causis. Sed, qm harū causarum quædam sunt sanæ, quędā ægræ, quædam neutræ, sicut & corpora (in ad aliquid n. est causa, s. ad corpus, vt ipse paulo post dicet: quoties aūt vnum relatiuorū dicitur, toties & reliquū) qm igitur sic est, primum fiet nobis sermo de causis sanis, i. principalr: non. n. loquitur in hac summa nisi de causis sanis seruantibus & efficientibus sanitatē: sed de causis ægris & neutris, tam efficientibus, q̄ conseruātibus ægritudinē & neutralitatē nullo modo ꝓsequitur, sicut videtur ꝑmittere ex hac dictione, primū, si ordinē diceret ad scđm, eo φ, licet scīa medicinæ sit harū, non tñ est principali intentione de eis. Sicut. n. recte dicit Hali, scīa medicinę per se est de causis sanis, ꝑ accidens aūt de ægris & neutris, vt. s. abijciat illas
C & caueat. Cum igitur in hoc libro diffinitionē medicinæ exponat ad principales & gñales summas tm̄, quæ sunt velut capitula & cōclusiones, nō principalr, sed accidētaliter faciet sermonē de ęgris & neutris, cū sanas declarabit, eo φ non sunt de principali intentione medici, sed accidētes ei. Attinget ergo eas tm̄ fm genus, & non fm species, adaptando, sicut infra patebit. Deinde, ꝓsequēs vlterius dicit, QVONIAM VERO & c. i. & qm harū ipsarū, i. sanarū causarū, hę qdem sunt seruātes sanitatē, hę vero sunt efficiētes eā: & seruātes sanitatē sunt priores efficientibus eā, tpe & dignitate, inchoandū est a seruātibus sanitatē sicut à prioribus duplici modo prioris. Sunt aūt causę seruātes sanitatē priores efficientibus eam, tpe & dignitate, sicut sanitas est prior ægritudine, tpe & dignitate, cū seruantes sanitatē sint pertinentes ad sanitatem: efficientes aūt eam, sint pertinentes ad ægritudinē. Sanitatem aūt esse priorem ægritudine, tpe, dubium non est, cū sanitas sit dispositio naturalis, quæ corpori connascitur: ægritudo aūt sit dispositio, quæ superuenit ad naturā. De dignitate aūt eius super ęgritudinem nihil ambigitur, cum hæc perficiens, illa officiens vitæ sit, corporis qualitas. Deinde, cū dixit incipiendū esse à conseruantibus sanitatem, qa toties dicit causa sana conseruans, quoties dicitur corpus sanū, ostēdit ad hoc, de cuius sani corporis causis conseruantibus primo agēdum sit, & dicit, CVM IGITVR & c. i. postq̄ inchoandū est à conseruantibus sanitatē causis, cū sanū corpus conseruandum nō sit vnū, sed multiplex (sicut in summa de corporibus dictū est) vniuscuiusq; eorū erit ꝓpria causa cōseruās, & dicit causam huius, dicēs, QVONIAM & c. i. qm oīs causa est ad aliquid: causa. n.
D tam efficiens, q̄ conseruans, & quęcunq; alia, alicuius causa est. Si ergo causa sana seruans est corporis sani seruans, tunc, quoties corpus sanū dicitur, toties & conseruans eā dicetur: quare erit fm vnūquodq; propria seruans causa.
H Deinde cōcludit ab hoc, & dixit, RVRSVS IGITVR & c. i. postq̄ vniuscuiusq; corporis sani est ꝓpria conseruatiua eā, facere oportet ab hoc loco principiū de causis cōseruatiuis corporis optimę cōpositionis, sicut sile huius fecit in summa de corporibus & signis, ab optima cōpositione semp incipiēs sicut ab eā, quę est melior & antiqor in natura, respectu cuius oīs lapsus & oīs inequalitas dicitur. Incipere siqdem a meliori est melius & laudabilius, & inuestigare, quę sint causę cōseruātes tale optimā sanitatē, quæ. s. dicitur esse simplr sana: & hoc intendebat, cū dixit, CONSIDERANTES, quę ad hāc salubres. &, licet tam cōseruatiua q̄ effectiuą dicātur salubres, nō volebat in hoc loco ꝑ salubres nisi cōseruatiuas: quod alia trāslatio declarat, cū dicit, Quia oportet, vt inquirā causas, q̄ sunt seruātes sanitatē illius corporis. Vbi aūt, & quō determinet de cāis effectiuis optimę sanitatis, post declarabimus.

ii do. 1. In A NVNC AVTEM dicemus, φ (sicut dicit Princeps) causa in libris medicorum est id, quod primo est, ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis in corpore humano, aut eius fixionis. Per hoc autem, quod dicit, Id, quod primo est, intelligit principalitatē causæ super suum effectum, natura tamē, & si non tempore: per hoc vero, quod dicit, Ex quo prouenit inuentio, & c. intelligit causam efficientem: per hoc autem, quod dicit, Aut eius fixionis, intelligit conseruantem. Sed dicet aliquis, φ conseruans non est id, quod primo est. Nam primo videtur sanitas cōseruanda, q̄ conseruans eā causa, eo φ fm illam & ad illam dicitur: id aūt, quod ad aliquid refertur, semp posterius est eo, ad quod refertur, cum nō conuertitur relatio. Nisi esset, φ sanitas licet, inquantū sanitas, sit prior causa tam

conseruante, tñ sanitas, inquantum conseruatur, posterior est causa cõseruante posterioritate naturæ: aut, si, ẜm q̄ talis, intelligatur cõuersim ad eã dici relatiue, erunt ad minus simul natura, ẜm q̄ talia, quemadmodũ est ꝓprium relatiuorum. Dubitabit aũt iterũ aliquis causam conseruantem sanitatis & ægritudinis nullũ esse genus causæ, eo q̄ non videtur materialis: materia.n. est intra rem, & nõ conseruat eam in esse, sed potius facit hoc forma. Item sanitas, cum sit accidẽs, nõ habet causam materialem, ex qua: causa aũt materialis in qua, est mẽbrum, & nõ causa conseruans: nec est efficiens, cum veniat ad eandẽ diuisionem cum illa: nec videtur formalis, cum cõseruans eam, de qua intendit medicus, sit extrinseca, forma vero sit intra rem, cuius est forma, adhuc ẽt formę non est forma, q̄a sic iretur in infinitum: nec ẽt est finalis, non.n. est causa conseruans finis sanitatis vel ægritudinis, sed potius sanitas & ægritudo finis illius. Nisi esset, q̄ conseruans causa reducitur ad efficientem, & aliquo modo sapit naturam formalis. Videtur enim, q̄ causa efficiens, cũ effecit, põt effici conseruans, si influxus eius nõ abscindat à patiente: lux enim efficit colores actu colores, & effectos postea conseruat: magnes ẽt attrahit ferrum, & vnit sibi ipsum, & vnitum conseruat: humor ẽt decurrens ad mẽbrum calefacit aut infrigidat ipsum, assimilando suæ naturæ, postq̄ aũt conuerterit ipsum, si non abscindat ab ipso, conuersum cõseruat: & silr decurrẽs ad mẽbrum oppilat meatus eius, & post, oppilatos conseruat: & hoc est quod dicit Ioannitius, q̄ occasiones ægræ faciũt infirmitates, & sunt res eædem infirmitates conseruantes. Est ergo verũ de causa efficiente ægritudinẽ, cum effecerit, si non abscinditur à patiente, quòd cedit in conseruantẽ: cuius causa nõ est alia, q̄ continuatio suę actionis, & oppugnatio contrarij agentis: & inde sapit ẽt naturam formæ, eo q̄ rem custodit in forma. Non est aũt similiter verũ de causa efficiente sanitatem, nam hæc, cum effecerit sanitatẽ, non cedit in cõseruantem illius, imò, si continet actionem suam, conuertit eam in partẽ oppositam eius, ex qua reuocauerat: quod ideo est, quia causa efficiens sanitatem pertinet ad ægritudinem, & non ad sanitatẽ sicut conseruans, eo q̄ ipsa tñ distat à sanitate ab vna partium, quantum ægritudo à sanitate distat ab altera, sicut post apparebit. Causa vero tàm efficiens ægritudinem, q̄ seruans, ad ægritudinem pertinet, nihilominus tamen & causa sanitatẽ conseruans, licet non possit respectu eiusdem corporis esse vna eadem numero cũ efficiẽte, reducit tñ ad ipsam: ipsa.n. est de genere corrigẽtiũ causarũ, sicut ipse paulo post dicturus est.

SED DVBITABIT ALIQVIS de hoc, quod dicit Princeps, q̄ causa in libris medicorum nõ nominat nisi efficientẽ & cõseruantẽ sanitatis, & ægritudinis, & neutralitatis, maxime cũ ipse idem dicat cap. de subiectis medicinæ, q̄ oportet in medicina scire sanitatis & ægritudinis causas, cũ scientia rei acquirat per scientiã causæ eius. Deinde dicit, q̄ causæ sanitatis & ægritudinis quædã sunt naturales, quędã formales, quędã efficientes, quædã finales: ex quarum causarũ cognitione pendere dicit scientiã sanitatis & ægritudinis. Sic ergo videtur, q̄ causa in libris medicorũ nominet genus causæ aliud à prædictis. Et nos dicemus ad hoc, q̄ sanitas & ægritudo nõ habent causam materialẽ proprie dictam, s. causam materialẽ, ex qua, cum ipsa sint accidentia, quorum natura nõ est fieri ex materia: est.n. materia id, ex quo aliquid fit, cum insit: quare materia est pars facti ex materia: propter quod materia proprie dicta nõ assignat nisi substantiæ cõpositæ: sed (sicut dicit Prin.) habent causam materialẽ, in qua ipsę mensurantur, hoc aũt est earũ subiectum: & est subiectũ q̄dem earum ꝓpinquum, mẽbrum; longinquũ, humor: longinquius vero, clementũ. Propter quod errãt quidã, dicẽtes ægritudinẽ aliquã fieri ex materia, sicut febris putrida ex humore: est.n. humor causa illius efficiẽs, & similiũ, & nõ causa materialis: vnde nõ fit ex eo, sed ab eo, nisi sicut aliquid dicit fieri ex aliquo sicut ex habente principiũ motus. Sed, si alicubi apud libros medicorũ inuenitur, ægritudinẽ fieri ex materia, ĩpropria locutio est. Dicunt tñ aliquę ęgritudines habere materiã, quæ efficientẽ causam habẽt humoralẽ, respectu nullã habentiũ causam in corpore, aut habentiũ cãm cõplexionalẽ vel cõpositionalem, quę dicunt materię, nõ tñ q̄ humor sit materia, ex qua existẽte fiat febris, sed q̄a est ĩ se res materiata subiecta dimensionibus. Pręter hoc aũt nec est verũ, q̄ sanitas & ęgritudo mensurent in humore vt in subiecto, ita.s. q̄ dum humor est humor, sit in eo sanitas aut ęgritudo ẜm esse ꝓprium suum, sicut in membro. Nam, cuius nulla est actio, quę possit ꝑfici aut lędi, eius est nulla sanitas vel ęgritudo: sed humor nullã aĩæ participat actionem: propter quod nõ mẽsurat in eo, nisi sicut in subiecto remoto, inq̄tum ipse. s. est materia mẽbrorũ, in mẽbra videlicet conuertẽdus p viã nutrimẽti: vel ẜm q̄ ex eo facta sunt mẽbra, vt ex elemẽto secũdo: aut dicit ĩ eo sanitas & ęgritudo, sicut in causa efficiẽte, nõ sicut in susceptiuo. Similiter & causę formales sanitatis & ęgritudinis ĩproprie dicunt cõplexiões & cõpositiões, & ẽt virtutes, quas Prin. causas formales earũ vocat, q̄n formę nõ est forma, sicut supra dictũ est: sed põt intelligi, vt dicatur, q̄ cõplõnes & cõpositiones sint formę materialiter se habẽtes ad eas: nõ.n. est cõplõ & cõpositio, sanitas & ęgritudo, sed tẽperamẽtum in eis: quare sanitas & ęgritudo vidẽtur formę additæ illis formis. Vidẽtur ẽt sanitas & ęgritudo eẽ materialiter se habẽtes ad virtutes: virtutes.n. aĩę sunt post illas bene vel male opantes ĩ corpore, ẜm q̄ bene vel male disponũtur illę. Sunt ergo sanitas & ęgritudo medię inter vtrasq; formas, ad has q̄dẽ materialiter se habẽtes, ad illas vero formalr. Opationes aũt pculdubio vidẽtur causę finales sanitatis & ęgritudinis, sicut & ipse dicit. Sed de his tribus gñibus cãrũ nõ attinet medico scire, nisi q̄tũ sibi à naturali offert: vnde, q̄cq̄d de eis attingit, sicut suę artis principia supponit, nihil, inq̄tũ medicus, de ipsis demonstrans. De causis aũt efficiẽtibus & cõseruãtibus ex ipsa sua arte ĩuestigat & quęrit: ꝓpter q̄d cã ĩ libris medicorũ ꝓ efficiẽte & cõseruãte ĩtelligit tñ, sicut dicebã; q̄d Gal. ẽt signat ĩ principio huius libri, nõ diuidẽs eã nisi ĩ efficiẽte & cõseruãte.

Inuentionem vero earum rei ipsius natura denũciat. Si.n. impassibile esset & ĩmutabile corpus, semper maneret optima cõpositio, & nihil indigeret arte cõstituente ipsum. Quoniam vero mutatur, & corrũpit, & cõuertitur, nõ seruans, quã habebat ex principio, cõsistentiã, procuratione secundũ hoc indiget.

Eorum autem inuentionẽ ipsius rei natura insinuat. Si.n. impatibile atq; inalterabile esset corpus, semp optima constitutio perduraret, neq; artis præsidio indigeret. Quoniam vero alteratur, corrũpitur, & vertitur, neq; eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

Cum

Cum dedit, φ in hac summa causarum inchoādum est à causis cōseruatiuis corporis optimæ cōpositionis, ne
A crederet aliquis ipsum eis nō indigere propter vocatum esse semper sanum, primum ostendit necessitatem inuentionis earū, & dicit, INVENTIONEM VERO & c.i. sed opportunitatē & causam inuentionis causarū cōseruatiuarū corporis optimę cōpositionis manifestat nobis ipsius corporis optimæ cōpositiōis natura: & hoc intēdebat cū dixit, Ipsius rei natura denūciat. natura aūt, quę huius inuētiōis necessitatē ostēdit, est possibilitas corruptiōis & alterationis ipsius corporis: ꝓpter quod subsequēter adiecit; SI ENIM & c.i. si corpus optimæ cōpositionis esset ipassibile & imutabile, & semper inesset ei optima cōpositio à gñatione cōnata, nō indigeret arte ordināte sibi cōseruatiuas causas, qualis est ars cōseruatiua sanitatis. Deinde destruxit antecedēs, & cōclusit oppositū cōsequētis, & dixit, QVONIAM VERO & c.i. sed, qm̄ mutat, & corrūpit, & cōuertitur, & nō seruat sanitatē, quā à natiuitate cōtraxit, q̄tum ad hoc, indiget arte cōseruante: & volebat p ꝓcurationē, cōseruationē. Sed, à qbus accidat ipsum mutari & corrūpi, paulo post dicet. Ergo ipsum non dicebat semp sanū, qa semp actu sit tale, quale natū est, sed qa aptitudinē naturalē habet ad semp tale manendū, ꝓpter id, qd̄ supra expositū est tractatu de corporibus. Est aūt hic attendēdo dignū, φ vtit syllogismo hypothetico cōtra cōem legem suā, à destructione.s. antecedētis cōcludens oppositū cōsequētis ꝓpter paritatē eorū, quę cōditionali copula coniūgunt. Si.n. corpus est mutabile, indiget arte
B cōseruāte, & ecōtrario, si corpus indiget arte cōseruāte, ipsum est mutabile: & negatiue, si corpus est imutabile, nō indiget arte cōseruāte, & econtra, si corpus nō indiget arte cōseruante, ipsum est imutabile. Sicut.n. in logica scitū est, ꝓpositionibus hypotheticis cōiunctis, in qbus cōsequēs necessarium est esse cū antecedēte, fit argumentū aut à destructione cōsequētis, aut à positiōe antecedētis, nisi antecedēs & cōsequēs pariter se antecedāt & cōsequātur, in qbus possumus à cōstructiōe & destructione vtriusq; cōponere syllogismū, vt in exēplo ꝑdicto est manifestum. Si vero cōsequēs fuerit ꝑpe esse cū antecedente, tūc in talibus hypotheticis formabit argumentū à positione pariter & destructiōe antecedētis, & nunq̄ à destructione cōsequētis, vt in hoc exēplo: Si natabit Dion, cōtinget ipsum bñ natare: si aūt nō natabit Dion, nō cōtinget ipsum neq; bene natare: sed nō sequit, Si nō cōtingit ipsum bene natare, neq; ēt ipsum natare cōtingit. Aut in hoc exēplo: Si hoc visibile est aial, pōle est, φ sit homo: sed nō est hoc visibile aial: ergo nō est pōle, φ sit homo: à destructiōe aūt cōsequētis nō valet argumentū, vt nō est pōle, φ sit homo: ergo nō est hoc visibile aial: pōt.n. esse aial, & si nō sit pōle, φ sit homo. Vbi aūt hæc traslatio habet, Inuentionem vero earū rei ipsius natura denūciat. trāslatio, quę ex arabico, habet, Sed inuentio illarū causarū est ex ipsa re q̄sita.

Hali aūt hoc exponens dicit, φ ex ipsa re quęsita innuit qualitas causarū: & φ res quęsita in meliore formarum est conseruatio sanitatis: & φ inuentio causarū cōseruantiū est ex ipsa re quæsita, i. φ, sicut ipsum in qualitate tēperatum est, ita & causę cōseruātes ipsum oportet esse in qualitate tēperatas. Sed falsitas huius expositiōis manife-
C ste patet p id, qd̄ Gal. subsequēter subiūxit, Si.n. esset ipassibile & c. Non.n. vult Gal. in hoc loco innuere qualitatē causarū cōseruantiū corpus optimę cōpositionis, cū ipse eā ostēsurus sit infra, sed vult innuere necessitatē inuētionis earū ex natura ipsius rei quęsitæ: hæc aūt res q̄sita ē corpus optimæ cōpositiōis, cuius natura (vt hic est innuēs) est passibilis corruptionis & alteratiōis ipsius: ꝓpter quod cōtinuo dixit, Si.n. esset ipassibile & imutabile corpus, nō indigeret & c. Latuit aūt eū expositio huius verbi, quia fecit ipsum finē paragraphi, principiū alterius faciens, vbi dicit, Si.n. esset ipassibile & c. multo aūt fortius necessitas inuentionis causarū cōseruātiū reliqua corpora sana innuit hæc eadē natura, quāto & ipsa minus stabilita sunt in sua sanitate, & facilius subijcibilia ęgris causis.

SED EXPEDIAMVS & nos hic breuiter causam, vnde corpus humanum est corruptibile & mutabile. Dico ergo, φ (sicut volūt philosophi) eius corruptibilitas est, ꝓpter cōpositū esse ex cōtrarijs, semp se adinuicē impugnātibus. Ideoq; recte Gal. ait in principio de mor. & acci. inuestigans numerū morborū, φ ꝓpterea, quia corpus cōpositum est ex cōtrarijs elementis, habentibus potestatem cōmisceri, & mutari, & ad se ipsa cōuerti, & passionibus subijci, erit corpus corruptibile & mutabile, passibile non solū ex natura cōpositionis (sicut volebat Democritus, ex atomis indiuisibilibus & ipassibilibus cōponi faciens corpus) sed et ex ipsa natura cōponētiū. Dicit.n. φ, si corpus esset vnū simplex, nō susciperet magis nec minus, nec melius nec peius, sed, si ex diuersis partibus cōpositū fuerit, & ad se inuicem passibilibus, multa diuersa sibi erunt aliis alia meliora. Et hoc consonat dicto Hip. in libro de humana natura, φ, si homo esset res vna, nō doleret, nec pateretur, nec corruperet, quia (sicut dicit) nō inueniretur aliqd, quod faceret eum dolere, & pati, & conuerti, eo scilicet, quia, si esset res vna, tūc & multo magis oīa corpora essent vnū, quia non inueniretur alterans ipsum: à se ipso autē nihil alteratur. Accidit ergo ex his, quæ diximus, φ
D calidū, & frigidum, humidū, & siccum, ex quibus corpus componitur, aliqñ equentur in eo equatione, qua decet: aliqñ ita, φ vnum vincat super alterum. Aequatio aūt causat & sanitatē & vitam: Victoria autē vnius super alterū aut est parua, & prouenit inde ægritudo: aut est vehemēs valde, & prouenit inde mors (sicut dicit Gal. in lib. de cōplexionibus) cuius victoriæ causa tàm intranea, φ extranea, reperitur. Sed obijciet aliquis, φ, si propterea, φ corpus corrūpitur & cōuertitur, indiguit inuentione causarū conseruantiū, tunc debēt causæ conseruantes obsistere corruptioni eius & conuersioni ipsius, ita scilicet, φ perpetuet & nō senescat: sed, qm̄ hoc non faciunt, frustratoria videtur earum inuentio. Propter quod aliud principiū facientes dicemus, φ (sicut ait Princeps) qm̄ principium generationis nostrorum corporum est sperma viri & mulieris, quorum vtrunq; est substantia humida & fluida, oportuit, φ coagulatio horū duorū in principio esset coagulatio humida: &, licet terreitas, quæ in eis est, cum sua duritie, & igneitas cum sua virtute maturandi, se aliqualiter inuenirent ad coagulatum durū faciendum, tñ ad termi num coagulationis durorum corporū non peruenit, qualia sunt lapides, & vitrum, & metalla, & huiusmodi, ex quibus nihil aut parum resoluitur: propter quod ex nocumētis, quæ propter longissimam & assiduam accidunt resolutionem, non securantur. Inde ergo duabus nocumentorum speciebus exposita sunt, quarum prima est humiditatis innatæ resolutio, q̄ ordinate aduenit: & secūda est humoris restaurātis putrefactio, & corruptio, & ipsius alteratio, vnde fomēto vitę cōueniens non est. Et hæc duo sunt ꝑter alia multa, quę à causis extraneis & casualibus

eueniunt, qualia sunt frigiditas congelatiua, & venena, & continuitatis solutiones perniciosæ, & hmõi: & vnumquodq; istorũ duorũ nocumentorũ causam habet intrinsecã & extrinsecã, quas in principio fen tertię numerauit.

Hæc igitur duæ species nocumentorũ deducũt corpus humanũ ad duplicem speciem mortis, s. naturalẽ, & accidentalem seu ægritudinalẽ: interimuntur. n. aĩalia aut ægritudine, aut natura, sicut dicit Arist. in lib. de longit. & bre. vitę. Humiditatis ergo innatę resolutio, quę ordinate aduenit, est causa mortis naturalis, quia, cũ vita sit actus viuentis cũ igne quodã, i. calore, quasi instrumẽto, sicut dicit Philosophus, caloris aũt ꝓpriũ subiectũ sit innata humiditas (sicut Gal. & Prin. dicunt) ex quo iam calido & humido viuere confessum est, accidet de necessitate ad naturalem humiditatis innatæ cõsumptionẽ naturalis mors. Humiditatis aũt innatæ naturalis est cõsumptio, eo ꝙ qui in ea calor, naturaliter eã depascit: propter quod calor innatus fit causa se ipsum extinguẽdi accidẽtaliter, propterea, ꝙ est causa sui ipsius materiã consumẽdi, sicut lampadis flãma, quæ extinguit, qa consumit suã materiam. Cum ergo siccitas vltimat, calor innatus extinguit, & mors subsequit naturalis, quæ est præter ægritudinem.

SED DICET ALIQVIS, ꝙ siccitas nõ debet esse causa exiccationis, & cõsequẽter extinctionis caloris naturalis, cũ caliditas in igne, oĩ sit priuatã humido. Nisi esset, ꝙ hoc est verũ in igne, quod est corpus simplex iam genitum & quiescens in ꝓpria sphæra, nõ aũt est verũ in corpore cõmisto & cõposito, nec ẽt in ipso igne, q est in continua gñatione & corruptione, qualis est ignis, quẽ hic inferius apud nos videmus in lignis, & candela, alijsq; cõbustibilibus: Hæc. n. res cõmista est, carbo. n. est res terrestris ignita, & flãma vapor ignitus: in his nãq;, dum durat humidũ ignibile, durat ignis gñatio cõtinua, & corruptio ab exustione humidi, qm̃ siccũ terreste, quale dominat in cõbustis, nõ est sustentamentũ ignei caloris, sicut humidũ aereũ, quod igni vicinum est in natura. Habet igitur vnũquodq; corpus terminũ sibi p̃fixum in natura, quem nõ excedit, vsq; ad quẽ quãtitate suæ humiditatis resistit huic siccitati, quæ sibi necessario debetur à calore innato: & est terminus naturalis, qui in diuersis diuersus existit. Nec ẽt innata humiditas sola sufficit ad resistendũ suæ resolutioni tanto tpe, quanto vitã videmus, imo tam longa pduratio non existit nisi p nutriens, quod restaurat illud, quod ex ea resoluitur: quod qdem quia nõ potest oĩo similari deperdito, fit semp ꝓcessus ad dissimilius suæ primæ radici, vt ex hoc accidat deuenire ad nõ posse aliquid transmutare ad sui restaurationẽ, primum senectute, deinde morte comitante, quæ dicit naturalis. Inde ẽt accidit reliqua species nocumẽti, quæ est ex parte hmõi restaurantis, & illa est duplex, s. aut caloris naturalis suffocatio ex humoris cruditate, quæ sequit malitiã digerendi, plurimas causas habentẽ, ex qua fit inconueniens fomento vitæ, sicut aquea humiditas flãmę: aut ipsius calidi innati exustio ex talis humoris putrefactione & pluribus silibus causis inducta, ex qua sequit calor extraneus exurens: quarũ vtrãq; speciem sequit mors accidẽtalis siue ęgritudinalis.

His p̃missis dicemus, ꝙ causæ conseruantes nõ sunt ad resistendũ neq; senectuti neq; morti, quæ per naturã adueniunt, licet sint ad resistendũ causis accelerare faciẽtibus illa; sed ꝓprie sunt ad resistendũ morti, & corruptioni, & alterationi accidentali, quæ est ab ægris causis: & à parte huius nõ est earum inuentio frustratoria, sed includens intentum. Propter quod egregie dicit Prin. ꝙ ars sanitatem custodiendi non est ars, quæ à morte securos faciat, s. naturali: neq; corpus ab extrinsecis nocumẽtis muniat, eo ꝙ casualia sunt, de qbus non est ars: neq; corpus ad vltimam vitę longitudinẽ perducat, quę est ſm hoĩem absolute, sed (sicut dicit) de duabus rebus securitatem prębet, s. putrefactionis penitus prohibitione, & in hoc securat à morte accidentali: & defensione humiditatis, ne cito resoluatur, & in hoc securat à causis siccitatem & mortem naturalem accelerare facientibus, propter quod deducit ad longitudinem vitæ, quæ est ſm hominem hunc, non ſm hominem absolute.

Secundum igitur quot modos alteratur corpus, totidem genera procurationum habebit, hoc est seruantium causarũ, quæ manifestum est iam ex ipsis, quę dicta sunt, è corrigentium genere existere. In eo vero, ꝙ velociter faciunt correctionem, priusq̃ occurrat omnis læsio, non præseruantia à futuro malo appellata sunt à medicis, sed seruantia pręsentem consistentiam.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum cõseruatricum genera habebit, quas ex his, quæ dicta sunt, liquet esse ex correctiuarum genere. Sed, quia paulatim correctiones faciũt, anteq̃ oĩs ingruat noxa, nõ præseruantes à futuro malo, sed p̃sentis status cõseruatrices medici appellãt.

Cum dedit necessitatẽ inuentiõis causarũ ex corruptione & cõuertibilitate corporis cõseruandi ab inde, nunc docet extrahi numerũ ipsarũ ſm genus, & dicit ex supioribus colligẽdo, SECVNDVM IGITVR QVOT &c. i. igitur ſm quot genera modorum alteratur corpus, ſm totidem cõseruatur: cuilibet. n. modo alterationis opponitur suus modus conseruationis ex eisdem ipsis rebus: sicut. n. cõtrarium vel distẽperatum alterat, sic & sile vel tẽperatũ cõseruat ex eisdem generibus rerũ. Et vult p modos alterationis, eos, quibus corpus mouetur à dispositiõe naturali ad extra naturã: palam. n. est, ꝙ nõ intelligit species alterationis naturalis, quibus homo deuenit ad seniũ & ad mortẽ naturalem, qm̃ ad illam nulla species conseruationis opponitur, sicut supra dictũ est. Deinde continuans sermonem, ostẽdit causas conseruantes, q̃uis sint de genere corrigentiũ, siue p̃seruantium, non tñ dici præseruantes à medico, & dicit, QVAE MANIFESTVM &c. i. quæ causæ conseruantes (sicut manifestũ est ex supradictis) sunt de genere causarũ corrigentium, siue præseruantiũ. Dixit. n. supra, ꝙ, quia corpus cõuertitur, & corrũpitur, & nõ seruat, quam habuit ex principio consistentiã, indiget causis conseruãtibus, quia causę conseruantes p̃seruant corpus à conuersione & corruptione, in quã labendo deueniret, si artis conseruatiuæ regimine destitueretur: qua consideratione censeri possunt de genere corrigentium, seu præseruantium causarum. Deinde dixit, IN EO VERO &c. i. sed in eo, ꝙ velocius & citius corrigunt & præseruant, q̃ corpori superueniat læsio in operatione, nõ dicuntur à medicis præseruantes, sed seruantes præsentẽ consistentiã: non. n. pręseruant ab ægritudine, cuius esse sit in causa sua, quæ iam corpus afficiat, sicut faciunt causæ, quæ proprie dicuntur ab eo præseruantes,

cõpetentes

A competentes.s.corporibus neutris, in quibus aliquam læsionem, licet insensibilem, est videri, sed præseruant ab ægritudine, cuius non dum aliquid inchoauit neq; simpliciter, neq; ſm quid: hoc autem faciunt conseruando præsentem sanitatem: propter quod proprie conseruantes dicuntur, large autem præseruantes.

ph.cõ.1. DVBITABIT AVTEM aliquis ex hoc, q̃ videt̃ præsens consistentia conseruari nõ posse. Dicit naq; Gal. in cõmento aphorismorũ, q̃ tps acutum est seu strictũ, in quo.s.nostrum opus expandit̃, propter fluxibilitatẽ materiæ, circa quam versat̃ opus huius artis. Breue.n.tempus est, in quo corporis dispositio, ad quam est opus, immutata, persistat: inde ẽt nostri operis experiẽtia minus certa resultat corpore non manente. Vnde etiam Damascenus ait, q̃ non est eadẽ sanitas, quæ in mane, et, quæ in sero. Quare videt̃, q̃ præsens cõsistẽtia seruari nõ possit corpore in continuo fluxu existẽte. Nisi ẽt (sicut Gal. & Prin. dicunt) neq; æqualitas neq; sanitas vnum habet terminũ, ẽt ſm vnum corpus, sed est multæ latitudinis inter duas extremitates, inter quas licet vaget̃ ex fluxibilitate materiæ, quæ dicta est, tñ, si conseruans causa conseruet eã infra illas, præsentẽ consistentiam conseruabit ſm totam latitudinẽ, & si nõ ſm partes latitudinis. Adhuc ẽt præsens consistẽtia, cũ sit indifferens, quantũ ad sensum, ab ijs, quę sunt eiusdẽ latitudinis, ẽt ſm sensum conseruata est, licet nõ quantũ ad veritatẽ, quod medico qdẽ sufficiẽs est & rectũ.

Ant. Alteratur igitur corpus à quibusdam ex necessitate, à quibusdam vero non ex necessitate. Dico autem B ex necessitate quidem, quibus impossibile est ipsum non approximare: non ex necessitate vero reliqua. Nam semper in continẽti morari, & comedere & bibere, & vigilare & dormire necessarium: gladijs vero & bestijs occurrere non necessarium. Vnde in priori quidem genere causarum circa corpus ars conficitur, circa secundum vero nequaquam.

Leo. Alteratur igit̃ corpus à non nullis quidẽ necessario, à quibusdã vero nõ necessario. Dico aũt necessario, quę nulla est euitãdi ratio: nõ necessario aũt reliqua. Nã aerẽ quidẽ nos ambiẽtem semp attingere, comedere q; ac bibere, & vigilare & dormire est necessariũ: ensibus aũt & exitialibus feris obuiare nõ necessarium. Quare circa primum causarũ genus versatur ars corporis conseruatrix, circa secundũ aũt minime.

Cõ.4. Cum dixit numerũ causarum conseruantiũ ſm genus adęquari numero alterantiũ extrinsecorũ, diuidit hic & subdiuidit alterantia corpus humanũ, vt numerum conseruantiũ extrahere possit, & dicit, ALTERATVR IGITVR &c.i.sed corpus alteratur à quibusdam de necessitate, à quibusdã non ex necessitate. Deinde exponit diuisionẽ suã ex necessitate, & nõ ex necessitate, & dicit, DICO AVTEM &c.i. & intelligo alterantia corpus ex necessitate, ea, q̃bus possẽ est corpus nõ approximare. Et supponit hic, q̃ extrinseca, q̃ occurrũt corpori, aut corpus eis, alterant ipsum: de quorũ numero est, qcqd non est intra corporis substantiã & naturã, qđ naturale vocamus, per quẽ modũ actiones & passiones aĩæ extrinseca appellant̃: nec inest corpori præter naturã, vt ægritudo, causa, & accidẽs, quod cõtra naturã dicimus: tale th existẽs, qđ ineuitabilr occurrit corpori: quod, quia differt ab vtroq; C melius est noĩe ꝓprio dici nõ naturale, de natura.n. taliũ occurrẽtiũ est, q̃ occurrũt corpori, mutare ipsum mutatiõe quadã. Sed, si possẽ est talibus nõ occurrere, possẽ est ab eis nõ alterari: possẽ aũt nõ esse, & necesse esse, equiualentia sunt, & vnũ per alterum exponibile est. Deinde dicit, NON EX NECESSITATE &c.i. sed alterantia nõ ex necessitate sunt reliqua, à q̃bus possẽ est corpus nõ alterari, eo q̃ possẽ est ipsum eis non occurrere. Deinde,

Ant. cũ exposuit, qđ intelligat p alterãtia ex necessitate, & nõ ex necessitate, exẽplificat de vtrisq;, & dicit, NAM SEMPER est necessarium morari in aere hoĩem, & ipsum comedere & bibere, & exerceri & pausare, & vigilare & dormire, inaniri & repleri, gaudere & tristari, irasci & timere: sine occursu.n. ad ista nõ est eius vita: quare ineuitabilr occurrit: occurrẽs aũt alterat̃ ab eis propter vim alterãdi, quę in eis existit. Sed occurrere bestijs, gladijs, & venenis, & similibus, q̃bus à casu aut volũtate occurrit, nõ est necessariũ: casualia.n. (sicut dicit Philosophus) non habent cãm determinatã: propter quod eu itabilia sunt in vita, volũtaria.n. nõ sunt coactiua, quia ſm propositum mutabilia.

Deinde, cum dixit, q̃ duo sunt genera alterãtiũ, & exẽplificauit de vtroq;, amouet vnũ eorũ ab arte, sicut ipsi existente penes illud artẽ conseruatiuã inueniri, & dicit, VNDE & c.i. vnde, cũ quędam sint alterãtia necessario, D quędã nõ necessario, circa primũ genus alterantiũ ars cõseruatiua corporis est inuenibilis, circa ſm vero nequaq; ideo scilicet, quia (sicut dicit Philos.) casualia sunt indeterminatarũ causarũ: vnde nõ sunt semp, neq; sæpe, nec adhærent vię vni, sicut necessaria: quare nõ possumus ab eis experiri, quid ab eis ꝓmuniat, quare nec artẽ inuenire, si experiẽtia qualẽ fecit artẽ, sicut ait Philosophus, rectẽ dicẽs. Sicut ergo à casu alterãt, sic à casu ab eis ꝓmunimur.

Fortasis aũt & astrologus exsistimans se casualiũ determinatas causas scire, prædicẽdo, ab illis docebit præmuniri: sed apud talẽ astrologũ nihil est casuale, sed pene necessariũ totũ, de quibus & alter sit sermo. Circa aũt alterationes corporis, quæ à voluntate fiunt, nõ põt ars conseruatiua cõstitui: nã faciẽs nõ velle nõ est ars, sed aut virtus, aut lex, aut castigatio quędã: impressiones aũt derelictę ex casualibus & volũtarijs, cũ præter naturã sunt, nõ est dubium, q̃ arti curatiuę subijciunt̃: ergo ab arte nõ remoueñ, sed ab arte venire nõ prohibẽtur. Dicamus aũt nũc,

tx 6. cũ necessarium dicatur multis modis, in quo illorũ modorũ cadat alterans ex necessitate. Dico ergo, q̃ (sicut dicit Ari.5.metaphy.) necessariũ dicitur, sine quo nõ contingit viuere aut esse, sicut cum casuali: vt spirare, & cibus aĩali necessariũ est. Necessarium ẽt dicitur, sine quo nõ contingit aut bonũ sumere, aut malũ expellere: vt necessarium est bibere pharmacũ, vt nõ laboret, & ad Aeginã nauigare, vt pecuniã recipiat. Dicitur ẽt necessariũ, quod coactũ est: vnde cogens necessarium facit, vis.n. necessitas quędã est. Adhuc ẽt quarto modo, quod nõ contingit aliter se habere, necessariũ dicimus, & hoc modo demonstratio necessariorũ est, quia nõ contingit habere aliter, quod demonstratum est simplr: & hic diuiditur in duos modos, qui sunt sibi inuicẽ tanq̃ causa & effectus. Aut.n. non contingit aliter se hr̃e, quia eius cãm sistr̃ nõ contingit: & hoc necessariũ, est cõclusio demonstrationis, quia eius principia prima impermutabilia sunt: Aut nõ contingit aliter habere, quia est primũ simplr, quod prius habere nõ põt:

&hoc

& hoc est vt causa prima vel principium demonstrationis, vt prima dignitas, sicut De quolibet dicitur affirmatio aut negatio vera. Dicit aūt Arist. ꝙ ad quartum modū primi tres modi reducunt. Post hoc aūt dicemus, ꝙ alterans corpus humanū ex necessitate dicit necessariū ſm primum modū, & ēt ſm secundū. Pręnoīata.n. sex genera rerum alterantium ex necessitate sunt quodāmodo cōcausæ essentię & vitæ, si bene considerent, sine eis.n. non cōtingit viuere, vel esse. Sunt ēt, sine qbus nō contingit bonū sumere, aut malū expellere, sine vigilia.n. non cōtingit bonum sumere, ad quod est animal, neq; sine somno malum expellere, ad quod per vigiliam deuenitur.

DVBITABIT AVTEM aliquis ex his, quę dicta sunt, qm̄, si īpoſe est corpus à talibus non alterari, tūc īpoſe est ipsum conseruari. Amplius alteratio nō fit nisi à contrario, à siſi aūt cōseruatio: sed ex his sex rebus nō naturalibus reperitur aliquid siſe corpori, cui pōt approximare: igit à tali poſe est non alterari. Nisi esset, ꝙ oīa p̄dicta sex gnā rerū nō naturaliū, quātūcūq; melius & magis ꝓportionētur corpori, cui offerunt, semp ipsum alterant, sicut primum de aere manifestū est. Dicit nanq; Prin. ꝙ neq; aeris frigiditas peruenit apud nos in terris habitatis tanta, quin aliquo modo resoluat, imo (sicut dicit) in oībus resoluit dispositiōibus ꝓpter id, quod in eo existit de virtute Solis & stellarū: quanto ergo plus, si fuerit tēperatus, aut calidus? De cibo aūt & potu nō est dubiū, ꝙ in principio aduentus sui ad corpus īmutat ipsum, quātūcūq; sit ꝓportionatus ad naturā corporis, cui offertur: quod ostendit pulsus īmutatio: quāto ergo plus, si fuerit frigidior aut calidior, q̄ oporteat? Et siſr est de exercitio & quiete, somno & vigilia, inanitione & repletione, & accidētibus aīæ: quātūcūq;.n. ista sub debita quantitate & qualitate offerantur corpori cōseruādo, alterant tñ alteratione quadā: sed nō quæcūq; talis alteratio remouet corpus à sanitate sua, cum ipsa magnæ sit latitudinis (sicut dictū est) imo tales alterationes leues, cū sibi inuicem cōtrariant, cōferunt ad cōseruationē sanitatis, imo necessariæ sunt ad illā: vt ea, quæ ex somno, ei, quæ ex vigilia: & ea, quæ ex exercitio, ei, quæ ex quiete, & sic de alijs. Ergo īpoſe est corpus ab eis nō alterari, & tñ, si debite offerētur, nihilominus cōseruabunt eius salutē. Quod aūt dicitur, ꝙ siſe nō alterat, verū est, sed istarum rerū non est assignare pfectā siſitudinē ad corpus, nisi quòd appellamus tēperatū aut siſe corpori ex istis rebus, quod ipsum à sanitate ꝓpria non deducit, sicut dicemus, vbi assignabimus siſitudinem causarum cōseruantium ad corpus conseruandum.

Quot igitur sint ex necessitate alterantia corpus, diuidentes secundū vnumquodq; eorum, propriū genus causarum salubriū inueniemus. Est igitur vnum quidē ex cōtinenti nos aerē. Alterum vero ex motione & quiete, & totius corporis & secundū partes. Tertiū ex somno & vigilijs. Quartū ex ijs, quæ offerunt. Quintū ex ijs, quę retinent & egeruntur. Sextū ex aīæ passionibus. Sub his.n. oībus necesse est corpus disponi quodāmodo. Sub continenti quidem aut calefactum, aut infrigidatū, aut siccatum, aut humectatū, aut secundū cōplexionē horum aliquid patiens, aut secundum totam substantiā alteratum. Ex motione vero & quiete, immoderatis existentibus vtrisq;, aut calefactum, aut infrigidatum, aut siccatum, aut humectatum, aut secundum complexionem horum aliquid patiens. Ita vero & ex somno & vigilia necesse est pati ipsum. Secundum eandem rationē ēt ex ijs, quæ offeruntur, aut egerūtur, aut retinentur, & aīæ accidētibus passionibus. Oīa.n. hæc, hęc quidem manifeste, hæc vero per medias alias causas alterant corpus, & corrūpunt salutem: scriptumq; de his ipsis est separatim de vnoquoq; in salubrium causarum negocio.

Quot igitur numero sint ea, quę ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur vnum quidem ex ambientis aeris adhæsu. Alterum vero ex motu & quiete, & totius corporis & partiū singularum. Tertium ex somno & vigilia. Quartum ex ijs, quæ assumuntur. Quintum ex ijs, quæ excernuntur & retinentur. Sextum ex aīæ affectibus. Ex his necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aere quidem ambiente, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, vel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu vero & quiete, cum vtraq; modum excesserint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necessarium secundū eandē rōnem. Et ex aīę affectibus, & ex ijs, quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinentur: hæc siquidē oīa partim quidē euidenter, partim vero per alias causas medias alterāt corpus, & sanitatē corrūpunt: & de horum singulis seorsum scripsimus in tractatu, qui de salubribus inscribitur.

Cum dedit diuisionē alterantium, & alterum mēbrum ab arte remouit, subdiuidit reliquum, s. alterans ex necessitate, in multa genera, vt scdm quodlibet salubrem causam inueniat, & dicit, QVOT IGITVR &c.i. igitur, postq̄ ſm secundum genus alterantium, s. non ncœssariorum, non conficitur ars conseruatiua, diuidamus alterās ex necessitate, in quot habet species, & ſm vnamquāq; inueniamus causam salubrem, i. conseruatiuam, ex opposito sibi respondentem. Deinde dat numerum specierum eius, & dicit, EST IGITVR VNVM &c.i. est igitur primum alterans ex necessitate &c. Et numerat sex genera rerum à nobis iam supra memorata, & est planum.

SVNT AVTEM HIC dubia multa, in qbus, anteq̄ procedamus, certificari oportet, primū scilicet, qa alterātia ex necessitate vidētur plura, q̄ sex genera. Videtur.n. terra ex necessitate alterans: īpoſe est.n. eam non cōtingere, & contactum aliqualr ab illa conuerti. Nec pōt quis dicere, ꝙ terra cōprehēsa est in genere aeris, nam ipsa est de īmutantibus âerem aut propter causam latitudinis terrarū, aut propter sui altitudinē vel sui profunditatē, aut propter vicinitatē montium aut marium aut ventorū, aut propter naturā terræ ipsius in se ipsa. Licet.n. ipsa īmutet corpus mediāte aere, per hoc, ꝙ aerem sequitur īmutari à talibus accidentibus terræ, tñ ipsa, cum per se contangat, est de per se īmutantibus & non solū mediāte aere. Et siſr aqua præter hoc, ꝙ īmutat corpus, cum per viam

potus

potus ingreditur: & præter hoc, ꝙ immutat mediante aere, in quẽ conuertitur, mutat ẽt ipsum per se contingendo, A & ĩpoſſe videtur non approximare ipsum vtriq;. Item cęlum ẽt per se ĩmutat corpus immutatione ꝓpria pręter mutationẽ cõmunem, quã facit in eo mediante aere, quẽ ĩmutat per motũ & lucem. Hoc.n.est, quod Gal. dixit in tertio de criticis, ꝙ accidũt in corporibus nostris per Lunam duo modi mutationum, quorũ vnus est ꝓprius, alter cõmunis, proprius qdem (sicut dicit) est s̄m inceptionẽ cuiusq; rei ex eis, quæ accidunt in eis: cõmunis aũt est, qui est s̄m impreſſionẽ aeris in eis cum toto: & dicit, ꝙ reuolutio Lunæ in orbe signorũ est ꝓpinqua principio esſendi cuiusq; rerũ, quæ fiunt corã nobis: & tẽpus visionis Lunę, qñ mutat aerem contingentẽ terrã, facit in nobis oĩbus operationẽ participantẽ cõmunem. Dicit ẽt, Et, cum dico mutationẽ ꝓpriam, tunc intellige à me mutationẽ, quę fit ꝓpter reuolutionẽ Lunę in orbe signorũ, quod est, qa impreſſio in vnoquoq; ipsorũ, quæ fiunt, propter hoc est p̄ter impreſſionẽ factã in alio. Et, cũ dico, Mutationẽ cõmunem, tũc intellige à me ĩpreſſionẽ factam in nobis ex tpe visionis Lunæ, qñ hæc est cõis multis. Ergo cęlum & stellę præter mutationẽ, quã faciunt mediante aere, ĩmutant ẽt per se oẽs res, quæ oriunt̃ sub eis, quasdã mutatiõe bona, quasdã mala, s̄m ꝓportionem eorũ ad res ipsas ex naturis, ex sitibus, & aspectibus suis. Adhuc ẽt ætates, & artes, & mores, & hmõi vident̃ alterãtia ex necesſitate: quæ oĩa Prin. cap. de subiectis medicinę inter causas efficientes & cõseruãtes sanitatẽ cõnumerat. Impoſſe.n. videt̃ hoĩem nõ participare & arte, & moribus in vita sua: hęc aũt sine dubio mutant corpus à natura sua. Dicit.n. Prin. ꝙ, sicut mali mores malitię cõplexionis speciẽ sunt sequentes, ita, cũ ex consuetudine acciderint, sequit̃ eos malitia B cõplexionis. Silr quoq; & artes vident̃ ĩmutare, sicut & mores: mutatio.n. aĩæ ad nouos habitus & corpus ĩmutat, cuius est ꝑfectio: se.n. inuicẽ cõsequũtur aĩa & corpus in suis dispositionibus. Aetas ẽt videtur alterans ex necesſitate: mutatio nãq; in ætate ꝑ hoc, ꝙ facit mutationẽ in cõplexione, quosdã disponit ad sanitatẽ, quosdã ad infirmitatem: & ĩpoſſe est viuenti, huic mutationi ętatum nõ approximare. Sed dicendũ est ad hoc, ꝙ contactus terrę & aquę ad corpus nõ est vlis, sicut aeris nos ab oĩ parte circũdãtis, sed modicus valde, propter quod mutatio, quã faciunt, p̄terq̃ mediante aere, est parua, de qua non curamus. Adhuc ẽt nec est necessariũ eis oĩo approximare per modũ necessarij supra expositũ, sicut necessarium est approximare aeri: sine aere.n. spiratõ nõ stat vita sicut con causali, sine terra aũt & aqua contingẽtibus ab extra non est illud ĩpoſſe. Reducũtur ergo terra, & aqua, & ignis, & hmõi ad aerẽ, quo mediãte maxime corpus conuertũt. Immutatio aũt ꝓpria, facta à Luna, & qualibet stellarũ s̄m ortum cuiusq; rei sub eis, nõ est scibilis medico, sed astrologo. Quare huic alteratiõi nihil opponitur conseruatiuum, per sciam medicinę inuenibile: nõ.n. attigit sensus medici ad tales ĩpreſſiones, cõsequẽtes naturã stellę s̄m cõpositionẽ suorũ situum ad ascendẽs ortę rei, vel ad dominũ ascendẽtis. Adhuc hæc ĩpreſſio ꝓpria, licet ex parte ĩprimentiũ sit necessaria, ex parte tñ materię, quę multoties cõtrarijs est affecta, contingens est & ad casualẽ reducitur. Aetas ẽt nullo modo est alterãs corpus, sed est mensura alteratiõis corporis viui ex calido & humido in frigidũ & siccũ à principio vitę vsq; in finẽ eius. Alteratur ergo corpus in ea, sed, qñ illa alteratio est naturalis, non põt ei opponi causa cõseruatiua, qa tũc esset poſſe senium ĩpediri, quod absurdũ est. Sed, quia ætas inseparabilr co C mitatur illã alterationẽ in cõplexione, sicut tẽpus motũ, & vlr ꝓpria paſſio subiectum, rebus naturalibus est adiecta quasi naturalis existẽs. Nõ ergo est inter nõ naturales cõputãda, sed Prin. ideo numerat eã inter causas efficientes & cõseruãtes sanitatẽ, quia ex mutatiõe facta in ea cõtingit quoddã corpus fieri ꝑ naturã magis dispositũ ad sanitatẽ, quoddã ad ęgritudinẽ ꝑ cõparationẽ ad seipsum in eo, quod fuit, sicut diximus in caplo neutrius s̄m intentionẽ tertiam: hęc aũt p̄paratio corporis, cum sit ab intra ꝑ viã naturę, ĩpropriè ponitur causa efficiẽs vel cõseruans sanitatẽ vel ęgritudinẽ. Artes aũt & mores, s̄m ꝙ inducũtur in aĩam ex experimẽtis & opibus p̄cedentibus hos habitus, aut s̄m quod ĩducti, sunt principia aliquorũ operũ, ꝑ hoc, ꝙ opa & experimẽta exercẽt, & mouẽt corpus, reducũtur ad exercitiũ & quietẽ: s̄m aũt ꝙ speculatione quadã mouẽt spiritũ & calorẽ, sicut accidẽtia aĩæ, reducũtur ad illa, nisi qs dicat, ꝙ hi habitus nõ inducũtur ex necesſitate, nec inducti sunt ex necesſitate opis, sed ex volũtate: ab ea aũt alteratione, quę ab volũtate, p̄seruatio fit aut ethica, aut legibus, aut castigatiõibus, nõ medicina. Possunt aũt artes & mores inter causas efficiẽtes & cõseruãtes numerari, non tñ ꝙ arti medicinæ oĩ ex parte supponãtur. His ergo & similibus vijs respondetur de multis alijs, quæ videntur de necesſitate alterantia.

AMPLIVS AVTEM quæreret aliquis, quare motus & quies, & somnus & vigilia, euacuatio & retẽtio, & accidentia aĩæ dicatur res nõ naturales, cũ videatur esse opationes quędã aĩæ, aut quædam illius paſſiones. Et dicen D dum, ꝙ hmõi, inquãtum sunt opationes ab aĩa ꝓdeuntes, dicũtur res naturales: inqũtũ vero contingit ab eis corpus ĩmutari à natura sua, dicuntur nõ naturales, imo sunt, dicit Gal. in lib. de pulsibus ad Teucrũ, loquẽs de causis vertẽtibus pulsum, naturalibus, nõ naturalibus, & cõtra naturã. Quæ.n. s̄m quãtũ sunt supabundantes, earũ, quę s̄m naturã, & earũ, quę nõ natura dicũtur, causarũ, in id, quod p̄ter naturã est, transeunt, quasi dicat, cũ somnus & vigilia, cibus & potus, motus & quies, & hmõi superabundãt s̄m quãtitatem, iam fiunt cã ægritudinis, causa vero ægritudinis est vna ex rebus cõtra naturã; s̄m vero ꝙ prædicta sunt cõiter causæ sanitatis & ægritudinis ex diuersa relatione ad corpus, res nõ naturales dicũtur: propter quod vocãtur à Principe causæ cõmunes sanitatis & ęgritudinis, quæ (sicut dicit) sua generalitate sunt necessarię, & nõ s̄m plurimum suarũ specierum. Deinde, cũ numerauit necessario alterãtia, subiungit, qualr alteretur ab eis corpus, & dicit, SVB HIS &c. i. quia sub his oĩbus sex generibus rerũ contingit de necesſitate alterari corpus aliquo modo, sicut sub cõtinente nos aere contingit ipsi calefieri, & ĩfrigidari, humectari, & exiccari, aut cõposite calefieri & humectari, aut calefieri & siccari, &c. & hoc intẽdebat, cum dixit, Aut s̄m cõplexionem horum aliquid patiens. Aut cõtingit ipsum putrefieri & corrumpi: & hoc intendebat, cum dixit, Aut s̄m totam substantiam alterari. Contingit autem sic corpus sub continente conuerti, quia & continens has suscipit ab alio conuersiones, & susceptas contentis immittit.

SED INQVIRAMVS, vtrum putrefactio sit alteratio s̄m totã substãtiam: alteratio enim s̄m totã substantiã non videtur nisi generatio & corruptio, qñ ista sunt mutationes in substãtia tñ, alteratio aũt absolute dicta est in

qualitate:

qualitate: ſed putrefactio (ſicut dicit Philoſ. 4. mete.) eſt corruptio propriç innatæ caliditatis ab aliena caliditate in vnoquoq; humido, ſed corruptio caliditatis rei, non eſt corruptio ſubſtantiæ ipſius, cũ res nõ ſit id, quod eſt à caliditate. Adhuc ẽt (ſicut infra dicetur) putrefactio in humore põt ceſſare manente ſubſtantia: igiẽ ipſa nõ erit alteratio ſm totam ſubſtantiã. Sed Ari. in lib. prædicto dicit, ꝙ ſimplici & naturali generationi rei cõmiſtæ cõmune contrarium eſt putrefactio, qm̃ (vt dicit) oĩs ſm naturã corruptio in hac via eſt, i. via in putredinẽ. Generatio. n. in rebus, quç cõmiſcentur, eſt, cũ vincunt actiuæ ſuper paſsiuas: corruptio aũt, qñ victoria eſt econuerſo: in putrefactione aũt ſemp eſt victoria paſsiuarũ ſuper actiuas; vnde & humida primũ, vltimo vero arida fiunt putrefacta. Quãuis ergo putrefactio ſit corruptio caliditatis innatæ tm̃, tñ ad eam ſequitur corruptio ſubſtãtiæ ſm plurimũ. Sicut. n. dicit Auer. in cõmẽto ſup lib. prædicto, omne cõpoſitum habet calorẽ ꝓprium in ſe ſm ſuĩ naturam, qui eſt ei ſilitudo formæ, qm̃ calor includit materiã & terminat ipſam ſicut forma ſubſtantialis, & ꝓpter hoc nõ ineſt forma ſubſtantialis ſine illo. Hac igiẽ conſideratione põt dici putrefactio alteratio ſm totam ſubſtãtiam, ſicut ꝓxima via in illã ex corruptione caliditatis ꝓpriç. Propter quod ſi contingit aliqñ ceſſare putrefactionẽ remanẽte ſubſtantia (ſicut infra clarius faciemus) hoc fit ſolum, qñ putrefactio nõ multum ꝓceſſit: ꝓpter quod ſicut habens latitudinẽ non eſt corruptio ſubſtantiæ, ſed talis qualitatis, ex qua ꝓxima eſt via in corruptionẽ ſubſtãtiæ. Hali aũt exponit hæc oĩa de aere, dicens, ꝙ aer calefit, & infrigidaẽ, & humefit, & ſiccatur, aut ſm totã ſubſtantiam alteratur, intẽdẽs, ꝙ ita mutatus ſilr mutet corpus. Tolerat aũt textus ſuæ translationis, ꝙ exponatur & de corpore, & de aere. Sed, ſi debeat exponi de aere, tunc oportebit addi ad textũ noſtrum: cum. n. dicit, Sub cõtinente qdem aut calefactum &c. tunc oportebit addere hanc dictionẽ, cum, vt dicatur ſub continente qdẽ, cũ aut calefactũ, &c. fuerit continens. Sed hæc expoſitio cõiecturari facit, ꝙ ſolũ, qñ aer ſm totam ſubſtãtiam alteraẽ, alteret ſm totam ſubſtãtiam & corpus, ſed hoc eſt falſum, nã corpori ſæpe accidit putrefactio ex calore ſolo continentis (ſicut notaẽ in diffinitiõe putrefactionis) ẽt ſi nulla ſit in continẽte putrefactio. Propter quod expoſitio noſtra melior eſt, dans intelligi corpus ſm totam ſubſtantiã alterari ab aere, nõ determinãdo, ex qua cauſa, quæ ſit in aere, illud cõtingat, cum illa cauſa nõ ſit ſola eius putrefactio. Sciendũ eſt aũt, ꝙ aer fortius ĩmutat corpus oĩ alia re nõ naturali, tũ quia cõtinue degimus in ipſo, & ſine eo inſpirato nõ contingit viuere: tũ quia circũferentialiter circũdans, vndiq; tangit nos: tum quia ſubtilitate ſubſtãtię in profundũ corporis ingreditur p vniuerſos corporis poros, dilatatione arteriarũ attractus. Ipſe aũt in ſe multas patitur mutationes, quia ex raritate ſuæ ſubſtãtiæ eſt valde conuertibilis. Sicut. n. dicunt aſtrologi, ſphæra Solis mouet ignẽ, ſphæra Lunæ aquã, ſphæra ſtellarũ fixarum terrã, reliquæ vero ſphærę, ſicut Saturni, Iouis, Martis, Veneris, & Mercurij, mouẽt aerem: & propter hoc multæ mutationes ſunt in aere, ſicut dicunt. Accidunt ergo aeri mutatiões naturales, & nõ naturales, & cõtra naturã, ſicut dicit Princeps. Naturales aũt ſunt illæ, quæ accidũt ei ſm quatuor tẽpora anni: & ipſorũ principiũ eſt tranſitus Solis de quadrangulo in quadrangulũ ſui circuli: maximę. n. mutationes, quæ à ſtellis fiunt, nõ ſunt niſi à quadraturis ſuorũ circulorum, ſicut dicitur tertio de criticis. Immutat aũt Sol & oĩs ſtella aerem & motu, & luce, ſm ꝙ in obliquo circulo accedit & recedit à nobis. Mutationes aũt, quæ curſui naturæ nõ ſunt valde contrariæ, & dicũtur nõ naturales, qñq; ſequunẽ res cęleſtes, qñq; terreſtres: illç vero, quæ ſequũtur res cęleſtes, ſunt ſicut quæ ſtellarũ cauſa accidũt, ſ. ex earum cõiunctione, & ſeparatione ab inuicẽ & à Sole, & appropinquatiõe ad oppoſitionẽ capitum noſtrorũ, & ab ipſa remotione. Et eſt ſciẽdum, ꝙ cęlum hoc totũ ſuo motu aerẽ calefacit, attrito qdem aere ab ipſius latione: luce vero calefacit, & infrigidat, humectat, & ſiccat ſm ꝓprietatem corporis emittẽtis lucẽ, q̃uis de proprietate oĩs lucis ſit calefacere per modũ, quẽ ſupra diximus. Quòd ſi dicat aliquis ſolũ Solem lucere, & ꝙ reliquæ ſtellæ nõ lucent niſi illuminatæ à Sole, ſicut cõmunis Peripateticorũ ſentẽtia eſt, Dicemus, ꝙ lux Solis, cũ recipiẽ & profundaẽ in corporibus earũ, induit apud eas alias & alias ꝓprietates. Quæ aũt ſequũtur res terreſtres, alię ſunt cauſa latitudinis terrarũ, aliæ propter altitudinẽ ciuitatũ & earum ꝓfunditatem, aliæ propter cauſam montium, aut mariũ, aut ventorũ, aliæ propter cauſam terræ in ſe ipſa. Mutationes aũt contra naturã in aere ſunt aeris putrefactio, quæ peſtilentia vocatur, aut ꝑuentio eius ad caliditatẽ vel frigiditatem intolerabilẽ, intantũ ſcilicet, vt ꝑ ipſum meſsis & gñatio corrũpatur. Sed, qualiter vnaquæq; iſtarũ diſponat aerem, & vnde accidat ſic diſponi, & ad quid corpora p tales eius diſpoſitiones mutentur, determinatũ eſt à Gal. in lib. de cõſtitutionibus aeris. Deinde dicit, EX MOTIONE VERO &c. i. ex motu & quiete ĩmoderatis exiſtẽtibus cõtingit corpus eſſe aut calefactũ, aut infrigidatũ &c. aut ſm cõplexionem, i. copulationẽ horum, aliqd patiens. Et bene dixit, Immoderatis exiſtentibus, nam, ſi moderatæ corpori occurrãt, non alterãt alteratione, de qua curetur: tale aũt eſt, quod eligitur ab arte conſeruatiua ſanitatis, ſicut dicetur. Alterationes aũt corporis à motu & quiete plane cõſiderantur. Motus. n. ꝑ ſe fit excitans calorẽ in re mota: calidum. n. omne mobile eſt, & motiuũ, ideoq; motui congaudet, ſ. locali, de hoc enim ſermo eſt: hic. n. eſt, qui fricat partes rei motæ, & ſubtilitas, & reſoluens igni aſsimilat: propter quod igniuntur ligna & lapides, adinuicẽ confricta, & plũbea ſagitta mota p aerem liquatur. Accidit aũt motui, cũ ſupfluerit, p hoc, quod vehemẽter reſoluit calorẽ & humorem naturalẽ, ꝙ infrigidet & ſiccet. Sepe aũt & materia exercitata in motu ĩpedit alterationẽ, quã facit, ſicut aqua in motu artis fullonum: aut adiuuat, ſicut ignis in motu artis ferrariorum. Quies vero ſemp infrigidat propter priuationẽ viuificationis caloris, & propter conſtrictionẽ ſuffocantẽ: frigidum. n. ĩmobile eſt & ſiſtens motũ, ideoq; & quieti cõgaudet. Humectat ẽt quies propter defectũ reſolutiõis ſupfluitatum. De ſpeciebus aũt exercitij & motus, & eorũ effectu in corpore, in libro Gal. de cauſis primitiuis, adhuc aũt in libro de cõſeruatione ſani. ſufficientius requirendũ eſt. Deinde dicit, ITA VERO &c. i. & ſilr neceſſe eſt pati & diſponi corpus ex ſomno & vigilia, ſicut ex motu & quiete: nam ĩmoderatis vtriſq; exiſtentibus neceſſe eſt ipſum calefieri & infrigidari &c. & ſm cõplexionem horum aliquid pati: moderata enim non alterant alteratiõe conſiderabili. Alterationes aũt corporis ab eo factæ nequaquã latebunt ſcientes, ꝙ ſomnus eſt vinculum ſenſuum & ĩmobilitas quædam, & vigilia ipſius ſolutio ad operationes: & ꝙ accidit vinciri ſenſus ex duabus

in genere causis, sicut dicit Gal. in lib. de summis causæ pulsus. Dicit enim, ꝙ somnus fit innato calore aut propter laborem aliquē & siccitatē ampliorem ad cibū reuertente, aut propter supfluitatē humiditatis nequeunte extrorsum extendi. A Prior siquidē causa causat somnū in sanis. Sicut. n. supra diximus, prius & dignius oībus virtutibus instrumentū est calor, hic aūt saluatur in humido. Humiditate ergo in vsu operū resoluta, ideoq; iam calore diminuto aut infrigidato, & in oppositā qualitatē cōuerso propter sparsionē ipsius ad frigidum cōtinentis, ideoq; non potente virtutibus ministrare, accidit virtutes fugere ad principiū, & trahere secum calorem ad viscera & vētrem, vt recuperet amissam naturā: & obstruere simul post se meatus oēs in locis, ex qbus retrahit, iam frigore in eis dominante: qua de causa vinciunt sensus & motus. Adiuuat aūt ad hoc corpulētus vapor, q ex visceribus & vētre post cibū, & potū & labores colliquatiuos, & hmōi sursum fert: hic enim obnubilat & ingrossat spūs latores virtutum, & pigros reddit: &, cū in superiore fuerit regione infrigidatus à cerebro & dēsatus, deorsum fluit ad modū pluuiæ, & calorē propellens oppilat meatus, p quos effluit sensus & motus à cerebro ad mēbra, & eos, qui à corde ad cerebrum, p quos diffundebatur calor & virtus à corde: ex quo accidit sensum & motū vinciri calore cōstricto in angustū, & aditū nō habēte ad organa sensus & motus, quæ in cerebro sunt: hoc. n. facit Ar. esse causam somni, sicut supra diximus. Cum aūt calor humiditate sufficiēte potit intrinsecus, vt & iam eā, quæ fm naturam, qualitatem habeat (sicut dicit Gal.) aut cū digestio facta fuerit, & obtinuerit, quę īpacta fuit caliditas in angustū ab eo vapore, qui circundabat (sicut vult Ari.) fit expergefactio & solutio, calore iam suū naturalē habente in otū, qui est à B cētro ad circūferentiā. Secūda aūt causa causat somnū cōtra naturā, qualis est in stupidis & lethargicis: cui (sicut dicit Gal.) opponitur vigilatio, quæ in phrenesibus: hæc enim (sicut ait) fit desiccato calore innato, & tunc velut exignito, & ppterea exterius īmensurate moto. Ex his ergo patet, quæ mutationes corporis somnū & vigiliam cōtent. Somnus. n. intrinseca calefacit, & inferiora magis superioribus, humectat ēt prohibitione resolutionis: extrinseca aūt infrigidat, & superiora magis inferioribus, si aūt multum prolixus fuerit, interiora infrigidat & humectat suffocatione quadam caloris. Vigilia aūt ecōuerso calefacit exterius & superius, interius autem & inferius infrigidat, eo magis, quanto prolixior fuerit: exiccat autem omnis. Sufficientius autem de his mutationibus in libris prædictis requiratur. Deinde dicit, SECVNDVM VERO &c. i. similiter necesse est corpus disponi ex ijs, quæ offeruntur, maxime immoderate oblatis vtrisq;, scilicet aut calefieri aut infrigidari &c. aut secundum cōplexionem horum aliquid pati, aut totam substantiam alterari.

PERSCRVTANDVM aūt nobis modo de vlt mutatione corporis ex cibis & potibus. Dico ergo, ꝙ cibus est reparatio ītegritatis corporis: potus aūt est delator cibi p corpus. Et diffinit cibus à Galeno, ꝙ est res, in qua ē posse, vt corpori assimilet nutrito. A Principe aūt dicitur, ꝙ est id, quod solet assimilari corpori, cuius est cibus, & restaurat ei id, quod ab eo dissolutū fuit, aut plus, aut minus. Assimilatio aūt huius ad illud non fit nisi p virtutes illius; s. corporis, quod nutrit, digerētes & transmutātes illū à suis qualitatibus & sua substātia, & inducētes illū in naturā & substantiam corporis, quāto melius posse est. Quoniam aut trāsmutationes istę sunt multæ, quarum vna post C alterā gradatim pcedit, eo ꝙ cibus ppter distātiā à corpore nō pōt subito suscipere naturā illius, accidit inde, ꝙ cibus seu nutrimētū dicitur multis modis, sed vlr tribus, sicut Gal. refert primo de nat. virt. Hippocratē dixisse. Ait enim, Primo dicit nutrimentū, quod iam nutrit: secūdo, quod est velut nutrimentū: tertio, quod est futurū nutrire. Ex quo patet, ꝙ diffinitiones pmissæ nō dantur de primo, qm̄ tale nō est possibile assimilari, sed iam sile factum est, quia & actu fouēs. Gal. aūt prædicta exponit, dicens, ꝙ illud, quod iam oī ex parte mēbris similatur, deperditi locū habens, nutrimentū vocauit: quod aūt velut, quale id, quod apponit & vnitur mēbris, velut nutrimentū vocauit: aliud aūt omne, quod qdem in ventre & venis continet, futurū vocauit. Primū qdem iam sile est, scd̄m vero sicut sile, tertium vero futurū sile. Absolute ergo nutrimentū est, quod iam sile est in effectu, & ab hoc nō est corporis īmutatio, sed reparatio, nisi inquātum silitudo est rerū differentiū nō totalis cōuenientia. Ex quo ostēditur, ꝙ semp in nutrimento remanet aliquid diuersitatis à corpore nutrito, licet lateat sensum: quæ diuersitas paulatim exaucta fit causa allationis senij. Nutrimentū aūt dictū in secūdo & tertio modo, quod nō est absolute nutrimētū, sed futurū, est, cuius est corpus īmutare, dum in silitudinē pseuerat agēs & patiēs. Ex quo scitur illud Ar. secūdo de aīa, ꝙ nutritio fm sui finē est per sile, fm vero sui principiū est per dissimile, futurū tn̄ simile, licet fm principium īpropriē dicatur nutrire. Sed hic videndū est, cum oē illud, quod ingredit corpus, opetur in illud aut sui, qualitate, aut sui materia, aut tota sui substātia, qūo operetur in illud cibus. Et est sciendū, ꝙ, quia nutrimentū non est nisi D restauratiuū deperditi, deperditū aūt non est nisi materia mēbrorū, nā sola materia est, quæ est in continuo fluxu; ppterea nutrimentū absolute dictū nō operat in corpus nisi sola sui materia: & hoc est, quod dicit Prin. cap. de eo, quod comeditur & bibit. Sui vero operans materia est illud, cuius materia, cū de substātia, quā habebat, alteratur alteratione, quā in ea fecit virtus, restaurat illud, quod ex eo dissolutū fuit: hæc aūt talis opatio passio quędā videt, qua materia corporis, qua fit nutritio, subit formā nutriti. Et videt cōtrariū huius euenire circa mēbrum nutritū: nam, ipsum cū sit forma & materia, ipsum dictū fm formā nutritur & augetur, & nō fm materiā, sicut supra expositum est: futurū aūt nutrimentū, non est dubiū, ꝙ operat in corpus suis qualitatibus, sicut & patitur ab illo, eo qdem magis, quāto amplius medicinale pstiterit. Rursus aūt dicemus, ꝙ possibilitas assimilatiōis passiua, quæ est in cibo (sicut Gal. dicit tertio de cōplex.) est, quia in totā substantiā nutrimenti, & totā substantiā nutriti est cōmunitas aliqua, & silitudo, quo fit, ꝙ sunt adinuicē actiua & passiua, licet nutrimentū magis sit passiuum, nutritū vero magis actiuū. Symbolū aūt vnius ad alterū (sicut dicit) est fm magis & minus, qm̄ quædā res plus accedūt ad silitudinem rei nutritæ ab eis, quędā minus: res autē, quæ magis sunt distantes à corpore humano, indigent operatione corporis fortiori & spacio pxiori ad hoc, vt nutriant: res vero minus distātes indigent operatione debiliori & spacio breuiori. Caro nāq; gallinarū maiore indiget digestione, q̄ caro duragi: & caro bouina, q̄ porcina: & vlr (sicut dicit) quod minima indiget digestione & resolutione, est vinū, & tn̄ ante, q̄ nutriat, oportet, ꝙ cōuertatur in

omnibus instrumentis, quorum opus est pro toto digerere, s. stomacho, hepate, & venis: non. n. est possibile (sicut ibidem dicit) vt nutriat corpus, nisi cum ante præcesserit eius digestio in his mẽbris. Sed, qm̃ ciborum cõitas ad E corpus est ſm magis & minus, sciendũ est iterum, ꝙ rerum, inter quas & corpus currit agere & pati, quędam sunt, quarum natura est vltime cõtraria corporibus hoĩum, & sunt illa, quæ in corporibus nostris nullo modo mutantur, sed ĩmutant tm̃, & dicunt absolute venena, sicut venenũ viperarũ, scorpionis, & napelli, amplius aũt & opiũ, & hyoscyamus, & sĩlia, licet infra illa, qm̃ nõ ꝓprie dicunt absolute venena: Quarũdam aũt rerũ natura est vltime sĩlis, quarũ transitus in natura corporis velocissimus est: & hæ ĩmutãtur à corpore, & nõ ĩmutant ipsum ĩmutatione, de qua curet, sicut vitellus oui, & vinũ, & ptisana: & dicũtur absolute cibi, non tñ eo respectu, quo supra nutrimentũ dicebamus, hic. n. cibũ vocamus ẽt eum, qui extra est: talia. n. & si in corpus agãt aliquid (victum. n. in eo, quod ipsum vincit, aliquã efficit operationẽ, sicut dicit Gal. & si suæ quãtitatis paruitate sensui occultetur) tñ plus nata sunt operationẽ à corpore recipere, q̃ in corpore operari: Reliqua aũt oĩa (sicut dicit Gal.) sunt inter hęc duo extrema: nã quędã sunt, quę in corpus agunt, & ab eo patiunt, & istud erit duobus modis: nã aut corpus ad vltimũ vincet rẽ aliquã, & annihilabit eius actionem: aut vincet ab illa, & ipsa erit remanẽs faciens operationẽ suã. Sed, si corpus ad vltimũ vincet, tũc aut cõuertet eam in sĩlitudinem sui, & erit medicinale nutrimentũ, cuius respectu vitellum oui & hmõi cibũ absolute vocabimus: aut nõ poterit eã cõuertere in sĩlitudinẽ sui, & illud erit duobus modis: Quia aut illa res erit operans in corpore effectũ non excedentẽ ęqualitatẽ, & est medicina tẽperata: aut effectũ excedentẽ, & dicitur medicina absolute, qm̃ talis (sicut dicit Gal. in principio de simplici medi.) est illud, de cuius ꝓprietate est, vt alteret corpora nostra: si vero vincat corpus ab illa, tunc est medicina venenosa. Hęc aũt distinctio sparsim colligitur tertio de cõplexionibus. F Et est differẽtia inter nos & Princi. in recollectione huius distinctionis, qm̃ ipse facit medicinã tẽperatam esse de numero patientiũ, & nõ agentium, quale est cibus absolute: differre vero ab illo p nõ conuerti in sĩlitudinem corporis. Nos aũt, quia videmus Gal. posuisse duo talia extrema pdicta, s. cibum absolute, & venenũ absolute: & dixisse quoq; reliqua oĩa esse inter hæc duo: quia ẽt medicina tẽperata vtimur ad aliquã operationẽ faciendã in corpore, pręelegimus modũ distinctionis, qui dictus est. Sed, qm̃ intentio nostra nõ est nisi de eo, quod in corporis sĩlitudinem conuerti põt, qm̃ inter prædicta hoc solũ est, cui ipse est nõ approximare: reliqua vero sunt de non necessario alterantibus, qbus nõ vtimur ad cõseruandum sanitatem inuentã, sed ad reuocandũ amissam, Dicemus post hoc, ꝙ oĩs cibus, s. tã absolute cibus, q̃ medicinalis cibus cõparatur corpori humano, sicut ligna cõparantur igni. Quẽadmodum. n. ligna conuertũtur in ignẽ, addentia in substantiam & virtutẽ ignis, qui est calidus actu absolute & simplr, sic & cibi cõuertuntur in corpus humanũ, quod est calidum actu puincens, augentes ipsius substantiã & virtutem. Propter quod cõmune est oĩbus cibis conuerti, & traduci in corpus actu calidũ, quod est sanguis: Amplius aũt &, cum mẽbris vniuntur, & similant, quorũ calore sanguis ipse calebat, augebunt calorẽ innatum in quãtitate suæ substãtiæ, & si nõ augeant intensiue: augmentũ autẽ substãtię in quãtitate facit ẽt augmẽtum virtutis in robore suo, sicut dicit Princ. suo libro de aĩal. Dum aũt primo G corpori occurrũt, & stomachũ ingrediũtur, & si non habuerint calorẽ exterius acquisitum ab igne, cuiuscũq; sint naturæ, semper infrigidãt, & aliqualr obtundunt calorẽ innatum, donec in eis accendat, licet illud sit quasi insensibile & p modicum tempus, sĩli quidem accidente calori innato à cibis, ei, quod igni à suppositis lignis: refrigescit enim, donec digeratur, sicut dicit Philos. in libro de somno. Hæc est ergo gñalis mutatio corporis à cibis, cuiuscũq; sint maneriei. Cõtingit tñ, ꝙ cibi, maxime tamen hi, qui sunt medicinales, quales sunt pleriq;, qñ in digestione & conuersione ꝑseuerant, pręter p̃dictas alterationes alterant ẽt corpus p virtutes suas, quas habẽt, ſm ꝙ participãt naturã medicinæ. Si. n. fuerint virtute calidi, calefaciunt: si frigidi, infrigidãt: verũtñ, qñ in sanguinẽ conuersi sunt, ambo calefaciunt p modum, qui supra dictus est, verbi gratia, sicut allium & lactuca, q̃uis vnicuiq; eorũ post conuersionẽ in substantiã aliquid innatæ qualitatis associet: & est hoc vsq; ad tẽpus, sicut dicit Princeps. Sunt autẽ & aliæ corporis mutatiões à talibus cibis, s. ſm ꝙ vnus ẽ aptior, vt ex eo fiat cholera: & alter, vt ex eo fiat phlegma, ex qbus diuersimode corpora disponũtur: Adhuc aũt, ſm ꝙ qdam durę digestionis, qdam facilis: quidã solutiuus, qdam constrictiuus: qdam aperitiuus, qdam oppilatiuus, & hmõi, ex quibus oĩbus multiplices eueniunt corpori mutationes. Istę ergo sunt, vt in genere, mutationes, quas qualitatibus suis efficiunt. Sed sua ẽt quãtitate alterãt corpus: nã, si ꝑeminẽt virtuti, vt nõ digerant, tunc primo infrigidabũt calorẽ innatum, extinguẽtes sui cruditate, sicut Gal. dicit. Quòd si nõ virtuti, sed vasi ꝑeminent, periculũ est aliqñ calorem innatũ inde suffocari, aliqñ vero operationes & fixuras vasorũ euenire: quare silr & hoc modo infrigidabit: vtroq; aũt modo deducẽdo ad oppilatiões, H quas sequitur putrefactio, calefacient: Si autem infra virtutem & vasa diminuatur eorum quantitas, deducent ad siccitatem & phthisim, & post ad frigiditatẽ. De potu aũt non oportet amplius scire, nisi ꝙ est delator cibi p corpus, lubricare ipsum faciẽdo, vt facilius ad mẽbra perueniat, quæ ipso fouent. Diuisiones aũt eius sunt, ꝙ qdam est pure potus (vt dicunt) sicut aqua: non. n. põt nutrire quod simplex est. Nã nutrimentũ cõuertitur ad formã nutriti: sed simplex nõ põt suscipere formã cõpositi, nisi cõponatur: igitur nec cõpositum nutrire. Adhuc aũt aqua sola liquidorum (sicut dicit Philos.) indigestibilis & impinguibilis est, ideo nõ nutrit, nec aliquo modo cibus est: sed in veritate nõ euacuatur à virtute medicinæ, cũ corpus summe infrigidet. Est ẽt alter potus, q est cibus & potus, sicut vinũ, portat. n. cibũ per corpus, & ẽt nutrit. Est & alter, qui est potus & medicina, sicut oxymel, quo nõ ad cõseruationem, sed ad curationem vtimur: nec est ẽt cõputandus inter necessario alterantia. Sed de his oĩbus sufficientius requirendũ est in libro de cibis. Deinde dixit, AVT EGERVNTVR &c. i. & ſm eandẽ rationẽ necesse est corpus disponi ex ijs, quæ egeruntur, aut detinẽtur, ĩmoderatis existẽtibus egestione & retẽtione, s. calefieri, aut infrigidari & c. aut ſm cõplexionẽ horũ aliquid pati: Immoderatæ aũt existũt, cũ euacuatur, quod oportet retineri, aut econuerso: moderamẽ vero eorũ, s. cum retinetur & euacuatur, quod oportet tm̃, non alterat alteratione, de qua curet, sed cõseruat, sicut in alijs dictũ est. Et intelligit p egestionẽ, oẽm modũ naturalis euacuatiõis, siue p secessum,

A fiue per menstrua, fiue per vrinam, fiue per hæmorrhoidas, fiue per nares, aures, & palatum, & insensibiles poros: p hos.n. modos accidit euacuari & retineri, quod oportet & quod nõ oportet, & exinde aliqualiter corpus dispo-ni. Nam retẽtio eius, quod naturaliter euacuari debet, suis causis eueniens, quas est in cognitis locis addiscere, imu-tat corpus à sua sanitate ẽm plurimum, p comitari eam, repletionẽ dirũpentem, & oppilantem, ex qua fissura rece ptaculorum, & apostemata, & paralyses, & spasmi contingunt. Accidit ẽt ex ea putredo prohibitione euentatiõis, & caloris innati constrictione, ex quo fit conuersio eius ad extraneũ. Fortasis aũt & prolixitate cõstrictionis eius accidit ipsius extinctio, & dominium frigiditatis sup corpus. Comitatur ẽt eam corporis humectatio, maxime si materię retentę, fuerint humidę, & aliæ ęgritudines, quę materias retentas, & loca, in qbus retinentur, sequuntur. Euacuatio aũt eius, quod naturaliter debet retineri, ẽm plurimũ transmutat corpus ad frigiditatẽ propter eua-cuationem materiæ, quæ erat apta ad incendiũ, ex qua calor nutrit innatus. Aut fortasis transmutat ad caliditatẽ p viam accidentis, cũ illud, quod euacuat, est declinans ad frigus, sicut phlegma, eo ꝙ accidit inde dominari, quod est calidum, s. cholerã. Sed, quod ex ea semp prouenit, est siccitas, nisi per viã accidentis proueniat inde humiditas, euacuatione. s. rei siccæ, vt choleræ, ex quo fit dominans phlegma, quod humidũ est per naturã: aut multiplicatio-ne phlegmatis ex debilitate digerendi. Semper vero, si superflua fuerit euacuatio, accidit inde frigiditas & siccitas in substantia mẽbrorum, licet aliter ipsorũ calor accidat extraneus, & humiditas non bona. Sed particulares aliæ mutatiões corpori ab his cõtingẽtes ex cognitis librorũ caplis cognoscant. Deinde dixit, ET ANIMAE &c.

B i. & ẽm eandẽ rõnem contingit corpus calefieri, & infrigidari &c. Ex accidentibus aĩæ, qualia sunt gaudiũ & tristi tia, timor & ira, spes & diffidentia, amor & odium, solicitudo, & inuidia, & hmõi, maxime tñ eis ĩmoderatis exi-stentibus, sicut in reliquis dictum est. Si.n. parua & debilia sint, neq; multum prolixa, vix impresionẽ faciunt ap-patentẽ: eorũ vero moderamẽ ad corpus, ingredit in conseruationẽ sanitatis, sicut infra patebit. Licet aũt talia sint dicta aĩæ accidentia, sunt tñ pasiones coniuncti, sicut dicit Philos. sed, quia principalius sunt pasiones animæ, q̃ corporis (sicut videt Principi suo lib. de aĩa) puto dicta esse à medicis accidentia aĩæ. Sunt aũt pasiones eius partis aĩæ, quæ dicitur appetitus, ẽm quas est principiũ mouens corpus ad imitationem, vel fugã, vel repulsionẽ, vel vin-dictam. Et videt, ꝙ genera harum pasionũ sint gaudium, tristitia, & ira: timor.n. quædam tristitia videt, spes vero gaudium præconceptum, sicut diffidentia præconcepta, tristitia: amor est gaudiũ quoddã, odium vero tristitia, & silr inuidia, & solicitudo: verecundia vero pasio cõposita ex timore & ira. Mouet aũt appetitus ad imitationẽ per gaudium, ad fugam vero per tristitiam, ad repulsionem per iram. Est aũt gaudium siue delectatio & delicia, silr tristitia & dolor in virtutibus apprehendẽtibus tñ; quæ cũ appetitu idem sunt subiecto, licet differant ẽm modũ, sicut dictum est supra. Et est gaudiũ siue delicia, acquisitio perfectiõis, proprię alicui ex virtutibus apprehensiuis, sicut sensui sensibilia conuenientia, vt gustare dulce, & odorare odorem aromaticum, & huiusmodi: aut perceptio & obtentus vindictæ virtuti irascibili, & obtentus cupiti virtuti concupiscibili, & spes virtuti cogitatiuæ, & theo-

C rema intellectiuæ: cum vero oĩs perfectio sit naturalis, & saluans, oportet delectationẽ innasci ex perceptiõe illius rei connaturalis, & conuenientis, & saluantis. Perficitur autem virtus apprehẽsiua ab apprehensibili, nõ quocũq;, sed maxime conuenienti, & maxime saluanti naturam organi, & minime harmoniam corrumpenti.

SED VIDENDVM est hic, qualem motum corporis hic assumunt hmõi aĩæ pasiones, vt sciamus ex eis, qũo accidit calefieri vel infrigidari. Gaudium ergo & delicia, cum sint principia, quare appetitus moueat ad habẽdum & amplectendum, coextendit corpus totum & ampliat, spiritũ quidẽ & calorem paulatim à corde dilatans ad ex-terius, ex quo mẽbra distrahuntur & extendunt impleta spũ & calore: ex perceptione nãq; rei cõuenientis & con-naturalis, cõueniens & naturalis accidit motus calori, scilicet, qui est à centro ad circũferentiã. Propter quod mini ma est transmutatio corporis ad extra naturã propter gaudium, contingit tñ debiles corde & pauci caloris & spũs mori ex magno gaudio subito nunciato propter exhalatiõnẽ totius spiritus ad extrema, & depauperationẽ cor-dis ab eo, sicut dicit Gal. in lib. de mor. & acci. Tristitia aũt & dolor per oppositũ diffinitur, & est principium motus, qui est ad fugam. Propter quod ex perceptione rei incõuenientis & corrũpentis accidit incõueniẽs & in-naturalis motus calori & spiritui, s. qui ẽ ex circũferentia ad centrum: ideoq; ex magna tristitia accidit calorem ex-tingui & suffocari ex nimia sui constrictione. Constringuntur aũt ab hac fuga caloris & spũs oĩa mẽbra, vt ab hu-midis & mollibus inter ea, sicut cerebro & oculis, exprimatur & mucus, & lachryma: propter quod infrigidat &

D deficcat tristitia, sicut gaudium calefacit & humectat. Ira aũt est appetitus vindictæ propter apparentẽ paruipẽ-sionem, quæ est in ipsum, accensionẽ sanguinis & spũs circa cor faciens. Cum enim percipitur id, quod nocet, & iniuriam infert, quęrit vindicta & repulsio, ex quo accidit spũm & sanguinẽ violẽto motu ad extra propter repul-sionẽ facto accendi. Cuius causa ira materialiter nihil aliud est, q̃ accensio sanguinis & caloris circa cor facta: pro-pter quod intima & extima calefacit ira, & sæpe deducit ad febrem. Subita aũt & inopinata cõceptio nociuorũ timorem infert: quare fugiens virtus ad principium, fugã facit & caloris & spũs ab extremis. Et videt timor irę cõ-trarius motus & contraria pasio. Nam, sicut ira est violẽtus motus ad repellendũ, ita timor violẽtus motus ad fu-giendum: propter quod supflua caloris cõstrictione frequenter occidit, de ira aũt nequaq̃ inuenitur, ꝙ occidat, eo ꝙ calorem exauget. Amor aũt & spes consimiliter gaudio mouent; Inuidia aũt, & solicitudo, & odium silr tristi tiæ. Verecundia aũt primo mouet propter timorẽ ad intra, quasi qdam timor existens: deinde redeunte ratione & consilio vigoratur aĩa, quare impellit spũm & calorem ad extra, ppter defensionẽ ad similitudinem motus iræ.

Tales ergo sunt accidentium aĩæ generales mutationes. Sed de specialibus mutationibus, quæ ab his corpori eueniunt, adhuc aũt & de aptitudinibus corporũ ad aĩę pasiones, in proprijs de hoc philosophorũ & medicorum dictis requirendum est. Dicit aũt Hali super isto loco, ꝙ aĩa per ista accidentia exercet spũm, sicut primum aĩæ instrumentũ, mouendo ipsum intra & extra, sicut contingit appetitui: qñ aũt spiritus expanditur aut retrahit, mo uetur secũ caliditas innata & sanguis, sicut dicit. Et recte quidem in hoc, cum sit ẽt sententia Gal. quinta parti. de

mor. &

mor.& acci. Sed, cùm post subiungit, ꝙ spūs & caliditas innata sunt duo vapores naturales in corpore, s. corpora aerea ex sanguine exhalantia, differentia quidem per subtile & crassum, spiritu quidem existente subtiliore, calore vero innato crasiore & pluris humiditatis, hoc nō bene dicit Hali. Nam caliditas innata, proprie loquendo, nō est corpus, sed qualitas insusa per naturā tribus corporibus, quę in nobis, s. mēbris, humoribus, & spiritibus. Quòd si dicat calorem aliqñ sumi pro qualitate: aliqñ pro corpore, quod ſm illam denominatiue quale dicit, sicut Gal. dicit super illo aphorismo, Qui crescunt. aut dicat concretum, s. calidum aliqñ sumi pro qualitate, aliqñ pro corpore siue subiecto calido (sicut trāslatio Burgundionis habet, quod in idē redit) tunc dicemus illi, ꝙ, cum calor innatus sumitur pro subiecto calido, debet intelligi quodlibet ex tribus prædictis, & non vapor crassus fumosus: nam huius cōparatio ad spiritū (sicut dicit Prin.) est sicut aquositas aut altera supfluitas ad sanguinē: propter quod excluditur in vnaquaq; systole pectoris & arteriarū & cordis, associatus aeri exeunti, sicut supfluitas, qua nō indiget.

Deinde dixit, OMNIA ENIM &c. i. bene dictum est corpus sub oībus prædictis quodāmodo disponi. Nam oīa hæc alterant corpus de sanitate ad infirmitatem, maxime si immoderata fuerint & perseuerent, sicut dicit alia translatio, aliqñ immediate & per se (& hoc intendebat, cum dixit, Hæc quidem manifeste. quod enim per mediū est, latet, vtrum sit per primum) aliqñ aūt per medium, & hoc intendit, cum dicit, Hęc vero per medias &c.

ET EST SCIENDVM hic, ꝙ causæ dispositionum corporis (sicut dicit Prin.) sunt tres, s. primitiuę, antecedentes, & coniunctæ. Et sunt primitiuæ oīa, quæ in corpus imprimūt, extra corporis substantiā existentia, sicut pdicta sex genera rerū nō naturalium, & reliqua, quæ nō necessario alterāt. Antecedētes aūt & coniunctæ sunt res corporeæ, ab intra. s. existentes, s. humorales, & cōplexionales, & cōpositionales. Sed cōiunctæ qdem dispositionē causant īmediate, vt putredo febrē: antecedētes vero mediātē coniuncta, vt mēbri caliditas, aut crassities, vel viscositas in humore causat febrem mediante putredine. Primitiuæ quoq; aliqñ causant malā dispositionē īmediate, & in hoc cōicant cū cōiuncta, sicut calor Solis, aut supflua vigilia aliqñ nullo interueniente medio, p quod, ex se ipsis causant febrē: aliqñ aūt causant dispositionē interueniente medio, s. per mediā dispositionē antecedentē & coniunctam, & in hoc cōicant cū antecedēte, sicut qñ calor Solis, aut vigilia, vel cibus malus, & silia humorem alterant & corrūpunt, aut cōplexionē, aut cōpositionē, qbus mediātibus postea febrem inducunt. Mihi aūt nō placet vocare causam primitiuā morbi, nisi eā, quæ prima existens causat alijs secūdis & tertijs mediātibus: primū. n. respectu secūdi dicit. Qñ ergo causa extrinseca īmediate causat morbū, dicitur causa cōiuncta morbo, & non differt ab eā, quā cōiunctam vocant, nisi p hoc, ꝙ est extrinseca. Recte ergo dictū est, ꝙ pdicta sex genera alterant & corrūpunt salutē, hæc qdem manifeste: hæc vero per medias alias causas. Hali aūt nō videtur sufficiēter intelligere hoc. Dicit enim, ꝙ pdicta aliqñ mutant corpus īmediate, sicut aer, qñ superfluit in aliqua qualitate: aliqñ in aliqua mediatione aliquarū dispositionū in corpore, & has vocat pręparationes & aptitudines corporis ad recipiendū ipressionem sibi factā ab extrinsecis p malitiam chymorū & cōplexionis. Talis. n. aptitudo recipiendi nō est causa media, per quā extrinseca īprimētia causent dispositionē: aptitudo. n. materiei recipiētis nō numerat inter causas agētes, imo ēt, quæ sine medio dicūtur īprimere, expetunt istā aptitudinē materiæ recipiētis, quā si inueniant, facilius & citius sine medio impressionem causabunt. Propter quod oportet intelligere (sicut dictum est) ꝙ causant p medias alias causas, quas & ipsę inducunt ante, q̄ causent dispositionē: & per illas medias ab eis causatas inducunt illā sicut per quædam instrumēta. Deinde sicut in capitulo cuncta pertransiens in hoc libro, remittit particularius scire volentem de alterationibus corporis, quæ ab eis, ad librum de conseruatione sanitatis, & dicit, ET SCRIPTVM EST &c. i. de istarum qualibet sex rerum nō naturaliū, & mutationibus ab eis accidentibus corpori factum est speciale capitulum in libro de conseruatione sanitatis: ibi ergo quæratur.

Hæc igitur omnia nunc dicta genera, salubrium causarum materiæ quędam sunt, & cum competenti vsu causę fiunt conseruantes & salutem præstantes: peccantes vero à contemperantia ęgræ constituuntur. Itaq; iam ex his manifestum, ꝙ non alias substātias earum, quæ extra hæc sunt, rerum sanas nobis esse, alias vero ægras arbitrandum, sed easdem secundum aliquid aliquando sanas, aliquando ægras esse. Quando si quidem motione indiget corpus, gymnasium quidem est sanum, quies vero ægra: quando vero requie, quies quidem est sana, ęgrum vero gymnasium. Similiter vero & in cibis & potibus & alijs omnibus: singulum enim, si corpori indigenti adducatur cū cōpetenti qualitate & quantitate, salubre fit: non indigenti autem omnino, oblatum, aut in non competenti mensura, ægrum constituitur.

Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubrium causarum, at vsu opportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices atq; salubres: sed, vbi à modo deliquerint, insalubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his nullam harum rerum exteriorum aut salubrem aut insalubrem à nobis existimari oportere, at easdem potius quandoq; quidem salubres, quandoq; vero insalubres in eo, quod ad aliquid, esse. Nam, vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium autem insalubre: cum vero eget quiete, ocium quidem salubre, exercitatio aūt salubris. Eodem modo de cibis, & potibus, & de alijs oībus statuendum. Horum. n. singula, quando, vt necessitas corporis exigit, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt: at, cum citra omnē necessitatem ac pręter modum afferuntur, insalubria.

Cum dedit ex quolibet prædictorū sex generum aliqualiter corpus disponi, concludit ex hoc ipsa materias esse quasdam sanarū causarum & ægrarū, per quē quoq; modū constituant materiæ vtrarumq;, & dicit, HAEC IGITVR &c. i. postq̄ necesse est ex quolibet prædictorum corpus aliter & aliter disponi, & nunc ad sanitatem, nunc ad infirmitatem īmutari ab eis, tunc oīa prædicta genera sunt materiæ quædam causarum sanarum & ægrarum,

tàm

A tam conseruantium, quã efficientium, ita. s. ꝙ quodlibet genus ex prædictis, & quælibet eius species ſm se est materia causæ sanæ & ęgræ. Et recte qdem inquit, ꝙ sunt materię: nã de natura materię est, cũ sit vna & eadẽ, suscipere alterationẽ contrariorũ super se. Item cõtraria sunt nata fieri circa idẽ, s. materiam & subiectũ. Quælibet aũt prædictarũ rerũ vna & eadẽ existens fit causa sana & ægra ſm aliũ & aliũ modũ oblationis suæ, & cõparationis ad corpus. Deinde ostẽdit, penes qd sunt sanæ, & penes qd sunt ęgræ, & dicit, ET CVM COMPETENTI & c. i. & oblatę corpori ſm cõpetentem vsum, quẽ ipse paulo post ostendit attinere quantitati & qualitati, ꝓportionatæ corpori, cui offerunt, sunt causæ sanę, s. efficiẽtes & cõseruantes sanitatẽ, sed sub alia ꝓportione sunt efficiẽtes sanitatem, sub alia conseruantes eã: nam conseruantes sanitatẽ pertinere ad sanitatem: efficientes vero sanitatẽ ptinere ad ægritudinẽ iam supra ostẽdimus, qm̃ hæ sunt tẽperatæ ſm sanitatẽ corporis: ille vero distẽperatæ ſm oppositũ 1. huius ij. ægritudinis, quæ inest ei, sicut infra patebit. Sed nihilominus tẽperatæ dicũtur ad corpus sanandũ, propter quod subiunxit, PECCANTES VERO & c. i. sed peccantes à tẽperantia per offerri ſm vsum incõpetentẽ & distẽperatum, quẽ ipse dicet attinere quantitati & qualitati non ꝓportionatæ corpori, cui offerunt, sunt causæ ægræ, tam efficientes, q̃ conseruantes eã, ita. s. ꝙ eadẽ numero causa ægra, & sub vna & eadẽ proportione efficit & conseruat ægritudinẽ: ambæ enim pertinent ad ægritudinẽ, sicut supra ostẽdimus. Tacuit aũt de causis neutris, cõprehendẽs sub sanis & ęgris eas, sicut media sub extremis. Deinde dat consequẽs ex ꝑdictis, & dicit, ITAQVE & c. i. igit, postq̃ prædicta genera sunt materiæ causarũ: materia aũt vna & eadem existens susceptiua est contrariorũ: manifestum est nõ esse credẽdum alias substantias earum rerum, quæ extra hæc, i. corpora, s. rerũ non naturalium, esse causas sanas, & alias ægras, sed easdem substãtias esse qñq; causas sanas, qñq; ægras, ad aliquid cõparatas: quãto igitur amplius ad diuersa? Vocat aũt substantias, res nõ naturales, ex quibus quædam non sunt substantiæ, sed potius actiones & passiones quædam: large tñ essentiam & quiditatem vniuscuiusq; substantiam nominans dicit et causas esse extra corpus, cum tñ vigilia & somnus, euacuatio & retentio, motus & quies, & accidentia aĩæ non videantur extra corpus, vocat enim extra corporis substãtiam, quicquid extraneũ est ab illa: aĩa enim extraneũ est à corpore, & silr eius actiones & passiones, quales sunt somnus, & vigilia, & prædicta. Deinde, cum dedit cõsequens, exemplificat illud, & dicit, QVANDO SIQVIDEM & c. i. imo vero easdem res arbitrandũ est ſm essentiam esse aliqñ sanas, & aliqñ ægras, ad aliquid cõparatas: nam istud manifeste patet, quia, qñ corpus indiget exercitio, exercitium est sibi sanum, & quies ægra: qñ autem indiget quiete, quies est sibi sana, & exercitium ęgrũ: Et similiter de cibis, & potibus, & alijs oĩbus rebus non naturalibus: nam, qñ corpus per famẽ & sitim indiget cibo & potu, tunc cibus & potus est ei sanus: qñ aũt per saturitatem non indiget illis, tunc sunt ei ægri: & sic de reliquis. Si aũt non ad vnum & idem corpus, sed ad diuersa cõparentur, tunc non solũ contingit esse sanas aliqñ, & ægras aliqñ, sed in eodem tpe simul, nam sæpe idem aer vni est sanus, alteri æger simul & semel: & sic de reliquis, sicut per se clarum est.

Deinde, postq̃ dixit eandem rẽ ſm essentiam fieri materiã causæ sanæ & ægrę, dixitq;, ꝙ cõpetens vsus eius facit C eam materiam causæ sanæ, incõpetens ægrę, declarat hic generaliter, quid sit cõpetens & incõpetens vsus, & dicit, SINGVLVM ENIM & c. i. quia singulum prędictorũ alterantiũ ex necessitate, si approximetur corpori indigẽti eo, cum cõpetenti quãtitate & qualitate, i. quãtum & quale decet habere, fit causa salubris, tam efficiens, quã conseruans sanitatem ſm diuersitatem inter eas superius à nobis assignatam: Si vero corpori non indigenti eo offerat in incõpetenti mensura quãtitatis & qualitatis, fit ægra: imo & indigenti re ipsa, si offerat in incõpetenti quãtitate & qualitate, fit causa ægra, nam corpori non indigenti nulla quãtitas vel qualitas conueniens inuenit, quia, quod pro toto genere nõ cõpetit, nec quãtitate nec qualitate cõpetere põt. Et propter hoc alia translatio melior videtur in hoc loco, adijciens hanc dictionẽ, aut, vt si diceret, nihil vero oĩo indigenti oblatũ, aut non in competenti mensura &c. Dixit vero omnino indigenti, non quia prædicta rerũ genera non sint corpori necessaria ad vitã, sed quia continue non sunt necessaria, nec continue eis eget, sed cum quodam interuallo & successione. Attinet ergo (sicut videtur) competens & incompetens vsus debitæ vel indebitæ quãtitati & qualitati rei offerendæ.

Ant. Et duæ sunt hæ cõsiderationes circa salubre & ægrum, qualitas & quãtitas eius, quod offertur. Etenim tempus, velut alterum aliquod ab his tertium, inducere, in ijs, quæ dicta sunt, contentum, non rationa- D bile est. Si enim indiget corpus tanta ac tali oblatione, manifestum est, ꝙ & secundum tempus opportunum offertur.

Leo. Atq; hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibet, qualitas ac quantitas. Neq; enim est rationi consentaneũ etiam tẽporis occasionẽ, quæ in ijs, quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdẽ diuersum introducere, Si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubiũ, quin etiam in tempore opportuno afferatur occasio.

Cõ. 7. Cum dedit duas considerationes esse cõpetentis & incõpetentis vsus prædictarum sex rerũ, ostendit tertiã solitã adijci non esse diuersam à primis, & dicit, ET DVAE & c. i. & hæ cõditiones, penes quas quælibet prædictarum rerũ est causa salubris & ægra, sunt duę tm̃, s. quantitas & qualitas eius, quod offertur. Nam, qñ id, quod offertur ex prædictis generibus rerum, fuerit cõpetentis quãtitatis, & competentis qualitatis, tunc est causa sana: qñ autem incõpetentis, ægra, sicut dixeramus. Deinde dicit, ETENIM & c. i. & bene dictum est duas esse tantum, quia tempus offerendi vnũquodq; prædictorum generum non est sicut tertia conditio, diuersa à prædictis duabus, nã continetur & saluatur in eis, eo ꝙ, si corpus indiget oblatione tanti & talis cibi (vt opportuna quãtitas & qualitas eius de cibo, sit sub quodam exemplo) verbi gratia A, & B, tunc iam tempus opportunum est offerendi: si vero nõ indiget A & B de cibo, tunc nec etiam tempus opportunum est offerendi. Quare in quantitate & qualitate saluatur tempus, & non est tertia conditio, à prædictis diuersa.

DVBITABIT autem aliquis, primo, quia ipse videtur non tñ duas, sed tres conditiones numerasse, cũ dixit, E Singulum.n.si indigenti corpori adducat &c. Indigentia nãq; corporis, & cõpetens quãtitas, & cõpetens qualitas eius, quod sibi offert, ex qbus constituit causa sana, vident esse tres conditiones diuersæ: Cuius signũ est, ꝙ oppositum vniuscuiusq; triũ sufficir ad constituendũ causam ægrã, s. aut priuatio indigentię, aut incõpetens quãtitas, aut incõpetens qualitas, ĕt si indigeat: & hoc notabat hæc dictio, aut, quæ habet in translatione arabica, sicut supra diximus. Nisi esset, ꝙ põt quis dicere, ꝙ cõpetens quãtitas & qualitas rei offerendæ includũt in se corporis indigentiam. Si.n. cõpetit aliquid aliqua quãtitate & qualitate sua, tunc res ipsa videt cõpetere, & pariter corpus ea indigere: nam, si tantus & talis cibus est conueniens, tũc & cibus est conueniens: qñcũq, aũt conuenit, indiget eo, & non ecõuerso: nã sæpe indiget eo, & tñ non semp exhibetur conueniẽs quãtitate & qualitate. Silr aũt incõpetens quãtitas & qualitas quodãmodo includit in se priuationem indigẽtiæ: nã, si est incõpetens quãtitate & qualitate, nõ sic indigetur eo, & si aliter indigeatur eo. Melius aũt est dicere, ꝙ indigẽtia corporis, vel eius priuatio nõ est conditio tertia, quæ in causa cõsideret, sed consideratur in corpore: ipse aũt dixit, ꝙ duæ sunt considerationes circa salubre & ægrum in causa, i. circa salubrẽ & ægram causam. Adhuc aũt fortassis adijciet qs pro tertia conditione, substantiam rei offerẽdę: pro quarta vero, modũ offerẽdi: pro quinta vero, ordinem ipsum rerũ offerendarũ, suspicãs ista in prædictis duabus nõ cõprehendi. Dicet enim, ꝙ sæpe quãtitate & qualitate rei offerendæ nõ habẽte peccatum contingit eius substãtiam inconuenientẽ esse, & exinde causam ægrã constitui, sicut forte dicet aliqñ aerem quantate & qualitate cõuenire, in substãtia vero indecẽtem esse, qa putrefactus est & corruptus: & corpus aliqñ indigere F frigidis & humidis cibis, & sub certa quãtitate constitutis, non tñ carnibus porcinis, vt in febriente notum est.

Dicet quoq; euacuationẽ quãtitate & qualitate cõuenire, suo tñ modo nociuã esse, sicut in ileo, & colica mortali contingit, in qbus stercora & ventositates à supra non ab infra, pcedunt, licet enim, quantũ & quale oportet, euacuent, non tñ modo, quo oportet, euacuant, & inde sunt causa ægra tales euacuationes. Silr ĕt, cum illud, quod est in gibbo hepatis, educit per ventrẽ, cum cõueniat educi per vrinã. Dicet ĕt cibum quãtitate & qualitate cõpetere, ex ordine aũt sui ad alterũ esse causam ægrã, sicut si cibi subtiles post crassos offerant, contingit.n. eos prædigestos, crassis transitũ morantibus, aut aduri, aut in fumositatẽ conuerti, aur corrũpi. Sed nos ad confutandũ ista, dicemus aerẽ iam existentẽ in via ad corruptionẽ substantiæ p sui putrefactionẽ non esse inconuenientẽ nisi p qualitatem prauam, quã acquirit sui putrefactione, nõ quia alterius substantiæ sit, q̃ prius. Non enim, quia variauit substantiã, inconueniens iudicat, sed quia cũ variatione substantiæ, siquidẽ tale quid operet putrefactio, variauit qualitates, qbus conueniens erat. Item ĕt febrienti, cibis frigidis & humidis indigenti non disconueniunt carnes porcinæ, qa porcinę, sed qa crassi & viscosi nutrimẽti, & durę digeri sunt, quod qualitati attinet, & non substantiæ. Quare hmõi, si quãtitate & qualitate cõuenirent, in substantia disconuenire nõ possunt. Modus ĕt oblationis ad qualitatẽ reducit. Modus enim, & si nõ sit qualitas rei oblatę, est tñ qualitas quædam oblationis, propter quam ĕt rem oblatã in qualitate variari contingit: propter quod nõ suo modo disconuenit, nisi quia qualitate sua G ex modo acquisita disconueniebar. Saluatur ergo modus in qualitate, quia, si qualitate conuenit, tunc & modo. Ordo aũt, cum non sit sine relatione vnius ad alterum, nec potest esse conditio ad constituendũ causam sanam & ęgram, absolute acceptam, sed relatam. Gal. vero considerat hic illas conditiones tm̃, ſm quas res absolute accepta est causa sana vel ægra, & non quæ est relata. Possumus etiam dicere ordinẽ in qualitate saluari: nã corruptus oblatę rei ordo variat qualitatem ipsius, nec disconuenit ordine, nisi per inconuenientẽ qualitatem acquisitam ab ordine, adeo ꝙ, si qualitate conueniebat, in ordine nunquam peccabat.

AMPLIVS VERO & magis dubitatur de tpe offerendi: non.n. videtur in quãtitate & qualitate contentum. Dicunt.n. medici, ꝙ sæpe phlebotomia & pharmacia cõpeterent, si tẽpus nõ obstaret: propter quod dicit Hippo. Medicari in valde acutis, si expedit, eadẽ die, differre.n. in talibus malũ. qa indigebũt, & nõ poterit fieri. Adhuc aũt ęger sępe indiget cibo & clysteri, tãto & tali, & tñ prohibet tẽpus, s. status paroxysmi. Adhuc ĕt dicunt astrologi, ꝙ, si detur pharmacia, in tali & tali signo vel aspectu existẽte Luna, quãtumcũq; fuerit appropriata quãtitate & qualitate, aut nõ mouebit, aut supflue mouebit, aut reijcietur p vomitũ, qa, licet corpus tanta & tali indigeret, ex tpe tñ nõ cõpetebat: in alijs ergo & alijs signis & aspectibus existẽte Luna, vel altero planeta, pharmacũ faciet alias & alias ĩpressioues in corpore: ideoq; infirmabit & sanabit ex tpe ipso (sicut videtur) non minus, q̃ ex quãtitate vel qualitate. Nec est ad hoc rñsio, ꝙ medicina nõ est de numero necessario alterantiũ: nã sub p̃dictis duabus cõsiderationibus aliæ & aliæ causarum salubrium sunt (sicut subsequẽtur. dicturus est) & nõ solũ necessario alterãtia. H

Propter quod dicemus, ꝙ id, quod dicunt, aliqñ phlebotomiã, aut pharmaciã, vel cibũ, & clystere cõpetere, sed tp̃s obstare, falsum est. Nõ.n. obstat tp̃s, sed ostẽdit, sicut signũ, ꝙ illa hora timore debilitatis virtutis, aut augmẽti morbi, aut alterius symptomatis nõ indiget corpus tãto & tali: ergo tũc oblata esset cã ægra, non ex tpe, sed ex inconuenientia quãtitatis & qualitatis. Dilatio aũt facta in eis nõ ideo est mala in acutis, quin ĕt in posterũ indigeatur eis, & fieri nõ deceat, pter tẽpus, sed qa, si in posterũ fierẽt, nociua essent, nõ ex tpe, sed ex priuatione indigẽtię tanti & talis. Ad aliud vero, quod de astrologia obijcitur, dicemus, ꝙ, si verũ est dictũ astrologorũ, tũc est ĩpossibile, ꝙ, qñ Luna peragrat illa sigua, nõ alteret corpus humanũ aut mutatione, ppria, aut cõi, intm̃ scilicet, ꝙ ea quãtitate & qualitate medicinæ, qua prius indigebat, vel post indigebit, tunc non indiget, nec totaliter medicina, quãuis hoc lateat medicos. Non est ergo medicina cã sana vel ęgra ex parte tpis oblationis, sed cx quantitate & qualitate inconueniente tm̃ ſm illud tẽpus. Tempus igitur illud apud astrologũ doctrinam facit, aut ꝙ nulla quantitas & qualitas medicinę tunc cõpetere põt, quę si cõpeteret, nullo modo tẽpus obstaret; aut ꝙ alia quãtitas & qualitas, q̃ iudicet medicus. Quare viderur, ꝙ astrologia adminiculetur in illo arti medicinæ, docet. n. per discretionẽ illius temporis discretiones debitæ quãtiratis & qualitatis medicinæ offerendę. Propter quod Gal. eleganter adiunget continuo, ꝙ plerũq; tempore vtimur quasi certiori tertio ad doctrinam; quod nos subsequenter exponemus.

Et generatio

Ant. Et generatio temporis est ex eo, quod fluxum est & mutabile corpus & mortale, & indiget secundum
A mutationes alterantium & adiuuantium. Itaq; non est genere tertium in ijs, quæ dicta sunt, tempus: ad
doctrinam vero plerunq; vtimur ipso, quasi tertio, propter eam, quæ dicta est, causam.

Leo. Siquidē tpis inde ortum habet, qm̄ fluxibile ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro trāsmutationis
modo alijs alio tempore eget auxilijs. Quare non est tertiū aliquod præter ea, quę dicta sunt, tēpus: sæpius
autem eo, tanq̄ tertio quodam, ob eam, quam diximus, causam ad docendum vti consueuimus.

Cō.8. Cum dedit tp̄s nō esse tertiam consideratione circa salubre & ęgrum, qm̄ apud medicos nō solū in quātitate &
qualitate consideratio videt haberi, sed in tpe; ostendit cām, vnde accidit medicis cōsideratione tpis quasi tertiā po-
nere, & dicit, ET GENERATIO &c. i. & positio tpis, vt tertię cōditionis, est, ꝙ corpus fluit de dispositione in di
spositionē, & cōuertit, & mutatur, & corrūpitur in tpe: tabefacit. n. tēpus, & senescūt oīa sub tpe, sicut dicit Arist.
6.117. 4. phy. Corruptionis. n. causa ꝑ se tēpus est, sicut dicit: quod ideo est, qa ipsum per se accidit motui, quē mensurat,
sicut ꝑpria passio subiecto. Motus aūt ꝑ se & primo est causa corruptionis, per accidēs aūt generationis: motus. n.
(sicut dicit Philo.) semp distare facit, quod est, ab eo, quod fuit: innouat. n. semp, quod inuenit, donec corrumpat.
m. Quia ergo à tpe & in tpe accidūt corpori diuersæ & varię mutatiōes, accidit; ꝙ in alio & alio tpe corpus indigeat ꝑ
dictis sex rebus ꝭm diuersam quātitatē & qualitatē: & hoc intēdebat, cum dixit, ET INDIGET ꝭm mutationes
B aliàs alterantiū, aliàs adiuuantiū. Indiget. n. penes diuersitatē suarū mutationū, quas recipit, modo alterantibus ad
frigus, mō ad calorē: modo sub hac q̄titate, mō sub illa: modo sub hac qualitate, mō sub illa: aliàs ēt cōseruātibus
diuersorū modorū quātitatis & qualitatis penes easdē mutationes. Deinde, qm̄ tēpus propter varias mutatio-
nes, quæ in eo accidunt corpori, facit diuersificari quātitatē & qualitatem rerum offerēdarum, concludit propter
illud, ipsum addi quasi tertium ad doctrinam, & dicit, ITAQVE &c. i. igitur tempus non est tertiū genus cōside
rationis in ijs, quę dicta sunt, i. in prædictis sex rebus: aut in ijs, quæ dicta sunt, i. quātitate & qualitate, i. ꝙ tempus
offerendi tantam quātitatē & talem qualitatē prædictarū rerū sit tertium genus cōsiderationis, alterū à prædictis
duobus, cum sit in eis saluatū, sicut dictum est: & hoc consonat alteri translationi, dicenti, Non est intentio tertia,
quæ sit absq; genere duarum intentionum primarum. i. non est intētio diuersa ab eis. Deinde dicit, AD DO-
CTRINAM VERO &c. i. sed plerūq; vtimur eo quasi tertio ad doctrinā propter causam prædictā: & est causa
prædicta, alia & alia alteratio, quā in tpe alio & alio dixit accidere. Quia. n. in tpe est alia & alia, docemur à tēpore
diuersificare quantitatē & qualitatē offerendorū tàm ad corpus cōseruādū, quā sanandū: alia. n. quātitas & quali-
tas eorū cōpetit corpori conseruando in ęstate, alia in hyeme, eo ꝙ alia & alia est alteratio: propter quod dixit, ꝙ
vtimur eo quasi tertio ad doctrinā, eo ꝙ docet discretionē cōuenientis quātitatis & qualitatis, nō tn̄ ꝙ cōueniens
quātitas & qualitas nō includat in se cōueniens tp̄s, sicut dictū est. Est hic attētione dignū, ꝙ, licet multa sint, ꝗ-
C bus ēt docemur discretionē habētes q̄titatis & qualitatis offerēdorū, sicut cōplexio, ętas, cōsuetudo, & hmōi, tn̄, qa
ipsum frequētius variat, in cōtinuo fluxu existēs, cōtinue varias ēt corpora, ꝑpter hoc ipsum, sicut magis apparēs,
discretiuū signū debitę quātitatis & qualitatis in offerēdis addit, vt tertia cōsideratio, ꝑpter tale ab eo nocumētū.

Ant. Quoniam autem in his considerationibus sunt & aliæ causarum salubrium, & nunc nobis propositum
est genus earum, rursus repetamus eas.

Leo. Quoniam vero in his ipsis intentionibus & aliæ causę salubres, & id, quod propositum est, genus con-
tinetur, rursus easdem repetamus causas.

Cō.9. Cum dedit in gn̄e cōsiderationes, ꝭm quas p̄dicta sex genera rerū, quę dicunt materię causarū, sunt causæ sanę
vel ęgrę, nec hoc sufficiebat ad artē cōseruatiuā corporis optime sani, vult ab hoc loco cōsideratiōes illas in genere
ꝑpositas vnicuiq; p̄dictorū sex generū, spāliter adaptare ad corpus optime sanū cōseruādū: ad hāc aūt intentionē
se ordinat, dicēs, QVONIAM AVTEM &c. i. qm̄ sub his duabus considerationibus quātitatis & qualitatis sunt
illa sex genera numerata, & multa alia nō numerata, sicut quæcūq; sunt alterantia nō ex necessitate, ꝗbus tn̄ q̄nq;
approximamus, verbi gratia medicina, & hmōi. Nam medicinæ oēs, quas aliq̄n dignū est exhiberi, si fuerint con-
H uenientis quantitatis & qualitatis, sunt causæ sanæ: si vero incōuenientis, ægræ, sicut ēt sex prædicta genera. Et nō
sunt dictæ à nobis hæ duæ cōsiderationes nisi ꝑ genus suum, cū. s. diximus, ꝙ debita quātitas & qualitas cuiuscūq;
D sex rerum offerendarū est causa sana, indebita vero ægra: nō tn̄ diximus ꝭm species, quæ sit debita & indebita quā-
titas & qualitas vniuscuiusq; illarū ad conseruandum corpus optime sanum: qm̄. s. sic est, oportet rursus repetere
illas considerationes ꝭm species suas, dicēdo specialiter debitā quantitatem & qualitatē in vnaquaq; ad cōseruatio
i prin. nē corporis optime sani. Sicut. n. dicit Arist. 2. ethi. in ijs, quę sunt circa operationes, sermones vniuersales quidem
inanes sunt, particulares aūt notiores, circa enim singularia sunt operationes: propter quod in talibus (sicut dictū
est) oportet non solum vniuersaliter dici, sed ijs, quæ ꝭm singula, adaptare.

Ant. Perfectę igit̄ cōpositioni corporis, siquidē bene tēperatū sit cōtinens, cōueniet & tēperantia aliorū per-
fecta, de quibus modo diximus, quietis & motionis, & somni & vigiliæ, & oblatorum & egestorum. Qn̄
vero distemperatum, intm̄ & contemperantias minui oportet, inquātum eucrasia eius corrupta fuerit.

Leo. Optimæ igitur corporis constitutioni, cum circūfusus aer fuerit in temperie positus, earum rerum, de
quibus nuper diximus, quietis scilicet ac motus, somni vigiliæ, & eorum, quæ assumuntur, atq; excernun-
tur, quantitas moderata conueniet. Cum vero aer à temperie recesserit, tantum à mediocritate euariare
oportet, quantus fuerit ab optima temperatur recessus.

Cum declarauit generaliter causas conseruatiuas corporis optime sani, ostendẽdo materias sex causarũ duabus tm̃ conditionibus perfici in essentiã causæ sanę, & silr̃ ægræ, s. quantitate & qualitate conuenientis & inconuenientis, declarat eas, particulariter adaptãdo cuiq; sex generum rerũ, quæ dicuntur materię causarũ, debitã quãtitatem & qualitatẽ ad conseruationẽ illius, & primo p̃mittit canonẽ in conseruatione illius, & dicit, PERFECTAE &c. i. corpori perfecte cõposito, quale est corpus optime sanũ, oĩa competunt tẽperata f̃m quãtitatem & qualitatẽ ad sui conseruationẽ: & hoc tacuit quasi certũ, qm̃ f̃m omne genus corporum, simile conseruat, contrarium vero vel dissimile alterat, sicut infra dicturus est. Propter hoc aũt huic corpori optimæ cõpositionis ꝓprium est ad oĩa similia bene se habere, sicut dicit ipse in cõmento sup illo aphorismo, Aetates quędã ad regiones. quod in alijs corporibus nõ contingit. Licet. n. corpora distẽperata silibus conseruentur (sicut infra dicetur) nõ tñ verificat illud de oĩ modo silibus, maxime cum ipse dixerit supra capitulo de signis crasis oculorũ, Cõmune p̃ceptum est in cognitione crasium distẽperatarũ oĩs partis, lędi à silibus suæ crasi facile, iuuari vero à cõtrarijs moderato vsu. Sed, qualiter illud intelligatur, & qualiter contradictiones soluãtur, infra Deo volente dicemus. Dubitabit aũt aliquis, vnde sit, ꝓprium solius corporis optime tẽperati à sibi silibus bene disponi, & nullius alterius, maxime cum tẽperatum possit dici magis, & minus, & eque sile temperato, sicut distẽperatum distẽperato. Adhuc ẽt cum vnus sit modus silitudinis cõseruantiũ corpus tẽperatum ad ipsum corpus, cũ modo silitudinis cõseruantiũ corpus distẽperatum ad ipsum corpus. Nam, sicut somnus & vigilia cõseruãt tunc corpus tẽperatum, cũ sub tali ꝓportione afferuntur, ꝙ nõ alterant ipsum à suo tẽperamento; ita & tũc cõseruant corpus distẽperatum siue in calore, siue in frigore, cũ sub tali ꝓportione offeruntur, ꝙ neq; augent sibi neq; minuunt suũ distẽperamentũ. Et nos qdem miramur in hoc, quõ sit ꝓprium solius corporis tẽperati à sibi silibus bene disponi, nisi bene disponi nõ sit absolute conseruari, sed in bono cõseruari: aut nisi temperatum nõ possit dici magis & minus sile tẽperato, vt qa tẽperatum tam in corpore, quã in causa, in puncto cõsistat nõ habẽte latitudinẽ: sed tales acceptiones minus sunt medici, quã philosophi. Hoc ergo modo tẽperatũ corpus solũ & simplr̃ silibus bene disponitur: distẽperatũ vero non oĩbus silibus, sed qbusdam conseruari dicitur, vt postea patebit. Deinde post hũc subintellectũ canonẽ, & à nobis suppletum, quia vidit Gal. solũ aerem inter reliqua necessario alterantia, tẽperatum semp haberi nõ posse f̃m medici voluntatẽ, quia in solo vere temperatus reperitur, nõ potentibus nobis imperare cœli motibus; licet partialẽ aerem vbicũq; temperare possimus, ostẽdit, qualr̃ aere nõ existẽte tẽperato reliquę res disponendę sint, & dicit, SI QVIDEM &c. idest, si quidem aer (& hoc intendebat p continuus) fuerit bene tẽperatus, conueniet p̃fecte tẽperatas esse reliquas res oẽs ad cõseruationẽ talis corporis, s. quietem & motum, somnũ & vigiliam, cibum & potũ, inanitionẽ & repletionem: & est hoc, sicut canon p̃dictus. Et tacuit de accidentibus aĩæ, fortassis ꝙ talia accidentia Aut sequũtur naturam, inquãtum aĩa sequitur corporis cõplexionem aptantẽ eam ad illa, & tunc, cum hæc sit tẽperata, erũt & illa tẽperata per naturã, nullo præcipiẽte seu corrigiẽte, aĩa. n. in tali corpore optimos habet naturales mores: Aut quia sequuntur pleraq; ex eis f̃m plurimum morem acquisitũ, qui morali philosophia corrigitur, & nõ medicina: Aut ꝙ euentus frequẽtius habẽt inopinatos, quos neq; apte medicus coercere põt, quare neq; ipsos corporis f̃m artem oĩo disponere: Propter quod de eis tacuisse videtur, qa in talibus tẽperantia haberi nõ possit f̃m medici voluntatẽ: habens. n. morem in contrariũ non obedit medico, neq; de facili põt, operatione qdem exeunte ab habitu, quasi naturaliter assequatur. Sed (sicut mihi videtur) nihilominus Gal. ita iussit abstinere hoc corpus ab intẽperamento oĩum aĩæ passionum. Nam, q̃uis talia aliqñ à natura iuxta tẽperamentum veniant, medici correctione non indigẽtia: aliqñ tẽperamentum superegrediãtur, medico non obediẽtia, tñ arbitrij libertas semper naturã & morem superare põt, & in oĩ euentu ad talium distẽperantias euocante dominari. Quare, sicut hoc ex aliqua cã obticuisse videtur, sic & infra nõ ex minori causa subdidisse. Deinde subiunxit, QVANDO VERO &c. i. sed, qñ aer fuerit distẽperatus, oportet respicere quantitatẽ recessus eius à tẽperamẽto, & postea oportet inclinare reliquas res nõ naturales tantundẽ in cõtrariũ partis eius, ad quã declinat: ex quo ĩpressio facta vtrinq; tẽperabitur, & erit, ac si oẽs res nõ naturales tẽperatę offeratur: & hoc ĩtẽdebat cũ dixit, INTANTVM & contemperantias &c. Vult aũt oẽs res non naturales inclinari in contrariũ illius, qa non sufficeret inclinatio vnius solius, aut duarũ, aut triũ propter fortẽ & continuã ĩmutationẽ, quã efficit aer tum circũdans, tum ingrediẽs per oẽs corporis poros, & qm̃ ab ipso nunq̃ semouemur: ex quo sequitur ab eo factã impressionẽ nõ vna qualibet re nõ naturali cõtrariam ĩpressionẽ faciente posse reparari, sed vix oĩbus in cõtrariũ inclinatis, cũ reliquę nec cõtinue nec ęquipotẽter ĩmutent. Propter quod errat Hali, credẽs, ꝙ Gal. posuerit aerẽ, quasi exẽplum canonis sui, sicut silr̃ intelligendum esset de alijs, i. vt, si cibus vel alia res tẽperamẽtũ trãsiuerit versus aliquã qualitatẽ, ꝙ debeãt inclinari reliquę oẽs in contrariũ illius p quãtitatẽ eandẽ. Videtur aũt mihi, ꝙ non oporteat quacũq; alia tẽperantia peccante reliquas oẽs in contrariũ inclinari, sufficeret. n. aliqñ vnam vel duas in cõtrariũ inclinare. Quãtum. n. infrigidabit quies superflua, calefaciet fortassis calidus cibus, & sufficiet, reliquis sub tẽperamẽto remanẽtibus: de aere aũt non sufficiebat ꝓpter id, quod diximus. Prҿterea oĩa reliqua p̃ter aerem põt medicus disponere, sicut vult: aerẽ aũt non potest. Omnino ergo põt homo in reliquis medico obedire: in aere aũt non potest oĩo. Quòd si ꝓpter aliquas occupationes errauerit in aliqua aliarũ, non erit opportuna correctio p alias res oẽs, sed sufficiet per aliquas, sicut dictũ est. Non ergo puto aerem, quasi in exemplum omnium, hic positum esse, sed specialiter de ipso solo nos doceri illud.

Est aũt & hoc attentione dignũ, ꝙ hæc sex genera sic oblata sub tẽperamento corpori optime sano sunt causæ simplr̃ sanæ, conseruantes scilicet, nõ efficientes, sed efficiẽtes sunt, quæcunq; sanitatẽ, quæ simplr̃ est sanitas, reuocant amissam, sicut infra patebit. Causa. n. simpliciter sana dicebatur, quæcũq; sanitatem, quæ simplr̃ est sanitas, efficit vel conseruat: & simpliciter ægra, quæcũq; ęgritudinẽ, quæ simpliciter est ægritudo, efficit vel conseruat.

DVBITABIT AVTEM hic aliquis ex dicto Aristo. decimo ethicorũ. Dicit enim, ꝙ simpliciter delectabile, & simpliciter tristabile est, quod videtur studioso tale. Non enim, quod videtur delectabile, vel tristabile corruptis

A & male dispositis secũdum mores, est dicendum simpliciter tale, sed est vniuscuiusq; talium mensura virtuosus & studiosus, sicut dicit: & dat exẽplum, dicens, ꝙ nõ sunt dicenda sana vel ægra simpliciter, vel dulcia vel amara, quæ vident talia laborantibus & male dispositis sm corpus, sed quę simplr sanis videntur talia. Sic ergo videt Aristo. ꝙ simpliciter sana causa, & simpliciter ægra dicant, quæcunq; simpliciter sano corpori sunt tales: & ꝙ ambæ contrariæ causæ simpliciter tales ad vnũ & idem corpus referant, s. simpliciter sanũ. Gal. aũt dicit, ꝙ simpliciter ægra causa est, quæ efficit vel conseruat simpliciter ægrũ corpus. Non. n. videtur Galeno, ꝙ causa, quæ est ægra corpori simpliciter sano, sit simpliciter ægra, sed vt nunc ægra, ægritudinem vt nunc, in ipso efficiens, sed videtur ei simpliciter ægra, quæ efficit vel conseruat dispositionem, quæ est simpliciter ægritudo. Nulla aũt causa ægra adueniens potest efficere de optime seu simpliciter sano, simpliciter ægrũ, cum simpliciter ægrum sit tale à generatiõe siue per naturam: causa aũt illa efficeret præter naturã: quãuis, si paulatim ipsum alterare posset, ipsum deduceret ad statum proportionalem simpliciter ægro. Propter quod dicendũ, ꝙ Aristo. nõ distinguit sanũ & ægrum corpus, sicut Gal. Vult enim Arist. omne corpus dici simpliciter sanũ, quod habet sanitatem sibi propriam sm naturam, siue illa sit optima, siue lapsa ab optima: sanum aũt sm quid forte diceret, quod non totaliter est sic, sed sm partem est ita dispositum, sicut albus dentem dicit sm quid albus. Aegrum aũt simpliciter apud eum est illud, quod per ægritudinem inuadentem amisit ꝓpriam naturam; sm quid aũt ægrum, quod sm partem amisit eam. Et, quia talis est eius sententia, propter hoc causam simpliciter sanam vel ægram cõparat ad simpliciter sanum tm̃, dicens, ꝙ, quęcunq; B illi est sana, est dicẽda simpliciter sana: &, quę ei est ęgra, simpliciter ægra: nõ enim, quę est sana corpori ægrotanti, est dicenda simpliciter sana, sed illi tm̃: item, non quæ est ęgra corpori ægrotanti, est dicenda simpliciter ægra, nam temperata diæta est ægra alicui febrienti, & tñ non est simpliciter ægra. Gal. autem exquisitius distinguens corpora sana & ægra, tanto amplius, quanto ad ipsum amplius spectat, dicit corpora simpliciter sana & simpliciter ægra in latitudine sanitatis esse, ita tñ, ꝙ simpliciter sanum ponit habere optimam sanitatẽ, quam vocat simpliciter sanitatem: simpliciter aũt ægrum ponit habere pessimam sanitatem, quã appellat simpliciter ægritudinem: in medio aũt amborum ponit simpliciter neutram: ægritudinem aũt præter naturam superuenientẽ cuilibet illorum non posuit esse ægritudinem simpliciter, sed vt nunc. Propter quod accidit sibi aliter referre causas simpliciter sanas, & simpliciter ægras: nam dicit causam simpliciter sanã, quæ simpliciter sanum efficit vel conseruat, nec dicit simplr ægram, quæ illud ægrotare facit, sed vt nunc ægram, sicut diximus: sed dicit simpliciter ægram, quæ efficit vel conseruat simpliciter ægrum corpus: quæ aũt facit illud ægrotare præter naturam, dicit vt nunc ægram. Est ergo tota causa diuersitatis inter vtrunq;, quia simpliciter ægrum non similiter vocant. Nam Gal. ponit in latitudine sanitatis: Aristo. vero non, sed ponit illud habens ægritudinem præter naturam. Sanum etiam simpliciter non similiter vocant, sed Aristo. largius, sm ꝙ comprehendit totam latitudinem sanitatis: Gal. autẽ strictius, sm ꝙ comprehendit primam partem tantum & optimam latitudinis sanitatis.

C Ant. Considerationes vero temperantiæ in continente quidem hæ sunt, vt neq; rigeat propter frigus, neq; sudet propter æstum.

Leo. Hi vero sunt mediocritatis termini, in aere quidem ambiente, vt neq; horreat propter frigus, neq; sudet propter æstum.

Cõ. 11. Cum premisit canonem in cõseruatione corporis optime sani, in quo dixit causas cõseruãtes ipsi cõuenire tẽperatas in quãtitate & qualitate, determinat tẽperamentũ quãtitatis & qualitatis in vnaquaq; sex prædictarum causarum, & primo tẽperamentũ qualitatis, exorsus ab aere, & dicit, CONSIDERATIONES & c. i. sed cognitiões cõtẽperantiæ in aere nos continẽte, quãtum ad qualitates actiuas, sunt ex priuatione vnius duorũ accidẽtiũ circa corpus, quę sequunt ex aere vltimę frigiditatis, & vltimę caliditatis, qualia sunt rigor & sudor. Si. n. aer neq; facit rigere ꝓpter frigus, neq; sudare ꝓpter æstũ, tũc neq; calidus ẽ neq; frigidus, sed tẽperatus. Sed hoc est tẽperamẽtum qualitatis eius, nõ quãtitatis, sicut hic videbat intẽdere: quod ideo fit, qa aer nunq̃ in quãtitate extra tẽperamentũ poni põt, semper. n. eiusdẽ quãtitatis approximat: quare tẽperantia & distẽperantia nõ accidet ei penes quãtitatẽ, nisi diceremus penes quãtitatẽ qualitatis, vocãdo gradũ qualitatis quãtitatẽ illius: & tũc, cũ dicit in nullo graduũ extremorũ qualitatẽ esse, sed in medio graduũ ab extrinsecus positorũ, assignat quodãmodo tẽperamentũ quãtitatis eius cũ tẽperamento qualitatis. Tacet aũt de cognitione tẽperantiæ eius penes passiuas qualitates, intendens cognosci posse per absentiã aliquorũ siliũm accidentiũ, aduenientiũ corpori p vltimitatẽ siccitatis & humiditatis D in illo, s. duritiei vel mollitiei, asperitatis vel lenitatis, & siliũm, quæ siccitatem & humiditatẽ sequuntur.

cap. 5. DICAMVS AD expositionis plenitudinem, quid sit rigor, & qualiter aeris frigiditate rigor contingat: & qd sudor, & qualiter aeris calore sudare contingat. Dico ergo, ꝙ rigor (sicut ex libro eius de mor. & acci. est manifestum) est accidens, quod dicit mala virtutis operatio. Est autem mala operatio duplicis virtutis, s. voluntariæ motiuæ animalis, & naturalis expulsiuæ in lacertis: propter quod quinta particula diffinit eum dicens, ꝙ est fortis & impetuosus expulsiuæ virtutis lacertorũ motus (supplere aũt oportet, ꝙ talis motus non est rigor, nisi quãdo sensibilis est) hic autem cum volũtario motu cõmunis est, sicut ibidem dicit: propter quod accidit inde volũtarij motus læsio. Loquebatur enim in quinta particula illius libri, de accidẽtibus, qui sunt mali motus, sm ꝙ sensui communicant: in sexto autem loquitur de accidentibus virtutum naturalium, sm ꝙ à sensu seiunctæ sunt. Vnde & in fine quartæ particulæ dixit, ꝙ rigor sensui lacerti contingat: in principio autem quintæ dixit, ꝙ malo motui supponit, sicut generi. Principium aũt huius mali motus, qui est rigor, est natura, siue virtus expulsiua, nõ simpliciter se habens, sed à re præter naturã coacta, propter quod est adeo fortis, ꝙ voluntarie motiua nulli lacerto dominatur perfecte: cogens autem eam ad hunc impetuosum motum faciendũ est sensus lacerti secũ iunctus de aliqua re nociua: nociuum aũt istud est humor crudus, calidus vel frigidus per lacertos corporis motus: tales. n. humores, cũ

mouent, & spargunt, penetrãtes p lacertos, loca, p quę transeũt, pungũt, frangunt, & quasi venenũ mordent: quod dum fit, virtus expulsiua à sensu sibi cõiuncto quasi iussa mouetur, vt magno atq; veloci motu nociuum expellat: hoc aũt facit cũ magna expsione & dilatatiõe neruorũ & carnis. Et hoc modo oĩa totius corporis mẽbra absq; voluntate mouẽtur: nã, dũ mouẽtur lacerti, vt rẽ nociuã expellãt, accidit, vt cõcatenationes illis iunctę moueãtur, & inde totũ corpus cõcutitur. Est ergo prima causa huius accidẽtis mala cõplexio, frigida, vel calida, in lacertis cũ materia grauatiua vel pungitiua. Humor aũt ille si quiescat, & nõ spargatur, nõ sentitur eius malitia, nã iã assueuit ei mẽbrũ, in quo est: cũ aũt spargitur, occurrit ei mẽbrum, quod nõ occurrebat, & sentit frigus eius, aut calorẽ, aut mordicationẽ ex cõplexione diuersa. Spargitur aũt hic humor aut, ppter depulsionẽ nobilium & fortiũ ad ignobilia & debilia: aut propter caliditatẽ separantẽ, & attenuantẽ, & quasi in fumum cõuertentẽ: aut propter exercitiũ, aut balneũ, aut Solẽ, vel irã, & hmõi. Et sciendum, q talis humor p quietem & paucitatẽ suam facit lassitudinẽ: per multitudinẽ eius, & cõspersionẽ, & motum, inducit rigorẽ: propter quod pleriq; habẽtes lassitudines, motum pati nõ possunt: quòd si moueãtur, incidũt in rigorẽ. Spargit aũt eum non solũ motus & exercitiũ, sed & balneũ, Sol, ira, & hmõi: propter quod repleti malis chymis, cũ balneant, vel exponũtur ad Solẽ, incidũt in rigores: & hoc totũ est ante, q̃ putrescat: quod si putrescit, in aliquo loco cõstrictus, pducit ad febrẽ. Non tñ semp ad tales rigores sequitur febris, sed solũ cũ in aliquo mẽbro reumatizato constringitur humor, vt respirare non possit. Accidit aũt ad oẽm talẽ rigorẽ caloris reuocatio ad interiora, sicut ad locũ doloris: quare frigus dominans in exterioribus fit secũda causa huius inuolũtarij motus in lacertis. Virtus.n. motiua lacertorũ sicut est causa mouens eos, sic est causa quietãs, & sustẽtans: cũ aũt frigiditate mẽbri accidit illã debilẽ fieri, non põt mẽbrum cõtinere, quin sua grauitate deprimatur, & decidat. Continuũ ergo bellũ inter virtutẽ sustentantẽ, & mẽbrum, sua naturali grauitate se deprimente, rigor, imo tremor est. Mirantur aũt aliqui, aspiciẽtes oẽm talẽ rigorẽ esse cũ frigiditate in exterioribus, quomodo ex humoribus calidis intus se mouẽtibus contingere possit. Item qũo ex duobus cõtrarijs contingat, scilicet ex humore calido & frigido. Sed causam reuocationis caloris iam diximus esse frigiditatẽ, aut mordacitatẽ humoris dolorẽ facientis, oĩs.n. fortis dolor in interioribus reuocat illũ. Nam virtus succurrens loco dolenti submergitur in, pfundum corporis cũ sanguine & spiritu, vt nociuum fortius à se depellat. Existentibus ergo humoribus calidis frigus in exterioribus est p viam accidẽtis tñ. Non est aũt incõueniens vnũ accidens specie ex duobus contrarijs posse contingere: põt.n. dolor contigere ex alteratione ad caliditatẽ & frigiditatẽ, imo fortior est rigor ex humoribus calidis, q̃ frigidis, eo q fortius mordent & penetrãt, ideoq; magis stimulant sensum & expulsiuam: quod in tertiana videmus, in qua maior est rigor, q̃ in cæteris febribus: in quotidiana vero & quartana intensius frigus, sed minor rigor. Nos.n. videmus, q, licet rigor cõtingat corpori perfuso in exterioribus aut frigido, aut calido, maior tñ contingit ex perfusione à calido, s. aqua calida, vel hmõi: quod manifestat scintilla ignis cadẽs sup corpus, quæ cito inducit rigorẽ. Item, si in vulnere puluerẽ posueris corrosiuũ, rigorẽ æger incurrit, & tãto magis, quãto mordacior & calidior fuerit, quãuis ẽt frigidũ sit vlceribus mordax. Rigor ergo magis appropriatur humoribus calidis, q̃ frigidis. Differt autẽ dictus rigor à tremore, qui in febribus, eo q in rigore virtus est fortior, & mẽbra sensibiliora, & humor nõ est velocis motus, neq; multæ quãtitatis, neq; multæ acuitatis & viscositatis, sicut Gal. dicit decima particula de ingenio sanitatis: in tremore aũt sunt opposita horum. Est ergo tremor in febribus, quasi fortis rigor: rigor aũt debilis tremor est. Est alius tremor, q in febribus nõ est, neq; comitans crudorũ humorum stimulantiũ & pungentiũ sparsionẽ, sed malam cõplexionẽ frigidã neruorũ, & lacertorũ, aut eorũ oppilationem, qbus virtus volũtarie motiua per extinctionẽ caloris debilitata, aut penetrare, phibita non põt mẽbrum sustentare; quare, quãto magis nititur mẽbrum eleuare, tãto magis ipsum sua grauitate se deprimit: pugna autẽ illa continuo fiens tremor est. Et huius tremoris causa nõ est virtus expulsiua in lacertis, quę aliqd ex se conetur excutere, sicut in rigore & tremore superius dictis. Et huic tremori magis assimilatur rigor factus ab aeris frigiditate, & est sicut qdam debilis tremor. Rigor aũt, q est à pfusione aquæ calidæ, aut frigidę, aut ex cõtactu scintillæ, vel rei pungentis, magis videtur causari ex motu expulsiuę, nociuũ à se conantis excutere. Sudor aũt est aquosa humiditas p poros cutis expulsa; & videtur extra naturã, sicut rigor: & sequitur (sicut dicit Prin.) aut debilitatẽ digestiuarum virtutũ, & repletionẽ quandã, aut dilationem pororũ, aut calorem extraneũ superuenientẽ exercitio, vel Sole, & hmõi, qui liquat humiditates corporis, & euellit eas ad cutim: & similia, quę præter naturã sunt. Si.n. calor innatus fuerit dominans humiditatibus corporis, resoluit, occulte in fumũ conuertẽs eas. Aut ergo indicat calorẽ extraneũ euellentẽ ex profundo corporis humiditates ad cutim, aut repletionẽ intrinsecã, cui non oĩo calor dominatur ĩnatus, licet dominetur vtcũq; expulsiõi eius. Ex quo qdem extra naturã esse videtur sudor: maxime tñ ille, q causam habet extrinsecã, vt caloris, & æstus. Sed, vtrum aliquis naturalis existat, iam in tractatu de signis expeditum est. Aeris ergo frigiditas rigere faciens, & æstus illius faciens sudare, sunt extremæ qualitates aeris, quæ ad conseruationẽ corporis optime sani cauendæ sunt, in medio quarũ est illa tẽperies, qua vtendũ esse iubet. Ostẽdit ergo nobis medium per extrema, quia effectus medię qualitatis aeris in corpore temperato nequaq̃ sunt sensibiles propter non esse contrarietatem huiusmodi ad illud: propter quod non alterat, sed conseruat.

In gymnasijs vero, quando primum incipit dolere corpus, requiescere statim.
In exercitiis autem, cum primum lassari cœperit corpus, confestim quiescere.

Cum dedit temperamentum quantitatis in aere, dat illud in exercitio, & dicit, IN GYMNASIIS &c. i. sed terminus temperatæ quantitatis exercitij est spacium eius vsq; ad horam, qua incipit primum apparere in corpore lassitudo, quę quidam dolor est: ab illa enim hora statim requiescere oportet iuxta Hip. aphorismum, In omni motione corporis, cum cœperit quis dolere, requiescere, statim remedium est: & ab hinc incipit temperata quantitas quietis vsq; ad horam, qua iterum exercitio indigeatur. Cum.n. quies sit priuatio motus, priuatio etiam habitum

A tum cõsequat, semper tẽperamẽtum quietis post motũ inchoat, & vsq; ad reditũ indigẽtię eius extẽdit: quod, sicut per se manifestũ, obticuit. Princeps aũt determinat tẽperamentũ quãtitatis exercitij à tribus, primo. s. à calore, nam, dũ ipsius auget bonitas, adhuc est hora: secundo à leuitate motuũ, nã, dum pseuerant adhuc leues, & nõdum apparet lassitudo, adhuc est hora: tertio à mẽbrorũ inflatione, nã, donec augẽtur, adhuc est hora. Cum aũt dispositiões istæ cœperint minui, & sudor vaporalis liqdus factus fuerit, iam ęqualitatẽ quãtitatis excedit, & dimittendũ est: & ab his eisdẽ terminat ipsum Gal. in fine tertiæ particulæ sanatiuę artis: adhuc aũt & à diminutione roboris. His. n. apparẽtibus iam vtilitas exercitij trãsit in nocumẽtũ, primum qdem supflue calefaciẽdo, demũ vero infrigidando & siccãdo. Sed in hoc loco summarie loquẽs tñ terminat ęqualitatem quãtitatis exercitij ab apparitione lassitudinis tñ: nã certũ apud eũ est, ꝙ, dũ motus pseuerant leues, adhuc auget bonitas coloris, & mẽbrorũ inflatio: & ꝙ lassitudo incipiẽs iam destruit illa. Sed lassitudinis sunt tres spẽs, & duo modi (sicut Gal. & Prin. dicũt) s. vlcerosa, extensiua, apostemosa: quarũ quęlibet euenit duobus modis, s. aut ex exercitio, aut ex causa intrinseca. Causa aũt vlcerosæ est supfluitas subtilis acuta mordicatiua, s. chymi mali: extẽsiuæ aũt, multi, & nõ mali: apostemosę aũt, vtriusq;. Lassitudo aũt, quę pueñit ab exercitio, duo facit in corpore, quorũ vnũ est, ꝙ mẽbra similiũ partiũ exiccant: alterũ est, ꝙ loca vacua mẽbrorũ, quę dicuntur medię regiones, replent humiditate ex liquatione carnis & adipis: Quę humiditas aliqñ est bona, & accidit inde repletio extẽdens: aliqñ est subtilis, mala, mordicatiua, & accidit inde dolor, quasi spinis infixis pungeret: ppter quod (dicit Gal.) duabus indiget medicinarũ spẽbus,

B vna scilicet, quę humectet siccitatẽ corporis: alia, q̃ euacuet pdictas humiditates: quarũ cuilibet ęqualet balneum. Propter quod ait, ꝙ balneũ ex aqua dulci humiditate sua humectãdo, & caliditate resoluẽdo, plus oĩbus rebus cõfert lassitudini ex exercitio pueniẽti, maxime si subsequat frictio cũ oleo & aqua simul mistis: oleũ. n. viscositate sua retinet aquã fluẽtẽ sup corpus, ne cito labat, & reclusam in poris, ne cito egrediat. Addit aũt Princ. quartam spẽm lassitudinis, quã vocat arefactiuã, cuius cãm dicit exercitiũ multũ, vel frictionem asperã, vel ieiuniũ, vel aeris siccitatẽ: Gal. aũt in tertia particula sanatiuę methodi dicit, ꝙ nõ est labor, sed dispositio silis labori. Siluit aũt Gal. hic de hora inchoãdi exercitiũ, breuitati cõgaudẽs, & qm hora offerẽdi vnãquãq; dictarũ sex rerũ nõ est sicut tertia cõditio pficiẽs cãm sanã vel ęgrã, sicut patuit. Sed nos rursus ĩcipiẽtes dicamus de necessitate exercitij & eius vtilitate, & addemus horã inchoandi ipsum, vt finis quietis sit manifestus. Dico ergo, ꝙ (sicut dixit Prin.) exercitiũ est motus volũtarius, ppter quẽ anhelitus magnus & frequẽs est necessarius: Est aũt hic motus aliqñ vnius mẽbri, aliqñ plurĩũ, aliqñ totius corporis. Per hoc aũt, ꝙ dicit, volũtarius, separat à naturalibus motibus, q nõ sunt dicẽdi exercitia mẽbri: p hoc aũt, ꝙ dicit, ppter quẽ &c. vult, ꝙ non oĩs motus volũtarius sit exercitiũ, sed ille, q tñ auget calorẽ, ꝙ sequatur ppter illud additio manifesta in anhelitu magnitudinis & frequentię. Fit aũt anhelitus magnus & frequẽs aliqñ totalis, qualis est, qui pectoris, vt in exercitio totius corporis: aliqñ partialis, qualis est partis vnius tñ, s. pulsus illius, vt in exercitio particularis mẽbri. Quòd aũt possit augeri pulsus vnius mẽbri, aliorũ mẽbrorũ

C pulsibus ſm vnã dispõnẽ manẽtibus, ex supius dictis manifestũ est. Differt aũt nihil mõ pulsum vnius mẽbri vocari anhelitũ eius: est. n. Anhelitus pectoris qdã pulsus, & pulsus cordis & arteriarũ qdã anhelitus. Post hoc aũt dicemus, ꝙ (sicut dicit Gal. in prima parti. sanatiuę artis) duę sunt intẽtiones sanatiuę dietę, vna est repletio euacuatorũ: altera euacuatio supfluitatũ, vt corpus custodiatur purũ & sine supfluitatibus, & organa non oppilẽtur, neq; debilitẽtur circa suas actiões: Ex qbus seqtur tertia intẽtio, s. nõ cito senescere: si. enim, quę euacuãtur, replebũtur, & supfluitates intus nõ remanebũt, sanus erit, & multo tpe iuuenis, sicut dicit. Sed euacuatorũ replerio est ex nutrimẽto nobis cõueniẽte quãtitate & qualitate, quod qdẽ, cũ sit in potẽtia nutrimẽtũ, nõ põt mutari ad nutrimentũ cũ effectu cũ oĩ totalitate sua, imo in vnaquaq; digestione semp est aliqua supfluitas, refugiens opationẽ naturę in eã, quę euacuatione indiget. Sed natura nõ põt eius cõpletã euacuationẽ pficere, quare semp remanet aliqd ĩpressionẽ faciẽs, ex cuius aggregatiõe oẽ genus ęgritudinis euenire põt. Cõpletio aũt euacuationis eius non fit nisi aut medicinis, aut exercitio: sed medicinę aut sunt venenosę, q̃ naturã frangũt: aut, si nõ sunt venenosę, purgãt & inueterant (sicut dicit Hippo.) eo ꝙ cũ supfluitatibus euacuãt de humiditatibus naturalibus & spiritibus partẽ magnã: propter quod relinqtur, ꝙ exercitio, earũ euacuationẽ cõpleri melius fit: quãquã, vbi deest exercitiũ, ad medicinas recurrere oportet. Propter quod dicit Gal. ĩ principio secũdę parti. sanat. artis, ꝙ, si volumus custodire sanitatẽ, incipiamus ab exercitijs, deinde ęquent cibi & potus, deinde somni, deinde, si vsuri sunt venereis, venerea. Est aũt

D (sicut Gal. ibi dicit) exercitiũ, vt in gñe, ad duo vtile, s. ad euacuationẽ supfluitatum, & ad bonã valetudinẽ solidorũ corporũ. Quia. n. exercitiũ est vehemẽs motus, necessario tria facit in exercitato corpore, primũ scilicet duritiẽ organorũ inuicẽ cõtritorũ, quã seqtur ĩpassibilitas eorũ & ad actiões robur: Secũdũ vero, augmẽtationẽ naturalis caloris, quã seqtur redditorũ attractio fortis, & alteratio paratior, & nutritio melior, & effusio oĩum corporũ, quæ solida qdẽ mollificãtur, humida vero subtiliãtur, & pori latiores efficiũtur: Tertiũ vero, fortiorẽ motũ spũs, quem seqtur expurgatio pororũ, & euacuatio supfluitatũ. His ergo nõ solũ reliqua corpora indigẽt, sed & optime sanũ, vt eius optima cõpositio pseueret. Sed hora exercitij cõueniẽs est, qñ hesternus cibus iam digestus est in stomacho & venis, & alterius cibi tẽpus instat. Si. n. prius fiat, cũ exercitiũ cõferat redditionibus ciborũ, crudi & indigesti cibi, & humores in ventre & venis contẽti ad mẽbra attrahẽtur loco supfluitatum, quæ ab eis tunc euacuãtur: si vero multo post illã horã fiat, rubeã cholerã generabit ampliorẽ. Sed has qdẽ horas discernes ex vrina: nã aquosa vrina significat humorẽ redditum ex ventre in hepar adhuc indigestũ esse: ignea vero & cholerica significat, ꝙ ex multo tpe iam digestio cõpleta est: moderate vero citrina significat nũc secundã factã esse digestionẽ, & tunc exercitandum. Ad exercitia igitur agẽdus est qs, cũ minxerit, & egesserit, ne qd horũ robore caloris, q in exercitio, ad ambitum corporis reducatur. Sicut tñ Gal. dicit, ad omne exercitium debet frictio quędam præcedere, quędã sequi: duę. n. sunt frictionis species, s. præparatiua ad opera, & curatiua, quę post opera. Quę qdem qualiter fiat, & ad qd, silr aũt & de balneis tàm calidæ, q̃ fridæ aquæ, in libro sanatiuæ doctrinæ requirendum est.

In cibis vero, digeſtionum perfectio, & egeſtionis modus ſecundũ quantitatem & qualitatem. Aequatur vero quodãmodo in his orexis digeſtioni ita, vt pręceptore non indigeant, quãtitatem in oblationibus metiente. Optima enim natura, quantum appetit, tantum digerere bene poteſt.

In cibis autem, coctionis perfectio, & excrementorum modus in quali quantoq; conueniens. Aequalis vero in his quodãmodo eſt coctioni appetitus. Quare neq; præſide egent, qui ſingulorum, quæ aſſumunt, quantitatem metiatur. Optima ſiquidem natura, quantum appetit, tantum etiam concoquit.

Cum dedit tẽperamentũ quãtitatis in exercitio, dat illud in cibis, & dicit, IN CIBIS VERO &c.i. ſed ꝑfectio digeſtionũ, & modus egeſtionum, i. ęqualitas egeſtorũ ſm quantitatẽ & qualitatẽ, eſt cõſideratio tẽperantiæ quãtitatis in cibis & potibus, i. eſt, vnde illã cognoſcimus, quaſi dicat, tm̃ de cibo & potu iudicatur ei tẽperatę quãtitatis eſſe, quantũ tale corpus perfecte digerere põt ſm omnem ſpẽm digeſtionis, ſ. primã, quę ſtomachi: ſecundam, quæ hepatis: tertiã, quæ venarũ: & iterum tm̃, quãto egeſtiones ſuꝑfluorum, quæ ſm vnãquãq; digeſtionẽ excluduntur, proportionales fiunt in quãtitate & qualitate. Si aũt plus vel minus digerere põt, minori qdem cedentem aduſtionẽ, pluri vero crudo remanẽte: aut qualitas & quãtitas egeſtorũ non ꝓportionant quantitati aſſumptorũ, ſed eſt vel plus, vel minus, vel alterius qualitatis à debita ꝓportione, tũc eſt ſupra vel infra tẽperatam quantitatem.

EST AVTEM digeſtiõis ꝑfectio in cibo tàm in ſtomacho, q̃ in hepate & venis, ꝙ cõuerſus ſit in eſſentiã aptã operationi virtutum, in ea ſubſequẽter ꝑmutationẽ facientiũ: & conuerſus ſit. ſ. in cõplexionem, quæ conuerſioni nutrientis in effectu eſt cõpetens. Virtutes. n. in cibũ operantes ſunt multę, quarũ aliæ alias cõſequunt, ſicut digeſtiua hepatis comitatur digeſtiuã ſtomachi, & digeſtiua venarũ digeſtiuam hepatis, deinde has oẽs comitantur virtutes nutritiuę, quę in mẽbris. Tunc ergo cibus ꝑfecte digeſtus eſt in ſtomacho, qñ eſt aptus receptioni digeſtionis hepatis, & ſic inde. Proportionem enim quandam habent mẽbra, naturæ cognitam, penes vitam, ſicut chordæ in cithara penes ſonũ: & tunc eſt ꝑfectio vitę, cũ vniuſcuiuſq; mẽbri virtus reddit opus, quod ſuũ eſt per cõparationẽ ad alterã, quaſi ciuitas bene diſpoſita cum legibus ſuis: propter quod bene Damaſce. ait, ꝙ cõpoſitio animati corporis ad figurã conſoni eſt nerui. Significat aũt talis digeſtionis ꝑfectio maxime in egeſtis ſuꝑfluitatibus, adhuc aũt priuatione grauitatis & tenſionis, dum digeſtio fit. Propter quod iterũ, quis ſit modus egeſtionũ ſm quãtitatem & qualitatem, determinãdum nobis. Dico ergo, ꝙ modus ſiue ęqualitas egeſtionum in quãtitate & qualitate, relatiua eſt ad quãtitatem & qualitatem aſſumpti cibi, nõ ita tñ, ꝙ egeſtiones debeant eſſe eiuſdẽ quãtitatis & qualitatis cũ aſſumptis, ſed debent eis rñdere in aliqua ꝓportione, naturæ cognita ꝑ certitudinẽ, nobis aũt per experientiam coniecturabilẽ, & cũ appropinquatione quadã ad veritatẽ: debet. n. eſſe minoris quãtitatis, ſed nõ plurimum, propter cõuerſionem cuiuſdã partis aſſumptorũ in nutrimentũ. Si. n. ęquantur eis, tũc nihil aſſumptorũ tranſit in nutrimentũ digeſtione diminute celebrata: aũt, ſi plurimũ minoris fuerit quãtitatis, tunc plurimũ exſiccari fęces oſtendũt, & in tali corpore nihil aliud, q̃ nutrimẽti paucitatẽ, ſignificat. Non ẽt debet eſſe eiuſdẽ qualitatis cũ aſſumptis, cum digeſtio trãſmutatio quædã ſit, ſed ſine dubio qualitatibus aſſumptorum aſſimilari debet: & hoc tàm in ſtercore, q̃ vrina, & alijs ſuperfluitatibus vndecũq; eductis. Eſt aũt modus vel ęqualitas qualitatis in ſtercore, ꝙ ſit iunctum, lene, ſimiliũ partium, aquoſitatem valde ꝑmiſtam habens terreſtreitati, ſpiſſitudinẽ habẽs mellis, & colorẽ trahentẽ ad citrinitatẽ, non multi fętoris, nec oĩo priuatum fętore, ſine gurgulatione & ſpuma, & in oĩbus his ſm plus & minus penes naturã aſſumptorũ. Aequalitas aũt qualitatis in vrina eſt, ꝙ declinet in colore ad citrinũ tinctũ, & ſit mediocris in ſubſtãtia, inter tenuem. ſ. & ſpiſſam, nõ ſit habẽs hypoſtaſim aut paucam valde, & illa ſit tenuis, alba, ęqualis, lenis, in fundo ſubſiſtens. Hi aũt modi qualitatũ in egeſtionibus, digeſtiõis ſignificant cõplemẽtum, ſicut ſcitur ex primo de criſi (& ſilr ꝓportionales his in ſputo, & muco) perfectio aũt digeſtionis eſt cognitio ſuꝑ quãtitate tẽperata ciborũ & potuũ. Igit manifeſtũ eſt, ꝙ ꝑfectio digeſtionis, & egeſtionum modus ſm q̃titatẽ & qualitatẽ ſunt cognitio tẽperatæ quãtitatis aſſumptorũ. Sed, qm̃ illa duo nõ ſignificabant nobis eam ante omnẽ oblationẽ ciborum & potuũ, ſed poſt tm̃, quaſi docẽtia quantitatẽ præteritorũ ciborum & potuũ fuiſſe tẽperatã, & inde admonentia ſuꝑ regulatione quantitatis eorũ in diebus ſequentibus, ne crederet aliquis ſe poſſe errare in oblatione prima, ſubiunxit cognitionẽ tẽperatæ quãtitatis offerendorũ per ſignũ antecedẽs omnem oblationẽ, ſumptam ab operatione appetitiuæ, & dicit, AEQVATVR VERO &c. i. & appetitus (& hoc intendebat ꝑ orexim) ęquatur quodãmodo digeſtioni, in his, i. in corporibus optimę cõpoſitionis, ita, ꝙ non indigent præceptore medico, qui menſuret tẽperamentum quãtitatis in offerendis. Deinde dedit cauſam huius, & dixit, OPTIMA ENIM &c. i. quia optima natura, i. optima cõplexio & virtus cũ illo metitur ſibi, illud tm̃ appetens, quãtum digerere bene põt. Cum. n. appetitus deſeruiat digeſtioni, ĩpoſſe eſt, ꝙ optime diſpoſita natura exhibeat illi de cibo vltra recipientis potentiæ menſuram. Igitur ars in nullo põt, nec debet eã dirigere, cum ſit talis naturæ imitatrix potius, q̃ directrix. Propter quod verus terminus tẽperatæ quantitatis offerendorũ in ea indicatur à termino appetitus: donec. n. appetit, adhuc eſt quantitas accedens ad temperamẽtum, non excedens. Et ſimile huius dicit in ſecũda parti. ſanat. doct. Ait enim, ꝙ moderata natura pueri ipſam manifeſte oſtẽdit mẽſurã frictionis, & exercitiorum, & ciborũ, & potuum, & ſomni, tunc primũ renuens, cũ iam non amplius eis indigeat. Sufficienter. n. frictus ad exercitia currit, laſſatus quieſcit, plenus abſtinet, & ſine magiſtro impetu naturæ gubernatur, à ſe ipſo cuncta inueniens, maxime ſi nõ malo more, & eruditione aliqua inhoneſtius & pinguius diætatus bonã animi naturã corrũpit. Propter quod dixit in prima particula illius libri, oportere qdem medicum cuſtodientem ſanitatem, ſtudere, ne mores animi corrũpantur, nõ qdem intentione conſeruandi aĩæ ſanitatẽ, ſed vt nõ facile in ægritudinem deueniat corpus. In alijs aũt corporibus nõ æquatur appetitus digeſtioni. Nam in diſtemperatis in frigiditate penes ſtomachũ appetitus ſuperat digeſtionẽ: in caliditate vero econtra, ſicut ſupra capitulo de ſignis complexionis ventris dictum eſt: propter quod indigent talia corpora in eis præceptore medico, qui menſuret ea.

A Hoc autem, quod dicit, quodámodo, non notat diminutionem adequationis appetitus & digestionis in eis, maxime cum ipse subiunxerit, ꝙ talia corpora tm̃ appetunt, quãtum digerere possunt, sed notat ĩproprietatẽ sermonis. Appetitus.n.& digestio operationes sunt, in prædicamẽto actionis vel passionis existentes: solius aũt propriũ est quantitatis ſm ipsam æquale vel inæquale dici. Propter quod intelligitur, ꝙ quãtitas rei appetitę ęquatur quãtitati rei digestæ in talibus corporibus: aut ꝙ naturæ operatio circa id, quod digeritur, non est ęqua, sicut circa id, quod appetitur, nam aliter est in iuuatiuo, aliter in superfluo: circa aũt appetibile vniformiter se habet, cũ adhuc sit indiscreta, nec appetitus habeat illa distinguere: propter quod non omni modo ęquat̃, sed quodámodo. Tacuit aũt determinationem tẽperatæ quantitatis in offerendis ab operatione cõtentiuæ, quia cognitio eius ex pfectione digestionis illã presupponit: nõ.n. fit pfecta digestio, vbi non est cõtinenti pfecta contentio. Sed, quæ sit ciborũ & potuũ ad hoc corpus vtilitas, conspicabile est ex supradictis: sed hora assumptionis eorũ reticita est, ꝓpter illud, quod dixi de hora exercitij. Est aũt hora, quandocũq; indiget: indiget autem, qñ appetit: appetit autem, quando sentit stomachus suctionem venarũ: sugunt aũt venæ, quando omnia membra attrahendo sibi nutrimentũ, euacuant illas: euacuant autem mẽbra illas, quando eorum calor innatus resoluens substãtiam eorum, facit indigere restauratiuo: indiget autem eo, vt perduret in esse: hæc autem omnis hora est post exercitium superius dictum.

Ant. Ita vero & somni quãtitatem natura ipsa metitur in ijs, quę sunt in optima compositione: & quiescunt B statim dormientes, cum non amplius indiget corpus.

Leo. Sic & somno modum ipsa natura pręfinit ijs, qui optimam corporis constitutionem sunt sortiti. Et tũc à somno excitantur, cum corpus ampliori quiete non eget.

Cõ.14. Cum dedit tẽperamentum quãtitatis in cibis, dat illud in somno & vigilia, & dicit, ITA VERO &c.i.&, sicut natura metitur sibi temperatã quãtitatem cibi & potus in corporibus optimæ cõpositionis, adæquando appetitũ digestioni, ita & metitur sibi in eis tẽperatã quãtitatem somni. Nam, cum somnus nõ accidat nisi propter impotẽtiam vigilandi, ĩpotentia aũt vigilandi sequatur resolutionẽ spũs & caloris in operibus sensus & motus in vigilijs (quorũcũq;.n.est aliquod opus ſm naturã, qñ excesserit tẽpus, in quo possunt aliquid facere, necesse est eã languescere propter resolutionẽ substantiæ operantis) oportet de necessitate, ꝙ hac impotentia accidente natura & calor oĩs corporis tam optime sani, q̃ ab illo lapsi, fugiens ad principiũ faciat somnũ. Sed debitam quãtitatẽ somni sola natura corporis optime sani sibi cõmetitur: aliæ aũt non cõmetiunt̃ eam sibi, magis infra vel supra mensuræ terminum transeuntes, q̃ eis expediat ad bonã sanitatẽ, propter distẽperantiã cõplexionis eorũ, sub qua virtutis & naturę opera & passiones nõ corrñdent sibi inuicem, sicut chordę in cithara: propter quod tales indigent artifice dirigẽte. Optime aũt disposita natura potius artẽ dirigit, q̃ ab illa dirigat̃: ꝓpter qđ adiecit, ET QVIESCVNT &c.i.& hi, qui sunt in optima cõpositione, quiescunt à somno, cũ non indigeant ampliori, cũ restauratio dissoluti fa- C cta fuerit p cibi digestionẽ, sicut supra diximus. Tunc ergo calore & virtute, quę propter impotentiã intus refugerant, foras ꝓdeuntibus expergiscũtur: alij aũt aut tardius aut citius opportuno euigilant. Nã in corpore calido & sicco minor est somnus, q̃ vt restauret deperditũ: ĩ frigido aũt & humido maior est, q̃ vt solũ restauret, sed ẽt nimia caloris constrictione suffocat & extinguit: propter quod aut adiuuante aut ꝓhibente somnũ indigent corpora penes quãtitatem suorũ lapsuum ad caliditatẽ, vel frigiditatem, vel humiditatẽ. De vigilia aũt, cuius debitã quantitatem cõmensurat sibi natura talis corporis, sicut somni, tacuit, non ob aliud, nisi quia facilius erat illud intelligi ex eo, quod dixerat de somno. Si.n. cõmensurat sibi ad bonã sanitatẽ quãtitatem somni, quã eligit ad restaurationem deperditi, multo fortius cõmensurat sibi ad perfectionẽ sanitatis quantitatem vigilię, qua inducit̃ indigentiã restaurationis, nõ amplius vigilans, q̃ suæ cõpetat sanitati de exercitio caloris & spũs, & eius dilatatiõe, quæ prohibitiua est constrictionis extinctiuæ, sed vergens in somnũ, q̃ cito accidit calorẽ superflue aut infrigidari, aut resolui. Corpora aũt lapsa in caliditate & siccitate, propter supfluum in eis motũ caloris ad exteriora superflue vigilantia incurrũt resolutionẽ spiritus & sanguinis, à tali motu caloris factã, magis, q̃ expediat ad bonã sui sanitatẽ: lapsa vero in frigiditate & humiditate, econtra. Sed, quę sit somni vtilitas, iam ex superius dictis conspicabile est. Vigilare aũt finis est aĩalis, quia sentire & sapere omnibus est finis (sicut dicit Philos. in lib. de somno) hic aũt in vigilia: finis aũt appetitur semper vt optimum: quare magis est desiderium naturæ ad vigiliam, q̃ ad somnum, sicut ad D viuere & esse. Finis aũt somni vigilia est: dormimus enim, vt melius vigilemus. Confert autem & aliter vigilia calorem dilatando, & poros aperiendo, ideoq; ad superfluitates excludendas adiuuando. Tempus autem inceptionis somni est finis potẽtiæ ad vigiliã, qui plerunq; est post assumptum cibum, maxime quando coadiuuat casus Solis, & ita quando corpus indiget illo: terminus autem somni est, qui positus est in textu.

medi. libri.

Ant. Et ita eis diæta vtentibus in egestionibus nihil delinquitur circa ventrem, & vrinas, & totum corpus. Has.n. egestiones temperantia mẽtitur oblationum: secundũ vero totum corpus respirationem, gymnasiorum mediocris vsus salubrem efficit.

Leo. Cũq; talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel per vrinæ meatus, vel per totũ corpus egeruntur. Nam priora quidem ex modo eorum, quæ assũmuntur, temperantur: totum vero corpus salubriter perflari facit exercitij vsus moderatus.

Cõ.15. Cum declarauit temperamẽtum quãtitatis in somno & vigilia, declarauit istud in euacuatione & retentione, & dicit, ET ITA EIS &c.i.& corporibus optimæ cõpositionis vtentibus diæta, quæ prædicta est, s. aere, & exercitio, cibo, & somno in quãtitate tẽperatis, tunc in eis erunt tẽperatæ ſm quantitatem omnes corporis euacuationes propter necessariã cõcomitantiã ad prædicta: & hoc intendebat, cum dixit, IN egestionibus nihil delinquitur &c.

quia

quia euacuationes siľr cibo & somno nō indigent arte regulante: propter quod subiecit, HAS ENIM &c.i. quia tales euacuationes s̄m ventrem & vrinas nihil in quātitate delinquētes efficit tēperantia quātitatis oblationum: respondēt.n. in corpore optime cōposito s̄m quantitatem oblatis egesta, sub ꝓportione, quā diximus, non peccante reliqua dieta. Quare, si quātitatem oblatorū natura regulauerit, tunc & egestorum siľr regulabit. Deinde dixit, SECVNDVM VERO &c.i. sed respirationes tēperatas, i. euacuationes insensibiles, quę fiunt per exteriores cutis poros à calore innato, efficit vsus gymnasiorū in quātitate tēperatus: de iuuamētis.n. exercitij erat, illud, quod de superfluitatibus aggregat̃ in corpore, sup quas natura est īpotens dissoluere & in fumū conuertere, sic occulte euacuare: q̃re, sicut ars regulabit gymnasiorū vsum, sic p cōsequēs regulabit has respirationes. Patet ergo, ꝙ in talibus corporibus quędā euacuationes regulant̃ à natura tm̃, arte nihil indigentes, si reliqua dięta bene disponat̃: quędā autem & cū hoc arti subijciunt̃. Vtilitas aūt talium euacuationū in vita & sanitate est pręcautela ab aggregatione supfluitatū infirmantiū, & contristātiū corpus, sicut patuit supra. Tempus aūt initij euacuationis cuiusq; superfluitatis est post cōplementum digestionis illius, cuius est superfluitas: etenim tunc iam segregatum est purum ab impuro, & indiget tunc iam corpus impuri euacuatione, ne persistens natura cōtristet: & hoc virtus expulsiua, contermina digestiuæ apud corpus tale, est procurans. Terminatur aūt euacuatio finito supfluo euacuabili. Tacuit aūt de temperamento quantitatis retentionis, quia conspicabile est ex tēperamento euacuationis. Nam, si euacuatio non excedit mensuram debitę quātitatis, tunc & retentio retinendorum conuincitur fuisse tēperata. Erat autē temperantia quantitatis eius in superfluis per spaciū digestionis & separationis eorum à iuuatiuis: in iuuatiuis autē retentio temperata, est retentio totius eorum substantiæ, quantum possibile est naturæ. Dico autem hoc, quia & in illis est dissolutio continua per calorem innatum necessario assequens.

Abstinere vero, manifestum est, qm̃ ab intemperantia oportet harū oīum animæ passionū, iræ, tristitię, furoris, timoris, inuidiæ. Exterminant.n. hæc & mutant corpora ab ea, quę secundū naturā, consistentia.

Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, videlidet iræ, tristitiæ, furoris, timoris, inuidiæ. Hæc enim alterant atq; à naturali statū corpus auertunt.

Cum declarauit tēperamētum quātitatis in euacuatione & retentione, declarat illud in accidētibus aīę, & dicit, ABSTINERE VERO &c.i. manifestum est, qm̃ hoc corpus oportet abstinere ab intemperantia oīum harum passionum aīæ: & numerauit quasdā, & dixit, iræ, tristitię, furoris, timoris, inuidiæ. Deinde dedit causam huius, & dixit, EXTERMINANT ENIM &c.i. quia talia ponūt corpus extra terminos naturę suæ, & mutant ipsum à dispositione naturali ad extra naturam, maxime versus siccitatē: propter quod dicit infra cap. de causis cōseruatiuis corporis lapsi, ꝙ aīæ passiones siccant corpus oēs. Et s̄m hanc expositionē videtur, ꝙ reperiri possit tēperamentum quātitatis tristitiæ, iræ, & timoris, & silium ad conseruationē corporis optime sani, sed nō facile determinabile est, quę horū quantitas ei sit conueniens iudicanda, maxime cū talia toto genere sibi disconuenire videant̃. Qūo.n. vlla quātitas tristitiæ sibi conueniat, quę constrictione calorē extinguit, & humidū exiccat? Et siľr timoris, & irę, & hmōi nō est in promptu enunciabile. Nisi quis dixerit, ꝙ horū modica quātitas nō īmutat īmutatiōe, de qua curetur, ad aliqd pręter naturā, imo spiritum & calorem exercendo modo p dilatationē, modo per constrictionem, saluant ipsum, atq; in sui natura custodiunt: & videtur corpus eis indigere. Nam, cū calor & spūs ab intrinsecis ad exteriora, ꝓfundatur ad aīæ opera cōplenda, resoluit̃ magna pars eius; propter quod modica ipsius coadunatio, qualis est per somnū, modicamq; tristitiā, & timorē, & hmōi, conuenire sibi videtur ad salutē: ne autem postea supfluitas constrictionis extinguat eum, dilatatio competit tēperata, qualis est, quæ p vigiliam & gaudium.

Fortassis aūt & hic textus aliā tolerat expositionē, si prædicta nō placet: vt dicatur, ꝙ oportet hoc corpus abstinere ab intēperantia harū passionū, quas numerauit, & similiū: vt intelligat ab intēperantia harū, i. ab intēperantijs his, quasi oīa talia intēperata sint s̄m omnē sui quātitatem, quia & gn̄e. Signū cuius videt̃, ꝙ de gaudio tacuit, quia nihil, aut minus oībus aīæ accidentibus extrahit corpus à dispositione naturali ad extra naturā, æqualem.n. præstat calorē, sicut dicit Hali: & qm̃ ēt dixit, Exterminant.n. hæc corpora &c. Si.n. forte intelligeret, ꝙ intēperantia sola earum exterminet corpora, dixisset in singulari, Exterminat.n. & hoc corpora &c. sed dixit, hæc &c.i. hęc accidentia, non solū eorum intēperantia, exterminant corpora. Sed s̄m hanc expositionem videnť talia accidētia aīæ non habere ingressum in cōseruatione sanitatis corporis optime sani: Quod neq; incōueniens reputamus: non.n. oē genus cibi ingreditur in illam, sed tēperamento attinens: & siľr neq; omne accidens aīæ, sed quod spiritum & calorē paulatim & leuiter mouet ad exterius, sicut gaudium, & quod siľr gaudio mouet, vt spes, & amor, & hmōi: hæc.n. nequaq̃ exterminant corpora. Dicit aūt Hali, ꝙ sup hoc loco medicus non cōtemplat̃ in arte sua in accidentibus aīæ, neq; mensurat illa ad conseruationē sanitatis, licet vtat̃ eis (vt dicit) ad curationē ægritudinis, sed dicit, ꝙ speculatio & mensuratio eorū ad illud est p philosophiā & legē. Hoc aūt repugnans est ijs, quæ Gal. supra dixit, cum ait, Quot igitur ex necessitate alterātia corpus, diuidētes, s̄m vnumquodq; eorū ꝓprium aliquod genus causarum salubriū inueniamus. Adhuc autē palā est, ꝙ medicus scrutatur de effectibus horū accidentiū in corpore humano, qd autē sint, & vnde sint, philosopho naturali credit: sicut quædam scrutatur, & quędā credit in somno & vigilia, & cibo & potu, & hmōi. Si ergo est reperibile in accidentibus aīæ aliquod tēperamentum ad conseruationē corporis optime sani, tunc attinet medico per experientiā illud inuenire, ipsumq; ꝑcipere, & nulli alteri: &, sicut homo obedit ei in exercitio corporis p voluntatem suā, sic & in exercitio aīæ pōt ei aliqualiter obedire, cauendo ab intēperamento accidētium eius siľr per suā voluntatem, Hoc solo excepto, ꝙ, si talia accidētia aīę acquisitum morē comitentur, nō pōt de facili medico obedire in illis, & indiget ad illud philosophia, & legibus, & castigationibus ad contrariū īmutantibus: Si aūt sequātur naturā corporis, cui aīa est vnita, & ita mores vel habitus naturales, tunc in corpore optime cōposito erūt talia accidentia non excedētia tēperamentū: nihil.n. sequitur

natura

A naturam talis corporis nisi tẽperatum & optimum, propter quod nihil medico directore opus erit. In alijs aũt corporibus, in quibus naturales aptitudines intemperatæ sunt, poterit ẽt medicus in cõtrarium naturæ suæ præcipere tẽperamentũ aliquod appropriatũ eis, circa hæc accidentia aĩæ, & experiri illud ad cõseruationem eorũ: imo ẽt talia cũ pręcepto medici in contrarium ꝓpriæ aptitudini assuefient, & reducenť ad melius. Sicut.n. mali mores, malitiæ cõplexionis speciem sunt sequentes, ita, cum ex consuetudine acciderint, sequitur eos cõplexionis malitia, sicut dicit Princeps: quare silr & bonos sequitur cõplexionis bonitas, sicut & boni bonum comitantur.

Ant. Venereorum vero secundũ Epicurum quidẽ nullus vsus salubris: secundũ aũt veritatẽ, ex interuallis tãtis, vt in vsibus neq; dissolutionẽ sentiat, & leuior ipse se ipso videatur factus, & melius dormiens.

Leo. Venereorũ vero iuxta Epicuri sententiam nullus est vsus salubris: re vera autẽ confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt neq; resolutio aliqua sentiatur, & ipse se ipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur.

Cõ.17. Cum declarauit tẽperamentum quantitatis sex rerũ nõ naturaliũ ad conseruationem corporis optime cõpositi, remanserat ipsi ex caplo vnius illorũ, s. euacuationis & retentionis, coitus, cuius non dum ĩtẽperantiam quantitatis assignauerat, ideo subiungit de eius tẽperamẽto specialẽ sermonẽ, sicut specialis est euacuatio, à ꝑdictis diuersa. B Multa.n. delectatio, quæ in eo habetur, ꝓuocat appetitum ad supfluum eius vsum, propter quod magis, q̃ in cæteris euacuationibus, in ipso peccatur. Ad alias.n. euacuationes ꝓuocat nos tm̃ euacuandæ rei stimulans naturã grauitas, hic autẽ & cum hoc ardens desideriũ delectationis, quæ in eo fit: propter quod circa ipsum admonet dicens, VENEREORVM & c.i. sed ſm sententiã sectæ Epicureorũ nullus vsus venereorum est saluber, siue cõseruatiuus sanitatis alicuius corporis, nedum optime sani. Et vult ꝑ venerea, opera coitus à Venere stella dicta, quæ eos, q̃bus in natiuitate dominatur, ad illorũ disponit appetitum: propter quod à poetis & astrologis filij Veneris dicti sunt.

Sed Epicuri snĩa falsa est, quod patet ex hoc, Quia, cum sperma sit supfluitas nutrimẽti vtilis & vltimi, qua nõ indiget indiuiduum, licet indigeat ea, species: quæ q̃dem superfluit digestioni quartæ, incipienti fieri in venis capillaribus, per quas alimẽtum resudat ad mẽbra: oĩs aũt superfluitas corruptiua sit naturæ, nisi resecetur, manifestum est, ꝙ, si sanitas debeat cõseruari, excerni debet, sicut aliæ supfluitates ꝑcedentium digestionum: Signum cuius est, studium naturæ in euacuando illã in somno ꝑ somniũ: Et ꝙ, si coerceatur in corpore, consurgũt ex ea ad cor & cerebrum vapores mali de genere veneni, corrũpentes sanitatem, & inducentes silitudinem quãdam epilepsię & syncopes in viris, in mulieribus aũt suffocationẽ matricis: Et ꝙ sequitur retentionẽ eius debilitas appetitus cibi, & grauitas motus, & frigiditas corporis, & tenebrositas visus, & dolores capitis & renũ & emunctoriorũ & ancharum, & hmõi: Et ꝙ sanatio eorũ est cum euacuatione spermatis: Et ꝙ illius euacuatio, est ab his ꝑseruatio. Et, q̃a ita est, C subiungit Gal. aliter hoc se habere à sentẽtia Epicuri, & dicit, SECVNDVM autem veritatem & c.i. sed ſm veritatem, quæ diuersatur à sententia Epicuri, aliquis vsus coitus est saluber, s. ille, qui fit ex tanto interuallo, ꝙ vtens nõ sentiat in vsu debilitatẽ virtutum (& hoc vult ꝑ dissolutionem) & fiat inde leuior in motu, q̃ prius, & melius dormiens. Dicit aũt, EX interuallis & c. quia illud, quod de semine in vno coitu effunditur, nõ colligiť in testiculis, & in venis & in arterijs minutis, ex orificijs quarũ resudat ad eos, nisi in tpe quantitatem habente, & continente fortassis periodum nõ vnius cibationis tm̃: spacium cuius tpis solo experimento dignoscitur, & in diuersis diuersificatur. Ex toto nanq; corpore resudat aliquid ad hæc mẽbra, si supfluat aliquid nutrimento mẽbrorum: dico autẽ, si supfluat, quia in multum abstinentibus cibo nõ superfluit aliquid, de quo sit curãdum. Si ergo illius interualli spacio non expectato coeat, & semen effundat, tunc testes supflue euacuati attrahunt à toto corpore, sicut ventosa, de illo, quod supfluum nõ est: ad quod adiuuat & superflua frictio partium genitalium, & earũ calefactio, ꝑ frequentiam coitus acquisita. Quare ablato nutrimento mẽbris accidit inde substantias mẽbrorum diminui & siccari, & deinde virtutes eorũ deficere. Similiter ẽt & superflue euacuato spiritu, latore virtutum, qui ex coitus multiplicata delicia foras eijcitur tum cũ semine, tum per oẽs corporis poros, sicut in gaudio, accidit virtutes deficere, quæ illo indigebant sicut primo instrumẽto: imo euacuatione calidi & humidi, q̃bus stat vita, accidit inde festina senectus. Si aũt fiat expectatio illius interualli, non accidet inde virtutũ debilitas, eo ꝙ nihil aufertur corpori, quo virtutes indigeant, & debilitentur, sed euacuatione superflui, quasi grauantis oneris, fiet inde leuior, sicut leuior fit ab eua- D cuatione debita aliarum superfluitatũ: & vlr sicut euacuatio superflua stercoris & vrinæ debilitat & aggrauat, temperata alleuat & conseruat, sic & spermatis. Sciẽdum tñ, ꝙ maior debilitas fit ex superflua seminis euacuatione vel effusiõe, q̃ alicuius alterius supfluitatis: imo ẽt plus debilitat, q̃ magna phlebotomia: quod nõ est ob aliud, nisi quia rapitur mẽbris nutrimentũ, ꝓximum coagulationi, quod iam fere stat loco deperditi: & quia pluris est spũs in ea euacuatio. Per transitũ aũt illius interualli accidũt ægritudines prædictę suffocatione caloris innati ex nimia repletione, & coarctatione vaporis fumosi in corpore. Fiet ẽt inde melius dormiens: cuius causa est, quia, cum virtus in euacuatione supfluitatum, pręsertim cũ tanta delicia eiectarũ, foras ꝓminuerit cum calore & spũ, accidit inde calorẽ & spũm sparsione tali paululum infrigidari (cuius signũ est rigor post mictũ, eueniens ex fuga ipsius ad intrinseca) & ex hoc ad interiora, suũ contrariũ fugientẽ, fortius moueri, & ex hoc facilius somnum sequi. Adiuuat ẽt ad hoc, ꝙ coitus expellit fumum spermatis aggregatum in parte cerebri & cordis: ex quo sequitur expulsio cogitationis dominãtis, & melancholiæ, & oĩs ĩpedimenti somni. Propter quod, si coitus sit distẽperatus in minus, q̃ oportet, sequitur inde somni ablatio, inductio cogitationũ, & melancholiæ, quæ retentionẽ seminis comitantur: Si aũt in plus, propter inductionẽ siccitatis & caliditatis extraneę peius dormire facit: imo frequentia euacuationis & delectationis in eo acquirit corpori supfluum motũ caloris ab intus ad extra, qualis est, qui in occasionatis vigilijs, & ex hoc corporis raritatẽ & passibilitatem ab extrinsecis. Et fortassis hac de causa, quia vidit Hali

in coitu

in coitu propter deliciam esse multam sparsionem caloris & spūs, sicut in gaudijs, vocauit coitum accidens aiæ, nō attendens, ꝙ & hic motus caloris & spūs in alijs euacuationibus inuenit, imo ēt in vigilijs, nec tñ numeramus illas E
inter accidentia aiæ: propter quod īproprie loquit. Est aūt hic attentione dignū, ꝙ coitus non ingredit in cōseruatione corporis optime sani apud omnem ætatem, sed apud adolescentiam tm̄: & hoc est, ꝙ Gal. dicit in secunda parti. sanat. doctrinæ, ꝙ exercitiū, cibus & potus, somnus & vigilia, & hmōi, cōmunia sunt oīs ętatis, venerea vero solius adolescētię: addo aūt fortassis & ętatis status: anteriores vero & posteriores ętates non emittūt sperma, vel in fœcundū emittūt: ꝓpter quod coitus eis nocet, hos qdē īpediēs ad augmētū, illos vero trahens in detrimētum.

SED QVAERAMVS, ne lateat, quare in euacuatione spermatis maior sit delicia, q̄ in euacuatione aliarū superfluitatum. Dicit aūt Gal. super hoc, 4. particula de mor. & acci. ꝙ oīs delicia est ex subitaneo reditu ab extra naturam ad dispositionē naturalem, paularim. n. factus reditus non sentit: & ꝙ in euacuatione cuiusq; superfluitatis est hic reditus propter euacuationē superflui grauantis, & ad extra naturā transmutātis: & ꝙ euacuatio seminis tanto est alijs delectabilior, quāto purgatio nociui superflui citior efficit. Sed hæc sentētia corrupta est, Primo qdem propter non esse omnem deliciā ex hoc, quod dicit: fit. n. delicia apud sensum ēt, qñ nullus reditus est apud naturā, sicut in gustu saporis dulcis, & auditu suauis melodiæ, nullā habentibus his sensibus dispositionē præter naturam.

Secundo vero, quia (sicut ipse idem dicit) nocumentū, quod ex semine paulatim coadunato generat, non nimis sentitur: & causa huius est, quia semen est supfluitas alimēti vtilis & vltimi, nullā habētis malitiā, nisi sicut alimētū ipsum. Quare non pōt aggrauare nisi superabundātia suæ quātitatis: reliquæ aūt superfluitates nocent quantitate simul & qualitate: propter quod subiunxit, Ideoq;, si nocet, paruissimū erit illud respectu delicię in coitu existentis. Vbi ergo minor lapsus est ad extra naturā, ibi reditus ad naturā minorem debet facere deliciam: sed palam est, ꝙ facit maiorem. Tertio, quia videmus, ꝙ in coitu supflue facto testes quasi coacte rapiunt à mēbris, quod superfluum non est: vbi ergo nō est dispositio ꝑter naturā ex nocente supfluo, nullus pōt esse reditus ab illa: quare nulla deberet esse delicia ibi: sed palā est, ꝙ ēt in illius euacuatiōe sentit delicia. Quāuis ad hoc tertium posset forte qs dicere, ꝙ, sicut in diabete & diarrhœa, quāuis euacuet, quod simplr non est superfluum, tñ efficit illius euacuatio deliciam quandā in capite longaonis, & colli vesicæ, quia, postq̄ ibi fuerit, superfluum ibi iudicatur, quia aggrauat ibi sensum & lædit, Silr qdem est de semine, quod in distēperato coitu testes rapiunt: ipsum. n. simplr est nō superfluum, vt nunc aūt & fm quid superfluum, grauans testes & vasa seminalia. Sed in veritate tūc nec est eius nocumentū sensibile, sicut vrinæ in diabete, & stercoris in diarrhœa. Propter quod dicemus, ꝙ delicia (sicut dicit Prin. libro suo de aīa) est acquisitio perfectionis proprię virtuti apprehēdenri, vt sensui sensibilia conuenientia, vt gustui dulce, & hmōi. Accidit aūt sensui in reditu à dispositione nō naturali hanc ꝑcipere perfectionē, quā nō percipiebat, existens in illa, eo ꝙ nō agebat in sensum: tactus. n. non sentit tēperamentū carnis, in quo saluat, eo ꝙ nō est sui in se ipsum actio. Quare, si dicat, ꝙ delicia est passio, quā subito reducimur ad naturā, assumit accidētale pro substantiali, cū delicia (sicut dicebat) fit ēt, vbi nullus est reditus ad naturā, sicut in ꝑceptione maxime conuenientium sensibiliū à sensibus ipsis perfecte & bene dispositis: ꝑfectio. n. taliū, est acquisitio cuiusdā ꝓpriæ ꝑfectionis, quia est acquisitio īpressionis nō corrūpentis organū, sed saluantis. Concedimus tñ, ꝙ in expulsione cuiuscūq; superfluitatis est qdam reditus ad naturā, & ex hoc quædā delicia, non tñ in virtute expulsiua, quæ nihil percipit ex ijs, quæ facit, sed in sensu secū iuncto, quia. s. exonerat sensus, ab illis aggrauatus, maxime si supfluitas fuerit cōtristās & lædens: quod in semine raro inuenitur. Non tñ mihi videtur, ꝙ expulsio seminis sit citior, q̄ vrinæ, neq; p mēbra magis sensibilia, cum transitus vrinæ sit per virgā, sicut & seminis: quare, quantum est ex citiori euacuatione, nō debet esse maior delicia in coitu, q̄ in mictu, imo minor, quāto vrinæ retentio plus aggrauat, q̄ seminis. Quare dicemus, ꝙ (sicut dicit Arist. in lib. de gen. aīal.) delicia, quę est in coitu, est ex multo pruritu & titillatiōe, quā facit semen in exiru propter interclusionē multi spūs: quam ēt manifestat delectatio, quā pueri nō dum seminātes, habent in coitu ex solius tūc spūs effusione. Hęc aūt titillatio est suauis tactui semper & oīmode, magis qdem existēs in coitu, quā in euacuatione alterius superfluitatis, propter pluris spūs salientis interclusionem: Signum cuius est (sicur dicit Philos.) quia, si frequenter fiat, nec accidit indę tm̄ delectari ꝓpter diminui spūs & semen. Sed quæret aliquis, cui attribuatur delicia, quæ videtur esse in euacuatione seminis in somno, in quo non est sentire. Cui dicemus, ꝙ attribuetur phantasiæ, quæ quidē sensus est, sicut quodcūq; aliud gaudiū in somno apparēs, quale est, videri cōgratulari cū amicis, & hmōi, sed differt in hoc, qa id, quod hic facit deliciā, fit aliqualiter, licet nō sicut apparet: ibi aūt nō fit, sed videtur fieri. Fiens aūt hæc expulsio in somno ideo facit deliciā in phantasia, non mediante sensu ligato p somnum, quia ipsa phantasia, est principalis causa excitans hanc expulsionem, sicut & in vigilia est causa erectionis nulla frictione præcedente. Sed, qualiter phantasia hoc faciat, alterius est negocij. H

Tempus vero vsus est, quando perfecte medium fuerit earum, quæ extrinsecus, omnium circūstantiarum corpus, neq; superrepletum, neq; superindigens, neq; superinfrigidatum, neq; supercalefactum, aut siccatū, aut humefactū immoderate. Si vero peccet corpus aliquando, paruū sit hoc peccatū. Melius vero ē calefacto magis, q̄ infrigidato: & repleto magis, q̄ euacuato: & humectato, q̄ exiccato corpori vti venereis.

Tempus vero ad vtēdū opportunū, cum oium in rerū circūstantiū exquisita mediocritate corpus fuerit cōstitutū. Cum. s. neq; supra modū plenū, neq; vacuū extiterit: aut in calore aut frigore, aut siccitate aut humiditate excesserit corpus. Quòd si aberrare contigerit, paruus sit error. Melius aūt illi calefacto magis, q̄ infrigidato: & pleno, q̄ vacuo: & humecto potius corpore, q̄ exiccato, vti venereis.

Cum declarauit tēperantiam quātitatis coitus ad conseruationē corporis optime sani, declarat tēpus cōueniens ei ad vsum eius. Quāuis. n. tēpus non sit habendū, vt tertia cōsideratio, diuersa à quātitate & qualitate, quia tamen

plurimū

A plurimum confert ad discretionem debitæ quantitatis & qualitatis, vtimur eo vt tertia consideratione, sicut supra dictũ est. Et docuit tẽpus vsus in eo, cum tacuerit illud in alijs, quia plurimũ peccatur in tpe vsus eius: quo scito tẽperamentum quãtitatis eius pro magna parte discernitur. Intelligas tñ, ꝙ, si corpus indiget tanto & tali coitu, tempus continue cõueniens esse iudicatur, sicut de reliquis. Sed, vt sciamus, qñ corpus indiget quantitate, quã ex interuallo superius assignato præmonuit, docet tẽpus discretiuũ illius, & dicit, TEMPVS VERO & c. idest, sed tẽpus vsus coitus maxime conueniens corpori optime sano, est, qñ tale corpus fuerit mediũ inter oẽs duas cõtrarias dispositiones, quæ accidunt ei extrinsecus, s. mediũ inter repletũ & euacuatũ, fatigatum & quietum, gaudiosum & tristẽ, calefactum & infrigidatũ, & hmõi: inter tales. n. circũstantias non semp est mediũ, sed aliqñ magis declinat ad alterũ extremorũ ꝓpter vsum rerũ nõ naturaliũ ita disponentẽ, licet semp sit mediũ circũstantiarum, quæ intrinsecus sunt, cũ ipsum sit in oĩ tẽperantia, & in mediocritate, ad silitudinem statuæ Polycleti, sicut dictũ est supra

39. sect. tractatu de signis. Ipsum nãq; cum fuerit medium extrinsecus circũstantiarũ oĩum, põt vti coitu ad superflui seminalis euacuationẽ ꝑ interuallum superius dictũ absq; vllo nocumento, qñ tunc magis indigere videtur, interuallo tñ seruato. Coitus aũt super repletionem ꝓhibet digestionẽ, & facit cadere in ægritudines, quas efficit motus super repletionem: super vacuitatem vero est debilitans & pernecans calorẽ innatum, & attrahens liquefactionẽ & hecticam. Infrigidatos, amplius essentialiter infrigidat euacuatione spiritus & caloris, licet tũc cõcussione quadã

B & motu caloris ad extrinseca calefacere videatur, & maxime in exterioribus: calefactos aũt, licet essentialiter infrigidet, tñ accidentaliter calefacit, vt dictũ est: siccatos aũt auget in siccitate, & humidos in humiditate, attractione indigestionis ꝑ diminutionẽ caloris. Et sic in extremis circũstantijs posito corpore accidũt ei nocumenta ex coitu, ipsum. n. tunc nõ videtur indigens coitu vllo modo. Hora vero cõueniens ex parte vacuitatis & repletionis est, cum cõpleta fuerit digestio prima & secũda, & mediat tertia: hęc. n. est hora media inter vacuitatẽ & repletionem,

tertij tra 1. c. 20. & nõ cõpleta digestione tertia, quæ est hora vacuitatis, sicut dicit Princeps. Hæc aũt hora fortassis est in secũda vel tertia hora noctis, qñ præcesserit somnus, & ẽt secuturus est. Cui aũt accidit coiuisse sup repletionẽ, moueatur post paulatim, vt descẽdat cibus de stomacho, deinde dormiat. Cui aũt accidit coiuisse sup vacuitatem, potus lactis est sibi remedium. Qm aũt medietas istarũ extrinsecus circunstantiarũ difficulter obseruari põt, docet ad quod extremorũ sit tutius declinare, & dicit, SI VERO & c. i. sed, si peccetur aliqñ in aliqua circũstantia, facito, ꝙ peccatum sit paruũ, & hoc dupliciter, s. aut ꝙ corpore existente in illo extremo, coitus non multiplicetur: aut ne coeat eo multum lapso versus extremũ, & si coire possit eo parum lapso versus illud, parua. n. nocumẽta non considerantur ab arte. Deinde, cum admonuit tẽperantiã haberi debere in peccato, cõparat inter coitus factos tpe duorũ extremorum, & dicit, MELIVS VERO & c. i. sed coire melius, idest minus malũ, est calefacto, q̃ infrigidato, qm nocumentum essentiale coitus est infrigidatio corporis, licet accidentale sit calefactio: hoc aũt peius est infrigidato, minus aũt malũ calefacto, nam nocumentũ essentiale magis põt tolerare calefactus, q̃ infrigidatus, licet infrigi

C datus magis iuuari videatur ꝑ accidẽtale nocumẽtũ coitus, quod est calefactio quędã extranea, nã essentiale nocumẽtũ maius est in eo accidẽtali iuuamento, quod est in extrinsecis tñ. Deinde dixit, ET REPLETO & c. i. & minus malũ est repleto, q̃ euacuato: nã nocumẽtũ indigestiõis corrigibilius est nocumẽto arefactiõis, & phthisis.

Deinde dixit, ET HVMECTATO & c. i. & minus malũ est humectato, q̃ exiccato, ꝑ viã eãdẽ: & in alijs silr.

Ant. Qualitatem vero singulorum eorum, quæ dicta sunt, eligere in ijs, quæ sunt optimæ cõpositionis, oportet, Gymnasiorum quidem, in quibus omnes partes corporis proportionaliter mouentur, & non hoc quidem superdolet, hoc vero minus dolet. Eorum vero, quæ comeduntur & bibuntur, maxime eucrata: hæc enim maxime conuenientia eucratis naturis: similiter vero & in alijs.

Leo. Horum autẽ singulorum, quæ dicta sunt, qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda, Exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non alię quidem vltra modum fatigentur, aliæ vero citra. Cibi autem & potus optimã habeant tẽperiem, sunt enim naturę conuenientiores, qui optima fuerint prædita tẽperatura. Eadem in reliquis etiam est ratio adhibenda.

6. 19. Cum declarauit tẽperamentum quãtitatis vniuscuiusq; sex prædictarũ rerum necessario alterantiũ, ad conser-

D uationem corporis optime sani, declarat tẽperamentũ qualitatis, & dicit, QVALITATEM VERO & c. i. sed eligere oportet qualitatẽ cõpetentem earũ, quæ dictæ sunt, rerũ ad conseruationẽ corporis optime sani, sicut & quãtitatem. Deinde exẽplificat de cõpetenti qualitate quarundã earũ, & dicit, GYMNASIORVM & c. i. inter species exercitiorum talẽ oportet eligere, in qua oẽs partes corporis proportionaliter exerceatur, cum oẽs indigeant exercitio: & in qua non contingat vnã partem magis altera dolere, aut magis altera calere, sed equaliter, sm̃ tionem indigentię exercitij. Non. n. oẽs equaliter indigent illo, sed quędam magis, quędam minus, propter plus & minus egere calore & superfluitatũ excretione: equalitas. n. horum & silium effectuum exercitij sm̃ oĩa corporis mẽbra est tẽperata qualitas exercitij, vt sit qualitas exercitij, species, et modus eius: tẽperata aũt, in qua oĩa corporis mẽbra ꝓportionaliter mouẽtur. Sunt aũt species eius luctari, salire, digladiari, incedere, lanceare, manus manibus

a. fa. do. contorquere, & hmõi, quę numerat Gal. & Prin. Hęc aũt facere est velociter & tarde, debiliter & fortiter, & cõposite velociter & fortiter, & sic inde. Quæ aũt istarum specierũ sit, in qua accidat corpus æqualiter exerceri, non est facile determinabile, sed per experimentũ discibile est. Deinde, cum exẽplificauit de temperamento qualitatis gymnasiorũ, exẽplificat de tẽperamento qualitatis oblatorũ, & dicit, EORVM VERO & c. i. & inter species ciborum & potuũ oportet eligere maxime tẽperatos cibos & potus, qñ tales maxime conueniunt corporibus optime tẽperatis. Et silr eligere oportet in alijs, iam. n. supra dixi, ꝙ talibus corporibus ad sui conseruationẽ oĩa cõpetunt suo tẽperamento silia. Non est aũt intendendũ, vllum cibũ tẽperatum esse tẽperamento corporis humani, nisi

cum

cum iam actu cibat & nutrit, sed intendendũ est, ꝙ tẽperatus sit cõparatione suorum effectuum in corpore, q non sunt æqualitatẽ excedentes, qñ. s. in digestione perseuerat, eo modo, quo & medicina dicitur tẽperata: nam eadem cõparatione dicunt habere tẽperamentũ, s. quia imutãtur à corpore, & nõ imutant ipsum imutatione, de qua sit curandũ: differunt tñ per hoc, ꝙ cibus conuertit in silitudine corporis, medicina vero nequaq̃. Et hic cibus in qualitatibus suis ita tẽperatus, dicit absolute cibus: alius vero, q non est ita tẽperatus, nõ dicit absolute cibus, sed medicinalis: propter quod dixit, ꝙ de numero eorũ, quæ comeduntur & bibũtur, oportet eligere maxime eucrata, i. ea, quæ maxime appropinquant ad hoc, ꝙ sint absolute cibi: cõparabilis. n. est cibus ſm eucrasiam, existẽs plus & minus eucratus, sicut & corpus. Quid aũt sit talis cibus & potus, in alijs requirendũ. Sed tẽperata qualitas aeris iam supra dicta est. Potest autẽ & vlterius explicari, s. ꝙ sit clarus, mundus à vaporibus malis stagnorũ & cauernarum: neq; sit cõstrictus intra parietes, sed discoopertus & perflabilis à ventis bonis, q veniũt à terris altis: neq; sit in terra ꝓfunda, quæ cito calefit, cũ Sol oritur, & cito infrigidatur, cũ occidit: neq; sit in vicinia arborũ & herbarum malarũ, quales sunt nux, & ficus, & caules, & eruca, & quæcũq; veneno participant. Tẽparata aũt qualitas somni est figura eius conueniens, quæ debet esse super alterum laterũ, vt. s. incipiat super dextrũ, quia cũ hac figura fit facilis descensus cibi ad fundũ stomachi, qui est locus digestiõis: deinde fiat reuolutio sup sinistrũ, quia cũ ista figura cõcidit hepar ad amplexũ stomachi, quod adiuuat ad digestionẽ: vltimo aũt sit reditus sup dextrum, nam hæc figura ꝑparat descensum cibi ab eo ad intestina. Connumeratur ẽt in tẽperamento qualitatis, ꝙ nõ sit absq; cooperimẽto pãnorum, & eleuatione ceruicalis: nam hoc ẽt iuuat ad digestionẽ cibi, propter quã somnus maxime expetit: & ꝙ nõ sit diurnus, nã hic est retẽtiuus expirationis, solitæ exhalare à corpore, & alia hmõi, quę somni conditionẽ meliorant. Tẽperata aũt qualitas egestorum est pendens à tẽperantia qualitatis assumptorũ: aut ẽt exquisita expulsio, dum sentitur stimulus expellendorũ, cõnumeratur pro tẽperantia egestionum. Sed temperamentũ qualitatis in accidentibus aiæ tunc fortassis cõparabitur causæ extrinsecæ, quæ inducit illã, nam ſm illam ẽt variatur effectus eius in corpore. Et erit ſm hoc tẽperata qualitas eorum, quæ à parte talis causæ non alterant corpus optimę compositionis alteratione exterminãte, sed conseruante. In pluribus tamen ex his sex rebus eligit sibi optima natura temperamentum qualitatis, nisi aliquid impediat, sicut temperamentum quantitatis.

SED DICET aliquis, ꝙ cõmensuratio istarum sex rerũ nõ seruat nisi tẽperamentũ eius in cõplexione, sed coæqualitatem eius in cõpositione nequaq̃: quare non videtur sufficienter dedisse causas cõseruantes corpus optime sanum. Nisi esset, ꝙ hæc cõsequenter & secũdario conseruant eius coęqualitatem in organicis, eo ꝙ ſm plurimũ bonitas cõpositionis cõsequit bonitatẽ cõplexionis, sicut supra diximus. Hic est ergo modus custodię optimę sanitatis p abbreuiata capitula, cuius custodię administrationi duę sunt à natura attributę virtutes (sicut dicit Prin.) s. nutritiua, quę restaurat illud, quod ex corpore resoluit, attinens terreitati & aqueitati: & spũalis pulsatiua, quæ restaurat illud, quod ex spiritu resoluitur, attinens igneitati & aeritati. His aũt virtutibus deseruiũt ab intra quatuor virtutes naturales, s. attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua: quę qdem principalr deseruiunt nutritiuę, secundario aũt pulsatiuæ, inquantum pulsatiua non restaurat spiritũ nisi ex cibo: ad extra aũt deseruit eis ars custodiẽdi sanitatem, cuius administrator est medicus ſm illius præcepta. Medicus vero non deseruit eis nisi cõmensurando sibi sex prædicta genera necessario alterantiũ, per modum, quẽ breuiter hic exposuit, latius vero in libro de cõseruatione sanitatis, docens qdem in illo appropriationẽ debitæ quãtitatis & qualitatis eorum apud omnes ętates.

Si vero secundum aliquod ab optima cõpositione deficit corpus, non multum vero, & conseruantes salutem causæ secundum proportionem mutabuntur. Pluribus vero talibus existentibus corporibus secundum singulum genus separatim dicendũ. A crasi igitur optima imutatum, in organicarum vero partium conueniẽtia nõ permutatum, duplicem formã habet salubrium causarum, alteram quidem seruantiũ eius crasim: alteram vero earũ causarũ, quę ad optimam ducunt. Seruantes aũt eius crasim tm̃ permutantur ab eucrata natura causæ, quantum & totius corporis crasis ab illa perfecta permutatur. Calidiora. n. corpora calidioribus indigent adiutorijs: frigidiora frigidioribus: sicca vero siccioribus: humida humidioribus: & secundum complexionem calidiora & sicciora, calidioribus & siccioribus: & his proportionaliter in reliquis tribus complexionibus.

At, siquod ab optima constitutione defecerit corpus, non aũt vehementer, & hæ, quæ ipsius sanitatem causæ conseruant, ad proportionem mutabuntur. Sed, cum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera seorsum dicendum. Quod igitur in tẽperatura euariat, instrumentariarũ autem partium seruat cõmensurationem, duplicem habet salubrium causarum formã: alteram quidem earũ, quę ipsius conseruant temperaturam: alteram vero earum, quę ad optimam transferunt. Quę itaq; ipsius tẽperaturã conseruant, tantum à causis optime tẽperatæ naturę distabunt, quantum & totius corporis tẽperatura ab illa euariabit. Calidiora siquidem corpora calidioris victus rationẽ exposcunt, frigidiora aũt frigidioris, & sicciora siccioris, & homidiora humidioris: ac secundum coniugationem calidiora ac sicciora, calidioris ac siccioris, eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione seruata.

Cum dedit causas conseruatiuas corporis optime sani, quę dicunt simpliciter sanæ, s. conseruantes, dat causas cõseruatiuas corporis ab eo lapsi. Quòd si corpus fuerit parũ lapsum, in gradu. s. multum sani existens, tunc causę conseruantes illius sanitatẽ adhuc dicuntur simpliciter sanæ, sicut & illud corpus docuit in summa de corporibus simplr sanum dici, consideratione facta ſm sensum, quia, licet lęsum & lapsum sit ſm veritatem, non tñ sensibile hoc, sicut dixit. Si aũt fuerit amplius lapsum, in gradu. s. neutrius simplr, vel ægri simpliciter existens, tunc causæ

A conseruantes sanitatẽ taliũ corporũ dicentˀ vt nunc sanę,sicut corpus vt nunc sanũ quodlibet horũ esse monstraui mus tractatu de corporibus precõmẽtato.Incipit aũt,& dicit, SI VERO & c.i.sed, si corpus nõ sit optime sanũ, sed deficiens ab optima cõpositione illius fm aliquid,& non multũ,tunc causæ cõseruatiuæ talis corporis sunt in ꝓportione ad causas cõseruatiuas corporis optime sani,quę est huius ad illud,aut ab eadem parte,aut à contraria, sicut dicemus:& hoc intendebat,cũ dixit, ET CONSERVANTES sanitatẽ causæ &c.Et iste est cõis canon in cõ seruatione corporis lapsi,in quocũq; gradu lapsum sit:sed hic,ꝓpositus est tñ in conseruatione sanitatis corporis parum lapsi,siue vt multum sani, qm ipse solas summas artis ptransiens in hoc libro,vult p declaratione causarũ cõseruatiuarũ corporis vt multũ sani,manifestas esse causas conseruatiuas aliarũ duarũ sequentiũ latitudinum, sicut p signa corporis ægri simpliciter,duas antecedentes latitudines voluit esse pspicuas. Hunc aũt canonẽ parti- cularius explicare volens subiunxit, PLVRIBVS VERO &c.i.sed,cũ corpus non multum lapsum ab optime sano,sit multiplex fm multimodos lapsus eius(nam aut est lapsum ab illo in natura consili,aut in natura officia- li,aut in natura cõi:& in natura cõsili,a[illegible]rsus calidiatẽ,aut frigiditatẽ,aut humiditatẽ,aut siccitatẽ:& in natura officiali aut fm formã,aut fm q̃titatẽ,aut numerũ,aut situ)dicẽdũ est de cãis cõseruatiuis eius fm quẽlibet modũ lapsus ipsius:& incipit dicens, A CRASI IGITVR &c.i.sed,si corpus lapsum fuerit ab optime sano in cõple- xione,& nõ in cõpositione,tũc tale corpus contingit habere causas duorũ modorũ,Vnus modus est causarũ con B seruantium cõplexionẽ inuentam in eo:Alius modus est causarũ meliorantiũ eam,& ducentiũ ad optime tẽpera tam:quæ ẽt quodã respectu dicunt conseruantes,sicut infra monstrabit. Deinde,cũ præmisit diuisionẽ causarũ seruantium corpus lapsum in cõplexione, ꝓsequitur primo primũ membrũ diuisionis,& dicit, SERVANTES AVTEM &c.i.sed causæ seruantes in eodẽ cõplexionem parũ lapsam ab optima,tñ debent distanter pmutari à causis seruantibus optime tẽperatũ,versus eundem modũ lapsus,quãtum totius corporis illius cõplexio pmutata estab optime tẽperata:vt siɫr se habeant adinuicẽ causæ,sicut corpora. Deinde,cum posuit canonẽ,exẽplificat ipsum,& dicit, CALIDIORA ENIM &c.i.quia corpora,quę sunt calidiora tẽperatis,indigent ad cõseruationẽ suæ cõplexionis in eodẽ adiutorijs causarũ calidiorũ causis tẽperatis per eam quãtitatẽ & gradũ,per quẽ ẽt corpo ra sunt calidiora tẽperatis,& siɫr frigidiora frigidioribus,& sic inde:à suo.n.simili res nõ patitur nec mutatur,sed potius cõseruatur. Sicut ergo causa tẽperata cõseruat tẽperatum,sic & distẽperata distemperatũ,qñ quidem causa tantũdem labitur à causa,quãtum corpus à corpore,& versus eandẽ qualitatẽ,quia id vere est siɫe in natura,à quo res nõ patitur nec mutatur. Corpus.n.calidũ tribus numeris supra tẽperatũ corpus,non patitur à causa,quæ tri- bus numeris lapsa est à tẽperata causa,quæ(sicut videtur)tribus numeris põt calefacere ipsum tẽperatum,sed bene pateretur ab ea, quæ posset ipsum distẽperatum calefacere vno numero tm̃: sed talis causa calefaceret tẽperatum quatuor numeris.Feruens.n.aqua feruenti admista nõ intendit eius calorẽ,sed cõseruat in eodẽ:calidæ.n.aquę ca lidior addita mutatur versus ampliorẽ calorem. Non docet aũt adaptare huic corpori ad sui cõseruationẽ debi C tam quãtitatem & qualitatẽ vniuscuiusq; pdictarum sex rerũ , sicut docuit ad cõseruationẽ corporis optime sani, contrarium faciens ei,quod obseruauit in signis. Cum.n.optime sani corporis generalia tm̃ signa posuisset,lapso rum vero ab illo particularia explicasset,econtrario qdem in causis particulares causas corporis optime sani cõser uantes explicauit,lapsorũ vero ab illo ꝓsequitur generales tm̃,præterq̃ reductiuas lapsus in organicis,quas parti- cularius explicabit.Et prima huius causa est delectatio breuitatis in hoc opere:secũda vero fortassis,quia ꝓportio numeri lapsus causæ ad numerum lapsus corporis sola habetur cõiectura:quare nõ est de facili considerabile,quę quãtitas & qualitas vniuscuiusq; sex rerũ cõpetat sibi ad cõseruationem in eodem. Ex his ergo,quæ dicta sunt in conseruatione corporis optime sani,deriuabilis est causarũ adaptatio particularis debitæ quãtitatis & qualita- tis ad cõseruationem corporis lapsi,bene cõtẽctãti ꝓportionem numeri lapsus causæ ad numerũ lapsus corporis. Quare,qm̃ nõ est oĩo in medico offerre posse aerem coæqualẽ corpori in caliditate,frigiditate,humiditate,vel sic- citate,in qbus corpus lapsum esse cõtingit, reminiscẽdũ est canonis dicti in ijs,quæ de causis cõseruatiuis optime sani corporis,s.q̃,si aer non corrñderet corpori i pari lapsu à tẽperato aere fm eandẽ qualitatẽ,sed fm oppositam, inclinãda erunt reliqua necessario alterantia tanto amplius in lapsum siɫem corpori,quã sit corpus,quod sufficiat ad denigrandũ aeris contra factam actionẽ.Si vero fm eandem qualitatem sit plus vel minus in gradu,q̃ corpus, adæquandus erit corpori per additionem vel diminutionem gradus illius qualitatis in alijs.

D DVBITABIT autem aliqs,primo ex hoc,q̃ Gal.ipse dixit in libro de conseruatione sanitatis, & in libro ci- borum(sicut refert Hali)q̃ corpora,quæ sunt calidiora,indigent regimine frigidiori. Secũdo ex hoc,quod di- xit supra ca.de signis cõplexionis oculorũ,cõmune pceptum esse in cognitiõe erasium distẽperatarum oĩs partis, lædi à siɫibus suæ crasi facile,iuuari vero à contrarijs moderato vsu. Tertio ex hoc,quod dixit in cõmento illius aphorismi tertię particulę,Aegritudinũ aliæ ad alias &c.q̃ ætates calidiores bene adiacẽt regionibus,horis,& die- tis frigidioribus:& frigidiores calidioribus:sed cõmoderata ætas comparari debet commoderatæ regioni,hore,& diætæ,hæc.n.sola suo siɫi bene disponitur,sicut dicit. Adhuc aũt his authoritatibus nõ deest ratio.Nam,quorũ est maior siɫitudo,facilior est conuersio(sicut vult Arist.in 2.de generatio.)conuersio.n.in genere,ꝓportionali fa- cilior est,q̃ ad cõtrarium,sicut dicit Princeps. Gal.ẽt in cõmento super illo aphorismo,Quæ ex multo tpe con- sueta &c. dicit,q̃ à similibus singulũ citius alteratur:ergo facilius res patitur à simili,q̃ à cõtrario:ergo siɫe mutat rẽ,sicut & cõtrarium,& facilius,q̃ illud,licet nõ mutet ad idẽ. Adhuc aũt de necessitate seq videtur,q̃,sicut cor pori tẽperato cõpetunt ad cõseruationẽ oẽs causæ tẽperatę,ita & distẽperato debẽt cõpetere ad hoc idem oẽs di- stẽperatæ,quæ talẽ ꝓportionem habẽt ad causas salubres tẽperati,quales habet & hoc corpus ad illud : siqdem à ta libus siɫibus nulla est passio,sed conseruatio tm̃. Sed ipsos videtur corporis sic directi per medicum non augeri distẽperantiam valde. Si.n.corpus calidũ degeret in aere calido,cũ cibis & potibus calidis,& vigilijs,& exercitijs plu rimis,& iracũdijs,& hmõi,ægritudines calidas incurret facile,sicut est experiẽtes discere. Ita ergo videtˀ hoc dictũ

non

non habere veritatem. Adhuc aũt & sibi obuium esse in multis locis. Hali aũt his contradicentibus authoritatibus cõsentiens, magis hũc textum eius conat exponere, vt cõtradictio occultetur, dicens, ꝙ, qñ Gal. dicit, ꝙ calidiora corpora indigent calidioribus adiutorijs, intelligit indigere tali calidiori regimine, quod faciat remanere sup ipsa cõplexionẽ calidam ſm dispositionẽ suã absq; additione & diminutione: & regimen efficiens hoc, est per causas minus lapsas in frigiditate à causis tẽperans, q̃ sit corpus à corpore in caliditate, Vt verbi gratia dicit, ꝙ conseruatio corporis tẽperati separati ab æqualitate duobus gradibus versus calorẽ, fit p illud, quod infrigidat in gradu primo, i. per id, quod vno gradu separat à tẽperata causa versus frigiditatẽ: & dicit, ꝙ hoc tale est calidius p cõparationem ad regimen reductiuũ illius, habens fieri (vt post dicet) per causas æque lapsas à tẽperatis in frigiditate, vt est hoc corpus à temperato in caliditate. Dicit enim, ꝙ corpus calidum reducendũ indiget regimine frigidiori: cõseruandũ aũt indiget calidiori, intelligens q̃dem, ꝙ frigidum in primo cõseruans calidũ in secũdo, est calidũ per cõparationẽ frigidi in secũdo, quod deducit illud ad tẽperamentũ: & saluans p hoc, ꝙ calidiora indigent calidioribus adiutorijs, nec tñ distẽperantur aut infirmant ab illis. Hæc ergo expositio Hali, per quam conatur euadere passum istum: quæ sine dubio multis modis est corrupta, Primo scilicet, quia intelligit, cũ Gal. dicit, Calidiora calidioribus indigent adiutorijs, ꝙ cõparatio fiat ad adiutoria reductiua, vt intelligatur, ꝙ corpora lapsa in caliditate, si debent cõseruari in eodẽ, indigẽt calidioribus adiutorijs ipsis reductiuis adiutorijs. Sed tunc esset hæc cõparatio abusiua, nã adiutoria reductiua talis corporis nõ sunt calida: igitur nec cõseruatiua calidiora sunt illis.

Adhuc ẽt intentio Gal. est cõparare ad adiutoria tẽperata, vt intelligat, ꝙ corpora calidiora indigent adiutorijs calidioribus, ipsis tẽperatis adiutorijs, q̃bus idigebat optime sanũ corpus, sicut & ipsa corpora sunt calidiora illis. Propter quod dixit, ꝙ conseruantes eius crasim tñ permutãtur ab eucrata natura causę, i. à causa tẽperata, qua indiget optime sanũ corpus, quãtũ & corporis totius crasis, s. corporis lapsi, pmutat ab illa, i. à crasi corporis optime tẽperati. Adhuc aũt frigidum in primo, quod dicit cõseruare calidũ in secũdo, nõ est tñ pmutatum ab eucrata natura causę, quãtum & totius corporis crasis ab illa pmutat. Pręter hoc aũt nec est permutatũ versus eandẽ qualitatem, versus quã est corpus, sicut Gal. se manifestat intendere, cũ infra dicit, ꝙ regimen reductiuũ est contrarium conseruatiuo in eodẽ. Nam, si corporis calidi in secũdo est regimen reductiuũ per frigidas causas in secundo, erit conseruatiuũ in eodẽ illius eiusdẽ p causas cõtrarias eis: sed nõ est dare ſm veritatẽ causas alias contrarias, q̃ calidas in secũdo: ex quo patet, ꝙ cõseruatio illius in eodẽ est per causas tantũdem lapsas versus eãdem qualitatẽ ſm mentem Galeni. Quare nõ videtur dicere mẽtẽ eius. Item quærat ab eo, qualiter intelligat frigidũ in primo. Aut n. cõparatur ipsum ad corpus tẽperatum, vt dicat frigidũ in primo, quia infrigidat corpus tẽperatum vsq; ad primũ gradum frigiditatis: aut cõparat ipsum ad corpus calidũ in secũdo, quod per ipsum debet cõseruari, vt dicatur frigidum in primo, quia infrigidat corpus calidũ in secũdo vsq; ad primum gradũ frigiditatis. Sed ad corpus tẽperatum cõparari nõ põt: nam nõ omne, quod infrigidat corpus tẽperatum, infrigidabit corpus calidũ: ipse aũt intelligit corpus calidũ debere infrigidari, si debeat cõseruari in eodẽ. Nec ad corpus ẽt calidũ in secũdo, quod p ipsum debet cõseruari: nam, si infrigidat ipsum in primo gradu, nõ facit remanere cõplexionẽ eius super ipso. Intẽtio ẽt eius, ꝙ oportet ipsum infrigidari, si debeat conseruari, nullo modo est intelligibilis. Si. n. hoc dicit, ꝙ retrahatur lapsu, in quẽ deueniret, tũc dicam, ꝙ aut deueniret à se, aut ab alio: à se aũt est ĩpoſe, quia nihil seipsum distẽperat, mouẽs. n. aliud est à moto de necessitate: Si aũt ab alio, tunc cõtinget, ꝙ distẽperans & retrahens, qñ simul agunt, sunt tanq̃ vna causa cõseruans, quæ cũ sibi inuicẽ miscent, fiunt quasi vnũ sile corpori, quod debet conseruari: & accidet conseruationẽ esse per sile in qualitate & gradu. Adhuc aũt vidẽdum est ipsi, vtrum gradus causarũ calefacientiũ & infrigidantiũ supra tẽperatas ex istis rebus sint ꝓportionales gradibus corporũ calefactorũ & frigefactorum supra tẽperatum, vel non. Si. n. sunt ꝓportionales, tunc, sicut tẽperatæ causæ conseruant tẽperatum, sic calidæ in primo calidũ in primo: & calidæ in secũdo calidũ in secũdo: & silr frigidæ frigidũ, & sic inde: & talis fuit expositio nostra supra. Si aũt nõ sunt ꝓportionales, tunc debuit illud dicere, & pariter assignare causam, quare cã frigida in primo, conseruat corpus calidũ in secũdo. Propter hęc igitur oĩa indecens est expositio Hali, & omnino abijcienda. Nos ergo, vt expositionẽ nostrã cõfirmemus, quæ textui consonat, rñdebimus authoritatibus eius, quæ alijs cõtradicere vidẽtur, & rationibus ẽt experimẽtis ĩpugnare visis hãc eius sententiã in hoc loco. Dico ergo (sicut dicit Arist. in primo de gene. & cor.) ꝙ actio & passio est inter cõtraria: sed cõtraria sunt eadẽ genere, diuersa specie: cõmunicant ẽt in materia, qua ponitur res in genere, diuersantur in forma, qua ponitur res in specie: omnis aũt actio, si ꝓcedat ad vltimum, assimilat passum agenti, qñ agens fuerit naturale & vniuocũ. Ergo, cum à principio actionis sint cõtraria, ad vltimũ fiunt similia: in tota aũt via media passum habet ſm plus & minus de permistiore cõtrarij: sed, quia actio non fiebat nisi ad remouendũ cõtrariã formam agenti, quãdiu est in materia aliqua portio illius, semper dicit actio in cõtrarium fieri, licet minor sit contrarietas medij ad extremũ, q̃ extremi ad extremum. Si ergo aliqñ dicatur actio fieri inter silia, quia fit à medio in extremũ, vel ab eo, quod est supra mediũ valde ꝓpinquum extremo, in ipsam formã extremi, sicut si de calido fiat calidius, nõ præiudicat ei, quod diximus, nã medium cõparatum vni extremorũ est, vt alterũ extremum (sicut dicit Philo.) & calidũ respectu calidioris frigidum iudicat. Qñ aũt passum deuenit in silitudinem agẽtis completam, tunc cessat actio: propter quod sæpe dici consueuit, ꝙ à simili res nõ patitur: & intelligendũ est (sicut dicit Prin.) non de oĩ simili, cum iam dictũ sit contraria in aliquo esse similia, & mediũ extremo adhuc magis assimilari, amplius aũt &, quod est supra medium, magis illi vicinũ esse: inter quæ oĩa currit agere & pati, sicut inter cõtraria, vt dictũ est. Sed (sicut dicit) simile, à quo res nõ patitur, est illud, cuius quãtitas & qualitas cũ quãtitate & qualitate illius, quod ei simile existit, est vna in specie & natura. Et intelligit p quantitatẽ, gradum qualitatis: cum. n. illud, quod erat frigidũ, deuenit ad eundẽ gradũ caloris cum calido, quod in ipsum agebat, iam nõ patitur ab illo. Cum ergo dicit, ꝙ simile ĩmutatur à suo sili facilius, q̃ à cõtrario, quia conuersio in genere ꝓportionali facilior est, quã ad cõtrariũ, intelligendũ est de sili in qualitate,

&non

A & non in gradu siue in quãtitate qualitatis:tale.n.simile adhuc habet aliqd de cõtrario, propter quod ab illo passibile est. Quia aũt modicũ habet, facilior est ei cõuersio, q̃ si ex toto sibi esset cõtrariũ. Cũ vero nihil inest ei de cõtrario nullo modo pōt̃ est ipsum pati:sed ei,quod deuenit ad eundẽ gradũ qualitatis, quę in agẽte, iam nihil inest de cõtrario,quare nec de pasiõe. Sed,quę sit silitudo & cõtrarietas p̃dictarum sex rerũ ad corpus humanum,& qualiter intelligatur, cõsequẽter dicemus. Post hoc aũt ad obuias authoritates r̃ndebimus, primum ponẽtes totũ textũ,quẽ allegat Hali ex libro ὑγιεινῶν,i.sanatiuę doctrinę, vt & hanc eius cõtrarietatẽ melius exponamus. In sexta ergo particula illius libri, post, q̃ ostẽderat, ꝙ familiaritas oblatorũ ad corpus est duplex, s̃m simplices qualitates,& s̃m totã substantiã, ait, Fiunt aũt & s̃m qualitatẽ familiaritates. Si qdem custodire volueris cõplexiones, humidis qdẽ humectãtes cibi cõgrui, siccis vero sicci:si vero subalterare volueris, cõtrarij cõgrui sunt. In euersiõe vero,quę est in discrasia, quę est s̃m calidũ & frigidũ, cõtrariorũ oblatio semp cõuenit, efficacissimę.n.sunt,&(vt ita dicat)virtuosiores ijs,quę s̃m humiditatẽ & siccitatẽ, discrasijs,hæ tales:facilius deniq; & à silibus cibis in morbosam discrasiã deueniũt. Sicciorẽ vero operãs quãcũq; particularũ nullo manifeste nocebis, sicut neq; si custodieris humidã. Euidẽtius aũt tibi argumentũ ętates fiant, hæ qdem à prima g̃nione vsq; ad pueritiã humidissimã habentes carnẽ:siccã aũt sufficiẽter, quę seniles. Ita ergo iacet textus eius. Ex quo videbit̃ fortassis alicui, ꝙ Gal.ibi velit, ꝙ discrasia humida & sicca suis silibus cõseruẽtur in eodẽ, reducãtur vero ad melius contrarijs: discrasia vero

B calida & frigida nunq̃ cõseruet̃ in eodẽ p similia, sed p cõtraria tm̃:hoc.n.significare videt̃ p hoc, quod dicit, ꝙ cõtrariorũ oblatio semp eis cõuenit, siue volumus eas in eodẽ cõseruare, siue ad melius reducere: adhuc aũt & p hoc, quod dicit, ꝙ facilius à similibus cibis in morbosam discrasiã deueniunt: sed hoc cõtrariatur ijs, quę hic dicit, Calidiora calidioribus indigẽt adiutorijs:& frigidiora frigidioribus, cũ in eodẽ intendũtur cõseruari. Sed certe, si bene cõsideretur, dictũ eius nullo modo obuiat ijs, quę hic dicũtur. Ipse.n.dicit, ꝙ cõtrariorũ oblatio semp cõuenit discrasijs, quæ sunt s̃m calidũ & frigidũ, non qa quælibet earũ nõ possit sibi similibus cõseruari, s̃m ꝑportionem conuenientẽ eis, oblatis, sed qa vsus cõtrariorũ in eis nunq̃ põt esse nociuus, sicut vsus similium:hic.n.aliqñ est nociuus, vt improportionatorũ similium:hoc.n.dicebat p respectum ad discrasias, quæ sunt s̃m humidum & siccum, nulla quarũ manifeste læditur p intendi à sibi similibus, sicut illæ: quod significabat, cũ subdidit, Sicciorẽ vero operans quãcũq; particularum nullo manifeste nocebis, sicut neq; si custodieris humidam, Signũ super hoc innuens ab ætatibus, in qbus corpus semp amplius exiccatur, & tñ non manifeste læditur: quod quidem, si impediatur p custodiam vel augmentationẽ humiditatis, nec ẽt lædetur, imo retardabitur senectus. Quare nõ cõtingit errare conseruare volentẽ discrasias, quæ sunt s̃m siccũ & humidũ, per offerre similia cuiuscunq; modi: siquidem eis bene ꝑportionata eas cõseruabũt, improportionata aũt non manifeste lædent. Sed hoc non contingit apud discrasias, quæ sunt s̃m calidum & frigidum, eo ꝙ à sibi similibus, si nõ conseruẽtur propter nõ sibi ꝑportionari ex augmento gradus, multũ læduntur. Et dedit causam hm̃õi, cum dixit, Efficacissimæ enim &c. quasi dicat, Ideo cõuenit eis semp contrariorum oblatio, quia, si peccetur in oblatione similiũ improportionatorũ ad discrasias in

C actiuis, accidet apparere nocumentũ in opere magis, q̃ si peccetur in oblatione similiũ improportionatorũ ad discrasias in pasiuis, eo ꝙ actiuæ qualitates sunt efficaciores & virtuosiores ad ꝑficiendum opus, vel nocendũ operi, q̃ pasiuæ: propter quod subiũxit, Facilius deniq; & à similibus cibis in morbosam discrasiam deueniunt. supple, quàm deueniãt à sibi similibus discrasiæ in pasiuis: & ideo cõtinuo adiecit, Sicciorẽ vero operans &c. Cũ ergo dedit, ꝙ cõtrariorum oblatio semp eis cõuenit, non intelligit, ꝙ cõueniat eis, siue volumus eas in eodẽ cõseruare, siue ad melius reducere, sed intelligit, ꝙ semp eis cõueniat, quia p oblationẽ contrariorũ non cõuenit errare apud eas, sicut per oblationẽ similium. Sic ergo cõtraria semp eis conueniũt, similia vero nõ semper, sed qñ accidit non peccasse in augmento gradus: quod qdem difficile est inuenire. Quare nõ, quia cõtrariorum oblatio semp eis conueniat, propterea credendũ, ꝙ à cõtrarijs cõseruentur in eodẽ, sicut credebat Hali, ponens calidũ in secũdo, cõseruari per frigidum in primo. Sed hoc, quod dicit, Sicciorem vero operans quãcũq; particularũ nullo manifeste nocebis, consideratione indiget. Nam ex hoc videtur sequi, ꝙ nulla ægritudo possit esse simpliciter sicca, quod est contra ipsum in pluribus alijs locis, & cõtra id, quod videmus, & oẽs confitentur. Adhuc aũt, si sic est, nõ debet eã vocare discrasiã, sed eucrasiã. Neq; signum sumptum ab ętatibus signat illud sufficienter: siccitas enim in ætate procedens, fit naturaliter & paulatim: nos aũt nullam cõplexionẽ paulatim inductã ęgritudinem iudicamus, sicut post ostendemus: sed, quęcũq; maior siccitas inducit̃ magis subito, morbosa est proculdubio. Quare (sicut mihi

D videtur) potius credendũ est, ꝙ oĩs discrasia naturalis à sibi similibus subito intensa morbosa fiat, & noceat operationi. Quod aũt dicit in eo, qui de alimentorum virtute, non contrariatur hic dictis: quod quidem vt perfecte clarescat, sermonẽ similiter ipsius, qui ibi, totũ ponamus. Ait enim in primo libro. Sed & hæc quædam determinatio est maxime vtilis, neq; ipsa à Diocle dicta, sicut neq; aliorum aliquo, quoscunq; vsq; huc perlegi. Si quidem corpus hoĩs sit certitudinaliter mediũ cõplexione, conseruabitur vtiq; ab alimento medio complexione in præsenti consistentia. Si itaq; aliquod frigidius, aut calidius, aut siccius, aut humidius sit, huic medios cõplexione cibos & potus male vtiq; quis dabit, permutari enim oportet vnũquodq; talium corporum ad cõtrarium, inquantum distat à media certitudinaliter complexione: erit aũt hoc per contraria præsenti discrasię &c. Et similiter eius sententia est in tertio eiusdem libri circa finem, vbi dicit, ꝙ habentibus prauã cõplexionem à principio, aut posterius acquirentibus non esus similium ipsis, sed qui cõtrariorum, est vtilis &c. Sed palam est, ꝙ per hunc sermonem eius nunq̃ innuitur, quòd corpora ab optime sano lapsa nõ possint conseruari in eodẽ à sibi similibus in natura & gradu, sicut & optime sana corpora, sed bene innuit̃, quòd nõ est bonũ neq; vtile ea cõseruare in suis malitijs, in qbus habẽt pronitatem ad ægrotandum. Semper.n.ad id, quod melius est, intendere est artis & naturę: hoc aũt est reducere ipsa ad optimũ tẽperamentũ, qđ fit nõ p similia suæ distẽperãtię, sed p contraria: & hoc innuebat, cum dixit, Permutari.n.oportet vnũquodq; taliũ corporum ad contrariũ &c. Manifeste ergo dicit Gal. in vtroq;

prædictorum librorum, ꝙ regimen reductiuum ex lapsu expedientius & tutius est in talibus corporibus, q̃ conseruatiuum in eodẽ. Nam, cũ talia corpora ex ipso suo lapsu ab optime sano, sint in ęgritudinẽ inclinata, nõ fortiter repugnant ægris causis, ꝓpter quod facilius ægrotant, quã optime sana. Reductio ergo minuit hanc eorũ aptitudinem, ideoq; tutior eis est & maxime expediens, magis, q̃ cõseruatio in eodẽ: propter quod dixit Gal. ibi, ꝙ calidiora indigent regimine frigidiori. Quod aũt Gal. dixit supra cap̃. de signis cõplex. oculorũ, ꝙ oĩs pars distẽperata lædit à sĩlibus suæ crasi facile &c. intelligendũ est non de pfecte simili ex prędictis sex rebus, quod quidem (sicut post dicemus) proportionalẽ habet effectũ qualitati corporis, qm̃ tale cõseruat in eodẽ, sed de alio sĩli, quod eã excedit ꝑ effectũ vlterioris gradus eiusdẽ qualitatis: à tali.n. simili patit, & amplius ẜm eũdẽ lapsum distẽperat. E

Est ẽt & hic attentione dignũ, ꝙ non dixit oẽm partem à sĩlibus suæ crasi absolute lædi, sed & facile: nõ ergo læditur absolute à qbuscunq; sĩlibus. Contingit tñ facile lędi ab eis, quia difficile sit habere punctũ sĩlitudinis veræ, quod qdem si excedat, lædetur pars distẽperata facilius, quã pars tẽperata, si distẽperatũ sibi approximetur, ꝓpter aptitudinẽ ægrotandi, quã pars distẽperata habet ad illã partem. Ergo non solũ facile læditur, quia facile calidũ fit calidius (sicut in cap̃. de signis cõplex. oculorũ exposuimus) sed ẽt quia facile peccatur in approximatione similiũ, propter id, quod dictũ est. Quod aũt dicit in cõmẽto sup aphorismo p̃dicto, ꝙ sola tẽperata cõplexio suis similibus bene disponit, nõ põt aliter ĩtelligi, q̃ duobus modis, Primo.s. quòd tẽperatũ nõ dicatur maius & minus tẽperatum: ex quo sequit, ꝙ sĩle in p̃dictis sex rebus nõ põt dici magis & minus simile, sed in pũcto cõsistit: tali.n. acceptioni concordare videt Philos. in 2. ethi. cum dicit, ꝙ rectũ & bonũ vno mõ est, malũ vero infinitũ est. Et ex hoc manifestũ est, ꝙ sola tẽperata cõplexio dicitur absolute bene disponi sĩlibus: distẽperata vero nõ absolute, quia nõ qbuscũq;, sed sibi sĩlibus ĩ gradibus ęqualibus, quorũ est homogeneã, & nõ excedẽtẽ, suę qualitatis facere actionẽ: distẽperatum.n. distẽperato est plus & minus simile in infinitũ. Secundo vero põt intelligi, ꝙ ideo sola dicat bene disponi sĩlibus, & nõ distẽperata vllo modo, qa distẽperata cõplexio sĩlibus in gradu excedẽtibus amplius distẽperatur: pfecte aũt sĩlibus licet cõseruetur, non tñ adhuc bene disponitur, qa, cũ mala sit, cõseruatur in malitia: quod non est absolute bene disponi, eo ꝙ sic cõseruata nõ est ei possibile tm̃ durare, q̃tũ adęquata, & ad melius reducta.

Restat aũt, ꝙ rñdeamus ei, quod videtur experimentũ ostẽdere, ꝙ, qñ corpora calidiora tẽperatis ponuntur degẽtia in aere calido, cũ cibis calidis, vigilijs, & exercitijs plurimis, solicitudinibus & iracũdijs, cõperiũtur facillime ęgrotare: ex quo videtur, ꝙ similia cõseruare nõ possunt in eodẽ. Dico aũt ad hoc audacter & nõ temere, ꝙ oĩa necessario alterantia versus calorẽ, nõ excedentẽ illorũ calidã cõplexionẽ, conseruant sanitatẽ eorũ in eodẽ procul dubio, sed facilius cõtingit in eorũ cõseruatione peccare, quã in cõseruatiõe corporis optime sani. Nã à modicum excedẽtibus versus calorẽ supra tẽperamentũ sibi debitũ facilius lædũtur, quã corpora optime sana lędũtur à multum excedẽtibus suũ tẽperamentũ versus quãcũq; qualitatẽ, propter aptitudinẽ ægrotãdi, quã habet ad illã partẽ ex naturali inclinatione in eã. Propter quod nõ est adeo tutũ ea conseruare in eodẽ, sicut ad melius reducere, sicut supra diximus. Signum, ꝙ à talibus sibi similibus cõseruentur, ẽt est, ꝙ talia videtur appetere, sibiq; eligere p naturã. Non est aũt verisimile, ꝙ talia appetant ad sui corruptionẽ, sed potius ad saluationẽ: oĩa.n. esse appetunt, & illius causa agunt, qcqd naturaliter agũt. Nullius ergo naturalis appetitus põt esse ad sui corruptionẽ, sed appetitus naturalis ad similia est: ergo similia non sunt corruptiua, maxime pfecta similia, quæ supra diximus. Quòd aũt talia similia appetant, sibiq; eligãt, manifestũ est. Gaudent.n. cibis & potibus calidis, i. calidioribus tẽperatis, quia & ipsa calidiora sunt tẽperatis, vt supra dictũ est cap̃. de signis cõplex. ventris: vlterioribus ẽt vigilijs & exercitijs, & iracũdijs, alijsq; supercalefacientibus, q̃ tẽperata optime corpora, qm̃ talia eis sunt cõnaturalia, & à cõnaturalibus corpora nõ læduntur. Nos.n. videmus, ꝙ plantæ conuenientibus sibi innascuntur locis, sicut herbæ quędam in locis sitæ incultis & montanis, quæ, si transplantẽtur ad aquosa & domestica; corrũpuntur & non viuunt. Hoc ẽt de hoĩbus, qui in septimo climate oriũtur, videmus: si.n. deueniunt in clima quartũ, & secũdũ, liquescunt ibi & dissoluũtur: alia ẽt, quæ in quarto & tertio climate oriũtur, non viuunt in septimo, sicut de leonibus manifestum est. Adhuc ẽt in frigidis & humidis regionibus habitantes voraciores sunt piscium, quã carniũ, & ab ijs sani persistunt magis, sicut à magis homogeneis suę naturæ. Ex his ergo & similibus palã videtur, ꝙ connaturalia & similia conseruãt, & hæc natura diligit, & his delectatur. Si ergo natura talia sibi eligit ad sui saluationẽ, tũc & ars cõseruatiua, quę est imago naturę, similia debet offerre. Quòd aũt talia corpora ęgrotabiliora videntur in aere calido, vt in æstate, cũ cibis calidis, & exercitijs, & vigilijs ĩmoderatis, & hmõi, ideo est, qa aer æstatis superflue excedit eorũ calorem, aut quia cibus superflue calidus est ad eos & nõ ęque, & similiter vigilię & exercitia. Licet.n. ipsa vlteriores expectẽt vigilias, & vlteriora exercitia, corporibus tẽperatis, ad hoc, vt psistant in sui natura, tñ, si adhuc vltra suũ moderamen cogãtur vigilare & exerceri, facilius lędũtur, quã corpora optime tẽperata, supra suũ moderamen coacta, propter cãm, quã diximus. Nõ ergo simpliciter verũ est, quod experimentũ videtur ostendere: Decipimur enim, qa nõ est facile dignoscibile, quãto vlterior gradus supra tẽperatũ de p̃dictis sex rebus sit ei moderatus, cũ quãtitas sui lapsus à tẽperato sola habeatur coniectura, nõ determinante eã nobis absolute: & similiter q̃titas lapsus causarũ à tẽperata causa sibi proportionalis & ęqualis. Sic ergo verificatũ est similia similibus cõseruari in eodẽ, non ꝑ expositionẽ Hali, sed ꝑ eã, quæ à nobis est supius inducta. Fortassis aũt adhuc poterit intelligi, ꝙ calidũ cõseruetur à frigido. Sicut.n. in conseruatione corporis optimæ cõplexionis, si aer fuerit distẽperatus ẜm aliquã qualitatẽ, inclinãda sunt reliqua necessario alterãtia in oppositã qualitatẽ, & tantundẽ, vt impressiones hincinde sibi contrariãtes se ipsas cõtẽperent, ęquiualere facientes aerem aeri tẽperato, Ita corpore existẽte calido duobus numeris, si aer æstiuus adhuc sit calidior, calidus quidẽ existens 5 vel 6 numeris, aut pluribus, oportebit reliqua inclinare in qualitates oppositas, tñ, ꝙ sufficiat ad reducẽdum impressionem aeris ad moderamen, quod illi debetur corpori, vt impressiones hincinde contrariantes æquiualeant impressioni, quæ fieret ab aere calido duobus numeris tantum. Et sic isto modo continget calidum à frigido conseruari per accidens.

Dubitabit

A DVBITABIT aūt adhuc aliquis ex hoc, quod dicit Ari. in lib. de respiratione aduersus Empedoclē, dicētem aquatilia esse calidissima aīaliū, & habere ignē plurimū, ꝓpter quod fugietia excessum salnari infrigido & humido sicut in cōtrario. Cū.n. ostēdisset ei pisces, nō in terra prius factos ad aquā transferri, sed in aqua ortū habere, & frigida & humida esse magis aquatilia cāpestribus ꝓpter exāguiora esse illis, dicit ei, ꝙ materia, ex qua fiunt aīalia, semp est homogenea loco, in quo fiūt, & nunq̄ cōtraria, sed habitus & dispositiões cooriri possunt in materia sities & cōtrarij ipsi loco. Propter quod dicit, ꝙ natura saluatur in ꝓprijs locis, sicut & coorit: naturę.n. materię, in quo q̄dē loco sunt, tales existūt, quę q̄dē in aqua, humidę: quæ aūt in terra, siccę: quæ vero in aere, calidę: quare & in ta libus locis, materiæ homogeneis saluanť magis, sed habituū excessus (vt dixit) loca & tēpora cōtraria saluant: ergo vult, ꝙ distēperantiā habētia, ꝓterq̄ ab homogenei sui loci natura, saluenť in locis cōtrarijs quęsitis in materia sibi ꝓpria, vt, quæ terrestria, in locis cōtrarijs terrę: quę aquatica, in locis cōtrarijs aquę: aerea in locis cōtrarijs aeri: & sic ſiſt in ꝑtibus habētibus cōtrarietatē ad habitū. Quare forte suspicabiť aliqs ex hoc cōseruationē distēperantiæ esse p cōtraria. Nisi esset, ꝙ Arist. nō ponit ibi saluationē pro conseruatiōe in eodē, sed ꝓ reductione ad melius: quod apparet, cū dicit ibidē, Reducit.n. ad cōmensurarū locus habitus excessum. Adęquatio.n. ex loci cōtrarietate saluat magis, quia in plurimū tempus saluat, nihilominus tamen conseruatio in eodem, est per filia habitui, quę non excedunt ipsum, sicut conseruatio materiæ per filia materię. Ex quo videť, ꝙ hoīes septimi climatis, & maxime frigidiores, quàm à climate, possint ad cōmensuratum deduci in climatibus eis contrarijs, si nō subito fiat ta
B lis deductio: quòd enim accidit in quarto & tertio liquari & dissolui, est propter nimis subito ab eis ad contrariū alterari: quod quidem est eis ægritudo, & non sanitas, sicut post ostendemus.

Ant. Vtetur vero materiis causarū rectè, innatas virtutes sciens earum, Vt ꝙ motio quidem, & indigentia, & vigilia, & egestio, & omnes animę passiones siccant corpora: contraria vero his humectant. Ita vero & de calefacientibus & infrigidantibus studijs, & cibis, & potibus. Et (vt simpliciter est dicere) de omnibus ijs, quæ secundum corpus, cognoscens aliquis materias & virtutes, salubribus causis vtetur, similia similibus afferens, quando vult seruare corporis crasim, quam accepit.

Leo. Rectè siquidē causarū vteť materia, qui naturales earū potētias agnouerit, Veluti ꝙ motus, defectus alimēti, vigiliæ, excretio, & oēs animi affectus corpus exiccāt: at, quę his cōtraria existūt, humectant. Ita vero & calefacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuū. Atq; (vt simpliciter dicam) oīum, quæ corpori afferuntur, materias quis noscēs atq; potētias, salubribus vteť causis, similia similibus afferendo, si quidē eius propositum fuerit eandem, in qua acceperit, corporis seruare temperaturam.

Co. 21. Cum dedit canonē conseruationis sanitatis corporis parū lapsi in cōplone ab optime sano, ostēdit, qualiter ſm
C illū canonē possimus recte operari, & dicit, VTEMVR VERO & c.i. postq̄ oportet vti in cōseruatione corporū lapsorū ab optime sano in caliditate vel frigiditate, humiditate vel siccitate, calefaciētibus vel frigefaciētibus, humectātibus & siccātibus ſm mēsurā lapsus eorū, tūc accidet vti materijs causarū rectè, q̄n sciemus innatas virtutes suas. Et vult p materiā causarū, ꝓdicta sex gña rerū, quę dicunť materię causarū ꝓpter id, quod sctū est: p innatas aūt virtutes cuiusq; materiæ ex prędictis sex rebus, vult virtutes seu potētias calefaciēdi & infrigidādi, & aliter qua liter eis; corpus disponēdi, quas ex se ipsis habēt: de qbus supra gnālr breuiterq; pscripsimus. Et exēplificat de eis, dicēs, VT QVOD & c.i. sicut q̄n sciemus, ꝙ exercitium, & abstinētia cibi & potus, vigilia, & euacuatio, & oēs aīæ passiões, quas supra numerauit, exiccāt corpus: cōtraria vero his, s. quies, saturatio cibi & potus, somnus, & retētio, & hmōi humectāt. Et sic q̄n sciemus, ꝙ gña exercitiorū, & ciborū, & potuum, & aliorū calefaciūt & infrigidāt, tūc recte attribuemus ea ad cōseruādū corpora lapsa ab optime sano in humiditate vel siccitate, caliditate vel frigiditate, nō q̄m oporteat corpora sicca exiccare, vel humida humectare, vel calida calefacere, vel frigida infrigidare, cum ea volumus cōseruare, sed quia ex necessario alterantibus ea, magis cōpetunt ad conseruationē siccis corporibus, quæ corpus vniuersaliter exiccant: ea vero magis humidis, quæ corpus vniuersaliter humectāt, & sic inde. Dico aūt corpus vniuersaliter, i. simplr, non cōtractū ad hoc vel ad illud. Ea vero, quę numerauit, omne corpus exiccant, corpora tn̄ sicca, cum bene cōmensurant, conseruant, sibi connaturalia existentia, sicut dictum est: & cū hoc
D ea magis exiccabunt, q̄ reliqua corpora, si proportionem conuenientē sibi transcendant, eo ꝙ in genere proportionali sibi facilior est conuersio, q̄ ad contrarium. Nos.n. iam supra diximus, ꝙ prædicta sex genera rerū, quātumcūq; sint corpori proportionata, semper tamen ipsum aliqualiter alterant, propter quod alterantia ex necessitate dicebantur, nec tamen ipsum minus conseruant, si modum corpori cōpetentem non excedant, sicut ibi diximus. Deinde dixit, ET, VT SIMPLICITER & c. i. dest, & vniuersaliter dico, quando cognoscet quis species omnium rerum agentium in corpora, & earum virtutes, s. non solum alterantium necessario, sed aliorum, sciet recte approximare causas salubres ad conseruationem corporum, afferendo similia similibus, quando volet conseruare complexionem inuentam corpori, sicut superior canon edocuit, eo ꝙ, si scierit res & virtures earum, non larebit eum, quæ earum sit similis corpori, & actioni eius proportionalis, & quæ non.

SED HIC inuestigandū est, quæ sit similitudo causarum cōseruantium ad corpus: non.n. videtur similitudo nisi participantium eadem qualitate. Sed qūo somnus & vigilia, motus & quies, euacuatio & retentio, & accidētia animæ possint vna & eadē qualitate participare cum corpore, cū non sit dicere talia esse calida vel frigida, humida vel sicca, sicut & corpus nequaq̄ est dicibile, nec intelligibile? Dicunt aūt quidam, ꝙ cōseruans est sile conseruato in fine tm̄ actionis & passionis currētis inter vtrunq;: quod ostēdunt in nutrimento, quod est vnū de cōseruantibus, in principio qdem approximationis ad corpus existēs dissimile, in fine aūt, cum iam actu nutrit, factū sile. Sed impole est, ꝙ Gal. intelligat de tali similitudine. Cum, n. dicit, ꝙ, siquis vult seruare crasim, qualem accepit,

similia similibus offerat, innuit, ꝙ simile conseruans debet esse de oblatione medici, nõ de opere naturæ cõuertentis & similantis illud, in quod agit: nã non esset cõseruatio de opere medici, sed naturę tñ. Adhuc aũt in alijs rebus nõ naturalibus nõ esset accipere hanc siĩtudinẽ. Absurdũ est enim, ꝙ motus & quies, & reliqua agẽtia in corpus patianť ab eo, & in fine similenť ei, & tũc cõseruet se ab eis, sicut ignis à lignis, cũ in se cõuertit ea. Adhuc etiã contingit nutriri ab eodẽ cibo cholericũ & phlegmaticũ, vnicuiq; quorũ fit siĩs suo modo, aliter. n. nõ nutriretur: quare continget ab eodẽ cibo duas contrarias cõplexiones in eodẽ conseruari: quod absurdũ est. Non ergo videtur, ꝙ siĩtudo cõseruantiũ ad cõseruata sit ꝑ habere easdẽ qualitates, & in gradu eodẽ cũ illis. Quare dicemus, ꝙ, cũ causę cõseruantes ex ꝓdictis sex rebus nõ sint calidæ vel frigidæ passionaľr, sicut corpus, sed effectiue dicãtur tales: adhuc aũt cibus & potus non sit, nisi potentia, calidus vel frigidus: adhuc aũt effectiue magis, quã passionaľr, taliũ aũt actuaľr ad tale passionaľr nõ sit vera siĩtudo, de necessitate dicendũ erit, ꝙ siĩtudo earũ ad corpus sit ꝑ inferre actionẽ qualitati corporis ꝓportiõalẽ, & nullo mõ excedẽtẽ, vt ꝑ nõ calefacere vel ĩfrigidare vltra calorẽ vel frigus corporis cõseruãdi. Propter qđ cibus tũc dř cõseruare cõpľonẽ ĩuẽtã corpori ĩ eodẽ, qñ à principio approximationis suę ad corpus vsq; ad finẽ cõuersiõis ĩ ipsum nõ alterať corpus alteratiõe, de q̃ sit curãdũ, & nõ tñ, qñ ẽ assiłat°.

Post hoc avtem dicemus, ꝙ dubitabit aliquis ex hoc, quod dicit, ꝙ oẽs aĩæ passiones corpus exiccant, cum multi ex medicis opinati sint gaudium & lętitiã humectare. Adhuc aũt & ex hoc, ꝙ numeratis exiccãtibus ait, Contraria vero his humectant. Sed, si oẽs animi passiones exiccãt corpus, quę sunt eis cõtraria, quæ humectãt? Si. n. non sunt eiusdẽ generis cũ his passionibus, quæ exiccant, non sunt ꝓprie cõtraria: eiusdẽ aũt generis esse non possunt, cũ ipse dixerit, ꝙ oẽs aĩę passiones exiccãt corpus, nullã excipiẽs. Nisi esset, ꝙ, qñ dicit, ꝙ oẽs aĩæ passiones siccant corpora, intelligit nõ oẽs absolute, sed quas superius numerauit: tacuerat. n. supra de gaudio: oẽs enim aĩæ passiones excepto gaudio desiccãt corpus, aliquid solicitudinis inducẽdo. Quare gaudiũ erit alijs cõtrariũ per amouere solicitudinẽ exiccantẽ: ipsę enim oẽs motu caloris aut intus aut extra, & eius superfluo exercitio humiditates substantiales corporis desiccare videntur: gaudiũ aũt, quia leuiter calorẽ expandit ad extra, quẽ corporis humiditas cõcomitatur, videtur exteriora mẽbra dilatare & humectare. Sed forte, si bene attẽdimus, gaudium etiã, maxime si distẽperatum & superfluũ sit, superfluo motu caloris, & eius superfluo exercitio in exterioribus, quasi superflua vigilia, corpus exiccat, & ita hoc modo adhuc verificabiť, ꝙ oẽs aĩæ passiones corpus exiccant. Sed tunc restat dicere, quæ sint eis cõtraria, quę humectant. Et dicendũ, ꝙ cõtrariũ earũ large sumptũ, est earũ priuatio: propter quod iussit supra abstinere corpus optime sanũ ab eis. Aut aliter, s. ꝙ oẽs aĩæ passiones corpus exiccant, maxime quando superflue sunt quãtitate & qualitate, & tunc cõtrarium earum erit tẽperantia ſm eas: iussit autem supra maxime abstinere illud ab intemperantia omnium animę passionum, temperantia enim ſm eas nõ mutat corpus mutatione sensibili, sicut diximus.

Si vero permutare vult & transferre ad melius, aliud est hic genus causarũ salubriũ, s. contrariũ quidem prius dictis, æquale vero distans ab altera crasi eucratarũ & mediarũ, quas optimis naturis conuenire diximus. Calidiorẽ. n. & sicciorẽ crasim non calidæ diætæ & siccæ faciunt eucratam perfecte, sed quę tantum eucrata crasi frigidiora & humidiora sunt, quantum & natura eius erat calidior & siccior.

Quod si permutare atq; ad melius traducere statuerit, alterum est hic salubriũ causarum genus, ijs quidem, quas nuper diximus, contrarium, æqualiter vero declinans ad alteram partem à bene tẽperatis, & medijs, quæ optimis conuenire naturis dicebamus. Calidior siquidem ac siccior temperatura à calidioris ac siccioris victus ratione ad exactissimum bonę temperaturę habitum minime tansfertur: at talium erit vsus necessarius, quæ tantum eis, quæ bene temperata existunt, frigidiora sint atq; humidiora, quantum & natura naturam in caliditate & siccitate superabat.

Cum dedit canonẽ conseruationis in eodẽ corporis non multum lapsi in cõplexione ab optime sano, quod quidem fuit in capitulo dicendi causas eius cõseruatiuas in eodem, dat causas eius reductiuas ad melius, sub vno simul canone capitulans eas (hoc. n. erat scđm mẽbrum causarum salubriũ corporis in cõplexione parum lapsi) & dicit, si vero &c. i. sed, si nõ vult seruare crasim, qualem accepit, sed vult ad meliorẽ reducere, tunc aliud est sequendum genus causarum salubriũ, quod est recta fronte contrarium supradicto. Deinde volens specialius explicare hoc genus causarũ, & contrarietatẽ eius ad prædictũ, dixit, aeqvale vero &c. i. & hoc genus causarũ est æqualiter distãs cũ prædicto genere à tẽperatis causis, in medio duarũ extremitatũ existẽtibus, quas supra diximus cõuenire corporibus optime sanis, non tñ ęqualiter distans ab eis cũ prædicto genere ab eadẽ parte, qua distat prędictum genus, sed ab altera. Et volebat ꝑ genus prædictum, genus causarũ conseruantium in eodem. In conseruatione. n. corporis lapsi versus caliditatem & siccitatem, in eodẽ oportebat causas cõseruatiuas cadere à temperatis causis versus caliditatem & siccitatẽ per quantitatem casus eius à tẽperamento: In reductione vero eiusdẽ corporis oportet causas reductiuas cadere à tẽperatis in partem cõtrariam, s. versus frigiditatẽ, per quãtitatem casus eius à tẽperato: & ibi ab altera parte ęqualiter distat hoc genus causarum à tẽperatis cum prædicto genere. Deinde, cum præmisit canonem, exẽplificat ipsum, & dicit, calidiorem enim &c. i. quia calidiorem & sicciorem cõplexionem nõ posset quis reducere ad perfecte tẽperatam per diætas calidas & siccas, per quas superius dixit eas conseruari (& volebat per diætas regimẽ, quod ex sex rebus non naturalibus in vna die seruatur) sed deduceret eã ad illas diætas, quæ intñ sunt frigidiores & humidiores tẽperatis diætis, in quantum ipsa erat calidior & siccior tẽperata cõplexiõe: & causa huius est, quia, sicut simile conseruat, sic & cõtrarium alterat. Qm̃. n. vera cõtraria sunt ęquipotẽtia & ęquaľr à medio elongata, accidit, cũ sibi inuicẽ approximãt vel miscenť, in mediũ mutua alteratione cõcidere: talia aũt cõtraria sunt causæ reductiuę, & corpus reducẽdũ, sicut supra patuit. Est tñ hic attentione dignũ,

A dignum, ꝙ, si superflua fieret cõtinuatio taliũ causarum, cõuerterent in oppositũ: ꝓpter quod cessare oportet ab eis,
qñ corpus ex pfectione opationis iam apparet reductũ ad tẽperamentũ. Scias ẽt, ꝙ, sicut siñe dicit plus & minus, sic
& cõtrariũ, ita, s. ꝙ magis siñe est minus cõtrariũ, & minus magis: & siñr de cõtrario. Propter ꝙ duo contraria, quo-
rum vnũ alterum supabit in ampliori elongatione à medio, à se inuicẽ, iuncta, vel in se inuicẽ agentia & patientia
nõ redigũtur in pfectum mediũ, sed potius vnũ vincet reliquũ, & corrũpet ipsum, & in sui similitudinẽ cõuertet.
12. DVBITABIT aũt aliquis ex eo, quod Damascenus in suis aphorismis dicit, ꝙ cõplexio naturalis ẽm vicinita
tem qdem adhæret, actu tñ inseparabilis: & vult p hoc, ꝙ cõplexio à natura cõtracta, licet, quãtum ad actũ, adhæ-
reat ẽm vicinitatẽ, quasi dicat separabiliter, tñ, quantum ad habitũ, adhæret inseparabiliter: Cuius rectũ exẽplum
est in aqua, cuius frigiditas actualis de facili remouibilis est: habitualis aũt inseparabilis videtur, aqua remanente
aqua, qm natura, quæ in simplicibus idẽ est, quod forma substantialis ipsius simplicis (sicut dicit Prin. in sua suffi-
cientia) est principium ꝓpriarum passionũ in subiecto, & reuocationis earũ, cum absentantur. Huic ẽt sentẽtiæ
Damasceni concordare videt̃ secũdo ethic. Arist. Quod naturale est, aliter nõ assuescit. Si ergo cõplexio naturalis
corporis humani inseparabilis est oĩo, licet quoddã actuale eius dominiũ occultari possit, tũc ĩpoſſe videt̃ aliquod
corpus naturaliter lapsum in cõplexione ab optime sano reduci p aliquod genus regiminis ad cõplexionẽ optime
tẽperatam, quia, si reductum fuerit, tũc oportebit cessare à causis reductiuis, ne ad oppositũ eius, quod fuerat, con
uertatur, & ad siñtudinem corporis tẽperati vti simpr̃ tẽperatis: sed, si tẽperatis causis vtetur, reuocabitur p natu-
B ram ad omnẽ actum cõplexionis suæ primæ, amoto priore regimine reditũ ꝓhibente. Adhuc autẽ non minus
est dubium, qa talis corporis p naturã lapsi reductio videtur in ipso inducere dispositionẽ ægritudinalẽ. Dicit. n.
do. Prin. cap. de cõplexione, in assignatione quinti modi cõplexionis æqualis, ꝙ omne indiuiduũ habet cõplexionem
sibi æqualem, sub qua est sibi sanitas & vita, cuius ĩmutatio infirmat & corrumpit: propter quod (sicut ait in tertio
modo complexionis æqualis, quæ est cõplexio, qua geus vna cõmunicat) si corpus Indi secundum cõplexionem
Sclaui quale fiet, aut infirmabitur, aut morietur. Similiter potest dici, ꝙ, si corpus vnius indiuidui fiat æquale se-
cundũ complexionem alterius, aut infirmabitur, aut morietur. Igitur, si corpus lapsum fiat æquale ẽm comple-
xionem corporis optime sani, aut infirmabitur, aut moriet̃: & tunc sequitur, ꝙ pars ista conseruatiuæ artis, quæ re
ductiua est, inutilis est, imo nociua. Dicemus autem ad hoc, ꝙ complexio naturalis cuiusq; corporis immutari
potest. Hoc enim dicit Gal. sexta particula de mor. & accid. vbi loquitur de accidentibus contingentibus in ope-
rationibus virtutis nutritiuæ, de qbus vna est assimilatio nutrientis cum nutrito, cuius accidẽtia sunt morphea, &
lepra, & hmõi, quæ nihil aliud sunt, vel nullo alio eueniunt, q̃ ex defectu assimilationis nutrientis cũ nutrito. prin
cipium aũt talium accidentiũ & causa est mutatio cõplexionis mẽbrorũ, & maxime carnis. Immutatio aũt cople-
xionis (sicut dicit) est ex cibis ẽm plurimũ, quia, licet nutrimentũ ꝓprie significet rẽ patientẽ à corpore, nutritum
aũt ꝓprie significet rẽ cõuertentẽ & vl̃r agentẽ, negari tñ nequit, quin res patiẽs aliqualiter agat, & ecõuerso: oẽ. n.
naturale agens patit̃ aliqualiter à suo passiuo. Ad hoc aũt ꝓbandũ inducit siñtudines multas: maxime aũt hoc
C ostẽdit ex arbore, quæ in solo Persarũ mortifera existẽs, est per transportationẽ in Aegypto reddita salutifera. Nec
fuisse dicit hoc, nisi ex ĩmutatione suæ cõplexionis facta à nutrimẽto, quia ab alio esse non potuit. Cum ergo san-
guis est phlegmaticus aut melãcholicus, ex cibis hmõi gñatus, accidit, vt caro inde gñata vel nutrita, sit phlegma-
tica aut melancholica: qñ aũt est talis facta, nõ est eadẽ, quæ prius, cũ esset prius calida & humida: igitur cibũ ad se
1.50. venientẽ non põt transmutare in naturã prioris. Dicit aũt & hoc idẽ in cõmento sup illo aphorismo, Quæ ex mul
to tpe consueta & c. dicit. n. ꝙ cibus & potus naturã acquisibilẽ operant̃, maxime qdẽ in ventre, quia tunc magis
sunt dissimiles corpori, post hũc aũt hoc operãtur quodãmodo ẽm alias particulas corporis. Quãuis. n. q̃ maxime
vincantur ac transmutent̃ à corpore cibaria, tñ disponunt quodãmodo & id ẽm sui ipsorũ naturã (sicut dicit) ita ꝙ
in tpis longitudine multa apparet alteratio & assimilatio eorũ, quæ nutriũtur, ad nutrimenta. Idẽ quoq; & hoc
innuit supra in fine signorũ corporis ęgri simpr̃, sumptorũ à musculis. Dicit enim, ꝙ humiditas nutrimentalis, q̃
cõtinetur in medijs regionibus siñium mẽbrorũ, ẽm multitudinẽ & paucitatẽ sui, & tenuitatẽ & spissitudinẽ, de-
monstrat partẽ esse humidã vel siccã, & facit ẽt esse talẽ, non tñ solidas & ꝓprias ac primas multũ apparenter, sicut
ibi ostẽdimus. Sicut. n. dicit, ipsas medias regiones licet replere humiditate sicca & humida, calida & frigida, mul-
ta & pauca, tenui & spissa, sicut libet, p talium ciborũ exhibitionẽ: ex quo est cõseruare super eis cõplexionẽ ꝓpriã,
D similẽ eis in natura humiditatẽ talem p̃parando: reducere aũt ad melius, cõtrariam inducẽdo, maxime cũ talibus
1 do. c.15. cibis semp aliquid innatæ qualitatis associetur post conuersionẽ in substantiã, sicut dixit Princeps. Propter quod
dixit ibi, ꝙ hunc canonẽ cõem oĩs partis dicturus erat in posterũ in sanarũ & ægrarũ causarum doctrina, eo ꝙ iste
canon expediebat medico tàm ad signũ, quã ad cãm. Innuit aũt latẽter ipsum hũc canonẽ in isto caplo de conser-
uatione sanitatis: amplius aũt & hunc innuit infra cap. de causis salubribus fracturæ ossis, sicut ibi Deo volente ex
plicabimus. Si ergo p talem humiditatẽ nutrimẽtalem licet corporis cõplexionẽ ĩmutare, quanto amplius, si reli-
qua necessario alterantia in eadẽ secum parte vergãt, ad illud iuuabunt? His premissis dicemus, ꝙ, cũ Damascenus
dicit, ꝙ cõplexio naturalis est simpr̃ inseparabilis, dicendũ est, ꝙ inseparabile dupl̃r dicit̃, s. quod nullo modo põt
103. separari: & quod difficulter separatur: similem. n. distinctionem facit Arist. 2. de aĩa, de tangibili, & visibili, & simi
libus. Sumitur ergo in aphorismo prædicto inseparabile pro difficulter separabili: difficultatẽ aũt separatiõis eius
cõsequenter in alterius dubitationis solutione inuenimus. Non ergo mutatur solũ actus eius, sed oĩs eius potentia
& natura, eo ꝙ humiditas nutribilis iam dicta ĩmutat materialiter ipsum mẽbrum, cuius ĩmutatio non est, qualis
ea, quæ à febre, vel aere, & Sole, & hmõi: sed est mutatio in qualitate ꝓpter eã, quę quodãmodo in substantia. Pro-
pter quod, si reductũ vtatur causis tẽperatis, sicut tẽperatum corpus, nõ redibit ad naturã primam vllo modo, sed
conseruabitur in temperamento acquisito per illas: prohibebit enim tunc redire ad naturam prima substantialis
eius conuersio, cuius causa non inest ei prima natura reuocãs in amissum, sicut inest aquæ bullienti, & febrienti, si

remotis obstaculis dimittantur suæ naturæ. Adhuc autē prohibebit hoc conseruatio eius in statu acquisito per tēperata. Quod aūt dicit Ari. in ethicis, ꝙ id, quod naturale est, nō aliter assuescit, nō habet hic locū. Vult. n. ibi ostēdere, ꝙ mores p consuetudinē insunt nobis, & non natura: si. n. mores inessent nobis à natura, non posset quis assuescere in cōtrarium, sicut fieri videmus, quasi dicat, si aliquid naturaliter faceremus, nō possemus assuefieri in contrarium: sicut terra, cuius est p naturā descendere, nō assuescit sursum ferri per hoc, ꝙ frequenter sursum iacitur. Silr ego dico, ꝙ cōplexio corporis calida, cuius est cholerā generare, non potest assuefieri, vt generet phlegma, vel tēperatum humorē, existens calida, sed, sicut terra, si transmutetur in aerē, ferretur sursum, similiter cōplexio calida, si transibit in frigidam, generabit phlegma. Non pōt ergo cōplexio naturalis assuescere facere contrarium eius, quod facit, sed bene pōt in esse transmutari, & tunc faciet cōtrarium eius, quod faciebat non per assuefactionem, sed per sui ipsius transmutationē. Ad illud aūt, quod dicitur, ꝙ causæ reductiuæ videntur esse infirmantes propter esse amouentes cōplexionem ꝓpriam ab indiuiduo, sub qua est sanitas eius & vita, dicendū est, ꝙ non oīs amotio ꝓpriæ & naturalis cōplexionis ab indiuiduo est infirmans, sed subita: oīs. n. cōplexio, ad quam ita deuenitur, est ægritudo, natura. n. non sustinet repentinas īmutationes, sicut subsequēter dicturus est. Operationes enim naturæ gradatæ sunt, ideoq; & talibus acquiescit sibi factis ab arte, quibus nō percipit à propria se dispositione deponi, sicut cū subitus fit aggressus in illā: gradata. n. nouæ dispositionis inductio inesse facit eam, quasi naturaliter haberet: quæ, cum melior est prius habita, operationē meliorat, sicut melior sanitas: talis aūt gradatio, qm̄ & tēpus & ordinem requirit, difficultatē parit. Non est aūt sic, cum transpositio fit in peiorem cōplexionem: nam, cum est multi excessus, siue sit gradata, siue sit subita, qm̄ operationē lædit & deteriorem facit, ægritudo est. Sed gradatim inducta differt ab inducta repente per hoc, ꝙ habitualis est, & fere sicut sanitas quædam natiua videt. Adhuc aūt, quia, cū inducitur, nec percipit nec dolorem infert, sicut illa, propter id, quod scitū est ex prius dictis. Si vero gradatim inducta nō sit multi excessus, tunc erit solū sicut peiorata sanitas, quasi de simplr neutra, fiat simpliciter ægra. Corpori ergo natura distēperato oīs valde maior lapsus quocūq; modo īductus ē ægritudo, sed inductus naturali minor; non nisi qn̄ subito inducitur. Quare corpus lapsum, si paulatim & ordinate induat cōplexionē optime sani corporis, nec infirmabitur, nec morietur, qm̄ ordinate sibi assuefacta cedet in habitum & naturam, quæ, cum sit melior peiore, reddet opera meliora. Sed corpus Indi, si reddatur quale ſm corpus Sclaui, cum vtrunq; sit distemperatum, hoc in calore, illud in frigore, proculdubio aut infirmabitur, aut morietur, quia non inducitur ei melior dispositio, sed inducitur ei recta fronte contraria naturali, quæ est ei maximus lapsus à natura sua, & maxima ægritudo, præsertim si subito inducatur, neq; tunc ei erit transitus per mediū tēperatum, sed per mediū, quod est ægritudo infra illam, quæ est in termino. Si aūt gradatim fortasis possibile est eam induci, adhuc erit ei æqualis lapsus à temperata, cum prima, sed ab altera parte: est tñ tanto peior lapsus, quanto priori contrarius est radicaliter propter quod aut infirmabitur, aut morietur, minus tamē, quam si subito induceretur. In medio tamen illius viæ statutum, temperatum & sanum iudicabimus, & est quidem dicere, corpus Socratis factum quale ſm corpus Platonis, infirmabitur, aut morietur, idest complexio eius inducta, erit sibi infirmitas aut mors.

SED ADHVC restat dubium, quod præterire nō licet. Quæret enim aliquis, sub quo genere corporum reponetur corpus lapsum, cū fuerit sic reductū ad corpus optime sanū, vel ad aliquod infra illud, vt si neutrum simplr, reducatur ad multū sanū. Non. n. potest amplius dici, ꝙ sit lapsum, quale erat, qm̄ iam exiuit ab illo lapsu ad optime sanum: nec potest dici, ꝙ sit optime sanū vel aliquod infra illud, qm̄ illud est à generatione aliquale, hoc autē non est à generatione tale, sed post. Ad quod dicemus, ꝙ istud corpus ſm veritatem non est aliquod corporū superius distinctorū. Nam oīa corpora distincta, sunt aut corpora naturæ, aut defectus naturæ: corpora aūt naturæ aut sunt optime sana, aut ab eis lapsa: lapsa aūt ab eis aut sunt simplr neutra, aut simplr ęgra, & ambo dicuntur sana vt nunc: corpora aūt defectus naturæ, in quocunq; prædictorū corporū accidat hic defectus, sunt aut neutra vt nunc, aut ęgra vt nunc. Corpus aūt, quod reductū est ad optime sanū, vel ad aliquod infra illud, non est ꝓprie aliquod istorū, sed ipsum ꝓprie dicitur corpus artis, siue profectus naturę ab arte; assimilatur aūt corpori simpliciter sano ſm naturā, vel alicui alteri infra illud, ad quod reductio facta sit, sicut ars assimilatur naturę, & sicut habitus acquisitus habitui naturali, existēs q̄dem ſm quid, generis eius, ad quod reductū est: & est vere sicut aurū alchimiæ decernēdum, quod in oēm operā naturalis auri accipi pōt. Nec propterea dicēdum est, ꝙ diminute distinxerit corpora: nam opera artis non ingreditur in distinctionē scientię, scientia. n. erat de illis solum: ars autem non proprie de hoc dicitur, sed ad hoc. Quomodo aūt medicina dicatur & ars & scientia, iam in ijs, quæ p̄misimus, dictū est.

Hoc siquidem genus causarū corrigit innatas discrasias: alterum vero prius dictū conseruat crasim. Vtilitas vero vtrorūq; medicis in parte, corrigere quidem ex multo studio, paulatim transferentes ad melius, non enim sustinent naturę repētinas mutationes: seruare vero in eodē secundū necessarias occupationes.

Nam tale causarum genus naturales corrigit intēperantias: alterū vero, de quo supra diximus, tēperaturam conseruat. Est aūt vtriusq; vicissim apud medicos vsus necessarius. Nam, cū plurimū suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre: neq;. n. natura patitur ęas, quæ subito fiunt, alterationes. Hominem aūt necessarijs occupationibus districtum in eodem præstat habitu conseruare.

Cum dedit canonem conseruationis & reductionis corporis lapsi ab optime sano, ostēdit, qn̄ medicis sit vtendum vno, & qn̄ altero, & dicit, HOC SIQVIDEM &c. i. hoc genus causarum proprie dictum, s. reductiuarum, corrigit & meliorat discrasias naturales, sed dictū prius, s. genus causarum conseruatiuarum, conseruat illas discrasias in eodem: hoc autem iam supra patuit. Sciendum tñ est, ꝙ ēt conseruatiuarum genus causarū potest & correctiuum dici, sicut ipse supra innuit, cū inquirens numerū causarum conseruantium ait, Quæ corrigentia generę

accidit

A accidit existere: quod nos ibi exposuimus. Deinde dixit, VTILITAS VERO & c.i. sed medicis expedit vtrũq; genus causarũ in diuersis horis siue partibus tẽporum: & hoc intendebat, cum dixit, VTILitas vero vtrorunq; in parte medicis, non.n. semper est eis licentia vtendi correctiuo genere causarũ circa corpora lapsa, quãuis in eo sit maior pfectio & honor artis. Propter quod ꝓcessit, dicens, ꝙ vtilitas siue necessitas correctiui est, qñ & vbi est medico de licentia vacationis longæ ab occupationibus extrinsecis hoĩs reducendi, possibilitas transferendi paulatim in melius: & hoc intendebat, cum dixit, CORRIGERE quidem ex multo studio & c. Translatio.n. paulatim facienda indiget multo studio, i. longeuo: longæuũ autem studium indiget vacatione ab occupationibus alijs, quæ possunt hoc studiũ impedire. Si.n. homo subalterandus, nõ fuerit sibi viuens, sed aut habeat alteri ministrare, aut aliter qualitercunq; sit occupatus in secularibus negocijs, nõ poterit sibi cõuenienter preparare res nõ naturales, sibi cõpetẽtes ad reductionẽ, neq; in tpe conuenienti eis vti. Si.n. semel vel bis tñ quærat licentiã ad hoc intendendum, nõ sufficiet, cũ paulatim sit facienda & nõ subito. Et, qm̃ per hoc innuit reductionis modum, cum paulatim iubet transferre, dedit continuo causam huius, & dixit, NON ENIM & c.i. ideo facienda est ex multo studio, paulatim, quia natura non sustinet repentinas mutationes: & causa huius est, quia à talibus terret & deficit, eo ꝙ maxime pcipit cõtrarium, quod ĩmutat. Adhuc aũt, quia cõstat, ꝙ intentio reducentiũ est transferre ad sanitatẽ meliorem prius habita: sed à subita alteratione fiens dispositio potius est ægritudo, q̃ sanitas, quia, cum sanitas sit natura-
B lis dispositio, nulla dispositio extrinsecus aduenięs põt esse sanitas, qua mẽbra perficiant suum opus, nisi paulatim inducta fuerit, quasi innascerer: quare talis translatio in melius nõ põt fieri nec debet fieri subito. Deinde dixit, SERVARE VERO & c.i. conseruatiui generis causarũ necessitas & vtilitas est, qñ non diu licet vacare ab alijs occupationibus reductionẽ impedientibus, in qua erat maior perfectio & honor artis: & hoc intendebat cum dixit, Seruare vero & c. sufficit enim tunc conseruare in eodem tantum: facilius enim fieri potest, nec indiget multo studio, natura enim corpris nos adiuuat in sui conseruatione, similia sibi appetendo, & eis congaudendo sicut saluantibus: cuius simile adiutorium in reductione non dabat, quia cõtrarium abhorrebat: propter quod paulatim in illud deducenda erat, quod sine multo studio & vacatione perfici non poterat.

DVBITABIT autem aliquis, ꝙ non videt concordare præceptũ eius de paulatim transferendo ad melius, cũ canone, quem de reductione præmisit. Dixerat.n. causas reductiuas corporis lapsi tñ oportere distare à tẽperatis, quãtum corpus à corpore tẽperato, & in contraria qualitate: sed talia sunt recta fronte cõtraria, in maxima qdem distantia existẽtia, quę nõ paulatim sed subito alterare vident. Fortassis.n. videbitur, ꝙ illa, quæ sunt in minori discrasia, possunt paulatim transferre, s. vt corpori calido tribus numeris supra tẽperatum dentur infrigidantia vno numero vel duobus: aut videbitur, ꝙ nõ debeamus incipere ab exhibitione eorũ, quæ infrigidãt tribus numeris, sed primo ab infrigidantibus vno numero, deinde ijs, quę duobus, & gradatim sic peruenire ad ea, quæ tribus in-
C frigidant: hoc aũt ipse nõ dixit. Nisi esset, ꝙ intentio eius est paulatim facere translationẽ per oblationẽ causarum ꝓportionaliter lapsarum cũ corpore in cõtraria qualitate, nõ cõtinuo, sed cũ interuallo, & cũ interpositione cõseruantiũ in eodem: & hoc intellexit supra, cũ dixit, ꝙ tales distẽperantiæ iuuãtur à cõtrarijs moderato vsu: Aut fortassis, si continuo, modicæ tñ quãtitatis in pondere, in ijs scilicet, quę ponderant: cum.n. sit diminutio ponderis rerũ offerendarũ, nõ apparet earũ effectus vsq; ad gradũ, ad quẽ natę sunt res illę pmutare, nisi paulatim. Piper enim, licet sit aptum natum calefacere vsq; ad quartũ gradũ, nõ tñ in quacunq; quãtitate exhibitum pficiet illud, sed aliqñ in ita modica quãtitate exhiberi põt, ꝙ nõ apparebit ab eo aliqua caliditas manifesta. Si aũt fiat cõtinuatio sumptionis talis diminuti ponderis, reducet corpus paulatim & post tẽpus vsq; ad quartũ gradum. Quæ autẽ quãtitas eius posset transferre corpus subito vsq; ad quartum gradũ, incognita est, quia in diuersis diuersificatur, sed per experientiã discibilis est: vnde & Gal. dixit alias, ꝙ quãtitas offerendorũ literis denotari non potest. Ergo hoc sic intellectũ, à canone pmisso nullo modo discordat: sic.n. exhibita sub pari lapsu nequaq̃ subito alterabunt.

Sed exhibitio infrigidantium vno numero, corpori calido tribus numeris, nullam faceret impressionem, quia illud, quod infrigidat vno solo numero corpus tẽperatum, aut duobus solum, non iudicat fortassis frigidũ ad corpus calidũ tribus numeris, sed, cum agerent in se inuicẽ, superaret corpus, & illius actionẽ oĩo denigraret: gradatio autem in gradibus, siue numeris, donec deueniatur ad tertium numerũ, licet non sit opportuna, tñ nõ est nociua.

Attende tñ, ꝙ tales causæ exhibitę cũ interuallo, quod diximus, sicut paulatim reducunt, sic & paulatim debẽt
D in numeris subcondescendere. Cum.n. calidum tribus numeris corpus, fuerit reductum prope tẽperamentũ duobus numeris, cõpetent ei causæ lapsę in cõtrarium sim duobus numeris; &, cũ fuerit ꝓpe ad vnũ numerũ, cõpetẽt ei lapsæ in contrarium sim vno numero. Huius autem rei distinctio, & distinctio temporis opportunę cessationis, à medici industria pendet, melioratam esse sanitatem iudicantis ex melioratione operum & c.

Ant. Quomodo igitur & huiusmodi speciem causarum seruantem nominamus? Conueniebat.n. ipsam magis forsitan permutantẽ, & curantem, & innata peccata corrigentẽ vocari, quoniã ad totũ genus sanitatis referentes, non ad eas, quę secundũ speciem in ea sunt, differẽtias, quæcunq; quidem sanos custodiunt, seruantes omnes vocauimus, siue conseruando salutem, ad melius ducunt totam crasim, siue seruant ex principio existentem: quæcunq; vero deteriorem consistentiam faciunt, ægras.

Leo. Quo pacto igitur & hoc ipsum primũ causarum genus conseruatiuum appellamus? Nam forte magis alteratiuum, & curatiuum, & naturaliũ defectuum correctiuum vocare cõueniat, quoniam ad vniuersum sanitatis genus referentes, non ad eas, quæ secundũ speciem, differentias, quæcunq; sanos conseruant, conseruatiua oĩa vocamus, siue preter id, ꝙ sanitatem conseruant, ad melius totam traducant temperaturam, siue pristinum tantũmodo habitum tueantur: at, quę deteriorem statum efficiunt, insalubria.

Cum dedit causas reductiuas corporis in cõplexione lapsi ab optime sano, vno canone capitulans eas, & modũ, & tẽpus vsus earũ: condiuisit aũt hoc genus causarũ cum conseruatiuo in eodem, vtrũq; vocans conseruatiuũ: quia dubitari põt, qũo reducentes conseruãtes dicant, rñdet ad illud primo, mouẽs dubitationẽ, & dicit, QVOMODO ERGO &c. i. sed dicet quis, qũo speciem causarũ reductiuarũ nominasti conseruantẽ, cum videatur forsan magis nominãda pmutans, & corrigẽs, siue curãs naturales lapsus? Rñdendũ est illi, ꝙ hoc diximus referentes eas ad totũ genus sanitatis, quod multę latitudinis est, tres vł̃r partes habẽtis, quarũ quælibet amplitudinẽ habet multã, sicut supra dixi in principio summę de signis: imo ẽm quodlibet corpus latitudinẽ habet magnã, sicut ibi diximus: & nõ diximus hoc referẽtes ad species, quę continent in illa latitudine, aut ad differẽtias, quę ẽm speciẽ. Et vult p speciem, vnã illarũ triũ primarum partiũ latitudinis: p differẽtias aũt, quę in ea, alias subalternas species, quæ sub vnaquaq; primarũ continent, large vocando species sanitatis naturales lapsus corporis ab optima sanitate, ad seinuicẽ p magis & minus differẽtes: sic. n. referẽtes, quæcũq; causę custodiũt sanos, i. quæcũq; causæ faciunt eos remanere in sanitate, oẽs vocamus seruãtes, Siue conseruãdo sanitatẽ meliorent eã, vt quia de simpł̃r ęgro faciunt neutrũ, aut de simpł̃r neutro sanũ vt multũ, vel de hoc semp sanũ (& hoc intẽdebat, cũ dixit, Ad melius ducunt totam crasim, melioratio. n. crasis est melioratio sanitatis, nõ quia crasis sit sanitas, sed tẽperamentum in ea respectu operis, melioratio. n. tẽperatio erat) siue seruent sanitatem, ppriam inuentã in eis à principio. Omnes aũt alias causas, quæ cõplexionem corporis ducendo in maiorem lapsum à temperata, q̃ sit ea, quæ fuit à principio, deteriorem faciunt sanitatem, vocamus causas ægras efficientes, s. ægritudines, & effectas conseruantes.

Similem igitur discrasiam habẽtibus oĩbus corporis partibus similis est & procuratio, dissimilem vero non similis. Potest. n. venter alicui frigidior, q̃ oportet, esse: caput vero calidius: & indigere proprijs singula: Secundum vero hoc & aliorum vnaquęq; pars aut humidior, aut siccior, aut frigidior, aut calidior existens pręter modum, proprijs distemperantiæ indigere diætis. Non igitur æqualiter exercebimus omnes huiusmodi partes corporis, neq; similiter humectabimus, aut siccabimus, aut aliquid horum faciemus. Amplius vero dicitur de his in negocio de salubribus.

Quęcũq; igitur similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: quæ vero dissimilem, dissimili. Nam fieri potest, vt ventriculus frigidior sit, q̃ oporteat: caput vero calidius: atq; vtrunq; proprijs egeat auxilijs. Ac ratione eadem singulæ aliæ partes, cum fuerint aut præter modum humidiores, ac sicciores, aut calidiores, aut frigidiores, suæ intemperiei victum exigunt accõmodatum. Neq; igit̃ modo eodẽ oẽs tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud qppiã agemus. Plenius vero de his diximus volumine illo, qđ de salubribus ĩscribit̃.

Cum dedit causas conseruãtes corporis lapsi in cõplexione ab optime sano ẽm vtrãq; speciem earũ, quia accidit corpus nõ esse lapsum ęqualiter in oĩbus mẽbris, sed in qbusdam ad frigus, in quibusdã ad calorẽ, ostendit, qualiter hoc existente approximãdæ sint ad corpus, & dicit, SIMILEM IGITVR &c. i. igitur, si lapsus corporis in cõplexione fuerit sil̃is ẽm oẽs partes, vt. ꝙ. s. ẽm oẽs partes suas fuerit calidius & siccius tẽperato, tunc, Si intenderimus cõseruare in eodẽ, exhibebimus ei causas cõseruatiuas sibi sil̃es: cum. n. debeãt ęsse sil̃es in cõplexione lapsus corporis, si lapsus corporis fuerit sil̃is ẽm oĩa mẽbra, conuenient de necessitate sibi similes ẽm oẽs partes. Si autem intenderimus ad melius reducere, exhibebimus ei causas reductiuas sił̃r contrarias: quę, cũ debeant esse cõtrarię in cõplexione corporis, si lapsus corporis fuerit sil̃is ẽm oĩa mẽbra, conuenient de necessitate sił̃r causæ cõtrariæ ẽm oẽs partes: & hoc intẽdebat, cũ dixit, Sil̃is ꝓcuratio adhibenda est. Deinde dixit, DISSIMILEM VERO &c. i. sed, si lapsus corporis in cõplexiõe corporis fuerit dissimilis ẽm partes, vt quia ẽm vnã partẽ sit calidius & siccius tẽperato, ẽm alterã vero humidius & frigidius, tunc, si intenderimus conseruare, exhibebimus causas cõseruatiuas dissimiliter sil̃es: si vero intẽderimus reducere ad melius, exhibebimus ei causas reductiuas dissimiliter contrarias dissimiles. Dereliquit aũt casum vnũ ex isto manifestum, s. quia, si corpus ẽm quasdam partes suas fuerit tẽperatum, ẽm alias aũt lapsum à tẽperato, procuratio dissimilis adhibẽda erit, quia partes tẽperatas p sibi similia cõseruabimus, distẽperatas aũt vel reducemus p contratia, vel pro suo distẽperamẽto similia cõseruabimus in eodem. Certum est aũt tales casus cõtingere posse: diximus. n. cap̃. de corporibus, ꝙ corpus lapsum in cõplexione, aut est lapsum in oĩbus simplicibus & particulis primis, aut in qbusdam, aut maxime dominantibus: & hoc aut paruo quodã lapsu, & dicit̃ sanum vt multũ: aut lapsu plurimo, & dicitur ægrum simpł̃r: aut mediocri, & dicitur neutrũ simpliciter. Potest autem addi, ꝙ aut sił̃r, aut dissimiliter lapsum est in illis, sicut hic dicit esse posse. Deinde, cũ dedit cautelã circa appropriationẽ huius gñis causarũ ad corpus, exẽplificat de ea, & dicit, POTEST ENIM &c. idest, quia potest venter alicuius esse frigidior tẽperato, & caput calidius: quod si accidit ita esse, singulũ eorũ indiget proprijs sibi causis tàm cõseruatiuis, q̃ reductiuis. Et similiter vnaquæq; pars põt esse calidior vel frigidior, humidior vel siccior tẽperata, alijs qdem nõ peccantibus, vel dissimiliter peccãtibus: quod si acciderit indiger diætis appropriatis suæ distemperantiæ dissimiliter alijs partibus. Propter quod subiunxit sic concludens, & dixit, NON IGITVR &c. i. ergo non oẽs tales partes corporis dissimiliter lapsas in cõplexione sił̃r & æqualiter exercebimus, sed dissimiliter & inæqualiter, ẽm ꝙ eis appropriatur. Frigidas qdem magis exercebimus, calidas aũt minus, reducere intendẽtes: econuerso aũt conseruare intendentes in eodẽ, proportionaliter exercitium approximabimus eis, & reliqua necessario alterantia; & eis annexa, sicut appropriat̃ eis de conseruatione, & reductione p illa. Deinde dixit, NEQVE SIMILITER &c. i. neq; similiter humectabimus vel exiccabimus, cum. s. non fuerint sił̃r siccę vel humidæ: neq; sił̃r infrigidabimus vel calefaciemus, cũ non fuerint similiter calidę vel frigidę per aliquã sex rerum non naturaliũ & eis annexarũ, de quarum natura est hoc facere. Deinde, sicut in capitulo cuncta ptransiẽs

remittit

A remittit ad librum de conseruatione sanitatis,& dicit, AMPLIVS &c.i.sed amplius,quàmhic dixerimus,de causis conseruatiuis & reductiuis ſm oĩa genera corporum lapsorum,& oẽm modum eorum dicitur in libro de conseruatione sanitatis,s.particula sexta. Ibi.n.docet de custodia sanitatis corporum habentiũ naturalem discrasiam tàm omalam, q̃ anomalam ſm partes apud corpora libera à ciuilibus occupationibus,& apud non libera:cuius hic dicta sunt velut capitula & conclusiones,in generali continentia,quicquid ibi particulariter explicatur.

Ant. Organicorum vero causæ salubres secundum lapsum,& hic ab optima compositione,& abinuicẽ differunt.Aliæ quidem sunt salubres circa plasmationes lapsuum:aliæ vero eorum,quæ circa magnitudinẽ, aut numerum,aut positionem.

Leo. Instrumentariarum autem partium causę salubres,quemadmodum & hic ab optima constitutione delinquitur,ita & inuicem distabunt. Alię enim sunt salubres erroribus, qui in formatione consistunt:aliæ ijs,qui in magnitudine,vel numero,vel positu.

ō.26. Cum declarauit causas conseruatiuas corporis lapsi ab optime sano in cõplexione,declarat eas,quæ sunt cõseruatiuæ corporis lapsi in cõpositione,primo distinguẽs species lapsus eius,ſm quas differunt,& dicit, ORGANICORVM &c.i.sed causæ sanæ.s.conseruatiuæ corporis lapsi ſm partes organicas,differunt hic abinuicẽ,ſm ꝙ plu-
B res sunt naturæ mẽbri organici,in q̃bus lapsus põt esse: & differunt ẽt à causis conseruatiuis corporis optime cõpositi. Quæ aũt sint partes organicę,& quare dicantur tales,iam supra diximus in summa de corporibus. Qũo aũt differant à causis salubribus corporis optime cõpositi,manifestum est. Nam coæqualiras organicorũ corporis optime sani cõseruatur p modum,qui dictus est de cõseruatione tẽperantiæ cõplexionis eius,nullo indigens alio conseruante vel corrigente. Inæqualiras aũt organicorũ corporis ita lapsi ẽt conseruat̃ conseruatione cõplexionis eius in cõsimilibus:sed hic modus ab illo(sicut iam supra patuit)differt,quãtũ corpus à corpore. Et ex hoc iam manifeste apparet rñsio ad id,quod quærit̃,quare in hoc capitulo non loquat̃ de causis cõseruationis in eodẽ corporis lapsi in natura organica,sicut loquit̃ de causis eius reductiõis. Nam nõ vidẽtur aliter ab arte cõseruari posse, q̃ p cõseruationem cõplexionis consimiliũ in organicis,quę iam dicta est. Sed reductio cõplexionis eorũ ad tẽperamenrum non sufficit oĩo reductioni lapsus eorũ in natura organica, licet plurimũ conferat,qñ simul esse cõtingit. Propter ꝙ alijs ingenijs indigebat sibi proprijs reductio lapsus organicorum,ideoq; & de causis reductiuis,& nõ de conseruatiuis in eodẽ loquendũ fuit:quas si cõseruatiuas velis dicere,planũ est differre à causis conseruatiuis corporis optime sani,cum illę nihil ĩmutent. Deinde volens explicare differentiam causarum salubriũ abinuicem corporis ita lapsi,dixit, ALIAE SIQVIDEM &c.i.quia alię sunt causæ salubres lapsuum organicorũ circa plasmationem:aliæ lapsuum eorum circa quantitatem(& hoc intendebat per magnitudinem, ponens speciẽ pro genere)aliæ lapsuum eorum circa numerum:aliæ lapsuum eorum circa positionem:his.n.quatuor naturis decen-
C ter coaptatis indiget omne organicum ad perfectionem sui operis:& in his eisdem,in quibus stat eius cõpositio, potest oriri lapsus ab optime sano,quod optimam habet in eis compositionem ſm varios modos lapsuum,quos consequenter adiunget,indigens quidem causis salubribus penes vnumquęq;.

Ant. In plasmatione ergo plures sunt lapsus. Etenim & figura partis,& si alicubi aliqua in ea cauitas est secũdum naturam,aut porus,aut orificium,aut asperitas,aut lenitas,qñ est extra propriam tẽperantiam,parũ quidem patiens,sanorum corporũ habebit appellationẽ:amplius vero,ægrorum:si vero tm̃,vt noceat operationi,iam ægrotare dicemus. Secnndũ quantitatem vero superfluitas & defectus ad easdem inducit differentias. In numero vero deficiens aut abundans, velut homiomeron vnũ,aut plura, huius generis sunt: & quęcunq; præter naturam in nobis substantiæ consistunt. Reliquum vero genus aliud secundũ positionem vniuscuiusq; simplicium partium,in quo & ipso quatuor omnes fiunt differentiæ, Prima quidẽ,optima: secunda vero,parum permutata,& propter hoc adhuc sanum perficiens corpus:& tertia,ægrũ,quando amplius extra naturam sit:quarta vero,iam ægrotans,quando plurimum.

Leo. In formatione igitur plures contingunt errores. Nam & figura partis,& siqua in ea cauitas est secũdum
D naturam,vel meatus,vel orificium,vel asperitas,vel leuitas,qñ à naturali mediocritate recesserit, si quidẽ parum hoc patiantur,salubrium corporum retinent appellationem:si vero amplius,insalubrium: ꝙ si tantus fuerit recessus,vt operationi afferat detrimentum,iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatẽ autẽ, excessus atq; defectus ad easdem ducit differentias. In numero vero,siue vna,siue plures,quæcunq; ex similaribus partibus fuerint,aut deficiant,aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt,quæcũq; in nobis substantiæ præter naturã consistunt. Reliquum est aliud genus,quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis,in quo & ipso quatuor sunt oẽs differentiæ, Prima quidem, quę optima existit:secunda vero,quę parũ euariat,atq; ideo salubre adhuc efficit corpus:& tertia,quæ insalubre,quando amplius à modo recesserit: & quarta,quæ iam ęgrum recessu plurimo reddit.

ō.27. Cum dedit quatuor esse lapsus organicorum in genere penes quatuor naturas eorũ,ſm diuersitatem quorum differũt causæ salubres corporis ita lapsi,ostendit adhuc in vnaquaq; illarũ naturarũ ſm omnem modũ cuiuscũq; causarum posse esse tres differentias lapsuum,ſm quãlibet quarum correctiuæ causæ distinguuntur, & dicit, IN PLASMATIONE &c.i.igitur in plasmatiõe,i.forma mẽbri organici,sunt plures lapsus,quia,qñ aliquid figuræ partis organicæ,vt curuitas siue concauitas naturalis,quæ in ea,s.parte,aut porus,aut constrictio,aut orificium,

aut

aut lenitas,aut asperitas partis silr naturalis(quæ oẽs sunt naturæ & differentiæ formæ vel plasmatis)fuerit extra ꝓ
priam tẽperantiam parũ,tunc tale corpus insensibilem habens læsionẽ respectu optime sani,adhuc vocabit sanũ, E
& est sanũ vt multũ. Si aũt fuerit extra ꝓpriam contẽperãtiam multũ,tunc tale corpus manifeste læsum,respectu
corporis optime sani dicit ægrum,& est ęgrũ simplr,& dereliquit mediũ quasi intellectũ,quod est,qñ fuerit extra
ꝓpriam contẽperantiã inter parũ & multum,& dicit neutrum simplr. Si vero fuerit extra ꝓpriam contẽperantiã
plurimũ valde,adeo,ꝙ operatio inde lędatur,nõ respectiue solũ ad optime sanum corpus,sed ẽt ad se ipsum prius,
vt quia præter naturã ad illud deueniat,tunc dicit corpus ægrotans,quod est ęgrum vt nunc,& cõprehẽdit sub eo
neutrũ vt nunc. Et volebat,cũ dixit, Quando est aliquid extra ꝓpriam contẽperantiã.non contẽperantiã ꝓpriam
corpori lapso,qm̃ exutus ab illa nõ est nisi præter naturã,faciens corpus aut neutrũ vt nunc,aut ægrũ vt nunc,sed
eam,quę debet corpori in cõi,non huic corpori:aut quæ debet plasmati in genere,non huic plasmati: hæc aũt est
ea,quæ optima sine dubio. Et est hic attentione dignũ,ꝙ,quãuis hic specialis eius intentio esset numerare mo-
dos naturalium lapsuum in organicis,tñ ĩmiscuit lapsum cõtra naturam,fortassis quia correctio eius ₰m organi-
cás partes nõ multum distat à correctione naturalium. Istæ ergo sunt tres differentiæ lapsus ₰m vnãquãq; quinq;
naturarũ plasmatis , sub qbus ẽt duæ aliæ cõprehensæ tacentur. Sed dicamus rursus,ꝙ lapsus in figura est sicut
tortuositas eius,quod debet esse rectũ:& rectitudo eius,quod debet esse tortum:& silr quadratura rotundi,& ro-
tundatio quadrati:& silr in alijs figuris. Lapsus aũt in concauitate est sicut amplitudo vel strictura,repletio vel F
vacuitas ipsius supra tẽperamentum. Lapsus aũt in poro est dilatatio vel constrictio,vel clausio vltra tẽperamẽ-
tum. Per strictionem aũt & orificium vult extremitatẽ pori,quę aliqñ stringitur,cũ debeat aperiri:aliqñ aperitur,
cũ debeat stringi. Lapsus aũt in lenitate est corruptio lenitatis debentis esse in mẽbro:in asperitate vero est cor-
ruptio asperitatis debentis esse in illo. Sed exempla oĩum horum lapsuum facile in promptu habentur scrutan-
tibus primam particulam de morbis & accidẽtibus. Deinde,cum dedit tres esse differentias lapsuum in natura
plasmatis,quorũ duo sunt naturales,reliquus vero cõtra naturã,ostendit easdẽ tres differẽtias lapsuum fieri in na-
tura quãtitatis,& dicit, SECVNDVM QVANTITATEM VERO &c.i.& superfluitas & defectus naturalis,i.
magnitudo & paruitas organicorũ extra ꝓpriam contẽperantiã,quæ sunt duo modi lapsuũ in quãtitate,deducit
ad easdẽ tres differentias lapsuum,ad quas deducit peccatũ plasmatis. Nam,si magnitudo vel paruitas mẽbri orga-
nici fuerit parũ separata à tẽperamẽto,facit corpus sanũ vt multũ:si multũ,facit ęgrum simplr:si vero adhuc plur-
imum separetur,vt qa pręter naturã(illa.n.vere est plurima separatio,iam qdem nocẽs operationi)p cõparationẽ
ad se ipsum prius faciet corpus ęgrotãs,quod esse diximus ęgrũ vt nũc. Deinde,cũ dixit has tres differentias la-
psuum esse silr in quãtitate,vt in plasmate,ostẽdit easdẽ esse in numero,& dixit, IN NVMERO &c.i.& huius ge-
neris sunt,i.ad has tres differẽtias lapsuum deducit mẽbrum organicũ naturaliter deficiens aut abundãs in nume-
ro rerũ naturaliũ,velut si vnum homiomeron,i.cõsilium,aut plura vno de cõponẽtibus ipsum deficiat aut abun- G
det in eo:aut si deficiat vel abũdet in numero cõpositorum cõponentiũ ipsum,sicut digitorum manus:oĩs.n.hic
lapsus aut est magnus,aut paruus,aut maximus & præter naturã,sicut dictũ est in alijs. Et hi erant duo modi pec-
catorũ in numero rerũ naturaliũ cõponentiũ mẽbrum organicũ. Deinde dixit, ET QVAECVNQVE &c.i.
& huius generis sunt,i.ad has ẽt tres differẽtias lapsuũ deducunt,quæcunq; substãtię existũt in nobis pręter natu-
ram,i.mẽbrum organicũ abundãs in numero p aliquid cõtra naturã in eo generatũ,quod nõ est de cõponẽtibus
ipsum naturalibus,sed,postq̃ pter naturã in illo cõtinet,numerũ auget partiũ eius,& cũ illis numeratur. Et est hic
tertius modus peccati in numero rei nõ naturalis. Est sciendũ hic,ꝙ,quãuis intentio eius sit hic loqui de causis
correctiuis lapsuũ naturaliũ in organicis ab optime sano,& nõ eorũ,quæ præter naturã,tñ,quia abũdantia in nu-
mero rei cõtra naturã,i.rei generatę,põt deducere ad tres differẽtias ꝓportionales prędictis,licet non ad illas,fecit
ẽt mentionẽ de illa. Nam aut est insensibiliter nocẽs operationi,& ꝓportionatur sano multũ,eo ꝙ adhuc sanũ dici
põt:aut nocẽs operationi plus,& ꝓportionatur ęgro simplr:aut plurimũ,& ꝓportionatur ægrotanti,ita tñ,ꝙ hæ
tres differẽtię sunt vel adhuc sanitas ipsarũ parũ pmutata, vt prima:vel neutralitas vt nũc,vt secunda:vel ęgritudo
vt nunc,vt tertia. Vel põt dici,ꝙ abundantia in numero rei ex toto genere præter naturã,vt lapidis,vel verucę,
vel lũbricorum,& hmõi,põt connasci,& in ventre matris inesse prius embryoni,& ita esse naturalis:& tũc intelli-
getur,ꝙ sit augmentũ rei præter naturã in cõi,quia à causis morbi,sed nõ præter naturã,i.pręter connatiuitatem.
Hmõi.n.si contingant fœtui in matrice,fient ex malitia nutrimenti,tñ dicuntur naturalia,qa connascũtur:& ita H
largo modo sunt naturalia,cũ sint præter naturæ intentionẽ:& tunc deduceret ad prędictas tres differentias,sicut
prędicta peccata. Deinde,cũ dixit has tres differẽtias lapsuum fieri in numero,ostẽdit easdẽ fieri in situ,& dicit,
RELIQVVM VERO &c.i.sed reliquum genus naturę organicorũ est positio vniuscuiusq; simpliciũ in cõposi-
to:aut ipsius cõpositi situs in se,vel cõparatiue ad aliud,₰m quã naturam quartã distinguũtur differẽtię seu species
dispositionum corporũ,quarum tres postremæ sunt eędem tres differentię lapsuum prius dictæ ₰m alias tres na-
turas organicorũ,& silr exponendę. Prima aũt est species optime sani corporis,quę nõ dicitur differẽtia lapsus,
sed in medio oĩum extremitatum existẽs est radix,cuius cõparatione dicitur oĩs lapsus. Et hanc differẽtiam dispo-
sitiõis intelligas esse posse in alijs tribus naturis organicorũ,s.forma,quãtitate,& numero, ₰m ꝙ in eis est aliquod
tẽperamentum optimũ,ad quod lapsus cõparatur:₰m enim quãcũq; naturã ex quatuor sibi proprijs mẽbrũ or-
ganicum est optime dispositũ,₰m illam est optime sanum. Cõnumerat ergo eas,& dicit,Prima,optima quidem,
simplr sani:secunda vero parũ pmutata,& ꝓpterea faciẽs adhuc sanum,quę vt multũ sani:tertia vero,ęgra,qñ fit
amplius extra naturã,quę est simplr ægri(& intendebat,cũ dixit,Extra naturã.i.extra tẽperamentũ:corpus enim
ægrum simplr,non habet ægritudinẽ extra naturã,imo naturalẽ:ꝓpter quod intelligẽdũ est p naturã in hoc loco
tẽperamentũ,in hoc.n.maxime saluatur natura)quarta vero iã ęgrotãs vel ęgrotificãs,qñ plurimũ est extra natu-
rã:quod qdẽ fit,cũ fuerit extra tẽperamẽtũ ꝓpriũ & naturale,& extra tẽperamẽtũ absolutũ,q̃ qdẽ est vt nũc ęgri.

Quæcũq;

Ant. Quæcunq; igitur peccauerunt partes ſecundum figuram, quemadmodum quæcunq; diſtortę intro vel A extra, & hæ recenter natæ quidem exiſtentes & molles, plaſmatione & ſuperligatione ad id, quod ſecundum naturam, reuertuntur: duræ vero, ſi contingat ad augmentum perueniſſe, ad correctionem non perueniunt. Et, quæcunq; quidem circa cauitatē peccauerunt, & hæ ſimiliter corrigi poſſunt, adhuc augmentandę: perfecte vero, nō poſſunt. Paruas igitur cauitates alligatio, & quies: magnas vero operatio partium & retentio operatur ſpiritus. Ita vero & quæcunq; ſecundum poros, aut orificia.

Leo. Quæcunq; igitur partes in figura delinquunt, veluti quæ bleſæ, varæ, & obliquæ appellantur, hæ, cum nuper natus adhuc tenellus eſt, formatione atq; alligatione ad naturalem traducuntur habitum: ꝙ ſi iam aucto infante ad duritiem peruenerint, emendari non poſſunt. Sic errores quidem, qui ad cauitatem attinent, cum adhuc augeri perſeuerant, correctionem admittunt: cum autem iam ad vltimum peruenerint, nullus eſt remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruæ redduntur: magnæ vero partium operatione & ſpiritus retentione: ſic & quæcunq; foramina oraq;.

6.28. Cum declarauit diſtinctionē lapſuum in organicis, declarat cauſas reductiuas corū, ſub canonibus quidē generalibus more ſuo capitulans eas, & primo lapſus in plaſmate, & dicit, QVAECVNQVE IGITVR &c. i. igitur, B quæcūq; partes organicæ peccauerūt à natura ſm figurā ſubiecti, in gradu corporis multum ſani, aut ſimpl̄r egri, aut ſimpl̄r neutrius, ſicut quæcūq; debentes eſſe rectę, ſunt à natiuitate diſtortę intus, vel extra, ſicut aliq̄n in crure contingit: vel debētes eſſe alicuius tortuoſitatis, ſunt rectæ, ſicut coſtis pectoris contingere poteſt: aut qualitercūq; aliter alicuius organicæ partis peccet figura à natiuitate, ꝓpter materię primæ ineptitudinē aut formatiuæ debilitatem, tunc, ſi fuerint recenter natæ & molles, redibūt ad id, quod eſt ſm natura, i. ad tēperamentū, vel ad id, quod natura feciſſet, niſi aliquid ꝓhiberet, partis plaſmatione & ſuperligatione. Mollities. n. partis facit eam obedientē plicationi in cōtrarium, qua indiget ad reductionem: hanc aūt habet ex abundantia humiditatis, cuius effectus eſt mollities: humiditatē aūt habet ex vicinia preteritę natiuitatis, formatur. n. homo ex ſubſtantia humida & fluida, debiliter à principio coagulata, proceſſu aūt tp̄is reſolutionē humidi indurata. Et intelligit per plaſmationē, mēbri figurationem rectā, quæ fit à medico plicatione, & tenſione, & tractione, & pulſione, & ſilibus, cognitis in capitulis reſtaurationum. Superligatio vero eſt neceſſaria, vt cogatur mēbrum remanere ſm figurā, ad quam reductū eſt: ſicut. n. dicit Horatius, Naturam expelles furca, tamen vſq; recurret, ſi non cogat̄ ſtare violenter, donec violen-

cap.5. tia cedat in naturam. Modus aūt ligandi (ſicut docet in libro de ingenio ſanitatis) eſt, ꝙ incipiat à loco ſano molliter, deinde perueniat ſuper locū replaſmatum fortius ſtringens, & procedat demum ſurſum molliter iterum circūſiniens, & hoc ideo, vt repellatur humor à loco figurato ad oppoſita loca: & ne contraria loca vicinia vtriuſq; partis exprimant humorem ad illum. Et debet iterum ſtrictio non ſuperflua eſſe, vt non prohibeat aduentum nu-

C trimenti ad membrum. Habere autem conuenit plumaceolos & aſtellas in contrarium inclinationis ſuæ naturalis, vt cogatur manere in figura acquiſita, minuſq; lædatur à ligaturis. Deinde dicit, DVRAE VERO &c. i. ſed partes durę, vt quæ cōſtant ex oſſibus, nō poſſunt corrigi, ſi peruenerint ad cōplementū augmenti, quia tunc peruenerunt ad vlteriorem duritiē, reſiſtētem oīo plicationi, propter quod accideret inde timor fracturę: & fortaſsis partes carnoſę ēt illo tp̄e replaſmari poſſunt. Translatio aūt ex arabico aliter habet hūc textū, dicit enim, IN corporibus aūt, quę ſiccata ſunt, & aruerunt, & indurata ſunt, non eſt poſe, vt rectificētur. & eſt ſermo cōmunior, ſed textus prędictus videt̄ verior intellectus, vt diximus. Et manifeſtū eſt, ꝙ talis reductio fit ꝑ contrarium, ſicut in cōplexione. Deinde, cū dedit cauſas reductiuas lapſus in figura, dat cauſas reductiuas lapſus in cōcauitate, & dicit, ET, QVAECVNQVE &c. i. & ſil̄r, quæcunq; partes organicę peccauerūt à natura in concauitate vel curuitate, quod idē eſt, ſicut q̄n dilatatur vel conſtringit̄ ſuperflue à natura cōcauitas ſtomachi, vel inteſtinorū, vel pectoris, & aliorū, adhuc qdē augmentandę poſſunt corrigi & reduci ad tēperamentū, eo ꝙ ꝓpter mollitiē obediunt dilatationi & ſtrictioni: augmētatę vero nō poſſunt, ꝓpter cauſam contrariā. Deinde, cum dixit, vſq; q̄n ſunt corrigibiles, oſtēdit modū correctionis, & dicit, PARVAS &c. i. igitur, ſi fuerunt maiores debito, efficiet eas paruas alligatio & quies. Nam alligatio cōprimendo eas, & expellēdo ab eis nutrimentū, expellit ab eis augmentū & extenſionem: quies ēt, i. priuatio exercitij cōpetētis eis, quod diuerſum eſt apud diuerſa mēbra, reddit eas paruas morti-

D ficatione caloris extendentis & nutriētis. Cum aūt fuerint augmētatę, erit augmētata cōcauitas, quare nō obediēt diminutioni, niſi ſicut & mēbrū: ſed, ſi tunc macrū fiat mēbrū priuatione cibi, poterit fortaſsis ſiccitate contrahi, & ita cōcauitas eius diminui: ſed hoc modo peiorat̄ eius ſanitas in cōplexione, quod ab artis rectitudine alienū eſt.

Deinde dicit, MAGNAS VERO &c. i. ſed, ſi fuerint minores debito, tunc efficiet eas magnas oꝑatio partiū, i. exercitiū ꝓprium eis, vel oꝑatio ipſa, ad quā eſt illa cōcauitas cōſtituta. Nam, cū ſit ad aliq̄d cōtinēdū, ipſum cōtētum frequēter in ea calcatū dilatabit eā, ipſa aūt obediet adhuc mollis exiſtēs. Hoc idē efficiet & retētio anhelitus, nā aer exire ꝓhibitus pectus & pulmonē inflāmabit, & dilatabit: imo ēt priuatione ſui vicarij infrigidantis ipſum, calidū exauctū intumeſcet, & extēdet cōtinētes particulas: neq; hoc ſolū in pectoris cōcauitate, ſed vbiq; corporis exaucto calore, ꝓpter illud extēduntur oēs partes & earū cōcauitates: cū aūt fuerint augmētatę partes, durities eis inducta nō patiet̄ earū cōcauitatē vlterius dilatari. Deinde, cū cauſas dedit reductiuas lapſus in concauitate, dat eas, quę lapſus in poro, & dicit, ITA VERO &c. i. & ſil̄r ſilibus ingenijs, & in ſilī tp̄e corriguntur peccata naturalia in poris aut orificijs pororū, quę ſunt dilatatio & cōſtrictio, ſicut erant hæc eadē in cōcauitate. Clauſio aūt pori ꝑ aliq̄d intercidens nō contingit à natura (ſicut videtur) ſed extra naturā, ꝓpterea eius correctio nō ſubijcitur huic caplo. Tacuit aūt de cauſis reductiuis lenitatis & aſperitatis peccātiū à natura, fortaſsis q̄a, cū ſequātur diſtēperātiā cōplexionis mēbrorū in humiditate & ſiccitate, illius reductione reducūtur, modicis alijs ingenijs indigentes.

Et, quæcūq;

Et, quæcunq; quidẽ maiora sunt, q̃ oportet, quies & alligatio apta, minora nata est facere: maiores vero efficit partes motio secundum naturam cum frictione moderata, & alijs, quæcunq; nata sunt trahere plurimum sanguinem. Deficientium vero partium, quęcunq; quidem ex sanguine habent generationem, nõ impossibilis est correctio: quęcunq; vero à semine, pene impossibilis est, tamen pro his aliquãdo facere alia, proximam illis habentia vtilitatem. Omnium autem eorum, natura quidem est operatrix, medicus vero minister. Quæcunq; vero abundant secundum numerum, ablatio est causa salubris. Considerãdum vero, in quibus sit possibile: si vero impossibile apparet, transpositio tentanda. Eadem & eorum, quæ secundum positionem peccant, correctio. E

Et quidem, quæ naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete ac cõmoda alligatione minores redduntur: augentur autem & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscũq; alijs plus sanguinis attrahere natura aptis. Deficientes vero partes, quæcunq; ex sanguine ortum habuerunt, corrigi quidem nõ est impossibile: quę autem ex semine, propemodum impossibile existit, licet tamen aliquando loco eorum alia facere, quæ vsum haud dissimilẽ pręstent. Earum vero omnium, natura opifex est, medicus autem minister. Quæ vero numero excedunt, ijs ablatio cã salubris existit. Inspicere vero oportet, in quibus id fieri possit, nã, si ĩpossibile appareat, transponere tentandũ est. Eadẽ est & earũ, quæ in situ vitia sunt, emẽdatio. F

Cum declarauit causas correctiuas lapsuum in plasmate, declarat eas, quæ lapsuum in reliquis tribus naturis organicorũ, s. quãtitate, numero, & situ, & primo lapsus in quãtitate, & dicit, ET, QVAECVNQVE &c. i. &, quæcunq; partes organicæ sunt maiores debito, minorabit eas alligatio & quies, & reducet ad æqualitatẽ: nã hæc minorant nutrimentũ mẽbri, quo mẽbrum magnificatur & magnũ conseruat: quies. n. diminuit calorẽ, attrahentẽ ipsum nutrimentũ, & cõuertentẽ, alligatio aũt exprimit ipsum ab eo. Deinde dicit, MINORES VERO &c. i. sed, si fuerint minores debito, efficiet eas maiores exercitiũ illarum partiũ naturale, quod fit per frequentationẽ suæ naturalis operationis: & hoc intendebat fortassis, cũ dixit, Motio ẽm naturã. Aut vult per hoc, quod dicit, ẽm naturã, exercitiũ illud, quod appropriat eis, illud quoq;, quod est tẽperatum. Efficiet aũt hoc augendo in eis calorem attrahentẽ, & conuertentẽ nutrimentũ: distẽperatum aũt & superfluum plus consumet, q̃ attrahet, & ad vltimum infrigidabit. Maiorabit ẽt eas frictio moderata p eandem viã, qm̃ est sicut exercitiũ quoddam mẽbri: & etiã quæcũq; alia sunt nata trahere plurimũ sanguinem ad supficiem amplius, i. q̃ mẽbrum trahere possit sua virtute, sicut est embrocatio ex aqua calida, & emplastrũ de pice, & alia hmõi, quæ cũ hoc, quod attrahũt illuc, coagulant ipsum ibi, & virtutẽ ẽt digerentẽ adiuuant in parte illa, p quã attractũ vnitur, & fit pars mẽbri. Non attrahunt aũt hmõi, nisi vel p superinducere calorem in mẽbro, aut p conseruare ipsum in eo, ne resoluatur, viscositate quadam circũamplectente, quæ est in eis: quorũ quodlibet est inuentũ in pice. Non negat aũt hoc posse fieri ẽt post augmẽtum: nã & hoc sæpe consequimur in partibus carnosis, melius tñ fient in adhuc augmentandis, eo ꝙ augmentata iam, &, quod ex natura possibile fuerat, ex augmẽto cõsecuta, & in natura sua statuta, difficilius ab ijs, quæ, puchũt in opposita, distrahũtur, & non nisi cũ acquisitione fortassis alicuius malæ cõplexionis, quam melius est abesse, q̃ id, quod inducitur, adesse. Deinde, cum dedit causas reductiuas lapsus in quantitate, dat eas, quæ sunt lapsus in numero, & dicit, DEFICIENTIVM VERO &c. i. sed, si mẽbrum organicũ deficiat à natura in numero suarũ partium ex paucitate materiæ, vnde generatur, tũc, si partes illæ fuerint hæ, quarũ natura est ex sanguine mẽstruo gñari, sicut est apud eũ caro, & adeps, nõ erit ĩpossibilis earũ correctio: si vero fuerint hæ, quarũ natura est generari ex seminibus, sicut est apud eũ os, & neruus, & reliqua, quæ vocat radicalia, tunc erit ĩpossibilis earũ generatio. Et causa huius apud eum est, quia partes, quæ habent generationem ex sanguine menstruo matris, semper habẽt conuenientem materiã suæ generationis in corpore nati, eo ꝙ sanguis in suo hepate generatus stat loco illius, sanguis enim, cũ solũ ĩspissat & coagulatur, caro est: vnctuositas aũt eius coagulata, est adeps. Partes vero, quæ ex seminibus habent generationem, nõ habent in corpore nati conuenientem materiam, ex qua generentur. G

QVOD SI ALIQVIS obijceret ei ad hoc, illud, quod ipse dixit in lib. de spermate (sicut ipse refert in cõmẽto prognosticorum) ꝙ sanguis in venis videtur recipere quandã mutationẽ ad generationẽ spermatis: & ꝙ tunicæ venarũ nutriũtur ex sanguine sic parũ conuerso ad naturã spermatis, & reliqua mẽbra alba, apud eum vocata radicalia siſr: & ꝙ, si ex tali nutriũtur, ex tali possunt habere generationẽ, eo ꝙ assimiletur spermati, vnde generationem habẽt, sicut sanguis assimilat sanguini mẽstruo, vnde gñtur caro & adeps. Rñdere fortassis posset, sententiã suã adhuc saluans, ꝙ in tali sanguine ad naturã spermatis parũ cõuerso in venis, nõ est virtus formatiua, quæ dicit ossifactiua, neruifactiua, & hmõi, sicut dictum est in spermate in matricẽ iniecto, qm̃ talis virtus nõ datur eis nisi post cõplementũ digestionis eius in testibus, sed oportet hãc virtutẽ in eo esse ad hoc, vt ex eo possint generari mẽbra, quæ vocat radicalia. Quòd si iterũ diceret quis & hanc in mẽbris remansisse, diceret fortassis, ꝙ ea, quæ remanserat in mẽbris, nõ est illi homogenea, quia nõ format ex nutrimẽto aliquid extra mẽbri substãtiã, sed in ipso mẽbro tm̃: & est essentia nutritiuę. Propter quod diceret, ꝙ materia nutrimẽti eorũ bene esse potest, qm̃ virtus cõuertens & formans est in nutrito, quod se saluat ex illo. Sed caro & adeps virtute formatiua ẽm modicũ indigent, qm̃ sola coagulatione accidẽte suæ materiæ generãtur: aut fortassis, quia nõ generãtur ex semine, quod in testibus pficitur, vbiq; corporis generari possunt, eo ꝙ sanguini vbiq; corporis inest virtus formatiua sufficiens in carnis generationẽ & adipis, quia vbiq; est sanguis, & vniuoce: sperma aũt nõ est vbiq; corporis vniuoce. Sed redditio huius causæ ẽm Philosophũ stare nõ põt, sicut nec id, ad quod redditur, maxime ẽm sententiã Ari. Secundum. n. ipsum nõ est verũ quædam mẽbra generari ex semine, quædã vero ex sanguine: probat. n. in lib. de gen. animaliũ à rationibus multis matrem nõ conferre in generationẽ sperma, sed menstruũ tm̃: & hoc ipsum esse materiã, nihil H

habens

A habens de natura efficientis: patrem aũt solum conferre sperma, & hoc ipsum loco existẽs artificis, & nullo modo
cadens in materiam, assimilans qdem sperma coagulo, menstruũ aũt lacti, in generatione casei. Et ex hoc accider
6.52. eum dicere oĩa mẽbra ex sanguine menstruo generata, s. tàm illa, quæ Gal. vocat radicalia, q̃ quæ nõ radicalia, sed
ad supplementũ quoddã & ĩpletionẽ vacui suppetentia, sicut hæc oĩa declarata sunt supra in summa de signis. Im-
poſe. n. est, ꝙ ex sanguine aut ex semine gñetur aliqd ꝑ virtutẽ formatiuã, quæ sit in vnoquoq; illorum: nihil. n. se
ipsum gñat, nã materia & efficiẽs, ĩpoſe est, in vnũ coeant, sicut ibi diximus. Ergo virtus formatiua, quæ est in sper
mate, nihil põt ex spermate facere, sed ex sanguine menstruo: silr nec ea, quæ in sanguine, siqua ibi esset, quod est
ĩpoſe, potest aliquid ex sanguine, sicut ex subiecto, generare, sed ex altero aliquo. Adhuc aũt redditio causæ præ
dicta nõ habet veritatẽ. Inuentio. n. materię cõuenientis nõ facit possibilitatẽ generationis partis à natura deficiẽ-
tis, nisi virtus generatiua supponať adesse in loco, vbi est defectus partis generãdæ: sed illa fuit exhibita spermati à
patre, hoc aũt nec ibi reperibile: ergo neq; ex sanguine nati, stante loco menstrui, poterit in hũc modum caro defi
ciens vel adeps generari. Non est aũt tanta diuersitas in homiomeris ex sanguinis menstrui diuersitate, sed ex vir-
tute informatiua spermatis, agẽte in virtute mẽbrorum partis, sicut supra dictũ est: nihilominus tñ & in sanguine
3.4. menstruo diuersitas substantiarũ existit: propter quod dicit Philos. in lib. de gener. aĩaliũ, ꝙ natura in generatione
inẽ. partiũ ex sanguine menstruo similatur bono œconomo. Hic. n. optimũ alimentũ ordinauit liberis: deterius autẽ,
B & superfluum, & hmõi ministris domus: pessimũ aũt, & ad nihil vtile hoĩbus, ordinauit cõnutritis bestijs. Si ergo
intellectus deforis existens ita ordinat saluationẽ & nutrimentũ, tunc naturã, quasi intellectũ intus existẽtem, silr
in gñatione facere consonũ est. Honorabilissimas ergo partes & participantes principalissimo principio effi-
ciet ex purissimo & primo sanguine mẽstruo digestiori & tẽperatiori, sicut carnes, & aliorum sensuum organa: ex
residuo aũt & terrestri ossa, & neruos, & hmõi: ex superfluitatibus aũt horũ iam dignis foras excerni, pilos, & vn-
gues, & hmõi. Quod & verũ esse innuitur ex manifestissimo quodã signo. Nos. n. videmus, ꝙ post, q̃ corpus ge
neratum est, nutritur ex assumpto cibo ad hunc modũ. Ex puriori. n. & tẽperatiori sanguine nutriũtur carnes, &
mẽbra principalia, & sensus organa: ex terrestriori aũt, & eis supfluo nutriunť ossa, & nerui, & panniculi, & hmõi.
Si igitur ex tali nutriũtur, ex tali necessario gñationẽ habent. Si ergo possibilitas regenerationis quarundã par-
rium, siue à natura deficientiũ, siue ab accidẽte truncatarũ est ex eo, ꝙ natę sunt ex sanguine, generari oẽs corporis
particulę hinc haberẽt: sed salsum est de ossibus, & neruis, & vlr oĩbus mẽbris duris, hmõi. n. nec à natura deficien
tia, nec post truncata restaurari possunt, cũ tñ ex sanguinis menstrui aliqua parte generenť: quare oportebit Philo
sophum aliã causam de talibus assignare: aut in opinionẽ Gal. recidiuare peripateticorũ sectam. Credimus tñ
Philosophũ causam de talibus assignasse in libro suo de nutrimento & augmento, quẽ aliqñ vocat ipse de ea, quæ
deforis, gñatione: quem nõ dum audiuimus in latinã linguam exiuisse. Propter quod dicemus, ꝙ nulla pars cor-
C poris à natura deficiens, vel ab accidenti truncata, quãtũcũq; ꝑsens sit materia cõueniens, est regenerabilis, si seor-
sum à sibi cõpare intelligať generari: & causa huius est absentia virtutis generatiuæ seminis: sed, si est vnita ad sibi
cõparẽ, potest aliqua ex eis regenerari ꝑfecte: aliqua vero ex eis nõ ꝑfecte, ꝑ virtutẽ nutritiuã, quæ quasi quædam
ima generatiua est, si nutritio gñatio est quædã, sicut dicit Philos. Quæcũq; ergo ꝓpter sui caliditatẽ, & substantiæ mol
49. litiem habẽt assimilatiuã fortẽ, illa possunt extra se ipsa additamẽta quædã facere ex nutrimento, atq; sibi vnire, &
ꝑfecte assimilare, & talia sunt caro, & adeps. Quæcunq; vero ꝓpter paucitatẽ caloris, & substantię duritiẽ, habent
eam debilẽ, hęc nõ possunt oĩo, quia, licet vniãt in extremo sui aliqd de nutrimẽto, nõ tñ ꝑfecte assimilant, & talia
sunt os, chartilago, neruus, & hmõi. Quia ergo nõ põt fieri vnigenũ his, qbus apponiť, accidit de talibus dicere, ꝙ
nõ regenerantur. Non ergo caro sola, & adeps sunt regenerabiles, quia sit eis gñatio ex sanguine magis, q̃ alijs, sed
propter id, quod dictũ est: & hãc suspicor apud Arist. esse verã causam eius, quod quęriť, licet eã in libris suis non
dum inuenerimus.

DVBITABIT aũt hic aliquis de dente, qui videť regenerari natura, nõ sicut vnitus ad partẽ sibi cõparem, sed
sicut separatus existens ab altero: quod supra negatũ est non solũ de partibus duris, sed de mollibus, ꝓpter absentiã
virtutis generatiuę, quæ existit in spermate viri. Ad quod dicũt illi, qui de spermatibus viri & mulieris talia mẽ-
bra fieri cõcedunt, ꝙ nõ regenerať de sanguine, nisi donec habet virtutẽ spermatis, sicut in ætate pueritiæ tñ: cuius
silr dicunt & de alijs mẽbris duris. Sed hoc nõ põt habere veritatẽ, quia ipsi volunt ꝑ hanc positionẽ, ꝙ sanguis
D ab eo, ꝙ sanguis, sit materia dentis: ab eo aũt, ꝙ habet virtutẽ spermatis, sit efficiens: quare idẽ erit efficiẽs se ipsum,
quod est ĩpoſe. Adhuc aũt, quia videmus, in senibus dentẽ regenerari, non aũt os, vel neruum, aliaq; dura, voca
ta radicalia. Propter quod dicendũ, ꝙ dens nõ habet generationẽ ab ipsa prima natiuitate simul cũ alijs mẽbris:
cuius causa est, quia, cũ natura nõ indigeat dentibus nisi ad excussionẽ & cõminutionẽ alimenti, primum aũt ali-
mentum lac existat, quod his nõ indiget, nõ fuit opus naturæ ipsos ab initio generare, in vanũ. n. tunc existerent:
1.9. natura aũt (sicut dicit Aristo. in fine de gener. aĩalium) neq; deficit, neq; vanũ quicq̃ facit contingentiũ circa vnũ-
quodq;. Sed, quia futuris accipere alimẽtum necesse est post lactis ablationẽ habere organa ad operationem cibi,
ideo natura non ꝑ virtutẽ generatiuã primam paternã, quæ est virtus seminis, sed ꝑ virtutem generatiuã secundã,
quæ est virtus nutritiua, existens in ipsa geniti mẽbri substãtia, generat dentes in foraminibus ossis mandibulæ ex
alimẽto, quod sibi superfluit ad nutritionẽ, quasi illius ossis particulas quasdã. Qm̃ aũt non gignunť ab initio,
sed post, neq; continui ad se inuicẽ, neq; ad mandibulã, ideo post casum & taliter regenerari possunt, quãdiu nu-
trimentum mandibulę fuerit copiosum, sicut maxime contingit copiosum esse apud primam ætatẽ, & rarissime
apud senectutem: tali aũt modo post initium possunt generari, & post casum regenerari. Non cõtinuari autẽ ad
mẽbrum sibi cõpar solis dentibus videtur ꝓprium. Fortassis aũt, qm̃ eis redditur sensus tactus, sicut & carni, ma-
gis videntur esse de natura carnis, q̃ ossis, quãuis ꝓpter fieri in foraminibus ossis formam ossis adepti sint: propter
quod suspicandum eos fieri ex alimento, quod homogeneum est carnis alimento magis, q̃ alimento ossis: ex quo
sequitur,

ſequitur, ꝙ regenerari poſſunt, ſicut caro & adeps. Si ergo caro & adeps deficiāt alicui organicorũ, medici opus in illorũ regeneratione nõ eſt aliud, q̃ materiam bonã ex cibis conuenientibus naturæ ſubmittere, & ad locũ ingenioſe trahere: hoc aũt tacuit quaſi intellectũ ex ijs, quæ dixerat in magnificatione mẽbrorum. Sed in defectu mẽbrorum apud eũ ſeminaliũ quid medico attineat, ſubiungit, & dicit, EST TAMEN &c. i. ſed his partibus radicalibus deſeruientibus, quæ non poſſunt de nouo generari, poſſe eſt aliqñ efficere aliquã aliam partem, ſilẽm eis habentem vtilitatẽ, & quaſi loco eorũ ſtantẽ, ſicut loco oſsis, porum ſarcoidem: & loco cutis, carnẽ calloſam: & ſic loco nerui, aliquid ſtans loco eius, quod nõ eſt ipſe. Sed, qm̃ modus generationis taliũ partium à natura deficiẽtiũ, & opus medici circa illã, eſt idẽ cũ mõ gñationis eorũ, quæ deficiũt ab accidenti & opere medici circa illã, ideo expectauit hoc docere infra in ſermone de cauſis ſalubribus ſolutionis continuitatis, vbi de taliũ regeneratione loquitur: quod nos ibi clarius faciemus. Deinde, ne ſuſpicetur aliqs has correctiones ad medicũ principalr̃ pertinere, ſubiecit, cuius eſt principalr̃ efficere, & cuius iuuamẽtaliter, & dicit, OMNIVM AVTEM &c. i. ſed oĩum harum correctionũ, ſ. tàm figuræ, q̃ quantitatis, & numeri, natura corporis principaliter effectiua eſt, imo ẽt ſanationis & correctionis oĩs malæ cõplexionis ipſa ſola primũ principium perfectũ eſt, medicus vero ſuo miniſterio eſt ſicut coadiutor, & ſicut inſtrumẽtaliter deſeruiens: & vult p naturam, virtutẽ, ſicut dicit Hali. Sed nos dicemus, ꝙ virtus reparatrix defectus in numero & in forma, eſt virtus informatiua, quę ſuo modo poſt operationem in ſemine remanet in mẽbris, de eſſentia nutritiuæ exiſtens virtutis: reparatrix aũt defectus in quantitate, eſt virtus augmentatiua, idem ſubiecto cũ nutritiua: reparatrix aũt cõplexionis naturalis amiſſę, eſt illud, quod principaliter dicitur natura. Propter quod dicemus, ꝙ natura in libris medicorũ eſt vna quatuor rerũ, ſ. aut virtus, aut cõplexio, aut cõpoſitio, aut cõſuetudo: qbus addimus & quintã, ſ. ꝙ natura in corpore humano eſt id, quod ſtrictiori modo dicit̃ natura, ſ. principium motus & quietus eius, in quo eſt, per ſe, & nõ per accidens: & eſt (ſicut dicit Prin. in ſua ſufficientia) in ſimplicibus, i. elemẽtis, idem, quod forma ſimplicis: in cõpoſitis aũt eſt pars formæ. Humanitas aũt, quę eſt forma hoĩs, ex multis intentionibus cõſtituit̃, quarũ vna ẽſt intentio naturę corporis ſub tẽperamento cõpoſiti: hæc. n. natura eſt illa, quæ ꝓprie eſt principiũ reditus corporis ad tẽperamentũ, cum caleſcit aut infrigidat̃: nec eſt idem, quod cõplexio, ſicut in aqua nõ eſt idẽ, quod frigiditas & humiditas, ſed potius earũ principiũ: nec eſt cõpoſitio, nec conſuetudo, ſicut p ſe eſt palam: nec ẽt virtus eſt aĩæ, quæ eſt altera pars formæ. Sed (ſicut videt̃) virtus aĩæ in reparatione horũ defectuum principalis exiſtens, eſt ei præcipiẽs, & ea, & cõplexione vtens vt inſtrumẽto: amplius aũt vt inſtrumẽto vtit̃ & opere medicinæ. Melius aũt forte eſt dicere cũ Ariſt. in 2. de aĩa, ꝙ aĩa ſit natura corporis animati, ipſa. n. poteſt, quicquid poteſt ſimplr̃ natura dicta, & amplius. Deinde, cũ dedit cauſas ſalubres, reductiuas defectus in numero, dat reductiuas abundantiæ in illo, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c. i. ſed partium abundantiũ in numero, ſiue ſint partes naturales, ſiue præter naturã (intelligẽdo p̃ter naturã, vt ſuperius diximus) ablatio eſt cauſa correctiua, ſicut ablatio ſuperflui digiti, & lapidis, & lũbricorum, & hmõi, eis rebus apta perfici, qbus perficit̃ ablatio abundantiũ præter naturã. Sed, quia hoc nõ eſt ſemper poſſe, ſubiecit, quid aliud agendũ ſit, cũ fieri non põt ablatio, & dicit, CONSIDERANDVM VERO &c. i. conſiderandũ, in qbus illud ſit poſſe fieri, & in qbus nõ. Nam, in qbus non eſt poſſe, ſicut plerunq; in abundantia partis nõ naturalis, videlicet cataractæ in oculo, vel lapidis in veſica, vt qa lapis magnus ſit, ſimiliter cataracta, oportet tentare tranſponere talia à meatu, in quo ſtando operationẽ meatus impediunt, cũ inſtrumẽtis ad hoc aptis: hoc. n. eſt ad tempus remedium.

Deinde, cũ dedit cauſas correctiuas lapſus ĩ numero, dat eas, q̃ lapſus in ſitu, & dicit, ET EADEM &c. i. & ſilis eſt correctio partiũ organicarum, à natura peccantiũ in ſitu, ſ. per reductionẽ earũ in locũ debitũ, & locationẽ earũ in illo. Quibus aũt particularibus ingenijs hæc omnia fiant, in negocio de ſalubribus requirendum.

Manifeſtum autem, ꝙ duo vel tria plerunq; peccata poſſunt conſiſtere circa partem vnam, quẽadmodum in habẽte ventrem paruum ſimul & rotundũ, & ſecundũ diaphragma poſitum, peccata enim eſt in eo magnitudo, & plaſmatio, & poſitio: Si vero & natura frigidior, hunc in id, quod ſecundũ naturam, ducere ĩpoſsibile, quẽadmodum, vt minus moleſtet, poſsibile. Quoniã aũt difficulter reſpirant ĩpleto ventre, pauciora, & nutrientia, & nõ tardius exeuntia offerantur ter in die. Alijs vero habẽtibus emphraſim in hepate propter anguſtiam vaſorũ continuẽ factam ſalubris cauſa inuenta eſt extenuans diæta.

Neq; in obſcuro eſt, ꝙ duo ſæpius, aut tria vitia eandem partẽ poſſunt occupare, ſicuti in eo, qui ventriculum paruum ſimul atq; rotundum, atq; aduerſus ſeptum habuit incũbentem. In ipſo etenim magnitudo, formatio, ac ſitus erant deprauati: temperatura quoq; frigidior exiſtebat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat, at, ne adeo infeſtaretur, erat remedio locus. Nam, quoniam repleto ventriculo difficultate ſpirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento opportuni, & qui non difficulter ſub duceretur, ter die aſſumebat. Alteri vero, cui obſtructio in hepate ob vaſorum anguſtiam ſępius contingebat, extenuans victus pro remedio inuentus eſt.

Cum declarauit cauſas reductiuas lapſuum ſimpliciũ partium organicarũ, dat eas, quæ cõpoſitorum, & dicit, MANIFESTVM AVTEM &c. i. & manifeſtum eſt per ſe, ꝙ ſm̃ vnam partem organicã poſſunt eẽ à natura duo vel tria peccata ſm̃ duas vel tres naturas eius, quorũ cauſæ correctiuæ erunt cõpoſitæ, ſicut & peccata: & dat exemplum eius circa ſtomachũ & hepar, & dicit, QVEMADMODVM in ventre &c. i. ſicut contingit in eo, qui inuenitur à natura habere vẽtrem paruũ & rotundũ, & ſm̃ diaphragma poſitum, in quo ventre peccauit quantitas, quia paruus, cũ debeat habere cõpetentem magnitudinẽ, vt abſq; nocumẽto poſsit recipere quantitatem ſufficientem cibi: figura quoq;, quia rotundus, cũ debeat eſſe cum rotũditate ſua oblongus propter aptam continuationẽ meri ſuperius, & inteſtini inferius: & poſitio, quia ſecũdum diaphragma poſitus, cum declinare debeat ſubter hepar & ſplenẽ,

splenem, vt euacuet locum illius mẽbri, & neq; grauet membra spũalia, cum cibo repletus tumescit. Similem. n. A stomachum dixit se vidisse in quodam, cũ superius daret signa corporis ægri simplr, sumpta penes cõpositionem in naturis officialibus. Deinde, cum exẽplificauit de cõmistione triũ peccatorum in natura officiali circa stomachum, dat causas reductiuas talis cõmistionis, & dicit, SI VERO &c. i. sed, si venter cũ his tribus peccatis habeat peccatum quartũ in natura consili, s. q͂ sit per naturam frigidior stomacho tẽperato, tunc ĩpoße est ipsum reducere ad id, quod est fm naturã, idest ad tẽperamentum fm vnũquẽq; lapsum eius, qm̃ frigiditas eius naturaliter ĩpedit magnificationẽ eius, & eius elongationẽ, & protensionẽ ad inferiora: sed, si fuerit tẽperatus, aut paulo calidior, poterit aliqualiter corrigi, sed difficulter, eo q͂ stomachi caliditas naturalis adiuuabit magnificationẽ & extensionem ab ingenijs medicinę faciẽdas. Deinde, qm̃ frigidum existẽs corrigi non põt, ostẽdit, qualiter ab impedimento inde sequente adiuuandus sit, & dicit, QVONIAM &c. i. sed, qm̃ talem habẽs stomachũ, qñ repleuerit ventrem cibis, incurrit difficultatẽ anhelitus, quia diaphragma, cuius motu fit anhelitus, prohibet extendi stomachi paruivicinia ex cibo tumefacti, adiuuandus est aliqualiter p conuenientem ordinationẽ cibi & potus, i. q͂ offerantur ei ter in die pauciora in quantitate cibaria, & bene nutrientia, & nõ tardius exeuntia: pauciora qdem propter stomachi paruitatẽ, multa capere nõ potentis, quin supflue tumefiat. Sed, qm̃ indiget corpus eius pluribus, q̃ stomachus vna vice conuenienter capere posit, dixit, q͂ sub pauca quãtitate offeratur ter in die, vt recõpenset in numero de- B fectus quãtitatis, & bene nutrientia ad hoc idẽ: quidam. n. cibi sunt, qui ppter tẽperantiã suã & cõuenientiam ad corpus, sicut ouorum vitelli, & gallorum testiculi, & rubeum vinũ, plus nutriunt in modica quãtitate assumpti, q̃ qdam alij in plurima, sicut olera, & hmõi. Non tardius aũt exeuntia dixit, vt, qm̃ oportet eũ digerere ter in die, pparetur ad receptionẽ sequentis cibi, & neq; accidat superponere cibũ cibo, & inde amplius impediri. Cibi autem tardius exeuntes sunt, qui indigestibiles & stiptici. Deinde, cũ dedit causas correctiuas lapsuum officialiũ oppositorum apud stomachũ, dat causas eorũ, quæ apud hepar, & dicit, ALIIS VERO &c. i. in alijs, in qbus cõtingit quotidie oppilatio in hepate ppter stricturã suorum meatuũ, & magis qñ intromiserint cibos viscosos crassos, de qbus ẽt mentionem fecit superius cap. de signis cõpositionis corporis ægri simplr, si reductio eorũ meatuum ad tẽperamentũ non sit posibilis, ppter hepatis frigiditatem, tunc causa salubris eis erit extenuans diæta per cibos &
72. potus subtiliatiuos & aperitiuos: & hoc intendebat in hoc loco. Sed Hali hic dicit, q͂ Gal. p duo peccata hepatis intelligit hic stricturã meatuum, & oppilationẽ accidentẽ in eis: & ppterea errat, quia, cũ hic loqueretur de causis salubribus peccatorũ naturaliũ, non est credendũ, q͂ ipse ponat oppilationẽ, quã cõtinue dicit contingere à cibis, & ita ab accidenti facere cõpositionẽ cum peccatis naturalibus, sed docet, qualiter subueniatur ei sicut accidẽti in posterum, cõmunicanti ad alia duo peccata naturalia, s. angustiã vasorum eius, & frigiditatem cõplexionis, ppter quam vasa elongari non poterant, sicut docuit subuenire in cõpositione peccatorũ naturalium stomachi, difficultati respirationis, quæ propter tria sua peccata frigiditate prohibente incorrigibilia, cõtinue ex quacũq; stomachi C repletione proueniebat. Et, licet ipse taceat de frigiditate hepatis, subintelligit eam per ea, quæ dixerat de frigiditate stomachi. Et, quia similiter subintelligit imposibilitatem correctiõis angustiæ vasorum ex frigiditate, sicut ibi, ideo docuit tantum subuenire accidenti, quod tum contingit, sicut ibi simile huius docuerat.

int. Reliquum igitur adhuc genus cõmune consimiliũ & organicorũ est solutio continuitatis, quã forsitan aliquis non concedet perfecte sanis inesse aliqñ, esse enim semper pasionem, nesciens similẽ dubitationẽ futurã pro oĩbus generibus. Si. n. nõ operationis sensibilis læsio determinat ægritudinẽ à sanitate, sed secundum qualitatẽ cuiusq; dispositiõis agnoscit tantũ, necessarium erit sempiternæ pasionis irrepere dogma, nullo optimas operatiões habẽte vniuersas. Sed hęc quidẽ subtilior cõsideratio secũdũ se tractatũ habebit.

eo. Reliquum igitur id morbi genus est, quod & similaribus & instrumentarijs partibus cõmune existit, solutio scilicet continuitatis, quã quispiam forte ijs vnquã adesse negaret, qui integra sanitate fruuntur, qm̃ semper sit pasio. Quem sane latet eandem in oĩbus generibus fore dubitationem. Nisi enim operationis læsio sensibilis sanitatem ab ægritudine separet, sed qualitatẽ tantũmodo dispositionis introspiciamus, perpetuæ pasibilitatis dogma necessario recipiemus, cum nullus sit, qui oẽs operationes optimas habeat. D Sed de hoc quidem (vt quod ad logicam potius pertineat contemplationem) seorsum consideretur.

31. Cum declarauit causas reductiuas lapsuum naturaliũ in natura cõsimili & organica, declarat eas, quæ lapsuum est naturalium in natura cõmuni: causæ nãq; cõseruatiuę talis lapsus non erãt medico opportunæ, quia nec corporibus vtiles. Et iterũ, quia iam aliqui credunt corpus nõ posse habere hũc lapsum vllo modo, nec à natura, nec aliter, quin habẽs dicatur ęgrotans, ostẽdit, q͂ existẽs sub latitudine sanitatis põt habere hũc lapsum à natura, & dicit, RELIQVVM IGITVR &c. i. & adhuc est vnum genus lapsus naturalis cõmune cõsimilibus & organicis mẽbris, s. solutio cõtinuitatis, cuius nõ dum diximus causas reductiuas. Et iam patet ex superius dictis, quare solutio continuitatis dicatur morbus siue lapsus cõmunis, quo vtrũq; genus mẽbrorum participare potest. Deinde dat dubitationem quorundã circa illud, & dicit, QVAM FORSAN &c. i. quam qdem solutionẽ continuitatis non concedet forsan aliquis posse inesse perfecte sanis, quia dicet eos sic habere ęgritudinẽ, & sic nõ esse perfecte sanos, cum eis inest. Et volebat dubitator per perfecte sanos, eos, qbus inest optima ęqualitas absolute fm vtrũq; genus mẽbrorum, cũ medicus largius vocet pfecte sanos ẽt eos, qui habent sanitatẽ sibi ppriam tm̃, cui non dum accidit diminutio, qua sensibile nocumentũ in operatione perueniat, quæcũq; sit illa siue in gradu multum sani, siue neutrius simpliciter, siue ægri simpliciter, solitas pter vllum ĩpedimentum faciens actiones. Deinde, cum dedit dubitationem quorũdam, innuit solutionẽ, ducendo ad incõueniens ita dubitantes, & dicit, NESCIENS &c. i. sed ille, qui hoc non concedit, ignorat, q͂ similis ei dubitatio contingit in alijs duobus generibus lapsuum. Similiter

enim

enim potest dici, ꝙ nullum corpus lapsum ab optime sano in natura consimili vel organica possit dici perfecte sanũ, vocando pfectam sanitatem iuxta desideriũ suũ, & hoc est incõueniens ad credendũ: quod declarat, & dicit, SI ENIM &c. i. quia, si sensibilis læsio in operatione nõ determinat ægritudinẽ à sanitate, s. vt, donec non accidit in cõuersationibus sensibile nocumentũ, dicatur corpus sub latitudine sanitatis (sicut supra dictũ est) sed contingat sanitatẽ determinari & cognosci à sola æqualitate naturæ cõsimilis, organicæ, & cõis (& hoc intendebat, cũ dixit, SED sm qualitatem cuiusq; dispositionis agnoscit tm) tunc, cũ nullum corpus inueniatur habere oẽs operatiões optimas, & ex hoc cognoscat, ꝙ nõ habeat æqualitatem pfectam sm omne mẽbrum, accidet sententiã medicinæ esse de corporibus semp ægris, idest de ijs, quæ semp subsunt ægritudini, & nullo modo sanitati: sed hoc est inconueniens, sicut supra ostẽsum est: igitur incõueniens est nõ sic distingui ægritudinẽ à sanitate. Igitur, quicũq; lapsus in aliqua trium naturarũ, s. cõsimilis, organicę, & cõis, nõ prohibet in solitis operationibus cõuersari, põt perfecte sanis inesse & indigere causis correctiuis, quæ de gñe conseruantiũ sunt causarum, & nõ correctiuis siue efficientibus sanitatẽ ad modũ corporũ ægrotantiũ: & talis est oĩs lapsus, qui à natura. Sed, qm̃ causæ correctiuæ lapsus naturalis in natura cõi sunt differẽtes genere & specie à causis correctiuis eiusdẽ lapsus præter naturã existentis, ideo hoc tacuit de eis, expectans de eis cõplere sermonẽ, qñ loquetur de causis curatiuis. Sed, qũo nullũ corpus habeat optimas operationes vniuersas in aliquo tpe, quãtũcũq; meliorẽ habeat æqualitatẽ sibi possibilẽ haberi, iam ostendimus in summa de corporibus, cum de semp sano cõmentaremur. Deinde, quia adhuc relinquebat dubium, vtrũ oporteat ægritudinẽ à sanitate hoc modo distingui, maxime apud eũ, qui non reputaret illud pro incõueniẽti, subiunxit aliàs de hoc esse tractandũ, & dixit, SED HAEC &c. i. sed hæc cõsideratio, s. vtrũ ægritudo distinguatur à sanitate p sensibilem læsionẽ operationis, aut p absentiã æqualitatis & tẽperamenti, cũ sit subtilior, quàm hic dicere cõueniat, vbi summas tm̃ scientię prosequimur, indiget tractatu p se speciali. Et habet hic alia translatio, Et inquisitio de hoc melior est cũ dialectica, q̃ cũ medicinã. fortassis quia ad illud pbandum assumũtur proponẽs de gñe topicorũ: ex talibus. n. conuincuntur maxime, q circa principia rebellant. Sed admirabit aliquis, qũo Gal. æstimauit p aliquẽ posse illud dubitari. Cum. n. hic loquat de correctione lapsuum naturaliũ, manifestũ est, ꝙ solutio continuitatis, de qua est eius sermo, contingit à natiuitate: sed hmõi sic contingens est corpori sanitas quasi appropriata, cum nunquã habuerit aliam illa meliorẽ: quid ergo põt æstimari, ꝙ non insit sanis, cũ ipsa sit sanitas?

Nisi esset, quia talis existimator suspicatur non esse corpus sanũ, nisi illud, cui inest æqualitas perfecta sm oẽm naturã: & hac cõsideratiõe omne corpus, qualẽcũq; habẽs lapsum in quacũq; natura dicet ægrum illius respectu. Sed ad euitandũ prędictum inconueniẽs medicus largius vocat sanũ (sicut diximus) scilicet omne illud, quod non amisit sensibiliter cõuersationes solitas: sed nullũ lapsorũ naturaliter, inquãtũ hmõi, potest esse tale, qa nullũ talium amisit solitas cõuersatiões, nisi qñ succubuit ægris causis ab extrinsecus agẽtibus in ipsum. Propter quod nulla est q̃stio, quã quidã q̃sierunt, s. vtrũ possit esse à natura aliqs, ita magnus lapsus in aliqua triũ naturarũ, quod sensibiliter lædat operationẽ. Si. n. sensibilis operationũ læsio, est sensibilis lęsio solitarũ conuersationum (sicut supra expositum est) palam est, ꝙ lapsum naturaliter, quãtũcũq; ẽt lapsum, non habet sensibilẽ taliũ læsionẽ, inquãtum est naturaliter lapsum, licet sensibilr peius cõuersatiões illas efficiat, q̃ optime sanũ corpus, sicut ẽt oẽs opationes suas ĩperfectiores habet. Iudicat ergo medicus oẽ corpus esse sub latitudine sanitatis, quod nõ habet solitas cõuersationes sensibiliter læsas p cõparationẽ ad se ipsum prius, & non p comparationẽ ad corpus optime sanum.

DVBITABIT aũt aliquis, vtrum solutio cõtinuitatis possit à natura cõtingere. Videtur. n. ꝙ nõ: prius enim oportet rẽ à natura cõtinuã esse, q̃ accidere ei solutionẽ continui, solutio nãq; continui priuationis nomẽ videtur: sed oẽm priuationẽ antecedit habitus: ergo oportuit continuitatẽ p̃cedere: quare solutio continuitatis non naturalis est, sed accidens continuitati naturali. Nisi esset, ꝙ naturale dicit largo modo, quicquid ante natiuitatẽ accidit corpori in vẽtre matris, quãuis sit à causis morbi p̃ter naturæ regẽtis intentionẽ. Ergo p̃ter naturã dicitur duobus modis, s. quod est p̃ter naturæ intentionẽ, & hoc modo solutio continuitatis, quãtũcũq; connata, semp est præter naturam: & quod est p̃ter continuitatẽ, & hoc modo solutio continui potest esse sm naturã, quia potest connasci, & in ventre matris acquiri: Et illud erit duobus modis, quia aut superuenit intus à causis morbi alicui continuitati, quę à natura, sicut in generibus pustularũ, & huiusmodi, & hæc vere vocatur solutio continuitatis, quam præcedit continuitas, sicut habitus priuationẽ: aut non supuenit continuitati, eo ꝙ continuitas non præcessit ob aliquem naturæ defectum, & hęc non potest vere dici solutio continuitatis, sed absentia continuitatis esse debẽtis: & hãc perrarũ est euenire. Et est quidem intelligendũ, ꝙ solutio continuitatis à natura contingens potest deducere ad tres differẽtias lapsuũ superius dictas, proportionaliter peccatis organicorũ, sicut per se conspicabile est.

Ad manifestos vero ægros salubres causarum deinceps percurramus, à discrasię incipientes genere. Determinandum igitur hic prius (quod oẽs pene medici prętermittunt) ꝙ alię quidem sunt salubres iam factæ discrasię: aliæ vero eius, quę adhuc fit, quemadmodum & futuræ aliæ.

Salubres vero causas, vt iis, quos nemo dubitat ægrotare, deinceps pcurramus, à mala tẽperatura exordium faciẽtes. Hic vero prius distinguamus (quæ oẽs fere medici prætermittũt) alias quidẽ esse salubres causas eius tẽperaturę, quæ iam facta est: alias aũt illius, quæ & adhuc fit, sicuti ẽt alias eius, quæ futura est.

Cum declarauit causas conseruãtes sanitatẽ sm omne genus corporis sani, incipit declarare causas efficientes eã sm omne genus corporis, quod amisit illam. Et, qm̃ huiusmodi competũt corporibus reuocandis ex dispositione acquisita p̃ter naturã ad naturalem, hæc aũt sunt corpus ægrũ vt nunc, & neutrũ vt nunc, quorũ quodlibet habet ægritudinẽ apparentẽ, comparatũ ad corpora latitudinis sanitatis, propter iam q̃dem cessare à consuetis, licet sm plus & minus, ideo vtraq; vocans manifeste ægra, dicit, AD MANIFESTOS VERO &c. i. sed percurramus deinceps causas sanas corporũ manifeste ægrorũ, i. efficientes sanitatẽ in eis, & horum primo, manifestius ęgrotãtiũ.

Et,

A Et,quia ægritudines illorum,penes quas cōpetunt sibi hæ causæ,sunt trium generū,s.quæ in cōplexione,& cōpositione,& vnitate,ostendit,à qbus incipiendū sit, & dicit, A DISCRASIAE &c.i.& incipiat à genere discrasię, quasi dicat,& dicamus prius causas sanas corporis ægrotātis in complexione. Dicit aūt,pcurramus. quia velociter more currētis ptransibit,in capitulis dicēs eas. Vocat aūt manifeste ægros,vtrosq;,quos diximus : ipse.n.supra in cō. 7. summa de signis,cū latitudinē sanitatis diuisisset in tres partes,ait, A qbus deinceps sunt iam ægrotantia corpora, læsionibus sensibilibus opationū determinata.& voluit p ægrotantia,ægra vt nunc,sub eis ēt cōprehendēs neutra vt nūc,sicut ibi exposuimus:in eis.n.ēt est sensibilis opationum læsio,licet infra corpora ægrotātia. Deinde,cū dedit,à qbus incipiendū,pmittit diuisionē cārū penes diuisionē discrasiarū,& dicit, DETERMINANDVM &c. i.igitur distinguamus in principio causas sanas efficiētes fm distinctionē discrasiarū,quod fere oēs alij dimiserūt confundentes eas simul,& indiscrete tradētes,qa discrasiarū species nō nouerūt:aut qa permiscuerūt quasdā ex eis modo inter cōseruantes sanitatē,modo inter sanantes ægritudinē,indistincte:Et dicamus,ꝙ alię sunt causę sanę discrasię iam factę:alię vero fientis:alię faciēdę:qa discrasia his tribus distinguit modis. Et est hic attētione dignū, ꝙ non pmisit diuisionē causarū efficientiū sanitatē fm modos sanitatis effectę, vt diceret, Quædam efficiunt sanitatem optimā:quędā lapsam ab optima(sicut de cōseruātibus fecit)qm̄ simul determinabit de vtrisq;. Quāuis.n. verū sit,ꝙ causa efficiēs sanitatē non efficiat eā,nisi qn̄ reducit corpus ad eā,quę sibi inerat p naturā:& ꝙ,si sanitas pdita,fuerit optima simplr,tales causæ dicuntur simplr.sanæ efficientes ,& nō alicui,vel vt nūc tm̄:si vero lapsa ab

B optima,dicent sanę efficiētes,nō simplr,sed alicui,vel vt nunc tm̄,tn̄,quia oēs causæ efficientes(vt post apparebit) debent vno ordine esse cōtrarię ęgritudini,nō recipiunt diuersitatē nisi penes ęgritudinē,& quātitatē distēperantię eius à tēperamento,quod primo fuerat,nulla vi facta,vtrum tēperamentū prius existēs esset optimū,an ab illo diminutū.Nam,qn̄cūq; fuerint tm̄ lapsæ à tēperatis causis,quarum nō erat efficere,sed seruate,quātum ægritudo remota est ab illo tēperamēto in cōtrariā partē,efficient illā pfecte. Differunt aūt à reductiuis,quæ sunt de genere cōseruatiuarū,quia reductiuas oportebat tm̄ lapsas esse à causis,quæ corpus,ad quod fit reductio,cōseruabāt, q̄tū corpus reducendū,ab illo lapsum erat,& in cōtrariam partē:Sed efficiētes debēt esse tm̄ lapsæ in contrariā partem à causis,quę fuerunt cōseruātes sanitatē illius corporis,quod ægrotat,quātum ipsum corpus lapsum est à suo tēperamento,siue illud tēperamētū fuerit optimū absolute,siue habēti tm̄. Post hoc sciendū ad intellectū sequētiū, ꝙ Discrasia facta est illa,cuius causa efficiēs iam cessauit,eius effectu remanēte post eam,sicut febris ephemera eueniens à calore Solis,& ira,aut silibus causis nō hucusq; existētibus:& sicut ethica remanēs ab ephemera,vel putrida,de natura.n.istarum duarū est remanere abeūtibus suis causis & nihil amplius efficientibus. Et vlīter discrasia facta videt oīs mala mēbri cōplexio sine causa humorali vel cōpositionali , quæ sit illius causa in illo existens,seu cōplexionali alterius mēbri id discrasiātis,adhuc aūt & sine causa extrinseca,quę causet eam p se. Discrasia aūt fiens est,cuius efficiens adhuc efficit,in actu existēs:pter quod hęc discrasia,pprie passio noiat,sicut innuit Gal.

C in principio tertię partic.de morbis & accidētibus. Dum.n.aliqd mouet,patitur,& motus eius passio dicitur : cū aūt subiectū cōuersum fuerit,& cessauerit inducēs seu mouēs,nō dicitur patiēs,sed quale,& dispositio eius nō motus,sed qualitas : & hmōi discrasię quædā pars est facta,quædā faciēda,eo ꝙ(sicut pbatū est in physicis)semp eius, quod fit,aliqd factū est:& totaliter eius,quod mouetur,aliqd est motū,pter cōtinuū diuisibile esse in infinitū:& talis discrasia est febris putrida,in qua humor putridus semp est discrasians corpus,& vlr oīs mala cōplexio ex humoris vitio,vel alia quacūq; cā,quę actu causet.Sic ergo iam videtur,ꝙ ægritudo siue discrasia fiens non sit in genere qualitatis,sed passionis,vel motus:nisi nos diceremus,ꝙ motus in qualitate sit qualitas,quasi qualitas quædā sit stabilis,quædā fluens. Discrasia vero facienda est illa,cuius efficiens corporale paratum est,vt efficiat,sed nō dum inchoauit inchoatione valde apparenti.Est ergo iam in causa sua, vt in semine concepto futurus homo,sicut contingit in ijs,qui habent causam antecedentē suę ægritudinis,inquantum talibus,& maxime qui humoralem.

Penes aūt causam primitiuā extraneā & remotā,cuius actus nō apparet nisi p multa media , à cuius nocumēto frequēter auertit corporis indispositio ad receptionē suę actionis,nō pprie dicitur discrasia faciēda,sed penes antecedentē causam tm̄,quę corporalis existēs,parata est magis efficere corpus quoq; ex eius malitia iam aliqualr affectū,paratū recipere eius actionē,iam qdē latenter inchoantē,à qua nō auertit nisi rectū regimē artis & naturæ.

SED DICET ALIQVIS: ephemeram & ethicam esse discrasias fientes,sicut est putrida. Manifestū est enim,

D ꝙ ephemera causam habuit aliquā efficientē,quæ dum efficiebat,ipsa erat fiens,cuius aliquid erat factum & aliqd faciendum,licet postea remanserit impresio abeunte causa efficiente , quæ dicitur discrasia facta tm̄:hoc.n.& in putrida contingebat,s.ꝙ abscisa causa remaneret aliquādiu aliquid factū.Similiter ēt dicet de ethica,ꝙ,cū sit mala cōplexio æqualis , cuius causa efficiens est cōplexio mala diuersa præcedens in mēbris,diuersa.s.à naturali cōplexione mēbrorū,quā cū vicerit & sibi assimilauerit,facta erit vna ęqualis,q̄si mēbris silr priori naturalis effecta, poterit qs dicere,ꝙ,dū mala cōplo diuersa alterat sibi naturalē,tunc mala cōplexio ęqualis est fiens,cuius aliqd est factū,aliqd faciēdū,licet postea remaneat delitescēte cā vestigiū eius,qđ in putrida cōtingere dicebamus. Adhuc aūt & à fortiori hoc idē oñdere conabitur,dicēs ephemerā habere quatuor tpa,principiū,augmētū,& statū,& declinationē:& silr ethicā.Sed augmētū discrasię nihil aliud vr esse,quā amplior alteratiōis pcessus corporis ī discra-

c.1.& siā:oīs aūt motus hēt mouētē,nihil.n.mouetur à se ipso,sicut pbatū ē ab Ari.in lib.de phy.auditu:q̄re oportet de necessitate,ꝙ amplior alteratio corporis,q̄ dr augmētū discrasię,hēat cām alterātē:sed,q̄cūq; discrasia hēt cām,dr fiens discrasia:ergo ephemera & ethica dn̄r discrasię fientes. Sed nos dicemus ad hoc,ꝙ ephemera,q̄ remāsit cā cessante,sine dubio discrasia facta est:sed ephemera quędā est cum cā sua adhuc pseuerāte,vt si cōtingat cām fuisse iram,& eā nō decessisse,sed mansisse cū ephemera,de qua nō est dubiū,ꝙ ē discrasia fiens,nō.n.curatur , nisi prio abscindat ira:sicut nec putrida,nisi abscindat putredo. Et,si dicat aliqs,ꝙ abscisio irę non curat ephemerā,sicut abscisio putredinis putridā, Dicendū est,ꝙ imo:nullius.n.cāæ abscisio,cura est necessario totius ęgritudīs, cuius

est aliquid factum, & aliquid faciendũ, sed est præseruatio ab ea parte fientis, quæ est faciẽda (sicut post apparebit) & non cura factæ. Propter quod iubet infra, ꝙ vnãquãq; causarũ abscindere prius oportet, deinde venire ad eam, quę facta est ab illa, ægritudinem: proportionale. n. ei, quod ꝓhibetur de putrida in abscisione putredinis, prohibetur de ephemera in abscisione iræ, aut alterius cuiuscunq; causæ suę secũ existẽtis, siue sit intrinseca, vt oppilatio: siue extrinseca, vt ira. Quare oĩs ephemera, quæ est cũ causa sua adhuc efficiente, est discrasia fiens: & talis causa adhuc efficiẽs vel cõseruans sine alia media causa est causa cõiuncta ephemerę, siue sit intrinseca, vt oppilatio: siue extrinseca, vt ira. Oĩs. n. causa, quę ĩmediate adhuc aliquem effectum efficit, coniuncta est suo effectui, cuius causę abscisio pręseruat, ne fiat, sed nõ sanat factum de necessitate, vt patebit infra. Sed, qm̃ ephemerę à causis extrinsecis ortũ habẽtes, ĩmediate eas causantibus, ſm plurimũ modicũ durãt, vt fientes, amplius aũt vt factę, dignũ est eas non fientes, sed factas vocari. De ethica vero dicemus, ꝙ ĩpropriè dicit̃ fiens, dum instat mala cõplexio diuersa, quę tendit in ęqualẽ, eo ꝙ mala cõplexio æqualis, quæ ethica dicit̃, est existens in puncto, ꝓpter quod nõ habet proprie tẽpus fiẽdi: mala nãq; cõplexio diuersa, siue alteratio, quæ ab ea, dicit̃ causa illius sicut nullo modo adhuc existentis, quẽadmodũ alteratio p̄cedens gñationem causa gñationis est, est. n. gñatio in instanti tm̃, vt in physicis probatum est. Cum aũt dico, ꝙ mala cõplexio diuersa alterat innatã, non est intelligendũ, ꝙ attribuatur hoc ei nisi ex parte suæ causę semp alterantis: nõ. n. ꝓprie dicitur, ꝙ febris alteret cõplexionẽ naturalẽ, sed causa febris, febris. n. aut est ipsa alteratio, aut qualitas, ad quã alteratio deduxit. Ad id aũt, quod post dicit̃, ꝙ ephemerã & ethicã contingit habere quatuor tẽpora partes sui, & ꝙ ex eis augmentũ est de necessitate habẽs causam augẽtẽ, dicunt qdã, ꝙ causa augmenti ephemeræ est illa eadem, quæ fuit causa principij, quę quãuis cessauerit, virtus tñ violentiæ suæ derelinquit̃ corpori, quæ est addens discrasiã in illo, donec durat eius robur: cũ aũt incipit deficere, incipit discrasia declinare. Et est quodã modo simile iactui lapidũ, in quo licet cesset primũ iaciens à iactato, virtus tñ illatæ violẽtiæ semper comitatur iactatũ, quæ impulsionẽ semper vlterius ꝓducit, donec durat robur eius: cũ aũt delitescit, & illa deficit: quãuis virtus illa transmutet̃ à mouentibus secũdo & tertio tàm in discrasia per mẽbra, quã in lapide per aerẽ. Quòd si dicat̃ eis ex hoc discrasiã factã habere causam, dicunt, ꝙ habet causam ſm quid, simplr̃ aũt nõ habet. E F

Sed hoc nihil est, qm̃ tale augmentũ est locale & nõ qualitatiuũ, qd̃ qdem est intensio caloris, ideoq; nec principium, nec augmentũ sic accepta sunt partes discrasiæ, quæ in toto, nisi inquãtũ accidit morbũ diuidi corporis diuisione, tantã ducentibus nobis albedinẽ, quãtum est subiectũ. Adhuc intensio talis violentæ alterationis, & oĩo violenti motus est in principio, qñ coexistit ei virtus primi mouentis, & eiusdem remissio, cũ ꝓcedit ecõtrario motui naturali: nobis aũt sermo est de augmẽto intensiuo discrasiæ, post principiũ cõtingente ex intensione causæ suæ.

Propter quod & in meliorẽ diuertemus viã, dicẽtes ægritudinis factæ nõ ꝓprie posse quatuor tẽpora assignari. Non. n. põt tẽpus assignari nisi motui, est. n. mensura motus: quare illa sola ægritudo, quæ est passio, distinguit̃ in hæc tẽpora. Quare, cũ dicitur tẽpus pars morbi, ponit̃ tẽpus pro motu, sicut ꝓpria passio pro subiecto, motus. n. de genere cõtinuorũ existens in multas partes est diuisibilis. Aegritudinẽ aũt fientẽ, passionẽ supra diximus esse: factam vero, qualitatẽ: nemo. n. ponet solutionẽ cõtinuitatis factã à causis primitiuis, quę cessauerunt, s. percussione vel casu, habere quatuor tẽpora, & silr̃ alias ægritudines factas, sed eas, quæ fiunt, qa causas habẽt efficiẽtes, à qbus corpus patitur nũc vno mõ, nunc altero, nũc plus nũc minus: Vnde nec ethica põt dici habere augmentũ, qa tunc poneretur in ea actio & passio, & diuersitas in cõplexione inter mẽbra (quod Gal. negat in lib. de cõplexione diuersa) nisi nos velimus, minus ꝓprie loquẽtes, dicere primã eius speciẽ esse eius principiũ, secũdã vero augmentũ, tertiã aũt statũ: sed tunc nõ fiet distinctio istorũ tẽporũ ſm pmutationẽ discrasiæ de minus ad maius, sed penes apparitionẽ quorũdã accidentiũ, & ſm finitionẽ diuersarũ humiditarũ corporis, quæ calore cõsumuntur. G

Propter quod rursus dicemus, ꝙ nec ista quatuor tempora in omnibus discrasijs fientibus distinguuntur ſm permutationem discrasiæ de minus ad maius, & ecõuerso, Verbi gratia, vt quia in principio causa discrasiet corpus duobus numeris, in augmento tribus, in statu quatuor: aut quia status augmenti pluris sit latitudinis, quàm eius initium: in declinatione vero iam causa deferuescente sit refluxus retro per omnes illos numeros, sed in solis mortem inferentibus, excepto ꝙ in eis nõ est declinatio, sed augmentum solum post principium, donec occidunt. In discrasijs autem fientibus, ex quibus saluari contingit, nõ est de necessitate distinctio temporum tali permutatione discrasiæ, vel corporis in discrasia de minus ad magis, & econuerso, penes causam discrasiãtem plus vel minus, quoniam in eis aliqñ est dicere augmentum apud medicũ non ab augmento discrasiæ, sed accidentiũ, sicut patebit, Primo, quia aliquas ægritudines dicunt medici aut semper augeri, aut semper diminui, aut semper stare, H & ita solum vnum habere tẽpus penes alterationem corporis in discrasia, sicut de synocha oẽs testantur. Secundo autem, quia continue post principiũ morbi salui natura incipit superare causam, atq; digerere: in statu autẽ digestionem compleuit (sicut patet ex primo de crisi, vbi Gal. per apparitionem manifestę digestionis docet discerni augmentũ à principio: & p apparitionem cõpletæ digestionis docet discerni statũ ab augmento in morbis saluis) sed cã, quãto amplius superatur & cõuincitur à natura, tanto minus agit in corpus: quare, si penes causam discrasiantem magis & minus, fieret distinctio tẽporum, poneremus ibi incipere declinationẽ, vbi ponimus augmentum. Sed distinguuntur tẽpora penes apparitionẽ quorundam symptomatũ: contingit. n. augeri quædã accidẽtia in discrasia sine augmẽto discrasiæ, gratia. s. reuocationis naturæ ad actionẽ in causam morbi, & ita nõ ex morbo nisi p viam accidẽtis. Quare distinguũtur tẽpora talis morbi à parte actiõis naturæ in cãm suã, quod manifeste innuit Princ. quarto canonis. Cum. n. diffinit tpa febris, nõ ponit ea differre nisi à parte actiõis naturæ in cãm suã, dicẽs, ꝙ Principiũ est ex hora, qua calor ĩnatus p̄focat̃ à materia submersã ĩ mẽbro tàm diu, donec nõ apparet maturatiõis, aut diuersitatis eius cõtrarię maturatiõi vestigiũ: & Augmẽtũ ꝙ est hora, in qua mouet̃ caliditas ĩnata ad resistẽdũ materiæ motu manifesto, & apparet manifeste signũ digestiõis, aut cõtrariũ digestiõi: & Status ẽ hora, in q̃ vehemẽs fit pugna ĩter materiã & naturã, & apparet victoria vnius earũ sup aliã: & Declinatio qdẽ est hora, qua

calor

A calor innatus iam dominatur materię, & vincit eam, & existit in separatione congregationis eius, s. rei post rem.

Ex qbus diffinitionibus duo sciunt, Primum est, q hæc quatuor tẽpora non distinguunt in oībus febribus, sed ꝑprie in humoralibus, & vt in morbis habẽtibus causas, maxime humorales. Secundũ est, q tẽpora febris in saluandis distinguunt ſm partialẽ supationẽ causę discrasiantis, factã à natura: in morituris aut distinguunt ſm partialem superationẽ naturę, factam à causa discrasiante. Quare in primis accidit dicere augmẽtum nõ ab augmẽto ph.19. discrasię, sed accidẽtium quorũdam: in secũdis aũt ab augmẽto tàm discrasię, q̃ accidentium: & hoc est, quod Gal. dicit in cõmento sup illo aphorismo, Inchoantibus morbis & c. q, licet in statu morbi accidẽtia sint fortiora, causam tñ, oĩa accidentia facientẽ, s. morbum, nõ necesse est in statu esse maiorẽ, in saluandis. n. minor est (sicut dicit) in statu: Cuius causa non est alia, q̃ ea, quam supra innuimus, s. completa victoria naturæ in statu super causa morbificante & discrasiante: si enim causa morbi debilior est tunc, & morbus obtusior & minor est.

Sed dicet aliquis nõ esse verũ, q, si sit causa debilior, morbus obtusior sit, videmus enim, q ira diminutionẽ habente nõ ꝑpterea diminuitur ephemera, quã ira causauit. Ad quod rñdent aliqui nõ esse illud verum in causis primitiuis, quę vicarię nõiant, quarũ, cũ separant, remanet effectio, sed in causis cõiunctis, quæ posit & ponunt ęgritudines, abscisse abscindunt. Ego aũt dico, q nullius causę abscisio necessario abscindit id, quod erat ab ea factũ, sed pseruat à futuro, quod iã fit: aliter. n. nõ diceret Gal. infra, Vnaquãq; causarũ abscindere prius oportet, deinde &c. Propter quod antecedentes, & cõiunctæ, sunt hoc modo vicarię sicr illis, quãuis nec illę ꝑprie B dicant primitiuę, cũ imediate causant morbũ, vt dixi. Erit ergo verũ in oĩ discrasia fiente, qualẽcũq; habeat causam sibi cõiũctam, q ad eius superationẽ paulatim factã, paulatim sequit morbi diminutio. Superat aũt à natura putredo aut ſm se, sicut cũ natura facit cessare putredinẽ à putrido: aut p superationẽ antecedẽtis, vt qñ subtiliato humore aut inciso accidit putredinẽ sequentẽ minorẽ esse. Quòd si quæraṫ, quare tale tẽpus morbi dicatur status augmẽti, dicemus, q augmentũ, & status augmẽti in saluãdis dicunt non ab intensione discrasię, sed ab intẽsione accidentium, sicut dictũ est. Quòd si dicat accidẽtia nõ intẽdi nisi intensione morbi, cum sint ipsius effectus, dicendũ est, q (sicut dicit Gal. in tertia particula de mor. & acc.) quãuis palã sit morbũ caosam esse oĩum accidentium, accidunt tñ & accidentia actioni naturę, sicut & actio naturæ accidẽtibus, quorũ accidentiũ morbus non est causa nisi p accidens, sed est causa actio naturę stimulatæ ad aliqd fortiter agendum, & inde à multis alijs operibus suis reuocatę: ex quo accidit duplex genus acciđẽtis, quorũ vnũ ẽ circa actionẽ, ad quã declinat: ſcđm est circa alias actiones, quas derelinquit. Propter quod notandũ est, q illa accidentia, quorũ morbus per se est causa, debilitãtur in statu saluandorũ, cum morbus in eo debilior & obtusior sit, vt patet in statu pleuresis saluæ, in quo (vt dicit 3 reg. tra Prin.) tàm dolor, q̃, screatus leuior est, & p cõsequens febris: alia aũt accidentia, quæ fiunt nixu naturæ circa diui-ca.5. sionem & excretionẽ causæ subito faciendã, sicut in crisibus, intendũtur, imo superoriuntur, cũ nõ fuerint prius.

Sed dicet adhuc aliquis verũ esse, q in statu pleuresis, quæ resoluitur, accidẽtia minorant, sed in statu eius, quæ 1.ph.47 transit in pus, non esse illud verũ. Videt. n. status eius circa generationẽ saniei: sed (sicut dicit Hip.) circa generatio-C nem saniei dolores & febres accidunt magis, quã facta sanie: quare intendunt accidentia morbum cõcomitantia. Nisi esset, q in statu morbi salui, si est iam natura cõplete superans causam, oportet de necessitate, q gñata sanie sit status apostematis, & non cũ sit gñatio: erit igitur circa generationẽ augmentũ, & non status. Quòd si dicat ẽt in augmẽto debere accidẽtia morbi ꝑpria ꝑportionabiliter ad statũ diminui, cum iam incipiat causa superari, dicemus, q pleuresis, quę trãsit in pus, nõ dicitur simplr salua, sicut quæ resoluitur. Nec. n. natura cõplete superat causam, qa in saniẽ cõuertat, ex quo accidit sanari apa per dilacerationẽ mẽbri, & ita per inductionẽ alterius morbi non multo minoris, quàm sit apostema. Adhuc et generatio saniei non est à natura tm, sed à morbo. Quare intensio accidentiũ circa generationẽ eius, erit ad siĩtudinẽ intensionis eorũ in augmento morbi mortiferi.

Sed dubitabit aliquis ex eo, q Gal. vocat ægritudinem acutã, quę cũ velocitate sui motus ad statum est magna. Cum. n. dicimus ægritudinem velociter moueri ad statum, nihil aliud videmus intelligere, nisi velocem 6.86. motum corporis, qui est alteratio in vltimũ augmentũ ægritudinis: acutũ. n. (sicut dicit Philos. in secũdo de aĩa) est, quod in breui tẽpore multũ mouet sensum, siue dicatur in voce, siue in sapore, siue in tangibili. Propter quod 1.19. ægritudo acuta est, quæ in breui tpe multũ afficit corpus causa velociter alterante illud in multum. Propter quod rectè Gal. ait, q ægritudo acuta est, quæ cũ velocitate sui finis est magna: quæ aũt tarde mouetur ad statum & ſm parum, cõtraria est acutæ. Videtur ergo, quòd velociter vel tarde moueri ad statũ non sit nisi maior quædã & mi-D nor intensio morbi, cõtinue facta à principio vsq; ad statum, velociter vel tarde: quod contra prædeterminata esse videtur. Nisi esset, quòd moueri ad statum non est semper p intensionem discrasiæ, sed per intensionẽ accidentium, quæ per accidens contingit intendi, non ab intensione discrasiæ, sed (sicut dictum est) vt in saluandis. Afficiet ergo ægritudo acuta corpus in breui tempore multum non per velocem intensionem sui vsq; ad statum, sed per velocem symptomatum concomitationem: In morituris aũt non est dubium, quòd mouetur ad statum velociter vel tarde per intensionẽ discrasiæ, donec occidit. Non lateat aũt, quòd impropria est locutio, dicere, quòd ęgri-t.cõ. tudo mouetur ad statum: nihil. n. mouet, nisi corpus (sicut probatũ est in physi.) nisi ſm accidẽs. Quare oportet infra. intelligere à medicis, cum hoc dicunt, non quòd ægritudo, sed quòd corpus ægrũ mouetur in statu ægritudinis, i. alteratur in vltimam intensionem ægritudinis: & ibi status corporis est status ægritudinis impropriè dictus.

Sed, licet hanc sententiã teneamus de morbo in horis suis vniuersalibus manifeste, tñ dicimus, quòd horę particulares cuiuscunq; paroxysmi tàm in saluandis, q̃ in morituris, distinguuntur semper à permutatione discrasiæ in plus vel minus, Verbi gratia, principiũ paroxysmi tertianæ est ab hora, qua incipit frigus & rigor vsq; ad horam sparsionis caliditatis in totũ: augmentum autem, qñ additur caliditas: status vero, cum stat addita: declinatio vero, cum minuitur, vsq; quo eradicatur. Signum autem, quòd in statu paroxysmi intensior sit caliditas, quã in principio, est magnitudo pulsus, & velocitas, & frequẽtia eius sup eã, quæ in principio: cuius sise nõ contingit in

ſaluandis in ſtatu vlĩ per comparationem ad principium vl̃e, niſi per viam accidentis, cum in eo virtus naturalis & ſpũalis cuſtodiantur, qñ ſaluus eſt morbus, ſicut Gal. dicit. Sed circa hunc locum qdam dicunt, ꝙ, licet morbus in ſtatu vlĩ ſit debilior in ſaluandis ꝑ cõparationem ad virtutẽ, eo ꝙ virtus iam ſit in fine ſuperationis cauſæ, morbus tñ fortior eſt ꝑ comparationem ad ſe ipſum in principio. Verbi gratia, dicunt, ꝙ in ſtatu pluribus numeris eſt lapſum corpus in eo, q̃ in principio, propter longiorẽ durationẽ cauſæ conuertentis & alterantis: ſilr̃ cuius inducunt de Sole, dicentes, ꝙ calor intenſior eſt, qñ Sol eſt in leone, quã qñ eſt in cancro, licet cauſa calefaciens, ſ. Solis exaltatio ſup capita noſtra, ſit minor, qñ eſt in leone. Sed in veritate ĩpoſſe eſt, ꝙ morbus intenſior, quã prius, ſit debilior ꝑ comparationẽ ad virtutem, cum intenſior plus lædat operationes, q̃ minus intenſus: amplior aũt læſio operationis eſt oſtendens maiorẽ ſuccubitionẽ virtutis: &, cũ digeſtio cauſę ſit de opatione virtutis, oporteret hoc opus plus & magis ĩpediri. Non poſſet ergo, maiore exiſtẽte morbo in ſtatu ad ſe ipſum in principio, digeſtio vnq̃ in ſtatu cõpleri: ſed manifeſtũ eſt, ꝙ cõpletur in ſaluãdis: ergo morbus tũc ꝑ cõparationẽ ad ſe ipſum in principio, debilior eſt & obtuſior, nõ tñ ob aliud, quã ꝑpter ſeparationẽ cauſę, quę in augmẽti incepit initio. Ideoq; & ad virtutẽ debilior & minor eſt iudicãdus, nõ tñ ad quãcũq;, ſed ad naturalẽ & ſpũalem: ad aĩalẽ aũt fortior, cũ tunc circa eã multa & fortia fiant accidẽtia, licet nõ fiant à morbo niſi ꝑ viam accidentis, vt dictũ eſt. Quare dicemus, ꝙ duratio cauſę cõuertẽtis nõ ſufficit ad illud, qm̃ natura poſt principiũ, quãto amplius ſupat cauſam, tanto amplius ſuperat eius actionẽ: ad cuius ſuperationẽ corpus cõplexione ſua naturali plus reſiſtit, & minus conuertit, rediens ſemp in ſui naturã quaſi iam dimiſſum & minus ĩpeditũ: ſed accidẽtia tũc multiplicant ex actiõe naturę in cauſam morbi, & ecõuerſo, ſicut diximus. Sed maior calor ex Sole in leone, q̃ in cancro, non tm̃ cõmitatur durationẽ alterationis ſuper capita, quãtum exiſtentiã eius in ſigno calido & domo ſua, & coniunctionẽ ad caniculam, ſicut volunt aſtrologi: adhuc aũt ignibilitatem aeris propter acquiſitã ſiccitatẽ. Sed iam videt ex his, ꝙ vera morbi ſalui declinatio ſit ſubito poſt principiũ, cum tñ diuulgatũ ſit apud medicos eã eſſe poſt ſtatũ, quaſi motus corporis in morbũ credatur eſſe vſq; ad ſtatũ, poſt quẽ ſit motus eius ad ſanitatẽ, quæ declinatio morbi dicit. Ad quod dicemus nõ reputandũ eſſe hoc pro incõuenienti. Lapſus. n. corporis in morbũ, à quo qs ſanatur, eſt inchoans à ſanitate, & pertranſit ꝑ totam neutralitatis latitudinẽ vſq; in morbũ, durans ẽt vſq; in totum illud tẽpus, quod dicitur morbi principium ſicut vna ex quatuor diuulgatis partibus: & vſq; ad hanc horã ſubtiliter conſiderãtes poſſemus dicere iam tria tẽpora pręteriiſſe, illa ſcilicet, quę penes cauſam plus & plus diſcraſiantẽ accipiũtur. Cum autẽ natura incipiat abinde reſurgere & vigorari ſuper illud, quod diſcraſiabat, de neceſſitate incipiet ibi motus corporis ad ſanitatẽ, & poterit dici, ꝙ vera declinatio morbi inde incipit, quo ad id, ſed, quia tẽpora (ſicut iam diximus) in talibus morbis apud medicũ diſtinguuntur nõ ab hoc, ſed ab eo, quod dictũ eſt, dicetur declinatio, qñ iam accidentia oĩa deliteſcunt ex manifeſto corporis reditu ad naturã. Tanta aũt de his incidenter hic dicta ſint.

ADHVC AVTEM dubitabit aliquis de diſcraſia fiente, cuius exẽplũ ponitur à Gal. infra, putrida febris. De hac. n. diſcraſia dicit, ꝙ habeat cauſam actu cauſantẽ: ſed, cũ eius ſit aliqd factũ, & aliqd faciẽdũ, facti aũt nulla ſit cauſa, faciẽdi aũt nulla ſit cauſa in actu, qa tunc cauſatũ eſſet in actu, & nõ futurũ, videbitur, ꝙ hęc diſcraſia nõ habeat cãm actu cauſantẽ: aut, ſi putredo eſt cauſa diſcraſię fientis, & nõ eſt cauſa illius partis, quæ facta eſt, erit cauſa partis futurę: ſed, quod futurũ eſt, nõ eſt: igit videtur, ꝙ putredo ſit cauſa ęgritudinis, quæ nõ eſt. Adhuc aũt cauſa cõiuncta (ſicut dicit Ioãnitius) eſt, quę donec adeſt, adeſt ęgritudo, &, dum abeſt, abeſt & illa, & exẽplificat de putredine in febribus. Si ergo putredo eſt cauſa diſcraſię, quę adeſt, dum ipſa putredo adeſt, & nõ adeſt diſcraſia, niſi quę eſt facta, qa fientis ẽt nõ eſt aliqd niſi pars facta, videbitur, ꝙ putredo ſit cauſa diſcraſię factę. Niſi eſſet, ꝙ faciendũ duplex eſt, ſ. quod nõ dum incepit, & huius nulla eſt cauſa in actu cauſans, ſed parata cauſare: & tale faciendum, quod nõ dum incepit, ſed paratũ eſt ꝓdire in actũ, eſt diſcraſia, quæ ſimplr̃ dicitur faciẽda, & hoc nõ facit corpus ęgrũ vt nunc, ſed neutrũ vt nunc. Aliud vero faciendũ eſt, qđ eſt in tranſitu & fluxu, cuius iam aliquid inchoauit, ſed, qa non eſt perfectũ, dicitur faciendũ: & tale faciẽdũ eſt ſub actu ĩperfecto, ſicut motus dicitur actus ĩperfectus: & huius faciẽdi, quod ꝓprie dicitur iam fiens, eſt cauſa in actu cauſans, qa & ipſum cauſatũ eſt aliquo modo ſub actu, licet ĩperfecto, & nõ eſt ſimplr̃ faciendũ vel non ens, ſed ſm̃ quid, qm̃. ſ. eſt fiens. Cauſa aũt talis fientis eſt dicta cauſa coniuncta, vt putredo febris, hæc. n. in actu cauſat & mouet: ab antecedẽte aũt nõ fit adhuc diſcraſia, ꝙ ſit morbus, ſed ab ea eſt futura illa, quæ ſimplr̃ dicitur facienda: facti aũt & cauſati ex fiente diſcraſia, nulla eſt ſimpliciter cauſa, ſicut dicebatur. Ad illud vero, quod dicitur, ꝙ putredo videtur cauſa diſcraſię factæ tm̃, quia, dũ adeſt, adeſt ægritudo, & nõ adeſt, niſi ea, quæ facta eſt &c: dicẽdũ eſt, quòd res dicitur adeſſe duplr̃, ſ. ſm̃ eſſe pfectũ & ſtabile, & tali eſſe nõ adeſt niſi ægritudo facta: & ſm̃ eſſe fluens & mobile, & tali eſſe adeſt ęgritudo fiens: ꝑpter quod verũ erit putredinẽ eſſe cauſam fientis. Exemplum aũt, quod ponit Hali de ęgritudine fiente, nequaq̃ eſt cõueniens. Dicit enim, quòd diſcraſia fiens eſt ephemera ex oppilatione. Sicut. n. dicit, cũ fientis ſit aliqd factũ, & aliqd faciendũ, ephemera erit ibi pars, quæ facta eſt: putrida aũt febris, quæ ex oppilatione põt cauſari in poſterũ, erit ibi pars facienda: & ſilr̃ dicit de apoſtematę, quod ꝑ putrefactionẽ, quæ. in eo erit, eſt cauſa febris futurę. Dicit enim, quòd apoſtema eſt pars facta, febris aũt pars facienda. Sed iſta nullo modo ſtare poſſunt. Nã manifeſtũ eſt ꝑ ſe, quòd faciẽdũ de fiente nõ differt ſpecie à facto illius: albedinis enim, quę fit, pars faciẽda nõ differt à parte facta niſi ꝑ magis & minus, magis aũt & minus nõ diuerſificãt ſpeciẽ: ſed febris putrida eſt diuerſa ſpecie ab ephemera & apoſtemate: ergo nõ põt eſſe pars faciẽda illius eiuſdẽ, cuius illa eſt facta. Quòd ſi dicat ephemerã & putridã, vel apoſtema & febrẽ eſſe vnã ægritudinẽ cõpoſitã ex duabus, quarũ vnã dicar factã, aliam faciendã, Dicemus nõ fieri ægritudinẽ cõpoſitã niſi ex talibus duabus, quarũ quęlibet eſt in actu: adhuc aũt ex talibus duabus, quarũ neutra ẽ cã alterius, ſi cõpoſitionẽ volumus ꝓprie dicere. Eſt ergo ephemera ex oppilatiõe diſcraſia fiens (vt ſupra diximus) ipſa. ſ. in ſe cõſiderata, nõ cõparatione putridę, quę futura eſt ex oppilatione: & ſilr̃ oẽ apã in ſe conſideratũ, eſt ęgritudo fiens, & nõ cõparatiõe febris ab eo futurę: hoc aũt ideo, qa cãm habet efficiẽtẽ, vt dictũ eſt.

Sed huius

Ant. Sed huius quidem vltimæ, hę quidem in præseruante parte artis sunt, hæ vero in salubri: primæ vero
A omnium, in curante parte solum: vtrarunq; vero mediæ dictę, in pręseruante & curante. Siquidem iam factam & existentem ęgritudinem medicari oportet: Nondum vero existentem, sed futuram ex dispositione, quæ secundum corpus, prohibere fieri: Eius vero, quę adhuc fit, quod quidem iam factum est, sanare: quod autem futurum est, prohibere fieri.

Leo. Huius itaq; postremę, hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hę vero in salubri: primæ aũt inter oẽs in curatiua tantũmodo: sed eius, quam mediam inter vtranq; locauimus, in præseruatiua & curatiua. Iam enim factam atq; existentem ægritudinem curare oportet: Sed, quæ non dum quidem adest, at futura est, prohibendum est, ne fiat ab ea, quæ est in corpore, dispositione: Eius autem, quæ adhuc fit, quod quidem factum est, curare opus est, quod autem futurum, prohibere, ne fiat.

Co.33. Cum dedit diuisionẽ causarum salubriũ efficientium penes diuisionẽ discrasiarum, ostendit, in qua parte artis vnaquæq; species illarũ causarũ contineat, & dicit, SED HVIVS &c. i. sed causę salubres discrasię vltimo dictę, s. faciendę, quædam continẽtur in parte artis, quę dicitur pręseruatiua, cuius est ad solã causam intendere: quædam in parte artis, quę dicit conseruatiua: & hoc intendebat per hoc, quod dicit, Hæ vero in salubri. Proportio. n. eius
B duobus modis põt esse, s. abscisione aptitudinis ęgrotãdi, vel conseruatione pręsentis dispositionis in eodem, quæ minus est, quã ęgritudo, cui innintur aptitudo ꝑdicta. Sed attẽde, ꝙ causę cõseruatiuæ talis dispositionis nõ sunt de numero efficientiũ causarũ, de q̃bus intendebat hic, nisi inquantũ cõseruatiuæ sunt de gñe corrigentiũ causarum, vt supra dixi: cõpetunt tñ ei, inquantum talis dispositio adhuc participat sanitate. Deinde dicit, PRIMAE VERO &c. i. sed causæ salubres discrasiæ primo dictæ, s. factæ, continẽtur in prima parte sola artis, quæ dicitur curatiua, cuius est soli ægritudini remedium adhibere. Deinde dicit, VTRARVNQVE VERO &c. i. sed causæ artis salubres discrasiæ dictæ in medio amborũ, s. fientis, quædam continẽtur in parte artis pręseruatiuę, à parte. s. eius, quod de eo futurum est: quædã in parte artis curatiuæ, à parte. s. eius, quod de ea factum est. Deinde, cum dedit, in qua parte artis cõtineantur, ostẽdit causam harũ continentiarũ, & dicit, SIQVIDEM IAM &c. i. quia iam factã, & iam existẽtẽ ęgritudinẽ, cuius nihil faciendũ restat, eo ꝙ causam nõ habet vllã vsq; adhuc efficientẽ, oportet medicari solũmodo siue curare p id, quod eã remouet tñ: & hęc dicit medicatio siue curatio absolute: & pars artis hoc faciens dicit medicatiua vel curatiua absolute, quę solius discrasiæ curã habet. Quare causæ salubres talis discrasiæ factę continẽtur in sola parte artis curatiuæ. Deinde dicit, NONDVM VERO &c. i. sed discrasiã nõ dum existentẽ ꝭm aliquam partẽ sui, futurã tñ propter aliquã causam inuentã in corpore, parantẽ & disponentem corpus ad eius receptionẽ (& hoc intendebat, cũ dixit, FVTVram vero ex dispositione &c.) oportet ꝓhibere
C fieri tñ p illud, quod remouet aptitudinẽ ꝑdictam: & hoc fit duplr (vt diximus) s. abscisione causę aptantis, & conseruatione ꝓ̃sentis dispositiõis, ne vlterius labatur. Et harũ duarũ viarũ prima nõ dicitur absolute curatio, sed curatio causę antecedẽtis, quæ ꝓprie & absolute dicitur ꝓ̃seruatio: & pars artis hoc faciens dicitur ꝓ̃seruatiua. Quare quędã causę salubres talis discrasię cõtinentur in parte artis præseruatiua; quædã in conseruatiua. Deinde dicit, EIVS VERO &c. i. sed fientis discrasię, cuius aliq̃d est factũ, aliq̃d faciendũ, oportet illud, quod factũ est, sanare vel medicari siue curare ad siẽtudinem factę: faciendũ vero prohibere fieri ad siẽtudinem faciendę: & hęc dicitur curatio nõ absolute, sed curatio cũ ꝓ̃seruatione. Quare causæ salubres huius discrasię quędã sunt contentę in parte artis curatiua: quędã in parte artis ꝓ̃seruatiua. Huius aũt simile dicebat in principio octauæ particulæ tera-
cap.1. peuticę, cum ait, ꝙ, Si febris, causa eius recedẽte, firma ꝑmanserit, vna intentio erit in ea curanda, i. solũmodo refrigerare: hæc enim erat discrasia, quam hic factam vocant. Si autem febris non dum firma extiterit, sed firmari iam, paulatim & latenter incipiat, intentio nostra erit eius causam tantum auferre: hæc enim erat discrasia, quam hic vocat futuram. Si autem febris partim sit firma, & partim iam firmari incipiat, conuenit, vt prius causam non dũ firmæ partis abijcias, deinde, quod firmum est, refrigerando depellas: hæc enim erat discrasia, quam hic vocat fientem. Ex hoc ergo manifeste innuitur, ꝙ discrasia facta non habet causam: discrasia vero facienda habet antecedentem tantum: discrasia vero fiens habet coniunctam sicut aliud extremum.

D
Ant. Prohibetur autem, dispositione, ob quam nata est fieri, ablata: nominatur aũt huiusmodi dispositio, causa præcedens. Facta vero iam ægritudo curatur, dispositione, à qua principaliter ea, quæ secundum naturam est, operatio lęditur, soluta: quam & ipsam dicimus esse ęgritudinis causam.

Leo. Prohibebitur aũt sublata ea dispositione, quam sequi natura apta est: talis vero dispositio causa antecedens appellatur. Facta autem ægritudo curabitur soluta ea dispositione, à qua primum ea, quę secundum naturam, læditur operatio: quam quidem & ipsam morbi essentiam dicimus esse.

Co.34. Cum dedit, ꝙ discrasia aut est facienda, aut facta, aut ex his cõposita, s. fiens, ꝭm quas diuisit salubres causas efficientes: & ꝙ faciendã oportet prohibere fieri, factam autem curare, ostendit, qualiter vtrũq; istorum fiat, & dicit, PROHIBETVR &c. i. ergo discrasia facienda ꝓhibetur fieri per ablationem dispositiõis, ꝭm quam futura erat: quæ dispositio (sicut dicit) nominatur causa ꝓ̃cedens. Et improprie dicitur causa præcedens, dispositio, sed potius dicitur disponens, ꝭm enim eã accidit dispositio corpori, per quã paratur ad receptionẽ ægritudinis: vel fortasis, licet humoralis causa dicatur ꝓprie, non dispositio, sed disponens, tñ cõplexionalis & cõpositionalis causa potest dici dispositio corporis, ꝭm quã futurus erat morbus. Ergo discrasia facienda ꝓhibetur per ablationem causæ, ꝭm quam futura erat. Sed, cum discrasia facienda duplex sit, s. illa, cuius non dum aliq̃d inchoauit: & alia, quæ est pars fientis, de vtraq; verum est, quod dicit, ꝙ ꝓhibetur fieri per ablationem causæ, ꝭm quam est nata fieri.

SED DVBITABIT aliquis de hoc, ꝙ talem cauſam abſcindẽdam, vocat cauſam ꝑcedentem, quam alio noĩe dicimus antecedentẽ. Cauſa.n.antecedens, niſi fiat coniuncta, nunꝗ facit ægritudinẽ, quæ adhuc inchoauerit, ſed ſub neutralitate corpus reddit: quare videt, ꝙ intelligatur de faciẽda ſm primũ modum tm̃. Sed hoc diſſonaret ei, quod ĩmediate præceſsit: cum.n.dixiſſet, Eius vero, quæ adhuc fit, quod iam factũ eſt, ſanare, futurũ vero ꝓhibere fieri, ſubiunxit continuo, Prohibet ergo &c. quaſi rñdere viſus ei, quod de fiente futurũ eſt, & factum eſt. Niſi eſſet, ꝙ verũ eſt de vtraq;(ſicut diximus) nec diſtat in alio, niſi ꝙ Diſcraſia facienda ſm primũ modum non habet cauſam coniunctã, qa illa iam ponit ægritudinẽ, & corpus efficit vt nunc ęgrũ, ſed habet antecedentẽ tm̃, quę reddit corpus neutrũ vt nũc: Diſcraſia vero fiens habet aliqd antecedẽtis, iã poſitũ ſub cõiũcta, à parte cuius cõiunctę dicit fiens, cuius aliquid eſt factũ, & aliqd faciendũ, & nihilominus adhuc remanet facienda ſm primũ modum, quãdiu aliqd cauſę antecedẽtis non eſt ſub cõiuncta: ſed, qñ tota antecedẽs eſt ſub coniuncta, tũc diſcraſia eſt facienda ſm ſecundum modũ tm̃, quo dicitur fiens. Et, qm̃ maxime videbat intẽdere de faciẽda, quę eſt pars fientis, eo ꝙ de cauſis ſalubribus eius diſcraſię, quę abſolute dicit faciẽda, circa finẽ libri locuturus eſt, ideo dicimus, ꝙ per cauſam præcedentem intelligimus etiam cõiunctam, ipſa enim etiam præcedit ægritudinem, &, ſi non tempore, ſicut ea, quę proprie dicitur antecedens, eo ꝙ poſita ponit ægritudinẽ, tamẽ natura præcedit. Deinde dixit, FACTA VERO &c.i.ſed facta diſcraſia, ſiue ſit illa, quæ pars fientis, vel quæ abſolute facta dicitur, curabitur ꝑ ablationẽ diſpoſitionis, principaliter, i.ĩmediate, lędẽtis operationẽ; quę nihil aliud eſt, quã ipſa ægritudo: nã ęgritudinis diffinitio (ſicut Gal. dicit tertia particula de mor. & acci.) eſt, ꝙ ęgritudo eſt cõpoſitio vel diſpoſitio pręter naturam, principalr lædens operationẽ: cauſa.n.non principalr lædit operationẽ, ſed mediante ęgritudine. Deinde dicit, QVAM ET IPSAM &c.i. quam operationẽ læſam, vel quã operis læſionẽ dicimus eſſe cauſam ægritudinis, ita ꝙ, cauſa, ſit ablatiui: ægritudo.n.eſt cauſa principalis vel ĩmediata leſæ operationis. Sed alia trãſlatio corrupta eſt in hoc loco: nam, vbi nos habemus, QVAM & ipſam &c. ipſa habet, Et illa diſpoſitio eſt præter ægritudinem. Et ſic videtur velle, ꝙ diſpoſitio immediate lædens operationem, quam dicit auferri debere, nõ eſt ægritudo, ſed cauſa.

Sed, qm̃ hoc erat contra veritatẽ, cœgit Hali exponere illũ textum ꝑ ſubauditionẽ vnius aut duarũ dictionũ, vt diceretur ſic, Facta vero ægritudo curabitur ablata diſpoſitione, à qua oritur diſpoſitio, à qua principaliter, quę ſm naturã, operatio lęditur. Sed hęc ſubaudinio facit videri, ꝙ hæc ęgritudo facta habeat cauſam, & ꝙ eius curatio ſit per ablationem cauſæ: & hoc eſt error nõ minor priore. Quidam quoq; noſtræ translationis expoſitores, cõſentientes Hali, intelligunt ꝑ iſtud relatiuũ, quã, referri diſpoſitionẽ, quã auferri oportere dicit, & dicunt, QVAM & ipſam eſſe dicimus ægritudinis cauſam, faciẽtes cauſam accuſatiui caſus. Et, quia cauſa talis non eſt principaliter lędens opationẽ, coguntur hic ſubintelligere, quod Hali ſubintellexit in ſuo textu: ideoq; incurrunt errorẽ nõ minorem illo, quẽ fugiunt. Nos aũt oſtẽdemus aduerſus eos, ꝙ ægritudo facta nõ habet cauſam efficientẽ, & ratione, & authoritate ipſius Gal. ex quo patebit, ꝙ eorũ additio nõ eſt neceſſaria, qm̃ id relatiuũ, quã, nõ refert diſpoſitionem, ſed refert, quod diximus. Dico ergo, ꝙ cauſa efficiẽs nõ eſt niſi rei, quę eſt in termino, vt gñetur & fiat: ſed factũ nõ eſt in termino, vt gñetur & fiat: ergo facti nõ eſt cã efficiẽs: & hęc rõ irrefrangibilis eſt. Authoritas.n. Gal. eſt paulo poſt, vbi dicit, ꝙ ad inuentionẽ cauſarũ ſalubrium, quęcunq; qdem cauſæ ad iam factã ægritudinẽ ſunt ſalubres, ratione vtẽdum eſt, quã id, quod eſt ſm apparitionem, determinatur ab eo, quod ſm virtutem: quæcũq; vero cauſæ ad eam, quæ adhuc fit, ipſã eadem: & adhuc, ſm quam inueniuntur ægritudinis cauſæ. Et vult (ſicut ibi dicemus) ꝙ ad inuentionem cauſarum ſalubrium ægritudinis factæ nõ oportet vti niſi diſtinctione, qua determinatur calefaciens vel infrigidans apparenter ab ijs, quæ faciunt illud ſm virtutem, quia cauenda ſunt facientia id apparenter tm̃: & non dicit oportere vti ratione, qua cauſæ ægritudinis inueniuntur, ſicut dicit id in fiente: dixiſſet autem illud, ſi ægritudo facta cauſam haberet: aut ibi omnino eſſet diminutus ſermo eius. Sic ergo palam innuit, ꝙ ægritudo facta non habet cauſam efficiẽtẽm: in libro quoq; de ingenio ſanitatis expreſſe hoc dixit, nec eſt opus immorari. Quare expoſitio Hali & ſequacium eius nullo modo conueniens eſt.

Curatio vero vnum quidem habet modum, & maxime cõmunem intentionem, ei ſcilicet, quod ſoluẽdum eſt, contrarium, huius enim generis ſunt omnes perficientes ſalutem cauſæ: ſecundum partem vero ex ſingulis contrarijs. Calidæ igitur diſpoſitioni, frigida cauſa contraria eſt: frigidæ vero, calida, & alijs proportionaliter. Si enim immoderatum omne pręter naturam, moderatum vero ſecundum naturam, neceſſitas eſt omne immoderatum ab immoderato contrario, ad moderatum reduci.

Curatio vero vnã præcipuã ac cõmuniſsimã habet intentionẽ ad id, quod eſt diſpoſitioni auferẽdæ contrarium, ex hoc ſiquidẽ genere ſunt cauſæ illæ oẽs, quæ ſanitatem efficiunt: ſecundum partem vero, ex vnicuiq; diſpoſitioni contrarijs. Calido igit affectui cauſa frigida contraria exiſtit: frigido aũt calida, eademq; in cæteris proportione. Etenim, ſi omne immoderatũ eſt præter naturã, moderatũ vero ſecundum naturã; neceſſe eſt omnino, vt immoderatum ab immoderato contrario, ad mediocritatem redigatur.

Cum dedit, ꝙ diſcraſiam factam oportet curare, faciendã vero prohibere, oſtendit cauſas ſalubres vniuſcuiuſq; diſcraſiæ, & primo eas, quæ ſimplicis, generalibus eas canonibus conprehendendo, & huius primo cauſas ſalubres diſcraſiæ factæ, quæ ſimpliciter dicuntur curatiuæ (vt dictũ eſt ſupra) & dicit, CVRATIO &c. ideſt, poſtq̃ eſt facta ægritudo, curabitur ablata diſpoſitione principaliter lædente operationem. Sciendum eſt, ꝙ curatio, quæ abſolute curatio dicitur, quæ quidem (vt ſcitum eſt) appropriatur diſcraſiæ factæ, eſt habens vnum modum, & hunc ſcilicet ſicut maxime communem canonem, ſ. oblationem contrarij eius, quod eſt curandum & remouendum: & huius cauſa eſt, quia curatio eſt tranſmutatio quædam: omnis autem tranſmutatio eſt à contrario. Id aũt, quod eſt curandum & remouendũ in habente diſcraſiam factã, non eſt niſi ipſa diſpoſitio, quæ eſt ægritudo vel diſcraſia

immediate

A immediate lędens operationem. Non.n. indiget amotione causæ, quam nō habet: ergo solius discrasiæ cōtrarium offerendū erat. Dicit autē, Maxime cōmunē intentionē. quia hic canon extendit non solū vt̄ ad discrasias factas, sed ad reliquas oēs: adhuc aūt & ad ægritudines cōpositionis & vnitatis: & vt̄ ad curationem & præseruationem, sicut patebit. Propter quod subiunxit, HVIVS ENIM & c.i.& bene dico, maxime cōmunē &c. quia de hoc genere sunt oēs causæ efficientes sanitatem, s. de genere contrarij, eius, quod soluendum est, siue sint, quę simpliciter dicuntur curatiuæ, quales sunt discrasiæ factæ: siue, quæ dicunt̄ curatiuæ cum præseruatione, quales sunt aliarum duarum discrasiarum: Imo ēt huius generis sunt causæ salubres ægritudinum in natura cōpositionis, & in natura cōmuni, s. tàm fientiū, q̄ factarum, s. q̄ oēs debent esse contrarię ei, quod soluendū est. Illud aūt, quod soluendum est in ęgrotantibus (vt vt̄ est dicere) est, quicquid est cōtra naturam, s. morbus, causa, & accidens: & horum oīum abscisio, si rectè considerent, est adhibitione contrarij: à contrarijs.n. oīa corrumpuntur, si corruptibilia sunt. Soluitur.n. febris frigidis, cū sit præter naturā calor: putredo aūt refrigeratione, & expirátione, cū putridū sit calidū; cōstrictionem & euentationem non habēs. Item & causa causæ, sicut humoris multitudo, vel spissitudo, vel viscositas, contrarijs suis remouet̄, s. diminuēte, subtiliante, incidente. Accidens quoq;, vt rheumatismus, & ventris fluxus, & similia, inquātum hmōi, constrictionibus abscinduntur. Et multa alia quoq; accidētia sua habēt opposita cōtraria, qbus reprimunt̄, vt dolor colicę stupefacientia: & syncopis febris acutę potū vini puri: talia.n. contrariātur quodāmodo accidētibus, & si morborū sint augmētatiua. Ita ergo manifestū est, q̄ principalis intētio curationis sumit̄ ab essentia rei curādę, vt sit large curatio, oīs rei cōtra naturā abscisio, quāuis secūdarię intētiones sumātur ex cōplexione naturali, & cōpositione, & situ mēbri patiētis: adhuc aūt ab aere, vt infra patebit. Sed attendēdum est, q̄ causæ salubres nō distinguunt̄ nisi aut penes ægritudinē tm̄, vt ad factā discrasiā: aut penes causam tm̄, vt ad futurā: aut penes vtrāq;, vt ad fientē: Penes aūt accidētia, quæ sequūtur ęgritudinē, nō recipiunt distinctionē, eo q̄ accidētia nō habent nec vere nec, p̄prię alias causas salubres, q̄ eas, quæ sunt causæ salubres ægritudinū, quas ipsa comitātur, quarum amotione & ipsa amouētur. Quòd si aliqn̄ præter oppugnationē morborū repugnemus accidētibus, hoc nō facimus, inquātū ipsa sunt accidētia: nulla.n. intentio curatiōis sumitur ab accidētibus, inquātum talia sunt (sicut Gal. dicit in lib. de ingenio sani.) sed inquantū contingit ipsa accidētia esse aut causas augmentatiuas morborū, aut virtutis deiectiuas. Deinde, cū dedit canonē cōmunē curationis, appropriat eum, & dicit, SECVNDVM PARTEM & c.i. sed curatio particularis singularū discrasiarū factarū ē ex singulis suis cōtrarijs. Deinde exēplificat id sicut cōcludēs, & dicit, CALIDAE ergo & c.i. igitur calidę dispositioni, quę est ęgritudo, frigida causa est cōtraria, ideoq; est causa curās, & sanitatē pficiens: & frigidæ calida: & sit̄r in alijs, s. humidæ sicca: & siccę humida. Et vult p causam sanitatis, effectiuā, quę sumitur ex sex rebus nō naturalibus & eis annexis. Dicit aūt Hali, q̄, cū Gal. dixit, Calidę dispositioni frigida causa cōtraria est. potest p causam intelligere causam antecedentem & coniunctā ægritudinis: & pōt intelligere causam medicationis. Sed nescit, quid dicat, qn̄, cū hic exēplificaret canonē cōmunē curationis, quē dixit esse p contrarium, non pōt intelligere nisi causam medicationis, quę est effectiua sanitatis. Præterea qd esset dicere, Calidę dispositioni, frigida causa egritudinalis vel efficiens egritudinē contraria est: causa.n. morbi cōtrariatur causę, sicut morbus morbo, potius, quā causa morbo, vel ecōuerso. Sicut aūt particularis curatio particularium discrasiarū factarū est ex singulis contrarijs earū, ita particularis præseruatio p abscisionē causę discrasiarū fientium est ex singulis contrarijs illarū causarū, vt supra patuit. Deinde, cum dixit curationē esse p contrarium, dat demonstrationē huius, & dicit, SI ENIM & c.i. si id, quod est præter naturā, s. ægrū vel ęgritudo, est imoderatum & inęquale fm̄ distantiā eius à medio, naturæ saluatore: id aūt, quod est fm̄ naturā, s. sanum vel sanitas, est moderatū & equale, moderamine. s. aut absoluto, aut appropriato, quod est mediū extremorū, necesse est, q̄ omne imoderatū reducatur ad moderatū p nihil aliud, quā p id, quod est imoderatum fm̄ contratiū, quale est, quod tantūdē est lapsum à moderamine moderatę causę, quātum corpus à suo moderamine & in cōtrariā partē, Vt, si imoderatū, quod est reducendū, est calidū tribus numeris, q̄ imoderatū reducens sit infrigidās tribus numeris oī eodē modo, quo diximus in causis reductiuis, sola intellecta differētia, quam supra assignauimus in principio huius capituli. Necessitas aūt exit ab hoc, q̄a, si moderamen amissum, esset reuocabile p moderata, cū per illa sit ei cōseruatio, tūc causę efficientes & cōseruātes vni & eidē essent vnę & eædē, quod est ipossē. Ergo oportet reuocari p imoderatum, non tñ per tale, ad quale deuenit, qm̄ id est simile, ad quod simplr̄ nō sē bene habet: ergo p imoderatū contrariū, s. per id, quod est lapsum à moderamine causę fm̄ cōtrariū lapsum corporis: nec p imoderatū quātūcūq; distans à moderata causa in parte opposita lapsui corporis, sed p tantūdem distās ab illa causa in opposita qualitate, q̄tum imoderātia corporis p̄ter naturā separata est à moderātia naturali, hoc.n. tale eqpotēs est illi, ideoq; & vere contrariū: quare tūc ei occurret agens in illud, & cōtra patiens ab illo ad medium reuocabit: lapsum aūt plus vel minus, esset aut superfluens aut deficiens ad reducendum ad medium, nec proprie contrarium diceretur. Sic ergo demonstratū est, q̄ curatio non aliter, q̄ per contrarium, esse potest.

C

D

SED HIC SOLET opponi illud Arist. quarto topi. q̄ febri & ophthalmiæ nihil est contrarium: cuius simile poterit & quis dicere de omni morbo. Si enim nihil est contrarium morbo, tunc curatio morbi aut est imposibilis, aut nō est per contrarium. Quoniam autē hoc verbum consueuit male intelligi à pluribus, ideo dicemus ad hoc, q̄ Arist. in illo loco ponit considerationem topicam talem. Considerandū (inquit) si est aliquid contrariū generi, q̄ erit aliquid cōtrariū speciei, sicut si vitio est contraria virtus, erit speciei vitij contraria species virtutis, vt auaritiæ largitas. Deinde fert instantiam ad hanc considerationē, innuens eam non esse vniuersaliter veram: nam ægritudini contrariatur sanitas, & tamen febri, & ophthalmiæ, quæ tamen sunt species ægritudinis, nihil est contrarium: Quod intelligendum est, quòd nihil est eis contrarium de speciebus sanitatis, fm̄.n. prædictam considerationem oportetet, quòd cuilibet speciei ægritudinis responderet aliqua species sanitatis sibi cōtraria: hoc aūt nō est ita, sed sanitas vna existens, in medio. s. extremorū, non variata fm̄ species, opponitur oī speciei morborū sicut mediū ad extrema.

extrema. Nam morbo in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, non est dare, ꝙ opponantur diuersę species sanitatis, sed vna tm̃ sanitas, quæ est tẽperantia in consilibus, opponitur oĩbus illis, sicut medium ad extrema. Sic ergo intelligẽdum est, ꝙ febri, & ophthalmię nihil est cõtrarium, quia nõ est alicui eorũ contraria sua species sanitatis, sed vna tm̃ ambobus, & oĩbus alijs morbis. Hoc aũt nihil prohibet, quin cõtrarieť eis causa curatiua, quæ tm̃ distat à sanitate ab vna parte, quãtum ægritudo ab altera: propter quod eis cõtrariatur sicut extremũ ad extremũ.

Oppositio aũt, quæ ad hoc solet fieri de scãmonea, quæ, cum calida sit & sicca, curare videť tertianam, planã habet rñsionem, qm̃ non curat febrem, quæ est discrasia facta, s. ephemeram, vel hecticã, propter quod nõ eligimus eã in curatione illarũ, sed eam, quæ est discrasia fiens, & causam habẽs efficientẽ. s. tertianam, Licet nec hanc, vnde est discrasia, cuius est aliquid factũ, curat, nisi per accidens, causam. s. auferendo, qua ablata corpus redit ad naturã suam, sed pręseruat p se ab eo, quod de ea futurũ est, ablatione efficiẽtis: Propter quod est ꝓprie curãs causam, nec hanc qdem, inquãtum est addens in causam putredinẽ vel calorẽ, sed inquãtum est quantitate supfluens, & repletiones inducens: euacuando. n. eã repletũ inanit: & hac intentione quodãmodo sibi cõtraria est, & est cura per contrarium, & nõ per simile (sicut videtur) si pręseruatio large curatio dicta sit. Quod aũt dicit Princeps, ꝙ non oĩs repletio neq; oĩs malitia cõplexionis suo medicať contrario ex euacuatione & oppositione, imo multoties sufficit multa regiminis bonitas, nõ cõtrariať ei, quod hic dictũ est. Nam regiminis bonitas in talibus est ex ijs, quæ, licet ex se nõ diminuant repletionẽ aut cõplexionis malitiã, nõ tñ augent eã. Hoc aũt regimen, quod bonũ vocat, attinet tẽperamento: hoc aũt virtutem cõfortat: virtus aũt cõfortata curat vtrãq; malitiam: est. n. confortatio virtutis accidentale morbi curamentũ, sicut Gaľ. dicit in li. de ing. sanitatis. Nos aũt non negamus accidẽtalem curationẽ posse esse non p contrarium, sicut iam supra innuimus. Sed dicet aliquis, ꝙ in oĩ specie curationis curans non est nisi virtus. Dicit. n. Princeps, ꝙ curans est virtus, & nõ medicus: medicus vero facit tm̃ puenire instrumenta ad virtutẽ. Si ergo virtus semp est curans, & nõ medicus nec medicina, tũc cura semp est nõ per cõtrariũ, virtus. n. nõ videtur habere contrarietatẽ ad morbũ, vt dicatur frigida, cũ calidos: calida, cũ frigidos morbos curat: calor. n. & frigus nõ sunt qualitates substantiæ incorporeæ, Nisi esset, ꝙ duplex est curans, s. principaliter, & instrumentaliter: principaliter est virtus, sicut faber principaliter fabricãs, instrumẽtaliter aũt est medicina, sicut malleus instrumentaliter fabricans. Qñ aũt Gal. dicit, ꝙ curans debeat esse cõtrarium curato, intelligit de instrumẽtaliter curante, & nõ principaliter: virtus. n. ꝓprie non cõtrariať discrasię calidæ vel frigidæ, sicut dicebať. Possumus tñ dicere, ꝙ aliquo modo contrariať eis, inquantum ipsa est stans sub tẽperamento: tẽperamentũ aũt est medium: mediũ aũt vtriq; refragatur extremo: vnde & ipsa est ẽt principium reuocationis ad tẽperamentũ amissum, sicut natura, cui & ipsa cõiuncta est: & p hũc modũ aliqualr cuilibet cõtrariať morbo. Attẽde tñ, ꝙ Princ. nõ dicit, ꝙ virtus curet, & nõ medicina, sed ꝙ virtus & nõ medicus: medicus. n. solũ exterior ẽ minister, instrorum. s. præparator.

Sed videndum est hic, vtrum virtus, an medicina p se curet morbum. Et sciendum est, ꝙ per se aliqñ opponitur ad mediate, & est tunc idẽ dicere p se, quod ĩmediate seu non p medium: aliqñ vero opponitur ad p accidens, & tunc est dicere p se, idem, quod essentialiter. Secundũ ergo ꝙ per se opponitur ad p accidens, dicendũ est, ꝙ G
vtraq; aliquo modo p se curat. Nam, cũ curare sit alterare & mouere, hoc aũt cadat in diffinitione vtriusq;, vtraq; dicetur p se curans in primo modo dicẽdi p se: virtus. n. est principiũ reuocationis ad tẽperamentũ amissum, sicut natura, quæ est principium primũ motus & quietis, eius, in quo est, p se & nõ per accidẽs: Medicina ẽt est (vt Gal. dicit) id, cuius est alterare corpus humanũ. Vtraq; ergo isto modo põt dici per se curans, sed in hoc differt, qa virtus seu natura multoties facit hoc sine extrinseco adiumento medicinæ: medicina aũt non facit id sine intrinseco adiumento naturæ: natura. n. semper est directiua ipsius, & vtens ipsa vt instrumento. Secundum aũt ꝙ per se opponitur ad mediũ, tunc, cum virtus mediante medicina curat, curabit non per se, sed p aliud: medicina autẽ faciet id per se. Si aũt dicas, ꝙ tunc nõ debet dici virtus principalę curans, Dicendũ est, quòd est ita principale, sicut dirigẽs, ante quod nullũ, sed nõ est ita principale, quòd ĩmediatum, his. n. duobus modis dicebatur principale. Scias tñ, quòd qñ virtus sine exteriori instrumẽto curat, duplr per se curat, & est tũc cura per cõtrarium non simplr, sed fm quid per modũ, quem diximus. Regimen aũt temperatum, quod diximus virtutẽ confortare, per accidens curat, inquantum virtutẽ excitat resistentem, & suo modo contrariantẽ: & silr quicquid existẽs non contrariũ morbo, curat illum p accidere sibi, cõtrariũ esse ad morbum, sicut aqua frigida aliqñ frigidum morbũ curat, & cętera hmõi. Sed, qm̃ tale contrarium plus opportuno datum non solũ reducit ad tẽperamentum, sed in oppositã partẽ conuertit (quæ. n. calidum morbũ plus, q̃ oportet refrigerat, generat in corpore morbũ frigidum, sicut Gal. dicit) H
sciẽdum est medico non solũ, quod contrariũ cõpetat ad morbi curam, sed quãtum, quoties, & quanto tẽpore sit donandũ. Sicut. n. dicit Gal. in lib. de inge. sanitatis, corpus infirmũ mutare nescimus ab vna qualitate in aliã, nisi terminus, in quo figi conueniat, agnoscatur. Propter quod adijciemus & hoc ad hanc breuiloquam eius summam, dicentes, quòd (sicut Gal. dicit nona particula de inge. sanitatis) intentio curandi morbum sumitur à tribus, primo. s. à morbo, secũdo à cõplexione naturali ipsius corporis infirmi, tertio ab aere nos circũdante. Qualitas. n. ægritudinalis cognita dat cognitionẽ electionis qualitatis medicinæ: agnitio aũr cõplexionis naturalis corporis, facit coniecturari quãtitatem discessus eius à tẽperamẽto suo, Sicut, si corpus sit calidũ, & morbus frigidus, innuit magnitudinem discessus à dispositione naturali: si aũt sit morbus calidus, innuit paruitatẽ discessus: & ex hoc dat cognitionem electionis graduum medicinæ, & opportunę ẽt cessationis ab exhibitione medicinæ. Aer aũt cognitus in sui natura dat cognitionẽ, vtrum oporteat addere vel minuere in quãtitate vel gradibus medicinæ supra vel infra quantitatẽ & gradum præconceptum ex quantitate lapsus corporis in morbũ. Quia enim sine aere nihil actionis nostræ vel morbi fieri põt, nec morbus solui nec sanitas custodiri, ꝓpter mistionẽ continuę actionis aeris cũ actionibus nostris & morbi, aspiciendũ est cõtinuo, cuius sit qualitatis in cura morborũ, sicut in cõseruatione sanitatis. Si. n. aer est qualitatis cõtrarię morbo, fiet aer vnum ex curantibus: si aũt similis, erit confirmãs morbũ,

&ad

A & ad curam inconueniens. Quando ergo frigida & humida morbo cõueniunt, quia .f. calidus fit & ſiccus, aer vero calidus ſit & ſiccus, ſimiliter morbo oportebit curam facere tanto frigidiorem & humidiorem, q̃ cõpeteret morbo, quanto aer calidior & ſiccior eſt temperato, quia cura noſtra habet impugnare morbum & aerẽ. Si autẽ morbus frigidus eſt & humidus, in aere calido & ſicco, tunc, cum aer contrarius morbo ſit potentior omnibus rebus ad curam, oportebit tãto minus calidam & ſiccam facere medicinam, quanto aer in caliditatem & ſiccitatem cognoſcitur eſſe mutatus: hoc autem nullo modo contradicit canoni ſupradicto, nam augmentum vel diminutio in gradu medicinæ vltra vel citra exigentiam morbi corrigitur ſiue recompenſatur ab aere.

Ant. Manifeſtum vero, ꝙ ſecundũ virtutem, non ſecundũ apparitionẽ calefaciens & infrigidans, & quęcũq; alia hmõi, accipiendũ eſt. Dico aũt ſecundũ virtutẽ, quod eſſentialiter & vere eſt, vt dicit̃: ſecundũ apparitionem vero, quod ſecundũ pręſentẽ ſenſum hmõi quidem eſſe videt̃, eſſentialiter vero nõ exiſtens hmõi. Quomodo vero oporteat cognoſcere ea, in negocio de ſimplicibus pharmacijs dictum eſt.

Leo. At manifeſtum eſt, ꝙ ſecundũ potentiam, non aũt imaginationẽ & calefaciens, & refrigerans, & quæcunq; alia huiuſcemodi, oportet aſſumere. Voco autem ſecundũ potentiam, quod re ipſa vere tale exiſtit, quale eſſe dicitur: ſecundum imaginationem aũt, quod ex prompto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur, B cum tamen vere tale non ſit. Sed, qua ſint hæc ratione diſtinguenda, diximus in ijs libris, in quibus de ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur.

6.36. Cum vniuerſalem dedit canonẽ curationis, dicens vlr eam fieri per contrariũ eius, quod ſoluendũ eſt, admonet cautelã quandam in electione cõtrarij, & dicit, MANIFESTVM VERO &c. i. & manifeſtũ eſt per ſe, ꝙ ad curationẽ oportet eligere calefaciens, & infrigidans, humectans, & exiccans, &, quęcũq; alia hmõi, faciens, vt ſubtilians, & incidens, aperiens, & abſtergens, & vlr contrarium, alterans & ſoluens, quod ſoluendũ eſt, ſm virtutem, quã in ſe habet, & non ſm apparitionem, Verbi gratia, calefaciens ſm virtutem, quam in ſe habet, & non ſm apparitionem, ſicut ſm accidens, faciens videri, quod eſt. Deinde exponit dictionẽ ſuam, ſm virtutẽ, & ſm apparitionem, & dicit, DICO AVTEM &c. i. & voco calefaciens & infrigidans ſm virtutẽ, quod facit illud per potentiã, eſſentialiter ei inhærentẽ, hoc faciendi (hæc. n. eſt virtus ſua) & nõ per potentiã inhærentem ei ab accidenti, quę eſt virtus alterius, & de quo verũ eſt ſemper, ꝙ ſic facit, & non ſolũ aliqñ apparens verũ: quia eſſentialia comitant̃ ſemper. Sed calefaciens & infrigidans ſm apparitionẽ voco illud, quod videtur facere, quãtum ad ſenſum præſentem, ſed non facit illud ſm veritatem, neq; ſemper, quia eſt ei accidẽtale, non eſſentiale, ſic calefacere vel infrigidare: id enim, quod res efficit nõ per ſe, ſed per accidẽs, nõ efficit illud ſm veritatem, ſed efficit aliquid alterũ, quod accidebat actioni ſuæ, vt poſt apparebit. Adhuc aũt nec efficit ita ſemper, quia id, quod eſt ſm accidens, eſt aliqñ tm̃, eo C ꝙ principium ſic eueniendi eſt extra rem, cui videtur attribui. Deinde, quia non erat huius negocij docere diſcretionem horũ, remittit ad librum ſuũ, ad quẽ huius rei ſpectat examen, & dicit, QVO MODO VERO &c. i. ſed, qualiter diſcernatur illud, quod calefacit vel infrigidat per virtutẽ ſuam, ab illo, quod facit illud ex via accidentis, dictũ eſt in libro de ſimplicibus medicinis, in primis. ſ. 5 tractatibus eius: adhuc aũt & in 3 li. ſuo de cõplonibus circa finẽ. Monuit aũt hoc Gal. ne accidat nos decipi in cura diſcraſiarũ, exhibitiõe calefaciẽtiũ vel infrigidantiũ ſm apparitionẽ, q̃a eſt talia plus nocere ꝑ ſe, q̃ cõferre ꝑ accidẽs: adhuc aũt q̃a nec iſtud accidẽs euenit ſemper ita.

SED DICAMVS hic exẽplificantes & nos de vtriſq;, qualiter diſcernant̃ adinuicem. Dico ergo, ꝙ exemplum calefacientis per virtutẽ ſuã eſſentialẽ eſt emplaſtrũ de fœnugræco ſup aliquod mẽbrorũ: calefaciẽtis aũt ſm apparitionẽ, quia ex via accidẽtis, eſt effuſio aquæ frigidæ ſup corpus. Exẽplum aũt infrigidãtis per virtutẽ eſſentialẽ eſt obuiatio aquæ alicui mẽbrorũ: infrigidantis per accidẽs eſt emplaſtrũ de fœnugræco ſup phlegmonẽ. Id ergo calefacit per virtutẽ ſuam, cui hoc ineſt facere ꝑ ſe, quia eſſentiã comitatur ipſius, & non accidit id ei extrinſecus. Via aũt cognoſcendi id, eſt experimentũ, ratiocinatio. n. ſup hoc debilis eſt & oĩo ĩſufficiens. Experimentũ aũt non certificat nos niſi poſt obſeruationẽ harum conditionũ, ſ. vt experiamur rem ſimplicẽ, & vacuam à qualitate acquiſita, & in corpore humano tm̃, & habẽte ægritudinẽ ſimplicem & ſingularẽ, & nõ excedentẽ virtutẽ gradus medicinæ: experiamur ẽt eam in contrarijs diſpoſitionibus, & attendamus, qua via, & vnde operetur operationẽ D ſuã: Et his obſeruatis aſpiciamus, vtrũ faciat illud ſemp, aut ſæpe, quia res naturales & eſſentiales producunt à

tex. principijs ſuis aut ſemper, aut ſm plurimũ, vt dictum eſt in phyſicis: operationes aũt rei, quæ ſunt ex via accidẽtis, ſunt raro: Item obſeruemus tẽpus ĩpreſſionis ſuæ: ſi. n. apparet in primis, cum adminiſtratur, ĩpreſſio & operatio eius, tunc fiduciã faciet, ꝙ efficiat id per ſe: ſi aũt apparet poſt ſeparationẽ obuiationis, tũc extimat̃ de ea, ꝙ efficiat illud per accidẽs, nam, ſi per ſe efficeret, operaret̃ illud, dum obuiat: ĩpoſ͞e eſt enim, vt nõ efficiat, dum obuiat: & operet̃, dum nõ obuiat: aqua. n. frigida corpori ſuperinfuſa continuo, dũ obuiat, infrigidat ipſum, ſi aũt calefaciat, hoc eſt in poſterũ ex via accidẽtis. Accidẽs aũt iſtud (ſicut dicit Gal. in tertio de cõplexionibus) eſt, quia aqua frigida, dum cutim infrigidat, ſuperficiẽ cõſtringit corporis, & calorẽ innatum redire cogit in ꝓfundum, & expirare prohibet. Coadunatus ergo & expirare ꝓhibitus fortificatur, & ſimul cũ hoc paſcitur ex humoribus, qui ſunt in profundo corporis, & fit hoc ei ſecũda cauſa cõfortationis ſuę: cõfortatus aũt & paſtus, ĩpetuoſe redit ad corporis ſuperficiẽ, & calefacit. Accidit ergo ad infrigidationẽ aquæ hæc calefactio. Si aũt dicat aliquis, ꝙ aqua illo modo videt̃ calefacere ꝑ virtutem ſuã, virtute. n. ſua conſtringit corporis ſupficiem, & calorẽ coadiuuat, & inde ipſum fortificat, Dicendũ, ꝙ, licet aqua ĩfrigidãdo conſtringat, & poſſit dici conſtrictio eius ſecũdaria operatio, tñ calefactio ſubſequens non eſt niſi à calore innato, quem tali conſtrictione accidit confortari, & inde fortius agere in ſubiectum. Signum aũt, ꝙ accidentale ſit ei hoc, eſt, quia nõ facit id in oĩbus corporibus, ſed in corporibus iuuenum bene carnoſorum, maxime cũ ęſtate media ſuperinfunditur: In talibus. n. maior eſt ab aqua caloris confortatio, ꝑ viam

accidentis

accidentis eueniens, q̃ infrigidatio, ipsam essentialiter concomitans, propter multũ abũdare in eis calorem: adhuc aũt & propter nõ posse eis frigus penetrare ad intrinseca corporis impediẽte densitate, quod in alijs nõ contingit: sed infrigidationẽ (vt simpliciter est dicere) in oĩbus facit corporibus. Emplastrum aũt de fœnugręco continuo calefacit, dum obuiat, sed post tp̃s accidit calefactione sua humorẽ calidum in phlegmone constrictũ extenuari & resolui, & inde phlegmonẽ infrigidari. Accidit ergo infrigidatio calefactioni eius ꝑ abscisionem calefacientis: sed hoc accidens nõ accidit ei semp, resolueret enim, si inueniret, ẽt humorem frigidum, & accideret inde per illius absentiam caliditas. Simile aũt est de agarico, quod videt̃ infrigidare febrẽ quotidianam: & de scãmonea, quę videt̃ infrigidare tertianã: quorũ vtrũq; facit id euacuatione causæ calefaciẽtis, & nõ facit illud essentialiter & per se, sed quia accidit infrigidari corpus euacuatione causæ calefaciẽtis: & est ibi vere ꝑmistum iuuamentũ per se, iuuamento ꝑ accidens: per se q̃dem, cũ cõparatur causæ: ꝑ accidens vero, cũ cõparatur febri. Exponamus aũt adhuc, q̃d sit calidum, & frigidũ, & humidum, & siccũ in medicinis (nam ꝑ aliquos hic erratur) & dicamus ſm sententiã Gal. tàm in lib. de complex. q̃ de simpl. medicinis, quot modis dicat̃ vnumquodq; istorũ nominum, s. calidũ, frigidũ, humidũ, & siccũ, & ꝓueniet inde, quod quærimus. Dico ergo, ꝙ vnũquodq; corporũ aut est calidũ in natura sua, aut q̃a acq̃siuit hanc qualitatẽ accidẽtalẽ ab extra: Quod aũt est ita in natura sua, aut est calidũ actu, aut est calidũ potẽtia: Quod est calidũ actu, aut est calidũ actu absolute, vt ignis: aut est calidũ actu ꝑ vincens sup ipsum, vt hõ, bos, & vl'r genus aĩalis: Quod aũt est calidũ actu ꝑ vincẽs, adhuc recipit aliã distinctionẽ, q̃a aut dicit̃ ita in natura absolute, vt aĩal, quodcũq; sit illud: aut dicit̃ ita, cũ cõparat̃: Si aũt dicit̃ ita, cũ cõparat̃, & hoc dupl'r, q̃a aut cõparat̃ ad ęquale sui generis, aut suę speciei, sicut dicit̃ equus vel leo calidus respectu hoĩs, qui q̃dẽ est mediũ in gñe aĩaliũ: & cholericus homo, dicit̃ calidus respectu hoĩs tẽperati in specie hoĩs: aut, cum cõparat̃ ad quãcũq; rem, contingit sic esse, sicut dicit̃ Socrates calidus, cũ cõparatur Platoni. Quod aũt est calidũ potentia, est duobus modis, quia, cũ potẽtia non cõparet̃ nisi ad actum, oportet, ꝙ eius potentia aut sit cõparabilis ad calidũ actu absolute (sic appellamus calidũ potentia, quod facile & velociter conuertitur ad ignẽ, vt lignũ, vel palea, vel oleum) aut sit cõparabilis ad calidũ actu ꝑ vincens: Et hoc erit dupliciter, quia aut dicitur potẽtia calidũ, quia põt cõuerti in corpus aĩalis, quod dicebatur calidũ actu per vincens, & fieri pars mẽbrorũ eius, & isto modo cibus cõuertibilis in sanguinẽ & carnẽ aĩalis est potẽtia calidus actu per vincens, & hoc recipit distinctionẽ ſm diuersitatẽ aĩalium: aut dicitur potentia calidũ, id, quod habet potentiã calefaciendi corpus aĩalium, & hoc vl'r dicitur medicina. Et ſm hanc cõparationem, quod põt calefacere hoĩem, iudicatur potentia calidũ apud ipsum: &, quod põt calefacere equũ, iudicatur calidum ad equũ: & sic de alijs. Et hęc res habet adhuc cõparationes in qualibet specierũ apud singularia illarum, quia, quod põt calefacere vnum & nõ aliud, dicitur calidum ad illud, & nõ ad aliud. Differt autẽ iste modus potentię à priori, quia potẽtia, qua cibus dicitur calidũ potẽtia, est potentia passiua, quæ (sicut dicit Philo. ĩ quinto met.) est principium cõuersionis in aliud, inquãtum aliud est: potentia vero, qua medicina dicit̃ calida potentia, est potentia actiua, quæ (sicut ibidẽ Philos. dicit) est principiũ cõuertendi aliud, inquãtum aliud est. Hoc aũt calidũ potentia vltimo modo dictum, cum ad corpus hoĩs comparetur, separatur in quatuor gradus apud medicos penes quatuor modos operationis, quos efficit in illo, sicut Gal. dicit in fine quinti de simplicibus medicinis.

SED HIC INCIDIT quæstio, quã præterire nõ licet, s. vtrum medicina, quæ calida est in aliquo graduum, sit intelligenda esse in illo gradu respectu operationis ab ea factæ in corpore optime tẽperato: aut respectu operationis, quã facit, in quocũq; corpore contingit: & est quæstio ista, vtrum medicina, quæ calefacit corpus optime tẽperatum in primó gradu, calefaceret corpus frigidum phlegmaticum in eodẽ gradu. Et rñsio est, ꝙ gradus medicinæ nõ distinguuntur nisi respectu operationis ab ea factę in corpore optime tẽperato: cuius signum est, quia sæpe dicunt medici (& verum videtur) ꝙ aliqua medicina est calida respectu Socratis, quæ nõ est calida respectu Platonis. Inde ẽt est, ꝙ sæpe discordare inueniuntur authores in gradibus medicinarum, quia difficile fuit eis reperire corpus optime tẽperatum, in quo experirentur eas. Non ergo, quod calefacit corpus tẽperatum in primo gradu, calefacit corpus frigidum in eodẽ, imo fortassis nõ calefaceret illud vllo modo, & iudicaretur sibi medicina temperata. Aut forte alia est via rñsionis, s. ꝙ piper, & allium, & hmõi calefacerent omne corpus ad quartum gradum, sed tñ sub impari quantitate accepta. Nam, si in quãtitate vnius drachmæ sumpta calefaciunt corpus temperatum in quarto gradu, tunc corpus frigidum calefacient in eodẽ gradu, sumpta in quantitate duarum vel trium drachmarum ſm gradũ lapsus eius à corpore tẽperato. Non. n. est intelligẽdum, ꝙ piper calefaciat in quarto gradu corpus tẽperatum, in quacunq; quãtitate sumatur, sed in certa & determinata, ad cuius cognitionẽ nõ venitur nisi ꝑ experimentum: propter quod elegãter dixit Gal. ꝙ quãtitas offerendorum nõ est sermone denotabilis, quia sæpe idẽ homo sub diuersis horis diuersam eorum expetit quãtitatẽ. Et ꝑ hunc modum videtur, ꝙ distinctio graduũ medicinæ fiat ſm cõparationem ad corpus humanũ absolute. Sed, quod horum sit verius, dimittatur modo: fortassis enim, si in quæstione sit positum de eadẽ quãtitate medicinæ, verius erit primum: si autẽ nõ, sc̃dm. Similis autẽ distinctio est de frigido, humido, sicco, positis sibi cõuenientibus exẽplis. Iam ergo patet verum esse, q̃d dicit Princeps, ꝙ, qñ dicimus, ꝙ medicina est calida aut frigida, nolumus dicere, ꝙ in sui substãtia sit calidior aut frigidior corpore humano, sed volumus dicere, ꝙ ꝑ ipsam in corpore hoĩs prouenit caliditas vel frigiditas maior ea, quã ex se habebat. Cõsideratione ergo operationis suæ in corpore humano dicitur calida, vel frigida, vel ęqualis, & non cõsideratione sui ipsius in se. Si. n. in sui substãtia diceretur calidior vel frigidior corpore hoĩs, tunc medicina æqualis, cum eius cõplexio esset, sicut hoĩs cõplexio, esset ex ipsamet humana substantia: quod est inconueniens. Medicorum ergo (sicut dicit Gal.) nõ est inquirere inquisitione absoluta, vtrum in medicina dominetur elementum calidum, vel eius qualitas: an elementum frigidum, vel eius qualitas (sicut faciunt authores speculationis in natura rerum, & ꝑ hoc iudicare, ꝙ sit calida vel frigida, vel calefaciens vel infrigidãs corpus hoĩs, deciperentur enim, q̃a sępe cõtingit, ꝙ rei in se consideratę dñatur humidũ supra siccũ: & tamen desiccat corpus hominis, sicut

aqua

A aqua maris:& aliqñ terrestre super igneum,& tñ calefacit,sicut genus atramẽtorum,& sic de alijs multis,vt dicit.

DVBITABIT AVTEM aliquis circa ea,quæ dicta sunt,vtrum medicina,quæ dicitur calida potentia ad corpus hoīs,cum per actionẽ caloris innati in eã,deducta fuerit ad actum suũ,ad quẽ erat in potẽtia,& calefaciat corpus supra caliditatem,quã corpus habet ex se,posit tunc dici calidior corpore humano,etsi prius nõ posit. Nisi esset,ꝙ talis medicina in corpore humano intelligitur deduci per actionẽ corporis in eã non ad actum caloris,sed ad actum calefaciendi. Nos.n.iam diximus,ꝙ non dicitur potentia calida ad corpus hoīs respectu maioris caloris actualis,ad quẽ posit deduci,q̃ habeat corpus , sed respectu actus calefaciẽdi corpus plus,q̃ sit ex se calidum. Non est aũt necesse esse calidũ in se illud,quod calefacit,sicut lux & motus calefaciunt,non tñ sunt calida. Etiam medicina,licet calefiat in corpore à calore nostro innato,tñ ipsa non fit calida calore actuali vltra corporis calorẽ: si.n. esset posibile eã tangi,non inueniret calida,nisi tali calore,quali calore est calidum corpus,sicut cibi,& potus. Et sĩr,sicut sanguis est calidus actu ad tactũ quodã calore tepido,& sĩr stercus & vrina,sic & medicina,quæ ẽt potest calefacere corpus vsq; ad tertiũ & quartum gradũ,non fit calida calore actuali nisi ad istũ modum. Sed,si per talẽ calorẽ acquisitum à corpore,ageret in corpus,nõ calefaceret ipsum nisi reuerberãdo sup corpus cõsimilem calorẽ ei,quẽ habet,sicut panni,quos induimur , calefaciunt nos tali calore,quali calefacti sunt à nobis. Sed manifestum est,ꝙ medicina calida , cuiuscunq; gradus,ampliori nos calore calefacit,q̃ à nostro corpore calefieri posit:quare
B palam est,ꝙ ipsa est deducta ad actum calefaciẽdi corpus primo,vel secũdo,vel tertio,vel quarto gradu supra corporis caliditatẽ,& nõ ad actũ caloris aliquo gradu supra corpus: Cuius signũ est, quia medicina,quæ frigida iudicatur ad corpus humanũ,cum actione caloris in eam ad actum infrigidandi deuenerit,ẽt calida inuenitur calore actuali ad tactũ,si tangi contingat: ꝙ si intelligeretur deuenire ad frigus actuale,& p id infrigidare,deberet inueniri frigida:sed hoc falsum est ẽt de opio,cum calefieri inueniatur in corpore. Signum ẽt huius est,ꝙ medicina calida ad corpus hoīs,vt rha barbarum,in corpore calidiori,q̃ sit corpus hoīs,sicut in corpore equi,deducit ad actũ infrigidandi. Quòd si à calore acquisito à corpore diceretur calefiens medicina , deberet rha barbarum calefacere equum plus,q̃ hoīem. Sed quæret aliquis, qũo vnum & idem corpus posit exhibere diuersis rebus actũ calefaciendi & infrigidandi. Si.n.exhibet medicinis potẽtia calidis actũ calefaciendi , quia calefacit eas,tunc videtur,ꝙ medicinis frigidis in potẽtia,debeat exhibere actũ infrigidandi,quia eas infrigidet:sed corpus humanũ nullam ex
ti.4. eis infrigidat(sicut ad sensum apparet)neq; est ipsum ponere frigidũ actu,sicut calidũ. Gal.aũt hunc locũ perscrutans in lib.de simp.medicinis,ista conatur euadere. Ait enim,ꝙ illud est nõ per eãdem operationẽ corporis in res ipsas,quibus exhibentur hi diuersi actus,sed p diuersas:medicina enim,quæ potẽtia est calida,acquirit in corpore actũ calefaciendi per hoc,ꝙ ibi calefit,& ex hoc excitatur hic actus eius:quasi velit dicere,ꝙ calefaciat,quia calida actu facta sit. Medicina autem potẽtia frigida acquirit in corpore actũ infrigidandi per hoc,ꝙ diuiditur in partes paruas,& nõ per hoc,ꝙ infrigidetur in corpore. Et,quia hoc nõ erat ei exhibere actũ infrigidandi, sed p̃parationẽ
C quandam ad agere,visus est concedere tales medicinas frigidas actu dici posse:quod nec verũ nec sufficiens videt.

Ideoq; dicemus,ꝙ nõ sufficit medicinę , quę potẽtia est frigida,ad hoc,vt actu infrigidet,ꝙ ipsa solũ diuidatur in partes paruas:nã hæc talis diuisio nõ est nisi præparatoria adeptionis actus: Quæ ẽt in medicina potentia calida vtilis est ad actũ acquirendũ,piper.n.retentũ in ore, quãtũcũq; calefiat ibi,nõ calefacit,nisi conteratur & diuidatur p masticationẽ. Nec sufficit ẽt medicinæ,quæ potẽtia est calida,ad hoc, vt actu calefaciat,ꝙ ipsa calefiat in corpore tñ,cum ipsa vlteriori calore calefaciat,q̃ ibi posit calefieri. Propter quod dicemus,quòd agens,quod nõ est vniuocũ cum patiẽte,põt multas formas & actus inducere in materiã,quos in se non habet:& hoc quidẽ facere põt s̃m exigentiã & aptitudinẽ recipientis, Sicut ignis in quadã materia inducit nigredinẽ, in quadã albedinẽ,quarum neutrã in se habet:& vni dat potentiã disgregandi visum,alteri congregãdi,quorũ neutrũ in se habet:& magnes exhibet ferro actum currendi ad ipsum,quẽ actũ nec in se habet:& simile est de multis. Ita igitur ẽt põt corpus inducere in vnã medicinã actum calefaciendi vltra eũ,quẽ ipsum habet:& actum infrigidandi,quẽ nõ habet: & medicina ẽt calefacere põt,cum non sit in se calida,vel vltra,q̃ sit in se calida:& sĩr infrigidare,cum non sit in se frigida,vel vltra,q̃ sit in se frigida. Vni quoq; & eidem rei poterunt à diuersis agentibus diuersi actus induci & diuersæ formæ,proportiones enim vnius rei ad diuersa in actione & pasione diuersæ sunt,quæ soli cognitæ sunt naturæ,nobis aũt experimento discibiles. Attende tamen,quòd medicina non solum calefacit vel infrigidat ab actu
D calefaciendi vel infrigidandi sibi inducto à corpore,cum prius fuerit potentia illud faciens,sed etiam calefacit vel infrigidat ab actuali calore vel frigore acquisito ab extra per ignem vel aquam:sed actiones eius per tales qualitates exterius acquisitas velociter delitescunt,sicut per se palam est.

Ant. Ad inuentionem ergo salubrium causarum,quęcũq; quidẽ ad iam factam ægritudinem sunt salubres, ratione vtendũ est,qua id,quod est secundũ apparitionẽ , determinatur ab eo,quod secundum virtutem. Quæcunq; vero ad eam,quæ adhuc fit,& ipsa eadem consideratione,& adhuc secundum quam inueniuntur ægritudinum causæ.

Ad inuentionem autem salubrium causarum,quæcunq; quidem vt ad eam,quę iam facta est,ægritudinem causæ salubres existunt, via illa doctrinę vtendum,qua id, quod imaginamur,ab eo,quod talem habet potestatem,separatur. Quæcunq; vero vt ad eam,quæ adhuc fit,& hac eadem via,atq; illa præterea,ex qua ęgritudinum causæ inueniuntur.

38. Cum dedit canonem curationis maxime proprium discrasiæ factæ,admonuitq; cautelam in electione contrarij,ostendit sic concludens ex dictis,quibus rationibus,& quarum rerum discretionibus vtendum sit in inuentione causarum salubrium discrasiæ factæ,& fientis,per hoc quidem inchoans dare causas salubres ipsius fientis,& dicit,

dicit, AD INVENTIONEM &c.i.ergo,postꝗ̃ prædicta cautela vtendum est ad curationẽ faciendam per contrarium, sufficiet ad inuentionẽ causarũ salubrium discrasiæ factæ penes canonem assignatũ vsus rationis distinguentis,quod ſm virtutẽ est curans,ab eo,quod est faciens illud ſm apparitionẽ,eo ꝙ discrasia facta,quia causam nõ habet, contenta est contrarietate ægritudinis tñ. Cum ergo habet cognitio discrasiæ per signa sua,quorũ quia supra dicta sunt in summa de signis,iam in promptu fit,cognitio causæ curantis qualis debeat esse:prima.n.significatio curãdi morbũ(sicut Galenus dicit)ab ipsius essentia morbi sumẽda est.Et qm̃ dato vno contrario reliquũ, ſm Philosophum,patens est,si contingat discrasiam esse calidam,cum curatio sit per contrarium,palam est,ꝙ frigidum erit curans.Si ergo discrasiã adesse inuenerimus nulla ipsius causa p̃sente,quã factam vocamus,nõ erit nobis necessariũ nisi solius discrasiæ inuenire contrariũ.Vt aũt non decipiamur in electione cõtrarij,vtendũ erit ratione prædicta,qua id,quod est ſm veritatẽ contrarians,distinguitur ab eo,quod cõtrariat ſm apparitionẽ tñ.Et nos iam declarauimus dictum illud ex sententia eius in libro de simpl. medicinis. Deinde,cum dedit,cuius rei distinctione vtendũ sit ad inuentionẽ causarũ salubrium discrasiæ factæ penes canonẽ assignatũ,ostẽdit,& quarũ rerũ discretiõe vtendũ sit ad inuentionẽ causarũ salubriũ discrasię fientis,& dicit, QVAECVNQVE VERO &c.i.sed in inuentione causarũ salubrium discrasiæ fientis non sufficit vsus prædictæ cautelæ,s.rõnis distinguentis cõtrarium verũ ab apparenti,sed cũ ea oportet vti ẽt ratione diiudicante & scrutante causam discrasiæ,quia hæc discrasia causam habet efficientẽ(sicut premonstratum est)quæ cũ illa existit.Hanc aũt ideo oportet præinuenire, quia non sufficit in cura talis discrasiæ ei suũ solum contrarium adhibere,sed,cum ipsa causam habeat adhuc efficientem,ꝑ quam dicitur adhuc fiens,oportet causam illã abscindere:qua nõ abscissa cõtrarium discrasiæ ad habitum nihil cõferret,quia,quantũ illud curaret,tñ illa discrasiaret. Abscisio aũt eius nõ fit nisi ꝑ sui ipsius cõtrariũ: eius aũt cõtrarium ignoratur,nisi,quid illa sit,cognoscat:quare rõne inuestigãte causam eius vtendũ est,hac.n.cognita eius ẽt contrariũ in promptu est,dum tñ per rõnem prius dictã cauerimus nobis ab ijs,quæ contrariant ſm apparitionẽ tñ,& hoc nõ solũ apud abscisionẽ causæ,sed ẽt apud curationem eius partis,illius discrasię,quę facta est.Propter quod dixerat,ꝙ vtendũ est ipsa eadẽ priori rõne,& p̃ter eã illa,ſm quã inueniuntur ęgritudinũ causę: priori quidẽ rõne,ꝓpter id,quod de ea factũ est:secũda vero,ꝓpter id,quod de ea futurũ est,eo ꝙ ex parte huius habet causam.Manifestum est ergo,ꝙ prima significatio curãdi morbum factum sumitur ab essentia ipsius morbi.

Prima aũt significatio præseruandi à faciendo de fiente,sumitur ab essentia causæ eius.Sed de causis efficiẽtibus ægritudines in secũda partic.de mor.& acci.quærendũ est:in hoc.n.libro,in quo solas principales medicinæ summas prosequitur,nõ fuit de eis agẽdum,cũ causæ efficientes ægritudines,& eas conseruantes,non sint de principali intentione medici,sicut diximus in principio huius summæ de causis. Vt aũt plane pateat,qualiter in cura discrasiæ faciendæ inuestiganda sit prius eius causa,eo ꝙ penes illã prima ipsius causa salubris assumitur,exemplificat illud subsequenter in febre putrida,cuius causa est in humore putrido.Sed prius dicemus,ꝙ Gal.manifeste innuit in hoc loco,ꝙ discrasia facta nullam habet causam,cum non dicat ad inuentionem causarum salubriũ ipsius vtendum esse ratione,qua inueniuntur ægritudinum causæ,sicut dicit illud in fiente.

SED DVBITABIT aliquis,dicens,ꝙ verũ est,ꝙ non habet causam efficientẽ(sicut superius ostensum est)sed de conseruante non est illud manifestũ.Constat enim,ꝙ ægritudo põt habere causam conseruantem: causa.n.diuiditur in efficientẽ,& conseruantẽ,tàm sanitatis,ꝗ̃ ægritudinis.Dictum est.n.supra,ꝙ res non naturales cum cõpetenti vsu causæ fiunt cõseruãtes,& salutẽ præstantes:peccantes vero à contẽperantia,ægræ constituunt,i.conseruantes & p̃stantes ægritudinẽ.Sicut ergo est aliqua causa efficiens ęgritudinẽ,sic põt esse aliqua eã conseruans:sed causa cõseruans nõ põt esse nisi ægritudinis factæ,fiẽtis.n.non est cõseruatio,sed effectio:ergo ægritudo facta põt habere causam conseruantẽ.Quare videtur,ꝙ ad inuentionẽ causarũ salubriũ eius vtẽdũ sit ẽt rõne,qua inueniũtur ægritudinũ causæ.Sicut.n.ægritudo fiens nõ põt curari,nisi primum abscindat causa efficiens,sic nec ægritudo facta curabitur,nisi abscindatur causa conseruans,si eã habeat:non.n.probat argumentũ p̃missum,ꝙ de necessitate eã habeat,sed quod habere põt,imo ẽt ꝙ nullã aliã præter eã habere põt:videtur enim,quòd sit inuenire aliquas ægritudines factas,habẽtes causas cõseruantes, oppilatio.n.pororũ,cuius nihil restat faciendũ,est habẽs causam conseruantẽ humorem stantẽ in poro.Cum.n.humor paulatim retinebatur in poro,magis & magis auctus, donec ꝑfecte clauderet, tunc ægritudo erat fiens,& humor erat causa efficiens:cũ aũt meatus perfecte clausus est, tunc ægritudo videtur facta,& eius causa cõseruans est humor prædictus. Non est aũt incõueniens efficientẽ causam ægritudinis fieri conseruantẽ illius,imo est ſm plurimum ita. Dicit.n.Ioannitius,quòd occasiones ægræ faciunt ægritudines,& sunt res easdem ægritudines conseruãtes. Hoc.n.idem contingit de humore frigido vel calido,cum decurrit ad mẽbrum:à principio.n.ipsum discrasiat calefaciendo vel infrigidando,& dicitur tunc causa efficiens illius discrasiæ:cum aũt conuerterit ipsum,si nõ abscindatur,conuersum cõseruat, non.n.videtur amplius agere,cum assimilauerit ipsum sibi:ergo discrasia iam nõ est fiens,sed facta. Verũ,quia mẽbrum nõ põt redire ad naturã suam,nisi aut abscindatur,aut alteretur humor,oportet de necessitate concedi, humorẽ illũ dici causam conseruantẽ,Sicut ignis,qui calefacit aquã lebetis à principio,donec bulliat,dicitur tunc causa efficiẽs illius caloris in aqua:cũ aũt ebullit aqua,tunc non videtur amplius calefaciens,cũ aqua,existens aqua , non recipiat plus de calore ab igne,ꝗ̃ vt bulliat:ergo erit causa cõseruans illius caliditatis, donec.n.ignis eiusdẽ modi sibi approximauerit,erit aqua semper remanens in feruore,qui nullo modo abscindetur,nisi abscindatur ignis,aut alteretur siue minuatur. Nos aũt dicimus ad hoc,quòd Gal.vult per ægritudinẽ factã,eam,quæ nullã habet causam nec efficientem,nec conseruantẽ,quæ curam ꝓhibere possit:& quę,quãuis à principio eius,habuit eas, abeuntibus tñ eis remansit corpori affixa per illas.Quod aũt dicitur,quòd sola ægritudo facta,est,quæ põt habere causam cõseruantem,cum efficientẽ nullo modo possit habere,qa fientis nec est cõseruatio,sed effectio,non est absolute concedendum.Cũ.n.cõseruantes sint de genere efficientiũ,& ad eas reducantur(vt diximus)imo in genere causarũ ęgrarũ

sint

A sint omnino eędem numero efficientes cum conseruantibus(vt prædictum est)ipossible est ægritudinem habere vnã sine altera, aut carere vna sine altera: propter quod ꝓprie ægritudo fiens, est, quæ habet has causas. Si aũt dicat, ꝙ fientis non est conseruatio, sed effectio, Dicendũ est, ꝙ medicus vocat ægritudinem fientẽ, quæ habet causam ꝓhibentem sanari, & illam iudicat esse efficientẽ & conseruantẽ illius. Est.n. apud eum causa conseruans ægritudinem, quicquid ꝓhibet eam sanari, contrarium ægritudinis oppugnando, ẽt si ægritudinẽ augeat, vt aer calidus in ægritudine calida: propter quod isto modo ægritudinis fientis cõseruatio est, sicut & effectio. Aegritudinem autẽ factam vocat eã, quæ nihil habet ꝓhibens ad curã: propter quod sub hac appellatione nec efficientẽ nec cõseruantem habere põt. In sanitate aũt, certiori & strictiori modo vocamus eas. Nam, quia causę sanitatẽ cõseruantes nõ sunt eędẽ cum efficiẽtibus, nullo modo oportuit de necessitate causas cõseruantes solius esse sanitatis factę ꝓprias, sicut iam existentis: efficientes autem esse sanitatis fientis. Patet ergo iam, ꝙ exempla de ægritudine facta non sunt posita conuenientia. Oppilatio enim completa in poro, cum causam habeat, non potest dici apud medicum ægritudo facta: & similiter mala complexio, cuius adhuc causa perseuerat in membro, nam vtraq; istarum habet prohibens eam sanari, quod preabscindi oportet. Non ergo vocat medicus ægritudinem factam, illam, quæ causam habet non vlterius discrasiantem & agentem in corpus, s. sistentem, quod effecit(sicut argumentum & exẽpla supponebant)sed eam, quam diximus, vt ex ijs, quæ dixit in libro de ingenio sanitatis, conspicabile est.

B Age enim, si ita contingat in humoribus putrefactis accendi febrem, demonstratio in talibus est alteratio & euacuatio, alteratio quidem cessare faciens putredinem substantia manente: euacuatio vero totam de corpore educens substantiam.

Esto enim, si ita contigerit in humoribus putrescentibus accendi febrem, indicatio in huiusmodi est, euacuatio atq; alteratio, hæc quidem, quæ putredinẽ finiat manente adhuc substantia: euacuatio vero, quæ totam ex corpore substantiam educat.

Cum dixit in curatione discrasiæ fientis intendendũ esse nõ solũ ad rectam electionẽ contrarij curantis, sed cũ illo ẽt ad cognitionẽ causæ efficientis discrasiã, qua nõ amota, insufficienter contrarium discrasiæ adhibet, ostẽdit illud in exẽplo febris putridæ, & dicit, AGE ENIM &c.i. & est quidẽ vtendũ discretione causæ efficientis in inuentione causarũ salubriũ discrasiæ fientis, vt opponatur cõtrarium nõ solũ ad discrasiã, sed ad causam(vt dicunt medici)si contingat putredinẽ humorũ causare febrem: & hoc intendebat, cũ dixit, In humoribus putrefactis accendi febrẽ: accendatur.n. febris in eis, sicut in causa, non sicut habẽs esse suum proprium in eis, sicut innuimus in principio huius summæ de causis. Propter quod melius est, vt dicat, ex humoribus, q̃, in humoribus: quod declarat alia translatio, cũ dicit, Pone ergo, ꝙ humores putrefiant, & generet̃ ex eis febris. ex eis quidẽ, sicut efficiẽtibus,

C tunc ostẽsio facta nobis ab ipsa inuentione causæ ægritudinis est, ꝙ causa salubris talis discrasiæ est alteratio & euacuatio. & hoc intendebat, cũ dixit, Demonstratio in talibus est alteratio & euacuatio. cognitio.n. causæ morbi facit cognitionẽ causæ salubris eius. Manifestũ est enim, ꝙ, cũ scitum est putridæ febris causam esse putredinẽ in humore, si iam debeat febris curari, oportet prius putridũ aut reuocare ad primã sui naturã, aut ipsum foras eijcere: vtraq;.n. harũ causarum salubriũ opponitur quodãmodo putrefacto. Secundũ.n. ꝙ putridũ est præter naturam quãto, opponit̃ ei euacuatio: ẽm aũt ꝙ est ꝑter naturam quali, opponitur ei alteratio ad contrariũ. Propter quod vndecima parti. therap. methodi dixit, quòd contrariũ putrefactioni est minutio & refrigeratio. Et patet ex hoc, quòd, sicut principalis & prima significatio curandi discrasiam factam, quæ causam nõ habet, sumitur ab essentia ipsius discrasiæ, ita principalis & prima significatio preseruãdi à facienda de fiente, quę causam efficientem habet, sumit̃ ab essentia causæ. Hoc iam antea dixeramus. Tacuit aũt alterã intentionẽ, s. curationẽ febris, vnde est febris, tanq̃ manifestam, sicut dixit Hali: fortassis aũt nec cõpetebat hic dici. Cum.n. dixisset, ꝙ ad inuentionẽ causarum salubrium discrasiæ factæ sufficit vsus rõnis distinguentis cõtrarium verũ ab apparenti, quia in illa, cum sit absq; causa sua, sufficit adhibere contrariũ sui tm̃: ad eius vero, quæ adhuc fit, dixisset vtẽdum esse ipsa eadẽ ratione, qua vtimur in facta, & adhuc alia, qua inueniunt̃ ægritudinũ causę, cum ipsa sit cũ causa sua: neq; hoc dixisset, nisi quia fientis quædã pars est facta, quędam facienda, examine aũt causæ nõ sit vtendũ nisi pro parte facienda, quia fiens à

D parte huius habet causam, Nõ fuit ei dicendũ in exẽplo huius fientis, quòd est febris putrida, nisi de ea intentione cutæ, quę causam respicit. Iam.n. docuerat curationẽ febris, vnde est febris, cũ dixerit, quòd ad factã discrasiã contrarium eius adhibendũ est: & ad eius electionẽ rõne prædicta vtendum ipse ẽt nec obticuisse videtur, cum paulo post dicat cõmune ꝑceptum in cura discrasiæ fientis esse, quòd vnãquãq; causarũ abscindere prius oportet, deinde venire ad eã, quæ facta est ab illa, ægritudinẽ. Abscisio.n. causæ non curat nisi faciendũ de fiente, quod præuisio aut præseruatio ꝓprie dicitur: venire aũt ad curã eius, quod factũ erat de fiente, non erat nisi ꝑ obuiationẽ cõtrarij ad ipsam discrasiam, quod iam supra dictũ est. Deinde, cũ dixit, quòd causa salubris febris putridæ demonstrata ab ipsa inuentione causę ægritudinis est alteratio & euacuatio, ostendit, q̃d sit vtraq; istarũ, & dicit, ALTERATIO &c.i. alteratio est id, quod facit cessare putredinem ab humore, remanẽte in corpore eadẽ substantia humoris, quę fuit ante putrefactionẽ, eandẽ q̃nq; vtilitatem habente, quã prius, q̃ putresceret, obtinebat, q̃nq; vero non eandẽ. Et hanc sententiã expressius habet alia translatio, cũ dicit, ALterationẽ quidem, vt facias ita quiescere putrefactionẽ, vt substantia, quę fuit ante putrefactionẽ, sit remanens in corpore. Et notauit ꝑ hoc, quòd putrefactio nõ est corruptio substãtię, licet sit ꝓxima via in illã, sed est(sicut dicit Arist. in quarto methe.)corruptio ꝓpriæ ẽm naturã caliditatis ab aliena caliditate in vnoquoq; humido. Quia ergo est corruptio qualitatis, à qua res non substantiat̃ in esse, cessare potest per alterationem factam in contrarium, substantia quidẽ humoris semper saluata.

SED HIC HAESITANT quidam, dicentes putridũ alterari nõ posse ita, vt cesset ab eo putredo remanente

substantia

substantia humoris, cum humoris putrefientis subtile quidem expiret, crassum aũt incineretur. Propter quod coguntur exponere verbũ Gal. per alium modũ, vt sit intentio Galeni, ꝙ alteratio sit faciens cessare putredinẽ, non à putrido, sed à parato putrescere. Sed sunt hæc dissona veritati dupl'r, primo, quia putredo nõ dicitur cessare à nõ habẽte adhuc illam: secundo, quia paratũ putrefieri nõ facit discrasiã fientẽ, sed faciendã, quæ non dũ fit: ergo cessatio illius preparationis nõ esset cura fientis, sed pręuisio faciendæ, cuius sanationẽ hic nõ intendebat. Accidit aũt totus hic error, quia credunt ad putrefactionẽ semper corrũpi substantiam: quod nequaq̃ verum existit.

Propter quod dicemus, ꝙ putrefactio (sicut Gal. innuit in cõmento illius aphorismi, Vbicũq; cibus pter naturam intrat &c.) plures habet gradus, Quædam.n. multum processit, quædã parum. Quæ ergo multum processit, nunq̃ rectificari põt remanẽte substantia humoris; sicut vinũ, si in perfectum acetũ deuenerit, nunq̃ redit in vinũ, eo ꝙ putrefactionẽ sequitur ad vltimũ corruptio substantię p euaporationem humidi & incinerationem sicci: oĩs enim passio magis facta abijcit à substantia, in quacunq; primarũ qualitatum sit alteratio. Si aũt non multũ processerit, rectificari põt, sicut vinum, cũ putrescit, ante, q̃ fiat acetum, eo ꝙ putrefactio nõ est nisi via ad corruptionẽ substantiæ, sicut consequenter ostendemus. Deinde dicit, EVACVATIO VERO &c. i. sed euacuatio est educens ex corpore totam substantiam putridi. Et videtur ex hoc, ꝙ, si amotio talis causæ sit per euacuationem, tunc alteratio putrefacti non habet locum: si vero sit per alterationẽ, tunc similiter; quantũ est ad curam discrasiæ fientis, quæ est febris putrida, non est necessaria euacuatio, cum putredo causans febrem iam cessauerit, sed ad præuisionem faciendæ, quæ non dum fit, propter timorem reditus putredinis, maximè si cessante putredine remanet ille humor superfluens in quantitate, qua sit dispositus ad iterum putrescendum.

DVBITABIT AVTEM aliquis, ꝙ, cũ ipse dicat, ꝙ causa salubris in talibus discrasijs sit alteratio & euacuatio copulatiue, & nõ disiunctiue, videtur, ꝙ vtraq; istarũ sit necessaria in cura vniuscuiusq; discrasię fientis, quæ est febris putrida. Nisi esset, ꝙ, qñ dicit, ꝙ alteratio & euacuatio est causa salubris febris putridæ, nõ intelligit, quòd ambæ simul sint necessarię oĩ febri putridæ, sed quòd vtraq; põt esse causa salubris ipsius. Iam ergo manifestũ est ex hoc exẽplo, quòd febris putrida est discrasia fiens, quod qdam impudenter negabant: & quòd putredo est causa eius, ẜm quòd est fiens: hæc aũt est causa eius cõiuncta. Et p hoc patet, quòd causa cõiuncta est causa discrasiæ fientis, inquãtum fiens, & non antecedẽs (vt qdam voluerũt) nisi inquãtum posita est sub coniuncta. Antecedẽs enim, ẜm ꝙ hmõi, nõ est causa nisi discrasiæ faciendæ, quæ nõ dũ fit, licet sit causa cõiuncta neutralitatis. Propter quod dixit ad salutẽ febris putridę in exẽplo discrasiæ fientis auferre oportere putredinẽ per alterationẽ & euacuationẽ, & nõ dixit auferri oportere causam antecedentẽ putredinis, inquãtum ipsa est discrasia fiens: quę, si auferatur, non aufertur pro salute discrasiæ fientis, sed ad puisionẽ discrasiæ faciẽdę, quæ non dũ fit. Et ex hoc iam claret, quòd febris putrida, qñ tota eius causa antecedẽs est sub cõiuncta, est simpl'r discrasia fiens: qñ aũt non tota, tunc febris ẜm sui totalitatẽ cõprehendentem plures periodos est cõposita ex discrasia fiente & facienda, quæ non dũ fit, & ita ex ægritudine & neutralitate: & sil'r eius medicatio est cõposita ex curatione & præuisione. Constat enim, quòd in horis quietis, si fuerit ibi quies, s. qñ putredo est incinerata, ex qua pendebat cáliditas, corpus non est ægrotans, sed neutrũ, quia causam habet antecedentẽ ægritudinis, quæ suo modo debiliter & insensibiliter discrasiat, faciẽda qdem & ipsa in proximo coniuncta, qñ per putredinem aliter & plus discrasiabit. Si autem non fuerit ibi quies, tunc, quãuis sit ægrotans ægritudine, cuius causa coniuncta non deficit, tñ à parte antecedentis causæ, in qua putredo parata est fieri, non est in corpore discrasia fiens, quæ sit ægritudo, sed facienda, illius, quę nõ dum fit. Et ita ẜm considerationem illius corpus est neutrum vt nunc, licet alia consideratione sit ęgrum vt nunc: hoc autem non est inconueniens, vt monstrauimus supra in summa de corporibus.

ILLIVS ERGO, QVOD aliqui quærunt, s. vtrum oporteat digerere in febre putrida causam antecedẽtem, an coniunctã, Respõsio iam in promptu est. Nam, ẜm quòd ipsa est discrasia fiens, sufficit alterare coniunctã tñ, aut euacuare: ẜm aũt quòd ei coniungit ex parte causæ antecedentis facienda in proximo, & est cõposita ex discrasia fiente & facienda, quę nõ dum fit, indiget digestione antecedentis, vt discrasię. s. periodus abscindatur: & aliqñ eius euacuatione. Sed dicet aliquis, quòd stante paroxysmo febris nihil exhibemus, de quo spes habeatur, quòd sit amotiuum putredinis, subtrahentes tunc ẽt cibũ & potũ & fere omne regimen causæ. Adhuc aũt summopere cauẽdum iubet Princeps, ne die paroxysmi aliquid moueamus. Nisi esset, quòd nõ est hoc oĩo verum procul dubio, primũ quidẽ, quia in febre continua paroxysmus nõ deficit: secũdo vero, quia in interpolata sæpe aquã frigidam exhibemus, & vomitũ puocamus in ipso paroxysmo, & poros aperimus, & humorẽ euacuamus, vt putredo diminuatur, & paroxysmus non pcedat: qbus frequenter accidit febrẽ oĩo cessare, quasi subito extinguatur ignis: aut paroxysmũ, qui pluriũ esset horarum, fieri paucarũ. Sic ergo syruporũ acetosorum exhibitio fit ad digestionẽ vtriusq;: & sil'r pharmaci exhibitio fit ad vtriusq; eductionẽ. Si.n. educeretur in crisibus sola causa coniuncta, antecedente remanẽte disposita ad coniunctã, non cessaret nisi paroxysmus præsens, & non ĩmediate futurus. Propter quod credendũ est in crisibus pfectis vtrãq; educi, nisi in antecedẽte facta sit prius alteratio dispositionis, à qua poterat fieri cõiuncta: tũc.n. non erit opus euacuatione illius. Ergo euacuatiões ab arte factę in febre putrida vtraq; respiciunt causam, sicut & naturales. Est aũt & hic attentione dignũ, quòd nõ solius febris putridæ, causæ salubres sunt alteratio & euacuatio, sed cuiuslibet alterius discrasiæ fientis, cuius causa sit humoralis, quia oportet aut humorẽ alterare ab ea natura, qua discrasiat: aut eũ foras eijcere, si discrasia debeat curari. Si vero fuerit cã complexionalis vel cõpositionalis, tunc, quãtũ est ex his, euacuatio nõ erit cã salubris, sed (vt gñal'r est dicere) alteratio tñ.

QVIA AVTEM Gal. induxit in exẽplum discrasiæ fientis febrem putridã, dicemus in hoc loco ẽt, quid sit febris, & à quibus contingat: quid quoq; putredo, & quæ ipsius causæ, & qũo febris ex ipsa oriatur: adhuc aũt, quot, & quæ sint febris genera & species: quę quoq; sit cã reditus paroxysmi. Dico ergo, quòd febris (sicut ait Prin.) est calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo mediãtibus spiritu & sanguine in totũ corpus, & inflãmat

in eo

A in eo inflãmatione, quæ nocet operationibus naturalibus. Per hoc ergo, quod dicit, ꝙ est calor extraneus, ponit eã in genere ægritudinis, quæ est mala cõplexio calida, quã comitat̃ & siccitas. Recte aũt post dicit, Accẽsus in corde. Nam, licet febris sit morbus totius, eo ꝙ (sicut dicit Gal. in li. de mor. & acci.) nihil aliud est febris, q̃ calor nimius p totum corpus extensus, principalius tñ est cordis: nisi. n. calor extraneus accendat̃ in corde, nõ potest in totũ prodire, quare nec febris esse: hoc aũt ideo, qa nullius alterius mẽbri accensio põt facere corpus totũ vnũ secum in passione, sicut cor facit, nisi illud faciat p medium cordis, s. p hoc, ꝙ calor illius prius redundet ad cor. Quare accensio eius in corde est vera inchoatio febris: hoc aũt est propter nobilitatẽ principalitatis cordis, & eius summã & maximam influentiã sup toto. Quod aũt postea dicit, Procedens ab eo mediãtibus spiritu & sanguine in totũ corpus. recte dictũ est. Cor. n. & si supaccensum cõtactu suo vicina mẽbra calefaciat, & hęc alia, donec ad vltima deuenire posit hæc alteratio, tñ, quicquid qualitatiuę cor influit sup toto, magis videt̃ esse mediãtibus spiritu & sanguine, quos toti mandat corpori, habẽtes qdem imaginem suę qualitatis, & ad ipsam mẽbra vertentes: eisdem. n. his, qbus calorẽ influit naturalẽ, & extraneũ influet, maxime cũ febris nihil aliud videatur, q̃ calor naturalis mutatus in igneũ. Quod aũt vltimo sequitur, Et inflãmatur in eo inflãmatione &c. manifeste separat ab ira & à quocunq; calore extraneo sic ꝑgrediente, & tñ non lędente opationem, ideoq; nec morbi diffinitionẽ suscipiente: ira. n. non lędit operationes naturales lęsione, de qua curet̃, nisi vertat̃ in febrẽ. Ergo per hoc vltimũ voluit, ꝙ febris non est

B quisq; calor extraneus sic ꝓcedens, sed ille, q est morbus: nõ est aũt morbus, nisi dispositio ꝑter naturã, lędens operationes. Et volebat p operationes naturales, eas, quæ sunt vegetatiuę partis aĩæ, quæ ideo maxime lædũtur calore extraneo, quia maxime ipsæ calore naturali & ꝓprio sicut instrumẽto ꝑficiuntur. Proprium. n. instrumentũ virtutum, quas naturales vocant, est ꝓpria mẽbrorum cõplexio, sicut earũ, quas vocant aĩales, ipsorũ ꝓpria cõpositio: calorem aũt naturalẽ non simplicẽ, sed cõplexum esse cõfessum est. Aut fortasis nõ est incõueniens p operationes naturales intelligi cuiusq; partis aĩæ operationes, qm̃ & à natura insunt. Et neq; ẽt est sentire nec mouere, sicut nec vegetare, sine calore naturali & ꝓprio: cõplexio. n. consimiliũ in cõposito est cõpositionis fundamentũ: ꝓpter quod ad extranei caloris supuentum oẽs aĩæ operationes lędi videmus, licet principalius & magis illas, quas medici naturales vocant. Inde ergo manifestũ est febrẽ oĩbus morbis molestiorẽ esse (sicut & Gal. dixit) cum à principalissimo mẽbro inchoans, & in totũ extensa, oẽs lędat operationes. Quoniam aũt febris est in genere caloris extranei, dicamus & hoc, quid intersit inter calorẽ naturalẽ & extraneũ: vtrũ quoq; recte dicatur, ꝙ febris sit calor naturalis mutatus in igneũ: sed ante hoc primas febris differentias explicemus. Dico ergo, ꝙ febris differẽtię (sicut Gal. dicit in lib. de differen. febrium) quædã sunt substãtiales, quędã accidentales: substantiales, quæ sumuntur ſm essentiam & substantiã febris, accidentales vero, quæ sumuntur ſm aliquod accidens. Sed, cũ substantia & essentia febris sit in genere caloris ꝑter naturã, erunt differẽtiæ febris p se & essentiales, sumptæ à differẽtia caloris. Sed, qm̃ est calor obiectũ tactus, oportebit differẽtias caloris sumi ſm diuersitatẽ impressionis factæ ab ipso in tactũ, quẽadmodum & Hip. inuenitur in secũdo epide. febres diuisisse, cũ ait, Febres hæ qdem sunt mordẽtes manũ: quædã

C mites: aliæ vero nõ mordaces, sed supabundantes: aliæ vero acutæ qdem, victæ vero à manu: aliæ vero supaddẽtes cõfestim, & hmõi. Quoniam aũt & hæ ipsæ differentiæ caloris diuersificantur à materia, in qua est, ideo & penes ipsam materiã, in qua est hic ꝑter naturam calor, sumuntur ẽt substãtiales differentiæ. Dicũtur aũt tales differẽtię nõ formales, sed materiales, sicut in igne flãma & carbo. Sed tria sunt in corpore, quæ possunt esse subiectũ caloris extranei, sicut & naturalis, s. mẽbrum, humor, & spũs. Est ergo (sicut dicit Gal. in lib. prædicto) Prima differentia febris, cũ calor extraneus apprehenderit ipsum corpus cordis, & ab ipso transierit ad totũ corpus. Secunda vero, cũ apprehẽderit eos, qui cõtinentur in ventriculis eius, humores, calescentibus adhuc corpore cordis & reliquis mẽbris, calefactis aũt non dũ. Tertia vero, cum apprehenderit qdem sufficienter spũm cordis, humida aũt & solida calescant adhuc, calefacta aũt non dũ sint: differt. n. (vt ait) non parũ, calefieri, & calefactum esse. Deinde exẽplificat hoc p lebetẽ & aquã, & dicit, Intellige calidã aquam ĩmissam in lebetẽ frigidũ, deinde calescens ab ipsa per vicinitatẽ lebetis corpus, calefactũ vero certissime nõ dum effectũ. Rursus intellige in calidũ & ignitũ lebetẽ frigidã aquam effusam, deinde calescentẽ adhuc, calidã vero non dũ effectã vere. Est aũt secundũ exẽplum prima differentia febriũ, quã diximus pfecte apprehendisse ipsum corpus cordis. Primũ vero exẽplũ, est secũda differentia febrium, quã diximus apprehendisse perfecte humores, q sunt ſm illud. Tertia vero differentia non habet penes lebetẽ siue exemplũ, sed explanationis gratia intellige follẽ fabrorum attrahentẽ in se ipsum aerẽ valde calidũ,

D deinde calefientẽ adhuc ab ipso, calefactũ aũt non dũ. Sed hoc exẽplum (vt dicit) magis ostensæ rei naturã demonstrabit, si adhuc humidũ in folle cõtentũ intelligas. Princeps aũt exẽplificat hoc idẽ per partes balnei, s. parietẽ, aquã, & aerẽ. Ex his ergo manifeste innuit Gal. ꝙ oĩs febris est calor præter naturã in quolibet triũ corporum simul, s. mẽbro, humore, & spũ: & ꝙ à quolibet põt capere initiũ: & ꝙ, à quocũq; ceperit initiũ, illud iam perfecte dicitur calefactũ, reliqua vero duo dicũtur calescentia; & hoc est, quod Gal. dicebat in lib. prædicto, ꝙ incipit hic præter naturã calor, quẽ febrẽ nominamus, aliqñ ab altero ꝑdictorum triũ, non permanet vero in primo genere læsio, sed superpossidet & coalterat cũ prius patiente & reliqua duo genera. Deinde post pauca edocet, quod illorũ ab altero citius calorem suscipiat, cũ dicit, Ergo facilior ẽ, qui ab humidis in spũm, transitus caloris, minus autẽ prompte spũ igniuntur humida: & solidũ corpus humidis & aeri promptius tradit calorẽ, q̃ ipsum ab illis accipiat, quia (sicut dicit) oĩs leptomera substãtia facilius alteratur pachymera. Ipsam eandẽ quoq; sententiã innuit & in libro de malitia cõplexionis diuersæ, cũ dixit, Verũtñ in hmõi febribus (in putridis loquens) totũ sanguinẽ inuenitur cõprehendisse & circũdedisse iam calefactio, recipit. n. calorem egredientẽ cursum naturalẽ, generatũ à putrefactione humoris, receptione pfecta: corporũ vero venarũ pulsatiliũ, & aliorum corporũ cõplexio, quę eis silr vicina, & continet ea, nõ inuenitur adhuc pfecte & integre alterata, sed sunt adhuc habẽtia resolutionẽ & alterationem tendẽtem ad calefactionẽ: & silr quãtum est in ea ephemera, s. ꝙ in ea totũ spũm inuenitur circũdedisse

iam

iam calefactio,sed humores & mẽbra sunt tendentia ad calefactionẽ,& non sunt adhuc integre calefacta. Propter quod verũ est,quod ibi dicit,ꝙ,oẽs febres cum ꝓlongantur,cõsequitur eas febris ethica,quæ nequaq̃ existit nisi p esse oĩa membra calefacta. Sed,qm̃ febris,in mẽbris est febris,& non in humore vel spiritu,eo ꝙ morbus,cum sit dispositio p̃ter naturam,lædens operationem,non põt esse sicut in susceptiuo nisi in organo operationi deputato. hmõi aũt est membrum,& nõ humor vel spũs, Ideo dicemus,ꝙ hic calor extraneus , qui est febris,aut accenditur in mẽbris,quia accensione prima accendař in spiritibus, & tunc caliditas spũs erit causa febris:aut est accensus accensione prima in ipsis humoribus , & tũc humoris caliditas erit causa febris:aut est accensus accensione prima in ipsis mẽbris,vel ad minus vt nunc non causatur à caliditate spũs vel humoris,sed est in eis iam fixus cõpleta quidẽ alteratione,quę ab eis fiebat , & est habitualiter inhærens,quasi naturalis factus. Prima autẽ dicitur ephemera, noĩe à die naturali transumpto , cuius spacium nõ protenditur vltra vnicam reuolutionẽ cœli primi ab eodem in idem:& hoc ex breuitate febris,quę causař à spũs resolubilitate,& facili eius alteratione,cuius calore prima febris causabař. Secũda aũt dicitur humoralis vel putrida. Tertiã aũt antonomasice solidorũ mẽbrorum febrem vocař, quã hecticã dicimus,nõ quia sit magis mẽbrorum,q̃ alię,sed quia aut calor extraneus initium capit ab eis,aut q̃a mẽbra sunt in ea integre calefacta & nõ calefientia , sicut in alijs duabus. Prima aũt subdistinguitur ẽm causas, quæ in spiritu calorẽ talem primũ efficiunt,& non ẽm diuersitatẽ,quę est in spũs essentia: spiritus.n.non est illius diuersitatis,cuius est humor. Secunda vero nõ ẽm causas,quę illũ efficiunt in humore, qm̃ causa inducens calorẽ in humore,ex quo sequitur febris,est vna tantũ,s.putredo , sed principaliter ẽm humorum diuersitatem,qui sunt materia putredinis,diuersa existit. Tertia vero recipit distinctionẽ penes causas,quæ ipsam causauerint , quia nihil in se recipit diuersitatis ex causis,ex quibus secuta est,sed penes humiditates membrorum,quæ ipsius mora consumuntur,dicitur habere diuersos gradus.

DVBITABIT AVTEM aliquis,eo ꝙ per hanc distinctionẽ,quã fecimus,videtur innui,ꝙ oĩs ephemera causam habeat coniunctam,s.caliditatẽ spũs,qua causatur caliditas in mẽbris:& ꝙ isto modo quælibet ephemera sit discrasia fiens,quod est cõtra prædeterminata. Nec.n.potest quis dicere(sicut ex p̃dictis patet)ꝙ ephemera sit mala cõplexio in spiritu tm̃,& non in membris:Princeps.n.dicit,ꝙ dicere hoc est error. Propter quod dicemus,ꝙ spũs participat sanitate & ægritudine quodãmodo,sicut & mẽbrum. Si.n.sanitas est dispositio,qua organũ suam cõplet operationem:morbus vero,qua deficit à complendo:spũs aũt est vl'e organum aĩæ ad oẽs operationes,sine spiritu.n.nulla operatio completur, oportet de necessitate,ꝙ spũs participet vtraq; illarum. Sed,qm̃ spiritus est in continua gñatione,nõ manens vnus & idẽ,ad modũ ignis,non põt ei operatio principaliter attribui sicut nõ manenti:non efficit tñ spiritus vllam aĩæ operationẽ sine mẽbri apta cõpositione sicut eum qualem reddente. Quare operatio attribuitur mẽbro sicut causæ:spiritui aũt sicut concausæ,nullam.n.operationem efficit membrum sine spiritu:sed mẽbro principaliter attribuitur sicut magis manenti. Hoc aũt nullo modo põt dici de humore.humor.n.nihil ẽm se valet ad aliquam aĩæ operationem,sed est materia mẽbrorum & spirituũ tm̃. Illo ergo modo, quo spũs efficit operationẽ,eo modo participat sanitate & ægritudine. Propter hoc ergo non põt caliditas spũs ꝓprie dici causa febris,sicut dicimus illud de caliditate humoris,sed est ipse participans febre , sicut & membrum.

Potest tñ dici causa febris vel in respectu ad mẽbra:vel sicut aliquod,à quo febris inchoat.Si.n.febris debeat in totũ extẽdi,de necessitate habet incipere ab aliquo,quod primũ alterať,siue illud sit mẽbrũ,siue sit spũs. In humore aũt nõ est febris vllo mõ,sicut nec aliqs alter morbus nisi sicut in efficiẽte,& nõ sicut in hñte & susceptiuo.

SED IAM tempus est,vt caloris naturalis & innaturalis differẽtiam ostendamus. Dico ergo,ꝙ calor naturalis est,cuius principiũ est natura:connascif.n.animali,propterea naturalis dicif. Hoc aũt est vl'e instrumentũ virtutum aĩæ:neq;.n.est aliquã operationẽ efficere sine calore,sicut dictũ est. Omne aũt instrumẽtũ oportet proportionari ei,cuius est instrumẽtum,& ad opus illius:quare oportet calorẽ naturalẽ habere tẽperamẽtum nõ absolutum,sed relatum ad opa virtutum,quod habere nequit,nisi sit frigido,humido,& sicco confractus & tẽperatus,vt decet. Propter quod põt dici cõplexio naturalis,sicut & calor naturalis,imo cõplexio naturalis denoĩatur ab eo,tũ quia in cõplexione aĩalis dominatur calor(aĩalia enim,sicut dicit Gal.sunt calida actu per vincens super eas)tum quia calor est agentissimus inter primas qualitates,nulla.n.qualitas(sicut idem dicit)sui vicinam mutat,vt calor.

Calor aũt innaturalis,est,qui corpori superuenit à causa extranea,quęcunq; sit illa,appellando extraneũ omne illud,quod naturæ nõ conuenit,nec ab ea principiũ trahit. Hoc.n.nõ est conueniens instrumentũ operationibus virtutũ perficiendis,tum quia extraneus:tum quia ex suo distẽperamento ĩproportionatus existens põt ẽt dici cõplexio innaturalis ad calidũ vergens,ꝓportionaliter naturali. Attende tñ,ꝙ dicimus calidum innatum,& calidum extraneũ:frigidum aũt innatũ,sicut extraneum,nõ dicimus:cuius causa est,quia frigidũ absolute non ingreditur opus naturæ,neq; cõparatur ei ex ratione vitæ,quod calido cõparatur,sicut Gal.& Princeps dicunt:ingreditur tñ læsionem operationis naturæ,sicut & calidum,qñ adueniunt naturæ ab extrinseco. Manifestũ est ergo, ꝙ calor naturalis & innaturalis differũt principaliť causis suis:adhuc aũt sicut tẽperamentũ & intẽperamẽtũ:& oĩo sicut mediũ & extremũ:quare differunt ẽm speciẽ & formã,sicut sanum & ægrum. Sed,qm̃ circa idem subiectũ apti nati sunt fieri,quod est quodlibet trium,s.spiritus,humor,& mẽbrum,in quo ad se inuicẽ agunt & patiuntur sicut cõtraria,naturalis.n.calor,eo ꝙ tẽperatus,contrariatur innaturali,sicut medium extremo,põt quis dicere,ꝙ subiecto sint idem. Vnde ẽt audebit quis dicere,ꝙ febris est calor naturalis mutatus in igneũ. Sed inuestigemus, vtrum hoc rationabiliter dicatur. Dico ergo,ꝙ,cum aliquod extraneũ & innaturale calefaciens agit in spiritum, vel humorem,vel mẽbrum,quæ tẽperati sunt caloris tẽperamento,quo dixi,tunc conuertit ea in intensiorem calorem,quasi conuertat de frigido vel tepido in calidum. Quando aũt duo contraria agunt & patiuntur ad se inuicem in eadẽ materia,semper vnũ abijcitur,& reliquum inducitur:ante aũt,q̃ p̃fecte inducatur contrariũ,ad quod est motus,vel perfecte abijciatur contrariũ,ex quo est motus,est spacium viæ medium,in quo diuersi sunt gradus

formarum

A formarum mediarũ, quarum nulla põt aliqua extremarũ pfecte dici, sicut, cum subiectum nigrũ albatur, necessario trãsitur p multos colores medios, ante, q̃ albedo sit inducta. Oĩs aũt hec via media talium alterationũ corporis ad calorẽ vel frigus dicitur à medicis mala cõplexio diuersa, ppter stantẽ adhuc cõtrariorũ pugnã in ea. Dicitur.n. mala cõplexio ppter incõuenientiã eius ad opus: sed diuersa dicitur respectu naturalis, qa nõ dũ in totũ est victa & abiecta, & in hac via dicũtur eẽ mẽbra corporis, cũ corpus spũalẽ & humoralẽ patitur febrẽ, sicut ex pmissis manifestũ est. Cũ aũt deuentũ fuerit ad finẽ alterationis, tũc finita iam pugna, cõplexio inducta, dicit̃ equalis vno cõtrariorũ pfecte abiecto. Deficiẽte ergo iam tũc alteratiõe, cũ sentire, alteratiõe quadã sensuum pficiatur, nõ erit illius cõplexiõis equalis aliqs sensus, sicut nec est sensus cõplexionis naturalis: quare nec ex ea aliqs dolor, facta.n. est q̃si naturalis cõplexio, q̃ nõ sentitur ab habẽte, qa nõ est sui in se ipsum actio: & facta est sicut habitus inherẽs, & inde hectica noĩata ab ἕξις, quod est habitus. Sicut ergo non põt pprie dici, cũ subiectũ nigrũ dealbatur, i. qñ est sub motu & trãsitu mediæ vie, quo dealbatur, q sit nigrũ mutatum in albũ, eo q id, quod adhuc albatur, nõ ẽ albatũ, sicut ẽt nõ põt illud dici, qñ iam dealbatũ est, existens qdem in termino motus, q sit nigrũ, eo q dealbatum nullo modo est nigrũ, Silr non põt dici pro spũali & humorali febre, q febris sit calor naturalis mutatus in igneũ, qm, quod mutatur, nõ est mutatũ: nisi nos velimus dicere, q oĩs illa forma media sit igneus calor: Nec ẽt pro hectica, qm igneus ille calor nullo modo est naturalis. Sed hoc qdem de hectica magis cõcedi põt, si calor nõ pro qualitate, sed p subiecto supponat̃, qa hoc est, qd in hectica pprie est mutatũ, & nõ qualitas, sed quale: sed tale subiectũ nõ ẽ calor, sed calidũ: neq; febris, sed febriẽs. Cõcedunt̃ aũt medicis tales modi loquẽdi. Quia.n. ĩ spacio medio illius alterationis, ĩfinitæ sunt formę (sicut pbat̃ ĩ physicis) quę nomẽ nõ hñt, noĩat eas medicus noĩe extremi, ad qd fit motus, dicẽs absolute de oĩ febre, q est calor naturalis mutatus in igneũ, cũ illud magis verificetur de hectica.

B

POST hoc aũt de causis in genere, qbus hic calor extraneus, qui est febris, efficitur, præiacet dicere. Dico ergo, q, sicut nõ videmus vnum modũ generationis & augmentationis ignis, ita neq; caloris. Generatur ergo & auget̃ calor (sicut Gal. dicit in secũdo de mor. & acci. & adhuc in lib. primo de febriũ differẽtia) aut ppter motũ, aut propter putrefactionem, aut propter copulationẽ alterius caloris, aut cõstrictionem caloris & retentionẽ calidæ effluxionis, aut propter supimmissionẽ substantiæ calidę. Necesse est ergo febriũ causas ad istos reduci modos, sicut & cuiuslibet alterius morbi calidi. Eius ergo, quę ex labore, & ira, & tristitia, febris accenditur, motus est causa: superfluus.n. motus, qui laboris est causa, partes adinuicẽ fricans excitat calorẽ in musculis, & neruis, & ligamẽtis, & articulis, quę sunt motus instrumẽta, & ante hęc in spiritu ipso, qui est ĩmediatum instrumentũ, quo virtus trahit & pellit. Sed hic nõ dum febris est, nisi ptranseunte calore ſm cõtinuitatem ex eis ad cor, ipsum cor cõcaluerit. Ira ẽt materialiter nihil aliud est (sicut supra diximus) q̃ motus caloris & spiritus, & sanguinis ebullitio quędã, cõsequens motum virtutis irascibilis, qui est ad repellendũ, quod cõtristat. Tristitia quoq; motus qdã est caloris intrinsecus, sed non ebullitio. Maxime aũt talis motus & ebullitio circa cor fiunt sicut circa fontem caloris, quod est organũ concupiscibili & irascibili attributũ virtuti: propter quod leue est, si quidẽ substantia spiritus & sanguinis apta sit quã multum detinere calorẽ, quem suscepit, ex talibus cor calefieri, & in hoc hoĩem febrire. Et ad hunc modũ reducit̃ oĩs extraneus calor excitatus ex vigilijs, & dolore, & euacuatiõe, & timore, & cogitatiõe, & gaudio, & hmõi, in oĩbus.n. his est aliqua cõmotio spũs & caloris, & ipsius ignitio quædã. Ad copulationẽ aũt alterius caloris febrem oriri nõ est incertũ. Sæpe.n. calida aeris cõstitutio apud Canis ortũ, & mora in Sole & balneis, adhuc aũt calidi pharmaci emplastratio febrẽ inducunt, calore qdem porrecto p cõtinuitatẽ ab ijs, quę exterius, mẽbris & spiritibus vsq; ad cor: ipsa quoq; supimmissio calidę substãtiæ ad ea, quę intra, sicut antiqui vini vinosi potatio: ciborũ quoq; acutorum comestio, sicut alliorũ, & cęparũ, & basilici, & erucę, & nasturtij, & similium: ipsius quoq; calidi pharmaci haustus, vt piperis, castorei, & theriacarũ, & silium: ex oĩbus.n. his est spiritũ & sanguinẽ calefieri, donec ad cor eueniat. Cõstrictione quoq; caloris intrinsecus, vt euentari nõ possit, & retentione mordacis vaporis effluere consueti, extraneũ supaccendi calorẽ dubium nõ est, sicut in densatis cute ppter frigus aeris, aut balneum aquę frigidę, aut aluminosæ solet cõtingere: ad quẽ modum ẽt reducitur calor extraneus pprer somnũ aliqñ accensus.

C

Manifestũ est enim, q corpora aĩalium semp transpirant ſm duplicẽ modum, s. effusione vaporabilis & fuliginosæ supfluitatis, & attractione aeris infrigidãtis & ventilãtis, quod ſm naturã, calidũ, nõ solum ex via arterię tracheę, sed ſm oẽs corporis poros, sicut superius ostẽsum est. Quare, si cutis exterior ab aliqua forti causa denset̃, vt ij trãsitus cõstringãtur, si qdem, qd cõsueuit effluere, fuerit suaue & benignũ, plethoriã gñat: si vero acre & mordax, febrẽ efficit, calorẽ qdem augmẽtans calidę supfluitatis retentione, & refrigerationis phibitione. Est aũt & hic attẽdendũ, q ijs maxime cõsueuit effluere acris & mordax supfluitas, q cacochymi sunt, & cibaria mala comedũt, sicut cępe, allia, porros, caules, nasturtiũ, basilicum, vrticas, & erucas: adhuc aũt & frumẽta in putridam dispositionem deducta, aut vermibus repleta: & aquam potant turbidam, & corruptã, & lutosam, gurgitis, vel piscinæ, vel stagni, maxime si frequenter indigestionẽ in talibus passi sunt: & si laborem, & vigiliam, & solicitudinẽ eis patientibus acuta pharmaca intulerunt. Quando ergo corpus repletum fuerit talibus humoribus, qui ab ijs & sibi similibus generãtur, tunc, si oppilatio nulla fuerit secundum aliquod intrinsecorum viscerum, improhibite quoq; transpiret corpus secundum vniuersam cutem, sanum quidẽ est, sed fallacem habet sanitatem, vt dicit Gal. Si vero constrictum fuerit ſm exteriores fines cutis, aut oppilatum in profundo in exitibus alicuius intrinsecorum viscerum, non est dubium, q ex constrictione cutis febriet ea febre, quæ à spiritus inchoat calefactione, sicut etiam ex omnibus superius dictis causis ſm plurimum similem febrẽ continget accendi. Ex oppilatione vero, quæ in profundo facta est per retentionẽ alicuius crassi vel viscosi humoris in transitibus alicuius viscerũ, febriunt febre, quæ est ex putredine, sicut Gal. dicit in lib. de febrium differentia. Hecticæ vero febres ſm plurimum non fiunt ex se ipsis incipientes, sed alias comitãtur, s. putridas, & ephemeras, quando prolongãtur, eo q ab omnibus predictis causis primum est accendi spũs vel humores, q̃ membra, ſm plurimum. Quãdoq; tñ, sed raro (sicut Gal. dicit) sine

D

aliquo transitu alterius antecedẽtis febris à principio cõfestim inuadũt in laboribus,& tristitijs,& solicitudinibus, & ęstibus,mẽbris q̃ primũ calorẽ suscipientibus, donec ad cor fiat caloris transductio. Sunt aũt in genere(sicut Gal.dicit in lib.p̃dicto)duæ spẽs siue gradus hecticarũ febrium, Prima qdẽ,in qua corporis cordis & reliquorum mẽbrorum humiditas,cõtinuatiua substãtię ipsorũ,adhuc p̃manens existit,quasi calor tm̃ cordis corpus assumpserit ad modũ flãmæ lucernarũ ex lycinio ab oleo circũfuso enutritę. Secũda vero,in qua p̃dicta humiditas tota cõsumpta est,simile qdem patiẽte corde,quale vtiq; carbo lycinij in lucerna,cũ oleum defecerit,ipsumq; corpus lycinij plurimũ cõbustũ fuerit: tale.n.sic finitũ dissoluit̃,& continuitatẽ deperdit ab ariditate,vt neq; p̃ infusionem olei reaccendere possis flãmam sufficientẽ: Quare circũpalpitat ęgro parua & ĩbecillis flãma,semper in minus pedens,donec extinguat̃:& talis nõ dicit̃ solum hectica,sed marasmodis,i.tabida febris. Incipit aũt marasmus cũ humiditas disseminata ẜm medias regiones similiũ mẽbrorum,ex qua primũ nutriunt̃ particulæ,quæ est sicut olei in lucerna,iam nõ vltra inuenit̃ in corpore cordis. Secundũ ergo primã speciem ebullit qdem illa,& paulatim cõsumitur: qua consumpta marasmodis subsequit̃. In medio aũt harum & alia quędã videt̃ species eius,in qua qdem ẽt apud ebullitionẽ est manifesta illius cõsumptio apparens,& quædam siccitas consimilium,& virtutis debilitas. Et huius qdem,quæ in medio,multa qdem videtur latitudo penes quantitatem circũfusæ humiditatis.

AT, QVALITER PVTREDO in humore febrem faciat,& oppilatio in visceribus putredinẽ, adhuc restat ostendi. Inuestigemus igitur primum,quid vniuersaliter sit putredo,deinde qualiter, & à quibus fiat in humore corporis hominis,faciens febrem. Dico ergo,ꝙ(sicut dicit Arist. in quarto mete.)generatio & corruptio absoluta, naturalis,s.quæ est ẜm substãtiam,est permutatio,quæ accidit rebus cõpositis naturalibus ẜm proportionẽ mensurarũ mistionis quatuor primarũ qualitatũ in subiecto,quod debet cõponi. Nam gñtio est,qñ virtutes actiuę,s. calidũ & frigidũ in cõposito vincunt virtutes passiuas,mouentes illas & reducẽtes ad cõplementũ: corruptio vero, qñ virtutes passiuæ prohibent sic moueri,ne veniant ad cõplementũ:& hoc est,quod dicebat Philos.ibi,ꝙ calidũ & frigidum generant,obtinentia materiam: cum aũt non obtineant,ẜm partem molynsis & indigestio fit: materiam.n.vocat humidũ & siccum. Sed ex hac victoria passiuarũ sup actiuas euenit in rebus putrefactio: omnis.n. naturalis corruptio est via in putrefactionem,quæ est causa dissolutionis partium compositi. Et ideo generationi absolutæ contrariũ generale & absolutum est putrefactio. Omnis.n.naturalis corruptio est via in putrefactionẽ, puta senectus & auansis: nam hæ duæ,cũ sint naturales quædam corruptiones viuentium,finiunt in putredinem. Non tñ oĩs putrefactio est,sicut naturalis corruptio,nam,quę antecedit senectutem,non põt dici naturalis,ab extrinsecus accidentibus impedimẽtis contingens. In cõposito ergo generato terminatum est humidũ sicco operantibus hoc actiuis: in corrupto vero dissolutũ est humidum à sicco victis actiuis per abundantiã humiditatis in eis in principio,& siccitatis in extremo: quod in putrefactione maxime fieri videmus. Putrefiunt.n.composita propter victoriam humiditatis in eis in principio,& post defluunt in fine propter victoriã siccitatis: propter quod putrefacta primum inueniuntur humida,deinde sicca,euaporante iam humido. Sed,quia ignis inter elementa est maxime causa mistionis & generationis,eo ꝙ est operans in illa,& vincens illa,sicut in ea,quæ sunt sibi materia, erit eius modus in elementis in gradu formæ. Quare oportebit,ꝙ omne cõpositum habeat calorẽ proprium, qui est ei similitudo formæ(sicut dicit Auer.)eo ꝙ includit materiam,& terminat ipsam ad modũ formæ. Quia ergo inter actiuas maxime calor est generationis causa propter ipsum maxime obtinere materiã,erit maxime contraria ad ipsius corruptionẽ corruptio compositi. Propter quod putrefactio,simplici generationi opposita, erit corruptio eius,quæ in vnoquoq; humido, proprię & ẜm naturam caliditatis ab aliena caliditate. Aliena autẽ caliditas est ea,quæ continentis nos aeris: quæ cum corrũpit caliditatẽ innatam terminantẽ & includentem humidum, accidit inde,ꝙ euaporat humidum per exitum proprię caliditatis,& sicut exterminatũ ab extranea. Propter quod sicca remanent putrefacta,& ad vltimum sicut cinis,quoniã trahens humiditatem nõ est in eis. Trahit.n.propria caliditas(sicut dicit Philosophus)caliditas autẽ extranea corrũpit innatam,alterando eam,& distemperãdo,& sibi conuertendo. Hoc autem facit aut abstrahens eam à re ipsa,& depauperans ipsam in subiecto,propter circũstarẽ illi: aut sicut inclusa intra rem ipsam per aliquod modicum frigus, quod accidit rei, sicut dicit Auer. Signum autem horũ est,ꝙ in æstate facilior est incursus ad putrefactionem,q̃ in hyeme,quia tunc potentior est caliditas in continente nos aere,& quia tũc vt plurimum putrefactio accidit post modicũ frigus,constringens intrinsecus calorem extraneum,vt dissolui non possit: cui frigori tunc de facili corpora se exponunt. Dixit autem,ꝙ putrefactio est corruptio propriæ caliditatis in humido,& non in sicco, eo ꝙ in compositis subiectum propriæ caliditatis,quasi ipsius alimẽtum,est maxime humidum,& non siccum, sibi admistum: Adhuc autẽ,quoniam disponens ad hanc putrefactionem de facili recipiendam est abundantia humiditatis,& maxime extraneę & accidentalis,super calorem innatum: tunc.n.caliditas innata impotens ad terminandũ humidũ,& coquendũ ipsum,quasi suffocata de facili corrũpitur ab extranea: propter quod recte Philosophus ait, ꝙ putrefactio est cõis passio caliditatis ĩnatæ,& caliditatis alienę. Tale ergo humidũ ab innato derelictum,& ab extraneo circũuentum incipit ebullire, & in pessimas qualitates saporis & odoris conuerti, & in fuliginosas superfluitates resolui, donec siccum,quod ei mistũ erat,relinquat̃ sicut incineratũ: quod p̃prie dissolutio cõpositi vocatur. Gal.aũt vndecima parti. de ingenio sanitatis diffiniens putrefactionem,dicit,ꝙ ipsa est mutatio cuiusdam corporis in corruptionem,cuius causa calor est ab exteriori: nullum.n.corrumpendum(sicut ipse,& Arist. ante eum dicit)corrũpitur à suo proprio calore,cũ ab illo regatur & cõseruetur,sed potius ab extraneo. Per hoc ergo, qđ dicit,ꝙ est mutatio in corruptionẽ,innuit, ꝙ putrefactio rei non est omnino ipsius corruptio,sed via ad corruptionẽ,eo ꝙ est corruptio caliditatis suę,p̃priæ, qua subsistere habet,non sicut à substãtiali forma,sed sicut ab eo,qđ assimilat̃ formæ,p̃pter id,qđ diximus: & sicut ab eo,quo disponẽte forma substãtialis inhęret: p̃pter qđ ad ipsius corruptionẽ sequit̃ in posterum deperditio formæ,& cõpositi dissolutio. Ideoq; & elegãter dixit,ꝙ putrefactio sit mutatio cuiusdã corp̃is ĩ corruptionẽ, & nõ ꝙ

A sit corruptio corporis, licet sit corruptio caloris eius innati. Manifestũ est enim, ꝙ corpus putrefiens nõ est simplr id, qđ est à calore suo: quare nec est necessariũ, ꝙ alteratio in calore sit inducẽs corruptionẽ substãtię simplr & oĩ modo, sed cũ multũ processerit tñ. Tale quid.n. & silr efficit alteratio in frigiditate, humiditate, & siccitate, oĩs.n. passio magis facta abijcit à substantia, licet corruptio & alteratio ꝓprij caloris magis illud efficiat propter esse calorem innatũ sibi in gradu formæ magis, q̃ frigus, & reliqua. Dicit aũt, cuiusdã corporis, quia humidi cõpositi & cõmisti: nullũ.n. simpliciũ putrefit nisi cõmistionem passum alterius. Ignis vero sub forma ignis existens, nequaq̃ putrefieri põt, q̃a humidi mistionẽ minus patitur: adhuc aũt, q̃a minus est materiale oĩbus alijs, existẽs fere idẽ, qđ calor & forma: quare reliqua sunt sibi tanq̃ subiecta materia. Sed huius cã intelligendũ est, ꝙ (sicut dicit Philoso. in li. de respiratione) duę sunt caloris corruptiões in quolibet viuẽte, sicut & ignis, s. marcedo, & extinctio. Marcedo aũt (sicut dicit) est corruptio, quę fit à se ipso: extinctio vero, ea, quę fit à cõtrarijs. Vocat aũt corruptionẽ à se ipso, eã, quę est naturalis, quã dicimus senectutẽ (fit aũt talis corruptio ex defectu alimẽti ꝓpter calorẽ esse iã refrigeratum, & inde nõ posse suscipere alimentũ) extinctionem aũt vocat, eã, quę à cã extranea, quã dicimus violẽtã.

Dixit aũt Philosophus, ꝙ accidit ambas corruptiões fieri ꝓpter idẽ. Nam corruptio naturalis accidit ex defectu alimẽti, ꝓpter calidũ debilitatũ nõ posse se ipsum enutrire: violẽta vero est ex cõtrario digestionem ꝓhibẽte, quale est frigidũ: sed frigidũ faciẽs digestionẽ cessare, ꝓhibet nutrimentũ: ergo idẽ videt̃ cã vtriusq;. Adhuc aũt accidit B calorẽ marcescere sicut carẽtẽ alimẽto ꝓpter exaugeri calorẽ ex nõ respirare neq; infrigidari. Quare multũ cõgregatũ calidũ, cõsumit alimentũ, & ꝑuenit consumens ante, q̃ adsit euentatio: & hoc modo marcescit innatũ calidũ, quẽadmodum paruus ignis secus plurimũ, & parua flãma posita in maiori flãma, eo ꝙ maior flãma ꝑoccupat accipiẽs alimentũ minoris. Tale aũt augmẽtũ caloris est cõtrariũ ꝓhibẽs digestionẽ, & ex hoc causans extinctionẽ: cõtratiat̃.n. calori innato non solũ frigidũ, sed & supfluũ calidũ: quare manifestũ est, ꝙ ab eodẽ vtraq; contingũt. Huic aũt corruptioni duplici duplex est attributa ẜm naturã custodia, quarũ Vna est nutritio caloris p assumptionẽ cõueniẽtis nutrimẽti, restaurãtis in corpore, quod ipse depascit̃ in illo: cuius ꝓportio ad calorẽ est, sicut ꝓportio olei in lucerna ad lyciniũ ĩflãmatũ. Ex quo patet, ꝙ debet eẽ tm̃ & tale, q̃tũ & quale sibi cõmensurat̃, vt ꝑfecte possit digeri & assimilari. Secũda est euentatio eius cũ flabello, quę fit anhelitu & pulsu: hac.n. ꝓhibet̃ exaugeri calor, q est cã marcedinis & extinctionis, tũ refrigeratione facta p aerem attractũ in diastole, tũ eductione fumosarũ supfluitatũ suffocantiũ calorẽ, facta in systole. Manifestũ est ergo, ꝙ calor innatus marcescit amplius p cõgregatũ calidũ: & ꝙ cõgregat̃ amplius calidũ ꝓpter nõ respirare neq; infrigidari. Obserua aũt hoc sicut vtile ad sequentia.

His ꝑmissis manifestũ est, ꝙ & hoc mõ accidit putrefactio in humore corporis humani, faciens febrẽ. Sicut.n. 7. Gal. dicit in li. de inge. sanitatis, & eo, q de differẽtia febriũ, corpora paratiora ad putrefactionẽ, sunt calida & humida: in his.n. & tpe sanitatis ẽt, magis, q̃ in alijs, fętent sudores & vrinę: maxime aũt, si humidũ calido dñetur: magis aũt, & si accidẽtale & aqueũ fuerit, quod abhorret calor innatus, quale à fructibus assueuit gñari, in tali.n. de fa C cili maxime occũbit calor ĩnatus. Adhuc aũt (sicut ipse dicit vndecima par. de inge. san.) ĩmediata cã putrefactiõis est ꝓhibitio dissolutiõis, quę cõtinue fit à corpore: sed, cũ à corpore non dissoluit, quod dissolui cõsueuit, augetur eius humidũ plus, & plus, donec superat calorẽ innatum: quare semp & oĩo victoria passiuarum sup actiuas est cã putrefactionis. Cũ.n. calor innatus ĩpotẽs fit ad digerendũ humidũ, & ipsum ad debitũ finẽ deducendũ, tunc humidum relictũ habet eũ, qui in putrefactionẽ est, transitũ, p corrũpi tũc calorẽ eius ꝓprium de facili ab extraneo.

DVBITABIT AVTEM hic aliquis, quis calor extraneus sit ille, qui est corruptiuus innati. Si enim est solum ille, q continentis nos aeris (sicut Philos. dicit quarto mete.) tũc in maximis frigoribus hyemalibus, qñ in cõtinẽte nullus est calor, sed frigus, nulla poterit esse putrefactio, cũ in continente nõ sit calor corrũpens, sed frigus constringens & adunans calorem innatũ, & p hoc ipsum confortans. Sed hoc nõ est ita: sæpe.n. & in hyeme videmus febres quotidianas, quas de phlegmatis esse putrefactione confessum est. Nisi esset, ꝙ, cum Aristo. exponit calorem extraneũ, dicit illũ esse eũ, qui continẽtis, sicut eum, qui maxime gñaliter extraneus vocatur, & qui maxime generaliter est corruptiuus innati per modũ, qui supra dictus est. Propter quod videmus maxime abũdare putrefactionem, cũ talis calor in continente superfluit, sicut dicebatur: nõ tñ negat & aliter esse ipsum. Propter quod dicemus, ꝙ est & alter calor extraneus, qui fit in humido ꝓpter nõ respirare humidum, vt si alicui corpus constringatur, & nõ transpiret: tunc.n. retentis fumositatibus solitis educi, & in corpore conculcatis, suffocatur calor inna D tus, nequaq̃ obtinere potens eas: quæ, si fuerint calidæ & mordaces, per se ipsas calorem augent extraneũ. Prohibita quoq; tunc transpiratione & refrigeratione superexcrescit calor, & fit extraneus & innaturalis, humidum illud ebullire faciens, & in pessimas qualitates saporis & odoris conuertẽs, &, quod in ipso fuerit subtile, resoluẽs, quod spissum vero, incinerans: quod totũ putrefactio dicitur: & talis calor extraneus potest ẽt humidũ in hyeme putrefacere. Quare iam ex hoc manifeũ est, ꝙ duobus modis in genere põt accidere putrefactio in humore corporis humani, eo ꝙ duobus modis põt corrũpi calor innatus in ipso, quia à duplici calore extraneo, s. ab eo, qui fit propter non respirare: & ab eo, qui circũdat. Sed primi modi causa est oppilatio & humorũ obstructio: secundi vero nequaq̃. Oppilatio aũt & humorũ obstructio aut est in loco habẽte apostema, aut nõ habẽte ipsum: nõ.n. omne mẽbrum oppilatũ est apostematũ, licet sit persimile, sed illud solũ, quod patitur tensionẽ ex humore, qui rheumatizauit ad mẽbrum, & conculcatus est & obstructus in illo. Sed apatis notæ sunt causæ. Oppilationis vero causæ 3. (vt in genere) sunt aut multitudo, aut crassities, aut viscositas in humore. Ideoq; & recte Gal. ait in lib. de feb. differenua, dicens, Secundũ oppilationes deniq; pororũ, & obstructiones humorũ febriũt aĩalia, eã, quæ ex putrefactione est, febrẽ. paratissime.n. (vt dicit) putrefiunt oĩa, quę sunt calida, & humida, & multa, ẜm calidã regionem, nisi potiant̃ trãspiratiõe simul & refrigeratiõe. Propter quod subiũxit nequaq̃ esse mirabile, & si plethorias sequuntur febres, etenim oppilatiões multę sunt, & difficile trãspirabile totum fit corpus ẜm tales dispõnes. Deinde post pauca subiecit, ꝙ, ꝓpterea, quęcũq; viscosa & pachymerorũ & crassorum humorũ generatiua cibaria, morbidiora

sunt, oppilari enim & obstruere eum, qui ex ipsis fit, humorem paratius est. Deinde similiter post pauca dixit, Sed & partes, quæ phlegmonem patiuntur, putrefactionis ratione accendunt febres: obstruitur. n. in eis id, quod influ xum, cum fuerit natura calidum, ex quo, quod nõ bene transpiratur, putrefit: Non tñ est sm omnem phlegmone febris putrida, sicut Gal. dicit: nã bubo de genere est phlegmonũ, & tñ sm plurimũ ephemera fit in eo: vnde dixit Hippo. In bubonibus oẽs febres malæ exceptis ephemeris. Sicut Gal. dicit, febris putrida non existit, nisi putrida fuligo ab humore putrefacto surgens deueniat vsq; ad cor. Sed in bubone propter ipsum esse in exterioribus, talis putrida fuligo manet circũscripta sm locum bubonis, vt de facili ad intrinseca spargi non possit: quare sola qdem alteratio in calore per mẽbra sibi continua ad cor deuenit, sicut in laboribus, & æstibus, ex primis calefactis tradu ctio fit ad cor. Sed ex putredine phlegmonũ, quæ sunt in visceribus, aut quæ sunt sm aliqua viscera & magna va sorum, non est impossibile putridam suffumigationem ad cor denenire, & tàm diu febrem permanere, quã diu suffumigatio durauerit. Videtur aũt & sm pestilentes aeris constitutiones putrefactio festinare in humore. Est aũt pestilens aeris constitutio superueniens aut sm cęli figuram, aut ab admistione putridi vaporis in aere. A celo quidem maxime, cũ calida fuerit & humida, hoc. n. & humiditates auget in corporibus, vt innatus calor ab ipsis superet: adhuc aũt extraneus calor tunc fortis existens innatũ facilius corrũpit: Ab admistione vero, si quidẽ aer à putrida euaporatione cõtaminetur mortuorũ, vel stagnorũ, & hmõi: talis. n. aer inspiratus putrefacit humores cõ tactu suo, maxime si eos aptos ad putredinem inueniat, nulla. n. causarũ (sicut Gal. dicit) sine patientis aptitudine agere apta nata est. Sed maxima particula gñationis ægritudinum est passiui corporis præparatio: aliter. n. oẽs, qui soli æstiuo se exponerent, febrirẽt: aut, qui amplius laborarẽt, aut irascerentur, aut vinũ purum biberent; & circa canis ortũ, & silr indigestionẽ passi, & hmõi, oẽs ęgrotarent: & in pestilentijs oẽs morerent: sed hoc non contingit, nisi paratis. Pręparat aũt ad febres, maxime qdem ad putridas, humiditatũ copia, & corporis intranspirabilitas, sicut ex pdictis patet. Manifestum est ergo, q putrefactũ, est calidũ calore extraneo, licet sit frigidũ innato: & q ipsum calefacit nõ solũ alteratione pcedẽte sm continuũ à mẽbro, in quo capit, vsq; ad cor, sed p emissionẽ puri dę fuliginis ab ipso, sicut à camino, vsq; ad illud, calorẽ quidem ab illa primo suscipientibus humoribus, qui sunt sm cordis ventriculos, ex quibus fit contractio caloris in cor ipsum, & ab hoc deniq; super totum corpus.

POST hoc autem differẽtias putredinis febrem faciẽtis declaremus. Dico ergo, sicut dicit Gal. in lib. de febri differentia. Putredo humorũ, quæ est in vasis alijsq; visceribus, silis est ei, quæ est sm apostemata: hæc aũt est duo rum generum extremorum, ex cõmistione quorum resultat tertium genus, varium existens, sm q magis vel mi nus declinat ad alterum extremorum. Primum quidem genus putredinis in apostematibus & pustulis est, quod fit dominante natura, s. virtute digestiua in ipsis, quale est, quod vocatur optimum pus, s. visu quidem album, & crassum, & simile sibi vndiq;, & lene tangenti, & minime fœtidum: semper. n. dominans calor & virtus in humi do, siue quod est superfluũ, siue iuuatiuũ, tales & similes facit transmutationes: & hoc genus putredinis (sicut dicit Gal.) non simpliciter putredo est, sed ẽt quid digestionis habet, quasi omne putridum crudum sit & incineratum. Alterum vero genus est, quod fit virtute digestiua intantum ægrotante, vt nihil operetur ad bonam transmutatio nem, sed remanet humidũ putrefactũ quasi virus cadauerum, in omnibus dispositionibus cõtrarium supradicto: & hæc dicitur simpliciter putredo. Tertium vero genus est, quod fit, quãdo virtus digestiua non deuenit ad sum mũ debilitatis, vt transmutare nõ possit id, quod putruit, ad qualitatem conuenientẽ, sed non cõplete: & hoc (sicut dicit) semiputridum dicitur, multiforme quidem existens, sm q magis & minus suscipit bonam transmutationem, sicut aliquando est album, sed fœtidum vel subtile: quandoq; vero nõ album, sed liuidum, & spissum parum: & in his oĩbus magis & minus infinitis est modis. Putredo autem in humoribus, qui sunt sm arterias & venas (sicut Gal. dicit) non est pus, sed proportionale puri, s. id, quod in vrinis subsistit. Vnde dicit ipse in cõmento prognosti corum, q euentus sediminis albi est similis euentui saniei, quoniam ipsum est medium inter saniem & humores naturales. Ex quo videtur, q omnis hypostasis, quæ in vrinis subsistit febriũ putridarum, sit aliqua species putre dinis apud Gal. propter quod subiunxit, Quot ergo in apostematibus putredinis sunt differẽtię, tot & in febribus à putredine accensis sunt species hypostasium, quæ in vrinis descendunt. Nam (sicut Gal. dicit) optima vrina, quæ fit ex humore, qui putrescit, iam digestionem suscipiente à vasis, in quibus continetur, est ea, quæ habet hyposta sim albam, lenem, æqualem, & minime fœtidã: pessima autẽ, quæ his per oĩa cõtraria est: quæ aũt in medio, dete rior & melior existit, sm q vicinior alterutri fuerit, sicut etiã hoc exposuit in libro de crisi. Manifeste ergo in nuitur ex dictis Gal. q hypostasis in putridis febribus est id, quod à putrefiente resoluitur. Et, cum hypostasis sit il lud ex chylo, quod non sanguificatum fuit (sicut ipse dicit in cõmento prognost.) oportebit de necessitate, q illud hypostaticum remaneat semper admistum humori parato putrescere, sicut & toti sanguini: & q ab eo resolutum super eo significet, sicut & vrina per modum à nobis expositum tractatu nostro de hypostasi: & hoc quidem esse aliquãdo magis cholericũ, aliquãdo vero magis phlegmaticum, aliquãdo vero magis melancholicum, sm naturã efficientis & materiæ. Nunc autem reliquum est dicere, quot sunt, & quæ sunt febrium putridarũ differẽtiæ. Dico ergo (sicut Gal. dicit libro præallegato) q febres, quædam sunt deficientes, quarum scilicet proprium est periodos habere, in quarum qualibet est deuenire in infebricitationem sensibilẽ: quædam vero synoches, id est continuæ, in quibus hoc non existit, aut. s. quia non habẽt periodos, aut quia non desinentes sunt in infebricitationem mani festam, sed in declinationẽ quandam febrilem. Causantur aũt hæ differentiæ primæ penes locum, in quo accidit humorem putrescere. Nam deficientes quidem consistunt ab humore, qui operatur febrem, motus, & vbiq; cor poris vadens, & ex hoc excitans rigorem & horripilationes per decursum cum qualitatibus suis extraneis ad mẽ bra sensibilia, quibus non occurrebat quiescens: synoches vero, id est continuæ, consistunt in humore, qui conti netur in venis. Accidit autem ideo primarũ periodos deuenire etiam in infebricitationẽ sensibilẽ, quia materiæ putrefactæ possibilis est resolutio ante, q̃ in materia sibi cõsimili reaccendatur putredo, propter non cõcludi eam

in venis,

A in venis;&propter adiuuari velocitatem resolutionis eius ab ipsius motu per mébra:quod in synochis nõ est possibile;eo q̃ putredines obsessę in venis difficilis est resolutio cõpleta,ante,q̃ ad materiam consimilẽ transeat, tũ qa difficilius euaporabat à venis,tum qa ꝓpter cõtinuitatem quarũdam partium venarũ cum alijs,in quibus consistis continetur materia, festina est reuolutio iterationis putredinis in eodem loco, aut pertransitio ipsius ad vicinum.

Sed Deficientium(sicut Gal.dicit)tres sũt oẽs differentię,s.quotidiana,tertiana,quartana:in phlegmate quidẽ putrefacto quotidiana : in alterutris vero bilibus putrefactis tertiana,& quartana,vt in rubea quidem,tertiana:in nigra vero,quartana.Synocharum vero & cõtinuarum tres sĩr sunt oẽs differentiæ,ꝓportionales prædictis, sicut Gal.dicit:quæ quidem non proprie dicunt quotidiana,tertiana,quartana,sed earum habentes naturã: vnde neq; ẽt proprie dicuntur accendi in phlegmate,cholera,& melancholia,sed in phlegmatico,cholerico,& melancholico sanguine.Nõ est aũt humor cholericus idẽ,quod cholera:neq; phlegmaticus & melãcholicus idẽ,qđ phlegma,& melancholia,sicut superius capitulo de signis corporis vt nunc ægri diximus.Constat enim,q̃ synochę,idest cõtinuę,cõsistunt in humore,qui continet in venis,sed hoc nihil aliud est, quã sanguis,nõ.n.est in venis cholera,vel phlegma,vel melancholia,seorsum existens à sanguine,sed pars quædam est totius,quod dicitur sanguis,quilibet illorum per modum,quem supra diximus in summa de signis.Sanguis ergo venarum dicitur & phlegmaticus,& cholericus,& melancholicus secundum dominium alicuius talium substantiarum in ipso.

B SED HIC emergunt dubitationes multæ,s.Vtrum sanguis sit aliquis humor vnus, sicut quartus & simplex existens,sicut cõis medicorum schola nos docet : &, si est,iterum quoq;,Vtrum putrescere posit:&,si põt,Quam speciem febris efficiat ipsius putredo.Si vero non est aliquis,sicut quartus & simplex humor,qui dicat sanguis,sed est sanguis totũ illud,quod est in vena,separabile qdem existẽs in tres substantias tñ, sicut diximus prius,Vtrum,qñ est temperatus,videlicet qui ꝓprie & absolute dicitur sanguis,sine hac additione cholericus,vel phlegmaticus,vel melancholicus,posit putrescere : & Quam speciem febris tunc efficiet:&,si potest putrescere in vena,Vtrum similiter extra venam. Verũtamen ante,q̃ has quæstiones decidamus,procedemus in distinctione febriũ iuxta sententiã Gal.in eodẽ libro,q̃ post pauca subiecit, Synocharũ vero,i.cõtinuarum,in rubea quidẽ cholera duplex est species,vna qdem,quæ est synocharũ nominatarum,quarũ vniuersum tẽpus vnus paroxysmus est à principio vsq; ad solutionem:Et harũ tres sunt differentiæ vel species,nã aut permanent ęquales à principio vsq; ad solutionem,quas vocant homotonas & acmasticas:aut augentur paulatim,quas vocant ascensiuas & epacmasticas:aut diminuuntur paulatim vsq; in finẽ,quas vocant peracmasticas. Causa aũt talis processus in eis(sicut ipse in lib.de inge.sanitatis ait)est,qa,cum ꝑmanentia febris huius sit, primo,quia fumus incensorũ humorũ non totus ex corpore resoluitur impedientibus oppilationibus:secundo vero,quia vicinos cõburit,oportet de necessitate,si,quod de fumo dissoluitur,est tñ,quantum id,quod cõburitur,q̃ febris vsq; in solutionẽ ęqualis permaneat,nõ habens augmentũ nec decrementũ.Si vero alterũ alteri dominet,dissolutione qdem dominãte necesse est febrẽ paulatim

C diminui,incensione vero dominante paulatim augeri. Altera vero spẽs synocharũ,idest cõtinuarũ,in rubea cholera existentiũ est earũ,quę ęquoce generi suo dicunt synochę in multis particularibus periodis ꝓueniẽtes:& sunt hę qdẽ,quę à medicis solitę sunt vocari tertianę continuę:primę vero,quę ab eis solitę sunt causones appellari.

SED, QVARE hæ quidem proueniant in particularibus periodis:illæ vero, sine periodis existẽtes,sint quasi vnicus paroxysmus,Gal.ostendit in lib.de feb.differentia circa finem,dicẽs,quòd,Quæcunq; quidem in periodis qbusdam exacerbantur ægritudines particularũ,innascunt dispositionibus vel mittentium,vel suscipientium,vel generantium,vel attrahentium superfluitates,ꝭm quẽ parum antea dictũ est modũ:quæcunq; vero sine periodis, nullus in ijs patiens est locus præcipuus,sed humores,qui sunt ꝭm arterias & venas vniuersas,& maxime quæ ꝭm maximas & calidissimas:vel ꝓpter aliam quãcũq; causam,vt in ephemeris:vel ẽt propter putredinem ebulliẽtes, accendant febrem vnã synocham,à principio vsq; ad finẽ indesinenter & in tñ permanentẽ,& cõburẽtem hominem,donec generãtes eã humores cõsumantur,vel digerãtur,vel vtrunq; patiantur.ita.n.iacet textus eius.Et est qdem eius sententia(sicut ipse paulo prius eodẽ libro periodicæ exacerbationis causam inuestigans ostẽdit)q̃ in febre,quę periodice exacuitur,vnus est locus ꝑcipuus,in quo putredo generatur,quem minerã putredinis vocant. Propter quod dicit,q̃ non solũ in febribus accidit ꝭm periodos exacerbari,sed & aurium,& oculorũ doloribus,

D & totius capitis,& dimidij,quos hemicraneas vocant,adhuc aũt & artetice,& podagræ,& silibus oĩbus rheumaticis passionibus. Quare,sicut videmus in his membris apparentibus secundũ horam exacerbationis, particulam patientem in tumorem leuari,& phlegmonem augeri,& dolorem intendi,& rheuma effundi,ita oportet intelligere secundũ eandem analogiam in interioribus fieri,& eleuari quidẽ phlegmones in pleuresi & peripneumonia in principijs paroxysmorũ:euaporari vero & contrahi ꝭm declinationes eorũ.Sed,qualiter istud fiat,imposibile est scire,rheumaticorũ transituũ causam ignorantem:hanc autẽ est imposibile cognoscere non supponentem in vnoquoq; membro quatuor esse naturales virtutes,quibus in esse conseruantur,quarũ vna est similium attractiua:secunda,ipsorum contentiua:tertia,alteratiua:quarta alienorum expulsiua. Sed post harum suppositionem sciendum est,q̃ alienum est dupliciter,s.hoc quidem in quantitate,hoc vero in qualitate.Coaceruatur autem tale in particulis propter fortitudinem harũ virtutum & ipsarũ infirmitatem.Si ergo hæ virtutes sint pares in robore, meatus quoq; membri secundũ naturam se habeant,& sine vlla oppilatione sint,sanum est membrum in corpore.Sed,si amplius attrahitur,quã alteretur,superfluũ omne oportet expelli ab expulsiua virtute. Si vero hæc infirma sit virtus,oportet illud remanere in membro,& læsiones inferre penes malitiam quantitatis & qualitatis eius; si vero salua sit,expelletur:quod euidenter apparet in ventre,nam inferentes aliquando plura cibaria,quã digerere possunt, quandoq; quidem nauseantes euomunt,quandoq; vero à diarrhœis occupantur.Sicut ergo ex membris magnarum concauitatum ad exteriora eructatur superfluum, cum virtus expulsiua salua permanserit, ita & in alijs partibus corporis per subtiles poros non extra, sed ex alijs in alias transponit seu transfluit particulas,

impellentibus qdem id fortioribus, suscipientibus vero imbecillioribus: rursusq; ex his ad alia: & ex illis ad alia, donec in oĩbus imbecilliora obstruant, ex qbus redire ad aliquod fortiorũ est impoße. Et hæc est cã, quare ẽm plethorias & cacochymias ĩbecilliores semp partes occupant à phlegmonibus alijsq; generibus aꝑatum. Duplex aũt est causa talis influxionis (sicut Gal. dicit) vna scilicet, quæ nunc dicta est, videlicet fortiorũ ad imbecilliora depulsio: secũda vero ipsorũ imbecilliorũ attractio. Attrahũt aũt & ipsa aut ꝓpter calorem in eis, aut ꝓpter dolorẽ: sed, qualiter vnũquodq; istorũ attrahat, infra dicemus. Causa aũt influendi plus vel minus, suauius vel malignius, nõ est solũ ex ipsis rheumatizatis particulis: nã causa influendi malignius vel suauius est ex mittentibus: causa aũt influendi plus vel minus est ex vtrisq;, nam fortes qdem calores & dolores attrahũt plus, imbecilles vero minus. Similiter, & quę sine supfluitatibus sunt corpora, breue qddam attrahẽtibus mittunt: quę vero cum superfluitatibus sunt & plethoria, plus intm̃, inquantum excedunt ab eo, quod ẽm naturã. Hę tñ differentię rheumatum, quas prouocat calor & dolor, sine imbecillitate rheumatizatorum fiunt: alię vero fiunt ꝓpter horũ imbecillitatẽ, & fortitudinem mittentiũ supfluitates. Sunt ergo talia rheumata phlegmones gñantia: phlegmones vero febres, cũ vel ꝓpter magnitudinem, vel ꝓpter vicinitatem ad cor, calor, q ex putrefactione, quę in ipsis accendit, vsq; ad cor deuenerit, eo qdem intm̃ pmanente, inquantum & supfluitatum natura sufficit. Silis est. n. ꝓportio earum ad eũ, qui ex ipsis accendit, calorem, qualis lignorum ad ignẽ. Sicut. n. ligna non sufficiunt in infinitũ tp̃s ignem facere, sed est terminus talis ignis à deperditione eius, qui inest, liquoris, ardẽtibus qdem ipsis, donec habẽt quid innatæ humiditatis, qua cõsumpta, quod relinquit, vocat cinis, incõbustibilis & nequaq̃ inflãmabilis existens, Ita ẽt eorũ, qui putrefiũt, humorũ calor pmanet, donec totũ, quod in eis humidũ & subtile, resolutũ fuerit: quod terreũ vero, incineratum, nõ multo qdem ex eis incinerabili existẽte, quia dominat in eis elementũ humidũ, & nõ siccũ. Talis ergo terrestreitas nequaq̃ suffumigãs nõ est caliditatis vehiculũ. Si qdem igitur nulla ĩbecillitas innascat virtuti particulę phlegmonẽ patiẽtis, neq; rursus ĩmittant ei supfluitates, qescet ęgritudo, & secũdo nequaq̃ vltra febriet homo neq; ẽm deinceps diẽ, neq; p tertiã, neq; per quartam. Si aũt rursus ẽm eandẽ causam ĩmittant ei supfluitates, ẽm quã ab initio ĩmissæ sunt; vel si hæ quidẽ non mittãtur, sed ꝓpter infirmitatẽ virtutis in illa gñentur, necessario secundo febriet homo. Supponatur ergo prius valida esse particulę virtus, & ꝙ supfluitates coaceruatę in medio tpe ẽm primas, quę ĩmiserunt, particulas tales sint qualitate, & tãtę quãtitate, quales & quãtæ fuerũt prius, de necessitate hoc existẽte iterũ rheumatizabitur particula. Erit aũt hoc tale, quibuscũq; dispositio mittẽtiũ eadẽ pmanet, pmanet ẽt eadẽ quãtitas & qualitas cibi, quę ad eas attrahit: par. n. & sile ab eadẽ virtute alteratũ, pares & siles efficit supfluitates, & tp̃s coaceruationis earũ ex necessitate par erit. Mẽbra enim, quę nutriunt, donec cõsimilem habuerint cõstitutionẽ, ab eodẽ nutrita cibo, pares quãtitate, & siles qualitate, & ẽm eandẽ tp̃is terminationẽ coaceruabũt supfluitates, & ẽm eandẽ periodũ expellent, & ĩbecillioribus mittẽt, siquidẽ expulsiua virtus tũ tunc suã efficit operationẽ, cũ vel grauatur supfluitatũ multitudine, vel ab earũ anxiatur qualitate: ita. n. cõtingit mulieribus, quia, donec in eis pares & siles manserint mẽstruorũ causę, periodus eorũ eodẽ modo custoditur. Manifestum est ergo in oĩbus talibus silem cõtingere passionẽ euacuatiõi supfluitatũ, quę ẽm vẽtrem. Si quis. n. videret, quãtũ ab ipso euacuatur ẽm vnãquãq; diẽ, ignoraret aũt causam euacuatiõis, admiraretur vtiq; ordinẽ: & silr, siquis ignoraret cãm gñationis supfluitatũ, quę sunt in capite, & ꝓpter qd hę qdem ad exteriora effluũt, illę vero ad aliquãdã trãsfluũt particulã, admiraretur analogiã effluxionis. Quẽadmodũ igitur in oculis, & auribus, & pedibus, alijsq; talibus rheumatizatis particulis videtur ẽm periodũ exacerbatio fieri, nil mirũ est in pleuresi, & peripneumonia, & phrenesi, alijsq; phlegmonibus silr accidere, nihil ꝑcipuũ tunc patiẽte, quę phlegmonẽ habet, particula, nisi qa ẽm illud tp̃s ĩbecillior ẽ mittẽtibus ei supfluitates. Donec ergo cibus, q influit, silis fuerit, & mittẽtium eadẽ dispõ, pares & siles supfluitates, & ẽm par tp̃s coaceruabũtur in ipsis, quare & siles fient in recipientibus paroxysmi & ẽm parẽ periodũ. Nihil aũt mirãdũ, & si anticipet, aut postponat periodus, cũ neq; cibus, neq;, qui fertur in rõne cibi, sanguis semp silis existat, neq; ẽt eorũ, quę nutriũtur, semp eadẽ sit dispõ: quare aliud & aliud tp̃s sufficiẽs est in tãtę supfluitatis coaceruatiõe, à qua cõtristata particula cogatur ad aliud expellere. Silr ẽt neq; idẽ tp̃s est coaceruatiõis oĩum supfluitatũ, nã phlegmaticarũ citior ẽ augmẽtatio eius q̃titatis, quę cõtristare possit particulã, q̃ cholericarũ: & cholericarũ citior, q̃ melancholicarum, eo ꝙ pluris substãtię phlegmaticę est in corpore gñatio: melãcholicę vero paucioris: medio vero mõ se hñtis est cholericę. Neq; ẽt admirãdũ, qm̃ & q̃ñq; paroxysmorum ipsorũ ĩpar est longitudo: si. n. neq; vna est spẽs, neq; vna est q̃titas supfluitatũ, nõ oportet silr accẽdi vel euaporationes: nã ampliores quidẽ, & frigidiores, & viscosę, & crassę, longiores opantur paroxysmos: pauciores vero, & calidiores, & subtiliores opantur breuiores. Adiuuat aũt & ad hoc corporis cõpositio, & virtutis tenor. Nã rarius quidẽ corpus, breuiores, q̃tum in seipso, paroxysmos opatur, dẽsius vero longiores: & robur quidẽ virtutis breuiores, ĩbecillitas vero ꝓlixiores, nã fortis quidẽ virtus paratius à se ipsa depellit supfluũ, corporis aũt raritas non detinet, quod expellitur. Sed, ꝓpter quid paroxysmorũ hi quidẽ desinũt in ĩfebricitationẽ, hi vero nequaq̃, nõ est difficile cognoscere. Nã, cũ tp̃s primi paroxysmi ita fuerit breue, vt ante, q̃ ĩcipiat secũdus, iã dissolutus sit primus, erit vniuersum spaciũ ĩter mediũ principij secũdi & finis ꝑmi sine febre: si vero anticipauerit secũdus ante, q̃ certissime soluatur prior, nihil eorũ relinquitur mediũ. Hęc ẽ ergo vera cã redituũ paroxysmi, ex parte videlicet mittẽtiũ supfluitates. Si vero virtus ĩ particula suscipiẽte facta sit ĩbecillis ꝓpter rheumatũ malignitatẽ, vt nec digerere possit ea, quorũ dñabatur, putrefieri iã necesse ẽ & ipsius sanguinẽ ẽm duplicẽ rõnẽ, & qm̃ humidũ, cui nõ dñatur ꝓprius calor, reliquũ habet eũ, q in putrefactionẽ ẽ, trãsitũ: & qm̃ supfluitatibus putrefiẽtibus cõputrescit & ipse sanguis. Necessariũ quoq; & febrẽ ex eo accẽdi, aliudq; quoddã principiũ & huic effici piodicorũ paroxysmorũ, & priore qdẽ, q à rheumate fiebat, stante calore duplicẽ spẽm fieri febriũ adinuicẽ cõplicatarum. Si aũt iam sanatis mittẽtibus prior calor quieuerit, pmanserit autem acquisita malitia à rheumatis qualitate in ea, quæ suscepit, particularum, iterum adhuc periodicabit paroxysmus, eo ꝙ faciet quasdã & hęc particula in se ipsa supfluitates in

tantum

A tantum aliqũ, vt maius ſit ei onus, q̃ cibus, adiacens ſanguis. Quando ergo nequiuerit ſuperfluitates tales digerere,
vel ad aliã expellere, tale ſibi ipſi efficit principiũ febriendi, quale operabant̃ mittentia, hoc excepto dũtaxat, ꝙ ex
mittẽtibus ſunt febres, quas rigor ꝓcedit, eo ꝙ humor rheumatizans occurrit mẽbris cum malitia ſuæ qualitatis,
ꝗbus nõ occurrebat, & mordicans aut infrigidans ea facit rigere. Febres vero factas ex malitia qualitatis dereli-
ctæ in ſuſcipiente, & ex ſupfluitatibus in eo genitis, nõ precedit rigor, quia nec ſparſio ſupſluitatis illius fit ad mẽ-
brum ſenſibile inſolitũ. Nequeũdi vero ad alteram expellere prima cauſa eſt ſm mittentis & ſuſcipiẽtis virtutes:
alia vero ſm viarũ obſtructionẽ, ex craſsis vel viſcoſis factã humoribus. Eos ergo, q obſtruxerunt naturales efflu-
xiones particulę, neceſſe eſt in tpe putrefieri, & cãm eſſe coaceruationis ſupfluitatũ in illa, ꝓhibentes euacuari &
tranſpirari aſſuete illã: eosq; cũ illis neceſſe tũc putrefieri, & accendere in particula calorẽ febrilẽ. Sed, vbi accendi-
tur, vel auget̃ aliqs calor, influit & huic particulę ſanguis ab alijs ſicut à calore attractus. Igitur neceſſe eſt in tpe in
fluxionis infrigidari qdẽ illas, depauperatas ſanguine: grauari aũt, & extẽdi eã, quæ patitur, quaſi phlegmonizatã.
Neceſſariũ quoq; alterari influentẽ ſanguinẽ propter duplicẽ cauſam, ſ. & quia miſcet̃ ijs, quę iam putrefiunt, ſup-
fluitatibus: & qa conſtrictus ibidẽ permanet intranſpirabilis. Fumat ergo in modũ lignorum humidorũ, repente
ſimul in paruã flãmam imiſſorũ. Et hoc tale vniuerſum tẽpus vocatur principiũ paroxyſmi. Cum aũt calor fuerit
factus dominator materię, vocatur totũ hoc tẽpus augmentũ. Cum vero accenſi humores in ſummũ deuenerint
B feruoris, vt calor non ſolũ ipſam cõburat regionẽ, quæ cauſa putredinis eſt, ſed iam ſm continuitatẽ ſuppoſsideat
vniuerſum corpus, calore qdem in totũ, aliàs ęqualiter extẽſo, hoc tẽpus, paroxyſmi pars, vocat̃ ſtatus. Adhuc aũt;
ſi humores ſubtiles fuerint, & virtus robuſta, & corpus rarũ, euacuabit̃ plurimũ bullientiũ humorũ in ſudorem
effuſum: ſi vero fuerint craſsi, & viæ cõſtrictæ, & virtus infirma, nihil ſenſibile effluet, ſed ſolũ id, quod attenuabit̃
in vaporem: & hoc totum tempus noĩabitur declinatio, tranſpiratio quædã exiſtens humorũ feruentiũ. Perio-
dicabit aũt & poſtea in hunc modũ. Quia manente ea, quæ in particula eſt, diſpoſitione neceſſarium eſt ex eo, qui
attrahitur rurſus in eã, cibo nõ perfecte digeſto aliã in ea generari ſupfluitatem, quæ rurſus ſuſcipit principiũ pu-
trefactionis tum ab ipſa ſua ꝓpria malitia, tum à relictis in particula putridis ſupfluitatibus: cũq; ſufficienter cale-
facta fuerit, rurſus influit ad eam ſanguis ex alijs particulis, ſicut prius, & ſm eũdem rurſus modũ & principiũ, &
augmentũ, & ſtatus, & declinatio fit paroxyſmi: & ex hoc nõ ceſſat periodicans, donec talis diſpoſitio in particula
conſeruet̃. Sicut igitur & ſanatio ſequetur, ſi pori expurgent̃, vt bene fluxibilis ſit particula, & virtus roboret̃, & di
ſpoſitio corrigat̃, & vniuerſum corpus neq; plethoricũ neq; cacochymũ ſit, ita, donec iſta ꝑmanſerint, & periodũ
paroxyſmorũ neceſſe eſt ꝑmanere. Hæc eſt igitur cauſa periodicę exacerbatiõis ex parte particulæ ſuſcipiẽtis,
quæ eſt ſicut minera putredinis. Et videt̃ qdem, ꝙ ſemper in tali particula ſiue ab alia recipiẽte, ſiue in ſe ipſa gene-
rante ſupfluitates, tpe putrefactionis gñetur aliquis modus phlegmonis ſm ſententiam Galeni, hæc ipſa oĩa nobis
demonſtrantis. Corruptio vero ordinis paroxyſmorum aut eſt ꝓpter tranſmutationem putrefictis humoris in
C alterã ſpeciem, aut ꝓpter dietę delictum, ſicut Gal. dicit. His ergo ſic expeditis manifeſtũ eſt, ꝙ Periodica in fe-
bre exacerbatio nõ eſt niſi ꝓpter vnam eſſe pręcipuã particulã, in qua principiũ putrefactionis aſſumit ſupfluitas,
periodice ab alijs ĩmiſſa, aut in ea periodice generata: Vnitas vero & cõtinuitas exacerbationis à principio vſq; ad
finẽ febris non eſt niſi ꝓpter putredinẽ eſſe ſparſam ſm vniuerſas corporis venas & arterias, & maxime ſm maxi-
mas, & calidiſsimas, & cordi vicinas. Dubitabit aũt aliquis, ꝙ, cũ poſsibile videat̃ nõ ſolũ rubeę cholerę putre-
dinem poſſe oẽs occupare venas & arterias, ſed & phlegmatis, & melãcholiæ, ſilr videbitur, ꝙ febris ſynocha, quæ
eſt vnicus paroxyſmus, fiat non ſolum in rubea cholera (vt Gal. dicit) ſed in alijs humoribus. Niſi eſſet, ꝙ delatio
putredinis in oẽs venas nõ eſt facilis, niſi cũ ſanguis calidus & cholericus eſt, in tali.n. ſemper facilis eſt accenſio ca
loris extranei: ꝓpter quod plurimũ febris de cholera exiſtit, ſicut Gal. dicit in ſecũdo de criſi. Et hoc eſt, quod Gal.
dicit in nona particula de inge. ſanitatis, ꝙ ſynocha nõ fit in frigidis & macris corporibus, ſed in carnoſis, multum
ſanguinis habentibus, eo ꝙ humorum putrefactio nõ põt in frigidis corporibus circa oẽs corporis venas dilatari.
Sicut ergo Gal. dicit, non eſt multa quędam multitudo febrium putridarũ, ſed hę oẽs tres ſunt, ſ. cholerica, me-
lancholica, & phlegmatica: quarũ vniuſcuiuſq; duę ſunt differentię, ſ. deficientis, & cõtinue ſientis: vt ſint oẽs dr̃iæ
ſimplices earũ, quæ in humoribus putridis accendũtur, febriũ, ſex numero. Suſcipit aũt adhuc & quęlibet earũ va
rias differentias penes vniuſcuiuſq; triũ humorum ſpecies, adhuc aũt penes quantitatẽ & qualitatem humorum,
D & quantitatem & qualitatem putredinis. Hæ igitur ſunt oẽs ſimplicium febrium differentiæ. Sed ipſarum ad
inuicem compoſitio mutiplex eſt. Aliquando enim cõponuntur adinuicem ſpecies, ingredientes in genera elon-
gata, vt putrida cum ethica. Aliquando vero componuntur febres, quæ ſunt in genere propinquo, ſicut putrida
de cholera, cum putrida de phlegmate: & aliquando putrida de cholera, cum putrida de melancholia. Aliquando
quoq; cõponuntur, quæ ſunt in genere proximo, ſicut tertiana cum tertiana, & quartana cũ quartana: & ſm has
oẽs compoſitiones, tàm quæ ſunt in genere propinquo, q̃ quæ ſunt in genere proximo, aliquãdo eſt continua cũ
continua, aliquãdo deficiẽs cum deficiente, aliqñ vero continua cũ deficiente. Et in genere triplex eſt oĩs hmõi
cõplicatio, ſ. coalterna, intrans, & cõmunicans. Coalterna qdem, vt ingrediatur vna poſt eradicationem alterius, ſi
qdem fuerit eradicabilis: ſi vero nõ fuerit eradicabilis, oportet, vt ingrediatur vna poſt illius quandã declinationẽ:
Intrans vero, vt ingrediatur vna ſuper alteram: Cõmunicans vero, vt vna cũ altera incipiat. Et eſt qdem in oĩbus
his duplex minera putredinis, ſicut & duplex humor putreſcens. Sed harum oĩum tàm ſimplicium, quã cõpoſita-
rum dignotiones in li. de febr. diffe. & eo, qui de criſibus, requirendę ſunt. NVNC AVTEM ad decidendũ pro
poſitas quæſtiones redire incumbit. Dico ergo, ꝙ ſanguis (ſicut capitulo de ſignis hepatis per plura oſtendimus)
non videtur aliquis vnus humor, ſicut quartus & ſimplex. Quod enim inter cætera maxime hoc oſtendit, eſt, qa, ſi
talis eſſet inuentibilis, accideret ipſum putreſcere proculdubio, ſicut quodcunq; aliud humidum: ſi autem putre-
ſceret, periodicaret eius putredo ſm aliquem vnum modũ, diuerſum à putredine phlegmatis, & choleræ vtriuſq;,

cum ẜm hanc positionem sit humor diuersus à quolibet illorum, non minus, q̃ quilibet aliorum trium ab altero: ergo non periodicaret neq; ẜm deinceps dicm, neq; per tertiam, neq; per quartã: sed nos nullam aliam periodum videmus præter isto modo factã. Quòd si dicat aliquis, ꝙ putredo de sanguine semp est cõis oĩbus venis, ideoq; nullam habet periodũ febris ex ipsius putredine, sed est quasi vnica exacerbatio, quã synocham vocant, Dicemus hoc nõ esse verum: non. n. est necessarium putredinẽ eius cõmunicare semp oĩbus venis & arterijs, sicut neq; putredinem choleræ. Ergo oportebit, ꝙ, qñ non est oĩbus venis & arterijs cõis, periodicet ẜm aliquẽ modũ diuersum ab alijs: sed cũ hoc nõ sit dare, sequit eum cũ illo modo nequaq̃ inuenibilem esse. Gal. aũt in lib. de feb. differẽtia supponens sanguinẽ esse aliquem vnũ humorẽ quartũ & simplicẽ, cui oẽs alij cõmiscẽtur in vena, ẜm ꝙ opinatur, inuestigat, vtrum, sicut in vtraq, cholera & phlegmate fiunt quædã species febrium, ita & in tali sanguine putrefacto posit contingere aliqua species febris, primo qdem ostẽdens, ꝙ põt putrescere: secũdo vero, quã speciem febris facit: Ait enim, ꝙ, cum recte Aristo. dixisse videat putrefactionem fieri à calore extraneo, & extraneũ vocet eum, qui exterius, nõ innatum, eo ꝙ hic qdem coquere aptus natus est, ille vero corrũpere, oportet omne humidũ putrescibile esse, cui talis calor extraneus superuenire põt: sed talis calor superuenit sanguini & ẜm æstus, & secũdũ pestilentes constitutiones: ergo põt putrescere. Adhuc aũt &, cum in aliqua particula aĩalis coacertuatus fuerit, & super virtutem effectus corrũpatur, & maxime cũ fuerit obstructus ꝓpter crassitiem vel multitudinẽ in paruis vasis, sicut euenit apud bubones, & pustulas, & vlr ẜm phlegmones vniuersos, supueniet ei calor extraneus, quia non transpirat. Ergo & putrescere põt, & per putredinẽ febrem efficere. Deinde volens hoc declarare in exẽplo alicuius phlegmonis, dixit sufficienter hoc apparere ẜm pleureses: in ijs. n. alij screant spumosum, alij flauum, alij rubeum, alij nigrũ icorem eius humoris, qui ẜm phlegmonẽ dominatur, eo ꝙ à tenuitate extra desudatur, signũ existens nobis, quis sit humor, qui phlegmonẽ fecit: Sunt. n. flaua sputa amaræ choleræ dominantis cognitiones, sicut spumosa phlegmatis, rubea vero sanguinis, sicut dicit: nigra vero nõ apparent ẜm principium, sed tpe procedẽte, antecedentibus ẜm plurimũ flauis sputis: & sunt signũ adustionis. Et ex hoc cõcludit, aliqñ ẜm phlegmonẽ sanguinem putrefieri, propter rubeum sputũ nõ posse alteri attestari humori, quã sanguini: & ex hoc ipso aliquã speciem febris in eius putrefactione consistere. Sed, quia cuiuslibet febris de putredine, quæ nõ est dispersa per oẽs arterias & venas, est exacerbatio ẜm aliquam certã periodum, oportet de necessitate huius esse aliquem periodicum paroxysmum, quẽ Gal. conatur ostẽdere, dicẽs, ꝙ oportet febrẽ, quæ est in sanguine putrefacto, simpliciorem esse ijs, quæ in alijs humoribus, analogiã vero paroxysmorũ, in tertiana maxime periodo suscipere: hoc. n. ita dicit cõpertum esse in pleureticis, cum rubea expuerint. Sed, quia sanguis ẜm istam positionem non est minus diuersus à cholera, q̃ quilibet aliorũ ab altero, ex quo videt, ꝙ periodum deberet habere ꝓpriam, diuersam à qualibet aliorũ, subiunxit sicut huic tacitæ dubitationi rñdens, ꝙ sanguis, si supercoquat, transmutatur, quãtum qdem eius simplicissimum est & pingue, in flauam cholerã: quãtum vero terrestrius & crassius, in nigrã choleram, sicut manifestũ esse dicit in vocatis carbunculis, in ijs. n. ex feruenti sanguine fit transitus in melancholicũ humorem. Et propter hoc dicit febres fieri ẜm species humorũ, in quos transmutatur sanguis, sola malignitate molis, & non malignitate molis distantes à talibus; nã febres, quæ fiunt in tali sanguinis transmutatione, simpliciores sunt illis, & mitioris caloris. Hanc ergo viam in hoc videtur Gal. elegisse propter nõ inuenire ꝓpriam periodũ, diuersam ab alijs febribus, quam putat de putredine sanguinis ẜm vnũ locum cõprehensam. Sed manifestum est, ꝙ hoc non habet sufficientiam, Primo qdem, ꝙ, si talis supercoctio sanguinis, facta à calore extraneo putrefaciẽte, facit ipsum transmutari in aliã speciem, debet silr hoc idem facere in phlegmate, vt supercoctio faciat ipsius subtile transire in choleram, crassum vero in melancholiã: & breuiter, cuiuslibet humoris talis supercoctio trãsmutet in adustũ. Quare accidet omnẽ febrem fieri ẜm quartanam periodum. Adhuc aũt reditus exacerbationis non est penes cholerã, in quam putrefiens transmutat tunc, sed penes iteratam sanguinis gñationẽ, & eius putrefactionis iteratum defluxũ ad minerã putredinis: talis aũt defluxus est ante ipsius supercoctionẽ: quare, cum non dũ transierit in cholerã, nõ custodiet periodum choleræ. Secundo vero, quia, si febris de sanguine erit ẜm species humorũ, in quos transit sanguis putrescẽs (sicut dicit) tũc erit duplex febris, s. de cholera, & de melãcholia: quare erit ei periodus tertiana & quartana, & nõ tertiana tm̃, sicut dicebat. Contradixit aũt & quarto can. Princeps huic sententiæ, sed, quia oppositiones eius, responsiones habere possent apud Gal. satis manifestas, ideo paruipendimus illas. Melius ergo fortassis & rectius dicetur, ꝙ, cum pleuretici per tertium exacerbantur, rubra quidem spuentibus ipsis, non in sanguine quarto & simplici putredinem eius fieri, sed in sanguine ẜm nostram positionem, in quo substantia cholerica dominatur, quam rubeam choleram vocant: potest enim in eo & illa dominari ẜm plus & minus. Ad hoc autem non est dubium choleram quandam esse rubeam, quandam citrinam, quandam alio modo.

SED TVNC superaccidit hic dubitatio prius mota, s. Vtrum sanguis apud nostrã positionem, qñ est tẽperatus, s. qui absolute dicitur sanguis absq; hac additione, phlegmaticus, vel cholericus, vel melancholicus, putrescere posit: &, si põt, sub qua periodo febrẽ efficiat: & Vtrum extra venã silr, vel in vena posit ei putredo accidere. Dicendum, ꝙ, quãuis sanguis ita dictus minus sit putrescibilis ex sui natura, q̃ aliquis aliorũ humorũ, ex sui tẽperamento, nihilominus tñ concedendũ est ipsum putrescere posse tàm ẜm æstus & pestilentes constitutiones calore extraneo sibi superueniente, q̃ ex prohibita transpiratione, cũ attractus fuerit in aliquã particulã à dolore particulæ, & conculcatus in illa. Sed, qm̃ sanguis ẜm plurimũ non reperit sub hoc tẽperamento, sed aut declinat plus ad calidũ, aut ad frigidum, aut humidum, aut siccum, erit oĩs febris de ipsius putredine aliqñ proportionata plus ad choleram, aliqñ plus ad phlegma, aliqñ plus ad melancholiam. Aut, si oĩo cogamur dicere, quòd simplr dictus sanguis putrefiat, non periodicabit eius putredo, sicut putredo choleræ, neq; oĩo sicut phlegmatis, aut melancholiæ, propter non habere oĩo conuenientiã cum aliquo illorũ. Sed, quia phlegma vicinius est sanguini, q̃ cholera & melancholia (hoc. n. ex modica vlteriori decoctione transit in sanguinem, qui simplr dicitur sanguis) verisimilius

est

A est putredinem sanguinis periodicare ad modum putredinis phlegmatis, quàm cholerę. Febrem enim, quã medici cõiter dicunt esse de sanguine sicut de quarta substãtia, in qua qdem apparet vrina rubea profunda, & sitr hypostasis ad rubedinem decliuis, nos dicimus esse de sanguine tẽperato, quem absolute sanguinẽ vocamus: aut magis
og. de sanguine parũper phlegmatico, sicut & ipse Gal. videtur innuere in cõmento illius paragraphi prognosticorũ,
27. Quòd si vrina traxerit ad rubedinẽ nimiam, & superfluitas in ea residens, fuerit cũ illo rubei coloris, lenis erit ęgritudo, longioris spacij, quã prima, sed erit salua valde. Ait.n. cõmentans, ꝙ talis vrina significat multitudinẽ aquosi sanguinis, qui nõ est rectę digestionis: &, quia propter hoc (vt dicit) est vincens in corpore, qui est magis iuuans ex humoribus, fit, ꝙ in ægritudine propter illam causam nõ est timor. Sed magis iuuatiuus ex humoribus, & facilius corrigibilis, cũ peccauerit, est ille, q apud medicos proprijssime dicitur sanguis, sicut tẽperatior, & naturę filius appellatus, & dictus quarta substantia: apud nos autem est ille, quem absolute sanguinẽ vocamus sine hac additione, phlegmaticus, & melãcholicus. Si ergo talẽ sanguinem apud febres significatas à talibus vrinis dicit aquosum, & non perfecte digestum, manifestum est, ꝙ aliquẽ, sanguinem sub quarta substãtia repositũ, viciniorem facit esse phlegmati, q̃ choleræ: sitr ergo & nos, acceptũ, vt diximus. Propterea ergo verisimilius est putredinem sanguinis qualitercũq; accepti periodicare ad modũ phlegmatis, q̃ cholerę. Adhuc aũt, si periodicatio putredinis est citior & tardior penes citius vel tardius excrementũ materiæ putrescibilis, plus aũt excrescit de sanguine ita dicto in cor-
B pore, cum nihil obstiterit, q̃ de cholera, de necessitate periodicatio putredinis sanguinis assimilabit periodicationi phlegmatis magis, q̃ choleræ. Adhuc aũt (sicut mihi videtur) si prima eius putredo febrẽ causauerit, & distẽperantiam in corpore fecerit, non erit regeneratio sanguinis iterũ decursuri ad mineram putredinis sub eodẽ tẽperamento, corpore iam distemperantiã habente. Quare nullo modo videt, ꝙ periodicatio eius debeat esse, nisi ꝯm distemperantiã, quam acquireret in iteratis eius generationibus. Sic igitur fiet aut cholerica, aut melancholica, aut phlegmatica, eius periodicatio, licet putredo eius inceperit in simpliciter dicto sanguine.

SED TVNC quæret aliquis, vtrum extra venas putrescere possit talis sanguis. Et dicendũ, ꝙ, sicut cholera, melancholia, & phlegma, quæ putrescũt extra venas, nõ sunt eius maneriei cũ cholera, melancholia, & phlegmate putrescentibus in venis, eo ꝙ in venis quęlibet earũ est sicut aliqua pars sanguinis, à qua.s. denoĩatur sanguis, cũ vincit in illo: extra venas vero est simplex & incõmista, vel illuc expulsa, vel ibi generata, proportionalis ei, quæ in hepate generatur & venis, Ita sanguis hic & ibi nõ est vniuoce dictus: resudans enim à vena in medias regiones apud phlegmones, vel apud crepaturas venarũ, nõ pmanet oĩo neq; sub forma, neq; sub colore suo. Propter quod manifeste videt, ꝙ aliquis vnus humor põt putrescere extra venas, qui, licet non sit sanguis ita dictus, est tñ ei propornonalis in natura & cõplexione sua: oĩs.n. humor calidus & humidus ad ipsum reducit. Quare fortassis est phlegma dulce: & faciunt per hoc febrem non continuam: & erit ei periodus per modum, quem diximus. Non ergo pro-
C pter hoc multiplicabitur numerus febrium putridarũ, & si simplr dictus sanguis concedat putrefieri.

Aut. Sed dicta quidem species alterationis, digestio est, quã à quibus causis contingit facere, scientes erimus in illis, si habeamus cognitionem ita salubrium.

Leo. Sed dicta quidem alterationis species concoctio existit. Quam vbi inuenerimus, à quibus nam causis fieri contingat, tunc vtiq; eorum, quæ hoc pacto salubria sunt, scientiam tenebimus.

Cõ.39. Cum declarauit in exemplo febris putridę, ꝙ causæ salubres discrasiæ fientis non solũ debent conditionari ad ægritudinem fientem vel discrasiam, sed ad causam, eo ꝙ talis discrasia causam habet efficientẽ: dixitq;, ꝙ causa salubris febris putridæ respiciens cãm, quę est putredo humoris, est alteratio & euacuatio, ostendens, quid sit vtraq;, declarat nunc, qd oporteat scire ad perfectionẽ vtriusq;, & dicit, SED DICTA &c.i. sed species alterationis, qua dictum est indigere febrẽ putridã, est quędã digestio cõpetens in putrido, talis scilicet, quę restituat humorẽ in sibi naturalem & debitã dispositionẽ, faciẽdo cessare putredinẽ ab ipso. Dixit aũt, quædã, quia multæ sunt species digestionis, sicut dicemus. Deinde dixit, QVAM A QVIBVS &c.i. quã digestionẽ cũ sciuerimus, à qbus materijs causarum fieri contingat, i. à quibus rebus iam ipsa cõpleat (& volebat p causas, materias earũ) habebimus iam ex parte alterationis putridi causas salubres talis discrasiæ: & hoc intendebat per, ita salubrium. Cognitio aũt talium
D causarũ (sicut paulo post dicet) est ex negocio curatiuæ doctrinæ. Dicamus aũt & nos hic ad expositionis claritatem, quid sit digestio: & quot, & quæ sint eius species: & cui magis assimilet digestio, quæ est alteratio faciẽs cessare putredinẽ ab humore putrefacto: quæ quoq; sit natura rei habentis facere hanc digestionem. Dico ergo, sicut
c.14. dicit Aristo. in quarto methe. Digestio est perfectio à naturali & ꝓprio calido ex oppositis passiuis. Est.n. digestio opus caloris ꝓprij & innati pficientis & transmutãtis ad speciẽ & substantiã, aut ad aliquã aliam dispositionẽ qualitatiuã, id, quod digerit & perficit, licet ab extrinseca caliditate sicut balnei & emplastrorũ iuuetur aliqñ calidũ. Qm̃ aũt humidum cũ sicco sunt materia rerũ sic pfectibilium, hæc aũt sunt passiua à calido & frigido, ideo dixit, ex oppositis passiuis: humidũ.n. sicco mistum, est id, quod digeritur & perficitur in speciẽ ab agente calido. Hæc aũt digestio in corpore humano aut est in iuuatiuo, quo natura indiget: aut est in nociuo siue superfluo. Iuuatiui aũt digestio est alteratio, & cõpletio ipsius in conueniens nutrimentũ: superflui aũt digestio est alteratio in dispositionem, qua aptetur ad nutriendũ, si poſe est: si vero nõ sit poſe, in dispositionem, qua aptetur expulsioni. Non fit aũt aliqua istarũ, nisi calor innatus obtineat materiã, s. humidũ, & terminet ipsum: nec hoc iterũ fiet, nisi fuerit conueniens ꝓportio materiei ad agens. Qm̃ aũt terminatio humidi nõ est, nisi vt paululũ incrassetur, & melius ꝓportionetur ad siccũ, accidit inde digesta crassiora & licciora fieri ꝯm plurimũ: quod in vrinis, & egestionibus, & screatibus, & lachrymis, in ipsa quoq; alteratione massę ptisanariæ ad sanguinẽ, & sanguinis ad carnẽ, manifestũ est. Qnòd si superfluum sit ineptum expulsioni non propter subtilitatẽ & interminabilitatẽ, sed propter crassitiẽ,

aut

aut propter viscositatem, tunc obtinebitur à calore digestum, si subtilietur & incidatur: & sic de alijs qualitatibus quibuscũq; ĩpediatur eius expulsio, si ad æqualitatem reducatur. Et hoc est, quod Princeps dicit, ꝙ digestio in talibus est adæquatio quędã, propter hoc, ꝙ sanitas sit dispositio corporis, qua perficitur actio: nulla aũt actio sine calore perficitur. Erit aũt signum victoriæ caloris sup humido, signũ sanitatis. Cum ergo digestio sit alteratio humidi à calore ꝓprio, erit digestio signũ sanitatis. Scito ergo, quid sit digestio, per oppositũ patet, quid sit indigestio.

Post hoc autẽ dicamus, quot, & quæ sint digestionis species. Dico ergo, ꝙ digestionis species (sicut dicit Philos.) sunt tres, s. pepansis, epsesis, & optesis: quarũ oppositæ indigestionis species sunt omotes, molynsis, stateusis. Hæc aũt noĩa de paucis dicũtur ꝓprie, de multis vero p metaphorã, sicut dicit. Est aũt Pepansis ꝓprie dicta, digestio in seminibus. Dicitur aũt tunc digestũ semen, qñ habet perfectionẽ, qua põt generare tale alterũ, quale illud, cuius est semen: propter quod sperma hoĩs pepanum dicitur, qñ ex eo põt homo generari. Pepansis aũt metaphorice dicitur aliorum, sicut phlegmatis, & aliorũ humorum, & nascentiarũ siue apatum, qñcunq; s. à calore proprio humidum obtinetur, terminatum ad dispositionẽ, conuenientẽ operationibus virtutum, quæcunq; sint illę: hęc aũt oĩa plerunq; spißiora fiunt. Et, qm̃ humidum nõ fit pepanum sine sicco, accidit inde, ꝙ aqua, si sola fuerit, & nulli cõmista, quia crassescere nõ potest, non fit pepana. Et huic pepansi assimilatur digestio putrefacti, & eius, quod paratũ est putrefieri: propter quod dixit Hipp. in aphorismo apud translationẽ Burgundionis, Pepana pharmacare & mouere, non acria. Omotes vero est indigestio quędã in talibus ab indigentia ꝓprij caloris, & incõmensuratione eius ad humidum. Epsesis aũt est digestio quædam à caliditate humida alicuius interminati, existentis in humido calido, quæ in exterioribus dicitur elixatio, quę fit in vasis artificialibus, silis existens ei, quæ in vasis naturalibus fit, vt cibi in stomacho. Est aũt de natura talis digestionis, ꝙ humidũ rei digestibilis segregetur, & ex ꝓfundo ad superficiem trahatur p caliditatem, quæ est in humido circũstanti, econtrario eius, quod in assis. Quæcũq; ergo à tali calore obtinẽtur ita, vt fiant aut minora aut maiora, aut subtiliora aut crassiora, aut hmõi, epsesim passa dicuntur. Molynsis vero sibi opposita, est ex defectu talis caliditatis, & incõmensuratiõe eius ad elixabile. Optesis aũt est digestio quædam à caliditate sicca, quæ in exterioribus dicitur assatio, silis ei, quæ in corpore fit à tali caliditate, qualis est cõuersio nutrimenti in nutritum, quę in fine fit, maxime si nutritum cõuertens nutrimentũ fuerit siccum, sicut ossa, chartilagines, & panniculi. Est aũt de ꝓprietate talis digestionis humidũ constringere in intrinsecis rei digestibilis propter calidũ siccum circũdans vel circũstans: exteriora aũt exiccare. Huic aũt cõtraria indigestio, dicitur stateusis, fiens (vt gñalr est dicere) ab indigẽtia talis calidi sicci & incõmensuratione eius ad assabile.

His expeditis dicamus, quæ sit natura eius, quod facit cessare putredinẽ ab humiditate, maxime quidẽ qñ putrefactio non multũ ꝓcesserit. Dicimus ergo, ꝙ primũ principiũ huius rectificationis est & virtus & calor innatus mẽbrorum: instrumentũ aũt, & quasi coadiuuans est medicina: propter quod sæpe natura ad hoc non indiget medicina, si fortis extiterit. Natura aũt medicinę hoc adiutorium pręstantis est quodãmodo contraria putredini. Sed omne, quod putrefit (sicut Gal. dicit in lib. de inge. sanitatis) calidũ est & humidum solitam dispositionẽ amittens, clausum. s. existens, & dissolui nõ potens: humidũ quidem sicut nõ obtentum à calore innato: calidũ vero sicut ab extraneo calefactũ, existens vtiq; tale, cum ad se ipsum nõ putridum, vel ad se ipsum obtentũ ab innato confertur. Ipsum. n. in se aliqñ est calidũ & siccum virtute, cũ ad alia humida cõparatur, aliqñ frigidũ & siccũ, aliqñ frigidũ & humidũ, aliqñ aliter: quare oportebit medicinã talem, esse siccã & refrigeratiuam, quod in aceto, & in agresta, & sibi silibus reperimus, in camphora quoq;, & sandalo, & hordeo, & hmõi. Signum cuius videtur, quia Auster calidus existens & humidus efficit putredinẽ in rebus, & conseruat: Boreas vero frigidus existens & siccus prohibet eã fieri, & factam aliqñ sanat. Sed, quia talia plerũq; styptica sunt, aut nihil aperitiua, vel modicũ valde, post hoc quoq; meatuum conclusiua, hæc aũt sunt causæ ĩmediatę putredinis, quæ est oppilatio & dissolutionis ꝓhibitio, ideo inconuenientia sunt: præter hoc ẽt sicca nõ bene cõueniunt febri putrefactionẽ comitanti. Ideo non oportet talia absolute adhiberi, & maxime oppilatione præsente, nisi cũ his alię sint virtutes aperitiuæ & abstersiuæ. Propter quod hordeum eligibilius est ex talibus, cũ sit in eo abstersio, & apertio, & modica siccitas, quã adæquat pfectio decoctionis eius in aqua, sicut hoc nos docuit Hipp. Aspiciendum ergo, vtrum oppilatio dissolutionẽ & refrigerationem impediens præsens sit, vel non: si. n. adest, aperiendũ erit, apertio. n. eius erit reddens putridũ euentabile, quod ex cõstrictione supercalefiebat. Sed, qm̃ non bene põt aperiri, nisi cognoscatur causa, quæ oppilat, aspiciendum est in causa illius. Si. n. oppilauerit multitudo humoris, medicina sibi cõtraria est euacuatio: sed, qm̃ multitudo oppilans ₣m plurimũ ex repletione venarũ contingit, vel habet fieri, cõpetens sibi medicina est euacuatio per phlebotomiam. Et, qm̃ non semper tolerabilis est potẽter à virtute, inducenda est ₣m ꝑmissionem virtutis & ætatis. Venter quoq; lenificandus est, ad qđ quidẽ medicinas non fortes in principio, neq; multi caloris, eligendum, & eisdem frigida cõmiscendum. In hac. n. oppilatione (sicut Gal. dicit) si aperitiua ponamus ante, q̃ plenitudo purgetur, oppilationẽ augmentabimus, eo ꝙ humorem alios in meatus descondere cogemus, & eos ẽt inuiscabimus. Põst plenitudinis aũt amotionem vix restabit oppilatio: quæ si supersit, aperitiua concedimus. Sed, qm̃ hæc ₣m plurimum sunt calida, periculũ est ex eis putredinẽ augeri & febrem: quare ea, quæ sine calefactione aperiant, eligemus, maxime si in calidissimis humoribus sit putrefactio, sicut ptisanam, syrupũ acetosum, & hmõi. Si vero sit in frigidis, tunc eligemus ea, quæ pauci sunt caloris, sicut endiuiam, & radicem apij, & oĩo syrupum acetosum de seminibus, & hmõi. Si vero, qđ oppilauerit, fuerit humoris crassities aut viscositas, subtiliatiuis & incisiuis & abstersiuis, vt contrarijs, vtendum: Sed, qm̃ hęc ad calidum vergunt, de genere eorũ minus calida eligẽdum, refrigerantibus eis semper cõmistis, vt pro abstersiuis & lauatiuis mel, aut saccharum: pro incisiuis acetũ: pro aperitiuis & subtiliatiuis capillum veneris, eupatorium, & similia. Plurimæ tñ istarum naturarum reperiuntur in syrupo acetoso (sicut Gal. & Prin. dicunt) nam refrigerat, & incidit, subtiliat, & abstergit, & euacuat: propter quod cõpetit & febri putridæ, & causæ putredinis: Sed eo sępius dato intestina excoriantur, tussis generatur, & neruosa

A lęduntur (ſicut dicit Gal.) ideoq; nihil inuenimus præter aliquid, læſionis iuuatiuum: quod contingit, ꝓpter oportere medicum conſideratione ſimul habere tàm in morbo, ꝙ in cauſa & accidente, & ēt in virtute. Oppilationi bus aūt apertis iam abſolute refrigerantia locū habent, febri quidē, & ipſius īmediatę cauſæ, ſ. putredini, cōpetentia. Sed, qm̄ febris morbus eſt, quæ eſt mala cōplexio calida & ſicca, nō poſſumus oīo frigida & ſicca putridis chymis adhibere: ſed, ſi poſſet, vt in peſtilentijs ex calido & humido aere generatis, abſentibus oppilationibus, nō eſt electio vllarum medicinarū ſuper frigidas & ſiccas, & vlr̄ acetoſi ſaporis, hmōi. n. humorem modice putrefactum reſtituunt in ſui naturā, & paratū putreſcere nō permittunt. Si aūt talia non cōpetant, tunc aqua frigida erit optima medicina, & maxime quidē, ſi cholera dominetur, & nihil aliud fortius cōtradicat, quę hac hora frequēter putridum reſtituit in priſtinā naturam adeo, vt ceſſet febris nulla putragine putridi cōſequente: quod in aliquibus patenter obſeruādo cōperimus. Si vero oppilatio fuerit in exterioribus poris cutis, à frigore quidē, vel balneo aquę aluminoſę ſuborta, quæ obtuſio dicitur, tunc liquefactio & diſſolutio erit cauſa ſalubris: hoc aūt fit balneo aquę dulcis, & frictione ex molli oleo chamæmeli, & vino albo, & aqua, tepidis, & hmōi. Sed talis rarificatio nequaꝗ fieri debet, ſi plenitudo adſit, ante, ꝙ plenitudo purgetur, propter id, quod dictū eſt: hæc aūt expiratione & euentatione improhibite fiente ceſſabit putrefactio aūt frigidis ſm̄ ſecuritatē adiuuabitur medicinis. Quod ergo

Ita 2.7. dicit Prin. ꝙ digeſtiuum ſm̄ plurimū calidū eſt, non eſt intelligendū de digeſtiuo putridi, ſed de eo, quod eſt cauſa putredinis. Hali vero nō videtur ſufficiēter intelligere locū iſtum, ſicut nec alios plures. Non. n. docet intēdere ad digeſtionem putredinis, quæ eſt, ſed futurę, quę non dū exiſtit: cuius amotio nō eſt cauſa ſalubris diſcraſiæ fientis, ſed diſcraſię faciendæ, cuius ſanatio hic nō intenditur. Dicit enim, ꝙ cauſarū digerentiū alię ſunt cibi, alię ſunt

B medicinæ &c. Cibi vero ſunt ij, qui ſunt ęquales in quantitate & qualitate, ex quibus chymus generatur æqualis. Sed iſte nō digerit neq; putredinē, quæ eſt: neq; eā abſcindit, quæ ex aliqua humoris malitia parata eſt fieri, cum nō ſit in eo aliqua virtus medicinæ, proprietatē habens ad illud, ſed reſtaurādo chymum bonū prohibet augmentum cauſæ antecedentis, & propter hoc iteratione putredinis. Medicinæ vero (ſicut dixit) ſunt, ſicut crocus, ſpica, cinnamomū, caſia, piper, zingiber, & hmōi, de quibus palam eſt, ꝙ putredinē nō rectificant, ſed digerēdo humorem crudū, craſſum, frigidum, paratum putreſcere, calore quidē innatum confortando, & humidū diminuendo, & calori ipſum ſubijciendo ad modum ſalis in exterioribus, prohibet, ne putredo fiat. Nec talia ſtante febre ſecure conceduntur timore augmēti putredinis febris. Quare Hali nō intellexit, quæ ſit digeſtio, quæ eſt cauſa ſalubris diſcraſię fientis, mentionē de ſola digeſtione parati ad putredinē, viſus facere. Sed, qm̄ digeſtio & rectificatio putri di aliquando eſt impoſsibilis propter id, quod dictum eſt: aliqñ vero diminuta, vt nec poſſit natura humore ſic diminute rectificato vti ad nutrimentum, ſed eſt exhibens ei aptitudinem, qua poſſit excerni, euacuatio talis humo

D ris erit altera cauſa ſalubris talis diſcraſię, de qua ſubſequenter eſt dicendum.

Ant. Euacuationes vero, per phlebotomiam, & clyſtere, & vrinam, & reſpirationes ſecundum cutem ſunt: amplius vero ad contraria tractu, & deriuatione ad alia: huius enim generis ſunt & menſtrua mouere, & hæmorrhoidas aperire, & per nares & palatum purgare. Scientes igitur & hic materias, quibus in tempore, & qualitate, & quantitate, & modo vſus oblatis euacuatio fit, ſecundum hāc partem artis inueniemus ſalubria. Et ſcripta eſt oīum inuentio in therapeutico negocio.

Tex. Euacuationes autem fiunt & per ſanguinis emiſsionem, & clyſteris vſum, & per vrinæ vias, atq; eam, quæ per cutem fit, tranſpirationem, ac pręterea per eam, quæ fit ad partes oppoſitas, attractionem, atq; ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menſtrua, atq; ora venarū, quæ græci hæmorrhoidas appellāt, aperire, ac per palatū nareſq; expurgare. Cum igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate, & quātitate, & modo vſus adhibitis euacuatio fit, in ipſa artis parte ſalubria inuenientur. Atq; eorū oīum inuentio traditur in eo volumine, quod de arte curatiua inſcribitur.

40. Cum declarauit, quid oporteat ſcire ad pfectionē cauſæ ſalubris, quæ eſt alteratio, declarat, quid oporteat ſcire ad pfectionē cauſæ ſalubris, quæ eſt euacuatio, enumerans primo ſpecies euacuationis, & dicens, EVACVATIONES &c. i. ſed euacuationes fiunt oībus iſtis, ſ. per phlebotomiā, & clyſtere &c. Vt ſimplr̄ eſt dicere, duplex eſt oīs talis euacuatio, Aut. ſ. p foras miſsionē, & hoc quidē fit dupliciter, ſ. aut vijs conuenientioribus & propinquioribus

E materiæ purgandæ, & loco, in quo ea cōtinetur: aut per detractionem materiæ ad contrariam partem. Aut fit per tranſpoſitionē materiæ ad alia quęcūq; loca, et ſi non ſequatur foras eiectio. Et prima quidē maxime cōpetit, cum humor eſt quieſcens in loco: ſecūda, cū ad locū rheumatizat: tertia vero, eū ſperat eius correctio in alijs, in quibus tranſponitur membris. Deinde dicit, SCIENTES IGITVR &c. i. quando igitur ſcierimus materias, quibus fit euacuatio (& vult per materias, ſubſtantias pharmacorū purgantiū) primo in quo tpe, & quantitate, & qualitate, & quo modo vſus, eis oblatis euacuatio cōpleatur, tunc facile inueniemus cauſas ſalubres, quæ attinent euacuationi: & hoc intendebat, cum dixit, Secundū hanc partem artis. Deinde, quia liber iſte eſt ſummarū expreſsiuus tantum ſicut in capitulo & concluſione determinans vniuerſa, remittit ad librum ſuum, vbi particularius iſta docentur, & dicit, ET SCRIPTA EST &c. i. & declaratio omnium iſtorum tàm medicinarum digerentium, ꝙ euacuantium, quantitatis quoq;, & qualitatis, & modi, & temporis oblationis earum ſcripta eſt in negocio therapeutico, id eſt in libro curatiuæ doctrinæ, ſiue de ingenio ſanitatis.

EST AVTEM. hic attentiōe dignū, ꝙ euacuatio, quæ eſt cauſa ſalubris febris putridę, ſm̄ ꝙ eſt diſcraſia fiens, eſt euacuatio putridi. Euacuatio. n. cauſæ antecedētis, quæ eſt non putrida, ſed parata putreſcere, nō eſt cauſa ſalubris diſcraſiæ fientis, ſicut nec eius digeſtio, ſed faciēdæ, ſecū cōpoſitæ, per quā quidē, ꝓhibetur reditus paroxyſmi, quemadmodum ſuperius expeditum eſt. Vnde & elegāter Gal. ait vndecima parti. methodi, ꝙ, ſicut corpora vitā

non

non habentia,ipsis putrefactis,curamus,cum abscindimus,quod est putrefactum:&,quod remanet,suspendimus in frigido & subtili aere,studentes,vt dissoluatur & refrigeretur , ita faciendũ erit in putredine corporis humani. Purgabimus ergo(sicut dicit)putrefactum,maxime si putredo tm̃ processerit,ꝙ cessare non posit ab aliquo digerente:nõ putrefactum vero,quod tñ paratum est putrefieri ex aliqua mala sui qualitate , ad suum tẽperamentum reducemus,studẽtes,ne putrefiat:hoc aũt faciemus,si prohibuerimus,ne oppilet,quia,cum completur oppilatio, accidit putredo,sicut dicit Princeps:adhuc aũt,si corpus trãspirabile reddiderimus. Sed dicet aliquis nihil opus esse euacuatione putrefacti,cũ plurima pars eius expiret , à calore qdem in vaporẽ extenuata. Cui dicimus hoc idem,quod digestionẽ illius fieri posse deneganti diximus supra,ꝙ hac fere sententia suscepta nulla erit apud medicum cura putridæ febris,ſm ꝙ est discrasia fiens:quod absurdũ est. Non est aũt euacuationẽ conandum efficere ante oppilationis abscisionẽ,quæ quadam oppilantis causæ digestione perficit,propter timorẽ inobedientię purgandorum,nisi id,quod oppilauit , fuerit humorũ sola multitudo absq; alia ipsorũ malitia. In hac enim,si virtus & ætas tolerare potuerit,phlebotomia nõ est tardanda:nec aliã expectare debemus digestionẽ:hæc enim multitudinem euacuat,cuius euacuatio est multoties curę perfectio ꝑ subito ad eam comitari aut euacuationẽ putridi,aut eius refrigerationẽ. Et hoc est,quod Gal. dicit in cõmento illius aphorismi,Quæ egeruntur.& est,ꝙ in fortissimis febribus phlebotomia vsq; ad lipotomiam,refrigerationẽ totius habitus confestim operatur ; & extinguit febrẽ. Vnde ẽt ait Princeps,ꝙ phlebotomia nõ est de genere eius purgationis,in qua expectet digestio expectatione,quę fit in solutiuis:& causa eius est,qa ipsa proprie cõpetit in multo,cuius digestio nõ est alia,q̃ adęquatio eius per subtractionem superflui:adhuc autem quia,si multum aliam haberet malitiã , parum cõferret expectatio digestionis eius,eo ꝙ,cũ ipsa sit euacuatio ꝑ apertionem venæ,hmõi aũt apertio eius euacuet tale,quale ibi existit,nõ eligens nec discernens,ęqualiter ei simul obediet digestum & indigestum : quod apud solutionem per pharmaca nõ contingit. Sed aliqualiter abscisis oppilationibus,putrefactum purgare edocet Gal. eadẽ particula supradicta,cum dicit,Dico ergo humores putridos esse purgandos,vrina scilicet,egestione,vomitu,& sudore. Hoc ẽt in loco multos modos purgationis enumerat,qbus tàm putridum,q̃ paratum putrescere excernimus. Adhuc aũt & post pauca subiecit,Et post humorũ oppilantiũ abscisionẽ,ea,quæ purgent eos ꝑ secessum,& vrinã,atq; sudorem,tribuitur:sed,qm̃ hæc sunt calida,quæ febrẽ augent & putredinem(sicut dicit)quærantur illa,quæ parũ vel nihil calefaciunt,de quorum numero balneum esse dicit,optimũ tunc iudicans illud,nisi febris sit valde fortis,vt synocha.

Huius aũt euacuationis ꝑfectionem,maxime quæ ꝑ pharmacias efficitur,à quatuor conditionauit intentionibus:quarũ prima est electio medicinæ cõuenientis,qua fiat euacuatio:& hanc intendebat,cũ dixit,Scientes & has materias.& hoc pendet à tribus, Primũ est,vt sciamus,ꝑ quam viã medicina sit humoris deductiua , vt nõ demus vomitiua,cũ decretum nobis fuerit ventrem soluere. Secundum est,vt sciamus,cuius humoris ipsa sit euulsiua,vt nõ demus phlegmatis purgatiua,cũ cholera fuerit educenda. Tertium vero est,vt malam à bona discernamus,ne accidat plus nocere sui malitia,q̃ purgatione posit conferre. Secũda aũt intentio est electio tẽporis cõuenientis ad euacuationẽ,& huius,vl̃is,& particularis. Quoniam vero vl̃e tempus nõ est nisi post digestionem humoris,nisi solũ qñ fuerit furiosus , pendebit eius cognitio à cognitione aut digestionis,aut furiositatis ipsius:in chronicis.n. ægritudinibus(sicut Gal. dicit)nil amplius,q̃ digestio,expectãda est: Hoc aũt in superfluitatibus cognoscitur,sicut dicit Gal. in fine summę de signis: adhuc aũt in alleuatione naturę. In acutis ẽt hoc idem expectandũ , nisi humor furiosus & instabilis existat(qui cognoscitur à cõtristantibus ortis accidẽtibus)qm̃ impedimentũ mobilitatis eius maius est,q̃ suæ euacuatiõis ante digestionẽ,& ꝓprie si fuerit subtilis,& nõ imbibitus mẽbris,sed in venis existẽs. Ideo aũt est expectanda digestio,quia humorẽ præparat expulsioni: non.n.obedit medicinæ attrahenti,nisi essentiam habeat tẽperatam,quæ à digestione sibi exhibetur. Vnde & Gal. particula supradicta,cũ diceret humores putridos esse purgandos vrina,egestione,vomitu,& sudore,ait,Pręparemus tñ prius materiam,vt de se facile defluat ad has vias:multa enim(sicut dicit)hoc faciũt,sicut ptisana,decoctio radicũ apij,mellicrati,oxisacchare,& hmõi. Aliqñ tamen in principio febrium putridarũ,in quo sine dubio nõ est digestionẽ inuenire,aliquid de causa morbi educimus lenibus medicinis,vt natura fortior sit super residuo,sicut clysteribus lenibus,alijsq; suauibus lenitiuis ventris: his.n.non intenditur cõpleta abscisio causæ morbi,quæ tunc est ĩpolis,sed diminutio oppilationis,& putredinis ꝑ aliquam euacuationẽ cõstricti,leniter factam. Cuius simile aliqñ facimus in extrinsecis phlegmonibus:cum.n.est plurimũ,quod est effluxũ,de cuius maturatione digna,desperatio venit,scalpellamus mẽbrum,& euacuamus illud ab eo,nõ expectantes eius maturationẽ. Ad hanc ergo securitatẽ nõ est inconueniẽs,si de causa morbi ante eius digestionẽ aliquid leniter euacuare conemur:nos.n.& has leues euacuationes ante digestionẽ videmus naturã facientẽ aliqñ in paroxysmo febriũ interpolatarũ. Ad vnũquenq;.n.rigorem sequitur aliqua particulatis extractio humoris mori ad putredinẽ,per sudorem,vel vomitũ,vel secessum,cũ digestio nõ dum existit: digestione vero cõpleta,sicut in statu,abundantiores efficit purgationes per crisim. Tẽpus aũt particulare exercẽdi euacuationẽ est hora interpolationis febris,maxime si fuerit frigidior inter horas,hac.n.hora minor est in euacuatione molestia. Tertia autem intentio est electio quãtitatis & qualitatis cõuenientis ex medicina offerenda, Quantitatis qdem,ne ex suꝑflua quãtitate ipsius cõtingat purgationẽ superfluere,& inde virtutẽ exolui: aut ne ex pauca nihil accidat euacuationis,sed aut augmentũ humoris,aut aliud impedimẽtum(& cognitio huius innititur experiẽtiæ,aut tuæ,aut aliorũ)Qualitatis vero,vt sciamus modos præparationis eius,vt ꝑ hoc faciamus eã acquirere qualitatem corpori cõuenientem,& aptitudinẽ maiorem ad purgandũ: & cognitio huius innititur experiẽtiæ & rationi. Deficiebat aũt hæc conditio de qualitate apud aliam translationem. Quarta vero intentio est electio cõuenientis modi vsus:& põt per hoc velle modos præparationis ipsius medicinæ,s.vtrum infusa,vel decocta,syrupizata,vel pilulata,& hmõi,quorũ oĩum cognitio est tàm ex scientia de simplicibus , q̃ de cõpositis medicinis. Alia aũt translatio habet loco eius,quod hic dicit,Et modo vsus.& via vsus ad rectitudinẽ. propter quod alia põt

esse

esse expositio modi vsus,sicut.f.exponit Hali,vt sit electio modi vsus,electio viæ corporis,per quam fiat humoris
A eductio,qm̃ obseruanda erit cõuenientia medicinæ ad illã viam. Et cognitio huius pendet ẽm plurimũ à cognitio
ne regionis,ad quã declinat humor purgandus:ex ꝓpinquioribus enim vijs naturalibus ei loco, ad quẽ declinat,
extrahendus est,Vt,si ad stomachũ vergat humor,vomitu mundandus est: si ad intestina,pharmaco deorsum edu
ctiuo:si ad renes,diureticis excernere,& sic de cæteris,hoc tñ præuiso,ꝗ talis declinatio fit vi naturæ,& nõ vi mor
bi.Si.n.vi morbi ad vllam partium rheumatizaret humor,nõ per illã aut ei vicinã,sed per partem cõtrariã decer
nendus erit:semper.n.oportet artem,naturę secutiuã esse,morbi vero ĩpugnatiuã. Sed et caueas,ꝗ mẽbrum egres
sionis sit ignobilius eo,à quo fit euacuatio,& nullã habens aliã ægritudinẽ, propter quã vmeatur de descensu hu
morum ad ipsum:&ꝗ humoris inde euacuatio naturalis sit,sicut mẽbra vrinæ gibbositati hepatis,& intestina cõ
cauitati:& vt̃,vndecũꝗ natura repit, inde deducere oportet p conuenientes regiones. Exponit aũt Hali tertiã
intentionẽ non de quãutate medicinæ offerendæ,sed de quãtitate humoris per eam purgãdi,cuius præcognitio ẽt
cõmensurat debitã quantitatẽ medicinæ offerendę.Sed eius pendet cognitio à scia causæ morbi:ĩmoderata.n.re-
pletio ĩmoderata euacuatione indiget;sicut dicturus est infra.Sed,qm̃ hanc virtus aliqñ tolerare nõ potest,maxi-
me coniecturabit ex virtute : propter quod in hora purgationis quãtitas excedẽs cognoscitur non ex mole,sed ab
ortu æstuationis,& difficultatis tolerãtiæ. Vnde & rectè Gal.ait in cõmento illius aphorismi,In exercitatibus &c.
ꝗ in oĩ purgatione virtus cõsideranda est,& ẽm sui vigorẽ abundantia purganda: si.n.virtus deficiat,purgatio est
B coercenda, & si non tota exierit abũdantia. Ad quod & rectè cauet Princeps,dicens in hmõi,multiplicationẽ nu-
meri euacuationum meliorem esse multiplicatione quãtitatis. Propter quod sciẽdum est(sicut.Gal.dicit in li.
ther.methodi)ꝗ conseruatio sanitatis & curatio morbi quoddã habẽt cõe,quod est custodia vitæ:in vtraqꝫ.n.hoc
intẽdit,sed in hoc differunt,ꝗ non,qcquid curat mõrbũ, custodit vitam,sicut custodit eam,quicquid conseruat sa
nitatem. Aliquid.n.vere curat morbũ,quod vitã minime custodit,sicut sunt fortes & magnæ euacuationes,qbus
aliqñ morbus eget:in synocha enim,si robusta sit virtus,vsqꝫ ad lipotomiã phlebotomiã inducemus,vt febris ex-
stinguat,& incẽsio mitiget,hoc qdem rectè faciẽtes : ꝗ si virtus sit ĩbecillis,tunc vltra,q̃ tolerare possit,inducta,sit
pernecans. In curatione igitur morbi sublimior & prima oĩum intentionum,quæ nobis abunde occurrũt,est
sumpta à virtute,nõ quia sit prima per sumi ab ea primam significationẽ curãdi morbum: cõsideratio.n.virtutis
nõ significat nobis in aliqua horarum(vt Gal.dicit)quæ sit morbi cura,imo,cum virtutis consideratio sit aliquan
do prohibens rectitudinem curationis(vt præmonstratum est)dicetur intentio prima in custodiã vitæ , quam cu-
rator intendit,sicut & cõseruator. Vnde,si virtus est defectissima,& id,quod aufert causam morbi,nõ custodit vir
tutẽ,nec vitã,quæ sine dubio actio eius est,tunc sm̃ cõsilium Gal. nutrire oportet egrũ,donec virtus in eo suscite-
tur,deinde cõfortata virtute malum humorẽ ab eo paulatim purgare,bonum in eius vice & loco restaurando.
C QVONIAM AVTEM ab hac expositiõe iam & nostra cõmentatio ad necessitatẽ cibationis ægri deducta est,
aliquid percurramus & nunc de cibi ordinatione,in talibus febribus cõuenientæ. Dico ergo,ꝗ(sicut Gal.dicit in
cõ.regiminis acut.morborum)intentio in dando cibum est vna cõis in sanis & ægris , cõseruatio virtutis aĩalis:&
vult per hanc,spũalem,quæ est principiũ vitæ,dictam qdem aĩalem nõ ab aĩa,sed ab aĩali,quia in solis aĩalibus in
uenitur:sic ẽt vocat eam Princeps primo can̄.capl̃o de virtute spũali.Hoc aũt ideo,quia viuunt aĩalia,quousqꝫ su
scipiunt alimentũ,eo ꝗ alimento nutrit igniculus ille,quo viuimus,sicut igniũ lyciniũ oleo in lucerna. Sanis
aũt dabitur cibus duobus modis tm̃,aut vt cum custodia vitæ cõseruetur vigor corporis,qualis fuit,quod fit cibo
tẽperato quãtitate,& qualitate:aut vt cũ custodia vitæ augeatur corporis vigor,quod fit cibo plurimo,spisso,au-
gente calorẽ & sanguinẽ,& mẽbrorũ substantiã indissolubilẽ reddente. Quoniã aũt vigor corporis nõ diminuen
dus est sanis,subtilis cibus eis nõ cõuenit. In egris,aũt,in ijs scilicet,qui habẽt sientẽ discrasiã,qualis est febris pu
trida,in qua maxime solicitamur de ordinatione diętæ cibi & potus,ꝓpter pariter dubitari in illa ex augmẽto cibi
augmentum causæ,ex diminutione vero cibi diminutionẽ virtutis,datur sic duobus modis tm̃,s.aut vt cũ custo-
dia vitæ cõseruetur corporis vigor,qualis inuẽtus est apud initium morbi,vt in passionibus diuturnis fieri debet:
aut vt cum custodia vitæ minuatur parũ de vigore corporis sub intentione diminutionis causę morbi,vt in acutis
faciendum est. Horum aũt causa est,quia,cum oĩs cibus in ægris ordinetur ad custodiã virtutis ꝑmẽsuratæ ad for-
tiorem horarũ ægritudinis,quæ est status, quem qui euaserit,saluus erit,oportet in ægritudinibus diuturnis,in q-
D bus propter remotionẽ status suppositã & præuisam dubitat,ne virtus diminuta propter excedẽtem cibi diminu-
tionẽ cũ hoc,ꝗ diminuit eã morbus,vsqꝫ ad ipsum statũ pertingat,ipsam oportet cõseruare,qualem inuenit eã
morbus,inquãtum nobis istud poßẽ est. Hoc aũt non fiet per diætã mediocrem appropriatam cõseruationi sa-
norum(hæc enim,quãtum ex se ipsa est,cõseruare põt eam vlterius,q̃ ad talem statũ:adhuc ẽt nulla esset differẽtia
inter diætam sanorũ & talium ægrorũ,quod absurdũ est)sed per mediocrẽ aliã specie mediocritatis. De cibatio
ne enim(sicut dicit Princeps)est,quod est crassum valde:& de ea,quod subtile est valde:& de ea,quod est inter illa,
& huius est pars declinans plus ad crassum valde,& pars declinans ad subtile valde. Et crassa valde est administratio
ciborum sanorũ,quæ adhuc habet distinctionẽ in plus & minus & mediũ:subtilis aũt valde,est prohibitio cibi:
media aũt inter eas,vere æquidistans ab illis,est(sicut dicit)datio kist hordei,sicut est. Et de hac ẽt non est verum,
ꝗ possit cõseruare virtutẽ in ægritudine diuturna vsqꝫ ad statũ , sed inter hanc & crassam valde est quædã media,
sicut administratio gallinarũ,& ouorum sorbiliũ,& hmõi,de qua media verum est,ꝗ cõseruat virtutẽ in morbis
diuturnis vsqꝫ ad statum. In acutis vero , qm̃ breues sunt & magni iuxta diffinitionẽ acuti,in aphorismo datam,s.
ꝗ acutus est,quod in breui tpe multum mouet sensum(sm̃.n.alteratur corpus sub eis in breui tpe multum,status rõ
motus esse non põt,quare nec dubitat,ꝗ parũ diminuta virtus illuc pertingere possit)in talibus igitur vtemur
kist hordei,& eo,quod est infra id,versus subtile valde,imo & ipsa subtili valde , quæ est ꝓhibitio cibi, si aliquãdo
necessaria sit,vt in peracutis,& circa crisium tẽpora ipsorum acutorũ: quibus oĩbus diminuitur virtus,nõ virtutis
diminutionẽ

diminutionem intendentibus nobis, &si hoc intentioni nostræ superaccidet ſm diminutionem cauſæ,& eius digeſtionem,ſicut dicemus.Itaq; recte Hipp.ait, Cõtemplari igitur oportet ægrotantẽ,ſi ſufficit diæta ad ſtatũ ægritudinis:& vtrũ ille prius deficiat,& nõ ſufficiat diæta:aut ægritudo prius deficiat,& obtundat. E Ex quo manifeſte innuitur,ꝙ diæta in ægris ordinatur ad virtutẽ præmenſuratam ad ſtatum. Ad cuius aphoriſmi plenũ intellectum,ſciendum eſt,ꝙ diæta eſt ordinabilis ad ſtatũ morbi tribus modis, ſm duos extremos,& vnum medium.

Medius aũt modus eſt,qñ diæta ſufficiẽs eſt conſeruare virtutẽ vſq; ad ſtatum morbi,& nõ vltra,vt quia ſit craſſior opportuno:nec infra.ſ.minus,q̃ ad ſtatum,vt quia ſit ſubtilior opportuno: ſic.n.recte ordinata eſt:& hoc intendebat,cũ dixit,Cõtemplari ergo oportet ægrotantẽ,ſi ſufficiat diæta ad ſtatũ ægritudinis.qm̃,ſi ſic,te bene ordinaſſe cognoſcas.Hoc aũt pendebit ex infallibili præuiſione ſtatus,& bona coniectura menſuræ durationis virtutis ad ſtatũ præuiſum cũ hac diæta. Primus quoq; extremorum modorũ eſt,cum diæta datur ſubtilior opportuno,quæ nõ ſufficit cõſeruare virtutem ad ſtatum:& hoc intendebat,cum dixit,Aut ille prius deficiat.i.æger,propter.ſ.diætæ tenuitatẽ,quia tũc in latere tenuitatis te peccaſſe ſcias. Secũdus vero extremorũ eſt,cum diæta offertur craſſior opportuno,quæ qdem ſufficit ad ſtatũ remotiorẽ,q̃ ſit ſtatus huius ægritudinis:& hoc intendebat,cũ dixit,Aut ægritudo deficiat prius &c.i.poſſit prius deficere,q̃ oſtendat hæc ordinatio diætæ,qa tunc in latere craſſitiei te peccaſſe pſpicuum eſt.Nec iſtud cõparatiuũ,prius,qñ.ſ.dicit,Aut ægritudo prius deficiat &c.facit cõparationem ad ſtatum ægritudinis, vt intelligatur,ꝙ ægritudo prius deficiat,q̃ ſit ſtatus,ſicut aliqui voluerunt.Nam, F licet aliqua ægritudo poſſit deficere p criſim augmenti,non intendit tñ Hipp. oſtẽdere iſtud in hoc loco,ſed intendit oſtẽdere errores diætationis,euenientes ex malitia coniecturæ ſuper vicinia & remotione ſtatus,& cõmenſuratione virtutis ad illũ.Quare melius eſt,ꝙ p iſtud cõparatiuum fiat cõparatio ad diætam,id eſt,prius deficiat ægritudo,q̃ innuat ordinata diæta. Subtiliatur ergo cibus in his diſcraſijs fientibus,ſiue ſint chronicæ,vel acutæ,ſicut videt̃.Cuius cauſa nõ eſt alia,niſi quia cibatio,licet ſit amica virtutis ex parte ſui,eſt tñ inimica eius ex parte alia,ſ.quia eſt amica eius inimici,qui eſt materia,ſ.humor cauſans diſcraſiã. Propter quod,ſi nõ eſſet illud, quod ptinet virtuti,eſſet neceſſariũ oĩo ꝓhibere cibũ,vt natura nullo modo ad cibũ reuocata occuparetur in digeſtiõe humoris,qui eſt cã morbi:ſed virtus nõ ſufficeret ad id,& deficeret:&,cũ deficeret,non valeret curatio. Quare ad vtrũq; intẽdentes cibamus,ſed ſubtiliter:inquãtum.n.cibamus,cauemus virtuti:inquãtum aũt ſubtiliter, cauſæ morbi. Hæc aũt ſubtiliatio diuerſa ẽ ſm diuerſitatẽ cauſæ.Si.n.cauſa eſt fortis,& velociter multũ impreſſiua,vt in acutis,quia de ipſius victoria dignus nobis terror incutitur,tũc volumus naturã occupari in eius veloci digeſtione.Quare p cibi ꝓhibitionem,aut eius multam ſubtilitatẽ in quantitate, & qualitate,incitamus eã ad illud,nec curamus de modica virtutis debilitatione,ſi accidat,ſecuri exiſtẽtes de cõmenſuratione eius ad ſtatus ꝓpinquitatem:Quã ſi timuerimus,ẽt in ſtatu excitabimus eã cibo,nõ curantes de naturæ reuocatione,aut cauſæ augmentatione,donec viuificata fuerit:ſemper quoq; ſoliciti exiſtentes circa magis ſuſpectũ,& eſt virtus,ſi fuerit valde debilis:aut ægritudo,ſi fuerit multũ fortis.Si aũt cauſa fuerit debilis,& ſtatus tardet multũ,vt in chronicis,nõ oportebit hanc ſubtilitatem fieri,niſi fortaſsis in ſtatu earũ, cum ſcimus naturã ad earum cauſæ digeſtionẽ feſtinare nõ poſſe:ſed iterũ G cauebimus virtuti(ſicut dictum eſt)vt ſtatui cõmenſuretur longinquo, Hoc vnũ ſemper memorantes, ꝙ in ſtatu ideo maior ſubtiliatio eſt neceſſaria,quia tũc natura maximẽ occupatur in digeſtione humorũ,& ipſorum excretione:in augmẽto aũt ideo mediocris,quia natura tunc ad illud mediocriter intẽdit:in principio aũt ideo vberius reficiendus eſt æger,quia natura nõ dũ inſurgit in cauſa digerẽda. Particularis aũt ordinatio diætæ ſm oẽm diẽ eſt apud declinationẽ paroxyſmi,cum iam calor deferueſcit: ſiue in hora quietis febris:aut hora ſolita tpe ſanitatis,ſi non fuerit ibi quies,vt in ſynocha. Cum aũt plantæ pedum & manuum frigidæ fuerint,oĩs cibus & potus ꝓhibendus eſt,ne rheumatiſmus,qui tunc fit ad minerã putredinis,augeatur:aut ne amplius calorẽ innatum ſuffocemus ea ſuffocatione,quæ ſibi fit ex reuocatione ad locum putredinis,Niſi propter caſum virtutis,ſicut in habentibus debile os ſtomachi,in ijs ſcilicet,qui facilis & multæ reſolutionis exiſtunt:imo ẽt in ipſo ſtatu,ſi caſus ibi timeatur virtutis,cibabimus patientẽ. De diæta talium diſcraſiarũ in ſumma incidẽter dicta ſint nobis hæc.

Secundum eundem vero modum in tribus alijs diſcraſijs,vnum cõmune habentes præceptum,cauſam efficientem vnamquamq; earum abſcindere prius,deinde ſic venire ad eam,quæ facta eſt ab illa,ægritudinem,ſalubrium cauſarum inuentionem faciemus.

Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis,ſi vnum cõmune præceptum obſeruabimus,vt vnãquãq; prius,quæ efficit,cauſam reſcindamus,deinde ita ad illam,quæ ab eadem cauſa facta eſt,ægritudinem accedamus,cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus.

Cum dedit cauſas ſalubres diſcraſiæ calidæ fientis, ſub exẽplo febris putridæ,dat cauſas ſalubres aliarum trium diſcraſiarũ ſimplicium fientiũ,vno eas oĩum ſummans pcepto,& dicit, SECVNDVM VERO &c.i.& ſm eũdẽ modũ inuenimus cauſas ſalubres aliarũ trium diſcraſiarũ fientiũ,ſ.frigidæ,& humidæ,& ſiccæ,quo inuenimus in calida. Cum.n.diſcraſia fiens,quæcũq; ſit illa,eſt habens ſecũ cauſam efficientẽ,hanc præueniendum:Quæ ſi qdẽ ſit humoris aliquod vitiũ,erit eius cauſa ſalubris aut illius humoris alteratio,aut euacuatio,aut vtraq;,ſicut in febre putrida.Si vero aliquid aliud,tũc præueniendũ id,qm̃ ab eius eſſentia demonſtrabitur inuentio cauſarũ ſalubrium,quas,à quibus materijs aptæ natæ ſint fieri,ſcientes,ſufficienter extrahemus cauſas ſalubres illarũ. Deinde dixit, VNVM &c.i.oĩum diſcraſiarum fientiũ curam vnico ſummamus in præcepto,quod eſt,quia vnãquãq; efficientem earũ cauſam abſcindere prius oportet,deinde venire ad illã,quæ facta eſt,ægritudinẽ:hoc aũt ideo,quia (ſicut præmonſtratum eſt)diſcraſia fiens eſt,cuius quædã pars facta eſt,quædã facienda. Quia igitur pro parte faciendæ in actu faciendi non exiſtens cauſam habet efficientẽ, pro hac parte abſcindere oportet prius cauſam(ideo

autem

autem prius, ꝗ ad curam partis factæ veniamus, quia frustra fieret curatio partis factæ causa semper efficiente re-
A manente) deinde abscissa causa venire ad partẽ discrasiæ, quę facta est ab illa causa, eo ꝙ abscisio causæ nõ curabit necessario factum de fiente. Et, qm̃ illa contenta est contrarietate ægritudinis. tñ, viendũ est cautela prædicta, qua distinguitur contrariũ verum ab apparenti. Sed hic notare oportet, ꝙ in aliqua ægritudine causam habẽte abscisio causæ cõpleta est cura ionus ægritudinis, eo ꝙ post abscisionem causæ non remanet de ea aliqd factum, vt in oppilatione, quæ est ab humore: & causa est, quia factũ non distinguit à faciẽdo in talibus fientibus. In quibus aũt distinguit ablatio causæ efficientis, aliqñ per accidens est cura partis factæ, eo. ſ. ꝙ corpus per se ipsum impedimento subtracto redit ad naturã suam (sicut aqua calida, cũ remotus fuerit ab ea ignis calefaciens, refrigescit paulatim) aliqñ aũt non sufficit, maxime qñ mansiua facta fuerit, à qua nõ patitur corpus. Erit aũt hic attentione dignũ, ꝙ abscindendo causam siue per alterationẽ, siue per euacuationẽ, aliqñ sumitur cura ipsius discrasię, sicut in discrasia facta ex humore frigido, alterantia. n. humorem frigidũ, & ipsum euacuantia oĩa sunt calida, quare ex suis ipsis qualitatibus sunt cura discrasiæ: aliqñ vero cõtradicet, vt in cura febris putridę, digestiuum. n. & euacuatiuum ẽm plurimũ calidum est (vt supra patuit) hoc aũt contrarium est ei, quod requirit febris de infrigidatione. Propter quod dubitabit hic aliquis, vtrũ, qñ abscisio causæ obuiat curæ morbi, & econuerso, semp oporteat causam prius abscindere: videtur. n. ꝙ non semper. Sicut. n. dicit Gal. qñq; febris adeo est fortis, ꝙ timemus ægrum periturum, nisi refrigerantia succurrant: vnde tunc tp̃is (sicut dicit) festinandũ est in dandis refrigeratiuis, deinde quæ causam
B excludant. Quare ẽm hoc videbit̃ præceptum hic datum, nõ esse vl̃r verum, ꝙ vnãquãq; causam efficientẽ abscindere prius oportet, deinde &c. imo (sicut videtur) prius oportet aliqñ curare morbũ, deinde venire ad abscisiõem causæ. Nisi esset, ꝙ hic canon vl̃r & semper verus est, quãtum ad veram curã morbi, nunq̃. n. potest febris curari manente in corpore causa eius: propter quod dicit ibi, ꝙ, si febrem medicaueris ijs, quæ causam eius augent, nulla spes erit, ꝙ per hoc febris auferatur, eius. n. causa sæpius aucta febrẽ augeri necesse est. Sed, quia cura morbi non põt effici nisi cũ constantia vitæ, oportet, qñ virtus ob acuitatẽ febris nõ expectat abscisionẽ causæ, maxime ijs, quæ febrem augent, premittere aliquid de cura morbi, nõ qdem, quia sic posit vere curari morbus, sed minui, vt per hoc virtus tolerantior sit vsq; ad abscisionẽ causæ, sine qua vera cura nõ perficitur. Propter quod dixit, ꝙ, si febris adeo fortis sit, ꝙ æger nõ possit eius pati molestiã, nõ est opportunum ijs, quæ causam auferunt, augeri calorem, nam, si hoc feceritis, febris cum febriente peribunt: iussit ergo ad fortius vnius duorũ magis aspicere, alterũ tñ non negligere. Circa ergo curã discrasiæ fientis (vt dicit) est habenda cõsideratio triplex, ſ. ad eius essentiam, causam quoq;, atq; virtutem: primum. n. & secundũ demonstrat oportere auferri, tertium vero custodiri: quare oportebit virtutem aliqñ cõparari ad morbum, aliqñ ad causam. Si ergo tuam intentionẽ in oĩbus ęqualem inuenies, aut quia abscisio causæ non obuiat curę morbi, nec ecõuerso: aut quia tardatio refrigerationis non destruit virtutem, bonum est mox fieri ea, quę intẽdis, ſ. abscindere causam. Si vero diuersa & opposita tibi monstrant,
C vel quia abscisio causæ obuiat curę morbi, & ecõuerso: vel quia tardatio refrigerationis destruit virtutem, magis cæteris erit virtuti intendendũ, non tñ vt alia negligas. Quare oportebit tũc & vltime infrigidando ęquare cõplexionẽ cõtrariam ei, & viuificare eã cibo: cũq; acuitas obrũdit, & virtus vigorat, redire ad causam, ꝓhibendo cibũ, & humorẽ abscindendo. Sed Gal. in hoc opere breuitati studens reticuit oẽm intentionẽ, quę sumitur à virtute.

Secundum vero compositas discrasias, ex simplicibus cõpositio ostendet salubria præcepta, & hic habẽtibus nobis proportionale magnitudini discrasię, ad illam cõueniens inuenire medicamẽ: Velut si ita acciderit. Si decẽ quidẽ numeris secundũ calidius excedit aliquid ab eo, quod est secundum naturam, septem vero secundum siccius, esse oportet & salubrem causam in talibus dispositionibus frigidiorem decem quidem numeris, septem vero humidiorem.

Secundum vero cõpositas intemperaturas, ex simplicibus cõpositio cõmostrabit salubria pręcepta. Cũ hic quoq; studuerimus pro magnitudine intemperaturæ, eidem conueniens inuenire remedium, veluti si contigerit, ꝙ in decem quidem numeris ad caliditatem maiorẽ ea, quæ naturæ conueniat, decidat corpus, septem vero ad siccitatem, maiorem tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit decẽ
D quidem numeris frigidiorem, septem vero humidiorem.

Cum dedit causas salubres discrasiarũ simplicium, dat cõpositarum. Sed, qm̃ discrasia cõposita est, & fiens & facta, sicut & simplex; intelligat̃ canones dictos & dicendos, in vtrisq; audiendos esse. Sed, quia iam supra docuit electionem qualitatis causæ salubris p consideratione speciei discrasiæ, cũ dicit, Curatio vnũ quidem habet modum cõtrarium eius, quod soluendũ est. docet hic electionẽ quantitatis, ſ. gradus qualitatis per consideratione quantitatis discrasiæ, & dicit, SECVNDVM &c. i. cõpositio curæ cõpositarũ discrasiarũ est ex curis simplicium: sicut. n. se habet simplex discrasia ad cõpositam, sic cura simplicis ad curã compositæ. Deinde dicit, SALVBRIA &c. i. ostenditur compositio curæ ex simplicibus, habentibus. ſ. nobis hæc salubria præcepta, i. salubres canones, quos daturus est. Dicunt̃ ideo canones salubres, quia ẽm eos salubres docẽtur causæ, quæ sanitatẽ perficiunt. Dicuntur enim causæ salubres, quia sanitatẽ efficiunt vel cõseruant: canones aũt, quia ẽm eos talium fit electio causarum: & est metaphoricus modus dicendi salubre. Deinde ꝓcessit, adiungens, ꝓportionale, i. hoc, ſ. præceptum habentibus nobis, ſ. inuenire ad discrasiam medicamẽ cõueniens, proportionale magnitudini discrasiæ, i. intensioni eius: nomen. n. quanti ad qualitatẽ non recte dicemus. Deinde exẽplificat hanc proportionalitatẽ, quam debet habere ad discrasiam, apud medicamen discrasiæ calidæ & siccę, & dicit, VELVT &c. i. velut si contingat corpus vel aliquod ex mẽbris eius lapsum esse in calore decẽ numeris à dispositione sua naturali, septẽ vero in siccitate, oportebit causam effectiuã sanitatis eius tantũdẽ labi à conseruatiua talis corporis, in sua sanitate manentis, in cõtrarijs

qualitatibus ijs, in quibus lapsum est corpus, si debet perfecte sanari, Verbi gratia, cognito.n.iam ex priori canone, quod medicamen debet esse cōtrarium in qualitate ipsi discrasię, addere oportet, quod debet esse tale cōtrarium, quod sit proportionale magnitudini discrasię, aliter.n.nō esset verum contrarium, neq; perficeret sanitatē bene, sicut superius premonstratū est. Quare oportebit causam salubrē talis cōpositi lapsus esse frigidiorē decem numeris, ea.s.scilicet quae tali corpori in sua natura existēti cōpetebat ad cōseruationem: humidiorē aūt septem: hæc.n.vere est proportionalis magnitudini discrasię, quātum.n.lapsum est & corpus à natura sua, tm̄ est & causa effectiua sanitatis à conseruatiua talis corporis in sua sanitate manētis: quare tm̄ pōt agere, quātum corpus resistere: ex quo accidet in medium venire, quod erat illius prima sanitas. Quāuis aūt talem proportionem causæ salubris ad discrasiam attēdi debere rōne cōuincamus, cognitio tn̄ huius proportionis sola habetur coiectura: & experimēto magis, q̄ ratione, captatur.

Manifestū est aūt hūc assignatū canonē esse proprium discrasię factę, cōem aūt simplicis & cōpositę: propter quod ante in expositiōe primi canonis de cura discrasię simplicis ad maiorē cōmentationis claritatē dixeramus illum.

Dubitabit aūt & hic aliquis, vtrum corpus humanū possit remanēte vita labi à suo tēperamēto versus calorem vel frigus decē numeris: & vtrum qnq; per numerū intelligatur gradus: & quot sint gradus in talibus lapsibus: & vtrum sint discernibiles, sicut gradus medicinæ: & vtrum eis proportionales. Et dicendū est, quod corpus humanum cōparatione oīs alterius corporis elementati est temperatum inter quatuor qualitates, sicut in futuris de corporibus dictum est: quare omne aliud corpus ponit in gradu aliquo caliditatis, vel frigiditatis, vel humiditatis, vel siccitatis respectu illius: ipsum aūt solum est in medio qualitatum. Non est ergo verum, quod ipsum sit calidum & humidū in secundo gradu (sicut opinatur Isaac) quia tunc oporteret ita esse respectu alicuius alterius tēperatoris eo: hoc aūt non est reperiri. Quòd si diceretur tale respectu corporis existimati in intellectu habere equalitem à pondere & mēsura, tunc posset natura fecisse aliquod corpus vicinius ei, q̄ sit corpus humanū, s.illud, quod esset calidum & humidum in gradu primo respectu illius: sed falsum est aliquod corpus cōpositum posse appropinquare ei magis humano: quare manifestū est, quod nō est ponere ipsum in aliquo gradu qualitatū, sed potius alia respectu illius: aut, si est in gradu respectu corporis ita intellecti, nō erit in gradu secundo caliditatis & humiditatis, sicut dicit Isaac. Aegritudinaliter vero labitur versus excellentiā alicuius quatuor qualitatum, donec moriatur: inter sanitatē aūt & mortē sunt fortassis infiniti gradus, licet sensus nō percipiat, nisi finitos. Nec est necessariū, quod oīa corpora ante, q̄ ad mortē deueniant, transeant per equales & totidē gradus, quædā.n.transeunt per plures, quædā per pauciores, scdm quod tēperamenta ipsorū naturalia viciniora vel remotiora sunt ægritudini & morti, q̄ aliorum. gradus aūt, & numerum idē itelligo. Quot autē sint hi gradus, ante, q̄ ad mortē deueniatur, ignoratur: nec tn̄ (sicut diximus) sunt equales in oībus. Verūtn̄ videtur mihi, quod gradus talium lapsuum corporis proportionales sint gradibus lapsuum medicinę, lapsę à tēperata medicina, licet in corpore ponantur gradus in qualitate, in medicina autē gradus in actione. Non.n.iudicat medicus medicinā calidā nisi ex hoc, quod calefacit, nō ex hoc, quod calorē in se habet dominantē supra corporis calorem, sicut supra declaratum est. Sicut ergo medicina tēperata nō efficit in corpore humano effectum excedētem in aliqua qualitate, & dicitur ei illo mō proportionalis, sic & calida in primo, proportionalis est frigido in primo scdm cōtrarietatem: & calidum in primo, proportionale est calido in primo scdm similitudinē: & sic de alijs. Sicut ergo sensus distinguunt quatuor gradus in medicinis, sic prius & principalius totidē distinguęt in corpore ægritudinaliter labente, licet in ijs & in illis scdm veritatē infiniti gradus cōsiderari & intelligi possint, quare & proportionaliter distinguētur. In corporibus autē naturaliter lapsis tres in genere distinguuntur gradus, s.gradus vt multum sani, neutrius simplr, & ægri simplr: quorum cuiuslibet multa ē latitudo. Quare in lapsu cuiusq; eorum naturali erit fortassis ponere multos gradus, sicut in lapsis pręter naturā, nō tn̄ erit primus gradus caliditatis in sanis de necessitate ęqualis primo gradui caliditatis ī ægrotis, imo nec oīo vnius sani cum altero, neq; vnius ægroti cum altero, sed differunt in hoc, quod istorum graduum cōparatio in ægrotis est ad se ipsa sana: in sanis autē cuiuslibet trium generum est ad corpus optime tēperatum, ita.s. quod primus gradus caliditatis oīum sanorum vt multum, est idē & æqualis ad se inuicē, & secundus neutrorum simplr, & tertius ægrorum simplr, sed nō est idē sanorum vt multum, & neutrorum simplr: neq; horum & ægrorum simplr. Gradus autē medicinarum reducentium talia corpora naturaliter lapsa cum gradibus medicinarum sanātium corpora ægrota differunt per cōparationē diuersam: nā reductiuarum gradus cōparant ad cōseruatiuas illius corporis, ad quod fit reductio: sanātium aūt ad cōseruatiuas illius eiusdē corporis, quod ægrotat, cum sanum erat. Accidit tn̄ sibi inuicē esse eosdē in natura & ęquales, sicut aliqua sanitas reducēda, est in se ęqualis alicui ægritudini sanādæ: fortassis.n. Socrates factus qualis qualitate sani Platonis ægrotabit: & factus qualis qualitate ægri Platonis sanabitur, si ęgrotet. Quòd ergo Gal. excplificat de lapso decem numeris, nō est incōueniens, cum infiniti fere possint assignari scdm veritatē: Aut fortassis nec exemplum omnino quærit veritatem, quāuis scdm Hali possimus dicere quēlibet gradum tres habere mansiones, s.principium, medium, & finem, quę aliqualiter sensu discerni possunt, & numero nominari. Ex quo accidit exemplum eius significare corpus in prima mansione quarti gradus: quare & sic decē numeris labi posse ante, q̄ ad mortem deueniat, manifestum est. Sicut enim quartus gradus medicinæ calidæ adurit corpus tēperatum, frigidum vero stupefacit, ideoq; mortificant ambę, silr corpus ex causa ægritudinali discrasiatum ad quartum gradum, iam morti vicinum existit, & talibus ipsi proportionalibus medicinis sanandum.

Si igitur ipsi patienti parti adducas huiusmodi medicamen, intantum sit frigidius & humidius, inquantum partis patientis manifestatio pręcipit. In profundo vero posita, quæ patitur, parte cōsiderare oportet huiusmodi efficere salubre, vt nō cōtingat exolui secundū viam. Si igitur calidius esse oportet moderatum, non tm̄ solum sit calidius, quāto indiget passio, sed supra modū apponatur id, quod propter positionē necessario aduenit. Si vero frigidius sit, non simpliciter oportet tanto facere illud frigidius, sed materiam

medicaminis

A medicaminis considerare prius. Si enim pachymeres est, non perueniet vsq; ad profundum multum: contrarium vero aliquando operatur spissans superficiem. Si vero leptomeres sit, possibile est peruenire vsq; ad profundum plurimum. Ita vero & in humectantibus, & desiccantibus, pachymeres & leptomeres substantiæ medicaminis consideranda sunt.

Si igitur ipsi particulæ patienti admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius atq; humidius, quátum exigit partis affectæ indicatio. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sita fit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remedium, cuius vis nequaq̃ in itinere antea soluatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo, quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tantum adijciatur, quantum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium. Si vero frigidius, non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere, sed & materia quoq; prius est animaduertenda. Si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare, at potius cõtrarium præstabit effectum spissando superficiẽ atq; densando: at, si tenuioribus partibus constet, poterit sane plurimum subire profundum. Idem in humectantibus, atq; exiccantibus accidit, in quibus crassitudo, atq; subtilitas partium substantiæ est inspicienda.

B Cum dedit electionem quantitatis causæ salubris. s. gradus qualitatis per considerationem quantitatis discrasiæ, quia nec hoc adhuc sufficiebat ad perfectionẽ curæ, dat electionem eiusdem per considerationem situs membri discrasiati, & dicit, SI IGITVR & c. i. igitur, si medicina ita proportionalis in gradibus ipsi discrasiæ, possit occurrere imediate membro discrasiato in caliditate & siccitate, stabit canon prædictus inuariabilis, s. q̃ in tátum debet esse frigidior & humidior ea, quæ tali corpori sano existenti æqualis erat, quátum coniecturaliter præuidisti corpus lapsum esse caliditate & siccitate, vt, si decem numeris, decem numeris: si septem, septem, sicut dictum erat.

Deinde dicit, IN PROFVNDO & c. i. sed, si pars discrasiata sit posita in ꝓfundo, ita scilicet, q̃ sit transitus medicinæ ad eam per partes sanas, variabitur canon ille, nam oportebit prouideri, ne partes sanæ primo occurrentes medicinæ alterent eam à natura sua, & contingat virtutem eius, qua debebat membrum discrasiatũ immutare ad sanitatem, exolui ſm viam, per quam est ei transitus. Quare oportebit non solum discrasiæ proportionalẽ exhibere medicinam, sed & gradum qualitatis eius superaugeri, quantum eam contingat in vijs medijs alterari, ita. s. q̃ perfecto transitu proportionalis occurrat. Et hic canon inuariabilis est, cum ad morbum frigidum fuerit opportunitas calidæ medicinæ: & hoc intẽdebat, cũ dixit, SI IGITVR calidius & c. verbi gratia, si renes discrasiati sint in frigiditate duobus numeris, cum calida medicina transitura sit ad eos per os, & œsophagum, per ventrẽ, intestinum ieiunum, venas meseraicas, hepar, & venam concauam, coniecturabile videtur (sicut dicit Hali) caliditatem

C eius à tot membris, duobus numeris obtundi per se, quare & supra proportionalitatem ad discrasiam duobus augeri debere numeris in calore. Quòd si transitura sit ad eos per cutim & lacertos, coniecturabile videtur vno numero obtundi posse, quare & supra proportionalitatem ad discrasiam vno debere augeri numero in calore.

Variatur tamen hic canon in opportunitate frigidæ medicinæ ad morbum calidum: propter quod subiunxit, SI VERO & c. i. si oporteat medicinam esse frigidiorem moderata, propterea scilicet, q̃ discrasia membri positi in profundo sit calida, non oportebit absolute illam facere frigidiorem supra proportionem calidæ discrasiæ, sed consideranda est prius materia medicinæ. Si enim fuerit pachymeres, i. crassæ substantiæ, tunc etiam proportionalis existens discrasiæ, difficulter perueniet in profundum, cum crassities suæ materiæ cum frigiditate sua sibi vias possit constringere: quanto ergo magis, si auxeris gradus frigiditatis eius? Imo aliquãdo operabitur contrarium eius, quod intendis: nam superficiem membri, cui primo occurret, inspissando, caliditatem coarctabit interius, & incuentabilem reddet: vnde & discrasiam calidam accidet superaddi. Quare timore alterationis, quæ ipsi posset accidere in transitu, non oportet gradũ suæ frigiditatis augeri, quia frustra fieret, cum peruentio ipediatur. Si vero fuerit leptomeres, i. subtilis materiæ, stabit canon ꝑdictus: quare oportebit gradũ suæ frigiditatis augeri ꝑ quantitate alterationis faciendæ sibi in transitibus, sicut in calida medicina. Aut ergo tales medicinas crassæ substantiæ abijcies, subtiliores eligens, & specialiter cum frigidis indigebit: aut quasi vehiculum eis admiscebis, quo facilius

D perueniant in ꝓfundum: & tunc nõ erit inconueniens gradũ earum augeri per quãtitatem alterationis sibi faciẽdæ in transitibus. Hoc autem quasi subintellectum obticuit velut in capitulo & conclusione cuncta percurrens.

Deinde, cum dicit obseruari oportere substantiã medicinæ apud electionẽ gradus eius ad discrasiam frigidam membri positi in ꝓfundo, ostendit hoc idẽ oportere obseruari apud electionẽ gradus eius ad discrasiã humidã & siccam mẽbrorum in ꝓfundo locatorum, & dicit, ITA VERO & c. i. sed & similiter consideranda est crassities & subtilitas substãtiæ in humectantibus & siccantibus medicinis, cum eis indiguerimus ad curas discrasiarũ, humidæ. s. & siccæ. Non. n. simplr discrasiatis mẽbris positis in ꝓfundo augebis humidæ vel siccæ medicinæ gradũ supra ꝓportionẽ discrasiæ ꝑ quãtitatẽ alterationis sibi faciẽdæ in trãsitibus, sed cõsiderabis prius medicinæ materiã. Si. n. est crassa materia medicinæ, trãsitũ sui morast, quare aucta ĩ gradu magis morabit, & hoc fortius efficiet, tã si fuerit sicca, q̃ si humida, qa oppilatiões magis ĩducet. Si vero fuerit subtilis, stabit canon ꝑdictus, sicut ĩ calida medicina.

DVBITABIT autem aliquis, quare crassities calidæ medicinæ non facit distinctionem in canonẽ, sicut crassities aliarum. Nisi esset, q̃ crassities calidæ medicinæ non multum moratur in transitu, caliditate suã per se semper apeniente meatus. Scias autem, q̃ medicina subtilis est, cuius proprietas est, q̃, cum à virtute patitur naturali, quæ est in nobis, diuiditur in partes minutas in nostris corporibus, sicut crocus, & cinnamomum, & huiusmodi: & tales velocius & magis conferunt in suis impressionibus: Crassa autem est, in cuius proprietate non est, vt sic diuidatur, vt cucurbita, gypsum, cerussa, & huiusmodi, quæ tarde & debiliter imprimunt.

Plusq̃ Cõ. S Expositione

Ex positione quidē patientis loci manifestatio inuenit salubre, vt dictum est nunc. Ex plasmatione vero & positione, quando fluxus sensibiles apertos habet ad aliud membrum, aut nullum habet. Nāq; ad principalia qui feruntur fluxus, auertemus, prouocabimus vero eos ad non principaliora.

A situ quidē loci (vt nuper diximus) inuenit indicatio salubre remediū. A formatione aūt & situ simul, quando effluxus sensibiles, atq; ad alium locum foraminibus patētes habuerint: aut his omnino caruerint. Quod enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atq; ad illas impellemus, quæ nullum habent principatum.

Cum dedit inuentionē causarum salubrium discrasiarū simplicium & cōpositarum p considerationem quātitatis discrasiæ & situs, i. loci mēbri discrasiati, adhuc ēt & materię medicinæ, dat eā per cōsiderationē naturæ plasmatis & situs, i. societatis siue formę mēbri discrasiati, & dicit primū epilogās supradicta, EX POSITIONE &c. i. manifestatio positionis, i. loci discrasiæ, est docens inuentionē causarum salubriū p modum eius, qui dictus est. Deinde subiecit, EX PLASMATIONE &c. i. sed cōsideratio plasmatis siue formæ membri discrasiati, ipsius quoq; societatis, est docēs inuentionē causarū salubriū in hūc modū, considerando scilicet, si mēbrum habet meatum sensibilem apertum ad aliud mēbrum sibi colligatum, aut si nullum habet talium meatuum. Et volebat per fluxus tales, poros, p quos habet fieri fluxus rheumatis ab vno in aliud, sicut manifestat alia translatio. Adhuc autē (sicut patens est) ex hoc ipso, ꝙ consideratio huius naturæ plasmatis, quæ est porus in aliud mēbrum sibi colligatum, edocet inuentionē causæ salubris discrasiarum, quādo sanum. s. discrasiat aliud per emissionem rheumatis in illud. Dixit autem, sensibiles poros, quia per tales maxime fit rheumatismus: & sunt, sicut venæ, & arteriæ, aliiq; similes meatus, per quos membrum membro colligatur. Et videtur, ꝙ Gal. partem huius considerationis prosecutus est: partem vero dimisit, sicut patebit. Deinde dedit inuentionem causæ salubris ad discrasias ab hac consideratione, & dixit, NANQVE AD PRINCIPALIA &c. i. si ergo membrum discrasiat aliud mēbrum per apertionem fluxus in ipsum, tunc, Si membrum recipiens nobilius est mandante, auertemus ab eo fluxum, repercussiuis stypticis vtentes circa illud: & hoc modo discrasiam eius sanabimus, causam repellētes, quod quidem quidam modus euacuationis est, ēt si nulla fiat eiectio extra corpus. Et volebat per principalitatem partis, eius nobilitatem supra aliam, quæ quidē cognoscitur per operationem eius esse magis necessariam ad vitam. Si vero sit ignobilius, non curabimus de ipsius discrasia, cum per talem fluxum fit sanitas in mandante, cuius nobilitas eligibiliorē facit esse suam sanitatem: & stimulabimus, prouocantes ad illud per attractiua. Sicut sæpe applicamus inguini vētosas cum igne, vt attrahamus superfluitates, à quibus hepar mundatur, si debiliter & tarde in illud decurrant, eligentes sanitatem hepatis potius, q̄ carnis glandosæ, quæ apud inguen existit. Si aūt nullum habet porū apertum ex cōsuetis ad illud aperiri, & ad aliud rheuma refundere, vt per hoc discurrat, aperiendus est porus, & superfluitas educenda, obseruantibus nobis, ne transitus super principale fiat, neq; per regionem inconuenientē superfluitati purgandę. Hanc aūt partem sicut manifestā derelinquit. Manifestū est ergo, ꝙ cōsideratio pori, ex naturis plasmatis & ipsius colligatione, quę est vnius ad alterū per mediū porum, est edocens inuentionē causarum salubriū discrasiæ simplicis & cōpositę, eius scilicet, quæ est fiens & cām habēs efficientē. Cum. n. scitū fuerit, ad quæ mēbra est ei societas per manifestum porum, scitur, vnde discrasians humor aduenerit, & ad quod repellēdus vel attrahēdus sit.

Manifestum vero, ꝙ facientium causarum discrasiam per euacuationem est sanatio: ipsarum vero discrasiarum, alteratio solum sanatio est.

Illud vero manifestum, ꝙ earum, quæ intemperaturam efficiunt, causarum curatio fit per euacuationem, nam ipsæ intemperaturæ sola alteratione sanantur.

Cum dedit canones circa inuentionem causarum salubrium discrasiæ fientis, & factæ, concludit ex dictis hic in fine capituli, ꝙ euacuatio pertinet ad causas, alteratio vero ad discrasias, & dicit, MANIFESTVM VERO &c. i. manifestum est ergo, ꝙ sanatio, idest medicatio per euacuationem pertinet ad causas efficientes discrasias: & talis medicatio proprie dicitur præseruatio. Et est alia translatio planior in hoc loco, dicit enim, Et manifestum est, ꝙ medicatio per euacuationem non est nisi causarum efficientium cōplexionem malam. Noster autem textus facit existimari, ꝙ sanatio causarū facientium discrasiam fit per euacuationē: qui intellectus duplicis est corruptionis, primo, quia sanatio proprie est discrasię, & nō causarū: secundo, quia non solū eorum sanatio est per euacuationē, sed per alterationē, cum supra dixerit loquens ad causas, ꝙ demonstratio in talibus est alteratio & euacuatio. Propter quod oportet sic construere, Sanatio, idest medicatio per euacuationem, est causarū facientium discrasiā, idest ad eas pertinet, & non est discrasiæ. Deinde dixit, IPSARVM VERO &c. i. sed sanatio, siue medicatio ipsius discrasiæ, quæ simpliciter curatio dicitur, est per alterationē tm̄: quæ (sicut dictum est) fit per contrarium ſm virtutem, & non per contrarium ſm apparitionem. Cum ergo fiens discrasia sit cōposita ex facta, & facienda, quæ iam fit, erit sanatio eius cōposita ex præseruatione & curatione, curatio. n. est partis factæ, quę à contrarijs alterantibus fit: præseruatio vero est faciendę, quæ fit per abscisionem causæ. Et ita patet, ꝙ medicatio per euacuationē non est discrasię, sed causę, nisi discrasię, quę adhuc nō est, quod. n. fit nō est simplr, sed ſm quid tm̄. Discrasiæ vero faciendæ causas salubres: hic non ꝓsequitur sicut huic capitulo nō pertinentes, cū ab ea nō sit corpus vt nunc ęgrum.

Soluta vero continuitate, curationis quidem intentio, vnitio, in organicis quidem partibus impossibilis: in homiomeris vero non omnino impossibilis, sed in quibusdam possibilis, vt in carnosis conglutinatio sanatio est. Non differt vero, si consolidationem nomines.

A Continuitatis aũt ſolutionis curatio intentionem quidem habet vnionem, quæ in partibus quidem inſtrumentarijs impoſsibilis eſt: in ſimilaribus vero non ſemper poſsibilis, at quandoq;, ſicuti in carnoſis, ſanitas conglutinatione perficitur. Nihil vero differt, neq; ſi coalitum appellaueris.

Cum dedit cauſas ſalubres, ſ. effectiuas ſani corporis, ægrotantis in natura conſimili, dat eas, quæ corporis ægrotantis in natura cõi, in qua quidẽ morbus exiſtens dicitˀ cõis, quia ei per ſe cõmunicat vtraq; ſpecies mẽbri, ſ. conſimilium & officialiũ, ꝓpterea, ꝙ accidit in cõi natura, quã participant ambæ, ſ. vnitate partiũ, qua indiget tàm cõſimile, quam organicũ ad perfectionẽ ſuę operationis: Et primo ſimplicẽ ſolutionẽ habentis & nulli alteri morbo cõmiſtam, adhuc aũt primo ſm partes molles, & dicit, SOLVTA VERO &c. i. ſed, ſi continuitas partiũ mẽbri fuerit ſoluta ꝑ diuiſionem partis à parte, intentio curationis, ſiue cauſa ſalubris in genere, eſt reductio vnionis partium ſolutarũ. Semper enim (vt ſupra dictũ eſt) prima intentio curandi morbũ ſumitˀ ab eſſentia eius, licet ſecundario ſumatˀ à plaſmatione, & ſitu, & talibus alijs. Et in hoc patet, ꝙ curatio hmõi eſt ꝑ cõtrarium, ſicut & prioris.

Deinde, quia hęc intentio nõ põt in oĩbus cõpleri, oſtendit, in quibus ſit, & in quibus non, & dicit, IN ORGANICIS &c. i. hæc intentio curationis, quæ eſt vnitio diſſoluti, ĩpoſsĩs eſt in partibus organicis, ſ. cum totũ organũ à corpore ſeparatur, vt oculus à fronte, manus à brachio: aut cũ aliqua pars organici ex toto extirpatˀ, ſicut cũ arte-
B ria, vel vena, vel aliud ex cõſimilibus totũ extirpatur ab aliquo officiali mẽbro: hæc. n. proprie eſt ſolutio cõtinuitatis in organicis. Fixura. n. venæ vel arteriæ, eſt ſolutio continuitatis ꝑ ſe in cõſimili, ꝑ accidens in officiali: extirpatio aũt eius à mẽbro officiali, eſt ſolutio continuitatis ꝑ ſe in vtroq;, diſcõtinuitatum. n. erit cõſimile in partibus ſuis, & officiale in ſuis, & nihilominus eſt morbus officialis in numero. Totum ẽt organicũ mẽbrum à corpore ſeparatum in reſpectu ad totũ põt dici ſolutio in organicis, qm̃ tale organicum pars eſt totius, ſicut vena vel arteria
106. pars organici. Et cauſa huius ĩpoſsibilitatis non eſt ea, quã dixit Hali, ſ. ꝙ ideo ſit impoſſe, vt continuetur illud, quod rũpitur ex mẽbris officialibus, qm̃, cum ſint cõpoſita ex mẽbris ſimiliũ partium, dirumpuntur in eis mẽbra diuerſarũ ſubſtantiarum, quorum vnũquodq; indiget medicinis, quæ ſunt aliæ à medicinis, quibus indiget aliud: quare facit ĩpoſſitatem curæ, ſicut videtur velle: & ẽt quia multa iſtorũ mẽbrorum ſimiliũ impoſſe eſt conſolidari vere, quãuis contingat ea ligari ꝑ porum, ſicut ea, quæ apud ipſum ex primo ſpermate generãtur. Sed hoc non faceret impoſsibilitatẽ continuationis abſolute, ſed eius, quæ eſt vera. Et manifeſtũ eſt, ꝙ indigentia diuerſarũ medicinarum ad illud non facit ĩpoſsibilitatem continuationis vel curationis, cũ ſit poſsibile medicinã vnã aliquãdo cõponi ex diuerſis medicinis non ſolũ ad vnam intentionem, ſed ad plures. Natura ẽt corporis ſæpe diſcernit inter virtutes compoſitæ medicinæ, quas à ſimplicibus acquiſiuit, imo & inter ſubſtantias ſimplices, quæ in ea: & vtitur qualibet ſuo loco, vt oportet. Nos etiam videmus frequenter vulnera ad continuitatem redire, in quibus. ſ. caro, & neruus, & plura alia mẽbra ſimilia diſcontinuata fuerunt, appoſitis ſibi conuenientibus medicinis. Adhuc ẽt
C ſolutio cõtinuitatis, quæ ꝓprie organicorum eſt, dicitur illa, in qua ab organico aliqua ſuarũ partium ex toto extirpatur: & in hac nemo, niſi inſanus, diceret diuerſis & contrarijs indigeri medicinis, cũ ſola vna pars organici extirpata ſit, quæ vnione indiget. Sed Hali nõ intellexit hanc eſſe ſolutionẽ continuitatis in organico, immemor, vel ignarus ſentẽtię Galˀ. ſuper prima particula de morbo & accidẽti. Quare vera cauſa illius ĩpoſſitatis erit, qm̃, cum talis vnitio nõ fiat niſi ex nutrimento, ex vtraq; partium diſiunctarum veniẽte, ĩpoſſe autem ſit ab extirpatæ partis poro venire nutrimentum, impoſsibile erit cõiungi ei loco, à quo facta eſt extirpatio. Adhuc autẽ cor non influit vitã ei, quod ſibi nõ continuatur ꝑ aliquẽ modum: ſed extirpatum nullã habet cordi cõtinuitatẽ, quare nec corpori: igitur nõ recipit vitã ab illo, quare nec vllam operationẽ: quod autẽ non viuit, ĩpoſſe eſt continuari viuenti, nos enim videmus, ꝙ mẽbrum, ſi propter aliquod ĩpedimẽtum nõ recipiat influẽtiã cordis, putreſcit, & cadit à corpore. Oportet ergo ſaluari actum vitæ & nutrimenti vtraq; partium abſciſarum, vt dicatur hic large vita, influentia ſpiritus & caloris à corde. Hæc eſt ergo cauſa, quare vnitio diſcontinuationis factę in organicis eſt ĩpoſsĩs: ſed, quæ ex partibus organicorum recreſcãt, ſicut iterum gñatę, & quæ nõ, iam ſupra dictum eſt, cõmentantibus nobis de cauſis correctiuis lapſuum naturalium in organicis, adhuc infra latius oſtendẽdum. Deinde, cũ dicit, IN HOMIOMERIS &c. i. ſed hæc intentio curationis, quę eſt vnitio ſolutorũ, eſt poſsĩs in homiomeris, i. in mẽbris con-
D ſimiliũ partiũ, ſed tñ nõ eſt in oĩbus, ſed in qbuſdam, vt in carne: in carnoſis. n. cõglutinatio partiũ diſgregatarum ſiue diſiunctarũ ſanatio eſt. Nec refert dicere cõglutinationẽ, aut conſolidationẽ, hæc. n. noĩa ſynonyma ſunt. Incarnatio ẽt hoc idẽ ſignificat, quod cõglutinatio, cũ cõglutinatio non ſit poſsĩs niſi in carnoſis, vt ſupponat hic carnoſum ꝓ oĩ mẽbro molli, ſicut ẽt ꝓ adipe. Ponitˀ tñ aliqñ cõſolidatio ꝓ ſigillatione vel cicatrizatiõe, quæ fit ꝑ recuperationẽ alicuius loco cutis: & tũc nõ eſſet oĩo ſynonymũ cõglutinationi & incarnationi. Poſsibilitas aũt conglutinationis in partibus carnoſis & adipoſis diſiunctis cauſatur ex mollitie partiũ diſiunctarũ: quapropter infra cap. de cauſis ſalubribus fracturę oſsis dixit, ꝙ molle & puerile os cõſolidari poſſe eſt. Si. n. conſolidatio non eſt niſi mixtio quædã & multorũ vnio corporũ (vt Galˀ. dixit vltima part. de mor. & acci.) ꝑ miſtionẽ partiũ facta, molles aũt & humidæ partes cõmiſtibiliores ſunt duris, erit mollities cã, quare quælibet partiũ ad alterã extẽdi põt & cõnecti atq; cõmiſceri, qbus ſe ipſis tãgentibus, & agentibus adinuicem & patientibus, nutrimentũ vtriq; veniens miſtum & pfecte aſsimilatũ, glutinatio fit. Et, q̃uis cuiuſq; mẽbri partes diſiunctę nutriantur, non tñ cõpletur cõſolidatio in oĩbus. Nã durarũ partiũ, cũ ſoluũtur, nõ põt fieri tãta cõnexio, quin oporteat, ꝙ nutrimentũ vtriq; veniens ad glutinũ faciendũ, foras ꝓmineat: ꝓminens aũt foras licet cõtinuetur & vniatur, nõ tñ bene aſsimilatur, virtus. n. nutritiua & aſsimilatiua debilior eſt in frigidis & ſiccis, quã in calidis & humidis mẽbris, maxime in eo, quod foras ꝓminet, in quo cõglutinatio expectatur: ideoq; nõ eſt in eis vera cõſolidatio, ſicut dicturus eſt infra. In carnoſis aũt partibus potẽtibus bene cõnecti, cũ nutrimẽtũ earũ ſit humidũ, ſ. ſanguis, q modica cõuerſione eget, & humidũ molli adueniẽs cito vniri & aſsimilari poſsit, glutinum exiſtens vtriuſq;, fiet in eis cõſolidatio vera.

Præcedit autem eam, quando maius fuerit vulnus, adductio diſtantium particularum, ex plaſmationis exiſtens genere: vt vero ea fiat ꝑmanens, ſuperligatio conducens diſtantia, fibulæq;, & futuræ vtiles ſunt.

Ipſam vero antecedit, quando vulnus maius extiterit, partium applicatio diſtantium, quę ex formationis genere exiſtit: vt autem hęc ipſa firma ac ſtabilis fiat, & alligatio cogens in vnum, quę diſtant, & fibulę, & futurę vtiles ſunt.

Cum dedit intentionē cōem cauſæ ſalubris ſolutionis continui, oſtendit, qd oporteat ꝑcedere ad cōſecutionem eius, & dicit, PRAECEDIT &c. i. ſed hāc intentionē cōmunē, quę eſt cōglutinatio, poſis qdē in ſimplici vulnere mēbri carnoſi, ꝑcedit alia intētio, ſine qua nō eſt poſis conglutinatio, ſ. adductio partiū ſolutarū ad cōtiguitatē, de gñe plaſmationis exiſtens, hoc. n. diſponit ad reparandā cōtinuitatē. Non eſt. n. actio vtriuſq; partis in alterā tū ad miſtionē, tū ad cōtinuitatē recuperandam, niſi ſe cōtangāt, oīs. n. actio ꝑ contactū eſt. Eſt aūt hæc adductio ſiue aggregatio labiorū vulneris de gñe plaſmatiōis, ꝓpterea, qa, cū in oī ſolutiōe cōtinuitatis corrūpaŧ plaſma mēbri partibus adinuicē diſiūctis, erit neceſſaria aggregatio partiū, replaſmatio quędā mēbri. Oportet aūt, vt in hac adductiōe vel intētiōe partes diſiūctæ æquenŧ ſm figurā ſuā primā, nō. n. eſt ſanatio niſi ꝑ recuperationē diſpoſitiōis primę deperditę, quę erat ipſius ſanitas. Si. n. aliqñ nō ęquenŧ partes diſiūctę ſm figurā ſuā primā, accidet reparata cōtinuitate lędi oꝑationē mēbri ꝑ malitiā figurę, ſicut ꝑ alterū genus morbi. Deinde dicit, VT VERO &c. i. ſed hęc adductio partiū ad cōtinuitatē non ſufficit. Si. n. hic cōtactus neceſſarius eſt, vt in ſe inuicē agant partes ad miſtionē ꝑ nutrimentū cōueniens, ab vtraq; neceſſariū eſt cōtactū morā hr̄e: oꝑationes. n. naturę nō ſunt ſubitæ, ſed gradatæ. Vt ergo talis adductio fiat ꝑmanēs, indigebimus ſuꝑligatiōe, & cōſutura. Eſt aūt ſuꝑligatio, q̄ adiuuat ad incarnādū, incipiēs ex duobus capitibus, quorū quęlibet pars extēdit labiū vulneris verſus alterum, & cōnectit illi: & hoc aliqñ ſufficiēs eſt, vt in paruis vulneribus, & in magnis ēt, cadētibus in longitudine corporis, qñ, ſi ſtrictim cōiūganŧ, & nihil vacuitatis ibi remāſerit, ſolidari poſſunt nullo extrinſecus eis appoſito. Si aūt magna ſint vulnera, longa. ſ. & ꝓfunda, quorū labia difficulter aggregātur, indigemus cū ea puluillis iuuantibus ad aggregandum labia vulneris, ꝓpter hoc, ꝙ ligatura tranſiens ſuꝑ puluillos vtriuſq; labij cōprimit ꝑ illos labia, & coercet in vnū. Sunt aūt meliores puluilli, q triāgulares, quorū duo anguli applicari debēt duobus labijs vulneris, tertius aūt inferius eſſe debet, vt ſuꝑ eū tranſiēs ligamētum īpellat vnā & aliā lineā ꝓtenſam ab vno ad aliū ſuꝑiorum angulorum: quę īpulſio nō eſſet ęque bona, ſi fieret trāſitus ligaminis ſuꝑ puluillū quadratū, qa īpulſio ꝓcedēs ab vno angulo fortior eſt, qa magis vnita. Et hmōi puluilli cū ligatura ꝑdicta ſufficiūt, ſi fuerit locus planus. Nō oportet aūt ſoluere ligamē vſq; ad multos dies, niſi vbi nō caderet ſtrictura bona ſuꝑ radicē ꝓfundi, qua re effundanŧ materiæ ad locū ꝓpter debilitatē eius & dolorē: tūc. n. detegaŧ, & ponatur ſupra orificiū aliqd exiccās, ſicut oportet.

Cauendū eſt aūt, ne ligatura fiat laxa, aut ex veteri pāno, aut aſpero, & valde cōſtricta. Prima. n. nō bene ſuſtinet vulnus, vt cōſolidari poſſit: ſecūda aūt dolorē inducit, q eſt cā apātis. Si. n. hæc, & alia, quę dicta ſunt, & quę dicenda, obſeruabis, vulnere ſimplici exiſtente, & nulla materia ad illud defluēte, neq; malā cōplexionē habēte, ꝓculdubio ſolidabiŧ. Si aūt fuerit locus decliuis, qa. ſ. vulnus fuerit cadēs in latitudine corporis: aut extremitates vulneris non cōcurrunt, qa ſunt rotūdæ, aut diuerſę figurę, aut elongatę, qa. ſ. pauca caro, nō plurima amiſſa eſt, neceſſaria eſt ſutura ſimul cum ꝑdictis, vt facilius ſuſtentetur pars decliuis, & facilius connectātur extremitates, quæ non cōcurrunt. Hęc autē melior eſt, facta cū acu aurea, aut argētea, & filo ſerico, ꝓfunda quidē exiſtēs ſm menſurā ꝓfunditatis vulneris. Hæc autē ligatura & ſutura intelligenda ſunt debere fieri, qñ ſimplex eſt vulnus in carne, ſ. qñ nihil ex ſubſtantia mēbri deperditum eſt, de quo ſit curādum: Et vbi nihil aliud ꝓhibet, ſ. apa, vel dolor mēbri. Aut niſi vulnus fuerit in lacerto, qui eſt diruptus in latitudine, quoniā tūc non aggregantur labia, niſi fortaſſis in ſuperficie: propter quod oportet, ꝙ ponatur in medio lycinium, timēdo, ꝙ incarnetur cutis, & remaneat lacertus nō incarnatus, quare fiet ſanies intus nō habens reſpiraculum: Aut niſi fuerit ſimul cum vulnere in carne, fractura in oſſe, quod extrahi aut radi oporteat: aut contuſio latens in neruo, hæc enim prohiberet fieri ligaturam & ſuturam aggregantem: quare in talibus & ſimilibus non oportet feſtinare ad incarnandum. Sufficiet ergo in eis ligatura, quæ potens ſit tantum tenere medicamen ſuper vulnus, & cum qua poſſibile ſit ſaniem effluere.

Cōglutinat itaq; diſtantia, & eam, quę ex principio, vnionē reddit natura: noſtrū vero opus primū quidem (vt dictum eſt) conducere in idem diſtantia: ſecundū vero, conſeruare, in quo conducta ſunt: tertium, vt nihil incidat inter labia, prouidere: quartum ipſam partis ſubſtantiam ſanam conſeruare.

Coaleſcere aūt facit ea, quæ inuicē diſtant, ac priſtinam reſtituit vnitatē ipſa natura: noſtrum vero opus eſt (vt diximus) applicare extrema diſtantium partium: atq;, vt in vnū coacta ſunt, cōſeruare: & tertio loco cauere, ne quid labra vlceris intercidat: & quarto ipſam partis ſubſtantiam conſeruare ſalubrem.

Cum dedit intentionem cōmunem curationis ſolutæ cōtinuitatis, quale ēt pręmittendū ſit ad cōſecutionē eius adiumentū, declarauit, oſtēdit, quis huius intentionis ſit principalis executor, quis miniſter, & in quo miniſterio, & dicit, CONGLVTINAT &c. i. cum intentio curationis in ſoluta cōtinuitate ſit vnitio, poſſibilis qdem in partibus mollibus, vt dictum eſt, ſciendum eſt tibi, ꝙ cōglutinans partes diſtantes ſoluti continui, & reſtituens vnitionem primā nō eſt aliud, quàm natura: & vult per naturā (ſicut dicit Hali) virtutē corporis regitiuā, quam dicit eſſe illam, cui medicus præparat medicinas, quibus iuuatur in operibus ſuis. Sunt autem (ſicut Gal. dicit multis in locis) tria genera virtutum, quibus exiſtit corporis regimen, ſ. procedens à corde, procedens à cerebro, procedens ab hepate: hæ enim omnes effluunt à ſuis principijs ſuper toto. Non dicit aūt Hali, de qua iſtarum intellexerit. Et manifeſtum eſt, ꝙ intellexit de ea, quæ procedit ab hepate, quam dicimus nutritiuam: maxime. n. & hoc genus virtutum natura dicit (ſicut ſupra diximus) huius. n. virtutis eſt opus, apponere nutrimentū iuxta nutritum, & ipſum

ei vnire

A ei vnire & assimilare. Sicut ergo potest vnire nutrimentū nutrito, sic & per ipsum intercidens inter partes solutas potest vnire illas, maxime si vtriusq; partis nutrimentū miscibile fuerit & facile assimilabile, sicut contingit in partibus carnosis & adiposis. Deinde, cū dedit, quis sit principalis executor vnitionis, dat, quis sit minister, & q̄d ministerium, & dicit, NOSTRVM VERO &c.i. sed minister seruiens naturæ ad illud, est medicus: quod tangit, cum dicit, nostrum vero opus & c.s. medicorū. Ministerium vero quadruplex est: hoc aūt ostendit procedens, PRIMVM QVIDEM &c.i. Primum opus medicinæ, quo natura indiget ad cōplendam vnitionem partiū solutarum est conducere labia vulneris in id ipsum, i. in eundē locū proximum. Hoc aūt erit, si ad cōtactum deducantur, illa. n. se contingunt, quorū vltima simul sunt: simul aūt sunt, quæcūq; sunt in eodē loco proximo, sicut dicit
tex. Philosophus. Scias tñ, q̄, si solutio fuerit in mēbris valde mollibus & viscosis, sicut adeps, & aliquæ partes carnosæ, tunc solutio nō facit sensibilē distantiā inter partes, sed ipsę per se remanent contiguę, nō indigentes conduci in id ipsum: q̄re nullis appositis cōsolidant, si loco nō influat mala materia, neq; sit in ea mala cōplexio. Secūdū vero est seruare illa labia in eo loco, in quo cōducta sunt: quod sæpe fit mollibus & viscosis appositis: sæpe aūt ligamētis & suturis, vt supra dictū est: & hæc duo iam dixerat in præmissis, q̄ præcedunt vnionē faciendā à natura. Tertiū est prouidere, vt nihil cadat in medio labiorū vniendorū, quod possit, phibere vniuonē: si. n. aliquid caderet in medio, tunc non essent labia cōducta in id ipsum vere: quare & hoc opus primo operi connexum est, & de essentia il-
B lius, sicut dicemus. Quartū est cōseruare substantiā partis sanam, vt. s. conseruetur cōplexio eius super eam, qua possit fieri operatio eius in ea, quæ est nutritio, &, quæ hanc præcedunt, operationes, s. attractio, retentio, digestio, & expulsio: his. n. ablatis & diminutis, in partibus solutis non poterit vnitio fieri. Ad hæc ergo quatuor opera natura non sufficit, nisi adiuta. Sed, quod dicit Hippo. naturam esse sufficientem in omni, quo indiget, regimine eius, verum est, cum fuerit cursu suo decurrens, à nullo euentuum impedita.

Ant. Primum quidem & secundū quomodo aliquis faciat, dictum est. Tertium vero in cōducendo quidē distantia fiet, si nihil extrinsecus incidere pmittamus, sicut plerunq; pilus, aut oleum, aut humiditas altera in medio constituta conglutinandorū, prohibuit eorum vnionem. In posteriori vero tempore per effluxionem, tertiæ intentionis custodia. Ad effluxionem vero ex subdiuisione, & contraria diuisione, & figura apta accedendum. Substantia vero partis sana seruabitur per mediocriter siccantia.

Leo. Sed, quo pacto & primum & secundum impleamus officium, dictum est. Tertium vero in cogendo in vnum partes distantes exequemur, si nihil extrinsecus incidere permittamus, quoniam sæpius vsu euenit, vt pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens, earum, quæ copulandæ sunt, partium vnitatem impediat. In eo autem, quod sequitur, tempore per suffluxiones tertia intentio retinetur. Ipsam vero suf-
C fluxionem ex eiusdem & contrarij loci diuisione & figura opportuna comparandum. Partis autem substātiam salubrem cum mediocriter exiccantibus conseruabimus.

c. 49. Cum dedit quatuor esse instrumenta medici ad recuperationē vnitatis amissę, ostendit, qualiter ea fiat, & dicit, PRIMVM QVIDEM &c.i. sed, quō medicus efficiat primū, & secundū, s. cōducere in id ipsum distantia, & conseruare conducta, dictū est superius, cum dixit hæc duo fieri cū ligaminibus, cum plumaciolis, cū suturis, cū molli
ca. 4. bus & viscosis appositis (sicut dicit in lib. therap. method.) de quorum quolibet causam cōmentantes diximus. Deinde dicit, TERTIVM VERO &c.i. sed tertiū ministeriū fiet, si, qn̄ conduximus labia in id ipsum, nō permiserimus aliquid intercidere, quod obsistat vnitioni, sicut est aut pilus, aut oleū, aut alia humiditas, potens prohibere vnionē. Palam. n. est per se, q̄ id, quod intercidit, nō existens vnibile mēbro, neq; ei cōnaturale, sicut vnibile & cōnaturale est nutrimentū, s̄m mensurā suæ quātitatis prohibet cōtactum partiū solutarū, & actionem, & missionē adinuicē, quare & vnitionē: talia aūt sunt puluis, & pilus, & sanies, & oleū, & sanguis corruptus, & aqua, & oīa hmōi: Imo ēt aer, si remaneat in spacio interiori, contangētibus ēt se labijs in extremo, prohibet vnitionē. Nutrimentū. n. veniens ab intrinsecus si nō suo cōpari misceat, & cōtinuo virtutibus partiū nutritiuis vniatur, nō potest fieri restitutio cōtinuitatis: sed remanēte vacuitate inter partes, in qua sit aer, nō fit cōmistio nutrimēti ab ex-
D trinsecus venientis, & vnitio eius simul & assimilatio ad vtrāq; partium, sed cōcidet à foraminibus mēbri, in qbus debebat vniri, in locū innaturalē, s. in vacuitatē illā: quare corrūpet, & fiet sanies: Ad quod adiuuabit & aer ibi cōclusus, qui calefcēs ibi corrūpet veniens nutrimentū, ex quo vnitio partiū expectat: adhuc ēt interceptus aer prohibet cōtactū, qui necessarius est cōmistioni & actioni alternę. Et manifestū est, q̄ primū opus, quod est cōducere labia in id ipsum, continet istud tertiū opus: si. n. adducunt labia pfecte in id ipsum, q̄ eorū. s. extrema simul sint, nihil cadet inter illa: aut, si cecidit, primū opus imperfectum fuit: sed Gal. distinxit hoc ab illo ad clariorē doctrinā.
Deinde, quia q̄nq; in principio non pōt incarnatio fieri ante saniei gñonem, fientis in loco, & stantis in medio cōglutinandorū, & prohibētis vnitionē, ostendit, quid in posterū faciendum sit, ne pus stans in medio prohibeat illā, & dicit, IN POSTERIORI &c.i. ita cauendū est in principio medicationis nostre, ne aliqd itercidat, cū coducimus labia in id ipsum, sed in posteriori tpe habēda est custodia tertię intentionis, i. pdicti tertij ministerij, p effluxiones vulneri paruas effluxiones: hoc aūt ideo, q̄, cū in vulnere cōsueuerit in posterū sanies generari, quæ non intercidit ab extra, sed intus efficit, impossibile erit vnitionem fieri illa stante in medio, & nō habente defluxum ad externus. Quare per effluxionem talis saniei saluatur in posteriori tempore tertium opus dictum.
SED INQVIRAMVS hic causas generatiōis saniei in vulnere. Dico ergo, q̄ sanies est sanguis in semimalam qualitatem mutatus. Mutatio enim sanguinis simplr benigna (sicut Gal. dicit) est, qua fit nutricatio mēbrorum: simpr aūt maligna, est conuersio eius in putredinem virulentā, faciente febrem, quæ caloris innati est corruptio, sicut superius dictum est. Conuersio aūt eius in saniem semimala est, qm̄ calor eius non est solum calor extraneus,

ſed innatus: propter quod, cum hic prçualuerit, ponit colorẽ ſaniei, ſimilem colori mẽbrorum, quæ medici vocãt radicalia, ſicut & colorẽ ſpermatis: ſubſtantiam vero lenem, çqualem, & minime fçtidam. Non eſt aũt (ſicut dicunt) albedo ſaniei, albedo pura, ſicut ea, quç ſpermatis, quia cauſæ naturali faciẽti eã permiſcet extranea: neq; ita pura, ſicut ea, quç ſediminis vrinç, in cuius ẽt generatiõe nõ ꝑmiſcetur extraneus calor, licet ſit illi perſimilis. Eſt.n. ſedimen vrinç (ſicut ſupra diximus) illud ex cibo, quod refugit operationẽ naturç apud cõuerſionẽ ad ſanguinem: ſed nõ refugit oẽm operationẽ naturç, quare videt Galeno, ꝙ ipſum ſit mediũ inter ſaniẽ & humores naturales. Generatur aũt ſanies in vulnere, quia, cum mẽbri operatio in nutrimẽto ſuo debilitata ſit in loco ſoluto, tũ ex ipſa ſolutione, tũ à mala cõplexione acquiſita ex detectione ad aerẽ partis occultç, & defluxũ humiditatis ad locum, accidẽs veniens nutrimentũ non bene digeri, neq; ex toto in nutrimentũ conuerti: quare pars eius apud extremitatẽ ſtaminum partiũ ſolutarũ cõuertitur ad putredinẽ & ad ſaniẽ. De natura.n. ſanguinis eſt, cũ non cõplet in eo digeſtio, ꝙ derelinquit eũ calor innatus, & aſſumit extraneus, feruorẽ quendã corrũpentem inducens in illo. Cum aũt ſanguis ſic ebulliẽs cõbuſtus fuerit, requieſcit feruor iam incinerato cõbuſtibili & pure gñato: eſt.n. ſanies de ſanguine, ſicut cinis ex combuſtis lignis, ſicut Gal. dicit in cõmento ſup illo aphoriſmo, Circa gñonem ſaniei &c. Sed hanc putrefactionẽ attinet medico ꝓhibere, quãtum poſſe eſt, ꝑ viam, quã dicemus. Hoc ẽt modo gñatur ſanies in apatibus ꝑ ebullitionẽ ſanguinis à calore extraneo ibi fiente, ꝓpter nõ tranſpirari, reſoluente ſubtile, terreſtre vero incinerãte, quod eſt ſanies. Similem ẽt & valde ꝓportionalem huic gñoni ſaniei ſuſpicor eſſe gñonẽ hypoſtaſis, ſubſidentis in vrina apud ebullitionẽ naturalẽ, ſanguificantẽ chylum in hepate, factã à calore innato, quaſi ſit quædam ex tali ebullitione ſuperfluens cinis. Ex quo videtur fortaſsis, ꝙ dealbatio talis incinerati nõ ſit propter calorẽ naturalem, cũ præualuerit aſsimilare illud mẽbris albis, quç vocant radicalia, ſed magis propter calorẽ vehementẽ, cum præualuerit in re humida ad vltimũ denigrare, ſicca vero dealbare. Propter quod videmus in membris pauci caloris tardius ſaniem generari, nec ꝑfecte dealbari: adhuc aũt tardius, ſi de humore frigido ſit apa: tardius vero, ſi multus humor extitit, q̃ ſi paucus, propter nõ bene dominabilẽ eſſe multũ à calore. Dicet tñ aliquis nõ videri, ꝙ ab actione duorum calorum ſimul, ſanies generetur, ſiquidem tunc oĩs membri apati calor innatus & ſanguinis, qui in illo, factus eſt extraneus: non.n. eſt calor extraneus, niſi ille idem innatus, à cauſa extranea ſuperauctus, & poſitus extra temperamentum ab illa. Niſi eſſet, ꝙ bullientis ſanguinis calor totus extraneus factus eſt: mẽbri autem continentis non factus, ſed fiens, quia innato participat, ſicut ex præmiſsis cognitum eſt.

DVBITABIT autem aliquis ob ea, quæ dicta ſunt, quia tunc ſanies & hypoſtaſis albæ vlteriorem aduſtionẽ ſignificare viderẽtur, quã nigræ. Niſi eſſet, ꝙ talis dealbatio nõ eſt dicẽda ꝓprie aduſtio, ſed vlterior ſine dubio quædam decoctio, & terminatio humidi in ſiccum, facta à nõ multo caloris exceſſu: calor.n. innatus nõ multam diſtẽperantiam paſſus põt facere hanc conuenientem terminationẽ. Denigratio autem ſemper ſignificat extranei caloris exceſſum, adurentis humidum, & in tale ſiccum terminare non potentis propter improportionalitatem.

Deinde, cum dixit, ꝙ oportet, effluxionem præparare in poſterũ ad cuſtodiam tertiæ intentionis, oſtendit hic, quomodo præparemus eam, & dicit, AD EFFLVXIONEM &c. i. ad præparationem effluxionis ſaniei in poſterum gñandæ accedendũ eſt per diuiſionẽ, & ſubdiuiſionẽ, & ꝑ aptam figurã. Fit aũt diuiſio & ſubdiuiſio vulneris, qñ non fuerit ei via parata ad fluxum ſaniei, vt quia fuerit radix vulneris & ꝓfundũ eius ſcdm corporis inferius, orificium aũt ſcdm ſuperius corporis: aut qñ fuerit vulnus ꝓfundum, & orificium eius strictũ. In his.n. ſecandũ eſt vulnus ex loco decliuiori, ad quẽ facilius ſanies deflectatur, prouidẽdo quidem, ꝙ ſemper orificiũ vulneris ſit ſcdm inferius corporis. Obſeruentur aũt in talibus ſectionibus & villi, & rugæ, vt. ſ. ſit in longitudine villorum & rugarum, niſi in mẽbris exceptis, ſicut eſt frons, & ſumẽ. &c. Figurationẽ aũt exhibendũ eſt mẽbro eã, ex qua pronior eſt defluxus ſaniei ex vulnere, ita ſcilicet, ꝙ ſuſpendat coxa & brachium, cũ profundũ vulneris, & eius radix eſt verſus genu vel verſus raſectam, & orificiũ eſt iuxta inguen aut iuxta cubitũ: iam.n. Gal. (vt refert) ſanauit talia vulnera, præter ꝙ indiguerit ſectione apud profundũ eorũ. Et in talibus debet eſſe fortitudo ligaminis & ſtricturæ apud profundũ aut radicẽ vulneris, mollis aũt apud eius orificiũ, vt expreſsio ſaniei bona fiat. Propter quod ſciendũ, ꝙ vulnera indigent ligaturis & ſtrictura ꝑ tres modos, Vnus eſt ad curſum ſaniei, & tũc oportet, vt fiat, ſicut dictũ eſt: alius eſt ad retinendũ medicamen incarnatiuũ ſuper vulnus, & tũc oportet, vt nõ ſit ſtrictura vehemens: tertius ad incarnationem labiorũ, & tũc oportet, vt non ſit ſtrictura mollis apud duo labia, imo cõplicata conuenienter.

Deinde, cũ dedit, qualr cõpleat tertiũ miniſteriũ medici, oſtẽdit, qualiter cõpleat quartũ, & dicit, SVBSTANTIA VERO &c. i. ſed ſubſtantia partis ſoluta ſaluabitur ſana in cõplexione ſua ꝑ mediocriter ſiccantia: dico aũt in cõplexione, quia in vnitate ſanitatẽ nõ habet, ꝓpter quod circa illã nõ indiget conſeruatione, ſed curatione.

SED MIRANDVM eſt, quare nõ dicit, ꝙ ſeruabitur ſana per ſimilia ſuæ cõplexioni, cũ ſeruatio cõplexionis oĩs membri ſit per ſimilia, vt ſuperius dixit: aut, ſi indiget exiccantibus, quia. ſ. humectata ſit, tunc improprie dicit, Subſtantia vero partis ſana cõſeruabitur. potius enim debuit dixiſſe, ꝙ çger curabitur &c. Niſi eſſet, ꝙ (ſicut Gal. dicit in lib. therapeu. methodi) omne vulnus, inquãtum vulnus, exiccari oportet. Hipp. aũt dixit, ꝙ nullũ vulnus inquãtum vulnus oportet humefieri: & ꝙ ſiccum eſt vicinum ſano, humidũ vero nõ, ſicut Prin. ẽt dicit, ꝙ intẽtio in medicando vlcera ex exiccatio. Hoc aũt ideo, quia partis ſolutæ ſubſtantia, propter debilitatẽ acquiſitã ex ſolutione male digerens, & defluxum humiditatũ ex vicinis partibus ſuſcipiens, humectatur & remollitur: quo fit, vt eius humidum nõ perfecte obtentum ab innato calore putreſcat, putreſcentia.n. ſcdm principiũ ſunt humida, ſicut ſupra oſtenſum eſt. In initio ergo, lapſus ad humiditatẽ exiſtit, ſed impoſſe eſt eam ſolidari, niſi nutriat, vt oportet: hoc aũt eſt ĩpoſſe, niſi cõplexio eius prima cõſeruetur ſuper ea. Ergo oportet, ꝙ inquirat cõplexio eius prima, & in alijs qdem oĩbus qualitatibus medicina ꝓportionalis offerat, ſed in ſiccitate parũ augmẽtata, ꝓpter duo, ſ. ad refrenandũ lapſum in humiditate, & ꝓhibendũ putrefactionẽ nutrimẽti & cõuerſionẽ in ſaniẽ, ad quã oẽ vulnus ꝓpter victoriã humiditatis in illo pronum exiſtit: cõplexio.n. ſicca fortiter reſiſtit putrefactioni, cuius fides patet in ſale.

Non

A Non ergo dixit per similia cõseruari, sed p paulo sicciora, tũ quia timor lapsus ad humiditatẽ incũbit: tum quia à putrefactione præseruari oportet. Sic.n.cholericis in æstate frigida exhibemus, vt superexcedentẽ aeris calorem,& eius effectum in eis, ad mediocritatẽ quandã eis debitam reducamus: quare quodã modo frigidis cõseruamus eos, cum tñ & hæc cõseruatio nõ fit nisi p similia cholericis, ẽm accidens aũt per frigidiora illis, sicut supra expositum est. Est aũt hæc conseruatio potius præseruatio, quã curatio: aut, si est in ea aliquid curationis, cũ mẽbrum propter paruitatẽ lapsus non dũ habeat ægritudinem apparentẽ, non differt à pręseruatione: præseruans aũt quodã modo conseruans dici põt, sicut & conseruans præseruans. Manifestum est ergo, ꝙ, quanto mẽbrum vulneratum, fuerit siccius per naturam, siccioribus indigebit: quãto aũt humidius, minus siccis, vt.s. sit mensura qualitatis medicinæ æqualis cõplexioni mẽbri, & paulo aucta in siccitate propter id, quod dictũ est. Dicamus aũt & nunc, quæ sint mediocriter exiccantia, quæ alia translatio vocat æqualiter exiccantia. Sunt aũt (sicut dicit Hali) mediocriter exiccantia, quæcũq; illud mẽbrum, cuius quęritur exiccatio, exiccant in gradu primo, cuius exiccatio vix sensui patet. Dicit aũt hoc fortassis, quia, quæ esset manifesta exiccatio, iam non esset mediocris. Est aũt exiccatio manifesta & sensibilis ea, quæ fit ab exiccantibus in gradu secũdo, & tertio, & quarto. Sunt ergo, quæ nil exiccant, tẽperata: quę autem mediocriter exiccant,, sicca in primo: quæ autem supra mediocriter exiccant, sicca in secũdo: & deinceps.

Sed, si ab hac medicina intendat incarnatio labiorum vulneris, & non solũ conseruatio sanitatis eius (sicut videtur) tunc nõ erit hæc expositio cõcors sentẽtiæ Gal. in lib. therap. methodi. Ait.n.ibi, ꝙ exiccantia, quibus indigemus ad incarnandũ, debent esse sicciora i,s, quibus ad regeneratione carnis: sed medicinæ regenerantes carnem
B (sicut ibi dicit) debent esse siccæ in primo gradu: ergo incarnantes, cũ debeant esse sicciores illis, erũt siccę vlterius, q̃ in primo. Dicit.n. Princeps, ꝙ medicinæ incarnantis proprietas est facere adherentiã partium cũ rore, qui est in substantia ambarum, exiccãdo.s. sanguinẽ, & ponendo ipsum glutinum: hoc aũt non põt facere, nisi exiccatio eius sit vehemens, & velox valde, ante scilicet, q̃ sanguis fiat pus: quod nõ completur ei (sicut dicit) nisi sit cum ea superfluitas virtutis in exiccando. Quare ẽm hoc non intelligit Gal. per mediocriter exiccantia, ea, quæ exiccant in gradu primo, sed quæ vltra ipsum exiccant: inter nil.n. exiccare, quod habet temperata medicina, & summe exiccare, quod habent ea, quæ exiccant in gradu quarto, sunt ea, quæ exiccant in gradu secundo: quare talia erunt mediocriter exiccantia: sed medicina regenerans carnem si tantum exiccaret, materiam carnis consumeret generandæ. De incarnatiua autem hoc non timemus, cum non egeamus ea ad regenerandum, sed incarnandum tantum.

Ant. Hæc quidem curatio est continuitatis solutionis in carnosa parte factę, eius secundum se ipsam solius. Si vero alteri alicui misceatur ægritudini, plures erunt intentiones præceptorum, quas in compositorum, vel complicatorum, vel quomodolibet nominare quis velit, doctrinis deinde dicemus. In præsenti vero sermone ad reliquas vnitionis solutiones veniendum.

Leo. Hæc quidem est solutæ continuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa parte constiterit. Quòd
C si alicui alteri morbo coniungatur, plures sunt indicationum intentiones, quas icompositorum, vel complicatorum, siue vt cuiq; appellare libuerit, doctrina trademus. In præsenti autem sermone ad reliquas vnitatis solutiones accedendum.

Cum dedit causas salubres solutionis continuitatis in parte carnosa, qm̃ accidit esse hanc & simplicem, & alteri morbo cõpositam, ostendit sicut epilogans, quæ dicta sunt, & transiens ad dicenda, cuius earum intelligenda sint dicta, & vbi salubres causæ alterius sint quęrendæ, dicit, HAEC QVIDEM &c.i. hec curatio, quæ dicta est supra, est solutionis cõtinuitatis, factę in partibus mollibus, vt in carnosis & adiposis, qñ.s. fuerit sola, non cõmista alteri morbo: & hoc intendebat, cũ dixit, Eius ẽm se ipsam solius. quasi dicat, sic eã oportet curare, vt solutionẽ. Subaudi aũt ab eo hãc esse curã talis solutionis cõtinuitatis, cũ fuerit incisio, non contritio. Dixit.n. in lib. quarto ther. methodi ex sentẽtia Hipp. ꝙ, cũ vulnus fuerit ex incisione rerũ acutarũ, curari põt cum desiccatiuis medicinis, putredinem ꝓhibentibus, sed, si ictus cũ hoc, ꝙ incidit, carnẽ contuderit, saniẽ festinanter in eo generari oportet, quia, cũ contusio lacerti ꝓpter fortitudinẽ doloris ꝓuocet rheuma, & inde tumorẽ gignat, si sanies celeriter fiat, tumor erit minor, tum quia humor fluens vertet in saniẽ: tum q̃a saniem gñantia sunt calida & humida, quę doloris sunt mitigatoria ꝓpter lenire & molliter resoluere, quare & fluxus ablatiua, pręter hoc ẽt, ꝙ caro cõtusa nõ põt sanitati
D restitui, sed debet putrefieri & in saniẽ verti, ipsius quoq; loco noua caro restaurari. Sed generatio putredinis & saniei fit calidis & humidis, & non siccis: quare in talibus solutionibus cõtinuitatis exiccantia retardabimus, vsq; dũ carnem contusam in saniem conuersam regenerare oportebit: de cuius regeneratione ibi loquetur infra.

DVBITABIT AVTEM aliquis, quare Gal. non diuiserit istam ægritudinem in fientem, & factã, & faciendã, sicut diuisit malam cõplexionem: cur ẽt non disposuerit causas salubres ẽm quãlibet, sicut ibi, cum palam sit eam sic diuidi posse. Et dicendum, ꝙ bæc ægritudo, licet posit habere bas differentias, tñ, quia ẽm plurimum est facta tñ ptopter vt plurimũ fieri à causis extrinsecis, quibus cessantibus remanet earũ vestigium, non curauit eam in differentias illas diuidere, neq; causas salubres disponere nisi ẽm factã, qualis est, quæ à percussione, vel casu, & alijs causis extrinsecis efficitur, q̃bus cessantibus & ipsa remansit. Adhuc aũt fiens à causis corporalibus cõiunctis, vt ab humote corrosiuo, & talibus, non est simplex solutio continuitatis, sed cum malitia cõplexionis cõposita, quare nec attinens huic capitulo, sed sequenti. Dicemus tamen, ꝙ in ea prius oportet abscindere illud, quod vlcerat, alterando, aut euacuando: deinde venire ad curam impressionis factæ ab illo. Propter quod dixit Princ. ꝙ intentio in medicando solutionem continuitatis in membris mollibus est trium principiorum curam habere, Primum est, si causa fuerit fixa, eam mouere: secundum est continuare solutum, ad quod perficiendum triplex est medici adiuuamentum per tria principia ex quatuor ministerijs supradictis: tertium est putrefactionem prohibere, ad quod quarto ministerio subuenitur, scilicet per vsum mediocriter exiccantium.

Deinde dicit, SI VERO &c.i.sed, si hæc solutio continuitatis alteri misceatur morbo, non habebit has solã intentiones ad curam, sed plures alias multas, quas promittit se dicturum in posterum, cum loquetur de causis salubribus compositorum cum ea morborum. Sed ante istud veniẽdum est ad causas salubres aliarũ simplicium solutionum continuitatis, scilicet membri duri & mediocris, cum dictæ sinr mollis.

Fractura igitur, est quidẽ in osse continuitatis solutio, insanabilis vero quãtum in prima cõsideratione, iuxta vero secundũ quendam modũ curabilis quodã modo fit. Prima igitur consideratio, solidatio est, impotens propter duritiẽ partis fieri: secũda vero, ligatio, contingens fieri per porũ, ligantem in circuitu fracturam. Generatio vero pori, inquãtum ex materia & natura fit, cõis est ad alia: inquantum vero prope est ossis formam, ex illius alimento fit. Molle vero & puerile os, est etiam consolidari possibile.

Fractio igitur, est continuitatis in osse solutio, quę quantum ad intentionẽ primam insanabilis existit quo vero ad secundã quodã modo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partiũ, qui ob ossis duritiem fieri non põt: secunda, alligatio, quæ fit callo supernato, partes fractas circũalligante. Calli aũt generatio, qua quidem, ex materia & à natura fit, est & ad alia cõmunis: qua vero formam ossi vicinam habet, ex eiusdem fit alimento. Molle vero & puerile os coalescere potest.

Cum declarauit causas salubres solutionis cõtinuitatis in mẽbris mollibus, declarat eas, quæ sunt solutionis cõtinuitatis in mẽbris duris, & dicit, FRACTVRA QVIDEM &c.i.solutio cõtinuitatis in osse dicit̃ fractura: hæc aũt insanabilis est quãtum ad primã intentionem, quæ facit veram curã solutionis continui: quãtum vero ad intẽtionem secundã, quę facit eam in apparentia, est sanabilis, non ẜm veritatẽ, sed quodã modo, s. in apparẽtia: adhuc aũt & iuxra quẽdam modũ, qui qdem patebit in vlteriori expositione. Deinde exponit intentionẽ primam, & secundã, & dicit, PRIMA ERGO &c.i.igit̃ prima intentio, quę habetur in simplici solutione cõtinui cuiuscũq; mẽbri, est consolidatio, siue conglutinatio, quæ qdem in osse non põt fieri propter ipsius duritiẽ. Ecce igitur, ꝙ hic innuit causam, vnde venit possibilitas cõsolidationis, esse partium mollitiẽ, licet efficiens sit natura: prohibens ergo materialiter & dispositiue est durities partiũ solutarũ. Si.n.consolidatio nõ est, nisi cõmistio & inuiscatio extremitatum partis solutę, cõmistio vero vnio quædam, durities vero est prohibens mistionẽ fieri, ĩpoſſe erit consolidationem fieri in partibus duris. Est.n.cõsolidatio, ĩmediata solutorũ vnio, nõ quidem per aliqd non vnigeneis partibus facta, sicur per aliquod ligamentũ, sed ex rore vtriusq; partis simul inuiscato, & hincinde vtriq; parti perfecte assimilato. Hoc aũt est impoſſe fieri in duris, rore priuatis: adhuc aũt & versus se inuicem extendi, & connecti prohibitis ex ipsa sui duritie: adhuc aũt & assimilatiuam debilẽ habentibus, quã non possunt nutrimentalẽ rorẽ vtrinq; prominentẽ vnigeneũ sibi efficere, & virtute assimilatiua coextendere nõ potente suam operationẽ ad id, quod extra prominuit, propter sui imbecillitatẽ. Facit aũt assimilatiuæ imbecillitatẽ frigiditas & siccitas mẽbri, sicut horum cõtraria, illius vigorem. Deinde dicit, SECVNDA VERO &c.i.secunda intentio est nõ consolidatio, sed ligatio quædam partium ꝑ heterogeneũ intermedium nutrimentũ: & hæc est poſſis fieri iuxta quẽdam modũ, s. ꝑ porum exortũ in circuitu partis fractæ, ligantẽ hincinde fracturã. Et vult ꝑ porum, rem callosam, quæ in partibus fracti ossis intergignitur ex vtriusq; partis alimẽto simul misto, & vtriq; vnito, sed nõ similato, ad similitudinem eius, quod facit faber ærarius currere sup duo ęra de plũbo, cũ consolidare illa nequiens ligare intendit: tale aũr quid ẽt regenerat̃ loco ossis, cum pars substãtiæ eius euulsa perierit, sicut post declarabimus. Accidit aũt aliqñ, quia nutrimẽtum duarũ partium siccũ est, minusq; miscibile, ꝙ ꝓpulsum ad extremitates foraminũ fracti ossis altrinsecus existentiũ non põt suo cõpari cõmisceri ante ipsius indurationẽ, & conuersionẽ in porũ, vt sæpe contingit in decrepitis: propter quod in talibus nõ accidet fieri ligaturã partiũ solutarũ, nedum cõsolidationem: fortassis aũt magis hoc accidit in eis propter nutrimẽti paucitatẽ. Dicit aũt Hali, ꝙ cõsolidatio ossis & aliarum partium durarũ, quæ radicalia vocat, apud ipsum ex spermate genitarũ, non põt fieri propter priuationẽ materię, vnde generant̃: carnis aũt & adipis semp est poſſis propter inuentionẽ eius, s. sanguinis, loco mẽstrui primi stantis.

Sed hæc cã nullo modo stare põt. Cum.n.cõsolidatio fiat propter inuiscationẽ nutrimẽtalis humidi vtrinq; rorantis, altrinsecus vniti, & ꝑfecte partibus similati (sicut superius ostẽsum est: quod ẽt oẽs restantur medici) nõ erit ĩpoſſitas consolidationis ossis propter priuationẽ materiæ, ex qua fit cõsolidatio, cũ ossa nutriant̃, sicut & caro, sed propter id, quod dictũ est à nobis: consolidatio.n.nõ est regeneratio, sed vnitio solutorum absq; medio extraneo.

Esset aũt fortassis causa, quã ponit Hali, magis cõsonans sentẽtię Gal'. circa ĩpoſſitatem regenerationis partium radicaliũ truncatarũ, nõ circa ĩpoſſitatem cõsolidationis earũ. Quãuis nec ibi sit acceptãda, sicut ostẽdimus: nec intellexisse videt̃ Gal'. dicẽtem, ꝙ cõsolidatio ossis est ĩpotens fieri propter duritiẽ partis tm̃, & nõ propter primã priuationem materiæ, vnde gñatur: & ꝙ molle & puerile os cõsolidari est poſſe. Propter quod dicamus, ꝙ ĩpediẽte duritie non solũ os, sed oĩa alia duritie participantia, sicut quæ vocãt radicalia, vt chartilago, & neruus, & neruosa oĩa, maxime in ꝓuectis ad ętatem, cũ incidũtur, incõglutinabilia sunt iuxta aphorismũ illũ, Qñ os incisum fuerit, aut chartilago, aut neruus, aut maxillæ tenues, aut ꝑputiũ, neq; crescit, neq; cõglutinat̃. Deinde, cũ dixit, ꝙ secũda intẽtio erat ligatio, poſſis qdem fieri per porum, ostẽdit, ex quo fiat ligãtis pori gñatio, & dicit, GENERATIO VERO &c.i.sed gñatio pori ligantis fracturã, inquãtum fit à natura sicut ab artifice (& volebat ꝑ naturã, virtutẽ exercitatã circa alimẽtum, cui obsequitur, & ꝓprie dicta natura) & ex humido nutrimẽtali sicut ex materia, cõicat cum gñone oĩs particulæ, ex his.n.oĩs particulæ fit gñatio: sed, inquãtum ille porus est hñs ꝓpinquitatem formæ ossis, habet ꝓprium gñari ex alimẽto ipsius ossis, & virtute nutritiua, quæ in osse: & in hoc non cõicat cum gñone aliarũ particularum, nã cuiuslibet gño est ex alimẽto sibi homogeneo, & virtute nutritiua, quæ sibi ꝓportionalis.

Et notauit ꝑ hoc, ꝙ regeneratio oĩs particulę, si qdem est poſſis, est ex alimẽto. Ex quo patet, ꝙ ĩpoſſitas regñonis

quarũdã

A quarũdam partium nõ est ex priuatione materię, vnde est eis regeneratio (sicut aliqui opinantur) sed propter non posse naturam homogeneum generare ijs, quibus hoc applicat, sicut post declarabitur. De opere ergo medici erit tale alimentum administrare fm mensuram conuenientem, sicut post dicet. Deinde, cum dixit os impossibile esse consolidari propter duritiem, ostendit, q̃ si molle fuerit, consolidari potest, & dicit, MOLLE VERO &c. i. sed os molle, quale est, quod in pueris existit, propter propinquitatem ad natiuitatem, quæ sub multa incipit mollitie, consolidari potest fere, sicut & caro, non quidem propter remanentiam virtutis spermatis (sicut dicit Hali) sed propter remanentiam mollitiei, qua fiunt extremitates aptę commisceri & inuiscari: adhuc autem, quia virtus assimilatiua prominentis vtrinq; roris ad faciendam vnitionem propulsi fortior est in talibus.

t.116. SED QVONIAM administratio aliméti ad pori gñonem subito post fracturã infert timorẽ apãtis, attendendum est, q̃ administratio aliméti, de qua post locutus est, nõ est facieda mox, sicut in simplici vulnere statim cõsolidatiua apponimus. Sed in primis attendenda est diæta, & phlebotomia, & vẽtris solutio inducẽda, nisi aliqd cõtradicat, p̃sertim si rheumatismus ad locũ fracturę timeaẽ, queãdmodum nos hoc docet Gal. in lib. de inge. sanitatis: ca.5. post hoc aũt fracturã reddere ligabilẽ ex poro generãdo p extremitatum coaptationẽ bonã. Aspiciendũ est igitur, quo modo sit osis fractura. Si. n. fit p latitudinẽ, tũc videndũ est tibi, si mẽbrum, quod fabricatũ est super illud os, cõtractum sit, vel non: si. n. contractũ, tunc partes fracti osis nõ sunt sibi inuicem oppositæ. Siue ergo exierit ad

B anterius, siue ad posterius, siue ad dextrã, siue sinistram os, oportet, vt ad suum locũ reducatur, & replasmetur: hoc aũt non fit sine extẽsione, & pulsione, quæ in paruis mẽbris manu sola fiunt, in magnis aũt manu & fune. Est ergo extensio basis restaurationis mẽbri, quãtitate qdem decenti facta, ne spasmum vel mollitiẽ inferat, aut dolorẽ, aut apa. Cauendum est et, ne in extremitatibus fracti osis sint quasi dentes, & frusta, quibus non decenter coaptatis in locis suis fiet ibi locus concauus, in quo putredo coadunatur, ex qua in longo tpe totum mẽbrum putrefiet. Propter quod oportet partes fractas, & fortiter in diuersas partes extẽdere, & vnũquẽq; dentẽ ad suum locũ reducere: deinde ligamẽtum extendens paulatim laxare, vt dentes in suis locis coaptẽtur: & suauiter manum tangere, ne aliqđ crassum ibi remaneat, æquãdo fm quod poẽ est: post hoc aũt ligetur. Ligamentum aũt sit mediocre, s. non nimis strictum, qa dolorẽ gñat: neq; nimis laxũ, quia mẽbrum in sua figura restauratũ retinere nõ valebit: sit aũt ligamentũ ex lato panno, q̃ vtrãq; partẽ contineat. Incipiat ergo ab infirmo loco, procedens vsq; ad sanas partes, hñs plumaciolos de stupa, vel cotto, fm necessitatẽ coequationis mẽbri. Sit aũt strictior in loco infirmo, latior aũt, cũ peruenerit ad sanũ, vt humores exprimat ad locũ sanum, ex quo securabitur ab apãte. Expresio aũtad supiora magis fieri debet, cũ fuerit in pede vel in manu, qñ ab his locis plus effunditur de humore ad locũ infirmũ. Iubeatur aũt post hoc quies sũb ea figura, qua infirmus longo tpe põt tolerare, non. n. fit consolidatio alicuius dissoluti sine quiete. Omni aũt die tertia soluatur ligamentũ, ne siccitas mẽbro, aut pruritus eueniat propter ligaturã, & cõsi-

C deretur locus. Si. n. fuerit ibi pruritus, q̃ consueuit euenire propter coopertura & strictura loci, præter solitũ phlebentem vapores ab illo dissolui & locũ euentari, fomentetur locus cũ aqua tepida, donec materia rodentẽ cognoueris dissolutã esse. Quòd si locus ex p̃cedẽti dolore incurrat calorẽ & ruborẽ, succurratur ei cũ lana intincta in oleo rosato & aceto, donec sit securitas ab apãte. Si aũt locus ex ligamento siccitatẽ acquisiuerit, fomentabis ex aqua calida, donec locũ inflari & rubere videris: q̃bus visis abscinde fomentũ, ne id, quod attractum est, resoluat: & constringe et tunc magis extrema ligaturæ circa partes sanas, vt nutrimentũ exprimat ad locũ infirmũ, si nimis mactũ sit, & nõ econuerso, sicut fit, qñ dubitamus apa in loco fracto. Cum aũt securus fueris ab apãte, quia locũ videas minus carnosum & minoris tumoris, appones astellas de ferula, vel abiete, vel palma, bene dolatas, ad rectificationem mẽbri, & firmationẽ fracturę. In principio aũt nõ oportet cũ astellis cõprimere, cũ apãti sit cauendũ. Post hanc et securitatem dabis cibos, & appones medicamina, de quorum natura est adiuuare ad gñonem pori: de quibus conuenienter fiet sermo. Si vero fractura fit in longitudine, coaptabitur & ligabitur p eundẽ modum, qui dictus est. Quòd si pars osis exterius egressa fuerit, interius fortiter est reducẽda, & forti ligamẽto cõstringẽda, vt maneat. Sed hic sciẽdũ est, q̃, si fractura sine vulnere cõtingat in osibus capitis, ligamẽta, quæ diximus cõuenire fracturis aliorũ osiũ, non posũt fieri ibi: quare materiã ad locũ ventura nõ posumus cũ expresione p ligamentũ factam p̃hibere, nec ea, que ibi est, expellere: quæ duo si nõ fiant, ipoẽ est ossa fracta sanari, sicut Gal.

D dicit fieri. Sicut enim, si os brachij fractũ fuerit vsq; ad medullã, nisi ligetur (vt diximus) putrefiet medulla, deinde totũ os (quod et plurimũ euenire videmus et ipso ligato, vt oportet, existẽte) ita multo magis contingit in osibus capitis, cum non posint ligari, vt oportet. Si ergo ligamen to comprimi non potest, nec medicamen inuenitur aliquod, quod talem posit efficere actionem, oportet nos de necesitate locum fracturæ ab omnibus, quæ super os sunt, discooperire, vt posimus mundare & desiccare putredinem, quæ ibi adunatur, donec securi simus, q̃ apa nõ fiat: donec et locus quiescẽre & cõuenienter desiccari cœperit: quibus visis incipiemus locum cicatrizare, & carnẽ in eo restituere. Ista ergo sunt medici opera præter naturæ opus, quæ adiuuant ad ligationem simplicis fracturæ, non cum vulnere compositæ. Hæc tñ à nobis videntur adiecta, sed à Gal. reticita, quia & similium operũ sententiam prædixerat in cura solutionis partis carnosæ. Conducere. n. in id ipsum: & cõducta conseruare: &, vt nihil intercidat, prouidere: substantiam partis quoq; sanam conseruare sunt opera, quibus indiget omnis simplex solutio continuitatis cuiuscũq; membri: hæc autem similia sunt hic adiectis.

Aut. Raro vero est huius pasionis generatio sine complicatione alterius membri. Sæpisime enim circũpositi musculi cum alijs corporibus compatiuntur fractis osibus. Itaq; & intentio curationis duplex est, altera quidem in osibus: altera vero in ijs, quæ circa ea, corporibus. Hęc quidem talis in carnosarum partium dispositionibus complicatis dicetur: de fracturis vero hic dicendum.

Leo. Sed perraro fit talis affectus, quin cum altero societur, magna enim ex parte musculi adiacentes vnà

corporibus

corporibus alijs, fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidem circa ossa: altera vero circa corpora adiacentia versatur. Sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicetur affectibus: nunc vero de fractionibus dicendum.

Cum declarauit, ꝙ ligatio fracti ossis est ex poro, ante, q̃ declaret, qualiter adiuuandum sit ad generationē pori, quia fracturæ proprium est secundum plurimum non solam esse, sed alijs componi morbis, ostendit, quibus medicationibus vtendum sit ad curam talis compositionis, & dicit, RARO &c. idest raro est generatio fracturæ sine compositione & passione aliorum membrorum: vt plurimum enim musculi, qui circūponuntur ossibus; & venę, & arterię, & paniculi, & huiusmodi inciduntur, aut atteruntur, cum ossa frāguntur. Deinde dicit, ITAQVE &c. i. igiť intentio curatiōis huius morbi duplex erit, vna siquidē in osse, altera vero in corporibus circa ipsum collisis.

Deinde, quia nō erat huius capituli prosequi has intētiones, remittit ad sequens, cuius est illas explicare, & dicit, IN HAEC QVIDEM &c. i. & hęc duplex intētio habēda in cura talis cōpositiōis morborū diceť infra in sermone, in causis salubribus morborū cōpositorum cū solutiōe cōtinuitatis in parte carnosa: hic aūt de fracturis sermo cōplendus est. Sed, qm̄ ibi nō exēplificat nisi de cōpositione taliū in parte carnosa, dicemus & hic nos, ꝙ, si attritio musculi acciderit cū fractura in osse, oportet cū ingenio restaurationis ꝑdicto intēdere ad reductionē cōtinuitatis villorū ruptorum in musculo. Sed, qm̄ talis attritio solet facere dolorem, dolor aūt prouocare rheuma, hoc aūt efficere apā, oportebit in primis phlebotomare & purgare, ēt si corpus cōtingit mundū esse, & ad cōtrarium trahere: dolorem tñ prius sedabis, qui resistit tractioni ad cōtrarium: deinde frigidis & stypticis emplastrabis festine, ante, q̃ sanguis ꝓpetet ad locū. Quòd si sanguis in loca soluta exiuerit, resoluatur cū embrocis aquarū calidarū, & cū medicinis carminantibus sanguinē mortuū: aut cū scalpellationibus, si profundus fuerit, ne in saniē conuertatur: post hoc aūt, locū desiccabis solidatiuis & cicatrizatiuis medicinis, saniē in loco fieri ꝓhibētibus. Ligaturę aūt, quę administranť super attritionē, sint similes supradictis. Debent aūt fieri ante apationē loci, cum quibus et festinet cōtinuatio embrocarū: & figuretur mēbrum ad superiora, sicut fit in fluxu sanguinis. Quando aūt apatur mēbrum, nō suffert nisi ligaturā ęqualem: propter quod oportet, vt medicetur tunc cum emplastris & embrocis.

Si aūt fuerit cum fractura vulnus in carne, cōsiderandū est, si vulnus sit supra fracturam, an non: si. n. non fuerit supra fracturam, incipiať cum strictura à duobus lateribus vulneris, & dimittatur vulnus discoopertum, sed tñ super ipsum sit tegmen ab aere. Si aūt fuerit supra fracturam, tunc ingenietur in figuratione stricturæ, ita vt sit possibile vulneri mūdificari ex omni latere: & separetur parumper à vulnere cum præparatione conueniente ad illud: & infundantur puluilli in vino styptico, & ponatur sup vulnus medicamē, quod oportet, ex consolidatiuis. Huic ēt fracturæ medicinæ siccæ conueniunt, sicut dicit Hip. Si autem oportet aliquid de osse secari, quod reformari non potest, secetur illud ante restaurationem & curam vulneris, fm ꝙ oportet. Hæc autem omnia latius dicta sunt in libro suarum chirurgiarum: hic vero in capitulo & conclusione, sicut attinet diffinitiuæ doctrinæ.

Quoniam vero & harum curatio est ex poro, vt vero hic fiat, proprij alimenti ossis est opus, igitur oportet alimento superfluitatem ad pori generationem submitti naturæ. Superfluitas vero hæc & quantitate, & qualitate, moderata esse debet: propterea deductione indiget, talem & tantum influentem sanguinem ossi præparante, ex quali & quanto fiat porus. Quoniam vero pertransit hic per foramina fracti ossis, attendere oportet eius multitudinem & qualitatem, & ita vel ficciorem facere adductionem, vel magis humectantem. Quæ amplius in therapeuticæ facultatis literis dicta sunt.

Quoniam enim harum sanitas callositate procuratur, vt callus generetur, proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oportet. Hanc vero superfluitatem in qualitate & quantitate seruare modum est necessarium: vnde & ratio victus est adhibenda, quę tantū ac talem influere ossibus sanguinē præparet, qualis & quātus generando callo sit opportunus. Quoniā vero per fracti ossis cauernas idē effunditur sanguis, eiusdem qualitatem & multitudinem animaduertere oportet, atq; ita vel ficciorē, vel humidiorem victum instituere. Sed hęc oīa in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

Cum declarauit duabus in genere intentionibus vtendū esse ad curā morbi cōpositi cū fractura, nō quidem explicandis in hoc loco, nisi prius compleatur sermo de fracturis, redit ad ostendendum generationem pori, & dicit, QVONIAM VERO &c. i. sed, qm̄ curatio fracturarū fit ex poro (sicut dictum est) hic aūt propter habere naturā ꝓpinquam formæ ossis habeat fieri ex ipsius ossis alimento (sicut ēt supra dixerat) tunc, nisi addatur in nutrimēto ossis, nō poterit ex solito eius alimēto os nutriri, & porus generari: quare oportebit ad generationē pori addere in cibo ossis per quantitatem, qua possit generari porus, nihil diminuto de ossis alimēto: & hoc intendebat, cū dixit, Oportet superfluitatem submitti naturæ. Signū aūt & hoc bene dictum esse, est, ꝙ in conualescentibus & cholericis tardatur pori generatio propter sanguinis paucitatē & subtiliationē in eis. Deinde, cū dixit addendū esse in cibo ad pori generationē, ostēdit, qualis debeat esse additio, & dicit, SVPERFLVITAS VERO hæc &c. i. & hęc superfluitas & additio in cibo ossis debet esse moderata in quantitate & qualitate, sed in quantitate propter duo, videlicet quia, si fieret additio multa illius, tunc aut æger eā digereret, aut nō: Si. n. digereret eā, tunc porus superflue excresceret, faceretq; cōpressionē in lacertis: propter quod dixit Gal. in lib. ther. methodi, Sæpe inquirēdum est porum, vt, si minus habere videať, in augmento cibi subueniatur: si aūt plus opportuno, subtrahať. Si aūt non digereret, tunc malis inde supaugmentatis humoribus, multis modis impediret. Ad hoc aūt de natura eius, quod nō digeritur, est non spissum esse, sed tenue: nutrimentū aūt tenue & aquosum non pōt esse materia generationis pori, sicut nec nutrimenti ossis, vt patebit. Debet ergo hęc additio moderata esse in quantitate, vt virtuti. s. proportio-

tur

A tur & poro, sed in qualitate moderata esse debet p hoc, aut ꝙ additus cibus fortasis habeat moderamen inter calorem, & frigus, humiditatē, & siccitatem, ne sit causa distēperantiæ mēbri, cuius est os: aut magis quia, sicut oportet addere in quantitate cibi, sed tñ moderate, ita oportet addere in qualitate cibi ossibus homogenea, s. vt, cū spissiorem & viscosiorē facimus tēperato cibo, sed tñ moderate spissiorem, neq; sit ab illo improportionatus virtuti digestiuę, neq; poro inconueniens, neq; oppilationibus aptus. Sic ergo in quantitate & qualitate debet habere additionē moderatā, vt virtuti qdem ꝓportionetur & poro. Sæpe.n. nil mali patitur stomachus, & tñ digerere non valet, sicut Gal. dicit sexta particula de mor. & acci. quod contingit (sicut dicit) aut ꝓpter abundātiā superfluā cibi, aut pessimam eius qualitatem, qbus īproportionalis existit corpori & virtuti. Licet ergo, indigeat pluri cibo, non tñ transeunti ꝓportionem ad virtutē: licet ēt, indulgeat spissiori, non tñ tantā habente spissitudinem, ꝙ oppilet.

Deinde, cum dedit, qualē oporteat esse additionē cibi in quantitate, ordinat ad hoc sicut cōcludens, qualē oporteat esse oblationē cibi, & dicit, PROPTEREA & c.i.&, quia sic debet esse moderata additio in quātitate & qualitate, propterea indiget pori generatio oblatione cibi tñ & talem sanguinē ossi præparante, ex quanto & quali fiat porus nil diminuto de ossis nutrimento: superadditio.n. tñ & tale preparans moderata erit. Scias aūt hic, ꝙ aliter nutritur os, & aliter caro, ex sanguine. Caro.n. propterea, ꝙ eius cōplexio sanguini est propinqua, non indiget multis conuersionibus cōuertere sanguinem ad hoc, vt ipso nutriatur, sed continuo, cū sanguis ei occurrit, in
B ipsam conuerti: Os vero, quia eius cōplexio à cōplexione sanguinis multū est remota, si debeat ex sanguine nutriri, oportet, vt multis mutationibus ordinatim cōuertat in eius silitudinem: propter quod natura fecit ossi foramē, in quo alimentū eius tanto tpe mouetur, ꝙ in silitudinem eius transire possit: quod carni nō fecit. Post aūt ostēdamus, ex quanto & quali sanguine fiat porus. Dico ergo, ꝙ, cum fiat ex nutrimento ossis, oportet nutrimentum ossis augeri, sicut dictum est: ergo ex pluri sanguine, q̄ os pro sui nutrimēto requirat, ossi qdem exhibito fiet porus: ergo oportebit in toto sanguine augmentū facere p oblationem copiosi cibi bene nutientis. Item, cum nutrimentum ossis sit spissum & terrestre, sibi vnigeneum in natura, ex eo aūt, quod supfluit de illo nutrimēto, habeat fieri porus, de spisso sanguine fiet porus. Quoniā quoq; porus habet extrema dura fracti ossis, quod īpoſe est fieri nisi à viscosa materia, ex viscoso sanguine fiet porus. Ergo oportebit addere spissitudinē & viscositatē in sanguine, hoc autē fiet p exhibitionē ciborū aptitudinem habentiū ad talem sanguinē. De quorū genere est panis de simila recenter factus, & sorbitio de tritico facta cū aqua plurima, donec sit, sicut puls: Ex aīalibus caro porcina, & vitulina, caro quoq; annualis agni, & gñaliter pedes, & capita, & ventres, & cutes aīalium, & vinum crassum stypticum: Et ex fructibus castaneę, & hmōi, quę ad pori gñationem docentur exhiberi. Cauendum est aūt & tunc omne, quod subtiliat sanguinē, & calefacit sanguinē, & ꝓhibet ipsum coagulari, sicut vinū subtile, & res cōfortantes valde, nisi oporteat porū diminuere, vel circa vulnus vel apā ꝓuidere, sicut Gal. dicit. Sed, qm̄ ad talem additionē cibi
119. frequenter apparet indigestio stomachi, hepatis, & venarum, cōsideret medicus (sicut monet Hali) & egestionē, &
C vrinam, ex qbus addiscat illud, & addat quandoq;, & minuat quandoq;, sicut oportebit, succurēs qdem ad illud cū confortatione digestionis, cū ablatione ciborū, quorum nutrimentū sub parua quātitate sit multū, quales sunt assaturę, & hmōi. Deinde, qa iste sanguis submissus naturę ad pori gñonem, cū deuenerit ad mēbrū, cuiusmodi est os fractū, si fuerit minus, vel vltra, q̄ oportet: aut alterius qualitatis, q̄ mēbro cōueniat, alterat ipsum ac ēt porū, ostēdit, qūo hoc cōsiderandū, & qd sit faciendū, & dicit, QVONIAM VERO & c.i. sed, qm̄ hic sanguis, quē submittere oportet naturę ad gñonē pori, trāsit ad locū fracturę p cōcaua foraiuina fracti ossis, ad quę nō est deuenire nisi p venas mēbri, cuius est os, & vlr p totum ipsum organicū mēbrū, oportet attēdere multitudinē & qualitatē submissi sanguinis: &, si fuerit vltra, vel citra, q̄ oporteat, ipsum adęquare. Multitudinē aūt, quę excedit mēsurā, quę est decēs, attendes p supfluum excrementū pori, & tumorē totius mēbri organici, cuius est os: qbus cōparatis facies deductionē minorē in cibo: Cōtrarium aūt attendēs ex cōtrario: quo cōparato facies cōtrariū: & hoc qdem tacuit vt manifestū. Qualitatē ēt sanguinis attendes p cōsiderationē ēt eiusdē mēbri organici, cuius est os fractum. Si enim post regimē, quo tu regis ægrū, mēbrum fuerit decliue ad humiditatē; facies deductionē cibi sicciorem: si vero ad siccitatē, facies humidiorē, nō qdem intentione faciēdi os durius vel mollius, quod ꝓpter sui naturalē soliditatē non pōt illud cōsequi, quātum ad sensum, (sicut diximus in summa de signis) sed intētione reuocādi mēbrū organicū, cuius ē os fractū, ad naturā suā, siqñ vsu regiminis supradicti exiccatū vel humectatū fuerit. Volebat ēt
D p deductionem, nō solū eam, quę cibi, sed eā, quę fomentorū, & ligaminū cōpetentiū ad humiditatē & siccitatem mēbri adimendā vel remouendā ſm modū, quē superius diximus. Deinde hæc oīa sicut in capitulo & cōclusione tractata relinquens, adiecit, vbi sint quęrenda, latius explicata, & dicit, QVAE AMPLIVS & c.i. quæ oīa amplius, q̄ hic, pertractata sunt in doctrinis therap. methodi. Est autē & hic sciendum, ꝙ ad gñonem pori adiuuāt non solū cibi & regimē supradictum, sed ēt medicinę eodē loco emplastratę. Quia.n. porus habet ligare extrema fracturę ossis, oīs medicina, quę inuiscat & cōstringit, si aliqd caloris habuerit, adiuuabit in augmēto huius materię, ex q̄ porus efficit: quę aūt est dissolutiua, diminuit eā, si nimiū excedat; custodiēs aūt eā ſm modū est medicina
5. cicatrizatiua, sicut dicit in lib. de ingenio sa. Reminiscendū aūt hic, ꝙ eo canone, quo in capitulo signorū sumptorū à musculis vsus est ad signū, hic vtit ad causam. Dixerat.n. ibi, ꝙ humiditas nutrimētalis cōtenta in medijs regiōibus mēbrorū cōsilium ſm multitudinē & paucitatē sui, tenuitatę & spissitudinē, demonstrat partē esse humidā vel siccā. Sed, qm̄ nō solum facit videre humidā vel siccā, sed & causāt talē, tñ nec hoc nec illud valde apparet circa partes solidas & primas, ideo dixit ibi, ꝙ ipsas corporis partes vere solidas & primas, sicut ossa & hmōi, nō est poſe p talē humiditatē in eis cōtentā, q̄tūcū q; fuerit tenuis & multa, facere apparere, vel esse humidiores q̄tum ad sensum, ꝓpter id, qđ ibi diximus. Reliquas aūt partes poſe est & humectare & siccare p illā viā, qa (sicut ibi dicit) licet medicis replere illas medias regiōes humiditate siñ vel disſi ad ipsas ptes, ꝓpter deductionē talē cibi aut talem. Propter qđ ibi ꝓmisit se dicturū istū canonē cōem oīs ptis i sanarū & ęgrarū cārū doctrina, qđ qdē executus est.

Nerui

Nerui vero & tenōdos punctura propter plurimum sensum,& propterea, ꝙ continua est ad principiū particula,parata est aduocare spasmos,& maxime cum non respiret ad exterius,excæcata cutis perforatione. Hanc igitur aperire oportet & exiccare substantia leptomeri, pertransire potenti ad profundum,vsq; ad perforatum neruum. Dictum est autem & de hoc perfecte in therapeuticę facultatis literis.

Nerui vero & tendonis punctura propter sensus vehementiam,& quoniā hæc pars principio continuatur,prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam,ac tum præsertim,cum nihil extrorsum expirat obcęcato cutis vulnere. Aperiendū est igitur atq; exiccādum substantia tenui,quæ vsq; ad ima nerui offensi possit penetrare. De his vero exacte diximus in libris de arte medendi conscriptis.

Cum declarauit causas salubres simplicis solutionis cōtinuitatis in mēbris mollibus & duris,declarat causas salubres simplicis solutionis cōtinuitatis in mēbris mediocribus,s. neruis & chordis, vt ex his tribus generibus mēbrorum habeant in capitulo & conclusione causæ salubres solutionis continuitatis in oībus mēbris. Et,quia talium mēbrorum punctura est magis simplex solutio cōtinuitatis,quæ in eis cōtingere posit, propter locari in pfundo corporis,ad quod nō attingit solutio sine ea,quę superstantiū mēbrorum,quāuis & cū hac sit modica solutio continuitatis cutis & carnis non faciens læsionē,de qua sit curandū, Ideo de ea sicut in exēplo ostendit causas salubres, & dicit, NERVI VERO &c.i.sed punctura nerui & chordæ cū stylo,vel acuto gladio, & silibus facta,parata est inducere spasmum propter duo,s. propter habere has particulas plurimum sensum,& propter cōtinuari ad principium,s. cerebrum. Et volebat p tenōdos,chordam: per neruū aūt,eū,qui sensibilis,nō qui motiuus tm̄. Influitur aūt frequēter per eūdem neruū simul sensus & motus,sicut dictū est supra: habet aūt plurimū sensus,quia neruus aut est organū tactus,aut principalior pars in organo. Chorda aūt,nerui habet virtutem,ex quo contingit dolorem magis sentire,& ex hoc magis refugere,quod lædit,& inde magis cōtrahi & spasmari,nō quidem,ꝙ contractio nerui sensibilis,ab eo,ꝙ sensibilis,tm̄ sit spasmus partis,cum spasmus sit læsio in motu,& non in sensu,sed aut quia ipse idē sit et motiuus,aut quia p puncturam eius totus lacertus cōtrahitur. Continuatio aūt harum ad cerebrum,ex quo exhauritur eis sensus & motus,efficiet spasmum propter cōpati cerebrum, & inde alios neruos,q ab eo oriuntur. Non.n. est intentio Gal. ꝙ spasmetur solus neruus punctus,qa ad hunc spasmum nō adiuuaret continuatio nerui ad cerebrū,sed ꝙ spasment et alij nerui propter cōpati ipsorum ad puncturā vnius: quod qdem ita fieri videmus. Ex quo qdem notabile est,ꝙ,cū nerui oēs cōpatiātur ad puncturā vnius,nō fiat aūt hoc propter oēs ramificari ab vno,sicut venæ,oportet illud esse,ppter continuari oēs ad aliquod principiū,vnde trahunt originem & virtutē:cum aūt hoc non sit nisi cerebrū,oportet,ꝙ cerebrum sit,sicut radix eorū. Adhuc aūt,si sensus cōtrarię causę in vno facit cōpati oēs per medium cerebrū,oportet medium cerebrū esse principiū,vnde influuntur eis sensus & motus. Sensibilis ergo neruus,cū doluerit,facit sibi participes in dolore & cōfratres sicut per patrem cerebrū continuos existētes,& eiusdē fere substātiæ. Et est hic notatione dignū,ꝙ punctura nerui sensibilis,quæ facit cōpati alios neruos in sensu,ideo facit sibi cōpati in motu,quo qdem refugit,quod lædebat,vt oēs,qui hunc refugiunt motū,patiant simul cū cerebro sicut excutere à se conātes nociuum. Neq; et minus attētione dignū, ꝙ punctura nerui motiui nō inducit spasmum,eo ꝙ carens sensu nō cōtrahit,sicut refugiens nociuū. Adhuc aūt, quia non est doloris susceptiuus,nō transmittit participiū doloris p medium cerebrum ad confratres,sed,sicut spectantibus nobis apparuit in eo,q apud spinam acuto gladio punctus fuit,punctura ipsius induxit paralysim,non qdem mēbris,quæ motū recipiunt ab alijs neruis,sicut non cōpatientibus illis,sed ijs mēbris tm̄,ad quę extendebat neruus puncturę:induxit aūt eam in illo subito apud pedes & crura,sicut subito īpediens transitū virtutis motiuę per illum. Idem aūt & hoc facit ipsius recisio,atq; spinalis medullæ,nullo modo cōpatientibus,quæ supra sunt,s. cerebro,nec alijs neruis,ppter illud,quod dictū est. Post hoc aūt sciendū est,ꝙ ista duo,s. plurimus sensus nerui & chordæ,& continuatio eorū ad principium,nō solū adiuuāt prouocationē spasmi apud puncturā ipsorum,sed apud magnas scissuras, nisi qn̄ totaliter fuerint recisa ſm latitudinem: in qbus non est timor spasmi propter iam nō continuari cerebro neruū illum infra locū recisionis, quare nec sensum ab illo recipere, igitur nec dolere,nec cōtrahi partē ad superiorē propter nō habere continuationē ad lacertum,nec habere cęcitatem perforationis,seu dolorē stimulantē,qualis est,qui à puncturis. Sed punctura nerui & chordæ adhuc aliā habet proprietatē prouocandi spasmum ab alia malitia,in qua cōicant reliqua,quā subiunxit,dicens, ET MAXIME &c.i.& maxime punctura parata est propter illa duo prouocare spasmū,quia in tali punctura sordities generata intra constringitur,nequiens euadere ppter cęcitatē pforationis cutis & carnis: hoc aūt auget stimulationē & dolorem, quare & citius prouocat spasmum: hæc aūt sicut tertia causa coadiuuans propria est puncturę,& non aliarum incisionum.

Quoniā ergo punctura nerui & chordæ periculosa est timore comitantię spasmi,prius indigebit regimine doloris eum ,puocantis. Adhuc aūt,& si spasmus acciderit post festinatam consolidationem puncturæ iam quidem absente dolore,indigebit & regimine spasmi ipsius: propter quod de spasmo pauca disseramus.

DICO ERGO, ꝙ spasmus est accidens in virtute motiua voluntarie, & dicitur malus motus lacertorū,qua inuoluntaria retractio eorū versus principium suū cum inobedientia dilatationis. Organum.n. voluntarij motus est lacertus: principalis aūt in eo particula,cui principaliter debetur actio,quæ est motus,est neruus: eius aūt ortus à cerebro est,sicut à principio: ergo principiū lacertorum,gratia nerui,cerebrū existit: quare versus ipsum est contractio lacertorū,gratia neruorū ad ipsum retractorum,apud suas læsiones. Ad ęgritudines ergo nerui necesse est lædi actiones lacerti. Sed neruus, & vl̄r omne neruosum videt contrahi,ppter duo (sicut dicit Hip.) s. repletione & inanitione: quod in corrigijs apparet. Si.n. in aqua infundantur, repletæ humido contrahuntur,i. longitudine minuuntur,qa latitudine crescunt: si aūt igni approximentur,finita tunc earū humiditate cōtrahuntur in se ipsis, tam

A tùm in longitudinem q̃ latitudinem diminutæ. Hocetiam in musicorum organorum chordis videmus: nam, si extensis existentibus ponantur in domo humida, aut in aere siccissimo, rumpuntur: quod ideo contingit, quia aut magis repletæ, quod qdem ab humiditate aeris euenit: aut quia magis inanitæ, qđ ab aeris siccitate cõtingit, in breuius contrahuntur: quo nõ dimisso rũpuntur: propter quod musici, cũ reponunt organa, fibria laxa dimittunt.

SED INVESTIGEMVS hic, vtrum inanitio & repletio sint morbi, an causæ morbi: vtrum quoq; oẽs causæ spasmi & talis contractionis ad has reducant (sicut visum est Hip.) vt nĩl.s. posit esse causa spasmi, nisi inaniat, vel repleat neruum: ex hoc.n. notũ fiet, vtrũ sint morbi, vel causæ morborũ. Dico ergo, φ videntur esse morbi apud Hippocratem, & Galenũ sibi cõsentientẽ. Quicquid.n. imẽdiate lędit operationẽ, est morbus: sed inanitio nerui, & repletio apud eos imẽdiate, siue per se, inducũt spasmũ, quod est læsio operationis: ergo sunt morbi. Galenus ẽt sup illo aphorismo, Spasmus ex helleboro mortale. dicit, φ oẽs spasmus est ex inanitiõe, vel repletione, cõsentiens Hippocrati in illo. Et, cũ obijcit eum nõ dixisse spasmũ ex mordicatione & punctione facta ab aliquo circa membra neruosa, soluit per hoc, quod dicit, φ res pungitiua & mordicatiua, desiccatiua est & inanitiua. Adhuc autẽ siccitas nõ videtur spasmare nisi p hoc, φ inanit: nec humiditas nisi per hoc, φ replet: signum cuius est, quia, si humiditas fuerit nõ repletionalis, sed qualitatiua tñ, non spasmabit, quãuis cõcomitent se inuicẽ inanitio & siccitas, repletio & humiditas. In oppositum aũt huius videt, φ inanitio & repletio sint de causis cõmunibus sanitatis &

B ægritudinis (sicut oẽs asserunt medici) in numero sex rerũ non naturaliũ contentæ: sed causa nõ lædit operationẽ nisi mediante morbo, quẽ inducit: quare videtur, φ inanitio & repletio inducant spasmũ, quia exiccent & humectent neruum: siccitas aũt & humiditas p se faciant illum: cui cõsonare videtur, quòd Princ. vocat spasmum humidum, spasmum siccum. Quare spasmabit ẽt inanitio, quia exiccat: repletio vero, quia humectat. Adhuc aũt frigidum videtur spasmatiuum p̃ter φ inaniat vel repleat, s. cõstrictione & adunatione quadam lacerti, iuxta aphorismum Hippo. Frigidum vero spasmos & tetanos &c. Adhuc aũt & oĩs fuga nerui ab eo, quod lædit, videtur species quędam spasmi: & tñ non omne lædens neruum est inaniens vel replens ipsum, vt punctura, quæ à stylo.

Adhuc aũt singultus à comestione piperis eueniens spasmus quidã est stomacho, sicut Gal. dicit. Ait enim, φ, si comederit quis piper, & post potauerit vinũ subtile cũ aqua calida, cadit statim in singultũ propter trãsduci piper à vino in substantiã stomachi, & mordicare illã: sed ipsõe est piper sic subito inanisse substantiã villorũ stomachi, φ ab hoc sit ei necessaria cõtractio eueniens, spasmus.n. siccus nõ fit subito: ergo cõtractio, quæ tunc apparet, euenit ei aut sicut naturæ fugiẽti, aut sicut excutere à se desideranti, quod lædit. Similis ẽt huic videtur esse spasmus eueniens ex mordicatione choleræ prasinæ in ore stomachi. Adhuc aũt epilepsia, quæ est spasmus vlis, cũ non posit ab inanitione & siccitate causari, eo φ subito euenit, inanitio aũt est spasmus post tẽpus tñ: & quia cerebrũ non põt consequi ex siccitate, vt spasmetur, quin prius homo moriatur, oportet (sicut dicit Prin.) φ eueniat aut à repletione, aut à contractione & fuga cerebri, p̃pter rem ĩpedientem. Erit ergo (sicut dicit) causa eius aut repletio,

C aut contractio cerebri ad expellẽdum nocumentũ, quod est aut vapor, aut qualitas mordicatiua, aut humectatiua malæ substantiæ, aut venenosę: repletio aũt est aut ab humore, aut vento, oppilãtibus ventriculos cerebri. Fit ergo qdam modus epilepsię propter contractionẽ cerebri ad expellendum nociua, & huius generis est sternutatio, quæ qdem est parua epilepsia: sicut epilepsia, fortis sternutatio. Non ergo oĩs spasmus videtur ab inanitione vel repletione neruorum & lacertorũ, sicut videbatur Hippocrati. Nos aũt dicimus ad hoc, φ inanitio & repletio sunt ĩmediate & p se causæ alicuius spasmi, verũtamen non cuiuslibet: & φ siccitas & humiditas non spasmant nisi per hoc, φ inaniunt & replent, sicut dicebatur: sed spasmus à frigore nõ videtur de inanitione & repletione contingẽs, contrahit.n. frigus, extensa nõ replens nec inaniens. Quòd si diceret quis, frigus est cõstrictiuum humidi in profundo, & propter hoc repletiuum, Posset quis sicut repellens hoc ab opposito, dicere, φ sĩr est expressiuum humidi à profundo, & p hoc inaniens. Propter hoc melius est dicere, φ, sicut dilatat calidũ p motum ex centro, sic contrahit frigus p motum ad centrum. Spasmus ẽt eueniens ex mordicatione aut punctura nerui non est dicendus ex repletione vel inanitione, maxime cum ipse non accidat in neruo mordicato & puncto tñ, sed in alijs. Non.n. possumus dicere, φ talis mordicatio vel punctura subito exiccet & inaniat totius corporis neruos, aut propter dolorem sic subito attrahat, & repleat eos humiditatibus. Propter quod melius est dicere talẽ spasmũ esse sicut fugã

D quandã lædentis, aut ĩpetuosam quandã contractionẽ ad expellendũ nocumentũ: quæ quidem nõ solum accidit apud neruum mordicatũ & punctum, sed apud oẽs alios, propter colligantiã in dolore: condolent.n. sibi inuicem sicut colligatione ad se inuicẽ habentes p medium cerebrũ: verũtamen, si dolor pseueret, non est dubiũ, φ attrahit repletionem & apã, & fiet ab hoc spasmus ex repletione. Post hæc aũt ad contrarietatẽ inductam de inanitione & repletione dicemus, φ inanitio & repletio aliquo modo sunt causæ, & aliquo modo sunt morbi: possunt.n. considerari dupliciter, s. aut à parte eius, quod retinetur & euacuatur: aut à parte cõcauitatis & receptaculi continentis illud. Si.n. consideratur à parte eius, quod replet & inanit, quod est humor aut spũs, quorum neuter põt pati morbum, vel esse morbus, tunc, si ex eis p eorum præsentiam vel absentiã causãtur mala dispositio in mẽbris, principaliter lædens operationẽ, tũc sunt causæ morbi: si vero considerantur ex parte cõcauitatis & receptaculi inaniti vel repleti, tunc repletio & inanitio possunt esse morbi. Sunt.n. quatuor gña morborum in concauitate, sicut dicit Princ. Aut.n. constringitur cõcauitas, sicut ventriculi cerebri apud epilepsiam: aut dilatatur, sicut testiculorũ folliculus: aut oppilatur & impletur, sicut ventriculi cerebri apud apoplexiã: aut euacuatur, sicut euacuatur ventriculus cordis à sanguine & spiritu apud gaudium pniciosum. Talis inanitio & repletio sic cõsideratæ, cum per se sint lædentes operationẽ mẽbri, cuius est cõcauitas, morbi sunt. Et hac consideratione inanitio & repletio nerui totiusq; lacerti, licet in eis nõ sint cõcauitates præterq̃ insensibiles, põt eẽ morbi, p se qdẽ causantes spasmũ, seu morbũ.

DVBITABIT AVTEM aliquis ex hoc, quod dicit neruum & chordã habere plurimum sensum: videtur.n. innuere, φ alia sint mẽbra minoris sensus. Sed, si neruus est organum sensus tactus, sicut est crystallinus organum visus,

visus, tunc, sicut nullo alio membro videmus nisi crystallino; ita & nullo alio tangimus nisi neruo sensibili. Sicut quoq; nõ attribuitur videre albugineo nisi sicut mediatori & iuuamentaliter deseruienti ad visum, ita nõ attribuitur tangere carni aut alteri mẽbro, sicut pãniculo, nisi sicut mediatori & iuuamental'r deseruiẽti ad tactum. Quare videbit nullũ mẽbrũ esse minoris sensus tactus, cũ nullum sit, cui tactus possit attribui ꝑter neruũ. Nisi esset, ꝙ hoc põt ab eo dici nõ respectu alterius debilius sentiẽtis, sed respectu sui ipsius in se sentiẽtis sensibile tãgibile, nõ sicut imediate positũ sup ipsum, sed p mediam carnẽ, vel aliud quodcũq; mẽbrum, q̃a tũc debilius ĩprimit à tangibili, q̃ si sine medio ĩpressionẽ ad ipsum deferẽte tangat. Quare plurimũ sentire erit, ꝓpter plurimũ imprimũ & penes hũc modũ, q̃a simul ĩpressis medijs absq; distinctione tpis accidit principale sensisse, accidet medico, quẽ apparentia sola manuducũt, cogitare, ꝙ talia media in tactu sentiant: quod qdem & Galenũ cogitasse putamus: Aut, si oportet dicere, ꝙ sentiunt, tunc neruus eorum respectu plurimum sentit propter habere virtutem magis vnitam.

Sed hic svperaccidit dubitatio maior ea, quę dicta est: videtur enim, si neruus est organũ tactus (vt capitulo de signis cerebri visum fuit) ꝙ neruus punctus sentire nõ possit, sensibile. n. positũ super sensiterium non facit sensum, sicut dicit Philos: in secundo de aĩa: vt si aliquis ponat corpus album sup pupillam, non videbitur: sed manifestũ est, ꝙ neruus sentit illud, quod sine medio deferente eũ pungit: quare aut sentẽtia Ari. ꝙ sensibile positum sup sensiterium nõ facit sensum, falsa erit: aut neruus nõ erit organũ tactus. Quãuis ergo hæc dubitatio sit natutalis artificis potius, q̃ medici, laborandum tñ est circa eã venire ad veritatem iuxta mẽsuram nostræ scieñ.

Dico ergo de organo tactus multã esse altercationẽ inter peripateticos. Dicit. n. peripateticorũ Princeps Aristoteles philosophorũ summus, ꝙ organũ tactus nõ est caro, cõcludens illud ex hoc, ꝙ nullũ sensibile positum super sensiteriũ facit sensum: sed tangibile positũ supra carnẽ sentit: ergo caro nõ est sensiteriũ tactus. Dicit ẽt, ꝙ fieri mox sensum, cũ tãgitur caro, nullũ signũ est carnẽ esse organũ tactus, cum hoc idẽ contingat, si pelliculã aliquam extraneã circũducas carni, nec tñ illa pellicula circũdata est organum tactus. Quare dicit organũ tactus intus esse, non tñ dicit ipsum esse neruũ, licet nos ex verbis ipsius in libro de partibus aĩaliũ, cũ de signis cõplexionis cerebri cõmẽtaremur, cõiecerimus neruũ esse: Carnẽ autem dicit mediare in tactu, latere aũt nos, ꝓpter cõnaturalem esse nobis, etenim, cum in aqua tangimus, latet, quod p mediam aquã tangimus, quãuis nec aqua cõnaturaliter nobis aptetur: tangimus. n. p carnem sicut p medium, quẽadmodum videmus p aerem sicut per mediũ: in hoc tñ differt (vt dicit) ꝙ in alijs sensibus patitur organũ à medio: in hoc aũt nõ à medio, sed simul cum medio, sicut p clypeum ꝑcussus: non enim, q̃ percussit, clypeum prius ꝑcussit, sed simul clypeum & clypeatum. Vult ergo omnem sensum fieri p medium: quod Auerrois, hunc locũ ꝑscrutans, ꝓbat in hunc modum. Isti tres sensus, s. visus, auditus, & odoratus, de quibus confessum est p medium fieri, aut indigent medio, quia sensibile est ab eis remotum: aut quia impossibile est ipsos recipere suũ sensibile siue sua sensibilia, nisi sint prius recepta in medio: sed ĩpoẽ est (vt dicit) sensus indigere medio propter sensibilia esse remota à sensibus; quia tunc sensibilia posita super organa sentirentur, quod falsum est: ergo manifestũ est, ꝙ indigent medio ꝓpter ipsum sentire tm̃, s. vt sensibile melius transferatur ad sensum p medium. Sed hoc accidens non põt attribui vni eorum essentialiter tm̃, cum sit cõmune eis tribus: quod autẽ est cõmune aliquibus, nõ est eis cõmune nisi ꝓpter aliquã cõmunem naturã participatã ab eis: sed nulla natura est eis cõis, nisi hæc, ꝙ sunt sensus: ergo indigentia medij ad sensum est eis in hoc, ꝙ sunt sensus, & non secundũ quidam sensus: ergo oĩs sensus indiget medio. Propter quod dicit, ꝙ organum tactus est neruus: caro aũt medium. Quare accidit sup eum dubitatio supradicta. Sed hoc non placuit multis peripateticis, videtur. n. aliquibus tale organum esse caro tm̃. Dicunt enim, ꝙ recipiens debet esse priuatum natura recepti, esse tñ tale potentia, quale illud est in actu: propter quod & medium & organum oportet esse priuatum qualitate, quã recipit, vt patet in visu: nõ. n. solum aerẽ oportet esse incoloratum, sed & crystallinum: & in auditu sil'r non solum aerẽ exteriorem absonum esse, sed & eum, q est in aurẽ collocatus, & totã auris concauitatem, & neruum expansum in illa. Cum ergo organum tactus sit susceptiuum primarũ qualitatũ, caliditatis, frigiditatis, siccitatis, & humiditatis, oportet de necessitate esse priuatum illis. Sed priuatur aliquid talibus qualitatibus duobus modis, vt dicunt: nã aut priuatur absolute, aut ab excellentijs earum. Sed primo mõ nullum mẽbrorum corporis põt illis priuari, cum corpus aĩalis cõstet ex calido, frigido, sicco, & humido: secundo autẽ modo possibile est, ꝓpter reductionẽ ipsarum ad medium. Cum ergo nullum mẽbrorum corporis cõsecutum sit medietatẽ in cõplexione, quam consecuta est caro, dignius oĩbus ipsa erit organum tactus: nos. n. non sentimus æqualiter calida & frigida, vt est nostra caro, sed excellentiora, quasi medio existẽte, discretiuo extremorum, quia facile conuertibile est ad vtrũq;: debet. n. iudicis declinatio æqualis existere ad vnãquãq; extremitatum ideo, vt egressum à mediocritate percipiat. Alij autẽ dicunt, ꝙ non caro simpl'r, sed caro neruosa est organum tactus: hoc. n. (vt asserunt) ex mistione sicci & frigidi, vt nerui: & humidi & calidi, vt carnis, magis accedet ad tẽperamẽtum, quod dictum est; ꝓpter quod maxime discretiua extremorũ.

Adhuc autẽ, sicut neruus motiuus admistus carni, est organum motus, ita sensibilis admistus carni, debet esse organum tactus, q cum motu cõmunis existit. Adhuc autẽ phantasia, quæ est suprema pars aĩæ sensitiuæ, iudicans de sensibili: & appetitus, q est mouens in aĩali, sunt vna & eadẽ virtus subiecto, idẽ habentes organum (sicut supra dictum est) licet ratione sint duæ: quare oportet tactum & motum ab illis deriuatos, & illis correspondẽtes sil'r vnum & idem organum habere posse. Sicut ergo motus fit p musculum, sic tactus fit p illum: cuius ẽt signum est, ꝙ per eundẽ neruum cõtingit vtrãq; virtutẽ influere musculo, sicut Gal. dicit. Princeps autẽ suo lib. de aĩa, dicit, ꝙ caro neruosa, aut caro & neruus est organum tactus. Deinde subiungit ibidẽ, ꝙ nõ debet putari, ꝙ sentiẽs sit neruus tm̃, sed ꝙ neruus reddit sensum tactus alij mẽbro, quod est caro: si. n. esset sentiens neruus tm̃, oporteret expansum esse ipsum in tota corporis superficie sicut est caro: sed hoc nequaq̃ est necessarium, si caro mediat in tactu. Addit ẽt, ꝙ neruus cõcauus reddit visum tm̃, & nõ recipit: recipiẽs. n. tm̃ est crystallinus: neruus autẽ tactiuus reddit & recipit simul. Omnes ergo hac via incedentes negauerunt, quod Arist. dicit, s. ꝙ sensibile positũ super sensiteriũ

A sensiteriũ nõ sentitur: propter quod opinãtur non esse mediũ in tactu necessarium. Cũ enim sensus sit receptiuus
formæ sine materia, vt cera formæ sigilli sine ferro, possit aũt cera imprimi à sigillo sine medio, non erit impossibi
le tactu sentire sibi impressa sine medio. Adhuc aũt nec visum, auditum, & odoratũ dixerũt indigere medio ex
trinseco, s. aere, vel aqua, nisi propter esse natura remotum ab eis sensibile, quod agit in ipsa per mediũ, non quia
nõ ageret sine medio, sed quia accidit mediũ ibi esse: Signũ cuius videtur, ꝙ vestigiũ in cornea, & in albugineo, vel
vapor aliquis interclusus illic (vt apparet in paratis ad cataractã) formatur in crystallino, & videtur sine medio ex-
trinseco, aere, vel aqua, licet nõ sine aliquo medio diaphano: quo diaphano non indigetur, nisi vt color rei visę sit
in actu per lucem. Signũ etiam huius videtur, ꝙ in habentibus auris tinnitum auditur sonus per aliquẽ vaporem
motum in aure, & contingentẽ in neruum expansum nullo existẽte medio extrinseco de necessitate: similiter & in
odoratu apud eos, quibus semper est fętor in naribus ex re putrida, quæ illic est. Quare non videtur sensus medio
indigere de necessitate. Albertus aũt, concedens, ꝙ sensibile positũ super sensiterium nõ sentitur, opinãs quoq;
neruũ esse organum tactus, dixit, ꝙ nõ est vbiq; corporis organũ, sed apud ortũ sui à cerebro tñ: & ibi, si immedia
te tangatur, nõ sentit, sicut nec cerebrũ ipsum, cõmistus aũt carni mediat in tactu, sicut & caro. Nec tñ omnis caro
mediat in tactu, quia nõ caro hepatis, vel pulmonis, & huiusmodi, sed ea solum, quæ cõmista est neruis: imo & dẽs
ipse mediat in tactu propter genitũ esse ex materia vnigenea carnis materię. Adhuc aũt & pãniculus videtur me
B diare in tactu, sicut dicit. Sed hoc, quod dicit, neruũ apud ortum sui à cerebro non sentire, proculdubio falsum
experimur esse, quia nerui sensibiles vbiq; sentiunt, si pungãtur: imo & panniculi velãtes cerebrum, ibi sentire vi-
dentur, aut verius in sensu mediare. Palã etiã est, ꝙ neruus sensibilis non cõmiscetur carni, sicut cõtextus in illa,
nisi post elõgationẽ quandã à cerebro. Si ergo mediat in tactu solũ, qñ est ei commistus, tũc nõ erit organũ eius in
tota parte superiori, quę non dũ est cõmista: sed nos in omnibus illis locis inuenimus eũ sentire, si immediate tan-
gatur: ergo, si verũ est, ꝙ sensibile positũ super organũ sensus non sentitur, neruus non erit in loco, vbi dicit orga-
39. num tactus. Themistius aũt in paraphrasi de anima, dicit organum tactus esse apud cor, sequẽs in illo Arist. in
lib. de part. aĩalium, dicentẽ tactum & gustũ esse tẽdẽtes ad cor. Sed, si hoc est ita, tũc reducemus aduersus eos argu
mentũ ipsorum, ꝙ sensibile positũ super sensiteriũ nõ sentitur: sed tangibile super quamcũq; partem cordis posi-
tum sentitur: ergo cor non est sensiterium tactus. Adhuc autem quo modo mediabit caro musculorum non
existens cordi continua, nec attingẽs ad ipsum ſm vllam viam?

Nobis aũt inter tot diuersitates oĩno videtur, ꝙ sensus nõ indigent medio de necessitate, neq; essentialiter,
sed per accidẽs tñ. Videmus. n. odorabile, quãto amplius naribus applicatur, tãto amplius sentiri: & sonabile etiã,
quanto amplius fuerit auri propinquũ, tanto amplius audiri: & breuiter, opinor, ꝙ, si possibile esset ponere odo-
rabile intus in cerebro super sensiteriũ olfactus, sentiretur. Palam enim videmus, ꝙ aliquod forte odorabile, exi-
C stens in aliquo vase, & tãgens vas, absq; omni medio inficit ipsum odore suo, vt olfacere possimus à vase similem
odorẽ: afficit aũt odorabile ipsum vas cõtinens isto modo multo magis, q̃; si per mediũ aerem immutaret: simili-
ter ergo immutaret organũ olfactus. Si aũt visus & auditus videãtur medio indigere, hoc est per accidẽs: nam, si co
loratum ponatur super crystallinũ, non erit fortassis in eo actu color: quare nõ mouebit ipsum, nisi sicut positum
in obscuro. Indiget ergo visus ad hoc, vt moueatur, ꝙ sit color in actu. Adhuc aũt indigemus lumine, & lumi-
nis receptiuo, vt aere, vel aqua, & similibus. Adhuc aũt, si coloratum contingeret crystallinũ lumine nõ absen-
te, formaretur in ipso proculdubio. Nos. n. videmus rẽ formari in speculo, etiã dum parũper attigit ab aliqua sui
parte speculũ: pars aũt tangens non formatur in ipso, quia obscuratur color eius à contactu. Similiter & sonabi-
le, si super intrinsecũ auris apponatur, nõ auditur ob aliud, nisi quia nõ sonat: sonus enim sequitur motũ resiliẽtis
de facili à percussis corporibus, & inundationẽ quandã habẽtis, quale est aer. Sic ergo videtur, ꝙ hi sensus per acci-
dens indigeãt medio. De tactus aũt organo cõsentio, ꝙ est musculus, sicut organum motus: & ꝙ principalis in
eo particula, inquãtũ est organum tactus, est neruus sensibilis, & hic quidẽ est mollis, & carni vicinus in natura &
temperamẽto: in quantũ vero est organum motus, est neruus motiuus, sicut in oculo principalis pars est humor
crystallinus: & quòd neruus ille sensibilis sentit per mediã carnem & pãniculũ, sicut crystallinus videt per mediũ
albugineum, & alias tunicas: & ꝙ nihilominus sentit, si immediate pũgatur, hoc. n. mediũ non fuit ei appositum
à natura propter ipsum sentire, sed propter melius & perfectius sentire, & organũ ipsum minus exponi nocumẽ-
D tis, sicut & hoc ipsum natura fecit apud crystallinũ. Propter quod nõ sufficienter diuisit Auerrois, cum dixit, ꝙ
sensus aut indigẽt medio, quia sensibile est ab eis remotũ: aut quia ipsos est impossibile recipere sua sensibilia, nisi
sint prius in medio, eo quòd propter nullũ horum indigetur medio, sed indigetur medio extrinseco propter sensi-
bile oportere habere esse actuale, quod quidẽ per illud acquirit, vt in visu & auditu: medio aũt intrinseco propter
apte sentire, & propter organũ ipsum minus exponi nocumentis: quod quidẽ natura fecisse videtur apud oẽs sen-
sus. Et ad hoc idẽ est etiam vtile medium extrinsecum: si enim fieret sensus sine medio, tunc esset nimis fortis alte-
ratio organi ab obiecto, & fieret perseuerans, & materialis, & nõ spiritualis tñ. Et, quãuis sensus sit susceptiuus for
mæ sine materia, nihilominus tñ percipit materiales alterationes factas in organo aliquis sensus, sicut tactus perci
pit tales alterationes à primis qualitatibus, quę non solũ formaliter, sed materialiter, alterant suum passiuum: sed
tales alterationes corrumpentes dicũtur. Et ex hoc videtur, quòd mediũ sit conferẽs ad magis fieri formales al-
terationes ab obiectis, q̃ citius delitescũt ab organis: & minus fieri corruptiuas harmoniarũ in organis. His ergo
ad plenitudinẽ expõnis digressiue inductis dicemus, quòd pũctura nerui & chordę periculosa est timore accidẽtis
comitãtis, quod quidẽ est dolor, & ab eo spasmus. Spasmus aũt ideo periculosus, quia ꝓhibet pectoris dilatationẽ,
sine qua nõ est vita: & etiã quia ipsa cõtractio neruorũ, sicut dolorẽ comitatur, sic & dolorẽ facit. Dolor aũt virtu
41. tis defectiuus est pp ferri spiritũ totũ ad locũ doloris, & accidere in eo spũs resolutionẽ multã. Propter quod scire
oportet, (sicut dicit Gal. duodecima part. de ing. sanitatis) quòd, quãuis nullũ signorũ curõnis ab accidẽte sumat,

inquantum

inquantũ est accidẽs, sed à morbo tñ, tñ aliqñ accidentia faciũt mutare curõnem, non tñ inquantũ sunt accidẽtia, sed inquãtũ sunt causæ aut deiectionis virtutis, vt dolor in colica: aut augmẽti morbi, vt cõstrictio vẽtris in febre: aut vtriusq;, vt vigiliæ in causone. Si ergo accidẽtia nõ noceãt virtuti, nec morbo, ad materiã morbi solius intẽdẽdum erit, & nullo modo ab ea diuertendũ, cum curõne morbi delitescãt accidẽtia. Quòd si aliqua medicina curet accidẽs simul & morbũ, nõ debet dici medicina accidẽtis, sed morbi, sicut medicina, q̃ est infrigidãs & humectans febrẽ, est etiã auferẽs sitim, non tñ dicitur medicina sitis, sed febris: sicut nec phlebotomia, nec pharmacia est curãs in pleuresi accidẽs, sed morbũ, licet etiã accidẽs cesset per illas. Quare sciendũ est, ꝙ aliqñ morbus & accidẽs cõueniũt in cura, vt in ꝑdictis manifestũ est: aliqñ aũt non, vt cura colicę nõ est eadẽ cũ cura solius doloris in ea: aut cura febris cũ cura solutionis vẽtris in ea. Dicemus ergo, ꝙ, si accidẽs noceat morbo, aut virtuti, si nocumentũ magnum fuerit, & eius cura nõ cõueniat cũ cura morbi, cogit nos curã morbi derelinquere, & accidẽtis refrenationẽ intendere. Dico aũt refrenationẽ, quia vt plurimũ nec vere nec perfecte remouetur, nisi per curã eius morbi, quẽ comitatur. Propter quod, cũ puncturã nerui sequatur immẽsus dolor, hũc aũt tumor, & apostema, & periculosus spasmus nocẽs virtuti & vitæ, oportet curã solutiõis cõtinuitatis nerui dimittere, & dolorẽ prius mitigare. Sicut in febre, qñ est cũ stomachi defectione, cibamus patientẽ in principio paroxysmi, timẽtes syncopim, quãuis cibatio illa hora noceat febri: & in syncopi febris acutę damus vinũ purũ, quãuis febri nociuũ sit. Dolorẽ ergo prius mitigamus, vt apã prohibeamus & spasmũ: omnis enim dolor exacuit rheuma. Sed aqua calida, quæ qdẽ est doloris mitigatiua, cauẽda est in vulneribus nerui, qa substãtia nerui creata est ex humida materia ꝑ frigiditatẽ coagulata, quare ex calidis & humidis dissoluitur, & putrefit: sed oleo calido, subtiliatiuo, & veteri fomẽtetur, & pãnis calidis in eo infusis vaporetur, vetus. n. magis dissoluit & aperit, sed minus dolorẽ mitigat, q̃; recẽs. Mitigato autẽ dolore totũ corpus purgabis phlebotomia, vel pharmacia, sicut videbis indigere, vt humores à loco retrahas, & à cõpatientibus neruis. Præuiso autem, ꝙ apã nõ accidat, neq; spasmus, redeundũ ad curã puncturę, de qua Gal. subiũxit, HANC IGITVR & c. i. igitur hãc puncturã nerui & chordę, si sanare velimus, oportet aperire, vt cutis excęcãtis perforationẽ possit respirare ꝑ amplã emissionẽ ęruginosę desudationis in pũctura generãdę: hęc enim sordities, si retineatur, prouocat magis dolorẽ & apã, & per hoc spasmũ. Fiet aũt apertio pũcturę per dilatationẽ vulneris cũ ferro: aut, si cũ hoc non toleretur, saltẽ bonũ est puncturã, sicut puncturã, dimitti, studiũq; induci, ne quolibet solidetur aut claudat (sicut Gal. dicit) sicut per iniectionẽ olei, aut alicuius alterius ꝓhibẽtis cõsolidationẽ, donec possit neruus pũctus curari. Deinde dixit, ET EXICCARE & c. i. & post apertionẽ oportet ipsam exiccare aliqua medicina subtilis substãtię, cuius proprietas sit desiccare: & hoc volebat, cũ dixit, substãtia leptomeri: hoc aũt ideo, ne ex crassitie ꝓhibeatur in substãtiã nerui desiccandã subintrare, siquidẽ apertio facta fuerit: si vero non fuerit, vt cęcitas ꝑforatiõis nõ possit detinere trãsitũ eius in ꝓfundũ corporis, vbi natura neruos locauit. Est aũt hic attẽtione dignũ, ꝙ exiccatio cõpetẽs pũcturę nerui vel chordę, cõis est cũ exiccatione oĩs vulneris in quocũq; mẽbro. Iã. n. diximus oẽm solutionẽ cõtinuitatis, inquãtũ huius, exiccatiuis indigere. Sed quãtitas exiccatiõis vulneris diuersificatur ẜm cõplexionẽ mẽbri. Si. n. mẽbrũ fuerit siccũ in natura sua, indiget in solutione suę cõtinuitatis amplius exiccatiuis, q̃; si fuerit humidũ ĩ natura, eo ꝙ substãtia partis, si debet cõseruari sana similibus, & paulo siccioribus pp vulnus, quãto mẽbrũ vulneratũ fuerit siccius, tanto siccioribus indiget: pp quod amplius siccatiuis indiget neruus vulneratus, q̃ caro: & auris, quàm oculus. Deinde hæc, sicut ĩ capitulo & cõclusione tractatus dimittens, latius scire volentẽ remittit ad librũ de ingenio sanitatis, & dicit, DICTVM EST AVTEM & c. i. sed de hac cura puncturæ, & aliorum vulnerum in neruis latius dictum est in libro therapeuticę methodi.

SED NOS DICEMVS, ꝙ medicamẽ vulnerũ neruorũ, vt vniuersaliter, debet esse calidũ & siccũ, nõ tñ multum excedẽs in caliditate, sed ęqualiter calefaciẽs, vt nõ mordicet (neruus. n. & frigidis lęditur, & mordicatiuis) sed exiccans valde, pp id, quod dictũ est, cũ attractione quidẽ, nõ cũ stipticitate, vt nihil detineatur de ęrugine: subtilis quoq; substãtię, vt penetrare possit in profundũ, & in solidã nerui substãtiã, tale enim medicamẽ attrahet ęruginẽ ab interioribus ad exteriora sine dolore & angustia. Medicina aũt habẽs has conditiones est illa, quę dicitur attractiua vel attenuatiua, cuius ꝓprietas est, vt moueat humiditates ad locũ, cui obuiat: quod qdẽ efficit propter subtilitatẽ sui, & caliditatẽ, Sicut terebinthina, quę quidẽ sola apponẽda est in corporibus puerorũ & mulierũ, & delicate viuentiũ: in duris aũt & siccis corporibus detur cũ additione pauca euphorbij, aut serapini, aut opopanacis: talia. n. corpora fortius exiccãtibus indigẽt, quare medicina, quę fit ex vna parte cerę, & media terebinthinæ, picis, & euphorbij, vt q̃;titas cerę sit ęqualis quãtitati illorũ: in qua augebis vel minues euphorbiũ ẜm cõplexionẽ corporis habẽtis nerui puncturã. Quòd si neruus nõ habuerit puncturã, sed fixurã, tunc, cũ hęc sit cõposita cũ solutione cõtinuitatis alterius mẽbri, s. cutis & carnis, indiget intẽtione multiplici, q̃ ad sequẽs attinet capitulũ: sed hic tñ, quod pertinet neruo, dicatur. Cõsidera ergo, si est per longitudinẽ vel per latitudinẽ: si enim est per lõgitudinem, tunc facilius sanabitur. Sed, qualitercũq; fuerit, si neruus est discoopertus, fortassis acutę medicinę virtutẽ non tolerabit, sicut faceret cute mediãte: pp quod tũc cauebis euphorbiũ, & similia, cõtentus existens calce multũ lota, et cum oleo tẽperata: aut thutia lota similiter, et cum oleo rosato cõmista. Oẽ. n. tale metallicũ, imo & cerã, & terebinthinã oportet lauari cũ aqua, si quidẽ desiccare volum⁹ sine dolore & pũctura, qñ aqua abstergit eius acutatẽ. Absterges etiã semp saniẽ nerui cũ lana stilo imposita, & in sapa ĩtincta, aut in dulci vino nõ habẽte acutatẽ. A frigore autẽ neruus caueatur, & maxime ab actuali, & specialiter ab aqua: est. n. neruus frigidior alijs membris, quare cito infrigidatur: cuius frigiditas cito pp cõtinuitatẽ ad cerebrũ ducitur. Oleum aũt calidũ super hoc vulnus non infunditur, sicut fit super puncturã, qñ putrefacit & maculat, sed ad cautelam spasmi infundatur cum eo loca, quę dicã. Si vero incisio nerui fuerit in latitudinẽ, molestior erit, & citius spasmi generatio, sanabitur tñ, sicut & prædicta. Sed hãc habens, timore spasmi festinãter phlebotometur, & subtilibus diætetur, & in molli culcitra iaceat. Infundat quoq; oleo calido, si neruus sit in manu, alã & collũ; si. vero in pede, inguina vsq; ad dorsum & caput,

A caput, per hæc. n. loca transeunt nerui pedum. Quòd si nulla res spasmo subueniat, cogimur incidere per latitudinem ipsum neruum, quo facto spasmus curabitur, sed voluntarius motus à mẽbro auferetur. Si vero nec punctura nec incisio, sed contusio, in neruo fuerit, & cum hoc cutis contusa vel vulnerata, medicina debet esse siccissima, qualis est, quæ fit de farina fabæ & aceto & melle: cui, si magis vis desiccare, adde farinam orobi: si aũt vis dolorem mitigare, adde picem liquidã, multũ coquens eam cum prædictis. Si aũt contusio nerui sine vulnere cutis esset, oportet eum infundi ex oleo calido, virtutem dissolutiuam habẽte, sicut oleo anethino: & in corpore studiũ imponi, sicut supra diximus: quẽadmodum oĩa in lib. de inge. sanitatis nos edocet.

DVBITABIT AVTEM hic aliqs, quia, cũ substantiã partis solutę oporteat sanã conseruare iuxta vlem canonem supra datũ, hoc aũt fieri habeat p ea, quę sunt mẽbro silia, sed paulo sicciora, ꝓpter id, quod diximus, videbũtur neruis solutis, cũ sint mẽbra frigida valde, nõ calida, sed frigida, cõuenire, nisi dũtaxat si ad vlteriorẽ frigiditatẽ labãtur: & tũc nõ multo excessu calidis reuocari poterũt ad naturã, sicut nõ multũ elongati à sua naturali cõplexione. Sed manifestũ est, ꝙ in vulneribus nerui nõ possumus apponere medicinas alicuius frigiditatis sine magno ꝑiculo doloris & spasmi, ẽt ab ipso principio, qñ nõ est verisile ad frigiditatẽ ipsum adhuc lapsum esse. Nisi eẽt, ꝙ frigida sunt eis incõpetẽtia ꝓpter multa, primo qa, quę sunt frigida, nõ sunt doloris mitigatoria, neq; aperitiua, neq; ęruginis attractiua, neq; rheumatis ex dolore ꝓuocati dissolutiua, qbus oĩbus indiget solutio cõtinuitatis in

B neruo, sed cũ hoc, ꝙ horũ contraria opantur, sunt ẽt spasmatiua, & maxime quę actualr frigida, cerebri quoq; sua frigiditate p nerui ad ipsum cõtinuitatẽ ꝑcussiua. Sed habẽtia caliditatẽ subtilẽ, quę diximus cõuenire, cõpetũt ad ꝑdicta, & nõ oĩo ad conseruationẽ, sed magis ad ꝑseruationẽ lapsus eius ad frigiditatẽ, ad quẽ velocissime labitur: ꝓpter quod abdidit eos natura in ꝓfundo corporis ad eorũ salutẽ. Si ergo natura cauit eos à frigiditate, ita & medicus faciat. Ita ergo neruus vulneratus indiget calidis, sicut caro vulnerata siccis. Caro: n. existens naturalr humida, tũc cõseruatur i sanitate p sicca, qbus ꝓhibet ei putrefactio: quod qdẽ magis ꝑseruatio, q̃ cõseruatio, dicit, sicut supra dictũ est. Silr quoq; neruus calidis ꝑseruatur à frigore, ad quod pronus existit. Sed dicet aliqs talia calida magis ei cõpetere, cũ fuerit discoopertus, q̃ qñ est tectus carne & cute, eo ꝙ tũc infrigidabilior videt, aeri qdẽ vicinior factus. Et esset qdem fortassis verũ hoc, nisi à talibus accideret mordicare & dolere: aut sic excedẽter calidis non vtimur, nisi apud puncturã eius tm̃, nõ qdem quia tũc sit magis infrigidabilis, cũ palã sit, ꝙ minus, sed quia ꝓpter fortẽ dolorẽ continuo rheumatizatus replet humoribus, quos euacuare non potẽs ꝓpter cęcitatẽ ꝑforationis, dissolutiuis & aperitiuis indiget, calidis & acutis, quę tolerare qdem & tunc potest ad ipsum non attigentia propter coopturã. In discooperto aũt & respirare potente vtimur fortiter exiccantibus tm̃, calefacere aũt habentibus aut nil, aut parum valde, tum sicut mordicare non volentes, tum sicut custodiam sanitatis eius per similia cogitantes: ab actualiter autem frigidis semper ei cauemus, multo magis, q̃ alteri membro vulnerato.

C

Aut. In simplicibus igitur huius generis dispositionibus salubrium causarum forma talis est: secundum cõpositas vero complexa est.

Leo. In simplicibus quidem huius generis affectibus salubrium causarum forma talis existit: in compositis vero complicatur vlceribus.

Cõ. 55. Cum compleuit sermonẽ de causis salubrium simplicis solutionis continuitatis, epilogat hic in fine capituli, q̃ dicta sunt, transiens ad dicenda, & dicit, IN SIMPLICIBVS & c. i. igitur talis est forma salubriũ causarũ in simplicibus solutionibus continuitatis, s. nulli alteri morbo commistis, qualis videlicet dicta est, s. qa simplicis morbi simplex est causa salubris. Si aũt solutio continuitatis cuiuscunq; mẽbri alteri componat morbo, tunc cã salubris talis cõpositionis cõposita erit: & hoc ĩtẽdebat cũ dixit, Secundũ cõpositas vero complexa est. Scias aũt, ꝙ tacuit Gal. de causis salubriũ solonis continuitatis aliorũ mẽbrorũ, contẽtus eas dicere in his tribus tm̃, quia oĩa corporis mẽbra ad ista tria reducibilia sunt, cũ penes humidũ, & siccũ, & mediocre: aut penes durum, & molle, & mediocre comparatur, sciẽs & ipse, ꝙ huius doctrinæ ꝓprium est in capitulo & conclusione singula per transire.

Ant. Vlceribus prima quidẽ cõcauitas, quã nõ aliam dispositionẽ, sed vlceris arbitrantur differentiã esse. Est aũt non differẽtia hoc tale, sed alterũ quoddã genus totius ægritudinis, in quo substãtiæ ipsius est perditio. Igitur & curatio in duplici passione, duplici indiget intẽtione. Cõtinuitatis. n. solutio, vnione: substantiæ

D vero perditio, generatione indiget. Dictæ sunt aũt paulo prius generationis intentiones.

Leo. Prima quidẽ cauitas, quam nõ alterũ affectũ, sed vlceris differẽtiã esse arbitrãtur. Est aũt nõ differentia huiuscemodi res, sed alterum aliquod totius ægritudinis genus, in quo ipsius substãtiæ iactura facta est. Et quidẽ curatio in duplici morbo duplicẽ exigit intentionẽ. Nã cõtinuitatis solutio, vnitate: substantię autẽ iactura, generatione indiget. Paulo vero supra generationis intentiones expositæ sunt.

Cõ. 56. Cum dedit causas salubres simplicis solutionis continuitatis, dat eas, quæ eius cum alio morbo cõpositæ, more suo generalibus eas tm̃ summãs pręceptis. Exemplificat aũt canones suos tm̃ in cõpositione tali apud partẽ carnosam, & primo in compositione eius cum morbo in quantitate, & dicit, VLCERIBVS & c. i. cum quidem accidit solutionẽ continuitatis cũ altero morbo cõponi, tunc primus morbus, qui cõsueuit secũ coniungi, est concauitas: & causa huius est, quia ex primis accidẽtibus eius est putrefactio, ex qua vlcus cõcauat continue magis & magis ex sanie in eo generata, cuius ꝓprietas est corrodere & eliquare carnẽ. Adhuc ẽt, cum putrescit vlcus, nõ solũ pars nutrimenti venientis ad mẽbrum corrũpitur, sed ẽt pars substãtiæ mẽbri non nutritæ, vt oportet, dissoluit & putrescit: propter quod dixit, PRIMA & c. Deinde dicit, QVAM & c. i. quam concauitatẽ antiqui medici arbitrant nõ esse aliũ morbũ cõiunctũ cũ vlcere, sed esse differẽtiã vlceris, siue spẽm eius, quasi diuidat vlcus ĩ cõcauũ, & nõ cõcauũ. Sed ipsi in veritate male arbitrant, pp qđ subiũxit, EST AVTEM & c. i. sed hoc tale, s. cõcauũ vulnus, siue

cōcauitas in vulnere, nō est dña vlceris, sed est quoddā genus totius ęgritudinis aliud ab vlcere, i. est quędā species ęgritudinis, in qua est perditio substātię mēbri, imo hæc ægritudo nō est nisi ipsa diminutio substātiæ mēbri, sicut patebit. Dicit aūt, Totius ęgritudinis. quasi ęgritudo in genere sit sicut quoddam totū, quasi generalissimū genus, cuius multa sunt genera subalterna, ex qbus vnū genus est ægritudo in cōplexiōe, aliud ægritudo in cōpositione, aliud ęgritudo in vnitate, siue morbus consimilis, officialis, & cōis: cuiuslibet quorum multa sunt adhuc inferiora genera; vt morbi consimilis, mala cōplexio calida: officialis, vt mēbri concauatio: cōis aūt, vt fractura, quę est morbus cōmunis in osse, & aliæ horum, & illorum species. Sic ergo manifestū est, ꝙ concauitas accidentalis, in qua est perditio substātiæ mēbri, est aliud quoddā genus ægritudinis ab vlcere; quia vlcus est de genere solutionis cōtinuitatis, quæ est morbus cōmunis: concauitas vero, in qua est perditio substātię, est de genere morbi officialis.

SED HIC VIDENDVM est, in quā speciem concidat morbi officialis: videtur. n. aliquibus, ꝙ sit morbus in forma, in ea. s. natura formæ, quę est cōcauitas. Quos qdem errare est palā, qm̄ morbus in cōcauitate aliquā supponit cōcauitatē naturalē esse in mēbro; cui postea accidūt morbi, q quatuor sunt numero, s. cōstrictio, dilatatio, repletio, & euacuatio: sed cōcauitas vlceris est p̄ter naturā superorta à causis ægris: igitur ipsa nō est morbus in natura formę, quę dicitur cōcauitas. Erit ergo morbus in quātitate, quæ dicit̄ diminutio quātitatis mēbri organici. Cum. n. pars mēbri organici diminuta sit, s. caro, vel aliud, totū organicū quantitate diminutū est: & hoc manifeste innuebat, cū dixit, In quo substātię est deperditio. Quare hic morbus nō ꝓprie dicitur cōcauitas, sed diminutio quātitatis. Deinde, cū dixit, quis sit primus morbus, q consueuit cōponi cū solutione cōtinuitatis in carne, ostēdit causas salubres talis cōpositionis sub intentionibus gn̄alibus, & dicit, IGITVR &c. i. igitur curatio duplicis morbi, s. solutionis cōtinuitatis, & diminutionis quātitatis, indiget duplici intentione, quarū quælibet sumpta est ab essentia morbi ipsius: nam solutio cōtinuitatis indiget vnitione: substātiæ vero deperditio indiget gn̄one eius, quod ꝑditum est. Deinde volēs ꝓsequi de vtraq;, ait primo de gn̄one iam dictū esse, & dicit, SVBSTANTIAE VERO &c. i. sed intentiones gn̄onis substantiæ deperditę dictæ sunt in gn̄ali paulo prius in capitulo de fractura ossis, cū loqueretur de gn̄one pori ligantis fracturam. Ait. n. ibi, ꝙ generatio pori, inquātum ex materia & natura sua fit, cōis est ad alia: inquantum vero est ꝓpe ossis formā, ex ipsius est ossis alimento. Silr ergo regeneratio carnis ꝑditę in cōcauitate vlceris fit à natura, sicut ab artifice: & ex humido nutrimētali, sicut ex materia. Et, qm̄ caro restaurāda debet esse silis deperditę, fiet ex nutrimēto ipsius carnis. Propter hoc ergo silr poro indiget deductore, tm̄ & talē sanguinē carni p̄parante, ex quāto & quali fiat caro deperdita. Et, qa regeneratio carnis est, sicut augmentū eius, ꝑ id, quod ingredit̄, oportet paulo amplius cibū augeri. Et, qm̄ caro est alijs mēbris tēperatior, īdigebit administratione cibi tēperati, ex quo sanguis tēperatus generet̄. Oportebit aūt semp attēdere multitudinē & paucitatē sanguinis ad mēbrū veniētis: adhuc aūt & eius qualitatē ꝑ considerationē mēbri sani: & tū calidiorē tū frigidiorē, tū sicciorē tū humidiorē facere deductionē, sicut expedierit. Qm̄ aūt & hic sanguis debet transire in nutrimentū carnis, & augmentū ipsius, hoc aūt nō fit sine opatione virtutis nutritiuę carnis, oportebit carnem sanā cōseruare, vt eius virtus nō deficiat in ope: quod qdem qualiter fiat, partim supra dictū est, & infra à nobis cōplendū est.

DVBITABIT AVTEM ALIQVIS de carnis regeneratione: non. n. videtur, ꝙ īpletio illius concauitatis sit gn̄atio carnis ꝓprie dicta. Nam, cū hoc fiat ex ampliori nutrimēto assimilato carni, quę est in fundo vlceris, ꝑ virtutē nutritiuā eius, q̄ expediat ad saluationē sui, erit non gn̄atio sed augmētatio. Generatio. n. mēbrorū fit à virtute seminis virilis, quæ dicit̄ virtus informatiua, imago quędā existēs virtutis generatiuę patris, hęc. n. de menstruo matris generat oīa mēbra. Sed hęc virtus generatiua nō est remanēs in mēbris, ita. s. ꝙ se generēt apud se, nisi ꝑ viā nutritionis: nihil. n. se ipsum generat, sed saluat, sicut dicit Philosophus: sed bene remanet in testiculis gn̄ati virtus gn̄atiua, quę pōt gn̄are tale alterū, quale ipsum, nō apud se, sed separatū. QVOD si hæc gn̄atio est augmentatio quædā (sicut videt̄) tunc accidit dubitatio, quō fiat in ętate, in qua opatio virtutis augmētatiuę deficit, sicut in senectute: aut, si hęc talis regeneratio est augmētatio facta ex nutrimēto, quare os euulsum à corpore, & alię partes durę nō recrescūt ēt in ipsa ętate augmēti, sicut & caro, cū illarū partiū sit nutriri & augeri, sicut & carnis. Nos aūt dicemus ad hoc, ꝙ īpletio talis cōcauitatis ex carne nō ē ꝓprie regn̄atio, sicut dictū est: nec ēt est augmētatio ꝓprie dicta, qualis solet ī adolescētibus fieri, cū nō sit in oēm diametrū: nec ēt qualis solet fieri in corporibus extenuatis, sicut ī cōualescētibus, cū resumūtur: in oībus. n. extenuatis, cū resumunt̄, auget̄ caro s̄m oēm minimā partē eius, dicta s̄ni formā, ad minus ī duabus diametris, sed caro vlceris nō auget̄ s̄m oēm talē minimam partē, neq; nisi ad vnū diametrū, qa fit ei additamentū tm̄ apud locū, vnde facta est dꝑditio. Propter qđ regn̄oni assimilat̄ magis, q̄ motui augmēti. Qm̄ tn̄ in oī augmētatiōe supponitur nutritio: nutritio aūt est trāsmutatio nutrimēti in formam nutriti: hęc aūt est mutatio in substātia: mutatio aūt in substātia non est alteratio, sed gn̄o, videbitur hoc totū gn̄o quędā eē. Propter qđ Ari. vocat aliqn̄ nutritionē, eā, quę deforis, gn̄onē aīaliū. Differt aūt nutritio à gn̄one ꝓprie dicta ꝑ id, quod diximus in summa de signis. Est ergo aliqua silitudo nutritionis ad gn̄onē, in hoc scilicet, q̄ est motus in substātia: quare nō erit incōueniens, si talis augmētatio regeneratio dicat̄. Recrementū aūt carnis deperditę ideo pōt esse in ętate senectutis, quia operatio virtutis augmētatiuæ nō dicitur defecisse in illa ętate: adhuc ēt in ætate status, quæ est ante ipsam, nisi quia in illis ętatibus non pōt procedere seu protendere corpus in omnē diametrum penes omne mēbrum, quod quidē est ꝓprium augmentatiuæ, & maxime in longitudinē, s̄m quam principaliter augetur, quod augetur. Et causa huius est, qa talis protensio maxime depēdet à protensione ossium, neruorū, & aliorum mēbrorum durorum, quæ iam tūc tp̄is exiccata sunt, & minus patiētia subintrationē alimenti. Calor ēt, cuius est extendere & liquare partes protrahibiles, & per impactū nutrimentū facere prodire in tumorem, iam apud senectutem refrixit, minus solito assimilare potens de illo. Potest tn̄ in illis ætatibus augeri aliquā caro & adeps, vt si accidit plus, q̄ expediat ad saluationē præexistentium, assimulari de nutrimento: propter quod multos in illis ętatibus videmus impinguari, & in multis extenuatis carnem excrescere propter participare magis

alijs

alijs hæc duo membra in calido & humido. Sed horum augmentatione non dicitur corpus auctum penes omne
A membrum, sed penes illa tm̃, nisi fortasis apparenter, quantum ad spissitudinem & latitudinem solum.

AD ILLVD AVTEM, quod dicitur, quare nõ recrescit os & reliqua dura, quæ vocãt radicalia, sicut recrescit, caro, cum hoc fiat ex nutrimento, os autem & reliqua nutriantur, sicut & caro, Dicendum est, ꝙ non est sufficiens cã huius illa, quæ cõiter cõsueuit assignari, s. ꝙ ideo istę partes durę nõ recrescunt abscisę, quia materia sua prima, vnde gñonem habuerũt, & virtus informatiua seminis, quę loco stetit Factoris, nõ sunt post illud amplius inuenibilia in corpore, neq; aliqd, quod stet loco illorũ. Hoc.n. esset verũ, si regeneratio taliũ seorsum intelligeret fieri; sed, cum ipsa fiat cõtinuata ad partẽ, vnde facta est trũcatio, nõ indiget ad hoc virtute primo generãte, sed generãte secũdo, qualis est nutritiua. Adhuc aũt loco primę materię stat sanguis cõtinue generatus, materia existẽs nutrimenti, ex eodẽ nãq;, ex quo est generatio, est nutritio, sicut dicit Philos. Quare neq; est defectus materię, neq; gñatiuæ: manifestũ est enim, ꝙ loco ossis abscisi recrescit in extremitatibus ossis, vnde facta est abscisio, porus sarcoides, q non fit nisi ex nutrimẽto ossis, quod vnit ossi, sicut augmẽtatiuum vnitur augmentato. Sed, qm̃ nõ est assimilatum ossi in totũ, dicitur, ꝙ nõ est os, & inde accidit dicere, ꝙ os euulsum nõ recrescit. Caro aũt ideo dicitur recrescere, ꝙ augmentatiuum eius, quod vnit augmentato, oĩo est assimilatum carni. Ergo videtur, ꝙ causa, quare non recrescit os, nõ sit, quia nõ inueniat materia recremẽti, sed quia virtus assimilatiua non põt illam assimilare: bene.n.
B recrescit sed non sĩle. Quòd si dicatur nõ posse assimilari ꝑpter disconuenientiã, quã habet ad primã eius materiam, probatur esse falsum, quia ex tali se ipsum nutrit & saluat: nutritio aũt quædam assimilatio est nutrientis cũ nutrito. Sed, tũc erit hoc mirabile, ꝙ bene sibi assimilet nutrimentũ, quod ipsum saluat, sed deficiat in assimilãdo sibi augmentatiuum, quod ipsum auget, cũ in oĩ augmẽto supponat nutrimentũ, nutritio aũt nõ fit nisi p assimilationẽ nutriẽtis cũ nutrito. Nisi esset, ꝙ hoc nõ dicitur ꝓprie augmẽtatio (sicut supra dictũ est) sed additamẽtum quoddã in extremo loci, vnde facta est euulsio: ad quod qdẽ ꝓminẽs extra partẽ, debiliter coextendit assimilatiuę opatio, nisi in mẽbris habẽtibus eã fortẽ. Ideoq; dicemus, ꝙ virtus nutritiua fortior est in calidis & humidis mẽbris, q̃ in frigidis & siccis: digestio.n. fit à calido & humido, sicut alias scitũ est. Vnde Gal. sexta part. de mor. & accid. ait, ꝙ nulla corpora tam facile mutãt cibũ, sibiq; assimilãt, vt calida & humida: ꝓpter quod dicit, ꝙ dura corpora nõ sinũt alia in se penetrare, nisi p violentiã quandã fiat: humida aũt & liqda (sicut dicit) facile cõiungi & misceri possunt adinuicẽ, & cõsolidari. Volẽtes ergo plũbũ cũ plũbo miscere, calefacimus & liquamus prius ea. Propter hoc ergo debilior est hęc virtus in osse, q̃ in carne: & vl̃r in mẽbris duris, q̃ in mollibus: & oĩo in sene, q̃ ĩ puero. Quare caro ꝓpter multã humiditatẽ & caliditatẽ, quã habet, facile suũ alimẽtum sibi vnit, & assimilat: adhuc aũt & de facili intumescit per impactũ nutrimentũ ꝓpter sui mollitiẽ, quare de facili suscipit augmentũ: duræ aũt partes propter contrarias naturas & difficulter nutriunt, & difficulter augẽtur. Licet ergo virtus assimilatiua debilius operur in alimẽto, quod ipsa apponit in extrema parte, vnde facta est detruncatio, eo ꝙ tale alimentum extra
C mẽbrum ꝓmineat, vbi nec ipsa existit, tñ in mẽbris habentibus eã fortẽ, sicut caro; põt ipsa tale nutrimentũ illuc ꝓpellere, & vnire, & pfecte assimilare coextensa eius operatione ad illud, quod est extra. Ex quo accidit dicere carnem detruncatã recrescere posse pfecte. In partibus aũt duris debilẽ habentibus assimilatiuã nõ põt illud euenire, nã & ipsa difficulter ad sui saluationẽ assimilat sibi alimẽtum ẽt ſm quãlibet sui partẽ intrinsecã, nedum in extremo, vbi natura eis apponit ad recrementũ. Subuenit tñ natura ꝓpellendo nutrimentũ ad extrema loci, vnde facta est euulsio, relinquẽs illud ibi vnitũ, quãuis nõ assimilatũ, propter nõ posse assimilare, quod extra prominuit. Ex quo accidit dicere, ꝙ tales partes nõ recrescũt detruncatę, sed acquirunt additamentũ in extremitate p̃dicta, quod non oĩo sui generis est, sed tale, quod supplet vicem euulsi. Hac ergo intentione & Hippo. dixit, ꝙ, qñ os incisum fuerit, aut chartilago, aut neruus, aut maxillę tenues, aut pręputium, non crescit, neq; conglutinatur.

Ant. Et, vt oportet quidẽ primũ curare hãc dispositionẽ, deinde vnire aggredi, ipsa natura rerũ indicat. Quãdo igitur repletum fuerit cõcauum, & æquale vlcus existit, alterã intentionẽ auferri accidit: media.n. noua carne stante labiorum vlceris, vniri quidẽ impossibile est distantia. Intentionem vero curationis aliam inuenire oportet. Inuentionem vero ex eo, quod est secundũ naturã, habebimus, quod circũfacere parti con-
D uenit. Secũdũ naturã vero erat operire cute: hoc igitur nobis est faciendũ. Aut, si impossibilis est intentio, simile aliquid cuti, caro. s. cuti similis, faciendum erit. Erit autẽ huiusmodi siccata simul & callosa. Siccantibus igitur & stypticis sine mordicatione erit opus pharmacis ad cicatrizationes.

Quòd aũt primum quidem hunc affectum oporteat sanare, demum vnitatem restituere tentare, ipsa rerum natura cõmonstrat. Cum itaq; repletum quidem fuerit cauum, vlcus vero ad æqualitatem perductũ, alteram intentionẽ aboleri contingit: nam media existente inter labia vlceris ea carne, quæ nuper est genita, partes quidẽ distantes vniri est impossibile. Vnde fit, vt alia sit intentio perquirenda: intentionem autẽ cõsequemur ex eo, quod est secũdũ naturã, ipsi parti cõparando. Erat autẽ eidẽ cute obduci naturale: quare hoc ipsum à nobis procurãdũ. Aut, si hęc ĩtẽtio effectũ sortiri nõ põt, simile aliquid cuti, carnẽ scilicet, quę cutis naturæ vicina sit, instaurãdũ. Est aũt huiuscęmodi, quæ & sicca, & calli similitudinẽ præsefert. Ad cicatricẽ igitur obducendã necessaria erũt exiccãtia, ac sine mordacitate adstringentia medicamina.

57. Cum dedit duas esse intentiones huius cõpositi morbi, ſm numerum cõponẽtium, ostẽdit, quo ordine sit complendũ, & dicit, ET, VT OPORTET & c. i. prĩo oportet curare deperditionẽ substãtię mẽbri, ex quo apparet in vlcere concauitas: & hoc intẽdebat, cũ dixit, Primũ curare hãc dispositionẽ. Ideo aũt primũ, qa manẽte cõcauitate ĩpossis est vnitio. Deinde dicit, DEINDE VNIRE aggredi & c. i. deinde concauitate repleta p recuperationem substãtiæ mẽbri, ipsa rerũ natura indicat oportere aggredi secundã curationis intentionẽ, quæ est vnitio partium

distantium. Vult aūt per rerum naturam, ipsam essentiam morborum curandorum, qui sic se habent adinuicem in hoc loco, ꝙ prius facti morbi curatio comitat curam posterius facti morbi, possibilis qdem tñ, cū posterioris cura pcesserit: non.n.est continuatio partiū sic distanter separatarum, nisi per medium, quod recrescit inter illas.

DICAMVS AVTEM HIC ad doctrinæ cōplementum, quibus medici adiumentis caro recrescat in vlcere. Dico ergo, ꝙ caro in vulnere generari non pōt, nisi subterioris carnis cōplexio, cuius est ex assimilato sibi alimēto recrescere, sit conseruata ſm suam naturā: sanguis ēt, cuius est esse materiā recremēti, sit quātitate & qualitate tēperatus. Infirma.n. caro deficit in se nutriendo: malus aūt sanguis & corruptus nō est materia nutrimēti, quia abhorret eum natura: supfluus autem, cum conuerti nō possit in carnē, cedit in saniē, quæ gñonis carnis est prohibitiua.

Iam aūt dictum est, q̃tum & qualē ad materiā recrementi carnis oportet naturę submittere cibū, sed, quod hic dicendū restat, est, quibus medicinis caro sana cōseruetur, vt caro regeneretur. Palam est enim, ꝙ, si locus vulneratus sanus fuerit, & sanguis quātitate & qualitate tēperatus, nihil extrinsecorō, qbus adiuuetur carnis gño, oportet apponi, natura qdem ad locū diminutum copiosius semper alimentū ꝓpellente, & vnire & assimilare, œconomi puidi more, conante, sicut & potente. Sed, qm̄ de nostro corpore semp duę resoluuntur substantię, quarū vna est subtilis & humida, de genere vaporis existēs, quæ plerūq; dissolutione occulta dissoluitur, & aliqn̄ manifesta, maxime si calor fuerit debilis, cibus aūt multus, & exercitia virtutem ꝑgrauantia: alia vero est crassa ad modum luti, quæ sæpe apparet in supficie cutis, materia qdem existens pediculorū, & similiū: hæ aūt duę substantię reseruatur maxime in loco vulneris mēbri ꝓpter debilitatē ex vulnere acquisitā, ipsarum ex vicinis mēbris maxime facta receptione, Accidet de necessitate ꝑ subtilē vulnus humefieri, per crassam aūt putrefieri. Quare duobus medicamentorum gñibus indigebit omne vulnus, vbi caro reparanda est, s. desiccatiuo in hoc, quod est humidū: mūdificatiuo in hoc, quod est putridū: & tale siqdem vocatur regñatiuum carnis. Sed quantitas exiccationis & abstersionis suæ debet esse nō multa: nam, cū ꝓprietas medicinæ faciētis nasci carnē sit coagulare sanguinē in carnem, si fuerit ei vehemēs exiccatio, exiccabit non solū humiditatem prædictā, sed sanguinē, quare caro non habebit materiā, vnde generetur. Si vero fuerit ei abstersio vehemens, amouet sanguinē venientē, & facit eum fluere, quod est contrariū coagulationi: ꝓpter quod multū abstersiua est cōcauatiua vlceris, quia est corrosiua, & diminuēs carnē, & liquans eā. Debet ergo exiccare (sicut Gal. dicit ī li. de ing. sani.) vsq; ad primū gradū. Medicina vero hoc faciēs diuersificat ſm corpora: nā, quę exiccat vnū corpus in primo gradu, est respectu alterius tēperata: quare hoc cōsiderādū est.

SED DVBITABIT aliquis circa hoc, quia tàm Gal. quā Prin. dicunt, ꝙ in hoc consideratio est habenda per obseruationē principalis cōplexionis mēbri, & cōplexionis acquisitæ ab vlcere, & per cōparationem cōplexionis corporis ad cōplexionem mēbri vlcerati naturalem & acquisitā. Si.n. mēbrum vlceratum naturaliter est distemperatum in humiditate, & vlcus nō fuerit multæ humiditatis, sufficit medicina sicca in primo gradu, qm̄ ægritudo non fuit multū elongata à natura mēbri. Sed, si mēbrum fuerit naturaliter multæ siccitatis, & vlcus multæ humiditatis, erit necessaria medicina, quæ desiccet in gradu secundo, & tertio, quæ reducat ipsum ad cōplexionē suam. In tēperatis vero dispositio erit ęquanda. Item, si corpus fuerit naturaliter siccitatis multę, & mēbrum vulneratū, quod est naturaliter humidū, fuerit tēperatum in humiditate acquisita, erit exiccandum tēperate ſm corpus æquale. Et similiter, si corpus fuerit in humiditate auctū, & mēbrum in siccitate. Quòd si ambo ad augmentum deuenerint, tunc, si egressum fuerit ad humiditatē, ampliori exiccabitur siccitate: si vero ad siccitatem, minori exiccabitur siccitate. Quare videtur, ꝙ medicina generans carnē, aliqn̄ debet esse sicca in primo, aliqn̄ in secundo, aliqn̄ in tertio, & nō in primo tm̄, sicut dixerat. Nisi esset, ꝙ intelligendū est ab eo, ꝙ semper debet esse in gradu primo siccitatis mēbro non habēte lapsum in humiditate vltra eum, qui ab vlcere, cōparatione facta graduum ad hoc corpus, & ad hoc mēbrum, & nō ad aliud. Si aūt vlteriorē lapsum habuerit ab altera causa præter eā, quæ vlceris, fiet ei cōpetens medicina, quæ vlterioris gradus, sed abstergere debet parū, s. quātitate, qua abstergat saniem tm̄ absq; mordicatione: stypticitate autē non indiget, de qua sit curādum: caliditatem autē & frigiditatem debet habere ꝓportionaliter mēbro vlcerato, si non fuerit separatum à cōplexione sua, s. vt calido mēbro calida offeratur medicina, frigido vero frigida: si autē separatum sit, cum contrario reuocetur, sicut dicit Gal. Post hoc dicemus, ꝙ medicina carnis regeneratiua differt ab incarnatiua ꝑ habere minus siccitatis, quàm illi oporteat habere, propter causam superius dictam: & per habere abstersionē, quā illā non oportet habere, abstersio.n. est cōtraria intentioni incarnatiuæ. Attende tñ, ꝙ aliqua medicina in vno corpore generat carnem, in alio vero putredinē, qm̄ ad vnum corpus est sicca, ad aliud humida: sicut olibanum in vlceribus puerorū generat carnem: in vlceribus aūt senum, & aliorum corporum siccorum est putrefactiuum. Similiter aliqua medicina in vno corpore est abstersiua saniei, quæ in altero est corrosiua & liquatiua carnis: sicut vna medicina est calida respectu Socratis, quæ est frigida respectu Platonis: quare oportet, ꝙ illud obseruetur. Deinde, cum dedit, à qua prædictarum intentionū inchoandū erit, ostendit intentionē secundā cessare cōpleta prima, & dicit, QVANDO IGITVR &c.i. qn̄ vulnus concauū repletum fuerit per restitutionem partis amissæ, quā dixit esse intentionem primā, à qua est inchoandum, tunc accidit alteram intentionem auferri (erat autem altera intentio vnitio distantium) & reddit causam huius, & dicit, MEDIA ENIM &c.i. quę ideo iam est ablata, quia stante carne nouiter genita in medio inter partes, posse est vnire partes adinuicē īmediate, quæ iam sunt vnitę per medium. Deinde, qm̄ à cessatione huius exoritur alia intentio, ostendit, quæ sit illa, & qūo perficiatur, & dicit, INTENTIONEM vero &c.i. sed, qm̄ vlcus nondum est sanatum adhuc cute disiuncta & carne discooperta, oportet inuenire aliā intentionē curationis, inuentionē cuius consequamur ex re naturali, quā oportet fieri in mēbro: & hoc intendebat, cum dixit, Ex eo, quod ſm naturā circumfacere parti cōuenit. Deinde exponit dictiōes suas de eo, quod ſm naturā, & dicit, SECVNDVM naturā &c.i. sed ſm naturā erat opire eā cute, i. partē discooptā, s. carnē nouā: res.n. naturalis ibi pdita, fuit cutis, qua naturaliter opitur caro ad sui saluationē. Nō autē dicit, ꝙ ſm naturā erat vnire ptes cutis distātes, qm̄ hęc ēt ītentio ipsius est,

sicut

A sicut & in concauo vlcere, non. n. potest fieri vnitio partium valde distantium, nisi fiat per medium, sicut dictũ est. Propter quod indiget alia intentione, quę est regeneratio cutis, aut alterius loco eius, per quod, sicut per medium, cutis colligetur, & caro noua cooperiatur. Et hęc intentio (sicut palam est) exoritur à cognitione absentię rei, à natura circũfactæ, s. cutis. Deinde, cum dedit intentionẽ supexortã, ostẽdit, quõ sit cõplenda, & dicit, HOC IGITVR & c. i. igitur hoc faciendũ est, s. cooperire carnẽ cute, AVT, SI & c. i. si regeneratio cutis ad cooperimentũ carnis est impossibilis, faciendum est aliquid simile cuti, s. carnẽ callosam, quæ ad cooperimentum & defensionẽ carnis suppleat vicem cutis. Est autem impossibilis regeneratio cutis, sicut & aliorum membrorum durorum.

SED DICET ALIQVIS, ꝙ cutis, si findatur, conglutinari põt, sicut & caro: hoc aũt non erat in reliquis radicalibus vocatis. Cui dicemus, ꝙ cutis de genere mẽbranæ, quæ separata est à carne, conglutinari nõ põt propter suã duritiem, sicut reliqua huius generis mẽbra. Sed alia cutis carni cõnexa, quia satis est in ea de rore carnis, bene põt cõglutinari, recrescere aũt nõ põt, quia nutrimentũ modicũ assumit: ex assumpto aũt non intumescit, nec extenditur, ꝓpter sui siccitatem: quare nec recrescere põt. Dicit. n. de ea Gal. in lib. de acc. & morb. ꝙ nec digerit, nec anhelitum habet, nec pulsum, nec et voluntarium motũ, nec aliquã facit actionẽ, nisi quia cooperimentũ est: Ari. aũt in libro de historijs aĩalium dicit, ꝙ ꝑ se non sentit. Manifestũ est ergo, ꝙ nulla mẽbra dura, vocata radicalia recrescunt detruncata, sicut nec continuatur soluta, ĩpediente duritie & siccitate, quibus virtus nutritiua & assimilatiua oĩo inualida existit. Deinde, cum dixit, circũfaciendum esse carni aliquid simile cuti, ostẽdit, q̃d sit illud, &

B dicit, ERIT AVTEM & c. i. id, quod oportet fieri sĩle cuti, erit caro siccata simul & callosa: cui cõsonat Philos. li. de gen. aĩal. dicens, ꝙ pellis, desiccata carne fit. Gal. aũt in lib. de simpl. medicis dicit, ꝙ cutis nõ est nisi sicut caro, quæ indurata est. Est ergo cutis habens tẽperamentum carnis, excepto, ꝙ in siccitate augmentatior est. Deinde, cum dixit, q̃d regenerandũ sit loco cutis, ostendit, q̃bus medicinis illud efficiatur, & dicit, SICCANTIBVS IGITVR & c. i. igitur ad siccandũ carnem, & faciendũ eã callosam, & ꝑ hanc cicatrizandum, indigebimus medicinis siccãtibus & stypticantibus, quæ nõ mordicent: de natura. n. mordicatiui est facere puenire diminutionẽ carnis, & cõcauationẽ vlceris, quod est contrariũ cicatrizationi. Quare medicina cicatrizatiua erit, quę exiccat & indurat superficiẽ vulneris, donec fiat sicut cutis & cortex sup carnẽ: talis aũt est, quæcũq; existens æqualis in actiuis, exiccat sine mordicatione. Sunt ergo hic tres gradus siccantiũ medicinarũ, q̃bus indigemus in cura vlceris, s. Regeneratiũ carnem, quarum siccitas, vt vis, ad primum tñ peruenit gradum, ꝓpter causam, quę supra dicta est. Incarnantium quoq;, quarum siccitas est vlterior, q̃ illarum, perueniens. s. ad 2m, propter id, quod supra diximus: adhuc aũt & Cicatrizantium, quarũ siccitas desiccãnantium siccitatem excedit, eo, ꝙ non tñ habet siccare humiditatem accidentalem, quæ influit, ad hoc scilicet, vt vlcus fit mũdum, sed ipsam humiditatem naturalẽ carnis, vt caro fiat callosa ad modum cutis, sicut Gal. dicit in lib. thera. methodi. Propter quod oportet etiã has medicinas habere stypticitatem excellentem, vt humiditatem carnis naturalem coadunent, ad superficiem duram sibi de ipsa faciẽdum. Fit

C ergo cicatrizatio per se quidẽ à stypticis, quæ fm plurimum frigida sunt & sicca: per accidens vero fit à calidis, inquantum. s. accidit talia per viam adustionis crustam generare. Sunt aũt medicinæ cicatrizatiuæ ante æquationem superficiei exhibendę, ne forsan ante, q̃ perficiant cicatricem, cogant carnem augeri supra cutim laterũ, cum enim non cito cicatrizant, augent carnem: paulo tñ ante æquationem superficiei exhibitis accidet cum augmẽto illius modicæ carnis hora decenti fieri cicatricem. Prius vero exhibendæ sunt in substantia liquida, cum. s. adhuc restat aliquid augeri de carne: recreata iam carne danda sunt in substantia sicca, quæ fortius cicatrizant.

Ant. Ita vero &, si vlcus in putredinem vertatur, intentio quidem expurgare: pharmacum vero erit salubre rhypticon, i. mundificatiuum. Dictum est autem de materia horum in ijs, quę de pharmacijs. Et quidem, si phlegmon, aut quassatio, aut sclirosis, aut tumor, cum vlcere fuerit, curandum illa prius per eas, quæ sunt dictę, rationes. Ita vero &, si influat aliquid vlceri, secundũ influentiũ curationẽ: similiter vero &, si discrasia aliqua sit secundũ locũ vlceratũ, ad discrasiæ prius ire adiutoria. Et de his quidem sufficienter.

Leo. Ita &, si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi, & erit medicamen salubre abstersiuum. Eorundem vero materiam in libris, in quibus de medicaminibus agitur, scripsimus. Et quidẽ, si aliqua inflãmatio, vel attritio, aut tumor ꝑdurus, vel mollis, & laxus, cum vlcere fuerint, prius eorũ cura-

D tioni intendere oportet, eas sequendo vias ac rationes, quas prius exposuimus. Sic &, si aliquid vlceri illabitur, ad illabentium curationem intendẽdum. Eodem pariter modo, si aliqua intemperies vlceratũ locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem satis.

58. Cum dedit causas salubres solutionis continuitatis in carne, cõpositæ cum morbo, quę est diminutio quantitatis membri organici ex perditione substantiæ partis eius, s. carnis & cutis, dat causas salubres eiusdem, compositæ cum alijs quibusdã morbis, s. aut cum putredine, aut cum apate, aut cum mala cõplexione cum humoris vitio vel sine, & primo cum putredine, & dicit, ITA VERO & c. i. sicut in curatione perditionis substantiæ membri intẽtio est regeneratio deperditi, aut alicuius consimilis, quod suppleat vicem eius, ita etiã, si vlcus vertatur in putredinem & corruptionem, i. ꝙ adiungatur ei morbus, qui est putrefactio & saniositas, quæ quidem accidit ab eo, quod dictũ est supra, intentio curationis est primo circa putrefactionẽ & saniem, quæ impedit vlceris consolidationem. Huius aũt cura est expurgatio putridi & corrupti, & hæc cõpletur per medicinam habẽtem hoc efficere, qualis est abstersiua: & hoc intendebat, cum dixit, Pharmacum salubre rhypticon. Deinde, quia talium medicinarũ examen non pertinet ad hunc librum, remittit ad librũ suum, in quo docuit virtutẽ taliũ, & earũ cognitionẽ, & dicit, DICTVM & c. i. sed, quæ sint tales medicinę & c. dictũ est in lib. de simplicibus medicis. Vñ aũt nobis hic sciẽdum est, ꝙ abstersiuũ est illud (sicut ibi dicit) de cuius ꝓprietate est, vt mũdificet poros & foramina, aut superficiem

apparentem in orificijs eorum apud cutem vel vlcus, per eradicationem sorditiei & viscositatis ab eis. Sed illæ, quæ mundificant poros & foramina, sunt ẽt cum hoc apertiuæ foraminum, & sunt baurachiæ & amaræ ſm plurimũ. I Sed, quæ mundificant sorditiem ab orificijs pororum vlceris aut cutis, sunt etiam, quæ minoris virtutis existunt, & quæ non aperiunt, vt res dulces subtiles, dulce. n. abstergit sed non aperit, vt mel, & fabæ, & hordeum: quę autem abstergunt & aperiunt, sunt vt farina lupinorum, & amygdalæ amaræ, & radix lilij, & huiusmodi.

DVBITABIT AVTEM ALIQVIS, quia videtur Gal. in hoc loco, cum loquiť de causis salubriũ morbori cõpositorum cum vlcere, innuere & ponere putrefactionem vlceris esse morbum. Ipse. n. in libro ther. meth. ar. ꝙ nec apa, nec putrefactio, vel corruptio sequitur vulnus, vt accidens, sed vt morbi, cum sint qualitates actioni naturali nociuæ: quod alicui videbiť de putrefactione nõ conuenienter dictum, non. n. videť consimilis, nec officialis, nec cõis, decurrendo per singulos. Adhuc aũt nec videtur qualitas, sed mutatio in qualitate: est. n. mẽbri vlceratio, corruptio proprię & innatę caliditatis. Adhuc autem, siue sit qualitas, siue morbus in qualitate, est non in mẽbro sed in humiditate membri vlcerati: tale aũt quid in humiditate non est morbus, sed causa morbi: causa aũt nõ nocet per se actioni, sed mediante morbo tñ: & erit morbus ibi mala cõplexio comitans gñonem saniei, sicut quædam febris mẽbri. Adhuc autẽ fortasse magis videť, ꝙ sit accidens morbi, quã morbus. Cum. n. gño saniei in vlcere sit ex defectu virtutis ĩmutatiuæ mẽbri, videbitur esse accidens, quod est opatio virtutis immutatæ: saniei aũt genita videtur esse accidens ſm cõcomitans primum, quod põt dici exiens à corpore ĩmutatũ: & erit causa horum accidentiũ mala cõplexio mẽbri. Quare putrefactio nõ videtur p se nocens operationi, sed aut lęsa operatio, F aut morbi causa. Nisi esset, ꝙ oportet dicere, ꝙ aut noiat morbũ à causa sua, vel accidẽte: aut (quod magis suspicor esse verũ) ꝙ p putrefactionẽ siue putredinẽ intelligat nõ ipsum motũ humoris in corruptionem, sed saniẽ iam gñatam ex tali alteratione: hoc aũt in vlcere videtur morbus in numero, cũ ibi existẽs lædat opationẽ, sicut res ibi cũ partibus mẽbri numerata, quẽadmodũ vermis in intestinis, aut lachryma in oculo, & lapis in renibus: videtur aũt per se lędere nutritiuæ virtutis operationes, s. carnis regenerationẽ & cõglutinationẽ, quæ à tali fiunt virtute.

Cum ergo talis sanies stet in facie pororũ vlceris, ĩpediens ẽt aduentũ nutrimenti, & coagulationẽ in carne, erit abstersio, ab essentia morbi sumpta curatio. Vlcere ergo sic verso in sorditiẽ abstersiuis vtendũ est. Neq; ẽt oportet festinare in gñone carnis ante cõpletam mũdificationẽ vlceris ab oĩ sanie & humiditate supflua, parata in saniẽ cõuerti, cõsueuit. n. in talibus nõ prius mundificatis caro supflua gñari, indigẽs postea corrosiuis: ipsa ẽt aliqñ mollis cõcreatur & nõ sana, putrescens & nõ adhærẽs sanę carni. Propter hoc ergo mundificandũ est prius vlcus à prauis humiditatibus, vt caro sana gñetur. Incipiendũ aũt à fortibus abstersiuis, dũ mẽbrum occupatũ est sorditie debiliter sentiens, sicut ab ijs, quę parũ mordicẽt, qualia sunt vnguenta viridia, & prasium cũ melle: & gradatim veniatur ad debilia, sicut est aristolochia cũ melle. Quod si aliqñ nõ solũ humiditates defluẽtes ad vlcus putrefiãt, sed ẽt caro ipsa putrescat, quod signatur ex corruptiõe coloris mẽbri & mollitie carnis, succurratur primo in circuitu eius, ne pcedat putrefactio, cum bolo armeno & aceto. Scalpelletur ẽt locus pfunde, vt exeat sanguis corruptus ab C eo: & lauetur vlcus cũ aqua maris, & abstergatur: & exiccetur vlcus cũ farina orobi & oxymelle cõmistis: emplastreť ẽt cũ flore ęris melle & alumine: phibent. n. hęc corrosionẽ, & faciunt cadere putrefactionẽ, imo cũ supfluit, cauterizetur cũ igne, cuius pprietas est resoluere materias cõstrictas in mẽbro, & rectificare cõplexionẽ, & phibere, ne corruptio spargatur. Est aũt & hic attentione dignũ, ꝙ, q̃uis putredo sit morbus p modũ, quẽ diximus, ꝙ primum & plurimũ solet vlceribus cõiungi, quo nõ curato nec caro gñabitur amissa, nec vlcus solidabitur, est tñ bonum signum in vlceribus superuenire saniei gñonem, & aliqñ apa. Impossibile. n. est in vulnere saniẽ faciente, ꝙ periculosum, vel mortale debeat esse (sicut Gal. dicit) & maxime, qñ sanies bene digesta est, ex hac enim signatur calorem innatum saluũ esse, humorem quoq; rheumatizantem nõ alio transduci. Saniei aũt & tumoris priuatio, si qdem vulnus in capite aut fine lacertorũ extiterit neruis & chordis vicino, signum est futuri spasmi, transductis humoribus, q̃ ppter dolorẽ adunanť, in corporis neruos: Et hoc ẽ, qđ dicit Hippocrates, In vulneribus malis & fortibus si tumor nõ appareat, magnũ malũ: laxa bona, cruda mala. Est ẽt qñq; saniei priuatio signũ corrosionis vlceris, aut corruptionis caloris innati in mẽbro vlcerato: & vlcera, in qbus hoc apparet, dicũtur corrosiua, & cancerosa, & hmõi, in qbus nõ fit sanies, sed virus. Sed, cũ iam dixerimus supra, cãm gñonis saniei in vlcere, dicamus hic cãm supabundãtię eius in eo. Dico ergo, ꝙ supabundat sanies in vlcere ex duobus, quorũ vnũ est, sicut materia, reliquũ, sicut efficiẽs: materia aũt est supabundantia nutrimẽti, efficiẽs vero mala cõplexio calida loci vlcerati. Propter qđ dicit Gal. in li. de ing. sanitatis, ꝙ pruritu corrodẽte, & pustulis supuenietibus in corpore, & sanguine multo existẽte, sanies intm augebitur in vlcere, ꝙ nec caro gñabitur, nec vlcus cõsolidabitur: pruritus. n. corrodẽs, malam cõplexionẽ calidam loci, & cholericã materiã portẽdit. Oportet igitur in talibus cibũ diminuere, & refrigerare, & malã materiã purgare, & locũ infrigidare solatro, & bolo armeno cũ aceto, & sandalis, & cãphora, quę infrigidant, & phibent putrefactionẽ. Deinde, cũ dedit causas salubres solutiõis cõtinuitatis, cõpositę cũ putredine, dat eas, quæ ipsius, cõpositę cũ apate, & dicit, ET QVIDEM, SI &c. i. &, si cũ vlcere cõponatur apa aliquod calidũ, sanguineũ, vel cholericũ, quod vocatur phlegmon: aut phlegmaticũ, quod vocatur quassatio, ppter mollitiem loci & ductibilitatẽ eius, vbi est tale apa, si. n. in tali apate digitũ impresseris, foueã ibi relinques: aut melancholicum, quod vocatur sclirosis, i. durities: aut apa aliud de gñe vẽti, quod vocat tumorẽ, siľr illũ noĩans in quartadecima particula de inge. sanitatis, tũc ante curationẽ vlceris curãdũ est illud apa prius, p rõnes, quę dicẽdę sunt infra, cum docebit causas salubres oppilanõis sequẽtis apa: ibi. n. & siľr causas salubres apatis edocturus est. Semper. n. iunctis simul duabus ægritudinibus curãdũ illã prius, sine cuius curatione curatio alterius nõ põt ad finẽ perduci. Quia ergo stãte apate non põt vlcus solidari tũ ĩpediẽte mala cõplexione, quę ex apate fit in mẽbro: tũ ẽt dolore, qa his phibẽtibus nec medicinę apponi, nec ligaturę vlceris fieri cõpetẽtes possunt, pcurãdũ est apa & dolor. Hæc aũt regrũt mollificãtia, ppter densari & cõstringi calcatũ humorẽ in illo, quæ vlceribus nocitiua maxime existũt.

Si aũt

Si autem cum vlcere cõponatur concauitas,& putrefactio, & apã,incipiemus ẽm canonem prædictum à cura
A apostematis inducentis malam cõplexionem & dolorem,quibus non abscisis nec putrefactio curabitur,nec caro restaurabitur,vel vlcus solidabit. Curato apãte curanda erit putrefactio,qua non abscisa caro restaurari non põt. Postea aũt concauitas curanda erit restitutione carnis,sine qua vlcus consolidari non põt. Est tñ hic ẽt attentione dignum,ꝙ aliqñ fit cõpositio vlceris & apãtis eo modo,quo apã est causa vlceris,& non econuerso,sicut in erysipelate vlcerato:& in hac cõpositione nõ oportet ex toto incipere à cura apãtis. Quãuis.n.erysipelas oporteat infrigidare ab eo,ꝙ calidum,non tñ oportet illud humectare ab eo,ꝙ siccum,aut mollificare ab eo,ꝙ apã:accidens enim,s.vlcerositas,iam superauit causam,s.apã:humida aũt pessima sunt vlceri. Superauit autem,quia vlcerositas facta à materia cholerica in mẽbro apostemoso est ambulatiua & corrosiua,ideoq; suspectior est. Duabus aũt iunctis ægritudinibus præcuranda est timorosior ex eis: quare talis vlcerositas aut prius,aut posterius cum apãte curabitur,cura apãtis nõ ex toto seruata. Quare dicemus ẽm sententiã Gal.& Principis,ꝙ,qñ simul multę ægritudines coniunguntur,incipiendum est à cura illius,in qua vna trium ꝓprietatum existit,s.aut ꝙ ea non curata non possit altera curari,sicut mala cõplexio respectu vlceris:vel quæ est alterius causa,sicut oppilatio respectu febris,& hoc videtur cõprehendi in prima:aut quæ suspectior est,vt synocha respectu paralysis,& hoc silr videtur in prima proprietate cõprehẽdi. Paralysis.n.non põt curari stante synocha,cum sit expectans longam curam,quã synocha nõ expectat:adhuc aũt ꝙ calida & sicca,paralysi cõpetentia,sunt augẽtia synochã,ideoq; perimentia. Ergo(vt vlr
B est dicere)illam præcurandum , qua nõ curata non potest altera curari. Sed,quæ sit cura apostematis post dicetur.

Deinde,cum dedit causas salubres solutionis cõtinuitatis,cõpositę cũ sanie & apãte,dat eas,quę ipsius,cõpositę cũ mala cõplexione ex humoris vitio,& dicit, ITA VERO &c.i.&,sicut ꝓcurandũ est vlceri tam saniẽ,quã apã, ita,si influat aliquid vlceri,pręcurãdum est fluxum humoris ad ipsum vlcus, ẽm curã tali fluxui appropriatam.

DICET AVTEM QVIS nec fluxum humorũ esse morbũ,sed cõparatione membri suscipientis esse causam morbi:cõparatione vero mandantis aliqñ nihil esse contra naturã, aliqñ vero esse accidẽs quoddã morbi in mandante, quod dicit praua opatio virtutis expulsiuę. Nisi esset,ꝙ Gal.noĩat hic morbũ à cã sua. Morbus enim,quẽ hic innuit præcurandũ esse vlceri,est mala cõplexio cũ humoris vitio,i.cuius causa est vitium defluentis humoris: imo & ipse defluẽs humor est causa cõseruans vlcus:vniuscuiusq; aũt ægritudinis habẽtis causam,abscindere prius eã oportet,deinde venire ad eã,quæ facta est ab illa,ægritudinẽ. Propter quod dicemus ẽm sententiã Gal.ibi in lib.ther.methodi,ꝙ vlcus nõ sanat difficulter,nisi ꝓpter vnũ duorũ,s.aut propter corruptionẽ cõplexionis carnis vlceratæ,aut ꝓpter corruptionẽ chymorũ defluentium. Et ex hac diuisione iam apparet,ꝙ,si corruptio sanguinis defluẽtis diuidit cõtra corruptionẽ cõplexionis, non erit causa illius difficultatis solũ ex hoc,ꝙ cõplexionem corrũpat,sed ẽt per hoc,ꝙ vlcus cõseruat ab alia malitia,s.ꝓpter sui putrefactionẽ ibidem,aut corrosionẽ,q̃bus prohibetur ẽt caro gñari,si desit,& vlcus solidari. Corruptio aũt cõplexionis est multis modis,sicut post dicã. Sed san
C guis ad vlcus defluens duobus modis exit tẽperamentũ,s.aut in qualitate,aut in quantitate. Si vero exit in quantitate,tunc aut parũ,aut multũ. Si parum constipanda erit,& infrigidanda superior pars vulnerati mẽbri,vnde maxime cõsueuit fluxus fieri: ligamentũ quoq; incipiat à vulnere,vsq; ad sanũ locũ tendens, p modũ,quẽ præcepimus in fractura ossis,vt humores exprimant ad loca,vnde veniunt:medicina quoq; siccior ponat in vulnere, q̃ quæ in simplicibus vulneribus adhibet. Si aũt non sufficiet medicina prędicta,tũc illud erit aut ꝓpter defectũ suscipiẽtis, aut mandantis. Mẽbrum aũt suscipiens nõ deficiet,nisi qñ eius naturalis cõplexio à temperamento ꝓprio remota multũ est,de hoc aũt post dicemus:mandans aũt est mẽbrum habens ægritudinẽ manifestam, sicut splen,si infirmus fuerit,aut membrum super vulneratum existens,habens varices,& hmõi,ex quibus nimius & malus sanguis ad vlcus defluit. Quare oportet primum ista mẽbra curare,vt fluxus abscindatur,deinde redire ad vlcus cõsolidandum. Si aũt sanguis defluens multum excesserit tẽperamentum in quãtitate,hoc erit ex corporis plethoria:quare sanguinẽ minuere,& ad opposita detrahere oportebit:aut abstinẽtiam iniungere, si phlebotomia ob manifestam causam nõ cõpetat patienti. Si aũt exierit tẽperamentũ in qualitate,siue quia mala materia & corrupta defluat ad vlcus,sicut aut cholerę,aut melancholię spẽs,transmissa aut à toto corpore,aut membro,tũc oportet à corpore & mẽbro illã cum pharmaco euacuare,& mẽbrum,ne eam recipiat,confortare, corpus quoq; p diætam rectificare.

Deinde,cũ dedit causas salubres solutiõis cõtinuitatis,cõpositę cũ humorũ defluxu,dat eas,quæ ipsius,cõpositę
D cũ mala cõplexione,& dicit, SIMILITER VERO &c.i.& silr,si cõtingat discrasiã aliquã fieri in vulnerato mẽbro,ꝓmittenda est curę vlceris,cura discrasiæ,sicut quę in ꝓdictis,non.n.sanabit vlcus nisi sanata discrasia. Nec.n. partes solutæ solidant,aut caro regenerat,si defuerit,nisi mẽbrũ nutriat, vt oportet:neq; nutrit,vt oportet,nisi cũ suo tẽperamẽto pseuerat. Mala ergo cõplexio vlceris(sicut dicit Gal.in suo lib. pręallegato)duobus modis erit: nã caro vlceris aut mutat à sua natura ẽm aliquã solũ primarũ qualitatũ, & ẽm nihil aliud:aut ẽm aliquã ex eis cum quadã duritia. Si ergo cõplexio carnis sit siccior opportuno cũ quadã duritie,medicinã vulneris oportebit humidiorẽ esse ea,quę simplici vulneri adhibet:fomentabis ẽt eam cũ aqua calida,aut tepida,donec rubefiat attractiõe sanguinis ad illã. Quod si durities maior cõtingit,quã quæ p talẽ fomẽtationẽ abscindi possit,oportet labia vulneris incidi,donec ad sanã puenias carnẽ,sicut in fistulis fieri consueuit. Si aũt fuerit humidior opportuno,custodiatur ab aqua,&,si qdem oportet,vino tñ lauetur,aut cũ aqua,vbi herbę styptice cocte sint:medicina ẽt sit siccior, quã q̃ simplici vulneri cõsueuit adhiberi. Silr,si calida fuerit plus debito,refrigeretur:si frigida calefiat. Cognitio aũt harum malarũ cõplexionũ in vlcere ppendit tũ colore,tũ tactu,tũ iuuantibus & nocẽtibus,sicut in alijs dictũ est. Cõponitur ẽt cũ vlcere carnis aliqñ & ossis fractura,& neruorũ attritio,& alię ægritudines,quas p canones ꝓdictos,& alios subintellectos,nõ erit difficile scire,q̃uo sit curandũ. Deinde in fine huius capituli vtitur epilogo,dicens, ET DE

Ad id vero, quod penes plasmationem, veniendum iam est genus, in plures differentias diuisum. Sed à manifestissimo principium orationi ponendum, quod secundum figurę permutationem fit. Eorũ igitur, E quæ adhuc crescunt, possibile est figuras plurimarum partium corrigere: eorum vero, quæ excreuerint, nequaquam. Intentio vero, quos possibile est curare, est ad contrarium adducere distortionis. Si vero fractura non recte plasmata, peccauerit alicuius membri figura, si adhuc recens porus existat, iterum frangere oportet, & hoc plasmare denuo recte, deinde porum fieri.

Nunc vero transeundũ est ad formationis genus, quod in plures secatur differẽtias. At ab eo, quod euidentissimun existit, exordium est sermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione contingit. In ijs igitur, qui adhuc crescunt, possibile est plurium partium figuram emendare: in ijs autem, qui iam aucti sunt, minime. Intentio tamen, quoad fieri potest, curationem adhibere, ad contrarium euersionis adducendo. Si vero fractione aliqua non recte conformata, alicuius membri figura fuerit vitiata, cui substantia callosa innasci pręuenerit, si quidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus recte afformare, deinde callum superinducere.

Cum declarauit causas salubres corporis ægrotantis in natura consimili & cõi, declarat eas, quę ipsius ægrotantis in natura officiali, & primo in ea, quę vocat plasma, ad qđ se continuat & ordinat, dicens, AD ID VERO &c. F i. sed his terminatis veniẽdum est ad genus morborũ in plasmate, sicut in prima natura officialis mẽbri, quod quidem (sicut dicit) est diuisum in plures differentias, videlicet in quinq; sm quinq; plasmatis naturas, quæ sunt figura, porus, cõcauitas, lenitas, asperitas: sm has. n. quinq; naturas virtus informatiua vel plasmatiua seminalis principaliter format mẽbra organica. Non scilicet, ꝙ omni mẽbro organico attribuat oẽs quinq; : cui. n. dedit lenitatẽ, non dedit asperitatem: neq; cõcauitatem dedit ẽt omnibus, sed sm exigentiam operationis ipsorum: & per consequens veniẽdum est ad genera morborũ in alijs naturis officialibus, s. in numero, quãtitate, & situ, vt singulorum causas salubres ostẽdamus. His. n. quatuor naturis debito modo dispositis indiget omne membrum organicũ ad perfectionem sui officij, quare exitus præter naturam ab æqualitate sm aliquam illarũ, sensibiliter lędens operationem, dicitur morbus officialis. Deinde ostendit, à quo morbo naturarum plasmatis inchoandum, & dicit, SED À MANIFESTISSIMO &c. i. & ponendũ est principiũ sermonis nostri à manifestissimo genere morbi in plasmate, quod quidem est permutatio in figura. Sunt. n. (sicut dicebat) quinq; genera morbi in plasmate sm quinq; naturas eius, s. permutatio figurę, pmutatio pori, pmutatio cõcauitatis, pmutatio lenitatis, pmutatio asperitatis, quibus oĩbus manifestior est pmutatio in figura, eo ꝙ figura citius occurrit sensui, q̃ reliquę plasmatis naturæ, cõprehensa tàm visu, q̃ tactu, est. n. de sensibilibus cõibus, sicut supra dictũ est. Corruptio. n. pori & cõcauitatis sentiunt post inquisitionẽ & per accidens, non de facili ẽt occurrentes sensui: corruptio aũt lenitatis & asperitatis, quãuis sensibiles sint, tñ nec ipsæ sensui occurrũt nostro circa illa mẽbra, in quibus tales sunt ægritudines, nisi raro & in paucis mẽbris, sicut est asperitas linguæ in febriẽte nocẽs sermoni, aut nimia lenitas linguæ, vt in traulis. G

Non est aũt inconueniens dicere istas naturas plasmatis esse fortassis quasdã figurę species: perforatum enim, & rotundum, curuũ & concauum, lene & asperũ non vident talia nisi ex quodã situ partium faciente certam figurã. Gal. vero vocat figuram tñ qualitatem resultantẽ ex situ partium circa totalẽ superficiẽ organici mẽbri: cõcauitatem aũt & porum, illam, quã habet ex situ suarum partium sm sui profundum: lenitatem aũt & asperitatẽ, illam, quã habẽt in superficiei aliqua parte ex situ partiũ cõparatarũ adinuicem cõpressione & eminẽtia. Scias autẽ, ꝙ figura in artificialibus est forma substãtialis, à qua artificialia sunt id, quod sunt: gladius enim, & serra, & similia à sola figura sunt huiusmodi, qua amissa non opus suum perficiunt, nec sunt ipsa, quæ prius, nisi ęquiuoce. In naturalibus aũt oĩbus, in quibus est compositio ex pluribus sm vicinitatem, non sm mistionem, figura non est forma substantialis, sed cõsequens ipsam, adeo ꝙ diuersorum specie & forma diuersæ sunt figurę, maximam vtilitatẽ & ipsę habentes in operatione sm plurimum, quæ à forma procedit mediante corpore sicut composito.

DVBITABIT AVTEM ALIQVIS de pmutatione figuræ ex eo, ꝙ nõ videtur ægritudo. Sicut. n. dicit Phil. in prædicamentis, ægritudo est in prima specie qualitatis, quæ est habitus & dispositio: praua aũt figura aut corrupta, est in quarta, sicut & figura. Similiter quoq; & corruptus numerus, & corrupta quantitas, & corruptus situs in H organicis nõ videntur ægritudines, cũ nec sint ẽt qualitates, nedũ in prima specie qualitatis. Nisi esset, ꝙ aut nõ oĩs ægritudo est in prima specie qualitatis, nec oĩo in qualitate, qa nõ officialis ægritudo, sed cõsimilis tñ: aut corrupta figura, & corruptus numerus, & situs, & quantitas nõ sunt ægritudines, sed quędam dispositio accidens membro organico penes has corruptiones fortassis ibi dicenda est ægritudo, & tunc corruptio figuræ, numeri, quantitatis, & situs nõ erit ægritudo, sed causa, & accidet noĩari ægritudinem à causa sua, sicut sæpe nominat ab accidẽte. Et hoc forte dicet quis Gal. significare, cũ dicit primũ genus morborũ in plasmate fieri sm permutationẽ figuræ: & nõ dixit idẽ esse pmutationem figuræ aut figurã permutatã, sed fieri sm permutationẽ figuræ, quasi dispositio inde accidens mẽbro sit ægritudo, & non illa corruptio. Sed hoc nihil est: nam figura pmutata est ĩmediate lædens operationem: ergo est ægritudo. Quare rectius videtur dicere, ꝙ nõ oĩs ægritudo est in prima specie qualitatis, nec oĩo in qualitate, & tũc non videbitur esse vnũ cõmunẽ genus cuiuslibet speciei ægritudinis ex generalissimis. s. generibus. Propter quod fortassis Galenus, cũ ægritudinẽ diffiniret in lib. suo de mor. & accidẽtibus, non dixit, ꝙ sit dispositio vel habitus, sed cõpositio p̃ter naturam, nocens operationi. Est aũt in quolibet genere membrorum aliquis modus cõpositionis, quo per illud fit operatio, sicut ostensum est in summa de corporibus: sed cõpositio videtur vnio quædã: vnum aũt non est in genere, sed transcendens omne genus. Vel fortassis, quia cõpositio quidam situs videt, erit apud eum oĩs ægritudo in genere situs. Deinde, cum p̃ordinauit, quæ dicenda sunt, ostendit, qñ morbus in figura sit sanabilis, & qñ non, & dicit, EORVM IGITVR &c. i. sed figuram mẽbrorum pmutatã

A permutatã à sua primęua natura aliqñ est posſibile curare, aliqñ non. Figuram .n. corruptam in pluribus partibus
adhuc creſcentibus poſsibile eſt ſanare: in partibus aũt iam ad perfectionem augmentatis nõ eſt illud poſsibile in
pluribus, ſed ĩ paucis tm̃, qñ .ſ. parua fuerit corruptio. Et cauſa huius eſt, quia vt plurimũ figura mẽbri eſt ſm figu-
ram oſsis, mẽbrũ .n. organicum, maxime quod exterius apparet, imo eius corpus totum fabricatũ eſt ſuper os ſi-
cut ſuper proprium fundamentũ. Figuræ ergo membri nõ corrũpentur ſm plurimum, niſi quia oſsis figura cor-
rumpitur aut per fracturam, aut per corruptionẽ, aut per tortionem, aut per mutationẽ ſitus proprij. Cũ ergo cor
pora ſunt in augmento, humida ſunt, ideo mẽbra leniora & tractabiliora: quare oſſa illo in tẽpore mollitiẽ quan-
dam habentia melius & facilius, ſi fracturam habuerint, poro colligantur: melius etiã in contrarium torquentur,
& æquãtur, qñ tortionẽ habuerint, aut ſitus proprij cõmotionem, pronius obediẽtia propter mollitiẽ, quã adhuc
habent ex vicinia ſui ortus. Dicit autem, Plurimarũ partium. pp partes, in quibus aliqñ tãta eſt figurę corrupte
la ex multa conquaſſatione ipſarũ, ꝙ etiã eis creſcẽtibus nõ eſt corrigibilis: aut etiam qñ pars oſsis euulſa fuerit, eo
ꝙ non recreſcit ſuper illud: illud aũt, quod loco eius regeneratur, non eſt remanens figurę naturalis. In augmẽ
tatis aũt propter cauſam contrariã nõ eſt in pluribus correctio iſta poſsibilis, ſed in paucis tm̃, qñ .ſ. corruptio figu
ræ eorum eſt à parte corruptionis oſsis. Sed, qñ corruptio figurę eorũ ſequitur contractionẽ lacertorũ & neruo
rum, aut ipſorum mollitiem, vt in ſpaſmo & paralyſi: aut aliquem morbum, vt vulnus in carne, vel apã, poſsibilis
B eſt correctio, ſiue ſint augmentanda, ſiue iam augmentata, vt patet in ijs, qui habẽt torturã faciei, aut aliquod vul-
nus, vel apã ſm vllam partium. Veruntñ corruptio figurę in talibus, ſecundum parum aut nihil habet propriã cu
rationem, ſed ſequitur ipſam curõnem morbi, ad quẽ accidit .ſ. curatio oppilatiõis neruorũ, aut vulneris, vel apã-
tis, tanq̃; ſuę cauſę ablationẽ. Propter quod poterit morbus in figura (ſicut videtur) diuidi in factũ, & fientẽ, & in
faciẽdũ, ſicut & mala complexio. Erit factus, qui remãſit, cauſa ceſſante, ſicut tortio membri cõtigens à percuſsio-
ne vel caſu abſq; oſsis fractura: fiens aũt, qui cauſam habet efficientẽ, aut conſeruantem, ſicut ſpaſmus, aut vulnus
in carne, vel fractura in oſſe: faciendus aũt, quicunq; ex cauſa antecedente corporali cãtura prius aliquem morbũ
ſecuturus eſt. Deinde, cum dedit, in quibus ſit poſsibilis correctio deprauatę præter naturã figuræ, & in quibus
nõ, declarat vna intentione cõi cãm ſalubrem talium deprauationũ poſsibiliũ corrigi, & dicit, INTENTIO &c.
i. ſed intentio habenda ad perfectionẽ curę talium: vel ſm aliam tranſlationẽ, intentio habẽda in poſsibilibus cu-
rari, eſt deducere detractionẽ in partẽ contrariã, ad quam exiuerunt. Hæc .n. intẽtio curæ, ſicut in alijs ęgritudini-
bus, ſumitur ab eſſentia ipſius morbi, qui eſt praua figura, ſemper enim prima intentio curãdi morbũ ſumitur ab
eſſentia morbi, ſicut ſupra dictum eſt. Oportet ergo mẽbrum diſtortum in aliquã partem diſtorquere in oppoſi-
tam, tẽſione .ſ. & expulſione, donec ęquetur: & æquatũ ſuſtentare cum puluillis, & aſtellis, & ligaturis, vt cogatur
remanere ſm formam ſuam, ad quã reuocatum eſt, prouidendo ſemper per modũ, qui dictus eſt ſupra, ne ex tali-
C bus operibus circa locũ incurrat æger apoſtema, vel ex ligatura pruritum, aut ſiccitatem. Hęc eſt ergo intentio ge
neralis, habẽda in cura prauę figurę ex tortione aliqua oſsis factę. Si autẽ corruptio figurę mẽbri organici ſeq-
tur fracturam in oſſe, vel vulnus in carne, aut contractionem aliquam ſuarum partiũ, ex quibus cõponitur, vt in
ſpaſmo, eadem erit intentio curationis, hoc adiuncto ſolũmodo, ꝙ in talibus aut non poteris adducere diſtortionẽ
in contrarium niſi amota cauſa, vt in ſpaſmo: aut, ſi poteris, nõ ſtabit figura niſi illa perfecte ablata, vt in vulnere
vel fractura. Sanabitur ergo ſanatione alterius morbi, quẽ ſequitur, ſolicitudine tñ habita circa membri replaſma
tionem ſm figurã naturalem faciendã, cum labia vulneris vel fracturæ in ipſum primũ adducẽtur, ne ſanato vul-
nere figura remaneat deprauata. Deinde, cum dedit intẽtionem cõem curæ morbi in figura, dat intentionem
quandam ſingularẽ circa curã cuiuſdam tranſmutationis figurę, ſ. ſequentis prauam fracturę replaſmationẽ, & di
cit, SI VERO &c. i. ſed, ſi figura alicuius mẽbri remanſit corrupta, quia fractura oſsis eius nõ ſit recte replaſma-
ta, tunc oportet conſiderare, ſi porus ligans fracturã ſit adhuc recens vel inueteratus, qm̃, ſi eſt recẽs, intentio habẽ
da ad perfectionem curę, erit iterum frangere, & rurſus cõfeſtim ſine interuallo aliquo recte replaſmare, vt nulla
ibi tortura remaneat. Dicit aũt, Si fuerit porus recẽs. quia recens exiſtens nõdum eſt induratus, plus participans
naturam carnis, quam oſsis, ideo, quia non eſt multũ tenaciter ligans partes fractas: quare facilius poterit frangi.
Si aũt fuerit antiquus & induratus, nõ frãgetur ſine difficultate, quare nec ſine magno periculo doloris, & ſpaſmi,
D & apãtis muſculorum circũſtãtium: ideoq; melius erit dimittere figurã ſic corruptam, q̃ peiora incurrere. Iam aũt
& quibuſdã inde accidit mors feſtinari, ſicut de quodã ſene refert Hali. Confeſtim aũt replaſmandũ eſſe poſt fra-
cturã ideo dicit, qa, quãto fit citius, añ ſcilicet, q̃ ex humorum defluxu tumefiat locus, tanto liberius efficietur, tã-
toq; magis ſine dolore tractabitur & tãgetur. Quid aũt circa talẽ replaſmationẽ, faciẽdũ ſit de ligaturis, puluil-
lis, & aſtellis, & emplaſtris, & embrocis, & cibis, & medicinis, iam ſuperius ſummatim dictum eſt nobis. Quòd
ſi ex mala replaſmatione labiorum vulneris, in carne remanſerit corrupta figura, ſiue conſolidatio ſit noua, vel ve
tus, ſoluenda eſt, & iterum rectius replaſmanda: vetuſtas .n. conſolidationis in re molli nõ faciet ad difficultatẽ ſo-
lutionis, ad quam facit in re dura, maxime cum locus patens ſit oculis.

Ant. Eſt autem emphraxis ex hoc genere ægritudinum, hæc quidem glutinoſis facta & pinguibus humori-
bus, vnam quidẽ & ipſa intentionem habens contrariam paſsioni emphraxis. Cauſæ vero ſalubres rhypti
ca & incidentia pharmaca. Quæ vero ex ſtercore duro, quod adhęſit inteſtino, priorem quidẽ habebit du-
ritiei correctionem ex humidis & pinguibus clyſmatibus, deinde vero euacuationem ex acribus. Quæ ve-
ro ex lapide circa veſicam, in præſenti quidem tranſpoſitione eget, curationis vero perfectæ gratia per inci
ſionem curatio eſt. Eius vero, quę præter naturam continetur, humiditatis, curatio eſt in perfecta euacua-
tione, quemadmodũ in putredinibus. Immoderata vero repletio, immoderata curatur euacuatione, quẽ-
admodum in ſanguine circa venas. Similiter vero &, quibus circa ventrem, & inteſtina, & tracheam arte-
riam,

riam,& pulmonem putredo aut sanguis cõtinetur,perfectę euacuationis indiget. Amplioris vero cibi & potus adhuc recentis,secundũ euacuationem correctio. Quæcunq; igitur in pulmone & thorace continẽtur,cum tussibus quidem euacuatio,& à pharmacis extenuantibus. Quæcunq; vero secundũ hepar,aut venas,aut arterias,aut lumbos,aut per vrinam aut per ventrem,sed per vrinam quidẽ extenuãtibus vehemẽter:per ventrem vero attrahentibus & aperientibus. Quæcunq; vero secundũ superiorem ventrem,per vomitũ:quæcunq; vero secundũ inferiorẽ,per subductionẽ. Quęcunq; vero sub cute, per incisionẽ,aut cauterium,aut pharmaca caustica. Ita vero aliquando & quęcunq; secundũ concauitatẽ naturalẽ, vt in thorace. E

Est vero & obstructio ex eodem genere ægritudinum, quę quidem ex lentis & crassis humoribus fit, vnam & ipsa habens intentionem morbo contrariã, dico autem apertionẽ. Causæ vero salubres sunt abstergentia atq; incidentia medicamina. Quæ vero fit à stercore duro,quod intersepit intestinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis pinguibusq; clysteribus, demum ex acribus euacuationẽ exposcet. Quę autem à lapide fit in vesica,in præsenti quidem transpositionem requirit,integræ vero sanitatis causa incisionem,& extractionem: Humiditas autem,quę pręter naturã continetur,sanatio in omnimoda euacuatione consistit, quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur,vt cum sanguis intra venas redundat. Sic &,quibuscunq; vel in ventriculo, vel in intestinis,vel arteria aspera,vel pulmone pus aut sanguis continetur,integra euacuatio est necessaria. Superflui autem cibi aut potus adhuc recentis assumptio ab euacuatione corrigitur. Quæcunq; igitur in pulmone,vel pectore continentur,cùm tussi educuntur,aut à medicaminibus extenuántibus. Quæcunque vero in hepate,vel venis,vel arterijs,vel renibus,aut per vrinam aut per vẽtriculum, sed per vrinam quidem ab ijs,quæ vehementer extenuant:per ventrem vero ab ijs,quę attrahendi aut aperiendi ora vim habẽt. Quęcunq; vero in superiori ventre comprehenduntur per vomitum:quæ autem in inferiori per subductionẽ. Sed,quæcunq; sub cute,per sectionem,vel ignem,aut per medicamina adurentia. Sic vero aliqñ quæcunq; in aliqua naturali cauitate,vt in thorace. F

Cum declarauit causas salubres morbi in figura,declarat,quæ morbi in poro, & concauitate: hi.n.duo morbi persimiles sunt,eisdem quasi differẽtijs subdiuisi,vtriusq; enim,s.pori & cõcauitatis,corruptio, est cõstrictio & dilatatio,oppilatio,siue repletio & euacuatio. Propter quod simul edocet causas salubres constrictionis & oppilationis vtriusq;,nullam mentionem faciens de causis salubribus dilatationis & euacuationis: breuitati.n.congaudens in hoc opere,per oppositũ subintelligere potest eas. Qm̃ autẽ cõstrictio seu oppilatio aut est ex re cadente in poro vel concauitate,obstruente illam,quę proprie dicitur oppilatio: aut est comitãs aliũ morbum ipsius mẽbri,in quo est porus siue cõcauitas,vel alterius ei vicini,vt siccitatem,vel ap̃a,quę proprie dicitur cõstrictio, vtriusq; modi cõstrictiõis causas salubres exponet,& primo eius,quę est ex re cõtẽta in poro vel cõcauitate, ipsa obstruẽte. Qm̃ vero & hæc res,quæ in poro vel concauitate contẽta,obstruit ipsa,est aliqñ humor,aliqñ sanies,aliqñ lapis,aliquã do cibus,aliqñ stercus,& huiusmodi,s̃m oẽs has causas docet causas salubres,& dicit, EST AVTEM &c.i.& emphraxis,s.oppilatio pori vel concauitatis est de genere ægritudinum in plasmate,quę quidẽ(sicut scitum est) lędit operationẽ,cui deseruit porus aut concauitas: quę est decursus humorum,& spirituum: aut superfluitatis alicuius per meatum,ex quo impeditur attractio & expulsio: aut decursus virtutis sensibilis & motiuę, ex quo impeditur sensus & motus,vt qñ fuerit oppilatio in neruis ferentibus has virtutes: aut decursus obiecti ad virtutẽ,ex quo etiã impeditur virtutis operatio,sicut, qñ est oppilatio in aure,aut in vuea,vel ĩ naribus,impeditur operatio visus,auditus,& odoratus. Deinde oñdit,ex q̃bus eueniẽs quã habeat intẽtionẽ ad curã,& dicit, HAEC QVIDEM &c. i.hæc oppilatio facta à viscosis & crassis humoribus(& vult per glutinosos,viscosos:per pingues aũt,crassos) vnam habet communẽ intentionem ad perfectionẽ curę,quæ est cõtraria ipsi passioni,s.exoppilationẽ. Dico aũt communẽ,quia,ex quibuscũq; fit oppilatio, habetur hæc vna cõis intẽtio ad curam,s.exoppilatio. Sumitur.n.omnis prima intentio curæ(sicut dictũ est)ab essentia morbi,cũ contrario curetur omnis morbus. Deinde oñdit causas salubres ad hanc intentionẽ,sumptas ab essentia causæ oppilantis (abscisio.n.causæ,p̃seruatio dicitur, intentio aũt preseruationis ab essentia causę sumitur,sicut dictum est supra) & dicit, CAVSAE VERO &c.i.huius oppilationis factæ à crassis & à viscosis humoribus causę salubres sunt pharmaca abstersiua & incisiua, hęc.n.exoppilãt, contrariando causæ oppilanti,sicut calefacientia humorẽ infrigidantẽ,sanant malã complexionẽ frigidã fientem ab illo. Omnis.n.ægritudinis hñtis causam,abscindenda est prius causa (sicut supra dictũ est) deinde, si remaneat vestigium causæ,redeundũ super illud. Sed constat,ꝙ abscisio causę oppilantis perfecta,est cura oppilationis,cum nihil post remaneat de oppilatione: quare oppilationis fientis ex humore viscoso & crasso causa salubris non erit alia,q̃; abstersiuum & incisiuũ. Et est quidẽ de natura abstersiui amouere humiditates viscosas coagulatas, aborificijs pororum:& huius quidem proprietatis debiliter est,quod dulce: fortius aũt amarum. Quod aũt potest mũdificare à talibus humiditatibus ipsos poros,nõ nominatur simpliciter abstersiuũ,sed aperitiuũ, licet etiã hoc abstergat: quare fortius est,q̃; id,quod dicitur simpliciter abstersiuum:& est illud,de cuius proprietate est, vt moueat ad exteriora materias contentas in concauitate foraminis,& faciat remanere concauitatẽ meatuum apertã: quod quidem(sicut dicit Prin.)facit,aũt quia subtile & resolutiuũ,aũt quia subtile & incisiuũ,aũt quia subtile & lauatiuũ. De natura aũt incisiui est(sicut dicit Prin.) vt penetret inter duas superficies,scilicet humoris viscosi, & mẽbri, cui inuiscatus existit,& remoueat hunc ab eo: quod quidẽ facit sui subtilitate,sicut dicit, vt oxymel,& sinapis. Mihi aũt videtur,ꝙ,licet penetratio sit incisiui,tñ amouo à loco, vbi est inuiscatus, est abstersiui & aperitiui. Melius ergo

A ergo dicere, ꝙ de natura incisiui est, vt nihil efficiat in essentiam humoris, sed in eius continuationē partium tātū, videlicet vt separet inter partes eius, sic enim subdiuisum abstersibilius efficitur. Quare erit aperitiuū & abstersiuū illud, quod prohibet adherentiam eius ad membrum: incisiuum vero, quod prohibet viscositatem sui ipsius in se. SED TVNC nō videtur dicere causas salubres oppilationis, factæ ex crassis humoribus, sed solius factę ex viscosis. Nisi esset, ꝙ per incisiua intelligit etiā subtiliatiua, quod. n. incidit viscosum, subtiliat quodāmodo. Est etiā medicina aliqua incisiua subtiliatiua, licet incidere non sit subtiliare, subtiliatiuum. n. est, de cuius proprietate est essentiam humoris subtiliorem facere cū caliditate tēperata, vt hyssopus, & chamęmelū, Sed in quibusdam ex talibus incisiuis est virtus subtiliandi, vt in eupatorio, sicut & in quibusdā incisiuis est abstersio, vt in sinapi, licet incidere non sit abstergere: adhuc autem sicut in abstersiuo quædā est virtus aperiēdi, vt in amygdala amara, licet abstergere non sit aperire. Et iā per hoc patet responsio ad id, quod solet quæri, quare non dixerit esse causam salubrē pharmacū aperitiuum, cū huiusmodi maxime videatur habere intētionē contrariā ægritudini. Manifestum est. n. ex prius dictis, ꝙ illud, quod abstergit humiditates viscosas ex cōcauitate foraminū, magis iudicandū est aperitiuum, & ꝙ in tali abstersiuo est apertio, imo tale abstergere est aperire: abstergere aūt superficiem vlceris & cutis, non est aperire meatū nisi apud orificium tm̄: propter quod hoc faciens simpliciter dicitur abstersiuū. Et est
co. 135. hic attentione dignum (sicut recte dicit Hali) ꝙ humores, ex quibus fm̄ plurimum accidit oppilatio in membris,
B sunt ij, quorum proprietas est enutrire, & eorū superfluitates: de natura. n. eorū est ingredi, & contineri in poris et concauitatibus membrorū. Si ergo tales fuerint superflui, crassi, & viscosi, oppilant meatus neruorū illorum, sicut detenti in eis ob crassitiē & viscositatem. Quare erit in hoc comparatio inter mēbra: ex ijs. n. quędam sunt, quorū natura est nutriri crassis & viscosis humoribus valde, sicut nerui: quędam ex minus crassis, vt membra carnosa. Si ergo vtraq; oppilentur, quia nutrimentum vtrorūq; excesserit mensurā, quam debet habere in crassitie & viscositate, fortioribus abstersiuis & incisiuis indigebitur ad curā oppilationis factę in neruo, quàm in carne: debiliter. n. abstersiua & incisiua nihil operantur in oppilatione nerui: propter quod paralysis non est de facili curabilis & c.

Vniuersaliter ergo, q̃to oppilatio cuiuslibet membri fuerit ex crassioribus & viscosioribus, tanto fortioribus incisiuis & abstersiuis indigebit. Non dicit aūt, ꝙ euacuatio talium humorū sit causa salubris oppilationis, intēdens eos, cū non oppilēt malitia q̃titatis, sed qualitatis, & à malitia suæ qualitatis alteratos, s. subtiliatos & incisos, nutrire posse. Quòd si contingat eos propter multitudinē oppilare, aut alteratos non fieri nutritiuos, tūc erit secūda causa salubris eorū euacuatio, Sicut in colica causata ab humore crasso viscoso, qui ex multa cruditate & frigiditate non potest nutritiuus fieri, primo subtiliamus & incidimus humorē, clysterizantes etiā syrupis acetosis, in quibus sint medicinæ incisiuæ & abstersiuę, deinde euacuamus cū clysteribus, in quibus sint medicinæ solutiuę illorum. Deinde, cū dedit causas salubres oppilationis factæ ab humore crasso & viscoso, dat eas, quæ factæ à ster
C core duro, & dicit, QVAE VERO & c. i. sed oppilatio à stercore duro, vt contingit in quadam specie colicæ, quadam etiā specie tenasmonis, imo & (vt sæpe contingit) in febribus incensiuis ex multa stercoris adustione, imo & ob stypticorū comestionem, habet duplicem intentionē curæ, quarum prima est mollificatio duri, secunda vero ipsius eductio, si quidē præmissa mollificatione virtus debilis existens nō educat. Quare & duplicem habebit causam salubrē, humida scilicet, & pinguia clysteria ad mollificationē, q̃lia sunt ex blitis, & maluis, & mucilaginibus, & oleis: & acuta & mordacia ad euacuationē, qualia sunt illa, in quibus additur baurach, & quęcunq; alia per mordicationē stimulāt expulsiuā. Deīde dat causas salubres oppilatiōis factę ex lapide, & dicit, QVAE VERO & c. i. & illa oppilatio, quæ fit ex lapide apud collum vesicæ, duplicē habet curationem, s. curōnem vt nūc, & curōnem simplicem. Et hoc est, quod dicit, ꝙ in præsenti quidem indiget transpositione, hæc. n. est curatio vt nunc, faciens scilicet in præsenti tm̄ redire prohibitam operationem, s. micturā ex collo. Cum. n. lapis transponitur à meatu in concauitatē vesicæ, redit tunc mictura prohibita, sed, qm̄ aliàs recurret in meatum, non fuit talis curō, simpliciter curatio, sed vt nunc. Fit aūt talis trāspositio aut per suspensionē hominis per crura, & per cōcussionē fortē: aut per immissionem syringę. Sed curatio simplex, quæ est perfecta cura, est per incisionem. Non dicit aūt, ꝙ perfecta curatio fiat per medicinas cōminutiuas & fractiuas lapidis, eo ꝙ tales medicinæ non sunt fortiter impressiuę in lapidem vesicæ, sicut in eū, qui renum, tū propter viæ longitudinē, tum quia maior valde & durior est eo, qui renū, propter vehementiam coagulationis eius ex frigiditate vesicæ. Si ergo cū medicinis debet comminui lapis vesicæ,
D oportet esse fortiores valde ijs, quibus frangitur lapis renū, et pluri continuari tēpore: sed in hoc est timor excoriationis viarum vrinaliū vesicæ, quæ difficulter cōsolidantur, indigentes in ipsa medicinis contrarijs ijs, quæ ad lapidem. Sunt aūt medicinæ cōminutiuæ lapidis, quæ sunt incisiuæ, paucæ caliditatis, fortis. n. caliditas aggregat lapidem, & exiccat ipsum. Sunt aūt tales vitrum vstum, acetum scillæ, capillus veneris, poliū, radix asparagi, cinis scorpionū, lapis iudaicus, & huiusmodi: sed fortior ad lapidē vesicæ est cinis scorpionū, & auicula, cuius cauda tremit, quæ quidem potius proprietate consequēte speciem facit illud, q̃ alia operatione primarū vel secundarū qualitatum. Sunt aūt his medicinis aliæ admiscendæ, quæ deducunt eas ad lapidē, quas diureticas vocant: & aliæ, quæ teneant eas ibi, donec perficiant operationē suam: & aliæ, quæ renes & vesicam confortent, & huiusmodi, sicut scitū est ex locis suis. In incisione aūt est perfectio curæ, verūtn̄ est in ea timor magnus, perducit. n. aliq̄n propter vehementiam doloris ad casum virtutis & mortē. Oportet aūt volentē eam facere, scire anatomiā vesicæ, & locum colli eius, cui continuantur vasa spermatis. Debet. n. scissura fieri in collo, eo ꝙ est carnosum, ideoq; facilius cōsolidabitur: si. n. fiat in corpore vesicę, non consolidabitur, nec iūgetur, propter duritiē & sanguinis priuationē. Oportet etiam scire loca venarum & arteriarū, vt non accidat in fluxu sanguinis nocumentū. Faciat aūt ante, q̃ scindat, descendere lapidem in collum vesicæ per immissionē digiti in anum virorum, & vuluā mulierū, & scrutetur, donec inueniat, compressionem faciendo desuper alia manu, vt descendat. Post scissuram aūt extracto iam lapide caueat, ne sanguis effluat in vesicā, & coaguletur illic, & iterū prohibeatur mictura. Caueat etiā ab apate, clysterizādo, &

do,& subtiliter dietando,& faciendo sedere in pelui plena aqua,vbi cocta est althea, & semen lini, & huiusmodi, E
oleo sibi cōmisto:quibus cautelis p̄missis cōsolidantia sunt apponēda. Et attende, ꝙ lapis in cōcauitate vesicę,
aut in collo eius,est duplex morbus,s. morbus in numero,& morbus in cōcauitate vel poro,q est oppilatio:quare
erit curatio per incisionē vel comminutionē cura duplicis morbi,sed transpositio ex collo in concauitatē non erit
cura,nisi oppilationis pori,& huiusmodi vt nunc tm̄,sicut dictū est. Deinde dat causas salubres oppilationis fa
ctæ ex sanie,& dicit, EIVS VERO &c.i.sed curatio oppilationis factæ ex humiditatē, præter naturā contentæ in
poro vel concauitate alicuius partis,est indigens perfecta euacuatione illius,sicut quū sanies est oppilās:& hoc intē
debat,cum dixit, Quemadmodū in putredinibus.sed alia translatio plus habet,dicēs,Quemadmodū in sanie,quæ
coarctatur in pectore. Humiditas aūt,quæ continetur in cōcauitate vel poro,duobus modis est preter naturam,s.
aut toto genere,aut quātitate & qualitate. Sanies aūt,quæ ponitur in exemplū causæ huius morbi,cum dicit, Quē
admodum in putredinibus.est toto genere præter naturam,essentialiter.n.inconueniens est corpori,& nō solum
q̄;titate & qualitate:ideoq; dicit ad curā perfectam eūone vtendum esse,vt nihil ex ea derelinquatur. Hæc autē sa-
nies,in quacūq; concauitate vel poro contineatur,est lædēs operationē,cui deseruit cōcauitas illa vel porus,vt exi
stens in pectoris concauitate, prohibet dilatationē pectoris & pulmonis,quare anhelitus impeditur. Est aūt origo
talis saniei apud pectoris cōcauitatem,aut ex apostemate pleuretico,cum in exiturā transiuit,aut ex alijs vlceribus
pectoris. Sed,quia non est ibi alius meatus,eductioni paratus,quâm cāna pulmonis summo ori continuata:ad hāc F
autem talis sanies peruenire non pōt,nisi transeat in pulmonē & in canales eius,& impediens ibi anhelitum com
moueat tussim,quæ ipsam ad summa ora projciat per sputū:in pulmonē aūt deuenire nō potest, nisi ingrediatur
per pāniculum spissum,inuoluentē pulmonem,ad quem terminantur subtiles cānulæ pulmonis, latentes visum.
Indigebimus ad hoc medicinis subtilibus & adiuuantibus hos transitus. Sunt aūt tales,quæcūq; incidunt, & subti
liant,& abstergunt,vt quæ amari sunt saporis:de proprietate.n.talium est mundificare,& aperire poros corporis,
sicut amygdala amara,& hyssopus,& prassium, iris, orobus, & scilla, & huiusmodi. Pulmo ergo his adiutus per
apertionē viarū & subtiliationem saniei suscipit semper aliquid ex illa in forti pectoris constrictione(sicut Gal. di Ilium
cit in lib. suo de cognitione interiorū morb.)cum.n.pectus fortiter constringitur,exprimit aliquid de ea in prædi
ctos meatus panniculi:ad hoc aūt faciendum excitat natura tussim,in qua fortis fit constrictio. Deinde dat cau
sas salubres oppilationis,factæ ex multitudine sanguinis circa venas,& dicit, IMMODERATA &c.i.sed oppila-
tio,quæ fit ab immoderata repletione,indiget ad curam immoderata eūatione, quēadmodum facimus in reple-
tione,quę circa venas,ex sanguine,phlebotomiā sępe inducentes vsq; ad defectum virtutis. Et sciendū est hic,ꝙ
duplex est immoderata repletio,sicut & duplex est repletio,s.per cōparationem ad vasa,& per comparationem ad
virtutem:vtraq;.n.potest esse in superfluo & excessu;& infra illum,hæc quidem nocens quātitate tm̄,illa vero so-
la qualitate:propter quod & dicta repletio ad virtutem. Sicut autē repletio, quo ad vasa,est simpliciter repletio:ea G
vero,quo ad virtutem,repletio s̄m quid, Ita repletio,quo ad vasa,existēs in superfluo excessu,est simpliciter immo
derata:ea vero,quæ ad virtutē,existens similiter in excessu,immoderata s̄m quid. Et,quia hæc secunda nō est cau-
sa oppilationis,non intellexit de hac. Adhuc etiā immoderata repletio ad virtutē nō indiget immoderata euacua
tione ad virtutē,sed moderata. Intelligit ergo de ea,quæ est simpliciter immoderata, eo ꝙ vasa amplius tenere nō
possint:hæc enim est causa oppilationis venarū,qua impeditur operatio,cui deseruiebat vena:& hæc est indigens
simpliciter immoderata euacuatione. Sed immoderata euacuatio duplex est,s.quæ euacuat non solū superfluū,
sed iuuatiuū;& de hac nō intelligit:& quæ exquisite euacuat superfluū ita, ꝙ nihil relinquatur de illo;quę,vt hoc
perficiat,vsq; ad principiū defectus virtutis attingit,ab hoc solo nomen accipiens immoderata. Nō igitur dicitur
immoderata,quia purget vltra superfluū,id scilicet,quod retinendū est,sed quia sit pertingēs vsq; ad vltimū,quod
euacuari oportet,donec virtutē terreat. Dixit aūt hoc & recte Gal. antiquū assequēs Hippocratē, qui ait, ꝙ Ad
vltimas ægritudines vltimæ curationes ad perfectionē sunt potentes,vt vltimę caliditati vltima frigiditas: & vltu-
mę repletioni vltima euacuatio,correspondens.s.ad id totum,cuius præsentia immoderata repletio dicebatur:cō
trarium enim curans,æquipotens debet esse curato, verbi gratia,quantum hoc replet,tm̄ illud euacuet:&, quan-
tum hoc excessit in calore,tantum illud infrigidet:& sic de alijs.

DVBITABIT aūt aliquis per id,quod dicit Hippo. illo aphorismo, In exercitantibus ad summū &c. Volēs H
enim docere in omnibus corporibus vltimas eūones & repletiones esse fallaces,cōclusit illud sicut à minori,quasi
diceret, Si in athletis vltime bona euexia,i.habitudo,in qua est vltima replerio,fallax est in cursu periculi tū discis-
sionis venarū,tum suffocationis caloris innati sub multitudine humidi,eo ꝙ semper introducentes cibum mane-
re non possunt in eodē,neq; ad melius addere,cū sint in summo bonę euexiæ:& si horū causa oportet hanc solue-
re per euacuationē,vt corpus habeat regionē capacē quotidiani cibi:& neq; solutionē ad vltimū ducere (fallax.n.
similiter in cursu periculi defectus virtutis) sed,qualis natura fuerit sustinētis,ad hoc ducere, Si(inquā) ita fallax est
vltima repletio,& in talibus etiā sic vltima euacuatio,in qbus minus videtur,cū ipsi fortes sint virtute,multo ma-
gis & in omnibus alijs vtraq; fallax erit. Sic ergo vult Hippo. ꝙ vltima repletio non sit vltime soluenda,nec etiam
quæcūq; alia multo magis. Nisi esset,ꝙ Hippo. non dicit,ꝙ vltima repletio non indigeat vltima euacuatione,
sed ꝙ vltima euacuatio ibi fallax est,eo ꝙ non contingit semper cum vltima repletione esse fortē virtutē:pp quod
dixit, Nō ad vltimū ducere,sed,qualis natura fuerit sustinētis,ad hoc ducere. Si.n.virtus deficiat,purgatio est cohi
benda,etsi nōdum tota exierit abūdātia. Accidit aūt deficere virtutem ante totius superflui euacuationē, maxime
si prius debilis fuerit resolutione multa spiritus & caloris,quę in euacuatione contingit. Quare in talibus euacua-
tio est paulatim facienda,& per interualla,donec ad vltimum deducatur:aliter.n.non fieret sanatio vltimę reple-
tionis. Ergo intelligit Hippo. ꝙ vltima euacuatio in athletis, & quibuscūq; alijs vltime repletis dubia est, subito
facta,sed paulatim & per interualla secura. Hoc aūt in nullo cōtradicet Galeno, q nunq̄ dixit illā semper subito
faciend am

A faciendam esse:accidit enim,& sępe,talē fieri debere,cū fortis est virtus sub repletione immoderata. Vnde & Hip-
po.dixit in altero aphorismo,Et,vbi oportet,vsq; ad defectionem ducere,si sufficiat ægrotās. Oportet aūt in sum-
me repleto:sufficit aūt,cum fortis est:est aūt fortis virtus illius,cuius corpus est dēsum , nō resolubile, & iā ad finē
augmenti productū,cuius omniū membrorum cōplexio vel compositio adęquata est virtutibus,quæ in ipsis.Ha
bet aūt alia trāslatio,ꝙ immoderata repletio indiget euacuatione æquali:quod Hali exponit,i.euacuatione grada
ta,donec destruatur superflua repletio,quasi dicatur ęqualis virtuti tolerāti:& hoc pp cautelam virtutis,quę debi-
lis existens aliqñ non tolerat euacuationē superfluam simul factā. Nos aūt dicimus,nō reprobantes tn̄ hanc ex-
positionem,ꝙ,cum ibi dicitur,ꝙ immoderata repletio indiget euacuatione æquali , intelligi potest,i.eūone, quæ
æquatur immoderatę repletioni:hęc aūt est immoderata euacuatio.Sed ex hac expositione nō habetur , ꝙ subito
debeat illa fieri,sed tū subito,tū gradatim , ẜm naturā sustinētis. Quare & hęc expositio rectior erit,cōmunior exi
stens. Immoderata aūt repletio maxime apud medicos est illa,quæ ex omnibus fit humoribus simul mistis in
venis:pp quod de illa exemplificans dixit,Quemadmodum in sanguine circa venas. huic aūt maxime cōpetit eua
cuatio,quæ per phlebotomiam. Est enim phlebotomia euacuatio vniuersalis,quę multitudinē euacuat:multitu-
do vero est augmentum humorum super æqualitatē ipsorum in venis,sicut dicit Princeps. Et tu iam sciuisti,quid
nos intelligamus per omnes humores in venis. Deinde dat causas salubres oppilationis cōcauitatis vel pori cir-
ca ventrem,& intestina,& tracheam,& pulmonē,factę ex sanguine vel sanie,& dicit, QVIBVS VERO &c.idest,
B sed , quęcūq; emphraxis aut repletio cōcauitatis vel pori facta est ex sanguine vel sanie circa ventrem & intestina,
aut circa tracheam vel pulmonē,in quibus omnibus sunt cōcauitates aliquæ ad aliquod opus ordinatæ,indiget ad
curā perfectam euacuatione nil relinquente ibi de talibus,eo ꝙ sanguis & sanies ex toto genere præter naturā cō-
tinetur in his cōcauitatibus.Sed,qualiter sanies sit toto genere præter naturā,iam dictum est. Sāguis vero , cum in
vena est,non est ibi præter naturam,nisi aut quantitate,aut qualitate, sed,cum exit à vena in aliam cōcauitatē sibi
non naturalem,iā ibi cōtinetur toto genere præter naturam,cōtinuo enim factus est corpori omnino incōueniēs
ad nutrimentum,transiēs iam in corruptionem. Accidit aūt in omnibus his cōcauitatibus contineri sanguinē, &
saniem:saniem quidem tum ex vlceribus,tum ex ruptis apostematibus:sanguinē aūt ex scissura venę,& ex alijs ta
libus.Resudat etiam ad hæc loca ex apostematibus circa ea,ęrugo quædā,aliqñ sanguinea,aliqñ cholerica,aliquā-
do phlegmatica,aliqñ melancholica ẜm naturam dominantis in apate humoris,sicut palam est in pleuresi , & pe-
ripneumonia:quæ ærugo etiam toto genere p̄ter naturam est,opus cōcauitatis,ad quam resudat,impediēs,ideoq;
& pfecte exterius excernēda. Deīde dat causas salubres eius oppilatiōis,quę ex cibo & potu,& dicit, AMPLIO-
RIS &c.idest sed oppilatio,siue repletio stomachi & cōcauitatis eius ex cibo & potu amplior , q̄ continere possit
atq; digerere,siquidem adhuc recens extiterit cibus & potus , corrigetur per euacuationē. Dicit,adhuc recens,
C quia post moram non est facilis eius eductio per vomitū stomacho iā circūtracto ad cibum, ideoq; fortius conti-
nente illum:quare tunc correctio talis oppilationis melior est per lentam deambulationē,vt descēdat , & omnino
per adiuuamentum digestionis eius. Deinde,cum dedit oppilationē ex sanie,& sanguine;& cibo & potu,& hu-
iusmodi oportere per euacuationē sanare,vnde fiat,ostendit,horū oppilātium euacuatio , & cum quibus,& dicit,
QVAECVNQVE IGITVR &c.i.sed,quæcūq; continentur in pulmone,i.in canalibus eius , vel in pectore,i.in
cōcauitate,quæ est inter pectus & pulmonē,euacuantur cum tussibus. Est aūt tussis,motus naturę ad expellēdum
omne illud,quod operationē lædit anhelitus,& maxime quod in canalibus cōtinetur, oppilās eos : hāc aūt inten-
tionem natura operatur cū instrumentis spiritus,quorum actio est aerē attrahere & emittere.Cum ergo introitus
spiritus impeditur,excitatur natura,vt forti motu & multo spiritu excludat impediēs. Qñ ergo aer sic fortiter im-
pulsus egreditur,mundificat canales pulmonis & tracheā totā,propellēs,quicquid præ se inuenerit. Adhuc aūt &
apud impulsionem & cōstrictionem exprimitur in pāniculum inuoluentē pulmonē,quicquid fuerit de sanie, aut
de sanguine,aut alia ærugine in pectoris concauitate,sicut dictū est. Est aūt hæc actio(sicut videtur)cōposita ex
actione virtutis naturalis expulsiuę pulmonis,& virtutis volūtarię motiuę pectoris. Qm̄ autem & huic actioni na
turæ aliqñ rebellat sanies,aut sanguis,aut alia quęuis ęrugo sui crassitie & viscositate,ideo subiunxit , Ex pharma-
cis extenuātibus,i.subtiliātibus & incidentibus.his enim,& proprie cū fuerit in eis abstersio, adiuuatur eradicatio
D eius à canalibus,& afluctio eius à pectore in extremitates canalium,cum pectus & pulmo constringitur. Dein-
de dicit, QVAECVNQVE VERO &c.i.sed,quæcūq; oppilatiua cōtinentur in hepate,aut venis,aut arterijs , aut
renibus,euacuare oportet aut per vrinā,aut per ventrē:hę enim duæ vię paratiores sunt ijs, quæ in his continētur
membris. Deinde,cum dedit,vnde fiat horū purgatio,dat,cum quibus, & dicit, SED PER VRINAM &c.i.
sed per vrinā fiet euacuatio à vehementer extenuātibus,quę proprie dicuntur diuretica,qualia sunt semen fęnicu-
li,apij,seseleos,ameos,daucus,& huiusmodi:de natura.n.horū est,vt attenuent sanguinē valde,& subtiliēt ipsum,
& decernant,& separent spissum eius ab eius aqueo & subtili,& aggregent spissum,& cōtinuent ipsum. Duæ ergo
sunt in genere taliū medicinarū proprietates,quas nō consequuntur nisi à caliditate & siccitate forti,quarū prima
est liquefactio sanguinis,& eius resolutio:secūda est digestio sanguinis,& separatio eius ab aqueo ipsius. Et hę duę
proprietates simul adiuuant renes,vt facile attrahāt aqueum iā ita separatū,& propter hoc non sunt conuenientes
abscisioni saniei ex pectore(sicut dicit Gal.in lib.de simp.med.)aggregatum enim & siccatum non est aptum, vt
ascendat in sputo. Quare medicinæ pectoris nō debent esse tantæ caliditatis & siccitatis,sed debent esse incisiuæ &
abstersiuæ,sumptæ cū sorbitiōibus mollibus,& huiusmodi,vt nō superflue exiccēt. Deinde dicit, PER VEN-
TREM VERO &c.i.sed euacuatio per ventrem,fiat attrahentibus & aperientibus.

SED DICAMVS nunc,quot modis fiat attractio,& quæ sit virtus medicinę attrahentis & aperientis , & quis
modus purgandi attrahentium. Dico ergo,ꝙ attractio alicuius ab aliquo aut est tota violēta:aut partim violēta,
partim naturalis:tota aūt naturalis esse non potest,cū principalis eius causa sit principiū extra id,quod attrahitur.

In totum

In totum aũt violenta est illa, quæ sequitur motũ attrahentis, contactũ habẽtis ad attractum nihil cõferente attracto: est. n. violentum, cuius principiũ est extra, nihil cõferẽte vim passo, sicut Philosophus dicit in ethicis. E Propterea Arist. in 7. phy. exemplificans de motu violento, dixit, ꝙ motus violenti sunt attractio, impulsio, vectio, & vertigo. Est autem alia attractio, in qua, licet principiũ attrahens sit extra attractũ, non tñ perficitur, nisi aut attractũ habeat etiam virtutẽ, quę sine contactu currat in attrahẽs, vt cõtingit in attractione, qua ferrũ attrahitur à magnete: aut vbi attrahẽs faciat dispõnem in circuitu attracti, ex qua accidat attractum sine cõtactu attrahentis consequi ad prohibitionẽ dispõnis inductę ab attrahẽte, vt in vacuo. Quare talis attractio nõ poterit dici oĩno violẽta, quia vim aliquã passum cõfert ad hũc motũ: erit ergo partim naturalis partĩ violẽta. Propter quod resumẽtes dicamus, ꝙ talis attractio fit à trib⁹ (sicut dicit Gal. i li. de nat. vir.) scilicet à vacuo, à calido, & à forma specifica. SED cõtinuo aliquis dicet à vacuo nihil attrahi, eo ꝙ vacuũ nihil est, sicut in physicis ꝓbatur: quod aũt nõ est, nihil agere potest, quare nec attrahere. Nisi esset, ꝙ vacuũ non attrahit sicut existẽs, sed sicut esse nõ potẽs: propter quod attractio principalis attribuitur rei euacuanti, vel nitenti vacuũ facere, et hoc nõ per se, sed per accidens, eo ꝙ actionem eius continuo cõsequitur aut vicinius ex corporibus: aut faciliores fluxus ex æqualiter vicinis, vt patet in ventosa: vnde & Galenus vocat hæc, cõsequẽtia ad id, quod euacuatur. Hæc aũt cõsecutio partim naturalis est, partim violenta: est. n. naturalis ex quadam natura vniuersali, quæ facit impossibile vacuũ esse; violẽta aũt propter esse illud, quod euacuat, extra illud, quod cõsequitur: & propter accidẽtaliter hoc illi vim inferre. Attractio aũt, quę est à calido apud Gal. & Princ. reducitur ad eã, quę à vacuo: F dicunt enim, ꝙ calidũ igneum in lycinio lãpadis euacuando substantiã lycinij facit cõsequi oleũ ad replendum. Mihi aũt hoc exemplũ non videtur cõueniens. Nã oleũ, aut cera lycinij, ex quibus habet nutriri igniculus ille lycinij, minus proprie dicit̃ attrahi ad superiora ipsius: igniculus. n. ille calefaciens & subtilians oleũ aut cerã, conuertit eã in vaporẽ, hic aũt naturaliter sursum mouetur: cũ aũt in motu suo sursum ascendat, offendit ignẽ lycinij, à quo inflãmatur & ipse. Et; quia hoc fit cõtinue, donec durat materia sic cõuertibilis in vaporẽ, continue durat ignis vsq; in finẽ; nisi per aliud extinguatur. Hoc aũt non est proprie attrahere, sed generare: cũ enim generans dat formã generato, dat omnia cõsequẽtia formam: sed de cõsequentibus formam principaliter est motus ad locũ: ergo, quãtũ dat oleo & ceræ de forma aeris aut ignis, tñ dat et de motu ad locũ vtriusq;. Propter hoc ergo nõ videtur illud attractio, sed naturalis motus generati, datus à generante cum forma: hic aũt motus est à principio intra existenti, licet generatio sit à principio extra rẽ genitam existẽte.

Quare ſm totã meam opinionẽ nõ dicitur illud attractio, sed generatio, & motus naturalis generati, ad locum suum. Non est tñ dubium, ꝙ calidũ attrahit: si enim applicuẽris alicui mẽbro thapsiam, videbis ipsum subito calefieri, & ĩ tumorẽ extolli: similiter fit ex pice & resina, & alijs calidis medicinis. Nec attrahit etiã calor, nisi per hoc, ꝙ euacuat locum, humidũ illic contentũ extenuans, & in vaporem ducens, propter quod cogit aliqd recurrere ad replendum: adiuuat aũt ad illud, quia liquat materias vicinas, & meatus adaperit. Attractio vero, quę est à forma specifica, G qualis est ferri ad magnetẽ, aut choleræ ad scãmoneam, est partim naturalis, partim violẽta. Inquantum est à principio extra, violenta est: inquãtũ vero vim passum videtur cõferre ad hoc, dicitur quodãmodo naturalis. Dicemus aũt rursus, ꝙ hæc forma, qua res specificatur in esse, non est qualitas simplex, nec cõmista, nec aliqua de perceptis sensu, ab eis causata, sed est forma adueniens materiæ ſm præparationẽ, quæ prouenit ei ex cõplexione primarũ qualitatũ, qua res distinguũtur ab alijs. Huius aũt formę ꝑfectio (sicut dicit Prin.) aliqñ est actio, aliqñ passio, quia hæc forma aut est virtus actiua, vt magnetis: aut passiua vt ferri. Cũm aũt euenit, ꝙ sit virtus actiua, aliqñ agit in corpus hominis, vt napellus: aliqñ non, vt magnes. Cum aũt contingit, ꝙ sit actiua in corpus hominis, aliqñ agit actionẽ conuenientẽ, vt pęonia: aliqñ inconuenientẽ, vt napellus. Cũ aũt contingit, ꝙ sit passiua, non patitur similiter nisi à determinato sibi actiuo, sicut ferrũ nõ attrahitur à quocũq;, sed à magnete. Nõ sunt aũt tales actiones mediante aliqua qualitate simplici, vel cõmista, quibus agens agat ad transmutandũ & conuertẽdum patiens: non enim attrahit magnes ferrũ, agens à calore vel frigore: nec ferrũ attrahitur, patiens ab humiditate vel siccitate: Nec aurum lætificat, quia calefaciat, vel infrigidet, vel aliqualiter corpus disponat: nec homo lætificatur ab illo, quia calefiat vel infrigidetur, humectetur vel exicetur: Neq; iaspis sistit fluxum sanguinis, quia sanguinem aliqualiter alteret: aut sanguis sistitur, quia aliqualiter alteretur ab illo in aliqua qualitatũ: actiones tamẽ istę sunt aliquę affectiões, prodeũtes ad propria passiua, imperceptibiles & inenarrabiles. Propter quod tales actiones non expetunt necessario cõtactũ agentis ad patiens, H qualis est cõtactus magnitudinis, sed virtutis: non. n. sunt actiones naturales, sed virtuales, quæ supernaturales dicũtur, contingẽtia enim nihil magis agerent, vel paterẽtur abinuicẽ. Magnes enim attrahit ferrũ, nõ cõtingẽs ipsum: & piscis vocatus stupefactor vel torpedo stupefacit manum piscatoris tenentis rete, non cõtingens manũ: & pęonia destruit epilepsiã, non tñ contingens eã. Nisi dicat quis ibi esse contactũ per medium aliquod, s. aerẽ in magnete, & rete ĩ stupefactore, mẽbra corporis in pęonia, sed nõ videtur mediate, quia nõ patitur mediũ, quod patitur ab eo tertiũ, eo ꝙ nõ est susceptiuũ talis passiõis ab illo.

SED DICET aliqs nõ esse actionẽ à forma substãtiali, eo ꝙ oĩs actio est à cõtrario: substãtiæ aũt nil est cõtrarium. Nisi esset, ꝙ oppositũ magis videtur esse verũ, s. eo ꝙ omnis actio est à forma, à materia aũt passio. Nõ. n. est forma, quæ destituatur à propria operatione, sicut dicit Boetus: lucis. n. est lucere, & aĩę viuificare. Sed actiones formarũ sunt duobus modis. Quædam. n. nõ sunt prodeũtes ad passiuũ, sed manẽt in agẽte, vt visio in vidẽte; & intellectus in intelligẽte: imo, quia tales operationes nõ fiunt sine quadã passione ab alio, à quibusdam vocãtur passiones, cum tñ post illas passiones sequatur actio iudicandi. Quædã vero sunt prodeũtes ad passiuũ, & harum duplex est modus. Quædam enim sunt prodeuntes à forma mediãtibus qualitatibus primis & secũdis, & hę sunt conuersiuæ suorũ passiuorum in similitudinẽ quandã & naturã actiuorũ, & dicuntur actiones naturales: & in his expetitur cõitas actiui & passiui in materia. Contrarietas aũt est in qualitatibus primis & eas comitãtibus: ab his enim solũ est cõtrarietas inter substantiã & cõtactus vtriusq; ad alterũ, sicut ostẽdit Philosophus in lib. de gene. & cor.

A cor. Et de hac quidē actione dicitur, ꝙ est à cōtrario. Nec pōt quis dicere, ꝙ tales actiones non sint formarū substātialium, sed accidentalium tm̄, cū accidentales agant in virtute substantialiū, & earum actiones ad ipsas terminentur: non. n. ita recte dicitur, ꝙ calor ignis calefacit, sicut ꝙ ignis calefacit calore. Adhuc aūt virtus animę, quę est in membro forma substātialis, agit in cibū à calore mēbri sicut ab instrumento: propter quod nō agit talis calor virtute elementali tm̄, sed in virtute aīę, quæ est sua forma, qua informatur & dirigitur ad certū finem, sicut malleus agit, informatus forma artis ad finē, quē intēdit artifex. Si enim calor ageret in virtute sua tm̄, calefaceret solū, nō aūt per eius calefactionē induceretur in cibū forma mēbri. Et breuiter, sicut forma substātialis est principiū emanationis earū in subiecto, sic est, cui debent actiones illarū attribui. Quędā vero prodeunt à forma substantiali, nulla mediāte qualitate prima vel secūda, & hæ sunt simpliciter attributę formæ substātiali: & debentur ei non ex cōmistione elementorū, sed ex altiori principio, s. cęlo: & similiter habēt se passiones ad formā passiuorū. Propter quod in talibus actionibus non expetitur cōtrarietas agētis ad patiens, neq; etiā similitudo, cōtrarietas enim & similitudo rerū est in qualitatibus, & nō in substātia, sicut alias scitū est. Neq; etiā expetitur naturalis cōtactus actiui ad passiuū, qualis est cōtactus magnitudinis, sed metaphoricus, qui dicitur cōtactus virtutis, propter quod tales actiones virtuales dicuntur, & quodāmodo supernaturales, sed expetitur tm̄ præsentia passiui, quod ex proprietate suę formę talis actus susceptiuum existit. Ex quo videtur mihi, ꝙ attractio sanguinis ad mēbrum, non possit

B dici, ꝙ fiat isto modo à virtute formę substātialis mēbri: vtitur enim hæc virtus & calore, & villis, qui in membro, & habet opus attrahens contangere attractum: cuius simile nō contingit apud attractionē magnetis, & medicinæ laxatiuę. Erit tn̄ talis attractio naturalis ex parte attrahētis, ſm̄ ui: s. ꝙ est ipsius actio: violenta vero ex parte attracti, ſm̄. s. ꝙ est ipsius passio, siquidē attractum nō adiuuat per se ipsum ad hunc motū. Sed dicūt aliqui, ꝙ nutrimētum non attrahitur virtute mēbri, sed currit ad ipsum, sicut perfectibile desiderās perfici: appetit enim materia formam, sicut dicit Philosophus. Quibus dicemus, ꝙ, si hoc est verū, tūc oportebit, ꝙ hic appetitus excitet in omni passiuo cursum ad actiuū, quod dat ei formam: sed hoc est falsum: ergo & illud. Adhuc aūt villi lōgitudinales, quos ad attractionē membri cōtractos inuenimus, frustra facti essent: natura aūt nihil facit frustra. Adhuc autē medicina inuenitur transire ad membrū, de qua nō potest dici, ꝙ appetat formari forma membri, qm̄ frustra esset hic appetitus: quare nō currit sicut appetēs, sed attracta. Si ergo mēbrum ad expulsionē morbi attrahit medicinā, multo fortius ad sui saluationē attrahet alimentum. Adhuc aūt (vt dicit Philosophus) virtus nutritiua est virtus animę, potens saluare suscipiens ipsam: quod quidē non facit nisi per restaurationē deperditi. Oportet ergo, ꝙ de natura eius sit nō solum vnire & assimilare alimentū membro, sed etiam apponere, & attrahere ipsum ad illud: si enim deficit ei attractio, & indiget, vt alimentū ex se currat ad mēbrum, tūc non est potēs saluare nisi per accidēs,

C quod absurdum est. Nullo ergo modo dici pōt, ꝙ mēbrum nō habeat virtutē attractiuam conuenientiū, sicut habet alienorū expulsiuam. Sed, quod adhuc huic opinioni fomētū præstat, est dictum Auer. qui super 7 physic. dicere videtur, quòd motus nutrimēti ad membrū, est sicut motus grauis & leuis in locū suum: motus aūt grauis & leuis in suū locū est motus à generāte, qđ dat speciē & formā (sicur dicit Phil. in 8 physicorū) simul. n. cū forma dat cōsequētia formā: de qbus est locus. Propter quod dicit Arist. in 4 libro de cęlo, quòd in sui ipsius locum ferri est ad speciē ferri: hoc enī est graui esse, quod est deorsum esse: & leui esse, quod est sursum esse. Quātū ergo mēbrū nutrimēto dat de specie sua, tm̄ exhibet ei de motu ad ipsum. Sicut ergo potētia graue paulatim mouet deorsum, ſm̄ quòd paulatī suscipit speciē grauis à gn̄ante, ita nutrimētū ipsum, existēs potentia mēbrū, p se ipsum gradatim & paulatim mouet ad mēbrū, ſm̄ quòd gradatī & paulatim alteratū est ad formam mēbri. Sed hęc sentētia nō hēt veritatē, Primo quidē, q̄a similitudo, quā assignat, nō est vera similitudo. Motus enī grauis ad locū suū est motus dat⁹ à generāte simul cū forma, sed nō est motus ad generātē. Nubes enī potētia existēs aqua, cū fit actu aqua, descendit deorsum, sed generās eius non erat deorsum, erat. n. generans aquā frigiditas aeris, quę sursum est: motus aūt nutrimenti ad membrū, est motus ad generantē, siquidē ipsum potentia existēs mēbrū fertur in mēbrū, quod est exhibēs ei actum mēbri. Sed dicet aliquis, quòd nutrimentū non mouetur ad mēbrum, sicut ad generantē, sed sicut ad formā & locū proprium, quē accidit esse in ipso generante: suscipit enim formā nutriti non quidē sicut separatū, sed sub nutrito, in quod cōuertitur, & ita per accidēs mouetur ad generātē. Propter quod dicemus

D alter adhuc aduersus talē, ꝙ iste motus nutrimenti nō est naturalis, sicut motus grauis & leuis, quia accidit esse motum contra naturā suæ inclinationis, quā cōsequitur ex dominio elemēti in eo, s. qn̄ mouetur sursum, vel ad dextram, vel ad sinistrā: manifestum est enim, quòd in eo dominatur aqua & terra. Ergo, si moueatur ad aliā partē, q̄ deorsum, mouebitur cōtra naturā sui, sicut attractū, aut īpulsum. Cuius etiā simile est dicere de ferro: qn̄ sursum, vel ad dextram, vel sinistrā mouetur contra inclinationē elemēti in ferro dn̄antis, ad magnetē, mouetur sicut attractum, cum moueatur contra inclinationē elemēti in ferro dominantis. Amplius alimentū, cum stomachi digestionem susceperit, mouetur ad hepar, sicut videmus: sed, cum hepar non dū ipsum digesserit, neq; aliqd de forma sua impresserit, alimentū non debet moueri ad ipsum: ergo, si mouetur ad ipsum, nō mouetur ex se, sed sicut attractum. Amplius, postq̄ hepar digessit & sanguificauit cibūm, tūc cibus mouetur in vniuersa mēbra corporis, sicut videmus, & oēs dicunt: quare oportet, quòd oē mēbrum impresserit aliquid ei de forma sua, et quòd habeat iā similitudinē cum quolibet: sed, cū membra sint tot diuersitatū, impossibile est rem vnā consimilē, quantū ad sensum, habere similitudinē cum tot diuersis ſm̄ sensum. Præterea, si quodlibet ei aliqd impresserit de forma sua apud digestionē in hepate, tunc oportuit hepar digerere cibū & sanguificare ipsum virtute caloris oīum mēbrorum: quare hepar nō exhibuisset cibo formā similem hepati: cuius oppositū videmus, s. sanguinē hepati similari: propter quod dicunt medici, quòd sanguis videtur esse cibus conuersus ad similitudinē hepatis. Adhuc aūt, si à virtute caloris oīum mēbrorum digereret hepar, tunc oīa mēbra influerent hepati, hepar aūt nulli: quod esset cōtra eius principalitatē, quā habet ad mēbra ſm̄ peripateticos & medicos. Quare oportet, quòd sanguis, cū mo-

uetur ab hepate in vniuersa corporis mẽbra, non habeat hũc motum, nisi per hoc, ꝙ attrahitur ab illis virtute aiæ quæ in eis existit: cũq; oẽs virtutes aiæ sint organicę ꝑter intellectiuã, impossibile est huic virtuti nõ assignari organum propriũ. Quare fiet hęc attractio quibusdã ad quædã impellentibus, alijsq; ab illis attrahẽtibus, & tã calore, q̃; villis vtẽtibus ad vtrũq;. Quare diuersa videtur hæc attractio ab attractione, quã diximus, quę à forma specifica ꝓcedit nulla mediãte qualitate: quod quidẽ incidẽter hic adiectũ sit. Post hoc aũt redeuntes dicamus, Qm̃ ergo quædã talium actionũ sunt corruptiuę suorũ passiuorũ, aut amotiuę aliquorũ actuũ seu dispõnum in passiuo, credite sunt esse à cõtrario: &, qa quędã ex eis sunt exhibẽtes passiuo actũ cursus ad actiuũ sicut ad delectabile & amicum, creditæ sunt esse à simili, cum tñ hoc nil sit, qa substãtiæ non cõtrariatur substãtia. Similitudo vero substantiæ ad substantiã in qualitatibus proprie dicitur. Quòd si dicat aliqs, ꝙ formã substantialẽ vnius cõtingit in natura esse vicinã formę substãtiali alterius, signũ sumẽs ab accidẽtibus comitãtibus formã, quę si fuerint similia, ꝓbant formas substãuiales, à qbus processerũt, esse vicinas ꝺm naturã, nõ tñ erit propter hoc talis vicinia causa attractionis vnius ad alterũ, in multis enim videmus tales vicinias, quę in se inuicẽ nõ sunt causa talis actionis. Quòd si dicat nec istud sufficere, sed ꝑter hoc oportere alterũ fortius esse, sicut dicit Gal. in lib. de simp. medicinis, ꝙ medicina est fortior humore, & magnes ferro: ait enim, ꝙ cartamũ & vrtica sunt similia phlegmati, sed fortiora phlegmate ꝓpter caliditatẽ, & ideo attrahunt ipsum, & nõ attrahuntur ab ipso. Dicemus, ꝙ, sicut vnũ de talibus attrahit alterũ, qñ vincit ipsum, ita, qñ in fortitudine æquãtur, debẽt mutuo ad se inuicẽ concurrere, quasi vtrũq; attrahat alterũ. Adhuc aũt incõueniẽs est attribuere fortitudinẽ talis virtutis calori, cũ eius operatio nõ sit à calore.

Adhuc aũt, quæcũq; similantur in substãtia, similãtur de necessitate in accidẽtibus comitãtibus illã: sed nõ videmus medicinas laxatiuas similari humoribus, quos ipsę attrahunt, cartamũ enim & vrtica nõ similãtur phlegmati in qualitatibus actiuis nec passiuis, neq; alijs accidẽtibus, quare nec in substãtia: ergo nec per similitudinẽ i substantia vnũ attrahet alterũ, sicut Gal. dicebat. Adhuc aũt vnã medicinã cõtingit esse attractiuã duorũ diuersorũ humorũ, sicut aloe attrahit cholerã & phlegma, & similiter rha barbarũ: agaricus quoq; phlegma et melancholiã: sed impossibile est ipsam habere similitudines in substãtia, de qua loquitur, cũ duobus diuersis humoribus, q enim ad se inuicẽ in qualitatibus & substantia plurimũ distãt: nullo ergo modo videtur, ꝙ attractio fiat per hãc similitudinem. Ideoq; & recte ait filius Mesuę in libro de cõsolatione simpliciũ medicinarũ laxatiuarũ, ꝙ ideo medicina non est laxatiua à re cõplexionali sic, sed quia talis: neq; magnes attrahit ferrũ, & scãmonea cholerã, quia simile est vel cõtrarium, sed qa tale: neq; quia leue neq; graue, agitatiuũ superius aut inferius, sed qa tale: neq; basiliscus videndo perimit, qa cõtrariũ, sed qa tale: & sic de reliqs. Dotatũ enim est oẽ duplici (vt ait) virtute, s. elemẽtari, & cęlesti: hac qdẽ cõi, hac vero ꝓpria: cõi quidẽ ab elemẽtis, ꝓpria vero à cęlo: eteni calefactiuũ & infrigidatiuũ calidũ & frigidũ oẽ, solutiuum aũt, non quia calidũ, nec quia frigidũ, sed quia cęlesti virtute dotatũ, mistionẽ suã ita regulãte: & ab hoc qdẽ illud est solutiuũ, illud vero prouocatiuũ, aliud vero aliter, & aliter. Et hoc quidẽ, quod à cęlesti virtute fit tale, supra cõplexionẽ esse ferũt. Sicut enim inqt Plato, dotauit quidẽ res natura ꝓprietatibus: ois enim res, ꝺm ꝙ meretur, à specie sua agit, quod propriũ est, neq; est actio propria, nisi quam species regulat, sicut dicitur. Quòd si dicat aliquis ferrum non attrahi à magnete, neq; humorẽ à medicina, sed currere hæc ad illa, sicut imperfecta quærẽtia perfici ab illis. Dicemus, ꝙ talis appetitus frustra esset, cũ illa non sint eorũ perfectiua: natura autẽ nihil facit frustra. Dicemus etiã necessario habere prodire prius aliquas affectiones ab illis in ipsa ante, q̃; currant ad illa, cuius signũ est indigẽtia ad hoc præsentię magnetis: adhuc quia, si cõfricetur alliũ ad magnetẽ, non curret ferrum ad ipsum: quod nõ est ob aliud, nisi quia tunc nõ procedit actio ex magnete excitans virtutẽ motus in ferro: alliũ etiam nõ prohibet illã actionẽ nisi ex forma sua, quæ talis actionis est impeditiua. Talẽ autem actionem magnetis, aut medicinæ, attractionem vocamus, quę quidẽ ęquiuoce dicitur attractio cũ ea, quę est ex toto violenta. Post hoc aũt dicemus, ꝙ hæc virtus attractiua in aliquibus est actu adeo, ꝙ nõ indiget nisi præsentia sui passiui, vt in magnete: in aliqbus vero potẽtia tm̃, indigẽs quidẽ excitari ad actũ per aliud, vt in medicinis laxatiuis, quarum nõ est attrahere humorẽ sibi propriũ, nisi calor corporis, in quo est humor, excitet illã virtutẽ ad actũ: quare existens exterius non attrahit illũ, etiã si fuerit pręsens, aut si per scissionem cutis aperiatur via humori.

DVBITABIT aũt aliquis de hoc, ꝙ medicina non videtur ad seipsam attrahere: existens. n. in stomacho non trahit humorẽ ad stomachum sed ad intestina. Humor etiã nõ videur ad ipsam currere, sicut ferrũ ad magnetem, quia tunc curreret ad stomachũ: quare non videtur attractio medicinæ, qualis est magnetis. Nisi esset, quòd medicina aliqñ est sui proprietate solutiua pori superioris, aliqñ inferioris: aliqñ debilis virtutis attractiuę, aliqñ fortis. Medicina ergo, quę est solutiua pori iferioris, nõ attrahit ad stomachũ propter duo, sicut dicit Princeps: aut. s. quia, cũ attraxerit ad intestina, natura properat, vt ex propĩquioribus expellat vijs: aut quia ipsa natura medicinã ipsam expellit ad intestina velociter, ne stomachi substãtia per eã corrumpatur. Quòd si aliquãdo tardetur expelli debilitate virtutis stomachi, & virtus attractiua eius nõ fuerit debilis, attrahit ipsa vsq; ad stomachũ partẽ humoris, excitans propter illud expulsionẽ per vomitum. Medicina aũt solutiua pori superioris oris stomachi, & mẽri, quæ dicitur vomitiua, proprietate sua, qua porũ superiorem laxare habet, & fortitudinem suæ attractiuæ virtutis attrahit vsq; ad locum, vbi est. Dixit aũt, quòd euacuatio per ventrẽ fit attrahẽtibus et aperientibus: quare oportet medicinam attrahentẽ habere virtutẽ aperitiuam meatuũ, ex quibus fit attractio: & eorũ, ex quibus fit expulsio: hanc aũt habet ex caliditate & subtilitate, & quia sit acuta, & amara, & abstersiua: magis aũt & hãc habet aliqñ à proprietate: aliqñ vero à virtute sua expressiua, vel lenificatiua, vel lãbificatiua. Videtur aũt mihi, quòd medicinã, qua humores attrahũtur & purgantur, magis sit dicenda solutiua ex apertione meatuũ cõstrictorum, & orificiorum eorũ, vnde fit eductio, q̃ ex attractione. Ligatorũ enim & constrictorũ proprie est solutio: apertiõe enim orificiorum & venarũ, ex quibus fit attractio; & apertione & solutione totius intestini iã fit aliqua violẽtia cõstrictiuę. Ex virtute aũt attractiua, quæ humorem comitatur, fit electio humoris educendi. Nec reputo verum esse,

quod dicit Princ.ſ.ꝙ,ſi medicina haberet virtutem attractiuã,quæ humorem comitaretur,eſſet dignũ,vt in ſano & forti ſuperaret:quod non ſic apparet, in talibus enim medicinæ minus attrahunt & ſoluunt,& cũ anguſtia maiore. Sed hoc nõ eſt,quia virtus earum attractiua nõ comitetur humorẽ, ſed quia aliquid fortius eſt prohibens. Humores.n.in ſanis & fortibus proportionati ſunt ad opus naturæ,nec quantitate nec qualitate inobedientes virtuti: quare membra ipſos tenacirer ſeruant,& attrahunt in contrarium medicinæ,& producit hoc ad anguſtiam.

A Purgario vero alterius humoris ab eo,quem ꝓprietate ſua habet attrahere,non fit à virtute naturali attractiua, quæ eſt in medicina,ſed à ſtimulatiõe & punctione multa,quã facit circa orificia venarum meſeraicarum, ex qua ſequitur ea laxari,vt continere nõ poſſint:naturam quoq; ſtimulatam exprimere illuc humores ſicut ad locũ dolentem. Sed expulſio nulli attribuitur medicinæ,ſed naturæ tñ. Expellit aũt natura ſtimulata tum ab humore attracto in nõ ſui locũ,tũ ab acuitate & venenoſitate medicinę pungentis & ſtimulantis. Aliqñ autem iuuatur ab ſterſione medicinæ: aliqñ autem ab eius expreſſione,quam deſuper efficit aliqua ex eis,virtutem habens expreſſiuam,ſicut myrobalani. Lenificatio aũt,quam aliqua ex eis facit,vt mãna,& mel,& huiuſmodi, non ſtimulãt expulſiuam,nec adiuuant niſi per accidens,cõtentiuæ operationẽ debilitando. Deinde dicit, QVAECVNQVE IGITVR &c.i.quæcũq; materiæ oppilantes cõtinentur ſm ſuperiorem partem,ſ. ventris,circa os ſtomachi,ſiue ſit cibus,vel humor,vel ſanies,euacuabitur per vomitum ſicut per regionẽ viciniorem humori purgando,niſi aliquando contradicat difficultas vomitus ex parte ſtricturæ pectoris,aut hyemis tempus. Quæcũq; autem contineñtur ſm inferiorem partem ventris,ſicut in fundo ſtomachi, aut in inteſtinis,euacuabuntur per ſeceſſum ſicut per

B viam,ad quam facilius,quod ibi continetur,elabitur. Et notat ex hoc ſemper materias eſſe purgandas ex ꝓpinquioribus ſibi canalibus ad hoc aptis,niſi aliqd aliud impediat,hoc enim & ipſa natura facit,recte operans. Quòd ſi aliqñ materias ſciaticę & podagræ nitamur euacuare per vomitum ſicut ex via valde remota,non facimus iſtud tantum, vt euacuemus, quantum vt materias illuc fluentes diuertamus, & ad ſurſum attrahentes diſpergamus.

Deinde dicit, QVAECVNQVE VERO &c.i.ſed quæcunq; materiæ oppilantes,fuerint ſubcutaneę,vt cõtingit in magnis phlegmonibus,& carbunculis,euacuamus ꝑ inciſionem cutis cũ ſcalpellatione,ſicut qñ eſt materia apatis multa & conſtricta,non ſuſcipiens anhelitum,& videmus mẽbrũ nigreſcere,& ꝓcedere in viam corruptionis:tunc.n.nõ expectamus maturationẽ,ſed ſcalpellamus profunde:aut ſanguiſugas applicamus educẽtes humorem ibi conſtrictum:aliqñ aũt per cauterium cũ igne,ſiue per medicinam habentem virtutẽ cauterizandi, qualis eſt,quæ fit de calce,& hmõi. De natura.n.cauterij eſt reſoluere materias conſtrictas,& ꝓhibere,ne corruptio ſpargatur,per id,quod alterat de mẽbri mala cõplexione. Deinde dicit, ITA VERO &c.i.& ſimiliter euacuamus materias,quæ ſunt in concauitate aliqua naturali,vt thorace:ſæpe enim ſaniem pectoris, non poſſibilem educi ꝑ ſputum,euacuamus per inciſionem pectoris,factam circa locum ſaniei. Similiter euacuamus hydropicos, quibus aquam ventris eorũ educi ꝑ ventrem & vrinam eſt impoſſibile,per cauteria & inciſiones circa ventrem.

C

Ant. Vno vero capitulo,eorum quidem,quæ à toto genere ſunt præter naturam,in quibuſdam partibus cõtentorum intentio curationis ablatio eſt:Si vero impoſſibile ita fieri, ad minus periculoſum locum tranſpoſitio. Quæcũq; vero non ſunt à toto genere pręter naturam,ſed ſecundum quantitatem, intentio horũ ſanandorum eſt,tantum ſuperflui euacuatio. Inuentio vero horum ſanandorum ſecundum partem quidẽ aliquam ex ipſa accipitur diſpoſitione,plurima vero ex patientibus particulis.

Leo. Et(vt ſummatim dicam)quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur,ſanationis intentio eſt ablatio:quæ ſi fieri non poſſit,tranſpoſitio. Quæ vero nõ ſunt ex genere præter naturã,at quantitate dãnantur,in ijs intentio eſt abuacuatio. At inuentio eorum,quæ ad ipſorum ſanationem perducunt,partim quidem ex affectu,plurimum vero ex ipſis affectis particulis ſumitur.

Cõ.61. Cum declarauit cauſas ſalubres oppilationis pori & concauitatis ſm plurimas res,quæ in eis contentæ poſſunt oppilare,capitulat illas cauſas per capitulationẽ rerum cadentium in concauitate vel poro,& dicit, VNO VERO CAPITVLO &c.i.tot diuerſis iam dictis modis curãda eſt oppilatio,ſed(vt vno caplo ſit dicere,i.in ſumma vna colligere)quando talium oppilationũ cauſa eſt aliqd cõtentum in poro,toto genere præter naturã,ſicut lapis,aut ſanies,intẽtio ſeu inuentio curationis eſt ablatio eorũ,i.remotio eorũ à corpore oĩo,ſi fieri poſſit, ſicut auferimus

D lapidẽ à collo veſicæ aut per inciſionẽ factã circa collũ, aut per medicinas cõminuentes ipſum,& educẽtes paulatim:& ſicut cataractam ſtãtem in pupilla auferimus medicinis abſterſiuis,& reſolutiuis,& ſiccatiuis: & ſicut ſaniẽ contentã in pectore,vel in alio loco,educimus totã per modos ſibi conuenientes,& medicinas ad illud ꝑparantes.

Si aũt talis ablatio non fuerit poſſibilis,ſicut ſæpe reſolutio cataractæ,aut ẽt cõminutio lapidis non obedit medicinis,tũc intentio eſt tranſpoſitio ad minus periculoſum locũ,ſicut cataractã flectimus deorſum,& lapidẽ ſtantem in collo impingimus in cõcauitatem veſicæ cũ inſtrumentis ad hoc aptis. Dicitur aũt toto genere ꝑter naturam eſſe id,de cuius genere nĩl eſt corpori naturale:aut quicquid ipſa ſui ſubſtãtia eſt incõueniens & innaturale corpori,& non ſolũ quãtitate & qualitate,quaſi totũ genus rei dicat ſubſtãtia,eo ꝙ quãtitas & qualitas ſunt in ea: nec enim aliqd de ſubſtãtia diſconuenire põt,quod quantitate, & qualitate,& cæteris nõ diſconueniat. Deinde dixit, QVAECVNQVE VERO &c.i.ſed,qñ cã oppilationis eſt aliqd cõtẽtũ in poro vel cõcauitate nõ toto gñe ꝑter naturã,ſed quãtitate tñ,tũc intẽtio curationis eſt nõ ablatio,vel curatio,ſiue euacuatio totius, ſed quãtitatis ſupfluitatis. Multitudine enim ſanguinis oppilante venas nõ euacuamus totum ſanguinem,qm ipſe ſubſtãtialiter eſt corpori cõnaturalis,ſine quo non contingit viuere,ſed euacuamus illud,quod de eo ſupfluit ad bonã habitudinem,eo quod oppilat. Sed mirandũ eſt,cur nõ dixit intẽtiones curę eius,quod continet in poro ꝑter naturã ſm qualitatem,maxime cum contingat humorem per ſuã craſſitiem & viſcoſitatem oppilare:& cum ſuperius dixerit

oppilationē ex talibus, indigere incisiuis, & abstersiuis, & nō euacuatiuis: ideo aūt est admiratione dignū, quia tñ non videt, quæcūq; dixerat in caplo, cōprehendisse. Nisi admirationē remoueat, q̄ nō intendebat oīa prædicta capitulare, sed tñ quæ proxime dicta erant: ex quibus nihil erat prȩter naturā in poro contentū, nisi aut toto gñe, aut quantitate, sicut patet inspicienti. Hali aūt adhuc tacite rñdens videtur dicere, q̄ quantitate præter naturam est aliqd dupliciter, s. quantitate qualitatis, & quātitate molis. Sed, si hanc distinctionē intēderet hic Gal. deberet fieri, improprie diceret, cū ait, intentio est superflui euacuatio; superfluitas. n. quātitatis qualitatis non euacuatur, sed alteratur. Adhuc aūt dicit hic Hali, q̄ aliqd continet in corpore præter naturam, aliqñ quantitate solum, vt sanguis, qñ tñ mensuram conuenientem excedit: aliqñ qualitate solum, vt qñ superflue est calefactus: aliqñ quantitate & qualitate, vt sanies, quasi velit toto gñe esse præter naturam, quæ est præter naturam quantitate & qualitate. Et erat proculdubio nō intelligens, qd sit toto genere præter naturam: est. n. toto genere præter naturam id, de cuius genere nihil est corpori naturale, vt vermis, lapis, sanies, & hmōi. Et patet error eius ex hoc, q̄ sanguis ipse est aliquando quantitate superfluus, & qualitate supercalidus, & ita vtraq; præter naturam, & tñ non potest dici toto genere præter naturam: genus. n. eius conueniens est corpori & ei connaturale, sed quantitas & qualitas peccat.

Deinde concludit quædam ex prædictis, & dicit, INVENTIO VERO &c. i. ergo manifestū est ex his, q̄ intentio sanationis taliū oppilationū, imo & quorūcunq; morborum (& hoc vult p̄ sanandorum) pro aliqua parte sumit ab ipsa essentia morbi: & hoc intendebat cū dixit, Accipitur fm partē ex ipsa dispositione. Alia trāslatio planiorē habet sensum: Dicit enim, Et pars inuentionis cārū sanationis est ex ipsa ægritudine. Non solum aūt pars inuentionis causatū salubrium sumit ex ipsa ægritudine, sed & principalis pars inuentionis earū, sicut supra dictū est. Cū. n. intētio sit ægritudinē destruere, hoc aūt nō fiat nisi à contrario, data ægritudine cōtrariū fit in promptu. Ergo principalis intentio curationis vel intentionis causarū salubrium sumit ab ipsius morbi essentia. Deinde dicit, PLVRIMA VERO &c. i: sed plurima pars intentionis curȩ sumit ab ipsis mēbris patiētibus. Ergo modica pars intentionis curæ sumit ab essentia morbi, licet sit principalis pars: sed plurima pars, licet non sit principalis, sumitur à natura mēbrorum patiētium, sicut ex p̄cedentibus morbis exēplificatis de oppilatiōe manifestum est. Quāuis. n. in eis oībus sit intētio vna cōis, quæ est exoppilatio, tñ modus & ingenium exoppilandi diuersificatur fm diuersitatē mēbrorum, in q bus est: alijs. n. medicinis exoppilatur neruus, & alijs vena, alijs pulmo, alijs vesica, & alijs intestinum: & aliunde educitur, quod oppilat in his, & aliūde in illis. Propter quod dicemus, q̄ cognitio naturæ mēbri continet quatuor rerū cognitiones, sicut dicit Princeps, Primo. s. cōplonis eius, qua scita sciet p mēsuram æstimatiuam, quanta sit elongatio à cōplexione naturali: & ex hoc pendet mēsuratio cōtrarij ad morbum.

Secundo plasmatis & creaturæ mēbri, qua scita scit, vtrū mēbrum sit rarum vel spissum, & habēs cōcauitates in se & poros ad aliud magnos aut paruos: ex quo cōmensurat debilitas aut fortitudo medicinæ, subtilitas & crassities, q bus habent resolui eiusmodi materiæ: & scit via eductionis earū. Tertio cognitionē situs, i. loci & societatis. Cognitio. n. societatis cōmensurat electionem medicinæ euacuantis ad debitā partem: cognitio aūt loci commensurat, vnde oporteat facere medicinam ptransire ad ægritudinē, & quid sit ad miscēdum, vt facilius pueniat: & vtrū oporteat augere virtutē medicinæ propter longitudinē viæ, aut non. Quarto cognitionē virtutis mēbri. Si. n. virtus fuerit principalis, aut associata principali, cauebimus à medicinis fortis resolutionis, & resolutiuis admiscebimus styptica & aromatica, ne toti corpori nocumētum inferamus: & à medicinis fortis calefactionis & infrigidationis, vel subito fortiter euacuantibus, p̄pter hoc idē: & fluxus ab eis auertemus, & prouocabimus ad non principalia. Item, si fuerit acuti sensus, vt mēbra neruosa, cauebimus à mordicatiuis, & medicinis malarum qualitatum. Sic ergo patet, q̄ plurima pars intentionis curæ sumit à patiētibus particulis. Sumitur aūt adhuc intētio curationis ab alijs, sicut à natura aeris nos circūdantis, & ætate patiētis, & hmōi, cognitis ex libro de ingenio sanitatis. A natura aūt causæ morbo coniunctȩ non sumit intētio curationis, sed p̄seruationis, si, quæ supra sanximus, īmota pmaneant. Ablatio. n. causæ efficientis vel cōseruantis magis præseruatio dicit, q̄ curatio, eo q̄ ablatio causȩ non est semper sufficiens cura morbi, maxime cum supra dixerit, q̄ abscisa causa oportet venire ad eam, quæ facta est ab illa, ægritudinē. Si tamen sola ablatio causæ sit perfecta cura morbi, vt apud oppilationem, non erit in talibus diuersa præseruatio à curatione, eo q̄ abscisa causa non remanet de oppilatione aliquid factum. Ab hac ergo causa similiter magna pars intentionis curæ assumitur, aliter enim curamus oppilationē ex lapide, aliter ex sanie, aliter ex humore, aliter ex alijs, quanuis hoc Gal. non dixerit.

Quȩcunq; vero aspera facta sunt præter naturam, ea, quæ secundū naturam, eis adducenda est lenitas, secundum os quidem radentes: secundū tracheam vero arteriam aut linguam lenientes per humida sine mordacitate, & glutinosa. Quæcunq; vero lenitate præter naturam sunt, ea, quæ secundum naturam, eis adducenda asperitas per pharmaca sufficienter rhyptica, & per breuem rasuram.

Quæcunq; partes vero ob id, q̄ exasperatæ, naturalem amiserint habitum, ijs læuitas naturalis est restituenda, ossa quidem læuigando: arteriam autem vel linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habeant. Sed, quibuscunq; læuitas inest non naturalis, asperitas est reuocanda medicaminibus, quæ sufficienter abstergant, & parum adstringant.

Hic, cum declarauit causas salubres constrictionis pori & concauitatis fientis ex re cadēte in eis, ante, q̄ det causas salubres constrictionis pori, & concauitatis sequentis alios morbos, expedit se de causis salubribus morborum in lenitate & asperitate, & dicit, QVAECVNQVE VERO &c. i. sed, quȩcūq; mēbra sunt ægra ex asperitate acquisita prȩter naturā, intentio sanationis taliū est reuocatio super eis lenitatis naturalis amissȩ, sumpta quidem ipsa ab essentia ægritudinis, sicut planū est. Deinde, cū reuocatio lenitatis apud quædam mēbra, & quasdam causas fiat

per

per absterſiua & ſicca quędā, quędā p glutinoſa & humida, exēplificat de vtraq;, & dicit, SECVNDVM OS & c.i.
A ſiqn̄ in oſſe fiat aſperitas, vt ſępe contingit, propter corruptionē cōplexionis oſsis in vulnere, cuius ſignū eſt ſuper-
flua adhærentia tentę in eo, & paucitas lubricationis ab eo, & ortus carnis malę ſuper eo tendentis ad mollitiem,
oportebit corruptionē & aſperitatē eam ſequentē remouere p frictionē & raſuram, donec cadāt cortices corrupti,
ex qbus eſt aſperitas: & tūc remanente naturali lenitate orieť caro ſana ſup ipſum. Et ſilr̄ aſperitas palpebræ cōtin-
gens ab humore nitroſo indiget frictione & raſura cum ferro, cū folijs fici, & croco, & mirabolano, marchaſita, &
ſilibus abſterſiuis. Deinde dicit, SECVNDVM TRACHEAM & c.i. &, vt ſi exaſpereť trachea arteria, lædens
vocē, & faciens ipſam raueam & aſperā, ſicut contingit ex ſiccitate ꝓcedēte ex vigilijs, & coitu, & cibis exaſperantī
bus, vt acetoſis & ponticis: &, vt ſi exaſpereť lingua, lędens ſermonē & guſtum, ſicut contingit ex multa ariditate in
febre, aut ex ciborū ponticorum maſticatione, Oportebit lenire vtrāq;: quod qdem fiet (vt dicit) cū humidis & glu
tinoſis ſine mordacitate exiſtētibus. Reminiſcendum aūt hic, quod dixit in ſumma de ſignis, ꝙ lenis vox ſequiť
l.75. lenitatem tracheæ: lenitas aūt tracheæ, contēperantiam craſeos eius: & ꝙ aſpera vox ſequiť aſperitatem eius: aſperi
tas aūt tracheæ, ſequitur ſiccitatē complexionis eius. Eſt aūt aſperitas (vt dicit) inæqualitas quædā ſm durū cor-
pus: durities aūt cauſatur à ſiccitate cōſimilium partiū tracheæ: inęqualitas aūt cauſatur ab indigentia humiditatis
diſperſæ ſuper tracheā, applanātis eam, & reddentis eā lenem. Et, ſicut tales voces ſm naturā, ſignificant tales cōple
xiones naturales, ita & talis præter naturā, tales ſignificat præter naturā. Proportionaliter aūt etiam in his & talis
B ſermo, ſ. lenis & aſper, tales ſingnificat linguæ cōplexiōes naturales, ſ. naturalis: accidētalis vero accidētales. Quare
videtur ex hoc, ꝙ talis aſperitas ſiue ſm tracheā, ſiue linguā, indigebit duobus generibus medicinæ, ſ. humidis ad
ſiccitatē intrinſecam partium homiomerarū: & applanatiuis ad indigētiam humiditatis ſupficialis. Eſt aūt ſiccitas
homiomerarū partium nō illa ægritudo, quā hic curare intendit, ſed aſperitas tracheæ per ſe eſt nocens voci, & ea,
quæ linguæ, per ſe nocēs ſermoni, ſed tn̄ talis ſiccitas eſt illius cauſa, quare & eā pręauferri oportet. Fortaſsis aūt
nec intelligit hic per humida glutinoſa fieri curā niſi aſperitatis cauſatæ à ſiccitate quadā ſupficiali: propter quod
non dixit lenire oportere per humida abſolute, ſed per humida applanatiua, quę contraria ſunt ipſi ægritudini. Et
volebat p glutinoſa, applanatiua: eſt.n. applanatiua medicina, viſcoſa, cuius ꝓprietas eſt, vt dilateť ſuperficiem mē-
bri áſperi dilatatione planę ſuperficiei: & fit manifeſtum corporis illius per eam planum: hoc aūt facit non ſolum,
quia humida, ſed quia viſcoſa. Dixit aūt, ſine mordacitate, quia non oportet eſſe humida ſolum actu, ſed & vir-
tute. Mordicatiua aūt ſicca ſunt & calida virtute ſm plurimum: hæc aūt exaſperant, non applanant. Quæ autē ex
talibus competunt aſperitati tracheę, ſunt ſicut oua ſorbilia ſine ſale, lac, & ius de atriplicibus & maluis, ſorbitiōes
notæ, & ficus ſiccæ, & paſſæ infuſæ in oleo amygdalino, & huiuſmodi: quæ vero aſperitati linguæ cōpetunt, ſunt
ſicut mucilago ſeminis cydoniorum, zuccharum, & huiuſmodi. Et eſt manifeſtū per hoc, ꝙ, licet intentio cura-
tionis in aſpetitate, ſumpta ab eſſentia morbi, ſit lenire & applanare, diuerſificať tn̄ iſta lenitio penes cauſam, quæ
C aſperitatem inducit. Si enim aſperitas eſt propter corruptionem partium ſiccarum, aut propter vitium humoris
exaſperantis & ſiccātis, indiget frictione & abſterſione, & ita ſiccis potius, q̄ humidis, nō quidem quia neq; paſsio
neq; cauſa ſit humida, ſed quia talia ſunt amotiua cauſæ, ſicut ſcammonea choleræ in tertiana vera. Et erunt talia
abſterſiua applanatiua per accidens, quia per amotionem exaſperantis. Et hoc quidem eſt præſeruatio, curationē
in ſe continens, eo ꝙ amota cauſa nihil remaneat de morbo. Si autem aſperitas cauſatur à ſola humiditatis diſper-
ſæ indigentia, tunc humida glutinoſa ſine mordacitate ſunt competentia tàm cauſæ, q̄ morbo.
DVBITABIT AVTEM aliquis, quia non videtur ſufficientem dare curā aſperitatis tracheæ. Exaſperatur.n.
trachea aliqn̄ propter frigus difficile: qn̄q; propter curſum humoroſitatum ſuper eā. Tales aūt aſperitates nō indi
gent humidis glutinoſis, imò calidis & abſterſiuis: qūo ergo dicit abſolute, ꝙ aſperitatē ſuper tracheā leniemus p
humida glutinoſa? Niſi eſſet, ꝙ cōiecturādum eſt ſub his & talium aſperitatum tracheæ curam poſuiſſe. Si enim
aſperitas tracheæ eſt à frigiditate, lenienda eſt per humida, quæ ſint calida, huius.n. generis eſt medicina, quæ diciť
lenitiua, hæc enim cum humiditate & caliditatē habet, ſicut Gal. dicit. Si aūt aſperitas tracheæ fit ab humoroſitate
inæqualiter decurrente ſuper planitiem tracheæ, aut ſuper tunicam cooperientē guttur & epiglottū, tunc leniēda
tertij eſt per ea, quæ aggregant cum applanatione abſterſionem, & vl'r (ſicut dicit Prin.) per abſtergētia in gradu primo,
c.30. ſicut ſorbitione ex farina fabę cū melle, radice lilij, & myrrha, & ſcilla, & hmōi, permiſtis eis glutinoſis, ſicut gūmi
D arabico, & huiuſmodi. Talia aūt abſterſiua conuenientia ad quandam aſperitatē tracheæ tacuit, ſubintelligens ea
ex prius dictis circa aſperitatem oſsis, omnis enim aſperitas (vt dicebat) ſm quodcūq; membrum indiget humidis
glutinoſis, aut abſterſiuis. Sed hic ſciēdum eſt, ꝙ, quia aſperitas eſt inæqualitas ſm durum corpus, aſperum erit
durum, & lene erit molle, non tamē conuertitur, quàuis Gal. in lib. de ſimpl. medicinis conuerſim accipiat vtrūq;
pro vtroq;, vbi oſtendit medicinam lenitiuam non eſſe vnius modi, quia nec durities lenienda, eſt vna tantū. Sicut
enim ibi dicit, aliquid fit durum vel aſperū, aut quia exiccatur, aut quia congelatur, aut quia repletur: ergo medi-
cina lenitiua aut eſt illa, quæ calefacit & liquat congelatum, aut quæ humectat exiccatum, aut quæ euacuat reple-
tum. Medici autem (ſicut innuit) magis volunt per lenitiuū, id, quod lenit corpora, quę duruerunt propter frigus;
propter quod dixit, ꝙ lenitio fit à medicina propterea, quia accendit caliditatē additam ſuper quantitatē calidita-
tis naturalis, & reſoluit aliqd de humiditate eius: & per hoc aſsignauit differentiā eius ad aperitiuā, dicēs, ꝙ aperiti
ua generat caliditatē ſimilē valde caliditati mēbri, quod aperiť, præter quod minuat vel addat aliqd ex humiditate
eius. Poſt hæc dicemus, ꝙ non oīs aſperitas & durities eſt morbus, ſed illa ſola, quæ per ſe lædit operationem, eo
ꝙ oporteat mēbrum ad opus eſſe lene. Aliqua ergo eſt, quæ eſt accidēs morbi, dictū qualitas corporis īmutata, &
iſta ſanatur ſanatione morborū, quos comitať: & talis eſt ſm plurimū, quæ cōtingit ex repletione vel frigiditate.
Deinde, cum dedit cauſas ſalubres aſperitatis præter naturam, nunc dat eas, quæ lenitatis ſunt præter naturā, &
dicit, QVAECVNQVE & c. ideſt, &, ſi membra habent lenitatem præter naturam lædentem operationem, cum

oporteat ad completum opus suum esse aspera, reuocanda est asperitas amissa super eã per asperationem conuenientem: hoc autem fiet per pharmaca sufficienter rhyptica, i. abstersiua, & per breuem frictionẽ & rasuram. Intentio ergo curæ sumpta est & hic similiter ab essentia morbi, asperum enim lenire, & lene exasperare oportet. Quoniam autem talis lenitas præter naturam semper est ex humiditate viscosa infusa supra membri superficiem, remolliente & lenificante ipsam, indigebit ad curam medicinis, de quarum proprietate sit elongare has humiditates viscosas à membri superficie: tales autem sunt, quæ abstersiuæ: quod intellexit per sufficienter rhyptica: Sicut aliquando in matricem ex talibus lenitam, & non potentem concipere, spermate ab ea propter lenitatem lubricante, iniicimus lauacrum cum baurach, & huiusmodi. Et est hic attentione dignum, ꝙ abstersiuum competit alicui asperitati gratia causæ tantum: lenitati autem cõpetit tàm gratia causę, q̃ morbi, abstersiuum.n. asperatiuum videtur sm se, lenitiuum autem, per accidens tantum. Sunt autem & huius generis medicinæ, breuis frictio cum panno aspero, aut breuis rasura cum ferro, & huiusmodi, talia enim abstergunt pariter medicinis: sed maxime competunt in membro duro, vt osse, os.n. in vulnere discoopertum, adeo lenitum, ꝙ caro generanda non potest adhæsionem habere, fricamus, aut radimus parumper cum ferro, donec asperitatem quandam inducamus, lenitam superficiem abiicientes. Dicit autem, per breuem rasuram, aut quia superflua induceret in eo asperitatem multam, quæ similiter esset ibi morbus, vt lenitas: aut dixit hoc respectu rasuræ competentis asperato, quæ fortior debet esse. Rasura enim, qua indiget asperatum & durum ad hoc, vt ęquetur, est maior ea, qua indiget leue & molle, similiter vtæquetur, eo ꝙ durum difficilius recipit impressionem, q̃ molle. I F

Quæcunq; emphraxes & angustationes ægritudines alias sequunt̃, curandũ illas prius. Ostẽsum est aũt in tractatu de ęgritudinũ differẽtia, quẽadmodũ phlegmonibus, & scirrhis, & inflationibus, & siccitatibus ĩmoderatis, adhuc & ineptis figuris ipsorum continẽtium corporum consequuntur plerũq; ea, quę dicta sunt, quẽadmodum & tumoribus quibusdam eorum, quæ in circuitu, corporum. Si vero & adinuicem eorum, quæ dicta sunt, complectantur aliqua, ostensiones habebunt varias. Sufficiet autẽ, vt in exemplo vno manifestam faciamus orationẽ, amplius.n. de omnibus in therapeuticis dicitur literis. Ar.

Quęcunq; vero vel obstrustiones, vel angustiæ meatuum alias sequantur ægritudines, ab illarũ curatione prius est incipiendum. Ostensum siquidẽ est in libro de differẽtijs morborum, ꝙ & inflãmationibus, & duris laxisq; tumoribus, & siccitatibus aliqñ immodicis, ac præterea vitiosis partiũ cõtinẽtium figuris, ea, quæ nuper diximus, sæpius adueniunt, sicuti & quibusdam tumoribus eorũ, quę sunt in ambitu, corporũ. Quod si non nulla ex proxime dictis inuicẽ cõplicẽtur, varias habebunt indicationes. Sufficiet aũt in vno exemplo habuisse sermonem, qm̃ de omnibus in libris de arte curandi plenius sumus executi. La.

Cum declarauit causas salubres cõstrictionis pori & concauitatis, contingentis ex re cadente in eis, declarat eas, quæ illius, concomitantis alios morbos, & dicit, QVAECVNQVE &c. i. sed, quæcũq; emphraxes & angustationes pororum & concauitatum sequuntur alias ægritudines: aut ipsius membri, cuius est porus & concauitas: aut alterius sibi vicini, non poterunt curari, nisi ægritudines, quas sequuntur, curentur prius: quare prius illas curandum esse iubet. Nominat autem constrictionem per duplex nomen, cum dicit emphraxes & angustationes, duobus modis eam esse notans: constrictio.n. pori aut est per aliquid, quod est in poro, & dicitur emphraxis, vel oppilatio, seu clausio: aut per aliqd, quod non est in illo, & dicitur augustatio. Id aũt, quod est in poro obstruens ipsum, aut est in se morbus cum hoc, ꝙ est causa oppilationis, vt apostema, lapis, carnositas, verruca, & huiusmodi: aut nõ est in se morbus, vt humor, sanies, stercus, cibus, & huiusmodi. Angustatio autẽ, qñ fit ab aliquio, quod non est in poro, erit comitans aut ægritudinem membri, in quo est porus, aut vicini. Iam autem & de causis salubribus oppilationis fientis ab eo, quod non est in se morbus, determinatum est supra: nunc autem determinare intentio est de causis salubribus tàm oppilationis, q̃ angustationis, & comitantium morbum. Deinde, cum dedit curãdum esse prius ægritudines, quas oppilatio & angustatio sequuntur, ostendit morbos, quos vtraq; constrictio potest comitari, & dicit, OSTENSVM EST &c. i. sed ostensum est in lib. de mor. & accidenti (& hoc innuit per librũ de differentia ægritudinum, in primo scilicet, & secundo tractatu, magis autem proprie in secundo, in quo causas morborum inuestigat, & non in primo, in quo inquirit numerum & essentiam morborum, sicut dicebat Hali) ꝙ ea, quæ dicta sunt, i. empbraxes & angustationes plerũq; sequuntur aut apostema membrorum continentium poros ipsos & concauitates, sicut sępe consequuntur phlegmones, i. apãta sanguinea: sępe scliroses, i. melãcholica: sæpe inflationes, i. phlegmatica. Non dicit autem consequi erysipelata, quia de natura erysipelatis est dilatari in superficie mẽbri, & nõ multũ intumescere, quare nec oppilationẽ efficere. Aut cõsequunt̃ plerũq; ĩmoderatas siccitates continentiũ mẽbrorũ, aut corruptionẽ figurarũ eorum, sicut ẽt aliqñ consequuntur (vt dicit) tumores membrorũ non continentiũ illas cõcauitates & poros, sed cõtactum habentiũ ad illa, siue tumores illi sint ex ãpãte, siue ex alio. Cum enim generatur aliquod prædictorũ apostematum intus in concauitate vel poro, sicut si fiat in meri, aut in stomacho, vel intestino, aut in pellicula ipsius venæ, aut poris vritidibus, vel collo vesicę aliquod prędictorũ apostematum, accidet meatus illos inde cõstringi, & opus ad quod sunt, impediri. Similiter etiam, si accidat apostema extra concauitatem vel porum in membro contactum habente ad ipsum, sicut ex apostemate lacertorũ meri, aut lacertorum spondylium coniunctionem habentiũ ad tracheam, accidit meatum tracheæ coarctari, & præfocationem incurri: & econuerso ex apostemate in lacertis epiglotti accidit coarctari meatũ meri, & transgluntionẽ impediri. Et, sicut ex apostemate vesicæ accidit tum cõstrictio sui meatus, tum ẽt coarctatio intestini, cui cõiungit̃, & ex hoc impedit̃ egestio & mictio: &, sicut accidit cõstrictio meatus vesicę ex tumore matricis ꝓpter ꝑgnanonẽ, quare in aliquibus mulieribus accidit ex hoc difficultas vrinationis, Sic & accidit ex ventositate tumefaciente ali- Gla. G H

quod

quod membrum, coarctari vicini meatum. Qualiter aũt ſiccitas immoderata, aut corruptela figuræ ſit cauſa cõ-
A ſtrictionis meatus membri, non eſt difficile videre. Siccitatis enim eſt membrum contrahere, & inde meatum diminuere, ſicut ſæpe in febre incenſiua accidit conſtringi meri, vt nihil tranſglutiri poſſit: aliquãdo collum veſicę, vt nihil poſſit vrinari, ſicut & inteſtinum ex ſiccis & ſtypticis multis aſſumptis. Corruptio autem figuræ ſæpe conſtringit meatum, ſicut frequenter contingit in naſo contritio aliqua, ex qua figura corrumpitur, & inde foramina narium conſtringuntur. Et vniuerſaliter, quia corruptio figuræ non eſt ſine tranſmutatione partium membri de loco & ſitu ſuo, accidit inde aut ſuum meatum conſtringi: aut eum, qui vicini. Contingunt enim conſtrictiones meatuũ etiam ex alijs morbis, & non ſolum ex prædictis, ſicut ex nimia membri frigiditate coadunante, aut ex vulneribus non ad rectam formam ſolidatis intra concauitatem membri, aut ex carnoſitate aliqua intra concauitatem creſcente, & huiuſmodi. Sed fortaſsis fit ex his raro, ex illis vero plurimum. Propter quod dixit, Plerũq; &c.

Deinde, cum dedit, quas ęgritudines conſequuntur, oſtendit, quis ſit modus curę, & dicit, SI VERO &c. i. ſed, ſi aliqua eorum, quæ dicta ſunt, complectantur adinuicem, i. ſimul iungantur, vt apoſtema & conſtrictio, aut ſiccitas & conſtrictio, aut corruptio figurę & conſtrictio pori & concauitatis, varias habebit oſtenſiones cauſarum ſalubrium, ita tamen, ꝙ ſemper oportebit primum ſanari morbum, quẽ ſequitur pori conſtrictio, q̃ ipſam conſtrictionẽ iuxta canonem ſuperius dictum, Quòd ab illius cura incipiendum eſt, ſine cuius præmiſsione reliquus nõ
B cutatur. Deinde, quia proſequi cauſas ſalubres cuiuslibet emphraxis ad alios morbos comitantis longiorẽ tractatum expeteret, q̃ pertineat huic doctrinæ, oſtendit ſufficere apud hanc doctrinam, ꝙ in hoc vno exemplo declaretur, & dicit, SVFFICIET &c. i. ſufficiet manifeſtare hoc ſub vno tm̃ exemplo propter amorem compẽdij, cui innititur hic modus doctrinæ: latior autem proſecutio de talibus in lib. ther. meth. eſt quærenda.

Ant. Subiaceat igitur in exemplo, alicui parti influere multitudinem ſanguinis, vt diſtendantur, quę ſecundum partem vaſa, non magna ſolum, ſed & parua, prius effugientia viſionem, ex plenitudine vero nunc apparentia, quemadmodum in oculis videtur aliquando manifeſte propter albedinem tunicę. Conueniẽs vero eſt vtiq; & alia ex ijs, quæ latent, vaſa diſtendi, repleta, non dum neq; ipſa apparentia propter paruitatem: & periculum eſt effundi aliquid reſudans ex vaſis in eas, quæ in medio ſunt, regiones vacuas, aut effuſum eſſe aliquid paruum.

Leo. Supponatur cuipiam particulæ multitudinem ſanguinis influi adeo, vt intendantur in ea venæ, non maiores tantum, ſed etiam paruæ, quæ prius ſenſum effugiebant, nunc vero iam plenæ viſu comprehendũtur, ſicuti plerũq; in oculis ob tunicæ albedinem manifeſtiſsime patet. Par ſiquidem eſt, ꝙ & alia vaſa, quę latent ſenſum, iam plena diſtendantur, non dum & ipſa ob paruitatem viſui manifeſta: & iam periculum imminet, ne, quod ex vaſis exudat, ad ſpacia vacua, quę in medio ſunt, effundatur, aut ne iam paruum ali-
C quid ſit effuſum.

Cum declarauit ſufficere in hac doctrina, ꝙ cura emphraxis alias ægritudines ſequentis explicetur ſub vno exẽplo, eligit pro exemplo dicere cauſas ſalubres emphraxis contingentis ab apoſtemate, potius, quam contingentis ab alio morbo, vt cauſas ſalubres morbi compoſiti non derelinqueret, hoc in loco adeptus horam dicendi eas. Eſt autem apoſtema maxime morbus compoſitus. Non enim vocamus quaſcũq; ſimul cõiunctas ęgritudines in eodem membro eſſe proprie morbum compoſitum, ſed quando ex earum cõiunctione prouenit res vna, quæ eſt vnus morbus, ſicut in apoſtemate. Hoc autem fit, quando duo morbi vel plures in vno membro vel toto corpore exiſtentes, propter vtroſq; lædere vnam operationem, & non vnam lædere operationem diuerſam ab alio, ſortiuntur quaſi vnam formam & vnum nomen, ſicut mala complexio calida, & ea, quæ ſicca, in toto exiſtentes, quãtum quælibet nocet digeſtioni & vniuerſaliter nutritioni, dicitur febris: in vno autem mẽbro exiſtentes ambę dicuntur febres illius membri. Similiter & tertiana cum quotidiana eadem die, qua ſimul redeunt, dicuntur hemitriteus, & eſt vna febris compoſita ex duabus compoſitis ægritudinibus. In membris autem officialibus ægritudo compoſita eſt ex curſu plurium ægridinum in illo, quarum quælibet fit in eo per ſe & non per accidens: dico autem per accidens, vt quia fit in conſimili, quod eſt pars illius. Non ſemper autem compoſita ægritudo ſortitur
D vnum nomen, ſed, quandocũq; talis concurſus fit res vna propter lædere ſimul vnam operationem, dicitur vnus morbus compoſitus, quãuis tali compoſitioni non ſit ſemper nomen impoſitum. Et autem apoſtema morbus compoſitus in membro conſimili, ſicut vult Gal. in prima part. de mor. & accidenti. Sæpe tñ in apoſtemate omne genus morbi videtur incluſum: eſt enim in eo mala complexio cum humoris vitio compoſita, & hoc exiſtens ſm̃ duplicem humoris qualitatem, actiuam ſcilicet, & paſsiuam: ſi enim fuerit ex ſanguine, tunc mala complexio eſt calida & humida: &, ſi ex cholera, tunc eſt calida & ſicca: & ſic de alijs. Eſt & in eo ſolutio continuitatis propter extenſionem venarum, & totius lacerti, factam à repletione & penetratione ſanguinis intra venas & alias partes. Adhuc autem (ſicut dicit Gal.) eſt in eo tertia compoſitio, quia humores, ex quibus contingunt apoſtemata, ſunt cõmiſti adinuicem, & raro reperiuntur ſimplices, vt dicit. Sed, cum talis cõmiſtio à dominantiori denominetur, vt dicatur humor cholericus, in quo natura choleræ magis vincit, non video, ꝙ oporteat malam cõplexionẽ rñdere alteri ex cõmiſtis. Quilibet aũt horum morborũ eſt per ſe in conſimili, ꝑ accidẽs vero in organico. Eſt aũt & in eo morbus officialis ſm̃ plurimũ, plerũq;. n. apãta ſunt cũ corruptiõe quãtitatis, & figurę, & pori mẽbri organici, non tñ oĩa: eryſipelas. n. plerũq; tumorẽ non inducit, quare nec q̃titatẽ, nec figurã corrũpit, ſilr neq; porũ. Adhuc aũt tumor accidẽs in apãte nõ ſemꝑ eſt morbus, non. n. accidit ab eo ſemꝑ lęſio opationis. Qñcũq; ergo nõ accidit ab eo lędi operationẽ per corruptionem quantitatis aut figurę, nõ morbus, ſed accidẽs ſecutiuum vocabitur (ſicut Gal. dicit) ideoq; morbus officialis nõ ẽ ĩ eo de neceſsitate. Quare dicit, SVBIACEAT IGITVR &c. i. ſupponat

igitur, ꝙ sanguinis multitudo influat alicui parti, vt musculo, expulsa quidem à forti & digno, sicut quodam quãtitate superfluum: recepta autem à debili & indigno: aut prouocata super quodcũq; membrum ex dolore vel calore illius: intantum (dico) influat, ꝙ accidat extendi venas partis recipientis pulsatiles & non pulsatiles, non solū magnas, sed & paruas inuisibiles prius, sed visas modo propter plenitudinē, si detectas esse à carne contingat. Sicut manifeste videtur in oculis, tali superfluitate sanguinis ad eos influente, lucidissime quidem & ipsis monstratis ab albedine tunicæ coniunctiuæ, patientis ophthalmiam, tum quia discoopertæ, tum quia rubeæ factæ à sanguinea repletione clarius ostenduntur in albo. Hoc enim supposito verisimile est (vt dicit) & alias) minores venas pdictas, quæ capillares dicuntur, extendi propter repletionem in eis conculcatã, sed non videri propter paruitatem: adhuc aũt & resudare aliquid ex hac superfluitate tum per ipsas pelliculas venarũ, tum ex apertis propter inculcationem orificijs, in ipsas medias regiones. POTEST aũt fortassis qs dicere, ꝙ Gal. innuit hic modum gñationis omnis apatis, & non solum sanguinei. Omne.n. apa (sicut videtur) est ex humore decurrente per venas. Qm aũt & in vena sunt humores oẽs misti apud ipsum, ĩpoſſe erit apa esse de simplici humore oĩo, sed à prædominante ſm quantitatem, aut supra debitam ꝓportionem abundante humore iudicabitur esse de hoc, vel de illo. Nisi esset, ꝙ nõ est hoc verum, nisi qñ fit defluxus humorum per venas. Habet.n. sanguis venarum tres substantias proportionatas phlegmati, choleræ, & melancholiæ (sicut supra ostendimus) quarum quælibet denominat sanguinem, si vltra cõuenientẽ naturæ ꝓportionem dominet. Sunt tñ & decursus humorum per alios meatus à venis, in quibus frequẽter defluunt humores simplices non cõmisti. Adhuc ẽt videmus apata fieri ex ventositate & aquositate tumescentibus, qñ & per alios meatus decurrunt, & in alijs concauitatibus continentur. Hoc ergo apate sic supposito, siquidem contingat ab eo pori vel concauitatis angustatio in ipso membro, aut ei vicino, qm non sanabitur angustatio in ipso mẽbro nisi apatis sanatione, ipsius huius suppositi apatis causas salubres deinceps oportet exponere. Dicemus tñ primum, ꝙ hoc apa dicitur apud græcos phlegmon, calidum.s. apa, ex quo accidit membro, in quo est, mala cõplexio diuersa calida, eo ꝙ sanguis est in eo calefactus propter constrictionẽ & inculcationẽ in illo, prohibentem anhelitũ & respirationem: ex quo accidit ipsi similitudo ebullitionis, quã pulsui assimilant patientes: & est in eo rubor & tumor propter id, quod scitum est. Dolor aũt est in eo fortis, eo ꝙ superfluitas contenta in interioribus venarum & arteriarũ calefacit eas, & extendit, & dirumpit: contenta aũt extra venas in medijs regionibus calefacit ẽt, & coarctat, & grauat tàm ipsas, q̃ neruos, & chordas, & panniculos, & ligamenta. Impossibile autẽ est, ꝙ hæc superfluitas sanguinis ad mẽbrum effusa aut non vincat mẽbrum ita, ꝙ corrũpatur mẽbri cõplexio, & omne eius opus: aut non vincatur ab ipso ita, ꝙ mẽbrum redeat ad dispositionem suã naturalem. Victoria autem superfluitatis erit aut malitia quantitatis, aut qualitatis eius, s. aut ꝙ corrumpat substantiam mẽbri, aut induretur in eo resolutione subtilis & remansione crassi. Victoria autẽ mẽbri erit vno duorum modorum, s. aut per resolutionem totius superfluitatis effusæ, aut per eius decoctionem. Sed decoctionem sequunt duæ res (sicut Gal. dicit in lib. de mala cõple. diuersa) s. generatio saniei, & eius collectio. Collectio vero, quanto fuerit minoris tumoris, & in loco viciniore maiori foraminum, ad quod apta sit eruptio saniei, laudabilior est: propter quod collectio, quæ est in partibus stomachi, laudabilior est, quæ est in amplitudine interiori, q̃ quæ est sub syphac: Et, quę est in partibus cerebri, laudabilior est, quæ est in ventriculis anterioribus, q̃ quę est sub duabus matribus cerebri, aut q̃ quæ est in ventriculo posteriori, qm ille canalis est paratus euacuationi saniei, hi aũt non. Sed Gal. prosecutionẽ curę apatis non conatur in hoc loco, nisi ad victoriam mẽbri, quæ est per resolutionẽ superfluitatis effusę, & nõ per decoctionẽ, eo ꝙ decoctionẽ non oportet conari, nisi qa resolutio est impossibilis: voco aũt gñaliter resolutionẽ, quãcũq; mẽbri repleti euacuationẽ. Adhuc ẽt summas ꝓsequẽs in hoc libro, multos ex contingẽtibus casibus derelinquit.

Huius vero passionis curatio habebit quidem intentionẽ, euacuationem, vel (vt manifestius dicamus) ex parte euacuationem, quoniam passio erat in eo, ꝙ repleta esset pars immoderate. Necessarium est itaq; aut recurrens euacuari superfluum, aut per ipsam partem patientem. Recurret igitur aut perpulsum, aut pertractum, aut transmissum, aut secundũ aliquod horum, aut secundum oĩa. Per ipsam vero, quæ patitur, partem euacuabitur, hoc quidem manifeste & sensibiliter, hoc vero in euaporationes extenuatum.

Huius quidem affectus sanatio intentionẽ habebit euacuationẽ, aut (vt manifestiori vocabulo vtamur) abuacuationem: siquidem morbus erat immoderata partis repletio. Necessarium igitur est, vt aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel horum vno aliquo modorum, vel omnibus. Per locum vero patientem euacuabitur, partim quidem manifeste & sensibiliter, partim vero in vapores resoluta.

Cum supposuit apostema ita genitũ pro causa emphraxis & angustationis, docet causas salubres illius, & dicit, HVIVS VERO &c.i. sed curatio huius passionis, s. apatis, est per euacuationem: & hoc intẽdit, cum dicit, Habet intentionem, euacuationẽ. Deinde specificat illud magis, & dicit, VT &c.i. &, vt magis specificemus, curatio eius erit per euacuationẽ ex parte habente passionem: & hoc volebat, cum dixit, Vt manifestius dicamus, habebit considerationem, euacuationem, ex parte, supple, patiente. Deinde dat causam huius, & dicit, QVONIAM &c.i. quoniam hæc passio, i. apa, erat, in quantum pars immoderate repleta est, quasi hæc passio principaliter sit immoderata quædam repletio: ex quo videtur, ꝙ prima intentio curæ apatis ab essentia ipsius sumpta sit (sicut in omnibus oportet morbis) quãuis multiplex aduenetur morbus. Principalis tñ morbus in supposito apostemate videt repletio concauitatum & foraminum, huic autem est cõtraria euacuatio. Est aũt repletio tum morbus, tum causa, sicut superius dictum est: ſm enim ꝙ est morbus, videtur de genere oppilationis existẽs, nihilo minus tñ est causa tum malę cõplexionis, tum solutionis continui, tum corruptionis quantitatis & figuræ: quæ oĩa simul in apostemate

coniunguntur

A coniunguntur ex humorali repletione causata. Propter quod respectu horum morborũ, habentium causam, abscisio causæ præseruatio dicitur ꝓprie, & non curatio, sicut ex superius dictis ꝑspicuum est. Quòd si large curatio dici posit, erit prima intẽtio curatio in talibus ab essentia causæ sumpta. Cum ergo superius dixerit, ꝙ curatio est ægritudinis factæ propria, eius scilicet, quæ causam nõ habet: præseruatio aũt propria sit faciendæ, duplicis existẽtis, s. eius, quæ est pars fientis, & eius, quæ absolute dicit̃ faciẽda, quarũ quælibet cãm habet: nõ aũt sit præseruatiõ nisi p abscisionem causæ, impropriè hic vocabit abscisionẽ causæ, curationẽ pasionis, nisi large ꝑseruatio curatio dicta sit: aut nisi curationem pro quacunq; sanatione accipiat. Deinde, cum dixit, ꝙ intentio curationis est euacuatio partis, ostendit, quibus modis pars euacuetur; & dicit, NECESSARIVM AVTEM &c. i. sed necessariũ est partem repletam euacuari vno duorũ modorum, s. recursione sanguinis ad loca; vnde venit, aut extractione ipsius per ipsam partem patientem. Deinde subdiuidit vnumquẽq; istorum modorũ, & dicit, RVRSVS IGITVR &c. i. & sanguis replens membrum recurret in partes, vnde venit, vno trium modorum; s. aut pulsione, aut tractione, aut transmisione, aut duabus ex eis, aut omnibus simul. Est autem pellens & transmittens localiter ex parte, vbi est humor: trahens aũt localiter est oppositum ei, quod trahitur. Vult aũt per pulsionem, expresionem quandam factam in membro ex frigidis extrinsecus positis. Per tractionem aũt vult aut speciem tractionis factã à vacuo partium localiter oppositarum: aut speciem tractionis per stimulationẽ & dolorem in parte opposita, quæ
B non est nisi per accidens attractio, inquãtum. s. dolor exacuit rheuma: cuius rationẽ infra dicemus. Per transmisionem aũt vult excusionẽ humoris factam à virtute mẽbri, stypticis confortata. Deinde subdiuidit aliud mẽbrum, & dicit, PER IPSAM VERO &c. i. sed extractio sanguinis replentis, per ipsam partem patientẽ est duobus modis, s. aut sensibiliter, vt per scalpellationes factas in membro, & hmõi: aut insensibiliter, vt per extenuationem humoris, & cõuersionem in vaporem subtilem insensibilem, qui (sicut dicit Gal.) est humiditas subtiliata & minutim diuisa, donec aeri asimiletur. Hæc aũt subtiliatio fit tum calore resoluentium medicinarum membro approximatarum: tum calore naturali continue ex humoribus, qui in nobis, occulte resoluente.

Ant. Si igitur fuerit totum corpus plethoricum, non oportet per ipsam patientem partem euacuare. Si enim scarificationibus & incisionibus sensibiliter euacuauerimus dolentes partes, attrahemus propter dolorem ipsum amplius. Si vero calefacientibus diaphoresim facere aggresi fuerimus, trahemus propter calefactionẽ plus in partem, q̃ diaphoresim faciamus. Si vero velimus denuo cogere recurrere, quod est influxũ, non recipiet plenum existens corpus. Ob vtraq; igitur hæc oportet euacuare totũ, & deinde econtrario trahere omnino ad alias regiones id, quod influit patienti parti. Hoc vero peracto prius repellere à parte, deinde diaphoresim facere aggredi debemus, paratior est enim euacuatio, quanto per maiora.

Leo. Si igitur vniuersum corpus plus ęquo plenum fuerit, per patientem locum minime euacuãdum. Nam,
C si scarificationibus, aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus. Si vero calefaciẽtibus dispergere tentabimus, plus erit id, quod vi caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, vt, quod influxit, retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit. Quo perfecto opere prius à parte repellendum, mox dispergendum. Quanto enim † per maiora fit, tanto expeditior est euacuatio.

Cõ. 66. Cum declarauit, curationẽ aꝑatis esse per euacuationẽ, & modos sibi cõpetentis euacuationis subdistinxit, ostẽdit has euacuationes esse tum incõuenientes, tum impoßes stante plethoria ipsius totius: & est hæc ostensio resolutione quadam doctrinæ ad id, quod est vltima causa ĩpoßitatis & inconuenientię (sicut videtur Hali dicere) & dicit,
6.159. SI IGITVR &c. i. si igitur volumus curationem aꝑatis per euacuationem, considerãdum est prius, si corpus est plethoricũ, vel non: si. n. est plethoricũ, non est facienda euacuatio p partem patientẽ neq; sensibiliter, neq; insensibiliter. Deinde dat causam huius, & primo eius, quod nõ sensibiliter, & dicit, SI ENIM &c. i. quia si nos euacuatione manifesta, quæ fit p scalpellationes, & sanguisugas, & hmõi, euacuauerimus partes apostemosas, iam dolentes ex ipso aꝑate, propter esse calefactas & tensas, inducemus dolorẽ in illis ex solutione continuitatis: &, si inducemus dolorem, amplius ad eas attrahemus propter dolorem, q̃ euacuemus ab eis: de natura. n. doloris est prouo-
D care rheuma super mẽbrum, quod dolet, propter id, quod post dicemus. Si ergo mẽbrum aliàs rheumatizatũ fortiori super eo vincente, & ad id depellente, & per hoc dolorẽ habens, iterum ex scalpellatione doleat, duplabitur rheumatismus, & accidet minus scalpellatione euacuari, q̃ influatur. Et hac de causa salubre pręceptum est, ꝙ, vbi dolor prouocat rheumatismum, sedandũ primo dolorẽ: vbi aũt non est dolor, sed aliud, cauenda sunt dolorẽ excitantia, ét si non sit corpori plethoria: multo aũt amplius ea præsente. Deinde dat cãm eius, quod nõ insensibiliter, & dicit, SI VERO &c. i. & si nos stante totius plethoria conati fuerimus occulte euacuare per ductionẽ humiditatis in vaporem, quæ fit medicinis calefacientibus (& hoc intendebat, cum dixit, Si vero calefacientibus aggresi fuerimus facere diaphoresim, i. resolutionẽ & c.) nos calefaciemus partẽ: calefacientes vero amplius attrahemus propter calorem ad ipsam partem de humore, q̃ ab illa euaporare faciamus: de natura. n. rerum calefacientium est (sicut ipse dicit in cõmento regiminis acutorum) ꝙ, sicut resoluunt superfluum retentum in membro, cui appropinquant, ita attrahunt ex vicinis, si repleta sint, ipsorum quidem primo liquando materias, & ad cursum præparando, deinde attrahendo per modum, quo supra diximus calidum attrahere. Est autem hæc ostensio sine dubio quidam modus resolutionis. Cum enim quæritur, quare non est facienda euacuatio partis per scalpellationem stante plethoria, conuenienter respondetur, quia talis euacuatio dolorem inducit. Quòd si adhuc exquiratur, quare quia dolorem inducit, conuenienter respondetur, quia dolor inducit rheumatismum. Quòd si adhuc

quæratur, quare propter inductionē rheumatismi, conuenienter rñdetur, ꝙ aut plus, aut equale ei, quod euacuat, attrahitur: ex quo accidit non conferre, sed nocere. Quòd si adhuc queraẽ, vnde est, ꝙ plus attrahitur per illud, quã E euacuetur, conuenienter respondetur, quia corpus est plethoricum: & hæc est sicut vltima causa inconuenientiæ.

Similiter, cũ queritur, quare non est facienda diaphoresis ex parte, cõuenienter rñdetur, quia diaphoretica calefaciunt partem. Quòd si adhuc quæratur, quare quia calefaciunt, conuenienter respondetur, quia per calorem attrahunt ad partem plus, quàm resoluant ab illa. Quòd si adhuc quæratur, vnde ęst, ꝙ plus per illud attrahunt, quam resoluant, conuenienter respondetur, quia corpus plethoricũ: & hęc est sicut vltima causa inconuenientiæ.

Et est hic attentione dignum, ꝙ doctrina huius libri dicitur diffinitiua per comparationem ad explanationem diffinitionis propositæ de medicina in principio libri. Ad huius enim explanationem totus liber ordinatur, sed nihilo minus propter hoc etiam apud talem explanationem alicuius partium diffinitiõis accidit vti & resolutiua, & compositiua: his enim duabus maxime vtimur ad particularia problemata sciẽtiæ declaranda (sicut incipientes dicebamus) diffinitiua vero maxime ad totius sciæ cõpendiationem, vt diximus. Deinde, cũ declarauit, ꝙ stante plethoria non est facienda euacuatio ꝑ partẽ apostemosam, neq; sensibilis, neq; insensibilis, ostendit ẽt, ꝙ nec est faciẽda euacuatio per recursionẽ eius, quod fluxit, & dicit, SI VERO &c. i. sed neq; oportet stante plethora euacuare partem, in qua est apã, per recursionem humoris ad loca, vnde venit, qm̃, si nos volumus cogere recurrere, quod influxit, pulsione, vel tractione, vel trãsmissione, nõ erit illud possibile, quia corpus plenũ existens nõ habet F locum capacẽ illius, quod oportet recurrere, nisi cedat illud, quod implet, duo. n. corpora simul stare in codẽ loco est impossibile. Et est hoc verũ in plethoria, quæ est ad vasa, & non in ea, quæ ad virtutem. Et est hæc ostensio sic resolutoria. Si. n. quæratur; quare stante plethoria recursio humoris est ĩpolis, conuenienter rñdetur, quia non est locus recipiens humorẽ recurrentẽ. Quòd si quæratur, quare nõ est locus, conuenienter rñdetur, quia locus ille est plenus, & ĩpole est duo corpora esse in codẽ loco: & hæc est sicut vltima causa ĩpolitatis. Deinde, cum declarauit stante plethoria totius corporis nullam speciẽ euacuationis de superius assignatis conuenire posse, nullam autẽ aliam à prædictis esse apãti cõpetentẽ, ostendit primo plethoriam totius adhuc ĩpedientẽ esse remouendam, dans demum ordinẽ ipsarum euacuationũ adinuicem, & dicit, OB VTRAQVE &c. i. igitur ꝓpter hæc vtraq; i. indecentiam euacuationis per eandẽ partẽ, & ĩpolitatem recursionis ab ipsa ad alias propter corporis plethoriam oportet euacuare totũ corpus: hoc aũt proprijssime fit phlebotomia non solũ qdem in phlegmone, sed & in quibuscũq; alijs generibus apãtum, qñ sunt cum plethoria totius. Augmentũ. n. oĩum humorum in venis sup ęqualitatem ipsorũ nullo melius educitur, q̃ phlebotomia, siquidẽ nec virtus, nec ętas obstiterit patientis. Augmentũ. n. oĩum humorum in venis nihil est aliud, q̃ repletio sanguinis circa venas, tres quidẽ substantias tribus proportionatas humoribus cõtinentis. Sed in alijs generibus apãtum post phlebotomiã indigebitur ẽt pharmacia, quæ specialiter in sanguine dominantẽ euellat substantiã, apã facientẽ. Deinde dat ordinẽ euacuationum faciendarum adinuicẽ post plethoriæ amotionẽ, & dicit, DEINDE &c. i. demum amota plethoria oportet trahere illud, quod G influit patienti particulę, ad regiones oppositas, iam quidem capaçes recurrentis, obseruata oppositione per vnam diametrum tm̃, quia, cũ fit oppositio per duas, attractio est difficilis, aut ĩpolis non corrñdentibus meatibus. Post hoc ante aggressionẽ diaphoresis prius oportet repellere, quod influit parti, deinde aggredi diaphoresim, i. euaporationem, facere: & dedit causam huius, & dixit, PARATIOR ENIM &c. i. quia, sicut ꝑmissa euacuatione plethoriæ facilior erit recursio vacuis atq; latis existẽtibus vijs, ita post recursionẽ facilior erit euaporatio propter. s. latitudinem meatuum mẽbri: & hoc intendebat, cum dixit, Paratior enim euacuatio est, quanto per maiora. constrictio. n. meatuũ à plethoria vniuersali impedit recursum, à particulari vero ipsius membri impedit euaporationẽ.

Est ergo ordo, ꝙ stante plethoria vlĩ, s. totius, cũ particulari, s. mẽbri habentis apã, incipiaẽ ab euacuatione vlis plethoriæ, qua nõ præcedente ĩpolis est euacuatio plethoriæ particularis, vt dictũ est. Deinde fiat attractio humoris adhuc influentis, ad opposita loca, quia, cum diuertet in oppositum, facilior erit eius repulsio, quod influxit in partem, nõ impediente adhuc influẽte. Repulsio ẽt recte præordinatur euaporationi, pręimpediens qdem & ipsa attractionem humorũ, possibilẽ fieri per euaporationẽ futuram. Vltimo aũt resolutio per euaporationem decentem efficitur propter nõ totum recurrere posse, & propter paucũ esse, quod restat resolui. Resolutio. n. quia difficilis est, nõ est per eam laborãdum circa id, quod multũ. Si vero corpus nõ fuerit plethoricũ, non oportet incipere ab euacuatiõe totius, sed circa euacuationes partis tenere ordinẽ, qui dictus est: hoc aũt sicut notũ dereliquit.

Est aũt hic attentione dignũ, ꝙ, quãuis hæc sit generalis cura apãtis, habet tñ exceptiones quasdam, quia, si apã H fuerit in mẽbro ignobili generatum ꝑ viam crisis, aut fuerit generatũ in exterioribus ex materia venenosa, aut in emunctorijs principalium mẽbrorum, aut in locis vicinis mẽbris principalibus, non sunt apponenda, quæ repellant, timore recursionis materiei ad loca magis nobilia, sed amota plethoria totius, si adsit, ad euacuationes ꝑ partẽ patientẽ accedendum est. Similiter ẽt, quãdo hoc apã nõ fuerit generatum ex causa antecedente corporali ꝑ viam expulsionis superflui ab vno mẽbro ad aliud, sed ex causa extrinseca, sicut ex casu, vel percussione, & hmõi, si nec fuerit cũ hoc corporis plenitudo, incipiemus ab ijs, quæ leniunt, & resoluunt, & fluxa faciunt, & nõ attrahentibus ad oppositam, & repercussiuis, eo ꝙ in talibus oportet dolorẽ loci sedari prius, q̃ ex casu & ꝑcussione inductus est, cũ hic sit prouocans apã. Vt enim dicit Princeps, Cum materiã ad longinqua trahere volueris, dolorem loci prius seda, qui in contrarium attrahens inobedientẽ eam facit. Hoc aũt fit ijs, quæ molliter resoluũt, à quibus in talibus diximus esse inchoandum: sed Gal. hos & similes canones tacuit, ne propositę doctrinæ metas sit transgredi.

Repellemus vero ex patiente parte, si infrigidemus, & styptica apponamus. Sed & euacuata ad se ipsa, quod repellitur, trahunt (ostensum enim est & hoc per naturalium virtutum orationem) & transmittent vasa confortata stypticis pharmacijs.

Leo. A A patiente vero loco adstringendo ac refrigerãdo repellemus. Sed & exinanita loca attrahũt ad se ipsa, quæcũq; repercutiuntur. Hoc siquidẽ ostensum est in eo volumine, in quo de potẽtijs naturalibus agitur. Et vasa præterea vigore ex medicaminihus adstringentibus addito, à se ad alia remittent.

t.67. Cum declarauit, ꝙ amotã plethoria prius inchoandũ est ab euacuatione, quæ recursione fit, q̃ ab ea, quę per ipsam partem efficitur, ostẽdit, quibus, & qualiter recurret humor siue tractus, siue pulsus, siue transmissus, & dicit, REPELLEMVS &c. i. sed humor recurret, pulsus ex particula patiẽte frigidis & stypticis, appositis circa illam: & causa huius est, quia de natura medicinæ frigidæ & stypticæ est constringere & coadunare substantiã membri, cuius coadunatione accidit exprimi, quod in ea cõtinetur ad posterius, vnde venit. Tales aũt sunt solatrum, virga pastoris, portulaca, spongia infusa in aceto & aqua, sauic hordei decocti valde, & proprie cum aceto sibi commisto, cortex granati, bolus armenus cum oleo rosato, & huiusmodi. Deinde dicit, SED EVACVATA &c. i. sed humor recurret tractus ab ipsis mẽbris euacuatis per euacuationẽ totius, factã p amotionẽ plethoricę. Vacuũ enim c.7. habet virtutẽ attractiuã, sicut se ostendisse memorat lib. suo de natural. virt. & nos iã diximus supra, qualiter istud fit. Trahitur etiã per appositionẽ ventosarũ in loco opposito, & per stricturã & ligaturam partis oppositę, & vniuersaliter inductione stimulationis & doloris circa illã, sicut in delatione rei ponderosæ super eã. Deinde dicit, ET TRANSMITTET &c. i. recurret humor transmissus, cũ virtus venarum cõfortata trãsmittet. Dicitur autẽ B confortari virtus per hoc, ꝙ sortitur in mẽbro cõplexionẽ cõuenientẽ ad opus suũ. Cõfortabitur aũt virtus expulsiua venarum & totius mẽbri, adunatione, & spissatione corporis ipsarũ, à stypticis pharmacijs effecta. Sicut. n. di- do.6. cit Princeps, virtus expulsiua indiget ad perfectionẽ operis sui siccitate quadã, & inspissatione pauca, q̃ ad exprimẽdũ et expellẽdũ tali adiuuet mẽsura, quatenus per ipsam remaneat instrm, figurã cõstrictiõis & exp̃siõis cõseruãs.

DVBITABIT aũt aliquis ex hoc, quod dicit, virtutẽ mẽbri expresiuã stypticis confortari, maxime cũ superfluę euacuationes stypticis arceãtur, & retẽtiua potius ex talibus fortificari videatur, cuius operatio cõtraria est expulsiuæ. Nisi esset, ꝙ tã expulsiua, q̃ attractiua & retentiua, indigẽt in suis operibus siccitate, sed, cũ comparãtur adinuicem in hac indigentiã, maiori siccitate inuenitur indigens retẽtiua, q̃; reliquę: expulsiua aũt minori omnibus propter id, quod diximus in summa de signis. Ideoq; superflue sicca et styptica retentiuã cõfortando prohibẽt operationẽ expulsiuę: nec pp hoc humida confortant expulsiuã, sed debilitant retentiuã. Oportebit ergo styptica, quibus cõfortari dicit expulsiuã, non habere superfluũ excessum in siccitate & stypticitate, sed vsq; ad terminum, quo membrum acquirere faciant bonã expresiõis figuram: si. n. vlterius processerint, sine dubio materiã cõpingendo, & vias cõstringendo, & retentiuã ad suũ opus suscitando prohibebũt oẽ opus expulsiuę. Aut fortasis talia styptica exterius & superius apposita confortant expulsiuam, interius vero & inferius retentiuam.

Ant. Si igitur omne ita recurret, bene hahebit: relicto vero aliquo in parte patiente oportet quidem suspicari C hoc glutinosum esse, aut spissum, & propter hoc compactum esse indissolubiliter. Potest autem & nõ tale existens, in eas, quæ in medio, regiones infundi. Tũc igitur iam tempus est venire ad euacuãdum illud per patientem partem, superponentes superiacentibus partibus apocrusticas influentium virtutes. Euacuatio vero fit maxime, si secundũ medias regiones significetur contineri aliquid, per scarificationes simul & per pharmaca diaphoretica.

Leo. Si igitur hac via superfluum omne retrocesserit, bene se res habet: at, si aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac crassum existere, atq; ea ratione iam coactum atq; adstrictum, vt cũ difficultate solui posit. Fieri autem potest, etiam si nõ eius naturę sit, vt ad spacia, quę in medio, sit effusum. In quo casu tunc ad id veniendum esse tempus suadet, vt hoc ipsum, quod reliquum est, per patientem locum euacuemus, imponendo super iacentibus partibus ea, quæ influentẽ humorem repellẽdi vim habent. Maxime vero euacuabis, si in spacijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationũ auxilio, & medicaminum, quæ vim habeant dispergendi.

48. Cum declarauit, quibus, & qualiter efficitur, vt recurrat humor in posterius, vnde venit, ostẽdit, quibus, & qua- D liter euacuetur per eandẽ partem, in qua continetur, innuens primo causam, vnde accidit nõ recurrere posse totũ, & dicit, SI IGITVR &c. i. si igitur humor, qui influit in partem, recurret per ea, quę dicta sunt, in partes vicinas, & dispergetur in eis, digerendus ab illis, aut paulãtim resoluendus, supersedere crit ab alijs medicinis, quia mẽbrũ bene habebit, nisi siquid ab humore immutatum fuit de mẽbri cõplexione, cuius curã postea docebit. Aut, qm̃ talis trãsmutatio ſm plurimum parua existit, non indiget adiutorio medicinę, mẽbro, cum sibi dimittetur, ad sui naturã directo. Natura. n. medicaminum auxilio nõ indiget, nisi cum morbo nimis magnificato dñari nequerit.

Deinde dixit, RELICTO VERO &c. i. sed, si aliquid relinquatur in parte, quod nõ recurrat p præmissas medicinas, coniectutari oportet illud nõ recurrisse pp vnam duarũ causarũ, aut scilicet, q̃a viscosum aut crassum est, ex quo sibi accidit figi & inuiscari in mẽbro, & indissolubiliter in eo teneri: aut quia non sit viscosum & crassum, sed quia effusum fuerit in medias regiones similiũ mẽbrorum, ex q̃bus decursio ad venas aut nõ est posibilis, aut non facilis. Significatur ergo ex hoc, ꝙ, si humor nec crassus nec tenax fuerit, nec ex eo in medias regiones desudauerit aliquid, prędictis appositis medicinis recurrere potest totus.

pri. SED DVBITABIT aliquis de hoc, quod innuit, nõ posse humorẽ recurrere ex medijs regionibus in venas: videtur enim, quòd recurrat. Dixit enim Hip. in principio quartæ particulæ regiminis acutorum, de generatione causonis loquẽs, quòd causon fit, cũ resiccatæ venulæ in ęstiua hora euulserĩt drimeos & cholericos icores, i. liquores. Hæc aũt euulsio & attractio (sicut Gal'. cõmentãs dicit) est ex medijs regionibus carnis & aliarũ particularum. Adhuc aũt videtur recurrere aliquid ex medijs regionibus in venas medicinis solutiuis attrahentibus. Cum. n.

attractio

attractio earũ vt plurimum fit ex venis, ex quibus est assumptio nutrimẽti, per eas quoq; & humores, qui sunt ex-
tra venas, inueniãtur purgati, cõiecturari oportet & illos in venas recurrisse. Nec est cogitandũ hoc esse impossibi- E
le vel mirabile, cum videamus naturã expellentẽ aliqñ rem spissam valde, vt saniẽ, per pãniculum crassum valde,
imo & per ossis substantiã. Nisi esset etiã, ꝙ possibilis est recursio per virtutem attractiuã venæ, aut medicinæ,
maxime si subtilis sit humor. Attrahet aũt aliqñ medicina eum, qui extra venas, humorẽ, nõ reducẽdo eum in ve-
nas, sed per alias spongiositates mẽbrorum, donec eum sibi coniungat, Sicut dicit Princeps, ꝙ medicina humores,
qui sunt in pulmone, attrahit ad stomachũ non per venas. Sed repulsio, quę fit frigidis & stypticis medicinis, non
potest facere, ꝙ recurrat, eo ꝙ medicina, cuius est illud efficere, substantiã venę coadunat, & orificia eius claudit, vt
subintrare non possit. Deinde, cum dedit causam, vnde post prædictas medicationes accidit remansisse aliquid
adhuc in membro, ostẽdit illud oportere euacuari per membrũ ipsum, & dicit, TVNC IGITVR &c. i. igitur re-
licto aliquo in parte post factã repulsionem iã tunc tẽpus est, vt illud euacuemus per partẽ ipsam. Sed, quia in tali
euacuatione per ipsam partẽ est timor iteratę attractionis ad ipsam, aut eius, qui recurrit in posterius, aut alterius
humoris partium vicinarũ, dat cautelam circa hoc, dicens, SVPERPONENTES &c. i. ante, q̃ hãc euacuationẽ
tentemus, superponere oportet partibus superiacentibus illi parti, quã euacuare oportet, medicinas habẽtes virtu-
tes repercussiuas influentium humorũ, vt frigidas stypticas, quæ superius dictæ sunt. Dixit aũt ideo superiacẽtibus
esse apponendas, quia maxime ex talibus partibus, quę super eã sunt, faciles fiunt humorũ ad eã descẽsus. Aut vult F
per superiacẽtes partes, sicut dicit Hali, illas scilicet, ex q̃bus venit nutrimẽtũ ad membrũ, siue ipsę sint inferius, si-
ue superius respectu illius: ex talibus enim maxime fluit, quicquid influit in illam. Deinde post hoc dat, quibus
fiat hæc euacuatio per eandẽ partem, & dicit, EVACVATIO VERO &c. i. sed euacuatio per ipsam partẽ, & spe-
cialiter qñ aliquid ostenditur resudasse ex venis in medias regiones, fit per scalpellationes et medicinas resolutiuas.
Non dicit aũt hoc, quia nõ fiat etiã his modis euacuatio eius, quod derelictũ est in venis paruis, sed quia magis ista
euacuatio cõnaturalis est ei, quod ex venis resudauit in medias regiones. Sed ex altera translatiõe alius resultat in-
tellectus: dicit enim, Euacuatio vero fit per perforationẽ & medicinas resolutiuas, præcipue si æstimas, ꝙ in locis
vacuis similiũ partium est aliquid contentũ. quasi velit ſm expositionẽ Hali, diaphoresim magis cõpetere, si descẽ-
dit aliquid in medias regiones, quàm perforationẽ: perforationem vero cõuenire, aut qñ non descendit aliquid in
eas: aut qñ non valet resoluentiũ operatio: aut qñ id, quod resudauit, in saniẽ versum est: aut ante, q̃ conuertatur in
saniem, qñ. s. timor incumbit, ne ex sanie generanda corrũpantur nerui, & chordæ, & ligamẽta, quæ sunt in mẽ-
bro, sicut qñ apostematur iunctura, aut qñ humor plurimæ quantitatis existit, de cuius resolutione vel conuersio-
ne in saniem desperatio venit, vel timor corruptionis membri. Est autẽ medicina resolutiua, illa, de cuius proprie-
tate est, vt separet humorẽ, faciendo ipsum vaporem, & extrahat ipsum à loco, in quo fuit retentus, scilicet partem
post partem, donec assiduatione illius operationis finiat illum, vt chamæmelum, anethum, semẽ lini, melilotum, G
fœnugræcum, & emplastrum diachylon, & huiusmodi.

DVBITABIT AVTEM aliquis de hoc, ꝙ nullã intentionem curæ assumit à tẽporibus huius morbi. Dicũt
enim medici in suis libris in principio apostematis apponẽda esse repercussiua humoris influentis: in declinatione
aũt solum resoluentia: in medijs aũt temporibus, s. augmẽto, vel statu, resoluentia cũ repellentibus temperanda,
nisi in casibus ab hoc ordine medicinarũ exceptis. Adhuc aũt & in alijs morbis, vt febribus, vidẽtur à tempori-
bus morbi curõnis significationes assumi. In principio nãq; paroxysmi minus frigida cõpetunt, quã in augmẽto,
vel statu: & in principio vniuersali febris aliqñ conceditur subtractio quædã causæ, quæ prohibeẽ in statu. Nisi
esset, ꝙ sine dubio nulla intentio curationis morbi sumitur à tpe ipsius, sicut dicit Gal. contra Thessalũ disputans,
lib. de ingenio sanitatis. Ait enim, Ego nunq̃ significationẽ in curatione vulnerũ sumpsi ex eo, ꝙ sint recentia vel
vetusta, nec ab aliquo morbo significationem ſm tẽpus accepi. & post pauca subiungit, Nã, qui se impedit in tpi-
bus inquirendis, vt significationes curę ab eis accipiat, inueniet significationẽ primi diuersam à significatione se-
cundi, & secundã à tertia, & tertiã à quarta, & sic in infinitũ: quare accidet ipsum ad inextricabilem inuolui laby-
rinthum, & dimittere essentiã morbi, quam curare oportet. Sed dicet aliq̃s eum nõ intendere de tpibus morbi,
ſm ꝙ mẽsurantur quatuor principales eius partes, quæ sunt principiũ, augmentũ, status, & declinatio, sed largiori
modo, ſm ꝙ penes durationẽ breuẽ vel longã in tempore, dicitur morbus antiquus vel recẽs. Cui dicemus, nõ
cuilibet morbo assignari hęc quatuor tẽpora, vt supra demonstrauimus. Adhuc aũt principium, augmentũ, sta- H
tum, & declinationẽ non esse tẽpora morbi, sed alterationes quasdam corporis ſm morbum, quæ sine dubio tẽpo-
re mensurantur. Quare nec à tẽpore vnq̃; significatio curõnis assumitur, sed fortassis ab hac varia alteratione, quæ
est pars essentiæ morbi. Neq; quidẽ in statu paroxismi plus ĩfrigidamus, quã in principio, gratia tẽporis ipsius, sed
quia febris ipsa tunc intẽsior est. Quare intẽtio plus infrigidãdi sumiẽ ab essentia morbi, & nõ à tẽpore. Adhuc
nec in principio apostematis apponẽda sunt repercussiua gratia ipsius principij, nã in augmẽto ipso recte apponũ-
tur, si non fuerint adhibita in principio. Aut nõ apponũtur in principio, quia in principio, sed quia modicum est
adhuc, quod influxit, quare obediẽs repercussioni de facili: quod quidẽ non cõtingit in augmẽto & statu, qñ iam
humor in mẽbro constrictus & multus existit. Quare non à tpe, sed ab essentia morbi & causę eius, intẽtio curatio-
nis assumitur. Sed, qm̃ huius particularis repletionis nõ est nisi duplex euacuatio, quæ dicta est, oportet antecede-
re primã secundæ propter causam, quã diximus, & nõ gratia tẽporum morbi: quare accidit vnã fieri in principio,
reliquam in fine, in medijs aũt tpibus vtrãq; commisceri. Adhuc aũt, si morbus vnã habet causam in tota sui la-
titudine, s. in principio, augmento, statu, & declinatione, in omnibus vna erit principalis intẽtio, s. abscindere cau-
sam. Sed, cũ abscisio causæ plures habeat cõsiderationes, oportet in eis ordinem decẽtẽ obseruari: quare hoc in fe-
bre primũ fiet per digerentia, vltimo per euacuantia: quare accidet circa principiũ vti digestiuis, post statũ vero so-
lutiuis, non quidẽ gratia horum tẽporum, nisi ſm accidens, sed q̃a digestio euacuationi premittẽda est. Quòd si

A accidat abſciſionẽ cauſę prohiberi ſm̃ aliquod tempus morbi, nõ propterea dicetur ſignificatio curõnis inde aſſumi niſi per viam accidentis: nõ enim ſtatus ſignificat cauſam non oportere tunc abſcindi, ſed virtus, in ſtatu nimis grauata, & circa aliud occupata. Sed intẽtio, quæ ſumitur à virtute, nõ eſt ſignificatiua curę morbi, ſed potius prohibitiua, vt Gal. dicit. Ex quo manifeſtum, ꝙ à tẽporibus morbi nõ ſumitur intẽtio curationis eius, ſicut Gal. ibidẽ aſſenit: ſed verũ eſt, ꝙ à virtute conſiderata ſm̃ tẽpora morbi, & penes opus eius circa cauſam morbi ſm̃ tẽporum diuerſitatem ſumitur intentio diętationis ſm̃ cibum & potũ. Propter quod nõ inuenitur Gal. in dãdo canones curationis morbi ſumpſiſſe ſignificationẽ curæ à tẽporibus morbi ſecundum aliquẽ locum libri de ingenio ſanitatis, ſed ſignificationem regiminis per cibum, quod non adhibetur curæ morbi, ſed conſeruationi virtutis.

Ant. Sed, qm̃ diaphoretica omnia calida virtutibus ſunt, eiuſdem vero craſeos effectus eſt mordere, cũ immoderatius fueriot calida, obſeruandũ eſt in eis nimis calida, & maxime, ſi in ſuperficie fuerit mẽbrum, quod patitur. Dolebit enim non parum, ſi ſimul patiatur, & mordeatur: omniſq; dolor prouocat rheuma. Mediocriter igitur calidum, anodinum eſt, magis autem, ſi humidum ſit.

Leo. Sed, qm̃ hæc omnia vires calidas habent, eiuſdẽ vero temperaturæ opus eſt mordere, qñ modum exceſſerit, cauenda ex eis ſunt vehemẽtiſsime calida, ac tum præſertim, cum patiens locus inter ſumma fuerit. B Neq; enim paruus excitabitur dolor, ſi præter proprium affectum inſuper mordeatur: omniſq; præterea dolor fluctiones commouet. Quod igitur mediocrẽ caliditatẽ obtinet, in his ſenſum doloris non inuehit, atq; eo amplius omni dolore vacat, ſi humidum extiterit.

69. Cum declarauit circa derelictũ in parte vtendũ eſſe diaphoreticis, oſtendit quoſdã adhuc canones circa talium vſum, & primo eũ, qui ſumitur à qualitate diaphoretici pharmaci, & dicit, SED QVONIAM DIAPHORETICA &c. i. ſed, quia medicinę diaphoreticæ ſunt calidę virtutibus, i. potẽtes calefacere, eſt. n. virtus vltimũ, quod eſt in re de potẽtia, ſicut dicit Philoſophus: Hęc aũt potẽtia calefaciẽdi in diaphoreticis exiſtẽs aut eſt in eis, quia ſunt calida actu à ſe ipſis, vel ab alio: vel quia, licet nõ ſint calida actu, acquiſierũt tñ actum calefaciendi à corpore, ſicut ſupra oſtendimus: ſubtiliatio. n. humidi, donec cedat in vaporẽ, quod quidem fit à diaphoreticis, non põt fieri niſi virtute caloris, frigidũ. n. potius inſpiſſat & denſat: Quia ergo ſic virtute ſunt calida, huius aũt complexionis. i. calidæ, opus eſt mordicare mẽbra, quibus annectitur, quod eſt tale, & pręſertim, qñ ſuperflue fit excedens in caliditate, Ideo ad reſoluendum illud, quod derelictum fuit, obſeruandũ eſt, ꝙ apponantur, quęcunq; minus calida ſunt ex diaphoreticis, & maxime, ſi mẽbrum, in quo reliquiæ remãſerunt, fuerit in exterioribus, ſ. in corporis ſuperficie tale enim, qm̃ ſm̃ ſe occurrit medicinæ, fortius accideret ab illis mordicari, q̃ ea, quæ in corporis profundo exi-
C ſtentia occurrũt mediantibus ſanis mẽbris. Eſt aũt cõplexionis calidę opus mordere, eo ꝙ reſoluẽdo & liquãdo facit puenire ſolutionẽ cõtinuitatis pluris numeri, & inordinati ſitus, quod mordicatio dicebatur: nõ tñ eſt huius
rif. 3. cõplexionis proprium hoc efficere, cũ etiam cõplexiõis frigidę ſit mordere, frigidũ. n. vlceribus mordax, vt. Hip.
8. dicit. Mordet etiã ſeptẽtrionalis ventus oculos, & nares, & faciẽ totam. Faciunt aũt hoc frigida cõſtringendo partẽ cum parte, & ex hoc etiã ſeparãdo per accidẽs partẽ à parte apud diuerſa loca, maxime quidẽ, ſi fuerit ſubtilis ſubſtantiæ penetrantis, ſicut aer ſubtiliatus à ſeptentrionalis venti flatu, & huiuſmodi: frigidum enim nõ eſt mordax in vlceribus, niſi ꝙ à cute diſcooperta admittunt de facili tranſitum in profundum. Deinde, cũ dixit obſeruandum eſſe in eis omnia minus calida, & maxime, ſi in ſuperficie fuerit mẽbrum, quod patitur, dat cauſam huius, & dicit, DOLEBIT ENIM &c. i. quia, ſi annectatur patienti particulę diaphoreticũ ſuperflue calidę, accidet ipſam multum dolere, duplicẽ cauſam habẽtẽ doloris, quarum vna eſt paſsio propria, ſ. apoſtema: altera vero eſt morſio caloris diaphoretici. Et, cum dolor multus prouocet rheuma ad locũ dolentẽ, accidet inde minus euaporare, quã attrahi: quod fiet etiã tertia cauſa doloris, & cõfirmationis morbi plus, q̃ ſalutis. Sed cauſa, vnde dolor excitat rheuma, eſt (ſicut Gal. dicit particula 13 de ingenio ſanitatis) ꝙ, cũ virtus expulſiua non efficiat ſuã operationẽ, niſi cum nocumentũ aliquod ſenſerit, accidet ad ſenſum contrariæ cauſæ eã impetuoſe quodã motu moueri, vt cauſam doloris à ſe depellat. Excitatur aũt non ſolũ in dolente particula, ſed in adiacentibus, quæ ſibi cõpatiuntur, & præcipue in ijs, quę ſunt ſupra ipſam: vnde fit, ꝙ fortiter exprimit, vt nociuũ expellatur: ex qua quidẽ expreſsione accidit ſanguinẽ & ſpiritũ deponi ad locũ dolentẽ. Aut, vbi fortaſsis fit ſenſus contrarię cauſę, tota illuc natura de-
D riuatur quaſi ad ſuccurſum vocata, vt nociuum fortius à ſe depellat: hæc aũt ſuo inſtrumento, ſ. calore, ſuccurrens, ſubiecta caloris, ſcilicet ſpiritũ & humorẽ, ſubducit. Quare ſuccurrere per accidẽs eſt nocere. Signũ aũt deriuationis naturæ totius cum ſpiritu & calore ad locũ dolentem, eſt euentus ſyncopis in dolore forti propter euacuationem cordis à ſpiritu & ſanguine: & frigus extremitatũ in forti dolore viſcerum. Deinde, cũ dixit, quale diaphoreticum ſit cauendũ, & propter quam cauſam, concludit, quali maxime ſit vtendum, & dicit, MEDIOCRITER
63. IGITVR &c. id eſt, igitur diaphoreticũ mediocriter calidũ eſt nõ illatiuũ doloris (& hoc volebat per anodinum) et magis eſt tale, ſi cum caliditate habuerit humiditatẽ. Vult aũt per mediocriter calidum (ſicut dicit Hali) illud, de cuius proprietate eſt imprimere caliditatẽ ſimilem caliditati mẽbri: aut nõ addere ſuper caliditatẽ mẽbri amplius quantitate vnius gradus, quia hæc talis additio vix ſenſu percipitur, propter quod nõ lędit. Caliditas aũt cum humiditate ideo eſt magis mitigatoria, quia ab humiditate parumper obtunditur, cũ ſiccitate vero acuitur, ſicut eũ ſibi magis cõnaturali, & fit vlterius mordicatiua: adhuc aũt, quia humiditas eſt mollitiua tenſi & conſtricti, & per hoc mitigatoria magis. Huiuſmodi autem generis diximus eſſe ſupra & medicinas lenitiuas.

Ant. Et tñ ſufficiens eſt diaphoreſim facere in ſuperficie, etiam ſi non vehemens ſit diaphoreticum pharmacum. Si vero ea, quæ in ſuperficie, ſine paſsione omnino exiſtãt, in profundo vero ſit euacuatione indigẽs, intendere & augere oportet diaphoretici pharmaci caliditatẽ: euaneſcet enim, deficiẽs prius, q̃ ad profun-

dum

dum perueniat:neq; tamen in aliquo lædet ea,quæ in superficie contanget,quoniam non passa sunt.Itaque E
& nunc in idipsum vtraq; incidunt ad calidorum simul & acrium medicaminum vsum, & quæ in superfi-
cie sustinētia,& quæ in profundo indigētia.Hāc igitur ex pōne partis patiētis accipiebamus significationē.

Et quidem,quicquid per summa hęret,potens est id medicamen dispergere, quod etiam validas nō ha- Lat.
buerit ad dispergendum vires.Quod si summę quidem partes omni noxa caruerint,id vero, quod euacua-
ri oporteat,in penitioribus partibus fuerit,intendendus atq; augendus dispergentis medicaminis calor,cū
dubitandum sit,ne prius,q̃ profundas attigerit partes,interim vires amittat.Neq; tamen ex eo superiores
partes aliquem dolorem sentient,cum omni vacent affectu.Quare numero hæc duo simul inuitant ad ca-
lidorum pariter atq; acrium medicaminum vsum,& summæ partes,quæ tolerant:& profundæ, quæ egēt.
Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur.

Cū declarauit canonem in vsu diaphoreticorū,sumptum ab eorum qualitate , ostendit aliū sumptū à membri Com.
positione.Quia aūt dixerat in superficie corporis specialiter existēte passione vtendum esse diaphoretico debiliori
propter expositionē eius ad mordicationē,ne accidat suspicio insufficientiæ talis diaphoretici,subiunxit,ET TA-
MEN & c.i.& diaphoreticū(& deficiebat in altera translatione dictio,tn̄) &si non fuerit vehementer calidū,suffi-
ciens erit ad cōuertendum in vaporē illud,quod in superficie corporis continetur,residuū:& causa huius est,quia F
immediatius attinget illud:agens enim debile per se attingens ad patiens,imprimit fortius, q̃; forte , attingens per
aliud,aut æque. Deinde,cum dedit,ꝙ membro patienti posito in superficie sufficiet diaphoreticū debile, ostē-
dit,quale competet ei posito in profundo,& dicit,SI VERO & c.i.sed,si mēbra,quę sunt in exteriori superficie,
sint omnino absoluta à passione,s.quia nec habent passionē,nec habentibus cōpatiuntur(& hoc volebat per hanc
dictionem,omnino)sed membrū patiens sit interius in profundo,tunc oportet augere virtutē pharmaci diapho-
retici. Et,qm̄ virtus diaphoretici est humorē conuertere in vaporem,hoc aūt fit à calore,non fiet augmentū virtu-
tis eius nisi per augmentū caliditatis:quare diaphoretico calidiore vtendū erit. Deinde dat causam huius,& di-
cit,EVANESCET ENIM & c.i.qa,si diaphoretico minus calido vsi fuerimus,euanescet virtus eius prius,q̃ atti-
gat ad profundum , vbi est apostema:agēs.n.naturale agit ad limitatam distantiā ſm determinationē fortitudinis
virtutis suę.Ergo calefactio debilis diaphoretici finietur in vijs medijs īter superficiem & locū apostematis, & ac-
cidet nil conferre. Deinde,qm̄ nocumentū fortis diaphoretici erat mordicare mēbra,quibus annectitur, ostē-
dit nocumentū istud non posse hic euenire,& dicit,NEQVE TAMEN LAEDET & c.idest & neq; accidet mor-
dicare per tale diaphoreticum auctæ virtutis mēbra superficialia,quæ attingit,quoniā ipsa nihil patiuntur, vt prę-
suppositum est,sed habent cutim sanā,quæ sui spissitudine defendit ab omni mordicatione,sed, cū substantia eius
ab apostemate membri ab ea cooperti attenuatur,aut discrasiatur ad caliditatē,facilius ab excellenter calidis mor- G
dicatur. Deinde concludit ex præmissis propter duas conditiones esse vtēdum calidiore diaphoretico, & dicit,
ITAQVE & c.i.itaq; vtraq; hæc mēbra,s.quę sunt in superficie,potentia tolerare forte medicamen propter eorū
sanitatem:& ea,quæ patiuntur in profundo,habentia necessitatē fortioris medicaminis propter remotionem à su-
perficie,concurrunt in idipsum,i.ad faciendum decētiam & rectitudinem opportunitatis vsus diaphoreticorū ca-
lidorum & acutorum,quorum est proprietas mordicare,ita tn̄,ꝙ sola positio passionis in profundo est inductiua
opportunitatis vsus talium:priuatio aūt passionis à superficie non inducit hoc , sed remouet prohibēs. Vltimo
autem quasi epilogans dicit,HANC IGITVR & c.i.igitur hæc ostensio talis modi curæ est accepta ex passione
partis,quæ patitur,sicut & nos in principio paragraphi,continuantes dixeramus.

Dehinc vero intendamus,si deest aliquid ad curationem.Videtur autem adhuc deesse non parū.Ipso- Lat.
rum enim membrorum,quæ patiuntur,in quibus est superfluitas rheumatis,quædam quidem rara & laxa
& mollia secundum naturam sunt:quædam vero spissa & stricta & dura.Priora igitur facile euacuantur:
altera vero acrioribus indigent euacuantibus ea,& adhuc ijs,quæ sunt magis leptomera.Si vero & secun-
dum multam posita sunt profunditatem,etiam magis ijs indigent.Hæc igitur tibi rursus ostensio altera sit
à substantia patientis.

Deinceps vero,siquid ad sanitatem deficiat,consideremus:neque enim paruum aliquid deesse videtur. Lat.
Affectæ partes,in quibus fluctionis superfluitas retinetur,non nullæ quidem taræ & laxæ & molles natu- H
ra existunt:non nullæ autem densę & pressę ac duræ.Priores igitur facile euacuantur:reliquæ autē acriori-
bus euacuantibus,ac prætetea tenuiores partes habentibns egent:atq; eo etiam magis,quanto profundio-
rem situm habuerint.Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera à particulę patientis substantia.

Cum declarauit canonē in vsu diaphoretici pharmaci,sumptum à positione membri,ostendit aliū in vsu eius à Com.
substantia membri, & dicit, DEHINC VERO & c.idest,sed intendamus post hoc , si deest aliquid in ostensione
generalis curæ apostematis:videtur enim(vt dicit)adhuc deesse multiplex consideratio , & ostendit istud, & dicit,
IPSORVM ENIM & c.idest,non diuersificatur diaphoresis facienda circa residuū,solum penes membri positio-
nem,sed etiam penes mēbri substantiā.Nam membrorū,quæ patiuntur,in quibus est superfluitas rheumatis dis-
soluēda,quædā sunt rara & laxa & mollia ſm naturā,sicut est mamilla,& caro glādosa,q̃ est sub mādibulis, alis,&
inguinibus,& vniuersaliter membra carnosa respectu scilicet neruorum:quędam aūt spissa & stricta & dura,sicut
sunt iuncturæ membrorū,& vniuersaliter membra neruosa.Sed alia translatio loco eius,quod hic dicit,stricta,ha-
bet,viscosa,& videtur intendere solida,quod idē sonat,quod stricta et dēsa , opposita laxis fluxibilibus. Et volebat
per rheuma,humorem,qui defluit ad locū,sicut & nautæ fluctuationes maris rheumata vocāt. Deinde ostēdit,
quomodo hæc diuersitas membrorum facit diuersitatem euacuationis rheumatis ab eis per diaphoretica,& dicit,
priora

A PRIORA &c.i. sed priora, i. rara laxa & mollia, euacuantur de facili, quare non indigebunt fortibus diaphoreticis: altera vero, i. spissa stricta & dura, euacuantur difficulter, quare indigebunt calidioribus & acutioribus diaphoreticis, & talibus, quæ sint subtilis & penetratiuæ substãtiæ: Cuius causa in promptu est, nã membra sicca, quãtum ad abundare in sicco: stricta vero, quantũ ad priuationẽ pori: spissa quoq;, quantũ ad tenacem texturam villorum atq; crassitiem, spissum .n. duobus videtur opponi, s. raro & tenui, ex his ipsis suis dispositionibus impediunt dissolutionem eius, quod in eis continetur. Propter quod indigent caliditate forti adaperiente, & liquante, & dissoluẽte, si debeant euacuari, & hac quidẽ posita in substãtijs subtilibus & penetratiuis, quales sunt gũmi. Deinde ostẽdit, quale adhuc cõpetat diaphoreticum, si conditio positionis in profundo cõplicetur conditioni dẽsitatis substãtiæ, & dicit, SI VERO &c.i. &, si cũ his conditionibus adhuc fuerit posita in profundo, tunc tãto magis iterum, & magis calidis & acutis & leptomeris indigebit, quanto profunditas rei dissoluẽdæ super prædicta addit difficultatem euacuationis: contraria vero propter contrarias causas leuioribus cõtenta sunt. Sed hic est vnũ cauendũ, ne ex talibus acutis diaphoreticis, quod subtile est, resoluatur: crassum vero induretur & lapideum fiat, inobediẽtius dissolutioni: ad quod euitandum talibus fortibus resoluentibus lenitiua miscenda sunt, sicut adipes, & mucilagines, quorum operatio in humorem, est, sicut Solis in ceram. Vltimo autem quasi epilogans dicit, HAEC IGITVR &c.i. ergo & hæc altera ostensio ad prædicta, sumitur à substantia patientis particulæ. Spissum enim & te-
B nue, durum & molle, licet significent qualitatem, apud tamen medicum crasse loquentem sunt ostensiua substantiæ, quasi substantiæ magis annexa, quàm reliqua accidentia.

Ant. Alia vero à plasmatione & positione simul. Supponatur .n. (Si ita accidat) in hepate prædictam esse dispositionẽ, in angustis finibus vasorum constrictis humoribus aut glutinosis, aut spissis, aut multis, non'ne promptum est vti cibis & potibus extenuantibus spissitudinem quidem primum, & glutinositatem tenuẽ efficere: secundo vero nõ per inuisibiles & angustas vias solum, sed per amplas vias etiã euacuare? Amplissimę .n. sunt secundũ hepar venæ, quemadmodum & plurimæ. Finiuntur vero hęc quidem in gibbis ad cœlen, hæc vero in simis ad pylen. Itaq; iam tibi facillimum, in quibuscunq; fuerint constrictiones, euacuare prompte eas, trahenti quidem in ventrem per trahentia medicamina, quicunq; humorum constricti erant secundum eas, quæ in simis, venas: ad vrinam vero conuertenti per cœlen venam, quæcunque erant secundum eas, quæ in gibbis, venas.

Leo. Alia vero à formatione simul ac situ. Supponatur enim, (si ita cõtigerit) in hepate esse proxime dictum affectum, in angustis vasorum finibus impactis humoribus, qui vel lenti ac tenaces, vel crassi existant, vel superabundent, non'ne in promptu est primum quidem crassitiem vnà cum lentore & tenacitate cibis ac
C potibus extenuantibus ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere: secundo autem loco non per angustos atq; inuisibiles, sed latiores meatus, quicquid infestum existit, esse euacuãdum? Sunt .n. in hepate venæ non minus amplitudine, q̃ numero, excedentes. Terminantur autem hæ quidẽ in gibbis ad venam cauam: hæ vero in cauis ad portam. Vnde haud difficile tibi futurum, vbicunq; pressi ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad ventrem cum ijs, quæ attrahendi vim habent, medicaminibus, quicũq; ex ipsis in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati: ad vrinæ vero meatus promouendo per cauam venam, quicunq; in venis ad eam pertinentibus sunt.

72. Cũ declarauit canones in vsu diaphoresis circa residuũ, quod non recurrit, quia ſm quædam membra potest & illud aliter, q̃; per diaphoresim, euacuari, gratia .s. plasmatis & societatis mẽbri, ostẽdit canonem alium circa hoc, sumptum quidem & ipsum à plasmate, & à positione mẽbri, & dicit, ALIA VERO &c.i. & alia ostensio euacuationis residui sumitur à plasmatione mẽbri, q̃tum ad naturã pororum & meatuũ, quos habet: & à positione, i. societate, q̃tum ad colligantiã, quã habet ad alia mẽbra, & exemplificat hoc, & dicit, SVPPONATVR ENIM &c. i. supponatur, ꝙ prædicta dispositio euenerit in hepate ex humoribus viscosis, aut crassis, aut multis, constrictis & inuiscatis in angustis extremitatibus venarũ ipsius. Et volebat per prædictã dispositionẽ, derelictionẽ glutinosi, & spissi, & indissolubiliter impacti, quod non recurrebat neq; tractum, neq; perpulsum, neq; transmissum: quod q-
D dem euacuãdum esse per eandẽ partem demõstrat tum caraxationibus, tum diaphoresibus circa partẽ, nunc vero & alios modos euacuationis adiungens. Deinde processit dicens, NON'NE &c.i. hoc ergo supposito manifestum est, ꝙ illud, quod neq; tractum est ab vniuersali euacuatiõe totius, neq; pulsum per apocrustica superposita, neq; transmisum à virtute stypticis confortata, sed retentum est in tenuibus venis propter sui crassitiẽ & viscositatem, promptũ quidem est & facile, imo & opportunum, primum cibis & potibus subtiliantibus & incidentibus efficere, quod erat crassum & viscosum, tenue & fluxibile: Deinde secũdo facile est sic extenuatũ & incisum, & per hoc fluxibile factum euacuare non solũ per poros occultos & inuisibiles (sicut fit in alijs quibuscũq; partibus per medicinas diaphoreticas) sed etiam per amplas vias, quibus prædictæ capillares venæ prædicto humore replete cõtinuantur. Præmittit ergo hic subtiliationẽ humoris purgationi eius, non ĩmemor Hippocratis admonentis, ꝙ, corpora vbi quis vult purgare, oportet fluxibilitatem humoris præparare: indecẽs enim est ad cursum, ineuacuabilis quidem existens & crassus & viscosus humor. Sunt aũt cibi hoc facientes kist hordei, & cappares preparati cum aceto, & panis plurimum habens fermẽti: & ex oleribus atriplices, & endiuia. Potus aũt hoc efficiẽs est succus fœniculi, endiuiæ, & alkekengi, & huiusmodi, & syrupus acetosus cum aqua fœniculi, buglossæ, squinanti, aut decoctio eupatorij, & capilli veneris: omnia enim hæc subtiliant & aperiunt. Deinde ostẽdit, quæ sint amplæ viæ hepatis, ꝑ quas educẽdus est humor cõstrictus in extremitatibus venarũ eius, & dicit, AMPLISSIMAE ENIM &c. i. quia venæ amplissimæ, plurimæ sunt in hepate, prædictis extremitatibus cõtinuatæ: quarũ quædã versus gibbũ

hepatis

hepatis prodeuntes terminantur in venã ſpacioſam & latam, vocatã cœlen, ideſt concauã, quę exit à gibbo in dex-
trum cordis, vel econuerſo: aliæ vero prodeuntes verſus ſimã, i. hepatis concauitatẽ, terminantur in venã vocatam E
pylen, ſeu portam, quæ ramificatur in meſeraicis, inteſtinis & ſtomacho continuatis. Deinde, cũ dedit, quæ ſunt
viæ hepatis amplæ, per quas educendus eſt humor cõſtrictus in tenuibus meatibus eius, oſtẽdit, qualiter fiat edu-
ctio, & dicit, ITAQVE & c. ideſt, itaq; tot ibi exiſtentibus amplis vijs euacuationi deſeruientibus facillimum erit
tibi euacuare humores ibi conſtrictos, conſideranti primum, in qua parte hepatis fuerit illa conſtrictio per ſigna
ſibi propria, dicta in libro de cognitione interiorum morborũ, vbi ſigna hepatis declarauit. Nam, ſi humores fue-
rint conſtricti in venis ſimę continuatis ad portam, euacuabis illos per medicinas attractiuas in ventrem, ad quem
maior eſt huius partis hepatis vicinitas & colligantia, non eligens fortiter attractiuas, quia attractio non habet fie-
ri ex longinquo. Si vero fuerint conſtricti in venis gibbi continuatis ad cœlen, euacuabis illos per prouocãtia vri
nam, propter colligantiã huius partis hepatis cum renibus & vijs vrinalibus, incipiens quidẽ à prouocãtibus frigi
dis, deinde à tẽperatis: vltimo vero maturatione iã apparente cũ calidis et acutis. Eſt aũt hęc gradatio obſeruãda pp
timorem conuerſionis in lapiditatem. Sed, quæ ſit virtus prouocantium & attrahentium, iam ſuperius dictũ eſt.

Altera vero conſideratio in ijs, quæ prædictæ ſunt, oſtenſionibus, ab hepate, quaſi principio venarum.
Quoniam enim non ſolum ſe ipſum, quemadmodum plurimæ animalis partes, regere natum eſt, ſed im-
mittit virtutem venis, periculum eſt, ſi diſſoluamus eius virtutem embrocis, & cataplaſmatis chalaſticis, & F
ipſum primum debilitare circa operationem, & imbecilles omnes efficere venas. Vnde admiſcere oportet
aliquid ſtypticorum pharmacorum in curationibus eius. Sed, quoniam in profundo eſt, periculum eſt diſ-
ſolui ſtyptici virtutem, ſi non deducatur ab aliqua altera ſubſtantia leptomeri, qualis aromatum eſt. Me-
lius vero, ſi ipſum ſtypticum pharmacum ſtatim ſit & aromaticum: inſitas enim habens duas qualitates &
virtutes fortius operabitur.

Sed præter ſupradictas alia eſt indicatio ab hepate ipſo, veluti à venarum principio. Nam, cum non tã-
tum ſe ipſum regere natura aptum ſit, vt pleræq; animalis partes, ſed venis præterea virtutem largiatur, pe
riculum imminet, ne, ſi eius vigor madefacientibus ac relaxantibus cataplaſmatibus fuerit reſolutus, & ip-
ſum primum ad ſui opus, atq; omnes ſubinde venæ, eius ratione, imbecilles efficiantur. Quare in eius cu-
rationibus aliqua ex adſtringentibus miſcere oportet. Sed, quoniam in profundo admodum loco ſitum
eſt, dubitandum erit, ne adſtringentis medicaminis vis debilitetur, niſi ab aliqua altera ſubtilium par-
tium ſubſtantia, qualis aromatum eſt, traducatur. Melius vero fuerit, ſi & ipſum adſtringens medicamen,
vnum protinus ex aromatum genere fuerit: nam, ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, G
valentius operabitur.

Cũ declarauit canonẽ in vſu euacuatiõis reſidui, quod nõ recurrit, ſumptum à plaſmatione & põne mẽbri, ſub
exemplo hepatis, dat aliũ in vſu euacuationis diaphoreticę, ſumptũ à membri virtute, in hepatis exẽplo ſimiliter,
& dicit, ALTERA VERO & c. i. oſtenſio modi euacuationis diaphoreticæ cum prædictis adiungitur, ſumpta ab
hepate, non quantũ ad ſuos meatus, quos habet, ſeu quantũ ad colligantiam eius ad alia mẽbra, ſed inquãtum eſt
principium venarũ, & ſanguinis, & vegetationis totius, non quidem primũ, ſed ſecundũ, ſicut in ſumma de ſignis
oſtenſum eſt à nobis. Deinde declarat hunc canonẽ, & dicit, QVONIAM & c. ideſt, Quia. n. hepar non eſt natũ
regere tantum ſe ipſum, ſicut plurimę ex partibus animalis, ſed eſt natũ regere totum corpus per eſſe principiũ ge
nerationis ſanguinis, quo totũ indiget corpus: per immittere quoq; virtutẽ ſuam in venas, ſi nos intendẽtes reſol-
uere, quod in venis eius conſtrictũ exiſtit, diſſoluerimus vigorem ſuę virtutis embrocis mollificãtibus, ſicut factis
ab oleis, & ab alijs humidis: aut emplaſtris mollificãtibus & reſoluẽtibus, qualia ſunt, quæcunq; diaphoretica, qui
bus vtimur ad euaporationẽ eius, quod in parte derelictum fuit, Imminet nobis timor duplicis periculi ex talibus
nati comitari, Primũ eſt, ꝙ non ſit ſecuritas, quin ex his debilitemus ipſum circa ſuas operationes, quę cũ ſint cões
toti, eo ꝙ non tm̃ ad ſui profectum conuertit chylum in ſanguinẽ, ſed totius, redũdabit nocumẽtũ ſup toto. Secũ-
dum, quia non ſit ſecuritas, quin diſſoluẽdo eius virtutem debilitemus oẽs venas in operibus ſibi proprijs: &, cum
venæ ramificentur in toto, redundabit ſimiliter nocumentum ſuper toto: quod quidẽ nocumentũ nõ timetur ex H
vſu taliũ circa mẽbrum, quod ſuper toto non influit, aut quod non habet operationẽ corpori cõem, aut toti vtilẽ.
Nocumentum aũt, quod in ſe vnũ ex talibus mẽbris incurrit, reparabilius eſt eo, quod incurrit multa, præſertim
principalibus diſſolutis, ad quorũ reparationem nõ ſufficiunt alia, ſicut econuerſo. Propter quod digniora mem-
bra, ſuper quæ timebitur hoc, ſunt cor, hepar, ſtomachus, ſplẽ, & renes, q̃; uis ex ſplene & renibus ſic diſſolutis tar-
dius appareat nocumentum ſuper toto, q̃; ex alijs. Sed oſtendamus neceſſitatem cõſecutionis iſtius duplicis pe-
riculi ex vſu talium diaphoreſiũ circa hepar. Dico ergo iã manifeſtum eſſe ex ſuperius dictis, ꝙ hepar circa totius
ſanguinis gñationẽ habet principalitatẽ poſt cor. Eſt. n. hepar gratia digeſtionis ſanguinis (ſicut dicit Philoſophus
in lib. de part. aĩal.) quem digerit proprio & innato ſibi calore, ſuſtentato tñ à cordis calore: pp quod omnia aĩalia
habentia ſanguinem, hepar habent, ſicut & cor. Sic ergo habet principalitatem quãdam poſt cor ſuper influentia
ſanguinis, & virtutis nutritiuæ in totum: quod innuit oppilatio ab hepate ad reliqua corporis membra, deſtruens
omnem operationem immutatiuę virtutis in eis priuatione influẽtiæ, quæ ab eo eſt. Similiter eſt aliqualiter prin-
cipium vaſorum ſanguinis, quæ ſunt venæ.

DVBITABIT AVTEM aliqs, quæ ſit venarum operatio, circa quã imbecilles effici poſſe dicit: non enim vi
dentur venę niſi vas ſanguinis, & meatus quidam, per quos ſanguis decurrit in toto, in hoc ſolo hepati famulãtes,
vt ipſe in textu ſuperius dixit. Niſi eſſet, ꝙ aliqua vlterior conuerſio ſanguinis ſit in venis cuiuſcunq; mẽbri ante,
q̃ ab

A q̃ ab eis exeat ĩ medias regiones, ea, q̃ facta fuit ab hepate: nec facta qdẽ à sola natura venę, sed totius mẽbri, cuius est vena, coadiuta qdẽ virtute caloris ab hepate decurrẽtis. Propter quod dicit Gal. ꝙ sæpe inuenitur sanguis in venis habere quãdã mutationẽ ad naturã spmatis: & ꝙ ex sic immutato tunicæ venarũ nutriunt. Post hoc vidẽdũ restat, quõ à diaphoreticis virtus mẽbri dissolui dicat. Dico ergo, ꝙ (sicut Gal. dicit) duob⁹ modis virtus dissoluit: aut.n. euaporat, aut extinguitur: sed euaporatio est à calidis, extinctio vero à cõtrarijs. Nõ tñ est ĩtelligẽdũ, ꝙ stãte vita virtus euaporet vel extinguat, sed vigor virtutis. Quod qdẽ fit ab exhalatiõe spiritus & caloris, aut eius extinctione sicut primi instrumẽti, quo vtitur virtus: pp quod dicebat, Si dissoluimus eius vigorẽ & c. Cũ ergo diaphoretica sint calida, non dissoluẽt nisi faciẽdo euaporare, quod diximus. Quare nulli dubiũ est, ꝙ, cũ omnis hæc sanguificatio, quæ ab hepate: & sanguis vlterior immutatio, quæ à venis, fiat à calore, qui in eo, & ab eo, prodeunte in venas, resoluto & debilitato calore eius, operatio in ipso, omnisq; eius influentia, quę ab ipso ad aliud, minor erit. Sed palã est, ꝙ diaphoretica omnia ab ipsa membri substantia spiritũ & calorem cũ humore resoluũt, & adaperiẽtia & relaxantia membrũ in suis meatibus expirabilẽ reddunt oẽm eius vigorẽ, qui constricto intus calore & spiritu augebatur. Ergo talibus ei appositis tàm operatio, quæ in ipso, q̃ influẽtia etiam, quę ab ipso, imbecillior erit.

Deinde, cum dedit periculũ, quod imminet ex vsu diaphoreticorũ circa mẽbrũ, quod influit super toto, aut cuius operatio toti est vtilis, ostẽdit, qualiter istud periculũ euitemus, & dicit, VNDE & c. idest, quare, cũ resoluendũ

B aliquid est ab hepate vel à talibus mẽbris, non oportet solũ remouentia, seu relaxantia, & diaphoretica sibi applicare, sed oportet eis aliquid stypticum admiscere, quod substantiam membri coadunans, & calorẽ & spiritũ intus reprimens, non permittat virtutẽ euaporare: erit enim stypticũ resolutiuo cõtrarium. Sed, qm̃, si ista ęquantur, nihil resolueretur de humore, modicã stypticitatis quantitatẽ iussit apponi: quod intẽdebat, cũ dixit admisceri oportere non quidẽ absolute fortia styptica, sed stypticorũ aliquod pharmacorũ. Eligendũ aũt & talia styptica, in q̃bus aliqua sit resolutio, sicut mastichen, calamũ aromaticũ, absinthiũ, cyperũ, & huiusmodi: ex resolutiuis aũt puris eligẽda est farina hordei, fœnugręcum, chamęmelũ, melilotũ, iris, & huiusmodi: quibus etiam admiscẽda sunt subtiliatiua, & aperitiua, ne subtile resoluatur, et crassum indurescat. Deinde, qm̃ stypticũ sua ipsius qualitate p̃cidit sibi transitũ in profundũ, vbi hepar positũ est, superaddit etiã hic doctrinã deductionis eius ad illud, & dicit, SED, QVONIAM & c. i. sed, qm̃ hepar est positũ in profundo, accidit timor, ne virtus styptica, q̃ aperitiuo cõtraria est, pigre perueniens ex p̃clusione sibi à se ipsa facta viarũ delitescat in vijs medijs, nisi deducatur per substantiã subtilẽ sibi admistã, qualis est substãtia aromatum. Est.n. substãtia aromatũ subtilis valde: maxime enim odorabilia ipsa sunt, quare & in fumalẽ euaporationem resolubilia: est.n. odor aut fumalis euaporatio, aut nõ sine illa fm plurimum, hæc aũt ab igne fit, & vniuersaliter à calore: quare sequit odorabile subtilis esse substantiæ. Tales ergo substantias admiscere oportet stypticis, vt pertingant in profundum. Deinde ostendit talẽ commistionẽ meliorem esse factã à natura, q̃; ab arte, & dicit, MELIVS VERO & c. i. sed melius est, si ipsum pharmacũ stypticum,

C quod subtili substantiæ coniungendũ est, sit etiã à primęua sui natura aromaticũ, i. melius est, ꝙ stypticitas coniũgenda subtili substantiæ aromatũ, sit coniuncta ei à natura, q̃ ab accidenti: & dat causam huius, dicens, INSITAS ENIM & c. idest, quia habens insitas sibi à natura istas duas qualitates, s. stypticitatẽ, & subtilitatẽ cum aromaticitate, fortius operabitur, q̃; si vnam haberet à natura, alteram vero per mistionẽ factã ab arte: ars.n. non põt peruenire ad hoc, vt efficiat, quod natura, sed simile. Est aũt & hic attentione dignũ, ꝙ non intendit fortius operari hoc tale, solũ gratia melioris peruẽtionis, sed gratia maioris cõfortationis virtutis, quæ intẽdebatur per illud. Aromaticũ enim nõ solũ est valde odorabile, sed bene etiam redolẽs: quod & principalia mẽbra diligũt, eo ꝙ existẽtia quidẽ ipsa sicut minera spirituũ, quibus sicut primis organis virtutes operantur, multũ cõfortari accidet ipsa, spũs sui confortatione: hic autẽ odoribus bonis & nutritur & augetur sicut re sibi proportionali.

Igitur euacuetur quidem iam id, quod pręter naturam illatum est in partem, habeat autem contẽperantiam humorũ secundũ naturam. Considerandum igitur nobis in hoc, ne aliquid à rheumatis qualitate immutatum sit secundũ crasim, si quidem magis phlegmaticum erat, infrigidatũ est: si vero magis cholericũ, calefactum est, vt & hanc eius distemperantiam sanantes, perfecte sanum reddamus illũ. Sanabimus vero, contrariam adducentes qualitatẽ (quemadmodum in distẽperantiarum dictũ est curationibus) in quãtum

D vnũquodq; factum est calidius, in tantũ infrigidantes. Itaq; hic rursum necessarium scire eam, quæ secundũ naturam, eucrasiam eius. Q̃uo enim sciemus, quantum ab eo, quod secundum naturã, frigidius sit, aut calidius: aut qñ infrigidantes cessabimus, non cognoscẽtes modũ eius, quæ secundũ naturã, caliditatis? Ita vero &, si frigidius factum calefaciemus, non cognoscentibus modum eius, quæ secundũ naturam, frigiditatis, impossibile nobis est neq; calefacere conuenienter, neq; cessare à calefacientibus.

Et quidem euacuetur, quod præter naturam in membrum confluxit; Seruet autem humorum modũ naturæ conueniẽtẽ. Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, nequid ab humoris cõfluẽtis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata, si pituitæ naturam tenuerit, ad frigiditatẽ: si vero bilis, ad caliditatem, vt hanc ipsam curantes intẽperiem sanitati restituamus. Curabimus autem contrariam ex aduerso afferentes qualitatem (quemadmodũ in intemperaturarum curationibus diximus) quãtum vnumquodq; calidius aut frigidius factum est, tantũ refrigerantes aut calefacientes. Quare & hic rursus agnoscẽda est ipsius secundum naturam temperies. Nam quo pacto sciemus, quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo recesserit: aut quando à frigefaciendo supersedebimus, si nos latuerit ea, quæ est secundum naturam, caliditas? Ita vero &, si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum, neque opportune calefacere, neque in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

Cum

Cũ declarauit canones vniuerſales curõnis apatis, curõne cuius & emphraxis ab ipſo cauſata curatur, quĩa cauſa apatis põt in mẽbro mala cõplexio derelinq, ſ. à rheumate, quod apa cauſauit, oſtẽdit adhuc cauſas ſalubres malæ cõplexionis à rheumate derelictæ, in hepatis exẽplo ſimiliter, ſuperaddẽs in hoc canonẽ quẽdã in cura diſcraſiæ ſuperius derelictũ, & dicit, IGITVR &c. i. ſupponatur igitur, ꝙ totũ rheuma, quod in partẽ, i. hepar, defluxerat, euacuatũ ſit tñ recurſione facta per tractionẽ, pulſionẽ, & trãſmiſsionẽ, cum ſolutiuis, diureticis, atq; diaphoreticis medicinis: & ꝙ hepar illius ſuperflui eũatione iã ſit habẽs tẽperantiã humoris in quãtitate & qualitate. Cõſiderare oportet hoc ſuppoſito, vtrũ hepar ĩmutatũ ſit in cõplexione ſua naturali à rheumatis qualitate pcedẽtis: vt, ſi rheuma fuit magis phlegmaticũ, vtrũ ipſum ſit infrigidatũ: ſi vero magis cholericũ, vtrũ ipſum ſit calefactũ, ad hoc ſcilicet, vt ſanãtes hãc eius diſtẽperantiã relinquamus ipſum pfecte ſanũ: nõ. n. eſt pfecte ſanũ, donec reſtat aliqs morborũ, qui apatis partes erãt. Erat. n. mala cõplexio pars vna morbi cõpoſiti, qui dicitur apa, cuius cauſa efficiẽs fuit rheuma cõprehenſum in mẽbro, quod non ſolũ malæ cõplexionis fuit cauſa, ſed aliorũ morborũ omnĩũ in apate coniunctorũ. Cõſiderabimus aũt hæc propria ſigna, quorum genera ſupra dicta ſunt. Sed ita eſt, ꝙ rheumatis euacuatione ceſſauerũt reliquæ ſpecies morbi, mala aũt cõplexio qa non ſemp abſcinditur abſciſsione cauſæ, admonuit ſuperius in cura diſcraſiarũ fientiũ, ꝙ vnãquãq; cauſarũ abſcindere prius oportet, deinde venire ad eã, quæ facta eſt ab illa, ęgritudinẽ. Nõ. n. põt corpus ſemp, nec velociter, nec oĩ modo per ſe redire ad priſtinã ſanitatẽ animo ægrotare faciẽte, q̃uis ad ipſam reuocans ſit natura: impreſsiones. n. à cauſis derelictę, aliqñ ſunt magnæ & fortes, aliqñ mãſiuæ, factę quidẽ habituales, quaſi ſimiles naturalibus, in quibus & natura ipſa plurimũ paſſa nõ ſufficit ad reuocãdũ. Deinde, cũ dedit, qd euacuato iã rheumate cõſiderãdũ ſit, & ad quid, oñdit, qualiter diſcraſiam inuentã ſanabimus, & dicit, SANABIMVS &c. i. ſanabimus aũt diſcraſiã hepatis derelictã à cauſa, adductione cõtrariæ qualitatis alterãtis ipſam, nõ adductione cõtrariæ qualitatis ſuper hepar, q̃ ſimiliter eſſet morbus hepatis, ſicut prima, ſed adductione medicinarũ ſuper ipſum cõtrariæ qualitatis, ſicut dictũ eſt in cura diſcraſiarũ. Ibi. n. dixit curõnem fieri per contrariũ, de natura. n. cõtrarij eſt, cũ appropinquat cõtrario, & agit in illud, ꝙ deducit ad tẽperamentũ: pp quod ſubiũxit, IN QVANTVM &c. i. ita ſcilicet ſanabimus, intm̃ quidẽ infrigidãtes ipſum, & quodcũq; aliud mẽbrũ tale, inquãtũ eſt calefactũ: vt, ſi calefactũ eſt ſupra ſuũ tẽperamentũ tribus numeris, tãtundẽ infrigidetur, et nõ amplius. Quare oportebit medicinã infrigidãtẽ tm̃ labi à tẽperata, quãtũ mẽbrũ lapſum eſt in caliditate à ſuo tẽperamẽto: hoc. n. vere cõtrariatur morbo, vt ſupra mõſtrauimus. Nec eſt ĩtelligẽdũ, ꝙ tm̃ oporteat infrigidari, quãtũ eſt calefactũ, ita ſcilicet, ꝙ tot graduũ frigiditas remaneat ſuper ipſum, quot graduũ caliditas inerat illi, eſſet. n. hæc diſcraſia par priori, ſed vult dicere, ꝙ, ſi tribus numeris eſt calefactũ ſupra ſibi propriũ tẽperamentũ, tribus numeris infrigidetur: quod eſt ad tẽperantiã adduci. Si aũt oporteret facere remanere in eo frigiditatem triũ numerorũ, oporteret ipſum infrigidare ſex numeris, ex tribus quorũ fieret tẽperatio, ex alijs vero infrigidatio: quare calefactũ exiſtẽs tribus numeris, qđ infrigidabit tribus numeris tm̃, reuocabit illud ad ſuũ tpamẽtũ. Qm̃ autem non poteſt ſciri, quantũ eſt calefaciẽdũ, aut quãtũ eſt infrigidandũ niſi pſcita naturali cõplexione eius, ſub qua eſt ſibi ſanitas, ſubiũxit, ITAQVE &c. i. itaq; ad pfectionẽ curę neceſſariũ eſt nobis ſcire, qualis fuit naturalis eucraſia huius hepatis medicãdi. Deĩde dat cauſam hui⁹, & dicit, QVOMODO ENIM &c. i. q̃uo. n. ignorãtes naturale tẽperamẽtũ ſibi propriũ, ſciemus, quantũ eſt factũ frigidius aut calidius tẽperato? aut etiã q̃uo ignorãtes mẽſurã naturalis ſuę caliditatis, cõueniẽti hora ceſſabimus ab ĩfrigidãdo? & ſimiliter q̃uo ignorãtes mẽſurã naturalis frigiditatis ſibi pprię calefaciẽdo quidẽ ipſum frigidius factũ, ceſſabimus cõueniẽti hora à calefaciẽdo? Quaſi dicat, impoſsibile eſt non errare in cura hoc ignorãtẽ: & hoc eſt, quod ſubdit, IMPOSSIBILE EST &c. i. impoſsibile eſt nobis ignorata naturali frigiditate inuenire calefaciẽs ad mẽſurã conuenientẽ, eo ꝙ ignorabimus mẽſurã diſceſsionis à ſuo tẽperamẽto, penes quã eligẽdũ eſt calefaciẽs. Impoſsibile eſt etiã nobis illa ignorata ſcire horã debitę ceſſationis à calefaciẽdo, eo ꝙ ignorabimus terminũ, in quo ſiſtere debet. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ, ſi cõplexio naturalis hepatis fuerit calida, diſcraſia frigida ĩ eo maioris eſt diſceſſus à ſuo tẽperamẽto, q̃ calida: pp quod & magis calidis, & diutius indigebit, q̃, calida frigidis: & ecõuerſo, ſi cõplexio naturalis hepatis fuerit frigida. Sed hunc canonem hic adiectum, & ſuperius derelictum, ibi quidem meminimus ſuppleuiſſe.

Qm̃ vero & de his ſufficienter dictum eſt, tranſire iam tempus ad ea, quæ ſecundũ numerum non ſecũdum naturam ſe habent. Duplici vero exiſtente eorum differentia, quibus quidem deficiet particula, operari hanc intentio eſt, ſeruientes videlicet naturæ, ſecundũ quem paulo ante diximus modũ. Quibus vero abundat, hanc abſcindere ipſam aut per nouaculã, aut per ignem, aut per pharmacum cauſticum. Hac igitur ratione fere omnia poſsibile curare, gignere vero non omnia poſsibile, vt in eã, quæ de ſemine, oſtenſum oratione. Quædam vero etſi non poſsibile ſit ea gignere, facere tñ alterum aliquid, poſsibile, vt in oſſe perfecte ablato ſubſtantiam alteram ſecundũ eundem locum, differentem ab oſſe & carne. Eſt enim, qui fit ſecundum locum eius, vt quædam caro proroides, aut porus ſarcoides: & procedente tempore in durius tranſmutatur, ſecundũ principia ſarcoides magis exiſtens. Secundũ quamcũq; partem vero perditam neq; eandem ſecundũ ſpeciem ſubſtantiam, neq; ſimilem operari poſſumus, tertia nobis intẽtio eſt inuenire aliquem ornatum, vt in decurtationibus.

Sed, qm̃ de his ſatis diximus, tranſire iã tẽpus ad ea, in quibus numerus non eſt ſecundũ naturã. Cũ vero duplex ſit eorũ differẽtia, quibus quidẽ aliqua particula deficit, ijs intẽtio eſt alterã efficere, ſubminiſtrãdo naturæ eo, quo diximus paulo ante, modo. At, quibus ſupabundat, hanc reſecare oportet aut ſcalpello, aut igne, aut medicamine, qđ vrẽdi vim habet. Hæc igitur oĩa ſanare poſsibile eſt, at nõ ęque oĩa generari poſſunt, vt ĩ libro de ſemine diximus. Quędã vero ſunt, q̃ etſi generari poſſunt, licet tñ pro ipſis alterũ efficere,

quemadmodum

A quemadmodum in osse ex toto sublato alteram substantiam in eius sede reponere, à carne atq; osse differentem. Est enim, quæ in eius gignit loco, quædam veluti caro callosa, vel callus carnosus, & processu téporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio, carnis potius imitetur naturã. Quacũq; vero parte sublata, cum neq; eandem secundum speciem substantiã, neq; similem, efficere possumus, tertia nobis intentio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

Cum fecit digressionem à causis salubrium morborum officialium ad causas salubres apostematis propter curam emphraxis apostema comitantis, redit explicatis quidem iam causis salubribus morborum in plasmate, ad prosequendum causas salubres morborum in numero, & dicit, QVONIAM VERO &c. i. sed, quoniam dictum est sufficienter de causis salubribus apostematis, & per consequens de causis salubribus emphraxis apostema comitantis, redeundum est ad dicendum omnes causas salubres morborum in numero. Deinde subdit morbum in numero, vt secundum species eius determinet causas salubres, & dicit, DVPLICI VERO &c. i. sed, cum morbus in numero sit duplex, s. diminutio alicuius ex partibus mẽbri organici, & additio alicuius ex eis, quę cum partibus mẽbri organici numerat, Duplex existẽs, aut. n. est additio rei silis naturali, aut dissimilis: Additio aũt similis naturali adhuc sit duplex, s. aut à natiuitate, qua quidẽ nõ dicit corpus ęgrotans, vt additio sexti digiti: aut post accidẽs à causis ægritudinis, sicut ortus superfluę carnis in aliquo mẽbro, aut vngulę in oculo: Additio aũt rei dissimilis pter naturã, vt lapis, vermis, & hmõi, Cum igitur (inquam) ita sit, sciendum, ꝙ, quibuscunq; deficit aliqua ex partibus
B mẽbri organici, s. caro, vel os, vel neruus, intentio est reparare hanc, quantũ possibile est: quod qdẽ faciet medicus subseruiendo naturæ secundum modum, quem paulo ante diximus, i. in capitulo causarum salubrium morbi cõmunis. Recte autem dicit, subseruiẽdo naturæ; quia natura est, quę principalius reparat, regenerando partes truncatas ex nutrimento: medici vero est adiuuare & ministrare nutrimentum, quantitate & qualitate conueniens generationi partis, & ipsum ad locũ ingeniose trahere embrocis, & ligaturis, & emplastris, & vnguentis. Quibuscũq; vero abundat aliqua ex partibus membri organici, intẽtio est abscindere ipsam. Hoc autem (vt dixit) fiet aut per nouaculam, aut per ignem, aut per medicinam habentem ignis operationem, aut alijs modis similibus his. Carnem enim, quæ superexcreuit in vlcere, abscindimus aut nouacula, aut pharmacijs corrosiuis, aliquando autẽ & cauterijs. Similiter autẽ & hæmorrhoides nouacula abscindimus, aut causticis medicinis. Et similiter vngulam nouacula separamus, & filo serico inter ipsam & coniunctiuam immisso. Scrophulas etiam prius à cute detegimus, deinde ex toto per nouaculam amouemus, aut super eas putrefactiua & corrosiua inducimus. Similiter autem & aliquas glandulas & nodos subcutaneos superligatione plumbi, & oppressione, & frictione frequenti ad nihilum redigimus. Lapides etiam renum & vesicæ cõminuimus medicinis incisiuis, & educimus diureticis. Vermes vero in intestinis amaris & ponticis occidimus, & educimus solutiuis. Non dixit autem oẽs hos modos, quibus abũdantiã partis in numero amouemus, sed generales tñ, contentus breuibus summis in hoc libro. Aut fortassis non
C intendebat hic dicere nisi modos curationis additionis in numero rei naturalis, silis corpori, sicut vngulæ in oculo, aut supflue carnis in vlcere, & taliũ, quæ vtplurimũ non abscindunt nisi aut per nouaculã, aut per cauteriũ, aut per medicinã habentẽ vim cauterij. De abscisione aũt rei dissimilis corpori, quę dicit pręter naturam toto genere, sicut lapis, & vermis, loquit subsequenter capitulo de causis salubribus morbi in quantitate, vbi sm̃ illud solum assignat differentiam morbi in numero ad morbũ in quantitate: morbus. n. in numero cum eo, qui in quãtitate, sm̃ quendam modũ est subiecto vnus & idẽ morbus, sicut ibi dicemus. Deinde, cum dedit in genere causas salubres vtriusq; speciei morbi in numero, ostẽdit, ꝙ augmentum in numero est vlr vel fere curabile, diminutio vero non vlr, & dicit, HAC IGITVR &c. i. igitur fere oẽs morbos hmõi, s. additionis in numero, posse est curare, siue res addita, sit similis corpori in natura, siue dissimilis, aut. s. abscisione, aut p nouaculã, aut igne, aut aliqua prædictarum viarũ. Dixit aũt, fere, propter additiones quarundã rerũ intra corpus, in qbus nõ est medico posis abscisio vllis ingenijs, sicut est additio verrucę in aliqbus meatibus, aut additio hęmorrhoidis in intrinsecis vuluę, aut sicut est additio lapidis duri & magni in renibus, qui nullis ingenijs frangi aut educi põt, & similiũ. Sed regeneratio diminutę partis in numero nõ est posis sm̃ oẽs partes, quæ diminuunt, sicut se ostẽdisse dicit in li. de spmate. Ait. n. ibi (vt dicit Hali) ꝙ membra, quæ generant ex spermate, sunt irregenerabilia, si truncent: generabilia vero, quæ ex sanguine menstruo. Sed hæc sententia habet suppositionem falsam sm̃ Arist. li. de gene. aĩalium. Dicit enim, ꝙ
D membra oĩa generantur ex menstruo: & ꝙ mulier non habet sperma: & ꝙ sperma viri non cedit in materiam, sed est loco artificis tñ: propter quod aliam elegimus viam supra de impossibilitate regenerationis partiũ durarum.

Nec reputo hoc Hali conueniẽter cõmentantẽ, cũ dicit, ꝙ recremẽtũ partis abscisę habet fieri ex nutrimento illius eiusdẽ partis: sed hoc non põt ibi haberi, quia pars illa abest, oportet. n. & hanc causam esse cõmunẽ in regeneratione oĩs partis: sed palã est, ꝙ caro truncata recrescit, & tñ non est ex nutrimẽto partis abscisę, quę ibi nõ est, igitur ex nutrimẽto partis derelictę: quare nõ erit ista sufficiens cã, sed quę à nobis superius dicta est. Adhuc aũt & sibi cõtradicit. Dixerat. n. superius, ꝙ regeneratio partium radicaliũ est ĩposis, qa materia spmatica, vnde primo habuit regñonem, nõ põt amplius inueniri: quod ẽt Galenũ pro cã posuisse putamus in eo, q̃ de spermate, libro.

Deinde dicit, QVAEDAM VERO &c. i. sed, quædam quãuis non sit posse regenerare, est tñ posse efficere aliqd eis simile, quod stet loco eorum, sicut contingit in truncatione ossis efficere quandã substantiã differentem ab osse & carnę. Certum est enim, ꝙ fit in loco, vnde facta est detruncatio ossis, quædã caro poroides, idest, quędã caro callosa ad similitudinem pori ligantis fracturam: aut quidam porus sarcoides, i. carnosus (sarx. n. in græco caro est) vt sit sm̃ principia suæ regenerationis substantia illa magis assimilata carni, dicta quidem tunc magis sarcoides nonquidem propterea, quia fiat ex nutrimento carnis (fit. n. ex ossis alimento tñ) sed propterea, ꝙ virtus assimilatiua deficit in illo, ꝑpter id, quod dictum est supra, & qm̃ ad hoc, vt alimentũ fiat os, indiget maiori conuersione, q̃ vt

fiat caro. Preterea, vbi debiliter virtus asimilat, facit magis vnigeneum carni: tempore autẽ procedente, quia paulatim in duriorem substantiam transmutatur, fit magis asimilata osi, dicta magis tunc poroides. Ex quo iam nut difficultas asimilationis huius materiæ nutrimentalis, quæ vnit parti, quæ remansit loco truncatæ, ad ipsam partem, cui vnitur: cuius difficultatis causa est illa, quam supra dixi. Deinde, quoniam regeneratio alicuius similis loco partis deperditæ non est semper posibilis, vt cum truncatur totum organicum, ostendit, quid tunc medico faciendum sit, & dicit, SECVNDVM VERO &c. i. & ẽm quascunq; partes non fuerit posibilis regeneratio ac eiusdem speciei, aut consimilis, intentio nobis erit inuenire aliquam compositionem ab exteriori factam per artẽ mechanicam, quæ vbiq; suppleat vicem deperditi membri, sicut faciemus in detruncationibus. Vocantur autem detruncationes, abscisiones organorum, sicut manus, vel pedis, vel nasi, vel labij, pro quibus facimus cõpositionẽ ligneam, vel ęream, vel hmõi, deseruientẽ loco illius, vt poſe est, & occultantẽ deformitatẽ remanentis partis.

Communicare vero manifestum est genus totum hoc eorum, quæ secundum quantum. Quantũ enim eius circa hoc, quod secundum naturam est, illi appropinquat: hoc vero, quod in genere præter naturam, separatum est tantum, in quo prima quidem intentio est ablatio. Si vero impossibilis est ista, transpositio est secunda, vt in suffusionibus. Quæcunq; vero non in totis partibus, sed in partibus partium deficiunt & superabundant ab eo, quod secundum naturam, nutrimentum quidem aut generatio in deficientibus; ablatio vero & purgatio in superabundantibus. Vnde neq; intentio in his altera, neq; forma medicamẽti altera secundum genus.

Communicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam, quodcunq; ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit: id vero tantum seiunctum est ac separatum, quod inter ea, quę sunt è genere non naturali, connumeratur: in quo quidem prima intentio est ablatio. Si vero hæc impossibilis existat, secunda est transpositio, quemadmodum in suffusionibus. Quæcunq; vero non integris partibus, sed partium tantummodo particulis deficiunt aut excedũt naturę modum, refectio quidem vel generatio in ijs, quę deficiunt: ablatio vero & abolitio in ijs, quæ superabundant. Quare neq; in ipsis altera intentio, neq; medicaminum forma genere diuersa.

Cum declarauit causas salubres morborum in numero, declarat eas, quæ morborum in quantitate: & asignat primo cõmunitatem & differentiam illorum ad istos, vt tandem causas salubres partim cõmunes, partim differentes concludat, dicit, COMMVNICARE VERO &c. i. sed manifestum est, ꝙ totum hoc genus prædictũ, s. morborum in numero (& deficiebat in alia translatione, totum) est cõmunicans cum genere morborum in quantitate: & hoc intendebat, cùm dixit, Cõmunicare totum hoc genus eorum, quæ ẽm quantum. Recte autem & deficiebat in alia, totum. Cum enim genus non habeat totalitatem nisi specierum, morbus autem in numero non sit cõmunicans ei, qui in quantitate, nisi ẽm vnam sui speciem morbi, non poterit recte dici totum ei communicare.

Deinde, quoniam communicans morbus in numero ad morbum in quantitate non est nisi ẽm vnam speciem morbi in numero, subiunxit, QVANTVM EMIM &c. i. morbus in quantitate, & vult dicere in numero: & est translatio corrupta proculdubio. Morbus quidem in quantitate, qui est additio vel diminutio, non diuiditur per additionem vel diminutionem rei naturalis & præter naturam, sicut additio in numero: quod alia translatio manifestat, cum dicit, Quod est, quia species eius, quod est in numero rerum naturalium, est propinquũ generi, quod est in magnitudine. Quare loco eius, quod dicit, quantũ enim &c. debet dicere, numerus enim &c. i. species morbi in numero, qui est additio vel diminutio rei secundũ naturam, i. rei similis naturali, sicut additio vel diminutio carnis in membro, vel pinguedinis, vel alicuius alterius, quod asimiletur membris naturalibus, quæ sunt partes organici, appropinquat illi, s. morbo in quantitate. Est autem hæc propinquitas, quia idem sunt subiecto, sed differunt ratione: eadem enim res similis naturali, quæ auget numerum partium, auget quãtitatem totius: & eadem res, quæ est diminutio in numero, est diminutio in quantitate; vnde poterit dici omnis talis morbus in numero, morbus in quantitate, sed non conuertitur. Deinde dicit, HOC VERO &c. i. sed morbus in numero est differens à morbo in quantitate in alia sola specie morbi in numero, quæ est additio rei præter naturam, i. dissimilis naturali, vt lapidis, vel lumbrici: talis enim additio in numero nihil addit in membri quantitate. Quòd si dicatur nec huius esse additionem in numero partium, cum non sint partes, dicemus non esse partes sine dubio, sed videri partes, non quidem sicut intra membri organici substantiam collocatas, sed sicut ab eius spacio comprehensas.

Deinde, quia huius speciei morbi, scilicet additionis in numero rei dissimilis naturali, non dum dederat causas salubres, subiunxit, IN QVO &c. i. in qua specię morbi in numero duplex est intentio circa curã, quarum secunda exoritur impossibili existente prima: & intentio prima est illius rei, dissimilis naturali, totalis ablatio. Hæc autem ablatio circa lapidem fit primo cum minutiuis lapidis, quales sunt medicinæ incisiuæ, parum caloris habentes, deinde diureticis: Circa lumbricos autem primum ijs, quę occidunt, qualia sunt amara & pontica, postea solutiuis: melius autem est amara statim esse solutiua, s. sicut aloe. Circa cataractam autem fit alchohol abstersiuis & desiccatiuis. Deinde dicit, SI VERO &c. i. sed, si ista prima intentio, i. ablatio, non potest cõpleri, sicut sæpe contingit, ꝙ lapidem vesicæ propter eius magnitudinem & duritiem non possumus educere, neq; cataractam oculi abstergere & desiccare, tũc erit nobis secunda intentio circa curã, s. trãspositio illius rei augentis numerum, à meatu, quẽ oppilat, ad alium locũ, vbi non noceat transitui alicuius rei per meatũ, sicut facimus in suffusionibus. Vocãt autem suffusiones, descensum aquæ in pupillam, & coagulationem eius illic, cuius ablatio fit cum alchohol, quæ abstergunt & exiccant: qbus si hęc intentio nõ cõpletur, tunc cũ acu aurea vel argentea ĩmissa in lachrymali syluestri flectimus cataractã deorsum, sanantes per id oppilationem pupillę. Propter quod sciendum est hic, ꝙ talis

transpositio

A transpositio non est cura morbi in numero, sed emphraxis ab eo factę in poro, sicut in capitulo causarũ salubriũ emphraxis prædictum fuit. Ergo ista intentio non est circa morbũ in numero, sed eum, qui sibi coaccidit in poro.

Deinde, cum ostendit, quæ species morbi in numero cõmunicat cũ morbo in quãtitate, & quæ non, dat causas salubres morborum in quantitate, & dicit, QVAECVNQVE VERO & c.i. sed, quæcunq; mẽbra organica deficiunt aut superabundant præter naturam non totis partibus componentibus ipsam (sicut si deficeret tota caro vel os ipsius membri: aut superabundaret caro vel os super carnem, quæ membrum componunt: qui defectus & quę abundantia esset morbus in numero & quantitate diuersis respectibus) sed deficiunt aut superabundant partibus partium, sicut per diminutionem partis carnis vel ossis, vel quandam additionem in eis: qui defectus & quæ abundantia sunt morbus in quantitate, ita φ non in numero, Tũc intentio in cura deficientium in quantitate est nutrimentum, i. administratio nutrimenti, & procuratio digestionis bonæ, & conuersionis in mẽbrum. Et hæc intẽtio est propria illi defectui in quãtitate, quæ est extenuatio quædam & siccitas mẽbri, quæ completur cum electione ciborum & potuum conuenientium ad illud, & frictione mẽbri, & embrocatione cum aquis tepidis iuuantibus attractionem nutrimenti, & inunctione cum oleis & adipibus humectantibus mẽbrum, & emplastratione cum pice & similibus, de quorũ natura est attrahere sanguinem & coagulare ipsum in loco. Deinde dixit, AVT GENERATIO. i. intentio est nutrimentum, aut generatio ipsius quantitatis diminutæ: quæ generatio est propria illi

B defectui in quantitate, quæ fit per detruncationẽ partis, in hac. n. generatio est necessaria, quam diximus esse additamentum factũ à virtute nutritiua partis, quæ remansit, cũ plus apponit de nutrimento circa locũ trũcatum, φ expediat ad saluationem existentis, & vnit, & assimilat, quãtum potest: & hoc cõpletur administratione cibi conuenientis ad illud, & medicinis abstergentibus, quæ cõpetunt ſm naturã vulnerum & partis deperditę. Deinde dixit, ABLATIO & c.i. sed intentio in cura abundantium est ablatio & purgatio: & vult per ablationem, abscisionem superflui, quæ fit aut nouacula, aut igne, aut caustici medicinis, correspõdens generationi deficientis. Per purgationem autem vult omnem speciem consumptionis & extenuationis superflui, quæ fit per ablationem nutrimenti, siue fiat istud per abstinentiam cibi, exercitium forte, & frictionem multam & mollem, siue phlebotomia, vel pharmacia solutiua: & hoc respondet nutritioni macrefactæ partis. Deinde ostensis causis salubribus morbi in quantitate concludit similitudinem causarum salubrium ipsius ad causas salubres morbi in numero, φ fit additione vel diminutione rei currentis ſm naturam, & dicit, VNDE NEQVE & c.i. vnde manifestum est, φ neq; est intentio diuersa in his & in illis morbis, neq; etiam medicaminum forma variatur secundum genus, nam in vtrisq; est intentio generatio in deficientibus, & ablatio in abundantibus. Generantes etiam & auferentes medicinæ similes sunt in genere, sicut conspicabile est intuenti.

Ant. Sed ad reliquum adhuc genus veniendum salubrium causarum, quod correctiuum est eorũ, quæ propter

C positionem lapsa sunt corpora, vt exarthremata, & lapsus intestinorum in oscheũ. Fit autem hoc quidẽ ex violenta tensione aut impulsione: hoc vero ex raritate aut ruptura continentis. Itaq; & curatio huic quidẽ ex contraria tensione, & contraria impulsione: huic vero, si fiat solidum continens. Ex quibus vero aliquis facultatibus ea, quæ secundũ partem sunt, inueniat, ꝑ therapeuticæ facultatis negociũ declaratum est.

Leo. Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata, veluti luxationes, & intestinũ in scorto. Fit aũt hoc ex violenta tentione atq; impulsu: hoc vero ex dilatato ac rupto continente. Quare & duplex sanandi modus, alter quidem ad oppositam partem ei, à qua facta est permutatio, intendendo atq; impellendo: alter verò id, quod continet, firmius solidiusq; reddendo. Quibus vero vijs ac rationibus singula inueniri possint, in libris de arte curandi explanauimus.

C.77. Cum declarauit causas salubres morborũ in quantitate, declarat eas eorum, quæ in situ, & dicit, SED AD RELIQVVM & c.i. sed adhuc veniendum est ad aliud genus causarum salubrium, per quod corrigitur lapsus mẽbri præter naturam in situ, & exemplificat de duobus morbis in situ, vbi dicit, Exarthremata. i. dislocationes iuncturæ: quæ duplices sunt, s. integra, quæ dicitur separatio iuncturæ: & non integra, quæ dicitur tortio: & intestinum in oscheo, i. descẽsus intestini in bursam testiculorum, & quęcũq; huiusmodi, peccata sunt pręter naturam in situ.

D Deinde ostendit causas istorum morborum, de quibus sermo est, in exemplo, non tamen quia sit eius intentio hic inuestigare causas ægras, quæ ægritudinem. s. efficiunt vel conseruant, quas non intendit medicus nisi vt abijciendas, vt dictum est. Ideoq, in hoc libro, vbi solum principalia capitula & conclusiones intendebat, non est ei loquendum de illis, sed loquitur hic de causis istorum, vt fortassis ſm eas, causas salubres eorum assumat, & dicit, FIT AVTEM & c.i. hoc autẽ, s. dislocatio iuncturæ fit aut ex violenta & forti impulsione, aut ex forti & violẽta tensione. Multoties autem sine violenta tensione & pulsione fit dislocatio iuncturæ, sicut in aliquibus, qbus iuncturæ sunt facilis dislocationis, eo φ concauitates iuncturarum non sunt profundæ, & bucellæ, quæ ingrediũtur, non sunt intrantes, & ligamentum earum non est firmum, aut cum ad ipsas sunt effusę humiditates lubricare facientes, sicut sępe accidit in iunctura anche, cum pixis mucilaginibus plena fit: ex omni nãq; leui motu accidit tũc dislocatio. Deinde dicit, HOC VERO & c.i. sed hic, s. descensus intestini in bursam, fit ex raritate panniculi cõtinentis intestina, s. syphac, sicut ex causa aptitudinem exhibente: & ex illius ruptura, sicut ex causante. Huius autẽ rupturæ causa est saltus, casus, & huiusmodi, quæ suis locis sita sunt.

DVBITABIT AVTEM aliquis, quia non videtur, φ debuerit hic causas istorum ostendere, vel ad minus nõ dislocationis iuncturæ, cuius primitiuas causas ostendit tñ, quibus abeuntibus remanet affectio: propter quod est ægritudo facta, quæ causam nõ habet efficientem, licet habuerit, quæ recessit. In talibus autem morbis causa salubris assumit ab essentia morbi tñ, & non à causa, quæ nõ est, à causis. n. primitiuis, quę recesserunt, nec cã curatiua

nec præseruatiua põt assumi, eo ꝙ causa curatiua opponit morbo tñ, preseruatiua vero opponitur causæ, quæ aut iam efficit, vt coniuncta: aut parata est efficere, vt antecedens; de genere nullius quarum est violenta tensio & impulsio. I Adhuc aũt quid oporteret oppositum offerre primitiuæ, cum abscisio primitiuæ non sanet, si quidem morbus aliam viciniorem habet causam? Adhuc in id, quod non existit, nihil agit oppositum: sed primitiua cã non videtur, nisi ea, quæ alijs propagatis causis recessit: aut, si stetit, naturã habet coniunctæ respectu proximi sui effectus: naturam aũt habet primitiuæ respectu vltimi. Neq; recte dicit quis, ꝙ ipsa imediate causans morbum nõ sit causa coniuncta morbi, quia ea abeunte non abest ægritudo (sicut Ioannitius dixit ꝓprium esse coniunctæ) eo ꝙ, hoc si ꝓprium esset coniunctæ, nequaq̃ diceret Gal. Vnãquãq; causarũ abscindere prius oportet, deinde venire ad eã, que facta est ab illa, ægritudinẽ. Propter quod dicemus cum dixisse causas eius, vt per hoc magis innotesceret morbi essentia, quæ est mutatio situs mẽbri ad aliquã partiũ, s. dextram vel sinistram, ante vel retro, sursum vel deorsum facta ĩpulsione: in cuius cura prima intentio nihil est nisi reductio mẽbri ad situm naturalem, quę fit cõtraria pulsione: ex quo patet, ꝙ intẽtio curę eius sumit ab essentia morbi tñ. Accidit tñ causam salubrẽ esse cõtrariam causæ primitiuę, quę recessit, nõ quia illi exhibeat cõtrarium, sed morbo, nisi ꝑm accidens. Sed sciendũ est, ꝙ oĩs causa, dum efficit, cõiuncta est suo effectui: & ꝙ illius efficiẽtis contrariũ siue illius abscisio præseruat ab eo, quod illa efficiebat ꝓculdubio, sed non sanat, quod erat effectũ, siue illa sit causa intrinseca, quæ à medicis vocatur antecedens & cõiuncta: siue extrinseca, quæ ab eis primitiua vocat. Primitiua ergo, dũ ĩmediate morbũ efficit, non differt ab ea, quã coniunctã vocãt nisi per hoc, ꝙ extrinseca est: verũ est tñ, ꝙ ab essentia causæ primitiuæ, quę abijt, neq; causa curatiua, neq; præseruatiua põt assumi, sicut dicebatur. K Sed hic est notandũ, ꝙ nomen primitiuæ maxime cadit sup ea prima causa, quã secũdarię sequunt causę, quæ ĩmediatius morbũ causant, primũ. n. respectu secundi dicitur: & ideo, cuicũq; morbo assignat causa primitiua, & alię assignant. Propter hoc ergo, qñ extrinseca cã ĩmediate morbũ efficit, dũ efficit, est morbo coniuncta: & talis causæ abscisio præseruat ab eo, quod fiebat, sed factũ nõ curat, sicut neq; curabat factum de fiente abscisio causæ coniunctę corporalis, nisi inquãtum abscisio causæ coniunctę põt aliqñ effici per aliqd, quod contrariat morbo facto: & tũc abscisio causæ erit per accidens cã curatiua facti. Principium aũt reditus ad dispositionẽ naturalẽ post abscisionem causæ, si absq; medici cura cõtingat, nõ est causæ abscisio, sed natura, nisi inquãtum est impedientis remotio, & ita fit ꝑm accidẽs. Ergo primitiua proprie dicta, est, quæ mouet antecedentẽ, sicut antecedens coniunctãm, & coniuncta morbum: ꝑm ergo mouet tertium ẽt cessante primo, sicut apud lapidis iactum. Deinde, cum declarauit morbũ in situ per causas suas, ostẽdit causas salubres illius, & dicit, ITAQVE &c. i. itaq; curatio huic, i. habenti dislocationẽ iuncturæ, est ex cõtraria tensione & ĩpulsione in cõtrarium. Considerandũ est aũt hic, si dislocatio iuncturę est cũ alio morbo, s. vulnere vel apate: aut si iunctura est nimis dolorosa. Cum. n. forti existente dolore aut apate curamus dislocationẽ, tunc forte perducit illud ad spasmũ, & maxime cũ iunctura est ꝓpe membrũ principale, & iunctura nõ est rediens sine forti tensione & ĩpulsione faciẽte dolorẽ. Quare in talibus expectandũ est, donec dolor mitigetur, & apa sanetur. Q

Si aũt iunctura facile põt reduci in situm suũ, ita ꝙ nõ cõmoueat ex illo dolor fortis, tũc ẽt stante apate & vulnere curabimus dislocationẽ: quod qdem (vt vniuersaliter) fiat in hũc modũ, vt. s. tendat membrum dislocatum, & ĩpellatur ad cõtrarium partis, à qua separatum est, donec aptet extremitas ossis extremitati ossis alterius: deinde reducatur ad locũ, à quo exiuit, cuius reditus signũ, erit qdam sonitus, q auditur: deinde liget, qm in ligatura est securitas ab apate, maxime si ligamẽta sint infusa in cerato infrigidato, aut vino pontico. Si aũt mucilago abũdans in iunctura, sit ꝓhibens remansionem eius in situ suo, purget humor, & iunctura desiccetur. Deinde dixit, HVIC VERO &c. i. sed habẽti intestinũ in oscheo fiet curatio p reductionẽ intestini in locũ suũ: quę siqñ sit difficilis, sedeat æger in aqua calida, & emplastret ruptura cũ lenitiuis, & redibit de facili. Sed, qa hęc reductio nõ sufficit ad pfectionẽ stante ruptura in syphac, oportebit cõsolidare rupturã continẽtis, ex qua est ei descẽsus: & hoc intendebat cũ dixit, Huic vero si fiat (supple, post reductionẽ intestini) solidũ continẽs: continebat aũt syphac rupturã habens. Fiet aũt eius consolidatio cũ ligaturis & inuolutionibus quadratis, aptis ad aggregandũ labia fixurę, & emplastris glutinatiuis & exiccatiuis, qualia sunt de thure, sarcocolla, sanguine draconis, nuce cupressi, acacia, balaustijs, glutino piscium & coriorũ, & hmõi. Item aũt iubendũ ęgro regimẽ exiccatiuum, & interdicat repletio, & motus, & saltus, & vocis exaltatio, & coitus: caueat mollificãtia, sicut balneũ, & potum aquę, & oĩa ventositatẽ generantia, sicut cibos inflatiuos. Et est hic attentione dignum, ꝙ, si descẽsus intestini in oscheũ est cũ causa sua, s. cũ ruptura syphac, nõ tamẽ hẽt verũ, quod Gal. admonuit de præcisione causę, cũ dixit, VNãquãq; causarũ abscindere prius oportet, deinde &c. hic. n. primo curãdus est morbus, deinde post abscindẽda est cã, eo ꝙ ipsa preabscindi non põt nisi curato morbo, neq; cura morbi sanitatẽ facit ꝑmanẽtem, nisi post abscisionẽ causæ. R Deinde, quia in hoc libro non ꝓsequit nisi summas causarũ salubriũ oĩs morbi, remittit ad librũ de ĩgenio sanitatis particularius scire cupiẽtes, & dicit, EX QVIBVS VERO &c. i. sed, qualr fiat pticularis curatio huius morbi (& aliorũ: & hoc ĩtẽdebat, cũ dixit, Ex qbus aũt facultatibus aliqs ea, q̃ ꝑm partẽ sunt, inueniat) declaratũ ĩ libro therapeuticę methodi.

Dehinc vero dicendum est de ijs, quæcunq; secundum priorem orationem accipiebamus: vocãt autem ea preseruatiua. Triplex vero est horum secundum genus differẽtia, prima quidem perfecte sani hominis: secunda imperfecte: tertia vero ægrotantis. Primum igitur genus ex salubri est negocio, duplex existens, vt prius dictum est: secundum vero ex præseruatiuo: tertium autem ex therapeutico.

Consequens est, vt ea omnia exequamur, quæcunq; in superiori sermone dicere distulimus: vocant aũt eadem præseruatiua. Est aũt horum triplex secundũ genus differentia, prima quidem hominis, qui integra fruitur sanitate: secũda vero eius, qui nõ integre valet: tertia eius, qui ægrotat. Primũ igit genus ad salubrẽ attinet artẽ, atq; ĩ duas (vt antea diximus) diuidit partes: scdm vero ad ꝑseruatiuã spectat: tertiũ ad curatiuã.

72 Cum expediuit se à causis salubribus corporum sanorum, quę dicuntur conseruantes sanitatem: & à causis salu
A bribus corporũ ægrotantium, quæ dicuntur efficientes sanitatẽ, incipit dare causas salubres corporum neutrorũ,
duplices existentes, s. vocatas quidẽ præseruantes, quæ cõpetunt corporibus ægrotatiuis: & vocatas resumptiuas,
quæ cõpetunt conualescentibus iam ex morbis, de genere quidẽ efficientiũ existentes ẽt ambas. Sed primo aggre-
diens de præseruãtibus continuat ad prædicta, & intitulat dicenda, & dicit, DEHINC VERO &c. i. sed deinceps
post hoc dicendũ est de ijs, quæ acceperamus dicenda in priori sermone, s. de causis, quæ apud medicos præseruan
tes vocant. Prior aũt sermo, vbi hoc sumpsit ad dicendũ, fuit in initio illius capli, AD manifestos vero ægros &c.
vbi de causis efficientibus sanitatẽ doctrinam inchoauit, diuidens primũ eas penes diuisiones discrasiæ. Ait enim,
ꝙ aliæ sunt causæ salubres factę discrasiæ, aliæ fientis, alię faciendæ: deinde adiecit primas cõtineri in curãte parte
artis, secundas vero in pręseruante & curante, tertias in præseruante & cõseruante. Acceperat ergo dicere de oĩbus
tribus, nondum aũt dixerat nisi de duabus, s. de causis salubrium factæ, quæ dicunt curatiuæ: & fientis, quæ dicun
tur præseruatiuæ & curatiuæ: quare restat dicere de causis salubribus discrasię faciendę, quæ præseruãtes vocãtur.
Deinde fm vnam expositionẽ, vt eliciat hoc genus causarũ pręseruantiũ, rememorat generalis diuisionis oĩum
causarũ salubrium, & dicit, TRIPLEX VERO EST horum &c. i. sed tũc hęc dictio, horũ, monstrabit salubria,
quæ in textu non habent, vt dicatur, i. sed genus causarũ salubrium diuiditur tribus differentijs fm triplex genus
corporum. Aliæ. n. sunt causæ salubres corporis perfecte sani: & vocat corpus perfecte sanum, omne corpus, quod
B habet sanitatẽ sibi à natura deputatã, siue sit illa, quæ est simplex sanitas, siue illa, quæ est sanitas habenti tm̃, quam
dixit sanitatẽ vt nunc vocari. Alię vero sunt causæ salubres corporis imperfecte sani: & vult per imperfecte sanum
corpus neutrũ vt nunc, duplex existens, ęgrotaturũ scilicet, & sanandũ, vt dictum est. Alię vero sunt causę salubres
corporis ægrotantis: & vult per corpus ægrotans corpus ægrũ vt nunc, sicut superius dictũ est. Secundum vero
aliam expositionẽ deinde subdit genus causarũ præseruantium, & dicit, TRIPLEX VERO EST horum &c.
& tunc hęc dictio, horum, monstrabit proxime dictum, s. præseruantia: & videtur hoc esse magis fm manifestum
literę, vt dicatur, idest sed genus præseruantiũ diuiditur tribus modis fm triplex genus corporũ, quæ accidit præ-
seruari. Deinde dixit, PRIMA &c. i. prima quidẽ differentia est causarũ præseruantium corpus perfecte sanum,
secunda præseruantiũ corpus imperfecte sanũ, tertia præseruantiũ corpus ægrotans. Deinde, cum diuisit causas
salubres fm primam expositionẽ: aut præseruantes fm secundã, quæ verior videtur, reponit quãlibet differẽtiam
sub parte artis sibi conuenienti, & dicit, PRIMVM IGITVR &c. i. igitur primũ genus causarũ præseruantiũ, i.
prima ex tribus differentijs carũ, s. quę pręseruant sanum corpus, est ex arte conseruatiua sanitatis: & hoc volebat,
cũ dixit, Ex salubri est negocio. vt sit dicere causas cõseruantes perfecte sanũ corpus ẽt large præseruantes, queád-
modum supra dixit in principio summæ de causis cõseruantibus, loquens, quot corrigẽtia genere accidit existere.
Sed, qm̃ velociter faciunt correctiones, ante, q̃ simul occurrat læsio, non pręseruantes à futuro malo vocata sunt à
189. medicis, sed seruãtes præsentem consistentiã. Et hoc genus causarũ est duplex, vt dicit Hali: quod exponens dicit, s.
C genus causarũ conseruantiũ corpus optime sanum: & genus causarum conseruatium corpus ab eo lapsum. Sed
hæc duplicitas non est sumpta penes esse causarũ, sed corporum. Quare rectius putamus altera duplicitate duplex
intelligi, s. genus causarum conseruantiũ in eodem, quæ cõpetunt optime sano, & ab eo lapso: & genus causarum
reducentiũ ad melius, quę non cõpetunt nisi corporibus ab optime sano lapsis: hæc enim diuisio causarum cõser-
uantiũ sumpta est ab ipsa causarum essentia. Deinde dicit, SECVNDVM VERO &c. i. sed secunda differentia
causarũ pręseruantium, s. earum, quæ pręseruant corpus imperfecte sanum, s. neutrũ vt nũc, est ex illa parte artis,
quę proprie & simpliciter dicitur pręseruatiua, vt resumptiua etiam genere dicatur præseruatiua. Deinde dicit,
TERTIVM VERO &c. i. sed tertia differentia causarũ præseruantium, s. earum, quæ præseruant corpus ægro-
tans, idest nunc ægrum, est ex parte artis, quæ dicitur curatiua: & hoc intendebat cum dixit, Tertium vero ex the-
rapeutico. vt sit dicere causas curantes iam ægrotans corpus etiam large præseruantes à futuro malo, s. vel ægritu-
dinibus, quæ alias solent comitari: vel etiam à morte, quæ est vltimum morbi dominium.
189. SED DICIT Hali in hoc loco, ꝙ pręseruatio completur per contẽplationem in istis tribus gñibus causarum,
quasi velit, ꝙ Gal. ideo diuiserit hoc genus causarũ in suas differẽtias, quia corpus præseruandũ oĩbus tribus diffe-
rentijs causarum indigeat. Sed hoc non videtur, non enim indiget causis conseruantibus, quibus indiget perfe-
cte sanum: neq; curatiuis, quibus indiget ægrotans, nisi quis dicat, ꝙ corpus neutrum vt nunc, sicut est medium
D perfecte sani & ægrotantis, participans quodammodo eum vtroq;, ita etiam est participans cum vtroq; in causis
sibi competentibus. Prohibens enim ipsum in vlteriorem lapsum deuenire, est aut genus causarum conseruantiũ
in eodem statu, in quo tunc est, aut genus causarum præseruantiũ. Propter quod dixit supra, ꝙ causarum salubriũ
discrasiæ faciendæ, hæ quidem sunt in præseruante parte artis: hæ vero in salubri, i. conseruatiua: genus autem cau
sarum curatiuarum, quod ei competit, est infra illud, quod competit ægrotantibus. Sed, si sic est, tunc debuit Gal.
ibi dixisse, ꝙ causarum salubrium discrasiæ faciendę hæ quidem sint in præseruante parte artis: hæ in salubri: hæ
in curante. Propter quod dicemus, ꝙ corpus neutrum vt nunc, cuius ægritudo non est nisi in causa sua, quæ nõ
dum potens est inducere dispositionem, quæ sit ægritudo, non indiget causis curatiuis, sed præseruatiuis tantum,
& est, quod melius est: aut ad minus cõseruatiuis in eodem, & est, quod minus bonum est. Propter hoc Gal. in hoc
capitulo nullam fecit mentionem de indigentia causarũ conseruatiuarum corpus neutrum vt nunc, sed de pręser-
uatiuis tantum, sicut principales summas prosequens tantum in hoc libro. Malæ autem dispositiõis alteratio, quæ
minor est, q̃ ægritudo, improprie dicitur causa curatiua, si curatio quidem absolute dicta est ægritudinis tantum,
vt medici opinantur. Non ergo vocauit hic Gal. conseruantes & curantes large præseruantes, quia præseruatio
proprie dicta compleatur per contemplationem in eis, sed sicut omnes causas salubres reducens ad vnum genus, s.
ad præseruantes.

In humoribus vero maxime conſiſtentiam habet omne hoc genus, quos neq; glutinoſos oportet eſſe, neq; ſpiſſos, neq; craſſos, neq; multos, neq; amplius calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putridos, neq; venenoſos: augmentati.n. cauſæ conſiſtunt ægritudinũ. Augmentantur vero aliq̃n quidem ab eadẽ cauſa, quæ eos genuit primum. Eſt vero, quando ſunt cõmutantes ſibi eos, qui ſecundũ corpus, humores.

Hoc autem vniuerſum genus circa humores præcipue negociatur, quos neq; lentos eſſe oportet, neq; craſſos, neq; aquoſos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos ac frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; veneni naturæ affines: nam, vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur vero non nunq̃ eadem ex cauſa, quę ab initio generauit. Illud autem plerũq; accidit, vt ſua alteratione inficiant eos, qui ſunt in copore, humores.

Cum dedit rememorationem vniuerſalis diuiſiõis cauſarum ſalubriũ, vt eliceret eas, de quibus in hoc capitulo locuturus erat, ſ. præſeruantes, quæ competunt corporibus neutris vt nunc: aut, cum diuiſit genus præſeruantium in tres differentias cauſarum, quarum quædam dicuntur præſeruantes ſimpliciter: quædã ſm quid: de præſeruantibus aũt ſm quid iam dixerit ſub nomine conſeruantium & curatiuarum, incipit oſtendere cauſas pręſeruatiuas, proprie & ſimpliciter tales dictas. Et primum quidem docens, circa quid maxime hoc genus cauſarum imprimat ſuos effectus, dicit, IN HVMORIBVS VERO &c. i. ſed omne hoc genus cauſarum, i. totum genus cauſarum præſeruantiũ (& vult per omne, totũ, ſicut alia trãſlatio declarat, cum dicit, ET HUIUS generis totius eſſentia &c.) habet conſiſtentiam maxime in humoribus, i. maxime circa humores, i. habet ſuos effectus imprimere. Dicit aũt, maxime, quia, quãuis cauſæ præſeruatiuæ verſari habeant circa cauſam antecedentem, per quam corpus aptum eſt ęgrotare, ſ. compoſitionalem, complexionalem, et humoralem, quia ipſarum eſt abſcindere omne id, per quod corpus ægrotare poteſt, niſi abſcindatur: aut omnem lapſum corporis citra ægritudinem, qui minor eſt, q̃ ægritudo, ſiue habeat ſecum cauſam, ſiue non habeat, tamen maxime circa humores verſatur, ſicut circa illud, quod frequentius eſt cauſa antecedens morbi: quod enim eſt cauſa antecedens morbi, eſt cauſa coniuncta neutralitatis. Mala autem complexio ſine humoris vitio, quæ minor eſt, q̃ ægritudo, parum eſt conſiderabilis à medico, corpore de facili redeunte ad naturam ſuam, quando cauſam non habeat reſiſtentem. Circa autem cauſas primitiuas morbi nulla proprie dicta eſt cõſtitutiua præſeruatio ſm artem, quia aut abierunt derelictis affectibus: aut quia, ſi adhuc exiſtunt cauſantes medias cauſas, non erit earum abſciſio præſeruans à morbo principaliter, ſed cauſis medijs: præſeruatiua enim cauſa maxime proprie dicebatur, quę pręſeruat à morbo faciendo de propinquo. Quare cauſa pręſeruatiua non principaliter ordinatur ad talem cauſam primitiuam, ſed gratia antecedentis tantum. Dicit autẽ Hali in hoc loco, ꝙ vult per hoc genus, genus cõmune tribus generibus cauſarum, quorũ præceſſit rememoratio.

Sed hoc conſideratione indiget. Non enim videtur verum, ꝙ genus cauſarũ conſeruatiuum attendatur, maxime circa humores, imo etiam circa complexionem totius. Non enim intendimus ſolum conſeruare ſanitatem corporis per hoc, ꝙ conſeruentur humores ſub ſua naturali diſpoſitione, ſed etiam per hoc, ꝙ conſeruetur complexio corporis ſibi propria ſuper ipſum, quę poteſt alterari à multis alijs, ſicut & ab humore. Adhuc etiam genus cauſarum curatiuarum non habet maxime conſiſtentiam in humore, quia in morbis factis non habentibus cauſam non attenditur circa humorem: in fientibus autem nihil ordinatur ad humorem, niſi pro parte facienda, ſi quidẽ efficiens ſit humor; huius aũt partis non eſt curatio, ſed præſeruatio. Propter quod dixit ſupra, ꝙ cauſarum ſalubrium diſcraſiæ fientis hæ quidem ſunt in curaute parte artis, hæ vero in præſeruante. Quare videtur, ꝙ, cum hoc oſtendit, Totum hoc genus &c. intelligit genus præſeruantiũ proprie dictarum. Dicit aũt, totum, quia modicum ex eo eſt habens conſiſtentiã in alio ab humore propter id, quod dictum eſt. Quòd autẽ de hoc tantum intelligat, manifeſtat hoc, quod ſubiungit, Quos neq; glutinoſos &c. augmentati enim cauſæ exiſtunt ægritudinis. propter hoc enim, quod dicit, augmentati, ſupponit præuiſionem debere fieri ante augmentũ. Ergo præuiſio ante generationẽ eſt artis conſeruatiuæ: præuiſio vero ante augmentũ eſt pręſeruatiuæ. Fortaſsis aũt non eſt inconueniens, ꝙ per hoc genus intelligat genus cõmune tribus generibus, quod quidem cõmuniter & nõ proprie præſeruatiuũ appellabat. Plurimum enim regiminis ſanitatis circa humorem videtur, ſicut & plurimum morborum videtur humorale, pariter plurimum neutralitatis: quare ſimiliter plurimum regiminis tàm neutralitatis, q̃ ægritudinis, ordinatur ad humorem: & tunc per totum intelliget ipſum ſm quãlibet trium differentiarũ. Deinde, cũ dedit genus cauſarum præſeruantium ordinatarũ ad humores, ſubiunxit, qualiter, ſi parati ſint cauſaræ ægritudines, diſponendi ſunt, vt illæ euitentur, & dicit, QVOS &c. i. quos humores non oportet habere aliquam inconuenientiam quantitatis, neq; qualitatis, neq; ſubſtãtiæ præter naturam, ſi quidem auerti debeat ægritudo: cum enim ſanitas ſit temperamentum corporis, non ſtabit niſi cum temperamento humorum. Et tetigit malitiam quantitatis, cum dixit eos non oportere eſſe multos, & potuit addi ſimiliter, neq; paucos. Eſt autem duplex multitudo, ſ. exceſſus quantitatis vniuſcuiuſq; humorum, & hoc impropriе dicitur multitudo: & exceſſus omnium ſimul ſupra menſuram naturalem, & hoc eſt proprie multitudo, quam Princ. diffinit dicens, ꝙ multitudo eſt augmẽtum humorum ſuper æqualitatem ipſorũ in venis: tu aũt iam ſciuiſti, quid ſit dicere oẽs humores in venis exiſtere. Malitiam autẽ qualitatis tetigit, cum dixit eos non oportere eſſe viſcoſos, neq; ſpiſſos, neq; craſſos, neq; nimis calidos vel frigidos, neq; acutos mordicatiuos. Malitiam autem ſubſtantię tetigit, cum dixit, neq; putridos, neq; venenoſos. Deinde dedit cauſam huius, & dixit, AVGMENTATI &c. i. q̃a augmentati cauſant ægritudines: & intelligit de duplici eorum augmento, ſ. eo, quod eſt in quãtitate molis: & eo, quod eſt in quãtitate qualitatis, quæ dicitur gradus eius. Bene autem dixit, ꝙ augmentati cauſant ægritudines: paruæ. n. ipſorum malitiæ circa hoc non ſunt cauſæ ægritudinis, ſed neutralitatis. Has autem paruas malitias eſt præſeruatoris deſtruere ante, q̃ augeãtur, iuxta poeticũ illud, Principijs obſta, ſero medicina paratur, Cum mala per longas conualuere moras.

Dubitabit

A DVBITABIT AVTEM aliquis ex eo, ꝙ innuit humores putridos posse esse causam antecedentem febris, & per augmentum sui fieri causam coniunctam, cum supra positi sint absolute causa coniuncta febris. Nisi esset, ꝙ putredo gradus habet, & est cōpleta & incōpleta. Fortassis autē nec oīs humor putridus est īmediata causa febris: putrescit enim humor aliqñ in magnis cōcauitatibus, in qbus propter priuationē constrictionis ex loci amplitudine non accidit ei tm̄ caloris, quod vsq; ad cor progrediens causet febrem. Adhuc & humor putridus est causa fœtoris nasi, qui non est causa febris. Item dicimus humorem saniosum, nō quia sit sanies, sed quia ei simi letur: similiter ergo & dicit̃ putridus, non quia sit talis, sed similis. Non erit ergo incōueniens putredine ęquiuoce dicta de diuersis, vocare aliquem humorē putridum causam antecedētē febris. Dicamus aũt & nũc ægritudines, quę cōsueuerunt à talibus malitijs accidere. Dico ergo, ꝙ à multitudine humorũ fiunt genera oppilationum, ex qbus & febres, & præfocationes caloris & spiritus comitant̃. Ex paucitate aũt contingunt phthises, & hmōi. Ex viscositate aũt & aquositate humorũ maxime cōtingũt ægritudines phlegmaticæ, sicut quotidianę, vndimię, arthreticæ, epilepsiæ, hydropises, & hmōi: hæ.n. duæ qualitates in phlegmate maxime reperiũtur. Ex crassis aũt magis ægritudines melancholicæ, vt quartanæ, melãcholiæ, cancri, & lepræ, & hmōi: crassities.n. magis est̃ ꝓpria melãcholię, q̃ alterius humoris. Ex calidis aũt magis ægritudines cholericę & sanguineæ, sicut & hi humores maxime calidi sunt aliorum. Ex frigidis aũt phlegmaticæ & melancholicæ, sicut & hi humores maxime aliorum frigidi sunt. Ex mor-

B dacibus aũt fiunt pruritus, & scabies, & vlcera mala, & hmōi. Ex putridis aũt fiunt vermes, & febres putridæ. Ex venenosis autem syncopes, & epilepsiæ, & corruptiones spiritus, & hmōi. Deinde, cum dixit augmentum fieri causam ægritudinum, ostendit causas augmēti in genere, vt non lateat præseruatorē, ꝙ talis augmenti causæ prohibendæ sunt, tanq̃ ægre, & dicit, AVGMENTANTVR &c. i. sed humores augmentantur in quantitate & qualitate duobus modis, vno. s. ab eadē causa, quę genuit eos primũ: hæc aũt est duplex, s. materialis, & efficiens. Materialis aũt improprie dicit̃ gignere, cũ sit res, ex qua fit generatio, nihil aũt se ipsum gignit: hoc aũt est genus ciborum & potuum. Ex aliquibus enim cibis generantur humores viscosi, sicut ex piscibus, & pultibus, & extremitatibus aīalium, & carne porcellorum, & agnorum: ex quibusdam crassi, sicut ex carne bouina, & ceruina, & vino nouo: ex quibusdam aquosi, vt ex herbis, & fructibus: ex quibusdam venenosi, vt ex generibus aliquibus fungorum: ex quibusdam putridi, i. parati de facili ad putredinem, vt ex lacte & fructibus: ex quibusdã calidi: ex quibusdã frigidi iuxta suæ modũ naturæ: ex quibusdam acuti, sicut ex acruminibus, & salitis. Si ergo fuerint prius tales ex cibis facti, tunc ex sibi ꝓportionalibus augebuntur duplici augmento, s. quantitatis, & qualitatis. Augmentũ vero eorum in quantitate non fit sine multitudine ciborum, & longitudine ocij: adhuc, si humores non conuertantur in mēbra aut propter sui malitiã, aut ꝓpter mēbrorum conuertentiũ defectum, accidet eos in corpore multiplicari.

Sed efficiens est virtus sanguifica hepatis & venarum, & eius instrumentum est calor. Si quidem virtus & calor

C debiliter digerant, phlegmaticos & aquosos efficient: si autem adurant, primo quidem cholericos, demũ crassos & melancholicos generabunt: & vl̃r penes naturam dominantis cōplexionis fient tũ calidi, tum frigidi, tum mordaces, & hmōi. Propter quod ex eodem cibo generabitur apud diuersa corpora diuersus humor: sicut de melle quidem in calidis & siccis fiet cholera: in frigidis autem & humidis fiet phlegma, aut sanguis æqualis. Ex quo patet, ꝙ, sicut agens agit ẜm exigentiam materiei, sic & materia conuertitur, sic & aliter ẜm naturam agentis crescent. Si ergo fuerint primum tales geniti ẜm virtutem corporis & naturam, tunc adhuc ab eadem sil̃r se habente succrescent. Alio vero modo augmētant̃, quia qñq; contingit humores, q sunt in corpore, cōmutare in sui similitudinē & naturã eos, qui ex quotidianis cibis generantur, & facere quidem tum viscosos, tum crassos, tum calidos, tũ frigidos, & vniuersaliter, quales ipsi ẜm se fuerint: hoc aũt non fit sine mistione ipsorum cum illis, & actione & passione adinuicem: in quibus contingit eos, qui ẜm corpus, quantitate quidem prædominantes superare venientes.

ph.10. Vnde & recte Hippo. ait, Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

Ant. Intentio vero est & in his curationis duplex, alteratio, & euacuatio. Alterantur igitur aut digesti ab ipso corpore, aut à quibusdam pharmaticis virtutibus, in quibus sunt & quędam, quæ virus venenatorum animalium curant, adhuc & deleteria, i. nocentia pharmaca, repellentes.

Leo. Intētio vero & horũ sanationis duplex existit, alteratio, & euacuatio. Alterãtur igitur vel ab ipso corpo

D re cōcocti, aut ab aliquibus alijs facultatibus, quæ vim medicatiuã habẽt. E quorũ numero ẽt sunt ea, quæ exitialiũ ferarũ venenis aduersantur, ac præterea pharmaca, quæ venena appellãtur, transmutant.

L.190. Cum dedit præseruantium genus causarum attendi maxime circa humores, qui, si sint habentes aliquas malitias quantitatis, & qualitatis, vel substantiæ, sunt iam causæ antecedentes ad morbum, ex modico quidem vlteriori excessu cōmoturæ coniunctas, ex quibus īmediate morbus efficitur, ostendit sub generalibus canonibus more suo causas pręseruatiuas à nimia intēsione taliũ malitiarũ, & primo intentiones cōmunes in eis, & dicit, INTENTIO VERO &c. i. sed intentio in medicatione talium malitiarũ in humore est duplex, s. alteratio penes malitiã qualitatis, & euacuatio penes malititiam quantitatis & qualitatis simul. Et volebat, cũ dixit, In his curationis, non curationē, quæ absolute curatio dicitur, propria qdem ægritudini factæ, sed medicationē in genere. Hoc enim nomen, medicatio, cōmune est ad curationem & præseruationē, imo ẽt ad conseruationem extenditur: vnde & alia translatio recte habens dicit, Et medicatiōi eorũ sunt duę intentiones &c. Est aũt hic attentione dignũ, ꝙ circa discrasias faciẽdas à prædictis humorum malitijs, illam eandē duplicem intentionē habendam esse dixit, quam & circa fientes, propter vtrũq; alteri conuenire in hoc, quod est esse faciendum, pars.n. fientis quædam est facta, quędam facienda: gratia aũt partis faciendæ similatur discrasiæ, quæ simpl̃r est faciẽda, quę non dum fit: gratia ẽt illius partis tm̄ habet causam, circa quã prædicta duplex habet intentio. Differt aũt, qa causa partis faciendæ de fiente, est causa coniuncta discrasię, quæ est morbus, sed causa discrasiæ simpl̃r faciendæ est cã antecedens, cum ad talem

discrasiam faciendã cõparatur, sed præsentis neutralitatis est causa coniuncta. Amotio ergo talis causæ tã in fieri, q̃ in facienda præseruatio dicebatur, in illa quidem ab eo, ꝙ causa faciebat: in hac vero ab eo, ꝙ facere minabatur.

Sed quæret aliquis, cur nõ adiecerit pro tertia intentiõe ꝓhibitionem causarum augmentantiũ dictas malitias. Et dicendum, ꝙ secunda ex causis augmentantibus non põt amoueri nisi per duas intentiones prædictas, s. alterationẽ, & euacuationẽ eorũ humorum, qui quotidie generatos in se cõmutant. Primam aũt ex causis augmentantibus, s. cibos ꝓportionales prioribus, qui tales humores genuerunt, nõ est magis prohibere præseruationis, quàm curationis: & vniuersaliter omnẽ diætam illis malitijs ꝓportionalem. Adhuc aũt & conseruationis est illa phibere: vniuscuiusq; .n. horum est tales causas abijcere sicut ægras. Per hoc ergo præseruatori, inquãtum talis, sufficit prædicta duplex intentio, qm̃ discrasia nõ est facienda penes tales causas primitiuas, ex quibus nõ est aptus apparere effectus, à quo præseruare intendimus, nisi per multa media: propter qđ earum abscisio præseruat nõ à morbo principali, sed à causis medijs, sicut supra monstrauimus. Attinet aũt ei corrigere omnem lapsum cõplexionis corporis, à quo sicut ab efficiente contingit humorũ prædictas malitias exaugeri, qm̃ talis lapsus est sicut antecedens causa cõplexionalis ad morbum. Deinde, cum dedit intentiones cõmunes in causis præseruatiuis esse duas, ostẽdit causas salubres circa vnãquãq; intentionẽ, & primo circa alterationem: aut, cum dedit duas intentiones cõmunes, ostendit, qualiter cõpleat vnaquæq;, & dicit, ALTERANTVR &c. i. ergo humores habẽtes prædictas malitias alterantur ex suis malitijs in tẽperamento ab vno duorum, s. ab ipso corpore, vt quia digerantur à virtutibus & calore, quæ in ipso: talis .n. alteratio digestio quædam est. Et hoc fit, cum ꝓhibitis cibis, & vſr dieta, ex qbus tales gignebantur, virtus corporis excitatur super illorũ correctione, qui geniti fuerunt, ante, q̃ accidat ex eis ægritudo. Sicut .n. Gal. dicit in tertio de crisi, virtutes declinant in oĩbus, quæ operant tàm in hora salutis, quàm ęgritudinis, versus salutẽ corporis viui. Virtus .n. corporis & natura sub tẽperamento & mediocritate consistentiã & saluationem habẽs, oĩbus extremis opponitur, & fugiẽs ab ipsis per naturam reuocat corpus ad temperamentũ amissum.

Deinde dixit, AVT A QVIBVSDAM &c. i. aut alterantur, quia digerunt à quibusdam virtutibus medicinalibus, de genere quarum virtutũ sunt virtutes medicinarũ, quæ sanant à veneno venenosorum aĩalium, & præter has illę, quæ recipiunt hmõi medicinas theriacales, valentes ad venenum, sicut theriaca, & mithridatum. Alia aũt translatio habet textum aliter: dicit enim, Et in hoc genere medicinarum ingrediuntur, quæ sanant ex venenis habentium venena, & ex medicinis, quæ sunt ex genere venenorum. Dixit autem de genere medicinarum digerentium esse medicinas theriacales, non solum quia ipsarum sit alterare humiditates venenosas, sed quia ipsę illud efficiunt proprietate suæ formæ specificæ. Dixit illud, vt ostendat, medicinas. s. posse digerere humores non solum à virtutibus complexionalibus, sed etiam à forma substantiali. Et, quoniam hujusmodi virtutes medicinales non sunt nisi instrumentum virtutis corporis ad correctionem humorum, ideo non vult Gal. in hoc plus dicere, q̃ ꝙ digestio erit à corporis virtute aut per se, vt quando nullis extrinsecis adiuuatur: aut per aliud, vt cum iuuatur extrinsecis medicinis. Sunt aũt exteriores medicinę, quibus virtus corporis adiuuat, illæ, in quibus est reperire virtutes contrarias malitiæ humoris corrigẽdi, siue illę sint virtutes à cõplexione, siue à forma specifica, Sicut medicinæ incisiuę faciunt euadere à viscositate humorum subtiliatiuæ, à crassitie: calefactiuæ, à cruditate & frigiditate: infrigidatiuæ, à caliditate & vstione: & theriacales, à venenis: inspissatiuæ & digestiuæ, ab aquositate: infrigidatiuæ simul & aperitiuæ, & lauatiuæ, à putredine. Est autem adhuc & virtutem aliter adiuuari, q̃ per virtutes medicinales contrarias vitio humorum, s. per virtutes medicinarum, de quarũ natura est confortare virtutem per cõfortationem caloris & spiritus, & adunationem substantiæ mẽbrorum, & nutritionẽ spiritus animalis. Hæ autẽ sunt virtutes medicinarũ stypticarum aromaticarũ, de quibus superius dictum est: his enim virtus corporis cõfortata amouet omnem malam humoris dispositionem. Sed via perueniẽdi ad cognitionẽ harum omnium virtutum medicinalium non est nisi experimentum. Ratio enim debilis est ad illud, sicut declarauit Gal. in lib. de simp. medicinis: sed iam super hoc credimus experimentationi veterum, & sufficit nobis.

Vacuantur vero à calidis sufficienter pharmacis, & purgationibus, & clysteribus, sudoribusq;, ac vomitibus. Hæ igitur eorũ cõmunes euacuationes. Propriæ vero à loco, in quo congregati fuerint, accipiuntur, quemadmodum in salubribus declaratum est, secũdum tertium & quartum maxime, nobis de laboribus tractantibus, &, quęcunq; alię adiacent, laboriosis dispositionibus. Euacuantur enim promptius, qui quidẽ in primis venis sunt, per ventrem: Qui vero in ijs, quę secũdum hepar, per vrinas: Qui vero secundũ totam habitudinem, per sudorem, quemadmodum &, qui secundũ caput, aut per palatum, aut per nares, aut per vtrosq;: Qui vero in thoracis latitudinibus, per guttur cum tussibus: Qui vero secundum renes aut vesicã, per vrinam, Antispaseos vero communis omnium partium ostensio est ad ea, quæ longissime: deriuatio vero ad proxima.

Euacuantur autem satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt cõmunes euacuationes. Proprię autem ex locis, in quibus coaceruantur, assumuntur, vt in libris de salubribus ostendimus, tertio præsertim ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispositionibus, quæ lassitudini natura proximę sunt. Promptius enim euacuantur per ventrem, quęcunq; in primis venis continentur superfluitates: Quæ autem in ijs, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus: At, quæ in toto corpore, per sudorem, sicuti quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunq;: Quæ vero sunt in spacijs pectoris laxioribus, per guttur simul cum tussi: Quæ in renibus sunt vel vesica, per vrinam. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est ad quàm maxime distantia: deriuatio vero ad vicina.

Cum dedit causas salubres circa primam intentionẽ, dat causas circa secundã: siue, cũ dedit, quibus cõpleatur in
1.81. A tentio prima, dat, quibus cõpleatur secũda, & dicit, VACVANTVR &c. i. sed hi humores, cũ fuerint peccantes in quantitate, aut etiã incorrigibiles in qualitate, euacuãtur à medicinis fortiter calidis. Et dixit hoc vt generale omnibus medicinis euacuãtibus, per quãcunq; viam euacuent, qm̃ ipsę vtplurimũ fortiter calidę sunt. Deinde exponẽs modos euacuationũ dicit, Euacuẽtur vero à calidis pharmacis, purgatiõib⁹, clysteribus, sudoribus, & vomitibus.

Deinde dicit, HAE IGITVR &c. idest, & hæ quatuor sunt magis cões species euacuationum, quibus medicus
196. vtatur. Hali autem facit eas, 5. incipiens ab illa, quã fieri dicit à pharmacis fortiter calidis: talia enim dicit euacuare per hoc, ꝙ attrahũt fortiter, & resoluunt in vaporẽ; quod alia translatio videri fecit copulã habens, cũ dicit, Et per solutionẽ, & per clystere &c. Sed manifestũ est talem speciẽ euacuationis nõ esse de cõibus: adhuc etiã attractionẽ non fieri semper calidis medicinis, fit enim aliqñ à vacuo, vt in ventosa; aliqñ etiam delatione ponderis super mẽbrum oppositũ: propter quod textus noster non hñs copulã rectior videtur. Aut, si sit de cõibus, tunc nõ erit illud dictũ quasi generale omnibus medicinis euacuãtibus, sed ijs, quæ calefaciẽdo & mordicãdo attrahũt à remotis, de membro. s. ad mẽbrum, & per hoc euacuãt mẽbrum illud, in quo cõtinebatur humor malus, sicut facimus appositionem cantharidũ et similiũ in locis remotis aut vicinis mẽbro infirmo. Sed talis euacuatio, si bene cõsideretur, iam est appropriata, penes naturã loci. s. quo cõtinetur humor. Nescio aũt, cur nõ posuerit phlebotomiã inter oẽs
B euacuationes, quibus medicus repletiones abscindit, cũ in repletione venarũ ad eam recurratur maxime, cũ superius eam nominauerit, qñ causas salubres discrasiæ fientis exponebat.

SVNT AVTEM & circa oẽs has euacuationes canones quidã, videlicet ꝙ quãlibet earũ oportet cõmensurari tolerantiæ virtutis; Et ꝙ solutioni ventris & vomitui præmittẽda est canaliũ apertio, & humorũ subtiliatio, & pręparatio ad cursum, & aptitudo laxationis stomacho & intestinis: Et ꝙ admiscendæ sunt medicinis laxatiuis præparatiuę humoris, & aperitiuę viarũ, vnde fluxurus est humor ad medicinã attrahentẽ: Adhuc aũt & medicinę principalium mẽbrorũ cõfortatiuæ, aut aliorum quorumcũq; membrorũ, quæ ex medicinis laxatiuis debilitari hñt: adhuc aũt & medicinæ represiuæ malitiarũ, quæ in medicinis laxatiuis: Et ꝙ melius est pluries paulatim euacuare, q̃ semel multũ, ne virtus terreatur & deficiat: Et ꝙ cauenda est in diebus caniculatibus pp resolutionẽ multam tunc factã à calore, & propter tunc amplius debilitari calore medicinæ, & solutionẽ eius magis impediri pp attractionem caloris id exteriora: Adhuc aũt, & ꝙ audacius inducẽdus est vomitus facile vomẽtibus, & in æstate, & maxime cũ humor purgãdus, fuerit cholera: timorosius aũt difficile vomẽtibus, in hyeme, & maxime cñ fuerit melãcholia, vel phlegma, quæ vomitui plus rebellãt: Venter aũt audacius soluendus spissitudinẽ habẽtibus circa pectinem & intestina, q̃ contrarijs horum, & quã ijs, qui facile excoriationẽ incurrunt pp debilitatẽ intestinorũ, & ma
1. ca. 3. credinem ipsorũ. Et (vt breuiter dicatur) res, quæ demõstrant rectitudinẽ iudicij in euacuãdo, sunt decẽ (sicut dicit
C Princeps). s. repletio, virtus, cõplexio, & accidẽs superueniẽs, & figura, & ætas, & tẽpus, & aeris & regionis dispositio, & cõsuetudo euacuãdi, & ars. Hęc nãq; (sicut dicit) cũ fuerint cõtraria significationi, per quã euacuatio faciẽda ostendit, prohibebunt euacuationẽ; cum aũt non cõtrariãtur, secure aggrediemur eã, Hoc vnum submemorãtes, ꝙ, cũ phlebotomia & vẽtris solutio necessaria fuerit, à phlebotomia incipere nõ debemus. Indiget aũt vtraque simul ille, cuius venæ repletæ sunt sanguine, sed tñ adhuc in sanguine eius dñatur aliqua ex tribus substãtijs, quas sciuisti, supra proportionẽ conuenientẽ. Non est aũt incipiendum à phlebotomia, quia ipsa permiscet substãtiam dñantem valde magis reliquis substãtijs, quare reddit eã difficilius purgabilẽ per medicinã, & maxime si humor purgãdus fuerit phlegma, quæ est pars aquosior sanguinis, qm̃ phlebotomia crassitudinẽ & viscositatẽ eius augebit. Phlebotomia etiã canones habet. Nã cauenda est in tpe fortis caloris pp multã resolutionẽ debilitatẽ, quæ tunc accidit à calore cõtinentis: adhuc aũt & super repletionẽ stomachi aut intestinorum, factã à cibo vel fæce, ne loco eius, quod à venis euacuas, attrahas aut crudũ, aut aliquid incõueniens. In hyeme aũt eligẽda est dies austrina, quia tẽperatior, & quia aerẽ perturbat, & per hoc magis permiscet substantias sanguinis adinuicẽ, assimilato tunc mundo minori ad maiorẽ in sanguinis perturbatione: ex quo accidit cõiorem fieri euacuationẽ, quæ etiã per phlebotomiã petebatur. Sciendũ est etiã, ꝙ phlebotomia stricta magis cõseruat virtutẽ ex minore spũs resolutione & exhalatione: Et similiter partitio phlebotomiæ, quia minus perterret naturã paulatim facta & per interualla, q̃ simul tota: lata aũt magis mũdificat, & est cõuenientior fortibus, & crassum sanguinẽ habentibus. Cauẽda est aũt
D in ætate decrepita propter debilitatẽ & sanguinis paucitatẽ; & in ætate, quæ est minor. 14. annis, non pp debilitatẽ aut sanguinis paucitatẽ, sed propter corporis euaporabilitatẽ. Cum ergo tales videtur ipsa indigere, tenuitas diætæ supplebit vicẽ illius. Cauenda est etiã super oris stomachi debilitate, aut præmittẽdum aliquid, quod stomachi os confortet, vt panis infusus in mira, aut syrupo de meta muscato, si debilitas est à frigiditate: aut in succo granatorum, & huiusmodi, si debilitas est à calore. Et vniuersaliter, quibuscũq; phlebotomia & pharmacia ad pręseruatio
ph. 47. nem cõuenit, maxime vtẽdum eis in vere fm aphoris. Hippo. propter tunc maxime ex hyeme præcedente auctos esse humores & ex plurima voracitate ciborũ, & paucitate resolutionis in ea: adhuc aũt propter superfluos humores tũc de facili ebullire, & ad diuersa mẽbra rheumatizare, à calore quidẽ iam añcedẽte liquatos & sparsos, Obseruatis circa illas canonibus, qui ĩ proprijs libris medicinę de hac materia scripti sunt. Et clysteribus raro vtimur ad præseruationẽ: præseruamus tñ aliqñ per illa à colica alijsq; ægritudinibus intestinalibus, cũ vestigia parua quidẽ earum apparuerint, educentes tũ humorem phlegmaticũ, tum etiã ventositatem extenuantes. Adhuc aũt & præseruamus per illa à doloribus renũ, & à membris principalibus attrahimus materias, quę possunt esse in eis causę morborũ. Sunt aũt & circa ipsum canones, s. ꝙ melior situs clysterizãti est, vt supinus iaceat: deinde reuoluat se super latus dolens: Et ꝙ melior hora, qua clysterizatur, est, cum est aer frigidior, qm̃ sequetur inde, ne augmẽtetur grauitas, & dolor, & æstuatio, & nausea. Adhuc aũt ꝙ neq; est balneum præmittẽdum clysteri, quia spargit & dissoluit humores, et attrahit ad contrarium ei, ad quod trahit clystere. Et ꝙ immissa cãna in anũ exprimatur enema

expresione

expreſsione bona continua ſine immiſsione aeris, etiã vltra locum neceſsitatis: cũ.n. exprimitur cum ventoſitate, reuertitur ventoſitas, & egreditur enema: ſed, cum declinat ad exitum, nõ prohibeas ad hoc, imo reitera ipſum statim. Quod ſi enema non exierit, extendãtur capilli capitis, & fundatur aqua frigida ſuper faciem, & adminiſtretur ſuppoſitorium, hęc.n. omnia adiuuant expreſsionẽ in deorſum. Neq; fiat clyſtere, dũ ſternutat, aut tuſsit, qm̃ feſtinant ad exitum. Et non ſit enema ſuperfluę q̃titatis, quoniam, ſi cõſequitur inteſtina ſuperiora, accidit inde timor ſuffocationis, & aſcẽſionis in ſtomachũ. Neq; ſit ſpiſſum, quod adhęret: neq; ſubtile, quod eſt in iudicio paucitatis. E

Sudoribus aũt ſępe vtimur, tàm balneis, quàm exercitijs prouocantes illos, maxime cum humores purgãdi fuerint prope cutim. Sunt autẽ & canones circa balneum, ſ. ꝙ oportet, ne exercitatus velociter ad balneum pergat, ante, q̃ quieſcat: neq; poſt cibum timore oppilationis: Et ꝙ caſas balnei ẜm ordinẽ ingredi debet, vt non deueniat in locum fortis caloris ſubito: & hoc eodẽ ordine exire, vt gradatim regrediatur in locũ frigidum: Et ꝙ in pauimẽtum eſt aqua effundenda, vt fiat aer vaporoſus, & facilius prouocans ſudorẽ: Et ꝙ fricãdus eſt in principio, vt facilius aperiantur pori cutis, & eliquetur humiditas educenda, & in fine abluendus cũ aqua calida ad abſterſionem & lubricationẽ ſudoris: Et ꝙ in exitu ex balneo cooperiẽdus eſt pãnis, neq; caput eſt diſcooperiendũ, qm̃ apertis poris frigus penetrat in profundum, & incurrunt catarrhos & corizas. In exitu quoq; cauendum, ne potũ frigidum actu bibat, aut etiã in ipſo balneo, qm̃ apertis exiſtentibus corporis poris frigiditas feſtinat ad mẽbra principalia, & ipſorum corrumpit virtutes. Cauendum eſt etiã à potibus vehemẽtis caliditatis, & præcipue ab aqua calida, qm̃ cito penetrat ad membra principalia, & accidit inde phthiſis, & ethica, & huiuſmodi omnia, quæ circa hæc & alia ſcripta ſunt à medicorũ cœtu. F Deinde, cũ dedit euacuationes cões, appropriat eas: aut oſtẽdit, vnde cognoſcatur earũ appropriatio, & dicit, PROPRIAE VERO & c. ideſt ſed eũationes propriæ ſignificãtur ex loco, vbi congregati fuerint humores purgandi, quemadmodũ declaratum eſſe dicit in lib. de conſer. ſanit. in tertio & quarto capitulo illius libri, vbi tractat de laboribus & de adiacentibus eis diſpoſitionibus. Et vult per capitulum, tractatũ: in tertio enim tractatu illius libri docet corrigere labores factos ab exercitio, in quarto vero ſpõtaneos: pp quod ibi oſtendit proprias euacuationes humoris, qui eſt cauſa laborioſę diſpoſitionis. Deinde exẽplificat hoc, & dicit, EVACVANTVR ENIM & c. i. quia illi humores, qui cõtinentur in primis venis, facilius euacuãtur per vẽtrem ſicut per meatum magis vicinũ: & vult per primas venas, quæ vocantur meſeraicæ, ramificatas à vena partis ſimæ hepatis, quæ vocatur porta, non quia ſint abſolute primę, ſed quia ſunt primæ in ſuſcipiendo cibũ. Sed humores, qui cõtinentur ẜm hepar, maxime ẜm eius gibbũ, facilius euacuãtur per viã vrinæ, ſicut eis magis ex vicinia cõnaturalem. Sed, qui cõtinentur ẜm totã habitudinẽ (& intelligit per totã habitudinem, muſculos vicinos cuti, in quibus habitus corporis apparens denotatur) facilius euacuãtur ꝑ ſudores. Non fit aũt ſudor ſine calore circũplectẽte corpus exterius, attrahente, aperiẽte, & liquante: aut ſine calore ab intra propellente. Qui vero continentur ſecundum caput, purgãtur per palatum gargariſmis, aut per nares caputpurgijs, aut vtriſq; ſimul. Sũt aũt medicinæ hoc facientes acutæ, mordicatiuæ, liquatiuæ humoris, & perinde attractiuæ. Qui vero continẽtur in pectoris cõcauitate, facilius euacuãtur per guttur cũ tuſsibus: & vult per guttur non ſolũ ſummitatẽ tracheæ, ſed totã tracheã coniũctam pulmoni: colligantia enim pectoris ad pulmonẽ, pulmonis aũt ad traheã, facit inde facilius fieri euacuationem. Qui vero fuerint cõtenti ẜm renes & veſicas, promptius euacuãtur per vrinã. Et vniuerſaliter eligenda eſt via propinquior humori, ſi tñ nihil aliud prohibeat, ex tali enim facilior eſt eius euacuatio. G Deinde, cum dedit modos euacuationũ humorum quietorũ in locis, dat modos euacuationum humorũ, qui defluunt ad locum, et dicit, ANTISPASEOS & c. i. ſed attractio humoris de loco, ad quẽ decurrit, ad alia loca, cõis eſt ẜn oẽs partes, qm̃, ad quãcunq; partem fiat, poteſt ad alteram trahi. Et fit hoc duobus modis, Aut per attractionẽ ad lõginquam diuerſitatem, ſicut humore decurrente ad caput phlebotomamus ſaphenã, aut ponimus ventoſas in cruce, & dicitur antiſpaſis: Aut ad propinquam diuerſitatem, ſicut in eodẽ attrahimus ad nares, aut ad carnem glãdoſam ſub auribus: aut ſicut ſanguinem hæmorroidarum mulieris attrahimus ad matricem, & dicitur deuiatio. Eſt autẽ & in hoc canon præcipuus, ꝙ, qñ fit attractio ad diuerſum, nõ obſeruetur oppoſitio niſi per vnam diametrum, vt ex dextro capitis ad dextrum pedem, & non ad ſiniſtrum, eo ꝙ attractio eſt impoſsibilis in duplicem diametrum, quia non eſt ei connexum ſuis meatibus, niſi per multa media.

Omnia igitur, quæcũq; curant huiuſmodi diſpoſitiones, ſalubres appellãtur cauſæ, quẽadmodũ exaugẽtia, ægrę: neutræ vero, neq; lędẽtia, neq; adiuuãtia. Poteſt aũt aliquis ea neq; cauſas appellare omnino, quales ſunt multi ſophiſtarum, negligentes quidem ipſarum rerum inuenire differentiam, in nominibus vero plurimum temporis conterentes: dictum eſt autem amplius in alijs aduerſus eos. Sed præſeruatiua quidem ſpecies artis talis eſt. H

Quæcunq; vero huiuſcemodi curãt diſpoſitiones, cauſas ſalubres appellamus, ſicut inſalubres, eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obſunt, neque iuuant. Poſſet vero quiſpiam neq; omnino cauſas appellare, quemadmodum maior pars ſophiſtarum, qui rerum quidem differentiã inuenire cõtemnunt, plurimũ vero tẽporis in noĩbus cõterũt: cõtra quos in alijs vberius diſſeruimus. At pars quidẽ artis ꝑſeruatiua talis eſt.

Cum dedit cauſas præſeruatiuas ab ægritudine, apta fieri ẜm malitiam humoris, oſtendit comparationes cauſarum ad prædictas humorũ malitias, quibus corpus eſt neutrũ vt nunc, & dicit, OMNIA & c. ideſt, quæcunq; reſanant vel corrigunt huiuſmodi malitias humorũ, de quibus prædictũ eſt, dicuntur cauſæ ſalubres, i. ſanitatis effectiuæ. Fit enim vnum contrariorũ aliqñ ex medio, aliqñ ex extremo: vnde & ſanitas aliqñ fit ex neutralitate, aliqñ ex ægritudine. Et ſimiliter, quæcunq; exaugent prædictas malitias, dicuntur cauſæ ægrę, ideſt efficientes ægritudinẽ & conſeruãtes eam, qm̃, cum effecerunt, conſeruant. Aegritudo aũt non fit ex ſanitate niſi per mediam neutralitatem,

A tem, sicut nec econuerso. Deinde dixit, NEVTRAE VERO &c. i. sed, quæcũq; res prædictis humorum malitijs non conferunt, neq; nocent, dicuntur causæ neutræ, i. neq; sanæ neq; ægrę. Deinde dat opinionem sophisticá circa tales causas neutras, deridens sic opinantes, & dicit, POTEST AVTEM &c. i. sed tales causas, quæ neq; conferunt, neq; nocent, potest aliquis dicere non esse omnino causas, eo. s. ꝙ nihil causent, sicut multi sophistę hoc dicunt. Sed in veritate (sicut dicit) ipsi negligunt cognoscere differentias rerum, & occupantur toto tẽpore suę vitę circa distinctionem nominũ. Sufficere enim debet eis scire, ꝙ aliquæ res sunt ex rebus nõ naturalibus, quæ in prędictis dispositionibus humorũ non habẽt impressionem facere, neq; nociuã ad peius neq; vtilẽ ad melius, ex quo dicuntur causæ neutræ, s. neq; sanę neq; ægrę, non tamen propter hoc, ꝙ non sunt vtiles vel nociuæ ad illud, dicẽtur non esse omnino causæ, qm̃ non approximantur corpori, quin aliqd causent in illo: ergo sunt simpliciter causæ, licet ad aliquid sint non causæ. Deinde, quia contra tales sophistas non est hic disputandũ, remittit ad libros suos, in quibus eis obuiat, & dicit, DICTVM &c. idest, sed aduersus tales sophistas dictũ est per nos in alijs libris, sicut fortasis in libro de nominibus medicinalibus, & alijs libris, qui non dum transierunt in latinam linguam.

DVBITABIT ALIQVIS, vtrum causæ, quæ talibus neutris dispositionibus neq; conferunt neq; nocent, possint dici causæ neutræ conseruantes dictas dispões neutras. Manifestũ enim est, ꝙ causæ neutræ diuiduntur ꝑ efficientes & conseruantes, sicut sanæ & ægrę. Si ergo illæ sunt neutrę, tunc aut illæ sunt efficiẽtes tales neutras di-
B spositiones, aut eas conseruantes: sed non sunt efficientes, siquidẽ prius erant, & huiusmodi neq; eis conferũt, neq; nocent: fortasis neq; videntur conseruantes, quia efficientes & conseruantes neutralitatẽ sunt eędem numero, sicut efficientes & conseruãtes ęgritudinẽ. Nisi diceret aliquis, ꝙ, si aliqua causa est, quæ neq; exacuit neutralem dispositionẽ, neq; diminuit, illa dicitur eã conseruare, sicut causa, quæ sanitatẽ neq; meliorat, neq; peiorat, videtur dici conseruatiua illius: & similiter, quæ idẽ facit de ægritudine. Quare aut tales causæ improprie dicũtur neutræ: aut opinio sophistarum videtur amouere totũ genus causæ cõseruantis: quod ipse nõ sic innuit. Est aũt hic dubitatio non similis ei, quæ sophistarũ. Illi, n. dubitant, ꝙ huiusmodi non sint omnino causæ: nos aũt, quòd non sint causæ neutræ. Et dicendum hic ad hoc, quòd causæ, quæ neutris dispositionibus non cõferunt neq; nocent, non possunt dici causæ conseruantes eas vllo modo tũ propter id, quod dicebatur, tum quia illæ, quę cõseruant eas, cuiuscũq; sint modi, dicuntur eis nocere, sicut & q̃ conseruant ęgritudines, eo ꝙ prohibẽt eas curari, nisi abscindãtur, idem. n. sunt cũ efficiẽtibus eas, sicut patet ex supra dictis. Non enim est nocere malæ dispõni solum per augere eã, sed per detinere, sicut etiã bene conferre non solũ per meliorare, sed per saluare. Propter quod dicemus, ꝙ hoc genus causarum neutrarũ improprium videtur, & neq; solũ dici circa neutras dispositiones, sed circa sanas & ægras, sicut videtur. Non. n. solũ dicuntur causæ neutræ, quia neq; cõferunt neq; nocent neutris dispõnibus, sed pari modo & illæ, quæ neq; cõferunt neq; nocent sanitati, & quę neq; nocent neq; cõferunt ægritudini. Et erit talis neutra-
C litas causæ abnegans nõ quidem sanitatẽ & ęgritudinem à causa, sed iuuamẽtum & nocumentum in oĩbus tribus corporis dispõnibus. Et similiter erit dicere corpus neutrũ, non quod neq; sanum neq; ęgrum, sed id, cui neq; cõfertur neq; nocetur: quod totũ nihil est. Manifestum. n. est, quòd, causæ neutræ cũ diuidantur per efficientes & cõseruantes, sicut sanæ & ægrę (sunt aũt sanę, q̃ efficiunt vel cõseruant sanitatẽ, & similiter ægræ, quæ conseruant vel efficiunt ægritudinẽ) videtur de necessitate, quòd neutræ proprie dictę debeãt esse, q̃ efficiunt vel cõseruant neutrã dispõnem, vt quæ ex sanitate efficiunt dispõnem, quæ est infra ęgritudinẽ, & eã conseruant, vt prædictę malitię humorũ: aut quę ex ęgritudine efficiunt dispõnem, quę est infra sanitatẽ, & illæ, quæ eã conseruant. Sed obuiabit aliquis adhuc, dicens, quòd, cũ dicitur illud esse causa neutra, quod efficit vel cõseruat dispositionẽ mediã inter extrema, non bene dictũ videtur. Id enim, quod de ęgro efficit conualescẽs, non proprie dicitur causa neutra, sed sana: nulla enim causa potest efficere ex ęgritudine sanitatẽ, quę non efficiat ante eã neutralitatem, quę dicitur cõualescentia, transitus enim de extremo in extremũ est per mediũ. Quòd si hęc causa non diceretur sana, tũc accideret causas sanas efficientes nõ dici respectu corporũ ęgrorum, sed cõualescentium tm̃, quod absurdũ videtur. Similiter id, quod de sano facit ęgrotantẽ, non dicitur proprie causa neutra, sed ęgra: nulla enim causa põt facere ex sanitate ægritudinem, nisi prius efficiens neutralitatem, quæ dicitur ęgrotaturitas. Quòd si hęc nõ dicitur causa ægra, accideret causam ęgram efficientẽ non dici respectu corporis sani, sed ęgrotaturi tm̃, quod similiter absurdũ videtur. Propter quod fortasis etiã suspicaretur aliquis, ꝙ pp hęc inconueniẽtia elegit Gal. dicere, quòd causæ neutræ
D sunt, q̃ neq; cõferunt neq; nocẽt, & non, quę efficiũt dispõnem neutram, & effectã conseruãt. Nos aũt diuisioni primę causarum in explanationem diffinitionis ante habitæ cõsentientes dicemus, quòd, quãuis propriũ sit motus denominari à termino, ad quẽ est, sicut, cũ fit motus ad albedinẽ, dicitur dealbatio: &, cũ fit motus ad nigredinem, dicitur denigratio, tñ possibile est existẽte hoc transitu per medios colores, ꝙ ad põnem diuersorũ punctorũ in hoc motu nominetur rubefactio, citrinatio, glaucatio, & viridatio, & huiusmodi, sed, qm̃ non sistit ibi, respicit denominatio magis finẽ. Propter hoc ergo bene concedimus, quòd, si causa mouet ad sanitatẽ, dicitur sana: & motus, sanatio, vndecũq; causare incipiat. Et similiter, si mouet ad ęgritudinẽ, dicitur ęgra, & motus, ęgrotatio, vndecũq; causare incipiat, denominatione facta à fine tm̃. Si tñ aliqua causa efficit de altero extremorum dispõnem mediam, & non vltra illã, proculdubio, si proprie loqui volumus, & diuisionẽ recte factam esse cõsentire, dicenda est neutra in primo significato: quòd si vltra transmutet corpus, dicetur sana vel ęgra penes finẽ, ad quẽ deducit. Si. n. hoc non dixerimus, nulla efficiens causa erit neutra, neque corpus vt nunc neutrũ; quod est contra dicta in principio huius libri. Propter quod modus causarũ neutrarũ, quẽ hic innuit, omnino improprius est, extraneus existẽs à numeratis in principio. In secũdo vero significato dicitur causa neutra, quæ ſm aliquid sanã, ſm aliquid ęgram causat dispositionem. In tertio vero non ea, quæ nunc quidem causat sanã, nunc ægram, propter id, quod dicebamus in fine summę de signis, sed ea, quę causat corpus ita sanum, quòd futurum est ægrum, vel econuerso, ſm quòd tale, quia, s. nõ fiat in eo firma dispositio. Vltimo autem epilogat, quæ dicta sunt in hoc capitulo, & dicit,

sed

SED PRAESERVATIVA &c.i.est igitur talis,vt dicta est,species artis, quę dicitur præseruatiua. Sed dubitabit aliquis,cuius artis vocet eam speciē. Non enim videtur esse species artis medicinę,quia nō saluabitur in ea diffinitio medicinę,sicut diffinitio generis saluatur in qualibet suarū specierum. Propter quod oportet aut ipsum large vocare eam speciē pro parte: aut ipsam esse nō speciem artis, quæ medicina dicitur,sed artis ī genere. Melius autē fortassis est dicere eā speciem artis medicinæ,sed non scientiæ medicinæ: ęquiuoce enim dicitur medicina scientia, & ars,sicut diximus supra. Ars enim medicinæ,secundū ꝙ est factiuus quidam habitus practici intellectus, quędā est conseruatiua,quędam curatiua,quædam pręseruatiua,quędam resumptiua. E

Resumptiua vero & enutriens in conualescentibus ex ægritudine,& senibus. Qualis vero est horum dispositio,& à quibus maxime causis ad id,quod secundū naturam,reuertitur, perfecte quidē in therapeuticæ facultatis literis demonstratum est: per capitula vero dicatur & nunc.

Quæ autem reficit atq; restaurat,in conualescentibus ac senibus locum habet. Quæ vero sit horum dispositio,& à quibus præcipue causis ad naturalem reducatur habitum, in libris, in quibus de medendi arte tractauimus,abunde explicauimus: sed nunc per capita dicetur.

Cum dedit causas salubres, dictas pręseruantes corporum neutrorum ægrotatiuorum, dat causas salubres dictas resumptiuas corporū neutrorū conualescentiū,& senescentiū,primo ostendens,quibus ipsæ cōpetunt, & qualiter de ipsis hic dictur⁹ est,& dicit, RESVMPTIVA &c.i.sed species,siue pars resumptiua & enutritiua artis medicinę competit duobus generibus hominū, & conualescentibus ex ęgritudine,& senibus. Deinde,cum dedit, quibus competat hæc pars artis,ostendit hic non esse determinationem de ea,nisi in capitulo & conclusione iuxta modum huius doctrinę,& dicit, QVALIS VERO &c.idest,sed,qualis sit dispositio horum duorum, quibus cōpetit resumptio & enutritio,& à quibus causis reuocetur dispositio in eis,quę est pręter naturam, ad dispositionē naturalem,perfecte demonstratum est in lib. therapeuticæ,q̄tum ad conualescētes,sed,q̄tum ad sanos,in lib. de cōser. sanitatis: nunc autem in hoc loco abbreuiamus particulariter ibi factas demonstrationes, dicentes eas in capitulis. Vocat aūt capitulum,illud,quod indistincte cōtinet multa simul ad modū rubricę,vel tituli,& epilogi (sicut prius diximus) quasi capitis per collum,vel per stipitem,in se membra quasi ramos radicantis. F

DVBITABIT AVTEM aliquis de hoc,quod hic innuit, corpora senum esse corpora neutra eiusdem generis cum conualescentibus,& habere dispositionem pręter naturam,cum dicit, Et à quibus maxime causis ad id,qđ ꝯm naturam,reuertitur. quod videtur esse falsum. Primum scilicet,quia senes,inquantum senes,non habent dispositionem pręter naturam: senectus enim & quicquid eā comitatur naturaliter aduenit: si enim non adueniret naturaliter,tunc posset corpus ab ea pręseruari,sicut & à morbo,quod falsum est. Nulla autem dispositio naturalis,vel ad quam deuenitur per viam naturæ,facit corpus neutrum vt nunc,sicut manifestum est ex ijs, quę commentãtes diximus in summa de corporibus. Ergo senectus,& dispositio comitans senectutem non facit corpus neutrum vt nunc. Amplius corpus semper sanū, & semper ęgrum,& semper neutrum,quę sunt in latitudine sanitatis, ꝯm omnem ætatem manent similia: si ergo deueniant ad senectutem,erunt sana,quantum est ex aptitudine naturali, sicut & in alijs ætatibus. Adhuc autem,si faceret corpus neutrum vt nunc,non faceret eiusdem generis cum cōualescente: corpus enim senis est in defectu & amissione virtutis: conualescentis vero est in prouentu ad virtutis amissæ recuperationem. Magis ergo videtur corpus senis assimilari ægrotaturo, quod similiter est in defectu, & amissione virtutis & sanitatis. Quare magis competent ei causæ pręseruātes,quàm resumptiuę. Nisi esset, ꝙ in veritate corpus senis non habet dispositionem pręter naturam (sicut dicebatur) nisi intelligamus pręter naturam, idest,pręter temperamentum: ipsum enim distemperatum est,comparatum ad se ipsum in adolescentia,& iuuentute. Sed hoc ad ipsum redire non potest,licet possit velocitas lapsus eius vtcūq; retardari: nec est neutrum vt nūc, imo,dum se habet ꝯm naturam,est sanū sanitate,quæ est aut sanitas simpliciter, aut vt nunc, ꝯm ꝙ à generantibus habuit melius temperamentum vel peius: & hoc dico ꝯm debitum ętatis. Quòd ergo ponit ipsum Gal. intra corpora neutra vt nunc,ideo est, q̄a sanitas senis non est reddens operationes perfectas ea perfectione,qua sanitas iuuenis,proprer naturalem lapsum,qui ab ętate. Ait.n. in quinta par. sanat. methodi, ꝙ corpus deficiens ab optima compositione,tribus de causis deficit,vel quia male ab initio constructus est fœtus,vel quia postea ex causa aliqua ad præternaturalē deuenerit dispositionem, vel ætatis ratione: ex quo quidē accidit sanitatem eius similari neutralitati. Sed tunc dices magis ipsam similari neutralitati ægrotaturi,cuius est defectio, q̄; conualescentis,cuius est perfectio propria. Propter quod sciendum est, ꝙ, quāuis ab ipsa defectionis inchoatione circa opera magis assimiletur ægrotaturo,tamen à causa,qua operationes debiles sunt diminutæ, magis assimilatur conualescenti. Habet enim corpus ægrotaturum operationes deficientes propter habere causam antecedentem suæ ægritudinis, quam corpus senis non habet: sed corpus senis habet debiles & deficientes operationes propter frigiditatem complexionis,& paucitatem sanguinis & spiritus,sicut conualescens ex ægritudine. Quare ex hoc est plus simile conualescenti,quàm ægrotaturo. Adhuc autem,cum causa salubris ordinetur ad causam defectus, eadē & similis erit causa salubris senis & conualescētis. Et,si dicas senes nō posse meliorari ex causis salubriū resumptiuis, sicut conualescētes,quare frustra eis ordinari, Dicemus tales causas resumptiuas ad minus prohibere celeritatē senectutis, & ex hoc posse dici p̄seruantes à senectute & morte,sicut & cōseruantes de genere corrigentiū sunt causarū,vt supra dictum est. Sicut ergo conseruantes quodammodo præseruantes dictæ sunt,sic & resumptiuę similiter quodāmodo præseruantes dicuntur, imo etiam resumptiuæ, Quāuis corpori conualescentis non possint dici cōseruantes, sed efficientes in eo sanitatem,in cuius est prouectu,eo ꝙ ꝯm veritatem corpus neutrum est: tamen corpori senis possunt conseruantes dici,de genere quodammodo reductiuarum,eo ꝙ corpus eius ꝯm veritatem sanum est: & erunt resumptiuæ senis quasi reductiuæ.

Si igitur

Ant. Si igitur dispositio est talis, bonus quidem, sed paruus sanguis, & cum eo vitalis qui appellatur spiritus,
A & animalis: Ipsæ vero solidæ partes sicciores, & propterea etiam virtutes earum infirmiores, & propter has totum corpus frigidius.

Leo. Dispositio quidem igitur talis est. Optimus quidem, sed exiguus, est sanguis, atq; vnà cum ipso spiritus animalis, atq; vitalis: Ipsæ vero particulæ solidæ sicciores, & idcirco eorum vires sunt imbecilliores: Atque earundem ratione corpus vniuersum frigidius.

14. Cum dedit modum, quo determinaturus est de causis resumptiuis conualescentium & senum, ante, quàm de ipsis loquatur, pręmittit, quę sit dispositio cōualescentium & senum, vt penes eam eligat causas resumptiuas, & dicit, SI IGITVR & c. idest, cum igitur dispositio conualescentium & senum est talis & c. Et requirit ista coniūctio conditionalis, si, q; in sequenti, vbi dicit, Causę vero salubres, amoueatur inde coniunctio aduersatiua, vero: aut vt dicatur, si ergo dispositio est talis, idest, si homo igitur est conualescēs vel senex, bonus quidē est & c. Sed alia trāslano sine conditione proponit, & est melior textus, vt dicatur, Igitur dispositio senum & conualescentiū talis est, q; sanguis in eis est bonus, sed paucus. & causa huius in conualescente est, quia, si conualescit ex morbo, cuius causa non fuit humoralis, tunc humor ex se non peccauit, quare sanguis est bonus. Similiter etiam, si cōualescit ex mor-
B bo, quem causauit vitium humoris, tunc iam in cōualescentia omnis facta est correctio malitiæ humoris, per quā causabat morbum. Si. n. non esset ibi emendatus humor causans morbum, tunc esset adhuc in conualescēte causa antecedens morbi: sed hoc facit corpus ęgrotaturum & non conualescens: quare oportet ibi emendatum esse humorem ab ea malitia, quę erat causa morbi. Ergo sanguis conualescentium bonus est, sed tamen est paucus: & causa huius est aut abstinentia, quæ pręcessit, inducta quidem ad curam morbi, tunc coaccidens deiectioni appetitus: aut resolutio, quæ pręcessit, facta quidem ab essentia morbi, siquidem calidus fuit morbus: aut proprius, si corpus fuit morbidum à calore, nō. n. est morbus calidus, sed est calor: aut vigilijs, aut doloribus, qui sm ipsum, & huiusmodi, s. purgationibus naturalibus, aut artificialibus. Non est tamen hęc paucitas in conualescētia omnis morbi, sed maxime ex morbo vniuersali, qui est febris, & huiusmodi. Et huius causa in sene est, quia sanguis senum, cū ipsi quidem se habent sm naturam, est bonus, ea. s. mensura, quæ attinet ætati, non absolute bonus propter frigiditatem & spissitudinem, quę sibi propria est ab ætate: paucus autem propter debilitatem caloris innati ab ętate, minus solito in sanguinem conuertētis de cibo. Deinde dixit, ET CVM EO & c. idest, & similiter cum sanguine est spiritus, vocatus vitalis, & animalis, bonus, sed paucus: & est causa bonitatis bonitas sanguinis, ex quo gignitur sicut ex materia: paucitatis autem paucitas ipsius, & caloris ipsum spirituificantis: & hoc sm vtrunq; s. conualescētem, & senem. Vocat autem spiritum vitalem, qui ex primo & principali membro consurgit in totum corpus si-
C cut ex camino, per quem spiritum anima corpus viuificat influendo per ipsum omnes virtutes suas, sicut cœlum per radios Solis & stellarum, vt supra ostendimus. Animalem autem vocat, ipsum eundem sm essentiam, sed rursus in membra descendentem ex cerebro, & ferentem ab ipso sicut à cordis vicario in membra virtutem sensus & motus, quibus animal est animal sm perfectionem secundam in cerebro acquisitam: sicut hęc omnia iam declarauimus. Aut fortassis vocat spiritum animalē, eum, qui generatur in arterijs cerebri, quamuis virtute caloris à corde prodeuntis vocatum quidem animalē propter diffundere virtutes, quas diximus. Deinde dixit, IPSAE VERO & c. idest, & ipsę solidę partes sunt sicciores: & vult per solidas partes, omnia membra corporis, quæ respectu sanguinis & spiritus dicuntur solida, quasi solidum sit idem, quod fixum, oppositum fluido & currēti. Causa autē siccitatis in sene est continuata humidi ipsorum resolutio & exiccatio facta à calore innato & mundano, nec quidem restaurati per omnino simile, sed per habens quidem continue in plus & plus diuersitatis ad primum: In cōualescēte autem causa est resolutio humidi ipsorum, facta quidem tum à morbo, siquidem fuit extranea caliditas: tum ab abstinentia, ipso quidem calore innato conuerso tunc magis super ipsum, deficiente sibi cibo, qui extrinsecus aduenit, cum vigilijs, & doloribus, & purgationibus, & huiusmodi, per quę resolutio humidi membrorum, & priuatio restaurati præcedere potuit in morbo. Deinde dicit, ET PROPTEREA & c. i. propter hæc tria, s. paucitatem sanguinis, & paucitatem spiritus, et siccitatem membrorum virtutes corporis sunt debiles: & intelligit oēs: & propter hoc etiam totum corpus est frigidius. Et causa debilitatis virtutis est paucitas spiritus, causata qui-
D dem à sanguinis paucitate: & ipsa membrorum siccitas, ad cōsumptionem naq; humidi deficit calor, qui est in eo sicut in subiecto. Cum ergo spiritus & calor sint prima organa virtutum, accidet virtutes debilitari ad ipsorum defectum: non. n. debilitantur vel senescunt virtutes in patiendo aliquid secundum se, sed in patiendo aliquid organum. Causa autem frigiditatis totius est paucitas sanguinis, & membrorum siccitas: vnumquodq; enim membrū tantum habet de calore, quantum habet de sanguine, sicut ait Gal. sanguis enim in corpore proportionatur calori corporis, sicut oleum in lucerna igniculo lycinij: propter quod deficiente sanguine consumitur calor corporis, sicut flamma lycinij deficiente oleo, quasi ab oleo enutrita. Hæc est ergo (vt in genere) dispositio senum & conualescentium, secundum quam sumendæ sunt in vtrisq; causę resumptiuę.

Ant. Causæ vero salubres, eam, quę dicta est, corrigentes dispositionem, vno quidem capitulo vt comprehēdantur, sunt, quęcunq; velocem & perfectam digestionem operantur: secundum partem vero in moderatis motibus, in cibis, & potibus, & somnis sunt.

Leo. Causæ vero salubres, quæ hanc emendant dispositionem, vt vno comprehendam capite, sunt, quæcūq; præsentaneum atq; securum exhibēt alimentum: secundum partem autem in motibus moderatis, & cibis, potibusq; ac somnis consistunt.

Cum dedit, qualis sit dispositio conualescentium & senum, ordinat ad illam causas resumptiuas, sumptas quidē & illas ab essentia illius dispositionis, & primo generaliter, & dicit, CAVSAE VERO &c. i. sed causę salubres corrigentes prędictam dispositionem senum & conualescentium sunt (vt in genere, & hoc intendit, cum dicit, Vt vero quidem capitulo &c.) quæcunq; adiuuant ad faciendum, vt corpus eorum nutriatur velociter & perfecte: & quia nutricatio est transmutatio nutrientis in nutritum, hæc autem transmutatio & cōuersio de cibo in corpus animalis non poterat fieri propter multam esse distantiam, nisi per multa media: similiter quęcunq; adiuuāt ad velocem & perfectam faciendam digestionem in omnibus locis conuersionis nutrimenti, s. stomacho, hepate, & venis, & membris ipsis omnibus. Et causa hæc est, quia, si omnis eorum dispositio non naturalis nō est nisi diminutio substantiæ spiritus, & membrorum siccitas, tunc renutricatio corporis recte quidem erit causa salubris, cum spiritum augeat, & membrum humectet: omnis. n. prædicta dispositio videtur causata esse ex defectu nutritionis & restaurationis deperditi, qui in sene quidem est naturaliter, in conualescente vero accidentaliter, s. ex morbo præcedēte. Sed vltimum nutrimentum sanguinem habentibus est sanguis, sicut dicit Philosophus: hic autem est calidus & humidus: restauratio ergo sanguinis in vtrisq; sanat omnem malam dispositionem, quæ erat (vt vniuersaliter) frigiditas & siccitas. Dicit autē ideo causas salubres esse, quęcūq; efficiunt velocem & perfectam digestionē, quia vtriusq; illorum, s. conualescētis & senis, digestio peccat in duobus, s. in hoc, ꝙ est tarda: & in hoc, ꝙ est diminuta, cuius causa est dominium frigiditatis in eis: inconuenientissima. n. qualitatum omnium ad omne opus nutritionis & vitæ est frigiditas, & post eam siccitas. Ergo, quæ faciunt digestionem velocem, corrigunt tarditatē: quæ vero perfectā, corrigūt diminutam. Deinde declinat magis ad speciē talium causarū, & dicit, SECVNDVM PARTEM &c. idest, sed causæ salubres talis dispositionis magis in specie (& hoc intendebat, cum dixit, Secundum partem &c.) sunt temperantia exercitij tàm corporis, quàm animę, & temperantia ciborum, & potuum, & somni, & cuiuscūq; alterius rei non naturalis approximatio temperata. Exercitij nanq; temperantia, quam supra exposuimus capitulo de causis conseruantibus, est excitatio caloris in membris, qui digestionem perficit: ex ea autem, quæ cibi & potus secundum quantitatem & qualitatem temperantia, non est aliud ad iuuamentum digestionis, quàm ex bonitate passibilitatis eorum à calore propter commensurationem ad ipsum, nisi fuerit in eis aliqua virtus actiua medicinalis, qua fiant virtutem & calorem confortantes: sed tales non sunt absolute cibi & potus, sed medicinales. Somni etiam temperantia digestionem adiuuat per reuocationem caloris ad intima corporis. Non est autem idē temperamentum horū omnium ad hos, & ad perfecte sanos, cum ipsi dispares eis sint ꝑm omnem naturā, sicut per se manifestum est. Alia autem ex rebus nō naturalibus, quæcunq; possunt in caliditate & humiditate augmētum præstare, sunt eis causæ salubres, quæ dicuntur resumptiuę: quæ vero in contrarijs, ægrę.

Materiæ vero motionum, suspensiones, & deambulationes, & frictiones, & lauacra sunt: &, si multum meliores in istis fiunt, consueta opera paulatim attingant. Ciborū vero in principio quidem humidi, & bene digestibiles, & non frigidi, postea vero etiam magis nutrientes. Potus vero aptus est vinum, ætate quidē media, forma vero purum, & lucidum, aut album, aut subrubeum, odore vero suaue, in gustu neque aquosum omnino, neque aliquam vehementem ostendens qualitatē, neq; stypticā, neq; amaram, neq; dulcem.

Sunt vero motus materiæ, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ: & vbi non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera trāsferant. Cibos autem assumant in principio quidem humidos, & concoqui faciles, neque frigidos, ac, cum progressi fuerint, eos etiam, qui plurimum præstāt alimentum. Potus vero opportunus est vinum ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum, atque perlucidum, quod. s. vel subflauum, vel album existat, atque suauiter olens, gustui vero neque aqueū omnino, neq; cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiatur.

Cum dedit causas resumptiuas conualescentium & senum sumi particulariter ex exercitijs, & cibis, & potibus, & somnis temperatis, declarat adhuc de vnoquoq; ipsorum specialiter ostēdens, qualibus exercitijs, & cibis, & potibus sit eis vtendum, & dicit, MATERIAE VERO &c. i. species exercitiorum, quibus vtendum est, sunt suspensiones, & deambulationes, & frictiones, & lauacra. Habet autem alia translatio loco eius, quod hic dicit, Materiæ vero, &c. species vero motus &c. motiones enim, quas connumerat, non sunt materiæ motus, sed species, possunt tamen materiæ causarum salubrium dici per modum, quem supra exposuimus. Numerat autem lauacra inter species motionum, eo ꝙ similiter motionibus habent calorem confortare: amplius autem magis eis & corpus humectare, si non excedunt temperamentum. Est autem obseruandum in conualescentibus, ꝙ gradatim & non subito inducantur in eis exercitia competentia, incipiendo à leuioribus & breuiori tēporis mora: nec perueniant vnq̃ ad exercitium, in quo resoluatur aliquid ex corporibus eorum, sed excitetur calor subtilis tantum: dandum autē de tempore plus quieti, q̃ motui, ne accidat lassitudo & spiritus resolutio. Ex motibus autem animæ competit ei, ꝙ lętetur & gaudeat, cauens ab omni solicitudine, & tristitia, & ira: ex gaudio nāq; aduenit ei caliditas & humiditas temperata, ex illis autem contraria. Leuiores autem sunt suspensiones deambulationibus, propter quod ab eis inchoandum est: melius est autem præmittere frictionem tenerum facientem, quæ calorem excitat & adaptat motionibus. Balneum autem eorum sit temperati caloris, ne prouocet sudorem, quo nō indigent, siquidem nihil humorale excernēdum ab eis, ne perducat ad resolutionem spiritus. Superinfundatur autem pauimentum ex aqua, vt vapore eius humectetur aer, & superinfundatur corpus eius aqua, & neq; contrahat in eo moram longam. Sit autem introitus & exitus ab eo gradatus: in balneo nāq; bona est ipsorum medicatio (sicut dicit Princ.) quoniam calefacit & humectat, & trahit nutrimentum ad membra. Non ingrediatur autem continuo post cibum timore

oppilationum,

A oppilationum, neq; post exitum subito sumat cibum vel potum, sed post quietem competentem, ne cibus vel po-
tus crudus ad membra festinet. Prohibeatur autem eis omnis euacuatio, & proprie coitus. Si vero sint in eis reli
quiæ humorum adhuc excernendæ, tunc non indigent eductione illarum, vt conualescẽtes, sed vt ægrotaturi, nec
enim tales proprie habent dici conualescentes. Senes autem omnes indigẽt motu, ne naturalis eorum calor ex-
tinguatur: & nullus eorum (sicut Gal. dicit in quinta par. sanat. artis) omnimoda quiete opus habet, sicut nec exer-
citio vehementi. Flabellari enim eorum indiget calidum, sicut paucum existens, vt confortetur, & materiæ domi-
netur: magnæ autem flammæ non indigent flabellante, sed sibi ipsis sunt sufficientes ad hoc, vt saluentur & domi-
nentur materiæ. Senibus autem fortassis deambulatio erit difficilis, sed equitatio suauis est eis bona, quam præce-
dit frictio temperata in quantitate & qualitate, cum oleo facta. Gaudium autem forte est in conseruando & resu-
mendo eos, aduersans tristitiæ naturali, quæ ętatem comitatur. Balnea vero eorum similiter sint ad modum præ-
dictum propter id, quod dictum est. Euacuationes autem non sunt eis vtiles, dum secundum naturam se habẽt: ꝙ
si humores crudi crescant in eis, euacuentur per ventrem euacuatione subtili, non laboriosa, sed magis aut vrinæ
prouocatione per vina diuretica, & vniuersaliter per quæcunq; non pharmacosa. Strictura ventris in eis aperiatur
cibis lenificantibus. Coitus autem nociuior est eis omnibus rebus. Deinde procedens dixit, SED, SI MVL-
TVM &c. idest, &, si ex hoc regimine circa exercitia, & balnea, & frictiones temperatas multum meliorentur, bo-
B num est, ꝙ gradatim reducantur ad opera consueta. Hæc enim, et si absolute grauiora accidat alijs esse quibusdam
insuetis, ab eis tamen facilius feruntur propter consuetudinem, quæ naturæ similatur: à consuetis enim nõ fit pas-
aph. 49 sio, sicut à nouis iuxta illud hippocraticum, Assueti assuetos labores ferre, etsi fuerint imbecilles aut senes, insuetis
& fortibus & iuuenibus facilius ferunt. Dixit autẽ hoc Gal. maxime pro conualescentibus, qui dereliquerunt pro
pria opera, non autem pro senibus, quos non decet propria opera derelinquere, nisi quia, si fortiora fuerint, opor-
tet ea paulatim attingere, nec in eis omnino perseuerare. Deinde dixit, CIBORVM VERO &c. idest, sed cibi,
quantum ad vtrunq;, debent esse humidi propter vtriusq; corpus declinare ad siccitatem: ex talibus n. retardatur
senectus, eo ꝙ melius & facilius enutritur ab illis corpus senis, quis non sint homogenei suæ naturę. Ex quo patet,
ꝙ resumptiua senis non est conseruatiua in eodem, eo ꝙ talis conseruatio a similibus fit: & ꝙ proprie talis conser-
uatio non debetur eis, s. resumptio: sicca n. non sunt eis vtibilia. Quòd si aliquando talia sumant ad conseruatio-
nem, debent esse ad minus humida actu, vt penetrabiliora fiant per meatus iam quidẽ à frigiditate & siccitate cõ-
tractos. Sed Gal. magis habens respectum ad conualescẽtes in hoc toto capitulo, dixit, in principio quidem humi-
di &c. postea vero magis nutrientes, quod cõualescẽtes maxime respicit, qui sunt in prouectu sanitatis: senibus n.
semper humidi, & calidi, & in ulti nutrimenti videntur exhibendi. Ergo dixit, ꝙ ex genere ciborum offerendi sunt
conualescentibus humidi in principio: hi n. maxime opponuntur eorum siccitati, restituentes in eis amissam di-
spositionem. Deinde dixit, ET NON FRIGIDI, quantum ad conualescentes. Non autem dixit calidi, quia cõ
C ualescentes ex febribus, quamuis declinent ad frigiditatem & siccitatem, tamen corpora eorum reinflammabilia
sunt ad modum torris seu carbonis extincti: propter quod cibi eorum debent esse non multum declinantes ad ca
liditatem: ad quod quidem significandum dixit, non frigidi. s. nec actu, nec virtute, sed temperati aut parumper ca
lidi: senibus autem calidiores semper, minus dubitandi sunt. Sunt autem cibi humidi, quibus in principio vtẽ-
dum esse dixit, sorbitiones, & iura pullorum, & oua sorbilia, & huiusmodi, talia enim velociter conuertũtur, & fa
cile ad membrum pertingunt. Deinde dixit, POSTEA VERO MAGIS nutrientes. & hic respicit conuale-
scentes tantum, qui gradatim deducendi sunt in pristinum vigorem; quod quidem non fiet nisi per oblationem ci
borum, qui plus, & spissius, & magis adhærens præstent alimentum, & vniuersaliter eorum ciborũ, quibus in ho-
ra præteritę sanitatis alebantur; ad quos quidem gradatim accedendum est, ne accidat eis impossibilitas digerendi
duriores, si non secundum ordinem gradationis eis offeratur. Sunt autem tales nõ iura, aliaq; sorbilia, sed carnes,
aliaq; spissa & substantiosa cibaria. Melius est autem eorum cibum partiri, vt. s. bis vel ter in die ipsis offeratur mo
dicæ quantitatis, vt digeri possint, & neq; confundatur eorum paucus calor in multo cibo. Misceantur autem & ci
bis eorum aromata, calorem innatum confortantia, & specialiter cibis senum. Scias etiam hic, ꝙ, cuius macies
est facta in diebus paucis, reditus ad carnositatem erit in diebus paucis, quoniam virtus corporis est remanẽs fixa:
aph. 7. in contrarijs autem contrarie, & propter contrarium, iuxta Hippo. aphorismum, Quę in multo tempore extenuã
tur corpora & c. Reminiscendum etiam, ꝙ, si non appetunt conualescentes, tunc in eis est repletio & reliquiæ:
D quæ, si paulatim augeantur, facient subuersionem: quare indigent purgatione, & non sunt proprie conualescẽtes.
Si autem appetunt, & non impinguantur, tunc offertur eis vltra, quàm digerere possint, & crescũt in eis humores
aph. 8. crudi, ex quibus corpus non nutritur, iuxta aphorismum Hippocr. Si ex ægritudine cibum accipiens quis &c.
Deinde dixit, POTVS VERO &c. i. sed potus eis conueniens est vinum has habens conditiones, s. vinum, cu-
ius ætas sit media, s. inter antiquum & nouum: antiquum enim est superflue calidum & siccum, nouum autem vẽ
tosum, & fæculentum, & vaporosum, quorum neutrum competit conualescentibus & senibus. Concederetur au-
tem fortassis senibus antiquum magis, quàm nouum, quia minus timetur eis inflammatio à tali, quàm conuale-
scentibus, sed tamen vigilias inducit, quæ senibus nocent valde: Adhuc etiam vinum, cuius forma sit pura & luci-
da, quod significat bonitatem defæcationis eius: Illud quoq;, quod in colore sit album, vel subrubeũ, ex his enim
coloribus ostẽditur temperantia suę caliditatis: rubeum autem clarum, aut citrinum, sunt ex coloribus vini, quæ
cauenda sunt conualescentibus, senibus autem magis concedenda: Illud quoq;, quod in odore sit suaue, & aroma-
ticum, hoc enim confortat spiritus: acuti autem odoris existens non competit conualescentibus, tum quia super-
flue calefacit, quod tale, tum quia replet vapore cerebra eorum, sed senibus non est inconueniens, quantumcunq;
sit vinosum, nisi sit antiquum ætate, quia tale nimis est exiccatiuum: Illud quoq;, quod in gustu non est aquosum
omnino, siue hoc etiam habeat ex se, siue ex multæ aquæ permistione, quoniam tale est frigidum nimis, & vento-
sum, & stomachum debilitans: Neq; debet esse ostendens aliquem excellentem saporem, ex quo significetur in eo

aliquod distemperamentum in calore, frigore, humiditate, vel siccitate: ex styptico enim ostēditur siccitas, ex amaro caliditas, ex dulci autem licet non ostendatur distemperantia in calore vel frigore, ostenditur tamen in eo substantiæ crassities. Est autem hic attentione dignum, ꝙ differētiæ vinorum, quæ sunt eis proprię, & ex quibus est iuuamentum & nocumentum, secundum se sunt ex genere saporis, & substantiæ, & virtutis eorum, sicut Gal. dicit in com. reg. acut. ægritudinum. Ex colore autem & odore eorum non sumuntur differentiæ nisi secundum accidens, vinum enim ex colore & odore nihil operatur in corpus. Adhuc autem non sumitur differentia eorum ex tēpore, sed sumitur ex talibus signum super proprijs eius differentijs, vt super substātia, & virtute, sicut per se patet. Tacuit autem de somno, quia facile quidem est intelligi, ꝙ ipsi indigēt somno paululo prolixiore, & mora in lecto longiore, q̃ sani & iuuenes, ad restaurationem humiditatis, ad quam quidem ingenerandum est maxime senibus per exhibitionem lactucarum cum cinnamomo. Caueatur autem diurnus, & maxime conualescētibus, quia mollificat corpora eorum, & facit cruditatē per hoc, ꝙ frangit de virtute caloris innati. His ergo & similibus directi conualescentes & senes consequentur hi quidem sanitatem: hi autem terminum naturalem vitæ, qui debetur ipsis secundum naturam, non eum, qui debetur homini absolute: sed, qui debetur ipsis; existit prouectio naturalis ad vltimum frigiditatis & siccitatis. Hic autē terminus (sicut dicit Princ.) stat immotus, suis quidē innixus principijs, s. mensuræ caliditatis & humiditatis, ex primis principijs acquisitæ, ad quem pauci aut nulli perueniunt multis accidentibus interrumpentibus prius vitam: ad quibus obuiandum tum ignorantia, tum impotentia debiliter attingit ars conseruatiua vel resumptiua. Nequicq̃ ergo dicit Hali posse vitam elongari, si respectu huius termini hoc dicitur: respectu autem accidentalium terminorum impropriè dicitur elongari vita, cum ad illos terminos eam finiri non sit necessarium. Habet ergo calidum & humidum hominis conseruationis modum, per quem ad illum finem peruenit, quem natura meretur, & hoc libro de conseruatione sanitatis habet ostendi.

SED ADHVC incidit hic dubitatio, vtrum vita alicuius indiuidui possit elongari vltra illud, quod debetur mensuræ sui primi natiui humidi & calidi. Et videtur, ꝙ possit: nam, si potest complexio meliorari, potest vita elōgari. Sicut enim calida & humida complexio est longioris vitę, ita &, quę ad eandem reducitur, esse debet: propter hoc enim & semifrigido & sicco existenti resumptiua adhibemus calida & humida, quasi reductiua. Hoc autē videtur contra Principem in principio fen tertiæ, vbi ait, ꝙ vnumquodq; corpus terminum habet, in quo resistit siccitati necessariæ cōplexione sua, & calore suo innato, & quantitate suę innatę humiditatis, à quo non remouetur, licet contingat (vt dicit) ꝙ ante hunc terminum adueniunt causę in siccitate adiuuantes, aut alio modo pernecantes. Dicendum ad hoc, ꝙ per eam partem artis, quæ proprie dicitur conseruatiua, non potest vita elongari vltra id, quod debetur primę complexioni indiuidui, quam ipsa nititur in eodem conseruare, sed eam vsque ad naturalem perducit terminum, si conuenientia conseruat. Et hoc est, quod ibi dicebat Princeps; ꝙ in ipsius quidem fortitudine consistit, s. arte custodiendi sanitatem, vt corpus vsq; ad debitum tempus secundum suam primam cōplexionem permanere faciat. Sed per eam partem artis, quæ proprio nomine vocatur reductiua, non est dubiū, ꝙ elongari potest, dum tñ post reductionem obseruentur præcepta conseruatiuæ in eodem. Propter quod resumptiua prohibet accelerationem senectutis vltra id, quod prohiberet conseruatiua in eodem.

Dictum est autem (vt modo dixi) in therapeutica facultate amplius super his. Nunc autem non percurrere omnia particularia nobis propositum erat, sed solum rememorari capitula, quorū in alijs negocijs fecimus tractationem. Quæ perscribens, quot, & qualia, terminabo orationem in eis.

Vt autem proxime diximus de hisce omnibus in libris de arte curandi conscriptis plenius disseruimus. Nunc enim neq; omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum, sed solum capitum mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus. Quorum omniū si prius & numerum, & qualitatem exposuero, finem libro imponam.

Cum dedit causas resumptiuas conualescentium & senum, summans eas in capitulis tantum, remittit particularius scire volentem ad librum suum, vbi hæc explicātur, & dicit, DICTVM EST AVTEM &c. idest, sed (sicut modo, scilicet in principio huius capituli, diximus) dictū est magis explicite de his in libro therapeuticę methodi. Et hoc dico, quantum ad conualescentes: horum enim principaliter prosecutus est resumptiuas, quoniā & eis maxime competunt tales. Quantum vero ad senes, quibus causæ salubres magis proprie dicuntur cōseruatiuæ, de genere quasi reductiuarū existētes, dictū est magis explicite in libro de cōseruatione sanitatis. Deinde excusans se, ꝙ nō eplicatius eas exposuerit, dicit, NVNC &c. idest, qa nūc nō erat nobis propositū percurrere oīa particularia, sed solū rememorari capitula: talis. n. est mos huius doctrinę diffinitiuę (sicut incipiēs dixit) ꝙ solū capitula & cōclusiones in ea dicūtur eorū, quę in alijs libris particulariter ostēduntur, quasi quędā epilogatio ad memoriā ordinata, & non sicut ad speculationē particulariter demonstrata. Deinde dixit, QVORVM IN ALIIS &c. i. nos enim in alijs libris fecimus de his tractationē, i. particularē explicationē. Quos libros, quot sint, & quales, determinaturū se dicit in sequēti et vltimo capitulo, vt sciat homo, in quo particulariter sit quęrēdū explicitū, quod hic est summatū: quod capitulū cōmentari non audemus. Nā, cum oporteret vniuscuiusq; illorū cōtinentiā dicere, non possemus, cū multos ex libris ibi nominatos nō viderimus vsq; in hodiernū diē. Sicut aūt ex sermonis lōgitudine displicemus, rogabimus eū ad solā textus expōnem directis oculis, ad digressiones nō attendere, quę tū ad exercitium, tum propter quædam nobis aliter videri, q̃; multis, inducuntur. Ego vero versus Vergilij proferens, Sed nos immensum spacijs confecimus æquor, Et iam tempus equûm fumantia soluere colla. Hic faciā finē in eo, qui est finis, ad quem cuncta contendunt, Cui gratię sint infinitę. Soli Deo honor & gloria, & non mihi.

Turisani de Turisanis, Florentini, medici acutissimi, rum monachi Chartusiensis, in artem paruam Galeni Plus q̃ commentum explicit.

Reliquum textus idem Author non exposuit, ꝙ omnes libros Galeni translatos non haberet.

A Dictum igitur est & prius, quoniam est vnus alius liber, in quo de constitutione artis medicinæ tractauimus. Antecedunt autem eum duo priores, qui sunt de artium constitutione, sed hi cum nunc expleto, in eorum numero, quæ sine tractione, sunt operum. * Illi autem hunc ordinem habent: De ijs quidem igitur, quæ secundum Hippocratem sunt elementa, vnus liber est. Post autem eum tres de complexionibus, quorum duo quidem de ijs, quæ in animalibus sunt, complexionibus: tertius autem de ijs, quæ in pharmacis. Ideoq; & de simplicium pharmacorum virtutis opere non possibile est scire perfecte, si non diligenter studeas legere tertium de complexionibus. Est autem & alius liber paruus, sequens duos primos de complexionibus, qui de anomala discrasia inscribitur. Hunc autem similiter alij duo parui, hic quidem de compositione optima corporis: hic vero de bona habitudine. Tripartita est alia tractatio de virtutibus naturalibus, quam siue post duos de complexionibus, siue post eum, qui de elemētis legere quis B velit, potest consequi. Post hunc autem multis libris de animalibus operationibus tractauimus. Quoniam autem in demonstrationibus eorum non parua vtilitas est, quæ per anatomiam apparent, primum in illis exerceri nos oportet. Est autem vtilissima quidem eorum, quæ vocatur anatomica aggressio, & aliæ cum ea multæ: In duobus quidem de anatomiæ diuersitate: in vno autem de ea, quæ mortuorum anatomia: post hos autem duos de ea, quæ viuorum: in alijs autem quibusdam secundum partes introducendis fecimus eam, quæ de ossibus, & eam, quę de musculis est anatomia: & eam, quæ neruorum: & eam, quæ arteriarum & venarum: & quidam tales alij talium sunt, & an secundum naturam in arterijs sit sanguis. Demonstrantes autem ipsorum operationes duo quidem sunt de musculorum motibus: tres autem de thoracis & pulmonis motu. Post hos, qui de respirationis causis: quos sequitur, qui de voce. De principali autem, & de alijs omnibus, quæcunque circa naturales aut animales operationes quæruntur, in multipartito opere manifestauimus, quod de Hippocratis & Platonis dogmatibus inscripsimus. Ex hoc genere considerationis sunt, quæ de spermate scriptæ sunt singularitates: & adhuc, quæ de Hippocratis anatomia: quæ omnia quidem de vtilitate membrorum sequitur operatio. Ad cognitiones autem ægritudinum, & quæ de C patientibus locis, & quæ de pulsibus operatio, vtilis existit, secundum quam & præcognitiones docemus. Antecedunt autem eum, qui de pulsibus, duo libri, qui de vtilitate respirationis, & de vtilitate pulsuum. Hic autem, qui de pulsibus, in quatuor partes diuisus est: prima quidem de differentijs eorum: secunda de cognitione: tertia de ijs, quæ in pulsibus, causis: quarta de ea, quę per pulsus, præcognitione. Ex hoc genere est, qui introducendis de pulsibus scriptus est. In mente autem habeo & alium facere librum vnum, velut compendium omnium, quem artem de pulsibus siue epitomen inscribam. Vtilia autem ad hanc cognitionem sunt & ea, quæ commentor & iudico de ijs, quę in libro de pulsibus Archigenis dicta sunt. Ad præcognitiones autem vtilima est maxime, quę de crisi, tractatio est: antecedit autem hanc, quæ de creticis. Sed, quę de dyspnœa, & ad cognitiões presentis dispositionis, & ad cognitiones futurorum bonorum vel malorum circa laborantem vtilis existit. Hęc igitur omnia, & cum eis quædam volumina ad cognoscendum vtilia sunt, quemadmodum & qui de procatarticis causis, & qui de medicinali empiria, & qui de subtiliante diæta: amplius qui de phlebotomia contra Erasistratum, & qui de ijs, qui præter naturam tumoris sunt: similiter autem & qui de multiplicitate humorum, & alij quidam tales. Omnium autem vtilio-D res ad therapeuticam methodum sunt, & qui de ægritudinum differentia, & qui de accidentibus, & tertius de his, in quo causas ægritudinum tractauimus: cum quibus alii tres, in quibus accidentium causas cōmentauimus, & qui de simplicium pharmacorum virtute sunt (quorum prius meminimus) & de compositione pharmacorum, quos, qui de therapeutica methodo, sequuntur. Scripta sunt à nobis singulariter, & quę de regimine sanitatis. Quod autem ante omnia hæc, exerceri oportet in ea, quæ de demonstratione, tractatione, illum, qui rationabiliter est exercitaturus artem medicinę, in eo opere, qui est de optima hęresi, demonstratum est. De aliis autem cōscriptionibus & rememorationibus, quas scripsimus, non necesse est tractare nunc, de omnibus dicturi forsitan in vno vel duobus libris, inscriptionem habituris, Galeni de propriis conscriptionibus.

Leo. Diximus itaque prius, quòd alter est liber, in quo de constitutione artis medicinæ disseruimus, Antecedunt autem eum alij duo de constitutione artium, sed hi quidem vnà cum hoc, cui nunc extremam manum adiecimus, seorsum sunt ab alijs libris, in quibus plenior doctrina explicetur. Illi vero talem inter se ordinem habent. De elementis quidem secundum Hippocratem liber vnus. Post hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo sunt de temperaturis animalium: tertius vero de ijs, quæ simplicium medicaminum sunt. Quam ob rem & tractatum illum, in quo de simplicium medicaminum pote-

ſtatibus agitur, nemo recte intelligentia aſſequi poteſt, niſi prius tertij libri de temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Eſt & alius liber paruus, qui ordine ſequitur duos priores alios de temperaturis: inſcribitur autem de inæquali temperatura. Similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem de optima corporis conſtitutione: alter de bono habitu. Alius vero tractatus eſt, qui tres complectitur libros de potentijs naturalibus, quem ſi quis legere velit poſt librum de temperaturis, ſiue poſt librum de elementis, vtrunque erit conſentaneum. Poſt hunc in pluribus alijs libris de operationibus animalibus diſſeruimus. Sed, quoniam ad eorum demonſtrationes non parum conſerunt, quæ per ſectiones oſtenduntur, in illis exercitari oportet. Eſt aũt maxime inter alios vtilis ille tractatus, qui de ſectionũ aggreſſibus inſcribitur. Alij autem ſunt poſt eum plures, duo quidem de diſcordia ſectionis: vnus vero de ſectione mortuorum: poſt quos ſequuntur ij, in quibus agitur de ſectione viuorum. In alijs vero quibuſdam particulatim ob eos ſcripſimus, qui introducuntur, de oſsibus. Sectio quoque muſculorum, & neruorum, & arteriarum, & venarum, & quædam alia huiuſcemodi ex eodem numero exiſtunt, & liber etiam, in quo quæritur, nunquid in arterijs contineatur ſanguis naturaliter. Qui vero earundem partium operationes demonſtrant, duo quidem ſunt de motu muſculorum, tres autem de pectoris & pulmonis motu: poſt quos ſequitur liber de cauſis reſpirationis, poſt hunc liber de voce. De principatu autem F animæ, & de omnibus alijs, quæ de naturalibus vel animalibus operationibus in quæſtionem trahuntur, in longo ſcripſimus libro, qui de dogmatibus Socratis & Platonis inſcribitur. Ad eiuſdem generis contemplationem pertinet liber de ſemine, ſeorſum conſcriptus: & amplius de ſectione ſecundum Hippocratem. Quos omnes ordine ſequitur tractatio de vtilitate partium. Ad dignoſcendas autem ægritudines vtilis eſt liber ille, in quo de membrorum paſsionibus agitur: itidem ille, in quo de pulſibus ſcribitur, in quo & præcognitiones edocemus. Librum vero de pulſibus præcedunt alij duo, alter, qui de vſu reſpirationis: & qui de vſu pulſuũ. Is vero de pulſibus in quatuor diuiditur partes, primam, quæ eorũ differentias: ſecundam, quæ dignotiones: tertiam, quæ eorum cauſas: quartam, quæ illam, quæ per eoſdem fit, continet præcognitionem. Ex eodem genere eſt ille, qui ijs, qui introducuntur, de pulſibus ſcriptus eſt. At vero in animo eſt alium ſcribere librum, veluti quoddam omnium iſtorum compendium, quem inſcribam vel artem de pulſibus, vel compendium. Ad hanc quoque iuuant contemplationem quæ à me exponuntur & ſimul iudicantur in libro Archigenis de pulſibus. Ad præcognitionem autem plurimum conſert liber de criſibus, ideſt decretis naturæ, quem præcedit alter de decretorijs diebus. Sed liber etiam, G qui de difficili anhelitu inſcribitur, & ad dignoſcendum præſentem affectum, & ad præſcienda bona vel mala, quæ ægrotanti ſunt euentura, conducit. Hi igitur omnes, atque vnà cum ipſis tractatus quidam vno tantum libro comprenſi, cognitu vtiles ſunt, ſicuti illis, qui de præincipientibus cauſis inſcribitur, & de medicinali experientia, & de extenuante victu, & qui de venarum ſectione ad Eraſiſtratum, & qui de tumoribus præter naturam, & qui de multitudine, atque alij præterea ſimiles. Præ cæteris autem ad curandi ſcientiam maxime neceſſarius exiſtit, qui de morborum differentijs agit, & de accidentibus, & tertius præter illos, in quo morborum cauſas explicauimus: poſt quos ſunt tres alij, qui accidentium cauſas explanant. Sunt etiam de medicamentorum ſimplicium viribus libri, de quibus ſupra meminimus: & qui de medicamentorum compoſitione, quos ſequũtur libri de arte curandi, ijs, qui de ſalubribus inſcribũtur, ſeorſum à nobis conſcriptis. Quòd vero ante hoſce omnes prius exercitari oporteat in libris de demonſtratione, ſiquis hanc artem cum ratione ſit tractaturus, monſtratũ eſt à nobis in libro, qui de optima inſcribitur hæreſi. De alijs autem libris, & commentationibus à nobis ſcriptis tranſigere nunc minime neceſſarium, cũ de hiſce omnibus alibi ſimus tractaturi, in vno fortaſsis, aut duobus libris, qui ita inſcribentur,

Galenus de voluminibus
ab eo conſcriptis.

TVRISANI DE TVRISANIS FLORENTINI monachi Cartusiensis Tractatus de Hypostasi pulcherrimus.

PROOEMIVM.

QVAESIVIT à me vestra dilectio de hypostasi vrinæ tractatum, in quo, quid sit hypostasis,& eius generatio,& in quibus,quæ quoq; ipsius generalis significatio, breuiter demonstrarem. Nec equidem puto intentionis vestrę fuisse, vt de speciebus hypostasiũ,earumq; significatis specialibus percurrerem, maxime cũ in talibus oporteret illa iterum repetere, quæ ab authoribus medicinæ sufficienter est videre conscripta,sed ea tantum, etiam in ijs,quæ dicere proposita mihi sunt, quæ à nobis inuenta,vel ab eis latenter exposita fuerunt, maxime circa putridas febres, quarum proprie causas earumq; dispositiones à manerie illarum est discernere hypostasium,
quæ cum vrinis descendunt. Ad quod,vobis iuxta mensuram scientiæ nostræ satisfa
B cientes,principium intentionis hinc assumamus. Quid nomine hypostasis significetur,primum declaremus,deinde quid sit res significata per nomen.

Quid nomine hypostasis significetur. Cap. I.

DIco ergo,ꝙ(sicut dicit p. Abolai)hypostasis apud medicos significat omnem substantiam,quæ spissioris existit substãtiæ,q̃ aquositas:& est ab ea diuisa ita,vt apud visum facile discernatur à substantia vrinæ. Et huius sunt tres primę differentię, Quædam enim descendit ad fundum vasis,quæ proprijssime hypostasis,seu sedimen,dicta est:Quædam in corpore vrinæ suspenditur,cuius duplex est modus, quia Aut pendet in medio corporis vrinæ ad modum nubis in aere,& dicitur ençorema: Aut in supremo ad modum rei congelatæ super infrigidata iura(vt dicit Gal.quarta part.met.sanatiuæ)& dicitur nephele. Sed,quia omnes isti modi videntur esse eiusdem rei secundum speciem per crassum & subtilem,multum & paucum,spirituosum & non spirituosum differētis,nō debet videri mirabile,si apud medicorum scholam noĩe hypostasis seu sediminis censeantur oẽs. Subtilitas enim, & paucitas,& spiritus alicuius admistio sunt,quæ prohibent subsidere illam:subtilitas quidē & paucitas priuatione grauitatis descendere vetando,spiritus vero subleuãdo ipsam in supremam partē. Post hoc dicemus,ꝙ(sicut
46. dicit Gal.in cōmen.progn.)hypostasis,quæ subsidet in vrina,est illud ex cibis,quod refugit operationem naturæ apud conuersionem suam ad sanguinem(hæc enim proprie & simpliciter dicitur hypostasis apud medicum)aptũ
C quidem natum in vrinis omnium euadere. Ex quo patet,ꝙ sanguis,& phlegma,sanies,& harena,aliaq; hmõi, quibus notificatio dicta non cōpetit,& paucorum sunt,cum euenit in vrinas euadere,& in ipsis subsidere,nec prope nec simpliciter dicuut hypostases. Est ergo hypostasis proprie dicta illud ex chylo assumpto in venas,quod remanet insanguificatum. Ex quo videtur,ꝙ proprie loquendo non est superfluitas digestionis secundæ,sed est illud,in quod non potuit secunda digestio:tale enim,si non habuerit aliunde resolutionem, aptum natum est euadere in vrinam,& in ea subsidere. Fęx autem cholerica,& melancholica,& vrina,sunt verę superfluitates digestionis secundæ,quæ non possunt dici oĩo refugisse operationem naturę apud illam cōuersionem,neq; remansisse insanguificatæ,cum sint superfluitates,quæ à sanguificato secernuntur,proportionales tribus substantijs,quæ rema
44. nent in sanguine,& in quas sanguis ipse segregat per modũ à nobis expositum in Plusquãcōmento microtechni.

Dicamus ergo,ꝙ hypostasis est superfluitas secundæ digestionis æquiuoce cum prædictis. Et ex hoc fortasse videbitur alicui,ꝙ talis hypostasis non sit inuenibilis in vrinis sanorum,neq; eorum,qui simpliciter,neq; eorum, qui vt nunc sanitatem habent, si quidem & ipsi non peccauerint in conseruatione sanitatis:in vtrisq; enim nihil amplius offertur de cibo & potu,q̃ quantum digerere bene possunt: Quod quidem quantumcunq; bene cōmensuratum offeratur vtriq;,tamen semper aliquid illius refugit operationem prędictam, si circa somnum & vigiliã, exercitium & quietem, & alias res non naturales non fuerit vtrisq; eorum propria commensuratio obseruata. Et hoc est,quod innuebat fortasse Gal.in microtechni ca.de causis conseruatiuis corporis optime sani,cum dixit, Et
D ita eis diæta vtentibus cōmensurata in cibo,exercitio,egestionibus,nihil delinquitur circa ventrem,& vrinam,& circa corpus. Videtur enim aliquod in vrina delictum esse hypostasis, cum illa educitur, eo ꝙ significat naturam non toti assumpto præualere potuisse, & inde superfluitatem remansisse: quæ non est superfluitas eueniens cursu naturæ,sicut stercus,vrina cholerica, & melancholica, sed accidens naturæ ex suppositione improportionalitatis cibi ad ipsam,& ita ex peccato diætæ. Et simile huius videbatur intendere Princ.cum ait,ꝙ talis hypostasis non est quærenda in sanis,quia non semper oportet in venis sani humorem esse,qui sit excutiendus. An est fortasse impossibile vrinas quantumcũq; studentium in conseruatione suę sanitatis,omnino priuari hypostasi? quod quidem manifestatur ex dicto Gal.primo de crisi. Ait enim,ꝙ,quandiu sanguis permanet in semita digestionis,videtur in vrina,quæ mingitur,color ad albedinem decliuis,& sedimen in ea lene,æquale,album,plurimum: cũq; cōpletur digestio,additur color eius, & minoratur,quod in ipsa residet:deinde, si prohibueris post hoc hominem à cibo,videbis vrinæ citrinitatem addi,& sedimen amplius minorari. Ex quo videtur,ꝙ aliqd in vrina quandoq; decoletur ab assucto chylo in venas ante complementum sanguificationis, tum sicut à renibus attractum, tum sicut sui subtilitate velociter penetrans:& ꝙ semper tali vrinæ decolatæ à sanguine,dum ipse digeritur,i.dũ adhuc participat speciem chyli,& non dum suscepit perfecte sanguinis formam,aliquid,imo multum, associetur de ipsa substantia chyli,siue massæ ptisanarię assuctę in venas,& euadat cũ ipsa:quod qdem & propter id dicitur effugere

operationem naturæ, qua fit sanguificatio: propter quod ẽt ad albedinem declinat, ſm naturam corpore se habente, sicut ipsa massa ptisanaria. Associatur aũt ei tunc maxime propter non posse substantiam aquosam discerni ab E
adhuc bulliente chylo, & in semita digestionis adhuc existente: est enim de natura bullitionis miscere partes cum partibus. Et propter hoc ẽt minoratur hypostasis in vrina, quando cõpletur chyli sanguificatio: & amplius minoratur, cum prohibitione cibi fiat sanguinis cholerizatio: & hoc ideo, quia, quod remansit, donec cõpletur sanguificatio, aut totũ aut fere totũ suscepit sanguinis formam. Propter quod, si sanguis, prohibitione cibi, vlterius cholerizetur, nihil euadet cũ vrina de chylo, quod resideat in illa, eo ꝙ nihil de assucto in venas vsq; tunc remanens põt sub forma chyli reseruatum fuisse. Ideo, si id, quod subsistit in vrina, est id, quod refugit sanguificationẽ, non erit sanguine iam perfecto, sed vlterius cholerizato aliquid tale euadere cũ vrina, quod in ea subsistat. Ideoq; iam subtilior ab eo decolatur vrina, quæ sola est aquositas dicta præter tincturã, quam ab illo recepit, à qua nihil subsidere põt, aut modicum valde. Propter hoc ẽt in cholericis minoratur hypostasis, quia propter ĩmensitatem caloris in eis nihil ex assucto in venas euadit nõ sanguificatũ, cum ẽt in eis velociter cholerizetur: aut, siquid euadit, euadit in aliquid subtile valde, quod supernatat, aut pendet in corpore vrinæ. Recte ergo vocat Gal. hypostasim, chymum crudum. In primo. n. de crisi, cum dixisset, ꝙ oĩum vrinarũ laudabilior est illa, quæ est mediocris in substantia inter tenuem & spissam, & in colore declinans ad citrinum, vel rufum tinctum, aut rubedinem clarã (hic. n. color, vt dicit, est medius inter eũ, qui significat sanguificationẽ, & eum, q̃ significat cholerizationẽ) ait, ꝙ terminus vrinæ F
naturalis est principium horæ, in qua sanguis consecutus est finẽ digestionis confirmatæ, in corporibus, quæ sunt ſm meliores dispositiones sanitatis. Deinde dixit, Ei ergo, qui hãc intuetur vrinam, & cognoscit eam, deinde ponit eam pro visione reliquarũ vrinarum, fit facilis inuentio dispositionũ, quæ alterant eã: & illud ideo (sicut dicit) quia, si seruat substantiam & colorem, quẽ habere debet ſm veritatem, deinde est in ipsa hypostasis alba, lenis, æqualis, & plurima, significat in hac dispositione ẽt, ꝙ digestio iam cõfirmata est, sed tñ significat, ꝙ expellitur ex corpore chymus crudus vltra mẽsuram. Ex his enim verbis eius manifeste innuitur, ꝙ vrina in sanis seruans substantiã & colorem, quem debet habere ſm naturam, significat digestionem confirmatam, ẽt si non sit in ea vlla hypostasis, aut modica: si vero sit in ea alba, lenis, æqualis, & plurima, significat etiam digestionem confirmatam, sed tamẽ significat, ꝙ expellitur ex corpore chymus crudus vltra mensuram. Ex quo manifestum est, ꝙ talẽ hypostasim vocat chymum crudum. Non intelligit aũt per hoc, phlegma: hoc enim iam existens propinquum sanguini in natura non dicitur simplr refugisse operationem naturæ apud conuersionẽ cibi ad sanguinẽ, sed vult particulam illã, quę ex massa ptisanaria assucta in venis euasit oĩo insanguificata: aut quiddã sicut festinãter pręteriens simul cũ vrina vltra hepatis regionẽ, ante, q̃ calor cõpleuerit actionẽ suã: aut sicut ipassibilis existẽs à calore, quod qdẽ accidit vel ꝓpter ipsius partis malitiã, vel ꝓpter supfluere illã ad potentiã caloris. Et est hic attẽtione dignũ, ꝙ, licet talis massæ ptisanariæ particula refugerit quãdã trãsmutationẽ suę speciei, quę est secũda digestio dicta sanguificatio, ipsa tñ in sua specie manẽs apta est in venis ipsis suscipere alios digestionis modos. Nec minus ẽt est attẽtione dignũ, ꝙ, licet ipsa nõ sit phlegma, est tñ iuncta phlegmati in natura: cuius signũ est, ꝙ in natutis phlegmaticis G
abũdat, & ab eisdem causis, à q̃bus phlegma. Propter hoc ergo dicebat Gal. primo de crisi, ꝙ talis supfluitas cruda maxime aggregat in vrinis puerorũ quorũdã, & corporũ ociose viuẽtiũ, & se replentiũ multo cibo: In ociose qdẽ viuẽtibus, ꝓpter calorẽ in eis mortificari ex quiete, vt & suo operi nõ sufficiat: in vtẽtibus vero multo cibo, ꝓpter cibũ excedere ꝓportionẽ ad calorẽ: in pueris aũt ꝓpter multitudinẽ & cõmistionẽ in cibis, appetũt. n. multum, & sine ordine sumũt sicut multo indigẽtes ꝓpter nutrimẽtũ & augmẽtũ, ad quæ duo stomachi & hepatis opatio sufficere neqt. Attrahũt ergo mẽbra cibũ ex stomachis eorũ ante, q̃ digestio in ipsis cõfirmet, ideoq; accidit multũ in eis ex assucto in venas refugere opationẽ sanguificatiõis. Propter qđ ẽt dicit ibidẽ, ꝙ in febribus euenietibus post supfluitatem ocij & quietis & multiplicationẽ cibi, qñ conuertunt ad salutẽ, descẽdit in vrinis hypostasis plurima, ecõtrario ijs, quę accidũt post minutionẽ cibi, & laborẽ vehementẽ. Et sĩle huius dicit in cõmẽ. ꝓgno. cũ ait, q vrinã, in qua nõ est sedimen, mingit ille, cuius regimẽ est in vltimo subtilitatis: vrinã vero, in qua est sedimẽ multũ, mingit ille, cuius regimẽ est crassum: & vrinã, in qua est sedimẽ paucum, mingit ille, cuius regimen est æquale. Sciẽdum est tñ, ꝙ, licet ipsa sit ſm se silior phlegmati, nihilo minus tñ accipit naturã dñantis in corpore humoris, cõfigurãs se tali sanguini, qualẽ ex cibo contingit gñari, s. vel rẽperato, q simplr dicit sanguis, vel phlegmatico, vel cholerico, vel melancholico, q non simplr sed cũ additione dicunt sanguis. Ex p̃dictis quoq; (vt mihi videt) colligi põt, ꝙ in vrinis sanorũ nihil in cõseruatiõe suę sanitatis errantiũ non subsidet aliqd, de quo sit curãdum. In H
plurĩũ vero vrinis gñalẽ vitã viuẽtiũ semp est aliqd hypostasis expectare, factũ p modũ, quẽ diximus: oĩum aũt minime in vrinis eorũ, q artibus se exercẽt laboriosis: in macris ẽt, pauco cibo cõtẽtis, & ieiunãtibus, & exercitatis, & oĩo calidis, & cholerizãtibus, semp minus, q̃ in oppositis, quãto minus in talibus põt esse aliqd attinẽs cruditati: propter quod ĩ talibus fere nihil aut modicũ phlegmatis ẽ repertũ. In vrinis aũt ęgrorũ, maxime eorũ, q hñt vlem ęgritudinẽ, qualis est febris putrida, hypostasis apta nata est inueniri, qa non dubitat in eorũ corporibus materias crudas detentas esse, quas natura cũ vrina secludit, nisi aliqd ĩpediat: euadentes aũt aptę natę sunt ab ipso corpore vrinę separari, & distingui, nisi calore innato à materijs p̃focato priuatio digõnis affuerit, sicut postea patebit.

Mouentur dubia de hypostasi. Cap. 2.

NVnc autem quærendum nobis, vtrũ hypostasis, quæ euadit in vrinis ægrorum, & præsertim febrientium febre putrida, sit idem specie cum illa, quæ euadebat in ipsis sanis. Hoc enim dubitationẽ habet multam, qua non soluta non est significata hypostasis perfecte comprehendere. Videtur enim esse eiusdem naturæ, primo quidem, quia notificatio prædicta, quam de hypostasi Gale. exhibuit, videtur conuenienter data de omni hypostasi, tam sanorum, quàm ægrorum, maxime cum non aperuerit causam magis de hypostasi horum, q̃ illorũ: Ergo in vtrisq; illud ex cibo, quod remanet insanguificatũ, est hypostasis vrinę, cũ in vrina foras euaserit

in vtrisq;

A in vtrisq; enim aliquid ex cibo aptum natum est effugere actionem caloris, qua fit sanguificatio: nam, si hoc accidit in sanis, multo fortius in ęgris, in qbus ista actio debilior est, licet ipsi longe minus de cibo accipiant. Ex quo videtur ad minus, ꝙ, si contingat ægros habere hypostasim diuersam genere à sanis, non tñ contingit eos carere illa, quæ homogenea est ei, quæ illorum. Concluditur ēt hoc idem ex præallegato textu Gal. primo de crisi, cum dicit, ꝙ talis superfluitas cruda, quæ subsistit in vrina, aggregatur in vrinis puerorum, & cōpletorum, vtentiū tranquillitate & ocio, & se replētium multo cibo: post quod subiunxit sicut ex prædictis concludens, ꝙ & propter hoc residet necessario in vrinis eorū, in qbus accidit febris post superfluitatem ocij, & quietis, & multiplicationē cibi, cum eorū esse ad salutē conuertitur, hypostasis plurima in vltimo multitudinis. Si ergo hypostasis augetur propter ocium, & multitudinē cibi, & propter hoc ēt fuit plurima in vrinis febrium, quæ post ocium & multitudinē cibi fiunt, manifestū est eiusdem esse naturę fm speciem, hypostasim, quæ apparet in vrinis talium febrium, cū ea, quæ in vrinis apparet antecedentis sanitatis: imo ēt, si detenta in venis post ocium & multitudinē cibi est causa, quare in febribus sequentibus ocium & multitudinem cibi fiat plurima, non solū erit eadē specie, sed & particula quædam eadem in numero. Adhuc aūt, sicut in sanis cholericis modicum, aut nihil est, quod subsidet in vrina, sic & in ægrotantibus ex cholera: propter quod (vt dicit Gal.) euadunt tales à suis ægritudinibus, præterq̃ ꝙ subsideat aliquid in vrinis eorum. Ista aūt similitudo nō posset inter eos esse, nisi hypostasis in vtrisq, esset homogenea. Quare in sanis & ægris idem videtur esse specie, quod subsidet in vrina.

B Adhuc aūt, sicut se habet vrina ad vtrosq;, sic & hypostasis: vtraq;.n. à sanguine vtrorūq; decolatur: sed vrina est eadem specie in his & illis: ergo & hypostasis: quare, sicut vrina in vtrisq; est supfluitas aquea, à cibo sanguificato separata, sic & hypostasis est, ex cibo quod refugit sanguificationem. Adhuc hypostasis ægrorum, quāto fuerit similior hypostasi sanorum, tanto magis significatiua est sanitatis: sed ex hoc satis conuincitur esse illi homogenea, non.n. coniecturaret medicus ex tali similitudine sanitatem nisi supposita homogeneitate vrinæ, & similitudine in vrina: ergo in vtrisq; idē videtur specie, quod subsidet in vrina. In oppositum huius videtur, ꝙ hypostasis in febribus videtur id, quod à putrido resoluitur per vrinam, assimilatur.n. ipsa quodāmodo saniei, quæ fit in apostematibus. Propter quod dixit Gal. in cōmen. progno. ꝙ euentus sediminis in vrina est similis euentui saniei, quia ipsa est medium inter saniem & humores naturales.

46. Et simile huius dixit primo de crisi, vbi docet per signa digestionis in humore faciente febrē, cognoscere statū morbi. Ait enim, ꝙ id, quod accidit in digestione chymi crudi, est simile ei, quod accidit in mēbris apostemosis: & ꝙ Hippo. dixit in aphorismo, ꝙ dolor & febris accidunt in generatione saniei, plus, q̃ generata iam sanie. Deinde dicit, Si ergo est ita, īpoſe est, postq̃ digeritur apostema, vt accidat febris difficilis, cuius status sit in vehementia. Deinde adiungit, Similiter neq; est possibile, postq̃ subsidet in vrina fex laudabilis, vt febri sit difficultas & dominiū manifestum. Ergo videtur ex hoc, ꝙ fex residens in vrina apud putridas febres sit ita pars humoris putridi, facientis febrem, sicut sanies pars humoris facientis apā. Quare non videtur esse homogenea ei, quæ subsidet in vrinis sanorum,

C si quidem apud sanos sit id, quod remansit insanguificatum, & nullius quatuor humorū speciem suscepit: in febribus aūt putridis sit particula humoris putrefacti. Nisi quis diceret, ꝙ id hypostaticum, quod apparet in vrinis sanorum, detentum in venis, sit idem, quod est materia putredinis facientis febrem. Sed hoc non haberet veritatem, quia manifestum est, ꝙ quilibet quatuor humorū putrescere potest, quorum nullus assimilatur hypostasi sanorum. Adhuc ēt ostenditur idem à Gal. in libris de differentijs feb. Ait enim, ꝙ putredo humorū, quæ in vasis, similis est ei, quæ fm apostemata. Deinde dicit, ꝙ hæc est duplex fm genus, ex cōmistione quorū generū tertia resultat putredo, varia fm speciem, fm ꝙ alterū duorum generū excedit, vel exceditur. Deinde subiungit, ꝙ alterum duorum generū fit dominante natura, alterū vero victa: dominante qdem, vt in apostematibus, quod absolute vocatur pus: in humoribus vero, qui fm arterias & venas, aliquid illi persimile, subsistens in vrina. Post pauca vero subiungit, ꝙ, quot in apostematibus putredinis differentiæ sunt, tot & in febribus à putredine accensis sunt species hypostasium, quæ vrinis influunt. Nā optima vrina, quæ fit ex eo, qui putrefit, humore, iam digestionem suscipiente à continēte vase, habet hypostasim albam, lenē, ęqualem, & minime fætidam, similem.s. optimę digesto puri apostematum: pessima autem maxime, huic contraria: quæ aūt in medio est, inquātum alterutri propior existit, intantum deterior & melior est. Videtur ergo, ꝙ Gal. dicat hypostasim in putridis febribus esse putredinē à putrido resolutam, sicut particulam putridi. Cum igitur humor, qui putruit, sit id, quod sanguificatum fuit, vel eius ppria superfluitas, & (vt vſr est dicere) sit aliquis 4 humorum, non potest dici hypostasis à tali sic putrido reso-

D luta, id ex cibo, quod nullius humorum speciem suscepit. Quare hypostasis, quæ subsidet in vrinis febrium putridarum, non videtur homogenea ei, quæ subsidet in vrinis sanorum. Adhuc ostendi videtur id à Gal. cōmē. primi progno. Cum.n. ibi dixisset, ꝙ res, quæ refugit naturam, vt operetur in eam ex cibo apud conuersionem suam ad sanguinem, residet in vrina, Subiungit, Non ergo alteratur ab ea, & fit sanguis, neq; est, sicut sanies, causę cuius, facienti ipsam, est permista dispositio præter naturā. Sed talis hypostasis nō videtur esse nisi ea, quæ sanorū. Nam, cum hypostasis febriū putridarum sit apud ipsum aliqua species putredinis, velut pars à putrido resoluta, & puri apostematum similata, oportet digestionem eius fieri non solum à calore innato, sed extraneo, sicut digestionem saniei apostematum, maxime cum putrefactio vtriusq; humoris sit corruptio propriæ caliditatis ab aliena caliditate, vt dicit Philosophus. Ergo causæ naturali facięti hypostasim apud febres putridas permiscetur extranea, sicut & causæ naturali facienti saniem in apostematibus, quod quidem non contingit apud sanos. Quare hypostasis, quæ subsidet in vrinis febrium putridarum, non videtur homogenea ei, quę subsidet in vrinis sanorum. Videtur etiam vlterius, quòd diffinitio data de hypostasi, quam ab eo suscepimus, sit propria ei, quæ sanorum. Simile autem huius à Principe videtur signari, cum ait, ꝙ proportio significationis hypostasis super maturationem materiæ in toto corpore est, sicut proportio significationis puris albi, lenis, similis essentiæ super maturatione apostematis: sed pus est spissum, & hęc est subtilis: Ergꝙ talis hypostasis non est quærenda nisi in ægris, in quibus

non dubitatur, ꝙ malę materiæ ſint detentę, quæ, niſi maturentur, portendunt corruptionē. Et ꝙ in venis ſani hominis non ſemper oportet eſſe humorem, qui ſit excutiendus. Sed, ſi eſt, vt dicit, melius eſt, vt ſignificet ſuperfluitates, quæ in eis ſuperfluunt ex cibo digeſtione priuato. Ex hoc.n. manifeſte videtur innuere, ꝙ hypoſtaſis ſanorum non eſt proportionatá ſaniei, ſed ea, quæ ægrorum, quia, ſi proportio ſignificationis hypoſtaſis ſuper maturationē materiei in toto corpore, eſt, ſicut proportio puris ſuper maturationem apātis, eſt aūt pus pars humoris facientis apoſtema, erit & hypoſtaſis pars talis materiæ: ſed materiæ crudæ in ęgris, quæ maturatione indigent, ſunt humores facientes ægritudines, qui ſub aliqua ſpecierum .4. humorū proprie reponuntur: ergo hypoſtaſis, quæ apparet in ſanis nō eſt huius generis, ſed eſt ſuperfluitas, quæ ſupfluit ex cibo digeſtione priuato, ſ. ſanguificatione: hæc.n. non eſt proprie repoſita ſub aliqua ſpecie humoris. E

Adhuc aūt manifeſtius videtur id oſtendi ab eodem 4 ca. ca. de intentione ad curationes vniuerſales febrium putridarum. Dicit enim ibi, ꝙ ſedimen laudabile nō eſt aliud niſi humor faciens ęgritudinem, qui iam digeſtus eſt: Et ꝙ vrinæ in principijs febrium acutarum non habent tale ſedimen propter indigeſtionem, deinde fiunt habentes per aduentū digeſtionis: Et ꝙ digeſtio eſt æquatio quędam materiæ, vt fiat præparata ad expulſionem, ad quam non eſt paratum nec craſſum, fixum, & adhærens, nec ſubtile imbibitum, per quod contradicit illi, qui dicebat digeſtionē eſſe ſubtiliationē. Si ergo ſedimen in febribus eſt humor faciens ęgritudinē, hic aūt eſt vnus .4. humorū: in ſano autem non eſt aliquis ex .4. humoribus, ſed eſt ſuperfluitas, quæ ſuperfluit ex cibo digeſtione priuato, ſ. ſanguificatione, manifeſtum eſt, ꝙ non videtur homogenea in ſanis & ægris eſſe hypoſtaſis. F

Nos aūt ante, q̄ hanc quæſtionem decidamus, iterum adhuc ſuper in contrarium adducta dubitationes aſſeremus, ad ſolutionem dictorum non parum adiuturas, dicētes, ꝙ ſermo Gal. ꝙ putredo humorū, qui ſunt ſm arterias & venas, eſt proportionabilis puri, id.ſ. quod in vrinis exiſtit, dubius videtur. Nam, cum ſanies ſit de ſanguine putreſcente in phlegmone, ſicut cinis ex cōbuſtis lignis (vt Gal. in cō.) circa generationem ſaniei erit hypoſtaſis, quę ſubſidet in vrinis febriū putridarum, ſilr quaſi cinis putrefacti humoris. Sed nos etiam prius, q̄ conſummetur paroxyſmus, videmus infirmos mingentes vrinā habentem hypoſtaſim: quare talis hypoſtaſis prius micta non eſt ſicut cinis putrefacti humoris, quare nec ſignificans ſuper putrido, cum non ſit ab illo reſoluta. Adhuc ēt micta poſt paroxyſmum non ſignificabit digeſtionem vel indigeſtionē niſi ſuper cauſa coniuncta febris. Quare à tali hypoſtaſi nihil erit addiſcere, vtrū febris ſit habitura plures paroxyſmos, vel non: cuius contrarium videmus. Manifeſte enim addiſcimus ab illa de futuris paroxyſmis, quaſi ſuper cauſa antecedente febrem ſignificare videatur, ex qua pendent futuri paroxyſmi. Adhuc etiam, ſi putredo facta fuerit extra venas, oportebit tale incineratum in venas reſūmi, vt cum vrina poſſit euadere. Sed hoc non eſt cōueniens operibus naturæ, cum poſſit illud expellere per viam propinquiorem, vt per cutem, quod frequenter videmus eam facientem, cum ſcilicet humorem, qui putruit, excernit per ſudorem in fine paroxyſmorum fere omnium febriū interpolatarum. Amplius ſermo eius, ꝙ optima vrina, quæ fit ex eo, qui putrefit, humore, iam digeſtionē ſuſcipiente à continente vaſe, habet hypoſtaſim albam, lenem, ęqualem, & minime fœtidam, habet duplicem dubitationē, G Primo, quia dicit ab humore, qui putrefit, colari vrinam: quod quidem non videtur, cum contingat humorē putreſcere extra venas, vrinam autem ſolum colari à ſanguine venarum. Quare veriſimile videtur ab humore putreſcente colatam eſſe vrinam ante, q̄ ſubijciatur putredini, quare & ſignificare maxime ſuper cauſa antecedente febris, & non ſuper coniuncta. Secundo, quia, licet humor, qui putrefit, ſic ſuſcipiat digeſtionem à continēti vaſe, ſimilem humori, qui fecit apoſtema, ſ. conuerſionem in rem proportionalem puri apoſtematis; ex quo ſignificatur ſanitas loci, vbi putreſcit humor, non propter hoc per talem digeſtionem erit vndequaq; cognoſcere de ceſſatione febris, niſi quantum ad præſentem paroxyſmum (& hoc dico maxime, quando humor, de cuius natura eſt putrefieri, rheumatizat aliunde ad particulam, & non in ea generatur) ſed potius. cognoſceretur aliquid per digeſtionem cauſæ antecedentis in membris mandantibus. Amplius, ſi ſuper cauſa antecedēte febris ſignificat, ſicut ab ea reſoluta, & exiſtens vt particula illius, tunc, cum talis hypoſtaſis aſſimiletur puri (vt dictum eſt, & ad ſenſum videtur) videbitur, ꝙ tota cauſa antecedens ſit ſicut ſanies & putredo: quod abſurdum putatur, eo ꝙ digeſtio cauſæ antecedentis non eſt conuerſio eius in rem proportionabilem ſaniei, cum natura frequenter poſt, q̄ digeſſerit illá, vtatur ea ad nutrimentum: ſanie aūt nunq̄, neq; re ipſi proportionabili. Has aūt dubitationes à nullo medicorum prius motas difficile eſt perfecte abſoluere, non valde clarum habentibus nobis auxilium ab antiquis. Dicemus tn̄, ꝙ (ſicut dicit Gal. primo de criſi) vnumquodq; trium generum ſignorum, ſ. vrina, egeſtio, & ſputum ſignificant ſpeciem digeſtionis, quæ ſibi appropriata eſt, vt vrina digeſtionē, quæ in venis: egeſtio eam, quæ fit in ventre inferiori: ſputū vero eam, quæ in inſtrumentis anhelitus: &, ſicut aliqua proprietas eſt in vrina ſignificare digeſtionem, quæ fit in venis, & inſtrumentis de genere earū; ita & eadem proprietas eſt cuiuslibet in ea contenti, ſicut & hoc manifeſte innuebat Gal. quarta particula ſana. methodi, cū dixit, ꝙ vrina eſt cognitio illarū ſolū ſuperfluitatum, quæ in vaſis continent, cum enęoremate & hypoſtaſi: ſignificat.n. (vt dicit) qualis in vaſis eſt ſanguis. Si.n. fuerit cholericus, neceſſe eſt & ſerū eius cholericū, & hypoſtaſim cholericā ſm alterutrā ſpeciē cholerę apparere: ſilr & ſi phlegmaticus fuerit. H Sed manifeſtū ē, ꝙ quotidiana egeſtio & quotidiana vrina ſunt ſupfluitates ciborū & potuū quotidie aſſumptorū. Si.n. hō nō comederet quotidie nec potaret, nō hr̄et has ſupfluitates quotidie excernēdas: & ſilr huius iudiciū videt de quotidiana hypoſtaſi, quę apparet ī vrina. Quare, cū ſupfluitas atteſtet digeſtiōi eius, cuius eſt ſupfluitas, oportebit quotidianā vrinā cū ſua hypoſtaſi ſignificare ſup quotidianā ſanguificationem ciborū & potuū quotidie aſſumptorū, quos penes ſui digeſtionē vel indigeſtionē ſignificabit digeſtos vel indigeſtos in ipſis venis. Nam, ſi fuerit pfecte matura, ſignificabit ſanguinē bonū ex cibis generatum: īmatura vero vel ſupmatura ſignificabit eū aut ſemidigeſtum, aut ſuperdigeſtum & cholerizatū, & hoc iuxta ſuę modū naturę. Ex quo videt, ꝙ quotidiana vrina cū ſua hypoſtaſi, quę quotidie apparet in febribus putridis, nō ſignificet ſup putredine, ſed ſuper cauſa antecedēte putredinis. Si.n. vrina & hypoſtaſis perfecte matura fuerit, ſignificabit, ꝙ ex

A cibis assumptis sanguis bonus generatur, & ita ꝙ causa antecedẽs febris nõ reficitur, qua nõ refecta cõsumetur febris periodo expectata nõ veniente pp non habere materiã. Si vero fuerit immatura, significabit ægritudinẽ confirmari pp causam añcedẽtẽ adhuc quotidie refici: cuius regenerationẽ dubitãs Princ. dixit, ꝙ cibatio, licet sit amica virtuti ex parte vna, est tñ inimica eius ex parte alia, s. quia est amica inimici eius, qui est materia. Sed hoc põt aliqñ inducere deceptionẽ, quia, licet sanguis bonus generetur in hepate, in alijs tñ membris discrasiã qñq; habẽtibus discrasiatur & ipse, recipiens incrudationes & cholerizationes penes naturã discrasiæ in illis: quare alibi, q̃ vbi crudus sanguificatur, põt fieri causa añcedens febris. Propter quod nõ oportet nos latere, ꝙ, licet principalis & propria significatio vrinæ cũ sua hypostasi sit super sanguificatiõe ciborũ in hepate & venis, maxime de nouo assumptorum, à talibus. n. in mane sumptis, vespere colatur: vespere aũt, mane, nõ tñ oportet quotidianas vrinas cũ suis hypostasibus significare solum super manerie sanguinis nouiter geniti ex immediate cibis sumptis, sed significare etiã super manerie humorũ iã in diebus præteritis genitorũ, quibus accidit & nouũ sanguinem cũ sua aquositate misceri. Et propterea in aquositate colata vestigia etiã illorũ posuit apparere, pſertim cũ & à veteri sanguine semp aliquid aquositatis & hypostasis cũ illa coletur, donec in venis existit, & tãto quidẽ amplius ab illo, quãto minus digestus extiterit & magis phlegmaticus, ĩ quo plus abũdat aquositas: Cuius signũ est, qa frequẽter videmus ęgrotos, licet abstinẽtes à cibis & potibus, coprosam tñ mittẽtes vrinã. His præmissis dicemus manifestũ nobis videri, ꝙ hypostasis vrinæ in sanis & ęgris est eadẽ ſm speciem, sicut & vrina: &, sicut in sanis attestãtur ambo maneriei sanguinis, quæ est in eis, sic & in ægris: neq; maneriei sanguinis nouiter geniti tãtum ex cibis immediate sumptis, sed etiã maneriei sanguinis in diebus pteritis generati: sicut. n. semp à veteri sanguine, donec in venis existit; aliqd colatur vrinę, sic & aliquid hypostasis cum illa. Ergo tale hypostaticũ est semper sanguini cõmistũ; attestãs maneriei eius, sicut & vrina: vnde, sicut vrina sui substãtia & colore indicat maneriẽ sanguinis, & sic hypostasis. Propter quod dicit Princ. ꝙ colores hypostasis sunt ſm plurimũ, vt colores vrinæ. Sicut aũt hoc dicit de colore, sic verificatur de substãtia, vt sit etiã substantia hypostasis ſm vrinæ substantiã: quare hypostasis erit phlegmatica, cholerica, & melancholica ſm sanguinis manerië, sicut & vrina. Et ex hoc manifestũ est, ꝙ vrina cũ sua hypostasi non significat principaliter nisi super causa añcedẽte febris, & nõ super cõiuncta: cuius signũ est, quia accidit cõiunctam extra venas existere, à qua nec ipsa colatur, cũ certũ sit eã colari à sanguine venarũ. Causa aũt añcedens cuiuscunq; febris tã continuæ, q̃ interpolatę, in venis existit, aut ex materia, quæ in venis originẽ sumit. Propter quod medici interpolatis febribus, quarum causas cõiunctas nõ latet extra venas existere, inducunt aliqñ phlebotomiã ad diminutionẽ antecedẽtis, nihil ambigẽtes eã in venis esse, aut ab eis originari. Nõ segregatur autẽ hypostasis à causa añcedẽte febris sicut pars illius homogenea ſm naturã, sed sicut superfluitas illi cõmista, quę quidẽ fuit illud ex cibis, quod aut nunc, aut in pteritis diebus refugit sanguificationẽ. Propter quod nõ oportebit causam añcedentem assimilari saniei, sicut hypostasim ab ea segregatã oportet illi psimilẽ esse: qđ qdẽ qualiter sit, subseqnter dicemus.

C Quæcũq; ergo rõnes adductæ sunt ad probandũ, ꝙ hypostasis homogenea est in sanis & ægris, concedendæ sunt.

AD IN OPPOSITVM inducta dicendũ, ꝙ, licet cuetus sediminis vrinę sit similis euẽtui saniei apostematis, non tñ oportet, ꝙ, sicut sanies est pars humoris, quę est causa cõiũcta apatis, sic & sedimẽ vrinę sit pars humoris putridi, qui est causa cõiuncta febris, cũ iam ex prius dictis palã sit humorẽ putrefieri extra venas, à quo nec hypostasis nec vrina põt colari ſm naturã: nõ enim, qa similãtur in aliquo, oportet in hoc similari. Nec etiã hypostasis est pars humoris, q est causa añcedens, illi. s. homogenea, qui quidẽ est sanguis, à quo ipsa colatur, esset. n. tũc sanguis ipse, quod apparet esse falsum, sed est superfluitas admista illi ex eo, quod de cibo remãsit insanguificatũ: quę simul cũ sanguine suscipit alias & alias alterationes in venis. Nã suscipiente quidẽ sanguine alterationẽ naturæ cõuenientem, assimilatur & ipsa optime digestæ saniei: suscipiẽte vero alterationẽ inconuenientẽ, assimilatur & ipsa saniei indigestæ: quare per hoc patet respõsio ad illud, quod allegabatur ex cõmẽto primi pgno. & primo de crisi. Ad illud Gal. quod secũdo allegabatur ex li. de differ. febriũ, ꝙ putredo, quę in vasis, similis est ei & c. in apatibus vocata pus, in arterijs & venis proportionalis puri, s. id, quod in vrinis subsistit, est difficilius respõdere, qa (vt patet cõsideranti intentionẽ eius in illo loco) loqui videtur de ea putredine, quæ est causa cõiuncta febris putridę, & distinguere eius maneries. Cũ igitur dicit, ꝙ putredo humorũ & c. manifeste videt dicere, ꝙ putredo hypostasis sit particula illius putredinis, quę est causa cõiuncta febris. Sed ad hãc eius põnem ostẽsa sunt multa incõuenietia sequi,

D quæ neq; quis perfecte poterit euitare, si teneat hypostaticũ illud esse illã putredinẽ, quæ est causa cõiũcta febris, maxime cũ putredo quędã extra venas fit; quam in venas resumi, vt cũ vrina euadere possit, incõueniens reputetur operibus naturæ, vt supra dictũ est. Adhuc etiã quia, si hypostasis est de illa putredine, quæ est causa cõiuncta febris, tũc causæ naturali facienti ipsam permiscebitur extranea: quod esset cõtra ipsum in cõmento prognosticorũ, vbi per hoc assignat differẽtiã inter ipsam & saniẽ, vt dictũ est supra. At, vt hũc textũ aliqualiter excusemus, qa ab alijs suis sentẽtijs nõ videtur hoc suspicari, dicendũ, ꝙ põt ibi putredinẽ vocare, nõ humorẽ putridũ, qui est causa cõiuncta febris, sed humorẽ, qui est causa añcedens, iã quidem habentẽ initiũ putredinis, pp quod putridũ possibilẽ dici: Cuius signũ à duobus ibi dictis põt sumi, Primo ab hoc, quod dicit, Putredo humorum, quę in vasis. vocans vasa, venas & arterias, sicut vbiq; locorũ mos eius est, & nullã faciẽs in eo capitulo mentionẽ de putredine humorũ, quę extra venas. Cũ. n. causa cõiuncta febris nõ semper sit in vasis: alia aũt sit, aut ab eo, quod est in vasis, originem sumat, nõ intelliget per putredinẽ nisi eã, quæ est causæ añcedentis, quę largiori modo putredo vocatur sicut veræ putredini simulata. Dicimus. n. frequẽter humorẽ saniosum, qui nõ est sanies, sed qa illi similatur: ipsam quoq; hypostasim tã in sanis, q̃; ægris, quę ſm veritatẽ non est pus, dicimus proportionalẽ puri. Secũdo ab hoc, quod dicit, Optima vrina, q̃ fit ab eo, qui putresit, humore, iã digestionẽ suscipiẽte à continente vase, habet hypostasim. Manifestũ est enim, ꝙ humoris putrefacti & iã febrẽ faciẽtis nõ multũ speratur digestio à natura, cũ in eodẽ paroxysmo fere totus expiret, sed speratur digestio eius, q est aptus putrefieri, quã causam añcedentẽ vocamus:

propter

propter quod dixit, ex eo, qui putrefit, et nõ ex putrefacto. Vrina.n.(vt superius visum est) non colatur ex humore putrefacto, cũ ipse nõ semper sit in venis, vrina aũt semper colatur ab humore, qui in eis: sed ex eo, qui putrefit, colari põt, vt dicatur putrefiẽs ille, qui iã ex aptitudine ad putredinẽ dicitur habere inchoationem putredinis: hoc.n. est causa añcedẽs febris, quę semp aut est in venis, aut ex eo, quod est in venis, originẽ sumit. Humorẽ ergo, qui est causa añcedens, putridũ vocat, sicut vocabat in microtechni cap. de causis salubribus corporũ neutrorũ, quę dicitur præseruantes. Ait.n. ibi, ꝙ in humoribus maxime hẽt consistentiã oẽ hoc genus: quod quidẽ dicit, quia corpora neutra, quæ indigẽt causis pseruantibus, sunt illa, quę habẽt causam añcedentẽ futuræ ægritudinis. Et, quia hæc est ẽm plurimũ humoralis, ideo dicit maxime habere consistentiã in humoribus: quare subiũxit, Quos neq; glutinosos, neq; spissos, neq; aquosos, neq; multos, neq; amplius calidos, aut frigidos, aut mordaces, aut putridos, aut venenosos oportet esse, augmẽtati.n. causę existunt ęgritudinũ. Ecce ergo, ꝙ vult ibi putridos humores esse causam añcedentẽ morbi: quod quidẽ significat per hoc, quod dicit, Augmẽtati.n. causę existũt ęgritudinũ: quasi dicat, sicut initiantes causæ sunt neutralitatis, q̃ dicuntur añcedẽtes ad morbũ, ita augmẽtati sunt causę ægritudinũ, quę dicuntur cõiunctæ morbo: nec est incõueniens hoc (vt in microtechni cõmentantes dicebamus) eo ꝙ putredo multos habet gradus. Adhuc aũt æquiuoce dicitur de diuersis. Per differentias ergo putredinũ, quæ in causis antecedẽtibus, dicũtur inchoare: & per eas aliarũ putredinũ, quę sunt causæ cõiunctę: quõt.n. differentiarũ est causa antecedens, tot est coniũcta. Ipsę quoq; hypostases, quædã species putredinis sunt, puri pportionatę, significãtes quidẽ penes diuersitatẽ suæ maneriei, sanguinis maneriẽ: & penes diuersitatẽ suæ alterationis, sanguinis alterationẽ. Quare nõ intelligit, ꝙ hypostasis vrinę febriũ putridarũ sit pars putredinis, quę est causa cõiuncta febris sicut ab ea resoluta, sed resoluitur ab añcedente, nõ quidem sicut pars, sed sicut supfluitas ex non sanguificato, sibi cõmista, eadẽ genere cũ ea, quę cõmiscetur sanguini sanorũ. Inde est, ꝙ nec oportebit, ꝙ causę naturali faciẽti ipsam apud putridas febres permista, sit dispõ præter naturã vllo modo, cum in causa ãte nõ dũ sit inflãmatus calor extraneus sicut in primo & pprio subiecto. Quare generatio eius, & oĩs eius digestio est à calore innato tñ, sicut & totius causę ãcedẽtis, queadmodũ eius generatio atq; digõ apud sanos: quare p hoc patet sic. Ad id, quod tertio allegabatur ex cõmẽto pgnosticorũ, patet etiã respõsio p hoc, ꝙ notificatio de hypostasi supradicta nõ est ppria sanorũ, sed cõis sanorũ & ægrorũ. Per similia etiã rñdetur ad id, qđ quarto allegabatur à Principe cap. de hypostasi, qa, licet pportio hypostasis super maturatione materię in toto corpore sit, sicut pportio puris sup maturatione apãtis, nõ tñ oportet hypostasim apud febres putridas esse ita partẽ materiæ maturãdæ, sicut pus est pars materiæ, quę est causa apatis. Hypostasis nãq; nõ est pars, sed superfluitas: neq; superfluitas causæ coniunctę, sed añcedẽtis: hęc.n. est, cuius maturationẽ expetimus, vt nõ fiat coniuncta: reuocatio.n. cõiunctæ ad dispõnem naturalẽ ẽm plurimum est impossibilis, pp quod medici nõ multum solicitãtur de illo. Quod aũt videtur, ꝙ talis hypostasis non inuenitur in sanis, qa non oportet in venis earũ esse semp humorẽ, q̃ sit excutiẽdus: & ꝙ, si inuenit, significet aliqd, quod superfluit ex cibo, digõne priuatũ, nõ est intelligendũ, ꝙ, qñ in sanis accidit eã reperiri, sit diuersa genere ab hypostasi ægrorũ, licet eius verba satis illud significẽt: in vtrisq;.n. est id ex cibo, quòd refugit sanguificationẽ, significãs sui substãtia & colore super manerie sanguinis, sicut & vrina. Cõcedendũ est tñ eã in ægris magis assimilari saniei, q̃; in sanis, sicut sanguis eorum est lõge peior, q̃ in sanis, magisq; dictus saniosus. Ad id vero, quod Princ. dicit, quòd sedimẽ laudabile in febribus nõ est aliud nisi humor faciẽs febrẽ & c. dico, quòd tale sedimẽ nõ est humor, nec causa coniuncta febris, pp inconueniẽtia iã adducta. Adhuc etiã quia ipse dicit, quòd nõ est nisi humor faciẽs febrẽ & c. qui iã digestus est: sed coniũcta expirat, & resoluitur, & nõ digeritur ẽm plurimũ. Quare sedimẽ laudabile vel illaudabile non põt esse humor, qui est causa cõiuncta febris: neq; põt etiã simpliciter esse ille, q̃ est causa añcedẽs, nã talis est in genere alicuius humoris, s. sanguinis, cholerę, phlegmatis, vel melãcholię, nulli quorũ bene simulatur hypostasis, maxime cũ ipsa fiat alba p digõnẽ: quod nõ cõtingit alijs humoribus, digerũtur.n. absq; hoc, ꝙ dealbẽtur. Adhuc, si sedimẽ est pars causæ añcedẽtis illi homogenea, tũc, cũ sedimẽ sit simile saniei (vt dictum est) videtur, ꝙ tota causa añcedens sit velut sanies & putredo, quod pro incõueniẽti supra habitũ est. Propter qđ, cũ dicit, ꝙ sedimẽ laudabile nõ est aliud & c. intelligẽdũ est ab eo, quòd est humor faciẽs febrẽ, qa est illi cõmistus sicut supfluitas, & nõ sicut pars illi homogenea. Propter qđ, cũ ille putrescit, putrescit & id secum: cũq; ille digeritur añ, q̃ putrescat, digeritur & id secũ, & ab eo segregat simul cũ vrina, attestãs illi. Propter quod supra diximus, quòd ipsum cõfigurat se tali sanguini, qualis in venis existit, licet nõ sit idẽ specie cũ aliquo quatuor humorũ. Sed cõtra istã solutionẽ videtur, qa manifestũ est ĩ febribus acutis fieri crises per vrinã, in quibus excernitur causa febris. Si ergo cuiuslibet febris causa est aliqs humor ex quatuor, & hũc accidit excernĩ per vrinã in tẽpore crisis, & in ea subsidere, erit hypostasis de genere illius humoris, q̃ facit febrẽ, s. pars illius, s. illi homogenea. Nisi esset, quòd tales hypostases nõ dicũtur simpliciter hypostases, neq; naturales & cõsuetudinales ipsis ægris, sed per viã creticę expulsionis factæ, quas natura facit nõ sibi derelicta, sed per morbũ stimulata. Sed de talibus hypostasibus accidẽtaliter apparẽtibus in vrinis ęgrorũ nõ est nobis sermo, has.n. nõ est dubiũ esse diuersas genere ab hypostasibus sanorum. Fortassis aũt est hic attentione dignũ, quòd febres, in qbus aptę natę sunt fieri crises per vrinã, sunt febres eueniẽtes à sanguine aquoso & phlegmatico, in quo abũdat vrinalis substãtia, & per consequẽs hypostaticũ supradictũ, quod ab eisdẽ causis abũdat in corpore, in qbus est phlegma, vt dictũ est supra. Quare non oportebit, quòd, si crisis fiens per vrinã educit substantiam aquosam multã, & hypostasim multã cũ illa, propterea hypostasis ægrorum sit omnino de genere humorũ, qui faciunt febrem: id enim, à quo fiebat febris, est phlegmaticus & aquosus sanguis, hic autem non educitur per vrinam, sed eius superfluitas, per quam dicebatur phlegmaticus & aquosus.

Quid significet hypostasis, & quid vrina. Cap. 3.

IAm igitur manifesto existẽte, quòd hypostasis in sanis & ægris est vna & eadẽ ẽm speciẽ: & quòd, sicut in sanis existẽs superfluitas, quę de cibo euasit insanguificata, significat sup manerie sanguinis, quę in venis, sicut & vrina, sic

A na, sic existés hoc idem in ægris significat similiter super manerie sanguinis, quę in venis illorũ, pariter & vrinę. Et per hoc super causã, quæ ad eorũ ægritudinem añcedit, non erit difficile cognoscere apud febres putridas, quid hypostasis significare apta nata sit, si quidẽ id Galeni primo de crisi memoriter obseruetur, ꝙ in ægris melior vrina est, quæ similior vrinæ sanorũ: quę vero nõ est ita, aut significat, ꝙ digestio nõ fuit tñ: aut significat cũ hoc pditionem: quę quidẽ sentẽtia cõis est & cõtentis in ea hypostasibus. Cuius etiã simile dixit in cõmento prognosticorũ, cum ait, ꝙ res contrariæ rebus naturalibus vltima cõtrarietate, significãt perditionẽ, sicut similes euasionẽ, cõparatione quidẽ facta semper rerũ, quæ in ęgris, ad eas, quę in se ipsis sanis. Propter quod sciẽdum prius nobis, quæ sit melior inter vrinas sanorũ: illa enim, si hypostasim habuerit, erit hypostasis, quæ melior est ĩter eas, quę sanorũ.

Dico ergo, ꝙ (sicut dicit Gal.) melior ex vrinis sanorũ est, quę est mediocris in substãtia inter tenuẽ, quę est sicut aqua: & spissam, sicut vrinã asini: & est in colore declinãs ad citrinũ tinctum, vel ad rubedinẽ claram, habẽs hypostasim in fundo vasis albã, lenem & ęqualẽ, similẽ hypostasi aquę rosaceæ. Talẽ .n. vrinã vocant medici digestam ex qua significatur, quòd ex cibo & potu iam consecutis cõpletam digõnem in hepate & venis, est factus sanguis tẽperatus, quẽ absolute sanguinẽ voco. Erit aũt ista vrina tẽperatæ quãtitatis, tẽperatiq; odoris, s. nec omnino fœtida, nec extincta, claritatẽ quidẽ habẽs, & spuma carẽs. Apparet aũt talis maxime in corporibus optime sanis, qñ scilicet sunt ẽm meliorem dispõnem suę sanitatis. Sic .n. dicebat Gal. primo de crisi, Nõ oportet, vt qramus vrinã,
B quæ est in summo bonitatis digõnis in aliquo, nisi in illo, qui est in vltimo sanitatis & bonitatis, ita tñ, ꝙ recipiunt pdictæ conditiones vrinæ diuersitatẽ quandã penes sexũ et ætatem, sicut & ipsa sanitas. In alijs aũt corporibus minus bonã habentibus sanitatẽ, naturaliter tñ se habentibus, & in sua natura bene cõseruatis, diuersificabitur parũper ab ea, quę illorũ, in conditionibus supradictis penes naturalẽ lapsum corporũ in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: in ægrotãtibus aũt patentior erit diuersitas. Sed dicamus nũc causas harũ differentiarũ melioris vrinæ in sanis apparẽtis, super quas ipsa significat, sicut effectus super causa: ex his .n. patebũt in cõi causæ differentiarũ peccantiũ, & ab illis diuersarũ. Et, quia vniuersalis oĩum causa est perfectio et ęqualitas digestionis sanguinis, vidẽdũ est nobis, qũo quælibet earũ eam comitetur. Dico ergo, quòd mediocritas substãtiæ ipsius comitatur principaliter bonitatẽ digõnis sanguinis in ipsis venis, palam .n. est, quòd chylus massæ ptisanariæ assuctę in venas est subtilis & aqueus, & ab oĩ cibi crassitie colatus: nisi .n. talis esset, nõ de facili penetraret ĩ venas meseraicas ita pexiles. De natura aũt digõnis est, cũ attractus fuerit vsq; ad hepar, ad spissius ducere magis & magis illũ, donec in membrũ conuertat. Sanguificatus aũt mediocritatem substãtiæ quandã habet inter tenuitatẽ & spissitudinẽ respectu sanguinum oĩum aĩalium, quibusdã ad spissiorẽ, quibusdam ad subtiliorẽ substantiã cõuersis, q̃ sit sanguis humanus. Propter quod oportet vrinã à tali humano sanguine colatã attestari ipsi pp habere mediocritatẽ substãtię inter vrinas oĩum animaliũ: ad veram aũt substantiæ mediocritatẽ tãto magis accedere, q̃to sanguis humanus fuerit melioris tẽperamenti. Propter quod in optime sanis corporibus, qñ fuerint in postremo adolescentiæ, & status
C initio, erit maxime tale sanguinis tpamentum, & talis substãtiæ vrinę mediocritas ipsi correspondẽs, pp talia corpora tunc ad summũ complexionis tẽperamentũ deuenire. Oritur aũt talis vrinæ color etiã attestãs colori sanguinis tẽperati, illius scilicet, quẽ absolute sanguinẽ voco sine additione, vt phlegmaticũ, cholericum & c. Quia .n. vrina à sanguine colatur, oportet eã habere aliquid de sanguinis tinctura, nõ ita scilicet, quòd ex toto sit in sanguinis colore, cũ ipsa sit superfluitas aquea, sed quòd declinet in colore ad rubeũ non clarũ: hic .n. color maxime attestatur sanguini tẽperato. Tẽperatę aũt q̃titatis & ipsa erit, quia, cũ ipsa ostendat digõnem neq; superfluã, neq; diminutam, significat assumptorũ q̃titatẽ proportionatã fuisse virtuti, quare & tẽperatã: ex qua sequitur vrinã mediocris quãtitatis esse, nisi hoc impediatur per accidẽs: quod quidẽ accidẽs in optime sanis existere non põt, si quidẽ & ipsa arte cõseruatiua regãtur. Erit etiã ista vrina nõ omnino fœtida, sicut q̃ valde cholericã, cholera .n. de facili putrescit, & putrefacta magis alijs fœtet: aut sicut q̃ multã putrefactionẽ significat: Neq; oĩno sine fœtore, qualis apparet in mortificatione caloris innati, & summa cruditate, sed erit modici fœtoris pp superfluitatem non obtineri neq; regulari à calore innato, ideoq; de facili occupari ab extraneo, qui alterat eã in prauos odores. Clara aũt erit, s. peruia, pp non abũdare superfluitatibus, q̃ prohibeant trãsitũ visus in eã. Carebit etiã spuma, quia sanguis, à quo colatur, perfecte digestus existens ventositatẽ & viscositatẽ non habet, quibus spuma conficitur. Hæc ergo talis vrina est illa, ad quã oportet facere cõparationẽ vrinarum, vt, quęcũq; fuerit ei vicinior, melior iudicetur: q̃ vero ab ea remotior, minus bona. Attẽde tñ, ꝙ nec talis vrina erit vnius modi apud vtrũq; sexum, sed in mulieribus
D paulo spissior & turbidior, q̃ in viris, pp non consequi sanguinem tm̃ digõnis in eis, q̃tum in viris, ex diminutione caloris in eis. Quo fit, vt sanguis earũ sit humidior, & aquosior, & pluriũ superfluitatum: ex quo accidit vrinam ab eo colatam spissiorẽ & turbidiorẽ esse, spissiorem quidẽ, non quia à spissiori sanguine coletur, sed aquosiori & minus digesto. Palã .n. est, quòd calidam & siccã complexionem habẽtes spissiorẽ habent sanguinem, vt dicit Gal. in microtechni cap. de signis calidæ & siccę cõplexionis hepatis. Sũt aũt & hi cholericiores: tales aũt tenues habẽt vrinas, vt superius ostẽsum est. Mulieres ergo habẽt vrinas spissiores pp esse sanguinem earũ multũ admistũ superfluitatibus crudis, quas natura cũ vrina secludit: & has easdẽ fieri causam turbiditatis in eis. Adhuc aũt humida cõplexio plurium superfluitatũ est aggregatiua, quã sicca: pp quod videmus semper apud humidas cõplexiones, vrinas spissiores, q̃ apud siccas. Ex quo manifestũ est, quòd nec eiusmodi vrina inuenitur in ætate, quę infra, vel supra illã extiterit. Puerilis .n. ętas pp complexionis humiditatẽ, & pp copiam ciborũ, & permistionẽ in eis, sanguinem causat superfluitatibus plenũ, ideoq; & vrinã facit spissiorẽ: senilis aũ ætas pp cõtrarias causas contrariũ operatur, nisi impediatur per viã accidentis. Voco aũt superfluitates id, quod nõ sanguificatur ex massa ptisanaria assucta in venas: hæc .n. est, cuius proprietas est, cũ abundauerit in sanguine, reddere vrinã spissiorem & turbidiorẽ.

Declinant aũt mulierum vrinæ, & similiter ambarũ duarum ætatũ, magis ad albedinẽ, q̃ ad ruborem, pp calorem non posse in eis sufficiẽter dñari assumptis, vt sanguis in eis veniat ad purpureũ ruborẽ, sicut in ijs, q viri sunt.

In corporibus autē natura distēperatis in calido, qñ fuerint secundū meliorē dispōnem suę sanitatis, declinabit E
vrina in colore plus ad rubeū clarum, attestans cholericitati. In distēperatis aūt in frigido declinabit plus ad albe-
dinem, attestans phlegmaticitati. In distēperatis aūt in humido declinabit plus ad spissitudinē, attestans multitudi-
ni superfluitatū. In distemperatis aūt in sicco declinabit plus ad tenuitatē, attestans paucitati earū. In febrienti-
bus aūt (vt generaliter est dicere) habebit vrina substantiā & colorem penes naturā humoris in sanguine dñantis,
proportionabilis sanis, & tanto quidē patētius in eis, quāto & humoris dñantis dñium manifestius est in illis, q̃ in
sanis. Adhuc aūt penes digōnem vel indigōnem eius, qui dñatur, humoris. Ostendamus autē & post hoc, quo
quælibet differentiarū bonæ hypostasis apparentis in vrina prædicta comitetur perfectā sanguinis digestionem.
Dico igitur, ꝙ ad perfectā sanguinis digōnem sequitur hypostaticum esse albū, non quidē quia virtus immutatiua
& calor innatus, cū ei præualuerint, assimilent illud mēbris, quæ apud medicos vocātur radicalia, vt dicit Gal. assi-
milans digōnem huius, digōni saniei aꝑatis. Non. n. est verisimile, ꝙ natura cōuertat prius superfluitatē sanguinis
in aliquā similitudinem mēbrorum radicalium, q̃ ipsum sanguinē, qui est eorum alimentū. Præterea neq; talis
transmutatio & dealbatio fit in aꝑatibus apud cōuersionē humoris ad saniē, quia virtus & calor naturalis, cū præ
ualuerint ipsi, intēdant eum assimilare radicalibus mēbris albis, hoc. n. fortassis verū esset, si talis cōuersio fieret in
aꝑatibus membrorū, quæ illi vocant radicalia, eo ꝙ illa sunt alba. Sed, cum ista dealbatio fiat etiā in aꝑatibus mē-
brorum carnosorū, s. lacertorum, in quibus rubedo dñatur, non erit talis conuersio ꝓp hoc, ꝙ virtus & calor natu- F
ralis intendant humorē illis assimilare, rubefacerent. n. tūc magis, q̃ dealbarent: sed erit vtriusq; dealbatio (vt mihi
videtur) ex altera causa, In sanie quidē, propter calorē naturalem, cū præualuerit substantię siccę, habere dealbare,
quod videmus in calore igneo, cū egerit in carbonem, & lapides, aliaq; corpora sicca: in substantias vero humidas
habere alios colores inducere penes naturā materię & efficientis. Propter quod dicit Gal. in commento aphorismi
circa generationē saniei, ꝙ sanies est de sanguine putrescēte in phlegmone, sicut cinis ex combustis lignis: in putre
factione. n. sanguinis in phlegmone expirat subtile & aqueum, quod in sanguine: crassum autē incineratur, quod
est sanies. In hypostasi aūt propter huiusmodi simile cōtingit dealbatio, cū calor innatus dñatur ipsi. Nā, cū hypo
staticū sit illud, quod sanguificari non potuit, (vt dictū est) ipsum in sua specie remanens reuoluitur in venis simul
cum sanguine: quare dñante ipsi calore, subtile eius iterū expirat, crassum aūt quasi cinis factū dealbatur, adiuuāte
ad hoc non parū etiam, ꝙ massa ptissanaria fuit colore subalba. Si vero calor innatus superfluam distemperātiam
passus, non possit has obtinere materias: aut materiæ propter sui malitiā non sint ab illo passibiles, tūc transmutat
eas in alios colores penes naturā materię & efficientis, vt aliqñ inducat colorē rubeum, qñq; citrinū, qñq; ruffum,
qñq; fuscnm, qñq; plumbeū, qñq; vero nigrum. Cū igitur calor innatus sanguinē perfecte obtinuerit, tunc illud
hypostaticum perfecte obtinebit, quod nihil aliud videtur esse, q̃; quasi superfluens quidam cinis apud naturalem
ebullitionē in sanguificatione chyli in hepate & venis. Dubitabit aūt aliquis, quia, cū talis incineratio nō possit
absq; adustione fieri, tunc sanies & hypostases albæ vlteriorē adustionem significare videbūtur, quā nigrę, cum de G
natura caloris sit primo, cū egerit in humidū, denigrare: cū vero ipsum exiccauerit, dealbare. Nisi esset, ꝙ talis de
albatio non est dicenda proprie adustio, sed vlterior quædā decoctio, & humidi terminatio in siccū, facta quidē in
hypostasi à calore dñante innato: in sanie vero à non multo extranei caloris excessū: calor. n. innatus nō multū di-
stemperantiā passus pōt facere hanc conuenientē terminationē. Denigratio aūt significat vtrobiq; extranei calo-
ris excessum, adurētis humidū, & in tale siccum terminare nō potentis ꝓp improportionalitatē: aut caloris innati
vltimū defectum. Et est hic sciendū, ꝙ, sicut vrinæ color attestatur colori humoris dñantis in corpore, sic & co-
lor hypostasis: ꝓp quod dicit Princeps, ꝙ color hypostasis est vt plurimū ſm vrinę colorē: & ꝙ melior earū, quę ab
hac diuersificantur, est alba: quod quidē dicit, quia alba significat actionē caloris in humidū sanguificabile, & in
illud, quod superfluit ex illo maxime æquale: calor. n. bene proportionatus humido facit apud hypostaticū prædi
ctam terminationē humidi in siccū, eiusq; postea dealbationē. Nō decipiat aūt nos neq; albedo saniei, aut phleg-
matis, in vrina subsidentis, quæ æquiuoce dicūtur sedimen cū eo, de quo loquimur, ipsum. n. differt ab vtroq; illo
rum subtilitate & leuitate substantiæ: nec sedimen, quod est albū propter permistionē alterius corporis cū eo, vt
dicit Gal. in cōmento prognosticorū. Sequitur etiā ad perfectā sanguinis digōnem hypostaticū esse lene ad ta-
ctum: lene. n. & asperū differentiæ sunt tangibiliū. Videtur aūt apud Gal. significari per lene ęqualitas partiū sub-
stantiæ eius: ita. n. exposuit egestionē lenē illo paragrapho cōmenti prognosticorū, & egestio est ita mala, q̃ est pau
ca, viscosa, lenis, siue sit alba, siue citrina. Ait enim, quòd oē, quod procedit ex corpore lene, est lene ꝓp vnam dua- H
rum proprietatū, s. aut ꝓpterea, quòd ipsum recipit digōnem ſm ęqualitatē, ita ꝙ nō refugit naturā pars aliqua ex
partibus eius, quā ipsa nō resoluat: aut ꝓp liquefactionem vehementē, ita ꝙ nulla ex partibus materiei sit, cui hoc
nō adueniat. Propter quod cōclusit, ꝙ, sicut melius est, qñ id, quod est bonum, est æquale, ita id, quod est malū, est
deterius, si sit æquale, quia primū suscipit operōnem naturæ cū totalitate sua: secundū vero suscipit malitiā ægritu
dinis cum totalitate sua. Et simile huius dicebat Princ. 4 canū trac. de crisi. Ait enim, ꝙ sedimē diuersum in sub-
stantia & colore, quod significat humorū diuersorum multitudinem, est malū: & deterius eo est id, quod est mino
rū partiū, significat enim, ꝙ natura non pōt expellere nisi post, q̃; minorātur partes. Deinde dicit, quòd lene est
multoties significatiuum magis bonitatis, q̃ album: & quòd multoties viuit ille, cuius sedimen est decliue ad rube
dinem, sed est lene: & moritur ille, cuius sedimen est decliue ad albedinē, sed est diuersum & asperū: substantiæ. n.
bonitas (vt dicit) est facilior ad suscipiendū expulsionē, q̃ bonitas coloris. Ex quo manifestum est, quòd, cum ip-
se opposuerit ad lene, diuersum & asperū, voluit per sedimen lene, id substantię, cuius partes sunt vnigenee, quę si-
militer susceperunt siue naturę, siue morbi actionē. Cum. n. partes eius diuersæ sint, nō est lene ad tactum, sed aspe
rum: quod quidem ſm plurimū significat, quòd humores, qui sunt causa febris, sunt diuersi, quare & difficulter
maturabiles. Aliqñ vero non significat humorū diuersitatē, à quibus ipsum separetur, sed significat naturam vel

morbum

A morbum non obtinere æqualiter oẽm partem humoris: aut aliquas ipſius ſediminis partes aduri, quæ faciunt tactum aſperũ in illo, & per cõſequens aduſtionẽ humoris: Aliqñ vero partes aduſtas ſanguinis craſsi ſibi cõmiſtas: aut aliquid liquefactũ ex membris à caliditate ignea: aut ſcabiem veſicæ. Talia aũt ſedimina ſunt, quæ ſimilia vidẽtur craſſæ ſimile, aut petalis, aut furfuri. Lenitas ergo ſediminis alias bonitates habentis ſignificat, quòd tàm ſedimen, q̃ ſanguis, à quo ſeparatur, ſuſcepit actionem naturæ cum totalitate ſua. De neceſsitate ergo ad perfectã ſanguinis digõnem, quæ caloris actionẽ ſuſcepit æqualem ſm oẽm eius partem, & per hoc in tactu lenitatẽ, ſequitur hypoſtaticũ, quod ab eo ſeparatur, ſimiliter eſſe lene. Comitatur quoq; ad perfectã ſanguinis digeſtõnem hypoſtaticum eſſe æquale. Exponit aũt Gal. primo de criſi hypoſtaſim æqualẽ duobus modis: & eſt ſermo eius, Et oportet quidẽ, vt conſideres de eſſe nubis ſubſidentis, quia oportet, vt ſit alba, lenis, & æqualis. Deinde exponit æqualẽ, & dicit, Et oportet, ꝙ ſit æqualitas in ea ſm duos modos, quorũ vnus eſt, vt non ſit diuiſa, dirupta, & ſm iſtã expoſitionem idẽ eſt dicere æquale, quod continuũ: Alius vero eſt, vt ſit in omnibus horis apparẽs alba, lenis, & continua, i. ꝙ vna ſit ęqualis alteri, & iſta æqualitas eſt dicta ęquiuoce cũ priori: cõtinuitas quidẽ apparitionis eius omni hora cũ prædictis conditionibus, nõ eſt eadem cũ continuitate ſubſtãtiæ. Et iſta æqualitas ſecundo modo accepta, videtur magis propria, q̃ prima, æquale. n. ad aliud dicitur. Eſt autẽ cauſa æqualitatis primo dictæ cognita per cauſam ſui contrarij, ſ. diruptionis. Diſcontinuatur. n. hypoſtaſis in partibus ſuis, ſicut & oẽ aliud diſcontinuatur

B paſſum, aut pp ſuperfluã ſiccitatem, qua pars ſeparatur à parte, vt in febribus inceſsiuis ſtercus, cũ ſeparatur in ſquibalas: videtur. n. cõpoſiti continuatrix humiditas, ad cuius cõſumptionẽ, quod relinquitur, eſt vt cinis vel puluis, aut his proportionale, & huic ſimilis diſcontinuatio videtur in ſurfureis hypoſtaſibus, & alijs, quę aduſtionẽ ſignificant: Aut diſcontinuatur pp ventoſitatem dirumpentẽ, vt apparet apud nubes in aere, quas fortis vẽtus dirupit. Vtraq; aũt harum cauſarũ eſt digõnem perimens: nõ. n. completur digeſtio, ſi aut vẽtus, aut ſiccitas dñatur, fit. n. à calido et humido, quorũ contrarijs ventus potius habet ortũ. Eſt. n. ventus vapor ſiccus nõ humidus: adhuc autẽ à calore reſolutus magis debili, q̃ forti. Quare cõtinuitas hypoſtatici cõitatur digõnem bonã ſanguinis, continuũ ſibi & vnum facientẽ hypoſtaticũ à ſanguine reſolutũ. Eſt aũt de natura diuulſi à vento hypoſtatici minus deorſum tendere, q̃ ad ſuperiora leuari, ſpiritu ſemp ferente ipſum ſurſum. Ex quo eſt ſciendum, ꝙ, ſicut ſpiritus diuellit hypoſtaſim, ſic prohibet ſubſidere illã, niſi ipſa fuerit multæ quantitatis & ſpiſsitudinis, & grauitatis. Continuatio aũt nubis ſm plurimũ eſt faciens declinare illã propter priuationẽ ſpiritus, natare faciẽtis, niſi ipſa fuerit valde pauca, & multę ſubtilitatis & leuitatis, quẽadmodum cholerica. Æqualitas aũt apparitionis eius in omni hora ſub iſtis conditionibus cauſatur à remanentia fortitudinis virtutis has operationes facientis: quod quidẽ in ſanis ſignificat conſtantiã ſanitatis. Diſcontinuatio etiã in hoc apud ęgros ſignificat, ꝙ natura quoſdã humores ſufficiẽter digerit: quoſdam vero non põt. Hę ergo ſunt cauſæ differentiarũ melioris hypoſtatici, ad quod oportet facere cõparationem hypoſtaſium, quę in febribus, vt, quęcunq; fuerit ei vicinior, melior iudicetur: quęcũq; vero ab ea re-

C motior, minus bona. Has aũt differẽtias maxime cõpletas eſt inuenire apud corpus optime ſanũ circa finẽ augmẽti exiſtens, ſiqñ cum vrinis talũ aliquid hypoſtaticũ excludatur, propter id, quod ſcitũ eſt ex præmiſsis, ideo, ꝙ aliquas immutationes ſuſcipiet apud alias ætates. Adhuc & ſimiliter penes ſexus diuerſitatem diuerſificabitur parũper & ipſum, vt in pueritia ſit maioris quãtitatis & pluris ſpiſsitudinis: in ſenectute vero econuerſo pp id, quod ſcitum eſt ex præmiſsis. In muliere verò pauca eſt talis hypoſtatici ſeparatio ſm plurimum: pp quod dicit Princeps, ꝙ maſculorum vrinę, cum mouẽtur, ſm plurimũ turbidantur, & declinat earũ turbatio ad ſuperiora: mulierũ vero vrinæ fere turbidantur ex motione propter paucã ſeparationem ſui: & cauſa eſt minoratio digõnis ſeparãtis, & ad fundum declinate facientis. Cũ. n. natura non perfecte digeſsit ſanguinẽ, neq; ad ſpiſsitudinem conuenientẽ deduxit eam, ſed impotẽs facere conſtare ipſum, aquoſum operata eſt, tũc tale hypoſtaticũ, quod ſanguificationẽ ſugit, non cõſtate facit, nec in vnũ ducit: propter quod euadens cũ aquoſitate, indiſtinctum perſeuerat ab illa, digõne quidẽ carens conſtare faciẽte, & in vnum ducẽte. Diſperſum tñ per totum corpus vrinæ facit vrinã ſpiſsiorẽ & turbidiorẽ, ſicut ſeparatum & deſcẽdens ad imum, ſubtiliorẽ & clariorem relinqt eam, ſimile quidẽ faciens ſterili & gonimo ſpermati, quę Ari. in lib. de gen. aĩal. tali experimento docẽt diſcerni. Ait enim, ꝙ ſterile eſt, quod frigi-

D dum, ſubtile, & indigeſtum, & in aquã cito diffunditur, & ſupernatat: gonimum aũt, quod calidum, digeſtũ, conſtans, & craſsitiẽ habens, quod in aqua cito deſcẽdit ad fundum. Ex quo notãdum eſt, ꝙ, quæcunq; vrinæ ſpiſsitudinem multã habentes, hypoſtatici deſcẽſum non habẽt, propter cauſam prędictã credendum eſt eas nõ habere: in habẽtibus aũt, quanto velocior & facilior fuit deſcẽſus, tãto completior ſignificatur digõ: quæ quãto magis cõſtare facit tale hypoſtaticũ, tãto & ipſius ab vrina diſtinctio velocior comitatur. Quare, vbi talis hypoſtatici nulla diſtinctio, aut debilis, aut fere nulla ciborum ſanguificatio denotatur. Quæcunq; vero vrinæ multæ ſunt tenuitatis, nõ ſunt aptæ habere talis hypoſtatici ſeparationẽ, aut modici valde, eo ꝙ tale hypoſtaticũ non eſt deductũ in eis: Quod quidẽ ſignificat (vt eſt generaliter dicere) alterã quatuor rerum, ſ. aut oppilationes, ex quibus non poteſt euadere, niſi quod aqueum & ſubtile: aut multã ſanguinis cholerizationẽ, in qua tale hypoſtaticũ à calore abſorptum nõ eſt reperibile: aut multã ſiccitatem & priuationẽ talis ſuperfluitatis, vt in ſiccis natura, & ſenibus: aut multam ſanguinis cruditatẽ, ſicut videmus in vigilãtibus, & crapulatis, & alijs indigõnem paſsis, in quibus (ſicut videtur) propter ſanguinis indigõnem vrina nõ pingueſcit, ſed ſubtilis elabitur, à qua fere nihil ſubſidere põt. Sicut. n. ſanguis, cũ completur in eo digeſtio, ad ſpiſsitudinẽ quandã deductus eſt, ita & aquoſitas, quæ tunc ab eo ſegregatur, craſsitiẽ quandã aſſecuta eſt ab illo. Sed dubitabit aliquis, quia, ſi ſanguis per digõnem ad ſpiſsitudinem ductus vrinam reddit ſpiſsiorẽ, tunc viri ſpiſsiorem mulieribus ſanguinẽ habentes, deberent habere vrinam ſpiſsiorem: cuius oppoſitum oſtenſum eſt ſupra. Adhuc, ſi id, quod ſubſidet in vrina, eſt id, quod refugit operationem naturæ apud conuerſionẽ cibi ad ſanguinem (vt ſupra dictum eſt) tunc, cum in ijs, qui indigeſtionẽ paſsi ſunt, non ſolum modica quædã particula refugerit operationẽ naturæ, ſed fere totum, quod aſſumptum fuit, videtur, ꝙ in

vrinis

vrinis talium plus de tali hypostatico debeat excludi cum vrina, q̃; in alijs, & per hoc vrina pinguior fieri. Nã E esset, ꝙ duplex est indigestio venarum, quædam absoluta: & quædam relata. Absoluta duplex, quædam est absoluta priuatio: quædam vero contrarij operatio. Illa, quæ est contrarij operatio, non facit omnino vrinam subtilem, neq; priuationem hypostasis. Absoluta vero priuatio adhuc est duplex, nam Aut est indigestio, cũ qua est inchoatio quędam actionis caloris naturalis, vt fiat ebullitio & commotio in humido digestibili, ex qua fit in vrina turbiditas, & spissitudo, sed non separatio, hanc. n. adhuc indigestam vocamus propter indiscretionẽ: Aut est indigestio, secundum quam calor innatus nihil adhuc, de quo sit curandũ, agit in id, quod sanguificari oportet: & ex hac maxime fit subtilitas & claritas in vrina. Et ista est duplex, quia calor ĩnatus aut desinit agere sicut impeditus: aut sicut sopitus. Impeditur autẽ tripliciter, s. aut sicut perterritus à malitia cibi, aut sicut suffocatus à multitudine, aut sicut rettactus per aliquod accidẽs. Sopitur autem dupliciter, aut sicut multum diminutus per victoriam frigoris super ipsum: aut sicut à morbo subiugatus, vt in principijs febrium. Indigestio vero relata, est illa, quę diminuta vocatur, quæ non est simpliciter indigestio, quando calor nullam egerit actionem in cibum, sed dicitur indigestio per relationem ad eam, quæ perfecta est: & talis dici potest digestio, quæ in venis mulierum respectu eius, quæ in venis masculorum. His præmissis dicendum est, ꝙ, licet digestio completa reddat vrinam spissiorẽ, q̃ indigestio absoluta, ſm quam nulla fit actio propter id, quod expositum est, non tamen reddit eam spissiorem, q̃ indigestio relata: & causa est, quia in relata semper est sanguis phlegmaticior, & plures habens superfluitates, quas superius diximus, q̃ sanguis, qui in completa: quare & vrina spissior & turbidior separatur apud illã. F Sed restat dicere hic causam, quare apud indigestionem absolutam, ſm quam nulla fit actio, vrina segregetur subtilis, & nihil habẽs hypostatici, de quo sit curandum, cum tunc multum de tali hypostatico credatur superfuisse in venis. Et dicẽdum, ꝙ causa est, quia tunc calor innatus aut sicut impeditus, aut sicut sopitus non mouetur ad expulsionem nisi rei subtilis & aqueæ, cuius expulsio facilis est, adiuuante ad hoc non parum virtute attractiua renum, quę omne aqueum à venis euellit. Adhuc etiam motus expulsiuæ à natura regulatus est post complemẽtum operationis digestiuæ. Contentiuæ autem operatio similiter à natura regulata tunc maxime terminatur, cum digestio completur. Quare, vbi est indigestio, non dum ad suum opus virtus expulsiua excitatur, neq; deficit contentiua. Præter hoc autem neq; crudum & indiscretum adhuc vndiq; obedit expulsiuæ: quod quidem accidit, vel quia est viscosum adhærẽs: vel quia subtile imbibitum. Sic ergo manifestum est, ꝙ vrina tàm tenuis, q̃ spissa, carens separatione, est indigesta, non tamen propterea omnis, quę separationem habuerit, est digesta iudicanda; sed quæ bonam, & tanto quidẽ magis illam, quanto hypostasim acciderat meliorum esse differentiarum. In corporibus autem natura distemperatis in calido, quãdo fuerint ſm meliorem dispositionem suæ sanitatis, erit (vt generaliter est dicere) hypostasis nõ tantæ albedinis, sed declinans ad rubeum vel citrinum; adhuc autem & magis pineata & minus depressa: In distemperatis vero in frigido, magis conglobata, magisq; depressa: In distemperanis vero in sicco, erit paucior & subtilior: In distemperatis in humido erit econuerso. Sed in febricitantibus febre putrida, cum affuerit summa indige- G
stio, quæ est absoluta priuatio dupliciter dicta, nulla erit hypostatici separatio, sed penes q̃titatem aduentus digestionis, aut cõtrarij digestionis separabitur hypostaticum, significatiuum quidem & ipsum tàm substantia & colore, quàm situ super speciem causæ morbi: adhuc autem & super victoriam naturę vel causæ: Propter quod scito, q̃ sit bona vrina, bonaq; hypostasis: quæ quoq; ipsarum propriæ causæ, quas ipsæ comitantur, non est difficile malarum cognitionem habere, suarumq; causarum, ex quibus aptæ natæ sunt fieri: Rectum enim est iudex sui, & obliqui, sicut dicit Philosophus.

Turisani de Turisanis Florentini, Monachi Cartusiensis Tractatus de Hypostasi finit.

HALI FILII RODBON IN PARVAM GALENI ARTEM COMMENTATIO.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

Ntendimus ędere sermonem exponentem illud, quod clausum est de sermone Galeni in libro suo, qui vocatur ars parua. Dicit ergo, ꝙ Gal. nominauit hunc librũ artem paruam, vt significaret hoc nomine, ꝙ liber iste continet regulas artis medicinæ omnes. Quod est, quia ipse determinauit doctrinã artis medicinæ in libris suis, quam posuit in eis, & aggregauit in hoc libro summas eius, quod compleuit cum expositione in alijs libris suis. Factum est ergo, quod est in hoc libro, paruum in comparatione ad illud, quod omnes illi continent libri: paruum enim ex omni re simile est in forma magno completo. Eius aũt, quod in hoc consistit libro, comparatio ad illud, quod in alijs est libris, est sicut cõparatio pueri ad virum perfectum. Et, qui
B putat, ꝙ liber de ingenio sanitatis est ars magna per comparationem ad hunc librũ, eius opinio est opinio vana, quoniam liber de ingenio sanitatis est vna partiũ medicinæ artis, & est pars magna, quę continet regulas curationis tantum: & remanent ex arte medicinæ partes multę, sicut canones de regimine sanitatis, & canones de morbis & accidẽtibus, & canones crisis, & canones pulsus, & res aliæ multæ. Et propter hoc mentitur sermo illius, qui nominauit hunc librum artem paruam, cõparatione facta ad librum de ingenio sanitatis, & verificatur sermo eius, qui nominauit eum artem paruam, comparatione facta ad cõplementum artis medicinæ, quod continent oẽs libri sui, qui sunt in ea. Verũ nominatio Gal. quà nominauit librum de ingenio sanitatis, artem magnam, est illud, quod fecit errare istos, donec opinati sunt illud. Et nos quidem exponemus eius sermonem in hoc libro expositione conueniente sententijs eius, & vitabimus, ꝙ non sit in sermone nostro egressus ab intentionibus viri, & afferemus in primis dictiones eius, vt appareat, ꝙ sermo noster est conueniens & non egrediens.

GALENI TEXTVS EX ARABICO TRANSLATVS

QVAE QVIDEM EST ALIQVA PARAPHRASIS.

Liber Primus, qui est de corporibus.

C

PROOEMIVM.

N omnibus doctrinis, quæ secundum ordinem currunt, incessus sunt secundum tres ordines.

Doctrina est actio doctoris in discipulum. Et incessus, & semita, & via sunt nomina synonyma, nã significatio cuiusq; eorum est eadem significationi alterius. Et antiqui quidem voluerunt per illud, prolationẽ, idest doctrinam, quæ facit cadere in animam discipuli illud, quod proijcit super ipsum magister ex intentionibus rei, quam intendit docere eum: & nominatur hæc prolatio doctrina. Et æquale est, siue doctrina sit prolata dictionibus aut audita, siue scripta aut inspecta, ex qua intelligantur illæ eædem dictiones, aut indicata manu aut digito, aut statione, ex qua intelligatur illud, quod significant dictiones. Doctrina enim aut est prolata actu, aut prolata potentia. Et non est differentia etiam inter illa, videlicet ꝙ doctor sit præsens, qui doceat discipulum, aut et non præsens, cum ipse iam firmauerit, & scripserit, & exemplificauerit illud, ex quo intelligitur doctrina, donec aspiciens in aliquo libro antiquorum ſm semitam doctrinæ addiscat ex ordine vel ędítione libri absq; mediatore. Dixit.n. Gal. in tractatu primi libri de iuuamentis membrorum, ꝙ per scripturam intelligimus sermonem Platonis & Arist. & Hippo. & reliquorum antiquorum ex philosophis & medicis, quasi nos præsentes
D audiremus doctrinas eorũ. Et doctrinam quidem currere ſm ordinem, est, vt incipias de re aliqua, deinde procedas ex ea ſm continuationẽ aut cõsequentiam, vsquequo consequaris totũ, quo indiges: & ipsam currere non ſm ordinem, est, vt incipias rem aliquã, deinde non continues eam cũ eo, cũ quo continuatur ex rebus. Et Gal. quidem dixit, ꝙ doctrinæ, quæ ſm ordinem currunt, sunt tres, & narrauit eas: & tacuit de doctrinis, quę nõ currũt ſm ordinem, cum non extrahatur per eas quæsitum, sicut ostensum est in arte dialecticæ.

Vna earum quidem fit secundum viam conuersionis & solutionis: & est, vt statuas rem, ad quam intendis, & cuius inquiris scientiam, in mente tua secundum finem complementi eius. Deinde consideres in propinquiori, & propinquiori ex eo, sine quo non stat res illa neq; cõpletur, vsquequo peruenias ad principium cõplementi eius.

Hæc est vna specierum doctrinarum, quæ currunt ſm ordinem, & est illa, quæ nominatur dissolutio per cõuersionem. Quidam vero posuerunt ei exẽplum, dicẽtes, Corpus est cõpositum ex mẽbris, & membra sunt cõposita ex humoribus, & humores ex cibis, & cibi ex elementis. Hoc aũt exemplum non conuenit sententię Gal. neq; cõuenit sententiæ antiquorum: quod est, quia dissolutio per conuersionẽ est secundum hunc ordinem & modum, Accipe quæsitum, & solue ipsum in subiectum, quod est in eo, & prædicatum: & considera consequentiã subiecti, deinde consequentiam prædicati, & attrahe per illud ratiocinationem eius: &, si inuenis in aliqua propositionum

ratiocinationis eius locũ considerationis, idest dubitationis, solue et iterũ illam propositionem: & non cesses facere hoc semper, vsquequo descendas & deuenias ad principia artis & scias cognitas. Et geometræ quidẽ & authores scientiarũ sciunt hunc modũ doctrinę: & Aristo. quidem iam posuit ipsum in analyticis, idest in libro posteriorũ. E

Galenus ergo vult per dissolutionem, hanc intentionem, non intentionẽ, quam quidã intellexerunt intellecta egrediente ab omnibus sententijs & scientijs; & inconuenientem sententiæ Gal. Est nanq; sermo eius, vt statuas rem, ad quam intendis, & cuius scientiam quæris, in mente tua secundum vltimum cõplementi eius, s. vt accipias quæsitum: deinde consideres in propinquiori, & propinquiori ex eo, sine quo non stat quęsitum neq; completur, vsquequo peruenias ad principia eius, s. ad scientias scitas & cognitas, & principia eius: & hoc quidem est res manifesta in dialectica. Exemplum autem, quod conuenit sententiæ Gal. est secundum hunc modum. Volumus addiscere artem medicinæ: inuenimus ergo artem medicinæ habere partes duas, quarum vna est acquisitio sanitatis, & altera conseruatio sanitatis. Consideramus, ergo acquisitionem sanitatis, & inuenimus eam existere per curationem, & cibos, & medicinas: & consideramus in conseruatione sanitatis, & inuenimus eã esse per cibos, & regimẽ. Deinde consideramus in vnaquaq; harum rerum, & non cessamus descendere, vsquequo perueniamus ad sciẽtias notas, & vsq; ad ea, quæ oportet ponere principia medicinæ.

Et secunda est secundum viam compositionis, & contrarietatem semitæ primæ: et est, vt incipias à re, ad quam tu peruenisti per viam dissolutionis & conuersionis, deinde redi in illis rebus, & compone eas adinuicem, vsquequo peruenias ad postremum earum. F

Hæc est secunda species doctrinarum, quæ currunt secundum ordinem. Et est intellectum ex sermone meo in contrarium eius, quod est dissolutio. Et demonstrationes quidem omnes fiunt in his duabus doctrinis. Demonstratio autem † quare, fit per compositionem: & demonstratio quia, fit per dissolutionem.

Et tertia fit per viam dissolutionis diffinitionis, & est semita, qua vtimur in hoc nostro libro. Et tibi inest, vt nomines hanc doctrinam loco dissolutionis termini, apertionem termini, sicut nominauerunt etiam eam quidam alij: aut resolutionem termini, aut diuisionem eius, sicut nominauerunt eam alij: aut explicationem, aut expositionem eius, aut determinationem eius, sicut nominauerunt eam alij.

Hæc est species tertia doctrinarum, quæ currũt sẽm ordinem: & est, vt accipias diffinitionem quæsiti, & diuidas in partes eius, & aspicias in vnãquãq; partium eius, & partium particularum eius, & compleas consideratione tua totum, cuius intellectu indiges in illo quæsito. Et Gal. quidem narrat, & numerat in sermone suo hæc nomina, quibus antiqui hanc nominauerunt doctrinam: vnusquisq; enim eorum nominauit eam nomine proprio, quo intendit facere intelligere auditorem huius doctrinæ. Sunt ergo nomina ista synonyma in hac doctrina.

Et iam conati sunt quidam sociorum Herophili incedere hac doctrina, & Heraclides, & Erythræus. G

Vult dicere, ꝙ quidam medicorum, qui fuerunt ante ipsum, conati sunt facere doctrinam artis medicinæ per viam dissolutionis termini. Et, si ipsi compleuissent doctrinam eius hoc modo doctrinæ, excusassent Gal. ab iteratione huius doctrinæ, verum ipsi conati sunt illud, sed non compleuerunt.

Et conati sunt etiam secundum viam compositionis socij Herophili, & quidam ex socijs Erasistrati, & Atheniensis dictus Athaleus.

Vult, ꝙ quidam medicorum, qui ante ipsum præcesserunt, conati sunt facere doctrinam artis medicinę per viã compositionis, in qua fit inceptio ex principijs medicinæ & † scientijs scitis, & componitur, & extrahitur per compositionem eius totum, quod est necessarium in medicina.

Et nõ vsus est aliquis eorũ, qui fuerũt ante nos, in aliquo librorũ suorũ doctrina, cuius inceptio est ex conamine mẽtis ad finẽ rei, ad quam intenditur, q̃;uis hæc via sit res, qua extrahuntur oẽs artes per viam rationis.

Vult, ꝙ solutione per conuersionem non vsus est aliquis medicorum, qui præcesserũt ante ipsum, in doctrina artis medicinæ: Et significat per sermonem suum istum, scilicet ꝙ hæc semita est res, qua extrahuntur omnes artes per viam rationis, quia vult per hanc doctrinam illud, quod diximus de solutione quæsiti ad subiectum in eo, & prædicatum, & reliquas artis solutiones. Quod ergo præmisimus, conueniens est sententiæ Galeni, non ei, quod exemplificauerunt alij à nobis. H

Et iam subito vsi sumus illa doctrina in alio libro ab isto.

Scilicet quia vsus est solutione per conuersionem in doctrina artis medicinæ in libris, in quibus compleuit doctrinam artis medicinæ.

In hoc autem libro nos vtimur doctrina, quæ fit ex dissolutione diffinitionis. Quantum ergo minuitur hæc doctrina à prima in dignitate & in consequentia rationis, tantum superfluit in hoc, quòd ipsa aggregat totam rem, et facit rememorari vnamquãq; partem eius, quoniam valde facile fit homini seruare, & rememorari illud, quod addiscit, per viam dissolutionis termini, propterea, quòd diffinitio continet summas artis totius, quando est diffinitio, quam quidam nominant substantialem, vt distinguant inter eam & inter diffinitiones, quas nominant notiones: quoniam illæ diffinitiones non diffiniunt nisi ex accidentibus, quæ concomitantur eas, sed diffinitio substantialis diffinit rem ex ipsa substantia rei.

Diffinito substantialis est, quæ determinat rem diffinitam per res essentiales: & diffinitiones nominatæ notiones, sunt descriptiones. Et differentia quidem inter diffinitionem & descriptionem est, ꝙ in diffinitione & ponitur genus rei, & adiungitur cum differentia aut differentijs, quæ discernunt essentiam diffiniti ab alijs. Et in descriptione ponitur genus rei, & adiungitur cum proprietatibus aut accidentibus, quæ discernunt descriptum ab alijs, & non per rem essentialem. Et, quod remanet ex sermone eius, intellectum est.

A *Tractationi autem secundum partem totius scientiæ medicinæ iam præuenimus in alijs libris multis, in quibus dilatatur & declaratur res ad vtendum doctrinis tribus.*

Vult, ꝙ pertractauit particularia medicinæ, in quibus vtuntur doctrinis tribus, quæ currunt ſm ordinem: & iam compleuit eam in libris alijs multis ex libris suis. Doctrinæ vero, quæ non ſm ordinem currunt, sunt diuisio & descriptio. Et Gal. quidem dixit doctrinas, vt inuitaret nos ad addiscẽdum artem dialecticæ, & vt faceret nos scire, quia impossibile est comprehendere artem medicinæ sine arte dialecticæ, nisi sit homo excellentissimi ingenij, sicut Hippocrates. Nam bonitas naturæ eius & supfluitas solertiæ ipsius pduxerunt eũ ad hoc, vt vteretur his doctrinis absq; dialecticæ arte naturaliter, Sicut inuenimus aliquem hominem non errare, quoniam natura eius perduxit eum ad declarationes: & quosdam eorum non errare, quoniam cum eis est ars: & quosdam eorum errare, quoniam cum eis non est ars propter defectum grammaticæ. Propter abbreuiationem ergo naturarum hominum huius tẽporis Gal. inuitauit nos per hunc sermonem ad discendam artem dialecticam, & facit nos scire, quia sine ea non cõprehenditur ars medicinę. Et, cum Gal. dicat hominibus sui temporis hunc sermonem, & bonitates in eis sint famosæ, & philosophia sit in eis communis & manifesta, tunc quæ est opinio tua de hominibus huius temporis, in quibus philosophia est extranea?

Nunc aũt aperiemus librum nostrũ hunc per doctrinã, quæ fit per viam dissolutionis diffinitionis, postquam faciemus scire, quòd nos non dicimus in hoc libro nisi summas eius, quod ostendimus secundũ expositionẽ in alijs libris: & quòd illud, quod est in eo, est sicut conclusiones eius, quod est in eis.

B Clarificauit Galenus intentiones in hoc libro suas, dicẽs, Nos non dicemus in eo nisi summas eius, quod declarauimus ſm expositionẽ in alijs libris: & istę summę sunt sicut cõclusiões eius, quod est in illis libris. Intelligimus ergo ab eo, quia non sunt conclusiones, sed sunt similes cõclusionibus. Et ipse quidẽ supfluitate suę solertiæ, & bonitate suæ scientiæ dixit hunc sermonẽ: &, si ipse dixisset, ꝙ sunt cõclusiones, tunc doctrina eius cucurrisset nõ ſm ordinem. Qui ergo existimat, ꝙ sunt conclusiones, tunc non intelligit à viro. Et, qui dicit, ꝙ sunt fructus illorum librorum, tunc iam elongatur valde ab intellectu Gal. qm̃ fructus sunt id, in quo fit iuuamentum ex illis libris. Et Gal. quidem narrat hanc intentionem, vt dirigat mentẽ perfecti & discipuli simul versus iuuamentum, quod fit cũ eo, quod est in hoc libro: pfecti qdem, quia firmat in mẽte sua canones huius artis, & facit eũ rememorari eius, quod forsitan obliuisceret in dispositione senij: & discipuli qdem, qm̃ facit, quod est in hoc libro artis medicinæ inuentũ, ei potentiã ppinquã ex apparitione ad actũ. Cũ ergo incipit opari aliqd operationũ suarum, & aspicit in aliquo particulariũ suorũ, quod erat in eo occultũ, ponit ad effectũ: ergo cõpletur ei p vsum artis medicinæ.

Tractatus primus, qui est de diffinitione Medicinæ.

C *Dico ergo, quòd Medicina est scientia rerum pertinentium continuatarum cum sanitate, & cum ægritudine, & cum dispositione, in qua non euadit homini sanitas neq; ægritudo.*

HAEC EST diffinitio substantialis medicinæ, quod est, quia determinat intentionem artis medicinæ per res essentiales. Genus quidem eius est iste sermo, Scientia rerum pertinentium continuatarũ. Nam scientia harũ rerũ est genus omnium artium factarum à principijs, sumptis ex scientia naturali, sicut agricultura, & curatio bestiarum, & pastoralis scientia aĩalium, & medicina. Et differentia eius est sermo eius cũ sanitate & ægritudine, & cum dispositione, in qua non euadit homini sanitas neq; ægritudo: hæc enim differentia discernit essentialiter artẽ medicinæ ab omnibus artibus, factis à principijs, sumptis ex scientia naturali. Et dictiones quidem huius diffinitionis sunt diminutæ. Diminutionem vero earum occultauit Gal. in iteratione sua, qua iterauit literam b. Dicunt, ꝙ litera b apud Arabes significat cum post, &, coniunctionem: & in hoc, ꝙ semel rememoratus est hominis. Et, cum manifestæ fuerint omnes dictiones assumptæ in ea, est ſm hoc, Medicina est scientia rerum proportionatarum, cõtinuatarum cum sanitate hominis; & rerũ proportionatarũ, conrinuatarũ cum ægritudine hominis: & rerũ proportionatarum, continuatarum cum dispositione, in qua nõ euadit homini sanitas neq; ægritudo. Quòd si generi medicinæ propinquo eius esset nomen, & differentiæ eius nomen, aggregasset Gal. duo nomina, & cõiunxisset ea cognitione diffinitionis. Verum propterea, ꝙ non fuit generi eius illud, neq; differentiæ ipsius, vtitur his nominibus, vt intelligatur ex eis intentio generis propinqui eius: & differentiæ, quæ discernit eam essentialiter ab alijs artibus ordinatis sub genere. D Putatur autem, ꝙ in hac diffinitione est assumptum, quod est contrarium sermoni Aristo. in præd. ꝙ sanitas & ægritudo sunt duo contraria, inter quę non est medium: vt vero de dispositione, quæ non est sanitas neq; ęgritudo, putatur, ꝙ ipsa est media inter eas. Quidam autem affirmant inuentionem huius dispositionis per alterationem tantum corporis ex sanitate ad ægritudinẽ, & ex ęgritudine ad sanitatem: hæc enim alteratio transit p medium, quod est dispositio tertia. Quòd si isti intelligerent ab Arist. in præd. & à Gal. ſm ꝙ dicunt, a remoueretur eorũ ambiguitas. Quod est, quia Arist. vult, ꝙ impossibile est à corpore sanitatem & ægritudinem simul remoueri, & fieri in eo dispositionẽ tertiam, in qua nõ sit portio sanitatis neq; portio ægritudinis: & hoc est verum. Et Gal. vult per dispositionẽ, quæ non est sanitas neq; ægritudo, dispositionem corporis, in qua inueniuntur aut sanitas & ægritudo simul: aut vna earum in hora vna, & altera in hora alia: aut portio cuiusq; earum: aut ſm semitã permistionis aut vicinitatis. Et propter illud non firmauit iudiciũ sup inuentionẽ huius dispositionis tertię, sed narrat dictionẽ, q̃ significat illud, qđ dixit. Et est sermo eius, In quo nõ euadit hoĩ. & ego exponã illud in eo, qđ futurũ est de sermone eius. Et hoc ẽt poſe est, & nõ est ei oppositio cũ sermone Arist. ne dũ ꝙ necessariam faciat contradictionẽ. Quod est, quia intellectũ est ex semone Arist. ꝙ corpora alterantur ex sanitate ad ægritudinem, & ex ægritudine ad sanitatẽ: & ꝙ in hac alteratiõe poſe est inuenire hæc duo cõtraria aut in partibus corporis longinquis, aut in partibus propinquis, aut in horis diuersis: & vnaquęq; s. sanitas & ægritudo, qñ alteratur ab

ea corpus, necesse est, vt minuat, & addat eius diminutio, vsquequo euanescat: & necesse est, vt addat altera, & magnificet eius additio, vsquequo cõpleat eius esse, & hęc additio & diminutio inueniunt simul. Hæc ergo dispositio tertia, quã dixit Gal. conuenit ẽt sententiæ Aristo. Et Arist. qdem nõ prohibuit, nisi vt dicat, qa inuenitur dispositio tertia diuersa sanitati & ęgritudini, s. vt sint dispositiones tres, ordo cuiusq; quarũ sub genere suo, sit ęqualis ordini alterius. Nam, sicut Aristo. hanc intentionẽ dici prohibet, silr Gal. phibet eã dici. Duo ergo viri sunt cõuenientes, & diuersitas sublata est inter eos, quãuis sit manifestũ sermonem Gal. facere opinari illud. E

Et oportet, vt intelligas nomen scientiæ in hoc loco secũdũ intentionẽ cõem, non secũdũ intentionẽ propriam.

Vult, vt intelligatur ex eo intentio generis, sub quo ordinantur omnes artes, factæ à principijs, sumptis ex sciẽtia naturali, hoc nanq; genus est cõmune, non proprium, istis artibus.

Et illud quidem, quod continuatur cum vnoquoq; horum trium, & proportionatur ei, s. in sanitate, & ægritudine, & dispositione, quæ non est aliqua earum, est vna trium rerum, aut corpus, aut causa, aut signum. Nam oẽs nostræ linguæ cõparant corpus suscipiens sanitatẽ, & causam facientem & conseruantem eam, & signum declarãs ipsam, ad sanitatem. Et secundum hanc rationem cõparant corpus suscipiens ægritudines, & causas efficientes et conseruantes eas, et signa declarantia eas, ad ægritudinem. Et similiter ẽt comparant corpus, & causam, & signũ significans dispositionem, quæ non est sanitas neq; ægritudo, ad illam dispositionem. F

Sermo iste intellectus est, exponens partem diffinitionis.

Et prima quidem intentio medici non est nisi ad sciendum causas sanitatis, deinde propter illud peruenit ad reliquas causas, s. ægritudinis in primis, deinde ad causas dispositionis, quæ non est sanitas neq; ægritudo, deinde post hoc ad corpora. Et non est eius intentio iterum in eis in primis, nisi ad sciendum corpora sana, deinde post ad sciendum ægra, deinde post ad sciendum ea, quæ non sunt neq; ægra neq; sana. Et secundum hanc intentionem & ratiocinationem currit res signorum. In operationibus vero non est in primis nisi cognitio dispositionis corporum per signa, deinde post illud inuentio causarum sanitatis corporum, & ægritudinis eorum.

Fecit nos scire in hoc sermone differentiã inter doctrinã artis medicinę, & inter operationẽ, per illud, quod discimus ex eis: & φ dispositio in eis est, ƒm quod dicimus, primũ cognitionis, vltimũ operationis: & primũ operationis, vltimũ cognitiõis. Et sermo eius intellectus est. Et nos exponemus diuisionẽ, & ipsius explanationẽ, qua diuidit partes diffinitionis medicinæ, vt dirigat mens p illud in eo, quod est post illud. Dico ergo, φ causarũ sanitatis duo sunt modi, Vnus eorũ, est causarũ faciẽtium sanitatem, & istæ eędem sunt causæ sanantes ægritudinem, sicut curatio, & medicinę, & cibi: & canonũ harum causarũ cõpleuit doctrinã in libro de ingenio sanitatis & modum. Alter modus est causarũ conseruãtium sanitatẽ: & canonum harũ causarũ cõpleuit doctrinã in libro de regimine sanorũ. Et docet in hoc loco artis paruæ, φ medicus puenit p causas sanitatis ad causas ægritudinis in primis, deinde ad causas dispositionis tertię, vt vtat causis sanitatis, & caueat causas ægritudinis, & causas dispositionis tertiæ, sicut pmisit illud in libro sectarũ. Et cãæ ægritudinis sunt tres, causa antecedẽs, sicut repletio: & causa coniuncta, sicut putredo faciẽs febrẽ: & causa primitiua, sicut casus, aut pcussio, aut obuiatio caloris Solis, aut frigoris aeris. Et ƒm hanc silitudinem sunt causæ dispositionis, quæ nõ est sanitas neq; ęgritudo. Deinde docet, φ medicus puenit ẽt post cognitionẽ harũ causarum ad cognitionẽ corporũ sanorum, deinde ægrorũ, postea illorũ, quæ nõ sunt sana neq; ęgra. Deinde dicit, φ & ƒm hanc rõnem currit res signorum, s. incipit medicus à cognitione signorum sanorum, postea signorum ægrorum, deinde signorum dispositionis, quæ nõ est sanitas neq; ægritudo. G

Deinde dicit, Sed in dispositiõe opationis nõ est in primis nisi dispositiõis cognitio corporũ p signa, s. icipit medicus, qñ vult opationẽ medicinę, & scit dispõnẽ corporis p signa: tũc, si iuenit in eis signa sanitatis, cõseruat sanitatem eius: &, si inuenit in eo signa ęgritudinis, aut signa dispositiõis, quæ nõ est sanitas neq; ęgritudo, curat ægritudinẽ eius, aut curat illã dispositionẽ. Deinde dicit, postea, qa est post illud inuentio sciæ causarũ sanitatis corporũ, & ęgritudinis eorũ, s. postq̃ cognoscit medicus dispositionẽ corporis, inuenit sciam causarũ sanitatis, aut cõseruantium ex eis, aut facientium ex eis. Cum conseruantibus conseruat sanitatem eius, & cũ efficientibus sanat eius ægritudinem. Et, postq̃ compleuit Gal. explanationem diffinitionis medicinę ad partes suas, & istam doctrinã, qua docuit nos esse earum, & compleuit in dispositione doctrinæ, & in dispositione operationis, incepit iterum diuidere vnamquãq; earum, & explanauit eam ad tria, & dixit.

Et vnumquodq;, quod efficit, aut conseruat, aut significat, aut recipit, dicitur secundũ vnum duorum modorũ, aut absolute, aut in tempore præsenti: & medicina vtrorũq; est sciẽtia. Similiter & absolute dicitur secundũ duos modos, aut semper, aut in pluribus dispositionibus: & earum ẽt rerum medicina est scientia. H

Sermo eius ex eo, Quod efficit. tolerat, vt velit cãs efficiẽtes sanitatẽ tm̃, & sunt sanãtes infirmitatẽ: & tolerat, vt velit cũ eis cãs efficiẽtes ęgritudinẽ, & causas efficiẽtes dispõnẽ, quę nõ est sanitas neq; ęgritudo. Et sermo eius, Aut cõseruat. tolerat, vt velit cãs cõseruantes sanitatẽ tm̃: & tolerat, vt velit eas, & velit cũ eis cãs retinẽtes ęgritudinẽ, & dispõnem, quę non est sanitas neq; ęgritudo. Et sermo eius, Aut significat. vult signa, & sunt tria, signa sanitatis, & signa ęgritudinis, & dispõnis tertię. Et sermo eius, Aut recipit. vult corpora. Quod aũt remanet ex sermone eius, intellectum est. Et sermo eius, Medicina est scia eorũ omniũ. vult rememorari nos, φ istæ res sunt explanatio diffinitionis medicinę. Et, cũ ita sit, tunc medicina est scia omnium eorum. Et propterea, φ dimisit in sermone suo isto rememorari dispositionis tertiæ, incipit quidem exponere esse eius ita, & dicit.

Quod autem non proportionatur ad sanitatem neq; ad ægritudinem, cum sit aut causa, aut signum, aut corpus, siue dicatur absolute, siue in tempore præsenti, vnumquodq; secundũ tres dicitur modos. Vnus eorum est, ne sit proportionatum ad aliquod duorũ contrariorum: & secundus, vt sit proportionatum vtrisq; simul: et tertius, vt proportionet

portiones

A *portionetur quandoq; ad vnum eorum, & quandoq; ad alterum. Et secundus horum trium dicitur secundum duo contraria, aut vt proportionetur ad vnumquodq; duorum contrariorum æqualiter: aut ut proportionetur ad vnum plus, quàm ad alterum.*

Cõ.6. Res proportionatæ & continuatæ iam fuerunt tres, causa, corpus, & signum: &, qñ multiplicantur cũ sanitate, & ægritudine, & dispositione, quæ nõ est sanitas neq; ęgritudo, ꝓueniunt nouẽ. Proijciatur ergo ex eis illud, quod proportionatut, & continuatur cũ hac dispositione, & remanebunt sex: quæ, qñ multiplicantur cũ absoluto semper, & cũ absoluto ſm plures dispositiones, & cũ tẽpore præsenti, ꝓueniunt decem & octo. Et Gal. qdem rememoratur in hoc capitulo dispositiones rerũ proportionatarũ, & continuatarum cũ dispositione, in qua nõ euadit homini sanitas neq; ægritudo, & dicit, ꝙ hæc dispositio est trina, s. neutralitas in tribus significatis, & significatũ diuiditur in duas partes, & scđm eorum est duo. Ergo fit hæc dispositio quatuor, quæ, qñ multiplicant cũ numero rerum ꝓportionatarum, continuatarũ cum ea, proueniunt aut nouem, si non diuiditur scđm: aut duodecim, si diuiditur scđm. Sed, qñ multiplicatur illud cũ absoluto semper, & cum absoluto ſm plures dispositiones, & cũ tempore p̃senti, prouenIunt aut vigintiseptẽ, si non diuiditur scđm: aut triginta sex, si diuiditur scđm. Et tu potes notare istas diuisiones in tabula: & excitabitur per illud mens tua: vetificabitur numerus partium, ad quas diuiditur

B diffinitio medicinæ.

Et in enunciatiõe totius huius diffinitionis est locus dubitationis, quã determinare oportet. Quod est, quia, cũ nos dicimus, quod Medicina est scientia rerũ continuatarum cum sanitate, & ægritudine, & dispositione, quæ non est sanitas neq; ægritudo, licet, vt intelligatur ex hoc sermone, quia est scientia omniũ rerum: & licet, vt intelligatur, quia est scientia quarundam earũ sine quibusdam: et licet, vt intelligatur, quia est scientia cuiuscũq; rei ex eis, quod inquiritur. Verum esse omnium earum, non comprehenditur, neq; continetur, neq; peruenitur ad illud: esse vero quarundam earum est diminutum, & non assimilatur viæ artificiali: † esse autem cuiuscũq; ex eis, quod inquiritur, scientia assimilatur viæ artis medicinæ, & sufficit in omnibus rebus medicinæ particularibus: & hæc est intentio in diffinitione medicinæ.

7. Iterauit Gal. rememorationẽ diffinitionis p dictionem suã, diuersam à dictione in eo, quod præterijt, vt faceret scire aspicientẽ, quia nõ oportet, vt attendat ad dictionẽ, qñ remanent intentiones intellectæ cõprehensæ. Deinde dixit dubitationẽ, & fecit scire, ꝙ intentio sciæ, quæ accepta est genus medicinæ, distinctũ cum differẽtia medicinę essentiali, est scĩa, cuiuscũq; sciam inquiris ex partibus medicinæ: quod est, quia indiuidua cuiuscũq; eorũ xxvij, & xxxvj, sunt infinita. Et hoc qdẽ apparet p illud, quod ostẽdimus in tractatu primo libri nostri de iuuamento in doctrina artis medicinæ, ꝙ iactantia modernorũ, dicentiũ virtutes myrobalanorum, & aliarum medicinarũ, & infirmitatum indiuidualiũ nouarũ, est vana. Et indiuidua accepta in medicina sunt infinita, sed non cõprehendun

C tur, neq; continent, neq; ꝑuenitur ad ea, sicut dixit Gal. Et non sufficit in eis, nisi vt sint apud nos canones & regulæ, qbus prohibemus totũ, quod occurrit ex eis nobis tm̃. Ergo, quod dixit de medicinis simplicibus in libro suo, in istis medicinis non est nisi exẽpla exponẽtia doctrinã eius in quinq; tractatibus primis eius. Quod aũt diximus in illo libro, cõueniens est sciæ Gal. Et, postq̃ docuit nos intentionẽ medicinæ, explanauit diffinitionem eius ad partes suas, & insinuauit ad narrãdum eas ſm vnamquãq;, & fecit nos scire, ꝙ medicina est scĩa cuiusq; earũ, quarũ inquiris sciam, s. ꝙ Medicina est canones & regulæ, quibus scitur & intelligitur, quæcũq; res quæritur ex partibus eius. Et incepit iterũ in hoc, vt faceret intelligere vnamquãq; partiũ medicinæ, ad quas explanauit medicinæ diffinitionem: & incipit ex illis cum canonibus corporum suscipientium.

Tractatus secundus, qui est de Corporibus.

INcipiamus ergo rememorari nunc corporum sanorum, & ægrorum, & quæ non sunt sana nec ægra, quæ corpora sint: demum sequatur illud cum rememoratione causarum & signorum.

Cõ.1. SERMO ISTE manifestus est: & significatio huius dictionis, ægra, & huius dictionis, infirma, vna est in sanatiua.

D *Dico ergo, quòd corpus sanum absolute, est illud, quod nominatur eucraton. Et illud, quod nominatur absolute eucraton, est illud, cuius fabricatio ex principio creationis in ventre matris suæ est secundũ temperamentum complexionis membrorum suorum simplicium primorum, et æqualitatem cõpositionis instrumentorum cõpositorum ex illis. Et sanum corpus vt nunc, est illud, quod est ita in hora præsenti: & hoc etiam in hora, in qua est sanum, est tẽperatæ complexionis & æqualis compositionis, verũtamen ipsius tẽperantia & ipsius æqualitas non sunt secundũ meliorem dispositionem æqualitatis, sed est ei tẽperantia propria. Sed semper ita, est in vltimo temperantiæ complexionis & compositionis. Corpus autem sanatiuum eucraticum, quod ex eo est in pluribus dispositionibus ita, est illud, quod minuitur à meliore dispositionum diminutione non multa.*

Cõ.2. Postq̃ Gal. explanauit diffinitionẽ medicinę ad suas partes, & docuit discipulũ, qualiter sciat id, cuius quæritur scĩa ex eis, incipit hinc exponere vnãquãq; partium diffinitionis medicinæ. Et ex eis sunt corpora suscipientia, hęc enim, ſm ꝙ ipse determinauit ea, sunt diuersa. Sana qdem paulo ante docuit, quia sunt tria, & ꝓpter illud incepit in hoc sermone exponere vnũquodq; eorũ. Et nõiauit sanũ semp, simplr eucraticũ, vt significaret p hanc dictionẽ eucraticũ, assiduitatẽ sanitatis, & exuberantiã eius. Et significat p hãc dictionẽ, cõplexio, cõiunctionẽ quatuor qualitatũ, quę sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas, adinuicẽ. Et sigñat per hãc dictionẽ sanũ simplr, hęc enim dictio est in vsu in scientijs & artibus, ſm ꝙ ipsa est nomen cõmune. Medici ergo voluerunt p eã, quod est simplr: & est posse, vt cõponat cũ alio. Et mẽbrũ similiũ partiũ est omne mẽbrũ, cuius partes siles sunt in substantia sua

cũ toto,& nomen earũ est,sicut nomen eius, Verbi gratia,hoc frustũ ossis est siĺe suę substãtię,cũ substãtia ossis,& nomẽ eius est os,sicut nomẽ eius totius:& hoc frustũ carnis siĺe est substãtiæ suæ,cũ substãtia carnis, & nomẽ eius est caro,sicut nomẽ substãtiæ carnis totius:& hoc frustũ venæ est siĺe substãtiæ suæ,cũ substãtia totius venæ,& nomen eius venę est,sicut nomẽ totius. Et mẽbra qdem partiũ similiũ sunt multa,sicut os,neruus,venę,arterię,caro,pinguedo,chartilago,cutis. Et instrumẽtale est dictio,quę significat apud medicos mẽbrum cõpositum ex mẽbris partiũ similiũ:& intentio,i.diffinitio eius est,ꝙ est instrumẽtũ aĩæ,existẽti in corpore, quo efficit quasdã suas opationes. Et mẽbra qdẽ instrumentalia sunt multa,sicut cor,hepar,cerebrũ,testiculus,stomachus,splen,pulmo,renes,vesica,oculi,aures,nasus,os,manus,pedes,collũ,pectus,dorsum. Et cõplexio cuiusq; mẽbrorum cõpositorũ est cõposita ex cõplexione mẽbrorũ partium similiũ,ex qbus cõponunť. Cõplexiones aũt mẽbrorũ similiũ partiũ non sunt res vna & eadẽ:& cõplexio ossis est alia à cõplexione nerui:& cõplexio venæ est alia à cõplexione arterię:& ſm hoc exẽplum vnicuiq; mẽbro consilium partiũ cõplexio est ꝓpria. Et,qñ vnũquodq; est comunicãs cõplexionem suã ꝓpriam,ꝓuenit ex cõplexionibus earũ oĩum,cõplexio tẽperata : nã declinatio cõplexionis ossis & nerui ad frigus,tẽperat declinationẽ cõplexionis arteriæ & carnis ad calorẽ. Et cutis quidẽ inter hæc mẽbra similium partium tẽperatæ complexionis est,præcipue cutis interioris partis palmæ,qñ est cõplexionẽ suã ꝓpriam cõsequens. At vero cõplexio fit diuersa ꝓpter diuersitatẽ ętatis,regionis,& operationis,& aliorũ. Manifestũ ergo est,ꝙ cõplexioni vniuscuiusq; mẽbrorũ partium similiũ est latitudo : & sanitas est in cõplexione, vt ꝓportionenť cõplexiones mẽbrorum partiũ similiũ,s.vt sit ſm semitã exẽpli ꝓportio cõplexionis ossis in ætate pueritiæ ad cõplexionem carnis,sicut cõplexio eius ad eã in ætate iuuentutis,aut adolescẽtiæ,aut senij,& ſm hoc exẽplũ in reliquis. Ergo corporum sanorũ semp cõplexiones mẽbrorum similiũ partiũ sunt ſm ꝓportionalitatem vnã : & hæc ꝓportionalitas qdem est tẽperantia. Ergo vnicuiq; mẽbrorum instrumentaliũ cõpositorum ex mẽbris similium partiũ est cõpositio ꝓpria in quatuor rebus , quarũ vna est numerus , secũda quãtitas,tertia forma,quarta situs:& ęqualitas cõpositionis cuiusq; eorũ est,vt saluet sua ꝓpria cõpositio in vnoquoq; eorũ quatuor. Manifestũ est igiť, ꝙ quãtitates eorũ sunt diuersę,nã ipsę nõ cessant augmẽtari,donec assequanť vltimũ terminũ suæ adolescẽtię : deinde stat augmẽtũ eorũ. Aequalitas ergo cõpositionis est semp,vt remaneãt ſm ꝓportiõẽ vnã in suis quãtitatibus. Qñ ergo aggregať in corpore vno,vt sit tẽperatę cõplexionis,& æqualis cõpositionis,tũc Gal. vocat illud meliorẽ formã corporis. Et iam ostẽsum est,ꝙ meliori formarũ est latitudo,nõ tñ latitudo superioris & ĩferioris,quia iam haberet intensionẽ & remissionẽ,sed latitudo ad diuersa ęquiuoca,s.ad corpus sanũ,causam sanã,& signũ sanum, nam vnũquodq; istorũ diciť sanũ semp tale,siue in meliori formarũ : & hoc tetigit in multiplicatione dispositionum,quę enumerat ad tertiũ gradũ. Vel diciť latitudo lata cõposita ex duobus,s.tẽperantia cõplexionis,& æqualitas cõpositionis. Et,qñ minuiť cõplexio à tẽperantia,aut cõpositio ab æqualitate,diminutione,qua nõ videntur ĩpediri opatiões manifeste,tũc iam corpus minuiť à meliori formarũ:& qđ est ita,sanitas eius est ẽt firma. Verũtñ firmitudo eius est infra firmitatẽ sanitatis,quod est in meliori formarũ,s.sanatiuũ;& ꝓpter illud est hoc corpus sanum ſm plures dispositiones,s.in pluribus ætatibus,& regionibus,& operationibus,& similibus;ipse aũt intelligit per dispositiones,res has,& earũ operationes. Et,qñ diminuiť cõplexio & cõpositio diminutione plurima,donec fiat corpus susceptiuũ ægritudinis,tunc non nominatur sanũ,nisi in hora pręsenti;nam in hac hora sunt complexio in eo & compositio ſm aliquam distẽperantiam ꝓpriam,s.infra æqualitatem suam in pluribus dispositionibus. Et manifestum est,ꝙ sanitati cuiuslibet corporis est latitudo,quæ est præter latitudinẽ eius in corpore alio: nam sanitas cęci hac dispositione alia est à sanitate claudi. G

Corpus ægrotatiuum est id,quod natum est aut secundũ complexionem malam membrorum similium partium, aut secundum inæqualitatem membrorum instrumentalium,aut secundum duas res simul.

Quia,postq̃ ꝓuenit cũ corpore sano absolute ad corpus sanũ in hora præsenti,& apparet,ꝙ hoc corpus est malæ cõplexiõis,aut cõpositionis,aut vtriusq; simul:&,qa nõ ꝓuenit ad ipsum ęqualitas,nisi quædã in hora ꝓpria,in qua est sanũ,declarať inde,ꝙ hoc est ex corporibus,quod est ægrotatiuũ. Tunc manifestũ est,ꝙ ꝓpalauit ipsum in hoc sermone esse natũ aut ſm cõplexionem malam mẽbrorum partium similiũ,aut ſm inæqualitatem mẽbrorum officialiũ,aut ambas res simul. Et ægrotatiuum quidẽ non est ægrum,sed est illud,ad quod appropriantur & properant ægritudines ex causis infirmantibus,quãuis debiles sint aut paruæ. Et nõ fuit in eo,quod præterijt,ostẽsum ei hoc corpus,& propter illud non numerauit ipsum in partibus diffinitionis:postq̃ autem declaratum est ei, dixit illud in vestigio loci,in quo declaratum est ei. H

Et corpus ægrum vt nunc,est illud,quod est infirmũ in hora,in qua dicitur , quod est ita. Et hoc etiam in hora, in qua dicitur,quia est infirmum,est malæ cõplexionis in membris similium partium,aut ab æqualitate egressum in membris instrumentalibus,aut aggregans ambas res simul. Et corpus ægrum semper,est illud,quod est natum secundum complexionem longinquam ab æqualitate in membris simplicibus primis,omnibus,aut vnitione eorum, aut ipsorum sublimioribus:aut secundum compositionem longinquam ab æqualitate in membris instrumentalibus, omnibus,aut vnitione ipsorum,aut eorum sublimioribus. Corpus vero ægrum in pluribus dispositionibus est illud, quod iam diminuitur,& non sequitur dispositionem mediam.

Narrauit Gal. in partibus diffinitionis corpus infirmum,& multiplicauit ipsum per absolutũ semper,& p absolutũ ſm plures dispositiones,& per tẽpus præsens:&,sicut incepit in corporibus sanis à meliori eorũ omnium,sic incipit à corporibus infirmis à meliori eorũ oĩum. Nã corpus infirmũ in hora pręsenti tñ,est in alia hora sanum, in alia infirmũ,aut est in dispositione,quę non est sanitas nec ægritudo. Et corpus infirmũ semp,est in tota vita sua infirmũ,& nõ est ei hora,in qua dicatur,ꝙ est sanũ. Et ęgrum corpus in pluribus dispositionibus,est corpus,quod est infirmum in plurimo vitæ suę , & malitia eius minor est malitia ægritudinũ semper. Et sermo eius,& nõ consequitur

A sequitur adhuc dispositionem mediam.s.corpora,quę neq; sunt sana,neq; ægra semper,sunt media & meliora eo. Iam ergo declaratum est,ꝙ melius corporũ infirmorũ est illud,quod est infirmũ in hora præsenti,& sanũ in alia: deinde,quod est infirmum in pluribus dispositionibus:deinde,quod est infirmum semper,hoc.n.corpus est in formis deterioribus,sicut corpus sanatiuũ est in formis melioribus.Et à sermone eius,longinquum ab æqualitate.est intellectum,quia vult malitiam cõplexionis aut cõpositionis. Malitia quidem cõplexionis est in mẽbris partium similium,sed malitia cõpositionis est in membris instrumenralibus,& est mutatio aut in numero eius,ex quo cõponitur membrum instrumentale,aut in quantitate eius,aut in forma,aut situ.

Diximus iam,quòd corpus,quod neq; est sanum,neq; ægrum,dicitur secundum tres modos,quorum vnus est,vt non sit in eo neq; vna duarum dispositionũ contrariarum secũdum vltimitatem ipsarum: & secundus est,vt in eo aggregentur duæ dispositiones: & tertius est,vt sit in eo vna duarum aliquando,et altera aliquando.Corpus autẽ,quod non est sanum neq; ægrum secundum intentionem primam,est medium secundum veritatem & perscrutationem inter illud,quod est in vltimo sanitatis,& inter illud,quod est in vltimo ægritudinis.

Duæ hæ dispositiones sunt cõtrarię,s.sanitas & infirmitas,& vltimũ sanitatis est melior formarum,& vltimum ęgritudinis est deterior formarũ. Et diuisit dispositionem,quę non est sanitas neq; ęgritudo, tribus diuisionibus, quarum Vna est,vt nõ sit in eo neq; vna ex sanitate & ęgritudine sm vltimitatẽ earum:& dixit in hoc,quia est medium sm veritatem & perscrutationẽ inter meliorẽ formarum & deteriorẽ earũ,sed longitudo eius ab vnaquaq; earũ est longitudo vna.Significat ergo per id,quòd sanitas est in eo cõmista cum ægritudine,sicut oleum cũ aqua, & vtrũq; ab alio discernitur.Et secunda est,vt aggregentur sanitas & ęgritudo simul in eo,& est,sicut si sint quędã mẽbra sana,quædam eorum infirma.Et tertia est,vt sit quandoq; sanum,quandoq; ægrum. Declarauit igitur per id,quòd non diuersificantur sententię Arist.in hoc,ꝙ non est inter sanitatem & ægritudinem alia dispositio ęqualis in genere.Et isti tres modi quando multiplicantur cum absoluto semper,& cum absoluto in pluribus dispositionibus,& eo tempore præsenti,conueniunt nouem dispositiones:& ipse explanat illud in hoc sermone.

Et id,quod dicitur,quoniam ita est,sermone absoluto est natum secundum illam formam: &,quod dicitur,quòd ita est nunc,est illud,quod est in hora præsenti: medium vero in eo,quod est inter sanius corporum eorum,& inter ægrius corporum.Et ex eo,quod dicitur ex eo,quòd est sermone absoluto,est,quod est ita semper:& est illud,quod remanet in omnibus ætatibus secundum illam dispositionem.Et ex eo,quod est in pluribus dispositionibus,est illud, cui accidunt mutationes quædam. Et corpus,quod non est sanum nec ægrum secundum intentionem secundam,est illud,quod natum est secundum aggregationem duarum dispositionum contrariarũ in eo, aut in mẽbro vno,aut in diuersis.In mẽbro quidem vno,quando est in vna duarum specierũ contrarietatis inter qualitates efficaciores tẽperamentum:aut quando est temperamentũ in duabus speciebus simul, verũtamen habet nocumentũ in forma sua,
C *aut in quantitate sua,aut in numero suarum partium,aut in situ suo.Et,quando est secundum conuersionem illius, quod est in istis,tunc est sanum in omnibus istis,aut in quibusdam earum,verũtamen est lapsum in sua cõplexione. In membru vero diuersis est poßibile cum illo,vt aggreget corpus vnum duo contraria in omnibus speciebus contrarietatis.Et,quod est ita semper,est,quod remanet in omnibus ætatibus secundum illã dispositionem: &,quod est ita in pluribus dispositionibus,est illud,cui iam accidit mutatio.Et similiter ẽt corpus,quod dicitur,quòd non est sanum neq; ægrum vt nunc,secundum intentionem secundam:aut est quoddam eius,quod est in eo sanũ,& quoddam eius est ægrum,aut in mẽbro vno,aut in membris etiam diuersis. Et corpus,quod non est sanũ neq; ægrũ secundum intentionem tertiam,est illud,quod est quandoq; sanũ,quandoq; ægrum,sicut accidit in quibusdam,qui sani fuerunt in pueritia,&,postq̃; fuerunt adolescentes,infirmi fuerunt;aut econuerso. In hora autem vna non est poßibile,vt sit corpus secundum hanc intentionem neq; sanum,neq; ægrum.Quòd si tu æstimaueris horæ latitudinem,tunc iam poßibile est illud:& nos scimus quòd nunc dicitur secundum duos modos.*

Iste sermo apparẽs est,verũtamen nõ fit diuersus in dispositione,quę nõ est sanitas neq; ęgritudo,sentẽtię Arist. Et hmõi sermonis plurimũ est intellectũ,verũtamen in eo est dictio post dictionẽ,expositiõe indigens,& ex eo est sermo eius,nũc.Nã hæc dictio nũc,significat apud medicos horã præsentẽ,& significat apud philosophos punctũ diuidens inter tẽpus ꝑteritum & futurũ.Et hora ꝑsens apud medicos dicitur sm duos modos, vnus eorũ est quãtitas eius parua,& Hip.noĩauit hãc horam,strictã:& alter modus est quãtitas eius ampla,sicut iste dies,aut sicut ista septimana,vel sicur iste mensis,vel sicut iste annus.Et ex illo est sermo eius, Qualitates eius actiuę.istę enim qualitates sunt caliditas,& frigiditas.Caliditas quidẽ noĩať actiua,qm̃ separat eius partes,cui superuenit: & ꝓpter illud diffinit eã Gal.quia ipsa separat res diuersas:& diffinit eã Arist.quia disgregat res homogeneas.Frigiditas vero nominatur actiua,qm̃ ipsa aggregat partes eius,cui superuenit,& ꝓhibet separationẽ eius:& ꝓpter illud inuenimus, ꝙ ipsa aggregat res.Qualitates aũt passiuę sunt humiditas,& siccitas. Humiditas vero noĩatur passiua,ꝗa per eã fit
D facilis passio eius,cui sup̃uenit,sed Siccitas noĩatur passiua,qm̃ per eã fit passio difficilis eius,cui superuenir.Et duarum specierũ,vna est species actiuarũ qualitatũ,& altera est species passiuarum qualitatum.

Iam determinauimus de esse sani corporis,& ægri,& eius,quod neq; sanum neq; ægrum: & ostendimus,secundum quot modos vnumquodq; eorum dicatur, & quæ res sit vnumquodq; eorum determinatione sufficienti: & oportet,vt sequamur illud rememorando esse signorum.

Iam determinauit quidem,ꝙ corpora sana sunt tria:& infirma tria:&,quę non sunt sana neq; infirma,nouẽ:& ægrotatiua vnum.Sunt ergo omnia corpora sumpta in diffinitione medicinæ sedecim . Cognitionem dispositionis cuiusq; ipsorum compleuit,Incipit hinc in cognitione signorum.

TRACTATVS PRIMVS, QVI EST DE SIGNIS IN vniuersali,& de signis cerebri.

Ico ergo,quòd signorum alia sunt sanitatis,alia ægritudinis,alia dispositionis,quæ non est sanitas nec ægritudo. Signa ergo,quæ sanitatis sunt,alia significant sanitatem præsentem:aut indicant eam,ante quàm sit:aut rememorantur eius,post quàm iam fuit.

SIGNA sanitatis præsentis sunt, vt currant operationes, secundum ꝙ est in eis natura absq; prohitione. Et lucrum horũ signorum est, vt conseruetur,secundũ ꝙ ipsa est. Et,quando videt medicus, quòd aliquod eorum corrumpit permutatio aliqua, inquirat ablationem eius, quod mutauit ipsum, donec remaneat sanitas secundum dispositionem suam. Et signa sanitatis indicatiua sunt multa, quorum omnium fortiora sunt signa vehementiæ virtutis in dispositione ægritudinis & conualescentię eius post eius separationem: deinde signa digestionis: postea signa crisis saluæ. Et hæc quidem signa indicant aduentum sanitatis in dispositione ægritudinis: Et lucrum horum signorum medico quidem est,quoniam confortat per ea se ipsum, & præparatur ei,vt conueniat de conditione pręmij, & firmat, quod per fidem spopondit de eo,quod in conditione fuit: Et infirmo quidem,qñ indicat ei medicus illud,quod videt,& indicat suis amicis,& facit eos scire salutem eius: &,qñ euadit ex ægritudine sua,fit bona fama eius,& extollit eum suis narrationibus infirmus. Et signa sanitatis rememoratiua sunt illud,quod seruat medicus de dispositione sanitatis ante infirmitatem,s.qualiter fuit complexio corporis ex forma eius,raritate,& spissitudine,& alijs. Quòd si medicus non fuerit sciens infirmum ante ęgritudinem eius,tunc ipse indiget, vt discat per interrogationẽ & estimationem,qualiter fuit dispositio eius in sanitate,donec sciat per illud declinationem corporis à sanitate sua,sicut si interroget de appetitu eius,quem appetebat cibum,aut quid suscipiebat ex eo, & in qua hora suscipiebat eum. Et,quando ægritudini non sunt paroxysmi & interpolationes,in quibus cibetur infirmus,incibetur in hora consuetudinis suæ in sanitate,dum non prohibet ab illo inceptio paroxysmi. Et,si contingat, vt sit interpolatio paroxysmi in hora consuetudinis suæ accipiendi cibum,detur illa hora cibus ẜm fiduciam.

Et signa ægritudinis præsentis sunt,quæ significant ægritudinem præsentem: aut indicant ægritudinem,quæ erit,antequàm sit:aut rememorari faciunt eius,quod fuit.

Signa ægritudinis præsentis sunt ablatio operationum,& existentia ægritudinis. Et horum signorum lucrũ est cognitio ægritudinis,qua re resistatur ei cum eo,quod est ei cõtrarium. Et signa indicatiua ægritudinis sunt diminutio operationũ à suis dispositionibus in sermone absoluto, aut mutatio operationum à dispositionibus suis naturalibus. Et lucrum horum signorum est, vt antecedat medicus cum præseruatione & eum & corpus, aut mutet illud,quod est accidẽs in eo,donec prohibeatur per illud casus corporis in ægritudinẽ. Et signa, quæ rememorari faciũt ægritudinis,& eius,quod præcessit ex ea,sunt sicut discoloratio,extenuatio, debilitas multa & cita. G
Et lucrum eorum(sicut dicit Hippo.in primo libro prognosticorum)est, vt confidat de eo infirmus,& sui,& committat se in manibus eius, & fiat ei potentia curandi eum, ẜm ꝙ oportet,& appareat solertia eius cum arte,& bonitas scientiæ eius,& alia,quæ sunt,sicut ista.

Et secundum hoc exemplum signa dispositionis, quæ non est sanitas neq; ægritudo, sunt, quæ significant illam dispositionem,quando est præsens:aut indicant eam,ante quàm sit:aut rememorantur eius, post quam fuerit. Et sunt illa,quæ omnino non significant aliquam duarum dispositionum,s.sanitatis & ægritudinis plus,† ꝙ alterã: aut significant vno modo dispositionem sanitatis,& alio modo dispositionem ægritudinis:aut quæ significant quãdoq; dispositionem sanitatis,& quandoq; dispositionem ægritudinis:Et istorum iterum esse currit secundum tria tempora secundum similitudinem,qua currit esse signorum ægritudinis,& esse signorum sanitatis.

Audi sermonem eius dispositionis:nam ipse significat per ipsum,ꝙ ipsę sunt tres neutralitates. Et,si fueris memor eius,quod pręterijt de expositione nostra,vbi diximus,ꝙ hæc dispositio est composita ex sanitate & ęgritudine,aut ẜm commistionem vtriusq;,aut ẜm compositionem aliquarum,tunc scies ex signis sanitatis & ægritudinis signa harum dispositionum trium. Et multiplica ea cum absoluto semper,& cum absoluto secundũ plures dispositiones,& cum tempore præsenti:deinde multiplica vnumquodq; horum trium cum præterito,& scies rememoratiua illius dispositionis,& futura:& scies indicatiua eius in pręsenti:& scies eius signa pręsentia:& scies per illud, H
quod diximus,lucrum cuiuslibet horum signorum. Et determinabit quidem Gal.in eo,quod futurum est,de esse signorum,quia pręparabit tibi, vt inuenias ex te ipso totum,quo indiges ex eis.

Et,quãuis iam appropriauimus signa,quæ significant rem præsentem,nomine significatiua: & signa,quæ significant rem futuram,indicatiua: & signa,quæ significant rem,quæ iam fuit,rememoratiua,tamen nos inuenimus antiquos nominasse omnia signa indicatiua,quãuis significent rem præsentem, vel rem,quæ iam fuit.

Sermo iste est intellectus.

Et maior quidem vtilitas non est nisi signorum signantium rem præsentem,aut futuram: vnde vtilitas signorum rememoratiuorum eius,quod fuit,est minor illis.

Vtilitas vero signorum rem præsentem signantiũ est necessaria in arte medicinę propterea,ꝙ operationes medicinæ particulares omnes,procedentes & pendẽtes sunt ex eis:& propterea, ꝙ per signa indicatiua scitur,quod futurum est,& præparas ei,quod necessarium est,& accipis ei præparationem suam, & consiliaris in eo ante præparationem suam,& fiunt propinqua necessarijs,in operationibus medicinæ particularibus. Per signa vero rememo-

ratiua

A ratiua non fit iuuamentum in operationibus medicinæ particularibus, cui sit q̃titas: & propter illud non sunt necessaria, neq; proxima necessarijs.

Et corpora sana secundum duos modos dicuntur ex eis absoluto sermone, & ex eis vt nūc. Etiam diximus, quòd corporum, quæ dicuntur sana absoluto sermone, duæ sunt species, propterea, quòd quædam eorum sunt sana semper: & quædam eorum sunt sana in pluribus dispositionibus. Sana quidem semper, quæ ex eis sunt secundum meliorē formarum: & sana quidem in pluribus dispositionibus sunt, quæ ex eis diminuuntur ab illa forma, sed non est diminutio eorum multa.

Iterauit sermonem suum Gal. in corporibus sanis, vt faciat rememorari aspiciētem in libro suo, eius, quod preterijt, vt repræsentetur semper in mente sua in omni loco id, quod pendet cum eo, & ex eo, in quo preterijt sermo. Postq̃.n. ipse adhęsit super scientiam signorum eorum, facit nos rememorari sermonis sui in eis.

Oportet, vt significetur super ea ex rebus, quæ sunt eis ex diffinitione substantiæ eorum, & ex operationibus & accidentibus, quæ sequuntur ista necessario.

B Signa corporum sanorum tria sunt, vnum eorum est, quod est assumptum ex eo, quod in eis est in diffinitione eorum substantiæ: & ista signa sunt necessariæ verificationis. Et secunda sumpta sunt ex operationibus membrorū: & ista iterū sunt apparentis veritatis. Et tertia sunt sumpta ex accidētibus consequentibus ab eo, quod eis est in diffinitione substantię eorum, consequētibus iterum ab operationibus: & ista multoties sunt veridica: Et, quod ex eis mentitur, rarum est ſm minus, quod est optimæ temperantiæ signum.

A substantia quidem ipsa tunc, quando corpus est secundum meliorem formam. Nam ex signis eius est æqualitas membrorum eius partium similium, in calore, & frigore, humiditate, & siccitate: & æqualitas membrorum eius instrumentalium in quantitatibus partium, ex quibus sunt composita, & numero eorum, & forma cuiuslibet partium, & in loco, & forma instrumentalis totius, & loco eius.

Iam pręterijt ex sermone nostro, quòd æqualitas complexionis in vnoquoq; mēbrorum partium similium, est complexio conueniens eis. Et ista quidem mēbra diuersa sunt, & ex eis est membrum, super quod caliditas est magna vincens, sicut caro: & ex eis est membrum, super quod est frigiditas vincens, sicut neruus. Et in corpore quidē toto, qm̄ proportionalitas complexionum membrorum similium partium, est proportionalitas, ex qua fit cōplexio corporis æqualis. Et compositio membrorum instrumentalium est etiam duobus modis, vnus eorum est cōpositio instrumentalis totius: & alter est cōpositio membrorū officialium: Cuius exēplum est, ꝙ manus est membrum instrumentale, vnum, compositum etiam ex membris instrumentalibus, & sunt digiti, vola, raxeta, & brachium, & adiutorium. Sunt ergo manus duæ compositiones, quarum vna est compositio totius manus, & altera est compositio partium eius. Cum ergo conuenit cum æqualitate compositionis corporis, vt sint membra instru-
C mentalia æqualis compositionis in duobus modis simul, illæ res sunt signa sumpta ex diffinitione substantiæ corporis, quibus scitur melior formarum.

Ex rebus autem, quæ consequuntur necessario, quoniam ex signis, quæ consequuntur membrum similium partium, est, quod declaratur sensui tactus, & est æqualitas inter duritiem & lenitatem. Et ex eis est, quod ostenditur sensui visus, vt est bonitas coloris: & est æqualitas inter paucitatem pilorum, & eorum multitudinem.

Postq̃ ostendit signa sumpta ex corporibus, substantia significantia meliorem formarū, incipit ostendere signa significantia hanc fotmam ex eis, quę sequuntur hanc formā ex accidentibus, & dicit, ꝙ ipsa in membris similium partium sunt duę res, Quarum vna est, quę declaratur & apparet sensui tactus: nam, quādo tu ponis manum super corpus, inuenis ipsum æquale ĩter duritiem & lenitatem. Et alia est, quę declaratur & apparet sensui visus: nam, qñ tu aspicis corpus, inuenis ipsum boni coloris, temperatum inter paucitatem pilorum et multitudinem eorum.

Et ex eis, quod apparet in operationibus, & est complementum earum, quod nominant ipsarum bonitatem.

Ostendit per hunc sermonem, ꝙ significantia meliorem formarum, sumpta sunt ex operationibus membrorum partium similium, vt sunt operationes eorum completę. Et ostendit, ꝙ complementū eorum est illud, quod nominant medici bonitatem eorum.

D *Et ex signis, quæ sequuntur membra instrumentalia, est æqualitas instrumentalis communis corporis totius, et bonitas eius, & virtus operationis, quæ sunt per ea.*

Ostendit per hunc sermonem duas rés, quarum vna est, quæ cōsequitur ab ęqualitate compositionis membrorum instrumētalium corporis. Consequitur.n. eam, vt sit totum corpus æquale, pulchrę formę: & significant ista signa meliorem formarum. Et altera est perfectio operationum membrorum instrumentalium, quam nominãt virtutem eorum & bonitatem: & illa significant meliorem formarum.

Ex corporibus autem, quæ iam diminuuntur à meliori formarum, sed sunt adhuc in sua sanitate, sunt illa, in quibus est læsio in complexione membrorum similium partium, & est cum hoc parua. Et ex eis est, in quibus est læsio in compositione membrorum instrumentalium, & illa læsio iterum est parua. Et læsio quidē in complexione membrorum partium similium, aut in compositione mēbrorum instrumentaliū, est aut in omnibus, aut in quibusdã eorū.

Postq̃ posuit signa significantia meliorem formarum, incipit ostendere signa significãtia formã, quæ est minor ea, pauca diminutione: & est forma corporum sanorum ſm plures dispositiones. Et lęsio in complexione est, vt in complexione membrorum partium similium sit addita quędam quatuor qualitatum, aut minuatur eo, quod cōuenit ei. Et lęsio in compositione membri instrumentalis est, aut in numero suo, aut in q̃titate, aut forma, aut situ suo. Et cōditionauit, vt sit lęsio pauca, & cōsequatur ab illo, vt sit sanitas eius ſm plures dispositiones. Et lęsio parua ſm

ua ſm ſententiam eius eſt, quę non apparet ſenſui: & medici quidē nominant eam debilitatem membri. Attende E ergo ſermonem eius, & intelligas ipſum, ſm ꝙ oportet.

Et genera læſionum ſunt genera rerum, quibus completur virtus eorum. Et ſunt in membris partium ſimilium complexio: & etiam in membris inſtrumentalibus numerus, quantitas, forma, ſitus: & continuitas cōis inter ea.

Silentium Gal. de ſcientia ſignorum ſignificantium corpus ſanum in hora præſenti, ſignificat, quia ſunt intellecta virtute ſui ſermonis in ſignis corporum, quæ minuuntur à meliori formarū, diminutione parua. Et per ſermonem ſuum genera lęſionum ſunt genera rerum, quibus completur eorū virtus: & ſunt in membris ſimilium partium complexio: & in membris inſtrumentalibus numerus, q̃titas, forma, & ſitus, & continuitas communis inter vtraq;. Ex lęſione. n. complexionis aut compoſitionis lędūtur operationes membrorum ſimilium, aut inſtrumētalium. Vult, ꝙ virtus membrorum partium ſimilium eſt perfectio operationum eorum: & complementum operationum eorum non fit, niſi ab æqualitate complexionis eorum. Cum ergo nō eſt complexio eorū ęqualitas, tūc ingreditur ſuper ea lęſio: & exponit, ꝙ hęc lęſio eſt malitia complexionis. Et virtus membrorum inſtrumētalium eſt perfectio operationum eorum: & perfectio operationum eorum non fit niſi ab ęqualitate compoſitionis eorū in vnoquoq; quatuor, quę noīauit, ſ. numero, q̃titatibus, forma, ſitu. Cū ergo compoſitio eorū nō eſt æqualis, tūc ingreditur ſuper ea nocumentū. Deinde dixit, Et cōtinuitas cōis inter vtraq;. ſ. inter membra ſimilium partiū, & F membra inſtrumentalia: & læſio intrans in ea eſt ſolutio continuitatis.

Et in iſtis generibus eiſdem eſt vitium infirmorum corporum ſecundum quamcūq; duarum intentionum, quas nomen illud continet: & intelligas eſſe vtriuſq;. Et terminus, quo fit ſeparatio corporum ſanorum & infirmorum inter vtraſq;, eſt ſenſibilis operationum læſio.

Genera lęſionis ſunt tria, lęſio accidens in operatione membrorum ſimilium partium: & lęſio, in cōpoſitione inſtrumentalium membrorum accidens: & læſio accidens in continuitate membrorum. Et vna duarum intentionum, quas continet nomen corporum infirmorum, eſt corpora ægrotatiua: & alia, corpora infirma. Et differentia inter vtraq; eſt, ꝙ nocumentum operationis in ægrotatiuis eſt inſenſibile occultum, & in corporibus infirmis eſt apparens ſenſibile.

Supra corpora vero, quæ minuuntur parum à meliore formarum, ingreditur læſio ex modis aliquibus, verum illud eſt inſenſibile.

Vult ſcilicet, ꝙ ſuper corpora ſana diminuta à meliore formarū ingrediatur læſio aliquibus modis, ſcilicet aut in complexione membrorum ſimilium partium: aut in compoſitione membrorum inſtrumentalium: verum illa læſio occulta eſt valde & inſenſibilis.

Cognitio eorū eſt per cōparationē in operationibus, & in reſiſtentia cauſis infirmantibus, propterea, quòd ſupra corpora ægrotantia, & ægra, & corpora diminuta parumper à meliore formarum omnino ingreditur læſio. G

Dedit Gal. in hoc ſermone canones in cognitione iſtorum ab illis, & dixit. Illud, cuius eſt hæc intentio corporū ægrotatiuorum, operationes ſunt magis diminutæ, & reſiſtentia eorum cauſis infirmantibus eſt debilis: & corporum diminutorum parumper à meliore formarum operationes ſunt perfectiores, & reſiſtentia eorum cauſis infirmantibus eſt vehemens. Et iſta corpora comparantur in ſanitate ſecundum comparationē operationum eorū, & comparationem reſiſtentiæ eorum cauſis infirmantibus.

Corporum aūt, quæ dicuntur eſſe ægra, ſermone abſoluto, cognitio eſt per hoc, quòd cauſæ infirmantes conuertūt ea velocius, & dominantur eis facile: & propter hoc, quòd diminutio eorum in virtute operationū eſt multa.

Hęc eſt illa differētia inter ęgrotatiua corpora, & diminuta à meliore formarum parūper. Corpora. n. ęgrotatiua vincunt velociter cauſę infirmātes, & dn̄antur eis facile: & diminutio ęorū in fortitudine operationū eſt multa apparens, ſed non eſt illud corporibus diminutis parum à meliore formarum.

Sunt ergo corpora, quæ non proportionantur ad ſanitatem neque ad ægritudinem, media inter has duas ſpecies diſpoſitionum, ſiue ſint illa corpora ex illis, quæ vocantur taliter ſecundum veritatem: ſiue ſint ex eis, quibus latitudo aliqua ineſt.

Vult, ꝙ latitudo cōſequatur ab eo, quod oſtēdit, vt ſint corpora, q̃ non proportionātur ad ſanitatē neq; ad egritudinē, media inter corpora ſana & ægra, ſiue ſint corpora ſana & ægra ex eis, q̃ vocantur taliter ſm veritatem: aut H ſint ex eis, quibus ineſt latitudo aliqua in ſanitate aut ægritudine.

Sic ergo latitudo totius ſanitatis diuiditur in tres partes, & vnicuiq; partium illarum eſt latitudo magna: Et prima illarum trium eſt corporum ſanorum: ſecunda eſt illorum, quæ non proportionantur ad ſanitatē neq; ad egritudinem: tertia corporum ægrotatiuorum.

Vult, ꝙ latitudo ſanitatis habeat ex longitudine illud, quod eſt inter ſanitatem corporum, quæ ſunt in meliore formarum, & illud, quod eſt inter corpora ęgrotatiua. Etiam oſtendit in eo, quod præterijt, latitudinem corporū ſanorum: & latitudinem corporum, quę non proportionantur ad ſanitatem neq; ad ęgritudinem: & latitudinem corporum ægrotatiuorum. Latitudo ergo ſanitatis eſt magna: quod eſt, quia corpora ægrotatiua non ſunt ægra, ſed eis eſt ſanitas agitatiua: ſunt ergo numerata in corporibus ſanis. Similiter corpora, quæ non proportionantur neq; ad ſanitatem neq; ad ęgritudinem, ſunt in iudicio corporum ſanorū. Declarauit ergo Gal. in hoc ſermone, ꝙ ſanitas & ægritudo ſunt duę diſpōnes cōtrariæ, inter quas nō eſt diſpō aliqua, quę ſit ſm veritatē ęqualis eis vtriſq; in veritate: quod eſt, quia nominantur corpora iſta media in corporibus ſanis.

Et poſt iſta, corpora ſunt, quæ iam ceciderunt in ægritudinem, & completa ſunt: & differētia inter illa et alia eſt per læſionem ſenſibilem operationum, quæ apparet in eis.

Vult,

Vult, ꝙ consequantur corpora egrotatiua corpora infirma: et sermo eius est intellectus.

A *Et corpora, quibus iam accidit dolor, & in quorum motibus iam est agitatio, aut motus eorum destruitur omnino, terminus est manifestus. Corporum autem, quorum operationes debilitantur, tunc, si illa debilitas elongatur lõgitudine multa valde à dispositione sanorum, discretio facilis est: &, si elongatur pauca longitudine, tũc in esse eorum est ambiguitas. Et propter illud fit, quòd dispositio, quæ non proportionatur ad aliquod duorum contrariorum, est vna tantum, s. corporum, quæ non proportionãtur neq; ad sanitatem neq; ad ægritudinem: et non est nisi in hoc genere læsionis, i. neutrali.*

Hoc genus lęsionis est læsio, in qua dubitatur, s. non apparens sensui, quia non est signum sanitatis neq; ægritudinis; & residuum sermonis intellectum est.

Istæ omnes res non discernuntur nisi per sensum, non per ipsam rerum naturam, quoniam, si ponitur eorũ discretio secundum hunc modum, tunc non securantur, qui hac via procedunt, quin cadant in eius scietiam, cui videtur, quod omnia corpora sunt in ægritudine semper.

Omnium signorum signantium discretio est per sensum, non per naturam rerum: quod est, quia, cum aspiciatur in his sm naturam rerum, inuenitur omne corpus resolui occulta dissolutione, separata à sensu. Hęc ergo lęsio
B est insensibilis, & facit cadere in scientiã eius, cui videtur, ꝙ corpora in ægritudine sunt semper. Docet ergo per hunc sermonem, ꝙ consideratio medicinalis semper fit sm sensum, & ꝙ de illo, quod à sensu egreditur, nõ est medicinæ consideratio. Quòd si dixeris, membra interiora, & eorum ægritudines sunt res non sensu perceptæ, & aspectus in eis est medicinalis, Respõdemus, ꝙ eis sunt signa sensibilia: & eorum læsiones sunt sensibiles, infirmus nanq; sentit, quod ei accidit ex istis, vel ex ipsis.

Inter signa, quæ significant corpora, quæ nunc sunt sana, veruntamen ægrotatiua sunt ægritudine occulta: aut sanatiua: aut nõ sana neq; infirma, non est differentia, nisi in quãtitate lõgitudinis à duobus extremis.

Vult, ꝙ differentia inter signa cuiusq; corporũ sciatur per longitudinẽ eius à signis corporũ, quæ sunt à meliore formarum; & ab eis, quæ sunt à deteriore formarum: & ipse determinat hoc sermone absoluto.

Oportet, vt ponamus meliorem formarum, & ægritudinem, quæ iam accidit, duos terminos in duabus extremitatibus contrarijs, donec, quando volumus experiri corpus, & scimus, in quo termino est, consideramus, ad quã duarum extremitatum sit propinquius. Nam corpus, quod est ad meliorem formarum propinquius, est sanatiuum: & corpus, quod est à meliori formarum longinquius, et ad corpus, quod cecidit in ægritudinẽ, propinquius, ægrotatiuũ; & corpus, quod est inter vtrunq;, & longitudo eius ab vtrisq; est longitudo æqualis, est id, quod nõ proportionatur
C *ad sanitatem neq; ad ægritudinem. Et nos quidem iam nominauimus signum melioris formarum corporis. Corpora autem, quæ minuuntur ab ea, possibile est, vt diuidantur diuisionibus, quarum numerus non cõprehenditur per viã multitudinis & paucitatis; verũtamen nos aggregamus ea in tribus terminis habentibus latitudinem.*

Iam diximus, ꝙ vult per dictionem sanatiuum, quod est exuberantis sanitatis, & durabilioris. Et posuit in hoc sermone sanatiuum, oppositum ægrotatiuo, vt intelligatur, ꝙ latitudo sanitatis est inter vtrũq;. Et est trium terminorum, vnus est sanatiuum: secundus est illud, quod nec proportionatur ad sanum nec ad ęgrum: tertius ægrotatiuum est. Et ipse quidem in eo, quod iam præterijt, nominauit meliorem formarum, corpus sanatiuum: & posuit ipsum hic diminutum à meliore formarum: & illud est manifestę contrarietatis. Et ego dico, ꝙ Galenus non fuit oblitus sui sermonis, verũtamen ipse posuit meliorem formarum vltimum finem æqualitatis: & hæc res fortasse non inuenitur, &, si inuenitur, occulta est à sensu. Postq̃ ergo sciuit, ꝙ medicina nõ cõsiderat in eo, quod est occultum à sensu, posuit sanatiuum, quod appropinquat ad meliorem formarum valde, vel ad terminũ, qui non apprehenditur sensu; & non comprehenditur, nisi cognitione & ratione. Corpus ergo sanatiuum est melior formarum apud sensum: & manifestum est, ꝙ hoc minuitur à meliore formarũ sm intellectum propter resolutionẽ occultã à sensu, & pp diuersitatem complexionis occultã à sensu, & pp diuersitatem occultam à sensu in ętatibus. Et, quod remanet de sermone eius, intellectum est.

D *Et nos sumus narrantes signa significantia corpus, de quo dicitur, quòd est infirmum, absoluto sermone, quoniã, quando narramus signa huius corporis, declarantur ex eis signa duorum terminorum reliquorum. Et nos iam narrauimus genera eorum ante, in sermone nostro, in meliore formarum: & nos sumus narrantes nũc eorum species, postq̃ diuisimus, & narrauimus in primis omnia membra.*

Iam ostendit signa corporum, quæ sunt in meliore formarum, & ostendit, ꝙ super corpora diminuta ab eis ingreditur vnum trium generum læsionum, aut duo ex eis, aut tria. Et, postq̃ compleuit illud, ostendit, ꝙ corpora diuiduntur diuisionibus, quarum numerus non cõprehenditur per viam diuisionis multitudinis & paucitatis: & ꝙ cognitio vniuscuiusq; eorum est propter propinquitatem signorum, & longitudinem eorum à duabus extremitatibus, quarum vna est melior formarum, & reliqua deterior formarũ; &, quod est mediũ inter illa, est illud, quod non proportionatur ad sanitatem nec ad ægritudinem. Et ostendit, ꝙ vnicuiq; corporum sanorum est latitudo: & infirmorum similiter. Postq̃ ergo compleuit cognitionem illius totius, consequens fuit illi, vt ostẽderet signa corporum ægrorũ, sicut ostendit signa sanorum corporum. Et, qm̃ ægritudinis tria sunt genera, quorũ vnum est malitia complexionis, & sunt ei multæ species: alterũ est malitia compositionis, & sunt ei multę species: tertiũ est solutio cõtinuitatis, & sunt ei species multę: & vnaquęq; specierum horũ trium generum diuersificatur sm diuersitatẽ membrorum, propter illud consecutum est ei, vt diuidat, & narret in primis membra omnia. Et ostendit dispositionem cuiuslibet eorum, & narrat.

Et species omnium membrorum sunt quatuer: quod est, quia ex eis sunt radices: & ex eis sunt rami, qui nascuntur ex radicibus illis. Et ex eis sunt, quæ non dominantur super regimen aliorum, neq; alia dominantur super regimen eorum, quoniam virtutes, quibus fit eorum regimē, innatæ in eis sunt: & ex eis sunt, quibus sunt virtutes innatæ, & virtutes currentes ad illa ex illis radicibus.

Virtus est quædam causa, quæ dicitur efficiens: & in omni membro est virtus fixa in eo, qua facit suā operationem propriam. Et substantia huius virtutis secundū suam sententiam est complexio ei propria, s. forma cōplexionis: & secundū sententiam Arist. est complexio instrumentalis cordis, scilicet prima, qua operatur virtus: & virtus est natura membri, qua sustentatur. Et diuersitas hæc non nocet in aliqua operationum medicinæ: & iam perscrutati sumus de eo in libro nostro in medicatione. Et Aristoteli iterum videtur, ꝙ membrum principale est cor: & Galenus ponit ea quatuor, cor, cerebrum, hepar, & testiculos. Et hęc diuersitas iterum non nocet in aliqua operationum medicinæ: & iam determinauimus istud in libro nostro in medicatione. Et videbimus in expositione huius libri, vt taceamus de omni diuersitate, quę nō nocet in operationibus medicinæ in eo, quod futurum est: & rememoremur diuersitatis, quæ nocet in arte medicinæ tm̄: & moueamus in ea ad illud, quo fit iuuamentū in medicina tm̄. Dico ergo, ꝙ vnicuiq; membrorum aut inest virtus fixa in eo tm̄: aut inest ei cum ea tm̄ virtus alia fixa à membro alio: aut plures virtutes fixæ à membris plurimis.

Radices ergo sunt cerebrum, cor, hepar, & testiculi.

Cerebrum quidem est radix sensus & motus voluntarij: & Cor quidem est fons vel radix vitæ, & caliditatis innatæ: Hepar quidem est radix operationum naturalium virtutū, & sunt attractio, retētio, digestio, & expulsio, nutrimentum, & augmentum, & similia istis: Testiculi sunt radix spermatis.

Et rami, qui nascuntur ex his radicibus, & dantur ab eis, illi quidem, qui nascuntur ex cerebro, & dantur ab eo, sunt nerui & nucha: & illi, qui nascuntur à corde, & dantur ab eo, sunt venæ pulsatiles: & illi, qui nascūtur ab hepate, & dantur ab eo, sunt venæ non pulsatiles: qui autem oriuntur à testiculis, & dantur ab eis, sunt vasa spermatis.

Nucha oritur ex posteriori cerebro, sicut oritur crus arboris: & nerui oriuntur ex cerebro & nucha. Et fit cerebrum loco radicis arboris, ex qua oritur crus magnum, quod est nucha: & rami sunt nerui, qui nascuntur ex cerebro: & nascuntur ex nucha iterum nerui multi, sicut rami nascētes ex crure arboris: & illud dispergitur in toto corpore. Et venę pulsatiles oriūtur ex corde secundū illud exemplum: quod est, quia nascitur ex latere sinistro cordis arteria magna loco cruris arboris, & oriuntur ex hac arteria omnes arteriæ corporis. Fit ergo cor, sicut radix arboris: & arteria magna, sicut crus: &, quod oritur ex eo, sunt sicut rami. Et s̄m hanc similitudinem est dispositio hepatis: ipsum. n. sicut radix est arboris, ex qua oritur crus, & est vena concaua: & oriuntur ex ea reliqua venæ. Et oritur ex corde altera vena vel arteria, & similiter ab hepate oritur alia vena. Et ex testiculis oriūtur vasa spermatis. Sunt ergo ipsi sicut radix arboris: & spermatis vasa sunt, sicut rami, qui nascuntur ex eis. Et, qn̄ tu considerās corpus, s̄m ꝙ diximus, inuenis ea, quæ ramificantur ex radicibus, in modum retis misceri adinuicem, & pēdere. Et inuenis ossa, sicut sustentamenta & scutum. Et inter istas res inuenis quædam implentia, quæ implent ea, & sunt membra composita instrumentalia, sicut lacerti, & pulmo, & stomachus: & membra similium partium, sicut caro glandosa. Et inuenis panniculos, qui separant ea abinuicem, & concauitates: & cutis est panniculus, quo continentur omnia deforis. Completur ergo ex omnibus istis, sicut visum est, corpus. Et illud, quod dant nerui & nucha à cerebro, est spiritus animalis ab anima, quo fit sensus & motus volūtarius. Virtutes. n. istæ sunt res, quę currunt in nucha & neruis à cerebro ad membra sensibilia & motiua voluntarie. Et illud, quod dat arteria magna, & quod oritur ex ea & ex arterijs à corde, est spiritus animalis vel vitalis, quo existūt vita & caliditas innata. Virtutes. n. istæ sunt res, quæ currunt à corde in arterijs ad reliqua membra corporis: &, quando abscinduntur ab eis, moriuntur, sicut, qn̄ abscindūtur virtutes sensus & motus voluntarij, destruuntur sensus & motus volūtarius.

Et illud, quod dant venę non pulsatiles ab hepate, est spiritus naturalis, quo existūt virtutes naturales. Istæ enim virtutes currunt ab hepate in venis ad reliqua membra: &, quando abscinduntur à membro, destruitur eius nutrimentum. Et illud, quod dant vasa spermatis à testiculis, est spiritus cōpositus ex tribus spiritibus, quo currit generatiua virtus in spermate. Hoc est ergo, quo fit iuuamentum in medicina. Aris. autem vult, ꝙ reliquæ virtutes influant à corde: verūtamen sensibilis & motiua voluntarie, existunt in corpore mediante cerebro, & naturales sunt in eo mediāte hepate, & generatiuæ mediantibus vasis spermatis. Et Hip. vult, ꝙ sperma à toto corpore veniat in hora motus coitus: verum non est hic aliquid huius diuersitatis, quod noceat in opere medicinæ, quādo credunt, ꝙ cerebrū est causa prima aut secunda, necessaria in motu & sensu: & ꝙ hepar est causa prima aut secūda necessaria in virtutibus naturalibus: & testiculi sunt causa prima aut secunda, necessaria in virtutibus generationis. Quando enim res est causa prima, aut secunda, necessaria, tunc mutantur aut destruūtur operationes per infirmitates eius, quod oritur ex ea, & dat ad ea. Et iam certificauimus illud totum in libro medicationis inter Arist. & Gal. Et conuenit nobis in operatione medicinæ, vt accipiamus sententiam Gal. cum non sit differētia in eo, quod est iuuamentum in medicina, inter istas sententias horum duorum virorum, sicut ostendimus in illo libro. Cuius exemplum est, quia, quando destruitur sensus membri, aut motus eius, aut vtraq; simul, secundum sentētiam quidem Gal. intenditur in curatione loci nerui aut nuchę, cui accidit læsio, à qua fuit illa destructio. Et secundum quidem sententiam Aris. intenditur curatio illius membri eiusdem, secundum ꝙ nos ostēdimus in lib. medicationis, qm̄ non cōpletur illa operatio, nisi per hunc modū nerui, aut nuchæ. Duę ergo curōnes sunt vna, inter quas nō est diuersitas, q̄uis Galenus videat̄ dicere, ꝙ hęc est prima causa: & Aristoteli videt̄, ꝙ hęc est secūda, necessaria in operōne. Et pp illud melior est in arte medicinę sentētia Gal. q̄ Aristotelis, qm̄ sentētia Arist. facit errare medicos.

Membra

A *Membra autem, quorum regimen est ex se ipsis, sunt chartilago, & os, ligamẽtum, & pãniculus, & caro mollis, & pinguedo, & caro simplex.*

29. Istis membris insunt virtutes, innatæ in eis, quibus existit eorum regimen in cibo, & est essentia eorum: quod est, quia non continuatur cum eis arteria, quæ det eis à corde: nec descendit eis vena, quæ det eis ab hepate: nec venit eis neruus, qui det eis à cerebro. Et in esse eorum est dubitatio, an perueniant ad ea ex istis radicibus res capillares, occultę à sensu, aut non veniat ad ea penitus ex eis aliquid. Et consideratio in hac dubitatione est opificis sciẽtiæ naturalis: medico vero non est consideratio in illa propterea, quia non videt sensu rem, quæ peruenit ad ea. Propter hoc ergo abscindit Gal. super hoc, quòd regimen eorum est ex se ipsis, vt doceat per illud, ꝙ consideratio medicinalis non pertransit sensum.

Reliqua vero omnia membra cõmunicant his membris, quæ diximus, in hoc, quòd regimen eorum est ex se ipsis, & sunt cum illo indigentia venis pulsatilibus, & non pulsantibus, & neruis.

30. Lacertus quidem omnis & reliqua membra remanentia exceptis eis, quorum rememoratio pręterijt, sicut pulmo, stomachus, & renes, & splen, vel alia ex membris extrinsecis & intrinsecis, sunt in vnoquoq;, quorum est virtus innata fixa in eo: & veniunt eis ex tribus radicibus, quæ sunt cerebrum, cor, hepar, virtutes aliæ. Et nerui quidẽ
B lucrantur eis virtutẽ sensus, aut motus voluntarij, aut vtriusq; simul: arteria vero facit ea adipisci virtutẽ vitæ, & caliditatem innatam: sed vena facit ea acquirere virtutem nutritiuam.

Capillis autem & vnguibus non est regimen in ipsis corporibus suis, & non est eis, nisi generatio, & esse tantum.

Capilli & vngues generantur à materijs, quas expellit natura ad corporis exteriora expulsione continua: & illud, quod generat eos, est natura: & non sunt eis ex ipsis virtutes innatæ, nec veniũt eis ex radicibus virtutes. Et manifestum est, quòd capilli & vngues sunt ingredientes in numero membrorum, sicut pili palpebrarum & supercilio-
C rum. Iam ergo fiunt membrorum quinq; species. Meliora ergo sunt radices: deinde, quæ nascuntur ex radicibus: deinde, in quibus sunt virtutes innatæ, & virtutes aliæ venientes ex radicibus: deinde illa, in quibus sunt virtutes innatę tm̃: deinde capilli & vngues, in quibus non sunt virtutes innatę, nec veniunt eis alię virtutes.

Istæ ergo sunt species membrorum: & nos sumus narrantes post illud signa, quæ significant complexionẽ vniuscuiusq; eorum.

Postq̃ diuisit membra s̃m virtutes eorum, quibus efficiunt operationes suas (& virtus naturalis s̃m sententiam eius est substantia à complexione sumpta) promittit signa significãtia complexionẽ cuiusq; eorum naturalẽ, & significantia complexionis eius mutationes.

De signis Cerebri.

Et incipiamus rememorari signorum significantium complexiones cerebri. Et genera quidem signorum innata sunt vniuersaliter quinq;. Vnum eorum est dispositio totius capitis. Secundum est rectificatio actionũ, quibus fiunt operationes, & corruptio earum. Et tertium est rectificatio actionum eius sensibilium, & earum corruptio. Et quartum est rectificatio actionum, quibus fit regimen & earum corruptio. Quintum est rectificatio vniuersaliter actionum, quibus fit regimẽ eius, naturalium, & corruptio earũ. Et hic est aliud genus ab istis omnibus, quæ narramus, & est, quod accidit cerebro de mutatione ex rebus, quæ mutant complexionem.

33. Cerebrum est capitis medulla: & signa significantia complexionem eius naturalem, & difficultatem passionis eius, & signantia complexionem eius, qua mutatur, sunt sex species. Quinq; earum sumptæ sunt ab eo, & sextum sumptum est ex velocitate passionis ipsius, & difficultate ipsius passionis à causis infirmantibus, extra scilicet, sicut aer. Et Gal. determinauit vnumquodq; istorum in eo, quod futurum est.

Dispositio autem capitis totius scitur ex quantitate eius, & figura eius, & eius, quod est in ipso ex capillis.

34. Ex hoc primo dedit, quòd dispositio totius capitis scit ex tribus rebus, s. quantitate eius, & figura ipsius, & eius, quod est in ipso ex capillis.

D *Caput ergo paruum, est signum proprium malæ formæ cerebri.*

35. Abscindendo dixit Gal. quòd paruum caput est signum proprium malæ formæ cerebri. Et causa illius est constrictio ventrium cerebri, & debilitas eius, quod generatur ex cerebro de neruis & nucha: quod est, quia, si radix est parua, tunc, quod nascitur ex ea, est paruum, & sequitur à paruitate eius constrictura ventrium eius, & meatuũ ipsius, quia non est spiritui animali latitudo, in qua conuersetur. Et caput quidem paruum generatur à paruitate materiæ. Quòd si figura eius cum illo incõueniens est, est malitia in forma cerebri maior. Et manifestũ est, ꝙ paruitas capitis comparatur formæ cerebri. Sequitur ergo ab illo, vt malitia formæ cerebri comparetur.

Et caput magnum non significat necessario bonitatem formæ cerebri: quod est, quia, si magnitudo eius non prouenit nisi ex virtute loci, & ex natura, & vsu eius in arte sua, qua operata est materiam multam bonam, tũc est signum bonum: &, si non prouenit nisi propter multitudinem materiæ tantum, tunc non est signum bonum. Oportet ergo, vt distinguatur inter ea per figuram, & per res, quæ nascuntur ex capite: Per figuram quidem, vt cõsideres, an sit formæ bonæ, an non, forma enim bona est bonum signũ semper. Per ea vero, quæ nascuntur ex capite, est, vt consideres, an grossum sit collum, forte, & dispositio reliquorum ossium sit melior dispositionum, & omnes nerui grossi fortes, aut non. Et figura, quæ appropriatur capiti, est, quasi tu æstimes sphæram ceream sanæ rotunditatis, cuius duo latera sunt parum compressa. Nam, quando existit caput taliter, scis proculdubio, quòd necesse est, quòd sit

ex anteriori

ex anteriori parte capitis & posteriori ipsius magis exiens ex termino rotunditatis sphæræ, & duo latera eius sunt magis intrantia, & propinquiora ad planitiem.

Ex isto sermone intelliges, quòd ex signis bonitatis formæ cerebri est magnum caput, quando est cum figura, quam exemplificauit in forma cerea, & cum grossitudine colli, & reliquorum neruorum & ossium. Et magnum caput, quando est cum figura diuersa, & cum subtilitate in neruis, & collo, & ossibus, tunc est signum malitiæ formæ cerebri. Et manifestum est, quòd bonitas formæ cerebri, & malitia formæ eius comparatur, sm quòd est in illo de additione vel diminutione: quod est, quia bonitas formæ cerebri fit à forti virtute, & multa materia obediente. Et malitia formę eius, qn̄ est cum magnitudine figuræ capitis, significat, quòd fuit virtus debilis, aut quòd materia non fuit obediens. Sequitur ergo ab illo malitia in eius complexione.

Quòd si videris eminentiam, quæ est à posteriore parte, minui, considera tunc cum illo in neruis, & ossibus, & collo. Nam, si ista sunt secundum naturalem dispositionem, tunc non prouenit illa dispositio, nisi ex diminutione materiæ, non ex debilitate virtutis. Et, si istæ res, quas narrauimus, secũdum deteriorem dispositionem dispositione naturali inuenientur, tunc scias, quòd radix est debilis. Et in pluribus quidem dispositionibus sequitur diminutionem occipitij debilitas harum rerum, quas narrauimus: & non forsitan res eadem cadit cum diuersitate illius, nisi raro. Et, quando inuenis iterum occipitium capitis vehementis eminentiæ, tunc considera in illo, quòd deterior est secundum considerationem & determinationem in capite toto, quando est magnum. Et inuenis in hoc etiam & in pluribus dispositionibus posteriorem partem cerebri, & quod continet ipsum ex capite, quando est cum figura bonæ formæ, quòd est signum bonum. Et quidam medicorum nominant hanc partem cerebri cerebrum posterius: & est posterius, sicut nominauerunt ipsum, et determinauit ipsum commissura, quæ assimilatur laudæ literæ in libro Græcorum. Et hæc pars cerebri est radix, ex qua oritur nucha: &, quando est radix ei, tunc est radix omnibus neruis, quibus fit motus voluntarius in toto corpore animalis. Ex ipsa autem nõ oriuntur nisi pauci nerui numero, ad sensum, multi vero ad motum, sicut ex altera parte, quæ est in anteriori, nascuntur nerui multi valde numero ex neruis sensus, & nerui pauci in numero ex neruis motus. Cum ergo istæ duæ partes sunt secundum dispositionem bonã, sunt res, quæ nascuntur ex vnaquaq; earum, fortes. Et omnia, quæ abbreuiauimus & terminauimus ex esse posterioris partis capitis, oportet, vt obseruentur in anteriori parte capitis: quod est, quia oportet, vt consideres in quantitate eius, & ipsius figura, & in sensibus, qui sunt in anteriori parte capitis: & sunt visus, gustus, & olfactus. Istæ enim res significant super se inuicem, & testificantur sibi adinuicem, s. ex radice nascentes res significant & testificãtur radicis rectificationem, & corruptionem eius: & radix ipsa testificatur corruptionem rerum, quæ ex ipsa ramificantur, & rectificationem earum.

Si fueris memor eius, quod preterijt de expositione nostra, tunc sermo iste totus est intellectus tibi ita, q̃ nõ indigebis expositione in eo. Verum fac considerationem eius bonam teneri, & forma literę laudę est sm hoc. Et manifestum est, q̃ compleuit tres species signorum, quarum Vna est dispositio totius capitis. Et secunda est rectificatio actionum, quibus fiunt operationes, & corruptio earum: & istę operationes sunt, quæ fiunt per neruos. Qñ.n. ossa & nerui grossi sunt & fortes, sunt operationes fortes, & cutis capitis est vehemens: &, qn̄ sunt subtiles, debiles sunt operatiões, & cutis est vilis. Et tertia est, operationum sensibiliũ rectificatio, & corruptio earũ: & ego exponã ista in eo, quod futurum est paulo post, expositione vltima magis, & meliore.

Rectificatio autem operationum, quibus fit regimen, & earum corruptio, sunt signa radicis solius, ita, quòd non aliorum: & significatio per actiones, quibus fit regimen, sunt operationes ipsius radicis solius.

Vult per radicem cerebrum, & est medulla capitis. Huic.n. medullę sunt concauitates, s. ventres. Et in ea est rete ex arterijs mirabile, quasi sit numeratio retium se inuicem ingrediẽtium, & positum est super eam: & repletum est, quod est intus, de medulla capitis. Et continent ipsum duo velamina mirabilia, s. dura mater, & pia mater. Et sunt ei ab anteriori parte eius duo ventres, quibus fit imaginatio: & in medio eius vẽter, quo fit cogitatio: & in postremo eius venter, quo fit rememoratio. Et per ipsum totum sunt virtutes, quibus fit regimen. Et istæ virtutes infixę sunt in eo, & sunt forma eius: quod est, quia vitalis spiritus vel spiritualis digeritur ĩ retibus suis ipsius cerebri, inuolutis ab arterijs, & generatur ab eo in cerebro animalis spiritus. Et per istum spiritum fit penetratio virtutis cerebri ad reliqua membra.

Et præsentia ergo mentis & solertiæ significant, quòd substantia cerebri est substantia subtilis: & tarditas mentis significat, quòd substantia cerebri est grossa. Quapropter fit, habens eam velocis disciplinæ propter velocitatem sigillationis formarum rerum.

Intellige subtilem in hoc sermone, peruiam & claram substantiam: & grossam, turbidam substantiam. Quando enim substantia cerebri est peruia, penetrant in eam virtutes animę: &, quando est turbida, difficilis est penetratio earum in ipsam.

Et velocitas discendi significat, quòd substantia eius est substantia, in qua velociter suscipitur sigillatio rerum: & bonitas seruationis, i. memoriæ significat, quòd substantia eius est substantia, cui est firmitudo.

Quando substantia cerebri est mollis, clara, peruia, festinat in eo sigillatio formarum rerum: quapropter fit habens eam velocis disciplinæ propter velocitatem sigillationis formarum rerum. Et, quãdo nõ est mollis, & est turbida, fit difficilis sigillatio in ea formarum rerum. Quando sigillantur in ea formæ rerum, tunc, si retineat eas, & firmentur, nominatur fixa substantia eius: & est illud bonitas seruationis eius, quia seruatur illud, quod in ea sigillatũ est. Et, si non seruat eas, nominatur substantia eius fluida: quare est illa malitia seruationis eius, s. si nõ sigillantur

in ea

A in ea aliquid de formis. Et apparens est ex toto, quod præcesit, s. φ claritas substantiæ cerebri fit ex æqualitate cõplexionis eius proprię: & φ turbulentia eius fit ex mutatione complexionis eius ab eo, quod est necessarium ei naturæ: & φ retentio eius, qua retinet illud, quod sigillatur in ea ex formis, significat quandam siccitatem cerebri, & fluxibilitas, eius humiditatem.

Et similiter etiam tarditas discendi significat, quòd substantia eius est substãtia, in qua difficile suscipitur formatio rerum. Et oblinio significat, quòd substantia eius est substantia turbida fluida, cui non est firmitudo.

Iam præterijt expositio eius sermonis.

Et multitudo opinionum & permutationis in voluntatibus significat, quòd substantia cerebri est substantia calida: & fixio in consilijs significat, quòd substantia cerebri est substantia frigida.

42. Intellige ab eo sermonem eius, calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccũ, s. φ in cõplexione eius cõposita ex quatuor qualitatibus vincit illud. Nam, si dicitur calidũ, tunc caliditatis qualitas est augmẽtata in eo: &, si dicimus frigidum, tunc qualitas frigiditatis est augmentata in eo.

Et, inquantum mihi videtur, iam remanẽt duo genera ex generibus signorũ, quæ promisi me dicturum in principio mei sermonis, quorum vnum est genus operationum naturalium: & alterum genus est eius, quod occurrit
B *capiti extrinsecus. Et ego ponens sum sermonem meum in vtrisq;, sermonem vnum communem.*

Hic sermo est intellectus.

43. *Dico ergo, quòd, quando cerebrum est temperatum in qualitatibus quatuor, tunc omnes res, quas diximus, sunt in eo secundũ æqualitatem: & superfluitates, quas expellit ad fauces, & ad aures, & ad nares, & oculos, sunt secundum æqualitatem: & fortasse non venit ei nocumentum ex omnibus, quæ occurrunt capiti extrinsecus, ex eis, quæ calefaciunt ipsum, & infrigidant ipsum, & exiccant illud, & humectant.*

44. Complexio cerebri naturalis est, vt sint caliditas & siccitas pauciores, q̃ frigiditas & humiditas, s. vt frigiditas & humiditas sint in eo augmentatę parum. Et hæc quidem complexio nominatur æqualis comparatione sui ad cerebrum, quando est conueniens naturali substantiæ.

Et, cuius est hæc dispositio, capilli, qui nascuntur super caput eius, dum est infans, declinant ad ruffedinem siue flauitatem, quæ trahit ad citrinitatem. Cum ergo fit puer, tunc capilli declinant ad flauitatem, quæ trahit ad rubedinem. Et, cum ipse peruenit ad dispositionem complementi, tunc capilli eius sunt flaui, tendentes ad rubedinem, & sunt cum illo medij inter illos, qui sunt crispi, & inter capillos planos. Et non fortasse ei, cuius est hæc dispositio, aduenit caluitium.

45. Diuisit Gal. in hoc sermone ætatem adolescentię ab ætate infantiæ, & ab ætate puerorum: & dedit signa pilo-
C rum significantium æqualitatem complexionis cerebri. Et manifestum est, quòd vult pilos capitis tantum: & sermo eius est intellectus.

Et oportet, vt intelligas ea omnia, quæ narraui, & narrabo ex signis, secundùm quòd sermo noster non est, nisi in eo, cuius habitatio est regio æqualis.

46. Regio temperata est, quę est in fine climatis tertij, & quæ est in climate quarto. Et melior earum omniũ regionum est, quæ est à principio climatis quarti vsq; ad medium climatis † eiusdem. Et melior earum omnium regionum est, quæ est detecta, quam montes non cooperiunt: quo sanguaria, i. montaneę & colles ampli sunt, & nõ est fabricæ in ea altitudo superflua. Et ex eis, quæ sunt decliuiores ad clima tertium, melioris qualitatis est, quæ est supra mare salsum. Et sermone absoluto regio temperata est, super cuius aerem non vincit aliqua qualitatum quatuor. Et signa, quorum significationes mutantur ẽm mutationẽ complexionũ regionis, sunt ea, quibus manifeste occurrunt, sicut aer continens, & color pili. In interioribus autem, ex quibus non apparent nisi operationes earũ, parum imprimit aer continens, nisi superfluus.

Intellige ergo rem, secundum quòd sermo noster est in eis, quæ ex istis signis sunt in capillis proprie, cum eo, quod
D *narrauimus de dispositione regionum, secũdum quòd complexio chymorũ conueniens est cõplexioni cerebri.*

47. Capilli generantur ex vapore fumoso resoluto à chymis, quæ sunt in corpore. Dicit ergo Galenus, φ non certificatur eorum significatio, nisi quãdo chymi sunt etiam ẽm similitudinem complexionis cerebri. Sequitur ergo, φ significatio capillorum non certificatur, nisi regio sit ęqualis, & complexio chymorum sit ẽm similitudinem cõplexionis cerebri, quia, si diuersificetur illud, non erit significatio eorum veridica. Cum ergo regio est æqualis, & complexio cerebri, et complexio chymorum est ęqualis, est vapor fumosus, quę est materia pilorum, ęqualis inter illum, qui est adustus niger, & inter illum, qui est grossus albus. Propter illud ergo capilli, qui declinant ad flauitatem, quę trahit ad citrinitatem, in ætate infantiæ, significat æqualitatem complexionis cerebri. Et, quando infans fit puer, augmentatur caliditas, & sunt capilli decliues ad flauitatem, quę etiam declinat ad rubedinem. Cum ergo fit fortis caliditas eius in ætate adolescentiæ, fiunt capilli decliues ad rubedinem: & sunt propter æqualitatem maternæ suę medij inter crispos et planos. Istę ergo significationes capillorum sunt secundum æqualitatem capillorũ, quando regio est ęqualis, & chymi sunt ęquales. Si ergo mutantur ab illo, & regio est ęqualis, & chymi sunt æquales, significant mutationẽ complexionis cerebri, & declinationem eius ad partẽ, ad quam declinãt capilli.

Quod si cerebrum calidius est temperato, & est in humiditate & siccitate temperatum, tunc, si superfluitas caliditatis eius super æqualitatem est superfluitas multa, sunt ista signa, quæ narrabo post, fortiora: &, si superfluitas caliditatis eius super æqualitatem est superfluitas pauca, sunt signa eius debilia. Et sermo iste est cõmunis sermo in omnibus signis, quæ ego narrabo in omnibus speciebus complexionis.

Postq̄ narrauit signa complexionis cerebri æqualis, & compleuit ea, incipit narrare signa complexionis cerebri, qñ egreditur ab ęqualitate sua propria multū. Dicit ergo, ꝙ, si egreditur ab ęqualitate sua propria multū, sunt signa qualitatis, ad quam egreditur, fortia: &, si exitus eius est paruus, sunt signa eius debilia.

Et, si ex eo, quòd significatur caliditas cerebri, est cum eo, quod narrauimus quandoq; ; oportet, quòd caput cum toto, quod in eo, vehementis rubedinis sit, & vehementioris caliditatis: & quòd venæ, quæ sunt in oculis, declarentur sensui. Et super caput eius, cuius est hæc dispositio, capilli nascuntur post natiuitatem velociter: &, si est calidius temperato multum, sunt capilli, qui nascūtur super caput eius, nigri, fortes, crispi. Et, quando non est calidus æquali multum, sunt capilli, qui nascuntur super caput eius, in primis, i. infantia, decliues ad flauitatem, quæ trahit ad rubedinem: deinde nigrescunt. Et, quando extenditur cum eo ætas iuuentutis, accidit ei caluitium, præcipue quādo est caliditas in cerebro eius multa. Et superfluitates in faucibus, & naribus, & oculis, & auribus in habente huiusmodi dispositionem sunt paucæ superfluitates, & digestæ, dum permanent etiam sani. Sequitur ergo quòd significatio capillorum non certificatur, donec regio æqualis sit, & complexio chymorum sit secundum similitudinem complexionis cerebri, & non habet infirmitatem. Cum ergo accidit ei in capite suo repletio (& multoties aduenit ei illud, & præcipue quando non seruatur in regimine suo) superfluitates in his locis maxime multiplicantur, veruntamen non sunt digestæ. Et accidit eis repletio et grauitas in capite ex omnibus rebus calefaciētibus, siue sint cibus, aut potus, aut odores, aut res, quæ occurrunt corpori exterius, in quorum numero est aer continens nos: & præcipue si res istæ cum caliditate sua sint humidæ. Et habenti hanc complexionem sufficit somnus paruus, & hoc est, quod non submergit ipsum, & grauatur in eo.

Ista sunt signa complexionis cerebri, quando egreditur ab æqualitate sua ad caliditatem tantum, & sunt chymi conuenientes ad illud, scilicet additę caliditatis, & est regio ęqualis. Et vult per pilos, qui nascuntur super caput, eius pilos, barbę, & grimonum, & generationum: & augmentum pilorum cranei: & natiuitatem pilorum superciliorum. Iam. n. vidi, ꝙ natus superciliorum pilos non habuit, deinde nati sunt pili post natiuitatē eius. Et sermone quidem absoluto omnes pili illi capitis nominantur. Intelligē ergo illud. Et non est necesse, vt impleatur cerebrum velociter in hac complexione, nisi quoniam caliditas attrahit humiditates ex corpore ad ipsum. Cum ergo aggregantur in ipso, repletur ex eis caput, & redeunt effusę inferius, & multoties redeūt frigidę, sicut accidit in ascensione vaporis in balneo: accidit. n. calidus vapor, & aggregatur in cacumine balnei, & redit descendens frigidus. Propter illud ergo multiplicantur in istis mucilagines, & sputum. Et reliqua, quæ dicta sunt in hac complexione, sunt intellecta.

Signa autem cerebri, quod est frigidius, q̄; oportet, sunt, quoniam superfluitates in meatibus cerebri sunt plures & quòd sunt pili plani, flaui, trahentes ad citrinitatem, fixi. Et non nascuntur pili super caput habentis hanc complexionem, nisi, postq̄; nascuntur, tempore magno: et primi quidem ex eis nascuntur subtiles debiles. Et properat ad ipsos læsio & nocumentum ex rebus frigidis: & in hora, qua aduenit illis illud nocumentum, accidit eis coriza, & catarrhus intrinsecus. Et, quando tangis caput suum non inuenis caliditatem eius. Et, quando aspicis ipsum, non inuenis colorem eius rubeum: & venæ, quæ sunt in oculis, non apparent visui: q̄; uis sit, habens hanc complexionem, dormiens parum.

Cum egreditur cerebrum ab ęqualitate sua ad frigus, accidunt ista accidentia omnia: & sunt intellecta, secundū quod sermo præcessit.

Signa autem cerebri, quod temperato est siccius, sunt mundificatio cerebri a superfluitatibus, et claritas sensuū. Et habens hanc complexionem vigilat multum. Et nascuntur super caput eius, postq̄, nascitur, capilli fortes valde, & sunt magis propinquiores crispitudini, q̄; planitiei: verūtamen accidit eis caluitium velociter. Signa vero cerebri, quod est humidius temperato, sunt, quando capilli sunt plani: & non accidit habenti, caluitium: & quod sensus eius sunt turbidi: & quòd superfluitates in meatibus sunt multæ: & quòd somnus est eis grauis, & multus. Istæ ergo sunt complexionis cerebri simplices species,

Species complexionis sunt nouem, vna ęqualis, & octo ęgredientes ab æqualitate. Egredientium ab æqualitate quatuor sunt simplices, & sunt illæ, in vnaquaq; quarum vincit vna quatuor qualitatum: & quatuor ex eis sunt cōpositę, & sunt illę, in vnaquaq; quarū vincūt duę qualitates ex qualitatibus quatuor: & sunt istę, caliditas, & humiditas, frigiditas, & siccitas. Et caluitiū quidē accidit abscisione generationis vaporis fumosi: & abscisio huius fit aut à caliditate, quæ cōburit ipsum, & destruitur eius generatio: aut ex siccitate exiccante ipsum, & destruitur generatio eius. Et oportet, vt intelligas in vnaquaq; specierum complexionis cerebri nouem secundum æqualitatem regionis, & declinationem chymorum versus declinationem complexionis cerebri. Et complexio quidem quandoq; est sine materia, & quandoq; vt sit cum materia. Sunt ergo complexionis egredientis ab æqualitate species sedecim, octo cum materia, & octo sine materia. Et accidit quandoq;, vt sit malitia complexionis in vno ventrium cerebri † absq; quibusdam, & in quibusdam retium eius, aut venarum eius. Cum ergo duplatur illud secūdum partem cerebri, eueniunt ex eo multæ species ex speciebus complexionis, egredientis ab æqualitate. Et secūdum hunc modum intellige in alijs membris, & in corpore toto: & sermo eius est intellectus in complexionibus cerebri egredientibus à cursu naturali. Et ipse quidem iam narrauit ex eis quinq;, vnam ęqualem, & quatuor simplices, quæ sunt, calidum, frigidum, siccum, humidum. Et ponit vnicuiq; harum quatuor, duas mansiones, exitus pauci, & exitus multi: & docuit signa cuiuslibet earum. Et ipse quidem nunc rememorat quatuor compositarū, & facit scire quamlibet earum.

Compositarum

A *Compositarum ergo prima est calida & sicca. Quando vincit hæc complexio super cerebrum, sunt meatus eius mundi à superfluitatibus, & sunt sensus clari. Et habens hanc cõplexionem est plus vigilans, quàm alij homines: & accidit ei caluitium velociter. Natiuitas autem capillorum in primis in eis est velox valde, & sunt cum eis in illo spissitudo, & fortitudo, & nigredo, & crispitudo. Et, quando tangis caput eius, inuenis ipsum calidum. Et, quãdo aspicis colorem eius, inuenis eum rubeum: & hæc est dispositio eius vsq; ad horam status adolescentiæ eius.*

Iam diximus in eo, quod præterijt, ꝙ æqualitas complexionis cerebri propria est, vt sit æqualitas diminutę qualitatis, seu caliditatis & siccitatis, & additæ frigiditatis & humiditatis. Arist. quidem vult, quòd istud ponitur, vt infrigidetur & humectetur superfluitas caliditatis & siccitatis arteriarum, ex quibus rete cerebri est contextum. Et Gal. quidem vult, quòd illud ponitur, vt infrigidetur & humectetur, quod facit accidere caliditas motus cerebri ex calore & siccitate. Sed, quæcunq; duarum sententiarum sit, illud, quo indiget medicus, est, vt sciat, quòd complexio cerebri naturalis est frigidior & humidior. Cum ergo est calidum & siccum, tunc iam egreditur exitu multo ab eo, quod ei natum est, & non potest remanere supra sanitatem quandam: aut superfluunt caliditas eius, & ipsius siccitas. Et propter hoc non ponit Gal. complexioni eius calidæ & siccæ mansionem, tamen additionem & diminutionem ponit.

B *Si autem calida est complexio cerebri & humida, & est superfluitas vtriusq; simul ab æqualitate, superfluitas parua, tunc ex signis habentis eã est, vt sit boni coloris. Et, quando tangis caput eius, inuenis calidum. Et, quando consideras oculos eius, inuenis in eis venas grossas. Et inuenis superfluitates in meatibus cerebri in eo, multas, ad digestionem, quæ est pauca. Et inuenis capillos planos flauos, qui trahunt ad rubedinem. Et non accidit habenti hanc dispositionem caluitium cito. Et accidit repletio & grauitas in capite eius ex rebus calefacientibus, & præcipue si accidit cũ hac calefactione humiditas: et multiplicantur superfluitates in meatibus cerebri apud illud. Et, quando superfluitas humiditatis cerebri & caliditatis eius ab æqualitate exiens est superfluitas multa ualde, est habens causam multarum infirmitatum in capite suo: & sunt superfluitates in eo multæ: & properãt ad eum læsio & nocumentum ex rebus humectantibus & calefacientibus. Et meridies est ex nocibilioribus rebus, & magis inimicis hanc dispositionem habentibus. Et melior dispositionum eius est, quando flat septentrio. Et non potest longo tempore manere vigilans: &, quando quærit somnum, accidit in eo et subeth cũ uigilijs & imaginationibus in uisionibus. Et visus habentis hanc dispositionẽ est turbidus, et sensus eius non sunt clari. Et, si superfluitas calefactionis cerebri ab æqualitate est multũ superflua, et superfluitas humiditatis eius est ab ea parua, tunc signa calidi cerebri uincunt, et cooperiũt ea signa debilia ex signis humiditatis cerebri ab æqualitate exeuntibus. Et similiter etiã, si superfluitas humiditatis cerebri exeuntis ab æqualitate est superfluitas multa, & superfluitas caliditatis eius est superfluitas* C *pauca, tunc signa humiditatis in habente ipsam manifesta, sunt fortiora: & signa caliditatis, sunt debilia occulta, Et iste sermo est communis in omni complexione composita.*

13. Quando complexio cerebri est exiens ab æqualitate sua ad caliditatem & humiditatem, tunc manifestũ est, ꝙ exitus eius ad caliditatem est multus, & exitus eius ad humiditatẽ paruus, verũtamen humiditas eius in eo est multa etiam, qm̃ ipsum natura humidum. Et, humiditas qñ est cum caliditate, toleratur diuersitas eius in additione & diminutione, & tolerantur ẽt additio caliditatis eius & diminutio eius. Propter illud poſſe est in cerebro, vt sint ei multę species & diuersę in additione & diminutione caliditatis & humiditatis: & iam docuit. Gal. canones eorum signorum in hoc sermone. Et, qm̃ ventus meridiei est calidus & humidus, fit, ꝙ, qñ flat, nocet cerebro, cuius est hęc dispositio, qm̃ addit ei calorem & humiditatem. Et, qm̃ ventus septentrionis frigidus est & siccus, fit, ꝙ, qñ flat, cõferat cerebro, cuius est hæc dispositio, qm̃ minuit ex calore eius frigiditate sua, & ex humiditate eius sua siccitate.

Et fm̃ hoc exemplum conuenit tibi, vt intelligas iuuamenta & nocumenta omnium, quæ occurrunt cerebro extrinsecus in omnibus cõplexionibus eius: & hoc tm̃ est intrans in curatione, quando superfluit malitia complexionis: & in conseruatione sanitatis, quando non superfluit malitia complexionis.

D *Complexio autem frigida & sicca, quando vincit super cerebrum, tunc ipsa ponit caput frigidum, mali coloris, secundum quòd facit ei necessarium hæc complexio. Iam ergo oportet, vt hoc, quod ostendi & determinaui in principio sermonis mei, seruans semper sis, Et est, vt attendas consideratione tua, in complexione, quantum oportet mutari caput & quod est in eo, propter complexionem chymorum. Et in oculis quidem habentis hanc complexionem non apparent venæ. Et properant ad eum læsio & nocumentum ex frigidis causis, & propter hoc sanitas eius est instabilis sanitas diuersa, quoniam est leuis capitis valde, & meatus eius mundi à superfluitatibus, & quandoq; adueniunt ei corizæ, & catarrhus interior uelociter ex qualibet causa. Et sensus eius in adolescentia sunt clari, cum quibus non est infirmitas omnino: cum ergo protenditur cum eo ætas, extinguuntur & debilitantur velociter ex qualibet causa, et velociter senectus festinat ad ipsum in capite, cũ omnibus, quæ sunt in eo: & propter hoc cito adueniunt ei cani. Et tardatur natiuitas capillorum super caput eius, postquàm nascuntur, valde: & sunt subtiles, debiles, flaui, ad citrinitatem decliues. Cum ergo prolongatur cum eo tempus, tunc, si victoria frigiditatis est amplior, quàm victoria siccitatis, non accidit ei caluitium. Et, si accidat ei diuersum illius, donec sit victoria siccitatis multa valde, & victoria frigoris supra caliditatem pauca, accidit ei caluitium.*

14. Cum ergo egreditur cerebrum ab æqualitate sua propria ad frigiditatem & siccitatem, tunc manifestum est, ꝙ frigus eius est additum ab eo, quod oportet, & siccitas eius est superflua. Si autem contingat, vt sit complexio chymorum secundum modum hunc, necessario proueniunt ab eis in illo omnia signa, quæ dixit Gal. Nam hæc com

plexio est senectutis natura: & iterum difficultas motuũ multoties accidit ab ea: &, quando superfluit, est mors. Et ꝓpter illud nõ specificauit ei Gal. species diuersas istius corporis, sicut fecit in cõplexione calida & humida. E

Complexio autem frigida & humida quando vincit super cerebrum, tunc vincit super habentem ipsum profunditas somni: & somnus eius, & sensus sunt mali. Et sunt superfluitaes in eo multæ: & properat ad caput frigus: et accidit in eo repletio velociter: et cito adueniunt coriza, & catarrhus. Et non accidit etiam habenti hanc dispositionem caluitium.

Cum egreditur cerebrum ab æqualitate sua ad frigiditatem & humiditatem, tunc non fit multæ declinationis ab æqualitate vera & naturali: si autem additur exitus eius ad illud, cadit habens eam, in apoplexiam, & similia ei. Et propter hoc non est huic complexioni diuersitas cum additione & diminutione, quam necesse fuerit Gal. narrare, propter hoc, quòd, si additur frigus eius, aut ipsius humiditas, cadit habens eam in paralysim, aut in apoplexiam, aut in mortem. Cum igitur illud ita sit, tunc quantitas exitus eius ad frigus & ad humiditatem est parua tantum, & sequuntur eum omnia accidentia, quæ nominauit Gal. Et non sequitur illud, quod dixit, in complexionibus cerebri nouem, nisi quando cum eo fit comparatio: & vt complexio chymorum declinet, sicut est declinatio complexionis cerebri: & vt sit complexio æqualis regionis: quod est, quia non est, quod prohibeat, quin sit complexio chymorum decliuior ad caliditatem & siccitatem: & tunc non sequuntur illud accidentia cerebri humidi: Aut sit complexio chymorum ad calidum & siccum, & sit complexio cerebri decliuior ad frigidum & humidum: & non sequuntur illud accidentia frigidi cerebri & humidi. Et similiter est dispositio in speciebus complexionis, & dispositio aeris regionis in humiditate: & resistunt quædam harum rerum quibusdam. Et propter illud, quando vides complexionem cerebri decliuem ad malitiam complexionis, tunc intende, vt declines cõplexionem chymorum ad illud, quod est ei contrarium, nam tu expelles per illud, nocumentum descendens ad cerebrũ, & attrahes per ipsum ad illud, quod facit iuuamentum magnum. Et ex rebus, quæ citius imprimunt in cerebro, est aer continens nos, & qđ continuatur ei ex vaporibus, vel quoniam aer peruenit ad ipsum absq; medio ex auribus, & naribus, & poris. Et iam declarauit illud Galenus in alio libro ab isto. F

Ista ergo sunt signa specierum complexionis cerebri.

Iste sermo duas habet expositiões, Vna quarum est, vt intelligas per ipsum omnia genera signorum complexionis cerebri nouem. Et tolerat, vt intelligas per illum signa sumpta ex rebus naturalibus cerebri, & signa sumpta ex eis, quæ occurrunt ei extrinsecus.

Quando ergo vis scire complexionis species cuiusq; instrumentorum sensus, tunc incede hac semita, qua processisti in extractione signorum cerebri, & permuta ea ad ipsum: & sufficiat tibi, vt rememoretur tibi esse oculorum tantum.

Sensus sunt quinq;, & omnes inuenti sunt in capite. Et Gal. dicit in hoc sermone, quòd via cognitionis sermonis in signis complexionis cuiuslibet æqualis, & octo egredientium ab æqualitate, est via eadem, quam dixit in cõplexionibus cerebri. Et conditionem ponit in ea, æqualitatẽ complexionis, & regionis, & declinationem complexionis chymorum ad declinationem complexionis membri instrumentalis siue sensibilis. Et Gal. quidem non ponit exemplum in sensibus quinq;, qui sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, nisi in visu: quod est, quia inter oculos & cerebrum est conuenientia plus, & vniuscuiusq; sensus instrumentum est cognitum ex isto instrumento, excepto instrumento tactus, ipse nanq; est cõmunis in toto corpore. Et tactus quidem non est res vna propter hoc, quia comprehendit diuersas contrarietates: quod est, quia ipse apprehendit calidum & frigidum, siccum & humidum, durum & molle, asperum & lene, sed vnusquisq; sensuum aliorum non apprehendit nisi vnam contrarietatem, & peruenit mediatione eius ad illud, quod est post ipsum. Visus enim apprehendit colorem album & nigrum, & qui sunt inter vtrosq;: & auditus apprehendit vocem acutam & grauem, & quæ sunt inter vtrasq;: olfactus apprehendit bonum odorem & fętidum, & qui est inter vtrosq;: & gustus apprehendit dulcẽ & amarum, & qui sunt inter vtrosq;: & significatur circa complexionem cuiusq; eorum per sex genera, quæ dixit in cerebro. Cõsidera ergo illud, & intellige illud, & non quæras à me expositionem cuiusq; dictionis, nam nos non exponimus, nisi quod clausum est ex sermone eius tantum. G

Dico ergo, quòd, quando oculi, dum tangis eos, calidi sunt, & motus eorum velox multum, & venæ in eis grossæ sunt & amplæ, tunc ipsi sunt calidi: &, quando sunt secundũ diuersitatem illius, tunc sunt frigidi: &, quando sunt molles leni humiditate, tunc sunt humidi: &, quando sunt sicci duri, tunc sunt sicci. H

Sermo eius, s. Quando sunt secundum diuersitatem illius. significat, ꝙ, quando fiunt accidentia illius contraria accidentibus præcedentibus, tunc ipsi, s. complexio eorum, sunt frigidi. Et sermo eius totus intellectus est, & fuit semita translationis, vt enunciaret, Et, quando sunt secundum contrariũ illius. vt esset sermo manifestior.

Et properat ad eos læsio ex rebus, quarum complexio similis est complexioni eorum: & iuuantur ex rebus, contrarijs eis in complexione, quando vtuntur vsu temperato.

Quando complexio oculorũ est declinans ad vnã qualitatem, festinat ad eos læsio ex conuenientibus rebus cõplexioni eorum: & res, quæ sunt contrariæ complexioni eorum, sunt conferentes eis, quando administrantur eis vsu temperato. Et vsus quidem tẽperati, duo sunt modi, vnus eorum est ille, qui est temperatus inter quatuor qualitates: & alter est, cuius declinatio ad partẽ contrariam est æqualis complexionis declinationi oculorum. Et illius exemplum est, ꝙ, quãdo oculi calidi sunt, tunc aer calidus & chymi calidi addunt eis caliditatem: quare superfluit qualitas eorum, & fit illud ægritudo: et res temperatæ non nocent eis, sed conferunt eis iuuamentum minus. Res autem iuuatiuę sunt eis per hoc, ꝙ minuunt caliditatẽ eorum: nam, si caliditas est eis in primo gradu, & iuuamentum est eis, cuius frigus iterum est in primo gradu: quando vero superfluit frigus eis, tunc lædit & nocet.

Et oportet

A *Et oportet, vt considerando serues hoc, & accipias illud radicem communem in significatione eius super omnem complexionem in omni membro.*

60. Vult, ꝙ oportet, vt præsentem facias mentem tuam in omni complexione, in quocũq; membrorum est, in quo imprimunt causæ. Nam, si læditur à causis calidis, & iuuatur à causis frigidis, tunc est calidum: si econuerso, tunc est frigidum: & secundum hanc intentionem est in humidis & siccis, & in complexionibus compositis etiam. Et manifestum est, quòd iuuamentum, quod fit, aut est per causas contrarias æqualis complexionis, cõplexioni egredienti membri: aut per causas æquales: aut illarum, quarum declinatio est parua. Cuius exemplum est, vt sit hoc membrum, quod mutatur, calidum & siccum in primo gradu, tunc iuuamentum huic membro est aut æquale, aut decliue ab æqualitate ad frigus & humiditatem quantitate gradus vnius. Quòd si adduntur frigus eius & humiditas ipsius, extrahit mẽbrum à sua complexione; & facit peruenire ipsum ad malam complexionem. Et oportet, vt intelligas, quòd Gal. in sermone suo, Vsu æquali. dixit, vt administretur causa contraria secundum gradationem & ordinem, & non erraueris in ipsa vel prima vice, & administres eam; & non lędas membrum.

Magnitudo quidem oculorum, quando est cum proportione & bonitate suarum operationum, tunc significat, quòd materia, vnde creati sunt, fuit multa & æqualis. Et, si non est magnitudo oculorum ab his duabus proprietatibus, quas narrauimus, tunc significat, quòd materia fuit multa, sed non fuit æqualis. Paruitas vero, si est cum proportione & bonitate operationum, tunc significat, quòd materia, ex qua† causati sunt, fuit pauca, sed tamen æqualis. Et, si est cum malitia proportionis, & malitia operationum suarum, significat, quòd illa substantia, ex qua† causati sunt, fuit pauca & mala.

B Quando magnitudo oculorum est cum proportione & bonitate visus, significat, ꝙ materia, ex qua creati sunt oculi, multa fuit & æqualis, ex qua possibile fuit, vt virtus causatiua aut creatiua faceret oculos magnos, proportionales fortitudini visuum. Et, si est magnitudo oculorum absq; proportione, & non est virtus in visibus, tunc est significatio, quòd materia multa fuit & inæqualis. Non igitur proportionatum fuit virtuti, vt faceret ex ea, quod oportuit. In paruitate autem oculorum dixit, ꝙ, si est cum proportione & bonitate operationum eorum, tunc est significatio, quòd materia, ex qua sunt, fuit pauca, sed ęqualis: sed, si est cum malitia proportionis, & malitia operationum ipsorum, significat, quòd illa substantia, ex qua fuerunt creati, fuit pauca mala. Diuersitatem ergo fecit inter sermonem suum hunc, & illud, quod dixit in cerebro: quod est, quia vituperauit cerebrum paruum secundum quamcũq; formam fuerit factum, & non vituperauit oculos paruos secundum quamcũq; dispositionem. Et causam quidem in vituperatione sua, qua vituperauit paruitatem cerebri, iam præmisimus, & explanauimus illud, quod ipsum est radix nuchę & neruorum. Et istis quidem, oportet, vt sit magnitudo & virtus: oculi autem sunt rami, & non radix. Non ergo nocet paruitas eorum, quando est cum proportione & bonitate in visibus: quod est, quia virtus, cum inuenit materiam paruam æqualem, fecit ex ea oculos bonos paruos. Cum vero est paruitas eorum cum proportione mala, neq; bonitas est in visibus, tunc materia, ex qua fuerunt, fuit pauca mala, & propter hoc fuit necessario ab ea qualitas, siue debilitas virtutis causatiuæ: fecit ergo oculos malos.

C *Esse autem coloris oculorum hac via oportet te determinare. Dico ergo, quòd glaucedo vincit super oculos ex multitudine splendoris clari, qui profluit in humiditate clara, non multa: & quod nigredo vincit super oculos econtrario illius: medius vero inter glaucedinem & nigredinem fit per causas medias.*

61. Exponit sermonem suum istum per hunc sermonem.

Glaucedo autem vincit super oculos aut propter magnitudinem humiditatis grandineæ: aut propter claritatem eius: aut quoniam locus eius est locus eminens: aut propter paucitatem humiditatis subtilis aquosæ, quæ est in loco pupillæ, & claritatem eius. Et, quando aggregantur istæ causæ omnes, est oculus in vltimo glaucedinis. Et, si quædam earum sunt inuentæ, et quædam earum non, est augmentum & diminutio in glaucedine secundũ illud.

63. Intellectũ est ex hoc sermone, quòd splendor clarus est claritas humiditatis grandineæ, & magnitudo eius, & reliqua, quæ ipse dixit: & ꝙ splendor non clarus est s̃m contrarium illius. Et Gal. quidem narrat causas fuscedinis, quas nominauit in eis, quæ præmissa sunt in nigredine oculorum.

D *Fuscedo autem vincit super oculum aut propter paruitatem humiditatis grandineæ: aut quando locus eius est locus profundus: aut quãdo non est clara neq; luminosa: aut quando humiditas est subtilis: aut est in pupilla plus, quàm oportet, & non est clara: aut propter aggregationem alicuius harum causarum. Et additio fuscedinis, & diminutio eius fit, secundum quòd diximus nuper in glaucedine.*

64. Sermo iste est intellectus.

Et, humiditas subtilis, quæ est in pupilla, quando est subtilior, & amplior, quàm oportet, vides oculum humidiorem, quàm oportet: & similiter, si est illa humiditas grossior, & minor, quàm oportet, est oculus siccior.

65. Pupilla est foramen, quod videtur in oculo: & est foramen vueæ tunicæ. Et humiditas subtilis, quæ est in hoc foramine, vocatur albuginea propter similitudinem suam cum albugine oui subtilis. Hæc ergo humiditas si est subtilis & multa, est oculus humidior: &, si est pauca & grossa, est oculus siccior.

Humiditas autem grandinea, si est durior, quàm oportet, facit oculum sicciorem: &, si est mollior, quàm oportet, facit oculum humidiorem. Et similiter etiam, si superfluit super humiditatem subtilem, donec non æquetur ei, ponit oculum sicciorem: si minuitur ab ea, ponit oculum secundum contrarium illius.

66. Humiditas autem grandinea est, qua fit visus, quia in ea firmantur imagines colorum, eorum, quæ videntur: &

oia, quæ sunt in oculo ex tunicis & humoribus, aut sunt iuuantia in ea, aut seruientia ei. Propter hoc ergo, quando induratur, facit oculum sicciorem: &, quando mollificatur, facit oculum humidiorem, & humiditas albuginea rorat eam deforis. Cum ergo superfluit grandinea ab ea, † remouet ex ea, quod non rorat eam albuginea: quare fit durior: &, quando fit durior, fit oculus siccior. Et, si minuatur grandinea ab albuginea, alterat eam albuginea, quare facit eam molliorem: quapropter fit oculus humidior. Hoc est ergo vltimum, quod dixit Gal. in signis complexionis oculorum: & manifestum est ex eo, quòd aggregauit in eo sex genera signorum, quæ dixit in cerebro. Considera ergo illud, & inquire, vt extrahas signa cuiusq; sensuum reliquorum per hunc modum. Nam, quando tu exercitatus fueris cum visu in eo, quod diximus ex signis complexionis cerebri, & ex signis complexionis oculi, non occultabuntur tibi cætera signa complexionis auditus, neq; signa complexionis odoratus, neq; signa complexionis tactus, neq; signa complexionis gustus. Et intellige à me, quòd volo per auditum, instrumentum auditus: per odoratum, instrumentum odoratus: per gustum, instrumentum gustus: per tactum, instrumentum tactus. Exemplum illius in instrumento gustus est, quia, si lingua est magna cum proportione & virtute sensus gustus, & est cum eo difficile patiens à causis calefacientibus, & infrigidantibus, & exiccantibus, & humectantibus, tunc complexio eius est æqualis: & materia, ex qua generata est, multa & æqualis. Et secundum hunc modum stabis, si fueris rememoratus omnia, quæ dixit Gal. & extrahes omnes complexiones simplices, & compositas. Et Gal. quidem dimisit dicere in oculis quatuor complexiones compositas, & sunt calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida, quoniam sunt cognitæ ex illis simplicibus. Cuius exemplum est, quòd, si complexio oculorum sit calida & sicca, tunc aggregantur in ea signa complexionis calidę & signa complexionis siccę. Sunt ergo oculi calidi, & venæ eorum grossæ & amplæ: & oculi cum hoc sunt duri & sicci, & non est possibile, vt sit motus eorum velox, quoniam eorum siccitas prohibet ab illo. Et, si sunt calidi & humidi, tunc calidi sunt oculi & velocis motus, & venæ eorum sunt grossæ & amplæ: & videbis eos plenos humiditate. Et secundum hoc exemplum ratiocinare, & non expectes à Gal. nec à me, vt dicamus tibi omnia particularia.

Tractatus secundus, qui est de Signis Cordis.

OPortet autem, vt dicamus nunc, esse specificum complexionum cordis. Et dicemus in primis, quia nos, quando dicimus in vnoquoq; horum membrorum, quòd est calidius, aut frigidius, aut humidius, aut siccius, quam esse debet, nos non dicimus illud, comparantes illud ad aliud. Nam, cor si consequatur in frigore, quod est vltimum, quod est possibile ipsum consequi in humana natura; tunc complexio eius secundum dispositionem eius, est in vltimo calidior complexione cerebri. Et, si consequatur cerebrum vltimum, quod possibie est ipsum consequi ex caliditate hominis in natura, tunc complexio eius est multum frigidior complexione cordis.

IN HOC sermone ostendit Gal. quòd complexio cuiuslibet membrorum naturalis est alia etiam à complexione alterius: & quòd æqualitas complexionis in vnoquoq; membrorum est propria illi membro. Et, quando dicitur in eo, quòd est calidius, aut frigidius, aut siccius, aut humidius, non dicitur illud, nisi per comparationem ad complexionem eius naturalem, non per comparationem ad complexionem alterius membri.

Signa ergo cordis, quod est calidius sua complexione æquali, quæ ei sunt inseparabilia & propria, sunt magnitudo respirationis, & velocitas pulsus, et frequentia eius, & virilitas, & festinantia ad actionē. Quòd si fortis caliditas sit valde in corde, tunc ex signis eius, velocitas iræ, & audacia, & furor. Et pectus habentis hanc dispositionem est multorum pilorum, & præcipue anterior pars eius, & quod est in ventre, & lateribus, & locis propinquis cordi vel pectori. Et in pluribus dispositionibus eius totum corpus calefit calefactione cordis, si non resistat ei hepar resistentia vehementi. Et dicam post paululum signa totius corporis.

Magnitudo respirationis fit, vt sit, quod ingreditur de aere frigido, plus, quàm quod egreditur de vapore fumoso, generato à calore cordis. Et similiter est dispositio in frequentia & velocitate pulsus eius. Et sequitur, vt sit pulsus etiam maior: quod est, quia velocitatem & frequentiam eius præcedit pulsus magnitudo. Dicit ergo Gal. velocitatem pulsus & frequentiam eius tantum, & tacet de magnitudine eius, quoniam illud est res cōsequens, dum etiam in corpore non est ægritudo, quæ debilitet virtutem. Et, cum mores animæ sunt sequentes complexionem corporis, sequūtur ad caliditatem cordis virilitas, & festinantia, & reliqua, quæ dixit de moribus. Et possibile est quidem per philosophiam acquiri istos mores, & castigationes, & disciplinam legum: & propter hoc est intellectum ex sermone eius, quòd isti mores sunt sequentes à caliditate cordis, dum non prohibet aliquid ab eis. Et multitudo quidem pilorum est consequens multitudinem materiæ eorum: & est vapor fumosus, ex quo generantur pili.

Amplitudo pectoris etiam est ex significationibus calidi cordis, nisi resistat cordi in illo etiam cerebrum resistentia vehementi: quod est, quia quantitas nuchæ in pluribus dispositionibus est proportionalis cerebro, & quantitas spondilium est secundum quantitatem nuchæ. Oportet ergo, vt sit quantitas dorsi totius secundum illud. Et pectus quidem compositum est supra partem dorsi, & sunt duodecim spondiles ab eo, quod est sub ceruice, sicut componitur nauis super lignum, super quod est eius fabricatio. Ex illo ergo oportet necessario, vt longitudo pectoris sit proportionalis longitudini duodecim spondilium, super quas est compositum. Amplitudo autem eius tunc est, quando est proportionalis compositio eius quantitati & spissitudini spondilium secundum spondiles. Et, quando vincit caliditas in corde, aperit pectus, & dilatat ipsum in principio generationis suæ, ergo secundum caliditatem cordis est amplitudo pectoris. Et similiter, quando est amplitudo pectoris cum paruitate capitis, tunc illud est ex maioribus

ribus

A *ribus signis & magis significantibus caliditatem cordis. Et, quando est strictura pectoris cum magno capite, tunc illud est ex proprioribus signis frigiditatis cordis. Et, quando pectus est capiti proportionale, tunc pone determinationem tuam in complexione cordis ex alijs signis, propterea, quia tu non potes significare tunc ex quantitate pectoris super aliquid ex esse cordis.*

Quod autem caliditas aperiat membra, quando contingit inueniri ipsam additam in principio generationis, illud verum est, quoniam ipsa extendit membra & amplificat ea. Verum etiam, quod magnitudo pectoris, & eius paruitas sint sequentes res duas, quarum vna est dispositio nuchę: & altera est dispositio cordis. Illud etiam est verum, quod nucha quidem oritur in posteriori parte cerebri. Cum ergo cerebrũ est magnum, est illud, quod generatur ab eo, proportionale ei in magnitudine: & sequitur ab eo magnitudo spondilium, quæ sunt tutamen nuchæ. Et, quoniam magnificatum est, illud, quod ab eo fabricatur super eas, est magnum: & pectus quidẽ fabricatur super duodecim spondiles ex eis. Dispositio autem cordis est, quoniam pectus est creatum, vt sit tutamen cordis & defensio: ergo secundum dispositionem cordis est dispositio pectoris. Oportet ergo, vt ab illo mutetur figura pectoris, vt in paruitate & magnitudine, & secundum mutationem quantitatis capitis, & quantitatis cordis. Et manifestum est, quod, quando cor est calidius, quam oportet, tunc est maioris quantitatis, secundum quod diximus, quia caliditas extendit membra mollia tenera, & dilatat ea in principio generationis: & est augmentatio eorum in sequentibus sequens motum eorum in principio
B rei. Intellige ergo à me istud, & intelliges per illud sermonem Gal. totum. Et quandoq; accidit, raro tamen, vt sit quantitas nuchæ non proportionalis quãtitati cerebri: & non est proportionalis cerebri quantitati, quando contingit in dispositione generationis, vt sit materia mala, & virtus debilis: & illud quidem parum & raro contingit. Et propter illud dixit Gal. quod quantitas nuchæ in pluribus dispositionibus est proportionalis quantitati cerebri: & non dixit, quod illud est sequens semper.

Et quando cor est frigidius sua complexione æquali, est pulsus minor æquali: & non oportet proculdubio, vt sit tardior, aut vehementioris raritatis eo.

4 Paruitas quidem pulsus est, quando frigus cordis non indiget introitu aeris frigidi multum, neq; generatur ab eo vapor fumosus multus, cuius exitus sit necessarius cum festinatione & virtute. At vero, quia non oportet proculdubio, vt sit tardior & vehementior, rarus est, quoniam, si frigus cordis est paruum, tunc paruitas pulsus sufficit in eo, quo indiget calor innatus: &, si superfluit frigus cordis, non sufficit paruitas pulsus cum illo. Indiget ergo paruitas caloris innati, vt tardetur motus pulsus, & rarificetur quies eius.

Respiratio autem, si quantitas paruitatis pectoris est propter quantitatem additionis frigoris cordis, tunc est proportionalis pulsui. Et, si quantitas pectoris est maior quantitate additionis frigoris cordis, non est respiratio minor tantum, sed cum illo tardior & vehementioris raritatis.

5 Quando cor est frigidæ complexionis natura, tunc quantitas eius est minor, & consequitur ab illo paruitas pe-
C ctoris. Cum ergo pectus est paruum, sequitur, vt sit dispositio respirationis, sicut dispositio pulsus ęqualiter, s. vt sit respiratio parua, & non proculdubio sit tardior, & vehementius sit rara. Et, quando nucha est magna, & sequitur à magnitudine eius magnitudo pectoris, oportet, vt diuerset respiratio eius à pulsu, vt. s. sit respiratio parua rara.

Et habens hanc dispositionem, à natura sua est timidus, & non est ei furiositas, vel virilitas, vel animositas: & est habens tarditatem, & prolongationem: & anterior pars pectoris est nuda pilis. Quantitatem autem pectoris, oportet, vt determines, secundum quòd diximus ante. Et similiter est esse frigidioris corporis totius.

6 Sequitur frigus cordis totum, quod dixit de moribus, dum non remouet eos philosophia, aut castigatio, aut aliquid ex consuetudinibus. Et dixit in sermone suo, in caliditate cordis & frigore eius esse corporis totius, vt intelligas ab eo per illud, quia, si cor est calidæ complexionis, sequitur ipsum caliditas totius corporis.

Et, quando cor est siccius sua complexione æquali, facit duriorem pulsum. Et iste non est cum velocitate motus ad iram, verũtamen, quando excitatur, fit parua & fit difficilis sedatio motus eius. Et totum corpus eius apud illud totaliter in pluribus dispositionibus est siccius complexione sua æquali, nisi resistat hepar cordi. Et, quando cor est humidius sua complexione æquali, est mollis pulsus. Et motus habentis ipsum ad iram velox, verũtamen sedatio eius est velox. Et totum corpus erit humidius, nisi resistat hepar cordi.

D
7 Non rememoratus est Gal. resistentiæ hepatis cordi in dispositione complexionis cordis calida, & in complexione eius frigida, propterea, quia cor est origo caloris innati. Nam, si est calidum, ponit calorem innatum in corpore ampliorem & maiorem. Propter hoc calefit ab eo totum corpus necessario: & non possibile est aliquid, quãuis consequatur in frigore, quod est vltimum (quod forsitan est possibile) vt cõsequatur ex eo, vt resistat calori innato, generato à complexione cordis calidi. Et secundum hoc exemplum, quãdo cor est frigidum, ponit calorem innatum in corpore minorem: quare infrigidatur totum corpus necessario, & non est possibile aliquid, quãuis cõsequatur in caliditate, quod est vltimum, vt consequatur ex eo, vt resistat paucitati caloris innati à complexione cordis frigidi generati. Et Gal. quidem dimisit signa extrinseca propter apparentiam eorum: quod est, quia, si causæ calidæ imprimunt in corpus caliditatem cum velocitate, tunc ipsæ significant caliditatem cordis, præcipue si febres properaut ad corpus, & quæ currunt cursu earum. Et causæ frigidæ, quando imprimunt in corpus frigiditatem cum velocitate, tunc sunt significantes frigus cordis: & secundum hunc modum est dispositio in causis exiccatiuis, & causis humectatiuis. Et, quod ex sermone Galeni remanet, ĩtellectũ est secundum sermones pteritos.

Specierum autem complexionis cordis compositarum ex qualitatibus primis dispositio est hæc. Ex signis quidẽ complexionis calidæ & siccæ cordis est, vt sit pulsus durus, magnus, velox, frequẽs: & sit respiratio magna, velox,

frequens. Et dignus est, vt multiplicetur additio eius in uelocitate, & frequentia, quando non est superfluitas amplitudinis pectoris secundum superfluitatem caliditatis cordis.

Iam diximus in eis, quæ sunt præmissa, ꝙ cor est in loco radicis arboris, & arteria eius magna nascens ex ventre eius sinistro, est similis cruri arboris. Et hoc crus, quando elongatur à corde, diuiditur in duas diuisiones magnas, quarum vna vadit ascendendo sursum, & altera descendit inferius. Et ramificantur ex vnaquaq; duarum diuisionum rami multi, sicut virgę, quorum vnusquisq; vadit ad membrum: & sic ramificantur ex vnoquoq; maiorum ramorum rami minores: & ex istis iterum rami magis parui: & non cessat taliter illud esse, donec peruenitur ad arterias capillares, sparsas in cute, & in alijs membris. Et, quando dilatatur cor, dilatantur omnes arterię corporis simul: &, quando constringitur, constringuntur omnes ipsæ simul: hoc quidem est, quando permanet corpus secundum dispositiones sanitatis, aut secundum dispositionem, in qua non mutat ægritudo dispositionem arteriarum. Et per dilatationem earum attrahitur aer frigidus ab exterioribus corporis ad interiora eius: & in constrictione earum exprimitur vapor fumosus, generatus in eis: & extrahit ipsum ad exteriora corporis: & illud est ex orificijs suis capillaribus, continuatis cum eo, quod apparet de cute. Et Galenus quidem vult, ꝙ calor innatus euentet per illud, sicut euentatur ignis per flabellum: & stringit, & figit eius accensio per euentationē, & æquatur complexio eius. Et Aristo. vult, ꝙ sermo Gal. sit verax, † & ꝙ remansit super ipsum aliud residuum, quod est radix in eo, quod dixit Gal. Et hoc residuum est, ꝙ motus cordis & arteriarum generant per frictionem earum, calorem innatum, & euentant ipsum similiter: & per hunc motum generatur spiritus animalis deferens substantiā aiæ. Et propter illud, cum ex arterijs generatis ab eo, quod ascendit ad cerebrum ex duabus arterijs, quarum vna ascēdit, & altera descendit, texantur retia, in se inuicem mirabiliter intrantia, & moueantur motu mirabili valde, generatur ab eis species spiritus deferentis ex partibus animæ partem eius rationalem. Et vtrisq; quidem videtur, ꝙ vita sit à motu cordis & arteriarum: & ꝙ virtutes motiuæ (& sunt viuificantes) sunt fixæ in corde, & currunt in arterijs ad vnamquāq; partem corporis, & acquirunt eis vitam sibi propriam, & caliditatem innatam propriam. Et dispositio pectoris in eo, quod ipsum trahit sua constrictione de vapore fumoso generato in corde, & quod attrahit de aere frigido ad cor, erit dispositio cordis & arteriarum in eo, quod attrahunt de aere frigido, & in eo, quod faciunt exire de vapore fumoso. Et differentia inter vtrasq; est, ꝙ pectus mouetur voluntarie, & facit exire, quod aggregatur in eo, ex eo, quod expellit ad ipsum cor: & facit intrare ad concauitates suas aerem frigidum, quem attrahit cor. Et ego quidem vidi in anatomia rem mirabilem, & est, ꝙ intromisi manum meam in animali decollato, adhuc se agitante, ad cor, ita, ꝙ secui pectus, & tetigi ipsum vehementis caliditatis & fortis flammę. Et, cum res sit, sicut dixi, tunc manifestum est, ꝙ respiratio & pulsus mutantur & figuntur secundum tres causas, Vna earum est necessitas: & est conseruatio caliditatis innatæ, & euentatio eius, & generatio spiritus animalis. Et secunda est, virtutes motiuæ: nam, si ipsæ sunt fortes, faciunt operationes suas absq; prohibitione: &, si sunt debiles, alterantur earum operationes. Et tertia est, instrumenti obedientia: nam pectus & arteriæ, quando sunt sana, obediunt virtutibus in operationibus suis: &, quando sunt infirma, non obediunt. Et manifestum est, ꝙ ipsæ virtutes sunt iuxta quatuor species, virtutes scilicet dilatantes, & istæ agunt cum specie villorum: & virtutes retinentes, & istæ agunt per speciem aliā villorū: & virtutes, quę retinent, & faciunt quietē post dilatationem: & virtutes retinentes, facientes duas quietes, operantur omnibus speciebus villorum membri in arterijs. Hoc quidem est manifestum in anatomia, ꝙ ipsæ habent duas tunicas, scilicet tunicam, cuius villi sunt longitudinales: & tunicam, cuius villi sunt latitudinales: & aggregant vtrosq; villi capientes exterius trausuerse. In pectore vero istæ species in villis inueniuntur in lacertis pectoris. Et lacerti quidem pectoris mouentur per illud, quod aduenit eis ex neruis: & propter hoc est motus pectoris per voluntatem. Et sapientia quidem Creatoris sublimis in vnaquaq; harum rerum est mirabilis compositionis vade. Manifestum est ergo ex eo, quod narrauimus, ꝙ, quando cor est calidius & siccius natura, q̃ conuenit ei, tunc corpus eius, & corpus arteriarum est siccius & durius propter exiccationem: & respiratio, & pulsus sunt veloces, magni, & frequentes. Et magnitudo quidem est, vt ingrediatur per eā aer frigidus plus: sed per velocitatem intellige, vt tempus motus in dilatatione sit plus, & in constrictione minus: sed frequentia fit, quando duo tempora quietis sunt minora: quod est, quia, quando non sufficit magnitudo cum eo, quod necessarium est, vtitur natura velocitate: &, cum non sufficit cum illo, vtitur frequentia. Intellige ergo illud totum, quod dixi tibi, & scies per illud, totum, quo indiges ex esse significationis frigoris per inspirationē, & per pulsum simul. Et intellige per illud sermonem Gal. cuius exemplum est, ꝙ, si caliditas augmentatur, augmentatur magnitudo: & non cessat magnitudo addi additione eius, vsquequo consequatur natura finem suum, & tunc vtitur natura velocitate per additionem caliditans. Cum ergo non sufficit velocitas, vtitur etiam frequentia: & econtrario, quādo minuitur caliditas, tunc primum, quod accidit, est diminutio frequentiæ, quia rarificatur quies: Et, cum additur diminutio eius, additur raritas, &, cum consequitur effectum suum, tardatur: & non cessat tarditas addi, donec consequatur statum suum: tunc ergo magnitudo incipit minui: minoratur ergo pulsus. Et non est tibi, vt prouideas per pulsum vermiculosum & formicalem, isti enim non sunt veloces, neq; magui, sed sunt spissi, frequentes propter debilitatem virtutis. Et nos nō ponimus tibi exemplum, nisi secundum necessitatem tantum: & est caliditas: nam alterantur respiratio, & pulsus secundum virtutem, & secundum instrumentum etiam. Et totum illud est intellectum per virtutem sermonis nostri: & tu stude in eo ex libris Gal. in respiratione & pulsu. Et non est malum, vt ponā tibi exemplum ēt ex dispositione virtutis, & exemplum in dispositione instrumenti. Virtus. n. qñ est salua fortis, efficit oīa, quę diximus in eo, quod ꝑterijt: &, qñ debilitat, non pōt extendere venā, & extendere ipsam in oēs diametros eius: & ꝑpter hoc minuit magnitudo, & cū diminutione magnitudinis addunt frequētia & velocitas: & addit frequētia, vt cōpleatur per eā illud, quod deficit à cōplemento sui, ꝑ magnitudinem & velocitatem.

A Instrumentum verò, & est corpus venæ, si est obediens, dilatat ipsum virtus: &, si non est obediens, minuitur magnitudo, & accidit in loco eius mutatio in motu & quiete.

Et habens hãc dispositionẽ ẽ plus pilosus, quàm alij homines, in anteriori parte pectoris, & quod sequitur pectus ex ventre, & lateribus, & curiosus, & paratus ad actiones, velox, fortis iræ: & mores eius sunt mores tyranni vincentis; quoniam ira eius mouetur velociter, & fit difficilis quies eius. Esse autem complexionis totius corporis, & esse amplitudinis pectoris, oportet, vt determines, secundum quòd ante diximus.

Totus iste sermo intellectus est, secundum ꝙ diximus nuper.

Et, quando vincit super cor humiditas cum caliditate, sunt pili in habente hanc dispositionem, minus, quàm in illo, quẽ diximus ante, verũtamen non minuuntur in curiositate ad actiones: & non fit parua ira eius, sed est uelox tantum. Pulsus vero est magnus, mollis, non velox, frequens. Verum respiratio eius, quando pectus est proportionale cordi, est secundum modum, secundum quem est pulsus. Et, quando pectus est minus, tunc respiratio additur in velocitate & frequentia ab eo, quod monstrauimus, secundum paruitatem quãtitatis pectoris. Et, quando est respiratio in hac cõplexione, multa superflua, præcipue si accidit illud, vt sit illud in humiditate, tunc cum eo, quod narrauimus, accidunt ægritudines ex putrefactione, quoniã humores in habente hanc dispositionẽ corrũpuntur & putrefiunt: & fit exitus respirationis maior & velocior introitu eius: & est cum eo cõstrictio pulsus venarũ velox.

Totus iste sermo est intellectus, ſm ꝙ diximus in eo, quod pręterijt. Et iam excitauit in eo sup hoc, totũ, quod
10. dixit de esse respirationis & pulsus: & canones, qbus sciunt particularia pulsus ex dispositionibus sanitatis & ęgri-
B dinis: Quod est, quia, qñ cordis cõplexio est calidior, q̃ oportet, & humidior, ponit totum corpus calidius & humidius, si non resistat ei hepar in humiditate sua. Et, quando adduntur caliditas & humiditas ipsius, & non resistit ei hepar in humiditate, fit complexio chymorum recipiens putrefactionem & corruptionẽ: & propter hoc accidunt ab eis febres putridę. Et proprius pulsus omnibus febribus putridis est, vt sit exitus respirationis per constrictionem pectoris, & per cõstrictionem arteriarum, maior & velocior introitu eius per dilatationem earum: quod est, quia generatur à putrefactione humorum vapor fumosus plus: quare est necessarium extrahere ipsum, & expellere ipsum à corpore plus, q̃ indigeat calor innatus introitu aeris frigidi. Calor enim innatus in dispositione febriũ est minor per declinationem eorum: quod est, quia febris calor accidẽtalis: & calor innatus, est caliditas naturalis, quem debilitat calor extraneus. Propter debilitatem ergo caliditatis innatæ nõ est necessarium, vt intret aer frigidus multus, quo euentetur: & propter putrefactionem humorũ generatur vapor fumosus multus, in cuius egressione est necessaria magnitudo constrictionis, & velocitas eius. Et propter illud sequitur ab eo, quod diximus, res propria cum putrefactione, & est frequentia pulsus post dilatationem, s. vt sit requies post dilatationẽ, minoris tẽporis, q̃ quies facta post constrictionem.

Et, quando cor est frigidius & humidius sua complexione æquali, tunc pulsus est mollis. Et habens hanc com-
C *plexionem, est priuatus virilitate, timidus, piger: et est anterior pars pectoris eius nuda pilis: et fortasse non retinet odium, neq; properat ad ipsum ira. Dispositionem autem pectoris, & dispositionem totius corporis oportet te determinare secundum illud, quod præmissum est.*

11. Iam perduxit te in sermone, qui est ante istum, ad sciendum qualitatem mutationis pulsus à mutatione necessitatis, quæ est innata caliditas, & generationis fumosi vaporis. Et innuit illud tibi ad sciẽdũ qualitatem alterationis pulsus ab alteratione instrumenti: nam, quãdo arteriæ sunt molles, aut duræ, alterantur pulsus. Mollities quidem earum consentit virtuti motiuæ: & per duritiem earum fit difficilis motus earum: & propter hoc indiget virtus, vt aggregetur vehementia eius. Et manifestum est ex hoc sermone, ꝙ oportet, vt pectus sit strictius & mollius. Et similiter cor minoratur: & arteriæ molliores, & strictiores fiunt: & sequitur ab illo, vt sit totum corpus decliuius ad frigiditatem & humiditatem. Et sequitur à frigiditate cordis, & humiditate ipsius totum, quod narrauit in hoc sermone, de timore, & pigritia, & paucitate generationis vaporis fumosi, ex quo generant pili.

Complexio autem frigidi & sicci quando vincit super cor, tunc ipsa ponit pulsum paruum & durum: respirationem vero, si pectus est minus comparatione frigoris cordis, tunc ipsum ponit æqualem. Et, si pectus est minus additionẽ frigoris cordis, est sicut dispositio pulsus: &, si est dispositio pectoris maioris, comparatione frigoris cordis,
D *fit respiratio rara & tarda. Et habens hãc cõplexionẽ est minoris iræ, quàm homines alij, verũtamen, quando aliquo modo egreditur ad iram, seruat eius memoriam: & est minus alijs hominibus pilosus in anteriori parte pectoris. Dispositionem vero in paruitate pectoris, & dispositionem in frigore corporis totius oportet te determinare secundum illud, quod præmissum est.*

12. Illud, quod sequitur à frigore cordis, est, vt sit cor minus, & pectus minus, nisi resistat ei cerebrum & nucha. Quòd si quãtitas pectoris proportionalis quantitati cordis sit, fit respiratio æqualis: &, si quãtitas pectoris est improportionalis quãtitati cordis, alteratur respiratio. Et secundum hoc exemplum, si cor est frigidum, & pectus est magnum amplum, manifestũ est, ꝙ frigus cordis non indiget introitu aeris plurimi, neq; egressione vaporis multi: propter illud ergo sequitur, vt rarificetur tẽpus quietis pectoris, & tardetur motus eius. Pone ergo ſm hoc exẽplum vnãquãq; complexionem cordis: & pone in directo cuiusq; earum amplitudinem pectoris, & strictionem eius, & proportionem eius, & scies per illud, & intelliges totum, cuius intellectu indiges ex eo, quod sequitur ab illo de malitia respirationis. Et totum intellectum est, quod ipse dixit de immutatione respirationis, factæ ab alteratione complexionis cordis. Intellige ergo comparationem eius in motu arteriarum. Residuum autem sermonis intellectum est secundum hoc, quod præterijt de expositione nostra.

Et oportet, vt sis rememorans rerum, quæ communicant eis, quæ narrauimus: & est, quòd per illud, quod diximus nunc, aut in sermone alio ab isto de esse morum, volentes per illud cognitionem complexionis, non significamus mores, quos acquirit homo ex contemplatione & philosophia, si boni sunt mores aut mali, sed non intelligimus per illud, nisi mores innatos, secundum quos vnusquisq; hominum natus est naturaliter. B

Morum alij sunt innati, & sunt, s͞m q̄ dixit Gal. sequentes cōplexionem corporis: & s͞m q̄ dixit Arist. id, quod recipit complexio corporis ex præparatione ad quosdam mores. Et alij sunt acquisiti per disciplinas, & leges, & p philosophiam. Et non conuenit medico, vt per aliquem ex moribus acquisitis significet super complexionem.

Mores autem innati sunt s͞m præparationem, ad quos nascitur homo: vel sunt, s͞m q̄ oportet medicum ponere signa significantia super complexionem naturalem. Quapropter oportet eum, qui significat per eos, vt caueat ab errore morum acquisitorum. Et via cauendi istud, est, vt consideret, si illud, quo morigeratur homo, est ex lege, ad quam intendit: ex quo morigeratus est: & ex cōsuetudinibus eorum, qui sunt de doctrina sua: & morum, qui sunt de arte sua: & præteritum suæ consuetudinis. Verbi gratia, lex quandoq; præcipit vnū, aut prohibet, tunc iam morigeratur omnis, qui obedit ei, per illud. Et similiter consuetudines regionis: Occidentalibus enim sunt mores eis cōmnnicantes: & Turcis sunt mores cōmunicantes eis: & Arabibus sunt mores cōmunicantes eis. Et similiter opifices artium: nam mores Scriptorum sunt alij à moribus Militum, & alij à moribus Mercatorum. Quòd si contingat, vt sint leges & consuetudines eorum de regione, & artes conueniāt, acquiret homo aliquos ex moribus: & ille homo natura inueniet ex se ipso mores, separatos ab alijs moribus. Et, quando mouet ipsum aliqua ex rebus, tunc dimittit mores suos acquisitos, & apparent ex eo mores sui inati. Illi ergo mores sunt seruantes significationes super complexionem eius. Et ego quidem iam vidi virum calidi cordis & sicci natura, & fuerunt mores eius lupini natura super seruos suos, & super seruientes suos, & omnes, super quos habebat dominium: & dilecta erant ei bona, & operationes pulchræ electæ ex lege, & commixtio eorum, quæ sunt ex ea, & castitas, & religio, & indumenta iustorum ex comparibus, & industria iustorum ex operationibus suis, & inquisitio questus liciti in lege, & omnia contraria: & morigeratus est cum religioso & bono. Et cum hoc, q͞n aliqua res mouebat iram eius, cōmouebatur ei ira, & properabat ei ira, & irascebatur, quāuis morigeratus esset ex religione. Et, postquā consecutus est ętatem primæ senectutis, multiplicatū est illud, quod generat cōplexio eius calida & sicca ex cholera nigra, & secuti sunt illud humores melancholici, & apparuerunt in corpore eius pustulæ multæ, etiam ex hoc humore; vsquequo præterijt humor: etiam perditum fuerat multum ex eo, quod acquisitum fuit. Fuit ergo, quod apparuit de lupinositate eius, & ipsius duritie in dispositione castitatis eius, & eius religione nimia, significatio verax valde super victoriam caliditatis, & sic super cōplexionem cordis eius. Et s͞m hoc exēplum, age in signis sumptis ex moribus. Hoc enim capitulum est magni lucri & iuuamēti in medicina, & philosophia, in medicina quidem, quoniā scitur cōplexio vincens ex moribus vicentibus natura: sed in philosophia, q͞m scitur cōplexio vincens causa malorum morum. Inclinetur ergo cōplexio ad contrarium eius, sicut dicitur in regimine sanitatis, & acquiret habens eam, mores acquisitos, contrarios moribus naturalibus in eo aut per disciplinam: aut per complexionem, & philosophiam: aut per legem & castigationem. Et hoc quidem est magis iuuatiuum in nutritione infantium, ipsi naq; velocius sunt recipiētes illud, quod recipiūt ex disciplinis, & fit cōsuetudo in eis id, quasi res esset innata eis. G

Tractatus tertius, qui est de signis Hepatis.

Hepatis autem signa, quando est calidum, sunt amplitudo venarum non pulsatilium: & quod est cholera citrina plurima: & in hora status adolescentiæ multiplicatur cum ea cholera nigra: & quod sanguis est calidior, & propter hoc calet totum corpus, nisi resistat cor hepati: & multiplicantur in eo pili, quod est in eo, quod est sub hypochondrijs, & ventre.

IAM DIXIMVS, q̄ caliditas, quoniam est magis vincēs natura à principio creationis in aliquo membrorū, tunc ipsa dilatat illud, & facit ipsum maius. Et propter illud sequitur ab ea, quādo innata est & addita in hepate, vt hepar sit maius: & fit etiam, ab eo quod nascitur, proportio nale. Et nascēs ex ipso est sicut crus, & est vena concaua profunda: & ex ea ramificantur omnes venæ non pulsatiles, & diuiduntur in membris corporis omnibus. Et, q͞n sunt hepar & venæ calidæ, calefit sanguis plos, quare generatur in eo cholera citrina, plurima. Et, quando sequitur adolescentia statum suum, & declinat corpus ad humorem melancholicum, aduritur cholera citrina, & fit cholera nigra, q͞d est, quia humores melancholici duo sunt modi, quorum vnus est fex sanguinis & superfluitas eius, & hic proprie est, qui humor melancholicus nominatur: & alter est, qui generatur ex adustione humorum. Et humores quidē, qui nascuntur, sunt multi: & sunt phlegma salsum, & humor melancholicus, & sanguis, & cholera citrina. Cum ergo aduritur cholera citrina, nominat, quod ex ea aduritur, cholera nigra: & generantur ab vnoquoq; horum humorum, quando aduruntur, ęgritudines multæ diuersæ. Et manifestum est etiam, q̄, hepar quando est calidū, multiplicatur generatio vaporis, qui est materia pilorum: per illud ergo multiplicatur generatio pilorum in eo, quod est sub hypochondrijs, & ventre. Et sequitur à caliditate sanguinis & inflammatione eius per caliditatē hepatis & venarum, q̄ calefiat corpus totum, nisi resistat ei cor: cor nanq;, quando est frigidius, ponit corpus frigidius. Et propter illud sequitur, q̄, q͞n quātitas frigoris cordis est, sicut quātitas caliditatis hepatis, fit cōplexio corporis æqualis inter caliditatem & frigiditatem, q͞m frigus cordis & caliditas hepatis sunt permixta.

Et, quando hepar est frigidum, tunc signa eius sunt strictura venarum non pulsatilium: ut sit plus phlegma, & sanguis frigidior: & sit totum corpus propinquius ad frigus, nisi calefaciat cor, ipsum: & vt sit, quod est sub hypochondrijs & ventre, nudum pilis.

Phlegma naturale est sanguis diminutæ digestionis. Cum ergo hepar est frigidum, sequitur à frigore eius paruitas eius, & quod generatur ex eo ex venis: & debilitas digestionis sanguinis. Ergo generatur ab eo phlegma, & propter diminutionem caliditatis ipsius hepatis accidit phlegmati, vt infrigidetur. Generantur autem à phlegmate naturali, quod est phlegma dulce, species famosę & multæ diuersi phlegmatis. Acetosum quidem est, quod ex eo est subtile, & frigus eius propinquum. Salsum vero ex eo est, cum accidit ei, vt dominetur caliditas super ipsum, exiccãs humiditatem eius subtilem dulcem: quod est, quia subtile eius suffumigatur, & resoluitur, & remanet salsum, quoniam accidit ei simile, quod accidit aquę maris. Vitreum vero generatur propter superfluitatẽ frigoris super ipsum. Et, sanguis iterum quãdo in toto corpore est frigidior, sequitur ab eo frigus corporis, nisi resistat ei cor, nã cor, quando est calidius, calefacit totum corpus. Et, si est quantitas declinationis frigoris hepatis plus declinatione quantitatis caliditatis cordis, sequitur ab illo, vt sit corpus æquale inter caliditatem & frigiditatem. Et paucitas generationis pilorum apparens est, quoniam materiæ eorum generatio minoratur per frigus hepatis.

Et, quando hepar est siccum, tunc ex signis eius est, quòd sanguis grossior & paucior est: & quòd venæ non pulsatiles sunt duræ: & corpus totum siccius est.

Sermo iste iam est intellectus. Et iam dimisit ex eo rememorationem resistẽtiæ cordis hepati: & causa illius est,
B quia origo humiditatis totius corporis est ex hepate, sicut origo caliditatis totius corporis est ex corde. Cum ergo hepar est siccum, minoratur humiditas corporis, sicut, quando est cor frigidum, infrigidatur corpus secundum omnem dispositionem.

Et, quando hepar est humidius complexione sua æquali, tunc ex signis eius est, quòd sanguis est plurimus, & humidior: & quod venæ non pulsatiles sunt molliores: & similiter corpus totum, nisi resistat ei cor.

Iste sermo intellectus est: quod est, quia resistentia cordis est in hac dispositione ſm hoc, ꝙ cõplexio eius exiccat humiditatem hepatis: & Gal. quidem exponit illud post paululum.

Et, quando hepar est calidum & siccum, tunc ex signis eius est, quòd pili in eo, quod est sub hypochondrijs, sunt multi: & quòd sanguis est paucior, & grossior: & quod cholera citrina est secundum plurimum, quod est: & in hora status adolescentiæ multiplicatur cholera nigra: & quòd venæ non pulsatiles, sunt amplæ duræ, & similiter est dispositio totius corporis.

Cibus & potus aggregantur in stomacho, & comprehẽdit eos, & decoquit eos, donec fiat totum illud in essentia aquę hordei, Et Arist. quidem hoc chylum nominauit: & Gal. elegit hoc nomen etiam. Deinde hepar attrahit huius chyli substantiam à stomacho & ab intestino ieiuno per venas multas hepatis, quæ nominantur meseraicę hepatis, ex porta hepatis ramificatæ: & est vena, quæ nascitur ex concauitate hepatis. Et continuantur quędam earum cum corpore stomachi, & plurimæ earum continuantur cum intestino, quod nominatur ieiunum. Cũ ergo
C peruenit substantia chyli in hepar, decoquit ipsum iterum, & fiunt ex eo quatuor humores: & Ari. quidem nominauit eos chymos: & Gal. quidem elegit hoc nomen. Ex eo igitur, quod est ex ipso crudum, & quod non est perfectæ digestionis, generatur chymus phlegmatis: & ex eo, quod de ipso digestum est, quod est perfectæ digestionis, generatur sanguis purus: & ex eo, quod ex ipso est superfluitas & fex, generatur humor melãcholicus: & ex eo, quod de ipso est spuma, generatur humor cholericus. Et Creator quidem sublimis ordinauit splenem, vt attraheret humorem melancholicum, donec mundificetur chymus sanguinis ex eo: & ordinauit fel, vt attraheret humorẽ cholericum, donec mundificetur sanguis ex eo. Et non ordinauit humori phlegmatis membrum proprium, ex quo mundificetur sanguis, imo posuit ipsum permixtum in sanguine, vt compleatur digestio in eo post tempus, & fiat sanguis in venis, & humectet membra: & propter iuuamenta alia, & hic nõ est locus numerãdi omnia ea. Et qñq; in venis generantur etiam in cæteris membris isti chymi quatuor: & generantur in vnoquoq; eorum modi diuersi: quod est, quia associatur eis omnibus sanguis à principio generationis suæ in hepate: & currit cum eo ex eis, cuius attractio euadit splenem & fel. Et ordinauit Creator sublimis duos renes, vt attrahant aquositatem sanguinis. Cum ergo hepar est calidius & siccius, facit sanguinem grossum, decliuiorem ad caliditatẽ & siccitatem: & generãtur ab eo omnia, quæ nominauit Gal.

Caliditas, quæ profluit ex corde, potest vincere frigiditatem, quæ profluit ab hepate, sicut frigiditas cordis etiam
D *vincit caliditatem hepatis.*

Cor est fons totius caloris, & ex eo procedit in membra totius corporis mediantibus arterijs: & in vnoquoque membrorum figitur caliditas, quæ est ei propria, ſm ꝙ acquiritur ex corde in principio generationis. Et sequitur cor in caliditate hepar, qm̃ est creatum, vt decoquat substantiam chyli, & faciat eum chymũ. Sequitur ergo ab illo illud, quod dixit Gal. in hoc sermone.

Siccitatem vero, quæ est propter hepar, non potest cor, quamuis sit humidius, vincere eam, & conuertere ad contrarium.

Hepar est fons humiditatis corporis: quod est, quia ipsum est illud, quod generat chymos. Cum ergo ipsum sit fons vel radix humiditatis corporis, & sit siccum, nõ potest aliud membrum conuertere corpus ad humiditatem, scilicet vt resistat siccitati eius in primis, deinde addat super illud, & conuertat corpus: & faciat ipsum, postq̃ fuerit siccum natura, humidum.

Humiditas vero, quæ est propter hepar, est media inter duas dispositiões, quas diximus: quod est, quia siccitas cordis vincit eam plus, q̃ humiditas, quæ est propter cor, siccitatem, quæ est propter hepar.

Non est facta hepatis humiditas media inter hæc, vt sit vincens super siccitatem cordis, & victa sit à caliditate

hepatis,

hepatis, nisi propterea, ꝙ, quando cor est siccum, calefacit totum corpus, & exiccat ipsum: quod est, quia caliditas addita natura super caliditatem omnium membrorum, iuuat siccitatẽ in desiccando humiditates: quapropter sequitur, vt vincat humiditatem hepatis. Et, quoniã hepar est fons humiditatis, sequitur ab illo, vt sit humiditas eius media inter hoc, vt sit vincens & victa magis, q̃ caliditas hepatis. E

Et frigus quidem cordis vincit caliditatem hepatis plus, quàm vincat siccitas eius humiditatem ipsius: & caliditas cordis, frigus hepatis multo plus est vincẽs, q̃; siccitas cordis humiditatẽ hepatis, propterea, quòd frigus, quod est ex hepate, est velocius & propinquius ad vincendum, q̃; omnes qualitates, quæ sunt ex eo.

Canon, quo intelligitur totũ illud, est, ꝙ plurimũ chymorum, qui generãtur in hepate, attrahit cor ex vena cõcaua submersã, & hepar effundit illud in vẽtrẽ cordis sinistrũ, & decoquit illud cor iterũ. Arist. vero vult, ꝙ cor est illud, quod decoquit & generat sanguinem purũ, mundũm, quo nutriũtur meinba nobilia: & Gal. cõuenit ei ſm hoc, & diuersificatur in eo, qd̃ est post illud. Aristoteli qdẽ videtur, ꝙ cor partitur nutrimẽtũ, & influit virtutes nutritiuas ad reliqua membra, quæ sunt sub eo, mediãte hepate. At vero Gal. vult, ꝙ hepar partitur nutrimẽtũ, & influit virtutes nutritiuas ad reliqua mẽbra absq; medio. Et hæc quidẽ diuersitas nõ nocet in arte medicinę, propterea, ꝙ hepar ſm sententiã Arist. etiã est membrũ nobile, ad quod influit cor virtutes suas nutritiuas, & figuntur in eo, & sustẽtãtur in eis: & influit eas cor ad reliqua mẽbra, q̃ sunt sub eo, mediãte hepate. Et Gal. vult, ꝙ hepar influit has virtutes mẽbris absq; medio, & influit eas ad mẽbra superiora mediãte corde. Sequitur ergo à duabus sententijs simul, ꝙ hepar est mẽbrum nobile, cuius alteratione alteratur corpus: & sunt qualitates eorũ, s. cordis & hepatis resistentes, & fit totum corpus, ſm ꝙ dixit Galenus. F

Iam ergo manifestum est, quòd, quando aggregantur harum duarum radicum complexiones super rẽ vnam, tunc totius corporis secundum rectitudinem & veritatem complexio, fit vtriusq; cõplexio: & enunciabo post paulum signa, quæ significant ista.

Sermo iste est intellectus ex præterita expositione nostra.

Et, quando hepar est calidum & humidum, tunc ipsum facit pilos in eo, quod est sub hypochondrijs, minus, q̃; in habente hepar calidum & siccum: & facit sanguinem secundũ plurimum, quod est: & facit venas non pulsatiles magnas, & totum corpus humidum & calidum, si non resistat cor hepati. Et, si elõgetur complexio hepatis in duabus qualitatibus simul plus hoc, à naturali dispositione, festinant ad habentem ipsum ægritudines putridæ, quæ sunt ex additione chymorum, & præcipue si adduntur humiditates additione multa valde, & addatur caliditas additione parua. Et è contrario, s. vt sit additio humiditatis parua, & additio caliditatis magna valde, tunc forte non accidit habenti hanc dispositionem malitia chymorum. G

Totus iste sermo intellectus erit, quando intellexeris esse putrefactionis, quæ generatur ex additione chymorum: & intellectus eorum est secundum hunc modum. Quando multiplicantur chymi mali in corpore, aut multiplicatur vnus eorum, aut plures vno: Aut currunt in membris, aut resoluitur à membris superfluitates eorum: Aut prohibet cursum earum, & resolutionem superfluitatum eorum res alia, & hæc res alia aut est debilitas virtutis, & est, vt pigra sit virtus à delatione earum, & ipsarum regimine, & vocatur repletio secundum virtutem: aut implentur vasa & extenduntur in diametris suis, & vocatur illud repletio secundum effusionem. Et accidit etiam, licet sit virtus fortis, vt prohibeant resolutionem superfluitatum eorum oppilationes generatæ ab eis, aut spissitudo pororum: quare coarctantur, & prohibetur eorum resolutio, & nõ resoluuntur. Et quandoq; refunduntur ad quædam membra, & inuiscantur in eis: & quandoque non effunduntur. Veruntamen, quando coarctantur, & prohibetur eorum resolutio, putresiunt: &, quando putresiunt, generatur à putredine earum calor extraneus: & à putredine earum generantur quidem pustulæ omnes, & apostemata, & corruptiones membrorum, & febres putridæ, & alię ægritudines. Et Gal. quidem totũ illud in hoc libro summatim tetigit, & tu videbis istud in eo, quod est post. Et ex eis, quæ generant oppilationes, sunt viscositas humorum, & grossities eorum. Et plurimum generationis illius est ab additione humiditatis: & ex eis, quæ resoluunt oppilationes, & prohibent coarctationem, & resoluunt viscositatem humorum, est additio caliditatis, quoniam ipsa liquat humorem, & subtiliat ipsum. Intellige ergo illud, & compara istud cum eo, quod præterijt de expositione nostra, & intelliges per illud sermonem Galeni. H

Et, quãdo hepar est frigidum & humidum, tunc, quod est sub hypochondrijs, est nudum pilis: et in sanguine vincit phlegma cum strictura venarum non pulsatiliũ: & est totum corpus secundũ propinquitatẽ dispositionis huius, nisi conuertat ipsum cor ad contrariũ. Et, quando est hepar frigidũ & siccum, tũc corpus eius est pauci sanguinis, strictura venarum: &, quod est sub hypochondrijs, nudum pilis, nisi vincat cor.

Nomen sanguinis apud Hip. Et Gal. est commune, significat enim vnamquanque duarum intentionum, quarum Vna est aggregatio chymorum permixtorum in venis, sicut illud, quod videmus in phlebotomia egredi: iste enim sanguis non est purus, sed in eo sunt omnes chymi quatuor: &, quoniam sanguis purus tingit ipsum colore suo proprio propter multitudinem suam, & illud est, quòd ipse est plus alijs humoribus natura, tunc nominatur summa eorum nomine eius. Et secũda est sanguis purus, & hic parum fit singularis, et purificatur ita, quòd non associetur ei alius chymorum. Cum ergo est hepar siccum, exiccantur humores, & propter frigus eius est parum decoquens eos debiliter. Sequitur ergo ab illo paucitas chymorum, & sunt illi, de quibus enunciat Gal. in hoc sermone, scilicet sanguinis. Et residuum sermonis eius est intellectus, secundum quòd præterijt de expositione Galeni.

Tractatus

Tractatus quartus, qui est de signis testiculorum, & de signis dispositionis totius corporis.

Quando autem complexio testiculorum est calidior caliditate naturali, tunc habens eam est venereus, multæ generationis perficiens: & festinat in eo natiuitas pilorum in membris generatiuis, & continuatur cũ eo, quod est in eorum circuitu.

Galenus exponit in hoc sermone, & in hoc, quod cõtinuatur cũ eo ex sermone in testiculis, causam principatus testiculorum: quod est, quia ipsi alterant totum corpus, & virtutes animæ sunt fm mutationem cõplexionis eorum. Ex illo est, quod videmus de mutatione corporum hominum & animalium castratorum, quæ conuertuntur et declinant ad naturas mulierum per abscisionem testiculorum. Et ex eo est reliquum, quod narrauit Gal. in diuersitate complexionis eorum. Nam, quando complexio testiculorum est calida, fit homo desiderans coitũ, & fortis super eo, multæ generationis, proficiscens in eo: & multiplicatur in eo, quod sequitur eos generatio vaporis, qui est materia pilorum. Apparet ergo per hunc sermonem, q̃, quãdo complexio eorum est calida, calefaciũt totum corpus. Iam ergo dixit Hippo. q̃ sperma venit ex toto corpore in dispositione motus coitus: & generatur in testiculis, sicut spuma in orificijs equorum, quando stimulantur, sicut generatur à percussione vndarũ maris. Et Gal. quidem dixit, q̃ testiculi sunt, in quibus generatur sperma. Aristo. quidem dixit, q̃ sperma generatur in venis inuolutis, f. in vasis spermatis, & completur eius generatio in testiculis. At vero, qualitercũq; diuersificentur dispositiones, virtus, quæ facit sperma, deferens ipsum in dispositione coitus, f. virtus generatiua, ex omnibus virtutibus corporis ad testiculos currit, & fit sperma comprehendens eam. Sequitur ergo vna duarum rerum, aut vt sit virtus generatiua fixa in testiculis: aut vt adueniat testiculis in dispositione coitus virtus generatiua, & figatur in spermate intra testiculos, & egrediatur spma deferẽs, donec generetur ex eo, & sanguine menstruo embryo. Et, quodcũq; illorum fuerit, manifestũ est ab eo, q̃ testiculis est principatus sequẽs hepatis principatum.

Et, quando complexio eorum est frigida, fiunt tunc signa eius contraria istis, quæ narrauimus.

Significauit, q̃ ipsi infrigidant corpus: & habẽs eos tepescit à coitu, & est paucæ generationis, & nõ proficiẽs: & minorantur in eo, quod sequitur pectinem, & coxas, & partem vmbilici, & quod est sub eo, pili.

Et, quando complexio eorum est humida, tunc habens eos est exuberãs spermatis. Quando aũt cõplexio eorum est sicca, tunc habens eam est pauci spermatis, & sperma eius est ad grossitiem parum declinans.

Quando testiculi sunt humidæ complexionis, declinat corpus ad humiditatẽ, & exuberat illud in vtrisq;, quod generatur ex spermate, propter multitudinem materiæ: & propter illud est sperma multum subtile: & econtrario, quando sunt sicci. Et causa in multitudine spermatis, & paucitate eius, & ipsius subtilitate & grossitie, & proficuo & non proficuo illius, est illud, fm q̃ est testiculorum complexio: quod est, quia continuãtur cum eis arteriæ multę, & venæ, & nerui magni multi, qui deferunt eis spiritum & sanguinem & reliquas virtutes. Decoquũt ergo ipsum sanguinem, & conuertunt ipsum in sperma, & figuntur in eo virtus generatiua & reliquæ virtutes. Arist. vero dicit, q̃ in spermate est quædam intelligentia diuina, quæ est continens, i. circũdãs illud, quod generat embryonẽ. Sequitur ergo, qñ complexio eorũ est humida, vt multiplicetur in eis materia spermatis & sanguinis: qñ vero cõplexio eorum est sicca, sequitur, vt minoretur in eis materia spermatis, scilicet sanguis.

Et, quãdo cõplexio eorũ est calida & sicca, tunc sperma est grossum: & est habens eam multæ generõnis valde, & excitatur ad coitum valde velociter in principio pubertatis suæ. Et nascuntur eis pili in locis membrorum generatiuorum velociter, & in omnibus, quæ sunt in circuitu eorum, & continuantur desuper ad partes vmbilici, & inferius ad medium coxarum. Et habens hanc complexionem stimulatur ad inquirendum coitum cum virtute, veruntamen lassatur & abscinditur velociter: & si agat super se ipsum & multiplicet, aduenit ei inde nocumentum.

Non fit, q̃ stimulatur habens eam velociter valde ad coitum in principio iuuentutis suę, nisi quando calor stimulat eum, & sperma eius est medium, i. temperatum est, in principio pubertatis suę propter illud, quod remanet cum eo de humiditate infantiæ. Et manifestum est, quia est proficiens generationi in hac dispositione. Cũ igitur multiplicatur coitus, inflammatur materia spermatis per caliditatem testiculorum, & ipsorum siccitatem: quare lassatur, & abscinditur velociter. Si autem multum fatiget se ipsum super additionem in eo, aduenit ei nocumentum ex illo, scilicet accidunt ei ægritudines, quæ generantur ex malitia complexionis calidæ & siccæ. Residuum sermonis eius intellectum est.

Et, quando aggregatur cum caliditate in testiculis humiditas, tunc pili sunt in habente eos in locis generationis minus, & sperma eius plus, veruntamen desiderium eius ad coitum non est plus, quàm desiderium alterius: & tolerat coitum multum, præter quòd eueniat ei nocumentum ex eo. Quòd si adduntur duæ qualitates simul additione multa, & caliditas, & humiditas, non potest habens hanc complexionem prohiberi à coitu, quin eueniat ei nocumentum.

Hæc complexio facit exuberare sperma, & multiplicat ipsum, & stimulat ad coitum, sicut stimulat complexio calida: quod est, quia caliditas stimulat animam, & humiditas exuberat sperma. Sequuntur ergo omnia signa, quę dixit Gal. Quando ergo vides, eas scilicet significationes aggregatas, tunc scias, q̃ complexio testiculorum, calida & humida fit natura.

Et, quando complexio testiculorum est frigida & humida, illud, quod est in circuitu eorum, est nudum pilis: &

habens

habens eam tardat in principio, cum ipse vtitur coitu, & nõ fortiter desiderat ipsum: & sperma eius est aquosum, subtile, paucæ generationis, generans fœminas.

Paucitas quidem pilorum est sequens paucitatem materiæ pilorum, ex qua generantur: & illud, quod generat hanc materiam, est caliditas: &, quando frigus testiculorum & humiditas eorum ponunt eos ita, quod nõ decoquatur sanguis, nec digerunt ipsum, nec faciunt ex eo sperma equale, tunc sequuntur ab illo oĩa, que diximus. Et Gal. quidem inducit in hoc sermone questionem, & est sermo eius, Generans fœminas. nam putatur in eo, quod sperma, quando est calidum & siccum, est generans masculos. Quare ergo tacuit Gal. in eo, quod preterijt de sermone suo?

Dico ergo, quod Hip. ostẽdit in libro de embryone, quod causa in generatione masculorum est virtus spermatis, & in generatione fœminarum est debilitas spermatis. Virtus autem & debilitas sunt secundum sententiam Gal. hoc modo: virtus autem spermatis est sequens æqualitatem complexionis: & debilitas est sequẽs exitum complexionis ab equalitate. Et Gal. quidem exponet hãc intentionem in eo, quod est post. Et, quando est, secundum quòd diximus, tunc complexio est calida & sicca, & debilitat etiam virtutem. Ergo generat fœminas, & generatio fœminarum est à debilitate virtutis spermatis, nisi occurrat ei ex viro, aut vxore eius aliquid, quo temperetur, & generet masculos. Apparet ergo per illud, quod diximus, quod Gal. facit nos rememorari sermonis eius, quod sperma frigidum & humidum generat fœminas: sed generatio fœminarum est à debilitate virtutis spermatis: & generatio masculorum est à virtute spermatis. Et ideo dixit Hip. Complexio calida generat masculos: & frigida fœminas: & Gal. dixit in expositione illius, quod virtus spermatis secundum plurimum est sequens complexionem calidam, nisi superfluat hæc complexio, & redeat debilitans eam, & destruatur generatio: & quod debilitas spermatis secundum plurimum est sequens complexionẽ frigidam, nisi minoretur hæc complexio, & non debilitet eam. Et, si non esset illud, nõ esset possibile, vt generaretur masculus in latere sinistro matricis raro: & fœmina in latere dextro raro. Nã, si res essent sequentes sermonẽ Hip. hunc, esset semper masculus in latere dextro: & fœmina in latere sinistro matricis: & hoc per vitam meam est existens plurimum, & quãdoq; fit diuersum raro, & secundum minorationem rerum. Intellige ergo illud, & fac illud. Cum ergo venit ad te quærens & rogans, vt tu facias ipsum generare masculos, tunc extrahe signa significantia æqualitatem complexionis spermatis: & da ei & vxori eius ex regimine, & cibis, & medicinis bibitis, & ex eis, quibus fit suppositio, i. pessarium, & emplastrum, & inunctio, aliquid, quia, quando aggregatur sperma vtriusq; in matrice, est complexio aggregati equalis. Cuius exemplum est, quod, si sunt signa significantia, quòd sperma vnius eorum est frigidum & humidum, aggrega inter eum, & inter illum, cuius est sperma calidum & siccum, & da frigido & humido calida & sicca, q frigiditatẽ eius minorẽt & ipsius humiditatẽ: & da calido & sicco frigida & humida, vt minorẽt caliditatẽ eius & siccitatẽ ipsius: & administra ex exercitio, & frictione in balneatione, & cibo, totum, quod confortat, & præparat ad exercitium coitus.

Et, quando complexio testiculorum est frigida & sicca, tunc esse habentis eos est in cæteris dispositionibus suis, sicut dispositio eius, qui est ante ipsum, veruntamen sperma eius est grossius, & est parum gathen, idest exiguum valde.

Quòd autem calida complexio adiuuet ad generandum masculos, & frigida ad generãdum fœminas, istud est, quoniam caliditas adiuuat super digestionẽ, quando est naturalis. Cum ergo digeritur sperma, virtus est in eo magis completa, quoniam frigiditas prohibet à digestione, siue naturalis, siue accidẽtalis sit: &, quãdo est sperma crudum & indigestum, virtus eius est debilior. Et propter hoc fit, quod latus dextrum adiuuat ad generandum masculos propter caliditatem suam: & latus sinistrum ad generandum fœminas propter frigiditatem suam. Et non est adiutorium caliditatis, & prohibitio frigiditatis, existens causa essentialis in illo, sed causa essentialis est illud, quod diximus nuper ex hoc, quòd æqualitas complexionis facit meliorem virtutem, & exitus ab equalitate facit eam debiliorem. Hoc est ergo, quod oportet te seruare & operari in eo. Et manifestum est, quòd frigus testiculorum facit sperma indigestum, & eorum siccitas minorat ipsum. Cum ergo aggregatur in eo, vt fit frigidũ, grossum, paucum, nominatur gathen, i. exiguum. Intellige ergo illud & scies, quoniam non est generatiuũ propter frigus suum & suam grossitiem, & paucitatẽ suam. Quòd si conueniat ei in matrice aliud sperma exuberantis caliditatis, possibile est, vt generet embryonem malum, aut fœdorum membrorum, aut diminutæ formę: quod est, quia fœtus est secundum illud, secundum quod est complexio spermatis masculi & fœminę, dum non accidit ei in hora impregnationis prohibens aut alterans intra matricem propter humores aggregatos in corpore matricis, vel propter causam aliam, quęcunq; sit. Iam ergo declaratum est ex eo, quod dixit Gal. dispositio principatus cordis, & quòd est cor princeps primus: & sequitur ipsum in principatu cerebrum: & sequitur cerebrum hepar: & sequuntur hepar testiculi. Et sciuisti signa significantia dispositionem complexionum vniuscuiusque horum membrorum. Et sciuisti, quòd illud, quod sequitur, vel quod nascitur ex vnoquoq; horum, dispositio complexionis eius est, sicut est dispositio complexionis radicis, ex qua oritur.

De Signis dispositionis totius Corporis.

In dispositionibus autem corporis totius iam ante diximus, quòd sunt similes cordi & hepati, veruntamen vincit in eo similitudo cuiusque eorum, cum quo est qualitas fortior, quæcunq; qualitatum fuerit ex primis, quæ nominantur actiuæ.

Res similis quandoq; est secundum veritatem, sicut similis ei: & quandoq; est non similis ei secundum veritatẽ in re, qua assimilatur ei, sed est similitudo propinquior aut longinquior. Dispositiones ergo corporis totius assimilantur cordi & hepati aut secundum veritatem, aut secundum propinquitatem eorum valde: & assimilantur cerebro & testiculis per similitudinem longinquiorem illa, sicut accidit, vt sit pectus proportionale cerebro & nuchæ per spondilis, super

super quas est fabricatum: Et sicut accidit, ꝙ, quãdo castratur homo, assimiletur corpus eius & mores ipsius corporibus mulierũ & moribus ipsatum. Intellige ergo illud à Galeno. Qualitates aũt primæ, q̃ nominãtur actiuæ, sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. Aristoteles autem nominauit eas actiuas, aut qm̃ faciũt aliquid in corpore: aut qm̃ corpus & anima patiuntur ab eis, ſm ꝙ ostendit in libro prædicamẽtorum in tertia specie ex speciebus
A qualitatis. Et multoties quidem nominantur caliditas & frigiditas actiuę: & nominãtur humiditas & siccitas passiuæ: Caliditas enim, qm̃ ipsa calefacit & digerit: sed frigiditas, qm̃ ingrossat, & congelat, & aggregat: humiditas vero, qm̃ per eam fit passio rei facilis: sed siccitas, qm̃ per eam fit passio rei difficilis. Et Gal. quidem nominat eas oẽs actiuas in hoc loco, sequendo sententias dialecticas: quod est, quia qualitates actiuę & passiuæ in vno termino tum siue capitulorum dialecticæ continentur.

Et, quando dispositionem totius corporis dicimus, tunc plurimum, quod significamus per illud ex membris, est illud, quod cadit in primis sub visu, & illud est musculi inuoluti super omnia ossa. Et musculus quidem est caro composita ex carne simplici prima, & ex villis, qui inuoluuntur, & super quos componitur caro. Et substãtia quidem musculi propria non est, nisi duæ istæ res. Venæ autem, quæ cotinuantur cum eis, non sunt eis, nisi sicut rami & riui aquarum: & non sunt complentes eorum substantiam, sed adiuuant ad hoc, vt remaneant.

Villi, qui inuoluuntur, & super quos componitur caro, sunt quidam nerui, qui continuantur cum carne musculi, & ponuntur in ea, & fiunt villi, quibus contexitur caro musculi. Cum ergo appropinquant fini eius, redeunt
B dispertiti, & aggreganrur, & fit ex eis chorda, quæ continuatur cum membro. Cum ergo colligitur musculus versus radicem suam, attrahitur membrum, cum quo continuata est chorda, ad partem, in qua musculus est positus, & continuatur cum musculo. Item arteriæ, quæ dant ei caliditatem innatam, & spiritum animalem, cum eo continuantur: & continuantur cum eo venæ, quæ imbibunt ipsum, s. quæ dant ei nutrimẽtum. Cum ergo arteriæ dãt ei calorem innatum, & spiritum animalem, & sanguinem subtilem: & venæ non pulsatiles dant ei sanguinem, ex quo nutritur, nominauit Gal. totum, quod dispertitur in partibus musculi ex venis nõ pulsatilibus, & arterijs, nomine communi vtrisq;, & est venæ. Et dixit, ꝙ illud non complet substantiam musculi. Et non dant ei, nisi sicut riui, s. venæ non pulsatiles: & adiuuant etiam ad hoc, vt remaneãt. s. venæ pulsatiles, i. atteriæ. Intellige ergo illud ab eo, & non obliuiscaris sermonis eius. Et, quando diximus dispositionem totius corporis, tũc plurimum, quod per illud significatur, est musculus. Sed iam remanserũt ex corpote res aliæ multæ, & sunt reliqua mẽbra, quę sunt pter radices quatuor, & quæ ex eis nascũtur: & quæ sunt prærer musculos, sicut ossa, & ligamẽta, & panniculi, & reliqua mẽbra officialia, sicut stomachus, & pulmo, & renes, & vesica, & alia. Corpus. n. totum cõpositũ est ex omnibus membris, sicut ex musculis, & alijs.

Ego sum tibi narrans omnia signa complexionis musculorum in habitatione temperata. Habitationes. n. malæ
C *complexionis mutant cutem, & inclinant eam ad illud, quod conuenit eis, & corrumpuntur quædam signa. Et similiter etiam, si aliquis exponat se in regione temperata Soli in hora æstatis, & corpus eius sit detectum, tunc permutat ex signis corporis eius, quæ sunt ex via coloris, & duritie eius & mollitie. Et, si regio est temperata, & intẽdit habens corpus in regione sua in intentione æqualitatis, & non exponit se corpore eius nudo Soli in omni die, longo tempore, donec Sol adurat eum, et non habitet in vmbra, sicut faciunt quidam more virginis puellæ, tunc signa complexionis eius declarantur omnia secundum virtutes suas. Intelligendum ergo illud à me, quod dico tibi, s. quòd sermo meus non est, nisi in eo, cuius est hæc dispositio.*

Istæ conditiones intellectæ sunt: rege ergo eas, et compara secundum eas signa complexionis membrorum, seu musculorum in omni regione, & in vnaquaq; consuetudine hominum. Quędam. n. regiones & cõsuetudines mutant signa musculotum ita, ꝙ inclinant ea ad caliditatem, & siccitatem, sicut faciunt regiones calidę & siccæ, sicut regio Æthiopum: & sicut faciunt artes calidæ & siccæ, sicut ferratia. Et quędam regiones & consuetudines mutãt signa complexionis musculorum ita, ꝙ inclinant eos ad frigus & humiditatem, sicut facit regio frigida & humida, sicut regio Sclauotum, & præcipue si sint ex eis, qui habitant ad latus fluminis: & sicut faciunt artes frigidæ, & humidæ, sicut ille, cuius consuetudo est balneari omni die. Cum ergo cauebis ab omnibus causis, quæ mutant cõ-
D plexionem musculorum, & extrahunt eam ab æqualitate, tunc signa musculorum, quæ dicit Gal. certificantur, & verificantur: &, si non caueas ab illo, tunc non certificatur, neq; verificatur illud, quod narrabit in eo, quod sequitur de signo musculorum.

Ego quidem dico, quòd signa complexionis in corpore toto sunt, quòd color est compositus ex albedine & rubedine: capilli sunt flaui, ad rubedinem & crispitudinem temperati secundum plurimum: & quòd caro est temperata in qualitate sua, & quantitate sua, quoniam hoc corpus est medium inter omnes species superfluitatum, propterea, quia omnis superfluitas non dicitur nec intelligitur nisi comparatione ad ipsum: Quod est, quia corpus spissum nõ dicitur, quia spissum est, nisi per comparationem ad hoc corpus: & similiter extenuatum non dicitur, quia est extenuatum, nisi per comparationem ad ipsum. Et secundum hoc exemplum comparatur ad ipsum multam carnem hæbens & paucam carnem, & crassum & macrum, & molle & durum, & pilosum & nudum pilis. Et non est aliquod horum corporum æquale, sed æquale est, quod est secundum exemplum, quod præparauit Polycletus, & nominauit ipsum Canonem, qui consecutus est vltimum æqualitatis totius, donec fit, quando tangitur, vt non appareat, quia est molle, neque quia est durum, neque quia est calidum, neque quia est frigidum: &, quando aspicitur ad ipsum, non inuenitur pilosum neque nudum pilis, neque grossum neque gracile, neque vincit super eum aliquid superfluitatis.

Ista sunt signa corporis, quod est in meliori formarum. Et hoc corpus, q̃uis non sit inuentum secundum veritatem, est tamen canon, ad quem comparatur totum, quod est in medicina, sicut fecit Polycletus. Iste.n.fecit statuã in vltimo, quod possibile est ab ęqualitate, & posuit eam canonem, per quem perueniatur in operatione statuarũ. Cum ergo dicit medicus in cibo, aut medicina, aut in signo, aut in causa, quòd est ęquale, aut calidum, aut frigidũ, aut humidum, aut siccum, & quanta sit summa gradus eius in caliditate sua, aut in frigiditate, aut in alio ab illo, tunc illud non est nisi secundum comparationem eius cum meliori formarum, quia melior formarum est canon medicorum secundũ intentionem logicorum. Cõsidera ergo ẽm sermonẽ Gal. & itera locutionẽ eius multoties, & inuenies ipsum intellectũ, & scies per illud certificationem expositionis huius.

Ex corporibus autem, quæ sunt calidiora temperato, & non sunt humidiora eo, neq; sicciora ipso; & complexio eius, est hæc complexio in genere carnis. Sermo enim noster non est, nisi in hoc, quòd caliditas apparet sensui tactus magis addita caliditate temperata, & superfluitas caliditatis complexionis eorum super corpus temperatum: secundum caliditatem eorum multitudo pilorum, & paucitas adipis in eis: in colore autem sunt magis additæ rubedinis, & capilli in eis sunt nigri. Ista ergo sunt signa complexionis calidæ.

Iste sermo est intellectus, si memor fueris omnium, quæ præterierunt. Et causa nigredinis capillorum, & albedinis ipsorum, & flauitatis eorum, & mutationis coloris eorum est materia eorum, ex qua fuerunt. Et hęc quidem materia est vapor fumosus, per quem mũdificat natura caliditatem innatam: quod est, quia caliditas innata est vapor temperatus, quem generat cor & arteriæ semper: & vapor fumosus est superfluitas caliditatis innatæ. Quando ergo caliditas est fortior, facit hunc vaporem adustum nigrum. Et iste quidem vapor egreditur, & ex poris expellitur secundum continuitatem. Quoties ergo egreditur ex eo aliquid, coagulatur in capillum. Est ergo color capillorum secundum colorem huius vaporis: & propter hoc est calor capillorum signum caliditatis Nam, si est niger significat superfluitates caliditatis: si est albus, significat frigus complexionis: &, si est flauus, significat ęqualitatem caliditatis. Et ego iam vidi regulam quęstionis, quę currit in capillis inter medicos Arabicos, & miratus sum ex ea. Et quæstio erat, quare fit, quòd, quando capilli liniuntur psilotro, abraduntur ex radicibus suis, & nõ adurit eos psilotrum. Et responsio huius quæstionis est, quia psilotrum caliditate sua liquefacit illud, quod est in poris cutis de fumoso & grosso vapore, quæ est materia capillorum, & resoluit illud: quare abscinditur continuitas capillorũ ex radicibus suis, & cadunt, & abraduntur, vsquequo redeat iterum exitus vaporis huius secundũ continuitatẽ, & coaguletur exiens, & generentur ex eo pili.

Signa autem complexionis frigidæ sunt, quòd habens eam non est pilosum, sed multæ pinguedinis: &, quando tãgis eum, inuenis ipsum frigidum: & vides colorem corporis eius, & capillorum ipsius ad flauitatem declinantem, quæ trahit ad citrinitatem: &, quando est frigiditas superflua, tunc color est quasi liuidus: & de consuetudine medicorum est, vt nominent hunc colorem, colorem plumbeum.

Ista sunt signa frigidæ cõplexionis in genere carnis, s. in musculo. Quòd si generis carnis frigus est minus, sunt signa, secundum quòd narrauit in primis: &, si frigus eius est plus, est cum eis color corporis liuidus, plumbeus. Et capilli flaui significant super æqualitatẽ caliditatis. Cũ ergo fit, ꝙ trahũt ad citrinitatẽ, significant diminutionem ęqualitatis per additionem frigiditatis in carne.

Signa complexionis siccæ sunt, quòd habens eam est gracilior & durior corpore temperato secũdum superfluitatem siccitatis suæ. Reliqua autem signa secundum exemplum primum.

Signa aũt complexionis siccæ in genere carnis, s. musculi, sunt, vt sit corpus gracilius & durius tãtũ, & nõ imprimit siccitas plus in illo, quando fit singularis, sola. Remanent ergo signa omnia alia secundum similitudinẽ, secundum quam sunt in complexione temperata.

Et similiter etiam reliqua signa habentia complexionem humidam currunt secundũ hoc exemplum, verũtamẽ caro eius est plus, & corpus eius mollius.

Humiditas etiam non imprimit, quando est singularis, iò carnem, plus additione carnis, & mollitie eius tantũ: & propter hoc remanent reliqua signa altera secundum similitudinem, secundum quam sunt in complexione tẽperata. Etiam declaratur ex illo, quòd caliditas & frigiditas sunt actiuæ, quoniam ipsę mutant omnia signa æqualitatis: & siccitas & humiditas sunt passiuæ, qm̃ non mutãt ęqualitatem mutatione, de qua sit curãdũ. De siccitate quidem vult, vt ponat corpus difficilioris passionis cũ gracilitate & duritie: & humiditas quidẽ ponit ipsum facilioris passionis cum multitudine carnis & mollitie.

Et, quando componuntur qualitates primæ, & sunt ex eis complexiones inæquales, sunt signa, quæ significãt eas, composita: quod est, quia complexionem calidam & siccam habens, est plurimorum capillorum, & magis additæ calefactionis, & duritiei: & est priuatus pinguedine, & gracilis: & sunt capilli eius nigri. Quòd si addatur victoria caloris in eo, tunc est nigri coloris.

Non sis oblitus eius, quod exponit Gal. quòd ista signa omnia certificantur & verificantur in regione tẽperatę complexionis, & in regione æquali tantum.

Complexionem autem calidam & humidam habens est mollioris corporis & calidioris, & plus carnis habens, q̃; habens meliorem formarum secundum superfluitatem additionis duarum qualitatum in ea super illud corpus. Et, quando superfluit hæc complexio in eo, properant ad ipsum ægritudines, quæ accidunt ex putrefactione, & fit chymi, qui sunt in eo, mali. Quòd si superfluitas humiditatis pauca sit in eo, & superfluitas caliditatis in eo sit multa, erit superfluitas mollitiei eius, & multitudo carnis eius super corpus temperatũ pauca: & est superfluitas additionis

A *tionis pilorum in eo super illud & non pauca. Cum ergo tangis ipsum, inuenis ipsum calidius multum: & capilli eius sunt nigri: & caro eius est nuda pinguedine. Quòd si superfluitas caliditatis in eo est pauca, & superfluitas humiditatis in eo est multa, est caro eius, caro mollis multa: & est color eius color permixtus ex rubedine & albedine. Et, quando tangis ipsum, inuenis superfluitatem caliditatis esse paucam. Et vniuersaliter quidem inuenis in omni cōplexione composita, signa magis vincentium qualitatum, magis dominantia & manifestiora.*

Intellige sermonem eius, Quando superfluit hæc complexio in eo, properant ad ipsum ægritudines, quæ fiunt ex putrefactione, & fiunt chymi, qui sunt in eo, mali. Quoniam, humiditas qn̄ multiplicatur, generatur in chymis crassitudo & viscositas, quę oppilant poros, & prohibent dissolutionem superfluitatum. Et, qn̄ multiplicatur humiditas, etiā properat ad eos putrefactio, præcipue qn̄ expirare prohibetur, quod resoluitur, & expirat ab eis de superfluitate. Et nomen quidem humiditatis est cōe: quandoq;.n. per eam nominatur complexio: & qn̄q; per eam nominantur chymi, omnia.n. ista sunt humiditates aquosę: & qn̄q; volunt per eam omnia alia ab istis ex humiditatibus aquosis, sicut succos, & genera lactis, & aquas. Et manifestum est, ꝙ, cum multiplicatur caro corporis, tunc illud fit à multitudine chymorum, ex quibus generatur caro, et nutritur: &, qn̄ multiplicantur chymi, & inuiscantur, fiunt chymi mali. Quòd si accidit alicui horum, vt coarctetur, quod resoluitur ab eo, & non expiret, & effundantur ad quędam membra, putrefiunt, & generatur ex putredine eorum genus ægritudinum. Et ægritudines
B putrefactionis sunt multæ, quas inuenimus tibi in eo, quod præterijt de expositione nostra. Quod autem remanet de sermone Gal. intellectum est.

Quando autem superfluitas complexionis frigidæ & humidæ est in istis duabus qualitatibus ab æqualitate, superfluitas pauca, tunc ipsa est nuda pilis, alba, mollis, grossa, pinguis. Quòd si superfluitas istarum duarum qualitatum ab æqualitate, est multa superfluitas, tunc eius signa adduntur secundum additionem duarum qualitatum: & capillorum etiam color & cutis est flauus ad citrinitatem. Et, quando sunt istæ duæ qualitates secundum plurimum, quod est, tunc color est liuidus. Si autem additio duarum qualitatum non est secundū æqualitatem, tūc proprietates qualitatis, cuius additio est plus, sunt magis vincentes.

Ista sunt signa complexionis frigidæ & humidæ, cum vincit super carnem: & iam determinauit ea Gal. per minus & plus, & posuit sermonem suum intellectum in eis.

Quòd si vincit natura in corpore frigus cum siccitate secundum æqualitatem, tunc est durum, gracile, & nudū pilis: &, quando tangitur, inuenitur frigidum. Et, hoc corpus q̄uis sit gracile, tamen commiscetur carnis eius pinguedo: capilli autem & color sunt secundum frigus.

C Non permiscetur pinguedo carni in hac complexione, nisi propter frigus: & frigus generat pinguedinē, s. adipem: & siccitas generat gracilitatē: & s̄m victoriam cuiuscūq;, s. frigoris, & siccitatis, apparet signū proprium eis plus. Et, quod remanet de sermone eius, est intellectum.

Cum ergo conuertitur complexio calida & sicca in hora declinationis ætatis ad complexionem frigidam et siccam, tunc corpus est ex gracilitate & duritie secundum dispositionem, quam narrauimus, veruntamen cholera nigra vincit super ipsum: & similiter vincit super ipsum nigredo: & multiplicantur in eo pili. Cum ergo vna istarum duarum qualitatum vincit multum, & altera non excedit æqualitatem nisi parū, tunc signa magis vincentis qualitatis ex duabus qualitatibus sunt magis vincentia, & signa qualitatis alterius, sunt magis debilia.

Rememorari nos fecit Gal. per hunc sermonem rei cōis: & est, ꝙ omnis complexio cōuertitur in fine ætatis ad complexionem frigidam & siccam. Nam, si in inceptione est caliditas & siccitas, tunc manifestū est, ꝙ cholera nigra dominatur in ea, & vincit adustio humorum: &, si non est caliditas, tunc nō multiplicatur in ea cholera nigra, sed mutatur ab eo, secundum ꝙ est, & declinat ad frigiditatem & siccitatem. Apparent ergo signa complexionis secundæ cōmixta signis cōplexionis primę. Sequitur ergo, vt sit breuioris vitæ natura, q̄ alij homines, ille, cuius complexio est à principio ipso frigida & sicca: deinde sequitur ipsum, cuius complexio est frigida tantum: deinde sequitur ipsum, cuius complexio est sicca tantum: deinde sequitur ipsum, cuius complexio est frigida & humida; deinde sequitur illum, cuius complexio est calida & sicca: postea sequitur illum, cuius complexio est humida tan-
D tum: postea sequitur eum ille, cuius complexio est æqualis: deinde sequitur eum, cuius complexio est calida & humida, & est longioris vitę inter homines distemperatarum cōplexionum, iste enim, qn̄ conseruatur eius complexio, & æquantur chymi ipsius, & euadit ab ægritudinibus putrefactionis, est longioris vitæ, q̄ alij homines natura. Et propter illud laudauit Philosophus in longitudine vitę terram calidam vicinam mari propter humiditatem aeris eius, & caliditatem ipsius: & laudauit etiam cum illo complexionem calidam & humidam. Complexionis vero calidæ & humidæ duo sunt modi, Alia enim est, quæ est naturalis in corpore, & est illa, quæ est ab ipso initio suæ creationis in ventre matris suæ. Et alia est sibi accidentalis, & hæc est vituperabilis, propterea, quia est velox ad putrefactionem.

Et dabo tibi signum commune cum omnibus, quæ narraui, & narrabo, quod significabit tibi complexionem. Quia, si membrum infrigidatur velociter, tunc istud significat frigus ex eo, aut raritatem: &, si non infrigidatur nisi cum difficultate, tunc illud significat ex eo aut caliditatem, aut spißitudinem. Et, quando vides ex rebus exiccantibus membro accidere, vt aridum fiat, & exiccetur, & difficilis fiat motus eius, tunc illud significat ex eo siccitatem. Et similiter, quando vides membrum grauari à rebus humectantibus, tunc illud est signum super humiditatem eius.

Postq̄ fecit scire signa sumpta ex ipsis membris, facit etiā scire signa sumpta extrinsecus. Corpus.n. aut aliquod

membrorum

membrorum eius, quando velociter accipit complexionem rei extrinsecæ, tunc illud est signum, ꝙ complexio est conueniens complexioni illius causæ: &, si sit difficilis passio corporis, aut alicuius membrorum eius, tunc est signum illud, ꝙ complexio eius est contraria complexioni illius causæ. Et quandoq; accidit, vt euanescat certificatio huius canonis, qñ corpus est rarum aut spissum. Raritas quidem facit corpus velociter patiens à causis frigidis, quę proijciuntur super ipsum extrinsecus, sicut frigus aeris continentis, qm̃ ingreditur ipsum absq; prohibitione, & infrigidat ipsum, q̃uis sit natura calidum: & similiter facit ipsum pati à causis calidis extrinsecis, q̃uis sit natura frigidum. Spissitudo autem facit corpus difficile patiens à causis extrinsecis: & ostendet Gal. illud in eis, quæ sunt post, declaratione meliore & perfectiore.

Et oportet, vt consideres, an complexio omnium musculorum sit vna in naturis suis, aut non.

Iste canõ alius est, quia possibile est, vt diuersificetur musculorũ complexio, & sit in quibusdã membris aliqd, & sit in alijs membris alia res. Facit ergo illud errare eum, qui enunciat membra.

Et aspice cum consideratione tua in esse omnium musculorum in quantitatibus ossium, super quæ musculi positi sunt. Fortasse.n. putas, quòd membrum minutum sit, & non est minutum propter musculos, sed tu vides ipsum taliter propter minutionem ossiu. Et similiter etiam multoties æstimatur, quòd membrum est grossum, & non venit grossitudo eius propter grossitudinem ossium, sed propter multitudinem carnis.

Iste canon alius est, sumptus ex proportione carnis ad os: & plenarie est intellectus.

Et caro secundũ additionem sui est, & sui diminutionem: & secundum additionem suam in duritie & mollitie ponit dispositionem membri, in quo est, in superfluitate siccitatis & in superfluitate humiditatis: quod est, quia caro pauca & dura ponit membrum siccius: & caro multa & mollis ponit membrum humidius.

Iste canon alius sumptus est ex dispositione carnis in seipsa: & est intellectus.

Et similiter etiam loca, quæ sunt inter membra similium partium, secundum multitudinem eius, quod continet de humiditate, & secundum paucitatem eius, & superfluitatem grossitudinis aut subtilitatis eius, ponunt dispositionem membri, in quo sunt, in superfluitate humiditatis eius et siccitatis ipsius: quod est, quia, ista humiditas quanto est tenuior & amplior, tãto plus ponit mẽbrum humidũ: &, quanto est grossior & minor, tãto plus ponit membrum siccum. Nam membra corporis fixa, quæ vere sunt dura, non est possibile aliquo modorum, vt ponat ea humidiora, q̃; sunt, sed sufficit, vt custodiat ea, & prohibeat ea exiccari velociter. Loca autem, quæ sunt inter ea, possibile est cũ humiditate implere: et sunt cum dispositione, & sunt absq; dispositione. Et hæc quidẽ humiditas est nutrimentum proprium membris similiũ partium, quod trahunt per vicinitatem non ex venis. Et hic quidẽ sermo meus in eo est communis in omnibus, quæ dixi: & dicam ipsum etiam, cum dicam causas sanatiuas & ægrotatiuas. Nũc autem ego veniens sum super istud, quod continuatur in eo, in quo fui.

Iste est canon alius, sumptus ab humiditate posita in spacijs, quę sunt inter partes membrorum similium partium, ex qua nutriuntur ista mẽbra. Hæc.n. humiditas mutat complexionẽ membri ſm illud, ſm quod est eius complexio, & ipsius grossitudo, & eius tenuitas. Putatur ergo, ꝙ membrũ est humidius, & nõ est humidius: aut ꝙ est calidius, & non est calidius: aut ꝙ est siccius, & nõ est siccius: aut ꝙ est frigidius, & nõ est frigidius. Vnde illud accidit mẽbro propter illud, super quod est humiditas posita in vacuitatibus corporũ membrorum similiũ partium. Et Gal. quidem facit te scire in hoc canone, quò docet dispositionẽ complexionis corporis, aut complexionis alicuius mẽbrorum eius. Et canon est multi iuuamẽti: & est, quia, qñ vides complexionẽ corporis, aut cõplexionem alicuius membrorũ declinare à natura ab æqualitate sua, & vis eam reducere ad æqualitatem aut diminutionẽ à declinatione sua, tunc imple spacia illa humiditate, cõplexio cuius sit cõtraria cõplexioni eius: quod est, quia membra similium partiũ nutriuntur hac humiditate. Inclinat ergo hæc humiditas ad partẽ complexionis suæ ſm longitudinem temporis paulatim, sicut ostendit in libro de cõplexionibus, & in libro de virtutibus medicinarum simplicium, & in libro de cibis, & in libris alijs ab istis: quod est, quia vnũquodq; membrũ attrahit ex venis, quæ veniunt ei, materiam nutrimenti sui, & reponit eam in locis vacuis, & digerit ipsam, & conuertit ipsam ad similitudinẽ suæ substantiæ: & necesse est, vt imprimat hæc humiditas etiam in ipsum aliquid post aliquid, & ſm longitudinẽ temporis muter ipsum, & permutet cõplexionem eius ad partẽ complexionis suæ. Iam ergo declaratum est per illud, quod dixit Gal. qualiter sciantur signa, quæ faciunt nos lucrari cognitionem cuiuslibet complexionis corporis, & complexionem cuiuslibet membrorum absq; errore & deceptione. Nam, cum tu scieris omnes canones, securus es, ne erres in aliquo ex illis.

Tractatus quintus, qui est de Signis Ventris, Pulmonis, & partium quarundam patientium: & eorum, qui infirmantur.

Dico ergò, quòd signa ventris, qui in natura sua est siccior complexione sua æquali, sunt, vt sit habens eam sitiens velociter, & sufficiat ei ex potu parum: &, si bibat multum, grauatur super eum, & accidit ei ex eo fluctuatio in ventre, quãdo natat superfluitas, & peruenit in superiori parte vẽtris: & accidit, vt desideret illud, quod ex cibis est siccius.

POSTQVAM compleuit nobis Gal. canones, quibus scitur complexio cuiusque membrorum, abbreuiat illud per sermonem in ventre & pulmone. Et necesse est, vt edoceat nos per istos canones, & faciat adipisci, qualiter operemur in eis, & extrahamus ex illo, ꝙ ei, qui habet ventrem, q in natura sua est siccior, accidit sitis velociter propter

A propter ſiccitatem ventris ſui: &, quando bibit multum, grauatur ſuper eum, & natat in ſuperiori parte ventris, & accidit ab eo fluctuatio. Et de proprietate quidem omnis membri eſt, vt attrahat nutrimentum illud, quod eſt conueniens ei: & propter illam fit, vt ille, cuius ventris complexio eſt ſicca, deſideret cibos deſiccatiuos, & non deſideret bibere vinũ aut aquã, donec ꝓuocet ipſum ad illud ſitis: &, qñ bibit multũ, natat in vẽtre eius, & fluctuat.

Et ſigna ventris, qui eſt humidior cõplexione ſua æquali, ſunt, vt habens eam ſit paucæ ſitis: & non toleret multum ex receptione rei humidæ: & vt deſideret cibos, qui ſunt humidiores.

2. Quando membrum attrahit ſibi ex cibo illud, quod conuenit ei, tunc manifeſtum eſt, ꝙ habens ventrem humidum, deſiderat cibos, qui ſunt humidiores, & potum humidum. Gal. enim non dixit, ꝙ non deſideret potũ: & non dicit, ꝙ eſt paucæ ſitis, ſed dixit, ꝙ non tolerat potum multum.

In ventre autem, qui eſt calidior in natura ſua, cõplexione ſua æquali, ſigna ſunt, vt ſit habens eam paucæ ſitis: & digeſtio eſt melior, quàm appetitus, et præcipue digeſtio durorum ciborum, quorum alteratio eſt dicifilis, quoniã cibi, quorum alteratio eſt velox, corrumpuntur in eo. Et deſiderat habens eam cibos & potus calidos: & non nocẽt ei in eo frigida, ſi vtitur illis ſecundum intentionem & æqualitatem.

3. Venter calidus poteſt caliditate ſua digerere cibos duros difficilis alterationis, & comburit cibos molles facilis alterationis. Et manifeſtum eſt, ꝙ habens eum deſiderat illud, quod conuenit complexioni eius, & non læditur ab eo, quod eſt contrarium ei. Et ſimiliter eſt diſpoſitio in vnaquaq; complexionum ventris. Illum enim, cuius complexio ventris eſt ſicca, non lædunt cibi humidi: & ei, cuius complexio ventris eſt humida, non nocent cibi exiccatiui: inter hoc nãq;, vt deſideret homo aliquid: & inter hoc, vt noceat ei res aliqua, eſt differentia apparens.

B *In ventre autem, qui in natura ſua eſt frigidior, appetitus eſt melior, quàm digeſtio: & præcipue digeſtio eius eſt deterior, qua digerit cibos frigidos, quorum mutatio eſt difficilis, propterea, quòd aceſcunt in eo velociter. Et propter hoc ille, cuius vẽter eſt cum diſpoſitione hac, acetoſam eructationem emittit, et deſiderat res frigidas, verũtamen feſtinat ad ipſum nocumentum eorum in ventre ſuo, etiam ſi ſuperfluit in eis ſuperfluitate pauca. Et ſimiliter etiam non tolerat ipſe, cuius diſpoſitio ventris eſt hæc, vt occurrant ei longo tempore res frigidæ. Et ſimiliter habẽs ventrem calidum non tolerat eius venter, vt obuient ei longo tempore res calidæ extrinſecus.*

4. Iſtud, quod exponitur de ſermone hoc, eſt ſermo eius, Appetitus in eo eſt melior, q̃ digeſtio. Appetitus enim ciborum fit per os ventris, & hoc natura decliuius eſt ad frigus. Cum ergo complexio ventris eſt frigida, conueniens C eſt ei natura. Et digeſtio fit per cõcauitatem ventris, & eius complexio eſt calida natura. Ergo, quando complexio ventris frigida eſt, accidunt ei ex ea omnia, quæ dicit Gal. in ſermone ſuo iſto.

Inter complexionem malam accidentem in ventre ex ægritudine, & inter complexionem eius, quæ eſt natura, differentia eſt, quòd habens complexionem malam accidentalẽ deſiderat, quod eſt contrariũ cõplexioni ventris ſui, non quod eſt conueniens ei & ſimile ſibi, ſicut deſiderat habẽs cõplexionem malam frigidã in ventre natura.

5. In iſto ſermone oſtendit differentiam Gal. inter complexionem malam natura, & malam per accidens. Complexio enim mala natura, ĩpoſſibile eſt, vt ſit egrediens à latitudine ſanitatis: & propter hoc deſiderat habens eam, quod conuenit ei, & aſſimilatur ſibi. Et complexio mala per accidens, poſſibile eſt, vt ſit egreſſa à latitudine ſanitatis, & fiat ægritudo. Et curatio malitiæ complexionis accidentalis fit per illud, quod eſt ei contrarium. Et iterum membrum, ſecundum ꝙ diximus, attrahit ſibi, ſecundum ꝙ eſt conueniens in diſpoſitione ſanitatis: & attrahit ad ipſum, quod eſt contrarium complexioni ſuæ, in ægritudinis diſpoſitione. Quod autem dixit in ventre, intellige illud etiam in alijs membris, ſecundum ꝙ diſpoſitio eorum eſt hæc eadem diſpoſitio, verũtamen illud non eſt ſenſatum, propterea, ꝙ appetitus naturalis in eis eſt tantum, & appetitus in ventre eſt compoſitus ex virtutibus naturalibus & ſenſibilibus ſimul.

Specierum autem compoſitarum complexionis malæ, factæ in ventre, cognitio eſt per compoſitionem ſimplicium ſpecierum.

6. In complexione calida & ſicca in ventre vincente aggregantur ſigna complexionis calidæ, & ſigna complexio-D nis ſiccæ: & in complexione quidem calida & humida aggregantur ſigna complexionis calidę permixta cũ ſignis complexionis humidæ: complexio autem frigida & humida, & complexio frigida & ſicca, ſunt ſecundum modũ, quem narrauimus.

Et oportet tam, vt multum adhibeas conſiderationem in eo, quod diximus, vt diſcernas inter iſtud et inter illud, quod ſumus dicentes: & eſt, quia non propter ventrem tantũ fit homo ſitiens, aut non ſitiens, aut deſiderans potum frigidum, aut deſiderans potum calidum, ſed† etiam fit illud propter inſtrumentum, quod eſt in pectore ſecundum cor & pulmonem.

7. Cum ex ſignis complexionis calidæ & ſiccę in ventre natura ſit ſitis: & ex ſignis cõplexionis hmõi in ventre per accidens ſit appetitus potus frigidi. Et ex ſignis cõplexionis frigidę & humidę natura in ventre ſit paucitas ſitis: & ex ſignis hmõi complexionis per accidens in ventre ſit appetitus potus calidi: & res iſtæ accidunt homini propter membra alia, ſicut propter membra, quę ſunt in pectore, ſ. cor & pulmonem, Dixit Gal. hunc ſermonem de natura ventris, donec non erres, & putes, ꝙ ſitis & appetitus potus frigidi aut potus calidi ſint ſigna propria complexionis ventris. Et Gal. exponit ſermonem ſuum iſtum, & dicit.

Verũtamen ille, cuius ſitis eſt propter caliditatem in iſtis inſtrumentis, ipſe attrahit de aere plus: & eſt in attractione, qua attrahit aerem, & in inſpiſſatione, ſpacium & longitudo. Et ſentit in pectore ſuo inflammationem, non in eo, quod eſt ſub hypochondrys, ſicut ſentit ille, cuius ſitis eſt ex caliditate in ventre. Et, quando bibit, etiã non

sedatur eius sitis statim: et potus frigidus sedat eam plus, quàm sedet eam potus multum calidus. Et quandoq; sedat sitim eius, cuius est hæc complexio, aer frigidus etiam, quando attrahit eum, & non sedat sitim eius, causa cuius sitis est caliditas in ventre. Et similiter ille, qui est secundum contrarium huius dispositionis, sentit læsionem ab aere frigido, quando inspirat eum: & istud est ex maioribus significationis super frigus pulmonis. Et, sicut habens hanc dispositionem, quando attrahit aerem frigidum, sentit ex eo læsionem manifeste, ita frigidus similiter amat attractionem aeris calidi, & expuit superfluitates phlegmaticas, quando loquitur, & cum tussi.

Differentiam ponit Gal. inter signa ventris calidi & frigidi. & inter signa pulmonis calidi & frigidi, assumpta propter situm, donec non fiat error in aliquo eorum. Et sermo eius est intellectus: & ipse etiam complebit sermonem in signis complexionis pulmonis, sicut fecit in signis ventris.

Eius autem, cuius est pulmo siccus, non est superfluitas, quam expuat, & vox eius est clara. Illius autem, cuius pulmo est humidus, vox est non clara, rauca: &, quando vtitur ex voce, quæ est maior & acutior, currunt in cānā eius pulmoni superfluitates.

Ille, cuius pulmo est siccus natura, non expuit superfluitates phlegmaticas neq; cum sermone, neq; cum tussi, neq; cum vtroq; simul: & ille, cuius pulmo est humidus, expuit superfluitates phlegmaticas aut cum loquela, aut cum tussi, aut cum vtroq; simul. Et signum aliud illius, cuius pulmo est siccus, est vox clara: & illius, cuius est humidus, est vox rauca: &, quando vtitur etiam ex maiore voce & acutiore, currunt in cannam pulmonis eius superfluitates phlegmaticæ.

Verūtamen magnitudo vocis non fit propter caliditatem, sed magnitudo uocis fit propter amplitudinem cannæ pulmonis & superfluitatem virtutis exitus aeris ex pectore subito: & paruitas vocis est sequens causas, quæ sunt contrariæ istis.

Propterea, ꝙ dixerat ante, ꝙ, qui vtitur ex voce, quod est maius & acutius, & concurrunt per illud in cannam pulmonis eius superfluitates, tunc signum est illud humiditatis pulmonis eius, Consequenter ponit hunc sermonem ita, & dicit, ꝙ magnitudo vocis & paruitas eius nō sunt signa alicuius complexionis, donec non erret aliquis per sermonem eius primum. Deinde dicit, ꝙ magnitudo vocis est sequens amplitudinem cannæ pulmonis, & superfluitatem virtutis exitus aeris ex pectore subito: & paruitas vocis est sequens stricturam cannæ pulmonis, & debilitatem virtutis exitus aeris in pectore subito.

Non ergo oportet semper, vt sequatur magnitudo vocis & eius paruitas, caliditatem & frigiditatem: neq; etiā, quando cum magnitudine vocis eius sunt caliditas & frigiditas, est illud ex eis ipsis signum: verūtamen non est ex eis nisi per accidens, & sequitur illud complexio naturalis, non complexio accidentalis.

Iam diximus, ꝙ caliditas, quando est addita natura, dilatat membrū: &, quando est frigiditas addita natura, constringit membrum. Propter hoc ergo accidit, vt mutetur vox in magnitudine & paruitate à complexione cannæ pulmonis, non per essentiam, sed per accidens, quoniam caliditas naturalis, quando est addita in hoc membro, dilatat ipsum: tunc, si est virtus pectoris fortis, extrahens aerem subito, fit vox magna: &, si non est fortis, non est vox magna. Et, si frigiditas naturalis constringit cannam pulmonis, tunc, si virtus pulmonis est fortis, expellens aerem vice vna, est ab illo vox acuta: &, si non expellit ipsum, sequitur ipsum vox parua. Non est ergo magnitudo eius neq; paruitas signum proprium alicuius caliditatis neq; frigiditatis, sed sunt signa per accidens. Complexio autem contingens, s. frigida per accidens, non imprimit omnino aliquid in magnitudine vocis neq; in paruitate eius, nisi assiduetur, & stet in membro vocali loco complexionis radicalis.

Quod est, quia, cum membra officialia non sunt secundum dispositionem, secundum quam sunt, nisi propter complexionem suam, & dispositio vocis fit sequens dispositionem membrorum officialium, oportet propter hoc, quòd compares ex voce secundum complexionem suam naturalem. Inde est, quòd vox lenis sequitur lenitatem cannæ pulmonis, & vox aspera sequitur asperitatem eius: & lenitas cannæ pulmonis sequitur æqualitatem complexionis suæ, & asperitas eius sequitur siccitatem ipsius: quod est, quia asperitas non est, nisi diuersitas in corpore duro. Et non fit canna pulmonis dura, nisi propter siccitatem membrorum similium partium, ex quibus est compositio eius: & non fit in ea diuersitas, nisi propter diminutionem humiditatis sparsæ in ea. Et similiter iterum, vox acuta natura, non est possibile, vt fiat, nisi cum constrictione cannæ pulmonis & epiglotti: et vox grauis non fit, nisi cū amplitudine eius: & strictura eius generatur ex frigore eius innato: & amplitudo eius generatur ex caliditate ipsius innata. Et secundum comparationem specierum vocis naturalium sunt species, quæ accidunt propter ægritudines. Fiunt ergo & illa signa significantia causas facientes eas. Iam ergo determinauimus omnia illa determinatione sufficienti in libro nostro de voce.

In hoc sermone ostendit Gal. ꝙ lenitas vocis fit propter humiditatis multitudinem, sparsę in membro, nam ipsa rorat & humectat ipsum: &, quando minuitur, exiccatur membrum, & generatur in eo asperitas: quod est, quia partes eius remanent eleuatæ, quoniam loca, in quibus erat humiditas, euacuantur ab humiditate, quare diuersificatur situs partium eius: accidit ergo asperitas. Et, hæc humiditas quando additur ad eā, eleuantur loca eius: diuersificantur ergo partes cannæ pulmonis, & accidit ex hoc, vt asperetur vox. Et differentia inter illam & primā est, quia cum hac est raucedo & sputum superfluitatum phlegmaticarum. Et, quando res istæ sunt expositæ, tunc iam faciunt etiam ægritudines mutationis in voce ab eisdem causis. Et curatio cuiuslibet earum est per causas contrarias. Intellige ergo illud, & tunc est sermo eius intellectus.

Reliquorum membrorum complexionis signa super eam significantia, sunt occulta, verūtamen conuenit tibi,

vt inde

A *vt inde coneris secundum dispositionem, vt significes super ea per ea, quæ iuuant ea, & nocent eis: & per operationes virtutum earum naturalium. Operationes autem virtutum naturalium iam dictæ sunt in tertio tractatu microtechni in causis, per quas complexionis fit rectificatio cuiusq; illarum virtutum. Et bonitas earum est, per quã complexionem etiam fit & corruptio earum, & ipsarum malitia. Et ego quidem iam compleui rememorationem signorum complexionis.*

13. Iste sermo communis est, comprehendens canones signorum complexionum membrorũ interiorum. Et sunt tres canones, Vnus eorum est, per illud, quod iuuat illa membra: nam, quando nos videmus aliquid conferre eis, extrahimus per illud complexionem eorum. Et secundus est per illud, quod nocet eis membris: nam, quando videmus aliquid nocere illis membris, per illud extrahimus complexionem eorum. Tertius est per operationes virtutum eorum naturalium: nam, quando mutantur, scimus ex mutatione eorum, ꝙ complexio eorum iam mutatur. Membra autem interiora, quæ non dixit Gal. nominibus suis, & signis complexionum suarum in eo, quod pterijt, sunt intestina, & renes, & vesica, & matrix, & barbalon vrinæ, i. vritides pori, & diaphragma, & fel, & splen, & reliqua membra similium partium intrinseca, quorum esse non exposuit in eo, quod præterijt. In canone autem alio, sumpto ex operationibus virtutũ naturalium, est necesse intelligere in tractatu tertio ex tractatibus suis, B in causis: quod est, quia ostendit in hóc libro, ꝙ ex virtutibus naturalibus non est aliqua penitus, quę operetur per frigus: & ꝙ ipsę non operantur nisi per caliditatem, quando fit compar humiditas aut siccitas: & per eius additionem & diminutionem eius operatur vnaquæq; virtus. Verbi gratia, attractiuę complexio, quæ operatur, est caliditas, quæ est plus, & siccitas temperata: & retentiuę caliditas æqualis, & siccitas quæ est plus: digestiuæ vero caliditas addita, & humiditas temperata: & expulsiuę caliditas & humiditas temperatæ. Intellige ergo illud, & non errabis, sicut errauit Hybẽmesange, & Isaac israelita, & qui tenent sentẽtias amborum, & putant, ꝙ retentiua operetur per frigus & siccitatem: & expulsiua per frigus & humiditatem. Hoc est ergo vltimum sermonis in signis cõplexionis membrorum. Et manifestum est, ꝙ, qui studet & exercetur in omnibus, quæ narraui, non occultabitur ei modus, neq; causa signorum omnis complexionis, siue sit naturalis in quibusdam membris, aut accidẽtalis, aut in dispositione, quæ non proportionatur neq; ad sanitatem neq; ad ægritudinem. Iam ergo compleuit signa generis primi, s. complexionis, & remanent duo alia genera, s. genus sumptum in membris officialibus: & genus commune in membris similium partium, & membris officialibus.

Membrorum, quæ læsa sunt in magnitudine sua, aut in forma sua, aut in suo numero, aut in situ suo, quæcũq; sub sensibus cadunt, eorum cognitio est facilis. Eorum vero, quæ sub sensibus non cadunt, alia sunt, quorum cognitio est difficilis: alia, quorum cognitio omnino impossibilis.

C 14. Postquam compleuit cognitionem canonum signorum omnium omnis complexiõis, siue sit in corpore, siue in aliquo membrorum, & est primum genus læsionis natura, incipit hic in cognitione canonum signorum generis secundi ex generibus læsionum natura (& est illud, quod fit in compositione membrorum officialium) & dicit, ꝙ signorum huius generis sunt tres species, quarum Vna est facilis cognitionis, & hęc est, quæ cadit sub sensu, hæc enim non indiget nisi studio per visum tantum. Et secunda indiget, vt extrahatur eius cognitio ex eo, quod continet & comprehendit: hæc est difficilis cognitionis, verũtamen est possibilis. Tertia autem cognitio est impossibilis oĩo, & non est in ea possibile nisi æstimatione propinqua tm̃. Et ipse exponit has tres spẽs in sequẽtibus.

Magnitudinis capitis, & figuræ eius, & magnitudinis cerebri cum illo, & figuræ eius, illud omne esse manifestum est: & iam nominauimus illud ante: & similiter est dispositio in pectore. Et secundum hoc exemplum non est difficilis cognitio esse spatularum, & humerorum, & adiutoriorum, & brachiorum, & volarum, & ancharum, & coxarum, & crurum, & pedum. Fit autem nocumentum in vnoquoq; horum, in forma, aut in quantitate, aut numero, aut in compositione partium, quæ sunt in vnoquoq; eorum, ex quibus ipsum est compositum: & nocumentum cuiuslibet horum operationis est manifestum.

15. In hoc loco ostendit Galenus, ꝙ signa eius, quod accidit ex nocumento in compositione cuiuslibet membrorũ D apparentium sensu, sciuntur per sensum: & signa eius, quod accidit ex nocumento in compositione cuiuslibet mẽbrorum interiorum, quæ continent & comprehendunt membra apparentia, sciuntur ex membris consimilibus sensatis, quæ continent ipsum. Cuius exemplum est cerebrum: ipsum enim est membrum interius, & continetur, & comprehendunt illud ossa capitis: ergo secundum illud, secundum quod sunt figuræ horum ossium, sequitur illud etiam cerebrum: & similiter etiam pectus. Magnitudo autem eius, & ipsius paruitas, qñ sunt non sequentes illud, secundum quod sunt spondiles dorsi, tunc ipsa sunt duo signa quãtitatis pulmonis & cordis.

In membris autem interioribus omnibus non est possibile cognoscere eorum esse.

16. Postquam euigilare fecit nos super signa nocumenti in compositionibus membrorum apparentium, & super signa nocumenti in compositione eius, quod est ex membris interioribus, verũtamen continent illud, & comprehendunt super ipsum membra apparentia: & proportionauit etiã hoc ad illud, quod cadit sub sensu, dicit hunc sermonem, vt faciat scire per ipsum, esse signorum membrorum interiorum, quia etiam ipsa diuersificantur diuersitate alia.

Stomachum quidem iam vidi in quodam homine paruum rotundum, eminentem in locis, quæ sub hypochondrio sunt, donec declararetur aspicienti ipsum & tangenti terminus eius proprius secundum rotunditatem declaratione sufficienti. Et similiter vidi vesicam eminentem, paruam ita, quòd, quando habens eam tardaret parum ab vrina, apparebat in loco eius inflatio determinata termino manifesto. De reliquis autem membris interioribus nõ scio, quòd aliquod apparuerit mihi ex eis apparitione manifesta, veruntamen oportet, vt conemur, inquantum possu-

mus, vt sciamus salutem eorum et eorum corruptionem: et, si non est possibilis eorum cognitio cognitione vera, tunc saltem est per æstimationem propinquam.

Distinxit in hoc sermone Gal. inter signa nocumentorum compositionis interiorum membrorum, & euigilare fecit super vnumquodq; eorum, & dixit, quòd ex eis sunt, quorum cognitio est possibilis in quibusdam corporibus, & sunt membra, in quibus est possibile, vt emineat, & eleuetur super ea, illud, quod continet ea extrinsecus, & illis similia. Et ex eis sunt, quorum cognitio penitus est impossibilis per signa manifesta, & sunt mēbra, in quibus impossibile est, vt emineat & eleuetur, quod est super ea. Ita vt non sit possibile in eis cognoscere signa eorum, quando non eminet, neq; eleuatur, quod est super ea. Redit ergo esse eorum ad hoc, vt fiat cognitio signorum eorum per æstimationem propinquam. Et illius exemplum sunt stomachus, & vesica: cum enim quibusdam hominibus emineat & eleuetur, quod super eos est de musculis, possibilis est cognitio signorum eorum ex figura musculorum, qui sunt supra ea: †tunc non est cognitio signorum eorum possibilis nisi per æstimationem propinquā. Et illud est causa, quare nos inquisiuimus cognitionē signorum vtriusq;, sicut inquirimus cognitionem aliorum signorum ab vtrisq; ex membris interioribus, quorum nihil cadit sub sensu. Non enim est via ad cognitionem signorum horum membrorum, significantium super nocumenta eorum, natura secundum veritatem, & non cognoscuntur signa eorum nisi per æstimationem propinquam veritati. Et Gal. vigilare facit super hanc æstimationem propinquam, & dicit.

Et ego pono tibi exemplum in hepate. Iam enim quosdam uidi, quorum numerus est multus, quorum uenæ erant strictæ, & colores eorum in toto corpore erant fœdi: &, si sumebant de cibo superfluitatem, præcipue si cibus erat inflatiuus, grossus, viscosus, sentiebant quidam eorum in latere dextro ab eo, quod est sub hypochondrys, quasi in profundo esset res grauis posita super aliquid, & suspensa cum aliquo: & sentiebant quidam eorum tensionem dolorosam. Aestimaui ergo super istum cuius est hæc dispositio, quòd hepar eius paruum est, strictorum meatuum.

Aestimauit Gal. æstimatione propinqua veritati, s. quòd hepar est paruum, strictorum meatuum, ex tribus rebus. Vna earum est strictura venarum: nam, cum venæ nascantur ex hepate, significat strictura earum paruitatem eius: &, quando hepar est paruum, meatus eius sunt stricti. Et secunda est ex colore fędo: hoc enim significat frigus complexionis hepatis. Et tertia est ex eo, quod facit cibus inflatiuus, grossus, & viscosus: hoc enim significat stricturam meatuum hepatis. Significat etiam paruitatem eius & stricturam meatuum hepatis: quod est, quia facit in eo oppilationes accidere, & grossitudines. Quare sequitur oppilationes tensio eorum: & facit grossitudo eorum dolorem grauem. Et non faceret iste cibus illud accidere in hepate, nisi essent meatus eius stricti: & non esset, vt meatus hepatis essent stricti, si non esset paruitas eius.

Et vidi virum, in cuius toto corpore erant testimonia victoriæ phlegmatis, & cum illo vomebat omni die choleram citrinam. Vidi ergo, quòd oportebat me aspicere & considerare dispositionem egestionis eius, & vidi choleram in egestione paruam valde. Iudicaui ergo in hoc viro, quòd ex meatibus, in quibus expellitur cholera, procedit pars magna ad inferiorem partem stomachi: & est locus, quem dicunt medici portanarium, sicut iam vidimus in quibusdam animalibus illud.

Aestimauit Gal. secundo æstimatione propinqua veritati, quòd ex meatibus, ex quibus expellitur cholera, procedit pars magna in inferiorem partem stomachi ex tribus rebus, Vna earum est, quòd vidit testimonia phlegmatis vincentis in corpore viri: & hoc non significat, quòd corpus sit cholericum. Et secunda significatio est ex vomitu choleræ citrinæ in omni die: hoc enim significat choleram, quæ aggregata est in stomacho. Et tertia est ex consideratione egestionis: hæc enim exigit, vt sit effusio choleræ citrinæ, & eius exitus cum ea omni die, & illud iam priuatum erat. Postquam ergo aggregatæ sunt istæ tres res, & iam viderat hoc in quibusdam animalibus per anatomiam, iam conuenit, vt sit pars meatuum choleræ ampla, effundens choleram in stomacho. Aestimauit ergo, ꝙ ex istis meatibus amplis in illo viro venit pars maior ad inferiorem partem stomachi, & fudit in eo choleram, & euomuit ille omni die. Sciuit ergo per hāc æstimationem, ꝙ erat phlegmatici corporis, & ꝙ illud, quod veniebat ex eo omni die, non significauit in eo victoriam choleræ naturalis, sed amplitudinem eius, quod continuatur cum stomacho ex poro Kistis fellis.

Res autem istæ significant, quòd cognitio eius, quod apparet in anatomia, & inuentio operationum membrorum, & vtilitatum & iuuamentorum eorum est magni iuuamenti in cognitione eius, quod occultatur à sensu. Qui ergo vult, vt fortis fiat super significationem in corporibus, in quibus sunt similia istis nocumentis, conuenit ei, vt exerceatur in anatomia, et in inuentione operationum membrorum et iuuamentorum eorū. Et ego quidem iam scripsi in omni specie ex istis speciebus librum singularem, & rememorabor librorum aliorum in fine sermonis in isto libro, vt sciat diligens disciplinam, in quo libro inueniat scientiam cuiuslibet rei ex eo, cuius necessaria est scia.

Per sermonem suum istum, Et istę res significant. vult, quòd strictura venarum significet, quòd in paruitate hepatis est læsio & strictura meatuum eius, propterea, quòd venæ sunt natæ ex hepate, & oportet, quòd quantitates earum sint secundum quantitatem hepatis: & hæc est res, quæ apparet in anatomia: Et quòd etiam inuenitur, ꝙ vomitus choleræ in omni die cum apparitione signorum phlegmatis significat, ꝙ in poris fellis est læsio, quoniam venit ex eis ad stomachum, qui est maior & amplior, quàm oportet. Et istud est res, quæ raro apparet in anatomia, & videtur in quibusdam animalibus secundum contrarium illius, quod oportet extrahi: & illud, quod oportet, est, ꝙ illud, quod conuenit ex eo ad stomachum sit maius & amplius. Postquam ergo euigilare fecit nos super hoc, quòd iste extrahit istas res per anatomiam, dedit canonem cōmunem in cognitione iuuamentorum & nocumentorum signorum compositionis membrorum interiorum natura, & dixit, ꝙ illud scitur ex cognitione

A gnitione membrorum interiorum per anatomiam,& ex cognitione operationum membrorum,& ex cognitione iuuamentorum eorum. Ergo,cum ista tria perueniunt nobis, æstimamus ex eis æstimatione propinqua super nocumenta membrorum interiorum facta in eis natura. Etiam quidem Gal.ædidit in vnoquoq;,f.ex anatomia, & ex operationibus,& iuuamentis librum,faciens adipisci totum,cuius scientia est necessaria : ex quibus docetur, qui vult studere super ea,per præsentiam & visum: & rememoratur ex impressione cognitionis eorum eius,quod oblitus est ex eis. Qui ergo vult habere cognitionem dispositionis compositionis cuiuslibet membrorum interiorum,incedat via Gal.& extrahat illud de anatomia,& operationibus,& iuuamentis,sicut extrahit Gal. paruitatem hepatis,& stricturam meatuum & venarum eius ex paruitate venarum,& ex colore malo. Nam color malus significatur ex mutatione iuuamenti hepatis,& ex oppilatione ciborum inflatiuorum,grossorum,viscosorum,& ex dolore,& ex tensione in parte dextra.

Et in eo,quod diximus de hoc capitulo,est sufficientia.

Significat per hoc capitulum, capitulum nocumentorum factorum natura in membris, quod est eis in complexione,& quod est ex eis in compositione. Et ex istis nocumentis non est aliquid,quod sit ægritudo, verūtamen nocumentum in ipsa natura mēbri accidit ei aut ex ipso principio generationis suæ,aut post illud:demum sequitur ipsum,& fit ei sicut naturalis dispositio in eo.

Corpora autem,quæ sunt infirma nunc, s.corpora, quæ iam infirmata sunt,oportet,vt significes super ea,si sint cadentia sub sensu,permutationem eius,quod habent in suis naturis de quantitate magnitudinis,& coloris,& figuræ,& numeri,& situs:& diuersitate in duritie,& mollitie,& caliditate,& frigiditate.

Permutatur Galenus,postq̄ euacuatus est à dictione canonum signorum nocumentorum membrorum naturalium,ad dandos canones signorum nocumentorum membrorum ægrorum. Et,quando verificatur nomen nocumentorum naturalium, sunt secundum sententiam eius quædam nocumenta non naturalia : & quædam non exeuntia à natura. Non naturalia autem sunt propter exitum eorum ab æqualitate naturali:non exeuntia autem à natura sunt, quoniam non nocent operationi nocumento sensato. Nocumenta vero ægra sunt,quorum vnumquodq; nocet operationi membrorum nocumento sensibili : & propter illud nominantur nocumenta exeuntia à natura. Et genera nocumentorum eorum sunt eadem,quæ & genera nocumentorum priorum sunt,sed differētia inter vtraq; est,q̄ ista nocent operationibus nocumento sensibili,& illa non. Et diuidit ipse hæc nocumenta,& dicit,q̄ nocumenta membrorum,quæ cadunt sub sensu,sunt facilis cognitiōis,quoniam sunt sumpta ex eo,quod videtur in istis membris ex mutatione quantitatum eorum,& coloris ipsorum,& figurarum eorum,& situs ipsorum:& diuersitate ipsorum in duritie,& mollitie,& caliditate,& frigiditate. Discipulus enim,quādo exercetur in C operatione plagarum, & collyriorum, non occultantur ei ex istis rebus signa cuiusq; ægritudinis membrorum apparentium.

Et,si sunt ex eis,quæ non apparent sensui,tunc oportet,vt significetur super ea vniuersaliter aut per operationum corruptionem:aut per ea,quæ procedunt ex eis:aut per dolorem,aut per grossitudinem,aut per minorationem eorum,aut per ea omnia.

Propterea,quia nocumentū operationis factum à læsione accidente à natura,est insensibile(& dedit in eis,quæ præmissa sunt, canonem in signis eius)& nocumentum operationis factum à læsione ægra est sensibile,dat in signis eius canonem alium,qui est præter primum. Primus quidem sumptus est ex tribus,s.ex anatomia, & operationibus, & iuuamentis. Hic autem est sumptus ex quatuor rebus, Vna earum est operationum mutatio, & earum corruptio. Et operationum quidem aliæ sunt cōmunes,aliæ sunt propriæ. Cōmunes autem sunt operationes trium radicum,s.pulsus,ipse autem mutatur cuiuslibet membrorum:& sicut est sensus & motus voluntarius,ipsi etiam mutantur per dispositiones ægras : & sicut est ibatio: operationes enim eorum mutantur mutatione membrorum. Etiam ostendit Hippo. in lib. prognosti. plures harum rerum:& perscrutatus est exquisite Gal. aliam cognitionem rei pulsus totius corporis. Propriæ autem sunt operationes, quæ appropriantur vnicuiq; mēbro,sicut tenes,qui attrahunt aquositatem humorum , & est vrina:& fel attrahit choleram:& splen melancholicum humorem:& intestinum expellit illud,quod aggregatur in eo ex egestione,& attrahit sibi à superioribus aliD quid aliud. Et secunda est illud,quod procedit à superfluitate,quam expellunt membra interiora ab interioribus ad exteriora,sicut vrina,& quod egreditur cū ea:& egestio,& quod egreditur cum ea:& sputum,& quod egreditur cum eo:& mucus,& sudor,& sordities aurium,& lachrymæ,& reliqua,quæ sequuntur has superfluitates:& quæ currūt cursu earum ex coloribus,& odoribus,& substātijs. Et tertia est ex doloribus,cum omni membro appropriata sit species doloris. Doloris autem species multæ sunt. Ex eis enim est dolor pulsatiuus,& est ille, qui vicinatur arterijs:& dolor stimulatiuus,& est ille,qui factus est in panniculo:& dolor grauatiuus,& est ille,qui factus est in membro pauci sensus,aut cui penitus non est sensus:& dolor pungitiuus,& est ille, qui factus est in membris,super quæ vincit natura panniculorum:& dolor apostemosus,& dolor mordicatiuus,& dolor extensiuus,& dolor stupefactiuus. Et quarta est grossitudo pertransiens rem naturalē. Figura enim huius grossitudinis multoties figurat illud,quod est sub illo membro:cuius exemplum est, quod videtur in apostemate gibbositatis hepatis,musculus,qui est super ipsum,lunaris figuræ. Quandoq; etiam diuersificatur ægritudo vel grossitudo secundum materiam,quæ generat ipsum : ex ea enim est sanguinea , & cholerica,& phlegmatica , & melancholica. Ex istis enim quatuor rebus extrahitur canon cōmunis in cognitione ægritudinis interiorum membrorum,aut per vnam earum,aut per plures,q̄ vna earum,aut per omnes eas.

Oportet autem,vt super vnumquodq; membrorum secundum hoc exemplum significetur. Super ægritudines quidem,quæ sunt in cerebro,oportet,vt significetur aut per species permixtionis mentis:aut per species imaginationis

nis eius, quod imaginatur ex rebus sensibilibus: aut in nocumentis motuum voluntariorum: aut per illud, quod procedit ex palato, aut ex auribus, & naribus: aut per species dolorum, quæ accidunt in eo.

Postq̃ dedit Gal. canonem cõmunem in cognitione ægritudinum membrorum interiorum (& omnes res cõmunes sunt sufficientes in doctrina, donec expandantur ad particularia) incipit particulatiter in cognitione signorum ægritudinum cuiusq; membrorum, & incipit à cerebro, sicut incepit ab eo in cognitione signorum dispositionum naturalium. Numerauit ergo species signorum ægritudinum eius, & dixit, ꝙ sunt quinq;. Vna earum est species permixtionis mentis, i. desipientiæ. Nam, quãdo cũ ista sunt voces, & saltus, significat victoriam choleræ citrinæ, aut choleræ nigræ adustæ. Et, quando cum ea sunt quies & taciturnitas, significat victoriam humoris melancholici aut phlegmatici. Et, quando cum ea sunt vigiliæ, significat victoriam siccitatis. Et, quando cum ea est subeth & stupor, significat victoriam humiditatis. Et secunda est species imaginationis eius, quod imaginatur ex rebus sensatis. In hac enim quando imagines sunt conuenientes rebus sensatis, tunc duo ventres anteriores ex ventribus cerebri sunt salui. Et, quando sunt inconuenientes, & sunt non ordinatæ ordine bono, significant ægritudinem ventris medii, & corruptionem cogitationis. Et, quando obliuiscitur & non recordatur, significat ægritudinem ventris posterioris. Et, quando sunt non conuenientes, significant ægritudinem duorum ventrium anteriorum. Quandoq; autem corrumpitur imaginatio, & remanet memoria, sicut contigit de viro, de quo dicit Gal. quia putabat, ꝙ in domo eius essent quidam tubicines, & præcepit eos expelli. Postq̃ ergo conualuit, recordatus est istius, & non est oblitus eius. Et quandoq; corrumpitur cognitio, & remanet memoria & imaginatio, sicut accidit in alguesgues, i. mentis alienatione, quando homo solus loquitur secum. Et tertia est nocumenta motuum voluntariorum: & oportet tibi, vt intelligas cum his etiam nocumenta sensuum. Nam, quãdo isti, s. motus & sensus, destruuntur ex toto in corpore, significant aut apoplexiam, aut paralysim vniuersalem, aut congelationẽ, aut præfocationem matricis. Et, quando destruuntur ex vna duarum partium corporis, significant paralysim. Sed apoplexia & paralysis accidunt vniuersaliter ex oppilatione in cerebro accidente. Apoplexia quidem fit ab oppilatione, quæ implet cerebrum, & prohibet cursum spiritus animalis: & Paralysis quidem fit ab oppilatione, quæ implet vnam duarum partium cerebri. Et quandoq; destruitur sensus & motus aliquorum membrorum sine aliis, & significat illud oppilationem in nucha, aut in neruis venientibus ad illa. Et ego iam vidi virum, cuius sensus pedum omnino destructus fuit à coxis vsq; ad pedes, donec incideret aliquis aut secaret cum spada aliqua membra pedum eius, & non sentiret illud: & motus eius fuerunt remanentes: & moratus est, donec factus est hydropicus, & mortuus est. Iudicaui ergo super illum, quòd euenit extremæ parti nuchæ nocumentum non completum, & destructus est sensus pedum eius, & non destructus est motus eorum: &, si nocumentum esset completum, destrueretur etiam motus eorum. Et, quia peruenit ex hoc nocumento vapor ad hepar eius, corrupit complexionem eius, & secutus est illud hydropisis. Et multoties quidem apostematur cerebrum aut nucha: aut nerui abscinduntur, & sequitur illud destructio sensus & motuum voluntariorum, qui procedunt ad membra, quæ sunt sub loco nocumenti illorum membrorum. Et quandoq; accidit, vt apostemetur cerebrum, aut quidam panniculorum eius, quare permiscetur intellectus: & declaratio horum membrorum, quòd hoc membrum sit apostematum, extrahitur ex doloribus. Quarta est species eius, quod procedit ex palato, & auribus, & naribus, & ex superfluitatibus. Substantiæ enim harum superfluitatum, & colores earum, & odores earum humorem nocentem in cerebro significant, sicut accidit mihi in præsenti tẽpore. Descendit enim ex cerebro meo & ex palato, muchus, & cum mucho humiditas salsa calida vehementis putredinis: & ante illud perrexerã itinere longo in sole æstatis, & fatigaueram mentem meam multum valde, & repletus fueram cibo: accidit ergo mihi hæc ægritudo timorosa. Et est quinta species, dolorum, qui accidunt in eo. Isti enim dolores sunt diuersi, & ipsi omnes nominantur nomine cõmuni soda: quod est, quia ex eis est quidam pulsatiuus: & alius est, quẽ sentit homo cum stimulatione & mordicatione vehementi: & alius est, quem sentit cum extensione vehementi à circuitu: & alius est, quẽ sentit cum reuolutione aut tinnitu. Et loca sodæ sunt diuersa: alius est enim, qui comprehendit caput totum, & nominatur dolor oualis: alius, qui comprehendit vnam duarum partium cerebri, & nominatur hemicranea: & alius est, qui sentitur extra craneum: & alius est, qui sequitur intra craneum in profundo. Et istæ quinq; species sunt expositæ in libro cognitionis ægritudinum membrorum interiorum. Et tu quidem inuenis multos medicorũ specificantes vnamquãq; earum: & dicunt, ꝙ signum tale significat ægritudinem talem, quæ accidit à causa tali, sicut epilepsia, & melancholia, & scothomia, & spasmus, & tetanus, & mater infantium, & incubus. Et tu quidem stabis super vnumquodq; signorum ægritudinum cerebri propriarum ei: similiter etiam accidentium ei per cõmunitatem, quas ipse non nominauit: & ægritudinum, quæ accidunt à nocumento, quod sequitur illud, quod nascitur ex cerebro, scilicet nocumentum, quod sequitur nucham, aut quosdam neruos. Aut considerabis ægritudinem, quæ accidit cerebro ex nocumento, quod ascendit ad ipsum ex quibusdam membris, vt à stomacho, aut ex renibus, & ex eo, quod non numeraui, cuius quidem est ægritudo, & cuius quidem est accidens sequens ægritudinem, sicut epilepsia, & spasmus, & stupor, & tremor, & saltus, ex libris Galeni, in quibus ipse exquisite perscrutatus est doctrinã harum rerũ, sicut liber eius in morbis & accidentibus, & liber eius in cognitione passionum interiorum membrorum scies.

Super ægritudines autem, quæ accidunt in corde, oportet, vt significetur ex speciebus mutationis inspirationis: & ex tremore accidente in ipso ex pulsu eius, & pulsu venarum: & ex velocitate iræ & tarditate eius: & febre & frigore corporis: & speciebus coloris, & doloribus accidentibus in eo.

Non est possibile, vt apostemetur cor, aut accidat oppilatio in eo, implens ventres eius, sicut possibile est illud in cerebro, nam mors antecedit ad illum, cuius est, ante illud. Plurimi enim, qui moriũtur subito, non accidit eis, nisi

A nisi ꝙ effunditur humor ad corda eorum subito: aut apostemantur panniculi eorum, & quiescunt cordis motus per illud, & moritur statim homo sine causa manifesta. Qui aũt moritur ex timore terribili, aut gaudio magno, facto subito, tunc illud est propter resolutionem spiritus à corde. In gaudio quidem egreditur spiritus & sanguis subito simul ad exteriora: quare extinguitur caliditas innata, sicut extinguitur ignis ex vehementia euentationis. In timore vero redit spiritus & sanguis ad interiora, & extinguitur et caliditas innata subito, sicut extinguitur ignis, qui cooperitur cũ re aliqua prohibente eius expirationẽ. Et signa quidem significãtia ægritudines cordis sunt octo specierum. Vna earũ est inspirationis malitia. Inspiratio nãq; magna, & velox, & frequens significat caliditatẽ additam in corde: & earum cõtraria significant frigus additũ in corde: & sermone absoluto vnicuiq; modorũ malitie inspirationis est significatio propria. Et Gal. qdem exquisite perscrutatus est determinationẽ illius in libro suo, qui est de malitia inspirationis. Et secunda est, tremor cordis, accidens in eo. Hoc. n. significat effusionẽ materię ad cor, aut panniculos eius: quod est aut vapor melancholicus, aut humiditas, & facit malitiã cõplexionis in ipso.

Et tertia est, mutatio pulsus in generibus suis decem. Vnaquæq;. n. specierum pulsus, & particularia eius, habet significationẽ propriam super illud, quod accidit cordi ex nocumẽtis proprijs sibi, aut quod accidit sibi per cõmunitatem de foris. Et quarta est ex velocitate iræ & tarditate eius. Velocitas. n. eius significat caliditatẽ, & tarditas ipsius significat frigiditatem: & necesse est tibi, vt cõpares oẽs istas res per res naturales. Et quinta est, hęc febrium. Et Gal. quidem exquisite perscrutatus est sermonẽ in eis in libro febris. & in libro crisis, & in libro de ingenio sanitatis. Et sexta est ex frigore corporis. Et sermo in eo est contrarius sermoni in febre: &, qñ scitur vnũ cõtrariorum, scitur & reliquum, nam causæ frigoris corporis oẽs sunt contrariæ causis febris, propterea, ꝙ febris est calor in toto corpore. Et septima est ex colore corporis. Color enim corporis mutatur & alteratur mutatione dispositionis cordis, & alteratione eius. Et octaua est ex doloribus accidentibus in eo. Et horum dolorum plures sunt accidentia animæ, sicut tristitia, & angustia, & furor. Quòd aũt accidat ei dolor in se ipso, illud minus vel parũ moratur & prolongatur, propterea, ꝙ animal moritur ante confirmationem doloris in corde.

B

Super ægritudines autem, quæ accidunt in hepate, oportet, vt significetur ex diminutione chymorum, et additione eorum: & mutatione eorum à dispositionibus suis naturalibus ad dispositionem egredientem à natura: & ex malitia coloris: et ex mutatione, quæ accidit ex sparsione nutrimenti in corpore, aut in assimilatione sui cum membris: aut in expulsione eius, quod expellitur ex eo ex superfluitatibus: & ex grauitate etiam, quæ sentitur in eo, & apostematibus, & doloribus, quorum quidam sunt in loco hepatis ipsius, & quidam eorum per cõmunitatem, & per speciem quandam mutationis etiam, & inspirationis, & tussis.

Species signorum ægritudinũ hepatis sunt quinq; species. Prima est sumpta ex operationibus eius, & est mutatio eius, qua mutat chymos in quantitate & qualitate. In quantitate quidẽ est diminutio chymorum & additio eorũ. In qualitate vero est mutatio humorum à dispositionibus suis naturalibus ad dispositionẽ exeuntẽ à natura. Et sermo in hac specie est longus, & sufficit in eo in hoc loco rememoratio summæ vnius significationis super residuũ eius. Et hęc summa est, ꝙ hepar à stomacho & ab intestino ieiuno sugendo ex cibis & potibus attrahit cibum, & decoquit ipsum, & facit ex eo chymos quatuor, s. sanguinem, choleram, phlegma, & melancholiã. Cum ergo accidit in eo ægritudo, prohibet ipsum ab hoc, vt faciat chymos istos quatuor, sm ꝙ oportet. Quòd si ægritudo est malitia cõplexionis frigidæ, addit in generatione phlegmatis, & minuit reliquos eorum: &, si est malitia cõplexionis calidæ, addit in generatione choleræ, & minuit reliquos eorũ. Et multoties quidem apostematur hepar apostemate calido: aut accidit in eo malitia cõplexionis calidæ, & adurit humores, & generant modi cholerę diuersarum specierũ. Species aũt choleræ citrinæ sunt rubea, clara, citrina subtilis, & citrina similis vitello oui, & prasina, & quæ habet colorẽ indicum, & quæ est vt ziniar, i. viride æris. Phlegmatis aũt species sunt dulce, acetosum, & insipidũ, & salsum, & vitreũ. Et species humoris melancholici sunt duobus modis: vnus eorum est eius, quod attrahit splen, & est fęx sanguinis, & superfluitas eius: & alter est, qui aduritur ex humoribus. Humores aũt, qui aduruntur, & conuertuntur in cholerã nigram, sunt species choleræ citrinæ, phlegma salsum, & humor melancholicus, & sanguis. Istæ ergo sunt species nouem choleræ nigræ: sex ex adustione cuiuslibet specierum choleræ citrinæ, & vna ex phlegmate salso, & vna ex humore melancholico, & vna ex sanguine. Et sanguinis ipsius sunt duo modi, purus, & impurus: purus est materia nutrimẽti mẽbrorũ: impurus est, qui effusus est in venis, cũ alijs humoribus pmixtus:

D illenãq; est similis oĩbus humoribus reliquis, pter iuuamenta, quæ rememorari non est in hac hora. Qñq; autẽ declinat sanguis & vnusquisq; humorũ à cõplexione sua æquali per ægritudines hepatis, & fit aut minus aut plus: aut magis additæ caliditatis, aut magis additæ frigiditatis: aut magis additæ humiditatis, aut magis additæ siccitatis: &, qñ mutatur significat ægritudinẽ in hepate. Et species secũda est sumpta ex malitia coloris. Color. n. mutatur ad malitiã aut, pter cor, aut, pter hepar. Cum ergo cor est saluũ, tunc mutatio eius, pter hepar est solũ. Et scitur, ꝙ mutatio eius est à corde aut ab hepate per illud, quod est cum eo de corporibus alijs, s. ex signis: nam, qñ fit propter hepar fit, signum aliud appropriatur ei. Exemplum illius ẽ color plumbeus, quod significat frigus in hepate, qñ inspiratio & pulsus sunt sm dispositiones suas. Et species tertia ẽ sumpta ex mutatione sua, quæ accidit in sparsione nutrimenti, & assimilatione eius cum membris: & in eo quidem expellitur de ipso ex superfluitatibus, s. ex vrina. Hepar enim, quando infirmatur, generat humores, quos abhorrent membra: quare accidunt ab illo ægritudines diuersæ, sicut scabies, & impetigo, & albaras, & verrucæ, & morphea, & lepra, & alopecia, & alia ex eis, quarum proprietas est, vt generetur in eo, quod apparet de corpore ex ægritudinibus. Et est illud, quia mẽbra expellunt istas superfluitates ad cutem, & coarctantur in ea propter grossitudinem suam, & debilitatem eius ad hoc, vt faciat eas vaporem, qui resoluatur ex poris eius. Et multoties diligunt eas membra, & non expellunt eas ad partem cutis, sed remanentes in membris refudant ad hepar: quare generatur ab eis species hydropisis, aut

ſpecies fluxus ventris hepatici, aut ſpecies vomitus, aut ſpecies prouocationis vrinę, aut prouocationis menſtruorum, ſicut ſcies ex verbis Hip. & Gal. Et ſpecies quarta eſt ſumpta ex ſenſibilitate hepatis, & per illud, quod accidit in eo ex oppilationibus, & apoſtematibus, Hepar enim quandoq; ſentit malitiam complexionis in ſe diuerſæ, & mordicationem, & tenſionem. Et ſpecies quinta eſt ſumpta ex ſenſibilitate membrorum, inter quæ & ipſum eſt cõmunitas. Nam, quando hepar apoſtematur, trahit furcula ipſius inferius, & ſentitur grauitas ipſius in furcula, & coarctatur velamen, quare mutatur inſpiratio, & accidit tuſsis.

Et ſimiliter etiam oportet, vt ſignificetur ſuper ægritudines, quæ fiunt in ventre per nocumenta, quæ accidunt ei in digeſtione, & in appetitu eius, quod recipit de humido & ſicco: & in expulſione ſuperfluitatum generatarũ in eo. Et ſimiliter ſignificatur ſuper eas per ſingultum, eructationem, & nauſeam, & vomitum, & per ſpecies eius, quod egreditur cum vomitu: & per dolores, & apoſtemata, & mutationem inſpirationis.

Species ſignorum ęgritudinum ventris ſunt decem. Prima earum eſt nocumenta accidentia in digeſtione, & ſunt ſm viam vlem tria, ſ. corruptio digeſtionis, & digeſtionis minoratio, & deſtructio digeſtionis. Vnaquæq; autem harũ ſignificat malitiã cõplexionis in ventre: & ſpecies malitiæ cõplexionis ſunt nouẽ, aut decẽ & ſeptẽ. Aut ſignificant ægritudinẽ officialem in eo, & qñ corrumpitur ex eis digeſtio, aut fit minor, aut deſtruit & nõ generatur ex eo chylus, ex quo hepar generet chymos. Et apparet corruptio digeſtionis in grauitate nutrimẽti. Egeſtio. n. qñq; egreditur mollita: qñq; egreditur groſſa, non mollita: & qñq; egreditur mutati odoris: & egreditur cum ea aliquid aliud ex eo, in quo iam exquiſite perſcrutati ſunt Hip. & Gal. ſermonem in libro prognoſti. & in libro de mor. & accidentibus. Et ſecunda eſt ſumpta ex appetitu humidi & ſicci. Iam enim declaratum eſt in eo, quod preterijt, ꝙ differentia eſt inter cõplexionem malam factã à natura in ventre, & factam per accidens, quia habens naturalẽ, appetit, quod eſt conueniens & ſimile eius cõplexioni: & habens accidentalẽ, appetit contrarium cõplexioni eius, quod eſt in ventre. Appetitus ergo humidi ſignificat aut caliditatẽ, aut ſiccitatem in ventre, aut vtrũq; ſimul: & appetitus ſicci ſignificat aut humiditatem in ventre dominari, aut frigus, aut vtrũq; ſimul: & propter hoc tacuit Gal. de appetitu calidi & frigidi. Et tertia eſt ſumpta ex expulſione ſuperfluitatum generatarũ oĩum in eo. Et venter quidem expellit illas ſuperfluitates aut ad meri, & egrediuntur cum ſputo, aut cum vomitu, & cum ſaliua: aut ad inteſtina, & egrediuntur cum egeſtione. Et quarta eſt ſumpta ex ſingultu. Singultus. n. accidit, ſicut accidit ſpaſmus. Et cauſę facientes ipſum aut ſunt repletio, aut ſiccitas. Venter vero qñq; replet humiditate, aut humore mordicatiuo. Et, ſiccitas faciens ſingultum ſi appropriatur ventri ſoli, tunc poſsibilis eſt ſanatio eius: &, ſi eſt corporis totius, tunc iam finita eſt humiditas eius per aliquam ægritudinem, & non eſt poſsibilis curatio eius. Et quinta eſt ſumpta ex eructatione, ipſa enim ſignificat per ordinem ſuum illud, quod eſt infuſum in ventre, & diſpoſitionem cõplexionis ventris. Eructatio quidem fumoſa aut ſignificat caliditatem, aut humorẽ cholericũ: acetoſa quidem ſignificat aut frigus, aut humorem melancholicũ, aut phlegma acetoſum: fętida vero ſignificat humorẽ putridum, effuſum in ventre in animali: ſalſa vero ſignificat humorem malæ qualitatis in eo infuſum, cũ iam finita eſt humiditas per aliquã ęgritudinem, & non eſt poſsibilis eius curatio. Et ſexta eſt ſumpta ex nauſea. Nauſea. n. & ſubuerſio aĩæ ſignificãt humorem malũ, quem ebibit venter, & factus eſt viſcoſus in eo, quod eſt inter tunicas eius. Quòd ſi accidat cum eo vomitus, & quieſcat per ipſum nauſea, tunc ille malus humor infuſus in vẽtre etiam iam penetrauerat & virtus eius ad tunicas illius: qui qñ egreditur per vomitum, deſtruitur qualitas eius mordicatiua. Et humor quidem effuſus in ventre aut attrahitur ad ipſum ex toto: aut ita eſt, vt extrahat ipſum, ſicut accidit in fame vehementi, qm̃ tunc ipſe redit & attrahit ex membris circũſtantibus, & effunduntur ad ipſum ſpecies veneni diuerſę: aut ita, ꝙ membra ipſa expellunt ad ipſum illud, quod aggregatur in eis de veneno. Et multoties quidem generantur in ventre ipſo ex ſuperfluitatibus ciborum & potuum humores mali, aut phlegma, aut cholera porralis, aut melancholia, aut quæ eſt, ſicut indicum. Et ſeptima eſt ſumpta ex vomitu. Egrediuntur enim cum vomitu ſpecies multæ humorum phlegmaticorum, aut cholericorum, aut melancholicorum. Et ſpecies veneni ſunt diuerſæ. Et venenũ quidem eſt humiditas aquoſa, ſubtilis, horribilis qualitatis. Et qualitas veneni eſt diuerſa: quod eſt, quia aliud eſt longinquum: & aliud, quod eſt propinquum humoribus conuenientibus corpori: & aliud eſt, quod habet qualitatem malam venenoſam valde. Et octaua eſt ſumpta ex doloribus: quod eſt, quia veniunt ad ventrem multi nerui, & præcipue ad os eius, ſ. ad illud, quod ẽ ſuperius eius: quapropter ſentit ſenſibilitate forti nocumentum, quod ẽ in eo, & fiunt ex eo dolores horribiles praui valde, donec multi eorũ faciunt ſyncopim. Et Gal. quidem loquitur in doloribus, & dicit, ꝙ cauſæ eorum aut ſunt ſolutio continuitatis, aut malitia complexionis diuerſæ. Et illud, quod accidit eis in ventre, ſignificat ægritudinem: & eſt generatio eius aut ab humore mordicatiuo, & iſte humor aut eſt cholericus, aut acetoſus, aut ſalſus: aut eſt à malitia complexionis diuerſę in ſtomacho. Et eſt malitia complexionis diuerſæ, vt aggregentur in eo, quod calefacit calefactione forti, & quod infrigidat infrigidatione forti ſimul, aut humectet, aut ſiccet. Et nona eſt ſumpta ex apoſtematibus accidentibus in ventre. Apoſtemata vero ſunt quatuor, ſ. ſanguinea, phlegmatica, cholerica, & melancholica: & ex eis etiam eſt, quod eſt compoſitum. Et multoties quidem oſtenduntur iſta apoſtemata ſenſui per hoc, ꝙ impellunt lacertos, qui ſunt ſupra ventrem. Et decima eſt ex mutatione inſpirationis. Venter enim, quando in eo eſt ap̃a, aut humor infuſus, aut membrum tenditur tenſione multa, & coarctat velamen, & extendit ipſum, mutatur per illud inſpiratio.

Super ægritudines autem, quæ accidunt in pectore, oportet, vt ſignificetur per ſpecies immutationis inſpirationis, & tuſsim, & dolores accidentes in eo, & per ſpecies eius, quod expuitur ex eo.

Species ſignorum ægritudinũ pectoris ſunt quatuor. Vna earũ eſt mutatio inſpiſſationis. Nam, cum p dilatationem pectoris ingrediatur aer, & per conſtrictionem eius egrediatur vapor fumoſus, ſequitur, quando infirmatur, vt mutentur motus eius: ergo per illud immutatur eius inſpiratio. Et ſecunda ſumpta ex tuſsi, quãdo peruenit in pectore

A in pectore res dolorosa, mouetur virtus naturalis, vt expellat cum tussi. Et tussis quidem accidit ex causis multis valde, sed hic non est hora numerãdi eas. Sed tertia est sumpta ex doloribus, accidẽtibus in pectore. Et isti quidẽ dolores sunt diuersi. Ex eis.n. sunt, qui fiunt ab ęgritudine in lacertis costarum : & ex eis sunt, qui fiunt ab ægritudine in panniculis pectoris : & ex eis, qui fiunt in pulmone. Et quarta est sumpta ex speciebus eius, quod expuitur ex pectore cum tussi. Et species eius, quod expuitur, sunt multę. Ex eis.n. est sputum sanguinis, & significat solutionem continuitatis venę: & ex eis est sputum screationis, & hoc est ex eo, quod significat victoriam phlegmatis: & ex eo est, quod significat victoriam sanguinis: & ex eo est, quod significat victoriã choleræ: & ex eo est, quod significat victoriam melancholię: & ex eis est sputũ saniei, & eius etiã sunt species multæ: & ex eis est, quod significat sputum ventosi humoris aut in pectore, aut quia attrahitur ad pectus.

Super ægritudines autem accidẽtes in canna pulmonis significant mutatio inspirationis, & tussis, & dolor accidens in illo loco eius, & quod expuitur ex eo, & nocumenta accidentia voci.

Species signorum ægritudinum cannę pulmonis sunt quinq;, Mutatio inspirationis, & tussis, & dolor accidens in loco eius, & quod expuitur ex panniculis eius & cannis eius, & nocumenta accidentia voci. Et Gal. quidem tacuit de numeratione specierum signorum ægritudinis pulmonis, qm̃ ipse est intra pectus. Et species signorum B ægritudinum eius sunt compositæ ex signis canalium eius & ex signis ægritudinis pectoris. Et quandoq; quidem accidit ex apostematibus pulmonis mutatio coloris maxillæ faciei: & cum dolore accidente in eo sentitur grauitas in eo, quod est inter spatulas: & sequitur eum malitia inspirationis, & tussis. Et sputum spumosum est propriũ ei: quod est, quia ex eo, quod expuitur ex pectore, aut ex canalibus eius, non est aliquod spumosum. Et tacuit Gal. etiam de numeratione specierum signorum ægritudinum renum: & specierum signorum ægritudinum intestinorum, propter duas res. Breuiter, vna est assimilatio harum specierum in principio rei : & altera est, quia sunt intellectæ ex operationibus eorum, & ex eo, quod procedit ex eis, & locis doloris, & apostematibus, & alijs. Vrina enim, & quod egreditur cum ea, appropriatur renibus & vesicæ ; & egestio, & quod egreditur cum ea, significat super intestina. Et Gal. quidem colligit signa ægritudinum eius, quod remansit ex membris interioribus in summa vna.

Et secundum hanc proportionem sunt significationes super ægritudines reliquorum membrorum ex grossitudine & dolore accidentibus in eis, & ex nocumentis accidentibus operationibus eorum, & speciebus eorum, quæ procedunt ex eis.

Iste canon communis est in significatione & cognitione ęgritudinum membrorum interiorum: &, quodcũq; est ex eis, est species signorum ægritudinis: cuius causam iam narrauit, & enumerauit de quibuscũq; est, ex eis est, de quo tacuit. Et iste canon sumptus est ex quatuor speciebus, quarum prima est grossitudo: & secũda dolor: & terC tia, nocumenta accidentia operationi membri: & quarta est ex eis, quę procedunt ex eis. Et manifestum est ex istis quatuor, ꝙ in eis est necessaria scientia triũ rerum, quarũ prima est scientia membrorũ per anatomiam, & secunda est scientia operationum eorum, & tertia est cognitio iuuamentorum eorum. Per cognitionem autem mẽbrorum per anatomiam sciuntur scientię eorum, & quæ continuantur cum eis, & communicant cum eis, & quæ veniunt ad ea ab alijs: & sermone absoluto vniuersali sciuntur per anatomiam formę, & situs eorum, & quantitates ipsorum, & numerus eorum: & ingreditur in numero eorũ illud, quod venit ad ea ex venis, & etiã arterijs, & neruis, & reliqua, quę sunt in eis. Cognitio autem operationum membrorum & iuuamentorum eorum est necessaria, qm̃ vnumquodq; eorum est creatum propter operationem suam propriam: & operationum eius sunt iuuamenta, quæ currunt cursu arboris illius operationis. Cum ergo mutatur iuuamentum, significat mutationẽ mẽbri: & similiter, qñ mutatur operatio, significatur mutatio membri. Et multoties quidem sunt vni membro iuuamenta multa, quorum quædam sunt propria, quędam cõ̃ora: & quędam anteriora, & quędam posteriora: & non est possibile, vt sit membro vni numero plus operatione vna numero. Cerebrum.n. q̃uis sit membrum vnum, & sint ei operationes multę diuersę, tamen partes eius non sunt vnę numero, & quantitas numeri earum est ſm quãtitatem numeri partium operationum earum. Et similiter cor & arterię dilatantur per speciem villorum, & quiescunt per speciem aliam villorum: quod est, quia vnaquęq; arteriarum habet duas tunicas, & inueniũtur in ea per D anatomiam villi per longitudinem, & villi per latitudinem, & villi positi ſm transuersum: & corpus cordis totius est compositum ex istis speciebus villorum. Vnamquãq; ergo operationũ singularium numero efficit membrũ singulare numero. Intellige ergo totum illud, & scies ex eo locum nocumẽti ipsius. Et Gal. quidem determinauit partes huius canonis, & dicit.

Et, vbicũq; in corpore est grossitudo pertransiens quantitatem naturalem, oportet, vt inquiramus, an sit ex apostemate calido, aut ex apostemate graui duro, aut ex molli inflante.

Apostema calidum, aliud est simplex, sicut apostema factum de sanguine, nominatum phlegmon: & apostema calidum, nominatum erysipila. Et aliud est compositum, sicut species carbunculi, & ingrediuntur in eo omnes pustulæ calidæ, ipsę.n. sunt intrantes sub intentione apostematis calidi. Et istis quidem pustulis sunt nomina multa, sicut ignis persicus, & variola, & formica, & furunculi, & aliæ ex pustulis. Et variolę, & morbillis est proprietas aliqua: quod est, quia ipsi currunt cursu crisium malarum, qm̃ antecedit eos febris putrida & conclusa, i. synocha continua: & natura quidem expellit totam superfluitatem ad superficiem corporis, & generantur ex ea variola, & morbillus. In phlegmone autem, & erysipila, & carbunculo, & quæ currunt cursu eorum, febris sequitur, donec completur digestio superfluitatis in eis. Et Ægyptij quidem nominant carbunculum sicafen. Apostema graue durum, aliud est, cuius generatio est ab humore melancholico, & nominatur sclirosis. Et aliud est, cuius generatio est à cholera nigra, & nominatur cancer. Et aliud est, cuius generatio est à phlegmate viscoso caseato, sicut nodus,

chus,

chus,& scrophulæ: & Ægyptij nominant scrophulas, ventum alteguiam,i.caseatum. Apostema autem molle, inflatiuum,est duobus modis,vnum eorum nominatur inflatio: & alterum nominatur atheleigi: & sunt eis species multæ diuersæ,sicut pustulæ nominatæ assen,& filię noctis:& ista generantur ex phlegmate subtili calido,aut salso,aut alterius speciei, cui commiscetur cholera parua:& ex speciebus eius sunt reliquæ inflatiões, cum quibus aliter non est pulsatio. Et tu quidem potes cognoscere naturam apostematis ex colore eius,& dolore,et febre cõcomitante ipsum,& ex velocitate motus eius,& tarditate eius,& tactu eius,& ex compressione super ipsum cũ digitis, & positione volę super ipsum. Et ista quidem apostemata quandoq; componuntur adinuicem, quare generantur in corpore species multę apostematum,quorum aliud compositum est ex sanguine & cholera: & aliud ex sanguine & melancholia:& aliud ex sanguine & phlegmate:& aliud ex phlegmate & cholera. Et ex istis apostematibus compositis est,cui nomen est,sicut adubellati & exitura:& ex eis est,cui non est nomen:& sm hanc similitudinem est sermo in reliquis eorum. Et manifestum est,ꝙ generatur in membris interioribus ex istis apostematibus simile ei,quod generatur in membris apparentibus,verũtamen quoddam eorum facit accelerare mortẽ patientibus ipsum propter nobilitatem membrorum interiorum & vehementiam febris, & doloris: & quoddã eorum fit spaciosum,& pręparatur eius curatio. Et diuersificantur nomina apostematum propter nomina membrorum. Quoddam nãq; nominatur pannaritium,& est illud,quod egreditur sub vngue:& quoddam eorum nominatur peripneumonia,& pleuresis,& hepaticum,& spleneticum,& apostema renum. Et quibusdam eorũ sunt noĩa propria,sicut nominatur apostema cerebri,aut apostema panniculorũ eius,carabitus,aut syrsen,i.phrenesis: & sicut nominatur pleuresis asosati: & sicut nominatur apostema velaminis,i.diaphragmatis, birsen:& sicut nominatur apostema carnis mollis thahanri:& sm hoc exemplum in reliquis eorum.

Dolores autem, vbicunq; sint in corpore fixi, aut significant solutionem continuitatis, aut mutationem multam accidentem subito. Continuitas vero soluitur incisione, corrosione, & tensione, & scissura: & substãtia mẽbri mutatur caliditate, frigiditate, siccitate, & humiditate.

Iste sermo facit fidem expositionis partis secundæ canonis,communis in extractione ęgritudinum membrorũ interiorum,& est intellectus ex expositione nostra præterita:quod est,quia scissura est species rupturæ: & algae,i. obtusio est species attritionis:& attritio est ex speciebus solutionis continuitatis, cõposita ex incisione imperfecta, & ex tensione & scissura:& nominantur omnes † gabaen,& accidunt aut ex obtusione & casu, aut percussione cũ ligno, aut lapide, aut quod currit hoc cursu. Soluuntur ergo in eis partes villorum membri † algaben solutione non apparente sensui:& mutatio substantię membri per calorem,& frigus,& siccitatem,& humiditatem est malitia complexionis diuersę.

Et nocumentum accidens in operatione est secundum vnum trium modorum, aut ita, vt debilitetur: aut ita, vt mutetur à parte sua: aut ita, vt destruatur.

Debilitas operationis est,sicut malitia digestionis absq; corruptione ciborum. Sed,si ita est, vt mutetur à parte sua,est,sicut cum resoluit stomachus illud,quod peruenit ad ipsum de cibis,& facit ipsum aut acetosum, aut † chicatum,i.illius odoris,cuius sunt pisces,aut fumosum. Sed,si ita est,vt destruatur, est,sicut si egrediantur cibi crudi sm dispositionem suam,in quibus stomachus non operatus est parũ neq; multũ:& sm hanc similitudinẽ est sermo in operatiõe cuiusq; membrorum interiorum & apparentiũ. Et Gal. quidem exquisite perscrutatus est doctrinam illius, in libro suo de morbo & accidente.

Res autem, quæ effluunt, & procedunt ex eis, aliæ sunt, quæ sunt partes membrorum, in quibus sunt læsiones: & aliæ sunt, quæ sunt superfluitates: & aliæ sunt res comprehensæ in eis natura.

Procedunt de membris & effluunt res multæ diuersæ, ex quibus sunt, quę sunt natura: & ex eis sunt, quæ sunt accidens. Illæ autem,quæ sunt natura, sunt sicut egestio,& vrina,& vapor egrediens ex poris corporis, & per inspirationem:illa autem,quæ sunt per accidens,sunt ea,quæ egrediuntur ex istis. Iste.n.vapor significat p odores suos illud,quod est in corpore,qa aliud est,cui est odor bonus:& aliud est,cui est odor fœtidus:& aliud est, cui est odor horribilis,sicut est ille,qui apparet ex titillicis,i.subascellis:& apparitio horum odorum in sudore est manifestior.

Et Gal. quidem diuisit illud,quod procedit in corpore,in tres partes. Prima earum est illud, quod est partes mẽbrorum:& nos quidem vidimus illud in multis ægritudinibus,sicut ꝙ egreditur cum sputo & tussi aliquod ex pãniculis cannalis pulmonis in vlcere pulmonis,& vlcere cannalis eius:& sicut ꝙ egreditur ex partibus intestini in vlceribus intestinorum cum egestione. Secunda est illud,quod est superfluitas in membris, sicut vrina in renibus & vesica,& egestio in intestinis. Et manifestum est,ꝙ non est possibile in ægritudinibus horum membrorum, vt superfluitates istæ saluæ egrediantur,verũtamen associatur eis,quod significat eorum ægritudines, sicut lapis,& sanies,& achorti,i.mucilago,& species superfluitatis & putredinis, & species vermium. Et egrediuntur in ægritudinibus factis in pectore species sputi,& in ęgritudinibus factis in cerebro:& in ægritudinibus factis in hepate, sicut descensiones similes loturæ aquę carnis,& reliquę species solutionis hepaticę. Et tertia est,quod est cõprehẽsum in mẽbris natura,sicut sanguis cõprehensus natura in venis:nam,qñ ipse egreditur,significat solutionẽ continuitatis in vena:& sm hoc exemplum est sermo in vnoquoq; eorum.

Et vnaquæq; harum specierum significat rem propriam.

Significantur per istas species res quatuor, quæ sunt species canonis, & sunt illæ, quarum determinationem compleuit. Vnumquodque enim particularium eorum significat ægritudinem propriam, aut aliquam partium ægritudinis.

Et iam locuti sumus in omnibus istis rebus sermonem ampliorem isto, in libro meo in locis dolentibus. Sed nõ præcessit nos aliquis ad incedendum in illa intentione per viam bonam, compendiosam, propriam, neq; cõsecutus est in illa

A *illa finem, sicut non est consecutus etiam in aliqua intentionum aliquis antiquorum, verum inceperunt eas, & non compleuerunt ipsas.*

Locutus est Gal. in libro cognitionis ægritudinum membrorum patientium, in ægritudinibus cuiusq; mēbrorum interiorum sermonem latiorem, in quo libro subtiliter perscrutatus est doctrinam signorum cuiusq; ægritudinis ex ægritudinibus membrorum: & perscrutatus est in residuo eius doctrinam canonis in signis cuiusq; ægritudinis membrorũ. Et, quia non intellexit Rasis illud, putauit, ꝙ Gal. abbreuiauerit, & dimiserit ægritudines, quarum signa non docuit: & dixit in determinatione sua, qua determinauit æstimationem suam, quam habuit de intentionibus li. Gal. in membris passibilibus, ꝙ Gal. dimisit, & nõ docuit omnia signa: & ꝙ oportet, vt nominetur liber eius cognitio ægritudinis quorumcũq; membrorum patientium: & non percepit, ꝙ Gal. fuerit contentus in eo, quod dimisit in canonibus suis, quos docuit in eis, vt excitetur discipulus in inueniẽdo illud per illos canones. Significauit ergo in se ipso artẽ, & non indiguit intentione cõsiderationis in libro hoc. Et hoc est lucrũ magnũ, ꝙ meretur Gal. maximam laudẽ, & consequitur Rasim in vituperatione per hoc, ꝙ suo malo intellectu tetigit Gal. Et manifestũ est ex sermone Gal. ꝙ ipse est cõplens doctrinam artis medicinæ: & nos iam explanauimus illud in libro nostro, quem nominauimus in doctrina artis medicinę.

B *Etiam conuenit tibi, vt accipias signa corporum, quæ iam sunt ægra ex illo libro: sed signa corporum, quæ iã proxima sunt, vt infirmentur, aut vt sanentur, oportet sumere ex isto libro.*

Cum in ægritudinibus manifestis cadentibus sub visu & tactu non sit necessarium ędere librum, quo sciantur signa earum, abscindit Gal. sermonem, & finiendo dicit, ꝙ liber eius in cognitione passionum membrorum interiorum sufficit in cognitione signorum ægritudinum: quod est, quia, qui studet in eo, scit etiam signa ægritudinum membrorum apparentium. Et residuum sermonis eius est intellectum: & ipse complebit expositionem eius in eo, quod futurum est.

Et signa corporum, quæ appropinquant ad hoc, vt infirmẽtur, sunt media inter illud, quod accidit sanis, & illud, quod accidit infirmis. Omnia enim, quæ inueniuntur in sanis, currunt secundum rem naturalẽ: & omnia, quæ inueniuntur in infirmis ex via, qua sunt infirmi, sunt secundum contrarium rei naturalis.

Postq̃ processit Gal. & docuit signa, quę accidunt sanis ex nocumentis currentibus s̄m rem naturalẽ: & docuit signa, quæ accidunt infirmis ex nocumentis currẽtibus s̄m contrariũ rei naturalis, docet in hoc sermone, ꝙ signa, quę significãt, ꝙ corpus, quod appropinquat ad hoc, vt infirmetur, sunt media inter illa, s. permixta sunt ex signis sanorum, & ex signis ægrorum.

C *Signa autem corporum, quæ approximant ægritudini, sunt secundum terminos in eo, quod est inter illa & ista. Ex ijs. n. sunt, quæ sunt ex genere rerum naturalium; verũtamen permutantur in quantitatibus suis, aut in suis dispositionibus, aut in horis suis. Et ex eis sunt, quæ sunt ex genere rerum, quæ egrediuntur à natura, verũtamen sunt minora & magis diminuta, q̃; ea, quæ accidunt in infirmitatibus.*

Hæc est † expositio signorum corporum, quæ appropinquãt infirmitati: quod est, quia sunt permixta ex signis sanitatis, & ex signis ægritudinis. Et ex signis quidem sanitatis tunc, quando permutãtur signa ista ab eo, s̄m quod sunt aut in quantitatibus suis, ita ꝙ adduntur aut minuuntur: aut in qualitatibus suis, ita ꝙ permutantur eorũ dispositiones naturales ad illud, quod egrediens est à natura: aut in horis suis, ita vt permutentur horæ signi vnius: cuius exemplum est, vt antecedat appetitus cibi, aut tardetur. Ex signis autem ægritudinis, quando ex istis signis apparet aliquid in corpore sano, tunc in principio apparitionis eius quantitas est parua, & virtus eius est debilis, deinde additur, & significat propinquitatem casus corporis in ægritudinem: &, quando completur, cadit corpus in ægritudinem.

Et similiter est dispositio corporum, quæ appropinquant ægritudini ipsi ex dispositionibus, quæ non proportionãtur ad sanitatem neq; ad ægritudinem. Et signa etiam significantia ipsum, non significant in primis nisi illam dispositionem, deinde significant modo secũdo ægritudines. Fit ergo vnum signum in comparatione ad aliquod ex signis
D *præter aliquid ex signis, quæ non significant sanitatem nec ægritudinem.*

Iam quidem fuit dispositio, quæ nõ proportionatur neq; ad sanitatem neq; ad ægritudinem trium specierum: & signa corporum, quæ appropinquant ægritudini, sunt signa huius dispositionis. Necesse est ergo, vt sint etiã species signorum corporum, quę appropinquant ægritudini, tres. Et hæc quidem signa sunt aut permutatio signorũ sanitatis, aut diminutio signorum ægritudinis, & debilitas eorum. Ergo significatio horum signorum diuersificatur secundum comparationem eorum: ipsa nanq;, quando comparantur ad sanitatem, significant eam: &, quando comparantur ad dispositionem mediam, significant ipsam modo alio: &, quando comparantur ad ægritudinem, significant eam.

Et ex signis, quæ significant ægritudinem, ex via quidem, qua significant dispositionem, quæ est in corpore, non significant sanitatem neque ægritudinem: & ex via quidem, qua significant dispositionem, quæ fiet post, significant ægritudinem.

Signa, quæ significant corpus esse propinquum ægritudini, ipsa quidem in primis significant dispositionẽ presentem in corpore: quare est significatio eorum pręsens supra dispositionem mediam: & significatio eorum futura super ęgritudinem, quæ erit.

Et secundum hanc ratiocinationem etiam signa, quæ apparent in infirmis, & significant euasionem, dicitur, quòd signa sunt salutis, quoniam ipsa indicãt sanitatem, quæ fiet in eo, quod est post. Et dicitur etiam, quòd ipsa sunt

signa

ſigna ægritudinis, propterea, quòd ſignificant ægritudinem præſentem. Et, quando ſignificant duas diſpoſitiones, ſunt ex ſignis, quæ non proportionantur ad ſanitatem proprie, neq; ad ægritudinem proprie ſecundũ aliquem modorum, quos ſignificat hæc dictio, ſ. ſermo noſter, nec ſanitas nec ægritudo.

Signa, quę apparent in infirmis, & ſignificant euaſionem, ſicut ſigna digeſtionis, & vehementiæ virtutis, & tolerantię eius, ſignificant duas diſpoſitiones. Vna earum eſt, ꝙ ſignificatio earum pręſens, eſt ſuper ęgritudinem: & ſignificatio earum futura, eſt ſuper ſanitatem. Quando ergo ſignificãt ſuper infirmitatem & ſuper ſanitatẽ ſimul, tunc ſunt ex ſignis vnius modorum diſpoſitionis, quæ non eſt ſanitas neq; ægritudo.

Et nõ eſt mirum, ſi ſignum vnum proportionetur ad iſtos tres modos per cõparationes diuerſas, & dicatur, quòd eſt ſignum ſanitatis, & ſignum ægritudinis, & ſignum neq; ſanitatis proprie neq; ægritudinis proprie.

In ſignis digeſtionis completæ ſunt ſignificationes tres. Vna earum eſt, ꝙ ipſa ſignificant ægritudinem pręſentem: & ſecunda eſt, quia ſignificant ſanitatem, quæ fiet in proximo: & tertia eſt, quia ſignificãt diſpoſitionem, quæ neque eſt ſanitas neq; ægritudo. Et ſecundum hoc exemplum eſt ratiocinatio omnis ſignificantis ſignificationes diuerſas, & proportiones diuerſas: quod eſt, quia non eſt mirum, ſi ſignum vnum ſignificet per comparationes diuerſas, res diuerſas.

Et dicimus ſecundum intentionem aliam præter hãc intentionẽ, quòd ſigna, quæ inueniuntur in corpore, quæ morantur ab ægritudine, ſunt ex ſignis, quæ non ſignificant ſanitatem neq; ægritudinem: & ſimiliter ſigna, quæ inueniuntur in corporibus ſenum: & omnia ſigna iſta proportionantur diuerſis proportionibus.

Intentio illa eſt intentio, in qua non ſunt ſigna ſignificantia ægritudinem pręſentem, ſed ſignificant aut ęgritudinẽ pręteritam, ſicut ſigna inuenta in corporibus conualeſcentium: aut diſpoſitionem aliã, ſicut ſigna, quę inueniuntur in corporibus ſenum, ſignificantia debilitatem caliditatis innatæ, & victoriam frigoris & ſiccitatis ſuper membra radicalia.

Signa autem, quæ inueniuntur in corporibus ſanis, in quibus non eſt ægritudo, non proportionantur niſi ad ſanitatem.

Hoc intellectum eſt ſupra.

Et ſigna, quæ inueniuntur in infirmis, & non indicant ſanitatem futuram, ipſa etiam non proportionantur niſi ad ægritudinem tantum.

Hoc eſt intellectum, & expoſitum.

Et dicentur alia ſigna in eis, quæ ſunt poſt.

Quia ipſe reiterabit rememorationem ſignorum ęgritudinis in eo, quod futurum eſt.

Et dicamus in primis ſigna, quæ indicant ægritudinẽ futurã: & iſtorũ (ſicut diximus) ſunt duæ ſpecies.

Scilicet ſignorum ſpecies ſanitatis, quando permutatur: & ſpecies ſignorum ægritudinis, quando eſt magis diminuta & debilior.

Et dicamus in primis illud ſignum, quod ex his non eſt permutans rem naturalem, niſi in quantitatibus, & diſpoſitionibus, & in horis, non in ipſis generibus eius.

Vult ſigna ſanitatis. Ipſa nãq; in generibus ſuis fiunt ſignificantia ſanitatem: & permutatio eorum in quãtitatibus ſuis, aut in ſuis diſpoſitionibus, aut in horis ſuis, ſignificant ægritudinem, quę accidet. Et Galenus quidẽ numerat ea ſm ſemitam exempli, & dicit.

Si ſit cibi appetitus additus, aut diminutus: aut pertranſeat horam, in qua currit conſuetudo, vt moueatur: aut declinet ad cibos, cum quibus non currit conſuetudo.

Declinatio eius ad cibos, cum quibus non currit conſuetudo, eſt mutatio eius in diſpoſitionibus ſuis: & reliquũ ſermonis eius eſt intellectum.

Et vt ſint ſuperfluitates cibi, quæ procedunt, pauciores quãtitate, aut plures ea, aut leuiores, aut duriores.

Diminutio earum, aut ipſarum multitudo, eſt earum permutatio in quantitate: & earum lenitas, aut durities ipſarum, eſt earum permutatio in qualitate. Et dimiſit ſermonem ſuum in horis ſuis, qm̃ eſt manifeſtũ: quod eſt, quia egrediuntur ante horam conſuetudinis, quando ſunt plures & leniores: & tardatur earum exitus, quãdo ſunt pauciores aut duriores.

Et ſimiliter etiam eſt in diminutione ſuperfluitatum humidarum, & additione earum, mutantium rem naturalem: aut mutatione colorum earum, aut eſſentiarum earum, aut horarum euacuationis earum.

Superfluitates humidę, quæ ſunt natura, ſunt vrina, & aliqua, quę deſcendunt cum ea. Vrina enim permutatur in quantitate ſua, & minuitur, aut additur: & permutatur in qualitate ſua: & mutantur colores eius, & eſſentiæ eius: & permutantur in horis ſuis: & egreditur in horis ſuis diuerſis. Et vnumquodque iſtorum, quando non currit ſecundum conſuetudinem, indicat ægritudinem, quoniam ſignificat cauſam in corpore, facientem neceſſariam mutationem eius.

Et vigiliæ aut ſomnus additi, aut facti in hora, in qua non currit conſuetudo. Et ſecundum ratiocinationem etiã illius currit eſſe appetitus potus pluris, aut paucioris, aut calidi aut frigidi, contra conſuetudinem. Et vſus coitus ſuperfluus, & factus in hora non ſua. Et ſudor, quãdo eſt plus, q̃; oportet, aut minus, q̃; oportet. Et pigritia à motibus, & grauitas, quando conatur homo, vt moueatur. Et mollificatio, & debilitas vehemens. Et retentio mẽſtruorum, & euacuatio eorum plus, q̃; oportet, aut minus, q̃; oportet. Et ſimiliter etiam euacuatio ſanguinis ex orificijs venarum, quæ ſunt in ano & vulua. Et defectio etiam delectationis eius, quod comeditur & bibitur, quando eſt diuerſa

ab eo,

A *ab eo, secundum quod currit esse eius, ipsa namq; indicat ægritudinem futuram. Et similiter etiam hebetudo mentis, quando habens eam non est aptus natus super illud. Et obliuio accidens ei; qui non sciuit illud ex se ipso. Et somnus, quando in eo est ex imaginatione & visionibus plus, q̃ fuit antea. Et auditus, & odoratus, et visus, quando vnusquisq; eorum augmentatur aut debilitatur. Et vniuersaliter omnes res naturales, quando adduntur, aut minuũtur, aut mutantur ab horis suis, aut à dispositionibus suis. Ex eo est tumor vel magnitudo corporis, quando minuitur aut additur, aut declinat ad rubedinem, aut ad albedinem, aut ad liuiditatem, aut nigredinem. Et eructatio, & sternutatio, & ventositas, quæ egreditur inferius, quando adduntur, aut minuuntur à quantitate naturali. Et similiter etiam quod descendit ex naso, aut ex palato, aut egreditur ex naribus ex eo, quo mundificatur cerebrum, quando mutatur quantitas eius, aut dispositio eius, aut ipsius hora. Et omnes istæ res, quas diximus, sunt ex genere rerum naturalium.*

Canon in istis omnibus signis est res vna: & hæc res vna est, vt consideres vnumquodq; operum, & iuuamentũ ipsorum membrorum naturalium, & ratiocineris ipsum. Cum ergo inueneris illud iam additum, aut diminutũ, aut permutatum in qualitate sua, aut in hora sua, tũc illud accidit à causa in corpore, quę, si dimittatur, faciet egritudinem. Et hæc causa quandoq; est debilis, & sufficit natura ad sanandum eam: & qñq; est fortis, & proprie facit ægritudinem: & quandoque est media, & non facit ægritudinem ex propinquo. Et Gal. quidem determinabit vnamquanq; causarum facientium hæc signa in eo, quod futurum est post cessationem eius à numeratione specierum omnium signorum.

Mordicatio autem accidens in ventre, aut in mery, aut in aliquo intestinorum, aut apud egestionem, aut vomitum, aut vrinam, & dolor paruus, sunt de genere rerum egredientium à natura, veruntamen, cui accidit illud, non dum infirmatur.

Postq̃ cessauit à numeratione eius, quod significat ægritudinem futuram ex signis sanitatis, permutatur ad numerationem eorum, quæ significant ægritudinem futuram ex signis ægritudinis, & dicit ex eis in primis mordicationem, quę accidit in ventre, aut in mery, aut in aliquo intestinorum: aut accidit apud egestionem, aut vomitum, aut vrinam. Deinde dicit dolorem paruum, qui accidit in hepate. Dolor enim, qñ incipit, postq̃ non fuit, dũ permanet paruus, non significat ægritudinem præsentem, sed significat ægritudinem futuram, quoniã significat causam nociuam in hepate.

Et similiter est dispositio eius, qui sentit in capite suo grauitatem, aut dolorem, dum perseuerat illud non prohibens illum ab operationibus, cum quibus cucurrit consuetudo eius. Et iste quidem est terminus ægritudinis in huiusmodi dispositionibus.

Non vult in hoc sermone terminum ſm diffinitionem ęgritudinis, substantiam ægritudinis significantem, sed vult descriptionem, quæ distinguit inter ægritudinem & alia ex dispositionibus corporis. Dolor. n. & vnũquodq; signorum ægritudinis, quando accidunt in corpore sano, dum prohibent ipsum à conuersione in actionibus suis, cum quibus cucurrit consuetudo eius, sunt signa significantia ægritudinem futuram: &, quando prohibet ipsum conuersari in actionibus suis, cum quibus cucurrit consuetudo eius, tunc sunt signa significantia ægritudinẽ præsentem. Et ipse quidem ostendit in libro crisis, ꝙ primus dierum ægritudinis est hora, in qua apparet nocumentum operationis sensibile. Et primum, quod computatur ex diebus ægritudinis, est hora, in qua incipit ex nocumento operationis, quod prohibet conuersari infirmum in occupationibus suis, aut conuersari membrum in operatione sua propria.

Et propter illud nominatur dispositio vna, per comparationem ad aliquid sine alio, quandoq; ægritudo, & quandoq; neque sanitas neq; ægritudo: quod est, quia vnaquæq; harum dispositionum, quas narrauimus, secundum quantitatem virtutis & tolerantiæ, qua tolerat eas, & fugæ eius ab eis, est aut ægritudo, aut dispositio, quæ non est sanitas neque ægritudo.

Postq̃ dixit signa significantia ægritudinem, & fuit intellectum ex sermone eius, ꝙ dolorem, & vnumquodque
D signorum ęgrorum efficit causa in corpore, dicit, quid sit illud, quod facit accidere illam causam in corpore, & dicit, ꝙ accidit dispositio, quæ est per comparationem ad aliquid sine aliquo, q̃m dicitur ęgritudo, qñ prohibet conuersationem in occupationibus. Deinde ostẽdit causam in hoc, & dicit, ꝙ illud nõ est nisi ſm quãtitatẽ virtutis, & tolerantiam eius, qua tolerat eam: & fugam eius, qua fugit ab ea. Nã, si ipsa tolerat eam, nõ est illa dispositio ęgritudo, sed dispositio media: &, si vincitur ab ea, est dispositio illa ægritudo.

Et similiter omnia nocumenta, quæ fiunt in sensibus, sunt diuersa adinuicem non in multitudine & paucitate, sed in genere toto etiam sunt exeuntia à natura. Ipsa. n. etiam sunt ex signis ægritudinis, dum permanẽt parua, & non prohibent illum, cui accidunt, ex operationibus, quibus currit consuetudo eius.

Sermo eius est intellectus, Sed in genere toto. vult. n. genus nocumentorũ, quę mutãt sensus in multitudine, & paucitate, & quãtitate, quam cõprehẽdit sensus. Species. n. huius generis sunt multę, & ex eis sunt, quę mutãt sensus in qualitate & similibus. Hinc etiam exponit Gal. species huius generis, & dicit.

In gustu quidem, quando sentit homo saporem omnium, quæ comedit & bibit, salsum aut amarum, aut in eo aliquid ex reliquis saporibus: aut sentit, præter quòd recipiat saliua sua, aliquem horum saporum.

Iam ostendit Hipp. in libro de humoribus, ꝙ sensus gustus mutatur ſm illud, quod miscetur humiditati naturali, positæ in lingua ex humoribus, & sentit saporem humoris vincentis in corpore.

Et in odoratu quandoq; sentit homo odorem vnũ, & non est in præsentia eius aliquid, quod odoretur. Aut appli-

cantur

cantur ei res multæ diuersæ, & sentit ex omnibus eis odorem vnum. Et quandoq; non sentit homo ex odore aliquid penitus: aut sentit odorem fœtidum, & non est in præsentia eius aliquid fœtidum.

Mutatio instrumenti odoratus est ſm modũ mutationis instrumenti gustus. Ergo ſm illud, quod resoluitur ex humoribus corporis, vapor fit, qui etiã mouet sensum odoratus. Qñ ergo in corpore humor malus est, resoluitur ex eo vapor, & comprehendit odorem eius sensus odoratus.

In auditu autem tinnitus & sonitus sunt ex genere rerum egredientium à cursu naturali.

Sẽsus auditus mutatur etiã ſm id, quod resoluitur ex vapore humorũ vincentiũ in corpore. Isti.n. humores, qñ mutãtur, imprimũt in sensum auditus aliquid, sicut imprimũt in sensum gustus, & in sensum odoratus: &, qñ sunt secundum rem naturalem, non imprimunt in eo aliquid.

In visu autem, si quando imaginatur homo, quia videt ex rebus nigris, aut tenebrosis, aut similibus indico, & citrinis, & rubeis: quasdam rotundas, & quasdam longas, & quasdam minutas paruas, & quasdam grossas: & imaginantur ei omnia quasi volantia.

Isti colores significant chymos corporis vincentes: & sumitur ex vnoquoq; eorũ significatio propria, sicut sumitur ex vaporibus, & odoribus, & vocibus.

In sensu autem tactus, quando sentit homo diuersitatem, & agitationem, aut spissitudinem, aut grauitatem, aut tensionem, aut alterationem in corpore suo toto.

Iam determinauit Galenus istas dispositiones in libro multitudinis, & ego itero determinationẽ sermonis eius in signis sumptis ex mutatione sensuum modo altero. Dico ergo in sensu gustus, quando non comedit cibum aliquem, & sentit saporem, tunc ille sapor significat chymum malum, qui mouetur in corpore eius. Tunc, si est ille, quem inuenit, amarus, significat choleram: &, si est acetosus, significat melancholiam, aut phlegma acetosum. Et differentia inter vtraq; est, ꝙ cum phlegmate acetoso est superfluitas humiditatis in lingua: & cum melancholia siccitas: &, si est salsus, significat phlegma salsum: &, si est dulcis, significat sanguinem: &, si est acutus significat choleram adustam: &, si est ponticus, significat melancholiam. In sensu vero odoratus, qñ non est præsens homini aliquid, cui sit odor, & aeris continentis odor non mutatur, & inuenit hunc odorem, tunc ipse significat chymum malum, qui mouetur in corpore suo. Odores ergo fœtidi significant chymum putridum, & acuti significant acutum, boni significant chymum laudabilem. Verũetiam in sensu auditus, quando nõ sit præsens vox extrinsecus, neq; sonitus, & sentit homo vocem, aut strepitum, aut sonitum, tunc illud est significatio vaporis chymi mali in capite suo. In sensu autem visus colores nigri & tenebrosi significãt chymum nigrum: & similes indico significant chymum similem: & citrini chymum cholericum: & rubei sanguineum. Et imagines, quæ videntur in oculo, & diuersificantur earum figuræ secũdum illud, quod formatur in humiditate grandinea de vapore, q aggregatur in foramine vueę, & videntur quædam earum rotũdę, & quædam earum longę, & fortasse fiunt figurę quorundam animalium, sicut muscarum, & cimicum, & sermone absoluto imagines subtiles significant chymum subtilem: & grossæ significant chymum grossum. In sensu autem tactus accidunt omnes species lassitudinis, factę ex se ipsis, & sunt lassitudo vlcerosa, & lassitudo extensiua, & lassitudo apostemosa. Et vnaquęq; specierum etiam lassitudinis accidit à multitudine in corpore. Et hæc multitudo grauat virtutẽ sensibilem, & cõprehendit eã tactus: aut aggrauat virtutẽ animalẽ, & cognoscitur per pulsum: & aggrauat virtutẽ naturalẽ, & accidit ex conuersione cibi in corpore. Et multitudo etiam est genus ad illud, quod secundũ chymũ effusum est in vasis. Et Gal. quidem narrat omnes istas res, quando intendit in doctrinam causarum.

Et similiter etiam, quando est in aliquo membrorum, quodcunq; membrum fuerit, extensio, aut coarctatio, aut mordicatio, aut grauitas. Et, quando vnaquæq; harum est parua, aut non est fixa, tũc significat, quòd dispositio corporis non est dispositio sanitatis neq; ægritudinis, & indicat ægritudinem futuram.

Sermo iste intellectus est, quando præsentes fiunt in mente tua conditiones, quas cõditionaui in sermone eius, Quando vnumquodq; eorum est paruum. scilicet ex istis accidentibus, quæ numerauit: & dicit, quòd sunt tensio, aut coarctatio, aut mordicatio, aut grauitas. Et iam enunciauit, quòd grauitas est per comparationem ad illud, quod tolerat virtus.

Signorum autem, quæ apparent in eo, qui iam infirmatur, quædam significant sanitatem, et quædam eorũ mortem. Et prima eorum proportionantur ad sanitatem: & secunda proportionantur ad ægritudinem in genere, & ad ægritudinem mortiferam in specie. Et hæc quidem signa sumuntur vniuersaliter ex bonitate operationum, & malitia earum: secundum specificationem vero sumuntur ex operationibus particularibus.

Accidunt in egris signa diuersa. Ex eis.n. sunt, quę significant super salutem, & sunt signa digestionis completæ, sumpta ex vehementia virtutis naturalis: & signa vehementiæ virtutis animalis. Et ex eis sunt, quæ significant perditionem, sicut signa crisis, quando apparent ante digestionem. Ex signis.n. crisis duæ sunt significationes, s. significatio ante digestionem, & significatio post digestionem. Cum apparent ante digestionem, significãt perditionem: &, cum apparent post digestionem, significant euasionem. Et ex signis, quæ apparent in ęgritudine etiã priuatæ digestionis, tunc, ipsa quando apparent, si cum eis participet debilitas in virtute, æger moritur proculdubio. Et manifestum est, ꝙ signa, quæ apparent in ægrotis, sunt sumpta ex bonitate operationum, & malitia earum. Bonitas ergo operationum significat sanitatem, et earum malitia significat perditionem. Et omnia ista signa aut sunt in dispositione præsenti, & significant ægritudinem: aut in dispositione futura, & significant aut euasionem, aut longitudinem ægritudinis, aut perditionem. Et comparantur ista signa: ex eis enim significationibus sunt signa, quorum virtus est magna valde, & sunt signa sumpta ex bonitate operationum membrorum principaliũ & malitia

litiæ eorum:& ex eis sunt signa, quorum virtus est debilis, & sunt sumpta ex bonitate operationum membrorum A ignobilium,& malitia eorum;

Etiam determinauimus genera eorum ante. Et primum eorum est genus membrorum, quæ sunt radices. Secundum genus, membrorum, quæ sunt rami, ab illis radicibus nati. Et tertium est genus membrorum, quibus ex se ipsis est regimen proprium: & adueniunt eis ex radicibus rami quidam. Et quartum est genus membrorum, quorum regimen est ex se ipsis: & non sunt radices alijs, nec alia sunt radices eis, neq; alicui horum, quæ sunt in eis. Et per hoc genus quartum ex se ipso non fit iuuamentum in prognosticatione: per accidens vero quandoq; sumitur prognosticatio ex illo genere, sicut sumitur ex superfluitatibus, Veruntamen prognosticatio, quæ sumitur ex istis membris, non sumitur nisi secundum semitam communitatis in læsionibus: prognosticatio vero, quæ sumitur ex superfluitatibus, sumitur semper, quoniam in eis sunt signa digestionis, & contrarij eius. Est ergo necesse ne à significatione vacuetur semper, secundum quòd natura est vincens materiam, aut materia naturam, aut non est aliqua earum vincens alteram. Et, quando significant, quòd natura est vincens, proportionantur ad sanitatem: &, quando significant, quòd natura est victa, proportionantur ad ægritudinem: &, quando significant, quòd pugna inter materiã ægritudinis & naturam est alternata, non proportionantur neq; ad sanitatem neq; ad ægritudinem.

B Docuit Galenus in hoc sermone quantitatem virtutis signorum, sumptorum ex bonitate operationum membrorum, & malitia eorum, & posuit ea quatuor genera. Sub genere primo sunt quatuor species. Vna est sumpta ex bonitate operationum cerebri, & malitia earum: cuius exemplũ est, q̃ facilitas motus in resupinatione & sessio ne est ex signis bonitatis operationum lacerti: & operatio lacerti est ab eo, quod influit cerebrum ei. Et secunda est sumpta ex bonitate operationum cordis, & malitia earum: & hoc scitur ex pulsu. Et tertia est sumpta ex bonitate operationum hepatis & malitia earũ: & cognoscitur ex digestione, quod declaratur in vrina. Et quarta est sumpta ex bonitate & malitia operationum testiculorum: & hoc scitur ex virtute in venere & debilitate. Et non est huic speciei virtus, quæ decise dicatur neq; in sanitate & euasione ab ægritudine, neq; in perditione, sed est in eis significatio super longitudinem ægritudinis & breuitatem eius. Et hoc genus totum est genus signorum sumptorum ex bonitate operationum membrorum, quæ sunt radices corporis, & malitia earum. Et manifestum est, q̃, quãdo radix est debilis, tunc illud, cui est radix, est etiam debile: & similiter, quando est fortis, tũc illud, cui est radix, est etiã forte: & secundum hunc modum currit sermo in vnoquoq; signorum, sumptorum ex operationibus radicum.

Et genus secundum est signa sumpta ex bonitate operationum membrorum, quæ sunt rami illarum radicum, & malitia earum. Et iam ostensum est, q̃ cerebri rami sunt nerui, nucha: & rami cordis, arteriæ: & rami hepatis, venæ non pulsatiles: & rami testiculorum, vasa spermatis. Et genus tertium est signa sumpta ex bonitate & malitia operationum membrorum, quibus ex se ipsis est regimen proprium, & adueniũt eis ex radicibus virtutes aliæ. Etiam ostensum est, q̃ membra ista sunt multa, sicut venter, & splen, & intestina, & renes, & reliqua membra, & omne, cui est virtus ex se ipso, & virtutes veniẽtes eis ex illis radicibus. Et genus quartum est signorum sumptum ex bonitate & malitia operationum membrorum, quorum regimen est ex se ipsis tantum, & non sunt ipsa radices alijs, neq; alia radices eis, sicut caro simplex, & pinguedo, & panniculi. Fortiora ergo signa, & certioris significationis, sunt genus primum: deinde sequitur ea in virtute & sanitate genus secundum: deinde sequitur hoc genus tertium: & debilioris significationis eis omnibus est genus quartum. Etiam exposuit Galenus esse eius, & sermo eius in eo est intellectus.

Et signa, quæ significant sanitatem, manifesta sunt ex signis sanitatis.

66. Quoniam significant, q̃ virtutes naturales iam vicerũt materiam ægritudinis, & digesserũt eam. Et ista signa sunt sicut vrina russa, & citrina: & equalitas substantię vrinæ: & nubes rubea, & alba: & sedimen album, lene, planum: & quę sunt, sicut ista.

Et signa, quæ significant priuationem digestionis sunt ex signis ægritudinis.

67. Sicut vrina aquosa, & alba, nigra, & substantiæ subtilis, & grossitudo eius: & nubes nigra, & sedimen nigrũ, & D arena: & similiter furfurea, & crimnois, & petalois.

Et signa, quæ non significant penitus neq; digestionem neq; priuationem digestionis, sunt signa, quæ non proportionantur ad sanitatem neq; ad ægritudinem. Et ex signis etiam, quæ non proportionantur neq; ad sanitatem neq; ad ægritudinem, sunt signa, quæ significant quandoq; aliquid, quandoq; contrarium eius, sicut nigredo digitorum, et similiter accidentia, quæ sunt ante crisim.

Signa, quæ sunt ante crisim, sunt multa, & non est ex eis aliquod, quod significet significationem omnimodam neq; super sanitatem neq; super ægritudinem: & non significant nisi super luctam inter naturam & materiã morbi. Quòd si apparuerint ante digestionem, significant magnitudinem ægritudinis, & prauitatem eius. Et, si apparent post digestionẽ, significant naturam superasse materiam ægritudinis, & victoriã eius super ipsam. Et, si apparent in dispositione digestionis non completæ, significant virtutem naturæ, & virtutem ægritudinis simul. Quapropter non proportionãtur ista signa neq; ad sanitatẽ, neq; ad ægritudinem, sed quandoque proportionantur ad sanitatem, quando apparent post digestionem completam: quandoq; etiam proportionantur ad ægritudinẽ, quãdo apparent ante digestionem: & quandoq; non proportionantur ad aliquid, quando apparent in dispositione digestionis non completæ.

Et iam locuti sumus in omnibus illis accidentibus & signis in libro de crisi: & locuti sumus etiam in accidentibus, quæ sunt in vnaquaq; operationum, in tractatibus, in quibus narrauimus causas ægritudinum.

Perscrutatus

Perſcrutatus eſt Galenus exquiſite omnia accidentia:& ſunt illa,quæ nominãtur etiam ſigna, in duobus libris, quorum vnus eſt liber eius in criſi:& alter tres tractatus primi libri,qui nominatus eſt liber morborum & accidentium. In libro.n.criſis ipſe exquiſite perſcrutatur ſermonem in ſignis ſumptis ex ſuperfluitatibus, ſed in tribus tractatibus poſtremi libri morborum & accidentium perſcrutatus eſt ſermonẽ in ſignis operationum mẽbrorum, & ſignis ſignificantibus eſſe cuiuſq; eorum.

Ego autem cauendo à prolongatione ſum abſcindens in hoc loco ſermonem meum in ſignis, & ſum veniens ſuper ſermonem meum in cauſis.

Poſtquam euigilauit ſuper libros, in quibus perſcrutatus eſt eſſe omnium ſignorum, ponit diſcipulo inuentionem partium ex ſignis ex illis libris, & abſcindit in hoc loco huius libri ſermonem in eis, quia iam compleuit omnia ſigna eorum, & poſuit hunc ſermonem ſigillationem ſermonum in cauſis, & dicet in eo omnes ſummas earum.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE CAVSIS.

T cauſarum quædam ſunt cauſæ ſanitatis,quædam cauſæ ægritudinis, & quædam neq; cauſæ ſanitatis nec ægritudinis: & ego ſum narrans in primis cauſas,quæ ſunt ſanitatis.

EX ISTO SERMONE intellectum eſt,ꝙ cauſæ ſunt tres.

Et cauſarum ſanitatis duæ ſunt ſpecies:ex eis enim ſunt, quæ conſeruant ſanitatẽ: & ex eis ſunt,quæ efficiunt eam. Sed cauſæ,quæ ſanitatem conſeruant,ſunt priores in tempore,& nobiliores,cauſis,quæ eam efficiunt.

Iam oſtendimus in expoſitione noſtra,qua expoſuimus librum in regimine, ꝙ cauſæ conſeruantes ſanitatem ſunt,quibus vtimur ex cibis,& regimine,cum exercitio, & cum frictione, & balneatione: & ꝙ cauſæ efficientes ſanitatem ſunt,quæ adminiſtrãtur in ægritudine ex cibis,& medicinis,& ſpeciebus curationis. Ergo ars medicinę per ſe,i.eſſentialiter quidem,eſt ſcientia cauſarum ſanitatis tantum,ſed per accidẽs cũ ea eſt neceſſaria ſcientia cauſarum ægritudinis,& cauſarum diſpoſitionis tertiæ, vt caueantur iſtæ cauſæ. Et,quoniã ægritudo & diſpoſitio tertia ſunt intrantes ſuper ſanitatem, tunc factę ſunt cauſę conſeruantes ſanitatem priores cauſis, quæ faciunt eam redire.

Et ego ſum incipiens in primis rememorationem cauſarum ſanitatem conſeruantium.

Compleuit Gal. cauſas conſeruantes ſanitatem in libro ſuo de regimine ſanitatis.

Dico ergo,quod,cum corpus ſanum non ſit vnum,ſed ſint ſpecies multæ,ſicut determinauimus ante, tunc oportet, vt vnicuiq; ſpecierum eius ſit cauſa conſeruatiua propria,quoniam omnis cauſa non eſt cauſa niſi per ſemitam comparationis ad aliquid.

Oſtendit Gal. in initio huius libri,ꝙ ſanitati ineſt latitudo,cuius quãtitas eſt id, quod eſt inter comparationem corporis ſanatiui,vel eucratici,quod eſt in meliori diſpoſitionum, & quod eſt inter corpus ægrotatiuũ. Et iam dixit,ꝙ numerus ſanorum corporum eſt in quatuor modis,ſ.corpus, quod eſt in meliori diſpoſitionum, & corpus ſanum ſecundum plurimum,& corpus ſanum in hora præſenti,& corpus ægrotatiuum. Et inter vnũquodq; iſtorum quatuor,& inter illud,quod ſequitur ipſum in ſanitate,ſunt corpora multa ſecundum comparationem complexionis membrorum ſimilium partium,& comparationem complexionis membrorum officialiũ. Et, quia corpora iſta ſunt diuerſa,tunc vnũquodq; eorum indiget cauſis conſeruãtibus ipſum ſm illud,ſm ꝙ eſt. Et iſtę cauſę ſunt duę,ſ.cauſę,quę ſunt ei ſimiles,& quę conſeruãt ſuper ipſum cõplexionem eius, & illius compoſitionẽ, ex cibis,& exercitio,& frictione,& balneatione.

Et oportet, vt ponam principium ſermonis mei in meliori diſpoſitionum corporis, & inquiram cauſas, quæ ſunt conſeruantes ſanitatem illius corporis,ſed inuentio illarum cauſarum eſt ex ipſa re quæſita.

Per ſermonem ſuum, Ex ipſa re quęſita. voluit æqualitatem ſecundum veritatem,per hoc,ꝙ res quæſita in meliori formarum eſt conſeruatio ſanitatis. Eſt ergo neceſſe,vt ſint cauſæ conſeruantes hanc diſpoſitionem, cibi exiſtentes temperati in quantitate ſua, & ſua qualitate, & hora ſuſcipiendi eos, & ſimiliter exercitium, frictio, & balneatio,quorum vnumquodque ſit temperatum in quantitate ſua, & qualitate ſua, & hora vtendi eo, & parte vſus illius.

Quod eſt,quia,ſi corpus non reſolueretur, & non doleret,ſed maneret corpus, cui eſt melior formarum, ſemper ſecundum diſpoſitionem ſuam,non indigeret arte regimis. Verum,cum reſoluatur, & mutetur,non ſeruans diſpoſitionem,ſecundum quam natum eſt à principio ſui eſſe,indiget adiuuantibus per qualitatem iſtius, & per quantitatem numeri modorum,ex quibus mutatur. Eſt ergo neceſſe, vt ſit numerus modorum adiuuantium ipſum æqualis alterationi. Intelligitur per illud numerus cauſarum conſeruantium ipſum.

Cauſæ,quæ mutant corpus,quod eſt in meliori formarum natura,quod oſtendit Gal. in tractatu primo de regimine ſanitatis,aut ſunt intrinſecę in eo,quod aggregatur ex ſuperfluitatibus ciborum, & potuum, cum additione ſiccitatis,& diminutione caliditatis innatæ:aut extrinſecæ,ſicut aer continens,& reliqua, quæ reſoluunt ipſum ſpiritum,animalem,vitalem,& naturalem. Et,quando applicantur omnia ea,indiget vnumquodque eorum

cauſis

A caufis prohibētibus mutationem melioris formarum. Ergo per quantitatem numeri modorum, qui mutant hãc formam, est quantitas numeri caufarum conferuantium eam à mutatione.

Et manifeſtũ eſt ex eo, quod diximus, quòd illæ cauſæ ſunt ex genere cauſarũ, quæ rectificãt corruptionem. Verũ ipſæ nõ rectificant niſi paulatim, antequã accidat læſio: multoties ſubito, propterea, quia multoties accidit nocumen tum ſubito. Nam non numerant eas medici in numero cauſarũ, quæ antecedunt, & conſeruant corpus à malo, quod vult ſuperuenire ei, ſed medici numerant eas in numero cauſarũ, quæ conſeruant diſpoſitionẽ eius præſentem.

7. Causæ, quæ rectificant corruptionem, ſunt duobus modis. Aliæ. n. ſunt, quæ adminiſtrantur in curatione ęgritudinis ex cibis, & medicinis, & regimine, & ſpeciebus medicationis: & aliæ, quæ adminiſtrãtur in parte medicinę, nominata præuiſione cum conſeruatione. Et iſtæ quidem propriè ſunt, quæ conſeruant corpus à malo, quod vult accidere ſuper ipſum. Et corpus quidem, quod eſt in meliori formarum, non indiget aliqua iſtarum penitus, & nõ indiget niſi illis, quæ conſeruant in omni hora diſpoſitionem præſentem eius, donec non mutetur.

Et corpora mutantur à cauſis quibuſdam neceſſario, & à cauſis quibuſdam non neceſſario. Intellige per cauſas, quæ mutant corpus neceſſario, quibus nõ eſt excuſatio, quin corpori occurrant. Et intellige per cauſas, quæ non mutant corpus neceſſario, alias cauſas: quod eſt, quia non eſt excuſatio, quin corpori occurrat aer: quod eſt, quia comeſtione et potu, et ſomno & vigilia, & motu & quiete, & conſtrictione & euacuatione, & accidẽtibus animæ neceſſe eſt eum vti: Gladij vero, & lupi, & venenoſa animalia nõ ſunt ex eis, quæ neceſſe eſt occurrere corpori. Et per illud nõ eſt operatio medicinæ, niſi in genere primo cãrũ: in genere uero cãrũ ſecũdo nõ eſt medicinæ operatio.

Genus primum eorum eſt, ex quo nõ eſt excuſatio corpori neceſſario: & ars medicinæ menſurat vnãquãq; cauſarũ, quæ ſunt ſub eo, in quãtitate, & qualitate, & parte vſus. Et genus ſcdm eſt, quod non mutat corpus neceſſario: quod eſt, quia eſt poſſe, vt euadat ab eo corpus vita ſua tota, ſicut percuſsio cũ enſibus, & punctio cũ lanceis, & morſus luporum, & habentiũ venenum, & reliqua, quæ accidunt corpori extrinſecus ex eis, de quorũ ꝓprietate eſt, vt contingãt aut fortuitu, aut accidenti aliquo, aut extra corpus. Et non eſt arti medicinæ operatio in cauſis, quæ ſunt ſub hoc genere operationũ in cõſeruatione eius, ſed ei eſt opatio in curatione eius, quod imprimit in corpore hoc genus, ſicut curatio morſus canis rabioſi, & viperæ: & curatio attritionis factæ ex percuſsione, & caſu: & curatio fracturę & dislocationis: & ſutura plagarũ, & his ſimilia. Intellige ergo à Galeno, ꝙ nõ eſt in eo medicinę operatio, ſ. operatio in conſeruatione ſanitatis ab eo, quod imprimunt iſtæ cauſæ extrinſecę tantum, ſicut poſsibile eſt vti arte medicinæ, vt conſeruet ſanitatẽ à genere primo, ſed in curatione ægritudinis eſt ei operatio. Nec eſt ſermo Galeni in aliquo ex curatione ægritudinum, ſed loquitur in illo parum poſt.

Quando nos determinauimus, quot ſunt cauſæ, quæ mutant corpus neceſſario, inueniemus in vnoquoq; generum cauſarum genus proprium cauſarum conſeruantium ſanitatem.

Vult, ꝙ vnaquæq; harum cauſarum neceſſariarum corpori, mutet ipſum ſpeciebus mutationis multis: & conſeruantium ſanitatem ex ſpeciebus ſuis eſt propria formæ corporis. Nam, ſi eſt melior formarum, tunc propria eſt ei æqualitas: &, ſi eſt infra formam optimam, tunc propria eſt, quæ aſsimilatur illi formæ.

Et primum generum cauſarum, quæ mutant corpus neceſſario, eſt ex obuiatione aeris continentis corpora noſtra. Et ſecundum genus eſt ex motu & quiete in toto corpore, & in vnoquoq; membrorum eius. Et tertium eſt ex ſomno & vigilijs. Et quartum eſt ex eis, quæ ſumuntur. Et quintum eſt ex eis, quæ fluunt ex corpore, & conſtringuntur in eo. Et ſextum eſt ex accidentibus animæ.

C. 10. Intellexit ab eo ſermonẽ eius ſex. Ipſe. n. vult, ꝙ vnaqueq; conſeruatiũ ex illis ſex ſint res vna, ꝓpria, & reliquæ, quæ ſunt in circuitu illius vnius, mutãt corpus à forma ſua ꝓpria: & exponit totum illud, & dicit.

Quod eſt, quia neceſſe eſt corpori, vt alteretur & mutetur ab omnibus iſtis cauſis, donec fiat cũ diſpoſitione aliqua, ex aere quidem, quoniam caleſit, aut infrigidatur, aut humectatur, aut ſiccatur: aut accidunt ei aliquæ ex iſtis rebus ſecundum compoſitionem: aut mutatur ſubſtantia eius tota, donec conuertatur, id eſt corrumpatur.

D Aer continens mutatur, & ſit qñq; calidus, & alia vice frigidus: & qñq; ſiccus, & alia vice humidus: & ſm cõpoſitionẽ ſit calidus & ſiccus, calidus & humidus, frigidus & ſiccus, frigidus & humidus. Et qñq; cõuertitur ſi ſubſtantia eius, & putreſcit aut à vapore corporũ mortuorũ, ſi eleuatur ad ſpaciũ, & deſcendit ad aliquã partiũ, & putreſcit aer illius partis: aut coarctatur in vno loco, & non mouetur, & putreſcit etiam.

Ex motu autem & quiete, tunc, quando vnuſquiſq; eorum eſt exiens ab æqualitate ſua.

Motus modi ſunt diuerſi, & multi. Ex eis. n. eſt, ꝙ eſt exercitiũ tm: & ex eis ẽ, ꝙ eſt exercitiũ & labor ſimul: quod eſt, ꝙ eos opationes, & itinera, & labor ſunt intrãtia ſub motu. Et quies ẽt ſunt modi multi, diuerſi. Alia. n. eſt, quę eſt quies à laſsitudine, quam fecit motus: & alia eſt, quę eſt trãquillitas, & requies, & pigritia à motibus. Motus. n. & quies, qñ vnũquodq; eorũ ꝑtrãſit qualitatẽ intenſionis, ꝑmutat corpus. Motus. n. facit accidere in corpore caliditatem: &, qñ ſupfluit, cõuertit ipſum ad frigus. Et quies facit accidere in corpore frigiditatẽ, &, qñ ſuperfluit, extinguit caliditatem innatam. Et conſeruans ſanitatem eſt, quod ex eis eſt cum æqualitate.

Et ſimiliter etiam non eſt excuſatio, quin mutetur corpus ex ſomno & vigilijs.

Vigiliæ calefaciũt corpus, &, qñ ſupfluũt, exiccãt ipſum. Et ſomnus infrigidat corpus in primis, &, qñ ſupfluit, infrigidat ipſum infrigidatione forti. Et conſeruãs ſanitatẽ in vtriſq; eſt quantitas, quæ intenditur.

14. *Et ſecundum hanc ſimilitudinẽ eſt neceſſe, vt mutetur corpus ex eis, quæ recipit ex cibis & potibus.*

Cibus & potus mutãt corpus ſm ſuas quantitates, & qualitates ſuas, & horas etiam vſus eorũ, ſpeciebus multis mutationis: & conſeruans ſanitatem eſt, quod eſt ex eis configuratum corpori tantum.

Ex ex eis, quæ procedunt ex ipso, & constringuntur in eo, & paßionibus animæ.

Supfluitates corporis, quę ꝓcedunt à natura, sunt sicut vrina, & egestio, & mẽstrua in horis suis: quę, qñ mutantur ita, vt addať egresio, aut cõstringanť intra corpus, mutãt corpus: & cõseruãs sanitatẽ ex eis est quãtitas retentionis. Et nõ sunt, q̃ ꝓcedunt, & constringunť, causę sanitatis aut ęgritudinis, nisi ꝓpterea, quia, qñ addiť earũ ꝓcessio, accidit malitia dispositionis in corpore: Cuius exẽplum est illud, quod videmus de esse vrinę: nos. n. multoties retinemus eam ꝓpter occupationẽ, quæ accidit nobis. Cum ergo cessamus ab illa occupatione, & volumus mingere, fortasse fit difficile nobis emittere vrinã, aut accidit nobis ex ea mordicatio aut adustio: & ſm hãc ratiocinationẽ est sermo in reliquis, quæ fluunt ex corpore natura, aut cõstringunť in eo. Et ex accidẽtibus, quę accidũt in aĩa, quędam eorũ accidentiũ mouẽt spũm ab interioribus ad exteriora, sicut ita & gaudiũ, Ita qdem mouet spũm motu forti: et Gaudium qdem mouet spũm paulatim. Et quædã eorũ monent eum ab exterioribus ad interiora, sicut angustia, & tristitia, & timor. Et quædã eorum qdem mouẽt eũ ab exterioribus ad interiora, & ab interioribus ad exteriora simul, sicut helẽ dolor. Et manifestũ est, ꝙ, qñ spũs moueť, cum eo caliditas innata moueť, & multoties mouetur sanguis: qđ est, qa spũs, & caliditas innata sunt duo vapores in corpore, s. corpora quædã aerea, & quædã subtilia. Et differẽtia inter vtraq; est, ꝙ spũs est subtilior calore innato: & calor innatus est grosior, & pluris humiditatis. Et per motũ harum rerũ accidit corpori, vt calefiat plus, q̃ oportet, aut infrigidetur, aut desiccetur, aut humectetur: aut ſm cõpositionem harum qualitatum, s. vt calefiat & exiccetur simul, aut calefiat & humectetur, aut infrigidetur & desiccetur, aut infrigidetur & humectetur.

Omnes enim res, quas narrauimus, necessario mutant corpus, quædam ex eis per se ipsas: & quædam ex eis per causas alias medias.

Sex causę sunt, ex qbus nõ est excusatio corpori à mutatione corporis necessaria. Quando sunt nõ ſm ęqualitatem aut intentionẽ, tũc quædã earũ mutãt corpus sine dubio, sicut facit aer: nã ipse ingreditur corpus cũ inspiratione ꝑ pectus & arterias, & fiũt spũs corporis ſm silitudinẽ dispositionis eius: Quod est, qa corpus expirat & expellit vaporẽ fumosum, & attrahit aerẽ ex duobus locis, & duobus modis, quorũ vnus est per apertionẽ pectoris, & alter ꝑ apertionẽ arteriarũ ex poris cutis. Et, si nõ eẽt velocitas alteratiõis aeris, appareret ĩpresio eius ĩ corpore in oĩ dispositione, in qua mutatur aer: verũ aer decoqtur, & alteratur in corpore: quare nõ apparet impresio eius in ipso, donec supfluat. Et ꝑ hãc cãm nõ infirmãtur oẽs hoĩes apud mutationẽ substãtię aeris: nã corpus, cuius chymus nõ est ꝑparatus, mutat aerẽ, & resoluit eũ ante, q̃ alteretur ab eo. Et quędã causarũ mutãt corpus mediãte dispositione alia tũ ĩ corpore, & sunt ꝑparatiões chymorũ, & cõplonis: quod ẽ, qa cõplo qñ mala ẽ natura, ꝓperat ad ipsam corruptio ex cãis additis ĩ ea. Et silr ad chymos malos ꝓperat corruptio ex causis cõformibus malitię eorũ. Aer enim, qñ occurrit in corpore cũ corpore rei recipiẽtis impsionẽ eius, mutat corpus mediatione illius rei.

Et, si perseueret & multiplicetur illa mutatio, corrumpit sanitatem.

Vult, ꝙ impresio cuiusq; causarum sex, qñ perseuerat & multiplicatur, sanitatem corrumpit, & facit accidere ægritudinem. Et, si non perseueret & multiplicetur, non facit accidere ægritudinem, sed mutat sanitatẽ mutatione quædam, aut ita, ꝙ sufficit natura in eius sanatione: aut ita, vt procedat cum præcesione conseruationis: & destruitur ante, q̃ faciat ægritudinem accidere, sed mutat sanitatem mutatione quadam.

Et iam locuti sumus in omnibus istis causis in libro nostro de regimine sanitatis.

Docuit in libro de regimine sanitatis in tractatibus primis eius, regulas conseruationis sanitatis corporũ, quæ sunt in meliore formarũ, & corporum, quæ declinant ab eã elongatione parua. Et docet in tractatibus postremis eius, canones conuersationis sanitatis corporum elongatorum à meliore formarum, elongatione, in qua non peruenit ad terminum ægritudinis: & canones antecesionis conseruationis corporum, quæ iam exoptata sunt super ægritudinem adeo, donec euaserint, & saluata sunt ab ægritudine ante casum eius.

Et ista omnia, quæ narrauimus ex generibus causarũ, sunt tolerantia conuersionẽ. Et, quando administrantur, secundũ quod oportet, fiunt tũc conseruãtes sanitatẽ: &, quãdo pertrãseũt in ea æqualitatẽ, fiũt causæ ægritudinis.

Iste est canon cõis in eo, quod ĩprimunt causæ sex. Nam ipsæ, qñ administrantur, ſm ꝙ figuratur complexioni corporis, s. vt mẽsuretur in quãtitatibus suis, & suis qualitatibus, & partibus vsus earũ, ſm ꝙ oportet, conseruãt sanitatẽ. Et, qñ administrãtur, nõ ſm ꝙ oportet, & ptranscunt in illo, faciũt accidere ęgritudines, qñ pseuerat transitus, & multiplicatur. Serua ergo has cõditiones, ſm ꝙ vnaquæq; causarũ sex nõ corrũpit sanitatẽ, & facit accidere ęgritudinẽ, donec ptrãsitur in ea illud, quod oportet, & pseuerat illa trãsitio, & multiplicatur: Cuius exẽpliũ ẽ, qa, si cõtinuat aliquis sanorũ comestionẽ ciborũ calidorũ, & ptransit in eis illud, quod oportet, & multiplicatur ex eis, pmutãt ſm transitũ duarũ cõplexionũ eius. Nã, si natura est frigidæ cõplexiõis, reducũt eã in primis ad æqualitatem, deinde conuertũt eã ab æqualitate ad malitiã cõplexionis calidæ: & ꝓpter illud est ægritudo praua magis & grosior ꝓpter vehemẽtiã longitudinis eius à re naturali. Et, si sit natura calidæ cõplonis, infirmãt ipsum cũ facilitate: & est ęgritudo eius minor, & ꝓpinquioris acceptiõis ꝓpter ꝓpinquitatẽ longitudinis eius à re naturali.

Iam ergo manifestum est ex hoc, quòd non oportet, vt æstimetur, quòd substantiæ rerum, quæ sunt extra corpus ex eis, quæ conseruant sanitatem eius aut faciunt eam redire, quando separantur, sint aliæ à substantijs rerum, quæ faciunt ægritudinem, & conseruant eam; Verum ipsæ eædem sunt quandoq; causæ sanitatis, & quandoq; causæ ægritudinis, & per comparationem ad aliquid sine aliquo.

Causæ sex faciunt sanitatem & cõseruant eam, & faciunt ægritudinem & conseruant eam. Faciunt qdem sanitatem, qñ ægritudo est ꝑsens, aut administranť administratione, quæ est cõtraria ægritudini, sicut, si infrigidet aer in ęgritudine calida, & sumanť cibi infrigidãtes, faciũt sanitatẽ, & destruunt ægritudinẽ: Sanitatẽ vero cõseruant, qñ ipsę, qñ administranť ſm configurationẽ, conseruant sanitatem. Aegritudinem autem faciunt, qñ, quando sanitas est

A est præsens,& administrantur,nõ secundum ꝙ oportet,& pertranseunt in ea,& continuatur pertransitio in eo,& multiplicatur,faciunt ægritudinem. Conseruant vero,qñ,quando ipsę administrantur,ẜm ꝙ configurantur ęgritudini,conseruant eam. Et propter hoc dixerunt antiqui,ꝙ ista genera sex,sunt ex causis continentibus sanitatem & ægritudinem. Et Gal. exponit hanc intentionem,& dicit.

Quod est,quia,quando corpus indiget motu,tunc exercitium est ei causa sanitatis,et quies causa ægritudinis:& quando corpus indiget ocio,tunc quies est ei causa sanitatis,& exercitium causa ægritudinis. Et similiter est dispositio in cibis,& potibus,& reliquis rebus alijs: nam vnaquæq; earum causarum,quando occurrit corpori,secundũ quòd indiget ea,& est quantitas eius cum quantitate necessitatis,est causa sanitatis:& quando occurrit corpori non indigenti ea,aut in plus est cum quantitate necessitatis,fit causa ægritudinis.

21 Iste sermo intellectus est,& sufficit,vt rememoreť ex eo dispositionis ciborũ & potuum. Nam,qñ corpus est indigens eis,& vtitur ex eis quãtitate necessitatis,sunt causę sanitatis aut cõseruantes,aut efficiẽtes. Cõseruantes ergo sunt,qñ administranť in dispositiõe sanitatis in hora,qua corpus indiget eis,& cũ quãtitate necessitatis eius:& spẽs cõplexionis causarũ configurata est speciei cõplexionis eius. Et faciẽtes sanitatẽ sunt,quę administranť in dispositione ęgritudinis in hora,qua corpus indiget eis,& cũ quãtitate necessitatis eius:& spẽs cõplexionis earũ contraria est speciei cõplexionis ęgritudinis. Iam ergo ostẽdit Gal. in tractatu 10 libri de ingenio sanitatis,ꝙ oportet,vt denť
B infirmis qbusdam cibi eorũ,&si sint in principio paroxysmi, nedũ ab eo,quod est post illud. Cibi.n.& potus,qñ administranť ĩfirmis in hora necessitatis eorũ,& cũ quãtitate necessitatis,& cũ specie,quę cõuenit, faciũt sanitatẽ. Et ẜm hanc silitudinem regit medicus esse aeris cõtinentis,& somni & vigilię, & constrictionis & euacuationis,& motus & qetis,& accidentiũ aĩæ. Nam qdam medicorũ intrabãt ad virũ ex ducibus militũ,& corpus eius iam infrigidatũ erat à debilitate caliditatis innatę,& fecerãt eã redire ad ĩteriora corporis eius, donec extincta erat. Dixit ergo Medicus Regi,Præcipe auferre arma huius ducis seruientibus qbusdã de circuitu eius,& ꝑcipe eis,vt faciant illud,qđ dicã. Dixit ergo Rex qbusdã seruiẽtibus,Facite,quod ꝑcipiet vobis Medicus. Dixit ergo medicus,Tenete hunc ducem,ducẽtes,& facientes,donec cadat ei hoc,aut hoc. Excitata est ergo ei p illud,quod fuit ex eo,fortitudo iræ:quare saluit dux,vt acciperet arma sua:quęsiuit,& nõ inuenit ea:& nõ cessauit medicus excitare naturam,donec sciuit,ꝙ iam cõsecutus erat necessitatis quãtitatẽ. Quieuit ergo p illud ęgritudo ducis,& redijt per illud sanitas eius. Et compatia huiusmodi operationis medicinæ sunt multa valde: & de proprietate eius, qui meretur nomen huius artis ex medicis,est,vt faciat ea. Et Gal. iam ędidit librum de hac intentione ẜm hanc similitudinem singularem,quam nominauit,negual prognosticationis:& narrauit ex ea in libris suis,& in expositionibus librorũ Hippocra. narrationes multas.

C *Et ista duo sunt intentiones duæ in vnaquaq; causarum sanitatis & ægritudinis,scilicet species rei,quæ occurrit corpori,& quantitas eius.*

22 Sermo eius,Ista duo sunt.est dictio comprehendens quãtitatem & qualitatem cuiusq; causarum sex:& iam nominata est in hoc sermone species qualitatis rei,& quantitatis.

Et non oportet,vt nominetur hora necessitatis intentio tertia cum istis duabus,quasi sit res alia ab istis duabus,cum sit comprehensa in his vtrisq;.

23 Ista duo,sunt quãitas eius,& qualitas,quo ĩdiget corpus ex vnaquaq; causarũ sex. Et pp hoc nõ noĩať hora necessitatis intẽtio tertia,quę sit ꝑter quãtitatẽ & qualitatẽ: & Gal. qdem determinat,hoc in sermone.

Quod est,quia,si corpus indiget obuiatione alicuius specierũ cum alia quãtitate,tũc manifestũ est,quòd obuiatio eius,quod occurrit ei,est in hora,in qua indiget. Et nõ est facta hora necessitatis ex eo,quod oportet,ut consideretur in eo ad locum,nisi quia corpus,quod mouetur, & resoluitur,& mutatur,velociter, indiget secundũ quantitatem specierum mutatiõis eius in horis diuersis,ut sint res,quibus intẽditur ad iuuamentũ eius,specierum diuersarũ. Iam ergo manifestum est ex hoc,quòd hora necessitatis nõ est intentio tertia,quæ sit absq; genere primarũ duarum intentio-
D *num,verũtamen nos vtimur ea iam secundũ viam doctrinæ multoties propter causam,quam narrauimus.*

24 Causa,quam narrauit,est,ꝙ corpus,cum mutetur & alteretur,indiget in horis diuersis,diuersis rebus:sicut indiget in æstate eo,quod infrigidat:in hyeme eo,quod calefacit. Fit ergo horæ iudicium faciens necessario mutationem qualitatis & quãtitatis cuiusq; causarum sex. Et residuum sermonis eius intellectum est.

Et,cum essentiæ causarum sanitatis, in quibus locuti sumus,& reliquarum causarum sanitatis,de quibus non sumus locuti,& non necessario aduenient corpori, sint per istas intentiones duas,tunc oportet,vt intendamus ad illas causas,& inueniamus eas in eis.

25 Duarum intentionũ vna est,qua itur ad partẽ quãtitatis causę:& altera,qua itur versus qualitatẽ & quantitatẽ: & illę causę sunt genera causarũ sex,quæ cõseruãt sanitatẽ & ægritudinẽ. Qñ ergo aliqs vult conseruare sanitatẽ, intendat ad ista sex genera causarũ,& inquirat ex vnaquaq; earum id,quo fit iuuamentũ in sanitate tantum,& administret illud corpori ẜm illum modum. Et Gal. determinat hunc modum,& dicit.

Dico ergo,quòd,si corpus est secũdum meliorem formarum,deinde aer,qui occurit ei,est æqualis,tunc illud,quod cõuenit ei,est æqualitas sana ex quiete et motu,et somno et vigilijs,et eo,quod procedit,et reliquis,q̃ diximus ante.

26 Dixit aũt sex genera causarũ,& numerauit hic ex eis quinq;. Vna earũ est cõtinens:secunda est motus & quies: tertia est somnus & vigiliæ:quarta est cibus & potus,& noĩauit hanc id,quod suscipit: quinta est constrictio & ꝓcessio,& noĩauit eã illud,quod ꝓcedit:& tacuit de gñe sexto,& est accidẽtia aĩalia. Et nõ tacuit de hoc,nisi qm rectificãs & medicãs accñtia aĩalia nõ est ars medicinę,verũ rectificat ea,& curat ea ars alia,q̃ ẽ aut phia,aut leges. Et, qñ mẽsurat eã medicus,tũc mẽsuratio illius est spẽs,q̃ est ꝑter medicinã:& ẽ alia spẽs phiæ,aut legũ species,

Et, quando corpus est secundum illam formam, & aer est inæqualis, tunc oportet, vt consideretur, quantum recessit aer ab æqualitate, deinde inclinentur causæ illæ aliæ ab æqualitate ad diuersitatem partis, ad quam declinat aer, per quantitatem, qua recessit aer ab æqualitate.

Iam docuit in capitulo, quod est ante illud, vt inquirat̃ in conseruatione sanitatis, quę est in meliori formarum, ęqualitas in vnaquaq; causarũ. Quare infrigidet̃ aer calidus: & siccus humectet̃ cũ effusione aquarũ, & flabellis, & roratione aquarũ ab alto, & ramis arborum, & herbis, & odoriferis fructibus infrigidãtibus & humectantibus: & sessio sit in palatijs, & domibus subterraneis: & apertio portarũ aeris septentrionalis. Et calefiat aer frigidus cũ accensione ignium, & coopertura, & apertione portarũ, ex quibus intrant radij Solis, & clausione portarum aeris: & cessione super illud, quod calefacit corpus, & coopertura: & vniuersaliter ingenietur, donec aer fiat ęqualis. Et similiter inquitatur, vt sit illud, quod comedit̃ & bibitur, in qualitate sua æquale & quantitate: & simile huius inquiratur in vnaquaq; causarum sex. Et docuit in hoc capitulo canonem suum, qui est, Si declinet aliqua causarum sex ab æqualitate, sciatur, quanta est quantitas declinationis eius, & summa quantitatis eius: deinde inquiratur rectificatio illius declinationis, & destruatur illud, quod fecit eam accidere in corpore, & inclinetur residuum causarum ad partem contrariam parti declinationis illius, donec fiat per illud in corpore impressio rectificans impressionem illius; & sint contrarię duę impressiones, & destruat vnaquęq; causarũ alteram, & remanet ęqualitas, quæ est in meliore formarũ seruata s̃m illud, quod fuit. Et posuit aerẽ exemplũ huius canonis: & sermo eius in eo est intellectus. Et Gal. quidem aggregauit canonem primum, in quo dixit, Inquiratur vnaquęq; causarum, vt inueniat̃ in sanitate eius æqualitas in quantitate eius, & in ipsius qualitate. & canonem secundũ, in quo docuit illud, quod oportet facere, quando declinat aliqua causarũ ab æqualitate, & dixit in vtrisq; simul hunc sermonem.

Et oportet, vt ponatur æqualitas in qualitate aeris, vt non horripiletur corpus propter frigus suum: & non sudet propter calorem eius.

Quod est, quia inter ista duo est æqualitas in quantitate aeris.

Et in exercitio, vt præcipiat corpus quiescere, quando incipit in corpore lassitudo.

Iste est terminus ęq̃litatis in motu, q̃ est exercitiũ: & ĩtelligit̃ ex eo æq̃litas, q̃ est in qete, & est, vt p̃cipias motum, quãdo contentũ est corpus cũ quiete, & indiget exercitio, qđ expirare facit ex musculis supfluitates cõtentas in eis.

In cibis vero est sanitas digestionis, & æqualitas egestionis in qualitate sua & dispositione sua.

Dum ex cibis bonis, qñ nõ digeruntur, chymus gñetur malus: & ex cibis malis gñetur chymus laudabilis, dicit Gal. digestione tñ, qñ per eã gñatur chymus laudabilis. Aequalitatis vero digestionis, oportet, vt sit quantitas s̃m cõparationẽ supfluitatis eius, quod sumit̃ ex cibis: & vt sit in essentia lene, cõtinuũ, cui nõ sit odor horribilis valde: & color eius trahat ad citrinitatẽ: & egrediat̃ in hora cõsuetudinis. Et oportet, vt intelligas cõpar eius in æqualitate eius, quod bibitur, ita, vt consideres ẽt in vrina, qm̃ ipsa significat dispositionem digestionis in venis.

Et, quando corpus est secundum meliorem formarum; tunc quantitas appetitus in eo est æqualis quãtitati digestionis. Non ergo indiget mensuratore, qui mensuret quantitatem eius, quod suscipit: quod est, quia corpus, quando est secundum meliorẽ formarũ, tunc quãtitas, quam appetit ex eo, quod suscipit, est quãtitas, quam potest digerere.

Nam ostensum est in eo, quod præterijt, ꝙ, qñ stomachus est s̃m rẽ naturalẽ, tunc appetit illud, quod est conueniens cõplexioni eius. Quapropter excepit in hoc sermone esse appetitus, sequitur. n. in eo, qñ sanitas est inuẽta in stõ s̃m meliorẽ formarũ, vt hõ appetat illud, qđ cõuenit ei, & nõ appetit in eo additionẽ nec diminutionẽ. Ergo est natura eius mẽsurans qualitatẽ ciborũ, & potuũ, & qualitatẽ eorũ, & nõ ĩdiget adiutorio medicinę extrinsecus.

Et similiter dispositio in quãtitate somni. Natura. n. mensurat quãtitatem eius, qua indiget ex somno in corpore, quod est secundũ meliorẽ formarũ: & non recedit ab eo somnus, nisi quãdo cũ eo remanet necessitas eius.

Intellige simile huic eidem in vigilia. Natura enim sufficit mensurare illud, & facere ipsum currere s̃m quãtitatem necessitatis absq; adiutorio medicinæ. Etiam & sermo eius intellectus est.

Et, quando est regimen eius hoc regimine, non accidit ei læsio penitus in processione eius, quod procedit ex eo cũ egestione, & vrina, & resolutione corporis totius, quoniam æqualitas eius, quod sumitur ex cibo & potu, exigit, vt sint egestio & vrina secundum dispositionem, secundum quod sunt in sanitate. Et æqualitas exercitij indiget, vt sit, quod resoluitur in corpore toto, secundum dispositionem eius, quod resoluitur ex sanis.

Dixit Galenus in regimine sanitatis corporis, quod est s̃m meliorẽ formarũ, æqualitatẽ aeris, & æqualitatẽ motus & quietis, & æqualitatẽ ciborũ & potuũ, & ęqualitatẽ somni & vigilię: & remansit super eum ex eo, ꝙ nõ dixit ęqualitatẽ eius, quod ꝓcedit & cõstringit̃. Docet ergo in hoc sermone, ꝙ regimen qñq; est s̃m hoc, quod dixit ex æqualitate: & tunc sequitur ipsum, vt sit illud, quod ꝓcedit, & constringit̃, ẽt s̃m æqualitatem: & vt egestio quidẽ & vrina sint ęquales, ꝑpter ęqualitatẽ ciborũ & potuũ in quãtitatibus eorũ, & qualitatibus ipsorũ, & ꝑpter bonitatę digõnis, & sanitatẽ opationũ naturaliũ. Sed & illud, qđ resoluit̃ ex toto corpore, est s̃m ęqualitatẽ ꝑpter sanitatẽ opationũ naturaliũ, & pp exercitiũ tẽperatũ, qđ expirare facit, & resoluit supfluitates lacertorũ cũ ęqualitate.

Et conuenit habenti hoc corpus, vt prohibeatur à superfluitate in omnibus accidentibus animæ. Et significa per accidentia animæ nostræ, iram, tristitiam, gaudium, & furorem, & inuidiam: nam ista omnia accidentia animæ immutant corpus, & extrahunt ipsum à dispositione naturali.

Intellige sermonem Gal. Et iam oportet habenti hoc corpus, vt prohibeatur à superfluitate in aliquo accidentium animæ. Nam, cum sit speculatio in hoc genere, & est sextum, & ex generibus causarũ consequens corpus physici, dixit Gal. quia oportet habenti corpus secundum meliorem formarũ, vt prohibeat̃ per philosophiam, aut per leges positas, à superfluitate in aliquo accidentiũ animæ: quod est, quia medicina non cõtẽplatur in illo, neq; mensurat

A fit ratillud, & non vtitur eo nisi in dispositione ægritudinis tm̃ fm semitam medicationis. Et philosophia quidem nominat æqualitatem accidentiũ aïæ fm sanitatẽ eius. Et oportet, vt intelligas à Gal. differentiam inter furorẽ & iram. Ira quidem est, vt desideret homo vindictã. Furor aũt est, vt excitetur ira, & non est posse cum eo ex vindicta.

Et accidentia qdem aïæ sunt multa: & illud, quod numerauit Gal. ex eis, est exemplificatio eius, quod remansit ex eis. Et quędam eorum faciunt accidere caliditatẽ superfluam, sicut ira, & furor. Et quædam eorum faciunt accidere caliditatem æqualem, vt gaudiũ, & lętitia. Et quædam eorum faciunt accidere frigus additum, sicut timor, & pauor. Et quædã eorum faciunt accidere frigus tẽperatum, sicut tristitia, & inuidia: & quędam siccitatẽ, sicut angustia. Et totum, quod faciunt ista accidentia, non faciunt, nisi mediatione motus spiritus. Et illud, quod cõuenit cũ meliori formarum ex eis, est illud, quod est temperatum: aut illud ex eis, quod non est superfluum.

Videtur autem Epicuro, quòd ex vsu coitus non est aliquid penitus, quod sit causa sanitatis. Veritas autem est, quoniam ex vsu eius est aliquid in numeris causarum sanitatis: & est, vt sit inter horas vsus eius ex longitudine illud, cum quo non sentiat vtens eo, quando vtitur ipso, mollificationem & debilitationem, imo sentiat, quòd corpus eius, postquam vsus est eo, sit leuius, quàm erat ante, quàm vteretur eo, et anima etiam melior, quàm erat ante.

35\. Coitus est ex accidentibus aïæ. Et Gal. quidem in hoc loco fecit ei capitulum suũ singulare, in quo docuit illud, quòd conuenit sanitati ex eo. Et sententia qdem Epicurorum est destructa propterea, quòd aggregat in corpore superfluitas ex spermate. Si ergo non egreditur per coitum, coarctatur in corpore, & generantur ex ea ægritudines malæ: quod est, quia ex coarctatione eius generantur ex eo vapores mali, qui ascendunt ad cor, & cerebrum, & stomachum, & corrumpunt sanitatem illorum mẽbrorum, & generant egritudinẽ. Et fortasse ex eo est aliquid simile in potentia veneno viperino, sicut accidit ei, qui consueuit coitum, & dimittit eum longo tempore ex debilitate appetitus cibi, & pigritia à motibus, & gñatione humoris melancholici. Et fortasse corrũpitur, & exiccatur ex eo, quod est simile virtuti veneni, sicut illud, quod accidit viduis ex præfocatione matricis: & multis virorũ, qui moriuntur ex eo subito. Et propter hoc, qui euadit ex ægritudine coarctationis spermatis, est ille, ex cuius corpore resoluitur hmõi superfluitas aut per exercitium, & hæmorrhoidas, vt in viris: aut per purgationem menstruorũ, vt in mulieribus: aut per aliam partẽ ex eo, de proprietate cuius est carminare superfluitates, & soluere eas à corpore. Coitus igitur est causa sanitatis, qñ egreditur sperma, quod iam coarctatum erat: & est causa corruptionis sanitatis, qñ est in corpore sperma coarctatum: quapropter oportet, vt sit eius vsus æqualis. Et Gal. quidem iam docuit eius qualitatem, & dixit, Vt sit inter horas vsus eius ex spacio illud, cum quo non sentiat vtens eo, qñ ipso vtitur, mollificationem & debilitationem, sed sentiat post vsum eius leuitatem in corpore eius, & fiat anima eius melior, q̃ fuit. & Gal. quidem determinat horas vsus eius, qñ est indigentia eius, & dicit.

C *Hora autem vsus eius est, quando corpus est vere medium inter omnes dispositiones accidentes extrinsecus, donec non sit plenũ valde neq; vacuum, neq; infrigidatum ualde neq; calefactũ ualde, neq; pertransiens ualde æqualitatem in siccitate & humiditate. Et, si errat vtens eo in vsu eius, oportet, vt sit error ille paruus. Et, vt vtatur coitu, dum est calefactus, est melius, quàm vt vtatur eo, cum est infrigidatus: & vtatur eo, cum est plenus, melius, quàm vtatur eo, cum est vacuus: & vtatur eo, cum est humidus, est melius, quàm cum est siccus.*

36\. Iam ostendit Galenus totum quidem, quod necessarium est scire in regimine sanitatis de esse coitus in hoc sermone, & in illo, qui est ante eum: & docuit, quãdo erratur in vsu eius, & quòd oportet, vt sit error ille paruus. Et ipse, quando superfluit, mutat sanitatem. Et docuit, in quibus dispositionibus oportet, vt vtatur. Et non factus est error multus in coitu nocitiuus, nisi quia propter multitudinem eius accidit in corpore senectus festine ante horã suã, præcipue illi, cuius cõplexio testiculorum est frigida & sicca. Et iam ostendit in principio huius libri, quòd ex hominibus fortior super coitum est ille, cuius complexio testiculorum est calida & humida. Qui ergo vult regere sanitatem, oportet, vt cõparet illud, quod est in hoc sermone, cum dispositione complexionis testiculorum. Verũtamen Gal. cum sermo eius sit in conseruatione sanitatis melioris formarum, & manifestum est, quòd complexio testiculorum est æqualis in hac forma, non conditionauit in sermone suo in coitu esse cõplexionis testiculorum. Cum ergo

D tu contrahis conseruationem sanitatis declinatam à meliore formarum, tunc fac comparationem cum sermone Galeni in vsu coitus, fm esse complexionis testiculorum, & reliqui corporis.

Species autem, quam oportet eligere ex vndiquaq; harum causarum corpori, quod est secundum meliorem formarum, est illud, quod narro. Ex exercitio quidem oportet, vt eligatur species, in qua mouentur membra omnia corporis secundum proportionem, & non laborat aliquod eorum plus, & aliquod eorum minus.

37\. Exercitium, in quo mouent oĩa membra fm proportionẽ, & nõ laborat aliquod eorũ plus, & aliquod minus, est illud, quod fit cũ pila parua, & quod currit cursu eius. Et Gal. qdem iam exqsite perscrutatus est esse exercitij & frictionis in lib. de regimine sanitatis: & edidit in exercitio de parua pila tractatum singularem.

Ex eis vero, quæ comeduntur & bibuntur, oportet, vt eligantur ea, quæ sunt in ultimo æqualitatis, quoniam ista, quæ sunt ita, sunt conuenientiores res naturis, quæ sunt in vltimo æqualitatis.

38\. Habens meliorem formarum indiget in conseruatione huius formæ super se, vt sit regimen eius, & reliquę dispositiones similes ei. Sicut ergo ipsa est æqualis, sic oportet, quòd totum, quod continetur ex causis sex, sit æquale. Et cibi, qui sunt ita, sunt cibus & potus decenter facti, & decocti, & panis decenter factus & decoctus, & ex decoctis allesfidabegi & adenubagi, & ex potibus vinum clarum, & reliqua, quæ dicuntur in libro chymorum generare chymum laudabilem.

Et similiter est dispositio in reliquis rebus.

Hoc est vltimum, quod dixit Galenus in conseruatione sanitatis melioris formarum. Ipse enim dedit intelligi

in eo canonem communem; & eſt, vt ſint omnes res, quibus regitur, ſecundum æqualitatem in quantitatibus, & qualitatibus, & in horis neceſsitatis vſus, & partibus earum.

Et, quando corpus eſt diminutũ à meliore formarum diſpoſitione ſua, deinde non eſt diminutio eius multa ab ea, tunc cauſæ, quæ conſeruant ſanitatem eius, ſunt remotæ ab æqualitate per quãtitatem remotionis eius ab ea.

Iſte canon eſt cõmunis in conſeruatione ſanitatis corporis decliuis à meliori formarum: & ſermo in eo ſm intẽtionem Gal. eſt manifeſtus, agitatus valde, quoniam dicit in hoc libro, quia oportet, vt ſit decliuis ad partem declinationis eius: quoniam dicit in lib. eius de regimine ſanitatis, & in lib. ciborum, & in alijs, quia oportet, vt ſit decliuis ad contrarium partis declinationis eius.

Et ſpecies corporum, quæ ſunt ſecundum hunc modum, ſunt multæ. Oportet ergo, vt in omni ſpecie ex eis loquamur ſingulariter ſecundum ſingularitatem eius.

Vult, ꝙ oportet, vt ſingulare fiat vnumquodq; corporum declinatum à meliore formarum, & ſingulare fiat ad conſeruationem ſanitatis eius, & ad reductionem ipſius ad formam optimã, capitulum, in quo doceatur, quomodo conſeruetur ſanitas eius, aut quomodo redeat ad meliorem formarum.

Dico ergo, quòd cauſæ ſanitatis corporis, quod iam pertranſiuit æqualitatem in cõplexione ſua, & non permutauit æqualitatem in compoſitione membrorum officialium, ſunt duobus modis. Vnus eorum ſeruat complexionem eius, ſecundum quod eſt: alter permutat complexionem eius à meliori formarum.

Iſte ſermo eſt intellectus.

Et cauſæ, quæ conſeruant complexionem eius, ſunt reflexæ à cauſis, quæ conſeruant complexionem eius, quæ eſt in vltimo æqualitatis per quantitatem reflexionis complexionis illius corporis, quod conſeruant, à complexione, quæ eſt in vltimo æqualitatis.

Iſte canon eſt in conſeruatione ſanitatis eius, cuius cõplexio vel corpus declinat à meliori formarũ, ſ. vt menſurentur cauſę ſex mẽſuratiõe reflexionis ab ęqualitate ꝑ quãtitatẽ declinationis corporis à meliori formarũ.

Quod eſt, quia corpora, quæ ſunt calidiora eo, indigent regimine, quod eſt calidius regimine, quo indiget habens illam primam complexionem. Et corpora, quæ ſunt frigidiora eo, indigent regimine, quod eſt frigidius. Et corpora, quæ ſunt ſicciora eo, indigent regimine ſimiliter, quod ſiccius eſt. Et ſimiliter corpora, quæ ſunt humidiora, indigent regimine, quod eſt humidius. Et ſecundum hoc eſt compoſitio: nam corpora, quæ ſunt calidiora & ſicciora, indigent regimine, quod eſt calidius et ſiccius: & ſecundũ ratiocinationẽ huius currit res triũ ſpecierũ aliarũ cõpoſitarũ.

Iſte eſt ſermo in hoc libro, & eſt contrarius ſermoni eius in alijs libris ſuis, qm̃ ipſe dicit in lib. de regimine ſanitatis, & in lib. ciborũ, ꝙ corpora, quæ ſunt calidiora, indigent ex regimine eis, quæ ſunt frigidiora: & ſm hanc ratiocinationem in reliquis. Et per illud obſcurauit ſermonem ſuũ, præcipue quia ipſe non diſtinxit inter regimen conſeruatiuum, & inter regimen permutatiuum. Et dixit in regimine permutatiuo, ꝙ oportet, vt regantur corpora calidiora rebus frigidis, donec redeant ad æqualitatem: & ſm hanc ratiocinationẽ eſt in reliquis corporibus declinatis à meliori formarum. Et ego dico, ꝙ Gal. nõ oblitus eſt ſermonis ſui, neq; contrarietatem opponit: & ꝙ nõ intellexit per regimen conſeruatiuum hic, niſi vt dentur habenti cõplexionem calidã, cibi, qui conſeruent cõplexionem eius calidã ſuper ipſum: & ſermone abſoluto, regat ipſum regimine, quod facit remanere ſuper ipſum cõplexionem ſuam calidã, ſm diſpoſitionem ſuam, abſq; additione & ſine diminutione. Quòd ſi vult permutare cõplexionem eius ad æqualitatem, tunc addat in frigore illud, cum quo regatur, vſquequo minuatur eius caliditas, & perueniat ad æqualitatem. Cuius exẽplum eſt, vt ſit conſeruatio corporis ſeparati ab æqualitate ad caliditatẽ duobus gradibus, cum regimine, quod infrigidat in gradu primo: & permutatio eius ad æqualitatem, cum regimine, quod infrigidat in ſecundo gradu. Et manifeſtum eſt ꝙ regimen conſeruatiuũ eſt minoris infrigidationis, ꝙ regimen permutatiuum, quia regimen conſeruatiuum eſt in primo gradu: & tibi ineſt, vt nomines id, quod eſt paruæ infrigidationis, minus calefaciẽs. Et, qm̃ ſermo eius in hoc libro eſt ſumma, quæ ſunt ſicut cõcluſiones, dicit illud, vt tu ſis intelligens ab eo voluntatẽ eius, & eius intentionẽ. Propter hoc ergo manifeſtũ eſt, ꝙ voluntas Galeni per ſermonẽ ſuum, ſ. ꝙ corpora, quæ ſunt calidiora, indigent regimine ex eo, quod eſt calidius regimine, quo indiget habens formam optimã, eſt, vt ſit conſeruatio eius per illud, quod facit remanere ſuper ipſum caliditatẽ eius, declinatam ab æqualitate. Et, ſi vellet, vt regeretur cũ cibis calidis, ſicut ſi adderetur in exercitio eius, & calefieret aer cõtinens eum, & darentur calefacientes cibi, ſequeretur neceſſario, ꝙ adderetur eius declinatio ab æqualitate ad caliditatem plus, & generarentur in eo ſuperfluitates cholericæ, & facerent eũ cadere in ægritudines cholericas. Et huiuſmodi menſurę ſimiliter non occultantur à Gal. & iam determinauit illud in libro de regimine ſanitatis, & in libro de cibis. Res ergo, ſm ꝙ dixi, eſt, quia vult, vt regatur totum corpus cum eo, quod facit remanere ſuper ipſum complexionem eius primam; qñ vult cõſeruationem ſanitatis eius: Et, qñ vult permutationem eius ad meliorem formarum, addantur in regimine eius additiones permutãtes eam. Intellige ergo illud, quia non eſt locus paruus, & multi hominum ignorant, & putant, ꝙ ſit contrarietas.

Et non poteſt his cauſis, quas nuper diximus, vti, quando permutantur taliter, quòd fiant cauſa ſanitatis, ſecundum quòd oportet, niſi qui ſcit virtutes earum, ſecundum quas aptæ natæ ſunt.

Iſte ſermo certificat illud, ad quod intendimus de expoſitione ſermonis eius. Conſidera ergo eum, & ſtabis ex eo ſuper illud, quod diximus, & ſcies voluntatem eius: quod eſt, quia vult per ſermonem ſuum, Virtutes earũ, ſm quas aptæ natę ſunt. illud, quod facit vnuſquiſq; ciborũ, & aliorum ex cauſis ſex, in corpore. Quod ergo conſeruat ipſum ſm illud, ſm quod eſt, eſt conſeruans ſanitatem: &, quod addit in declinatione eius à meliore formarum, eſt infirmans ipſum: &, quod permutat ipſum ad meliorem formarũ, eſt permutans ipſum.

A *Cuius exemplum est, quòd motus & minoratio cibi & potus, & vigiliæ, & euacuatio, & omnia animæ accidentia alia exiccant corpus humidum.*

t. 46. Quoniam ista euacuant humores eius, & minuunt ex eis, propter illud ergo addunt in sicco corpore siccitatẽ. Et, quod parum est ex eis, conseruat corpus humidum, quando administratur, secundum ꝙ oportet: & permutat ipsum ex eis illud, quod opponitur ei secundum æqualitatem.

Et contraria eorum humectant corpus.

Hoc iudicium eius est simile iudicio, quod est ante ipsum in conseruatione, & mutatione simul.

t. 47. *Et similiter est dispositio in rebus, quæ calefaciunt & infrigidant ex operationibus, & cibis, & potibus.*

t. 48. Iste sermo intellectus est secundum eandem rationem, quam dixit in eo, quod præterijt.

Et vniuersaliter, qui scit species omnium rerum, quæ agunt in corpus, & virtutes earum, tunc, si vult ponere eas causas sanitatis, eligat corpori illud ex eis, quod figuratur ei, & assimilatur ipsi, quando vult conseruationem complexionis vel compositionis eius, secundum dispositionem, secundum quam inuenit eam.

t. 49. Vult per sermonem suum vniuersaliter absolutũ, ꝙ, qui vult conseruationẽ sanitatis corporis decliuis ab æqualitate, fm illud, quod est, administret ei ex regimine, quod conseruat super ipsum cõplexionẽ eius absq; additione, & sine diminutione, ita, ꝙ eligat ei ex virtutibus ciborum, & potuũ, & aliorum, quod conseruet super ipsum configurationem complexionis eius. Iste est canon primus, quem ipsemet determinauit per dictionẽ aliam, vt figat
B ipsum in anima discipuli: & sermo eius est intellectus.

Et, quando vult permutare eam, & conuertere ipsam ad complexionem, quæ est melior complexione eius, tunc sunt ei alia genera causarum sanitatis, contrariarum causis, quas diximus: & longitudo earum à causis æqualibus medijs, quas diximus, quæ conueniunt habenti complexionem æqualem optimam ad contrarium partis, ad quam declinat illud corpus, est longitudo æqualis.

t. 50. Iste est canon permutans sanitatẽ malã ad sanitatem æqualem & bonam. Et eius intentio est, vt sit sciens virtutẽ partium cuiusq; causarum sex, & consideret, quanta sit quãtitas recessionis sanitatis ab æqualitate, & eligat ex partibus cuiusq; causarum sex, ex eo, quod est contrarium isti sanitati, quantitates æquales quantitati recessionis eius, & regat cum eis corpus: & Gal. determinat illud, & dicit.

Quod est, quia, corpus quãdo ẽ calidius et siccius, tunc regimen calefaciens et exiccans nõ reducit ipsum ad æqualitatem sanam, sed regimen, quod est frigidius & humidius complexione æquali per quantitatem superfluitatis cale-
C *factionis illius complexionis, & siccitatis eius, super complexionem æqualem.*

t. 51. Iste sermo est intellectus: ostendit enim Galenus in eo canonem permutantem sanitatem malam ad sanitatem bonam. Considera ergo eum.

Et hoc quidem genus causarum rectificat complexionem malam natura: & genus aliud, quod diximus ante, conseruat complexionem malam natura, secundum dispositionem suam.

t. 52. Nominauit regimen permutans complexionem malam, genus: ergo & similiter nominauit conseruans eam, genus, vt intelligatur ab eo, ꝙ ipsa sunt duo genera ex generibus medijs sub parte medicinæ, quod nominatur regimen sanitatis: & vt intelligatur per illud, ꝙ sub vtrisq; sunt species aliæ.

Et medicus indiget vtrisq; simul in horis diuersis: quod est, quia, quando habenti complexionem malam est euacuatio longa, cum qua est possibile ei, vt rectificet complexionem malam, tunc medicus intendit in ea ad illud genus occasionum, & permutat corpus paulatim à complexione sua ad complexionem, quæ est melior, quoniam natura non tolerat alterationem subito. Et, quoniam habens complexionem malam natura, est occupatus in occupationibus necessarijs, tunc maius, quod potest medicus, est, vt conseruet eam secundũ complexionẽ suã naturalem.

t. 53. Vult per occupationes necessarias, causas sex ad sciendũ virtutes particularium: quare docet modũ necessitatis medici. Et nõ factæ sunt naturę tolerãtes pmutationẽ subito, nisi qm̃ ista pmutatio mutat eas mutatiõe forti, quæ facit accidere naturę motũ superfluũ, s. alterationẽ supfluam. Multoties. n. dissoluit per eã virtus, aut debilitat ex eã natura, aut resoluit p eã spũs: quare fit id causa pmutationis sanitatis. Et residuũ sermonis eius est intellectũ.

D *Si autem dixeris, Quomodo nominauimus hoc genus causarum conseruatiuum, cum esset dignius, vt nominaretur permutatiuum, & sanatiuum, & rectificatiuum nocumentorum naturalium? Dicimus, quòd nos non adiungimus has causas nisi ad genus sanitatis, non ad species eius. Et nominamus omnes istas causas, quæ conseruant corpus secundum sanitatem suam, conseruatiuas, siue sint conseruatiuæ: aut sint ex eis, quæ conseruatione sua permutant complexionem totam ad id, quod est melius: aut sint ex eis, quæ conseruant complexionem secundum dispositionem suam primam. Et nominamus eas, quæ permutant complexionẽ ad id, quod est deterius, causas infirmatiuas.*

t. 54. Isto sermone destruitur dubitatio in genere regiminis permanẽtis, propterea, ꝙ nominauit ipsum cõseruatiuũ sanitatis. Et destructio dubitationis est, quia rem nominauimus nomine sui generis. Cum ergo sit cadens sub regimine sanitatis, & genus regiminis sanitatis totum nominetur in arte medicinæ conseruatio sanitatis, nominamus permutatiuum etiam nomine sui generis, s. conseruatiuum, quãuis sit permutatiuum, & sanatiuum, & rectificatiuum nocumentorum. Et secundum hanc similitudinem nominantur omnes causæ, quæ permutant complexionem ad id, quod est deterius, causæ infirmatiuæ, quãuis sint permutatiuæ ad infirmitatem, & corrumpentes sanitatem, propterea, quia sunt sub genere causarum infirmantium toto.

Et, quando cõplexio, quæ est in omnibus membris, est vna, tunc medicatio eius est vna. Et, quando complexio mala non est in omnibus membris vna, tunc non est medicatio illius corporis vna.

Postquam docuit regimen sanitatis separatæ à meliore formarum, conseruans eam, & permutans eam simul, quando est eius separatio in complexione tantum, rememoratur eius, quod docuit de illo in hoc sermone, & dicit. Quando est declinatio sanitatis à meliore formarum, deinde est illud in omnibus membris, tunc medicatio eius, s. conseruatio eius, & ipsius permutatio est, sm ꝙ exposuimus. Et, si eius recessio est in quibusdam membris, & in quibusdam non, tunc medicatio eius, s. eius conseruatio, & permutatio ipsius indiget canonibus alijs, qui fidem faciunt generis alterius regiminis, & ipse facit scire hoc genus per exempla, & dicit. E

Quod est, quia est possibile, vt sit venter alicuius frigidior, quàm oportet, & caput etiam calidius, quàm oportet, & indiget vnumquodq; eorum, quod conuenit ei. Et similiter est dispositio in vnoquoq; mẽbrorum reliquorum, quando est humidius complexione sua æquali, aut siccius ea, aut frigidius, aut calidius: nam indiget ex regimine eo, secundum quòd conuenit complexioni eius. Ergo est necesse, quando complexio membrorũ corporis est diuersa, vt nõ sit membrorum corporis omnium regimen æquale, & non sit humectatio eorum, aut eorundem exiccatio, aut aliud ex eis, quæ fiunt eis, secundum similitudinem vnam. Et nos quidem exponemus istud in expositione ampliori hac, in libro nostro de regimine sanitatis.

Vult, ꝙ canon in conseruatione sanitatis corporum recedentium ab æqualitate in quibusdam membris, & in quibusdam non, est compositus ex particularibus canonibus in conseruatione sanitatis corporum recedẽtium ab æqualitate in complexione corporis totius, Cuius exẽplum est, quia, quando venter est frigidior, & caput calidius, vtimur in conseruatione sanitatis ventris eo, quod conseruat super ipsum, quod est simile complexioni eius: & in conseruatione sanitatis capitis eo, quod conseruat super ipsum, quod est simile complexioni eius, siue sint emplastra, siue embrocæ, vel aliqua ex causis sex. Et, quando volumus permutare complexionem ventris ad æqualitatẽ, & complexionem capitis permutare ad æqualitatem, vtimur in ventre rebus calidis: & in capite, rebus frigidis: & sm hanc similitudinem faciemus in regimine reliquorum membrorum. Et propter hoc est necesse, vt ponamus exercitium, quod conseruet membrum sm dispositionem suam, aut permutet ipsum ad dispositionem aliam in vnoquoq; membrorum, diuersum ab eo, quod est in alio: & similiter vnumquodq; particularium causarum sex. Nam, quando volumus infrigidare membrum, emplastramus cum rebus infrigidantibus: &, quando volumus ipsum calefacere, emplastramus ipsum cum rebus calidis. F

Causæ autem sanitatis membrorum officialium, quæ habent nocumentum, secundum illud nocumentum sunt diuersæ à causis sanitatis corporis, quod est secundum meliorem formarum: quod est, quia causæ sanitatis membrorũ, quæ habent nocumentum in plasmatione, aliæ sunt à causis sanitatis membrorũ, quæ habent nocumentum in quantitate sua, aut in situ suo, aut in numero suo.

Iam docuit Gal. ꝙ species compositionis lapsuum sunt quatuor, quorum vnus est lapsus in plasmatione, & secundus est lapsus in quãtitate, & tertius est lapsus in numero, & quartus lapsus in situ. Et docuit, ꝙ isti lapsus quatuor, quando prohibẽt membrum ab operatione sua, s. nocent operationi eius, sunt ægritudo: &, quãdo non prohibent operationem, non sunt ægritudo, sed forma mala ex formis sanitatis. Et, postq̃ compleuit dictionem canonis regiminis sanitatis, recedentis ab æqualitate in compositione, tunc ante illud explanauit hũc sermonem, à quo recessimus, deinde exposuit cum hoc sermone. G

Et accidunt in plasmatione lapsus multi: quod est, quia, si mutetur figura membri ab æqualitate sua, aut sit in eo profunditas multa natura, et mutetur, vt accidat ei lapsus in meatu, qui est in eo, aut in orificio meatus, aut in asperitate, aut in lenitate, deinde sit lapsus paruus, tunc habens illud corpus, dicitur, quòd est sanus. Si autem lapsus est plus illo, dicitur ægrotatiuus. Quòd si consequitur lapsus in ipso ad hoc, vt noceat operationi, tunc est æger.

Enunciat, ꝙ lapsus in plasmatione est vna quinq; rerum. Prima earum est mutatio figuræ: & secunda est mutatio profunditatum, s. gibbositas, & cõcauitas: & tertia, oppilatio in meatu, aut in orificio meatus: & quarta est asperitas: & quinta est lenitas. Vnusquisq; ergo lapsuum si est paruus, tunc habẽs ipsum exercitatur in occupationibus suis cum illo membro, & dicitur propter illud lapsus sanus. Et, si est multus, & non prohibet membrum ab operatione penitus, nisi in aliquo, dicitur, ꝙ est ægrotatiuus. Et, si est multus, & prohibet membrum ab exercitatione, dicitur, ꝙ est infirmus. H

In quantitate vero multum & paruum faciunt peruenire corpus ad species, quas narrauimus.

Species, quas narrauit, sunt tres. Vna earum est, quia, si quãtitas membri magnificetur ab eo, quod oportet, aut minuat, tunc, si magnitudo eius, aut eius diminutio est parua, dicitur, ꝙ est sanũ. Et, si est magna, & non puenit ad hoc, vt noceat operationi, dicitur, ꝙ est ægrotatiuũ. Et, si est multa, & peruenit ad hoc, vt noceat operationi, dicitur, ꝙ est infirmum.

In numero autem additio aut diminutio partis vnius ex partibus multis, & res, quæ in corpore generantur contra naturam, sunt huiusmodi generis.

Vult, ꝙ additio numeri & partium membri, aut diminutio earum facit etiam illos lapsus tres, quorum vnus dicitur sanus, alter dicit ægrotatiuus, & tertius dicitur infirmus. Sanus quidem, qñ additio aut diminutio est parua: ægrotatiuus vero, quando est multa, nõ perueniens ad hoc, vt noceat operationi. Et sermo eius, Et res, quæ generantur in corpore præter naturam, sunt huiusmodi generis. vult illud, quod generatur in corpore, & facit vnam harũ trium specierum. Vidi enim multos, in intestinis quorum erant vermes. Et ex eis sunt, quorum intestina proportionantur ad sanitatem: & ex eis sunt, quorũ proportionantur ad ęgritudinem: & ex eis sunt, quorum intestina ex illo iam infirmata sunt ægritudine completa.

Etiam

A *Etiam remanet genus aliud, quod est in situ cuiuslibet membrorum consimilium in organo, & in ipso sunt quatuor species. Prima earum est corpus, quod est secundum meliorem formarum in hoc capitulo. Et secunda est corpus, quod est remotum ab eo in ipso parumper. Et tertia est corpus, quod est in eo ægrotatiuum, & est illud, in quo est mutatus situs membrorum mutatione non multa. Et quarta est corpus, quod iam ægrotat, & integre recessit à sanitate, & est illud, in quo est mutatus situs membrorum mutatione multa.*

Nocumētum in situ partium membri aut est paruum, & proportionatur ad hoc, quod est sanum: aut est multum, & proportionatur ad hoc, quod est egrotatiuum: aut est multum nocens operationi, & est proportionatum ad hoc, quod est infirmum. Currit ergo esse situs cursu cuiusq; generum nocumentorum in compositione. Verū Galenus dixit in hoc sermone modum primum situs, qui est secundum meliorem formarum, vt faceret nos rememorari comparium eius in plasmatione, & quantitate, & numero. Intellige ergo illud. Et, postquam cessauit à numeratione specierum nocumentorum compositionis membrorum, incipit determinare canonem curationisque eorum.

Et membra, quæ nocumentum habent in figura sua, sicut sunt pedes conuersi ad exteriora, aut ad interiora, & caput planū quidem in infantibus, quando nascuntur, dum membra eorū permanent mollia, possibile est, vt redeant ad dispositionem naturalem cum æquatione, & tensione, & strictura. In corporibus autem, quæ sunt exiccata, & aruerunt, & indurata sunt, non est possibile, vt rectificentur.

Enunciat in hoc sermone, φ possibile est, vt figura membri rectificetur & redeat ad dispositionem suam naturalem tunc, quando nascitur homo. Si autem indurantur membra eius, non est possibile, vt reducantur. Et exēplificauit illud per pedes conuersos, & per caput planū: & est, vt rectificetur membrum, & extendatur, & constringatur, fm φ oportet, vt remaneat ei figura rectificata.

Et membra, quæ habent nocumentum similiter in concauitate & profunditate, quæ sunt in eis, possibile est, vt rectificetur illud nocumentum, dum permanent in augmento: si autem iam completa sunt non est possibilis eorum rectificatio. Et illud, quod minorat concauitatem & profunditatem, quando est maior, q̄; oportet, est quies & strictura. Et illud, quod magnificat concauitatem membrorum, et eorum profunditatem, quando est minor, q̄; oportet, est motus illorum membrorum, & retentio spiritus. Et intentio retentionis spiritus est, vt attrahatur spiritus, & impellatur ad interiora impulsione vehementi. Et secundum hanc similitudinem etiam dilatantur & constringūtur meatus, & orificia eorum.

Enunciat, quæ membra, dum permaneant in augmento, possibile est, vt rectificetur nocumentum parum accidens in concauitate eorum, & ipsorum profunditate, & eorum gibbositate. Et augmentum quidem, ex quo nascitur homo, vsquequo consequatur statum adolescentię, est finis vigintiquinq; annorū. Et docet, quid sit illud, quod minorat concauitatem, & stringit profunditatem: & dixit, φ illud fit cum motu & compressione anhelitus. Facit ergo rememorari in compressione spiritus, quomodo exercentur membra, quæ sunt in pectore, donec resoluatur id, quod est in eis de superfluitatibus congregatis in lacertis eorum. Et coarctatio spiritus est, vt trahatur aer ad interiora pectoris attractione forti, deinde ipsum teneat, quantū potest. Ex ea etiam sunt operationes, quæ generant altas voces, & voces, quæ fiunt cum fistula, & eleuatio sermonis, & voces vehementes, & similia his, quæ exigit dispositio præsens.

Et membra etiam, quæ sunt maiora, q̄; oportet, quies & strictura conueniens minorat ea. Et membra, quæ sunt minora, q̄; oportet, motus naturalis eorum, & frictio temperata, & reliquæ res, quæ trahunt sanguinem plurimum ad ipsa, adiuuant ad magnificandum ea.

Iste sermo est intellectus. Et species quidem frictionis sunt multæ. Ex ea. n. est leuis, vel mollis: & ex ea est dura, & ex ea est parua, & ex ea est multa, & ex ea est æqualis. Etiam exquisite perscrutatus est Galenus sermonem in ea in regimine sanitatis. Elige ergo ex speciebus frictionis in oī membro illud, quod conuenit ei, & cū quātitate, quæ necessaria est in eo. Qui ergo vult scire illud, quo indiget de esse frictionis, accipiat illud ex libro illo.

Membra autem, quorum numerus est diminutus, tunc, quorumcunq; ex eis generatio est ex sanguine, possibile est, vt compleantur: &, quorumcunq; ex eis generatio est ex spermate, forsitan complementum est impossibile: Veruntamen possibile est membris multis, vt permutetur loco eius, quod diminuitur, aliquid, quod stet loco eius, et compleat illud.

Membra, quorum generatio est ex sanguine, sunt caro, & quæ currunt cursu eius. Et nobis quidē possibile est, vt faciamus nasci carnem in vlcere profundo, cum perijt, vel diminuta est pars carnis, & recētem carnem eum medicinis, quæ calefaciunt calefactione parua, & abstringunt & abstergunt sordities, sicut aristolochia, orobus, & olibanum, & pix, & mel. Membra vero, quorum generatio est ex spermate, sunt ossa, & nerui, & reliqua membra alia radicalia. Et nobis quidem possibile est, vt cambiamus loco ossis deubacum vel thessabadā, i. porum: & secundum similitudinem est sermo in reliquis. Et Gal. quidem ostendit, φ faciens complementum eius, quod diminutum est, & cambium eius, est natura, & dicit.

Et faciens totum, quod ex istis rebus generatur, non est nisi natura: medicus vero non est nisi minister.

Iste sermo tolerat duas expositiones, Vna earum, φ natura est, quę facit conseruationem sanitatis, & redire eam facit, s. conseruat sanitatem, & sanat infirmitatem: & medicus est minister eius, s. præparat ei totum, quo indiget in illo: & iste sermo est verus. Et expositio alia est, φ natura est, quæ complet diminutionem in mēbris factis ex sanguine, & cambiat loco membrorum factorum ex spermate aliquid, quod stet loco eorum, & medicus minister ei ad hoc

ad hoc necessarius:& iste sermo est verus,& est pars eius,quod dicitur in expositione prima. Et Galenus quidē vult per naturam hic, virtutem regentē corpus: quod est, quia natura est nomen commune in arte medicinæ, quia dicitur fm quatuor modos, Vnus eorum est virtus regens corpus:& secundus est complexio: & tertius forma corporis:& quartus est persona, idest natura indiuidualis.

In membris autem, quorum numerus est additus, causa sanitatis eorum, est diminutio eius, quod in eis est additū. Et oportet, vt consideres, in quibus membris possibile est illud. Quòd si vides, quòd non est tibi possibile, vt auferas illam rem additam, tunc inquire, vt permutes eam.

Præcepit Galenus in additione partium membri, vt contempleris & cōsideres membrum. Si ergo possibile est tibi abscindere illam additionem, & eradicare eam, sicut si est digitus additus, aut verruca, tunc abscinde eam: Et, si non est tibi possibile, tunc perquire, vt permutes eā à loco. Et in hoc sermone non abscindendo dicit Galenus permutandam esse additionē. Sed dixit, inquire, s. prępara te in permutatione eius, sicut facimus in lapide. Nos enim, qn̄ non possumus extrahere ipsum, inquirimus remotionem eius à meatu vrinæ cū instrumento nominato alcathatir, i. syringa, & quæ sunt, sicut hæc.

Et membrorū etiam, quæ in situ suo lapsa sunt, non est rectificatio, nisi per cōmutationem eorū ad loca sua.

Sicut dislocato: eius.n. rectificatio est permutatio iuncturæ ad locū suum. Et ego quidem iam vidi adolescentē, iunctura humeri cuius lubricabat semper propter humorē mucosum, qui aggregatus erat in pixide eius, & conseruabatur in occupatione sua. Cum ergo accidebat ei dislocatio, tenebat brachium suum, & præcipiebat, q̄ reducerent id in locum suum, deinde redibat ad occupationem suam.

Et manifestum est, quòd possibile est, vt accidant membro vni duo vel tria ex istis nocumentis.

Significat, q̄ est possibile, vt componantur ista nocumenta, quæ numerauit in compositione membrorum, quibus egreditur compositio membrorū ab eo, quod oportet adinuicē. Indiget ergo illud compositione curationis, s. vt ponantur partes curationis fm partes nocumentorum. Et iam festinat esse, vt sit vnum nocumentū fortioris nocumenti: & tunc intendimus cum curatione ad illud, donec, qn̄ rectificas illud, redeas ad illud, quod componitur cum eo, & rectificat illud etiam.

Ex illo est, quòd ego vidi virum, cuius venter erat paruus & rotūdus, positus super diaphragma eius. Fuit ergo lapsus in eo in quantitate sua, & in sua figura, & in situ suo. Et erat complexio eius frigidior, q̄; oportebat. Et non fuit possibile reducere hunc ventrem ad dispositionem naturalem. Quod autem possibile in eo fuit, est, quia posui illud, quo lædebatur habens ipsum, minus: quod est, quia, quando implebatur venter eius, grauis fiebat super eum respiratio eius. Posui ergo cibum eius, cibum paucum, multi nutrimenti, qui non esset tarde descensionis, tribus vicibus in die.

Ostendit Galenus, q̄ lapsus in hoc ventre erat compositus ex quatuor lapsibus, Vnus eorum in quātitate, & est paruitas eius. Et secundus in figura, & est rotunditas eius, & oportebat, vt esset oblōgus, & inferius eius magis amplū, q̄ superius eius: Et tertius in situ, qm̄ oportebat, vt esset positus sub diaphragmate tangēs ipsum. Et quartus in complexione, qm̄ erat frigidior. Et cibus paucus multi nutrimenti est, sicut aqua carnis, qn̄ fit cum vino citrino, & teritur cum eo medulla panis recenter facti.

Et vidi virum alium, cui acciderant in hepate suo oppilationes multæ propter stricturam meatuum eius. Ingeniaui ergo ita, quòd posui eius regimen subtile. Fuit ergo causa sanitatis eius.

Hoc hepar habebat duos lapsus, Vnus eorum erat strictura meatuū eius: alter erat oppilatio in eo. Vtile ergo fuit ei regimen subtilians. Regimē subtiliatiuum est acceptio ciborū subtiliatiuorum, sicut cibi, in quibus est synapis, aut piper, aut muripsia, & acetum, & capparis, & reliqua, quæ currunt hoc cursu.

Et iam remansit vnum genus nocumenti communicans membris similium partium, & membris instrumentalibus, & est solutio continuitatis.

Hoc genus tertium est de generibus nocumentorum.

Fortasse quidam homines non conueniunt nobiscum super hoc, quòd id nocumentum sit ei, qui est sanus, qui ægritudinem non habet, sed, quando ipsum est, tūc est ægritudo. Et huiusmodi quidem sermonis author nescit, quia illud, quod sequitur in hoc, sequitur in reliquis generibus nocumentorum: Quod est, quia, si non ponimus nocumentum operationis sensibile esse differentiam inter ægritudinem & sanitatem, & æstimamus, quòd ægritudo non est nisi in æqualitate compositionis corporis tantum, tunc cogimur dicere sermonem illius, qui dicit, quòd corpus non cessat ab ægritudine, quoniam non inuenitur aliquis hominum, cui saluentur omnes operationes membrorum eius secundum meliores dispositiones eorum. Et inquisitio super hoc similior est cum dialectica, q̄; cum medicina. Oportet ergo, ut ei faciamus sermonem singularem secundum singularitatem suam.

Solutio continuitatis est multis modis. Aliqua.n. est, quę est parua, sicut diruptio cum ferro, aut vulnus paruū, quod non elongatur à spissitudine cutis: & obuiatio leuis, ex qua accidit † gualie parua ab attritione, aut falleri, & sicut phlebotomia, aut eruptio grauis, aut pustulæ paruę, aut furunculi, aut quod est simile illis. Nam omnes modi isti solutionis continuitatis non prohibent hominem ab occupationibus, in quibus conuersatur: quod est, quia nocumentum operationis in eis non forsitan est sensibile. Et alia est, quæ est multa, sed nō peruenit ad hoc, vt accidat in conuersatione nocumentum operationis sensibile ex ea: & isti duo modi numerantur in sanitate. Tertia est solutio continuitatis, cuius multitudo iam peruenit ad hoc, vt accidat in ea nocumentum operationis sensibile in operationibus. Fiunt ergo species nocumentorum operationis in solutione continuitatis compares speciebus nocumentorum

A cumenti operationis in complexione,& compares speciebus nocumenti operationis in compositione. Et iam fuerunt duæ species primi nocumenti operationis in cõplexione & compositione numeratæ in sanitate,s. species parua,& species multa,cuius multitudo non peruenit ad hoc,vt abscindat à conuersatione in occupationibus. Sequitur ergo,vt sint duæ species primę solutionis continuitatis numeratæ in sanitate. Quòd si illud non est ita,s. vt apponatur differentia inter ægritudinem & sanitatem,nocumentum operationis sensibile,& mutatio sensibilis,hoc est illud,cum quo natura iã peruenit ad hoc,vt abscindat à conuersatione in occupationibus,tunc sequitur, vt corpora prorsus non separentur ab ægritudine,propterea,quia ipsa sunt in fluxu sempiterno,quem restaurant secundum assimilationem cibi & potus,& reliquas species regiminis,quo reguntur sani. Et,si consideret aliquis hominum vnumquemq; sanorum, nõ inueniet eum ita,s. vt ponatur differentia inter ægritudinem et sanitatem,nocumẽtum operationis sensibile, & saluentur ei semper omnes operationes membrorum eius secũdum meliorem dispositionem eorum. Et esset hæc consideratio & inquisitio in arte topica dignior & similior ei,q̃ sit cõsideratio inquisitionis medicinalis. Consideratio.n. totius medicinæ non pertransit sensum,& propter id oportet, vt singulariter
B imponamus huic inquisitioni topicali sermonem,secundum singularitatem sui,egredientem ab arte medicinę,& ingredientem in arte dialecticæ in parte topicali:hæc.n. pars nominatur nomine generis sui,s. dialectica: consideratio vero medicinæ non pertransit sensibile omnino, Quodcũq; ergo ex corporibus est tale, ꝙ habenti ipsum est possibile,ꝙ satagat in operationibus suis,quas consueuit,est proportionatio ad sanitatem, siue sit in meliore formarum,aut recedens ab ea in complexione sua,aut in compositione membrorum suorum, aut in solutione continuitatis. Et,quod ex eis est,cuius sensus iam consecutus est nocumentum operationis, vt prohibeatur ab aliqua operationum suarum,quas cõsueuit,est proportionatum ad ægritudinem. Et certificat illud,quod diximus,illud, ſm quod inuentio est corporum. Homines.n. sani non vident oculis suis visionem vnam,neq; festinant in operatione manibus suis festinatione vna,neq; ambulant pedibus suis ambulatione vna. Et similiter est dispositio in inuẽtione cuiusq; operationum membrorũ eorum:ex eis.n. sunt fortes,& ex eis sunt medij,& ex eis sunt debiles:& species diuersitatis earum sunt species multæ valde ſm illud,ſm quod est inuentio. Et oẽs homines dicunt in illis, ꝙ ipsi sunt sani,dum permanent ita,ꝙ nõ sequitur eos nocumentũ operationis ad hoc,vt abscindantur ab occupationibus eorum,quas faciunt cum illo membro læso.

Et oportet, vt nunc narremus causas sanitatis corporum, de quibus nõ est dubitatio, quin sint ægra: & ponamus principium sermonis nostri in genere cõplexionis malæ. Et oportet, vt determinemus in primis in hoc loco rem, quã multi medicorum dimiserunt: & est, quod causæ sanitatis corporis, in quo iã accidit cõplexio mala, & cõpleta est iam, aliæ sunt, q̃; causæ sanitatis corporis, quod propinquum est, vt accidat in eo complexio mala.

74 Istæ causæ sunt species medicationis,i. medicationis ægritudinum:& sunt partes curationis,& partes ciborum,
C & partes medicinarum,ſm ꝙ dicam in eo,quod futurum:& etiam species præcessionis cum defensione:& dicam illud etiam. Et istę res omnes dicuntur causę facientes sanitatem. Et Gal. dixit, ꝙ pleriq; medici dimiserunt differẽtiam inter species causarum curationis ægritudinis,& inter species causarum præcessionis cum defensione, & explanat,ꝙ species causarum præcessionis cum defensione sunt duobus modis, Quorum vnus modus est species causarum sanitatis corporis,cuius complexio est mala in dispositione eius, quod accidit: & alter est species causarum corporis sanitatis,quod iam appropinquat,vt accidat in eo complexio mala. Et non est sermo Gal.ꝙ pleriq; medici dimittunt istas differentias,faciens necessitatem,ꝙ ipsi iã dimittant ista capitula medicinę,sed tolerat,ꝙ ipsi iam dimiserunt ea:& etiam tolerat,ꝙ ipsi iam dixerunt ea permixta in regimine sanorum,& in regimine ęgrorum,& non discreuerunt ea,sicut discernit ipse.

Quod est, quia causæ sanitatis corporis eius, quod dixi postremo, aliæ sunt intrantes in capitulo præcessionis in defensione, aliæ intrantes in capitulo conseruationis sanitatis.

75 Vult,ꝙ causę conseruationis sanitatis corporis,quod appropinquat ad hoc,vt accidat in eo cõplexio mala,sunt duobus modis, Vnus eorum est sumptus ex parte medicinę,nominata pręcessio in defensione:et alter est sumptus ex parte medicinę,nominata conseruatio sanitatis.

Causæ autem sanitatis corporis, quas diximus, in primis sunt intrantes in capitulo medicationis tantum.

76 Vult,quòd causæ sanitatis corporum egrorum,s. causę facientes sanitatem in eis,sunt pars medicinę,nominata ægrorum tantum medicatio.

Causæ autem sanitatis corporis, quas diximus inter vtrasq;, ingrediũtur in capitulum præcessionis in defensione, & in capitulo medicationis tantum.

Vult,ꝙ causæ sanitatis corporũ,quorum cõplexio mala est in dispositione,in qua fit,sunt duobus modis, Vnus quorum sumptus est ex parte medicinę,nominata præcessio in defensione:& alter est sumptus ex parte medicinę, nominata medicatio ægrorum.

Quod est, quia, ægritudo quando iam facta est completa, oportet, vt intendatur ad sanitatem eius.

Huius exemplum est febris:intentio.n. in ea est sanatio eius cum eo,cum quo curatur simile eius.

Et, quando ægritudo non dum facta est, sed est parata, vt fiat propter causam in corpore, tunc oportet, vt tollatur, & prohibeatur fieri.

Hoc est illud,quod iam appropinquat ęgritudini,& exẽplum eius ex dispõnibus corporis est lassitudo facta ex seipsa,vt sunt signa propinquitatis corporis ad ęgritudinẽ,s. corpus,quod pparatũ est,vt fiat in eo ægritudo à causa faciente lassitudinẽ. Et propter illud oportet,vt auferatur hęc causa,& prohibeatur ęgritudo fieri in ea aut cum exercitio iterato in eo,sicut dicitur in regimine sanitatis:aut cũ medicina solutiua,aut permutãte complexionem: aut cum abstinentia à cibo:aut cum phlebotomia venæ.

Aegritudo autem, quæ est in dispositione, in qua fit, & ex ea est quoddam factum & completum, & oportet, vt intendatur ad sanationem eius: & ex ea est aliquid paratum, vt fiat, & oportet, vt abscindatur, & prohibeatur fieri.

Hoc est, corpus, cuius complexio mala est in dispositione, in qua fit. Et Gal. quidem docet, quod complexio mala, quæ est in dispositione, in qua fit, est composita ex ægritudine, quæ iam est, & cōpleta est: & ex ægritudine alia preparata, vt fiat. Et propter illud est curatio partis eius primæ, quę iam est, & completa est, ex capitulo curationis ægritudinis: & curatio partis eius secundæ, quę non dum est, sed pręparata est, vt fiat, est ex capitulo pręcesionis in defensione. Et exemplum in illo est febris ephemera oppilatiua: nam in corpore in hac febre est quædam ægritudo, & completa est, & est febris ephemera: & est præparatum, vt fiat in eo ægritudo alia, sicut febris putrida. Et est possibile, vt sit illud in ægritudine vna, sicut apostema calidum, quod generatur in quibusdam membris: corpus enim per ipsum est pręparatū, vt ascendat caliditas ad cor, & effluat ex ipso ad totū corpus, & generetur ab apostemate febris. Et curatio eius est per ablationem causæ, ex qua est eius euentus.

Et abscisio eius, quod est præparatum, vt fiat, & prohibitio eius ad hoc, vt non fiat, est per ablationem causæ, ex qua est eius aduentus.

Sicut si aperiantur oppilationes, aut prohibeatur putredo, aut prohibeatur ascensio caliditatis ad cor.

Et sanatio ægritudinis, quæ iam facta est & completa, fit permutatione dispositionis, à qua proprie fit nocumentum operationis: & illa dispositio est præter ægritudinem.

Iste sermo est diminutus in litera vna, aut in duabus, & significat diminutionē eius illud, quod docuit nos Gal. de curatione ęgritudinis. Curatio .n. ægritudinis fit aut cum tribus rebus, aut cum duabus ex eis, aut cum vna. Et vna quidem trium est permutatio causæ antecedentis, & destructio eius sicut euacuatio humoris. Et secūda est mutatio causæ coniunctę, & permutationis eius, s. destructio eius, sicut destructio putredinis. Et tertia est mutatio complexionis, sicut humectatio corporis, & infrigidatio eius in dispositiōe febris, propterea, quia est calida & sicca. Et nocumentum operationis fit ab ægritudine sine medio, sicut nocet febris caliditati innatę, & operationibus naturæ absq; medio, & fit à causa ęgritudinis mediante ægritudine. Dispositio igitur, à qua accidit nocumentum ægritudinis, est duobus modis: vnus eorum est absq; medio, & est ęgritudo: & alter per mediū, & est causa ægritudinis. Et quidem Gal. posuit dispositionem, quæ facit permutationē eius in hoc sermone, aliam ab ægritudine: sequitur ergo, quod voluit causam ægritudinis. Non est ergo hæc dispositio ipsa, à qua fit proprie nocumentum operationis. Oportet itaq;, vt addatur in sermone Gal. litera vna, aut literę duę, & dicatur, dispositio, idest causa, à qua accidit dispositio, scilicet morbus, à qua proprie fit nocumētum operationis. Et liquet, quòd ista additio cecidit à scriptore, & dimisit eam.

Et medicationis, qua fit sanatio, intentio prima communis est contrarietas rei, ad cuius solutionem & expulsionem intenditur: & omnes causæ facientes sanitatem sunt huiusmodi generis.

Iste est canon cōis in curatione ęgritudinū: & Hip. enunciat de eo sic, Quęcūq; ęgritudo est ex repletione, sanatio eius fit per euacuationem: &, quæcūq; earum ex euacuatione, sanatio eius est per repletionē: & sanatio reliquarum ægritudinum per contrarietatem fit.

Intentiones vero particulares sumuntur ex contrarietate cuiuscunq; ægritudinum.

Sed appropriatur canon communis secundum regulas particularium ægritudinum, & fit compar materia cum materia: & Gal. exemplificat illud, & dicit.

Contraria ergo ægritudini calidæ est causa infrigidans: & contraria ægritudini frigidæ est causa calefaciens. & similiter est dispositio in reliquis ægritudinibus, & causis.

Vult causas ægritudinum antecedentes & coniunctas: & causę curationum harum causarum sunt per mutationem earum, aut per euacuationem antecedentium, aut per mutationem continuatarum, i. coniunctarum. Et tolleratur, vt velit causas permutationis seu medicationis. Nam causę curationis ægritudinis calidę, sunt, quę sunt ex illis generibus sex, infrigidantes, sicut aer frigidus, cibus & potus, & medicinę infrigidantes, & quies, & tranquillitas, & patientia vitę, & somnus. Et causæ curationis ægritudinis frigidæ, sunt, quæ sunt ex generibus sex calefacientes, sicut aer calidus, & cibus, & potus, & medicinę calefaciētes, & motus, & vigiliæ, & accidētia animę: & vnicuiq; duarum expositionū est modus suus. Et rectius quidē est aggregare duas expōnes simul, donec sit, quod ipse velit per causas ægritudinis & causas medicationis simul, cum quædam earum sint cōtrariæ quibusdam. Et Gal. dat causam in canone medicationis, & dicit.

Quod est, quia, cum sit omne, quod est egrediens à natura, inæquale: & omne, quod est naturale, æquale sit, oportet necessario, quòd res egredientes ab æqualitate non redeant ad æqualitatem, nisi ex re alia egrediente ab æqualitate ei contraria.

Hæc est demonstratio canonis communis in medicatione per contraria. Et iam ostensum est ex ea, quòd oportet, vt sit causarum medicationis longitudo ab æqualitate, sicut longitudo ægritudinis ab æqualitate, æqualiter, & sit vnaquæq; earum decliuis ad contrarium: Cuius exemplum est ægritudo frigida, & lōgitudo eius ab æqualitate gradus tres sint: oportet ergo, vt sit causa sanans eam calida, & longitudo eius ab æqualitate gradus tres.

Et manifestum est, quòd nō oportet, vt sumatur aliquid, quod calefaciat, aut infrigidet, aut faciat aliquid ex eis, quæ sunt similia ei, ex operationibus, nisi cum virtute sua, nō aliquid, quod æstimatur in eo, quod apparet de esse suo. Et, quia est ita, significo per sermonem meum, quòd res operatur virtute sua, vt faciat illam operationem, de qua dicitur, quòd efficit eam, cum certitudine et veritate. Et significo per sermonem meū, quòd æstimatur de re, quæ facit illud,

A *cit illud, de quo dicitur, quia facit illud, quod in manifesto sentitur, vt de eo videatur, quasi faciat illam operationẽ, & non est cum veritate, secundum quod putatur de eo. Et iam narraui in libro meo de virtutibus medicinarũ simplicium, qualiter oportet, vt experiantur istæ res, & sciantur.*

Hæc castigatio, iuuatiua est valde in capitulo ciborum & medicinarum: quod est, quia sunt multi, & est eorũ vehementis coopertur ę propter illud, quod cadit de falsitate & permutatione nominum & assimilatione. Putatur ergo, ꝙ cuidam eorum sit virtus cuiusdam. Cum ergo vtitur ex eis aliquis eo, quod non scit, & cuius virtutem non est expertus, possibile est, vt sit contrarium, & perueniat ad nocumentum infirmi: quare hęsitat medicus, & nõ scit causam attrahentem illud nocumentum. Et contingit in medicinis etiam, vt appareat alicui earum operatio per accidens, & æstimetur, ꝙ operatio eius est per essentiam, sicut calefactio aquę frigidæ, & infrigidatio piperis hora, qua ponitur supra corpus. Gal. vero castigat te in hoc sermone, vt non graculeris per aliquam operationum virtutum ciborum & medicinarum, donec scias ipsam, & experiaris ipsam, & scias ex ea secundum certitudinem & veritatem operationes eius essentiales, & vtaris eis per operationes accidentales, & non graculeris cum eis. Et, qm̃ multæ sunt plantæ, & species multæ, & similiter mineralia, & diuersificãtur etiam ista propter aquas & loca generationis earum, & similiter est dispositio in animalibus, Necesse est medico, vt experiatur illud, quod inuenit de istis rebus, cum ratiocinatione: & sciat certitudinem eius cum experimento: & sit contẽtus in eo, cum quo medicatur ille, cuius experientiam continuauit per semetipsum: & sciat certitudinem, & eius veritatem, & vniuersalitatem, & nõ finiat vitam suã in inquisitione cuiusq; eorum, particularia.n. eorũ sunt infinita. Et propter illud exponit Gal. in libro de medicinis simplicibus canones, qbus scias illud, quod tibi sit pręsens ex eo, quo indiges ex medicinis, & sis contentus eis, & proijce reliqua.

Et oportet, vt vtamur inuentione causarum faciẽtium sanitatem cum destructione ægritudinis, quæ iam facta est & completa, via, cum qua fit differentia inter rem, quæ æstimatur, quòd est secundum dispositionem, secundum quam narratur, & inter rem, quæ est in virtute sua, secundum quòd narratur.

Inuẽtio causarum faciẽtium sanitatem cum destructione ægritudinis est inuentio ciborum & medicinarũ conferentium in illo. Et inuentio ciborum & medicinarum conferentium in illo est duobus modis. Vnus eorum est enunciatio, in quibus confidendum est in eis, sicut illud, quod est in libro Dioscoridis, & in lib. Gal. de cibis in sex tractatibus postremis libri sui in medicinis simplicibus. Et possibile est, vt cadat dubitatio in istis propter antiquitatem temporis, in quo accidit, vt permutentur istæ medicinę, & cadant nomina quarũdam earum super quasdã: & propter illud, cum quo falsificantur ex obliuione hominum in multis ex eis. Et alter est experientia earum visibiliter, & est, vt scias per ratiocinationem virtutes earum, & probes illud cum experimento. Ergo certificatur tibi veritas rei in eis. Et via, qua experitur, est illud, quod præcipit tibi Gal. in hoc sermone: & iam docuit illud in lib. suo de medicinis simplicibus, & est quintus tractatus primi lib. eius. Et fecit te scire qualitatẽ cõpositionis earũ in medicinis cõpositis, & sunt decẽ & nouẽ tractatus: septẽ noĩantur cata geni, & decẽ nominãtur medicinæ cõpositę secundũ mẽbra patientia, & duo tractatus in cõfectionibus. Et fecit cauere Gal. in hac castigatione, à gratulatione cum medicinis, quibus æstimantur inesse virtutes tales, & tales, et non sunt in eis illę, imo possibile est, vt insint eis virtutes contrariæ ei, quod æstimatur in eis. Et ista æstimatio accidit, aut propterea, ꝙ credimus enũciationi in eis: aut propter virtutes accidentales, quæ accidunt eis. Ergo facient ęstimari diuersum ab eo, quod inest eis essentialiter. Et videtur Galeno, vt nõ curetur cũ medicina, neq; detur cibus, donec ꝓcedat ei cognitio cũ experiẽtia, cum videatur ei, ꝙ recipiat castigatio Hip. quę est ita, Oportet, vt detur medicina ad hoc, vt cõferat: si aũt non cõferat, tũc nõ oportet, vt noceat. Gal. vero dicit, ꝙ conuenit tibi, vt certificeris in medicina, ꝙ non noceat aliquo modorũ, & inquiras post hanc certificationem, vt sit iuuatiua. Et propter hoc non recipit sermonem eorum, qui præcesserũt ipsum, in medicinis, donec ꝓbauit eas, & scripsit illud, quod expertus est ex eis in libro suo in eis, & applicauit ante illud canones, quibus experiuntur, & fecit scire veritatem rei in vnaquaque earum, & operatus est cum eis, cum sit possibile, vt permutetur nomina earum, & sumatur loco vnius earum alia. Et manifestum est, ꝙ sufficit perfectus in arte medicinæ famosus ex eis in regione sua, & præmittit experientiam earum, & experitur meliorem, & meliorem ex eis, deinde facit curationem infirmorum cum eo, qđ elegit. Et, si pręsentat ei aliquis hominum ex eis medicinam, cuius experientia præcessit ei, incipit cum experientia sua, si non est ei excusatio ex ipsa, deinde curat cum ea. Et non est necessitas ex ea, nisi quando æstimat in ea, quia est medicina nobilis antecedens in suis cõparibus ex medicinis, in quibus sunt virtutes conseruantes virtutes membrorum interiorum, & exteriorum, & stringũtur ex eis, sicut medicinæ stipticæ aromaticæ, præcipue quibus ex eis est virtus pura à virtutibus malis fraudulentis, sicut est virtus venenorum: &, quæ ex eis sunt etiã velocioris valitudinis in operõne sua, sunt magis vltimę.

Et vtimur in inuentione causarum faciẽtium sanitatem in corpore, cuius ægritudo est in dispositione, quæ fit, cũ via, quã dixi: vel etiam via, qua extrahuntur causæ ægritudinum.

Inuentio causarum facientium sanitatem in corpore, cuius ęgritudo est in dispositione, quę fit, indiget duabus vijs, Vna earum, est via, qua curatur ægritudo, donec sanatur, cum hac.n. via medicatur illud, quod accidit de ęgritudine in corpore: Et secunda est via, cum qua destruuntur causæ efficientes ęgritudinem. Et manifestum est, ꝙ necessaria est in hac via scientia causarũ faciẽtium ęgritudines, donec caueantur, & destruantur aut cũ medicina solutiua, aut cum medicina permutatiua, aut cum exercitio et frictione, aut cũ ieiuno, aut cum phlebotomia: aut significes ex illa, quod necessarium est tibi.

Et nos exemplificamus tibi exemplum in illo, vt intelligas illud. Pone ergo, vt humores putrefiant, & generetur ex eis febris: dico ergo, quòd conuenit tibi, vt significes ex illo, quod necesse est tibi, vt facias alterationẽ & euacuationem,

cuationem, Alterationem quidem, vt facias quiescere putrefactionem: & substantia, quæ fuit ante putrefactionẽ, sit remanens in corpore: Euacuationẽ vero, quãdo euacuas substantiã, quæ fuit ante putrefactionem totam.

Humor, quando coarctatur, & non respirat, putrescit: &, quando putrescit, inflammatur in eo caliditas extranea, ex qua generatur febris: & febris est mala discrasia calida & sicca. Iam ergo apparet per illud, quod diximus, quod putredo est causa retinens febrem: &, si vis, vt ipsa dicatur causa coniuncta, dic, non. n. est differentia in illo. Et, quando illud est ita, tunc indiges tribus intentionibus, quarum duas dicit Gal. & tacet de tertia, & propter declarationem eius, & quoniam sermo eius est in conseruatione sanitatis. Duarum autem, quas dixit, Vna est mutatio humoris, donec quiescat putrefactio: & ista mutatio est dare illud, quod adiuuat naturã super digestionem, & vti medicinis digerentibus: digestio. n. non est aliquid plus, q̃ vt dominetur natura, vt vincat humorem malum, quicunq; fit. Et altera est euacuatio humoris putridi, & extractio eius à corpore totaliter. Tertia autem, de qua tacuit Gal. est curatio febris ipsius: nam, inquantum est malitia complexionis calidæ & siccæ, indiget eo, quod infrigidat & humectat: & plurimum, quod infrigidat & humectat, prohibet digestionem, præter quàm in materijs calidis & siccis, scilicet cholera citrina sola.

Et hæc species mutationis, quam narraui, est digestio. Cum ergo extrahimus, & scimus, ex quibus est possibile, vt sit digestio, adipiscemur scientiam causarum facientium sanitatem hoc modo.

Vult, q, quando apud nos est scientia causarum digerẽtium vnumquẽq; chymorum, prohibemus putrefactionem: &, quando prohibemus putrefactionem, non generatur ex ea febris. Causarum autem digerẽtium aliæ sunt cibus & potus, aliæ sunt medicinę, aliæ sunt exercitium. Cibi quidem & potus, quicunq; sunt ex eis, ex quibus generatur chymus laudabilis: & quantitates eorum æquales. Medicinæ vero sunt, sicut crocus, & spica, & cinnamomum, & piper album, & zingiber, & macropiper. Exercitium autem est, sicut frictio æqualis, & motus, & balneatio. Et sermone absoluto, si humor est grossus, indiget eo, quod subtiliet eum: &, si est viscosus, indiget eo, quod incidat eum: &, si est calidus, indiget eo, quod infrigidet eum: &, si est frigidus, indiget eo, quod calefaciat eum. Quod est, quia intentio in digestione est, vt præparetur humor ita, quòd possibile sit, vt natura vincat eum, & dominetur super eum.

Euacuatio autem per phlebotomiam venarum, & per clystere, & per vrinam, & per resolutionem ex cute, et per attractionem ad loca contraria, & per mutationem ad loca propinqua fit. Et ingrediuntur in hoc genere prouocatio menstruorum, & apertio orificiorum venarum, quæ sunt in ano, & vulua: & mundificatio per nares & palatum.

Postq̃ narrauit causas digestionis, incipit narrare causas euacuationis multitudinis humoris. Chymus enim nõ putrefit, donec prohibetur eius expiratio: & non prohibetur eius expiratio, donec multiplicatur, & non tolerat ei virtus, & cessat à regimine eius: &, quando cessat ab eius regimine, putrefit. Et curatio quidem multitudinis est per euacuationem. Quicunq; ergo ex chymis est, cum quo adduntur ipsi omnes, donec implentur venæ & vasa, tũc curatio eius est phlebotomia. Quod si non est possibile propter ætatem & horam præsentem, tunc per ventosas: & quanto sunt ventosæ propinquiores calcaneis, est magis vtile. Et, quicũq; eorum est, qui solus additur tantũ, oportet, vt euacuetur per medicinam, quę appropriatur ei attractione eius, & clysteri: aut attrahamus ipsum per prouocationem vrinę, aut per resolutionem ex cute, aut per attractionem eius ad loca contraria. Et residuum sermonis eius est manifestum & apparens. In eo etiam est vsus medicinarum resolutiuarum. Nos enim, quando euacuamus chymum, quod remanet ex eo, expirat, quando virtus tolerat illud, quod remanet ex chymo, & incipit regere ipsum. Quòd si febris incipit antè illud totum, tunc Hip. docet esse cauendum ab euacuatione humoris ante digestionem, nisi humor sit furiosus. Et Gal. declarat, q illud est propter duos modos, quorum Vnus est debilitas virtutis, & cessatio eius à regimine: cum ergo bibitur in hac dispositione medicina solutiua, non securatur nocumẽtum eius. Et secundus est, qm̃ plures medicinæ solutiuę sunt calidę & siccæ: quare addunt & inflammant caliditatem febris. Et non accidit illud, quando digeritur humor, natura. n. potest supra ipsum, & regit medicinam solutiuam, & extrahit humorem malum totum. Quando ergo cogeris euacuare chymum in principio ægritudinis vt alleuetur residuum eius super naturam, & fiat eius facilis digestio, tunc conuenit tibi, vt vtaris ex medicinis ea, cuius est virtus in permutatione complexionis malę, & lenificatione naturę, & minuatur per illud ex materia ægritudinis. Et propter illud minuitur ex humore per phlebotomiam venarum, & per clystere leue, quod extrahit superfluos humores, & per prouocationem vrinæ, & per resolutionẽ ex cute cum frictione & medicinis resolutiuis.

Et, quando vides humorem nocentem, decliuem ad membrum nobile, trahe ipsum ab eo, aut permuta ipsum ab ipso ad aliud: & secundum hunc modum fac de vnoquoq; eorum membrorum quæ numerauit Gal. Veruntamen non cõuenit tibi, vt euacues cum attractione forti, nisi in phlebotomia sola: ipsa. n. euacuat euacuatione forti ex venis. Et manifestum est, q vsus phlebomię est necessarius, quando causa ægritudinis est intra vasa, & vt fit dispositio in corpore, quę nominatur repletio: & ætas, virtusq;, & horę adiuuant. Et Hip. quidem iam dedit signum certũ euacuationis, & est, vt inueniat infirmus ei leuitatẽ, aut sit tolerans eam cũ facilitate. Et iterũ euacuatio per mundificationem nariũ fit, aut per emũctionẽ, aut per sternutationẽ: & per palatum fit per screatũ, & per gargarismũ, & per collutionem oris. Cum ergo digeritur humor, euacua eum medicinis fortibus.

Et, quando nos extrahimus in capitulo etiam species, quibus fit euacuatio, deinde vtimur eis in hora, qua conuenit: & cum quantitate, quæ necessaria est: & via eius vsus ad rectitudinem, iam tunc extrahemus causas sanitatis in hoc capitulo.

Et docuit nos in hoc sermone Gal. quia sunt necessariæ in euacuatione humoris mali quatuor conditiones. Vna earum est species medicinarum, quibus humor euacuatur: oportet enim, vt eligatur ex eis illud, quod conuenit ei.

A nit ei. Et secunda est hora, in qua oportet, vt dētur medicinæ, aut in qua euacuatur corpus, sicut vt euacuetur in horis temporis paroxysmorum cum rebus leuibus, aut post digestionē cum medicinis fortibus. Et tertia, est q̃titas, quam oportet euacuare post digestionem ex humore. Et quarta, est pars vsus euacuationis. Hæc.n. pars fit diuersa, qm̄, si humor est decliuis ad ventrem, tunc conuenit ei euacuatio per vomitum. Et, si est decliuis ad intestina, tunc oportet, vt eius euacuatio fiat aut per clystere, aut per illud, quod facit fluxibilem egestionē, & emittit ipsam. Et, si est decliuis ad partes hepatis aut renum, tunc oportet, vt fiat eius euacuatio per prouocationē vrinæ. Et, si est decliuis ad cutem, tunc per solutionem. Et, si est decliuis ad pectus, tunc per illud, quod facit facile sputum. Et, si est decliuis ad caput, tunc per nares & palatum. Et, si in venis, tunc per phlebotomiam: & secundum hanc similitudinem in vnoquoq;. Cum ergo compleueris has quatuor conditiones, iam extraxisti causas sanitatis in capitulo euacuationis. Et, qn̄ tu facis compar cum eis illud, quod mutat putredinem, & adiuuat super digestionē, comples causas, quibus prohibetur fieri febris sequens putredinem humoris.

Et iam locuti sumus inuentionem causarum omnium in libro de ingenio sanitatis, & secundum hanc similitudinem inueniuntur causæ sanitatis in tribus alijs speciebus in complexione mala.

Significat, quòd destruitur vnaquæque specierum malitiei complexionis trium, quarum vna est complexio frigida, & secunda complexio humida, & tertia complexio sicca, per destructionē causarū facientium eas, Sicut cū destruitur malitia complexionis calidę, & est febris putrida, per destructionem causæ eius, & est putredo.

Et intendimus in eis intentionem vnam communem, & est, vt auferamus in primis causam ægram, deinde perueniamus ad ægritudinem, quæ facta est ab ea.

Canon in omni ęgritudine est iste, & est, Si est causa eius remanens, intenditur in primis ad auferēdam causam eius: deinde intendimus ad illud, quod impressit illa causa ex ægritudine, & aufertur. Et, si non est causa eius remanens in corpore, intendimus ad ipsam ægritudinem, & auferimus ipsam: & hoc quidē non est proprie, nisi in ægritudinibus, quæ sunt primitiuę tantum.

Complexionis autem compositæ, malæ, compositio est ex rebus simplicibus. Et significat tibi causas facientes sanitatem, vt sit intētio, ad quā intenditur in hoc capitulo, & vt ponas quantitatem rei, cum qua intenditur sanitas, cum quantitate complexionis malæ, quam curas cum ea.

Complexio mala simplex vna est, ex quatuor qualitatibus primis, calida, frigida, sicca, & humida: & cōplexio mala composita est vna ex quatuor, calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida. Cum ergo accidit aliqua ægritudinum malitiæ complexionis, considera malitiam ægritudinis. Si ergo est simplex, & est in dispositione, vt fiat, cura eam post detractionem causæ facientis eam, s̄m q̄ intellexisti ab eo: &, si iam facta est, & destructa est causa eius, cura eam per contrarium ipsius. Et si est composita, significant tibi res, ex quibus est composita, illud, quod facias in ea, aut destructionem causę faciētis eam, quando præsens est: aut resistentiam ægritudinis ipsius, cum eo, quod est ei contrarium. Calida ergo & sicca curatur per frigida & humida: & secundum hanc similitudinē est in reliquis earum. Et ponatur quantitas contrarij eius, æqualis quantitati eius: & Gal. determinat illud cum exemplo, & dicit.

Et exemplum illius est, vt ponas, quòd membrum aliquod mutatur à complexione sua naturali, et declinat ad caliditatem decem gradibus, & ad siccitatem septem: Oportet ergo, vt sint in causa sanante hoc membrum, ex frigore decem gradus, & in ea ex humiditate septem gradus.

Quæritur hic, quare dicit Gal. decem gradus, & septem gradus, cum gradus omnes sint quatuor, s̄m q̄ ipse ponit in libro de simplicibus medicinis. Huic vero quæstioni duæ sunt responsiones, vna earum est, quia exemplum huiusmodi non est verū: & altera est, quia vnusquisq; quatuor graduū diuiditur in tres māsiones, s. primam, secūdam, & tertiam. Fiunt ergo quatuor gradus duodecim māsiones. Gal. ergo enumerat decē gradus, volēs † primam mansionem quarti, & septem, volens primam mansionem gradus tertij.

Et, si medicina occurrit ipsi membro, in quo est ægritudo, tūc oportet, vt sit cum ea ex frigore & humiditate per quantitatem causæ, quam significat ipsa ægritudo.

Hæc ægritudo in hoc sermone est malitia complexionis calidę & siccę.

Et, si membrum, in quo est ægritudo, est longinquum, submersum in profundo, tūc oportet, vt ingenietur in hoc, vt sit cum causa ipsum sanante superfluitas virtutis alicuius, cū qua fiat securitas, ne debilitetur virtus eius in via, anteq; perueniat ad membrum, in quo est ægritudo.

Vult, vt consideres, quantæ longitudinis sit membrum infirmum, & æstimes s̄m quantitatē, quę necessaria est, vt addatur in virtute eius medicinæ, donec perueniat ad mēbrum, & remaneat in ea virtus, æqualis virtuti ægritudinis: Quod est, quia virtus medicinę minuitur & debilitatur in via, & propter illud necesse est, vt addatur in virtute eius per quantitatem eius, quod minuitur ex ea in via.

Et similiter, si membrum est longinquū, & indiget, vt sit causa sanans ipsum calidior æquali, tunc non oportet, vt caliditas eius sit cum quantitate, qua indiget ægritudo tantum, sed oportet, vt addatur in virtute eius secundum illud, quod necessarium est ex additione in ea, propter locum longitudinis loci membri.

Ægritudo in hoc sermone est ægritudo frigida: & ponamus, quòd est in renibus, & quòd est frigida in gradu secundo: & peruenit medicina, quæ bibitur, ad renes, postquam transit per os, deinde per œsophagum, postea per ventrem, deinde per intestinum ieiunum, & per vias hepatis, quæ nominantur meseraicæ, & per hepar, & venam concauam. Nam, quia caliditas eius minuitur in hac via duobus gradibus, oportet, vt sit caliditas eius intensa per quatuor gradus.

Et, si indiget membrum, vt sit causa sanãs ipsum frigidior æquali, tunc non oportet, vt intendatur ad hoc, vt sit frigidior per illam quantitatem tantum, sed oportet, vt consideretur in primis in substantia eius. Nam, si est grossa, non est possibile, vt submergatur in profundo vsq; ad spacium multum: veruntamen & multoties efficit contrarium illius per hoc, quod constringit superficiem corporis. Si autem est subtilis, tunc possibile est, vt submergatur, et perueniat ad profundum, vsq; ad spacium longinquum.

Postq̃ docuit, ꝙ in medicinis calidis oportet, vt addatur ex caliditate per quantitatem, quæ perueniat ad membrum, & remaneat in ea, quod sit æquale frigiditati eius: & quare in medicinis frigidis non est possibile illud, ideo tunc dedit in medicinis frigidis hunc canonem: & est, vt consideres in substantia earum. Substantia.n. grossa non penetrat, & nõ submergitur, sed multoties inspissat membrum in primis, cui occurrit, & coarctat caliditatem intus: quare duplatur in ægritudine, & additur in quantitate eius: † fit ergo plus, q̃ fuit, materiæ ægritudinis causa. Substantia vero subtilis, possibile est, ꝙ submergatur, & perueniat ad profundum vsq; ad spacium longinquum. Cuius exemplum est, vt sit in hepate ægritudo, & ex malitia cõplexionis calida in secũdo gradu: oportet, vt emplastretur hepar emplastro infrigidante. Quòd si substantia medicinę, cum qua fit emplastrum, fuerit grossa, inspissat cutem, & coarctat caliditatem intus: quare inflammatur cum hoc emplastro. Si aũt substantia medicinę est subtilis, possibile est, vt submergatur & penetret in lacertis, vsquequo perueniat virtus eius ad hepar, & resistat ægritudini eius. Et oportet, vt addas in frigore eius & subtilitate tantum, ꝙ non debilitetur virtus eius in via.

Et secundum hanc similitudinem oportet, vt consideres in rebus humectantibus, & desiccantibus, in grossitudine substantiæ earum, & subtilitate eius.

Per hoc exemplum intelligit Gal. canonem medicinarum calefacientium, & canonem medicinarum infrigidantium. Sed considera, quę earum est possibilis, vt submergatur, & penetret, & elige eam super ipsam: & quę nõ submergatur & non penetret: & mensura vnamquanq; earum, s. ꝙ perueniat ad membrum infirmum, & cum ea sit virtus resistens ægritudini. Et in hac mensuratione est necessarium, vt experiaris medicinas, & scias per rationem & experimentum quantitates virtutum earum, & quantitates grossitudinis substantiarum earum, & subtilitatem earum.

Et secundum hanc similitudinem significatur ex loco membri causa attrahens sanitatem.

Vult, ꝙ locus membri significet tibi quantitatẽ medicinæ, cũ qua occurrat ægritudini eius aut ſm semitã medicinę, quæ bibitur, aut ſm semitam caputpurgij, aut clysteris, aut syringę.

Ex forma autem & communitate eius ad illud, quod sequitur ipsum, tunc aut est ei meatus sensibilis apertus ad membra alia, aut non est meatus ei: quod est, quia, si membro est meatus, in quo currũt superfluitates eius ad membra, quæ sunt nobiliora eo, prohibemus illas superfluitates currere ad illa membra. Et, quando membro sunt meatus, in quibus currunt eius superfluitates ad membra, quæ sunt viliora eo, stimulamus illas superfluitates, vt currant ad illa membra.

Iste canon est sumptus in medicatione ex forma membrorum, & communitate eorum, cuius partem exponit Gal. & dimittit partem eius. Illud autẽ, quod de eo explanat, est, ꝙ, si membro est meatus apertus ad quædã membra communicantia, consideremus tunc, si membrum, ad quod est os apertum, sit nobilius, & tunc prohibeamus superfluitates currere ad ipsum: si est vilius, stimulemus eas, vt currant ad ipsum. Quod autem dimisit, explanandũ est. Quòd si est meatus ei apertus, in quo peruenit medicina ad ipsum, ingeniamus ĩ hoc, vt perueniat medicina in illo meatu ad membrum, sicut facimus in cerebro, cum caputpurgio: & in ventre, cum clysteri.

Et manifestum est, quòd medicatio per euacuationem non est, nisi causarum facientium complexionem malam: ipsa vero complexio mala non medicatur, nisi per mutationem.

Hæc est conclusio eius, quod præcessit in curatione malitiei complexionis. Malitia autem complexionis quandoq; est cum materia, quæ est causa eius, & intendimus ad euacuationem illius materiæ, facientis complexionem malam: & quandoq; est malitia complexionis sine materia, & intẽdimus ad hoc, vt permutemus eam cũ eo, quod est ei contrarium tantum. Hoc est vltimum, quod dedit ex canonibus in curatione vnius generis ægritudinum, & est genus nominatum, malitia complexionis.

Continuitas autem, quando dirumpitur, tunc inuentio in medicatione eius est continuitas: & non est possibile, vt sit illud in membris officialibus. In membris vero similium partium non est impossibile semper hoc, sed possibile est in quibusdam eorum: cuius exemplum est, quia in membris carnosis sanatio huius ægritudinis est conglutinatio:

Non est possibile, vt cõtinuetur illud, quod dirumpitur ex membris officialibus, nisi quando ipsa sunt composita ex membris similium partium. Dirumpũtur ergo membra in eis diuersarum substãtiarum, quorum vnumquodq; indiget medicinis, quæ sunt alię à medicinis, quibus indiget aliud. Et multa istorum membrorum similiũ partium impossibile est solidari, & sunt illa, quorum generatio est ex spermate, sicut os, & neruus: verum possibile est, vt continuentur per rem aliquam, quæ continuat quasdam partes eorum cum quibusdã, sicut est aldebuduch, idest porus. Membra autem carnosa possibile est, vt continuentur, qm̃ generatio eorum est ex sanguine, & sanguinis intentio est remanens in corpore. Et exurgit hic quæstio, quę est, quare fit, ꝙ multæ ex planus, quando fit, ꝙ ex eis abscinduntur rami, nascuntur loco eius alij rami: & in multis ex animalibus, quando abscinditur ex eis membrum, aliud nascitur loco eius, sicut cauda serpentum, & stellionis: in homine vero, & quod perfectum est ex animalibus, non est possibile illud. Perscrutatio autem de hac quæstione est physica, & non est lucrum de ea medicis in perscrutatione, nec in aliquo curationis infirmorum, nec in aliqua re conseruationis sanorum: et nos abbre

uiamus

A uiamus responsionem de ea, vt non desideret aliquis scientiam illius. Dico ergo, ꝙ plantæ quidem materia sunt elementa, præcipue terra, & aqua, & est ei iuncta, & radices eius ex ea semper trahunt nutrimentum. Quia autem in animalibus nascuntur membra, illud est propter duas res: vna earum est, ꝙ illa membra sunt superflua, quibus natura fecit ea bona, sicut cauda. Et hæc superfluitas est ex superfluitate nutrimenti eorum, & non est ex materia mēbrorum eius radicalium, secundum similitudinem eius, secundum quod currit dispositio in pennis, & pilis, & cornibus, & vngulis, quoniam earum generatio est secundum viam accidētis, sicut dicit Galenus in libro suo. Et quędam eorum generātur ex superfluitatibus, quæ aggregant in corporibus suis, & igniuntur, & crescit in eis caliditas temperata, exiens à caliditate corporis, & generat ex eis natura membra loco membrorum, quæ ceciderunt, sicut accidit, vt nascantur dentes senibus, qui sunt in fine, & denigrantur pili eorum. Ex membris autem hominum & animalium completorum sunt, quorum generatio est ex spermate: &, quando ista dirumpuntur, non est possibilis eorum reductio propter inuentionem materiæ post siccitatem eorum, propterea, quia sperma, ex quo generata sunt, finitum est totum in eis, & non remansit ex eo aliquid. Et ex eis sunt, quorum generatio est ex sanguine. Quando ergo ista dirumpuntur, possibilis est earum reductio propter inuentionem materiæ, ex qua generantur. Reditus autem dentium infantium in natiuitate post casum eorum est, quia materia, ex qua generātur dentes primi, est superflua debilis: generantur ergo ex ea in primis dentes debiles. Cum ergo confortatur natura, vilipendit eos, & proijcit eos, & facit nasci illos, qui sunt meliores eis.

Et non est differentia inter hoc, ut dicam conglutinationem, aut consolidationem.

Scilicet illa duo nomina synonyma, significantia continuationem eius, quod diruptum est.

Ante consolidationem partium, quando vulnus est magnum, est aggregatio partium, quæ diruptæ sunt: et illud est ex genere æquationis formæ.

Scilicet, anteq̄ consolidetur membrum separatum, indiget vulnus, quando est magnum, vt aggregentur partes eius diruptæ in primis, & ęquentur secundum figuram suam primam: & hoc est intrans in capitulum æquationis figuræ membri, & est ex genere curationis ægritudinum formæ.

Et, vt firmentur illæ partes, super aggregationem indigent ligamento, quod partes coniungit diruptas, & plumaceolis duplatis, quorum figura & situs exigunt illud, & suturis.

Ligamento quidem indiget, vt conseruet figurā eorum secundum illud, secundum quod sunt aggregatę: & plumaceolis quidem duplatis, vt sit possibile, vt impellant partes diruptas, & stringant eas, vt per eos sit possibile ligamento conseruare partes, quas aggregasti: suturis vero, vt retineantur partes adinuicem.

Et natura quidem est, quæ conglutinat partes, quæ sunt diruptæ, & reducit eas ad illud, secundum quod fuerunt ex continuatione. Operatio autem, quam efficit medicus, alia est, sicut dixi, vt aggreget partes, quæ diruptæ sunt, & complicet eas adinuicem. Et alia est, quæ conseruat eas super aggregationem earum. Et tertia est, vt caueat, ne cadat inter labia vulneris aliquid. Et quarta est, vt conseruet substantiam membri secundū sanitatē suam.

Vult hic per naturam, virtutem regentem corpus. Et ars medicinæ non recipit in operationibus suis, nisi hanc virtutem: & seruit ei medicus ita, ꝙ pręparat ei materias, & causas, quibus efficit operatiões suas in corpore: & melior operatio medicinæ est, quæ surgit eum ministratione sua, secundum ꝙ oportet. Et Gal. numerat hic in curatione solutionis continuitatis simplicis, factę in carne, quatuor canones. Quorum vnus est aggregatio partium, quæ sunt diruptę, & complicatio earum adinuicem, donec figura earum similis fiat figuræ suæ naturali: & hoc quidem fit cum tensione & æquatione. Et secundus est illud, quod conseruat figuram, quam coæquauit, & æquauit, donec remaneat super aggregationem suam: & hoc fit cum sutura, & positione plumaceolorum duplicatorum, & ligamentorum. Et tertius est, vt caueatur, ne cadat inter labia vulneris aliquid, prohibens naturam, vt continuet carnem diruptam adinuicem. Et quartus est, vt conseruetur substantia membri secundum sanitatem suam, s. vt cōseruetur complexio eius naturalis cum medicinis, & cibis, quorum complexio complexioni eius est similis: & addatur super eam parum in exiccatione.

Et iam ostendi, quomodo operatio prima et secunda fiat. Operatio quidem tertia fit in hora, in qua aggregantur partes diruptæ, quando non dimittitur, vt cadat aliquid deforis inter eas: quod est, quia, quando cadit in eo, quod est inter partes diruptas, de quibus vis, vt consolides eas, pilus, aut oleum, aut aliud ex humiditatibus, prohibet illas partes continuari. In eo autem, quod est post, conseruatio cum hac intentione tertia est, quando ingeniatur vulneri, vt, quod aggregatur in eo, currat ex inferiori. Et oportet, vt sit aut per additionē in apertione orificij vulneris, donec amplificetur: aut ita, vt ponatur vulneri orificium aliud inferius, & cum figura conueniente ad illud. Substantia vero membri conseruatur secundum sanitatem suam medicinis, quæ exiccant exiccatione æquali. Hæc est ergo curatio solutionis continuitatis, quando est in membro carnoso, deinde est sola, & non est cum ea aliud.

Iste sermo manifestus est. Et illud, quod indiget ex eo expositione, est, ꝙ vulnus, quando est magnum, indiget, vt conseruet medicus in hora, qua fuit ipsum, & sustentet ipsum, & liget illud, & caueat, ne cadat in eo, quod est inter partes eius, aliquid, quod prohibeat à consolidatione earum. Quandoq; enim generatur in eo virus & sordities, quæ indigent, vt fiat eis orificium, ex quo currat totum, quod aggregatur in eo ex veneno & sorditie. Et hoc orificium aut est inferius apertum, donec currat illud, quod aggregatur in eo: quod est, vt dimittatur ex labijs vulneris, quod fiat orificium, vt currat ex eo & egrediatur, quod aggregatur ex eo in illo: Aut vt sit orificium vulneris superius, & figuretur membrum figura, qua fiet orificium vulneris inferius, donec currat ex eo, quod aggrega-

tur in ipso. Et per sermonem suum, Sed substantia membri conseruetur secundum sanitatem suã cũ medicam. quæ exiccant exiccatione æquali. vult ipsum locum vulneris ex illo membro. Et oportet, vt sint medicinæ exic- cantes complexionis æqualis complexioni membri, & addas super eam in siccatione per quantitatem principij primi gradus ex gradu exiccationis. Quòd si membrum fuerit siccum in primo gradu, tunc oportet, vt sit medici- na exiccans in principio secundi gradus. Et per sermonem suum, Et hæc est curatio solutionis continuitatis, quæ est in membro carnoso, dum est sola, & non est cum ea aliud. vult, vt vulnus sit simplex, s. non perierit ex membro aliquid plus, q̃ solutio continuitatis tantum. Si autem perijt caro, aut aliud, componitur vlcus, & indiget intentio- nibus alijs, quas omnes dicam in eo, quod futurum est.

Cum ergo componitur cum ægritudine alia, sunt intentiones, quæ significant eius curationem, plures: & dicam eas in eo, quod erit post, quando dicemus ægritudines compositionis.

Significat, ꝙ vulnus quandoq; est simplex, & est illud, in quo dirumpuntur partes carnis tantum. Quãdoq; est compositum, & compositio eius est multa, & diuersa: quod est, quia quandoq; perit ex carne aliquid, aut accidit cum eo fractura in osse, aut inciditur neruus, aut contusio, aut aliud: & quandoq; componitur ex duabus harum rerum, aut ex tribus, aut ex quatuor. Et promittit, ꝙ docebit curationem eius dando canones curationis eius, quã- do componitur.

Nunc autem veniamus ad reliquas species solutionis continuitatis.

Vult, vt doceat in primis canones curationis solutionis continuitatis cuiusq; membri, quando est simplex, nec est cum ea aliud, donec, quando cessauerit ab illa, redeat, & ostendat canones curationis solutionis continuitatis simplicis singularis in carne: & ipse consequitur illud cum curatione solutionis continuitatis ossis, & dicit.

Dico ergo, quòd fractura est solutio continuitatis ossis, & non sanatur per viam intentionis primæ, sed sanatur per viam intentionis secundæ. Et intentio quidem prima est consolidatio: & non est possibile, vt sit consolidatio in osse, propter eius duritiam. Et intentio secunda est ligatio partium ossis, quod iam fractum est: & possibile est, ut sit illa ligatio per porum, qui nascitur super locum fracturæ ossis, & resoluitur super ipsum, donec ligatum est.

Intentio quidem prima est illud, quod dixit in consolidatione carnis, quãdo cadit in ea vulnus simplex. Et ipse quidem iam dixit in eo, quod præterijt, ꝙ carnis partes cõtinuantur: & ostendit, ꝙ illud est propter generationem carnis ex sanguine. Et dicit, ꝙ os & reliqua membra, quorũ generatio est ex spermate, non consolidantur: & osten- dit, ꝙ illud est propter priuationem materiæ, ex qua generantur. Et ipse in hoc sermone dicit, ꝙ ossis partes non continuantur & non consolidantur propter duritiem suam. Dat ergo ingenium aliud, quo sit necessarium, & est, ꝙ, quando humidum est os, sicut ossa infantium, tunc possibile est, vt continuentur partes ossis. Et, quando nõ est possibile, vt continuentur partes ossis, tunc necessaria est in eis alia intentio, & est, vt extendantur & æquentur se- cundum suam figuram primam, & ligentur. Cum ergo facit in eo medicus illud, tunc generat natura regitiua cor- poris in circuitu fracturæ porum, quo ligantur partes ossis diruptæ, & resoluitur super ipsum, & stringit ipsum ab omni parte, donec sit super ipsum naturale ligamentum.

Et generatio illius pori est communis generationi aliorum in hoc, quod est ex præsentia materiæ, & ex opera- tione naturæ, uerũtamen, quia eius substãtia sit propinqua substãtiæ ossis, est generatio eius ex nutrimẽto ossis.

Hoc est antecedens eius, quod vult docere ex opatione medici, scilicet ꝙ, quando generatur porus ex nutrimen- to ossis, tunc oportet, vt det medicus infirmo cibos conuenientes nutrimento ossis: & os quidem nutritur ex san- guine grosso, & spisso.

Os autem molle in puero possibile est consolidari.

Possibilis est consolidatio ossis in corporibus puerorum propter duas res, vna est remanentia virtutis sperma- tis, ex quo generatur os: & secunda est mollities ossis.

Et raro fit hæc ægritudo, ita quòd non sit cum ea ægritudo alia ab ea; quod est, quia, quando frangitur os, tunc musculi, qui sunt in circuitu eius, & reliqua corpora, quæ continuantur cum eo, patiuntur cum eo. Sunt ergo cura- tionis ægritudinis duæ intentiones, vna earum sumitur ex osse: et altera sumitur ex corporibus, quæ sunt in circuitu eius. Et ego dicam has intentiones, cum dicemus solutionem continuitatis compositam, factam in membris carno- sis: nunc vero oportet, vt loquamur in fracturis.

Iste sermo intellectus est, nec indiget plus, q̃ vt consideretur tantum: narrat enim in eo illud, quod accidit secun- dum plurimum ex attritione carnis, & contusione musculorum, & reliquas ex speciebus algahan, idest conquassa- tionis, accidentibus cum fractura ossis.

Dico ergo, quòd, cum restauratio ossis non fiat nisi per porum, et in generatione illius pori sit necessarium nutrimen- tum ossis, tunc oportet, vt inueniat natura superfluitatem illius nutrimenti, ex qua generet porum.

Silicet, vt addat medicus in cibo infirmi, & consideret ipsum, donec infirmus digerat ipsum, secundum ꝙ opor- tet. Cibi autem, qui cõueniunt ossi fracto, sunt, ex quibus generatur sanguis grossus, & spissus, sicut assatura & fru- mentum coctum in aqua, almutdacaltata, & ea, quæ fiunt ex farina tritici, & totum, quod generat, quando digeri- tur, sanguinem grossum & spissum.

Et oportet, vt sit illa superfluitas æqualis in quantitate sua, & sua qualitate.

Vult Gal. per superfluitatem, additionem cibi, quam addit medicus in cibo infirmi: & hæc superfluitas non est nisi superfluitas addita super nutrimentum ossis, quando peruenit digestio cibi in stomacho, & in hepate, & in ve- nis. Ex cibis enim, quando non digeruntur, generantur superfluitates malæ, quæ non conueniunt in aliquo, quo fiat iuuamentum in causa sanitatis. Propter illud indiget medicus, vt det ex cibis illud, cuius quantitas sit parua, & sit

A sit virtus eius in nutrimento corporis multa, sicut assaturæ, & triticũ coctum: & consideret egestionem, & vrinam, vt sciat ex eis dispositionem digestionis: & quandoq; addat, & minuat: & quandoq; componat cum cibis aliquid, cum quo digerantur excoquibilia, & taguebil, i. cõfortetur digestio, sicut cinnamomum, & piper, & zingiber, & miriptia, i. salsa, & vinum, secundum ꝙ exigit dispositio præsens.

Et similiter oportet, vt cibes habentem fracturam, ex cibis, qui ponunt sanguinem, qui currit ad os in quantitate sua, & qualitate sua, secundum quòd conuenit, vt generetur ex eo porus. Et, quando ille sanguis currit ex locis raris ossis, oportet, vt consideretur ipsius quantitas, & eius qualitas, & secundum illud inclinetur cibus ad siccitatem, aut humiditatem. Et exponam illud, et ostendam ipsum ostensione plurima in libro de ingenio sanitatis.

Cibus, ex quo generatur sanguis, qui conuenit in quantitate & qualitate sua ad hoc, vt generetur porus, est quidem ex pane, qui est de simila, decenter & recenter factus, & sorbitiones factæ de tritico, & ex candaruso. Ex animalibus vero, vt caro porcina: si vero non comeditur, fiat loco eius caro vituli lactantis, qui iam præparatur, vt comedat, deinde caro hirci annualis & duorum dentium. Et ex auibus caro gallinæ. Ex potibus vero vinum rubeum grossum. Et ex speciebus decoctionis tunc, secundum quòd præmisimus eius narrationem, ex speciebus assaturarum, & est triticum coctum in aqua, & aliundacata, & agenudebeb, & algaycar. Et tu quidem potes scire vnumquéq; horum ciborum ex libris æditis in virtutibus ciborum, & in libris æditis, qui sunt in acceptione eorum, qui
B nominantur libri decoctionis. Cum ergo tu iam administras infirmo hos cibos, tunc considera superfluitates eorum in egestione & vrina, & in eo, quod testificatur dispositio membri infirmi. Si igitur vides ipsum decliuem ad siccitatem, humecta ipsum: &, si vides ipsum decliuem ad humiditatem, adde in eo, quod exiccet ipsum. Et iam quidem perscrutatus est exquisite sermo in cognitione esse eius, quod est à digestione in stomacho, & in hepate, & in venis, in regimine sanitatis, & iam præmissi sunt canones illius in eo, quod præterijt de hoc libro. Et cognitio esse eius, quod est ex illo libro in membro fracto, est per studium & testimonium, scilicet per visum. Quandoq; enim embrocas ipsum cum aqua calida, & inungis ipsum cum oleo, aut ponis super ipsum emplastrum, quando vides ipsum siccius, quàm oportet: & quandoq; ponis super ipsum medicinas exiccatiuas, quando vides ipsum humidius, quàm oportet. Cursus autem sanguinis ex locis clausis ossis indiget, vt aperiantur ista loca in fluxibilitate sanguinis. Apertio quidem eorum fit cum eo, quod diximus ex embrocatione cum aqua calida, & abstersione, & frictione leui, sed fluxibilitas sanguinis fit ex bonitate digestionis, per illud enim fit ęqualitas eius in qualitate sua, & quantitate. Hoc est ergo vltimum, quod dedit, ex canonibus in restauratione ossis, quãdo eius fractura est sola, &, quod est in circuitu eius ex ossibus, est saluum.

C *Solutio autem continuitatis factæ in neruo & cordis, propter superfluitatem sensus horum membrorum, & propter continuitatem eorum cum cerebro, attrahit spasmum velociter, & præcipue quando non resoluuntur superfluitates, quæ sunt in ea ad exteriora: & illud fit, quando constringitur scissura cutis. Et propter hoc oportet, vt aperiatur hæc scissura, & exiccetur vlcus cum medicina, cuius substantia sit subtilis ita, vt sit possibile, vt submergatur, & perueniat ad profundum, donec perueniat ad neruum, quem consecuta est scissura. Et iam narraui illud narratione completa in libro de ingenio sanitatis.*

Nomen nerui in sermone medicorum cadit super tres significationes. Vna earum est neruus natus ex cerebro & nucha, & est ille, quo fit sensus & motus. Et secunda est ligamenta, quæ ligant iuncturas, & mẽbra ligata cum ossibus. Et tertia est chorda: & chorda est nascens ex musculo: quod est, quia musculus est compositus ex carne simplici, & neruis contextis & intrantibus in eo. Cum ergo peruenitur ad vltimum eius, redit neruus, & generatur ex eo chorda. Et Gal. quidem intellexit in hoc sermone neruum nascentem ex cerebro & nucha, & chordas generatas ex eo tantum, sine ligamentis. Cum ergo cadit in istis membris vulnus, est dolor eorum vehemens valde propter superfluitatem sensus eorum, & continuitatem eorum cum cerebro: multoties enim attrahit vehementia doloris eorum, spasmum. Quòd si adiungatur ad vehementiam doloris eorum, prohibitio resolutionis veneni, & sorditiei generatæ in vulnere, additur super illud dolor, & fit spasmus maior. Si ergo non fit festinatio cum eo, quod oportet, in curatione horum membrorum, ratione horum membrorum perducit ad mortem velocem. Et Gale-
D nus dat canones in curatione eorum membrorum, quãdo soluitur cõtinuitas eorũ, & dicit, Oportet in primis, vt aperiatur scissura, & dilatetur, donec currat ex ea virus, & egrediatur sordities: deinde medica vlcus cum medicina desiccante ipsum cum æqualitate. Et oportet, vt sit ei virtus calefaciens, vt resoluat ex eo illud, quod aggregatur in ipso: quod est, quia medicinæ omnes frigidę nocent neruis nocumento primordiali. Deinde oportet, vt sit harum medicinarũ substantia, quæ calefaciunt mẽbrũ cũ æqualitate, & exiccãt ipsum plus æquali, subtilis, vt submergat, & perueniat ad profundũ. Nerui. n. sunt positi natura in profundo, vt, quicquid est super eos, cooperiat eos, & defendat eos à nocumẽtis extrinsecis. Et medicinę, quæ calefaciunt eũ æqualitate, & exiccant ipsum plus æqualitate, & sunt cũ illo subtilis substantiæ, sunt genera lactis extracta ab arboribus, & gũmi, & olea subtilia, q̃bus inuoluit mẽbrũ. Genera vero lactis, & gũmi, sunt hæc, sicut alimbat, i. terebinthina, & opopanacũ, & euphorbiũ, & serapinum. Olea vero subtilia sunt, sicut oleum de cherua, & oleum antiquum, & sermone absoluto reliqua gummi, & olea, quibus est caliditas tepida, & exiccatio, & est eis subtilitas in substantia, & de proprietatibus eorum est, vt perueniant, & submergantur, & penetrent ad membra interiora, quando fiunt ex eis emplastra, & emplastrantur ex eis loca infirma, aut inijciuntur in vlcere. Dicit ergo Galenus tria vulnera simplicia, vnum eorum est vlnus, quod est in carne simplex: & secundum est fractura ossis, quando id, quod est in circuitu eius, est saluum: & tertiũ vulnera nerui simplicia, sicut puncturæ nerui cum acu, aut cultello subtili. Et ostendit canonem in curatione cuiusq; horum vlcerum triũ simplicium, & innuit ad hoc, quòd ipse iam determinauit illud determinatione vltima,

in libro suo de ingenio sanitatis. Deinde ipse continuauit hunc sermonem cum datione canonis in curatione so-lutionis continuitatis compositæ.

Cum ergo solutio continuitatis est composita, tunc primum, quod componitur cum vlcere, est concauitas. Et pu-tauerunt quidam, quòd illud non est ægritudo alia, nisi vlcus, & quia ipsa non est nisi aliqua specierum eius. Verum concauitas non est aliqua species vlceris, sed est genus aliud ægritudinis, in quo perditur ex substantia membri ali-quid. Et, hæc ægritudo cum sit composita ex duabus ægritudinibus, necesse est, vt sit eius curatio composita ex duabus intentionibus: quod est, quia solutio continuitatis indiget consolidatione: & perditio eius, quod perditum est de substantia membri, indiget generatione & restauratione.

Sermo iste est intellectus. Ostendit enim in eo Gal. quod, quando cum vlcere est perditio partis carnis, aut alterius, donec sit ei profunditas, non est vlcus simplex, sed vlcus compositum ex duabus rebus, quarum vna est solutio co-tinuitatis membri, & altera, perditio partis membri. Quare oportet, vt restauretur, quod sit loco partis perditæ, de-inde consolidetur solutio.

Et iam narrauimus paulo ante intentiones generationis carnis.

Intentiones in generatione substantiæ perditæ ex vlcere, est conseruatio membri super illud, secundũ quod est natura: & dare medicinas, in quibus est abstersio veneni, & sorditiei, aut secundum semitam emplastrãdi, aut cum emplastris, aut cum lycinijs, aut cũ iniectionibus: & dare cibos, & potus, ex quibus generatur sanguis, qui fit bo-na materia, conueniens, ex qua generet natura cambium substantiæ perditæ ex vlcere.

Et ipsa res significat tibi, quòd non conuenit tibi, nisi vt intendas in primis ad hanc ægritudinem, scilicet diminu-tionem, deinde coneris ad consolidationem solutionis continuitatis. Veruntamen, quando impletur locus ille con-cauus, & æquatur superficies cutis, accidit, vt destruatur vna duarum intentionum: quod est, quia caro, quæ gene-ratur in vlcere, quando fit in eo, quod est inter duo labia eius, aliquid, non est possibile, vt consolidentur illæ partes, quæ fuerant solutæ, adinuicem.

Per sermonem suũ, Et ipsa res significat tibi. vult, quoniam ipsum vlcus, in quo est profunditas, s. ex quo per-dita est pars membri, significat tibi, quod tu indiges in primis, vt compleas diminutionem. Cum ergo compleueris eam, conare, vt continues illud, quod diruptum est ex partibus membri. Et res, quæ complet diminutionem, est manifesta, quia fit in eo, quod est inter duo labia vlceris, quare prohibet aggregari labia vlceris. Quapropter est necessaria in consideratione solutionis partium vlceris via alia, quæ est præter aggregationem partium, & vnitio-nem earum, in intentione, & suitione, & ipsarum sustentatione cum plumaceolis duplicatis, & strictura earum cũ ligamento conueniente ad aggregationem partium diruptarum.

Et oportet, ut ingenies intentionem ad sanationem partium. Et inuentio illius intentionis est ex re naturali, quæ oportet fieri in membro: & iam fuit membrum in natura sua, quando fuit coopertum cute: oportet ergo, vt facias illud in eo. Quòd si hæc intentio non est possibilis, vt compleatur, tunc oprotet, vt faciamus rem similem cuti: & oportet, vt ingenietur superficies carnis illius, vt fiat similis cuti: & non fit ita, nisi quando exiccatur, & indura-tur. Et propter illud indigent vlcera, quæ iam completa sunt carne, donec consolidentur, medicinis, quæ exiccant & constringunt absq; mordicatione.

Postquam ostendit ante hoc, quia, quando nascitur in profunditate vlceris caro, donec implet profundita-tem eius totam, iam prohibet hæc caro nata à consolidatione labia vlceris, docet in hoc sermone, quia oportet, vt nascatur super hanc carnem cutis, quæ cooperiat eam, secundum quòd fuit in primis membro natura: & natiui-tas cutis nõ est possibilis. Oportet ergo, vt siccetur superficies huius carnis, & induretur, donec fiat in essentia cutis loco eius. Et medicinæ quidẽ, quæ exiccant hanc carnem, & indurant eam, sunt illæ, quæ exiccant, & constringunt absq; mordicatione, sicut pelliculę granatorum, & cortices eorum, & calx abluta, & lithargyrium, & scoria argen-ti, & alcedico, aut simplicia, aut composita, & reliqua, quæ currunt hoc cursu, scilicet, quæ exiccant, & constrin-gunt membrum carnis, donec fiat illud simile cuti.

Et similiter, si generetur in vlcere sordities, tunc oportet, vt sit intentio tua abstersio illius sorditiei: & medici-na afferens sanitatem, tunc est medicina abstersiua.

Occultauit enim Gal. in hoc sermone illud, quod voluit dicere & docere, occultatione vehementi: quod est, quia in profundo vlceris generatur quandoq; sordities, scilicet putredo, & virus, ex causis multis, Quarum vna est ex superfluitate nutrimenti membri: & secunda est ex malitia regiminis infirmi, quando permiscet in cibis & potibus: & tertia est ex errore medici, quando ponit super vlcus medicinam inconuenientem. Et, quando genera-tur in vlcere sordities, prohibet naturam ab hoc, vt faciat nasci in eo carnem loco eius, quod perditum est ex eo. Gal. ergo præcepit tibi, vt ponas in vlcere medicinã, quæ abstergat illam sorditiem, donec præparetur naturæ, vt faciat nasci carnem. Si autem medicina, quam tu ponis in vlcere, est vehementis abstersionis, scilicet vt abstergat plus, quàm oportet, addit in profunditatem vlceris, & prohibet natiuitatem carnis in eo: &, si est paucæ absterso-nis, seu vt abstergat minus, quàm oportet, remanet residuum ex sorditie, quod prohibet natiuitatem carnis. Et propter illud oportet, vt consideretur vlcus, & attendatur natura in eo, & mundificetur aut cum lana, aut cũ cotto, & scias causam prohibentẽ natiuitatẽ carnis in eo, & destruas eam, & ponas super ipsum ex medicinis abstergentibus, quę conseruant complexionem membri, & abstergunt illud, quod generatur in eo de sorditie, cum quantitate suffi-ciente absq; additione, & sine diminutione.

Et iam dixi medicinas, quæ abstergunt, in libris, quibus posui esse medicinarum.

27. Ex libris, in quibus narrauit esse medicinarum, est liber eius in medicinis simplicibus: & liber eius, qui nomina A tur cata geni: & liber eius, qui nominatur aliuchomir: & liber eius in medicinis inuẽtis in omni loco: & liber eius in confectionibus: & liber eius in virtutibus ciborum: & liber eius in bonitate chymi, & malitia eius: & liber eius in regimine subtiliatiuo: & canones curationis vlceris, in tractatibus primi libri, qui nominatur ingenium sanitatis: & tractatus secundus libri sui, qui nominatur ad Glauconem. Et ego exemplificabo tibi medicinas abstergentes, & illas, quæ faciunt nasci carnem. Dico ergo, ꝙ sunt, sicut thus, & aristolochia, & orobus, & rhesina, i. gummi pini, & pix. Et sunt istæ medicinæ multæ inuentionis, ex quibus componuntur emplastra, & pulueres, & alia, quæ ponuntur super vlcera. Et, postquam dedit Galenus canones natiuitatis carnis in profundo vlceris, ex quo perdita est pars carnis: & canonem abstersionis eius, quod apparet de carne, nata cum natura carnis, narrat, qualiter componuntur omnia vlcera, & dicit.

Et similiter, si cum vlcere est apostema calidum, aut durum, molle, aut cassatio, tunc oportet, ut intendas in primis ad curationem horum accidentium per vias, quas narrabo. Similiter &, si effunditur ad vlcus humiditas, tunc oportet, vt cures illud cum eo, quod est conueniens ad abscindendum illud, quod currit & attrahitur. Et similiter, si est complexio membri, in quo est vlcus, iam corrupta, tunc oportet, vt inuenias in primis cum medicinis, quæ rectificant corruptionem complexionis eius.

Multoties effunditur ad locum vlceris materia, & generatur ex eo apostema. Si ergo materia effusa aut attracta est sanguis, aut humor cholericus, generatur ex ea apostema calidum. Si autem est melancholia, vel phlegma, quæ sunt caseata, generatur apostema durum. Et, si est phlegma subtile, generatur ex eo apostema molle. Et fortasse accidit cum vlcere cassatio, aut excoriatio, aut concussio, aut attritio & fractura: aut multoties effunditur, aut attrahitur ad vlcus humiditas subtilis venenosa: & fortasse mutatur complexio membri. Quæcunq; ergo res accidunt ex istis, faciunt vlcus compositum ex ea & ex ipso vlcere. Et Gal. quidem præcipit tibi, vt incipias ante curationem vlceris cum curatione cuiusq; horum, quod accidit cum vlcere, propterea, quòd istę res necant naturam membri, & prohibent eam à generatione carnis, & cōsolidatione solutionis continuitatis: & multæ ex eis faciunt vlcus malum, fraudulentum, difficilis sanationis, sicut corruptio complexionis membri. Hæc.n. ægritudo, qñ componit cum vlcere, facit ipsum vlcus malum, fętulentũ, & fraudulentũ, & similiter virus: & fortasis effunditur ad ipsum cholera nigra, & fit vlcus cancerosum. Et canon cōmunis in ægritudinibus compositis est, vt consideres timorositatem earũ, & quæ est vehementioris ex eis periculi, & quæ non sanatur, donec sanetur, quæ est ante eam: tunc ergo incipe cum ea, quæ est magis timorosa. Exemplum illius est in vlceribus cancerosis, vt euacues corpus ex cholera nigra, & mundifices ipsum, & ponas super ipsum vlcus, quod refrigeret, rectificet, & siccet absq; mordicatione, sicut emplastrum factum ex thutia abluta. Et, si membri complexio iam corrupta est, & videmus incisionem eius iam fieri debere, properamus cum incisione eius ex loco saluo, & proijcimus ipsum cum toto membro C corruptæ complexionis: & fortasis indigemus in quibusdam vlceribus cauterio cum igne. Et melior est medicorum, qui potest curare vlcera mala, fraudulenta, corrodentia, cum medicinis, quas ponit, & faciunt illud, quod facit incisio cum ferro, aut cauterium cum igne: in hoc enim apparet prudentis medici operatio super imprudentem. Et propter illud dicit Gal. medicinas in istis vlceribus, & tacuit de incisione eorum cum ferro, & cauterizatione eorum cum igne.

Et iam sufficit in capitulo illud, quod narrauimus.

129. Significat per capitulum hic, capitulum curationis vlcerum compositorum. Ipse enim dicit in eo sermonem communem, & est, vt incipias in curatione eorum ab eo, sine præcessione sanationis cuius in primis impossibilis est eorum sanatio.

Et oportet, vt veniamus iam ad aliud genus ægritudinis, & est ægritudo, quæ est in forma. Et hoc genus diuiditur in species multas, verũtamen oportet, vt incipias à manifestiore earum, & illa est mutatio figuræ.

Postquam cessauit à doctrina canonum curationis solutionis continuitatis, redit ad illud, quod est postremum eius ex rememoratione canonum curationis ægritudinum compositionis membrorum: & sunt quatuor genera, forma, quantitas, numerus, positio. Et incepit à genere ægritudinum formæ: & species eius sunt ægritudo, quæ fit in figura: & ægritudo, quæ fit in gibbositate: & ægritudo, quæ fit in concauitate, sicut oppilatio, asperitas, lenitas. D Et incepit cum ægritudinibus huius ab ea, quæ est manifestior apud sensum, & est mutatio figuræ.

Dico ergo, quòd, cum corpus est permanens in augmento, possibile est, vt rectificetur figura plurium membrorum eius: quando vero completur corpus, non est possibile, vt rectificetur figura membrorum eius.

Augmentum autem est extensio membrorũ & augmentum eorum. Dum ergo permanent membra ita, quòd extenduntur & crescunt, tunc corpus est in augmento. Et diuersificatur in hoc, quod est, quia augmentũ est plus in pubertate, quàm sit in ætate illius, qui sequitur pubertatem: & augmẽtum in istis est plus, quàm in illis, qui sunt maioris ętatis: & augmentum in illis, qui sunt maioris ætatis, est plus, quàm sit in adolescentibus: & apud postremum adolescentiæ stat extensio membrorum, & augmentum eorum. Et, quando plus puer est minoris ætatis, stat augmentum eius plus: &, quando plus est maioris ætatis, est augmentum eius minus. Et nos iam diximus in eo, quod pręterijt, quòd possibile est, vt os restauretur in pueritia, propter duas res, quarũ prima est propinquitas temporis cum generatione, propter remanentiam virtutis spermatis in membris: & altera propter lenitatem ossis in pueritia. In alijs vero non est possibile, vt restauretur, propter duas res, vna est longitudo temporis à generatione, propter consumptionem virtutis spermatis ex membris generatis ex spermate: & secunda est propter duritiem ipsius ossis. Et plurimum figura membrorum est secundum figuram ossis. Nam, si os est æquale secundum rem

naturalem, fit figura membri æqualis, quoniam os stat in membro officiali loco fundamenti, super quod fabricatur. Ergo dispositio in figuris membrorum est secundum dispositionem in figuris ossium deferentium ea. Nam, si est possibile in osse, vt æquetur figura eius, donec æquetur, possibile est simile illius in membro: &, si non est possibile illud in osse, non est possibile, vt sit illud in membro. Iam ergo declaratum est per illud, quod diximus, quod figuras membrorum possibile est rectificari in corporibus, quæ sunt in augmento: & non est possibile eorum rectificatio in corporibus, quæ transeunt augmentum. Et, quanto est plus corpus crescens, est rectificatio figurarum membrorum eius possibilior, & propinquioris acceptionis, quàm illud, quod est post.

Et oportet, vt sit intentio tua in membris, in quibus eorum rectificatio est possibilis reducere ea à parte, ad quam torta fuerunt, ad diuersum eius.

Membra figurarum, quorum rectificatio est possibilis, sunt illa, quæ sunt in augmento. Ista enim membra nõ tenduntur ad diuersitatem partis, ad quam torta sunt, & æquatur eorum tortuositas, & sustentantur cum plumaceolis aut tabellis, & bene ligantur, & embrocantur in hora solutionis eorum cum aqua calida, & inungũtur cum aliquo oleo calido. Et, quando assiduatur illud super ea, rectificantur eorum figuræ tortæ.

Et, quando est corruptio figuræ manuum et pedum propter fracturam, quæ non fuit æquata & restaurata, secũdum quòd oportuit, deinde os, quod fractum fuit, restauratũ est restauratione firma, tũc oportet, vt dimittas ipsum, & non facias ei contrarietatem. Et, si restauratio eius non est firma, & stricta, vel fortis, tunc oportet, vt frangas ipsum denuo, deinde æqua ipsum, postea ingenia, vt nascatur in eo porus, & restauretur cum eo.

Iste sermo est communis in omnibus membris, in quibus frangitur os, figuræ nanq; eorum mutantur per fractionem ossis. Et Gal. quidem castigat te in eis, vt consideres. Nam, si membrum iam fractum æquatum est, & iam rectificatum, & restauratum, secundum quod oportet, tunc est illud, quod præscitum est: &, si nõn est iam rectificatum, tunc considera. Nam, si inuenis ipsum non restauratum restauratione firma, sed restauratum est restauratione non firma, tunc itera fracturam eius, & æqua ipsum, & rectifica illud, & liga illud, & fac in eo illud, quod faceres in ipso, si esset hora fracturæ, donec restauretur, & firmetur eius restauratio secundum figuram conuenientem. Et, si inuenis ipsum iam restauratum secundum tortuositatem, & firmata est eius restautatio, tunc dimitte illud secundum dispositionem suam, & non facies opus nouum, quando corpus iam pertransijt augmentum. Et, si corpus est in augmento, tunc conare æquationem figuræ membri ipsius totius, si est tortum in sua forma, secundum quòd narro tibi, præter quòd facias contrarietatem fracturæ ossis, cuius restauratio iam firmata est. Et ego narro tibi rem, quam testificatus sum. Vidi senem 70 annorum, cuius ancha fracta fuit, & restaurata secũdum tortuositatem restauratione firma. Postquam ergo vidi eum, præcepi ei, vt embrocaret cum aqua calida, & poneret super ipsam, quod leniret eam, vt alleuaretur grossities & durities, quæ erat in loco fracturæ. Fecit ergo illud, & ambulauit super pedes suos ambulatione debili secũdum claudicationem. Et iste quidem senex fuit multi census: quare non placuit sibi ambulatio eius. Vocauit ergo vnum restauratorem, & interrogauit eum, si esset ei euasio à claudicatione. Aestimauit ergo ille restaurator, quòd rectificaret eum, postquã frangeretur ancha eius denuo, deinde restauraret eã. Et conuenit cum eo super 50 aureos. Postea senex misit ad me, vt faceret scire me illud, quod fuerat inter ipsum & restauratorem. Dixi ergo ei. Tu es vir multi census, & non remanet ex vita tua, in quo expendas censum tuum, & non est tibi necessarium, vt fias cursor, & ambules via longinqua: sis ergo contentus in claudicatione tua, & nõ decipiat te sermo huius restauratoris: & recessi ab eo. Et venit post me restaurator, & strinxit in ancha eius funes constrictorio forti, & strinxit eum, & contusa fuit eius coxa. Fuit ergo illud causa mortis suæ festinæ, anteq̃ compleretur pars operis restauratoris. Et oportet, vt scias, quòd os quandoq; frangitur latitudinaliter, & longitudinaliter, & transuerse, & rotunde. Et quandoq; cadit super ipsum aliquid, quod contundit ipsum, seu frangit ipsum faciendo frusta in ipso. Et cogitatio tua cuiusq; horum est per tactum cum manu, & per considerationem cum oculo, & studium in operatione.

Et oppilatio etiam est ex hoc genere ægritudinum.

Dicit, quod oppilatio est vna ex speciebus generis ægritudinum, factarum in forma.

Et, quando oppilatio est ex superfluitate grossa uiscosa, tunc intẽtio in medicatione eius est intentio una, cõtraria ipsi ægritudini, et est apertio. Et causæ attrahentes sanitatem in ea sunt medicinæ, quæ abstergunt & incidunt.

Superfluitas grossa & viscosa inuiscatur, & conculcatur in meatibus & concauitatibus, & oppilat eos, & conculcat illud, quod currit in eis: & propter illud est intentio apertio meatuum. Et apertio meatuum ex superfluitate grossa & viscosa est cum medicinis, quæ incidunt superfluitatis grossitudinem, & subtiliant eam, qua re destruitur eius viscositas. Et est necessarium, vt sit in eis superfluitas abstersionis, vt abstergant illud, quod conculcatum est ex ea in meatu. Et intende sermonem Gal. Superfluitate grossa viscosa. nam superfluitas in vnoquoq; membrorum concauorum generata, est propinqua naturæ instrumenti eius: quod est, quia superfluitas in vnoquoq; membrorum est illud, quod superest à nutrimento eius. Et propter hoc fit oppilatio in neruis, faciens paralysim difficilis sanationis, propterea, quòd nutrimentum nerui est propinquum naturæ eius, scilicet humor grossus viscosus: ergo superfluitas eius secundum hanc ratiocinationem est deterior eo in grossitudine & viscositate. Et aqua descendens in oculum eius est huiusmodi: quod est, quia oppilatio in pupilla seu in foramine vueæ est, quę prohibet spiritum visibilem, sicut prohibet oppilatio in neruo spiritum animalem à penetratione, vt moueat membra, & faciat ea sentire. Et nos quidem permutamus eam, cum cadat à pupilla, ad inferiora vueæ, & remouetur oppilatio. Cum ergo peruenit ad inferiora vueæ, figitur in eã, & adhæret cum ea, & resoluitur secundum dies. Oppilatio autem in neruo indiget digestione superfluitatis, ex qua generatur, & subtiliatione eius, & ipsius euacuatione, & abstersione eius.

Et, si

A *Et, si oppilatio est ex stercore duro, quod fixum est in loco intestini, tunc intentio prima in medicatione istius stercoris est lenificatio duritiei illius stercoris cum clysteri humido & pingui: & intentio secũda est euacuatio eius cum clysteri acuto.*

Colica est oppilatio in intestino. Et ipsa quidem fit ex stercore duro, quod iam adhęsit in cõcauitate intestini. Et fit ex phlegmate viscoso, quod innascitur in intestino, & lædit per duas res, s. per frigus suum, & per hoc, quia oppilatio est in intestino. Et fit ex ventositate grossa, inflante, cuius penetratio est difficilis, quare extendit intestinũ. Et fit ex apate. Et fit ex humore cholerico, qui intuscat in tunicis intestini, & mordicat ipsum, quare facit ipsum dolere, & prohibet ad ipsum currere egestionem fm consuetudinem suã. Et intentio cuiusq; eorũ in curatione sumpta est ex eo. Et Gal. quidem ponit vnius eorum exẽplum, vt sit ita & super illud in curatione eius, quod accidit ex reliquis. Et sermo eius est intellectus, quod est, quia curatio stercoris duri fixi in intestino est lenificatio duritiei eius cum clysteri humido pingui: tunc, qñ lenitur & humectatur, euacuatur cũ clysteri acuto. Ergo curatio phlegmatis vitrei, grossi, viscosi est calefactio eius, & ipsius incisio: & destructio viscositatis est cũ clysteri acuto, in quo sunt medicinæ calidæ, subtiles, abstergentes: deinde euacuatio eius cum clysteri acuto. Et fm hoc exẽplum curatur ventositas grossa inflatiua cum eo, quod carminat eã, & resoluit ipsam, & extrahit ipsam ab inferiori. Et curatur cholera cum eo, quod facit eam descendere, & extrahit eam. Et curatio apostematis est intrans in medicationem apostematum interiorum: & ipse dicet eam in eo, quod futurum est.

B *Et, si oppilatio est propter lapidẽ in vesica, tunc intentio in curatione eius festinanter est remotio lapidis à meatu, qui est oppilatus: sanatio vero fit per sectionem, & extractionem lapidis.*

Dixit Gal. Ex curatione lapidis gñati in vesica grauius est, quod est, vt sit signans super illud, qđ est ante ipsum: quod est, qa lapis gñatur in multis locis corporis, verũtamen generatio eius in vesica est manifestior, & in renibus, sic & in alijs locis est occultior, & raræ inuentionis. Et nos qdem curamus lapidem generatum in vesica & in renibus, cũ medicinis, quę frangunt lapidem, & faciunt ipsum harenam, sicut vitrum cõbustum, & lapis iudaicus, & cinis scorpionis, & lapis natus in spongia, & semina prouocantia vrinã, & reliqua, quæ sunt his similia. Et nõ est in omni membro nobis pośe remouere lapidẽ ab orificio meatus, neq; secare locum, & extrahere lapidem ex eo. Exemplum illius sunt renes: nõ est. n. ad mouendum lapidem ab orificio meatus ingeniũ cum instrumento, quod intromittamus in eis, neq; ad secãdum renes. Verũtamen lapis generatus in renibus est minor & subtilior, q̃ lapis gñatus in vesica: & forma eius est gñalr rotũda: & currit cũ vrina p hoc, qđ natura expellit ipsum, qñ adiuuamus eam cũ medicinis: & nõ est studiũ eius cũ vesica, sicut studiũ eius cũ renibus. Et, ꝑpter hoc indiget vesica in multis horis remotione lapidis ab orificio meatus: aut ita, vt inclinemus infirmũ, & eleuemus pedes eius sursum, & concutiamus ipsum, donec recedat lapis ab orificio meatus: aut p introitũ instrumẽti, noiati alcatar, hoc. n. instrumẽ-

C tum ipellit lapidẽ ad orificio meatus, & currit vrina ex foramine, quod est in eo, qa remouent difficultates vrinæ, factæ ab oppilatione, qua lapis oppilauit meatũ. Sectionẽ aũt loci, & extractionẽ lapidis ꝓhibet Hip. aut qm hoc opus nõ erat assuetũ aut scitum in tpe suo: aut vt faceret nos scire, qa non cõuenit nobis, vt conemur, quod nescimus, ex festino tpe cum ferro: aut qm apud eũ erant medicinæ, & modus alius curationis, quę nesciunt aliquis, quo contentus erat à sectione lapidis. Et iam firmauerunt sectionẽ à lapide oẽs, q ędiderunt librũ in operatione cum ferro. Et, si tu qñq; instructus fueris opere anatomiæ, nõ indigebis, vt addiscas aliquid operationis cũ ferro ab alio a te, imo tu eris magis audens & prudentior oĩ, qui ędidit in illo librum. Et propter illud abstinuit Gal. ab instructione operis cum ferro in libro hoc, cũ sit illud, quod narrauit in opere anatomiæ, sufficiens, quãuis iam promiserit, & faceret illud: sed nos non videmus illud.

Et, quando aggregatur humiditas in loco membrorum, deinde illa humiditas est egrediens à natura, tunc curatio eius est extractio eius totius, sicut sanies, quæ coarctatur in pectore.

Illud iterum est modus oppilationis. Sanies enim quando currit & peruenit ad concauitatem alicuius mẽbrorum, prouenit oppilatio in illa concauitate. Et curatio eius est euacuare ipsam totam aut cum medicinis, aut cum apertione, aut cum cauterio per ignem, in quo est intentio exiccare saniem & finire eam. Et sanies quidẽ, quæ aggregatur in pectore, plurimũ euacuat p tussim; & oportet, vt medicinæ dentur infirmo alleuantes sputũ, sicut hyssopus sicca, & prassiũ, & capilli veneris, & ficus, & hydromel, & calamẽthum, & reliqua, quæ sunt siĩa illis.

D *Repletionis autem superfluæ medicatio est euacuatio æqualis, sicut sanguinis multi aggregati in venis.*

Cum sit canon cõmunis in curatione ægritudinum medicatio contrarij per cõtrarium, sequitur, vt sit curatio repletionis superfluæ euacuatio superflua. Verum euacuationem superfluam non tolerat virtus multoties, aut qm ipsa est grauata ita, qm iam debilitatur: aut propter superfluitatem frigoris temporis præsentis, aut propter superfluitatem caloris eius, aut propter ætatẽ infantiæ, aut propter ætatem senectutis, aut qm corpus est debilis virtutis, aut causa alia, aut tristitia, aut raritas, aut timor, aut aliud. Cum ergo inuenimus in corpore repletionem superfluam, & virtus est fortis, tolerans, euacuamus illud corpus euacuatione superflua aut per phlebotomiã quarundã venarum, aut per medicinam solutiuam, aut per sudorem & exercitium superfluum. Quòd si virtus eius est debilis, nõ tolerans, euacuamus corpus paulatim, omni die partem, vsq; quo destruatur repletio superflua. Et, cum Gal. docuit in hoc libro illud, quod intelligit discipulus, & perfectus medicus in arte, præcepit in curatione repletionis superfluæ euacuationem fieri æqualem: hæc. n. euacuatio confert in repletione superflua, & non nocet corporibus debilibus nocumento magno. Facit ergo scire modum curationis conuenientem omnibus corporibus, donec nõ erret aliquis ex eis, quibus non est studium. Et attrahit super quędam corpora nocumentum magnũ per euacuationem superfluam: quod est, quia magis conueniens, & maiorem cautelam faciens est euacuatio æqualis. Et sanguis, q in venis est, nõ est purus, sed sunt oẽs humores, sup quos vincit sanguinis natura: & melior euacuatio in hac

specie ægritudinis est phlebotomia. Quod si non tolerat eam ætas,& virtus,& tempus, tunc ventosæ,& scarificationes sunt meliores super calcaneos. Si vero non tolerat illud, tunc minoratio cibi & potus,& assiduatio sudoris,& motus,cum aere balnei,& cum frictione est melior.

Et similiter etiã,quando aggregatur in stomacho,aut intestino,aut in cannali pulmonis,aut in pulmone, sanies, aut sanguis,tunc necesse est ipsum totum euacuare.

Eius autem,quod aggregatur in ventre,aut in intestino,euacuatio est cum medicinis,quæ abstergunt,& leniunt naturam,sicut hydromel,& aqua ficuum,& cum cibis abluentibus,sicut simila hordei,& aqua eius. Eius autem, quod aggregatur in cannali pulmonis,aut in pulmone,euacuatio est cum medicinis,quæ faciunt euenire tussim, & alleuant sputũ. Et oportet,vt consideres illud,quod aggregatur in instrumentis pectoris. Et,si est subtile,nõ ascendens cum tussi,ingrossa illud cũ medicinis,quæ faciunt illud grossum,viscosum,& illud ingrossant,sicut amydum & decoctio sebestẽ,& semen papaueris. Et si est grossum,viscosum,& non tolerat ipsum aer exterior cũ tussi,subtilia ipsum,& incide ipsum,si inueneris,cum oxymelle scillitico,& secaniabin,& medicinis,quæ incidunt,& subtiliant,& faciunt facile sputum.

Et,quando in ventre est superfluitas cibi & potus,cuius tempus non elongatur,tunc medicatio eius est euacuatio partis ipsius.

Quando in stomacho est cibus & potus,cuius tempus non elongatur,ex multitudine cuius consequitur,vt debilitetur à cõprehensione super ipsum,& decoctione eius,tunc medicatio eius est,vt euacuetur pars eius per vomitum,q̃n non est longinquum tempus eius,donec stomachus fit tolerans residuum eius.

Et,quando superfluitas est in pulmone,uel in pectore,tunc euacuatio eius est per tussim cũ medicinis subtilibus.

Iam diximus exempla harum medicinarum in eo,quod præterijt.

Et,quando superfluitas est in hepate,aut in venis,aut in renibus,tunc euacuatio eius est aut per vrinam,aut per solutionem ventris. Et euacuatio eius per vrinam fit cum medicinis,quæ subtiliant subtiliatione forti. Et euacuatio eius per solutionem ventris fit cum medicinis,quæ attrahunt,& aperiunt.

Ex hepate vero posse est euacuare superfluitatum per vrinam,& per solutionẽ ventris simul fm terminum vnũ. Et silr est dispositio in venis,nam euacuatio superfluitatis eius est potis per vrinam,& per solutionẽ ventris. Ex renibus vero superfluitatis euacuatio per vrinam est magis potis,q̃ sit per solutionẽ ventris. Et Gal. quidẽ iam narrauit medicinas prouocantes vrinam canone cõi,& est,vt sint medicinæ,quæ subtiliant subtiliatione forti,sicut semen apij,& præcipue syluestris,& semen asparagi,& reliqua semina,& medicinæ,quæ prouocant vrinam cum virtute. Et narrauit ẽt medicinas solutiuas ex canone cõi,& est,q̃ sint medicinæ,quæ attrahant superfluitatẽ interius,& aperiunt meatus. Et Gal. quidem docet in tractatu quinto de medicinis simplicibus,q̃ non est via ad cognitionem medicinarum solutiuarum per ratiocinationem,sed ipsæ sciuntur per experimentum,sicut scammonea, & pulpa colocynthidis,& agaricus,& polypodium,& turbith.

Et,quando superfluitas est in stomacho,tunc euacuatio eius est per vomitum:& quando est in intestinis,tunc euacuatio eius est per solutionem ventris.

Iste sermo est intellectus.

Et,quando superfluitas est sub cute,tunc euacuatio eius est per apertionem,& per cauterium,aut per medicinas comburentes.

Intelligit per hanc superfluitatem,illud,quod aggregatur de sanie & putredine in apostematibus,quæ putrefiunt. Et ipse dicit,q̃ euacuatio huius saniei fit tribus modis,aut per apertionem loci,& euacuatione saniei ex eo: aut per cauterizationem eius cũ igne,vt finiat ignis saniem,& exiccet,quod remanet ex ea: aut per medicinas comburentes,& sunt illæ,quæ nominantur cauterizantes,sicut calx non abluta,& arsenicum citrinum,& rubeum,& sal armoniacum,& quæ currunt hoc cursu ex medicinis comburentibus.

Et,quando euacuatur etiam superfluitas,quæ est in concauitate naturali,hac uia,sicut illud,quod fit,quando aggregatur in pectore sanies.

Per hanc viam innuit cauterium per ignem,aut per medicinas comburentes,& cauterizantes. Nos enim cauterizamus pectus,aut ponimus super ipsum medicinas cauterizantes,& euacuamus,quod aggregatur in eo de sanie. Et nos quidem non facimus illud,nisi post mundificationem corporis,donec non attrahatur ad pectus,& trahatur ad ipsum à corpore materia alia,quæ alteretur,& fiat sanies similis primæ.

Et vniuersaliter,quando est in aliquo membrorum corporis res retenta,& est genus illius rei egrediens à natura,tunc intentio in sanatione ex ea,est euacuatio eius. Si autem non est possibile illud,quod complet hanc intentionem,tunc intentio secunda in sanatione ex ea,est permutatio eius.

Iste est canon cõmunis cõprehendens omnem superfluitatem egredientẽ à natura,siue sit illa superfluitas oppilatio in meatu,aut sanies aggregata,aut repletio,aut aliud. Nam curatio eius melior,est extractio eius à corpore, sicut euacuatio eius per medicinam solutiuam,aut per vrinam,aut per phlebotomiam,aut per apertionẽ,aut per sputum,aut per vomitum,aut per gargarismum,aut per sanithij,i. q̃n fricantur gingiuæ cum corticibus vel alijs rebus,aut per emunctionem,aut per sternutationem. Quod si non est possibilis extractio eius à corpore,tunc curatio eius,est permutatio ipsius à loco,in quo est,ad locum alium,in quo fit nocumentum eius securius,& propinquioris acceptionis,q̃ nocumentum eius in primo membro.

Etiam,quando rei coarctatæ in membro non est genus à natura egrediens,sed quantitas eius,tunc intentio eius in medicatione,est euacuatio partis eius.

Superfluitas

Superfluitas est tribus modis, Vna earũ est superfluitas lędés qualitate sua: si qualitas eius tm̃ est egrediés à natura, sicut, sanguis q̃n calescit, & facit febrem ephemerã, tunc intentio in medicatione eius est reducere ipsum ad cõplexionem suam. Et secunda, est superfluitas lędens q̃titate sua & qualitate simul, & hoc genus est egrediés à natura, sicut sanies, quę generatur & aggregatur in quibusdam membris, & est species oppilationis: intentio ergo in A hac est extrahere eam totam à corpore. Et tertia est superfluitas lædens quantitate sua tantum: si quantitas eius tantum est egrediens à natura, & qualitas eius est conueniés, tunc intentio est in hac extractio partis eius, seu extractio q̃titatis eius additæ tantum, Sicut si homo comedit cibum conuenientem, verũtñ multitudo eius peruenit ad hoc, q̃ stomachus non potest continere ipsum, & coquere ipsum: & sicut est repletio facta in venis: nam intẽtio in istis duobus est extractio vtriusq; partis: Cibi quidem partis est extractio per vomitum: & partis repletionis in venis est extractio per phlebotomiam.

Et inuentionis causarum sanationis pars ex ipsa ægritudine, & plurimum eius ex membro est, in quo est ægritudo.

Causæ sanationis sunt res, quibus medicatur, sicut cibi, & medicinę, & curatio cum manu, & regimine. Et Gal. docet in hoc sermone, q̃ cognitio, quę est necessaria ex illis causis, est sumpta à natura ægritudinis: nam, quãdo tu cognoscis ægritudinem, quæ est, scis per hanc cognitionem causas sanantes eam, & sunt contrariæ naturales. Hoc est ergo capitulum primum cognitionis causarum sanantium, & post ipsum sunt capitula maiora eo: quod est, q̃a scientia Gal. in eo est, q̃a est minus capitulũ capitulorũ medicinæ, & magis iuuatiuũ, sicut ostẽdit in libro suo de ingenio sanitatis. Et pp̃ illud dixit hoc, q̃ pars cognitionis istarũ causarũ est ex ipsa ægritudine, & plurimũ eius est ex B mẽbro infirmo, sed ex mẽbro infirmo scitur illud, quod est necessarium ex causis sanantibus ægritudinem, multo plus, q̃ sit cognitio causarum ex scientia ægritudinis. Ergo cognitio causarum sanantium ex membro infirmo est maius capitulum ex capitulis medicinę, & sublimius eis in curatione ægritudinis: quod est, quia natura mẽbri significat illud, quod est necessarium ex medicinis & curõne. Et similiter est dispositio membri in principatu suo, & vtilitate sua, & loco suo, & dispositione contrarietatis eius ad aliud, & an sit ei meatus, & alia. Iam.n. ostẽsum est in eo, quod præterijt, q̃ ex oppilatione cognoscitur significatio: quod est, quia oportet, vt aperiatur meatus in eo, in quo est, & eradicetur oppilatio tota. Hæc est ergo significatio sumpta ex ægritudine ipsa, s̃m q̃ fit iuuamẽtum per ipsam in curatione eius. Et non est hęc significatio res vna & eadem in omni oppilatione, sed sit diuersa diuersitate multa s̃m diuersitatem membrorum. Cuius exemplum est, quia possibile est, vt in vesica intromittatur alchatatir, & secetur, & egrediatur ex ea lapis, qui est oppilatio in ea. Et in pupilla possibile est, vt remoueatur aqua, quæ aggregatur in ea. Et in intestino possibile est, vt clysterizetur cum eo, quod remouet ab eo oppilationem. Et possibile est in pectore, vt detur in potu habenti ipsum, quod alleuat sputũ. Et venę, possibile est, vt euacuentur p̃ phlebotomiam, aut per medicinam solutiuam, aut per medicinam prouocantem vrinam. Et oppilatio, quæ est in neruo, indiget eo, quod subtiliat ipsum, & abstergit, & euacuat superfluitatẽ nerui. Et s̃m hoc exemplũ indiget vnũquodq; membrorũ eo, quod est aliud ab eo, quo indiget aliud. Et propter illud sermo eorũ, qui vtuntur ingenio, quia sufficit in curatione ægritudinis vnius, significatio sumpta ex natura eius, falsus est.

Et, quodcunq; membrum egreditur à natura sua per hoc, quòd exasperatur, tunc oportet, vt ingenietur in reductione lenitatis suæ super ipsum. Et illud fit in osse quidem cum frictione: & in cannali quidem pulmonis, & linguæ, per humiditatem viscosam, cui non est mordicatio.

Ista sunt exempla curationis asperitatis egredientis à natura, vt eatur super eam in reliquis membris. In osse qui dem quando accidit asperitas, sicut accidit multoties linguæ, lenimus eam cum frictione cum mesceigith, i. cũ corticibus nucum, & alijs. Quãdo vero accidit in palpebris, tunc lenimus eam per frictionem cum saccharo, aut spatmeli, nominato hyecincium. Quando vero accidit in cannali pulmonis, tunc lenimus eam cum coagulo vueæ, idest cum medulla vuarum passarum, vel cum lacte recẽter mulso, & cum decoctione ficuum, & cũ oleo amygdalino. Quando vero accidit in lingua, vel ore, sicut accidit in quibusdam ægritudinibus acutis, vel febribus, tunc lenimus eam cum mucilagine seminis cydoniorũ, & saccharo etneboth, i. candi, cum iulep, & cum aqua hordei, & cum aqua granati dulcis. Iam ergo apparet, q̃ diuersitas curationis asperitatis mẽbrorum est capitulum magnum in mutatione speciei rerum, quibus medicatur.

Et, quodcunq; membrum egreditur à natura sua per hoc, quòd sit lenius, q̃; oportet, tũc oportet, vt ingenietur in reductione asperitatis eius naturalis. Et illud quidem fit in quibusdam membris cum medicinis, quæ abstergunt abstersione forti: & in quibusdam eorum cum frictione parua.

Intentio in curatione asperitatis iam fuit intentio vna, & est lenificatio: & diuersificatur secũdum diuersitatem membrorum. Et similiter est intentio in curatione lenificationis vna, & est exasperatio: verũtamen diuersificatur secundum diuersitates membrorum. Quædam.n. membra, quando leniuntur, indigent in reditione suæ asperitatis naturalis, medicinis, quæ abstergũt abstersione forti, vt abluatur humiditas viscosa, quæ lenuit membrum, aut sordities aggregata in superficie membri: sicut exasperatur matrix lenificata, cum lana, in qua ponitur humiditas cum baurach. Et quandoq; indigent medicinis abstergentibus cum virtute, vt mordicent ea, & faciant in eis euenire asperitatem, sicut fit, quando miscemus cum hydromelle piper tritum: & sicut facimus in dando secaniabin fortis acetositatis. Et q̃nq; accidit in vlceribus, vt detegantur quidem ossa, & fiant leniora, q̃ oportet. Fricamus ergo ea cum panno lineo, aut exasperamus ea cum re alia, vt suspendatur cum eis caro, quæ nascitur in eis.

Et, quando est oppilatio aut constrictio sequens ægritudines alias, tunc oportet, vt intendatur in primis intentio medicationis illarum ægritudinum.

Significat

Significat ergo Gal. in hoc sermone, ꝙ medicatio diuersificatur: & qñq; accidit ægritudo ab ægritudine alia, & sanatur secunda, sanatione primæ.

Et iam ostendimus in tractatu, in quo narrauimus species ægritudinum, quòd oppilatio & strictura consequitur multoties apostemata calida, & dura, & mollia, & siccitatem superfluam, & figuras molles, quæ accidunt in membris, quæ currunt in illis meatibus, quæ oppilantur aut constringuntur in eis.

Iste tractatus est primus liber de morbis & accidentibus, & apostema est ægritudo composita ex malitia complexionis, & ex quantitate, & figura. Et quandoq; fit ab eo ægritudo, nominata oppilatio, qñ apostema fit in quibusdam concauitatibus meatuum, & similiter verrucę. Et quandoq; fit ab eis strictura, quando apostema est ad latus membri, in quo est meatus, & coarctat ipsum, donec constringitur eius meatus. Et siccitas superflua est ex ægritudinibus malitię complexionis, & accidit ex ea oppilatio aut constrictio. Quando in membro accidit hęc ægritudo, in quo est meatus, tunc contrahit ipsum aut exiccat humiditatem currentem in meatibus eius, & stat, & non currit. Et figuræ malæ sunt, & accidit ab eis oppilatio aut constrictio, quando mutatur figura membri, donec inuoluatur, aut torqueatur.

Et, quando componuntur istæ res adinuicem, sunt species significationis secundum illud, quod medicantur, multæ diuersæ.

Hæc est conclusio totius eius, quod exposuit in hoc, ꝙ significatio sumpta ex natura ægritudinis est debilis & despecta per comparationem significationis sumptę ex natura membri: & residuum eius est intellectum, quod tempore numerauit in illo. Manifestum est igitur per illud, quod dixit, quia oportet, vt ponas speciem in omni ægritudine composita ex speciebus diuersis. Nam, si ægritudo est composita, aut fit ab ægritudine alia, & est cum ea illa ægritudo timorosa, donec cogaris præmittere partem curationis, & postponere partem eius, tunc est medicatio pluris compositionis. Et melior medicorum est, cuius æstimatio artificialis in hoc est propinquior veritati. Et nō præparatur illud, nisi cum multitudine studij in operatione huius artis, & bonitate scientiæ pręcedentis per ingenium sanitatis, i. microtechni, & reliqua, quę sunt necessaria in arte medicinę. Et propter illud oportet, vt medicus sit rememorans, formationis bonę, velocis solertię, sani intellectus, & bonæ visionis.

Et sufficit nunc nobis, vt narremus rem vnam, quam ponamus exemplum, quo significetur id, quod est præter illud, & loquemur in toto illo, sermone latiore, in libro de ingenio sanitatis. Pone ergo, quòd trahatur ad aliquod membrorum sanguis multus, donec tendantur venæ, quæ sunt in eo, accidit ex eo tensio in venis magnis, & in venis paruis, quæ erant prius occultæ à sensu, deinde fit, quòd apparent propter repletionem earum, sicut videmus illas venas apparere in oculis multoties, quas tegebat albedo. Et fortasse etiam venæ aliæ strictiores illis venis tenduntur causa repletionis earum, & non apparent propter constrictionem earum. Et, quando illud est, fortasse resudat ex venis aliquid, & effunditur ad loca vacua, quæ sunt inter partes membrorum, & fit, quòd currit ad ea res parua, & euacuatur.

Exposuit Gal. in hoc sermone qualitatem generationis apostematis, s. qualiter generatur apostema in corpore. Docet ergo per illud speciem significationis sumptæ ex apostemate secundum generationem suam: deinde ostendit, qualiter fiat hęc significatio diuersa per diuersitatem membrorum. Fit ergo totū, quod ipse dixit in hac dictione, existens exemplum, de quo ipse æstimat, ꝙ sufficit ei in significatione super illud, quod necessarium est in medicatione. Iste ergo sermo est principium partium exempli. Et apostema quidem generatur in mēbro ſm hunc modum: Quādo accidit malitia complexionis in quibusdam membris: aut impellitur ad ea superfluitas ex membro fortiore eis, & quando non potest hoc membrum expellere eam à se ipso, stat superfluitas in eo, & fit ex illa apostema in membro: & via generationis eius est, vt attrahatur ad membrum sanguis. Si ergo non est in sanguine ex humoribus aliquis, vincēs magis, apostema generatur sanguineum, & est, quod nominatur phlegmō. Et, si magis est vincens cholera rubea super sanguinem, generatur ex ea apostema, quod nominatur Erysipila. Et, si est magis vincens humor melancholicus, generatur ex eo apostema durū. Et, si est magis vincens phlegma, generatur ex eo apostema molle, & vocatur zinia. Et, si est vincens ex eo cholera nigra, adusta, vehementis adustionis, etiam generatur ex ea cancer. Et, si est sanguis grossus, phlegmaticus, inflammatus, vehementis adustionis, generatur ex eo apostema, quod nominatur carbo, & carbūculus, & est illud, quod appellatur antrax ostraceum, aut testeum. Et secundū hoc exemplum diuersificantur naturæ apostematum: & pustularum etiam, quæ in cute apparet, est dispositio hęc. Deinde, si, quando sanguis trahitur ad membrum, implentur ex eo venæ magnę, & venæ paruæ, donec perueniantur ad minores paruas venas, quæ sunt in eo, tunc, quando venæ fiunt plenę, resudat ex poris earum ad illud, quod est in circuitu earum, ex locis vacuis, quod implet etiam illa loca vacua, quæ sunt inter partes membri: tunc fit ex aggregatione illius apostema. Si ergo accidat, vt prohibeatur eius expiratio, accidit inde vna duarum rerum, aut vt infrigidetur: aut vt igniatur, & putrefiat, & aggreget saniem. Et curationis eius sunt duæ viæ, vna earum est generationis prohibitio, & illud fit ante complementum eius generationis: & altera est digestio eius post complementum generationis. Et Gal. quidem memoratur in primis viæ, qua præparatur prohibitio generationis eius, donec non aggregetur sanies, & non accidat ab eo apostema aliud, sicut febris sequens collectionem saniei in apostemate magno, & dicit.

Dico ergo, quòd huius ægritudinis curationis intentio non est, nisi euacuatio. Et melius & manifestius est, vt dicam euacuationem partis eius, quæ est in membro, quoniā hæc ægritudo non accidit, nisi propterea, quoniam membrum est repletum repletione superflua.

Iam dixit in eo, quod præterijt, quòd canon in medicatione repletionis superfluæ est euacuatio æqualis: &

nos

A nos ostendimus causam huiusmodi sermonis. Propter illud ergo dixit in hoc sermone, Euacuationem partis eius, quod est collectum in membro.

Euacuatio illius superfluitatis sanguinis fit necessario, aut ita, vt redeat retro: aut ita, vt currat ex mẽbro, in quo est ægritudo. Et reditio eius retro, fit, aut ita, vt impellatur: aut ita, vt attrahatur: aut ita, vt currat per duas res ex istis, quas narrauimus, aut per eas omnes.

Declarauit Gal. per hunc sermonem, ꝙ euacuatio partis eius, quod collectum est ex sanguine in membro firmato, fit per duas res, quarum vna est, vt reducatur, donec redeat ad illud, quod est post ipsum: & altera est, vt euacuetur ex mẽbro ipso, sicut sunt, si perforetur mẽbrum apostemosum ipsum. Deinde dicit reditionẽ sanguinis ad illud, quod est post ipsum, & dicit, ꝙ redit ita, vt impellatur ad posteriora: aut ita, vt attrahat: aut ita, vt currat paulatim: aut per duas ex istis tribus, aut per res eas omnes. Et manifestum est, ꝙ impulsio fit per confortationem mẽbri cum medicinis apocrusticis: & ꝙ attractio fit aut per ventosas, aut per medicinas attractiuas, aut per phlebotomiam ex latere diuerso.

Et euacuatio eius ex membro, in quo est ægritudo, alia est, quæ fit per viam manifestam sensibilẽ: & alia est, quæ fit ita, quòd subtiliatur, donec fiat vapor.

Postq̃ dixit vnam duarum rerum, quibus euacuatur illud, quod collectum est in membro, & est id, per quod re-
B dit sanguis retro, vel ad posteriora sua, dicit etiam in hoc sermone illud, per quod euacuatur sanguis ex ipso loco leso, & dicit, ꝙ illud fit duabus rebus, Quarum vna est apparens manifesta, sicut carraxatio, & apertio, & phlebotomia: & altera est occulta, insensibilis, sicut operatio medicinarum, quæ subtiliãt sanguinem, donec fiat vapor, qui resoluitur ex poris membri. Iam .n. docuit, quæ sit natura apostematis, & accepit ex ea significationem super hoc, ꝙ oportet, vt euacuetur illud, quod collectum est in membro per duas res tãtum, Vna earum est, vt sanguis redeat ad posteriora sui: & altera est ita, vt euacuetur ex ipso mẽbro. Et per illud declarat post hoc, qualiter diuersificatur hæc significatio ẜm medicationem propter repletionem, & dicit.

Veruntamen, quando totum corpus repletum est, tunc nõ oportet, vt euacues superfluitatem ex membro, in quo est ægritudo: Quod est, quia, si tu coneris, vt perfores ipsum, donec egrediantur superfluitates ex ipso, et euacues ipsum euacuatione manifesta sensibili, accidet in ipso per illud dolor, & attrahetur causa illius doloris ad ipsum materia plus. Et, si tu coneris resoluere illã superfluitatem cũ medicinis calefaciẽtibus, attrahetur ad ipsum per caliditatem ipsarum medicinarum plus, q̃; sit illud, quod resoluitur ex eo. Et, si coneris etiam, vt cogas illam rem, quæ currit ad membrum, vt redeat, non recipiet illud corpus propter repletionem suam. Propter istas ergo duas res simul oportet, vt euacuetur corpus totum, deinde attrahatur illud, quod ex eo currit ad membrum, ad loca contraria ei.
C *Cum ergo feceris illud, tunc conare in primis, vt impellas ex illo membro superfluitatem retentam in eo: deinde conare post illud eã resoluere, nã euacuatio eius tunc obediet tibi cũ facilitate, quoniã est tunc cũ meatibus latioribus.*

Docet in hoc sermone Galenus, qualiter diuersificetur modus curationis secundum significationem. Et ex illo est, quia tardatur curatio ægritudinis, donec compleatur curatio eius, quod est ante ipsam. Et ostendit illud per viã resolutionis per cõuersionem: quod est, quia ponit apostema in corpore exemplum. Deinde dicit, Si tu curas apostema ipsum, attrahes super infirmum malitiam magnam. Nam, si tu conaris, vt euacues membrum euacuatione sensibili, sicut si perfores ipsum, & ex ipso euacues superfluitatem, sequitur operationem tuã hanc dolor vehemẽs per hoc, ꝙ tu frangis partem membri: & dolor attrahit ad ipsum ex corpore materiã, quod est plus, q̃ illud, quod euacuasti ex eo per perforationem. Et, si tu conaris, vt euacues ex ipso euacuatione occulta à sensu, & ponas super ipsum medicinas calefacientes, vt fiat illud, quod est in eo, vapor, qui resoluitur ex poris, trahunt ad eum illæ medicinæ caliditate sua ex corpore materiam, quæ erat plus, q̃ illud sit, quod euacuatur. Iam ergo est monstratum per hoc, ꝙ nõ oportet, vt curetur apostema corpore repleto, cum eo, quod euacuat materiam ex ipso membro. Et ipse ostendit, ꝙ nõ oportet, vt reducatur ad posteriora, & dicit, Quòd si coneris etiam, vt reducas illud, quod currit, & collectum est in membro, donec redeat ad posteriora sui, non recipiet illud corpus propter repletionem suam.
D Postq̃ ergo docuit, ꝙ euacuatio eius, quod collectum est in membro, non est necessaria corpore repleto, dixit ẜm semitam cognitionis, Propter ergo istas duas res, ſ. quando iam destruuntur duæ res, quibus euacuatur sanguis ex membro, quarum vna est reductio sanguinis ad posteriora sui: & altera est euacuatio eius ex ipso membro, dixit, Oportet, vt euacues totum corpus in primis, ſ. propterea ante omnem rem: & euacua totum corpus, donec eius repletio remoueatur, aut per phlebotomiam, si possibile est illud in eo: aut per ventosas super cauillas: aut per medicinam soluentem humorem nocentem: aut per frictionem, & exercitium, secundum quòd exigit illius dispositio. Postq̃ ergo cessauit à declaratiõe eius, dixit etiam, Et oportet post euacuationem corporis totius, vt attrahas illud, quod currit ad membrum, ad loca alia contraria membro: nam per illud prohibebis cursum ad membrum, quãdo sanguis fit currens ad membrum diuersum: Cuius est exemplũ, Si apostema est in manu dextra, attrahatur sanguis ad manum sinistram, & econtrario. Et, si est in pede dextro, trahe sanguinem ad pedem sinistrum, & econuerso. Et, si est sursum, trahe sanguinem eius inferius ex latere, quod est in directo ipsius. Et, si est ante, trahe sanguinẽ retro, & econuerso: & in alijs omnibus similiter. Nam, postq̃ euacuas corpus totum, quando facis attractionem diuersam, resoluitur materia, & prohibetur attractio & effusio ad membrum ipsum. Inquit ergo, Cum ergo cessaueris ab hoc toto, redibis tunc ad membrum ipsum, & incipe ita, vt coneris reductionem sanguinis, donec redeat ad posteriora sui. Cum ergo cessaueris ab hoc, conare post illud, vt resoluas illud, quod remanet ĩ eo de sanguine. Inquit, Et illud, quod facies ex istis duobus, ſ. reductione sanguinis retro, & resolutione eius, quod remãsit ex eo, obediet tibi cum facilitate, quoniam meatus facti sunt latiores, & corpus recipit illud, & non remanet materia, quam

attrahas

attrahas ad ipsum. Considera ergo, qualiter accipis curationem apostematis ipsius propter repletionem corporis, donec præcedant eam duæ species curationis, quarũ vna est euacuatio corporis totius: & altera est resolutio materiæ cum attractione diuersa. Et Gal. quidem determinauit, postq̃ ipse docuit illud, per quod fit illud, per quod fit euacuatio sang. ex membro ipso, & dicit.

Expulsio tua, qua illud expellis à membro, quod currit ad ipsum, fit per hoc, quòd constringis et infrigidas ipsum: & ad venas etiam, quæ euacuantur, attrahitur illa res, quam euacuas à membro infirmo. Et iam ostendimus illud in libro de virtutibus naturalibus. Et, quando tu euacuas venas, quæ sunt in membro infirmo, cum medicinis stipticis, conuertis illam superfluitatem à membro infirmo ad illud, quod est post ipsum. Et, quando tu facis illud, tunc, si redit ad corpus, totum, quod currit ex eo ad illud membrum infirmum, bene est.

Docuit Gal. in hoc sermone, qualiter repercutitur illud, quod est in membro collectũ, vel colligitur, donec redeat ad posteriora sui, & dixit, quoniam pars eius redit per attractionem diuersam, quoniam attractio diuersa trahit illum sanguinem in venas ad posteriora eius: & iterum, quando confortas membrum, & quod in eo est ex venis, cum medicinis, quę infrigidant & stipticitatem faciunt, impellis illud, quod collectum est in eis ex repletione, ad posteriora sui, & redit illud cum facilitate, quoniam ex eo, quod est posterius eis ex venis, euacuata est iam repletio. Propter illud ergo recipit illud, quod redit ad ipsum. Tũc, si redit ad corpus, totum, quod currit ex eo ad illud membrum, erit bene: &, si non redit ad totũ illud, indiget illud, quod remanet ex eo, vt euacuetur ex ipso mẽbro. Et ipse hanc dispositionem exponit secundam, & dicit.

Et, si colligatur in membro aliquid ex ea, tũc oportet, vt scias, quòd illa res, quæ colligitur in ipso, est viscosa, aut grossa, & propter illud figitur, & inuiscatur, & remanet etiam in membro, & fit difficilis eius resolutio. Et possibile est, vt non sit ita. Et est causa in fixione eius & permanentia ipsius in membro, quod currit ex venis: & fit inter membra similium partium. Et est hora illa, in qua necesse est tibi, vt euacues illud ex ipso membro, quãdo tu ponis super ipsum, quod est supra illud membrum, medicinas, quæ expellunt illud, quod currit ad ipsum.

Declarat Galenus in hoc sermone causas in remanentia eius, quod remanet in membro ex sanguine post reditionem eius, quod redit ex eo ad posteriora sui, deinde docet medicationem eius, & dicit, Si est sanguis, qui remanet intra venas, quæ sunt in membro, tũc illud est, quoniam per viscositatem aut grossitudinem eius figitur in venis minutis, & inuiscatur in ipsis, & fit difficilis eius resolutio. Et, si non est intra venas, tunc causa remanentię eius in membro, est, quia egreditur à venis secũdum semitam resudationis, & peruenit in vacuis locis membrorum similium partium, quæ sunt in circuitu venarum, s. in carne. Postq̃ ergo docuit causam in remanentia eius, quod remanet ex sanguine in membro, dixit, Tunc necesse est tibi apud hoc, vt euacues illud ex illo membro, & non coneris illud facere redire ad posteriora sui. Et, quando vis euacuare illud ex ipso membro, tunc pone in primis super illud, quod est supra membrum læsum, ex membris, illud, quod expellat illud, quod currit ex eo ad membrum. Nam, si non facis hoc, non sis securus etiam, quin trahatur ad membrum sanguis alius per hoc, quòd euacuas illud, quod est in eo ex eo ipso. Et significat per membra, quæ sunt super, membra, ex quibus venit nutrimentum ad membrum.

Euacuatio fit per perforationẽ, & per medicinas resolutiuas, præcipue si æstimas, quòd in locis, qui sunt inter membra similium partium, sit aliquid contentum.

Vult, ꝙ euacuatio ipsius membri fit per perforationem, & medicinas resolutiuas: & distinguit inter vtraq;, & dicit, ꝙ medicinæ resolutiuę sunt magis iuuatiuę, q̃ perforatio, quoniam resudat ex sanguine aliquid, & peruenit in locis vacuis, qui sunt inter membra consimilia. Et ostendit, ꝙ perforatio administratur, quando non cõfert operatio medicinarum resoluentium: & qñ cogregat apostema saniem: & qñ æstimat medicus, ꝙ, si remanserit sanies, putrefiet membrum velociter. Properet ergo cum perforatione, anteq̃ accidat super membrum nocumẽtum aliquod maius. Et intrat sub perforatione scarificatio membri ipsius, aut appositio ventosarũ super ipsum, aut phlebotomia venæ in ipso.

Et medicinarum resoluentium omnium complexio calida est: & ex operatione huius complexionis est mordicatio, quãdo est superfluæ caliditatis. Oportet igitur, vt caueas in his locis vsum medicinarum, quibus est caliditas fortis, præcipue si membrum infirmum est procedens apparens. Nam, si tu administras similia istis ex medicinis, donec aggreges super ipsum cum ægritudine ipsius mordicationem, accidit in eo ex dolore res non parua: & omnis dolor stimulat & attrahit materiam. Ergo medicina, cum qua est caliditas æqualis, est, quæ nõ facit in huiusmodi membris dolorem, & præcipue si est cum illa humiditas.

Iste sermo est intellectus. Docet. n. in eo, ꝙ medicinę resolutiuæ sunt calidę: & quia oportet, vt sit calefactio earum, quæ calefaciunt membrum, calefactio æqualis: & quia oportet, vt sit cum caliditate eorum æqualis humiditas, s. humectãs etiam. Et caliditas quidẽ ęqualis, & humiditas æqualis, sunt, inter quas & caliditatem mẽbri & humiditatem eius est assimilatio: & sunt magis additæ parum, q̃ in q̃titate partis gradus primi.

Et sufficit nobis medicina resolutiua, q̃uis non sit fortis in resolutione membrorum procedentium, positorum in eo, quod apparet de corpore. Quod si membra extrinseca ægritudinem non habent, & membrum, quod indiget euacuatione, est in profundo submersum, tunc oportet, vt cõfortetur medicina resolutiua, et addatur in caliditate eius, quoniam non fit securitas, quin debilitetur & destruatur virtus eius, anteq̃; consequatur & perueniat ad profundum corporis. Neq; timetur super loca exteriora, quibus occurrit, ex ea nocumentum, quoniam non habent ægritudinem. Iam ergo conueniens res est ex duobus modis simul in administratione medicinarum, quæ sunt calidiores & acriores,

A *acriores, propterea, quòd membra apparentia tolerant eas, & membra interiora indigent eis. Et hanc significationem sumpsimus ex loco membri.*

164. Iste est modus alius significationis, quam sumpsit à loco mẽbri. Nam, si est apparens procedens, siue superficialis, medicinę, quæ calefaciunt & humectãt cum æqualitate, sunt sufficiẽtes ei. Et, si est intrinsecum vel longinquũ, indiget, vt addatur in caliditate medicinæ & humiditate eius, per quantitatem, qua contrarietur ei virtus eius: & iam diminuta est, vsquequo consequatur æqualitatem. Et sermo eius in hac significatione intellectus est, qñ multum intenditur significatio in eo.

Et oportet, vt consideremus, an remanserit aliquid ex eo, quod necessarium est in curatione.

165. Scilicet in curatione apostematis.

Et videtur mihi, quòd remanent res nõ paucæ: quod est, quia ex membris infirmis, in quibus est superfluitas, quæ ad ea currit, alia sunt, quæ sunt rara in natura sua, laxa, mollia: & alia, quæ sunt viscosa, spissa, dura.

166. Vult, ꝙ modus curationis & medicationis sit diuersus etiam ſm diuersitatem membrorum in raritate, & lenitate, spissitudine, & duritie, & fluxibilitate, & subtilitate.

Quodcũq; ergo ex membris est secundum modum primum, euacuatur velociter: &, quod est secundũ modum secũdum, indiget, vt euacuetur, medicinis, quæ sunt acutiores illis: & indiget, vt sint illæ medicinæ subtiliores. Quòd
B *si cum illo sint illæ partes submersæ valde, positæ in profundo, tunc sunt magis indigentes illo multũ. Conserua ergo hunc modum significationis secundum curationem sumptam ex substantia membri infirmi.*

167. Modus primus est, vt sint membra rara, fluxa, leuia: nam, quod in istis est, euacuatur velociter: sufficit ergo eis ex medicinis resolutiuis, debiles ex istis medicinis. Et modus secundus est, vt sint membra spissa, viscosa, dura: difficile est enim, vt, quod in istis est, euacuetur: quapropter indigent ex medicinis resolutiuis, quæ sunt fortiores & subtiliores. Et, qñ plus sunt longinquiora in profundo, indigent eo, quod est vehemẽtioris virtutis, & pluris subtilitatis. Iam ergo diuersus est & iste modus curationis ſm diuersitatem dispositionis membrorum.

Et sumitur significatio alia secundum curationem ex forma membri, & communitate eius ad aliud.

168. Intelligitur, ꝙ non sufficit in significatione ſm modum curationis totũ illud, quod p̃misimus, donec fiat ei cõpar etiã significatio sumpta ex forma membri & communitate eius ad aliud. Et Gal. quidem ponit huic capitulo exemplum, quo exponit illud, & perscrutatur exquisite sermonem in eo.

Pone ergo, quòd ægritudo, quam diximus paulo ante, acciderit in hepate, & quòd iam iã inuiscentur in extremitatibus strictis venarum, quæ sunt in eo, humiditates viscosæ, & grossæ, et multæ. Dico ergo, quòd, quando illud est subtile, facile est, vt administrentur cibi & potus subtiliantes, & subtilientur in primis cum eis grossitudo & vi-
C *scositas, deinde euacuetur res nocitiua non per vias strictas, quæ non videntur tantum, sicut euacuantur aliqua mẽbra, sed per vias amplas: quod est, quia venæ, quæ sunt in hepate, sunt ex latioribus venis, & sunt pluris numeri earum. Et, quæ sunt ex illis venis in gibbositate hepatis, proueniunt ad venam magnam, quæ nominatur profunda: &, quæ sunt ex illis venis in latere hepatis concauo, proueniunt ad venam, quæ nominatur porta. Et propter illud facile fit, quando accidit in venis hepatis, in quocunq; duorum laterum fuerit, viscositas, vt euacuetur superfluitas faciens illud cum qualibet re parua, & adiutorio eius paruo. Cum ergo humiditas inuiscata est in venis, quæ sunt in latere hepatis concauo, attrahas eam ad ventrem cum medicinis attractiuis: &, quãdo inuiscata est in venis, quæ sunt in gibbositate hepatis, euacua ipsam per vrinam ex vena profunda.*

169. Quandó accidit apostema in hepate, properamus, & euacuamus corpus totum: &, si est vincens sanguis, tũc per phlebotomiam: &, si est humor cholericus, tunc per illud, quod educit choleram: &, si est humor melancholicus, tunc per illud, quod educit melancholiam: & ſm hoc exemplum in reliquis: & accidit post illud attractio diuersa. Deinde cõsidera. Nam, si inuiscatæ sunt in extremitatibus venarum eius strictarum humiditates viscosę, aut grossę, aut multæ, administramus cibos & potus conuenientes, s. subtiliantes, vt subtilietur per eos grossitudo & viscositas in primis, deinde euacuamus post illud, quod collectum est in hepate. Si ergo est illud in gibbositate hepatis,
D conamur euacuare illud per vrinas. Et, si est in concauitate hepatis, conamur euacuare illud per medicinas attractiuas: & similiter facimus in emplastris, quæ ponimus super ipsum. Et, si tu fueris rememorans totum, quod prætериit, tunc intelliges ex te ipso sermonem Galeni: ipse. n. est intellectus, non indigens expositione. Et non dixit, cibos & potus subtiliantes in attractione eius, quod inuiscatũ est in hepate, nisi propterea, ꝙ medicatio cibi & potus est melior medicatione, quæ est cũ medicinis. Et determinabo determinatione ampliori hac, illud, per illud, quod sequitur ex sermone in capitulo hepatis. Et meliores cibi subtiliãtes hepar sunt cappares conditi cũ aceto, & aqua similę hordei: & meliores potus subtiliantes sunt secaniabin, & quæ currunt cursu hoc.

Et sumitur cum eo, quod narrauimus, significatio alia secundum curationem hepatis, propterea, quia ipsum est radix omnium venarum: Quod est, quia, cum regimen eius non sit sibi ipsi necessarium tantum, sicut maiori parti membrorum, sed effluat ex eo virtus in venis, non fit securitas, si mollificamus virtutem eius infundendo ipsum cũ oleo, & cum administratione emplastrorum mollificantium & resoluentium, quin debilitetur ipsum in primis in operatione sua, deinde debilitẽtur ipsius debilitate omnes venæ. Et propter illud oportet, vt misceantur cũ eo, quod ponimus super hepar, quædam medicinæ stipticæ.

170. Iste est modus alius significationis, sumptæ ex virtute membri. Cum ergo hepar sit membrum principale, & principium naturalium virtutum: & sit ex canonibus euacuationis eius, quod collectum est in membro, positio medici-

medicinarum resoluentium super membrum, declarat Galenus hoc sermone, ꝙ iste canon sit in membris principalibus diuersus, quoniam ista membra egent, vt conseruentur virtutes eorum super ea. Et propter illud oportet, vt misceantur cum medicinis resoluentibus quædam medicinæ confortantes. Et meliores medicinæ confortantes sunt, quæ sunt stipticę, & in quibus est aromaticitas, sicut est rosa, & xyloaloes, & sandali, secundum ꝙ ipse obędit in hoc sermone.

Et, cum sit locus hepatis, locus longinquæ profunditatis, non fit securitas, quin debilitetur virtus medicinæ stipticæ, & destruatur, anteq̃; veniat ad ipsum, si non sit cum illa, substantia subtilis faciens eam peruenire, sicut est natura rerum aromaticarum. Et melius quidem est, vt medicina sit aggregans duas res, s. vt sit stiptica, & aromatica: nam, quando ipsa aggregat has duas virtutes, est eius operatio fortior.

Iam præterijt expositio huius sermonis in eo, quod præteritum est.

Pone ergo, quòd tu euacuasti rem, quæ erat in hoc membro contenta secundum diuersitatem rei naturalis, & redit ab inæqualitate chymorum ad rem naturalem: Oportet ergo apud illud, vt tu cogites, & cõsideres, vt non sit cõplexio hepatis mutata ex qualitate illius humiditatis, quæ erat retenta in ipso, & infrigidatum sit hepar ex ea, quãdo fuit phlegma: aut calefactũ ex ea, si fuerit ex genere choleræ, donec rectifices complexionẽ eius, si est corrupta, & facias ipsum redire ad sanitatem reditione integra. Et rectificatio complexionis est, vt intromittas super ipsum qualitatem contrariam ei, sicut iam diximus in curatione complexionis malæ.

Intellige illud, quod dixit in hepate in hoc sermone, in reliquis membris, in quibus fuerint apostemata. Nam tu indiges post euacuationem materiæ & eradicationem eius ex illo membro, vt cõsideres membrum. Nã, si accidit iam ab illa materia in eo malitia complexionis, tunc remanet in curatione eius medicatio huiusmodi ægritudinis. Et sermo Galeni est intellectus: considera ergo ipsum.

Et oportet, si sit calefactum, vt sit quantitas infrigidationis medicinæ nostræ, qua infrigidamus ipsum, per quãtitatem, qua est calefactum, s. per quantitatem, quam addit super complexionem æqualem. Est necessarium in hoc etiam, vt sis sciens æqualitatem naturalem in hoc membro: quod est, quia, si tu non scis quantitatem caliditatis hepatis naturalis, non scies, quantum sit nunc calidius complexione sua naturali: neque quando oportet te cessare & abstinere ab eius infrigidatione. Et similiter, si infrigidatur aliquod membrorum, & intendis, vt calefacias ipsum, deinde nescis, quantæ quantitatis sit frigus eius naturale, non peruenis ad sciẽtiam medicinæ, cum qua oportet te calefacere ipsum proprie: neq; potes scire, quando oportet te abstinere & stare à calefactione eius.

Ostendit Gal. per hunc sermonem, quia necesse est medico, vt sciat complexionem cuiusq; membrorum naturalem, & conseruet eam in mente sua. Cum ergo accidit in eo apostema, aut ægritudo alia ex ægritudinibus, aspiciat per considerationem suam in curatione ægritudinis, & complementum eius, cuius quantitatis sit illud, quod mutauit ægritudo de complexione membri, & curet illud eo, quod æquatur quantitati eius ex eo, quod est contrarium ei. Et ponit exemplum in hoc capitulo significans hepar. Nam, quando accidit in eo apostema, & curamus ipsum, vsquequo compleatur eius sanatio, non stamus, & non abstinemus à curatione, donec consideramus, quantæ quantitatis sit illud, quod mutauit complexionem hepatis à dispositione sua naturali. Si ergo factũ est calidius, infrigidamus ipsum cum quantitate eius, quod addit caliditas eius. Et similiter, si infrigidatur, calefacimus ipsum: &, si humectatur, exiccamus ipsum: &, si exiccatur, humectamus ipsum. Cum ergo reduximus ipsum ad complexionem suam naturalem, abstinemus tunc à medicatione. Et, postq̃ cessauit ab hoc exemplo in hepate, indicauit indicium commune in omnibus membris, & dixit, Et similiter, si infrigidatur aliquod membrũ, oportet, vt scias, quãtæ quantitatis sit frigus eius à re naturali: & tunc calefac ipsum cũ illa quãtitate, donec redeat ad complexionẽ suam naturalem. Et ipse iam dixerat in eo, quod pręterijt paulo ante, ꝙ chymi, qui attrahũtur, donec apostementur ex eis membra, mutant complexionem membri, ad quod trahuntur, secundum quantitatem suam. Chymi quidẽ phlegmatici infrigidant, & cholerici calefaciunt, & secundum hanc viam infrigidat melancholicus humor. Et diuersa fit dispositio in cholera adusta: nam, si remanet cum ea residuum caliditatis, aut sunt humores adusti, existentes adusti cholerici, tunc calefacit: &, si non remanet residuum caliditatis in ea, aut humores adusti, sicut phlegma salsum, aut humor melancholicus, tunc infrigidat. Et apud hanc dispositionem cõsidera, quæ apostemata curastis: & considera membrum, in quo accidit: & considera, quantũ recessit eius complexio naturalis. Reduc ergo ipsum ad complexionem suam, & naturam suam cum medicinis cõtrarijs: & pone quãtitates & qualitates earũ æquales quantitati exitus membri à complexione sua.

Et, quia iam locuti sumus in illo per illud, in quo est sufficientia, nunc oportet, vt veniamus super ipsa membra, quæ sunt in numero egredientia à cursu naturali. Et est illud secundum duos modos, quorum vnus est additio, & alter est diminutio.

Postposuit Gal. sermonem in canonibus curationis ægritudinis, factæ in q̃titate, pp duas res, Vna earum est, quia numerus præcedit quantitatem natura: & altera est, quia plurimum sermonis in curatione duarum ægritudinum est vnum, sicut apparebit ex sermone eius in subsequentibus. Et propter has duas res præmitiut sermonem in canonibus curationis ægritudinis, factę in numero: deinde vero sequitur ipsum cum canonibus curationis ægritudinis, factæ in quantitate. Et illud, quod vult per sermonem suum istum, est, quia, cum cessauit à doctrina canonum curationis ægritudinis, factæ in forma, & determinauit canones curationis in apostematibus, est id docens discipulum ad hoc, vt fiat super eum scientia curõnis omnis ægritudinis. Quapropter sequitur illud, dicẽdo canones curõnis ægritudinis, factæ in numero. Et species eius sunt duæ, vna earũ est additio: & altera diminutio.

Cum ergo aliquod membrum minuitur, tunc intentio in curatione eius est reducere illam rem, quæ diminuta est. Et

A *est. Et illud est, vt ministres naturæ, & adiuues eam super operationem suam secundum modum, quem narraui paulo ante.*

Modus, quem narrauit paulo ante de seruitio naturæ & adiutorio eius super hoc, vt generet, quod diminutum est, est dare infirmo cibos & potus conuenientes, & facere digestionem bonam in stomacho, & in hepate, & in venis, & rectificare complexionem membri. Et similiter iuuat frictio eius parua lenis, & embrocatio eius cum aqua tepida, & inunctio eius cum aliquo oleo, & positio medicinarũ attrahentium super ipsum cũ æqualitate, vt attrahatur ad ipsum ex sanguine illud, ex quo faciat natura membrum diminutum.

Et, quando additur aliquid in aliquo membrorum, tunc intẽtio in curatione eius est incisio eius cum ferro, aut cũ igne, aut cum medicina adurente.

Dixit Gal. tres res incidẽtes membrum additum, scilicet ferrum, sicut cultellum, & spatinulę, & forfices: & cauterium cum igne: & cauterium cum medicina adurente, vt simus facientes ex his tribus illud, quod exigit testificatio de virtute infirmi, & debilitate eius, & virilitate ipsius, & timore eius: & ex eo quod exigit æstimatio artificialis. Incisio namq; membrorum diuersa fit, sicut incisio hęmorrhoidarũ, & carnis, additæ scilicet; & natæ in vlcere. Nos enim quandoq; incidimus illud cum ferro, & qñq; cum igne illud incidimus, & qñq; incidimus illud cum medicinis adurentibus. Et nos non facimus vnumquodq; horum trium, nisi fm conuenientius, & magis vltimum, vel certius in iuuamento curationis.

B *Et fere in omni membro, in quo fit additio, possibile est, vt sit in eo sanatio: & non in omni membro, quod minuitur, est possibile, vt generetur, quod minuitur ex eo, sicut ostendi in libro de spermate.*

Quandoq; fit additio in ipsa forma & diminutio: & quandoq; fit post complementum formæ. Ego. n. vidi ex additione virum, qui habebat veretrum & testiculos, & vuluam mulieris simul. Et vidi digitum additũ multoties. Et vidi virum quendam natum habentem duo capita separata. Ex diminutione vero vidi virum, qui vsque hodie viuus est, & non fuerunt ei manus & pedes. Et vidi, qui natus est cum vno testiculo tantum. Et vidi, qui natus est, & non habebat neq; vuluam, neq; priapum viri, neq; testiculos: & erat in forma sua, & in suis moribus secundum assimilationem castrati: & erat ei foramen minimum, ex quo mingebat tãtum. Et vidi iterum, qui natus fuerat cũ barba, & pilis pectinis, & pilis titillicorum. Post natiuitatem autem accidunt res, cum quibus minuũtur membra, sicut abscisio manus, aut pedis, aut nasi, aut auris, aut testiculorum, aut priapi: & sicut circuncisio viri & mulieris, & hoc est multum famosum. De additione autem vidi virum, qui natus est habẽs dẽtes additos, & cuius quędam membra magnificata sunt. Et vngula etiam est membrum additum in oculo: & similiter hæmorroides mẽbra addita. Et iam vidi mulierem, quæ est vsq; hodie in vita, & nata erat intra vuluam suam hæmorrois longitudinem digiti indicis, & eius grossitudinem habens, donec prohibuit virum posse coire cum ea: & rogauit me incidere eam, & curare ipsam: & non fuit mihi conueniens facere illud, quoniam ipsa habebat principatum in mundo, & censum multum, & vir eius est vnus Rex hodie. C Manifestum est igitur ex hominibus illis, quòd membra multa sunt addira, quorum diminutio est impossibilis; & multa membra diminuta, quorum additio nõ est possibilis. Etiam ostendit Gal. in lib. de spermate, ꝙ non est possibile, vt redeant, qñ minuuntur, mẽbra, quę generãtur ex spermate. Et ostendit iterum, ꝙ membra, qñ indurantur, non est possibile, vt addantur.

Et ex membris sunt membra, quæ quamuis non sit possibile, vt generentur ipsa eadem, tamen possibile est, vt generentur loco eorum alia ex eis, quæ sunt loco eorum. Ex illo est, quod, quãdo cadit ex aliquo membrorum os totum, possibile est, vt generetur loco eius substantia alia præter os, & præter carnem. Substantia enim, quæ generatur loco ossis, est quasi caro poroides, aut porus carneus. Et, quanto plus in ea extenditur tempus, est ad porum decliuior, & in principio sui esse fuit ad carnem decliuior.

Iste sermo est intellectus. Et ipse quidem in capitulo de curatione fracturæ ossis ostendit, ꝙ parum generat natura de nutrimẽto ossis. Et sermo quidem iste exigit, vt sit natura pori inter naturam ossis, & inter naturam carnis. Est ergo illud, quod generat natura loco ossis diminuti, membrũ medium inter naturam ossis & naturam carnis, quoniam os eius, ex cuius nutrimento oportuit ipsum generari, iam priuatum est. Quapropter dixit Gal. quòd sit caro poroides, aut porus carnosus: &, quanto plus extenditur cum eo tempus, tanto induratur, & fit ad naturam pori decliuior.

D *Cum ergo perditur aliquod membrum, & non est possibile ita, vt generetur ipsummet, neque aliud simile ei, quod stet loco eius, tunc intentio tertia tua est, vt ingenietur membro decoratio aliqua, sicut fit in membris, quæ curantur.*

Quando diminuitur aliquod membrorum, sicut si incidatur vna manuum, tunc non est possibile, vt nascatur: quapropter decoratur locus incisionis ita, vt faciamus ipsum rotũdum, lenem, vt color eius sit color corporis, aut propinquus ei: Quod est, quia, si pars eius sit magis addita, & pars eius magis diminuta: & quoddam eius sit magis eleuatum, & quoddam eius magis depressum: & color eius in vltimo dissimilis colori corporis, tunc est fœdum & etiam inhonestum ei, qui curat ipsum, ex medicis.

Et hoc genus ægritudinis, quod est in numero, est communicans generi, quod fit in magnitudine: quod est, quoniã species eius, quod est in numero rerum naturalium, est propinqua generi, quod est in magnitudine, & non fit diuersa ei, nisi in specie eius altera, quæ est in numero rerum, quæ sunt in genere eius egredientes à natura.

Res egredientes à natura in quantitate, officialis, & non in numero, & vnius naturæ sunt, sicut raro superexcrescens in officiali, vel pinguedo, vel os, vel aliquid tale, sicut fit albula grossa in oculo, vel aliqd simile in cute.

Et intentio prima in curatione huius speciei est extractio illius rei generatæ secundum diuersitatem cursus naturæ,

turæ, & ablatio eius à membro, in quo generatur. Si autem vides, quòd hæc intentio non est possibilis, vt compleatur, tunc intentio secunda in eius curõne est, vt permutes eam, sicut permutatur aqua, quæ generatur in oculo.

Genus quidem ægritudinis factæ in numero membrorum, cuius species sunt additio & diminutio, est communicans generi ægritudinis in q̃titate, cuius species sunt magnitudo & paruitas: quod est, quia per additionẽ magnificatur membrum, & per diminutionem diminuitur. Et diuersitas inter vtraq; est, ꝙ illud, quod additur in ægritudine facta in numero, & quod diminuitur, est egrediens à natura: & propter illud intẽtio in curatione eius, est ablatio rei generatæ secundum diuersitatem cursus naturæ, vel remotio eius à membro, sicut vngula, ipsa enim est mẽbrum in coniunctiua oculi. Quòd si non est possibilis eius ablatio & remotio à membro, tunc intentio secunda est permutatio eius à membro, sicut permutatur aqua, quæ generatur in foramine vueę, ad inferiorem concauitatem vueę.

Et, quando diminutio non est diminutio membri totius, sed diminutio partis membri, & est additio etiam secundum hanc similitudinem, tunc intentio in curatione eius, quod est diminutum, est aut nutrimentum membri, aut generatio eius, quod diminutum est ex eo: & intentio in curatione eius, quod additur, est incisio rei additæ, et extenuatio eius, & liquefactio ipsius.

Vult, ꝙ, additio & diminutio quando non sunt in membro toto, sicut digitus additus, aut diminutus totus, tũc illud non est ex ægritudine facta in numero, sed ex ægritudine facta in quãtitate: & hęc additio & diminutio sunt in membro remanente ita, secũdum numerum totum suum, Diminutio quidem, sicut, si extenuetur aliquod mẽbrum, & minuatur eius q̃titas, tunc intẽtio eius in curatione huius diminutionis est etiam dare cibos & potus conuenientes, & facere, vt bona sit digestio: & embrocatio membri cum aqua tepida, & frictio eius temperata, & inũctio eius aut cum oleo tepido, & potio medicinarum calefacientium, & mordicatio per percussionem cum virga, & emplastratio cum pice, & reliqua, quæ ad ipsum trahant sanguinem, quo natura reducat diminutionẽ eius, donec redeat ad q̃titatem suam, quam oportet. Et additio quidem eius, sicut, si ingrossatur aliquod mẽbrum, & magnificatur eius q̃titas, tunc intentio in curatione huius additionis, est ciborum & potuũ minoratio, & frictio multa dura, & medicinę resoluẽtes, & somnus sup terram, & proprie duram, & arenosam, & exercitiũ forte, & reliqua, quę resoluunt ex membro, & minuunt ex nutrimento eius.

Et propter illud non est intentio in curatione harum rerum alia ab intentione in curatione eius, quod narrauimus ante eas: neque natura medicinarum, quæ conueniunt eis in genere, est alia à natura medicinarum, quæ conueniunt illis.

Vult, quia iam ostensum est de curatione ægritudinis, factæ in quantitate, quia est similis curationi ægritudinis factæ in numero, & intentiones sunt vnę, s. similes. Et similiter est dispositio in natura medicinarum: nam medicinæ, quibus inquiritur & acquiritur diminutio in duabus ægritudinibus, sunt vnę natura: & medicinę, q̃bus acquiritur additio in duabus ægritudinibus, sunt vnę etiã in natura: similiter & reliquum regimẽ. Hoc est ergo vltimum, quod loquitur in curatione ægritudinis, factæ in quantitate.

Et oportet, vt veniamus super genus aliud causarum sanitatis, cuius rememoratio super nos remansit: & est genus, quod rectificat nocumenta accidentia in situ membrorum, sicut dislocatio, & intestinum, quod descendit & cadit in cistim, i. bursam testiculorum.

Hoc genus est vltimum generum nocumentorum accidentium in compositione membrorum: & sermo eius in eo est intellectus.

Et dislocatio quidem fit aut ex tensione, aut ex impulsione laboriosa. Et descensus intestinorum ad cistim testiculorum fit aut ex ruptura, quæ accidit in panniculo, qui cõtinet intestina: aut ex dislocatione meatus, qui descẽdit ex illo panniculo ad cistim testiculorum.

Docuit in hoc sermone causas dislocationis iuncturæ & descensus intestini ad cistim testiculorum, donec accipiat eorum significationem super curationem eorum.

Et propter illud fit dislocationis rectificatio per tensionem & impulsionem ad diuersitatem illius partis, ad quã separata fuit iunctura, & descensus intestini ad cistim testiculorum, ita vt ingenietur in constrictione eius, quod dilatum est ex illo panniculo, qui continet.

Sicut, si tu iam cõsecutus es operationes medicinę particulares, tunc iste sermo est tibi intellectus. Reductio quidem dislocationis manifesta est: Ruptura vero & eius constrictio, quod dislocatũ est, fiunt cum medicinis exiccatiuis, & cũ medicinis cauterizantibus cũ cauterio per ignem, & cum ligatura per ligamentum, & cum positione pilæ ex corijs, & strictura eius super emunctorium. Et melius est, vt sub pila fiat emplastrum compositum ex medicinis exiccatiuis & calefactiuis, sicut sunt folia cupressi, & nux eius, & aloe, & calx, & achacia, & thus, & quæ fiunt, sicut illa.

Et ego quidem iam confirmaui in libro de ingenio sanitatis vias, per quas oportet te incedere in inuentione causarum particularium, quibus oportet te has res habere.

Vult, ꝙ iã scripsit in lib. de ingenio sanitatis ẽm determinationẽ, & certificationẽ, & inquisitionẽ oẽs canones, & vias, quibus curatur vnaquæq; ęgritudinum, quas narrauit vel numerauit in hoc libro: & dat canones vniuscuiusq; curationis earũ ẽm semitam summę, & ẽm exquisitionem, & determinationẽ. Hoc est ergo vltimum, quod ipse dedit in doctrina sua in hoc libro de canonibus curationis ægritudinum.

Et iam remansit super nos, vt narremus causas, quas sumpsimus ad dicẽdum in eo, quod præterijt de sermone nostro: & sunt causæ, quæ præcedunt, & præseruant.

Vult causas, quas premittit medicus, & cōseruat cū eis corpus, & facit ipsum euadere à casu in ægritudinem.

A *Et genera harū causarū sunt tria. Genus primū ē genus causarū, quæ præcedūt, et conseruant corpus sanū saluū. Et genus secundū est genus causarū, q̄ præcedunt, et conseruant corpus, quod est saluū, sed negatur ex eo aliquid. Et tertium genus est genus causarum, quæ antecedunt, & conseruant corpus infirmū. Et scientia generis primi est ex scientia conseruationis sanitatis: & hoc genus est (sicut ante diximus) duobus modis. Et scientia generis secundi est ex scientia antecessionis in præseruatione. Et scientia tertij generis est ex scientia ingenij sanitatis.*

Vult, ꝙ antecessio cū conseruatione cōpleat per contēplationē in istis tribus generibus, quæ numerauit. Genus quidem primum est conseruatio sanitatis: & illud est in duobus modis, vnus eorum est conseruatio sanitatis corporis, quod est in meliori formarum: & alter est conseruatio corporū sanorum, & diminutorum à meliori formarum. Genus aūt secundum est f̄m certitudinē & veritatem antecessio cum conseruatione: & est, ꝙ, qn̄ mutatur aliquod ex signis sanitatis, properat medicus, & destruit causam mutātem, anteq̄ magnificetur, & fiat fortis, & faciat euenire ægritudinem. Genus vero tertium est sumptum ex ingenio sanitatis: & est resistentia causarum infirmantium, & destructio earum. Et Gal. determinat illud, & dicit.

Et huius generis totius essentia proprie est in chymis.

Vult genus cōmune tribus generibus causarū, quarum præcessit numeratio, & earum scientia.

Et non oportet, vt sint chymi neq; viscosi, neq; grossi, neq; subtiles aquosi, neq; multi, neq; calidiores, quàm oportet, neq; frigidiores, neq; mordicatiui, neq; putridi, neq; sit eis qualitas mala venenosa.

Intellectū est ex hoc sermone, ꝙ vult, vt sint chymi tēperati laudabiles. Et oportet ante expōnē huius sermonis, vt intelligas nomē chymi, qd̄ sit illud, quod sigñat. Dico ergo, ꝙ cibus & potus cōmiscentur in stomacho, & decoquunt, & fit ex eis res, quā noīauit Ari. chylū, per l. Deinde hepar attrahit ex hoc chylo melius, quod est in substātia eius, & decoquit illud in se, & facit ex eo sanguinē, quem noīauit Aris. chymū, p̄ m, vt sit differētia īter ipsum & primū. Et Gal. qdē ostendit, ꝙ dispō hmōi sanguis in hepate, ē, sicut dispō vini. Sicut. n. vinū ī principio sui ē mustū expssum, silr̄ est sanguis. Cū ergo cōplet̄ vinū, ei sunt qnq; spēs, vna earū est fęx eius, & ipsius supfluitas: & secūdæ illud, quod nō digerit̄ ex ipso: & tertia ē vinū ipsum: & quarta ē illud, quod natat sup ipsum: & qnta ē aquositas ei⁹ subtilis, q̄ fit vapor, & resoluit ab ea. Et silr̄ sanguī fiūt qnq; spēs, q̄ noīant̄ chymi, Vna earū ē fęx ei⁹, & noīat̄ humor melācholicus: & Creator sublimis qdē ordinauit splenē, vt attrahat hūc humorē ex sanguīe. Et scđa est illud, cuius digō ex sanguīe nō cōplet̄, & noīat̄, phlegmaticus humor: & non p̄parauit ei mēbrū, qd̄ attrahat ipsum, qm̄ posse est, vt alteret̄, & cōpleat̄ digō eius, & fiat sanguis. Et tertia ē sanguis purus ipsemet. Et quarta ē illud, quod calefit ex eo, & natat sup ipsum, vt spuma, & noīat̄ humor cholericus: & Creator quidē summus p̄parauit ad attractionē hmōi humoris fel. Et quinta ē aquositas eius: & attractiōi huius supfluitatis ordinauit Creator sublimis lūbos. Deinde sanguis fluit ex hepate ī venas, & associātur ei reliquię horū humorū, &, multoties ēt illud, qd̄ gñat̄ cū eo i cōcauitatibus venarū. Et, p̄pter illud dr̄, ꝙ sanguis ē deferēs humores, s. quia ī eo īueniūtur oēs humores. Quāuis. n. in sanguine, qui ē in venis, sit vincēs natura sanguīs, tn̄ in eo est ēt ex vnoquoq; humorū pars, p̄pter iuuamēta, quorū rememoratiōis nō ē locus: & quia vnūquodq; mēbrorū attrahit ex venis, q̄ veniūt sibi, illud, qd̄ est cōueniēs sibi ex sanguine, & resoluit illud, & assilat p substātiā virtutū nutritiuarū naturaliū, q̄ sunt in eo. Iā ergo apparet p illud, qd̄ determinauimus, ꝙ chymi sunt aggregati cū sanguīe. Si ergo sint viscosi, aut grossi, est vincēs sup eos natura phlegmatis, aut humoris melācholici. Et, si sunt subtiles aquosi, est vincēs sup eos natura aquosi sanguinis. Et, si sint multi, sunt oēs ipsi additi f̄m p̄portionē. Et, si sint calidiores, q̄ oportet, est vincēs sup eos natura choleræ. Et, si sint frigidiores, est vincēs super eos aut phlegma, aut humor melācholicus. Et, si sint mordicatiui, est vincens sup eos acuitas, & subtilitas. Et, si sint putridi, est vincēs sup eos corruptio. Et gñantur ex corruptione eorum spēs multę malę, sicut spēs cholerę citrinę, egressę à natura: & spēs phlegmatis mali, egressi à natura: & spēs cholerę nigrę. Et fortasse gñat̄ ex corruptiōe eorū illud, cuius natura ē natura veneni, & corrūpit corpus totū, sicut illđ, quod fit ex corruptione spmatis intra corpus: & sicut eleuatur ex pollice vapor, qui gñat̄ ex humore malo in eo, &

D ascēdit ad cerebrum, & facit epilepsiam. Gal. autem vidit hanc speciem epilepsię. Et vidimus etiam nos speciē epilepsiæ mirabilem: & est, ꝙ quidam scriptor sentiebat in brachio suo dextro in mense semel aut bis deambulationē venti frigidæ, ascēdentis sursum, donec perueniebat ad caput eius: cum ergo perueniebat ad caput eius, accidebat ei paroxysmus epilepsiæ leuis.

Isti enim chymi, quando adduntur in istis dispositionibus, sunt causæ ægritudinum.

Chymi grossi & viscosi faciunt oppilationes, & alias phlegmaticas ægritudines, & melancholicas. Et similiter chymi frigidi, & chymi subtiles aquosi faciunt ægritudines aquosas, sicut hydropisim. Et multitudo facit ægritudines repletionales. Et calidi faciunt ægritudines cholericas, & reliquas ægritudines. Et mordicatiui faciunt ægritudines, in quibus est mordicatio fortis. Et putridi faciunt ex ægritudinibus putridis species diuersas ægritudinū, sicut febres putridas, & vlcera alchabarti, i. putrida: & f̄m hanc similitudinem in vnoquoq; eorum.

Et quādoq; est additio eorū ex illa cā, quæ fuit eis radix, & ex qua fuit eorū generatio. Et quādoq; est propterea, quia recipiūt aliquos alios humores, qui sunt in corpore, et alterant eos ad similitudinem eius secundū quòd ipsi sunt.

Vult, ꝙ additio cuiusq; eorū, quę dixit in chymis, fit à duabus rebus, Aut à cāis gñantibus ipsos, sicut à cępis & allijs gñat̄ & ex pipere chymus calidus: & à lacte & piscibus gñat̄ chymus frīdus: & à carne taurorū, & aīaliū syluestriū, & q̄ sunt de gñe eorū, gñat̄ chym⁹ grossus niger. Et altera est, vt antecedat ī corpe humor malus, &, cū puenit ad ip̄m sanguis laudabilis bonus, resoluit & alterat ip̄m, & corrūpit ip̄m, & pmutat ipsum ad naturā suā malā.

Et medicationi eorum sunt duæ intentiones, quarum vna est alteratio, alia euacuatio.

Medicationis malorum chymorum sunt duæ intentiones, vna earum est alteratio malitiæ chymi, donec redeat ad qualitatem suam bonam: & altera est euacuatio chymi mali, & à corpore, ipsius extractio.

Alteratio chymorũ fit aut ab ipso corpore quãdo digerit eos: aut à uirtutibus quarũdam medicinarũ. Et ẽt in hoc genere medicinarũ ingrediũtur illæ, q̃ sanãt ex uenenis habẽtiũ uenena, et ex medicinis, q̃ sunt ex genere uenenorũ.

Alteratio chymi mali, donec redeat ex malitia sua ad bonitatẽ, fit p duas res, Vna earũ est, vt vincat eũ natura, & digerat ipsum. Et digestio est duobus modis, Vnus eorũ est, vt vincat natura mẽbri malũ chymũ, & vincat malitiã eius, & pmutet ipsum ad sanguinẽ bonũ, & nutriat inde mẽbrũ, sicut digerit phlegma dulce, & pmutat ipsum ad sanguinẽ. Et alter est, vt mutet natura mẽbri chymũ malũ, & alteret eius malitiã, & faciat eũ inter ipsum, q est naturalis, & ĩter ipsum, q est extra naturã, sicut facit ĩ pmutatione chymi mali ĩ apate, & digerit ipsum, & facit ipsum pus: & sicut facit ĩ febribus, qa digerit humorẽ, & euacuat ipsum ĩ hora crisis. Et altera est ex virtutibus medicinarũ faciẽtiũ euadere, qm̃ in qbusdã medicinis sunt virtutes faciẽtes euadere ex malitia chymorũ. Et nõ est via ad cognitionẽ harũ virtutũ, facientiũ euadere, nisi p experimentũ solũ, sicut ondit Galenus ĩ tractatu qnti libri sui ĩ medicinis simplicibus. Et de pprietate medicinarũ facientiũ euadere est, vt confortẽt mẽbra ĩteriora, sicut cõfortant ea medicinæ aromaticę stypticę. Si ergo aggregat̃ ĩ medicina faciẽte euadere, vt sit aromatica styptica, faciẽs euadere simul, tũc nõ est aliqd melius ea ĩ cõfortatione & cõseruatione mẽbrorũ interiorũ, & in faciẽdo euadere corpus ex malitia chymorũ. Et de gñe medicinarũ facientiũ euadere sunt, quæ faciunt euadere ex venenis habentiũ venena, & ex medicinis ĩterficiẽtibus: ad cognitionẽ quarũ nõ est via, nisi p experimẽtũ. Galenus qdẽ ondit in trac. 5 quod nõ est semita ad cognoscendũ aliqd ex virtutibus medicinarũ soluẽtiũ, & medicinarũ ĩterficientiũ, & medicinarũ facientiũ euadere, qbus efficiũt opatiões has, nisi p experimẽtũ solũ. Et theriaca qdẽ ẽ cõposita ex medicinis facientibus euadere ex veneno, & ex medicinis facientibus malitiam chymorum euadere, & ex medicinis interficiẽtibus. Et oportet, vt inquirantur medicinæ faciẽtes euadere ex malitia chymorum. Illud autem, quod est ex malitia chymorum, cuius virtus est venenosa, manifestũ est, φ theriaca cõfert in eis. Speciei aũt eius, quod ex malitia eorum ẽ, cuius virtus nõ ẽ venenosa, manifestũ ẽ, qa oportet, vt inqrant̃ spẽs medicinarũ faciẽtũ euadere, q̃ faciãt euadere ex eo. Et ego quidẽ iã exptus sum, & ĩueni cãphorã medicinã faciẽtẽ euadere ex putredine chymorũ: & pter illud ego dedi illã ĩ potu in ægritudĩbus pestilẽtialibus, & ĩ febribus putridis, & miscui cũ ea illud, qđ vidi esse iuuatiuũ, & minuimus ĩ vnaquaq; egritudinũ putrefactionẽ. Cruditatẽ aũt chymi digerũt medicinę digerẽtes, sicut crocus, & spica, & asarũ, cassia lignea, & cinnamomũ. Ex viscositate aũt humorũ & grossitudine eorũ faciũt euadere medicinę subtiliantes. Et ex frigore eorũ faciũt euadere medicinę calefaciẽtes. Et ex calore eorum faciunt euadere medicinæ infrigidantes. Et ex eorũ subtilitate faciunt euadere medicinæ ingrossantes.

Et euacuatio chymorum fit per medicinas calefacientes fortiter, & per solutionem, & per clystere, & per sudorem, & per vomitum. Et istæ quidem sunt species euacuationum communium.

Eũo oĩs chymi fit p illud, quod attrahit ipsum ex medicinis solutiuis sine alio conamine, hoc est adiutorio. Verũtñ medicinę attractiuę inest, φ, si confortet, euacuat illud, quod sequit̃ illũ chymũ: Cuius exẽplũ est: medicina, q euat cholerã, si cõfortet, eũat post cholerã phlegma, post phlegma melãcholiã, post melãcholiã sanguinẽ: medicina vero, q̃ eũat humorẽ melãcholicũ, si cõfortet, eũat post ipm phlegma, post phlegma cholerã, post cholerã sanguinẽ. Et manifestũ ẽ, φ chymus sanguis, nõ oportet, vt eũet̃, qm̃, qñ ipse fit mal⁹, pmutat̃ ad vnũ chymorũ, q̃ sunt superfluitates ei⁹, s. aut ad melãcholiã, aut ad cholerã, aut ad phlegma, aut ad aquositatẽ: & illđ, qđ alterat̃, fit vnus istorũ chymorũ. Substãtia vero ipsius sanguis cõueniẽs est naturę, quapropter oĩa mẽbra sumũt ex eo nutrimẽtũ suũ. Et Gal. qdem p̃cepit virũ, qui inuenit medicinã sanguinẽ eũantẽ, occidi, vt non sciret eã ex illo alius. Et, postq̃ p̃cepit eũ ĩterfici, p̃cepit, vt clauderent̃ oculi eius, ita vt nõ appareret, & ĩueneret eã, & sciret alius, & mereretur alter ĩterfectionẽ. In phlebotomia vero, & ĩ vẽtosis nõ ẽ intẽtio eũo sanguis puri, sed eũo multitudis, quę est, cũ oẽs humores sunt additi ẽm pportionẽ. Phlebotomia aũt eũat multitudinẽ chymorũ ex venis magnis, verũtñ scarificatio & ventosæ eũant multitudinẽ chymorũ ex venis paruis. Et Gal. quidẽ docet in hoc sermone cõmunes eũones, & dicit, φ sunt quinq;, Vna earũ est illud, qđ eũat̃ p medicinas, q̃ calefaciũt, & attrahũt calefactione forti. Istæ. n. medicinæ p superfluitatẽ calefactiõis suę euacuãt, & attrahũt humores: & quædã illarũ faciunt eos vaporẽ, qui resoluitur ĩ aerẽ. & qdã eorũ, qñ attrahunt ipsos medicinæ istæ, currũt ex loco ad locũ, ad quẽ puenit. Et secunda est solutio ventris p medicinas, in quibus sunt virtutes solutiuæ. Et tertia est p clystere solutiuũ. Et quarta p sudorẽ: & sudor quidẽ fit p aerem calidũ, & cum coopertura, & cum medicinis calefacientibus cutẽ. Et quinta est per vomitum: & vomitus quidẽ fit aut intromissione digiti aut pennæ in guttur, aut per medicinam facientem nauseã, aut per medicinã, in qua est virtus fortis, qua attrahuntur chymi ad os ventris. Istæ ergo sunt euacuationes cõmunes.

Propriæ uero sumũtur in locis, in quibus aggregãtur illi mali chymi, sicut ostẽdi in libro de regimine sanorũ, et proprie in tractatu tertio et quarto illius libri, cũ nos narrauimus lassitudinẽ, & reliquas causas similes lassitudini.

Vult, φ euacuatio propria cuiusq; chymorũ, oportet, φ fit ex mẽbris propinquioribus mẽbro, in quo est chymus: & ipse determinat hanc intentionem.

Et euacuatio chymorum fit facilior, quando euacuatur illud, quod ex eis est in venis primis, per solutionem ventris. Et euacuatur, quod ex eis est, in eo, quod est facilius post hepar ex venis, per vrinam. Et euacuatur, quod ex eis est in corpore toto, per sudorem. Et, quod est in capite, per palatum, aut per nares, aut per vtraq; simul. Et, quod est in pectore, euacuatur illud per tussim. Et, quod est in renibus aut vesica, per vrinam.

Venæ primæ sunt, quæ sunt inter hepar, & intestinum ieiunum, & vocantur meseraicę. Et iam ostendit in eo, quod præterijt, φ totum corpus est musculi. Ipse ergo vult per illud, quod ex chymis est in corpore toto, illud, quod ex eis est in musculis. Et residuum sermonis eius est intellectum.

Euacuatio

A *Euacuatio vero, quæ fit per viam attractionis, est significatio cōmunis omnibus membris, quæ sunt ex locis longinquioribus illo loco, ex quo intendimus ad attractionem.*

Sicut pulpa colocynthidis & agaricus attrahunt in stomacho, qñ applicant in stomacho, ex cerebro, & nucha, & neruis sup̄fluitates eorū, & sicut attrahit medicina solutiua ventris, qñ bibitur, superfluitatē ex lacertis. Et nobis quidem præparat, vt ponamus medicinas in eo, quod est sub vmbilico, & attrahantur humores ex corpore: & vt retineatur medicina in manu, & attrahat humores ex corpore: & vt ponatur medicina sub pede, & attrahat humores ex capite. Et totum illud scit ille, qui multum studuit in hac arte, & non oportet, vt sciat illud, qui non meretur illud, & fiat nocumentum eius per hoc, ꝙ vtitur illo plus, q̃ sit iuuamentum per ipsum.

Euacuatio, quæ fit per viam extractionis eius, quod collectum est in mēbro, fit ex locis propinquis.

Iste sermo intellectus est, & iam præterijt expositio eius.

Et omnes istæ res, quæ sanant has dispositiones, nominantur causæ sanitatis.

Istæ res sunt, quæ digerūt chymos, & quæ adiuuant sup digestionē eorū, & quæ faciunt euadere à malitia eorū, & quæ euacuant eos. Et manifesta est ex eo, quod præmissum est, curatio oīum febrium. Eius qdem, quæ ex eis est malitia cōplexionis tm̄, sicut febris diei vnius, i. ephemera, & febris ethica, curatio est intrans in curatione malitiæ cōplexionis calidæ & siccæ cum eo, quod infrigidat & humectat, ex cibis, & potibus, & medicinis, & inclinatione oīum causarū cōtinentiū corpus ad illud, quod infrigidat & humectat, & qđ resoluit vaporē earū, sicut balneatio cū aqua dulci tepida, & inunctio cū oleo violaceo, & quæ currūt eius cursu, & olfactio odorū frigidorū aromaticorum. Et vsus multus in potibus harū rerū facit te scire, ꝙ iste est canon curatiōis earū. Eius aūt, quod est ex febribus ex putredine chymorū, est curatio cōposita ex eo, quod adiuuat sup digestionē humorū, sicut medicinæ, quarū caliditas est silis caliditati corporis innatę: & confortatio naturę, donec digerat eos, & alteratio putredīs eorū, & euacuatio eorū, & infrigidatio eius, quod facit accidere febres in corpore ex calore & siccitate. Ergo curatio huius generis febriū est cōposita ex curatione febris, quæ est malitia cōplexionis calidæ & siccæ, & ex curatione malitiæ chymorū. Et, cum putredo multoties sequatur oppilationes, & priuationes expirationis, necessarium est in illo, vt aperiantur oppilationes, & ꝙ minuatur multitudo, donec eā consumat virtus, & expiret à corpore.

Et omnes res, quæ stimulant dispositiones has, & addunt in eis, nominantur causæ ægritudinis.

Vult per dispositiones, illud, quod noīauit ex malitia chymorum: & per res, causas, quæ stimulāt vnāquāq; specierum malitiæ chymorū. Et docuit iam, ꝙ ipsæ sunt duo genera, vnū eorū est, quod superuenit corpori ex cibis, & potibus, & alijs extrinsecis, & generant chymū in eo illaudabilē. Et alterū est, vt in corpore sit chymus illaudabilis, & sumat cibos & potus generantes chymos laudabiles. Cum ergo p̄ueniunt in corpore, resoluit eos chymos chymus illaudabilis ad naturam suam, & permutat de bonitate ad malitiam. Et propter illud dixit Hippocrates, Corpora, quæ non sunt munda, quanto plus nutries, addes eis malitiam.

Res ergo, quæ non nocent neq; conferunt eis, nominantur neq; causæ sanitatis neq; ægritudinis.

Vult oēs causas sex cōtinentes corpus, vna quarum est cibi & potus: & secunda aer continens. Ex istis. n. est, qđ nocet in chymis, & generat in eis malitiā, neq; confert in eis. Quod aūt nocet eis, est omne, quod generat malitiā eorū: sed, quod confert eis, est omne, quod destruit malitiā eorū: quod vero nō confert, nec nocet, est omne, cui nō est impresio manifesta in aliqua ægritudinū. Et in istis dixit Hippocrates, Oportet, vt sumātur in potu medicinę, quæ conferant: ꝙ si non confert, ad minus tñ sit ex eo, quod non nocet. Sed, qñ non inuenimus cibos & potus cōferentes, damus ex eis, quod non nocet: & similiter facimus in omnibus causis.

Et possibile est, vt non nominentur causæ omnino, sicut faciunt multi sophistarum ex eis, qui negligunt speculationem in intentione diuersitatis summæ rerum, & finiunt vitam suam in nominibus.

204. Res, q̄bus nō est impresio manifesta neq; in sanitate neq; in ægritudine, possibile est, vt non noīentur causæ penitus, verūtñ hæc speculatio est egrediens ab arte medicinæ, & occupatio cū ea est ex operatione medicorū sophystarum, qui finiunt vitas suas in phantasia & sophisticatione per sermonē in noībus, & negligunt considerationē in eo, quo fit iuuamentū in medicinis: & via eorū est, vt noīent medici sermonis. Medici vero s̄m veritatem, sunt medici oparationis: & ex operatione istorū est occupatio cū consideratione in eo, quo fit iuuamentū in medicinæ, &, qñ intelligūt illud, quo indigent, ex intentionibus rerum, non curāt, qualiter sint nomina.

D *Et iam locutus fui in alio libro ab isto sermonem magis expositum isto, in destructione istorum dictorum.*

205. Ostendit Gal. in alio libro ex libris alijs suis, ꝙ occupatio cum nominibus est superflua, cum qua non fit iuuamentum, qñ intentiones sunt intellectæ: & ostendit in libro suo de nominibus medicinalibus, ꝙ res, quæ nō conferunt neq; nocent, sunt ex causis dispositionis tertiæ, quæ dicitur neq; sanitas neq; ægritudo.

Iam compleui narrationem speciei medicinæ, dictæ cum conseruatione. Et ex medicina est species alia, quæ nominatur confortatio & nutritio, & vtimur ea in eo, qui sanatus est ex infirmitate, & in senectute.

206. Cōfortatio & nutritio sunt capitulū medicinæ, quod administraṫ in eo, qui iam sanatus est ex ægritudine: & nominaṫ illud regimen cōualescentis: & in senectute noīatur illud retentio residui vitæ senis. Et inter confortationē & nutritionem est differentia. Confortatio qdem est illud, quod addit in virtutibus membrorum: Nutritio vero est illud, quod mutaṫ & digeritur, s̄m ꝙ oportet, & cum quātitate, qua oportet, & quod nutrit.

Et iam ostendi illud in libro de ingenio sanitatis declaratione completa. Dispositionem autē corporum istorum, & ex quibus causis redeat ad dispositionem naturalem, ego sum narrans tibi cum abbreuiatione in hoc loco.

Vult, ꝙ iam exquisite p̄scrutatus est doctrinā regiminis cōualescētis, & retētiōis residui vitæ senis in libro suo, qui noīaṫ regimē sanitatis, seu ingeniū sanitatis: & ꝙ illud, quod dicit in libro hoc, est abbreuiatio illius.

Dico ergo, quòd dispositio istorū corporū, s. conualescentiū, et senū, est, quòd sanguis, qui est in corporibus eorū, est

sanguis bonus, uerũtamẽ quãtitas eius ẽ parua: et similiter ẽt est dispõ spũs uitalis, et animalis. Mẽbra uero eorũ frigida sunt et sicca, et propter illud uirtutes eorũ sunt debiles, et propter debilitatẽ harũ uirtutũ totũ corpus ẽ frigidum.

Quod ipse dixit, cõicãr cõualescẽtes ex ęgritudinibus, & senes manifestũ ẽ, uerũ cãæ ĩ eis diuersificant. In cõualescẽtibus qdẽ ægritudĩes, & qđ cũ eis accidit ex doloribus, cõminuũ r ex sanguinibus & spiritibus ipsorũ, & ex humiditatibus sparsis in mẽbris, q̃ rorãt mẽbra radicalia: & oĩa, q̃ accidũt eis inde, sunt p accidẽs, nõ naturalia i eis: pp illud pole ẽ, vt destruant oĩa accidẽtia. Et iterũ est manifestũ, ꝙ fit ĩ mẽbris eorũ pp istas res malitia cõplonis, q̃ facit virtutes eorũ debiles: & ꝓpter paucitatẽ sanguĩs in eis & debilitatẽ virtutũ fit, quòd vincit sup totũ corpus frigus. Senũ vero corpora radicalia frigida sunt & sicca, natura, & sanguines eorũ sunt pauci, qm̃ calor ĩ eis inatus iam debilitat à digõne eius, qđ aduenit corpori ex potu & cibo. Quapropter aggregant in corporibus eorũ humiditates multę, & humores crudi, & ꝓpter istas res debilitant ĩ eis spũs tres, & dñat in eis sup eos debilitas naturæ, & fiũt corpora eorũ frigidiora natura, q̃ fuerint. Iã ergo declarat p illud, qđ diximus, cõueniẽtia corpotũ cõualescẽtiũ, & corporũ senũ, in paucitate sanguĩs & spũum, & siccitate mẽbrorũ spũalium radicaliũ, & debilitate virtutũ, & victoria frigoris supra totũ corpus. Et ꝓprer illud ponit Gal. canonẽ curatiõis vnũ in cõualescẽtibus & senibus. Et ꝓpter illud oportet, vt discernas ipsum, & appropries cõualescẽtes ẽm causas faciẽtes in eis: & appropties senes ẽm causas agẽtes in eis. Et iam declaratũ est, ꝙ causæ dispõnis istorũ sunt aliæ à causis dispositionis illorũ.

Quod si vis, vt aggregem tibi causas, quæ rectificant hanc dispositionem, & attrahunt habenti ipsam, sanitatem, tunc sunt omnia, quæ adiuuant ad hoc, vt superueniat corpori nutrimentum velociter custodiens. Et, si amas, vt distinguam tibi eas, tunc sunt motus æquales, & cibus & potus æqualis, et somnus æqualis. Et species motus sunt in vectione, & deambulatione, & frictione, & balneatione.

Oportet, vt regant regimĩe ęquali ĩ vnaquaq; cãrũ sex, q̃ sunt aer cõtinẽs, cibus & potus, motus & q̃es, somnus & vigilia, & euacuatio & constrictio, & accñtia aĩæ, verũtñ Gal. dixit in illis tria, vt significet sup residua per ea. Et dixit ex speciebus particulariũ motus vectionẽ, & deambulationẽ, vt significet sup oĩa particularia motus, & intelligant ex particularibus motus particularia ẽt vniuscuiusq; causarũ sex. Et perscrutatus est exquisite sermonem in eis in duobus libris, quorũ vnus est liber de ingenio sanitatis: & alter est de regimine sanorum.

Et, si rectificãtur rectificatione multa post usum harum rerum, tunc oportet cõuersari in pauco ex eis, in quibus consueuerunt conuersari ex operationibus.

Qñ tu administras in regimĩe sanitatis cõualescẽtis, & retẽtiõis residui vitę senis, cibũ & potũ ęqualẽ in quãtitate sua, & sua qualitate, & bonitate digõnis eorũ, & administras somnũ ęqualẽ, & motũ ęqualẽ facile, q̃ confortant mẽbra eorũ, & expirare faciũt illud, qđ aggregat ĩ eis ex vapore, aut p vectionẽ, aut p ambulationẽ, aut p frictionẽ ęqualẽ, aut p balneationẽ, aut p duo ex istis, aut p plura duobus, & vides eos, ꝙ iã rectificati sunt p ea rectificatione multa post admĩstrationẽ eorũ, Tũc p̃cipe eis, vt inqrãt cõuersationẽ ĩ pauco ex eis, ĩ quo cucurrit cõsuetudo eorũ cõuersari, & ĩgrediant ĩ eo paulatĩ, & gradent ĩ eo, donec redeãt ad cõsuetudinẽ eorũ ex opatiõibus, q̃s cõsueuerũt.

Cibi autem, oportet, vt in primis sint ex rebus humidis velocis digestionis, quæ non sunt frigidæ. Cum ergo extenditur in eis tempus, tunc oportet, vt sint ex eis, quorum nutrimentum est plus.

Iam sciuisti ex canone curatiõis cõi, s. ex curatiõe cõtrarij p cõtrariũ, q a, cũ virtutes cõualescẽtiũ & senũ sint debiles, indigẽt cibis humidis velocis digõnis, sicut sunt sorbitiões, & aq̃ pullorũ, & ius gallinarũ. Et, quorũ ĩfrigidatur cõplo, ĩdigent calefactiõe mẽbrorũ suorũ cum cibis: quapropter oportet, vt illud, qđ das eis ĩ cibo ex eis, nõ sit frigidũ, & gradare eos in istis rebus ex minori ad plus paulatĩ. Et silr oportet, vt facias ĩ motibus, & vnaquaq; cãrũ.

Potus autem rectior eis est vinum æquale inter antiquum & nouum. Et, quando aspicis ipsum, vides ipsum clarum lucidum, & color eius aut albus, aut decliuis ad rubedinem. Et, quando ipsum odoras, inuenis ipsum boni odoris cum æqualitate. Et, quando gustas, inuenis ipsum saporis non mortui, neq; fortis valde, donec non sit vincẽs super ipsum ponticitas, aut stypticitas, aut amaritudo, aut dulcedo.

Rectior potuum cõualescentibus & senibus est vinũ tẽperatæ cõplexionis. Et non est super te, siue sit antiquũ, siue nouũ, postquã sunt signa æqualitatis apparentia in eo, & sunt illa, quæ numerauit, Color qdem albus, aut decliuis ad rubedinem, sed in substantia est clarũ lucidũ: odor vero est bonus cũ æqualitate: sed sapor est nõ mortui saporis, nec fortis valde, sed mediũ est inter ponticitatẽ & stypticitatẽ, & inter amaritudinẽ & dulcedinem.

Et iam narraui oẽs istas res, sicut dixi paulo ante, narratione magis exposita hac, in libro de ingenio sanitatis.

Iste sermo tolerat duas expositiones, vna earũ est, vt velit oẽs canones curatiõis: & altera est, vt velit totũ, quo regãtur cõualescẽtes & senes. Prima vero expositio est sermo cõis, quo facit nos rememorari totius, quod narrauit in hoc libro, & ꝓpter illud ponit eũ sigillationẽ eius. Expositio aũt secũda est sermo ꝓprius, quo facit nos rememorari, ꝙ corpora conualescentiũ & senum, cũ sint frigida, indigens eis, q̃ calefaciunt ea, ex cibis & potibus, & motu, & reliquis causis, calefactione æquali. Et, si sint debilia, indigẽt eis, quæ cõfortant ea, ex cibis & potibus, & speciebus exercitij. Et, cũ sint diminuta ex sanguine & spiritibus, indigent eo, quod addat illud in illis, ex cibis & potibus, & bonitate digestionis, & exercitio, & gaudio. Et eius sunt spẽs multę, sicut aspectus rerũ boni aspectus, sicut cęlũ, & stellę, & aquę, colores boni, & status alti, & vasa p̃ciosa, & quę bonã faciũt aĩam ex narrationibus faciẽtibus ridere, & q̃ faciunt super aĩam lętitiam, & suffumigatio bona, & odores delectabiles, & reliqua, q̃ sunt illis silia. Et, cũ sint mẽbra illorũ sicca, eis indigent, q̃ humectãt ea. In cõualescẽtibus qdem afferat cãbium eius, quod resoluerũt dolores ex eis, & humoribus: in senibus vero extrahat cũ facilitate illud, quod aggregat in corporibus eorũ de superfluitatibus, & inquirat calefactio mẽbrorũ, & ipsorũ humectatio, cũ cibis & potibus cõueniẽtibus, & frictione, & balneatiõe, & silibus istis ex illis, q̃, qñ ponis illas radices, sunt sustentamẽtum tuũ: & vtens vnoquoq; particulari ẽm se, cõsequeris intentionẽ tuã quęsitã. Et, cũ post Galm & Diosco. sint herbę inuentę vltimi iuuamenti, vel-

cs

A cis, valoris, sicut valor cāphoræ in ægritudinibus pestilētialibus calidis: & muscus in ægritudinibus pestilētialibus frigidis: & sicut velocitas herbę afodilli, cuius flos similatˀ cęlesti, faciētis euadere ex punctura scorpionũ, & ex morsu serpētium, & viperarũ, donec dicitˀ, ꝙ, q bibit ex ea aliqd, & mordet ipsum vipera, aut serpens, aut scorpio, non sentit ꝑ eos dolorē, & si esset ex rebus, q̄ sunt deteriores istis rebus, & maligniores eis: & qa ita stat anno vno, ꝙ nō ĩprimit in corpus eius venenũ, Tunc iam posse est, vt sint ēt medicinę, q̄ ꝓhibeant à velocitate senectutis, f. à frigore mēbrorum, & siccitate eorũ, & ꝓlongetˀ per illud vita hoĩs, qñ regimē eius fit bonũ, sicut dicitur, ꝙ hoĩes vixerunt centũ annis. Et vnũ, quod inuenitˀ in illo, est medicina Inda, & noĩatˀ Triphera: ipsa nãq; bonã efficit digestionem, & colorē bonũ, & ꝓlongat iuuentutē tpe & spacio longo, qñ cum vsu eius bonũ est reliquũ regimen. Et fortasse illi, q diu vixerunt, inuenerunt iam medicinas, qbus ꝓlongatę sunt vitę eorum, quarũ cognitio nō peruenit ad græcos, nec ad aliquē eorũ: qui venerunt post eos vsq; hodie: & fortasse illud inuenietˀ in eo, quod futurũ est ex tpe. Nam, qñ triphera est, ẜm ꝙ diximus, tunc posse est inuenire, qđ ea est magis vltimum: verũtamen non est posse omnino inuenire medicinam prohibentem à morte vllo modo, & cōseruantē vitam semper. Galenus aũt demonstratione probauit in tractatu primo de regimine sanorum, ꝙ hæc res est impossibilis in natura hominis, cum sit compositus ex spermate & sanguine menstruo.

Et non est intentio mea in hoc libro, vt narrem oēs res particulariter, verũtamen non intendo in hoc libro, nisi
B *vt rememorer summas eius, quod exposui et ostendi in libris meis alijs. Et ego sum dicens illos libros alios, quot sunt, & qui sunt, & distinguam vnũquēq; eorum: deinde abscindam, postquã narrauero illud, librum istum.*

14. Iam palam dixit Galenus in hoc sermone illud, ad quod intendimus de hoc, ꝙ noĩauimus hunc librum artem paruam: & ꝙ ipse noĩauit ipsum hoc noĩe, vt significet, quia in eo sunt summę totius artis medicinæ, quã exposuit in libris suis, & non noĩauit cum hoc noĩe per cōparationem eius ad librum de ingenio sanitatis solũ, sicut putat, cui non est intellectus. Et ista sunt noĩa librorum eius, in quibus docuit artem medicinæ ẜm expositionem & determinationem: & dicit intentiones suas in eis cum conditionibus suis.

Iam dixi paulo ante, quia ego scripsi tractatum, in quo narraui, qualiter eleuata est medicina. Et præcedunt hũc tractatum duo tractatus, in quibus narraui essentiam omniũ artium, verũtamen isti tractatus cum hoc tractatu, quorum ista est consummatio, sunt præter libros, quos ædidi secundum expositionem & dilatationem in sermone. Illorum autem librorum istæ sunt ordinationes.

15. Audi ordinem librorum, in quibus perscrutatus est exquisite Galenus doctrinam artis medicinæ.

Primus liber eorũ est, in quo narraui esse elementorũ secundũ sentẽtiã Hippocratis. Et post eũ sunt tres tractatus, in quibus narraui esse cōplexionis. Narraui siquidē in duobus tractatibus primis ex eis, esse cōplexionis animalium: & narraui in tertio, esse cōplexionis medicinarũ simplicium. Et propter illud fit impossibile aliquem intelligere librum meũ de uirtutibus medicinarũ simpliciũ, secundũ quòd oportet, si non antecedat, & legat tertiũ librũ meũ de cōplexione, & perscrutetur exquisite intellectũ eius. Et post eum est tractatus vnus paruus, qui cōtinuatur cũ
C *duobus tractatibus primis libri mei in cōplexione, et inscriptio eius est, de cōplexiōe mala diuersa. Et duo alij tractatus, quorũ unius inscriptio est, de meliore habitudine corporis: et alterius est inscriptio, de bona habitudine corporis.*

16. Isti tractatus omnes sunt pendentes, & præcedentes cum complexione.

Et post librũ de complexionibus est liber alius, in quo sunt tres tractatus, quibus narraui esse virtutum naturalium. Et possibile est post hoc, vt legas hunc librum, postquã legeris duos tractatus primos de cōplexione, et postquã legeris tractatum, in quo narraui esse elementorum, vt sit lectio tua secundũ ordinem continuum.

17. Scilicet lege, & vide librum de virtutibus naturalibus post duos tractatus primos de complexione: & lege ante istos duos primos tractatus librum de elementis.

Et sunt mihi post hunc librum libri multi, in quibus narraui esse operationum animalium.

18. Vult, ꝙ sunt ei post librum de virtutibus animalibus libri multi.

Verũtamen, cum in demonstratione super ea, quæ apparent in anatomia, iuuamentum sit nō paruũ, oportet, vt antecedat studium in anatomiæ libris. Et magis consecutiuus librorum, in quibus narraui anatomiam, est liber curationis anatomiæ. Et post ipsum sunt libri alij multi, ex quibus sunt duo tractatus, in quibus narraui esse eius, quod cadit in anatomia de diuersitate. Et ex eis est tractatus, in quo narraui esse anatomiæ animaliũ mortuorũ. Et conti
D *nuantur cum eo duo tractatus, in quibus narraui esse anatomiæ animalium viuorum. Et ex eis sunt tractatus alij, quos posui discipulis in anatomia ossium, & lacertorum, & neruorum, & venarum non pulsatilium & pulsatiliũ, & tractatus alij similes istis. Et ex eis, qui ingrediuntur in ordine istorum, est tractatus, in quo ostendi, quòd sanguis est retentus in venis pulsatilibus, natura.*

19. Liber curationis anatomiæ est 15 tractatus. Et tractatus, quos posuit discipulis, sunt quinq;, qui aggregati sunt in libro vno, & nominatur post illud anatomia parua.

Esse autem operationum narraui in duobus tractatibus, in quibus narraui motum lacertorum. Et tres tractatus sunt, in quibus narraui motum pectoris & pulmonis. Et sequitur hunc librum liber noster de causis respirationis: & post hunc sunt tractatus, quos ædidi de voce.

20. Isti sunt quatuor tractatus, qui aggregati sunt, & nominantur libri vocis.

Esse autem virtutum, quæ nominantur regitiuæ ex virtutibus animæ, & reliquorum, de quibus est necessaria inquisitio de esse operationum naturalium & animalium, ostendi in libro, in quo sunt tractatus multi, quorum inscriptionem posui, de sententijs Hippocratis & Platonis.

Iste liber est nouus tractatus: & tractatum decimum fecit respondẽdo de dubitatione, qua dubitabant quidam homines sui temporis.

Et ingrediuntur in hoc genere doctrinæ duo tractatus, quos ædidi de spermate, & liber de anatomia Hippo. deinde post istos libros omnes sequitur liber de iuuamentis membrorum.

Liber de iuuamentis membrorum est decem & septem tractatus.

Ex libris autem, quibus fit iuuamentum in cognitione ægritudinum, est liber cognitionis ægritudinum membrorum interiorum patientium. Et ex eis est liber de pulsu, in quo narraui prognosticationem, quæ fit ex pulsu. Et antecedunt librum pulsus duo tractatus, quorum vnus est in necessitate respirationis: & alter in necessitate pulsus. Liber autem noster in pulsibus diuiditur in quatuor diuisiones, in cuius prima diuisione narrauimus species pulsus: & narrauimus in secunda, qualiter cognoscuntur illæ species: & narrauimus in diuisione tertia causas facientes illas species: & narrauimus in diuisione quarta prognosticationem, quæ fit ex illis speciebus.

Vnaquæq; harum diuisionum est quatuor tractatus.

Et ingreditur in hoc genere tractatus, quem posuimus introducendis in pulsu. Et ego quidem in mente habeo, ut ponam tractatum alium, in quo summatim ponam totum, quod dixi in istis tractatibus, qui sunt de pulsu. Et forsitan ponam inscriptionem illius tractatus, aut artem pulsus, aut summas esse pulsus.

Illud, quod consequitur, est, quia posuit hunc tractatum, verum promisit illũ, & dimisit ipsum, & mortuus est sine ipso secundum Capi. octoginta septem annorum.

Et ex ijs, quibus fit iuuamentũ ex hac scientia, sunt tractatus, in quibus exposui illud, quod dixit Archigenes in pulsu, & quod expertus est, & ostendit rectum eius ex eo, quod errauit uel narrauit. Libri autem, quibus fit iuuamentum in prognosticatione, magis vltimus eorũ est liber crisis. Et præcedit ipsum liber de creticis diebus, Et liber, quem ædidi in malitia respirationis, quo fit iuuamentum in cognitione rei præsentis, & in prognosticatione rei futuræ ex bono aut malo, quod accidit infirmo.

Vnusquisq; horum librorum est tres tractatus.

Et vndecim tractatus, in quibus narraui esse medicinarum simplicium, & iam diximus eos ante. Et decem & septem tractatus, in quibus narrauimus compositiones medicinarum, & esse compositionis earum.

Septem tractatus nominantur cata geni, & decem nominantur almeamur, in quibus dixit medicinas compositas secundum membra patientia.

Et oẽs isti libri, & tractatus alij cum eis singulares, est necesse, ut legantur, & regantur, & præparentur. Et ex eis est tractatus, in quo narraui esse causarũ primitiuarum. Et ex eis est tractatus in experientia medicinali. Et ex eis est tractatus in regimine subtiliante. Et ex eis est tractatus in phlebotomia venarũ, in quo contradixi Erasistrato. Et ex eis est tractatus in apostematibus. Et ex eis est tractatus in multitudine humorum, & alij ex eis, qui sunt similes illis, ex quibus non est excusatio in intellectu libri de ingenio sanitatis. Et tractatus, quo narraui ægritudines. Et tractatus, in quo narraui accidentia. Et tractatus tertius, in quo narraui causas ægritudinũ. Et tres tractatus post illum, in quibus narraui causas accidentium.

Aggregati sunt isti tractatus septem in libro vno, & nominatur liber causarum & accidentium.

Et sequitur hos libros liber de ingenio sanitatis: Et liber de regimine sanorum.

Ipse autem dicit in libro de ingenio sanitatis, Oportet, vt legatur post librum de ingenio sanitatis liber de medicinis compositis: & oportet, vt legantur medicinæ simplices ante librum de ingenio sanitatis.

Et iam ostendi in tractatu, in quo narraui melius ingenium, quia oportet, ante hos libros oẽs vt exerceantur in libro meo, quem ædidi in demonstratione, qui vult vti hac arte per viam ratiocinationis, & exerceri in ea.

Docuit per hunc sermonem modum necessitatis, quæ est de arte dialecticæ in arte medicinæ. Manifestum est enim, ꝗ non scitur rectum, & certum, nec rectificatur ab errore nisi per artem dialecticam solam.

Reliquos autem libros & expositiones, quas ædidi, non cogit me aliquis dicere in hoc loco, quoniam de consilio meo est, vt applicem omnes eos in tractatu vno, aut in tractatibus duobus: & ponam inscriptionem, Libri Galeni in rememoratione librorum suorum.

Iam fecit hoc Galenus in duobus tractatibus, quos noĩauit, Paruitas librorũ, vel Noĩatio librorũ Galeni. Et ex libris, quos dixit in hoc loco, & libris, quos dixit in noĩatione librorũ suorum, sunt illi, ꝗ exierunt ab Arabica lingua, vel ad Arabicam linguã. Et est plurimũ eorum ad illud, ad quod vocat necessitas in doctrina artis medicinę. Et ex eis sunt, quos non vidi vsq; ad diẽ hunc, sicut librũ, in quo exposuit illud, quod dixit Archigenes in pulsu. & sicut libri eius in anatomia Hipp. Et ab istis duobus libris fit excusatio ꝑ illud, quod ostẽdit in libro suo de pulsu, & per id, quod ostẽdit in libro suo de anatomia. Et silr fit excusatio ꝑ canones, quos dixit in quinq; tractatibus primis medicinarum simplicium, à toto illo, quod posuerunt, ꝗ venerunt post eũ, ex medicinis, quas ostendit se inuenisse. Et silr fit excusatio per librum suum de crisi, & ꝑ librum de ingenio sanitatis, à libro suo de febribus. Ipse. n. exquisite perscrutatus est esse febrium in his duobus libris. Et sm̃ hanc viam, necesse est tibi, vt intelligas intentiones Galeni, & agas cum eis, & addiscas artem medicinæ, sm̃ ꝗ magis completum est.

Explicit Cõmentum Haly filij Rodbon supra techni Galeni, in quo ipse Haly exponit librum Galeni, archiatrios filij Abincalis, qui nominatur Microtechni, i. ars parua.

IOANNITII IN ARTEM PARVAM GALENI ISAGOGE.

Tractatus Primus, qui est de Rebus Naturalibus.

De Medicinæ diuisione. CAP. I.

MEDICINA diuiditur in duas partes, in theoricam, & practicam, Quarũ Theorica diuiditur in tria, s. in contẽplationem rerũ naturaliũ: & nõ naturalium: & earũ, quę sunt contra natutam. Ex quibus ægritudinis, & sanitatis, & neutralitatis, & suarum causarum, & significationum scientia procedit, qñ extra cursum naturalẽ humores quatuor excrescunt, ex qua occasiõe vel ex qua significatione ęgritudo habeatur.

Quot sint Res Naturales. Cap. 2.

B RES vero naturales sunt septem, s. elementa, cõmixtiones, cõpositiones, membra, vittutes, operationes, & spũs. Et alij addidetũt his alia quatuor, s. ætates, colores, figuras, & distantiam inter masculum & fœminam.

De Elementis. Cap. 3.

ELementa sunt quatuor, ignis, aer, aqua, & tetra. Ignis, calidus & siccus. Aer, calidus & humidus. Aqua, frigida & humida. Tetra, frigida & sicca.

De Commixtionibus. Cap. 4.

COmmixtiones sunt nouem, octo inęquales, & vna æqualis. De inęqualibus vero quatuor sunt simplices, hoc est, calidum, ftigidum, humidum, & siccum: & quatuor ex his compositæ, s. calidum & humidum, calidum & siccũ, frigidũ & humidũ, frigidum, & siccum. Aequalis vero est, qñ cum moderatione corpus incolume ducit.

De Humoribus. Cap. 5.

COmpositiones sunt quatuor, s. sanguis, phlegma, cholera tubea, & choleta nigra. Sanguis est calidus & humidus. Phlegma, frigidum & humidum. Cholera rubea, calida & sicca. Cholera nigta, frigida & sicca.

De Phlegmate. Cap. 6.

PHlegmatis autem quinq; sunt modi. Est autem phlegma salsum calidius & siccius cæteris, infectum humore cholerico. Et est phlegma dulce pertinẽs ad caliditatem & humectationem, infectum sanguineo. Est & acre,
C pertinens ad frigiditatem & siccitatem, infectum melancholico. Est etiam phlegma vitreum, quod nascitur ex magna frigiditate & coagulatione, sicut in senibus, naturali calore destitutis. Et est aliud frigidum & humidum: illud vero saporem non habet, sed propriam retinet frigiditatem & humiditatem.

De Cholera Rubea. Cap. 7.

CHolera rubea qnq; modis cõstat. Est cholera rubea clara vel pura, natutalr & substãtialr calida, cuius origo ẽ ab hepate. Est citrina, cuius exordiũ ẽ ex cõpõne aquosi phlegmatis & cholę rubeę purę: ideoq; ẽ min⁹ cala. Et ẽ chola silis vitellis ouorũ, q̃ nascit ex cõmixtiõe phlegmatis coagulati & cholę rubeę clarę, q̃ ẽ min⁹ cala. Quarto mõ ẽ chola vitidis, quẽadmodũ prassiũ, cuius origo magis ẽ à stomacho, q̃ ab hepate. Est aũt chola vitidis, quẽadmodũ viridis ęris ętugo, & vrit in modũ veneni, nascit ex nimia adustiõe, q̃ ꝓpriũ hẽt colorẽ ꝓpriamq; malitiã.

De Cholera Nigra. Cap. 8.

CHolera nigra duobus modis cõstat, Vno mõ est naturalis in modũ fęcis sanguinis & eiusdem ptrurbatiõis: & cognoscit eẽ à coloribus nigris, cũ inferius vel supius extra manat: & iste modus est vetaciter frigidus & siccus. Est & alius modus extra naturalẽ cursum: & origo eius est de vstione cholericæ cõmixtionis: & hic veraciter appellat niger, & est calidior & leuior supiori modo, habens in se impetũ ꝑnecabilẽ, & qualitatẽ perniciosam.

De Membris. Cap. 9.

MEmbrotũ modi sunt quatuor. Eorũ. n. sunt q̃dã principalia, & sunt quasi materia & fundamẽta, s. cerebrũ,
D cor, hepar, & testiculi. Et sunt alia quędã, q̃ ꝑdictis principalibus deseruiũt, vt sunt nerui, q cerebro ministrant: arterię, quę deseruiũt cordi: venæ, q̃ deseruiũt hepati: & vasa spermatica, q̃ testiculis sperma ministrant. Sunt vero de mẽbris alia ꝓpriam virtutẽ habẽtia, vnde eadẽ mẽbra regunt & eorũ qualitas cõstat, vt sunt ossa, & chartilagines, & mẽbranę, q̃ sunt inter coriũ & carnẽ, & musculi, & pinguedo, & caro. Alia sunt, quę ꝓpria sunt virtute nixa, tñ principiũ habent & vigotẽ à principalibus fundamẽtis, vt est stomachus, renes, intestina, omnesq; lacertis: hæc. n. sua vittute ꝓpria appetũt cibum, & mutãt, & operant suos actus ſm naturã. Habent & alias ꝓprias vittutes decurrẽtes à ptincipalibus fundamentis, de qbus principalibus cõstat sensus & vita cum voluntario motu.

De virtutibus. Cap. 10.

VIrtutis itaq; ttina fit partitio. Est virtus aĩalis, est spũalis, est & natutalis. Virtus siqdẽ naturalis vna est, q̃ ministrat: altera, cui ministrat. Sed naturalis virtus, cui ministrat, mõ generat, mõ nutrit, mõ pascit. Virtus aũt, q̃ ministrat, & nõ ministrat ei, mõ appetit, retinet, digerit, & mõ expellit: q̃ deseruiũt pascenti vittuti, quẽadmodũ pascens virtus nuttibili. Et generãti virtuti deseruiũt alię dui, vna, q̃ ĩmutat cibũ: altera, q̃ informat: q̃ à se differũt. Nã prior virtus ĩmutat cibũ, & ministrat virtuti gñanti sine informatiõe. Secũda vero ĩmutat, & ministrat gñanti virtuti cũ informatiõe. Sed informatiuę vittutis opatiões sunt qnq;, assilatiua, cõcaua, ꝑforabilis, aspa, & lenis.

De Virtute Spirituali. Cap. 11.

DE vittutẽ spũali duo ꝓcedũt, vnũ opatiuũ, & aliud ab hoc opatũ. Opatiua virtus est, q̃ cor dilatat & arterias, & iterũ cõsttingit. Ab opata vero hęc nascunt, ita, indignatio, victoria, dñatio, astutia, & solicitudo.

De Virtute animali.

Cap. 12.

Zodiaca virtus tria complectitur. Est vna virtus animalis, quæ ordinat, & componit, & discernit: secunda, quæ mouet voluntario motu: tertia, quæ sensibilis vocatur. De ordinatiua & discretiua & compositiua virtute hæc procedunt, phantasia, in fronte: cogitatio vel ratio, in cerebro: memoria, in occipitio. Virtus vero voluntate mobilis, lacertos, quibus cætera membra mouentur, mouet, quæ voluntario motu mouentur. Virtus itaq; sensibilis constat visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu.

De Operationibus.

Cap. 13.

Operationes duobus modis sunt. Sunt operationes, quarum vnaquæq; singulariter, quod suum est, perficit. Vt est cibi appetitus per caliditatem & siccitatem: digestio per caliditatem & humectationem: retentio per frigiditatem & siccitatem: expulsio per illud, quod est frigidum humidum. Sunt & compositæ, quæ à duabus componuntur, vt est desiderium & deportatio. Nam desiderium virtute duplici componitur, quarum vna est, quæ appetit: altera, quæ sentit: stomachus enim suam inanitionem sentit. Deportatio vero duplici virtute vel amplius componitur, vna, quæ expellit: altera, quæ attrahit, vel sentit: altera, quæ appetit.

De Spiritibus.

Cap. 14.

Spiritus igitur sunt tres, primus naturalis, qui sumit principium ab hepate: secundus vitalis, à corde: tertius animalis, à cerebro. Horum primus ab hepate per venas, quæ non habent pulsum, in totum corpus diffunditur. Secundus à corde per arterias in totum corpus dirigitur. Tertius vero per neruos in totum corpus à cerebro dirigitur, quæ in septima naturalium rerum parte, i. spiritu, cognoscuntur.

De Aetatibus.

Cap. 15.

Quatuor sunt ætates, scilicet adolescentia, iuuentus, senectus, & senium. Adolescentia, complexionis videlicet calidæ & humidæ est, in qua crescit & augetur corpus, vsq; ad vigesimum quintum, vel trigesimum perueniens annum. Hanc Iuuentus sequitur, quę calida est & sicca, perfectū sine diminutione virium corpus cōseruans, quæ trigesimo quinto, vel quadragesimo anno finit. Huic succedit Senectus frigida & sicca, in qua qui dein minui & decrescere corpus incipit, tamen virtus nō deficit; quinquagesimo quinto anno, vel sexagesimo persistens. Huic succedit Senium collectione phlegmatici humoris frigidi & humidi, in quo virtutis apparet defectus, quod suos annos, vitæ termino metitur.

De Coloribus cutis.

Cap. 16.

Color cutis duobus modis fit. Aut enim hunc interiora subministrant: aut exteriora deducunt. Ab interioribus autem duobus modis accidit, vel ex abundantia: seu ab æqualitate humorum. Ab æqualitate est ille, qui est compositus ex albedine & rubore: Ab inæqualitate vero procedunt niger, citrinus, rubeus, glaucus, & albus color. Color nanq; rubeus, & niger, & citrinus significant colorem corpori dominantem. Citrinus vero solus, significat choleram rubeam. Niger vero solus, choleram nigram. Rubeus solus, abundantiam sanguinis. Albus nāq; & glaucus abundantem frigiditatem corpori dominantem, sed glaucus ex melancholia: albus ex phlegmate sui causas habere significat. Ab exterioribus nempe colores adueniunt, sicut ex frigore Scotis: ex calore Aethiopibus: & ex alijs multis accidentibus. Sunt & alij speciales vel spirituales colores aut ex timore, aut ex ira, aut ex tristitia, vel alijs animi motibus.

De Coloribus capillorum.

Cap. 17.

Capillorum colores sunt quatuor, niger, rubeus, glaucus, & canities. Niger fit ex abundantia cholerici incensi, vel combustione multa sanguinis. Rubeus, à nimietate caloris nō adusti, vnde semper fiunt rubei capilli. Glaucus ex abundantia melancholiæ. Canities vero fit ex nimia defectione caloris naturalis, & ex effectu putridi phlegmatis. Hoc plurimum fit in senibus.

De Tunicis oculorum, & Humoribus.

Cap. 18.

Oculorum tunicæ sunt septem, & humores tres. Prima tunica dicitur rhetina: secunda, secundina: tertia, scliros: quarta, tela araneæ: quinta, vuea: sexta, cornea: septima, coniunctiua. Humorum primus est vitreus: secundus, crystallinus est: tertius, albugineus, qui est ante vueam tunicam.

De Coloribus oculorum.

Cap. 19.

Oculorū colores sunt quatuor, niger, subalbidus, varius, & glaucus. Nigredo fit ex defectu visibilis spūs, vel ex perturbatione ipsius: aut ex penuria crystallini humoris, vel quia plurimum resedit interius ipse crystallinus humor: aut ex humoris abundantia, qui est silis albugini oui, aut ex pturbatione ipsius: aut ex abūdantia qualitatis vuei humoris. Subalbedo fit ex septem rebus, superioribus contrarijs, s. ex abundantia spiritus visibilis, vel claritate ipsius: aut ex magnitudine crystallini humoris, & eminētia ipsius: aut ex minorantia albuginei humoris, & claritate ipsius: & defectione qualitatis vuei humoris. Varius vero color & glaucus fit, si cōueniunt cum rebus, quę accidūt nigredini & subalbedini. Varius vero color sigñat spūm visibilem magis abūdare, & clarescere in sua varietate. Glaucus vero color significat spiritū visibilē minus abundare, & subnigrescere in sua glaucedine.

De Qualitatibus corporis.

Cap. 20.

Modi qualitatis corporis quinq; sunt, crassitudo nimia, & extenuata macies, synthesis, squalliditas, & æqualitas. Crassitudinis duę sunt spēs, s. abundātia carnis, & pinguedo. Abundantia carnis fit ex abūdātia caloris & humoris. Pinguedo fit ex frigiditate & humiditate intēsa. Pinguedinis diminutio, vel extenuata macies fit ex caliditate & siccitate intēsa. Synthesis fit ex frigiditate & siccitate intēsa. Squalliditas nēpe fit ex frigiditate & intensa humiditate: aut simul vtrisq; intēsis. Aequalitas itaq; fit ex humorū æqualitate. Corporis hæ sunt formæ.

De Distantia inter masculum & fœminam.

Cap. 21.

Masculus à fœmina differt in eo, q hic calidior & siccior est: illa ecōtrario frigidior & humidior.

Tracta-

Tractatus Secundus, qui est de Rebus non naturalibus.

De Mutatione Aeris. Cap. 1.

Eris mutatio fit quinq; modis. Aut.n.fit ex anni temporibus, & ex ortu stellarũ & occasu, aut ex vẽtis, terris, & earum fumositatibus.

De Temporibus anni, & Ortu & occasu stellarum. Cap. 2.

ANni tempora sunt quatuor. Ver ęquale, calidum & humidum. Æstas, calida & sicca. Autumnus, frigidus & siccus. Et hyems, frigida & humida. Ex stellis immutatur aeris natura. Nam, cum appropinquauerit Sol stellis, vel ipsæ illi, calidior fit aer: & his quidem à se separatis frigiditas aeris minuitur vel augetur.

De Ventis, & eorum qualitatibus. Cap. 3.

VEnti quatuor sunt, Subsolanus, Fauonius, Septẽtrio, & Hauster, Quorum vnus habet virtutem frigidam & siccam: alter calidam & humidam. Cęteri vero duo ęqualis virtutis sunt, quorum vni, scilicet Subsolano, caliditas & siccitas: alteri vero, scilicet Fauonio, frigiditas & humiditas attribuuntur; & Hauster paulo calidior & humidior: Septentrio vero frigidior & siccior.

De Terris, & earum qualitatibus. Cap. 4.

B TErrarum modi sunt quatuor, altitudo, profunditas: vicinitas montium & maris: æqualitas terrarum seu locorum, quibus terræ à se differunt, Altitudine & profunditate, quoniam altitudo frigiditatem: profunditas huic contrarium reddit. Propinquitate montium eueniunt hęc, quoniam, si ipsi fuerint à parte meridiana, terra erit frigida, nam calidis montes meridiani obstant ventis: septentrionales venti frigidis eam expetũt flatibus. Si vero septentrio montes habuerit, superiori terrę contraria erit vicinitate maris, quoniam meridies calidã & siccam: septentrio frigidam & siccam terram præbet. Preterea terrę sui natura inter se differunt. Nam, si fuerit terra petrosa, frigida & sicca: si vero pinguis & crassa, calida & humida: lutea autẽ, frigida & humida erit. Immutantur quoq; aeris fumositate, videlicet paludum, siue putredinis alicuius, vnde fiunt morbi ac pestes in hominibus.

De Exercitio, & Ociositate. Cap. 5.

EXercitium immutat corpus, quia, quando æquale est, ęqualẽ præstat calorem: cum vero amplius fit, magis calefacit, sed postea infrigidat & desiccat. Ociositate corpus immutatur, quia, si inæqualis est, & frigiditatẽ facit & humectationem inæqualem: si vero æqualis, æqualiter.

De Balneis. Cap. 6.

C BAlnea autem sunt dulcis aquæ, aut non dulcis. Sed dulcis aquę balneum remollit, calidum calefacit, & frigidum infrigidat. Nõ dulcis vero aquæ balneum desiccat corpus. Quòd si ex aqua salsa, vel amara, siue sulphurea fuerit, calefacit & desiccat; si vero de aluminosa, & gipsea, infrigidat & desiccat.

De Cibis. Cap. 7.

MOdi ciborum sunt duo. Est.n.cibus, qui bonum gignit humorẽ: & est malus, qui malum gignit humorem. Bonum autem gignit, qui bonum sanguinem creat, & æqualem in commixtione & opere, vt est panis mũdus, recens, & fermẽtatus, & caro aĩalis agni, & hœdina. Malus autem contraria operatur, vt est panis autopyrus, non recens, & bouina, & hyrcina caro, vetusta. Pręterea bonum malumq; humorem creantium ciborum duo sunt modi, grauis, atq; leuis, Grauis est caro porcina & bouina: leuis pullorum, vel piscium caro, mediocriũ, magis mobilium, & minus pinguium, & squamosorum. Est & olerum genus, quod malum generat humorem, scilicet choleram rubeam, vt est nasturtium, synapis, allium. Sunt, & quæ generant melancholiam, sicut lens, caules, caprina caro vetus, & bubulina. Et sunt, quæ generant phlegma, vt est caro porcellorũ, & agnorũ, portulaca, & atriplex. Præterea grauis cibus gignit phlegma & choleram nigrã: cibus leuis choleram rubeam, & vterq; malus.

De Potationibus. Cap. 8.

D MOdi potationum tres sunt. Est potus, qui nihil aliud est, q̃ potus, vt aqua. Et est potus, q potus est & cibus, vt vinum. Et est alius potus duobus pertinens superioribus, vt potio, quę datur contra morbi vitium aliquod, vt mellicratum, vel mulsa, vel conditum. Cibus vero huius vtilitatis est, quia reparat integritatem corporis recto ordine. Potus vero hanc vtilitatem præstat, quia reportat cibos per corpus: sed illius potus vtilitas, quem potioni diximus pertinere, corporis naturam ad se conuertit.

De Somno & Vigilijs. Cap. 9.

SOmnus, corporis immutat naturam, primum quia infrigidat exterius, & calefacit interius: qui, si prolixus fuerit, infrigidat & humectat. Vigilijs quoque immutatur corpus, quia extrinsecus calefaciũt: intrinsecus autem infrigidant, & desiccant.

De Coitu. Cap. 10.

COitus hæc præstat corpori: Desiccat corpus, & minuit naturalem virtutem, ideoq; infrigidat: multoties vero ex multa concusione corpus calefacit.

De Accidentibus animę. Cap. 11.

SVnt quædam accidentia animę, quæ faciunt intra corpus aliquod, sicut quæ commouent naturalem calorem ab interiori parte ad superficiem cutis aut impetuose, vt ira: aut leuiter cũ suauitate, vt delicię & gaudium. Sũt autem, quæ ad se caliditatem contrahunt & cęlant aut impetuose, vt terror vel timor: aut leuiter, vt angustia. Et sunt, quæ commouent naturalem virtutem intus & extra, vt est tristitia.

Tractatus Tertius, qui eſt de Rebus Contra naturam.

Quot ſint Res Contra naturam. Cap. 1.

Ria ergo contra naturam ſunt, morbus, morbi cauſa, & accidentia morbum ſequentia. Morbus eſt, qui principaliter corpori nocet nullo mediatore, qui eum adiuuet, vt calor in febre ſuccedẽte.

De Febribus. Cap. 2.

FEbris eſt calor innaturalis, curſum ſupergrediens naturę, procedens à corde in arterias, ſuoq; lędens effectu, Cuius ſunt tria genera, vnum in anima, & dicitur ephemera: aliud in humoribus, qui putreſcunt, & putrida nuncupatur: tertium lędit membra ſolida, & ipſa eſt ethica. Quarum Ephemera naſcitur ab accidẽti occaſiõe: Putrida quoq; à putridis rebus, cuiuſmodi ſunt ſimplices atq; ſingulares, & ſunt quatuor, Primus eſt modus, qui fit de putredine ſanguinis, comburens vtranq; partem, interiorem & exteriorem, vt eſt ſynochus. Secundus, qui fit de putredine choleræ rubeæ vt eſt tritheus. Tertius fit ex putredine phlegmatis, vt eſt quotidianus. Quartus vero, qui fit ex putredine melancholiæ, quæ intermiſsis duobus diebus affligit infirmum, & dicitur quartanus. Modi præterea febrium ex putredine accidentium tres ſunt. Eſt febris, quæ quotidie minuitur, vt paracmaſticus, i. decreſcens. Eſt, qui augetur, vt acmaſticus, donec recedat. Eſt, q in eodẽ ſtatu permanet, donec iterum recedat, vt homotonus. Continua febris de putredine venarum fit, declinãs quidem extra venas in aliquibus corporis partibus. Horripilatio fit in febribus ex infuſione putredinis in ſenſibilibus mẽbris, mordens & infrigidans. Ideoq; horripilatio fit in febribus illis, quæ habent aneſim, ideſt interpolationẽ, quia putredines extra venas ſunt. F

De Apoſtematibus. Cap. 3.

APoſtematum autẽ quatuor modi ſunt ſimplices. Aut. n. fiũt ex ſanguine, & dicũtur phlegmones: aut ex choleris rubeis, & dicuntur heryſipilę: aut ex phlegmate, quod eſt coagulatũ, et dicuntur vndimię vel cimię. i. tumor: aut ex cholera nigra, & dicuntur cancri phlegmonum. Ex ſanguine ſigna ſunt hæc, rubor, duritia, pulſus, dolor, calor, & tumor. Ex cholera rubea phlegmonum ſigna ſunt hæc, calor, rubor mixtus citrino colori, magnitudo doloris cum punctione, & velox augmentatio. Ex phlegmate phlegmonis ſigna hæc ſunt, albedo, mollities, vt, ſi digitum impreſſeris, quaſi ſignum facit foraminis: & eſt ſine dolore. Hæc ſunt quoq; phlegmonis ſigna ex cholera nigra, ingens durities cum nigredine abſq; ſenſu.

De Re naturali in humano corpore. Cap. 4.

IN humano corpore vnaquęq; res naturalis, ſi propriam naturam retinuerit, facit ſanitatem: ſi vero eam dimiſerit, aut facit ægritudinem, aut neutrum.

De Generibus Ægritudinum. Cap. 5. G

GEnera ægritudinum tria ſunt, conſimile, officiale, & vniuerſale. Eſt quidem ægritudo conſimilis ſimilibus membris contingens, quæ ſimilia ſortiuntur vocabula cum eadem paſsione, vt eſt caput dolens. Et eſt officialis ægritudo, quæ accidit officialibus membris, ſicut ſunt pedes, manus, lingua, dẽtes, & cętera, quæ noĩa ſibi ſumunt ex ſibi accidente infirmitate, vt podagra pedi, & chiragra manui: vel quæ nomina ſumunt ex membris, quibus accidunt, vt chiragra & podagra. Et eſt denique vniuerſalis ægritudo, quæ naſcitur ſupradictis duabus, vt eſt membrorum ſeiunctio.

De Ægritudinibus Similibus. Cap. 6.

ÆGritudines ergo, quæ partium habẽt ſimilitudinem, octo ſunt, quatuor ſimplices, & quatuor compoſitę. Simplices ſunt aut ex ſola caliditate, aut ex humiditate, aut frigiditate, aut ſiccitate. Ex his interſe iunctis ſunt quatuor compoſitę frigida & humida, frigida & ſicca, calida & humida, calida & ſicca. Harum octo p ſingulas duo modi ſunt ægritudinis: aut. n. fit ex qualitate ſimplici: aut ex humoris alterius commixtione. Ex ſimplici vero qualitate contingit ſimilis infirmitas, quæ ſolidis accidit membris, quæ græce ethica dicitur. Ægritudo calida, quæ ex humore accidit, eſt febris ex putredine, vt ſuperius dictum eſt. Ægritudo frigida, quæ ſine aliquo humore accidit, eſt, vt algor ex nimia frigiditate aeris ſeu niuis. Et eſt ægritudo, quæ cum aliquo humore frigido accidit, vt paralyſis, quæ fit in toto corpore, aut in parte. Modus humecti morbi eſt, qui fit proprie, vt nõ indigeat alterius humoris admixtione, vt eſt frigidum vulnus, vel vacuum, vel fœtidiſsimum cum tabiditate corporis, quẽadmodum inflatio hydropicorum vacuo ſquallore torpens. Morbus vero humidus eſt alios trahens ad ſe humores, vt hydropiſis. Morbus ſiccus eſt ſine humore, vt ſpaſmus, qui fit ex inanitione. Morbus ſiccus eſt cum humore, vt cancer durus & ſiccus. H

De Morbis in Officialib. membris, & primum in forma. Cap. 7.

MOrbi in officialibus membris accidentes quatuor ſunt. Ipſi ſunt, qui accidũt in plaſmatione, i. forma creaturę: & in q̃titate membrorum: & in naturalis numeri ſuperfluitate: & in membrorũ poſitione. Morbi officialium in forma hominis, quinq; modis fiunt, Membrorum inconuenientia, vt eſt fœda capitis longitudo. In concauitatibus, vt ſi manuum pedumq; concauitas carne repletur. In poris, vt eorũ ſtrictura aut largitas. In aſperitate, vt gutturis, aut pulmonis cannalium aſperitas. In lenitate, veluti matricis lenitas, vel ſtomachi.

De Morbis in Quantitate membrorum. Cap. 8.

MOrbi in q̃titate membrorum fiunt ex abundantia ſpermatis, cum membra creſcunt amplius, q̃ decet, ſicut videmus fieri in magno capite, & in lingua groſſa: aut vltima paruitate & indecenti, vt paruum caput, ſtomachus, & hepar.

De Morbis in Numero membrorum. Cap. 9.

MOrbi in numero membrorum fiunt aut ex augmento, aut ex diminutione. Secundũ augmentũ quidem, aut ex curſu naturæ, vt ſuperfluus digitus: aut extra curſum, vt lũbrici, aſcarides, verrucę, & acrocordones,

A ideſt magnę carnis additiones, vel verrucę magis latę, vel pori. Secundum diminutionem vero, aut vniuerſaliter, vt omnium abſciſio digitorum: aut particulariter, vt eſt vnius.

De Morbis in Situ membrorum. Cap. 10.

IN poſitione membrorum fiunt morbi, aut propter membri motionem de loco ſuo; aut ex diſpoſitione vicini membri, vt ſunt digiti, & labia, quæ conglutinantur vel adherent, & non ſeparantur: aut quæ ſeparantur, & non conglutinantur. Sed ſeparatio adhærentis membri vniuerſaliter fit, aut in membris conſimilibus, aut in officialibus. Conſimilibus membris, vt oſsibus, neruis, carne, venis, lacertis, & cute. Quòd ſi acciderit oſsi, fractura dicitur: ſi carni ex recenti tempore, plaga dicitur: ſi vero ex veteri, non tantum plaga, ſed putrida plaga nuncupatur. Quòd ſi venis neruis vel arterijs acciderit, alio atq; alio noīe nuncupatur. Si autem euenerit medijs lacertis, contuſio ſiue contritio nuncupatur. Si vero in cute, excoriatio dicitur: quę, ſi inueterauerit, putrida plaga nūcupatur. In officialibus vero membris perpetua fit ſeparatio, vt eſt manus vel pedis abſciſio.

De Qualitatibus corporum. Cap. 11.

COrporis qualitates ſunt tres, ſanitas, ægritudo, & neutralitas. Sanitas eſt temperamentum perficiens vel cuſtodiens res naturales ſm curſum naturæ. Infirmitas eſt intemperantia extra curſum naturæ, naturam lædens, vnde fit læſionis effectus ſenſibilis. Neutrum quidem eſt, quod nec ſanum nec infirmum eſt. Sed neutralis qualitas tribus modis conſtat, Vt ſi in vno corpore ſimul cōueniant infirmitas & ſanitas in diuerſis mēbris, vt eſt in cor
B pore cęci, & claudi: Siue in corpore ſenis, cui nec vnum membrum remanet, quod non malum fiat & patiatur: Et ſi corpus hominis aliquibus horis ſanum fuerit, alijs vero infirmum, vt eorum, qui ęſtate infirmantur, hyeme ſani ſunt: qui autem frigidioris naturæ fuerint, hyeme infirmantur, æſtate ſani ſunt: &, qui humidam naturam habuerint, in pueritia infirmātur, in iuuentute & in ſenectute ſanantur: qui vero ſiccam, in pueritia ſani ſunt, in iuuentute autem & ſenectute infirmantur. In tribus inuenitur rebus ſanitas, & infirmitas, & neutrum, aut in corpore, in quo trium qualitatū vnaquęq; reperitur: aut in cauſa faciēte illas, & regente, & conſeruante: aut in ſignificationibus eas ſignificantibus.

De Occaſionibus. Cap. 12.

OCcaſionis vero duo ſunt genera, vnum eſt naturale: & eſt aliud extra curſum naturæ. Occaſiones autem naturales aut faciunt ſanitatem: aut conſeruant. Occaſiones conſeruantes pertinent ad ſanitatem: facientes vero pertinent ad infirmitatē expellendam. Occaſiones non naturales, aut quæ vltra naturā procedunt, alię pertinēt ad infirmitatē: aliæ ad neutralitatē. Sed ægrę occaſiones faciunt infirmitatem, & ſunt eaſdē infirmitates conſeruātes. Illæ vero, quę non pertinent ad ſanitatem nec ad infirmitatem, conſtituunt neutrum atq; conſeruant.

De Occaſionibus ſanitatis & infirmitatis. Cap. 13.

OMnium occaſionum ſocietatem habentium cum ſanitate & infirmitate ſex modi ſunt, Quorū vnus eſt aer, qui humanum corpus circundat, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & vigiliæ, inanitio & repletio, &
C accidentia animę. Quæ omnia, ſi cum moderatione decenti fuerint, & in q̄titate, qualitate, tempore, opere, & ordine, cuſtodiunt ſanitatem ab accidentibus: q̇ ſi contra hoc aliquid factum fuerit, accidūt infirmitates & permanēt. Modi occaſionum infirmitatem facientium tres ſunt. Nam aliæ ſunt, quæ vocantur primitiuæ, quę exterius accidunt corpori, vt calor & frigus. Sunt & accidentia, quæ admouentur intrinſecus in corpore, vt repletio & inanitio. Sunt & aliæ, quæ vocantur coniunctæ, quæ dum adſunt, adeſt infirmitas, & abeuntibus his infirmitas abeſt, vt putredo in febribus.

De Ægritudinibus ſecundum aliam diuiſionem. Cap. 14.

ÆGritudinum ſecundum aliam diuiſionem modi ſunt duo, communiter, aut proprie. Quæ cōiter accidūt, aut accidentaliter, aut neceſſario fiunt. Accidentaliter vero, vt percuſsio, combuſtio, morſus, deceptio, & cęteræ res nociuę: neceſſario, vt alia ſuperius memorata, quæ (vt dictum eſt) ſunt ſocia ſanitati & infirmitati. Quæ vero proprie ſunt egritudines, aut ſunt in conſimilibus mēbris, & conſeruant ęgritudinem: aut in officialibus: aut in continui diuiſione.

De Cauſis Calidorum morborum. Cap. 15.

D MOdi morborum ex caliditate procedentium quinq; ſunt. Primus fit ex commotione ſpiritus: aut ex cōmotione corporis, Ex commotione ſpiritus, vt ira: corporis, vt labor vel ſuperbia. Secundus, vt eſt concurſus viſibilis caliditatis cum effectu, vt hypantaſis, i. expoſitio ad Solē. Tertius ex caliditate corpori adueniente cū poteſtate, quando recipit caliditatem ex eſu acuminum. Quartus fit ex interclusione pororum, vt ex frigiditate hyemis. Quintus fit ex putredine humorum, vt in febribus.

De Cauſis Frigidorum morborum. Cap. 16.

OCcaſiones frigidorum morborum octo ſunt. Prima occaſio eſt occurſus frigoris viſibilis cum effectu, vt frigiditas niuis. Secunda, vt frigiditas opij aduenïens fortiter humano corpori. Tertia ex abundantia ciborum corpori aduenïente, atq; replente, & extinguente naturalem calorem. Quarta ex paruitate ciborum, vnde calor naturalis extinguitur. Quinta vero ex abundantia frigoris vel humoris frigidi poros obturātis, vnde naturalis calor minuitur. Sexta ex diſſolutione & apertione corporis ad diſſoluendum & euacuandum naturalem calorem. Septima ex commotione & exercitio nimio, vnde fit multa diſſolutio humorum, & euacuatio, & ſudor: vnde attenuatur corpus. Octaua vero fit ex requie & ocioſitate multa.

De Cauſis Siccorum morborum. Cap. 17.

SIccorum morborū occaſiones ſunt quatuor. Prima occaſio eſt occurſus alienę ſiccitatis viſibilis ac manifeſtæ cum effectu, vt veneni ſiccitas. Secunda vero ex aduentu ſiccę rei in corpore cum fortitudine, vt acetum, ſal, ſinapis. Tertia paruitas cibi & potus. Quarta, commotio nimia, & exercitium.

De Causis morborum Humidorum. Cap. 18.

Occasiones morborum humidorum quatuor sunt. Prima, vt occursus rei afferentis humorem cum effectu, vt balneum. Secunda, vt ingressio rei afferentis humorem cum virtute in corpore, vt recentes pisces. Tertia autem, vt nimietas cibi & potus. Quarta, sicut requies & ocium.

De Morbis ex innaturali Malitia. Cap. 19.

Modi morborum ex innaturali malitia cum aliquo humore decurrētium ad infirma loca, quatuor sunt. Primus est virtus membri impellentis, & debilitas membri sustinentis. Secūdus multitudo humoris. Tertius debilitas virtutis nutrientis. Quartus largitas viæ potorum.

De Malitia ægritudinis membrorum Consimilium. Cap. 20.

Malitia ægritudinis ingreditur & superuenit in consimile membrum naturale quinq; modis. Aut contingit in vtero materno: aut in tempore natiuitatis: aut cum constringitur fascia: aut ex malo nutrimento, siue ex aliqua infirmitate adueniente in prædictis temporibus, vel postea. Si tempore cōceptionis in vtero debilitatur aliquod consimile membrum, fit ex abundantia spermatis: aut ex paruitate & indigentia conuenientis qualitatis spermatis, vt si fuerit grossum & pingue, vel aquosum & tenue. Quando vero nascitur infans, debilitatur aliquod in eo membrum, si egressus fuerit nō equa, sed mala egressione, vt supinus, aut super genua incuruus. Cum igitur fascia constringitur, inconuenienti constrictione duplicatus debilitatur. Quando autem nutritur, male & inconuenienter lac sugendo vel accipiendo debilitatur. His vero temporibus, vel postea, infirmitate accidente, ægritudinis malitia consimili membro superuenit ex cuiuslibet nerui incisione: & si passus fuerit ex aliquo accidenti siue debilitatem, seu vulnus, vel apostema.

De Ægritudine membrorum Consimilium. Cap. 21.

Ingreditur ægritudo consimile membrum naturale septem modis, Aut ex obstetrice, si culpam habuerit, cū tenet infantem: vel si permiserit ambulare ante congruum tempus. Vel ex medico, si cōfracta & collisa membra ignoranter constituerit & cōstrinxerit. Ex infirmo, si ea commouerit à medico composita, ante, q̃ solidentur & firma sint. Ex fractura, vt si fuerit super musculum vertebri, quod in fẹmore est, contorqueturcoxa. Aut ex concussione, vt si comprimatur nasus, & accidet, vt fiat simus. Aut ex malo humore, qui accidit leprosis: siue ex paruitate humoris accidente phthisicis.

De Constrictione, & Largitate pororum Leuitate, & Asperitate. Cap. 22.

Constrictio pororum fit tribus modis vel occasionibus, aut ex constrictione attenuatoria: aut ex carnositate, siue ex coarctatione. Constrictio vero fit aut ex nimietate virtutis retinentis: aut ex debilitate virtutis expellentis: aut ex abundantia frigoris: aut ex abundanti constrictione, comprimente aliq̃ partem loci, vt sæpe fit ex ligatura constricta, aut ex abundantia siccitatis. Ex carnositate vero constringuntur pori, vt si acciderit aliquod apostema, & fiat carnositas: aut si prius euenerit aliquod vulnus. Ex coarctatione vero, cum deciderit aliquid in poris, vt humor, siue lapis, seu coagulatus sanguis, aut aliquod latitās in eis, vt superflua caro, & scabies. Largitas quoque pororum quatuor fit modis, aut ex multa commotione impellentis virtutis: aut ex debilitate retinētis: aut ex abundantia caloris, & humorum defectu: aut ex medicamentis aperientibus. Leuitas accidit duobus modis, videlicet deintus & deforis: sed intus ex humore viscoso liquefacto: foris vero ex cera liquefacta cum vnguento.

Asperitas autem duobus modis fit, de intus, & foris: intus nanque ex superfluo & acuto humore: foris vero ex fumo & puluere.

De Superfluitate membrorum in Numero. Cap. 23.

Superfluitas membrorum in numero accidit duobus modis. Nam superfluitas, si fuerit naturalis, erit ex superfluo humore naturali et bono: vel ex abundantia virtutis informatiuæ, Quę, si fuerit extra cursum naturalem, erit ex humore non naturali & inconuenienti: aut ex abundantia virtutis, vel debilitate.

De Diminutione membrorum in Numero. Cap. 24.

Diminutio membrorum in numero duobus similiter fit modis, aut interius, aut exterius. Interius propter diminutionem humorum. Exterius ex combustione ignis, aut ex frigore, siue putredine, siue incisione. Putredo autem incidit aut ex potione mortificante: aut putredine faciente: aut ex constrictionę, & retentione illius humoris, qui soluitur.

De Magnitudine, & Paruitate membrorum. Cap. 25.

Magnitudo membrorum tribus modis fit, aut ex multitudine humorum: aut ex abundantia virtutis: aut ex commotione vtrorumq;. Paruitas fit tribus modis similiter, aut ex debilitate virtutis: aut ex minoratione humoris: aut ex infirmitate exteriori, vt ex incisione, vel combustione ignis, siue ex frigore niuis.

De Commotione membri de suo loco. Cap. 26.

Commotio membri de suo loco duobus modis fit, aut ex commotione voluntaria: aut ex humore vicino, equitanti, dissoluenti membrum, & lubricum facienti. Membrum vel os egreditur à sua iunctura, & mutatur duobus modis similiter, aut ex iunctura, in qua non conuenit separatio: aut ex separatione, vbi non conuenit iunctura. Si ex coniunctione hoc fuerit sine separatione, aut erit ex humore acuto patientis: aut ex accidenti vulnere: aut ex spasmo. Si vero fuerit ex separatione, vbi non conuenit coniunctio, aut ex grosso humore: aut ex accidenti vulnere: aut ex spasmo.

De Separatione iuncturarum. Cap. 27.

Separatio iuncturarum duobus modis fit, Aut intrinsecus: aut extrinsecus. Intrinsecus vero fit aut ex humore acuto & incidenti: aut ex vētositate pingui, distēdente, vel dissipante. Extrinsecus vero fit aut cum fossura: aut fractione: aut exercitio nimio: aut incisione, vt ensis: aut eo, quod distendit, vt funis: aut quod contundit, vt lapis.

De Significationibus. Cap. 28.

A Genera significationum sunt tria, alia.n.significant sanitatem: alia ægritudinem: alia neutralitatem. Quarum significationum vnumquodq; genus in duo partitur: sunt enim, quæ significant de officialibus membris: & sunt, quæ significanr de consimilibus membris. Consimilium partium significationum duo sunt modi: aliç enim sunt substantiales: aliæ accidentales. Substantiales vero, vt est calor, frigiditas, siccitas, & humectatio. Accidenrales autem, quædam significāt aut per tactum, vt durum, molle: quædam per visum, vt coloratum: quædam per perfectionem virtutum, vt sunt operationes plenæ & perfectę.

De Significationibus ægritudinis Officialium membrorum. Cap. 29.

Significationum ægritudinis membrorum officialium duo sunt modi similiter, substantiales, & accidentales. Substantiales significationes quatuor sunt, ars, modus, numetus, & positio. Accidentales significationes similiter quatuor sunt, bonum, malum, perfectum, & imperfectum. Genera significationum perficientium. suum genus tria sunt, Quædam sunt, quæ significant præteritam rem, quæ iam abijt, & dicuntur cognitiua vel agnitiua, vt videntes corpus humidum agnoscimus, quia sudot præcessit. Alia significant præsentia, & agnoscuntur per significationes, veluti, cum inuenitur pulsus magnus & citatus, intelligimus, ꝙ significat calorem supetantem. Sunt & alia, quæ significant futurum, & antecedit agnitio, vt, cum viderimus labium inferius citari, percipimus vomitum accidere: qui postq̃ acciderit, vocatur præcessio significatiua. Sed inter significationes & accidenria distat, qm̄ est di
B uisio cum augmento inter eas. Quòd si vnamquāq; diuisionum harum scrutati volueris, vnam habet habitudinē: sed infirmo hæc sunt accidentia: medico autem significationes.

De Significationibus Accidentium. Cap. 30.

Accidentia ergo significatiua tria sunt, Aliud.n.operatiua virtus mutata, sicut indigestio. Aliud autem corporis qualitas mutata, vt ictetitia. Aliud exiens à corpore, vt nigra vrina. Virtus operatiua mutata triplex est, Aut.n.ex toto est, sicut indigestio. Aut ex parte, sicut oculorū obscuritas, vel tarda digestio. Aut de qualitate ī qualitatē, velut de bona ī fumosam vel acidā, quasi sicut musca vel ligna oculis appatētia, aut ex parte visus obscuritas.

De Mutationis Qualitatis significatione. Cap. 31.

Qualitatis mutatę corporis significatio quatuor modis fit, Aut.n.per visum, sicut icteritia, vel morphea, & nigredo linguę, & similia. Aut per odoratum, vt anhelitus fœtidus, vel sudor, vel polypus, vel hircus, & similia. Aut per gustum, vt salsum, amarum, vel acidum. Aut per tactum, vt molle, & durum. Exeūtis à corpore bipartita est significatio, vna cum sonitu: altera sine sonitu. Cum sonitu, vt oris ructus, vel intestinorū rugitus, vel per anum vētus. Eius vero, quę est sine sonitu innaturali, tripliciter habetur, alia quantitate, vt lienteria: alia qualitate, vt vrina nigra: alia vtraq;, vt sanguinis fluxus.

De Significatione Mutationis membrorum. Cap. 32.

C Membrorum mutatorū significario bifariam diuiditur, inttinsecus videlicet, & extrinsecus. Intrinsecus modi sunt sex. Alia.n.à mutatione operatiuę virtutis in membro: alia ab exeuntibus à corpore: alia ex dolore in membro vicino pertinenti: alia ex proprio loco: alia ex innaturali semotione de loco: alia ex patientis iudicio. Extrinsecus fit tribus modis, aut per visum, vt album vel nigrum: aut per tactum, vt durum & molle, calidū & frigidum: aut per vtrūq;, vt magnum vel paruum, plus vel minus.

De Occasionibus Ægritudinum. Cap. 33.

Occasiones ægritudinum tres sunt, natutæ mutatio: officialis membri inconueniens habitudo: iuncturæ separatio.

De Effectu Operationis medicinæ. Cap. 34.

Operatio medicinæ habet triplicem effectum. Aut.n.custodit sanitatem secundum multitudinem suam; aut ex infirmitate facit sanitatem: aut econtrario. Regendorum sanorum triplex modus est, Ægrotare parati: incipiētes infirmari: & defecti. Infirmari paratos ꝓseruamus supradictorum sex cōpetēti moderatione regiminis. Incipiētibus infirmitari duplicē curam adhibemus: aut.n.chymi superabūdantiā trahimus: aut naturæ defectionē reparando, prædictorum sex quæ necessaria sunt, adhibeti præcipimus. Defectorum alij infantes, alij senes, alij ex infirmitate conualescētes. Omnis medicina aut est vniuersalis, aut parriculatis. Vniuersalis est sex præcedentium
D recta otdinatio. Particularis per contratium fit triplex, alia.n.in consimilibus membris: alia in officialibus membris: alia in iuncturarum separatione. Assimilatiua membra mutata reddimus similitudini, & in sua qualitate stare colligando compescimus, Concaua, si præter modum ampliata fuerint, ad sui modum consttingimus, & quietem inducimus: si minus, contrarium. In largis autem similiter, addito contratio causæ, vnde vitium acciderit, foramina strictiora suo modo. Si defectu contentiuę virtutis conrigerit, fomentis & cataplasmate mollimus. Quod si de expulsiuę est defectu, diaphoreticis & confortatiuis: si de stiptica causa, mollificatione: si de sicca, humectatione: si de constrictione, solutione. Ea vero, quę de naturali positione fuerint mutata, suo loco restituimus. Si de apostemate, apostema maturando sanamus. Si de natutali iunctura, eā aut aperitiuo medicamine, aut chirurgia disiūgimus. Si de qualibet nascentia, ipsam delemus: si de asperitate, lenitate: si de lenitate, asperitate.

De Ablatione superfluitatis. Cap. 35.

Superfluitatem in numero aut tollimus ex parte, vt scrophulas: aut ex toto, vt cācrum. Separationē in numero sanamus: si ex abundantia sanguinis fit, in omni ætate tollimus: si ex spermate in pueritia tantū sanamus. Paruitatem membrorum motibus & fomentis admodum augmentamus: magnitudinē vero comptimēdo, quiete muramus, & minuimus. Mutationem membri de loco suo reddimus loco proprio duobus modis, aut enim separatum iungimus: aut iunctū separamus. Necessaria ad separatorum iuncturā quatuor sunt, separata iungere: iuncturam custodite: ne tescindatut, defendere: naturam loci custodire.

De Diuisione Sufficientia medicinę. Cap. 36.

OMnis autem medicina est aut eorum sex, quæ supra diximus, temperata exhibitio: aut potio: aut chirurgia. Operatio medicinæ habet triplicem effectum, intus, vt ea, quæ ore, aut naribus, auribus, siue ano, siue vulua intromittimus: foris, vt epithema, cataplasma, emplastra, & similia, quæ foris operantur. Medicinæ interioris operatio in tria diuiditur. Aut enim soluit, vt pharmacia: aut comprimit, vt cactana: aut mutat qualitatem, vt aqua frigida in febribus. Eius autem effectus quadruplex est. Aut enim minuit abundãtiam, vt pharmacia: aut replet inopiam, vt carnem vel sanguinem: aut constringit solutum, vt stypticum; aut mutat qualitatem, vt frigida aqua in febribus.

De Chirurgia. Cap. 37.

CHirurgia duplex est, in carne: & in osse. In carne, vt incidere, suere, coquere: in osse, vt solidare, aut innectere, aut radere. Specierũ cognitio quinq; modis fit, Qualitatis, quantitatis, tpis, ordinis, boni maliúe discretio.

Ioannitij in Paruam Galeni Artem Isagoges finis.

GENTILIS FVLGINATIS MEDICI CLARISSIMI Expositio & Questiones subtilissime super Primo Libro Microtechni Galeni.

DEVS est bonitas bonifica. Colligitur à Proculo Diacliano in libro propositionum theologicaliũ propositione 133. EXCOGITAVI cõponere librũ, q dicitur totum cõtinens. Charissimi filij pluribus iam decursis temporibus, in quibus de veritatis inquisitione in medicinali scientia laboraui totis viribus atq; mente, eo firmius sperare debetis hoc anno me clariori atq; pfectiori via vobis tradere sciẽtiã medicinæ, quo certius vestris ĩtellectibus innotescit me lucidiori habitu scientię nunc, q̃ hactenus, informari. Vt autẽ nostra facile prosequamur, iuxta hęc duo sunt principia præmittenda, Vnum est deuota Domini inuocatio nominis gloriosi, vt sui gratia luminis in viam scientiæ dirigamur: Secundum est commẽdatio libri Techni operis fructuosi, vt eius auditis laudibus ad studium in eo totis affectibus moueamini. Ad Dei inuocationẽ inuitat primo, quia ipse est bonũ, quod omnia antecedit, cum dicitur, Deus est bonitas: secundo, quia est tale bonum, à quo rebus omnibus alijs bonitas communicatur, vt causa quo accedit bonifica. Cuius bonitatem omnia præcedentem confirmat Dauid distinctione 10 suę philosophię primo cap̃. Et Proculus li. de prouidentia ad Theodorum, primo cap̃. & ab Auic. potest intelligi 10 suę metha. 2 cap̃. Cuius bonitatem communicatam confirmat Algazel 3 suę metha. & Gal. 2 de creticis, primo cap̃. & alibi. 2, cum Apuleio in libro de secreto Deo, & Seneca 39 epistola ad Lucillum, vbi ad literam dicit, Bonus sine Deo nullus est. Ergo ipse Deus, qui est prima bonitas, nos bonificet, sui luminis gratiam infundendo. Voce more Tesillę in li. ad Germanum Claudium: mente manus ad cælum extendamus, rogando Deum, vt sui luminis gratia nostrum intellectum dignetur illuminare, qui sit benedictus, amen. Librum Techni cõmendat authoritas prius assumpta, posita in commẽdationem libri, qui totum continẽs appellatur, quam reuoluemus ad laudem libri techni. Dicemus ergo, ꝙ librum techni in præfata authoritate tripliciter commendamus, primo maturitate scientiæ librum componentis, cum dicitur, excogitaui: secundo forma scientiæ procedentis, cum dicitur, librum componere: tertio latitudine speculationis, cum scribitur, qui dicitur totum continens. Ex primo enim scientiæ fides datur, ex secundo discipulus facilius memoratur, ex tertio circa scientiam attentius meditatur. Maturitatem quidem scientiæ clarioris, quæ erat in anima Gal. hunc librum componentis, ostendit vocabulum, excogitaui: non enim vna cogitatione, sed multis, et cum iam senuerit, istum librum composuit Gal. vnde post alios eum recitat se fecisse in fine techni. Sunt. n. senum maturiores scientiæ, & perfectiores sententiæ, vt potest intelligi per Arist. 2 physicorum, & ab Auer. commento secundo clarius, problematum 35 problemate, & à Tullio in lib. de senectute, & à Proculo in lib. de malorum subsistentia. Laudatur ergo ex forma scientiæ maturitatis, qua procedit, cum dicit, componere: est. n. liber debitæ cõpositionis, & ordinis, vt dicunt expositores huius libri. Secũdo ex forma scientię procedẽtis: procedit. n. modo scientiæ ordinario, vt Gal. ponit: & in hoc est vtilitas facilis commẽdationis, vt scribitur in procemio huius lib. Tertio laudatur ambitu scientiæ grandioris: hic. n. liber, licet sit paruus, cõprehendit tamen totã scientiã medicinę: & ideo dicit Plusq̃commentator Turisanus, ꝙ iuuenibus ad medicinam accedentibus est anteponendus. Ex quibus apparẽt ea, quæ in principijs aliorum librorũ debent ingri ſm Alhabatẽ primo sermone suæ theoricæ, Alexandrũ in procе. lib. sectarum, & ſm Cõmentatorem in lib. Epidemiarum, s. causa materialis & c. Prima differẽtia de modo nominandi librum & c. Secũdo sciendum est, ꝙ quadrupliciter sumitur doctrina, primo sumitur proprie pro scientia doctoris docentis: secundo pro scientia in discipulo & c. tertio pro actu, qui est vox, vel scriptura: quarto pro modo & c.

Doctrina pro quo sumatur. *Questio. 1.*

DVbitatur, pro quo sumatur Doctrina. Et credit Plusq̃commentator, ꝙ Hali sensit pro actu. Contra, q a vox absolute non docetur. Sed non sic intelligit Hali, sed intelligit, sicut 3 de anima cõment. 57 Auer. dicit, Magister non generat scientiam, sicut ignis ignem. Dicunt quidam, ꝙ Auer. vult, ꝙ scientia non est potẽtia actiua, q non

A non est calidum nec frigidum &c. Aliter, quia Auer. vidit, ꝙ scientia est æterna in intellectu materiali, nõ posuit species excogitatas aliquid causare in intellectu materiali propria causatione: sed intelligere est per copulationem intellectus nobiscum: & ideo in commen. 36, causa intellectionis est continuatio, & non econuerso: sed causa continuationis est intellectio. Non probat autem Auer. falsitatem consequentis. Sed probari potest, primo, quia sciẽtia mea & tua differunt, vnde & sic in infinitum procederetur in abstractionibus, quod ipse habet pro incõueniẽti: secundo, quia intentio excogitata est quid materiale. Quomodo ergo faciet in intellectu immateriali, cum agẽtia & patientia communicẽt in materia, & actio entis materialis est materialis? Diceret, ꝙ virtute animę magistri. Contra, quia, si pica diceret, omnis homo est animal &c. causaret scientiam. Diceretur, ꝙ virtute intellectus agẽtis, & hoc non nisi quia intellectus agens agit, & cum agens sit æternum, & patiens. Dico ergo, ꝙ doctrina sumitur pro modo discendi, quia hic talis modus notificatur; s. demonstratio, & diffinitio: & ideo est quædã logica, quę est duplex, s. quia, & propter quid, vt 2 metha. com. 1. Sumitur etiam pro scientia doctoris & scholaris, vt stant sub modo docendi non in se, sed cũ modo, vt sicut si diceremus omnia entia, vt numerantur, sunt duo, s. paria, & impa ria, ita omnis scientia, vel omnis actus docẽtur, vt est cum modo, est duplex &c. Apparet etiam, quia, licet Hali dicat, ꝙ sumitur hic doctrina pro modo, sed in alia translatione pro scientia, tamen vtrobiq; pro scientia potest sumi enthimema & exemplum &c. Quid est doctrinam esse ordinariam? Dicẽdum, ꝙ est notitiam alicuius acquiri per res magis notas, habentes ordinem ad illum, vel cõtinuitatẽ, sicut ordo partium diffinitionis, vel antecessio-
B nis & posterioritatis, sicut in demonstratione quia, & propter quid: nam in demonstratione propter quid, est ordo causæ ad effectum: in demonstratione autem quia, est ordo prioritatis, s. effectus ad causam &c.

Ordinariæ doctrinæ an sint tres tantum. *Quæstio. II.*

DVbitatur, vtrum doctrinę ordinarię sint tantum tres. Videtur, ꝙ plures per Hali primo theoricę, qui ponit discretiuam & diuisiuam, quę sunt duę: quia duo sunt modi syllogismorum facientium sciẽtiã, primo poster. Quòd autem sit vna, videtur primo phys. commento primo, s. inquisitio causæ.

SECVNDO quæritur, quare dixit, ordine, i. ordinarię; Dicendum, ꝙ propter aliquas doctrinas, q̃ non sunt vere ordinarię, sicut enthymema, & exemplum &c. Secũdo dicẽdum ad quęstionẽ, quòd doctrinæ ordinarię sunt tantum tres, quia omnes scientiæ, vt stant sub modo sciẽdi, sunt tres, quia illud, quod scitur, aut scitur per illa, quæ continuantur scito, & talis est diffinitio essentialis, & est illa, quæ continuationem habet cum scito, quia diffinitio essentialis, & est illa, quę cõtinuationem habet cum scito ex principijs ad quęsitum, & se habet per consequentiã, quia ad illa consequitur: & sic aut est scientia propter quid, aut quia, ſm Plusq̃commẽ. ꝙ vere per tres modos doctrinę sufficienter respondetur, Diffinitione, propter quid est homo rationalis? respondetur, propter quid. An est rationalis? respondetur, quia, ex primo modo dicendi exponemus Hali in commento primo, Et doctrinam quidẽ ſm ordinem & consequentiam currere est, vt incipias de aliqua re non ſm ordinem &c. deinde procedat ex ea se-
C cundum continuationem. i. procedat de aliqua, quæ habet continuationem: & iste processus fit in doctrina diffinitiua à diffinitione & partibus eius, quę adinuicem habent continuationem ad diffinitum, vt per explicationẽ eius sciamus diffinitionem. Aut consequentiam. i. aut fit processus ab aliqua re ad aliam, ad quam habet consequentiam, quia habet ordinem essentialem ad illam: & talis est processus, qui fit in alijs doctrinis: tamen in ipsis fit processus inter causas & effectus, quę habent essentialem conuenientiam adinuicem. Ad rationem dicendum, ꝙ modi sciendi sumuntur large pro modis notificandi aliquam rem: & hoc modo non possunt esse plures, q̃ tres. Alio modo sumuntur modi sciendi proprie non solum tres sunt illi, qui faciunt scientiam per continuationem vel cõsequentiam. Alij sunt adhuc modi sciẽdi magis veri, & sic sunt soli duo, s. quia, & propter quid. Modus autem, per quem res proprijssime scitur, est vnus solus, s. propter quid. Ex his patet solutio ad Haliab. qui sumit modũ sciẽdi improprie. Ad alias patet. Ad aliam de enthymate, & exemplo, Dicendum, ꝙ exemplum pertinet ad rhetoricos, 18 problematũ, problemate 3, &c. PRIMA QVIDEM EXEQVITVR &c. Dupliciter exponitur, prima, ſm Thadeum & Dynum, primo, s. quo ad nos, quæ est demonstratio quia, ex fine, i. effectu, verbi gratia ex febre procedendo ad putredinem; secundo propter quid, quia, postq̃ resolutionem fecimus, possumus reuerti & cõponere. Si ergo notitia est habita per demonstrationem propter quid, non quęritur quia, sed habita demonstratio-
D ne quia, quæritur propter quid. Secunda expositio est Plusq̃commentatoris, prima est demõstratio propter qd, s. ex notione finis rei, s. vltimę causę, ad quam deuenimus per viam resolutionis, vt, quare venit ad forũ? vel quare febrit? quia putredo: quare putredo? quia prohibita transpiratio &c. Secunda vero est demonstratio ex compositione, i. ex effectu, quod est quoddam compositum ſm resolutionem, i. ex eis, in quæ fit resolutio: hoc patet per textũ alterius translationis, Vna earum est ſm viam conuersionis &c. Iterum, quia geometrę vtuntur &c. Dicendũ, ꝙ textus alterius translationis debet exponi in propinquum, i. in propinquiori, scilicet effectu. Ad illud, quod est de geometra, dicendum, ꝙ ibi intelligit de demonstratione propter quid, quia exemplum est commune. Apparet etiam, ꝙ in commento 3 Hali voluit oppositum eius, quod dicit Plusq̃commenta. Considerandum, ꝙ exemplum doctrinę quia, positum ab Hali necessitate aliorum fuit Haliab. primo theoricæ, ꝙ non est inconueniens demonstrari quia, nec propter quid, sed potius diffinitionem dare per materiam. Exemplum Hali est bonum, & commune, quia ſm scientiam primi posteriorum docetur inuentio medij ex eo, ꝙ antecedens prædicatum & cõsequens subiectum: tunc, si est causa inhęrentiæ prędicati ad subiectum, siue maioris extremitatis, est demõstratio propter quid: si vero sit effectus, tunc est demonstratio, quia: & ideo geometrę & authores sciunt hunc modum doctrinę, i. inuentionis medij, extremi, vt causa & effectus. Exemplum autem speciale Hali est hic, Volumus addiscere artem medicinæ &c. Deridet Plusq̃commentator exemplum hoc primo vel de quæsito probatur per hanc responsionem. Secundo, quia credit omnia medicinæ scibilia vno modo demonstrationis posse demõstrari, quod tamen est falsum. Et causa deceptionis fuit, quia, sicut oĩa vna diffinitione possunt comprehendi, vt medicina est

scientia

ſcientia & c. ita credit & c. Tunc poteſt dari vna diffinito, qua omnia comprehenduntur, quãuis omnium, vel particularium aliorum poſsint diffinitiones dari. Sed non eſt vnum quæſitum, ad quod, vel à quo procedendo omnia E
medicinæ ſcibilia vno modo demonſtrationis cognoſcantur, ſed in toto ſunt, & ideo diuerſis modis ſciũtur, omnium tamen notitia eſt ad vnum finem communem, hic. n. nullę ſunt bonę. Sed tamen Hali non intelligitur. Cum. n. dicit Hali, Nolo addiſcere artem medicinę. intelligit, i. nolo facere ſanabilitatem, quæ fit, vel quam inquirit ſcientia medicinę: & hęc eſt duplex, ſ. curatio, & conſeruatio. Curatio fit in cibis & medicinis. Cum ergo cognoueris medicinarum virtutem per ſanitatem inductam vel conſeruatam, eſt ex effectu demonſtrationis: econtra vero demonſtrans per cauſam. Et, quia in inueſtigatione virtutum medicinarum poteſt cadere ambiguitas, quæ depẽdet, & declaratur ex via experimentali, vel ex via rationali, vt in libro de ſimplici medicina, ideo dixit, ad ſciẽtias & c. & vſq; ad ea, quia experimentata, quæ ſtant loco principiorum, vt ꝙ rhabarbarum purget cholerã & c. Sine dubio obſcurus fuit Hali. Tria ſunt genera demonſtrationum 2 poſteriorum, vnum genus earum, quæ ſunt minima demonſtrationum, vel demonſtrationes poſitione differentes, vt quid eſt eclipſis Lunę? reſpondetur, eſt priuatio luminis propter interpoſitionem terræ. & quare? reſpõdetur, propter interpoſitionem terrę: aliter, quia facit luminis defectum. Tertium genus, quod venamur via diuiſiua, vt diffinitio animæ: non. n. poteſt aliter inqri diffinitio de diffinito: & cum hoc de hac via diuiſiua eſt ſuſpectio: & ideo non eſt Gal. vel tertiam doctrinam non dixit diſſolutio, ſiue diuiſio inuentiua diffinitionis, ſed inuentę diffinitionis diſſolutio. Et tali via declarando procedit plurimũ, & manifeſtat diffinitionem, & modos diffinitionis, propter quid, & quia. Vnde infra diſſolutis partibus diffinitionis declarat frequenter à poſteriori, vt cum cauſis & effectibus. ſ. ſanguinis docet cognoſcere, licet immediate, qđ quęritur: ſic cognoſcere ſigna in parte ſignorũ, ꝙ, ex illis quod intenditur, eſt corporũ notitia. APPELLARE AVTEM & c. Patet Hali. CONATI & c. & non potuerũt complere, vel quia non dederunt optimam diffinitionem, vel non bene aperuerunt. CONATI & c. i. doctrinam demõſtratiuam propter quid. Sed quare etiam hoc modo non proceſsit, ex quo illi non fecerũt? Dicendum eſt primo, ꝙ quia in hac arte parum proceditur cum illa, & plus demonſtratur quia, vt 3 de criſi 9 cap. colligitur. Secundo etiam, quia in alijs libris aliquãdo procedit cum ea. Tertio, quia omnia ſcibilia non poſſunt demonſtrari propter quid. Voluit autem hoc dicere de omnibus in generali. Aliter, ſm Mundinum, quia, ſi eſt tradita ſcientia medicinæ in libro Gal. demõſtratione quia, ergo propter quid. & hoc eſt verum, ſi medius terminus eſt cõuertibilis cum maiori extremitate. Vnde bene dixit Plusq̃com. Et accidit hoc etiam ſępe in medicina, vt ex ſignis procedatur ad ægritudinem: & ab ægritudinibus ad ſigna & effectus.

NVLLVS TAMEN demonſtrõnem quia. i. nullus. ſ. de aliorum ſecta Hypp. quia Methodicorum, neq; empiricorum. ſ. fecit artes. i. habitus ſcientificos operantur, quia, ſicut ex ſenſatis: imo omnis doctrina & c. primo poſteriorum: Dat Hali exemplum, quòd in demonſtratione propter quid, quę eſt ſm compoſitionem, fit inceptio & c.

Alia expoſitio eſt Plusq̃com. Conati ſunt eam, quæ ſm expoſitionem, i. demonſtrationem quia, nullus m & c. G
i. propter quid, ex qua dederit artem ſm rationem; i. ſm veras cauſas inuentionis. Vnde volentes ſcire cauſam dicimus, da rationem: & c. Dicit Plusq̃com. ꝙ Hali veritatem trahat, quia proceſſum ex principijs & ſcientijs ſcius ſupra commento 2, attribuit demonſtrationi reſolutiuę quia, ſed hic compoſitiuę propter quid. Secundo, ꝙ a melius fuiſſet diuidere medicinam in theoricam & practicam, quia ex conſeruatione. Tertio ad illud, ad quod deuenitur, ſunt aliqui termini, ex quibus nihil demõſtratur, vt cibus, medicina & c. Quarto, ignoratur primas propoſitiones eſſe principia in ſcientia: & credit ſciẽtiam ordinariam, quæ ordinate determinat de ſuis vniuerſalibus, vt de cibo ante medicinam & c. Nos aũt dicimus, ꝙ Hali recte dixit. Nam hic vult, ꝙ demõſtratio propter qđ, in medicina eſt, quando principijs medicinæ & concluſionibus naturalis philoſophię demõſtratur in ea effectus. Similiter Auer. commento 2 voluit, ꝙ, quando intenditur ad principia, tunc erit demõſtratio quia: vnde dixit, Ad ſcientias notas: & hic de ſcientijs notis. Vel dicendum, ꝙ illud exemplum fuit commune, vt ibi diximus. Ad ſecundam dicendum, ꝙ appropriatorum diuiſio medicinæ eſt in cõſeruatiuam & curatiuam, quia nullus diſcordat, ꝙ in theoricam & practicam. Ad tertiam dicendum, ꝙ ex illis terminis notis formantur propoſitiones, ex quibus fiunt demonſtrationes, vt noto cibo calido, frigido, proceditur ex eo ſuper effectum, vel ex effectu ſuper eo, vt ſupra patuit. Ad quartum dicendum, ꝙ non intelligit ſic Hali, imo vult, ꝙ quæſitum ſm ordinem veniat ad cognitionem inſpiciendo terminum mediũ, quo concluditur maior extremitas de minori, vt ſupra com. 2. HIC VERO diffinitiuam faciemus doctrinam. i. diffiniemus: quam comparat; & in hoc oſtendit vtilitatem huius doctrinę, & dicit, QVAE QVANTVM relinquitur & c. Conſiderandum, ꝙ ſiue exponatur ſm reſolutionem, i. H
demonſtrationem quia, vel propter quid (& de vtraq; videtur intelligere) verificatur, ꝙ ſcientia demonſtratiua ſuperat diffinitiuam. Contra, quia diffinitio datur per ſubſtantialia. Eſt dicendum, ꝙ, quantum ad ea, per quę traditur ſcientię notitia, ſuperat diffinitio, ſed, quantum ad modum, non, quia demonſtratio propter quid rectificat animam diſcipuli, & ideo dignitate excedit in faciendo ſcire: & ratione, quia rationem aſsignat. FACILE. probat, ꝙ memoria particularum eſt facilis ex termini diſſolutione, quia continet capitula artis: & eſt vnum optimum: & ſic ex breuitate continentis in ordine faciliter fit memoria. Quomodo diceret quis, quis eſt continuus terminus, i. diffinitio & c. Hic dicit Hali quædam de logica. Et eſt quæſtio, an poſsit ſciri medicina ſine logica. Reſpõdetur, ꝙ, ſi medicus vult probare, eſt ſibi neceſſaria: ſi credere, non. QVAE VERO. quia tractatio libri techni eſt generalis, in quibus libris fit tractatio ſpecialis, dicit, ꝙ in multis libris cuilibet expedit vti tribus doctrinis, ſicut dicitur animæ collectio in vires homine armato congregata, & eſt figura dicta hypallage: & apparet, quòd de alijs modis doctrinæ dicitur in alijs libris, ſ. in diffinitiua ſpecialiter, & ꝙ non debet quæri vnus modus doctrinę in vno libro.

CAPITVLA quaſi capita velit concluſiones: & non dixit quatuor concluſiones, quia non erit ordinaria principium confirmatiuum, quia fructus aliorum librorum eſt conſeruatio & curatio, ſed iſtius præter hoc eſt rememoratio: ſecundo, ꝙ hic liber confert perfecto ſeneſcenti, ad memoriam: ſed iuuenibus confert; quia ad complementum

A mentum incitat scitis vniuersalibus, cum confert se ad opus, incitatur ad particulares libros & considerationes, & ex hoc completur scientia vniuersalis, quia vniuersalia sunt sicut dispositiones ad scientiam particularẽ.

MEDICINA. sumitur pro habitu, qui est in intellectu: sed videtur mala diffinitio, quia accipit genus remotũ, vt dicit Auer. 6 coll. 1 cap. Secundo, quia non est per substantiale, quia sanũ & ægrum non prædicantur de medicina. Tertio, quia aliæ dantur diffinitiones. Dicendum, ꝙ diffinitio est bona ꝰm Plusq̃cõ. quia in omni scientia sunt tres propositiones, per quas demonstrat: & hoc tangit, cum dicit, sanorum & ęgrorum: et ponitur genus & differentia. Ad contraria dicendum, ꝙ defectu nominis &c. Vel dicẽdum, ꝙ in alia translatione ponitur genus propinquum, & differentia, vt dicit Hali. Sed tangendo differentiam virtutis literę ly, &, oportet repetere arabice & latine, vt est coniunctio copulatiua ad primum substantiale, i. essentiale, i. notificans essentiam, quo dicitur accidentium diffinitio substantialis, & sic erit per substantialia. Aliæ diffinitiones cum ista conueniunt.

Medicina sit ne ars an scientia. *Quæstio. III.*

Vtrum medicina sit ars vel scientia? Videtur ꝙ ars de mechanicis, primo de aĩa cõ. 12. Quid est ars? est notitia practica. Quid è scia? est notitia speculatiua, primo coll. 2 cap. & 2 coll. de cura apatum. Itẽ prima prima &c. In cõtrariũ hic ipse Bartholomeus de Varignana dixit, ꝙ notitia principiorũ medicinæ est scia, sed notitia conclusionũ est ars. Auic. priõ canõ. 2 cõ. dicit, ꝙ vna pars medicinæ est vere scia, alia vero practica &c. Istõ mõ oportet

B ponere medicinã esse tres modos habitus. Amplius, ppõnes medici & naturalis philosophi non differunt, vt ꝙ sint &c. Dynus vult, ꝙ medicina, vt est habitus & notitia, est scia speculatiua: vt aũt ex tali habitu vnico experientię actualis resultat habitus ductiuus in opus, est ars. CONTRA primam. Notitia directiua in opus non debet dici scia speculatiua cõ. 3 secũdi metaphysicę: sed notitia medicinę in vlĩ dirigit in opus, vt apostematibus cõpetunt repercussiua. Contra secũdã. Habitus ille, ꝙ surgit ex actuali experientia, si est in estimatiua, tũc non est ars, quia habitus artis est habitus intellectus: si vero est in intellectu, tũc est notitia in vlĩ. Dico ergo, quòd scia accipitur cõmuniter & large, & sic medicina est scia: vel sumitur ꝓprie & sic medicina non est scia. Contra, quia medicinã ponitur inter artes mechanicas, dico, quòd quantum ad habitũ æstimatiuæ, sicut ab experientia: qui habitus oĩo pôt dici mechanicus, quasi sensibilis, vel quasi illud, quod multorũ notitiam aggregat. Vel dicas, quòd quæstio potest quærere, an sit scientia speculatiua, an ars, i. notitia practica: & tũc relinquendo opinionem Bartholomei, & Auer: tene opinionem Plusq̃cõ. super ista parte: & est ꝰm primam rationem. Vel an sit ars, i. habitus quorundam præceptorum, dirigentium in opus, vt demonstratione, vel scientia, i. habitus directiuus in opus vt demonstratione, & tunc tene opinionem Dyni, & Plusq̃cõ.

Inter sanitatem & ægritudinem an sit medium. *Quæstio. IIII.*

Vtrum inter sanitatẽ & ægritudinem sit dare medium, vt neutrum? Quòd non, per Arist. in prædicam. & per Auer. & Auic. & Gal. 10 lib. hæresum. In cõtrarium est Gal. hic. Amplius, inter quę est motus, inter illa est medium. &c. Item, quæ suscipiunt magis & minus, habent mediũ: sed sanitas & ægritudo sunt hmõi, vt primo de regim. sani. 2 cap. vbi dicit, quòd suscipit magis & minus, vt operatio: ergo causa, vt sanitas & egritudo. In hac quæstione prima opinio est Thadei, & quæ traditur ab Hali, quòd non est medium per abnegationem, sed per participationem. Ista opinio est falsa, quia ita est medium inter album & nigrũ, vt viride. Secũda etiam opinio est Thadei, quam dicit esse meliorem, quòd sanitas & ægritudo considerantur, quãtum ad modũ intellectus, & sic non cadit mediũ: sed sic intrabimus dogma sempiternæ passionis: Vel quantũ ad iudicium sensus, & tunc vel pro operatione facienda circa has dispositiones, & tũc non est mediũ, quia oĩs operatio vel est conseruatio, vel curatio: si conseruat, tunc neutrũ est sanum &c. vel ꝰm se, & sic cadit mediũ, quia ꝰm se sanitas dicitur, quæ facit operationes integras, sed ægritudo sensibiliter læsas: & hoc est manifestum &c. Contra, quia præseruare est aliud, q̃ cõseruare & curare. Tertia opinio est Cõciliatoris, differẽtia 72, quòd medium quoddã est substantia, vt lapis, q non est viuus nec mortuus: quoddam tẽporis, vt canis ante nonum diem nec cęcus est, nec videns: quoddam formæ, vt fuscum. Secundo ꝑmittit, quòd sanitas & ægritudo sic opponunt, quòd nunq̃ æger potest stare sine aliqua sanitate. Tertio, quòd Arist. largius sumit sanitatẽ, q̃ Gal. cuius contrarium videt Plusq̃cõ. sentire, cum dicit, quòd nullo modo est medium. Ratio est, q̃a in prima specie qualitatis non est motus cõtrariorũ &c. alias plures opiniones recitat.

D COMMVNIS opinio est, quòd sanitas & ægritudo considerantur dupl'r, vno modo quãtum ad naturas ꝓprias, & sic non habẽt mediũ. Ratio est, nam sanitas est equalitas siue mediũ, cũ sint opposita priuatiue, & sic intelligit philosophus: alio vero modo, quo ad nos, & sic est mediũ, nã sanitas sensibilr opationes nostras pficit, ægritudo lędit sensibiliter, sed neutrũ insensibiliter lędit: & hoc medicus vocat neutrũ. Contra ꝑ ratione. Sanitas & ægritudo, quantum ad naturas ipsorũ, sunt apud intellectũ: sed hanc non cõsiderat medicus. Amplius rõne Dyni. Medicus nõ debet ponere dispositionem insensibilem &c. Item ponis, quod nõ est, &c. ergo. Ad Conciliatorẽ, nego maiorẽ, quia sanitas in sui natura est in re extra. Ad secũdã, dicendũ, quòd 3 ꝑgno. cõ. 7, sensus est duplex, vnus intrinsecus, & cõprehendit paruum excessum: & sensus extrinsecus, & iste nõ cõprehendit. Ad aliã dicendum, ꝙ nõ pôt, quod non est, imo paruo lapsui, qui nõ est manifestus, neq; manifeste ipediẽs, iponit aliud nomen, & vocat ipsum neutrũ, vt distinguit &c. AD PRINCIPALES rõnes, cum dicitur, inter quæ ẽ motus &c. cõcedo, sed nego minorẽ: imo in vno instanti est inter &c. Tu dicis sanitatem suscipere magis & minus. Dico, quòd non. Arguitur ex hoc motus proprius, quia lumen & tenebrę suscipiunt magis & minus, tñ inter ea nõ est motus medium &c. Secundo sanitas &c. dico, quòd arguit, quòd in latitudine sanitatis est motus, non tñ, quòd ad sanitatem est motus. Vel aliter. Cum dicis, sanitas suscipit magis & minus: ergo. Dico ad antecedens, quòd falsum est, quia elle magis & minus in sanitate dicit gradus perfectionis indiuisibiles, inter quos ẽ mutatio: & ideo improprie locutus est Gal. primo de regimi. sanitatis. Ad probationem eius effectus &c. negatur exemplum: lumen enim causatum à Sole & à Luna differunt secundum magis & minus &c. Saluatur autem Hali hoc modo, quia

primo negauit medium per confractionem, & dixit dispositionem tertiam remanere, habentem formam vnam per confractionem: secundo ponit medium, in quo est ægritudo & sanitas non confracte, sed quasi per quendã respectũ, vel ꝙ dispositio vnius stat cum forma opposita, vt hic infirmatur, & est sanus, idest disponitur ad ægritudinem, vel habet ægritudinem debilem, & illam vocat neutralem. Est ergo opinio Hali, ꝙ inter sanũ & egrum non est medium per confractionẽ, ita, ꝙ nullum extremorum sit ibi in actu proprio, sed confractio est, sicut in tepido nõ est calidum neq; frigidum, nisi refracta: & hoc intelligit, ibi. Et harum quidẽ nõ prohibuit &c. vt arguatur sic. Si hoc erit, tunc erunt tres dispositiones. Sed hoc est falsum, quia tunc essent contraria mediata, cũ sit medium per participationem ægritudinis & sanitatis simul, nõ ꝙ refrangant. Sed hoc fit tripliciter, primo, vel in diuersis locis: secundo, vel in diuersis partibus: tertio, vel in eadem parte ſm viam augmenti vel diminutionis, i. ꝙ vna dispositio sit apta cum alia disponete, verbi gratia sanum actu cũ ægritudinis dispositione, quæ est neutrum decidentiæ. Neutrum ergo dicitur in motu sanitatis ad egritudinem, ita, ꝙ habet debiliorem sanitatem, ex qua statim cadet, & hoc est sanum vt nunc: vel quia habet paruam ægritudinem respectu malignitatis, in quã vadit, vel à qua venit, & hoc est neutrum, & est simile dicto. Auerrois primo physicorum, quãdo dixit, ꝙ non cessant partes spermatis fluere & refluere, donec acquiratur forma hominis, non intelligit partes spermatis hominis, & hominis formam fluere & refluere, sed dispositiones formarum. Sit ergo aliquod corpus vadens à sanitate versus egritudinem, tunc illud participat, & est medium participatione vtrorumq; illorum, non quia refrangantur per cõmistionem sanitatis & ægritudinis, sed est medium habens sanitatem, & ab illa recedens habet dispositiones ægritudinis, & sic participat egritudinis dispositione. Et hoc volebat dicere Hali, cum dicebat, Et vnaquæq; earum, quæ est sanitas & egritudo &c. Et sic saluat Hali, licet sit obscurus. SCIENTIAE ERGO nomẽ. hic explicat diffinitionẽ, & primo genus &c. Expedit se Gal. ab hoc, quia alterius sciẽ esset, & nõ manifestaret quæsitũ &c. Communiter: i. loco generis: secundo, cõiter ad scias & ad artes: tertio, cõiter ad scibilia & cõiecturatiua: quarto. i. ĩproprie sanũ, hic exẽplificat drias.

DVBITATVR à Plusquã cõ. quomodo est vna scientia de corpore, causa, & signo. Dicendum est, ꝙ est vna scientia per analogiã ad corpus, quia sanitas proprie est corporis, alia aũt attributione. Secundo, multo plura subiecta ponit Auic. s. elementa, cõplexiones &c. Dicendum, ꝙ omnia reducuntur ad ista. Tertio, videntur duæ differentiæ superfluæ. Per hoc enim, ꝙ medicina est scientia sanorum, differt à qualibet scientia: nõ ergo oportuit addere ægtorum & neutrorum. Dicendum, ꝙ omnia ista sunt loco vnius differẽtiæ, s. dispositionis, quia scientia est de subiecto, i. homine: & de dispositione sicut passiõe, vt de mobili scilicet sanitate, & ægritudine, & neutralitate &c.

Quarto, non videtur, ꝙ scientia medicinæ sit de signis & de causis, quia per signa & causas est scientia, sicut in naturali philosophia sciẽtia est de corpore mobili, non aũt de signis, quibus ostenditur mobilitas corporis, vt de causis, Imo, quia scientia est per illam, dicit, quòd sine dubio, illorum, per quæ est scientia, nõ est scientia: & hoc est generale in omni scientia, tñ in operatiua, sicut in medicina, illorum est scientia, inquantũ docemur operari per illa, & operamur circa illa, vt hoc habendo ægrum per causam, demonstramus ægritudinẽ, tñ illam remouemus à corpore, vt putredinem. Vide, quia dicit, quòd medicus non demonstrat per genus causæ efficientis sanitatẽ vel cõseruantis, sed vtimur modis conseruandi. hoc forte est falsum &c. Dicit etiam, quòd ex causa ex se non causat, sed ex corpore. Hoc bene debet intelligi. ET EST QVIDEM &c. hic ostẽdit, quomodo se habet sciẽtia medicinæ ad prædicta membra diuisionis. Quidam Salernitani volunt, quòd ponat differentiã inter practicum & theoricum ſm primam rationem, i. theoricam. Contra, quia scientia modi operandi nõ est theorica, sed practica. Considerandum est duplicem esse modum, vnus est modus intentionis: alius est modus operationis: ordo est intentionis. Item, medicus incipit à remedijs. Item, primum in intentione est sanitas. Primo considerandum est hic, ꝙ causa sumitur pro debito modo vsus, non re, quæ fit. Dicendum ergo, ꝙ notitia causarum & signorum habet duplicem ordinem, vnus est, quo debet doceri, & sic primo est de corporibus: secũdo de signis: ars. n. operatiua primo debet subiectum notificare: secundo accidentia, circa quæ subiectũ versatur: tertio modum operandi, & sic prosequitur Gal. Alius est ordo illarum notitiarum, qui est ordo intentionis siue affectionis: &, quia, quod habet rationẽ finis, est, quod magis intenditur, ergo magis intendit modus curandi & conseruatio: & sic incipit à causa. Et ideo Auic. vocat illum modum perfectionem, & dicit, Huiusmodi autem inquisitionis perfectionem: secũdo intelligit corpus, vt extra illud operetur: tertio signa. Alius est ordo operationis, & sic primo incipit à signis: vnde, quod primũ est in intentione, vltimum est in executione, vt Cõmentator hic, & Auer. 7 meta. 23 cõmẽto. AD rationes. Cũ dicitur medicus primo intelligit sanitatem, Dico, ꝙ sanitas accipitur, vt cognita, &, vt sic, non primo intendit, quia tunc medicina erit speculatiua, imo non cognoscit sanitatem nisi per operationem conseruationis eius: & notitia sanitatis est notitia corporis sani. Primo ergo est intentio notitiæ modi operandi, idest causæ, postea corporis sani. Alio modo accipitur, vt est extra facta, & sic primum, quod intenditur, est sanitas, extra quam est finis omnium illorum, s. signorum, corporum, & causarum: & illa sanitas non est pars notitiæ sciẽtiæ medicinæ, sed est finis extra: finis aũt notitiæ est modus operandi. Quare prius de sano, quã de egro? quia perfectius. Quare prius de egro, quã de neutro, cum neutrũ plus sano appropinquet? Dicendum, ꝙ ægritudo statim cognoscitur per habitum, qui est sanitas: vel ẽt quia magis queritur eius notitia, sicut rei magis remouentur. SED QVONIAM. sumit efficiens causa pro conseruatione, & non sola causa efficiente, cõtra distincta à cõseruante, vt supra hic ponit alia translatio. Secũdo corpus per prius dicitur sanum &c. Considerandum est autem de sano simpliciter, quia efficit vel cõseruat &c.

Omnes hic disputant, vtrum diuisio per simpliciter & nunc sit bona, & cogimur idem hoc frequentius repetere in inferioribus dictis: & arguunt, quod nõ, quia nunc cõtinetur sub simpliciter, & illud cõtinet semper, & semper continet nunc. Item, nunc dicitur sanus, cuius sanitas est ex tempore. i. ex temporalibus rebus causata: sed quælibet sanitas causatur à temporalibus, i. temporales res causant, scilicet non naturales imprimunt in omne sanum quacunque sanitate. Item, quid facit hæc diuisio ad opus? In oppositum est Gal. QVIDAM dixerũt,

A differentia, quod sanum simpliciter, est sanum à generatione, sed sanum nunc à tempore, s. à rebus tẽporalibus. Istam opinionem reprobat Dynus, primo, quia tunc erit dare corpus sanum, quod non erit sanũ simpliciter, neq; nunc, quia non est omnino aliquis æger: ergo habet aliquam sanitatem: non à tẽpore: ergo non est sanũ nunc, nec est sanum simplr, quia sanũ simplr cum hoc, quod à generatiõe est, habet sanitatẽ optimã, sed hoc nõ est tale. Amplius, sanum simplr, si infirmatur, reuerti põt ad suam sanitatem, sed nõ erit sanum nunc, quia est sanitas diminuta: neq; sanum simplr, quia acq̃sita à rebus tẽporalibus. Alii dicunt (vt recitat Plusq̃cõ.) quod simplr sanum & egrum est sine aliqua conditione vel additione. Cõditiones sunt ẽm aliquod mẽbrum, aliquã operationẽ, aliquam diætam, aliquẽ locum, õs tẽpus. Dicit ergo sanum simplr, quod oĩbus mẽbris, oĩ loco, omni tpe, omni dieta est sanũ. Dicit vero nunc, qa ẽm aliquod mẽbrum &c. Reprobat plusq̃cõ. Nam, licet sanum simplr, sit sanum ẽm omne membrum, non tñ illo respectu dicit̃ sanum simplr, quia ægrum simplr diceretur ẽm omne mẽbrum ægrũ, cuius contrarium infra ponet. Item sanum simplr melius se habet all, omni diæta &c. qa fortiter resistit, cum sub qualibet infirmat, nec est aliquod corpus, quod eque bene vel male se habeat ad oĩa &c. Alia opinio ponit, que est cõformis sue. Est ergo sententia Cõmẽtat. hæc, & ẽm Arist. in paralogismo ẽm qd, & simplr: simplr est tale sine determinatiõne: vnde simplr dico, quod nullo addito, sed ẽm quid, cũ determinatione: sunt autẽ determinationes, tpis, loci, vel hmõi, & sunt diuerse determinationes. Conditio. n. loci oĩo est semper cũ conditione tpis, vt æthiops est

B albus ẽm dentẽ, sed non est albus nunc, imo semper, licet, q̃nq; conuenit. Dicitur ergo aliquid simplr bonũ, quod ẽm se semper est eligibile, vt viuere sanũ, sed bonũ ẽm quid, est bonum cum cõditione, vt sumere medicinã, projicere merces: nullus. n. ẽm se hoc eligeret, sed stante ægritudine, & procella maris &c. Et, quod est ẽm quid tale, est simplr oppositum, vt projicere merces est ẽm quid bonũ: ergo simpliciter malum. Sic ergo sanũ simpliciter cõtradictoriatur sano nunc: sanitas. n. simplr est sanitas, quæ ẽm se est sanitas, non hec, videlicet in determinato tẽpore: & hec est optima sanitas: sed sanitas alicui tñ, & sanitas nũc, est eadem subiecto, & ẽt ẽm quid. Habet aũt sanitas, quod sit simpliciter, quia optima & vere medicina exclusiua ab oĩ extremitate, & hæc est apta perdurare: sanitas autẽ alicui, quia distans ab optima, est apta lædi, & ideo nunc &c. Ad oppositum, prima positio est falsa. Neutrum possumus addere ad phantasiã Gal. sub diuisionem tertij modi neutri, quare de secundo fecit &c. Nota numerum corporũ ẽm Hali ascendere ad 54, sed si multiplicetur per causas conseruantes, ascẽdet ad 73 ẽm Plusq̃cõ. & hoc si multiplicetur, causam conseruantẽ diuidendo, ẽm significatum neutri in duo significata, & considera, nõ tñ est de oibus exemplum &c. Est autem de toto termino disputatio: quia de tota diffinitione ẽm locutionem, idest sermonẽ loquendi in diffinitione. Artificiale, quia ars est quoddam cõpendium, finitũ ẽt, in quo cõprehendimus infinita sufficiens. idest sufficientia perfecta totius. i. bene dicit, quod supra hoc additum est, incomprehensibile est &c. Sufficiens. i. sufficientia virtuali. Artificiale vocat quale. Vide Plusq̃cõ. Dicit Hali, quòd iactantia

C modernorũ dicentium virtutem medicinarũ simpliciũ esse vanam: & quia aliquis diceret, contra, Gal. fecit sex libros de simplici medicina priores, R̃ndetur, quod est exẽplum doctrinæ, datę in quinq; libris prioribus. Plusq̃cõ: & Dynus, & oẽs moderni sunt loquentes, quod doctrina de simplicibus est de eis ẽm speciem, non ẽm indiuidua: vt sciẽtia de chamæmeli virtute est sciẽtia de chamemelo in specie, nõ indiuiduis, quia sunt infinita. Nos aũt dicamus, quod Hali optime dixit, & vir fuit magis habitus in sciẽntia medicinæ, & vult sic intelligi, Nam Hali considerauit multas iactãtias in libris medicinarum simpliciũ, & ẽt cõpositarum, cũ dicunt reales, res valet ad hoc, & ad hoc: postea considerauit, quod hic est sermo ẽm speciem: postea vidit, quod nos operamur cũ indiuiduis medicinarum, & vidit, quod in hoc accidit magnus error: & causa erroris est primo varietas in nominibus: secundo varietas in temporibus, vt sumitur 4 can. fen. 5, cap. de crurium fractura: tertio varietas climatũ siue regionum, vnde rha barbarum de contrata Hali, quod tunc temporis reperiebatur, non soluebat, vt innuit Zoar. 11, circa secũd. capitul. & multa alia. Ergo statim, cum videmus, pmissionem magnã, non debemus curare, sed consulere medicos famosos in patria tua, vel experatis leuiter & timide ẽm regulas datas, an dicant̃ sana, egra, & neutra. Primo dico, quod scientia de corporibus ẽ phantastica, & illustres viri Auer. & Aui. non dixerũt fore aliquid. Auic. in prin. fen 2, primi cañ. dixit ordines corporum &c. & in cantica nihil dixit. Auer. ẽt nihil dixit in colliget, sed in 2 cœli in cõmento 64 aliquid dixit, & modicum: &, si nõ plus haberemus, q̃ hoc, quod sanitas quedã bona est, & quedã deficiẽs, & quod ægritudines sunt multæ di-

D uersitatis &c. vel erit in medicina damnũ. Procgramus &c. Nota, quod hic est ordo, quo debet doceri, nõ aũt ordo mẽtionis nec positionis in opus curatiuũ vel cõseruatiuũ. Sanum simpliciter. Sequar primo viã cõem, Considerandum est primo, quod prius dicitur de sano, q̃ de ægro, quia ẽ melior dispositio, & est vt habitus, ex quo habitu statum innotescit priuatio, & ideo post de ægritudine: neutrum autem tanq̃ medium innotescit ex terminis. Secundo oportet assumere, aliquorũ dicta, & primo quid est cõplexio, quia ẽ qualitas, que, puenit ex actiõe &c. Tertio, quomodo elementa maneant in misto. Dicit Plusq̃cõ. virtualiter, quia qualitates elementorũ manent. Quarto, quod æqualitas quædã est ad pondus, quædam ad iustitiam &c. ad pondus &c. ad iustitiam, in qua iuste fit distributio. Sicut. n. in ciuitate honores distribuuntur &c. ita qualitates ẽm operationes. Quæstiunculas Thadei dimitto, cõ Thadeus in fine lectionis sentiat de corpore sano simpliciter, & nõ illud, quod sentit Plusq̃cõ. & etiam Hali, & oẽs cõuenimus. Quinto ista diffõ est bona, qa ẽ ex genere & dña, genus ẽ eucraton & coæquale, i. bene cõplexionatum & bene cõpositum: &, si potuisset habere vnũ nomen, dedisset illud, siquod ex eo cõpositũ est, ẽm Plusq̃cõ. Differentia aũt dat intelligi, quod sit eucraton optime, & coequale. Alij dicunt, quod genus est corpus, qd illic intelligitur, s. eucraton, i. bene cõplexionatum. Causa efficiens tangit̃, cum dicit, Ex gñatione. i. principia actiua & passiua, que sic fuerunt cõposita ab agente &c. Causa aũt materialis tangit̃, cũ dicitur, In simplicibus. & qa membra sunt materia sanitatis. Causam aut finalẽ nõ ponit, vel qa dedit intelligi, vel qa alr hic diffinit, aliter in lib. 1 de acci. & mor. Sexto, partes cõsimiles dicunt &c. & ideo vocant̃ simplices. Organice dicuntur cõposite, & in hoc Plusq̃cõ. extendit se ad ponendum, quod mẽbra organica sunt formalia, & aĩa in eis maxime existit, & cõsimilia non

sunt nisi per illa, & sunt materialia & organica, sunt operationes & instrumēta. Et erit hic locus dubitationis, quia sentire & videre sit principaliter per partem consimilem, vt aliàs declarauimus. Est dicendum, ꝙ visio totius oculi & capitis totius, munus est principalius per partem principalem: esse ergo ægrum est esse &c. & ideo hoc corpus, quantum ad totum, est de secundo modo æqualitatis: quantum ad vnamquamq; partem, est in octauo modo æqualitatis. Septimo quæritur, quare nō dixit de vnitate. Respondet Plusq̃com. ꝙ non contingit in ea peccatum à generatione: & hoc est dictum absurdum, quia cum labio scisso multi nati sunt: sed propter sui opinionem dixit, qui credidit, ꝙ ex generatione quilibet sit sanus: aliter dicendum, ꝙ dedit intelligi. E

Vtrum sanitas in genere sit idem, quod complexio. *Quæstio V.*

QVæritur, vtrum sanitas in genere sit idem, quod complexio. Videtur, ꝙ sic, quia quod est temperamentum calidi, frigidi, humidi, sicci, est sanitas, 7 physicorum, & primo de accidenti & morbo: sed complexio est huiusmodi. In cōtrarium arguitur. Quod sic se habet, quòd vnum corrūpitur, & alterum remanet, non sunt vnum: sed corrumpitur sanitas in membro, & manet sua complexio, sicut, cum homo febrit, non remanet sanitas, sed complexio: similiter remanet sanitas, & non complexio, cum homo phlegmaticus fit cholericus sanus.

Dicunt Plusq̃com. & Dynus, ꝙ complexio non est sanitas, sed sanitas est coæqualitas cōmunis, & coæqualitas compositionis ratio, quia complexio & compositio non sunt principia operationū bonarum, nisi vt sunt coæqualia & debite proportionata. Non igitur complexio est sanitas, sed coæqualitas, in qua est sanitas. Ex quo apparet, ꝙ complexio est quasi materia sanitatis, quia, quod indifferenter se habet ad sanitatem & ægritudinē, est sicut materia: sed complexio est huiusmodi. F Contra, quia complexio ponitur causa formalis respectu corporis, idest forma membri vel aliorum. Aliter vero aliàs dixi, quòd complexio ponitur causa formalis, quia propinquat multum ad formam sanitatis. Sanitas ergo est in complexione cum illo temperamento. EGO VERO in ista quæstione aliud sentio. Cum enim quæritur, an complexio sit ipsa sanitas, quæstio duo quærit, & sunt ista, An calor sit albedo: nam primo quærere potest, vtrum omnis complexio sit sanitas: & dico quòd non, quia quædam est ægritudo. Secundo, vtrum complexio, de qua dicimus, quòd est complexio sana, differat ab ipsa sanitate. Dico, quòd non, imo sunt idem per essentiam, & sic in compositione, ita, quòd sanitas mea in complexione, & sanitas mea nō sunt duæ res, quia temperamentum siue æqualitas nihil est saltim absolutum, sed secundum ipsam complexionē, sicut manus meæ quantitatis, quæ est bona pro operatione, & suum temperamentum, est idem. Hoc discussimus in principali materia, Vtrum sanitas sit forma absoluta. & cum dicitur, Corrupta complexione adhuc remanet sanitas. Dico, ꝙ illa sanitas, & illa complexio, est corrupta.

Corpus simpliciter sanum sit ne tale à generatione an ex tempore. *Quæstio. VI.*

QVæritur, vtrum corpus simpliciter sanum sit tale à generatione, vel ex tempore. Dicitur, quòd posit esse ex tempore, quia optime sanus potest infirmari, & reduci ad sanitatem optimam. In contrariū est Gal. hic. Mundinus dicit, quòd aliquis dicitur tale à generatione tripliciter, Vno modo, quia habet ex generatione. Alio modo, quòd sit nota dispositionis siue causæ, vt iste à generatione est leprosus, i. habet talem dispositionem à generatione, quia in secundo anno suæ vitæ factus est leprosus: &, cum factus est, dicitur iste à generatione leprosus. Tertio modo, quòd sit nota & signum modi inhærentiæ, siue perfectionis, sicut dominus iste à generatione sui fuit equitator, i. ita bonus, ac si ab vtero trāsisset vel equitasset, cum credatur, quòd res, quę sunt ab vtero, sint in sua dispositione perfecte. Dicit ergo, quòd, cum dicitur sanum simpliciter, est à generatione, non intelligitur primo modo, nec secundo, sed tertio, i. sanus perfecte: nam ex tempore potest esse illa sanitas. Dynus dicit hic, quòd corpus sanum simpliciter potest esse in tēpore. Probatur dupliciter, primo, quia in infinitum potest sanari. Item corpus parum lapsum potest reduci ad temperamentum, s. ad sanum simpliciter. Sed tu dices, Ergo erit factum sanum vt nunc: sed contra, corpus parum lapsum est melius, quàm sanū vt nunc: ergo reduxi ad perius.

Ad Gal. dicendum, quòd dixit, à generatione, quia medicus debet distinguere corpora data à natura: sed, quod datur à natura, datur à generatione, quia natura dicitur à nasci. Etiam dicitur hoc ad denotādum, ꝙ ista dispositio est naturalis, s. bona siue optima. Conueniunt igitur Dynus & Mundinus in capitulo, Totius vero corporis habitudines. Affirmat simpliciter, quòd omne tale simpliciter, est tale à generatione. Thadeus quidē visus est sentire, ꝙ hæc sit conditio sani simpliciter, s. quòd sit à generatione: at Plusq̃com. videtur varius in suis dictis: aliquādo enim dixit, ꝙ corpus, quod est sanum simpliciter, non est aliud, q̃ corpus optime sanum, sed, quando totam suam intentionem explicauit, dixit, ꝙ tale simpliciter, est tale à generatione: & probat sic, Tale simpliciter, est etiam tale in habitu congenito: & apparet de sanitate, quia sanitas connascitur, sicut vita, quia est sanitas dispositio secundum naturam, siue reuersio ad eam. Quandoq; ergo connascitur, vt habitus, & tunc est sanum simpliciter: quandoq; autē nascitur, vt dispositio, & tunc est sanum nunc. Ergo possunt duæ rationes formari, Prima. Quod est habitus naturalis, connascitur: sed sanitas est huiusmodi: ergo &c. Secunda ratio. Sanum est dispositio secundum naturam, vt vita, ergo connascitur: sed sanum simpliciter, est sanum: ergo &c. Ex hoc etiam vult, ꝙ sanum nunc connascitur, & etiam simpliciter ęgrū, vt instat contra se, quia per reductionem potest fieri sanū simpliciter, & ęgrū simpl'r &c. Respondet, ꝙ tale corpus sanum simpliciter nō est vere illud, sed imago est illius, sicut ars est imago naturę: & est, sicut aurū, quod dat natura, respectu auri, quod dat Alchimia, vt dixit 3 tra. in primo cap̄. Si vero pmutata est &c. Et ideo subdit, ꝙ tota diuisio corporum est hęc, Corpora vel habent ſm naturam, vt sanum simpliciter, quod est à generatione sanum, & sanum nunc: & sanū nunc diuiditur in neutrum simpl'r fore ex generatione, nō ex tēpore.

Miror autem, quomodo per reductionem non posit esse ita bonū, sicut aurū Alchimiæ potest esse bonum fm bonos alchimistas. Amplius sumo duo corpora optime sana versus imperfectius latitudinis intensiuæ, & vnū reducatur ad optimum perfectius: hoc ipse concedit esse opus artis: tamen est melius & melior de eo, quia statim subdit contra quosdam, quòd corpus sanum simpliciter curatum ab ægritudine habet sanitatem simpliciter: nam non

A non dicitur simpliciter sanum per esse à generatiõe optime sanum, sed per esse optime eucraton. Dicit post, q; ista optima sanitas simpliciter, quæ connascitur, habet latitudinem, qua decurrit per oẽs ætates: & dicit Hali, Quando saluatur proportio membrorum in omnibus ętatibus, &, qualis est proportio ossium ad carnes in pueritia, talis est in iuuentute. Hoc autem bene intellige, quia, sicut puer sanus simpliciter habet ossa melioris complexionis possibilis alicui puero, & carnes &c. sic in iuuentute &c. & non intelligit illud absolute: sed credit Plusq̃com. quia in sano potest nunc saluari hæc proportio secundum ætatem. Ergo omnes præfati volunt, q; sanum simpliciter sit sanũ optima sanitate: vtrum autem à generatione, discordant ex probatione diffinitionis, quòd secundum præsens &c. & quid est esse sanum secũdum præsens tempus? est habere coæqualitatem &c. Et, quia dixerat hic de sano simpliciter, ideo subdit, NON TAMEN &c. Sed est duplex litera, & idem patet. Est autem & hic, quòd habet tempus, & est hic sanum, & non simpliciter, nec pro quacunq; parte temporis coniuncta defectuosę, paratę labi, & sic sumi tur: quare illud, nunc, erit nota sanitatis defectuosæ, paratæ labi: & ideo dicitur, vt nunc sanus. Sicut ergo optime sanum est aptum perdurare, & est optima sanitas, ita sanum vt nunc, paratum est labi, & non perdurare. Ergo differentia formalis non est à generatione & ex rebus temporalibus sanum vt nunc.

Sanum & nunc sit ne tale simpliciter, an vt nunc. *Quæstio. VII.*

B QVæritur, vtrum sanum vt nunc, sit à temporalibus rebus, vel à generatione. Videtur à tempore, quia Gal. distinguit simpliciter, & nunc, per hæc. In contrarium, quia sanitas debilis potest connasci. Opinio Thadei contra Plusq̃com. est, quòd sanum nunc sit a tempore. Probat per textum, Est autem & hoc sanum, secundum quòd tempus est sanum. Et etiam probatur rationibus duabus, quia, vbicunq; Gal. loquitur de simpliciter, illud dicitur à generatione. Secundo, simpliciter & nunc similiter se habent in sano & ægro: sed egrum simpliciter est à generatione, ægrum nunc, est à tempore, vt febriens: ergo sanum vt nunc erit à tempore. Impugnatur Thadeus à Plusq̃com. primo de textu, quia non dicitur aliquis sanus, quia tempus est sanum, sed dicitur sanus, quia operationes perficit. Secundo, non dicitur corpus simpliciter sanum per esse à generatione sanum, intelligendo bene, quãuis sit à generatione sanum, sed quòd est esse optime sanum: & ideo dicitur ægrum simpliciter per esse à generatione, sed per esse pessime à generatione & vniuersaliter distemperatum: ergo non dicitur nunc sanum per esse à tempore. Istam rationem conferam, quia ipsa veritate coactus ponit aliquid de opinione nostra. Tertio, aliquid dicitur simpliciter tale non solum per habitum innatum, sed acquisitum, vt sanitas facta, post curationem est ægritudinis, aliter non erit curatus. Igitur aliquis dicitur iustus simpliciter, & aliquid dulce simpliciter, factum ex tempore per decoctionem, & hoc, quia habet dulcedinem puram. Si ergo habet non puram, dicitur secundum quid alicui, & secundum quòd non habet in habitu, sed mobiliter dicitur nunc: ergo sanum nunc non erit necessario à tempore. Quarto, aliqua dispositio connata potest esse nunc, sicut connasci sine dentibus

C pueris &c. nam non perdurabit: ergo aliqua sanitas connata, erit nunc. Quinto, ægritudo nunc, est à tempore: ergo sanitas nunc est à generatione. Consequentia tenet, quia, si vnum contrariorum est à tempore, reliquum videtur esse à generatione. Sexto, tunc sanatiua vel cõseruant sanitatem, sicut inueniunt eam, vel reducunt: & tunc, cum reducunt illam, erit illud corpus sanum vt nunc, & optime sanum: si faciunt, tunc est eadem cum priori: ergo sanitas nunc est à generatione. Videtur ergo, quòd illud est simpliciter tale, quod est purum, impermissũ, habituale, à generatione, vel post &c. AD RATIONES. Quare Gal. vocauit corpora simpliciter talia à generatione, cum tamen quoddam posit esse à tempore? Causa est, quia scientia medicinæ nõ distinguit nisi vel corpora vere, aut defectus naturæ, de quibus est sicut de contrarijs: sed in oĩbus corporibus datis à natura, i. in omni corpore à generatione, est sanitas complexionis & compositionis, sicut habitus congenitus, quo dicitur simpliciter tale. Corpora autem reducta per artem non sunt, quæ natura dat, sed sunt corpora, quæ vera data sunt ab arte, & non distinguenda à scientia, quia sciẽtia medicinæ non est de alijs, sed est ad illa. Assimilatur autem corporibus naturalibus, sicut ars est imago naturæ: sic & habitus acquisitus habitui naturali: & ideo per esse aliquid à generatione distinguuntur corpora simpliciter, ab alijs.

Corpus sanum vt nunc, sit ne tale à generatione, an ex tempore. *Quæstio. VIII.*

D SEd tunc est quæstio de sano nunc, quia nec ægrum, nec neutrum nunc, corpora sunt vere, quia talia habent dispositiones habituales, & sic sunt talia simpliciter, & nõ vt nunc. Respondet, quòd sanitas nunc, potest cõparari ad optimam sanitatem, à qua deficit, & sic est habitus quidam, & vocatur ægritudo simpliciter: vel optimæ sanitati simpliciter opponitur, & est habitus quidam: alio modo potest comparari ad habentem, cui est quædam sanitas agitabilis, & sic dicitur sanum vt nunc. AD RATIONES, non dicitur ægritudo nunc, quia à tẽpore, sed quia nõ apta pdurare (& nota hęc pro opinione nostra) & sic sanitas nunc non dicitur &c. Item, Gal. habet often dere, quid sint, non vnde sumantur. Item, nec ostendit sufficienter res oẽs non naturales. Ex his Plusq̃cõ. dicit, q; sanum nunc est ægrum simpliciter, & neutrum simpliciter: ergo opinio Plusq̃cõ. non est à generatione, sed sic est à tempore. Dynus tñ ponit complexionem de possibili, quòd sanum nunc possit esse à generatione: & inducit rationes de inesse, quòd sit à generatione ipsa. Prima est. Quòd est naturale, est à generatione, s metaphysicæ natura dicitur à nasci. Secunda ratio, Qui est ẽm naturam cholericus, est à generatione: sed sanus nunc &c. Tertia ratio. Vnumquodq; indiuiduum habet complexionem de s1 modo æqualitatis, quod sanũ vt nunc: ergo natum habet sanitatem sibi propriam: vel ergo simpliciter, vel nunc: ita vult ratio deduci, licet non deducat. Et hic possent poni duæ rationes Plusq̃com. s. hęc. & Gal. quas posuimus supra partim, vbi dicit Plusq̃cõ. Non ergo dubitant sanum nunc, esse cõnatum. His habitis dico, q; sanitas nunc potest esse à tempore: à generatione intelligitur ab eis, quod à tempore intelligitur etiam ab eis: quod, pbatur, quia optima sanitas à tẽpore potest esse p eos: ergo sanitas nunc. Item, si cholericus sit factus phlegmaticus ex toto, est alia sanitas, & à tempore est. AD RATIONES, quod est naturale, est à generatiõe, nego in omnibus. Cum dicit natura à nasci, verum est vno modo, sed alio modo dicitur

natura de principio intrinseco actiuo. Ad secundũ, non probat. Ad tertium dicit, quòd ab vtero non potest homo nasci cum ægritudine nunc. Ad alias rationes Plusq̃cõ. s. quintam, & sextam, ægritudo nunc est in tempore. concedo. ergo sanitas nunc, à generatiõe. nego. Et, quãdo tu probas, quia sunt contraria, dicendũ, quæ essentialiter & conuertibiliter prædicantur de contrarijs, sunt contraria, vt congregare & disgregare, de albo & nigro: sed, quæ accidunt, non, vt albedinem & nigredinem inesse lapidi accidentaliter vel naturaliter. Ad aliam. causæ efficientes &c. dico, ꝙ sunt reducentes. Cum dicis non, quia erit sanitas in infinitum. nego, quia in sanitate nunc, est gradus, & de vno potest verti in alium. dico, ꝙ terminantur: & tu dicis; non, quia erit eadem cum priori negocio: imo alia numero, quia accidens corruptum non regeneratur. Cum dicis, ꝙ sanitas in mane & in sero non est vna sanitas, credo, ꝙ Plusq̃cõ. hic cõcordet cum opinione nostra in omnibus, nisi in hoc, ꝙ sanitas nunc à tempore est eadem, quod à generatione, vel non est verum sanum nunc, sed imago huius: & tota sententia Plusq̃cõ. stat in his propositionibus. Prima propositio. Sanum simpliciter est corpus, habens optimam sanitatem, cõmunem sano semper & sano multum. Secũda. Sanum simpliciter nõ dicitur tale simpliciter, quia sit à generatione, sed quia habet sanitatem in habitu, optimam simpliciter. Tertia. Sanum simpliciter, est à generatione, quia est corpus, quod datur à natura, & non est nunc sanum, nec ægrum simpliciter, nec neutrum simpliciter. Quarta. Quamuis sanitas simpliciter sit necessaria à generatione, tamen nõ est sua ratio formalis, scilicet esse à generatione, sed habere optimam sanitatem. Quinta. Sanum simpliciter ab arte per causas reducentes vel efficientes non est nunc sanũ simpliciter, sed imago eius, sicut ars est imago naturæ. Sexta. Sanum simpliciter ab arte non est, de quo est scientia medicinæ, quia scientia est de corporibus datis à natura: sed scientia, scilicet ars medicinæ, est ad illud corpus sic faciendũ, F
& in hoc ars proficit naturæ: & ita formantur sex propositiones de sano nunc. Prima. Sanum nunc habet sanitatem ſm quid &c. Secunda. Quod non dicitur tale, quia ex tempore, sed quia habet sanitatem in dispositione, s. mobilem. Tertia. Sanum nunc, est à generatione. Quarta. Quãuis sanum nunc, sit à generatione, tamen non est sua conditio, vel quãuis à tempore sit. Quinta. Sanum nunc à tempore, non est, de quo est scientia siue ars: sed ars est ad illa corpora sana nunc, quia facit illa. Et sic posset formari alia propositio, scilicet, ꝙ est imago, licet videatur de sano nũc tenere, ꝙ omnino sit à generatione, quia factum à tempore est idem cum eo, quod à generatione: põt formari hic propositio. Corpus simpliciter sanum, est aptum tota vel maiori parte vitæ durare in sanitate, & contingenter infirmatur: corpus sanum nunc, est paratum labi, & contingenter potest tota vita esse sanum. Opinio nostra in omnibus conuenit cum eis vsq; ad hunc locum, nisi ꝙ teneo, ꝙ ista corpora possunt esse à tẽpore & à generatione, siue sana nunc, siue simpliciter: & ꝙ illa, quæ sunt à tempore simpliciter sana, vel nũc sana, possunt esse vere talia. Posset teneri, quòd scientia esset vere de istis, & cum hic sit ad illa: & in hoc proprie est ars, sicut artes sunt de domo & ad domum: nec conuenimus cum eis, quòd sanũ nunc, sit ęgrũ simpliciter, vt apparebit. SEMPER TALE. Considerãdum, quòd hoc corpus est simpliciter sanum, & oportet repetere diffinitionem sani simpliciter, dicendo, Sanum semper, est sanum simpliciter, existens maxime eucraton, & maxime coęquale ex generatione. G

Secundo considerandum est, ꝙ ista diffinitio corporis, s. semper sanum est maxime eucraton. est diffinitio propter quid, nam corpus semper sanũ, est aptum tota vita perdurare sanũ, ꝓpterea, quia ipsum est maxime eucraton, & maxime positũ in medio, & distans ab extremis: & est sil's diffinitioni, quę dicit, tonitruum est extinctio ignis in nubibus: nã sic dicens dicit, ꝓpter quid, quia tonitruũ est sonus per hanc causam, s. extinctionẽ ignis, factus.

Corpus sanum semper, an possit ægrotare. *Quæstio. IX.*

QVæritur primo, vtrum corpus semper sanum posit infirmari. Dicit Plusq̃cõ. quòd quidam probant, quòd non, quia tunc non diceretur semper sanũ. Respondent bene primo, quòd, licet hoc corpus cæteris paribus repugnet ægritudinis causis, tñ ægrotare potest, vt vulneratus in bello, & occurrẽs fortissimis causis: nam, si corpus humanum esset impassibile, non indigeret arte, vt infra Gal. dicet. Potest ergo ægrotare, sed non est aptum seu dispositum, quia dicit ipse, potentia super cõtraria est talis aptitudo, aut supra alterũ magis. Secũdo dicit, quòd illi, qui hoc dixerunt, non intellexerunt bene, vnde diuidebatur corpus simpliciter sanum in sanum semper, & vt multum, nam simpliciter sanum, est quod habet optimam sanitatem, non paratum labi in ægritudinem, nisi à fortissimis causis, quæ in tota vita sunt curabiles; & ideo aptum perdurare sanum tota vita, quando est sanitas optima omnino: tunc autem in maiori parte, quando est sanitas parum deficiens, scilicet insensibiliter, ab optima, & tunc est sanum multum; si non multum deficit ab optima; sicut sanum nunc, tunc est paratus labi facile. H
Tertio dicit, quòd corpus sanum simpliciter dicitur sanatiuum, quod nomen, scilicet sanatiuum, significat aptitudinem perdurationis sanitatis. Idem est ergo corpus sanum simpliciter & sanatiuum corpus, tamen sanitas non est sanitatis sanitas, est enim in prima specie qualitatis, quia est habitus, scilicet ineptitudo patiendi à causis occurrentibus, quæ idem est, quod aptitudo permanendi sanum: sed sanatiuitas, secundũ quam corpus simpliciter sanum diuiditur in semper, & multum, est in secunda specie qualitatis, quia est quædam naturalis potentia perdurandi sanum: & illa est sanatiuitas homini sano simpliciter, per sanitatem simpliciter, sicut passio inest subiecto per formam. Quarto, quòd, quando dicimus, sanum est aptum semper permanere sanum in omni tempore, vel tota vita, intelligitur in omni ætate, & partibus ætatis, quæ sunt tempora, anni, & partes annorum. Quinto, omisso, quid hic debeat dici de sano multum, dicit, quòd, quicquid dicitur de sano simpliciter, maxime intelligendum est de sano semper: de sano aũt vt multum non sic proprie, sed cum quadam diminutione, sicut sanũ vt multum aliqualiter occulte diminuitur, quo ad sensum, à suo semper. Ratio in contrarium, patet soluta.

Corpus sanum semper, an sit sanum vt nunc. *Quæstio. X.*

QVæritur secundo, an semper sanum, sit sanum vt nunc. Videtur, ꝙ sic, Primo, quia, quod est semper, est nũc: ergo. Amplius, nõ fit transitus de contrario ad contrarium, nisi per mediũ: sed semper sanũ fit ægrum vt nunc: ergo ipsum est sanũ nunc. Consequentia probatur, quia contrarium oppositum ægro nunc, est sanum

A sanũ nunc: quæ enim sunt opposita, sicut assumitur vnum, sic assumitur reliquum, sicut dicimus calido in actu opponitur frigidum in actu, & non frigidũ in potentia, imo stant simul. Si igitur, cum sanũ semper, ægrotet ægritudine nunc, est motus inter contraria: ergo sanũ simpliciter, est sanum nunc. Tertio, quãdo extrema habent medium, & transitur de extremo ad extremum, transitur per medium: sed inter optime sanum, & ægrũ nunc, est medium, s. sanum nunc, quod dicit debilem sanitatem: ergo ante, q̃ ęgrotet sanus semper, fiet sanus nunc: & ꝓbat hoc argumentum, ꝙ sit sanum nunc, ante, q̃ ægrum nunc, non ꝙ sit actu. In contrariũ Gal. respondet, & bene, ꝙ semper sanum non est sanum vt nunc. ratio est, quia sanum vt nunc, est sanũ non ẜm optimam sanitatem: ergo, si sanũ semper, est sanum vt nunc, sanum optime non est sanum optime. AD primam rationẽ, cum dicitur, sanũ semp, est sanum nunc, Respondendum est, ꝙ verum est, sed non tm̃ nunc, vt excludit alia tẽpora: sed sanum nunc, quod distinguitur contra sanum simpliciter, est nunc tm̃. Alia solutio Plusq̃cõ. non placet, & ideo non pono eã. Verius & plus opponitur sano semper, quã sano nunc, & hoc plus distat. Et, cum dicitur, ꝙ contraria oportet similiter accipi, Respondendum, ꝙ verum est, si vnus modus contrarij nõ includitur in habitu alterius: si enim includitur, non oportet similiter accipi, & accepta non oportet similiter magis opponi, verbi gratia hic ægrum & sanũ opponuntur, & ægrum quoddam est in latitudine sanitatis: & ideo simpliciter accepta non magis opponuntur, vt ęgrũ simpliciter & sanum non sunt magis opposita, nec magis opposita magis accipiuntur, vt ægrum nunc, & sanum

B simplicitet. Sed arguitur contra sic, Simpliciter sanitati opponitur pessima ægritudo: sed pessima ægritudo est ægritudo simpliciter. Respondendũ, ꝙ non, quia ægritudo simpliciter est connaturalis, & est aliqua sanitas: vnde potest dici aliqua pessima sanitas, quæ ab Auic. vocatur ægritudo in vltimo. Ad tertium põt clare responderi, ꝙ sanitas non mediat, quasi in forma, licet non vere, sed non est media in motu, sicut si ego fortem habeo sanitatẽ, tu debilem aliam, non oportet, ꝙ sim infirmor, vt transeam per tuam: & hoc intellexit Auicẽ. pro prima coll. cõ. 105, capitulo de saporibus, cũ dixit, ꝙ non semper transitus fit per oĩa media. Plusq̃cõ. dicit, ꝙ sanum lapsum & ꝓ visum cibi mali paulatim põt fieri sanum nunc: & hoc est, quod fit paulatim ꝑ assuefactionẽ. Cum aũt itur ad ęgritudinem, q̃a itur subito, non itur ꝑ hoc mediũ transitus: ergo ꝑ neutrũ nunc, quę est dispõ subiecti terminabilis.

Corpus optime sanum an reperiatur. *Quæstio. XI.*

QVæritur tertio, vtrum corpus optime sannm sit reperibile. Quòd non ꝑ Gal. infra, qui ponens latitudinem sanitatis nullam voluit esse optimã, quia dixit, ꝙ ẜm veritatem corpora omnia sunt ægra, sed ẜm plurimũ debet hoc iudicari. Amplius infra respectu. Tertio dicit, ꝙ nullũ corpus habet optimas opationes vniuersas. Amplius Hali circa cõmen. 25, & trac. 3, cõ. 104. Item, Gal. primo de regi. sa. dicit, ꝙ optima sanitas vel nunquã fuit, vel in pugillo oculi & momenti. IN contrarium hic, quia diffinitur sanũ semper, Respondetur, ꝙ optima sanitas, quæ est sanitas semper, reperitur. ratio, quia extrema reperiũtur, s. homines distemperati,

C ergo medium: complexio enim hominis est melior omnibus. Secundo, reperiunt species inæqualitatis, ergo & æqualitatis. Item, si in aliquo genere est aliquod imperfectum; ergo & perfectum. Istæ tres rationes sunt, quasi vna ratio. Amplius, natura non deficit in meliori & necessariori, hoc autem est melius, & magnum, necessariũ ad regimen mundi. Amplius, in hoc corpore est scientia. Amplius, reperiuntur talia corpora in regionibus tẽperatis, sicut in regionibus Hipp. & Gal. fuit 2 de re. sa. AD RATIONES dicendũ, ꝙ sanitas optima & punctualis & ꝑmanens non reperitur, quia semper homo variatur: sed lata reperitur: quocunq; enim instanti concesso, ꝙ aliqua opatio fit in puncto optimitatis, statim fit ꝑ mutatio, & nõ durat: & hoc voluit Gal. & hęc est clarior si multudo, q̃ Plusq̃cõ. ꝙ Gal. non ponit sanũ semper, in lib. de re. sani. &c. Vel arguat sic, Nullus habet absolute sanitatẽ optimã, sed in ordine, q̃a vigor vltimus retẽtiuę nõ stat cũ vltimo vigore digestiuę pp diuersa tẽperamẽta.

Corpora temperata an reperiatur. *Quæstio. XII.*

QVæritur, vtrum plura talia corpora sint reperibilia, s. tẽperata. Videtur, quòd nõ, q̃a, quod dicitur ꝑ superabundantiã, vni soli conuenit. Dicendũ, quòd possunt plura reperiri in pluribus: sed esse tẽperatum est huiusmodi, quia est de secundo modo ęqualitatis, qui est specificus. AD rationem rñdet Plusq̃cõ, dicendo, quòd albissimum dupliciter dicitur, vel quia albius est cęteris, & sic conuenit vni: vel quia nihil est eo al-

D bius, & sic potest pluribus competere, vt multum. Considerandum est, quòd hoc corpus est sanum simpliciter, & ideo oportet competere diffinitionem ei: & etiam hæc diffinitio dat causam. Secundo dicendum, quòd accipit compositionem pro complexione & compositione.

Sanum multum sit ne nunc sanum. *Quæstio. XIII*

QVæritur primo, vtrum sanum multũ sit sanum nunc. Videtur, quòd sic, quia ex suo lapsu est paratũ ægrotare. Item, omnis sanitas vel optima, vel lapsa est: sed sanitas optima est simpliciter: ergo lapsa erit nunc, vel neutrum simpliciter: iam enim dixit, quòd nunc est lapsum ab optima. Dicendũ, quòd sanitas multũ deficit parum valde & insensibiliter, sed sanũ nũc deficit multũ & manifeste, & ideo sanũ multũ põt resistere ægritudinis causis parum minus, q̃ semper sanum, & ideo in maiori parte temporis est aptum viuere sanum.

Quid sibi velit, cum dicitur, sanum multum aptum est diu perdurare. *Quæstio. XIIII.*

QVæritur, quid intelligatur, quando dicimus, sanum multum, est aptum perdurare pluri tempore. Dicendum, ꝙ non intelliguntur determinate plures ætates, verbi gratia quatuor de quinq;: vel plures anni, verbi gratia 50 de 60, quia tũc erit neutrum tertij significati, sed dicitur pluri, indeterminate, & hoc, quia minus potest resistere, quàm sanum simpliciter. Non dicit Plusq̃com. quòd intelligantur plures partes vniuscuiusq; ætatis & debent intelligi plures, quia quæcunq; pars in actu partes plures in actu habet, & sic in infinitum, si partes diuiderent. Cõtra vltimo, quia litera Arabica habet sic textũ, Quod ex eo in pluribus dispositiõibus est ita &c. & vult, ꝙ per hoc corpus sanũ vt multum, vocãt illud sanum in pluribus dispositionibus. Et exponens Hali dicit, ꝙ hoc corpus est sanum in pluribus dispositionibus, s. in pluribus ætatibus, & regionibus, & operationibus, &

similibus illis: quod Plusq̃com. interpretans dicit, quòd operatio est ex rebus naturalibus: ergo per similia ope-
rationibus intelligit alias res naturales, s. humores, elementa, & membra & c. ætas est de annexis, igitur per ea in- E
telligit aerem, cibum & potum, somnum & vigiliam. Est hoc ergo dicere primo, ꝙ corpus sanum vt multum, est
sanum in pluribus operationibus, & pluribus membris, & humoribus. Sed hoc dicere est error. Nam, si aliqua
membra haberent ægritudinem, & plura forent sana, esset neutrum secundi significati: vel, si aliqua pauca ægra
essent principia, posset dici ęgrum simpliciter semper. Si autem intelligit sanum vt multum, quod est sanum in hu-
moribus, est similiter error, sicut dicere de membris. Et dicere, ꝙ est sanum in pluribus ætatibus, & similibus, s. in
pluribus complexionibus, & coloribus, & sexibus, est etiam error, nam omne corpus sanum, est sanum ẜm aliquã
complexionem, ẜm quam consequuntur calor, sexus, & habitudo. Similiter intelligere corpus sanum ẜm plures
ætates, est falsum, vt supra probatum est, quia temperantia sani vt multum, currit per oẽs ætates. Adhuc nõ potest
dici corpus sanum multum, sanum in pluribus dispositiõibus, s. regionibus, & alijs rebus non naturalibus, s. aere,
cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete &c. quia, si sanum vt multum, est sanum in pluribus de istis, ergo sa-
num semper, est sanum in omnibus, s. in omni aere, in omni potu, & in omni cibo &c. hoc autem est falsum, quia
tunc non indigeret arte medicinæ, cum res non naturales cuiuscunq; modi non possent sibi nocere. Amplius,
in principio dictũ est, corpus dicitur sanum, ẜm quod illorum primo illa dicũtur sana ad corpus. Item, sanum
vt multum in totidem rebus non naturalibus est sanum, in eisdem est ægrum. Probo sic. Hoc corpus lapsum est
in calore: igitur omnes res calefacientes nocent sibi, & infrigidantes iuuant, quia distemperata complexio læditur F
à suo simili, & iuuatur à contrario: sed omnes res non naturales sunt vel calefacientes vel infrigidantes. Itẽ corpus
optime sanum non in omnibus est sanum, sed in temperatis erit: ergo nec sanum vt multum in pluribus erit sa-
num. Cum confirmauimus, Hali iniuste reprehenditur. Nam in radicali intellectu corporis sani, multum conue-
nit cum Plusq̃com. nam vult, quòd corpus sanum vt multum, quia diminuitur à corpore sano semper, quod vo-
cat melius formam, ideo non est firmum in sua sanitate, sicut illud. Refert ergo se Hali in exemplis ad illa corpo-
ra intellecta in ratione perdurationis in tempore, scilicet in posse semper perdurare, & posse pluribus tempori-
bus perdurare: & hoc est posse resistere ægritudinis causis omnibus, vt corpus semper sanum, & non sic posse,
vt multum. Intelligit ergo positio intentiones corporeas, id est animales, vel, id est alias res non naturales: & per
ætates intelligit non plures determinatas ætates, scilicet eodem modo, in pluribus ætatibus, & in pluri tempo-
re suæ vitæ, non accipiendo determinate hanc: & sic etiam de regionibus. Ex quibus apparet, quòd aptitudo
ad perdurandum ad omnia occurrẽtia, vel non ad omnia, verbi gratia, omnes res non naturales, in quadam men-
sura non permutantes, facientes ægrotare corpora sana nunc, sustinentur à sano semper, nec ægrotat ab illis, verbi
gratia, à tanto labore, & vigilia: sed non ab omnibus illis defenderet se sanum multum, quia non est ita forte in sua
sanitate, sed in pluribus ex illis: & hoc pluri tempore est aptum viuere sanum. Et tunc dicitur ad Plusq̃com. ꝙ in-
telligendo Hali, sicut ipse exemplificat, adhuc saluatur, cum primo dicit, sanum in pluribus mẽbris est neutrum G
secundi significati, si in alijs paucis sit ægrum: sed sanum multum non huiusmodi est, nam sanum multum est cor-
pus deficiens à sano semper. Hic ergo defectus est vel in complexione totius: vel posset esse in vno membro insen-
sibiliter deficiente, & ex hoc redderetur aliqualiter optime pati: qđ non contingit de sano semper. Nec valet repli-
catio Plusq̃com. cum dicitur, sanum vt multum, dicitur ẜm omnia membra, & omnes operationes lapsus. Dico,
ꝙ hic est vnus modus sani vt multum, sed alter modus iam est dictus, scilicet secũdum aliquod vnum membrum.

Ad aliud, cum dicitur, ꝙ non dicitur sanum ẜm Comment. &c. Dicendum, ꝙ hoc vult: nam non intelligit per
similia ætati, calorem, & sexum, sed intelligit tempora, scilicet quot sunt anni, & menses. Ad tertium, cum dici-
tur, si sanum multum, est sanum in pluribus, ergo sanum semper, est sanum in omnibus, Dicendum, ꝙ non intel-
ligit respectu sani vt multum, accidit eis ab aliquibus causis pati sanum vt multum, propter causæ defectum, à qui-
bus non patitur sanum semper. Ad quartum, cum dicitur, ꝙ ad totidem bene se habet, ad quotidem male, Di-
cendum, ꝙ diuisio rerum nõ naturalium lædentium aut est penes qualitates, aut est penes vigorem. Prima diuisio
est, quædam calefaciunt, quædam infrigidant, quædam temperate agunt: & tangit vnãquãq; rem non naturalem.

Ista diuisio est, ẜm quot aliquid male se habet, ad tot bene se habet: & corpus sanũ semper ad plura male se ha-
bet, & ad distemperata, & ad pauca bene, vt ad temperata. Alio modo possunt distingui ẜm vigorem, vt quædam H
res non naturales sunt fortis impressionis in faciendo ægrotare, vt distemperatus aer, & labor superfluus: & quędã
sunt debilis impressionis, vt in tremore post prandium loci extrinseci. Dicit ergo, ꝙ omnibus causis fortis impres-
sionis vsq; ad terminum semper sanum resistit. Accidit igitur de facto à quadam causa multum sanum infirmari,
à qua non infirmatur semper sanum: & tunc in terminis datis sanum vt multum, prędictũ paratum est lædi à cau-
sis calefacientibus plus, q̃ ab infrigidantibus, sed pluribus, & calefacientibus excessiuis resistit, & ab aliquo etiam
moderato excessu caloris febrit, & tamen semper sanum ab illo non febriet. Ad quartam etiam dico, ꝙ nõ vult
Hali sanum vt multum, dici sanum ad illa, sed quia sua sanitas potest illis pluribus resistere. Sunt igitur propo si-
tiones istæ. Sanum simpliciter, est optime sanum, aptum tota vita permanere, quia potẽs resistere omnibus causis
ægritudinis occurrentibus, nisi sint ẽt vltimate multa, à quibus homo põt se cauere. Secunda ꝑpositio est. Cor-
pus sanũ vt multum, est sanum optima sanitate apparenti, sed in occulto parum deficienti ab illa, & ideo in maiori
parte tẽporis est aptum permanere in sua sanitate, quia aptum resistere pluribus causis ægritudinis de illis, quibus
resistit corpus semper sanũ. AEGRVM VERO SIMPLICITER. Considerandũ, ꝙ tangit Gal. causam efficien-
tẽ, formalẽ, & materialẽ, sicut supra dictũ ẽ in sano simplr. Secũdo, quare posuit disiũctiuã, aut? Thadeus dicit,
ꝙ sanitas est spẽs spãlissima, sed ęgritudo subalterna, q̃a habet plures sub se spẽs: de qua loq̃tur Cõciliator & multi
truffant, sed mõ omittunt. Plusq̃cõ. aũt dicit, ꝙ corpus nõ dicit sanũ, si nõ ẽ sanũ ĩ cõsilibus, & organicis: sed ęgrũ
dicit, q̃uis vnũ genus mẽbrorũ sit ĩęquale. Exẽplũ, cõstructio, & destructio. Tertio, sanũ & ęgrũ sunt cõtraria, &
talia

A talia sunt sub eodem genere, quare non dixit illud genus? Respondet, ꝙ non sunt contraria semper sub eodem genere propinquo, sicut largitas sub virtute & auaritia. Quarto, cum ægritudo sit dispositio naturalis vltime lapsa ab optima sanitate, vnde à generatione est vltime distemperatum corpus simpliciter ægrum, quare non dixit hic Gal. corpus ægrum simpliciter, est vltime distemperatum? Respondendum, ꝙ ideo fecit, quia hic gradus supremitatis malitiæ, s. sic vltime lapsum esse ab optima, non æqualiter competebat ægro semper, & ęgro multũ, & simpliciter: quod dicebatur de simpliciter sano. Quinto, etiam in vtrisq;, i. consimilibus, & organicis, vel in natura communi, quæ est vnitas. AEGRVM NVNC. Primo considerandum, ꝙ ægrum nunc, ægrotans, in quo dicitur tempore, i. ægrotans ægritudine materiali. Ægrum. n. simpliciter, ęgrotat ægritudine naturali, quę dicebatur pessima sanitas. Et, quia ęgritudo nunc, est pessima ęgritudo innaturalis siue contra naturam, ideo vbiq; in hoc libro corpus ægrum non vocatur ægrum, & intelligit ægrum nũc, & nullum aliud corpus ægrum. Sunt intellectiones, quæ male sunt ordinatæ in recollectionibus magistri Thomę. Sed ante, q̃ procedamus ad quæstioné, pręmitto, quòd hucusq; concordauimus cum Plusq̃com. in esse sanum simpliciter, semper, multum, et nunc.

Corpus ægrum simpliciter, sit ne sanum nunc. *Quæstio. XV.*

QVæstio est, vtrum corpus ægrum simpliciter, sit sanum nũc. Et videtur, quòd non, primo, quia ægrũ simpliciter est distemperatum, & sanum nunc est eucraton, temperiem quodammodo habens, licet non optimam. Secundo, quæ distinguuutur à reali artifice & c. Tertio, sicut se habet sanum simpliciter ad B sanum nunc, ita se habet ægrum simpliciter ad ægrum nunc: ita ęgrum simpliciter ad sanum nunc. Oppositum vult Plusq̃com. in eodem cap̃. quòd corpus sanum nunc, est duplex, s. ęgrum simpliciter, & neutrum simpliciter, est sanum nunc. Licet. n. sanitas reperta in his corporibus ęgre permutetur, q̃a est eis naturalis, quia tamen non est ita firma, sicut optima sanitas, ideo hæc corpora sunt disposita ad recipiendum ægritudinem magis, q̃ optime sanum, & ideo dicuntur ægra semper, & multum. Probat aũt quinq; vijs, quòd corpus ægrum simpliciter sit sanum nunc, & neutrum nunc. Prima per Gal. infra, vbi dicit, Et diuiditur totius sanitatis latitudo in tres partes, latitudinem habẽtes & c. sanorum simpliciter, ægrorum simpliciter, & neutrorum simpliciter: sed, quicquid est in latitudine sanitatis, est sanum: & ægrum simpliciter, & neutrum simpliciter, sunt in latitudine sanorum, & nõ sunt sana simpliciter: ergo sana nunc. Et, quia credo hanc authoritatem Gal. coegisse Plusq̃com. ad subtiliandum pro ista sua opinione, ideo iuuabimus ipsum in ea: nam corpus neutrum est in latitudine sanitatis ſm Gal. sed non est neutrum nunc, quia est actu medium transitus in ægritudinem nunc: ergo neutrum simpliciter. Etiam ęgrum aliquod est in latitudine sanitatis ſm Gal. & non est ægrum, quia illi toti opponitur: ergo ægrum simpliciter. Secũda via ex irrefrangibili sano: nam Hali infra non est locutus de signis corporis sani, nec de causis conseruatiuis, q̃a dedit intelligi per signa & per causas neutri simpliciter, & ægri simpliciter. Tertia via est fortis. Aliquod cor C pus à generatione est ægrum, & est sanum nunc, quia non omne corpus est simpliciter sanum: sed non est ægrum nunc, per propositionem communiter famosam eorum, Quilibet nascitur sanus: ergo ægrum simpliciter. Et istã rationem sic aliter confirmat Plusq̃com. nam omne corpus sanum à generatione est simpliciter sanũ: sed aliquod à generatione est sanum, quod est lapsum ab illo, multa. n. corpora, cum nascuntur, habent sanitatem, quæ simpliciter non sunt sana: ergo sunt nunc sana: sed lapsa sunt ægra (& intelligitur, quòd non sunt ægra nunc) ergo ægra simpliciter. Quarta via. Corpora à generatione talia, non sunt nisi tria, sanum simpliciter, ægrum simpliciter, & neutrum simpliciter: sed aliquod corpus à generatione est lapsum: ergo, cum nõ sit sanum simpliciter, erit ęgrũ simpliciter, vel neutrum simpliciter. Quare ex præmissa ratione arguit sic. Quæcũq; vni & eidem sunt eadem, illa inter se sunt eadem: sed alicui sano lapso à generatiõe sunt eadem sanum nunc, & ægrum simpliciter: ergo ipsa inter se sunt eadem. Quinta. Et, quod est aliquid vt nunc, siue ſm quid, est alterum oppositũ simpliciter, & ecõtra, verbi gratia abiectio mercium in mari, quę nunc voluntaria est, est simpliciter inuoluntaria: & saluatio mercium, quæ est simpliciter voluntaria, est ſm quid & vt nunc inuoluntaria. Si ergo aliquod corpus est simpliciter ægrum vel neutrum, ergo ſm quid est oppositum, s. nunc sanum: sed, cum ſm naturam se habet, est sanum. Sexta ratio viæ, quæ colligitur ex dictis eius, sed non format eam hic. Optimę sanitati & perfectissimæ opponitur pessima sanitas: sed nulla est peior sanitas, q̃ sanitas nunc: ergo, secundum quòd opponitur optimæ sanitati, quæ dicitur simpliciter sanitas, est simpliciter ægritudo: ergo sanum nunc, est simpliciter ægrum. AD CONTRARIA patet D solutio, quia distemperatum simpliciter, & sanum secundũ quid contradicunt. Ad secũdum dicetur, quòd ista duo corpora distinguuntur ratione, s. sanum nunc, & ægrum simpliciter. Et talis ratio est realis, inquantum realis actus iudicat ægrum simpliciter debere meliorari, si est possibile, sed vt nũc conseruari, vt 4 therapeuticæ: & est distinctio realis; quia sanum nunc, cum sano simpliciter, est aliud, quàm sanum nunc cum se ipso. Ad tertium dicendum, quòd nõ est simile, quia sanum simpliciter & ęgrum simpliciter sunt in eadem latitudine, & sanũ simpliciter, & sanum nunc: sed ægrum simpliciter, & ęgrum nũc, sunt in eadem latitudine. CONTRA, primo, quòd neutrum simpliciter, non sit sanum nunc. Neutrum, de quo habent concordiam philosophi cum medicis, nõ est sanum sanitate propinquiori optime sano, q̃ quodcũq; aliud sanum nunc, sed neutrum simpliciter, de quo discordant, quia est illud, quod ponitur in diffinitione medicinę, & de isto omnes discordant: sed de isto tuo neutro non omnes discordant, qui est quidam gradus sanitatis. Amplius, illud neutrum non est conualescentię nec decidentię, quæ duo videntur debere includere omne neutrum. Ipse tamen Plusq̃com. hoc negaret, secundũ quòd posterius apparebit. Tertio, illud, quod non videtur pessime ęgrum, non est ęgrũ simpliciter, quia, sicut in sano simpliciter dicit optimitatem, ita in ægro pessimitatem: sed sanum nunc nõ est pessime ægrũ, quia forma est aliquod sanum, & reperitur aliquod corpus, quod non est pessime & forma, & nullam dicit sanitatem, quæ de eo in q̃d prędicetur, verbi gratia, ethicus in tertia specie. Licet. n. aliqua sanitas sit cum ethico, quia viuit, & cum ethica forma non est sanitas: sed illa, quã tu vocas ægritudinem simpliciter, est aliqua sanitas; hoc tamen solueret, quòd eo ipso,

quòd

quòd corpus sanum nunc, deficit à sano simpliciter, dicitur simpliciter ægrum, sed cum hoc est sibi sanum. Contra per deficere à sano simpliciter, dicitur ęgrum simpliciter, vel intellectus simpliciter, i. secundū rei veritatem, qa illa est vera sanitas, & vt sit sanum multum, est ægrū simpliciter: vel ex hoc ęgrum simpliciter, i. in summo: & hoc est falsum, quia non sequitur: deficit ergo in summo, cum reperiatur aliud magis deficiens, vt habens ethicam: vt arguatur sic. Illud est verius simpliciter ægrum, de quo nulla prædicatur sanitas: sed de ethica nulla prædicatur sanitas, & de sanitate nunc aliqua prædicatur sanitas: ergo. Amplius, sanum simpliciter, & sanum nūc, vt expresse ponit, se habent, sicut magis album, & perfecte album, & minus album: sed minus album nō se habet sicut simpliciter nigrum, i. pessime nigrum, licet pessime album: ergo & c. Amplius, omne, quod est aliquid secundum quid, est oppositum simpliciter (hęc est sua) sed ægrum nunc, est aliquid secundū quid: ergo est simpliciter sanum. Ista ratio soluitur per ea, quæ dicuntur, quæ nihil sunt. Septima ratio, sicut se habet sanitas in sano simpliciter, ita ægrotatiuitas in ægro simpliciter: sed sanum simpliciter dicitur à posse durare in sanitate per hoc, quòd habet optimam & exuberātem sanitatem: ergo ægrum simpliciter dicitur per posse durare in ægritudine, vt semper vel vt plurimum remanere, quia est ægritudo pessima: sed tale nō est sanum, quia sua sanitas, quæ est ægritudo simpliciter, non perdurat. Soluet ipse, vt dicetur, sed ego dicam nunc aliam solutionem, quòd ægrum simpliciter dicitur ægrotatiuum, quia semper est aptum sic manere priuatione optime sanitatis, quia nunq̄ fiet sanum simpliciter. Contra, quantum & quale est habitus vnius formæ & suæ passionis, tantū & tale est habitus oppositæ formæ & suæ passionis: sed ambitus sanitatis simpliciter est esse sanatiui, & vt excludit omnem ægritudinem, respectu cuiuscūq; dicitur corpus potens permanere sanum tota vita: ergo ægrum simpliciter & ęgrotatiuitas excludit oēm sanitatem, & per consequens sanum nunc. Ipsi dicunt, quòd simpliciter ægrum est in latitudine sanitatis. Dicendum, quòd de hoc dispūtabimus: & ego dabo tibi vnum ægrum simpliciter, quod est extra totam latitudinem sanitatis, & est vere ægrotatiuum oppositum sanatiuo vere, sicut disgregatiuum visus & cōgregatiuum: igitur illud est vere simpliciter ægrū, vt verbi gratia ethicus tertiæ speciei. Octaua ratio Optimę sanitati aliquid vltime opponitur, quod est in vltimo male, sicut ipsa est vltimum in bono: sed ista non est sanitas nunc, nec ægritudo nunc: ergo ægritudo simpliciter, alia, q̄ illa, quam tu dicis. EX HIS ad contraria respondetur. Ad primum dicēdum, quòd, quando Gal. dicit, quòd in latitudine sanitatis est neutrum, non intelligit de neutro vero, quod est positum in diffinitione medicinæ, quia illud est extra latitudinem sanitatis (& secundū veritatem est parua ægritudo, quam medicus vocat neutralitatem iudicio nostri sensus) sed intelligit de quodam neutro, quod est neutrum sanitatis, ga non est optima nec defectiua, q̄ dicitur sanitas nūc, & inter istas: & iste est vnus gradus sanitatis cōis fere omnibus hominibus, exercentibus artes laboriosas: & non habens Gal. aliud vocabulum vocauit neutrū illud. Et, sicut hoc neutrum ponitur à medico, ita à philosopho: & non habet operationes occulte læsas, imo manifeste bonas sibi ipsi. Et, quando tu dicis, ægrum est in latitudine sanitatis, dicendum, quòd verum est, i. ægrotatiuum, & hoc est sanū nunc. Ad secundum, cum dicis Gal. non posuit signa sani nunc, Dicēdum, quòd imo, vt infra apparebit. Signa ægrorum simpliciter i. pessime ægrorum, dico, quòd ponit primo capitulo, Quæcūq; vero iam ægrotantibus sunt signa. Et, vbi Plusq̄com. credit, quòd ponantur signa ægri simpliciter, ponuntur signa sani nunc, vt ibi, Signa ægri corporis simpliciter & c. sed vocabulum decepit eum, vt apparebit statim. Ad tertium dico, quòd corpus, quod à generatione est sanum nunc, non est ægrum simpliciter, nec ægrum aliquo modo ægritudinis existentis extra totam latitudinem sanitatis. Ad quartum, cum dicitur, à generatione sunt tria corpora, Dicendum, quòd vt probabitur, à generatione est ægrum nunc. Ad quintum dicendum, quòd hoc est simpliciter, i. secundum rei veritatem, & simpliciter, i. in summo, verbi gratia, paruissima albedo per commistionem nigredinis potest dici secundum quid albedo, ergo simpliciter nigredo, i. in rei veritate nigredo, quia respectu purissimi albi est nigrum: non tamen sequitur, ergo est pessime & exuberanter nigrum. Item proijcere merces in mare est secundum quid bonum; igitur simpliciter malum: sed, quia non est simpliciter bonum, non sequitur, ergo pessimum malum, quia magis malum erit proijcere se ipsum. Sic in proposito, sanum nunc, est secundum quid sanū, igitur simpliciter ęgrū, idest in veritate potest dici & est ęgrum, cui conuertitur optima sanitas: non tamen sequitur, ergo pessime sanum, quia ethicus in tertia specie peius habet. Ad tertiū, cum dicitur, optimę sanitati opponitur pessima sanitas, Dicendum, quòd falsum est vltima oppositione: imo pessima ęgritudo est extra totā latitudinem: sicut albissimo nō opponitur minimum album vltima & verissima oppositione, sed vltimum nigrum.

Aegrum nunc, & ægrum simpliciter quibus discrepent. — *Quæstio. XVI.*

QVæritur, in quo differat ægrum nunc, & ęgrum simpliciter. Et innuit Plusq̄com. tres differentias. Prima, quia ægritudo simpliciter est minor lapsus, quia est in latitudine sanitatis: sed ęgrum nunc est extra totam latitudinem sanitatis. Secunda, quia ægritudo simpliciter est lapsus simpliciter ab optime sano, & ideo non est ægritudo habenti tantum, sed simpliciter ægritudo: sed ægritudo nunc, est ægritudo habēti tantum, quia vnus gradus ægritudinis vni est ægritudo, alteri est neutralitas, vt dicetur infra. Tertia differentia est, quia nunc ægritudo non stabiliter adhæret, & ideo dicitur secundum præsens tempus: & hoc propter duo, Primo, quia est dispositio aduentitia. Secundo propter propinquitatem vel promptitudinem corporis, quā perdidit sicut aqua calida ad frigus: sed ægritudo simpliciter, est habitus quidam naturalis semper concomitans vsque ad finem vitæ. Mundinus & Dinus addunt differentiam quartam, quæ etiam est de mente Plusq̄com. scilicet, quòd ægrum simpliciter, est ex generatione, sed ęgrum nunc est à tempore. Sed nunc Plusq̄com. innuit instantiam contra se, Si ægritudo simpliciter, adheret stabiliter vsq; ad finem vitæ, ergo non potest diuidi in semper & multum, imo tota dicetur ægritudo semper. Respondetur, q̄ ægrum simpliciter ab ea parte, qua ægrum simpliciter, nō diuiditur in semper & multum. Ratio est, quia, licet in ęgro semper, & vt multum sit lapsus inequalis à corpore sano simpliciter, quia maior est lapsus egri semper, quàm ægri multum, tamen, quia vtriq; illorum lapsuū, i. ægri simpliciter, & ægri

A & ægri vt multum, semper concomitantur, vel sunt apti concomitari in tota vita, quia vterque est habitus connatus, vterq; est semper ægrum: non ergo ab actuali & naturali ægritudine, quia ægrum simpliciter, diuiditur in semper ægrum, & mulrum ęgrum, sed ab aptitudine ægrotandi semper, aut multum, alia specie ægritudinis, quæ fit pręter naturam ipsi: & hoc erit sm diuersitatem sui lapsus pluris, aut paucioris, adaptantis ipsum ad ægrirudinē aliam: ergo ægritudo simpliciter, in quantum corpus per eam disponitur, cum sit habitus connatus, qui est in vna specie qualitatis, aptitudo autē facile patirur ab occurrentibus, sm quā diuiditur in semper ægrum, & multum, est in secunda specie qualitatis, & vocatur ægrotatiuitas inhærens subiecto per illam ægrirudinem simpliciter, vt in corpore dispositio de prima specie qualitatis. Contra, puer natus sine manibus & pedibus est æger simpliciter; habens in pedibus vel manibus complexionem ralem: in brachio est æger nunc: & tamen maior lapsus est priuari manibus. Ipsi autem coguntur hoc concedere: & in hoc ego nolo nisi sensuum notificationē, & ꝙ ipsi concedant. hoc apparebit dando solutionem aliam apparenter, dicēdo, tu debes comparare natum sine manibus, ei, cui manus ferro abscinduntur. Solutio. Quæcunq; ęgritudo simpliciter, est minor quacunq; ægritudine nūc, quia nūc totam excludit latitudinem sanitatis, & quęcunq; simpliciter, est in latitudine sanitatis. Sicut igitur quodcūq; nigrum in latitudine nigrorum est nigrius quocunq; nunc albo, de quo dicitur nigrum, ita hic &c. Et ista sint pura exempla, ne molestemur de intentione formę. Contra secundum. Ægritudo simpliciter, non ex alio dicitur simpliciter, nisi quia est deficiens à sanitate simpliciter: sed ex hoc ægrum nūc, dicitur etiam ægrum absolute, quia etiam iam probauimus, ꝙ non sit sanum nunc. Contra tertium. Ægritudo nunc aduentitia, quæ ęgritudo nūc,
B stabiliter adhæret, vt si amputatur manus: & ethica, quæ est tertiæ speciei: & ægritudo quędam simpliciter, non stabiliter adhęret, sicut si aliquis generetur cum vno humore viscoso in vesica, vel vna verruca curabili, vel labio scisso curabili. Nec valet, quod dicitur, ꝙ est aduentitia, quia, quod est aduentitium, potest fugi: nec etiam valet dicere, ꝙ corpus est paratum in sanitatē sibi oppositam: de quo infra disputabitur. Contra solutionem instantiæ arguitur. Primo tu dicis, ꝙ à parte, qua ęgrum simpliciter, est ęgrum, nō diuiditur in semper & multum. Contra. ergo à parte, qua sanum: ergo sufficeret dicere Galeno supra sanum in neutrum simpliciter, vnumquodq; dicitur dupliciter, hoc vt semper, contra vt multum: & probatur. Ista forma nō est nisi vel simpliciter ęgra, vel neutra, aut sana nunc: si ergo non diuidirur vt ęgra, ergo vt sana nunc, vel neutra nunc. Amplius ab ea parte, vel eo respectu, quo à generatione deficit &c. non potest resistere, & hoc dicitur ęgrotatiuum, diuisum in semper & vt multū: ægrum igitur ab ea parte, qua ægrum, dicitur ægrum simpliciter, & sanum simpliciter diuisum, quia ab ea parte, qua sanum, sic potens perdurare: ergo ægrum simpliciter dicetur à perdurare posse, & non posse ægrotare: & hoc ipse euitare non potest. Secūdo tu dicis, ꝙ ægrum simpliciter dicitur à posse ægrotare. arguitur sic. Sanitati, quę est posse perdurare vltime in sanitate, extrema & vltima oppositione, contrarie opponitur ægrotatiuiras, quę est posse perdurare in ægritudine, vltima perduratiōe, quia vel illa, vel alia opponitur. Si ponatur, ꝙ sit ęgrotatiuitas, quæ est non posse perdurare, runc arguo sic. Oppositio passionum fundamentaliter & causaliter est ex oppositio-
C ne causarum, quę sunt formę: sed oppositio, de qua prędicatur posse perdurare vltime, & non posse perdurare, sed aptę ambę ęgrotare, sunt sanę, vel esse possunt: si ergo non vltime opponuntur, sed ægritudinem esse ægritudinem extra totam latitudinem sanitaris in esse & posse tota vita perdurare, vt ethicę, est formam esse oppositam formę: ergo illa est ægrotatiuitas, quę ibi ponitur: vt arguatur, Sicut inuenitur corpus ęgrotatiuum, ergo illa debent ita se habere, vt, si vnum sit sanum simpliciter, aliud ægrum simpliciter.

Nunc, quomodo se habeat ad sanum & ægrum, sic & simpliciter. *Quæstio. XVII.*

Quæritur, quomodo nunc se habet ad sanum & ægrum, & quomodo simpliciter. Dicendum, ꝙ nunc in sano dicit sanitatem mobilem, non stabilem, propter paruitatem, & quia est aduentitia (& contra hoc arguimus iam) simpliciter aurem, sicut in sano dicit optimam sanitatem, sic in ægro dicit pessimam sanitatē, quæ est semper apta permutari: & non dicitur ægritudo respectu huius tantum, sed simpliciter ægritudo: sed ęgrū nunc, dicitur respectu huius tantum. Contra hoc. Vel ęgrum simpliciter, dicitur huic ęgrum, & hoc est falsum: vel quia deficit ab optime sano simpliciter, ergo sm quid ægrum, quia solum respectu eiusdem: & hæc est veritas, quia sanum nunc, est sanum sm quid, quia habenti, & est ęgrum sm quid, quia nū optime sanum. Et ex hoc decipitur Plusq̃com. quia non credit, ꝙ de eodem posit dici sm quid vtrunq; contrariorum, sed, si vnum dicitur sm
D quid, alterum dicitur simpliciter. Igitur, si inuenitur vnū corpus ęgrum, quia respectu omniū sit ęgrum, & omni tempore aptum sit stare & pessime ęgrum, illud ratione vera dicetur ægrum simpliciter, oppositum optime sano.

Cur Gal. diffiniens ægrum nunc, non dixerit distemperatum aut inæquale, secundum pessimam distemperantiam, sicut dixit simile in sano nunc. *Quæstio. XVIII.*

Quæritur, quare Gal. diffiniens ęgrum nunc, & dicens, ꝙ est distemperatum in simplicibus, vel inęquale in organicis, non dixit tamen sm pessimam distēperantiam, sicut illi simile dixit in sano nunc. Respōdet, ꝙ sanum nunc, est in eadem latitudine cum sano simpliciter, ideo differt ab eo, sicut magis album, & minus album: sed ęgrum nunc non est in eadem latitudine cum ęgro simpliciter, imo sunt in oppositis. Nos autē ponemus hic quędam dicta huius viri ī cap. de sano, quę inferius omisimus, eā melius hic collocaturi, & finiemus sermonem cum dictis eius hic, Et dicemus, ꝙ, quia ęgrū simpliciter, est in latitudine sanitatis, nam est sanum nūc, ideo non debet dici, ꝙ ęgrum nunc, habeat distemperantiam minorem, q̃ sit distemperantia ęgri simpliciter, nam nō sunt in eadem latitudine, vt diximus, q̃uis ægrum simpliciter, sit in latitudine sanitatis, vnde dicirur sanū nunc: non tamen ab eo respectu, quo ad corpus dicitur simpliciter ęgrum, dicitur vt nūc sanum: & ab eo, ꝙ dicitur simpliciter neutrum, est nunc sanum, licet ęgrum simpliciter, sit sanum nunc, sed inquantum dispositio cōgenita corporis sani vt nunc, est plurimum lapsa ab optima sanitate, dicitur simpliciter ęgrum, vel simpliciter neutrum per collationem sui cōnati lapsus ad optimam sanitatem: sed, inquantū hęc eadem dispositio, est melior, quę acgritur

ex suis

ex suis principijs, quorum suo modo perficit operationes suas, dicitur sani propria: &, quia non est firma neq; perdurans, dicitur sanum nunc: &, quia sic operatur suus lapsus ad se ipsum, & apparet, ꝙ, sicut dicitur corpus sanum E
nũc, sanum sm quid, & ideo simpliciter oppositum, quia vel simpliciter ęgrum, vel simpliciter neutrum, ita ęgrũ nunc, dicitur simpliciter oppositum, quia simpliciter sanũ, vel nunc sanũ. Vt autem illa declarentur, facit sic aliam coincidere, nunc sanum non coincidit cum sano simpliciter, ratio, quia sanum lapsum, quod est sanum nunc, non coniungitur cum optime sano, quod est sanum simpliciter: sed sanum nunc coincidit in vnum cum ægro simpliciter, & neutro simpliciter, ratio, quia tàm simpliciter ægrum, quàm simpliciter neutrum, & sanum simpliciter potest fieri ægrum nunc. Differentia tamen est, quia ab eadem dispositione, qua aliquod corpus est sanum nunc, est etiam ęgrum simpliciter, & neutrum simpliciter: sed in nunc ęgro latet dispositio, quę est sanitas simpliciter, si fuit sanum simpliciter prius: vel sanitas nunc, si fuit prius sanũ nunc, sicur frigiditas aquę latet in aqua calefacta. Plura de istis dictis supra sunt reprobata. SOLVTIO ad quęstionem. Gal. dedit intelligere, & forsan ꝙ eucraton in eorum lingua sonat valde bonum temperamentum, & ideo debuit illud dicere in sano vt nunc: sed distemperáta notat remisse & non pessime, & ideo putauit nos de pessima non intelligere. Secundo, lapsus à tali simpliciter, est lapsus sm quid, sicut non albissimum, sm quid est nigrum &c. Tertio, difformis similitudo est & violenta, volendo dicere, ꝙ nunc sanum, quia sm quid sanum, ergo simpliciter ęgrum: & dicere similiter nũc ægrum, ergo simpliciter sanum. Primum est verum, quia dicit, hoc est hoc, sed sm quid est falsum: dicit hoc est hoc, quia fuit sic album est nigrum, & tunc, cum dicitur, corpus ægrum nunc, coincidit cum sano simpliciter, quia fuit sanũ simpliciter, quia sublatet in eo potentia simpliciter sanitas, igitur corpus sanum coincidit simpliciter cum sano, vt verbi F
gratia, neutrum simpliciter cum sano vt multum, quia non tantum distant, quantum ægrum simpliciter. Probatio consequẽtię. Quia iste vir supra in ca. de sano semper, dicit, ꝙ corpus simpliciter sanum potest fieri sanum lapsum: cum est factum sanum lapsum, sublatet etiam sanitas simpliciter. Sed tu dices, & hoc intellexit. Ego dicã, ꝙ in sano nunc non est potẽtia ad optimã sanitatem, nec conatus ad illã, qui facta sit connaturalis. Contra, cũ ethica tertię speciei, q̃a est minor potentia optimę sanitatis, vt dicit aptitudinem subiecti, q̃ in sano nũc, nec est ibi conatus, vt reuertatur, & dicitur conatus naturalis ab illa, non dico conatus voluntatis.

Vter maior lapsus æger simpliciter, an æger nunc. *Quæstio. XIX.*

QVęritur, quis sit maior lapsus, an æger simpliciter, an æger vt nunc. Respondet Dynus primo, ꝙ non sunt comparabilia, quia ęgrum simpliciter est sanum. Secundo, quia illa duo corpora possunt cõsiderari vel ratione termini lapsus, & sic est maior lapsus ægri nunc. Probatio, quia est lapsus respectu sui contra naturam corporis, in quo est, sed ægrum simpliciter non. Secundo, quia ægritudo non potest ad mortem terminari. Secundo modo possunt cõsiderari ratione causarum lapsus, & sic est maior lapsus ęgri simpliciter, quia causę sunt firmiores & fixę, sed ægri nunc causę sunt aduentitię. CONTRA primum. Ad eundem terminum lęsionis potest venire homo ex ęgritudine nũc, & simpliciter, vt cęcus à tẽpore, & à natiuitate. Cõtra secundũ. Firmior potest esse ęgritudo nunc, quacunq; ęgritudine simpliciter, vt ethica, q̃ verruca naturalis, quę tempore præcedere poterit, secari, & cadere. Plusq̃com. innuit, ꝙ sit peius ægrum nunc, primo, quia plus distat ab optime sano, q̃ ęgrum simpliciter: Ipsum est etiam vicinius morti, quia omnia corpora morientia moriuntur ægritudine nunc. Nos autem dicimus, ꝙ ęgritudo simpliciter sm vnum modum, sicut ethica & lepra à natiuitate, est maior lapsus, q̃ ęgritudo nunc, s. quàm ephemera, vel q̃; alia ægritudo remouibilis cito: & hoc intellexit Hali.

Nostrum ægrum simpliciter, sit ne idem cum Arabum ægrotatiuo. *Quæstio. XX.*

QVæritur, quia, vbi nos habemus, ęgrum simpliciter, Arabes habent, ęgrotatiuum, vtrum ęgrotatiuum sit simpliciter ęgrum. Respondet Plusq̃com. deridens Hali, ꝙ sic, ratio, quia diffinitio, quę datur de ęgrotatiuo, cõuenit ægro simpliciter, nam ęgrotatiuum est, quod est paratum ægrotare: sed hoc est ægrũ simpliciter. Amplius, Gal. defecisset in corporibus ęgritudinis, quia non diffinisset ægrum simpliciter, cõmune ad semper & vt multum, sicut fecit de sano simpliciter. Hali vero dicit, ꝙ ęgrotatiuum non est ęgrum, s. nec simpliciter, nec nunc: & quòd Gal. supra nõ dixit de hoc corpore, sed, postq̃ declaratum est ei supra, dixit illud huc. Dicit Plusq̃com: ꝙ fatuum est dicere, ꝙ, cum Gal. incepit librum, ignorauit librum. Item, postq̃ ignorauit illud, poterat euellere illud, quod scripsit, reincepit ponere supra hęc corpora. Nos dicimus, quòd ægrum simpliciter, est ęgrum pessimum, & nõ sanum nunc, vt declarabitur, quia ęgrotatiuũ est idem, quod sanũ nunc, sed non est ęgrũ, H
imo poterat ęgrotare. Cum igitur numerabantur partes diffinitionis, non fuit hoc corpus ostensum ei, idest ab eo Gal. sed bene tunc sciebat illud, ratio, quia corpora illa erant diuersa, sed ęgrotatiuum & sanum nũc, idem corpus, & eandem formam dicit, solum diuersificatam respectu, vt eius perficit proprias operationes: deficiẽs ab optima, est sanum nunc: vt paratum ęgrotare, dicitur ęgrotatiuum.

Aegrum simpliciter, itemq; ægrum nunc, lapsa in consimilibus tantum, quare neutra secundi significati videantur. *Quæstio. XXI.*

QVęritur, quare simpliciter ęgrum, quod est in consimilibus lapsum, & nõ in organicis, videtur neutrũ secundi significati: similiter corpus ęgrum nunc solum in consimilibus, videtur neutrum secundi significati. Respondet Plusq̃com. (& sufficit in proposito pro opinione nostra & sua) vbi dicit, ꝙ ęgrotantibus quibusdam membris solis, & quibusdam alijs existentibus sanis corpus sm illa membra dicitur ęgrum; & hoc est certum, non tamen est certum, ex hoc totum corpus debet dici ęgrum, sed (sicut ponunt Gal. & Hali infra) quãdo totum corpus debet dici ęgrum, oportet, ꝙ sit sensibilis lęsio operationum & conuersationum, & hoc est, quando corpus impeditur ad opera consueta, quę opera sunt occupationes & exercitia voluntaria in artibus humanis, in quibus occurrunt diuersorum membrorum operationes. Cum ergo vnum membrum vel plura ægrotãt, ex quo impeditur corporis occupatio in consuetis operationibus, dicitur tunc totum corpus ægrotare ægritudine nunc.

A Ergo corpus dupliciter cõsideratur, vno modo particulariter in suis membris, vnde dicimus, illa membra sunt sana, illa membra sunt ægra nunc, & dicitur corpus neutrum secundi significati: Alio modo, vt totum corpus natũ est exercere opera consueta, & sic est ægrum nunc. Et similiter de neutro nunc, & secũdi significati, & ægro simpliciter est dicendum: ſm.n.ꝙ quędam membra sunt ægra simpliciter, vnde toto tempore vitæ, vel pro maiori parte est aptum incurrere ægritudinem, quæ totius corporis consuetas operationes & conuersationes impediet, dupliciter ægrum simpliciter, differet ſm illa, ab eodem distemperantia distemperamento est paratum tota vita absq; cõsideratione, an illa totius occupationes sic impediat: & cum hoc, ꝙ tota vita est aptum viuere sanum ſm alia membra, quæ sunt sana, neutrum simpliciter, & semper quidem. Considerãdum, ꝙ ista diffinitio apud occultam mẽtem & subtilem Plusq̃com. non dicit propter quid, i. causam hippocraticam: & tunc ægrum simpliciter, propter hoc, ꝙ est distemperatum, & propter hoc, ꝙ est ægrum simpliciter in cõsimilibus, vel inęquale, erit ægrum simpliciter, & aptum ægrotare: quod tamen iste supra noluit. Sed ista diffinitio dicit quid, hoc modo, quia dicit, quid est hoc corpus ęgrum semper? ac si diceretur, quid est homo? Posset responderi, homo est illud, quod est animal rationale mortale, sed est illud quod &c. i. non est, ac si dicerem, homo est animal &c. Ægrum ergo semp est illud, quod est aptum ægrotare semper &c. est autem hoc, quia distemperamentum satis existens, i. multum existens distemperamentum &c. Maxime dominantia consimilia sunt, quę superfluunt supra alia consimilia, vt ossa, & carnes &c. maxime dominantia organica principalia sunt, vt cor. & c. nobilia, vt stomachus, pulmo &c. QVARE
B MVLTVM. Considerandum, ꝙ dedit causam, quare multum ægrum non est tantę malitię, quãtę ęgrum semper, & ideo nominatur aptum ęgrotare. Et in hoc videtur, ꝙ hęc expositio non concordet cum expositione, quam diximus statim, s.ꝙ non dederit causam: nam hic videtur causam ponere, nam ideo est aptum ægrotare multum, quia deficit à malitia ægri simpliciter: in hoc videtur, ꝙ discordet in suis dictis. Sed sine dubio hic voluit, ꝙ ægrũ simpliciter non diuidatur in semper, & vt multum, ex eo, ꝙ ægrum simpliciter sit aptum semper esse ęgrum simpliciter, sed ex hoc, ꝙ est aptum ægrotare alia ęgritudine. Ægrum vero simpliciter non diuiditur in semper & vt multum, quia ægrum simpliciter semper est ęgrum tota vita, & est simpliciter ægrũ. Et, si quis dicat contra, quia sit ęgrũ, Respondet, ꝙ sublatet dispositio ægri simpliciter: sed ægrum simpliciter diuiditur ex hoc, ꝙ ægrum simpliciter est aptum ægrotare alia ęgritudine. Complementum igitur sermonis est hoc, primo, ægrum simpliciter diuiditur primo, & semper, & vt multum. Secundo, ægrum simpliciter, non dicitur, vt ægrum simpliciter. Tertio ęgrũ simpliciter, diuiditur in ægrum simpliciter, aptum ægrotare. Contra, quia ægrum multum est simpliciter aptum. Non posset solui, nisi diceret, ꝙ aptitudo non dicit solum dispositionem in subiecto, sed dicit etiam respectum ad causas extra. Et eodem modo posset dici de sano simpliciter, quia vt sanum simpliciter, ratio, quia tota vita est sanum simpliciter, sed vt aptum perdurare: sed sine dubio hoc vult: Sed est imaginatio fortis, quia ęgrum simpliciter diuiditur, vt est aptum ęgrotare, vt est ægrum simpliciter: ergo vt ęgrũ simpliciter. Probatur antecedens, vt supra, quia vel est aptum ægrotare, vt sanum nunc, vel vt ægrum simpliciter: non vt sanum nunc &c. Respondet, ꝙ dicitur non immediate, sed mediante aptitudine. Sed cõtra, aptitudo non est præter formam &c. Quasi vt multum non dicatur, quia non est neutrum. Et considera, quia locauit in nunc, quia hoc est sanum, & non est neutrũ, de quo est discordia inter medicos & philosophos.

An non differat multum ægrum à semper ægro. *Quæstio. XXII.*

QVæritur, quia non videtur, ꝙ multum ægrum differat à semper ægro: nam lapsus ægri multũ, licet sit minor, q̃ ægri semper, tamen, quia est connaturalis habitus, concomitatur per oẽs ætates: ergo ab illo lapsu per omnes ætates fiet aptum ægrotare, & sic semper: & sic erit ægrum semper, quia non differet in aptitudine, quę est semper. Respondetur, ꝙ ly semper, potest coniungi cum ly aptum, & tunc est verum, ꝙ ly ægrum multum, semper est aptum ægrotare, quia aptitudo ad ægrotandum semper cõcomitatur ægrum simpliciter, siue sit ægrum simpliciter, siue multum. Alio modo potest componi cum ly ęgrotare, & tunc non cõpetit, nisi semper ęgro, non autem ęgro multum: nam ęgrum multum non est aptum semper ęgrotare, sed est aptum ęgrotare vt multum, i. multoties, & maiori parte suę vitę, quęcũq;.n. causę occurrentes debiles, & formę ineuitabiles faciũt ægrotare semper ægrum: & ideo corpus semper ęgrum, semper est aptũ ægrotare semper, licet causę fortiores, quę sunt aliquo modo euitabiles, magis faciant ægrotare ęgrũ multum. Et ideo corpus ęgrũ multum, est semper aptũ ęgrotare multũ, sed non ęgrotare semper: & sic potest dici de sano simpliciter: Exemplũ, semper sum aptus ad currendum semper. De hoc infra quæretur.

An non sit aptum ægrotare omni vitæ tempore, corpus ægrum semper. *Quæstio. XXIII.*

QVęritur secundo, quia videtur, ꝙ corpus ęgrum semper, non sit aptum egrotare in omnibus temporibus suę vitæ, quia, si ægrum sit semper distemperatum in calore, esset aptum in temporibus calidis & nõ in frigidis. Respondet, ꝙ, quando dicimus, ꝙ est aptum ęgrotare in omnibus temporibus, non intelligitur in respectu aeris tantum, sed omniũ rerum non naturalium: ergo, si non ab aere pro tali tempore, esset aptum ab alia re. Vel dicẽdum, ꝙ debet intelligi in omni tempore, non accipiendo tempus pro quatuor tẽporibus anni, sed pro quatuor ætatibus omnibus, & omnibus annis ętatũ. In quibus omnibus semper ægrum, est distemperatũ valde in calore respectu optime sani, & ideò in omnibus temporibus est aptum, sicut in omnibus deficit à sanitate optima, licet in quibusdam temporibus quædam sint magis apta ægrotare, vt quędam in hyeme & c. eodẽ modo, vt multum ęgrum non dicitur per habere aptitudinem ęgrotandi in pluribus ętatibus, imo in omnibus, quia illa aptitudo semper cõcomitatur: alioquin erit neutrum tertij significati. Nec dicitur per habere aptitudinẽ ęgrotandi ex parte aeris tantum, quia aptum in calido est ineptum in frigido, sed intelligitur aptum ęgrotare in pluribus temporibus indeterminate sumptis ex parte quarundam causarum ęgrarum, sed omnia occurrentia. Et, si intelligeretur respectu aeris, debet intelligi in pluribus annis cuiuscunq; ętatis, non determinando ad hunc annum.

Quæritur,

QVAERITVR, quia videtur, quod ista corpora sint neutra tertij significati, quia, si sunt distemperata in calore, habent ex naturali aptitudine, quod in hyeme sint sana, & in æstate ęgra. Notãdum, quòd idem corpus diversis respectibus potest dici ęgrum simpliciter, & neutrum tertij significati. Corpora igitur simpliciter ægra, in omnibus ętatibus sunt apta ęgrotare omni tempore, i. in omni tempore suę ętatis, siue omnibus annis, mensibus & c. sed neutrum tertij significati, s. neutrum simpliciter, habet ægritudinem concomitantem eum in omni ætate: quę est aptitudo ægrotandi plus quodam tempore anni, s. in æstate, quàm in hyeme: & hoc vult, cum dicit, hęc aptitudo, vt eo paratur ætatibus, est sanum semper: vt est in temporibus, est neutrum & c. QVONIAM AVTEM neutrũ & c. Considerandum, quòd neutrum primi significati est vere medium, quia neutrum extremitatis est, & est forma media inter istas, & ideo dicitur perfecte neutrum, & vere medium: sed neutrum secundi & tertij significati non est vere medium, sed est vtraq; in eodem tempore, vel in diversis tẽporibus, & ideo est neutrum perfecte neutrum. Cõcedo neutrũ & nullũ extremum perfecte, sed imperfecte, q. a imperfecte ęgrũ vel temporis. Ita intelligit Plusq̃cõ.

Cur dederit diffinitionem communem ad simpliciter & nunc. *Quæstio. XXIIII.*

QVæritur, quare dedit diffinitionem cõmonem ad simpliciter & nunc. Dicendum, quia sibi placuit: vel quia de neutro erat maius dubium. Dynus dixit, quia aliquid commune habebat. Sed contra; quia etiam sana habent aliquid commune, quia, quod deficit in vno, suppler in alio. Quæritur secũdo, quid intelligat per sanissimum & ægerrimum. Respondetur, quòd intelligit sanum semper, & ægrum semper, quia neutrum primi significati ęque distat à sano manente sano multum, & ab ægro manente ægro vt multũ. Secundo intelligit sanissimum, i. semper sanum: & ęgerrimum, ægrum nunc, nam inferius Gal. ponendo hos duos terminos extremos dixit, quòd propinquius sano, i. sanum multum, & propinquius ægro nunc, i. ęgrum vt multum, simpliciter, vel neutrum nunc, est ægrum. Quod autem aliqualiter distat, est neutrum, etsi constãs est (vt ipse dicit) quòd sunt plures gradus ab ista neutralitate ad ægritudinem, q̃ ad optimam sanitatem: nam ad optimam non est nisi sanum multum, sed ad ægrum nunc, est ægrum multum, semper, & neutrũ nunc. Et hic considerãdum est, quòd neutrum primi significati sit vere medium. Igitur neutrũ simpliciter, est; sicut habitus, qui se habet in neutra dispositione ęgrotandi respectu vtriusq; extremi: & neutrum nunc, est, quod se habet s̃m quid. Et ideo dixit in neutro simpliciter ex generatione, quia sit habitus, & absolute, sed in neutro nũc, dixit in presenti tempore, quia respectu sui ipsius neutrum, siue ad ipsum, & non simpliciter. Secundo considerandũ est, quòd, cum neutrum sit defectuosum, oportet intelligere vel in consimilibus, vel in organicis; & his aut omnibus & c. Hic successit intricatio fortis, quam Plusq̃com. mouet: nam videtur amplior numerus corporum. Nam, si quædam mẽbra lapsa sufficiunt ad faciendum neutrum, & sunt lapsa lapsu minimo, sicut sufficiunt ad faciendum sanum multum, & sanum nunc, sequitur ex hoc, quòd quibusdam membris existentibus neutris alia membra sunt sana vel ægra: & quędam sana: & hi sunt alij modi corporum. Respondet, quòd hęc corpora sunt reducibilia, verbi gratia, si corpus à natura habet quædam membra sana, & quędam neutra, si sana dominantur neutris, potest dici sanum multũ: si neutra simpliciter, primi significati: si autem altera alteris non dñentur, dici potest neutrum secundi significati: si autẽ aliquid haberet aliqua neutra & vera; si ęgra dominẽtur, reducentur ad sanum nũc, i. ad ęgrũ simpliciter, vel ęgrotatiuum: si neutra dominentur, reducentur ad veritatem primi significati. Vide Plusq̃com.

Medium simpliciter sit ne medium, & neutrum nunc quo modo sit medium. *Quæstio. XXV.*

QVæritur, vtrum medium simpliciter, est medium, & quomodo neutrum nunc, est medium. Dicendum, quòd neutrum simpliciter, est medium secundũ formam; sed neutrum nunc, est medium in transitu. Ratio, quia non fit transitus de sano in ægerrimum; idest sanum nũc; inter quę est medium neutrũ simpliciter. Hoc dictum contradicit dictis eius supra cap̃. de sano semper, vbi vult, quòd per malum regimẽ potest venire de optime sano in sanũ nunc. Et soluemus ad Plusq̃commen. quia iste sermo est vt in pluribus verus, sed neutrum nunc, est illud, quo transitur de latitudine sanitatis in ægrum nunc, & econtra; & ideo dicitur medium conualescentiæ, & neutrum decidentiæ.

Neutrius nunc extrema debeant ne esse talia nunc. *Quæstio. XXVI.*

QVæritur, vtrum extrema neutri nunc, debeant esse talia nũc. Videtur, quòd sic, quia medium & extremũ debent esse in eodem genere communi. Si igitur sanum medium transiens, est nunc, ergo idem terminus, à quo, & ad quę. In contrarium, quia sanum simpliciter, potest fieri ægrum nunc, & transibit neutrum nunc. Responsio antiqua, quòd sic per rationem dictam: & ideo sanum simpliciter, cum trãsit ad neutrum, & tandem ad ægritudinem nunc, postea est sanum nunc. Contra, quia tota latitudo sanitatis simpliciter, repugnat sanitati nunc: cum igitur exit suam latitudinem, cadit in ægritudinem, & non est sanum nũc. Alij dicunt, quòd sanum simpliciter infirmatur, & habet optimam sanitatem sibi. Isti verum dicunt, non tñ, vt habet optimã sanitatem sibi, est sanum nunc. Dicemus, quòd extrema neutri nunc, ambo possunt esse nunc, & vnum potest esse nunc, & aliud simpliciter, vt cum sanum simpliciter, cadit in fine: non. n. oportet, quòd prius sit sanum nunc. Ratio, quia quilibet à sua sanitate potest cadere in ægritudinem sine alia sanitate media: ergo & c. AD rationes, cũ dicitur medium & extrema sunt in eodem genere, ergo & c. verum est, quantum ad genera essentialia: vt album, et nigrum, & fuscum non sunt in eodem genere, quod est esse fixum, vel non fixum, quia album potest esse fixũ siue habitus, & nigrum alicui dispositio. Quæritur, vtrum neutrum nunc, sit neutrũ s̃m quid, vel sit simpliciter aliquid aliud. Respondetur, quòd est simpliciter sanum, vel simpliciter neutrum, vel simpliciter ægrum, sicut dixi supra, quòd ęgrum nunc, est simpliciter sanum & c. (Quis vero) quia vt multum tale, cum sit habitus, etiam in omnibus ætatibus permanet tale. Solutio. Sicut ęgrum simpliciter non diuidebatur, inquantum ęgrum simpliciter, sed inquantum dispositum ægritudine, ita neutrum simpliciter non diuiditur in semper & vt multum, inquãtum ad dispositionem, quã trahit à generatione; quia, cum illa sit habitus connaturalis vel connatus, est apta perdurare semper

A semper & in omni ętate:sed diuiditur ab aptitudine ęgrotandi,quia est aptitudo neutrius extremi: non tamen est aptum ęgrotare,sicut ęgrum simpliciter:nec est ineptum,sicut optime sanū, si vere medio modo se habet. Igitur semper neutrum dicitur ab aptitudine semper tali ad ęgrotandum vere nullius modi extremorū. Et ideo,cum dicitur,in omnibus ętatibus permanet tale,i.in omnibus ętatibus vere neutrale se habet ad ęgrotandum:ergo minus frequēter ęgrotat,q̃ ęgrum simpliciter:& magis,quam sanum simpliciter:&,quia sanum simpliciter,est semper aptum tota vita non ęgrotare,sed ęgrum tota vita ęgrotare,ergo illud in medietate vitę est aptum, & in medietate vitę ineptū. Non quidē voco mediū diuisum,sed quia nulla est pars temporis,in qua non sit medio modo aptum. HOC VERO VT MVLTVM. Considerandum est,ꝙ neutrū multum non est quid medium,quia nō est ita verissimum neutrum,sicut est medium semper,sanū multum respectu sani semper:ergo est semper vtrique vere medium,sed in rei veritate deficit à vere medio. Tendit ergo vel versus optime sanum, & sic est minus paratū ęgrotare,q̃ semper neutrum. Ergo semper neutrum est vere medium per habere vere mediam aptitudinē vtriusq; extremi,quę sunt simpliciter sanum & ęgrum:sed neutrum multum nullum habet vere medium, sed tendit plus ad esse aptum,s.versus simpliciter ęgrum:aut ad plus esse ineptum,s.versus simpliciter sanum. Thadeus imaginatur totam latitudinem sanitatis a,b,c,d,e,c:est medium,neutrū & c. QVAERITVR,cur sanum simpliciter dicatur ab aptitudine viuendi sanum semper:ęgrum autem semper ab aptitudine ęgrotādi,i.fieri neutrum. Respōdet,& est opinio sua,quia corpora nata sana,sunt sana semper,& sana multū:neutrum autem simpliciter, & ęgrū

B simpliciter,& omnia prćter sana semper,possunt dici ęgra,quia,cum sanum semper sit aptum in tota vita semper esse sanum,potest in tota vita ęgritudinis causis resistere. Omnia autem alia corpora, cum sic non possunt resistere,possunt ęgra dici in rei veritate. Illud autem,quod magis appropinquat semper sano,quia parū deficit in posse resistere,vocatur multum sanum:quod vere distat,vocatur ęgrum simpliciter & c. Quod vere medio modo se habet ad ęgrotandum,dicitur neutrum. Melius ergo est,ꝙ dicatur neutrum à neutra vtriusq; extremorum aptitudi ne ęgrotandi,quę ęgritudo est terminus,in quem cadit,quando ęgrotat,q̃ dicatur ab aptitudine semper neutrā-di,quia neutralitas est medium,vnde mouetur ad ęgrum. Circa prędicta generaliter dubitatur, & Primo per Mundinum quęritur,vtrum neutrum simpliciter primi significati sit sanum nunc. Soluit Plusq̃com.ꝙ sic,vt supra,Primo,quia est in latitudine sanitatis. Secundo(& est Mundinus)quia facit operationes solitas. Intēdit ergo sanitatem simpliciter,& sanitatem nunc,& sanitatē mediam inter ista:& hoc est neutrum simpliciter primi significati. Contra illud,neutrum est sanum verissimum,igitur non est neutrum verum apud medicum, quia verum neutrum,est neutrum ſm sensum, & non ſm rei veritatem. Vnde Auic. duas dispositiones, inter quas & c. Item Auer.primo colliget,& primo cātic,cōmen.2,& Plusq̃com.posuit tria significata neutri. Probat, ꝙ primū significatum non reperitur,quia inter sanum & ęgrum non est vere medium: & intelligit inter totam latitudinem sanitatis,& accidentis ęgritudinis vel absolute,vel respectu cuiuscūq;. Cum igitur dicunt medici neutrum, intelligere extra latitudinem ęgritudinis:& hoc diuidunt in tria significata. Secundo,si illud,quod dicūt, est neutrum, erit magna confusio. Primo ita poterit sanū simpliciter,sicut sanū nunc,quia ęqualiter distat à sano semper, & ab ęgro semper. Tertio sequitur,ꝙ maxima erit corporum multitudo, quę erit inter sanū multum, & neutrum multum simpliciter respectu illorum:& sic ab alia parte versus ęgrum simpliciter posset dicere quis, ꝙ ista corpora comprehēdantur sub sanis multum & neutris multum. Contra,quia sanū multum, est propinquū sano semper,& talia corpora sunt pauca:neutrū multum est propinquissimū neutro semper,& etiam sunt pauca,difficillime.n.est dare talia corpora, quę toto tēpore vitę sint ita apta ęgrotare,sicut inepta,sicut reliqua aptitudo corporum est magna. Quarto,quia erunt plura corpora sana,quia sanum,quod correspondet ęgro simpliciter,& sanum,quod correspondet neutro simpliciter:& essent diuersa sana corpora,vt infra etiam ostendetur, licet de se sit euidens. Melius est ergo non sic diuidere sanum,& non ponere in latitudine eius neutrum, quod supra in diffinitione medicinę fuit positum,sed neutrum,i.neutra sanitas potest poni, quę facit corpus sanum de numero sanorum,et non de numero ęgrorum,nec de numero neutrorum positorum in diffinitione medicinę. Sed tu dices, illud corpus non fuit positum in diuisione corporum. Dicendum respectu,vt infra vel prius apparuit.g.vel ꝙ respectu alteratorum extremorum potest nominari nomine alterius extremi:& sic fecit Gal. Caue, ne tu per diuisiones illius venires ad confusiones prędictas. Quomodo autem de neutro fiant tertia significata, & quomodo di-

D uidatur in simpliciter,&nunc,apparebit in nostra lectione. SECVNDVM VERO SECVNDVM. Considerādum est,quòd hoc non est vere neutrum,sed neutrum imperfecte,igitur simpliciter,quia simul participat sanitate simpliciter,& ęgritudine simpliciter:& non dicitur ex generatione:& apparet,ꝙ per contraria intelligimus cōtrarietatem,quę est inter sanum simpliciter,& ęgrum simpliciter,cum tamen sint in eadē latitudine. Secundo cōsiderandum,ꝙ omisit subdiuisionē Galenus,quando dixit,ęqualiter,dans intelligere,& declarat,quomodo simul potest participare,quia vel ſm vnam partem & c. Considerādum est primo,ꝙ qualitates primas omnes vocat efficaces,& tamen quędam ponuntur actiuę,& quędā passiuę:& dicitur,ꝙ,vt adinuicem comparantur,oēs sunt actiuę & passiuę,sed,vt veniunt ad compositionem misti,calidū & frigidum agunt & obtinent: humidum autē & siccum obtinentur & adinuicem coniunguntur. Alios sex modos dicendi vide in dictis super prima fen primi ca.de conclusionibus. Quęritur à Dyno,vtrum quis posset esse sanus in complexione,& ęger in compositione,& videtur ꝙ non,quia complexione lęsa lęditur operatio membri:ergo erit infirmus. Item secundo de conclusionibus,& primo de iuuamentis quarto compositio sequitur conclusionem:igitur,si mutatur complexio, oportet, ꝙ mutetur compositio. In contrarium Gal.respondet & c. Hęc non est materia ad pręsens determinanda, quoniā de hac supra diximus. DVBITATVR,in quo differūt neutrū simpliciter secūdi significati ab ęgro simpliciter & semper. Considerandū,ꝙ non debet intelligi manens in ętatibus,sed manens in vtrisq; dispositionibus, quia multum neutrum est huiusmodi:sed manens in aptitudine stādi sanum per membra sana semper, & fiendi ęgrū

per

per egra semper vt multum, quia simul habet sanitatem multum, & egritudinem multum: & ideo est neutrũ multum: & ideo sm aliquid permutatur à neutralitate semper: ita non est hic oppositum ex sanitate nunc & egritudine nunc. E
Quæritur, si corpus optime sanũ egrotet egritudine nunc in aliquibus mẽbris. Quòd corpus sic nõ est neutrum primi significati, nec tertij, notum est, nec secundi, quia id habet sanitatem nunc & ægritudinem nunc. Respondet, ꝙ non omne corpus inuenibile est aliquod istorum, sed reducibile: reducetur ergo ad neutrum nunc tertij significati. Credo, ꝙ non sic, quia habet egritudinem nunc, & sanitatem simpliciter, quia est in latitudine sanitatis. Ego autem considero, ꝙ Gal. fuit diffinibilis semper, & vt multum, in neutro secundi significati sequendo diuisionem, quam supra dixi, ꝙ participatio sanitatis & egritudinis est vel æqualis vel inæqualis, per se autem est æqualiter. Inæqualiter autem erit, verbi gratia, sanitas in complexione sanitate semper, sed ægrum in compositione vt multum hoc difficile est applicare semper, & vt multum, & neutrum, quoniã hoc neutrum nec semper, nec vt multũ. SECVNDVM VERO tertium. Primo considerandum est, ꝙ hoc neutrum tertij significati differt ab alijs: quia hoc quandoq; venit ad exteriorem, scilicet sanitatem vel ægritudinem. Secundo considerãdum est, ꝙ in hoc innuit, ꝙ hoc corpus dicatur simpliciter tale, quia à natura habet aptitudinem, qua vno tempore sit sanum, simile optime sano, & in alio habet, quòd sit egrum, simile egrotatiuo: & dicitur semper neutrum, quòd in toto tempore neutralitatis istius ætatis est aptum esse sanum, & in toto alterius ægrum: sed dicetur vt multum, quòd sit in maiori parte istius ætatis.

Corpus tertij significati an non dicatur simpliciter tale. *Quæstio. XXVII.* F

QVæritur, vtrum sit ponendum, ꝙ non, primo, quia habet rationem extremi, non medij. Secundo, quia nihil est ad opus medico. Tertio, ꝙ à generatione non contrahitur nisi vna dispõ, & illa respectu optime sani est simpliciter ægra, vel neutra, & in toto decursu vitæ respectu illius dicetur tale, sicut homo, ꝙ est distemperatus in calido, respectu illius in omnibus ætatibus erit ægrotatiuũ in calido, vel in pluribus ętatibus.
Amp. omnis dispositio simpliciter est apta perdurare. Quidam dicũt, ꝙ sola relatione differunt. Cõtra quos Dynus arguit. Medicus est artifex realis, & ideo distinctio eius est talis. Dicit aliter, ꝙ differunt, quia nõ est sanum simpliciter, nec ægrum simpliciter, nec neutrum simpliciter, nec primi nec secũdi significati, nec ægrũ nunc. Huic neutro debetur conseruatio, sed, inquantũ parata labi, debetur preseruatio: & dat modum, si quis sit à natiuitate, sicut aptus in pueritia, vt simuletur sano simpliciter, sed in corpore egro, sicut dicitur simpliciter neutrum: sed semp dicit & c. & ideo oẽ corpus defectiuum ab optima potest poni hic corpus neutrum, in vno modo neutrum nunc & dicitur neutrum nunc, quod in vno tempore est sanum nunc, & in alio tempore egrum: ergo oportet, ꝙ habeat latitudinem illud tempus. AD CONTRARIA dicunt, & soluunt, ꝙ simul habet rationem illorum extremorum. Ad secũdum, apparet, ꝙ diuersificat. Ad tertium, apparet, ꝙ ista dispositio comparata simpliciter ad sanitatem dicitur neutrum simpliciter primi significati, vel egrum simpliciter: sed comparata ad suas ętates, in quarum vna bene se habebit, & in alia male, dicitur neutrũ simpliciter. Ad quartum, ista est apta perdurare in hac veritate. Nobis autem videtur ista corpora neutra esse valde talia sm relationem: nam simpliciter neutrum si dicatur à dispositione, dispositio est illa sanitas nunc, verbi gratia, quæ vt labilis toto tempore vel pluri, dicitur ægritudo simpliciter: sed, vt labilis in ęstate, & non in hyeme, dicitur neutrum simpliciter tertij significati: & tunc multiplica, quia, vt labilis pro eodem tempore in manu, & sanatiua in pede, non est neutrum huius significati, nec proprie secundi: ergo erit difficile locare hoc corpus. Si autem dicatur ab actu, tunc vnum est in re, vt quãdo est puer; & aliud intelligibile, quia erit senex. Et videtur, quòd hoc corpus sit compositum ex sano nũc, nam in pueritia est sanum nunc, & in adolescentia est sanum nunc, & est verum: sed vna sanitas non respectu alterius differt multum. Et sic etiam neutrum huius significati dicitur, quod illo tempore sanum nunc, & pro alio ægrum nunc. Item pro vno tempore sanum simpliciter, & pro alio sanum nunc: & erit ægrum simpliciter. Debet igitur dici simpliciter neutrum: & sic erit neutrum à duabus dispõnibus, cum tñ dicatur ab vna, per quam est aptũ, vt diximus supra: & totum est consideratio logica, & puerilis, sanum. Ergo dicit Plusq̃com. quòd diffinitiones datę de corporibus sunt diffinitiones subiecti, & contenti cum suis passionibus, & ideo sunt principia in hac scientia.

Possit ne aliquis ab ortu esse nunc æger. *Quæstio. XXVIII.*

QVæritur, vtrum à natiuitate possit esse aliquis nunc æger, siue nunc ægritudo possit esse à generatione, & est idem dicere. Videtur, quòd non, Primo, quia 4 cęli & mundi cõmen. 21 dicit Commentator, Dans formam nutrimento dat sanitatem. Ex hoc arguitur, sicut dans formam nutrimento dat sanitem, ita dans formam à generatione dat sanitatem. Amplius idem com. 21 dicit, quòd corpus recipere sanitatẽ essentialiter, sm egritudinem accipitur: sed recipere essentialiter est recipere à causis essentialibus, i. dantibus essentiã, s. in principio generationis accipitur, aut à causis accidentibus & ex tempore contingentibus: ægritudo igitur nunc, fit ex tempore. Amp̃. Auic. tertię primo distemperantes à conceptione, intelligit naturales, & fen 20 de signis cõplexionis testiculorum innaturalium, i. ægrorum nunc, vult causas aduenire, postq̃ non fuerunt prius. Amplius dispositio contra naturam non potest esse à generatione, quia, quod est à generatione, est à principijs naturalibus, & per consequens naturale quid: sed ægritudo nunc est contra naturam. Amp̃. priuationem præcedit habitus: sed ægritudo est priuatio, habitus autem vt sanitas, saltim in ratione formali, quæ dicitur æqualitas. Rursus, quod est à generatione, est habitus, quia est aliquid nobis connatum: sed ægritudo nunc non est habitus. Item quilibet nascitur sanus sm Constantinum in libro de regi. sanitatis. Oppositum vult Auer. 3 colliget, vbi innuit lepram fieri à generatione, q̃; uis lepra à principio natiuitatis nõ appareat nisi in certo numero annorum, sm quòd ponit Azarauius in ca. de lepra: quam nullus allegat, cum dicemus, quòd est occulta. Plusq̃com. absolute videtur tenere, quòd a natiuitate quilibet est sanus. Vnde dicit in ca. de sano nunc, quòd corpora contrahunt à generatione quandam dispositionem æqualem, sub qua sunt sana & viua, sicut dicit Auic. in quinto modo ęqualitatis in ca. de ęgro,

illo capitulo, Reliquum vero. innuit rationem, quòd ægritudo à natiuitate inest vt habitus. A ægro, tractatu 3, Amplius, faciens operationes solitas est sanus. Primo de acci. & morbo dicitur, quòd vnusquisq; dicit se esse sanum, dum solitas vel cunctas præter impedimentum fecerit operationes vel actiones: sed cęcus vel claudus à natiuitate facit operationes solitas, quia nullas consueuit facere, nisi illas: igitur est sanus sibi. Mundinus vacillauit an hoc quæsito, & quandoq; dixit à natiuitate nullum posse esse ægrum nunc, & quandoq; dixit contrarium. Ipse ét Plusq̃cõ. in tertio techni qñq; dixit nõ nulla, ex qbus potest intelligi, ꝙ aliquæ ægritudines à natiuitate possent esse egritudines nunc, sicut apparet primo capitulo organicorũ, in vltimo verbo illius capituli, Reliquum ad hoc genus. Dicit, est quidē sciendum, quòd solutio continuitatis à natiuitate contingens potest dici ad tres differentias lapsuum superius datas: sed nõ ex illis differentijs consistit ægrũ nunc. Apparet mihi verius, ꝙ aliqua ægritudo nunc, possit esse à generatione. Et, vt subtilius disputemus, procedo à gñatione, quia ab instanti animationis, vt ꝑ eo instanti, quo anima est introducta, sit etiam introducta vna ægritudo nunc. Non enim fuit dubium his viris, qui contrarium tenent, quòd formato fœtu, & iam animato possunt sibi contingere ægritudines nunc, vt apostemata, solutiones continuitatis: & cum eis exibit vita. SED dubium est, an ægritudo nunc, possit simul connasci cum vita vel cum anima. Præmittemus autem diffinitionem ægritudinis nunc, in qua cum eis conueniemus: & est dispositio opposita siue extrema totius ambitus sanitatis actu, scilicet sanitatis simpliciter, & sanitatis nunc: arguo igitur sic, Cuicunq; à natiuitate secundum naturam potest inesse habitus aliquis vel dispositio formæ accidentalis, principijs naturalibus productiuis non impeditis, eidem à natiuitate non secundum naturam potest inesse priuatio illius habitus principijs impeditis circa generationem. Hæc propositio est nota inductiue, quia, cuicunq; potest à natiuitate nõ impeditis principijs inesse visio, i. habitus vel dispositio, qua potest videre, eidē potest inesse cecitas, quæ est priuatio istius habitus, & hoc propter impedimentum contingens circa generationem: sed huic & illi homini potest principijs generationis non impeditis inesse habitus vel dispositio, qua erit sanitas simpliciter sibi, vel ægritudo nunc per diffinitionem data. Sed dices, quòd adueniente hoc impedimento circa principia generationis non poterit fieri generatio, quia anima requirit dispositiones debitas in materia. Solutio. Ego volo, quòd omnis ægritudo nunc, possit inesse à generatione, sed illæ, quæ non sunt tantæ vehementiæ, vt prohibeant spermata à generatione (& hoc cognoscimus considerando, quando eueniunt à tempore, vt diminutio manus, vel verruca &c.) ex quibus inducens formam non impediatur circa principia generationis. Si enim agenti nõ subijcitur causata materia, quanta requirit, vt compleat extremitates, non propter hoc cessat à generatione cordis & regalium membrorum, quia nõ generatur cor per illas, sed illę per cor, sicut non est fistulatio propter fistulam; sed econuerso, vt dicit Aristo. 4 de partibus animalium. Et hac consideratione malæ complexiones quædam, quæ sunt ægritudines à tempore venientes, cum quibus sublate multa potest sa. sicut est ephemera febris, possunt à gñatione connasci, sicut modo dicemus. POSSET hic excitari dubitatio, vtrum posito, ꝙ à principijs materia disponatur dispositione, quam homo habet in ætate decrepita, induceretur anima; quia homo nascens tunc erit senex. De hoc non intendimus hic, quia diximus in quæstione nostra de calore pueri & iuuenis: &, cum confirmabis naturam principiorum generātium formam, casus est impossibilis. Secunda ratio. Omnis forma naturalis, quæ est principium productiuum illius siue de nouo, siue de antiquo, siue de præterito, siue de quocunque tempore producatur, seruat eandem naturam. Hæc propositio est nota, quia albedo in quarto gradu, gratia exempli, de sui natura est disgregatiua visus tali disgregatione: & ideo, siue nunc, siue à tempore inducatur, eundem effectum inducet. Sed aliqua ægritudo est forma quædam de formis naturalibus, productiua effectus læsionis operationis, quo dicimus eam opponi toti latitudini sanitatis, vt verbi gratia, febris, aut etiam amputatio manus & pedum. Igitur eadem forma, quocunque tempore inducatur, seruabit eandem naturam. Contta, ex hoc sequitur, quòd ephemera posset esse à generatione: cuius contrarium ponitur à quibusdam, quia tunc ephemera durare posset tota vita: hoc est falsum. Consequentia probatur, quia, quod est à generatione, est habitus connatus, igitur aptus semper perdurare. Amplius, nulla ægritudo est talis forma deformis, cui de sui natura debeat esse sicut impedimentũ operationis, nam forma ægritudinis quęlibet dicitur secundum relationem ad eum, in quo est, sicut est sanitas, quæ est relatio ₰m Aristo. 7 physicorum com- D men. 51. AD primum dicendum, quòd, si aliquis vellet euitare, posset, & diceret, quòd, si ephemera non posset esse à generatione, tamen poterit esse aliqua alia ægritudo nunc. Sed, quia aduersarius male probat, igitur dicamus, quòd ephemera potest connasci nobis: & præsupposito, quòd ephemera sit quædam mensura caloris talis supra calorem naturalem nobis inhærentem præter illum, qui non excludit nostrum calorem, sed componi vel coniungi posit, Tunc arguitur, quia duobus agentibus non subordinatis circa aliquam materiam, producentibus suos effectus diuersos, non se excludentibus, nec in actionibus se impedientibus, ab illis agentibus pro quacunque mensura temporis, imo instanti vnum agens potest inducere suum effectum, pro eodem aliud potest: hæc propositio patet cuilibet: sed sperma viri intendit ad generationem fœtus, & calor Solis ad tantam mensuram caloris; quæ cum erit in spiritu viuentis, erit ephemera, & à nullo possunt concurrere in agendo, vt, cum vtero prægnantis occurret solum calor aliqualiter excessiuus, vel nimiam vim portaret: igitur simul poterit animari, & ephemerari. Amplius autem in instanti generationis tantus calor potest induci in vaporibus, qui sunt materia spiritus, & post instans generationis sit tantus calor in spiritu, inducta anima erit ephemera nulla acquisitione facta in forma extranea caloris, sed variato subiecto, sicut materia fœtus ante animationem, in qua deficit manus, non animata, & est reducta ad aĩam, in fętu dicitur ægritudo in materia manus. Contra, ₰m hoc posset probari, ꝙ omnis ægritudo posset connasci, verbi gratia, ethica, apostema cordis, solutio continuitatis in corde, & similia, quia agens illas ægritudines ad generationem posset concurrere, & eorum effectus se se cõpatiun-

tur in eodem subiecto. Dicendum est igitur, ꝙ ægritudines, quæ in inductione prohibent principia generatiua, à generatione non simul conducuntur cum aĩa: tales sunt verbi gratia, quæ redderent principia gñonis minus E
arida & inextensibilia, q̃ ad generationem requiratur, vt dixit Gal. in libro de spermate. Non est autem de talibus
ægritudinibus certa scientia, scilicet quæ sint in numero, vel in specie, vel quantitate, siue determinato vigore, sed
sunt iudicabiles cum æstimatione. Et, quia multæ ægritudines possunt connasci, ideo credo multos esse modos
mortis fœtuum in vtero, qui postea mortui abortiuntur: quos si anatomizaremus, videremus quandoq; mirabilia multa de dispositionibus membrorum extrinsecorum male dispositorum, cum quibus non fuit possibilis vita fœtus, nisi valde paruo tempore, vt declarabitur. Iam ergo patet, quòd paruo tempore ephemera, vel alius
morbus potest connasci. Et, cum dicitur, si ephemera duraret per totam vitam, quia est habitus. Dico, quòd hic
est petitio principij. Dico igitur, quòd aliqua connata non sunt habitus, sed dispositiones de facili remouibiles,
verbi gratia nasci sine dentibus, & sine pilis, & similia: & hoc dixit ipsemet Plusq̃commen. in capi. de sano nunc.
Sed tu dices, contra, quia subiecto non repugnat, quòd stet cum ephemera, nec ephemeræ, quòd stet cum subiecto: ergo poterit semper stare. Dico, quòd, licet subiecto de se non repugnet, tamen plura possunt esse alia, ex quibus repugnat, verbi gratia modus inhærendi, qui inest tali spiritui, quòd eis remoris per nouum cibum cessabit ille calor. In hoc sunt multi modi dicendi, vel cessandi, quia esse sine manu non habet repugnantiam nec ex parte subiecti, nec ex parte formæ, quæ est fixa huiusmodi inhærentiæ: ideo semper erit sine manu. Ad secundam
instantiam, cum dicitur, nulla ægritudo est talis forma naturalis, quia omnis est forma dicta secundum relationẽ,
nego illam. Ad probationem dico, quòd ægritudo est forma absoluta (in quæstione hoc declarauimus) licet relationem includat vel annectat: & funda hanc propositionem, Sanitas in complexione vel in quantitate huius Petri F
est aut complexio, vel quantitas intrinsece terminata, annectens ad hunc Petrum, siue ad animã Petri, siue ad operationes Petri, quia natura debite sumit operationes eius. Non enim complexio & sanitas talis mensuræ, & numerus quinarius digitorum manus est debitum instrumentum animæ pro operationibus, quia relatio est annexa,
nam relatio non est principium agendi, nec formale instrumẽtum: vnde dixit Auic. 2 de anima, cõmen. 43, quòd
proportiones non agunt, sed relatio siue proportio huius qualitatis, & numeri, & aliarum naturarum est signum
talis formæ absolutæ de capitulo qualitatis, quæ forma est sanitas, qua fit actio debita in instrumento: & ideo est
verius dicere, quòd est complexio, & compositio est respectiua. Tunc arguitur. Huiusmodi Petri sani est talis
mensuræ forma, & est forma absoluta prior ex natura rei ipso respectu: ergo sibi opponitur ægritudo, quia est forma alicuius mensuræ, quæ ideo est, quia talis forma habet producere talẽ effectũ, &, quocunq; tempore inducatur,
producet illum. In his omnibus recurre ad veram quæstionis decisionem, & ad nostram expositionem de corporibus, vbi declaratur, quomodo aliquid est vni sanitas, & alteri ægritudo, non obstante, quòd sanitas sit forma absoluta, & ægritudo etiam: ad præsens tamen sufficit nobis, quòd aliqua ægritudo sit forma absoluta ab homine.
Potest dici forma absoluta, sumendo absolutam formam non solum positiuam, sed priuatiuam formæ absolutæ. G
Tertia ratio principalis. Homo natus sine oculo est æger, & homo natus sine manu est æger, sed non est æger
nunc, ergo simpliciter, ergo sanus nunc. Sed hoc est falsum: probatur, quia omnis sanitas nunc, dicit aliquam temperantiam: sed omni temperantiæ opponitur aliqua distemperantia, vt primo de acci. & morbo, & est de propositionibus notis ꝑ se: ergo priuationi oculi opponitur aliquid, quod est ægritudo. Quarto, si aliquis acquirat oculum, erit æger nunc: quod videtur inopinabile. Conati sunt quidã soluere istam rationem, Primo quòd natus
cæcus, & natus claudus non sit æger nunc, sed neutrum simpliciter in secundo significato, si reliqua membra habeant sana: &, si habeant distemperata multa alia, dicentur semper ægra. Aliter, quando illi permutantur à dispositione eorum, & vadunt ad malam sanitatẽ, & dicuntur reduci ad melius: & has duas solutiones intellexit Plusq̃
cõmen. in capitulo de ægro corpore. Aliter posset dici, quòd habere manum à generatione priuatiua dicit sanitatem in brachio, & illi potest aduenire distemperamentum. Ad primum dicendum, quòd, si est neutrum secundi significati, & hoc quia in manu est ægrum simpliciter, ergo sanum nunc: ergo stat argumẽtum. Sed forte dices,
quòd in illa manu, siue brachio, siue capite, quando nascitur sine oculo, est æger nunc, & tamen totum est neutrũ.
Ex hoc habetur propositum, si quis considerat, nam requiritur ægritudo nunc, in parte, tamen impedit operationem totius, & constituit totum corpus ægrũ, vt ille confitetur. Amplius, sicut à generatione potest fieri ægritudo
nunc in parte, ita in pluribus partibus, siue in toto. Ad secundum dicendum, quòd, qui sic respondet, sine dubio petit principium. Accipio enim natum sine oculo, vel sine manu, & comparo eum ad sanum simpliciter, & H
quæro, si hoc corpus est ægrum simpliciter in illa parte vel in toto, quia de hoc non curo, manifestum est, quòd
aliquo lapsu deficit à simpliciter sano: sed deficit in numero vel in quantitate, & in nullo alio, ponendo, quòd reliquæ partes circunstantes vel adiacentes oculo sint sanæ simpliciter, & totum brachium &c. Si ergo hæc ægritudo
est in numero, ipsa erit aliqua sanitas, quia ab eadem dispositione aliquis dicitur sanus nunc, à qua dicitur simpliciter æger, vt dicit Plusq̃comment. dantibus eis solutionem dupliciter. Tunc arguitur. Hæc dispositio numeri,
quæ est priuatio oculi, vel priuatio manus, quæ respectu sani simpliciter, est respectu huius sani nũc, igitur sibi opponitur ægritudo aliqua nunc, in eadẽ materia: sed nihil opponitur sibi readditio oculi, vel manus: erit infirmus
nunc, quod videtur abominabile dictum. Ad tertium dicendum, ꝙ brachium, cum quo non est manus à generatione, & partes circunstantes oculi, in quibus non est oculus, non habent infirmitatem, sm ꝙ sunt disposite per
suas cõplõnes faciẽdas &c. imo pone, ꝙ hoc brachiũ in se sit sicut brachiũ hoĩs sani simplr: sed dicunt ęgra brachia
& partes illæ, q̃ dicunt fouea priuati oculi ex hoc, ꝙ disponunt priuatiõe oculi & priuatiõe manus: &, qa disposita
sic sunt ęgra simplr, ergo sic disposita sunt sana nũc: & tũc stat argumẽtũ. Quarta rõ pricipalis. Et ꝓsupponemus
cum eis, ꝙ terminus distinctus sanitatis ab ægritudine sit læsio sensibilis operationum. Est igitur ægritudo nunc,
sensibiliter

A sensibiliter lædens operationes: hec autem sensibilis læsio operationum, vt in toto ostendatur ægritudo, est læsio sensibilis operationum conuersationis & occupationis circa necessaria necessitatibus humanis, vt dixit Plusquam commenta. capitulo de ægro nunc, approbans in hoc Hali: & de his occupationibus sunt labores circa artes.

His præmissis arguitur sic. Nullum potens exercere artem, nec occupari potens circa occupationes aliquas humanas est sensibiliter læsus, & per consequens æger nunc: sed, si aliquis natus sine oculis, sine pedibus, sine manibus est huiusmodi: ergo sensibiliter læsus, & sic æger nunc. Soluitur sic. Iste non est sensibiliter læsus, quia nō sentit se habuisse alias operationes perfectas & bonas, quarum priuatione vel impedimento percipiat se læsum sensibiliter: & ideo debet intelligi, quòd ægritudo nunc lędit sensibiliter operationes, scilicet prius consuetas. Ad hoc dicendum, quòd, quādo dicitur, ægritudo nunc, lædit sensibiliter operationes, Vel intelligis sensibiliter sensu siue iudicio communi hominum considerantium, quod forsan sic debet intelligi, quando dicimus generaliter, Petrus ægrotat vel Martinus: & tunc est manifestum, quòd omnes homines confirmarent eorum iudicio illum hominē esse impeditum in operationibus: Vel intelligitur hoc iudicio patientis ægritudinem. Potest autem patiens iudicare operationes esse sensibiliter læsas vel iudicio sensus tactus, quia sensibiliter impressiones molestas impeditas ab ægritudine habet: & hoc non accidit in ægritudinibus, in quibus non est sensatio rei imprimentis, sicut in ethica: Vel homo iudicabit iudicio intrinsecarū virtutū, quibus rememorat se prius potuisse libere exercere, & in omnibus exercitijs in arte sua, & nunc est impotens, & non propter sensibilitatem: & etiam non sufficit. Ponatur enim,

B quòd aliquis puer sit natus optime sanus secundum signa possibilia omnia, & statim per causam primitiuam perdat manus & oculos ante, q̄ eos aperuerit, & ante, q̄ manus exercuerit, tunc iste est æger nunc, & habet operationes sensibiliter læsas, & tūc non consuetas, quia nullas consueuit prius. Falsum ergo est dicere, q̄ habere operationes sensibiliter læsas sit sentire se non posse operationes, quas potuit prius. Quandoq; igitur est verum, vt in hominibus iam expertis in exercitijs & laboribus: & quandoq, non est iudicium ad hoc, quia nullam prius exercuit operationem: tunc ad iudicandum eius operationes sensibiliter læsas esse, oportet stare ad hoc, quòd quia cōmunitas hominum hoc cōprehendit, vt manifestum est ad sensum, sicut arguitur, non posset probari hoc esse album, & hoc in homine, qui prius nullam fecerit operationem circa mundanas operationes: & talis est natus sine manibus & sine pedibus, & iam est prouectæ ætatis. Ex his formetur quinta ratio principalis, licet possit poni simul cum quarta sic. Homo comprehendens se iudicio vero taliter dispositum, quòd nullum humanum exercitium potest exercere circa artes & occupationes humanas, quod tamen faciūt cōmuniter sani homines, talis, dico, homo est sensibiliter in operationibus impeditus siue læsus, & per consequens æger nunc: sed natus sine manibus vel sine pedibus est huiusmodi: ergo est æger nunc. Sed tu dices, iste comprehendit se facere illud, quod alter sibi similis posset facere. Contra, sic est de habente ethicam. In declinatione autem harum duarū rationum, scilicet quartæ & quintæ requirere quæstionem nostram, quæ quærit, quo sensu intelligatur sentiri actio sensibiliter læsa: est enim in hoc dubitatio pulchra. Sexta ratio. Ablatio actionum est terminus cognoscitiuus ægritudinis nunc, vt docet Gal. infra, sed hic potest esse à generatione. Sed aliquis dicet, q̄ potest esse ablatio actionū prius existentium. Contra per instantiam de nato, qui nunq̄ exercuit operationem aliquam extrinsecam. Iterum dices, q̄ ablatio actionis prius possibilis existere est per ægritudinem nunc. Contra. Operationem bonam posse prius existere, quàm actionis ablationem, potest dupliciter intelligi, vno modo prius natura, & hoc est posse eodem instanti occurrere: vel prius tempore, & etiam potest aduenire, & frequentius accidit: non tamen est necessarium ad hoc, quòd ægritudo auferens actionem sit dicenda ęgritudo nunc, siue simpliciter lædens, quòd prius præcesserit tempore potestas operandi. Et hoc probatur formando simul cum hoc: & erit Septima ratio ad principale. Si ad esse ægritudinem requiritur, quòd tempore aduenerit posteriori, quam priori præcesserit sanitas, aut hoc erit, quia forma ægritudinalis erit peior ex hoc: aut sanitas præcedens, quam impedit, esset melior: sed non primum, quia forma ægritudinis connascens in gradu potest esse peior, sicut nascens sine manu, quàm manu tempore matricis: non secundum, quia cum perfectiori sanitate potest connasci morbus, vt si in homine sano multum, nascatur verruca, nihilominus eius perfectior est sanitas cuiusdam, cui à tępore potest connasci. Sed tu dices contra dicta in quarta ratione, à qua dependet septima, Dixisti enim, quòd pro eodem instanti potest concurrere actionis ablatio, & posse agere: sed hoc videt falsum, quia actionis ablatio, de qua est sermo, est ab ægritudine connata: ergo est non posse agere. Dicendum, quòd non est inconueniens diuersis considerationibus. Natus enim cæcus pro eodem instanti, pro quo sit animatus, fit ab intrinseco potens videre, quia ab intrinseco potens esse sanus potentia remota: quasi, sed pro eadem proxima potentia ex impedimento fit impotens videre. Octaua ratio verius. In foramine auris est ægritudo in numero, rei præter naturam, sed potest connasci: pone enim, quòd, quando formabatur foramen auris, intus intrasset aliqua materia de multa materia humida cerebri: & pone, quòd eodem instanti animetur fœtus, & materia illa etiam per putredinem animetur: vel etiam, si prius animetur, vermis potest intrare: ergo à natiuitate istius vermis erit. Et considera, quòd Plusq̄ commentator graue fuit in tertio tractatu negare, quòd vermes connasci non esset præter naturam, consequentes corpus ægrum nunc. Et, si diceretur, quòd vermis ille est connaturalis, sequitur, vt prius, quòd, si extrahatur, erit ægritudo quædam. Nona ratio. Dispositio, qua homo ante senectutem moritur est ægritudo nunc, vt Plusq̄ commen. ipsa veritate coactus affirmat in capitulo de ægro, cum dixit, Omnia corpora orientium moriuntur ægritudine nunc, si moriuntur propter ipsam: & dicit hoc ad differentiam senilis mortis: sed aliquis moritur ægritudine connata: ergo ipsa est ægritudo nunc. Probatur minor. Posito, quòd aliquod cor generetur cum spiritu ita calido naturaliter, quòd pectus & pulmo per suam dilatationem non possent sufficienter euentare, nec etiam arteriæ, imo in quadam diastole remaneat excessiuus in quantitate maiori, & iste ex duobus accenditur: & certum est, quòd factis duabus diastolis arteriarum, ille erit mortuus in vtero. Item pone, quòd ille viuat extra vterum, sed compositio sit talis, quòd post omnem

diastolen remaneat tanta malitia incendij in corde, quòd ad paucas diastoles erit mortuus: & totum hoc est de facto potestate. Et sic quærent intelligentes mirabiles modos mortis, qùi fiunt in pueris natis, & contrarium in E prouectis, qui sunt ineuitabiles & incomprehensibiles, qui eueniunt propter improportiones membrorum ad principalia, quibus seruiunt: ex quibus improportionibus secundum gradus earum accidit cito vel tarde congregari malitias complexionales, vel humorales, vel alias, ex quibus sequitur mors cito in prima ætate, vel alia, præueniens mortem naturalem: ex quibus accidere videtur quosdam pueros vsque ad certos annos robustos & sanissimos tandem cito infirmari sine causa, & mortuos esse: & hoc asserit Auerr. sexto coll. capi. primo. Nec magis mirandum est de huiusmodi dictis, quàm quòd homo debeat mirari de fœtu nato sine foramine ani, & absq; foramine nasi, ex quo cito moritur, si non posit fieri via: licet audiuerim de quodam, qui viuebat sine ano, & quacunq; die egerebat per os. Et accidit hoc non solum propter improportionem membrorũ, sed etiam qualitatũ in suis latitudinibus: quod etiã asserit Auic. in libris de causis lon. ꝙ sunt distincta corpora. Sed probatur sub ratione, qua ægrum simpliciter, opponitur prima diuisione sano simpliciter, quia consimiliter oportet illud condiuidi, & similiter illud dicitur simpliciter. Contra tertiam & quartam conclusionem arguo, ꝙ sit dare plura ægra simpliciter ſm illa principia. Nam vnum corpus simpliciter ægrum diuiditur, inquãtum est aptũ permanere tale in tota vita: aliud, quod est aptum cadere in aliam ęgritudinem tota vita, vel pro maiori parte vitę, & hoc diuiditur in semper & vt multum: sed illa corpora sunt diuisa vel diuersa, cum ibi sint diuersæ considerationes eorum. Probo autem ex hac consideratione constitui diuersa corpora ægra simpliciter, nam respectus, quo aliquis dicitur æger simpliciter, & sanus nunc, vnde ponuntur corpora distincta, non est maioris diuersitatis, quàm F respectus, quo eadem dispositio consideratur vt apta perdurare tota vita, & vt apta cadere in ægritudines tota vita, vel maiori parte vitæ. Amplius, neutrum nunc tertij significati est corpus ab alijs distinctum, ꝙ per hoc, ꝙ illud corpus simul consideratur, dicitur neutrum, scilicet cum consideratur in hyeme solum, vel in æstate solum: sed cõsideratio, quæ cadit super ęgritudinem simpliciter, est maioris vel non minoris diuersitatis, illa. s. consideratione, qua corpus ægrum simpliciter, vt habet dispositionem ab optima defectibilem, quæ sibi inest vt habitus, est semp aptum perdurare, & considerare illud corpus: & per illam dispositionem est paratum cadere in ægritudinẽ nunc.

Sed tu dices, illa ægritudo simpliciter nõ est apta perdurare tota vita. Amplius, si sic, nõ diuiditur ex hoc in ægritudinem semper, & vt multum. Respondeas, ꝙ Plusq̃com. hoc sæpe dixit, ꝙ, quia illa dispositio, quæ ægritudo simpliciter, est habitus à generatione, ideo est apta perdurare. Et clare dixit in ca: de neutro primi significati, ꝙ nõ est inconueniens idem posse connasci vt habitus vno respectu, & vt dispositio alio respectu: via Plusq̃cõ. cum respiciuntur, varia sunt. Ad secundum dicendum, non curo, siue diuidatur, siue non, dũmodo ponam tibi vnum aliud corpus simpliciter ægrum: imo ex hoc fortificatur ratio, nam duo corpora diuidit, quorum vnũ indiuisum remanet, & aliud diuiditur: diuisum non est, sicut totum ad diuisa, sed corpus ęgrũ simpliciter, à parte, qua est aptũ ægrotare, est diuisum in semper, & vt multum, & hoc diuiditur. His habitis ad assentiendũ difficile esse sustinere opinionem Plusq̃cõ. dico ad quintum, ꝙ corpora illa simpliciter, & nunc, sunt talia ab aptitudine, quę sequitur naturam ipsorum, vt infra declarabitur: &, sicut sanum simpliciter dicitur à sanitate, ita ægrum simpliciter, dicitur ab ægrotatiuitate recte illi opposita: & quòd hæ aptitudines insunt talibus corporibus ex natura talium formarũ, quæ dicuntur simpliciter. Ad aliud, quod in contrarium dicitur, quòd illa corpora diuidũtur, secundum quòd illæ formæ sunt in eis aptæ perdurare, vel non perdurare, Quæritur, vtrum, quando dicimus, corpus semper ægrũ est aptum semper ægrotare, ly semper debeat coniungi cum ly aptum, vel cum ly ægrotare: & eadem quæstio fit de quocũq; corpore tali semper. Solutio Plusq̃com. est, quòd ly semper debet componi cum ly aptum, & non cum ly ægrotare. Ratio, quia corpus ægrum multum per hoc non differt ab ægro semper: & ægrum multũ, semper est aptum ægrotare, cum sua dispositio sit vt habitus, quo differt à sano simpliciter: vt arguatur sic, Aptitudo sequitur dispositionem, i. formam: sed talis forma semper inest: ergo aptitudo. Formo ergo hanc propositionem primo, ægrum semper, semper est aptum ægrotare semper. Quãuis autem Plusq̃com. dicta saluari possint, tamen arguitur, quòd differentia erit intelligentibus, & verius, vt opponitur: & probo primo, quòd corpus ægrum multũ non est aptum ægrotare multum, i. multoties, & arguo sic, Corpus ægrum multum, est aptum resistere aliquibus causis, quibus non potest resistere ægrum semper: & (vt sequar Plusq̃com.) non determino me ad hanc, vel ad aliã, vel ad hoc tempus, vel ad aliud, sed quòd causa alicuius vigoris facit ægrotare corpus semper ægrum, quæ non faceit ægrotare corpus ægrum multum: ergo ægrum multum, quandocunq; illi causæ occurrent, non est aptũ ægrotare ab illis, & tamen pro tunc est aptum ab illis causis pati. Secundo sic, Corpus hoc est multoties aptum ægrotare. Probatur, quia hoc corpus non est aptum aptitudine vltimata, qualiter est in semper ægro, sed aptitudine remissa facit eum ad quendam effectum: ergo non semper aptum. Sed tu dicis, saltem semper est aptum aptitudine remissa. Dicendum, quòd dicere, hoc est semper aptum secundum quid, imo secundum inquit semper ineptũ.

Dicamus ergo, quòd corpus ægrum semper est aptum ad ægrotandum, sed ægrum multum ad optime sanum posset dici semper aptum ægrotare, tamen, si comparetur ægro semper, est ineptum ægrotare: & ideo potest dici, respectu illius semper est ineptum, sed, quia aptitudo est amplior ineptitudine, debet dici remisse aptum. Cum ergo volumus formare propositiones veras, quæ sunt causæ propositionum, quibus vtimur, Dicemus, ꝙ ægrum semper est aptissimum ægrotare. Habeat ergo vltimã ægritudinẽ ægri semp, & impotentiã ad resistendum causis ęgris, notificamus p hoc, ꝙ hoc est semper vel continuo esse aptũ vel succũbere: & hoc est, quia illę sunt semp sive cõtinuo paratę occurrere, siue possibiliter occurrere, nã paucę vigilię vel somni excessus, vel cibi, vel alterius, faciunt illũ ęgrotare, & ita ĩ tota vita sunt paratissima occurrere. Sed aptitudinẽ remissam ęgri multũ, notificare debemus per esse aptum frequẽter, & nõ per esse aptũ semp: & hoc, qa causę ægrę, cũ sint aliqualr vigorosiores, pluri tẽpore vitę sunt aptę occurrere, & non semper paratę occurrere, sicut aptę erant causę facientes ægrotare ægrum semper,

A debet ergo dici ægrum ſemper, aptum ægrotare, & corpus ægrum multum, multoties aptum ægrotare: & p hoc nihil aliud volumus, niſi illius ſemper ægri aptitudinem vltimatam ad ægrotandum, poſsibilem coniungi latitudini ſanitatis, & illius multũ ægri aptitudinẽ remiſſam reſpectu eius, quod eſt ſemper ęgrũ. Et, ſi vis dicere, ſemper ægrum eſt ſemper aptum ægrotare ſemper, potes dicere hoc, & tanges in hoc ſempiternam aptitudinem cauſarum ęgrotatiuarum ad cauſandum. Et ſimili modo in multum ęgro, vt dicatur ęgrum multum eſt multum aptũ ęgrotare multoties, quia cauſæ eius ægrotatiuæ ſunt, quæ in maiori parte poſſunt occurrere, & non ægrotatiuæ cauſæ, ad quas eſt ineptus in pauciori tempore, ſemper intelligẽdo, ꝙ non determino me ad tempus paucum & multum determinate: & tunc erit neutrum tertij ſignificati. Hæc ergo dicta melius ſunt cum fundamentis eius, & ſunt conformia dicendis à nobis. TVNC ad rationem, cum dicitur, ſi ly ſemper componeretur cum ly aptum, tunc nõ differret in hoc ægrum multũ ab ægro ſemper, Nego conſequentiã. Ad probationem, cum dicitur, ægrum multum ſemper eſt aptum, Dicendum, quòd, ſi comparetur ægro, reſpectu cuius dicitur ægrum multum, non eſt ſemper aptum: imo, cum ſit remiſſe aptum reſpectu illius, ſequitur ex hoc, ꝙ ſit frequenter ſiue multoties aptum. Et, cum dicitur, aptitudo ſequitur diſpoſitionem, Dico, quòd verum eſt: & ideo, ſicut diſpoſitio illa ægri multũ non ſic eſt mala, ſicut ægritudo ſemper, ſic aptitudo eius non eſt ſic intenſa, & vocatur aptum multoties. Et conſidera, quòd eſſe aptum, & eſſe non aptum, nihil ponit diuerſum ex parte ægri multum, ſed ſolum reſpectu cauſarũ, reſpectu quarum multoties eſt aptus, quia multoties eſt paratus occurrere. Exemplum, Si viſus meus eſſet acutiſsimus, vt omnia viſibilia occurrentia poſſet videre, dicam, ego ſum ſemper aptus ad videndum: ſic aliquis viſus parũ
B infra illum, vnde quędam viſibilia effugiat, & non poſsit illa videre, vnde reſpectu illorum dicitur ille impotens, dicemus, ille multoties ſiue frequenter videt, & non eſt ſemper aptus, & tamen viſus eſt ſemper vnus.

An Galenus ſufficienter corpora enumerarit, conceſſis omnibus eius principijs, iuxta Plusq̃; cõmentatoris expoſitionem. *Quæſtio. XXIX.*

QVæritur hic vltimo, vtrum conceſsis omnibus principijs Gal. ſecundũ expoſitiones Plusq̃cõ Gal. ſufficienter enumerauerit corpora. Videt quòd non, quia ſanitas de ſecundo modo qualitatis in medio iuuentutis eſt aliqua ſanitas, & fuit aliquod corpus, ſed non eſt ſimpliciter, quia non eſt apta perdurare ſemper, vel vt multum: non vt nunc, quia defecta erit: ergo &c. In contrarium eſt Gal. cui debemus credere in hac ſcientia, & Auer. 2 cęli. Dico primo, quòd ſunt aliqua corpora, quæ Gal. non poſuit prĩo inter ſana ſimpliciter, & nunc, & ſunt corpora media. Solutio, dices, quòd ſunt corpora neutra. Contra, imo ſunt nunc ſana, nec vnquã de tali neutro fuit aliqua diſcordia, vt diximus. Item, ſicut ſanũ ſimpliciter diuidis in duo corpora, ſemper, & multũ, quod corpus ſanum multũ illi ſemper valde appropinquat, ita ſanum nunc, diuiditur in duo, vnum in extremo, aliud illi prope, quod vocabo ſanum nunc, vel ſanum pluſquam nunc. Exemplum de albedine, quia, ſicut vnum extremũ diuiditur in albiſsimũ vltime, & albiſsimum parũ ab illo deficiens, ita aliud extremum diuiditur in albũ debiliſsimũ, & in album non ita debile. Ratio, omnis forma naturalis diuiſibilis in duo extrema, ſi in vnum extremum ſit debile, & in aliud extremum puta albũ, forte &c. ſed ſanitas eſt quædã forma naturalis diuiſibilis in extremo optime ſano, ergo in alio extremo. Secundo dico, ꝙ conueniẽter nominatio illorũ corporum erit dicere ſanum ſimpliciter, & ſanum ſm quid, quia ly ſimpliciter, recte opponitur ſecundũ quid, oppoſitione generali ſiue rationali: & ſecundũ quid diuiditur in nunc, & nunc nunc. Tertio dico, quòd illa corpora ſunt ponenda, quia habent de extremo, quia corpora nunc neutra nunc ſunt tertij ſignificati, vel ſunt neutra ſimpliciter ſecundi ſignificati, vt diſtinguuntur ab ægris ſimpliciter. Contra quã poſitionem ſunt factæ inſtantiæ. Probo, quòd illa corpora non debeant diſtingui, quia ambo regent regimine conſeruatiuo. Secundo tunc erat dare calidũ in 5 gradibus: accipio vnam formã caloris, & diuido ipſam in duo extrema, & mediũ vnum, & de quocunq; extremo facio duo, & ecce quinq;. Item, qua ratione ponemus quinq; corpora, eadem ratione infinita. Quarto Gal. poſuit illa corpora, quia ægrum ſimpliciter, eſt ſanũ nunc: ſed ægrum ſimpliciter eſt diuiſum in ſemper, & multum: ergo ſic diuiditur ſanũ nunc in duo ſana nunc. AD primũ dicendum, quòd, licet ſit vnus cõmunis habitus vtriuſq;, tamen appropriati differunt, ſicut neutrũ ſimpliciter apud eos indiget conſeruari, quibus indigent alia ſana nunc, & tamen conſeruatio & præſeruatio eius in ſpeciali differunt ab eorũ conſeruatione & præſeruatione. Ad ſe-
D cundum dicendum, quod calidum, quòd tranſmutatur, habet quatuor gradus diſtinctos à medicis: ſecundũ autẽ quòd forma diuiſibilis eſt, poteſt habere à medicis plures. Ad tertium dico, quòd non proceditur in infinitum, quia diuiſio formæ ad partes eiuſdẽ proportionis eſt infinita, ſed ad partes ſenſibiles determinatæ quãtitatis eſt finita. Ad quartũ dicemus, ꝙ ratio arguit pro nobis. Corpus ſanũ nunc, differt ab ęgro ſimplr: ergo ſanum nunc, quod correſpondet ęgro ſimplr, differt à ſano nũc, quod correſpondet ęgro multũ: ergo, ſicut duo ægra ſimplr, ita duo ſana nunc. AD cõtraria diceremus, ꝙ, ſi Gal. deficit, non eſt mirandũ, quia impoſſe eſt eandem incipere & finire, vt ſecũdo de virtutibus naturalibus dicit: & nõ eſt dubium, ꝙ ſciuit illa, & reliquit nobis. Ad rationẽ, licet ſint ꝑ parte noſtra, poſſumus dicere, ꝙ licet illud corpus habens illam ſanitatẽ eſt aliud ab iſtis. Vel eſt dicendũ, ꝙ illa eſt pars ſimpliciter. Contra, cum homo eſt in illo puncto, plus differt à ſe ipſo decrepito, quã differat à quodam ſanguineo ſano iuuene: & tunc ſanguineus poterit dici ſanus nũc, & nõ ſanus ſimpliciter, licet plus appropinquet ſanitati ſani ſimpliciter. Dicendum, ꝙ in recta compoſitione debet fieri comparatio totius ſanitatis ſimplr in omni ætate ad totam ſanitatem nunc in omni ætate. AD CLARIOREM autem huiuſmodi notitiã ponemus modum noſtrum, quo aliter & facile intelligatur ſciẽtia de corporibus. Præmitto autem 6 propoſitiones. Hic aũt modus conuenit cum dictis Plusq̃cõ. in ijs, quæ dicuntur de corporibus ſanis: de ęgris autem & neutris non conuenit cum eis. Hic autem modus non ſolum eſt meus, ſed etiam intellexit eum Hali, ab omnibus deriſus. Propoſitiones autem decorant iſtam ſcientiam, quæ de ſe eſt craſſa, & ſine quibuſdam ex illis poteſt tradi hęc ſcientia: ſed eſt certior, cum præmittuntur propoſitiones. Prima propoſitio eſt. Sanitas eſt quædam forma naturalis,

qua operatione debite fiunt, siue bene, Dicitur autem naturalis siue philosophica ad differentiam artificialis: &
tunc hec diffinitio non comprehendit omnem sanitatem: &, si comprehenderet sanitatem arte inductiua, etc. E
quia sanitas per artem præsupponit aliquam partem sanitatis naturalis, vt declarauimus in quæstione de sanitate.
Alio modo dicitur naturalis, i. debite proportionata siue temperata, quòmodo dicit Gal. primo de acci. & mor
bo, ꝙ naturale est temperatum, & temperatum naturale: & sic sumitur, cū dicit̃ sanitas est forma naturalis. Quòd
autem ab ea fiant debite operationes, apparet primo de accidenti, & primo de regimine sani. quia ex hoc dicitur
corpus sanum. Si ergo sanitas est quædam talis forma, ergo ægritudo est quædam forma naturalis, i. physica, vel
forma naturalis, i. indebita, qua operationes male fiunt. In hac autem propositione cadet dubitatio, vtrum sani
tas talis posset induci per artem, de qua disputauimus in titulo. Secunda propositio. Sanitas & ægritudo habent
idem subiectum cōmune, cui successiue insunt. Ratio, quia, vt apparet ex diffinitionibus, sunt contrariæ formæ,
siue priuationes oppositę: cōtraria autem circa idem subiectum versantur, vt 11 therapeuticę, 12 ca. Esset autem
dubitatio, vtrum ægritudo & sanitas opponantur cōtrarie vel priuatiue, & breuiter, vt sanitas & ægritudo sunt in
ratione illa, quæ est æqualiter siue proportio, & inæqualitas, siue improportio, opponūtur priuatiue: ratione vero
formarum, quia sunt quantitates, vel qualitates, & numeri, & aliæ formæ, opponuntur contrarie, large sumendo
cōtrarium, quia sanitas, quæ est quædam caliditas, & ægritudo, quæ est etiam caliditas, non vere contrariantur, nec
quantitas qualitati, sed quandoq; dicuntur contraria, quia vnum non est aliud, quàm vnum est bonum pro opera
tionibus, aliud non. Tertia propositio. Subiectum vnum est, quod est subiectū sanitatis & ægritudinis. Ratio,
quia viuens est, quod modo bene agit, & quod alterum modo male agit: igitur ipsum est, circa quod versatur sani F
tas & ægritudo, & ideo inter passiones viuentis ponitur sanitas & ægritudo, vt patet ab Arist. primo de somno &
vigilia, & de causis breuit. & longit. vitæ. Sed dubitatur, cum videamus inanimata bene vel male agere, vt the
riaca bona, & boni lapides, quare non dicamus illa sanare ægra. Dicendum, ꝙ ista est quæstio de impositione no
minis: hoc enim nomen sanum, est impositum bonæ dispositioni viuentium generabilium & corruptibilium, &
proprie animalium, nam videtur importare hoc nomen bonam dispositionem in multa harmonia & organiza
tione existentem: animalia autem sunt magis aremata, & proprie homo, & non sanitas proprie animalibus debe
tur sed proprie homini, & per oppositum ægritudo. Ex hoc inferas, ꝙ habitus sanitatis & ægritudinis est ęqua
lis habitui viui. Esset autem hic dubitatio, an subiectum viuum, quod est subiectum sanitatis & ægritudinis, sit
compositum cum illis accidentibus, vt complexione & alijs, ita, quòd complexio & quantitas, quæ sequuntur ani
matum, sint naturæ vt indifferentes ad sanitatem & ægritudinem: & est quæstio subtilis, de qua diximus in quæ
stione nostra, an sanitas acquiratur ꝑ artem. Quarta propositio, quòd sanitas est quędam forma accidentalis, in
hærens viuo, qua fiunt operationes bonæ & ratione causæ instrumentalis, non principalis agentis. Ratio, quia est
forma, qua omnes principaliter operationes fiunt. Ergo sanitas habet se vt instrumentum, quo fiunt bonæ opera
tiones. Imaginamur ergo hominem in ratione, qua viuum, & sibi applicabimus sanitatis formam, & tunc poterit G
bene operari: applicabimus autem sibi formam ægritudinis, & male operabitur. Exēplum de carpentario, cui ap
plicetur bona dolabra. Est ergo sanitas & ægritudo ad animam viuentis, sicut dolabra bona vel mala ad scientiam
carpentarij in anima magistri: ita ægritudine fient male opationes. Vel sic diceretur, quòd ægritudine naturę fiunt
operationes male, & impeditur æger in operatione. Et tenuimus in quæstione prædicta, quòd verius est dicere, ꝙ
ægritudo impedit operationes, q̃ dicere, quòd ęgritudine fiunt operationes impedite: differunt enim hi sermones.
Ostendimus autem fuisse de mente Gal. hoc, primo de accidenti & mor. tu autem, quod volueris, teneas. Quin
ta propositio. Hęc forma, quæ est sanitas, habet suam latitudinem, intrinsecis terminis terminatam, exclusiuam la
titudinis ægritudinis. Propositio hæc probatur, primo quantum ad primam partem, quæ dicit, sanitas est forma
habens latitudinem, apparet primo de acci. & morbo, & primo de regimi. sanitatis. Ratio, quia videmus diuersos
gradus siue modos sanitatis, ergo ipsa latitudinem habet. Secundo probatur quantum ad secundam partem, s.
quòd sanitas est terminata, scilicet terminis intrinsecis, & per consequens exclusiua latitudinis ægritudinis. Ratio,
anima, quæ est principale agens, est determinatum, i. determinatæ naturæ in entibus mundi, &, si haberet latitu
dinem, haberet terminos intrinsecos illius latitudinis. Amplius, omne instrumentum principalis agentis sub
agens, vel coagens, vel cum quo fit actio, dicit aliquam rem absolutam, & non purum respectum ad principale
agens, quia respectus non sunt, quibus actiones fiant, vt secundo de anima cōmen. 143. Exemplum est in omnibus H
instrumentis: dolabra enim est quoddam instrumentum se ipso terminatum suis terminis, & non terminis extrin
secis solum, qui est anima vel manus dolabrantis: sed sanitas est agens instrumentale: ergo dicet quandam formam
terminatam in se, & non simul respectu animæ: Amplius, omnis forma naturalis habet entitatem se ipsa termi
natam, qua est ita hæc, quòd non est alia forma: sed sanitas est forma talis, saltim aliqua, quę à natura fit: ergo habet
suos terminos, quibus ipsa in sua latitudine terminatur. Ex hoc infertur, ergo ægritudo habet suam latitudinē
proprijs terminis terminatam. Ratio, quia, si latitudo contrarij vnius habet suos terminos intrinsecos, & latitudo
alterius habet similiter suos: exēplum de latitudine albi & nigri. Sed contra dicta, sunt difficultates, & instantiæ
fortes, Primo si sanitas dicit quandā formam absolutam suis terminis, fundātem tñ aliquem respectum, quęro, in
quo prędicamento sit. Solutio 3 coll. Auer. dicit, ꝙ est in pluribus prædicamentis. Quære in hoc quæstionē no
stram, An sanitas sit forma absoluta. Secūda difficultas, si istę duę formę, sanitas & ęgritudo sunt oppositę, ergo
non se cōpatiunt̃ in eodē subiecto: sed hoc est falsum, nā actu ęger habet aliquā sanitatē (probat̃ dupliciter, primo,
qa infirmus nō pōt sanari nisi per aliquā sanitatem, vt 7 meta. cōmē. 23, & 29: secūdo, ęgrotās facit opera vitę) ergo
habet aliquā dispositionē. Dicēdū dupliciter, Primo ꝙ, licet ęgritudo & sanitas sint formę cōtrarie oppositę, &
terminatę ī suis naturis, & excludāt se ī hoc, ꝙ vna nō est alia, & ꝙ vna nō est bona ꝓ opationibus, & alia est mala,
tñ in subiecto possunt se cōpati hoc mō, qa nunq̃ est aliqua ęgritudo, q̃ abijciat ex toto oēm sanitatē, imo, quousq;
stat

A stat vita, stat aliqua sanitas:& fuit ista opinio Concil'.differentia 71. Secundo modo potest dici, ꝙ ægritudo actu
circa eandem naturam excludit omnem sanitatẽ in actu, vt sanitatem caliditatis totalem excludit ægritudo frigidi
tans, vel caliditatẽ. Dico, quod ex toto excludit in ratione formali & actuali, tñ cum actuali ægritudine est sanitas
in potentia. Quid aũt sit illa potentia, nõ est nostrę intentionis hic discutere, cũ declaratum sit in quæstione nostra
de sanitate. an fiat ab arte. Ad cõtraria dicendum, ad primum, ꝙ ars sanitatis, quæ facit curã ægritudinis, & vt sa-
nitas possit fieri ab arte, est illa sanitas in potentia, quæ (vt alias dixi) nõ est oĩo in potentia, sed quasi quoddã mediũ
inter actum & potentiã. Auer. aũt voluit, ꝙ illa sanitas sit in corde, vt patet 4 cęli. Tertia difficultas & fortis
est, quia, si sanitas dicit vnam formã terminatam intrinsece, & absolutam, tunc, vbi poneretur hæc sanitas, faceret
subiectum sanũ, sicut albedo facit subiectũ albũ: sed hoc est falsum, quia, quod vni est sanitas, alij est ægritudo, vt
Auic. 3 cañ. primo ca. de signis sumptis ex conuenientia & diuersitate. Amplius, 1. primi cap. de cõplexionibus
vult, ꝙ si cõplexio Indi pmuret ad cõclusionem Sclaui, infirmaret, aut moreretur. Amplius, vnũquodq; indiui
duum habet cõplexionem, quã alteri associari est ĩpoſſe, vt ibidem dicitur: hoc apparet in cibis & medicinis, quod
enim vni est sanum, alteri insanũ. In hoc enim est duplex solutio, vna pro rudibus, quam non probo, sufficit tñ
non volẽtibus subtiliare: & est aplice. sanitatis, sicut forma lata, & habeat plures gradus, quorũ quilibet est aliqua
sanitas bona pro aliqua operatione bona, tñ quilibet gradus est bonus pro aliqua operatione bona; debente fieri
B ab hoc subiecto, Verbi gratia, albedo habet plures mansiones, & quælibet fit bona pro aliqua operatione dealba-
tionis siue disgtegationis visus: & non cuilibet subiecto pro operationibus suis est bona quælibet mansio albedi-
nis, hac enim subiectum indiget, vt assequatur perfecte suam operationẽ, disgregare posse in tali & tanta mensura;
quod non pôt fieri cum tali gradu albedinis, sed cũ tali. Omnes ergo mansiones sanitatis sanitates sunt, distributę
per oẽs homines sanos, non tñ oẽs possunt esse sanitates vni. Illud enim, in quo hæc solutio habet aliquã efficaciã,
est, quia subiectũ vnũ non determinat se ad aliquas operatiões bonas nisi mediante sanitate. Cum ergo accipitur
subiectũ vnũ indeterminatũ ad oẽm gradũ bene agendũ vel male agendũ, quęcũq; mãsio sanitatis cũ debet facere
sanũ: & hoc est verũ. Do ergo solutionẽ aliã, & dico, ꝙ, quęcũq; sanitas, s. cuiuscũq; naturę, & cuiuscũq; mansio-
nis de mansionibus sanitatis cõueniat subiecto, & fiat illi forma in esse quieto, illa sanitas est illi sanitas, illius nũc,
& illius mansionis: & hoc dico pro se, vel quantũ est de se: accidit autem, ꝙ non sit sanũ, vel accidẽtaliter est. Ratio
est, quia per ppositiones pmissas sanitas in qualibet sui mansione siue gradu est quędam forma terminata, sicut to
ta latitudo sua est terminata, ad hoc, ꝙ sit bonũ instrumentũ pro operationibus: ergo vbicũq; ponet, nam cũ illa
poterit bene operari, quãrum est de se. Ergo, quod vni est sanitas per se, est cuilibet alteri sanitas, sicut, quod est vni
album, omni subiecto est albũ, si pcise ponis illud in subiecto. Exemplũ oẽs bonæ dolabræ, quę sunt determinatę
C latitudinis, si cõparentur ad artem totã dolabrandi, sunt sicut sanitas quædam: &, quãcũq; vnam dolabram bonã
ponis in manu dolabrantis magistri, ipsa erit bona & sana pro aliqua operatione bona, quæ est de summa bona-
rum, licet non sit pro oĩ bona operatione totius artis carpentarię, quia nõ posset cum quacũq; facere vegetem. Sic
ergo dicemus, ꝙ, si accipiatur homo temperatus, sanus simpliciter, & expolietur tota sua sanitate complexionali &
compositionali, & accipiatur nunc sanitas debilis hominis nunc sani cum tota complexionali sanitate & composi
tionali, & applicetur illi, qui fuit simpliciter sanus, nõ est dubium, quia etiam est sanus, & non æger, licet sit alia sa-
nitate sanus. Amplius, subiectum inquãtum vnum, licet principaliter & essentialiter sit in potentia ad sanitatẽ,
vt 4 celi cõ. 31, tamen quodam modo ad vtrũq; se habet, inquãtum vtrũq; põt recipere. Ergo indifferenter se ha-
bet ad omnem mansionem sanitatis, licet principalius inclinetur viuus homo, vt viuus, ad perfectiorem sanitatẽ,
sicut ad nobilius. Ergo quacũq; sanitate in viuo posita viuus dicetur sanus. Teneo ergo, licet videatur extraneũ,
ꝙ quęcunq; sanitas cuiuscũq; complexionis vel compositionis omni homini, si ponis eam in eo in quieto esse, est
illi sanitas. Quãuis tamen hoc sit verum, quantũ est de se, accidit aut sa. & cum hoc possibile est aliqñ inueniri cõ-
trarium: vnde accidentaliter non est verũ: & hoc est accidẽtale de accidentalibus frequẽtius inuentis, q̃ illud, quod
est per se verum, vel per sui naturam. Inuestigatur autem hoc accidentaliter quatuor vijs, primo ex parte modi in-
ducendi sanitatem, & remouendi sanitatem, nam nõ est simul illa expoliatio & inductio, sed fiunt per causas alte-
D rantes, verbi gratia calefacientes, quando vis sanitatem cholericam inducere in phlegmatico: & per infrigidantes
causas, quando vis econtra. Illę autem causæ, si subito occurrant, inducunt nocumentum, & non sanitatem, &
hoc voluit Plusq̃cõ. cap̃. de sano, & primo ca. de neutro. Si enim corpus Indi subito mutetur ad corpus Sclaui, in-
firmabitur, sed, si paulatim, non. Aegrotatiuum autem, & sanum nunc, licet sint idem corpus, differunt tñ quibus-
dam respectibus siue considerationibus: quare diffiniendo sanum nunc, ponit copulã, sed diffiniendo ægrotatiuũ;
ponit nunc disiunctiuam. SED quæritur, quare posuit à generatione, & supra non. Dicendum, ꝙ ad sanum
nunc, vt sanitas est perfectiua operationum, requiritur in omni, vera sanitas, sed ad sanitatem nunc, vt ægrotatiuũ,
sufficit lapsus in vna natura. Ad tertium dicendum, quod id dixit, quia sanitati frequentius accidunt hæ dispo-
sitiones, quibus homines sunt labiles, vel mobiles esse à generatione: vel dixit hoc, vt denotaret fixam aptitudinẽ
ad lapsum, quod significatur per hoc vocabulum à generatione, quamuis à generatione non sit, idest ab vtero.
AEGRVM VERO VT NVNC. Hic incipit determinare de corporibus ægris, & primo de ægro nunc. Con
siderandum est ergo, ꝙ, sicut per sanum nunc, intelligit sanitatem mobilem, ita per ægrum nunc, intelligit ęgritu-
dinem mobilem, i. curabilem, & ideo nunc ægrum pro eo tempore, sed cito paratum ad liberationem. Consi-
derandum est etiam, ꝙ, sicut Gal'. notificauit hic sanum nunc, & ægrotatiuum, itã, si voluisset, potuisset notificare
ægrum nunc, vt ægrum nunc, & vt sanatiuum, i. aptum sanari: dedit autem hoc nobis intelligere. Tertio consi-
derandum est, quare incepit ab ægro nunc. Dicendum, ꝙ sibi placuit, vel secundum Hali, quia est melius corpus
ægrorum. Quarto dubitabitur, an ægrum nunc, quod dicitur sanatiuum, possit alio nomine nominari sa-
num simpliciter. Dicemus, quòd, sicut ly simpliciter, non dicit optimitatem sanitatis, sic nec quando dici-

tur sanum nunc, & est ægrum simpliciter, vt ly simpliciter, non dicit posibilitatem ægritudinis. Sed, sicut corpus
deficiens ab optima, habens debilem sanitatem, subtili consideratione potest dici ęgrum, & ideo simpliciter potest E
vocari non tantum ægrum simpliciter, i. pessime, Ita corpus, quod habet ægritudinem debilem, cito remouibile,
cum comparatur ad pessimas ægritudines, potest secundum veritatem dici sanum: & hoc per sanitatem sublaten
tem, quæ statim erit in actu. Sumpta ergo veritate iudicij à comparatione sanitatis latentis cum ægritudine nunc,
ad ægrum, potest dici simpliciter sanum: & secundum hoc ægrum nunc, si sit simpliciter sanum nunc, dicitur ab
eadem dispositione, nisi etiam velles dicere, quòd ægritudo debilis, & agitabilis, statim curabilis posit tenere no-
men sanitatis simpliciter, i. in rei veritate, de quo nõ curamus, vti velis nominare sanum à termino ad quem, sicut
ægrotatiuum ęgrum ad terminum ad quem. DVBITATVR, quare non dixit in ægro nunc, quòd habet ægri
tudinem, non tamen pessimam, sicut in sano nunc, dixit, quòd habet sanitatem, non tamen optimam. Dicen-
dum, quòd sic potuisset dicere, sed, si aliquid prohibuit, hoc fuit, quia omnis sanitas nunc, deficit ab optima
in gradu bonitatis & perdurationis, sed non omnis ægritudo nunc, deficit ab ægritudine simpliciter in gradu
malitiæ intensiuæ, vt supra apparuit. Patet ergo, quòd iam cessant omnes quæstiones, & primo quis sit
peior lapsus, an ægri nunc, an pessime ægri. Notum est enim, quòd pessime ægri, idest simpliciter ægri peior
est lapsus, quàm ægri nunc, habet enim totam rationem ægri nunc, & ægri simpliciter: & sic cessant alia:
Vide Hali, quid de hoc intelligat. ET SEMPER QVIDEM ęgrum, quasi multum. Non curauit ponere diffi
nitionem ægri simpliciter, quod est pessime ægrum, quãuis posuerit diffinitionem sani simpliciter: & hoc, quia F
sibi placuit, vt daret intelligi, quòd ægrum simpliciter nihil aliud est, q̃ ægrum semper, & ægrum multum ex ge-
neratione dixit hoc nunc, nominando fixionem huius prauæ dispositionis: vel dixit, quòd corpora nunc semper
ægra in omni ætate plurima sunt à generatione. Considerandum est autem, quòd ægritudines tota vita perdu-
rantes possunt esse malæ complexiones, malæ consistentiæ, malitiæ principalium vel mobilium, & ideo Gal. mul
tiplicauit verba. Considerandum est etiam, ꝙ ægrum multum pluri tempore vitæ est ægrum, vel aptum esse
ægrum, & aliqua pauca parte vitę esse sanum, vel neutrum. Crederet aliquis, quòd corpus ęgrum multum esset
neutrum tertij significati. Respondet Gal. Nondum vero. idest non tamen dicitur ex hoc neutrum, vt supra di-
ximus. Vel quia illud corpus multum ægrum deficit in pessimitate ab ægro semper. Crederet etiam aliquis, ꝙ
erit in medio inter ægrum vt nunc, infimum in gradu malitiæ, & ægrum semper. Sunt ergo inter multum ægrũ,
& nunc ægrum, multa corpora ægra, quæ etiam cõmuni nomine possunt dici ægrum nunc, plusquã nunc: & sic
dicebatur de corporibus sanis. Post omnia dicta oportet ponere quasdam regulas, siue positas iam resumere ad
cassandum instantias friuolas. Prima ideo est, ꝙ illud corpus diuersimode consideratum potest dici diuersa corpo-
ra vel multa. Secunda est, ꝙ nunc in sano non dicit naturam sanitatis, quæ est apta remoueri & labi, tamen con
tingens est tota vita perdurare hominem sanum nunc, & non infirmari: & ita nunc in ægritudine non dicit men-
suram determinatam, sed aptitudinem curabilitatis. Et ideo, si quis haberet verrucam in manu curabilem, & tota G
vita non curaretur, quia nollet eam sibi præcidi, nihilominus diceretur æger nunc. Tertia est, ꝙ, sicut formalis
ratio simpliciter sani est optimitas sanitatis, quæ est apta perdurare tota vita, vel maiori parte, non tamẽ ab hoc di-
citur ægrum semper, sed aptitudine, vt dicam ab omni tpe, impossibilitate curationis. QVONIAM AVTEM
neutrum. Postquã posuimus, quid intelligamus per ægra & sana corpora secundum sententiam Gal. & nostram
expositionem, declaremus modo, quid intelligamus per neutrum. Et dico, ꝙ medicus cognoscit, ꝙ secundum rei
veritatem non est dare neutrum, cum medicus non contradicat philosophię naturali, cum inde accipiat plurima
sua principia: sed medicus dicit per quandam apparitionem sensualem, datur neutrum. Apparuit autem medico
tripliciter hoc neutrũ. Vidit enim quasdam ægritudines ita paruas, ꝙ non manifeste hominem impediebãt a suis
operationibus, & tunc posuit hic neutrum primi significati: & hoc est verum neutrum, scilicet verum apud medi-
cum, & diuiditur in neutrũ decidentiæ, & neutrum conualescentiæ: quem nunc diuisit, sicut est febre prostratus
iacens, & æger alia ægritudine à febre: & his neutris assimilantur senes & pueri, quòd non sint naturæ neutræ, sed
similantur neutris, & sunt sicut neutra conualescentiæ & decidentiæ. Secundo vidit medicus aliquem aliquo tẽ
pore simul esse sanum & ægrum secundum diuersas partes, vel secundum diuersas naturas, &, cum considerauit
hoc, dixit illud corpus esse neutrum, siue vtrũq; imperfecte, secundi significati. Cum autem tertio vidit quen- H
dam hominem tota hyeme sanum, & æstate infirmum, & collegit intellectu hoc simul, dixit hoc esse neutrũ tertij
significati. Quid ergo diuersum pono à Plusq̃com. hic? scilicet ꝙ secundum nullum significatum neutri, neutrum
ponitur in latitudine sanitatis, imo extra latitudinem sanitatis & ægritudinis, scilicet neutrũ primi significati, vel
apprehendit vtrũq;, scilicet sanitatem, vt neutrum secundi & tertij significati. Ipse autem aliquod neutrum ponit
sanum propter quædam dicta Gal. infra, quę tunc exponentur. Primo ergo declarat neutrum primi significati, &
dicit, quòd est neutrum sanissimũ, i. suæ sanitatis & ægritudinis, in quam cadit, vel in qua conualescit. SED du-
bitatur, quomodo poterit dari in tali neutro conualescentiæ & tali neutro decidentiæ, nunc & simpliciter. Nam
omne neutrum conualescentiæ siue decidentiæ debet dici neutrum nunc, quia parum aptum perdurare, quia cito
erit sanus, qui conualescit: vel cito infirmus, qui decidit: & tamen Gal. dicit, quòd neutrum simpliciter est tale à ge
neratione. Hæc instantia fecit, ꝙ Plusq̃com. posuit neutrum primi significati in numero sanorum, & posuit illud
neutrum inter sanum simpliciter, & sanum nunc: hoc tamen non placuit nobis, vt supra diximus. Dico ergo,
quòd duplici via possumus neutro primi significati imponere neutrum simpliciter. Primo namq; diximus supra,
quòd quis à generatione poterat esse æger nunc, & æger pessime, etiam sanus nunc, vel sanus simpliciter: ita à ge-
neratione aliquis potest sibi contrahere vnam ægritudinem debilem, quæ, si alicui ex tempore euenisset, non
impedisset eum à consuetis operationibus impedimento sensibili, & ideo dicitur neutralitas, licet secundum
rei veritatem sit ægritudo. Imaginemur ergo eam ab vtero, & perdurabilem tota vel maiori parte vitæ, sicut
diximus,

A diximus, & dicetur neutrum simpliciter primi significati: & dicetur semper, quia apta à generatione semper inesse: & dicetur multum, quia pluri tempore apta inesse, secundum quòd supra diximus de ægro multum à generatione. & hoc voluit dicere, MVTATIONES quasdam accipiens. s. per quas non supererit neutrum, si pluri tẽpore vitę. Vel mutationes & c. s. à neutro semper: & hoc neutrum non est neutrum decidentię nec conualescentię, sed similatur neutro decidentiæ, quia multum paratur ad lapsum: non tamen volo, ꝙ ex hoc dicatur neutrum, sed ab ipsa neutra dispositione. Et, quemadmodum à generatione potest dici ipsum neutrum simpliciter, ita posset à generatione inueniri vna parua ægritudo statim curabilis, quæ dicetur neutralitas nunc, & similaretur neutro cõ ualescentiæ. Secunda via est, ꝙ in neutro decidentiæ & conualescentiæ possit dari neutrum simpliciter, & nũc: verbi gratia in neutro decidentiæ, & etiam conualescentiæ aliquis sanus cadit in febrem in tempore medio, vocatur neutrum primi significati. Accipio ergo totam illam dispositionem neutram toto tempore neutralitatis extẽsam: & accipio eam, quæ est in medio, æqualiter distans à primo instanti febris, & ab vltimo instanti sanitatis, non curando modo, si illa instantia dantur. Dico, ꝙ neutrum in illo vere scilicet æqualiter distans, est neutrum simpliciter: sed neutrum, quod appropinquat primo instanti febris, & illud, quod appropinquat vltimo instanti sanitatis, dicuntur neutrum nunc. Hoc declaratur per similitudinem ad sanitatem: nam sanitas dicitur simpliciter, quia vera & optima sanitas, & perdurabilis non actu, sed aptitudine: & dicitur quia mobilis. Ita dicemus, ꝙ neutralitati, quæ est in medio vere, inest ratio medij, & simpliciter vere est neutrum, & nõ ſm quid neutrum. Dico, ꝙ naturę

B virtute apud medicum, & similiter illa neutralitas, cum sit æquidistans ab extremis, est apta perdurare, licet de facto perduret ita, ꝙ, si illa neutralitas esset vna forma, & poneretur in re extra, plus esset apta perdurare, q̃ sua extrema. Neutrum. n. non coniũctum sanitati, vel fini sanitatis sibi derelictę, cessante motu communi ægrũ est, aptum cadere in febrem quolibet mouente extrinsecus occurrente: & cum hoc non sunt vere media: sed neutrum, quod est in medio omnino æquidistãter his, si sibi dimittatur, i. poneretur, quòd erit vna forma naturalis extra, erit apta perdurare. Hoc ergo neutrum valde parum perdurat, quia solum in transitu ad ægritudinem à sanitate, & tamen est magis aptum perdurare ex hoc, ꝙ est magis medium. Sed contra, medium facilius trãsmutatur ad extrema, q̃ vnum extremum ad aliud: & hoc est verum: sed nihil est contra nos, volumus enim, ꝙ media neutralitatis eo ipso, quo ab extremis plus distat, sit magis perdurationi apta, q̃; extrema comparata ad extremitates eis coniunctas.

Ex his ergo extrema neutralitatis decidentiæ dicuntur neutra nunc, medium autem dicitur neutrum simpliciter. Faciemus autem neutra multum, collateralia medio neutrõ, quod est vere medium, & non neutrum versus sanitatem est neutrum multum, vnde & inter vere medium neutrum nunc versus febrem est aliud neutrum multum, ita tamen, ꝙ neutra collateralia sunt neutra semper, & ei plus appropinquant, q̃ neutro nunc: & hoc voluit cum dixit, Mutationes & c. Ex his infero fundatas considerationes. Y. qui vadit à sanitate ad febrem vel ęgritu

C dinẽ, transit per 5, et per vnum neutrũ semper: ſm vero secũdũ simpliciter secundi significati est illud, quod habet pessimam & fixam ægritudinem, & optimam & fixam sanitatem simul, siue in diuersis membris, siue in diuersis naturis. Dicitur ergo semper neutrum in secundo significato, quod habet sanitatem semper & ægritudinem semper: & vt multum, quod habet eas vt multum, sicut ex præmissis est habitum: verbi gratia habens diminutionem pedis, & sanissimus manu, est neutrum semper in secundo significato: & sic in alijs est ponere. exẽplum: & ita neutrum nunc, est, quod habet hęc sana, scilicet sanitatem hunc, & hęc ægra, s. ægritudinem nunc. Secundum vero ter tium primo dicimus, ꝙ, siue sumas ſm principia Plusq̃com. siue ſm nostra, eius formalis ratio consistit in actione temporis præsentis determinati & futuri: vel præsentis præteriti & p̃ntis, siue sumatur hoc actu, siue aptitudine ad tẽpora determinata. Secundo dico, ꝙ, licet sub nostris principijs pluribus modis possit declarari hoc neutrum tertij significati in suis modis, tamẽ facilior modus per neutrum semper dicitur, quod modo habet vel aptũ est habere sanitatẽ similẽ sanitati semper, modo ægritudinem similem ægritudini: non. n. potest modo nunc vnã, & modo aliam habere, quæ sint naturæ talis, quia vera sanitas est semper apta perdurare semper, non cum habet optimam ipsam, & non est aptum habere ægritudinem semper, nisi aptitudo diceretur impropriè per potentias ad causas extraneas imprimentes. Dicemus ergo, ꝙ semper neutrum tertij significati est, quod modo habet vel aptum est habere sanitatem similem sanitati semper, & modo ægritudinem, sicut Petrus modo videtur robustissi-

D mus, modo incurrit accidentia suffocationis, & ita tota sua vita discurrit. Exemplum etiam Gal. de puero sano, & sene infirmo est bonum. Sed dicitur neutrum multum, quod modo habet ægritudinem multum: & dicitur neutrum nunc, quod modo habet sanitatẽ nunc, scilicet debilem, agitabilem, & modo ægritudinem nũc: & multi inueniuntur tales: & ideo non debet intelligi nunc indiuisibile (vt dicit Gal.) sed latum. Ex prædictis apparet, ꝙ corpora omnia sunt 16, vt dicit Hali primo commẽto, tractatu de signis, s. tria sana, & tria ęgra, 9 neutra, & vnum ægrotaturum. Et vult Hali, ꝙ corpus simpliciter tale non fit nisi semper tale, vel multum tale. DE SIGNIS VERO. Hic dicit ista communia dicta, nisi propter instantiam, quæ fit, quomodo potest esse signum prognosticũ semper, cum dispositio futura non sit semper talis, Vbi diximus, ꝙ signum potest esse prognosticum semper, quia semper prognosticatur, verbi gratia bonũ, vt digestionis signa, quæ sunt semper bona. Potest etiã esse prognosticũ semper, quia sanitas semper: & de hoc intelligit Gal. sanitatem nunc, vnde dicitur prognosticum nunc: signa enim sana vel ægra dicũtur respectu sanitatis, quam significat: & sic diceretur semper, & multum, & nunc. Sanitas igitur semper prognosticata potuit post esse: &, si in tempore est futura, pro eo tẽpore, quo erit, esset apta perdurare semper: & ideo signum prognosticum eius dicitur semper tale. Ergo, si combinas, poterit dici signum semper prognosticum sani semper, & signum prognosticum sani nunc, & signum prognosticum semper sani nunc: & tu compone, vt placet, componẽdo semper, & nunc, cũ actu prognosticationis, vel cũ dispõne prognostica. EXISTENTIBVS ergo corporibus. Diuidendo ſm nostram doctrinam primo ponit signa demonstratiua, secũdo prognostica, ibi, Ægrotatiuorum sanandorum. secundo ponit finem, ibi, Ego. Prima in duas, primo signa sanorum, secũ-

do

do ægrorum,ibi,Quæcunq; vero in præsenti ægra.Signa autem neutrorum erunt in collecta,vbi dicetur progno
stica futuræ ægritudinis.Prima in duas,primo reminiſcitur corporum ſanorum,vel ſm illa diuerſificat ſigna:ſe- E
cũdo exequitur,ibi,Cognitiones. Dubitatur,quare reſumpſit diffinitionem corporum, & aliquam diuiſioné.
Thadeus credidit,ꝙ ſit aliqua diffinitio,quam ſupra diffinit,ſm ꝙ à generatione tale,quamuis erit nunc ægrum,
hic,ſm ꝙ ſanum nunc. Alia ſolutio Hali,& melior,ꝙ fecit hoc ad recordandum corporum,quorum ſigna debet
poni,vt ſemper ſint in memoria. COGNITIONES.Primo præmittit numerum ſignorum, ſecundo exequi-
tur,ibi,A ſubſtantia.Conſiderandum eſt,ꝙ hic ſumitur diuiſio famoſa ſignorum,ꝙ quædam ſunt à ſubſtantiali-
ter inhęrentibus,& ſunt ſigna non ſolum ſanorum,ſed ægrorum,& neutrorum. Dubitatur, quia non videtur,
ꝙ aliquod ſignum ſit ab ijs,quæ inſunt ſm diffinitionem ſubſtantiæ,quia nulla ſanitas eſt ſubſtantia,nec aliquod
ſignum. Amplius,nulla ſubſtantia eſt ſenſibilis niſi per accidens. Dicendum,ꝙ ſigna vel ſunt ab ijs,quæ ſunt par-
tes diffinitionis,vel ab ijs,quæ accidunt, vt bene dicit ibi Plusquamcommentator. Sunt autem partes diffinitio-
nis eucraton & coęquale: & illa ſigna dicuntur ſubſtantialia,ideſt eſſentialia: & ideo idem eſt ſignum, & ſigna-
tum. Ea vero,quæ accidunt,ſunt effectus ſeu operationes:&,quæ accidunt,ſunt, quæ illis ſubſtantialibus ſignis &
etiam effectibus coaccedũt,vt color pili,durities,mollities &c. Sed tu dices, quomodo erit operatio ſubſtan-
tialis,quia ſanitas dicitur ad operationem? Dicendum,quòd operari non eſt ſubſtantiale,ſed poſſe operari, dicit,
quòd eſt ſubſtantiale. VOLO &c. Accidens,dicit Plusq̃com.apud logicum ſumitur quatuor modis,Primo,vt
diſtinguitur contra ſubſtantiam:& de hoc debet intelligi in prædicamentis. Secundo ſumitur, prout diſtinguitur F
contra ſubſtantiale:& eſt vnum de quinq; prędicabilibus,de quo Porphyrius determinat in Iſagogicis. Tertio ſu-
mitur accidens,vt diſtinguitur contra per ſe:& tunc propria paſsio non eſt accidens, cum ſit per ſe ſecundo modo
dicendi per ſe,primo poſteriorum. Quarto modo capitur accidens,quod opponitur ei,quod eſt, ſm quòd ipſum:
& dicitur accidens, quaſi caſuale vel fortuitum,vt muſico currente coruſcauit. Apud autem medicum accidens
dicitur tripliciter,Primo,quicquid concomitatur ſanitatem & ægritudinem, quod quidem hic diuiditur in effe-
ctum & cauſam:de quo Auic.primo cañ.fen prima, capitulo de ſubiectis medicinę. Secundo modo dicitur acci-
dens,quicquid communiter ſecundum naturã accidit,vt tertio de acc.& morbo. Tertio pro omni eo,quod mor-
bum ſequitur,vt 14 therapeuticæ,12 cap̃.quorũ dignius eſt actio læſa. Ex his apparet nobis,quòd ſanitas nullo
horum modorum dicitur accidens. Secundo apparet,in quo differt accidens,& ſignum, primo ſecundum Auic.
ibidem,quòd,vt accidit corpori,dicitur accidẽs,ſed,vt medico occurrit,dicitur ſignum. Amplius Gal.inqt, quòd
hæc differunt,ſicut excedens & exceſſum:nam omne accidens hic eſt ſignum,non tamen omne ſignum eſt acci-
dens. Quare ſignum in plus ſe habet:ſignum.n.à ſubſtantialiter inhærentibus eſt ſignum, & tamen non eſt acci-
dens,ſumendo accidens primo modo. Conſiderandum eſt autem,quòd hic laudatur Hali commento octauo,
qui dicit,quòd ſigna ſumpta à ſubſtantialiter inhærẽtibus ſunt certa,i.neceſſariæ verificationis &c.ſigna ſumpta G
ab operationibus ſunt vera,licet quandoq; fallant,quia ſtomachus non bene digerit propter malitiam cibi. Caſus
enim decipient,quia à multis poſſunt variari,vt color, pili,durities, & mollities, ſicut ſecundo de complex. ponit
Gal. Conſiderandum eſt autem,quòd Plusq̃com. vult nos accedere ad ſigna illa, non quòd aliter conſideret ſi-
gnificare prædicta corpora,q̃ vel quia ingrediuntur diſpoſitionem,ſecundum quòd talia, quia vel cauſant &c.&
ita proſequitur Galenus, A SVBSTANTIA. Poſtpoſita aliorum diuiſione, & etiam quibuſdã in ea alijs, primo
dicemus,quòd Gal.docet cognoſcere corpora ſana ſemper. Secundo ſana multum,extendens ſuum ſermonem ad
quædam alia. Tertio ſana nunc. Secunda ibi, Signa ęgri corporis ſimpliciter. Iam dixit primo in generali,ſ.totus,
ſecundo in ſpeciali,quia in determinatis:ſecunda ibi,Signa ægri ſimpliciter. Prima diuiditur in tria, primo ponit
ſigna ſanorum, ſecundo ęgrorum,tertio neutrorum,ibi,ſecunda:alia ibi, Alibi,ergo ibi vel cõtrarium eiſdem:ibi
tertia,optima vero. Prima in duas,primo ponit ſigna ſani ſemper,ſecundo multum,& nunc, ibi ſecunda, Eorum
vero. Secundum primam & ſecundã diuiſionem, primo ponit ſigna à ſubſtantialiter in hęrẽtibus & c.Dy. Cõſi-
ſiderandum eſt autem,quòd hic ponuntur ſigna temperati ſm habitudinem totam,quia ſecundum omnem par-
tem in toto,ſed infra ponuntur ſigna temperati in parte. Secundo dubitatur, quia non videtur, ꝙ temperatus
non poſsit cognoſci. Hic dicimus communia dicta,ꝙ illa ſunt dicibilia,& non operabilia:& quòd ſecundum veri-
tatem oporteret,ꝙ manus occurreret manui,& pes pedi &c. Conſiderandum eſt etiã,quòd iſta cadũt &c. SED H
EFFECTA. Conſiderandum,quòd perfectio,i.bonitas operationum conſimilium eſt bonitas accidentium retẽ-
tiuæ,digeſtiuę,expulſiuę,& nutritiuę,quę fiunt per conſimilem naturã, licet & organicę requirãtur in quibuſdã.
EORVM VERO. Hic coæqualitas nõ ſumitur pro eo,quod in diffinitione ponebatur &c. Dubitatur,vtrũ
in homine temperato ſint operationes meliores. Quòd non,quia phlegmaticus & melancholicus melius appetit.
Item de animalibus aquila melius videt. Tertio coll.canis melius odorat, ſiue audit:& habentia vmbilicum aſpe-
rum delectabilius odorant roſas,vt problemate. Dicendum(vt communiter dicitur) ꝙ meliores dupliciter in-
telligitur,vel abſolute,& ſic in multis meliores:vel in ordine,& ſic in temperato. EORVM vero. Hic ponit ſi-
gna ſani multum,primo hic:ſecundo declarat quoddam:tertio ex conuenientia ſermonum dictorum procedit ad
notitiam corporum ægrorum & neutrorum in generali. ſecunda ibi, Genera autem. tertia ibi, in eiſdem, Con-
ſiderandum eſt autem,ꝙ notificato hoc corpore derelinquit nota ſigna. Dubitatur, cum hoc corpus ſit ſanum
multum,quare per diſtinctionem notificauit illud, vt per defectum à ſemper ſano. Conſiderandum eſt, quòd
ſecundum Hali per hoc etiam dat intelligere in generali notitiam ſanorum nunc,com.14. GENERA autem.
Probat, ꝙ corpus deficiens ab optima,deficit in complexione,vel in compoſitione,nam in illis deficit, in quibus
illa eſt perfecta:ſed illa eſt perfecta in complexione,& compoſitione:ergo &c.maiorem primo declarat, ſecundo
minorem:ſecunda ibi,temperantia. Dubitatur,vtrum genera ægritudinum ſint eadem ijs,quę perficiunt ope-
rationes. Quòd non,quia,quod perficit operationes,eſt ſanitas:ſed ęgritudo nõ eſt illa eadem. Dicendũ,ꝙ genera
ægritudinum

A ægritudinum siue lapsuum esse eadem sanitatibus, à quibus fit casus, potest dupliciter intelligi, vel formaliter, & hoc est impossibile, quia habitus non est priuatio: vel substantia, & hoc sic, quia vnum est subiectum sanitatis & ægritudinis, vt Anst. in de causis longi. & breuitatis vitæ, & in primo de somno & vigilia. Ratio, quia circa viuum fit transmutatio de sano in ægrum, & econtra. Vel numero, i. totidem, &, quot sunt genera sanitatum, vel species, tot sunt ægritudinum: & de hoc est quæstio.

An non verum sit, quot species sunt sanitatum, tot esse ægritudinum. *Quæstio. XXX.*

Vtrum sit verũ. Quòd nõ, quia Gal. in de re. sanitatis, 2 cap. vult, φ existente vna sanitate optima male erũt plures. In contrarium est Gal. hic, cum ait, Non posset intelligi conuenientius. Amplius Auer. 3 coll. primo ca. & 2 cęli com. 14, & 5 physic. com. 5. Dicendum, φ esse genera vel species ægritudinum æqualia generibus vel speciebus sanitatum, potest intelligi dupliciter, vno modo materialiter, quantum ad naturas, in quibus fundantur, vel circa quas versantur, & sic sunt eadem numero. Ratio est Gal. Cuiuscunq; naturæ sanitas est tẽperamentum, eiusdem naturæ ægritudo est distemperamentum: sed sanitas est temperamẽtum trium naturarum distemperatarum, quarum temperies reperitur ad sanitatem, vt supra dicebatur in exemplo de domo. Amplius, Non omnis natura, circa quam est sanitas, circa eam est ægritudo, vt probat Auer. 3 coll. ca. de gradibus officialiũ membrorum, vbi dicit, φ ægritudo non superuenit vnicuiq; speciei sanitatis, sicut apparet de situ partium oculi. Dicendum ad primum, quòd ægritudo in vna natura per se tollit sanitatem in eadem natura, vt ęgritudo & ma

B la complexio tollit bonam complexionem. Si ergo compositio sit sana, debet dici sanus in compositione. Quandoq; tamen ad hominem dici ægrum ſm totum sufficit in vna natura ægritudo, vt multa mala complexio stante compositione sana lædit totius operationes, & totum dicitur ægrum, tamen non est per se ægrum in compositione. Ad secundam dicendum, φ circa quamcũq; naturam est temperamentum & c. Ad Auer. dicendũ, quòd dixit illud, quod à natura siue defectu naturæ non accidit: sed à casu & percussione potest tunica oculi exire. Alio modo põt intelligi, φ sint æquales numero & sanitates & ægritudines formaliter, & sic nõ sibi æquales: exẽplũ in moralibus, largitati opponitur Auaritia & Prodigalitas. Ratio, ab vno temperamento exitur ad multa distemperamenta, vt patet: & sic intellexit Gal. 6 de re. sa. Ad Auic. dicendum, φ loquitur primo modo: vel aliter, quòd imaginatur in sanitate temperamenta virtualia illis ægritudinibus opposita. Ex quibus apparent duo, primum quòd sanitas potest dici extremum, quia proportio habitus vel perfectio: et ęgritudo extremum, quia imperfectio vel improportio vel inæqualitas. Alio modo potest dici medium, à quo cadunt extrema & c. Secundo, quęcũq; sanitas potest dici species specialissima, id est vna, vt sanitas complexionis temperati in calido & frigido: & ægritudo sibi opposita, erit species subalterna, quia nomine ægritudinis complexionis illi opposite importãtur duę ęgritudines ſm speciem, s. calida & frigida. Alia etiam consideratione sanitas potest dici subalterna, i. continens simul sanitatem trium naturarum, & sufficit vnam naturam distemperari, vt sit ægrum. Tertio apparet, quid plus distet, an sanitas complexionis ab ægritudine frigida & c. IN EISDEM. Hic consequentia sermonis in generali

C vult ponere signa ægrorum, & primo præmittit, secundo declarat, tertio colligit ex dictis corpora neutra in latitudine sanitatis: secũda ibi, Terminus: tertia ibi, Sunt vero. Dicit primo, φ vitium & c. Considerandum primo, φ hoc est quasi dubij remotio, quia genera lapsuum multum sani posuerat in eisdem, in quibus semper sanum erat tẽperamentũ: vult ostendere hoc esse cõe omni lapsui cuiuscũq; corporis ægri, siue simpliciter, siue nunc sit ęgrũ. TERMINVS. Quia totus sermo præcedens ab illa parte, Ægrum vero. vsq; huc, deberet esse continuus, & est secundum rei veritatem, ideo dicimus, Terminus, i. signũ, vel illud, quo distribuatur vtrisq; sani multum. Et ęgrorum. secundum singulũ significatum. est similis læsio, s. ægrorum, non tamen sani multum: & tunc declarat, i. addit, Optima vero. pro quia & c. dicit. s. cum hoc ea sana multum, & ægra magis & minus. Simpliciter vero ęgra. i. ægrotatiua, quæ sunt sana nũc. Isti textus multas possunt habere alias expositiones, tamen tota sentẽtia est hęc. Corpora sana multum deficiunt parum quidem, & ideo operationes eorum nõ sunt sensibiliter lęsę. Corpora ægra nunc & simpliciter, i. ægrotatiua, i. sana nunc, deficiunt multum, & habent operationes sensibiliter læsas respectu optime sani, sed respectu sui non sunt læsę. Corpora vero ægra nunc, & simpliciter, ſm nostrũ modum habent operationes lęsas respectu optime sani, & respectu suimet. Ex hoc cessant multę contradictiones, quę videntur esse in commentis Hali, & opinio eius, qui dicit sensibiliter occultum. Alia sententia, φ differunt illa corpo

D ra per magis & minus resistere: & hoc applicatur ad sana multum, & sana nunc, quia, licet deficiant ab optima, tamen, quia parum, ideo magis resistunt, & per consequens semper sanũ maxime resistit & c. sed ęgrum simpliciter, id est ægrotatiuum, facile vincitur. Considerandum est autem, quòd Plus gcom. vult, quòd, quia læsio operationum sani multum est insensibilis respectu sani semper, ideo Gal. induxit signum ad cognoscendum multum sanum & semper sanum, quòd dato malo cibo melius se tuebitur semper sanus, q̃ multum sanus: sed hoc non videtur, quòd sit bene dictum respectu immediati sermonis, cui continuatur magis & minus lædi, nullum. n. horum competit sano semper. Amplius, sicut læsio operationum est insensibilis in sano multum, ita insensibilis est minor repugnantia ad ægras causas communiter occurrentes: nunc vero infert corpora neutra: & ideo alia talis solutio dici. Sunt ergo. ſm latitu dinem sanitatis ibi, Et diuiditur. Considerãdum est, quòd illa litera tripliciter exponitur, primo & secundo secundum Plus gcom. Primo, Horum vtrorũq; quę dicuntur & c. i. sanorum semper, sanorum multum ex vna parte: ægrorum semper, & multum ex alia parte. Secundo modo exponitur, Quæ vero dicuntur neutra, primo vel secũdo modo. Tertio modo exponitur, Horum neutrũq; sanorũ & simpliciter nunc. & inter medium neutrum i sine dictum, quod vocatur in latitudine medium totius latitudinis sanitatis, & totius latitudinis ægritudinis, & tamen medium est vere neutrum. Considerandum est, quòd hic Gal. lucratur vnum corpus neutrum, de quo supra non fecit mentionem, quod neutrum est in latitudine sanitatis. Sed tu diceres, quare non dixit similiter neutrum in latitudine ægritudinis? Dicẽdum, quòd dedit intelligi, & Hali intelligit hoc com.

com.10,licet obscure loquatur:non innuit tria significata neutra. Vel aliter, ꝙ ratio neutri plus cadit inter sanum simpliciter & sanum nunc, quàm inter ægrum simpliciter & ægrum nũc, quia quoddam ægrũ simpliciter est valde simile cuidam ægro nunc. E

Corpus temperatum magis ne causis ægritudinis resistat. *Quæstio. XXXI.*

DVbitatur, vtrum corpus temperatum magis resistat causis ęgritudinis. Videtur, quòd nõ, Primo, cholericus magis resistit ægritudinis causis infrigidantibus. Secundo, densus in poris magis resistit ægritudinis causis extrinsecus imprimentibus, vt inquit Gal. in libro de optima habitudine: vnde dilatati in poris magis patiũtur ab aere pestilentiali: quod posset signo probari, quia videmus mulieres plus sentire in aqua frigida cum pedibus. In oppositum est Gal. Hic primo est opinio antiqua, ꝙ causis omnibus ægris magis resistit corpus tẽperatum. Ratio, quia virtus est fortior. Consueuit contradici, quia ista virtus agit cum complexione: sed calor est fortior & maior, q̃ calor temperati: ergo magis resistit. Secundus modus dicendi est Dyni & Mũdini, s. quòd in ægritudine est magis aptum resistere temperatum corpus; sed quibusdam corpus distemperatum, sicut cholericus magis resistit frigidis rebus, q̃ temperatis: & siccatus magis resistit causis humectãtibus, vt Gal. in li. de optima habitudine. Tertius modus dicendi est, quòd omnibus causis ægritudinis, quę sunt humorũ superfluitates ex corruptione, quia corrumpit ab intra corpus sanum simpliciter, magis est pararum resistere: & ratio est, quia bonitas virtutum nutritiuarum maior est in eo, q̃ in distemperato: sed causis ægris exterioribus quibusdam potest magis resistere cholericus, & quibusdam magis phlegmaticus &c. Quartus modus dicendi est Cõciliato. problematum 5, problemate 20, vbi dicit, ꝙ corpus temperatum, si bene regatur in sex rebus non naturalibus, non est paratum ægrotare proprie à causa intrinseca, & hoc propter bonam expulsionem superfluitatũ: sed, si in sex rebus non naturalibus non bene regatur, maxime est aptum ęgrotare. Iste sermo inter omnes videtur mihi minus inconueniens, & sufficiens, & ratione contra Gal. primo, quia causæ ægrę non sunt aliud, nisi res non naturales indebite approximatę: si ergo iste est tẽperatus, magis aptus ægrotare: ergo minus aptus resistere ægris causis. Amplius, sic est de distemperatis corporibus, puta cholericorum & phlegmaticorum, quia, si bene se regunt, tota vitã stant sana. Ars. n. conseruatiua sanitatis hoc promittit vsq; ad sanitatem etiam corpora sana nunc, vt apparet in libro de re. sa. quia etiam indiuidualibus dispositionibus infirmãtur: etiam corpora tẽperata possunt illud pati, vt ait Gal. primo ca. His postpositis reduco me ad antiquam opinionem, s. ꝙ corpora optime sana magis resistunt omnibus causis ægris: & hoc ex ratione talis sanitatis, non ex ratione indiuiduali, quia temperatus citius posset mori & ægrotare quodam distemperato etiam se male regẽte, vt ait Gal. primo ca. Probatur ad sensum primo. Videmus homines bene sanos resistere omnibus occurrentibus melius alijs. Probatur ratione, quia habent virtutes omnes fortiores. Sed ad declarationem, quid antiqui per hoc voluerint, Sciendum est hic, ꝙ per virtutem nõ intelligo animam, siue potentiã animæ, quam ego pono non distingui ab anima, sed intelligo quandam proprietatem, quę consequitur ipsorum complexionem, & hanc dico esse potentem ad resistendum contra omnia occurrẽtia magis quacunq; proprietate sequente distemperatas complexiones. Istę autem proprietates, quę sunt formę specificę, non mensurantur in vigore s̃m excessum qualitatum, nec etiam acquirunt magis, vt ponitur, frigidę complexionis, & tamen attrahit sic à calore, vt quinto cõ. Similiter homo cholericę complexionis plus resistit ventis calidis, q̃; homo frigidę complexionis, vt primo cañ. fen 2, ca. de signis cõplexionum. Corpora. n. cholerica, licet sint calidiora corporibus temperatis, non tamen resistunt magis causis infrigidantibus, vt aquę, vel opij, q̃ corpus tẽperatum, & hoc, quia gradus suę proprietatis non est ita perfectus. His habitis formetur ratio. Corpus magis resistit, quod habet proportionem perfectiorem: sed hoc corpus est huiusmodi. Probo per experientiam & testimonium: experiẽtia Gal. Cum. n. illa sit quędam forma specifica, non est via ad probandum, nisi experimẽtum tolleret, vt non de simplici medicina: &, cum considerauerimus, ista forma specifica non est forma alia, q̃ illa complexio. Ratio prædicta est talis. Imaginatur nãq; Arist. problematum secundo, problemate 9, quòd corpus temperatum magis ægrotat quolibet corpore. Vbi quærit, propter quid commensurata corpora, i. temperata corpora laborent multoties & permutentur, i. alterentur facile: & soluit: & lege ibi. Vigoratur hoc ratione. Sicut homo se habet ad alias species, ita se habet homo temperatus ad alios homines: sed tota species humana est magis passionibus subiecta, vt sensus ostendit, q̃; alię species: ergo homo temperatus plures patietur ægritudines alijs distemperatis. Conciliator soluit, vt supra apparuit, s. ꝙ homo temperatus, si male regitur, est aptissimus pati. Nos autẽ, vt saluemus Arist. dicemus, ꝙ Conciliator non intellexit problemata, quia corpora commẽsurata Aristoteles intelligit corpora in sua vita delicata, omnem immoderantiã caloris aut frigoris, cibi & potus effugientia, & per incommensurata intelligit corpora, quę ad multas res & diuersas se assuefaciunt. Priora. n. corpora frequenter ęgrotant, quia, si parum frigoris tangit pedem eorum, statim lęduntur hoc, quia statim nocumentum communicatur, eo ꝙ totum corpus vniformiter se habere ita consuetum est, ꝙ corpus non tangit illud: &, quia illorum ægritudo venit à parua causa, & quasi dispergitur, ideo de facili curatur. Sed corpora diuersis consueta rebus, dicta incommensurata, si occurrat magnum frigus pedibus, vel magnus calor capiti, non propterea læduntur, qa consueta eis: & hoc est, quod vult Ari. cum dicit, Incommensurabile autem sicut magis dependẽs. s. ad omnia extranea, ex quo est expertum & assuetum, non conuertitur. i. non permutatur: &, si conuerteretur, non conuertitur ex hoc totum corpus, sed partes, quas tetigit. Et ex hoc Ari. suadet, ꝙ ægritudo illa nõ sic cito recedit. Aliter possemus dicere, præmittendo, ꝙ sermo Ari. est de ægritudinibus, quę parti aduenientes, toti communicantur, vel sunt aptæ communicari: & tunc dicemus, ꝙ corpora temperata sunt magis inepta reparationi ægritudinum, q̃ alia corpora; sed eis receptis sunt magis apta, vt in totum dispergantur vel extendantur. Ratio primi; quia fortiter resistunt, & ideo nec apostemata in exterioribus, neq; in alijs partibus, neque vltra deletosa vel huiusmodi facile incurrunt. Ratio secundi est, quia ipsa sunt vnita, & sub vno spiritu omnia membra bene adinuicem communicata, & ideo

ægritudines,

A ægritudines,quarum communitas est per viam sensatę impressionis,vt per dolorem,statim toti communicabun-
tur:non autem erit verum de communitate per materias,quia illa magis resistit corpori temperato. Et ideo corpo
ra optime sana,s.sanitate,quæ est per intellectum , eleuata in hoc condolent in vna parte , quare totum condolet.
Corpora autem,quæ sunt de natura brutorum quandoq; habent corruptiones magnas in vno membro , & reli-
quum corpus non patitur. Ad rationem,sicut se habet homo & c. Primo nego similitudinem. Aliter concedo,
&,cum dicitur,ꝙ homo ægrotat plus,& pluribus ægritudinibus,dico,ꝙ ex sua natura intrinseca non est,sed ex di-
uersitate multa regiminum. Ad primam,contraria patet solutio,quia cholericus minus temperato resistit & c.
Ad secundam,licet homo densissimus non permittat ratione complexionis intus penetrare , tamē temperatus
ex sui proportione minus permittit penetrare. ET DIVIDETVR. Ex dictis ponit latitudinem sanitatis , secū-
do dat signa illorum corporum,tertio infert habitudinem illorum signorum adinuicem,ibi secunda,Dolētia.ibi
tertia,Signa ergo. Considerandum est,ꝙ per neutrum intelligit non neutrum cōualescentię vel decidentiæ,sed
illa corpora,quæ sunt sana non simpliciter,neq; nunc sana:per ægrorum intelligit sana nunc,quæ dicuntur ęgro-
tatiua. Ex hoc cessabit primo quæstio de quatuor,vtrum sit bona diuisio contra dicentes, ꝙ sanitas non diuidi-
tur in ægritudinem. Dicendum,ꝙ ægritudo hic sumitur pro sanitate nunc,quę respectu optime sani potest voca-
ri ægritudo,quia multum respectu illius delinquit. Secundo quæstio est ista,quæ sanitas est illa , cuius latitudo
diuiditur. Responet Dynus,sanitas dicitur latitudo tripliciter,vna latitudo,i.totalis ambitus:alia latitudo,i.latarū
B sanitatum,quæ contra distinguuntur punctuali sanitati:& credo,ꝙ hoc fuit vitium recolligentis,& ideo non pro-
sequor. De tertio dicit,ꝙ illa latitudo sanitatis est sanitatis lapsę , deficientis ab optima. Mundinus dicit (quod
plus mihi placet)s.quòd sanitas,quæ hic diuiditur,est totus ambitus sanitatis:hoc patet Primo per Gal. Totius sa-
nitatis.Secundo,quia,cum sit supra accepta sanitas pro omni corporis sani sanitate.s.simpliciter,neutra, & nunc.
Tertio,quia simpliciter videtur hic & in primo de ac.& morbo:sed ibi omne diuidit. Ad primum dicēdum,ꝙ
ibi non sunt vniuersaliter sumpti,nam optima sanitas est terminus intrinsecus,sed ægrum extrinsecus:& ideo non
sequitur,extrinsecus vnum,ergo & reliquum, Sicut si dicerem,omne,quod est à summo albo vsq; ad nigrum, par
ticipat ratione formali albedinis:hic excludo nigrum,non tamen propter hoc excludo supreme album. Tertia
quæstio est,vtrum semper sanum,siue optime sanum sit comprehensum in hac latitudine sanitatis. Dicitur,quòd
sic,quia hic ponitur neutrum,quod est in medio sani semper,siue simpliciter,& sani nunc,dicti ęgrum simpliciter
apud aliquos:sed,qua ratione vnum extremum ponit,vt nunc sanum,eadem ratione aliud vt semper siue simpli-
citer sanum. In contrarium est Gal.infra,qui ponit sanitatem illam pręter optimam sanitatem : & Dynus plu-
ries huic quæsito obuiauit,& finaliter vult,ꝙ ista quæstio quærat,vtrum optime sanum sit sanum nunc. Respon-
det,quòd sanum nūc potest dici esse,quod habet propriam sanitatem,& sic optime est sanum. Alio modo pro eo,
quod habet defectam sanitatem,& hoc modo non,quia hic diuiditur sanitas,vt defecta:ideo sanitas optima nō est
C in hac latitudine. Nos dicemus,ꝙ quæstio non quærit hoc,sed quærit,an semper sanum sit in latitudine sanita-
tis:semper.n.sanum videtur habere sanitatem optimam,quæ non est lata:quomodo ergo,quod nō est latum, po-
test stare in latitudine? Cum autem sermones Plusq̃com. collecti fuerint,sunt isti,vt opinor , veri. Optima sani-
tas est in latitudine sanitatis,& tamen non est sanitas lata. Exemplum,punctum est in latitudine linearum,& tamē
non est linea,vel latum quid. Probat secundum secundę,ꝙ sanitas semper non habet latitudinem , quia tunc in ea
corpora compararentur:sed non comparantur,quia tunc vnum in illa esset magis sanum alio,& sic minus sanum
non esset semper sanum. Et intellige,ꝙ non sunt semper comparabilia tota totis , quia per decursum ætatum sunt
comparabilia. Probat primum , quia illud est in latitudine sanitatis,quod est sicut pūctum,à quo omnes sanitates
æquedistant,quasi extrema à puncto,sed a corpore semper sano:hoc est accipiatur semper sanum in calido & fri-
gido,quod est optime in his temperatum. Manifestum est,ꝙ in vltima distemperātia præter naturam consistūt
corpora ægra extra totam sanitatem,sed distemperātia naturalis vel est pauca,& sic vtrūq; sunt corpora sana mul-
tum,quæ latitudinem habent,in qua sunt inseparabilia:& si sint multa,quæ stent corpora nunc sana,in medio ve-
ro sunt neutra. Ad Gal. dicendum,quòd nō posuit eum infra in latitudine sanitatis factę,s.quia non est reperi-
bilis,sed cōiecturabilis,ita ꝙ signa supra posita optimę sanitatis reperiūtur in re extra. QVIBVS deinceps. Cō-
siderandum est,ꝙ ſm nostram expositionem omnia ægrotatiua corpora in actu infirma dicuntur, siue ægra nūc,
D siue ægra pessime,quæ vere vocantur ægra simpliciter. Omnia ergo illa sunt talia, quia omne corpus de illis qñq;
potest ægrotare febre vel vulnere,& dicetur actu ægrotans.

Cur non diuiserit Gal. latitudinem ægritudinis,sicut sanitatis. *Quæstio. XXXII.*

DVbitatur,quare non diuisit ægritudinis latitudinem Gal. sicut fecit sanitatis. Omissa solutione Dyni , quia
credo recollectorem male recollegisse,& hoc ideo est,quia sanitas est secundum naturam , & ægritudo ꝑter
naturam & c. Dicemus,ꝙ potest diuidi in pessimam ægritudinem,& ægritudinem debilem, & mediam. Et
dedit hoc intelligi, nec voluit vltra se extendere,quia pertinent illa ad libros de morbis.
DVBITATVR secundo,quia deinceps dicet,ꝙ sunt corpora neutra decidentiæ & c. qñ illa sana cadunt & c.
Respondet Plusq̃com.ꝙ hic neutrum datur intelligi per ægrum nunc:in vtroq;.n. potest dici læsio sensibilis ope-
rationum,& per hoc distinguitur à sanis,in quibus respectu propriarum sanitatum non est sensibilis læsio : sed in
neutro & ęgro nunc respectu operationum suarum,qñ erant sana,est læsio sensibilis:tamē in neutro est inferioris
sensus,quia nominata sensibilis,sicut in ęgro nunc ſm Hali illa neutra corpora possunt dici sana,& poni in latitu
dine sanitatis apparentis:vnde,dicit,sunt in iudicio sanorum.

Quid significetur per operationes,quarum sensibilis læsio corpus ægrum esse ostendit. *Quæstio. XXXIII.*

DVbitatur,quid intelligamus per has operationes,quarum sensibilis læsio determinat siue demonstrat cor-
pus esse ægrum. Respondet Plusq̃com. hic,& supra ca. de ægro,quòd per has operationes intelligimus mi-
litare,

litare, venari, & artificiari ſm quālibet artem, & conuerſari, ex ſenſibili impedimēto quarum corpus dicitur ęgrū nunc. E Hoc probatur coniungendo dicta ſua ſupra, & hic, & infra illo capitulo, Torſio vero in vētre. et Primo per Hali 123 commento, & 375 commento. Per Gal. primo de creticis 7 ca. qui quærēs de principio morbi, vult, quòd ſit, quando operōnes ſunt lęſæ ſenſibiliter, ſ. cōuerſationis: & hoc videtur requiri, vt corpus totum ſit nūc ęgrum. Tertio rationibus oſtenditur, quæ ab eo ſumuntur. Prima, vel corpus dicetur ægrum impedimento conuerſationis & artificiationis, & ſic habetur propoſitum: vel alicuius partis impedimento, & hoc eſt falſum, quia quandoq; vna operatio vnius membri eſt ablata, & nec infirmus, nec medicus ſentit. Et, licet ipſe non ponat exempla, ſunt tamen iſta. Aliquis poteſt perdere odoratum in vna cornicula, & non percipiet ipſe per ſe. Item aliquis iam incurrit vnius oculi cataractam, & ſubito & diu ſtetit non impediens illi ſenſibilem operationem, lęſionem habet, & tamen ſm partem illam eſt ægrum: ergo debet intelligi ſenſibilis operatio totius, ſ. conuerſari, artificiari & c. Secunda, illarum operationum læſio ſenſibilis determinat ſeu diſtinguit corpora ægra nunc ab alijs, quatū læſio ęgrum non latet: ſed hæc læſio operationum, quibus conuerſatur & c. In ca. vero de ægro innuit hanc rationem, Corpus dicitur ægrum ſm aliquod membrum vel ſm totum minore læſione, q̃; ſit prohibitio vel deſtructio harum operationum, quæ ſunt membrorum actiones, & quæ non ſunt conuerſationes: ergo læſio ſenſibilis determinans corpus ægrum non debet intelligi læſio ſenſibilis operationum, ſed conuerſationum volūtariarum circa artes. Et huiuſmodi conſequentia nota eſt, quia ægritudo ſtat abſq; illa ſenſibili prohibitione operationum. Ergo illa non F eſt ſignum. Antecedens probatur, licet ipſe non declaret, quia in ſtomacho alicuius poteſt eſſe dolor, vel in vētre, & per conſequens aliqua ægritudo, & tamen operatio ſtomachi vel ventris non erit prohibita vel ablata: ſtat ergo complexio ſuæ operationis. Siquis conſideret ſua dicta in hac propoſitione, nihil requiritur ad aliquid iudicandū de toto corpore, quod ſit ægrum vt nunc, niſi ſenſibilis læſio ad conſuetas operationes, quæ ſunt occupationes in exercitijs voluntarijs neceſsitati humanæ: & formatur iſta propoſitio ex dictis eius in ca. de ægro. Contra hanc concluſionem arguo primo ſic, vt ſupra. Nulla precedente operatione conſueta circa conuerſationes humanas aliquis poteſt eſſe nunc æger, vt puer in vtero, vel ſtatim cum naſcitur: ergo illud ſignum non eſt vniuerſale. Poſſet ſic cauillari, ꝙ ille non haberet ægritudinem totius. Contra, Quancunq; febrem pones in illo, quando erit ſartor, eandem nunc ponas. Secundo dices, Ille prohibetur ſurgere, aut manus mouere membrū, ſed ſtatim ſibi amputantur manus. Amplius illę ſunt operationes, quæ dicuntur conuerſationes ſiue artificiationes. Secunda ratio. Tunc aliquis febriens non erit æger in toto. Probatur, quia aliquis homo fortis habens actu febrem debilem non dimittit opera conſueta, vt eſt conſuetus, ſicut eſt ire ad eccleſiam, & nihil aliud facere conſuetus: & ideo Gal. voluit à decubitu ſumere principium febris, decubitus. n. dirimit opera conſueta alicuius, poſtq̃ febrijt. Poſſet cauillari dicendo, ꝙ febris & mala complexio calida cordis eſt ægritudo: vt vero totum corpus non prohibet à cōſueta conuerſatione, dicitur neutralitas nūc. G Et poteſt confirmari per ſermonem Gal. infra de ſignis prognoſticis, vbi eandem diſpoſitionem dicit ægram & neutram ad diuerſa relatiue. Sed mihi videtur mirabile, ꝙ medicus aliquam febrem ponat neutralitatem. Amplius talis neutra febris eſt frequenter medico nota, & inde ſumit principium ſuæ ægritudinis: ergo in alijs neutris diſpoſitionibus inde incipiet ponere principium ægritudinis: quod non facimus, imo ab ipſa ægritudine ponimus principia ægritudinis, & non à neutralitate ægritudinis. Tertia ratio. Tunc aliquis erit æger in toto prius, q̃ ægritudinem habeat. Probatur. Homo debilis abſtinet ſe ab aſſuetis operationibus ex accidentibus quibuſdam præuenientibus febrem: ergo ante, q̃ ægrotet, habet ſenſibilem læſionem operationum. Solutio ſubtilis, ꝙ ille ægrotat tunc, ſed non ea ægritudine, qua ęgrotabit poſtea, ſ. febre. Dicemus etiam ſubtiliter, ꝙ, cum præcedens ratio, & illa, ſint acceptæ ex intentione Gal. primo de criticis, & Auic. 2 quar. tract. 2, primo imaginandum eſt, ꝙ voluerit eſſe principium ægritudinis tunc, quando homo incipit abſtinere à conſuetis, vnde decumbit ſcilicet, nec eſt principium febris, nec principium alterius ægritudinis totius corporis, principium ſcilicet, quod eſt prima pars ægritudinis totius corporis: nam Gal. non proprie dubitaſſet inde incipere criticorum computationem, ſicut fecit in febre poſt partum: nam accidentia illa ante febrem, quibus homo debilis decumbit, ab eadem materia procedunt, à qua & febris futura. Ex his autem duabus rationibus formatur vna talis ratio. Illud non eſt ſignum ægritudinis, cuius oppoſitum ſtat cum ægritudine, & econtra: ſed cum exercitio conſuetarum operationum ſtat ægritudo, &, cum decumbit à dimiſsione cōſuetarum operationum, ſtat non ægritudo: H ergo illud ſignum nō eſt certum ſiue neceſſarium ad ſignificandum totum corpus eſſe ægrū nunc. Iſtam tamen rationem tertiam non reputo fortem, quantum ad vnam ſui partem. Quarta ratio. Tunc ægritudo ſiue diſpoſitio vnius & eiuſdem gradus & impedimenti à tempore eueniens, vni erit ægritudo, & alteri nō ęgritudo: quod videtur inconueniens. Conſequeotia tenet, quia, ſi amputetur pes ſutori, & curſori, vnus prohibetur à conſueta operatione, vt curſor: alter non, vt aſsiduus ſutor. Iſta inconuenientia, ad quæ deducit ſecunda & tertia ratio, diceret Plusq̃com. non eſſe inconuenientia, vt apparet infra illo cap. Tertio vero in ventre. Quinta ratio. Tunc idem homo ex ſuperflua tonſione vnguium erit æger, & ex pedū amputatione non erit æger: quod videtur abominabile, quia colligens perlas, qui eſt vnus artifex non paruus, dimittit conſuetam operationem nocumēto vnguis, non tamen pedis perditione. Et multa conſimilia argumenta poſſent induci, quæ per te conſidera, ſicut aliàs induximus argumentum, ꝙ habens cataractā in oculo non dicitur æger, ſed, ſi hac ſtante alteri oculo ſuperueniat clauſio palpebrę, dicitur æger, & tamen, ſi oculo chataractoſo ſuperueniat eruptio, non dicetur æger in hoc. Hoc tamen argumentum de oculo eſt ſolubile. Secundo procedemus per ea, quæ prędictam opinionem inueſtigabunt, quid intelligat per ægritudinem nunc totius.

HIC SCIENDVM EST, ꝙ apud volentes intelligere ſuam opinionem non poteſt intelligi ægritudo totius, niſi illa, quæ lædit operationem totius. Aut ergo primo intelligemus operationes totius, eas, quę ſuper toto & qualibet parte ſunt extenſæ, & illę non ſunt niſi operationes nutricationis, quibus totum & quęlibet pars ſe regit. Aut

A ſecundo intelligemus operationes totius, illas, quæ ſunt in membris, & fere in pluribus partibus corporis, & proprie in habitu totius perfectiores operationes, quæ ſunt in eis, in quas totum corpus ſicut in perfectum finem eſt ordinatum, quomodo operatio cogitatiuę virtutis ſiue operatio intellectus eſt operatio intellectus. Aut tertio operatio totius poteſt dici illa, quæ ſit virtutis, quæ eſt actus totius: & hoc modo viſio poteſt dici actio totius proprie ſm̄ noſtram opinionem, quam tenemus, ꝙ anima ſenſitiua ſit forma ſubſtantialis cuiuſlibet partis corporis, & ꝙ totum corpus videt per oculum, & ambulat per pedem: & iſto modo improprie dicitur operatio totius. Aut quarto dicetur operatio totius, quia membri principalis operatio: & ſic dicetur operatio totius, quia totũ ordinatur ad illam, & partes eius ſm̄ illam ordinantur, ſicut etiam operatio circa aliquam artem, quæcunq; ſit, poteſt dici operatio totius. Nam omnes ſunt operationes ſenſitiuæ & motiuæ totius, quæ ſunt operationes principales in ratione finis: & ſic omnia membra ſenſitiua & motiua determinantur ſm̄ exigentiam operationis pro illa arte. Vnde diceremus, ꝙ pes carpentarij dolabrat: & pes ſutoris ſuit, quia quieſcit eorum pes quiete ordinata ad dolabrandum & ſuendum: & iſte modus dicendi operationis totius, eſt, quem credo Plusq̄com. magis intelligere. Sed nec iſte videtur mihi proprius modus apud medicum intelligendi operationes totius. Nam, cum ſanitas ſit diſpoſitio naturalis, & ab intrinſeco inhærens, vt ipſe vult, inclinationes ad operationes perficiendas ſunt ab intrinſeco, & circa illarum perfectiones ſanitas verſatur, quæ ſunt ambulare, & manibus capere, & ſentire. Et ideo impedimentũ operationum, quas perficit, vel debet perficere ſanitas, eſt, quod ſignificat ægritudinem: ſed operationes circa hoc negocium vel poſſunt eſſe ſolum ab extraneo, pauca volũtate vel coactione, vt in actibus ſeruitutis. Sed tu dices,
B omnis operatio motiua eſt ab extraneo, quia ab obiecto, vel voluntate. Dicendum, ꝙ mouere manum & pedem conſiderantur ab obiecto & voluntate: & ſic in velle vel non velle non eſt ægritudo nec ſanitas, cum ſint libera. Alio modo, vt fiunt à calore noſtro & diſpoſitionibus intrinſecis, & vt ſic, ſunt, circa quas ſit læſio vel perfectio, quibus ſignificamus ſanas manus vel etiam infirmas. Amplius, & ſi hic ſit proprius modus dicendi circa omnes artes eſſe operationes totius, oſtendetur tamen, ꝙ ex impedientibus vel benefientibus apud medicum non debemus dicere corpus ſanum vel ægrum. Ex dictis inferunt ſex propoſitiones ſm̄ ſex membra prædicta, Prima eſt. Operatio totius, quia cuiuſlibet partis, eſt operatio nutritiuę. Secunda propoſitio. Operatio totius poteſt dici operõ ſenſus tactus. Tertia propoſitio. Intellectus operatio ſiue cogitatiuę poteſt dici operatio totius. Quarta propoſitio. Operatio vna vnius partis poteſt dici operatio totius improprie, vt viſio. Quinta propoſitio. Operatio cordis poteſt dici operatio totius. Sexta propoſitio. Operatio vna, quæ eſt vna artificiatio poteſt dici operatio totius proprie vel improprie. Tunc diſcurrendo ponantur iſtę concluſiones, Prima eſt. Lęſio ſenſibilis operationum cõſuetę artis ſiue conuerſationis non ſignificat ęgritudinem totius primo modo, quę eſt ęgritudo nutritiuę virtutis, quia bene ſe habeat nutritiua totius poteſt propter digiti puncturam vel propter verrucam in plãta pedis impediri, & tamen erit læſus in operationibus totius, & non dimittetur conuerſatio nunc: ſicut ſartor habens principiũ hydropiſis cachectus ſuet, & conuerſabitur, vt ſenſu notum eſt. Secunda concluſio eſt. Læſio ſenſibilis conſuetæ
C artificiationis non oſtendit ægrum corpus ægritudine lædente totius operationes, quæ eſt ſenſatio ſenſus tactus, nam in fluxu ventris ſępiſſime carpentarius dimittet carpentariam, & tamen eſt boni tactus. Contra tertiã propoſitionem arguitur ſic. Senſibile impedimentum exercendi artes ſtat cum bona operatione æſtimatiuę ſiue cogitatiuę & intellectus: ergo illę non dicuntur ęgrę, vel illę non dicuntur læſę operationes. Et ſic contra quartam propoſitionem, & contra quintam conſimiliter poteſt argui. Contra ſextam arguitur ſic. Nullius operationis impedimento ſenſibili totum corpus debet dici ægrum nunc, cum quo ſenſibili impedimẽto ſtat quãdoq; omnium principalium & nobilium membrorum optima diſpoſitio in complexione, & in omni natura, et totius etiam cõplexio & compoſitio ſtat ſana: ſed cum ſenſibili nocumento artificiandi hęc ſtant, vt apparet in ſartore, qui impeditur, quia nimis totondit vnguem, aut quia pũctus eſt in digito. Sed tu dices, ego dicam, ꝙ cerebrum & cor & omnia membra ſunt ægra, inquantum ſunt in toto ordinato ad illam operationem. Iſta videtur mirabilis ægritudo totius, cum optima principia optime ſe habeant. Amp̄. ſicut diximus, iſta determinatio cordis ad hanc operationem eſt extranea & accidentalis. His habitis dicamus, ꝙ ſenſibilis læſio operationum ſignificãs corpus ęgrũ nunc, eſt ſenſibilis læſio illarum operationum, quas corpus ſanum perficit: corpus autem ſanum perficit operationes perfectas totius & partis ſm̄ modos prædictos: ergo ſenſibilis læſio operationum totius, vt verbi gratia primo modo læſio nutritiuę in toto, ſignificat ægritudinem appropriatam nutritiuę totius, ſiue per ſe, ſiue per communitatem hepatis. Et hoc modo ex cachexia & hydropiſi arguimus ægritudinem totius, lædentem ſenſibiliter operationes circa nutrimentum. Et ſic authores noſtri procedunt ad cognoſcendum, vt apparet in libro de ſubſtantia virtutum naturalium. Et ex ſtupore in toto, quia eſt ſenſibiliter læſa actio ſenſus tactus, arguimus ægritudinem totius appropriatam. Eodem modo, cum diſcurramus partes ex læſione ſenſibili operationis viſiuę, arguimus oculum ægrum nunc per ſe, vel per communitatem. Et ſic de ſingulis partibus & operationibus noſtri corporis, ſenſibilis operationum læſio eſt ſignum ægritudinis, vt dicit Gal. Ex quibus concludimus, ꝙ ſenſibilis læſio alicuius partis eſt ſignum ægritudinis nunc alicuius partis.

Virtutis aut membri alicuius, ſenſibiliter læſæ operationes aliquam'ne ægritudinem neceſſario arguant. *Quæſtio. XXXIIII.*

Dubitatur, cum operationes, quibus artificiamur, ſint operatiões alicuius virtutis & alicuius membri: ergo, quando circa has operationes ſit impedimentum ſenſibile, neceſſario aliquam ęgritudinem arguit vel oſtẽdit. Conſiderandum eſt, ꝙ non poſſe exercere artem conſuetam ſignificat abſolute & indiſtincte, ꝙ corpus eſt ægrum nunc: & ſignificat, ꝙ ſit in toto, vel ꝙ ſit in parte ægrum nunc, ſed poſt hoc iudicium, ſm̄ quod cognoſcitur, ꝙ ægritudo, qua iſte non poteſt artificiari, eſt in vna parte, verbi gratia punctura digiti ſutoris: vel in toto, vt febris. In hoc ergo primo iudicio, quo dicimus, iſte carpentarius nõ poteſt ſuam artem facere, ergo ægrotat,

communiter se habet medicus respectu vulgi:nec aliquis eorum dicit totum,vel partem,sed ꝙ ægrotat: Sed cō-
tra hoc est ratio,quæ potest formari ex illa ratione superius facta contra rationem Plusq̃com.Nam aliquis debilis E
ex dispositione antecedēte febrem,s.ante, quàm febriat;decumbet,& nō poterit cōsueta agere,& tñ non est æger.
Solutio, dico,ꝙ non est æger ægritudine totius(& hoc sufficit cōtra Plusq̃com.)sed dicam,ꝙ est æger ægritudi-
ne partis.Dispositio.n.ante febrem potest esse ægritudo respectu virtutis motiuæ pedum vel manuum: vel respe-
ctu capitis,vnde dolet:vel stomachi,vnde non appetit:& tamen neutra illarum læsionum est à febre , nec ab ægri-
tudine totius,quæ sit ægritudo ante,q̃ febriat,& à qua posimus numerare creticos dies. Considerandū est etiā,
ꝙ,sicut lęsio artificiandi est iudicij signum,quia non iudicat ęgritudinem nec in parte determinate,ꝙ sit sensibilis
læsio operationum totius,vt mala nutricatio in hydropisi , ita læsio sensibilis operationū partis est signum distin-
ctum & scientiale siue artificiale,quia significat hoc totius ægritudinem,& hoc ægritudinem partis.Et ideo de hac
sensibili lęsione debemus intelligere,cum dixit,Sensibilibus lęsionibus operationum determinatam. Conside-
randum est tertio,ꝙ,licet non sit hęc propositio vera,Omnis,qui non potest exercitari in sua arte , habet aliquam
ægritudinem totius vel partis.tamen conuersa non est vera ; Omnis.s.habens aliquam ægritudinem actu in toto
vel in parte non potest artificiari,vt in exemplis dictis patet,Sartor cum amputatione pedis,& cachexia : etiā quia
non dum aliquis aliquam artem consueuerit,vt infans modo natus. Sunt ergo conclusiones,in quibus stat veri-
tas quæstionis,istę quatuor,Prima.Sēsibilis læsio operationum totius,vt mala nutricatio hydropica,est signū ægri-
tudinis totius:& sensibilis lęsio operationum,vel operationis partis,vt cęcitas est signum ęgritudinis partis.Et ecō- F
uerso,si ægritudo est in toto,lędit sensibiliter operationes totius:&,si ægritudo est in parte,lędit sensibiliter opera-
tiones partis.Ratio est,quia illę est effectus ægritudinis,s.lęsio sensibilis operationum,sicut oppositum est sanita-
tis effectus. Contra,febris est ægritudo totius,& quandoq; inest , & non lędit sensibiliter operationes totius,s.
nutricationis actum. Dicendum,ꝙ febris est propria pasio cordis , & ideo sensibiliter lædit operationes cordis,s.
pulsationis,& sic operationes totius virtualiter,quia cor est virtualiter. Contra,calor , qui est in membris, vt in
subiecto,est formaliter ægritudo,quia distemperamentum:ergo lędit operationem membrorum.Quæ ergo sunt
illę lesę operationes circa nutrimentum,quibus calor cordis stat vt princeps , quas medicus arguit læsas ex sensa-
to signo,significante cor ægrum. Vel arguitur,ꝙ per operationes intelligimus quādoq; nō virtutis actum solum,
sed large operationes sumuntur pro quibuscunq; operationibus:vnde calefacere manum tangētis medici mala ca-
lefactione potest impropriè dici mala operatio. Contra,hoc non sufficit,quia quandoq; calor febris apparet ad
tactum tepidi sibi.Solutio, primo , ꝙ omnis calor febris tactui medici apparet inconueniens, licet non omnis sit
in gradu,imo quandoq; remissus:vel ꝙ sufficit ægritudinem totius habere vnum signum sensibile,sicut febris ha-
bens pulsum sensibiliter mutatum,quicūq; sit pulsus cordis,& in quacūq; arteria. Secunda conclusio est, ꝙ si-
gnum sumptum à sensibili læsione operationum est signum artificiale in libris traditum:vnde Gal.statim in gene- G
rali intendit primo de accidēti & morbo,cum dixit, Actionem suam facere nequeunte,vel impedite facere, infir-
mus appellatur ſm illud membrum. Ergo vult, ꝙ , qui manu non potest capere,sit infirmus in manu:& ſm hoc
carpentarius non potens actu dolabrare manu,dicetur infirmus in manu,non in toto. Tertia conclusio est.Sen-
sibile impedimentum conuersandi vel artificiandi significat,ꝙ in corpore talis artificis est aliqua ægritudo:nō ta-
men significat eam esse partis vel totius,quia ægritudine totius potest impedire,& etiam ægritudine partis , qua
in homine consueto artificiari possumus arguere,quòd est ęger,si illam nō potest exercere. Ideo Gal.hoc signum
assumpsit hic,& infra de signis prognosticis. Quarta conclusio est hęc,quòd signum,quod est sensibile impedi-
mentum artificiandi,est commune medico & vulgo:inquantum tamē differt medicus à vulgo , inquantum sciret se
distinguere,simul autem se ægrotare.

DVBITATVR SECVNDO circa principalem conclusionem:nam dictum est, ꝙ sensibilis læsio operatio-
nis vel operationum partis distinguitur,& ostendit partem esse ægram,vel significat,& sic de toto.Cū ergo, quod
est sensibile,aliquo sensu comprehendatur,quero,quò sensu sint illa signa sensibilia, an sensu medici , vel infirmi,
& an visu,an odoratu,vel quo sensu. Hic præmittimus primo hoc fundamentum, ꝙ impedimentum sensibile
operationum,quo dicimus corpus esse actu ægrum , non debet intelligi respectu corporis optime vel semper sa-
ni,quia quilibet præter sanum multum,respectu illius habet sensibiles,i.manifeste defectas operationes,s.tā cor- H
pora sana nunc,q̃ illa , quæ vocantur neutra , quę sunt in latitudine sanitatis.Et de hac sensibilitate loquitur Gal.
cum dicit,ꝙ est vtriusq; discretiuus:& est sensibilis læsio operationis.Subdit postea , quòd corpora deficientia ab
optima,s.parum sana,& multum,sunt aliquod modicum & insensibiliter læsa respectu optime sani.Omniū ergo
corporum deficiētium à semper sano,præter sanorum multum,operationes sunt sensibiliter,i.manifeste, defectæ
siue lęsę respectu semper sani,& solius sani multum sunt sensibiliter operationes defectę.Debet igitur intelligi si-
ue impedimentum sensibile,siue nocumentum,siue læsio,siue defectio respectu eius , respectu cuius sunt hę ope-
rationes,operantur ad eas,quas ille prius habuit vel habere debuit,sunt sensibiliter læsę vel defectę,& positę extra
latitudinem sanarum operationum. His habitis dico primo,quòd operationes esse lęsas sensibiliter, est eas ma-
nifeste esse læsas ita,quòd sensus hoc comprehendat. Secundo,illa autem comprehensio aliquando fit fortiter,
quia video,quòd claudicat,ergo infirmus pede.Aliquando est comprehēsio eius in sua causa,neq; expectamus iu-
dicare de operatione male comprehensa,sicut cum video priuatum oculis , aut habentem pedem amputatum.Et
quādoq; in suo effectu,sicut in operationibus nutritiuę,quę in se nō sunt sensibiles,sed in operationibus,vt in vri-
na , & in similibus.Ita etiam sensibilitas defectarum operationum quandoq; fit sensu medici & non sensu infir-
mi , nisi quia medicus sibi narrat , vel alius.Exemplum primi aliquis syncopizans vel apoplexiās apoplexia mi-
nori,qui adhuc viuit. Aliud exemplum,infanti in vtero paulatim oculi exiccantur sic,quòd nunq̃ videbit,ille est
æger actu,& nunq̃ tamen erit sibi notum vel sensibile se non videre,nisi cum sibi notificabitur, & tñ erit sensibile

suæ

A ſuæ æſtimationi, vel notum ſuo intellectui. Si enim nihil diceretur, omnes homines crederet eſſe tales, qualis ipſe eſt, & non perpenderet ſe aliquo eſſe priuatum. Nec proprie poteſt dici, ꝙ ſua priuatio ſit comprehenſa ſua virtute viſiua, cum careat organo viſus. Aliud exemplum, ꝙ ſit aliquis, cuius ars ſit ſedere ad banchum, & pauca agere: ſuperueniat ſibi ethica in prima ſpecie, quæ poteſt eſſe inferioris gradus caloris quadam ephemera, vnde leuis eſt calor & ſenſu imperceptus: iſte ſtabit ad ſuam artem, & non ſtatim erit ſibi notum ipſum habere ethicam: medicus tamen conſiderabit pulſum, &, quia quædam ephemera præceſſit, iudicabit eum ægrum. Exemplum ſecundi, ſi aliquis habeat ſibilum auris, vel imagines, medicus de hoc nihil comprehendit, niſi infirmus ſibi narret: & tunc hæc actio eſt læſa ſenſibili æſtimatione medici comprehendentis à relatione infirmi: & in hoc decipitur medicus, inquantum infirmus ipſi non verũ dicit, & hoc vel quia fingit, vel quia alienatus imaginatur in ſe, quod non eſt. Tertio dico, ꝙ ſenſus, quibus comprehendit medicus operationes ſenſibiliter læſas, ſunt ſenſus particulares quinq;, & ſenſus intrinſeci, & quandoq; cũ vno, & quandoq; in pluribus, ſiue percipiatur actio læſa in ſe, ſiue in cauſa, ſiue in effectu, vel quocũq; ſigno. Medicus enim videt claudicantem, & cataractam in oculo, & vrinam ĩmodũ lotutæ carnis: audit rugitus & ſonitus aquæ motæ in hydropico: odorat fœtida vel alia geſta extra ſe omittimus: cognoſcit trementia membra ſupercalefacta, vel infrigidata, vel conſimilia: quandoq; autem ſenſu interiori comprehendit motus vel ſigna narrante diſpoſitionem infirmo, ſicut in habente ſibilum auris. Conſimili modo quãdoq; læſæ operationes ſunt ſenſibiles ſenſibus ægrotantis, ſicut imagines viſui, ſibilus auditui, fœtor narium, amaritudo oris, dolor tactus, & læſiones operationum intrinſecarum virtutum. Tunc conſidera, ꝙ illarum comprehenſio ſit ab infirmo, inquantum recitatur medico, quia comprehendit ſe comprehendere ſic per virtutes intrinſecas: ſenſu enim cõmuni quis iudicat ſe videre, i. iudicat de actiõe ſenſus particularis. Apparet ergo, ꝙ ſenſibilis læſio operationum ſignificat corpus eſſe ægrum, ſiue operatio ſit in toto extenſa, ſiue ſit partium determinatarum: & ꝙ iſta comprehenſio ſit ſenſu medici vel infirmi, & ab infirmo ſit medico nota. Diximus autẽ, ꝙ hæc ſigna inueniuntur ſcripta in libris medicorum: & hoc generaliter primo, ſicut ſen ſecunda primi cañ. illo capitulo, Accidentia & ſignificationes. & in libro de accidenti & morbo, & in libro de interioribus, & in libro techni, & in multis locis. Inuenies etiam iſta ſpecialiter in capitulis cuiuſcunq; ægritudinis cum cauſam conſiderabis Haliabatem primo theoricæ, & Raſim ſecundo Almanſoris in capitulis, in quibus diſpoſitionem tremendi ſenſus, vbi conantur ſcire eius ſanitatem & ægritudinem: & ideo ſingulariter perquirunt de omni membro. Expetitur etiam eum currere, & manibus texere, loqui, & conſimilia agere, & generaliter per malas & bonas operationes comprehenſas à medico ex interrogatione ſerui, & etiam domini, vbi oportet, & inſpectione vrinæ & caloris iudicat illum ſanum, vel ægrum, vel neutrum. Sed contra prædicta eſt fortis imaginatio ſeu ratio. Senſibilis læſio operationum eſt, per quam iudicamus hominem ægrum, ſecundum Plusq̃cõmentatorem & cõmunem ſententiam debet intelligi reſpectu eius, quod prius fuerat, cõparando. ſ. iſtum hoĩem ſibi ipſi prius, nõ cõparando ſano ſimplr vel optime, quia quilibet dicetur actu æger, cum reſpectu illius quilibet ſic ſentitur læſus ſiue defectus. Ex hoc arguitur, Optime ſanus põt fieri paulatim nunc ſanus: ſed ille reſpectu ſui habet ſenſibilem operationũ læſionem, verbi gratia ipſe met comprehendit ſe fieri defecti viſus, & auditus, & intellectus reſpectu eius, quod prius fuerat. Medicus cõprehendit ẽt motiones mẽbrorum, qbus accidit eſſe artificem, & non bene operatur, vt prius, imo ſenſibiliter deficit. Et hæc inſtantia eſt contra Plusq̃cõmentatorẽ, ſicut contra me. Secunda inſtantia eſt de ſene decrepito, in quo eſt ſenſibilis læſio operationum quarũcunq; neceſſariarũ, vel vtilium ad vitam cõparatione ad ſe ipſum. Ad has duas inſtãtias rñdet Plusq̃cõmentator, ſicut innuit Gal. tractatu tertio, ꝙ illæ diſpoſitionẽs, quia fiunt paulatim, dicunt & ſunt ſanitates, quia ſunt cõnaturales factæ, vnde infiunt, i, intus fiunt, & ideo ſiccitas ſenis eſt ſanitas, quia inſit, i. intus ſit & cõnaturalis. Hęc ſolutio nõ quietat intellectũ. Nam ſiccitas ſenilis, ſi veniat vni iuueni propter aliquam cauſam accidentalem, & ita oẽs partes ſubiecti occupet, ſicut in ſene, non video, quare nõ dicatur ſibi ſanitas. Dicemus, ꝙ iſta ſanitas ſit ab extraneo, ſed ſenilis ſit ab intrinſeco. Solutio. nõ video, quare nõ ſit ſanitas vtriq;, quãtum eſt de natura ſua, dũmodo forma qualitatiua ſit vna & eodem modo inſit ſubiecto. Amplius ſanitas nũc, ad quam peruenit optime ſanus, erit ægritudo, quia facta eſt à principio extraneo. Tertia ratio, quare ſolutio dicta nõ quietat intellectũ, quia, ſi iuueni adueniat defectus viſus, quẽ habet decrepitus, & eodẽ modo diſponat oculus eius propter aliquam cauſam, diceretur eger nunc: ſenex facit operationes, ſm ꝙ debentur ſeni. Contra ethicus facit operationes, ſm ꝙ debẽtur ethico. Item à diſpoſitione intrinſeca habens rupturam venam in pectore facit operationes ſpuendi, ſm ꝙ ſibi debetur. Quarta ſolutio eſt, quæ cecidit de mente antiquorum multorũ, quam dat Gal. vt poteſt intelligi ex libro de regi. ſanitatis primo, ſecũdo, & tertio. Et eſt, ꝙ ſenex proprie decrepitus eſt actu æger: & ſic dicemus, ꝙ homo teperatus factus ſanus nũc, eſt homo æger actu: & in hoc negabitur authoritas Plusq̃cõmen. Et ratio illius eſt, quia ille, qui fuit teperatus, habet operationes ſenſibiliter defectuoſas reſpectu ſui ipſius prius. Sed tu dices, aliquis ab vtero habẽs illam ſanitatẽ nunc, dicetur ſanus: quare ergo ille dicetur æger, cum ſit vna forma? Solutio cõis ſm cõmunem viam, quia ille ſic natus nullam prius habuit bonam operationem, ſed qui fuit paratus prius, habuit bonas. Tamen ſm noſtrã opinionem ſupra oportet ponere, ꝙ natus cum ſanitate defecta ex natura principiorum non impeditorum dicitur ſanus nũc, quia nunq̃ aliam debuit habere. Sed hæc fuiſſet extra impedimenta circa principia, quia debuiſſet habere optimã ſanitatem, ſed ex impedimento circa gñationem habuit illam debilẽ ſanitatem, diceretur actu æger, & non differt, niſi quia ille natus ci ea, ante, quã haberet optimã, quam debebat habere nõ impeditis principijs: hoc tñ non eſt cognoſcibile niſi medici exiſtimatione, ſicut ſunt talia multa in medicina: ſed ille nũc optime factus ſanus habuit in tpe. Et ſm hanc viam probatur, ꝙ ſenex eſt actu æger: nã, qui habet oẽs operatiões ſenſibiliter læſas reſpectu ſui ipſius prius, non potens aliquam artem exercere etiam de conſuetis ſibi prius, videtur actu eſſe æger: ſed aliquis ſenex decrepi-

tus est huiusmodi, vt euidenter apparet, quia decrepiti morituri morte naturali deueniunt ad hoc, quod fere nihil possunt agere. Amplius, ephemera in iuuene est ægritudo: quare igitur senectus non dicetur ægritudo? Amplius, conuenientius videtur ægritudo, mortem immediari ægritudini, quàm sanitati, nam sanitas dicitur in posse bene operari. Dices ad primam rationem, quod, licet operationes senis sint sensibiliter læsæ, sunt tamen ei propriæ, scilicet quales conueniunt seni. Etiam hic defectus est à principio intrinseco. Solutio ita, cęcus facit operationes cæco debitas: & esse à principio non tollit malitiam dispositionis, sicut aliquis ex naturali proportione principiorum potest aggregare naturam extraneam, ex qua morietur vel statim infirmabitur ante senectutem. Ad secundam dices, quod ephemera stat cum iuuentute, sed senectus non stat cum iuuentute. Solutio sic, ephemera non stat cum sanitate, quam abijcit. Sed quomodo saluabimus Gal. sexto de regi. sanita. qui dicit, quod esse extra ægritudinem existit senibus? Dicendum primo, quod, quæ dicta sunt de opinione antiquorum, non concordant secum: vel dicendum, quod senectus est ægritudo naturalis, & ideo vocatur sanitas, cum tamen secundum rei veritatem sit ægritudo nunc, siue actu. Tertia solutio nostra præmittit has propositiones fundatas super quęstione nostra de sanitate, Prima, quod sanitas est forma naturalis, qua anima organice pôt exercere suas operationes. Secunda, quod ista forma est diuersorum graduũ in perfectiõe: & ideo diuersi gradus in perfectione sunt in actionibus. Tertia, quod ægritudo non est forma naturalis, qua anima agat operationes aliquas, nec in aliquo gradu, sed est forma, siue res, siue quicquid sit, quo impeditur actio. Differt autem multum, esse principium actionis, & esse principium impediens actionem. Impediens autem actionem nihil facit actionis, sed solum impedit: & hoc dicitur ægritudo secundum subtilem mentẽ Gal. 3 de accid. & morbo primo capitulo. Contra, quia debuisses dicere, quod sanitas est dispositio, qua fiunt debitæ siue conuenientes actiones. Item quid intelligis per hoc, quòd dicis sanitas est dispositio, siue forma naturalis? Dicendum (vt dixit in hoc Gal. primo de regimine sanitatis secundo capi.) statim, cum dicitur, est dispositio, qua actiones fiunt, intelligitur, quod sit naturalis dispositio: huius ratio est, quia statim, cum hæc forma est talis, quod cum ea sit actio, sequitur, quod est instrumentum animæ, ergo naturalis, quia da oppositum, non erit instrumentum. Ergo sequitur, sanitas est dispositio, cum qua animæ operationes fiunt: ergo debite fiunt nullo alio occurrente. Sequitur etiam, sanitas est dispositio secundum naturam, quæ est instrumentum animæ: ergo ea debite fiunt operationes, non tamen sequitur, hæc est dispositio secundum naturam, non tamen actionis principium, vt Gal. primo de regimine sanitatis. Soluitur ergo ad primum, quia eo ipso, quòd actionem facit, intelligitur, quòd debite facit, siue potest facere. Ad secundum dicendum, quòd sanitatem esse naturale quid est esse principium instrumentale animæ ad operationes: & ideo, si non ponitur naturale in diffinitione animæ, non minus est conueniens diffinitio. Lege textum Gal. in prædictis locis, quia sic vult, licet anxiosum fuerit sibi exprimere, quia non nisi multis interpositis. Ex istis infertur, Primo, quòd omnis dispositio, cum qua anima facit operationem organice, quantumcunq; operatio sit infimi gradus, vocatur sanitas: & omnis dispositio impediens operationes, quantumcunq; actio impedita sit valida & perfecti gradus, est ægritudo. Secundo, quòd omnis actu æger habet operationes aliquo modo perfectiores: & aliquis actu sanus operationes valde imperfectas. Exemplum, iuuenis habens ephemeram aut imaginationem est perfectioris operationis decrepito, vel quodam alio, de quo diceremus, quòd esset sanus nunc: tamen operatio decrepiti dicitur perfecta, quia in tali gradu perfectionis non cõiuncta alicui rei nocenti, vel actione impediti, sed anima sua cum tali instrumento non est apta facere alium gradum perfectioris operationis. Sed iuuenis habens ephemeram, quia cum sua actiõe habet extraneum impediens, ex hoc dicitur æger, & ex hoc actio sua debet dici non perfecta, quia non pura siue non separata à re non impediente. Exemplum illorum, quod volo modo concedere, erit falsum: & probo, quia sit albedo sanitas, & nigredo ægritudo, & sic miscibilis & minima albedo & imperfectissima, sed non mista nigro, & sic maior aliqua, tamen coniuncta nigro, habens minimam albedinem puram, dicitur sanus; habens albedinem in gradu primam vel vltra, tamen, quia coniuncta nigro, dicitur æger. Dices ergo, quod senex est sanus, quia, licet habeat operationes defectas secũdum prius, tamen nõ habet hoc per aliquam dispositionem impeditiuam actionis, sed per suam dispositionem, quæ est animę instrumentum, quo vel qua fit operatio illa, quæ est in tali gradu perfectionis. Et sic dicẽdum est de sano nũc, quia prius erat sanus simpl.

Ex quibus apparet bene etiam dictum à Gal. quod nõ debemus iudicare ægra corpora ex defectu operationũ, quia omnis homo erit æger, quia defectus respectu sani semper: & erit incurrere dogma sempiternæ passionis.

Quo pacto possit Medicus distinguere maximum operationis lapsum, morti affinem, qui tamen sit à sana dispositione, puta senili, & lapsum minorem, qui sit ab ægritudine, puta iuuenis ephemera laborantis. *Quæstio.* XXXV.

DVbitatur, si defectus maximus operationis coniungibilis morti, vt senilis, est à dispositione sana, & aliquis minor est cum ægritudine, vt iuuenis habentis ephemeram, quo medicus posit ista distinguere ita, quod possit dicere, ista operatio defecta, non est defecta ęgritudine, sed ex natura sanitatis talis, est in tali gradu perfectionis: & ista alia operatio est defecta, quia aliquid impedit, quod vocatur lædens operationem vel actionem, & dicitur ægritudo. Dicendum, quod Gal. innuit in quibusdam hoc esse sensibile, s. quod ille habeat operationes impeditas ab quo impediente, vt est in magnis lapsibus, vt doloribus fortibus, ablatis actiõibus, & huiusmodi. Et nos dicemus, quod nullum vnum signum potest dari ad distinguendum hoc: nec impedimentum operationis, vt supra probauimus: nec etiam illud, quod nos diximus, s. nocumẽtum, siue impedimentum secũdum vnumquodq; membrum. Nam, licet per nocumẽta sensibilia operationum ego cognoscam habere istam dispositionem in oculo, qua male videt, tamen nescio ex hoc, si est, quia sit gradus talis perfectionis, & sit sanitas, vel sit aliquid, quod actionem impediat, & sit ęgritudo. Et, quãuis ita sit, tamen, quod diximus, est verũ vt in pluribus, s. quod defectus actionũ secundum partes, vel secundum totum, sunt à re impediente partes, quarum impedimentum accidit toti, vt manus amputatio, febris, & huiusmodi. In quibusdam aũt est occultum, vt vtatur medicus ratione: & tunc dicemus, quod defectus senis cõiter videt

iudicio

A iudicio plurium, q̃ non sit ægritudo, sed talis gradus sanitatis, nec apparet vnde hoc sit, quasi cõmuniter opinatũ? & si est, sicut de propositionibus multis & diffinitionibus concessis, & tñ causa ignorat. Et, si qua causa nobis apparet, est ista, q̃ non videtur conuenens, q̃ species humana in maiori parte corporis habeat impedimentum rem sẽparet cum coniunctam: sed hoc erit, si impedimentum sentis erit propter rem extraneam, & non erit, quia in tali gradu perfectionis: sed iudicaretur, quòd puer sic erit impeditus. Hic sunt multa dubia, quæ alijs omitto: & concludo, quod sensibile impedimentum operationum totius vel partium indicat ægritudinem totius vel partis, & hic dico impedimentum improprie dictum, quod est gradus imperfectior de gradibus imperfectionis. Quomodo autem hoc impediens possit esse pura priuatio, & quomodo forma positiua, vide in quæstione nostra de sanitate. Ex his soluuntur rationes, quæ arguunt senem ægrum: & soluuntur rationes Plusq̃commentatoris, quibus probat, quòd ab impedimento conuersationis debet corpus dici ægrum. Ad Gal. dicendum, q̃ ipse fecit principium ægritudinis à principio febris, & ad hoc conatur quam potest sciri. Ad Gal. & Hali dicendum, quòd illud signum est frequẽter verum, scilicet quod supra diximus, sed signum nostrum adhuc est certius & artificialius. Ad rationem primam est dicendum, quòd illud nocumentum est sensibile, quando vtitur oculo vno, etiam est sensibile quandoq; medico. Ad secundam dicendum, quòd, licet non lateat, tamen quilibet æger habet illud signum, vt puer nunc natus. Ad tertiam est dicendum, q̃ secundum istam operationem est ægritudo, secundum quam sit nocumentum in subiecto: & ideo dolens in stomacho est æger in natura, quæ est perficiens sensationem. Quælibet ergo ęgritudo facit notabilem siue determinatum gradum impedimenti actionis, nõ tamen ille gradus

B est sensu comprehensibilis, vt supra diximus. Vltimo scias, quòd illustres Arabum Auic. & Auer. videntes illam confusionem dixerunt impositionem nominum magis confundentium, & fuerunt contenti dicere, q̃ dispositio, qua bene quis agit, est sanitas: &, qua quis in actione impeditur, est ægritudo: & tu nomina impone, quomodo vis. Et postea fuerunt contenti, q̃ ille sit defectuose agens, quomodocunq; nominetur, qui est sic calidus, vel frigidus, vel apostematus &c. & hæc dispositio sic curatur, & hæc sic conseruat, & hęc est incurabilis: & sic cessat ab eis ambiguitas. DOLENTIA ERGO. Declarat, quid intelligat per sensibilem læsionẽ operationum. Considerandum est, q̃ quatuor nominibus vocat læsiones sensibiles operationum, primum dolens: secundum motiones, i. operationes delinquens, i. corruptis, vt corruptio cibi in stomacho, vel corruptio visiuę actionis: tertium est ablatio actionis: quartum est multa diminutio actionis. Ex quibus istis significamus iam ægrum. Sed, si actio sit parum diminuta, difficile est illam cognoscere: & ideo illud corpus dicitur neutrum, verbi gratia decidentiæ. Et hoc est, quod dicit secundum hoc genus læsionis, scilicet ambiguæ: & dicitur hoc secundũ nomen, & non ꝓprie. Tertio diceret quis, paruus dolor significat neutrum simpliciter, & parum currupta actio. Solutio. Saltim in illa parte est ægritudo, & est sensibilis læsio. Ad secundum, vt plus est, q̃ actiones corruptæ sint sensibiles, & ideo

C sunt signa actualis ægritudinis. Quarto considerandum est, q̃ ista nocumenta intelliguntur secundum prius, non respectu optime sani, & respectu sui consueti vel apti consuescere. Expositionem Plusq̃commen. in hac parte vide. Quinto considerandum est, q̃ virtutis actio est mutatio, licet improprie. Vide Plusq̃cõmenta. in omnibus his. Quàuis hoc dictum posset referri ad illud, quod dixit de optima cõplexione, siue sanitate, & deficiente: clarius refertur & leuius ad illud, quod nunc dixit, q̃ secundum magnos lapsus facile discernuntur &c. Quare dicit hos lapsus magnos? ego voco, quo ad sensum, non magnos quidem secundum veritatem, quia nullum corpus erit sanum, quia quodlibet habet magnũ lapsum ab optimo: similiter & nullũ corpus optime sanum esset. ETIAM omnibus his. i. læsionibus operationum, siue corruptio, siue ablatio, siue diminutio iudicantur. Dubitatur cõtra, de his sunt lapsus neutri, & tamen ille lapsus est insensibilis. Dicendum, quòd respectu sui ipsius est insensibilis respectu lapsuum corporum sanorum nunc, in quibus licet sit lapsus ab optimo, tamen respectu sani non est lapsus, sed est sanitas.

DVBITATVR, non secundum ipsam rerum naturam. cõtra, ergo iudicium est falsum, quia aliter, q̃ sit in re. Hoc correlarium inuoluit aliquos. Dicit Dynus, quòd non debet intelligi secundum naturam, quia contra naturam rei, sed non sic: sed ipse non subtiliter inuestigauit. Thadeus vult, q̃ res habẽt modum essendi diuersum, ideo à diuersis diuersimode considerantur, sicut linea mathematica & naturalis &c. Aliter dicamus, quod credo hos

D viros intellexisse, primo quòd medicus cognoscit omnia corpora esse defecta ab optima sanitate punctuali, sicut cognoscit physicus, & sicut est in re, & sicut etiam Gal. hic affirmat primo de regi. sani. Secundo dico, q̃ vtitur alijs nominibus, quia non esse defectum vocat ægritudinem iam. Sed, sicut nomen imponit defectibus sensibilibus respectu propriæ sanitatis, ita alios defectus, cũ quibus hoĩes possunt exercere suas operationes, vocat sanitates.

DVBITATVR, vtrum sit periculum ita reperiri dogma ideft doctrinam, quæ docet nos esse in sempiterna passione. Videtur quòd non, quia non est periculum habere (vt inquit Gal.) talem doctrinam, tertio tractatu, & Auicen. secunda cañ. fen secunda, qui dicunt, quòd corpus humanum continue irascitur vel transmutatur. Dicendũ, q̃ non est periculum habere scientiam, q̃ homo est in continua passione & resolutione, sed est periculum omnia corpora sic passionata vocare ægra & proprie ægra iam, quia tunc medicina esset de ægris solum.

Medicinæ speculatio an sensum transcendat. *Quæstio. XXXVI.*

DVbitatur, vtrum medicinalis speculatio transcendat sensum. Videtur, q̃ sic, secundo de simplici medicina secundo capitulo. Prima solutio. medicinalis speculatio transcendit sensum, s. quo ad signa, quia signa sunt sensibilia. Item intelligit Auer. & hic vellet stari, quia propositio fuit sua. Secunda solutio aliorum. medicinalis speculatio &c. i. deft medicus, in quibus potest, iudicat paruissimum. Contra, ita facit metaphysica. Tertia. medicinalis speculatio principium recipit à sensu. Contra, omnis doctrina est talis. Quarta, quam recitat Plusquamcommentator. medicinalis speculatio non transcendit sensum, quia suæ demonstrationes sunt quia.

Contra,quandoq; demonstrat propter quid primo de accid. & morbo,& primo de creticis. Quinta.medicinalis speculatio non transcendit sensum,quia,si omnia,quæ considerat,sint dupliciter considerata, via experimenti, & via rationis,medicus plus affirmat suas conclusiones via experimenti,q̃ via rationis,sicut apparet de conclusionibus medicinarum, & de principatu hepatis &c. SIGNA ergo. Considera ergo primo,quòd isti termini sunt diuersi,quia vnus est sanitas,alius est ægritudo : & ideo vnus intrinsecus,& alter extraneus. Secundo considera, per optimam sanitatē intelligi vel indiuisibilē in puncto iuuentutis,vel sanitatem semper currētem tota vita &c. E

DVBITATVR, quare non posuit extrema sanitatis semper , & sanitatis nunc. Dicendum, ꝙ tunc non ostendit nisi naturam neutri sanitatis. Volens ergo ostendere naturam sani multum , & sani nunc,& neutri sani,posuit illa extrema. Quare non posuit aliud extremum ægrum semper? Dicendum,nescio iam comprehendi & ægrū semper secundum nostram nominationem.

DVBITATVR, quia neutra sanitas nō æque distat ab extremis, nam inter neutrum & semper est sanum multum:sed inter ægrum iam,& neutrum,est sanum nunc.Solutio.neutrū nunc decidentiæ reducitur ad ęgrum iam.

Quæstio est,quomodo optima sanitas,cum sit medium & extremum. Solutio. diuersimode potest dici mediū & extremum,quia,vt dicit perfectum , cui opponitur imperfectum,est extremum : sed,vt dicit naturam mediam in calido & frigido,verbi gratia tepidum,dicitur medium. OPTIME ergo. Litera potest sic exponi. Ergo,quamuis corpora sana posint diuidi in magis & minus , & sic in infinitum,& quamuis posint separari in tres latitudines,tamen nos dicimus signa optimæ compositionis , & corporum deficientium , quòd, quot sunt corporum dispositiones in gradu,tot sunt signorum,& ideo multiplica,quantum vis. Alia expositio est Hali,& Plusq̃com. F quòd hic optime sanum excludit à latitudine sanitatis optimę cōpositionis &c. DEFICIENTIVM vero genera.Quia deficiētia,licet posint diuidi in magis & minus,tamen nos separamus in tres latitudines. Et tunc Hali dubitat.non excludit optime sanum,quia ponit ipsum diminutum. Respondet,quòd non reperitur,vel est sensui occultum.Et nos dicamus,vt supra dixit Plusq̃cō.ꝙ sanum semper,est in latitudine sanitatis,& non est sanitas.

DVBITATVR, quare conclusit signa sanitatis solum , cum supra dixerit de signis ægrorum & neutrorum. Solutio.q̃a principaliter illud intendebat,ex consequentia enim sermonis deuenit ad ęgra corpora,& neutra &c.

SIGNVM ergo corporis. Superius determinauit de signis sani semper , & multum sani,& cum hoc neutri,hic determinat de signis nunc sani,quod vocat ægrum simpliciter,i.ægrotatiuum.Primo præmittit &c. secundo exequitur . secunda ibi, Quatuor. Considerandum est esse duas latitudines , 1.sani simpliciter , & neutri , quod est quoddam sanum. Contra,quia iam sunt nota supra. Item illa corpora.s.sani simpliciter,sunt vt habitus:sed habitus est notior priuatione,vt secundo de complexionibus. Dicendum,quòd supra fuerunt nomina nota in generali,ex ista scientia innotescūt specialius,hoc dicit primo,quia quandoq; ponit signum temperatę partis. Secundo,quia ex defectu,licet postea comprehendat perfectum secundum vnūquodq; membrum. Ad secundum dicendum,ꝙ priuatio quādoq; notior est,quo ad nos,primo physicorum,37 commen. Considerandum est,quòd ex lingua arabica apparet,ꝙ corpora sana nunc,habent tria nomina,vel quatuor,s.sanū nunc,ægrotatiuū, & ægrum absolute,& in hoc concordat cum græca lingua,non tamen intelligitur absolute, & simpliciter pesimum secundum nostram doctrinam. Tertio ,quare sub hoc nomine extraheretur,non sub nomine nunc sani? Dicendum ; ꝙ exequitur de eo, vt deficit multum ab optime sano : & vt sic, est aptum ægrotare ; quare &c.

Expliciunt subtilissime quæstiones & expositiones Gentilis de Fulgineo super primo libro Microtechni Galeni.Et non in toto scripsit,quia in alijs dixit se conuenire cum Plusquàcōmentatore.

NICOLAI LEONICENI DE TRIBVS DOCTRINIS ordinatis secundum Galeni sententiam præclara quæstio.

Quæstionem esse difficillimam, et in primis de Resolutiua & Compositiua doctrina admodum diuersam fuisse sententiam: cum, quæ in hac re facere intendat, proponit. CAP. I.

Nter cæteras quæstiones quæ agitari solent in artis paruæ Galeni expositione, illa quæ est de tribus doctrinis ordinatis, quas Galenus in eius libri procemio statim nominat, difficillima habet, Sed præcipue de duabus, altera quę resolutiua, altera quæ compositiua nominatur. Nam de tertia quæ diffinitiua dicitur non aduerti latinos Galeni expositores esse admodū differentes. In duabus vero, quas diximus, ita inuicem aduersantur, vt alij asserāt doctrinam resolutiuam esse demonstrationē quam obrem, siue propter quid, cōpositiuam vero demonstrationē vt sit, siue quia sit (Liceat. n. mihi aliqñ cōmunioris intelligentię gratia, neotericorum cōsuetudinem in B loquēdo imitari) Alij cōtraria differāt resolutiuā doctrinā ex posterioribus ad priora pcedere, cōpositiuā vero vice versa, ex prioribus posteriora demonstrare, Primæ assertionis author, & princeps fuit Turisanus cognomēto Plusq̃cōmētator. Secūdę Petrus apponēsis dictus Conciliator. Quocirca factum est, vt in tanta hoīum magnæ æuo nostro authoritatis discordia nondum satis Galeni de hisce doctrinis exploratus sit intellectus, quem nos volentes hoc opere declarare, necessarium habemus, prius Quid antiqui philosophi de doctrinis principalibus senserint, quot, & quales existāt, explicare. Demum q̃ aliter hi de quatuor modis doctrinarum, aliter Galenus de tribus doctrinarum ordinibus, locuti fuerint, rem nondū à recentioribus Galeni expositoribus aīaduersam, veritatis amatoribus, manifestare.

Quid scripserit Hammonius de quatuor doctrinis. CAP. II.

HAmmonius philosophus apud græcos grauissimus in his quæ præfatur ad libri Porphyrij de quinq; vocibus expositionem, ita de quatuor doctrinis scribit, Quatuor sunt modi doctrinales, diuisiuus, diffinitiuus, demonstratiuus, & resolutiuus. Dicuntur autem doctrinales, quia vnusquisq; aliquid docēs vtitur eorum aliquo; veluti si ostensurus sim q̃ animal est genus, vtor diuisiuo, & dico, Quoniam dicimus genus esse quod diuiditur in multas species, hominem. s. capram, & bouem, igitur animal est genus. Si autem hominis naturam ostēdere volo, vtor diffinitiuo. Ita. n. dico, Homo est animal rationale, intellectus & disciplinæ capax. Si autem velim ostendere propter quid homo est animal, vtor demonstratiuo, atq; ita ratiocinor, Homo est rationalis, omne rationale est C animal, omnis igitur homo est animal. Si autem velim ostendere hominem esse compositum, vtor resolutiuo, & dico, Homo cōponitur ex anima & corpore, corpus quoddam totum est, omnis totalitas ex aliquibus partibus constat, corpus igitur immediate componitur ex partibus organicis. Organicæ autem partes sunt caput, pedes, & reliqua, q̃m vnusquisq; istis vtens instrumētis operatur. Singulæ vero ex his organicis partibus compositæ sunt ex venis, arterijs, musculis, carnibus, & ossibus, quæ oēs sunt partes similares compositæ & ipsę ex sanguine, pituita, flaua bile, & nigra. Hi vero quatuor humores ex quatuor elementis, igne, aerę, aqua, & terra, consistunt. Idē Hammonius in cōmentarijs in priores resolutorios Aristotelis, ita scribit, Quatuor sunt methodi dialectices, quæ sunt quædam facultates, & veluti germina eisdem, diuisiua, diffinitiua, demonstratiua, & resolutiua, & tribus methodis prioribus opponitur resolutiua. Percurramus aūt singulas, vt quemadmodū eis opponitur perdiscamus. Diuisiua quidem vnum in multa diuidit. Diffinitiua aūt plura, quę vni rei insunt, colligens in vnum, eādē rem ab alijs separat, atq; distinguit. Demonstratiua vero aliud alij inesse demonstrat. Resolutiua vero à cōpositis ad simplicia regreditur. Et resolutiuam quidē opponi diuisiuæ nemo dubitat, hæc. n. vnum in multa partitur, resolutiua autē multa in vnum cogit. Opponitur autē & diffinitiuæ, hæc. n. ex pluribus quæ alicui insunt, veluti ex genere, & differentijs, vnam compositam perficit diffinitionem, resolutiua vero compositum in simplicia resoluit, considerat. n. & genus, & differentias, ex q̃bus est cōstitutū. Opponitur aūt, & demonstratiuę, hæc. n. aliud alij coniungit, D veluti aīæ inesse īmortalitatem cōposito syllogismo syllogistice ostendit resolutiua aūt eundē disiungit. Vt autem summatim dicat, diuisiua quidē genera secat in spēs, resolutiua vero spēs in genera colligit. Rursus diffinitiua ex partibus totū aliquod constituit, resolutiua aūt à toto ad partes transcendit, ex quibus cōponitur totū. Rursus demōstratiua ex causis causata demonstrat, resolutiua aūt à causatis ad cām ascendit. Oībus igit opponit resolutiua.

Hammony verba refert, quibus quæritur, cur primi duo libri, in quibus Arist. agit de syllogismo simpliciter, Resolutiui priores, reliqui duo, Resolutiui posteriores inscribantur. CAP. III.

QVerit aūt Hāmonius in eisdē cōmētarijs cur duo primi libri, in q̃bus agit Aristoteles de syllogismo simpl'r, inscripti sint priores resolutiui, Secundi aūt duo, in q̃bus tractat de syllogismo demonstratiuo, resolutorij posteriores simpl'r inscribant. Atq; his q̃onibus ita satisfacit. Dicimus inquit q̃ in syllogismis est cōpō. Est aūt & resolutio, quēadmodū & apud grāmaticos est cōpositio, & resolutio. Cōpositio q̃dē ẽm quā ex elemētis, vel syllabis noīa cōponunt, ac verba. Resolutio aūt ẽm quā ea quę cōposita sunt resoluunt in simplicia, ex q̃bus cōponunt, videlicet in syllabas, & elementa. Est aūt & apud physicos cōpositio, ac resolutio. Cōpositio q̃dē qñ à simplicibus formis veniūt ad cōpositas, veluti à p se bono, ad id q̃d est in mēte bonū, ad id q̃d in aīa, ad id q̃d in corporibus. Resolutio aūt est qñ à formis, q̃ sunt in sensibilibus, ascēdunt ad formas q̃ sunt in intelligibilibus. Est & amatoria resolutio, qua vtit Plato in symposio, à pulchritudine, q̃ in sensibilibus reperit, ad intelligibilē pulchritudinē ascendens. Est & geometrica resolutio, vnde quęrit q̃uo totus secūdus liber Euclidis resoluit. Talē aūt resolutionē

Geminus diffiniuit hoc modo. Resolutio est inuentio demonstrationis. A conclusione enim incipiunt qui resol- E uere dicũtur, ꝙ si inuenerint se opportune resoluisse, postmodum componẽtes quæ per resolutionem inuenerint, faciunt demonstrationẽ, quare recte Geminus diffiniuit, Resolutio est demonstrationis inuentio. Est aũt & apud astronomos cõpositio, & resolutio. Est & in syllogismis, & cõpositio quidem dicitur collectio propositionum, & ipsius syllogismi generatio, veluti si velim demonstrare ꝙ anima sit immortalis, colligo propositiones aliquas, ex quibus constituo syllogismum, hoc modo, Omne per se mobile est semper mobile, anima est per se mobilis, igitur semper mobilis. Item omne semper mobile est immortale, aĩa est semper mobilis, igitur est immortalis, hæc quidem cõpositio appellatur. Resolutio vero quando inuento syllogismo apud aliquem authorem, quærimus ad quam figuram reducatur, atq; ita ipsum in ꝓpositiones resoluimus ex quibus est cõstitutus, Veluti nuper dictum syllogismum apud Platonem inuentum si resoluere voluero, incipio à conclusione, & dico anima est immortalis, vnde hoc probatum est, ex eo videlicet ꝙ omne semper mobile est ĩmortale, & omne per se mobile est semper mobile, & ita resoluo syllogismum in ꝓpositiones, ex quibus est cõstitutus. Ipsas quoq; propositiones si resoluere voluero, resoluam in terminos, Omnis.n. propositio habet omnino subiectum, & prædicatum. Dicit autem in hisce libris & de resolutione, neq;.n. qui nouit quidem cõponere, nescit autem resoluere, hic methodi syllogistici scientiam tenebit. Ipse quidem. Aristoteles preposito tractatu de generatione syllogismorum, hoc est de compositione eorundem, deinde de inuentione ꝓpositionum, qua .s. via ac ratione quispiam possit inuenire propositiones ex quibus componitur syllogismus, subiungit deinde & de resolutione, & dicit quomodo resoluere oporteat. Incipiens F autem tractare de resolutiõe, dicit ꝙ est necessarium de resolutione dicere. Qui.n. nouit compositionem syllogismorum, & facultatem habet propositionum inuentiuam, & resoluendi scientiam habens hic propositum recte assequetur, hoc est scientiam habebit syllogistici methodi, tanq̃ non sufficiat solum scire cõpositionem, sed etiam resolutionem oportet cognoscere, quæ compositioni opponitur. Hæc.n. à simplicibus ad composita procedit, resolutiua vero econtra, à compositis ad simplicia. Inquit autem ipse incipiens à sermone de resolutione, Si.n. cõponere nouerimus, & facultatem inueniendi habuerimus, adhuc autem & resoluendi terminum habebit, quod erat à principio propositum. Tanq̃ non de sola compositione dicere proposuisset, sed etiam de resolutione syllogismi docere in duobus propositis libris, & in alijs duobus sequentibus omnes resolutorios appellauit. At obijceret aliquis si de cõpositione, & resolutione docet, quare nõ appellauit compositiuos, atq; inuentiuos, sed potius resolutorios, quæ nam hæc sortitio? Respondemus, ꝙ à parte magis artificiosa ac digniore nominauit. Qui.n. artificiose scit resoluere, nouit etiam componere, veluti Architectus qui resoluere nouit, & materias seruare incorruptas, omnino & componere nouit. Scit.n. quid primum, quid medium, & quid vltimum cõpositum sit, & ita resoluit. Quia igitur resolutiua dignior, atq; artificiosior existit, & plura complectens atq; perfectior, ob id quod diximus, cum, qui sciat resoluere, sciat & omnino componere, non contra, qui componere sciat, omnino & sciat resoluere, de resolutione resolutorios appellauit. Et breuitatis philosophus affectator satis habuit à perfectiori parte, non G autem à duobus inscribere. Dico etiam & aliter, ꝙ syllogismis multi etiam alij ante Aristotelem vsi sunt, sicut Plato, & pleriq; alij, & ipsi præterea vulgares homines in agendo, ac disputando syllogismis vtuntur. Nemo tamẽ ante Aristotelem artem syllogisticam tradidit, neq; tres figuras adinuenit, ad quas omnes syllogismi reducuntur. Gloriatur igitur Aristoteles, & merito gloriatur in trium figurarum inuentione, atq; ex cogitatione; ꝙ tres sunt figuræ, & neq; plures, neq; pauciores, ad quas omnes syllogismi reducuntur, omnisq; fides siue inductiua, siue qualiscũq; fuerit, ad aliquam istarum trium figurarum reducitur. Quia igitur qui resolutiõe vtitur, omnem syllogismum, fidemq; omnem ad aliquam vnam harũ trium figurarum resoluit, ideo hosce libros resolutorios vocauit. Sed quoniam, vt dictum est, rectus ordo & consentaneus expostulat, vt primum quę cõmuniter insunt omni syllogismo doceamus, deinde quæ propriæ huic, vel illi, Idcirco hosce duos primos libros in q̃bus docet de syllogismo simplr, priores resolutorios vocauit. Alios autem duos in quibus nõ de syllogismo simplr, sed demonstratiuo pertractat, posteriores resolutorios appellauit, & hæc quidem quantum ad inscriptionem attinent.

Ioannis Grammatici verba refert, quibus ille explicat, cur posteriores duo resolutorij libri, Posteriores dicantur. CAP. IIII.

IN eandem pariter sententiam scribit Ioannes grãmaticus in cõmentarijs priorum resolutiuorum, vbi causam inscriptionis inquirit, ita scribens, Causam autem inscriptionis quęrere oportet, cur nam resolutorij, & non de H syllogismis inscribuntur, nam resolutio pluribus modis dicitur. Est.n. resolutio totius in partes, & compositorum in simplicia, qua vtuntur geometræ, & corporum naturalium in elementa quatuor, & etiam reductio syllogismorum in proprias figuras. Alioquin autem cum resolutionis nomen multipliciter dicatur, licet & secundum hoc dicere resolutionem esse regressionem quandam ad id quod prius est, & causa cõpositionis existit. Vnde quærendi datur occasio, cur, cum syllogismus compositio sit, & plurium propositionum collectio, non autem resolutio, libros, in quibus de syllogismis pertractat, resolutorios vocauit. Oportuit enim potius cõpositorios inscribere. Vt igitur simul & inscriptionis causam, & totius voluminis diuisionẽ explicemus, ita dicimus, Diuiditur hoc volumẽ in tria capita, Docet aũt nos in primo q̃dem cõpositionẽ syllogismorũ, in secũdo vero quo pacto nobis ꝓpositionum copia suggeratur, in tertio aũt agit de syllogismorũ resolutione. Ex tertio igitur capite, vt quod cæteris dignitate prestaret (omnis siquidem syllogismus ex resolutiõe cognoscitur in qua figura ponatur) hosce libros censuit inscribendos. Alioquin qui resolutionem nouit, pariter & compositionem nouit. Quæ enim dissoluit, hæc eadem haud magna cum difficultate componit, at vero contra se res habet. Nam & vulgares homines sciunt quidem cõponere, veluti nomina, & verba, & orationem constituere, atq; proferre, veluti Socrates ambulat, ipsam autem resoluere nesciunt, & docere quid nam eorum sit verbum, quid nomen. Idcirco autem priores dicuntur, quoniam de syllogismo simpliciter, qui materiei proportione respondet, cum nullam formã habeat, hoc in loco pertractatur.

Et qm

A Et quoniam genus suas species antecedit, est autem vniuersaliter syllogismus genus & demonstratiuorum, & reliquarum specierum, non absq; ratione libros in quibus de eorum genere pertractat, priores, in quibus vero de speciebus, posteriores resolutorios inscripsit. Hæc autem Ioannis grammatici ratio causam tantum aperit, ob quam hi duo postremi libri, in quibus de syllogismo agitur demonstratiuo, qui est species syllogismi simpliciter, posteriores dicantur.

Eiusdem Ioannis Gram. verba citantur, quibus is causam assignat, cur duo posteriores resolutorij libri, Resolutorij appellentur: & multiplicem resolutionis modum ponit. CAP. V.

CVr autem resolutorij, sicuti & duo antecedentes, hoc in loco non explicat, sed in cõmentarijs in secundum librum posteriorum, quorum alteri, latini verbum ex verbo, vt videtur, ex græca lingua translati, prolixi tamen, & prioribus in primum librum de demonstratione cõmentarijs eiusdem Ioannis grammatici expositionum, ac dubitationum copia respondentes, alteri vero græci habentur, multo latinis breuiores, adeo vt veluti quoddam eorum compendium esse videantur, causam assignans cur duo libri sequentes in quibus agitur de demonstratione, resolutorij inscribantur, ita scribit. Quoniam autem & hoc antiqui expositores prætermiserunt, causam veram assignare ob quam demonstrandi ratio resolutoria sit appellata, hanc quoq; afferre est necessariũ. Quam enim expositores in prioribus resolutorijs inscriptionis causam attulerunt, illis quidem conuenienter assignari videmus: his vero quibus demonstrandi scientia traditur, minime. Neque enim demonstrandi scientia imperfectior est ea, quæ singulos syllogismos docet in proprias figuras reducere, adeo vt ex illa nuncupationem
B traxisse videatur, si quidem omnia quę de syllogismis tractantur, ad demonstrationem, tanq̃ ad finem referuntur, quod etiam Aristoteles ipse in primo priorum resolutiuorum exordio testatur, cum ita scribit, Primum dicere oportet, circa quid, & de quo consideratur, quia circa demonstrationem, & de scientia demonstratiua &c. Quid igitur de resolutorij vocabulo dicemus? videtur quidem impositum ad significãdum progressum, ab ijs, quę ex principijs ortum habent, ad ipsa principia, quod & ipsum resolutionis nomen ostendit. Est enim resolutio effectuum posteriorum in priora, ac superiora, ex quibus constant, videturq; per translationem sumptum ab ijs, qui post peregrinationem, ad proprios lares reuertuntur, Nam qui à patria recedunt, ac deinde regrediuntur, resoluere dicuntur. Sicut autem, & diffinitio, & diuisio, & demonstratio multipliciter dicitur, ita & resolutio. Est enim resolutio transitus à compositis ad simplicia, ex quibus tanq̃ ex proprijs principijs; idest elementis, sunt constituta. Est & syllogismorum resolutio in figuras, veluti in principia quædam; ac regulas artificiosas, & scientiam parientes. Est & alia eorundem syllogismorum resolutio in principia, hoc est in propositiones, ac terminos, ex quibus primis fuere constructi. Dicitur etiã resolutio ad vniuersalia à particularibus ascensus, vt à singularibus ad species specialissimas, & ab his ad suprema genera, quod resolutionis genus Aristoteles, vt quæ magis sit diffinitionis inuentioni accommodata, diuisioni præponit. Dicitur & resolutio, cum notum aliquid in principia, & causas ex quibus & ꝙ sit, & ꝙ noscatur, habet, resoluimus, iuxta quod resolutionis significatum scientia demonstrandi resolutoria ap-
C pellatur. Quod enim Luna interiectu terræ deficiat, ex posterioribus ad priora ascendẽtes agnoscimus, ac postmodum inuenta causa, demonstrationem componimus. Nam Lunam quidem deficere, sensu comprehendimus, huius deinde causam intellectus inueniens, de eadem scientiam instituit, hoc pacto, Luna quidem deficit, quod deficit, aliquod habet quod obijcitur. Hic ab effectibus ad causas progressus resolutio appellatur, post quem sequitur demonstratio descendens à causis ad effectus, hoc modo, Lunæ aliquid obijcitur, cuicunq; obijcitur deficit, luna igitur deficit. Item terra mouetur, cum autem mouetur, ventus in penitioribus eius cauernis includitur, igitur terra ventum habet introclusum, hæc quidem resolutio dicitur. Postmodũ fit demonstratio hoc pacto; Ventus in terræ cauernis includitur, vento aũt introcluso terra tremit, igitur est tremor terrę. Aut igitur hanc ob causam demonstrandi scientia resolutoria appellatur, aut qm̃ medius terminus in demonstratione vim obtinet omnem. Hęc aũt est rei diffinitio quæ ex resolutione inuenitur, vt ipse Aristoteles sentit: atq; ideo ars demonstrandi resolutio dicitur, vt quæ sine resolutione cõstare non possit. Potest aũt quis & illud affirmare, priores quidem libros dici resolutorios ob causam prius assignatam, qm̃ nulla est in ipsis contẽplatio perfectior ea, per quã syllogismi in ꝓprias figuras resoluuntur, ac primus liber posteriorum qui antecedit hunc ob causam superius expositam, qm̃. s. demonstrationis principia per resolutionem inueniuntur. Propositus autem liber. s. ex duobus poste-
D rioribus, secundus ideo resolutorius inscribitur, quoniã in ipso de medio demonstrationis, quod est ipsa diffinitio rei, tractatur. Hæc aũt per ascensum à cõtinentibus ad contenta inuenitur, qui modus quidam resolutionis existit, vt ipse Aristoteles in sequentibus indicabit, atq; hoc pacto singulis libris, suæ inscriptionis causa erit assignata. Fortassis autem ex hac eadem inscriptione monstratur nõ placere Aristoteli modum illum inuestigandi diffinitionẽ per diuisionem, quem Platonici maxime probabant. In alijs autem cõmentarijs græcis, qui ẽt ad Io. grãmaticum referuntur authorem, in eandem fere sententiam ista scribuntur, quę causam exponunt, cur primus liber, atq; secundus posteriores ęque, ac duo priores resolutorij inscribuntur. Quoniam medius terminus in demonstratione est diffinitio, ex accidenti ẽt de diffinitione in hoc libro cõsideratur. Nam ꝓprius de diffinitiõe disserendi locus est in septimo eius voluminis libro, quod postnaturalia inscribitur. Hic autem nõ tanq̃ de diffinitione, sed de causa potius, & medio, doctrinã insinuat. Cum vero & demonstratio resolutio dicatur, pars aũt demonstrationis est ista tractatio, vt quę de medio eiusdẽ edoceat, idcirco & ipsa resolutoria vocat. Primus aũt liber demonstratiuæ scientię resolutorius inscribitur, nõ eadem rõne qua duo antecedẽtes. Illi. n. à potiori artis syllogisticæ parte, talẽ sortiti sunt inscriptionem. Nã prior, atq; pręstantior est ille tractatus, in quo docetur qũo singuli syllogismi in ꝓprias figuras resoluuntur, siquidem syllogismum in ꝓpositiones resoluimus, has in terminos, & mediũ assumimus, atq; hinc syllogismi figura reperit. Quod si illa oĩa propter demonstrationẽ quęrunt, vt ipse Aristoteles in principio trium figurarũ inquit, ꝙ videlicet consideratio de demonstratione existit, finis autem dignitate præcellit ea quæ

ad finem sunt, omnibus quæ ante ipsam sunt, dignior erit demonstratio. At quoniam species quędam demonstrationis est demonstratiua scientia, idcirco resolutoria appellatur, nam eius principia à nobis per resolutionem inueniuntur, cum ijs, quę nobis priora sunt, ad ea, quæ natura antecedunt, videlicet ad causas ipsas ascendimus. Primum enim percipimus sensu lunam deficere: intellectus deinde causam rimatur, & inuenit, ita.n. ratiocinatur. Quod deficit, ei aliquid obijcitur. hæc resolutio ad causas ex effectibus progreditur. Deinde demonstratio descendit à causis ad effectus, hoc modo. Lunæ aliquid obijcitur, cui aliquid obijcitur deficit, luna igitur deficit. Rursus etiam terram concuti videmus, vnde ita dicimus. Terra concutitur, cum terra concutitur ventus in eius cauernis includitur. Hæc quidem resolutio est, deinde sequitur demonstratio. In terræ cauernis includitur, vento intercluso fit terræ tremor, in terra igitur tremor fit. Vel igitur ex hac causa inscriptioni occasio data est, vel quoniam in demonstratione medius terminus summam obtinet vim. Hoc autem est diffinitio rei. Ipsa vero diffinitio per resolutionem inuenitur. Cum.n. hominem conspicimus, in illa resoluimus ex quibus ipsum natura constituit, videlicet animal, rationale, mortale, intelligentiæ ac disciplinæ capax, atque ita hæc omnia assumentes hominis diffinitionem componimus. Dicitur etiã resolutio à particularibus, ac singularibus ad vniuersalia, donec ad ipsum generalissimum pertingamus, ascensus. Est etiam resolutio à re aliqua nota, ad principia causasq;, ex quibus res ipsa constat, atq; innotescit, regressus, iuxta quod resolutionis significatum, etiam demonstratio dicitur resolutio. Est etiam resolutio ex effectibus, ac posterioribus ad principia, causasq;, ex quibus effectus consistunt, recursus. Sumptum est resolutionis vocabulum per translationem ab ijs qui post peregrinationem in patriam reuertuntur, nam ad proprios lares ab externis regionibus reditus resolutio vocatur. Dicitur etiam resolutio à compositis ad simplicia, ex quibus componitur, transitus. Est autem & syllogismorum in figuras resolutio, si quidem eosdem in propositiones, & terminos resoluimus. Hæc quoq; ex cõmentarijs Ioannis grammatici in secundum librum resolutiuorum posteriorum, vel potius ex eorundem cõpendio, sumpta sunt. E F

Eiusdem Ioannis Gram. verba adducit, quibus ille de quatuor agit doctrinis, quot, qualesq́, & cur tot numero existant. CAP. VI.

SEd & idẽ Ioannes grãmaticus in magnis cõmentarijs dictorũ librorũ Aristotelis non minus q̃ ceteri græci expositores, de quatuor doctrinis, quales nã sint, & cur tot numero existãt, tàm docte, q̃ copiose ẽt conscripsit, cũ inquit. Quatuor sunt genera methodi quibus oĩs doctrina, ac disciplina artificiosa perficit. Diffinitiua. s. ac demonstratiua, diuisiua, ac resolutiua. Haud iure superuacuũ videretur, cũ de demonstratiõe, ac diffinitiõe sermo habeat, de quatuor pariter doctrinarum modis explanare, & quid sint, & propter quid sint, & quod nam singulorum sit opus, ac quo pacto adinuicem se habeant. Sunt.n. viæ quædam, ac rationes intellectuales, cum quibus humana mens proprias inquisitiones apprębendit. Ad hunc.n. inuentę sunt finem, vt earum adminiculo, ea quæ sunt occulta atque recondita, intellectus inueniat. Est autem diffinitiuæ quidem opus, propriam rei propositæ substantiam ostendere. Demonstratiuæ vero per se accidentia per medias causas proprijs inesse subiectis demonstrare. Diuisiuæ autem, genera specierum, siue subalternarum, siue specialissimarum assumere, atq; eadem specificis differentijs diuidere, nihil prætereundo intermedium. Resolutiuæ vero, ex indiuiduis, ac singularibus, ascendere ad specialissima, atq; à specialissimis ad subalterna, simpliciterq; à postremis ad priora, & prędicata. Cum.n. plurima sint resolutionis, ac diuisionis significata, hæ solæ, quæ dictæ sunt, propriam habent appellationem, vt quæ ad diffinitionem, ac demonstrationem conducant, quas etiam ambas Aristoteles ipse in hoc libro proposito ad diffinitionum accipit inuentionem, Vtranq; quidem ad idem conferre asserens, resolutiuam vero diuisioni præponens. Hæc quidem sunt quatuor doctrinarum sua singulis opera deputata. Reliquum esset quo pacto se inuicem habeant exponere. Est.n. dubitatione dignum, nunquid principales existant, & an diffinitiuam, ac demonstratiuam reliquæ duæ, veluti causæ constituant, siquidem per eas diffinitiones inueniri videmus: vel non ita se res habet, sed hæ potius, tanq̃ ministræ illis subijciuntur, eisdem quodammodo subseruientes, ac rationi scientia comite, illam quæ rebus aduenit, ab illis specificationem præparantes. Si enim tanq̃ illarum causæ hasce præcederent, ipsæ per se ipsas perfectionem, & nõ relationem ad illas haberent. At nunc intueri licet ipsas ad illas respicere, ac non aliter q̃ arte secandi, & qua metalla effodiuntur, fabris lignarijs, atq; aurificibus, habilem illis materiam perficere, siquidem genera sunt diffinitionum materiæ, quæ cum sint indeterminata, assumens diuisio differentij distinguit, atq; idonea ad diffinitionum formationem operatur. Demum ita elaborata genera suscipiens, & conuenientem eis ordinem, ac compositionem adiungens, diffinitiones instituit, eodem modo resolutiua ab indiuiduis ad specialissima ascendit, atq; ab his ad superiora genera, ac semper subiectis cõmunia perquirit, quę demum inuenta diffinitiuæ suppeditat, quæ deinde ipsa diffinitiua suscipiens, ac conuenienti ordine iungens, ex his quidem quæ sunt cõmunia singularibus, specierum, conficit diffinitiones, ac rursus ex his quæ sunt cõmunia speciebus, generum construit diffinitiones. Quare si quis diuisiuæ, ac resolutiuę eum auferat vsum, quem diffinitionibus præstant, atq; ab illarum respectu seiungat, imperfecte, & nihil, aut parum aliquid vtilitatis afferre videbitur. Hæc igitur ita se habent. At diffinitiua ipsa est per se ipsam perfecta, & rerum explicat substantias, ipsaq; demonstratiuam constituat cum illi medium subministret & causam, sine qua demonstrationem fieri est impossibile, omnem siquidem vim ab illa demonstratio nanciscitur. Post hanc vero est demonstratiua statuenda. Reliquæ harum ministræ, ac famulæ existunt, sed principaliter quidem diffinitiuæ, per hanc autem mediam, etiam demonstratiuæ. Non absq; ratione autem diffinitiua demonstratiuæ præponitur. Illa si quidem rerũ substantias explicat, hæc rebus ipsis assequentia demonstrat. Sicuti autem se habet substãtia ad illa quæ ipsam cõsequuntur, ita diffinitiua ad demonstratiuam. Neq; vero superuacaneum videtur de numero earum aliquid dicere. Cur nam cõmunes doctrinarũ, ac disciplinarũ viæ, ac rationes sint tantummodo quatuor, neq; maiori numero, neq; minori comprehendantur. Vel igitur substantiarum certam quęrimus habere scientiam, aut eorum quæ easdem substãtias consequũtur. Ad substantiarum G H

A rum cognitionem vtimur diffinitiua. Ex his autem, quæ quod quid est manifestant, in consequentium venientes notionem, ad eorum probationem vtimur demonstratiua. Quia vero diffinitiuæ necessaria est materia, eandem diuisio, ac resolutio suppeditant. Nam cum diffinitiones sint vel specialissimarum, vel subalternarum, aut à superioribus, aut ab inferioribus, istas inquirimus, & cum à prioribus rimari placuerit, vtimur diuisione, sicut cum à posterioribus, resolutione, adeo ꝙ principales quidem scientiæ sunt, diffinitiua, ac demonstratiua, ad has autem diriguntur, diuisiua, & resolutiua.

Ioannis Damasceni verba affert, quibus ille quatuor esse doctrinas affirmat, & triplicem esse resolutiuam. CAP. VII

IOannes quoq; damascenus, in libro in quo de arte, quæ logica dicitur, tractans de eisdem quatuor doctrinis, ita scribit. Sciendũ est ꝙ quatuor sunt dialecticæ. i. logicæ methodi, Diuisiua quæ genus in species per differẽtias secat. Diffinitiua quæ ex genere, & differentijs, quibus vsa est diuisiua, propositę rei diffinitionem constituit. Resolutiua quæ id quod magis compositum existit in simpliciora resoluit, hoc est corpus in humores, hos in quatuor elementa, hęc autem in materiam, & formam. Demonstratiua autem est quæ per medium aliquod rem propositã demostrat, veluti propositum est mihi demonstrare ꝙ anima est immortalis, per hoc medium, Quod semper mouetur est immortale, anima semper mouetur, igitur anima est immortalis. Illud quoq; nosse oportet syllogismos
B ad demonstrationem pertinere. Neq; nos lateat resolutiuam esse triplicem. Est. n. resolutio naturalis, cuius paulo supra exemplum attulimus. Est & resolutio logica, quando propositum syllogismum in propriam figuram resoluimus. Est etiam mathematica resolutio, quando accipimus id quod quæritur tanq̃ concessum, atq; ab eodem ꝓgredimur, donec ad aliquid omnium opinione confessum perueniamus, ex quo postmodum propositum adstruitur, veluti si in quæstionem ducatur, nunquid anima sit immortalis, hoc ipsum quod quæritur accipio tanquam concessum, atq; ita ratiocinor, Quãdo quidem anima est immortalis, sunt pro malis, & bonis actionibus præmia repensa, si sunt pro bonis, & malis actionibus præmia repensa, est quod iudicat, & iudicatur, si est quod iudicat, & iudicatur, est quod prouidet. Ex prouidentia tandem in prouidentiam deuenimus, quam omnes concedunt, mox per compositionem dico, Quando quidem est prouidentia, atq; iudicium, præmia rependuntur, si præmia rependuntur, est aliquod quod iudicatur, si est aliquod quod iudicatur, anima est immortalis.

Alexandrum citat, vbi multiplicem esse resolutionem ostendit, dum docet, quare Arist. libri resolutorij dicantur. CAP. VIII.

ALexandex ẽt in cõmentarijs priorum resolutiuorum Aristotelis assignans & ipse causam eorundem librorum inscriptonis, multiplex resolutionis significatũ his verbis ostendit. Ideo autẽ resolutorij dicuntur, qm̃ compositi cuiusq;, ad ea, ex quibus cõpositio facta est, reditus, resolutio vocatur. Nam econtra se habet resolutio; q̃ compositio. Si quidem compositio à principijs via est ad ea quæ ex principijs oriuntur, resolutio autem reditus a fine ad principia. Nam & geometrę resoluere dicuntur, quoniam à conclusione principiũ facientes, ordine quo-
C dam per ea, quę ad conclusionis demonstrationem assumuntur, ad principia propositæ quæstionis ascendunt. Sed & qui composita corpora in simplicia reducit, resoluere dicitur, & qui simplicium vnumquodq; in ea ex quibus eorum essentia est constituta. s. in materiam, & formam. Sed & qui orationem in partes diuidit, & easdem partes in syllabas, & has in elementa, hic quoq; resoluere dicitur. Proprie autem resolutio appellatur, cum syllogismi cõpositi in simplices resoluuntur, sed & simplices in propositiones ex quibus constant, sed & syllogismorum imperfectorum ad perfectos reductio, resolutio quædam existit, iuxta quod maxime resolutionis significatũ hi libri resolutorij inscribuntur. Nam in fine primi libri quandam viam, ac rationem Aristoteles tradit, per quam hoc cõmode facere valeamus: nec minus quo pacto simplices syllogismos in propositiones, ex quibus constant, resoluamus idem Aristoteles docet. Eundem quoq; authorem inuenimus aliquãdo dicere, quomodo syllogismi compositi ex simplicibus fiant, ac quo pacto ad eosdem reducantur. In quibus igitur libris de syllogismorum resolutione pertractat, hos resolutorios priores, in quibus autem de demonstrationibus, hos quidem resolutorios & ipsos, sed posteriores inscripsit.

Alcinous quoque Platonicus citatur, vbi ille de quatuor doctrinis meminit, & diuisionis modos plures & resolutionis enumerat. CAP. IX.

ALcinous quoq; philosophus Platonicus in libello, in quo placita Platonis exponit, de quatuor doctrinis, ex eiusdẽ Platonis sentẽtia, facit mentionẽ. Cuius dicta nõ grauabor apponere, vt vnusquisq; facile intelligat, vtriusq; sectę, & Platonicæ, & Aristotelicæ familiares philosophos, non longe diuersa, de quatuor doctrinis, & multiplici resolutionis significato, sed eadem propemodum litteris tradidisse. Sunt autem hæc Alcinoi in eodem libro verba. Maxime vero proprium, atq; intimum dialectices esse arbitratur, vniuscuiusq; rei substantiam inspicere, deinde accidentia. Contemplatur autem quid vnaquæq; res sit, vel ex superioribus, per diuisionem, ac diffinitionem, aut ex inferioribus, per resolutionem. Accidentia autem quæ substantijs insunt, vel ex contentis, per inductionem, vel continentibus, per syllogismum, adeo vt rationabiliter hæ sint dialectices partes, vna diuisiua, altera diffinitiua, altera resolutiua, ac præterea inductiua, ac syllogistica, siue collectiua. Diuisio igitur, alia est partitio generis in species, alia est totius in partes, veluti cum animam diuidimus in rationalem, atque passibilem, ac rursus passibilem, in irascibilem, ac concupiscibilem. Alia est partitio vocis in plura significata, vt quãdo vnum, & idem nomen plura significat, alia est accidentium in subiecta, vt cum dicimus, Bonorum, alia animam, alia corpus exornant, alia sunt quæ externa appellantur. Est & subiectorum in accidentia diuisio, vt cum dicimus, Hominum, alij boni, alij mali, alij medij. Oportet igitur in primis vti partitione generis in species, vt vniuscuiusq; rei essentiam cognoscamus, hoc autem sine diffinitione fieri non potest. Diffinitio autem ex diuisione ortum habet, hoc modo, rei quæ diffinienda sit, genus discere oportet, veluti quia genus hominis est animal, deinde ipsum genus per

proximas

proximas secare differentias vsq; ad species descẽdendo, veluti per rationale, & irrationale, & mortale, & imortale, ita ꝙ si proxime differentiæ cum genere coniungantur, ex ipsis, hominis diffinitio constituitur. Resolutionis autẽ species tres sunt, Vna est ascẽsus à sensibilibus ad intelligibilia prima, alia est à demõstratis, & sub demonstratis ad indemonstrabiles, & ĩmediatas ꝓpositiones regressus, alia est à suppositione ascẽdens ad principia quæ suppositione non egent. Et prima habet talẽ naturã, veluti si à bono corporis transeamus ad aiæ bonum, ab hoc aũt ad bonũ quod in legibus est, deinde ad infinitum pelagus bonitatis, vt hoc modo indagantes ipsum per se bonum reperiamus. Secunda resolutionis species talis existit. Supponere oportet id quod quæritur, ac contemplari, quæ nam sint illa priora, atq; à posterioribus ad priora ascendendo, demonstrare, donec peruentum sit ad primum, atq; confessum, à quo rursus incipiendo ad rem quæsitam per compositionis modum descendamus, veluti si quæramus, Nunquid anima sit immortalis, hoc ipsum supponens, quęro an semper mobilis, deinde hoc demonstrato, iterum quæro, an id quod semper mobile, sit per se mobile, quo demonstrato, rursus quæro, an per se mobile principium motus existat, deinde si principium, an ingenitum, quod veluti pro confesso habetur, cum quod ingenitum est, etiam incorruptibile sit. Sumpto igitur ab hoc, quod ex se patet, initio, talis demonstratio componitur, Principiũ ingenitum est, & incorruptibile, principium motus est id quod per se mouetur, anima autem est per se mobilis, igitur ingenita, incorruptibilis, atq; immortalis est anima. Quæ autem per suppositionem resolutio fit, talis est. Qui aliquid inquirit, id esse supponit, deinde quid sequatur ad ipsum suppositum, inspicit, ac postmodum si sit de suppositione ratio afferẽda, aliam faciens suppositionem, inquirit, an id quod prius supponebatur ad aliam sequitur suppositionem ea nunq̃ inquisitione cessante, donec ad aliquod principium perueniamus, quod suppositione non egeat. De inductione autem, & syllogismis, quibus, & quemadmodum, & alijs dialectices partibus vsus est Plato, plura subiungit Alcinous quæ prolixitatis euitandæ gratia pretermitto.

Quid Proclus Platonici dogmatis sectator de quatuor dialectices facultatibus scripserit. CAP. X.

NEc minus Proclus philosophus eximius qui pręcipue Platonis dogmata excoluit, in primi libri elemẽtorũ Euclidis expositionis ꝑfatione, ita de quatuor dialectices facultatibus scribit. Sic dialectica philosophiæ purissima pars super disciplinas ꝓxime extenditur, omnemq; illarum cõtinet inuolutionẽ, atq; earundem doctrinis varias ex ipsa tribuit facultates, quæ perfectiuæ sunt, iudicatiuæ, atq; intellectuales, resolutiuam dico, diuisiuam, diffinitiuam, ac demonstratiuam, quibus adiunctæ, atq; perfectæ hæ disciplinæ, quæ à græcis mathematicæ vocantur, non nulla quidem per resolutionem inueniuntur, non nulla per compositionem, & alia quidem per diffinitionem, alia per modum diuisionis ponunt, non nulla autem quęsita per demonstrationes absoluunt, hasce facultates suis adaptantes subiectis, singulisq; ad mediorum vtentes contemplationem. Quo fit vt in eisdem disciplinis, resolutiones, diffinitiones, diuisiones, atq; demostrationes, sint propriæ, ac secundum modum disciplinarum cognitioni congruentem reuoluantur. Recte igitur dialectica species disciplinarum appellatur.

In quo conueniant, quos supra citauit, authores, in quo item latini expositores Galeni, & in quo ancipites, & veram esse demonstrationem, cum à priorib. resolutione inuentis ad posteriora cõponendo proceditur. CAP. XI. G

HAec sunt quæ græci authores, non minus Platonicæ, quàm Aristotelicæ sectæ familiares, de quatuor doctrinarum modis, & varijs resolutionum significatis, concordi fere sententia scripsere. Illud autem in eorum scriptis diligens lector animaduertet, omnes eos, quos commemorauimus authores resolutiuam doctrinam, demonstratiuæ, ac reliquis duabus, tanquam ab illis diuersam opposuisse. Latini autem expositores Galeni in hoc omnes conueniunt, quòd doctrina resolutiua, de qua Galenus loquitur in procemio artis paruæ, sit doctrina demonstratiua. Sed vtrum hæc vtatur eo demonstrationis genere, quæ demonstratio propter quid, an altero quæ demonstratio quia à Neotericis nominatur, vt circa initia operis diximus, adhuc sub iudice lis est. Et si vero non nulla quæ supra ex veterum philosophorum sententia sunt à nobis exposita, de eo resolutionis modo, quo à compositis ad simpliciora, aut à posterioribus ad priora, siue ab effectibus ad causas accedimus, probare videãtur illorum opinionem, quia aiunt doctrinam resolutiuam esse demonstrationem, quæ à recentioribus philosophis demonstratio quia nuncupatur, Si quis tamen eorundem veterum philosophorum, non modo scripta, sed etiam intimos sensus diligenter, subtiliterq; scrutetur, inueniet id omnes fere innuere, non esse veram demonstrationem, nisi cum à prioribus quæ per resolutionem inuenta sunt, ad posteriora componendo, procedimus, adeo vt vera comprobetur Gemini sententia, resolutionem nihil aliud esse, nisi demonstrationis inuentionem, cui etiã sententiæ adstipulãtur verba Themistij in paraphrasi primi libri posteriorum resolutoriorum Aristotelis ita scribentis. Demostratio vero semper priora quę secundum naturam sint priora desiderat, ꝙ si ex prioribus secundum nos demonstratio aliqua nectitur, vt demonstratio appellari posit, non tamen simpliciter, sed secundum nos demonstratio dicitur. Idem pariter Simplicius adstruit, in expositione primi libri Aristotelis de physica auscultatione. Vbi quærit qualis sit cognitio quæ habetur de rebus naturalibus, ab his qui harum principia, & causas ex compositis, & iam confusis inuenerunt. Manifestum enim esse inquit, ꝙ coniecturalis est huiusmodi cognitio principiorum, & non demonstratiua. Vnde concludit Simplicius Platonem recte physiologiam idest rerum naturalibũ scientiam esse quandam icotologiam, idest coniecturalem locutionem, putasse, cui etiam opinioni inquit Aristotelem consentire, qui illam quæ est proprie demonstratio, vult fieri ex immediatis, & principijs per se creditis, & ex ijs, quæ proprie sunt causæ, & natura priores.

Resolutionem, qua mathematici frequentissime vtuntur, non nisi principia, ex quib. fit demonstratio, indagare, & ipsos omne doctrinæ genus vsurpare contra Plusquãcõm. & Conciliatorem. CAP. XII.

NEq; illud resolutionis genus quo mathematici frequentissime vtuntur, ad aliud tendit, nisi ad principiorum ex quibus demonstratio componitur, inuentionem. Quare ijdem mathematici resolutionem, ac cõpositionem hoc modo diffiniunt. Resolutio est assumptio quæsiti tanquã confessi per consequentia progredientia ad verũ

A ad verum aliquod atq; confessum. Compositio est assumptio confessi, per consequentia procedens ad quæsiti cõprehensionem. Sunt autem mathematicorum libri, & præcipue tertius decimus liber elementorum Euclidis ex editione Theonis, & resolutionum & compositionum pleni. Idcirco Hali in expositione artis paruæ Galeni, q̃uis non explicet qualis sit doctrina resolutiua qua vtuntur mathematici, ait tamen hanc ipsam doctrinam esse mathematicis notam, quo quidem Hali testimonio frustra Plusq̃cõmentator suã de doctrina resolutiua opinionem tentauit asseuerare. Si.n. vt testatur Hali, mathematici vtuntur resolutione, siue doctrina resolutiua, non autem est apud eos vsitata demonstratio quia, sed potius propter quid, hinc se colligere arbitratur idem Plusq̃cõmentator, doctrinam resolutiuam esse demonstrationem propter quid. Nos autem ex ijs, quæ supra exposuimus, satis cõstare arbitramur mathematicos, & diuisionibus, & diffinitiõibus, & demonstrationibus, & resolutiõibus vti, nihilq; aliud apud ipsos esse resolutionem, nisi demonstratiõis propter quid inuentionem, non ipsam demonstrationem propter quid. Vnum aũt mathematicę resolutionis exemplum nõ grauarer apponere, nisi scribendi fugerem prolixitatem inre pręsertim, quam vnusquisq;, qui mathematicorum disciplinas vel mediocriter degustarit, posit ex eorundem mathematicorum libris perdiscere. Vnde nõ possum nõ parum admirari Conciliatorem, qui habitus est ætate sua, vt nostra quoq; habetur, in mathematicis scientijs, vsq; ad necromantiæ suspicionẽ, excellentissimus, B ausum contra Hali sententiam, differentia octaua pronunciare, mathematicos nõ nosse doctrinam resolutiuam, vel si eam sciunt, non tñ vti ea. Quare ait Halin suos sectatores in ignorãtię barathrum detrusisse. Atqui Proclus, & Euclidis expositor, & omnium græcorum iudicio mathematicus excellentissimus, testatur marhematicos, non minus resolutiua, q̃ reliquis alijs tribus dialectices facultatibus vri, quẽadmodum eisdem authoris verba quæ supra de quatuor doctrinis recitauimus apertissime ostendunt, ac quemadmodum etiam sine aliquo Procli testimonio, mathematicorum libri pleni resolutionum, ac compositionum, vt diximus, manifestãt. Quocirca Hali vere potuit affirmare, mathematicos & nosse & vti doctrina resolutiua, si modo eã potius esse demonstrationis inuentiuam, q̃ demonstratiuam, vt nos ex veterum philosophorum authoritate probauimus, intellexerit. Alioquin Cõciliatorem non temere contra ipsum inuehi, in processu huius nostræ disputationis concedemus. Qui tamen Conciliator & ipse visus est ignorasse, & quid sit resolutio mathematica, & cur priores ac posteriores libri Aristotelis, resolutorij nominati, talem sortiti sint appellationem, quæ omnia nos in præcedentibus, ex sententia veterum philosophorum abunde docuimus.

Præter resolutionum iam dictos modos, alium adhuc esse, qui à proposito fine sumit initium: quid de illo dicat Aristoteles: & Auerroem acrius incusat. CAP. XIII.

SEd vt tandem ad principale nostri instituti propositum reuertamur, ad ostendendum scilicet quæ fuerit Galeni de tribus doctrinis ordinatis, & de illa præsertim quam dicit in prooemio artis paruæ, ex notione finis C inchoare, & fieri secundum resolutionem, sententia, Illud necessarium habemus adijcere, quòd præter supra tactos resolutionum modos, est quidam alius, qui, vt testatur Aristoteles libro tertio moralium, est resolutioni mathematicæ similis, quem Galenus præcipue methodum resolutionis nominat, quidam ex neotericis syllogismum practicum vocant. Fit autem hoc modo. Proponitur finis, quem assequi intendimus, deinde inquiruntur illa per quę eundem finem possimus attingere, nunq̃ cessante inquisitione, donec ad aliquod vltimum peruenerimus, quod sit actionis principium. De tali resolutione simili illi quam diximus, mathematicam appellari Aristoteles libro allegato loquitur in hunc modũ. Nec sane de finibus consultamus, sed de his quę sunt ad finẽ. Medicus enim non consultat, an sanum faciat, nec orator an persuadeat, neq; gubernator reipu. an bene instituat ciuitatem, neq; aliorum quisquam de fine deliberat, sed posito fine, quemadmodum ad illud perueniatur considerat, & si per multa fieri posse constat, per quod illorum facillime & optime fiat, perquirunt, si vero per vnum, quẽadmodum per vnum fiat, & id rursus per quod, donec perueniant ad primam causam, quod in inuentione vltimum est. Qui enim consultat, videtur quærere, ac resoluere prædicto modo, quasi diagramma. Eiusdem resolutionis, quæ à fine proposito sumit initium, habetur exemplum etiam apud Aristotelem libro septimo primæ philosophiæ, quam metaphysica, idest postnaturalia nominant, vbi scribuntur hæc verba. Fit autem sanũ, ita cogitante. s. medico. Quoniam sanitas est tale quid, necesse est si sanum futurum sit, vt hoc adsit, s. æqualitas, & si hoc, caliditas, & ita semper ratiocinatur, donec reduxerit ad hoc quod ipse efficere potest. Hoc in loco Aristoteles vult ostendere quõ D fiat sanitas, non quomodo facta sit, vt male exponit Auerrois cõmentator, qui dedit Conciliatori errandi occasionem, vt paulo infra ostendemus. Ostendit inquã Aristoteles quomodo sanitas à medico restituarur, si quem contingat ægrotare, ita. s. eodem medico ratiocinante. Si sanitas est æqualitas calidorum, & frigidorum, oportet factã in his inæqualitatem ad æqualitarem peruenire, ita ꝙ alterum non superexcedat alrerum, sed modice se habeat. Si vero debeat esse ęqualitas, oportet vt adsit caliditas. Supponatur. n. frigiditatem superabundare. Ar si caliditatẽ adesse conuenit, opus est frictione. Incipit ergo medicus à frictione, quam facere potest, quæ quidem frictio vltima est secundum intentionem ad sanitatem, & æqualitatem, & caliditatem collata. Primum. n. medicus mente concipit sanitatem, deinde æqualitatem, deinde caliditatem, vltimo loco frictionem, quæ tamen in opere primas partes habet. Primum. n. frictio caliditatem, caliditas æqualitatem, æqualitas sanitatem, & hoc est illud quod dicitur, ꝙ principium operationis est finis cognitionis, & principium cognitionis est finis operationis. Quę postrema verba cõmuniter dicta vsurpat etiam Cõmentator in huius loci expositione cõmento vigesimo tertio, sed præter hæc verba reliqua expositio falsa est, & sensum Aristotelis omnino deprauat. Neq;. n. ꝓponit sanitatem quã medicus facere intendat, sed iam factam supponit, neq; æqualitatem nominat quam adesse oporteat, si sanitas futura sit, sed fluxum naturæ, qui si fuit, oportuit affuisse caliditatem, & si caliditas affuit, oportuit bibisse pharmacũ, seu laxatiuum, vt vtar vocabulo, quo Auerrois, cum tamen Aristoteles in suo exemplo nõ de fluxu, sed de æqualitate qualitatum, nõ de pharmaco, sed de frictione loquatur, quæ faciens caliditatem, facit etiam æqualitatem, & con-

sequenter

sequenter sanitatem. Laxatiuum autem tàm frigiditatem, q̃ etiam caliditatem posse facere, si non per se, saltem ex accidenti, nemo medicus nescit, ex frictione, de qua loquitur Aristoteles, fieri caliditatẽ tàm à vulgo, q̃ etiam à medicis scitur. Non est autem admirandum, si Auerrois expositio corrupta est, cum etiam trãslatio, quã ipse exponit sit deprauata, quod vnusquisq; poterit animaduertere, qui translationem arabicam grecę contulent, quæ licet & ipsa barbara sit, multo tamen fidelior est altera, quam Auerrois sequutus, & ipse grauiter errauit, & philosophos nostræ ætatis (de illis loquor qui non ei minorẽ, q̃ Aristoteli adhibent fidem) tetra inscitiæ caligine obtenebrauit, mille.n. sunt huiusmodi loca, ne dicam decẽ millia apud Aristotelem male è greça in arabicam linguã translata, & consequenter perperam à Cõmẽtatore declarata. Sed de hoc ipso loco libri septimi, de prima philosophia non satis recte à Cõmentatore exposito, etiam inferius loquemur, vbi de Conciliatore suam ex Auerrois expositione opinionem de doctrina resolutiua confirmante, verba faciemus. Iam ad id vnde digressi fuimus reuertamur. E

Quid dicat Simplicius de Resolutione, ab accepto fine quæ fit, sub ædificatiuæ artis exemplo, apte ambas conferens. CAP. XIIII.

DE tali etiam resolutione, quæ à fine concepto sumit initium, facit mẽtionem Simplicius in expositione libri secundi Aristotelis de naturali auscultatione, vbi Aristoteles conatur ostẽdere quo pacto eodem fere modo in mathematicis, & in his quæ à natura fiunt inueniatur necessitas. Verba autem Simplicij locum illum exponentis hæc sunt. Habet autem consecutio similitudinem, si quis finem tanq̃ natura primum cõsideraverit, quoniam & propter hunc & materia est. Hoc autem & ipse Aristoteles cõfirmat ex artibus. Quispiam enim statim ab initio concipiens vsum domus, atq; vtilitatem, & prius figuram animo fingens, sic apponit materiam, est enim finis notio principium speculationis sed non actionis. Duplex enim principium, alterum speculationis, alterum actionis, & notio quidem finis est speculationis principium. Quia egemus defensione, ideo & tectum facere oportet, igitur & parietes, & fundamenta, finis vero speculationis est principium actionis. Idem Simplicius in expositione libri prędicamentorum Aristotelis volens ostendere, quam præstet vtilitatem hic liber cum ad totius philosophię, tum ad artis logicæ introductionem, declarat obiter, secundum quam methodum fuerint omnes partes syllogismum demonstratiuum constituentes ab Aristotele inuentæ secundum methodum. s. resolutiuam, & eodem vtitur exẽplo artis ædificatiuæ, in hunc modum scribens, Vtilis autem horum doctrina ad totius philosophicæ, & logicæ tractationis introductionem. Liquet enim ꝙ simpliciora ad elementationem sunt vtilia, propter quod & geometer à simplicioribus inchoans, primùm de triangulis, deinceps de quadrangulis docet, & tunc de quinquãgulis, & de alijs, qui ordine sequuntur, multangulis. Et qui numerorum studium habent, quid par, quid impar, atq; ita qd pariter par, & quid pariter impar. Quòd autem ad logicam tractationem vtilis sit simplicium vocum principium, hinc manifestum. Contemplatio, & actio aduersum iter tenent. Etenim contẽplatio à fine incipiens, via incedit ad principium. Actio aũt à principio ad finem progreditur, veluti in domo. Nam ipsius cõtemplatio vsum protinus concipit propter quem est domus, ꝙ propter tegumentum, quod à ventis, imbribus, atque æstu defendit: & quo modo hoc fieri possit considerans inuenit, ꝙ sine parietibus tegumentum nequit subsistere, parietes autẽ sine fundamentis firmari non possunt, sed neq; hæc possibile est vt iaciantur, nisi prius terra fodiatur, & hic desinit, vnde actio incipiens primum fodit terram, deinde fundamenta iacit, & his superadstruit parietes, vltimo tectum super imponit. Hic igitur etiam mihi simile obserua. Sicut.n. indigemus domo quæ nos tueatur ab ea, quam venti, & imbres, & æstus facit corruptionẽ, ita & egemus demonstratione, quæ prohibeat illam quæ vere fit à falso in contemplatione, & à malo in actione corruptionẽ. Sicuti.n. in contẽplatione opponitur vero falsum, sic & in actiua philosophia malum opponitur bono, & aliquo egemus instrumẽto, quo ipsa separet, atq; distinguat, ne falsis pro veris, & malis pro bonis incidamus. Hoc autem instrumentum est demonstratio, quod est examen vniuscuiusq; rei, neq; permittit nos debili forte, vel veri, vel boni similitudine decipi, sed omnia aperit, & explorat. Sicuti igitur domum qualiter fiat considerantes, in terræ fossionẽ desinimus, sic & demonstrationis generationem contẽplantes, quoniam demonstratio aliquid alicui inesse dicit, & aliquid non inesse alicui, non simpliciter, sed & causam apponens ob quam insit, vel non insit, manifestum est ꝙ non est simplex oratio, sed plurium collectio, & eius quod inest, & cui inest, & causæ, induas ad minimum propositiones, collectę. Nam qui demonstrat animam esse imortalem, per medium hoc, per se mobile, ita dicit, Anima est per se mobilis, per se mobile est ĩmortale, & ita subinfert conclusionem, ꝙ anima est ĩmortalis. Syllogismus igitur demonstratiuus est demonstratio. Sed quomodo discere mus syllogismum demonstratiuum, nisi prius discamus syllogismum simpliciter? Neq;.n. scribere hanc, vel illam formam poterimus, nisi antea simpliciter scribere didicerimus. Syllogismum aũt simpliciter quomodo contingit discere, nisi ea ex quibus constat, prædiscamus? Hæc autem sunt propositiones? Verum & hæ ex nominibus sunt, & verbis, his quidem subiectis, his vero prædicatis, quare & horum cognitio est necessaria, & neq; vsq; ad has resolutio terminatur. Nam & has ipsas antecedit simplicium vocum contemplatio, secundũ quam omnia sunt nomina, quoniam prima impositio tanq̃ nominum existit. Cum.n. necessarium haberent homines res inuicem sibi significare, quia à cõmuni distabant intellectione, huic quidem nomen corpus imposuerunt, huic vero dextrum, & alteri facere, vel pati, nõdum facta differentia, secundum quam hæc quidem subijciũtur, hęc vero prædicant, & hæc quidem consignificant tempus, hæc vero non. Accedit igitur vocum simplicium contemplatio, & ab his incipiendum volenti facere demonstrationem. Conuenienter igitur à prædicamentis inchoamus, quoniam per ipsa ad orationem significatiuam, & ad res significatas introducimur, à simplicioribus ad compositiora. Nam post simplices voces, quid nomen, quid verbum addiscimus, deinde quid affirmatio, quid negatio, & quæ sint harum differentiæ, quæ in libro de interpretatione docentur, deinde quid terminus, quid propositio, quid syllogismus, & quæ syllogismorum species, & quot in vnaquaq; figura, & quot in singulis figuris modi fiant, quæ discimus in prioribus resolutorijs, & ita ad demonstratiuã venimus tractationẽ, quam posteriora resolutoria inscripsit Aristoteles.

Recte

A Recte igitur à libro prædicamentorũ,& logicæ tractationis,& totius philosophiæ initium facimus, & ex his quæ dicta sunt habemus ordinem libri propositi lectionis.

Vsu methodi Resolutiuæ à Galeno quoque declarari: tum errare Conciliatorem, Vbi Gal. citat. & Auerroem: Auerroi Vero in ordine Resolutiuæ contradicit, id, à quo illa incipit, finem esse mente conceptum, eumq́; dupliciter considerari, authoritatibus asserens. CAP. XV.

SEd & Gal. ipse, de cuius opinione differimus, vsum methodi Resolutiuę lib. xi. artis curatiuæ, tali exemplo declarat. His igitur qui febrem sanare conantur, necessarium est putredinem amouere, quare duæ fiũt intentiones, altera à febre, altera à putredine, vt quod quidem febris factum iam est, curetur, quod vero iam fit, prohibeatur. Sed rursus aliæ duæ intentiones suboriuntur, & iam factam putredinem auferre, & eam quæ iam fit prohibere. Hæc autem quæ iam fit, causam habet carentiam transpirationis, nam nihil prohibet ita nominare clarioris doctrinæ gratia. Quare & ab hac, duæ aliæ rursus erũt indicationes, & quod iam retentum est, euacuantibus, & quod futurum est, vt retineatur, prohibentibus. Prohibebitur autem sanantibus nobis obstructionem, cuius & ipsius id quod iam factum est sanare oportet, quod vero futurum, prohibere. Sanabitur autem id quod factum ab aperientibus, prohibetur vero futurum, si humorum influxum qui obstructionem faciunt coerceamus. Quod igitur vltimum inuentum est secundum methodum resolutiuam, hoc primum facere oportet in curatione. Hoc est verum exemplum doctrinæ resolutiuæ libro vndecimo capite decimo à Galeno positum, & non illud quod scribit Conciliator, differentia octaua, ex eiusdem libri capite primo & secundo sumptum, dum suam probare nititur opinionem, q; videlicet doctrina resolutiua sit demonstratio quia, & non propter quid, qui etiam Conciliator eiusdẽ probationis gratia, citat Auerroim, locum illum Aristotelis, supra à nobis adductum in exemplum methodi resolutiuæ, ex libro septimo de prima philosophia, exponentem, his verbis. Et cum iste infirmus est, modo sanus, necesse est vt fluxus naturę fuerit, & si fluxus naturæ fuerit, necesse est calorem fuisse, & si calor est, necesse est potasse laxatiuum, & hoc intendebat cum dixit; & si hoc est iam fuit calor., & secundum hunc modum dicemus vnum post aliud. i. & sic dicemus vnum post aliud, secundum dissolutionem. s. incipiendo à posteriori, & perueniendo ad primum principium in cognitione. Deinde dicit, & motus qui ex hoc est actio &c. i. motus qui incipit ab vltimo in dissolutione, & est cõpositio, dicitur actio procedens ad sanitatem, ita q; accidat, q; sanitas quæ est extra animã, sit à sanitate quę est in aĩa, & intendebat q; esse sanitatis quæ est in aĩa, est in compositione ad esse sanitatis, quę est extra animam, & hoc est illud quod dicitur, q; principium operationis est finis cognitionis, & principium cognitionis est finis operationis. Hæc quidem Auerrois, qui in aliquibus verbis plurimam ostendit resolutionis à notione finis inchoantis cum resolutione mathematica, similitudinem. Quem. n. motum Aristoteles, atq; Simplicius vocãt actionem, vel factionem, Cõmentator nominat compositionem, quasi actio in agibilibus compositioni, in mathemathicis, & simpliciter in omnibus speculabilibus proportione respondeat. Verum in multis ab Aristotele dissidet, & sibi ipsi non consentit, nam postremum dictum, quod est commune dictum, & maxime Galeni libro. xi. artis curatiuę, quem antea allegauimus, q; videlicet finis cognitionis, est principium actionis, secundum methodũ resolutiuam, sicuti principium cognitionis est finis operationis, hoc inq̃ omnium, & præcipue Galeni dictum verissimum existit, cui tamen repugnant verba priora Cõmentatoris dicentis, q; in dissolutione vnum post aliud dicitur, incipiendo a posteriori, & perueniendo ad primum principium in cognitione. Neq; . n. in methodo resolutiua, quam Auerrois dissolutionẽ nominat, incipimus à posteriori, neq; ab eo peruenimus ad principium cognitionis, imo contra, incipimus à principio cognitionis, quod est notio finis secundum Simplicium, donec perueniamus ad vltimum cognitionis, quod est principium actionis. Primus autem progressus vocatur ab Aristotele cogitatio, siue vt habetur in græca translatione, intelligentia. Secundum autem factio, ab Auerroi autem, vt diximus, cõpositio. Quare ex hoc loco Aristotelis libri septimi de prima philosophia, male meo iudicio apud Arabes interpretato, & peius etiam ab Auerroi cõmentatore exposito, contrarium elicitur ei quod vult habere pro sua opinione adstruenda Conciliator. Illud. n. à quo incipit doctrina resolutiua, quod secundũ Galenum est notio finis, siue principium cognitionis, nihil aliud est nisi finis mente conceptus, vt declarat Simplicius in verbis supra à nobis adductis ex expositione libri secundi Aristotelis de physica Auscultatione, exemplo artis ædificatiuæ. Ipse vero Aristoteles loco statim antea allato ex libro septimo de prima philosophia duobus exemplis, altero artis medicinalis, cuius finis est sanitas, altero artis ædificatiuæ, cuius finis est domus, siue eius vtilitas, vt Simplicius in allegata expositione declarat, quem finem vult idem Simplicius posse considerari, tanq̃ natura priorem his quæ sunt propter ipsum, si eodem modo, omnino & in mathematicis, & in his quæ à natura fiunt, debeat necessitas inueniri. Quam necessitatis similitudinem videtur Aristoteles in suis verbis quæ exponit Simplicius insinuare, quam etiã Simplicij expositionem confirmat Aristoteles libro secundo de partibus animalium, vbi secundum translationẽ Theodori, scribit hæc verba. Sed cum contra in generatione, atq; essentia agatur. Quæ. n. posteriora sunt generatione, hæc natura priora sunt, & quod primum est natura, id vltimum est generatione. Non. n. ædes laterum, aut lapidum gratia sunt, sed hæc gratia ædium petuntur. In eãdem sententiam scribit etiam Simplicius, in expositione eorum quæ postprædicamenta nominãtur, exponens quot modis dicatur prius, atq; posterius secundũ peripateticorum opinionem, atq; illum quoq; inter alios adducit quo aliquid dicitur esse conceptu prius, sicuti finis. Sunt autem hæc eiusdem Simplicij verba. Illud autem quod est conceptu prius, est sicuti finis, quoniam præintelligimus finem, sicuti tegumentum ante parietes, & fundamenta, & effossionem. Hoc igitur sub illa ponetur quæ sunt priora tempore. Ipsius vero subsistere posterius est tempore, substantia autem prius. Prima vero secundum substantiam quæ sunt perfectiora. Quod prioris significatum non videtur mihi pretermisisse Aristoteles, vt Iamblicus inquit, sed in quarto modo comprehendisse in quo honorabilius, & optimum, primum dicebatur. Ex his Simplicij verbis apparet finem dupliciter considerari, vel quatenus in mente est, & sic notio finis, siue conceptus,

finis

finis nominatur,& hoc modo acceptus prior est tempore ijs quæ propter finem esse dicuntur, vel quatenus extra animam subsistit,& sic posterior est tempore, sed prior dignitate, ac perfectione, atq; ēt natura, vt verba Aristotelis E manifestant, quæ quartum modum prioris in ijs, quæ postprædicamenta vocantur, exponunt. Sunt autem hæc, Adhuc vero melius,& honoratius, prius esse natura videtur. Hanc ēt duplicem finis considerationem tangit Auicenna sexto libro eius operis, quod metaphysica inscribitur, inquiens, Causa finalis nō est causa inuenta extra, sed inuenta in intentione agentis. Quam Auicennæ sententiam confirmat Alexander in expositione quinti libri de prima philosophia, statim circa initia eiusdem libri, vbi Aristoteles quot modis principium dicatur exponit. Sunt autem verba Alexandri hęc, Principium vocat. s. Aristoteles, finis & propositi cognitionem. Hoc. n. in agibilibus primum principium,& causa, vt agibile fiat. Quare quod scribit Conciliator supra allata differentia, ex Boetij in topicis authoritate, ꝙ finis,& effectus idem sunt,& vterq; posterior, De fine quidem qui extra animam subsistit, & in idem coit cum effectu, illis concedemus ꝙ sit posterior secundum tempus, licet non secundum essentiam, vel naturam. De fine autem mente concepto, qui notio finis, siue conceptus finis appellatur, qui est principium speculationis, vt ait Simplicius, siue cognitionis, vt Auerrois loquitur, minime assentiemur. Hic. n. illa etiam, quę ad finem extra animam subsistentem quæruntur, ne dum finem ipsum quem assequi intēdimus, tempore, ꝓculdubio antecedit, vel hoc ipsum Auerrois expositione confirmante, quæ dicit ex intentione Aristotelis sanitatem quæ est in anima, esse in compositione ad esse sanitatem quæ est extra animam. Hic vero modus prioritatis, secundū tempus primus est, atq; præcipuus, iuxta Aristotelem, in eo tractatu quem diximus postprædicamenta nominari. Ex F his omnibus volumus esse conclusum, non posse Conciliatorem ex eo ꝙ Galenus scribit in procemio artis paruę, doctrinam resolutiuam fieri ex notiōe finis, non posse inq̄ suam asseuerare opinionem, ꝙ Doctrina resolutiua sit demonstratio quia, cum ex eiusdem Galeni verbis contrarium potius colligatur, eandem. s. doctrinam ex priori, non autem ex posteriori procedere. Neq; tamen Plusq̄cōmentator, qui aduersam Conciliatori tenet opinionem, quicquā ex tali conclusione lucratur, imo ex multis quæ supra à nobis dicta sunt de notione finis ex authoritate Simplicij, liquere potest quantum idem Plusq̄cōmentator à vera Galeni sententia deuiauerit, nam ſm Plusq̄commentatoris expositionem, notio finis sequitur resolutionem. Secundum autem Simplicium, atq; Galenum, vt etiā magis, ac magis postea declarabimus, notio finis antecedit resolutionem.

Notio finis, & Doctrina quo pacto arctius in procemio artis paruæ Galeni capienda: quo item pacto Gal. velit quamuis scientiam aut artem ex proprij finis notione constitui. CAP. XVI.

SEd anteq̄ vtriusq; opinionis, tàm. s. Plusq̄cōmentatoris, q̄ etiam Conciliatoris falsitatem ostēdamus, prius est à nobis vera Galeni sententia aperienda, nam ex recto, vt dici solet, obliquum magis apparet. Nos quidem hactenus de conceptu, siue notione finis generalius fuimus locuti. Si vero velimus ad opinionem Galeni de doctrina G à notione finis inchoante explicandam, propius accedere, Notio finis in ea oratione Galeni, quæ statim proponitur in procemio artis paruę in his verbis, Tres sunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent, prima quæ fit ex notione finis secundum resolutionem, hoc inq̄, quod notio finis dicitur, arctius est accipiendum. Nam Galenus de doctrinis loquēs per Notionem finis, nō quemlibet finem notum intelligit, quem vnusquisq; sibi animo proponit, & assequi intendit, sed solum specialem finem alicuius artis vel sciētię, quā doctor intendit constituere, atq; obiter constituendo docere. Per doctrinam autem à notione finis incipientem, & factam secundum resolutionem, non methodum aliquam, siue doctrinalem modum, ex illis quatuor apud veteres celebratis, de quibus nos ab initio latissime scripsimus, idem Galenus videtur accipere, sed quandam aliam sui generis doctrinam, quæ ab ordine potius, quem in docendo seruat, q̄ à modo docēdi, vel diuisiuo, vel resolutiuo, vel diffinitiuo, vel demonstratiuo, suā recipit denominationem. Neq;. n. ideo resolutiua dicitur, quia vel resoluere doceat, vel resolutionibus frequenter vtatur, sed quia sequitur ordinem resolutionis à notione finis inchoantis, vt postea plenius sumus ostensuri. Nam prius illud oportet declarare, qūo Galenus velit vnāquāq; scientiam, vel artem propriam habere ex sui finis notione, constitutionem. Hinc. n. & vnà aperietur sensus illorum verborum, quæ in antiqua translatione scribuntur, in hunc modum, Nemo tamen ante nos scripsit eam quæ ex notione finis incipit, ex qua omnes artes consistunt, secundum rationem. Quæ verba male intellecta magnam dedere duarum opinionum contrariarum assertoribus inuicem altercandi occasionem, vtrisq; studentibus hoc omnes artes constituendi munus, doctrinæ adscribere de H monstratiuæ, sed alteris demonstrationi propter quid, alteris demonstrationi quia à iunioribus philosophis vocitatæ. Galenus in libro cui titulus est. Nunquid salubre pertineat ad artem medicinalem, vel gymnasticam, siue athleticam, volens ostendere qūo vnaquæq; ars à suo fine propriam habeat constitutionem, scribit hæc verba, Manifestum igitur, ꝙ neq; ex materijs oportet artes iudicare. Neq; enim si quis alias quidem cōmunes materias,& vt quispiam diceret, secundum accidens, alias proprias,& proximas vnicuiq; arti supponens, quatenus quidem naturale est corpus nostrum, diceret esse sciētiæ naturalis materiam. Quatenus vero sanabile medicinalis. Quatenus vero optimo habitu præditum, gymnasticæ. Neq; sic aliquis ex alio, q̄ ex fine artes distingueret. Dicere. n. hoc aliquod corpus esse sanabile, est eius qui finem cognoscat. Neq; vero si quis ex theorematibus artes distinguat, ac separet, aliunde potentia incipit, q̄ ex fine. Propria. n. vniuscuiusq; artis theoremata sunt quæ quispiam cognoscēs, iuuatur ad finem. Nam & in grammatica, & in arte fabrili, & in musica,& quauis aliarum, quæcunq; vel ipsum finē manifeste, vel id ipsum quod melius, vel citius afferre possunt, propria sunt artis. Quæcunq; vero nihil iuuāt ad finis factionem, hæc propria non sunt. Vndequaq; igitur ratio iubet ad finem venire, & per hunc artes iudicare; propter hunc. n.& per actiones vniuersales,& per propria theoremata, atq; principia, si quidem & hæc ipsa variantur secundum fines artium. Sanitas. n. finis est, ipsa vero in calidis, frigidis, humidis, ac siccis, in his vero & materiæ principium,& speculationis principium circa horum notitiam. Sed non eodem modo, medico,& naturali. Hoc ipsum vero ꝙ non eodem modo à fine scientiarum cognitum fuit ac diiudicatum, & conuenienter semper

ratio

A ratio admuenit finem, regulam, atq; iudicium omnium quæ tractantur in artibus, nam vniuscuiusq; artis constitutio, hinc sumpsit initium. Neq;.n. quispiam artem medicinalem constituere properasset, si prius sanitatem non desiderasset, neq; artem ædificandi domum, nisi domum appetisset, neq; textoriam, nisi vestem concupisset, sed & quæ omnes artes inuenit, hinc sumpsit initium. Ostensum autem est alibi, quomodo quispiam fine præsupposito artem eius secundum methodum.i. viam quādam, atq; ordinatum progressum, adinueniret. Et primum oportet in illo libro exercitati qui vult ad vnguem ea quæ hic scribimus intelligentia cōprehendere, nam manifeste discet q; ambæ medicinæ partes, salubris.s.& curatiua sub eandem cadunt contemplationem. Hæc Galeni verba aperte declarant q̄d si notio finis apud ipsum.s.finis artis alicuius mente conceptus, ac desideratus, & quomodo sumpto à notione finis initio, omnes artes s̄m methodum.i.viam quandam, atq; ordinatum progressum, constituuntur. Nam fine artis semel constituto, atq; proposito, inueniuntur principia, ac theoremata eiusdem artis per relationē ad finem. Vt.n. Galenus inquit, finis est regula, & examen omnium quæ in quauis arte, aut scientia traduntur. Illa enim principia, atq; theoremata artis esse dicuntur, quæ ad finem eius artis, vel facilius, vel citius assequendū vtilia sunt. Alioquin si nullum præstarent ad finem artis vsum, nec theoremata quidem, vt ait Galenus, in libro qui de optima doctrina inscribitur, dicerentur. Ex eisdem etiam Galeni verbis nobis aperitur sensus illorum verborum, quæ in procemio artis paruæ, secundum antiquam translationem græcam, ita scribuntur. Nemo tamen ante nos

B scripsit illam.s.doctrinam quę ex notione finis incipit, ex qua omnes artes consistunt secundum rationem. In qua translatione nulla ambiguitas esse potest, si leges grammaticæ sequūtur quæ volunt verbum relatiuum referre illud quod statim antecedit, nulla inq̄ dubitatio esse potest quin relatiuum qua, referat notionem finis quæ proximior est, & non doctrinam, vt cōmuniter omnes medici iuniores referri putarunt. Vnde semetipsos in inextricabiles difficultates inieceiunt, quærentes quæ sit illa doctrina, ex qua omnes artes constituantur.

An Senem cogit assignare, quæ sit Doctrina artes oēs constituens, cum non intendat Gal. Doctrinam, quæ incipit à notione finis, oēs artes cōstituere, sed à notione finis à qua Resolutiua incipit, oēs cōsistere: & Hali male sensisse Doctrinam ex notione finis esse demonstrationem quia, huic vero opposit.am, i.compositiuam, propter quid. CAP. XVII.

Nos autem, & si fateamur omnes artes à suo fine propriam habere constitutionem, hoc ipsum non vno in loco, sed pluribus Galeno testificante, nam & in libro qui inscribitur de Constitutione artis medicinalis, clarissima voce pronunciat ex veterum philosophorum sententia, vnicuique arti fieri à suo fine constitutionem, & primo libro artis curatiuæ etiam ex propria asseuerat, omnes artes quæ secundū aliquam methodum.i.viam atq; ordinatum progressum constituuntur, notione finis suæ constitutionis habere principium, Licet inquā nos hoc crebrum Galeni dictum verissimum esse concedamus, non tamen cogimur assignare quæ nam sit illa doctrina ex tribus in procemio artis paruæ à Galeno numeratis, cuius hoc munus existat, omnes artes constituendi, cum non dicat Galenus inibi doctrinam ex notione finis incipientem, omnes artes constituere, sed solum à notione finis, à

C qua doctrina incipit quæ fit secundum resolutionem, omnes artes consistere, siue propriam habere constitutionē, quasi voluerit isti doctrinæ, vel ex hoc ipso quandam dignitatem corrogare, q̄ inde sumat initium, vnde omnes artes, atq; scientiæ suam habeant constitutionem: & si ipsa aliquā artem, nō solum doceat, sed etiam inueniat, atq; constituat, q̄ hoc habeat ex eo, vnde sumit initium, idem Galenus nobis studuerit insinuare, Aut forte Galenus cū primum dixisset se alibi.i.in libro de constitutione artis medicinalis scripsisse doctrinā quæ incipit à notione finis per verba sequentia, à qua.s.notione finis omnes artes consistunt, nobis intenderit declarare, non solum artē medicinalem, sed omnes alias propriam habere ex suorum finium notione constitutionem. Plurimum autē interesse censeo, an dicatur ex doctrina à notione finis inchoante, an ex ipsa notione finis, omnes artes cōstitui. Nam de notione finis nulla potest esse cōtrouersia, si verba Galeni quę ex libro cui titulus est, Nunquid salubre ad artem attineat medicinalem vel gymnasticam, paulo supra allegauimus, sane intelligantur. Sed nunquid illa doctrina quæ incipit à notione finis, & fit secundum resolutionem, possit omnes artes, atq; scientias constituere, atq; eodem ordine quo ab ipsa constituuntur, edocere, & quo nomine hæc ipsa doctrina fuerit à veteribus insignita, Hæc est illa quæstio quę iuniores medicos, atq; philosophos miserabiliter perturbauit, & quæ inter eos magnam discordiam,

D & quoddam veluti ciuile bellum suscitauit. Frustra tamē ab ipsis susceptum, quādo quidem Galenus, vt diximus, sicut alijs in locis q̄ plurimis, ita & in procemio artis paruæ, non ex doctrina aliqua ordinata quę resolutiua voce tur, sed tantum ex finis notione dixit omnes artes cōsistere, siue propriam habere cōstitutionem. Sed nihil refert inquiet aliquis, siue Galenus dixerit ex notione finis omnes artes constitui, siue ex methodo aliqua quæ semper à notione finis sumit initium. Qualis est illa quæ ab eodem Galeno libro vndecimo artis curatiuæ, methodus resolutiua nominatur, secundum quam illud quod est primum in opere, est vltimum in inuentione. Video.n. aliquos ex his Galeni verbis maxime motos, credere Hali in sua artis paruæ expositione afferenti, hanc esse illam methodum, quam etiam Galenus innuit in procemio artis paruæ, cum ait. Primam fieri doctrinam ex notione finis s̄m resolutionem, quam pariter doctrinam putat Hali esse demonstrationem quia, sicut alteram huic oppositam, quę fit secundum compositionem inuētorum per resolutionem, esse demonstrationem propter quid, atq; ideo ait idē Hali, idcirco voluisse Galenum de ijs duabus doctrinis, atq; vnā de diffinitiua facere in procemio artis paruę mentionem, vt nos ad discendam artem dialecticæ inuitaret. Sed qualis erit ista exhortatio? quandoquidem (si vera sit expositio Hali) tres idem Galenus nobis totius dialectices.i. artis logicæ, substulit partes, & vnam tantum, scilicet demonstratiuam nominauit, nam diffinitina de qua ipse loquitur, diuersa est ab ea quę alijs tribus artis logicę partibus à priscis philosophis annumeratur. In nullo igitur numero Galenus habuit neq; veram diffinitiuam, neque diuisiuam, neq; illam quæ proprie dicitur resolutiuam, quæ opponitur diuisiuæ, quas duas.s. diuisiuam, ac resolutiuam Plato voluit esse duas pręcipuas dialecticæ partes, quarum altera docet vnum in multa partiri, altera vnum in multa colligere, Quas etiam duas Plato sentit, & in dialogo qui dicitur Phędrus, & in altero etiam qui Philebus noīatur,

nominatur,ad artium conſtitutionem eſſe maxime neceſſarias. Tacuit ergo Galenus ſm Hali expoſitionem,non ſolum Platonis,cuius alioquin magnum ſe vbiq; imitatorem oſtẽdit,reſolutiuam,ſed illam etiam qua mathematici vtuntur,quæ ob id reſolutio mathematica nominatur, de qua nos ſupra inter alias reſolutionum ſpecies fecimus mẽtionem. Si vero Hali exiſtimat,vt ſanè videtur exiſtimare in ſua expoſitione, hanc mathematicam reſolutionem eſſe demonſtrationem quia,magno eſt in errore, & iure ob hunc à Conciliatore reprehenditur,ꝙ multos in barathrum ignorantiæ detruſerit,niſi ꝙ & ipſe Cõciliator in idem incidit barathrum,in altera parte aſſentiens Hali ꝙ doctrina reſolutiua,de qua Galenus loquitur in proœmio artis paruæ,ſit demonſtratio quia. Hanc.n.opinionem,partim ſatis antea falſam oſtendimus,partim magis ſumus in ſequentibus deſtructuri. E

Nec demonſtrationem quia,nec propter quid,nec aliam quamuis doctrinam poſſe eam eſſe, vt inde omnes artes ſecundum rationem dicantur conſiſtere,ſed tantum notionem finis,quamuis enim artem vel ſcientiam à proprio fine habere conſtitutionem. CAP. XVIII.

QVicquid autem ſit doctrina reſolutiua, de qua recentiores medici inter ſe tantopere digladiarunt, ſiue demonſtratio quia, ſiue propter quid, ſiue ſui generis doctrina,qua vnum poſt aliud quæritur,quam eſt vbi Galenus methodum reſolutiuam nominat, harum nulla ſeorſum poteſt omnes artes conſtituere,atq; docere,vnde merito dicatur doctrina ex qua omnes artes conſiſtant ſecundum rationem. Quod autem hæc verba vere dici poſſint de notione finis ſatis eſt antea ex varijs Galeni locis declaratum, quibus etiam illa conſonant quę à recentioribus philoſophis conceduntur, à fine principali ſcientiæ,& præcipue practicæ ſumi principia eiuſdem ſcientiæ,ſed idem finis eſt primum ſcientiæ ſubiectũ,de quo loquitur Ariſtoteles quarto libro primæ philoſophię his verbis. Vbiq; primi proprie eſt ſcientia ex quo alia dependent, & propter quod dicuntur, hoc græci authores Scopon appellant,quaſi metam,vel ſignum dicere velint. Tranſlatum.n.eſt nomen à ſagittarijs. Nam ſicuti hi ſignum habent ante oculos ad quod intendunt ſagittas,ita doctor artis,vel ſciẽtiæ ad finem aliquem reſpicit,& eius gratia illa ſcribit quæcunq; ſcribit. Quamlibet artem vel ſcientiam ſuam capere à proprio fine conſtitutionem,& ab alijs diſtinctionem,vt Galenus ſentit,veriſsimum exiſtit,nõ ſolum in ſcientijs practicis, ſed etiam ſpeculatiuis, quoniam & hæ per ſuos fines ſpecificãtur,vt declaratur ex verbis Ariſtotelis libro primo primæ philoſophiæ,vbi volens oſtendere quid ſit ſapientia,ait eam eſſe veritatis contemplatricem, quem locum exponens Alexander,in hunc modum ſcribit. Cum vſus fuiſſet veritatis nomine in philoſophia,nunc ꝙ rationabiliter ita vocatur, oſtendit. Quod enim philoſophiæ nomine intelligat ſpeculatiuam, per ea quæ ſubinfert,declarat,inquiens. Speculatiuæ enim finis eſt veritas,& adhuc magis iſtius illa pars quæ de primis principijs agit,& cauſis quæ omnino à ſenſu ſunt ſeparatæ,& ſua natura entia,quam ſapientiam nominat. Quod autem prius dixerat,hoc modo probat. Cum finis philoſophiæ ſpeculatiuæ ſit veritas,à fine autem propoſito vnaquæq; methodus ſpecificetur,& eſſentiam habeat, conuenienter à veritate ipſa nominatur. Hæc enim ipſius eſt finis,hæc quidem Alexander. Si quis vero obijciat aliquas eſſe ſcientias ſpeculatiuas,veluti mathematicas quæ fine careant, huic quoq; obiectioni occurrit Alexander in alia expoſitione libri de prima philoſophia de eiſdẽ mathematicis faciens mentionem,atq; ita ſcribens. Adhuc autem non omne bonum ſua natura agibile eſt,cum ſit aliud bonũ agibile,aliud ſpeculabile,& nõ agibile quod eſt in methematicis,nam circa ea veritas bonum exiſtens ipſis eſt finis. Ex quibus verbis Alexandri idem poteſt colligi quod ẽt habetur ex libro Galeni ſupra allegato cui titulus eſt, Nunqd ſalubre attineat ad artẽ medicinalem,vel gymnaſticam. differentias ſpecificas,ꝑ quas ſcientiæ inuicẽ diſtinguuntur,à fine accipi,quo fit vt de eadem re ẽt variç ſcientiæ conſiderent,ſed diuerſo modo, ꝓpter ſuorum finiũ diuerſitatem. Vt.n.inquit Ariſtoteles libro primo moralium,faber qdem,ac geometer differẽter rectum ꝑquirunt,alter quãtum ad opus vtile eſt,alter quid ſit,& quale,contẽplator.n.veritatis. Si ergo vnaqueq; ſcientia à fine ꝓprio ſuam habet eſſentiam,quod vult Ariſtoteles,ſm Alexandri expoſitionem, conuenienter,vt Galenus ſentit,à fine noto ſiue ſubiecto ſm formalem eius rõnem quæ à fine ſumitur,ſecundum ipſum conſiderato illa ſumuntur quę faciunt ad eiuſdẽ artis conſtitutionem,& hæc ipſa ꝑ quẽdam modum reſolutionis inueniunť, ſicuti ẽt per reſolutionem,quam quidam recentiores ſyllogiſmum practicũ vocant,fine ſemel conſtituto,illa perquirimus quæ ad eũdem finem aſſequendum ſunt neceſſaria,non tñ propterea concedimus id,quod in ſua expoſitione Hali videtur concedere,doctrinã reſolutiuam, de qua Galenus in ꝓœmio artis paruæ primũ facit mentionẽ,eſſe methodum quæ alibi à Galeno methodus reſolutiua,à neotericis aũt aliqñ ſyllogiſmus practicus noĩatur. Nã licet hac methodo vtatur ad inueniẽda illa quę artem conſtituũt,vtiť nihilominus & alijs.ſ.& diuiſiua,& diffinitiua,& demonſtratiua,tã quæ ex prioribus, q̃ quæ ex poſterioribus demonſtrat,quẽadmodum diſcere licet legentibus librum de conſtitutione artis medicinalis,in quo Galenus ſcripſit doctrinam ex notione finis inchoantem & factam ſm reſolutionem,quam ob id reſolutiuã noĩat. Quod ẽt animaduertit nõ minor pene philoſophus,q̃ medicus, Vgo Senẽſis,q vt de ſeipſo fatetur,in expoſitione ꝓœmij artis paruæ,duas q̃ ſuo tpe erant celebratæ,ſicuti & noſtro quoq; ſunt,ſecutus eſt de doctrina reſolutiua & cõpoſitiua opiniões,mox cũ ad eius manus ꝑueniſſet liber Galeni de cõſtitutione artis medicinalis, in quo Galenus doctrinã facit reſolutiuã,eaſdẽ opiniones pro falſis,& minime Galeni ſententiæ congruentibus repudiauit. Sed licet Vgo fateatur diuiſiones,reſolutiones,diffinitiones,& oĩs generis demonſtrationes, ad eã admitti doctrinã, q̃ reſolutiua noĩať, nõ tñ cur magis reſolutiua noĩeť,q̃ vel diuiſiua,vel demonſtratiua,& q̃ differat,qui ue cõueniat cũ alijs duabus.ſ.cũ cõpoſitiua,diffinitiua,ſatis explicauit,q̃ oĩa in p̃ſentiarũ declarare aggrediemur. F G H

Quid ſentiat ipſe de Reſolutiua doctrina: tum vero tres doctrinas à Gal. in proœmio artis propoſitas docendi modis non differre,ſed potius ordine. CAP. XIX.

NOs doctrinam reſolutiuam,nõ à docendi modo, vt Iuniores medici ſunt opinati, ſed ab ordine potius quẽ in docendo ſeruat,ſortitam hanc appellationẽ exiſtimamus,q̃q̃ Galenus,non reſolutiuam dicat,ſed factam ſecundum reſolutionem. Vnde illam medici Iuniores reſolutiuam appellarunt. Sicuti enim doctrina diffinitiua apud

A apud Galenum dicitur, vt testatur etiam Plusq̃cõmentator, non quia diffinire doceat, vel quia ipsam diffinitionẽ concludat, seu quia semper diffiniendo procedat, Ita doctrina prima resolutiua ideo vocatur, non quia doceat resoluere, vel quia resolutionibus frequenter vtatur, sed quia in docendo sciẽtiam aliquam, seruat ordinem illorum, quæ per resolutionem à notione finis incipientem inueniuntur, quem quidem ordinem seruatum à Galeno videmus in libro de cõstitutione artis medicinalis, cuius libri doctrinam dicimus esse resolutiuam. Primum enim quæ sit finis notio declaratur, sanitas scilicet, deinde quæritur per viam resolutionis quæ sint ad faciendam, vel conseruandam sanitatem, necessaria, & primum occurrit ꝙ cognitio corporum sanorum, & ægrorum habenda est. Hęc igitur quomodo habeatur, primo loco docetur. Quia vero corpora sana egent conseruatione, ægra autem curatione, sed maior necessitas vrget ad corpus ægrum pristinæ sanitati restituendum, q̃ ad sanum conseruandum, Ideo methodus curatiua, quæ est vna ex principalibus partibus artis medicinalis, omnibus alijs in docendo præponitur. Sed quia hæc pars medicinæ curatiua non potest exerceri sine altera parte eiusdem artis, quæ pars diagnostica græco vocabulo nominatur, quia per ipsas singulos morbos præsertim intrinsecos, atq; latentes docemur cognoscere, ideo post curatiuam, diagnostica secũdo traditur loco. Quia etiam pars altera artis medicinalis quæ prognostica à græcis nominatur, non mediocrem præstat ad curandas ægritudines vtilitatem, idcirco & ista post diagnosticam suo loco docetur. Atq; ita omnes aliæ eiusdem artis medicinalis partes, vel principales vel principalium cõstitutiuæ, quo ordine per resolutionem inueniuntur, eodem etiam in libro, quem diximus de constitutione artis medicinalis inscripto, à Galeno traduntur. Pars vero sanitatis conseruatrix, cum sibi adiacentibus ob id vltimo loco docetur, ne interim ordo partium quæ ad partem curatiuam rectè exequendam perquiruntur, interrumpatur. Sed nihilominus, & ipsa methodus sanitatis conseruatrix, sicuti & omnes aliæ, per relationem ad finem inuenitur, atq; docetur, nam quæcunq; in eo libro scribũtur, principiũ habent seu cãm gratia cuius, quam græci Scopon appellãt, sanitatem. Ad harum aũt oĩum partium artis medicinalis perfectam doctrinam tradendam, omnia afferuntur instrumenta opportuna, & diuisiones scilicet, & diffinitiones, & demonstrationes, tàm ex prioribus, q̃ ex posterioribus quicquam probantes, sicuti materia subiecta vel harum vel illarum est capax demonstrationum, quæ etiam instrumenta ad easdem partes artis medicinalis edocendas, sub alio tamen ordine in doctrina diffinitiua adhibentur. Neq; enim tres doctrinæ, de quibus statim in procemio artis paruæ Galenus facit mentionem, modis docendi differunt, sicuti Iuniores medici intellexerunt, sed ordine potius. Nam per doctrinam quę actio est docto ris in discipulum, possumus tàm ordinem eorum quæ docentur, q̃ modum ipsum doctrinalem intelligere. Sed ꝙ Galenus in his verbis procemij allati, Tres sunt omnes doctrinæ, ordines potius, q̃ modos doctrinarum nobis insinuauerit, declarant alia verba quæ statim subiunguntur, scilicet, Ordinem habentes, vel quæ ordini inhærent, secundum nostram translationem. Quòd si Galenus illum habuisset intellectum quem ex verbis eius medici Iuniores excepe unt, authore Hali, ac Plusq̃cõmentatore, qui in hac expositione sequitur Hali, ꝙ videlicet doctrina ordinaria sit illa per quam extrahitur quæsitum, vel per quam res esse certificatur (talibus enim ipsi vtuntur vocabulis) tunc Galenus ad doctrinas quas innuebat, non illa verba, ordinem habentes, addidisset, sed potius hæc, scire facientes, q̃q̃ & hæc forte frustra fuissent adiecta, cum sit nulla doctrina quæ scire non faciat, qualiscũq; sit illa sciẽtia, siue certissima, siue minus certa, & quodammodo coniecturalis.

Qui per Doctrinam ordinariam Modum doctrinæ volunt, in eam cadere dubitationem, cur Gal. Doctrinas dixerit ordinatas, cum nulla sit inordinata: duplicem solutionem à Plusquamcom. afferri, quam damnat, & per suam expositionem facillimum esse inquit solutionem afferre. CAP. XX.

Quare qui per doctrinam ordinariam modum doctrinæ intelligunt, ex quo extrahitur quæsitum, huic significatum, tam græca lingua, in qua Galenus scripsit, q̃ etiam nostra repugnante, in eandem & ipsi cadunt dubitationem, cur Galenus doctrinas dixerit ordinatas, vel ordinarias (sic enim ipsi loquuntur.) Cum nulla sit exordinata, vel inordinata. i. quæ non certificet aliquo modo quæsitum. Huius aũt dubitationis Plusq̃commentator duplicem affert solutionem, scribens in hũc modum. Cum autem Galenus dixit, Tres sunt doctrinæ ordinariæ, supponere videtur aliquas esse inordinarias, aut fortasse dixit tres sunt doctrinæ ordinariæ ad similitudinem eius, quòd dicitur, spondiles dorsi, non enim hoc dicitur quia alibi sint spondiles quàm in dorso, sed modus hic loquendi potius innuit quòd dorso sunt propriç. Similiter ibi fortasse non dicitur, ꝙ tres sint doctrinæ ordinariæ. i. aliç quædam sint inordinariæ, sed quia doctrinis proprium est ordinem habere. In hac prima solutione Plusq̃cõmentator non videtur meminisse Galenum fuisse medicum, atq; philosophum, non aliquem è numero poetarum, quos decent figuratæ locutiones, vt cum dicũt sidera cœli, cum tamen sidera nullibi sint præterq̃ in cœlo. Nam per eandem figuram quæ Pleonasmos nominatur, putat Galenum, vel alterum medicum minime barbarum aliquando dicere spondiles dorsi, cum tamen in nulla alia parte corporis præterq̃ in dorso spondili. i. vertebræ quas ipsę spondiles corrupto vocabulo nominat, sint. Simili errore vel aliquanto maiore paulo post in eodem procemio artis paruæ Plusq̃cõmentator ait, Galenum verba illa de suis libris, quibus expedit vti ad tres doctrinas, per figuram hypallagen protulisse, vt sit sensus, ad quos expedit vti tribus doctrinis. Ex qua expositione Plusq̃comen. licet nobis coniectari ipsum quidem forte fuisse vel medicum, vel philosophum egregium, paruam tamen habuisse bonarum literarum eruditionem, vt qui nescierit figuram Hypallagen à grammaticis dictam, neq; oratoribus, nedum medicis, atq; philosophis licitam, sed solis poetis esse concessam, qui cogente metri necessitate, quandoq; dicunt dare classibus austros. i. dare classes austris. Sed obsecro illos qui barbaram, vel medicinã, vel philosophiam profitentur, ne tantam credant affuisse Gal. viro in sua lingua disertissimo loquendi imperitiã, ꝙ ordinarium pro scientifico dixerit, & ꝙ in suis sermonibus, quos de medicina scripsit, adeo frequenter figuris vtatur, quibus etiam oratores, tam græci, quàm latini cauent, cum præsertim possimus eosdem Galeni sermones sine vlla figura conuenienter exponere. Nam sphondilos dorsi, sicubi Gal. dicit, non per figuram pleonasmum

dicit,& ad ostendendam differẽtiam inter hos,& septem sphondilos colli,& alios quinq; qui ad lumbos attinent. Sunt enim omnes sphondili.i.vertebræ numero viginti quatuor, septem colli,duodecim dorsi, quod aliquando Gal.noton.i.dorsum, aliqñ metaphrenon .i.post præcordia, nominat,& reliquæ quinq; ad lumbos,vt diximus attinentes. Quomodo autem intelligantur illa alia verba procemij, quibus expedit vti ad tres doctrinas, rectè vt iacent sine obliqua figuratione,in sequentibus declarabimus. Alteram affert supradictæ dubitationis solutionem Plusq̃comment.his verbis, Aut re vera supponendo aliquas inordinarias,vocat omneid,quo quoquo modo aliquid certificatur esse doctrinam,vt topicam inductionem,& exemplum,& diuisionem,& descriptionem,in quibus sine dubio non attenditur ordo,cum certificent rem per ea quæ sunt extranea à re ipsa nec sunt verissimæ doctrinæ quia non extrahitur per ipsas quæsitum ex necessitate. Hæc solutio illam quam antea notaui barbariem præ se fert,quia vult per ordinarium intelligi id quod rem per propria,& non extranea certificat. Excludit etiam doctrinam diuisiuam à numero doctrinarum verarum,quo nihil potest esse Gal.qui Platonicus fuit,contrarium magis. Sed de hoc postea latius disseremus,cū illorum opiniones qui falsis falsa sunt coacti defendere,refellemus. Excludit etiam topicam inductionem,& exemplum,quas Aristoteles in principio librorum posteriorum resolutoriorum pro veris doctrinis computat. Alioquin non ex his quoq;, sicuti ex scientijs mathematicis traheretur argumentum,q̃ omnis doctrina,& disciplina intellectiua,ex præcedenti fiat cognitione. Neq; enim ad rationem veræ,vel verissimæ doctrinæ exigitur,vt omnia ex necessitate probet. Alioquin neq; grammatica, neq; scientia moralis,imo neq; medicinalis essent veræ doctrinæ, quoniam grammatica non rationibus, sed solis constat authoritatibus,moralis autem,Aristotele teste in libro primo moralium,circa iusta,& honesta versatur,quę tantam varietatem habent,vt lege duntaxat,non autem natura constare videantur. Qui etiam Aristoteles in eodem libro postea concedit in materia morali nullam esse certitudinem, sicuti neq; in sanis, adeo q̃ secundum ipsum, neque philosophia moralis,neq; scientia medicinalis,quæ tractat de sanis,non habent omnino necessarias conclusiones, siue in vniuersum,siue particulatim,vt etiam Aristoteles apertisime ostẽdit verba illa subiungens,Cumq; hoc habeat vniuersum genus, multo magis in singulis esse existimandum. Galenus quoq; in diffinitione quæ dicit, medicina est scientia,scientiæ nomen communius inquit audiri oportere,innuens per hæc verba medicinam non esse certe,& exquisitæ veritatis scientiam, lato tamen vocabulo scientiam nominari. Secunda ergo solutio Plusq̃ commentatoris,in dubitatione antea tacta, non modo Platoni,& Aristoteli,verum ipsi quoq; Galeno repugnat, de cuius opinione disputatur. Secundum vero nostram expositionem, qui per tres doctrinas ordinem habentes, intelligimus tres ordines doctrinarum,facillimum est eandem soluere dubitationem. Idcirco enim dicimus Gal. doctrinæ vocabulo adiecisse,ordinatæ,siue ordinem habentes,quoniam sunt aliquæ etiam exordinatæ,siue carentes ordine in vniuersali, qualis est doctrina aphoristica,& quales multas alias possumus imaginari,quæ licet suas conclusiones,ex necessitate demonstrent,non tamen eundem ordinem seruant in vna aliqua tota scientia tradenda. Quem duplicem ordinem scilicet vniuersalem, seu generalem,& particularem etiam notauit Iacobus in quinto notabili suæ quæstionis de tribus doctrinis ordinarijs. Verum ipse aliter ordinem,& doctrinã ordinariam capit. Est enim doctrina proprie ordinaria,secundum ipsum,quæ inter suas partes generalem,essentialemq; continet ordinem,atq; ideo doctrina diffinitiua secundum ipsum,est doctrina ordinaria,quia inter diffinitionem,& diffinitum est ordo huiusmodi essentialis,ac generalis. Similiter doctrina resolutiua,ac compositiua,ideo sunt doctrinæ ordinariæ, quia inter causam,& effectum, vel econtra, est ordo dictus. Verum hic modus diffiniendi doctrinam ordinariam,videri facit doctrinam diffinitiuam esse magis ordinariam,atq; perfectiorem,doctrina resolutiua,cū essentialior sit ordo inter diffinitionem,& diffinitum,q̃ inter effectum,& causam,quod (scilicet doctrinam diffinitiuam esse resolutiua digniorem) neq; Gal. vult neq; ipse Iacobus opinatur. Tres ergo doctrinæ ordinatæ apud Gal.non modis docendi differunt,sed ordine potius,neq; ordine tali,qualem Iacobus,Conciliator,& Plusquam comment.existimarunt, sed qualem nos ex Galeni sententia supra declarauimus,& magis etiam in processu nostræ disputationis ostendemus.

Probat tres Doctrinas ordinatas non esse docendi modos: tum illos esse tantum tres, et quib. seorsum usus sit Gal. Arguitur vero Plusquamcom. quod sentiat tradentem per capita artem Medicinæ esse non posse Resolutiuam doct. quodq; inde audeat Aristotelem & Gal. trahere in errorem. C A P. X X I.

Quod autem tres doctrinæ ordinatæ non sint docendi modi, tali argumento colligitur. Doctrinę ordinariæ siue ordines doctrinarum secundum Gal. sunt tantum tres, modi autem doctrinales iuxta antiquos philosophos sunt plures, q̃ tres, ad minimum quatuor, ergo modi doctrinales non sunt doctrinæ ordinatæ, de quibus Gal. loquitur. Ordines autem, sub quibus vnaquæq; scienti i doceri potest, esse tantummodo tres ita probatur, Scientia quę docetur, aut eodem ordine docetur, quo inuenitur,& primum in mente constituitur,& hic ordo docendi vocatur resolutorius, vel ordine conuerso,& hic ordo vocatur compositorius, Vt si quis volens docere artem constituendæ domus, primum doceret qua forma,& qua materia tectum sit construendum, secundo loco quomodo parietes sint erigendi, tertio loco, vt sint iacienda fundamenta, vltimo loco qualiter terra excauanda, hic ordinem docendi seruaret resolutorium, qui à notione finis incipit. Tegumentum enim & defensaculum à frigoribus,& imbribus, est finis quem sibi proponit qui domum vult construere. Si vero cõtrarium seruaret ordinem,& primum doceret quomodo terra effodienda, secundo loco vt iacienda fundamenta, tertio quomodo parietes attollendi, vltimo loco qua forma,& qua materia tectum sit fabricandum, talis ordo diceretur compositorius, qui ordo congruit ordini quo fit domus, sicut primus resolutorius est idem cum ordine quo ratio faciendæ domus inuenitur. Si quis vero diffiniat scientiam quam intendit docere,& in docendo sequatur ordinem partium diffinitionis, hic doctrinam facit diffinitiuam quam se facturum promittit Gal. in procemio artis paruæ. Quam recte dixit Plusq̃commentator huius doctrinæ ordinem pendere ex ordine partium diffinitionis, sed cur non dixit

A xit etiam doctrinam resolutiuam pendere ex ordine resolutionis, & compositiuam ex ordine compositionis eorū quæ per resolutionem fuissent inuenta, vt par ratio seruaretur in tribus doctrinis suarum denominationum? Duo rum quidem ordinum doctrinarum, primi scilicet & tertij habemus exempla apud Gal. manifesta, resolutiui quidem in libro de cōstitutione artis medicinalis, diffinitiui autem in arte parua. In his enim duobus libris seorsum, sub duobus etiam ordinibus separatim totam Gal. docuit artem medicinalem, summatim tamen, & per capita tantum, veluti & ipse Gal. in multis horum librorum locis profitetur, remittens nos ad alios libros in quibus eadem rerum doctrina traditur copiosior. Quanquam talem summariam.s.& per capita tantum compendiosam totam artem docentem medicinalem, non posse esse doctrinam illam quę resolutiua vocatur, putet Plusquācommen. multa super hoc contra Halii disputans, quoniam nesciuit idem Plusquācommen. ordinem à modo atq; doctrina resolutiua, sicuti in diffinitiua distinguere. Videtur enim putasse doctrinæ nomen tàm apud. Gal. q̄ apud Aristo. æquiuoce dici, sed quis putauerit tàm accuratæ viros eruditionis suos voluisse libros statim à propositione ambigua, in qua nomen poneretur æquiuocum exordiri? Aristo. quidem vbi vult docere scientiam demonstrationis, in qua fugiendas esse omnino æquiuocatiões censet Auer. cōmentator, Gal. vero vbi docere intendit per modum compendij totam artem medicinalem, in qua tanto plus fugiendæ sunt ambiguæ orationes, quanto in ea maiori periculo, q̄ in quacunq̄ alia arte peccatur. Hunc autem errorem adscribi à Pluquācomen. Aristo. in doctrinæ vocabulo, etiam supra monstrauimus, vbi idem Plusquācommen. syllogismum, inductionem, & exemplum à numero eximit doctrinarum verarum, quas tamen Aristo. veras putat esse doctrinas, per eas probans omnem doctrinam, & disciplinam intellectiuam ex præcedenti fieri cognitione. Quòd si doctrinas non veras sumeret in exemplum, futilis esset, & vana probatio, & nequaquam tanto digna philosopho. Quòd autem in eundem rursus errorem trahat Gal. Plusquācommen. patet ex eo q vult doctrinæ nomen de tribus doctrinis æquiuoce dici, quoniam, cum de diffinitiua dicitur, ordinem tantum docendi totam scientiam, vel capitum totius scientiæ numerationem videatur significare, cum de alijs duabus, modos demonstrandi vel ex prioribus, vt in resolutiua, vel ex posterioribus, vt in compositiua. Hęc enim sunt verba Plusquācommen. rationem afferentis ob quā Aristo. nullam de genere doctrinæ diffinitiuæ, de qua Gal. loquitur in procemio artis paruæ, fecerit mentionem. Et de hoc genere doctrinę Aristo. nequaq̄ mentionem fecisse videtur, eo q hoc genus doctrinæ non videtur aliquod ignotum per notum declarare, sicuti ex conclusione, vnde nec eo vtimur ad particularia quæsita scientiæ declaranda, sicuti alijs duobus, sed vtimur eo ad tradendum scientiam totam sub vno ordine simul, imo ad numeranda capitula scientiæ generalia, vt habeatur per id aliqua memoria sciētię totius, nam habitis capitibus vniuersalibus, facilem habet homo progressum ad particularia capitula, facilemq; memoriam eorundem, & propter hoc subtiliter inspiciendo pōt dici, q vtimur eo ad memorandū, & non ad docēdū, vel discēdū, ex quo nec rationabiliter sibi visum est esse genus doctrinæ. In his verbis Plusq̄cō. manifestum se facit, q putet doctrinam diffinitiuam, quā Gal. facit in arte parua, pro quadā ordinatione potius & capitū accipi numeratione, q̄ pro mō doctrinali, imo neq; esse genus doctrinæ, siquidē rationabiliter inquit Arist. illud silentio pręteriſisse. Nos vero ita Plusquācōmen. coarguemus. Si rationabiliter Aristo. doctrinam diffinitiuam, de qua Gal. loquitur, ipse reticuit, vt quæ doctrina non sit, irrationabiliter illam Gal. alijs duabus doctrinis annumerat. Sed rationabiliter illam Gal. habet in numero doctrinarū, ergo irrationabiliter fuit ab Arist. prætermissa. Non ne ad has angustias redigitur Plusquācōmen. vt ipsi sit necessarium, vel principem philosophorum, vel regem medicorum coarguere irrationabilitatis?

Sua se expositione laqueos aliorum euitare. Vbi sit vsus Arist. Resolutiuo ordine & Compositiuo ex Simplicij testimonio: tum quib. ordo vterque inuicem conuenit. CAP. XXII.

NOs vero hos laqueos facile euitamus, qui volumus doctrinam resolutiuam, compositiuam, & diffinitiuam æqualiter esse doctrinas, & qua doctrinæ sunt, nihil aut parum inuicem distare, sed quatenus altera resolutiua, altera compositiua, tertia vero diffinitiua nominatur, catenus esse differentes, & sic non varios modos doctrinarum, sed ordines potius apud Gal. significare. Et ostendere possumus, vbi Aristo. vel in inueniendo, vel in docēdo ijsdem tribus vtatur ordinibus, quos Gal. tres doctrinas ordinatas appellat. Aristo. quidem vsum fuisse ordine resolutiuo in arte logica inuenienda declarant verba Simplicij supra à nobis recitata; in quibus idem Simplicius suum libri prædicamentorum, atq; ordinem ad alios libros Arist. de arte logica ęditos nititur declarare, nam & resolutionem nominatim exprimit inquiens, resolutionem ad Simplices voces terminari. Declarant autem & ordinem compositiuum verba sequentia quæ dicunt illum, qui vult facere demonstrationem, à simplicibus vocibus debere inchoare, quoniam à simplicioribus ad compositiora procedimus. Nam post simplices voces, quid nomē, & quid sit verbum addiscimus, deinde quid affirmatio, quid negatio, & quæ horum differentię, deinde quid terminus, quid propositio, quid syllogismus, & quæ syllogismorum species, & quot in singulis figuris, & sic in demonstrationem desinimus. Hunc autem ordinem contrarium esse resolutiuo, ipsa euidentia demonstrat, & Simplicius ipse per illa verba, etiam supra allegata, declarat, quæ dicunt speculationem, & actionem aduersum iter tenere, q̄ñ speculatio à fine incipiens, via progreditur ad principium, actio autē à principio ad finem pergit, sicuti in domo. Hæc enim verba Simplicij nihil aliud innuunt, nisi resolutionem incipere à notione finis quæ est speculationis principium, & terminari ad principium actionis, quod est finis speculationis. Motus autem, qui hinc incipit, tum actio, tum etiam compositio nominatur, vt etiam supra docuimus authoritate Aristotelis, & Auerrois cōmētatoris, lib. vij. de prima philosophia. Illud autem sciri oportet ordinem docendi resolutiuum maxime artibus, quæ factiuæ vocantur, congruere, quemadmodum in arte ædificatiua supra monstrauimus, quæ eodem ordine doceri potest, quo etiam inuenitur, quod non contingit in speculatiuis, quæ ordine quidem resolutorio inueniuntur, & ob hoc dicuntur & ipsæ suam habere à notione finis constitutionem, ordine autem compositiuo docentur, vt in geometria, arithmetica, & demum in logica, Simplicius loco supra allato declarat.

Diffinitiuo etiam ordine vsum Aristotelem: tum diffinitiuam doctrinam non esse ordinem merum, nec, quia non dicitur demonstratiua, omni prorsus carere demonstratione, coactosq; id fateri Plusquāc. & Concil. quos arguit, ac disputat, vbi eorum peccet opinio, ostendens.

CAP. XXIII.

Reliquum est, vt ostendamus Aristo. vsum fuisse in suis de philosophia libris, ēt ordine diffinitiuo, eodemq; docendi causa; quāuis videatur Plusquācōmen. doctrina diffinitiua solū ad memoriā non autem ad discendum conferre, atq; ideo omnino fuisse ab Arist. prætermissa. Hic ipse philosophus lib. 2. de naturali auscultatione volens quid sit natura declarare, hanc ita diffinit. Natura est principiū motus, & quietis, & postea lib. iij. quid sit motus ostendit. Et quia motus nō potest esse nisi in loco, & in tempore, ideo in quarto subiungit de vtroq; diligentem tractationem. Sic in Nicomachijs moralibus, cum in primo volumine eius libri fœlicitatem diffinisset, ꝙ est operatio secundum virtutem, mox in sequentibus de humanis operationibus quæ fiunt secundum electionem, exactam doctrinam tradidit, quæ quatenus explanat partes diffinitionis, & secundum illarum procedit ordinem, potest diffinitiua nominari, licet non sit ordo generalis in ea, sub quo tota scientia doceatur, quia neq; eiusdē scientiæ prius assumpta est diffinitio, sed quarundam rerum tantūmodo, de quibus in scientia tractatur. Patet ergo hoc doctrinæ genus non omni ex parte latuisse Aristo. alioquin eo varijs in locis non esset vsus. Liquet etiam doctrinā diffinitiuam non esse ordinem merum, alioquin male à Gal. doctrina diceretur, & frustra etiam Gal. ipsam ad totam artem medicinalem per modum compendij edocendam facilioris memoriæ gratia elegisset. Nam ꝙ Gal. in arte parua non solum memoriæ studeat, sed doctrinæ magis, illud potest esse argumento, ꝙ idem Gal. vbicūq; de hoc libro meminit, quem nos artem paruam vocamus, ipse artem medicinalem appellat, quasi in eo tota scientia medicinalis, sub quodam tamen compendio doceatur. Neq; ob id ꝙ hæc eadē doctrina diffinitiua, & nō demonstratiua nominatur, putandum est ipsam carere omni genere demonstrationum propter quam carentiā, nec proprie doctrina dici mereatur, ob quam etiam causam fuerit, vt Plusquācō. existimat, ab Arist. repudiata. Namq; & demonstrationem quia, & propter quid venire in vsum doctrinæ diffinitiuæ, coactus est ipsa veritate impellente, tandem fateri idem Plusquācō. qui lib. tertio cōmentatione. lxvj. scribit hęc verba. Et est hic attentione dignum ꝙ doctrina huius libri dicitur diffinitiua per comparationem ad explanationem diffinitionis propositæ de medicina in principio libri, ad huius enim explanationem totus liber ordinatur. Sed nihilominus propter hoc etiam apud talem explanationem alicuius partium diffinitionis, accidit vti & resolutiua, & compositiua. His enim duabus maxime vtimur ad particularia problemata scientię declaranda, sicuti incipientes dicebamus, diffinitiua vero maxime ad totius scientię compendiationem. Hoc ipsum, quod dicit esse attentione dignum Plusquācōmen. at per alia verba non esse negandum Conciliator, qui & ipse differētia octaua, in hunc modum scribit, Sed neq; negandum est quin sæpe in sciētiam vna doctrinarum posit cadere in causa doctrinæ aliarum ordinariarum, & inordinariarum, sicuti apparet per Gal. vtentem in techni dostrina diffinitiua, & tamen vtitur improprie doctrina ordinaria, cum nititur probare hoc principium, Omnis cura fit per contrarium, inductione, ac syllogismo. Hæc quidem duo viri, præcipua inter alios qui de tribus doctrinis scripsere authoritate, qui mirum in modum nostræ opinioni suffragantur, qui volumus tris doctrinas apud Gal. non modis docendi, sed ordinibus esse differentes. Vnde mirandum est ipsos qui contrariam sequuntur opinionem, & tres doctrinas, tres esse docendi modos arbitrantur, postmodum eosdem modos resolutiuæ, ac diffinitiuæ, promiscue assignare. Atqui audire potuerunt Gal. in procœmio Artis paruę ambas doctrinas manifeste separantem, his verbis, Sed hanc quidem. s. doctrinam resolutiuam, alibi scripsimus, hic vero diffinitiuam faciemus. atq; insuper alteram alteri methodo, & dignitate præferentem. Quod fieri non posset, si nihil aliud essent ipse doctrinę, q̄ modi doctrinales, & tamen eisdem modis doctrinalibus vterentur, tunc enim eadem doctrina ipsa se ipsam superaret, & non alteram à se diuersam. Sed accidit inquit Plusquācōmen. doctrinæ diffinitiuæ vti resoluriua. Improprium etiam vsum esse ait Conciliator doctrinæ resolutiuæ, in doctrina diffinitiua. Nam & ipsi visi sunt animaduertere obiectionem quæ fieri potest contra illam quam faciunt doctrinarum non parum differentium, confusionem, cui obiectioni voluerunt per verba iam dicta satisfacere. Sed hæc nihil excusant, quod enim accidit aut improprium est, in aliqua doctrina rarissimum esse debet. Vsus autem demostrationis, tum quia, tum proprer quid in doctrina diffinitiua, non solum in duobus locis quos notauere & Plusquācommentator, & Conciliator, sed in pluribus alijs, si diligenter inspiciatur, inuenietur, quos ego vitandę prolixitatis gratia in mediū adducere p̄termitto. Cum p̄sertim ipse Gal. testet in procœmio artis paruę ea quę scripturus est in eo libro, in quo proculdubio doctrinā facit diffinitiuam, esse quasdam veluti conclusiones illorū quæ in alijs suis libris latius demonstrauit. Signanter aūt Gal. loquitur, neq;. n. dicit esse simpliciter conclusiones, sed veluti cōclusiōes. Quod aūt est veluti tale, nō est oīo tale, si vero essent tantūmodo cōclusiōes, Plusq̄cō. & Conciliator, q quātum ad hoc videntur esse cōcordes, forte aliqd dicerent dicētes doctrinam diffinitiuā nō esse ꝓprie doctrinam, qa nihil in ea syllogistice, vel (vt eorū vtar verbis) nihil ignotum p notum probaretur, & ideo non ad docendū, seu discendū, sed tm̄ ad memoriā foret oportuna. Verū ꝙ in doctrina diffinitiua aliqd resolutiue probet, exempli gratia, nō esse faciendā euacuationē partis p scarificationē, seu vt vtar verbo Plusq̄cō. per scalpellationem. Idem Plusq̄cō. cōmentatione. lxvj. antea à nobis allegata, cōcedit, ꝙ ēt contraria cōtrarijs curentur ꝓbari à Gal. & syllogismo & inductione, in eadē doctrina Cociliator non inficiatur. Sed neq; ambo possunt negare, quę ossa fracta nō posse ꝓpter eorum duritiē in grandiori ætate consolidari, ēt inibi demonstretur, vt taceam alia quę simili modo ꝓbātur, & breuitatis causa, vt nuper dixi à me prætereuntur.

Adhuc contra Plusquācom. ait non esse proprium diffinitiuæ per capita tantum facere traditionem, sed & Resolutiuæ, tum quid ipse sentiat, & eosdem esse in vtraque docendi modos.

CAP. XXIIII.

Quod vero inquit Plusq̄com. eadem libri tertij cōmentatione. lxvj. nos maxime vti doctrina diffinitiua ad compendiationem (tali enim ipse vtitur verbo) totius scientiæ, falsum esse supra monstrauimus. Sed nunc

quoq;

quoq; repetimus non esse ꝓprium doctrinæ diffinitiuæ per capita tm̃, & quasdam veluti conclusiones, cõpendiosam facere traditionẽ, imo hoc est ipsi cũ resolutiua cõmune, vt patere põt legenti librũ Gal. de constitutione artis medicinalis, in quo Gal. fatetur se summas tm̃, & generales regulas pertractare, & sæpe lectorẽ remittit ad vberiorem earundem rerum, quę habentur in alijs libris suis, tractationẽ, quod ẽt facit vt diximus in arte parua. Quare si
A ꝓpter breuitatem demonstrationum, doctrina diffinitiua nõ est vera doctrina, nõ erit & resolutiua. Nos aũt putamus ambas esse doctrinas, ab alio aũt habere ꝙ doctrinæ sint, ab alio vero ꝙ altera resolutiua, altera diffinitiua dicatur. Nã à demonstrandi modis qui in vtraq; ijdem sunt, ambę doctrinę dicuntur, à vario autẽ ordine, qui in tota medicinali scientia docenda seruatur, hęc diffinitiua, illa resolutiua noĩatur. Eosdẽ esse in duabus doctrinis docẽdi modos, tum ex pluribus alijs, vt dictum est discere licet, tum ex illo ipso principio cuius meminit Cõciliator differentia octaua, quod ęque per syllogismum, & inductionẽ in lib. de cõstitutione artis medicinalis à Gal. probatur, sicuti & in arte parua. Quin si loca contuleris nõ mõ rationes siles, sed eadẽ ꝓpe verba ppendes, & sicuti in vno lib. oẽs partes sciẽ medicinalis sub quodã cõpẽdio docent, ita & in altero, ordine tm̃, vt sępe diximus, variato. Vnde nõ absq; rõne Gal. alterũ librũ inscripsit de cõstitutione artis medicinalis, alterũ de arte medicinali, qm̃ in hoc artem tm̃ docet medicinalẽ sub ordine diffinitiuo, in illo vero constituit, & cõstituendo docet sub ordine resolutiuo.

Obijci posse in Arte parua fieri Diffinitiuam doctrinam, sed non in libro de Constit. artis Resolutiuam. Soluit autem, & Plusquãc. arguit. Tum etiam inquit male Galeni sensum de notione finis interpretatum. CAP. XXV.

VErum ad hæc quispiam posset obijcere, certum qdem esse ꝙ in lib. qui ars medicinalis à Gal. à nobis aũt ars parua noĩatur, doctrina sit diffinitiua, sed nõ ita cõstare id, quod veluti ꝓ certo, atq; indubitato accipit Vgo Senensis in lib. de cõstitutione artis medicinalis doctrinã fieri resolutiuã. Age igit hoc ipsum nõ alterius, q̃ ipsius Gal. testimonio probemus, licet forte satis & antea ꝓbauerimus, cũ ordinẽ doctrinę resolutiuæ, qui in eodẽ lib. à Gal. seruatur, conati fuimus declarare. Nunc tñ idem ex procemio artis paruę demonstremus, in quo scribunt hęc verba secundũ veterem trãslationem quę in vsu habetur, quã potius, q̃ nostram, vbi nõ sit error, allegamus, ne videamur nostris ꝓbationibus quasdam veluti suppetias ex ꝓprijs verbis corrogare. Verba inquã antiquę translationis hæc sunt, Nullus tñ ante nos scripsit illam quæ ex notione finis incipit, ex qua oẽs artes consistunt secũdum rationem. Sed illam qdem alibi pertrãsiuimus. Hoc verbũ alibi exponit Plusq̃cõ. i. in varijs libris suis. Sed ꝙ Gal. per alibi, non varios libros suos intelligat de medicina editos, sed vnum tm̃, qui de constitutione artis medicinalis inscribitur, ex ipso Gal. probatur, qui circa finem artis paruæ, vbi oĩum librorum suorum numerum ordinemq; recenset, de hoc ipso lib. facit mentionem, & de eo ait, se antea. s. in ꝓœmio dixisse, ita. n. scribit, Dictum qdem & antea est, ꝙ est vnus alius liber in quo de constitutione artis medicinalis tractauimus. Nusquã aũt Gal. in tota arte parua, inuenitur de illo lib. quicq̃ dixisse nisi in procemio, in quo licet noĩatim nõ exprimat librũ de constitutione artis medicinalis, per alia tñ verba eum nobis dedit intelligendum, cũ dixit se doctrinam ex notione finis incipientem, alibi scripsisse. In eo. n. lib. quid sit notio finis nobis euidenter ostendit. Et quõ ex illo quispiam promotus posit artem medicinalem, secũdum quãdã viam, & progressum constituere, secundum quem & aliæ artes ex suorum finium notione primum inueniuntur, ac constituuntur. Verba aũt Galeni illud quod diximus declarãtis, hæc sunt, Quam igitur in priore libro didicisti methodum in huiusmodi artibus, tempus est transferre ad illã quã intendis constituere, idem & hic sermoni initium faciens, quod in oĩbus illis posuisti. s. notionem finis quã vnde adepti sumus iam tempus est explicare. Primum est facta cognitio de nobis, ꝙ sani, & de alijs pariter hominibus, secũdo post hanc ẽt de ęgrotãtibus, vnde & nos cępit desideriũ bene valendi, & cõstituẽdi artẽ quę bonã valetudinẽ, seu sanitatẽ efficiat. Ex his Gal. verbis duo colligere possumus, & ꝙ liber de cõstitutione artis medicinalis sit ille, in quo Gal. testatur in ꝓœmio artis paruę se scripsisse doctrinã ex notione finis incipientẽ. s. ex sanitate in nobis cognita, & desiderata, & ꝙ nõ recte duarũ quę adhuc celebrant antistites opinionũ, Gal. sensum de notione finis interpretent, quorũ alter p notionẽ finis intelligit vltimã causam quę p resolutionẽ inuenit, alter effectũ quẽlibet q̃ sua cã notior existat, cũ tñ Gal. quẽadmodũ ex hoc loco & multis alijs supra à nobis adductis cognosci põt, per notionẽ finis intelligat finẽ notũ eius scientię, vel artis, quã cõstituere intendimus, atq; obiter constituẽdo docere, sicuti in arte medicinali finis est sanitas, cuius desiderio & amore qspiã pmotus artẽ medicinalẽ sanitatis conseruatricem, atq; effectricẽ cõstituit, & dũ eius cõstituendę tradit rõnem, simul eiusdem artis affert disciplinam.

Dubitari, cum dictum sit tres doctrinas ordinib. potius, q̃; modis, differre, quin hoc cohæreat dictis Gal. in procemio artis. Soluit, ex mala translatione id fieri dicens. Tum vero, cur Resolutiua præstet Diffinitiuæ, ostendit: & vnde origo erroris Plusquãc. & Conciliatori fuerit. CAP. XXVI.

QVia vero supra diximus tres doctrinas, de qbus in ꝓœmio artis paruę Gal. loquit, varijs differre ordinibus, potius q̃ modis, Altera dubitatio suborit, qa hoc non videt cohærere his quę à Gal. in ꝓœmio artis paruæ scribunt, vbi doctrinã resolutiuã cõparat diffinitiuę, nã in ea collatiõe videt ponere inter easdẽ doctrinas, non mõ q̃tum ad ordinẽ, sed ẽt q̃tum ad modos, dñiam Resolutiuã inqens, rõne qdẽ & dignitate p̃stare diffinitiuę, sicuti diffinitiua & totius cõpẽdio, & facilitate memorię, excedit resolutiuã. Nos vero hãc dubitationẽ volẽtes soluere, dicimus eã, sicuti plerasq; alias, ex mala trãslatiõe hře occasionẽ. Vbi. n. interpres dicit, rõne, græcus Gal. codex habet methodo, quod verbũ apud grecos significat viã, atq; ordinatũ ꝓgressum ad cognobile aliquod. In hoc aũt ordine ꝓcedẽdi vult Gal. doctrinã diffinitiuã à resolutiua superari. Quare verba illa ꝓœmij recte interpretata magis nostrã confirmãt opinionẽ, q volumus tres doctrinas varijs ordinibus esse differentes, quorũ alter, & altero potest esse artificiosior, atq; ita facere doctrinã excellentiorẽ. Idcirco autẽ etiam dignitate dicitur doctrinam resolutiuam esse diffinitiua superiorem, quia cum ex notione finis incipiat, & fiat secundum resolutionem, habet ex hoc, ꝙ non solum docere, sed etiam inuenire, ac primum constituere artem aliquam potest, siue scientiam, quorum alterum potest efficere diffinitiua scilicet docere tantũmodo. Cum vero laus debeatur inuentioni,

& primæ constitutioni , quis dubitauerit doctrinam resolutiuam anteire dignitate diffinitiuam? Sicuti vero resolutiua habet ex principio suo.s.notione finis,& eo quē seruat ordine,ꝙ sit ad inueniendas,& primum constituendas artes accommodata, E ita diffinitiua ex ipsa diffinitione scientiæ quam docet,& ordine partium eiusdem diffinitionis quem in docendo sequitur,hoc plus habet supra resolutiuam,ꝙ facit scientiam vel artem perdiscendam facilius totam sub quodam veluti cōpendio comprehendi,& esse etiam secundum partem memoriæ commendabiliorē. Nam vt inquit Gal. bene memoriæ mandantur sufficienter oīa ex diffinitionis dissolutiōe,ob id,ꝙ optima diffinitio,quam substantialem quidam terminum vocant , totius artis capita in se contineat. Non est autem propter hæc verba Gal. existimandum id,quod putat Plusq̃cōmen.doctrinam resolutiuam nō posse & ipsam totam artem medicinalem per capita,& generales summas in vno volumine tradere , sicuti diffinitiuam. Hoc enim fieri etiam in doctrina resolutiua siue ordinem seruante resolutiuum probat , vt ante diximus,liber de constitutione artis medicinalis,in quo eadem doctrina,vt etiam paulo supra probauimus,continetur. Nihil autem aliud voluit Gal.per verba statim antea adducta nobis insinuare,nisi ꝙ ambæ quidem doctrinæ.s.& diffinitiua,& resolutiua, sub quodam compendio totam artem medicinalem complectuntur , propter quod etiam ambæ ad memoriam conferunt,in his tamen duobus.s.& in compendio totius scientiæ docendæ,& in memoria faciliori particularis, doctrina diffinitiua primas partes habet , & nihil vetat resolutiuam secundas obtinere. Sicuti, licet , resolutiua & methodo,& dignitate vincat diffinitiuam,non tamen ideo diffinitiua omnis est methodi exps , ac dignitatis, alioquin id sequeretur absurdum,in quod etiam supra diximus incidere opinionem Plusq̃cōmen. F duas doctrinas nō dici vniuoce doctrinas,atq; ita non esse inuicem comparabiles,quod est contra Gal. alteram alteri,vt apparet manifeste,comparantem. Verum falsus intellectus primæ propositionis procemij, Tres sunt omnes doctrinæ ordinē habentes,fecit tum Plusq̃commen. tum etiam Conciliatorē plurima dicere,quæ etiam sunt à Gal. placitis aliena, Plusq̃cō. autem tanto maiorem habuit aberrandi occasionem,quanto fungens officio expositoris,verba oīa Gal. in procemio artis paruæ scripta cogebatur suæ de tribus doctrinis opinioni consona demonstrare.

Solui omnes obiectiones,si prima propositio Artis eum habeat sensum,quem illi tribuit,Solui.n.& id,quod quis obijciat ex Plusquāc.authoritate, Ordinem non facere doctrinā,sed potius sequi.Non esse autem à Gal. dissonum,ordinem conferre ad doctrinam,ex eiusdem Gal. verbis affirmat. CAP. XXVII.

Quòd si hæc ipsa propositio talem habeat sensum,qualem nos illi tribuimus,mille sunt obiectiones quę nō facillime diluantur,nulli occurrunt nodi qui statim non dissoluantur. Nā & illud quod quispiam posset obijcere ex authoritate Plusq̃commentatoris , cōmentatione prima libri primi artis paruæ,ordinem non facere doctrinam,sed magis consequi,non habet difficilem dissolutionem , possumus enim nostræ innitētes expositioni,ita dicere,Doctrinas quidem quibus vna tota aliqua scientia docetur non sortiri ex vario docendi ordine(de tribus ordinibus nobis intelligentibus de quibus Gal. loquitur)non sortiri inquam ex his,vel maiorem, vel minorem certitudinem,ideo neq; ex his ipsis habere potissimum ꝙ doctrinæ dicantur . Sed ꝙ hæc resolutiua G dicatur,hæc compositiua , illa diffinitiua nominetur,hoc singulæ ex suo ordine sortiuntur. Qui tamen ordo dat ipsi doctrinæ,non solum denominationis,sed etiam rei quandam præcipuam proprietatem. Nam ex ordine resolutiuo qui à fine artis initium sumit,quod est principium speculationis , habet doctrina resolutiua,ꝙ sit ad artem inueniendam & constituendam idonea , ex ordine vero compositiuo , doctrina compositiua aptissima existit ad eandem artem inuentam,& summarim siue per capita traditam,postea magis secundum partem amplificādam. Ex ordine autem diffinitiuo , quem habet doctrina diffinitiua ex partibus diffinitionis, fit eadem doctrina ad artem,cuius assumit diffinitionem,totam sub compendio docendam , & faciliter memoriæ suggerendam cōmodissima. Quod si dixerimus ordinem etiam ad doctrinæ essentiā conferre aliquid,non erit hoc dissonum à Galeni dogmate,qui libro primo artis curatiuæ volens ostendere inter medicos rationales , & illos qui ab experientia se empiricos vocant,differētiam,scribit hæc verba, Quærere igitur cum methodo quicquam inuenire opponitur ei quod fortuna & casu fit. Est autem veluti via quadam,atq; ordine,ita ꝙ est aliquod primum in inquisitione,& secundum,& tertium,& quartum , & ita seriatim alia vniuersa,donec quispiam perueniat ad id quod fuit ab initio propositum. Qui igitur se ab experientia empiricos vocant,recte agentes confitentur,ꝙ neq; ad inuentionē,neq; ad doctrinam,ipsi necessarius est ordo,quia inartificiosum quoddā,& expers rationis est,experientia & bona fortuna indigens. H Qui vero rationem,atq; ordinē sibi ducem fecere inuentionis,& viam vnam ad finem perducentē supposuerunt,his necessarium est à primo aliquo incipientibus confesso apud omnes homines,sic transigere reliqua. Ex his verbis Gal. liquido apparet,ꝙ medicorum rationalium doctrina,non solum rationem, sed etiam ordinem in se continet,& ꝙ in hoc differt à doctrina empiricorum,quæ neq; rationem habet,neq; ordinem. Liquet et ꝙ cū methodo aliquid quærere,aliud est,q̃ via quadā atq; ordine ad inueniendū ꝓcedere. Hęc aūt verba Gal. vnà confirmant nostram expositionem quā supra scripsimus,quō.s. doctrina resolutiua methodo vincat diffinitiuā.

Dubitari posse, Vbi nam Gal. vsus sit ordine Compositiuo:cur item Diuisiuum non adiecerit. Primam dubitationem cur stultam putet Plusquācō. ac,quantum is erret,latius pandit. CAP. XXVIII.

Hac difficultate dissoluta quæ ex verbis Plusq̃cōmentatoris volentis ordinem non facere doctrinam, sed magis sequi,habuit occasionem,iam & alias quæ in nostram cadere possunt de tribus doctrinarum ordinibus opinionem diluamus. Non temere.n. quispiam dubitauerit , si sint tres doctrinarum ordines,vbi Gal. vsus fuerit cōpositiuo,nam de resolutiuo,& diffinitiuo satis ex ijs,quæ antea dicta sunt puto esse manifestum, cur etiam Gal. quartum non adiecerit.s.diuisiuum. Hæ enim sunt duæ ambiguitates,quæ si fuerint à nobis conuenienter dissolutæ,non parum nostræ expositionis veritatem confirmabunt , & aliarum coarguent falsitatem. Nam, vt inquit Aristo. libro primo moralium, Vero quidem omnia consonant,falso autem cito dissonat verum. Primam dubitationem stultam putat Plusq̃cōmentator,qm̄ in ea hæresi est,ꝙ non sit possibile particulariter tradere totā artem

medicinalē

medicinalē sub vna aliqua specierū doctrinæ, & ꝙ vtimur tribus doctrinis ad illud. In quā ēt opinionē ductus est
A idem Plusq̄com. ex malo intellectu illorum verborū Gal. quæ in antiqua translatione scribunt, in hunc modum. Quæ vero secundum partem est tractatio vniuersæ medicinalis speculationis in multis alijs à nobis scripta est negocijs, quibus expedit vti ad tres doctrinas. Quæ postrema verba per figuram hypallagen exponens Plusq̄cō. in hunc sensum .i. ad quæ negocia expedit vti tribus doctrinis consequēter affirmat, ꝙ possimus etiam in vno lib. vti tribus doctrinis. Sed duo dicta ex his vera sunt, si per doctrinas, modos doctrinales intelligamus, & nō ordines doctrinarum, de quibus Gal. intellexit in illa propositione; Tres sunt omnes doctrinæ ordinem habentes. Impossibile enim est totam artem medicinalem, vel in vno lib. vel in multis sub varijs doceri ordinibus. Ars enim tota medicinalis, ita in arte parua docetur sub ordine diffinitiuo seorsum, ꝙ nō admittit resolutiuum, vel compositiuum. Sic etiam traditur in libro de constitutionē artis medicinalis sub ordine resolutiuo, ꝙ reliqui duo ei non coniungitur. Sic quoq; in multis alijs libris eadē ars vniuersa, vberiore scribitur tractatione, vt postea magis liquebit, secundum ordinem compositiuum, ꝙ ipsi non competit ordo contrarius qui dicitur resolutiuus, neq; etiam diffinitiuus, vt etiam in sequentibus ostendemus. Primum autem dictum Plusq̄cōmentatoris, ꝙ videlicet non sit possibile secundum partem, siue particulariter tradere totam medicinam sub vna aliqua specierū doctrinæ, etiam Gal. repugnat, qui non solum in compendio totius, sed etiam in memoria particularium præfert doctrinam diffinitiuam doctrinæ resolutiuæ, quæ comparatio vana foret, nisi sub doctrinæ ordine diffinitiuæ tota ars medicinalis, etiam secun-
B dum partem, siue particulariter in arte parua traderetur, sicuti fuit in multis alijs libris secundum partem; eadem ars tota conscripta, quod verba Gal. supra à nobis allata manifestant. Alioquin etiam videtur impossibile totam artem medicinalem scribi in doctrina diffinitiua, & non secundum partem, cum totū non sit præter partes. Quod si per particularia Plusq̄cōmentator intelligat quędam specialiora, ad quę doctrina diffinitiua non descendit, neq; talium tractatio particularium doctrinæ repugnat diffinitiuæ, neq; resolutiuæ, sicuti neq; cōpositiuæ. Quid enim vetuit Gal. vel in libro de constitutionē artis medicinalis secundum ordinem resolutiuum, vel in arte parua secundum ordinem diffinitiuum non breuiter, atq; concisim, sed late, ac copiose vsq; ad specialissima progredientem, totam scribere artem medicinalem? quod in multis alijs libris se fecisse testatur, in quibus seruauit, vt postea declarabimus, ordinem compositiuum.

Quāuis Gal. secundum tres ordines latius tradere potuerit Medicinæ artē eius, tamen per duos tantum visum esse tradere compendiosius: & multos conscriptos ab illo in Med. libros ad hos docet licere transferre. Quædam interim dicit de vario ordine librorū Galeni. Quo sit vsus Auicenna. Et Galenū à Gentile tuetur. CAP. XXIX.

SEd licet potuerit secundum triplicem ordinem vberem facere tractationem, libuit tamen ei secundum duos ordines tantum .s. diffinitiuum, ac resolutiuum, compendiosam totius scientiæ medicinalis facere traditionē; vt de doctrina diffinitiua ipse Gal. statim in procœmio testatur, cum ait, ea quæ in hac doctrina dicuntur esse sola capita, & veluti conclusiones quæ alibi latius fuere demonstrata. De vtraq; autem tàm .s. resolutiua, q̄ diffinitiua, circa finem operis, vbi inquit, ꝙ liber de constitutione artis medicinalis, & alter cui extremam manum adiecit .s. ars parua, in quo doctrinam tradit diffinitiuam, sicuti in altero resolutiuam, seorsum sunt ab alijs, in quibus plenior doctrina explicatur. Expediebat autem, imo omnino fuerat necessarium, vt sicuti in vno libro docuerat modum inueniendæ, ac primum constituendæ artis medicinalis secundum ordinem resolutiuum, in altero vero eandem artem totam ordine scripserat ad memoriam aptiore .s. diffinitiuo, sic in multis alijs libris vniuersam pariter totius scientię medicinalis contemplationem, latius atq; diffusius complecteretur, quibus libris ad tres doctrinas, vti possemus .i. ad tres doctrinarum ordines. Quæ enim sub duarum ordinibus doctrinarum sunt abbreuiata, & quodam modo decurtata propter compendiosam & per capita tantū eorum traditionem possumus ex alijs supplere libris secundum vberiorem, vt Gal. inquit, tractationem conscriptis. Nam ad hunc finem quodam in loco artis paruæ Gal. inquit se de illis omnibus circa finem operis facturum mentionem, vt sciret lector, vnde essent supplenda quæ in doctrina diffinitiua propter nimiam eius breuitatem desiderarentur, qui sane artis paruæ locus manifeste demonstrat verba illa procœmij, Quibus expedit vti ad tres doctrinas, male fuisse à Plusquācōmentatore per figuram hypallagen exposita, quæ figura, vt diximus, tantum poetarum est propria, & à medicis, atq; philosophis, quin etiam oratoribus euitanda. Vtimur enim libris in q̄bus elaborata est .i. plene, ac perfecte tradita seor-
D sum secundum partem .i. per singulas partes totius scientiæ medicinalis contemplatio, sicuti in libris qui therapeutica .i. curatiua inscribuntur, pars curatiua, in his, quibus de salubribus titulus est, pars sanitatis cōseruatrix, & in libris qui de membris passis apud græcos, apud nos de interioribus nominantur, pars illa quæ à græcis diagnostice .i. dignoscitiua dicitur. Vtimur inquam his libris ad doctrinam diffinitiuam, vbi, quæ sunt in ista defecta, supplemus, atq; ampliamus, quod facere possumus non variato ordine doctrinæ diffinitiuæ, & hic est sensus illorum verborum quæ supra diximus male fuisse à Plusquācōmentatore intellecta, adeo vt putauerit Gal. innuere nos vti tribus doctrinis ad dictos libros, & non libris ad tres doctrinas. Eundem autem vsum ijdem libri secundum vberiorem tractationem conscripti præbent etiam ad doctrinam resolutiuam, quæ & ipsa quoq; breuis est, atq; concisa, vt quę sit magis ad inueniendam, ac constituendam, q̄ ad docendam artem, accommodata. Quare Gal. ita in libro de constitutione artis medicinalis, sicuti in arte parua, ad memoriam plerūq; reuocat loca illorum librorum, secundum vberiorem tractationem conscriptorum, vnde possimus eiusdem libri in quo doctrina habetur resolutiua supplere breuitatem. Iam ergo liquet qualis sit vsus librorum Gal. in q̄bus elaborata est secundum partem totius scientiæ medicinalis contemplatio, ad duas doctrinas .s. ad diffinitiuam, ac resolutiuam. Promptior autem est horum ipsorum librorum vsus ad doctrinam compositiuā, si eo legantur ordine quo circa finem artis paruæ à Gal. disponuntur. Talem .n. ordinē non esse diffinitiuum, oībus liquere potest, cum ex nulla medicinalis scientiæ diffinitione dependeat, sed neq; resolutiuus est, vt statim probatur, relinquitur ergo ꝙ sit compositiuus.

Talem autem ordinem librorum, siue doctrinæ quæ in ipsis habetur, non esse resolutiuum, eo potest constare argumento, q incipit ab elementis, sm Hippocratem, ad quæ ea, quæ fit libro de constitutione artis medicinalis, resolutio terminatur, dum cognitio quæritur corporum sanorũ, & ægrorum, vt notio finis exigebat. Vltimus autẽ in eo ordine librorum Gal. quem dicimus esse compositiuum, est liber de arte curatiua, quæ prima docetur inter alias partes scientiæ medicinalis quæ per resolutionem inueniuntur, in eodem libro de constitutione artis medicinalis, in quo diximus seruari ordinem doctrinæ resolutiuæ. Libri vero medij inter primum de elemẽtis, & vltimum de arte curatiua, liquido ostendunt ordinem doctrinæ compositiuæ. Nam à libro de elementis progressus fit ad libros de temperaturis, siue cõplexionibus, & ab his ad libros de potẽtijs naturalibus, atq; animalibus, atq; ad alios libros, qui in eo loco à Gal. connumerantur, donec ad illos perueniatur, qui continent illam scientiæ medicinalis partem, quę diagnostice noĩatur, de qua ẽt supra fecimus mentionem. Hæc aũt medicinæ pars in ordine doctrinę resolutiuæ secundo docetur loco post curatiuam, quare in ordine doctrinæ compositiuę debuit præcedere, in quo ordine ẽt libri partem prognosticam cõplectentes antecedunt, quæ tñ pars tertio docetur loco post curatiuam in ordine doctrinæ resolutiuæ. Deniq; oẽs Gal. libri qui circa finem artis paruæ eo ordine numerantur, quem nos dicimus esse compositiuum, ita sunt inuicem priores, atq; posteriores, sicuti scientię medicinalis partes, quę in illis cõprehenduntur, sunt duabus eiusdem scientiæ partibus, quæ finales appellantur, curatiuæ. s. atq; salubris, vel proximiores, vel remotiores. Hunc ordinem doctriuę cõpositiuæ visus est voluisse seruare in suis libris, quos de medicina edidit Auicenna, licet eum aliquando interruperit, quia prius scripsit canones generales, de curatione morborum, q̃ de simplicibus medicamentis de quibus egit in secũdo libro, sicuti de cõpositis egit in vltimo. s. in quinto, quæ duæ tractationes secundum ordinem librorum Gal. cõpositiuum, libros de arte curatiua antecedunt. Adeo, vt Gentilis expositor Auicennæ, in multis in quibus animaduertit Auicennã à recto ordine compositiuo deuiare, nullam aliam scit afferre male continuantis ordinis rationem, nisi q ita Principi placuit. Dicit tñ Gentilis ẽt Gal. voluisse in libris de arte curatiua, libros de cõpositione pharmacorum, eisdem libris de arte curatiua esse posteriores. Atq Gal. in ordine illo, quo libros suos circa finẽ artis paruę connumerat, libros de cõpositione pharmacorũ, arti curatiuę præponit, quæ dubitatio fuit digna speculatione, apud Gentilem præsertim, qui, ꝓpter suarũ quęstionum subtilitatem, est speculatoris cognomentum adeptus. Ne vero quispiam Gal. sibi ipsi in varijs locis de ordine horum librorum repugnasse suspicetur, breuiter dicemus, duplicem esse cõponendi pharmaca rationem, vnam quidem quæ stabilis est, atq; imutabilis, sicuti de theriaca Andromachi tàm Gal. q̃ ẽt Auic. cõiter sentiunt, q non sit ab Andromachi instituto in numero ac pondere simplicium medicamentorum, ex quibus eadem Andromachi theriaca temperatur, discedendũ, quãuis Auicen. Gal. quodã modo per calũniam reprehendat, q sibi volens totius cõpositionis gloriam vsurpare, non nulla citra necessitatem de compositione Andromachi cõmutarit. Et hęc cõpositio, seu ratio cõponendi medicamenta immutabilis debet præcedere ordine libros de arte curatiua, quod videtur voluisse Gal. in librorum suorum circa finem artis paruæ cõnumeratione. Alia est cõpositio medicamentorum quæ fit pro medici arbitrio varias sumentis ab ægrotantium varijs dispositionibus, ac temporum diuersitatibus, indicationes. Et hæc rationabiliter sequitur libros de arte curatiua, vt in eisdem libris Gal. videtur insinuare. Sed hæc obiter dicta sint volentibus nobis soluere alteram dubitationem, qua dubitabatur, vbi Gal. doctrinã scripserit cõpositiuam, siue totam artem medicinalem sub ordine tradiderit compositiuo. Liquet. n. hoc ipsum fecisse in varijs libris eius, secundum pleniorem tractationem conscriptis. Quæ plenior tractatio doctrinę diffinitiuę, ac resolutiuæ supplet breuitatem, & similiter seruit doctrinę compositiuæ absq; hoc q trium ordo doctrinarum varietur, adeo q verissime Gal. ait, nos posse vti huiuscemodi libris, ad tres doctrinas, hoc est, vt nos exponimus, ad tres ordines doctrinarum, siue tres docendi ordines, & nõ per figuram hypallagẽ, tribus doctrinis ad libros. Quas si per doctrinas modi doctrinales intelligerentur, pluribus ẽt q̃ tribus doctrinis ad eos vti possumus, vt sane Gal. vsus est. s. diuisiua, resolutiua, diffinitiua, & demonstratiua, & quibusdam alijs, vt satis supra fuit à nobis declaratũ.

Dubitationẽ aliã subortã soluit, cur Gal. ordine Compositiuo Medicinã breuius vno libro non cõplexus sit, inquiens futurum fuisse superfluũ. Tum quo pacto Resolutiua & Diff. se inuicẽ præstent: & iure Galenũ gloriari. CAP. XXX.

VErum ex nuper tactę dubitationis solutione, altera suboritur dubitatio, cur Gal. non æque totam artem medicinalem in vno libro eadem breuitate complexus fuerit sub ordine cõpositiuo, qua ipsum fuisse visum videmus in tradenda eadem arte sub duobus ordinibus. s. diffinitiuo, & resolutiuo. Ad quam dubitationem soluendam respondemus, potuisse quidem & sub ordine compositiuo idem Gal. facere, verum forte liber ille fuisset superuacuus. Nam quãtum ad docendum viam, atq; ordinem constituendæ artis medicinalis, eandemq; artẽ simul sub breuitate docendã, vnus liber sufficiebat, qui de constitutione artis medicinalis inscribitur, scriptus sub ordine resolutiuo, quãtum vero ad faciliorem totius artis memoriam, cõmodius etiam sub cõpendio traditæ, alter sat erat qui ars parua vocatur, ordinem continens diffinitiuum. Quis aũt fuisset vsus tertij libri eandem seruantis breuitatem in tota arte medicinali docenda sub ordine compositiuo? non facile est excogitare, qñ quidem ordinem talẽ sibi vberior tractatio eiusdem artis vendicabat, quam per plures transigi libros in omni arte, vel scientia perfecte tradenda sit necessarium, nam si verum fateri velimus, doctrina resolutiua est ꝓpter cõpositiuam. Primum. n. inuenire oportet scientiæ vel artis principia ac theoremata per resolutionem, deinde hæc breuiter tradita, postea cõponentes conuerso ordine latius explicare. Quare videmus Gal. doctrinam resolutiuam, non cõpositiuæ, sed diffinitiuæ tantum, in methodo, ac dignitate præferre. Si tñ quæratur à nobis, vtra duarum alteram dignitate pcedat, resolutiua'ne, an compositiua (nam via eadem est secundum subiectum, licet differat secundum rationẽ) Dicemus resolutiuam vno quidem respectu, quatenus. s. artem primum inuenit, atque constituit esse digniorem, quatenus vero ea, quæ per resolutionem inuenit ad hunc ipsum finem inuenit, vt compositiua suo ordine digerat, atque componat, ac copiosius edoceat, hac consideratione dicimus cõpositiuam esse perfectiorem, ac præstantiorem,

A sicuti finis præstantior est ijs, quæ sunt propter finem. Gloriatur autē Gal. in proœmio artis paruæ neminem ante ipsum doctrinam scripsisse à notione finis incipientem, quia plures scientiarum opifices illam quidē inuenerunt per ordinem resolutiuum, sed postea docuerunt sub ordine compositiuo. Quorum vtrunq; fecisse Aristo. in inuenienda, atq; docēda tota arte logica, supra ex Simplicij authoritate monstrauimus. Sic veteres medici, sicuti Herophili, & Erasistrati sectatores, & Atheneus, de quibus in proœmio artis paruæ cōmeminit, vt forte inuenerint scientiam medicinalem per methodū resolutiuam, eandem tamen sub ordine doctrinæ compositiuæ docuerunt. Vere igitur Gal. gloriatur se primum ex medicis, atq; philosophis doctrinam scripsisse seruantem ordinem, qui à notione finis incipit, resolutiuum.

Dubitationem alterā supra positam, cur Gal. reliquis ordinib. Diuisiuū non adiecerit, soluit, ostendens reduci ad Resolutiuū. Tum meminit de Petri Leonis opinione: aliorum præterea, quos Plusquācon reprehendit, cuius soluit obiectionem, diuisionem scilicet, à qua sumitur ordo capitulorum, non esse doctrinam. CAP. XXXI.

SVperest altera dubitatio diluenda, Cur Gal. tribus doctrinarum ordinibus non adiecerit quartum. s. diuisiuū, hanc dubitationem soluentes dicimus, ordinem diuisiuum reduci ad ordinem resolutiuum. Eodem. n. fere ordine partes oēs artem medicinalem constituentes per methodū resolutiuam, sicuti per methodum diuisionis inueniuntur, vt patere potest legenti librum Gal. de partibus artis medicatiuæ. Vnde in eodem lib. Gal. methodum di
B uisionis, per quam docet partiri artem medicatiuam, vocat resolutionem, & hæc quoq; in eo lib. initium sumit à partibus fini propinquioribus, & terminatur ad eas quæ sunt remotiores, & primæ in ordine compositiuo. Verba aūt Gal. in lib. allegato sunt hęc. Dico igitur esse medicatiuæ quidem primas, & proprias, & maxime partes illas, p quas nobis aduenit finis artis. Aliæ vero sunt his superiores. Primæ quidem igitur, & proxime, tot sunt numero, quot sunt materiæ propinquissimæ eius, proprijssima aūt materia medicatiuæ artis sunt dispositiones nostri corporis, siue duæ sint sm genus, siue tres, siue plures, deinde paulo inferius Gal. subiungit. Aliæ quidem igitur sunt primæ & propinquiores artis sine qbus non sunt hæ. Prima qdem igitur signatiua, cuius sunt partes duæ, hæc quidem dignoscitiua præsentium, hæc vero futurorū pręcognitiua. Neq;. n. absq; q dignoscatur passio, curationem eius possibile est inuenire, neq; absq; hoc q cognoscatur terminus criseos, possibile est curare conuenienter. Has aūt rursus necessarium est pręcedere illam partem quæ est circa cognitionē oīum partium aīalis, quæ in anatome, siue dissectione corporum inuenitur. Secundario vero ex superabundanti illam quæ est de actibus, & tertio eam quæ de vtilitate earum est. Ipsas aūt rursus has, eam quę de contēplatione circa elementa corporis, & secundo eam quæ de virtutibus naturalibus, quæ inueniuntur ex dissectione aīalium, ad tot. n. principia resoluitur pars significatiua, quam pręcedere curatiuam, & salubrē penitus diximus. Hæc qdem Gal. in lib. quem diximus inscripto de partibus artis medicatiuæ, in quo, & partes scientiæ medicinalis principales, & principalium constitutiuas eodem
C fere modo inueniri per methodū diuisionis, quo ēt per viam resolutionis inueniuntur, nobis insinuat, cū ait, Ad tot. n. principia resoluitur pars illa, quæ & curatiuam, & salubrem antecedit. In lib. ēt de constitutione artis medicinalis Gal. ait se non in eo proposuisse tractatu ea, quæ ad artē pertinent medicinalem, oīa transigere, sed solū ex qbus, & quot principijs, & per quas vias eadem ars constituatur edocere, quę oīa inibi quo ordine per resolutionem inueniuntur, eodem ēt docent. In hoc. n. differt liber de constitutione artis medicinalis à lib. de partibus artis medicatiuæ, quoniam in hoc solum partes eiusdem artis inueniuntur, in illo vero non solum inueniuntur, sed ēt docentur, licet, vt sępe diximus, breuiter, atq; concisim. Cum vero in eisdem principijs, siue partibus constituentibus artem medicinalem inueniendis, idem fere ordo seruetur in lib. de constitutione artis medicinalis p methodū resolutionis, in libro vero de partibus artis medicatiuæ per methodū diuisionis, ob hanc (vt arbitror, causam Gal. tres tm̄, & non quatuor docendi ordines enumerauit, vt qui diuisiuum cōputet cum resolutiuo, seu diuisiuum reducat ad resolutiuū. Vnde & Petrus Leo, qui inter alios medicinę professores maxima meruit ætate nostra Patauij stipendia, doctrinā resolutiuā eandem cum diuisiua apud Gal. censeri putauit, & recte quidē, si per tres doctrinas docendi ordines intellexisset, sed qa p tres doctrinas, & ipse modos doctrinales accepit, in easdem cū alijs incidit difficultates, & tanto magis, quanto à numero doctrinarū excludere cogebatur demonstratiuā, qm̄ resolutiua eadem esset secundū ipsum cum diuisiua, vnde non potuit, neq; ipse seruare numerū doctrinarū apud antiquos philosophos, non solū Arist. sed ēt Platonem, cuius sectator haberi volebat, celebratarū. Ordinem aūt diuisiuum, seu
D doctrinam hunc seruantē ordinem, esse vnam ex tribus à Gal. enumeratis, visi sunt quidā ēt ex recentioribus olfecisse, quos licet odorem veritatis sentientes, reprehendit tm̄ Plusq̄cō. his verbis. Credunt aūt aliqui sicuti in eorum expositionibus reperitur, nō imitari in hoc Halin, q ordinatio capitulorum in scientia, siue lib. vel reductio ipsorum, siue ipsarū partium scientiæ ad vnā diuisionē principalē, & generalem continet oēs partes, sicuti genus cōtinet oēs species, & q vniuersaliter ordinatio partium scientiæ ad totam scientiā sit genus doctrinę, alterum. s. duorum, quod est falsum, qm̄ prima diuisio generalis in scientia cū subdiuisionibus ab illa dependentibus nihil est, p bans, sed nituntur ipsa tm̄ diuersitati acceptionis subiecti, & specierū, & partium subiecti, cum diuersitate suarū passionum, & propterea non est dicenda doctrina, sed illud, vnde dependet ordinatio capitulorū, & librorum, & vniuersaliter oīum partium scientiæ. Propterea in hoc nulla diuersitas est inter scientias. Omnis. n. scientia diuiditur diuisione prima continente quasi infinitas subdiuisiones, quę oēs ad illā reducūtur, sicuti in medicina notū est, & in naturali, & oēs scientię ab illa incipiunt, & sic sequitur quòd vnicum tm̄ est genus doctrinæ, quod nihil est. Hęc verba Plusq̄cō. tendunt ēt aliquo modo contra opinionem nostrā, qui putamus ordinem resolutiuū parum à diuisiuo differre, & alterum reduci ad alterum, & tm̄ diuersa ponimus genera doctrinarum, quia & diuersos ordines, quos tm̄ Plusq̄cō. vnum tm̄ esse opinatur in quacūq; scientia, vel arte. s. diuisiuum. Nos tm̄ pręter hunc qui in idem coit cum resolutiuo, vel ad ipsum reducitur, duos alios docendi ordines, luce clarius manifestauimus. s. compositiuum, diffinitiuū. Neq; ipse Plusquāc. si stare velit in his quæ de doctrina diffinitiua, & eius ordine determinauit

qui

qui sumitur à partibus diffinitionis, & non subiecti scientiæ, vel artis, negare posit ordinem diffinitiuum differre ab ordine resolutiuo, seu diuisiuo, quem facit oïbus scientijs esse cõmunem, cum aliud sit, subiectum scientiæ diuidere in partes & partes partium, aliud diffinitionem scientiæ, & alius ordo ex hac, alius ex illa diuisione prouenat, vt liquere potest legenti duos libros, alterũ, cui titulus est de partibus artis medicatiuę, alterum qui Ars parua nominatur. E Quod aũt etiam obijcit Plusq̃cõ. diuisionem illam à qua ordo sumitur capitulorũ, nihil probare, & ideo non esse doctrinam, facile soluitur ex his quæ antea nos sæpissime declarauimus, cũ alia ratione tres doctrinas cõi vocabulo doctrinas noïari, alia hanc resolutiuã, hanc cõpositiuam, hanc vero diffinitiuam diximus nuncupari, & paulo antea in hoc differre librum Gal. de partibus artis medicatiuæ, à libro de constitutione artis eiusdem, significauimus, quñ in hoc tota ars medicinalis docetur sub ordine resolutiuo, in illo aũt solæ partes totius artis per methodũ diuisiõis inueniunt, nõ aũt ẽt sub eodẽ ordine diuisiuo docent, sicuti ĩ altero sub resolutiuo, quos tñ ambos ordines vnũ esse, vel saltẽ alterũ reduci ad alterum arbitramur, vt qui nõ magno inter se discrimine distent.

Non esse mirandum, si ordo compositiuus non prorsus Resolutiuo opponitur, cum idem liber in eodem ordine diuersa ratione esse possit altero prior & posterior, sed sat esset si magna ex parte opponatur. Tum vero in trib. dictis ordinib. eosdem esse doctrinæ modos, & in quam difficultatem Plusquãc. trahatur. CAP. XXXII.

QVia vero ẽt supra diximus ordinem compositiuum obuersum esse ordini resolutiuo, idq; manifestari ex ordine librorum quẽ ponit Gal. circa finem artis paruæ; quem credimus esse cõpositiuum, Illud quoq; lectorem admonendum duximus, ꝙ si non ad vnguem hi duo ordines sua sibi inuicẽ contrarietate respondent, nihil oporteat admirari, cum idẽ liber in eodẽ ordine posit varijs respectibus eẽ altero prior, atq; posterior. F Quod ẽt ita esse declarat magna expositorum Arist. de eius librorum ordine, non solũ in philosophia, sed ẽt in logica, controuersia. Sufficit autẽ in his de quibus disserimus, vt ordo cõpositiuus ordini resolutiuo magna ex parte videatur oppositus. Sed & illud fieri potest, vt in diuersis doctrinarũ ordinibus eadem pars alicuius sciẽtiæ vltimo loco doceatur, sicuti pars illa quæ de salubribus titulum habet, tàm in lib. de cõstitutiõe artis medicinalis in quo ordo seruatur resolutiuus, q̃ in ordine librorũ Gal. secundũ vberiorẽ doctrinam scriptorum, qui est cõpositiuus, vt diximus, vltimum sortitur locum. Quod ideo fit in ordine resolutiuo, ne ordo partium quæ partem curatiuam cõstituunt, doctrina partis salubris interposita dirimatur, in ordine aũt compositiuo, eadem ẽt parte dilata, vt melius idem ordo cõpositiuus continuaretur. Sed satis est in his duobus ordinibus, ꝙ maxima ex parte diuersificent, & ꝙ sua sequantur principia, alter notionem finis .i. principium speculationis, alter actionis, siue cõpositionis principium, quod est vltimum, vt supra ostensum fuit, speculationis. Quãtumuis aũt tres ordines dicti sint inter se diuersi, & varia sequantur principia, in oïbus tñ, quod ẽt supra monstrauimus, sunt ijdem doctrinæ modi. s. tàm demonstratio quæ ex prioribus, q̃ altera quæ ex postrioribus, aliquid probat. Alioquin non possemus vti eisdẽ Gal. libris ad tres doctrinas, siue tres ordines doctrinarum, neq; posset tota scientia medicinalis sub singulis ordinibus seorsum doceri. G Quorum primum posse fieri, ipse Gal. testatur in procœmio Artis paruę. Secundum vero ostendũt libri duo, alter statim dictus, alter qui de constitutione artis medicinalis inscribitur, in quorũ vtroq; separatim eadem ars tota, breuiter tñ, atq; concisim, in altero sub ordine diffinitiuo, in altero sub ordine resolutiuo docetur, vt sæpius antea dictum fuit, nam eadem crebro repetere est nobis necessariũ volentibus illa quæ à maxima viris authoritate sunt pernegata, asseuerare. Hoc. n. est, qđ duobus authoribus de hisce doctrinis contraria disputantibus plurimum aduersatur, neq;. n. possunt suis opinionibus inhærentes ostendere, quõ Gal. totam docuerit artem medicinalem sub ordine resolutiuo, & compositiuo, sicuti sub ordine diffinitiuo, siquidem Plusq̃com. & ipse fatetur non esse posibile in oïbus quæsitis vti doctrina resolutiua. Quare illi fateri est necessariũ doctrinã resolutiuã dici ordinariam in vno, aut pluribus scibilibus particularibus, & non in tota scientia, quæ docetur.

In eandem difficultatem trahi Conciliat. qui ait doctrinã Compos. esse demonstrationem propter quid: ac male fortasse ab eo Cõmentatorem citari: & quid sentiat ibi Cõmentator. Tum alium arguit Conc. errorem. CAP. XXXIII.

IN eandem etiam trahitur difficultatem Conciliator, qui vult doctrinam compositiuam esse demonstrationem propter quid, cum neq; sub huius doctrinæ ordine posit tota medicinalis scientia doceri, neq; etiam naturalis, in qua non raro cognitio causarũ ex effectibus inuestigatur. Vnde caueat idem. Cõciliator ne male alleget differẽtia octaua Commentatorem super doctrina, quæ per antomasiã dicitur ordinaria, quæ est doctrina compositiua H secundum eundem Conciliatorem, & est, vt ait idem Cõmentator, incipere à cognitione causarum primarum rei cognoscendæ perfecte, deinde intendere ad cognitionem causarũ remotarum secundum ordinẽ, donec perueniatur ad causas propinquas. Innuit aũt per hæc verba Cõmentator ordinem quem seruat Arist. in tradenda scientia naturali, in qua sicuti dixi non solum effectus per causas, sed ẽt causæ per effectus demonstrãtur, quẽadmodum ẽt in sciẽtia medicinali sub quocũq; doceatur ordine, siue diffinitiuo, siue resolutiuo, siue compositiuo. Etsi. n. ordo cõpositiuus hoc habet præcipuum, ꝙ illa quę in eo priora sunt, vim habeant principiorum ad illa, quę sequuntur, tamen in hoc ordine vniuerso, siue in libris hunc seruantibus ordinem multæ fiunt demonstrationes ex posterioribus, veluti in lib. de elementis ẽm Hippocratem, qui tamen primus est in ordine cõpositiuo, vt supra à nobis fuit declaratum. In hoc nãq; libro corpus humanum non esse simplex, ex eo probatur, ꝙ dolet, & ꝙ sit ex quatuor elementis constitutum, ex eo ꝙ quatuor humores illis proportionales in deiectionibus, seu sponte, seu arte factus appareant, vt non parũ mihi subeat de Conciliatore admirari, qui volens ostendere vbi Gal. vsus fuerit doctrina cõpositiua, adducit in exemplum librum de elementis ẽm Hippocratem. Iu quo tamen libro Gal. plurimum vtitur doctrina resolutiua, si per doctrinam resolutiuam intelligamus, vt intelligit Conciliator, illam quæ ex effectibus causas, & ex posterioribus priora demonstrat. Illud autem verius de eodem lib. dici possit, ꝙ est primus in ordine compositiuo, cui non repugnat neque demonstratio quia, neq; propter quid, sicuti neq; duobus alijs ordinibus, quemadmodum à nobis in præcedentibus abunde fuit declaratum.

A *Non posse duarum famosarum opinionum authores probabilem causam afferre, cur Gal. compendiose Medicinam traditurus, de Logices methodis in proœmio meminerit. Monstratq́; prius, q̃; male sentiat Hali, tum vero q̃; male Plusquãc. & causam ipse veram assignat.* CAP. XXXIIII.

HAbent etiam & hoc duæ famosæ opiniones incõmodum, ꝙ nõ possunt vel probabilem afferre causam, ob quam Gal. totam artem medicinalem sub quodam compendio traditurus, de artis logicę methodis voluerit proœmiari. Nam quod ait Hali fuisse id Gal. ꝓpositum statim nos ad studium dialecticę excitare, huius causæ assignatio prçter id ꝙ incidit in repugnantiam, vt supra notauimus, etiã alteri subijcitur notę. Neq; .n. nulla ratio afferri potest cur Gal. in hoc proœmio præcipue libri artis paruę tali genere exhortationis vti libuerit, vbi videlicet minime fuit necessariũ, qm̃ in eo lib. vt Gal. inquit, non plenę demonstrationes, sed eorũ, quę alibi latius fuere demonstrata, quædam veluti conclusiones tantũmodo contineantur. Adde ꝙ hæc eadem exhortatio circa finem eiusdem libri superfluo repeteretur, vbi Gal. facta omnium librorum suorũ, quos secundum vberiorem doctrinã conscripsit, cõmemoratione, admonet nos, priusq̃ ad eorũdem librorum lectionem perueniamus, in libris de demõstratione debere exercitari, & recte admonet qm̃ in his illa latissime demonstrant quę in arte parua per modũ veluti conclusionum breuissime perstringũtur. Quare illorũ quidem lib. nomine ea exhortatio fuit quodãmodo necessaria, sed lib. artis paruę gratia fere superuacua. Plusq̃cõ. vero prçter hanc, & aliã innuit eiusdem proœmij rationem, statim .n. in principio expositionis scribit hæc verba, Traditurus medicinã .s. Gal. sub insueto genere docendi scientias, operi præmittit proœmium de diuisionibus doctrinarũ, vt eliciat quã intendit. Ego autẽ non puto B doctrinam diffinitiuam esse insuetum docendi genus, cũ fuerit ex parte ẽt apud Aristotelem, vt nos antea ostendimus, vsitatum, quo ẽt, teste Gal. q̃dam Herophili sectatores, & Heraclides Erythręus vsi fuere. Quare incõsuetum docendi genus potuit dicere verius esse doctrinã resolutiuam, quã se solum scripsisse Gal. gloriatur. Ratio autem probabilior ob quam Gal. voluerit librum suum ab hac oratione exordiri, Tres sunt oẽs doctrinæ ordini inherẽtes, est ista, quia cum sint tres ordines generales qui seruari possunt in tota aliqua scientia docenda .s. resolutiuus, compositiuus, & diffinitiuus, voluit statim nobis notificare, quem ex his tribus in arte parua esset secuturus .s. diffinitiuum, propter totius scientiæ medicinalis compendiosam traditionem, & memoriam illorum, quæ sub illo ordine docerentur, faciliorem.

Alijs obnoxios Conciliatorem & Plusquãc. difficultatib. veluti cur methodum Diuisiuam Gal. omiserit, quam tamen ab eodem alijsq́; summis viris magni fieri probãt: cur item Diffinitiuam, quæ tamen demonstratiuã antecellat: Quantumq́; Galenum & Arist. infament, & sibi etiam repugnent. CAP. XXXV.

IN multis ẽt alias incidunt tàm Conciliator, q̃ ẽt Plusq̃cõ. difficultates, quas non possunt subterfugere, vel verisimili ratione dissoluere. Nam si per doctrinas ordinarias, docendi modos, seu methodos logicas, sicuti demonstrationem quia, & propter quid, Gal. intellexit, cur his non annumerauit diuisiuam? cur non ẽt diffinitiuam quæ docet artem diffiniendi?, de qua Aristoteles, ac Theophrastus apud græcos, Boetius, & alij apud latinos, tàm accurate scripsere? Si diuisiuam dixerint fuisse à Gal. à numero doctrinarũ quæ ordinariæ dicuntur exclusam, quoniam C nihil probet, non animaduertent se Gale. sententiam volentes interpretari, ipsum sibi ipsi facere repugnantem, qui multis in locis idem munus cõstituendi oẽs artes ex opinione Platonis tribuit diuisiuę, quod tàm Cõciliator, q̃ ẽt Plusq̃cõ. dant resolutiuę, qualiscũq; ipsa sit, siue demõstratio quia, siue propter quid. Anceps sane locus, & nequaq̃ ab illis dissimulandus qui inter se de opinione Gal. super tribus doctrinis, tàm operosa disputatione contenderunt. Oportuit .n. ipsos cũ de Gal. opinione disceptarent, eundem Gal. non Aristoteli à quo non raro dissentit, sed magis Platoni cuius semper summus fuit imitator, ostendere consentientẽ, q̃q̃ neq; cum dicunt doctrinam diuisiuam nihil ꝓbare, atq; ideo non esse ordinariam, oĩo in hoc placent Aristoteli, q libro secundo resolutoriorũ posteriorum vult methodum diuisionis ꝓbare aliquid, sicuti & inductionem, licet neutra earũ syllogystice ꝓbet. Inductionem sane Arist. in primo statim initio libri primi posteriorum resolutoriorũ inter alias doctrinas intellectiuas numerat quæ ex antecedenti fiunt cognitione, vt ẽt antea diximus. Sed viam diuisionis esse certiorem via inductionis, censet Auerrois in expositione libri quinti Arist. de naturali auscultatione, cõmẽto. vij. vbi ait. Arist. postq̃ enumerauerat illa, per quæ determinantur species motus, ex inductione velle enumerare eadem secundum diuisionem quæ est via certior. Quare sequitur secũdum Cõmentatorem, ꝙ si inductio doctrina aliqua sit, siue aliud doceat, multo magis diuisionem; siue methodum diuisionis esse doctrinam, & debere alijs doctrinis, etiam secundum peripateticos annumerari. Galenus sane in libris suis frequenter vtitur methodo diuisionis, siue ad ꝓ- D bandum aliquid, siue docẽdum, nam aperte ait in libro de differentijs morborum, cui titulus est apud neotericos, de accidenti, & morbo. per methodum diuisionis ostendi non esse plura morborum genera, q̃ illa quæ ipse inibi numerat, vel membris similaribus, vel dissimilaribus propria, solutionem vero continuitatis esse morbum vtrisq; cõmunem. In libro autem de febribus ad Glauconem, dicit errores medicorum, quãcũq; hæresim profiteantur, maximam atq; præcipuam habere causam, vitium diuisionis. Plato vero hãc eandem methodum diuisionis adeo extollit, atq; admiratur, vt in dialogo, qui inscribitur Phędrus, dicat ex persona Socratis se hominis qui diuidendi artem recte pertractet, à tergo tanquam dei vestigia respicere. Equidem miror fuisse aliquos qui talem, qualem nos conamur refellere de methodo diuisionis opinionem tàm à Platonis dogmatibus abhorrentem, Gal. homini Platonico adscribere ausi sint. Sed fac ipsum fuisse, vt sane in multis fuit, Aristotelicum, non ne altero simili de doctrina diffinitiua implicantur errore? de illa loquor, de qua Aristo. præcepta accuratissime tradidit. Nam hanc quoq; volunt fuisse à Gal. exemptam de numero doctrinarum ordinariarum quæ tamen tanto dignior est doctrina demonstratiua, quanto cognitio principiorum certior est cognitione conclusionum, quanto etiam est illa doctrina præstantior quæ rei essentiam explicat, q̃ quæ accidentia substantiæ cuipiam inesse demonstrat. O quanta dignus foret Gal. reprehensione, si suam doctrinam diffinitiuam nihil probantem, atque ideo (vt videtur sentire

plusq̃cõ.

Plusquamcommentator) nihil docentem, sed tantum ad memoriam facientem, alijs duabus doctrinis ordinarijs annumerasset, alterum autem docentem diffinire, rem tantopere in omni philosophiæ genere expetendam, pro E doctrina inordinaria repudiasset. Qui quidem audent hanc adeo absurdam Gal. tribuere opinionem, quod videlicet doctrina, quę docet diffinire, non sit vera doctrina, non parum videntur ipsum Gal. infamare, non parum etiam Aristo. detrahere existimationi, qui circa artẽ diffiniendi tantum operę studijq; consumpserit, & nihil aliud nisi doctrinam inordinariam peregerit, qui sapientis officium esse iudicauit, posse diffinire. Quæ facultas si vana foret, nullus esset actus sapientiæ, in quo vltimum finem hominis ille philosophus collocauit, atq; ita ad incertum vita humana laboraret. Viderint autem, tàm Conciliator, quàm etiã Plusq̃com. ne non modo veterum placita destruant, sed etiam sibi ipsis repugnantia scribant. Nam si doctrina diuisiua non sit vera doctrina, non erit neq; diffinitiua, & si diffinitiua non sit, non erit neq; demonstratiua, diffinitio siquidem principium est demonstrationis, ad diffinitionem autem inueniendam diuisio est necessaria. Quare si duæ primæ doctrinæ vacillabunt, lababit & tertia. Patet ergo ipsos neq; veteribus, neq; sibi ipsis in suis scriptis consentire.

Non posse etiam Gal. verba illorum cum opinionib. conuenire, & Plusq. expositionem à græca litera semel atque iterum magno cum errore dissentire. Male autem ab illo damnari hebetudinis antiquos Medicos, sed multo peius Hippocratem & Gal. qui, vt illi, Doctrina vsus sit, quæ ex posteriorib. probat, & nullam censeat esse magis artificiosam methodum àd morbos causasq; noscendas. CAP. XXXVI.

F NOn possunt etiam verba Gal. quæ in procemio artis paruæ scripta inueniuntur, suis ostendere opinionibus consona. Nam prima expositio Plusq̃cõmẽ. verborum illorum Gal. Tres sunt omnes doctrinæ ordinem habentes, prima ex notione finis quæ per resolutionem fit. omnino est dissona græcæ literaturæ, secundum quam illud relatiuum, quæ, non potest referre notionem finis, sed doctrinam tantum, & vt etiam antea ex Simplicij, atq; ipsius Gal. authoritate fuit declaratum, notio finis non fit ex resolutione, sed antecedit resolutionem. Ait Gal. in procemio dicto, neminem ante ipsum scripsisse doctrinam ex notione finis incipientem ex qua omnes artes consistunt secundum rationem, vt habet antiqua translatio, quam exponit Plusq̃commen. Sed mirum quantum hic expositor à vero Gal. sensu deerret, dum conatur ostẽdere primum Gal. in scientia medicinali tradenda vsum fuisse demonstratiua doctrina, quæ ex prioribus probat, quam idem Plusq̃commentator putat esse resolutiuam, ex qua Gal. dixerit omnes artes consistere secundum rationem, neq; hic veram intelligens relationem illius verbi, quę, quod refert notionem finis, & non doctrinam, vt antea diximus. Causa, inquit Plusq̃commen. propter quam antiquorum nullus in medicina tradenda vsus fuerit ista doctrina, quia in alijs non dubitamus philosophos qui præcesserunt Gal. sicuti Aristotelem, & alios ipsa vsos fuisse, quia hæc doctrina valde difficilior est compositiua. Facilius enim est videre quod homo habeat febrem, quia habet ea quæ consueuerunt concomitari febrem, quæ sunt, G dolor capitis, sitis, pulsus spissitudo, & intensio caloris, vrinæ, & similia, quàm discernere propter quid habet febrem, quia habet putredinem calefacientem. Antiqui enim quasi rudes, & primi scriptores de medicinalibus à sensibilibus inchoãtes, à posterioribus venerunt in non sensibilia, & priora. Hæc omnia ad literam Plusq̃commen. quem nollem tàm male de antiquis medicis iudicasse, cum præsertim Gal. cuius comparatione eosdem medicos veteres deprimit Plusq̃cõmẽ. ipse inquam Gal. fateatur plures ex illis fuisse non solum in medica, sed etiam in logica arte præclaros, veluti Herophilum, quem ob pręcipuam disserẽdi facultatem, dialecticum nominat, atq; Philotimum eius condiscipulum, & amborum præceptorem Praxagoram, qui ab Aesculapio originem duxit, & cum his, atq; ante hos Erasistratum, Dioclim, Mnesitheum, Dieuchen, Philistionem, Plistonicum, & Hippocratem ipsum, quibus Gal. conqueritur in primo lib. artis curatiuæ ausum se præponere Thessalum quendam, omnis methodi, & demonstrandi scientiæ ignarum. Atqui si libuit Plusq̃commen. omnes priscæ ætatis medicos damnare hebetudinis, non debuit profecto intra eandem aleam etiam Hippocratem ponere, ex cuius Physiologia multa Platonem, plurima ẽt Aristotelẽ accepisse, pluribus in locis Gal. testificatur, qui ẽt in libro cui titulum fecit, quod optimus medicus, sit ẽt optimus philosophus, hoc ipsum nullius alterius, sed tm̃ Hippocratis pbat argumẽto qui nõ solum medicam facultatẽ, sed oẽs philosophiæ partes fuerit adeptus. Cuius etiam imitatione alios medicos exhortatur ad artem logicam capessendam, tantum à vero abest id, quod scripsit Hali, & vulgus medicorum postea credidit, fuisse H quidem Hippocratem medicum excellentem, sed logicæ artis expertem, solaq; ingenij bonitate tantum, quantus habetur ab omnibus, medicum euasisse. Quare si nihil aliud, hoc vnum saltem Gal. de Hippocrate testimonium probare posit, falsum esse Plusq̃commen. de antiqua medicina iudicium. Vnde & falsa esse expositio conuincitur, per quam innuit, primum Gal. ex medicis vsum fuisse doctrina resolutiua, per hanc intelligens demonstrationem propter quid, quam nulli antiquorum propter rationis subtilitatem potuerunt attingere. Sed quantum pertinet ad dignotionem febris, neq; ipse Gal. arbitratur, aliã esse methodum magis artificiosam, per quam possimus morbos latentes & eorum causas perquirere, quàm ex accidentibus quæ sunt posteriora. Sic enim & ipse decernit in libro de constitutione artis medicinalis, vbi quemadmodum vera methodus huius partis totius scientiæ medicinalis inueniatur, ostendit. Neque vero cum eandem methodum ad particulariora deducit, quod facit in libro qui apud Latinos de interioribus inscriptus est, aliam sequitur ad membrorum intrinsecas passiones inueniendas doctrinæ rationem. Quare si medici veteres, qui hac incessere via, rudes fuerunt iudice Plusq̃com. rudis etiam Gal. fuit qui eandem viam secutus est, & alios docuit.

Ex Concil. sententia maioris adhuc ignorantiæ argui Antiquos, quod s. ex effectib. demonstrare nesciuerint: & Iacobum Forliu. citat, illorum infamiam inertius veluti excusantem. CAP. XXXVII.

SEd multo etiam maioris ignorantiæ arguuntur antiqui medicinæ interpretes, ex sententia Conciliatoris, si neq; ex effectibus, quod sit humanæ rationi facillimum, sciuerint demonstrare. Quis enim non videat hoc sequi? si primus ex ipsis Gal. doctrinam ex notione finis. i. ex effectibus procedentem. (Sic. n. exponit Cõciliator) in scia

A in scientia scripserit medicinali, ex qua doctrina, vt idem censet Conciliator, omnes artes consistunt secundum rationem.i.doctrinę secundum quas facilius procedit humana ratio, & quales sunt in quibus seruatur processus ꝗa. Nam sic etiam exponit verba Galeni Conciliator, vel Iacobus Forliuiensis pro Conciliatore. Quæ sane expositio videri facit antiquos medicos, non dico homines rudes, atq; hebetes, vt iudicat Plusq̃cõmen. sed plane asinos extitisse, qui illum etiam processum ignorauerint, qui sit humanam habenti rationem expeditior. Hāc tamen vetustatis infamiam tentauit Iacobus per alia verba quodammodo excusare, inquiens nullum medicum ante Gal. sciuisse effectus debitos & secundum ordinem in aliqua doctrina totali, in suas causas resoluere. Sed neq; Gal. sciuit hoc facere, vt manifestum se reddit in.xiiij.artis curatiuæ, vbi agit de medicinis dolorum qui ex venenis proueniunt, quas dicit non ratione, sed sola experientia cognosci, & vbicunq; fatetur plurima esse quorum causæ sunt inexplicabiles, quoniam nõ à qualitate fiunt manifesta, sed à tota substantia, quam formam specificam vocant. Neq; etiã Gal. vsquam totius scientiæ medicinalis doctrinam ita ordinauit, vt semper vtatur demonstrationibus quia, & nõ aliquando propter quid.

Galenũ non tantum primum scripsisse Doctrinam ex notione finis incipientem, sed ẽt postremum, neque obstare id, quod de se dicit Haliabas, quẽ incusat, dicitq; ignorasse Doctrinarũ modos ab Ordinib. separare. CAP. XXXVIII.

QVare, vt venerabilem antiquitatem tanta ignorantia, & simul Gal. inanis iactantiæ suspitione liberemus, illud dicamus, quo nihil fit credibilius, quod etiam antea diximus, Primum Gal. sub tali ordine, qualem nos
B declarauimus, resolutiuo, totam artem medicinalem docuisse, cum nulla extent de medicina scripta quæ dictum ordinem in tota medicina tradenda seruent, adeo vt bono periculo possimus asseuerare, Gal. primũ non modo ex medicis, sed etiam philosophis, doctrinam scripsisse ex notione finis incipientem, & ordine factam resolutiuo. Quòd si etiam vltimũ fuisse dixerimus, non procul à vero deflexerimus. Neq; enim obstat id quod de se scribit Haliabas, ꝙ modum elegerit doctrinæ diuisiuum, nam, vt etiam antea sæpe declarauimus, aliud est modus doctrinæ, aliud ordo, neq; repugnat modus doctrinæ diuisiuus ordini doctrinę compositiuo. Et nihil insuper obstat esse quinq; modos doctrinarum, quot Haliabas enumerat, ordines vero tantummodo tres. Quamuis videatur neq; ipse Haliabas sciuisse doctrinarum modos ab ordinibus separare atq; distinguere, & ideo ansam dedisse posterioribus, tot, ac tãtarum de numero doctrinarum, altercationum. Ait enim idem Haliabas Gal. in arte parua vsum fuisse modo doctrinæ diffinitiuo, quod tñ falsum est, cum in eo lib. Gal. neq; doceat diffinire, neque semper diffiniendo procedat. Sicubi vero Gal. seruauit modum doctrinę diffinitiuæ, hoc fecit in lib. qui ad ipsum refertur authorem, sub titulo, Diffinitiones medicinales, in quo lib. omnium ferę rerum, de quibus in medicina tractatur, solæ scribuntur diffinitiones.

Redit ad Plusq. qui, & si honestius, non minus tamen, q̃ Conciliator, barbare exponit Gal. vbi ait, Nemo tamen ante nos:
C *& etiam, quæ sit Gal. sententia, repetit, ac per artes quid intelligat. Verba etiam, Quib. licet vti ad tres doctrinas. ait non licere eisdem suæ opinioni adaptare.* CAP. XXXIX.

SEd redeamus ad Plusquãcommen. qui & si cum minori dedecore veterum medicorum, non minus tamen & ipse barbare, q̃ Concil. atq; à vero Gal. sensu dissone exponit eadem verba Gal. quæ in veteri translatione ita scripta leguntur, Nemo tamen ante nos scripsit eam, quæ ex notione finis incipit, ex qua omnes artes consistunt secundum rationem.i.vt Plusquãcõmen. exponit, ex qua extrahitur quæsitum in omni arte per viam rationis.i. per causam. Cuius expositionis falsitatem ostendit liber Galeni de constitutione artis medicinalis & antea à nobis super hoc allegatus, in quo lib. Gal. per eadem fere verba, eandem scribit sententiam ex veterum philosophorum authoritate, ꝙ videlicet vnicuiq; arti à notione finis sua fit constitutio, & per notionem finis, neq; causam remotam, neq; effectum postremum intelligit, sed finem artis mente cõceptum, vt supra declarauimus. Per artes etiam hoc ipso in loco Gal. intelligit, neq; solũ scientias speculatiuas in quibus est vsus demonstratione propter quid, vt intelligi vult Plusq̃commen. neq; solas actiuas, vel factiuas, quæ ex effectibus, & omnino ex posterioribus ratiocinantur, quemadmodũ opinatur Conci. sed vtrasq;, vt plurium artium exemplis manifestat, quorum aliæ finem habent opus, alię contemplationẽ. Adeo illi duo Gal. expositores, quanto ingeniosius studuerunt verba eiusdem Gal. antea dicta interpretari, tanto magis à vero illorũ sensu deuiarũt. Verba ẽt illa Gal. de suis libris, quibus licet vti ad tres doctrinas, neuter põt author suæ opinioni, stante verborum eorum serie, vt iacent, accõmodare. Quare coactus est Plusquãcõmẽ. non solum verba, sed etiam sensum, figura insueta frustra accersita peruertere.

D *Per Epilogum inquit omittere se alias rationes, sat enim fore, quæ dixit, si ea addantur, quib. vtraque se destruit opinio, quod est summum falsitatis argumentum, vnde etiam Scholæ in duas sectæ sunt partes. Quib. ni sint authoritatib. addictæ & tenebræ, & summæ ablatæ difficultates. Vsum autem se plurib. inquit ob vetustatem opinionũ, cum tanta quæstio paucis prorsus clarescat: & solam esse sectatũ Veritatẽ.* CAP. XL.

LOngior fuerim, si velim etiam alias adducere rationes, vtranq; opinionem probantes longe à vera Gal. sententia deerrare. Possunt enim hæc quæ iam à nobis sunt dicta sufficere, si etiam illa addentur quibus se mutuo vtraque opinio destruit, cum hoc ipsum sit maximum duarum opinionum falsitatis argumentum, ꝙ duo pari authoritate magistri, tantum in illis opinionibus sibi inuicem aduersantur, quantum duo contraria quæ simul quidem falsa esse possunt, simul vero veritatem continere non possunt. Vnde illud est consecutum, vt scindente se in duas partes turba Scholasticorum, quæstio de doctrina resolutiua non dum satis fuerit resoluta. Nos vero si qui futuri sunt qui nõ se adeo authoritatibus manciparunt, quin possint etiam fauere, atq; accedere veritati, speramus his multum caliginis, & multum ademisse tenebrarum. Quare sicuti pridem à medicis qui in operibus artis exercitantur gratiam exegimus Tiro serpente indicato, quẽ illi ex Aegypto vsque quæritabant, cuius tamen foret magna in Italia abundantia, ita nunc à Iuuenibus medicinæ studia æmulantibus poscimus, dempto illis tàm longo dispendio de tribus doctrinis secundum Gal. opinionem disputandi. Hæc enim quæstio modo quo fuit hactenus

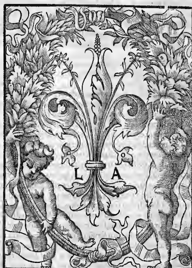
in publicis

in publicis literarum gymnasijs pertractata, perplexas habet & inexplicabiles dubitationes. Secundum autē opinionem nostram si ad doctrinarum ordinem transferatur, tàm facilem habet explicationem, vt me pœniteat in ea dissoluenda, tàm multa verba consumpsisse. Sed non facile fuit inueteratas opiniones illorum præsertim qui habentur ætate nostra, non solum in medicina, sed etiam in omni philosophia, admirabiles, ex animis hominum, qui vt assueti sunt, ita loquuntur, tentare abolere. Atque vtinam hic noster conatus, non modo temerarius, sed pene furiosus à pluribus non iudicetur. Sed sentiant alij quid velint, nos hæc omnia animo non ad ostentationem, sed solam veritatem spectante, scripsimus de tribus ordinibus doctrinarum, secundum veram (nisi nostra fallimur opinione) Gal. sententiam, quibus si forte plures inueniantur, nos tamē de illis disseruimus, quos Gal. pręcipue approbauit, sub quibus & ipse totam scripsit medicinalem scientiam, sed sub duobus compendiosam, sub tertio vero vberiorem faciens tractationem. Et hoc quidem breuissimo epilogo nostra omnis hæc disputatio quadam veluti coronide terminetur.

B

REGISTRVM

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE FF GG HH II. Omnes sunt quaterniones præter Y Ternionem.

VENETIIS APVD HAEREDES LVCAE ANTONII IVNTAE,